Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
IV. 12. 6.

27.1.12.

4.-7.B.17.

I-4.-7.A

SIMPLICII

COMMENTARII IN OCTO ARISTOTELIS PHYSICAE AVSCVLTATIONIS LIBROS CVM IPSO ARISTOTELIS CONTEXTV

À GENTIANO HERVETO AVRELIO

Noua ac fideli interpretatione donati.

Huc accessit index copiosissimus, omnium quæ in hoc opere notatu digna continentur: quæ etiam in margine ad studiosorum utilitatem collocauimus: cum eiusdem auctoris uita nunc primum in lucem edita.

Coll. Rom. Soc. Iesu

Catal. ascr.

336

Cum summi Pont. senatusq; Veneti decretis
ad annos xv.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LI.

B. 5.

FRANCISCO TVRNONIO, SABINENSI EPISCOPO, S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO

Gentianus Heruetus Aurelius S. D. P.

I vllo vnq̃ tempore planum omnibus factum est CARDINALIS *amplissime, quam vim habeat ad præclara excitanda ingenia Principum doctrina & virtus, & in viros doctos beneuolentia & liberalitas: id certè nostro tempore tam clarum fuit & perspicuum vt variarum linguarum notitia, artiumq́ & scientiarum omnium cognitio quæ hodie in Gallia nostra existit maxima, cui sit iure accepta ferenda nemo sit qui dubitet. Nam cùm* FRANCISCVS VALESIVS *princeps Optimus maximus, qui tribus abhinc annis & aliquot mensibus è viuis excedens, ad meliores vt spero & opto sedes commigrauit, cæteris præclaris suis virtutibus hanc verè diuinam & planè immortalem adiunxisset, quòd doctos homines incredibili amore complectebatur, & honestissimis præmijs eorum studia adiuuabat & incitabat, & ijs qui linguas artesq́, disciplinas & scientias peritè profitebantur publicè, stipendia constituebat: extitit repente vberrimus hominum eruditorum prouentus. Hinc quidem certè factum est, vt cùm ex amplissimo Lutetiæ gymnasio, tanquam ex equo troiano, bonis literis egregiè exculti ornatiq́ iuuenes prodijssent, qui ad alia deinde grauiora studia dimissi sunt: quæ omnia antea turpiter inuaserat, & vbique planè regnabat, barbaries nunc vndiq́ exulet. Nunc iurisperiti, qui haud ita pridem, O infelicia tempora, cum omni humanitate apertè bellum gerebant, sua sensa dilucidè eleganter & ornatè explicant, & ex nitidissimis ipsorum iurisconsultorum venerandæq́ antiquitatis fontibus, non ex solis turbidis barbarorum interpretum Lacunis, legum esse hauriendam intelligentiam sapienter existimant. Nunc Philosophi philosophiam ex ipso Aristotele & Platone & Græcis eorum interpretibus, non ex vanis inelegantium & indoctorum commentariorum somnijs esse accipiendam intelligunt & accipiunt. Nunc medicina ex Hippocrate Coo, & ex eius interprete vt doctissimo ita eloquentissimo Galeno, non ex eius simia, & barbaro & barbarè verso Auicena discitur. Nunc Theologia Græcæ & Hebreæ linguæ cognitionem ad diuinarum rerum intelligentiam plurimum adiumenti afferre, nec satis esse si recentium Doctorum subtiles quæstiones, nisi etiam pia & CHRISTI charitate referta veterum scripta legantur, intelligit. Atque horum quidem omnium causa sacro sanctæ* REGIS FRANCISCI *memoriæ Optimo iure est tribuenda, qui suo exemplo, suoq́ in doctos amore & libera-*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

litate, eruditorum studia fouit, adiuuit, & excitauit. Quam eximiam eius virtutem, sicut cæteras omnes, cùm pulcherrimè sequatur HENRICVS VALESIVS Optimi patris Optimus filius, vt regni & fortunarum omnium, ita animi quoq; bonorũ successor & hæres: quid non de republica nostra literaria & cogitatione comprehendendum, & optima spe concipiendum est? Ac fuit quidem REX FRANCISCVS ad adiuuanda doctorum studia sua sponte semper mirandum in modum propensus: non defuere tamen viri aliquot præclari & maxima laude digni, qui eius ardentem ad honesta alacritatem incitarent, & currenti, vt aiunt, frigidam suffunderent. Inter quos tu quidem, omnium iudicio, primas partes meritò semper obtinuisti. Cuius cùm summum iudicium sapientissimus Princeps tanti semper faceret, vt ad gerendam & administrandam rempublicam tuo potissimum consilio vteretur, tantumq; tibi tribueret, quantum viro prudentissimo & in arduis tractandis negotijs exercitatissimo optimo iure tribuendum intelligebat, pulchrè autem intelligeres quantum ex literis ornamentum maxima cum vtilitate coniunctum ad vniuersam redundaret rempublicam, ad optimum exhortandum animandumq; principem vt ea studiorum quam par est haberetur ratio, nunquam summa tua defuit auctoritas. Neq; verò satis esse duxisti eum verbis hortari & admonere, nisi tuo quoque pulcherrimo exemplo prouocares. Quis enim nescit quòd etsi maximi regni tu omnia longè difficillima per id tempus negotia, quæ non solùm totum hominem requirebant, sed ne à plurimis quidem vel prudentissimis hominibus explicari posse videbantur, solus propemodum sustineres, nullum tamen diem præterijsse quo non aliquid legeres, scriberes, vel audires? Tuus verò amor in doctrinam & disciplinas, omni semper ex parte se manifeste ostendit, cùm tuam in viros doctos beneuolentiam clarissimis indicijs & argumentis prætetuleris. Neque verò ille tuus amor vllis certis doctrinæ finibus ita continetur, vt cùm aliquam scientiæ partem complexus fueris, reliquas repudies. sed qualibet bonarum & honestarum rerum cognitio tibi ex æquo grata est & accepta. Atque iuris quidem ciuilis scientiam quanti facias, abundè qui haud ita pridem e vita excessit, testatur Alciatus: quem cùm tu esses Bituricensis Archiepiscopus, honestissimo stipendio inuitatum, ad ius ciuile profitendum ad Bituriges deduxisti. Testatur Petrus quoque Villarus vtriusque iuris peritissimus, quem cognitorem ac disceptatorem tuum esse voluisti. Bonas artes & disciplinas omnes Philosophiæq; & Theologiæ cognitionem quanto in pretio habeas, testatur, vt plurimos alios omittam, Petrus Danesius: quem in tuam familiam ascitum & maximis beneficijs affectum, vt & REX FRANCISCVS ad tridentinam synodum mitteret legatum, & qui nunc regnat HENRICVS primò sibi genito filio optimo sanè iudicio præceptorem adhiberet, auctor fuisti. Hoc ipsum testantur & qui nunc in tua versantur familia, in primis doctus Dionysius Lambinus, & quem post amplissimi Cardinalis

Rodolphi mortem in tuas ædes transtulisti, in philosophia summa cum laude versatus Donatus Ianottius, Medicina autem quam tibi sit grata, testantur & Guilelmus Carondeletus, & Antonius Pelleterus, qui vt eius scientissimi sunt honorificè in tuam cooptati familiam. Quibus verò te laudibus efferam, quomodo satis pro dignitate admirabor & suspiciam, quòd cùm pro tua sapientia animaduertisses linguam hebræam ad sacram scripturam, maximè autem vetus testamentum intelligendum esse valde vtilem & propemodum necessariam, nec ætas iam ingrauescens, nec tuorum multitudo negotiorum te retardauit, quo minus sanctæ linguæ, dares operam. Cuius vt cognitionem facilius assequereris, eum tibi asciuisti doctorem, qui & eam optimè teneret, quòd Hebræus esset natus, & CHRISTI sanctissima pulcherrimè intelligeret mysteria, quòd & ab ipsis scripturis permotus, & à diuina gratia inspiratus in CHRISTO esset renatus. Is autem est, quem vt meum in Hebræis præceptorem honoris gratia nomino, Alexander Franciscus. Hæc omnia me impulerunt amplissime CARDINALIS, vt cùm Simplicium in Aristotelis Physica nuper latinè vertissem, & Optimatem aliquem quærerem, cuius felicibus auspicijs editus in lucem prodiret, tu mihi in primis occurreres, quem ego futurum huius operis patronum mihi deligerem. Ecce autem mihi iam videor videre aliquem, qui iusta, vt ei videtur, causa adductus, ita agat. Egregium verò opus scilicet, quod CARDINALI TVRNONIO dedicetur. An non id multis abhinc annis versum est? Cur ea quæ sunt vetera perinde ac noua obtruduntur? Huic ego reprehensori nostro paucis ita respondebo: Primùm non esse nouum nec alienum vt idem variè à diuersis vertatur, & eum suo quisq; deinceps iudicio sequatur qui auctorem fidelius & dilucidius & elegantius verterit. Quidni ergo id mihi liceat quod hactenus semper licuit omnibus? Ac de eo quidem qui Simplicium prior Latinè reddidit aliorum sit iudicium. De me quidem certè hoc ausim asserere, cùm omnem operam adhibuerim, vt sententiam quamfidelissimè verterem, hoc quoq; diligenter curasse, vt ne vnum quidem verbum quod ad rem pertineret, non versum relinqueretur. Atq; hæc quidem nostro reprehensori sufficiant. Simplicium autem à me versum, quid vt apud te laudem opus est, cùm & eius laudes tibi sint satis cognitæ, & præclaris suis monimentis ipse seipsum satis laudet? Hoc tantum dicam nullum ex omnibus Aristotelis interpretibus vberius & copiosius Aristotelem explicasse, nullum plures veteres Philosophos testes citasse. Quorum cùm ea quæ primo aspectu videbantur, non ipsa autem eorum vera ac germana sensa reprehenderet Aristoteles, omnem eorum cum Aristotele dissensionem maxima ex parte sustulit Simplicius: Platonem quidem certè præceptorem ita Discipulo conciliat, vt nulla penitus inter eos videatur fuisse discordia. Vellem quidem vir tantus fuisset Christianus: is certè est hoc nomine maximi à nobis faciendus, quòd omnia propè eius decreta cum nostra religione mirificè

conueniant. Quis enim, vt cætera omittam, Deum Deiq; prouidentiam verius & constantius defendit? Quis ab impio Alexandri Aprodisiei decreto de mortalitate animæ fuit alienior? Sed eius referre decreta non est huius loci nec temporis. Fuit profectò Simplicius vir longè doctissimus & summus Philosophus. Insignem autem suam doctrinam cùm vbiq; præclarè ostenderit, nusquam certè eam vberius explicauit & fusius, quàm in hoc commentario in Physica Aristotelis, qui à me versus & sacrosancto tuo nomini dicatus nunc exit in lucem. Quem quidem vt grato animo accipias te oratum velim, et tibi persuadeas si eum tibi nō ingratum fuisse intellexero, se ad maiora deinceps aggredienda mihi esse animum additurum. Vale CARDINALIS *amplissime, et viros doctos, vt soles, dilige. Romæ V. Idus Decembris. M·D L.*

VITA SIMPLICII

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AVCTORE EODEM GENTIANO HERVETO AVRELIO.

SIMPLICIVS summus sua ætate Philosophus, à Suida quidem, Phryx: ab Agathia autem Scholastico, Gotthici belli scriptore, Cilix fuisse dicitur. Vixit autem imperante Iustiniano, quo tempore & Christi maximè floruit religio, & res feliciter gesta aduersus Vandalos, Persas, & Gotthos, Romanum imperium fuit in suam pristinam dignitatem & maiestatem restitutum. Eodem autem tempore fuerunt aliquot alij Philosophi: nempe Damascius, Syrus, & Phryx Eulamius, & Prisianus Lydus, Hermias & Diogenes Phœnices, & Isidorus Gazeus. quos Agathias qui per idem tempus vixit & scripsit, refert fuisse omnium suæ ætatis Philosophorum principes. Quanta autem fuerit Simplicij modestia ex hoc facilè perspici potest, quòd cùm Suidas Damascium Stoicum Philosophum qui multa scripsit in Platonem, eius scribat fuisse ὁμιλητήν, id est familiarem: & sui temporis Philosophos enumerãs Agathias, Simplicium vt parem Damascio recenseat, ipse tamen vbiq; Damascium suum vocet καθηγεμόνα, id est ducem ac præceptorem. Scripsit autem præclaros & admirabili doctrina refertos in aliquot Aristotelis opera commentarios: nempe in prædicamenta, Physica, De anima, De cœlo, & in opus quod dicitur Metaphysica. Qui omnes hodie extant, ijs quos scripsit in librum cui Metaphysica nomen est exceptis. Quoniam autem sunt nonnulli qui eum fuisse Christianum asserant, fortasse persuasi & à pulcherrima illa in Aristotelis Physica præfatione, & ex eo quòd plurima eius decreta cum nostris optimè conueniant, de eo aliquid breuiter dicendum est. Vellem quidem vir tantus fuisset Christianus, vt cuius insignem in Philosophia doctrinam admiror & suspicio, possem etiam de eius salute spem aliquam concipere. Sed cùm & ex historijs & ex eius scriptis planum fiat eum nomen Christo non dedisse, non est quod de eo dubitetur. Decretorum autem conuenientiam, non probare eum fuisse Christianum, ex hoc constat, quòd & Stoici in multis, & Plato in plurimis nobiscum consentiant, quos tamen Christum ignorasse nemo est qui ambigat. Quanquam etsi Simplicius idem nobiscum in multis sentire videatur, in ijs tamen quæ sunt præcipua & maximè necessaria ita dissidet, vt toto, vt aiunt, cœlo aberret. Nam vt cætera omittam, grauis illa aduersus Ioannem Philoponum de mundi æternitate suscepta contentio, an non primum nostræ fidei articulum euidenter oppugnat? Atque Agathiæ quidem historia libro secundo apertè testatur, eum cum cæteris quos superius diximus Philosophis, in Persidem ad Cosdroem Regem esse profectos, cùm eis minus placerent quæ de Deo rectius Romani sentiunt. Se autem Deorum multitudinem, quæ à Christo est alienissima, non esse aspernatum, ipse est locuples testis, cùm in suis in Physica commentarijs non vereatur alicubi implorare opem Herculis & Aesculapij. Rursus cùm in fine Commentarij in Epictetum lætatur hanc fuisse sibi datam illius scribendi occasionem eo tempore quo tyrannica premebat calamitas: quis nescit non esse Christiani hominis in rebus aduersis ex philosophiæ preceptis potius quàm ex sacris scripturis solatia quærere, & ad Epictetum potius quàm ad Christum confugere? In moderatissimo autem imperio quamnam aliam tyrannicam vocat calamitatem, quàm quòd prius & Christi amantissimus Princeps, incredulos & à Christi religione alienos, minus æquis, vt eis videbatur, oculis aspiceret. Sanctissimum autem carnis à Verbo susceptæ mysterium se fide non apprehendisse ipse abundè testatur, cùm precationem quæ est in fine illius Commentarij ita concludat, vt salutem roget vt à nostris animæ oculis perfectè caliginem auferat, quò ex Homeri sententia, A' nobis rectè noscatur homoq; Deusq;. Hæc omnia eum non fuisse Christianum satis arguunt. Quæ eo lu-

bentius adduximus, quòd & nonnullorum velim falsam euellere opinionem, & studiosos admonere non esse ex eius libris petendam pietatem ac religionem, sed philosophiæ cognitionem, qua omnes Aristotelis interpretes, meo quidem iudicio, longo interuallo superauit. Aristotelem certè ita est interpretatus, vt nemo plures ex veteribus, quoties id ad rem pertinuisse visum est, citauerit: nemo Aristotelis verba ac sententiam accuratius examinarit: nemo, si quid ei deesse visum est, vt nihil est omni ex parte perfectum, id & diligentius & doctius suppleuerit.

Gabrielis Phaerni Cremonen. in Simplicium
à Gentiano Herueto versum.

Simplicium multa penetrantem luce profundos
Magni Stagiritæ specus,
Quo sine, naturæ vires, arcanaque rerum
Didicisse, nequicquam uelis,
Non norat latium: & romanæ tempore longo
Desiderarant litteræ:
Donec in ausoniam facundo pectore linguam
Hunc Gentianus transtulit,
Inclyta quem genuit studiorum Gallia mater
Vtriusque linguæ compotem.
Huic te igitur multum debere agnosce latine,
Cuius labore adeptus es
Simplicium multa penetrantem luce profundos
Magni Stagiritæ specus.

SIMPLICII COMMENTARIVS IN PRIMVM ARISTOTELIS LIBRVM NATVRALIS AVSCVLTATIONIS

Gentiano Herueto Aurelio interprete.

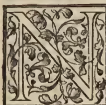

ATVRALIS Aristotelis auscultatiõis institutum ac scopus facile sciri potest, si naturalis Philosophiæ partis, quæ ab ipso traditur diuisionem in mentem reuocauerimus. Atque adeò satius fortasse fuerit vniuersam philosophiæ diuisionem ex eius sententia exponere.

Philosophię totius diuisio

Cũm enĩ philosophia sit perfectio aĩę, quẽadmodum medicina corporis, aĩę autẽ vna quidem pars est expers rõnis, alta verò rationis particeps, & eius quidẽ quæ est particeps rationis, vna quidẽ pars id adiuuat quod caret rõne, cuiusmodi est quę apud eum potestate intelligẽtia dicit̃: alia vero est separabilis, cuiusmodi est quæ est actu intelligentia: duplex est autẽ omnis facultas animæ, vna quidem, vis appetendi, altera vero cognoscẽdi: id quod vim quidem appetendi perficit in eo quod est expers rationis, & in ea quæ potestate est intelligentia, quæ fert opem appetitionibus ratione carentibus, id vniuersum Actiuum vocant Peripatetici, vt quod in actione versetur, boniq; electionẽ & adeptionem finẽ habeat: Quod autem cognoscẽdi facultatis finem habet veritatem, cõmuniter est cõtemplatiuum. Sed eius quidem, quicquid eius quæ potestate est intelligentiæ cognitionẽ perficit, quæ est cum sensu & phantasia seu visione, quod in formis materialibus, & quæ à materia nequeunt separari, versatur: id vocant naturale, quòd naturam circa hæc & in his esse ostendatur: Quicquid autẽ versatur in formis quæ sunt à materia penitus separabiles, & puro actu eius quæ est actu intelligentię, & eius quæ est potestate actu, qui ea quæ est actu cõcluditur: id Theologiam, & primã philosophiã, & Meta ta physica, hoc est, post ea quę sunt naturalia appellant, vt quæ collocata sit vltra naturalia. Quod autem in his formis versatur, quæ aliquando quidem possunt à materia separari, aliquando verò separari nequeunt: hoc Mathematicum vocant, & de anima. Mathematicam enim substantiam dicunt esse mediam, vt quæ propterea quidem quod sit vniuersa, possit separari à materia: propterea autem quod sit spatijs dimensa & discreta, separari nequeat. Animam quoq; similiter, quod ad sensus quidẽ attinet & visiones, & eam quæ potestate est intelligentiam, vt quæ plurimum materiæ habeat: mente apprehẽdunt. Quod autem attinet ad eam quę est actu intelligentiam, quã etiam ipsam animæ esse summã & præstantissimam partem ostẽdit Aristoteles, etiam si secus videatur Alexandro, dicunt eã posse seiungi à materia. Cæterum aliæ quidem partes in ijs quæ sunt earum proprię scriptis operibus distinguentur accuratius.

Actiuum quid sit · *Contẽplatiuum quid sit* · *Naturale quid sit* · *Theologia quid sit* · *Mathematica quid sit* · *Aię tractatio in quo consistat* · *Librorum Aristotelis de natura ordo.*

Naturæ autem tractatio partim quidẽ in versatur principijs rerum omnium naturaliũ, quatenus sunt naturales (perinde est autem ac si dicas corporeę) & in ijs quæ necessario sequũtur eiusmodi principia: partim aũt in ijs quæ oriuntur è principijs. Quoniam autem horum quoq; alia quidem sunt simplicia, alia verò cõposita, de simplicibus quidem docet opus de cœlo: in duobus quidẽ primis libris disserens de quinta substantia eius quod est propriè cœlum, & præter alia demonstrans eius æter-A nitatem: in reliquis autem duobus, de quatuor elemẽtis quæ sunt sub luna. de quibus quidem illic eatenus continetur, quatenus sunt simplicia, & simplicibus mouenť motionibus. ita enim existimo melius esse dicere, & nõ vt Alexander, qui opus de cœlo dicit esse de æterno & circulari, & omni corpore naturali, seu de mũdo. De naturali enim, quatenus naturale, ipse quoq; fateť esse hoc opus. Est autem naturale quoq; id quod est compositũ. De composito autẽ illic nihil dicitur, sed de simplicibus: vt ipse quoq; Aristoteles clarè ostẽdit in tertio eius operis, dicens. « De primo quidẽ elemento dictum est, & cu- « iusmodi sit natura, & quòd ab interitu alienum & inge- « nitum. restat vt dicamus de duobus. Dicens duas coniugationes quatuor elementorum, quæ quidẽ duæ motus B species continent, & is qui pcedit à medio, & is qui tendit ad medium: & elementa vocans ea quæ sunt simplicia. Quoniam aũt quæ sunt quidem composita, in ea generatio cadit & interitus: ex simplicibus autem alia quidem sunt æterna, alia verò gignuntur & intereunt: de æternis quidem dictum est in primis de cœlo: de ijs autẽ quæ generãtur & intereunt, vt simplicibus quidẽ, in tertio & quarto illius operis: De ijs aũt quæ gignunť tanq̃ compositis, dicturus, scripsit duos primos libros de generatione & corruptione, docens cõiter ea quæ sequunť illa omnia quę gignuntur & intereunt, quatenus ea sunt eiusmodi. Horum autem deinceps alia alijs propriè ad sunt. Et quæcunq; quidẽ consistunt in loco qui est supra nos proximus & cõtinens, docet per opus quod tractat C de Meteoris, hoc est, de sublimibus. Eorum autem quæ sunt in eo in quo nos loco, qm̃ alia quidem sunt animata: alia verò inanimata, de inanimatis quidem docet in libris de metallis. Animatorum aũt alia quidem sunt animalia, alia verò plantæ, alia verò zoophyta seu plantanima. Et de animalibus quidem disseruit in varijs operib⁹ de animalibus, alicubi quidẽ quæ ad ea pertinent historice enarrans: quẽadmodum in libris de historia animalium: alicubi autem ita docens vt de causis disserat: ut in libris de generatione aĩalium, & motu partium, & somno, & ijs quæ sunt eiusmodi. Similiter autem de plantia quoq; hac duplici rõne docuit. Talis est ergo, vt in summa dicã, diuisio naturalis philosophiæ partis ex Peripateticæ hæresis sententia.

Scopus librorũ naturalis auscultationis.

Propositi autẽ operis scopus est & institutum, de ijs quæ cõiter insunt rebus naturali- D bus, quatenus sunt naturales, (perinde est aũt ac si dicas corporeę) docere. Omnium autem cõia sunt principia, & quæ principia consequuntur. Principia autem sunt et quæ proprie dicuntur causę: & concausæ, id est, quæ causis coniunctæ eas adiuuant. Et causæ quidem sunt ex eorum sententia, efficiens & finalis. Concausę aũt, seu causę adiutrices, sunt forma & materia, & vt iti summa dicã elementa. Plato enim causis quidem adijcit exemplarẽ, adiuuantibus autẽ causis instrumentariam.

Causæ quænam sint · *Exẽplaris & instrumẽtaria causa apud Platonem*

Et q̃ de ijs quidem quæ cõiter adsunt omnibus naturalibus sit scopus & institutum operis, statim quidem apertè ostendit procemium, dicens esse necessarium naturę contemplatori ea definire quę ad principia pertinent: ostendit autẽ etiam in initio tertij libri, dicens. « Clarum est ergo quòd, « & pter hæc, & quòd hæc sunt omnium cõia & vniuer- « sa, de vnoquoq; horũ prius tractare & considerare opor- « teat. de proprijs enim contemplatio est posterior ea quæ « est de cõibus. Quoniam autẽ naturam, quæ est proxi-

me ac cōtinenter efficiens causa naturalium, ostendetur esse principium motus, & quicquid est corpus naturale, motus in se habet principium: naturæ scrutatori, de motu dicere necesse est. Quoniam aūt quod mouetur, tempus per motum metitur: & quod est corpus, est in loco, de tempore & de loco docendum est. Quoniam verò & corpus & locus & tēpus & motus sunt continua: de continuo quoq; tractare necesse est. Atq; hæc quidem cōsequuntur principia naturalia: incidunt autē etiam qōnes de infinito & inani: de infinito quidē, qm̃ necesse est & corpora naturalia & motū & locum & tempus, cùm sint continua & dimensionē recipiant, posse in infinitū diuidi, & vel esse infinita, vel finita, vel alicubi quidē habere quod est infinitū, alicubi verò quod est finitū. Quoniam aūt nonnulli existimarunt locū esse inane aliquod spatiū corpore priuatū, meritò in tractationē de loco incidit de inani disputatio: & ēt propterea q̄ nonnulli naturæ indagatores, hiq; non vulgaris auctoritatis & existimationis, inane quoq; pro principio statuerunt. Est ergo naturalis auscultationis scopus de ijs tractare quæ adsunt cōiter oibus naturalibus, vel adesse quidem videnť, non autem adsunt. Et deinceps quidem manifesta est cā inscriptionis. Cùm enim de ijs quę cōiter adsunt oibus naturalib⁹, quatenus sunt naturalia, doceat, eōe iure nomen retulit dum inscripta est naturalis: Auscultatio aūt, vt quæ tam accuratè & exactè tractata sit & expolita, vt ad audiendum præposita sit alijs. Adrastus autem in libro qui inscriptus est de ordine scriptorū Aristotelis, refert à nonnullis quidem inscriptum esse opus de principijs: ab alijs verò, naturalis auscultationis: aliquos aūt rursus primos quidē dicit inscribere de principijs, reliquos autē tres, de motu. ita autem videtur etiā Aristoteles eorū multis in locis meminisse. Vtilis est aūt naturę consideratio non solum in ijs quæ ad vitā pertinent, vt quæ arti medicinæ & mechanicę principia præbeat, & alijs artibus opem ferat: vnaquęq; enim earū illa opus habet, vt naturā et quę sunt s̄m naturam differētias materiæ sibi subiectæ consideret: neq; q̄ formā aīę quæ est in nobis, quæ est eiusdem ordinis, ad rerum naturaliū cognitionem perficiat: quēadmodū Theologia id quod est intelligens & summum: sed etiam q̄ plurimum conferat ad alias animę perfectiones. actiuas eni virtutes adiuuat. Iustitiam quidē, quatenus ostendit & elementa, & vniuersi partes sibi inuicem cedere, & suum ordinē diligere, & ęqualitatē Geometricam seruare: & hac de cā abducit ab auaritia et ab iniusta plura habēdi cupiditate. Temperantiā verò, dum ostendit naturā voluptatis, q̄ scilicet non sit aliquod bonum præcipuum, sed tantū accessio quædā & affectatio quæ tandiu iucunda et expetēda esse videtur, donec eo, quod est pręter naturā, non admodum cōmixta & confusa fuerit. Quinetiā quod in contemplationē naturæ ponit studium, à corporeis voluptatib⁹ et ab externarū rerum admiratione facilè traducit animū. per quæ moderatio & iustitia & in contrahendo fides accedit, & synceritas. Quis aūt ęquè magno & forti aīo fuerit, atq; qui ex consideratione naturæ cognouerit nostrū aīal nullā esse partem vniuersi sensilem: nec tp̄is vniuersi esse mensurā nostræ vitę: & q̄ quicquid gignitur, interitū id sequi necesse sit, qui est dissolutio in ea quæ sunt simplicia, & restitutio partium suis proprijs integris, & renouatio eorū quæ sunt confecta senio, & confirmatio eorum quæ laborant fessaq; & exhausta sunt? Quod aūt nunc vel paucis post annis est interiturū, pro nihilo ducetur apud eū qui infinitatem temporis cognouerit. Quòd si ēt separabilem animæ excellentiā mente versans, eam cōferat cum perturbationibus & molestijs quæ procedunt ex corpore, tunc mortem perfectè amauerit. Qui aūt ita in mortem affectus est, quidnam aliud eorum quæ videntur grauia extimuerit? Hinc fit vt sit etiā effectrix prudentiæ, cùm magnā habeat aīa cognationem cum cognoscendi facultate. Magno autē & excelso animo ac mente præditos

Auscultatio naturalis cur dicatur.

Naturalis Philosophiæ vtilitas.

E efficit, dum persuadet rerum humanarū nihil magnū putare: paucisq; contentos, & ideo quæ habent nō grauatè cōmunicantes, & ab alijs accipere minimè opus habentes, liberales facit. Est aūt maximum eius bonū, q̄ & ad essentię quę est animę cognitionem, & ad separabilium, diuinarumq; formarū contemplationē via est pulcherrima. quēadmodum Plato quoq; ostendit, qui à naturalibus motibus fuit incitatus ad inueniendā eam quę per se moueť essentiā, intelligentemq; ac diuinam substātiam: & in hoc ipso ēt opere Aristoteles, qui ex circularis motus æternitate, id quod est immobile, & oīs motus causa est, scrutatur. Præterea aūt diuinæ excellentiæ cultū ea vel maximè accendit, dum ex accurata eorū quæ ab ipso fiunt consideratione, pulchrè ad admirationē & ad eius qui fecit magnitudinē excitat. hanc autem admirationē cōsentiens in Deum affectio fidesq; et spes cōstantes firmetq; cōsequunť. Cùm ergo adeò sit vtilis totius naturę cōsideratio, vtilissimū merito fuerit hoc opus, quod vniuersę contēplationis naturę nos docet principia. F sine quibus fieri non pōt vt naturæ contēplationis habeať scientia. vt ipse quoq; ostendit Aristoteles statim in opis principio, cùm dicit. Tunc existimamus nos vnūquodq; cognoscere, cùm primas cās nouerim⁹, & prima principia, & vsq; ad elementa. Quòd si etiā de operis ordine dicēdum est, q̄ oīa quidē præcedat quæ de natura tractāt, ex dictis quæ iā apposuimus clarū est. Post libros aūt morales qui mores nostros p̄ficiunt: & logicos, hoc est qui cōferendi sermonis & disserēdi rōnem edocent, q̄bus cōparatur iudiciū veritatis: quæ de natura tractāt opera sumēda sunt. Quòd aūt verus sit & germanus liber Aristotelis, p̄bare est superuacaneum, cū sit minimè cōtrouersum, & in multis operibus de quibus nulla est dubitatio, eius mentionē faciat Aristoteles, et studiosissimi eius discipuli, & oēs qui sunt eius sectę meminerint, aliqui autē eius quoq; capita & breues sūmas conscribāt. Cùm aūt bipertitò totū opus sit diuisum, Adrastus quidem dicit primos quinq; libros esse de oībus principijs naturalib⁹, & G ijs quæ ea cōsequunť, & cadunt in qōnem. A sexto aūt libro cū de motu dicere esset aggressus: in reliquis tribus tradit naturales oīs generis de motu qōnes. quocirca primos quidē quinq; solet Aristoteles uocare de principijs: qui aūt deinceps sequunť, de motu. In primo autē eorū qui sunt de principijs, docet de cōcausis seu causis adiuuātibus. De materia, inquā, & forma, & priuatione quæ formæ aduersať. In secundo aūt, de eā proximè efficiente, quā dicit esse naturā: quinetiam de finali. Quoniam aūt sunt ēt quædam alia quæ videntur esse causæ efficientes, quæ hoc habent per accidens, sicut fortuna & casus, ne eorū quidem distinctionem reliquit indefinitā. Cùm aūt naturam principiū motus definijsset, & oīno naturalia per motum exprimantur: in tertio docet quidnam sit motus, & eōis, & in vnaquaq; specie. Quoniam aūt continuus est naturalis motus: quod est aūt continuū, diuidi pōt in infinitū, in tertio libro disserit de cōtinuo & infinito. H Cùm aūt ea, quæ sunt naturalia, sint corpora, & positurā habeant: loco egēt in quo erunt, & in quo mouebūtur. quāobrem de loco quoq; in quarto disserit. Cùm aūt nōnulli locū inane esse spatiū existiment, & q̄dam inane in numerum principiorū referant, meritò de inani quoq; qōnes agitat. Cùm aūt omnē motum tempus dimetiať, necesse erat vt naturę indagator etiā de tempore diligenter inquireret. & ita quartū librū conclusit. In quinto aūt discreuit motū ab alijs mutationibus: & q̄uo motus inter se opponanť, quiesq; opponatur motui, et rursus sibi ipsi inter se, definijt: & quisnā sit vnus motus descripsit.

Sed cùm pauca adhuc adiecero, ad ipsam me dictionē conferam. Eorum enim qui ante Platonē philosophati fuere, Thales quidē, & Anaximāder, & alij eiusmodi, q̄ scilicet philosophia tunc primū post inundationē, & necessariarū rerum acquisitionē, in Gręcia cœpisset, eorum q̄ natura fiunt causas quærētes, materialia & elemētaria

principia

Libri naturales legendi post morales & logicos.

Libri singuli quid tractent.

Aristoteles i quo distet a veteribus Physicis.

principia cõtemplati sunt, & nulla adhibita distinctione pronuntiarunt, tanq̃ oĩum quæ sunt principia pronuntiarent. Xenophanes aũt Colophonius, & Parmenides eius discipulus, & Pythagorici, perfectissimam quidẽ de naturalibus, & ijs quæ sunt supra naturã, sed ænigmaticam tradidere philosophiã. Anaxagoras aũt Clazomenius mentem quidẽ constituit causam efficiẽtem, sed in tradẽdis causis ea parum vsus est, vt Socrates notauit in Phędone. Et hoc fortasse nequaq̃ est absurdũ. nam & ipse Timęus, & is cuius Plato personam induit, cùm efficientẽ, & exemplarem, & finalem eorũ quę gignunt̃ causam prius posuissent, corporeas tñ causas tradiderũt ex figuris planis, &, vt in summa dicã, ex natura elementorum. Cęterum Plato quidem cum Pythagoreorum & Eleaticorum scita apertius protulisset: & quę sunt supra naturã laudibus pro dignitate extulit: & in naturalibus, ijsq; quæ generantur, elementaria principia discreuit ab alijs: & eiusmodi principia ipse primus uocauit elemẽta, sicut refert Eudemus: & causam efficientẽ & finalem & pręterea exemplarem discreuit, ipse idęas cõtemplatus. Etenim materiam ijsdem vtens cogitatis postea inuenit Aristoteles, & formã similiter: & efficientẽ causam diuinam mentẽ statuit: finalemq; eius bonitatem, per quam quicquid est sensile, exẽplari quod in mẽte versatur assimulauit. Porrò aũt inter Aristotelem & eos qui Platonem præcesserunt Physicos hæc est differentia, q̃ is non solũ efficientem cãm constituerit, sed ẽt causas materiales instar principij magis considerauerit. Cũm illi enim vel similares partes, vel vnũ aliquod ex quatuor elementis, vel plura, vel oĩa posuerint, vel vsq; ad atomos, hoc est isectilia corpora deuenerint, ipse & similares partes, & quatuor elementa dissoluit: & ipsam naturã corporeã in formã & materiam resoluit. sicut ante ipsum Plato, & ante Platonem Timęus Pythagoricus: qui proxima quidem, quatuor elementa fecerunt: ante illa autem, planas superficies: principia aũt prima elementaria, materiam & formam. Simul aũt à Platone, & ab ijs oĩbus qui Platonem pręcesserunt, in hoc differt Aristoteles, q̃ cùm de rebus naturalibus, vel tanq̃ de omnibus quæ sunt disserant, vt nonnulli ante Platonẽ: vel tanquã de mundo & eius partibus in ijs quæ de mundo tractant, quæ hic quęruntur moueant, vt & ipse Plato, & ante eum aliqui: Aristoteles discreuit quænam habeant ordinẽ naturalia in ijs quæ sunt: & perinde ac si ne mundus quidem esset, docet de ipso per se naturali corpore. Iam verò in elemẽtis quoq; priuationẽ, vt quæ sit aliud quippiã à materia, ipse ostendit, cùm Plato vel materiæ vel in materia priuationem esse definierit. Porrò autẽ efficientem causam cum alij quidẽ prætermitterent, Anaxagoras aũt & Plato (idem est aũt si dicas Pythagorici) mentẽ diuinam statuerent, ipse quærens cõtinentem ac proximam eorum quæ natura gignuntur efficientẽ causam, dicit esse naturam. quã Plato posuit in instrumentaria. quæ ab alio quidem mouetur, mouet autẽ alia. Nec tñ in natura mansit Aristoteles, tanq̃ in prima vel quæ sit propriè efficiens. sed ipse quoq; ascendit ad id quod est immobile, & causa motrix omniũ: & in fine huius operis oĩa quę mouentur ab ipso pendere statuit. Quinetiam forma ipsa naturalis huius viri tractationis, differt quidem ab antiquioribus, q̃ id quod erat illorum ęnigmaticum, mutatũ effecerit apertius & exactiores adiecerit demonstrationes. A Platone autem, q̃ ipse ponat imbecilliores demõstrationum necessitates & principia, cùm & à sensu & ab ijs quæ se ad manũ offerunt opinionibus studeat accipere. Ab oĩbus autem simul, q̃ oẽs naturalis contemplationis partes, vel vsq; ad ea quæ sunt maximè singularia persequatur. Cùm autem eius scripta bipertito diuisa sint, & in externa, cuiusmodi sunt historica, & Dialogica, & quæ in summa, illius accuratę & exactę perfectionis minimè curã gerunt: & in auscultatoria, ex quibus est hoc opus: in auscultatorijs de industria studuit esse obscurus, ea ratione arcens socordiores, vt quod ad illos attinet ne scripta quidẽ esse videantur. Itaq; cum Alexander superatis Persis hæc ad eum scripsisset. Alexãder Aristoteli salutem. Non rectè fecisti qui acroamaticos sermones edideris. quanam enim in re amplius alijs præcellemus, si per quos docti sumus sermones, ij cões omnium futuri sunt. ego autẽ mallem rerum optimarũ peritia excellere quã copijs: ipse hęc rescripsit. Aristoteles Regi Alexãdro salutẽ. Scripsisti ad me de auscultatorijs sermonibus, existimans oportere eos seruare in arcanis. Scias ergo eos editos, & nõ editos. Alijs enim solis intelligi poterunt qui nos audiuerunt. Vale. Plutarchus aũt Chęroneus in vita Alexandri dicit hæc scripta esse de editione operis, quod inscribitur Meta ta Physica.

Aristoteles in quo differ... à Plato...

Efficientem ... in ma... ... posuit Anaxagoras.

Naturã ... Plato ... instrumentariã.

Efficientem ponit Aristoteles id quod primo mouet

Diuiso operum Aristotelis.

Alexander ad Aristotelem ep̃la.

CAPVT I.

QVoniam nosse & scire euenit in oĩbus quæ certa via & ratione traduntur disciplinis, quarum sunt principia vel causæ vel elementa ex eo q̃ ea cognoscamus: Tunc enim nos existimamus vnũquodq; cognoscere, quãdo primas causas cognouerimus, & prima principia, & vsq; ad elementa: manifestũ est q̃ etiã eius quæ est de natura scientiæ tentandũ sit primũ definire ea quæ ad principia ptinent.

TEXTVS secundum Auer. 1.

EXPLANATIO I.

Procemium operis scopum ac institutũ statim aperit, q̃ sit scilicet de principijs naturalibus. TENTANDVM est enim, inquit. primũ definire ea quæ ad naturalia principia pertinent. } Porrò aũt apertè vsum ostẽdit necessarium eorũ quæ sunt dicẽda de principijs, quodãmodo sic rõcinatus. Quę naturalia sunt, habẽt principia. Quę aũt habent principia, ea scire euenit ex eo q̃ principia ipsorũ cognoscamus. Et ergo qui est naturalem habiturus scientiam, necessaria est naturalium principiorum cognitio.

Cęterum q̃ sunt naturaliũ quidẽ rerum principia, ostẽdet quicquid deinceps dicendũ est, nec eget nunc demõstratione. qua de causa ipse hãc ꝓpositionẽ, vt puto, pręterm isit. Theophrastus aũt in principio suorum naturalium eam quoq; demõstrauit, dicens. Quòd naturalium quidẽ rerum sint principia, clarum est ex eo q̃ naturalia quidem corpora sint cõposita: quicquid aũt est compositum, habeat principia ex quibus cõponit̃. quicquid enĩ est natura, vel est corp⁹, vel habet corpus. sunt aũt ambo composita. Porphyrius aũt nec naturalis quidẽ Philosophi dicit esse quęrere. An naturalium rerum sint principia, sed eius qui ad primã philosophiam ascẽderit. Naturalis enim Philosophus tanquã datis ac concessis vtitur.

Principia esse rerũ naturaliu probat Theophrastus.

Pręterea aũt, dixerit potius quispiã, esse eius qui ad primam philosophiam ascẽderit quęrere quęnã sint principia. Neq; enim Geometra vel Medicus sua ꝓbat principia, sed ijs vt quę sint & quę eiusmodi sint vtitur. Qui fit ergo q̃ oẽs ferè naturales quærunt principia rerum naturalium? Nunquid q̃ naturalia quidem sunt cõposita, & principia habent, & hæc principia demonstrare est Philosophi naturalis: quẽadmodum Medici, q̃ humanũ corpus cõstet ex quatuor elementis: & Grãmatici, q̃ ex viginti quatuor elementis cõsistat oratio. Quam vim autẽ habeat vnũquodq; elementũ, est eius q ad primã philosophiam ascendit. in literis quidẽ, Musici: in corpore aũt humano, rõnis naturalis: in naturalibus autẽ principijs, primi Philosophi. Quamobrẽ Aristoteles quoq; cum ꝓbasset materiam & formã naturalium esse rerum principia, dicit materiã quidem cognosci ex ꝓportione, licet primus Philosophus eam etiam mõstret ex causis. De principio autem, inquit, quod est per formam, vtrum vnum sit an multa, & q̃ vel quænã sint, primæ est philosophię accuratè definire. quocirca in illud tẽpus reijciat̃. Quòd aũt quę habent principia ea tunc scire euenit, qñ fuerint cognita eorũ principia, posuit qdẽ tanq̃ ꝓnuntia-

Principiorum vim cõsiderat primus Phs.

tum. Qua de că copulatiua quę dicitur cōiunctione visus est, per quam quod præcedit tanquā quod sit in confesso sumitur. Si enī scientia est cognitio quę habet per demōstrationē: Demonstratio aūt est syllogismus: is aūt est ex principiȷs: scientia scilicet est cognitio ex principiȷs. Cæterum hoc ipsum quoq; lenȷt inductione & cōi opinione. TVNC enim, inquit, existimamus nos vnūquodq; cognoscere qñ primas cās cognouerimus, & prima principia, & vsq; ad elemēta.} Sed neq; subiunxit cōclusionē, quæ est. Naturalia ergo scire euenit ex eo q ipsorū principia cognoscamus: sed id quod sequit̃ cōclusionē. Oportet enī, inquit, eius quæ est de natura scientiæ primū definire ea quæ ad principia pertinent, conclusionē quoq; in eo cōprehendens. Eudemus aūt in principio naturaliū altius deduxit orationē: & enim ostēdisset q ad actiones quidē est vtilius cognoscere singularia, ad contēplationē verò cōia. In scientȷs, inquit, maxime cōe videt̃ quod agit de principȷs. sunt.n. quædā in vnaquaq;. Cùm hæc aūt ita habeant, necesse est ei qui tractat de natura, principia primū considerare. Et eorum quidem quę dicunt̃, hęc est vniuersa sententia. Est aūt operę pretiū quęrere, quid sit principiū, quid că, & quid elementū. Etenim Alexander hæc quidē à se inuicē differre dicit, q principium quidē propriè dicat̃ id quod est efficiens, vnde est principiū motus. Causa aūt, id cuius gratia, & forma: in ȷs enim quæ sunt natura, ea est cuius fit gratia. Elementum aūt, quod inest tanq̃ materia. Videtur aūt Alexander sequi Eudemū, qui dicit q cum că quatuor modis dicatur, elementū quidem dicit in materia. inesse enī videntur elementa, quēadmodū in sermone literæ. ita ēt ęs dicitur esse că diuturnitatis operū. Causa aūt dicitur ēt vnde est motus. dicimus aūt eam esse principiū. vnde contentio, principiū maledicti. Principium itaq; & elemētum sic dicunt esse cās. Id aūt quod est cuius gratia, rationem elementi nō admittit. neq;.n. inest in eo cuius ipm că est, tanq̃ in ambulādo sanitas. nec videtur esse sanitas principium ambulādi, sed că potius. Id aūt cuius gratia, & forma, videntur esse magna propinquitate cōiuncta. quocirca id cuius gratia, causæ est admodum assimile.

Principium quid sit. Că quid sit

Elemētum quid sit.

Talia quidem sunt quæ dicunt̃ ab Eudemo. Mirum est aūt si forma nō inest in eo cuius că est: nisi vtiq; formam dicunt id quod est vniuersum ac generale. Porphyrius verò vno quidē modo dicit principium, vnde fit primus motus. talis est aūt is à quo. vt vię id quod primū est. ita etiam nauis quidē, carina: domus verò, fundamentum: huic aūt significato finis opponitur: Alio aūt modo vt id ex quo. sicut natura naturalium, & ars eorum quæ arte fiunt: Iam verò principiū quoq; est id cuius gratia, vt victoria certaminis: Alio aūt modo dicitur principium, id ex quo cùm in sit primum fit aliquid. quemadmodū domus, lapides, & ligna, sunt principiū vt materia: Porrò aūt principiū quoq; est forma ac figura, &, vt semel vniuersè dicā, species. Cæterum Aristoteles quidē solam formā contemplatus quę est in materia, eam dixit principium. Plato aūt cum præter eam, separabilem quoq; formam mente cōprehendisset, exēplare principium pduxit. Ex Aristotelis itaq; sententia quatuor modis dicit̃ principiū. vel enim id ex quo, vt materia. vel id p quod, vt forma. vel id à quo, vt quod efficit. vel id ppter quod, vt finis. Ex sentētia autem Platonis, est etiā id ad quod, vt exēplar. & id per quod, vt quod est instrumētarium. Quot aūt modis dicitur principiū, tot etiam că dicitur. & subiecto quidē ambo idem sunt, cōsideratione autem differunt. Principium enim, inquit Porphyrius, cōsideratur quatenus præcedit. Causa autē quatenus facit aliquid, & efficit id quod ipsam consequitur: cùm sit & causa potestate inchoans, & principiū potestate perficiens, qua de causa consideratio principȷ causę consideratione prior est. Cùm tot aūt modis dicantur principia & causę, non sunt oīa in omnibus: sed sunt alia quidē principia generationis, vt materia & forma, vel id quod fecit & patitur, vel aliquod vnum ex elementis, vel vnūquodq; naturalium quæ considerauerunt: Alia autem sunt principia cognitionis, quæ medio carent & demonstrari nequeunt propositiones: & alia quidē principia substātiæ, quēadmodum finitum & infinitum dicebant Pythagorei, vel par & impar. Principia autem actionis, vel quod agit, vel finis. His à nobis narratis, ad Alexandrū quidem, & ante eum ad Eudemum dicēdum est. q id cuius gratia, cùm sit finis, omnino etiam fuerit principium, & magis proprium principium q̃ id quod est efficiens: & maximè ex ipsorum sententia qui id quod est immobile & prima causa finem esse dicunt omniū, non aūt causam efficiētem. quod etiā fatebuntur esse oīum principium, siquidem id esse dicunt oīum longè primum. Quomodo autē elementum solū dicunt materiam, si ex materia & forma cōstare existimant id quod est cōpositum: & si enim forma sit finalis, magis tñ est elemētaris. Ad Porphyrium aūt, quòd primum quidē ex ȷs quæ ipse distinxit, non ex ęquo dicitur causa & principiū, sed quicquid quidē causa est, id etiā principium, Rei aūt principium, vt vię, vel actus, nequaq̃ dicatur esse causa: Secundo autem, q principiū non consideratur ante causam, siquidē necesse est vt causa præcedat effectum: Principium autē siue sumatur vt pars præcedens, siue vt elementum, est vnà cum eo quod efficitur. Nunquid ergo Aristoteles cùm principium tanq̃ cōe cepisset, diuisit ipsum & in eas quæ sunt propriè causas, cuiusmodi est efficiens & finalis, & in eas quæ à nōnullis dicuntur concausæ seu adiuuantes causæ, cuiusmodi sunt elemēta? Quocirca progrediēs, QVANDO causas, inquit, primas cognouerim⁹, & prima principia.} Quoniam quæ dicuntur causę primò & propriè, eę sunt primò & propriè principia. Et etiam VSQVE ad elemēta} dicit. hoc est, vsq; ad causas & principia quæ dicunt̃ vltima. QVARVM ergo, inquit sunt principia, vel vt causę, vel vt elementa.} Fieri autē potest vt dixerit primas causas et prima principia, quòd sunt alię quidē in singulis propinque ac continentes cāę, alię verò primę. & qui propinquas quidē nouit, primas aūt ignorat, ne propinquas quidē nouit propriè, siquidē ignorat primas, & quæ sunt illarum cāę. Tunc ergo vt sciamus euenit, qñ oīa principia & oēs causas cognouerimus, & primas & propinquas, quæ quidē sunt elemēta.

Principia gñationis,

Principia cognitiōis, Principia substantię.

Finalis causa magis proprium principiū quā cā efficiens.

Quoniam aūt primorum principiorum alia quidē sunt vniuscuiusq; ppria, vt Geometriæ definitiones & pnunciata, alia verò oīum cōia, Alexander dicit eum qui scientia præditus futur⁹ est debere nosse hęc cōia, hoc loquēs Platonicè. Plato enim nō vult eas ppriè appellari scientias, quæ cōcludunt aliquid ex positione. Atqui nunc videtur Aristoteles de principȷs indagationis naturæ hoc dicere, TENTANDVM est primū definire ea quę ad principia pertinent. Quæ quidē definit in hoc ppolito opere, non aūt cōia, quæ sunt primo philosopho proposita.

Principia propria vniuscuiusq; scientiæ.

Principia cōia oīum scientiarum

Nosse aūt & scire nō dicta sunt ἀπαράλλαλον, vt notauit Alexander, dicens. Quę dicunt̃ ἀπαράλλαλον, nullam habent differentiā in rei qualitate, & ideo vnū ex ȷs quæ sunt eiusmodi, idē valet quod oīa. Nosse aūt & scire non eandē vim habēt quàm scire solum. Nosse enim dicimur quæ cognoscimus per sensum, & opinionē, & p propositiones quæ nullū habēt medium. quorū nihil scimus per demonstrationē, idem est autē ac si dicas, ex scientia. Atq; hæc quidē rectè dixit. quō autē ambo hic accepta sunt non adiecit. Videtur aūt cognitionem vt quę sit genus præposuisse scientiæ: perinde ac si diceret, Nosse ex sciētia. Perinde est aūt ac si dicas, quid aliqui dicit, & ita dicit vt enunciet: vel verum dicit, vel falsum. etenim oratio genus est enuntiationis. quēadmodum cognitio (idē est aūt si dicas notitia) genus est sciētię. Quòd aūt cognitionē de sensu quoq; dici agnouerit, ostēdit proœmium operis quod inscribit̃ Meta ta Physica, hoc est, post naturalia. Omnes homines nosse natura appetunt. id indicat aūt amor sensuū. Num aūt Aristoteles eum cognitionē nunc

Scire & nosse esse idē ἀπαράλλ λον. ... ex cōgem natione duo verb idē signin canna po nūtur vnū post alte

Cognitio dicitur etiā de sensu.

nunc propriè accepisset, illam eò deduxit vt idem esset
quod scientia. Etenim Plato dicit Mathematicos non nosse sua principia. nosse autē scilicet ex scientia, nempe q ea sit propriè cognitio quæ est ex scientia. Cui enim, inquit, est principiū id quod non nouit: media autē & finis ex ijs quæ nō nouit: qūo fieri potest vt norit eam quā vocat scientiā? Iam verò opinionem quoque apertè dicit esse aliam à cognitione, quādo dicit. Quid igitur si is nobis sit molestus quē dicimus opinari, nō cognoscere. Et similiter secernit id quod potest opinione apprehēdi ab eo quod potest cognosci dicens. Pręterea aūt satendum est si quid eiusmodi apparuerit, id opinabile dicendum esse, non autem tale vt possit cognosci. Porrò autē clarum est etiam Aristotelem, cognitionē (idem est autē ac si dicas notitiā) non cōmunem accepisse, sed eam quę est ex scientia, ex ijs quæ subiūgit TVNC enim, inquit, existimamus nos vnumquodque nosse quādo primas causas cognouerimus, & prima principia. } Vt qui dicat cognitionem quæ est ex principijs, quæ quidem est ex sciētia.

Mathematicos non nosse principia.

Opinio alia à cognitione.

B Quòd aūt aliud sit opinari & aliud scire, ostendit Socrates in Thęteto, ex eo q opinio quidem sit vera & falsa, scientia autem solùm vera. Et Alexāder nunc eadē vsus est demonstratione. Sed quomodo cùm dixit. NOSSE & scire euenit in omnibus quæ certa via & ratione tradūtur disciplinæ } subiunxit. QVORVM sunt principia vel causæ vel elementa. } An hoc adiecit vt quod sit proprium omnium cognitionū quæ sunt ex scientia. Scientia enim, cùm sit syllogismus demonstratiuus, est omnino ex principijs propositionū, quæ nulla habent media. Sed si ita est, quoniam propositiones, quæ nulla habent media, citra vllam scimus demōstrationem, ne in infinitum procedamus, rerum quoque naturaliū principia sciemus absque vlla demōstratione: atqui per syllogismos demonstratiuos ea tradere conabitur. Dicit ergo Alexander. Quoniam principiū differt & elementum, elementum enim est materia, nō omnes autem habent materiā, vt scientiæ Mathematicę: id quod dicitur significauerit,

Opinari & scire differunt.

C q cùm omnes quidem scientiæ horum aliquid habeant, non omnes aūt omnia, sed hæ quidē & principia & causas & elemēta, nonnullæ aūt minimè, quæcunque nō sunt de ijs quæ generantur, nec id quod sunt habent in materia: in quibus non est illud Cuius gratia, cuiusmodi videtur etiā esse Geometria. neque enim est principium in ijs quæ non generātur, nec materia in ijs quæ sunt expertia materiæ. Hæc cùm his verbis dicat Alexander, aduertendum est qūo materia quidem est elementum, & quæ sunt materialia, sola ex elementis. etenim orationis elementa dicimus. & scriptum est à Philosophis de elementis orationis. Atqui si elementum est id, ex quo primo cùm insit, fit aliquid, & in quod extremum resoluitur, sit aūt quod est compositum ex materia & forma, forma quoque scilicet est elemētum eius quod est compositum.

Formā etiā esse elemētum, nō solā materiam.

Quomodo aūt non habent materiam mathematicę, numeros, & spatia, & sonos, quorum species considerant?

Mathematicas scientias habere materiam.

D Pręterea aūt magis est aduertendum, quemadmodum in Geometria non est id cuius gratia. ipsa enim per se assumpta est propter eā quam vitæ affert vtilitatē, vt quæ Mechanicæ principia suppeditet. quinetiam plurimum confert ad Astronomiam vt assuescamus naturæ incorporeę. Sin autem quoniā in cognitione non aūt in actione versatur, ideo nullum habet finē, scopo quoque carebit naturæ peruestigatio, & vniuersa quæ in cōtemplatione philosophia. cuius finis est ad primū bonum ascensus, & animum, quoad eius fieri potest, Deum ex hoīe facere. vt ipse tradit Aristoteles in .xx. Moralium ad Nicomachum. Potest, inquit Alexāder, scientiam cōius nunc dicere ipsam quoque principiorū agnitionem, quorū non sunt principia, & ab illa eam distinguere scientiā quæ est ex principijs. Quòd autē non cōmunius dicta sit scientia, indicat q ei quod est, Nosse, subiungat scire. Potest etiam tanquam propriū omniū cognitionum quæ sunt ex

Mathematicas habere finalem causam.

A sciētia hoc dictum esse. QVORVM sunt principia vel cāę vel elementa. } Scientia enim cùm sit syllogismus demōstratiuus, est. oīno ex principijs propositionū quæ nulla habent media. Sed si ita est, qm̄ propositiones quæ carēt medijs scimus absque vlla demonstratione, ne pcedamus in infinitum: naturaliū quoque principia cognoscemus citra vllam demonstrationē: atqui per syllogismos demonstratiuos ea tradere conabitur. Num ergo ipse est attendendus Aristoteles, qui accuratè dixit cognitionem quę est ex scientia, euenire non in oībus rebus, neque in oībus cognitionibus, sed in oībus quæ certa via & ratione tradūtur disciplinis, quas Methodos appellant. Si enim Methodus est, vt ait Alexander, omnis cōtemplatiuus habitus eorum quæ sibi subiecta sunt, cum rōne, hoc est cum causa (idem est aūt ac si dicas, qui cum via quadā rectè ordinata sit progressiua ad id quod potest cognosci) non fuerit videlicet Methodus cognitio principij, sed ea quæ est ex scientia, quæ fit ex principijs & causis eius

Cognitio ex scientia in quibusnā disciplinis eueniat.

Methodus quid sit.

B quod pōt cognosci. Quæ ergo cognosci possunt, eorūque sunt principia vel vt causæ vel vt elementa, quemadmodum naturalia: ea scire euenit ex eo quod principia ipsorum cognoscamus. Scientia enim est cognitio quæ habetur ex principijs.

Naturaliter autem via existit, ex ijs quæ no- II
bis notiora sunt & aptiora, ad ea quæ sunt aper-
tiora & notiora naturæ. non enim eadem sunt
& nobis nota & absolute. Quocirca necesse est
eodem modo progredi ab ijs quidem quę sunt
obscuriora naturæ, nobis autem apertiora, ad
ea quæ sunt apertiora naturę & notiora. Sunt III
autem nobis primum clara & aperta quæ sunt
magis confusa. postea autem nota ex ijs fiunt
principia, & ea elementa diuidunt. Quamob- IIII
C rem ab ijs quę sunt vniuersa ad singularia opor-
tet procedere. totum enim quod ad sensum at-
tinet est notius. quod est autem vniuersum, est
totum quid. multa enim cōprehendit tanquam
partes id quod est vniuersum. Hoc ipsum etiā V
nominibus quodammodo accidit, si conferan-
tur cum definitione. aliquid enim totum & in-
definitè significant. quemadmodum circulus.
eius autem definitio diuidit in singularia. Por-
rò autem pueri quoque primum quidem omnes
homines patres appellant, & matres mulieres:
postea autem vtrunque eorum discernunt.

Postquam ostendit necesse esse vt qui sit rerum natu- II
ralium scientiam assecuturus, rerum naturalium principia consideret, transiens deinceps ad tradendam doctrinam, de principijs, primò eius modū definit. etenim quę
D ritur an de principijs omnino aliquid disci possit. Si omnis enim doctrina & omnis disciplina, quæ mentis agitatione percipitur, habetur ex principijs. Principiorum autem nō possunt accipi principia, dubia fuerit disciplina. ipse ergo nobis exponit quanam ratione cognoscantur principia. Est autem paulo altius incipiendum. Quandoquidem quidquid cognoscitur, vel per se fidem facit, & est principium cognitionis ex eo q sit in confesso, quod habent definitiones, & propositiones quæ vocantur ἄμεσοι, hoc est, expertes medij: vel cognoscitur ex aliqua quæ præcedit cognitione definitionum & propositionū medij expertium, vt se habēt omnia quæ cognoscuntur per syllogismum & demonstrationē. quòd naturalium quidem certè rerum quæ sunt compositæ principia per se fidem non faciāt, manifestum est ex diuersa eorum qui de natura differunt tractatione, cum alij alia ponant principia, vt discemus. Cùm sint autem demonstratiua, ea per

Principia quō possint cognosci.

aliqua notiora demonstrare necesse est. omnis enim doctrina, & omnis disciplina, quæ in mentis agitatione versatur, hoc est, quæ neq; sensu neq; sola mentis applicatione paratur, sed est ratiocioatiua & demonstratiua, ex cognitione quæ præcedit efficitur, quemadmodum didicimus in posterioribus analyticis. Quæ autem sunt notiora: vel assumuntur vt principia & causæ eorum quæ demonstrantur, quod euenit in ĩs quæ proprie sunt demonstrationibus, fiunt enim ex rei principĩs & causis, vt cùm bonum esse mundum ratiocinamur ex eo quòd bonus sit opifex, vel immortalem esse animam ex eo ꝙ per se moueatur: vel vt quæ necessario sint consequentia ĩs quæ ostenduntur, & ideo ea quoq; simul ioferaot, assumuntur ea quæ suot notiora. vt cùm Deum bonum ostendimus, ex eo ꝙ pulcher sit mundus, & ordioe præditum, cùm hoc, quod ad sensum quidem attinet, sit oobis promptius: & animã esse per se mobilem, ex eo quod intrinsecus moueantur animata corpora. Est autem hic **F** syllogismi modus magis coniecturalis, non autẽ demonstratiuus. & quæ assumuntur ad fidem hoc modo faciendam, non sunt principia rei quæ demonstratur. eã enim magis sequuotur quã præcedunt. sed sunt principia eiusmodi demonstrationis, ꝙ notiora sint & apertiora, & ex his fides fit eius quod demonstratur. Necesse est ergo rerum quoq; naturaliũ principia, quæ tanq̃ causę dicuntur principia, oĩoo quidem demonstrari ex quibusdã notioribus, sed quæ etiam quãdoq; principiorum formam naturæ magis referant, & causarum rationem habeant. quod quidem ad naturæ iodagatorẽ non pertinet. sunrũ enim principiorũ oosse causas, eius modum superat. sed est primæ quæ ea transcendit philosophiæ. ipsa enim demonstrat aliorum principia, quæ sumũtur vt causæ, ipsa ita vtens priocipĩs vt ea per se fidem faciant. Possumus etiam quodãmodo ex ĩs quoq; quæ principia consequũtur, & ex ĩs cõponuntur, noo tanq̃ ex causis, sed tanquã ex notioribus, de principĩs naturaliũ rerum ratiocinari, non ea scieotes, sed taotũ cognoscentes. & ideo nõ dixit, Ex scientia oosse principia, sed. IPSA cognoscere} **G** propterea ꝙ eorum cognitio est ex ĩs quæ cõsequuntur. Ea autẽ quæ principiorum formam magis referunt, & sunt magis elementaria, illa consequuntur quæ ex eis cõponuntur, & partes tota. Quæ sunt aũt composita & confusa, sunt nobis notiora ĩs, quæ ea cõponunt & suot simplicia. quandoqoidẽ sensu quidem ea quæ sunt cõposita cognoscimus, promptiorẽ hanc multi habentes cognitionem. Quæ sunt aũt simplicia, oatura mente comprehenduntur. Vnum quodq; enim aĩal & vnamquanq; plantã promptè cognoscimus, ꝙ hoc sit homo, & hoc equus, & hoc ficus arbor, vel vitis. Quòd aũt hæc sint cõposita ex quatuor elementis, id scire non est cuiusuis. & q̃uo se habẽtia elementa efficiant aĩal & hoc animal: & quomodo plantam & hanc plãtam, fuerit eorum qui ad summũ philosophiæ fastigium processere. Ita etiã quæ sunt cõmunia & vniuersa, cùm ad totum magis accedentem & apertiorẽ cognitionem habeãt, sunt nobis magis nota q̃ **H** singularia. Quod enim aliquo interiecto interuallo accedit, facilius e[illegible]gnoscere ꝙ animal, quàm ꝙ homo: & quòd homo, quàm ꝙ Socrates. Quod autem est vniuersum, habet cum toto similitudinẽ, quòd multorum quæ ipsum cõpoount habet in seipso confusam distinctionẽ, sicut in toto partes. est enim in animali indefinita animalis formarum differentia. Quod est itaq; vniuersum, notius est oobis vt cõpositum & cõfusum, & vt quod, si ad nos referaẽ, sit primum cognitione, queãdmodum hoc quoq; est naturæ posterius, siquidem ipsum postea gignunt singularia. naturæ enim apertiora sunt & notiora quæ sunt simpliciora, vt quæ sunt syncera & immixta. Qua de causa scientia Dialctica consueuit vnumquodq; considerare quidnam sit, in formis simplicibus philosophans, vt quæ cum eorum quæ sunt natura cõcurras, cui coouenienter notiora sunt & manifestiora quæ sunt simpliciora ĩs quæ sunt magis cõposita: & quæ sunt pura ac syncera, ĩs quæ sunt cõmixta ac confusa. Quòd aũt nobis sit notius quod est indefinitũ & confusum, cuiusmodi videtur totũ, probat, vnumquodq; quidẽ oomen tanquã totum quid accipiens: nominis aũt definitionem, vt quæ partium & elementoꝝ nominis trãdat explicationem. clarum est enim ꝙ circuli ex noĩe cognitio vel multis prompta sit & facilis. Circuli aũt definitio, ꝙ sit figura plana, ab vna linea contenta, ad quã ab vno signo oẽs lineæ incidentes in circuli circumferentiam, sunt inter se æquales, hæc definitio non est vtiq; expedita oĩbus, singula quæ sunt circuli tradens, & partes eius & elementa persequens. Cæterum hoc quidẽ exemplum rectè cõuenit cõposito & toti. contractæ enim & tanq̃ in vna summa cum nomine cõfusæ sunt, oẽs quæ sunt in definitione partes & elemẽta. sed oon vtiq; cum vniuerso vllam habet similitudinem. Quod est enim vnioersum, quadrat vnicuiq; eorum quæ ipsum cõplent. animal enim est & **F** homo & equus. Nomen autẽ conuenit quidẽ oĩbus quæ simul sumuntur in definitione, sed oon etiam vnicuiq;. Neq; enĩ figura est circulus: neq; quod sub vna linea continetur: neq; aliquod aliud vnum vel plura eorũ quę assumuntur in definitione, præterq̃ oĩa simul. qua de causa secundum subiunxit exẽplum, quod consideraẽ in incremento ætatis. infantes eoim qui crassam & cõfusam adhuc habent cognitiooem, oẽs viros appellant patres, & mulieres matres. procedente autem tp̃e crassum illud & quod veluti totũ refert, explicant, & ad id quod est proprium singulare deducunt. & ita exactã & perfectam eorũ qui ipsos genuerunt assumunt cognitionẽ. Quare nos quoq; dum crassam sensiliũ cognitionem confusionẽ sequentes, res discernimus, à pueris nihil differimus, qui quoslibet obuios, patres appellãt. Cùm aũt à confusis ad syncera, & à cõpositis ad simplicia & elemẽtaria, pcesserimus, tunc ad scientiã propius accedemus, vt qui nõ solum ea quę sensu, sed ẽt ea quę rõne cognosci possunt cognoscamus, & non solũ effecta cõposita, sed quæ ẽt cãm **G** prębent elementa. Dicebatur aũt, inquit Alexander, posse quædã ab eo dici ounc vniuersa, pnuntiata quibus ad nĩa quidẽ quæ monstranẽ vtimur, ppterea ꝙ sint euidentia, nullius aũt eorũ quę per ipsa ostenduoẽ sunt propria. cuiusmodi est illud, in quolibet esse affirmationem vel negationem. &, si ab æqualibus æqualia dempta fuerint, quæ restant, sunt ęqualia. hæc enĩ eo ꝙ sint ad multa vtilia, & sunt vniuersa, & vnũquodq; cootinetur eorũ quę ab ipsis ostendũtur. Hic est ergo vniuersus sensus et ordo eorũ quæ prædicta sunt in procemio. In eis autẽ operę pretium est attendere, primum quidem, ꝙ ĩs quæ sunt pposita cõueoit exemplũ eius quod est totum & cõpositum, non aũt eius quod est vniuersum. non.n. quod est vniuersum, cõponitur ex singularibus tanq̃ ex elemẽtis, queãdmodum id quod est totum et qđ compositum. nullum enim elemẽtum accipit prædicationẽ eius quod est cõpositum, quemadmodum singularia eius quod est **H** vniuersum. Secundum autẽ notatu dignum est, quòd eius quod est totum, & eius quod est vniuersum duplex est cognitio, sicut etiam nominis: vna quidem crassa & confusa, & quæ nuda eius quod cognosci potest cogitatione efficitur, quæ ea quæ fit per definitionem est cognitione crassior: Altera verò est contracta & vnita, & quę ea quæ sunt singillatim comprehendit. Et est hæc quidem intelligentia pcipiens & simplex: alia vero phantasia seu visione potius apprehẽdens, & contracta in angustum. Et quę crassa quidẽ est, est vulgo familiaris: Altera verò summis viris. Etenim quod est vniuersum, vulgus quidem intelliget ex eo quod est cõe quod est in singularibus, ex eius ablatione nudã sumentes proprietatẽ, quæ eo magis enitet, ꝙ à cõmunitate superentur differentiæ: Hi verò totam eorum quæ singillatim eius sunt comprehensionẽ, & quæ fit per omnia peruasionem, & quæ differentias contraxit communitatem, per iotelligentiam contrahunt.

[Left margin: Cõposita sũt notiora simplicib⁹.]

[Left margin: Vniuersa notiora sũt singularib⁹]

[Left margin: Naturæ sũt notiora simplicia.]

[Right margin: Definitio ... min⁹ not ... q̃ nomen ...]

[Right margin: Cognitio ... rerũ sensi ... liũ per sens ... sum assimi ... laẽ pueris.]

[Right margin: Pronuntia ... ta vniuersa ... quęnã sint ...]

[Right margin: Singularia nõ sunt ele ... menta vni ... uersorum ...]

[Right margin: Cognitio ... vniuersi ... totius ẽ du ... plex.]

contrahunt. Et qui hominis quidem, exempli gratia, nomen audiuit, qui ex vulgo quidē est, ad crassam visionē respiciens pronuntiat: Philosophus aūt definitionem in vna simplicitate contrahit, vt vnitam definitionis multitudinem mente verset, & simul multitudinem & vnum accipiat. quod est proprium scientiæ. Et id tacite significauit qui est in Theęteto Socrates. Quę autē habetur ex definitione & ex elementis cognitio, in medio vtriusq; sita est, vt quæ in percurrente potius cogitatione, vel ē opinione consistat. & deteriorē quidem q̃ sit accuratior superet: meliore verò sit inferior, quòd diuisa sit & magis liset. Ita etiam cōmunium cognitio, quæ crassa quidem est, pręcurrit explicationē seu expressionem quę fit per differentias. Quæ est aūt accurata, succedit, in cōmunitate contrahens differētias. Quando ergo Aristoteles dicit cōmunium quidem cognitionē primam quidem, quòd ad nos attinet, naturæ autē posteriorem, dicit hanc crassam, quæ nuda est ac sola ex ablatione cōmunitatis, quæ quidē ne per se quidem subsistit. Tertium autē est attendēdum, quęnam sit rerum naturalium cognitio, ĳs qui rerum naturalium principia & causas cognouerint: ea aūt inuenimus ex ĳs quæ iam sunt cōposita & cōfusa, quæ quidē non licet perfectè cognoscere, nisi causę perfectè notę fuerint. clarū est ergo principiorum cognitionē esse coniecturalem, non aūt demonstratiuam. rectè autē Plato naturę cōsiderationē dixit eē εἰκοτολογίαν, hoc est verisimilium disceptationem. cui adstipulatur Aristoteles, qui vult eam quę est propriè demonstrationē esse ex principĳs quæ nulla habent media, & per se fidē faciunt, & ex ĳs quæ sunt propriè causæ & priora naturę Nec tñ est ideo despicienda naturę contemplatio, sed contentos esse oportet eo quod & vsus noster postulat, & vires pręstare possunt, vt etiā Theophrasto videtur. Pręter hæc aūt quę dicta sunt, quartum est dignum quod quęratur, quomodo quæ sunt cōia, quod ad nos quidem attinet, apertiora, naturę aūt obscuriora dicit Aristoteles. si sunt enim naturę obscuriora, erunt scilicet & remotiora et naturę posteriora. atqui quæ sunt cōia quidem, simul perimunt, non aūt simul perimuntur, quod quidē dicimus illa exprimere quę sunt priora natura. Et Alexander quidē Aphrodisieus, fatetur id quod est cōmune & vniuersum esse prius natura eo, quod illi subest, quēadmodum aīal hominem; eo q̃ simul quidem perimat, non aūt simul perimatur: & modestè quidē hoc dicit Alexander. Cùm autem dixisset id quod est cōmune esse primum natura, subiungit. Nec tñ propriè primum, quoniam nec substantia. Et propterea quæ est per cōia alicuius cognitio, est posterior ea quę est per propria. siquidē in vnoquoq; prima sunt quę propriā naturam significant. Atqui miretur quispiā, quomodo quod est natura primum, nō sit propriè primū. Num ergo quēadmodum eius quod est totum & quod cōpositum elementa & partes dicit natura priores Aristoteles, prima quod ad nos attinet dicens esse cōposita, vt quæ sint confusa, & sensu possint percipi: ita etiam cōia, quæ posterius sunt genita, & ex ablatione, accipit. quæ quidem nō propriè perimunt singularia: vtpote proprietates nudę quę sumuntur, non autem vt comprehēsiones singularium. Ac de hoc quidem si quis possit respondeat probabilius. Quoniam autē ab ĳs quæ sunt cōia & composita & nobis priora, ad rerum naturalium principia oportere nos recurrere dicit Aristoteles, operę pretium est quærere quænam sint quidē cōia: quænam verò natura priora: quæ sunt etiam principia rerum naturalium. Alexāder itaq;, Primum quidē, inquit, ostendet esse plura principia, & nec infinita, nec vnum. Deinde q̃ oportet etiam in eis esse contraria, & subĳci aliquid contrario. A quibus cùm sint cōia transiens, ostendet quęnam ea sint. qui illa enim nouit, nondum nouit quæ sint principia. Sed aduertendum est. Si illud enim, AN SIT vnum principiū vel plura, an contrarium habeant an non, an aliquid eis subiectum

Cognitio ex definitione & elementis, ò

Principiorum cognitio ē coniectura

Cōia quo modo nobis apertiora, natura vero obscuriora.

A sit an nō) de ipsis principĳs dictum est, & de ĳs quę sunt ex eis cōposita, quomodo à compositis ad principia nos deducit hic modus: Dicebatur autē, inquit Alexander, quędam posse dici ab ipso vniuersa nūc, & maxima pronuntiata, de quibus prius dictum est quibus nūc vtitur. Hoc enim, NECESSE est, esse vnum principiū, vel plura, perinde est ac si dicas, vnum vel non vnum. Id aūt cadit sub id quod dicit, Affirmationē vel negationem debere de quolibet pręedicari. Sed nec hęc cōia, sunt cōposita ex principĳs naturalibus. quod quidem exigit præceptum Aristotelis. Cęterum hęc ipsa quoq; cōsiderant in principĳs, AN vnum sit, an non vnum: oporteret aūt à cōpositis & nobis notioribus cognosci an vnū sit principium, vel plura, & an sint cōtraria an non, & quęnam ea sint. Num est ergo melius ex ĳs quæ rebus naturalibꝰ euidēter & sensui apertè insunt, inuenire principia rerū naturalium, quemadmodum etiam videtur Aristoteli. quēadmodum q̃ non sit vnum principium, ex eorū quæ

Pricipia rerū naturalium inueniuntur ex ĳs quæ patent sensui.

B sunt differentia, vt discemus. Si est enim in ĳs quæ sunt, inquit, & substantia, & quantitas, & qualitas, eaq; siue sint à se inuicē absoluta, siue non: multa sunt ea quę sunt. Quæ autem dicuntur postea discemus exactius. Quòd autē principia non sunt immobilia, ostenditur ex euidenti motu rerum naturalium. A NOBIS autem ponantur, inquit, ea quæ sunt natura vel oīa vel aliqua moueri. euadit aūt clarum ex inductione. Quòd aūt contraria sunt principia, ex Physicorum de ea re consensione: & q̃ forma & priuatio & subiectum aliquid, ex mutatione quæ est in rebus naturalibus ostendit. Si enim mutatio fit nō ex quolibet in quodlibet, sed ex eo quod nō est musicum fit musicum, &, vt semel dicā, ex eo quod non est, sed est aptum natura: & si necesse est omnē mutationem fieri in aliquo subiecto quod maneat, sunt scilicet & contraria, vt forma & priuatio, & sunt in aliquo subiecto, quod forma caret. In summa autē, vt cōiter dicam, ex sensibus & sensilibus inuestiganda est veritas principiorum naturalium,

Pricipia nō sunt immobilia.

Principia sunt contraria.

C parendo Theophrasto, qui de hac re quęrens, hæc scripsit in primo naturalium. Quoniam autem nō sine motu quidem nec de vno dicendum est: quæcunq; enim sunt naturalia sunt in motu, absq; aūt alterandi & patiendi facultate, non de ĳs quæ circa medium versantur, ad hęc aūt & de ĳs dicentes non possumus sensum prætermittere, sed ab eo incipiendo tentandum erit cōtemplari, vel ea quæ apparent per se accipiēdo, vel ex ĳs, an sint aliqua magis ꝑpria & his priora principia: & pulchrius eiusmodi aliqua ratione ab ĳs quæ nobis sunt notiora ad principia conscendere. Sed pergendum est ad ea quæ deinceps sequuntur.

CAPVT II.

NEcesse est autem vel vnū esse principiū, vel plura: Et si vnum, vel immobile, vt dicunt Parmenides, & Melissus. VI.

III. An sint pricipia nec nō quærat Aristoteles ea c j fit.

Consequens quidē esset primum quærere an sint oīa

D principia rerum naturaliū: & tunc quęnam sint & quot. hic enim ordo quæstionū nobis est ab ipso traditus in libris de demonstratione. Sed hoc, inquiunt, cōtemplari, nō fuisset naturalis philosophi, sed eius qui ad primā philosophiam transcendit. Naturalis enim eo tanq; dato ac concesso vtitur. Et ideo statim in principio statuens esse principia rerum naturalium. Quoniam, inquit, quorum sunt principia vel causæ vel elementa, oportet ea cognoscere eum qui est illorum sciētiam habiturus, scientiæ de natura primum tentandum est definire principia. Sed hęc quidē dicunt expositores Aristotelis. Animaduertendum est autē num & quot & quænā sint principia, & quicquid in summa dr̄ de principĳs, hac rōne videaī esse eius qui ad primā philosophiā transcendit. Num aūt necesse est ēt naturalē philosophum nosse esse corpora ea q̃ sunt naturalia, & oē corpus esse cōpositum, & cōpositū habere principia ea ex quibus cōponitur, quēadmodum

dem ōſtrauit Theophraſtus. Melius eſt ergo fortaſſe di- E
Qōne An ſit qñ utendum.
cere ꝙ non in oĩbus qōnibus quęritur An ſit, ſed in ĳs in
quibus hoc ambigitur. quẽadmodum an ſit vacuum, nõ
aũt an ſit homo. hoc enim in regulis logicis definitũ eſt.
Quòd ſint autẽ rerum naturalium principia, omnes con
ſentiunt Philoſophi naturales, ſed quærunt quænam ea
ſint. etenim eos, qui de eo, quod eſt quærunt, dicunt quę
rere de principio eius, quod eſt. Qui enim philoſopha-
De principiis variæ veterũ ſententiæ.
bantur de principĳs, tanq̃ eorum quæ ſunt quærebant
principia. Et alĳ quidem indefinite, non diſcernentes
naturalia ab ĳs quæ naturam ſuperant: Alĳ verò diſcer-
nentes quidem, ſicut Pythagorici, & Xenophanes, &
Parmenides, & Empedocles, & Anaxagoras, ſed ꝓpter
obſcuritatem non intellecti à multis. Quocirca contradi
Ariſtoteles contradicit ad id quod apparet.
cit Ariſtoteles tanq̃ ad id quod apparet, ĳs qui illa in ſu-
perficie excipiunt opem ferens. ſimul autem cum hoc ꝙ
ſunt tot vel talia, vnà etiam oſtendit eſſe omnino princi-
pia. Cùm ergo tanq̃ ſint principia, oſtẽdiſſet eſſe neceſ
ſariam principiorum cognitionem, & tradidiſſet quanã F
ratione eiſſet ad ea aggrediendum: conſentaneum exiſti-
mat non prius aperire quidnam ſibi videatur de princi-
pĳs, priuſq̃ conſiderauerit veterum opiniones. Et cum
pronuntiatum diuidens accepiſſet, nempe vnũ eſſe prin
cipium vel plura: neceſſe eſt enim propter pronũtiatum
contradictionis vnum eſſe vel non vnum, ſi autem non
vnum, multa, & ſi vnũ, inquit, neceſſe eſt rurſus ipſum
vel eſſe immobile vel moueri: diuiſionis deinceps ſubiũ
git ſectionibus eas quæ ante ſuſceptæ ac traditæ fuerunt
opiniones. Vel eſt enim vnum & immobile, vt videba-
tur dicere Parmenides & Meliſſus, vel vnũ: & quod mo
uetur, vt Phyſici. Sin autẽ plura, vel numero finita, aut
infinita. Et ſi finita quidem, vel duo vel tria, vel aliquo
alio numero terminata. Sin autem infinita, vel eiuſdem,
vel diuerſorum & oppoſitorum generum. Cùm aũt fie-
ri poſſet vt & qui vnum dicebãt diuiſerint in infinitum
& finitum, & qui multa, in ea quæ mouenẽ vel immobi
lia, vtriq; parti diuiſionis ſubiunxit (inquit Alexander) G
quod eſt conuenientius. Eſt autem vni cõuenientius vt
moueatur vel non: multi autem, finitum vel infinitum.
Sciendum autem ꝙ progrediẽs in ĳs quæ aduerſus eos
diſſerit, poſtq̃ contradixiſſet Meliſſo et Parmenidi, eos
» qui phyſici appellãtur aggreſſus, ſic diuiſit. Vel vnum
» id quod eſt dicunt, ſeu elementum, vel vnum & multa.
» Vnum quidem, ſi aliquod trium elementorum, vel id,
» quod intercedit. Vnum autẽ & multa, vt Anaxagoras,
» & Empedocles, & Democritus in his dicens inane &
atomos. Aduertendum eſt autem aliud eſſe multitudi
Infinitum multitudĩe diuerſũ ab ĩfinito magnitudine.
ne infinitum & finitum, quod ĳs conueniebat qui multa
dicũt principia: aliud autem, magnitudine infinitum vel
finitum, quod conuenit examinare in ĳs, quæ diſputanẽ
aduerſus Meliſſum & Parmenidẽ, & aduerſus Anaxi-
mandrum & Anaximenem, qui vnum quidẽ poſuerũt
elementum, ſed magnitudine infinitum. Quod aũt mo-
uet, & quod eſt immobile, & ĳs qui vnũ, & ĳs qui plura
dicũt eſſe principia conuenit ad diuiſionem. Eudemus H
» itaq;, Quomodocunq;, inquit, fuerint principia, vel mo-
» uẽtur, vel ſunt immobilia. Sed hanc quidem diuidendi rõ-
» nem ꝑtermiſit Ariſtoteles, ꝓpterea ꝙ non fuerit opinio
» quæ diceret multa eſſe & immobilia principia. Finitum
» autem & infinitum in vno, propter breuitatem præter-
» mittere cum eſt cõſentaneum. In ĳs ergo quæ, vt dixi,
diſſerit aduerſus Parmenidem & Meliſſum, hæc exami
nat. Melius autẽ fortaſſe fuerit cùm ex perfectiori diui-
ſione opiniones omnes comprehenderimus, ita quæ di-
cuntur ab Ariſtotele perſequi. Neceſſe eſt ergo prin-
Opiniones oẽs de principii ex diuiſione.
cipium vel vnum eſſe vel non vnum: idem eſt autem di
cere, plura. Et ſi vnum, vel immobile, vel quod mouet.
Et ſi immobile, vel infinitum: vt Meliſſus videtur Sa-
mius dicere: vel finitum, vt videtur dicere Parmenides
Eleates: non de naturali elemento ĳ dicentes, ſed de eo
quod vere eſt. Vnum aũt principium, ſeu vnum quod
E eſt, & vniuerſum, & neq; finitum, nec infinitũ, & quod
neq; mouetur nec quieſcit, Xenophanem Colophoniũ
Xenophanes Colophoni° magiſter Parmenidis vnum ponit principiũ, & vniuerſũ, nec finitũ nec ĩfinitũ, Deũ intelligens.
Parmenidis magiſtrum dicit ponere Theophraſtus, pro
fitens mentionẽ huius opinionis eſſe alius cognitionis
quàm naturalis. hoc enim vnum & vniuerſum, Deum
eſſe dicebat Xenophanes. quem vnum eſſe oſtendit ex
eo quòd ſit omnium optimus atque præſtantiſſimus.
Cùm plura enim ſint, inquit, hoc ſimiliter ſimul oĩbus
adeſſe neceſſe eſt nempe vt dominẽtur. quod eſt autem
omnium potentiſſimum & optimũ, Deus. Ingenitum
autẽ oſtendebat, ex eo quòd oporteat id quod gignitur,
gigni vel ex ſimili vel diſſimili. Sed quod ſimile quidẽ
eſt, in quibus non poteſt pati à ſimili. nihilo enim magis
generare, q̃ generari cõuenit ſimile à ſimili. Sed ſi gigna
tur à diſſimili, erit id quod eſt ex eo quod non eſt. Et ita
oſtendit ingenitum & æternũ: & neq; infinitum eſſe nec
finitum. quandoquidem infinitum quidem eſt quod nõ
eſt, vt quod neq; habeat principium, nec medium, nec fi
F nem: finem autẽ inter ſe inuicem ſortiri quæ plura ſunt.
Similiter autẽ motum quoq; tollit & quietem. Immobi
le enim eſſe quod non eſt, neq; enim aliud ad ipſum, neq;
ipſum ad aliud venire: Vno autẽ plura moueri. alterum
enim mutatur in alterũ. quare qñ etiam in eodẽ ſtatu ma
net dicit eum non moueri, ſemper aũt in eodẽ ſtatu nihil
manet quod mouetur. ſed neq; tranſire, quandoquidem
aliàs alio verteretur. Non quiete quæ motui opponitur
dicit eũ manere, ſed ea quæ à quiete & motu eſt exẽpta.
Nicolaus autem Damaſcenus eius meminit in ſuo li
Nicola° Damaſcenus.
bro de Dĳs, vt qui diceret principium infinitum & im-
mobile. Alexander verò, tanq̃ ipſum finitum & ſphæri
cum. Sed ꝙ neq; infinitum neq; finitum ipſum oſtendit,
clarum eſt ex ĳs, quæ ante dicta ſunt. Finitum autem ip-
ſum & ſphæricum dicit, propterea quòd ſit vndequaq;
ſimile. quinetiã dicit ipſum mente omnia agitare, dicẽs.
Verum animo verſat citra vllum cuncta laborem.
Eorum aũt qui dicunt eſſe vnũ principium, & quod mo
G uetur, quos etiam propriè vocat Phyſicos, alĳ quidẽ di-
cunt ipſum finitum. Vt Thales Mileſius & Hippõ, qui
Thales & Hippon aquã dicunt principiũ.
videẽ fuiſſe ἄθεος, hoc eſt, ab omni Dei cultu alienus,
dicebant aquam principium: ex ĳs quæ ſenſui apparent
ad hoc inducti. nam & calidum viuit humido, & quę mo
riuntur exiccantur, & rerum omnium ſemina ſunt humi
da, & alimentum omne eſt ſuccoſum. Ex quo autẽ ſunt
ſingula, vt ex eo quoq; alantur natura inſitum eſt. Aqua
autem eſt humidæ naturæ principium, & omnia conti-
net. quocirca exiſtimabant aquam eſſe omnium princi-
pium, & pronũciarunt terram eſſe poſitam ſuper aquã.
Traditur autem Thales primus Græcis aperuiſſe naturę
Thales oẽs ſuperiores Phyſicos ſuperauit.
hiſtoriam, cùm multi quidem certè alĳ præceſſiſſent, vt
videtur Theophraſto, ipſe autem longè cæteris antecel-
luiſſet, ita vt omnes qui eum præceſſerunt obſcurauerit.
Dicitur autẽ nihil in ſcriptis reliquiſſe præter eam, quæ
Thaletis nautica Aſtrologia.
vocatur Nautica aſtrologia. Hippaſum autẽ Metapon-
tinus, & Heraclitus Epheſius, vnũ hi quoq; & quod mo
H uetur & quod finitum eſt, ſed ignem fecere principium,
& ea quæ ſunt, ex igne conſtituunt conſtipatione & ra-
Hippaſus & Heraclitus ignẽ dicunt principiũ.
refactione, & in ignẽ rurſus diſſoluunt, tanq̃ hæc ſit vna
ſubiecta natura. ignis enim dicunt eſſe viciſſitudinẽ. He
raclitus autem omnia facit, & ordinem quẽdam, & tem
pus præfinitum mundi mutationis, fatali quadam neceſ
ſitate. Ipſi quoq; cum vidiſſent generatricem, fabricatri
cem, concoctricem, & per omnia procedentem, & om-
nia alterantem caliditatis facultatem, in hac fuerunt opi
nione. & ideo non poſuerunt ipſum conſequenter infini
tum. Præterea autem ſi elementum quidem eſt id quod
eſt minimum, ex quo fiunt alia, & in quod reſoluuntur,
eſt autem ignis omnium ſubtiliſſimus, is maximè fuerit
Anaximander quãdã naturã infinitam dicit principiũ.
elementum. Et hi quidem ſunt qui vnũ dicunt elemen
tum quod mouetur, & eſt finitum. Ex ĳs aũt qui vnum
& quod mouetur & infinitum dicunt, Anaximãder qui
dem Praxiade filius, Mileſius, qui fuit Thaletis ſucceſ-
ſor &

sor & discipulus, principium & elementum eorum quæ sunt dixit esse infinitum, principij primus hoc nomē inuehens. Dicit autem id neq; esse aquam, neq; aliquid ex ijs quæ dicuntur elementis, sed quādam aliam naturam infinitā, ex qua effici omnes cœlos, et qui in eis sunt mundos. Ex quibus autē est ijs quæ sunt generatio, in ea quoque, vt par est, esse interitum: ea enim ordine Saturni dare nonnullis pœnas iniquitatis: paulò magis poeticis ea dicens nominibus. Clarum est autem quod cùm is quatuor elementorum vidisset mutuam in seinuicem mutationem, non æquum censuit vnum aliquod ex ijs subiectum statuere, sed aliquid aliud præter hæc. Is autē non constituit generationem ex elemēto, quod alteratur, sed ex contrarijs, quæ per motum æternū secernuntur, qua de causa Aristoteles eum coniunxit cum Anaxagora.

Anaximenes aerem dicit principium.

Anaximenes autem Eurystrati filius, Milesius, qui fuit familiaris Anaximandri, vnam quidem dicit subiectam naturam & infinitam, sicut ille, sed nō indefinitam, sicut ille, verùm definitam, eam dicens aerem: raritate autem & densitate differre in substātijs: & si diuidatur quidem, ignem fieri. Sin autem densetur, vētum, deinde nubem: si adhuc autem magis, aquam, deinde terram, deinde lapides: alia autem ex his. Motum autem hic quoq; facit æternum, per quem etiam fieri mutationem.

Diogenes Apolloniates aerē dicit principium.

Porrò autem Diogenes quoq; Apolloniates, qui fuit propemodum recentissimus eorum qui in his rebus studium posuere, plurima quidem scripsit confusè & aceruatim, hęc quidem ex Anaxagoræ, illa verò dicens ex sentētia Leucippi. vniuersi autem naturam hic quoq; dicit aerem, esse autem infinitum & æternum: ex quo condensato & rarefacto & affectionibus mutato aliorum formam effici: Et hæc quidē refert Theophrastus de Diogene. & quod ad me peruenit opus eius inscriptū de natura, aperte dicit aerem, id ex quo omnia fiunt alia. Nicolaus autem refert eum ponere elementum inter ignem & aerem. Hi quoq; valde patibilem & facile alterabilem aeris facultatem ad mutationem aptè se habere existimarunt. & ideo terram quæ nec facile moueri, neq; mutari potest, non æquum censuerunt ponere principium. Et sic quidē dispertiti sunt qui vnum dicebant principium.

[Parme]nides [ig]nē & terram, aut lucē & tenebras ponit [pr]incipia. [Stoi]ci Deū [&] materiā. [E]mpedocles quatuor elemē[ta] pōit principia.

Ex ijs autem qui plura dicebāt, alij quidem finita, alij vero numero infinita posuere principia. Et ex ijs qui finita, alij quidē duo, sicut Parmenides in ijs quæ ad opinionē, ignem & terrā, vel potius lucē & tenebras: vel vt Stoici Deum & materiam. non tanq; elementum scilicet Deum dicentes, sed tanq; hoc quidem agens, illud verò patiens: Alij verò tria, vt materiam & contraria Aristoteles: Alij verò quatuor, vt Empedocles & Agrigētinus, qui fuit nō multo post Anaxagoram, Parmenide autem familiariter vsus est, eumq; est æmulatus, magis autem Pythagoreos. Is autem corporea quidem elemēta facit quatuor, ignem, & aerem, terrā, & aquam, quæ multitudine quidem & paucitate sunt æterna, mutantur aūt per concretionem & secretionem: quæ aūt propriè sunt principia à quibus hęc mouentur, esse amicitiā & contentionē. oportere enim elementa vicissim perpetuò moueri, dum aliquando quidem coguntur ab amicitia, quandoq; autem secernuntur à contentione. vnde sex sunt ex eius sententia principia. Quandoq; enim efficientem dat amicitiæ & contentioni potestatem, cùm dicit.

> Omnia amicitia sunt nunc coeuntia in vnum:
> Distrahit ast aliàs odio contentio cuncta:

Aliquando autem ea poni in eodē ordine cum quatuor, cùm dicit.

> Accidit ast aliàs, vt plura oriantur ab vno,
> Ignis, aqua, & terra, immensi vis q; aeris ingens.
> Exitiosa accedit his, paria omnia quæ sunt.
> Est & amicitia, est quæ æquè lata, atq; profunda.

[Pl]ato quat[tuor c]ausas ponat [pr]incipia.

Et Plato tres quidem ponit propriè causas, id quod efficit, & exemplar, & finem. tres autem concausas seu adiuuantes causas, materiam, formam, & instrumentum.

A Theophrastus autem cum alios antè recensuisset, Hos, inquit, secutus Plato, gloria quidem & potestate prior, tempore verò posterior, & qui in prima philosophia plurimum elaborauit, ijs quoq; quæ apparent seipsum tradidit, naturæ historiam attingens. in qua duo vult facere principia. vnum quidem subiectum, vt materiam, quod appellat πανδεχές, hoc est, quod omnia suscipit. Alterum aūt, vt quod causa sit, & moueat. quod Dei & eius quod bonum est potestati tribuit. Alexander verò eius meminit tanq; qui tria dicat principia, materiam, & id quod efficit, & exemplar, cum tamen finalē causam Plato apertè adiecerit in his quæ dicit. Quæramus igit causam, quæ eum impulerit qui hæc machinatus sit, vt hoc vniuersum constitueret. Bonus erat. Bonus autem inuidet de re nulla nemini. Porrò autem formam quoq; materialē, vt mihi videtur, apertè tradit illic, vbi tradit formam immaterialem, cū de ambabus hæc scribat. Hęc autem cùm ita habeant, fatendum est vnam quidem esse B formam, quæ eodem modo se habeat, quæ ortum nō habet, & in eam non cadit interitus, neq; ipsa aliud aliunde suscipit, neq; ipsa vadit ad aliud, est autē inaspectabilis, & alioqui insensilis, cuius considerationem sortita est intelligentia. Quæ est autem eiusdem cum ea nominis, & illi similis, secunda, sensilis, genita, seu natiua, quę fertur, & semper oritur in aliquo loco, & illic rursus interit, potest ab opinione vnà cum sensu comprehendi. Ad hæc autem tertiam tradit materiam.

Pythagorei nūeros vsq; ad decadem ponunt principia.

Porrò autem nonnulli principia, etsi non elementaria produxerunt vsq; ad decadem: quemadmodum Pythagorei numeros, qui à monade sunt vsq; ad decadem: dixerunt esse principia vniuersorum: vel decem ordines, quos alij aliter scripserūt. Et sic quidem diuisi sunt qui plura dixerunt esse principia, & numero finita.

Anaxagoras similaria corpora pōit principia.

Ex ijs autem qui dicebant infinita multitudine, alij quidē dicebant simplicia, & non eiusdem generis: & contraria, ex eo autem quod est potētius suscipere characterem. Anaxagoras enim Hegesibuli filius C Clazomenius, cùm fuisset Anaximenis philosophię particeps, primus transtulit opiniones de principijs, & causam quæ deerat impleuit, infinita quidem faciēs corporea. omnia enim similaria, vt aquā, vel ignem, vel aurum, esse quidē ingenita & ab interitu aliena, videri autem gigni & interire concretione solum & discretione, cùm omnia quidem sint in omnibus, vnumquodq; autem characterem suscipiat ex eo, quod est in illo potentius. aurum enim apparet esse illud in quo est multū auri, etsi insint omnia. Dicit ergo Anaxagoras partem esse cuiuslibet in quolibet. & cū plurima hæc insunt, apertissimè vnumquodq; esse, & fuisse. Et hæc Theophrastus dicit Anaxagoram dicere: similiter ac Anaximenes. ille enim dicit in discretione infiniti ea quæ sunt cognata ferri in se inuicē, & quòd erat quidem in vniuerso, gigni aurum, quòd autem terra, terram: similiter etiam vnumquodq; aliorum, tanq; quæ non gignantur, sed antè sint. Motus aūt & generationis causam mentem statuit Ana D xagoras: à qua discreta, & mundos, & aliorum naturam genuerunt. Et ex ijs quidem qui sic accipiūt videri possit Anaxagoras facere materialia principia infinita, motus autem & generationis causam vnam nēpe mentem. Siquis autem mixtionem vniuersorum vnam esse naturam existimauerit, indefinitam & forma & magnitudine, euenit vt ipse duo dicat principia, naturam infiniti, & mentem. quare videtur corporea elementa facere similiter ac Anaximander.

Archelaus Anaxagoræ discipulus.

Archelaus etiam Atheniensis, cum quo dicunt versatum esse Socratem, vt qui fuisset discipulus Anaxagoræ, in mundi quidē ortu, & alijs conatur aliquid afferre proprium. dat autem eadem principia, quæ Anaxagoras. Hi ergo dicunt innumerabilia multitudine principia, & diuersorum generum, similares partes principia ponētes. quanam autem de causa ita senserint, dicet postea Aristoteles. Cùm enim generationem nullā esse statuissent, quoniam quod generatur ne-

cesse

E

eesse est generetur, vel ex eo quod est, vel ex eo quod nō est, neutrum autem fieri potest, concretione & discretione eum qui esse videtur ortum & interitum fieri tradiderunt.

Leucippus Eleates atomos ponit principia.

Leucippus autem Eleates aut Milesius, vtroq; enim modo de eo dicitur, cùm de philosophia esset cum Parmenide congressus, non eadē via ingressus est (quod ad ea quę sunt attinet) qua Parmenides & Xenophanes, sed, vt videtur, contraria. Cum illi enim vniuersum facerent vnum, & immobile, & ingenitum, & finitum, & ne permitterent quidem quærere id quod non est, hic infinita, & quæ semper mouentur posuit principia, atomos, & figurarum, quæ in eis sunt infinitam multitudinem, propterea q̄ nihil magis tale sit, quàm tale, hanc & generationem, & mutationem, in ijs quæ sunt nunquam cessantem considerans. præterea autem non magis esse id quod est, q̄ id quod non est, & ambo esse similiter causas ijs quæ gignuntur. Solidam enim & plenam statuēs atomorum substantiam, eam dicebat id esse, quod est, & ferri in inani, quod quidem vocabat id quod non est, & di-

F

Democriti principia dicit plenum & inane.

cit id non esse minus eo quod est. Similiter autem eius quoq; familiaris Democritus Abderites principia posuit plenum & vacuum. quorum illud quidem id quod est, hoc verò id quod non est vocabat. tanq̄ enim materiam atomos ijs quę sunt subijcientes, reliqua per earum differentias generant. Eæ autem sunt tres, fluxio, conuersio, attrectatio: idem est autem ac si dicas, figura & ordo & positio. natura enim insitum est, vt simile moueatur à simili, & quæ sunt cognata ad seinuicē ferantur, & vnaquæq; figura in aliam exornata concretionem, aliam faciat affectionem. Quamobrem iure cū sint infinita principia, affectiones & substantiæ omnes, à quo, & quomodo generentur profitebantur se tradituros. & ideo ijs solis qui ponunt infinita elementa, omnia euenire vt ratio postulat. Figurarum autem quæ sunt in atomis dicit infinitam esse multitudinem, propterea q̄ nihil sit magis tale quàm tale. hanc enim afferunt ipsi causam infinitatis.

G

Metrodori Chii opio de principiis ferè cō sentit cum Democrito.

Metrodorus quoq; Chius eadē ferè facit principia quę Democritus, plenum & vacuum primas causas ponens, quorum illud quidem esse id quod est, hoc vero id quod non est. de alijs autem constituit quandam propriam disciplinæ rationem. Hæc est breuis summa eorū qui scribunt de principijs. cōscripta non quidē habita rōne temporū, sed cōsiderata affinitate & cōiunctione opinionis. Non oportet aūt eos qui tantam audiunt differentiā, existimare esse has Philosophorum repugnantias. quod quidem nonnulli qui in historicas solas descriptiones incidunt, & nihil eorum quæ dicuntur intelligunt, conantur exprobrare, & si sint ipsi diuisi in sectas innumerabiles, non de naturalibus quidē principijs, ea enim ne per somnum quidem audiunt, sed in delenda diuina excellentia.

Veterū cōcordia i principiis, & si videantur dissentire.

Non perperam autem fortasse fecerimus, si paululum digredientes studiosis ostendamus, quomodo antiqui, etsi videantur differre in rerum principijs, pulchrè tamē conueniant. Etenim alij quidem de primo, & quod sola intelligentia percipitur principio disseruerunt, vt Xenopha-

H

Vnum & finitum principiū, quomodo dicatur.

nes, & Parmenides, & Melissus. Xenophanes quidem & Parmenides vnum dicentes & finitum. necesse est. n. vnum esse ante multitudinem: & quod omnibus finis & termini causa est, ex fine potius quam ex infinitate definiri: & quod vndequaq; perfectum est, cùm proprium finem ceperit, esse finitum. immo verò finis est omnium, sicut est etiam principium. quod est enim imperfectum, cùm sit mancum, nondum finem accepit. Cæterum Xenophanes quidem tanq̄ omnium causam, & quæ omnia longè superet, ipsum vltra motum & quietem, & vltra quemlibet ordinem inter se repugnantē collocat. quemadmodum Plato quoq; in prima positione Parmenidis. Parmenides autem cùm eodem modo & similiter se habere, & vltra omnem mutationem, operationem, & potestatem eum esse considerasset, eum immobilem concelebrat, & solum, vt quod sit ab omnibus seiunctum.

E

Est immobile, quòd dicatur nomine totum. "

Vnum quomodo dicatur infinitum.

Melissus autem similiter quidem contemplatus est immutabilitatem. quatenus autem eius non deficit substantia, & est infinita potentia, eum pronuntiauit infinitum, quemadmodum & ingenitum. Ostendit autem demonstratio de infinitate, quæ sit in hanc sententiā. dicit enim.

"Quod ergo non ortum est, & est, & semper fuit, & erit: & principium non habet, neq; finem, sed est infinitum. Si ortum enim fuisset, habuisset pricipium: quod ortum enim esset, aliquādo cœpisset: & finem. etenim finijsset. quando autem neq; cœpit nec finijt & semper fuit, nec principium habet nec finem, sed est infinitum."

Parmēidis vers° d vno īfinito & ingenito.

Ita ergo Melissus id quod in tempore caret principio & fine, & semper est respiciens, pronuntiauit infinitum. Parmenides quoq; tale quid ei suo tribuit testimonio, ijsdē propemodum verbis dicens.

Cumq; sit ingenitum, est id ab interituq; alienum.
Totum, vnigenitum, estq; carens fine, atq; quietum.

F

Non fuit, ac nec erit, cùm id nunc sit simul omne.

Ita ergo hic quoq; quemadmodum nunquam desinens & ingenitum, ita etiam dicit esse infinitum. Quid autem de fine senserit, declarauit per hos versus.

Est, quod idē, atq; ibidē manet, est positū quoq; per se.
Permanet id firmum, valida illud nanq; coercet
Vis finis, vinclis circuncircaq; tenetur.
Vnde haud fas vt quod sit, possit fine carere.
Nam nullius eget, non ens cuiusuis egeret.

Si est enim id quod est, & non id quod non est, nulla re indiget: & si nulla re indiget, est perfectum. Quod autem perfectum est, habet finem, & nō est expers finis. Quod finem autem habet, finitum est & terminatum. Ita ergo in horum virorum sententijs non est repugnantia vbi dicunt de eodem. Cùm autē ab ijs quæ intelligentia percipiuntur ad sensilia transijsset Parmenides, siue à veritate, vt ipse dicit, ad opinionem, cùm dicit:

Credibilis sermo nunc & sententia cessat

G

Parmēidis vers° d principiis sensilibus.

De vero, ast hominum nunc quæ sit opinio disce,
Dum ornamenta meis fallacia versibus audis:

eorum quidem quæ generantur principia elementaria, & primam posuit ipse. repugnantiam, quam ipse vocat lucem & tenebras, ignem & terram, vel densum & rarum, vel idem & alterum, dicens versibus qui deinceps post priores consequuntur.

Nanq; duas animis formas ijs dicere visum est.
Quarū vnā haud decuit, cū de hac re plurimū aberrēt.
Aduersum ast corpus statuerunt, signaq; seorsum
A sese posuerunt flammæ huic æthera purum,
Qui mitis, magnus, leuis, & subtilis, & ipse
Est omnino sibi idem, verùm alijs minimè idem.
Ast illi aduersam noctem densum quoq; corpus
Pergraue constituit.

Quinetiam inter versus inducitur quædam parua sententia soluta oratione, perinde ac si sit Parmenidis, quæ ita habet. "In hoc autem est subtile & calidum & lux & molle & leue. In denso autē nominatum est frigidum & caligo & durū & graue. vtraque enim hęc vtrinq; secreta sunt."

H

Adeò apertè duo elementa accepit repugnantia. & ideo prius cognouit vnū esse id quod est, & eos aberrasse dicit, qui elementorum quæ generationem constituunt repugnantiam non perspiciunt, vel non apertè aperiunt. quod quidem sequens Aristoteles, contraria statuit esse principia.

Aristotelis sentētia de contrariis principiis sumpta ex Parmenide.

Porrò autem efficientem quoq; causam non solum corporū, quæ sunt in generatione, sed etiam incorporeorum, quæ complent generationem, apertè tradidit Parmenides, dicēs.

Efficiēs causa et incorporeorum traditur à Parmenide.

Hæ verò in nocte, ast cum flamma parca vagatur.
Horum aūt in medio est Dæmō, quę cūcta gubernat.
Omnia enim tristis partus coitus quoq; blandi
Principium, ad marem, quo fœmina mittitur, & quo.
Contrà ad fœmellam mas congressurus adibit.

Mūdi tam eius qui percipitur

Quinetiam Empedocles docens de mundo, qui sola percipitur intelligentia: & de sensili: & illum huius exem-

plar

Ideæ quatuor ex quatuor elemētis in exemplari, apud Platonem. Intelligentia quā sensilis principia, elementa quatuor, causæ autē efficientes amicitia et contentio, ex snia Empedoclis.

plar archetypum statuēs, in vtroq; quidem principia & elementa hæc quatuor posuit, ignem, aerem, aquam, & terram, & efficientes causas, amicitiam & contentionē. prætereaq; quæ sunt quidem in eo qui intelligentia percipitur, cùm vnione quæ intelligentia apprehenditur teneantur, ea magis dicit cogi per amicitiam: quæ autem sunt in sensili magis discerni per contentionem. Quod secutus Plato, vel ante Platonem Timæus, in primo exemplari quod versatur in intelligentia dicit quatuor ideas præcedere, quæ characterē suscipiunt à quatuor elementis, & quadripertitum hunc mundum sensilem in extremis producunt, cùm hîc sit potentior contentio propter discretionem illam, quæ euenit ab vnione quæ percipitur ab intelligentia. Et fuit ei de vtroq; mundo communis oratio. Cæterū is quoq; cùm in ratione materiæ posuisset quatuor elementa quæ est in eis repugnantiā amicitiæ & contentionis contemplatus est. Quod enim nō, vt multi existimant, amicitia quidē sola ex sententia Empedoclis fecit mundum, qui percipitur intelligentia, contentio autem solum sensilem, sed vtrunq; vbiq; propriè contemplatur, audi quæ ab eo in Physicis dicuntur, vbi huius opificij contemperaturæ Venerem seu amicitiam dicit esse causam. Vocat autem ignem quidem, & Vulcanum, & Solem & flammam. aquam autem imbrem, aerem verò ætherem. Multis autē in locis hæc quidem dicit, & etiam in his versibus.

Atq; adeò cum istis æqualis terra coiuit,
Vulcano, atq; imbre, illustrantiq; æthere cuncta,
Perfectis Veneris commota ex portubus almæ.
Siue parum maius, siue amplius est minus. ex his
Est genitus sanguis, species quoq; cætera carnis.

Quinetiam ante hos versus, in alijs vtrorumq; in ijsdem operationem tradit, dicens.

Vorticis at postq; venit contentio in imum,
Ac medio quoq; amicitia est in cardine versans,
Omnia tunc coeunt, fiuntq; ex omnibus vnum,
Non subito, ex alio ast aliud consistimus ipsi
Actis paulatim radicibus. hæc quoq; cum sunt
Mixta, effunduntur morituræ examina gentis.
Multa autem mixtis constant immixta vicissim.
Sublimis nempe lis est quæcunq; morata.
Circuli ad extremum nam haud quoduis rite recessit.
Hæc nam manserunt membra, excessere sed illa.
At quantum excurrit, tantum succurrere semper
Pergit amicitiæ insignis prudentia rite.
Nataq; sunt mortalia, quæ immortalia sese
Credebant. & quæ immobilia, viua mearunt,
His mixtis, fusa est mortalis plurima turba,
Composita omnigenis formis, mirabile visu.

In his dicit apertè mortalia composita fuisse ab amicitia. & vbi est potentior amicitia, non vtiq; omnem excessisse contentionem. Quinetiam in illis versibus in quibus apertè tradit indicia, quibus cognosci possint singula elemēta & lis & amicitia, vtriusq; in omnibus mixtionem, contētionis scilicet & amicitiæ: ostendit. Ita aūt habēt.

Qui est visu calidus, clarusq; est vndiq; Solem.
Quæcunq; & comedunt, cœlestia, lucis egentq;.
Imbrem autem in cunctis, est qui fuscusq; rigetq;.
Profluit è terra radixq; & fulgura sæua.
Formata ex ira, diuisa est omnia partes
In geminas. coeunt sed amore, vicissim
Et sese cupiunt. ex his nanq; omnia quæ sunt,
Atq; fuere, & erunt. ex his producitur arbos.
Fœmina, vir, feræ, aues, & qui pascuntur in vndis
Pisces, longæuiq; Dei, quîs maximi honores.

Paululum autem progressus, rursus dicit.

Viribus ista valent circo voluente vicissim,
Atq; in se fatis pereunt, crescuntq; vicissim.
Sunt etenim hæc eadem, in se at currentia certè
Fiunt atq; homines, aliarum & noxia turba
Parcarum, mundum coeuntia quandoq; in vnum,
Hanc per amicitiam, alias seiunctaq; lite,
Donec in ipsum illis detur coalescere totum.
Qua didicere quidem hæc fieri de pluribus vnum,
Ex vno fieri rursus quoq; plura soluto.
Sic ea gignuntur, nec eis durabile seclum.
Quatenus ast hæc non cessant mutarier vnquam,
Iure ea dicantur circo non posse moueri.

Quamobrem & vnū ex pluribus, quod euenit per amicitiam: & plura ex vno, quod fit prædominante contentione: in hoc quoq; mundo sublunari considerat. in quo sunt mortalia, alijs aliàs scilicet reuolutionibus, aliquando quidē plus potente contentione, aliquando verò amicitia. Num autem tradit quoddam impedimentū vnionis & discretionis eorum quæ sunt, eius mundi qui intelligentia percipitur plures supra mundum sensilem differētias, prout magis vel minus dominatur amicitia, significans. Quinetiam in sensili, contentionis dominatus differentias ostendit quibusdā finibus comprehēsas, quemadmodum conatus sum in alijs ostendere. Cęterum hic quoq; nihil loquitur quod sit contrarium Parmenidi & Melisso, sed elementarem quidem repugnantiam considerauit, vt Parmenides. Et efficientem causam ille quidem vnam cōmunem, quæ in medio omnium sita est, & omnis generationis causa, posuit Dæmonē. Hic autem etiam in efficientibus causis considerauit repugnātiam. Anaxagoras autem Clazomenius videtur omnium formarum tertiam considerasse, differentiam, eam quę per vnionem, quæ mente percipitur, contracta est. quando dicit. Simul res omnes erant infinitæ & multitudine & paruitate. & rursus dicit. Priusq; autem ea excernerentur, cùm omnia simul essent, ne erat quidem vllus color manifestus. prohibebat enim rerū omnium cōmixtio, cùm humidi & sicci calidi & frigidi splendidi et tenebricosi multum inesset, & infinitorum seminū multitudo, quæ inter se minime sunt similia. Hæc autē cùm ita habeāt, res omnes in vniuerso vnum esse existimandū est. & fuerit hoc vniuersum id, quod est vnum Parmenidis.

Formę quę per vnionē mente percipiunt, ex snia Anaxagoræ.

Porrò autem vidit quoq; aliquam, quæ intelligentia discernitur discretionem, cui ea quæ hic est assimilatur. Sic enim dicit Anaxagoras statim post principium primi libri de natura. Cùm hæc autem ita se habeant, oportet existimare vnum esse, & multa, & omnis generis in omnibus quæ coalescunt: & semina omnium rerum, quæ habent omnis generis species, & colores, & voluptates: & compactos esse homines, & alia animalia quæ sunt anima prædita: & hominibus quidem esse, & vrbes constructas, et fabricata opera, quemadmodum apud nos: esseq; eis & Solem, & Lunam, & cætera, sicut apud nos. eisq; terram multa, eaq; omnis generis producere, quorum illi ea quæ sunt vtilia comportantes, vtūtur ad familiam. Atq; hæc quidem à me dicta sunt de secretione, quòd non apud nos sed etiam alibi fiat. Et nonnullis quidem fortasse videbitur eum non conferre cum ea secretione quę intelligentia percipiatur, quæ fit in generatione: sed cum alijs terræ locis conferre nostram habitationem. Non dixisset autem de alijs locis Solem eis esse, & Lunam, & cętera, quemadmodum apud nos. Quinetiam semina omnium rerum, & species illic vocauit. Audi autem etiam ea, quæ paulopost dicit, faciēs vtriusq; comparationem. Cùm hæc sic secedant, & secernantur à vi, & celeritate. vim autem facit celeritas, eorum autē celeritas nulli rei est celeritate similis earum rerum, quæ sunt inter homines, sed omno est multis partibus celerior. Et si hæc quidem fuit eius sententia, aliter quidem dicit omnia in omnibus in vnione, quæ percipitur intelligentia: aliter in intelligenti essentia† coniunctione: & aliter in sensili conflatione, & quæ ex eisdem fit generatione, & in eadē resolutione. Leucippus autem, Democritus, & Pythagoricus Timæus non contradicunt quatuor elementa esse compositorum corporum principia: sed ij, sicut Pythagorei, Plato, & Aristoteles, cùm viderent in se inuicem

Anaxagoræ & Parmenidis in vniuerso vno consensio.

† συνυσίωσις.

Atomos cur principia esse statuerit Leucipp⁹ & Democritus.

mutari

mutari ignem, & aerem, & aquam, & fortasse etiam terrā, aliquas his principaliores, & simpliciores causas quærebant, per quas possint respondere de differētia quæ est in qualitatibus elemētorum. Atq; ita Timęus quidem, & eum sequens Plato, planas superficies, & quæ aliquid profundi habeant, & figurarum differentias posuit prima elementa quatuor elementorum, corpoream naturam cum figuris corporeis, principaliorem causam differentię qualitatum existimans. Leucippus autem, & Democritus minima prima corpora atoma appellātes, pro figurarum ipsarum & positurę & ordinis differētia, hęc quidē dicebant corpora fieri calida & ignita, quę ex acutioribus, & subtilioribus, & quæ in simili positura sita sunt, primis corporibus sunt composita: frigida autem et aquea, quæ ex cōtrariis. Et illa quidē esse lucida & splendida: hæc verò obscura & tenebricosa. Iā verò quicūq; vnum posuerunt elementum, vt Thales, & Anaximander, & Heraclitus, & vnusquisq; eorum, respexit q illud esset efficax & aptum ad generationē. Thales quidem, quàm esset aqua genitalis, & nutriens, & continens, & vitalis, & apta ad typum suscipiendum. Heraclitus aūt, quàm sit ignis viuificans, & quàm vim habet ad opificium. Anaximenes autem, quàm facilè possit aer fingi. & quàm facile ad vtrunq; transeat, ad ignem scilicet & aquam, sicut Anaximander. siquidem id quod est intermediū ponitur, propterea q possit facile alterari. Sic ergo hi quidem eum qui intelligentia percipitur, illi verò sensilem mundum respicientes, & hi quidē proxima elementa corporum, illi verò quæ sunt magis principalia, & principiis assimiliora quærentes, & hi quidem magis per partes, illi verò magis vniuerse & integre elementarem naturam apprehendentes, et hi quidem sola elementa, illi verò omnes causas tam principales quàm adiuuantes quærentes, diuersa quidem dicunt de natura tractantes, sed non contraria. quinetiam ipse Aristoteles, qui videtur ostendere eorum dissensiones, paululum progressus dicit eos à se inuicem differre, quòd hi quidem priora, illi verò posteriora accipiant, & hi quidem ratione notiora, illi verò sensu. Sed hęc quidē prolixius dicere coacti sumus, propter eos qui veteres facile reprehēdant q inter se dissideant. Quoniam autem & Aristotelē audiemus reprehendētem opiniones priorum philosophorum, & ante Aristotelem Plato hoc videtur facere, & ante vtrunq; Parmenides & Xenophanes, sciendum est q ii ea curantes quę audiebantur leuiter & in superficie, reprehendunt absurdum quod apparet in eorum scriptis, cùm solerent veteres suas sententias proferre ęnigmaticè. Id autem significat Plato ita admirans Parmenidem, & dicens eius sententiam opus habere † profundo natatore. Eius quoq; sapiētię profunditatem videtur Aristoteles inuere, cùm dicit. Parmenides autem videtur hoc respicere. Et hi quidem aliquando quod fuerat prętermissum implentes: aliquādo verò quod obscurè dictum fuerat declarantes: aliquando autem quod de iis quę intelligentia percipiuntur, vt quod non possit naturalibus conuenire, discernentes, quemadmodum in iis qui dicūt vnum esse id quod est & immobile: aliquādo verò ne ea quę in superficie apparent accipiantur reprimentes, ita eos videntur refellere. Nos quoq; ea animaduertere conabimur in iis quę aduersus vnūquenq; contradicit Aristoteles. Sed rursus resumenda est dictio Aristotelis, & quę in ea dicuntur sunt explicanda.

Planas superficies & figuras cur principia esse voluerint Timæus & Plato.

Aquā cur esse principiū voluerit Thales & Anaximander.

Ignem cur esse principiū voluerit Heraclitus.

Aerem cur esse principiū voluerit Anaximenes.

Veteres suas sñias per ferebant ęnigmatice.

Parmenidē laudat Plato.

† δύλιος κολυμβητής.

Necesse est autē vel vnum esse principium, vel plura. Etsi vnum: vel imobile, vt dicunt Parmenides, & Melissus.

IIII Alexander dicit, q cùm dixisset incipiendū esse à notioribus, ita etiam facit. incepit enim à diuisione, quę est & perfecta, & euidens, & manifesta omnibus. quid est enim euidentius cōtradictione, quę dicit, vnum esse vel non vnum, hoc est plura. Sed q ab euidenti quidem diuisione cœperit, rectè dictum est. nō est tamē hoc, quod dixit Aristoteles, Oportere à manifestis ad obscura procedere principia. composita enim erant illa manifesta, & sensui notiora, & ita vniuersè dicta vt tota, & quę ea quę sunt magis singularia & obscuriora contineāt. A sensilibus itaq; & magis notis: & falsas refellit opiniones de principiis, & veras cōfirmabit. Non autem tanq; Parmenides, inquit Alexander, & Melissus vnum ponant principium, & id dicant immobile, sic dixit illud, Vt Parmenides & Melissus. Illi enim nullum omnino ponebant principium. vnum enim esse dicebant vniuersum: quod repugnat ei quod dicit aliquod esse principiū. qui enim ponunt principium, plura esse quę sunt confitentur, vnà cum principio etiam ea, quorum est principiū inducūt. Sed cùm primā dixisset diuisionem, quæ est vel esse vnū principium, vel plura: in altero eorum quæ sunt in diuisione hac rursus diuisiōe vtitur. SI est vnum principiū, vel est immobile, vel mobile. Cùm autem nō esset probabile vnum principium dicere, idq; immobile, id adhibita posuit mitigatione. cùm enim nihilo magis sit probabile, imo verò multo minus, esse vniuersum vnum & immobile, sunt tamē Parmenides & Melissus qui id defendant. Et si hoc cum illo apertè nō idem sit, in idem tamen redit. Hæc ergo cùm his verbis dicat Alexander: per id quod est minus probabile mitigare positionē minimè probabilem, non esset, puto, præclari ingenii Aristotelis. Neq; verò meminit tanq; alterius minimè probabilis opinionis Parmenidis & Melissi, præter eā quæ dicit vnum & immobile principium. hos enim viros, vt qui hoc dicerent, refellit: sed benignè ac moderatè. Hoc certè cùm de his viris demonstrasset Aristoteles. Similiter enim, inquit, quærunt, & qui quot sunt ea quæ sunt quærunt. ex quibus enim sunt ea quæ sunt, ea primū quęrunt vtrum sint vnum an multa. Quamobrem hos viros existimat philosophari de principio eorum quę sunt. & eam quæ est ex eorum sententia diuisionis sectionem definiit, cùm vnum & immobile posuerit principium. Quod enim verè est id quod est: quod vnitum est: quod multorum & discretorum principium & causa est, non tanquam elementare, sed quod illa producat: vnum dicebant. Cùm necessaria autem rursus diuisione diuisisset alteram sectionem, quæ dicit vnum esse principium, q sit immobile, vel moueatur quod sit vnum: et sumpsisset immobile: quæ oportebat dicere aduersus eos qui dicūt vnum principium & immobile, hæc dicit contra eos qui dicunt vnū esse id quod est & immobile. etsi enim aliis vtantur nominibus, eadem tamen & hi & illi dicunt & quærunt, Fatetur autem Alexander in iis quæ ad veritatem pertinent, quæ sunt de eo quod est, quod percipitur intelligētia: Parmenidem dicere esse vnum id quod est, & immobile. ex multorum autem sententia & de iis quę apparent naturaliter disserēs, neq; vnum dicēs esse quod est neq; ingenitum: eorum quæ gignuntur, ignem & terram posuit principia: terram quidem ponens vt materiam: ignem verò vt causam efficientem. & nominat quidem, inquit, ignem lucem: terram verò tenebras. Et si ex multorum quidem sententia ea etiā quæ apparent sic accepisset Alexander, vt vult Parmenides, opinabile vocans id quod est sensile, rectè haberet. Sin autem illa omnino falsa quæ dicit existimat, & efficientem causam lucem & ignem putat, non rectè existimat. Cùm enim absoluisset Parmenides orationem de eo quod intelligentia percipitur, subiungit ea, quæ etiam prius adieci.

Credibilis sermo nunc & sententia cessat
De vero, ast hominum nunc quæ sit opinio disce,
Dum ornamenta meis fallacia versibus audis.
Nanq; duas animis formas iis dicere visum est.
Quarū vnā haud decuit, cū de hac re plurimū aberrēt.
Aduersum ast corpus statuerunt, signaq; seorsum
A sese inter se posuerunt. flammæ huic æthera purū,
Qui mitis, magnus, leuis, & subtilis, & ipse

Vnum esse principium eorum quę sunt, idq; immobile, quo mō intelligāt Parmenides & Melissus.

Ignē & terrā naturalium rerū pricipia ponit Parmenides.

Est omnino

Est omnino sibi idem, verùm alijs minimè idem.
Ast illi aduersam noctem densum quoq; corpus
Pergraue constituit. tibi mundum hunc omnia dico,
Quæ veri instar habent, nequis te fallere possit.

Opinabilem ergo & fallacem hunc dicit sermonem, non vt qui absolute falsus sit, sed vt qui à veritate, quæ in intelligentia versatur, ad id quod apparet & videtur sensile deciderit. Paulopost rursus cū de duobus dixisset elementis, subiungit etiam causam efficientem, sic dicens.

Efficiētē rerū causam pānam ve it esse Parmenides.

Quæ magis angustæ, sunt vasto ex igne creatæ.
Hæ verò in nocte, ast eum flamma parca vagatur.
Horum aūt in medio est Dæmō, quę cūcta gubernat.

Hanc etiam dicit esse Deorum causam, cùm dicit.

Omnibus est; Deis primum fabricauit amorem.

Et cætera quæ sequuntur. Et animas quidē dicit aliquando mittere ab eo quod manifestò apparet ad id quod est informe: aliquando verò contrà. Cæterum hæc quidem cogor prolixius exponere, propterea φ scripta veterum ignorētur. Meritò autem cùm id quod est, vnum esse dicerent, dicebant etiam immobile, siquidem de rebus naturalibus minimè differebant. vnà enim cum motu induceretur id etiam per quod est motus, siue per qualitatem siue per quantitatem, siue per aliquid aliud. induceretur etiam locus, qui est aliquid aliud ab eo quod mouetur, si quidem esset motus naturalis. Cæterum Parmenides quidem loquens de eo quod est, quod percipitur intelligentia, ita dicit.

Vnum necessario est imobile.

Finibus in magnorum ast est immobile vinclum,
Expers principij, non cessans. nanq; pererrant
Ortus & interitus, procul à se ast illa remouit.
Vera fides.

Deinde verò subiungit etiam causam cur sit immobile.

Permanet id firmum. valida illud nanq; coercet
Vis finis, vinclis circumcircaq; tenetur.
Vnde haud fas, vt quod sit, possit fine carere
Nam nullius eget: non ens cuiusuis egeret.

Quemadmodum enim, inquit, quod non est indiget omnibus: ita quod est nullo indiget, & est perfectum. Quod autem mouetur, indiget illo per quod mouetur. Quod ergo est, non mouetur. Porrò autem Melissus quoque rursus ostendit ipsum immobile per eandem sententiam, propterea quòd oporteret si moueretur id quod est, esse aliquid eius quod est inane, in quod recedet id quod est. Prius autem non esse inane ostēdit. In opere autem suo

Inane nihil est.

» sic dicit. Neq; inane est aliquid. inane enim nihil est. nō
» ergo fuerit quod nihil est, neq; mouetur. nusquam enim
» potest secedere. sed plenum est. si enim esset inane, seces-
» sisset in inane. Quòd si non sit inane, non habet quonam
» secedat. cùm ergo plenum sit id quod est, non mouetur.
» Non quòd per plenum non possit moueri, vt Alexāder
» intellexit dictum Melissi: sed quòd id quod est, ita sit ple-
» num, vt præter ipsum nil sit aliud. Ita ergo, inquit Melis-
» sus. Dijudicandum est quod plenū est, & quod non ple-
num. Si enim capit aliquid vel admittit, non plenum quidem est. Si neq; capit, neq; admittit, plenum. Necesse est
» ergo esse plenum, si non sit inane. Si plenum est ergo,
» non mouetur.

Plenū qd dicatur.

Vel quod mouetur, quemadmodum Physici, hi quidem aerem, illi verò aquam dicentes esse primum principium.

V Cum exposuisset eos qui dicūt immobile id quod est, vel principium: trāsit ad alteram partē, & dicit. VEL quod mouetur, quemadmodum Physici.} distinguens Physicos ab ijs qui dicunt immobile, tanquam ne Physici quidē sint omnino qui motum tollunt: quod deinceps dicet & ostendet apertius. Si natura enim est principiū motus, quomodo fuerit Physicus, seu naturalis Philosophus, qui ipsam tollit naturam: Consueuerūt autem eos qui in aliqua philosophiæ parte studium posuere, vel solum, vel ab illa maxime vocare. quemadmodum Morales quidem vocabant Socratem: naturales autem Thaletem, & Anaximandrum, & Anaximenem, & Anaxagoram, & Democritum, & cæteros eiusmodi. Porrò autem hic quoq; Alexandrum non probo, qui prius quidem dixit eū distraxisse Physicos ab ijs qui dicūt vnum & immobile: postea autem, solere Aristotelem appellare Physicos eos qui de veritate philosophantur, quando quidem naturalis philosophiæ finis sit, non actio, sed cognitio. Quis enim nescit Parmenidem, à quo distinctos dicit esse Physicos, philosophatum esse de veritate, cùm aperte dicat.

Naturalis Philosophus nō est qui motū tollit.

Naturales Philosophi qui dicantur.

Morales Philosophi q dicantur.

Credibilis sermo nunc & sententia cessat.

De vero. Cùm autem sit etiam alia diuisio in ijs, qui dicunt vnum principium: seu sit immobile, seu mobile & quæ in infinitum diuidit & finitū. ex ijs enim qui vnum esse dicunt & immobile, ipsum quoq; infinitū dicit Melissus in his. Et quod ergo non genitum est, est autē: semper erat, & semper erit, & non habet principium, nec finem, sed est infinitum.

Infinitum vnum quomō dicat Melissus.

B Atq; etiam ipse paulupost Aristoteles ijs contradicens, ostendet non solum nō posse dici infinitum principium, sed etiam id quod est, quod videbatur Melisso. Quinetiam ex ijs qui vnum esse dicūt & quod mouetur, Anaximander Praxiadæ filius Milesius infinitam quandam naturam, quæ sit alia à quatuor elementis, posuit principium. cuius æternum motum dicit esse causam generationis eorum quæ sunt. Porrò autem Anaximenes quoq; Eurystrati filius Milesius, ipse quoq; vnum posuit principium, idq; infinitum, id dicens esse aerē, ex quo rarefacto & condensato oriri alia. Cùm ergo sit eiusmodi diuisio, eam nunc prætermisit Aristoteles, vt dicit Alexander, quoniam hæc diuisio nullam præbet differentiam generationis ijs quæ ex ipsa oriuntur. non enim alia quidem, si infinitum, alia verò, si fuerit finitum. quemadmodum alia quidē si vnum, alia verò si multa. Si enim vnum sit principium, necesse est quę genita fuerint, genita esse per alterationem. Sin autē multa,

C per concretionem. Iam verò quod est immobile, & quod mouetur, magnam facit differentiā. Si sit enim immobile ex eo non oriatur aliquid quod prius nō erat. Sin autē moueatur, nihil prohibet oriri, vel recto motu, vel per reuolutionem. Hæc quidem Alexander. Num autem Melissus non dicit principium esse substantia infinitum, sed quòd nunq; esse desinat.
« Et quod enim non ortum est, inquit, est autem: semper fuit, & erit, & princi-
« pium non habet neq; finem, sed est infinitum.
« Num autem diuersus quoq; erit modus generationis etiam si sit principium infinitum vel finitū. Si sit enim principium magnitudine infinitum: vel non gignuntur: vel fieri potest, vt quæ gignuntur, in infinitum rectà gignantur. Sin autem finitum, necesse est generationem fieri per circularem reuolutionem, vel aliquando deficere.

Sin autem plura, vel finita, vel infinita. et si finita, vno autem plura, vel duo, vel tria, vel quatuor, vel aliquem alium numerum.

D

VI In his qui plura dicunt esse principia locum nō habet altera pars diuisionis, nempe, vel immobilia, vel quę mouentur. Etenim fieri non potest vt aliquid gignat ex pluribus principijs, quæ non mouentur. egēt enim quadam inter se societate. & propterea φ est clarum id non posse fieri, non habet hæc opinio qui eam tueatur. itaq; Democritus quoq;, qui natura esse immobilia dicebat pricipia, ea dicit pulsu moueri. Disertus quidem certè Themistius hoc dictum paraphrasticè seu per circūlocutionem exponens. Et plura, inquit, quæ vel mouentur, vel sunt immobilia, & vel numero finita, vel rursus īfinita. Porrò autē Eudemus quoq;, sicut prius dixi, in naturalibus; quomodocunq;, inquit, sint principia, vel mouentur, vel sunt immobilia. Et clarum est eos tradidisse necessitatem diuisionis contradictorię. Sed si plura, inquit: sunt, vel infinita, vel multitudine finita sint necesse est. Et videtur,

Pricipia nō possunt esse immobilia.

Democritus pulsu dicebat moueri principia.

Themistius disertus vocat à Simplicio.

E detur, inquit Alexander, ambas diuisiones vtriq; eorum quæ sunt ex prima diuisione non adiungere, ne de iisdem sæpe dicat, sed cùm ostendisset fieri non posse, vt in vno sit immobile principium, ex eo magis vnà simul ostēdet fieri non posse vt plura sint imobilia. qua de causa in multis non amplius vsus est eo, nempe, vel quæ mouentur, vel quæ sunt immobilia. Rursus autem cùm in multis ostendisset fieri non posse vt sint principia infinita, simul etiam ostender fieri omnino non posse vt sit principium infinitum. Vni enim magis non moueri cōuenisset, si id fieri potuisset. Infinita autem esse multis magis cōuenit.

Infinitum multitudine differt ab infinito magnitudine.

Hæc cùm dicat Alexander, noto aliud esse id quod est multitudine infinitum vel finitum, quod iis qui multa dicunt principia esset conuenientius: & aliud id quod magnitudine: quod iis qui vnum dicunt, & ipsi magis conuenit. quomodo enim fuerint plura magnitudine infinita, si non corpus per corpus procedat. sed videtur Aristoteles fecisse diuisionem breuitatis gratia. In iis quidem F certè quæ deinceps dicuntur corrigit Melissum, vt qui dicat esse vnum principium & infinitum. Quinam autem sint qui plura & finita dicant esse principia: & quinā qui infinita, ex prius exposita diuisione cognouimus.

† ἀφυγεπόνως Alexander Aphrodisieus Platonis decreta nō sans cōsiderauit.

Velim autem hic quoq; Alexandrum non† negligenter & inconsideratè meminisse decretorum Platonis. Videtur enim, inquit, Plato duo facere principia, vnū quidem subiectum appellās & materiam, alterum verò tanquam causam & id quod mouet: quod quidem Deū vocat & mentem. Tertium quoq; est ex eius sentētia exemplare. Mirum est enim si ne aduerterit quidem Alexāder apertè Platonem finalē causam omnibus præposuisse, cùm dicit. Dicamus igitur causam, quæ cum impulerit qui hæc fabricatus sit, vt generationem & hoc vniuersum constitueret. Bonus enim erat. Si ergo propter bonitatē: bonitas scilicet erat finalis causa, & maximè propria ac principalis.

Finalis causa prima apud Platonem.

Non autem etiam diuersas partium cōstitutiones deducit ad diuersos vsus, & ad id cuius causa vnumquodq; factum est? Quinetiam formalem cau- G sam apertè tradit Plato, non eam solam quæ est à materia separabilis, sed etiam eam quæ est inseparabilis, cùm dicit vnam esse formam quæ eodē modo se habet, quæ est ingenita, & in quam non cadit interitus, neq; ipsa aliā suscipit, neq; ipsa in aliud agit. ea est autem inaspectabilis & omnino insensilis. cuius considerationem sortita est intelligentia. Altera verò quæ est eiusdem cum illa nominis, secunda, sensilis, genita, quæ semper fertur. Et paulo post. Hæc autem, inquit, tunc sic enata primùm formis figurauit & numeris. Porrò autem per illa quoque dicta ostenditur duplex causa formarum, separabilis & inseparabilis. Qua ergo ratione mens cernit ideas in eo quod est animal, quales sint, & quot: ea tot & tales cogitauit habere hoc vniuersum.

Formarū causa duplex, separabilis & inseparabilis.

Et si infinita: vel ita vt Democritus genus vnum, figura autem vel forma differentia: vel etiam contraria.

VII Quòd Democritum quidem principia eiusdem ponere, & ex eadem substantia dicere atomos, quæ figura & quæ in eis forma est, differant, existimet Aristoteles, omnes conueniunt interpretes. Illud autem, VEL etiā contraria,} Porphyrius quidē & Themistius redditionem esse existimār eius quod est, ITA vt Democritus,} quę dicatur de Anaxagora. Ex iis enim, qui principia infinita posuerunt: qui Democritum quidem sequuntur, atomos eiusdem substantiæ ponentes, quæ in vno genere, nempe in pleno, considerantur: figura positura & ordine eas differre dicunt. Qui verò Anaxagorā, ponunt etiam substantiis cōtrarias. caliditates enim & frigiditates, siccitates & humiditates, raritates & densitates, et alia, quę in caliditate sunt contraria, reponunt inter partes similares. quibus similares partes differre dicunt. quæ, vt ipsi sentiunt, sunt principia: cùm contrarium propriè consi- E deretur in qualitatibus, non autem in figuris. Alexander autem Aphrodisieus hanc quidem nouit expositionem, sed eam nō admittit: sed existimat totum potius dici de Democrito, nempe q; ipse ponat principia quidem genus vnum. hoc est, subiectam naturam: figura autem vel forma differentia, vel etiam cōtraria. q; enim Democriti, vt qui dicat principia contraria, meminerit Aristoteles, per hæc verba significat. Et Democritus plenum & inane. quorum illud quidem vt quod sit, hoc verò vt quod non sit esse dicit. Præterea positione, figura, ordine. hæc autem genera contrariorum. Positionis sursum deorsum, antè retro. Figuræ, angulus, rectū, & quod circunfertur. Etsi enim ipse dicat Aristoteles figuram non esse figuræ contrariam, non etiam Democritum necesse est in hac esse sententia. In hāc autem expositionem ita est affectus Alexander, vt ex duobus alterum eligat, vel mēdosam esse scripturā, eo, VEL ITA,} superfluè interiecto, quod exigit redditionem ad Democritum: de- F bere enim sic esse. ET SI infinita, vt Democritus genus vnum, figura autem & forma differentia, vel etiam contraria.} Vel si rectè, inquit, habet scriptura, omisit reddere eos qui dicunt ne genere quidem esse eadē principia, vt dicebant qui sequebantur sentētiam Anaxagoræ. Si ergo & scripturam reiicere, quæ in omnibus inuenitur exemplaribus consentiens: absurdum: & mancam ostendere orationem & in dictione & in diuisionis partibus nō minus est absurdum, & maxime q; prætermittitur opinio Anaxagoræ, aduersus quam Aristoteles longa oratione disputat: sed etiam Aristotelis de Democrito repudiare opinionem, qui apertè eum existimabat ponere contrarium in principiis, quod quidem alii factūt interpretes: nō videtur admittendū. Nō, FIGVRA quidem, & quæ in ipsa forma est, differre, tanquā proprium Democriti tradidit, qui dicit substantia nihil differre atomos: Non solum autem differre infinita principia, sed ēt esse contraria, quod nō à Democrito solum ponitur, sed G etiā ab Anaxagora, vtrisq; attribuit: vt ita dicat, vel ita vt Democritus genus vnum, figura autem vel forma differentia. vel non solum figura & quę in ipsa forma est differentia, sed etiam contraria. vt Democritus quidem figura & positura statuit cōtrarium, Anaxagoras verò & in substantia & in genere. Si quæ enim dicta sunt sic accipere rationi est consentaneum, neq; necesse est corrigere scripturam: neq; reprehendere orationem vt quæ careat redditione: neq; quod est ex Democriti sentētia contrarium adulterare.

Similiter aūt quærunt, & qui quæ sunt quot sunt quærunt. ex quibus enim sunt quæ sunt quærunt primùm, ea vtrum vnum an multa. etsi multa, finita an infinita. quare principiū & elementum quærunt vtrum vnum an multa. VII

VIII Quemadmodum nos, inquit, antequam philosopharemur de ipsis rebus naturalibus, necesse habuimus rerū H naturalium quærere principia, quot sint & quænam ea sint: ita etiam Physici, & si de iis quæ sunt proposuissent quęrere quot ea sint, necesse prius habuerunt quęrere de principiis eorum quæ sunt: nempe q; ab iis eorū quę sunt pendeat cognitio. Hoc autem eò spectat vt ostendat esse necessarium tractare de principiis, siquidem etiā iis qui de iis non proposuerunt dicere, primo tamen de iis quærendum occurrit, tanquā non aliter de iis quæ sunt notitiam habituris. Ita ergo Alexāder exponit dictionem, & hoc dicit de omnibus dici Physicis. Num autem non agitur de omnibus Philosophis naturalibus, neq; q; cùm alia quidem quærere proponant, alia ante illa eis occurrit quęstio de principiis: sed quoniā Parmenides & Melissus quærebant de eo quod est, vtrum vnum sit an multa, & an sit immobile, vel moueatur: & ii, inquit, non de iis quæ sunt, quis existimauerit, sed de eorum quæ sunt principio quęrebant: rectè & sapienter quod ab eis dicebatur

Parmenides & Melissus non de iis quæ sunt, sed de eorū quæ sunt principio quærebant.

batur accipiens Aristoteles. Non enim eos vnquam existimauerit ignorare multitudinē quæ est in ijs quę sunt: vel hoc quidem certè, vtrum duos pedes habeant: sed de eo quod verè est, & est propriè, ab eis verba fiebāt, quod est principium & causa omnium quæ quomodocunque sunt. Et ideo Parmenidis & Melissi statim opinionē aggreditur, qui de eo quod est philosophantur. nā siue quærant de principio an sit vnum an multa, siue de eo quod est, eadem quęrunt, etsi non vtantur eisdem nominibus. quæ ergo dicuntur in eos qui dicunt vnum esse id quod est, dici possunt in eos qui dicunt vnum esse principium.

Quoniā ergo ipse fecit diuisionem in principijs, dicens, Necesse est vel vnum esse principium vel plura, meritò adiecit, quod qui etiam quæ sunt quot sunt quærunt, quęrūt de principijs, etiam si alijs vtantur nominibus. Quocirca etiam tanquā vnum id ponens, contradicit.

VIII Considerare itaque an sit vnum & immobile id quod est, non est de natura cōsiderare. Quemadmodum enim Geometræ etiam non est amplius disceptatio aduersus eū qui sustulerit principia, sed vel alterius scientiæ, vel cōmunis omnium: ita nec ei qui agit de principijs. Non est enim amplius principium, si vnum solum, & ita est vnum. vel est enim principium alicuius, vel aliquorum.

IX Per hæc autem, inquit Alexander, etiam quæ esse videbatur prætermissa quæstionem, an sint omnino principia, adijcit, contradicens ijs qui ne omnino quidem esse dicebant principium rerum naturaliū. Qui enim vnum dicunt esse id quod est & immobile, principia naturalia tollunt & ipsam naturam. Principium enim est alicuius vel aliquorum principium, & vnà secum inducit multitudinem. et si nō est motus, ne natura quidem est. Ostenditur enim naturam esse principium motus. Num autē nimis callidè excogitata est huiusmodi expositio? non enim quod sunt principia naturalia, per hæc statuit Aristoteles ostendere: sed cùm hoc, vt quod esset in cōfesso, & ex eorum sententia accepisset, siquidem id quod est dicebāt pro principio: ex eo conatur eos qui vnū dicunt id quod est, tanquam qui principium dicant, labefactare. non est enim amplius principium si vnum solum est quod est, & ita vnum est, vt videtur multis vnū dici id quod est, tanquam ipsum solum. Principium enim est alicuius, vel aliquorum, quocirca vnà quoque secum inducit multitudinem. Simul ergo & eorum tollit positionem: & qui eam posuerant reprehendit, quod cùm viderentur de natura considerare, naturam perimerent. & cùm primas diuisionis sectiones comprehēdisset, ea autem sunt. SI vnum & immobile principiū, } inuenit Parmenidem & Melissum, qui hanc opinionem defenderent, dicentes vnum esse id quod est, ponentes id quod est pro principio. Et eis protinus cōtradicit, cùm principij & eius quod est notionem coniunxisset, quam sequētes eos, id dicere suspicabatur: deinde ex notione eius quod est, quemadmodum verisimile erat multos qui nomen audiebant putare. & tūc ab vno aggreditur: & videtur eos statim reprehendere, quod eo quòd dicerent vnum esse principium eius quod est, id quod est vnum dixerint: & per eius quod est notionē tollitur principium: & de eorum quæ sunt principio dicentes, & principium perimant et naturam, cùm id quod est vnum esse dicant & immobile. perempta autem natura & naturalibus principijs, perempta est etiam omnis naturalis contemplatio. Quoniam autem non omnis oratio digna est cui contradicatur, hoc ipsum primum indicat, quanam in re non est oratio digna cui contradicatur: & quanam in re, quāuis ita habeat, nihil tamen prohibet contradicere. Nulla enim ars neque sciētia, aduersus eum qui tollit eius principia & vniuersam eius constitutionē, potest sua ipsius ratione è sciētia occurrere & se ei opponere. si enim oportet Physicum exempli gratia, vt Physicum, quæcunque ab ipso ostenduntur demonstrare naturalibus principijs & naturaliter, non concedūtur autem principia nec naturalis contemplatio, quomodo adhuc demonstrauerit Physicus, quatenus Physicus? sed neque Geometra aduersus eum qui tollit principia geometrica & geometriæ constitutionem, vt Geometricus differet: neque enim habet principia ex quibus differet. Volēs autem principia constituere, vel ex prioribus, vel ex posterioribus ea constituet. Sed si ex prioribus: scilicet non naturalibus, neque naturaliter. Si verò ex posteriorib⁹ & naturalibus: ea postulare necesse est, vt quæ nondum clara sint eò quod sublata sint principia ex quibus ea ostendi poterant: quemadmodum sunt quæ apud Geometras vocantur postulata. Sed necesse est vniuscuiusque principia vel eas quæ proximè transcenderint ipsarum scientias ostendere, vt medicas naturalis philosophiæ, & mechanicas Geometriæ, vel omnium cōmunem aliquam, cuiusmodi est Dialectica Peripateticorum. Etenim in Topicis dixit illam esse vtilem disciplinam etiam ad scientias, quæ sunt in philosophia. Cùm in inquisitione enim versetur, inquit, viam habet ad principia omnium scientiarū. Et meritò sanè, siquidem scopus est Dialecticę de quauis re proposita ratiocinari ex probabilibus. Ostēdet.n. exempli gratia, Dialecticus signum esse cuius pars nulla est, et lineam longitudinem expertem latitudinis, & superficiem habere solum longitudinem & latitudinem, assumens cōmune pronūciatum, quod corpus habet tres dimensiones, & quod quidquid terminat, minus est eo quod terminatur vna dimēsione. Porrò aūt prima quoque philosophia demonstrabit omnia principia: quocirca & ars artium et scientia scientiarum celebratur. Non est ergo naturalis Philosophi cū eo differere qui tollit naturalia principia. Aduersus eos autem qui omne omnino principium tollunt, nullius fortasse fuerit hominis differere. Omne autem principium tollunt qui vnum solum dicunt esse id quod est, & ita vnum vt nihil sit præter ipsum. Principium enim omnino secum adducit, vel aliquid, vel aliqua quorum est principium. Quęrit autem Aristoteles in opere quod inscribitur Metaphysica, vtrum vniuscuiusque scientiæ principia singillatim vna sit aliqua quæ probet, an sit vnius scientiæ contemplari quæ sit communis omnium scientiarū. Et Eudemus in principio naturalium pulchrè quidem proponit quæstionem, in alia autē perfectiora opera differt eius solutionem. Ita autem dicit.

Vtrum autem vnaquęque sua ipsius principia inuenit et iudicat, an vnaquāque aliqua alia, an in omnibus vna est, dubitauerit quispiam. Mathematici enim sua ostendunt principia, & quid dicat vnumquodque definiunt. Qui autem nihil considerat, ridiculus videri possit, quærēs quid est linea, & vnumquodque ex alijs. Principia autem qualia ipsi dicunt ne demonstrare quidem aggrediuntur. sed neque ad se pertinere dicunt ea considerare, verùm ijs concessis ostendunt ea quæ consequuntur. Si autem est aliqua alia in Geometricis pricipijs, similiter autem etiam in Arithmeticis, & in vnoquoque aliorum, vtrum est vna aliqua in principijs omniū, an in vnaquaque alia? Siue autem est vna aliqua cōmunis, siue propria in singulis, opus erit etiā in eis esse aliqua principia. Rursus ergo eodem modo quæret, an hæc etiam sint suorum principiorum, an aliqua alia. Si fuerint itaque alia: procedit in infinitū: quare principiorum non erunt scientiæ. principia enim esse videntur quæ sunt superiora. Sin autem consistēt, & erunt aliquæ, vel etiā vna aliqua propria principiorum scientia: quęretur, & opus erit dicere, cur hæc quidem sit & eorum quæ sub se sunt & suorum principiorum, aliæ verò nō. rei enim sciētiæ assimile videtur esse principium, si non aliqua infertur differētia. De his ergo accuratè disserere fuerit alterius philosophiæ. Hæc Eudemi verba, quæ apertè exponunt dubitationem quæ inest quæstioni, totam exposui ijs qui res quærunt diligētius. Et Eudemus

Principium nō est, si est vnum solū id quod est.

Nulla scientia potest per se se defendere aduersus eū qui negat principia.

Postulata Geometrarum.

Dialectica de quauis re proposita ratiocinatur.

Prima Philosophia demonstrat oīa principia.

Principium omne tollunt qui dicūt eē vnū id quod est.

Principia probare cuius sit scientię.

demus quidem, vt dixit, responsionem distulit in perfectiora opera. Breuiter autem dicendum est, quod ex principijs quæ sunt in vnaquaque arte & scientia, alia quidem per se fidem faciunt, & propterea ipsis quoque scientijs nota sunt quorum sunt principia. quemadmodum sunt quæ in Geometria vocantur cõmunes notiones, & definitiones. nanque eæ quoque volunt esse eiusmodi vt demonstrari nequeant. & ideo sunt ex definitionibus eæ quæ sunt propriè demonstrationes, tanquam ex propositionibus quæ non habent medium. Alia verò veluti ex positione eiusmodi sunt definitionum substantiæ. Signum enim præbere notionem alicuius cuius nulla est pars penitus: & lineam esse notionem longitudinis, quæ caret latitudine, per se est credibile. Hoc autem, nẽpe esse aliquid cuius pars nulla sit in ijs quę possunt in partes diuidi, & expers latitudinis in ijs quæ sunt dilatata, hoc Geometra sumit tanquam principium, ipsum minimè demonstrans. sed hoc primus demonstrat Philosophus ex principijs quæ per se fidem faciunt & demonstrari nequeunt. Hic autem est ex Platonis sententia Dialecticus. Qui autẽ ex Aristotelis de quauis quæstione proposita, vt dictũ est, ratiocinatur ex probabilibus: probabilibus prius principijs vtitur. Et ita neque in infinitum progrediemur, principia ante principia ponentes: ad principia enim quæ per se fidem faciunt & demonstrari nequeunt perueniemus: neque scientia principiorum erit illi cuius sunt principia: siquidem scientia est syllogismus demonstratiuus, syllogismus verò est ex cognitis principijs. sed alius principia sunt alij ex scientia cognita, quòd ex alijs demõstret principijs, quæ per se fidem faciant & demonstrari nequeãt. Quamobrem aduersus eos qui naturalia de medio tollũt principia, non fuerit naturalis Philosophi disserere. vel enim ex prioribus, vt dictum est: & non amplius vt naturalis. vel ex posterioribus: & postulabit esse principia, quorum sunt posteriora ea ex quibus demõstrat. si enim nõ sunt principia, ne ea quidem quę sunt posteriora principijs. Quocirca, vt dicit Alexander, ipse quoque Aristoteles, cùm dicit aduersus eos qui dicunt id quod est esse vnum & immobile, qui quidem naturalia perimũt principia, dicet non quatenus Physicus, sed quatenus Philosophus. Num autem non possit quidem Physicus cõtradicere ex scientia aduersus eum qui tollit principia naturalia, ex scientia autem sic, tanquam ex rei principijs. non. n. nouit ipse, quatenus Physicus naturalium pricipiorum alia superiora principia: potest autẽ ex principijs demonstrationis monstrare. Principia autem demonstrationis sunt & quæ ex euidẽti sensu apparẽt, & ex singularibus: &, vt semel dicam, ea quæ vocatur inductio. Aristoteles itaque resistit ijs qui dicũt esse vnum id quod est, ostendens esse & substantiam, & quantitatem, & qualitatem, in ijs, quæ sunt: ea autem nõ vnum. Aduersus eos autem
» qui immobile. Nobis autem ponantur, inquit, ea quæ
» sunt natura vel omnia vel nõnulla moueri. clarum est autem ex inductione. Quamobrem Physico nõ omnino deerit quod dicat aduersus eum qui tollit naturalia principia: dicere enim poterit ex principijs demonstrationũ,
» sed non ex principijs principiorum. Hanc autem opi-
» nionem primam, inquit Alexander, tractat Aristoteles,
» quoniam ea tollit naturam & principia naturalia. postquam
» ergo eam refutauerit, & esse naturam & principia natu-
» ralia confirmauerit, ita etiam ad alias aggredietur opi-
» niones quæ de principijs dictæ sunt.

E F G (margin letters)

Dialectic⁹ ex sentẽtia Platonis quis sit.

Principia demonstrationis quęnam sint.

IX Perinde est autem considerare an sic vnum, ac in quamuis aliam positionẽ disserere earum quæ dicũtur sermonis gratia: quemadmodum in Heracliti, vel vt si quis hominem vnum dixerit esse id quod est: Vel contentiosam soluere orationem, quod quidem habẽt vtræque orationes, nẽpe & Melissi & Parmenidis. etenim falsa sumunt, nec syllogisticè concludunt.

X

Multi sunt modi orationum, quibus non oportet contradicere eum qui philosophicè & ritè disputat. neque. n. aduersus eos qui tollunt principia rerum quæ sunt subiectæ differentibus: neque aduersus eos qui ea dicunt quæ sunt ab omnium opinione aliena, ac dissidentia, & absurda. Tales enim sunt positiones, quemadmodum Heraclitus qui dicit bonum & malum in idem conuenisse instar arcus & lyræ. qui etiã videbatur dicere positionem, propterea quòd adeò indefinitè diceret. Ostendit autem numerosam ac concinnam contrariorum mixtionẽ, quę est in generatione. quemadmodum Plato quoque in Sophista meminit opiniõis Heracliti, cùm ea Empedoclis opinionem conferens. Ita autem dicit. Ionicæ autem
« & Siculæ postea musę animaduerterunt esse tutissimum
« vtrunque coniungere, & dicere, quod id quod est, est & mul-
« ta, & vnum, inimicitijsque, & amicitia continetur. Dissi-
« dens enim vtique coniungitur, aiunt musæ intensiores ac seueriores. Ionicas & seueriores vocans musas Heracliti. Molliores autem remissioresque, & siculas, quacunque de causa id fecerit, vocat musas Empedoclis. Hæ ergo, inquit, sic semper quidem habere relaxarunt. In parte autem & vnum quidem aliquando esse dicunt vniuersum, & amicum propter venerem: aliquando verò multa & ipsum sibiipsi inimicum propter contẽtionem aliquam. Cùm autem sit obscurior sententia Heracliti, admirabilis eius opinionis apertius exẽplum attulit Aristoteles, & simul etiã conuenientius. VEL vt si quis hominem vnum dixerit esse id quod est} Hoc est enim exẽplum conuenientius, admirabilis, & quæ ab omnium opinione est aliena, orationis. Est autẽ alius quoque modus, qui non solùm enuntiatiuè quæ sunt à cõmuni opinione aliena loquitur, sed videtur etiam syllogisticè concludere, non ex veris, neque ex probabilibus propositionibus, sed ex apparentibus probabilibus. eiusmodi sunt Sophistici paralogismi, hoc est, fallaces syllogismi. Et, vt paucis rem absoluam, vnusquisque eorum qui falsam inducũt opinionem, vel seruat principia eorũ quæ sunt subiecta opinioni: & oportet Physicos aduersus eum decertare: vel tollit: & nihil habet Physicus quod cũ eo disputet. Rursus autem vel eam inducit enũtiatiuè, vel etiam videtur vti syllogismo. & si introducit enuntiatiuè, vel dicit aliquid, quod facilè admitti possit, & est probabile: & oportet aduersus eum contradicere, vt quod ex seipso non sit improbabile, licet falsum dicat. vel dicit aliqd, quod est planè absurdum, & ab omnium opiniõe alienum: & qui tendit ad veritatem, cùm eo minimè disceptauerit. neque enim fuerit Dialectici cum eo disserere, qui porticum dicit id esse, quod iustum est. Quòd si etiam aggrediatur ratiocinari oštentiosè falsum dicens, si ex probabilibus quidem propositionibus faciat syllogismum, fraus est conuincenda: etiam si non propter seipsum, sed propter auditores, qui non penetrant vltra rei superficiem. Quòd si ne quod est quidem probabile in se habeant propositiones, sed proferantur tantùm contentiosè, est otiosorum, immo verò otium fugientium, eis cõtradicere. Si ergo Parmenidis & Melissi oratio, & principia tollit naturalia: & aliquid ponit planè absurdum, & ab opinione omnium alienum, cùm dicat vnum esse id quod est: & in syllogismo vult non solum falsas sumere propositiones, sed etiam concludere minimè syllogisticè: propter hæc omnia nõ fuerit dignus cui cõtradicatur, & maximè à Physico cuius tollit principia. Cùm autem sit duplex syllogismi vitium, vel potius cuiusuis compositi, & quod oritur ex ijs ex quibus componitur, & quod ex cõpositione, has orationes vtroque modo arguit. etenim falsò sumptæ sunt propositiones: & in modo compositionis, cùm non sit syllogisticus in figura, peccatum est: & est ex ijs qui non concludunt aliquid necessariò. Et Alexander quidem hęc sic dicit dicere Aristotelem, vtpote quòd sit Heracliti positio ab opiniõe omniũ aliena, & eiusmodi,

H

Aduersus quos nõ [...] disputãdum.

Positiones quænã dicantur.

Heraclitus dicit bonum & malum simul conuenisse.

Ionicæ seueriores musę, Heraclitus.

Siculæ molliores musę, Empedocles.

A vt siquis vnum hominem dicat id esse quod est: contentiosæ autem sint orationes, hoc est sophismata, Parmenidis & Melissi, per hoc indicium, QVÆ dicuntur sermonis gratia} hoc est, quæ testimonium nō habent á rebus de quibus dicuntur, sed falsæ sint & inanes. Hæc cū his verbis dicat Alexander, nnto quòd non solū orationem Heracliti existimat positionem similem ei quæ dicit hominem vnum esse id quod est: sed has quoq; orationes, vt quæ sint positiones, Heracliti positiōi similes, vel quę adhuc magis conueniant ei quæ dicit vnum hominē esse id quod est, euertit. Dicit itaq;. PERINDE est autē considerare an sic vnum, ac in quamuis aliam positionē disserere} Et quæ deinceps sequūtur, vtpote ꝙ sit hęc quoque positio. Miror autem Alexandrum ꝙ cùm putet has orationes dici tantùm sermonis gratia, eas tamē non putet positiones, sed cōtentiosas tantū orationes: quamuis apertè dixerit Aristoteles dici positiones, solius sermonis gratia, cui res minimè ferunt testimonium.

B Est autem Melissi intolerabilior, & quæ non habet dubitationem. sed vno absurdo dato alia eueniunt. hoc autem nihil est difficile.

XI Importuniorem autem esse dicit Melissi orationem, quoniam is nō solum vnum & immobile dicebat esse id quod est, quemadmodum Parmenides: sed prætereą ipsum quoq; ponebat infinitum. Cùm itaq; cōmuniter eis contradixisset, subiunxit. Melissus aūt id quod est dicit esse infinitum. aliquid ergo quātitate prędıtum est id quod est. Intolerabilis autem est, ꝙ cùm introducat quātitatem, quā necesse est esse in subiecto substantia, vnum tamen poneret id quod est. Dixit autem nō habere dubitationem, vt quæ facile dissolui possit, & non faciat dubitare, eo ꝙ consistat in superficie. acris enim est oratio, quæ mordet & facit dubitare, vt dictum est in Elenchis Sophisticis. SED vno, inqt, absurdo dato, alia eueniūt} Etenim imobile necesse est esse si vnum sit, & ita vnum vt hoc solum sit. etenim si moueatur, habebit motum & mutationem, & vnde & quò, siue ab affectione in affectionem, siue á loco in locum, siue quomodocunq;. porrò autem necesse est esse infinitum. si finē enim habeat, habebit finē, & id quod finitur. Itaq; Plato quoq; ex eo, ꝙ Parmenides dixerit id quod est totum & orbi simile,

Infinitū si sit id quod est, plura absurda sequūtur.

Vndiq; tornati moli est quod persimile orbis.

ostendit non esse vnum, vt quod habeat medium, extrema, & partes. In Sophista autem hæc scripta sunt. Si er-
» go totum est, quemadmodum dicit Parmenides,
» Vndiq; tornati moli est quod persimile orbis,
A medioq; ęquum est omnino, quò neq; maius,
Nec minus ex vlla parte hoc existere possit.

» Tale autem cùm sit, habet medium & extremū. hæc au-
» tem cū habeat, id partes omnino habeat necesse est. vel
» quomodo ita. Atqui id quidem quod est per partes di-
» uisum, nihil prohibet quominus habeat in partibus om-
» nibus id quod vni euenit, & ea quidem ratione esse vniuersum & totum. Quidni. Cui ergo hæc euenerūt, an non fieri non potest vt ipsum vnum idem sit? Nihil autem, inquit, difficile, sed ēt necessarium, vno absurdo posito alia absurda euenire: Vel quòd nihil est difficile perspicere, quomō vno absurdo dato alia absurda eueniant.

Nobis autem ponatur quæ sunt natura, vel omnía, vel nonnulla esse quæ moueantur. clarum est autem ex inductione.

XII Illi quidem cùm immobile esse id quod est posuissent, in multa absurda inciderūt. A nobis autem ponatur quę sunt natura, vel omnia, vel nonnulla moueri. Hęc quæ tanq̃ vera ponitur, non est positio: neq; inducit aliquid quod sit ab omnium opinione alienum et absurdum: nec eo confirmatur, ꝙ soluat ea quæ contrà dicuntur: sed ex inductione cognoscitur. multa enim videmus quæ natura mouentur. ac mouentur quidē omnia natura, siqdem natura est principium motus. Cæterum hoc ponatur de quo dubitari nō potest, nōnulla eorum quę sunt natura, moueri. animalia enim & plantę oēs moueri cernuntur. & simplicia elementa, & cœlum, & astra quæ in cœlo sunt. Verisimile est autem eum dicere illud. VEL omnia, vel nonnulla, } quoniam poli & centra vniuersi & axes, ipsi quoq; sunt natura immobiles: clarum est ergo ꝙ quę sunt, sunt ex ijs quę mouentur: Vel, vt Alexāder dicit, anima. Ponit aūt nunc moueri non principia naturalia, sed ea quę sunt natura, quorū quęrit principia. Sed hic quoq; fatetur Alexander eū hoc tanq̃ principium sumere, non ꝙ sit natura, sed quod sit, quod ad nos attinet, principiū. quod. s. nō est rei: esset. n. natura primū: sed demōstrationis, quæ ēt euidenter sumitur á posterioribus. quēadmodū inductio ex singularibus ꝓbat id, quod est vniuersum, non qđ est posterius natura, sed quod prius.

Principia q sunt natura. Pricipia qđ ad nos attinet.

Inductio quo modo & quid ꝓbet.

Simul autē nec omnia soluere conuenit, prę- XI
terquàm quęcūq; quis ex principijs ostendens B falsum dicit. Quæcunq; autem non, minime. quemadmodum quadraturam, eam quidē quę fit per sectiones, Geometrici est dissoluere, Antiphōtis verò quadraturā, non est Geometrici.

Ei positioni quę dicit, vnū et īmobile, opponens, quæ XIII
sunt natura, vel oīa, vel nōnulla moueri, cui fert testimoniū euidentia, ne quis diceret eū quod quęrit tanq̃ quod sit in cōcesso ponere: adijcit causam cur verum posuerit, anteq̃ falsum refelleret. qm̄ simul cū eo, ꝙ sit facile, et nihil habeat difficultatis videre q̃ absurdo posito eueniūt: ne oīa quidem soluere cōuenit quę falsò dicunt: sed illa sola quę ex principijs eius qui disserit qs ostendens falsò dicit: quęcunq; aūt non, minimè. qui aūt vnum dicūt et immobile, neq; seruant principiū, nec naturā. non est ergo absurdum ēt anteq̃ soluas ea quæ contradicuntur, ea ponere qbus fert testimoniū euidentia: siqdem ne oīa quidem soluere necesse est. Hanc aūt differentiā falsorum C quę solui debent, & eorū quę non, ostendit in qbusdam falsis in Geometria descriptionibus. cū enim cōplures, circuli quadraturā quęrerent (hoc aūt erat ęquale circulo ponere quadratū) & Antiphon existimauit se inuenisse, & Hippocrates, ęque vterq; falsi. sed qđ ab Antiphonte quidē falsò dicitur, qm̄ non á Geometricis moueat principijs, non est Geometrici soluere. Quod aūt ab Hippocrate, qm̄ seruatis geometricis pricipijs deceptus est, est Geometrici soluere. oportet. n. illas solas orationes soluere, quę ꝓpria disciplinę principia seruātes, falsò sic syllogismo vtunt. eę aūt non sunt soluendę, quę tollūt principia qbus fallunt. Antiphon aūt cùm scripsisset circulū, inscripsit in eo quoddam spaciū, quod multis continetur angulis ex ijs quę inscribi poterant. Sit aūt exempli gratia, quadrangulū quod inscriptū est. Deinde vnumquodq; latus quadrāguli in duas partes secans, á sectione ad circūferentias duxit lineas ꝑpendiculares, quę scilicet D in duas partes secabāt vnāquęq; earū sectionē circuli quę

Falso dicta quęnam sint soluenda, & quę non.

Quadratura circuli ꝑ Antiphontem.

Circuli quadratura secundum Antiphontem.

in se erat. Deinde á sectione coniungebat rectas ad fines linearum quadranguli, vt fierent quatuor trianguli qui

constabāt ex rectis, vniuersa autem figura esset octangula. Et sic rursus eadem ratione vnumquodq; latus trianguli in duas partes secans, á sectione ad circunferentiam ducens perpendiculares, & á signis coniungens, in qbus actę perpendiculares tangebant circunferentias, rectas ad fines rectarum diuisarum: faciebat id quod inscribebatur sexdecim angulorum. & eadem ratione rursus secans latera eius qui est sexdecim angulorum, qui inscribitur, & rectas coniungens, & eum qui est multorum angulorum qui inscribitur duplicans, & hoc semper faciens, donec hac ratione consumpta superficie, esset hoc modo in circulo inscribendus aliquis multorum angulorum, cuius latera propter paruitatem conuenient circunferentię circuli. Cuius aūt multorum angulorum possumus ęqualem ponere quadrangulum, vt accepimus in elementis. quare cum posita sit figura multorum angulorum ęqualis circulo, ei applicantes æqualem quadrangulum, circulo quoq; ponemus æqualem quadrangulum: & collectio scilicet facta est, contra geometrica principia. Non vt Alexander autem dicit, ponit quidem Geometra circulum tangere rectam in signo tanquam principium: Antipho autem hoc peruimit: noo enim hoc ponit Geometra, sed hoc demonstrat in octauo libro. Melius ergo esse principium dicere, fieri oon posse vt ritè applicetur rectà circunferentiæ. Sed quæ est quidem extrinsecus, in vno puncto tangit circulum: quæ est autem intrinsecus, in duobus tantùm & nō pluribus: & attactus fit in signo. Atq; adeò etiam qui semper scindit superficiem quæ interiecta est inter rectam & circuli circunferētiam, ipsam non consumet, neq; vnquam comprehendet circuli circunferentiam: siquidem superficies diuidi potest in infinitum. Sin autem comprehendit, sublatū est principium Geometricum quod dicit, in infinitum diuidi posse magnitudines. Hoc quoque dicit Eudemus tolli ab Antiphonte. Quadraturam autē quæ fit per sectiones, Geometrici est dissoluere. eam autem quæ fit per sectiooes dixerit eam quæ fit per lunulas, quam inuenit Hippocrates Chius. circuli enim sectio est lunula. Ita autem ostenditur. Sit, inquit, circa rectam A B descriptus semicirculus A B C, & scindatur linea A B io duas partes in D. & á signo D in linea A B ducatur perpendicularis D C. & á signo C coniungatur linea C A, quæ est latus quadranguli qui inscribitur in circulo, cuius est semicirculus A B C. & circa lineam A, describatur semicirculus A E C.

Quadratura circuli Hippocratis.

Lunulæ quadratura secundum Hippocratem.

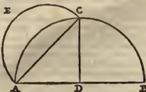

Et qm̄ qui ex linea A B cōstituitur, est ęqualis ei qui cōstituit̃ ex linea A C, & ei qui constituit̃ ex altero latere quadrāguli, qui inscribitur in semicirculo A C B, hoc est linea C B: Linea. n. A B est hypotenusa, id est quæ subtertendit̃ linea, trianguli rectanguli: vt se habēt autem inter se quadranguli qui fiunt ex diametris, ita etiam qui circa ipsos sunt circuli, se inter se habēt: & semicirculos, vt ostēsum est in. xij. libro elemētorum: Semicirculus ergo A B C est duplum semicirculi A E C. Est autem semicirculus A C B duplum etiam quartæ partis A C D: quarta ergo pars est ęqualis semicirculo A E C. Cōmunis auferatur sectio quæ continetur á latere quadranguli, & á circunferentia A C: restat ergo lunula A E C ęqualis triangulo A C D, triāgulus autem quadrangulo. Cùm autē ostendisset per hæc quadrari lunulā, deinceps conatur per id, quod antè demonstratum est, sic quadrare circulum. Sit recta A B, & circa eam describatur semicirculus. & ponatur linea C D dupla A B. & describatur circa semicirculum C D. & describātur in ipso latera hexagoni, latus C E, & latus E F, & præterea latus F D. & circa ipsa describātur semicirculi C G E, E K F, F, K D. Vnusquisq; ergo semicirculus, qui est circa latera

hexagoni, est æqualis semicirculo A B, linea enim A B est æqualis lateribus hexagoni. eorum enim quæ ex centro proceduot duplus est Diameter: latera autem hexagoni sunt æqualia ijs quæ procedunt ex centro: linea autem C D est dupla lineæ A B: quare quatuor semicirculi sunt inter se æquales. Sunt ergo quatuor quadrupli semicirculi A B. Est autem etiam semicirculus, qui est circa lineam C D quadruplus eius qui est circa lineā A B. IX.

Circuli quadratura secundum Hippocratem.

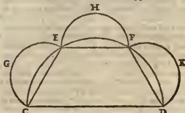

Qm̄ ergo linea C D est dupla lineę A B: qui fit ex linea C D, est quadruplus eius qui fit ex linea A B. quemadmodum enim habent inter se quadrāguli qui constant ex Diametris: ita etiam se inter se habent qui circa ipsos sunt circuli & semicirculi. quare semicirculus qui constituitur ex linea C D, est quadruplus eius qui consistit ex linea A B. Semicirculus ergo qui constituitur ex linea C D, est æqualis quatuor semicirculis: & ei qui est circa lineam A B, & tribus semicirculis qui sunt circa latera hexagoni. Communes auferantur sectiones, & á sectionibus quæ sunt circa latera hexagoni, & ab eo qui est circa lineam C D: & quæ continentur á lineis hexagonalibus & á circūferentijs semicirculi C D: reliquæ ergo C G E, E H F, F K D lunulæ, cum semicirculo A C B, sunt æquales trapezio C E, E F, F D. Sin autē á trapezio qđ supereminet, sustulerimus, hoc est, id qđ est ęquale lunulis (ostensum est. n. rectilineū esse ęqualem lunulę) quod reliquū est aūt reliquerimus, quod quidem est ęquale semicirculo A C B, & rectilineum qui reliquus fuit duplicauerimus, & id quod fuit duplicatū fuerit quadratum, hoc est, quadrangulum ei ęqualem acceperimus: erit quadratus ęqualis circulo qui est circa diametrum A B: & sic quadrabitur circulus. Et est valde quidem ingeniosos conatus. falsa autē fuit ex eo descriptio, q; id quod non fuit vniuersè & generaliter demonstratū, id tanquā vniuersè ac generaliter acceperit. non. n. ostensum est omnē quadrari lunulā, sed eā quæ est circa latus quadrati qui inscribitur in circulo. Est etiam quædam eiusmodi probatio, per lunulas existimans se quadrare circulos simplicior: & refellitur propter falsam quæ est in ipsa descriptionem. Cùm enim inuenissent quadraturam lunulæ quæ est circa latus trianguli, se per eam hi quoque existimarunt inuenisse quadraturam circuli,

vtpote

vtpote quod quiuis circulus posset diuidi in lunulas. Triangulum enim lunulae aequalem toties multiplicantes, quot sunt omnes lunulae in quas circulus diuiditur, existimabant quadratum aequalem his lunulis esse etiam aequalem circulo, falsum sumentes, nempe, vniuersum circulum posse diuidi in lunulas. In circuli.n. diuisione in lunulas, semper relinquitur aliquod intus medium incuruum ac conuexum, quod comprehenditur a lunulae lineis quae sunt vtrinque. quod si neque sit lunula, neque quadretur, ne vniuersus quidem quadretur circulus. Non recta autem est quae fit aduersus talem quadraturam obiectio. neque.n. opus est ei qui per lunulas circulum diuidit, diuidere quemlibet circulum in lunulas. nam si hoc quidem fuerit, ne sic quidem circulus diuiditur per lunulas. non.n. ostensum est quamuis quadrari lunulam. quinetiam ne si diuidatur quidem quilibet in lunulas, rursus quadrabitur, nisi concedatur lunulas, quae describuntur circa latera hexagoni, qui inscribitur in circulo, quadrari, & non eas solas quae sunt circa latera quadranguli. Hic ergo etiam falsae descriptionis causa est, quod cum solam quadrauerint lunulam, quae est circa latus quadrati: perinde ac si omnes quadrentur lunulae, quaecunque fuerint, in quas circulus diuiditur, ita faciant demonstrationem. Quidam autem, inquit Alexander, existimant, si quadratum numerum, circularem ostenderint, in circuli quoque magnitudinibus inuenisse quadraturam. Est autem, inquit, quadratus quidem numerus qui est aequaliter aequalis. Circulares autem dicebant numeros qui componuntur ex imparibus sitis per seriem, quemadmodum, vno, tribus, quinque, septem, nouem. Cum autem inuenissent numerum aliquem, qui esset simul quadratus & circularis, vt.xxxvi. qui esset quadratus quidem, quod ex.vi. in se ductis procreetur: circularis autem, quod ex imparium.i.iii.v.vii.ix.xi. compositione perficiatur, existimabant se etiam inuenisse quadraturam circuli. Sed ostensio, inquit, est non ex Geometricis principiis sed arithmeticis. sunt.n. Arithmetica principia, Esse talem numerum circularem, & talem quadratum. Haec cum dicat Alexander, primum aduertendum est quod numerum quidem circularem statuunt Arithmetici, non ex compositione imparium per seriem; sed ex eo quod idem in idem desinit. Est enim circulus.xxv. quoniam quinquies quinque.xxv. & xxxvi. neque quatuor, neque nouem, neque sexdecim, licet fiant ex compositione imparium per seriem, sunt circulares, sed solum quadrati. per compositionem enim imparium quadrati fiunt. & fortasse qui ab initio eius inueniendi disciplinam tradidit, non dixit esse omnes absolute circulares qui fiunt per compositionem imparium per seriem, sed in compositione imparium per seriem inueniri circulares: etsi ne hoc quidem semper eueniat. nam.cxxv. etsi sit circularis, vt qui factus sit ex.v. ducto in.xxv. &.ccxvi. vt qui factus sit ex.vi. ducto in.xxxvi. non tamen facti sunt per compositionem imparium per ordinem: nisi vtique hi non sunt circulares, sed sphaerici, ex circulis planis circulariter congesti. Porro autem illud quoque aduertendum est, non fuisse consentaneum, vt qui numerum circularem inuenissent eundem quoque esse quadratum, propterea se putarent in magnitudinibus circuli quadraturam inuenisse. Sed forte cum in numeris inuenissent eundem simul esse quadratum & circulum, venit eis in mentem vt in magnitudinibus quoque quaererent quadraturam circuli. Dicebat autem noster Praeceptor Ammonius, non necesse esse si hoc inuentum fortasse fuerit in numero, inueniri etiam in magnitudinibus. sunt.n. dissimilium generum linea recta & circunferentia. Nec est, inquit, mirandum aequale circulo non esse inuentum rectilineum, siquidem hoc etiam inuenimus in angulis. neque enim angulo semicirculi, neque ei qui reliquus est ad rectam, qui dicitur ceratoeides, quasi dicas cornu instar, fuerit aequalis rectilineus. Et ideo fortasse, inquit, ab adeo claris viris quaesita, non est inuenta in hodiernum vsque diem contemplatio, ne ab ipso quidem Archimede. Ego autem dicebam Praeceptori. Si quadretur lunula quae fit ex latere quadrati (id enim certo & absque vlla

Quadratus numerus quis sit.
Circularis numerus quis dicatur.
Numeri sphaerici quinam sint.
Non si quadratus inueniatur numerus circularis, ideo quadrabitur circularis magnitudo.
Linea recta & circunferentia sunt diuersorum generum.
Angulo semicirculi & ceratoeidi non est aequalis rectilineus.
Lunula potest quadrari.

A fraude collectum est) lunula autem quae constat ex circunferentiis est eiusdem generis cum circulo, quid vetat quominus quadretur quoque circulus? Si autem lunulae superficies est dissimilis circulo propter cornua: ac quaeuis etiam lunula est rectilineo similis, & tamen quadratur lunula quae est circa latus quadrati. Anguli quidem certe semicirculi, & anguli ceratoeides, qui componuntur ex recta et ex circunferentia, non solum sunt diuersi generis a rectilineo, sed ne possunt quidem inter se conferri. Non puto ergo hoc quod dictum est satis esse, vt desperemus posse inueniri quadraturam. etenim Iamblichus in commentario suo in praedicamenta, dicit Aristotelem quidem nondum inuenisse quadraturam circuli, inuentam autem esse a Pythagoricis. Vt paret, inquit, ex Sexti Pythagorici demonstrationibus, qui altius per successionem accepit disciplinam demonstrationis. Quinetiam, inquit, Archimedes postea per lineam quae ἑλικοειδής, hoc est, sinuosa & in gyrum incurua dicitur: & Nicomedes per eam quae proprie vocatur quadrans: B & Apollonius per quandam lineam, quam ipse quidem appellat sororem lineae κογχλοειδοῦς, hoc est, in cochleae formam tortilis: eadem est autem cum linea Nicomedis: & Carpus per quandam lineam, quam absolute vocat, ex duplici motu. & alii, inquit, multi quaestionem varie constituerunt. Num autem hi omnes forte instrumentariam fecerunt huius contemplationis constitutionem? Alexander ergo, vt dixi, existimat sic falsam conuinci descriptionem, quod cum Hippocrates quadrauerit solum lunulam quae est circa latus quadrati: tanquam ea in hexagoni quoque latere demonstrata abusus est. Eudemus autem in historia geometrica, dicit Hippocratem non in quadrati latere ostendisse quadraturam lunulae, sed vniuerse & vt dixerit quispiam generaliter. si enim quaeuis lunula habet externam circunferentiam vel semicirculi circunferentiae aequalem, vel maiorem, vel minorem, quadrat autem Hippocrates & eam quae habet circunferentiam aequalem semicirculo, & quae maiorem, & quae minorem: vniuerse ac generaliter C demonstrauerit, vt videtur. Exponam autem iisdem verbis quae dicuntur ab Eudemo, cum exiguam aliquam adiecero declarationem ex iis quae reuocauero in memoriam ex elementis Euclidis, propter compendiariam Eudemi scribendi rationem, qui prisco more ea quae tradidit, breuiter exposuit. Sic autem dicit in secundo libro historiae geometricae. Porro autem lunularum quoque quadrationes, cum visae sint esse non leuium descriptionum, propter eam quam habent cum circulo conuenientiam, ab Hippocrate primum inscriptae sunt, et recte visae sunt esse traditae. et ideo ea amplius tractemus & persequamur. Hinc ergo principium duxit, & primum posuit eorum quae sunt ad ea vtilia, quod eandem habent inter seinuicem rationem, & similes circulorum sectiones, & bases earum potentia. Hoc autem ostendit ex eo quod ostenderit diametros eandem potestate habere rationem cum circulis. quod quidem Euclides secundum posuit in duodecimo libro Elementorum, sic dicens propositionem. Circuli sunt inter seinuicem, vt D sunt quadrata quae fiunt ex diametris. Vt se enim inter seinuicem habent circuli, ita etiam quae sunt similes sectiones. similes enim sunt sectiones, quae sunt eadem pars circuli, quemadmodum semicirculus semicirculo, & tertia pars tertiae parti: quocirca quae sunt similes sectiones similes angulos suscipiunt. Semicirculorum itaque omnium anguli recti sunt: & maiorum, rectis minores: & eo, quo sunt maiores sectiones semicirculis, & anguli minorum sunt maiores: & eo, quo sunt minores semicirculorum sectiones. Cum hoc autem ab ipso ostensum esset, primum quidem scripsit lunulam quae habet circunferentiam semicirculi, circa triangulum rectangulum & isoscelem, ipsum describens semicirculum: & circa basim, sectionem circuli, similem iis quae auferuntur a subiunctis. quod quidem Euclides posuit tertium theorema libri tertii sic proponens. Super datam rectam describere sectionem circuli aequalem dato angulo rectilineo. Si enim eam quae est circa basim

Quadratura circuli inuenta a Pythagoricis.
Sexti Pythagorici demonstrationes.
Quadratura circuli inuenta a multis.
Linea ἑλικοειδής, seu in gyrum incurua.
Linea soror lineae κοχλοειδοῦς, seu tortilis.
Eudemi compendiaria scribendi ratio.
Isosceles, id est, aequalium duorum laterum, basis vero inaequalis triangulus.

ſic deſcribit, vt ſuſcipiat angulum æqualem eorum qui ſunt in ſectionibus quæ auſeruntur ab adiunctis, erit illis ſimilis. ſimiles enim circulorum ſectiones ſic definijt Euclides in libro. xiij, Quę ęquales angulos ſuſcipiũt. Cùm autem ſectio quæ eſt circa baſim eſt æqualis ijs quæ ſunt circa vtranq; aliam, quoniam, vt oſtenſum eſt in penultimo theoremate primi libri elementorum Euclidis, in triangulis rectangulis tantum poteſt hypotenuſa, quantum ambæ quæ rectum cõtinent: vt autem ſe habẽt quadrata quę conſtant ex rectis, ita etiam ſe habent inuicem cõmunes circulorum ſectiones: & adiecta cõmuni parte trianguli quæ eſt ſupra ſectionem quæ eſt circa baſim, æqualis erit lunula triangulo: Lunula ergo quam oſtenſum eſt eſſe æqualem triangulo, quadrabitur. oſtenſum eſt enim in vndecimo theoremate ſecundi libri elementorum Euclidis, quomodo oportet dato rectilineo ęquale quadratum conſtituere. Cùm ergo ſemicirculi eam quę eſt extra lunulam circunferẽtiam ſic poſuiſſet, lunulam facile quadrauit Hippocrates. Deinde verò ponit maiorem ſemicirculo, cùm conſtituiſſet trapeziũ, quod tria quidem habet latera inter ſeinuicem æqualia, vnum autem: maius parallelis; triplum vniuſcuiuſq; eorum potentia: & trapezium circulo cõprehendiſſet, & circa maximum eius latus ſimilem ſectionem circũſcripſiſſet ijs, quæ à tribus æqualibus è circulo abſcinduntur. Et quòd circulo quidem trapezium comprehendetur, oſtendes hoc modo. Cùm angulos trapezij in duas partes ſecueris: vt vult nona primi elementorum: & cõiunxeris Diagonales, dices. Quoniam linea B A eſt æqualis lineæ A C, cõmunis eſt autem linea D E: & anguli, & quæ deinceps ſequuntur. Quòd autem maior ſit ſemicirculo quę dicta eſt ſectio, clarum eſt, ducto in trapezio diametro. neceſſe eſt enim eam ſubtenſam duobus lateribus trapezij, reliqua vna eſſe maiorem, vel duplam potentia. Quoniam enim linea A D eſt maior linea A C, lineæ D C, maiores lineis B A, quæ ſunt æquales, et illas coniungunt: protractę incident in ſignũ F. ſi enim lineæ B A, & D C, ſunt ex ęquo diſtantes, cùm ſint æquales: quæ autẽ eas quæ ſunt ęquales & ex ęquo diſtantes coniungunt, ipſæ quoq; ęquales ſunt & ex æquo diſtantes: erit linea A C ęqualis lineę B D. quod fieri non poteſt. Cùm autem concurrant lineæ B A & D C in ſigno F, anguli, qui ſunt ſub F A C, & C A D, erunt ęquales duobus rectis, per. xiij. primi libri Euclidis: Maior eſt autẽ qui eſt ſub F A C eo qui eſt ſub C A F, is qui eſt extra triangulum, eo qui eſt intra, per trigeſimam ſecundam primi: Angulus ergo qui eſt ſub C A F eſt dimidium anguli B A C. Linea ergo A C duplo amplius poteſt quàm vtraq; B A & A C: quare etiam plus q̃ linea C B. Et maximum ergo laterum trapezij neceſſe eſt minus poſſe q̃ et diameter & alia illius latera, cui quæ dicta eſt ſubtenditur cum diametro. lineæ enim B C & C D triplo plus poſſunt quàm linea C D, linea autem B D quadruplo. Acutus eſt ergo angulus qui ſitus eſt ſub maiori latere trapezij. Maior eſt ergo ſectio ſemicirculi in quo eſt, quæ eſt exterior circunferentia lunulę. Huius autem lunulę quadrationem prętermiſit Eudemus, vt quę ſit, vt puto, facilis. Fuerit aũt huiuſmodi. Q̃m ſunt inter ſe ęqualia, lunula quę eſt cũ ſectione in maiori latere trapezij, trapezio, & quę à tribus ęqualibus rectis eius abſcinduntur ſectionibus, quarum ſectio, quę eſt in maiori latere trapezij eſt æqualis tribus circuli ſectionibus quæ auferunt à rectis ęqualibus, ſiquidẽ maius latus trapezij poſitum eſt tantum poſſe ac tres: ſimiles aũt ſectiones ſunt inter ſeinuicem, vt quę ex rectis cõponunt quadrata: ſi aũt ab ęqualibus ablata fuerit ęqualia, quę reſtãt ſunt ęqualia: ęqualis eſt ergo lunula trapezio. Vel ſic etiã breuiter dices. Q̃m ſectio quę eſt circa maius latus trapezij, ijs quę deſcripta ſunt circa tres ęquales, eſt ęqualis, q̃m quod ex ea componitur quadratũ, eſt triplum eius quod cõponitur ex vnaquaq;: ſi adiecta fuerit communis ſuperficies quę continetur à tribus rectis ęqualibus, & à circunferentia

E maioris ſectionis, erit lunula ęqualis trapezio. Quo quadrato, q̃m poſſumus quadrare quoduis rectilineum, quadrabitur ẽt lunula, quæ habet maiorẽ quę eſt extrinſecus ſemicirculi circũferentiam. Sin aũt fuerit minor ſemicirculo, cũ tale quid prius deſcripſiſſet Hippocrates, id confirmauit. Sit circulus, cuius diameter: ſuper quem ſit linea A B. centrum aũt eius ſuper quod K. & linea quidẽ ſupra quam C D, in duas partes & ad perpendiculum ſecet lineã ſupra quam eſt B K. linea aũt ſupra quam eſt E F, ducatur ad eam ſupra quã eſt A B. & A K coniungatur ad E F. concurrat aũt protracta ad ſignũ F, quę coniuncta eſt lineę in qua eſt E G in ſigno G. & turſus à ſigno B coniũgantur ad ſigna F G: clarum eſt q; ea quidem protracta ſuper quã eſt B F cadet in ſignum E. Ponitur. n. linea E F vergẽs ad ſignum B. Ea aũt ſuper quam eſt B G, erit ęqualis ei ſuper quam eſt E K. Hoc aũt fortaſſe etiam quiſpiam facilius oſtenderit: mihi aũt venit in mentem ſic oſtẽdere ex

F ijs quę prius in confeſſo fuere. Ponitur linea D C lineam B C ſecare in duas partes & ad ppendiculũ. Supra D C ergo eſt centrũ circuli: qui eſt ſcribendus circa trapezium, per corollariũ primi theorematis, quod eſt in tertio elementorum Euclidis. Q̃m autem linea E G eſt ex ęquo diſtans lineę K B, & linea C D in eaſdem incidit: angulos qui intus ſunt facit ęquales duobus rectis, per. xxix. primi. Recti autẽ ſunt qui ſunt ad ſignum C. recti ergo ẽt ij qui ad ſignum D. Linea ergo F D, quę per centrum lineã E G ſcindit ad ppendiculum, ẽt in duas partes ſcindit, per tertium tertij elementorum. Q̃m ergo linea C D eſt ęqualis lineę D E, eſt autem communis linea A F, & recti ſunt qui ſunt ad ſignum D: & baſis ergo F eſt ęqualis baſi F E. Sed etiam linea B F eſt ęqualis lineæ F K, quoniam ẽt linea B C eſt ęqualis lineę C K. cõmunis autẽ C F: recti ergo ſunt qui ſunt ad ſignum C. Q̃m ergo duę lineę, ſcilicet G F & F B, ſunt ęquales duabus, ſcilicet K F & F E: & anguli qui ſunt in vertice ęquales: & baſis G B eſt ęqualis baſi E C. deſcri-

G batur aũt circa triangulum E F ſectio circuli E F G ſimilis vnicuiq; ſectioni, nempe E K, K A, B G. Cùm hæc ergo ita habeant: trapezium, inquã, ſuper quod eſt E K, B G cõprehendet circulus. triangulũ enim E K G comprehendet circulus. habemus enim in quinto quarti elementorũ. Circa datum triãgulum circulum deſcribere. Si ergo oſtendero ei quę ducitur à centro ad ſignũ K ęqualem eſſe quę ducitur à centro ad ſignum B: quę ſcilicet ſcribitur ſectio circuli, veniet per E K G: & per B cõprehẽdet ſectio circuli trapezium, quę quidem ſectio comprehendet ẽt triangulum illum ſuper quem eſt E F G. Sumpto ergo centro, exẽpli gratia L E, & coniunctis lineis L E, L G, L K, L B. q̃m eſt iſoſceles triangulus E K G (quę enim ex centro ꝑdeunt ſunt ęquales,) ęquales ſunt anguli qui ſunt ad baſim: quę eſt ſcilicet ſub L G B: ei qui eſt ſub L E G, per quintã primi Euclidis. Eſt aũt qui eſt ſub B G E ęqualis ei qui eſt ſub K E F, q̃n quidem linea E B eſt ęqualis lineę K G, vt oſtẽſum eſt: & totus ergo qui eſt ſub B G E eſt ęqualis toti qui eſt

H ſub K E G. Eſt autem ẽt linea K E ęqualis lineę B G: ergo & baſis K L eſt ęqualis lineę L B. Eſt ergo linea L B ęqualis lineę A K, quę ex centro procedit. Hoc itaq; modo deſcribatur ſectio. Cũ itaq; hęc ita habeant, quę facta eſt lunula, cuius eſt extrinſecus circũferentia E K B G, erit ęqualis rectilineo cõpoſito ex tribus triangulis, nẽpe B F G, B F C, E K F. quę enim auferuntur à lineis rectis: in q̃bus ſunt E F, & F G: intra lunulã à rectilineo ſectiões, ſunt ęquales ſectionibus quę ſunt extra rectilineum, quę auferũtur à lineis E K, K B, B G. vtraq;. n. earũ quę ſunt intus, eſt ſeſqalteera vniuſcuiuſq; earũ quę ſunt extra. Linea. n. E F, ponitur ſeſqaltera eius quę procedit è cẽtro, hoc eſt lineę E K, & lineę L B & lineę B G. oſtenſum eſt. n. ipſam quoq; eſſe ęqualẽ E K. Si ergo linearũ E F, F G vtraq; eſt potẽtia ſeſqaltera vniuſcuiuſq; dictarũ trium: quẽadmodum autẽ ſe habẽt rectę ad rectas ita ſectiones ad ſectiones: Sũt ergo duę ſectiões tribus ęquales. Si ergo lunula qdẽ eſt tres ſectiones, et id ex rectilineo qđ eſt ꝑter duas ſectiones: re-

ctilineum

ctilineum aūt cum duabus sectionibus est separabile à tribus: sunt aūt duæ sectiones tribus æquales: fuerit lunula æqualis rectilineo. Quòd aūt hæc lunula habeat externā circunferentiam minorem semicirculo, per hoc ostendit quòd angulus E K G, qui est in externa sectione, sit obtusus. ostensum est enim in tertia tertij elementorum Euclidis, quòd quę est in minore sectiōe semicirculi, est maior recto. Quòd autem sit obtusus angulus qui est sub E K G, sic ostendit. Quoniam linea quidem, super quam est E F, est sesquialtera earum quæ ex centro procedunt potentia: ea autem supra quam est B K maior est ea supra quam est D F: quoniam etiam angulus qui est ad signum F, maior est, vt ostendam: linea autem B K est æqualis lineæ K E: clarum est quòd si linea supra quam est K E sit longitudine duplo maior quam ea supra quàm est B F, ea etiam supra quam est B K. quare fuerit etiam duplo maior longitudine & potentia ea supra quàm est K F, propter similitudinem triangulorum B E K. & B K F. quemadmodum enim est linea E B ad lineam B F, ita etiam linea E K ad lineā K F. quare ea linea supra quam est E K est duplo maior ea supra quam est K F potentia. ea autem supra quam est E F est potentia sesquialtera eius supra quam est E K. Ea ergo supra quam est E F, est maior potentia ijs super quas est E K . K F. Si enim ex ijs lineis super quas sunt E K . K F, linea E K esset potentia dupla lineæ K F: linea autem F E sesquialtera lineæ E K: esset linea F E æqualis potentia lineis E K & K F, quemadmodum in numeris. VI. IIII. II. Sed quoniā duplo maior est potentia, linea E K est potentia maior linea K E. Obtusus ergo est angulus qui est ad signum K. Semicirculo ergo minor est sectio, in qua est. Ita ergo Hippocrates quadrauit omnem lunulam: siquidem & eam quæ semicirculi, & eam quæ semicirculo maiorem, & eam quę minorem extrinsecus habet circūferentiam, quadrauit: non autem eam solam quæ est in latere quadrati, vt narrauit Alexander. Sed neq; circulum quadrare est aggressus per lunulas quæ sunt circa latus hexagoni, vt dicit ēt Alexāder: sed lunulam simul & circulum sic quadrauit.

Sint duo circuli circa cētrum, super quod est K. Qui est autem extra diameter, sit potentia sescuplus eius qui est intrā: et inscripto hexagono in interno circulo, sup quem sit A B, C D, E F, & lineæ super quas K A, K B, K C, ex centro coniunctę protrahantur vsque ad externi circuli circunferentiam: & lineæ, super quas sunt G H, & H I coniungātur: & sunt scilicet linea G H & linea H I latera hexagoni qui inscribitur in maiori circulo: & circa lineam supra quam est G, describatur sectio similis ei quæ aufertur à linea super quam est G H. Quoniam ergo eam quidem, super quam est G necesse est esse potentia triplam eius super quam est H G latus hexagoni: quæ enim subtenditur sub duobus lateribus hexagoni, cum alio vno rectum comprehendens angulum qui est in semicirculo, idem valet quod diameter: diameter autē valet quadruplum lateris hexagoni: quod est æquale lineæ quæ exit è centro, propterea quòd quæ sunt dupla longitudine sunt potentia quadrupla: linea autem H G est sescupla eius super quam est A B: sectionem scilicet descriptam circa lineam supra quam est G, efficiatur esse æqualē & ijs quæ auferuntur ab externo circulo ex lineis sup quas sunt G H, H I, & ijs quæ ab ea quæ est extra, ex omnibus hexagoni lateribus. Quæ enim sunt similes circulorū sectiones ita inter se habent, vt quadrata, quæ sunt ex basibus. quandoqdem similes quoq; circuli ita inter se habent, vt quadrata quæ constant ex diametris. Si enim linea G est ęquè triplū lineæ G H: linea autem H I idem valet ac linea G H: idē valēt autem vtraq; eorū & sex latera interni hexagoni, qñquidem diameter quoq; exterioris circuli ponitur idem valere quod diameter circuli qui est intrinsecus: vt aūt se habet diameter ad diametrum, ita ēt lineæ, quæ ex centro prodeunt: quæ aūt ex centro procedit est æqualis lateri hexagoni, vt dicit corollarium penultimi

A theorematis in quarto libro elementorum Euclidis: vt autem se habent latera: ita ēt sectiones: quare lunula quidem super quam est G H, fuerit minor triangulo, super quem sunt eædem literæ cum ijs sectiōibus quæ auferuntur ex lateribus hexagoni ab interiori circulo. Sectio.n. quæ erat super G, erat æqualis & sectionibus G H, H I, & ijs sectionibus quæ auferuntur ab hexagono. sectiones ergo G H, H I sunt minores sectionibus quæ sunt circa G, & ijs quæ auferuntur ab hexagono. Cū ergo sit communis trianguli pars addita, quę est supra sectionem quę est circa lineam G: ex eo & ex sectione quæ est circa G, erit triangulus: Ex eodem autem, & ex G H, H E sectionibus est lunula: Erit ergo minor quadrari lunula sectionibus quæ auferuntur ab hexagono. Lunula ergo & sectiones quæ auferuntur ab hexagono sunt æquales triangulo: & cōmuni adiecto hexagono, triangulus hic & hexagonus sunt æquales dictæ lunulæ & exteriori circulo. Triangulus enim erat æqualis & lunulæ, & ijs quæ ab he- B xagono auferuntur sectionibus interioris circuli. Si possunt ergo dicti rectilinei quadrari, potest vtiq; etiā circulus cum lunula. Tribuendum est ergo Eudemo, qui fuit tempori vicinior, & auditor Aristotelis, vt quæ ad Hippocratem Chium pertinent magis cognoscat. Quadratura autem circuli per sectiones, quam tanq; falsò descriptam reprehendit Aristoteles, vel significat eam quæ fit per lunulas (rectè.n. dubitauit Alexāder, dicēs, an sit eadem cū quadratura lunularum) vel non respicit opiniones Hippocratis, sed aliquas alias, quarum vnam quoq; adiecit Alexander: vel quā cum lunula facit reprehendit quadraturā circuli Hippocratis, quam reuera demōstrauit per tres sectiones in minima. Fortè.n. magis ēt propriè dici possit hæc demonstratio, per sectiones, quā per lunulas. Sectionē enim circuli Euclides quoq; definijt in tertio suorum elementorum, figuram quæ continetur à recta & circuli circunferentia. Lunulæ ergo nō sunt quidem propriè sectiones. & in hoc falsa fuerit descriptio, q; C cùm lunula quadretur circulus, & non per se. nā quęcūq; sumpta sunt ad demonstrationē, sumpta sunt ex geometricis principijs. Sed si generalis & vniuersa lunulæ quadratura videtur esse tradita ab Hippocrate: quæuis.n. lunula vel est sectiōis semicirculi, vel minoris: dixerit quispiam fieri posse, vt ex quadrato æquali lunulæ & circulo, ablato quadrato æquali lunulæ, cū reliquum rectilineū quadraueris, quadratū facias æqualē circulo. Qūo ergo adhuc videbit falso esse descripta Hippocratis quadratura, si eā nondum esse inuentā existimauit Aristoteles, dicens in prędicamentis, Quemadmodū quadratura " circuli, an sciri possit. eius qdem certè nondū est scientia, " est aūt quod sciri possit. Et si Chius Hippocrates pręcesserit Aristotelē. adeò vt etiam Eudemus eū numeret inter vetustiores. Nū ergo non generaliter quæuis lunula quadrata est ab Hippocrate. Et si enim definita fuerit externa lunulæ circunferentia, illa tamē posita, quę sunt intra lunulam circunferentiæ infinitę: vel in infinitū alia D et alia describi potest, in infinitum diuisa superficie, vt ea quæ est extra manente eadem, hæ qdem maiores, illę verò sint minores lunulæ: ipse verò accepit eam quæ est intrinsecus definitam circunferentiam. Ipsam enim accepit abscindentem similem sectionē sectionibus, quæ consistunt apud exteriorē circunferentiam, cui quæ sunt quidē primi theorematis, erant in latere quadrato: quę sunt aūt in alijs, in īdefinito. Quare nō quæuis quadrata est lunula, sed ea quę habēt internā circūferentiā similē sectionibus quę cōsistūt apud exteriorē, et sunt ipsę quoq; quodāmodo definitę. Hęc itaq; dicta sint de falsa descriptione lunularū. nos autem pergamus ad ea quæ sequuntur.

Lunulam quancunq; nō quadrauit Hippocrates.

XII Verum enimuero quoniam eis vsuuenit vt de natura quidem, non naturales autem dicant dubitationes, fortasse rectè habet de ijs paululū disserere. Philosophiam.n. habet cōsideratio.

XIIII Cùm cõplures causas attulisset, propter quas non conuenit naturali Philosopho disputare aduersus Melissum & Parmenidem, velle eautem contradicere. primũ præparatione præmunijt auditorem, q non temerè contradicat. Duplicis aũt vsus interpunctione Alexander, duplicem attulit explicationem. primũ quidem audiẽs eos quidem dicere de natura, non esse aũt quæ ab ipsis dicuntur naturalia. qui enim aliqd tollit, etsi eo non vtatur, attamen de illo verba facit. Propterea ergo q ipsi omnino verba fecerunt de natura, consentaneũ fuerit ad eos aliquid dicere de rebus naturalibus: sed quatenus nõ dicũe naturalia, in disputando aduersus eos parum immorabitur. Et videtur hæc interpunctio placere ẽt Porphyrio, qui sic dictionẽ persequitur. Verumenimuero qñquidem ab eis verba fiũt de natura, etiamsi naturã ignorantes tollunt, qũuis eis nõ sint naturales dubitationes, oportet de eis parumper disserere. Eeest valde rationi consentanea expositio, siquidem, vt prius dixi, Melissus ita opus suũ inscripsit, de natura, vel de eo quod est. F Potest autem, inquit Alexander, præcedens quoq dictio ita distingui. VERVMENIMVERO, qm̃ de natura quidem non. } Deinde ab alio principio. NATVRALES autem dubitationes. } Est.n. inquit, & familiaris hic modus locutionis. in sophisticis certè elenchis eo vtitur, dicẽs, Est quidem nõ, videtur aũt. Ee rursus. Hi aũt hoc faciũt quidem non, videntur aũt. Et id quod, inqt, dicitur pulchrè conuenerit. propriè.n. de aliquo dicit, qui de aliqua re cuiusmodi ea sit persequitur. De aĩa itaq dicere non dicetur, qui tollit animã. atqui de anima quidẽ dubitare visus fuerit, qui an aĩa sit dubitat. ita etiã quæ de natura dubitantur, naturales quispiã dixerit dubitationes. sed non eum de natura dicere dixerit quispiã, qui tollit naturam. Quinetiã ijs quæ prædicta sunt consequens esse dicit sic distinguere. Dixit.n. AN vnum quidem sit & imobile id quod est considerare, non est de natura cõsiderare. } Cui quadrat illud. VERVMENIMVERO qm̃ de natura quidem non. } G Huic aũt quæ pulchrè dicta est expositioni consentit ẽt Themistij paraphrasis. His autẽ subiungit Alexander, eos ne dixisse quidem aliquid de natura. nõ enim cũ proposuissent dicere de natura, deinde tolliũt naturam, sed ex eis quę dicebant consecutũ est, vt naturam tollerent. De motu aũt & de infinito & inani, qbus vtuntur naturales, habet dubitatiões. Qũo autem dicit Alexander eos nihil dixisse de natura, etsi prius his verbis dicat' Ex multorum sententia & ijs quæ videntur, de natura disserẽs Parmenides, neq vnum amplius dicẽs esse id quod est, neq ingenitũ: eorum quæ gignuntur principia posuit ignem & terram. Porrò aũt Melissus quoq, etsi non de ea quæ est propriè natura: at de natura qdem certè, vel de eo quod est, opus inscripsit. Cùm aũt dixisset causam propter quã paucis cum eis disserẽdum sit, & si quæ prius dicta sunt vetent contradicere, eam causam rursus deduxit ad aliã magis finalẽ. Iis enim oportet omnino contradicere, quando quidem de natura, vel ga naturales dicunt dubitationes. Iis aũt oportet cõtradicere, qm̃ philosophiam quandam habet consideratio. omnino enim de eo, quod est inqsitio, & de natura vel de naturalibus dubitationibus, nullius est alius quã Philosophi.

Quidẽ Nõ. phrasis, notanda in Aristotele.

Proprie dicere de aliquo quis dicatur.

XIII Est autẽ omnium conuenientissimũ principium, qñquidem id quod est multis modis dicitur, quonãmodo dicunt qui dicunt vnum esse omnia: vtrũ substãtiam dicunt esse oĩa, an quantitatem aut qualitatem. & rursus vtrum vnam substãtiam omnia, quemadmodum hominem vnum, vel equum vnum, vel animam vnam: vel quantitatem, eam autem vnam, vtpote albedinem: vel caliditatem: vel aliquid aliud eiusmodi. Hæc enim omnia & multum differunt, E & minimè dici possunt. Si fuerit enim & substantia & qualitas & quantitas, eaq siue à seinuicem soluta, siue non, multa sunt ea quæ sunt. XIIII Sin autem sunt omnia qualitas aut quantitas, seu sit substantia, seu non sit: est absurdum: si ab surdum dicendum est id quod fieri non potest. ab alijs enim nihil potest separari præter substantiam. dicuntur enim omnia de subiecta substantia. Melissus autem id quod est dicit esse infinitum. XV Aliquid ergo quantum est id quod est. in quãtitate enim est id quod est infinitum. Vt sit autem substãtia vel qualitate vel affectione infinita non vsuuenit, nisi per accidẽs, etiamsi multæ simul fuerint quantitates. infiniti enim ratio quantitate vtitur, non autem substantia. Si est F ergo & substantia & quãtitas; duo sunt id quod est & non vnum. Sin autem erit substantia solùm, nõ erit infinitum, neq vllã habebit magnitudinẽ. ita.n. erit aliquid quantitate præditum.

XV Qui alicui opinioni contradicit, dupliciter argumentatur. Vel enim euertit eas quæ illam confirmant rationes, vel eam generaliter delet ac de medio tollit. sed qui solas quæ confirmant rationes euertit dogma seu decretum nondum sustulit. quid enim si sint etiam aliæ ad confirmandum inductæ rationes, ijs quæ sunt euersæ validiores? Qui autem non aduersus ad confirmãdum inductas rationes, sed aduersus ipsum dogma decertant, & ipsum generaliter de medio auferunt: dogma quidem fortiter euertunt, sed multas relinquunt dubitationes, nisi ipsas etiam quę cõfirmant rationes euerterint. Quocirca cùm instituisset Aristoteles quod à Parmenide & Melisso dicitur refellere, primum quidem vniuersa ac generali ob- G iectione aduersus eum vtitur, id quod est, esse vnum, si quis ita audiat, vt in promptu est audire, refellens ex diuisione: deinde eorum etiam rationes euertẽs, si quis eas admittat, vt quæ id quod est vnum, hoc modo esse probent. Fit autem dialectica ab eo argumentario, quę mota est ex eorũ quæ sunt diuisione. Possunt enim qui Dialectica vtuntur, sciẽtiarum principia probare. Hoc modo aũt procedit vniuersa eius argumentandi ratio. Quoniam dicũt vnum esse id quod est, vtrũq autem eorum, & vnum, & id quod est, multis modis dicitur, ea sunt seorsum diuidenda. Quoniam ergo id quod est, ostensum est dici decem modis, vel vt substantiam, vel vt qualitatem, vel vt quantitatem, vel vt aliquod aliud ex decem prædicamentis: qui dicunt vnum esse id quod est, vtrum nomine solum vnum dicunt, re autem multa, vt substantia dicantur omnia quæ rebus decem sunt, vel plura quædã ex ipsis: adijciatur enim hoc quoq diuisioni: an etiam H re ipsa vnum est, vtpote substãtia, vel qualitas, vel quantitas, vt sint omnia vna numero substantia. si dicãt enim genere vel specie, erũt scilicet multa numero. Aut ergo vnam ita vnam eise dicunt, quemadmodum hominem vnum, vel equum, vel animam vnam, aut quantitatem: non genus, multa enim ita rursus fuerint: sed vnum hoc, vtpote album vel calidum, vel aliquid aliud eiusmodi. hi sunt enim omnes modi qbus possunt accipi & multum inter se differũt, & sunt oẽs eiusmodi, vt fieri nequeant. Si id enim quod esse dicitur, cùm nomine solum vnũ sit, re autem est & substantia & quãtitas, & qualitas, & omnia genera, vel quædam ex ipsis, siue alterũ ab altero separata, siue sint vnum cũ altero: multa sunt ea quæ sunt. Si autem vnũ aliquod genus ex decem sunt oĩa, vtpote substantia, vel quantitas, vel qualitas, & propterea vnũ, quoniã in aliquod vnum ex decem generibus contracta sunt omnia, siue sit substantia, vel non: absurdum quid sequetur.

Argumẽtandi duplex ratio eius qui contradicit.

Dialectici probant principia scientiarum.

sequeř. Si enim prius subiecta, vt eius est natura, substantia, horũ aliquid io ea est, rursus non vnũ id quod est, sed substantia & qualitas, vel quodcunq; ex decẽ posuerint esse id quod est: sin autẽ id statuant, cũ non sit substantia id quoq; nequit fieri. nullum enim ex alijs generibus potest cõsistere absq; substãtia: qñquidem alijs subiecta est generibus substantia vt gignantur, & illa suũ in ipsa esse habent. etenim sic quoq; adijciatur. Ex Melissi.n. & Parmenidis snia, seu qualitatem positum fuerit esse id quod est, seu substantiã: erit enim cõmunis in hac quoq; ratio, qñquidem hic quidem finitum, ille verò infinitum dicit esse id quod est: protinus introducetur quoq; quantitas. In quantitate.n. est infinitum ac finitum, & neq; vt substantiæ, nec qualitati, nec affectioni, vt sint finita, vel infinita vsuuenit, nisi per accidens si simul et fuerint quanta. infiniti enim & finiti ratio quantitate vtitur, nõ substãtia, nec qualitate. Cæterũ ego quidem Porphyrium magis sequẽs, hoc modo secidi diuisionẽ Aristotelis, & argumẽtationem aduersus vnãquanq; partem diuisionis. Diligentissimus autem Alexander sic coniunxit diuisionem quæ est in eo quod est, & in eo quod vnum est. Qui vnũ esse dicunt id quod est, vel ꝓpter nomẽ dicunt, ꝙ nomen vnũ prędicetur de oĩbus quæ sunt: vel propter rem. Et si propter nomen quidem, qm̃ nomen multis modis dicitur, nomen enim dicitur decem modis, erunt ea quæ sunt, multa & rebus et substãtia. Si autem propter rem vnum dicunt: aut propter genus dicunt, aut propter speciem, aut ꝓpter numerum. Sed si propter genus quidem dicunt, aut ꝓpter speciem: multa sunt. vtrunq; enim eorum dicitur de multis. Si autem numero: qñquidẽ quod vnũ est numero tripliciter sic diuidet: erit vel vt id quod est cõtinuum, vel vt id quod non põt diuidi, vel vt ex ijs quorum eadem est ratio. etsi Aristoteles post vniuersam eius quod est diuisionem, subiũxerit diuisionem vnius, cũ dicit. Præterea quandoquidem ipsum quoq; vnum multis modis dicitur, queadmodum & id quod est} nec voluerit vnũ genere vel specie accipere, vt quæ multitudinẽ euidẽter inducant, sed in eo quod est numero vnum se eis obiecerit. Hoc aũt latuit Alexãdrum, vt qui non propriè eadẽ diuisione quæ ab Aristotele dicta sunt acceperit. Existimat.n. eum ab initio quæsiuisse, quõ dicunt id quod est vnum. vtrũ in genere, vt dicãt omnia esse substantiam, vel aliquod aliud ex decem generibus. & si sic, quomodo rursus vnũquodq; eorũ. verbi gratia, si vnam dicãt substantiã, quomodo dicũt, an vt vnum hominem dicant substantiã, vel vnum equum, vel vnã animam. similiter autem in qualitate & in alijs, simul ostendens per hanc interrogationem multitudinẽ quæ est in vnoquoq; genere, & ꝙ sit absurdum id quod ab eis dictũ est. Hęc cũ dixit Alexander, si in eis quidẽ mansisset, cogitãdum fortasse reliquisset, ꝙ illud, VTRVM genere, vt dicant omnia substantiã} non acceperit de positione quæ dicit vnum esse genere. Sed cũ ipse rectè illud exposuisset, SI fuerit enim & substantia & quãtitas & qualitas} subiungit. Non videtur autem hæc intulisse conuenienter ijs quę dicta sunt. Cùm prius enim dixisset tanq̃ interrogans. QVOMODO dicunt qui dicunt esse vnam id quod est, vtrum tanq̃ substantiam, an tanq̃ qualitatem, vel aliqd aliud ex decem generibus, vel tanq̃ vnum aliquid ex ijs quæ sunt sub aliquo ex ijs generibus: vt vnã numero substantiam, vel vnam quantitatem, vel qualitatem vnam? mittens ostẽdere absurdũ quod est in vnoquoq; eorum, sumit aliqd aliud quod neq; interrogauit, neq; probabile erat eos dicere qui dicunt vnum esse id quod est. Sed quæ per interrogationem fit ab eo diuisio sic futura erat perfecta. VNVM enim vel nomine vel significato.} Nõ infert ergo, inquit, absurda, vt ei qui prius esset interrogatus, sed vt probet oportere eos omnino horũ aliquid dicere. Rectè autem Porphyrius eam quæ ab initio facta est interrogationẽ quæ dicit, VTRVM substantiam dicunt esse an quantitatem omnia} hoc dicit significare,

A

vtrum nomen vnum esse, cùm multæ res sint vniuersa; an etiam rem vnam aliquam dicunt esse vniuersa. & indiuiduum scilicet, quemadmodum hominem vel equũ. Qui genus enim dicunt vel speciem, qñquidem vnumquodq; eorum de multis dicitur, fatebũtur etiam eorum quæ sunt multitudinem. nisi enim sic interrogasset, quid opus fuisset prius sumere quod id quod est dicitur multis modis. Si autem ijs qui sic ponunt erat euidens absurditas, cùm protinus multæ res sub vno ponantur nomine, non est mirandum, si per perfectionem diuisionis euidenter etiam absurdum posuerit. Cur autem ei quidem contradixisset, non sustinuisset autem ipsum interrogare? In summa autem vniuersa eorũ, qui vnum esse dicũt, positio, siqs eam superficie tantùm tenus accipiat, est & contra omnium opinionem, & minimè probabilis. & tamẽ vt simplicioribus parceret Aristoteles, eam dignam censuit cui contradiceret. Eudemus autem id quod ab eo dicitur compendiosius aggreditur hoc modo. Quoniam enim, inquit, id quod est multis modis dicitur, substantiàm enim & quãtitatem, & reliqua eorum quę sunt

B

in diuisionibus esse dicimus, in quonam eorum ita erit, vt non sit aliud? hoc est, quidnam eorum cùm sit fieri potest vt non sint alia? Atq; in substantia qdem scilicet maximè dixerit qspiam. Alia enim videntur esse in aliquo. Quamobrem si illa sint, erit etiam id in quo sunt. Si sit autem substantia: nihil videtur subijci. si nullum autem est subiectum, erunt autem animalia: non erit ergo ingredi, neq; agere & moueri, neq; pulchrum, neq; aliquid ex ijs. Quomodo autem non fuerit hoc absurdum? Neq; verò eis contingit vt non faciant quantitatem ex numero eorum quæ sunt. neq; enim id quod est finitum aut infinitum pronuntiarint, siquidem ea quantitati accidũt. Sed quoniã ea quoq; relata sunt quæ dixit Eudemus, ea sunt proponenda quæ in dictione digna sunt obseruatu. Ac primùm qdem ante omnia distinguere eius quod est significata, de quo nunc ei quæstio proponitur: est & eius

Vnũ esse nõ posse id qđ est.

C

qui suum ipsius seruat præceptum, ꝙ oporteat primùm in omni quæstione definire qd nomẽ significet, & qd sit vnumquodq; discere. Platonem quoq; sequitur qui dicit in Phædro. De quauis re, ò fili, vnum est principium scire de quo capiatur cõsilium, aut alioqui à toto aberrare necesse est. Qui enim hoc ignorat, ne aduersus id quidem poterit insistere. Illud autem, QVONIAM multis modis dicitur id quod est} non est interrogantis, sed ex euidentia sumentis, & ei quæ est in prædicamentis diuisioni fidentis: & deinceps quęrentis, si cùm id quod est dicitř multis modis, fieri possit, vt illi vllo modo verũ dicant qui dicunt vnum esse id quod est. Pulchrè autem cùm dixisset absurdum esse ꝙ sint oĩa qualitas, vel quantitas, subiunxit. AT ID absurdũ dicendum est quod fieri non põt} etenim absurdum quidem est & quod est planè falsum. falsi aũt intensio est id qđ fieri nõ potest: et absurdum qdem qđ est græcè ἄτοπον aduersař ei quod est rationi consentaneũ: significans vel id quod est ab oĩum

Definiẽdum est primũ qđ nomen significet, ex sententia et Aristotelis & Platonis.

D

opinione alienũ, quod qa minimè cõiecerit: vel quod locum non obtinet. ἄτοπον enim, qđ est absurdũ: vel ἀπὸ τοῦ μὴ τοπάζειν, id est, à nõ conijciendo, vel ab a priuatiua particula, & τόπος, qđ est locus, quasi dicas locũ non obtinens. id aũt quod fieri non põt repugnat ei quod est necessariũ. Qui fit ergo ꝙ hoc fieri nequeat? Quòd si sit quidẽ substantia, vel idẽ erit suba et qualitas, vel simul et vnũ est & non vnũ id quod est. Si non sit antẽ, quoniam non potest qualitas separari à substãtia, ne idem quidem fuerit. Quemadmodum ergo eius quod est rationi consentaneum est intẽsio id quod est necessarium: ita etiam absurdi id quod non potest fieri. Primùm autem dixit absurda quæ consequunř ijs qui vniuersè dicunt esse qualitatem, vel aliquod ex alijs generibus, siue sit substãtia, siue non. Si sit enim: erit & ipsum & aliud genus. Si non sit autem: accidentia erunt absq; substãtia. Quòd autem nonnihil suspicati sint id quod est esse aliud genus pręter

Falsum minus est ꝗ̃ id qđ fieri non potest.

Absurdi qđ est græce ἄτοπον etymologia.

Necessariũ & id qđ fieri nõ potest repugnant.

Necessariũ plus est ꝗ̃ esse rõni consentaneum.

E substantiam, probatur ex eo q̃ Melissus dicat infinitum id quod est, quod quidem est proprium quātitatis. et eos qui dicūt quantitatē esse aliquid aliud præter id quod est corrigit, vt qui Parmenidi & Melisso non consentiant, quorum alter quidem finitum, alter verò dicit infinitum id quod est. & ita eos qui ponunt substantiā id quod est refellit eodem argumēto, quo & eos qui qualitatem vel aliquid aliud præter quantitatem, q̃ non id vtiq; possint dicere infinitum. clarū est autem q̃ nec ēt finitum, quod quidem fortasse nunc prætermisit tanq̃ manifestū. paulopòst autem hoc quoq; adiecit. Subiunget autem alia etiā absurda ijs qui vnū id quod est dicunt esse vt substantiam, cùm id quod est instituerit considerare. Hoc autem vocabulo DE subiecto } nunc vtitur, non significās vniuersè ac generaliter id de quo aliquid dicitur, sed pro eo quod est in subiecto. Consueuit enim ea quæ per se non sunt, sed alterius ad hoc vt sint indigēt, de subiecto, dicere, vt quæ dicātur de rebus subiectis. Subiecta enim non prædicantur de accidentibus, sed accidentia de subiectis. Dicuntur itaq;, inquit Alexāder, de subiecto, quibuscūq; ad hoc vt sint aliquo subiecto opus est. Talia.n. dicit ea quæ propriè dicuntur de subiecto, quandoqdem nihil nouit vniuersè ac generaliter separabile. Sed quomodo dicit infinitum esse in quantitate. Nū in quantitate tanq̃ in genere, quantitatis enim hæc quidem est finita, illa verò infinita, aut q̃ infinitum de sola per se quantitate prædicetur. de nullo autem alio genere. Per se enim prædicātur, quæ assumunt in oratione definitiua. quemadmodum par in numero per se inest. quandoquidem in paris ratione numerus assumitur. Par enim definientes, dicimus esse numerum qui in partes æquales diuiditur. Siquis autem par tanq̃ numeri speciem assumens, non vult id eius esse accidens, sumat in exemplum nasum & simitatem. In simitatis enim definitione nasus sumitur, cùm dicimus simitatem esse concauitatem in naso. Atq; etiam infinitum quoq; prædicatur per se de quantitate, quoniā in infiniti ratione assumitur quantitas. Duplex est autem infinitum, sicut etiam album. & infinitum quidem quod significat infinitatem, est affectio quantitatis. Infinitum aūt cui euenit infinitas, est quantitas quæ peruadi non potest. Infinitum ergo in definitione, quantitate perpetuò vtitur. et ergo per se inest. quare etiam soli. neq; enim fieri potest vt pluribus quæ sunt dissimiliū generum idē per se insit. Quocirca, vt ipse dicit, infiniti ratio quantitate vtitur, non substantia, nec qualitate. Siqs autem substantiam dicens, id quod est dicit infinitū: per accidens inerit substantiæ infinitum. non enim quatenus est substantia, sed quatenus est quantitas. quò fit vt non sit vnū id quod est, siquidem est quantitas & substantia.

De subiecto dici, pro eo quod est, Esse in subiecto.

Per se prędicari.

Infinitū est duplex.

Sed quomodo cū nunc aduersus eos generaliter decerneret, Melisso aūt est posteà contradicturus, qn̄ dicit, ET ex ijs quę mōstrant non est soluere difficile } nunc tn̄ Melissi opinionem videtur absurdo implicare? Num nunc eius non meminit principaliter: sed cū posuisset quantitatem aut qualitatē aliquam dicere id quod est, ne videretur ponere id qd̄ nulli videtur, adduxit id quod dicitur à Melisso. Nunquid aūt generalis quidē est eius argumentatio. necesse est.n. ponere id quod est vel finitū vel infinitum. vtroq; autē modo necesse est esse quantitatem id quod est. Ac Melissum quidē adducit testem positionis, deinceps aūt coniungit ēt Parmenidem. In nonnullis aūt exemplaribus ita scriptum est, Melissus aūt id quod erat dicit infinitū, quātitas ergo aliqua est qd̄ vnū est, & fuerit apud eos id qd̄ vnum est, dicens id qd̄ est. Qm̄ autem Alexāder quoq; Aphrodisieus, ꝓprijs suis argumentis conatr contradicere ijs qui dicunt vnū esse id quod est, age breuiter videamus vbinā et ipse rectè videatr dicere, & vetus philosophia manet irreprehēsa. Ad eos.n. inqt, qui dicūt non esse, alia quę gignuntur & intereūt, vt quę aliqn̄ quidem sint, aliqn̄ verò non sint, solū aūt esse, ęternam substantiā, propterea q̃ eius quod est, nō esse, nullo sit modo particeps: primum ab euidentia & cōmuni notione vsuq; dicēdum est. oībus enim & quæ sunt esse videntur, & ita sentiūt & dicunt. Deinde si qm̄ gignuntur & intereunt, ea non esse dicunt: quoniā quod fit ac gignitur aliquid quod est gignitur, & id qd̄ interit ex eo quod est interit: quod gignitur & quod interit fuerit ex ijs quę sunt. Nō enim si non est similiter atq; æterna, propterea non est. et si propterea, inquit, nō est quia interit, qn̄ non interit, & quatenus non interit, eo ipso tūc quoq; fuerit.

Veteres Philosophi defendunt contra Alexandrum.

Ad hæc autem & quæ sunt hmōi hoc cōmune dicatur. Quemadmodū album dicimus & id quod qūocunq; est albedine illitum ac coloratū, etiamsi sit confusum cū contrario, quod est amplius: & album ēt dicimus quod non est permixtum contrario: & pulchrū, similiter: & ꝓpriè quidē vnumquodq; ex his dicitur qd̄ purè ac syncerè tale est: crasso aūt modo et per abusum id quod est commixtum contrario. Ita ēt propriè dicatur id quod est, quod F vniuersum simul est in oībus. Quod aūt gignitur & interit, anteq̃ sit genitum quidem, nondum est: postq̃ autem interierit, non est amplius. Porrò aūt etiam cū esse videtur, qn̄quidem in eo quod est gigni & īterire esse habet. cùm non vnquā in eodem statu maneat, ne tunc quidem propriè dicatur esse, sed gigni & interire, ꝑꝑ continuam quæ oīa immutat fluxionem. quam obscurè significauit Heraclitus ꝑ hoc q̃ in eundē fluuiū bis non liceret ingredi. perpetuò fluuij fluxui generationē assimilans, vt quæ habeat id qd̄ non est amplius eo quod est. Quod est.n. vt ait Parmenides, habet alia signa. Melius est aūt ea audire quæ ab ipso dicuntur, et demonstrantur de eo quod est propriè. Cū enim eos reprehēdisset qui id quod est & id quod non est in id quod intelligentia percipitr conferunt,

Esse quid prędicat.

Gigni & interire quō esse dicatur.

Fluuiū eundem non licere bis ingredi dicebat Heraclitus.

Quis idem esse & non esse haud idemq; putatum est,
& à via quæ id quod non est quærit auertisset, Hanc ne viam quærat, dicens, mētem sed tu ꝓcul arce: subiungit.

Vię adhuc ratio vnica tantum
G Restat. in hac autem sunt longè plurima signa.

Et tradidit deinceps signa eius quod est propriè.

Parmenidis versus dē eo quod est.

Ingenitum, interitusq; carens, totum quoq; & vnum.
Est totum vnigenum, requietum, haud desinit vnq̃.
Non vnquam fuit, & nec erit, totum simul vnum
Cum sit nunc & continuum. genus eius at vnde
Qui quæres, auctum vel qui sit. dicere nec te
Vnquam permittam, sed nec sentire quòd id sit
Productum ex illo quod non est. dicier haud quit
Sed nec mente vlla comprehendi quomodo non sit.
Quæue ipsum vtilitas mouit, quòd cum nihil antè
Gigni cœptum esset, generetur posterius. Sic
Esset vt omnino facto hoc vsus fuit, an non?
Ex illo sed nec quod non est posse creari,
Excepto ipso, vis rationis fiuerit vnquam.
Quare nec gigni vel id interijsse relinquet
Iustitia ijs vinclis quis id ligat optima laxis.

Hæc cùm dicat de eo quod est propriè, apertè ostendit H id quod est, esse ingenitum. neq; enim ex eo quod est: nō enim fuit antea aliud quod esset: neq; ex eo quod nō est. non est enim id quod non est, & cur tunc, non aūt prius, postea factum est. Sed neq; ex eo quod aliquo quidē modo est, aliquo modo verò non est, vt id quod genitū est, gignitur. neq; enim id quod aliquo quidem modo est, aliquo verò nō est, fuerit ante id quod est absolutè, sed post ipsum constitit. Quinetiam Timęus apud Platonem. Et erat, inquit, & erit, quæ factæ sunt species temporis, ad ęternam substantiam imprudentes transferimus. De ea enim dicimus, fuit, est, & erit. Ei autem, Est, solùm vera ratione conuenit. Illud autē Erat & Erit, conuenit dici de generatione quæ fit in tempore. Quare si ea quidē quæ quomodocunq; constant, quæ sunt in generatione, & propterea ea quæ sunt dicuntur per abusionē, etiam si eo quod non est longè ampliori confusa & cōmixta fuerint, vult ostendere Alexander, & vsui noīs qui est apud multos acquiescit eoq; nititur: non erit ei opus prolixa oratione.

oratione. Sinautem propriè esse existimat id quod gignitur & interit, in quo id quod nõ est amplius est eo quod est: neq; signa quæ à Parmenide dicta sunt assecutus est: neq; mentem adhibet Aristoteli, qui rectè vocauit Parmenideum id quod est, hoc est, quod est propriè. Parmenidem autem & Melissum reprehendit etiã Alexander, & q immobile ostendant esse id quod est, qm̃ quod mouetur videtur ex eo in quo est excedere. Si ergo etiã quod est moueatur, excesserit ex eo in quo est. est autẽ in eo quod est esse. Quod autẽ ex eo quod est esse, excedit, interit. In id aũt quod est non cadit interitus. Sed si quidem, inquit, solus esset motus qui est in substantia, quæ magis propriè mutatio, non aũt motus vocetur, rectè & ex ratione hæc fortè ab eis dicerẽtur. Quanquam nec id quidem quod in sua ipsius mouetur substantia, ad hoc vt non sit absolutè, sed ad hoc vt non sit id quod erat, sed aliquid aliud, mutatur, sed tum vtiq; siquidem in substantiam absolutè mutatur, nõ in hanc substantiam. Quoniã aũt sunt plures motus, quorum est ẽt qui est in qualitate qui nõ est in substãtia, vanus est, inquit, & supuacaneus eorum metus. Mirandum est aũt q cùm ipse confessus sit q id quod in substantiam mutatur, non autem in hãc substantiam, sed absolutè, eo redeat vt non sit, eos reprehendat qui dicunt, si id quod est absolutè ac propriè mutetur, interire. Si enim tale esset id quod est: ex eo quod tale est excedens, nihil vetaret quominus mutaretur in aliud tale. sed cùm sit id quod est absolutè, si ex eo excedat, quidnã fiet? Quomodo autem id quod est mutetur, quod semper similiter & eodẽ modo se habet? quod neq; ipsũm alijs accidit, neq; ipsum habet aliqd aliud quod ei accidat, sed ipsum est hoc ipsũm quod est. Pulchrè ergo Parmenides cũ per ea quæ antè dicta sunt prius ostẽdisset id quod est esse ingenitũ & ab interitu alienum, subiunxit.

Immobile est id quod est, vt vult Parmenides.

Finibus ast ipsum est magnorum immobile vinclum.
Principij finisq; expers, generatio nanq;
Interitusq; hic valde errarunt.

Ex quo clarum est eum aliud nosse sensile in quo est generatio & interitus, & aliud quod sola percipitur intelligentia, id quod est. Porrò aũt Melissus quoq; ostendit immobile, cùm prius sustulisset id quod est vacuum eo quod est, hoc est, id quod non est. Si enim, inquit, moueretur id quod est, esset aliquid vacuum eo quod est, in quod moueretur id quod est: sed nõ est. plenum enim est
» id quod est. Sic autem scribit. Neq; est aliquid inane.
» quod enim inane est, nihil est. non ergo fuerit quod nihil
» est. neq; mouetur. nusquam enim possit secedere. sed ple
» num est. si enim esset inane, ad inane secederet. Sed si nõ
» sit inane, non habet quò sit secessurum. Deinde cum
« ostẽdisset id neq; esse densum nec rarum, subiungit. Di
» scernendum est aũt id quod est plenum & non plenum.
» Si capit ergo aliquid uel admittit, non est plenũ. Sinautẽ
» non capit nec admittit, plenum est. necesse est ergo esse
» plenum, si nõ est vacuũ. Si est ergo plenum, non mouet.

Immobile esse id quod ẽ, ex sententia Melissi.

Hæc igitur necesse habui fusius & prolixius dicere, propterea q Alexander qui est omniũ maximè germanus interpres Aristotelis, aridios & negligentios audiat vetera dogmata, quorũ cum ẽt Aristoteles fuisset imitator, ipse quoq; ostẽdit id quod est primum esse ĩmobile.

XVI Deinde quoniam ipsum quoq; vnum multis modis dicitur sicut id quod est, cõsiderandum est quonãmodo dicunt vnum esse vniuersum. Dicitur autem vnum vel quod est continuum, vel quod diuidi non potest, vel quod est ex ijs

XVII quorum eadem est & vna ratio eius quod est esse, sicut temetum & vinum. Si itaq; vnum est id quod est cõtinuum: multa est id quod est. In infinitum enim diuidi potest id quod est continuum. Habet autem de parte & toto dubitatio

A nem. fortasse aũt nihil ad rationẽ, sed ipsam per se. vtrum vnum an plura pars & totum, & quomodo vnũ vel plura. & si plura, quomodo plura. & de partibus quæ continuę non sunt eadẽ ratio. etiam si toto vtrunq; sit vnum, vt quod diuidi non possit, qm̃ sunt etiam sibiipsis eadem.

Atqui si vt quod diuidi non possit: nulla erit quantitas nec qualitas, neq; verò erit infinitum id quod est, sicut dicit Melissus: nec finitum, vt Parmenides. Finis enim est, quod nequit diuidi, nõ id quod ẽ finitum. XVIII

Atqui si rõne vnum sunt omnia quæ sunt, vt vestis & indumẽtum, eis euenit vt dicãt id quod dicit Heraclitus. idẽ enim erit bonum & malum, & nõ bonum esse & bonum. Quocirca idem erit bonum & non XIX

B bonum. & homo & equus. & non iam de eo q vnum omnia sint agetur, sed de eo q nihil, & q talem & tantum esse idem sit.

Cùm multis modis posuisset id quod est, & ex diuisione sumpsisset opiniones, rursus ponit vnum vt quod dicatur multis modis. & ostendit in vnoquoq; significato vnius dici non posse vnum esse id quod est. Conuenienti autem vnius diuisione vtitur, nõ acquiescens, puto, ijs quæ hic dicuntur à Porphyrio. Dicit enim vnum multa significare, primum quidem quæcũq; id quod est. & qui vnum diuiserint in eadem in quæ id quod est, possunt similiter argumẽtari, rogantes quomodo dicunt esse vnũ id quod est, vtrum vt substantiam, an vt qualitatẽ, an vt aliquid ex alijs. Accuratius enim Aristoteles aliam quidem eius quod est, aliam verò significatorũ vnius conuenientem fecit diuisionẽ. Num enim vel genere vel specie vel numero vnum est. XVI

Vnius significata.

C Sed quod genere quidem vel specie vnum est nunc noluit ponere Aristoteles, vt quæ manifestè inducant multitudinẽ. Si enim genere vnum dixerint esse id quod est, erunt quidẽ multa per species, sed multo adhuc magis per numerũ singularium. Sinaũt specie vnum est, primum quidẽ eo ipso clarum est quod sunt multa. species enim est generis species. Genus autẽ dicitur de multis & differentibus specie in eo quod quid est. Deinde etiam si specie vnum sit, erunt plura numero. Vna enim species dicitur de pluribus numero. Horum ergo, vt quæ vel ijs qui in primis logicæ disciplinæ principijs instituti fuere, sint euidentia, meritò nullã esse duxit faciendam mentionem.

Vnũ genere vel specie inducit multitudinem.

Quod aũt numero vnum est, ipsum quoq; multis modis dicitur. Vel enim vt quod est continuum. quẽadmodum vnam dixerim esse lineã. vel vt quod nequit natura diuidi, vt signum & vnitas. vel vt ea quæ habẽt eandem rationem, etiam si differant nominibus, vt vestis, & indumentũ.

Vnũ numero dr̃ multis modis.

D Ex alia aũt rursus diuisione, hoc quidẽ vnum potentia, illud verò actu dicitur. & hæc quidem ita se inter se habent in generatione, vt quod actu quidem vnum est sit multa potentia: quod autem potẽtia vnum est, actu multa sint. quẽadmodum in cera, quæ cùm sit quidem continua & actu vna, multa est potentia, qm̃ potest in multa diuidi. Cùm est autẽ dispersa & actu multa, vnum est potentia, qm̃ potest continua effici.

Vnum actu, multa potentia.

Quo fit vt si vnum quidẽ dicturi sint vt continuum, actu quidem erit vnum, potentia autẽ multa & infinita. Continuum enim est cuius signa vni & cõmuni termino coniunguntur, & quod diuidi potest in ea quæ possunt semper diuidi. Si ergo propterea q eius partes vnitę sint, ideo id vnum esse dicunt, propterea q multę sint partes quæ vnitę sint: ideo multa dicent. & qm̃ diuidi potest in infinita, propterea dicent infinita, vel quod multiplicatur in infinitum. Si ergo id quod est, vnũ est, vt quod sit continuum. quod est autem continuum, est

Vnum continuum ẽ multa potentia.

multa:

multa: quod vnum est erit multa. quæ autẽ multa sunt, non sunt vnum. Idem ergo erit vnum & non vnũ. Preterea autem qm̃ plura sunt ea quæ sunt continua, qũo est vnum id quod est, siquidem est vt continuum. vtrum vt linea aliqua, vel vt supficies, vel vt corpus, vel vt locus, vel vt motus, vel vt tempus? Sunt hæc enim omnia cõtinua. vniuscuiusq; aũt horum multæ sunt species. etenim linearum hæ quidem sunt rectæ, illę verò circũferuntur. & superficiei hæc quidẽ est plana, illa verò concaua, alia verò incurua. Planę quoq; multæ sunt figurę. Porrò aũt solidorum quoq; corporũ, & locorum, quæ cum eis eandem figuram suscipiunt, multæ sunt species. Similiter quoq; temporis est præteritum. futurum & præsens, & horæ & dies & menses & anni. & motus est hic quidem qui recta fertur, ille verò qui per circulum. Sunt aũt hæc omnia cõtinua: & omnia simul actu multa sunt, & vnũquodq; multa potentia. Si autẽ id quod est, ita vnum est vt quod diuidi non possit: qm̃ id quod non potest diuidi, est multis modis, nempe et q̃ nõdum est diuisum, potest tñ diuidi, quemadmodum vnũquodq; eorum quæ sunt cõtinua: vel id cui innatum est vt non possit oĩno diuidi, q̃ ne partes quidẽ habeat in quas possit diuidi, sicut punctus & vnitas: vel quod partes quidẽ habet & magnitudinem, est aũt impatibile propter soliditatem & densitatem, quẽadmodum vnũquodq; atomorum Democriti, siquidẽ id quod est, est vt vnum cõtinuum: multa rursus erit id quod est. Sin autem vt atomum, primum quidem est absurdum & minimè cõueniens, dicere omnia unum atomum. præterea est ipsum quoq; continuum, & quod potest diuidi in infinitum. & propterea multa est potentia. Præterea aũt habebit etiam quantitatem magnitudinis, & qualitatẽ figuræ. vt pote angulum. rectum. circulare. & motum. & ita multa erunt. Si autẽ vt vnitas & vt punctus vnũ est & quod diuidi non possit id quod est: neq; qualitas erit aliquid ex ĩjs quæ sunt: qualitas enĩ est in corporibus quæ possunt diuidi, & diuiditur vnà cum eis & maximè cum naturalibus: Neq; quãtitas, quod enĩ diuidi non potest est finis quantitatis. Quare nec infinitum est id quod est, sicut dicit Melissus, nec finitũ vt videtur Parmenidi. Etenim quicquid quidem est infinitũ & finitum, est aliquid quantum. nulla est autẽ quantitas eiusmodi, quæ non vel per multitudinẽ diuidi possit vel magnitudinem. finis enim est qui diuidi non potest, non aũt quod est finitum. Hic autẽ Aristoteles hoc solum eius quod diuidi potest significatum dignum censuit cui contradiceretur, vtpote quod essent alia solutu facilia. Huic aũt contradixit, non tanq̃ signo quemadmodum interpretes, sed tanquam ei quod posuerat Parmenides, quod nulla esset quãtitate & qualitate præditum. Sin autem id quod est erit vnum, vt vinum & temetum, vel vestis & indumentum, hoc enim adhuc restat significatum vnius, erunt oĩa vna polyonymia, idest, multorũ nominum idem significantium cõprehensio. & qualitas idem erit quod quantitas, & oĩa erunt inter se eadẽ: & verum erit quod dicebat Heraclitus, bonũ et malum idem esse. & concurret contradictio. idẽ enim erit & bonum & nõ bonum. siquidem malum est non bonum. Aduerte aũt q̃ hic etiam ab affirmatione contrarĳ tanq̃ ad maiorem negationis oppositionẽ transiit. Erit autẽ idem & homo & equus. quare & homo & non homo. & vnum & non vnum. Quare nõ agetur amplius nec erit quæstio de eo quod est vnum esse id quod est, sed de eo quod est nihil esse, siquidem in vnoquoq; similiter vera est eiusdẽ affirmatio & negatio: vel, vt colligit Porphyrius, siquidẽ id quod est non est. Quemadmodum enim illud, homo, & hoc, non homo, simul verum est: ita etiam illud, id quod est, & hoc, id quod non est. Hoc aũt, vt ego quidem sentio, colligeretur, siquid vniuersorũ vnum esset id quod est, sicut homo. alia enim essent oĩa quæ non essent. Vt aũt semel dicam, ne sic quidẽ vnum est id quod est. Si ergo in nullo vnius significato potest vnũ esse id quod est;

Vnum qđ diuidi nõ pñt.

Vnũ vt atomus.

Vnũ vt vnitas.

Vnũ vt punctus.

Vnũ polyonymia.

E omnino nõ dicẽdum est vnum esse id quod est, sed plura esse ea quæ sunt, sicut testantur quæ apparent. Hic ergo fuerit ordo diuisionis & obiectionum quę sunt aduersus sectiones diuisionis. Ipse aũt cum aduersus primã diuisionis partem obiecisset, quod dicit id quod est ita esse vnum vt cõtinuum, quadam de toto & parte interiecta dubitatione, an sit idẽ vel aliud, vel potius an ambo sint vnum, obscuriorẽ reddidit orationem. Hanc aũt dubitationem Porphyrius dicit esse propositã, tanq̃ nõ defuturi essent qui aduersus eum arguerẽt, q̃ diceret esse tres modos vnius substãtiæ, & quartum non adĳcere, quem nõnulli introducebant, existimantes partẽ quæ alĳ parti non cohęret, et totum, idem esse. quẽadmodum manum Socratis, & Socratem idem esse. quod cum nullo modo eorum qui prius dicti sunt vnius significatorũ idem est. Eos ergo primũ refellit vt qui absurdè existiment, & ita transit ad confutandum id quod est vnum vt quod diuidi nõ possit. Horum aũt est confutatio, q̃ manus dextra

F & Socrates vnum: & sinistra rursus & Socrates vnũ et sinistra & dextra vnum erunt. Hoc enim sibi vult illud, ETIAM si toto vtrũq; sit vnũ vt quod diuidi non possit, qm̃ sunt etiã sibiipsis eadem.} Alexander aũt dicit eum soluere dubitationem de parte & toto, quæ dicit partem idem esse quod totum, vt cùm idem non esse ostenderit, firmius et stabilius habeat, q̃ non solũ partes à toto diuisę plures sint, sed etiam si sumantur in cõtinuitate, si quidem & à se inuicem & à toto sunt aliæ. Illud autem, FORTASSE autem nihil ad rõnem, & si ad rationẽ sint, ea quæ dicta sunt,} ait dici, qm̃ satis erant quæ prædicta fuerant ad conuincendos eos qui sic vnũ dicunt vt continuum: Forte autem qm̃ in vtrisq; dubitatio, est à ratione remotior, vt dicit Eudemus, vt quæ sit magis Dialectica. Adĳciam autẽ paulo post Eudemi quoq; dictionẽ, quæ orationis scopum apertè indicat. nunc aũt adĳciantur quę dicit Alexander. Sit quidem in eodẽ familiarius quod ostẽsum est. Quæ enim eidem sunt eadem, inter se

G quoq; sunt eadẽ. Quocirca Eudemus quoq; sic vsus est demõstratione, & Aristotelis interpretes, qui idem pro vno acceperunt. Aristoteles autem, vt ego existimo, faciens accuratius, vnũ seruauit. Multò enim magis quæ eidem vnum sunt, etiam vnum sunt inter se, quàm quæ eidem sunt eadem, inter se quoq; sunt eadem. Quocirca etiam vtrũq; dixit vnum, vt quod nõ possit diuidi: Vnũ enim magis quam idem, illa vnit quibus accesserit. Cętерum sic quoq; vnum est multa, si quidem vnaquęq; pars eius toti est eadẽ. nam & totum erit constitutũ ex multis totis, & erit pars suipsius. pars enim est pars totius. Si vnum est. ergo pars & totum: pars erit totum. Porrò aũt qm̃ pars est idem cum toto: erit ea quoq; ex multis totis, & totum pars erit totius. Et q̃ pars quidem non idẽ sit cum toto, ex his ostensum est. Quòd aũt etiam si positũ fuerit esse aliud, sic est etiã dubia oratio, deinceps ostendendum est, vt manifestum sit cur illud adiecerit Aristoteles, nempe HABET autem dubitationẽ de parte et to-

H to, fortasse aũt non ad rõnem, sed ipsam per se.} Si positum enim fuerit partem esse aliud à toto, clarum est vnãquãq; partem à toto fore aliam. quare etiam oẽs. omnes aũt partes totum. quare ipsum totum erit aliud à seipso. Præterea quæ sunt alia videntur alterũ ab altero separari. totum aũt separari nequit à suis partibus. Cũm autẽ dubitationẽ incepisset Aristoteles à partibus continuis, ipsam dicit esse similem etiam in discretis. eadem enim sunt etiam quæ non sunt continua. Later enim vel idem est cum domo, vel alius. Et si idem quidẽ fuerit, erit etiã domus later & later domus. sin autem alius, ita ẽt omnes partes ex quibus domus, fuerint alię à domo. Atqui oẽs partes videnẽ domus. Ipsa ergo domus erit alia à seipsa.

Quoniam autẽ promptum est mente concipere partes non esse absolutè vnum & totum, sed cum ordine & cõpositione, quadam gloriæ cupiditate inductus Alexander, sic proponit dubitationẽ, An fundamẽtum hoc modo positum

Partẽ parti cohęrentẽ et totũ nõ esse idẽ & vnũ.

Partes discretas nõ esse idẽ quod totum.

do positum & ordinatũ sit aliud à domo. sed etiã an murus qui est supra fundamentum positus à domo sit alius, atq; etiã an tectum muris sic impositum sit aliud à toto nempe domo. Vnaquęq; ergo pars cũ conuenienti ordine aliud est à domo. Quare oẽs etiam partes cum conuenienti ordine sunt aliæ à domo. Atqui domus est oẽs partes talis eorum ordinis. vniuersa ergo domus est alia à seipsa. Num aũt hoc nõ frustra adiecit Aristoteles etiam in discretis partibus talẽ esse dubitationẽm. Si enim etiã in quibus confessò est alia esse partes à toto, & videt mul titudo, eadem dubitatio conuenit: ne in continuis quidẽ oportet propter dubitationẽ tollere multitudinẽ. Dubitatio ergo ita procedit in vtrisq;. Solutio aũt est, non esse planè tanq; verum admittẽdum, q si vnaquęq; seorsum sumpta aliud sit à toto, iam etiã omnia simul sumpta alia sint à toto. Omnia enim sunt alia ab vnoquoq; eorũ quæ in se sunt, sicut & totum. Potest autem, inquit Alexãder, sic illud audire quod est de partibus non cõtinuis, vt quod dictum sit de illis continui partibus quę inter se nõ cohærent vt manus & pes, an eę quoq; eadẽ inter se sint, an non. Si enim non eadẽ, alia. & quod continuum est id plura fuerit. Si aũt quod ex his continuum dicitur, idem est cũ hmõi partibus, ea quoq; fuerint inter se eadem. Si enim non eadem, alia, & plura fuerint id quod est continuum. Sinautem quod ex his dicitur continuum, idẽ est cum eis partibus: ea quoq; eadẽ inter se fuerint, quod videtur absurdum vt quis dicat manum idem esse quod pedem. Ac Porphyrius quidem existimat totam dubitationem dici in his partibus, etsi manifestè Aristoteles illud subiungat, ET de partibus non continuis. } Siqs autem dicat, inquit Alexander, partem idem esse quod totum, in partibus quidẽ non continuis similaribus, at non itidem in dissimilaribus: etiã in similaribus inueniet non esse idem, vt qui illud totius & partis idẽ esse sumat quatenus est cõtinuum. Etenim si quatenus quidẽ est continuum, ideo esse vnum & idem cum suis partibus, totum dicit: etiam in dissimilaribus fuerit eadem ratio, nam eę quoq; sunt continuę. Sinautem à se inuicem seiunctę ac separatę fuerint, citra vllam controuersiam multa etiam erunt quæ sunt dissimilaria. Sed si in dissimilaribus quæ sunt cõtinua non dicunt hæc esse eadẽ, ne in similaribus quidem dicent esse eadem propter cõtinuitatem. Hæc quidem Alexãder. Eudemus aũt apertè dicit dictum esse propterea q ostensum sit id quod est continuum nõ esse vnum. Ipse aũt meminit quoq; aliqñ quidem discretorum. aliqñ verò cõtinuorum. Ita autem habet Eudemi dictio. postq; ostẽdit id quod est non esse sic vnum vt quod diuidi non potest. quod quidem ipse vocauit absurdum, subiungit. Atqui neq; per cõtinuitatem quidem. Discretæ enim partes non erunt eadẽ. Habet autem hoc ipsum dubitationem † externam. Si vnaquæq; enim ex particulis lineę idem erit cum tota: erunt etiã idem cum seipsis. quæ enim sunt vni eadẽ, totis quoq; sunt eadem. Sinautem vnaquęq; est aliud à tota, nunquid etiam oẽs? Quòd si hoc ita est, quõo eę sunt tota? Sed hoc quidẽ mittatur. In his autem, q ne si quidẽ id quod est dicatur vt cõtinuum, ea ratione vnum sit, alia, vt existimo, ratione ostendit. Discretæ enim inquit, partes non erunt eędem cum continuis. Quare etiã si concedatur id quod est continuum esse vnum, qm̃ partes discretæ sunt aliæ à continuis: ea quę sunt, multa sunt & non vnũ. Ac de partibus quidem quędam est dubitatio, quam ipse quidẽ appellat externam, Aristoteles autẽ dicit nihil ad rõnem, vt quæ in vtrisq; probabilibus vtatur argumentis, nec continui definitionem possit labefacere. quę dicit continuum esse quod diuidi non potest in ea quæ possunt semper diuidi. Facile aũt solui potest dubitatio, vt ostensum est. Cæterum Eudemus quidẽ in solis partibus continuis exponit dubitationem: quæ in vtrisq; fiunt argumẽta, & quæ ex eis colliguntur absurda ponens. Aristoteles aũt etiam in partibus non continuis, sed videlicet discretis eandẽ esse dicit dubitationem. & solum ponit absurdum quod eos consequit̃ qui idem esse dicunt & partẽ cum toto. Quod etiã, vt existimo, induxit Porphyrium vt diceret, quòd obiter ĩis aduersatur qui introducunt quartum modum vnius. Est autem non quartus modus, sed pars dubitationis, quæ vult ostendere esse vnum id quod est continuũ. Quocirca meminit quidẽ Aristoteles totius dubitationis, dicens, HABET autem dubitationẽ de parte & toto, vtrum vnum an plura sint pars & totum } solum aũt subiungit absurdũ quod eos consequitur, qui dicunt esse vnum: & q ĩ fallantur. qui enim aliter dicunt, rectè sentiunt, & q hæc ratio videatur conuincere multa esse id quod est continuum, & diuidi potest in ea quæ possunt semper diuidi. Ego aũt miror Aristotelẽ, qn illis vnius significatis cõtradixerit, quæ dicit etiã Parmenides adesse ei quod vnum est. ipsum enim celebrat contiuuum.

Totum continuum ipsa rei res nanq; propinquat.
Et diuidi non potest, quoniam est vniuersum simile. sed etiam omnium vnam & eandem esse rationem, nempe eam quæ est eius quod est, dicit in his Parmenides.

Dicere, mente agitare, ęquum est res vt fiet: esse
Nanq; est, quod nihil ast non est.

Si ergo quod cogitatur vel dicitur, est id quod est: erit omnium vna ratio quæ est eius quod est. nihil enim est vel erit aliud præter id quod est.

Fatum nam totum vt fiet atq; immobile, vinxit,
Cui omnia nomen erit.

Quinetiam quæ ab Aristotele dicũtur absurda aduersus eorum positiones, viri illi admiserint, siquis eos benignè audiuerit. Quod enim apud eos vnum est id quod est, cũ diuidi non possit, neq; finitum neq; infinitum erit vt corpus. Nã & Parmenides ponit corpora inter ea quę sunt opinabilia: & Melissus, Quod vnum est, inquit, oportet id non habere corpus. Si aũt habet crassitudinem: partes etiam habuerit, & non amplius fuerit vnum. Et quod ergo diuidi nõ potest vt finis, non se habebit vt finis corporis, sed vt finis omnium & principiũ eorum quæ sunt: & ita absolutè, sicut etiam Aristoteles, quæ apud ipsum est mentem seu primã causam, vnum quid esse dicit, Multorum haud bonus est dominatus, vociferans, & in partes diuidi non posse ostendens: esseq; & immobile & finem omnium: & idem esse mentem, & id quod mente percipitur: & mentis agitationẽ seu intelligentiam, cùm id nõ à Platone solo sed etiã à Parmenide accepisset, dicente.

Idem est mente agitare atq; ipsa agitatio mentis
Cuius causa fit, nam re non absq; licebit
De qua cantatum est, reperire vt mens agitetur.

Propter id enim quod mente seu intelligentia percipitur: idem est aũt dicere, id quod est: est mente agitare seu intelligere. quod quidẽ est eius finis. sed & totum, & partes, & quod est continuum, tanquã in corpore accipiens Aristoteles, absurda intulit. Sinautem sumantur ex illorum sentẽtia: admiserint se ea habere in aliquo ordine & vt partes eius quod est: siquidẽ ipsum dicit totum & vnigenitum, & quod diuidi potest, propterea quòd per continuitatem eat in infinitum.

Totum continuum. ipsa rei res nanq; propinquat.
Manifestius autẽ est hoc absurdum, quod apud Platonẽ admisit Parmenides, in eo quod vnũ est in secunda positione, dicẽs. Quid ergo vtraq; ex his partib⁹ eius quod est vnum, nempe & vnum, & illud quod est, nunquid manca sunt, vt nec vnum sit eius quod est esse particula, nec id quod est particula vnius? fieri nõ posset. Rursus ergo tenet vtrãq; particulam, & unum, & id quod est. & fit minimum ex particulis duabus particula. & ita semp eadem rõne quæcũq; gignitur particula, eam semper tenet particulam. Nam et id quod est semper tenet vnum, & vnum tenet id quod est. Quare necesse est vt id quod duo fit, nunq; sit vnum. Omnino quidẽ certè. Sic ergo quædã infinita multitudo fuerit vnũ id quod est. Videtur. Sed & illa oĩa eandem quoq; habere eius quod est rationem,

Res rei propinquat, τὸ ὂν ὄντι πελάζει. i. id quod est, est ꝓpinquũ ei quod est.

Res τὸ ὄν.

Vnũ nõ habet corpus. Vnũ nec est finitũ nec infinitum.

Corpora sũt ex opinabilibus.

Vnum est finis oium, & vna cũ prima.

Intelligentia & quod intelligentia percipitur idem.

Res τὸ ὄν.

Id quod intelligentia percipitur, & id quod est idem.

rationem, & esse inter se eadem, nihil absurdum. Si illud enim est causa omnium, & est oia ante omnia: sunt in eo scilicet præoccupata omnia, quæ cōprehendunt per vnā vnionem vnius quod est, per quā citra vllam diuisionē discreta vnūquodq; est omnia. Hęc aūt existimo etiam ipsi videri Aristoteli, qui omnium causam esse dicit primam quę est apud ipsum mentē. Et duplicem ait esse ordinem, hunc quidē in causa, illum verò in effectu. & nisi videar aliquibus eorum qui in hæc inciderint lubricé traducere, dixerim Aristotelē, cùm se osisset tertium ordinem eius quod vnum est Parmenidis, ita in eum ferri: Summum quidē vnitum est absq; vlla diuisione. Mediū autem cùm ad continendum laxasset vnionē, factum est totum et partes. Quocirca Aristoteles quoq; vbi agit de continuo, posuit dubitationē de toto. Tertium aūt quod vnitè proponit eam quæ fit per cognitionem discretionem, oīa quidem in seipso ostēdit per causam. propterea aūt ꝙ sit discretio quę percipitur intelligentia, contenta sunt ab vnione vnius quod est. & quod sumpserit quispiam vt discretum, hoc seruans, inuenit vnius quod est quæ intelligentia percipit intelligentiam. Cùm autem discretio quomodocunq; per causam apparuerit, etiā in infinitum progressus generationis partium, sortitura est illinc multiplicationem quæ non potest deficere. Quomodo ergo, dixerit quispiam, videt Aristoteles his diuinis decretis contradicere? An ꝙ in naturalem producta contēplationem, vident esse diuersa à veritate? Quæ enī intelligētia ꝑcipitur, vnionē non suscipit, sensilis diuulsio. neq; quēadmodum in ĳs quę percipiuntur intelligētia vnita substantia continet discretionē per causam multiplicatam, vt possit eam illic quoq; contemplari: ita etiā in sensilibus videri potest vnius pfecta vnio. Quod ergo diuidi non potest, & quod est continuum, & quę est per vnam rōnem cōmunio, vni minimè conuenit. Quòd aūt non propter studium cōtentionis Parmenidi cōtradictum est, Plato quoq; ostendit, qui in Parmenide quidem, vnum esse quod est, Parmenidis admittit: et ex illo id quod est illo superius inuenit: quod ne vnum quidem vocandum censet. & qui illud sequunt tradit vnius ordinis: In Sophista autem ei apertè contradicit dicēti unum id quod est. & vnum quidem seiungit ab eo quod est, vt quod sit eo quod est superius, vnum aūt quod est, primū quidem ostendit quod est vnitum per participationem vnius: deinceps aūt id quod segregatur & multiplicatur per diuersitatē. Melius aūt fortasse fuerit, causa præparationis ad intelligendas Platonis sententias, ad scribere quæ ab ipso dicta sunt in Sophista. Quid autē, an non ĳ qui vnū vniuersum esse dicūt, sunt pro viribus rogandi quidnā dicunt vnū quod est. Quidni? Hoc ergo respōdeant. Vnum vtiq; solum eē dictis. Dicimus enim, inquient. non ne? Certè. Quid autem, id quod est, vocatis ne aliquid? Maximè. Vtrum vnum quod est, duobus simul vtētes nominibus, vel quomodo? Quidnam ergo posthac ab eis ò hospes respōdebitur? Clarum est, ò Theętete, ꝙ ei qui hanc posuerit positionē, ad id quod nunc rogatum est, & ad quodcunq; aliud, non est omniū respondere facillimè. Quomodo? Fateri duo esse nomina qui nihil præter vnum posuerit, est vtiq; ridiculū. Quidni? Et omnino admittere eum qui dicat esse aliquod nomen quod rationem non habeat. Quanam ratione? Qui nomen à re diuersum, quædam vtiq; duo dicit. Maximè. Atqui si idem ipsi nomen impositū fuerit, nullius nomē cogetur dicere. Sin autē alicuius ipsum esse dixerit, eueniet vt nomen sit solum nomen noīs, nullius aūt alterius. Ita est. Et vnum quidē vnius vnū esse solū, & hoc ipsum esse vnum. Necesse est. Quid verò totum: aliudne esse dicent ab eo quod est vnum, an dicent idē esse quod ipsum? Quidni? Dicent & dicunt. Quid ergo si totum est, vt dicit Parmenides,

Vndiq; tornati moli est quod persimile orbis,
A medioq; ęquum est omnino, quò neq; maius,

Ordo duplex in cā & in effectu.

Summū vnitum absq; diuisione. Medium est totū et ptes.

Discretio ꝑ cognitionē apparens ex causa sortitꝰ multiplicationem.

Aristoteles cur in Naturalibus contradicat diuinis Theologię decretis

Vnius perfecta vnio nō est in sensilibus.

Vnū ē superius eo qđ ē

E Nec minus ex vlla parte hoc existere possit. Hoc vel illo modo cùm tale sit id quod est, habet mediū & extrema. Hæc aūt cum habeat, partes oīno habeat necesse est, vel quomodo? Ita est. Atqui quod diuisum quidē est, nihil vetat quominus habeat affectionē vnius in oībus partibus: & hac ratione & vniuersum quod est & totum vnum sit. Quidni? Id aūt cui hęc euenerunt, nunqd fieri non pōt vt id sit ipsum vnum? Quomodo? Omnium omnino partiū expers dici oportet quod verè vnum est ex recta ratione. Oportet vtiq;. Quod autē est huiusmodi, cùm sit ex multis partibus, toti rōne minimè cōueniet. Intelligo. Vtrum aūt totum quod habet affectionem vnius, sic vnum erit & totum, vel oīno non dicimus totum esse id quod est? Difficilem ꝓposuisti optionem. Verissimum quidem dicis. Nam cùm ei quod est euenerit vt vnum sit, quō non videbitur idem esse quod vnum, & erūt vtiq; omnia vno plura? Certè. Atqui si id quod est nō sit totū, ꝙ ei illius affectio euene-
F rit, sit aūt ipsum totum: euenit vt id quod est sit suipsius indigum. Maximè. Et hac vtiq; rōne, seipso priuatū id quod est, erit quod non est. Ita est. Et vno rursus nō plura fiunt oīa, cùm & totum & id quod est, seorsum ceperit propriam vtriusq; naturam. Certè. Si aūt non sit oīno totum, hæc ipsa etiam adsunt ei quod est, vt præter id quod nō est, ne gignatur quidē aut fiat unquā id quod est. Quapropter? Quod gignitur aut fit, semper totū fit. quare neq; substātiam neq; generationem tanq; quæ sit, cum appellare oportet, qui vel vnum vel totum non ponit inter ea quæ sunt. Hæc oīno videntur ita habere. Atqui nec oīno cuiusmodicunq; quidpiā oportet id esse quod non est totum. Nam cum sit aliquid quātitate pręditum, quātum erat totum, tantū ipsum esse necesse est. Maximè. Innumerabilia itaq; alia infinitas dubitationes singula habere videbunt, ei qui id quod est, siue duo aliqua, siue vnum tantum dicat. non minimum aūt indicant & quæ se nunc offerunt. Vnum enim ex alio cōne-
G ctitur ac depēdet, de ĳs quæ prius semper dicta sunt maiorem & grauiorem errorem afferens. Cæterum hæc quidem si paulo longiorem habuerunt digressionē, condonentur amori quo in ea affectus sum. Veniendum est autem ad ea quæ deinceps sequuntur.

Perturbantur autem etiam posteriores quēadmodum & antiqui, nunquid eis eueniret idē simul vnum esse & multa. Quocirca alĳ quidē auferebāt illud, Est, vt Lycophron. alĳ verò corrigebant dictionem, nempe ꝙ homo non est albus sed albefactus. neq; est vadens, sed vadit. ne si illud Est, adderent, facerent esse multa qđ vnum est. vtpote ꝙ vno modo vnum dicatur & id quod est. multa autem ea quæ sunt, vel ratione, quemadmodum aliud est album esse & musicum: eidem autem ambo. multa ergo sunt
H quod vnum est: vel diuisione, quemadmodū totum & partes. Hic autem dubitabant, & vnū fatebant esse multa, perinde ac si non contingeret vnū esse & multa, non aūt quæ sunt opposita. Est enim quod vnum est & potētia & actu. XX XXI

Postquam in vnoquoq; significato vnius dixit ostēdi idem esse vnum & multa: nam & quod vt cōtinuum, diuidi potest in infinitum: & quod est totum, habet multitudinem partium, quæ sunt aliæ à toto: & quæ sunt rōne eadem, vnum esse & multa vnūquodq; ostendunt: siquidem homo, cū sit homo, est & equus, & bos, & alia quæ habent eandē cum illis rōnem eius quod est: & quod diuidi non potest, & finis, & principium, est etiā alia multa. Cùm hæc dixisset, & ꝙ in contradictionem incidant, subiūgit hoc absurdum quod ĳs sequitur qui dicunt vnū XVII

esse

esse id quod est, ꝙ scilicet idem sit vnũ & multa: non solum illos propositum cõturbasse, sed eos etiã qui postea secuti sunt. Et si enim non dicerent vnũ esse id quod est, sed sensilium vnumquodq; esse dicerent, quemadmodũ Socratem, deinde ꝓpter prędicamenta accidentium quę de eo dicuntur multa ipsum esse dicentes, vtpote, ꝙ sit simus & philosophus & fortasse etiã albus: conturbabãtur quõ fieri possit vt vnum idem simul sit & multa. & propterea de substantia quidem prædicabant illud quid est, dicentes, Est Socrates. ab ĳs aũt quæ substantiæ accidebant auferebant illud, Est. Cum substãtia enim illud, Est, nõ facere multitudinem. ipsum enim de seipso dici. Esse, autem, adiectum accidẽtibus, facit vt ea sint qualitate & substantia prędita, & ea connectit cum substãtia. vt quãdo dixero, Socrates est albus. fiunt enim duo quæ sunt. Et ideo Lycophron ab eis quæ prædicabantur auferebat illud Est, dicens, Socrates albus: perinde ac si ipsa per se accidentia absq; illo Est, non facerẽt eius quod est additamentum. Atqui si non faciebant additamentum,

B

idẽ erat dicere, Socrates, & Socrates albus. Deinde eiusmodi prolatio orationẽ non facit enuntiatiuã. neq; enim verum nec falsum significat. sed neq; facit vllam speciem orationis. neq; erit oratio: neq; enim imperatiua: neq; interrogatiua est, neq; optatiua. & prętér id quòd dubium quod erat à principio non effugerunt, in alia etiã inciderunt. Alĳ autẽ volentes enuntiatiuam facere orationẽ; ea quæ prædicantur in verba transformarunt. non dicẽtes, Homo est albus, sed albefactus. & nõ est ambulans, sed ambulat. ne si illud Est, adiungerent, multa facerent quod vnum est: & vt clarum esset accidentia habere naturam inferiorem, quẽadmodum verbũ significat agere vel pati, cùm sint infra substantiam. Atq; ne hi quidem effugerunt dubitationem, & si declinantes & dictionem aliter cõcinnantes facerent prędicationẽ. Quoduis enim verbum in participiũ & illud Est, resoluitur. Ambulat, est ambulans. Eretrienses autẽ adeò timuerunt dubitationem, vt dicerent ne vnum quidem de vllo dici, sed

Enuntiatiua oratio nõ potest eẽ absq; verbo.

Verbũ resoluitur in Participium, & verbũ Est.

C

vnũquodq; ipsum per se dici. quemadmodum homo homo. & album album. Ac ne ĳ quidẽ effugerunt dubitationem. Etenim homo est multa, & album est multa, vt ostendunt definitiones. & in aliud etiã absurdum inciderunt, quod orationem tollit enuntiatiuam. Cęterum hi esse multa vnũquodq; sensilium ꝙ multa de ĳs prędicentur, ita se putabant effugisse: non cogitãtes ꝙ non in sola prædicatione & vnum, & id quod est, fit multa: sed sic ẽt cùm quædam quæ ratione differunt, & propterea multa sunt, vni & eidem insunt, & prædicantur de eodẽ subiecto. & alio etiã modo ꝙ id quod est cõtinuum & totum: cùm actu sit vnum, multa sit potentia, ꝙ possit in multas partes diuidi. & rursus ꝙ quæ sunt multa & actu diuisa, potentia sint vnum continuũ, ꝙ possint continua effici, quẽadmodum multæ cerę. Et ad illud quidem visi sunt inuenisse effugia quę dicta sunt: ad hoc aũt cùm nihil possent dicere, cesserunt, & absurdum cõfessi sunt idem esse vnum & multa. Erroris autẽ eorum, & ꝙ dubitationi

Vni & eidẽ multa insũt, & prędicantur de eodem subiecto.

Vnum actu multa potentia.

D

cesserint, causa fuit, ꝙ non animaduerterint contingere vt idem sit vnum & multa, sed nõ eadem rõne, sed vt subiecto quidem vnum, multa aũt accidentibus, quæ quidem inter se nõ repugnant: Vel vt actu quidem vnum, multa aũt potentia, ut id quod est continuum. neq; enim repugnant inter se, qm̃ non in eodem. & ideo possunt simul esse. Repugnant enim quę eidem vel in eodem ambo simul sunt. vt cùm quis Socratem in eodem tempore vnum digitũ & multos dicat habere. in alio enim & alio tempore in eadẽ particula nihil est absurdum vnum & multa consistere. qui enim est actu sine filĳs, potentia & vnum & multos dicatur habere filios. Quocirca neq; ei quod est actu vnũ repugnant, neq; inter se. quocirca etiã simul sunt. siquid enĩ dormit et stat potentia, hoc potẽtia vigilare & sedere dici possit. Hæc quidem videtur esse sentẽtia dictionis Aristotelis, quæ est maximè expedita

Vnum subiecto, multa accidentibus.

A

& in promptu se offerens. Cùm autẽ Porphyrius nouo quodam eoq; eleganti modo eam sit persecutus, operę pretium fuerit ne ea quidem quæ illi videntur prętermittere: dum eorum quidẽ quę dicũtur aliqua rescindit, aliqua verò in ipsa dictione adĳcit. Dicit ergo quòd cũ absoluisset absurda quæ adducuntur in vnoquoq; significato vnius, subiungit aliam dubitationem quæ ei posset fieri. Dixerit enim quispiam, Hęc dubitasti cum posuisses vnũ dici multis modis, & multis modis id quod est. Quòd si hoc non ita fuisset, hæc fortasse dubia nõ attulisses. Aduersus quos simul & vehementẽ adduxit respõsionẽ, & quæ perspecta non fuit ab oĩbus interpretibus, dicens. Si nõ positum fuerit decem modis dici id quod est: nõ solum Parmenides & Melissus, sed alĳ etiam oẽs conturbabuntur. Videamus enim id quod propriè vnũ est quotuplex nobis occurrit. An nõ simul clarum est ꝙ simplex quid, & partium expers, & quod diuidi non potest, quatenus vnũ est, consideratur? Cùm ergo dixerint

Vnũ, quatenus vnũ, est simplex, & expers partium.

B

aĩal quidem esse vnum genere, multa autẽ specie, & homo vnus specie, numero autem multi, & Socrates actu vnus, potentia autẽ & partibus & accidẽtibus multa, an non noĩe quidem vnum nominãt, notioni aũt vnius minimè consentiunt? Magna enim in his cernitur diuisio, etiam si singulariter dicatur genus vel species. quẽadmodum & ipsa multitudo & equus, etiamsi singulariter dicatur, significat multitudinem. Meritò ergo in his erat quædã dubitatio, quẽadmodum primum in subiectis & in accidentibus. Si enim Socrates est albus, quõ est hoc vnum? vel siquidẽ est album, cur nõ duo Socrates albus? Si enim quia prædicatur nihil est: cur magis nihil erit quia subĳcitur Socrates? vtrũq; enim est. Similiter autẽ & in eo quod actu vnum est, multa autẽ potentia. Quid enim vtrũq; dicemus? an nihil esse partes? & quõ non totum ẽt nihil erit, cùm totum cõstet ex partibus? sed sunt partes? & quõ non multa est Socrates in eo quod est vt genus & vt species? Animal enim homini, & homo Socrati vtrũ

C

vt nihil accidit? & quõ id quod est aĩal dicemus differre ab eo quod nõ est aĩal, & hominem ab equo? & quõ non multa est homo, qui est aĩal & homo? Cur autẽ Socrati homo accidit, non autẽ Socrates homini? Magna est ergo perturbatio nõ apud Parmenidẽ solùm, sed, vt semel dicam, apud oẽs qui id quod est posuerunt vniuocum, et ipsum quidẽ vt vnum posuerunt, puram autẽ vnius notionem in ipso conseruare nequeunt. Propterea Lycophron quidem non adiunxit illud Est, eo ꝙ absurdi quid ex illo eueniret. Quidam aũt ea quæ prędicabãtur mutarunt in verba, significãtes ea esse minora, et magis accidẽtia. Eretrienses aũt dicunt ne vnum quidẽ esse quod de vllo prędicetur, sed solum ipsum aliquid de seipso: vt, verbi gratia, homo homo. Sed nec priores, nec hi effugerunt qõnem. Ipse enim homo esset quæsitus. Sed dicunt minimè esse quærendum. multa enim fuerit si actu sit diuisus. nunc autẽ esse vnum. sed agebatur & quæstio erat de eo quod diuidi non potest ex partibus, est ne ali-

D

quid an non, quod sit adhuc in ipsis. Quare non soluitur quæstio. Talis ergo & tanta quęstio solus aduertit Aristoteles quõ soluenda sit. Ea enim quæ sunt, dicit nõ esse eodem modo. et ideo non esse eorum genus, id quod est. sed hoc quidẽ eiusmodi esse quod ipsum per se potest cõstare, & proprium ostendit characterem: illa autem, esse quidem, sed non similiter eius quod est partẽ capere, sed alio modo, nempe ꝙ in illis sint, & ab illis ad hoc vt sint dependeant. Pater enim & filius fortuitò extiterunt, & Dominus et seruus. Quocirca multis, inquit, modis est id quod est, nisi ꝙ alia in substantia accidunt, per quam etiam subiectum accipit characterem. Qua de causa hi quidẽ alia de medio tollebant, sicut stoici faciebant, pręter euidentia. Qui autem similiter ac substãtiam vnum relinquit, is magis peccat. quæ sunt enim multa faciet & accumulabit, vt corpora indiuidua. Qui autem dicit aliquo modo quidem esse, ꝙ in substantia cõsiderentur, &

Esse aliquo modo, & aliquo mõ non esse.

post

post illam sint: aliquo aũt modo non esse, ꝙ absq; ea non possint consistere, is quod rectum est assecutus est. Modos ergo vnius persequentes, non amplius dicemus multa esse quod vnum est, qm̃ aliter partes & nõ ut Socrates vnum dicitur. Is enim per se ostendit proprietatẽ characteris: partes autẽ absq; toto minimè constiterint, sed ita sunt vt sint vnum cum toto. Manet ergo Socrates vnus similiter, & per speciem non multiplicatur cùm simul ẽt homo factus sit, eo ꝙ species nunq̃ per se constiterit, nec homo ita possit consistere sicut primæ substantię, sed aliter. Cæterum non dixerit quispiam nihil esse præter Socratem, ita enim nimium illi tribueretur, etiamsi non sit tale quale est Socrates, sed in illo & cum illo. neq; enĩ ita est ęquiuocum id quod est, vt quæ sunt fortuita: sed vt ea quæ sunt ab vno. & tunc est album qñ est alterius: & in hoc habet esse quod sit alterius. Quemadmodum enim superficies quę est corporis, vt sit veluti corpus accepit à corpore: ita etiã est intelligenda aliorum quæ sunt substãtia. substantia enim habet quòd sit alterius. Quare nõ est amplius vtiq; multa: albus Socrates: vel ipse & partes. Non enim cùm alia quædã conuenissent, vt boues ad iugum, & homines in agrum, constituerunt Socratem. sed cùm ipsum sit subiectum, quæ ipsi accidunt: vel ea rõne consistunt, vel sunt alterius, & propter illud sunt etiam. nam si multa, & post alia alia essent, dico aũt accidentia; remaneret adhue quæstio. Ex hoc autẽ exoritur eius quod est & non est dubitatio. est enim id quod est substãtia. vt aũt in ea, quæ sunt accidentia, non sunt. aliter autẽ etiam sunt vt quæ eius sint. & idem vnũ dixeris & multa. Sed non sicut vnum, ita etiam multa. neq; enim multiplicatum est ex huiusmodi vnitatibus. Similiter autẽ etiã in partibus Socratis. nõ enim eę quoq; sunt vt Socrates, sed vt eius, & quæ sint in eo ꝙ sint illius, nõ vt illud. Ita etiam aĩal & homo Socrates, nõ quòd sit & Socrates & homo & aĩal, quod faciebant qui ponebãt id quod est vniuocum. vel quod ij qui ex ĳs quæ sunt tollũt alia, qui vnum dixerunt esse id quod est. Non est ergo tria Socrates, neq; vnum solum. Neq; enim alia nihil sunt, qm̃ ea quoq; sunt eo ꝙ sint Socratis. nec tñ sic vt Socrates. & sic rursus multa & non multa Socrates, sed vnum. Vnum autem, non illud quod à cõpositione quæ versatur in cogitatione sit vndequaq; purum, sed quod vnã constituit substãtiam, & vnam producit essentiam. non sicut vnus later, ꝙ sit vnum nomen, sed ꝙ sit vnitas, & eius etiã suscipiat demõstrationem. Multa enim vnum sunt, siquis id quod est exponat æquiuocè, sicut primus excogitauit Aristoteles. Multa sunt ergo quæ sunt, primũ quidem prædicamentis, quẽadmodum substãtia, bonitate, alĳs: & in omnibus hæc quidẽ potentia, illa verò actu. & præterea vel genere, vel specie, vel numero. Ad hæc aũt diuisione, vel rõne, vel nomine. Neq; est absurdum vt idẽ alio quidem modo videatur & dicatur vnum, alio autẽ multa, & simul sit vnum & multa, nec tñ quæ sint repugnantia. Causa aũt est, ꝙ neq; vnũ, neq; id quod est, vno modo, sed multis dicatur vnumquodq;. Quod cùm non aduertissent qui præcessetunt Aristotelem, conturbati sunt, ij quidẽ dicentes ea quæ sunt multa esse & infinita, alterum aũt ab altero inter se depẽdentia: alĳ verò vnũ, cùm neq; vnum sit vt quod sit planè ab omni dimẽsione seiunctũ, neq; multa vt chorus. sed, vt dictum est, & vnũ sit & non vnum, vt exposuimus. Hæc quidẽ quæ ipsa per se digna multo esse studio, & ad quæstiones naturales, & ad prędicamentorũ diuisionem existimo, summus præclarè conscripsit Philosophus Porphyrius, ex eo ad hoc tractandum sumpta occasione quod dicit Aristoteles, TANQVAM vno modo dicatur quod vnum est vel quod est. multa sunt aũt ea quæ sunt. } Sed si subiunxisset quidem, multa prædicamentis, par esset eius quod est, vt quod multis modis dicatur, diuisionem, ad dubitationem soluendã assumere. Nunc aũt multa ea quæ sunt dicit & vnum, vel ratione quidẽ multa, subiecto autem

Vnũ non est multa.

Vnum id est quod vnã cõstituit substãtiam.

Multa es ea q̃ sunt dicũt multis modis.

E vnum. quemadmodum in substantia & in ĳs quę ei accidunt. Vnde etiam ambo exempla accidentis sumpsit ab vno genere qualitatis, vel actu vel potẽtia. Si quis aũt addubitauerit, an substantia, & quæ vocantur accidẽtia, sunt similiter ea quæ sunt: q̃uo fieri possit vt idem quod sit in eodẽ vnum sit & multa: hanc dubitationis solutionem meritò adduxerit, quæ est differentia eius quod est, in substantia & in accidentibus. quod quidẽ fortasse etiã nunc innuit, cùm dixit nihil esse absurdum idem vnũ esse & multa. multa quidem per rõnes multorum accidentium: vnum autem, quatenus est subiectum & substãtia. quod ipsum quidem vnum manens, multa est per illud.

Cùm duæ sint aũt dubitationes quæ idem vnũ & multa colligãt, hæc quidẽ à multitudine accidentiũ quæ sunt in vna substãtia, altera verò à continuo. quod toto quidẽ vnum est, multa aũt diuisione: hoc quidẽ soluitur à differentia eius quod est actu & potentia. actu enim vnũ est, potestate verò multa: Alterum aũt non fuit solutum, vt F volunt interpretes. neq; enim vt dubitationis solutionẽ audiunt illud, MVLTA aũt ea quæ sunt, vel rõne. } Alexander itaq; hac proposita dictione ad interpretationẽ, hæc subiũgit. Vel ipse facit diuisionẽ quibusnam modis vnũquodq; vnũ sit & multa, ostendens nõ vno esse modo vnum vt prædixit: vel q̃uo Zeno vnũquodq; sensiliũ multa esse ostẽdebat, dicit quanã ratione conturbarent. Aut enim rõne quidem multa sunt, vnum aũt subiecto. quẽadmodum musicus & albus Socrates, rõne quidem sunt multi: alia est enim ratio musici, alia verò albi, at in subiecto quidẽ vnus est Socrates: Aut multa est idem simul & vnum, vt totum & partes. vt totum enim vnum est. vt partes autẽ ex quibus totum, multa. qm̃ ostensum est partem nõ esse idem quod totum. Hæc cum dixisset Alexander, ea deinceps subiungit per quæ ostendit non esse solutam dubitationẽ quæ est ex accidentibus, sed eã solam quæ est ex diuisione, dicens. In his ergo quæ multa sunt rõne, vt dictum est, existimabant se aliquid facere ĳ quos dixit posteriores veteribus: hi quidẽ illud Est, G auferentes ab accidẽtibus: hi verò deflectẽtes, & dictionem mutãtes. In eo autem quod est ut totum & pars, cũ non possent ita aduersus sophisma insistere, cõcesserunt. Est autem, inquit, totum unum & multa, non simul quidem, sed actu quidẽ vnum, multa verò potentia. Quare si quæ est etiam ex accidentibus, soluenda est dubitatio, pulchrè Porphyrius id quod significauit Aristoteles per hoc, TANQVAM vno modo dicatur quod vnum est vel id quod est: multa autẽ sunt ea quæ sunt } & excogitauit & explicauit. cùm Eudemus quoq; quodãmodo tale qd ostendisset, & eius solutionẽ eo quod potẽtia est & actu conclusisset. Satius autẽ fortasse fuerit ea quæ ab Eudemo dicuntur apponere, vt ea quæ dicuntur melius attendantur. Ita autẽ habet dictio quæ est post ea quæ obiecta sunt aduersus significata vnius. Nunqd ergo hoc quidem non est vnum, vnum verò est aliquid? hoc enim dubitabatur. & Zenonem quidẽ aiunt dicere, siquis ei vnũ H definiret quidnã sit, dicturum esse ea quæ sunt, ppterea quod vnũquodq; quidẽ sensilium multa dicatur categoricè & per diuisionem. punctum aũt ne vnum quidẽ ponere. Quod enim neq; additum auget, neq; ablatum diminuit: ex ĳs quæ sunt minimè esse putabat. Si quis autẽ reliquas etiã appellationes adiecerit, adhuc probabiliorem fecerit orationẽ. neq; enim substãtiam neq; qualitatem videtur punctus facere, neq; aliquid ex ĳs quæ sunt in diuisionibus. Si autem punctus quidem est tale quid, vnusquisq; autem nostrum multa esse dicitur, quẽadmodum albus musicus & eiusmodi alia, similiter autẽ & lapis: est enim infinita vniuscuiusq; fractio: quomodo fuerit vnum? Prædicamentis itaq; nõnulli existimabant nõ oportere adiungere verbum, Est. ex quibus fuit etiã Lycophron. Sed hominem quidem esse dicebãt, hominem autẽ album esse non dicebant. & similiter ẽt vnũquodq; aliorum. nusq̃ã enim esse addebant, sed vnum vel vnũquodq;

Vnũ est multa ex sententia Zenonis.

Punctus non est vnus.

quodq;. Plato aũt existimabat illud, Est, non significare id quod in homine, sed sicut prouidus est prouidere, & sedens est, sedere. ita etiã se habet in alijs, & si non sint nomina imposita. Aduersus ergo ea quæ categoricè multa vnum faciũt, hoc modo resistebant. Aduersus ea aũt quæ per diuisionẽ, nulla eis dicẽdi supperebat facultas. Definire autẽ quot modis vnũquodq; dicitur, magnum est, vt videtur, ad veritatem. Plato enim id quod est, duplex, introducens, multas soluit rerũ dubitationes, quarum nunc Sophistæ tanq; ad species confugiunt. & præterea definijt nomen orationum. Ad eius autẽ quod est vnum dubitationẽ, apparuit remedium eius quod est diuisio. afferebat aũt impedimentum ijs qui philosophabãtur, & ea parum vtebantur. Est aũt sapientiæ vnoquoq; rectè vti. nam etiã qui principijs vtuntur, neq; vnum adducunt. est enim principiũ multiplex. & qui ea quę non sunt principia constituunt, non possunt procedere, propterea q; non habeant à quo. Actu aũt & potentia scientes quidem dicebant & fortes, & quæcunq; huiusmodi. vnum aũt non dicebant, nec multa. Videtur aũt in omnibus, vt semel dicam, hæc diuisio. Si nos enim oporteat numerare eos qui dormiunt, statim quidem hominẽ & equum numerabimus, & si multi nõ dormiant, respicientes ad eorum potestatem. De piscibus aũt dubitabimus, & ad piscatores adibimus. Eos autem qui in domo dormiunt annumerãtes, assumemus multos hoĩes et equos, etiamsi sint & non dormiant. Clarum est ergo q; prius ad potestatẽ, postea autẽ ad actum respicimus. Ita etiam vnum & multa actu sunt & potentia. Actu ergo ambo eidem nunq; adsunt. videtur aũt hoc absurdum. Quod aũt actu vnum est, multa est potentia, siquidem est ex ijs quæ possunt in partes diuidi. non est aũt absurdum. non sunt enim hæc contraria. Ita autẽ etiam in eodem lapide multa erunt. vtpote Mercurius, Hercules, alia innumerabilia. Potestate ergo sunt in eo hæc oĩa, actu verò vnũ solum. Quæ aũt actu multa sunt, non sunt vnum potentia: sed quęcunq; in vno cõponuntur, quẽadmodum stare, sedere. Potestate enim simul in vno fuerint, actu autẽ minimè. Si autem adesset nobis Zeno: et diceremus de eo quod actu unum est, id nõ esse multa. Illud enim ei propriè adest, hęc verò potestate. Ita fit igitur vnum idẽ & multa, actu verò solùm alterum. ambo aũt nunquã simul. Sin autẽ hęc dicentes ei persuaderemus, rogaremus vt promissum redderet, quatenus hæc quidem Zenonis oratio videt esse alia ab illa quæ fertur in libro. cuius Plato quoq; meminit in Parmenide. Illic enim multa nõ esse ostendit: Parmenidi qui vnum dicebat ex repugnanti opem ferens. Hic autẽ, vt dicit Eudemus, vnũ quoq; sustulit. Punctum enim dicit esse vt vnum, multa autẽ esse concedit. Alexander verò hic quoq; putat Eudemum meminisse Zenonis, vt qui multa perimat. Vt enim refert, inquit, Eudemus, Zeno Parmenidis familiaris conabatur ostendere fieri non posse vt ea quæ sunt, multa sint, q; nihil sit vnum in ijs quę sint: multa aũt sint multitudo vnitatum. Et q; Zenonis quidem nunc meminit Eudemus non vt eius qui multa perimat, clarum est ex eius dictione. Existimo aũt nec in libro Zenonis tale ferri argumentum, quale dicit Alexander. Quinetiam hoc quoq;, puto, ex ijs quæ dicta sunt clarum esse Eudemum soluisse dubitationem ex differẽtia eius quod est actu & potentia. Fortè aũt ostendit etiam Eudemus solutionẽ ex differentia eius quod est, cum dicit, Ad eius aũt quod est vnum dubitationem, remedium apparuit eius quod est diuisio. Ea aũt erat impedimento ijs qui philosophabantur, & ea parum vtebantur. Impedimento aũt fortasse erat quod non rectè diuiderent, sed parum vterent. Et hæc quidem sic ne an secus habeãt, quærere est operę pretium. Cùm aũt dicat Eudemus q; Plato in prædicamento accidentium existimabat verbum, Est, non significare participationẽ substantię, sed solùm affectionẽ per accidens. quemadmodum, Est prouidus, nihil aliud

Est qd signi- ficet ex sen- tentia Plato- nis.

Duplex stro ducẽs Plato multas sol- uit dubitatio- nes.

Definitio no- minis oratio- num.

Diuisio re- mediũ ad du- bitationem eius quod ẽ vnum.

Principium quod est vnum ẽ multiplex.

Vnum actu, multa poten- tia.

Est qd signi- ficet ex sen- tentia Plato- nis.

A significat q; prouidere, & sedens est, nihil aliud quàm sedere. Hæc ergo cum dicat Eudemus, Alexander dicit esse Platonem, qui concinnat ac transformat dictionem accidentium, & fortasse propterea quòd Eudemus post eos qui illud, Est, auferunt, meminerit huius opinionis.

Quòd autem Plato non esset ex ijs qui conturbati fuerant propter dubitationẽ, nec eum velit innuere Aristoteles, clarum est ex eo q; in Philebo quidem, contendentium puerorum nugas hanc dicit esse dubitationẽ: in Sophista aũt totam dubitationem & apertè exponit, & eos qui in illa studiũ posuerunt valde ludificatur sic scribẽs. Hominem quidem complura aliquot vtiq; nominãtes, & ei colores aliquot tribuentes, & figuras, & magnitudines, & vitia, & virtutes, in quibus oĩbus & alijs innumerabilibus, non solum hominẽ ipsum esse dicimus, sed & hominẽ & alia infinita. & cùm alia vtiq; eadem ratione vnũquodq; vnum posuerimus, rursus ipsum multis nominibus dicimus. Vera dicis. Vnde, vt ego quidem B arbitror, adolescentibus & senibus paulò tardioris ingenij epulum parauimus. Cuius enim statim in promptu est arripere, q; fieri nõ possit vt multa sint vnum, & vnũ multa sit. & lætantur quidem certè non sinentes bonum hominem dicere, sed bonum qdẽ bonum, hominẽ verò hominẽ. Conuenis sæpenumero, vt puto, ò Theęte-te, homines ætate grãdiores. qui in ijs rebus studium posuerunt: & propter egestatẽ prudentiæ in admiratione talia habuere: & hoc quippiã omni ex parte doctum & ingeniosum se putabant inuenisse. Hanc autẽ ipse soluit dubitationẽ, ostendens & species esse inter se participes, & ipsas per se habere proprios characteres & pprias circũscriptiones. & per participationẽ quidem mixtionem & contemperationẽ, quæ eis est inter se, fieri vnum quid totum, quẽadmodum ex multis inter se mixtis literis nomen, vel verbum, vel etiam totã orationem. Quatenus autẽ vnũquodq; in se est seiunctum ab alijs, & non est id quod alia, facit multitudinẽ. Reuera enim vbi est C multitudo, illic est id quod non est. Quocirca Parmenides quoq; cũ vellet ostendere id quod verè est, atq; adeò fortasse etiã id quod superat id quod est, primum sustulit id quod non est. Plato quoque cùm vellet ostendere id quod non est in ijs quę sunt, & non solùm in eo quod est, quod quidẽ est sensile, sed in eo etiam quod versatur in intelligentia, tradit primùm secretionem, & formarum multitudinem. Porrò autẽ in Parmenide quoq; dicens nihil boni habere dubitationẽ, quæ dubitat quõ idem sit vnum & multa in sensilibus, soluit: dicens vnum quidẽ esse per participationẽ vnius: multa aũt per participationem multorum. Præstabilius aũt fuerit audire ipsa verba Platonis. Si quis autem me ostẽderit vnum esse & multa, quid mirum, dicens, cùm voluerit quidẽ multos ostendere, q; alia quidem sunt mihi à dextera, alia verò à sinistra, & alia quidem anteriora, alia verò posteriora, & sursum similiter ac deorsum. sum enim particeps multitudinis. Quãdo autem vnum, dicet, q; cùm sint quidem D septem, sum vnus homo, vt qui sim & vnius particeps. Quocirca vtraq; monstrat quæ nõ posuerit. Siquis ergo hoc modo aggrediatur idem multa & vnum ostendere, lapides, & ligna, & cætera hmõi, quid dicemus ipm multa & vnum demonstrare, non id quod vnum est multa, neq; quæ multa sunt vnum. neq; dicit quid mirandum, sed quæ oẽs confessi fuerimus. Siquis autem, vt nũc ego dicebã, primùm quidẽ ea seorsum diuidat per ipsas species, vtpote similitudinẽ ac dissimilitudinem, & multitudinem & vnum, & statum, & motum, & quæcunq; sunt eiusmodi, vel ea ipsa ostendat quæ in his possunt coniungi ac seiungi, ego quidẽ mirandum in modum assentirer ò Zeno. Vides ergo eum dicere nihil esse mirandum, q; in rebus sensilibus idem sit vnum & multa, quẽadmodum neq; simulta ac dissimilia. In horum aũt exemplaribus quæ versant in intelligentia, talem ostẽdere mixtionem & contemperationẽ, quod ipse fecit in Sophista, di-

cens

Totũ fieri p participatio- nẽ et cõtem- perationem.

Vbi est mul- titudo, illic ẽ id qđ nõ est.

Id qđ nõ est tollẽdum, vt statuat id qđ est.

Formarum multitudo sta- tuẽda vt scia- tur id qđ nõ est in ijs quę sunt.

Vnũ p parti- cipationem vnius.

cens id quod est Philosophi proprium: hoc fuerit dignũ magna cõsideratione. Necesse est enim eum qui hæc demonstrat, cõtemplari & vnionẽ quæ confundi nequeat, & formarum secretionẽ quæ nõ possit diuelli. Huiusce ergo ipsius dubitationis q idem sit vnum & multa, habemus etiã apud Platonem solutiones: aliam quidẽ formarum quæ versantur in intelligẽtia, in Sophista, vnam quidẽ per contrariam participationẽ, vel potius identitatem quam vocant, & vnionem, per quam vnũquodq; non solùm est aliorũ particeps, neq; solùm idem est cum illis, sed eis etiã vnitum vnũquodq; vnum est oĩa: quod quidem vult ostẽdere Socrates in Parmenide: multa autem, cùm in sua proprietate vnũquodq; consideraṫ: Sensilium aũt habemus aliam in Parmenide solutionem per participationẽ exemplarium eius quod vnum est, & eorum quæ multa sunt, in eodem. Solutio autem Aristotelis, quam ostendit Porphyrius, est ipsa quoq; in sensilibus. Fit aũt etiam ex eorum quę sunt differẽtia, quæ nõ sunt vniuoca, sed tanq; ab vno. & ideo substãtia quidem cui innatum est vt per se cõsistat, & ideo subiecta est, manet id quod est. & per eam vnũ est quod est totum. Accidentia autẽ vel partes, quæ in substãtia & in toto consistunt, præbẽtur per multitudinẽ, non vno multiplicato. non enim illi aliquid adĳciunt, q ea per se non possit cõsistere, sed veluti remissa quædã est eius quod est substãtia ea quæ est multiplicata. non enim multiplicata est ex talibus vnitatibus substantia. Aduertendum est aũt q hęc solutio & cãm pulchrè adducit propter quã substantia nõ est in qualitate, sed qualitas in substãtia, & est hoc quidẽ qualitas, illud verò substantia. Sed si & genera et species & accidentia sunt secunda ab indiuidua substantia, vt quæ in illa cõsistãt: quid per se fuerit illa indiuidua substãtia quæ sine ĳs consideratur? Socrates enim absq; hoĩe & aĩali, & ĳs quæ Socratem veluti cõplent accidẽtibus fuerit, si ea ita sunt secunda vt partes sunt secundę à toto: & si eę eiusmodi sint vt totum cõpleant. Sunt enĩ etiam: in his partes indiuiduę substantię quæ est cõcreta & coalita, & ex eo accepit substantiã. Quocirca nec primarium quidẽ est hoc exemplare summæ indiuiduorũ, qm̃ hæc consistunt per concretionem & coagmentationem. anima autẽ hæc cognoscit per pulsum à sensu, earũ concursionem ad vnius quod mente cogitatur constitutionem sibi proponens.

Quod vnũ idẽ sit & multa, solutio ex Platone.

Genera spẽs & accidentia sunt ab indiuidua substãtia secunda.

Exẽplar primarũ indiuiduorũ quodnam sit.

E F G (margin letters)

CAPVT III.

XXII Hoc autem modo ingredientibus videtur fieri non posse vt ea quę sunt, vnum sint. Ea verò ex quibus demonstrant non est soluere difficile. vtriq; enim contentiosè ratiocinantur, & Melissus, & Parmenides. etenim falsa sumunt, nec cõcludunt syllogisticè. Intolerabilior autem est Melissi oratio, & quæ non habet dubitationem. Verùm vno absurdo dato multa accidunt. Hoc autem nihil est difficile. Quòd

XXIII itaq; perperã Melissus ratiocinetur, clarum est. Existimat enim se sumpsisse, q si quicquid genitum est habet principium, id quoq; quod genitum est non habeat.

XVIII Cùm generalem positionis euersionẽ præcepisset, ne videretur refelli propter imbecillitatẽ rationum quæ illi aderant, transit deinceps ad ipsas quoq; confutandas rationes, quibus credentes, id quod est vnum esse ostenderant: non per hoc decretum cõfirmans, sed eos qui cogebantur ex rationibus dubitare cõfirmans. Si enim & fuerit decretum generaliter euersum, & quæ ipsum confirmant rõnes fuerint dissolutę: citra vllam deinceps cõtrouersiam contraria confirmabiṫ opinio. Eorum enim quę aliquibus repugnant præcedens confutatio, ipsa est per accidens confirmatio eorum quæ repugnant. Vnde si

E euersum fuerit esse vnum id quod est, cõfirmatur multa esse. Ita enim non latuit Socratem, Zenonis quoq; orationẽ per id quod ostenderet multa sequi absurda ĳs qui ea quæ sunt multa esse dicũt, opem ferre Parmenidi qui dicebat vnum esse id quod est. Non est aũt, inquit, difficile soluere eorum rõnes, qm̃ ostendet & falsa esse quæ sumunt: & cõnexionum figuras nequaq; concludere syllogisticè. Magis aũt reprehendit id quod à Melisso dicit, vt prius quoq; dictum est, vel q præter alia is quoq; dicit esse infinitum id quod est: vel q is etiam ea videtur sumere quæ falsa sunt, & syllogisticè minimè cõponere: dicens, Si id quod genitum est habet principium: quod non genitum est nõ habet principium, } cum oporteret eum qui euerrit ex cõsequenti, dicere. Quod aũt non habet principium, non est genitum } Ita enim concluditur secundus modus hypotheticorum. Parmenides aũt posuit quidem propositiones in ordine, infert aũt conclusionem, non quæ est consequens propositionibus, sed aliqd

F aliud: dicens, Quod præter id quod est non est, nihil est quod est } & non inferens, Id quod est præter id quod est nihil est } quod quidem consequitur, sed, Vnum est ergo id quod est. Sed hæc quidẽ examinabũtur postea.

Nunc aũt videamus quid dicat Melissus, cui prius respondet. Rerum enim naturalium vsus, pnunciatis Melissus de generatione & interitu, sic opus suum incipit. Si nihil quidẽ est: quõo de eo dicatur aliquid tanq; quod sit aliquid. Si est aũt aliquid: aut est genitum, aut semper est. Sed si est genitum: vel genitũ est ex eo quod est, vel ex eo quod nõ est. Sed neq; fieri potest vt ex eo quod nõ est fiat aliquid, nec aliud quidẽ nihil quod est: multo aũt magis id quod est absolutè. neq; ex eo quod est. ita enim fuerit id quod est, non aũt fiet aut gignetur. Non gignitur ergo id quod est. est ergo semper id quod est. Neq; interibit id quod est. neq; enim fieri potest vt id quod est mutetur in id quod non est. nam hoc quoq; conceditur à Physicis. Neq; in id quod est. ita enim manserit, & non

G interierit. Non ergo genitum est id quod est neq; interierit. semper ergo fuit & erit. Sed qm̃ quod genitum est habet principium, quod non genitum est nõ habet principium. Id quod est autẽ, non est genitum: non habuerit ergo principium. Pręterea aũt quod interit habet finẽ. Si quid aũt est quod non possit interire, finem nõ habet. Id ergo quod est, cùm interire nõ possit, finẽ non habet. Quod autẽ neq; habet principium nec finem, est infinitum. Est ergo id quod est infinitum. Si autem infinitũ, vnũ est. Si enim duo fuerint, fieri non poterit ut sint infinita. sed inter se fines habuerint. Infinitum autem est id quod est. Non sunt ergo plura quę sunt. Vnũ est ergo id quod est. Atqui si vnum est, est imobile. Id enim quod est, est sibiipsi semper simile. Quod est autẽ simile, neq; perierit, neq; maius euaserit, neq; in alium ornatum conuerti potuerit, neq; vllo dolore aut molestia afficitur. si quid enim horum in eum caderet, nequaq; vnum esset. quod enim aliquo motu mouetur, ex aliquo & in aliqd

H aliud mutatur. Nihil autẽ erat aliud præter id quod est. id ergo nõ mouebitur. Quinetiam alia ratione nihil est vacuum eo quod est. vacuũ enim nihil est. non ergo fuerit quod nihil est. nõ mouetur ergo id quod est. secedere enim non potest, cùm nusquam sit quod est vacuum. sed neq; fieri potest vt in seipsum contrahaṫ. ita enim seipso fuerit rarius & densius. hoc autem non potest fieri. Neq; enim fieri potest vt quod est rarum æquè sit plenum ac quod est densum. Sed iam id quod est rarum fit eo quod est densum inanius. inane aũt non est. An autẽ id quod est plenum sit an non ex hoc iudicandum est quòd aliqd aliud admittat, aut non. Si enim non admittit, plenũ est: Si autem admittit aliqd, non est plenum. Si ergo est nõ vacuum, plenum sit necesse est. Quòd si hoc, non mouetur: non q non fieri possit vt moueatur per plenum, quẽadmodum dicimus de corporib⁹: sed quòd quicquid est neq; potest moueri in id quod est: neq; enim est aliquid

Melissi Operis de generatione & interitu principium.

præter

præter ipsum: neq; in id quod nõ est. neq; enim est quod non est. Hæc quidẽ Melissi sufficiunt, quod ad cõtradictionẽ Aristotelis attinet. Hæc sunt autẽ, vt in summa dicã, quæ ab ipso dicuntur. Id quod est non est genitum. Quod non est genitũ, non habet principiũ, qm̃ quod est genitum, habet principiũ. Quod non habet principium, est infinitũ. Quod est infinitum, nõ fuerit cum alio secundum, sed vnũ. Quod vnum est aũt & infinitũ, est immobile. In his aũt primùm corrigit id quod dicit, Si quod genitũ est habet principiũ, quod non est genitum nõ habet principium: & in eo qdem primũ reprehẽdit minimè syllogisticè factam ratiocinationẽ: deinde assumptiones ipsas falsas esse arguit. In syllogismo enim maior est lapsus qui fit in figura, q̃ qui in ꝓpositionibus. Signum est autẽ, ꝙ ex figura quidẽ quę peccauerit nunq̃ fiat syllogismus, fiat aũt ex falsis propositionibus, si positas esse tantũ concessum fuerit. Homo est lapis. lapis est ridendi facultate præditus. Homo est ridendi facultate præditus. Perperam autem factum esse syllogismũ ex eo arguit, ꝙ consequentiã contrà q̃ oportuerit acceperit. non enim et, quod est, Quod genitũ est habet principiũ: cõsequens est illud, Quod non genitũ est, nõ habet principium: sed hoc, Quod nõ habet principium, nõ est genitum. In cõnexis enim tunc recta est cõsecutio per conuersionẽ, qñ id quod consequenti repugnat accipientes, quod consequenti repugnat intulerimus. Cùm enim dicit propositio, si homo est, & aĩal est. conuersio est, si non aĩal, nec homo. Primũ est, ergo & secundũ. Sed nõ, si nõ est homo, nec aĩal. Quare ẽt in eo quod dicit Melissus, recta fuisset consecutio, si id quod repugnat consequenti sumentes, Id scilicet quod nõ habet principiũ: colligeremus id quod repugnat antecedẽti, videlicet, Non est genitum. Et sic se haberet vniuersum. Si quod genitũ est habet principiũ: Quod nõ habet principiũ, non est genitum. Est autẽ primum. ergo & secundũ. Sed nihil iuuisset Melissum. Si enim assumpta fuisset ꝓpositio quæ dicit, Quod aũt est, non fuit genitũ, erit totus syllogismus, Quod est, non est genitũ. Quod non habet principiũ, nõ est genitum. Et est secunda quidẽ figura, sed perperã ratiocinans cõiugatio: qm̃ etiam si nõ sint negationes, sed affirmationes ex transpositione, in secũda figura, ex duobus quæ sunt similis figuræ, nihil colligitur necessarium.

In syllogismo maior lapsus q̃ fit in figura q̃ q̃ i ꝓpõnibus.

In connexis fit vera ac recta cõsecutio per conuersionem.

Cùm aũt sumpsisset Melissus quod id quod nõ est genitum nõ habet principium, & prius ostẽdisset id quod est non esse genitum: neq; enim ex eo quod est, neq; ex eo quod non est vt sit genitũ fieri posse: collegit id quod est nõ habere principium. Sed dicet fortasse quispiã sæpe veram esse ex antecedenti cõuersionem in ĳs in quibus cõsequens ęquale est antecedenti. Si enim homo est aĩal rõne præditum, mortale: & si nõ homo, non rõne præditum, mortale. Sed in ĳs quæ sumpsit Melissus nõ videt̃ esse ęqualis ratio. Etsi enim quicquid est genitum, habet principiũ quod est in re q̃ est finita, sed nõ quicquid finitum est, est genitũ. vt sol, luna, & cœlum. Eudemus quidem certè per has assumptiones dicit nihil aliud ostendi quã quod dixit à principio, id quod est, esse ingenitũ. recta enim est cõuersio. Quod nõ habet principiũ, est ingenitum. Quod aũt est, non habet principium. Sic autẽ dicit. Nõ enim si quod genitum est habet principiũ, quod non genitum est nõ habet principium. vel potius, Quod non habet principium, non fuit genitum. ita enim fit cõsecutio in negationibus. Ingenitũ ergo fit ei id quod est, non enim habet principium.

Deinde hoc etiã est absurdũ existimare cuiuslibet rei esse principiũ, & nõ temporis, & generationis nõ absolutè, sed etiã alterationis, tanq̃ non repente & aceruatim fiat mutatio.

XXIX Postq̃ ostendisset nequaq̃ syllogisticè procedere connexionẽ, falsas esse arguit assumptiones, cõnexum reprehendens: nempe, id quod genitũ est habere principium,

A vt verum quidẽ poni in id quod fit in tpe, traduci aũt ad principium quod est in re: & ex nomine captiosum ac sophisticum fecisse argumentum. Cùm enim oportuisset eum qui sumpserat principiũ quod est in tpe, vt quod in sit rei cuicunq; quæ gignitur, de quo etiam loquebatur Melissus, seruare idem in demonstratione: is id quod in re est pro illo accepit, vt clarum est ex eo quod assumpserit, Quod non habet principium, id esse infinitum. Principium enim aliquod quidẽ dicitur tot modis quot causa. vt quod agit, & vnde motus, & id quod ex quo est, & materia, & vt forma, & ratio substãtiæ. ad hæc autem id cuius causa, & finis. Alio autẽ modo dicitur principium magnitudinis, quod etiã finem vocamus. & si quid quidem hoc habeat, id finitum esse dicimus. Si quid aũt positum fuerit id non habere, id dicimus infinitum. Et sic est punctus quidem principium lineę: linea aũt superficiei. ea verò solidi. Et partes quidẽ ordine primæ, vt cor, vel caput, vel radix. ea enim finiuntur. Alio autẽ modo dicitur principium, vniuscuiusque generationis quæ fit in tempore ipsum tempus, in quo primo cœpit fieri. quod ne definire quidem est facile, propterea ꝙ possit tempus diuidi in infinitum. Dicitur aũt aliĳs quoq; modis principium. nunc autem hi sufficiunt. Quod ergo ex more dicitur genitum, id omne, habet principium. ex tempore ex quo cœpit fieri. quod quidem est principium generationis. non quoduis autem habet id quod in re est. sed ea quidem quæ gignuntur in substantia, & eorum generatio quæ absoluta dicitur, propterea quod per se fiant, cùm ea quæ sunt in aliĳs prædicamentis, non dicantur absolutè fieri. Socrates enim ipse per se fit. Calidum autem non per se, sed corpus calidum & aer lucidus. Quę ergo fiunt in substantia: & eorum generatio, habent non solũ principium in tempore, sed etiam incipiũt à rei alicuius particula. vt animalium quidem principium ab vmbilico vel corde. plantarum autem, à radicibus. domus autẽ à fundamento. Quoniam autem etiam quæ alterantur dicuntur gigni aut fieri, & generatio quædam est etiã alteratio: fit enim calidum ex frigido, & albũ ex nigro: in his nõ verum est quicqd fit aut gignit̃ habere principiũ quod est in re. sed nonnullę ẽt aceruatim partes generatæ incipiunt alterari. vt se habent quę cõcrescunt. quorũ nõ ab aliqua parte incipit quæ fit per concretionẽ mutatio, sed simul vndiq; & aceruatim incipit. & oĩa p ipsam aceruatim ꝑficiunt, hoc vocabulo, Aceruatim, quod Græcè est, ἀθρόως, non significante idẽ quod, Absq; tpe, vt audĳt Porphyrius & conatur ꝓbare alterationem esse sine tpe. sed, simul in oĩbus partibus. Concretio enim et aeris illustratio, nõ fit absq; tempore, sed habet id principium quod est in tpe, hãc partem temporis. Omnibus ergo simul partibus hęc affectio euenit. vel quęlibet pars aceruatim alterat̃, cùm ea possit in infinitũ diuidi, & nõ in aliqua primum parte afficiat̃. vt ẽt ipse Aristoteles ostẽderet in libro. vĳ. huius operis, dicens. Neq; verò eius quod mutatũ est, est id prius quod mutatum est. Adhuc autẽ apertius hæc scripsit in vltimo libro. Similr autem ẽt in quacũq; alteratione. non enim si in infinitum diuidi põt quod alterat̃, ideo ẽt alteratio. sed aceruatim ac simul sæpe fit, quẽadmodum cõcretio. Theophrastus quoq; in decimo libro de motu videt̃ idẽ de hoc sentire. Sic autẽ dicit. De eo autem ꝙ moueatur id quod mouetur, & ꝙ motum sit id quod motum est, cõtingit vtiq; id posse dicere quod & in corporibus in alteratione, vt pote ꝙ non semper dimidium primum, sed nonnunq̃ ẽt aceruatim. Propter hæc oĩa videt̃ non rectè sumpsisse, Quicquid gignitur, habere principiũ quod in re est. Quare non vera est assumptio quæ dicit, Atqui id quod gignitur habet principiũ. Et ẽt propositio quæ fit per conuersionẽ, quæ dicit, Id quod nõ fit nõ habet principiũ: non solũ videt̃ peccasse in forma conuersionis, quæ fit ab antecedenti, sed videtur ẽt esse falsa, si quis rursus in re principium ceperit, sed non in tpe. Sol enim & luna & cœlum, & quæ

Principium quot modis dicatur.

Gñatio ab so luta q̃ dicat̃.

Alteratio est q̃dã gñatio.

Alteratio an habeat principium qđ est in re.

ἀθρόως. i. aceruatim. quid significet.

Cõcretio an fiat in tpe.

Illustratio aeris an fiat in tempore.

in cœlo sunt, & totus ipse mundus, etiam sint tẽpore ingenita, habent tñ principium quod est in re, eùm ipsa sint finita. Porrò aũt Parmenides quoq; cum ingenitũ pronũciat esse id quod est, id vndiq; à medio facit esse ęquale. Quod autẽ est huiusmodi, cùm sit finitum, habet principium quod in re est. Quare ambę sunt falsę propositiones. Ostensum est autẽ figurã quoq; esse eiusmodi quæ perperã ratiocinetur. Et hæc quidẽ præclarè contradixit Aristoteles, ei quod apparet occurrens. Sed qm̃ fuit vir sapiens Melissus, eius quoq; talem esse sententiã conjectantes, oportet eum ab ei intẽtatis criminibus liberare. Et q̃ nõ corporeum quidem id quod est acceperit, clarum est ex eo q; id esse ostẽdat immobile & quod diuidi non potest, cùm corpora euidentẽ motum & diuisionem prę se ferant. sed pro eo quidẽ quod est sensile & dimensionẽ suscipit, sumit id quod est genitum, queãdmodum Plato in Timęo, dicens. Genitus est. est enim aspectabilis, cõtrectabilis, & corpore præditus. Pro eo autẽ quod versaę in intelligentia & est partiũ expers: id quod est ingenitũ. sicut & hoc dicit Plato. Quid est quod semper est, nõ habet autem generationem? Cùm ergo dicit quod genitũ est habere principiũ, dicit id quod est sensile et quod habet dimensionẽ, vt quod finitum sit, habere principiũ & finem. non est enim corpus infinitũ. Quin etiam adiungit Eudemus q̃ ẽt si in paucis aliquibus alĳs genitis non sunt principia quæ in re sunt, sunt tñ in eo significato quod accipit Melissus. Sic autem scribit. Sed paucorum quidem nõ sunt fortasse principia: in quibus aũt sumit, esse consentaneũ est. Quocirca hoc quidẽ concedendum est: consideranda est autẽ consecutio. Cùm autem infert Melissus, Quod nõ genitum est, nõ habet principiũ: tunc dicit, Id quod verè est, est partiũ expers, & neq; habet principium, nec finẽ & ideo est infinitum. Et ita neutrũ ex pronũciatis falso sumptũ est. Etsi enim aceruatim fiat alteratio, maximè quidẽ etiam si oẽs partes alterantur: non omnis tñ simul fit alteratio, sed habet ipsa quoq; principium & finem. Deinde in alteratione quoq; id quod alteraę, nõ est albor, sed corpus per alborem. Corpus aũt habet principium & finẽ qui alteratur: & ita fit vt qui altereę. Porrò autẽ ingenitum in hoc significato verè dictum est non habere principiũ, vt quod careat dimensione, & sit expers partiũ. Cœlum enim & hic mundus multa eaq; præclara ac beata consecutus est ab eo qui genuit: fuit tamẽ corporis quoq; particeps. & ideo habet partes principium & finem. Quòd aũt ingenitum sit id quod est, ipse quoq; concedit Aristoteles, & ipsum decretũ, ipsiusq; decreti Melissi demõstrationem lubenter amplectens. Quinetiam Eudemus quoq; id quod est absolutè cõcedit esse ingenitũ, dicens. Quicqd enim est quod est, simul et aceruatim nõ fieri bene habet concedere, qm̃ fieri non põt vt id fiat ex eo quod nõ est. sed singillatim quidẽ multa & gigni & interire est cõsentaneum, idq; videmus. Et sic quidem verè sumptę sunt propositiones. Sed neq; cõuersio quæ fit in ĳs quæ sunt æqualia, prohibetur fieri ab antecedente. vt cùm dixerimus, Si homo est, est etiam aĩal prędirum rõne, mortale. Et si non est homo, ne est quidem aĩal præditum ratione mortale. Si ergo quod est genitũ, est ei ęquale, quod habet principium & finẽ, nihil refert ẽt ab antecedenti cõuertere. Æquale enim est, Id quod est ingenitũ ei quod nõ habet principium. Nec cœli & corporum vtiq; cœlestium exẽplum nobis amplius molestiã exhibet. ea enim sunt ingenita, non tanq; partium expertia, sed vt quę nõ facta sint à principio temporis. Prę terea aũt Melissus reprehẽditur, q̃ cùm multis modis dicatur principium, pro eo principio quod est in tpe, quod adest ei quod est genitum: id quod est in re acceperit, quod non adest ĳs quæ repẽte & aceruatim mutantur. Videtur autem ipse quoq; ante Aristotelem pulchrè cõsiderasse, q̃ quoduis corpus, etiã id quod est æternum, cùm sit finitum, habet finitã potestatem, & quod ad ipsum quidẽ attinet, semp

Genitũ & ingenitum quid apud Melissum significent.

Id qđ est absolute, est ingenitum.

Ingenitum qđo dicatur cœlũ & corpora cœlestia.

Corpus finitũ, licet ęternũ, habet finitã potestatem.

E est in fine tẽporis. sed ꝓpter semper nobilẽ eius qui producit curam & ꝓuidentiam: & in principio semper est, & est æternũ. Quare id quod in magnitudine habet principium & finẽ, habet ea etiã in tpe. & è contrario. Quod enim habet principium & finẽ tpis, non simul est vniuersum. Quocirca facit quidẽ demõstrationem à principio & fine qui est in tpe. Sic aũt principio & fine carens nõ esse dicit quod nõ est vniuersum, hoc est, quod nõ est simul totũ. quod adest ĳs quę sunt partium expertia & reuera infinita: ei autẽ quod est absolutè, vel maximę propriè. reuera enim vniuersum illud est. Hæc autẽ sic dicit Melissus. Et quod ergo nõ est genitum, est aũt, semper erat, & semper erit: & principium nõ habet, nec finẽ, sed est infinitũ. Si enim genitum eẽt, habuisset principium: gigni enim aliqñ cœpisset: & finẽ: genitum enim aliquãdo finĳsset. Si autẽ neq; cœpit neq; finĳt: & semp fuit, & semp erit, non habens principium, nec finẽ. non enim semp posse ꝑfici, qm̃ non est vniuersum, vtpote eo quod
F semper est, quod quidẽ ẽt totum est, repugnante ei quod est genitũ. Quòd aũt queãdmodum id quod aliqñ genitum est dicit esse finitum substantia, ita ẽt quod semp est dicit esse substantia infinitũ, planum fecit cùm dixit, Sed queãdmodum semp est, ita ẽt magnitudinẽ semper esse oportet infinitã. Magnitudinem autẽ dicit non eã quæ suscipit dimensionem. ipse enim ostendit id quod est nõ posse diuidi. Si enim diuisum est, inquit, id quod est, mouetur. si mouetur aũt non simul fuerit. Magnitudinẽ ergo dicit ipsam substãtię celsitatem & excellentiã. Quòd enim id quod est velit esse incorporeum, significauit dicens. Si quidẽ fuerit id quod est, oportet ipsum esse vnũ: vnum autem cùm sit, oportet ipsum corpus nõ habere.

Quinetiã deinceps ęterno cõiunxit infinitum in substãtia, dicens. Nihil autẽ quod habet principiũ & finem est æternum, nec infinitũ. Quare quod nõ habet, est infinitum. Ex infinito autem vnum collegit, ex eo q̃ si nõ sit vnum, in alio finietur. Hoc aũt reprehendit Eudemus,
G vt quod dicaę indefinitè, sic scribens. Si autem cõcesserit quispiam esse infinitũ id quod est: cur ẽt vnum erit? Non enim qm̃ plura sunt, inter se vtiq; finient. Videtur enim præteritum quoq; tempus finiri in pręsenti. Omni ergo ratione infinita non fuerint fortasse quæ plura sunt. in vtrisq; autem apparebit contingere. Oportet ergo definire quomodo infinita non fuerint si plura sint.

Id qđ semper est, substãtia est infinitũ.

Magnitudo quoq; significat excellentiã substãtię vt apud Melissum.

Præterea cur etiam [redacted] immobile si vnum? queãdmodum enim & pars quæ vna est, hæc aqua, mouetur in seipsa, cur non etiam vniuersum? Deinde alteratio cur non fuerit? XXIIII

XX Postq; ostendit Melissus infinitum ex eo q̃ neq; habeat principium nec finem, deinceps etiam ostendit esse immobile, vt ait Alexãder: Quòd id quod mouetur vel debeat moueri per plenum vel per vacuum: ita aũt ẽt aliud quid futurũ: & q̃ fieri non põt vt aliqd moueaę per plenum, & non põt esse vacuũ in ĳs quæ sunt: nihil enĩ esse
H vacuũ: & si sit, nõ futurũ amplius infinitũ id quod est. si enim esset, cùm possit in seipso trãsmoueri, clarum est q̃ seipso maius fuerit. nihil est aũt maius infinito. Hęc quidem sic dicit Alexãder his verbis, & q̃ eum qui est in loco motum solũ & alterationẽ auferente Melisso, sic facit interpretationẽ, propterea quod ab Aristotele dictũ est illud, DEINDE cur nõ fuerit alteratio? Mihi aũt videę concludens Melissus ea quæ de eo quod est dicta sunt, q̃ sit ingenitũ æternum & infinitum & vnum & simile, ex his etiã ab eo quod est auferre oẽs motus qui sunt in generatione. & primùm quidem ostendere, quod neq; vt quod interit, neq; vt quod augetur vel minuitur, neq; vt quod alteratur moueę id quod est, vel quod omnino mutatur: quod quidem fuerit cõe augmenti & alterationis: neq; enim æternũ, neq; infinitũ, neq; vnum, neq; simile fuerit, si hęc patiaę. Deinde q̃ neq; vacuum: Quod enim est vacuum, nõ est corporis. sed eo quod est vacuũ nihil est.

Id quod est nullos habet motus generationis.

Id qđ est non est vacuum.

est. Cũm autẽ prius sumpsisset q id quod est, plenũ est, & ostendisset non esse vacuũ, colligit q neq; moueri possit per locũ, neq; in alium præter se locũ, neq; est enim aliquid vacuũ eo quod est, in quod moueri possit. neq; in se ipsum. ex rariori enim densius fieri necesse est. Densum aũt & rarum nõ fuerit. Quod est enim rarum, habet aliquid vacuum. Vacuum aũt non est, neq; oĩno, neq; in se ipso maximè, propterea q plenũ est. Quòd aũt id quod est, plenum sit, ostẽdit ex eo q nihil in se capiat. Si enim caperet, esse aliquid vacuũ eius quod est. non esse aũt vacuum. Quod aũt non vt audi͂t Alexãder, sic processit demonstratio, ex eo q id quod mouetur debeat moueri vel per plenũ vel per vacuũ, sed quòd oporteat idipsum quod est esse plenũ, Eudemus quoq; significat, dicens. Immobile aũt quomodo, an quod plenũ? Plenum autẽ, quoniam quod est infinitum, nõ erit vacui particeps. Sed quoniam prisca quadã ea tamen decora oratione sed nõ obscura hęc scripsit Melissus, adijciantur hæc quoq; scripta antiqua, vt possint qui in ea incidunt exactiores esse iudices accommodatarum interpretationũ. Sic ergo dicit Melissus, quæ prius dicta sunt cõcludens, & ita quæ de motu dixit subiungens. Ita ergo est æternum & infinitũ & vnum & simile vniuersum. & neq; perierit, neq; maius euaserit, neq; transformari possit, neq; dolet, nec molestia afficitur. Si quid enim horum patiaĩ: non amplius vnũ fuerit. Si quid enim alterũ diuersum ue reddiĩ, necesse est id quod est nõ esse simile, sed perire quod prius erat, id aũt quod nõ erat fieri. Si itaq; pilo vno annis innumerabilibus vniuersum diuersum euaserit, interibit in vniuerso tẽpore. Sed neq; fieri potest vt transformetur. Mundus enim qui prius erat nõ peribit, neq; fit is qui nõ est. Quãdo aũt neq; quicquam accedit, neq; perit, neq; diuersum redditur, quo eorum quæ sunt fuerit aliquid transformatum? Si quid enim fieret diuersum, iam esset etiã transmutatum. Neq; dolet. neq; enĩ in vniuersum possit dolor cadere. affecta enim dolore res esse nequit. neq; æquales habet vires ei quod sanum est. nec simile fuerit si doleat. Abscedente enim vel accedẽte aliquo doleat necesse est, nec fuerit ampli⁹ simile. nec potuerit dolere quod sanum est. Perierit enim quod sanum est & id quod est. quod aũt non est, factum fuerit. Atq; de eo quod est molestia affici, eadem est ratio cum eo quod dolet. Neq; vacuum est aliquid. vacuum enim nihil est. non ergo fuerit quod nihil est. Neq; mouetur. nusquam enim potest secedere, sed plenũ est. Si enim esset vacuũ, secederet in vacuũ. At cũm non sit vacuum, non habet quò secedat. Densum aũt & rarum non fuerit. Quod enim rarum est ac subtile, fieri non potest vt sit æquale plenũ, ac id quod est densum. Sed iã quod rarum est fit eo quod est densum inanius. Id aũt quod est plenum & nõ plenum ex eo iudicandum est. Si quid enim capit uel admittit, non est plenum. Si aũt non capit neq; admittit, plenum est. Necesse est ergo esse plenum, si nõ sit vacuũ. Si ergo plenum est, non mouet̃. Hęc sunt quidẽ Melissi. Aristoteles aũt reprehẽdit. primum quidẽ, cur necesse est si vnũ est non moueri in loco, si quidẽ possunt etiam tota esse vnum, & eodẽ loco manentia, moueri † obsistentibus partibus, nõ egentia vacuo. quẽadmodum etiam hæc aqua in vno & eodẽ vase manens versatur. Quid ergo prohibet quominus vniuersum neq; locũ relinquens, nec apprehendens moueat̃, cũm quæ in eodẽ sunt partes moueant̃ altera alteri obsistẽte, quemadmodum tota sphęra cernit̃ moueri circa polos manentes, & axem. & quęlibet sphęra & conus & cylindrus. põt enim aliqd moueri in loco etiã locum loco nõ mutans, vt dictum est. Quẽadmodum aũt, inquit, pars aquę mouet̃ in seipsa, ita ẽt quid phibet vniuersum quod est. Quoniam aũt alterationẽ quoq; sustulit Melissus ex eo quod vnũ est, cur, inquit, nõ fuerit alteratio, q̃uis sit vnũ, si quidem fieri põt vt vnum idẽ manens in substãtia, aliàs aliã assumat qualitatẽ, vt pote frigidum ex calido factum, vel ex albo nigrum, vel ex sano ægrum. Videtur aũt breuitas orationis Aristotelis cã eẽ vt in multis locis fallant̃ interpretes. Cũm ipse enim dixisset, DEINDE cur nõ fuerit alteratio? } Alexander sic explicat, tanq; Melissus per id quod ostẽderit nõ posse id quod est moueri motu in loco, vndequaq; immobile de ipso prędicet. Hæc enim his verbis scripsit Alexãder. Quãuis Melissus ante motum in loco tollat alios, vt declarat prius exposita dictio. Tanq; aũt possit vnũ alterari & diuersum fieri, ẽt adhuc vno manente in substãtia, ita nũc occurrit Aristoteles, Vnũ, crasso modo vt solet, accipiens: dicimus enim vnũ & eundem manentem Socratem crure laborare & quiescere: cũm Melissus magis ppriè & nõ crasse vnũ acceperit, vt ostendunt & alia quæ dicta sunt, & hoc maximè. Si ergo pilo vno annis innumerabilibus diuersum factũ fuerit vniuersum, peribit in uniuerso tpe. tanq; oporteat, si vnũ sit, esse & simile & æternũ. Quare manens per oĩa non habuerit vbi nã sit susceptum mutationẽ. necesse enim est vt quod alteratur & fit quomodocũq; diuersum, ab vna affectione mutetur in aliã. In loco autẽ si moueat̃, circũactum vt aqua, si non sit vacuum, figuram rotundam habeat necesse est, vtpote sphęricã, conicam, vel cylindricã. Alię enim figurę circũactę aliàs alium locum cõprehendunt. Quod figuratum est aũt, finitum fuerit, & nõ infinitum. Sin autẽ cũm prius esset imobile, moueret̃ in eodem loco, necesse est aliqua parte densata vel rarefacta fieri principiũ motus. Omnino autẽ corporum motus est circumuolutio. Ostensum est aũt à Melisso id esse incorporeum.

Id quod est neq; per locũ, neq; in se ipsum moueri.

ἀντιπεριστάσει.

Vnũ, cũ totum possint eẽ vnum, loco põt moueri.

Manens in eodem loco potest moueri ꝑ partium antiperistasim.

Vnum pprię accipit Melissus.

Manẽs per oĩa nõ suscipit mutationem.

Quę figurę circũagant̃.

Atqui nec forma fieri põt vt vnum sit, præterquam eo ex quo. Ita autem vnum nonnulli etiam dicunt ex Physicis. illo autem modo nequaquã. Homo enim forma aliud est ab equo. & alterum alterius contrarium.

XXI

Postq; in ijs quę generaliter dixit de tribus significatis vnius definitis: nempe de eo quod est in continuitate, & de eo quod vnũ est vt quod diuidi nequeat, & de eo quod rõne vnũ est, ostẽdisset in nullo horum significatorũ posse vnũ esse id quod est: & ijs quę dicit Melissus occurrisset rõne, vt ego quidẽ puto, hoc dictum subiũgit, q oĩno fieri nõ possit vt forma vnum sit id quod est, præterq; eo ex quo. hoc est pterq; per cãm materialẽ. Per eã enim, ut exponit Alexãder, põt id quod est forma seu specie vnũ dici. quẽadmodum dixerunt etiam nõnulli ex Physicis, Thales quidem & Hippo dicentes aquã, Anaximenes verò aerem, Heraclitus aũt ignem. Hæc quidem quę sunt, ex eo vnum esse forma specie ue dicere, est absurdum. Si quis enim ea quę sunt sic vnum esse dixerit, quatenus ex aliquo vno & vno principio sunt genita: dixerit aliquid quod ẽt à Physicis dictum est. Ii enim ex quorũ sententia vnum est eorũ quę sunt principium, ex eorũ sententia oĩa vnum rõne fuerint: quatenus ex vno sunt, nõ aũt quatenus sunt. Cũm enĩ in hoc diuersas habeãt rõnes, quædã verò ẽt contrarias, quo fuerint inter se eadem quẽadmodum hõ & equus, vel aĩal rõne pditum, & expers rõnis, in materia quidem eadẽ fuerint, non aũt in forma aut specie: clarũ est q magis sit absurdũ eadẽ esse cõtraria q̃ eadem esse diuersa. Est aũt aduertendũ quidnã respiciẽs Alexãder, dicit posse dici vnũ esse forma quę est in materia. Num hoc nimis est violẽtum dicere, forma quæ est in materia. Est aũt melius dicere quòd fieri omnino nõ põt vt idẽ sit vnum forma seu specie. Sed siquidem possit, vnũ est accipiendũ in cõione, nempe in materia & ex eo in quo est aliqd, quẽadmodum nõnulli dicebãt ex Physicis. Quocirca subiunxit ẽt. HOMO enim forma aliud est ab equo: et alterũ alteri contrariũ } formã dicens per quã est vnũquodq;, sed nõ eo ex quo. Clarum est aũt q si quis ita dicit formã seu spẽm, cuius ẽt tradit̃ composita definitio, nõ admiserit Melissus formã esse id quod est. Sin aũt ita vt materię expertẽ & simplicissimã, fortasse admise-

Id quod est, potest dici esse unum forma ꝑ materiam.

Id quod est ꝑ forma simplex et materię expers.

rit. Ipse enĩ multa quoq; de eo ꝑdicat, nempe ingenitũ, imobile, infinitũ. Sed neq; sit vnũ vt id ex quo est aliqd et materiale dixerit Melissus nec Physici. Incorporeum enim dicit id quod est. neq; ex ea quę est ꝓpriè materia. Siquidem neq; admittere aliquid dicit id quod est, neq; in alium ornatum conuerti. Materia autẽ admittit, & in alium ornatum conuertitur. Est autem eo quod verè est nihil melius. Materia autem res est pessima.

Eo qđ vere est nihil est melius. Materia res est pessima.

XXV Porrò autem aduersus Parmenidem eadem est ratio orationum. & si quæ sint aliæ proprię. & solutio, partim quidẽ quòd falsa, partim autem quod non concludat.

XXII Et in opinione, & in cõfirmatione opinionis, alia quidem sunt cõia Parmenidi & Melisso, alia verò propria. cõia quidẽ in opinione, vnum, & id quod est, et quod est immobile. Propria autẽ, ꝙ Melissus quidẽ diceret esse infinitũ id quod est, Parmenides verò finitum. In confirmatione autẽ illis quidẽ rursus est cõe, ꝙ & interrogent minimè syllogisticè, & accipiant falsas ꝓpositiones. Proprium verò, ipsę ꝓpositiones quibus vterq; eorum vsus est. Non enim ambo demõstrationes fecerunt per eadẽ. & quæ aduersus eos quidẽ suscipit contradictio, partim quidẽ fiet eodẽ modo, partim aũt alio & alio. Quæ enim vniuersè ac generaliter de medio tollunt, ne sit vnum id quod est, ea similiter aduersus vtrũq; dicta sunt. quẽadmodum & ꝙ ab vtrisq; peccatũ est in oratione, & ꝙ ea falsa sumit. & ꝙ non concludit. etenim hoc quoq; cõtexo inductum est ad solutionẽ. Quęcunq; aũt dicunt aduersus proprias vtriusq; ꝓpositiones, ea vtriq; seorsum obijciuntur. Porrò aũt quatenus etiã in opinione dissident, altero quidẽ infinitũ, altero verò dicente finitũ id quod est, eo ipso esse quoq; diuersas necesse est cõtradictiones.

Falsa quidem, quatenus sumit id quod est dici absolutè, cùm dicatur multis modis.

XXIII Vt narrat Alexander, Theophrastus quidẽ sic exponit in primo historię naturalis. Quod est præter id quod est, nõ est. Quod non est, nihil est. Vnum est ergo quod est. Eudemus autem sic. Quod est præter id quod est, nõ est. sed ẽt vno modo dicit id quod est: Vnum est ergo id quod est. Hoc aũt an alicubi quidẽ adeò obscurè scripserit Eudemus, non possum dicere. In Physicis aũt hæc scribit de Parmenide, ex qbus põt colligi quod dictum est. Parmenides autẽ non videtur ostendere esse vnũ id quod est, nec si qs ei quidem cõcesserit vno modo dici id quod est, nisi quod de vnoquoq; prædicaĩ in eo quod qd est, quẽadmodum homo de hoĩbus, & in vnoquoq; datis rõnibus inerit in oĩbus vna & eadem ratio eius quod est, quẽadmodum aĩalis ratio in aĩalibus. Quẽadmodum aũt si quæcunq; sunt, pulchra sunt, & nihil accipi possit quod nõ sit pulchrũ, erunt quidẽ pulchra oĩa, non tñ est vnũ pulchrum, sed multa: erit quidẽ pulcher color, pulchrum studium, & quodcunq; aliud: Ita qdem ẽt ea quę sunt erunt oĩa, sed non vnũ, nec idẽ. aliud est enim aqua, aliud verò ignis. Parmenidem ergo mireĩ quispiam, qui secutus est rõnes indignas quę credanĩ, & ab eis deceptus est quæ nõdum declarata fuerant. Illud enim, multis modis aut multipliciter, nemo adhuc dixerat: sed Plato primus id ꝙ est duplex introduxit: neq; id quod est per se et per accidens. & ex his videĩ fuisse deceptus. Hæc autem cõsiderata sunt ex rõnibus & cõtradictionibus & ratiocinatione. nõ enim concedereĩ nisi videretur necessariũ. Priores aũt ostendebant citra vllã demonstrationem. Et cum huc usq; de Parmenide quæ dixit deduxisset, trãsit ad Anaxagoram. Porrò autẽ ipse quoq; Porphyrius, partim quidẽ, vt puto, ex versibus Parmenidis, partim autẽ ex Aristotele, & ex ijs quæ ꝓbabiliter dixerit quispiam, volens exponere opinionẽ Parmenidis, hæc scribit. Ita autẽ se habent verba eius. Si quid est præter id quod est album, id album nõ est. Si quid est præter illud quod bonũ est, illud non est bonũ. & si quid est pręter id quod est, illud nõ est id quod est. Quod aũt non est, nihil est. Quod est ergo id quod est, solum est. Vnum est ergo id quod est. etenim si nõ est vnum, sed plura sunt ea quæ sunt: vel eo quod sint alterum ab altero differet: vel eo quod nõ sint. Sed neq; in eo quod sint differẽt. In eo ipso enim ꝙ sunt sunt similia. & quæ sunt similia, quatenus sunt similia, minimè sunt differentia, nec sunt alia. Quæ autẽ non sunt alia, vnũ sunt. Nec eo ꝙ non sunt. Ea enim quæ differunt, prius esse oportet. Quę aũt non sunt, alterum ab altero nõ differunt. Si ergo, inquit, ea quæ plura ponuntur: neq; eo ꝙ sint, neq; eo ꝙ non sint, differre, & diuersa alterũ ab altero esse possint, clarum est fore vt oĩa vnum sint, idq; ingenitũ, & in quod non cadit interitus. Aristoteles autẽ in ijs quæ consequuntur videtur sic quodãmodo meminisse eius quod dicit Parmenides. Si vnum significat id quod est, & fieri nõ potest vt sit simul contradictio, non erit nihil quod non est. Eadem est autẽ eius sententia quæ priorum. Si vnum enim significat id quod est, id quod pręter illud non est, etiã nihil est. & si non est simul contradictio, vt idem simul sit & non sit, scilicet id quod est præter id quod est, erit id quod nõ est. & quod non est, nihil est. Si quis autem cupit audire ipsum Parmenidem dicentem has ꝓpositiones, eam quidem quæ dicit præter id quod est non esse id quod est, & nihil esse: quæ est eadẽ cum ea quæ dicit id quod est vno modo dici, inueniet in illis versibus.

Vnũ esse nõ satis probat Parmenides.

Veteres nõ vtebãtur distinctionibus. Duplex primus inuenit Plato.

Veteres philosophi ostẽdebant citra demõstrationem.

Vnũ esse oĩa quo probet Parmenides

E

F

Id quod est præter id quod est, non est.

Qui sit & vt non sit non esse, est semita trita
Suadelæ. illius sequitur vestigia verum.
Qui verò non sit, non esseq; oporteat, ipsam
Ipse viam dico quæ non scrutabilis vlli est.
Nanq; id quod non est tu non cognoueris vnquam.
Non etenim fieri possit, neq; dixeris.

Quòd autem contradictio non simul vera sit, dicit in illis versibus, quibus reprehendit illos qui quę repugnant simul colligunt. Cùm enim dixisset,

Cõtradictio nõ est simul vera.

G

Esse etenim est, nihil haud esse est. hęc dicere iussi.
Hanc ce viam primam prohibe tu inquirere menti,
subiungit.
Deinde & ab hac qua hoĩes qui nil nouere pererrant
Ancipites, nãq; errabundam in pectore mentem
Dirigit in certa euentus dubitatio. surdi,
Cęci, & mirantes genera indiscreta, feruntur,
Quis esse & non esse idem illis esse putatum est,
Et non idem. illis viaq; est contraria cunctis.

Huius aũt orationis Aristoteles quidem propositiones primum falsas ostẽdit: deinde eas nequaq; cõcludere syllogisticè. Et falsas quidẽ esse dicit, ꝙ id quod est vno modo accipiat, cùm id dicaĩ multis modis, quot scilicet ostẽsum est dici in prædicamẽtis. Hoc enim, Si quid est præter id quod est, illud nõ est id quod est, si vno modo diceretur id quod est, forte rectè diceretĩ. in ijs aũt quę multis modis dicunĩ non itidẽ. vt, verbi gratia, si qs dicat, Si qd est præter cancrum, illud nõ est cancer. Interrogabimus enim ꝑter quem cancrũ. Præter aquatilẽ enim cancrum est cancer coelestis, vel est cancer fabri ferrarij. Quinetiam ꝑter coelestẽ nihil vetat quominus sit alia cancri species. Similiter ẽt si qd est præter id quod est, vt videlicet pręter substãtiam, illud nõ est quidẽ substantia: nihil aũt vetat quominus sit qualitas vel quãtitas. & si qd est præter qualitatẽ non est qualitas, substãtia quidem certè fuerit vel quãtitas. et sic nihil ꝓhibet quominus multa sint quę sunt, & ipsum ẽt quod est nõ sit id quod est. nec sint repugnantia. Socrates enim homo est, equus autẽ non est. & substãtia quidẽ, non est aũt qualitas. Quanq; ẽt alioqui falsa est assumptio. Illud enim, si quid est ꝑter id quod est, nõ est id quod est } est eorũ qui dant simul esse aliqd, & non esse. Hoc autẽ est absurdũ in eo quod per se dicĩ. Si quis autẽ ita primã proferat propositionẽ, tanquam id quod est dicatur multis modis, ipsa quidem erit vera. Quæ autem eam deinceps cõsequitur, nõ est vtiq; vera,

Id qđ est dicitur multis modis.

H

quæ

quę dicit, Id quod non est nihil est. Perinde enim est ac si dicatur, Pręter substantiam nihil est, etsi multa sint. Ita ergo ꝓpositiones quę sunt ex sententia Theophrasti, falsæ esse conuincuntur. Ita ẽt probaẽ eas non concludere, qm̃ cùm quæ consequenter quidẽ inferebatur cõclusio esset, Quod est præter id quod est nihil est, is intulerit, Ergo id quod est vnũ est. Porrò autẽ etiam siquis posuerit vno modo dici id quod ẽ vt meminit Eudemus, sic quoq; falsum sumit. Non est enim vno modo id quod est, siquidẽ est decẽ modis. Deinde ne sic quidem cõcludit vnũ esse id quod est. Quinetiã siquis posuerit nihil esse pręter substantiã, nihil vetat quominus sint solę quidẽ substantiæ, eę verò multę. quẽadmodum significauit Eudemus per hoc quod dixit. Nec si quis ei concesserit vno modo dici id quod est. Quod aũt deinceps sequiẽ, Quemadmodũ enim si quęcũq; sunt, pulchra essent, & nihil sumi possit quod nõ sit pulchrũ, erunt quidem pulchra oĩa, nõ est tñ vnum pulchrum sed multa, hic enim color erit pulcher, hoc studiũ, & quodcũq; aliud, hoc ipsum aũt in albo ostẽdit Aristoteles: Ita vtiq; oĩa erunt ea quæ sunt, nõ autem vnum & idẽ: & falsa est illatio quæ dicit, Vnum est ergo id quod est }- & quę nõ est collecta ex ĳs quę sunt posita. Etsi enim vno sit modo id quod est, nõ est iam vnum id quod est. vno enim modo diciẽ & genere & specie. vtroque aũt modo multa. & eueniet quod ab Eudemo dictũ est in exẽplo de pulchro, ꝙ erunt quidẽ pulchra oĩa, non tñ vnum pulchrum numero. quę enim rõne vnum sunt, nõ iam numero quoq; vnũ sunt. Eadem aũt collegit Aristoteles in albo. Si quis aũt dicat eum non collegisse idẽ esse numero, sed specie vel genere, is eo ipso fatetur se dicere ea quæ sunt multa esse numero. Quæ autem genere vnum sunt, ratione quoq; multa sunt. Si autem vnum sic dicunt esse id quod est, quomodo dicent amplius id esse immobile, propterea ꝙ sit vnum?

Non concludit autem, qm̃ si alba sola sumpta fuerint, albo vnũ significante, nihilo secius multa sunt alba, & non vnum. Neq; enim cõtinuitate vnum erit quod albũ est. neq; ratione. aliud enim erit esse album etiã ab eo qui susceperit. & nihil erit præter id quod est album separabile. Non enim quatenus est separabile, sed quòd sit aliud esse album & id in quo est. Sed hoc vtiq; non vidit Parmenides.

XXIIII Etiam si quis, inquit, ei concesserit, id quod est nõ dici multis modis, sed vno solũ modo, vt sit vera propositio quę dicit, Quod est pręter id quod est, nõ est id quod est, id quod est autẽ vnum significet: ne sic quidẽ vnum esse numero, colligiẽ esse id quod est. Quod colligitur enim est, ꝙ præter id quod est, nihil est, vel nõ est vnũ. Si quis aũt velit colligere id quod cum eo conuertiẽ, vt quod sit cõsequens ei quod colligitur: quod quidẽ videtur facere Parmenides, qm̃quidem conuersio fit cum oppositione: quod colligiẽ erit, Vnum est ergo id quod est. Si enim

D consecutio esset, Id quod est pręter id quod est: hoc est, quod non est, nõ vnum est: fit ex cõuersione, vnũ est ergo quod est. quod est aliud quã id quod est vnum est, vel vnũ est id quod est. Ipse aũt in albo ostendit minimè concludere, nunc quidem vt accidens accipiens id quod est, paulo post aũt vt substantiam, & in vtroq; ostendens nõ posse vnũ esse id quod est. Si enim solũ esset albũ, et nihil aliud: ita vt quicquid est præter albũ, non sit id quod est: & quod nõ est id quod est, nihil: ne sic quidẽ ostendiẽ album esse vnũ numero. sed si quidẽ sunt, sunt genere vel specie, quod est ẽt multa. Quòd aũt non sit vnũ numero, ostendit, in memoriã reuocans prius sumptã vnius diuisionẽ. Si esset enim vnũ numero, vel futurũ esset vnum vt continuũ, vel vt quod diuidi nõ posset, vel vt quod ratione idem est. Sed neq; esse continuum necesse est, possunt enim esse multa & discreta alba, his positis, ꝓpositio

A nibus. Neq; enim cõtinuitate vnũ est album, nix, & cygnus, & cerusa, sed sunt diuisa. Quanq̃ etiã siquis ipsum concesserit continuũ: quod continuũ est multa esse ostensum est per diuisionem. & alioqui ẽt si concedaẽ id quod est albũ esse cõtinuũ, non erit vnum rõne. Si vnũquodq; enim ex albis seorsum sumaẽ, diuiditur & in subiectum, quod particeps alboris sit album, & in colorẽ ipsum cuius est particeps. etenim hic quoq; albũ dicitur, & esse album, & species alboris. & erit propria vtriusque ratio. illius quidẽ, vt subiecti: vt, verbi gratia, oloris, ꝙ scilicet sit aĩal præditum albore: huius autem, vt in subiecto vel de subiecto. vtroq; enim modo ab eo dicitur accidens, ꝙ sit scilicet color qui visum disgregat. Quare multa erunt alba, etiam si vera maneat ꝓpositio quæ dicit, Præter album nihil est. Alia est enim vtriusq; ratio, etiam si ambo dicantur alba. Neq; perturbari oportet, ne cogamur, aliud rõne esse dicentes accidens à subiecto, dare ei substantiam à subiecto separabilem. Neq; enim necesse est

B quorũ est alia ratio, ea etiam in substantia esse à se muicẽ separata. Etenim quæ simul constant, sibi habent conuenientes inter se rõnes, & conuenientes sustentaculum animæ suscipiunt, vt superficies & corpus. Neq; enim quatenus est separabile, ideo habet cõuenientem rationem. Hoc autẽ, inquit, non vtiq; viderat Parmenides, ꝙ fieri possit vt quę sunt vnum substantia, habeant diuersas rationes, & idcirco multa sint. neq; erat mirãdum rationũ regulas tunc nondum fuisse distinctas, sed cùm ex rebus ipsis postea deprehensæ essent, fuisse editas, vt quę conferant vt omnia tractentur exactius, sicut etiam testatur Eudemus, dicens. Parmenidem itaq; miretur quispiam qui secutus est rõnes quę nõ sunt dignæ quibus credaẽ, & ab eis deceptus est quæ nõdum tunc declarata fuerãt. neq; enim id quod multis modis diciẽ vllus dixerat, sed id quod est duplex, primum Plato introduxit. neque id quod est per se & quod per accidens. videtur autẽ ab his fuisse deceptus. Hæc aũt considerata sunt ex rationibus

C & cõtradictionibus, & etiã ratiocinandi ratio. non enim cõcedebatur, nisi videreẽ necessariũ. Illi aũt prius ostendebant absq; demonstratione. Propter eam autẽ quę est in his ignorationẽ, etiam qui Megarici vocati sunt Philosophi, cùm tanq̃ euidẽtem sumpsissent ꝓpositionẽ, ꝙ quorum alię sunt rõnes, ea sint alia: & quę sunt alia, posse à se inuicem separari, videbãtur ostendere esse vnũquenq; à seipso separatum. Quoniam enim alia quidem est Socratis Musici ratio, alia verò Socratis albi, fuerit etiam ipse Socrates à seipso separatus. clarum est enim ꝙ si spectetur quidem subiectum, per quod est etiam Socrates, idem est. si verò spectentur accidentia, alius. quẽadmodum vnum & multa, si aliud & aliud cõsideretur.

Atqui ꝙ Parmenides hanc differentiam minimè omnium ignoraret, clarum est, siquidem vnum dicens, hæc de ipso prędicat. Totum enim est, vnigenum, quietum, ingenitum, & immobile, & æternũ, & quod diuidi non potest, & alia innumerabilia, quę propter minimè secretam eorum quæ de eo prædicantur illic vnionem, erant

D vnum oĩa, vt quod sit causa omnium quæ post ipsum discreta sunt. à quibus discreta prædicamenta in illud referimus. Cæterum ipsam quidem certè regulam nusquã protulit Parmenides. Antiquorum enim breuitati minimè conueniebat regularum traditio. Sed voluit quidẽ etiam paulo quodãmodo violentius ostendere Aristoteles etiam in eo quod est idem substantia, vtpote in albo corpore, ostẽdere, ꝙ album multa sit ratione, & quod sit vt subiectum, & quod sit vt in subiecto. Atqui eorũ ne idem quidẽ est nomen. Subiectum enim non est album, neq; per se dicitur, nisi cùm fuerit sumptum cum albore. Quare siquidẽ est idem nomẽ in diuersis rationibus, nõ eiꝰ quod est in subiecto, et subiecti, sed vtriusq; simul qm̃ & quod est particeps album esse dicemus eum participatione, & ipsum colorem qui participatur: apud eum qui accuratè & exquisitè loquitur, ne erit quidem idem

Quę sũt vnũ substãtia, habẽt diuersas rõnes. & iõ multa sunt.

Distinctiões ignorabant veteres Philosophi.

Duplex ens primus Plato.

Veteres philosophi ostẽdebãt absq; demõstratione.

Vnum cã est oium q̃ post ipsum discreta sunt.

In eo quod ẽ idẽ substãtia non esse multa ratione.

eorum nomen. siquidem illud quidem est albũ, hoc verò albor. & illud quidẽ qualitate prǫditũ, hoc verò est qualitas. Quocirca alborem quidẽ definimus colorẽ qui visum segregat. Album verò, corpus quod est particeps alboris. Hæc itaq;, vt est verisimile, cùm vidisset Eudemus, nõ laborauit vt in eo quod vnũ est substãtia, ostenderet rationum drĩam, sed à cõi quodã, nempe pulchro, fecit demonstrationẽ, quod conuenit multis quǫ in rõne differũt. vt id quod rursus vnũ videſ esse in cõione, multa sit per rões. Sic aũt scribit. Queadmodum autẽ si oĩa quǫ sunt essent pulchra, & nihil liceret accipere quod nõ sit pulchrum, pulchra quidẽ erunt oĩa, non tñ vnum pulchrum, sed multa. Hic enim color est pulcher: & hoc studium. & quodcũq; aliud: Ita ẽt erunt quidem oĩa ea quæ sunt, sed nõ vnum, nec idẽ. aliud enim est aqua. aliud verò ignis. Fortasse aũt hunc modũ demonstrationis renuit Aristoteles, qm̃ si tanq̃ cõe vnũ posuisset id quod est, siue vt genus, siue vt speciẽ, siue vt vocẽ æquiuocã, ꝓtinus multa ẽt fuissent introducta. quod enim cõe est, pluriũ sit cõe necesse est. Quocirca ẽt cùm vt vnũ numero posuisset, quãdoquidẽ quod hoc modo vnũ est, vel est vt vnũ continuũ, vel vt idẽ rõne, vel vt quod diuidi non potest: ostendit ꝙ neq; vt cõtinuum, neq; vt quod rõne, idem est. Quod aũt vnum est vt quod diuidi non põt, id tanq̃ euidenter absurdum prǫtermisit corrigere, vtpote quod corporeũ esse sinẽ positũ sit id quod nequit diuidi.

XXVI Necesse est autem ijs qui dicunt vnum esse id quod est, sumere, non solũ vnum significare id quod est, de quo prǫdicatum fuerit, sed & id qđ est, & quod vnum est. accidens enim diciſ de aliquo subiecto. Quare nõ erit cui id quod est accidat. erit enim aliud ab eo quod est. Erit ergo aliqd non id quod est. non erit autẽ aliud quod sit q̃ id quod est. Ipsi autem non aderit vt sit id qđ est, nisi multa significet id quod est. ita vt sit vnũquodq; aliqd. Sed ponitur id quod est vnũ

XXVII significare. Si ergo id quod est nulli accidit, sed illi potius aliqd: id quod significat id quod est, est id quod est, vel non id quod est. Si enim id quod est erit ipsum quoq; albũ: album aũt esse non est id quod est; neq; enim fieri põt vt id qđ est ei accidat: nihil enim est quod est, quod quidẽ non sit id quod est: Non est ergo quod albũ est id quod est. non sic aũt queadmodum aliqd quod nõ est, sed oĩno ne erit quidẽ id quod est. Id ergo quod est est id quod nõ est. Verum est enim dicere ꝙ id quod est, album est. Hoc autẽ significauit id quod nõ est. Quare si etiã albũ significat id qđ est, plura ergo significat id qđ est.

XXV Possunt & quæ proximè dicta sunt, & hæc, nõ solum dici aduersus Parmenidem, sed etiã aduersus Melissum. Quoniam enim eorũ quæ sunt, alia quidem sunt vt accidentia, alia verò vt subiecta, quibus accidẽtia accidunt, & ea nõ solum non sunt inter se eadẽ, sed etiam quodam modo subcontraria, nempe id quod per se constat, & id quod id quod sit habet in alio: necesse est alterum ex his dicere id quod est, vel accidens, vel quod ei subijcitur. quocirca etiam incipiens contra eos dicere, Principium autem est, inquit, omnium cõuenientissimum, qm̃ multis modis dicitur id quod est, quomodo dicunt ij qui dicunt vnum esse oĩa. vtrum omnia substantiam, an quantitatem, aut qualitatem. Cùm ergo prius per album posuisset naturam accidentis esse id quod est, ostendit per ipsam positionem fieri nõ posse vt vnum sit id quod est. Quorum enim sunt aliæ rationes, ea quoq; sunt inter se alia, et nõ vnum, sed multa. Alia est aũt ratio accidentis, & eius cui id accidit. etiã si alterum ab altero nequeat separari. Oportet autẽ etiam esse subiectum, si futurum sit accidens: talis est enim eius natura. Si ambo aũt sint, non est vnum id quod est. Et hoc quidẽ prius fuit ostensum.

Nunc aũt hanc quoq; adijcit eius demonstrationem. Si enim est accidens id quod est, illud cui hoc accidit, simul erit id quod est & id quod non est. Quatenus enĩ accidit ei id quod est, quod est aliud ab eo quod est, est id quod non est. Accidens enim solum esset id quod est. Rursus autẽ quatenus ei accidit id quod est, idcirco est id quod est. Quod enim alicui subijcitur, eius quod ei accidit prædicationem, vel ǫquiuocè, vel denominatiuè suscipit. Et ideo cui album accidit, id album esse dicimus. Quocirca etiã cui id quod est accidit, illud erit. Erit ergo simul aliquid id quod est & id quod non est, subiectum scilicet. quod est absurdũ. Non potest ergo accidens dici id quod est. Simul aũt etiam absurdum esset viros præclaros insimulare, ꝙ nescirent accidens vnà quoq; secum trahere aliquid aliud cui accidit. Ponendũ est ergo ipsos id quod est vnum dicere, quod est propriè & est maximè, & vt Plato quidem dixerit, ipsum id quod per se est, Aristoteles autem, id quod quidem est: id enim apud eum significat id quod est propriè & est maximè: quod quidẽ existimat substantiã, vt quǫ per se consistat, & alijs vt sint causa sit. Neq; ergo consentaneum est eos id quod est dicere vt accidens, neq; id quod vnũ est: sed et id quod est quod quidem est, & vnum, quod quidẽ vnum est: & vtrũq; simul, cui esse est eiusmodi, quod nõ alicui alij accidat, sed ipsum per se cõsistat. Adrastus autem volens id quod quidẽ est declarare, extra quidem ꝓposita paululum progressus est. Cùm sint autem vtilia quǫ ab ipso dicta sunt, quorũ etiam meminit Porphyrius, melius existimo ea nõ prǫtermittere. Dicit autẽ ex rebus oĩbus alias quidẽ esse subiecta, alias verò ijs in esse in ipsis subiectis. & propriè quidem subijci vnamquanq; ex primis substantijs, queadmodum quempiam hominẽ, vt, verbi gratia, Socratẽ, vel hunc lapidem. cõmunius autẽ, quicquid habet à natura insitum, vt alterũ de eo prædicetur. Hoc enim quidpiam albũ, & hǫc quæpiam grãmatica, per se quidẽ pusquã subijciunt, sed est illud quidẽ in hoc corpore. hæc verò in hac anima. & tñ ipsa quoq; habent rõnem subiectorum, qñ de corpore quidẽ album vel colorẽ prædicamus: de aĩa verò grammaticam, vel absolutè scientiam.

Cǫterum ex oĩbus quæ dicunſ de aliquibus, alia quidẽ vt propria & per se prædicantur de subiectis. Alia verò quodãmodo extrinsecus, & vt accidẽtia. Per se quidem & propriè, quæ quid sit & substantiã subiectorum significant. vt definitiones, & quæcũq; eorum cõplent substãtiam, & assumunſ in definitionibus. queadmodum genera & differentiæ, quinetiã ipsǫ species & ꝓpria, & ea quǫ solis noĩbus differunt, sicut in polyonimis, hoc est in ijs quæ multa habent noĩa. In his enim oĩbus vnumquodq; ipsum de seipso quodãmodo prædicatur. & fit vniuoca eius prædicatio, subiecto suscipiente nomẽ & definitionem eius quod prǫdicatur: vt sit & dicatur subiectum id ipsum quod prǫdicatũ. Socrates enim dicitur aĩal prǫditum rõne, mortale: & id, quod aĩal præditum rõne mortale, diciſ. Et rursus Socrates appellaſ aĩal. & est id quod aĩal, & id quod rõne præditum. & homo, & id quod homo est. & similiter albũ, vt huius cygni album, albũ dicitur, et id quod albũ dicitur. & color qui visum disgregat, & id quod est color qui visum disgregat. Sin autẽ album prædicatũ fuerit de aliquo alio vt accidens, & more accidentis, sicut albũ de veste, hoc diceſ quidem albũ, sed nõ vtiq; id etiã quod albũ. neq; enim ipsum esse dixerit colorem qui visum disgregat. Similiter aũt nec in vllo alio eorũ quæ more accidentis prædicanſ, licet etiã prǫdicare id quod est. Accidit enim Socrati esse simum, & sedere, vel disserere, & alia plura. Sed diciſ quidem simus Socrates, non autem dicitur simitas, nec id quod simitas. Non

est enim

Accidẽs nõ est id qđ est.

Ipsum id qđ per se est.

Ipsum quod quidem est.

Subiectũ quasi propriè.

Prǫdicantur quędã de subiectis vt propria & per se. Definitiões Genera Species Differentię Polyonima

In his quǫ propriè & per se prǫdicanſ subiectum & et dicitur id ipsum quod prǫdicatum.

est enim Socrates in naso concauitas. & grãmaticus quidem fortasse dicit, sed minimè suscipit definitionẽ grammaticę. Accidẽtis enim definitionem subiectum nunq̃ suscipit, neq; id esse dicit quod accidens. Aduertẽdum est autem, vt existimo, num quemadmodum id quod est particeps accidentis, non est id quod accidens, quandoquidem Grãmaticus non est id quod Grãmatica: ita etiã quod est particeps differentię non est id quod differẽtia. Rationis enim particeps non est idem quod rõnis participatio. & in summa quod denominatiuè dicit non est illud à quo denominatũ est. Homo quidẽ est id quod animal, quandoquidẽ non dicit denominatiuè. Ex accidẽtibus aũt, inquit, alia quidẽ semper adsunt ijs quorũ sunt accidentia: quemadmodum simum & varum: Alia verò quãq; quidẽ adsunt, quãq; verò non. quẽadmodum dormire vel deambulare, & quæcunq; contingit eidẽ aliquã quidem adesse, aliquã verò non. Nullius aũt eorum quę accidunt suscipit definitionẽ subiectum. Sed neq; in definitione subiectorũ assumitur aliqd ex accidentibus. Vnde nec dicit subiectum id quod accidens: neq; enim dicitur nasus id quod simitas: neq; Socrates id quod disserere. In eorum aũt quæ semper accidunt definitionibus assumit subiectum. quẽadmodum in simitatis definitiõe, nasus, & in varicũ definitione crura. Dicitur enim simitas quidem, concauitas in naso. Varix aũt, concauitas in cruribus. sed neq; tñ in his idẽ est subiectum quod prædicatũ, neq; prædicatũ quod subiectum. Præterea aũt sunt hęc quoq; definienda, q; in summa quidẽ quęuis oratio componitur ex aliquibus partibus, nempe nõibus & verbis. in hac enim, Socrates disserit } eius partes sũt, Socrates & disserit. Similiter & ratio eius quod est esse & substantiæ. ea enim cõpletur ex genere & differentijs. & in tota quidẽ vnaquaq; rõne partes eius, & earum rursus rationes, hoc est, definitiones, cõprehenduntur & assumunt. In partibus autẽ, & earum definitionibus, totorũ definitiones nequaq̃. quẽadmodum in definitione hominis, dico autẽ, Animali rõnis participe mortali, vel pedestri bipede (hanc enim ponit Aristoteles rõnem hoĩs vt q; Plato eum sic definierit) inest et aĩalis ratio & bipedis. & similiter in alijs. In aĩali autem, vel in bipede, vel in eorũ definitionibus, non inest, nec assumit definitio hominis: Similiter aũt est oratio, sed non definitiua, quæ dicit, Socrates ambulat. & in tota quidem hac oratione, est & Socratis ratio, & ratio ambulandi. In vtroq; aũt eorum nõ est totius ratio. His definitis, clarũ est q; si vnum est id quod est, vt dicit Parmenides, nihil erit aliud cui hoc accidat. sed de quo prædicatũ fuerit, necesse est id statim & dici id quod est & quod vnũ est, vtpote q; idipsum quod est, prædicet de seipso. Si enim non sic, sed vt accidens de aliquo alio prędicabitur id quod est, erit illud aliqd aliud ab eo quod est. & ideo simul & id quod nõ est, et id quod est. quod quidem est absurdum. vt enim sit aliquid et idẽ non sit fieri minimè potest. Quare si vnũ est id quod est & erit id quod est, & nulli alij accidet. Non erit enim id quod est illud cui acciderit, siquidẽ est aliud ab eo quod est: nisi sic multa sunt ea quæ sunt, vt sit etiã aliquid aliud præter id quod est, quẽadmodum præter substantiã accidens. Sed ponitur ab eis vnum significare id quod est: restat ergo vt magis substantia, & subiectum accidenti sit propriè id quod est, siquidem non est accidẽs: hoc enim est magis cõsentaneum. Quod enim alijs etiam causa est vt sit, hoc maximè fuerit id quod est: eiusmodi autem est substantia. Omnia enim alia vel de subiecto dicunt, substantia, vel sunt in ipsa vt in subiecto, sicut in prædicamẽtis didicimus. Sed etiam vnum est quæ sola est propriè substantia. vnũquodq; enim aliorum vocatur per accidens, q; hæc vna sit substantia cui accidant. Sed etiam vt substantia sit, fieri non potest. Si enim id quod est, ppriè, quod dicimus id quod quidẽ est, nulli alij accidit, sed illi aliquid aliud accidit, si quidẽ est subiectum: cur id quod est, magis significat id quod quidem est, quã id quod nõ

Accidentis definitionem subiectũ non quã suscipit.

Accidentia aliqua semper adsũt, aliqua vero aliqñ.

In definitiõe subiecti non sumitur accidens.

In definitiõe verò q semp adsunt accidentiũ subiectũ assumit.

In tota rõne insunt ptes, & earum definitiones.

In partibus & earum definitionibus nõ insunt definitiones totorũ.

In quod est & qd vnum est prędicat de seipso.

Vnũ est substantia.

Vnũ non est substantia.

A est: si enim solum subiectum & id quod quidẽ est, est id quod est, id quod ei accidit: nõ erit id quod est: vt, verbi gratia, album. Si ergo id quod quidem est, etiam album est, propterea q; album ei acciderit, quod autẽ ei accidit album, quo album esse dicimus, hoc est albor, non est id quod est, non aliquid quod non est, sed absolutè id quod non est: nihil enim est quod est, quod non sit id quod quidem est: ergo & quod est particeps & cui accidit, absolutè non erit id quod est. Cui enim id quod non est accidit, est id quod non est. quẽadmodum cui id quod est accidit est id quod est. Ergo & substantia, seu id quidẽ quod est, absolutè nõ erit id quod est, & idẽ est & propriè id quod est, & propriè id quod non est. Quod enim subiecto accidit, si accidens esset id quod quidẽ est: dico aũt simul esse & non esse: hoc ipsum accidit ei quod quidem est si subiectum positum fuerit. nisi q; illi quidẽ subiecto inest esse propter accidens, nõ esse aũt propter se: huic aũt contrà, quandoquidem id quod quidẽ est, est hic quidem subie-B ctum, illic verò sumptum est accidens. Si ergo hæc planè fieri non possunt, & est id quod est id quod quidẽ est, vt positum est, necesse est etiam id quod ei accidit esse id quod est, & id quod quidẽ est: si nihil est aliud præter id quod quidem est. Quare plura significat id quod est, & non est vtiq; vnum id quod est, sed ea etiam quæ substantiæ accidunt. Et mihi videtur Aristoteles per hæc velle ostẽdere Parmenidi, q; cùm velit tollere id quod nõ est, & ideo ponat vnum id quod est, quãdoquidem id quod est præter id quod est, nihil est. nõ solum per positionem introducit aliquid quod non est, sed ostẽdit id ipsum etiã quod est, nõ esse id quod est. Et hoc quidem iam etiam ostensum est à Platone in Sophista: & q; id quidẽ quod est vnum est, multa autem nõ est. neq; enim motus, neq; status, neq; alia sunt genera id quod est. Aristoteles aũt, q; ijs qui dicunt vnum esse id quod est, non solùm ostendetur esse id quod est non aliquid quod non est, sed absolutè id quod non est. In dictione aũt magna obscuritate C vsus est, q; cùm ipse id quod est posuerit substantiam, rursus ostendat non esse accidens, in eo q; dicit, ACCIDENS enim } & in ijs quæ sequuntur.

Vnũ non est motus, nec status, nec alia genera.

Neq; ergo habebit magnitudinẽ id quod est, siquidẽ id quod est, est id quod quidem est. vtrique enim aliud est esse partium. XXVIII

Deinceps q; neq; finitum vel infinitum oporteat dicere id vnum quod est, simul ostendit, & Parmenidem & Melissum respiciens. Si enim vnum est, inquit, id quod est, ne habebit quidẽ magnitudinẽ. Quod aũt non habet magnitudinẽ, non erit scilicet finitum, nec infinitũ. Parmenides aũt videtur hinc & magnitudinem de eo prędicare, & q; totum sit & partes habeat, dicens, XXVI

Vndiq; tornati moli est quod persimile orbis,
A medioq; ęquale est.

Quòd ergo si vnum est, non habebit magnitudinem, clarum est, siquidẽ quod vnum est, nõ est multa, nec habet D multa. Quod habet autẽ magnitudinem, habet partes. Quod verò habet partes, multa habet, & est multa. qm̃ vnicuiq; parti est esse aliud. Quibus aũt aliud esse est, ea inter se differunt, & multa sunt. Sed sic quidẽ tanquam aduersus id quod est fit argumentatio, id multa esse ostẽdens. Videtur aũt Aristoteles etiam ei quod quidẽ est occurrere, etenim tanq̃ substantiam posuit nunc id vnũ quod est. & adiecit, SIQVIDEM id quod est } nihil, vt opinor, aliud dicit, quàm quòd si substantia solum est, diuidi non poterit. quod in plures enim partes diuidit, est quantitatis particeps. Quoniam aũt vtriq; partiũ dixit esse aliud, ait Alexander esse conuenientius non audire tanq̃ partes magnitudinis: sed q; si est & magnitudo & substantia, duæ sunt partes eius quod est, quãtitas & substantia. Num aũt dixit VTRIQVE } qm̃ quod ex partibus primũ est cõpositum, debet cõponi ex minimis. Ex duobus est ergo & nõ pluribus. Fortasse aũt dixit vtrũq;,

Vnũ non habet magnitudinem.

Alex. exp.

vt quod & definitum numerum, nempe binariũ, significet, & ideo quãtitatis participationẽ euidenter designet in eo quod est. Num autem nõ hoc eis absurdum infert Aristoteles, quod multi putant interpretes, non habere magnitudinẽ id quod est, & si dicatur ab eis infinitum et finitum. Neq; enim nesciebat eos voluisse & etiã ostendisse id esse & expers magnitudinis, & diuisionẽ in ipsum non cadere: sed q; si vnũ solum positũ fuerit esse id quod est, nihil erit in ijs quę sunt quod habeat magnitudinem, neq; totum, nec partes. est autem hoc admodum præter euidentiam, propterea q; omnia sensilia et naturalia sint corpora magnitudine prædita.

Si vnũ sit id quod est, nulla est in iis q sunt magnitudo.

Quòd autem diuiditur id quod quidẽ est in aliquid aliud quod quidem est, est etiã ratione apertum. quẽadmodum homo, si est quidẽ aliquid id quod quidẽ est, necesse est etiã esse aial, quod est aliquid quod quidem est, & bipes. nisi enim ea quæ sunt, id quod quidẽ, est: erunt accidentia, vel vtriq; homini, vel alicui alij subiecto. sed fieri nõ potest: id enim dicitur accidens, cui cõtingit adesse & non adesse. vel in cuius ratione est id cui accidit. quemadmodum sedere quidem, vt quod separatur. in simo autẽ inest nasi

XXIX ratio, cui simum accidisse dicimus. Præterea quæcũq; insunt in ratione definitiua, vel ex quibus sunt: in eorũ ratione non inest ratio totius. quẽadmodum in bipede ratio hominis, vel in albo, albi hominis. Si ergo hæc hoc modo se habent, & homini bipes accidit, necesse est ipsum esse separabile. Quare contigerit hominem nõ esse bipedem: vel in ratione bipedis inerit hoĩs ratio. Sed fieri nõ potest. illud enim est in rõne illius. sinautẽ alij accidit illud, bipes, & illud, animal, & non est vtrũq; aliquid quod quidem est: fuerit quoq; homo ex ijs quæ alteri accidunt.

XXX Sed id quod est aliquid quidem quod est, sit nulli accidens. & de quo ambo, & vtrunq;, & quod ex eis, dicatur. Ex ijs ergo quæ diuidi nõ possunt est vniuersum.

XXVII Dicit Alexander, q; postq; ostendit etiam accidentia vnà introduci cum eo quod quidem est, nunc ostendit q; etiam si datum fuerit solum esse id quod quidem est, qm id sit propriẽ, accidentia autem alio modo: etiam sic ei id quod est non erit vnum, sed multa quæ quidẽ sunt. Nam & eius tanq̃ magnitudinis diuisio, cuius meminit, erit in ea quæ quidem sunt. Necesse est aũt etiam ex ratione, hoc est, ex definitione, vt diuidatur in plura ea quæ sunt. Postquam ergo ostendit ex magnitudine & eius in partes distributione, id quod quidem est esse plura, & diuersas habere species, siquidẽ est alia ratio vniuscuiusq; partis, subiunxit deinceps vnius acceptionem per definitionem. In his autem ita exposuit Alexander, tanq̃ demonstrarit Aristoteles id quod quidẽ est habere magnitudinem, Et si cõtra ne magnitudinem quidem, inquit, habebit id quod est, siquidẽ est id quod quidẽ est. Num ergo cum illorũ posuisset positionem, nempe vnũ esse id quod est, ex ea finitum esse vel infinitum sustulit.

Vndiq; tornati moli est quod persimile orbis.

Vt ait Parmenides. Quæ enim sunt hmõi magnitudine pdita & diuisa multa sunt, & nõ vnum. Per hoc aũt, q; id quod ponunt vnum esse quod quidẽ est, per definitionẽ diuidat in ea quæ sunt: id quod quidẽ est, ostẽdit non esse vnũ, vt eis vndequaq; ineuitabilem efficiat probationẽ. quæ virtute sic ratiocinatur per conuersionẽ quæ vocãt

E cum oppositione. Si vnum est id quod est, nõ habet magnitudinem, qm non diuiditur. Sin autem diuiditur, vt cernitur in definitione, nõ est vnum. Et connexum quidem ostendit per id q; diuiditur magnitudo. Quòd autẽ diuidatur id quod quidem est, per hoc: Quod autẽ diuiditur id quod quidem est in plura quę sunt id quod est, et ratione differũt. Clarum est autem q; dicat, ex definitione. Quemadmodum enim se habet definitio, ita etiam se habet quod est definiendum. Si ergo definitiua hominis ratio est, Animal pedestre, bipes: etiam partes eius, dico autem, Animal, & pedestre, & bipes, quę quidem sunt alia & substãtia & rationibus. Vel substantia enim sunt vel accidẽtia. hoc est, vel in subiecto, vel nõ in subiecto. & præter hæc non est aliud. & si accidẽtia, vel ipsi homini, vel alicui alij. neutrum autem potest fieri. Si enim homini acciderunt, vel acciderunt vt quę possint ab eo separari, sicut sedere: & aliqñ erit homo nõ animal, vel nõ

F pedestre, vel nõ bipes, quod quidem est absurdum: Vel vt inseparabilia. Est autẽ accidens inseparabile, in cuius ratione inest id cui accidit. Simum enim est nasi accidẽs inseparabile. & ideo nasum accipimus cum simitatem definimus. Simitas enim est cõcauitas in naso. Hæc autem etiam per se inesse dicit in posterioribus analyticis. etenim sunt etiam accidentia quæ per se insunt. Si igitur in definitione aĩalis & pedestris & bipedis, & vniuersorum quæ cõplent definitionem, homo non assumit: cùm enim definimus aĩal, non assumimus hominẽ, sed contrà cum hominem definimus, assumimus aĩal: clarum est nec hæc quidem futura tanq̃ inseparabilia ab homine accidẽtia. Sin autem hæc alicui alij accidunt, iam plura sunt ea quæ sunt, illud enim cui acciderint erit substãtia, & id quod quidem est. Ipse autem non ad hoc deduxit orationem, sed ad id quod proposuit ostendere, q; id quod quidem est, in ea quæ sunt id quod quidem est ratione diuiditur. Si ergo alicui alij acciderint, clarum est quod etiã

G totum quod ex eis completur, hoc est homo, illi accidet. si alicui enim animali adsit vt sit & pedestre & bipes, ei etiam aderit vt sit homo. Sed est hic homo etiã id quod quidem est. Quod autẽ est id quod quidem est, & substãtia, ponitur nulli accidere. Quo fit vt ne ea quidẽ quę sumuntur in definitione sint accidentia, sed oĩa sint aliqua quæ quidem sunt. Quare si id quod est in ea quæ sunt diuiditur, multa rursus sic erunt ea quæ sunt. Sin autem nõ multa, sed vnum est vnũquodq; eorũ quæ sunt. neq; per eam quæ cum oppositione sit conuersionẽ habebit magnitudinem, neq; erit totum, neq; partes. sed neq; erit alicuius definitio. neque enim habebit partes ratio, sed etiam in ipsam non cadet diuisio, sed ex ijs quæ singillatim diuidi nequeunt, vtpote hoĩe, & equo, & alijs, erit vniuersum: si quidem nihil ex ijs potest diuidi, & erit scilicet vniuersum eiusmodi vt in ipsum nõ cadat diuisio, cùm sit & dicaĩ indiuisum. neq; enim erunt quæ possint diuidi multitudines, cùm in vno quod est nõ sit multitudo. Quin

H etiã si multa sint, quod ex eis cõponitur minimẽ diuidi poterit. Si multa enim signa conuenerint, fiunt vnum signum oĩa, vt ipse quoq; ostẽdet. ea autem sunt absurda. Apparet enim & ostẽsum est nõ solum in vniuersum cadere diuisionem, sed ẽt in vnũquodq; eorum quæ sunt. Quod quidẽ videtur ẽt ex redundanti quadã copia ostẽdere, q; non solum totum multa erunt, sed ẽt vnũquodq; eorũ quæ sunt. Alexander aũt illud, EX IIS quæ diuidi nõ possunt est vniuersum, ita censet audiẽdum, q; ex nõ accidentibus, neq; ex ijs quæ possint ab ipso separari, neq; ex ijs q̃ sunt diuersæ naturæ, sed eiusdẽ est vniuerso. Substantia aũt est vniuersum et id quod est: Ergo ẽt eius partes sunt substãtię. Perinde ac si diceret. Est ergo vniuersum ex ijs ex qbus est substantijs, & in eas diuiditur. Quare ostẽsum est, ppositũ, q; id quod qdẽ est, diuidit in ea, quæ quidẽ sunt: vt nõ tanq̃ absurdum illatũ sit illud, EX IIS quæ diuidi nõ possunt est vniuersum, sed vt quod sit solũ consequens ijs quæ dicta fuerãt. Hic est ergo

Vnũ nõ est id quod est ex definitione probatur.

ergo vniuerſus ſenſus eorū quæ dicta ſunt. In dictione aūt cum dicit, quęcunq; inſunt in rōne definitiua, vel ex quibus ſunt, ſignificat ꝙ ēt in ijs in quibus nō eſt definitio, quemadmodum in ſubſtantijs indiuiduis, ſunt tamen quędam ex quibus ſunt. Illud autem, DE QVO ambo, & vtrūq;. & quod ex ijs, dicatur} vel vniuerſè, quod eſt ex partibus compoſitum, id ſit & dicatur quod & ambæ partes: & vtrunq;, ſi partes ſunt accidētia, eſt etiam totum: Vel potius è contrario, etiam partes id dicātur quod id quod eſt compoſitum ex partibus. Quod erat autē compoſitum ex partibus, erat ſubſtantia, & id quod quidem eſt, & id quod eſt quod nulli accidit. Sunt ergo etiam partes ſubſtantiæ, & quæ ſunt id quod quidem eſt, & non accidentia. Scribitur aūt, ET DE QVO ambo, & vtrunq;, & quod ex eis dicatur.} hoc eſt. De quo dicta fuerit vtraq;, ſeu vnaquæq; ex partibus, de eo etiam id quod compoſitum eſt ex partibus. Huic autem hoc quoq; fuerit conſequens, HOMO ēt fuerit alteri accidentium} inter quæ aſſumpſit illud, SED id quod quidem eſt, ſit nulli accidens} In his autem hoc quoq; adijciēdum eſt, ꝙ id quod nunc diuiditur, quod eſt id quod quidem eſt, neq; vt genus neq; vt ſpecies diuiditur. Clarum eſt autem ex eo ꝙ hominē non in atomos diuidat, ſed in definitionē. Quoniam autem Alexander diligēter collegit eos qui ad hūc locum pertinent ſyllogiſmos, age nos quoq; eos vt ei videtur exponamus, qui ſic habent in principio orationis, Qui id quod eſt vnum eſſe dicunt, aut multis modis aiūt dici id quod eſt, aut vno modo. Sed ſi multis quidem modis, fatebūtur multa eſſe ea quę ſunt. eſt enim & ſubſtantia & quantitas & qualitas, & alia in quęcunq; diuiditur id quod eſt. Sed nō vnū. Quare nō multis modis. vno ergo modo, per quintū qui vocatur indemōſtrabilis. Deinde ſecundus ſyllogiſmus qui vno modo ponit dici id quod eſt, qui ipſe quoq; per diuiſionem procedit, eſt eiuſmodi. Quod vnum eſt vel eſt ſubſtantia, vel accidēs, per eam quæ dupliciter facta eſt in prædicamentis eorū quæ ſunt diuiſionē, & in id quod eſt in ſubiecto, & in id quod non eſt in ſubiecto. Atqui non eſt accidens. Eſt ergo ſubſtantia. qui ipſe quoq; colligitur per quintum indemonſtrabilem. Quòd autem non ſit accidēs vnum quod eſt, tertius oſtendit ſyllogiſmus hoc modo. Si eſt accidens, quod eſt ei ſubiectum, ſimul eſt & non eſt. ſed hoc fieri non poteſt. Non eſt ergo accidens id quod eſt, per ſecundum indemonſtrabilem. Oſtendit autem connexū ex eo ꝙ id quod ſubiectum eſt vni, & quod ſolum eſt, propterea ꝙ aliud ſit præter ipſum, non ſit id quod eſt. neq; enim erat aliquid aliud præter id quod eſt. propterea autem ꝙ ei inſit id quod eſt. ipſum quoq; fieri id quod eſt. Quòd autem ne ſubſtantia quidem eſt id quod eſt propriè, vel vt ipſe dicit, id quod quidem eſt: rurſus ſic oſtendit. Si ſubſtantia eſt id quod quidem eſt, id quod eſt nihilo magis ſignificat id quod quidem eſt quā id quod nō eſt. Quare id quod quidem eſt ſimiliter erit id quod eſt & id quod nō eſt. & plura ſignificat id quod eſt, cùm poſitum ſit vnum ſolū ſignificare. Sed hæc fieri non poſſunt. Non eſt ergo ſubſtantia id quod quidem eſt. Quòd autem id quod quidem eſt, nihilo magis erit id quod eſt, quā id quod non eſt, ſic oſtendit. Si id quod quidem eſt, eſt ſubſtantia & ſubiectum, ſubſtantiæ autem ſunt accidentia, quæ quidem ſunt ea quæ non ſunt, ꝓpterea ꝙ ſint prǣter id quod eſt: cui aūt adeſt id quod non eſt, id eſt quod non eſt: Subſtantia ergo & ſubiectū erit quod non eſt. & neq; aliquid quidem quod non eſt, ſed omnino id quod non eſt. hoc enim erat id quod nō erat, quod ei adeſt accidēs. Quod autem plura ēt ſignificet id quod quidem eſt, ſic oſtēdit. Si ſubiectum eſt id quod quidem eſt, poteſt etiam id nominari ab accidente, vt verbi gratia, albū. Quare etiam dealbabitur. Erit autem ei quoq; vnum eſſe, & id quod quidem eſt eſſe. non eſt enim aliquid aliud prǣter hoc. Et ita multa erunt id quod eſt. Quòd autem neq; magnitudinem habebit id vnū quod eſt, ſic oſtendit. Id quod qui-

A dem eſt, cùm ſit ipſum ſolum ſubiectum, multa non eſt, neq; habet multitudinem. Quod autem habet magnitudinem, multa eſt. Id ergo quod quidē eſt, non habet magnitudinem. Quòd autē id quod habet magnitudinem multa ſit, ſic oſtendit. Magnitudo habet partes: Qđ habet partes, habet multa alia ratione: Quod habet alia ratione, multa in ſe habet, & eſt multa. Et deinceps in fine, ꝙ id quod quidem eſt, diuidatur in ea quæ ſunt id quod quidem eſt, & quæ ratione differunt: oſtendit in aliquo quod eſt id quod quidem eſt: cū definitionem accepiſſet, et collegiſſet ꝙ partes definitionis ſunt ipſę quoq; ea quę quidem ſunt. Sic autem colligit. Neceſſe eſt ea vel ſubſtantias eſſe vel accidentia: Atqui non ſunt accidentia: Sunt ergo ſubſtantiæ. per quintū qui eſt ipſe quoq; indemonſtrabilis. Si ergo vnum, vt prius dictum eſt, vel eſt vnum vt continuum, vel vt ea quorum eadem eſt ratio, vel vt id quod diuidi non poteſt: oſtenſum eſt autem id vnum quod eſt, neq; poſſe habere magnitudinem, neq;

B definitionem, neq; eiuſmodi eſſe, vt in ipſum nō cadat diuiſio: in nullo ſcilicet ex ſignificatis vnius fuerit vnum id quod eſt. Sed quōniam in tota interpretatione id quod quidem eſt & ipſe accepi vt ſubſtantiam, & ſubſtantiam indiuiduam & numero vnam: nōnulli aūt interpretes Ariſtotelis, in quorum numero eſt Aſpaſius, id quod quidem eſt ſumunt genus eorum quæ ſunt, quibus ſatis contradixit Alexander Aphrodiſieus, breuiter exponantur quæ ab illo dicuntur. Nonnulli quidem, inquit, ſic audierūt dictionem, perinde ac ſi ipſe diceret neceſſarium eſſe ijs qui dicunt vno modo dici id quod eſt, cōmune aliquod genus omnium quæ ſunt accipere, ad quod quęcūq; ſunt ſingillatim, deducuntur ac procedunt, & id dicere eſſe id quod eſt, & ſic vnū: quandoquidem nihil eorū quæ ſunt, ſub eo quod eſt accipientes. vnum adhuc id quod eſt poſſunt dicere, ꝙ alia etiam vnà introducantur cū eo quod poſitum eſt: nam & accidentia vnà cum ſubſtantia, & ſubſtantia introducitur vnà cū accidentibus, vt oſtēdit.

C Cōfirmat autem id quod dicitur, ꝙ id quod quidem eſt ponat pro genere, ex eo quod dicit in Topicis, Homo qui quidem eſt animal} pro eo quod eſt, in genere animalis. Quòd autem non ſic dicat nunc id quod quidem eſt, ſed ſubſtantiam ſignificet, clarum eſt ex ijs quæ prius dicta ſunt. Nam ſi oportet tali poſitioni contradicere, iam dixit in ijs quæ dixit. SI ENIM erunt & ſubſtātia & quātitas & qualitas, & hæc ſiue ſint à ſe alterum ab altero ſoluta, ſiue nō, multa ſunt ea quę ſunt.} Omnia enim hęc ponit, qui id quod eſt dicit vt genus. Quocirca dixiſſet etiā aduerſus hanc opinionem, ſi opus fuiſſet vlla contradictione. Veriſimile eſt aūt eam contempliſſe, vt quæ penitus contraria diceret. Qui enim vult aliquod vnū eſſe ſolum, ita vt numero vnum, non dixerit vnum hoc eſſe genus. quōniam genus protinus ſimul multas ſpecies & indiuiduas introducit. Sed vndenā patebit, dicet quiſpiā, tanquam vnū numero dixiſſe Parmenidem? Sed vel ex illo clarum eſt, ꝙ non tanquā genus dicit id quod quidem eſt,

D ſed tanquā ſubſtantiā. Dicit enim non eſſe accidens, ex eo ꝙ accidens dicatur de ſubiecto. Quare ipſum nō de ſubiecto dicitur, ſed eſt ſubiectum, quod quidem eſt ſubſtantia quæ per ſeipſam cōſtat, & non eget aliquo alio ad hoc vt ſit. Genus autem ipſum quoq; eſt ex ijs quæ dicuntur de ſubiecto. Quare nō fuerit genus id quod quidem eſt, ſi id quod de ſubiecto dicitur ei opponendo, id ab illo diſtinxit. Præterea ipſe paulopóſt eſt dicturus, Quis enim diſcit ipſum id quod eſt: niſi eſſe aliquid quod eſt id quod quidem eſt? Si ergo idipſum quod eſt, non generi conuenit ſed ſubſtantiæ, ſubſtantia fuerit id quod quidem eſt. Ad hoc aūt dici poteſt, ꝙ illud ipſum dicit Plato de generibus, nō quidē de poſterioribus, ſed de ijs quæ vnà communi natura per omnia peruadunt. Prǣterea autē ſi id ſumit quod opponitur accidēti, vt clarum eſt ex hoc. SED id quidem quod eſt, ſit nulli accidens} accidenti autem opponitur nō genus ſed ſubſtātia: ea fuerit id quod quidem eſt.

Vnum non eſt id quod eſt.

Vnum non eſt accidens.

Id quod eſt nō eſt ſubſtantia.

Id quod eſt plura ſignificat.

Vnum quod eſt non habet magnitudinem.

Id quod quidem eſt, non eſt genus eorū quę ſunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

est. Praeterea cùm ex diuisione ei contradiceret, diuisit in accidens & id quod quidem est. non erat enim necessaria interrogatio, Quidnam dicūt id quod est, accidēs an genus? est enim aliquid prǽter hęc. & ideo in substātiam. Est ergo substantia id quod quidem est. Praeterea cùm vnum quot modis dicatur diuideret, diuisit quod vnum est numero: eius autem quod genere vel specie vnum est non meminit, vt quod multitudinem apertè introduceret. Praeterea genus quidem duo habet, & ꝙ sit substantiale, & ꝙ cōmune. Substantia autem solum habet ꝙ sit substantia. Si itaq; nusquam aduersus cōmunitatem, sed tanq̃ aduersus substantiam solùm contradicit, nō genus est id quod quidem est, sed substātia. Praeterea ipse progressus dicit. Si ergo id quod quidem est nulli accidit: gēnera autem quaedam sunt accidentia: etiamsi non hijs quorū sunt genera, sed substantię quidem certè accidentium genera dicuntur accidere, sicut homini color. Si ergo in genere quidem est aliquid etiam accidens, in substantia autem nihil est eiusmodi, ipse autem ponit id quod quidem est tanq̃ quod opponatur accidenti: substantiam dixerit id quod quidem est, non genus, quod etiam attingit naturam accidentis. Praeterea ipse progressus dicit. Si ergo id quod quidē est nulli accidit, sed illi. Si ergo id cui accidentia accidunt est substantia, sed nō genus, substantia fuerit id quod quidem est, non genus. Praeterea autem cùm diuideret id quod quidem est, non diuidit ipsum in species et indiuidua, quę est generis diuisio, sed in definitionē, & quae in ea insunt: hoc est, in genus & differentias: quae quidem fuerit diuisio substantiae, non generis. qm̄ quidem substantiae quidem genus est. supremum autem omnium genus nullum est genus quod transcendat. Praeterea genera & differētias ostendit ea esse quae quidem sunt, qm̄ partes sunt eius quod quidem est. Si ergo genus propter aliquid aliud est id quod quidē est, nō fuerit ipsum id quod quidem est, sed substātia, per quam vel substantiae genus substantia efficitur: quēadmodum accidentis genus est accidens. Praeterea id, neq; positio neq; opinio videretur admirabilis & contra omniū opinionem. multis enim Philosophis videtur vnum esse id quod est vt genus. Praeterea si id quod quidem est genus poneretur, quomodo albū vel aliquod aliud ex accidētibus nō esse diceret? hęc enim sunt species eius quod est, quemadmodum & substantia: ipse autem cū illa non esse accepisset, sic collegit esse id quod non est, et id quod quidem est ei cui haec accidunt, & id quod non est nō aliquid quod non est, sed absolute id quod non est. Atqui quomodo absolutè fuerit id quod non est accidēs, si eius genus sit id quod quidē est? Praeterea si id quod quidem est, est genus, cur oīa quae sub ipso sunt, vel etiam ea quae non sunt, vel ea quae quidem sunt? Non enim quaecunq; sunt sub genere, ea quoque sunt genera. Praeterea si est enim inquit, id quod quidem est idem & album: & genus q̄dem non dixerit quispiam album: substantiam autem dicimus quae est particeps: ex eo scilicet etiam dicit substantiam eam quae est vt indiuidua, sed non eam quae est vt generalis. Praeterea fuisset expeditissimum ostendere multa esse quae sunt, per id quod exponit definitionem generis. Genus enim dicit̄ de pluribus. Qui autem nullam eius fecit mentionem, quod apertè ostendit multa esse ea quae sunt: clarum est eum id quod quidē est non vt genus sumere. Siquis autem aequum censet id quod quidem est ideo genus dicere, quoniam alibi vocat genus id quod quidem est, poterit ipse quoque dicere differentiam id quod quidem est. Nam eam quoq; hic vocat id quod quidem est, vt quae id quod quidem est compleat. & vbi genus appellat id quod quidem est, vt quod substantialiter praedicetur, & faciat illud de quo praedicatur id quod ipsum est: ita vocat id quod quidē est. Quin etiam Eudemus qui Aristotelē in omnibus secutus est, id quod quidem est ille non audijt vt genus. In primo itaq; Physicorum de Parmenide dicens, haec scripsit, vt

Id quod quidem est nulli accidit.

Genera quędam sunt accidentia.

Eudemus Aristotelem secutus i omnibus.

E dicit Alexander: ego enim hanc dictionem non inueni in Eudemi exemplari. Cōmune ergo non dixerit. neq; enim ea adhuc quaerebantur, sed processerunt postea ex disputationibus, neque admiserit ea quae ei quod est tribuit. Quomodo enim id erit á medio aequale, et quę sunt huiusmodi? Omnia enim huiusmodi verba coelo propemodum conuenerint.

Nonnulli autem cessere vtrisq; orationibus. Illi quidem, quoniam omnia vnum, si id quod est vnum significat esse id quod non est. huic verò, cùm ex duplici sectione indiuiduas fecissent magnitudines. Clarum est autem non esse ve- XXXI rum, ꝙ si vnū significat id quod est, & fieri non potest vt sit simul contradictio, non erit aliquid quòd non sit. nihil enim vetat quominus nō sit absolutè, sed sit aliquid quod non est, id quod

F non est. Dicere autem ꝙ si non erit aliqd aliud praeter id quod est, vnum futura sint omnia, absurdum est. quis enim discit esse ipsum id quod est nisi id quod quidem est? Sin autē hoc est, nihil sic vetat quominus multa vnū sint, sicut dictū est. Quòd ergo fieri non possit, vt sic vnum sit id quod est, clarum est.

Cùm ipse refellisset id quod dicebat Parmenides, vt XXVIII qui & falsas sumeret propositiones: erat autem propositio, vno modo dici id quod est, seu prǽter id quod est non esse id quod est, vel id quod non est nihil esse, haec enim idem valent: & vt qui minimè syllogisticè cōcludat, non sequi enim eam quae infertur conclusionem: nōnullos dicit cedere vtrisq; orationibus, tam ei quae dicta est à Parmenide, q̃ ei quae fuit Zenonis, qui volebat opem ferre ei quod dicebat Parmenides, aduersus eos qui conaban-

G tur eum ludificari, ꝙ si vnum est, euenit orationi vt multa dicat, eaq; ridicula, & sibijpsi contraria: ostendēs Zeno ꝙ magis ridicula euenirent eorum positioni quae dicit, Multa sunt, q̃ ei quae dicit vnum esse, siquis diligenter ꝓsequatur. Ipse enim Zeno in Parmenide Platonis sic videtur suffragari orationi. Et Parmenidis quidē est oratio, ꝙ omnia sunt vnum quod est, siquidem id quod est vnum significat. Quod est enim praeter ipsum, nihil erit. Vt autem protulit Theophrastus, quod est praeter id quod est, non est id quod est. id quod non est nihil est. Huic autem orationi dicit cessisse nonnullos. cessisse autem orationi, est assentiri propositiōibus quae ipsam confirmant, vel cōnexioni. Platonem itaq; dicit cessisse propositioni quae dicit, quod est praeter id quod est, non est id quod est. Nam & motum & statū & idem & alterum in Sophista dicit esse diuersa ab eo quod est. illud autem, nihil esse quod non est, non vtiq; concedere. Sunt. n. alia ab eo quod est, etsi sint ea quae non sunt, sed tamen ea es-

H se dicit. & ea ratione introducit id quod non est. Et Alexander quidem dicit ipsum, hoc quidem, si vnum est id quod est, concedere, omnia autem vnum esse nō vtique concedere, cùm ex omnibus poneret non solum id quod est, sed etiam id quod non est. Et non sic, inquit, dicebat esse id qđ non est, sicut esse id quod est aliquid ex ijs quę sunt sub eo quod est. non enim hoc quidpiam quod esset quidem id quod nō est, aliquid verò quod est: neq; quod contineretur in eo quod est quod ponitur, sed qđ aliam haberet naturam praeter id quod est, quod est in cōfesso, & est positum, esse dicebat: cū id quod est vnum esse accepisset, & dici vno modo. Sed qui assensus est propositioni quae dicit, qđ est praeter id quod est, non est id quod est: dicit autem esse aliquid aliud ab eo quod est comprehensum in propositione, dicit esse cōtradictionem. Cùm enim dedisset id quod est circa id quod est non esse, dicit rursus id esse quod est circa id quod est, & incidit in contradictionem

tradictionem quæ dicit, id quod non est absolutè esse. Quanq; si dixerit quispiam esse quidem id quod non est, non autem absolutè quidem id quod non est, sed hoc aliquid quod non est, non incidit in cōtradictionem. Quod enim est aliquid aliud, non est aliud. nō enim vnum esse numero id quod est ostēsum est, q; sumptū sit id vno modo dici. Et hęc quidem dicit Alexander. Porphyrius autem dicit Platonem dicere etiam id quod non est, esse, sed ita quidem certè esse vt quod nō sit. Id enim quod verè est pronunciauit esse ideam, & eā verè esse essentiam: supremam autem primam & quæ forma ac specie caret, materiam, ex qua sunt omnia, esse quidem, nihil aūt esse ex ijs quæ sunt. Ipsa enim in seipsa considerata, potestate est omnia, actu verò nihil est. Quod autem ex materia et forma efficitur, quatenus quidē est formæ particeps, eo ipsum esse aliquid, & ex forma appellari. quatenus autē est materiæ particeps, & propter eam est in continuo fluxu & mutatione, rursus eam non esse absolutè & stabiliter. Ea itaq; alterum ab altero distinguens, in Timæo dicit. Quid est quod semper quidem est, generationem autem non habet: & quid est quod gignitur quidem, nunquam autem est. Et id quod non est, esse dicit, non id quod est esse id quod non est: & id quod non est esse id qd' est. Fieri enim non potest vt simul homo sit & non homo: non equum autem, verum est dicere. Sed aduersus Alexandrum quidem satis est adducere ipsam dictionem Platonis, cuius ipse meminit Alexander, quæ apertè ostendit Platonem non introduxisse id quod non est absolutè, sed hoc aliquid quod non est. Ita autem habet dictio. Scis ergo nos Parmenidi minus quàm postulabat eius dubitatio fidem non habuisse. Qui sic? Plus q; ille prohibuit considerare, nos illi vlterius quæsitum demōstrauimus. Quomodo? Quoniam ille quidem vtiq; dicit. non potest enim fieri vt id sit quod non sit.

Hanc ne viam teneat, mentem sed tu procul arce.

Sic enim dicit. Nos autem non solum ostendimus ea esse quæ non sunt, sed etiam formā quæ est eius quod est protulimus. Cū enim alterius naturam esse ostendissemus, & in omnibus quę sunt inter se esse diuisam, vnamquāq; eius particulā, quæ ei quod est opponitur, ausi sumus dicere eam ipsam verè esse id quod non est. Ne quis ergo de nobis dicat, q; id quod non est, eius quod est esse contrarium pronunciantes, id esse audeamus dicere. Nos autem de aliquo quod sit et ipsi contrarium, sit ne an nō sit, rationene omnino sit præditum, an non, iam pridem valere iubemus. Quod autem nunc diximus esse quod non est: vel persuadeat aliquis probans nos non rectè dicere: vel quandiu non potuerit, illi quoq; dicendum est, sicut & nos dicimus, q; & genera inter se commiscentur. & id quod est, & alterum, cùm per omnia & alterum per alterum inter se peruaserint, alterum quidem per hanc participationem est particeps eius quod est, sed non illud quidem cuius fuit particeps, verùm alterum: cū sit autem alterū ab eo quod est, manifestissimè necessariò illud esse id quod non est. Quod autem non est, cū sit alterius particeps, fuerit aliud ab alijs generibus. Cū sit autem aliud ab illis omnibus, non est vnumquodq; eorū, nec alia vniuersa præter ipsum. Quare id quod est absq; vlla cōtrouersia infinita in infinitis non fuerunt. & sic alia vtiq; singillatim. & vniuersa quidem multis modis sunt. multis autem modis nō sunt. Ex hac dictione existimauit Alexander Platonem introducere id quod non est absolutè, vt qui id quod est absolutè sumpserit, vt id quod est genus. Et ei quidem suffecisset audire Platonem dicētem, Ne quis ergo de nobis dicat, q; id quod non est eius esse contrarium pronunciantes, id esse audeamus dicere. & q; est vnumquodq; per eius quod est participationem, non tamen est id quod est. Quinetiam ante hanc dictionem, cuiusnam modi id quod non est introducit, declarauit, apertè dicēs. Cùm id quod nō est dicimus: vt est verisimile, non aliquid dicimus contrarium eius quod est, A sed alterum solum. Suffecisset etiā audire quæ ab eo dicta sunt de eo quod absolutè non est, & est contrarium ei quod est. qd' de eis quomodocunq; audire recusat Plato. Neq; enim qui esse, & qui ipsum dicit non esse, is est nulli reprehensioni obnoxius. neque tutum est de ipso aliquid dicere. Hęc quidem vtiq; ve dixi, suffecissent. Sed etiam considerandum est, q; id quod est, quod à Platone sumptum est, est id quod consideratur in nuda eius quod est esse proprietate, quod & alijs generibus & ei qd' non est oppositum, ab eis distinguitur. etenim hoc dicit esse genus. sed non id qd' perfectè & absolutè est id quod est, quod etiam omnia in se genera cōplectitur, cui id quod perfectè & absolutè non est, opponi potest, si etiam illud opponi de ipso dici potest. Quod autem est eiusmodi minimè fuerit genus. siquidem genera sunt contraria diuisione quæ est inter ea quæ est inter ipsa inuicē: & circunscripta sunt vnica proprietate, quæ ipsa iam sunt discreta ab vnione quæ percipitur intelligentia, in qua oīa vnum B erant, vt dicit Parmenides: & primum quidem subierāt mentis discretionem, quæ citra vllam diuisionem diuisa est, & in sensilem distractionem, & inter hæc, in animalem coniunctionem & mutuam cohærentiā. Quare multum abest, vt quod non est absolutè introducat, quod opponitur ei quod est absolutè. Porphyrius autē pulchrè considerauit q; Plato non introducit id quod non est absolutè. Quòd autem non sit id quod est genitū, dicit eum in Sophista tradere. De quo dicit in Timæo. Et quid est quod gignitur quidem, nunquam aūt est, hoc mihi videtur dignum consideratione. Non enim in sensilium, sed in eorum quę in intelligentia versantur discretione, videtur Plato inuenire id quod nō est. Qū enim vnquam de materialibus & sensilibus hæc dixisset? Quid autem per Iouem, verè ne motum & vitam & animam & prudentiam facile persuadebimur ei quod est omnino non adesse, neq; ipsum viuere, nec prouidere, sed venerandum & sanctum, mente non præditum immobile stare? Cōmu C niter autem dico Alexandro & Porphyrio, q; non adeò apertè Platonem reprehēderit Aristoteles, dicentē, hóc aliquid quod non est, quod quidem ab eo introducitur, quàm eum, qui id quod absolutè non est introducit. Et præterea in his aduersus Platonem non contenderit: vt qui frustra veritus sit, si id quod est præter id qd est, non sit id quod est, ne omnia vnum sint: & ideo introducit id quod non est. nō enim per hoc quod introduxit id quod non est, Plato ostēdit multa esse ea quæ sunt. sed hoc quidem ostēdit, cùm aliud quidem id quod vnum est, aliud autem id quod est esse monstrauit, & ex quod sit totum,

Vndiq; tornati moli quoq; persimile orbis.

A medio ęquale. Et aūt quod nō est aliquid defuit, cùm Sophistam dixisset imaginū effectorem, imaginem autem falsi aliquid habere. Falsum aūt non esse, si nō est id quod non est. qui enim falsum dicit, vel dicit non esse id quod est, vel id quod non est esse. Hæc quidem dicta sint de altera concessione, cùm Aristoteles neq; vno mo D do concedat dici id quod est, nec cedat propositioni, quæ dicit id quod est præter id quod est, non esse id quod est. nisi quis dicat id quod est quidem non esse substantiam, nihil autem vetare quominus sit aliud, quod etiam Plato clamat ante Aristotelem. Clarum est autem perspexisse etiam Aristotelem id quod nō est vnà ingredi cum multitudine, cū dicit. NIHIL enim vetat quominus non sit absolutè, sed sit aliquid quod non est id quod non est. Deinceps quidem certè dicit, Etiamsi vera sit, inqt, propositio, quæ dicit, Id quod est præter id quod est, non est id quod est, non iam propterea necesse est omnia vnum esse numero. Quod enim ipsum est, quod ipsi ponunt, nemo aliquid aliud dici audiuerit, q; id quod quidē est: hoc est, id quod est propriè, hoc est essentiam. Cùm hæc autem ita habeat, prius ostensum est q; siue id quod qdem est sit accidentis particeps, multa sunt quæ sunt: siue non sit particeps, ipsa etiam quæ per se sunt id quod quidem sunt,

Id quod est consideratur a Platone in nuda ei' qd est esse proprietate.

Id quod est genitum nō est.

Id quod quidem est non est substantia.

sunt, multa sunt, propter ea quæ in eius quod quidem est definitione assumuntur substantialiter. Aduertendum est autem quod id quod quidem est, etiã quod ipsum est, more Platonico vocatum est. Secũdam autem orationem, quę fit ex sectione in duas partes, Alexãder dicit esse Zenonis, qui dicit quod si id quod est sit magnitudine preditũ, & diuidat, id quod est multa esse futurum, sed non vnũ: & per hoc ostendit nihil ex ĳs quæ sunt esse vnum. De hac autem oratione dicit anteà dixisse Aristotelem, cùm dicit, Conturbabantur autem etiam qui posteriores fuere ex antiquis. cuius etiam per hoc adiecit solutionẽ. Perinde ac si non cõtingeret idem vnum esse & multa. non autem opposita. Est autem id quod est & vnum potẽtia & actu. Huic autem orationi de sectione in duas partes dicit cessisse Xenocratem Chalcedonium, cũ admisisset quidquid potest diuidi esse multa. partẽ enim esse aliud à toto. & propterea quod non possit idem esse simul vnum & multa, quoniam vera simul non sit contradictio, nõ vtique concedere posse omnem diuidi magnitudinẽ, & partem

F

habere. esse enim nonnullas lineas indiuiduas, in quibus nõ vtique illud esse, verũ eas esse multas. Ita enim se vnius naturam putabat inuenire, & vitare contradictionẽ. propterea quod neque quod diuidi potest sit vnũ, sed multa, neque lineæ indiuiduæ multa sint, sed vnum. Hæc cùm dicat Alexander, primum quidem operæpretium est considerare, an hoc sit Zenonis proprium, nihil eorum quę sunt vnũ dicere, qui contrà multa scripserit argumenta, dum multa esse tollit: vt per multorũ ablationem multa vnũ esse confirmetur. quod etiam volebat Parmenides. Deinde oportebat dicere in quem vsum facta sit mentio orationis Zenonis, & eorum qui temere illi cessere. quemadmodum eorum qui Parmenidis quidem orationi cesserunt, quod non est autem introducunt, vsus fuit manifestus: nẽpe vt ostenderetur multa esse ea quæ sunt, quod quidam nolebat Parmenides. Sed si ipse Zeno vnum tolleret, multa esse ostendens non opus haberet oratio vllo patrocinio. nisi fortè dixerit quispiam, quod eum hæc esset

G

opposita oratio, eius meminit quę multa solum dicit esse ea quæ sunt. Sed verisimile est Alexandrum ex ĳs quę dicit Eudemus sumpsisse opinionẽ de Zenone, vt quod quod vnum est tollat. Dicit enim Eudemus in Physicis. Nunquid ergo hoc quidem non est, est autem aliquid vnum? De hoc enim dubitabatur. & dicunt Zenonem dicere, si quis ei definierit vnum quidnã sit, dicturum esse ea quæ sunt. Dubitabat aũt, vt est verisimile. propterea quod vnũquodque quidem ex sensilibus & multa dicantur categoricè, & per diuisionem, pũctus autem nihil ponat. quod enim neque additum auget, neque ablatum diminuit, ex ĳs quæ sunt esse non putabat. Et probabile quidem est Zenonem ex vtraque parte acriter & se exercentis ritu argumentãtẽ, vnde etiã ἀμφοτερόγλωσσος dicitur, id est linguæ ancipitis, tales quoque de vno dubitantẽ proferre orationes. In suo quidem certè opere, quod multa habet argumenta, singillatim ostendit euenire ei qui multa dicit

H

vt dicat contraria. Quorum vnum est argumentum, in quo ostendit quod si multa sunt, & magna sunt, et parua. magna quidem, vt sint infinita magnitudine. parua autẽ, ita vt nullam habeant magnitudinem. In hoc autem ostendit, quod cuius neque est magnitudo, neque crassitudo, neque vlla moles, id ne fuerit quidem. Non. n. si alĳ, inquit, quod est accesserit, nihilo maius fecerit. Si. n. nulla sit magnitudo, accesserit autem, nihil potest augeri in magnitudinẽ. et sic iam id quod accedit nihil fuerit. Sin autem dum abscedit, alterum nihilo est minus, neque si accesserit augebitur: videlicet quod accessit nihil erat, neque quod abscessit. Hæc autem non dicit Zeno vt vnum tolleret, sed quòd si vnumquodque ex multis & infinitis habet magnitudinem, nihil erit exactè vnum, propter sectionem quæ fit in infinitum. Oportet autem vnum esse, quod ostendit, cùm prius ostendisset nullam habere magnitudinem, ex eo quod vnumquodque ex multis sibiipsi sit vnum & multa.

Zeno nõ dicit nihil ex ĳs quæ sunt esse vnum.

Vnũ, ea quę sunt.

Pũctus nihil ponit.

Zeno dict. ἀμφοτερόγλωσσος, id est, linguæ ancipitis.

Nõ est id cuius nulla magnitudo, nec crassitudo.

Vnum exactè nihil.

E

Porrò autẽ Themistius quoque dicit Zenonis orationem confirmare vnum esse id quod est, ex eo quod idem sit continuum, & quod diuidi non potest. Si enim diuidatur, inquit, nihil fuerit exactè vnum, propter corporum sectionem quæ fit in infinitum. Videtur autem Zeno magis dicere, ne multa quidem futura. Porphyrius aũt etiam orationẽ, quæ fit ex sectione in duas partes, dicit esse Parmenidis, qui ex ea vnum esse id quod est conatur ostendere. Sic autem scribit. Alia autem erat Parmenidis oratio, quæ est per sectionem in duas partes, quæ existimabat ostendere id quod est vnum esse solum, idque partium expers, & quod diuidi non posset. Si possit enim, inquit, diuidi, secetur in duas partes. & hoc cùm semper fit, clarum est, inquit, quod vel sustinet extremas quasdam magnitudines minimas & indiuiduas, infinitas autem multitudine. & totum cõstabit ex minimis, infinitis autem multitudine: vel euanescet, & in nihil amplius dissoluetur. et constabit ex nullo. quæ quidem sunt absurda. non diuidetur ergo, sed manebit vnum. Etenim quoniam quidem est omni ex parte simile, siquidem diuidi potest, æquè ex omni parte diuidi poterit, & non hac quidem parte, illa verò non. Diuisum sit vndique. Clarum est rursus fore vt nihil remaneat, sed euanescat. & si quidem cõstituetur, rursus constituetur ex nihilo. Si enim aliquid manserit, nõdum fuerit omni ex parte diuisum. Quare vel ex his, inquit, manifestum est fore vt id quod est diuidi non possit, sitque partium expers, & vnum. Xenocrates autem concedebat quidem primam subesse consecutionem, hoc est, quòd si id quod est vnum est, nec diuidi quidem poterit. nec tamen ideo id quod est, non posse diuidi. Quocirca rursus ne vnum quidẽ esse id quod est, sed plura. Diuidi autem posse non in infinitum, sed in quædam indiuidua desinere. hæc tñ non esse indiuidua, vt quæ sint partium experti a & minima, sed in quantitate quidem & materia secari posse & partes habere. specie autem esse indiuidua & prima, vt qui lineas quasdã poneret insecabiles, & quasdam quæ ex eis componuntur figuras planas ac solidas, primas. Dubitationẽ itaque quæ ex sectione in duas partes, & ex in infinitum, vt semel dicam, diuisione, occurrit, se Xenocrates existimat dissoluere dum lineas introduxit insecabiles: & planè ĩdiuiduas fecit magnitudines, fugiẽs id quod est, siquidẽ diuidi potest, in id quod non est resolui & consumi, per hoc quod lineę insecabiles, ex quibus consistuat ea quæ sunt, maneant insecabiles, & quæ diuidi nequeunt. In his quidem quæ à Porphyrio dicta sunt, quod eius quidẽ quod de diuisione dicitur in duas partes, mẽtio appositè & rei conuenientẽr facta sit, propter absurdum sequẽs diuisionem, quod quidem id quod diuidi nõ potest & vnum introduxit rectè habeat. Aduertendum est autem nũ Parmenidis, & non Zenonis, vt Alexandro quoque videtur, ea sit oratio. Neque enim in Parmenidis versibus tale quod dicitur. & quæ ex sectione in duas partes oritur dubitatio in multis historiæ locis Zenoni attribuitur. Quinetiam in libris de motu meminit tanquam Zenonis. Et quod opus est multa dicere, quoniam ea in ipsis Zenonis scriptis habetur? Ostendens enim quod si multa sunt, eadem quoque sunt finita & infinita, hæc his verbis scribit Zeno. Si multa sunt, necesse est ea tot esse quot sunt, & neque plura, nec pauciora. Sin autem tot sunt quot sunt, ea finita fuerint. Et rursus. Si multa sunt, ĩfinita sunt ea quæ sunt. inter ea enim quæ sunt semper sunt alia, & rursus alia inter illa intercedunt. & ita sunt infinita ea quæ sunt. & sic quidẽ ex sectione in duas partes ostendit infinitatem quæ est in multitudine. eam autem quæ est in magnitudine prius per idem ostendit argumentum. Cùm enim prius ostendisset quod si id quod est non habet magnitudinem, Ne est quidem, subiungit. sin autem est: necesse est vnumquodque habeat magnitudinem & crassitudinem, & alterum eius absit ab altero. Idipsum etiam dicẽdum est de eo quod excedit. illud enim habebit magnitudinem. & eius aliquid excedet. Simile est autem hoc et semel dicere,

Vnũ est solum, partium expers, & quod diuidi non potest.

Id quod est, ĳs multa diuidi, & desinere in indiuidua.

Lineę insecabiles ex sñia Xenocratis.

A » cere, & semper dicere. nihil. n. eius tale erit extremum, ne» que alterū non erit si conferatur cū altero. Ita si multa sunt, ea necesse est esse magna & parua: Parua quidem vt non habeant magnitudinem: magna autem, vt sint infinita. Num ergo Zenonis quidem est de diuisione in duas partes oratio, sicut vult Alexander, sed nō vt qui vnum, sed qui multa potius perimat, propterea quod eis qui illa ponūt eueniant contraria, & ea ratione confirmet orationē Parmenidis, qui dicit vnum esse id quod est. Qua de causa fit etiam iure mentio orationis quæ sumitur ex diuisione in duas partes, & eorum qui ei non rectè cesserunt, quod nisi sint quædam indiuiduæ magnitudines, necesse est ea quæ sunt, & multitudine esse infinita, & magnitudinibus. & ideo insecabiles lineas posuerunt, vt & quæ sunt multa essent, & non multitudo & magnitudo procederet in infinitum. Quanquam rursus videntur incidere in cōtradictionem, dicentes magnitudinem quæ caret magnitudine. Quocirca hanc quidem concessionem non admittit Aristoteles. Non enim si magnitudo diuidi potest in infinitum, iam etiam actu sunt infinitæ eius partes, sed vna quidem actu, multæ verò potentia. Quocirca non sunt opposita. Num hanc solutionem in ijs qui idem vnum & multa dicunt rectè adduxit Aristoteles. in ijs autem qui infinita ostendunt, non est verum dicere quod potentia infinitæ sunt partes cōtinui. certè enim vel actu aliquando fierent infinitæ, nisi frustra haberent id quod est potentia. Sed dicendum est, vt dicit Porphyrius, aliud esse, cōtinuum diuidi posse in infinitū, & aliud diuisum esse in infinita. Semper enim potest fieri diuisio. & hoc est ipsam esse in infinitum. facta autem esse nunquam potest & desijsse. quandoquidem finita quidem est cum cessauit. Differt enim diuisum quid esse in infinita, & diuidere aliquid in infinitum. Illud enim nunquam fieri nec consūmari potest. hoc autem nunquam semper fieri intermiserit. Propterea enim quod alterum semper fiat, & non possit desinere, alterum nunquam effici poterit. Nequis ergo conturbet, quomodo quod diuidi potest in infinitū, cùm diuidi habeat potentia, in infinita tamen nunquam diuiditur. Videbitur enim frustra habere id quod est potestate, id quod nunquam exit in actum. Hoc ergo eum ne cōturbet. Quod enim diuidi potest in infinitū, non est potestate diuisum in infinita, sed quod diuiditur in infinita. Hoc aūt etiam actu semper habet: siquidem quidquid sumptum est potest diuidi. & diuiditur, si nihil prohibet, si non à nobis, à natura certè quæ semper adijcit & diuidit. Quoniā autem quidquid est continuum diuiditur in infinitum, confirmatur nullam esse magnitudinē, quæ diuidatur in partes quæ diuidi nequeant, & quæ magnitudinem non habeāt. Cuiuslibet. n. sompti continui est aliqua pars, quæ est ē ipsa continua idque in infinitū. & si in magnitudines est quæuis diuisio, in infinitū. s. est diuisio. Quòd aūt in magnitudines fiat diuisio, clarū est. siquidem signa neque possunt seinuicē tangere, neque vllū interuallum spacium ue constituere. Signū. n. signo additū signū facit, sed nō magnitudinē. Neque ergo componitur ex signis, neque diuiditur in signa. Sed neque in infinitas vnquam magnitudines diuidetur, cū sit finitum. In quæ enim diuiditur, ex illis etiam componitur. Quod autem constat ex magnitudinibus numero infinitis, infinitum fuerit magnitudine. Si enim finitum est, suscepit adiectionē alicuius alius quod est simile ijs qui ipsum componunt. & ita non fuerint illa infinita multitudine. Cùm autem esset vir sapiēs Xenocrates, quo ergo posuit lineas insecabiles. neque. n. ignorabat naturam magnitudinis. sed neque forma seu specie diuidi posse dicebat. Hoc enim non solum habent minimæ lineæ, sed etiam maxima corpora. Num ergo nō pugnat Xenocrates aduersus sectionem in infinitum: non enim Geometricum sustulisset principium, cùm sit vir Geometriæ peritus: Sed aduersus id quod est diuisum esse in infinita, cùm sint semper aliquæ magnitudines quæ secari nequeant. quæ quidem ne à natura quidē per se pos-

Diuidi posse in infinitum, & diuisum esse differunt.

Quod diuiditur, actu semper diuiditur à natura infinitum.

Continui diuisio est in magnitudines.

Signū signo additum nō facit magnitudinem.

Continuum nō diuiditur in infinitas magnitudines.

Lineas insecabiles cur posuerit Xenocrates.

A sunt diuidi, propter exiguitatē, sed alijs rursus vnitæ corporibus, cùm totum sic diuidatur, illæ in seipsis suscipiūt diuisionem: quam, si solæ fuissent, nequaquam sustinuissent. Quemadmodū ergo Plato plana esse dixit prima & minima corpora, ita etiam Xenocrates lineas quæ diuidi nequeunt propter paruitatem, quæ tamen ipsæ quoque possunt natura diuidi. Sed quoniam iam ad finē venimus eorum quæ aduersus Parmenidem dicta sunt, rectè habuerit si & Parmenidis ipsius opinionem de vno quod est, vt quæ ijs quæ sunt proposita conueniat, inuestigemus: & cur cōtradictiones factæ sint cōsideremus. Quòd itaque Parmenides ponat vnū id quod est, aliquod vnum ex ijs quæ non gignuntur & intereunt, declarat signum eius, cùm dicit vnum esse ingenitum & ab interitu alienum, vbi dicit.

Vnum, ingenitum.

» Viæ adhuc ratio vnica tantùm.
» Restat in hac autem sunt longè plurima signa
» Ingenitum interituque carens.

B Sed neque omnino corporeū vult esse id vnum quod est. siquidem dicit ipsum non posse diuidi, cùm dicit.

Vnū, incorporeum.

» Nec quit diuidier. simile est nanque vndique totum.

Quare nec cœlo conueniunt, vt dicit Eudemus nonnullos existimare, cùm illud audijssent,

Quæ Parmenides d' vno dicit cœlo nō conueniunt.

» Vndique tornati moli quod persimile orbis.

Neque. n. potest cœlum diuidi. Sed neque sphæræ est globoue simile. Sed sphæra est naturalium omnium perfectissima. Quòd autē neque animale id quod est vnum dicit Parmenides, significat quòd dicit ipsum esse immobile.

Vnū est naturaliū sphæra perfectissima.

Vnum non est animale.

» Est immobile, quod totum quoque nomine fertur.

cùm animalis substantia, vt Eleatici volunt, motum habeat. Dicit autem totum quoque simul esse id quod est.

» Totum simul vnum, cū sit. Et eodem etiam modo & similiter se habere.

» Cū sit idem atque itidem maneat, positū quoque per se.

cū sit & substantia scilicet, potestate & actu habeat id totum esse simul: eodemque modo & similiter se habere. quæ C quidem sunt vltra substantiam animalem. Num aūt ne id quidē dicit esse intelligens? Quod est enim intelligēs, constitit per secretionē ab eo quod percipitur intelligentia, & per conuersionem ad idem. Id aūt quod vnum est idem esse dicit, & intelligere, & id quod intelligētia percipitur, & intelligentiam, cùm scilicet sic scribit.

Vnū non est intelligens.

» Idem est mente agitare atque ipsa agitatio mentis.
» Cuius causa fit. Nam te non absque licebit.

hoc est, absque eo quod percipitur intelligentia, in qua cantarum est, reperire vt mens agitetur. Præterea autem id quod est intelligens, distinctum est in formas, quēadmodum id quod est intelligētia præditum, vnitè formarum præcepit distinctionem. Vbi autem est distinctio seu discretio, illic est etiam diuersitas. Cū ea autem sit, etiam id quod non est apparet. Quod. n. est aliud, non est id quod id quod est aliud. Parmenides autem, id quod nō est, omnino exterminat ab vno eo quod est. eius enim nusquam esse ea quæ non sunt.

Intelligere, & id quod intelligētia percipitur idē est.

Intelligēs distinctum est in formas.

D » Hanc ne viam teneat, mentem sed tu procul arce.

Sed neque id quod vnum est vult esse communitatem aliquam, neque eā quæ posterius est genita, & ex abstractione constat in nostris notionibus. neque enim ea est ingenita, neque expers interitus. Sed neque eam quæ est in rebus. Ipsa est enim sensilis, & ex ijs quæ in opinione versantur, & sunt fallacia, de quibus dicit postea. & alia est præter differentias, vt iam passa sit diuersitatem, & id quod nō est. Quomodo autem in ea verum illud fuerit. Totum simul vnum cū sit. Vel quod in seipsa comprehenderit intelligentiam, & id quod intelligentia percipitur. Sed numquid indiuiduam substātiam dicit id vnum quod est? an ea longè plus discrepat? Est enim genita indiuidua substantia. & quæ à diuersitate est intercepta, & materialis, & sensilis. & alia præter accidens. In eam etiam cadit diuisio, & est in motu. Restat ergo, id quod intelligentia percipit quod est causa omnium, per quod est intelligentia, & intelligentia

Vnum non est cōmunitas aliqua.

Vnū non est indiuidua substantia.

Vnum Parmenidis quale sit.

& intelligentia percipere, in quo omnia per vnam vnionem comprehense & viuire præcepta sunt, esse illud vnũ quod est Parmenidis. in quo vna est natura & vnius & eius quod est. Quocirca dicebat etiã Zeno, siquis ipsum quod vnum est ostenderit, ipse definiet id quod est, non vt qui reijciat quod vnum est, sed q id consistat vnà cùm eo quod est. Huic autẽ vni quod est, omnes conueniũt dictæ cõclusiones. est enim ingenitum, et ab interitu alienum, integrum & vnigenum. Reuera enim nõ fuerit secũdum cum altero, quod est ante omnem discretionem. Et etiam conuenit illud, simul totum, & q in eo nullum locum habeat id quod non est. & præterea q diuidi nequeat, sitq immobile in omni specie diuisiõis & motus: & q eodem modo & similiter se habeat. & q sit extremum. Id est enim finis omnium. & si hoc est cuius causa est percipere intelligentia, est id scilicet quod intelligentia percipitur. Huius enim quod intelligentia percipitur gratia, est & intelligentia percipere, & intelligentia. Si aũt idem est in seipso intelligentia percipere, & id quod percipitur intelligentia, fuerit quædam insignis & quæ dici non potest vnio. Si cui autem non videar molestus, libenter adscripserim quæ de vno dicta sunt à Parmenide in hisce commentarijs, & vt fides adhibeatur ijs quę à me dicuntur, & propter raritatem operis Parmenidis. Ita autem habet.

Parmenidis versus de vno.

Viæ adhuc ratio vnica tantum
Restat, in hac autem sunt longè plurima signa:
Ingenitum, interitusq carens, totum quoq & vnum.
Est totum vnigenum, requietũ, haud desinit vnquã.
Non vnquam fuit, & nec erit, totum simul vnum,
Cùm sit nunc & continuum. genus eius at vnde
Qui quæres auctum vel quî sit? Dicere nec te
Vnquam permittam, sed nec sentire quòd id sit
Productum ex illo quod non est. Dicier haud quit,
Sed nec mente vlla comprehendi, quomodo non sit,
Quæue ipsum vtilitas mouit, quòd cum nihil antè
Gigni cœptum esset, generetur posterius. Sic
Esset vt omnino facto hoc vsus fuit, an non?
Ex illo sed nec quod non est posse creari.
Excepto ipso, vis rationis fiuerit vnquam.
Quare nec gigni vel id interijsse relinquet
Iustitia ijs vinclis quis id ligat optima laxis.
Verum iudicium de illis consistit in hocce,
An sit vel non sit. Porrò sententia lata est,
Nanq necesse, vtam ex illis debere relinqui
Alterã, vt abiecta est quę & inutilis. vtpote q haud sit
Vera via. ast aliam pro certo existere veram.
Quomodo deinde quod est fiet, ast id quomodo rursus
Fiet? Si fiat, non est quandoq futurum
Nec si fit. extincta est generatio sic, neq habenda
Interitus est vlla fides, quod non manet vnquam.
Diuidierq nequit. simile est nanq vndiq totum.
Nec magis hic est quid, quod vel prohibere potens sit
Ne sit continuum. haud peius. re nanq refertum est
Totum & continuum: ipsa rei res nanq propinquat.
Finibus ast ipsum est magnorum immobile vinclũm;
Principij finisq expers. Generatio nanq
Interitusq hic valde errarunt. idq remouit
Vera fides. idemq manens, positum quoq per se est,
Permanet id firmum. valida illud nanq coercet
Vis finis, vinclis & circunquaq tenetur.
Vnde haud fas vt quod sit possit fine carere.
Nam nullius eget. si haud sit cunctis egeret.
Idem ast mente agitare, atq ipsa agitatio mentis,
Cuius causa fit. Nam re non absq licebit,
In quo cantatum est, reperire vt mens agitetur.
Sed neq num tempus re ne aut fiet alterum ab ipsa.
Fatum nam totum vt fiet atq immobile, vinxit.
Nomen cui totum est. homines quæcunq putantes
Vera esse imposuerunt, gignier atq perire
Esse quoq & non esse, locum mutare, colore
E Verso perspicuum planeq videtier esse.
Postquam est postremus finis, sed ritè peractus,
Vndiq tornati moli est id persimile orbis.
A medioq æquum est omnino, quò neq maius
Nec minus ex vlla parte hoc existere possit.
Nam neq non res est, simul esse vt definat, atq
Res non est, magis & minus vt sit inanis
Re illa. integrum est ex omni nanq vndiq parte.
Nam simul in totis omnino est finibus æquum.
Credibilis sermo nunc & sententia cessat
De vero. ast hominum nunc quæ sit opinio disce.
Dum ornamenta meis fallacia versibus audis.

Hi sunt ergo versus Parmenidis de eo vno quod est. Post quæ disserit de opinabilibus, alia ponẽs in illis principia. Quorum etiam deinceps meminit Aristoteles, dicens, Parmenides enim facit pricipia calidum & frigidum. ea autem appellat ignem & terram. Si autem ad vnũ quod est dicit esse simile moli orbis bene tornati, ne mireris. F Nam propter poesim attingit quoddam fabulosum figmentũ. Quid ergo interfuit hoc dicere, an sicut Orpheus, O res splendida. Atq eorum quidem scilicet quæ dicta sunt, aliqua si crassius dicantur, alijs et quæ sunt post ipsum conuenient. Quemadmodum ingenitum, & ab interitu alienum, & animę & menti conuenit: & immobile, & quod manet in eodem, menti. Omnia autẽ simul, si purè ac syncerè audiantur, illi conueniunt. Et si enim anima & mens est in aliquo significato ingenita, sed tamen id deductum est ab eo quod intelligentia percipitur. Et id quod est immobile habet propriè, cùm in eo ne discretus quidem sit motus qui est in operatione. Quinetiam in eodem manere, propriè manenti conuenit. Anima autem, & mens, quæ est longè præstantissima, ab eo quod manet processit, & ad ipsum cõuersa est. Clarum est autem q quæcunq illi inesse dicuntur, vnitè quidem in ipsa præcepta sunt: discretè autẽ, & sicut ratione cernitur, ab ipsa post ipsam processerunt. Ac videtur quidem vt G prima causa tradi à Parmenide: siquidem vnũ est simul & totum & finis vltimus. Si autem non absolutè vnum ipsum, sed vnum quod est, dixit: & si vnigenum: & si finem quidem, sed perfectum: fortasse ostendit, quæ verbis explicari non potest rerum omnium causam super ipsum collocari. Quomodo ergo vidẽtur & Plato & Aristoteles contradicere Parmenidi? Num Plato quidem ei duplici ratione contradicens: & eo q dicit vnum esse id quod est, & eo q omnino perimit id quod non est, ex mundo intelligenti & discreto aduersus eum contradixit. in quo id quod est ab vno discretum est, & non manserunt ambo vnum, partes scilicet à toto. Ex his enim ostendit Plato, non vnũ, sed vno plura esse ea quæ sunt. Id autem quod non est, ostendit ex diuersitate quę est in formis discretis. per quam quod illic est, in vna proprietate sumptum, est quidem id quod est, non est autem motus vel status. & aliorum vnumquodq est quidem id quod est, alia autem non est. Clarum est autẽ hoc illic omnino esse H vbi discretio apparuit & diuersitas in intelligẽtibus quidem rebus per formas aut ideas, in sensilibus autẽ rebus per distantiam ac dimensionem. Id autem quod nõ est, ipse quoq Parmenides videtur concedere in opinabilibus, siquidem vocat fallacia versuũ ornamenta quę versantur in opiniõibus hominum. Vbi autem est fallacia, illic est id quod non est. fallitur enim qui id quod non est esse, vel id quod est non esse existimat. Id autẽ quod omnino non est, nõ tollit quidem solus Parmenides, verùm etiã Plato, qui de eo et inquirere recusat, dicens. Ne quis ergo de nobis dicat, q eius quod est contrarium, nempe id quod non est, pronunciãtes, id esse audeamus dicere. Nos autem id quod est contrarium iampridẽ valere iubemus, sitne sit, an non sit, ratione sit ne præditum, an omnino ratione careat. Quod autem nunc id quod non est esse diximus, vel persuadeat aliquis, probans nos non rectè dicere; vel quandiu non potest, dicendũ quoq est illi sicut

Principia opinabilium apud Parmenidem calidum & frigidum.

Ingenitũ & ab interitu alienum animæ & menti conuenit.

Ingenitũ quod intelligentia ...

Immobile quo id quod intelligentia percipitur.

Aia & mens processit ab eo quod manet, & ad ipsum est conuersa.

Vnũ est prima & finalis omniũ causa.

Parmenidi cur contradicat Plato & Aristoteles.

In mundo intelligenti id quod est ab vno discretum est.

Id quod non est, est in formis per diuersitatem discretus.

Id quod omnino non est tollit Plato.

ſicut nos dicimus. Neq; verò mirandum eſt, in eo quod eſt eiuſmodi, quod in proprietate vna definitum eſt, tale quid quod non eſt oſtendere, cùm in eo quod eſt vndiq; integrum & perfectum, & percipitũ intelligentia, & vnitè ſit omnia ante omnia, nullum locum habeat id eiuſmodi quod non eſt. Ariſtoteles autem ex diuiſione prolata contradictione. Aut multis, inquit, modis dicitũ id quod eſt: & ita multa erũt: aut vno modo, & vel ſubſtantia vel accidens. Clarum eſt autem nihil horum conuenire ei quod percipitur intelligentia, cũ in generatione hęc diuiſio appareat: & ſiquidẽ conueniat: in intelligenti per cauſam diſcretione iam anticipata ſit. Nemo autem Platonem reprehẽdat & Ariſtotelẽ, qui aduerſus cauſas alias contradicunt. Quæ enim alioqui malè accipienda erant, benignè antea repellunt ac reprimunt. Quod.n. ſapientem Parmenidem exiſtiment, ſignificant, Plato quidem ſummam ingenij excellẽtiam ei ſuo teſtimonio tribuẽs, & ſummarũ diſciplinarum Præceptorem eũ Socrati prębens: Ariſtoteles aũt eum alio ſpectare ſuſpicãs, & eum à Phyſicis diſtinguens ac ſeparans. Nam Plato quoq; illud vnum tradidit in Parmenide, eius excellentiam celebrans. & Ariſtoteles in opere quod dicitũ Metaphyſica, vnum ipſum aſſerens, & exclamãs, Multorum haud bonus eſt dominatus, is quoq; prius eius laudauit vnionem. & ꝙ idẽ illic eſt intelligentia, & id quod intelligentia percipitur, & ſubſtantia, & poteſtas et actus, rectè eſt contemplatus. Sed de his quidẽ ſatis eſt. ne videamur, vt eſt in prouerbio vltra ſepta tranſilire: qui in opere de natura ea quæ in Theologia ſumma ſunt inijciamus.

CAPVT IIII.

XXII VT autem Phyſici dicunt, duo ſunt modi. Alij enim cũ vnum feciſſent id quod eſt corpus, quod eſt ſubiectum, vel aliquod ex tribus, vel aliud quod eſt igne quidem denſius, aere verò ſubtilius: alia generant, denſitate & raritate multa facientes. Ea autem ſunt contraria. In ſumma autem exupatio & defectus. quemadmodum Plato quidem certè dicit magnum & paruum. præterq; ꝙ is quidem ea facit materiam, quod vnum eſt autẽ, formam: Illi autem vnum quidem quod ſubiectum eſt, materiam: quæ ſunt autem contraria, differentias & formas: Alij verò contraria quæ inſunt ex vno ſecernunt. vt dicit Anaximander, & quicunq; ẽt vnum & multa dicunt eſſe ea quæ ſunt. quemadmodũ Empedocles & Anaxagoras. Ex eo enim quod mixtum eſt, ij quoq; alia ſecernunt. Inter ſe autem differunt, ꝙ hic quidem hunc faciat ambitum, ille verò ſemel. & hic quidẽ infinita ſimilaria & contraria. ille verò ea ſolũ quæ

XXXIII vocantur elemẽta. Videtur autem Anaxagoras ita exiſtimaſſe infinita, propterea ꝙ cõmunem Phyſicorum opinionem veram eſſe putaret, tanquã ex eo quod non eſt nihil fieret. Propterea enim ſic dicũt ſimul eſſe omnia. Tale autem fieri conſtitutum eſt alterari. Alij autẽ concretionem ac diſcretionem.

XXVIII Poſtq; refutauit eorum opinionẽ, qui vnum id quod eſt, & ita vnũ eſſe dicunt, vt quod ipſum ſit ſolum, & ẽt immobile, quæ ne Phyſicorũ quidem eſt opinio, ſed eorum qui ea quærũt quæ ſunt ſupra naturã: prudenter.n. Ariſtoteles, ꝑ hoc ꝙ eos à Phyſicis, & rurſus ab illis qui id quod eſt corpus faciebant ſeiungebat: ꝙ hi de natura non differerent oſtendit, & tñ ex eo ꝙ id quod eſt idẽ fumat & principium, qñquidem de principio illi dicebãt, decipit: Poſtq; ergo oſtendit fieri non poſſe vt ſic vnũ ſit id quod eſt: deinceps proponit quærere quõ Phyſici dicunt vnum id ex quo fit aliquid, et quod eſt elementum. Etenim ex Phyſicis alij quidem vnũ, alij verò multa dicunt. Eorum aũt qui vnum dicunt, duos dicit eſſe modos eius, ex quo fit eorum quæ ſunt generatio. Omnes enim quid corporeum id vnum ponunt. Sed alij quidem vnum quodpiã ex tribus elementis. quemadmodũ Thales quidẽ & Hippo aquam. Anaximenes aũt & Diogenes aerẽ. Heraclitus verò & Hippaſus ignẽ. Terram autem ſolam nemo ſolã ponendam eſſe cenſuit, propterea ꝙ ſit ad mutandũ & alterandum difficilis. Nõnulli autem aliquid aliud à tribus elementis, quod eſt igne quidem dẽſius, aere verò ſubtilius: vel, vt alibi dicit, aere quidem denſius, aqua verò ſubtilius. Et Alexander qdem exiſtimat Anaximandrũ eum eſſe, qui aliquã aliam corporis naturã principium poſuit præter elementa. Porphyrius aũt, tanq; diſtinguat Ariſtoteles eos qui corpus ſubiectum fecerunt indefinitum, ab ijs qui vel vnum aliquod fecerunt ex elemẽtis, vel aliquid aliud quod intercedit inter ignem & aerem: corpus quidẽ ſubiectum dicit Anaximandrum, indefinitè dicere infinitum, nõ definita forma, an ſit ignis, an aer, an aqua: quod aũt intercedit, ipſe quoq; ſicut Nicolaus Damaſcen⁹, Diogeni aſcribit Apolloniadi. Mihi aũt videtur naturalius & dictioni ipſi conuenientius, ſi ita audiatur, vt corpus per diuiſionem minimè diſtinguatur ab elementis, & eo qd' intercedit, ſed vt quod potius diuidatur in tria, & id quod intercedit. Corpus.n. inquit, quod ſubiectum eſt, vel eſt aliquid ex tribus, vel aliud quod eſt igne quidem dẽſius, aere verò ſubtilius. Quinetiam cõiter ſubiũxit de ijs quę prædicta ſunt, ea alia generare raritate & denſitate. quãuis Anaximander, vt ipſe dicit, non ſic generet, ſed per ſecretionẽ quæ fit ab infinito. Quõ ergo, ſi eum eſſe diceret qui corpus ponit indefinitè, cõiter ſubiunxit generationem quæ fit per alterationẽ? Cùm hi aũt omnes in eo conueniant, quòd vnum dicant principium, bifariã diuidũtur in modis generationis. Alij.n. ex vno materiali raritate & denſitate alia generant. quẽadmodum Anaximenes rarefactũ quidem aerem, ignẽ dicit fieri: condenſatum verò, ventum, deinde nubẽ, deinde adhuc magis aquã, deinde terram, dein lapides: alia aũt ex his. In hoc enim ſolo Theophraſtus in hiſtoria rarefactionẽ dixit & condenſationem. Clarum eſt aũt ꝙ alij quoq; vſi ſunt raritate & denſitate. Ariſtoteles.n. cõmuniter dixit de ijs omnibus, ꝙ raritate & denſitate alia generant, multa facientes quæ ſunt ex vna materia. Sunt aũt ſunt cõtraria rarefactio & condenſatio, quẽadmodum eſt contrariũ adhuc generalius, exuperatio & defectus, ſicut ẽt Plato dicebat magnum & paruũ: hi vti.ꝑ omnes non vnum dicebant principium, ſed tria, & vtebantur contrario. Cæterum Plato quidẽ dicebat magnum & paruum, ex vna oppoſitione, omnes quæ ipſa poteſtate ſunt cõtradictiones ſuo teſtimonio ei adeſſe teſtans. Alij aũt vnum quidem eſſe ſubiectũ dicebant, materiam: rarefactionem autem & condenſationẽ, quæ ſunt contraria, eſſe differentias & formas. Quare hi oẽs tria dicebãt principia, & cõtraria, & vnũ aliquod aliud. niſi vtiq; Plato non tãquam duo prĩcipia dixerit magnũ & paruum materiã, ſed ſymbolicè. quẽadmodum & Dyadẽ indefinitam & ſymmetriã. cuius partes ſunt exuperatio & defectus, multum & parũ, & inæqualitas, quę oĩa materię conueniunt. Quæ quidẽ per magnum & paruũ Plato fortaſſe oſtendit, vtpote ꝙ materia ſit incorporea & expers magnitudinis, & ideo ẽt dicatur parua, ſit aũt omnis molis & dimenſionis cauſa, & ea de cauſa magna. Et hic quidem eſt vnus modus, eorũ qui vnum id quod eſt eſſe ponũt, ꝙ raritate ac denſitate conſtituant eorũ quæ ſunt multitudinem: Alius eſt aũt modus, per quẽ non amplius cauſant materię mutationẽ, neq; per ſubiecti alterationẽ tradunt generationes,

Vnum principium ponunt multi Phyſici.

Terram ſolã nemo ponit principium.

Diogenes Apolloniades.

Modi generationis diuerſi apud eos q vnum ſtatuũt principium.

Tria principia cõſtituebant, q vnũ dicebãt, nẽpe ſubiectũ & cõtrariũ.

Per magnũ et paruũ Plato intellexit materiam.

Generatio per secretionem.

nerationes, sed per secretionem. contraria enim quæ insunt in subiecto, quod est corpus infinitum, excerni dicit Anaximander, qui quidem primus principiũ nominauit subiectũ. Contraria aũt sunt, calidũ, frigidũ, siccum, humidũ, & cætera. Atq; eorũ quidem quæ dicta sunt vniuersa est hæc sñia. Sciendum est aũt velle quidem Aristotelem rarũ cum tenui cõcurrere, cũ crasso aũt rarum. & ideo ignẽ accipit simul vt rarũ & subtilem, dicẽs igne quidem crassius, aere verò subtilius, vtpote q; sit aer crassior & densior quã pro crassitudine & dẽsitate ignis. Plato aũt dicit ipse etiam aerem esse igne crassiorem, & generaliter elementa quæ sunt crassiora, & magis accedũt ad centrum, esse crassiora superioribus & ijs quæ sunt in circunferentia. quandoquidem rarum & densum censet esse definiendum posituris partium. quẽadmodum Aristoteles dixit in prædicamẽtis. Hoc autẽ cum ita habeat, necesse est maiorum quidẽ partium maiora esse quæ intercedunt spatia. quocirca rarius est totũ, vt quod sit exilius & nõ vnum: quẽadmodũ euenit in cumulo lapidum

Rarum concurrit cũ tenui.

Elementa q magis accedunt ad centrũ, sunt crassiora ijs quæ sunt in circũferentia.

Eorum quæ sunt maiorũ partiũ totũ est rarius.

F nucum. Minorum aũt minora. quocirca totum densius est vt crebrum. quẽadmodum in cumulo arenę. Dicit autem Alexãder, omnium principium, & ipsarum idearũ, esse, ex sñia Platonis, vnum, & indefinitã dyadẽ. quam magnum & paruum dicebat, vt in libris De bono meminit Aristoteles. & acceperit aliquis à Speusippo & Xenocrate & alijs, qui adfuerunt in Platonis De bono auditione. Omnes enim cõscripserunt, & eius sñiam confirmarunt. & ijsdem eum vti dicunt principijs. Atq; Platonem quidẽ omnium principia dicere vnum & indefinitam dyadẽ, est valde verisimile. id.n. dicitur à Pythagoreis. videtur aũt Plato crebro sequi Pythagoreos. Quòd autẽ indefinitam dyadem & idearum principia dicens, magnum & paruũ dicat, per hæc materiam significans, q̃uo est consentaneum, cùm in hoc mundo sensili Plato materiã definiat, & apertè dicat in Timæo, eam esse propriã generationis, et id quod gignit in ea gigni: & idæas quidẽ dixit posse cognosci intelligentia, materiã autem

Eorum quæ sunt minorũ partium totum, est densius.

Vnũ & dyadẽ principia dicũt Pythagorei & Plato.

Per Dyadẽ Plato nõ intelligit materiam.

Materiã adulterina ratiocinatione cognosci.

G esse adulterina ratiocinatione probabilem. Qm̃ autem multorum quidẽ historia ait Diogenem Apolloniatem non secus ac Anaximenẽ ponere aerem primũ elementum: Nicolaus aũt in suo opere De Dijs refert eum pronunciare principium id quod intercedit inter ignem & aerẽ: & Nicolaum secutus est studiosissimus Philosophorum Porphyrius: sciendũ est ab hoc Diogene plura fuisse conscripta, vt ipse meminit in libro de natura, dicẽs se contradixisse Physicis, quos ipse vocat Sophistas: & scripsisse de sublimiũ rerum disceptatione. in quo ẽt se dicit dixisse de pricipio. quin etiã de natura hominis. In libro aũt de natura qui ex libris eius solus ad me peruenit, multis quidẽ instituit ostendere multã esse intelligentiam in principio ab eo posito. Hæc autẽ scribit statim post procœmium. Mihi autem videtur in summa dicere omnia quæ sunt ab eodẽ alterari & idem esse. Id aũt clarum est. Si.n. quæ in hoc mundo nunc sunt, terra & aqua, & alia quæcunq; videntur esse in hoc mundo, si eorum aliquod

Diogenes Apolloniates dicit esse in rerũ generatione multã intelligentiam.

H esset diuersum ab altero, & cũ esset diuersum propria natura, & non idẽ, immutaretur sæpe & alteraretur: nunq̃ nec inter se misceri possent, nec vtilitas ad alterũ nec dãnum ex eo rediret: & neq; planta ex terra oriretur, neq; animal, neq; quidquã aliud gigneretur, nisi sic constituerentur vt essent idẽ. Sed hæc omnia ab eodem alterata, aliàs fiunt diuersa, & ad idem redeunt. In hæc ergo prima cùm incidissem, existimabã eum aliquid dicere præter quatuor elementa, quod esset cõmune subiectum. siquidem dicit ea non cõmisceri, nec inter se mutari, siquidem vnũ esset aliquod ex ijs principium, & non idẽ subijceretur oĩbus, à quo omnia alterantur. Cũ autem deinceps ostendit in hoc principio esse multã intelligentiam. Neq;.n. inquit, fieri potuisset absq; intelligentia vt haberet mensuras oĩum, hyemis & æstatis, & noctis et diei, & imbriũ & vẽtorum & serenitatũ: & alia si quis velit con-

E siderare, ita affecta inuenerit quàm fieri poterit pulcherrimè: subiũgit q; & homo & alia aĩalia, ex hoc principio quod est aer: & viuunt, & aĩam habent & intelligẽtiam: sic dicens. Preter ea aũt hæc quoq; sunt magna signa. Homo enim & alia animãtia respirantia viuunt aere. & hoc eis est aĩa & intelligentia, vt in hoc opere apertè declaratum est. et si hoc recesserit, moriunt, & deficit intelligentia. Deinde paulo pòst apertè subiunxit. Et mihi videtur, quod habet intelligentiã, esse id quod ab hominibus vocatur aer, & omnes ab eo & gubernari, eumq; in omnes dominari. Ab eo mihi videntur mores & ad vniuersum venisse, omniaq; afficere, & esse in vniuerso. & nihil est quod non sit eius particeps. nullum autẽ alterum est alteri similiter particeps, sed multi sunt modi & ipsius aeris & intelligentiæ. est.n. multiplex, & calidior, & frigidior, & siccior & humidior, & stabilior, & qui motum habet acriorem. Multæ autẽ sunt aliæ alterationes, quæ sunt voluptatis & coloris expertes. Porrò autem oĩum

Aer multam habet intelligentiam.

F animantium anima res est eadẽ, aer calidior quidem externo in quo sumus, sed eo qui est apud Solem longè frigidior. Simile est aũt hoc calidum calori nullius animantium, qñ quidem ne hominum quidem calor est inter se similis. Sed differt nõ multũ quidem, sed vt sit similiter, non tñ verè, cùm sic simile. Fieri autem non potest, vt eorũ quæ alterantur alterũ fiat alteri diuersum, priusquàm idẽ fiat. Cùm itaq; multiplex infit alteratio, multiplicia quoq; sunt animantia & multa, & neq; specie inter se similia, nec victus ratione, nec intelligentia, propter alterationum multitudinẽ. Omnia tñ similiter & viuunt & vident & audiunt, & aliã intelligentiã habent ab eodem omnia. Deinceps autẽ ostendit spiritale esse semen animantium, & fieri intelligentias, aere vnà cũ sanguine totum corpus occupãte per venas. in qbus tradit exactam venarum sectionẽ. In his itaq; videtur apertè dicere, q; quem homines dicũt aerẽ, id sit principium. Mirum est autem q; cũ alia dicat fieri per eã quæ fit ab ipso alteratio-

Anima omniũ aĩantium res eadem.

Semen animantium spiritale.

G nem, cum tñ dicit æternum, inquiens. Et hoc quidem ipsum est ęternum & ĩmortale corpus. aliorum autem, hęc quidem fiunt, alia verò deficiunt. Et alibi. Sed hoc mihi videtur esse clarũ, id esse & magnum, & validũ, & æternum, & ĩmortale, & multa specie. Atq; hæc quidem de Diogene dicta sint. Transit autem deinceps Aristoteles ab ijs qui vnum dicunt ad eos qui vnum & multa dicunt esse principium.

Quinetiam quicunq; vnũ et multa dicũt esse ea quę sunt. quẽadmodum Empedoclis et Anaxagoras. Nam hi quoque excernunt alia ex eo quod mixtũ est. Inter se aũt differunt, q; hic quidem hunc faciat ambitum, ille verò semel. et hic quidem infinita similaria & contraria: Ille verò ea solum quæ vocantur elementa.

Postq; dixit de ijs qui dicunt vnum esse in subiecto na- XXX

H turale principiũ, & tradidit differentiã quæ est in duplici modo generationis ex subiecto, nẽpe eo qui est per alterationẽ, & eo qui est per excretionẽ, transit deinceps ad Empedoclẽ & Anaxagoram, qui vnum & multa dicũt esse principium. Etenim Anaxagoras cũ similares partes posuisset in subiecto principia, eas dicebat infinitas. Quinetiã vnam efficientem dicebat esse causam, nempe mentẽ quæ discernit. Empedocles aũt in subiecto multa ponebat principia, quatuor scilicet elementa, vnum autem, amicitiã & contentionem. qm̃ vtrunq; eorum vicissim dominatur & facit, & non ambo simul. Sẽper.n. ipsi sic fit vnũ efficiẽs. Aut nõ dicendũ est eos vnum dicere efficiens, sed idipsum quod mixtũ est. quod erat ex Anaxagoræ quidem sñia mixtum multitudini ex infinitis similaribus: ex Empedoclis verò, ex quatuor elementis, quę ab amicitia quidem qñq; conciliantur, à cõtentione verò qñq; seiunguntur, & mundũ efficiunt. Theophrastus

Anaxagoras similares partes posuit pricipia in subiecto, mentem aũt causam efficientem.

Empedocles põsuit pricipia quatuor elementa & efficientem causam amicitiam et contẽtionẽ.

autem

autem Anaxagoram ad Anaximandrum deducens, ita accipit ea quæ dicuntur ab Anaxagora, vt possit ipse subiectum dicere vnã naturam. Ita autem scribit in naturali historia. Ita ergo accipientibus, videri quidem possint facere materialia principia infinita, vt dictum est. motus autem & generationis causam vnam. Siquis autem omnium mixtionem existimauerit vnam esse naturã & forma & magnitudine infinitam: quod quidem videri possit velle dicere: et euenit vt duo dicat principia, naturam infiniti & mẽtem. Quare omnino videtur corporea principia facere non secus ac Anaximander. Iure autẽ post eos qui vnũ dicunt principium & imobile, vel quod mouetur, ante eos qui multa solùm videntur dicere, vt Democritus, posuit eos qui dicunt vnum et multa. medium enim tenent ordinem. Ii autẽ conueniunt cum ijs ex illis qui vnum esse dicunt, qui cõcretione & discretione faciunt generationem. Anaxagoras autem magis conuenit cũ ijs qui secretione. Differunt autem, ab illis quidem qui vnum esse dicunt, quod ipsi vnum & multa dicãt. Inter se autem, primùm quidẽ quod Anaxagoras dicat mundum semel esse factum ex eo quod erat mixtũ, manere autem deinceps administratum & secretum à mẽte quæ ei præest: Empedoclem autẽ alterius semper quibusdam periodis, aliquando conciliationem quatuor elemẽtorum ponere quæ fiat ab amicitia, aliquando verò seiunctionem quæ fit à contẽtione: Deinde quod multa ex quibus constat vniuersum, Anaxagoras quidem ponat infinita, nempe partes similares, Empedocles autem finitas. quatuor. n. elementa, & ille quidẽ similares partes, hic verò elementã. Porrò autem adiecit, inquit Alexander, contraria in Anaxagora, quoniam contraria sunt in similaribus partibus, sicut etiam omnes differentiæ. Quocirca dicit etiã quod superius dictum est, An etiam contraria in Anaxagoræ opinione magis audiendum sit? Num autem sunt etiam contraria in elemẽtis, calidi, frigidi, humidi, sicci, grauis & leuis & eorũ quæ sunt eiusmodi? & cõmuniter vtrique opinioni conuenit illud, ET contraria} nisi forte in elementis sunt quædam cõtraria, in similaribus autem partibus sunt vniuersa, sicut etiam omnes differentiæ: & propterea cũ Anaxagoræ opinione magis congruit quod dicitur cum articulo καὶ τἀναντία, hoc est, Et ea quæ sunt contraria. Num autem etiã in elementis sunt omnia contraria, siquidem ea sunt principia, sed non proximè omnia, sicut in partibus similaribus? Dulce enim & amarũ si sit in positione elementorum, non primo loco inest in elemẽtis, sed propter caliditatẽ, frigiditatem, siccitatem, humiditatẽ: in positione autem similarium, tanquam prima & per se, sicut etiam contraria quæ sunt in coloribus. An etiam in similaribus partibus alia sunt ante alia cõtraria, & secunda per primum? Dicit itaque Anaxagoras in primo naturalium. Ex nubibus quidem aqua excernitur, ex aqua verò terra: ex terra autẽ lapis frigore concrescit. hæc autem ab aqua magis excedunt. Quòd autem Anaxagoras ex misto aliquo dicit excerni similaria multitudine infinita, dũ omnia quidem insunt in quolibet, vnũquodque autem ex eo quod maiores habet in eo vires characterem, formamque suscipit, ostendit in primo Physicorum, dũ dicit. Simul res omnes erant infinitæ multitudine et paruitate. Quod enim erat paruum, erat infinitum. & cùm omnia simul essent, propter paruitatem nihil erat manifestum. Aer. n. & æther omnia continebãt: quæ ambo erant infinita. Ea enim maxima insunt in vniuersis & multitudine et magnitudine. Et paulopòst. Etenim aer & æther excernitur à multo quod continet. Id autẽ quod continet, est infinitũ multitudine. Et paulo pòst. Cùm hæc autem ita habeant, existimandũ est multa esse, eaque omnis generis in ijs quæ simul concrescunt & conciliantur: & semina rerum omnium, & quæ habent & species & colores & voluptates omnis generis. Priusquam autem, inquit, secreta essent, cùm omnia simul essent, nullus erat color manifestus. Vetabat enim rerum omnium

A commixtio, cùm humidum & siccum, calidum & frigidum, lucidum & tenebricosum, & terra multa inesset, et semina innumerabilia quæ nihil erant sibiipsis inter se similia. Nihil enim ex alijs est alterum alteri simile. Quòd autem ex similaribus nihil gignatur aut intereat, sed semper sint eadem, ostendit dicens. His autem sic discretis, sciendum est omnia nihilo esse minora, neque plura: neque fieri posse vt sint plura omnibus, sed esse semper omnia æqualia. Hæc ergo dixit de eo quod mixtum est, & de partibus similaribus. De mente autem hæc scripsit. Mens est res infinita, & quæ per se imperium obtinet, & cum nulla re mixta est, sed ipsa sola est in seipsa. Si non enim in seipsa esset, sed cum aliquo alio mixta esset, esset rerum omnium particeps, si cum aliquo mixta esset. In quolibet enim est cuiuslibet portio, vt à me antè dictum est: & quæ cõmixta essent eam prohibuissent. vt æquè in nullam rem imperium obtineret, vt cùm sola est in seipsa. est enim rerum omnium subtilissima & purissima, & tenet omnem de re qualibet sentẽtiam, & maximas habet vires. Quæcunque habent animam, tam maiora quam minora, omnibus ijs mens imperat. & in vniuersum ambitum mens obtinuit imperium, vt etiam ambiat principium. Et ambire quidem primum cœpit à paruo. Quoniam autem plus ambit, adhuc etiam amplius ambiet. & quæ commiscentur, & quæ excernuntur, & discernuntur, omnia mens cognouit. & quæ futura erant, & quæ erant, & quæ nunc sunt, & quæ erunt, mens omnia ordinauit & disposuit. & hoc quo nunc ambit ambitu & astra & Sol & Luna et aer et æther sunt qui excernuntur. Hic autem ambitus fecit vt excernerẽtur. Et à raro quidem excernitur densum, & à frigido calidũ; & à tenebricoso splendidum, & ab humido siccum. Multæ sunt autem multorum partes. Omnino autem nihil diuersum à diuerso excernitur, præterquam à mente. Mens autem est vniuersa similis, & quæ maior, & quæ minor. nihil autem diuersum est alij simile. Sed cui vni sunt plurima, ea apertissimè vnumquodque vnum est & erit. Quòd autem duplicem quandam ponat dispositionem, vnam quidem intelligentem, alteram verò sensilem quæ ab ea deducitur: & ex ijs quæ dicta sunt clarum est: & clarum est etiam ex his. Mens autem quæcunque est, ea nunc quoque admodum est, vt etiam sint alia in eo quod multa continet, & in ijs quæ agglutinata sunt, & in ijs quæ sunt secreta. Quinetiam cùm dixisset inesse multa, eaque omnis generis in omnibus quæ cõcrescunt ac conciliantur, & rerum omnium semina, & quæ habent omnis generis species, colores, & voluptates, & concretos esse homines, & alia animantia quæ sunt anima prædita, subiungit. Quinetiam hominibus esse & † vrbes conditas, & opera constructa sicut etiam apud nos, esseque eis et Solem, & Lunam, et alia sicut apud nos. terramque eis producere multa, eaque omnis generis. Quorum cùm illi ea quæ sunt vtilia domum comportauerint, eis vtuntur. Et quòd aliam quidem dispositionem significet præter eam quæ est apud nos, clarum est ex eo, quòd non semel ab eo dictum sit illud. Sicut apud nos.} Quòd autem nec sensilem quidem illam esse putat, sed quæ eam tempore præcesserit, ostendit illud, Quorum cum illi ea quæ sunt vtilia domum comportauerint, eis vtuntur.} Non enim dixit, Vsi sunt, sed, vtũtur. Sed neque dicit tanquam in aliquibus alijs habitationibus sit status ei qui est apud nos similis. Nõ dixit enim Solem & Lunam apud illos quoque esse sicut apud nos. sed Solem & Lunam, sicut apud nos: veluti dicens de alijs. Sed hæc quidem an sic, an aliter habeant, operæpretiũ est quærere. Empedocles autem vnum & multa finita, & quæ voluentibus temporum periodis fit restitutionem, ortumque et interitum qui per concretionem fit & discretionem, sic tradit in primo Physicorum.

Duplicia enarro. quandoque ex pluribus vnum
Auctum est. plura vno vt fiant, quandoque diremptum est.

Mens quomodo discernat in generatione.

Duplex mundus. ex sententia Anaxagoræ.

† ἐκτισμένας πόλεις

Empedoclis versus aliquot.

Duplex est rerum ortus, duplex interitusq́;.
Illum nam parit ac perimit congressio, verùm hic
Secretis rebus, carptus, tritusq́; vicissim est.
Hæc nec perpetuò cessant mutarier vnquam.
Cunctaq́; amicitia sunt nunc coeuntia in vnum.
Distrahit ast aliàs odio contentio cuncta
Sicq́; fit vt totum nunquam moueantur in orbem
Audi age sed versus. augentur corda furore.
Nam prius vt dixi, verborum extrema meorum
Duplicia enarro. Quandoq; ex pluribus vnum
Auctum est. plura vno vt fiant, quōq; diremptum est.
Ignis, aqua, & terra, immensi visq; aeris ingens,
Exitiosa accedit his. paria omnia quæ sunt.
Est & amicitia, est quæ æquè lata atq; profunda.
Hanc mente aspicias, stupeas nec lumine mirans.
Insita quæ articulis mortalibus esse putatur.
Quaq́; bene & cupiunt, facti similes quoq; fiunt,
Nomine lætitiam apposito Veneremq́; vocantes.
F Mortalis quam non oculis circumagier vllus
Cognouit. Sed tu præbe haud fallacibus aurem
Versibus. ad gignendum hęc sunt ęqualia cuncta.
Curæ alij est aliud munus. mos cuiq; suusq́; est.
Tempore at ipsa tenent regnum voluente vicissim.
Ipsis haud quidq; accedit, nec deficit vnquam.
Nam si omnino perirent, illa haud amplius essent.
Augeat ast hoc vt totum, quid venerit, vnde?
Aut vbinam pereat, cùm nil sit quod caret istis?
Sed sunt hæc eadem. & se peruadentia semper,
Alternis alia euadunt similisq; figuræ.

In his vnum quidem dicit quod cōstat ex multis elementis. & aliquando quidem esse significat dominatum obtinente amicitia, aliquādo autem dominante cōtentione. Quòd enim nihil horū perfectè deficiat, significat q́ omnia sint æqualia & eadem quantitate prædita in generatione. & quod nihil accedat, neq; decedat. Multa autem sunt plura illa ex quibus est vnum. Non enim amicitia vnum est. sed contētio quoq; in vnum redit. G Cū autem plura alia dixisset, subiūgit characterem vniuscuiusq; eorum quæ dicta sunt, ignem quidem Solem, vncās, aerem verò splendorem & Solem, aquā verò imbrem & mare. Sic autem dicit.

Verum age priscorum sermonum respice testem,
Primum ortum est ligno si quidq; forte relicto.
Qui est visu calidus, clarusq́; est vndiq;, Solem.
Quæcunq; & comedunt, cœlestia, lucis, egentiq;.
Imbrem autem in cunctis est qui fususq́;, rigetq́;.
Profluit è terra radixq́; & fulgura sæua,
Formata ex ira. diuisa ast omnia partes
In geminas. Coeunt sed amore, vicissim.
Et sese cupiunt. Ex his nanq; omnia quæ sunt,
Atq; fuere, & erunt. Ex his producitur arbos,
Fœmina, vir; feræ, aues, & qui pascuntur in vndis
Pisces, longæuiq; Dei quis maximi honores.
Sunt etenim hæc eadem, ipsa & peruadentia sese
H Diuersa euadunt. absconsioq; excipit illa.

Quinetiam euidens adiecit exemplum, quòd ex eis diuersa fierent.

Pictores variant atq; vt donaria, quorum
Ingenio est artis præclara perita parta.
Qui diuersorum cùm pharmaca multa colorum,
Sumpserunt, aptè miscentes plusq; minusq́;,
Omnibus assimiles ex his formare figuras
Hos videas. fiuntq́; viri, & fœminæ, & vnà
Quæq́; feræ & volucres, viuūtq́ qui in ęquore pisces.
Longæuiq; Dei, quorum sunt maximi honores.
Sic ne fallare, ex rebus mortalibus vlli
Esse aliunde putes, quę turba est maxima, fontem.
Hæc sed verba Deum tibi planè dicere scito.

Et q́ hæc quidem multa in mundo genito cōtempletur, non solū autem litem & amicitiam, clarum est ex hoc q́ & arbores & viros & mulieres ex his dicit esse genitos.

E Quòd autem ea inter se mutentur, significat, dicens.
Viribus ista valent, circo voluente vicissim,
Atq; in se fato pereunt crescuntq́; vicissim.

Quòd autem quæ gignunt & intereunt, successione ęternitatem habeant, ostendit, dicens. Quatenus ast hęc non cessant mutarier vnquam,
Iure ea dicantur circo non posse moueri.

Quòd autem is quoq; duplicem existimet mundi dispositionem, alterā quidem quę in intelligentia versetur, alteram verò sensilē, et alteram quidem diuinā, alteram verò exitio obnoxiā, quorum altera quidē hęc habet tanq; in exemplari, altera verò veluti in imagine, significauit, dicens nō solùm ea quæ gignūtur et intereunt ex his constare, verùm etiam Deos. nisi fortè hoc etiam quis expo suerit ex consuetudine Empedoclis. Quinetiā duplicem dispositionem quispiam ex his coniecerit. Duplex dis.

Omnia nanq; suis parta hæc sunt partibus, & Sol
Cum cœlo & tellus, immensiq́; ęquora ponti.
F Quęcunq; hæc natura inter mortalia aberrant.
Sic quoq; temperie meliori prædita quæ sunt,
Mutuus est illis amor, vt sint, cùm Venus ipsa
Assimilata sibi faciat dirimitq́; simultas
Hæc à se ortu & temperie formisq́; premendis.
Vt quæ insueta coire sient, infestaq́; valde
Iis quæ per litem generant, sunt concitaq́; æstro.

Significauit enim ea quoq; coniuncta esse in rebus mortalibus, in rebus autem quæ consistūt in intelligentia magis esse vnita, & à se inuicem amata, vt quæ Veneri sint assimilata. & q́ etiam si ea sint vbiq;, ea tamen quæ versantur in intelligētia, assimilata sunt amicitiæ: sensilia autem superata à contētione, & amplius distracta in ea quę per cōmixtionem fit generatinne, constiterunt in ijs quę gignuntur per contentionem, quæ formæ sunt quæ imprimuntur, & referunt imaginem, & vniri inter se minimè consueuere. Quòd autē hic quoq; per concretionem quandam & discretionem posuerit generatinnem, osten G dūt ea quæ statim in principio posita sunt, nēpe & vnum solum auctum esse ex pluribus: & plura vno vt fiant esse quandoq; diremptum. quinetiam illud, Generationem & interitum nihil aliud esse quā mixtionem et permutationem, & cōgressionē et euolutionē fati fieri vicissitudine. Gñatio per concretionem & discretionem, ex sententia Empedoclis.

XXXIII Videtur autem Anaxagoras ita existimasse infinita, propterea q́ putaret esse veram cōmunem Physicorum opinionē, quòd ex eo quod non est nihil fiat. Ea enim de causa sic dicunt, Erant simul omnia. & tale fieri extitit alterari. Illi autem concretionem & discretionem.

XXXIII In hoc etiam æquitatem & moderationem Platonis imitans Aristoteles, vult veteres & claros viros, non vt qui omnino à ratione aliena dicerent, introducere, nec absentes indicta causa condemnari permittere, sed quasdam rationes exponere, quibus adducti sunt in opiniones H quæ videntur planè absurdæ & minimè probabiles. Primo autem loco ponit Anaxagoram, quoniam post eos qui vnum id quod est esse dicunt, eos qui infinita ponunt proponet examinandos. Videtur enim esse absurdior eorum opinio, qui dicunt esse vnum & immobile principium, quòd & principium & naturam perimant. Secunda autem est eorum qui ponunt infinita, propterea quod circunscribi & cognosci nequeat. His autem confutatis, ea deinceps introducitur, quæ plura quidem ponit, sed finita. Dicit itaque Anaxagoram ad similarium partium fuisse inductum opininnē duabus de causis. Quarum vna quidem est, q́ putaret esse veram communem Physicorum sententiam, quæ dicit ex eo quod non est nihil fieri, sed quæcunq; gignuntur & fiūt, generationem habere ex eo quod est. Etenim Parmenides quoq; ingenitum esse id quod verè est ex eo ostendit, q́ nec ipsum gigneret, ex eo quod est, neq; ex eo quod non est. Oportet Nihil fieri ex nihilo.

A est. Oportet enim gigni ex aliquo. Quod autem non est nihil est. Causam autem cur omnino oporteat id quod gignitur gigni ex eo quod est, admirabiliter adiecit Parmenides. In summa enim, inquit, si ex eo quod non est: quanam sorte accidit vt tunc gigneretur quando genitum est, & non antè vel posteà? Sic autem scribit.

Genus eius at vnde
Qui quęres, auctum, vel qui fit? Dicere nec te
Vnquam permittam, sed nec sentire q̄ id sit
Productum ex illo quod non est. Dicier haud quit
Sed nec mente vlla comprehendi, quomodo non sit,
Quæue ipsum vtilitas morit, quò cùm nihil antè
Gigni cœpium esset, generetur posterius.

Porro autem Melissus quoq; id quod est, ingenitū esse ostendit, hoc cōmuni vsus pronunciato. Sic autem scri- » bit. Semper fuit quod fuit, & semp erit. Si enim factum » fuit, necesse est anteq̄ factum fuit nihil esse. Si ergo nihil » fuit, nullo modo fieri potest, vt nihil fiat ex nihilo. Hoc **B** ergo cùm tanq̄ pronunciatum assumpsisset Anaxagoras, q̄ nihil fiat ex eo quod non est, videtur tacitè proferre orationem quæ hanc vim habeat. Quod fit vel ex eo fit quod est, vel ex eo quod non est. Sed fieri nō potest vt fiat ex eo quod non est: ergo ex eo quod est. Quòd si hoc ita est, etiā ex eo quod inest ei ex quo est. Neq; n. alicunde videtur extrinsecus ingredi, cùm vespæ fiunt ex eqs, vel aqua ex aere. In similaribus ergo partibus inest & caro, & os, & sanguis, & aurum, & plumbum, & dulce, & amarum, & album. sed propter paruitatem à nobis sentiri nequeunt, cùm sint omnia in omnibus. Vnde nā enim cernitur vniuersum fieri ex vniuerso, etiamsi per alia intermedia, nisi esset vniuersum in omnibus? Apparet autem & appellatur vnumquodq; ex eo quod maximè dominatur. purè enim hoc albū, vel nigrum, vel dulce, vel carnem, vel os nō esse. Cuius autem habet plurimum, id videtur esse rei natura, cùm sint omnia in omnibus. nulla enim res, inquit Anaxagoras, gignitur, nec interit, sed ex rebus quę sunt commiscetur & discernitur. Quocirca **C** dicit statim in principio operis, Erant, inquit, res omnes simul. Illud aūt. ET fieri tale extitit alterari} dicit Alexander dictum esse, vt quod dictum sit aduersus Anaxagoram, qm̄ etiā in libro de generatione reprehēdit Anaxagoram, vt qui cōcretionem ac discretionem, per quas dicit ea gigni quæ gignūtur, alterationem appellauerit, dicens. Atqui Anaxagoras vocem propriam ignorauit. Dicit ergo q̄ tale gigni & interire extitit alterari. Non enim proprio nomine alterationis vsus est in concretione. Porphyrius autem illud quidem, RES omnes simul erant} refert ad Anaxagoram: hoc autem, Fieri esse alterari, ad Anaximenem: cōcretionem autem & discretionem ad Democritum & Empedoclem. Anaxagoras verò in primo Physicorum apertè dicit, gigni & perire esse concrescere & discerni, sic scribens. Gigni autem & perire Græci nō rectè existimant. Nulla enim res gignitur, nec perit, sed ex rebus quæ sunt cōmiscetur & discernitur. & ita gigni rectè vocauerint cōmisceri, & perire di- **D** scerni. Hęc autem omnia, nempe & illud, Simul erant res omnes: & hoc: Per alterationem vel concretionem & discretionem esse generationem: sumptum est ad probandum nihil fieri ex eo quod nō est: sed quæ gignuntur ac fiunt gigni ex eo quod est. Alteratio enim est affectio quæ est in eo quod est. & concretio ac discretio versatur in ijs quæ sunt.

Oīa esse in omnibus ex sña Anaxagoræ.

Alterationē vocauit Anaxagoras cōcretionē ac discretionē.

Gigni & interire cōcrescere & discerni vocat Anaxagoras.

XXXIIII Præterea autem ex eo q̄ contraria fiant alterum ex altero. ergo inerant. Si enim quidquid fit, necesse est fiat vel ex ijs quæ sunt, vel ex ijs quæ non sunt, vt ex his autē hoc quidem, nempe ex ijs quæ non sunt fiat, fieri minime potest: quicunq; enim de natura scripserunt, omnes in hanc sententiam conueniunt: quod restat. iam **A** putarit sit euenire necessariò, nempe vt fiat ex ijs quæ sunt & insunt sed quę propter paruitatem quantitatis nequaquam sentiri possint. Quare dicunt quodlibet mixtum esse in quolibet, quoniam videbant quodlibet fieri ex quolibet. videri autem differentia, & alterum ab altero alia appellari, ex eo quod maximè superat propter multitudinem infinitorum quę sunt in mixtione. purè enim totum album vel nigrū, vel dulce, vel carnem, vel os non esse. Cuius aūt habet vnūquodq; plurimū, id videri esse rei naturam.

XXXII Secundam hanc tradit causam quòd Anaxagoras similares partes posuerit principia. Si enim contraria sunt eiusmodi, vt se inuicem perimant, neq; sint natura efficientia, videntur autem contraria fieri ex cōtrarijs, quid **B** aliud conijci potest quàm excerni contraria quæ insunt contrarijs? neq; enim fieri posse vt fiāt ex illis: & videtur quidem absurdum contraria inesse cōtrarijs. sæpe autem simul sunt alterum cum altero contraria, non solum per additionem, sed etiam per contemperationem. Fieri autem contrarium ex contrario, siquis dicat fieri tanquam ab efficienti, eo ipso est absurdum. vnumquodq; enim facit id quod est sibi simile. Cùm hanc priorem causam secundæ subiunxisset, cur sic Anaxagoras generationem definierit: ea, quæ post eam dicta sunt, quæ videntur continere syllogismum & demonstrationem, quòd excerni dicat, cùm insint ea quæ videbantur ex vtrisq; fieri: colligit & ex eo q̄ nihil fiat ex eo quod non est, & ex eo quòd contraria videantur fieri ex contrarijs.

Contraria sæpe simul sūt & per additionē & per contemperationem.

XXXV Siquidem quod est infinitum, quatenus est infinitum, nequaq̄ cognosci potest. Quod multitudine quidē vel magnitudine est infinitum, **C** non potest cognosci quātum sit. Quod autem forma est infinitum, non potest cognosci quale sit. Cùm sint autem principia & multitudine et forma infinita, quæ ex ijs fiunt cognosci nullo modo possunt. Ita enim nos compositum cognoscere existimamus, cùm scimus ex quibus sit & quantum sit.

XXXIIII Postquam opinionis Anaxagoræ id quod primū est probabile exposuit, ne quis existimaret id quod ab eo dicitur refelli propter imbecillitatē defensionis, ad id confutandum se conuertit. Cùm autem Anaxagoras multas exposuisset conclusiones aut pronunciata, mihi videtur nunc Aristoteles vnicuiq; propemodum cōtradicere. Etenim q̄ essent infinita, statim dicit in principio. Simul omnes res erant infinitę & multitudine & paruitate. et quòd neque id quod est minimum, neq; id quod est **D** maximum, erant in principijs. Neq; n. parui, inquit, est id quod est minimum, sed semper minus. Quod enim est non est nō esse. Quinetiam eo quod est magnum est semper maius. & ei quod paruum est, est æqualis multitudo. Vnumquodq; autem cum seipso collatū est & magnum & paruum. Si vniuersum enim est in vniuerso, & ex vniuerso excernitur vniuersum, etiam ex eo quod videt̄ minimum excernetur aliquid eo minus. & quod videt̄ maximum, ex aliquo seipso maiore excretum est. Apertè autem dicit etiam in quolibet partem inesse cuiuslibet, præter mentem. Sunt autē etiam aliqua quibus est mēs. Et rursus alia quidem partem habere cuiuslibet: mētem aūt esse infinitā, & per se impetū obtinentē, & nulli admixtā. Porrò aūt alibi sic dicit. Cū aūt sunt ęquales partes magni & parui, sic quoq; fuerit multitudo. et in quolibet sunt oīa. neq; licet esse seorsum. sed oīa habēt partem cuiuslibet. Cū autē non pōt esse qđ est minimū, separari

non possit, neque admodum à seipso gigni, sed esse id quod est in principio, nunc autem simul sunt omnia. multa autem insunt in omnibus, & eorum quæ excernuntur æqualia multitudine in maioribus & minoribus. Porrò autem hoc quoque vult Anaxagoras, vnumquodque sensilium similarium & gigni & characterem formamque suscipere per similium cõpositionem. Dicit enim. Sed cui insunt plurima, ea apertissimè vnumquodque vnum est & fuit. Videtur autem etiã dicere, mentem ea discernere aggredientem, non posse. Eiusmodi Anaxagoræ pronunciatis contradicens Aristoteles, primum contradixit ei quod dicebat esse infinita principia. Fuerit autẽ, vt dicit Porphyrius, cõmune argumentum etiam aduersus Leucippum & Democritum & Metrodorũ, & aduersus omnes qui dicunt esse elementa infinita. Cũ autem duplex sit infinitum, vel in quantitate, vel in qualitate: quod autem est in quantitate, vel sit in multitudine, vel in magnitudine: multitudine quidem esse infinita elementa, dicunt omnes qui dicti sunt, magnitudine autem Leucippus & Democritus, dicentes esse inane infinitum. Forma autẽ infinita similaria videtur dicere Anaxagoras, siquidem nullum aliud, inquit, est vlli alij ex infinitis simile. Si itaque quidquid est infinitum, quatenus est infinitũ, nullo modo comprehendi potest, principia & elementa cognosci non poterunt, ex quibus constãt omnia. Tunc enim existimamus nos vnumquodque nosse, cùm primas causas cognouerimus, & prima principia. Quare vtuuntur ijs qui volunt aliquam eorum quæ sunt ex eiusmodi positionibus accipere scientiam, vt sibi contrà pariant inscitiam. Oratio autem cõfutatoria, quam breuiter posuit Aristoteles, potentia sic habet. Similaria sunt & forma & numero infinita: Infinitum, quatenus est infinitum, cognosci non põt: Similaria ergo cognosci non possunt. Quòd si ei etiam hoc adiunxeris, Quorum cognosci nõ possunt principia, ea quoque cognosci nõ possunt, colliges nõ posse cognosci ea quæ sunt, siquidem sunt eorũ infinita principia. Quòd autem quorum cognosci non possunt principia, ea quoque cognosci non possint, ex hoc ostendit. ITA enim existimamus nos scire id quod est compositũ, cùm scimus ex quibusnam & ex quot sit cõpositum. Quòd autem sic dixit infinitam principialium formarum multitudinem Anaxagoras, vt quæ à nobis comprehẽdi nequeat, sed non vt natura infinitam, significat, hęc dicens. » Ea autem quæ cõmiscentur & excernuntur et discernuntur omnia nouit mens, & qualia futura erant, & qualia erant. & quotquot nunc sunt & erũt, mens omnia disposuit & distribuit. Si ergo mente cognosci poterant, non erant natura infinita. Ceterum & verum est id quod dicit Aristoteles, quòd si principiorũ formæ cognosci nõ possunt, etiam quę ex ipsis cõstituta sunt cognosci nequeũt. Sciendum est autem, vt dixi, Porphyrium quidem existimare cõmunem esse obiectionẽ aduersus omnes, qui elementa esse infinita ponũt. Alexander autem eam audit vt quæ dicta sit aduersus solũ Anaxagoram: Et fortasse sic est magis consentaneum. Democritus enim & Leucippus, etiamsi multitudine infinita principia posuerint, eorum tamen formam & substantiam posuerunt vnum et definitum. Quare ex eorum quidem sententia nõ fuerit principium eiusmodi vt cognosci nõ possit. nisi fortè eis figuras vel aliqua alia forma infinita adiecerint. Anaxagoras autem, cùm non solum multitudine, sed etiam forma infinita principia posuerit, suscipiet absurdũ quod videtur inferri, quòd etiam quæ ex principijs constant cognosci nequeant.

Infinitum est duplex quantitate & qualitate.

Infinitum cognosci non potest.

Sciri nõ possunt ea quorum ignorantur principia.

XXXVI Præterea autem si necesse est, cuius partem cõtingit esse quantãcunque magnitudine & paruitate, ipsum quoque cõtingere. Dico autem ex eiusmodi partibus aliquam, in quam, cũ insit, totum diuiditur: Si autem fieri non potest vt animal vel planta sit quantacunque magnitudine et

E paruitate, clarum est quòd nec quæuis ex partibus. erit enim etiam totum similiter. Caro autem & os & quę sunt huiusmodi, sunt partes animalis. & fructus, plãtarum. Clarum est ergo fieri non posse, vt caro, vel os, vel aliquid aliud, sit quantumcunque magnitudine, vel magis, vel minus.

Cũ dixisset Anaxagoras, quòd neque parui est id quod est minimũ, sed quod semper minus est: neque quod est maximum, vt & ipsa dictio ostẽdit Anaxagoræ, atque ẽt Theophrastus in secũdo de Anaxagora, sic scribens: Præterea propterea dicerem omnia esse in quolibet, quòd infinita sint in magnitudine & paruitate, & neque quod est minimũ, nec quod maximũ possit accipi, ad probandum non sufficit: simul quidẽ & hoc perimit Aristoteles: & simul esse sibi vtile vt sint minima, ad omnia ferè quæ deinceps sequuntur, prius per quendam hmõi syllogismum ostẽdit. XXXIII

Non esse in paruis quod est minimũ, nec quod maximũ dicebat Anaxagoras.

F Si partes alicuius totius contingit quantascunque esse magnitudine & paruitate, id enim est neque quod minimum est definitum esse, neque quod maximum, ipsum quoque totum contingit esse quãtuncunque magnitudine & paruitate. Atqui totũ non cõtingit esse quantũcunque: nec partes ergo cõtingit: per secundum hypotheticorum. Atque cõnexum quidem posuit tanquam euidens. Clarum est.n. quòd siquid sit compositum ex aliquibus partibus, vt pote manibus, & pedibus, & capite, & fieri põt vt eæ sint maiores & minores: clarũ est quòd id ẽt quod in cõpositione earum habet id quod est, si illæ quidem sint maiores, erit maius: Sin minores, erit minus. & hoc erit in infinitum, tantum per maius & minus facta cõmutatione, quantum partes etiã minuuntur vel augẽtur. Assumptionẽ autem ipsam quoque confirmat ex euidentibus. Quæ.n. ex similaribus concreta sunt & cõposita tota, quemadmodũ quodcũque aïal vel plãta, fieri non potest vt sint quanticũque. neque enim fieri põt vt homo vel ficus arbor, miliũ, vel montis

G habeat magnitudinẽ. sed definita est eorum magnitudo, vel ad id quod est maius, vel ad id quod est minus. Definita est ergo magnitudo vniuscuiusque ex ipsis partibus in quas diuiditur. neque põt caro quãtacũque accipi, si pars aïalis caro est. Erit.n. ẽt animal illud cuius est pars quantacũque. Ex huiusmodi autẽ similaribus partibus componuntur aïalia, & in easdem diuidũtur, ex sententia Anaxagoræ. His enim, vt ipse vult, nihil est supius. Definita est ergo eorũ magnitudo, quousque progressa manebit in eo quod est sibi proprium. Siquis aũt dicat magnitudinem posse diuidi in infinitũ, & propterea eam quocunque quod sumatur esse minorẽ, sciat similares partes non esse absolutè magnitudines, sed iam tales magnitudines, carnẽ, & os, & plumbũ & aurum, & quę sunt hmõi, quæ si in infinitũ diuidãtur, formã seruare nequeunt. Tãquam enim magnitudines ipsa quoque diuiditur in infinitũ: vt caro aũt & os, non vtique. Hmõi autem principia posuit Anaxagoras, eaque talia vt diuidi nequeat. Porrò aũt to-

Similares partes non sunt absolutè magnitudines sed tales magnitudines.

H tum ex illis partibus cõponitur, in quas ẽt actu separatas diuiditur, cuiusmodi sunt ea quę sunt similariũ partium, nequaquam autẽ corpora, quatenus corpora. Quocirca cautè adiecit Aristoteles, DICO aũt aliquam ex ijs partibus, in quã, cùm ea insit, totũ diuiditur. Nõ diuiditur enim totũ in corpora, vel in incorporea, sed in carnes & ossa, et quę sunt hmõi, in quę ẽt, vt vult Anaxagoras, non cadit interitus. Qua de re suę formę diuisionem vsque ad interitum minimè sustinuerint. Neque tñ actu itaut partes quæ fiũt ex diuisione in infinitũ, sed solũ potestate. Præterea aũt his de causis adiecit Aristoteles, etiã illud quod dictum est, quæ quidẽ dicuntur partes alicuius, non tñ totũ in eas possit diuidi. cuiusmodi sunt materia & forma, quæ dicũtur partes corporis. Hoc autem, ET plãtarum, fructus dicit Alexãder eum accepisse pro eo quod est, semina. ex ijs enim, inquit, efficitur compositio plantarum, & ideo paulopòst accepit semen pro fructu, cùm dicit, Quare neque caro fuerit quantacunque, neque os, neque semen

Fructus pro semine.

Semen pro fructu.

semen plātarum. Ex ijs enim vtraque eorū componuntur Sed libri quidem qui ad me peruenerunt, minimè habēt hoc dictum. quemadmodum nec alterum quod adiūxit Alexander, quod habet hoc modo. Si ergo animalia & plantę, nec sunt πηλίκα, neque ποσά, hoc est neque vt continua, neque vt discreta, augentur in infinitum, neque partes eorum erunt quātęcunque, neque augmentum, aut diminutionem habebunt in infinitum. Vide autem ea quæ dicta sunt relata esse solum ad πηλίκον non ad τὸ ποσόν, quod tanquam quantum discretum oppositum esse quanto continuo dicit Alexander. nō enim in his ostēdit ea non esse composita ex infinitis multitudine. Sed propriè interpretatus fuisset, si dixisset, Si ergo plantæ & animalia neque sunt quantacunque nec quotacunque, hoc est, neque in magnitudine neque in multitudine, pcedunt in infinitum. Non est enim idem quātum & quantūcunque, quod significat id quod versatur in quantitate, aut diminui aut augeri in infinitum. Semē autē, inquit, adijcitur, tanquam sint quædam, et tales partes similares, ex quibus abūdantibus plantæ fiunt. & sunt differentiæ plantarum ex differentia seminū quæ in ipsis abundant. Atqui semen ex quo plāta facta est, nō est ex eiusmodi partibus, in quod cū id insit, totum diuiditur. neque enim in animali semen ex quo factū est conseruatur, vt etiam in illud diuidatur animal. Sed videntur multa rectè habere exēplaria quę dicunt, ET plantarū fructus} Quemadmodum enim rami & folia, ita fructus, & fructuum: hoc est seminum, inuolucra: sunt partes plātarum quæ fructum ferunt. & diuiditur totum & in ea quæ insunt, & quæ possunt separari. Sed hæc quidem sufficiāt, quod attinet ad scripturę diuersitatem. Fortasse autem dixerit quispiam defendens Anaxagooram, quod si vnumquodque quidem ex animantibus vel plantis ex vnaquaque forma partium similariū habere vnam partem similarē compositam, quemadmodum vnā carnis, vnam ossis, & vnā sanguinis: necesse esset differentias animātium & plantarum, quę sunt in magnitudine, sequi augumentum & diminutionem similarium. Si autē multitudo ex vnaquaque forma similarium, habet multas veluti carūculas: quid est absurdū carnem quidem diuidere in infinitum, animal autē nequaquā. Sed si sunt plures quidem carunculæ, aut sunt numero finitę, aut infinitę. Et si sunt finitæ quidē, vtputa duæ, vel tres, vel quatuor, vel innumerabiles: definita fuerit magnitudo, & eius quod est minimū, & eius quod est maximū. Sin autem sunt infinitę multitudine: necesse est ex magnitudinibus infinitis multitudine esse infinitam multitudinem. Quod est enim finitū diuiditur in finita. Quod quidem ipse quoque his subiungit Aristoteles.

πηλίκον, quantū continuum.
ποσόν quā est discretū.

Quātumcunque & quotcunque differunt.

Anaxagorę de similaribus partib⁹ opīo defenditur a Simplicio.

XXXVII Præterea si quæcunque quidem sunt eiusmodi, sunt inter se alterum in altero, & non fiunt: sed cùm insint excernūtur, dicuntur autem ab eo quod est amplius, fiunt autem ex quolibet, vtpote ex carne aqua quæ excernitur, & caro ex aqua: quoduis autem corpus finitum perimitur à corpore finito: Clarum est non contingere vt vnumquodque insit in vnoquoque. Si caro enim ablata sit ex aqua, & rursus fiat alia per excretionem ex alia, etiam si semper minor erit quæ excernitur, non tamen paruitate superabit aliquam magnitudinem. Quare si steterit quidem excretio, non erit vniuersum in vniuerso. in reliqua enim aqua caro non erit. Sin autem non stabit, sed semper habebit ablationem: in finita magnitudine erunt finita æqualia infinita multitudine. Hoc autem minimè fieri potest.

XXXV Alexander quidem dicit proximè ostenso vtētem ar-

A gumento Aristotelem nūc ostendere, quod nec excretione sit generatio, nec sint omnia in omnibus, vt videt Anaxagoræ. Cùm ergo hic tanquam quod sit in cōfesso sumpsisset, esse minimū corpus, per hoc quod dixit, ETIAM si semper minor erit quæ excernitur, non tamen paruitate superabit aliquam magnitudinē} paruitate enim scilicet id quod est minimum nō superabit. Si ergo ex aqua, verbi gratia, carnem quis minimam excernat, quoniam ostensum est eam definitam quæ est minima: & rursus aliam minimā, & hoc semper faciat: vel deficiet aliquando excretio, propterea quod sit definita ea quæ est minima, & quæ reliqua est aqua carnem non habebit amplius, & ita non erit vniuersum in vniuerso, neque excernet ab vniuerso: vel si nunquam deficiet, habebit hæc aqua, ex qua excreta est caro, definitam aliquam magnitudinem. et si ita est, infinitæ numero erūt inter se æquales. erunt enim in eodem quæ sunt minimæ carnes æquales infinitę multitudine. Hoc autem fieri non potest, propterea quod definita sit minima caro, qua minor non amplius excernatur. **B** Ostensum est enim in eo quod præcessit definitā esse minimam. Hoc autem cùm sit, fieri non potest vt caro excernatur ex hac aqua in infinitū. sed sistatur necesse est. Quare nō excernetur quodlibet ex quolibet. Sin autem semper, inquit, ea quæ prius excreta est minorem liceret accipere, excretio minimè defecisset, quemadmodum in maxima. Et sic quidem exposuerūt Alexander & Themistius. Num autem etiam absque antea demōstrata conclusione potest hoc demonstrari quod nunc affert argumentum. Fortasse autem, quod illic demonstrauit fieri non posse, vt sit quātacunque magnitudo, eis quodammodo concedente ponere Aristotele, cùm dicit, ETIAM si minor semper erit quæ excernitur, non tamen paruitate superabit aliquam magnitudinem} non quod absolutè deficiat excretio nunc ostendit Aristoteles, vt ego quidē existimo, sed quod siue deficiat, siue non, absurdū aliquod consequitur apud eos qui dicūt quodlibet esse in quolibet: et **C** quodlibet ex quolibet excerni, idem est autem gigni, volunt. Si enim deficiat: tollūtur ambo hæc pronunciata. Si enim deficiat caro quæ ab hac aqua excernitur: nō erunt omnia in quolibet, neque quodlibet excernetur ex quolibet. in reliqua enim aqua caro non erit: Sin autem dicant nō deficere, sed semper posse auferre, in hac aqua quę est finita magnitudine erunt magnitudines infinitę multitudine quod fieri nō potest. Mihi autem videtur illud, FINITA æqualia} & hoc, PARVITATE non supabit aliquam magnitudinem} fuisse causam vt Alexāder sic exponeret. In vnaquaque enim, inquit, excretione erit aliqs numerus qui excernitur eorum quæ sunt minima. & sic erūt quodammodo semper æqualia ea quæ auferuntur, propterea quod sint omnia minima. Quid aūt vetabit quominus etiā quæ minima sunt multa sint, minimè tamen æqualia, si ipsa quoque dicit esse magnitudines? Etiāsi.n. inquit, minor sit quæ excernitur, non tamen paruitate superabit aliquam magnitudinem. hoc est, Etiā si quis eis **D** concesserit minore semper minorem accipere, propter paruitatem non eo transilierit vt non sit magnitudo. quę enim fit in infinitum diuisio magnitudinū, fit in magnitudines. Is autem qui dicit esse omnia in omnibus, ea ēe actu esse dicit, & non potestate, vt in ijs quæ diuiduntur in infinitum. Potest autem ÆQVALIA audiri, vt referatur ad id quod est finitum, pro eo quod est, similia finita. & si quidem finitum est affectio quantitatis, magis cōuenit dicere æqualia finita quàm similia finita. Vniuersa ergo argumētatio perimit quod sit vniuersum in vniuerso, & quod quodlibet ex quolibet fiat seu excernatur, assumpto pronuntiato, quod quoduis corpus finitū corpus dimetitur & consumit. quod ipse quidē dixit perimere, conuenienter ijs quæ sunt proposita. Si enim cū sit finitus cubitus, aliquid semp finitum auferas: perimetur cubitus. Fiat autē ablatio, non sicut pōt ratione considerari, nunq̄.n. deficiet, sed vt sunt partes quę actu sunt, & q̄ minimę si sint

Quoduis corpus finitū corpus consumit.

tales, sunt. Hoc itaq; assumpto, ostendit non contingere vt sit vnumquodq; in vnoquoq;, neque vt quodlibet excernatur ex quolibet, hoc modo. Si caro ex aqua excernatur, & rursus alia, etiamsi semp futura sit minor quæ excernitur, habebit tñ aliquam magnitudinẽ. Oportet autem hoc assumere tanquã pronunciatum demonstrationis. Vel ergo stabit excretio, vel nõ stabit. Sed si steterit quidẽ, non erit vniuersum in vniuerso. in aqua enim quę est reliqua non inerit: Sin autẽ non steterit, sed semper habitura sit ablationẽ, in finita magnitudine infinitæ multitudine, similiter finitæ, erunt magnitudines. quod quidem fieri non potest. Quæ est.n. finita magnitudo, dum semper aliquid eorum quę sunt in ea, finitum in numero finito perimitur, ipsa quoq; perimet per pronunciatum. Qua de causa in finita magnitudine nõ erũt infinita multitudine. Clarũ est ergo, vt dixi, faciendam esse ablationem, non per eam quæ ratione consideratur sectionẽ in infinitum. sic enim nec deficeret, nec absurdum aliquod

F sequeretur, ꝙ finitum quid constaret ex ijs quæ diuiduntur in infinitum. Potestate enim in ijs est infinitum, non actu. Excretio autem quæ est ex sententia Anaxagoræ, est infinitorum quæ actu insunt.

Similares partes actu infinitas dicebat Anaxagoras.

XXXVIII Ad hæc aũt, si vniuersum quidẽ corpus ablato aliquo necesse est minus fieri: carnis autem quantitas est definita magnitudine & paruitate, manifestũ est ex minima carne nullum corpus excretum iri. erit enim minus minimo.

XXXVI Quòd vniuersum sit in vniuerso, & quodlibet excernatur ex quolibet, hoc etiam argumento labefactat, cùm rursus pronunciatum euidens assumpsisset, ꝙ necesse sit quoduis corpus ablato aliquo minus fieri: & ad hæc iam ostenso hic vtatur pronunciato, ꝙ non sit quantacunq; caro, sed sit quæ minima est definita, sicut ẽt quæ maxima. His itaq; prius sumptis, sic quispiã ratiocinari poterit. Si ex carne quę est minima excernitur aliquid, erit caro aliqua, ex qua excretũ est, minor ea quæ est minima.

Quoduis corpus ablato aliquo fit minus.

G Atqui hoc fieri non potest: Minima.n. ea est qua non est minor caro. Non excernetur ergo ex minima carne corpus quodlibet. Et connexum quidem verũ est propter pronunciatum. Assumptio autẽ est euidens. Sin autem fieri non potest, vt ex minima carne excernatur corpus, non erit vniuersum in vniuerso, neq; excernetur quodlibet ex quolibet. Porrò aũt aliud quoq; absurdum sequitur id quod est excerni aliquid ex carne quæ est minima. non erit enim caro post excretionem. minima.n. carne nõ fuerit minor caro. interijt ergo vt caro. In similares ergo partes cadit interitus, quod ipsi nolunt. Non est ergo vniuersum in vniuerso, neq; fit quodlibet ex quolibet.

Præterea autem in corporibus infinitis inerit iam caro infinita, & sanguis, & cerebrum, separata quidem certè inter se. sunt autem etiam nihilo secius vnumquodq; infinitum. Hoc autem est rationi minimè consentaneum.

H XXXVII Validissimã, vt ego quidẽ sentio, confutationẽ quintam in his accipit quod dicit Anaxagoras, siqs ita id accipiat vt apparet. & est argumẽtatio aduersus vniuersam positionẽ, quę dicit. principia esse similares partes infinitas multitudine, & mixta esse oĩa in omnibus. Quæ quidem statim in principio opis ponit Anaxagoras, dicens.
» Simul res oẽs erant infinitæ & multitudine & paruitate.
» Quod.n. paruum est, erat infinitũ. et, In quolibet cuiuslibet pars est præterquã mentis, dicit multis in locis. Si ergo cũ similares partes sint infinitę, omnia insunt in vnaquaq;: inerit iã actu caro quę est infinita, & sanguis, & cerebrũ, Quæ.n. in similaribus partibus, quæ sunt infinitę, carnes sunt infinitę multitudine, faciunt totã carnem infinitã magnitudine, & similiter sanguinem, & cerebrũ, & aurũ.i. & vnũquodq; ex alijs. Erunt ergo infinitæ ma-

E gnitudines numero plures, vel potius innumerabilibus partibus infinitę. erunt enim in vnaquaq; similari parte. quod quidẽ est alienum à ratione. Infinita.n. magnitudo illa est, extra quã nulla est alia magnitudo. & non est potestate id quod est infinitũ: quemadmodum in ijs quæ in infinitũ fiunt aut diuidunt: sed actu iã est quod est infinitum. Iam.n. consistunt separata alterũ ab altero. & quæ sunt nihilo minus ijs in qbus sunt. Præterea aũt est à ratione alienus, ꝙ quę sunt separata, sunt tñ infinita. Quæ enim sunt separata, alterũ ab altero, inter se inuicẽ finiuntur. Hęc autẽ quę sunt infinita dicit esse separata, non solum ꝙ in separatis infinitis similaribus caro sit, & os, & vnũquodq; ex alijs, sed ꝙ ẽt ipse dicit Anaxagoras, Nihil est vlli simile. Ipsa ergo propria natura sunt alterũ ab altero separata. Quinetiã adhuc alio modo videbit absurdius quod colligit ab Aristotele. Si.n. īfinita sunt quæ sunt similarium partium, & sunt oĩa in omnibus, etiã in vnoquoq; oĩum quę sunt in eo infinitorũ sunt oĩa. & ita

Infinita magnitudo quę nam sit.

Separata sunt, esse infinita non possunt.

F in vnaquaq; similari parte fuerint carnes infinitæ, & ossa, & sanguis, & cerebrum, & oĩa alia quę sunt infinita. et id sequet apud eos qui in infinitum ꝓcedunt, cũ vnumquodq; oĩa habeat, & vnumquodq; eorũ quę in ipso sunt oĩa: idq; semper. licet oĩa actu esse ponantur, non potentia. Quod itaq; à rõne alienum est, multis modis inuenitur in tali positione. Et in finita magnitudine esse infinitam magnitudinẽ est à ratione alienum, vel potius infinita, et īnumerabilibus partibus infinita. infinita.n. sunt in hac carũcula, & in vnoquoq; ex infinitis infinita: idq; in infinitum. A rõne autem alienum est ẽt infinita esse alterum ab altero separata, nõ solum ꝓpterea ꝙ quæ sunt separata inter se alterũ cum altero finiunt, sed ꝙ neq; fieri potest, vt vlla infinita magnitudo sit ex separatis partibus. sic.n. fuerit aliqd maius eo quod est infinitũ. Quod est.n. interuallum inter infiniti partes quę sunt separatę, si coniunctũ fuerit cum infinito, infinito ipso maius fuerit. Pręterea autẽ, ꝙ et multitudine & magnitudine mul-

Infinita magnitudo nulla est ex infinitis partibus.

G tum erit quod est īnumerabilibus partibus infinitũ: idq; actu, siqdem sunt separata alterum ab altero. nihilo minus autẽ est etiam vnumquodq; infinitum. Hoc.n. significauit per hoc. SEPARATA quidẽ certè inter se, & nihilo minus sunt ẽt vnumquodq; infinitum. Sed nũ, inquit Alexander, non est ita corrigendũ quod dicitur. Illud enim, MIXTA esse oĩa in omnibus} non dixit fortè in principijs Anaxagoras, tanq; in vnoquoq; sint omnia principia: sic neq; fuissent amplius principia, si cõfusa & concreta fuissent: sed in vnoquoq; ex corporibus sensilibus, quę sunt concreta & coacta ex principijs, oĩa mixta esse dicebat. Ex ijs.n. generationes sunt & excretiones. pura.n. elemẽta neq; esse sensilia, sed neq; esse per se. nec enim ea posse discerni. Sed qui hęc dicit, nihil aliud facit quã ꝙ transfert confutationẽ in ea quæ sunt concreta. Si enim vnũquodq; ex sensilibus, cùm sit mixtum ex omnibus, videtur esse hoc quidpiã ex eo quod est potentius in mixtione: sunt autẽ omnia ẽt in ijs quæ concreta sunt, eo

Oĩa esse in oĩbus quomodo intelligat Alexander.

H ꝙ maiorẽ obtineat dominatum vnaquęq; ex similaribus quę sunt infinitę, alia ex alia characterem suscipiens, quę etiam excernũtur, siquidem sunt oĩa ex omnibus: sunt ergo infinita etiam quæ sunt sensilia. Si ergo vnumquodq; eorum mixtũ est ex omnibus, fuerit caro infinita & multitudine & magnitudine, & aliarum formarũ vnaquæq; infinita similiter. Si aũt etiam ex quouis sensili fit quodlibet excretione, sic etiã fuerit īnumerabilibus partibus infinitum. In eo enim quod excernitur rursus inerũt omnia, & excernentur. & in illis ipsis excretis iterũ eadem dicẽtur, idq; in infinitum. Quę enim excernũtur, sunt quæ mixta sunt & sensilia, qm quę īmixta sunt nequaq̃ excerni possunt. Sic qdem cũ ei quod dicebat Anaxagoras qd esse videbat auxiliũ attulisset, id quoq; sustulit Alexander. Num aũt sic esset ꝓbabilius qd dicit Anaxagoras, si non ex vno quidem sensili diceret sensile quid excerni. vt, verbi gratia, ex hac sola carne os sensile. & ex eo rur-

Oĩa insunt in vnoquoq; sensili, sed non sensilia.

fus

sus aliquid aliud sensile, sed in vnoquoque quidem ex sensilibus inesse omnia, sed nequaquã sensilia, & excerni quidem omnia ex vnoquoque ex sensilibus, sed manere in sensilia, donec à pluribus sensilibus plura eiusdem speciei excreta cõcreuerint. & facta fuerint insensilia, dum oĩa quidem rursus insunt vnicuique ex cõcretis, ex eo autẽ quod plus potest vnũquodque characterẽ suscipit. Sed etsi hoc sic dicerent, primum quidem vel nõ quoduis sensile fiet ex quouis sensili, quod hi volunt, vel similiter consequetur innumerabilibus partibus infinitũ. Deinde etiam in elementis quæ sunt numero infinita verum est dicere, Si in infinito sensili essent partes similares numero infinitæ, esset similiter à ratione alienum. Sin autẽ non sic dixit Anaxagoras infinita elementa, vt quæ essent natura infinita & innumerabilia, sed vt quæ, quod ad nos attinet, cõprehendi non possent, quandoquidem per se sunt specie ac numero finita ac terminata: siquidem, vt dicit, & quæ cõmiscentur & discernuntur ac excernuntur mens nouit omnia; & cuiusmodi futura erant, & qualia erant, & quot nunc sunt, & qualia futura sunt mens omnia disposuit: atqui si multitudine actu essent infinita aut specie, & elementa, & quæ ex eis concreta sunt, mens ea non nouisset, neque disposuisset: quidã enim ordo est dispositio: ordo autem non est in infinitis: mentis autẽ cognitio, definita est, non autem indefinita cõprehensio, et quæ fit per definitas species non autẽ infinitas: quod autem non dicit infinitum eiusmodi vt multitudo nullo modo peruadi possit, ostendit cum etiã mentem dixit infinitam, cũ ait: Mens autẽ res est infinita, & per se imperans: si ergo non specie infinita dixit elementa Anaxagoras: nec ea etiam quæ ex eis concreta sunt erant infinita, sed specie finita. & similares partes erunt vnicuique terminatæ. Sed neque videtur Anaxagoras ex quouis quodlibet excernere: etiamsi simul res omnes esse dicat. Apertè enim in excretione dicit cõtraria ex contrarijs, sed non quælibet excerni, cũ dicit. Ambitus autem ipse fecit vt excernerentur. & à raro excernitur dẽsum, & à frigido calidum. & à tenebricoso splendidum, & ab humido siccũ. Non itaque excernuntur quælibet à quibuslibet. neque caro ex aqua vel cerebrum. Ita omnes quæ aduersus eum intenduntur reprehẽsiones effugiet Anaxagoras. Si nõ sunt enim infinita principia: neque ipsa incognita, nec ea quæ ex eis componuntur, nec infinitũ erit, neque quod maius, neque quod minus, nec erit in infinitum excretio, proinde ac sint infinitæ species. Sed siquidem fuerint: alia aduersus eũ dicere opus erit, siquidem per excretionem dicit generationẽ. Quomodo.n. ex aqua vnius cyathi tantus aer excernatur, si non sit alteratio? Quid est autẽ quod facit hominem ex carnibus & ossibus, & quæ sunt eiusmodi? Homo.n. non inest. Sin autem videmus hominẽ ex nõ homine, quid vetat quominus etiam caro fiat ex non carne ab ea causa quæ facit etiam hominẽ, siue sit mẽs, siue aliqua alia causa? In summa autẽ si dissimilares partes non audent omnino dicere fieri excretione: quid necesse est similares partes hoc modo fieri? aut cur similares quidem partes sunt ingenitæ & ab interitu alienæ: quæ aũt sunt ex eis constituta, sunt genita, & in ea cadit interitus? Atqui tota sunt præstantiora partibus. Notandum est aũt quod cerebrum tanquam similarium aliquid partium accepit Aristoteles: et si sit pars instrumentaria, siquidẽ habet & venas & arterias quæ ipsum complent: & contentum est membranis.

Infinita elementa dicit Anaxagoras quod à nobis comprehendi nequeant.

Ordo nõ est in infinitis. Comprehensio est definita.

Non quodlibet ex quolibet excerni dicit Anaxagoras.

Sine alteratione non fit excretio.

Vt fit ex nõ homine, ita caro ex non carne.

Similares partes nõ fieri excretione.

Similares nõ esse ingenitas.

Cerebrũ similarium esse partium dicit Aristoteles.

XXXIX Illud autem, nunquã discretum iri, non scienter quidem dicitur, rectè tamẽ dicitur. Affectiones enim sunt ĩseparabiles. Si igitur mixti sunt colores & habitus, si discreti fuerint, erit aliquid sanum vel salubre, quod non est aliquid aliud, nec de subiecto. Quare inepta quidẽ ac importuna mens, quæ ea quærit quæ fieri nõ possunt, si vult quidem, discernit, hoc autẽ fieri non potest & in quantitate & qualitate. & in quantitate quidem, quoniam non est pars minima. in qualitate autẽ, quoniam non sunt affectiones inseparabiles.

XXXVIII Cũ dixisset Anaxagoras, neque discernitur, neque excernitur alterum ab altero, propterea quod sint oĩa in omnibus; Et alibi. Neque securi excisum est nec calidum à frigido, neque frigidũ à calido: non esse.n. per se purum: hoc, inquit, nõ scienter quidẽ dicitur. non.n. propterea quod sint omnia in oĩbus, euenit vt non discernantur. euenit tñ. Propterea etsi nõ scienter, verè tñ dicitur. Affectiones.n. hoc est accidentia, separari nequeũt à substantia, quẽadmodum colores & habitus. Mixta.n. substantia & accidentibus, si discretum fuerit accidẽs, non amplius erit accidens, sed substantia, vt quod per se cõsistat, et quod est non habeat in subiecto. quod quidem rursus vocauit nõ de subiecto. Et quod pulchrè aiadnertit Eudemos, nõ solum affectiones à substantijs separari nequeunt, sed neque fieri potest; vt sint oẽs simul affectiones, vt sint omnia in omnibus. non.n. calidum & sciẽtia, sed quæcunque contingit misceri. Mixtio autẽ est omnino ex ijs quæ sunt separata. Separantur autẽ quæ per se sunt, vel esse quidem possunt. Tales autẽ sunt substantiæ. Quocirca misceñtur corpora. Eorum autem humida quidẽ confundi ac contemperari dicimus, sicca autẽ misceri. quemadmodũ semina & oues. Album autẽ & hominem mixtum esse nõ dicimus. neque scientiam & animã. singula autem eorũ ijs adesse de quibus dicuntur. Quænã autem mixta sunt, & quõ omnia simul fuerunt, melius definitũ est. quandoquidem neque quodlibet cũ quolibet miscetur, quẽadmodum neque fit quodlibet ex quolibet. Ex albo.n. nõ fit linea, sed nigrũ vel fuscum. Hæc.n. adieci quæ ab Eudemo huic loco conuenienter dicta sunt. Sed quõ vult mens dici partes similares discernere, siquidẽ præest ijs quæ sunt vt quæ ea discernat, & hoc est eius munus: hoc autẽ nequit fieri. Aggredi enim id quod nequit fieri, amentia potius est quam mentis. Fieri.n. non potest vt quantitate & qualitate discernat. quantitate quidem, quoniam non perueniet ad id quod est minimum: sin minus, sistetur excretio. Si enim minima caro excreta fuerit, non põt ea minor excerni: quantitatis autẽ discretio est minima natura: quandiu.n. licet eius ẽt quod sumptum est alterum sumere, non discretum est id quod est quãtitate præditũ: Sin autem in indiuiduo steterit, discretũ est. quod quidem non licet. Non.n. si stetur non propter sectionẽ in infinitum, vt audijt Alexander, sed quoniam sistetur excretio. Sed neque poterit discerni in qualitate: sunt.n. affectiones à materia inseparabiles. Si ergo quantitatis quidẽ discretio est status in minimo: qualitatis autẽ, separatio formæ à materia: neutrum fieri potest. illud quidem ex sñia Anaxagoræ. Qui.n. est in minimo status, ne totũ sit in toto perimit. hoc verò, ex sñia Aristotelis, qui qualitates existimat ĩseparabiles. Inepta est ergò & importuna mens, vel quæ id quod fieri non põt nescit, vel quæ scit quidẽ fieri non posse, ea tñ aggreditur quæ fieri nequeunt. Hæc quidẽ dicta sint ad declarationẽ eorum quæ dixit Aristoteles. Non adeò autẽ apertè dixit Anaxagoras, quod ego quidẽ sciam, mentem velle partes similares discernere, hoc autẽ non posse facere, sed mentẽ esse quæ mouet, deducit, & disponit, & est causa oĩs excretionis. Cùm.n. dixisset mentẽ esse causam ambitus, subiũgit. Ambitus aũt fecit ipsum excerni. et dẽsum excerniẽ à raro. & calidũ à frigido. & splẽdidũ à tenebricoso. & siccũ ab humido. Deinde paulo pòst subiungit. Neque discerniẽ neque secerniẽ alterũ ab altero. Clarũ est ergo aliter quidem dictũ esse illud, dẽsum à raro excerniẽ, & quæ deinceps sequuntur: Aliter autẽ hoc. Neque excernitur alterũ ab altero: Et illud quidẽ, Cũ fit generatio vicissim alterius ex altero, non olum · non dixit.n. lineã ab albo excerni, sed à contrarijs: hoc vò, Quòd nõ sunt alterũ ab altero separata ea quæ sunt in vno mũdo, neque securi abscissa sit, vt dicit alibi: sed sunt vnà, et sunt alterũ in altero

Affectiones quæ græce πάθη, capiũtur aliquã pro accidentibus.

Affectiones simul oẽs esse non possunt.

Mixtio fit ex separatis.

Confunduntur humida. Miscent sicca.

Discretionẽ fieri non posse nec quantitate, nec qualitate.

Mentẽ partes similares discernere, quomodo dicat Anaxagoras.

tanquam vnita. Ex sola ergo Anaxagoræ discretæ sunt E & vnitæ species. vtrunq; autem per mentem obtinent. Quam quidem pro dignitate celebrauit Anaxagoras, dicens. Mens autem res est infinita, & per se imperiũ obtinens, & cũ nulla re mixta est. sed ipsa sola per se est. Et rursus. Est enim quid rerum omnium subtilissimũ & purissimum, & habet omnẽ de quacunq; re sententiam, & plurimũ potest. & quæcunq; sunt anima prædita, & maiora & minora, in ea omnia mens imperium obtinet. & mens toti ambitui imperat. & quæ cõmiscentur & quæ discernuntur & secernuntur mens nouit omnia. & cuiusmodi futura erant, & qualia erant, quæcunq; nunc non sunt, & qualia erunt, mens oĩa disposuit. Quãobrem ex sententia Anaxagoræ mens non voluit ea quæ fieri non possunt. Quinetiã ipsa intelligenti discretione discreuit, quæ sunt in mundo species, cũ sit ab ipsis separabilis. & quæ sunt in mundo species, & per primariam suam ipsorum intelligentem naturam, & per eam quæ est in generatione confusionẽ, inter se cõmixta sunt. F Id autem cuius in Phædone Socrates insimulat Anaxagoram, q; in reddendis singularum causis mente minime vsus sit, sed materialibus traditionibus, conueniebat tractationi naturæ. Ita q; ipse Plato in Timæo, cũ efficientem omnium causam generaliter tradidisset, in singularibus differẽtijs magnitudinũ & figurarum causatur caliditatem & frigiditatem, et in alijs similiter. Porrò autem cũ vellet Socrates ostendere traditionem quæ fit à finali, meminit Anaxagoræ, vt qui materiali causa potius quàm finali vteretur. Sed pergendum est ad ea quæ sequuntur.

Mẽtem q̃lo celebret Anaxagoras.

Mente cur non vsus sit Anaxagoras in reddẽdis causis singularum.

Plato primũ tradit causã efficientem, deinde in singulis causat caliditatẽ & frigiditatẽ.

XL Neq; verò rectè accipit generationẽ eorum quæ sunt eiusdem speciei. fieri enim potest vt lutum in luti partes diuidatur: & fieri potest, vt non. Non est autem idem modus, sicut lateres ex domo, & domus ex lateribus: ita ẽt aqua & aer alter ex altero & sunt & fiunt.

G

XXXIX Anaxagorã qui dicit generationem fieri excretione, & ab eo quod in ipso redundat vnicuiq; suum characterem tribuit, cũ omnia sint in oĩbus: clarum est generationem vniuscuiusq; ex cõpositis velle effici per cõpositionem eorum quæ sunt similia, q̃n quidem ea ẽt videbat diuidi in similia, nẽpe carnem in carnes, & os in ossa. Porrò autẽ videtur vnumquodq; in illa diuidi ex q̃bus componitur. neq; tñ necesse est generationem fieri ex ijs quę sunt similaria, & maximè eã quæ fit ex elementis. magis autem necesse est eã non ita fieri. Tota. n. facta fuerint ex partibus quę sunt eiusdẽ speciei, ex ijs quę sunt eiusdem, quẽadmodum lutũ quod est maius, ex pluribus luti partibus breuioribus. Quod autẽ tanquam ex elementis, id fit ex dissimilibus & natura simplicioribus, & in ea diuidit̃, vt later ex terra, aqua, & palea, in quę diuidit̃. & quo magis fit in elementa resolutio, eo magis deducitur ad id quod est dissimile. Carnis itaq; ea quę sunt q̃dem vt partes, sunt similia. sunt. n. carnes. quę autẽ sunt elemẽtaria, H nõ sunt amplius carnes, sed sanguis. & quę sunt adhuc vlterius, quatuor elemẽta. & eorũ qualitates. Non est ergo generatio per cõpositionem, vt domus fit ex lateribus. neq; diuiditur in cõposita, vt domus in lateres. sed alius modus. per alterationẽ. n. alterum ex altero fiunt & sunt aer & aqua: non aũt per compositionẽ neq; per excretionem. Q̃uo. n. ex aqua cyathi tãtus aer fieret? Quare non excretione, vt videt̃ dicere Anaxagoras, sed mutatione & alteratione, vt Aristoteles, & alij. Cõtextum dictionis dupliciter exposuit Alexander. Aut hoc enim dicit, eum non rectè facere similarium generationem per compositionem: Aut non rectè facere generationem ex similaribus. vt dictioni desit illud, Ex.

Alteratione fit generatio nõ excretione aut compositione.

CVPVT V.

XLI Melius est autem pauciora & finita facere, vt facit Empedocles.

E Etiã si modus generationis cõmunis est Empedocli et Anaxagorę, quatenus ambo per concretionem & discretionem tradunt generationem, tñ in elementorũ multitudine differunt. & melius est accipe pauciora & finita, vt accepit Empedocles, q̃ plura & infinita, sicut Anaxagoras. Quod finitũ est. n. est infinito melius, vt quod possit apprehendi sensu & sciẽtia. Quod autẽ est infinitum, neq; sub sensum cadit, neq; põt sciẽtia percipi. Porrò autem alioqui in quibus fieri potest id quo opus est per pauciora, quid pluribus & infinitis opus est? Cũ autem eorum in quæ cadit ortus & interitus, alia q̃dem gignũtur, alia vero intereunt, sufficiunt priorũ interitus, vt generationum sint alijs principia. Atq; q̃cunq; quidem mũdos posuerunt infinitos, vt Democritus, necessario ẽt numero infinita dicũt esse elemẽta. Specie. n. ne ῆ quidẽ infinita dicere cogunt̃. Quicunq; aũt vnũ mundũ esse dicũt, sicut Anaxagoras et Empedocles, nequaq̃ necesse habent infinitatẽ adducere. F Quocirca melius dicit Empedocles infinita elemẽta. effugit. n. absurda q̃ prius adducta sunt aduersus infinitatẽ. Cæterum q; nõ sic infinita dicit esse elementa Anaxagoras, vt nõ possint pp multitudinẽ referri, prius probare conatus sum. Quãuis autem ea dicat finita per species, ad principiorum tñ formam accõmodatius dicit Empedocles simpliciora elementa eorũ quę fiunt, terram, aquã, & aerem & ignem, quã is qui ea similiter habere existimauit ac illa quæ sunt ex ipsis composita. nisi forte ẽt Anaxagoras simplices & principales qualitates posuit elementa, non autẽ composita, cùm dicit. Ipse autem ambitus fecit vt excernerentur. & densum à raro excernitur & frigidũ à calido. & clarum à tenebricoso, & siccũ ab humido. Et paulo pòst. Densum, inquit, & humidũ, & frigidũ et tenebricosum, huc concessit vbi nunc est terra. quod est autẽ rarum, calidum & siccũ, secessit in anteriores partes ætheris. Et hæc quidem quæ principiorũ formam magis referunt, & sunt simplicissima, dicit excerni. alia autẽ quæ sunt ijs magis cõposita, G aliq̃n quidem dicit concrescere vt composita, aliquando autẽ excerni vt terram. Ita enim dicit. His excretis concrescit terra. è nubibus enim aqua excernit̃. ex aqua verò terra. ex terra aũt concrescunt lapides frigido. Cũ sic ergo ad simplices species recurrerit Anaxagoras, videbitur ad principiorũ formæ rationẽ appositius de elementis philosophari q̃ Empedocles. Perfectius autẽ fortasse Aristoteles & Plato, & ante vtrosq; Pythagorici, posuerunt principia elemẽtaria, materiã & formam. & adhuc perfectius, qui eam quæ est in figuris differentiã corporis non qualitate præditi, materiæ propinquiorem rati, subiecerunt differentijs elementorũ quæ sunt in qualitatibus, Pyramidẽ quidem igni, alij autem aliã ex figuris. quod pulchrè etiam videtur considerasse Democritus. Mancus est autem, eo q; nondum simplicia corpora resoluerit in formam & materiam.

XL

Finitũ est infinito meli⁹.

Anaxagoras simplices & principales qualitates posuit elementa.

Pythagorei Plato et Aristoteles principia ponũt materiam & formam.

Figuras elementorũ principia constituentes rectè faciunt, vt Democrit⁹.

H Porrò autem omnes ea quæ sunt cõtraria, faciunt principia. & qui dicunt vnum esse vniuersum & quod non mouetur. Parmenides. n. facit frigidum & calidum principia. ea autem appellat ignem & aquam. & qui rarum & dẽsum. & Democritus solidum & inane. Quorũ illud quidem vt quod est, hoc autem vt quod nõ est esse dicit. prætera positura, figura, ordine. Hęc autem sunt genera contrariorum. Positura, vt sursum, deorsum, antè, retro. figuræ, angulis præditum, carens angulis, rectum, rotundum. Quòd ergo omnes contraria quodammodo faciant, clarum est. XLII

Postquam ostendit neq; vnum esse principiũ, nec infinita, & collegit eos melius dicere qui ea plura & finita ponũt, quemadmodũ Empedocles; debebat q̃dẽ pro- XLI

tinus

tinus ostendere quot sint hæc quæ plura sunt: ille autem hoc prætermisso, quænā sunt primùm ostendit, non hoc quidem præter rōnem faciens, sed quod ex hoc quòd ostendat quæ sunt, vnà etiam ostendit quot sint. Si enim sunt contraria, duo sunt omnino suprema. Ostendit autē esse principia cōtraria, naturaliū scilicet rerum elemētaria, primùm ex omniū ferè Physicorū in hac re concordia, licet in alijs dissentiant. Etenim qui vnum esse dicunt & imobile id quod est, quēadmodum Parmenides, hi quoque rerum naturaliū contraria faciūt principia. Is enim in his quę pertinent ad opinionem, principia facit calidū & frigidum. Ea autem appellat ignem & aquam, & lucem & noctem seu tenebras. Dicit enim post ea quæ dixit de veritate.

Cōtraria esse principia fatētur omnes Physici.

Parmenides rerū naturalium contraria cōstituit principia.

Nanque duas animis formas his dicere visum est,
Quarum vnā haud decuit, cū de hac re plurimū aberrēt.
Aduersum ast corpus statuerunt, signaque seorsum
A sese posuerunt. Flammæ huic æthera purum,
Qui mitis, magnus, leuis, & subtilis, & ipse
Est omnino sibi idem, verùm alijs minimè idem est.
At illi aduersam noctem, densum quoque corpus
Pergraue constituit.

Et paulo post.

Omnia sed lumen postquā sunt noxque vocata,
Proque suis his atque illis ea viribus insunt,
Luce vnà & nocte obscura sunt omnia plena
Æqua ambo cū sint. nihili nam pars quoque neutri est.

Si autem neutri pars est nihili: & quòd sint ambo principia, & quòd contraria, significatur. Quinetiam hi qui vnum & quod mouetur principiū posuerunt, vt Thales & Anaximenes, qui rarefactione & condensatione faciunt generationē, hi quoque contraria posuerunt principia, rarefactionem & constipationem. Porrò aūt ea quę sunt contraria facit etiā Democritus principia, plenum sumens & inane. Ex quibus illud quidē id quod est, hoc verò dicebat id quod non est. Cęterum etiā in ipsis atomis cōsiderat contrariū. Dicebat enim eas differre tribus supremis differentijs, ῥυσμῷ διαθιγῇ τροπῇ: ῥυσμὸν quidē dicentes figuram, διαθιγὴν verò ordinem, τροπὴν verò posituram. Differt enim primum quidē elementum A, verbi gratia, ab M, figura: Γ autem ab N, positura. An verò à NA ordine. Sunt aūt hæc tria, genera contrariorum. Positura quidem, eius quod est suprà & infra, dexterum & sinistrum, anterius & posterius. Figura aūt, eius quod est præditum angulis, & eius quod caret angulis, & recti & rotundi. In ordine aūt primum & vltimum sunt contraria. Empedoclem aūt & Anaxagoram nunc prętermisit: illum quidē, quòd ex eius sententia manifestū sit contrarium, & in elementis, & in cōtentione & amicitia. quinetiam in cōcretione & discretione. Dicit enim nihil esse aliud generationē, nisi solum mixtionem & cōmutationem eorū quæ mixta sunt. Anaxagorę autē prius quoque meminit, vt qui contraria poneret in principijs, cùm tradebat differentiam inter ipsum & Empedoclem, dicens. Inter se aūt differunt, quòd ille quidem faciat ambitum, hic verò semel. & ille quidē infinita, quæ sunt & similarium partium, & contraria: hic aūt ea quæ vocantur elemēta.

Democritus contraria cōsiderat in atomis.

Figura differre.
Positura differre.
Ordine differre.

Apertè aūt ipsis verbis contrariū in generatione tradit Anaxagoras, cùm dicit. Ambitus aūt ipse fecit vt excernerētur. & excernitur à raro densum. & à frigido calidū. & à tenebricoso splēdidum. & ab humido siccum. Iam verò Pythagorei quoque non solum naturaliū, sed etiam omnium, vt semel dicam, post vnum, quod dicebāt omnium principium, posuerunt secunda principia & elemētaria ea quę sunt contraria: quibus etiā duos subijciebant simul iunctos ordines, vt quæ non vtique essent propriè principia. De his aūt sic scribit Eudorus. Suprema aūt ratione dicēdum est Pythagoreos dicere vnum esse principium omnium. Secunda aūt ratione duo principia eorum quæ efficiuntur, & vnum, & ei cōtrariam naturam. Omnium aūt quę considerant ex cōtrarijs, subijci quod bonum quidem est vni, quod malum verò est ei quę illi est cōtraria naturæ. & ideo ne esse quidē hęc simul omnino principia ex eorum virorum sententia. Si enim hoc quidem est horum, illud verò illorum principium, non sunt cōia omniū principia, sicut vnum. Et rursus. Quocirca, inquit, alio ēt modo dixerunt vnum esse principium omnium, nempe quòd & materia, & ea quę sunt oīa ex ipso facta sint. Id autem esse summum Deum. Et deinceps subtili & accurata ratione de ijs differens Eudorus, ipsos quidē dicit vnum ponere principium. elementa autē dicit ab vno esse facta. quę eos dicit multis appellare nominibus. Ait enim. Dico ergo Pythagoricos vnum quidem omniū reliquisse principium, alio autē modo introducere duo suprema elementa. multis autem vocabulis vocare hæc duo elementa. Alterum enim ex ijs nominari ordinatum, definitum, quod cognosci potest, masculinum, impar, dextrum, lucem. Quod est autem ei contrarium, inordinatum, indefinitum, quod cognosci non potest, fœmininum, impar, sinistrum, tenebras. Quare vt principium quidē est, vnum est. vt autem elementa, vnū & indefinita dyas, ambo principia, quæ rursus vnū sunt. Clarum est autē aliud quidem esse vnum, quod est omnium principium: aliud autē vnum, quod est dyadi oppositum, quod ēt vocant monadem, id est vnitatem.

Anaxagoras in principijs ponit contraria.

Pythagorei vnum & duo constituunt principia.

Materia & oīa ab vno, nēpe a Deo, facta sunt.

Aduertendum est autē quomodo Aristoteles non oēs dixit facere principia contraria, sed ea quæ sunt quodam modo cōtraria. Non dicunt enim propriè contraria, sed ea quæ contraria existimant. Neque enim inane & plenū sunt contraria, sed opponuntur potius vt priuatio & habitus: neque angulis præditum, & quod caret angulis, & rectum & rotūdum. Et si quis enim dicat figurā id quod rectum est, ostendit ipse contrarium non esse in figuris. Sed fortasse ne illi quidē vt propriè contraria posuerūt, sed vt opposita. Nam ipse quoque, vt discemus, dicens ea quæ sunt contraria, principia, primum ponit cōtrarium formā & priuationem. quæ non vt cōtraria, sed alio modo opponunt. Illud ergo, CONTRARIA quodāmodo} hoc est, In diuersis modis oppositionis.

Contrarium sæpe ponitur pro opposito.

XLII **Idque ex ratione. Oportet enim principia neque esse alterum ex altero, neque ex alijs. & ex ijs omnia. In contrarijs autem primis hæc insunt, quoniam prima quidem sunt, nō ex alijs. quia verò contraria, non alterum ex altero.**

XLII Cùm quæ sunt contraria probasset esse principia per aliorum consensionem: quod quidem erat ex singularibus, idipsum etiam generaliter probat per syllogismum eiusmodi. Prima contraria neque sunt ex alijs, neque alterū ex altero, & ex ijs fiunt alia. Quæ aūt neque ex alijs, neque alterum ex altero, & ex ijs sunt alia, ea sunt principia. Quæ sunt ergo prima cōtraria, sunt principia. Dicit ergo prima cōtraria, quæ sunt maximè generalia. Et quòd quidem si quid est primum absolutè, id nō fit ex alio, clarum est. Id enim quod est primū, quatenus est primum, nō fuerit ex alio. Et quòd id quod non est ex alio, sit principium, clarum est. Quod aūt non sint principia, alterum ex altero, id quoque clarū est. Si enim ex principio fuerit, inquit Plato, nō fuerit principium. Et in summa si alterum ex altero, non fuerint magis principia quàm sunt à principijs. Sed quo sunt contraria quæ non sunt alterū ex altero? Ipsum enim esse ostendetur contrarium, quàm sunt contraria alterum ex altero. Ex nigro enim album. & ex musico musicum. Num vt quæ fiunt quidē alterum post alterum, dicantur alterum ex altero fieri; vt aūt ex elemētis, & quæ remanent, quemadmodum ex ligno dicatur fieri lectus: non factum fuerit contrarium ex contrario. Hic est autē modus, qui est propriè ex aliqua generatione. non pōt enim fieri vt materia fiet cōtrarium contrario. neque enim contingit vt contrariū sustineat contrarium. Illud aūt, Ex his alia} principijs quidem conuenit citra controuersiam.

Principia nō sunt alterum ex altero.

Contraria quo sint: quę nō sunt alterū ex altero.

Ex principijs sūt alia.

ſiam. A principio autẽ ſunt quę ſunt poſt principium, ſi ſi quidem verè fuerit principiũ. Conuenit aũt etiam cõtrarijs, qm̃ per mutationẽ eſt generatio eorum quę fiunt poſt principia. Omnis aũt mutatio, vt oſtendetur, fit ex contrario in contrarium.

Mutatio fit ex cõtrario in cõtrariũ.

Sed quõ ſunt ea quæ ſunt cõtraria, principia, ſi quidẽ ipſe exclamauit in opere quod dicitur Meta ta phyſica, Multorum haud bonus eſt dominatus. Num rerum naturalium nunc quærimus principia, eaque non abſtracta, ſed elemẽtaria, & ea ex quibus, ſi ſunt, fiunt ea quæ fiunt. ſicut etiã ipſe progreſſus p hoc oſtendit, Dicere itaque tria eſſe elementa. Quia enim quę ſunt naturalia, quod ſint habẽt in mutatione. Omnis aũt mutatio fit ab aliquo in aliquid in cõi ſubiecto. Non fuerit ergo vnum principiũ: ſed præter ſubiectum duo, minimum.

Contraria qđo principia

Sed nunquid quæ ſunt quidẽ prima contraria, oĩno habent vt neque ſint ex alijs, neque alterum ex altero, non ſola autem, ſed etiam quę ſunt differentia quidẽ, ſed non contraria. Non enim quęcunque ſunt differentia, ſunt etiam cõtraria. vt ſi quis dicat qualitatem & quãtitatem eſſe principia. Non enim ex alijs, ſi quidẽ ſunt principia: neque alterum ex altero, ſi quidẽ ambo ſunt ſimiliter prima. An non ſunt prima principia quãtitas & qualitas, ſed id quod eſt quidem in ſubiecto, eſt cõe omnium prædicamentorum, & quod non eſt in ſubiecto, conuenit ſubſtantiæ. quę ſunt enim prima & idem valentia, conſiderantur in aliqua oppoſitione. Quocirca etiã quæ nõ ſunt oppoſita, ſunt quodãmodo ſubalterna, etiã ſi eorum ordo nõ facile poſſit perſpici. Et ideo poſt vnam omnium cauſam, omnes poſuerunt dyadem, quæ præcedit omnẽ oppoſitionẽ, tam ij qui fabuloſè quàm ij qui philoſophicè diuinos ordines aperuint. Quę oppoſitio in diuinis quidẽ, ab vnione quæ illic eſt, victa, fuit occultata: hic aũt multipliciter apparet. Noſter autẽ Præceptor Ammonius, nolebat ita audiri illud, NON eſſe alterũ ex altero, tanquam non ex ſubiectis, & ideo remanentibus. ſed quo ſenſu dictum eſt ea non eſſe ex alijs, vt quę nihil ſint ante cõtraria, ſed ſumere principaliora à quibus hæc diuidũtur, vel vt à generibus, vel vt à totis, vel vt à cauſis fiunt efficientibus: primis enim quomodo fuerit prius aliquid? & nõ propterea quod non vsa ſint illis ſubiectis. ſed non quod ſicut calido, verbi gratia, & frigido priora ſunt rarũ & denſum, his aũt exuperatio & defectus, eorum autẽ forma & priuatio, ita etiam his contingit alia priora ſumere, ex quibus dicemus hęc eſſe magis ſingularia. Et ideo eo vteos apertius, dicit in ijs quę ſequuntur, Adhuc autẽ ſunt alia alijs priora contraria. & fiunt alia ex alijs vt ſcilicet ex magis generalibus. Et hoc ergo nũc videtur dici ſignificatum, non oportere contraria eſſe alterum ab altero. tanquam nõ poſſit alterum eſſe altero principalius & generalius. Quocirca dicit cõtraria eſſe eadem, hoc eſt, idem valere inter ſe, & alterum eorum nihil plus habere quàm alterum, quod attinet ad rationem principij.

Ea ſe quę ſunt dĩa, nõ aũt cõtraria, habent vt nec ex alijs, nec alterũ ex altero.

Poſt vnã omnium cauſam omnes poſuerũt Dyadem.

XLIII Sed hoc oportet etiam conſiderare in oratione, quomodo accidit. Primum autem ſumendum eſt quòd nulli eorum quę ſunt, à natura inſitum eſt, vt quodlibet patiatur à quolibet, nec fit quodcunque à quocunque, niſi quis ſumat per accidẽs. Quomodo enim fieri poſſit album ex muſico: niſi per accidens ei quod eſt album & nigrum fuerit muſicum? Sed album quidem fit ex non albo, verùm non ex quouis, ſed ex nigro, vel ijs quæ intercedunt. Et muſicum ex nõ muſico. ſed ex non quouis, verum ex eo quod

XLIIII eſt expers muſicæ vel ſi quid intercedit. Neque verò in quodlibet primum pereũdo redigitur, quemadmodum album non in muſicum, præterquam ſi quando per accidens. ſed in non album. & in non album non quodlibet, ſed in ni-

E grum, vel id quod intercedit. & muſicum ſimiliter non in quodlibet, ſed in id quod eſt expers muſicæ, vel ſi quid intercedit. His autem ſimi-

XLV liter etiam in alijs. Nam ea ẽt ex ijs quæ ſunt, quæ ſunt non ſimplicia, ſed cõpoſita, eodẽ modo ſe habent. ſed propterea quod non ſunt nominatę affectiones oppoſitæ, neſcitur hoc euenire. Neceſſe enim eſt quicquid eſt concinnum fieri ex inconcinno, & id quod eſt inconcinnũ ex concinno, & id quod eſt concinnũ intereundo redire ad inconcinnitatem, eamque non quã-

XLVI libet, ſed in oppoſitam. Nihil autem refert an hoc dicas in harmonia, ordine, vel compoſitione. Clarum eſt enim eſſe eãdem rationem. Atqui & domus & ſtatua & quodcunque aliud, fit

F ſimiliter. Domus enim fit ex eo quòd non componantur, ſed hæc diuiſa ſint hoc modo. & ſtatua, & ea quæ ſunt figurata, ex defectu figuræ. & eſt vnumquodque eorum illa quidem ordo;

XLVII hæc verò quædam cõpoſitio. Si ergo hoc verum: fiat quicquid fit, & intereũdo redeat quod interit, vel ex contrarijs vel in contraria, & ea quæ intercedunt. Quæ autem intercedunt, ex contrarijs ſunt. quemadmodum colores ex albo & nigro. Quare oĩa quæ natura fiunt, ſunt vel contraria, vel ex contrarijs.

XLIII Cùm oſtendiſſet contraria eſſe principia, ex aliquo quod ineſt cõiter primis contrarijs & principijs: Id autẽ erat, quod neque eſt ex alijs, neque alterum ex altero, & alia ſunt ex his: vult etiam tradere præcipuam ac potentiſſi-

G mam cauſam cur prima cõtraria, generationis ſint principia. Rationem enim, vt puto, cauſam vocat. Quinetiã quoniam in prius ſumpto ſyllogiſmo, quod prima quidem cõtraria neque ſint ex alijs, neque alterũ ex altero, ſatis fuit cognitum: Quòd nõ ex alijs quidem, ex eo quod prima: Quòd nõ alterum aũt ex altero, ex eo quod contraria: Quòd autẽ alia ex alijs, opus habuit rõne aliqua quæ cauſam redderet. quã nunc adijcit, prius ſumens tanquam pronunciata generalia in omni generatione artificiali & naturali ea quę ex euidentia videntur probabilia, Quòd quicquid per ſe fit & perit, ab eo quod efficit, & fit & perit. & non quodlibet à quolibet, ſed à cauſa efficiente oppoſita, & id quod eſt oppoſitum. Agit enim nõ vniuerſum in vniuerſum: ſed oppoſitum in oppoſitum, quẽadmodum calidum in frigidum, mutãs ipſum ab habitu ſibi oppoſito in ſuum ipſius habitum. Hæc quidem in eo quod efficit. In eo autẽ quod fit, quod id quod fit, non ex eo quod nõ eſt, ſed ex eo quod eſt, mutatur in id quod eſt. idque non ex quolibet

H in quodlibet, ſed ex oppoſito in oppoſitum, hoc eſt, id quod efficit. Poſtquam hæc pronunciata primo loco locauit, deinde ea quæ natura fiunt & intereunt adſumpſit & colligit, quod quæcunque ſunt natura, cùm per ſe fiunt vel intereunt, id patiuntur oppoſita ab oppoſitis. Quòd autẽ nõ cuilibet natura inſitũ eſt vt agat quodlibet in quodlibet, neque vt patiatur à quolibet, cùm hoc quidem per ſe agit, illud verò patitur, ſed oppoſitum ab oppoſito, ſic dicerimus. Id quod agit, ex ea quæ eſt in ſe forma formans operationẽ, per ipſam ſubiecto, hoc eſt, ei ex quo fit id quod fit formam tribuit, quatenus fit id quod fit. Id autẽ eſt id quod eſt in agente. quẽadmodum ædificator domus eam quæ in ſe eſt harmoniam & domus figuram tribuit lapidibus, mutans ipſorum priorem affectionem in eam quam ipſe habet. Mutatur aũt neque quod eſt eiuſdem formę: eſt enim: Neque quod eſt quidẽ diuerſum, ſimul tñ eſſe poteſt. Quid enim opus eſt vt album mutetur

Nõ agit qđlibet ĩ quodlibet.

Id quod agit ex ea quæ ẽ in ſe forma agẽs, formã ſubiecto tribuit.

Mutari non ſ.l qđ ẽ ſite, nec id qđ ſi ẽẽ põt, ſi qđ

in muſicum

Priusq̃ mutet simul eẽ non potest.

in musicum, qñ possunt ambo simul esse? Sed illa mutantur alterum in alterũ, quæ antequ mutentur non possunt simul esse alterum cum altero. Hęc aũt sunt nõ ea solùm quę sunt propriè contraria, sed ea quę per oẽm opponuntur oppositionẽ. Quamobrem necesse est quicquid fit id quod prius nõ erat, ex prima affectione opposita mutari in oppositã ab eo quod mutat, quod est oppositum quidem priori affectioni, simile est aũt illi, in quam fit mutatio: ea est enĩ ab eo quod agit. Ita corpus quod prius erat frigidum, fit calidum ab aliquo calido. Non enim ex musico fit albũ per se, sed ex nigro. verùm per accidens quidem certè nihil phibet, cùm euenerit vt id quod est musicum sit nigrum, vel non albũ, non quoduis, sed id quod intercedit. Album enim per se fit ex nõ albo. Non enim ex albo. esset enim album priusq̃ factum esset. Ex non albo autem, nõ q̃ etiam fiat ex hippocentauro, sed ex eo quod est albo oppositum. Id autẽ est vel nigrum, vel aliquid eorum quę intercedunt. quẽadmodum flauum, vel fuluum, vel maximè fuscum. & in summa quicquid cum B albo collatum nigri locum obtinet. Quinetiam musicũ fit ex non musico, non quolibet, sed eo quod natura aptũ est. Id aũt est, musicę ignarum, & si quid intercedit inter musicę ignarum & musicum. Quæritur enim quid inter virtutem & vitium intercedit, & musicam & musicæ inscitiam: cùm nonnulli quidẽ dicant id quod neutrum est intercedere, sicut id quod est inter masculum et fœminã: nonnulli aũt id quod cõstat ex vtriusq̃ mixtione, quẽadmodum fuscum, quod inter album & nigrum itercedit: nõnulli autem vt potentiam quę ad vtrunq̃ naturalẽ habet aptitudinem. Similiter neq̃ pereundo per se redit quodlibet in quodlibet, sed in contrarium & id quod intercedit. Nec id solum ita habet in simplicibus, vt albo, & musico, & eiusmodi, sed etiã in cõpositis, vt domo, & homine. Nam etiam vnũquodq̃ eorum fit ex cõposito, non quolibet, sed eo quod est aptum natura vt in ea mutetur, & pereundo in illa redit. Nescitur autem: qm̃ in eorum oppositis non imposita sint noĩa, sicut illic, musicę C ignarum & album. Communiter aũt dici possit in compositis opposita esse cõcinnum & inconcinnũ. Fit enim quicquid est cõcinnum ex inconcinno, & inconcinnum ex concinno. & pereundo redeunt alterũ in alterum, nõ quælibet aũt in quælibet. Non enim hominis harmonia seu cõcinnitas in lyræ inconcinnitatem, sed in hominis. neq̃ Dorica cõcinnitas in lydiam inconcinnitatẽ, sed in propriam. Hæc aũt omnia exempla sumpta sunt, nõ ex eo quod agit, sed ex eo quod patitur. Idem est autẽ dicere, Ex quo fit id quod fit, & in quod pereundo redigitur id quod perit. Fit autẽ ex musicæ ignaro musicum à Dæmone agente. & ex frigido fit calidum ex calido agente. & dicitur vnũquodq̃ pereundo redire in illud in quod mutatur, & ab illo. Si quis autem cõcinnitatem & incõcinnitatem dici putat in sola musica, nihil refert eadẽ dicere et in ordine & in cõpositione. Domus enim, quę est aliquid cõpositum, fit ex eo quod est diuisum & non cõpositũ. & quę sunt figurata ex defectu figuræ. Quicunq̃ D ergo cõpositione & diuisione: idem est aũt dicere, cõcretione & discretione: faciunt generationẽ, ĳs quoq̃ est generatio & interitus ex contrarĳs & in contraria. Quare in summam redacta inductione, verum est dicere, quod quicquid fit, fiat: & quicquid interit intereat: vel ex contrarĳs, vel in cõtraria, & ea quę intercedunt. Quæ intercedunt autẽ, non separata ab vtrisq̃, sed quæ constant ex eis. vt cum eorum quæ sunt contraria sint cognata, cum vtroq̃ rationẽ habeant. Quæcunq̃ ergo sunt natura, vt animal, generationem habent ex non animali. non aĩali autem huiusmodi, cui natura insitum sit vt gignatur animal.

Cõtraria nõ fieri alterum ex altero: et ex cõtrario fieri contrarium qũo nõ pugnãt.

Clarum est autem q̃ qui ea quæ dicta sunt fuerit assecutus, nõ suspicabitur Aristotelem sibiipsi aduersari, qui prius quidẽ dixit contraria non fieri alterũ ab altero, nunc aũt ex contrario fieri cõtrarium. Illic enim dicebatur non fieri cõtraria alterum ab altero, tanq̃ ex mare A ria. Non enim tanq̃ ex albo quod est, fit nigrum, sicut lectus ex ligno. Vel potius q̃ non fiunt alterum ab altero, tanq̃ ex causis efficientibus. non sunt enim cõtraria efficientia alterum alterius. Hic autẽ, q̃ cùm contraria forma è subiecto excesserit, accedit illi cõtraria forma ab eo quod agit. Sed q̃ nulli quidẽ rei natura insitum sit vt agat in quodlibet, aut patiatur à quolibet, clarum esto.

Cõtraria naturalr̃ agunt vnum in alterum.

Aĩa a Deo illuminatur.

Vndenam aũt clarum euadet contrarĳs natura esse insitum, vt alterum agat in alterũ, & alterum patiatur ab altero? Anima enim dicitur à Deo illuminari, sed nõ ue quæ sit contraria, à contrario: vel vt quæ sit indiga, ipsa quoq̃ à pleno patitur, & mutatur ab eo quod est Dei expers ad id quod Deo plenum est. In summa aũt quicq̃d fit non est id quod fit: non enim fieret. Quare ex non tali fit, non quolibet, sed quod natura aptum est. Eidem autẽ natura insitum est vt possit suscipere cõtraria. põt enim idem corpus suscipere calidum & frigidum, & album & nigrum. & eadem anima musicam & musicæ imperitiã. B Quando ergo est animæ à natura insitum vt muteẽ in id quod est musicum? Nunquid qñ est musica? Nequaq̃. Ergo qñ non est musica, apta autẽ est natura vt fiat musica. Et corpus qñ fit album? num cùm est album? Nequaq̃. sed cum album quidem nõ est, sed aptum est natura vt fiat albũ, scilicet. Si ergo quod natura aptum est, id potest suscipere contraria, nõ habet autem illud quod dicitur fieri, clarum est illud habere id quod est ei oppositum, vel id quod intercedit. & ab illo mutatur in id quod fit. Et præcipuè quidem ex eo quod non est tale, natura autẽ aptum est, fit generatio. & ideo à priuatione in habitum fit mutatio. Iam verò etiam ex contrario, quatenus & hoc non est eiusmodi, & vt sit, ei natura insitum est. Et in summa ex opposito in quacunq̃ oppositione. Non enim necesse est albũ ex nigro fieri, quatenus est nigrũ, sed ex non albo, quod natura autem aptum est vt album fiat. Quod autẽ natura aptum est vt album fiat, aptum est etiam natura vt nigrum fiat. Quare cùm nõ fuerit al C bum, vel est nigrũ, vel id quod intercedit. & ideo ex nigro, vel eo quod intercedit. Ex quo autem fit aliquid, pereundo in illud etiam redit.

Compositio quid sit & in quo differat ab ordine.

Notare autem oportet aliud quidem esse compositionem, aliud verò ordinem. Et cõpositio quidem dicitur in ĳs quæ habent inter se cõpositionẽ, Concinna quædam corũ quæ sita sunt appropinquatio, etiam si nullus adsit ordo. quemadmodum in lignis, cùm non est curæ ei qui componit, quid primum vel secundum, si modo cõponantur. Ordo autẽ dicitur quidem et in ĳs quæ habent cõpositionem. Oportet enĩ partes statuæ sitas esse ordine, vt hę quidem primæ sint, illę verò secũdæ, aliæ verò deinceps. Dicitur aũt etiam in ĳs quæ nullã habent cõpositionem, quẽadmodum in numeris. Vnitas enim collocata ẽ prima ante dyadem. Artificialis aũt vel naturalis cõpositio nulla est sine ordine. Si ergo dicit, ET EST vnũquodq̃ eorum illa quidẽ ordo, hęc verò quædã cõpositio, sic dicit, vt pote q̃ domus & statua in aliquo quidẽ ordinis, in aliquo verò sit D particeps cõpositionis: non aũt q̃ domus quidem consistat per solã cõpositionem, statua verò per solũ ordinẽ.

Ingenitum ẽ qd non põt suscipere cõtraria.

Pulchrè aũt aduertit Alexander, q̃ cui nihil est contrarium, vel quod non põt suscipere contraria, hoc fuerit ingenitũ: rectè adĳciens secundum, propter indiuiduam, vt puto, substantiam. Et ei enim nihil quidem est contrarium, potest autem suscipere contraria. & ideo non solũ formam suscipit, sed etiam formæ priuationem.

Eo vsq̃ ergo plurimi quoq̃ alĳ ferè consecu XLVIII
ti sunt. sicut prius diximus. Oẽs enim elementa, & quæ ab eis vocãtur principia, etiam absq̃ ratione ponentes, dicunt tamen contraria, tanquam coacti ab ipsa veritate.

Quod ad ponenda m principĳs contraria attinet, ferè XLIIII
cõsecuti sunt plurimi quoq̃ alĳ ex sapientibus. Illud aũt,

ferè,

FERE, vel adiungitur cum, Plurimi: vt cautè loquatur, vt Philosophus: vel cum, Consecuti sunt. q non absolutè nec illi quidem contraria vt cōtraria dicebant principia. sed quæ dicebant, ea erant cōtraria. vt lux & tenebræ. & contentio & amicitia. concretio & discretio. & quæ sunt huiusmodi. Ostendit autem maximè per se naturalem dogmatis veritatē, & quæ ex cōibus notionibus sumpta est persuasionem, q sine rōne, hoc est, sine causa demonstratiua dicentes, sic dicant, tanq̃ inducti ab ipsa veritate. Nos enim etiam causam adiecimus, dicentes nō fieri quodlibet ex quolibet. sed contrarium ex contrario. & ideo quæ natura fiunt, vel contraria sunt, vel ex contrarijs. Illi autem vel causam non considerantes, vel nō addentes, dicunt tamen eadem.

Inter se autem differunt, q illi quidem priora, hi verò sumant posteriora. & hi quidem ratione notiora, illi verò sensu. Hi enim calidum & frigidum: illi verò humidum & siccum: Alij autem par & impar: Alij verò contentionem & amicitiam ponunt causas generationis. hæc
XLIX autem dicto modo inter se differunt. Vt eadē quodā modo dicāt & alia inter se. Alia quidem, queādmodum videtur etiam plurimis: Eadem autem, quatenus eadem proportione & conuenientia. sumūt enim ex eodē ordine. Alia enim ex contrarijs continent: alia verò continentur. Eadem autē ratione dicunt similiter & aliter, & peius & melius. & hi quidē rōne notiora, sicut prius dictum est, hi verò sensu. Quod est enim generale, notum est rōne. Quod verò est singulare, sensu. Ratio enim est eius quod est generale. sensus verò eius quod est singulare. Quemadmodum quod magnū quidem est & paruū, ratione. Quod verò rarum est & densum, sen-
L su. Quòd ergo oporteat esse contraria principia, clarum est.

XLV Postq̃ ostendit veterum Physicorū de principijs consensionem in hoc esse, q ea ponant contraria: quandoquidem multis inter se videntur dissentire, dicentes esse aliquid aliud principium: eorum quoq; tradit differētiam. & q̃uo ea quoq; redigatur in cōcordiam, pulchrè & manifestè ostendit. Atq; differentiam quidem significat, dicens hos quidē sumere quæ sunt priora natura, illos verò quæ sunt posteriora. & hos quidem rōne notiora, illos verò sensu: siue eadem dicens & quæ sunt priora natura, & quæ sensu notiora. & exemplis par quidem & impar, & contentionē & amicitiam, tanq̃ priora natura, & rōne, non aūt sensu notiora, adiecit conuenientia prioribus: ea enim percipiunt ab intelligētia: Quocirca etiam Empedocles dicit de amicitia:

Sed mente aspicias, oculis nec respice fixis:

Calidum autem & frigidum & humidum & siccum, vt natura posteriora, & sensu notiora attribuit posterioribus: Et calidum quidem & frigidum dicit Parmenides: Humidum aūt & siccum Alexander quidem vel ipsum ait dixisse qui dixit calidū & frigidum, vel Empedoclē, qui præter contentionē & amicitiam quatuor elementa principia posuerit: Porphyrius verò magis propriè hāc
» opinionē ascripsit Anaximeni, qui dixit. Terra & aqua
» omnia quæcunq; fiunt vel natura producuntur: Par autē & impar principia ponūt Pythagorei: quemadmodum contentionem & amicitiā cum quatuor elemētis Empedocles. Num aūt eorum quidem quæ rōne & sensu sunt notiora, adiecit exempla quæ dicta sunt: priorum autem & posteriorum, non itidem. Priora enim esse oportet ea quæ magis tota sunt, & magis cōprehendunt. Posterio-
E ra aūt quæ sunt magis singularia, & quæ cōprehenduntur. Quæ autem dicta sunt, non ita se inter se habent. Quare non hac rōne fuerit inter ea differētia. Vel qm̄ iam ante dixit de contrarijs, quæ in eo quod est prius & posterius differunt, cùm dixit. Alia densitate et raritate generant, multa facientes. ea aūt sunt cōtraria. & in summa exuperatio & defectus. Quemadmodū, inquit Plato, magnū & paruum. Nisi fortè ex his etiam hæc qñdē quæ intelligentia percipi & rōne possunt considerari, vt cōtentio & amicitia, par & impar, dicātur cōprehendere, vt quæ ad oīa alia perueniant: alia verò sensilia & materialia, vt quæ sub illis sint collocata, & sint eorum participia, comprehendi. Calidum enim & frigidum, siccum & humidum, contentionis est & amicitiæ particeps, & paris & imparis, per unionem & discretionē & per concrescendi atq; discernendi facultates. Calido enim in libro de generatione, vt quod similia faciat cōcrescere, cogendi ac cōcrescendi facultatis potestatē tribuit. neq; tamē illa sunt
F eius participia. Alexāder autem ex his ea quidem quæ formā magis referunt dicit cōprehendere, quæ sunt autē magis materialia, contineri. in prius dictis contrarijs: formam quidē magis referre dicēs, calidum siccum, impar, amicitiam: magis aūt esse materialia quæ sunt eis opposita. Atqui hos quidem dicit sumere ea quæ sunt priora & quæ continent, illos verò ea quæ sunt posteriora & quæ continent, cùm nemo dixerit vt calidum & siccum, neq; alius rursus vt frigidum & humidum, sed ea quæ sunt simul opposita. Sic enim contraria dixerint principia, sed non illo modo, quæ cōiter quidem habent oīa oppositam naturā, differunt aūt, q hæc quidem priora, illa verò sint posteriora. Quocirca qui præfuerunt his opinionibus, dicunt eadem & alia. Alia quidē, in eo quod apparet. qm̄ hic quidem contentionē & amicitiam: ille verò calidum & frigidum: & alius aliquam aliam dicit oppositionem. Quāuis autem videantur dicere differētia, eadem tñ dicunt, quatenus ea sumunt quæ habent inter se proportio-
G nem & conuenientiā. Cùm sint enim duo ordines oppositi, hic quidem melior, in quo est amicitia & impar, & exuperatio, & magnum, & rarum, & calidum: ille verò deterior in quo sunt contraria: ex his ex eodē meliori ordine oēs accipiunt ea quæ sunt meliora ex propria oppositione: & ex deteriori ea quæ sunt deteriora, etiam si hi quidem sumunt oppositiones, quæ magis totæ sunt & cōprehendunt, illi uerò magis singulares, & quæ cōprehenduntur. Exuperatio enim & defectus continent magnū & paruum, ea verò rarum & densum, eaq; calidū & frigidum. Proportionem aūt inter se quādam habent & conuenientiam. Vt enim exuperatio se habet ad defectum, ita magnum ad paruum, & rarum ad densum, & calidū ad frigidum. Atq; hi quidem scilicet melius dicunt, qui priora & quæ plus cōtinent ponunt principia. peius aūt, qui quæ cōtinentur, & sunt propinquiora. Etsi enim hæc sint aliorum principia, sed tñ sunt etiam à principijs. Ratione aūt notiora dicunt, qui quæ intelligētia percipiun-
H tur, suntq; magis tota, & quæ plus cōtinent ponunt principia. Sensu aūt notiora, qui sensilia, & quæ cōprehendūtur, & sunt magis singularia. Quod est enim generale ac vniuersum, potest rōne cōprehendi: Quod est aūt singulare, sensu. Quomodo aūt magnum & paruum generaliter & ex rōne dicit esse principia: rarum aūt & densum singularia, & ex sensu? vtrunq; enim eorum est & uniuersum & singulare. Num, quod rarum quidem & densum, cùm sint magis naturalia, & materialia, queādmodum calidum & frigidum, sunt magis sensilia, & ideo et singularia? Magnum aūt & paruum sunt materiæ magis expertia, vt quæ cōsiderentur in incorporeis. & ideo sunt magis vniuersa, & q̃ rōne magis possint cognosci.

Comprehendunt principia q̃ percipiuntur intelligētia.

Comprehenduntur q̃ sunt sensilia.

Physici in hoc eadē dicūt q ea sumant principia q̃ inter se proportionem habēt & conuenientiam.

Magnum & paruū ratione esse principia cur dicat Aristoteles.

CAPVT VI.

CONsequens autē fuerit prius dicere vtrū ne sint duo, an tria, an plura. Atq; vnum

quidem

Repugnãtia ἐναντιότης id est, si latine dici posset, cõtrarietas.

quidem vt sit fieri non potest, qm̃ vnum non sunt quæ sunt contraria: infinita autẽ minimè, qm̃ sciri non poterit id quod est. † Vna est autẽ repugnantia in quouis vno genere. Substãtia autem est vnum aliquod genus.

XL. VI

Cùm instituisset rerum naturaliũ inuenire principia, quot sunt & quænam sunt, & de ea re diuersas proferret opiniones, in eis perspexit vnam cõmunitatem, q cõtraria ponãtur in principijs. Et ideo cùm ad fidem faciendã id quod est cõiter in confesso sumpsisset: primùm quænã sint principia, q sint scilicet contraria, ostẽdit: hoc ipsum ipse quoq; prius demonstratiuè cõfirmans. Vnà autem cum eo etiã ostẽditur quot sunt principia, q scilicet duo quidem contraria, vnum aũt subiectum cõtrarijs, quod quidem postea adijciet. Propterea ergo ostẽdit quænam sint principia, & tunc quot sunt adijcit. Interim autem etiã ex eo q ostensum sit principia esse ea quæ sunt contraria, colligit rursus neq; vnum esse principiũ, neq; infinita: Quòd nõ vnum quidẽ, sic ratiocinans. Quod vnũ est, non est contrariũ. principia sunt contraria. vnũ ergo non est principium. Et q principia quidem sint contraria, ostensum est. Quòd aũt q vnum est non sit cõtraria, nunc ostendit è conuerso. Si enim quæ sunt contraria, nõ vnum: Quod vnum est, non est contraria. Si enim quod est cõtrarium, est contrario cõtrarium: non fuerit vnum vni contrarium. Quòd autẽ nec sunt infinita principia, ostendit vsus eodem argumento quo prius. Si sunt enim infinita principia, ipsa quoq; erunt incognita, propterea q sint infinita: & quæ ex eis oriũtur erunt incognita. qm̃ nos vnũquodq; tum demũ nosse existimamus, cùm primas causas cognouerimus, & prima principia, & vsq; ad elementa. Secundò aũt tali vtitur argumento ad hoc q nõ sunt infinita principia. Substantia est vnum aliquod genus. In quolibet vno genere vna est repugnantia. In substantia ergo est vna repugnantia. Vna aũt repugnantia est inter duo contraria. Substantia ergo habet principia duo quæ in ipsa sunt cõtraria. Non sunt ergo infinita principia, si quidẽ sunt contraria. In his autem primum quærendum est quęnam sit vna substantia. & quid nunc significet nomen generis. & quæ sit vna illa repugnãtia, quæ consideratur in genere substantiæ, & quanam de cã eum instituisset inuenire principia rerum omniũ naturalium, substantiã solam acceperit, & quæ est in ipsa repugnantiam. Quomodo enim generibus, quæ sunt in alijs prædicamentis, conueniet repugnantia quæ est in substãtia? Et Alexander quidẽ audit substantiam, formã materialem, vel potius id quod est compositũ ex materia & forma. quod quidẽ est vnum genus substantiæ, cùm hæc tria sint, materia, & forma, & id quod est compositum. etenim in hoc solo, in substantia, consideratur repugnantia. non enim in quacunq; substantia, & oĩbus alijs prędicamentis quæ habent repugnantiã, multæ sunt repugnãtiæ. etenim in vnoquoq; eorum generum, quæ sunt sub qualitate, vna est repugnantia. quẽadmodum in colore, qui est vnum genus, album & nigrum: in habitu virtus & vitium: in succo dulce & amarum: & in alijs similiter. Ita etiã in vno genere substãtię, quod est in forma materiali & genita, vna est repugnãtia, formæ & priuationis. Vnum aũt genus est illud, inquit, cuius est sectio in species, & non in genera. Quinetiam forma materialis diuiditur in oẽs formarũ differentias, tanq̃ species: & quatenus est genita, vnam habet repugnantiã quę est in forma & priuatione. Sinautẽ in quouis vno genere vna est repugnantia, vnum aũt est genus etiam quæ est in generatione & interitu substantia naturalis: vna et repugnantia in ea fuerit naturalis, quæ fuerit principium genitarũ substãtiarum. Cuius aũt vna est repugnantia, ea ipsa aũt est etiam principium: rerum naturalium, & quæ sunt in generatione, non fuerint infinita principia. Sed si vnũ

Quod vnum est, nõ est cõtraria.

Tria sunt genera substantiæ.

A quidem genus dicit substantiã materialem, primùm quidem ipse pronunciauit in substantia non esse repugnantiam. Secundò autem, si eius solius quæ est in substantia mutationis principia quęreremus, oporteret eam solam quæ est in substantia repugnantiam principium ponere: Sinautem eius etiã quæ est in qualitate & alijs prædicamentis, sumenda est alia cõis repugnãtia. Num ad hoc quidem, q non sit aliquid substantiæ contrarium, dicendum est, tum illic aliam sustulisse repugnantiam, quę est veluti ambarum formarum, aliam aũt hic ponere vt formę & priuationis. Scimus aũt priuationẽ ne videri quidem esse eorum quę sunt, cùm sit eius quod est absentia. Quare rectè dicitur substantiæ nihil esse contrarium, & oppositionẽ vnam esse in substantia. Ad secundum aũt dicebat noster Præceptor Ammonius, oos essentiarum substantię quęrere principia. in quibus quod sunt habẽt etiã alia prædicamenta. quod quidẽ etiam aduertit Alexander exponens illud, Simul aũt etiam fieri non potest
B vt sint plures simul repugnãtiæ. substantia enim est vnũ quodpiam idem genus. Quemadmodum enim id quod est, primùm quidẽ est in substantia, secundò aũt ab ea ad alia quoq; genera peruenit: ita etiã aliorum generum repugnãtię habebunt quod sunt ab ea quæ est in substãtia. Formam igitur & priuationẽ primùm quidẽ conueniet dicere in repugnantia quæ est in substantia: Secunda aũt rõne etiam in mutationibus quæ sunt in alijs prędicamẽtis. est enim in illis hoc quidẽ forma, illud verò priuatio. Illud autem, IN quouis vno genere} non dici potest de pximo genere quod diuidit in species. Quæ est enim in hoc repugnãtia, non fuerit prima, si ne hoc quidẽ genus primum est. Principium aũt debet quoq; esse prima repugnantia aliarum repugnãtiarum. Cæterum magnus Syrianus, nunquid, inquit, genus dicit prædicamẽtum, vnam aũt habere repugnantiã? Nam etiam si vt multa, ad vnam tñ reducuntur exuperationẽ & defectum, quæ propriè etiã sumitur in vnoquoq; prędicamẽto. Semper
C enim quod est præstantius, est cõtrariorum exuperatio: quod verò deterius, defectus. In quantitate ergo alia est exuperatio, alia verò in qualitate, & alia in eo, quod est, vbi, vel, situm eẽ. Quoties est enim, inquit Porphyrius, "
id quod est, toties est etiam excessus & defectus. Fortasse autem, inquit, adiecerit quispiam, an talem suscipiat "
oppositionem quoduis prædicamentum. Ammonius "
aũt dicebat neq; nunc dici de eo quod est propriè genus, neq; de ppinquo, neq; de supremo. neq; enim repugnantia, quæ est in differẽtijs vtriusuis huius generis, facit generationem & interitum. sed quẽadmodum Alexander quoq; annotauit in fine huius dicti, genus vnũ nunc vocat vnum subiectum. Solet enim ẽt vnicuiq; subiectam naturã genus vocare. Quemadmodum ergo in numero consideratur vna repugnantia, quę est, paris & imparis, & in succo, dulcis & amari, & in superficie leuis & asperi: ita etiam in substantia consideratur vna repugnantia, quæ est formæ, & eius quod est informe, quod ipse vo-
D cat priuationẽ. Quemadmodum ergo numerus ratione quidem est alius à pari & impari, neutrum enim ad definitionẽ numeri assumitur, actu aũt omnino est cum horum alterutro: & vt se habet superficies ad æquale & inæquale: ita etiã natura subiecta substantię se habet ad formam & id quod est informe. In his ergo ad ea quidem quæ dicit Phylosophus Syrianus dicẽdum est, q si excessum quidẽ & defectum propriè accipit, quãtitatis fuerit solummodo propria repugnantia: per quãtitatem enim inest in alijs prædicamentis. Sinautem eam accipit in eo quod est melius & deterius, qũo cõsistit, si eam quoduis prædicamentum suscipit? Sunt enim oĩno vniuscuiusq; differentię. & in differentijs alia quidẽ est melior, alia verò deterior. Ad ea aũt quæ dicit noster Præceptor, qui etiam testem producit Alexandrum, primùm quidem, quòd substantiæ repugnantia alijs quoq; prædicamentis inerit, cum vnũquodq; debeat, pprium habere repugnantiam,

In substa nullũ esse cõtrariũ, & ẽẽ repugnantiam vnam in substa qũo non pugnent.

Repugnãtia quæ est in substãtia quõ cõueniat alijs p̃dicamentis.

Genus pro prædicamento sumitur.

Genus p subiecto.

tiam, ſicut etiã genus proprium? Si enim à ſubſtantia eſt alijs & eſſe, & genus, & repugnãtia, vnum primũ genus fuerit ſubſtantia, & nõ ſunt vtiq; amplius decem prima: Neq; enim id quod eſt, alijs ineſt ex ſubſtãtia: ſed primæ quidẽ adeſt ſubſtantiæ, poſt illã verò alijs. quẽadmodum ordo quoq; adeſt ſecundo non à primo, ſed oĩbus à cõi ordine. Quomodo aũt genus vnum nunc ſubiectum diceret & materiã, cùm nondum oſtenderit oportere eſſe aliquod tertium principiũ quod ſubijciatur cõtrarijs, quod quidem faciet paulo poſt? Sed q; repugnãtiam quidem quæ eſt in forma: & priuatione velit accipere, per ea quę deinceps ſequũtur clarum eſt. Ea aũt non conſiſtit in ſola ſubſtantia, ſed in omni prædicamẽto quod ſuſcipit mutationem. etenim albor quidẽ adeſt q̃nq; ſubiecto, abeſt verò q̃nq;. & ſi adeſt quidem, alboris forma ei adeſſe dicitur. Sin autẽ abſit, priuatio. & ſimiliter in alijs prędicamentis. Num ergo q̃n dicit, SVBSTANTIA aũt vnum aliquod genus} non dicit nunc ſubſtantiã quę diſtinguiť ab alijs prædicamentis, ſed totã naturalem ſubſtantiam,

Subſtantia p naturali ſubſtãtia q̃ conſiſtit in mutatione.

F quæ conſiſtit in mutatione. de qua nunc agitur, & cuius nunc principia quærimus. in qua vniuerſa conſideratur repugnãtia quæ eſt per formã & priuationem, quæ quidem ineſt propter mutationem. Quòd aũt in eiuſmodi ſubſtantia vnam quidẽ eſſe oportet ſupremã repugnantiam, oſtendit cùm ſumpſit veluti vnum quoddã eſſe genus eiuſmodi ſubſtantiã, quæ eſt naturalis, genita, & materialis. perinde ac ſi dixerit vnũ eſſe aliquod genus eius quæ intelligentia percipitur, eſtq; ingenita & oĩno materię expers, ſubſtãtiæ. Deinde cùm aſſumpſiſſet quòd in quolibet vno genere vna eſt ſuprema repugnantia, colligit q; etiam in hoc genere quod nũc nobis ſubijcitur, ſeu naturalis ſubſtãtię: vna eſt principialis generis repugnãtia. & ideo nõ fuerint infinita principia. Neq; miremur q; ſubſtãtię nomen dicatur cõiter. nunc enim generationem & interitum, accuratè loquẽs, dicit mutationẽ quæ fit in ſubſtãtia. ſæpe autem eis etiam vtitur in qualitate,

Gñatio non ſolũ in ſubſtãtia, ſed ẽt in qualitate.

G dicens album ex nigro generari, & nigrum in album intereundo redigi. Atqui dum nigrum fit album, nulla fit mutatio in ſubſtãtia, ſed in qualitate. Quòd aũt in quouis vno genere vna ſit prima repugnãtia, hinc clarũ eſt: Genus ſignificat naturę cõitatem. Communitas autem vel eſt ſuprà vt ſit cauſa differentiarum, tanq; ſubſtantia & materia, quẽadmodum decem prędicamẽta: vel infra vt eas ſuſcipiant. Si aũt cauſa: in latifundio differẽtiarum procreationis, duo ꝓducet extrema plurimùm à ſe inuicem diſtantia: idem eſt autẽ dicere, contraria: Siue ſubiectum, habebit oĩno in ijs quæ in ipſo mutantur, quæ plurimum inter ſe proximè diſtant, nõ pluſq; duo. Hoc aũt in rebus ipſis cernitur. In qualitate enim, vna quę eſt ſuperior repugnãntia, ſimile & diſſimile. & in quantitate æquale & inæquale: Ita autẽ etiam in cõi ſubſtantia forma & priuatio. Vel ergo ita eſt audienda ſubſtantia: vel prout eſt id quod eſt vbiq; ſubſtãtiale. Nam & colorem, & congregandi facultatẽ nigro ineſſe ſubſtantialiter dicimus.

Repugnãtia vna prima ĩ quouis gñe.

Subſtãtia q̃n que eſt id qđ eſt vbiq; ſubſtantiale.

H Ita etiam in quouis prædicamento eſt id quod eſt vniuſcuiuſq; ſubſtantiale, per quod dicitur & interire & gigni: nigrum, vel tricubitale, vel dextrum. quãuis quæ eſt eis ſubiecta ſubſtantia, cùm hæc fiunt aut intereunt, nõ dicitur gigni & interire, ſed alterari. Subſtantia ergo nunc dicitur in qua inſit generatio & interitus: & ea etiã quæ eſt propriè ſubſtantia, quæ per ſe dicitur conſiſtere: & ſubſtantia eorum quæ tali eſſentiæ accidunt. ea enim eſt generationis particeps & interitus. Si ergo hic Alexander audiat ſubſtãtiam eam quę eſt in forma materiali, ſi eam quidem quæ eſt propriè ſubſtãtia, quæ opponiť alijs prædicamẽtis: manca eſt oratio. Sin autem eam quæ dicitur cõmuniter in oĩbus formis genitis, rectè habeat. Quinetiam quę dicit Eudemus Rhodius, mihi vidẽtur ad hãc ſpectare ſententiã, etiam ſi illa quoq; minus apertè dicta ſint. Ita aũt habent. » Si autem eſt repugnãtia, » duo erunt minimũ. Cùm duo autẽ ſint poſita prima con-

E » traria, neutrum quidem ex ijs fieri poteſt vt ſit ſubſtãtia, » quãdoquidem non eſt ſubſtantia contrariorum. ſi quidẽ » Phyſicus nequaq; conſiderat de oĩbus. Quocirca ne oĩa » quidẽ quæ ſunt numerat, neq; ſumit cõia omnium prin- » cipia, ſed ſubſtantiarum, earumq; corporearũ, veluti cu- » iuſdam vnius generis. Non fit autem quodlibet ex quo- » libet, ſed id quod eſt eiuſdẽ generis, quẽadmodum color » ex colore, ſuccus ex ſucco, & reliqua ſimiliter. neq; fieri » poſſit ſubſtantia ex non ſubſtantijs, neq; corpus ex non » corporibus. In his illud quidem, velut eiuſdã vnius generis, & hoc, Non fit autem quodlibet ex quolibet, ſed quod eſt eiuſdẽ generis, veluti color ex colore, ſumptam eſſe ſubſtantiã ſignificat, non eam quę eſt prima in decẽ generibus. non eſt enim illa veluti genus, ſed re vera genus. De illa ergo dicatur quæ ẽt cõprehendit accidẽtia.

Et quod contingit ex finitis. Melius eſt autẽ ex finitis, ſicut Empedocles, quàm ex infinitis. Exiſtimat enim ſe omnia poſſe tradere, ſicut
F Anaxagoras ex infinitis.

Hanc tertiam affert rationem, quæ mõſtrat principia XLVII non eſſe infinita, ſed finita. Si enim alia ſunt eadẽ, melius eſt eſſe finita q̃ infinita principia. atqui alia ſunt eadem, Melius eſt ergo eſſe finita. Et cõnexum quidem clarum eſt ex eo quod prius oſtenſum eſt. Si ſunt enim infinita principia, & ipſa incognita, & ea etiam quę ex eis conſtant faciunt eſſe incognita: melius eſt ſcilicet quod finitum eſt, & maximè cùm in tradẽdis cauſis alia ſint eadẽ. Quòd aũt etiam ſi ſint finita, tradũtur cauſæ eorum quæ fiunt, clarum eſt ex eo q; Empedocles qui dicit eſſe finita elementa, putat ſe oĩa poſſe tradere quæ Anaxagoras ex infinitis. Hoc aũt argumentum habet etiam aliquid aliud vtile. Ad eos enim qui dicebant non poſſe quidem ĩfinitum cognoſci, nec tñ poſſe, qui aliter poſuiſſet, eorũ quæ fiunt cauſas tradere, ſi quidem oportet ea quę fiunt, fieri ex eo quod eſt, videri aũt ex eo quod non eſt, quãuis
G ergo facilius perſpici poſſit quod eſt finitum, non tamen propterea oportere omiſſa veritate aliquid aliud dicere: nõ enim ſumus effectores eorũ quę natura cõſtant, ſed ea quõo ſe habeant cõſideramus: Aduerſus eos ergo qui hęc dicunt, adducit Empedoclem, qui cũ finita diceret principia, omnia tradebat, quæ ij qui dicunt infinita.

Præterea autem ſunt alia alijs priora contra LI ria, & fiunt alia ex alijs. quemadmodum dulce & amarum et dulce & nigrum. Oportet autem ſemper manere principia. Quòd ergo neque vnum ſit, neq; infinitum, ex his clarum eſt.

Hanc ſecundam cauſam dicit afferri Alexãder, quòd XLVIII oporteat in principijs ponere vnam repugnantiã, et non infinitas. Et vt quæ principium quidem ponat vnã repugnantiam, ſecunda fuerit: Quòd autem nõ ſint infinita principia, quartum eſt argumẽtum. Primum enim erat quod dicebat fieri non poſſe vt eſſent infinita, qm̃ nec ſci-
H ri quidem poteſt id quod eſt. Secundum autẽ, vnam eſſe repugnantiã in quouis vno genere. Tertium aũt contingere etiam ex finitis. Poſt quæ hoc eſt quartum, quod ſimul etiam quãdam ſoluit obiectionẽ, quæ dicit, Etiam ſi ſint cõtraria principia, quid ꝓhibet quo minus ſint infinita cõtraria, cùm proferantur multæ oppoſitiones? Soluit autem, oſtẽdens oĩa contraria reduci ad vnam ſupremam oppoſitionẽ. Simul autẽ etiam oſtendit non ſolùm infinita non eſſe contraria, ſed neq; plura duobus ea quæ ſunt ſuprema & principialia. Etſi enim multa ſunt cõtraria, ſunt alia tñ alijs priora cõtraria, & hæc quidem continentia, illa verò quæ cõtinentur. & fiunt ſecũda ex prioribus. & ea quæ continentur, ex continentibus. Clarum eſt aũt q; quę ſunt omnium prima & continentia, ea fuerint principia. Oportet enim principia eſſe & prima & omnium cõia. Et q; ita quidẽ ſe habent principia vt hæc quidẽ contineant, illa verò contineantur, & ſint alia alijs

Oĩa contraria reducũ ad vnã ſupremam oppoſitionem.

Duo tñ contraria ſuprema & principalia.

priora, & fiāt alia ex alijs, prius quoq; dixit, cum aiebat, Sumunt enim ex tali ordinis cōiugatione. Hæc enim cō tinent: illa verò continentur ex contrarijs. Quæ enim cō tinent, sunt & priora & causæ. Porrò aūt id quoq; nunc ostendit per exempla. Dulce enim & amarum & album & nigrum fit ex terra & igne. & ea ex calido & frigido. quēadmodum ea referebant ad rarefactionē & cōstipationem. & eas ad cōcretionem & discretionem. Quinetiam Democritus cùm posuisset infinitas atomos: differentias ipsarum quæ sunt in qualitate, per repugnantias quæ sunt in positura, figuris, & ordine generat, has illis priores esse ponens. Oportet enim omnium cōia tanquam principia sumere. Sin autē dixero album & nigrum principia, eorum quidē quæ colorata sunt erunt principia. eorum autē quæ sunt coloris expertia, vt duri & mollis vel dulcis & amari, nō itidem. Quinetiam dulce & amarū non fuerint principia eorum quæ sunt saporis expertia. Concretio aūt & discretio sunt cōia rerum naturalium. & finis & infinitum, & idem & alterum. & omnium maximē cōmune, & vt cōe naturale, forma est & priuatio. Quocirca melius est multa in vnum redigere. Empedocles itaq; cùm duas in elementis posuisset repugnantias, calidi & frigidi, humidi & sicci, duas illas in vnum redegit fastigium amicitię & contentionis, quemadmodum eam quoq; in vnitatē necessitatis. verùm ipsa quidem vt vnum. Contentio aūt & amicitia, vt duo. & non vt efficientia solùm, sed etiā vt elementaria, quēadmodum discretio & concretio. habent enim ęqualem cum eis potestatem. Si ergo quędā ex contrarijs videntur fieri ex alijs contrarijs, non fuerint oīa contraria principia. Principia enim prima sunt. Prima autē neq; ex alijs, neq; alterum ex altero. Si ergo oīa reducuntur ad primā repugnantiā, vel cōcretionem & discretionem, vel id quod exuperat & quod exuperatur, vel formam & priuationē, cùm alij aliter pro variamētis applicatione repugnantiam primā sint contemplati, fuerit prima repugnantia principium. cùm vna sit. Sed quō qui contraria dixit esse principia corum quæ fiunt & intereunt, subiunxit, PRINCIPIA autē oportet semper manere? Atq; Alexander quidē dicit esse ęterna principia. Si enim fierent, quicquid autē

Principia quō semper maneant.

» fit interit, interirent principia. Quare etiam ea quæ sunt
» cōposita ex principijs. Quare deficiet aliqñ generatio,
» cùm nihil sit ex quo gignatur aliquid. Sin autem hoc est
» absurdum, oportet semp esse principia. Deinde adijcit
» etiam demōstrationem Platonis de principijs. Si enim
» fiant, fiant ex principijs. Sin autem hoc non ita sit, nō fue
» rint hæc principia. Duplicia sunt autem, inquit, vt osten
» detur principia. hæc quidē quę præexistunt, & sunt inge
» nita, & numero æterna. vt id quod efficit & materia: illa
» verò in quibus est generatio & interitus. quę quidē sunt
» contraria, quæq; nec sunt ingenita, nec numero æterna.
» Præterea autem, inquit, cum multa sunt principia, non
» sunt oīa principia æterna, sed quę sunt vel maximè prin
» cipialia: in ea autem quæ propinqua sunt cadit interitus.
» Quare non est quoduis principium ęternum. Præterea
» cùm cōtraria sint hæc quidem vniuersa, illa verò singula
» ria, singularia quidē quæ fiunt, etiam intereunt. Vniuer
» sa aūt contraria, sub quibus sunt oīa contraria, quę etiam
» sunt maximè generalia, priuatio & forma nō intereunt.
» In ea enim quæ sunt vniuersa non cadit interitus.

Hæc cùm his verbis dixerit Alexāder, operę pretiū erit quærere ab ipso & ab Aristotele, quomodo cùm sumat principia propinqua & elemētaria, non autem efficientia & abstracta: quomodo aūt cùm etiam dicat contraria fieri ex contrarijs, & intereūdo redire in contraria, hęc inquā cū ponat principia, æterna tñ dicit principia? Atqui ipse quoq; Alexāder ea in quibus est generatio & interitus, quæ sunt contraria, nec ingenita esse dicit, nec numero æterna. Clarum est aūt Aristotelem differentem de principijs vt contrarijs, subiunxisse, Principia autem semper oportet manere. Quare etiam si maximè principialia, vt

Principia ꝓpinqua & elementaria nō esse æterna.

ait, principia sunt æterna, in propinqua aūt cadit interitus, propinquorum fuerint cōtraria. Quomodo autem dum dicit vniuersa cōtraria æterna, in singularia autem cadere interitum, nō aduertit hæc non solum adesse vniuersæ formę & priuationi, sed vniuerso etiā albo & vniuerso nigro? Quare sunt hæc etiā principia. In summa aūt ad ostendēdam esse vnā principalem repugnātiam, quid iuuat dicere æterna principia? Non enim si æterna, iam etiam duo sunt. Nunquid ergo est melius, vt præceptor noster corrigit, dicēs illud, semper manere oportet, nō significare ęternum, nec ostendere esse ingenita & ab interitu aliena hæc principia, de quibus agitur. quomodo enim adhuc erit in horū mutatione generatio & interitus, quod quidē in his quæritur? Sed illud, Semper manere oportet, dictum ē, vtpote ꝙ oporteat in vnoquoq; eorum quæ gignuntur & intereunt, inueniri oīno formā, vel mutationē in eo quod mutatur: vel potius & formā & priuationem. Habet enim quæuis forma etiam priuationem, quæ est absentia illius formæ, in quā apta est natura quæ mutetur. Album enim corpus habet quidē album, formam: priuationem aūt nigri, in quod aptum est natura quod muteť. & hoc fuerit repugnantiæ verè principialis proprium. Quocirca hoc etiā subiunxit Aristoteles, vt quæ causa sit vt alię repugnantiæ nō sint principia, nisi per oīa procedant. Ex his enim oppositionibus, quæ sunt paulo magis singulares, nullam inuenies quæ extensa sit ad res omnes naturales. neq; enim sunt oīa nigra, neq; alba, neq; dulcia, nec amara, quæ sunt naturalia. Forma est aūt in oībus. Cæterum in æternis quidem ea sola est. in ijs aūt quæ generātur & intereunt vnà cum forma est etiam priuatio, non ipsius quidem formæ, sed oppositæ, in quam apta sunt natura quæ mutentur. Ita ergo semper permanere dicitur principialis oppositio, & si nō permaneāt aliæ oppositiones. Quemadmodum si quis dicat primam semper manere materiam, quæ in oībus videtur materialibus, licet lignū & ęs & materiæ singulares non sint semper eædem in oībus. Num autē illud semper, non solum significat absolutam summam temporis, verùm etiā rerum, vt nunc etiam dicatur pro eo quod est vbique.

In naturalibus forma ē & priuatio. In ęternis sola est forma.

Quoniam autem sunt finita, non facere duo tantum, rationi est vtcūq; cōsentaneum. Dubitauerit enim quispiam quomodo apta est natura densitas vt faciat raritatem. vel ipsa densitatem. Similiter autem etiam quæcunq; alia repugnantia. neq; enim amicitia conciliat cōtentionem, & ex ipsa facit aliquid, neq; ex illa contentio. sed ambo aliquid aliud tertium. Nonnulli autem plura etiam sumunt, ex quibus eorum quæ sunt naturam constituunt.

Postq̃ ostendit prima cōtraria esse rerum naturalium principia, quæ quidem duo sunt, si sunt prima principia: vult deinceps etiam tertium introducere principium, quod est cōtrarijs subiectum. Id autē est materia. Eam autem introducit, pluribus argumentis vtens, nō sufficere cōtraria ad rationem principij. vel potius, ꝙ ne principia quidem oīno fuerint, si per se sumātur. Atq; primū quidem argumentum ostendit contraria non esse principia, si per se ipsa sumanť, sic potestate ratiocinans. Principia aliquid faciunt, siquidem sunt principia. Contraria aūt non faciunt aliquid, si per se fuerint. Contraria ergo nō sunt principia. Quod aūt nihil faciunt cōtraria, si sola sint, clarum est ex eo ꝙ id quod agit, in aliqd agit quod actionem sustineat, quemadmodum nigrum in corpus. Contraria autē si per se fuerint, in nihil agunt. neq; enim alterum alterum sustinet. neq; albū agit in nigrum. neq; amicitia in cōtentionem. non enim contentionem conciliat amicitia, sed elementa subiecta. Quod enim agit, in aliquid

Cōtraria nō sunt principia, si per se sumantur.

aliquid agit quod id sustinet. Contrarium aũt non sustinet cõtrarium. Nam si sic quidẽ sustineat, contentio erit amicitia. sed cùm vtrunq; eorum agat in subiectum, quo magis fit alterũ subiecti cõpos, tanto magis excedit reliquum. Ad probandum autẽ tertio aliquo opus esse cõtrarijs, adiecit nonnullos non vnũ facere subiectum contrarijs, sed plura. Quemadmodum Democritus quidem qui infinitas atomos suis subiecit cõtrarijs, quę sunt in figura, positura, & ordine. Empedocles verò quatuor elementa contentioni & amicitiæ.

LII Ad hæc autem hoc quoq; adhuc quispiã dubitauerit, an non quis aliam subijciet naturam contrarijs. Nullius enim eorum quæ sunt substantiæ videmus, contraria. Principium autem non oportet dici de aliquo subiecto. erit enim principium principij. Subiectum enim videtur esse principium, & prius eo quod prædicatur.

Hoc dictum diuisit Alexander in duos syllogismos. Hoc quidem, AN NON quis aliam subijciet naturã contrarijs } tanq; vnum hoc modo colligentem. Contraria nulli subijciuntur. Principia subijciũtur. Principia ergo non sunt contraria. Secundum aũt eiusmodi. Principia non dicuntur de subiecto. Contraria dicunť de subiecto. Quare non sunt contraria principia. Num aũt illud quidem, HOC quoq; dubitauerit quispiam, an nõ quis aliã subijciet naturam contrarijs } non est demonstratio, sed quæ proponitur quæstio. Dubitationem autem, quam subijciet quispiam aduersus eos qui non ponunt aliã naturam, deinceps subiungit. & ideo subiũxit illud, enim NVLLIVS enim eorũ quæ sunt substantiã videmus contraria } tanq; hæc sit dubitandi cã aduersus eos qui non subijciunt aliam naturã contrarijs. Syllogismus autem, vt ego quidẽ puto, talis est. Contraria in subiecto sunt. & accidentia. Principia non sunt accidentia. Contraria ergo non sunt principia. Et q contraria quidẽ sint accidentia, prius assumpsit ex eo q nullius eorum quæ sunt substantia videanť contraria. Si non sunt aũt substantia, clarum est ea esse accidentia. Hoc aũt clarum est ex eo q cõtraria non per se sint, sed quod sunt, habeant in subiecto. Contraria enim quędã sunt differentiæ. Differentię aũt alicuius sunt differentiæ. Quocirca, NVLLIVS, inquit, substantiam videmus contraria, } vt quę debeant oĩno quicquid sint esse alterius. Quòd autẽ principium non dicatur de subiecto, hoc est, Non sit in subiecto, nec accidens, sic ostẽdit. Quod de subiecto dicitur, principiũ habet, subiectum. Principium non habet principium. Principium ergo nõ est in subiecto. Erit enim principiũ principij. Atqui nõ est principium principij. Non ergo quod de subiecto diciť, est principium. Connexum aũt sic probat. Ante id quod de subiecto dicitur prius est subiectũ. Quod prius est, est principiũ. Eius ergo quod de subiecto dicitur, subiectum est principium.

Cõtraria et accidentia.

Principium non dici de subiecto.

H Præterea non dicimus substantiam esse substantiæ contrariã. Quomodo ergo ex non substantijs fuerit substãtia. Vel quomodo non substantia est ante substantiam?

LI In his videtur tres aut quatuor syllogismos cõprehendere. quorum primus quidẽ est huiusmodi. Substantia non habet contrarium. Contrarium habet contrarium. Contrarium ergo non est substãtia. Secundus aũt cùm sumpsisset cõtraria non esse substantiã, tanq; ex transpositione affirmationem, & assumpsisset non substantiam non esse causam substãtiæ, colligit contraria non esse causas substãtiæ. Quæ aũt non sunt causæ substantiæ, nõ fuerint principia causarum naturalium. Tertius autem est huiusmodi. Contraria nõ sunt priora substantia. Principia substantiæ sunt priora substantia. Contraria ergo nõ sunt principia substantiæ. Quòd aũt contraria non sint

E priora substantia, sic ostendit. Contraria sunt non substãtia. Non substantia habet quod est propter substantiã & in substantia. Quod propter substãtiam & in substantia habet quod est, nõ est prius substãtia. Sed quænam est substantia, quã negat esse contrariorum? Alexãder quidẽ in eo quod est, NON dicimus substantiã esse substantiæ cõtrariam } dicit esse subaudiẽdum, Quæ est in subiecto. Formę enim, quę est substãtia, videtur esse priuatio cõtraria. Nisi vtiq; inquit, priuatio dicitur eõius contrarium. Miror aũt an etiam materia sit nunc audiẽda substantia. Neq; enim materia per se est principiũ, neq; proprie substantia. Sed si quidem vtiq; est, est tertia ratione. Substantia enim est propriè quod est cõpositum ex materia & forma. Secundo autem forma. & tertio materia. Puto autẽ ijsdem etiam argumentis posse ostendi materiam per se non esse principium, si quidem nõ substantia per se est, ex non substantia autem nõ fuerit substantiæ.

Substantiam non esse substantię contrariam.

Substãtia tribus modis dicitur.

Porrò aũt hoc etiam mihi videť quæsitu dignum, quo-

F modo dictum sit illud, Quomodo ergo ex nõ substantijs fuerit substãtia? neq; enim oportebat esse substãtias elementa substantiæ. Si enim elemẽta sunt ante id quod ex elemẽtis componitur, & fuerint substãtia elementa substantię: anteq; substãtia fiat erit substãtia. In summa autẽ nõ sunt omnino elementa id quod ea quę componuntur ex elementis. Neq; enim elementa hominis sunt hoĩes. nec carnis elementa caro sunt. Num ergo materia & forma, siue eius oppositio, quæ sunt elementa eius quæ est propriè substãtia, ea est aũt composita: substantia quidẽ per se vtraq; non sunt, sed tantum substantialia: & corpora quidẽ non sunt, sed corporea, vt etiam significat Eudemus, vocans corporeã materiam. Cùm aũt cõuenerint, sunt & substantia, & substantiam cõstituunt. Quocirca neutrum per se neq; est substantia, neq; substantiam constituit. verũtamen ad rõnem quidem certè substãtiæ materia plus habere videť quàm repugnãtia, quatenus per se quidem potest esse materia, quod quidem est propriũ

Materiæ & forma per se nõ sunt substãtię sed substãtiales, nec corpora sed corporeæ.

Materia plus habet ad rationẽ substãtiæ q̃ repugnantia.

G substantię: Oppositio aũt omnino habet quod est in altero, & est in subiecto. & ea rõne est longius à subiecto. & ideo ex eo q cõtraria sint in subiecto ostendit ea nõ esse principia, dicens magis esse principium subiectum eo q est ante id quod prædicatur. Sed præterea mihi videť quærere oratio quisnam sit scopus dicti propositi. Quòd enim adhuc velit per ipsum ostendere repugnantiã non esse sufficientẽ ad principij rõnem, clarum est: Quænam sit autẽ substantia cuius quærit principia, & quanã certa via ac rõne id quod dicit persequať, existimo nõdum clarum fuisse ex ijs quę dicta sunt. Num igitur compositę substantiæ, quã etiam in ijs quę cõsequuntur propriè dicet substãtiam, quærens principia, formæ & priuationis oppositionẽ non dicit sufficere. qm̃ etiã si forma sit quodãmodo substãtia, priuatio, quæ est eius oppositum, nequaq; est substãtia. Substantia enim nõ est substantię cõtraria. Opus est ergo aliquo alio subiecto, vt cum forma faciat cõpositum, cùm nõ insit priuatio, sed ad generationem cõferat & interitũ. Quòd aũt hoc non ostendat, nõ

Formę & priuationis oppositio non sunt sufficientia principia nisi adsit materia.

H esse cõtraria absolutè principia, sed non per se principia, ostendit ẽt per ea quæ deinceps cõsequunť, hoc ipsum dicens, nõ aliter fieri posse, vt & priora & quę nunc dicunť simul vera sint, nisi præter contraria, ponatur ẽt aliquod tertium cõtrarijs subiectum. Et ideo dubitationes vocat quæ nũc dictæ sunt: vt quæ distinctione aliqua præterea opus habeant: ostendens ea quidẽ per se non esse principia: alicui aũt tertio coniuncta, principia effici.

Quocirca si quis & priorem, & hanc veram putauerit orationem, necesse est si est conseruaturus vtrasq; orationes, ponere aliquid tertiũ. quemadmodum dicunt qui vnam aliquam naturam dicunt esse vniuersum, vtpote aquam, vel ignem, vel id quod intercedit. Videtur aũt LIII

LIIII

magis

magis id quod intercedit, Ignis enim & terra & aer & aqua cõnexa sunt cum repugnantijs. Quocirca non absq; ratione faciunt, qui subiectum faciũt aliud ab his. Ex alijs aũt qui aerem, Porrò autem aer minimè habet aliorum sensiles differentias, Proxima autem est aqua.

LII Cùm prius ostendisset contraria esse rerum naturalium principia, ex eo quòd id quod fit, neq; fiat ex quolibet, sed ex contrario, & intereundo redeat non in quodlibet sed in contrarium, deinde alias subiunxisset orationes quæ de eis dubitabant, & videbantur ostendere contrarium, quòd contraria scilicet non essent principia, ostendebant autem vera & accurata syllogistica ratione, non sophistica calliditate: inuenit rationem, qua & quæ prius dicta sunt, & quę proximè dicẽda sunt, etiam si videantur dicere contraria, inter se consentient. ea autem est, principia quidem esse contraria: hoc enim prius B verè ostensum est: sed non si per se sumpta fuerint: vera enim sunt quæ dicta sunt ad id tollendum, sed cum aliquo alio contrarijs subiecto. Et rursus inuenit Physicos cõsentientes ei quod ab eo dicitur. qui vnam subijcientes naturam contrarijs, per quam dicebant vnum esse id quod est, ex ea gignunt omnia. Quemadmodum Thales quidem aquam: Heraclitus autem ignem: Anaximenes verò aerem: Diogenes autem id quod intercedit. Hi enim omnes hanc vnam naturam subiecerunt cõtrarijs, concretione & discretione, vel rarefactione & constipatione alia dicentes ab hac fieri. magis autem laudat eos qui id dicunt quod intercedit. Et causam adijcit. Quatuor enim elementa iam sunt cum repugnantijs, Ignis enim calidus & siccus. aer verò calidus & humidus. Aqua autem frigida & humida. Terra verò frigida & sicca. Omnia sunt autem cum repugnantia. Omnia enim sunt ex materia & forma. Id autem quod est con- C traria suscepturum, & cum eis eorum quæ sunt generationes & interitus constituturum, oportet sua ipsius natura esse expers contrariorum. Si enim habet in substantia aliquid ex contrarijs, vel non mutatur per ipsum, & nihil erit ex ipso: vel interibit, si eius essentia est in altero contrariorum: vel simul habebit contraria. In summa autem si est cum contrario, non est vtiq; simplex, sed compositum. Contraria enim sunt in subiecto. Quamobrem nec principium. Principia enim illa sunt ex quibus hoc est, sed non idipsum. Si quis autem omnino cupit vnum ex elementis ponere principium, melius est dicere aerem. quoniam si cum alijs conferatur, videtur sensiles habere differentias. Videbitur ergo per se poni vt expers qualitatis, & qui nullam habeat repugnantiam. Ex alijs autem rursus aqua est aptissima verti in contraria. Calesit enim & frigesit facile. Quinetiam concrescit in glaciem, vt ne videatur quidem in substantia habere D humiditatem. Ignis verò manifestas habet repugnantias. caliditatem, inquam, & siccitatem, & maximè caliditatem. & si ignis quidem maneat, non est aptus natura qui suscipiat contraria. Huius autem causa est quòd is sit maiore agendi vi præditus, & habeat quãdam cum forma proportionem, sed non cum materia.

Principia nõ esse cõtraria per se sumpta fuerint.

Aer cũ alijs collatus habere sensiles differentias.

Aqua ẽ aptissima verti in cõtraria.

Ignis manifestam habet repugnãtiã.

Ignis habet quandam cũ forma proportionem.

LV Sed omnes quidem hoc vnum figurant contrarijs, quemadmodum densitate & raritate, & eo quod est magis & minus. Hæc autem sunt omnino exuperatio scilicet & defectus, sicut prius dictum est. Videtur autem hæc quoq; vetus opinio, quòd vnum & excessus & defectus sunt eorum quæ sunt principia. verùm non eo A dem modo. sed antiqui quidem duo quidem agere, vnum verò pati. Posteriorũ autem nonnulli contrarium, vnum quidem agere, duo verò magis pati dicunt.

LIII Cùm & ex rationis necessitate, & ex aliarum rerum naturalium testimonio, vnum introduxisset: quòd ne ipsum quidem sit per se sufficiens ostendit, quoniam ne illi quidem vnum posuerint solum, sed cum ipso contraria, volens tria ex illorum sententia principia constituere. & dicit quòd illi vnum contrarijs figurant, eorum quæ fiunt differentias tradentes ex contrariorum differentijs, hi quidem raritate & densitate, illi verò eo, quod magis & minus. Num autem hi etiam qui raritate & densitate alia generant, eo quòd quam habet qualitatem vel quantitatem intendat vel remittat, id faciunt? Rarefactio enim est remissio. Constipatio verò est inten- B sio. Quorum intensio quidem est ad id quod est magis: remissio verò est ad id quòd est minus. Omnia autem reducuntur ad excessum & defectum. Videtur autem, inquit, non esse à nobis recenter introductum quòd tria sint principia, sed hæc esse vetus sententia, quòd vnum, exuperatio, & defectus sunt eorum quæ sunt, principia. Et si enim non omnes vsi sunt eodem nomine excessus & defectus, sed hi quidem concretionem & discretionem, illi verò rarefactionem & constipationem, vel quod magis & minus, vel magnum & paruum vocabant: sed tamen hæc quidem certè omnia reducuntur ad excessum & defectum. Et hac quidem ratione omnes inter se conueniunt, qui tria dicunt esse principia. Differunt autem, quòd antiquiores quidem, duo quidem quæ sunt contraria dicant efficientia, vnum autem patibile atq; materiale. Ex posterioribus autem aliqui, vnum quidem efficiens, duo autem contraria patibilia C & materialia. Videtur autem Plato sic dicere, id quidem quod agit vnum ponens, id autem quod patitur seu materiam, excessum vocans & defectum, magnum & paruum, & ea ratione duo id esse dicens. Clarum est autem quòd si causam quidem propriè efficiẽtem vnum esse diceret, hoc non fuisset elementum. Si autem formam vnum, materiam verò duo, more Pythagorico res per numeros significans: merito vnum quidem formam diceret, vt quæ finiat ac terminet id quod comprehenderit: duo autem materiam, vt indefinitam & quæ magnitudinis causa sit & diuisionis, & quæ ad opposita suscipienda sua natura apta sit. Aduertendum est autem paulo post ipsum Aristotelem priuationem & materiam in idem redigere, dum dicit. Est autem subiectum numero quidem vnum, forma verò duo. Clarum est autem ipsum quoq; subiectum quidem duo dicere, formam verò vnum.

Tria principia cõstituũt etiam Physici veteres.

Vnũ, excessus & defectus, tria principia.

Vnũ cur formam vocent Pythagorei, duo vero materiam.

LVI Tria itaque elementa esse dicere, & ex his, & D huiusmodi alijs considerantibus, videri possit esse satis rationi consentaneum, quemadmodum ante diximus. plura autem tribus non item. Ad patiẽdum enim vnum satis est. Sin autem cum sint quatuor, duæ erunt repugnantiæ, oportebit absque alterutra intercedere aliquam aliam naturam. Sin autẽ possunt gignere alterum ex altero, fuerit superuacanea altera repugnantia.

LIIII Cùm admodum philosophicè, non solùm demonstratiua necessitate, sed aliorum etiam Philosophorum con-

fensione demonstrasset debere esse tria principia elementaria, quæ, vt accuratius loquerentur, non absolutè principia, sed magis propriè elementa vocauerunt, demonstrat præterea non esse elementa plura tribus. Quoniam enim necesse est & vnum esse aliquod subiectum, & in subiecto duo esse contraria, si quidem neq; agit contrarium in contrarium, sed in commune subiectum, neque fit quodlibet ex quolibet: si quis omnino vult plura esse principia, vel aliud subiectum adijciet, vel aliam repugnantiam. Sed fieri quidem non potest vt aliud subiectum adijciatur. Si enim eadem erit natura, quæ est eorundem susceptrix, quatenus eo ipso consistit quòd sit receptaculum: vnum & solum erit subiectum. Sin autem inter se differunt: etiam differentiæ erunt formæ. & non erunt amplius subiecta sed composita, & cum repugnantia. Differentiæ enim consistunt per oppositionem. Omnino autem subiectum vult esse simplicius, vt quod suscipiat in seipso mutationem. His autem adiunge etiam, quòd quemadmodum principium erat vnum quod prima producebat, ita etiam quod postrema suscipit, erit vnum. Quod enim prima producit contraria, cùm sit eis potentius, & ideo amplius procedit quàm quæ progenuerunt, post extremorum contrariorum substantiam generat vnam quandam naturam, quę dissimiliter seipsam imitatur. Quemadmodum enim illa per causam continet contraria, ita etiam ipsa ad ambo natura apta est. & quemadmodum ipsa est genitrix contrariorum: ita etiam illa susceptrix. Oportet ergo subiectum esse vnum, quod sit aptum ad patiendum. Si quis autem dicat duas repugnantias, ponens quatuor contraria, vel duo etiam ponet subiecta, vnum in vtroq;, & sic non erit vnum subiectum, quod prius ostensum est: quinetiam vel ex vtroque subiecto vtraque repugnantia potest generare omnia, & erit altera superuacanea, sic enim erit vna repugnantia: vel vtraque quædam propria & separata generabit, non erunt amplius eadem omnium principia. Sin autem cùm posuerit vnũ esse subiectum duabus repugnantijs, dicat ipsa posse gignere ea quæ sunt ex vno subiecto, rursus vel hæc quidem alia, illa verò alia, vel ambæ vtraque, & sic rursus eadem erunt absurda. Si enim alia & alia, & ex eodem subiecto, subiectum quidem erit commune omnium principium, repugnantiæ autem non erunt vtiq; communes. Sin autem omnia gignunt alia ex alia, altera rursus est superuacanea. vna enim erit repugnantia. Sin autem posuerit quispiam plures duabus repugnantias, eadem absurda consequentur, & adhuc magis. Harum autem diuisionis sectionum, & absurdorum quæ eam consequuntur, hæc quidem posuit, illa verò obscura prætermisit Aristoteles. Nam duo etiam subiecta dicere eos qui duas ponunt repugnantias, ipsum tanquam absurdum posuit, quoniam prius sumptum sit vnum sufficere ad patiendum: Ad eadem autem gignenda duas repugnantias, siue sit vnum, siue sint duo subiecta, subiunxit commune absurdum, esse superuacaneam alteram repugnantiam, & ambas vnam futuras, & generare eadem. Vtranq; autem seorsum generare quædam propria, ne de quo verba quidem faceret dignum censuit, cùm de communibus dissereat principijs. Porrò autem Porphyrius illud, Alterum ex altero generare, sic audit, vt si quis dicat rarum & densum, calidum & frigidum vt prima: deinde calidum quidem ex raro: frigidum verò ex denso. Sufficiet enim rari & densi repugnantia. & si dixisset quidem alterum gigni ex altero, satis consentanea fuisset expositio. nunc autem dixit alterum ex altero gignere.

Principia nō esse plura tribus.

Subiectum cur simplex esse oporteat.

Simul autem etiam fieri non potest vt sint simul plures primæ repugnantiæ. Substantia enim est vnum aliquod genus eius quod est. Quare eo quod est prius & eo quod est posterius principia solùm alterum ab altero differēt, sed nō genere. semper enim in vno genere vna est repugnantia. Omnes autem repugnantiæ videntur reduci ad vnam.

LV Postquam ostendit quòd si quis duas primas posuerit repugnãtias, vel duas etiam ponet materias, vel vna erit superflua materia, vel altera ex repugnantijs: nunc ostendit quòd prius quoq; dicebat, ne fieri quidem posse vt sint plures vna repugnantiæ, sic nunc quoq; ratiocinans. Substantia est vnum idem genus. In vno autem genere vna est repugnantia. Atqui substantia prima est aliorũ generum. Quæ aũt est in primo genere repugnantia, prima est earum repugnantiarum quæ sunt in alijs generibus. Quare quæ est in substantia repugnantia, est prima repugnantiarum quæ sunt in alijs generibus. & ita se habuerint repugnantiæ, quę sunt in generibus, ad eam quæ est in substantia, sicut ipsa se habent genera ad substantiam. Si ergo illis id quod est, est à substantia, eorum quoq; repugnantijs esse erit à repugnantia quæ est in substãtia. Posterior ergo est, & illi subest. Vna est ergo prima repugnantia quæ est in substantia, & ipsum principium. quandoquidem principia substantiæ quærimus. Iure ergo omnes repugnãtias in formam & priuationem veluti quoddam fastigium congessit oratio, quoniam ea est maximè propria substantiæ, & per eam peragitur ortus & interitus. Si quis autē sumit in principijs plures repugnantias, sic dixerit quispiam principiorum hæc quidem esse prima, illa verò post ea. Cùm autem sic sint vnius generis, different eo quod est prius & posterius. Si enim commune genus est substantia, fuerit maximè generalis substantiæ repugnantia. Illud autem, OMNES repugnantiæ videntur reduci ad vnam, vel & ex eorum quæ cernuntur euidentia fidem facit, & ex omnium Physicorum testimonio, qui vnam primam ponunt: vel ex sua ipsius sententia, quæ omnes repugnãtias reducit ad formam & priuationem. Et propinqua quidem generationis principia ex eius sentētia duæ sunt repugnantiæ, caliditas, frigiditas, siccitas humiditas, quemadmodum ostendit in secundo de generatione. Quoniam autem hæ quoq; reducuntur sub vnam habitus & priuationis, propterea ex eius sententia vna est principalis repugnantia. Ita Alexander nunc quoq; locum exposuit. Hoc verò, SEMPER enim in vno genere vna est repugnantia, id accipit in repugnãtia quæ est propinqua generibus. Album enim & nigrum est coloris proxima repugnantia, non qualitatis. Qualitas autem, inquit, vel non habet propinquam repugnantiam, vel si habet, ad eam album & nigrum reducetur, & alia similiter contraria quæ sunt in qualitate. Porphyrius autem substantiam accipit materiam, & in ea vnam esse dicit repugnãtiam, primam scilicet: quoniam genus est substantia: in quouis autem genere vna est repugnantia, prima scilicet. Sic autem dicit. "In quouis genere vna est repugnantia, nempe prima. Genus autem est etiam substantia. Vna est ergo in ea quoq; repugnantia. Materia autem est substantia. Quare etiam in ea vna est repugnantia, nempe prima. & si sint plures, different eo quod est prius & posterius, non autem genere. in vno enim genere vna est semper repugnantia." Sic autem melius existimo quàm in vniuersa illa audire substantia, quæ alijs generibus opposita ab eis distinguitur. Dicere enim aliorum generum repugnantias esse sub repugnantia substantiæ, quoniam ipsa quoque genera quod sunt habeant à substantia, mihi videtur esse dictum minimè probabiliter. Aliæ enim repugnantiæ reducuntur sub primam, vt prima prædicetur de alijs. Vniuersa enim est exuperatio & defectus, identitas & diuersitas,

Vna est s[...] principalis repugnã[...]

In vno ge[...] re vnam e[...] repugnan[...]

tas, vel quodcunq; aliud quis primam dixerit. nec tamen sunt alia genera substantiæ propterea enim quòd id quod sunt habent in substantia, ꝓpter hoc ipsum nequaquam sunt substantię. Melius est ergo fortasse substantiam & vnum genus quicquid est genitum audire, quod est cōmune decem generum: quocirca propinqua quoq; ipsorum repugnantia, est decem generum, habitus inquam, & priuatio. Potest autem etiam audiri materia, vt pote quòd quicquid est in ea genitum & materiale in ea consistat. non autem quòd materia sit propriè substantia. neq; enim nec quæ intelligentia percipitur substantia est materia, nec sensilis. Illa enim est omnino materię expers. hæc verò & ipsa quoq; habet ortum & interitū, quæ quidem est genita substantia. Quod autem gignitur & interit opus habet subiecto & materia, vt discemus in ijs quæ cōsequuntur. Materię autem facere materiam, est à ratione omnino alienum.

CAPVT VII.

LVII Qvod ergo neque vnum sit elementum, neq; plura duobus aut tribus, clarū est. vtrum aūt ex his, quemadmodum diximus, magnam habet dubitationē. Ita ergo nos quidem dicimus, persecuti primùm de vniuersa generatione. Est enim naturæ consentaneum, cùm cōmunia primum dixerimus, sic contemplari ea quæ sunt in vnoquoq; propria.

LVI Postquam ostendit opus esse vna repugnātia in principijs, & aliquo subiecto contrarijs, concludit quòd neq; vnum est elementum, si quidem sunt contraria, & aliquod subiectum cōtrarijs: neq; plura duobus aut tribus. Nam & subiectum vnum est, & contraria non sunt plura duobus. An autem duo sint principia an tria, hoc, quemadmodum diximus, dignum est quod inquiratur. Etenim si tanquam vnum principium sumantur contraria, duo fuerint principia, materia & cōtraria. Sin autem vt duo contraria, tria sunt principia. Melius est autem dubiè dictum esse propter priuationem, quæ vel idem videtur quod materia, vel etiam differt, cùm sit principium per accidens. Dubium est ergo an duo sint principia, forma & materia, an tria, adsumpta etiam priuatione, an aliquo quidem modo duo, aliquo verò tria, quod etiam verum videbitur. Hęc enim sunt quæ ab ipso deinceps aptè & ordine explicātur. In his autem est multa dubitatio, vtrum cōtraria sint æquè principia, an hoc quidem per se, illud verò per accidens. Atq; adeò ea quę de ijs dicuntur concludens, subiungit. Quare fieri quidem potest vt duo dicantur principia, fieri etiam potest, vt tria. & fieri quidem potest vt contraria, & fieri etiam potest vt non. Quoniam autem ex mutatione maximè & ex generatione instituit inuenire principia eorum quæ gignuntur: eorum autem quæ gignuntur seu fiunt, quæ gignuntur quidem in aliquo ex accidentibus, apertum habent subiectum substantiam: quæ autem gignuntur in substantia, eorum subiectum minus est manifestum: propterea cùm communiter primùm verba fecisset de generatione, & adiecisset exempla mutationis, quæ est in aliquo ex accidentibus, generationem quæ est in substantia postea ab ea discernit. & ostendit etiā in illa usum subiecti, & quomodo etiam in illud se habet priuatio. Communiorem autem dixit orationem, quoniam non solum naturali, sed etiam artificiali generatione vtitur. Talis est enim generatio musici. Quòd autem communium & eorum quæ sunt paulo crassiora contemplatio, quod ad nos quidem attinet, prior est proprijs, dixit statim in principio operis. & clarum est etiam ex ijs quę hic dicuntur, quòd quę illic generaliter dicta sunt, à quibus

[margin: ...in cōtraria ... quæ per ipsa.]

A dicit oportere procedere ad singularia, cōmunia sint & crassiora, quæ sunt magis cognita.

LVIII Dicimus enim fieri aliud ex alio, & diuersum ex diuerso, vel simplicia dicentes, vel composita. Hoc autem sic dico. Fieri enim potest vt fiat homo musicus. & fieri etiam potest vt non musicum aliquid fiat musicum: vel vt qui non est musicus homo, fiat homo musicus. Simplex ergo dico hoc, nempe hominem qui fit, & hoc, scilicet nō musicum. & quod fit simplex, nempe musicum: Compositum autem & quod fit, & illud quod fit, quādo non musicum hominem dixerimus fieri musicum hominem. Ex his autem hoc quidem non solum B dicitur hoc quidpiam fieri, verùm etiā ex hoc, quemadmodum ex non musico musicus. Illud autem non dicitur in omnibus. Non enim factus est ex homine, musicus, sed homo factus ē musicus.

LIX Eorum autem quæ fiunt quēadmodum dicimus fieri simplicia, hoc quidē dicitur sustinens, illud verò nō sustinens. Homo enim sustinet, cùm fit homo musicus. Non musicum autem & musicæ imperitum, neq; simpliciter, neq; cōpositum sustinet.

LX His autem definitis, ex omnibus quæ fiunt hoc sumi potest: si quis respexerit vt diximus: quòd oportet semper aliquid quod fit, subijci. idq; & si numero vnum est, forma tamē non est vnum. Quod enim forma dico, & ratione idem est. Nō enim idem est C esse hominē & imperitum musicæ. & hoc quidē sustinet, illud verò nō sustinet. Homo enim sustinet. Musicum autem & musicæ imperitū non sustinet. neq; quod est ex vtrisq; compositum. vt pote homo musicæ imperitus.

LXI Ex aliquo autem fieri aliquid, & non hoc fieri, magis quidem dicitur in ijs quæ non sustinent. quēadmodum ex musicæ imperito fieri musicum: ex homine autem minimè. Atqui in sustinentibus nōnunq; similiter dicitur. Ex ære enim dicimus fieri statuam. non æs autem statuam. ex opposito autem, & quod non sustinet, vtroq; modo dicitur, & hoc ex hoc, & hocce hoc fieri. Nam & ex musicæ imperito, & musicæ imperitus fit D musicus. Quocirca etiam in composito similiter. Nam & ex musicæ imperito homine, & homo musicæ imperitus fit musicus.

LVII Hinc & subiecti inuenire naturam euidentius instituit, atq; adeò iam eam esse & pulchrè inuenit & confirmauit. Quinetiam tradit nobis differentiam, quæ inter priuationem est & inter subiectum. primùm quidem ex eo argumētans, quòd diuerso modo dicatur: deinde etiā ex ipsa rerum natura. Rem autem sic aggreditur. Et generatio, &, vt in summa dicam, mutatio, hæc quidem est simplex, illa verò composita. Simplex quidem, vt cùm dicimus hominem fieri musicum, hominē quidem qui fit accipientes, illud autem quod is fit, musicum. uel cùm dicimus musicæ imperitum fieri musicum. Composita aūt, cùm nō musicum hominem dicimus fieri musicum

[margin: Subiectū & priuatio, in q differant.]

[margin: Generatio duplex simplex & composita.]

hominem. per hęc, vt mihi videtur, interea ostendens in quo cōueniant subiectum & priuatio. Subiectum enī est homo, priuatio verò, musicæ imperitum. & vtrunq; sisti dicimus fieri illud quod est forma. Deinde tradit deinceps differentias. & primam rursus quæ est ab eo quod est dici. Ex his enim, inquit, musicæ imperitum, & quæ sunt huiusmodi, nō solùm dicuntur hoc quidpiam fieri, quemadmodum id quod est musicę imperitum, musicū, sed etiam ex eo. quēadmodum ex non musico musicum. Homo autem, & generaliter quæ sunt eiusmodi, non eo modo se habent. Non enim dicimus ex homine fieri musicum, sed hominem musicum. Et est hæc in ijs quæ dicuntur differentia. Secunda autem ex rebus. quòd eorum quidem quæ fiunt id quod est forma, quæ sustinent quidem fiunt. Homo enim qui sustinet, fit homo musicus. illa verò excedunt. Musicæ enim imperitum nō sustinet musicum. His itaq; definitis, & quòd duobus modis dicuntur quæ fiunt, vel vt simplicia, vel vt composita, & quòd differat id quod fit & in eo quod dicatur, & in eo quòd sustineat, & non sustineat, potest hoc vndequaq; sumi, quod oporteat omnino aliqd quod fiat subijci. Id autem est vel id ex quo dicimus fieri, quemadmodū musicæ imperitum: vel id quod dicitur fieri, vt hominē. quæ etiā si sunt vnum numero, propterea quòd alterum non potest per se consistere, sunt tamen alia ratione. non est enim idem homo & musicæ imperitum. Et adaptat deinceps ea quę dicta sunt subiecto & priuationi. & primam quæ in re est differentiam dispertiens, dicit id quidem quod sustinet, esse subiectum: quod excedit autem, priuationem. hancq; maximam inuenit differentiam, & quæ causam habet apertam. Subiectum enim, vt quod ne formæ quidem sit contrarium, id quod ad ipsum accedit sustinet. Priuatio autem opposita, & quę cum eo cōciliari non potest, ingrediente forma omnino excedit. Deinde subiungit differentiam quæ est in eo quòd dicatur: illud quidem, in quo hoc, & ex quo hoc dicimus, adaptans priuationi: in quo verò est hocce solum, subiecto. Si quando autem etiam in eius exemplo dicimus illud, Ex hoc, vt cùm dicimus fieri ex ære statuam, non amplius illud, Hocce, in eodem dicimus. Non enim dicimus ęs factum esse statuam. Quare si priuatio quidem vtroq; modo dicitur, & hoc & ex hoc: subiectum autem altero modo tantùm, ea ratione fuerit inter ipsa differentia. Si autem ea omnino distinguenda sunt, hoc quidem ex hoc fieri, magis ei quod non sustinet, hoc est, priuationi, conuenit. potest enim etiā significare id quod est post hoc. Hoc autem hocce fieri, ei quod sustinet magis conuenit. Manens enim aliqd oportet id quod fit fieri. Certè etiam cùm musicę imperitum dicimus fieri musicum, id per relationem ad subiectum dicimus. illi enim conuenit. Neq; enim ipsa musicę imperitia fit musicum. sed id quod musicæ imperitiæ subiectum est, quatenus eam habet. Quemadmodum etiam cùm dicimus ex ęre fieri statuam, quatenus in ære est priuatio statuæ quæ caret nomine, id ideo dicimus. Quoniam enim generatio est ex priuatione, cum nobis defuerit nomen priuationis, per subiectum eā significamus, vt pote quod etiam in eo sit priuatio. Similiter autem & in simplicibus id habet et in cōpositis. etenim in his subiectum quod est cū priuatione, quemadmodum homo imperitus musicę, quod est cum forma subiectum nō sustinet, hoc est, musicum hominē; propterea quòd musicæ imperito opponatur musicum, quinetiā & ex musicæ imperito homine, & musicæ imperitum hominē fieri musicum hominem. Hęc est quidem vniuersa eorum quæ dicuntur sententia. In singularibus autem, cōpositum quidem, & id quod fit, subiectum dicit & priuationem, quēadmodum hominem & musicę imperitum. illud aūt quod fit, formam, quemadmodum musicum. Subijci autem dicit id quod fit, nō materiam solùm nunc dicens subijci, sed totum quod fit, in

E quo ē & materia & priuatio. Hoc ergo dicit id quod fit, etiam si est vnum numero, quoniam in idem concurrit subiectum & priuatio, nempe quòd per se priuatio nequeat consistere. Sed sunt forma differentia. Quoniam autem in his non propriè dictum est illud, Forma differre, cùm & materia sit penitus informis, & priuatio sit formæ absentia, præclarè illud, FORMA non vnum sumpsit pro eo quod est, Ratione differens. Forma enim dico & ratione, idem. Non est enim eadem ratio hominis & imperiti musicæ. Quòd autem priuatio & insit materiæ, & insit vt accidens, procedentibus planum fiet: Sed id nunc quoq; dicatur. Si non sit enim priuatio, non fuerit generatio. Ex eo enim quod non est eiusmodi, & natura aptum est, est generatio. Si non sit autem per accidens, sed per se, interierit subiectum in mutatione priuationis, si quidem ei est esse cum eo quòd priuatum sit. Sed si subiectum quidem est potentia: quod potētia autem est, F est in priuatione: quomodo non est propria ratione subiectum priuatio? An dicimus potentia esse ipsum subiectum. hoc enim non habet actu. ei autem accidit vt societatem possit inire cum formis. Quare etiam formarum quas est suscepturum, priuatio, fuerit ei accidens. Cùm enim, inquit Alexander, vt alicuius materia sumitur, tūc est cum priuatione. Cùm autem ipsum per se subiectum, tunc nō cum priuatione. Dicebat autem Boethus materiam dici formæ & figurę expertem, videtur enim eē nominata materia, habita ratione eius quod futurum est. cùm autem formam susceperit, nō amplius dicitur materia, sed subiectum. Dicitur enim formæ quę inest subijci. Num autē materia quidem dicitur vt vltima: subiectum verò, vt quod referatur ad formam, siue iam formam habeat, siue eam sit suscepturum. Qualitatis autem expers, inquit Alexāder, est sua ipsius ratione materia. non vt quæ sit in priuatione qualitatis: est enim priuatio qualitas: sed vt in negatione. Quemadmodum enim formæ ita est etiam capax priuationis.

Priuatio quo insit materiæ.

Materia est formæ & figuræ expertem.

Subiectum rōnē habet ad formā, siue eā habeat siue non.

G Hæc cùm dicat Alexander, aduerterit quispiā, primùm quidem si priuatio sit qualitas, qualitas autem forma aliqua, cuiusuis autem genitæ formę sit priuatio, erit etiam priuatio priuationis. Si priuatio autem est absentia: erit etiam absentiæ absentia. idq; in infinitum. Pręterea autem si materia quemadmodum formæ, ita est etiam capax priuationis, cùm adest forma, habet priuationē priuationis. Vel ergo forma est priuatio priuationis, quod quidem est absurdum, vel erit aliqua alia priuatio cum forma cohabitans. & quænam erit forma quæ illi opponitur? Num ergo alia est priuatio in prædicamentis, quæ opponitur habitui, vt cæcitas visui, quæ neq; ad habitum quidem reuertitur, quæ ipsa quoq; est quodammodo qualitatis particeps, & illita est formæ cuius est priuatio. de qua hæc scripsit Aristoteles. In priuatione autem & habitu fieri non potest vt fiat alterius in alterum mutatio. Fit enim ab habitu in priuationem mutatio: H à priuatiōe autem in habitum nequit fieri. neq; enim quispiam qui cæcus factus est, rursus vidit. neq; qui erat caluus, rursus comatus euasit. nec qui erat edētulus, rursus dentes produxit. Quædam alia autem est hæc priuatio, opposita figuræ, quæ in idipsum reuertitur, vt per horum alterius in alterum mutationem, efficiatur ortus & interitus. Et illa quidem est post formam, quæ est formæ orbitas. Hæc autem est & ante formam & post formam, vt quædam absentia quæ cōsideratur cum ea quæ est ad formam aptitudine. Quare ne priuationis quidē fuerit priuatio, sed forma, & solùm priuatio, quæ est formæ absentia. & cùm forma adest, non adest priuatio. sed neq; rursus adest absentia priuationis tanquam alia priuatio. Est enim formæ absentia, priuatio, sed non priuationis. Et dici quidem potest forma adesse & abesse. sed neq; præsentia adesse & abesse, vt sit alia præsentię præsentia. neq; absentia, etenim cùm quædam inter se con-

Differt priuatio quæ ponitur habitui ab ea quæ opponitur formæ.

iunguntur

funguntur, & alterum ab altero separatur, separationis non dicimus esse separationem.

LXII Cùm multis autē modis dicatur fieri, & hæc quidem non fieri, sed hoc aliquid fieri, absolutè autem solæ dicantur fieri substāniæ, in alijs quidem manifestum est necesse esse aliquid quod fiat subijci. etenim Quantitas & Qualitas, & Quod ad alterum refertur, & Quando, & Vbi, fit alicuius subiecti. propterea quòd sola substātia de nullo alio subiecto dicatur, alia autē omnia de substantia.

LVIII Cùm in omni generatione subiectū inuenire instituisset, & eā quæ illi intercedit cū priuatione tradere dīiam, & ab ijs quæ sunt faciliora cœpisset: erat enī apertior generatio accidentium, quæ in subiecta substantia perficitur: transit deinceps ad ostendendum ꝙ etiam in substantia, aliquo subiecto opus sit, & priuatione, ad ortum & interitum substantiæ. Et primum quidē adnotat quòd cùm multis modis dicatur fieri, & tot modis quæcunque sunt quæ fiunt: in nouem quidem prædicamentis nō dicimus absolutè fieri, sed hoc quidpiam fieri. Subiectam enim substantiam non absolutè fieri, sed album fieri vel tricubitale vel dextrum dicimus. In substātia aūt quemadmodum in homine, dicimus fieri hominem, non autē hoc quidpiam fieri. Huius autē causa est ꝙ ipsa quæ per se consistit substātia, per se ipsam fiat. cùm alia aūt in ipsa substantia quod sunt habeant, substantia per ipsa dicitur fieri, sed non absolutè, neque per se. Quocirca in alijs quidem cùm perficitur generatio, clarum est necesse esse id quod fit aliquid subijci. Oportet enim esse oīno id quod dicimus hoc quidpiam fieri, quemadmodum album vel tricubitale. quoniam accidentia omnia sunt in subiecta substantia. Quoniam autē substantia non est in subiecto sicut alia, nō est adeò manifestum eius subiectum, quod est in generatione & interitu.

Substātia sola dicit absolute fieri.

Quòd autem & substantia, & quæcunque alia quæ sunt absolutè fiant ex aliquo subiecto, consideranti clarum fuerit. Semper enim est aliqd quod subijcitur, ex quo fit id quod fit. quemadmodum plantæ & animalia ex semine.

LXIII Fiunt autem quæ fiunt absolutè, hæc quidem transfiguratione, vt statua ex ære, illa verò adiectiōe, quemadmodum quę augentur, alia verò ablatione, vt Mercurius ex lapide, alia verò cōpositione, vt domus, alia verò alteratione seu trāsmutatione, vt quæ cōuertuntur in materia.

LIX Quòd alia quidem prædicamēta quæ sunt in subiecto substantia, & ortum & interitum proximè in substantia tanquam subiecta habeant, clarum est. Quinetiam ipsa quæ est genita substantia, & vt in summa dicam, quæcunque in ijs quæ prius dicta sunt, quæ hoc quidpiam esse dicimus, sunt absolutè ea quæ sunt, & non ea quæ sunt hoc quidpiam: hoc est substantiæ, & non accidentia. etiā si quod sunt non habeant in subiecto, habent tamen in se ipsis omnino aliquod per se subiectum, in quo & gigni & interire eis euenit. Hoc autem primum quidē ostendit per inductionem. Semper enim est subiectum generationibus, quemadmodum semen in plantis & animalibus. Nam cùm hoc simul sustineat & transmutetur, fiunt plantæ & animalia. Post inductionem autem dicit Alexander Aristotelem generali vti demōstratione, ostendentem quòd per omnes faciendi modos ea quæ fiunt, fiunt ex subiecto, & generale simul etiam demonstrantem id quod est in substantia, si quidem eius etiam generatio est sub modis qui exponūtur. Quocirca etiam

Quę aliquid fiunt habent aliqd subiectum.

A ea quæ absolutè fiunt, accipit pro eo quod est, generaliter, & vniuersè. tanquam eo rursus redeunte ad communes modos generationis, in quibus is etiam comprehensus est qui est in substantia. Alterationi enim, inquit, subijcitur etiam ea quæ est per substantiam generatio. Et fortasse dixerit quispiam non esse alterationem, sed non sine alteratione. Ita quidem Alexander. Videtur autem magnus quoque Syrianus admittere hanc expositionem. Num autē hæc est diuisio eorum quæ fiunt in substantia? Etenim figura est forma & substātia statuæ, sed non qualitas. Aliud enim, non autem mutatum seu alteratum quid, fit forma, si ex globo fit statua. Si autē alias accepit species, quomodo quę propriè est alteratio, quæ quidem est mutatio in qualitate, manente immutabili subiecto, per mutationem eius hic acciperetur, quæ est in substantia? Quomodo autem est etiam rationi consentaneum, vt postquam alias reiecerit generationes, rursus ad eas redeat? Si autem hoc etiam fecit, cur nō omnes accepit, quorum simul prius meminit in enumeratione? Nam & eius quod refertur ad aliquid, & quādo, & vbi, in illis meminit. Atqui hanc quoque diuisionem non esse prætermittendam, confitetur interpres. Num ergo hic quoque dixit quæ fiunt absolutè, ea quæ propriè fiunt & in substātia. etenim prius dixit absolutè solas dici fieri substantias, alia autem non absolutè fieri, sed fieri hoc quidpiam. Et sic habet doctrina, id quod est consequens post argumentum inductionis quod fit per semē, quæ etiam fit ex diuisione necessitatem adiūgens, quòd ex subiecto & priuatione, nō solùm accidentia, vt prius ostensum est, sed ipsę etiam fiant substantiæ. Fuerit autem eiusmodi diuisio. Eorum quæ fiunt in substantia, hæc quidem fiunt vt simplicia, illa verò vt composita. Et composita quidem, compositione, vt domus. Simplicium autem, hæc quidem per profunditatem, illa verò in superficie. Et quæ in superficie quidem, transfiguratione: nam hæc quoque est generatio substantialis, cùm ex globo fit statua: Eorum autem quæ per profunditatem, hæc quidem omnino & vniuersè, vt homo ex semine alterato: illa verò ex parte. Et eorum hęc quidem additione, vt quæ augentur: illa verò ablatione vt ea quę minuuntur. Nota autem eum hic accepisse alterationem, non pro ea solum quæ fit in qualitate, vel mutatione, sed eam quæ fit per conuersionem materiæ. quemadmodum seminis, in plātis & animalibus, per quam perficitur generatio quæ est in substantia. Si autem enumerat mutationes, quomodo non adsumpsit eam quæ fit in loco? Quomodo autem eam quę fit per figuram distinguit ab alteratione? Cùm autem quæsiuisset Alexander, quomodo tanquam duos modos posuerit, eum qui fit transfiguratione, & eū qui alteratione: Si figura quoque est qualitas, alteratio est etiam ea quæ fit per figuram mutatio, non est, inquit, simplex essentia alterationis. sed quod transfiguratur quidem, in ordinis & posituræ subiecti mutatione habet generationem: quod autem alteratur, qualitatem, inquit, quandam mutat & affectionem, subiecto, quatenus est subiectum, nihil transmutato in alteratione. propriè enim Alteratio est mutatio quæ fit in patibiles qualitates. Si autem hæc ita habent, quomodo subiungit, subijci alterationi etiam eam quæ est propriè generationem? Quæ, in patibiles enim qualitates est mutatio, non fuerit propriè generatio.

Gīatio vel est alteratio vel non sine alteratione.

Figura ē forma statuę nō qualitas.

Ex subiecto & priuatiōe fiunt nō solū accidētia, sed et substātię.

Eorū quę fiunt in substantia diuisio.

Alteratio nō solū in qualitate, sed etiā in conuersione materiæ.

LXIIII Omnia autē quæ sic fiunt clarum est fieri ex subiectis. Quare ex ijs quæ dicta sunt clarum est, ꝙ quicquid fit semper est cōpositum. & est aliquid quidem quod fit. est autē aliquid quod hoc fit. idque duplex. Aut enim subiectum, aut oppositum. Dicitur autem oppositum quidē esse musicę imperitum, subiectum verò homo: Et figuræ quidem vacuitatem, informitatem,

& inordinationem, oppositum. æs autem, vel lapidem, vel aurum subiectum.

LXX Si omnia quidem quæ propriè fiunt, fiunt aliquo hom modorum: quę his autem modis fiunt, fiunt ex subiecto: omnia scilicet quæ ppriè fiunt, ex subiecto fiunt. Quòd aũt vnumquodq; eorum quę dicta sunt, fiat ex subiecto, clarum erit nobis id tractantibus. In eo enim quod trãsfiguratur, quod transfiguratur aliquid est. & in eo quod fit ablatione, est aliquid à quo aufertur. & in additione est aliquid cui additur. & in compositione sunt ea quæ componũtur. & in alteratione oportet esse aliquid quod alteratur. Si ergo & est aliquod subiectum in omni generatione, tam substantiali, quàm ea quæ fit in aliquo ex accidentibus, est autem & id etiam quod subiecto accedit: quicquid fit scilicet est cõpositum, & ex eo quod fit, hoc est ex forma, quẽadmodum musico: hoc enim rursus tractat exemplum tanq̃ clarius quod etiam fortasse præbuit suspitionem q̃ diceret rursus cõiter de omni generatione: & ex eo quod illud fit. Hoc est autem duplex, & subiectum, & quod formæ est oppositum. Dicimus enĩ & q̃ homo, & q̃ musicæ imperitus factus est musicus. nunc autẽ è conuerso eius quod dictum est, quod fit quidem, formam appellat, quod illud autem fit, materiam, & priuationem, ostendens, vt existimo, id posse vtroq; modo vocari. Cùm autem adiecisset exempla eorum ex quibus fit id quod fit, & musicæ imperitum, & hominẽ: eius quod fit non adiecit, vt quod sit manifestum ex opposito. Quocirca etiam oppositum vocauit priuationẽ. Quod autem musicæ imperito opponitur, clarum est id esse musicum. Porrò autem hotum quoq; exempla adiecit, eo q̃ priuationem distinxit à subiecto.

Id q̃d fit formam vocatur, & quod illud fit materia & priuatio, & e cõuerso.

LXV Clarum est ergo, q̃, siquidem sunt causæ & principia eorum quę sunt natura, ex quibus primis sunt, & facta sunt non p accidens, sed vnũquodq; quod dicitur ex substãtia: quicquid fit, fit ex subiecto & forma. Componitur enim homo musicus ex hoïe & musico quodammodo. Dissolues enim eorum orationes in illorũ rationes. Clarum est ergo, q̃ quæ fiunt, fiãt ex illis.

LXVI

LXXI Cùm ostendisset quicquid fit esse compositum, quod cõstat & ex eo quod fit, & ex eo quod illud fit, hoc est & ex forma & ex subiecto, per ea deinceps ostẽdit quòd id quòd fit, & quod illud fit, sunt principia & elementa, & q̃ hæc quodãmodo quidem duo sunt, quodãmodo verò tria, sic ratiocinans. Quicquid est naturale & genitum, per se ex primis forma & subiecto cõponitur. Quod per se & non per accidens, ex primo, subiecto scilicet & forma componitur, principia habet subiectum & formam. Componitur enim homo & musicus proximè ex homine & musico. Quocirca etiam in ea dissoluitur. Quoniã autem subiectum quidẽ numero vnum est, specie verò & ratione duo, & hoc quidem per se est materia, illud verò per accidẽs, priuatio: colligitur aliquo quidem modo duo eẽ principia, si quis quæ numerari quidem possunt, & composito elemento per se insunt, accipiat, ex quibus primis per se est, & non per accidens: Aliquo autem modo tria, si quis etiam priuationem accipiat vt principiũ & elementum, quoniam erat in subiecto priusquã fieret compositum, & non factum esset compositum, nisi illud prius excessisset. Homo enim non factus esset musicus, nisi prius esset musicæ imperitus, & secessisset imperitiũ musicæ. Quapropter naturalia omnia elementa habent principia, per se quidem duo, formam & materiam, per accidens autem etiam priuationẽ. quoniam ea materiæ accidit, quam per se esse causam ostensum est. Quę sunt autem causæ per accidens, eę ne propriè quidem causæ sunt. Talis est ergo vniuersus sensus eorum quę dicunt.

Subiectũ numero vnum est, rõne vero duo.

Notandum est autẽ Aristotelem ponere nomen causæ & principij in materia, cùm dicit, SIQVIDEM sunt causę & principia eorum quę sunt natura. Illud autem, Ex quibus primum sunt vel facta sunt & quę deinceps sequuntur, dicta sunt vt quæ significent orationẽ quærere elementaria principia, ex quibus & est id quod est, & genitum est id quod genitum est, quę sunt oĩa naturalia. ex q̃bus enim facta sunt, ex ĩjs ẽt sunt: & ex quibus sunt, ex ĩjs etiam facta sunt: non per accidens accipiẽtibus nobis illud, Ex quibus sed ex substãtia. hoc est, Ex quibus cõpletur eius quod fit substantia. Ex quibus enim fit aliqd factum est, ea propriè eius sunt causæ & principia. Hoc aũt adiecit, ẽt propter priuationem, qm̃ dicitur quidẽ & ex contrario & ex eo quod nõ est, gigni id quod gignĩ, sed per accidens ex eo, & non sic vt in eius sit substantia, & ipsam eius essentiã compleat. Vnũquodq; autẽ quod ex substantia dicĩ, est simile ei quod in prędicamẽtis dicitur de æquiuocis. quorum quæ est in nomine substantiæ diuersa est ratio. Tanquam enim ex elementis componitur vnumquodq; eorum, quæ vniuscuiusq; eorum quæ dicuntur quatenus dicuntur complent essentiam. Componitur aũt, inquit, homo musicus quodãmodo ex hoïe & musico. Non enim sunt cõposita, vt ea quę sunt oĩno separata & seorsum seiuncta, quẽadmodum lateres & lapides. Quocirca nõ sic dissoluunĩ: sed in rõnes ac definitiones est eorũ dissolutio. Quare ex eis est ẽt compositio. Sciendum est aũt aliud esse, vt principia & elemẽta quęrere rerum naturaliũ, ex q̃bus per se primũ sunt & nõ per accidens, & aliud quærere principia mutationis. Et in primo q̃dem priuatio fuerit cã per accidens, vt quę nõ insit: in secundo autẽ per se. Quẽadmodum enim forma est cã mutationis in hoc vt sit, ita ẽt priuatio est causa mutationis in hoc vt non sit. Causa est autẽ priuatio ẽt ei quod fit per præsentiã, quod oporteat fieri ex nõ hmõi, & per absentiam, qm̃ ea recedente forma accedit.

Substantia æquiuocã.

Aliud est quærere principia rerũ naturaliũ, aliud principia mutationis.

Est aũt subiectum numero quidẽ vnum, specie verò duo. Homo enim, & aurũ, &, vt in summa dicam, materia, est eiusmodi vt in eã cadat numerus. Hoc enim quidpiam amplius, & nõ per accidens ex eo fit id quod fit. Priuatio verò & repugnantia est accidens. Vnum est autem species. quemadmodum ordo, vel musica, vel aliquid ex alijs quæ sic prædicantur.

Hic rursus tradit in quo conueniant materia & priuatio, & in quo ea differant. Quatenus enim cũ materia est ẽt priuatio, priusq̃ forma accesserit, & cum ea cõsideratur tanquã subiectum, eatenus vnum est numero subiectum, quod ex materia constat & priuatione. Quatenus autẽ sustinet quidem materia, quẽadmodum homo, vel aurum, dum vasa aurea transformantur. & eo redit vt mõstretur, & fit hoc aliquid: aureus enim est & torques, & aureus est ẽt annulus, cùm materia semper per se insit in cõposito: ea rõne in eam cadit numerus. Quod enim per se cõsistit, & eò redit vt monstreĩ, id propriè est eiusmodi vt possit numerari. Et homo quidẽ & aurum, quæ sunt indiuidua, quę etiã sunt subiecta, sunt absolutè eiusmodi vt in ea cadat numerus, & est vnũquodq; eorum hoc quidpiam. Quoniam aũt his adiecit, ET vt in summa dicam, materia prima autẽ materia non æquè vtiq; potest numerari vt hõ, & hoc quidpiam, quoniam absq; forma eõ nequit reduci vt mõstretur: propterea ei quod est, Hoc quidpiam, adiecit illud, AMPLIVS. Materia enim non est absolutè hoc quidpiã, sed quatenus vtrũq; simul adiuuat vt ipsum fit hoc quidpiam, vtpote genitũ & sensile, vt quæ sustinet, & in ipso seruaĩ. Quod quidẽ per hoc significauit, nempe, ET nõ per accidens ex ipso fit id quod fit & in summa hoc habet vt numerari possit, & sit hoc quidpiam, ppterea q̃ consistat in cõposito. Etsi enim hoc habeat minus q̃ forma, magis tñ habet q̃ priuatio: Priuatio autem non inest in eo quod fit, vt forma &

LXXI

Materiã posse numerari.

ma & materia. Quare non ex ea prima & per se esse dicatur id quod factum est. Sed neq; id quod est compositum per eam est hoc quidpiam, siquidem nõ sustinet, & siquidẽ est solùm absentia. Quare nec in ipsam cadit numerus, nec est hoc quidpiã. Est enim priuatio veluti quędam negatio, etiã si aliqua ratione differat à negatione. Negatio aũt numerari nõ potest, nec est hoc quidpiam, propterea quod sit indefinita. Differt autẽ à negatione priuatio, quòd præsignificet illud in quo est. Musicæ enĩ imperitia non est in quolibet, sed in homine. Si autẽ non per se causa est priuatio, fuerit per accidens, quoniam ei quæ per se causa est accidit, nempe materiæ. Nam & ea cùm sit, per se nõ est, sed per accidens, siquidẽ formæ absentia est in eo quod ad eam suscipiendam natura aptum fuit. Quocirca numero quoq; subiectum vnum est, etiã si sint duo ratione. Porrò autẽ forma quoq; vnum est ex elementis, quę cõplent id quod est cõpositum. Quamobrem ex ĳs quę dicta sunt planũ factum est, & quomodo duo, & quomodo tria possint dici principia. Operę pretium est autẽ in his animaduertere, quomodo consequẽtia ĳs quæ in Timæo de materia à Platone dicta sunt scripsit Aristoteles. Sic enim scripsit. In quo autẽ quęlibet eorum semper adesse visione apprehendunt, & rursus illinc intereunt, solũ illud rursus appellare, nunc hoc, nunc illo vtentes nomine. Et paulo post. Si quis enim qui ex auro oẽs finxit figuras, quaslibet in omnes transformare non cesset, ostẽdente aliquo vnum ex his, & rogante quidnam sit, longè ad veritatem tutius est dicere, ꝙ sit aurum. Quoniam autem hoc quidpiam, videtur quidem aliquando dici ꝙ sustineat, & eò redeat vt monstretur, aliquando aũt ꝙ sit in seipso, & neq; in alio, neq; alius sit hoc cõpositum, hic quidẽ Platoni conuenienter eo vtitur in eo quod sustinet. paulo post autẽ in perfecto & cõposito eo vtens, id de materia abnegat.

Priuatio nõ potest numerari.

Priuatio est causa per accidens.

De materia quæ scripsit Plato aũ Aristotelem.

LXVII Quocirca fieri quidem potest vt duo dicẽda sint principia, fieri autẽ etiam potest vt tria. & fieri quidem potest vt cõtraria. quemadmodũ si quis dicat musicũ, & musicæ imperitum, vel calidum & frigidum, vel concinnum & inconcinnum: fieri etiã potest vt non. Fieri enim non potest vt contraria afficiantur alterum ab altero. Soluitur autem hoc quoq;, ꝙ aliud sit subiectum. id enim non contrarium. Quare nõ sunt plura cõtrarĳs principia quodãmodo, sed duo, vt dixi, numero. neque rursus omnino duo, ꝙ in eis sit esse aliud, sed tria. Aliud est enim esse hominem: & musicæ imperitum, figuræq; expertem & æneum.

LXXII Cùm dixisset magnam esse dubitationem, vtrum sint duo an tria principia, & ostendisset quomodo sint quidẽ duo, quomodo verò tria, concludens ea quæ dicta sunt, QVOCIRCA fieri quidem, inquit, potest vt duo dicenda sint principia, fieri autem etiam potest vt tria } Duo quidem, si ea sumat quæ sunt propriè principia, nempe subiectum & formam. tria verò, si principium quod est per accidens duobus adiungat, nempe priuationẽ. Porrò autem alium quoq; modum adiungit, per quem fieri quidem potest vt duo, fieri verò etiam potest vt tria dicantur principia. Duo quidem, si quis contraria dicat esse principia, formam & priuationem, quoniam per eorũ quæ est inter se inuicem mutationem perficitur ortus & interitus. Fieri autem potest vt duo dici nequeant. Fieri enim non potest vt contraria alterum ab altero afficiantur, si per se sint. neq; enim alterum sustinet nec admittit alterum. neq; cõtrarium fit id quod est cõtrarium. Quomodo ergo fiunt alia ex contrarĳs, si contraria nihil patiuntur alterum ab altero. Num hoc dubium soluitur,

Principia quodãmodo duo, & quodãmodo tria.

A per hoc quòd posuerit subiectum tertium principium; in eo quòd cõtraria poterunt agere alterum in alterum. id enim cùm contrarium non sit, sustinet alterum. Et ita rursus non vtiq; duo, sed tria sunt principia. Quare hoc etiam modo verum est dicere, quòd aliquo quidem modo duo, aliquo verò modo tria sunt principia. Et aliter dici potest non esse plura contrarĳs principia. Quæ enim sunt propriè principia, æqualis sunt numeri cum contrarĳs quę duo sunt, subiectum scilicet & forma. Quare rursus quodammodo duo sunt principia. Non sunt autem omnino duo, propterea quòd subiectum, etiam si sit unũ numero, ratione duo sit. Alia est enim ratio tanq̃ materiæ, & alia tanquam priuationis, etiam si hæc videantur esse vnum numero. Videtur autem Aristoteles in his velle multis modis tradere, quomodo duo quidem possint, quomodo verò tria dici principia, cum primò quidem dixerit tanquam per se duo, tãquam verò etiam eo adiuncto quod est per accidẽs, tria. Deinde quoniam vt

B contraria quidẽ, duo: vt cum subiecto autem, tria. Deinde vt quæ sint æqualis quidem numeri cum contrarĳs, duo: vt autem altero dupliciter ratione diuiso, tria. Illud autem, QVODAMMODO, & duo, vt ita dicam } dicta sunt, vt ait Alexander, quoniam non sunt duo numero, materia & forma. quoniam fieri non potest vt alterutrũ eorum seorsum per se consistat, quæ autem sunt alia numero, separata sint in propria substantia. Vel cùm dixisset, duo quodammodo, subiunxit modum, dicens. Sed duo, vt semel dicam, numero. Numero enim vnum est, materia cum priuatione. & unum est forma. Tria autem sunt, quoniam priuatio sit alia à materia per rationem. Aduertit autem Alexander eum nunc cõmunius dixisse priuationem esse formæ cõtrariam. Opponitur enim, sed vt motus quieti. Quæ quidem quomodo opponitur dictum est in quinto huius operis: ꝙ scilicet quies motui opponitur vt priuatio. est enim absentia motus, & nihil aliud. præterquam quod non in quolibet, sed in eo quod

C natura aptum est vt moueatur.

Priuatio quo sit formæ cõtraria.

LXVIII Quot sint ergo principia eorũ quæ sunt naturalia in generatione, & quonammodo tot, dictum est. & clarum est oportere aliquid subĳci contrarĳs, & duo esse contraria.

LXXIII Perq; accuratè dixit inuẽta esse principia eorum quæ naturalia sunt in generatione. neq; enim absolutè oẽum quæ gignuntur: neq; enim liberæ eligentis voluntatis eadem sunt principia. nec omnium naturalium. non enim diuinorum & æternorum, quemadmodum cœlestium. Sunt enim illa quidem naturalia, propterea quòd sine motu. non sunt tamen ingenita, quoniam ea esse æterna ostensum sit. quoniam nõ sunt eorum tradita principia. neq; enim in cœlestibus quę sunt æterna est priuatio. sed neq; eiusmodi materia, siquidem nõ est mutatio, in qua inducta est materia. Quocirca ipse etiam in opere quod inscribitur Metaphysica hæc dicit. Cùm aũt aliquis cau-

D sam quęrit, oportet dicere omnes causas quæ contingũt. quẽadmodum hominis quænam est causa vt materia, an non menstrua. Quid verò vt mouens: nunquid semen. Quid verò vt forma: id quod quid sit esse. Quid verò vt id cuius causa: finis. fortasse autẽ hæc ambo sunt eadem. Oportet aũt dicere ea quæ sunt proxima, quęnam materia. non ignem, vel terram, sed propriam. De causa ergo naturali, & in quam cadit ortus, sic necesse est persequi, si quis rectè persequatur. Hæc enim sunt & tot causæ. & oportet eos cognoscere. In substantĳs autẽ quæ sunt naturales quidem, sed æternæ, alia est ratio. Fortasse enim nonnulla non habent materiam, vel non talem, sed quæ potest solùm moueri per locum. neq; quęcunq; sunt quidem natura, non autem substantia, est eis materia. sed est subiectum substantia. Et paulo post. Neq; est cuiuslibet materia, sed eorum quorum est generatio & mutatio alterius in alterum. Quæcunq; autem sunt absq; eo

Non omniũ naturaliũ sũt naturalia principia.

Nõ sunt oĩa naturalia genita.

In cœlestib⁹ nõ est priuatio.

Cœlestia nõ habẽt materiã.

q̄ mutentur aut non mutentur, non est eorum materia. Si autem etiam elemētaria sunt ea quę suot tradita principia: Compositorum aũt talia sunt principia, cœleste verò corpus simplex esse osteoditur, cùm sit quintę substãtiæ quæ est alterius generis à generatione, illud non habuerit principia elementaria. Sed si hęc vera sunt, quomodo operis institutũ ac scopum esse diximus de ijs quę omnia naturalia cōmuniter cōsequuntur, si quidem cœlestium, quæ sunt naturalia, non sunt ea quæ oune ostensa sunt principia? Quomodo aũt opus absolutè inscripsit naturalem auscultationem, si non sunt vtiq; cœlestium principia, quatenus mutantur? Mutatur autē luna quidem in illuminationibus: omnia autem cœlestia in motu qui fit in loco. & ea ratione aliquo modo quidem participant priuationem, & subiectum mobilis corporis. hoc enim ipse etiam concessit Aristoteles. Omnino autem si omnia naturalia dicimus, quatenus naturam participant, natura autem est motus & quietis principium, vt discemus, omnis aũt motus est mutatio, vt hoc etiam discemus, clarũ est quòd quæ sunt omni ex parte immutabilia, quatenus sunt mutabilia: planè nec dicentur quidem naturalia. Quare etiam si cœlestia vocat naturalia, ea dicit ex locali motu non substantiali. Quare quod attinet quidem ad substantiam, cœlestia in his non comprehenduntur. Quod attinet autem ad motum naturalem, per quem etiam dicuntur naturalia, comprehendentur in libris de motu, & in cōmuni specie motus localis, & in circulari, in quam quęcunq; de motu dicuntur, tanq; in quandam summam cōferuntur. Quare hæc quidem sunt cōmunia principia omnium rerum naturalium, verùm eorum quidem in quę cadit ortus & interitus, & in substantia & in alijs accidentibus, in quibus fiunt mutationes. ęternorum autem, in motu locali. &, vt semel dicam, naturalium, quatenus sunt naturalia. Idem est autē dicere, Quatenus habent principium motus & mutationis, non cuiusuis, neq; enim liberæ eligendi voluntatis, sed naturalis. Idem est autem ac si dicas, corporeę. Natura enim est quoddam corporeum principium motus & quietis, tam alius, quàm eius qui est in loco. Quia autē in ijs quę ad generationē pertinent & interitum, euidentior est & priuatio, & subiectum; propter omnimodam mutationē, de his loquitur prolixius, & de ijs affert exēpla, vt de his etiam videatur esse scopus. Non solũ enim hic dixit inuēta esse principia naturalium eorum in quæ cadit generatio, sed etiam in secũdo libro. Quoniam, inquit, hoc opus susceptum est sciendi gratia, scire aũt non prius vnũquodq; putamus, quàm in vnoquoq; acceperimus propter quid: Id autem est primam causam accipere: hoc scilicet nobis quoq; faciēdum est & de ortu & interitu, & de quauis naturali mutatione. vt cùm eorum principia nouerimus, vnumquodq; eorum quę gignuntur possimus producere. Animaduertēdum est autem quod cùm dixisset de ortu & interitu, subiunxit, Et de quauis naturali mutatione, in qua ea etiam comprehenditur quæ est in motu locali. Quòd autem quodãmodo media vult eē cœlestia, & quæ sua propria tractatione indigeant, significauit in secũdo huius operis, opera in tres partes diuidens. Aliud enim, inquit, versatur in immobili. Aliud in eo quidem quod mouetur, sed in id non cadit interitus. Aliud verò in ijs quę sunt eiusmodi vt possint interire.

Cœlestia quō naturalia.

Liberæ eligēdi volũtatis non sunt principia naturalia.

Mutationis naturalis nomē cōprehēdit etiam motũ localem.

Aliquo autē alio modo non est necesse. Sufficiet enim alterum contrariorum facere absentia & præsentia nempe mutationem.

LXXIIII Postq̄ dixit tria esse principia, subiectum & cōtraria, rursus animaduertit fieri posse vt duo dicamus, & nō esse necesse tria dicere. Si enim priuatio nihil est aliud, q̄ absentia formæ in eo quod natura aptum est ad formam suscipiendam, dici posset sufficere formã, præsentiæ quidem vt faciat esse, absentiæ verò, vt non esse generationem & interitum, partim quidē per se, partim verò per accidens. Quòd enim sui absentia facit aliquid, id facit p accidens. nisi fortè eadem quis etiam voluerit dicere in priuatione. Etenim ipsa quoq; priuatio sua pręsentia videtur facere interitum per se, absentia verò generationē per accidens. Vel dicendum est priuationem nihil esse aliud quàm absentiam. Quomodo ergo absentiæ fuerit absentia? Eius enim quod est, & præcedentē habet substantiam, fuerit aliquid absentia: absentiæ aũt non vtiq;. necesse est enim eos ire in infinitum, qui absentiam quęrunt ante absentiam. Quanquam nec præsentię quidem præsentiam quærere consultum fuerit. Quatenus ergo formæ est absentia, eo dici potest formã sua absentia esse causam interitus per accidens. absentia autem formæ est priuatio. Quocirca priuatio fuerit causa per accidens. Differt autem ab alijs causis quę sunt per accidens, quòd nō solum quatenus materiæ accidit, quæ per se causa est, ideo causa esse dicitur, sed etiã quoniam absq; priuatione non gigni possit aliquid ex materia. Eam enim oportet esse ante generationem. vt ex eo quod non est tale, aptum est autem natura, fit generatio, & formæ cedat. neq; enim forma accesserit, nisi excesserit priuatio. Aliæ autē causæ quæ dicuntur per accidens, ad ea quæ gignuntur nihil penitus conferunt. Cùm enim album dicimus esse causam musici per accidens, neq; necesse est album esse ante musicum, neque cum accedit excedere, sed ea quoq; vnà sunt. Nunquid autem aliud quidem est principia rerum naturalium quærere vt naturalium, ea quę sunt elementaria: aliud autem, vt eorum quæ mutantur. In primo quidem, causa per accidens fuerit priuatio: nō enim vt quod insit: In secundo autem, per se. Quemadmodum enim mutationis ad hoc vt fit, forma causa est: ita mutationis ad hoc vt nō fit priuatio. Vel etiam fortè mutationis ad hoc vt fie per se causa est priuatio, si quidē non fit ex quolibet mutatio, sed ex eo quidem quod non est tale, natura aũt aptum est, quod quidē est ex eo quod est priuatum. Per hoc autē, SVFFICIET etenim alterum contrariorum facere præsentia, nempe mutationem, dicit Alexander ostendi, non esse priuationem aliquam naturam & formam, sed absentiam eius quod natura vt sit, aptum est. Quæ quidem absentia non est in subiecti natura. non habet enim formam in natura. nō enim posset eam accipere. sed formam nō habet in natura. Aliud aũt est habere in natura formam non habendi. In summa enim nihil potest fieri, si illius priuationem possit habere in sua ratione. Hoc autē dictum Aristotelis valde placet Platonicis. Nam Plato quoq; nō duo, sed vnũ facit subiectum, etiam si id oppositis appellet uocabulis, nempe magnum & paruum. per aptitudinem ad ea quæ sunt opposita, haud volens considerare priuationem in aliqua substantia. Liquet autem Aristotelem quoq; nō ei antecedentem dare substantiam, dicens eam esse formæ absentiã in eo quod ad illam natura aptum est. Ratione autem eam à materia discernit, & si non numero: eo quòd generatio fiat ex oppositis. cùm Plato det quidem materię vt sua natura apta sit, eamq; oīa suscipientē & existimet & nominet, & locum appellet, omnibusq; quæ gignũtur eam sedē esse dicat. Dicit enim in Timęo. Sed forma quædam sub aspectum non cadens, & informis, omnia suscipiens. Et rursus. Tertium autem genus quod est, nempe loci, quod semper interitum nō admittit, præbet autē sedem omnibus quæ gignenda sunt, præsentia autem formæ est deinceps contentum ad ortũ & interitum. Quocirca duo etiam elementaria principia ponit Plato, materiam & formam materialem. Ex his enim quæ insunt, factum esse dicit id quod est compositum, sicut & Aristoteles. nisi quòd Plato quidē tradit ea quę sunt propriè elementa. ea autem sunt, ex qbus cũm per se insint, fiunt ea quæ fiunt, cuiusmodi sunt materia, & forma. Aristoteles aũt addit ēt id quod est p accidens, si modo est elementum, quod quidē est priuatio.

Priuatio quō differat ab alijs causis quæ sunt per accidens.

Principia naturaliũ vt naturaliũ, & naturaliũ vt mutãtur differunt.

Priuatio non est aliqua natura.

Magnum & paruũ vocat Plato subiectum seu materiam.

LXXI

Materiã vocat Plato locum.

In principijs quæ sit dr̃ia inter Platonem & Aristotelem.

Ita

Causam effi- cientem ponit Plato mentem.

Naturā dicit Plato causā instrumentariam.

Causam exēplarē ponit Plato.

Ita etiam in causa efficiente Plato quidem tradit causam propriè efficientem, nempe mentem opificem. Aristoteles autem præter eam adiungit etiam naturam: quā Plato posuit in caussis instrumentarijs, vt quæ moueatur quidem à causa, alia verò moueat: et ea quę sunt per accidēs, cuiusmodi sunt fortuna & casus. Porrò autē Plato quoque id adijcit, vnde procedit forma in materiam, quod scilicet ab exemplari per formam efficientem. Dicit itaque in Timæo. In præsentia ergo sunt triplicia genera cogitanda. Vnum quidem quod gignitur. Alterum verò in quo gignitur. Aliud autem, vnde producitur id quod gignitur. Assimilare autem oportet id quod suscipit quidem, matri. Id autem vnde, patri. Quæ autē inter ea intercedit naturam, foetui. Et Aristoteles quidem introduxit materiā, ex eo quod quæ gignuntur gignantur ex contrarijs. quæ autem sunt contraria, non possint gignere alterum ex altero, neque alterū ab altero affici, per se. Oportet enim id quod patitur, sustinens pati, quæ autem sunt contraria, alterum nō sustinere alterum. præterea autem etiam ex eo quod contraria non satis sint ad rationem principij, siquidem sunt accidentia, non autem substātiæ. Non est enim in substātia repugnantia. Accidentia aūt opus habere aliquo subiecto ad hoc vt sint. hæc enim sunt, vt ego quidem existimo, eorum quæ dicta sunt præcipua: Plato autem introduxit ipse quoque materiam ex eorum quæ fiūt mutatione, quæ in aliquo cōmuni subiecto semper debet fieri, id quod est subiectum mutationi. nihil. n. sustinere eorum quæ mutātur, ipse quoque ea quæ mutantur dicens esse contraria. Cùm enim dixisset vnūquodque eorum quæ fiunt, vt ignem vel aquam, nihilo magis ipsum posse dici quā aliquid aliud quod ex eo fit, propterea quod fugiat & non sustineat natura eius quæ est hoc & hoc, & vniuersa denique natura, quæ nō ostendit firma ac stabilia, vtpote quæ ipsa sint: subiunxit. In quo aūt quælibet ipsorum inesse visione apprehenduntur, et rursus illinc pereunt, solùm rursus illud appellare, hoc & illo nomine vtētes. Quoduis autem calidum vel album, vel ēt quoduis aliud ex contrarijs, & quęcunque sunt ex ijs, nihil ex ijs illud rursus vocare. Vides ergo ipsum etiam dicere generationem esse ex contrarijs, & non sustinere contraria, & ideo opus habere subiecto quod ea sustineat. Illud autem, Et quęcunque sunt ex ijs, adiecit, quoniam non solùm fit calidum & siccum, sed etiam ignis ipse, &, vt semel dicam, substantię, quæ constant ex contrarijs, & per repugnantiarum motationem. Ex aqua enim quæ est frigida & humida, frigido mutato in calidū, aer factus est, & rursus mutato in siccum humido factus est ignis. Genitus est etiam homo ex semine. nec facile est in his contrarias tradere qualitates. Quæ si mutentur altera in alteram, ex substātia fit substātia. Quocirca Aristoteles assumpsit cōmunem oppositionem formæ & priuationis: Fit enim calidum ex frigido: verum est autem etiam dicere, ex non calido: Plato autem adijcit quoque aliam vel præcipuā causam, quod oporteat omnino esse aliquod subiectum formis generabilibus. Cūm enim prius ostendisset

Formarū generabiliū esse aliquod subiectum.

aliam quidem esse formam, quæ versatur in intelligētia, exemplarem, & quæ est ipsa in seipsa: aliā verò sensilem, quæ habet naturam imaginis, & ideo est imago alterius, meritò subiūgit eam omnino fore in altero subiecto, cui assimilatur. nō est enim per se similitudo & imaginis expressio, sed in eo quod est assimilatum & expressum ad imaginem, quod quidem est subiectū. Satius est autem audire ipsa lōgè pulcherrima verba Platonis. Hęc cùm ita habeant, cōfitendum est vnam quidem esse formam,

Forma duplex ex sententia Platonis.

quæ eodem modo se habeat, sitque ingenita & ab interitu aliena, & neque ipsa aliam, aliunde suscipiat, neque ipsa ad aliam accedat. est autem ea inaspectabilis & alioqui insensilis. quam quidem vt consideraret obtigit intelligentiæ: alteram verò eiusdem cum ea nominis, & illi similē, secundam, sensilem, genitam, quæ semper fertur, et fit in aliquo loco, & rursus illinc interit, opinioneque potest cū

A sensu comprehendi. Tertium autem ipsum genus, quod est loci, semper quidem interitum non suscipiens, sedem autem præbens omnibus quæ debēt generari. ipsum autem contrectabile, sed cum sensus vacuitate, adulterina quadam ratione vix credibile. ad quod quidem etiā somniamus respiciētes. & dicimus vtique necesse esse id quod est in aliquo esse loco, & tenere locum aliquem. quod autē neque est in terra neque in cœlo, id nihil esse. Hæc autem omnia, & alia his cognata, quæ versant circa somnū expertem, & quæ verè est naturam, ab hoc somnio excitati non possumus definiētes verum dicere, veluti imagine. quandoquidem ne ipsum quidē in quo facta est, eius est. Videtur autem semper visum alicuius alterius. propterea semper eam fieri cōuenit in aliquo alio, substātiam vtrūque retinētem: vel nihil esse penitus. Ei autem quod verè est opem fert quæ perfectè vera est oratio. Nā quandiu hoc quidem fuerit aliud, illud verò aliud, neutrum in neutro vnquā factum, idem simul & vnum duo fient. Aduer-

B tendum est autem quod ex hac materiæ ratione formę quoque cœlestes sunt quodā modo materiales, siquidem ipsę quoque effectæ sunt ad similitudinem exemplarium quæ versantur in intelligentia. Quare in ijs quæ dicta sunt de elemētis nihil ferè diuersum pronunciarunt Plato & Aristoteles. præterquam quod Plato quoque aliam adiecit causam, quòd omnino oporteat, esse aliquod subiectū. Sed eundum est ad ea quæ consequuntur.

CVPVT VIII.

Quæ subiecta est autem natura, sciri potest per proportionem & conuenientiam. LXIX

Quemadmodum enim æs se habet ad statuam: vel lignum ad lectum: vel materia ad aliquid eorum quæ sunt forma prædita. & vt se habet id quod est informe, priusquā formam accipiat: ita etiam ea se habet ad substantiam, et ad hoc quidpiam, & ad id qd' est.

C Vnum est ergo principiū, quod ipsum non est sic vnū, neque sic vna res, quemadmodum hoc qdpiam. Vnam autem quod est ratio. Præterea aūt contrarium est ei priuatio. Hæc autem quomodo duo, & quomodo plura, dictum est in superioribus. LXX

Primum ergo dictū est principia esse solùm contraria. postea autem necesse esse etiam aliquid aliud subijci, & esse tria.

Quoniam quę fuere adiecta materię exempla, quemadmodum homo & femina, & siquid est eiusmodi, etiāsi ad ea quæ fiunt habuerint rationem materię, sunt tamen ipsa quoque quædam formæ: quiuis scire quæsierit, quidnam sit ipsa per se materia, quæ est formis subiecta. Etenim fit quidem semē materia hominis. seminis autem, fortasse sanguis. huius autem, cibi & potus. eorum verò, LXXV

D quatuor elementa. Sed quoniā ea quoque inter se alterum in alterum mutantur per qualitates contrarias, ea quoque omnino opus habent cōmuni aliquo subiecto, quod sua ipsius natura nullam habeat qualitatem. Qualitates. n. sunt formæ, & formæ oppositæ. Si ergo quæuis cognitio, quæ gignitur per inniximem, est eorum quę sunt circunscripta, & habent aliquem characterem, & sunt definita forma & qualitate: quod autem formis & qualitatibus est subiectum, & qualitatis & formæ oportet omnino esse expers: si fit enim, vt inquit Plato, simile alicui eorum quæ ingrediuntur, ea quę sunt cōtrarię, et quę omnino alterius naturæ cùm susceperit, ea malè assimilauērit, suam ipsius speciem præ se ferens: hoc, inquit, aliquo modo poterit cognosci per proportionem & conuenientiam quæ habēt cum alijs. Quemadmodum enim æs se habet ad statuam: vel lignum ad lectū: vel ad aliquid aliud forma pręditū ex artificialibus, id qd' est īforme priusquam formam

Materia prima est subiectum oīum.

Materia est expers formę & qualitatis.

Materię primæ proportio cū materia formarū artificiatū.

formam suscepit: ita etiam quæ in naturalibus est prima materia, ad substantiam se habet, & id quod est. Rectè autem exemplum cepit ex artificialibus. quoniam in ijs & quod est informe præcedit tẽpore, & per seipsum cernitur. & substantiæ quidem subijciũtur alijs, materia verò substantię. Quocirca ipsa quoq; alijs omnibus. sed substantiæ quidem, & vtriq; simul per se. per accidẽs autem alijs etiam subijcitur. Qua de causa ipse quoq; sic dixit, ITA etiam ea se habet ad substãtiam & hoc quidpiam} hoc est, ad compositam, & eam, quæ est propriè, substantiam. Quocirca nõdum est materia hoc quidpiam, etiãsi magis sit quàm priuatio. Aduertendum est autẽ, q Plato quidem in eo q sustineat, materiam considerãs, ei magis donat hoc quidpiam, vt ostensum est in aureorum vasorum trãsformatione. & cùm dicit, In quo autem quęlibet eorum quæ insunt visione apprehenduntur, & rursus illinc intereunt, solum illud rursus appellare, & hoc & illo vtentes nomine: Aristoteles autem hoc qdpiam in forma considerãs, id formis tribuit. Post hoc autem,

Materia est subiectũ substantiæ p se, aliorum per accidens.

Materiã Plato appellat hoc qdpiã, formam vero Aristoteles.

F quidpiam, subiunxit etiam id quod est. hoc est, ad omnia quæ sunt, quorum alia quidem sunt substantiæ, alia verò accidentia. & illa quidem præcipuè id quod est, hæc verò propter illud hoc quidpiam. Hanc aũt quæ per proportionem gignitur cognitionem, adulterinã ratiocinationem vocauit Plato, quoniam non per formæ innixionem, sed fit per denudationem & formarũ negationem. & veluti conniuens ratio aspicit materiam, & quæ de ea fit mentis agitatio, non est dicenda mẽtis agitatio, sed potius amẽtia. Quocirca adulterinum fit eius visum & non germanum. Quemadmodum enim quæ sunt supra primam formam, non per innixionem seu applicationem formalem cognoscimus, sed cũ non esse primas formas, ex ipsa formarum natura, quę est discreta, & ante se id quod est vnitum & vnum habere debeat, cognouerimus, per negationem formarum cognoscimus quæ sunt supra formam, nõ ad id quod est absolutè indefinitũ illa nos coniĳciente negatione, sed ad id quod est causa formæ, & ad id

Cognitiõem materiæ per proportionẽ vocat Plato adulterinam ratiocinationem.

Quæ sunt super primam formam per negationem formæ q deducit ad causã formę cognoscimus.

G quod supra terminum formalem collocatũ est: ita etiam cum vltimas formas contemplati fuerimus, quæ sunt effectæ ad imaginem, & quæ inter se mutantur altera in alteram, & ideo opus habent subiecto, quod suapte natura aptum sit ad vicissim suscipiendum vtrunq; oppositum, venimus ad considerandam materiam per negationem formarum, quæ abducit ad id quod potest suscipe. Nam si dum materiam quærimus, eam hoc quidpiam ab alijs quæ sunt diuersum definitè posuerimus, in aliquid aliud incidimus, & nõ in materiam. Illa enim habet nullam ab aliquo differentiam, siquidem formalis qualitas est omnis differentia. Quamobrem potius est ignoratio, materiæ cognitio, siquidem quæ circa ipsam mutantur, quæ sunt vltimæ ex formis, suscipiunt cognitionem quæ sensu apprehendit. Qua de causa Plato dixit materiam esse contrectabilem cum vacuitate sensus, significans eã per innixionem exemplar nequaquam referre. vt quemad-

Materiã cognoscim^9 p negationem formę q deducit ad subiectum.

H modum adulterina ratiocinatione, ita etiam sensu adulterino eam comprehendi ostenderet. Sed q ea quidẽ possit adulterina ratione comprehendi, & eius per negationẽ notio, & quæ ex causa fit, quæcunq; ea fuerit, tractum est ex prima philosophia. Hoc autẽ, per proportionem & conuenientiam, seruat modos naturalium elementorum cognitionis. Quemadmodum enim est grãmaticæ nosse ea quę sunt rudiora & crassiora de primis elemẽtis, accuratam autem & perfectam eorum cognitionem docet musica: ita etiam de elemẽtis naturalibus primus docebit Philosophus. Quocirca etiam eam quæ est de forma contemplationem paulo post ad illũ remittit. Sciendum est autem Aristotelem traduxisse illud per proportionem & conuenientiã, ex Pythagorico Timæo, quemadmodum Plato, eam posse adulterina ratione comprehendi. Dicit ergo Pythagoricus Timæus in suo opere. Materiam autem adulterina ratiocinatione, q nondum

Literarũ plenam cognitionẽ docet Musica.

Elementorũ naturaliũ accuratã scientiã tradit primus Philosophus.

Materię pri

E recto ductu consideretur, sed per proportionem ac conuenientiam. Sed quoniam nõnulli, ijq; non leuis in Philosophia authoritatis, corpus expers qualitatis primã dicunt esse materiam, ex sententia Aristotelis et Platonis, quemadmodum ex veteribus quidem Stoici, ex recentibus autem Pericles Lydius, bene habeat si hanc consideremus opinionem. Aristoteles enim & Plato ex mutatione primùm materiam introducentes, eorum quę mutantur elementorum qualitates esse volũt calidum & frigidum, siccum, & humidum. Ipsæ autem cõmune subiectum habentes corpus, in ipso mutanť: quare corpus prima fuerit materia. Præterea autem si esset aliquid aliud id quod est corpori subiectum: quandoquidem ex cõtrarijs sunt generatiões: oporteret esse aliquod aliud corpori subiectum, vt mutarentur opposita in cõmuni subiecto. Præterea autem id quod sustinet in omni mutatione dicimus esse materiam. Corpus autem expers qualitatis sustinet. nõ est enim aliquid in quod corpus intereat.

mæ cognitionem ex Timæo ceperit Plato & Aristoteles

Materia [...]ne corpus.

F Quòd autem Plato quoq; dicat materiã id quod est proximè subiectum qualitatibus quatuor elementorum, id autem est corpus expers qualitatis, per hæc liquet. Generationis autem nutricem humefactã & excalefactam, terræq; & aeris formas suscipientem. Et rursus. Cũ autem aggressus est vniuersum ordinare, ignẽ primum, & terram, & aerem, quæ ipsa quidem suiipsorum habebãt vestigia, sed ita erant affecta, vt consentaneum est se habere vniuersum, cùm Deus ab aliquo absuerit: cùm hæc ergo ita se suapte natura haberent, primum quidem formis effinxerunt & numeris. Si ergo primas elementorum formas imposuit materiæ opifex: eorum autẽ commune subiectum est corpus expers qualitatis, hoc fuerit materia. Porrò autem ex sententia quoq; Aristotelis, videbitur corpus qualitatis expers esse primum subiectum & materia. Si enim corpus, sicut aliqua alia ex formis, materiæ inest, & ab ea recedit: scilicet anteq̃ inerit corpus, & postquã aberit, erit priuatio corporis in mate-

G ria, quod quidem est incorporeum. & erit naturalis aliqua substantia incorporea, quod quidem non placet Aristoteli, qui vbiq; apertè dicit, quę sunt naturalia esse corpora, & versari in corporibus. Sed q Plato quidẽ non vult corpus esse primum subiectum, quod quidem vocamus materiam, clarum est ex eo q etiam corporis veluti elementa planę ex eius sentẽtia figuræ anticipent, vt quę sint videlicet maximè principales. Scribit itaq; in Timæo. Primum quidem quod ignis & aqua & aer & terra, sint corpora, cuiuis clarum est. Quæuis autem forma corporis habet etiam profunditatem. Profunditatem autem omnino necesse est planam cõprehendisse figuram. Præterea corpus etiam ex eius sentẽtia habet triplicem dimensionem. Id enim significat illud, Habere profunditatem. Quod est autem eiusmodi, cũ eius quoq; substantia simul coniunctum habet numerum & figuras, & maximè si sit totum corpus finitum, quẽadmodum et Platoni videtur & Aristoteli. Dicit autem materiam, nihil ho-

H rum habere per se, sed cũ fuerit formarum particeps, tũc eam formis figurari & numeris. Quòd autem nec Aristoteles velit corpus esse primum subiectum, apertè declarauit, cũ dicit. Est enim etiam corporis materia ipsa & magni & parui. Corporis enim materia nequaq̃ fuerit corpus. & quod magno & paruo idem est subiectum, non fuerit magnum nec paruum. Corpus autem, & maximè quod est finitum, est tantum quid. & non idem simul per se fuerit magnum & paruum. In summa autem corpus quidem & ratione potest comprehendi, & innixione cognosci. Materiam autem Plato quidem adulterina ratiocinatione dicit posse comprehẽdi: Aristoteles verò, & ante ipsum Timæus Pythagoricus, per proportionem solum & conuenientiam. Fieri ergo non potest, vt corpus sit prima materia. In quarto itaq; huius operis vult materiam esse quandam indefinitam magnitudinis distantiam, quæ à magnitudine formali definitur.

Qua

» Qua de re videri possit vniuscuiusque forma & figura esse » locus. quo definit magnitudo & materia magnitudinis. Cum.n. dixisset magnitudo, quoniam formalis quoque est magnitudo subiunxit, Et materia magnitudinis, idem explicans. Præterea autem ei etiam qui ipsam propositam quæstionem per se considerat, fieri non posse videbitur vt prima materia sit corpus expers qualitatis, vt Plotinus quoque ostendit. Si nulla.n. ex formis naturalibus inest ex substantia materiæ, quæ est subiecta omnibus naturalibus, videlicet nec figura ei inerit, nec magnitudo. eæ enim formæ sunt. erit autem figura & magnitudine præditum, si sit corpus. & non est amplius simplex, sed compositum ex materia & forma. res autem simplex est materia. Quare sic ratiocinari poteris. Materia non habet magnitudinem, nec figuram, nec numerum per se. Corpus habet magnitudinem & figuram & numerum per se. Materia ergo non est corpus. Materia non est composita ex materia & forma. Corpus est compositum ex materia & forma. Præterea autem si corpus est materia, habebit aliquam propriam magnitudinem. & non vtique opifex ex seipso omnes formas producet sua ipsius voluntate: nec natura per opifices quæ sunt in seipsa rationes. sed materiæ magnitudini necessario seruiendum est. Præterea autem si habeat magnitudinem, sua quoque ipsius ratione habet figuram. Non solum ergo est hoc absurdum, eo quod figura forma est & qualitas, sed etiam quoniam erit difficile vt materia possit quamuis figuram suscipere, vt quæ iam detenta sit ab vna aliqua definita. Præterea forma quæ accedit ad materiam, simul infert omnia quæ sibi conueniunt, Quare etiam magnitudinem. Alia est enim magnitudo hominis. Alia auis, & auis talis. Materiæ ergo non est propria magnitudo, nec quantitas. Non est ergo corpus materia. Præterea autem si corpus est materia, erit aliquid quantitate & magnitudine præditum. Aliud autem est id quod est quantitate præditum, & aliud quantitas. & aliud id quod est præditum magnitudine, et aliud ipsa magnitudo. Et sunt quidem formæ incorporeæ, simplices. Quæ sunt autem earum participes, compositæ. Si ergo corpus est materia, erit quid compositum, & non simplex, nec elementum. Sin autem hæc sunt absurda, dicendum est quod quantitas cuius particeps facta est materia, ei dedit magnitudinem, quæ prius non inerat. quemadmodum qualitas cuius facta est particeps, fecit id qualitate præditum quod prius erat expers qualitatis. Præterea autem hoc quoque dici potest, materiam esse id quod est potentia omnium formarum, vel aliquid etiam quod est vltra id quod est potentia, quod in se habet id quod est potentia. Corpus autem quomodo fuerit potentia incorporeum? Id autem necesse est, siquidem formarum etiam incorporearum est susceptrix materia. Si autem cùm sit incorporea, dicitur potentia; sciendum est id quod est incorporeum, non dici vt definitam aliquam naturam, sed tanquam negationem corporis. Fortasse autem dici potest materiam non primò suscipere formam incorpoream, sed per corpus intermedium. Præterea constat corpus ex genere & differentiis. est.n. substantia quæ triplicem habet dimensionem. Quod est autem eiusmodi, forma est, non materia. Præterea autem corpus distinguitur à qualitatibus incorporeis. Materia autem similiter se habet ad omnia. Præterea autem corpus finitum, est tribus dimensionibus. Materia autem est planè indefinita. Cùm hæc ergo sic vtrinque dicantur, liquet non oportere quidem formam esse formis subiectam. Qua de causa si corpus est forma, minimè fuerit corpus. Quod autem inest communiter omnibus naturalibus & sensilibus vt talibus, id esse oporteat materiam, id quoque clarum esse existimo. commune est autem omnibus vt in magnitudinem extendantur & dimensionem. Qua de causa naturæ scientia, vt ait Aristoteles, versatur in corporibus & magnitudinibus, & eorum affectionibus. Num ergo ponendum est duplex corpus, hoc quidem quod consistit per formam & rationem, & est terminatum tribus

Materia est vltra id quod est potentia.

Corpus est duplex.

A dimensionibus: alterum autem, vt remissionem & extensionem, & incircumscriptionem naturæ incorporeæ, & quæ neque potest in partes diuidi, menteque ac intelligentia percipitur. non est autem hoc tribus dimensionibus instar formæ terminatum, sed vndequaque remissum ac dissolutum, & quod vndequaque ab eo quod est, diffluit ad id quod non est. Et fortasse eiusmodi dimensio materia ponenda est: sed non forma corporea, quæ iam dimensa est & definita infinitam & incircunscriptam eiusmodi dimensionem, eamque retinuit ac stare fecit fugientem ab eo quod est. Aduertendum est autem quod quo differunt materialia ab immaterialibus id esse oportet materiam. Differunt autem magnitudine, dimensione, & diuisione, & iis quæ sunt eiusmodi, non iis quæ sunt definita per mensuras, sed quæ & mensuris carent, & sunt indefinita, & definiti possunt à mensuris formalibus. Hanc autem de materia sententiam primi quidem ex Græcis videntur habuisse Pythagorei. Post illos autem Plato, vt refert Moderatus. Is.n. B ex sententia Pythagoreorum primum quidem vnum esse pronunciat super id quod est esse, & supra quamuis substantiam. Secundum autem vnum, quod est id quod verè est & percipitur intelligentia, formas seu ideas esse dicit. Tertium autem quod est animale, esse particeps vnius & formarum. Postremam autem ab eo naturam, quæ est sensilium, ne esse quidem illarum participem, sed ornatam esse per illorum repræsentationem, cùm quæ est in eis materia, sit adumbratio illius quod non est, quod est primò in quantitate, & quæ ab ea quoque magis infrà descendit. Porrò autem hæc quoque scripsit Porphyrius in secundo de materia, vbi adiecisset ea quæ dicit Moderatus, quod cùm vellet vnica ratio, vt alicubi dicit Plato, generationem eorum quæ sunt ex seipsa constituere, per suipsius priuationem comprehendit quantitatem, cum eam priuasset omnibus suis rationibus & formis. Id autem quantitatem appellauit informem, & quæ nequit diuidi, nec figurari, suscipit autem formam, figuram, diuisionem, quantitatem, & quidquid est C eiusmodi. De hac autem, inquit, quantitate videtur Plato multa prædicasse nomina, cum dicit eam omnia suscipientem, & informem, & inaspectabilem, & eius quod intelligentia percipitur fuisse participem abreptam aliquam particulam, adulterinaque ratiocinatione vix posse comprehendi, & quæcunque sunt eiusmodi. Hæc autem, inquit, quantitas, & ea forma quæ intelligitur per priuationem vnicæ rationis, quæ omnes eorum quæ sunt rationes in seipso complexa est, sunt exemplaria materiæ corporum. quam ipsam quoque & Pythagoreos & Platonem dixit vocare quantitatem, non quantitatem quidem quæ est vt forma, sed eam quæ est per priuationem & dissolutionem & extensionem & diuulsionem, & per immutationem quæ est ab eo quod est. Quocirca etiam malum esse videtur materia, vt quæ bonum effugiat, & ab ipso comprehenditur, & finibus egredi non permittitur, cùm extensio quidem suscipiat rationem formalis magnitudinis, & ea definiatur, diuulsio autem, Arithmetica discretione D formet. Hac ergo ratione materia nihil est aliud, quàm sensilium formarum cum iis quæ in intelligentia versantur commutatio, quæ quidem formæ sensiles illinc diuerterunt, & ad id quod non est deferuntur. Quòd enim alia sit moles rerum sensilium, & alia magnitudo formalis, et alia quidem sensilium formarum diuulsio, alia verò Arithmetica discretio, clarum est ex eo quod illæ quidem sint rationes, & formæ, quæ neque vllam habent dimensionem, neque possunt diuidi: tricubitalis enim magnitudinis ratio, & triadis discretio, nec dimensionem suscipit, neque potest diuidi, & est incorporea: Hæc autem quæ sunt propria sensilium, & ratione carent, suntque corporea, & in partes diuisa, molemque seu magnitudinem & diuulsionem subierunt per progressionem ad generationem & id quod est vltimum, idem est autem dicere, materiam. subsidens.n. fex et materia verè est id quod est vltimum. Quocirca Aegyptii quoque primæ vitæ fecem, quam aquam symbolicè vocabant,

Vnum primum super id quod est.

Vnum secundum quod verè est, nempe ideæ.

Animale particeps vnius & formarum.

Materia est adumbratio illius quod non est, vt volunt Pythagorei.

Materia quomodo quantitas, ex Pythagoreorum sententia.

Materia est malum.

Materia est commutatio sensilium formarum cum iis quæ versantur in intelligentia.

Materia est fex subsidens.

συμβολι

νῶς, symbolice, id est, non aperte, sed per quædam signa quæ sunt coniicienda.

Materia est locus eorũ quæ gignuntur, & status substantiæ.

vocabant, dicebant materiam, vt quæ esset veluti limus quispiam. Ea est autem veluti locus eorum quæ gignuntur & sensu percipiunt. neq; inest aliqua forma definita, sed status substantiæ. quemadmodũ quod est expers partium, & immateriale, & verè est, & quæ sunt huiusmodi, sunt status naturæ quæ versatur in intelligentia. cũ omnes quidem sint & hic & illic formæ, sed illic quidem immaterialiter, hic vero materialiter: idem est autem dicere, illic quidem citra vllam diuisionem & verè, hic verò per diuisionem & adumbratè. Quocirca et vnaqueq; hic forma disiuncta est per materialem distantiã. Sed quomodo hæc conueniunt cũ Aristotele & Platone, qui volunt materiam esse aliquod subiectũ repugnantiæ? Num ea quæ dicuntur ab aliis de materia, ad vltimũ corpus verè abducunt? nõ est enim aliquid corpori oppositum. & ita erit ingenitum, & ab interitu alienum, non solùm corpus cœleste, sed etiã quod est infra Lunam. Nunc dictus autem sensus etiam corpoream dimẽsionem eorum quæ sunt sub Luna, quæ quidem fit & interit, cum forma quæ est diuisa, conseruat, vtpote homine vel equo. An cùm est substãtia id quod fit, fit quoq; mutatio in materiali vicissitudine quæ semper manet? Ea enim mutantur quæ substantiis accidunt. Sunt autem substantiæ in quantitate quæ dicta est à Pythagoricis, vel per priuationem, vel in cõmutatione, ab eo quod est. Idem est autem dicere, In dimẽsione & mole materiali. ex aqua enim fit aer, nõ solùm mutatis qualitatibus, sed etiam formali magnitudine. Alia enim est vtrinq; magnitudo, & non est ea quæ est minor pars maioris, sed vtraq; est forma definita, vel materiali manente in vtraq; dimensione. sunt enim ambæ materiales, similiterq; et diuidi possunt, et sub sensum cadunt, & in materia non differunt. Differentiæ. n. considerãtur in formis. Quòd autem eadem sit sẽtẽtia Aristotelis de materia, in dimensione & in quantitate indefinita, sciri potest ex iis quæ ab eo dicuntur in quarto libro huius operis. Dicit enim in illis. Quatenus autem locus esse videtur distãtia magnitudinis, ea ratione videbitur materia. Hoc enim est aliud à magnitudine. Id enim est quod continetur à forma, & definitum est, vtpote à superficie & fine. Est autem eiusmodi materia, et id quod est indefinitum, Quicunq; autem in eo quod est, quod est formis deterius, vel in vno quod à primo vno deriuatũ est, materiam intelligendam esse putant, non video quomodo rectè faciant. Vnum enim, & id quod est, cùm nihil aliud quàm vnũ & id quod est considerant, propriè sunt id quod dicuntur et primò. Materia autem est extremũ, & quod excedit ab eo quod est, & multo magis ab vno. & cõsistit in permutatione & diuersione ad id quod est. quãdoquidem propter genitalem eius quod est potestatem, oportebat etiam consistere eius quod est repræsentationem. Sed ꝑpter eam quæ est potentior de materia sententiam: neq; enim est mea: vt prolixiori oratione vterer inductus sum. In dictione autem, illud, VNVM quod est ratio} significat quidem esse vnum & ratione & forma principium. Cùm autem græcè sit μία δ' ὁ λόγος, rem facit obscuriorem illud ἡ adiectum ei quod est ὁ λόγος, & articulus fœmininus coniunctus cum masculino. Coniunctus est autem non cum ὁ λόγος, sed cũ ἀρχή, vt perinde sit ac si dicat, μία δὲ ἡ κατὰ τὸν λόγον. vnũ est autem quod est per rationem. vel potius vnum est principium ratio & forma. Scribitur autem, inquit Alexãder etiam absq; illo ἡ, nempe q; propter obscuritatẽ nonnulli id abstulerint, etsi cũ eo oratio habeat aliqd priscæ dignitatis.

Materia quãtitas est ex sententia Aristotelis.

Ex iis autem quæ nunc dicta sunt clarũ est, quæ sit contrariorum differentia, & quo se habeãt inter se principia, & quidnam sit subiectũ.

LXVII Quomodo principia habeant contraria dicit, q; sit alterum absentia alterius. & quidnam subiectum, nempe q; id quod sumitur per proportionem & conuenientiam, & quod non habet contrarium. Dixit autem eorum dif-

E ferentias, quod sit aliud quidem id quod fit, aliud autem illud quod fit, & aliud id ex quo fit. et q; materia quidem sustinet, & inest in eo quod fit. Liquet autem ex iis quæ dicta sunt, priuationem nõ esse naturam aliquam, ex sententia Aristotelis, sed absentiã in eo quod natura aptum est. Cùm ergo priuatio dicitur accidens materiæ, non dicitur tanq; forma. sed quemadmodũ mihi accidit vt non sim in foro. Si est autem tale quid priuatio, iure quæsieris quispiam sub quonam prædicamẽto collocabitur. Num si forma est substantia, erit etiam priuatio substantia. sub quo enim est alterum ex oppositis, sub eo est etiam alterum. nec tamen tanquam contraria. ea enim quæ referuntur ad aliquid, sub eodem sunt genere. sed q; aliquorũ priuationes in eisdẽ sunt in quibus illa generibus. Ex. n. formantur, & characterem suscipiunt à formis. Quocirca ipse quoq; id respiciens, Forma enim, inquit, quodãmodo est etiam priuatio.

Priuatio non est natura aliqua, sed absentia.

Priuatio sub quo sit prædicamento.

F Vtrum autem substantia sit forma, an subiectum, nondum liquet. Sed q; tria sint principia, & quomodo tria, & quisnam modus eorum, liquet. Quot ergo, & quænam sint principia, ex his consideretur. LXXI

LXVIII In libro decem prædicamentorum, Aristoteles diuisit substantiam in substantiam primam, & in secũdam, hoc est, in indiuiduam, & in formalem ac generalem. Archytas autem in materiam, formam, et compositum. Quem secutus etiam Aristoteles in opere quod inscribitur Metaphysica, visus est ipse quoq; diuisisse accuratius. & dicit maximè quidem substantiam vtrunq; simul esse in iis quæ gignuntur. Secundò autem formam & materiam, ex quibus vtrunq; simul coniunctum consistit. Eorũ autem, propter æternitatẽ, & q; subiiciatur, dicit materiam magis esse substantiam. Quatenus autem esse vnicuique id quod est, ex forma est, qua ratione etiã differt ab aliis in propria natura, ideo magis substantia ei videtur esse forma.

Substãtia diuidit in materiã, formã & compositum ex sententia Archytæ.

G Hanc ergo nunc comparationem indicat, satis habens in opere de principiis naturalibus tradere quot sint & quænam sint principia. Sed si perit forma, inqt Alexander, quomodo est hoc principium? Videtur. n. principiũ esse ab interitu alienum. Si pereat enim principiũ, vt dicit Plato, neq; ipsũ ex aliquo, neq; aliud ex illo fiet. Dubitationem autem soluit Alexander, dicens nõ omne principium eorum quæ sunt in generatione & interitu esse ab interitu alienum. neq; enim etiam elementare. Neque enim esset amplius ortus & interitus. sed aliquod quidem esse oportet ab interitu alienum. neque tamen fieri potest vt omne. Porrò autem forma quoque, inquit, etsi possit numero interire, specie quidẽ certè est eiusmodi, vt in eam non cadat interitus. Semper enim est calidum & frigidum. non est autem semper idem numero. Non esset enim in iis quæ sunt generatio. Sed hæc quidem satis dicta sunt. Plato autẽ non elementare corporum principium, quod est per formam, in Phædro dixit ingenitum, sed principium & fontem motus, qđ quidem est id quod per se mouetur, & in summa primariam

Forma quomodo principiũ interea.

Ingenitũ est principiũ & fons motus.

H artificem in omnibus proprietatem, quæ est principium efficiens, non autem elementare. Subiungit autem hæc quoq; Alexander. An ne forma quidem interit. Interit enim id quod fit. Fit autem nec materia nec forma, sed vtrunq; simul cõiunctum. Ergo hoc quoq; interit. Quare ab interitu aliena sunt principia. Sed non si est ab interitu aliena, iam est etiam æterna numero. Interit enim vtrunq; simul coniũctum. Eius autem est interitus eo q; formam amittat. Hæc autem ab Alexandro quidẽ videntur dicta esse naturaliter, afferunt autẽ dubitationem, quomodo id quod est postea cùm prius non esset, non dicatur gigni aut fieri. & quod postea non est cùm prius esset, non dicatur interire. quomodo autem compositum quidem dicimus interire, quia formã amittat, quæ neque seruat, neq; consistit post amissionẽ, sed abit ad id quod

non

non est: Forma autem, neq; enim est separabilis, si propter compositum interierit, non dicatur interire. Quomodo autem si non possit interire, non etiam sit æterna. Melius ergo esse puto verè, quã plus satis atticè, hoc est nimium subtiliter, dicere. Sed & formam dicimus id quod est indiuiduum, & in quod in generatione cadit interitus, & quod est per formam compositum. non enim necesse est eorum quæ intereunt principia elemẽtaria ponere ab interitu aliena. Ille autem cauẽs ne essent aliqua quæ interirent in id quod non est, quæ nunc quidem sunt, rursus autem non sunt, dicit ab interitu aliena. Neq; enim ea in id quod nõ est omnino intereũt. sed est omnino aliqua alia forma, quæ formæ quæ interijt suscipit interitum.

Quòd autem vno modo sic quoq; soluatur antiquorum dubitatio, dicamus postea. Quærentes enim qui sunt in philosophia primi, veritatem & naturam eorum quæ sunt, diuerterũt, veluti in quandam aliam viam extrusi à perplexa dubitatione. & dicunt neq; fieri quidquã ex ijs quæ sunt, neq; interire. propterea q; necesse quidẽ sit fieri id quod fit vel ex eo quod est, vel ex eo quod non est. ex his autem ambobus planẽ nõ posse. neq; enim id quod est fieri, iã enim esse. & ex eo quod non est nihil fieri. Oportet
LXXII enim aliqd subijci. Et ita id quod deinceps euenit amplificantes, ne multa quidem esse dicunt, sed solum ipsum id quod est. Illi ergo hanc ceperunt opinionem propter ea quæ dicta sunt.

LXIX Quòd rectè præter materiam priuationem quoq; posuerit in principijs, ostendit ex eo q; nõnulli ex antiquis Philosophis, cùm de ea non cogitassent, generationẽ tollant & interitum, victi perplexa quadam dubitatione, et in alia absurda inciderint. Dicit autem primos in philosophia non solũ eos qui tempore præcesserunt, sed etiam qui primò veritatem quæsierunt. Non dicit autem nunc de omnibus, sed de illis qui tollebant generationem. Hi autem bifariam sunt diuisi, vel potius trifariam. Alij.n. ex his dicebant vnum esse id quod est, idq; esse ingenitũ. Alij autem multa quidem, sed cũ inessent, excerni dicebant, tollẽtes generationem. quẽadmodum Anaximander & Anaxagoras: Alij autẽ concretione & discretione faciebant generationem primorum elementorũ. quemadmodum Democritus & Empedocles. Non est enim, inquit, generatio, sed solùm mixtio, & eorum quę mixta sunt immutatio. Hi autem, inquit, tollebant generationem inducti à quadam dubitatione, quam soluere nõ poterant. Soluitur autem positis naturalibus principijs ijs quæ nos posuimus. Cùm autem primùm posuisset dubitationem, à qua detrusi de via quę ducit ad veritatem, tollebant generationem, & id quod dubitationem consequitur absurdum, tunc subiũgit solutionem. Est autem eiusmodi dubitatio. Quod fit, necesse est fiat vel ex eo quod non est, vel ex eo quod est. Si neutrum autem fieri potest, non erit generatio. Quòd neutrum autem fieri possit, clarum est, neq; enim potest ex eo quod est, fieri id quod est, iam enim est id quod est, antequàm fiat: Neque ex eo quod non est. oportet enim esse aliquid ex quo id fiat. Omnino autem id quod non est, nihil est. Atque dubitatio quidem est eiusmodi. Subiungit autem id quod deinceps euenit, quomodo nõnulli ab hac, vt videntur, dubitatione victi, ad quam eos deduxit eius quod est & eius quod non est notio, quæ id solum nouit quod propriè est, & id quod propriè non est: etiam ad id quod deinceps videtur ex dubitatione euenire, processerunt. Id autem est vnum esse id quod est, quẽadmodum dicebant Melissus & Parmenides id quod est præter id quod est minimè esse dicẽtes. Si multa sunt enim ea quæ sunt, sunt etiam scilicet differentia alterum ab altero: & erunt præter id quod est differentiæ. Si autem fuerit aliquid præter id qđ est, vel erit id quod est, vel non id quod est. Sed neq; fieri potest vt sit id quod est præter id quod est, neq; vt sit id quod non est. Tanquã absurdius autem q; non esse generationẽ, vnum esse id quod est, quod eis etiam euenit ex hac dubitatione, subiunxit.

Nos autem dicimus, q; ex eo quod est, vel ex eo quod non est fieri: vel id quod non est vel id quod est agere aliquid, vel pati, vel quodlibetcunq; hocce fieri, vno quidem modo nihil differt, an medicũ dicas facere aliquid an pati, an ex medico esse aliqd vel fieri. Quare quoniam LXXIII
hoc duobus modis dicitur, clarum est q; etiam LXXIIII
id nempe ex eo quod est, & id quod est, vel agere aliquid vel pati. Aedificat itaq; medicus, non quatenus medicus, sed quatenus domus ædificator. & fit albus, non quatenus medicus, sed quatenus niger. Medetur autem, & non medetur, quatenus est medicus. Quoniam autẽ propriè maximè dicimus facere aliqd, vel pati, vel fieri à medico, si quatenus est medicus hæc patiatur vel agat, clarum est ex eo quod nõ est fieri, id quoq; significare quatenus nõ est id quod est. Quod illi quidem cùm non diuisissent, aberrarunt. & propter hanc ignorationem, tantùm præterea ignorauerunt, vt nihil ex alijs existimarent necesse, nec fieri, sed omnem tollerent generationem. Nos autẽ ipsi quoq; dicimus LXXV
nihil quidem absolutè fieri ex eo quod non est; & fieri tamen ex eo quod non est. vtpote per accidens. Ex priuatione enim, quod quidẽ est quod per se non est, nõ inest autem, fit. Hoc autem in admiratione habetur, & sic videtur fieri non posse, vt ex eo quod non est fiat aliqd. Similiter LXXVI
autem neq; ex eo quod est, neq; id quod non est fieri, præterq; per accidens. Ita autẽ hoc etiam fieri, eodem modo. quemadmodum si ex animali fiat animal. et si ex aliquo aĩali aliquod animal. vt si canis fiat ex equo. Fieri enim possit non solum ex aliquo animali canis, sed etiã ex animali; verùm non quatenus est animal. Hoc enim iam adest. Si quod autem faciendũ est animal non per accidens, non erit ex animali. Et LXXVII
si quid quod est, non ex eo quod est. neq; ex eo quod non est. Illud enim, Ex eo quod non est, dictum est à nobis quid significet. nẽpe quòd quatenus non est.

Nihil fit absolute ex eo quod nõ est, sed per accidens. (LXXV)

Generationem quidam Philosophi tollerent. (LXIX)

LXX Antiqui quidem, propterea q; neq; ex eo quod est, neq; ex eo quod non est possit fieri id quod est, tollebant generationem. Ipse autem distinctè soluit dubitationẽ, ostendens necesse esse id qđ fit fieri ex eo quod est, & eo quod non est. hoc est, quod aliqua quidem ratione est, aliqua verò non est. Hoc autem potest dici duobus modis. Vel enim eo quod est per se & per accidens hæc differũt. vel eo quod est potentia & actu. Qui itaq; dicebant neq; ex eo quod est. neq; ex eo quod non est posse fieri, idem quidem dicebant id quod est cum eo quod fit. Iam enim, inquiunt, hoc est. Quòd autem non est, id quod non est omnino. Esse enim dicũt id ex quo. Et sic re vera neq; ex eo quod est, neq; ex eo quod non est potest fieri id quod fit,

Sed

Ex priuatione fieri p accidens.

Sed si quis cùm priuationem quæ est id quod non est in principijs posuerit, ex ea dicat fieri id quod fit, nõ per se sed per accidens: non enim eo ꝙ insit, sed eo ꝙ non insit priuatio, ex ea fit id quod fit: is ex eo quod per se non est, non per se, sed per accidens dicit fieri id quod est. Non quatenus ergo materia est id quod est, ex ea fit id quod est, sed per accidens. quoniam ei accidit vt nõ sit id quod fit, cùm eius quod est quod fit ei adest priuatio. Quare neq; ex eo quod est, quatenus est, neque id quod est quatenus fit cùm fit: sed ex eo quod est per accidens, & ex aliquo quod est quidpiã quod est. Ita ergo neq; ex eo quod est, neq; ex eo quod non est per se fit generatio, sed ex eo quod aliqua quidẽ ratione est, aliqua verò non est. Etenim materia quidem est, sed non id quod fit. Atq; Aristoteles quidem, cùm ad ea quæ sunt apertiora & magis generalia traduxisset orationem, sic soluit dubitationem. Ex eo enim quod est, inquit, fieri, idem valet cum eo quod est, fieri id quod est. & hoc, nempe fieri ex eo quod non est, idem valet cùm eo quod est, fieri id quod non est. Idẽ est enim dicere, ex non musico fieri musicum, & non musicum fieri musicum. Deinde magis generaliter subijcit ea in quibus hæc quoq; comprehenduntur, nempe, Vel id quod est, vel id quod nõ est agere aliqd vel pati. Communius est enim agere aliquid aut pati, q̃ pati solum. & hoc, quodlibet hoc fieri, est communius, q̃ propriè fieri. Nam & album quod fit, & ambulans, & quodcũq; aliud in eo cõtinetur. Hæc ergo dicit illud, Ex eo quod est, vel ex eo quod nõ est, vel id quod est, vel id quod nõ est, vel agere, vel pati. Quæ quidem cùm in exemplo exposuisset, dicit nihil differre ab eo quod est Medicum aliquid agere vel pati, vel à Medico aliquid esse vel fieri. Hęc ergo dicit dici dupliciter, quoniam sunt ex ijs quæ dicũtur multis modis. Et primùm quidem ostendit dici dupliciter in Medico. Deinde sic ad id quod non est & id quod est transfert orationem. Medicus enim dicitur aliqd agere, vel pati, vel quatenus medicus, vel per accidens. Quatenus quidem medicus, agit, cùm curat & medetur. Patitur autem quatenus medicus, cùm medicinæ euaserit imperitus. Per accidẽs autem agit, cùm ædificat, quoniam medico accidit vt sit domus ædificator. Patitur autẽ quatenus medicus, cùm minimè medetur. Per accidens autem agit, cùm ædificat, quoniam medico accidit vt sit domus ædificator. Patitur autem per accidens, cũ ex nigro fit albus. quoniam medico accidit vt sit niger. Et Medicum scilicet propriè agere vel pati dicimus, cùm aliquid agit vel patitur quatenus Medicus. Ita ergo etiam ex eo quod non est aliquid fieri dicitur duobus modis. Vel enim ex eo quod nõ est, quatenus nõ est, vel ex eo quod non est per accidens. quoniam ei ex quo fit, vtpote materiæ id quod non est accidit, nempe priuatio. Nõ enim ex quolibet, sed ex eo quod non est tale, natura autẽ aptum est vt sit tale, fit id quod fit. Clarum est autem ꝙ quemadmodũ in Medico Medicũ tunc propriè dicimus aliquid agere aut pati, cùm aliquid agit vel patitur vt Medicus: Ita etiam in eo quod non est propriè tunc dicimus ex eo quod non est aliquid fieri, cum sumitur quatenus non est. Antiqui ergo qui vno modo id quod non est vt propriè & quatenus non est acceperunt, & id non diuiserunt in id quod per se & quatenus non est, et id quod per accidẽs: abducti sunt ab eo vt fieret aliqd vel ex eo quod est vel ex eo quod non est. & propter ignorationem eius quod per se & eius quod per accidens, alia etiam prætereà ignorauerunt, vt nihil fieri existimarent, siquidem ex eo quod non est, quatenus non est, nihil fit. esse enĩ nportet id ex quo. clarum est autẽ ꝙ neq; ex eo quod est, quatenus est, tam enim est. prætereà autem hoc quoq; ignorauerũt nihil esse ex alijs, sed vnum esse id quod est, siquidem non fit aliquid ex eo quod est. Nos autem absolutè quidem ex eo quod non est, hoc est quatenus non est, aliquid non fieri confitemur. per accidẽs autem dicimus fieri ex eo quod non est. Ex materia enim, quatenus inest ei

E priuatio, quæ per se est id quod non est, fit aliqd. Quin etiam Plato de ea dicit. Ne quis ergo de nobis dixerit, ꝙ id quod non est eius quod est contrarium pronunciantes, id esse audeamus dicere. Nos autẽ aliquod eius contrarium multum valere iubemus, sit ne an nõ, ratione ne præditum, an penitus expers rationis. Quod autem nũc diximus esse quod non est, vel persuadeat aliquis arguẽs nos non rectè dicere, vel quandiu non potuerit, illi quoque dicendum est quemadmodũ nos dicimus. Et quod à Platone quidem definitum est, aliqua quidem ratione est, aliqua verò non est, & per se quidem non est, per accidens verò est, quoniam tale quid accidit. Cæterum id quod non est per diuersitatem differt ab eo quod non est per priuationem, quatenus alterum quidem est formarum inter se, alterum verò inest vnà cum materia. Atq; hanc quidem interpretationem inserit Alexander, quæ diuidit id quod non est, & in id quod nõ est. hoc est in id quod non est propriè: & in id quod per accidens. Iam verò aliam quoq; adijcit. Potest enim, inquit, quispiã audire ex ijs quæ dicuntur, ꝙ etiam id quod nõ est vno modo dicitur, vt propriè & quatenus est id quod nõ est. Sed ex eo fieri, potest dici duobus modis. Vel erit enim per se, vel per accidens. Nos enim ex priuatione, quę per se est id quod non est, fieri dicimus, sed per accidens, Non enim propterea ꝙ ea insit ei quod fit, sed propterea quòd non insit. Ex quibus autem per se fit aliquid, ea insunt ei quod fit. Quãuis autem per se scilicet dicatur nõ esse priuatio, habet tamen cuiusmodicunq; substantiam. Si nulla enim esset ratione penitus, ex ipsa non fieret aliqd per accidens. Quocirca illud etiam, NOS autem dicimus nihil quidem absolutè fieri ex eo quod nõ est, duobus modis audiendum est. Vel enim nihil fieri ex eo quod non est absolutè, vel nihil propriè et absolutè fieri ex eo quod nõ est. Propriè enim & absolutè fit ex aliquo, quod fit ex eo quod remanet. Ita autem existimabant illi debere fieri quod fit ex eo quod non est, & inest ei quod fit. hoc autem nequit fieri. G Quòd autem Plato ante Aristotelem sciuerit duplex significatum eius quod non est, declarãt quæ fuerunt ostensa in Sophista. quibus subiunxit. Alterius autem naturam quæ est, & minutatim dissecta est per omnia quæ sunt inter se inuicem, id quod est oppositum vniuscuiusq; quæ est particulæ, ausi sumus dicere idipsum esse reuera quod non est. & omnino mihi videntur dixisse verissima. Ne quis ergo de nobis dixerit, quòd id quod non est eius quod est contrarium pronunciãtes, id esse audeamus dicere. Nos autem aliquod eius contrarium multum valere iubemus, sit ne an non, ratione ne præditum, an omnino expers rationis. Quod autem nũc diximus esse quod non est, vel persuadeat aliquis arguẽs nos non rectè dicere, vel quandiu non potuerit, illi quoque dicendum est quod nos dicimus. Hæc quidem Plato. Aristoteles autem subiungit. Similiter autem neq; ex eo quod est, neq; id quod est quatenus est, fieri potest. Iam enim erit priusq; fiat id quod est. At ex eo quidem H certè quod est per accidens nihil vetat fieri etiam aliquid quod est. Quemadmodum enim qui ex animali dicit fieri animal, non hoc dicit fieri quatenus est animal. neque enim animal, quatenus est animal, si mutet, mutari possit in animal. neq; animal quod fit, si fiat, quatenus aĩal, fiat ex animali, sed ex semine. Sin autẽ quatenus aliquod animal ex animali, cui animal esse cõtigit, mutato fit aliquid, cui etiam ipsi adest esse animal, hoc est per accidẽs fieri animal ex animali. Non enim quatenus aĩal, quod mutatur in animal, ea ratione mutatur animal, sed quatenus aliquod animal in aliquod aliud animal immutatur. vt, verbi gratia, si canis ex equo, vel potius vespę ex equo, vel apes ex tauro,

Sunt enim equi vesparum ortus, & apũ quoq; tauri, dici possit animal fieri ex animali. verùm non quatenus animal, sed per accidens. Ex aliquo enim alio animali, fit aliquod aliud animal, quod fit eo non mutato. Vtrisque autem

Nõ esse per diuersitatem differt ab eo quod nõ est per priuationem.

Non esse dicitur in esse ꝓpriè, & non esse per accidens.

Esse dicitur duobus modis vidit Plato ante Aristotelem.

autem, nempe & ei quod mutatur & ei quod fit, inest esse animalia. Quare per accidens animal ex animali, non enim de causa efficiente, sed de materiali agit in qua fieri non potest, vt equi materia sit equus. Cùm autem fit animal ex semine, non fit vtique per accidens ex animali, sed tantùm ex non animali. Ita ergo etsi quid quod est, non fiat per accidens, sed per se, fiat ex eo quod non est. Sic autem etiam scribitur, QVEMADMODVM si canis ex cane, vel equus} Etsi enim ex aliquo animali fiat aliquod animal, quemadmodum si canis ex cane, vel equus ex equo, nõ fit quatenus canis, nec quatenus equus, sed quatenus aliquis canis, vel aliquis equus. Si enim quatenus aliquod animal, faciendum erat, & non per accidẽs, non factum esset ex animali, sed ex non animali, vtpote ex semine. & quatenus corpus, nõ ex corpore, sed ex incorporeo: ita autem si quid quod est, fiat non per accidens, sed per se, nõ fiat ex eo quod est. sed neque fiat ex eo quod non est, quatenus non est. hoc enim iam ostensum est. Si ergo id quod est, quatenus est, neque fit ex eo quod est, neque ex eo quod non est: id quod est, quatenus est, non fit omnino. neque generationes eorum in quę cadit generatio, quatenus sunt, sed quatenus ignis & aer. Num autẽ sic quoque dicebant veteres, nihil eorum quæ sunt, quatenus sunt, nec fieri, nec perire. Quæ enim sunt, sunt quæ iam sunt. quemadmodum homo, album. nihil autem eorum quæ sunt fit, nec perit, sed indiuidua.

LXXVIII Præterea autẽ etiam vniuersum esse vel non esse nõ tollimus. Vnus est quidẽ certè hic modus.

LXXI Quoniam ostensum est id quod fit neque ex eo quod est absolutè, neque ex eo quod non est fieri, sed ex eo quod simul est & non est, erat omnino aduertendum, quomodo idem esse & non esse dicentes, ex quo id quod fit fieri dicimus, contradictionis pronuntiatum non tollimus. vel quomodo dicẽtes id quod fit fieri ex aliquo, nõ cogimur dicere hoc fieri vel ex eo quod est, vel ex eo quod nõ est. Dicit ergo, NON tollimus} Non enim ex eo quod est esse vel non esse dicimus, sed ex eo quod per se quidem est, per accidẽs verò non est, generationẽ esse dicimus. Eiusmodi enim est materia. Fieri autẽ potest, vt dicat illud, VNIVERSVM esse vel non esse nõ tollimus} significãs, nec nos quidem diuisionẽ reprobamus, quæ dicit quidquid fit fieri vel ex eo quod est, vel ex eo quod nõ est. Scimus.n. in quolibet verum esse vel esse, vel non esse. Sed hoc etiã conseruantes, ortum simul seruamus & interitum, per id quod est per se, & id quod est per accidens, diuidentes id quod est, & id quod non est. Et sic vno quidem modo soluetur dubitatio. Alterum autem deinceps subiungit.

Alius autẽ, quòd ea contingit dicere per potentiam & actum, Hoc autem alibi definitum est exactius.

LXXII Cùm paulo antea dixisset illud, Ex eo quod est, vel ex eo quod non est fieri, vel Medicum aliquid facere vel pati, duobus modis dici, vel per se vel per accidens: & per hoc conclusisset, vnus quidem est hic modus solutionis, subiungit deinceps alium. Is autem est, quod contingit dicere id quod est potentia & actu. & similiter etiam id quod non est. Cùm ergo dixerimus, Id quod fit, fit ex eo quod est, dicimus id quod actu est fieri ex eo quod est potẽtia. nõ enim ex eo quod est actu. Id enim iam est. Rursus autem cùm etiam dixerimus, Ex eo quod non est, sic dicimus tanquam ex eo quod non est actu, quod potestate esse minimè prohibet. Ex eo enim quòd potestate non est, tanquam ex elemẽto, nihil fiat. Natura enim aptum esse oportet vt fiat id ex quo fit id quod fit. Ex eo autẽ quod potentia quidem est, actu verò non est, fiunt ea quę fiũt. Antiquorum ergo sic soluitur dubitatio. quæ neque ex eo quod est neque ex eo quod non est cogit aliquid fieri. Fit enim ex eo quidem quod est potentia, actu verò nõ est, Materia enim potentia quidem est id quod fit, actu verò

Materia est potentia id quod fit.

A nõ est. Et ex materia quidem sumpta est hæc distinctio. ea enim est quæ potentia quidem est, actu verò nõ est id quod fit. Materiæ autem talis naturæ causa est priuatio. Cùm sit autem absentia in eo quod est aptũ natura: propterea quidẽ quod sit absentia, facit vt nõ sit actu: propterea autem quod in eo quod natura aptum est, prębet vt sit potentia. De eo autem quod est actu & potentia exactius definitum est in nono eorum librorum qui inscribuntur Metaphysica.

Priuatio est causa quod materia sit potestate.

Quare, sicut dicebamus, soluũtur dubitationes, per quas coacti soluunt nonnulla eorũ quę dicta sunt. Propterea enim priores tantùm declinarunt à via, quæ ducit ad generationẽ & interitum, &, vt summatim dicam, mutationem.

Alexander quidem hanc dictiunculam, vt puto reliquit inexplicatam. LXXIII Magnus autem Syrianus dicit eos propter dubitationem tollere nonnulla eorũ quæ dicta sunt, quoniam tollentes generationẽ, vnà per ipsam & materiam tollunt & priuationẽ: quę quidem sunt nonnulla ex principijs quæ dicta sunt. Etenim propter dubitationem tollentes generationem, dicunt ea quę sunt prius esse, vel id quod est, vnũ esse. et ideo neque esse materiam nec priuationem ex quibus fiant quæ fiunt. Quòd autem hæc dicat nonnulla eorum quæ dicta sunt, declarant ea etiã quę deinceps subiunguntur. fortasse autem potest etiam accipi illud, NONNVLLA quæ dicta sunt} nõ de principijs. etenim formam tollunt qui sic dicunt id quod mutatur. Quare non nonnulla ex principijs, sed ex ijs quæ de natura dicta sunt, quorum est generatio & interitus. ea enim proximè videbantur tollere, impediti à dubitatione, quę dicit ex eo quod est vel ex eo quod non est fieri id quod fit, & ostendit neutrum fieri posse. Sed excogitata priuatio, & id quod per se est, & quod per accidens, & potentia & actu, dissoluerunt hanc dubitationẽ, & dederunt locum generationi & interitui, quæ quidem illi tollebant. Hæc C autem significant ea etiam quæ consequuntur.

Ipsa enim visa natura omnem eorum soluerit amentiam.

Visam, inquit, priuationem habere solutiõem totius dubitationis quæ est in oratione. LXXIIII Eo enim quod est per accidens, & non est, propter priuationem: per accidens enim est priuatio, quoniam accidit ei quod est: per accidens autem rursus nõ est materia, quoniam ei accidit priuatio quæ per se est id quod non est: potentia aũt est propter priuationem: his duobus dissoluit dubitationẽ. Sic quidem exposuit Alexander. Num autem ipsa, inquit, visa natura, nõ solum est priuationis, sed etiam materię. Hoc enim ipse etiam progrediens aduertit Alexander. Quinetiam illa de qua proximè dicebat, nẽpe & ea quæ est eius quod per se est, & eius quod per accidens, & eius quod potentia & actu.

LXXIX Tetigerunt itaque ipsam etiam quidam alij, D sed non satis. Primùm enim absolutè fatentur aliquid fieri ex eo quod non est, qua quidem ratione rectè dicere Parmenidem.

LXXV Siue est natura priuationis & materiæ, quæ visa dissoluisset omnem dubitationem, siue est eius quod est per se & per accidens, & eius quod est potentia & actu, siue vtraque simul: per alterã enim est altera: alij quidem hanc, inquit, naturam ne omnino quidem attigerunt, quicũque id quod est vnum faciũt, vel quicunque dicunt actu prius esse, &, vt semel dicam, quicunque tollunt generationem. Nonnulli autem eam quidem attigerunt, sed non satis, Videtur autem hæc dicere, ea torquens aduersus Platonem. Ipse enim dicere eos in Timæo materiam nihil esse eorum quæ actu sunt, cũ dicit. "Formis subiectum non fuerit rectè paratum, pręterquam quod est expers omnium illarũ formarũ quas est suscepturũ: videtur quodãmodo

attigisse

attigisse & materiam & priuationem. Quod enim natura aptum est, quod suscipiat, vel non, non habet autem, iure dicatur esse priuatū. Et id quod est potestate et actu, & quod per se & per accidēs, videtur Plato primus definisse: & illud, quod aliqua quidem ratione est, aliqua verò non est, vt prius dictum est. Etenim Plato etiā in alijs distinxit ea quę multis modis dicuntur. quemadmodum Eudemus quoq; testatur in Physicis, dicens. Plato enim cum id quod est duplex introduxisset, multas soluit dubitationes. Propter hæc ergo Plato talē tetigerit naturam, sed eam non satis videtur attigisse, duobus modis. Quorum alter est quod videtur admittere Parmenidem qui dicit vnum esse id quod est. Ea enim ratione ex eo quod absolutè non est, & quatenus nō est, facit generationem. Fieri enim non potest, vt si vnum sit id quod est, sit aliud quod quidem sit per se, per accidens verò non sit. & potentia quidem sit, actu verò non sit, ex quo erunt ea quæ fiūt. Quidquid enim illud non est absolutè, nō est. Quod enim est præter id quod est, non est. Quod autem nō est, nihil est. Solum autem illud est. Quare cū laudant Parmenidem, vt qui vnū dixerit esse id quod est, ex eo quod absolutè non est videtur ipse facere generationem. Et dictionem quidem ferè omnes sic explicarunt interpretes, perinde ac si Plato admittat Parmenidem, qui dicit esse vnum id quod est. Hoc autem miror. Ipse enim in Sophista multis argumentis insistit aduersus ea quæ dicit Parmenides asserens vnum esse id quod est. Et argumenta quidem prius adscripta sunt in ijs quæ dicta sunt aduersus Parmenidem, eorum verò conclusio, vt in memoriam reuocentur, nunc quoq; exponatur, quæ sic habet. Et alia itaq; innumerabilia infinitas dubitationes videbuntur vnūquodq; cepisse ei, qui id quod est, siue duo aliqua, siue vnum solum esse dicit. Sed neq; Aristoteles dicit eos absolutè confiteri q fiat generatio ex eo qd' non est, eo q fateantur rectè dicere Parmenidem. Nū ergo illum ideo magis reprehendit, q admittat minorem Parmenidis propositionem quæ dicit, id quod est præter id quod est, non est: & ea ratione esse concedit id quod non est: Quod enim aliud est à pulchro, pręter id quod est pulchrum, non pulchrum esse dicit, & quod est aliud à magno præter id quod est magnum, dicit non esse magnū. Et cum alia huiusmodi adiecisset, subiungit. Ergo, vt videtur, alterius particulæ naturæ & eius quod est inter se inuicem oppositorum oppositio, cùm sit nihilo secius, si fas est dicere, eius ipsius quod est, non illi contrarium significans, sed tantum solum & ab illo alterum. Apertissimè. Quānam ergo eā appellabimus: videlicet id quod non est, quod per Sophisticem quærebamus. Hoc ipsum est. Clarum est autē q Parmenides quidem dū quod absolutè non est respicit. id quod non est sustulit, dicens. Nunq; enim nihil esse non fuerit non aliquid quod est.

Hanc ne viam quærat mentem sed tu procul arce.

Plato quidem respiciens ad id quod non est per diuersitatem, assentiebatur minori propositioni, insistebat autem aduersus maiorem, quæ dicit id quod non est nihil esse. Sed si hoc ita habet, non rectè nunc Platonē reprehenderet Aristoteles, vt qui ex eo quod oīno non est dicat generationem, quandoquidem fatetur rectè dicere Parmenidem. Neq; enim Plato id quod omnino nō est esse concedit, neq; multo magis Parmenides. Num autē etiam vim afferimus, dicentes Platonem admittere Parmenidem, dicentem id quod non est. Et si enim assentiatur minori propositioni quæ dicit, quod est præter id quod est, non est, non tamen id facit tanquam Parmenides ponat id quod non est. Ille enim subijcit, id quod non est nihil est. & omnino in Sophista tanq; contra Parmenidem dicens, qui indistinctè tollit quod nō est, ipse introducit id quod non est. Ne ergo expositores videantur fores, vt aiunt, transgredi in exponendo, dicamus fortasse, q aduersus ea q in Dialogo, Parmenide, à Platone dicta sunt, hæc contorsit Aristoteles. vbi vnum id quod est ponen-

Esse potestate & actu, per se & per accidēs primū definiit Plato.

Id quod est duplex introduxit Plato.

Reprehenditur Plato q admittat esse id quod non est.

E tem Parmenidem & demonstrantem Plato visus est admirari. Clarum est autē eum multa esse illud vnū quod est ostendere, ipsum considerantem in alio & alio ordine. Hæc ego scripsi, cùm à dubitatione huc & illuc circunferrer. Siquis autem magis appositè & accōmodatè responderit, quomodo ex eo quod non est dicit Plato generationem, quoniā fatetur rectè dicere Parmenidem, is eo noīe mihi amicus, non aūt inimicus, victoriā obtinet.

Deinde videtur eis, siquidem est vna numero, etiam potentia solum esse. hoc autem differt plurimum.

LXXVI Postquam dixit vnum modum, quo qui dictam naturam attigerunt, non satis attigerint, subiungit alterum. Dicit autem nunc Alexander euasisse planum ex ijs quę nunc dicta sunt, eum, illud, Tetigerunt quidem eā etiam alij} de materia dixisse, nō de priuatione. De materia. n. dicit illud, VIDETVR q si qdem est vna numero, ēt potentia} F Priuatio enim non est vna numero, Aut, inqt, quod prius quidem dictum est, Tetigerunt itaq; ipsam quidam etiam alij, de priuatione dictum est: quod autem nunc dicit, de materia. vt in propria natura priuationem habere existimēt. Quocirca etiam quemadmodū vnum numero est vtrunq; simul coniunctum, ita etiam ratione & potentia eis vnum esse videbantur, & non ratione distincta. quemadmodum nos materiam & priuationem alia esse ratione dicimus. Dicendum est ad Alexandrū, melius esse & prius & nunc quoq; audire de subiecta natura, ex qua est generatio, quæ est materia vnà cum priuatione. Quòd enim dicat de eadē & priora, & quę nunc sunt, ostendit continuatio eorum quæ dicuntur. Quanq; nec numero quidem vnum, ratione verò duo per se fuerit materia, nisi sit simul cum priuatione. Si autem aduersus Platonem hæc torquens dicit Aristoteles, eo q verbis non distinguat materiam & priuationem, propterea hæc dicit q Plato duo tradat elementa, materiam & formam, G cùm his duabus præposuisset abstractam & exemplarem simul & efficientem causam. Hęc enim sic dicit in Timæo. Hæc autem cùm ita habeant, fatendum est vnam esse formam, quæ eodē modo se habet, ingenitam & ab interitu alienam, quæ neq; ipsa aliam aliunde suscipit, neq; ipsa vsquam ad aliam vadit. Ea autē est & inaspectabilis, & omnino insensilis. quam vt cōsideraret sortita est intelligentia. Quæ est autem eiusdem nominis, et illi similis, secunda, sensilis, quæ circunfertur, quæ & semper fit in aliquo loco, et rursus illinc interit, pōt opinione cum sensu comprehendi. Tertium autem genus est loci, semper interitum non admittens, sedem autem præbens omnibus quæ giguenda sunt, quæ ipsa quidem cū vacuitate sensus est contrectabilis, & vix adulterina ratiocinatione credibilis. Cæterum q priuationem quidem in materia Plato quoq; nouerit, idem est autem dicere, absentiam formarum quæ vt in ea fiant natura aptę sunt, ostendit, cùm & omnium susceptricem dicat materiam, quod H quidem ei conuenit quod natura aptum est, vt omnia suscipiat, & expertem illarum omnium formarū quas est susceptura: quod quidem formarū absentiam significat. Neq; tamen voluit in elementis ponere priuationem, & id quod per eam non est, quoniā absentia solum est eius quod natura aptum est, nihil secum aliud introducens. Contentus autem fuit ipse sola forma, quæ sua ipsius pręsentia & absentia tradere potest ortum et interitū. quod quidem ipse quoq; progrediens fatetur Aristoteles. Sufficit enim alterum ex contrarijs, vt sua pręsentia & absentia faciat mutationem. Quanquam id quidem quod non est per diuersitatem, statim introducit qd quod est. Motus enim qui nō est id quod idem, non est quidem idem, est autem aliquid. Eiusmodi autem id quod non est in Sophista cum formis connumerauit, dicens. Ita autē etiam quod non est, eadem ratione & fuit et est quod non est in numero multorū quę sunt forma vna. Non solùm autem

Priuationem Plato non ponit inter principia.

propter

propter ea quæ dicta sunt non connumerauit priuationem cū elementis, sed ēt q oporteat elementa quidē inesse in eo quod fit ex elementis: priuatio autē non p̄sentia sed sui absentia facit generationē. Quinetiā q elementa per se oporteat esse causas: priuatio verò est causa per accidens. Contrà aūt iure corrigi posset, qui dum quærit elemētaria principia rerum naturalium, in ipsis collocet priuationem, quā ipse quoq; fatet non eo q sit esse causam, sed eo q nō insit, & non per se, sed per accidens. nisi fortè Plato quidē quæ sunt per se causas quærens, & quæ sunt propriè causæ & elemētares, & quæ insunt, meritò non cū eis locauit priuationem. Aristoteles aūt quærens causas mutationis, vnà ēt iure locauit priuationē, vt quæ sit aliqd aliud à materia, & ab ea ratione differat. etenim nihil quidem vetat quominus dicatur causa per accidēs. Elementum autem per accidens ne fingi quidem facile potest. Siquidem oportet inesse elementum quod compleat etiam ipsum quod fit ex elementis.

Causa potest esse per accidens.

Elementum non pōt esse per accidēs.

Nos.n.materiam & priuationē aliud esse dicimus. & ex ijs alterā quidem non esse id quod est per accidēs, nēpe materiā, alteram vero per se, s.priuationē, & alteram quidē propè & quodāmodo substātiam, nempe materiā. priuationem verò nequaq̄.

LXXX Qui aūt id quod nō est, id quod est magnū & quod paruum similiter, vel vtrunq; simul coniunctū. vel quod est seorsum alterutrū. Quare oīno alius est hic triadis modus, & ille. Hucusq;.n.dicēdo processerūt q aliquam naturā subijci oporteat, hanc tñ vnam faciant. etenim siqs facit dyadem, dicens eam magnum & paruum, idem facit nihilo secius. Alteram enim contempsit priuationem.

LXXVII Differentiā suæ opinionis à Platonis opinione de materia exponens, Nos qdem, inquit, materiā & priuationem alia esse rōne dicimus. Et ex ijs materiā quidem per accidens non esse id quod est, qm̄ ei accidit priuatio: priuationē verò per se non esse id q̄d est. & rursus materiam quidē propè esse & quodāmodo substantiam, priuationem verò nullo modo substantiā. Id aūt eo fit, qm̄ si propriè quidem & primò est substantia: ea est quæ est cōposita: sunt tā vtriq; eius ēt partes. Quare materia quidem, qm̄ est pars substantiæ quę inest, fuerit p̄pè substātia per seipsam, qm̄ compleat eam quæ est propriè substātiam. Priuatio aūt quæ est solū absentia, est procul à substātia. Præterea autē si primò quidem & propriè substantia est ea quæ est cōposita: secundò aūt forma: eius autem susceptrix est materia, ea propè fuerit substantia. Priuatio autem, quæ est formæ absentia, ea rōne fuerit procul à substantia. Præterea substātia in subiecto ab eo dicit̄. Subiectum autem quodāmodo est ēt materia, etiamsi accipiatur vt pars vtriusq; simul cōiuncti. quod qdem non inest ei quod est p̄priè coniunctū. Materia ergo est propè substantiam. Pręterea aūt si substantiæ definitio est quæ dicit substantiā esse id quod vnū & idem numero pōt suscipere contraria, materiæ quoq; inest vel etiā magis propè substantia, q per se illud numero vnū habet, quinetiam hoc, nihil esse ei contrarium, quod tanq̄ substantiæ proprium est attributum, qm̄ ideo attributū est q subiecta sit substātia, & materiæ cōuenit, vt quæ ipsa quoq; subiecta sit. Et materia quidē videlicet fit id q̄d non est per accidens, q sit particeps priuationis. Priuatio verò per accidens id quod est, q fit in materia. Et hæc quidē est sententia Aristotelis de materia & priuatione. Plato aūt id quod nondū est quod fit, hoc est, id ex quo est generatio, nō dicit materiam & priuationē, sed magnum & paruum, siue vtrūq; simul coniunctū, siue alterutrum, seorsum de ipso prędicans. Quocunq; autē res se habeat, ma-

Materia est quodāmodo substantia.

Priuatio est solum absentia.

Magnum & paruum materiā vocat Plato.

A gnum quidem non est materia ex eius sola, paruum aūt priuatio, vel contrà: sed vtrunq; simul materia. Quare omnino alius modus triadis elementorū Aristotelis, qui dicit contraria formā & priuationem, & eõe vtrisq; subiectum materiā: & triadis Platonicæ, qui vnū quidem dicit formā, duo aūt subiectum, nēpe magnum et paruum. Quare q subijciat̄ quidem aliqua natura ex qua est generatio, nobiscū plures consentiūt, et si in ea alij quidē vno, alij verò duobus nominibus quę de vno & eodem tñ dicuntur, vtant̄: A nobis aūt dissentiunt, q priuationem à subiecto rōne non distinguunt. Et si,n. duobus qs nominibus in subiecto vtat̄, sicut is qui magnū dicit & paruū, eis tñ tanq̄ in vno vtitur, nēpe materia, prætermissa priuationis natura. Quare ipse quoq; idem facit quod illi qui vnū dicunt, & similiter prætermittit priuationē. Quod aūt, inquit Alexander, illud, Tetigerunt itaq; ipsam quidem nonnulli alij } dixerit de materia, vel hinc clarū est. Si eos.n.dicit prætermisisse priuationē, eam minimè attigerūt.

B Deinde pulchrè statuit fieri quidē potuisse, vt hęc dicerēt, etiāsi priuationē non planè prętermisissent, sed si vt ipsam, quæ esset aliqua ex se natura, nō distinxissent.

Qm̄ aūt Aristoteles multis in locis meminit Platonis, vt qui materiā dicat magnū & paruum, sciendū est Porphyriū referre Dercyllidē in vndecimo philosophię Platonis, vbi verba facit de materia, Hermodori familiaris Platonis verba adscribere, ex eius ope q̄d scripsit de Platone. ex qbus ostēdit Platonē ponentē materiā in infinito & in interminato, ex eis illā significasse eorū esse quæ magis & minus suscipiūt: quorū est magnū & paruum. Cū.n.dixisset eū dicere ex ijs q̄ sunt alia qdem esse per se vt hoīem & equū. alia verò ad alia referri: & ex ijs alia qdem tanq̄ ad contraria, vt bonū ad malū, alia verò tanq̄ ad aliqd, & ex ijs alia qdem tanq̄ definita, alia verò tanq̄ indefinita, subiūgit, Et ea qdem quæ dicunt̄ vt magnum ad paruum, oīa habere id q̄d est magis & id quod minus. Maius.n. esse & minus ferītur in infinitū. Similiter aūt

Materiā ponit Plato in infinito & terminato.

C & latius & angustius & p̄ssodius & leuius, et oīa quę sic dicunt̄, in infinitū. Quę aūt dicunt̄ vt ęquale & manēs & concinnum, non habere id q̄d est magis et minus, habere autē quæ sunt eorū contraria. Inæquali.n. est magis inæquale, & q̄d mouet̄, eo, quod mouet̄, & incōcinno inconcinnū. Quare ex ambab⁹ his cōiugationibus oīa p̄ter vnū elemētū suscipe id q̄d est magis & minus, ordinis egestatem, infinitatē, et informitatē, et nō esse id q̄d est, id q̄d tale est, dici, p̄p eius q̄d est negationē. Ad id aūt, neq; principii neq; sub̄am p̄tinere, sed cōfusè ferri & citra vllū iudiciū. Ostēdit.n. q quēadmodū p̄priè causa & excellēti modo est id q̄d efficit, ita ēt principiū. Materia autē non est principium. Quocirca ēt à Platonicis dicebat̄ vnum esse principium. Sed hoc quidē q materia ex Platonis sententia minimè sit principiū, paulo post nobis visui futurū est. Quo autē magnum & paruū & q̄d non est materiā diceret eē Plato, existimo ex his planum factū esse.

Materiā nō esse principium.

Vnum esse principium.

D Quæ enim sustinet, vnà cū forma, eorū quæ fiunt causa est, tanq̄ mater. Altera aūt pars repugnantiæ, siqs ad maleficā eius improbitatem fixam mentis aciē intenderit, sæpe ab eo ne esse quidem omnino visione apprehendetur.

LXXVIII Cū reprehendisset quod nō distinguant materiā à priuatione, dixit iā quidē multas differētias materiæ & priuationis, & ex rebus argumentās, & ex dicēdi consuetudine: nunc aūt earum ēt aliā adiungit differentiā, dicens materiā quidē cum forma sustinētem eorū quæ fiunt esse causam, tanq̄ matrē. Ei.n. q̄d fit præbet materiā tanq̄ mater, & est receptaculū formæ quæ in ea fit à patre vniuersorum. Vnde ēt Plato eam qñq; matrem, quandoq; locum appellat. Cū matre autem eā habere dixeris proportionē & cōuenientiā, qm̄ materia formas distēdit & diuidit, sicut matres semina & foetus, q̄ ipsa qdem alūt & augēt in maiorē magnitudinē. Quocirca Plato quoq; eam

Materia est receptaculū formæ.

Materiā vocat Plato matrē & locū.

Materia est nutrix.

vocat nutricem. Et talis qdem est materia, quę vt sit aliquid, causa est. Priuatio aũt, quã vocauit alterã partẽ repugnantiæ, siqs respiciat q̃ sit malefica, & q̃ exitialis, siquidẽ est formæ absentia, per quã vnicuiq; & esse & bonum est, ne videbit quidem esse oĩno aliquid ex ĩs quæ sunt. Quid.n.aliud fuerit absentia, q̃ eius quod est, & essentiæ interitus? Quare neq; remanet ipsa in cõposito remanente materia. Si.n.adsit forma, quõ eius absentia remanserit? Dicit aũt Alexander ipsam ẽt esse malorum causam. Etsi.n. videaẽ materia esse malorũ causa, ipsa tñ id est pp priuationem, vt quæ pulchrũ æternorum ordinem nõ possit suscipere. Porrò aũt etsi malũ esse dicatur priuatio, materia cũ priuatione non sic malũ est, vt quod malã habeat substantiã, neq; vt qui dicũt esse ingenitum principiũ, mali naturã bono aduersantẽ. Materia enim & priuatio, quæcũq; ea sit, ea diuinitus pducta est, & ex bono constitit, & magnũ ambo vsum præbẽt opificio. et bona sunt quæ vltimã partem in bonis sortita sunt. Vltima aũt bona sunt, non ea quæ mala sunt, sed quæ à Philosophis vocanẽ necessaria, quæ præcipuè quidẽ non sunt expetenda, sed ,ppter aliquod bonũ constiterunt, quod absq; illis fieri nõ posset, quemadmodũ scalpellum quo vena inciditur, & vstio qua vtunẽ Medici. Quæ.n.sunt hmõi, neq; sunt bona præcipua, nemo.n.ea ,ppter se expetierit, neq; mala, vt quæ pp sanitatem assumantur quę bonum est, & eiusmodi bonis talẽ vsum præbent, vt ne sine ĩs qdem possint cõsistere. Ita ẽt materia & priuatio, nõ vt mala, sed vt necessaria, ,pducta sunt ab opifice, conferẽtia ad vniuersi perfectionem. Eorum.n.quæ gignuntur & intereunt substãtiæ proximè cõfert materia & priuatio: illa qdem subiecta mutatiõi, ipsa verò causa ipsius mutationis. Quæ aũt gignũtur & intereunt, cũ sint pars vniuersi quod est sub luna, siquidẽ non cõstitissent, mundus fuisset imperfectus. Si ea.n.non facta essent, vt ipse etiã dicit Plato, cœlum fuisset impfectum, vt quod prima sola haberet & media. Essent.n.vltima, & minimè genitalia, & reuera materia, ea quæ sunt diuinissima eorum quę sunt in mundo, cũ eo q̃ tanta pars vniuersi, quę in eo quod ad tota qdem & integra attinet, est æterna, in partibus autẽ constans quãto tẽpore ab illis fieri potest, ad ea quæ sunt minimè transeat. quod quidẽ minimè dignũ est diuina bonitate, quæ non solũ prima bona & media, sed ẽt vltima, & quęcunq; ad bona tẽdunt, debet producere. Sed hęc quidẽ propter eos qui impias suas opiniones antiqs ascribunt, à nobis dicta sunt. Quòd autem etiamsi videatur aliquibus non esse priuatio, propterea quod sit absentia, est tamen, & habet substantiam, & materiæ ratione definitur, deinceps ostendit.

Materia nõ est malã, vt quod malam habeat substantiã.

Vltima bona quęnam sint.

LXXXI Cùm.n.sit aliqd diuinũ & bonũ & expetendum, hoc quidẽ dicimus ei esse contrariũ, illud aũt cui est insitũ, vt ex sua ipsius natura id expetat & desideret. Illis autẽ euenit vt sui interitus contrariũ expetãt. Quanq̃ neq; fieri põt vt ipsa forma seipsam expetat, ,ppterea quod nõ sit indiga, neq; contrariũ. Se.n.inuicẽ interimũt contraria. Sed id est materia, vt sit fœmina masculũ, & turpe pulchrum. Verũ nec per se turpe, sed per accidens, neq; fœmina, sed per accidens.

LXXXIX Postquam tradidit differentiã materię & priuationis, eam ẽt tradit per relationem vtriusq; ad formã. Diuina enim & bona & expetenda est forma. eãq; ex sua natura expetit materia. Aliquantũ autem est cõtraria priuatio, & nõ expeteret. Et si diuinã quidem & bonã & expetendam primã dicit formã quæ est separabilis, quã & mentem & primã causam vocat, reuera oĩa quæ natura constant eã desiderant, ab ipsa natura, quæ ipsa quoq; & diuina & causa est sic cõstituta, vt vnũquodq; pro viribus illi assimilari desideret. Eorum aũt assimilatio est propria

Primam formam separabilẽ oĩa desiderant.

E perfectio. Perfectio aũt, compositis quidem est status in forma, materiæ aũt, formæ participatio, ad quã vergit, et ad quã suscipiẽdã apta est: vel fortè nõ apta qdem est, vt quæ sit quædã immutatio, & formę conuersio, ab ipsa tñ perficiẽ & seruaẽ, ppea q̃ ad illius susceptionẽ subsidat. Quocirca ẽt dici possit eã appetere. Quod in aĩatis.n.est desideriũ, hoc in inaĩatis, naturalibus aũt, est appetitio. Si ergo materia qdem formã appetit, priuatio aũt est formæ cõtraria, magnã habent vtraq; inter se differentiam. Sed qũo primæ formę cõtraria est priuatio, si illi nihil est contrariũ. Multorum.n. haud bonus est dñatus, inquit Aristoteles. et si oĩa quæ qũocunq; sunt illũ appetũt, priuatio quoq; siqdem est aliqd, illam oĩno appetierit. Sed neq; est illius priuatio, siquidẽ priuatio est absentia eius quod vt insit natura aptũ est, & cõsideraẽ in solis formis quæ mutãtur. Vel dici possit priuatio esse primæ formæ cõtraria, q̃tenus est cõtraria formę q̃ inest pp primę formę appetitionẽ. Vel diuinã & bonã & appetendã vocat F formã, quæ ad ipsam accedit materiã, vt quæ à parte diuina producta sit. Ea.n.ratione primã quoq; formã appetit materia. & ea est quã habet potẽtia, & ad quam apta est natura. Huic aũt formæ contraria quoq; est priuatio. Sed si quidẽ discernit qs, inquit, materiã à priuatione, veluti rõne, & ita ẽt numero, apertè inueniet id q̃d formam quidẽ appetit esse materiã, contrariũ autem priuationẽ. Siqs autem in idẽ redigit materiã & priuationem, ei eueniet vt dicat materiã suum appetere interitũ, appetẽtem formæ præsentiã. Cuius.n.cõtrario, interitus est præsentia contrarĳ. nihil aũt vult suum appetere interitũ. Neq; ergo cõtrariũ appetit contrariũ. quod quidẽ euenisset si materia idẽ esset, quod priuatio. Neq; forma seipsam appetit. Vnunquodq;.n. id appetit quo indiget. nihil autẽ ipsum seipso indiget. Si ergo neq; q̃d habet quis appetit, cũ eo non indigeat, neq; cõtrariũ, q̃m interimit cõtrariũ, quod formã scilicet appetit, neq; est forma, nec priuatio, sed est materia, verùm quę est vtriusq; cõtrariorũ, & appetit G formã vt fœmina masculũ, hoc est, id quod eget & est interminatum id quod est sufficiens & terminatum. Eandem enim habent qui de ea contendunt sententiam, & qui matrem, & qui eam nutricem appellant. Ex necessitudine ergo & affinitate est appetitio, & non tanq̃ cõtrarĳ. quod quidem esset, si esset materia priuatio, vel idẽ esset quod priuatio. Appetit aũt & vt turpe pulchrũ formam materia, & neq; sic contrariũ appetit. non.n.vt turpitudo & per se pulchrũ, id quod pulchrũ est desiderat: ita.n.suĳpsius desideraret interitum: sed vtpote q̃ ei acciderit turpitudo, quę est pulchri priuatio, ad id autem quod pulchrũ est suscipiendũ apta est. Nam si pulchri esset priuatio materia, pulchrũ non appeteret. et si materia idẽ esset quod priuatio, non conseruareẽ dum esset alicuius materię particeps. Sin autẽ dixerit quispiã priuationem semp esse in substantia vnà cũ priuatione, q̃ etsi sit alicuius formæ particeps, aliq̃ alia oĩno priuata est, oportet cõsiderare nullã priuationẽ esse cũ sua ipsius substantia H coniunctã, si natura apta est vt sit cuiusuis formę particeps. oĩno autem siqs dicat vnã cum suæ ipsius substantiæ priuatione esse cõiunctam, ẽt oẽs dicet. Quare quæcunq; ei insit forma, interĳt eius substãtia, siquidẽ & priuatio. Siquis autem dicat, q̃ ẽt dum est formæ particeps, vnà cũ materia illius quoq; formę priuationis substantia cõiuncta est, q̃m materia quod est habet in informi, non seruat significatũ priuationis. Aliud est.n. diuersitas, per quã forma quoq; est expers materiæ: & aliud formæ absentia, quæ nõ põt esse vnà cũ præsentia. Sed q̃ neq; priuatio neq; forma formã appetat, ẽt aliter ostensum est: & q̃ subiectũ q̃d & natura aptũ est vt sit formæ particeps, & ab ea orneẽ, id est quod formã appetit: ex his autem, q̃ etiã priuationẽ aliud esse à materia collectum sit. neq; tñ ideo annumerabiẽ priuatio in principĳs elementaribus. Elementũ.n.est principium quod inest, non id aũt quod facit absentia. Sed qũo est materia p accidẽs fœmina, si

Primæ fo[rmæ] quõ c[ontraria] cõtraria p[ri]uatio.

Priuatio i[n]... petenda fo[r]ma distig[uitur] a materia.

quidem

A quidem est sua ipsius ratione formę indiga, & eam appetit & desiderat, eiusq; & dimēsionis & extēsionis causa est. Nū ppter absentiā est īdiga, & appetit. Si.n.formę semper esset particeps, vt in cœlestib⁹, neq; īdiga esset, neq; appeteret. sed esset q̄dā vna ex ambob⁹ semper coniūcta natura.

LXXXII Interit.n.& fit. Fieri qdem pōt vt sit. fieri aūt pōt vt non sit. Vt id.n.in quo, p se interit: Q̄d.n. in eo interit, est priuatio: Vt aūt potētia, nō p se, sed ab interitu alienā & ingenitā eē necesse est.

LXXX Postq; materiā esse ostendit, & quænā sit, & quonam cognitionis modo possit cōprehendi, & q differat à priuatione, etiāsi videatur non posse ab ea distingui, deinceps ostendit eā per se nō posse interire, etiāsi intereat per accidens, eo q id quod ei accidit, nēpe priuatio, per se intereat. Est aūt hęc quoq; quædā differentia materiæ & priuationis. quatenus materia qdem per accidens, priuatio verò p se interit. Vocat aūt id quod ei accidit, Id in quo, pro eo quod est, id q̄d est in ipsa. Hæc est.n.accidentis natura, esse in aliquo. Et proprie qdem, illud in quo, significat subiectū. Aliud.n.est id in quo est aliquid, & aliud id quod in illo est. Eo aūt abusus est in subiecto. Pro eo aūt q̄d debebat dicere, VT aūt ex sua ipsius natura per se, nō interit, } dixit, VT aūt potētia } qm̄ essentia materię est posse. Per id.n.q̄d est potētia, accepit substantiā. Si aūt hoc ita habet, ēt cū forma actu adest, manet id q̄d est potentia materiæ. neq; id vnq̄ mutatur in id quod actu est. ne intereat materia, quæ per id q̄d est potētia nacta est essentiam. Nō alteratur ergo materia, sed id quod est manēs, formam suscipit. Si aūt ita est, est cōuenientius de eo q̄d constat ex materia & forma, dico aūt compositū, dicere formā esse in materia. Sed si & forma materiæ accidit, & in eā quoq; cadit interitus, cur nō ea de causa dicit posse per accidēs interire materiā, sed qa id quod interit in ea est, nēpe priuatio? Nū primum qdem nō similiter inest materiæ forma & priuatio. Sed illa qdem vt in materia forma, cōpositā facit substātiā cum materia, cū pars eius sit cū illa. & ea rōne differt vt ab eo quod accidit in substantia: id.n.nō facit aliqd cōpositum cū substantia. Quæ in materia aūt est priuatio, est in materia tanq; in subiecto, nō faciens aliquā cū ipsa substantiā, neq; pars effecta substātię. Quamobrē dicitur priuatio accidens materię. forma aūt minimè. & priuationis quidē interitus per accidens; dicitur ēt interitus materiæ. formę aūt interitus nequaq̄. Cū.n.forma interit, tunc maximè apparet materia. Cū priuatio aūt interit, & forma accedit, celatur materia, & ipsa quoq; videtur interire. Nū autem ēt Aristoteles cū esset contēplatus materiā ex eo quod est potētia, & quę est in ipso priuatione, per id qdem, in quo hoc est per priuationē, dicit per ipsum perire materiā: per potentiam aūt esse ab īteritu alienā & ingenitā. Ita aūt puto dictio quoque videbitur magis quadrare, quę dicit, VT id.n.in quo } si tanq; in materia dicatur, qm̄ per priuationē quidē per se interit, per id aūt quod est potentia, est ab interitu aliena & ingenita. Neq;.n.dixit q per accidēs interit materia, sed q vt priuatio quidē per se īterit: Vt aūt quod potentia, neq; fit, nec interit. Interpretes autē dicunt interire per accidens, qm̄ id quod in ipsa est, nēpe priuatio interit, quēadmodum perire amphorā aut corrumpi dicimus, cū quod in ea vinū erat perierit. Atqui quisnā dixerit perijsse amphorā, cùm vinū perierit. Quāuis autē satis prolixa oratione vsus sit Aristoteles, materiā distinguens à priuatione, pōt vt in eo quod est potētia, maximè materiam cōtēplans, verbis illis esse vsus. Sed videamus deinceps, quomodo ostendat materiam per id quod est potentia esse ab interitu alienam & ingenitam.

Siue.n.facta est, oportet aliqd subijci primū illud ex quo, cū insit: Id autem est ipsius natura: Quare erit priusq̄ facta sit: Dico.n.materiā esse primū vniuscuiusq; subiectū, ex quo, cū nō insit per accidens, fit aliquid: Siue quid interit, ad id veniet vltimū. Interibit itaq; priusq̄ interierit.

Materia per accidēs, priuatio per se interit.

Priuatio est accidēs materiæ. Forma non est accidens materiæ.

Materia interit per priuationem, ingenita autē & æterna p potentiam.

B

C

D

LXXXI Cùm quatuor potestate prius sumpsisset pronunciata, per duo qdem ostendit esse materiā ingenitā, per duo autem eā esse ab interitu alienā. Sunt autē duo quidē, q & id q̄d fit, fit ex aliquo primo subiecto, & q id q̄d fit, nondū est hoc q̄d fit. Quinetiā reliqua duo sūt his similia, q̄d quidqd interit in id interit ex quo primo fit. et q qdquid interit, cū interit, nondum interijt. Ad hęc autē, materię quoq; definitionē assumit pronunciatum. Ex qbus primo ostēdit esse ingenitam materiā, hoc modo. Si fit materia: quidqd aūt fit, fit ex subiecto primo q̄d per se inest: Id autem ex quo fit aliqd primò, et q̄d per se inest, est materia. Si ergo fit materia, fit ex materia quæ prius est. Materia ergo est priusq; facta sit. Si autē id pro eo q̄d fieri non pōt ab oībus reputatū est, vt id q̄d fit sit anteq̄ fiat: scilicet id etiā quod præcedit fieri non pōt, nempe vt fiat materia. Hęc autē collecta sunt & ex pręcedētibus pronūciatis, et ex definitione materię. Illud aūt, EX QVO, cū non insit per accidēs, fit aliqd } dictū est vt distinguatur à priuatiōe. Etsi.n.ex ea quoq; dicatur fieri id q̄d fit, id tn̄ non fit ex ipsa per se, sed per accidens. Eo.n.q ipsa absit, dicitur fieri id quod fit. Aut ait Alexāder illud, NON per accidēs } adiectum esse, qm̄ ei quod fit insunt ēt ea quæ subiecto accidunt, quēadmodum statuæ color qui æri accidit. sed non inest per se, sed per accidēs. Quocirca nec est qdem eius materia, nec statuæ ad hoc vt sit, quidq; cōfert. Postq; autē ostendit nō fieri materiā, deinceps ostēdit eā nec interire. Quidqd.n.interit, non eo q in id q̄d non est resoluatur, dicitur interire, sed eo q in id, ex quo primo cū inesset factū est, non per accidēs. Id autē est materia. Si ergo intereat materia: in id resoluetur quod est ipsa. & perierit quæ est materia. est aūt anteq̄ intereat. Quare interibit priusq; intereat. Quare si fit: oportet talē naturā esse subiectā ad eius generationē. Siue ipsa est: erit anteq; fiat. Siue interit: oportet eā interire in id q̄d ipsa est. & perierit anteq; pereat. Esse aūt materiā ab interitu alienā, à Platone & Pythagoricis accepit Aristoteles. Dicit itaque Platonis Timæus. Tertiū autē genus, q̄d est loci, semper interitum nō admittens, sedem autē præbens oībus quæ gignenda sunt. Ipsa autē est cū sensus vacuitate cōtrectabilis: adulterina quadā ratiocinatione vix credibilis. Depēdet autem tota demōstratio Aristotelis ex naturali pronunciato, neq; quidq; fieri ex eo q̄d absolutè non est, neq; interire quidpiā in id quod nō est absolutè. Hoc aūt pronūciatum ipse cōfirmauit in principio, ostendens id q̄d fit fieri ex cōtrario, & interire in cōtrarium, & oportere esse aliquod subiectū cōtrarijs, q̄d aliquo qdē modo est, aliquo verò nō est. ex quo primo, cū per se insit, fiūt ea quę fiūt. Plato autē, vt prius dictū est, alio modo ostendit ea quæ fiunt fieri ex aliquo subiecto. Qm̄.n.id quod gignitur est imago eius q̄d est: oīs autē imago assimilata est exēplari: Quod autē assimilatū est, assimilationis participatiōe ab exēplari ei adsimilatū est: aliud qdem est id q̄d est particeps, aliud verò id cuius est particeps, et participatio per quā assimilatur imago. Q̄d est particeps ergo, id est quo, & ex quo fit imago, q̄d quidē est id quod fit. Dicit ergo Plato in Timæo. In p̄sentia ergo oportet tria genera cogitare. vnū quidem quod fit, alterū verò in quo fit. Tertium autē vnde assimilatū producitur id quod fit. Et si quidē vera sunt q̄ à me prius dicta sunt, id est diuersio, & immutatio ab eo q̄d est, & ad id quod nō est declinatio. quā eius q̄d est apprehendēs participatio, sistit, & quoad eius fieri pōt, facit vt sit eius q̄d est imago. & pro eo quod est nō esse, q̄d quidē habuisset, si ad id q̄d non est p̄fectè prolapsa esset, vt esset aliqd efficit. Sed quō est īgenita & ab interitu aliena materia? vtrū sua ipsius cōitate? an hoc ēt formis cōuenit? nullius.n.formę cōitas ex vniuerso interit. sed & hō semper est, & equus, & albū, & virtus. & est vnaquęq; ex formis, ppea q vniuscuiusq; maneat cōitas.

Materia est ingenita.

Materia nō interit.

Materiā esse ab interitu alienam a Pythagoricis & Platone accepit Aristoteles.

Quæ fiūt, fieri ex aliquo, alio modo ostendit Plato quā Aristoteles.

Materia q̄ nō sit ingenita, & non forma.

E Sed nunqd in suo ipsius īdiuiduo est ingenita materia & ab interitu aliena, vt mea materia, nō quatenus materia, hoc est.n. cōitatis, sed quatenus mea est materia, & talis materia, sit ingenita et ab interitu aliena? Et qūo non fuerit ipsa incassum, si forma mea intereāt? neque.n. erit materia alterius, quatenus est mea materia. Qūo autem nō fuerit materia formis prēstātior & magis substantialis, si indiuiduis formis intereūtibus, indiuidua materia remanet? Num ergo materia nō est per se indiuidua, sed ab indiuiduis formis fit indiuidua, quēadmodum á formis formā suscipit. Indiuidua.n. numero differētia, multiplicantur diuisione & differētijs accidentiū. neq; verò diuisio, nec numerus, neq; accidentia sunt materiæ ꝓpria, sed formarum. Hęc ergo cōis ab eo qđ est īmutatio, vel quodcunq; sit materia, est ingenita, & ab interitu aliena. Talis aūt immutatio, & talis materia, á forma deinceps occupata, & fit indiuidua, & interit, quēadmodū forma indiuidua. Et si enim primū corpus dicat q̄s esse materiam, illud quoq; per cōitatem est ab interitu alienum. Corpus enim aquæ cū qualitatibus mutatur in corpus aeris & illius qualitates. non tñ quatenus corpus. hoc.n. non mutatur: sed quatenus tale corpus in tale. Quia ergo materia quod cōe est solum habet, quatenus materia, ꝓpꝑea ei conuenit ingenitū & ab interitu alienum. Hæc aūt Aristotelis demōstratio, quod materia sit ingenita, & ab interitu aliena, manet firma & illabefacta. Hæc.n. quępiā materia fit ex aliqua, & aeris materia ex aquæ materia. nec est aeris priusq̄ fiat. Illa.n. est aquę. & in aquæ materiā interit materia aeris. nec intereāt materia aeris priusq̄ interierit. non erat.n. aquæ priusquā aqua fieret. sed qm̄ illud aliqua habet materia per formā, propterea ingenitam et ab interitu alienā materiā dixit Aristoteles. Sed si est ingenita & ab interitu aliena materia, aiunt aliqui, qūo non est ipsa aliquod principium, idq; primum, sicut Deus? Si.n. á Deo producta esset. nō esset ingenita. Sed ꝙ Aristoteles quidē dicit ingenitum, nō quod nō dependet á causa, sed quod non factum est ab initio tēporis, declarat, dū in fine huius operis ostendit motū ingenitū & ab interitu alienū, licet quidquid mouetur dixerit moueri ab aliquo. Preterea aūt similiter dixerit ingenitas formarum cōitates. Quare multa prima dicat esse pricipia. Atqui ipse est qui clamat, Multorum haud bonus est dominatus. In sūma autem Aristoteles quidē ponit materiam tanq̄ elementare principiū, quod efficiēti, aut finali causę minimè repugnauerit. siqdem & mundū qui illic est, appetit, vt fœmina masculū, et vt turpe pulchrū. Qui in diuersa autē sunt snīa, qui malū dicunt esse materiam, & bono repugnans, id ponunt principium, eā opponunt tanq̄ principiū efficiens. Ab ea ergo tradunt generationes, & de eius expeditionibus, cōsilijsq;, & triūphis aduersus bonū nugantur. Plato aūt in Timæo, eùm & quę sunt ꝓpriè causę, & quæ sunt causę adiuuantes mūdi substātię traderet, inter causas adiuuantes collocat materiā, & eā dicit ab interitu alienā, sicut & totū mundū. Quòd autē eam non cēset esse dicendā vt primum principium, ostēdit Hermodorus Platonis familiaris in libro de Platone, scribēs quę videnē Platoni & de alijs et de materia, vt scripsit Dercyllides. Ego aūt afferam conclusionē eorum quę dicta sunt. Quare quod est instabile, informe, et infinitū, & nō est, id dicitur per negationē eius quod est. Ad id autē non ꝑtinet nec principiū nec substātia, sed in quadā ferri intēperantia. Significat.n. ꝙ quēadmodum propriè causa & modo excellenti est causa efficiens, ita etiam principium. Materia autem non est principium. Vnde etiā vnum esse principium dicebať á Platonicis.

Materia si non est ingenita, cur nō est primum principium, sicut Deus.

Materiam q malum ponunt, ponūt eā tanq̄ principium efficiens.

Materia causa adiuuans, ex sententia Platonis.

Materia nō est principiū apud Pythagoreos.

LXXXIII De principio autē ꝑ formā vtrū vnum sit an multa, & quot vel quænā sint, munus est primę philosophię accuratē definire: quare differatur in illud tps. De formis aūt naturalib⁹ & in quas cadit interitus, dicemus in ijs q̄ postea mōstrant.

Postq̄ dixit de principio materiali, id necesse esse aliquod primū subiectum, ex quo fiūt singula, quod qdem per se inest, & nō per accidens: & materiā aliud esse à priuatione, esseq; ingenitā, & ab īteritu alienā, debebat deinceps dicere de pncipio quod est per formā. Hoc.n. consequēs erat ei qui tria qdem dixerat principia elementaria, materiā, priuationē, & formā, de duobus aūt iam docuerat. Sed materia quidē hic habet primā suī ipsius substantiā, & est elemētum totius generationis. Forma aūt vna qdem est prima, & vere principalis, quā quidē alibi mentē & bonum & primā causam vocat, quę est in se ipsa efficiēs & finalis, & multa dicit: post vnā.n. mentem oportee consistere multitudinē, propter quę sunt ēt quæ circulari motu ferunť corpora. Altera verò est forma naturalis, & in quā cadit interitus, estq; elementū eorū quę gignunť & intereunt, & causa ꝓpinqua. Atq; id.s. quod per formā est propriè principiū, illud est primū & separabile. á quo ēt quę hic est forma habet quod est. Quocirca de eo qdem quod est ꝓpriè per formā principio, quod & separať, & itelligētia ꝑcipitur, & est imobile, an vnū sit, an plura, an quod est verius, & vnū & multa, & qđ, vel quænā, ꝙ sint.s. & materiæ exptia & percipianť intelligentia, & sint actus essentia vndequaq; ꝑfecti, primæ est philosophiæ munus accuratè differere: idē est autē dicere, operis quod est supnaturalia, quod ipse appellať Metaphysica. De formis aūt naturalibus, & in quas cadit interitus, & quę oīno consideranť in motu et mutatione, quæ qdem sunt principia elemētaria, & ꝓximè formales causæ naturaliū, dicemus, inqt, postea. Hęc est.n. forma, quæ naturalibus inest vt elementū, & cui opponiť priuatio. ex qua, & materia cōstant oia naturalia. & vtrūq; simul cōiunctū in ea diuidiť, in materiā quidem, quæ ēt sustinet ac remanet, in formā autē quę non sustinet nec remanet. De hac aūt forma statim dicit in libro sequenti, eā dupliciter cōsiderans, & ex natura, quam ēt tradet vt causam propinquam, quocirca seruat ēt in illis eius rationem: & pp alias quę illic dicenť causas. Eā quoq; considerat, quatenus est extensa & explicata in materia. & duo rursus in vnum deducit in elemētari forma naturalium, quod qdem ꝓpositū opus maximè reqrit. Fortasse aūt dici pōt eum nūc dixisse de principio per formā, non separabili, verū elementari. Rerum.n. naturaliū accuratè tradere elemēta, non est naturalis, sed primi philosophi. De naturalibus aūt formis, nō vt absolutè formis, sed vt quę fiūt & intereunt, est naturalis Philosophi dicere. Ac de ijs qdem dicet in libris de generatiōe & interitu. Quę quidē postea dicit ostendi, vt qui post hoc opus sint collocati. Melior est autē prior expositio, ꝙ efficientem coeli causam norit Aristoteles. Qm̄ autē nonnulli existimāt efficientē vniuersi causam nō dicere Aristotelē, sed solū finalē, & id Alexādro placere existimāt, mihi videť necessariū vt hic audiāt quę dicunť ab Alexādro oīum Aristotelis interptetū vel maximè germano, quæ sic habēt. H Prima aūt causa, ēt vt efficiens causa fuerit. Dicit.n. in libris qui inscribunť Metaphysica, ꝙ id quod ab eo mouetur, id aūt est qntum corpus, mouēt alia quę sunt in generatione & interitu. Sic ergo est efficiēs. quatenus autem eius desiderio oīa perfectionē propriā assequunť, vt paulo antè dictū est, & vt ipse rursus dixit in libris qui inscribunť Metaphysica, Mouet aūt vt qđ amať, fuerit finis, & causa cuius gratia. Eiusmodi.n. est id qđ est expetendū. Vide aptè & in quonā vt efficientē, & in quonā tanquam finalē causam mentē posuerit, ipsum itroduxisse.

Materia ... habet ... substantiam.

Forma prima & principalis mens est bonū & prima causa.

Forma naturalis, ēt causa propinqua & elementum eorum quę gignūtur & intereunt.

Elementa rerum naturalium accuratè cōsiderare primus Philosophus.

Formas considerat naturalis Philosophus, vt fiant & intereant.

Efficientem coeli causam nosse Aristotelem.

Quòd ergo sint principia, & quænā, & quot numero, sic sit à nobis definitū. Rursus autem dicamus alio sumpto principio.

LXXXIIII Quòd sint.n. rerū naturaliū principia, visus est tanq̄ euidens sumere, obseruās mensurā quę Philosopho naturali cōuenit. Cùm aūt quę sint & quot sint definijsset, & ꝙ sint principia ostendisset, his primum librū conclusit.

SIMPLICII COMMENTARIVS IN SECVNDVM ARISTOTELIS LIBRVM NATVRALIS AVSCVLTATIONIS

Principiorũ diuisio.

Elemẽtaria pricipia primo loco tractanda.

Eorũ quę in primo libro dicũtur breuis enumeratio.

CVm in hoc opere instituisset eorum quę natura constãt principia & causas tradere, qm̃ ex principijs alia quidem sunt elementaria, alia autẽ efficientia, alia finalia, prima aũt nobis occurrunt elementaria, eo q̃ id quod est cognoscendum, ad suarũ ipsius causarum inquisitionem eũ qui cognoscit excitat ex propria natura & cõstitutione, quã quę ei insunt elementa cõstituunt: propterea in primo libro postq̃ recensuit & examinauit Physicorũ opiniones, prima inuenit principia elementaria, ostẽdens ex cõtrarijs esse generationes: ex qbus maximè cõtraria sunt forma & priuatio: & præterea ex eo quod est subiectum cõtrarijs: qnetiam de materia: & eã esse ostendisset, & subiectum cõtrarijs, & inesse in subiecto, & quanã ratione cognitionis ea possit cõprehendi à Philosopho naturali: & eã differre à contrarijs, & præterea esse ingenitã & ab interitu alienã, & quæcũq; de ea dicere conueniebat Physico: Similiter autem & de priuatione: & eam esse ostẽdisset, & esse formę absentiam in eo quod natura aptum est ad eã suscipiendam, & per se qdem non esse, sed esse per accidens, & ipsam non esse vt causam quę inest, sed per accidens, nẽpe eo q̃ abest, eamq; & gigni posse & interire: Hęc ergo oĩa cùm ostendisset, & de principio elementari, per formam esset deinceps dicturus ea quæ naturali Philosopho conueniunt, & ita ad efficientẽ & finalem causam transiturus: qm̃ forma est composito, & vt elementum & vt causa efficiens, si consideret ex natura & ex rõne, meritò de formali & efficienti causa docturus, in principio de natura differit, quam & vt formã & vt efficientẽ causam esse demõstrabit.

Secũdi libri scopus.

Secundo autem qm̃ naturam alij quidem dicebant esse formã, alij verò materiam, magis aũt propriè dicunt qui eã dicunt esse formam, necessariò vt formam discernat à materia, naturę contẽplationem primo loco assumit. Et tertio, qm̃ materia quidem, tã quę subiecta est artificialibus, quã quę naturalibus, habet eãdem considerationẽ, forma autẽ artificialis quidem habet extrinsecus omne principiũ motus, naturalis autem intrinsecus, oportebat eũ qui de naturali erat forma dicturus, ea quæ sunt natura ab ijs quæ natura non sunt primũ distinguere. Et alioqui erat in his cõueniẽs de natura oratio. In primo.n. libro quęrebat oĩa principia cõia mutationis. Vnde etiã mutationum quę ex arte fiunt sumpsit exẽpla, ponens musicum & musicę imperitũ, dehinc autem cũ quæ sunt naturalia distinxisset à nõ naturalibus, prætermissis artificialibus differit de naturalibus. Necessariò ergo dicit & de natura & de ijs quæ sunt natura, & de ijs quę sunt sm naturã, postq̃ ea primũ seiunxit à non naturalibus. In fine.n. primi libri de formis naturalibus, & in quas cadit interitus, se esse deinceps dicturũ est pollicitus. In summa autem ei qui tractat de rebus naturalibus necessaria est naturę cognitio, & eius quod est natura & secundũ naturam, et eius quod est habere naturam; & qd est vnumquodq; ipsorũ, & quid inter se differunt. Hęc aũt omnia pręcedit naturę cognitio. & ideo de ipsa prima docet, An sit quidẽ, non esse quęrendum ducens, propter eius euidentẽ substantiam, quẽadmodum ipse, postq̃ quid sit dixerit, respondebit, de eo multa verba faciens. Quid sit autem natura demonstrat, & vnà cum eo etiã an sit ostẽditur. Et qm̃ ea quæ à natura administrantur attingit & Mathematicus & Medicus, & qui appellaẽ Physicus, id est naturalis Philosophus, ostendit quænam sit eorum inter se differentia, interim ea quæ ad causas pertinent repurgans, & quot modis dicuntur, & in vnoquoq; significato exẽpla afferens. Qm̃ autem nõnulli & fortunã & casum causas esse dicunt, quicũq;.s. ex fortuna & casu dicunt aliqua fieri, apud quos id consequtur, etsi consecutionem non sentiant, quod apud eos qui duo sũma ponunt principia: siue enim Deũ dicunt & materiam, qũo simul concurrit vt ille quidem agat, hæc verò patiatur, si nõ sit aliqua alia concursus causa: Hoc ex fortuna ergo & casu euenit, neq; id qdem ex ijs consequentibus, verũ ijs quæ prius sunt: Quinetiã qui bonum & malum dicunt principia, & quæ fit in contraria diuisionem: vel ex casu vel ex fortuna esse dicent, & eius quæ eis ab initio facta est distributionẽ: His ergo de causis de fortuna etiã & de casu differit, eos qui ipsum pręcesserunt eleganter reprehendẽs, q̃ cum ea tanq̃ causas assumerent, de ijs nihil dixerint. Apertiore aũt doctrina in hoc libro vtitur: in ordine quęstionum & in dictione ita versatus, vt non sit quæ dicat assequi difficile.

A

B

CAPVT I. SECTIO I.

EX ijs quę sunt, alia qdem sunt natura, alia verò, ꝑpter alias causas. Natura quidẽ animalia, & eorũ partes, & plãtę, & simplicia corpora, vt terra, & ignis, & aer, & aqua. Hæc enim, et quæ sunt eiusmodi, natura esse dicimus. 1

Ante alia omnia quidnã sit natura & quærit & ostendit. Neq; enim id quod est natura, neque quod est secundum naturam, neq; aliquid aliud ex naturalibus, cognosci potest, si natura ignoretur. Inuenit autem quidnã sit natura ex differẽtia eorum quæ sunt natura ab ijs quę natura non sunt. Natura autem esse ea dicit, quæ per naturam consistunt. Non natura autem, quæ per alias causas. quandoquidem sunt etiam multæ aliæ eorum quæ fiunt causæ. vtpote mens & ratio agens vel efficiens. quę cùm cum appetitione quidem fiat electio seu liberũ animi institutum, ea quæ ex virtute & vitio fiunt, efficit: vtpote iustam & iniustam actionem. Absq; appetitione autem ea quæ arte fiunt, vtpote lectum, domum, tibiæ modulationem. Fiunt autem etiam quædã forte fortuna, quemadmodum incidere in thesaurum. & casu, vt monstri generatio, & casus lapidis eo modo vt sedile efficiat. Cùm ergo tanquam euidens sumpsisset fieri quædam etiã per alias causas, subiungit deinceps quænam ea sint quę sunt natura, dicens esse natura & aĩalia, & plantas, & eorum partes, & corpora simplicia. Neq; enim eorum causa est liberum animi institutum, siquidẽ est liberum animi institutum indefinitum, definita est autem eorum generatio. Neque rursus sunt forte fortuna, aut casu: Quæ enim sunt eiusmodi, rarius: Quæ autem per naturam fiunt, fiunt vt plurimum. Neque ab arte, Quæ enim ab arte fiunt, fiunt extrinsecus: Hęc autem intrinsecus. Clarum autem est hæc omnia ęquè dici natura, quatenus habent cõmune aliquid. non quidem in sensu: hoc est enim proprium animantium: neque in eo quod nutriantur & augeantur & procreẽt similia: sed in naturalibus quę ꝑpriè vocanẽ motionibus, et quę in loco fiunt absq; aĩali impulsione, & quę fiũt per alterationẽ, et quandã generationẽ & interitu & augmentũ quoddã & diminutionẽ. Cùm aũt dixisset aĩalia, adiecit ẽt partes eorum, qm̃, inqt Alexãder, eorũ quę sunt natura, sũt quoq; natura partes. Artificialiũ.n. partes nõ sunt oẽs artificiales. domus.n. quę est per artẽ, nõnullę qdem ex partibus sunt per artẽ, aliæ verò ꝑ naturã. lateres.n. et portę ꝑ artem. lapides verò et

C

Non omnium quæ sũt causæ sunt naturales.

D

Naturalium causarũ differentia ab electione, artificio, & fortuna.

E ligna sunt naturalia. Naturalium autẽ partes ipsę quoq; sunt p naturã. idq; meritò. artibus. n. subiecta sunt corpora naturalia. Vnde ẽt eorũ quę fiunt p artẽ, ea quoq; sunt partes. Iis autẽ quę fiunt natura subiecta quoq; sunt corpora naturalia. Vnde ẽt eorum partes sunt oĩno naturales. Num autem ea quę dicta sunt attendenda sunt. Etenim si dicimus partes eas quæ sunt propriè, artificialiũ quoque partes sunt artificiales. Statuæ. n. caput & pedes sunt artificiales. & domus partes, virorũ cubicula gynecea, et porticus. Sin autẽ elemẽta quoq; partes vocamus, cuiusmodi sunt ligna & lapides & cætera in ędibus, ẽt in naturalibus prima elemẽta nõ sunt naturalia. neq; enim materia est naturalis quę est per se imobilis. Sed fortè in his est ẽt quędam differentia. etenim in artificialibus quidem ẽt proxima elementa sunt naturalia, & non artificialia. in statua, æs: & in domo, ligna & lapides. In naturalibus autẽ, & si vltimum subiectũ non est naturale, vtpote materia, sunt tñ propinqua naturalia, vt quatuor elemẽta. F & sic in hoc qdem fuerit quędam eorum quæ natura sunt & quę non sunt natura differentia. Sed quõ dicit aĩalia & plantas esse natura & per naturã, quæ ipsa sunt animata, & sunt ea quæ sunt per animã. Animal. n. definientes, dicimus id esse substantiã animatam, sentiẽdi facultate præditã. & plãta à vegetante aĩa est animata, quę facit vt similia nutriat, augeat, & generet. Et mirãdum est φ ipse paulopost progressus Aristoteles, quę per augmẽtum & decrementum seu diminutionẽ mouentur, ea hæc pati dicit tanq̃ naturalia, etiamsi in opere de aĩa, vegetanti aĩæ hæc dicat conuenire: nutrire, augere, & minuere. Quin etiã adhuc progressus, dicit ligna quæ plantantur germinare per suam ipsorũ naturam, licet germinatio & omnis generatio fit per aĩam. & quę data est animæ definitio, quæ dicit eã esse perficientem actũ corporis naturalis instrumentarij potentia vitã habẽtis, et plantis conuenit & aĩalibus. sed non itidem corporibus simplicibus, vtpote terræ igni aquæ, & reliquis. non sunt. n. G hæc instrumentaria. Quõ ergo cum hic vellet inuenire differentiã eorum quæ sunt natura ab ijs quæ natura non sunt: perinde ac si sint eiusdẽ naturę, animalia & plantas, vt quæ natura sint assumit, etiãsi ex anima characterem suscipiant. Nũ ergo sunt quidem naturalia sola corpora simplicia. etsi autẽ habeant animam aĩalia & plantæ, hæc quidem vegetantem, illa verò appetendi facultate præditam, cæterùm habent etiã naturam, quæ hic quæritur, quam habent etiam corpora simplicia. quæ sunt. n. perfectiora corpora, quæ vitam habent perfectiorem, ea habent etiam inferiorem. quemadmodum homo quidẽ & rationis compotem & appetentem & vegetantẽ, & quę hic quæritur naturam. Expers autem rationis animal, cęteras præter eam, quę est ratione prędita. Planta verò vegetantẽ & naturam. Simplicia antẽ corpora, & quę sunt ex his cõposita, vt corpora solùm composita, vt lapides, & ligna, & ossa, &, vt semel dicã, cadauera solam habent naturam quodcunq; sit natura. idq; necessariò, siquidem H anima corpori naturali accedit, quæ est perficiens actus corporis naturalis instrumentarij, vt ipse definijt in opere De anima. Præterea verò si natura inest in simplicibus corporibus, nõ quatenus sunt instrumẽtaria, sed quatenus cõposita ex materia & forma, ea aũt insunt et plantis & animantibus, siquidẽ ea quoq; sunt composita ex quatuor elementis, certè & animantiũ & plantarum corpora, priusq̃ sint animantium & plantarum, sunt omnino naturalia. Et ideo fortasse ẽt adiecit, {Et eorũ partes}. Os enim, & lignum, appetentẽ quidem, vel vegetãtem non habet vtiq; aĩam, habet autem naturã. Ostendit ergo eorum differentiã ab artificialibus. & ea accepit, quatenus naturalia. Dixit aũt augmentum adesse naturalibus, vel vt quod nõdum sit definitum quinã nam sit proprium: vel vt quod ẽt concedatur à qbusdam adesse nõnullis ex ꝓpriè naturalibus, quẽadmodum igni: nũc accepit vt naturale. Quòd aũt animantia et plantas, non E quatenus sunt aĩantia & plantę, hic accepit Aristoteles, sed q̃tenus ea quoq; sunt naturalia, significat Eudemus, hæc scribens in primo Physicorum. Qñ autem dicimus multa esse natura, nã & equũ, & hominẽ, & quoduis ex aĩalibus, & eorum partes, prętereа autẽ oleam, et quãuis plantã, & earum partes, & herbã, & quęcunq; producuntur, præterea autẽ & terram & ignẽ & multa ex inaĩatis, quid adest eis oĩbus? Sensus. n. est proprius aĩantium, & multa alia. Augmentum aũt, eorum quę sunt vita prędita. Mouẽtur autem oĩa, vt semel dicã. Lignum. n. & æs, & ignis, & in sũma quoduis corpus. Sed nõ similiter quibuslibet motibus, vt verbi gratia, lapis, & quæcunq; habent pondus, sursum quidẽ & in obliquum ab alio, deorsum verò à seipso. & lignũ quidẽ per se mouet̃ deorsum. lectus verò ligneus, nequaq̃ quatenus lectus. Si factus enim fuerit alatus, non feret̃ deorsum. Si itaq; artificialia quidẽ per se non mouent̃, sed quatenus ex eis constãt: naturalia autẽ alijs quidẽ motibus mouent̃ ab alio, alijs veF rò per se: et qui ab alio quidem sunt, illos eis esse dicimus pręter naturã, qui autem à seipsis, ſm naturã: moueri quidem ſm naturã eis fuerit, cũ causa nõ sit extrinsecus, sed in ipsis. Eiusmodi ergo principiũ motus dicendũ est esse naturam, qñ inest oĩbus quę sunt ſm naturã. Sin autẽ ita est: natura sit principium motus in ipsis, & per se.

Artificialiũ partes sũt artificiales.

Naturalium partes nõ omnes naturales.

Animalia & plantæ, quõ per naturã, cum sint animata.

Naturalia sola sũt corpora simplicia.

Augmentum adesse naturalibus quõ dicat Aristoteles.

Naturalium rerũ elegans descriptio ex Eudemo.

Omnia aũt quæ dicta sunt, videntur differre ab ijs quæ non cõstant natura. Quęcũq;. n. sunt natura, vident̃ in seipsis habere pricipiũ motus & status, alia quidem in loco, alia verò in augmẽto & diminutione, alia aũt in alteratione.

II Cũm quidnã sit natura inuenire instituisset: postq̃ pulchra quadã eaq; cõpendiaria ratione inuenit differẽtiam eorum quę sunt natura ab ijs quę natura non sunt, ꝓp aliquas alias causas naturã hanc esse ratiocinatur. Quæ autem sunt natura, ab ijs quę natura nõ sunt nullo alio differunt, q̃ φ ex seipsis habeãt principium motus & status. G Dicit aũt principium vt causam efficientẽ. Quemadmodum aũt intrinsecus ex seipsis vident̃ moueri naturalia, alia quidẽ in loco, quemadmodũ terra deorsum, & ignis sursum, alia verò in augmento & diminutione, vt ipse ignis, & quædam petræ narrantur in tota magnitudine augeri vel diminui: id. n. est augmentum & diminutio: alia verò in alteratione, vt aqua quę & subtilis euadit & calefit: ita ẽt talis motus statũ habent intrinsecus. neq;. n. extrinsecus, neq; in infinitũ est status vel motus. sed stãt cum ad suę formę modũ peruenerint. Aduertit autem Alexãder, φ vnũquodq; eorũ quę antè dixit, pricipium status & motus in seipso habere dixerit. hoc est, aĩantia, & plãtas, & corpora simplicia, sed non oĩa naturalia. Etenim corpus quod circulari motu fert̃, quod ipsum quoque est naturale, in seipso quidẽ habet motus pricipium, status verò minimè, vt quod assiduè moueat̃. Num aũt cœlestia quoq; etsi à motu in statũ non mouẽtur, ipsa tñ H habent statũ quoq; in centro, in axe, in polis, atq; in vniuersa sui sũma. etsi quidẽ motus ipsorũ est naturalis, talis quoq; status fuerit. Sed nõ quiuis status est quies, verùm is qui est post motũ. Melius autẽ aduertit Porphyrius, nũ in hoc, principiũ & causam mouẽdi & quiescendi, illud Et, sumptũ sit pro vel, ꝓpterea φ nõnulla eorũ quæ sunt natura semp quidem moueant̃, nunq̃ verò qescant. & nõ dico, inqt, diuinum corpus: exemptum. n. est ab ijs quę gignunt̃: sed ignis nunq̃ quiescit: vel. n. sursum, vel deorsum, vel in orbẽ mouet̃. nõnulla aũt habent vtriusq; simul naturã. Naturalia ergo in seipsis intus habent causam motus & status, & non extrinsecus, vt artificialia, & quæ per alias causas fiunt. Cũm autem dicit Alexander simplicia quidem corpora solius in loco motus in seipsis habere principium, animalia autem omnium, plantas autem, aliorum, præter eum qui est in loco: censebimus cũ vel non aĩalium motum vt animalium, nec plantarum

Naturali[a] quõ in se h[a]beant prin[ci]pium mot[us] & status.

Cœlestia h[a]bent statu[m] in centro.

tarū motum sumere, sed eū qui est tanq̃ corporū naturaliū: vel ea erūt accipienda tanq̃ crassè & planè dicta sint,

II Lectus autē, & vestis, & si quod est aliud genus eiusmodi, quatenus est vnanquanq; assecutum prædicationē, & quatenus est ab arte, nullam habet innatam mutationis appetitionem. Quatenus autem eis accidit vt sint lapidea, vel

III terrena, vel mixta, ex ijs eo vsq; habent. Vtpote q̀ natura sit aliquod principium, causans vt moueantur & quiescant in quo primo insunt, per se, & non per accidens. Dico autem nō per accidēs, q̀ quis ipse sibijpsi esse possit author sanitatis, cū sit medicus. sed tñ quatenus sanatur non habet medicinā. sed accidit eūdem esse medicū & qui sanat. Quocirca etiā aliqñ alterum ab altero separat. Similiter & vnūquodq; aliorum quæ fiunt. nihil. n. eorū habet in seipso faciendi principiū. sed alia quidē in alijs, & extrinsecus, vt domus, et vnūquodq; eorum quę sunt laborata manibus: alia verò in seipsis quidē, sed nō per se, quęcūq; per accidēs eis causa fuerint.

III Postq̃ ex ijs quæ euidenter apparent, ostendisset naturalia & status & motus in seipsis habere principium, eorum quæ naturalia non sunt adiectione, ostēdit hoc quoque esse propriū eorū quæ constant natura. Etenim quæ sunt natura, quatenus ea dicuntur quę sunt ex arte, vtpote lectus & vestis: hoc enim sibi vult illud, QVATENVS assecutū est prædicationem} nullam ex seipsis habēt appetitionem mutationis. Appetitionem aūt, quæ græcè est ὁρμὴ, seu vehementē impulsionem, appellauit principium motus quod est intrinsecus. Nōnulli autē loco ὁρμὴν, id est appetitionē, scribunt ἀρχὴν, hoc est principiū.

Naturalia habent principiū motus intrinsecus, artificialia extrinsecus.

C Naturalia. n. habent principium motus in seipsis: artificialia verò extrinsecus. In seipsis. n. nō est nec ars, nec artifex. Gleba. n. deorsum fertur non mota extrinsecus: extrinsecus autem lectus formatur. Porrò autem similiter quoq; status, glebę quidē est cùm vniuersam suam occuparit summā, intrinsecus: lecti autē formationi, extrinsecus ab artifice. Et in ijs. n. quæ sunt s̃m naturam, & in ijs quæ sunt ex arte: vnde est motus, illhinc est etiam status. Etenim quæ in loco mouētur naturaliter, & quę ex augmento, & alteratione, illa quidem, cū venerint in locum proprium, hæc verò, cū ad propriam magnitudinem, tertia cùm ad formā propriam peruenerint, sistuntur naturaliter. ēt neq; mutanť in infinitū, neq; eis est causa status extrīsecus, sed à seipsis. lectus quidē certè & vestis, & in sūma artificialia, q̃tenus quidē artificialia, principiū motus et status habēt extrinsecus. sed q̃tenus vnicuiq; eorū subiectū est corpus naturale, vel lignū, vel lana, vel aliquod aliud corpus per se, vel mixtū, eatenus ea quoq; habēt in seipsis pricipiū motus & status. Si ergo & naturalia oīa hoc habēt in seipsis: artificialia autē, quatenus artificialia q̃dē non habēt, quatenus verò naturalia, ea quoq; id habent: hoc fuerit ꝓprium naturaliū, quatenus naturalia, principiū motus habere in seipsis. Ex his itaq; liquet nihil aliud esse naturā q̃ principium motus & quietis in eo, in quo est primò, per se & non per accidens. Videtur aūt hoc in prima figura collectū esse syllogisticè, hoc modo. Natura est id quo differunt ea quæ natura sunt ab ijs quę nō sunt natura. Quę natura sunt differunt ab ijs quæ nō sunt natura, q̀ principiū & causam motus & quietis, quę in se inest habeant primò per se & non per accidens. Natura igiť est principiū motus & quietis, in quo est primum per se & nō per accidēs. Pōt autem ēt in tertia figura sic rogari. Quę sunt natura, differunt ab ijs quæ natura non sunt, q̀ naturā habeant. Quæ sunt natura, ab ijs quæ

A natura non sunt differunt, q̀ principiū motus et status in seipsis habeāt non per accidēs. Quę sunt ergo natura, habent principiū motus & cætera. Natura ergo est principium motus per se & nō per accidens. Et est syllogismus huic similis. quidq̃d est ridendi facultate præditū, homo est. quidq̃d est ridendi potestate præditū est animal rationale mortale. & colligitur quēlibet hominem esse aīal rationale mortale: habens per materiā id quod est vniuersum ac generale, etiāsi figura singulares colligat conclusiones. Propositiones. n. quæ habent propria et definitiones quæ prędicātur, cū sint vniuersæ affirmatiuę, cōuertuntur ꝓp vniuersam materię proprietatem. quocirca in tertia figura, etiāsi à figura habeant vt quod est singulare colligant, propter materiam tñ verum erit ēt id quod est vniuersum, vt dixit in Analyticis. Fuerit aūt propositio quę dicit, Ea quę sūt natura ab ijs quæ natura nō sunt differre pricipio & causa motus & quietis, declarata per hęc dicta, Omnia autē quæ dicta sunt videnť differre ab

B ijs quę nō constāt natura, & quę deinceps sequunť. Pōt autem, vt dicit Alexander, ēt oratio rogari hypotheticè, ex cōsecutione confirmās, hoc modo. Si quæ sunt natura, & naturā habent, differūt ab ijs quę non sunt natura, q̀ principium & causam motus in seipsis habeant per se et nō per accidēs, Natura fuerit principiū motus in ijs in quibus est per se & nō per accidens. primū autem est. ergo & secundū. Quòd autē eo differant quæ naturam habent ab ijs quæ nō habent, probauit per inductionē, artificialia adijciens. Valde aūt necessariò adijcitur illud, IN quo inest primò per se & non per accidens} lectus. n. habet in seipso principiū motus & q̃etis. itaq; dimissus deorsum fertur. neq; tñ dicitur naturalis, nec habere naturam tanq̃ lectus. q̃m principium motus non oīno lecto inest sed ligno, per illud autem ēt lecto. Necessaria ergo est eius q̃d primò est adiectio. Et q̀ Per se et nō per accidens, necessariò assumptū sit, ipse significauit Aristoteles. Oportet. n. si futurū sit naturale, quatenus est, eo ipso in se habere principiū motus. quēadmodū terra, quatenus est terra, habens principiū motus qui ferť deorsum, dicitur habere naturā. Siquis autē ęgrotās medicus seipsum sanet, sanatur quidē à seipso. in seipso. n. habet principiū motus. sed nō per se, verū per accidēs. Non. n. quatenus medicus, sanať à seipso medicus, sed quatenus ęgrotans. Sanat. n. quatenus medicus. sanatur autē, quatenus ægrotat. Aliud est autē esse medicum, & aliud esse aliq̃d ęgrotum. Vnde ēt separatur alterū ab altero. neq;. n. quilibet medicus ęgrotat, neq; q̃libet ægrotus est medicus. Quare medicus qui à seipso sanatur, nō quatenus est medicus, eo ipso ex seipso habeat principiū motus. Si. n. quatenus ægrotus, ægrotus quiuis seipsum sanaret. Sanatur enim quatenus ęgrotus: principiū autem motus & sanare ex seipso quatenus ęgrotus nō habet. Hoc aūt per accidens, pulchrè significauit, per hoc q̃d dixit, QVOCIRCA etiam oīno separať alterū ab altero.} Quod. n. alicui per se inest, id non pōt ab illo separari. Quod autē separatur,

Primo in esse.

Per se inesse.

Per accidēs inesse.

D non per se inest, sed per accidēs. Illud autē primò, differt ab eo q̃d est per se. neq;. n. quidquid per se est, primò est. neq; quod primo est per se est. Etenim cū aliq̃d inest per se alicui, & illud rursus alicui alij per se inest: ēt primū tertio per se q̃dem inest, sed nō primò. quēadmodū triangulo per se inest, vt tres angulos habeat duobus ęq̃les, quatenus triāgulus: & triāgulus Isosceli ꝑ se inest: quocirca etiā Isosceli vt tres duobus rectis ęquales habeat ꝑ se inest. etenim quatenus est Isosceles est triāgulus. & quatenus est triagulus, habet tres duobus rectis ęquales. & ab Isoscele separari non pōt nec triāgulū esse, nec duobus rectis ęq̃les habere. neq; tñ Isosceli prīo inest, vt duobus rectis ęq̃les habeat, sed intermedio triāgulo. Rursus albū primò inest in supficie, et virtus in aīa. nō. n. per aliq̃d intermediū. neq; tñ ea per se īsunt. nequaq̃. n. cōplent subiectorū substantiā, neq; assumunť in definitione. & separari potest albū à superficie, et virtus ab aīa. Nōnunq̃ au-

Primo inesse differt ab eo quod est per se esse.

tem accidit vt ambo simul cōcurrant, cùm & substātiam complent, & sunt absq; vllo intermedio. quēadmodum rationis particeps dicatur inesse homini & per se & primò. & duobus rectis æquales habere, triangulo: & triangulus, Isosceli. Si autem nauis habet in se gubernatorem qui eam mouet, verùm nō per se. neq; enim cōplet suam ipsius naturam. Nauis enim quęlibet cùm primùm esset nauis, non opus haberet extrinsecus eo qui illam moueret. neq; posset gubernator ab ea separari. Nihil enim ex ijs quæ alicui per se insunt, eo saluo ab illo separaē. Quinetiam si seipsum moueat gubernator dū mouet nauem, neq; per se, nec primò mouet. Non est autem concedendum Alexandro, qui sic dicit mouere seipsam animā, vt gubernatorem, ꝙ corpus in quo est moueat, vt gubernator nauē. Motum enim animæ qui fit in loco fortasse sic fieri concedi posset. Voluntates autem & cogitationes, opinationes & omnes appetitiones sunt eius seipsam primò mouentis. non enim per aliquid aliud, & per se. Substantia enim eius est ea per se mobilitas. Sed neq; dum illa dicit, est admittendus. Notandum est enim, inquit, eum, dū de natura loquitur, animam comprehendisse. siquidem ex eius sententia anima est perficiens actus corporis naturalis instrumentarij, natura autem propriè & primò est in simplicibus corporibus & non instrumentarijs. Et anima quidem est perficiens actus corporis naturalis instrumentarij. natura autem non fuerit corporis naturalis. & hæc quidem aliorum, illa verò aliorū est motuum principium. etsi natura quidem est in subiecto corpore ex sentētia Aristotelis: dictū est enim esse id in quo est primò tanq̄ in subiecto: non omnis autem anima est in subiecto. Est enim mens separabilis, vt ipse clamat in libro de anima. etiamsi Alexander nō de animali, sed de diuina mente eum velit intelligere, minimè omnino probabiliter ea verba suæ de anima sententię conuenire contendens. Sed ꝙ anima quidem sit principiū motus, idq; natura præstantius, & non solū principium, verū etiam fons, nos quoq; dicimus. neq; tamen vt quæ sit in subiecto quod mouetur. Illud autem, In subiecto, vult adesse naturæ, dicēs, Subiectum enim aliquod et in subiecto est natura. Id autē significat animam habere operationes à corpore separabiles. vt etiam ipse Aristoteles vsus est in libro de anima, ipsam à corpore separabilem, & substantiam ostendens. Quæ fiunt autem, quod græcè est ποιούμενα, dicit ea quæ arte fiunt, quoniā ars est habitus qui facit cū vera ratione, vt ipse definijt in Ethicis. Quinetiam in septimo eorū qui inscribūtur Metaphysica dicit γίνεσθαι quidē, quod significat gigni ac fieri, in ijs ꝓpriè dici quæ gignuntur natura, alias autem dici ποιεῖσθαι. Quęcunq; ergo arte producūtur aut fiunt: vel extrinsecus habent quod ea mouet, vel si in seipsis, id habent per accidens. Aduertit autem magnus Syrianus hāc datam naturæ definitionem conuenire ferè omnibus naturæ significatis, si in vnoquoq; propriè & vt ei conuenit assumatur. Quemadmodum enim nomen, nempe natura, æquiuocè prædicatur de materia & forma, tam de ea quæ est veluti ex natura, quam de ea quæ est veluti causa, quod propriè ponitur in corporibus naturalibus: Ita etiam definitio accipitur in ea quæ propriè appellatur natura. per proportionem autem & conuenientiā etiam in alijs principijs. motuum enim principia sunt etiam aliæ naturæ, sed non similiter.

Animam seipsam mouere vt gubernator nauē, quomodo intelligēdum.

De natura loquēs Aristoteles nō cōprehēdit animam.

Naturæ definitio conuenit fere omnibus naturæ significatis, etsi nomē sit æquocū.

E F G H

III Natura ergo est id quod dictum est. Naturam autem habent quæcunq; tale habent principiū. & sunt hæc omnia substantia. Subiectum enim aliquod & in subiecto semper est natura. Secūdum naturam autem & hæc sunt, et quęcunq; per se his insunt. quemadmodum igni, sursum ferri. Hoc enim natura quidem nō est, neq; habet naturam. natura autē sunt, & secundum naturam. Quid sit ergo natura dictū est, & quid sit, natura esse, & s̄m naturam. V

IIII Cùm definijsset naturam, & quæ in definitione obscura erāt distinctè explicasset, infert ea habere naturā, quęcunq; habent eiusmodi principium. Atqui cùm ea quę habent naturam ostendisset ex operatione, quidnam natura sit ex eis collegit. Quomodo ergo tanquam consequens ei quod est esse tale q̄d natura, infert ea habere naturam quæ habent tale principium? Num hoc non intulit tāquam demōstrationem, sed euidēs quid assumptum est. Quod autem assumptum est ei nunc vsum affert, vel ad definiendum quid sit habere naturā, & quid sit secundum naturam, quod deinceps facit, ad colligēdum quòd quidquid est naturale, est substantia composita, quæ habet quidem aliquod subiectum, nempe id in quo est natura, siquidem natura est principium et causa eius in quo est per seipsum, habet autem etiam in subiecto aliquid, nempe ipsam naturam. Quocirca infert tanq̄ his consequens, quòd cùm sit compositum naturale, nonnulli quidem dicāt subiectum naturam, ex quo cū insit fiunt quæ fiunt: nonnulli verò formam. & vtriq; dicto suam adscribit sententiā. Distinguit autē id quod habet naturam, & id quod est secundum naturam. dicens id quod habet naturam esse substātiam compositam ex subiecto, quod habet: & ex natura quæ in illo est. Quòd enim habet naturam est aliquod subiectum, & quæ est in subiecto, natura est. Et sunt hæc omnia quæ habēt naturam, substantia. Etenim substātia quidem quodammodo dicta est & materia & subiectum, in primo. Substantia autem est ēt id quod est in subiecto, quod quidē est forma. magis autem propria substantia est vtrunq; simul coniunctum. Quòd ergo quæ naturam habent sint substantiæ, ostenditur per hoc quòd est aliquod subiectum, et in subiecto. esse autem vtrunq; substantiam, & magis vtrunq; simul coniunctum. Vel hoc, ET hæc sunt omnia substantia, audiendum est, ꝙ & id quod habet naturam, hoc est subiectū, est substantia, et natura substantia: & multo amplius scilicet vtrunq; simul coniunctum est substantia. Est. n. subiectum aliquod & in subiecto. Vel cùm dixisset hæc esse omnia substantiam, hoc est, & subiectum, et id quod est in subiecto, hoc ostendit per mediam naturam, dicēs naturam esse subiectum aliquod, & semper esse in subiecto. Si natura ergo est substantia: subiectum autem natura: & quod in subiecto est, natura, hoc est materia & forma: fuerint hæc omnia substantia. Huic autem sentētiæ videtur conuenire & quod paulo pòst quęritur. vtrū materia & subiectum est natura, an forma & id quod est in subiecto. Melior est autem prior expositio, & propter ea quæ deinceps subiunguntur, & ꝙ subiectum & quod est in subiecto, cùm duo sint, non omnia vocasset Aristoteles: qui quidem in libro de cœlo hęc scripsit. "Duo enim ambo quidem dicimus, & duos vtraq;. omnia autē non dicimus. Sed & trium hanc primum prædicationem dicimus." Quocirca reliquas ēt Alexādri expositiones, quę ad hunc sensum tendunt, prętermitto. Quæcunq; ergo habent naturā, sunt substantia. q̄m habet aliquod subiectū, & in subiecto est quod habeē, hoc est natura. Idē est autem dicere, est materia & forma, quod q̄dem est ꝓpriè substantia. Norat aūt Alexander, ꝙ formā et naturam, etsi eas velit esse substātias, dicit esse in subiecto, cū dixerit in prędicamētis nullā esse in subiecto substantiā. Mitigat aūt obiectionē, dicēs, Vel earū quę illic dictæ sunt substantiarū nullam in subiecto dictam esse: neq; enim ille verba fecit de substātia quę est per formā, sed de vtraque simul. cui q̄dem neq; cōtrariū esse dicit: Vel non id quod ꝓpriè dicitur esse in subiecto nūc dicit, cuius meminit in p̄dicamentis, sed quod ad hoc vt sit opus habet aliquo subiecto, in subiecto nūc esse dicit, quemadmodū in multis rursus accidēs de subiecto. Cū talia ergo dixisset ea q̄ habent naturā, subiūgit deinceps quęnā sint ea quæ sunt

Quid sit id quod habet naturam.

Forma & natura quomodo sint in subiecto, cū sint substantiæ.

Quænā sint ea q̄ sunt secūdum naturam.

sunt fm naturam, & q sint ampliora ijs quæ habent naturam. Etenim ea etiã quę habent naturam dicuntur fm naturam, vt quæ fm eam quę in ipsis est naturam characterem suscipiunt, & sunt ea quæ dicuntur. Non solùm autem ea dicũtur esse fm naturam, sed etiã quæcunq; ijs per se insunt. Ignis enim habet naturam, qui habet in seipso principiũ & causam motus ad id quod est superius. Secundum naturam aũt igni est etiam sursum ferri. neq; vtiq; sursum ferri habet naturã, neq; est natura. neq; enĩ est substantia, sed potestas & actus, qui ex rõne naturæ, igni inest, & ita dicitur fm naturam. Neq; verò idem est natura esse & fm naturam. sed esse natura est amplius q̃ fm naturam. Etenim fm naturam esse dicimus eorũ quæ sunt natura, ea quæ propriam habẽt perfectionem. Sunt autem quædã natura quidem, vt quæ fiant ex operatione naturæ, non tñ fm naturam. vt sunt mutilationes quę eueniunt ex generatione, &, vt semel dicam, ea quę sunt in priuatione. Sunt enim eiusmodi q ad id natura apta sint. quandoquidem priuatio est absentia in eo quod natura aptum est. Et esse quidẽ natura dici potest in quolibet quod sequitur & accidit substãtię naturali, quatenus est eiusmodi: quẽadmodum coloratum esse, corpori: & ęgrotare: Quod est autem fm naturam in eo solo dicitur quod euenit ex volũtate naturæ. Et ideo dicimus sanum esse fm naturã. ægrotare aũt adesse natura quod est præter naturã. Cùm ergo dicit Aristoteles esse natura & fm naturam, non ea dicit q idem sint, sed q in igne sursum ferri est ei & natura & fm naturam.

VI Conari autem ostendere esse naturam, est ridiculum. Clarum est enim ex ijs quæ sunt, multa esse huiusmodi. Quæ manifesta aũt sunt per obscura ostendere, non est eius qui potest iudicare quid sit per se notum, & non per se. Quòd aũt ita affici contingat, non est obscurum. Qui enim natus est cæcus, de coloribus ratiocinari potuerit. Quare necesse est ijs verba facere de nominibus, nihil autem intelligere.

Quoniam ante quæstionem quid est, quæri potest an sit omnino id de quo quæritur, vt docet in secundo posteriorum Analyticorũ: si non sit enim omnino id quod ad quęrendum propositum est, quid sit quęrere, fuerit superuacaneum: neq; enim eius quod non est fuerit definitio: Quoniam ergo hoc ita habet, ipse autem cùm naturam esse non ostendisset, tradidit eius definitionem, docet se iure prætermisisse An sit. Quæ enim euidentem habent substantiam, non opus habent vt ea esse demonstretur. quẽad modum ipse quoq; in secundo posteriorũ Analyticorum, si memini, definijt. Cùm ergo, inquit, ex euidẽtia sit manifestum esse quædam quæ in seipsis habẽt principium motus, quod quidem est natura, conari ostẽdere esse naturam, est ridiculum. Eum enim qui vult id quod est apertum demõstrare, cogi ad fidem faciendã sumere aliquid ignotius eo quod demõstratur, primum quidem eius est qui nescit modum demõstrationis, q scilicet oĩs doctrina & omnis disciplina efficitur ex ea quæ pręcedit cognitione, vt ipse docet. deinde eius, qui nõ potest iudicare id quod per se & non per se notum est, & ideo naturam quæ per se nota est, tanq̃ non per se notam, per alia conatur demõstrare, & quod est deterius, per ignotiora. quod quidem cõtingit in ijs quę sunt valde aperta. Iam verò apertè quoq; tollit demonstrationẽ, qui vult ad oĩa vti demonstratione. Si enim oportet id quod est euidens esse principium demõstrationis: qui quæ sunt euidentia existimat opus habere demonstratione, non vtiq; concedit aliquid esse euidẽs, neq; principium relinquit demonstrationis. quare nec demõstrationem. Quòd autem ijs qui res manifestas iudicandi, instrumentũ perdiderunt, eueniat vt quæ sunt aperta per obscura conentur ostẽdere, testem cæcum producit qui ratiocinatur de coloribꝰ. Cùm enim sint manifesti & qui per se fidem faciant, colores, ijs qui possunt videre: qui vidẽdi facultatẽ amisit, quę id quod est colorum manifestum iudicat, deinde ratiocinatur de coloribus: ijs etiam quę sunt ignotiora ad fidem faciendã vtetur, vt qui quod sit manifestum ignoret: & de nominibus verba faciet, cùm nihil intelligat. Ex ijs enim quæ audit, non autem ex ijs quæ sentit ratiocinatur, vt qui sensilium certo ordine procedentẽ amiserit cognitionẽ. sine qua ne ratio quidem poterit aliquid intelligere de coloribus. Ita etiã qui quæ sunt manifesta conatur ostendere, ignorat naturã eorum quæ ex seipsis nota sunt, qm̃ non habeat facultatem qua ea iudicantur. id autem est mens seu intelligẽtia. Intelligentia enim est qua propositionum terminos cognoscimus, qui per se fidem faciũt, & sunt aperti & simplices. fortasse aũt etiam definitiones, quę debẽt esse apertę, & per se probabiles, & cognitę absq; ratiocinatione, vt quæ ex euidenti diuisione sumptæ sunt, mens est quæ cognoscit ac discernit. & quæstiones etiam quæ proponuntur, quę quidem per se sunt manifestę, & quęcunq; sunt eiusmodi, sunt veluti quidam termini qui non indigent aliquo alio vt ostẽdantur, quẽadmodum dubiæ propositiones. De coloribus autem ratiocinari potuerit qui cæcus natus est ex ijs quę audit, non ex ijs quæ sentit. vt pote q fuscum sit uisui cõueniens & symmetria cõgruens, dicendo, Fuscũ constat ex albo quod disgregat, & nigro quod congregat: quod est aũt eiusmodi, visui conuenit. Atqui neq; quod disgregat, nec quod congregat, neq; quod ei conueniat quicq̃ sentit, sed profert tantùm nomina. Ex ijs autẽ quæ dicta sunt notãdum est eum & meritò prætermisisse quæstionem An sit, & causam cur prætermiserit nõ ab initio sed nunc dixisse, cùm quid est eam esse apertam ostendit. Omnia enim corpora habent ingeneratum natura vt moueantur.

Euidẽtia conans demonstrare, caret intelligẽtia.

VII Videtur autem nonnullis natura & substantia eorũ quæ sunt natura, esse primum vnicuiq; subiectum incompositum & non cõcinnatum per se. Quẽadmodum lecti natura est lignum, æs verò statuę. Signum autem est, inquit Antipho, q si quis lectum infoderit, & putredo facultatem sumpserit vt sit germen, non gignatur lectus, sed lignum. nempe quod illa affectio ex lege & ex arte, sit id quod est per accidens: illa aũt sit substantia, quæ etiam permanet hæc assiduè patiẽs. VIII Si autem etiam vnicuiq; ex ijs, si cum aliquo alio cõferatur, hoc ipsum vsuuenit, quẽadmodum æri quidẽ & auro, si cum aqua conferatur: ossibus verò & lignis, si cum terra: similiter autem & cuicunq; ex alijs, illa esse eorum naturam & substãtiam. IX Qua de causa alij quidem terrã: alij verò ignem: alij dicunt esse aerẽ: alij aquam: alij verò nonnulla ex ijs: alij autem hæc omnia esse naturã eorum quæ sunt. Quod enim quis eorũ tale existimauerit, siue vnum, siue plura, id & tot esse dicunt vniuersam substantiam, alia autem omnia esse eorum † euenta, habitus, & affectiões. X Et ex ijs quidem esse vnũquodq; æternũ. non esse enim eis mutationẽ ex ipsis. alia autẽ gigni & interire in infinitũ.

† πάθη euẽta, seu accidentia.

VI Postq̃ prius dixit ea quę naturam habent esse substãtias, quoniam est aliquod subiectum quod habet, & est in subiecto quæ habet natura, vel qm̃ natura est aliquod subiectum, & in subiecto, vt in vna expositione audit Alexander, meritò adducit opiniones & eorum qui na-

turam

turam subiectum esse dicunt, & eorum qui quod est in subiecto. & adducit rõnes quibus vtrique id quod à se dicitur, cõfirmant. & sic eis suum interponit iudiciũ. Simul autem tradit etiam significata naturæ quæ multis modis dicitur. sicut etiam ipse planum fecit in fine orationis, dicens: Quoniam autem definitum est quot modis natura dicitur } & ego in illo loco adnotabo. Cùm autem dixisset, VIDETVR autem natura } subiunxit, ET substãtia eorum quæ sunt natura } qm̃ eorum quę sunt natura, & esse & substantia est sm̃ naturam. Primum aũt dicit de ijs qui existimant materiam esse vniuscuiusque naturam. quod quidem est primum in vnoquoque incõpositum & inconcinnatum per se. quẽadmodum lecti natura est lignum, æs verò statuę. Primum aũt dixit incompositum & inconcinnatum, qm̃ in vnoquoque ex compositis sæpe plura sunt quæ habent rõnem subiecti. quẽadmodum in corporibus animalium proximè quidẽ toti formę subiectæ sunt partes instrumẽtariæ, illis verò similares. & illis quatuor quæ vocantur elementa. & illis prima materia. quæ quidem est primum incompositum & inconcinnatum per se. Alia enim sunt incõposita, si cum aliquo conferantur, cum proprias formas habeãt. quemadmodum instrumẽtarię partes, vel similares: vel elementa, si conferantur cum forma quę illis accedit. Materia aũt prima est per se incõposita. Statuæ enim materia est æs, & lecti lignum, quæ quidẽ sunt forma prædita, & si cum aliquo conferantur, sunt incomposita. Communis aũt materia est per se incomposita. Porrò autẽ æs & lignum habent proportionẽ & conuenientiam cum prima materia. Vt ea enim se habẽt ad lectum & statuam, ita illa se habet ad omnia quæ sunt forma prędita. Id ergo quod per se primò est in vnoquoque incompositum, primam & eõem aiunt esse naturam. quẽadmodum id quod est proximũ, proximam. vt pote statuæ quidẽ æs, lecti vero lignum. Quòd autem subiectum, non forma, esset natura, argumentum hinc sumebat Antipho Sophista, ꝙ natura sit quę enasci faciat, vt quæ sit enascentia & exurrectio ad motum, & eius, quod est simile, progeneratio. In artificialibus aũt, si quis lectum infoderit, & putredo facultatẽ ceperit, vt sit germen, non fiat lectus, sed lignum. Id autem euenit, ꝙ forma, & id quod certo modo & lege fit, hoc est quod est præscriptum & statutum artib⁹, & ab eo quod est sm̃ naturam distinguitur, vt quod fit ex impositione, cum insit per accidens: id & accedit & recedit. Materia autẽ permanet, qm̃ hęc est substantia & rei natura. substantię enim proprium est manere. Rerum autẽ naturalium, & quę sunt sm̃ naturam, est substantia. Quare sic etiã ratiocinari poteris. Materia & subiectum quod permanet & enascitur, est in rebus naturalibus. Quod est eiusmodi, est substãtia rerum naturalium. Substantia rerum naturalium est natura. Materia ergo est natura in rebus naturalibus. Quare etiã natura est materia. Conuertuntur enim definitiones. Quoniam aũt ex proximis subiectis vnaquęque forma habet aliquod subiectum, meritò adiecit, Si autẽ vnicuique ex his, si cum aliquo alio ei subiecto conferatur, idem vsuuenit, vt forma quidẽ mutetur, maneat aũt subiectum. quemadmodum si æri & auro cum aqua collatis id accidit, ossibus verò & lignis cum terra, & vnicuique ex alijs cum subiecto quod est in ipso, subiectum fuerit natura & ipsorum substantia. Et ideo quod vnusquisque posuit primũ subiectum, siue vnum, siue plura, hoc existimauit esse naturam & eorum quæ sunt substantiam. Quare Antipho quidem visus est cõiter dicere subiectum naturam. Vnusquisque aũt ex alijs quod primum dicebat subiectum, id etiam uocabat eorũ quę sunt naturam: siue id erat vnum, quemadmodum Thales quidem dicebat aquam, Anaximenes verò aerem, Heraclitus autem ignem: siue plura, vt Parmenides ignem & aquam: siue quatuor, vt Empedocles. Terram aũt solam nemo dixit, sed in cõgressione seu concursu cum alijs eã quoque posuit Aristoteles. Quę aũt sunt in subiecto, vt ge-

Naturæ varia sunt significata.

Materiã esse naturam.

Subiectũ esse naturam.

Quæ sunt in

E nerationes, interitus, & alterationes nequaquã dicebant naturas: neque enim substantias: sed accidentia & euenta substantiæ. ex quibus quæ facilè quidem amitti possunt vocabant † affectiones. quæ aũt sunt stabilia, habitus. Et subiectum quidẽ quod ab aliquo positum esset, dicebant æternum. Si enim interitus est ex aliquo in aliquid mutatio, quæ fit in subiecto, non ex sua natura mutabiẗ subiectum: quare nequaquam sustinuerit interitum, sed est æternum. Si autem etiam interit, ea quæ possunt mutari intereunt. ea aũt sunt in subiecto affectiones, quæ mutanẗ, quæ quidem naturæ minimè appellantur. Et hoc est quo probatur materiam esse naturam, si quidem oẽs ponunt eam æternam & immutabilem. Oportet enim naturam & eorum quę sunt essentiam habere firmitatẽ & immobilitatem. Hic est ergo vniuersus sensus eorum quæ dicta sunt. Nonnulli autem pro eo quod est Græcè κατὰ νόμον διάθεσιν, hoc est affectionem ex lege, scribunt κατὰ ῥυθμὸν, id est ex modo seu numero. Est autẽ hoc notius. F ῥυθμὸς enim, hoc est modus seu numerus, forma dicitur.

subiecto, accidentia seu euenta substantię.

† Affectiões διαθέσεις q̃ vulgo dicũtur dispositiones.

Natura est æterna, sicut & materia.

Vno ergo modo sic natura diciẗ, prima vnicuique subiecta materia eorum, quę habent in seipsis principium motus, & mutationis.

VII

Cùm dixisset vno modo dici naturã, primam quæ in vnoquoque subiecta est materiam, adiecit, EORVM quæ habent in seipsis principium motus & mutationis. } Est enim etiã in artificialibus, quatenus sunt artificialia, prima quædam subiecta materia. quẽadmodum æs statuæ, vel domui lapides & ligna. Sed hæc eis subijciũtur vt artificialibus. nec fuerint natura, qm̃ nec naturale quidem est sed artificiale quod sumiẗ. Oportet autẽ naturam esse in naturalibus. Quare quę in naturalibus subiecta est materia, vno modo qui dictus est fuerit natura, ex eorũ qui sic ponunt sententia. In summa aũt nec in artificialibus quidẽ ponitur prima materia, quam esse volunt naturã. Quare nec in naturalibus quidẽ quęuis materia est natu- G ra, sed prima quæ subijcitur. Eam autẽ vocant vltimum subiectum, quod omnibus subijcitur, quod ipsum nullũ habet subiectum. Etenim in animalibus subijciũtur quidem partes instrumentariæ & similares & elementa, sed nihil eorum est propriè natura, qm̃ nihil ex ijs est primũ subiectum. Et est quidem etiã in artificialibus vltimum subiectum materia. verùm ea non vt artificialibus sed vt naturalibus subijciẗ. Quocirca rectè dicta est eẽ natura, quę prima in vnoquoque subiecta est materia, eorũ quę in seipsis habẽt principium motus, hoc est in vnoquoque naturalium. Etenim quę in syllogismis sunt propositiones, sunt subiectæ tanquam materia. nec tamen sunt naturæ, quoniã nec est omnino naturalis syllogismus. Sunt enim corporea quæcunque sunt naturalia. Sed neque quod est primum subiectum in syllabis, hoc est elementa, sunt natura. Quare neque quoduis ẽ subiectum natura, sed primũ, neque in quolibet, sed in naturali.

Materia prima nõ est in artificialib⁹

Materia est vltimũ subiectum quod oĩbus subijciẗ

Propositiones sunt materia syllogismi.

Alio autem modo est forma ac spécies quæ est per rationẽ. XI

H

Quemadmodum enim ars dicitur id quod est ex arte, & artificiale, ita etiã natura id quod est sm̃ naturam & naturale. Neque verò illud vllo modo dixerimus quicquam habere ex arte, si lectus solùm fuerit potentia, lecti autem formam nondum habeat: neque esse artem in ijs quæ natura constant. Quod est enim potentia caro vel os, nõdum habet suam ipsius naturam priusquam acceperit formam quæ est per rationẽ: quam definientes, dicimus quid sit caro vel os: neque ẽ natura. Quare alio modo fuerit natura eorũ quę in seipsis habent principiũ motus, forma ac spẽs, quę nõ est separabilis, nisi per rõnẽ. XII

Postquam

VIII Postq̃ compleuit eam positionem quæ dicit naturam esse subiectum, ea dimissa transit ad eam quæ dicit formam esse naturam. Cùm autẽ naturæ cum arte in forma prębenda conueniat, & ab ea rursus differat, q̃ natura id quod est in materia artis, formam faciat: lecti quidem lignum, æs verò statuę, qui materiam quidem volunt esse naturam, argumẽtati sunt ab hac differentia, lectum qui infoditur dicentes in ligno ostendere naturam, & nõ in forma. Qui aũt formam: ex eo q̃ naturæ & arti in forma prębenda conueniat, argumentũ suum hoc modo defenderũt. Quemadmodum in ĳs quę arte facta sunt, ars dicitur id quod arte factum est & artificiale: admirabilem enim statuæ artem formam dicimus: ita etiam in ĳs quæ sunt natura, & per naturam, natura fuerit id quod est ſm naturam & naturale. Admirabilem enim, verbi gratia, ligni naturã dicimus eam quę est ex forma. Quemadmodum enim ars cum eo quod est ex arte, ita natura cum eo quod est ſm naturam habet proportionem & cõuenientiã, & alternatim, vt dicunt Geometrę. In eo enim quod est ex arte, ars est. & in eo quod est ſm naturã est natura. Atqui in ĳs quę sunt ex arte nondum dicitur id quod est ex arte, quod formã nondum suscepit, sed est adhuc solũ potentia. quocirca neq; in eo est ars. Ars enim est in forma. Non est enim æs ars statuæ, sed forma. Neq; ergo in ĳs quæ natura fiunt, quod potentia solum est, iam est ſm naturã, neq; habet naturam. Neq; enim quę est potentia caro, neq; quod est os potentia, carnis vel ossis habet naturam, priusq̃ formam susceperit. Si ergo in eo quod est formã accipere, in eo inquam, est ipsorum habere naturam, forma fuerit natura. Sic aũt rõcinari poteris. Cuius prę̄sentia ea quæ sunt natura, natura sunt, id est natura. Formę autem prę̄sentia quæ sunt natura, natura sunt.

Quoniam aũt duplex est forma, vna quidem per figurã seu speciem, altera verò quæ est per rationem: definiẽtes quid sit vnũquodq;: dicimus eam quidem quæ est in sola specie, superficiei figuram colorem & magnitudinem. eam autẽ quæ est per rõnem: quæ est per typum vniformem reuolutæ definitionis, quę etiam cum definitione concurrit, sicut & nomen. ea aũt etiam figuram cõtinet. Eam ergo speciem quæ est per rõnem, seu talem formã, dicit esse naturã. Quocirca etiam formę adĳcit speciem, dicẽs. ALIO autem modo forma est species.} Et rursus, FORMA ac species quæ non est separabilis.} Porrò aũt in arte forma ac species seu figura, idem est, q̃m per spẽm ac figuram est ratio artificis. Et per hoc etiam ostenditur formam esse naturam. Si enim vniuscuiusq; natura est in eo q̃ est vnũquodq;. Vniuscuiusq; autẽ esse est in forma quæ est per rationem & definitionem: vnde etiã definitiones conuertuntur cum definitis: natura forma fuerit. Quare per ea quidẽ quæ prius dicta sunt, manifesta fuerit natura rebus naturalibus: Per id aũt quod nunc dictum est, forma. quæ quidẽ separari non potest á subiecto, sola autem ratione potest ab eo separari. Ea autem dicuntur separabilia, quæ etiam separata ab ĳs á quibus dicuntur separari, manent suã habentia naturam. Quorum aũt separatio est interitus, ea nõ sunt separabilia. Talis est autẽ forma quæ est in materia. Ex ea enim habent quod sunt naturalia, non autem ex forma separabili.

Quod autem ex ĳs constat, non est quidem natura, sed natura est seu per naturã, vt homo. Et magis est ipsa natura quàm materia. Vnumquodq; enim tunc dicitur, cùm actu fuerit magis quàm potestate. Præterea homo fit ex homine. Sed nõ lectus ex lecto. Quocirca dicunt etiam non figuram esse naturam, sed lignum. quoniam si germinet, fiat non lectus sed lignũ. Si autem hoc est ars: est quoq; forma natura. homo enim fit ex homine.

IX Postq̃ dixit materiam esse aliquo modo naturã, alio autem formam, subiungit cõsequenter de cõposito, q̃ id quod constat ex materia & forma, non est natura: Natura enim est materia & forma: sed natura est seu per naturam. Quod est enim potestate aliquid, cùm actu ſm naturam factum fuerit, & habet naturam: est natura, id est per naturam. nemo enim id amplius naturam dicit. Forma enim quæ habet id quod erat natura, hoc dicitur ſm naturã, & natura, seu per naturam. quẽadmodum homo qui constat ex materia & forma. Is enim non est natura, sed per naturam. Cùm aũt de composito quędã interiecisset, reliqua subiungit de forma, uolens materiã quoq; esse naturam, esse autẽ etiam formam, sed magis formã. & subiũgit causas propter quas vult formam magis esse naturam quàm materiam, id multis modis ostẽdens. At Porphyrius quidem illud, ET magis est ipsa natura q̃ materia} de composito accipit. quod quidem etsi nõ est propriè natura, sed per naturam, est tñ magis natura, q̃ materia, q̃m habet in se formam quæ est magis natura. Est aũt primum eiusmodi argumẽtum. Natura causa est vniuscuiusq; rerum naturaliũ, vt sit id, quod dicitur. Causa autem vt sit id quod dicitur, est causa vt sit actu, & non solùm potentia. Causa autem vt actu sit id quod dicitur, forma est. Natura ergo forma est. Alexander autem id quod dicitur sic colligit. Vnumquodq; eorum quæ sunt tunc est id quod est, cùm actu est. Quodlibet autem actu est cùm formam habet. Atqui cuius prę̄sentia ea quę natura sunt, sunt natura, id est natura. Formæ autẽ præsentia, quæ sunt natura, natura sunt. Forma ergo est natura. Cùm autem adiecit illud, Magis, significauit ea etiã quę sunt potentia, & si non similiter atq; illa quæ actu sunt, ipsa tñ quoq; dici. Quare est etiam materia natura, etiã si minus forma. Quod aũt perficientem actum aut etiã solũmodo actum dicimus, Aristoteles gręcè dicit ἐντελέχειαν. Dicitur aũt id nomẽ ἐντελέχεια esse, pprium ipsius Aristotelis. Significat autẽ formam quæ actu est, propterea q̃ per eã est ἓν δὲ τέλους, id est, vnius finis assumptio, vel assumptio eius quod est esse vnũ & perfectum, quod gręcè dicitur ἓν καὶ τέλειον εἶναι. vel eius quod est perfectum cõtinuitas, hoc est, qui est per id quod est perfectum habitus, quod quidem gręcè est ἡ κατὰ τὸ ἐντελὲς ἕξις. Præterea autem, inquit, qui materiam, nõ autem formam dicunt esse naturam, propterea dicunt quòd si fuerit lectus infossus, fiat autem germinatio, non germinauerit lectus, sed lignum ex ligno. Quoniam autem homo quoq; fit ex homine, Homo est autem homo per formam, fuerit forma natura. Etsi non fiat ergo lectus ex lecto: sed homo tamen fit ex homine, sicut lignum ex ligno. Et in summa artificialia quidem non fiunt alterũ ex altero, fiunt autẽ naturalia. Quod si ita est, oportebat sumẽtem regulam ex naturalibus, formã dicere naturam, nõ ex artificialibus autem eam reĳcere. Similium enim genitales formas non facit ars, quemadmodum natura. Lignum enim & si sit lecti materia, est tamen forma naturalis. & ea ratione habet hoc etiam generationem eius quod est simile. Hęc autem instar epiphonematis prolata conclusio, Homo fit ex homine, obscuram reddidit orationem. Est autem orationis eiusmodi persecutio. Fit homo ex homine, naturalis forma ex naturali, sed nõ artificialis ex artificiali. ad quam cùm illi aspexissent, dicunt formam non esse naturam. Atqui oportebat eos magis aspicere ad naturalia, quæ formæ generant similia. & si quidem hoc est naturæ proprium, formam naturam dicere. Si enim eo quòd permaneat materia in ligni ex ligno generatione, materia videtur eis natura: eo etiã quòd forma permaneat, eis forma videatur natura.

Aduertẽdum est autem cùm homo fit ex homine, an homo fiat ex forma: an non vtrumque ex vtroque coniunctè: an propterea dixerit, SI autem hoc ita est: est quoque forma natura} nempe quòd sit etiam forma in composito.

Compositũ ex materia & forma nõ ẽ natura, sed per naturã.

Forma magis ẽ natura, q̃ materia.

Entelechia qd significet apud Arist.

Præterea

XIIII Præterea autem natura quæ dicitur vt generatio, via est ad naturã. Non enim quemadmodum medicatio dicitur non via ad medicinam, sed ad sanitatem. Necesse enim est à medicina non in medicinã esse medicationem. Non sic autem se habet natura erga naturam. sed quod ex aliquo nascitur, ad aliqd venit quatenus nascitur. Ad aliquid ergo nascit̃, non ad id, ex quo

XV est, sed ad id quod est. Est ergo forma natura.

X Tertium hoc ponit argumentum, quo ostendit naturam esse formam. productum est autẽ admodum acutè. Natura enim quæ dicta est natura tanq̃ enascentia & generatio, est via quæ procedit ad eius quod fit ac gignitur naturam, & in ea desinit. Quemadmodum ergo in artificialibus, quicquid fit, id dicitur fieri ad quod est progressio, & non ad illud ex quo: Cùm enim ex ligno scamnum facit faber, nõ dicitur fieri lignum, sed scamnum à fabro. Similiter aũt etiam in naturalibus: Cùm enim aqua mutatur in aerem, non dicimus aquã fieri, sed aerem: Ita ergo etiam quod nascitur ac producitur, qm̃ venit ad naturam, nasci dicitur, non aũt q̄ à natura: Venit aũt ad formam. Forma ergo est natura. Quod autem dicitur hoc modo colligitur. Natura est id, ad quod tẽdit id quod fit & nascitur. Id autem tendit ad formã & non ad materiã. Forma ergo est natura. Quoniam aũt nonnulla eorũ quę fiunt, non nominantur ex eis ad quæ tendunt, sed ex eis quę formã afferunt ei quod fit, sicut medicatio: ipsa enim similiter quidẽ dicitur ex figura dictionis vt natura quæ est vt generatio: non tñ sicut natura est via ad naturã, ita etiam medicatio ad medicinã, sed ad sanitatem cuius efficiens causa est medicatio: id enim cui medicatio adhibet̃ sanatur: propterea distinxit ea quæ sunt eiusmodi, ostendens naturam aduersus naturam, quæ est vt via ad eam quę est vt finis, nõ ita se habere vt medicationem aduersus sanitatem. Huius autem nominum differẽtiæ causa est, q̄ in plurimis quidem id quod facit sit ęquiuocum ei quod fit, & idem nomẽ sortitur. Calidum enim facit calidum, & quæ intercedit via est calefactio. In nõnullis aũt diuersa habent noĩa, vt medicina sanitatem. Num autẽ si quis pro medicatione sanationẽ acceperit, in his quoq̃ similiter habebit? Quemadmodum enim natura quę est vt generatio, via est ad naturam quæ est vt finis: natura enim est in qua terminantur quę nascuntur ac producuntur: ita etiam sanatio ad sanitatẽ. Et est id quod nascitur ac producitur materia: Illud aũt quod nascitur ac producitur, forma, & id ad quod, nõ id ex quo. Si ergo id quod nascitur, formã sumit, & rursus quod nascitur, sumit naturam, forma ergo est natura: in tertia figura facta collectione. & non sine iusta ratione in parte. est enim etiam forma non naturalis. Cùm dixisset aũt Aristoteles illud quod nascitur, non esse id ex quo, sed id ad quod, prætermisit inferre, q̄ id in quo forma, est natura, propterea q̄ sit apertum, subiunxit aũt conclusionem. Forma ergo est natura. Cùm autem dixisset, EX aliquo venit ad aliquid } adiecit, VEL nascitur } ostendens ex aliquo ad aliquid venire, esse ęquale ei quod est, nasci ex aliquo in aliqd. Ad quod enim venit, est id quod nascitur. sed non id ex quo, neq̃ quod est vt subiectum, neq̃ quod est vt oppositum. Ambo enim sunt ex quo.

Id quod facit sæpe est ęquiuocũ ei, quod fit.

Forma autẽ & natura dicitur dupliciter. Priuatio enim est quodãmodo forma. An autem priuatio & cõtrarium quid sit in absoluta generatione, an non, postea considerandum est.

XI Cùm dixisset naturam, quæ est vt via, in natura & forma desinere: qm̃ duplex est via, vna quidẽ à priuatione in formã, altera verò à forma in priuationẽ, duplex etiã fuerit eiusmodi natura quæ est per viã. Quare duo sunt etiam fines, hic quidem forma, ille verò priuatio. Si ergo

E finis est forma & natura, quõ fuerit priuatio finis, quę est formæ opposita? Præterea elementa eorum quæ sunt in generatione materiam posuit & opposita. Quoniam ergo alterum oppositorũ nunc posuit naturã, in promptu erat dubitare quõ ambo quidem sint causę, natura verò alterum. Quocirca priuationi quoq̃ tantũ naturę, quantum formæ impertijt, dicens. Priuatio enim est quodammodo forma. Est autem quodãmodo forma, vel vt quæ distinguatur à subiecto. qm̃ cùm sit in subiecto tanq̃ forma, ipsa quoq̃ fit quædam forma ac figura subiecti: accidentia enim sunt quodãmodo formæ eorum quibus accidunt: Vel quòd nõ absolutè absentia est priuatio, sed in subiecto: Formæ ergo illita & veluti colorata quædam adumbratio, est quæ est ad eam aptitudo: Quocirca etiã subiectum quodãmodo afficit, quod quidem est formę proprium: Vel quodãmodo esse forma dici possit priuatio, sed non omnis, verùm ea quę cõsideratur in eo quod est deterius contrariorũ. Id enim est forma sub priuatio-

Priuatio q̃modo sit q̃dãmodo forma.

F ne, vt ostẽdit in libris de generatione. & est priuatio quę ita sumitur, forma. Iam verò etiam alterum ex cõtrarijs, vtrumuis sumptum fuerit, aiunt esse alterius in illis priuationem. Si ergo priuatio dicatur esse forma quodãmodo & natura, quæ est aliud à subiecto & materia, etiam si in illa esse habeat: dici possint esse natura etiã ea quę sunt in priuatione, sed non vtiq̃ etiam s̃m naturam. qm̃ finis, & id quod subiectum appetit, id est s̃m naturam: Formã autẽ appetit: Quocirca id etiam quod est natura, est amplius, q̃ id quod est s̃m naturam, propter priuationem. Sed quo via quę est ad priuationem, dici potest natura, cùm non sit enascentia, vt ita dicã, ac productio. est enim interitus, & nõ generatio. Vel q̃tenus priuatio est quodammodo forma, ea ratione & ipsa est natura, & quæ ad ipsam via ducit, est natura. Sed si priuatio est quodãmodo forma, ex forma videlicet fiet forma. & non est vtiq̃ suprema repugnantia formæ & priuationis, vt in primo libro dictum est. Cæterum q̄ etiam si ex forma fiat for-

In priuatiõe q̃ sunt, natura sunt, sed non secundũ naturam.

G ma, nõ tanq̃ ex forma fiat, sed tanq̃ ex priuatione, & ex eo quod non est tale, sed vt sit, natura aptum est: clarum est, & in primo libro definitum est. Si autem priuatio quoq̃ est quodammodo forma: nõ vtiq̃ formæ amplius opponetur solummodo vt priuatio, sed ẽt vt cõtrarium. Earum enim quæ simul esse nõ possunt formarum oppositio, est vt contrarium, & non vt habitus ac priuationis. Quod si ita est, quæuis generatio non ex eo solum quod non est tale, sed etiam erit ex formis contrarijs. Quod si ita est, vel non erit generatio substantiæ, & erit quæuis substantia ingenita & ab interitu aliena: licet ea quæ est propriè substãtia ex eius sententia, ea est autẽ indiuidua, gignatur & intereat in rebus naturalibus, & ea quę est propriè generatio sit mutatio in substantia: vel si gignatur substantia, ex contrario eam quoq̃ gigni necesse est: Et autẽ videtur substantiæ nihil esse contrarium. Hanc ergo quæstionẽ, num si priuatio dicatur quodãmodo forma, erit priuatio in simplici substãtia quæ est forma quę-

Priuatio opponit formę nõ solum vt priuatio, sed etiam vt cõtrarium.

An si priuatio sit quodãmõ forma, erit quæ substantia ingenita.

H dam contraria, an nõ sit, de qua vtrinq̃ dubitatur, differt in præsentia. Etenim siquidẽ non est, qm̃ generatio quęuis est ex cõtrario, tolletur substantiæ generatio, quæ ex eius sententia sola est propriè generatio. Si est aũt generatio substantiæ, est aliquid substantię contrarium, quod quidem negauit in prędicamentis. Soluit autẽ alibi has dubitationes, dicens esse quidẽ substantiam, cuius generatio videtur, vtrunq̃ simul coniunctum, quod constat ex materia & forma. eam autẽ non absolutè sed in aliqua re fieri. Quod enim ad subiectum quidẽ attinet, est ingenita: Materia enim neq̃ gignitur, nec interit, vt ostendit in fine primi libri. Gignitur aũt per vtrunq̃ simul cõiunctum, hoc est substantia per formam quæ est in subiecto, nempe materia. Quẽadmodum autẽ habet substantia q̄ gignitur, ita etiam est ei aliquid contrarium, non quatenus est subiectum, sed quatenus in subiecto forma est. Ea ergo rõne est ei aliquid contrarium, non quatenus est subiectum,

Subię nihil contrarium, quatenus est subiectũ, sed quatenus est in subiecto.

subiectum, sed quatenus in subiecto. Igni enim, quaten' quidem est vtrunq; simul coniunctum, & eiusmodi substantia, nihil est contrariū, sed quatenus est forma. Nam per caliditatem & siccitatem, & motum qui sursum fertur, per ea inquam, habet contraria. & per hæc est ei generatio. Cūm ergo dicit in prædicamentis substantiæ nihil esse contrarium, accipiendum est vtriq; simul coniuncto. eius enim illic solius meminit vt substātię, eiusq; specierum ac generum. Qua de re absolutè quidem substantiæ, quatenus est substantia, nihil est cōtrarium. neq; gignitur substantia, quatenus substantia. gigneret enim ex non substantia, & eo quod non est absolutè. sed quatenus est hæc quæpiam substantia, & quatenus sunt diuersæ substantię, ea ratione est in eis etiam repugnantia. Per hoc enim fit generatio. per species autem substantijs differētiæ. In his ergo est repugnātia. Num, inquit Alexander, ne substantię quidē quæ est in forma non est aliquid contrarium? Priuatio enim non est propriè contrarium, ex qua est formę generatio. aut si alterum ex contrarijs est priuatio, priuatio quoq; fuerit contrariū. Hęc quidem Alexander. Num autē non ex eiusmodi priuatione propriè est generatio, quę ex deteriori cōtrario dicitur. Et si enim ex contraria forma fit generatio: nō quatenus forma, sed quatenus cum illa est cōtrarij priuatio, quæ est absentia in eo quod natura vt fiat aptum est. Id enim natura aptum est ad suscipiendum vtrunq; contrariorum. Quemadmodum enim genus cōe contraria prę cedit, ita etiā subiectum cōe illa suscipit. Num ergo alia rōne ei quæ est per formā substantiæ non est cōtrarium, quatenus contraria quidē in differentiarum oppositione inter se considerantur. forma autē non est differentia, sed differētiarum cum genere cōprehensio. Et sunt quidem cōtraria qualitates, forma aūt substantia. Si ergo formę nihil est contrarium: quō fit forma? Aut ergo non gignitur, & est ingenita vnā cum materia, & vtrūq; simul coniunctum est ingenitum, & oia sunt ingenita: Vel omnia quæ gignutur ac fiunt, fiunt ex cōtrarijs. Num ergone forma quidem per se gignitur: aut interit. Ignis enim, nō solum quatenus est cōpositum est ingenitus, sicut prius dictum est, non solùm in materia sed etiā in forma. fit aūt per eas quæ ipsum cōstituunt differentias, in quibus etiā consideratur repugnantia. Caliditas enim, & siccitas, & sursum motus, per se quidē eorum nihil est forma ignis, sed ea sunt differentiæ. cùm simul autē concurrerint oia, ignem faciunt. Per eorum ergo generationem ex contrarijs & interitum in cōtrarium, ignis & gignit & interit. Ita aūt etiam in aliarum formarum vnaquaq; generatio & interitus formę per se nō est, sed per formæ dfias: cùm enim inter se altera ab altera interimitur, vna etiā forma interit, queādmodum ēt dum concurrunt accedit.

CAPVT II.

XVI QVoniam autem definitum est quot modis dicitur natura, postea cōsiderandum est in quonam Mathematicus differat à naturali. Habet enim plana & solida corpora naturalia, & longitudines & puncta, de quibus

XVII cōsiderat Mathematicus. Præterea aūt Astrologia alia est, an pars Naturalis philosophiæ. Si est enim Naturalis Philosophi scire quid sit sol, vel luna: eorum etiam quę per se accidunt nihil absurdum. & maximè quod etiam videntur ij qui de natura tractant, dicere de figura Solis & Lunæ. Quinetiam vtrum terra sphæricam ha-

XVIII beat figuram & mundus, an non. De his ergo tractat etiam Mathematicus. sed non quatenus vnumquodq; est finis naturalis corporis. neq;

A contemplatur accidētia, quatenus eis cùm sint eiusmodi, accidūt. Quocirca etiā separat. Sunt enim intelligentia à motu separabilia. & nihil refert. neq; est mendacium eorum qui separāt.

Quòd eo sit directus vniuersus orationis scopus, vt diuidat significata naturæ, qm̄ cùm ea multis modis diceretur, alius in aliquo alio significato accipiebat naturā, ipse planum fecit sic concludens orationem, QVONIAM autem definitum est quot modis dicatur natura } Illud aūt QVOT modis } dici statuitur de rebus quę sunt subiecto diuersę. Sed qm̄ apertè quidem alia tradidit significata, occultauit autē id quod est maximè proprium, bene erit si breuiter oia persecuti fuerimus, tantùm pręfati, Quòd cùm naturale corpus habeat & materiam & formam & vtrunq; simul coniunctum, & sit genitum, & propterea habeat & motum qui est ad generationē, & ante omnia causam motus: cùm sit enim motus, aliquid est omnino XI

B quod mouet: dicitur natura quinq; modis. vno quidem modo quæ est in vnoquoq; materia. Ea autē est id quod est primò incompositum in vnoquoq; rerum naturaliū. queādmodum in artificialibus, in statua quidē est æs, in naue autem lignum. In quouis aūt corpore naturali, prima est materia, vt ita dicam inchoando ab inferioribus, siue vltimū subiectum, vt vocant qui supernè incipiunt. Ea autem videt esse natura, qm̄ oportet vniuscuiusq; naturam in omnimodis eius mutationibus eandem videri manentē. Est ergo natura hominis, quæ & dum dormit, & dum vigilat, & dum mouetur, & dum stat, & alias sustinet mutationes, videtur semper cerni eadē. Ita igitur etiam in quouis naturali corpore, quod idem remanet in omnis generis mutationibus, id fuerit natura: Remanet autem materia. Antipho aūt conatus est ostēdere materiæ permāsionem etiam à germinatione eius quod est simile. & si germinatio magis ostendat formā fieri ex forma, quàm materiā ex materia. Homo enim ex homine Naturā dici quinq; modis.

C & lignum ex ligno gignitur. Forma aūt est lignum, etiā si habeat ad lectum rōnem materiæ. In secundo autem significato forma dicitur, quæ est in materia. Queādmodum enim ex noīe artis nondum dicitur statua, nisi acceperit formam quæ est ex arte: ita etiam nondum dicitur materia ex naturali noīe, si formam non susceperit. Materia enim potētia solum est illud cuius est materia, queādmodum semen est potestate aīal. Vnumquodq; autē ex eo quod actu est characterem suscipit. Id autē est forma. Iure ergo forma characterē magis habet quàm materia. In tertio aūt significato dicitur natura id quod constat ex materia & forma, queādmodum homo. Queādmodum enim substātia dicitur tribus modis, materia, & forma, & vtrunq; simul coniunctum: ita etiā natura dicatur tribus modis. Aristoteles tamen, quod ex duobus cōstat, inquit, nō est natura, sed per naturā. Si enim vtrūq; eorum quæ ipsum cōponunt est natura, aliud autem ab vtroq; est id quod est cōpositum, quod per illa consistit,

D non fuerit propriè natura, sed per naturā. Si autem illud, Ipsa est magis natura q̃ materia, dictum est de cōposita, vt audijt Porphyrius, videlicet propriè quidem non est natura compositum. Neq; enim ex simplicibus quidem quicq; est propriè natura. Est aūt magis natura q̃ materia, quia in seipso habet formā, quæ est magis natura, q̃ materia. Et ex Antiphontis quidem definitione, qm̄ homo fit ex homine, cōpositum ex cōposito, fuerit etiā natura cōpositum. Sed hæc tria naturæ significata, sunt & cōpositum, & cōpositi elementa. In quarto aūt significato dicitur natura, ea quæ est veluti enascentia & generatio & motus per quem à producēte oritur id quod oritur. Quemadmodum enim in veste est & id quod texit, Textor, & id quod texitur, vestis, & tertiū textura, qui est motus quidam ab eo quod facit ad id quod fit: ita etiā in re naturali est & id quod nascitur, & id quod pducit, & intermedia eiusmodi natura, quę est vt motus facientis

tis naturæ, vt medicatio medicinę. In quinto aũt significato, quod est maximè proprium, est natura, id quod naturalibus causa est vt moueantur. quẽadmodum ars efficiens rerũ artificialium, & eius motus. Quæ autẽ dicitur natura, incipit quidẽ à natura quæ est per materiam: desinit aũt in naturam quæ est per formã, reddens naturam quę est per vtrũq; simul coniunctum. Et ea quidem ratione efficiens natura cum arte habet conuenientiam. Ab ea autẽ differt, φ ars quidem, cum extra sit, incipiat quidem à proprijs theorematibus seu cõsiderationibus: desinit aũt in effectum qui est ab ipsa alius: ita enim medicina desinit in sanitatẽ: Natura autem, cùm insit in eo quod nascitur, per quandã veluti enascentiam desinit in eius quod efficitur naturam, natura in naturam per naturam. nisi etiam ars per motum artificialem in artificiale quod est eiusdem formæ desinens, in hoc seruat eam quę cum natura est similitudinem. Sed in eo quidẽ φ inest & est intrinsecus operatio naturæ, natura differt ab arte. Cùm autẽ multa sint significata naturę, nomen quidem magis propriè conuenit naturę, quæ est vt motus & vt enascentia ac productio. Cum medicatione enim, & textura, &, vt semel dicam, motu, habet proportionem quãdam & conuenientiam. sensus aũt nõis magis conuenit naturę φ est propriè, quæ est vt efficiens rerum naturalium. Definitio aũt propriè conueniet oĩbus significatis, in vtralibet sumatur. Etenim quod est quidẽ propriè natura, est principium & causa motus & quietis. Natura autẽ, quę est vt motus, est tanq̃ instrumentaria. Per eam enim efficiens natura efficit eum qui in naturalibus est motum & quietem, quẽadmodum per medicationẽ medicus sanitatem. Materia aũt & forma sunt principia eius quæ per naturã traditur operationis, tanq̃ elemẽtaria. Atq; dicit quidem Eudemus ea quoq; recipere rationẽ naturæ. Videtur enim esse principium motus & materia, & id cui⁹ gratia. Quòd enim plũbum deorsum ire appetat, subiectam causamur materiam. Quia enim est ex materia tali, deorsum fertur. Habet autem principium motus in se ipso & per seipsum. nempe quatenus est plumbum. Forma autẽ fuerit etiã principium tanq̃ finis. Ad eam enim natura respiciens, oĩa agit & molitur quę sunt in naturalibus. Sed quõ compositum fuerit principium & causa, cùm sit solùm effectus? An hoc etiam tanq̃ finis fuerit principium. Siue enim forma in materia est compositũ, siue ex materia & forma, eius efficiens est natura, & non tanq̃ per se sit forma. Num autem cõpositum etiam vt causa efficiens motus est principium, vt quietis. si quidẽ actus, cùm sint motus, eduntur per cõpositum, & quies ab operationibus. Ignis enim substantia fuerit principiũ & causa calefactionis & motus qui est sursum. Sed hæc quidem sic habent. Mihi autẽ videtur operę pretium quærere, quõ in enumerandis naturæ significatis, maximè propriũ naturæ significatum, efficiẽtem naturalium causam prętermisit Aristoteles, cùm dixit materiã vocari naturam & formã, atq; adeò, si modo ita est, etiam cõpositum, & quãdam veluti enascentiã & motum qui est ad formam: causæ aũt quæ est vt efficiens non meminit. Ad hoc autem, vt ego quidem existimo, dicẽdum est, φ cùm primùm de natura loqui cœpisset, causam efficientem propriè esse naturã tradidit, & eam definijt. Quocirca etiam cum id quod est per accidẽs exponeret, accepit medicum sibiipsi medentem, tanq̃ quęrens causam quę est per se efficiens. quod quidẽ habet proportionẽ & conuenientiam cum eo qui domum fabricatur & alia quæ laborãtur manibus. Illic ergo cùm eam quæ est propriè naturam tradidisset, hic deinceps alia nominis naturæ tradit significata. Num aũt etiam eam quæ est propriè naturam ne hic quidẽ prætermisit, sed ostendit cum dixit; A medicina quidem non in medicinã esse viam medicationem, sed ad sanitatem. naturam autẽ eam quæ est vt motus à natura in natura. Natura aũt quæ habet proportionem ac cõuenientiam cum medicina, est efficiens, & nulla alia ex ijs quæ sunt in quatuor significatis. Dicet autem, vt existimo, etiã paulo post aliquid de causa efficiẽte, cùm causas distinguit. Sed qm̃ quæ de natura dicta sunt finem habere vidẽtur, bene habuerit si orationẽ denuo repetamus, & quęramus quænã sit natura ex sententia Aristotelis, et quãnam vim habeat in ijs quę sunt. Pulchrè enim ab eorum quæ sunt natura differẽtia inuenit ipse ea quę non sunt natura. Ita enim aĩam & ipse & Plato inuenit, ex differentia animatorum ab inanimis, cùm dixit in Phœdro. Quoduis enim corpus, cui inest vt moueatur extrinsecus, est inanimatum. Cui autem vt intrinsecus, ipsum ex seipso, aĩatum, vt pote φ hęc sit natura animæ. Quinetiã in legibus, Quod intrinsecus mouetur, inquit, viuere dicim⁹, & in hoc animatum differt ab inanimato. Quod quidem Aristoteles in secundo de Anima ijsdem propè verbis dixit. Dicimus ergo, principium sumentes considerationis, animatum quidẽ distinctum esse ab inanimo, eo φ viuat. Quæ non sunt autẽ natura, sunt duplicia. Alia quidem supra naturã, vt quæ sunt materiæ expertia, incorporea, & quæ separari possunt à corporibus, in puris locata formis. Alia autẽ deteriora naturalibus, vt quę fiunt ab arte humana, quemadmodum lectus & vestis, & quæ sunt eiusmodi corporea materia pręditia. Commune aũt est & ijs quæ sunt supra naturã, & ijs quæ sunt post naturam, vt ex seipsis immobilia sint & immutabilia, & illa quidẽ præstantiori quadam rõne, hæc verò deteriori. Naturalia igitur cùm sint inter vtraq; media, propterea quod sint subter cuiuis immaterialem & incorpoream substantiam, materia sunt prædita & corporea. propterea autẽ φ ab humana arte nõ fiant, sed veluti à seipsis enascãtur & germinent, cùm non sit sensui aperta opifex eorum causa, appellantur naturalia. Per eam autẽ quæ est ab vtrisq; differentiam, habent principium in seipsis motus & mutationis. Iure ergo hunc naturæ & substantiæ characterem tradidit Aristoteles, φ eam velit esse principium motus & mutationis, & quietis quæ hanc terminat mutationem. Cęterũ anima quoq; est principiũ motus & mutationis animatis corporibus, ex sententia Platonis & ipsius Aristotelis. Quę est ergo differentia? Quòd enim vltima anima, quæ vegetans dicitur, ex sentẽtia Aristotelis alia sit à natura, prius quoq; dictum est. dicatur autem nunc etiam. Etiam si sæpe naturam vocent vegetantem animam, vt quæ propè accedat ad naturam: quæuis aĩa etiam vltima ab ipso dicta est, pficiens actus naturalis corporis instrumentarij. Quare naturã quoq; habenti corpori adest vegetans anima, quæ est alia scilicet à natura. Sed nec sola instrumẽtaria corpora sunt natura prædita, sed ea etiam quæ similarium sunt partium: & quatuor elementa. Præterea autem animata quidẽ dicimus, quę causam habẽnt in seipsis vt alantur & augeantur & gignant similia: Naturalia autem sunt etiã quæ non sunt huiusmodi, vt lapides, & alia metalla, & mortua corpora, & quæ sunt simplicia. Præterea aũt quoduis corpus est natura præditũ. nam & artificialia, vt corpus statuæ naturale est, sicut lignum lecti. non est aũt omne corpus animatum. Quamobrem neq; fuerit anima natura. Patet aũt naturam esse vegetante anima deteriorem, si quidẽ vt materię forma, corpori naturali accedit eiusmodi anima. Quomodo ergo tradidit Aristoteles eius ab anima differẽtiam? Ego quidem existimo & illud In quo est, ad hoc sufficere, & id quod deinceps apertius dictũ est, nempe esse in subiecto naturã. Quæuis enim anima quæ propriè habet mouendi facultatẽ, exempta est ac separata ab eo quod mouetur. Si hoc aũt non sufficit ijs qui & vegetantem aĩam, & eam quę est expers rõnis inesse dicunt in subiectis corporibus: illud quidem certè sufficiet, quod est maximè proprium & ad naturalem intelligendam substãtiam, & ad eam ab anima discernẽdam. Principium enim motus non sic dicit Aristoteles naturã corporibus, vt & ipse & Plato dicunt animam. Anima enim est mouẽdi corpori

facultate

Natura quã nam in se habeat cũ arte cõuenientiã, & in quo differat.

Naturę qñ nã sit magis proprium significatum.

Naturę definitio conuenit oĩbus naturæ significatis.

Compositũ quõ sit principiũ & causa, cum sit effectus.

Efficiẽtẽ naturaliũ cãm, quõ prætermiserit Aristo.

Aĩam quõ inuenerunt Plato & Aristo.

Aĩati differentia ab inanimato.

Supnaturalia materiæ expertia.

Artificialia sunt post naturam.

Inter supernaturalia & artificialia natura collocatur media.

Aĩa qd differat a natura.

Principium motus aliter anima, aliter natura.

facultate prædita, ex vtriusqꝫ sentẽtia. Natura autem est principium motus, nõ eo ꝙ moueat, sed eo quod moueatur, & quietis, non eo ꝙ quietem afferat, sed eo ꝙ quiescat. Quaobrem non dicitur naturalia à seipsis moueri: possent enim, inquit Aristoteles, etiã seipsa sistere, si possent seipsa mouere: sed videtur quædã ad hoc vt moueantur & ornentur aptitudo à loco inferiori veluti sursum enasci, & ingenita quadam sua propensione causas quæ ipsa exornẽt accersere. Si esset enim principium motus, vt quæ aliquid moueret, in eo nõ differret ab aĩa, & à primò mouente causa. Sed qm̃ corpora, quę à substãtia, quę & diuisionis & dimensionis est expers: & à vita, quæ est in ipsa essentia, sunt procul remota, p se genita sunt mortua, & minimè spirantia, & ad quãuis vitam refrigerata: extremam quandam in seipsis vitæ speciem habuerunt, quæ ex potestate est & aptitudine: hanc, inquam, quam vocamus naturã, per quam & quæ sunt mortua moueri possunt, & mutari, atqꝫ adeò idipsum enasci: & cùm sint inter se patibilia, quodammodo operari. Non sunt enim eorum operationes syncerę, sed patibiles. Quamobrem quęcunqꝫ sunt naturalia, ea mota mouẽtur. Atqui quod est propriè immobile, ipsum mouet, vt ait Aristoteles.

Corpa p se genita mortua g naturã habẽt quandã vitæ speciem.

Quòd aũt principium motus, non ꝙ moueat sed ꝙ moueatur, naturam definiat Aristoteles, hic quidẽ ostendit Aristoteles dicens, Vt pote ꝙ sit natura principium aliquod & causa vt moueatur et quiescat: Et ꝙ natura est in subiecto: quod aũt est in subiecto, nõ fuerit propriè principium quod moueat subiectum. In vltimo quidẽ libro huius operis, loquens de quatuor elemẽtis, Quòd igitur nihil, inquit, horum seipsum moueat, clarum est sed habet principium motus, nõ vt efficiat neqꝫ vt moueat, sed moueatur. Quocirca quærit etiam à quonam moueanť elementa, nempe quòd ipsa non mouẽatur à seipsis. Hoc etiam vult esse proprium aĩalium anima pręditorꝫ, quam definit principium mouendi facultate præditum. Quinetiam ante hoc dictum similiter quoqꝫ dicit esse natura mobile id quod est potestate præditum Qualitate, aut Quantitate, aut Vbi, cùm habent in se tale principium, dicens scilicet naturam. In secundo aũt de cœlo hæc scribit. In nullo enim ex inanimatis videmus vnde sit principium motus. Alia enim omnino non mouentur: Alia autem mouentur quidẽ, sed non omni ex parte similiter. quẽadmodum ignis quidem sursum solũmodo, & terra ad medium. Si sunt ergo naturalia quatuor elemẽta, & nõ habent in seipsis vnde sit principium motus, hoc est, causam quæ mouet: videlicet non sic dicitur principium motus natura quæ est mouendi potestate prædita, sed vt quæ sit principium vt moueatur. Si est aũt eiusmodi natura vt id quod est potestate, & aptitudo quæ est ad id vt moueatur, quõ vbiqꝫ naturã dicimus efficientem: & ipse Aristoteles eam habere cum arte ꝓportionem quãdam & cõuenientiam dicit in hoc libro: & in fine ostendit naturam facere alicuius gratia: & quod illic dicitur concludens, Quod ergo, inquit, sic causa sit natura, vt gratia alicuius, clarum est: in primo autem libro de cœlo cum diuinã facturã facturã eius apertè cõiungens, Deus, inquit, & natura nihil temere faciunt. Ad hoc autem, vt puto, dicendum est, ꝙ quicquid fit: & fit ex aliquo subiecto, quod potestate est id quod futurum est: & ab eo quod facit, quod actu est. & vtroqꝫ opus est vt oriatur effectus. Et ideo natura, & si sit aptitudo subiecti, dicitur efficere, vt quæ ad opus perficiendum cõferat. Et cum dicit eam facere alicuius gratia, hoc dicit ꝙ generatio rerũm naturalium finem spectet prẽfinitum, & nõ casu, aut fortesortuna fiant, sed apte sine natura, vt sic fiant, vt fiunt. Dicit ergo in hoc libro ꝙ in quibus est finis aliquis, eius gratia fit alterum, & quod est deinceps. Ergo vt agitur etiã natura aptum est, & vt natura aptum est, sic agitur vnumquodqꝫ, nisi quid impedierit. Vides ergo eum natura aptum esse dicere id quod est naturale. Et si ergo dicit Deum & naturam nihil temere facere, sic dicit, nempe

Quod est in subiecto, nõ est ꝓprie principiũ qđ moueat subiectũ.

Natura qõ sit efficiens.

Natura qõ faciat alicuius gratia.

ꝙ hæc quidem è loco inferiori præbeat aptitudinem, ad finem, bonũ scilicet, respicientem: ille aũt quod actu tale est è loco superiori illuminet. Sed Aristoteles quidem sic ex eorum quæ sunt natura differẽtia ab ijs quæ natura non sunt, inuenit naturę substantiam: Antiquiores autẽ videntur ipsi quoqꝫ de natura talem habuisse sententiam, vt quæ consideraretur ex aptitudine, quæ est ad motum singulorũ, per quem res naturales characterẽ suscipiunt. Cum aũt res oẽs naturales habeant formã & materiam, alij quidem talem potestatem tribuerunt materiæ: dicentes quidem naturã, per quam naturalia natura apta sunt vt mouẽatur: videntes aũt maximè moueri per materiã, sicut lectum per lignum: Alij aũt dicentes naturam, per quã habent quod sunt res naturales, qm̃ forma est vniuscuiusqꝫ character, per quem & vnumquodqꝫ consistit, & dicitur esse id quod est, propterea formam dicebant esse naturam. Per hanc enim de natura sententiã, quæ est per vniuscuiusqꝫ characterem, eius etiam nomine vtimur in oĩbus: & animæ & mentis atqꝫ adeò ipsius Dei naturam non recusantes dicere. Sed Aristoteles neqꝫ per se materiam censuit esse dicendam naturã: Subiectum enim imbecillum per se est materia: neqꝫ formã: ea enim est naturalis, non natura: sed aptitudinem ad proprium & conuenientem motum, & mutationẽ materię, cùm ab hac forma in hanc mutatur, dixit esse naturã. Formæ enim amissio & assumptio fit per naturalem materię aptitudinem. Quinetiam forma ex sua ipsius natura & fit ex opposita, & genita seruatur. Et mouetur & id quod patitur & id quod agit, magis aũt id quod operatur patibiliter. Quare et materia & forma sunt quidẽ naturalia, neutrum aũt est natura. Similiter aũt neqꝫ cõpositum. Forma aũt magis fuerit natura qͣ materia, propter characterem & potestatem. Atqꝫ etiam cõpositum magis q̃ materia, ꝓpter formam. quandoquidem tunc demum omnino naturale fit hoc vel illud, cùm formã susceperit: materia enim nequit per se definiri. sed cùm natura sit aptitudo ad formæ substantiã, iure quidem est ante formã, cùm sit potestate in materia. prius autem in seipsa formã ostendit, cùm sit eius natura, & veluti quædam enascentia & germinatio ex materia. Vnde etiam rectè dicunt, qui naturã dicunt esse vitam vltimã. Quemadmodum enim quæ est ab eo quod primum est veluti quædã ebullitio ad discernendã formalem substantiam, & ab eo quod est esse ad operandum secessio, prima est potestas & prima vita, quę cõstitit ex primo motu eius quod est: Ita quę est ex materia, materialis formæ enascentia, & qui est ad ipsam motus, qui considerať in eo quod est forma potentia, est vltima potestas & vita vltima. & ideo superius quidẽ, id quod est, est supra vitam: inferius autẽ materia post naturam. Superiores enim causæ progrediuntur vltra inferiores. Vita aũt cùm sit formæ natura, non solũ est eius enascentia, sed etiam iam factæ cõprehensio & excitatio ad hoc vt agat & patiatur ea, ad quæ natura apta est. POSTEA autem cõsiderandum est in quo nam differat Mathematicus à naturali. Iure quidem vult ostẽdere differentiã Mathematici à philosopho naturali, qm̃ vidẽtur in ijsdẽ versari. Versatur enim naturalis philosophus in corporibus naturalibus. Ea aũt habent plana & solida, & longitudines et puncta, de quibus considerat Mathematicus, & fuerit Mathematica, pars Naturalis philosophię, quę ipsa quoqꝫ res contemplať naturales. Similiter aũt tradit etiam differentiã Naturalis philosophiæ ab Astrologia: & maximè qm̃ etiam in ijs quæ mouentur versatur Astrologus quemadmodum naturalis Philosophus, & non in imobilibus, quẽadmodum Geometra. Quare de ijsdem videnť dicere & Astrologus & Naturalis philosophus. Et si enim naturalis philosophus differit de substantia astrorum, Mathematicus aũt de ijs, quæ eis accidunt, vt pote eorum motu & figura & magnitudine, & de ea, quę est inter seipsa, & terram distãtia, Physicus tñ de ijs quoqꝫ differit. Absurdũ est enim eum illa ignorare qui

Deus aĩa & mẽs qõ vocenť natura.

Naturã quid ꝓprie vocet Aristoteles.

Natura ẽ vita vltima.
Prima vita quęnam sit.

qui eorum quæ sunt natura videtur cõsiderasse. Atq; vi dẽtur quidem etiam ĩj qui de natura tractarunt, de Solis & Lunę figura dicere, & q sphæricę figuræ terra & vniuersus mundus sit ostendere. Quin etiam ipse quoq; in libro de coelo, & Plato in Timęo de his demõstrarunt, naturalibus vñ demonstrationibus. Si ergo Physicus quidem & de substãtia astrorum, & de ĩjs quę ipsis accidunt considerat, Astrologus aũt considerat de solis accidentibus, Naturalis philosophiæ ps possit videri Astrologia. Tam propè ergo ad Naturalẽ accedũt Philosophiam & Mathematica & Astrologia. & ideo oportebat earũ tradere differentiam. Differt aũt Mathematicus à Physico, primùm quidẽ q Physicus non dicit solùm de ĩjs quę accidunt Physicis, sed etiã de materia, cùm Mathematicus de materia minimè sit solicitus. Deinde etiã de accidentibus, de q̃bus ambo dicunt, non eodẽ modo dicunt. Sed Physicus quidẽ dicit de planis lineis & signis, tanq̃ de finibus corporis naturalis & mobilis. Mathematicus aũt innatum motum sibi nõ vendicat: neq; assumit tanq̃ fines naturalis corporis: neq; est ei subiectum naturale solidum, sed id solum, quod triplicem habet dimẽsionem, vt si ea per se essent eiusmodi. versantur enim in ĩjs quæ separari possunt intelligẽtia. Quocirca ea etiam separãt, & nihil falsi sequitur. Postq̃ enim ea separauit intelligẽtia à naturalibus corporibus & omni motu, ita ea quæ ĩjs sic positis accidunt considerat. Quare si neq; tanq̃ de naturalibus, neq; vt de ĩjs quæ insunt naturalibꝰ dicit, neq; Physicus fuerit Mathematicus, nec Naturalis philosophię pars est Mathematica. sed neq; Astrologia. etenim ea quoq; considerat quæ accidunt naturalibus, sed non quatenus accidunt naturalibus, sed cuiusmodi sunt quæ figura sunt p̃dita & quæ mouent corpora. Quare Astrologus quoq; etiã si dicat de ĩjs quæ per se insunt corporibus naturalibus, sed non quęrit quatenus ea insunt tanq̃ naturalibus, neq; tali naturæ tales figuras motus & magnitudines conuenire ostendit. quẽadmodum in coelesti corpore Physicus quidem ostendit id esse sphæricum: q id solum ex solidis figuris sit primum & simplex & perfectum & vniforme. Quæ sunt enim rectilinea, sunt ex pluribus cõposita & secunda. & ideo id cõuenire primo corpori, vt demonstrat Aristoteles. Astrologus autẽ ex ĩjs quorum æqualis est ambitus in solidis esse sphærã longè capaciorem. Ita ergo paucis ostendit Aristoteles naturalis contemplationis differentiam à Mathematica & ab Astrologia. Alexãder autem quandam Gemini dictionem studiose ac diligenter adducit ex cõpendio Metereologicorum Possidonij, quę quidẽ argumenti occasionem sumpsit ex Aristotele. Ita autẽ habet. Naturalis quidem contemplationis est considerare de substantia coeli, & astrorum, & facultate, & qualitate; generatione, & interitu. atq; adeò de eorum magnitudine figura & ordine potest ostendere. Astrologia aũt de nullo conatur eiusmodi dicere. demonstrat autẽ ordinẽ coelestium, verè mundum coelum esse ostẽdens. Quinetiam dicit de figuris, magnitudine, & distantijs Solis & Lunę. & de astrorum defectibus & coniunctionibus. & de qualitate & quãtitate quæ est in eorum motibus. Vnde qm̃ attingit de contemplatione quę est in quantitate & qualitate in figura, ea ratiõe Arithmetica, & Geometrica meritò opus habuit. & de quibus solum pollicebatur se redditurum rõnem, per Arithmeticam & Geometriã ea conatur confirmare. Sæpe ergo idem caput demonstrandum p̃ponet & Astrologus & Physicus. vt, verbi gratia, magnum esse Solem. terram esse rotundam. neq; tñ ĩjsdem vijs ingredientur. Hic enim ex substantia, vel potestate, vel q sic melius habeat, vel ex generatione & mutatione singula ostẽdet. Ille autem ex ĩjs quæ accidunt figuris vel magnitudinibus, vel ex quantitate motus, & tẽpore quod ei cõuenit. Et Physicus quidem videbit sæpenumero causas, ad efficientem potestatẽ respiciens. Astrologus autem cùm demõstrat ex ĩjs quæ extrinsecus accidunt, nõ est satis idoneus contẽplator substantię. quẽadmodum qui sphæricam terram vel astra tradit. nõnunq̃ autem ne causam quidem accipere desiderat, vt cùm de eclipsi disserit. aliq̃n autem per positionem inuenit, tradens quosdã modos, qui si sint, seruabuntur ea quæ apparent. quẽadmodum cur inæqualiter Sol & Luna & Planetę videãtur moueri. qm̃ si posuerimus circulos eorum ecceotricos, vel astra quæ circũaguntur in epicyclo, seruabitur quæ apparet eorum inæqualitas. & oportebit persequi quot modis fieri possit, vt ea quę apparent, efficiãtur. adeò vt errantium astrorum tractationẽ aliquo modo cõtingat ineidere in reddendarum causarum rõnem. & accedens quispiam, ait Heraclides Ponticus, dicebat q si aliquo modo moueretur terra, Sol aũt aliquo modo maneat, potest ea quæ in Sole apparet seruari inęqualitas. In summa autẽ non est Astrologi scire quid sit natura quietum, & quænã sint mobilia. sed positiones introducens: horum quidem, manentium: illorum verò, quæ mouentur, considerat quasnã posituras consequentur ea quę in coelo apparent. Sunt autem ei sumenda à Physico principia; eẽ simplices æquales & ordinatos motus astrorum, per quos ostendet esse circularem eorum omnium choream, dum alia quidem moẽutur per parallelos, alia verò per obliquos. Sic quidem Geminus, siue qui est apud Geminũ Possidonius, phisiologiæ & Astrologiæ tradit differentiam, ab Aristotele sumpta occasione. In dictione autẽ dicit, id esse absurdum, q nihil eorum quæ per se naturalibus accidũt norit Physicus. & meritò. qm̃ necesse est eum qui aliquid rectè nouit, ẽt quæ sunt eius propria, & propinquas nosse differẽtias. Si hæc enim nõ sciuerit, nec sciet quidem an differat ab ĩjs quę sunt eiusdem generis. Hoc aũt qui nesciuerit, quæcunq; sunt eiusdem generis, eadẽ esse inter se existimabit. quare contingere poterit, vt etiã contraria. Si ergo figurę & magnitudines & tales astrorum motus sunt proprij diuini corporis, necesse est etiam eos nosse Physicum. In vsu autẽ nominum notandum est q videatur nunc, Mathematicum, vocare Geometram. Is est enim qui habet plana et solida & longitudines & puncta, quãuis ea quæ est propriè Mathematica, & Arithmeticã & Astrologiam seu Sphæricam, & Harmonicam seu Canonicam cõtineat. & nomen Astrologię, cum Apotelesmatica, hoc est quę ea quę sunt euentura prædicit, nõdum ad Græcos peruenisset, vt est verisimile vsurpabant in ea quæ nunc vocat Astronomia. Recentiores aũt diuiso noie, eam quidem quæ motus coelestium cõsiderat, vocant Astronomiam: eam autẽ quæ versatur in ĩjs quæ ex eis eueniunt & efficiuntur, propriè nominant Astrologiam.

E

F

G

H

Mathematicus in q̃ differat a Physico.

Astrologus in quo differat a Physico.

Physici & Astrologi differẽtiæ ex Gemino.

Mathematica quas sub se scientias contineat.

Astrologia & Astronomię dñia.

XIX Se hoc autem facere non animaduertunt ĩj etiam qui ideas dicunt. Separant enim naturalia, quæ Mathematicis minus sunt separabilia. Hoc autẽ clarum euadet, si quis conetur dicere vtrorũq; definitiones, & ipsorum, & eorũ quæ accidũt. Par enim & impar, rectum & incuruũ, & præterea numerus, linea, & figura sunt sine motu: Caro autẽ & os & homo, non vtiq;. Sed hæc quidem sicut nasus simus, nõ autem vt incuruum dicuntur.

XX Declarant aũt ea etiam quę sunt Mathematicis magis naturalia, quẽadmodum perspectiua, & Harmonica, & Astrologia. Plane enim contra quodãmodo se habent atq; Geometria. Geometria enim considerat lineã naturalem, sed nõ quatenus est naturalis: Perspectiua autem lineam quidem Mathematicã, sed non quatenus est Mathematica, sed quatenus est naturalis. Postq;

XIII Postq̃ dixit Mathematicos ea quæ substantia separari nequeunt separãtes per cogitationem, de eis ita verba facere, quoniã à corpore naturali tres dimẽsiones abstrahunt, & à tribus duas, sumentes per se superficiem, & à duabus vnam, cùm de linea diligentius inquirunt: se hoc facere non animaduertere dicit eos qui Ideas dicunt, vel potius etiã facere aliquid absurdius. Mathematici enim lineas & sup̃ficies & quæ sunt huiusmodi separant à corporibus naturalibus. quę etiam si substantia separari nequeant, si separent̃ tamen intelligentia, nihil habent consequens quod fieri nõ possit. Hi autem formas conantur separare naturales, quẽadmodum hominem, et carnem, & quæ sunt eiusmodi. quę Mathematicis sunt minus separabilia. Illud aũt, Minus, videtur dicere Philosophus vt cautius loquatur, & si ea nullo modo vellet ne intelligentia quidem posse separari. Tradit autem regulam eorum quæ separari possunt intelligẽtia, & eorum quæ nequeunt. Etenim cùm ea quæ separamus definientes, in definitione illa non assumimus à quibus ea separamus, nec illa cogitatione simul versamus & circũferimus, sed ipsa per se definimus & cogitamus, quẽadmodum Mathematicum corpus definientes, dicimus id quod tres habet dimensiones, materiam vel motum naturalis corporis nequaq̃ vnà circũferentes: & superficiem quæ solam habet longitudinem & latitudinem: & in numeris similiter: tunc ea cogitatione & intelligentia dicimus esse separabilia. Cùm autẽ nobis definire volentibus ea quæ separantur, vnà etiã illa omnino apparent à quibus separantur, & nec seorsum quidem possunt absq; illis cogitari, tunc & cogitatione & intelligentia dicimus illa esse inseparabilia. Talia autem sunt & caro & os & hõ. nõ solum enim vnumquodq; ex ijs est & naturale & materiale, & vtrũq; simul coniunctum, sed etiam cogitatione cõprehenditur, tanq̃ compositum. & differentiam ostendit in figura, quæ aliquãdo quidem per se potest cogitari, cùm per se dicit̃, vt incurua vel potius concaua figura, aliquãdo autem non potest vt in simo. Simitas enim est concauitas, sed non quæuis, verùm ea quę est in naso concauitas. Quamobrem simitas absq; naso cogitari non potest. & cùm definitionẽ tradimus, dicimus simitatem esse in naso concauitatem. Si ergo etiã cùm hominẽ definimus, dicimus esse animal præditum ratione mortale: quod in idea dicitur hominis exẽplar, vel cum sit aliquid aliud, homo dicitur, & nec in substantia nec in eius exemplari vllam cum homine naturali habuerit cõuenientiam: vel si ipsum quoq; erit animal præditum ratione mortale, & qui hic est homo, ab ipso habet vt sit eiusmodi, propter eam quæ est cum ipso similitudinem: illud quoq; necesse est intelligi cum motu & cum corpore. Animal enim est substantia animata, sentiendi & per locum mouendi potestate prædita. Quomodo ergo fuerit quod illic est animal, vel quomodo mortale, est vel fingere difficile, vel quomodo sint omnino naturalia materialia & in motu, vt caro & os & homo, & vnũquodq; ex alijs. Quòd autem non possint omnia separari à naturalibus, per hoc etiam ostendit, quòd ex disciplinis Mathematicis, licet ad separandum suapte natura aptę sint, eæ tamen quæ sunt paulo magis naturales & motu vtentes, cuiusmodi sunt perspectiua & harmonica & Astrologia, sensibus & subiectis quæ mouentur iam vtentes, non possint ea separare à materia. Perspectiua enim sumit lineas, sicut etiã Geometra. & Harmonica rationes Arithmeticas, sesquioctauam, sesquialteram, sesquitertiam & duplam, quęmadmodum Arithmetica. & Astrologia orbes & circulos sicut etiam sphærica. & tamen ipsæ ea non possunt separare à naturalibus, & ijs quæ mouẽtur, & à materialibus, quemadmodum illæ separant, & per se definiunt, & vtuntur vt separatis. quanquam perspectiuus quidem principia sumit à Geometra: Harmonicus autẽ ab Arithmetico: Astrologus verò à sphærico. & ij ipsis subsunt, vt Medicus Physico. Quòd autẽ nec perspe-

Separari q̃ nã possunt intelligentia.

Quænã sint ea q̃ nõ possunt separari.

Perspectiua harmonica, & Astrologia non separantur à materia.

A ctiuus, nec Harmonicus, nec Astrologus, possit separare à naturalibus ea quæ sunt sibiipsis subiecta, clarũ euadit cùm vnusquisq; ad vsum deducit̃, vt is qui operatur cõsideratus. tunc enim ẽt contrà quodãmodo se habent aduersus magis principales. Geometra enim considerat lineam naturalẽ, quæ est vt finis, sed non quatenus est naturalis. Perspectiuus aũt Mathematicam quidem sumit lineã, nempe tanq̃ longitudinẽ expertem latitudinis. sed nõ eam cõsiderat quatenus est Mathematica, sed quatenus est naturalis. Quòd autẽ sumat Mathematicã, perspectiuę ostẽdunt descriptiones. Si ergo lineę, numeri, & circuli, & si ex rõne suapte natura apti sint vt separentur, non semper possunt separari: quãto magis naturalia ipsa & cõposita, quorum tanq̃ compositorum & naturalium traduntur definitiones? Hæc rectè dixit Aristoteles aduersus vulgares de Ideis notiones, quæ eorum quidẽ quę illic sunt nihil omnino sentiunt, formas aũt materiales ne perfectè quidẽ materia exuentes, in opifice mente B prius esse, visione apprehendunt, omnium, vt semel dicam, quæ hic sunt, & eorum quæ cum materia cõsiderantur, & cum modo eorum quæ hic sunt substantię sumuntur, ideas esse putãtes, atq; etiam similitudinẽ, non tanq̃ imaginum ad exẽplaria, eorum quæ hic sunt ad illa, sed tanq̃, si dici possit, identitatẽ esse existimantes. Etenim reuera si homo est hic qui est materialis, qui sensu & motu vtitur, & est corporeus, & mortalẽ habet suã ipsius cõstitutionem, illic hõ non fuerit. Si autẽ genita quidẽ sunt quæ hic sunt: quod aũt genitum seu factum est, à causa factum sit necesse est, & nõ solum cõi, sed definita, & quæ hoc quidpiam ferat: oportet in mente opifice oĩno prius esse distinctas eorum quæ fiunt per formã causas. quemadmodum in domus ædificatore aliam quidem artificẽ parietis rõnem, aliam verò tecti. Hinc autẽ illuc nomina transferentes, si vt definitas eorum causas, & quæ hãc illic habent rõnem quam hic habent effecta, eisdem nominibus appellemus, non est absurdum, vt ego quidem C sentio. Nam ipse quoq; Aristoteles duplicẽ esse dixit ordinem, vnum quidẽ in mundo, alterũ vero in cã mundi, quẽadmodum vnum q̃dem in castris, alterũ verò in Imperatore. Atqui siquis eũ qui hic est ordinẽ, vt qui hic sit definiat, ne mundus q̃dem cõuenerit ei qui est in mente ordini: quare nec nomen. Etenim si definitio quædã vna est imaginis Socratis vt imaginis, ea exemplari minimè cõuenerit. Sed si similitudinẽ imaginis cum exẽplari cõplectatur definitione, vt, verbi gratia, caluũ, simum, eminẽtibus oculis, prętermissa subiecta materia. ne tunc quidẽ definitio conueniet Socrati. erit tamen similis illius definitioni. Non enim simitas quæ est in imagine, eadem est Socratis, sed similis est etiã illius simitatis imago. Sed quòd sint quidem rerum naturalium causę & rationes quæ prius sunt, ex quibus hæc sunt, ne ij quidem dubitãt qui Aristotelis scripta magni faciunt. Qui autem ponũt ideas, non solum dicunt eas esse causas eorum quæ illic D sunt, sed etiam exemplaria, vt pote quòd ea quæ hic sunt consistant ex illorum similitudine. Quocirca vtuntur ẽt eisdem nominibus in vtrisq;. Quod quidẽ à ratione fuerit alienum, si formę naturales cogitatione & intelligentia separari nequeant. Operæpretium est autem animaduertere, quòd etiam Aristoteles aliud quidem nouit id quod est compositum ex materia & forma, aliud autem formam ipsam. Quinetiam aliam vbiq; materię definitionem, aliam verò formæ, aliam compositi dicit tradi. Porrò autem in his quoq; per se formam contemplatur, cùm dicit, Speciem & formam esse naturam. non enim tunc dicit cõpositum. Quid ergo? Nascitur ac producitur non ex quo, sed in quod. Forma ergo est natura. Clarum est aũt hanc formæ definitionẽ non dari in composito, neq; assumere materiam. sed est ex abstractione quæ fit ex cõposito. neq; est vllo modo absurdum in his dissoluere rõnem compositi in rõnes simplicium, vt ipse albi dicit. Quare non solum formę Mathematicę sepa-

Perspectiu' lineã Mathematicã considerat vt naturalem.

Ideę Platonicæ defenduntur a Simplicio.

Ideę sunt seiunctę a materia.

Duplicẽ ordinem ponit Aristoteles, in mũdo unũ, alterũ in causa mundi.

Definitio cõsideratur prętermissa subiecta materia.

Ideę sũt causę & exẽplaria

Formã per se contẽplatur Aristo.

Formæ naturales separari possunt in intelligentia.

rari possunt intelligentiá, sed ẽt naturales, siquidẽ etiam absq; materia dari possunt definitiones. non est autẽ hoc exẽplar quod est in intelligentia, sed separata quę est per formã ratio, potest exemplari aliquo modo conuenire, si quis eam sumat vt æquiuocã & eiusdem nominis & non vt eandem, & vt imaginis quæ assimilata est exemplari.

Aĩal intelligens exemplar animalis naturalis

Animal enim & exemplar vocat Plato, Qua ergo rõne mens ideas quę insunt ei quod est aĩal, dicens in Timęo. Clarum est aũt non esse naturale illud animal, sed intelligens naturalis aĩalis exemplar. Quẽadmodum Socrates quoq; non est pictus Socrates, sed picti exemplar, & propriè Socrates: cùm similitudo insit imagini nõ per materiam, sed per formã quę cogitatione separatur à materia.

Naturalia formam abstractam participant.

Quòd aũt earum quæ hic sunt formarum definitæ cãæ, sint etiã earum exẽplaria, existimo posse ostendi, si quis vtatur positionibus Aristotelis. Quæ enim sunt naturalia, dicimus esse ex participatione materiæ & formæ, cũ materia sit formæ particeps per eam quæ in ipsa est participationem. Quęuis autem participatio est media eius quod est particeps & eius quod participatur, tributa ei quod est particeps ab eo quod participatur. Et est participatio eiusdem formæ cum eo quod participatur, quemadmodum quæ in calefacto corpore ab igne est caliditas & ardor, est eiusdem formę cum eo quod calefacit. Vnũquodq; enim id quod habet imperrit ijs quę participant. Quare quæ est hic forma, qm̃ est participatio formę separabilis, est similis formæ separabili. Quod autem est simile formæ separabili, & ad eius similitudinem factum est, & est eius imago, exemplar habet formam separabilem. Causas autẽ vocat etiam formas Aristoteles. Et si quæ hic sunt, illorum sunt participationes, omnino eiusdem cum eis formæ fuerint, neq; fortasse quicq; fuerit absurdum si eandem habeãt appellationem. Sed fortasse non

Formas quę hic sunt non eẽ principales et antecedentes.

cõcedat quispiam formas quæ hic sunt esse participationem, sed principalem & antecedentem substãtiam. neq; enim illic esse hominem vel equum. sed horum causas in alijs quidem formis cõsistere, has verò ferre. quẽadmodum à Deo fit homo, & ab immobili id quod mouetur, non tñ ita vt sint eiusdem formę.

Pulchrũ, bonum, vitã, essentiã ꝑ solã hic habem' participationem.

Ii qui hæc dicunt, à nobis rogãdi sunt, an nihil pulchrum nec bonũ, neq; substãtiam, vel vitam, vel cognitionẽ, vel operationem, vel numerum, vel aliquid ex ijs quæ pręclara & honesta sunt, illic esse statuant. Et ꝙ Aristoteles quidẽ hæc quoq; illic esse concedat, apertè ostendit, dicens illud esse omnibus expetẽdum, & essentia operationem esse mentem, essentiam vitam & mentem eodem deducens, & quod pulchrum & bonum est eis tribuens, & cum cœlestibus corporibus numero æquales causas dicens immobiles. Sed liquet Aristotelem has quidem ægrè ferre idearum notiones, quæ cum ijs quæ hic sunt nominibus vnà quoque secum definitiones attrahunt, quæ quod est eorum quæ hic sunt naturale & materiale comprehenderunt. Quamobrem nonnulla quidem ægrè fert nomina. quædam autem non indignum censet etiam ijs quę illic sunt tribuere puriora, pulchrum, & bonum, & essentiam, & vitam, & mentem, & operationẽ. Si ergo dicat aliquis hæc quidem illic esse, sed nõ eiusmodi hic sunt, nos hoc quoq; fatebimur. cum aũt rogabimus vt & in hoĩe & in equo & ijs quæ sunt eiusmodi dicat eadẽ. neq; enim nos existimamus eum hominẽ qui illic est esse corporeum, si quidẽ nec qui est in naturali rõne est corporeus. esse autẽ quandam corporei hoĩs cum incorporeo similitudinem, vt corporei pulchri cum pulchro incorporeo.

Formarũ genitarũ exemplar sit necesse est quod est idea.

In summa autẽ si genitæ sunt eę quæ hic sunt formæ, quicquid aũt fit ac gignitur à causa fieri necesse est, quę eius quod fit rationẽ præcepit, ne fiat absq; ratione nec in infinitũ, & id quod fit assimilatur rationi: ea fuerit exemplar eorum quæ gignuntur ac fiunt. Præterea autem si ante ea quæ perpetuò mouẽtur, oportet motus, qui non deficit, esse causam immobilem, & non solam communem, sed etiam in vnoquoq; propriè definitam, vt ipse ostendit

E Aristoteles & hic & in libro de Cœlo, vtraquæq; autem forma ex ijs quæ hic sunt habet in indiuiduis æternã mutationẽ, fuerit scilicet vniuscuiusq; quę prius est immobilis cã definita, quẽadmodum homo stans. vt etiã qui mutatur, minimè deficientẽ habeat mutationem. Pręterea autẽ multis in locis Aristoteles arti æquiparat naturam. quẽadmodum paulo ante, cùm dixit. Quemadmodum « enim ars dicitur, id quod est ex arte, & id quod est artifi- « ciale, ita natura id quod est ſm naturam & id quod est na- « turale. Si ergo ars facit per rõnes, assimilans ea quę fiunt rationibus artificialibus: ita ẽt scilicet facit natura. Quocirca nihil temere facit. Si igitur nõ est prima cã natura, aliqua aũt est alia prima causa oĩum, quẽadmodum natura naturalium, illa scilicet omniũ quæ fiunt rõnes & causas anticipauit. & ea quæ fiunt assimilat illis rationibus.

Forma quæ discretã habet substãtiam, principiũ ingenitũ & immobile.

Hęc ergo & plura alia adduci possunt, vel ex ipsius Aristotelis ostẽdendo positionibus, prius esse exemplarem eorum quæ fiunt causam. Sunt autẽ etiam quædam alię F multæ ex pulchrę rõnes, quæ ostendunt ꝙ quęcunq; forma habet discretam substãtiam, est aliquod principium ingenitum & immobile: neq; id quod est in materia fuerit primũ, cùm sit participatio & materiæ affectio: neq; id quod est in natura, cùm id quoq; consistat in subiecto: neq; id quod est in anima. & si enim sit hoc separabile, tñ cum sit per se mobile, habet quãdam duplicitatem, & nihilo magis mouet quàm mouetur, neq; magis est principium, quàm à principio. Oportet ergo eẽ principium immobile & ingenitũ & solum efficiens, non autẽ quod etiam gignatur. Tales autẽ sunt formæ quæ sunt in mente, primò discretæ, & imobiles, & ingenitæ, & quæ sunt propriè. quæ etiam dicunt causæ eorum quę gignuntur. quibus ea quę gignuntur assimilari oportet. Si sunt ergo aliqua noĩa quę non sunt formarum quæ hic sunt, sed eorum quæ sunt cõposita, non est earum similitudo ad illas transferenda. qm̃ proprietates quidem eędem à summis vsq; ad vltima procedunt per submissionem. modi autẽ G substãtiarum, quemadmodum eius quod est immobile, vel per se mobile, vel immateriale, manẽt in proprijs locis minimè cõmunicati. Si sit ergo aliquod formę exemplar quod est cum materia, nõ oportet eius exẽplar quęrere. Formarũ enim sunt exẽplaria non materię. Simitas enim quę nasum vnà secum affert, qm̃ nasus quoq; est aliqua forma, nõ est mirandũ si habet aliquod exẽplar eorũ

Formę quæ cum materia nullũ est exemplar seu idea.

quę sunt ſm naturã. Si sumatur aũt aliqua forma cũ materia, & materiã vnà cum forma inferat nomẽ, & quę in noĩe est intelligentia: non oportet eius exẽplar quærere. Aduersus quod videt Aristoteles maximè depugnare. Quare aĩalis quoq; formã, si ipsam per se possit intelligẽtia concipere is qui à materia separat participantem eius proprietatẽ, minimè fuerit vt puto absurdũ ex sententia Aristotelis, eius prius ponere rõnem, quæ materiæ præbeat suam ipsius similitudinẽ. Porrò aũt etiam in hoĩe si homo quidem est aliqua forma cuius est materia particeps, nihil vetat quominus similitudo eius eò referatur. H Si autem & nomen hoc res ipsa consistit cum materia solummodo, sicut simitas: qui id illuc referre conabitur, is iure reprehensionem subeat Aristotelis.

Quoniam autẽ natura dicitur dupliciter, for- XXI
ma & materia, perinde ac si de simitate quid sit consideremus, ita considerandum est. Quare nec sine materia sunt quæ sunt eiusmodi, neq; ex materia.

Postq; dixit ex scientijs Mathematicis, alias quæ ex- XIIII
trema quidẽ & accidentia à materia separant, sic ea cõsiderare vt q̃rit Geometria de linea naturali, sed nõ quatenus est naturalis: alias autem vt ijs quę separari possunt à materia, quẽadmodum linea Mathematica, sed nõ quatenus Mathematica, verũ quatenus est naturalis, vt perspectiua: subiungit deinceps q̃uo naturalis philosophia cognoscit naturalia. Et dicit eam ipsa quidẽ cognoscere

Philosoph' naturalis cognoscit ex formis.

composita

composita ex materia & forma, sed non ex materia, verũ ex forma. Quẽadmodum qui simum cognoscit, cognoscit quidem cũ naso, sed ex concauitate: idq; merito. Naturalis enim philosophus contẽplatur naturam. Est aũt dupliciter natura, & ex materia & ex forma. & magis propriè ex forma. Iure ergo vtrũq; simul cõiunctum cognoscit ex forma. Et si materia quidem põt cognosci ex proportione ac conuenientia, forma aũt ex eo q; fulciat ac sustineat, meritò ex forma cognitio cõpositi perficitur.

Etenim de hoc quoq; bifariam dubitauerit quispiam, cùm sint duæ naturæ, de vtranam sit Physici, an de eo quod est cõpositum ex ambobus. Sed si de eo quidẽ quod constat ex ambo-
XXII bus, etiã de vtraq;. Vtrum ergo est eiusdẽ an alterius vtrãq; cognoscere? Ei enim qui ad veteres aspexerit, videbitur esse materiæ. Exiguam enim formæ partẽ, & eius quod quid est esse, tetigerũt Empedocles & Democritus. Si aũt ars imitatur naturã, est autẽ eiusdem scientiæ nosse formã & materiam aliquousq;, quẽadmodum Medici, sanitatẽ, & bilem & pituitam, in quibus est sanitas: silr aũt & domus ædificatoris, & formam ędium, & materiã, q; scilicet sint lateres & ligna: silr aũt etiam in alijs: fuerit etiã naturalis
XXIII philosophiæ nosse vtrasq; naturas. Præterea cuius gratia, & finem, est eiusdem, & quæcunq; sunt eorum gratia. Natura autẽ finem, & id cuius gratia. Quorum enim, cũ sit continuus motus, est aliquis finis motus, id est extremum, & id cuius gratia. Quocirca Poeta etiam ridiculè inductus est vt diceret, Finem habet, cuius causa erat genitus. Vult enim non quoduis vltimũ esse finem, sed id quod est optimum.

XXV Cùm dixisset dupliciter esse naturam, & esse naturalis philosophi de vtraq; dicere, ex ea tñ quæ est magis propria: & id pronunciasset absq; demonstratione, vt videri posset ei qui leuiter audit & tantùm in superficie: ipse enim indicauit demõstrationem: Si duobus enim modis dicitur natura, & vna est altera magis propria & magis nota, fuerit Physici de ambabus dicere ex magis ꝓpria: sed perinde ac si dictum esset absq; demonstratione: meritò dicit esse dubitandum, si quidem sint duę elementares naturæ, de vtranam dicere sit Physici. & quodãmodo ex diuisione producit quęstionem. Aut enim de altera, aut de vtraq;, aut de eo quod constat ex ambabus. Et si de eo quidem quod cõstat ex ambabus, etiam de vtraque. neq; enim fieri potest vt cognoscat compositum, qui non nouit simplicia. Si autem de vtraq;, materia & forma: est ergo eiusdem vtranq; nosse, vel alius, & alius. In hac diuisione vtriusq; sectionẽ per se prætermisit, vt qui eam esset traditurus cum vtroq; simul coniuncto.

Materiã magis quã formã tractarũt veteres.

Cùm sic ergo quæstionem diuisisset, ostendit veteres Physicos versatos eẽ in inquisitione alterius quod est in materia, cùm Empedocles & Democritus parum attigissent naturam, quæ ex forma ẽ. Empedocles quidem, qui amicitiam & contentionem, tanquã causas quæ formam efficiunt, locauit in principijs. Democritus autem figuram posituram & ordinem, formam, vt existimo, eam ratione definit, qua singula faciebãt. Etenim ratione quadam faciunt carnem & os & vnũquodq; ex alijs. Dicit itaq; in primo Physicorum.

In pulchrè ast structis tellus fornacibus alma
Splendoris geminas nacta est ex partibus octo,
Vulcani quatuor. sic candida facta fuere
Ossa, simul coeunt quæ nunc diuinitus aptè.

A Hoc est ex diuinis causis & maximè ex amicitia seu harmonia. eius enim glutino coeunt. Anaxagoræ autem, inquit Alexander, nõ meminit, & si mentem statuat in principijs. fortasse, inquit, quĩt ea nõ vtitur in gñatione. Sed q; vtatur quidem, clarum est, siquidem generationem nihil aliud esse dicit q; excretionẽ, excretionem autem à motu fieri: motus aũt principiũ esse mentem. Sic enim dicit Anaxagoras. Postquam mens cœpit mouere, ab vniuerso quod mouetur secreuit. & quicquid mens mouit, id totum discretum est. Cùm aũt mouerent & discernerentur, ambitus multo magis efficiebat vt discernerẽtur. Sed Anaxagoræ ideo non meminit, q; Anaxagoras nõ dixerit mentem esse formã materialem, cuiusmodi est ea quæ nunc quæritur, sed quę discernit & disponit ac ornat, & est causa separabilis ab ijs quæ ornãtur, & ab ijs quæ ornantur est alius substãtię. Mens est enim, inquit, infinita, & per se imperium obtinens, & cum nulla re commixta est, sed ipsa sola est in seipsa. Et huius cãm

Anaxagoras mentem adducit I generatione.

B adijcit. Num aũt ideo etiã non meminit Anaxagorę, q; quæ est apud ipsum mens, formas quæ sunt nõ videatur facere sed discernere. Hæc cum dixisset, deinceps demonstratiuas subiungit rationes, q; oporteat Physicum vtrasq; nosse naturas, & eam quæ est ex materia, & eam quæ est ex forma. nõ solum aũt eam quæ est ex materia, vt multi existimabant Physici. Prima autẽ ratio est ex inductione artiũ. Si ars enim imitat naturam, & est eiusdem artis nosse formã & materiam: naturalis quoq; fuerit philosophię nosse vtrasq; naturas. Et q; ars quidẽ imitetur naturã, sumpsit tanq; euidens. Quòd autẽ eiusdem sit artis nosse materiam & formã, probauit ex arte medẽdi & arte ædificandi. Secundo autẽ tali argumento vtitur. Si eiusdem est artis nosse finem & id cuius gratia: et ea quæ ad finem pertinent, quẽadmodum artis ędificandi tectum & parietes: naturæ autem forma est finis & id cuius gratia, naturalis scilicet fuerit philosophiæ non solùm nosse materiam, vt veteres dicunt Philosophi, sed ętiam formã. vel non solum formã, quæ quidem est propriè natura, sed etiã materiam. Ita enim accipit Alexander. Potest autẽ vtroq; modo accipi. Sed demonstratio quidem quod naturalis philosophia formę sit, rectè habet vt quæ dicatur ad Physicos: Demonstratio autem, q; etiam materiæ, vt ad ea quæ deinceps subiunguntur. Vniuersus autẽ eorum quæ dicuntur scopus videtur ad hoc tendere, q; naturalis philosophia cognoscat formã et materiã. Quòd autẽ forma, & quę est ex ea natura, finis sit materiæ, sic ostendit potestate. Materia & naturalis materiæ motus est continuus. Continui motus finis forma est, cuius cã est motus, & ad quem cùm venerit quiescit. Materia ergo & naturalis eius motus finẽ habet formam. Materia enim formę gratia suapte est natura, non aũt forma materiæ gratia. perficitur enim subiectum, & est propriè, cùm formam acceperit. Quòd autem continuus motus ad aliquem finẽ tendat, ex eo liquet, q; motus cui nullus est scopus propositus, & non tendit ad finẽ

Naturalis Philosophi est nosse materiã & formam.

Forma est finis materię.

D terminatum, non est continuus, sed interruptus & inordinatus. Quoniam aũt non quiuis alicuius finis & extremum, est id cuius gratia, sed id solum quod ẽ optimum, etenim motus qui nullũ habet scopum propositũ, & eorum q̃ fiunt ex imbecillitate naturę est aliquis finis tanq; vltimum, sed id non vtiq; est illud cuius grã, meritò hoc quoq; definit: & ridiculum esse dicit Poetam qui dixit, Finem habet, cuius causa erat genit⁹. libri enim finis est quidem extremum, sed nõ est finis vt illud cuius gratia. non enim generatio & augumentum facta sunt mortis gratia, sed formæ & eius quod augetur perfectionis, ad quam id quod augetur mouetur perpetuò, & cum ad eã deuenerit, cessat vlterius progredi. Atqui si natura ad mortem tanq; ad finẽ tenderet, simul ac perfectum esset alal interiret. nunc aũt etiam postq; propriã cœpit magnitudinem, sępe seruat. Nisi forte expeditius est dicere, mortẽ non solũ ꝓcreationis, sed vitę ẽt naturalis eẽ finẽ.

Non quiuis finis ẽ id cuius grã, sed id quod est optimum.

Mors nõ est vitę finis.

Ceterum mors est finis & extremum, non tanquam scopus, sed tanquam necessarius euentus talis substãtię. Alexãder aũt dicit sic melius scriptũ esse, QVORVM, cùm sit cõtinuus motus est aliqd extremũ, id finis est & cuius grã } quandoquidẽ non quoduis extremũ est finis. Atqui ipse quoque fatet Aristoteles nõ quoduis extremum esse finẽ. Num ergo nequaquam est transponenda dictio. QVORVM enim, inquit, cũ sit continuus motus } hoc est ordinatus & ad finẽ aspiciens, est aliquis finis tanquam extremũ: hic finis extremus, est tanquam id cuius grã, & nõ absolutè extremum, cuiusmodi etiam fuerit motus indefiniti.

XXIIII Nam artes quoque faciunt materiam, alię quidem absolutè, alię verò laboratu facilem.

XVI Hęc videntur defendere, quod ea quæ prius dicta sunt, ostẽdant debere naturalem philosophum cognoscere materiam. Num aũt oĩa quæ dicunt, vt prius dixi, eò tendunt quod contẽplationis naturæ pertractatio & materiã & formam considerat, & vtrũque simul cõiunctum, per formã. E Vt enim qui tanquam quod sit in confesso haberet, quod de forma, ita etiam nunc quod de materia dicere sit Physici, pbat rursus ex similitudine artium, argumentans á maiori. Si enim artes imitantes naturã, non solum norunt materiã, sed etiã præparant: aliæ quidẽ eam absolutè facientes, vt ars domos ędificandi, lateres: & ars medendi, medicamẽta: & ars fingendi, lutum, & pictura, mixturas colorum: alię verò reddentes laboratu facilem, vt ars fingendi, ceram molliens, & ars statuaria, æs fluidum faciens, & ars ædificandi, lateres præfigurans: longè quidẽ certè magis necesse est naturalem Philosophum contẽplari materiã, quæ est subiecta naturalibus. siquidem artes quæ imitantur naturã, ita habent cognitam materiam vt eam etiam præparent. vel si in artibus efficiẽtibus, ars quæ formam facit, facit etiam materiam, etiam in contẽplatiuis, scientia quæ contemplatur formã materialem, contemplabitur etiã ei subiectam materiam. Fortasse autẽ etiam maius fuerit argumentũ, si dicamus, quod si natura magis facit materiam quam ars, naturalis Philosophus magis debet nosse materiam, quam artifex. Cùm ergo instituisset ostẽdere ex eo quod inter se depẽdeant cognitiones ex fine & ijs quę ad finem pertinent, naturalem philosophiam contẽplari formam & materiam, ostẽdit quidem formã esse finem, vt id cuius gratia, propterea quod continuus naturæ motus in eam desinat. Quód autẽ materia referat ad formam tanquam ad finem, nos paulo post admonet. nunc autem quod etiã forma materiam contẽpletur, á maiori, ostendit, vt dictum est, non contentus testimonio veterum.

Materiæ tractatio necessaria est physico.

Et vtimur, vt pote quod sint oĩa nostri causa. Sumus enim nos finis quoque quodãmodo. Duobus enim modis dicitur id cuius gratia. Dictum est autem in libro de Philosophia.

XVII Quòd finis, & ea quę ad finem pertinẽt, simul dependeant alterum ab altero, ostendit ex eo quod nos quoque, qui fines sumus, vtamur illis quæ assumuntur nostri causa. Et id scilicet quod de artibus dictum est, & quod de finibus, ostendit amplificãdo id quod est propositum. Amplius est enim facere & vti, quã solum cognoscere. Sed quõ nos fines, & quõ vtimur omnibus? An quod duplex sit finis. vnus quidẽ, vt id cuius causa est appetitio. quem quidẽ appellant scopum recentiores. vt sanitas, quã sibi tanquam scopum, pponit Medicus. Alter verò in quo id est, & cui accedit, vt qui sanus est. Hic est enim finis, vt cui, qui nos quoque sumus. Medici enim finis est is qui est sanus, nõ vt id quod sibi tanquam scopum proponit, cuiusmodi est sanitas, sed vt id cui vult eam acquirere. Facta est autem ab eo diuisio in Ethicis ad Nicomachum, quæ vocat de philosophia: philosophiam magis propriè appellans oẽm de moribus tractationem. Cùm itaque duobus modis dicatur finis, & is cuius gratia, & is cui: cùm prius ostendisset coniunctam esse materię cognitionẽ cum coE gnitione finis, nunc ostendit in altero fine, in eo scilicet, cui, hoc ita habere. Nos enim qui sic fines sumus, non solum ea quę nostri gratia sunt nouimus, sed etiam eis vtimur. Omnia aũt dicit esse nostri causa, non quę sunt quidem oĩa, sed quęcunque pertinent ad nostrã salutem, cuiusmodi sunt effecta artium. Nos enim eis vtimur: & sumus fines eorum quæ fiunt ex artibus, vt quę nobis insunt, & ad nos referuntur. Hæc aũt coniuncta sunt cum finibus, & non solùm ea scimus, sed etiã eis vtimur, quod est amplius. Et in summa cuius est finem nosse, huius est etiam nosse ea quæ sunt finis. Quare si est Physici formã tanquam finem nosse, eiusdem etiam fuerit nosse id cuius gratia, quod quidem est materia. Si enim materia ad formã relata est ex ijs quæ sunt ad aliquid, vt ipse dicit, eorum autẽ quę sunt ad aliquid simul est cognitio, clarum est, quod qui alterum nouerit, alterum quoque noscet.

Hoses quomodo sint fines oĩum, & oĩbus vtant. Duplex finis, cuius gratia, & cui.

XXV Duæ aũt sunt etiam quæ materię imperant, F & quæ cognoscũt, artes. & ea quæ vtitur, & ex efficiente ea quæ est architectonica. Quocirca etiã ea quæ vtitur est quodãmodo architectonica. Differt autem, quoniam illa quidem, nempe architectonica, formã cognoscit: hæc verò est tanquam efficiens materię. Gubernator enim cognoscit quænam sit forma claui, & imperat. Alter verò ex quo ligno, & quorũnam sit motuũ. In ijs ergo quę sunt ex arte, nos facimus materiã causa operis: In rebus autem naturalibus inest.

XVIII Postquam dixit nonnullas artes non solùm nosse, sed etiã facere materiã, nunc ostendit quod etiã quæ ex artibus sunt maximè architectonicæ, quæ maximè formam vidẽtur respicere, ne ipsæ quidẽ ignorant materiã. Dicit autem duas esse architectonicas. eam quæ vtitur: vt pote gubernatricem, quę cognouit quãnam esse oporteat claui formam: figurã & magnitudinem imperans, & materiam G definiens, lignum neque molle neque nimis durum esse debere reputans: Altera est autẽ architectonica, quæ est ex singularibus efficiẽtibus artibus, formas & materias definiens. cuiusmodi est quæ cõiter dicitur nauium ædificatrix. quæ cùm multæ artes circa nauem versentur, ea ad vniuersi vsum oĩa referens, formã ligni ex quo clauum oportet fieri definit, quod verbi gratia, ex cupresso, quę tales & tales motus sustineat, vt definijt gubernator. Sed si gubernator qualis sit claui forma cognoscit & imperat, quomodo dicitur imperare materię? Dicit itaque Alexander necesse esse ei quoque nauẽ nosse, qui naue vtitur, quæ non est absolutè forma, sed cum tali materia. Num autẽ claui & forma & materia, est eius qui vtit materia? Quocirca claui formã cognoscentem & imperantẽ, dicit eum imperare materiæ. Fieri aũt põt vt si non nouit pximã, quod oporteat scilicet cupressinũ esse clauum, id quidẽ certè H nouit quod est cõius, quod lignũ claui oporteat esse flexile, & neque tenerũ neque nimis edurum. Cùm hoc ergo nouerit & imperet, meritò is quoque dicitur imperare materiæ. Eam aũt quæ vtitur dicit quodãmodo esse architectonicã, quatenus ipsa quoque imperat qualẽ clauum esse oporteat. quæ enim imperat, est efficientis artis architectonica. Qui itaque vtitur nõ solòm vsum nouit esse finẽ, sed ẽt ea quę ad vsum ptinent, qualis sit materia, & cuiusmodi sit finis, hoc est forma: is quoque quæ ad finem pertinent, nouit, ppinquius. Cùm aũt dixisset nõnullas etiã artes facere materiam, pulchrè aĩaduertit quod quemadmodum in ijs quę ex arte fiunt materia fit ab arte, ita ẽt in ijs in quibus nõ fit, sed est queadmodum in naturalibus, ea est formæ grã. Num aũt in hoc quidem dicit, quod in ijs quæ ex arte fiunt ars facit materiã, nõ facit aũt in naturalibus: Materiam enĩ magis facit natura quam ars: Sed quod naturæ indagator non facit materiã, sed eam cum sit contẽplans, ipse quoque ad formã extollitur, vt ij qui ipsam faciunt.

Artes architectonicę duplices.

Præterea

XXVI **Præterea aũt materia est ex ijs quæ referunt ad aliquid. Alij enim formæ alia est materia.**

Ex eo etiam ꝙ materia ad formã relata, est ad aliquid, ostendit eiusdẽ esse nosse formã, & materiam. Quòd aũt materia sit ad aliquid, ostẽdit ex eo ꝙ alia alius formę sit, si sumatur materia vt est ei cum forma affinitas & conuenientia. Quãobrem hæc materia huius formę fuerit materia, & hæc forma huius formæ forma. Quòd si ita est, necesse est ei qui alterũ nouit, nosse quoq; alterum. Sed q̃uo alij formę est alia materia, si quidẽ est vna cõis oĩum materia? An clarum est id dici de ꝑpinqua materia. Quẽadmodum aũt vnaquæq; ex ijs se habet ad suã formã, ita cõis oĩum ad eam quę absolutè forma est. Qui ergo naturalem formã scit & nouit vt naturalem, sciet quoq; materiã quæ materiali ei formæ subiecta est. In materia ergo & in forma versatur philosophia naturalis: quinetiam in priuatione. Eius enim sunt ea quæ sic sunt opposita.

Diuersarum formarũ diuersa est materia.

Sed quousq; oportet Physicũ nosse formã, & qd sit? An quẽadmodum Medicum, neruũ: aut æs fabrũ ærarium aliquousq;. Cuius enim gratia vnumquodq;. & in ijs versatur quę sunt forma quidẽ separabilia, sed in materia. Homo quidem hominẽ gignit & Sol. Quomodo aũt hoc habeat, nempe separabile, & quid sit: primę philosophiæ munus est definire.

XIX Postq; docuit naturalis esse Philosophi nosse formã & materiã, meritò dicere instituit, quousq; oportet Physicum vtrunq; eorũ inquirere. Sed de materia quidẽ videtũ definiisse, eousq; Physicũ eam consideraturũ, vt ad formam referat eius contemplationẽ. Et ideo deinceps q̃rit quousq; oporteat nosse formã, & quid sit. Sed cùm ẽt dixisset Physico formę considerationem esse principalẽ & antecedẽtem, sed non sine materia, meritò nunc dubitat quousq; philosopho naturali, vt naturali, cõuenit cognitio formæ, naturalis scilicet. Dici enim possunt ẽt quædã formę supnaturales, de q̃bus nõ est philosophi naturalis dicere. Et dicit naturalẽ, vt naturalem, de forma naturali eousq; esse dicturũ, quousq; & faber ærarius de ære, & Medicus de neruo. Vterq; autẽ eorũ eousq; dicet quoad ad suam artem est vnũquodq; vtile, prima æris & nerui principia neuter eorũ curiosius indagans. Et Physicus de forma naturali dicet aliquousq;. Quid hoc aũt est? Est enim vnũquodq; ex ijs quæ natura fiunt alicuius grã, & fit, & est, qui qdẽ est rei finis. Qui hoc aũt inuenit, peruenit ad finẽ naturaliũ rerum contẽplationis, ea cõsiderans quæ sunt qdẽ formæ ratione separabiles, sed materiales. Quare ẽt de forma materiali, sed nõ de quauis forma, & vsq; ad hoc, nempe cuius grã est hoc vel fit, considerabit Physicus. Mihi aũt videtur bene quadrare dictio græca Aristotelis, si in eo quod est μέχρι τίνος, τίνος graui accẽtu ꝓferamus. Idem est enim ac si dicas aliquo vsq; & in eo quod est, τινὸς γὰρ ἕνεκα ἕκαστον, graui tonẽ illud τινὸς efferamus. Significat enim vsq; ad finẽ, & vsq; ad Cuius gratia. Sin autẽ ita scribatur μέχρι τίνος ἕνεκα τινός. τινὸς γὰρ ἕνεκα ἕκαστον: nam ita ẽt legi dicit Alexander: primũ quidẽ τινὸς graui accentu scribemus, secundũ verò acuemus. Cùm aũt dixisset versaturum esse Physicũ in formis materialibus, atq; adeò ad finẽ vsq; processurũ, esse materiales formas naturales ostẽdit ex eo ꝙ & earũ cãę, eam propinquę q̃ superiores, sint ipsę quoq; materiales. Etenim quod hoĩem ꝓximè generat, homo est, qui ipse quoq; est materialis. et quę est his superior, oĩum quę scd̃m naturam fiunt efficiens cã, Sol oĩbus conspicuus, est ipse quoq; forma materialis. In summa aũt, inquit Alexander, quod natura fit videtur ei ab eodẽ fieri, vel forma, vel genere, vel oĩno ab operatione. A sole ergo fiunt quę sic fiunt, & tanq̃ ab operatione: nempe calefacta & refrigerata ab eius operatione. Clarum est aũt ꝙ ẽt quę ex arte

De formis materialib⁹ cognoscit Physicus.

De formis supernaturalibus non tractat Physicus.

Finalis causa quo consideret a Physico.

Cãę rerũ naturalium sunt omnes materiales.

A fiunt, ab operatione fiunt, sed nõ naturali. Num aũt hõ quidẽ fit ex hoĩe ab eodẽ forma seu specie. Ex Sole autẽ, ab eodem genere, vt pote à materiali materialis. Notat aũt Alexander ẽt ex ijs quæ hic dicuntur, ꝙ ex sententia Aristotelis, diuino corpori cõiuncta est eorũ quę hic sunt generatio, non aũt ab eo depẽdet. Sed q̃uo cùm quærit quousq; oporteat Physicum nosse formã, & quid sit. Aliquousq;, inquit, vt Medicũ neruum, & æs fabrũ ærariũ. Æs enĩ tanq̃ materia fabro ærario subiecta est, & neruus Medico. Iis enim afferunt formas quæ ab arte ꝓcedunt, Faber qdem ærarius æri formã amphoræ, verbi grã: Medicus verò, neruo, sanitatis. Q̃uo ergo quousq; artifices quęrũt de materia, eousq; Physicũ dicit de forma q̃rere? Cùm hanc obiectionem animaduertisset Alexãder, aliam quoq; subiungit expositionẽ, sic dicens. An cum primũ dixisset, Aliquousq; dicet Physicus de materia, quemadmodũ artifices: nam hi quoq; aliquousq; de sibi subiecta cõsiderant materia: rursus dicit deinceps de forma quousq;,

B & de quanã forma cõsiderat Physicus. Cuiusnã enĩ grã fiat vnũquodq; eorum quę natura fiunt, quod quidẽ est forma naturalis, & rerum q̃ gignunt perfectio, cõsiderat. De ea ergo dicit forma, cuius grã vnũquodq; eorum q̃ fiunt, fit à natura, & de ijs formis quę rõne quidẽ sunt à materia separabiles, in materia tñ eis est sua substãtia: ad formas materię expertes & separabiles nequaq̃ cognitionẽ extendens. Ac rectè qdẽ haberet expositio, si cũ quousq; Physicus cõtempletur materiam dicere instituisset, subiũxisset Quousq; grã faber ærarius, & neruos Medicus. Nunc aũt cũ dixisset, Sed quousq; oportet Medicũ nosse formã, & qd sit, subiunxit, An quẽadmodũ Medicũ neruum, aut æs fabrũ ærarium. Quinetiã aliã expositionẽ adducit aduersus hanc obiectionẽ, vt q̃ scripturę cõueniat dicenti, AN quẽadmodũ Medicũ neruum, aut æs fabrũ ærarium aliquousq;, nempe cuius grã. } Fuerit enim, inquit, id quod dicit. Quẽadmodum Medicus & Faber ærarius aliquousq; de forma dicunt, & de eo cuius

C grã est materia in qua versant: de hac enim forma dicũt, cuius grã hic qdẽ in neruis & carnib⁹, ille verò in ære versatur: de ea enim q̃ in his fit forma, & non de aliqua alia: Ita ẽt oportet Physicũ dicere de ea forma cuius materia est materia, & cuius grã. ea est aũt materialis. et in ijs quidem versat quæ sunt formæ qdem separabiles, sed in materia. hoc est, tales formas tractat, & eas cõtemplabitur. Mihi aũt videtur in his nõ tradidisse, quousq; dicant de forma artifices cuius grã est materia in qua versant. Nisi fortè velit dicere, Eousq; dum sint materiales. Hoc enĩ manifestius dixit in naturali. Videt aũt sic quoq; intellexisse Themistius. Hunc enĩ locum paraphrasi, hoc est, circũlocutione explicans, inquit. De ipsa forma aliquousq;. An ut non ipsam separet à materia. sed quẽadmodũ Medicus examinat neruum, ita ẽt Physicus hominem. Num aũt ei non cõuenit id quod deinceps subiungitur, CVIVS enim grã vnũquodq;. } Id enĩ non tendit ad co-

D gnitionẽ eius quod est materiale: sed de forma qdem est, q̃stio, quousq; oportet Physicũ nosse formã naturalẽ, in qua versat. Dicit aũt eousq; quousq; æs nouit faber ærarius, & neruũ Medicus, nõ hęc adducens tanq̃ harũ artium materiã, sed tanq̃ formas in q̃bus versant artes, vt naturalis philosophia in forma naturali. Versant aũt artes qdem agendo, naturalis verò philosophia cognoscendo, in ꝓprio subiecto. Quẽadmodum ergo norũt artes ea quæ sunt sibi subiecta, in q̃bus operãtur, vsq; ad vsum quẽ prębent effectis, ꝓpter quę assumunt: ita ẽt naturalis philosophia eousq; formã cognoscet naturalem, vsq; ad vsum scilicet, cuius cã fit, & est. Quęcunq; enĩ est ex cãis cognitio, est ad scientiã accõmodatissima: quæ est aũt ex causa finali, est oĩum maximè propria. Videtur aũt Socratem in Phędone sequens Aristoteles, iubere Physico vt usq; ad finalẽ cãm cãę deducat qõnem. Ille enim dicit Socrates. Siquis ergo vniuscuiusq; velit cãm inuenire, quanã rõne fit vel interit, vel est, id oportet de ipso inuenire

Forma naturalis cognoscit vsq; ad vsum, qui est finis.

Ad finalem vsq; causam vult Plato Physicũ deducere quæstionem.

nire, quanã rõne sit ei optimũ vel eẽ, vel aliqd aliud agere vel pati. Id aũt est cuius gratia fit, vel est vnũquodq;. E

Cùm autẽ dixisset Physicum ea tractare quę sunt rõne quidem separabilia, substantia autẽ sunt materialia, meritò subiungit, Quomodo forma quę substantia separari nequit, se habet ad formam materiæ expertem & per se, definire est munus primæ philosophiæ, quã tradit in opere quod inscribitur Mataphysica.

CAPVT III.

XXVII His autẽ definitis, considerandũ est de cãis quęnã sint & quot numero. Quoniã enĩ hoc opus susceptum est vt sciamus naturalia. non prius aũt scire nos vnũquodq; putamus, q̃ acceperimus in vnoquoq; ꝓpter quid id sit, id autẽ est accipere primam causam: scilicet id quoq; nobis faciendũ est de generatione & interitu, & de quauis naturali mutatione. vt cùm eorum principia cognouerimus, possimus vnũquodq; eorũ quæ quęruntur ad ipsa deducere.

XX Cùm in hoc opere tractetur de principijs & causis naturalibus: quoniam, vt ipse dixit in principio, existimamus nos tunc vnũquodq; scire, cùm primas cãs cognouerimus & principia prima vsq; ad elementa, de principijs quæ sunt vt elementa proposuit primùm considerare. & de his veterũ prius posuit opiniones, & ea quę sibi videbãtur adiecit, veteres quoq; Physicos secum quodãmodo conuenire & consentire ostendens, q̃m illi quoq; ea quæ sunt contraria posuerint principia. & sic cùm materiam & formã & priuationem, tanq̃ elementaria rerum naturalium principia, posuisset: & quid sit natura ostendisset, ꝙ sit scilicet principium vnde motus: & quid sit naturale, & quid ẜm naturã: & cùm definijsset quot modis dicatur natura: & ꝙ forma sit & materia natura: & ꝙ Physico de ambobus: & quousq; sit quęrere propositũ, ꝙ scilicet vsq; ad causam naturalem: & de causis vniuersam absoluisset orationẽ, si quidẽ de ijs dixit quæ sunt vt elementa, materia & forma, & de efficiente quę quidem erat natura, & ẽt de finali: q̃m multa dicta sunt de causarum inter se ordine, repetita oratione eas rursus enumerabit, definitiones ac distinctiones quę vnicuiq; conueniunt adducens, & post eas quæ per se sunt causas, eas ẽt quæ sunt per accidens oculis subijciens. Porrò autẽ nobis rursus in memoriam reuocat vsum eorum quę dicuntur de principijs, sic nunc etiam potestate ratiocinans.

Naturæ tractatio est cõtemplatiua. Naturæ tractatio est cõtemplans, sed non agens, quẽadmodum moralis. Contemplãs autem finem suum habet scire. Quę suum finem habet, scire: cognitionẽ causarum ante præcipiet, ad quas singula referens, eorum habebit cognitionẽ. Naturæ ergo tractationi conuenit dicere de principijs: vt de generatione & interitu, & quauis alia naturali mutatione, quę per locũ fit, & per alterationẽ, & fortasse etiam per augmentum, quorum proposita est consideratio naturali philosopho, cãs reddere possimus. Cur enim vnũquodq; eorum quæ in his quęruntur hoc modo se habeat, soluimus, ad ipsorum causas & principia deducentes. Aut enim ꝙ ex tali, aut ꝙ tale, aut ꝙ à tali, aut ꝙ sic melius ostẽdentes, cãs tradere videbimur.

XXVIII Vno ergo modo causam dicimus id ex quo cùm insit, fit aliquid, quemadmodum ęs statuę. & argentum phialæ, & quæ eius genera.

XXI Cùm quatuor causarum modos, oẽs inquam, tradidisset, primum tradit id ex quo fit aliquid cùm insit. Id autẽ est id quod est materiale & subiectum. Quod quidem in eo quod ex ipso fit aliqd, videtur cũ priuatione quãdam habere cõuenientiam. sed differt in eo quod id fit. Ex illa enim, vt pote post illam, & vt illa excedente fit id quod fit: Ex materia autem vt quę insit, & ex alia affectione in aliã mutetur. ita vt sit æquiuocum illud, Ex quo. Materia ã

Materia à forma differat & priuatione.

ria aũt differt à forma quę ipsa quoq; inest, quod id quod fit, nõ fiat ex forma. neq; enim excedẽte, nec mutata fit, sed per formã. Hanc aũt primam numerauit inter causas, q̃m oẽs, vt semel dicam, antiquiores, causas ad materiam referẽtes tradiderunt. Cubum enim deorsum ferri dixerunt, quia est ęneus. & diuturniorẽ esse lebetẽ tegula, q̃m ille quidẽ ęneus, hęc verò sit testacea. Et ideo eam primã nominauit, q̃m ab inferioribus ad superiora progressus est. Non solùm autem propinqua materia eius quod fit cã est, sed etiã eius genera. Nõ solum enim hoc æs est cã statuę, & hoc argentũ phialę, sed ẽt absolutè æs & argentũ. & si hęc sunt aqua, ẽt aqua, & supius corpus.

Alia autem est forma & exemplar. Id autem est ratio, quæ est eius quod est esse. & eius genera. quẽadmodum eius quod est Diapason, hoc est per omnes, duo ad vnum. & in summa numerus. & partes quæ sunt in oratione. F

Secundam cãm tradit quæ est per formã. Quæ enĩ inest sanitas, cã est, vt sanũ sit. & symmetria, vt sit ex symmetria cõgruens. Forma aũt dicitur non solũ figura, quę est in extrema supficie, sed ẽt quæ est ex rõne. Formam aũt vocat exẽplar, non vt qui dicunt Ideas, ipsam per se ponens formalẽ substantiam, cui, quę hic sunt, assimilata sunt: neq; enim quę natura faciũt, inquit Alexãder, cùm mente primũ agitauerint, quæ faciunt, ea faciũt, ne quis dixerit intelligentia esse exemplar eorum quæ fiunt per ipsam vt se habet in artibus: sed formã quæ fit in materia eam vocat exemplar, propterea ꝙ natura id appetens facit quęcunq; facit. clarum est aũt ex eo, ꝙ cum id factum fuerit, cesset à faciendo, nempe ꝙ sit quædã forma præfinita, & veluti scopus positus ad quẽ ordinata est natura, & ideo exemplar appellaẜ. Non similr aũt, inquit Alexander, in ijs oĩbus quæ alicuius gratia faciunt, se habet finis & exẽplar. Sed quæcũq; quidẽ sponte & ex instituto arteq; & rõne faciunt, in ijs necesse est finẽ cuius gratia alia fiunt, ab eo quod facit primũ mente cogitatum, proponi scopum & exẽplar eorum quæ futura sunt. In ijs aũt quę natura fiunt nõ itidem. nõ enim natura ex instituto operatur, neq; ex ea quæ est in ipsa rõne: rationis enim expers, inquit, vis est natura. sed primò in materiã deiecto principio, quæ est & principij capax, & eorũ quæ ab ipsa & ex ipsa futura sunt: hoc ipsum primũ deiectum, ipsum quidẽ fecit hoc cuius est ipsum efficiẽs, cum sit definitũ, quod autẽ ex eo fit, aliud. Vnũquodq; enim ipsorũ est & efficiens et mouẽs eius quod post se est, si nihil impediat: idq; ad finẽ aliquem & formã naturalem. cuius erat principium id quod primũ deiectum est in materiã. Quẽadmodum enim in ijs quę neruis ac funibus trahunẜ, si artifex primò dederit principium motus, hoc id quod post ipsm est, & illud id quod est deinceps, mouet, donec motus per oẽs peruaserit, nisi quid impedierit, non ex rõne aliqua & certo quod est in ipsis instituto, eo quod pcedit mouente id quod sequiẜ: Ita ẽt in semen deiecta natura, & potestas quæ fuerit in ꝓpria materia, cùm eã sit mouẽdi potestate prędita, mouet quẽadmodum vni quidẽ innatum est vt moueat, alteri verò vt moueaẜ. Quę ex primo aũt motu inest facultas, aliũ rursum motũ mouet, & potest, donec fecerit simile illi à quo deiectum est, & idẽ vel forma seu specie vel genere. quẽadmodum in ijs quæ genita sunt ex dissimilibus aĩalib⁹: quales sunt muli. sunt enĩ genere ijdẽ cum ijs qui illos pcrearunt. Hęc aũt successio fit qbusdã numeris & certo ordine, donec id quod fit forma pfectũ fuerit, nisi quid obstiterit. Id aũt nõ est ex rõne & certo instituto quod est in ijs q̃ mouent & faciunt, vt ante dictũ est. Sed non, q̃m hoc nõ fit, ideo iã forte fortuna facit, & nõ alicuius grã: Illud enim, Alicuius grã, non est nomẽ generationis quæ sit rõne prædita, captoq; cõsilio & ex instituto ad agendũ impellaẜ: sed quicquid fit certo ordine & ꝓpter aliquid, id fit alicuius grã.

XXII (margin, beside "Secundam cãm tradit"); Forma q̃ dicaẜ exemplar ab Aristotele. G Naturã non operari ex ratione, vt vult Alexander. Generatio rerũ naturaliũ q̃o fiat. H Natura non facit forte fortuna, etsi ex rõne non faciat.

Naturali necessitate fiūt aliqua q̄ non referūtur ad aliquid.

Finē sibi ꝓponit natura

Idq; fit, seu ex instituto & rōne, seu absq; rōne, vt nos in natura dicimus. Etsi enim ex materialibus necessitatib⁹ nonnulla consequunť res naturales, quæ non referunť ad aliquid, queādmodum dicuntur pili sub alis, si quidē ipsi nullū vsum afferunt: non per hæc probandū est naturam nō facere alicuius gratia. Exemplar aūt est forma, propterea ꝙ ad eā tendit natura, non ex instituto, sed potius vt ea quæ neruis trahunť ac funibus. Fuerit autē, inquit, exēplar in ĳs quę natura fiunt eius etiā quod facit forma, quę est idē cum eius quod fit specie vel genere. Et in summa qm̄ qui ad exemplar faciunt, ad aliqd faciunt pręfinitum, & est ꝓprium eius quod fit ad exēplar, vt fiat ad id quod est præfinitū & illi simile: & si qd fit ad id quod est præfinitū & illi simile, factum fuerit ad exēplar: Ita autē fiunt, quæ natura fiunt: Ergo ad exēplaria. Hæc cū dicat Alexander: ꝙ exēplar quidem formā uocet, nō eam quæ est idea, Aristoteles, clarū est. Formam enim materialē sumit vt cām, per quam cōpositum habet id quod quid est esse. Id aūt significat ēt in ĳs quæ consequuntur, materiā & formam hanc numerans in elementis. Quomodo aūt cūm ipse dicat de forma elementari, & ipse id exēplar appellauerit, pōt nunc accipi exēplar pro forma eius quod agit? Etsi enim idem est quodāmodo cum eo quod fit, qa homo ex homine, sed id tñ quod fit nunc vocat exēplar, & nō id quod facit. Quod enim fit, est forma elemētaris, per quam cōpositum habet id quod est esse. Ad quid aūt definitum & simile fit id quod est naturale. Si enim ad id quod facit, id quod facit exemplar fuerit.

Generationē fieri a rōne vt cā efficiente.

Sed primùm quidē, vt dixi, non vocauit illud exemplar Aristoteles, sed id quod fit: Deinde qūo dici potest naturalia non fieri ad exemplar, si quidē concedimus exēplar esse eius quod fit efficiens, vt quod fiat ad illud, quod est definitum et simile ei quod fit? Quòd si propterea forma dicitur esse exemplar, ꝙ id expetens oīa faciat natura, eo noīe fuerit finis & nō exemplar. Præterea aūt ea etiam quæ de rerum naturaliū generatione dicta sunt, mihi aduertenda vidētur. Si enim quod primum deiectum est, ipsum quidē id fecit cuius est primū efficiens, quod autē ex eo factum est aliud, & vnumquodq; eius quod post se est efficiens & mouens, vsq; ad finē & formam naturalē, cuius principiū erat id quod primum fuerat deiectum in materiā: Si ergo sic efficiť generatio, primùm quidē si frumentum facit herbā, & herba calamū, & calamus aristā: qui fit vt quæ sunt imperfectiora, sint efficientia eorum quæ sunt ꝑfectiora? Herba enī est calamo imperfectior, & calamus arista: Deinde quęnam sit cā totius dicere nō possumus. Cum enim sit vna forma, oporteret ēt vnā esse cām ante singularia. Et certè si alteratis mutatisq; prioribus fiunt quæ deinceps fiunt, quæ sunt priora fuerint potius naturalia, non autem efficientia. Nunq; enim efficiens cā alterata, fit effectus. Preterea aūt si nō quoduis fit ex quolibet, sed ex eo quod potest, scilicet herba quoque est potentia calamus. Quicquid aūt est potestate, est materiale, nō efficiens. Quare calami quidē materia herba meritò dicatur, nequaq; aūt causa efficiens. Preterea quicquid actu fit ex eo quod est potentia, producit ab eo quod actu est ad id quod est actu. Si ergo herba non est actu calamus, non fecerit calamum qui actu est. In summa aūt si vniuscuiusq; natura, quę est principiū & causa motus, est efficiens eius quod est subiectum, & non alterius, seminis scilicet natura semen faciet: hominis aūt natura faciet hominē. Quomodo autē fecerit propriè hominem ea quæ est in semine, quę nōdum est natura hoīs, priusq; fiat homo? An queādmodum prius dictum est, simul ac ipsa fit facit, propterea ꝙ sit natura aptior, & ꝙ sit eiusmodi quę excitatur & assurgit in formam. Semen enim masculi & fœminæ, & naturā habet seminis mutationem, & quæ suapte natura apta est vt fiat animal. Efficiens autē propriè & proximè causa, in animalibus quidem est materna & paterna natura: In plantis autem, frumenti & terræ natura, cūm forma actu prius sit in patre

A

& matre, & in terræ quæ actu consistunt rationibus, per quas quę sunt potentia in actum deducuntur. Et ita eius quod fit natura, si dicatur efficiens, sic fuerit efficiens, vt etiam ipsa quæ fit: Quæ est aūt efficiens, est propriè eius quod actu est. Est enim natura eius, quod est simile, procreatrix. & quæcunq; intercedunt, illius causa præcipit. & q̄uis in eo quod intercedit, alteratur natura quæ perficitur & simul fit & facit, vnam tñ seriem conseruat vsq; ad finem, ad quē cūm peruenerit, facere desinit. Porrò autē dicit etiā Aristoteles ea esse natura, q̄ assiduè mota; ab aliquo quod est in ipsis principio, ad finē aliquē perueniunt, in quo ēt cessant à motu. Quare in hoīe, eius quod gigniť pręcepta est ratio, & ex illa gigniť id quod gigniť, patre quidē per semen præbente principium & motum vsq; ad finē: queādmodum in ĳs quæ neruis trahunť artifex ꝑbet principiū motus, & eam quę ad finē fertur incitationem, ex eo qui in seipso prius est rōne vniuerso motu ordinato: materna aūt natura formam ēt tribuente, ꝓpinquius.

B

Duplex est rō efficiens.

Quomodo aūt rōnis expertem facultatem dicit naturā, & si agat alicuius finis gratia, & numeris modisq; definitis ordinatè procedat? Num est duplex ratio efficiens: vna quidē quę agit cognoscēdo, quam ēt solam rōnem interpres existimat: Altera verò sine cognitione quidē, & ea quæ fit ad seipsum cōuersione, sed ordinata tñ & definita, & præcedētis alicuius finis gratia. Et queādmodum id quod nō cognoscit, est expers rōnis, si cum cognoscente conferatur rōne: ita ēt quod temere agit & inordinatè, est expers rōnis, si cōferať cum eo quod agit ordinatè & definitè & alicuius gratia. Quemadmodum ergo ꝑ hanc rōnem fiunt quę natura fiunt, ita ēt per exēplar, nō quod id agenti ꝓponať vt quod cognosci possit, sed ꝙ id quod facit id quod fit sibi assimilat, eo ꝙ sit, non eo quod id ex instituto deligat. queādmodum annulus sigillum. Quin etiā ipse Aristoteles in secūdo de generatione cōtendens aduersus Empedoclem, naturā concedit esse rōnem.

Naturā esse rōnem cēset Aristoteles.

C

Sed qūo absq; eius quod facit cognitione est certus & definitus ordo in faciendo? Naturalia enī non habēt talem constitutionē, vt vel absq; cognitione, eo ipso ꝙ sint, eum qui est in generatione ordinē conseruent & seriem, & ad finē præstitutū ꝑueniant, sicut se habet motus eorū quæ neruis trahunť & funibus. Sed si casu non sunt quę sunt naturalia: id enim est absurdum: vel ea seipsa talia cōstituerunt, vel ex aliquo alio constituta sunt. Quomodocunq; autē hoc habeat, omnino cognita est talis constitutio. Quod enim effecit vt potentia proportionem & symmetriā haberet cum ĳs quę fiunt, ambo id cognoscēs effecit. Quocirca bene quidē habet si dicamus naturā potius cām adiuuantem, propinquas autē causas eorum quæ gignuntur & intereunt, motus cœlestium, per quos ea quę hic sunt conuertunť: superius aūt animales motuum rationes: & his adhuc supius formas intelligentes. ex quibus primis datur omnibus formarū illuminatio, pro eorum qui illas suscipiunt aptitudine.

Generatiōis natura est cā adiuuans.

Gñationis cāę aliquot.

Formæ illuminanť a formis intelligētibus.

Exemplar autem Aristoteles vocat formam materialē,

D

fortasse aūt etiam tanq; scopum naturæ, quem non scienter sed substantialiter sibi ꝓponens facit omnia. Fortasse aūt etiam tanq; id quod gignitur sit exēplar artis. si quidem naturalia quidem nolunt fieri ad exemplaria: artificialia autem dicit opus habere exemplari. & cūm multa ante dixisset quod ars imitetur naturam, nunc meritò reuocauit in memoriam quòd naturalis forma est exemplar artis. Clarum est autem quòd si mens est causa propriè efficiens, per eas quæ in se sunt formas ipsis ea quæ gignuntur assimilans, fuerint propriè exemplaria formę quæ sunt in mēte. Sed de his quidem satis. Rationem autem eius quod quid est esse, dixit definitionem. Definitio autem formam significat. ET eius genera, quemadmodum eius quod est Diapason, hoc est per omnes, duo ad vnum. & in summa numerus, & partes quæ sunt in ratione } Quemadmodum in causa materiali dixit non solam esse causam propinquam materiam, sed

Mens est cā efficiens & exemplar.

etiam eius genera: ita etiam in formali. Cùm enim Diapaſôn conſonantia ſit ratione dupla, forma quædam dupli eſt Diapaſon. cuius genus eſt duplum. & eius genus eſt numerus. Et hæc ergo, inquit, fuerint cauſę formales, vt quæ vnà cum forma inferantur. Similiter autem partes quoq;, quæ aſſumuntur in formæ definitione, ipſæ quoq; fuerint cauſæ formales, vt quæ formam cõpleant. Si enim animal rationale mortale eſt cauſa hominis vt forma, etiam vnaquæq; pars ex ijs quę ſunt in definitione, fuerit cauſa adiuuans per eũdem cauſæ modum, quo etiam totum, nempe formalem. Meritò autẽ dixit partes quæ ſunt in rõne, & non eas quæ ſunt in forma. quandoquidẽ vnaquæq; pars ex ijs quæ ſunt in ratione extenditur per vniuerſam formam.

Partes definitionis formę ſunt formales.

XXIX Præterea vnde principium mutationis primum eſt vel quietis. quemadmodum qui conſuluit cauſa eſt. & pater filij. & in ſumma id quod facit, eius quod fit. & id quod mutat, eius quod mutatur.

XXIII Tertiam in cauſis tradit cãm efficiẽtem. propterea ꝙ nobis quidẽ primum occurrit id quod fit ſeu gignitur, & eius elemẽta. Cùm ipſum autẽ genitum inuenimus, cãm efficientẽ quærimus. & tunc cauſam propter quã facit id quod facit, & fit id quod fit. Appellat aũt id efficiens, vnde eſt primũ mutationis principiũ vel quietis, volens cã, quæ propriè eſt efficiens, cãm eſſe ſeparatã & ſeiunctam ab eo quod fit. Quæ ineſt enim cã, ſicut forma & natura, cohęret principio quod eſt per formã. Meminiſſe aũt oportet Alexãdrum hic fateri nõ eſſe proprię efficientem cãm naturam, ſed magis formalẽ, propterea ꝙ nõ ſit prima in efficientibus. Porrò aũt inſtrumenta quoq; videntur eſſe cã motus. ſed nec ea quoq; ſunt ꝓpriè efficientia, quia non primò, ſed mota mouent. Quinetiã huius quoq; meminiſſe oportet, concedere Alexãdrum inſtrumentũ quoq; eſſe quodãmodo cãm, etiamſi nõ propriè efficientem, ſed hãc ipſam inſtrumentariam. Quoniam aũt eorũ quæ fiunt, alia quidẽ fiunt quæ mouentur, alia verò quæ ſtant: & quod mouet ea quę mouẽtur, & quod ſiſtit ea quę ſtant, cauſa fuerit, illud quidẽ motus, hoc verò ſtatus. Et ideo cùm dixiſſet, PRINCIPIVM mutationis primũ} adiecit, VEL quietis.} Quare qui cõſuluit aliqd vel boni vel mali, fuerit magis ꝓpriè cã efficiens, ꝙ is qui fecit. Primum enim principiũ eſt ab eo qui cõſuluit. Hic aũt ea quoq; adiecit quæ ſunt generalia, quẽadmodum in cã materiali & formali. Pater enim & filius eſt ſub eo quod efficit & eo quod efficit. ea autẽ vt ſub eo quod mutat & eo quod mutať. Videtur enim factura eſſe ſubſtantialis. Mutatio autem fit etiam in aliorum motu.

Efficientem cãm rerũ naturalium tradit Ariſto.

Inſtrumentũ nõ eſt ꝓpriè cã efficiens.

Præterea autem vt finis. Ea autẽ eſt id cuius gratia. quẽadmodum cauſa eſt ambulandi ſanitas. Quare eni ambulat? Dicimus, vt ſanus ſit. & cum ſic diximus, nos cauſam reddidiſſe putamus. Quinetiam quæcũq; cùm aliud mouerit, inter finẽ intercedunt. quẽadmodum inter ſanitatem intercedit attenuatio, vel purgatio, vel medicamenta, vel inſtrumenta. Sunt enim hęc oĩa finis gratia. Inter ſe aũt differunt, ꝙ illa quidem ſint effecta, hæc verò inſtrumenta.

XXIIII Quartam cauſam adijcit, nempe finalem. Ea autẽ eſt quam reſpõdemus, rogari qua de cã fit id, quod fit. Rogati enim cur ambulat, dicimus, vt ſanus ſit. & cum hoc diximus, exiſtimamus cãm nos ſatis reddidiſſe. Ambulandi enim, aut medicamentũ bibendi, cã eſt ſanitas, ſed nullo modo ex ijs quæ prius dictæ ſunt cauſis, ſed ꝙ propter ſanitatem aut ambulat, aut bibit medicamentum. Quoniam aũt ſolius tantùm ambulationis meminit, cuius ſanum eſſe cã eſt vt finis, adnotauit ꝙ quæcũq; etiam

Media inter efficiẽtẽ cauſam & finẽ, ad finẽ referuntur.

E inter efficientem cauſam & finem intercedunt, quemadmodum inter medicum & ſanitatem: ea autem ſunt medicamentum, & potio medicamenti, & purgatio, & attenuatio: & ad finem referũtur, & illius cauſa fiunt, & cauſa eis vt fiant, finis eſt. Hæc autẽ inter ſe differunt, ꝙ alia quidem ex ijs ſint effecta, alia verò inſtrumenta, vt medicamenta, & ſcalpellum. Quorum omnium fuerit ſanitas cauſa finalis, ipſa autẽ ſunt, vt ait Alexander, efficientes cauſæ ſanitatis. Num aũt melius eſt eas dicere inſtrumentarias? etenim ipſe quoq; fatetur eas quæ non ſunt primæ cauſę motus, eſſe cauſas inſtrumentarias, non aũt propriè efficiẽtes. Porrò autem hic etiam prima quidẽ cauſa motus ad ſanitatem eſt Medicus. Quæ autẽ intercedunt, primæ non ſunt. Eſt ergo ſanitatis quidem cauſa ars medicina, & ea quæ intercedunt. illa quidem vt efficiens: hæc verò vt inſtrumenta. Artis verò medicinæ, & eorum quæ intercedunt, cauſa finalis eſt ſanitas. Poſ

Mediæ cãæ inter efficiẽtem et finem ſunt inſtrumentariæ.

F ſunt autẽ, vt exiſtimo, eę quoq; dici ſanitatis cauſæ materiales. Alexãder autem, vt ego quidem ſentio, dixit efficientes, ea reſpiciens quæ paulo poſt dicunť ab Ariſtotele, cum dixit laborem eſſe cauſam efficientem bonę habitudinis. & dicũtur hæc ſalubria inter ſe ordinẽ habentia. Per quæ, inquit Alexander, nobis oſtendit Ariſtoteles eorum quæ ſunt ſalubria ęquiuocationem. quibus omnibus, vt ea ſint eiuſmodi, ſanitas vt finis cauſa eſt.

Cauſæ ergo ferè tot modis dicuntur. XXX

Illud ferè, adiectum eſt, vel ꝙ quæ ſunt propriè cauſę, ſunt tot modis, cùm ſint etiã multæ cauſæ per accidens, vt dicet: vel ꝓpter eius in Platonẽ obſeruantiam dictum eſt, qui exẽplarem quidem cãm connumerauit inter eas quæ ſunt ꝓpriè cauſas, finalem & efficientem: inſtrumẽtariam verò cum cauſis adiuuãtibus, materiali ſcilicet & formali. Si aũt in cauſis tot modis diſtributus ordo eſt, vt aliæ quidẽ ſint natura primæ, nempe & efficiens & finis, eę q; ſunt propriè cauſæ: Aliæ verò cauſis magis coniunctæ & adiuuantes cauſæ, vt materia & forma: meritò cauſæ ſunt ex ijs quæ dicuntur multis modis, & nõ ex ijs quæ diuiſa ſunt vt quę ab vno genere deducanť. Quòd autẽ tot ſint modi cauſarum, & neq; plures neq; pauciores, fortè etiam quiſpiam collegerit ex diuiſione, tãtum præfatus illas eſſe cauſas, per quas & eſt id quod eſt quale eſt: & fit id quod fit: & quas, quare rogati, afferimus. Naturalia ergo quæ ſunt cõpoſita ex materia & forma, ſunt ea quæ ſunt, & fiunt ea quę fiunt, vel per ea quę ipſa complent: vel per ea quę extrinſecus habent quomodocunq; cum eis ſocietatem & cõmunionem. Ea aũt complent materia & forma. & per hæc ſunt materialia atq; naturalia. & rogati cur quæ hic ſunt habeant dimenſionem, cùm quæ percipiunť ſola intelligentia ſint ab omni dimẽſione remota, dicimus, quoniam ſunt materialia. Cur aũt cœlum tam facilè mouetur? ꝙ cùm ſit orbiculatũ, minimo pede ingrediť ex ſententia Platonis. Et hę ſunt cauſarum redditiones ex materia & forma, ad quę oĩa reducuntur quę cõpoſitum complent elementariter. Quoniam aũt etiam ex ſententia Ariſtotelis naturalia oĩa gignuntur ac fiunt, Quicquid autẽ fit, ac gignitur, cãm habet generationis: oportet id quod facit, & efficientẽ cauſam eorum quę gignuntur ac fiunt, eſſe id vnde primum eſt motus principiũ. Eſt enim duplex principiũ motus, hoc quidem per ſe mobile, illud verò immobile. Quod enim ab alio mouetur, clarum eſt id non eſſe principium motus, cùm non aliud ante aliud ſumamus id quod ab alio mouetur. Quod autẽ per ſe mouetur, fuerit principium motus, vt quod in ſeipſo habeat id quod mouet. Non eſt autem propriè principium, quoniam ipſum quoq; mouetur. Quod propriè aũt motus eſt principium, vult eſſe quod mouet, non id quod mouetur. Quamobrem eorum quę gignũtur ac fiunt maximè propria efficiens cauſa fuerit id quod eſt immobile, & ęternum, & quod ſemper eodẽ modo & ſimiliter ſe habet. Talis eſt autẽ mens in primis

XXV

G

Duę cãę natura primæ, efficiẽs & finis.

Duę ſunt adiuuãtes cãæ materia, & forma.

Cãę quæ cõplent cõpoſita, ſunt materia & forma.

H

Efficiens cã quod fit.

Generabiliũ propria efficiens cã eſt mens.

honoranda

honoranda. post illam autem, anima. Et si ipsa enim moueatur, habet tamen in seipsa id quod mouet. Quocirca ipsam etiam potius immobilem vocandam censet Aristoteles, ea sola moueri existimans quæ mouentur corporeè. Quoniam autem quæ gignũtur & intereunt ex naturalibus, fiunt proximè ab ijs quæ circulariter feruntur & sunt æterna: homo enim hominem generat & Sol: id scilicet quod propriè efficit, non citra medium ad ea quę gignuntur & intereunt accedẽs, efficit, sed æternis intercedentibus. Et sic nobis exorta est causa instrumentaria. quę ab alia quidem mouetur, mouet verò aliam. In artificiali autem factura id aptè cernitur. Dolabra enim est coniuncta & adiuuans causa, quod id quod mouetur moueat.

Causę instrumentarię homo & Sol.

Talis est autem etiam natura & vniuersa est singularis, vt fatetur etiam Alexãder, cùm rectè adnotauisset eam causam quæ est propriè efficiens debere esse separatam, atque seiunctam. Rursus autem quoniam forma naturalis & genita, est participatio formæ in materia, omnis autem participatio est similitudo eius quod participatur, ex quo etiam quod participatur, & ad quod id quod est particeps assimilatur: oportet omnino etiam esse exemplarem causam materialium. Quod autem facit, vel temerè & quomodocunque contigerit facit: vel aliquem scopum sibi proponit & ad id respicit, & finem statuit facturę, cuius causa & facit id quod facit, & fit id quod fit. Sed si quod primo & propriè facit, temere facit & quomodocunque contigit, quidnam fuerit eorum quæ faciunt quod faciat boni gratia? Oportet ergo id quod primum facit facere alicuius gratia, & finem habere, illud cuius gratia. Et ita nobis quoque finalis causa apparet ex eo quod primum facit, & adijcitur alijs causis efficientibus, vt quod sit expetendum. Et quod hæ quidem eorum quæ fiunt ac gignuntur causæ sint, clarum est. Quòd autem ex quoque solæ sint, considerandum est ex diuisione. Id enim quod gignit, quod naturale dicimus & compositum, subiectum quid est & in subiecto, & præter hæc nihil. & vel per se consistens, vel quod est aliunde habens. Si igitur fieri non potest vt per se consistat quod fit in parte temporis, & est corporeum, et habet distantiã ac dimensionem: habet aliquam aliam præter se causam efficientem: & ea vel mouetur, vel est immobilis. et si mouetur, vel à seipso, vel ab alio. Sed quod ab alio quidem, non est primum mouẽs. Quod autem à seipso, vel aliud quidem mouet, aliud verò mouetur: vel in toto seipsum mouet, & mouetur, vt anima ex Platonis sententia: id autem est principium quidem motus & generationis. Nõ præbet autem perpetuitatem & perẽnitatem, quatenus mouetur. Neque est absolutè principiale, quatenus quãdam habet duplicitatem eius quod mouet, & eius quod mouetur. Primũ ergo quod est immobile, est propriè efficiens, & mouendi facultate præditum, vt quod sit æternum. Quod autem aliquãdo gignitur & mouetur, fieri non potest, vt proximè gignatur & moueatur ab eo quod est æternum & immobile. illud enim est æternorum efficiens, & est ea mouendi facultate pręditum: Quod autem æternum ab illo mouetur, pro diuersis suis affectionibus, eorum quæ aliquando fiunt & mouentur causa est vt instrumentum, quoniam motum mouet. et si forma materialis vel prima est, vel à prima, & ad primam: primum autem nihil est quod est participatio materialium: est ergo aliquid primũ cui assimilatum est. Et si id quod facit, vel temere facit & vt contigit, vel ad scopum definitum respiciens: fieri autem non potest vt temere: necesse est finem quoque esse aliquem: & id cuius gratia semper esse.

Efficiẽs causa est separata.

Exemplarem causã necessario esse oportet.

Finalis causa est, cuius gratia fit aliquid.

Causarũ pulcherrima cõtemplatio.

Euenit autem cũ causæ multis modis dicantur, vt eiusdem multæ quoque causæ sint nõ per accidens. quemadmodum statuæ & ars statuaria & æs, non aliqua ratione, quàm quatenus est statua. sed non eodem modo. sed hoc quidem vt materia, illa verò vt vnde motus. Porrò autem

A sunt etiam quædam sui inter se causæ. quemadmodum laborare, causa est bonæ habitudinis: & ipsa laborandi. sed non eodem modo. sed illud quidem vt finis: hoc autem vt principiũ motus. Præterea autem eadem est causa contrariorum. Quod enim cũ adest, huiusce esse causam, hoc etiã si absit, contrarij esse causam causamur aliquando. quemadmodum absentiam gubernatoris, nauigij subuersionis, cuius præsentia erat causa salutis.

XXVI Cùm tradidisset multas causarum differẽtias, ne quis existimaret alias aliorum esse causas, vtpote materialem quidem alterius, formalem verò vel efficiẽtem alterius, rectè adnotauit quod ex ijs quæ dicta sunt euenit multas esse eiusdem causas. Cũ autem dixisset illud, EVENIT, ne aliquãdo quidem sic, aliquando verò aliter habere existimaremus, subiũxit, NON per accidẽs, sed quatenus id quod fit aut gignitur tale est} Quatenus enim est naturale vel artificiale, habet & materiã & formam, & efficientem causam & materialem. Illud autem, NON aliqua alia ratione, quàm quatenus est statua} dictũ est pro eo quod est, Non per accidens, sed per se. Si enim per se: scilicet non per accidens: quandoquidem necesse est esse eorũ alterutrum. Adijcit autem has etiam nõ solùm esse causas eius quod fit, sed etiam sui inter se esse causas, efficiẽtem causam & finem. Laborare enim bonę habitudinis causa est, vt causa efficiens. & bona habitudo causa est laborãdi, vt finis: quãdoquidem eius causa laboratur. Num autem bona quoque habitudo laborandi causa est efficiens? Qui est enim bona habitudine præditus, laborare potest & operari. Postquam autem dixit omnes eiusdem et sui inter se esse causas, adijcit esse quoque eandem contrariorum causam, sed non eodem modo se habentem, sed contra affectam. C Quod enim præsens est alicui salutis causa, vt gubernator naui, id si absit, vt euertatur causa est. Clarum est autem quod si adsit quidem, per se causa est, si absit autem, per accidens. Ita autem dixit in primo, Formam absentia & præsentia, generationi esse causam & interitus.

Eiusdẽ multæ sunt per se causæ.

Efficiens & finis sunt sibi inuicem causæ.

Contrariorũ eadẽ est causa.

XXI Omnes autem quæ nunc dictæ sunt causæ, in quatuor modos incidunt apertissimos. Elementa enim, syllabarum: & materia eorum quę construuntur: & ignis & quæ sunt eiusmodi, corporum: & partes, totius: & positiones, conclusionis, vt id ex quo, causæ sunt. Earum autẽ alia quidem vt subiectum, quemadmodum partes: Aliæ autem vt quod quid est esse, & totum, & compositio, & forma.

XXVII Cùm in causis tradendis & genera causarum tradidisset vt causas: & quæ inter id quod facit, & quod fit, vel finem intercedunt: D meritò in vnam summam redigens, dicit esse quatuor modos causarum, ad quos, omnes quę dictæ sunt reducuntur. & cum eas breuiter enumerare instituisset, & primam producens materialem, eam quoque exemplo declarare voluisset, & vt res esset clarior eius etiam exponere differentias, illa etiam accepit quorum est subiectũ, dicens, ELEMENTA quidem syllabarum, & materia eorum quæ construuntur} & cætera quæ deinceps sequuntur. in quibus subiecta quidẽ sunt elementa & materia artificialiũ, vtpote ligna, vel cera: & oleum medicamẽti: & ignis: & terra: & reliqua: & partes & positiones: Formæ autem, syllabæ, & scamnum, vel medicamentum, & animal, & totum, & conclusio. Cùm ergo formas cõiunxisset subiectis, meritò subiunxit, EARVM autem aliæ quidem causæ sunt vt subiectũ, quemadmodum partes: aliæ verò vt forma.} & sic efficientẽ adijcit & finalem. Tradidit autem subiecti differentias, quandoquidem

Subiecti differentiæ.

doquidem

doquidē aliter quidem ea quæ est propriè materia subijcitur ijs quæ ex ipsa componuntur, & ex ipsa fiunt quæ fiunt: & aliter elementa syllabis, & partes toti: & aliter propositiones, quas positiones vocauit, conclusioni. Materia enim, vt ait Alexander, formam suscipit: Elementa autem & partes, per compositionem. Etenim syllaba ex elementis fit tanquam ex partibus. Corpora autem prima et simplicia, quæ vocantur elementa compositorum corporum, vt terra, aqua, aer, ignis: & per compositionē & per alterationem efficiunt, quæ ex ipsis constituuntur corpora. Cæterum hæc quidem omnia, cùm ei quod ex ipsis constituitur insint, causæ sunt: Propositiones autem non insunt conclusioni: sed eius quidem sunt potius efficientes, insunt autem in toto syllogismo, & in ipso materię rationem obtinent: Cōclusio autem, formæ. Num autem etiam in conclusione quodammodo sunt propositiones, & vnum est. Vnus quidem hic modus causarū, varius, vt ostēsum est. Alius autem est, vt quod quid est esse, & forma. Eiusmodi autem sunt quæ exposuit vná cum causis materialibus. & totum, non quod est cum partibus, sed quod accedit ad partes. Eiusmodi autem est compositio. Ipsa enim cum sit alia á compositis, illis accedit tanquam forma. quemadmodum in elementis, in orationis quidem elementis syllaba, in corporum autem elementis forma, quæ fit per compositionem, quemadmodū hominis vel ficus. Et omnibus his videlicet conuenit formæ appellatio. magis autem propriè in ijs quæ eam quæ propriè dicitur habēt subiectam materiam. Meminisse aūt oportet Alexandrum dicere materiam formam suscipere per alterationem. Quāobrem dicunt etiā Peripatetici compositum constare ex materia et forma, vtpote quòd simul inter se alterentur simplicia in generatione compositi. Platonici autem materiam dicunt nō posse verti, ea sequentes quæ dicuntur in Timæo, cùm dicit. Idem dicēdum est etiam de natura quæ omnia suscipit. ea semper idē est appellanda. Ex sua enim omnino potestate non recedit. & videlicet ne alteratur quidem. Nunquid ergo Platonici quidem dicentes de prima materia, quæ est expers qualitatis, eam minimè alterari concedunt: alteratur enim quod est qualitate præditum, vt quod aliam quidē qualitatem abijciat, aliam verò assumat: quod est autem expers qualitatis, quomodo poterit alterari? propterea ergo nō ex materia et forma dicunt esse compositum, vt quę non simul inter se alterentur: sed formam in materia: Peripatetici autem propinquam sumentes materiā, vt quatuor elementa, & semen & menstruum, eam etiam iure dicūt alterari, & ex materia & forma dicūt constare cōpositū, cū & materia mutet in formā, & forma efficiat materia.

Positiones vocat Aristoteles propositiones.

Materia suscipit formā per alterationem, vt volunt Peripatetici.

Peripatetici dicunt cōpositum cōstare ex materia et forma.

Materia nō cōuertit ex Platonicorū sententia.

Platonici dicūt formam esse in materia.

Semen autem & Medicus, & qui consuluit, & in summa id quod facit, omnia sunt vnde est principium mutationis, vel status, vel motus.

XXVIII Tertiam rursus enumerat, nempe causam efficiētem, hic quoque exempla adijciens. per quæ, vt existimo, efficientis quoque causæ differentias, quemadmodum materialis & formæ prius, ostendit. Aliter enim facit qui consuluit, & aliter Medicus, & aliter semen. Qui enim consuluit, præbet rei faciendæ principium, ipse opus non attingens. Medicus autem ipse operans facit. Semē autem est quodammodo medium inter efficientem causam & materialem, siquidem sua ipsius mutatione & factū seu genitum simul facit, cū id quod propriè facit, vt ipse etiā fatetur Alexander, debeat ab eo quod fit seiungi. Illud autem OMNIA, non est coniungendum cum eo, QVOD facit, sed seiunctè legendo, de tribus modis efficiētis causæ assumendum est.

Efficientis causæ differentiæ.

Aliæ autem vt finis. et bonum aliorū. Id enim cuius gratia, vult esse optimū, & finis aliorum. Nihil autē refert an ipsum dicas bonū, an bonū quod apparet. Causę ergo tales sunt et tot specie.

E Quartam & postremam alijs finalem causam subiungit, hoc dicens, vt finis & bonum aliorum. Dicit autem Alexander hanc dictionis esse consecutionem, Vt finis aliorum & bonū, aliorum scilicet quorū est finis. Num autem cōmuniter & ad finem & ad bonum relatum est illud, ALIORVM. Causa enim finalis, quemadmodum sanitas, sicut est finis aliorum quæ sumuntur eius gratia, vtpote ambulationis, medicamentorū potionis, & eorum quæ sunt eiusmodi, ita est etiam bonum illorum. Sed cur ei quod est finis & bonum, adiecit, id cuius gratia, dicēs, ID enim cuius gratia, vult esse optimum? Num quòd id cuius gratia, est id quod expetentes alia agimus: Quod est autem expetendum, bonum est: & quod magis est finis: & magis bonum est, & aliorum optimum. Cùm autem dixisset finem, & id cuius gratia, bonum esse, quoniam sicut dixit in principio Moralium ad Nicomachum: Omnis ars, & omnis quę certa via ac ratione traditur disciplina, similiter autē & actio & institutum aliquod bonum

XXXII

Finis est vel bonū quod vere est, vel quod apparet.

F videtur expetere? non omnino autem & verè bonū est id cuius gratia agimus ea quæ agimus, est autem omnino bonum apparens, apparens autem dico id quod videtur, siue sit, siue non sit: ideo adiecit, NIHIL autem refert an ipsum dicas bonum, an id quod apparet? Ita enim bonum illud cuius gratia dictum est, vt bonum quod apparet. Nos enim mouent non bona ipsa, atque vtinam mouerent, sed quæ bona esse visa sunt. Quocirca etiā voluptas videtur esse res expetenda & finis, nō quòd sit bonum, neque enim damnum afferret, sed quod videatur esse bonum. Cùm tot sint ergo causę, ait Eudemus, subiectū quidem, & quod primò mouet, omnes esse causatos: formam autem multos: Id autem cuius gratia, pauciores & minus. Id autem videtur esse nobis causa plurimorum. apparet enim esse multiplex. Nostrę enim omnes propemodum actiones alicuius gratia fiūt & boni. Etsi enim Medicus quandoque febrem afferat, quæ absolutè malum est, sed tamen cùm eam affert, id facit tanquam bonum. Similiter

G autem is qui dum maiora mala vitat minus eligit, bonum acquirit. quemadmodum qui pro alijs malis mortem eligit. Talia .n. quidam callidè excogitant. Ea aūt soluere fortasse est melius, & minimè est difficile,

Finalis causa est plurimorum.

Medicus febrē afferens id facit tanquam bonū.

Modi autem causarum numero quidē multi sunt. Sed si in summā redigantur, sunt ij quoque pauciores. Dicūtur enim causæ multis modis. Et earum ipsarum quę sunt eiusdem speciei alia est alia prior, ac posterior. quēadmodum sanitatis Medicus & artifex. & eius quod est Diapason duplum & numerus, & semper ea quæ continent, si referantur ad singularia. Præterea autem vt accidens, & eorum genera. quēadmodum statuæ aliter Polycletus & aliter statuarius. quoniā accidit statuario vt esset Polycle-

XXXIII

H tus. Porrò autē quæ continent sunt accidens. quēadmodum si homo fuerit causa statuæ, vel omnino animal. Sunt autem etiam ex accidentibus alia alijs longius & propius. quēadmodum si albus & Musicus dicatur causa statuæ.

XXIX

Prius quidem, cùm dixit, Vno modo dicitur causa id ex quo fit aliquid cū in eo insit, modos dixit, primarum causarum inter se differentias, vtpote solius materiæ, & solius formæ, & aliarum causarum. Nunc autē dicit modos singularium causarum differentias, quę quidem sunt eorum quę sunt eiusdem speciei. Et dicit modos quidem singularium causarum esse multos. rediguntur autem ij quoque summatim ad sex singularum causarum differentias. In vnaquaque enim specie causarum, quēadmodum in materia vel forma, vel per se causam dicimus vel per accidēs. Præterea prior & posterior alia alia sumitur causa.

Causarū sex sunt differentiæ.

Causa per se.

Causa per accidens.

Quemadmodum

Causa prior. Causa posterior.

quemadmodum in causa efficienti. Possunt enim eiusdem, vtpote sanitatis, priores & posteriores sumi causæ efficientes, omnes per se sumendo, vt Medicus & Artifex. Et in formali Diapason consonantiæ duplum & numerus. & vt semel dicam, quæ comprehendunt, & quæ comprehenduntur, vel cõia & singularia vbiq;, cũ priora quidem sint quæ sunt propinquiora, posteriora verò quæ sunt remotiora. Sunt autem propinquiora omnino singularia. quòniam nõ sunt ea vtiq; cõmunia vt quæ ea continent. Et in causa materiali est hoc quidem æs ꝓpinquius, æs verò remotius, vel aqua, vel corpus. Et in finali propinqua quidem est hæc sanitas: remotior autem & communior est sanitas & habitudn & qualitas. Dicta est autem prius quoq; eiusmodi differẽtia, cùm dixit, Et eorum genera. Cùm has autem duas cõsiderasset differentias in ijs quæ per se dicuntur causis, singularũ, inquam, & generis, has etiam tradit differentias in causis quæ dicuntur per accidens, primum docens quænam sint causę per accidens. Statuæ enim per se causa est statuarius: per accidens verò Polycletus. quoniam accidit statuario vt esset Polycletus, Quamobrẽ quæ ijs quæ per se sunt causis accidunt, sunt causæ per accidens. & genera quæ per se insunt in eo quod accidit, quatenus insunt in causa per accidens, ipsa quoq; fiunt causæ per accidẽs. quemadmodum Polycletus est per accidens causa statuæ: Polycleto autem per se inest homo & animal. Ergo homo quoque per accidens est causa statuæ: Similiter autem etiam animal. Cùm ergo sic ostendisset quænã sint causæ per accidens, dicit eas quoq; esse diuisas in id quod est propius et remotius, sicut prius ostẽderat eas etiam quæ per se sunt diuidi. Etenim si per accidẽs statuę causa est Polycletus, & albus, & musicus, est q̃dem certè causa ꝓpior Polycletus, remotior autẽ albus & musicus, qm̃ Polycleto hæc accidunt. Notandum est autem, vt ego quidem sentio, ꝙ in ea quidẽ quæ per se est id quod est remotius & propius accepit in ijs quæ continent & quæ continentur, vt sunt genera & species. In ea autem quæ est per accidens, hoc etiam accepit dicens, EST autem vt accidens & eorum genera} sed ea accidenti coniunxit. Aliud autẽ accepit remotius & propius in ijs quæ per accidens insunt etiam in ipso accidẽti. Albus enim aut Musicus, per accidens causa est statuæ remotius, quoniam Polycleto accidit vt esset albus, qui quidẽ est propinquior per accidẽs. Cùm sint ergo hæ duæ differentiæ dyades, vna quidem in ijs quæ per se sunt causis, alia verò in ijs quæ per accidens, aliam tertiam paulopòst adijcit, cùm quædam ipse interiecisset, Ea est autem, per quam causæ quæ sunt per se, & quæ per accidens, vel dicũtur vt solutæ altera ab altera: cùm dixero statuę quidem effectorem aliquãdo quidem statuarium, aliquando verò Polycletum: vel vt connexæ, cùm dixero statuæ non Polycletum solum effectorem, neq; solũ statuarium, sed Polycletum statuariũ. Et qđ hæc tertia dyas duabus prioribus cõiuncta sit, ostendit ipse Aristoteles, cũ tres deinceps paulopòst posuisset.

Causæ solutæ. Causæ cõnexæ.

XXXIIII In omnibus autem & quæ propriè dicũtur, & quæ per accidens, alia quidem dicuntur, vt quæ possint, alia verò vt quæ operentur. quemadmodum domum ædificandi, domus ædificator, vel domum ædificans domus ædificator.

XXX Cõmunem quandam subiungit differẽtiam omnibus his quæ dictæ sunt causis, tam quæ per se sunt, quam quę per accidens, & quæ sunt solutæ, & quæ connexæ, nempe eam quæ est in eo quod est potestate & actu. adeò vt cùm sex sint differentiæ & duplicẽtur, per id quod est potestate et actu, duodecim fiant vniuersæ, quas ipse quoq; apertè enumerat, cũ dicit. Sed tamen hæ omnes sunt quidem sex numero, sed quæ dicunt duobus modis. Et subiungit quænam sint eæ sex. Aut enim vt singularis, quę est per se scilicet, aut vt genus eius. & rursus vel vt accidens, singulare scilicet, aut vt genus accidẽtis. eęq; vt vel A connexæ, vel quæ dicuntur absolutè. Dicuntur autẽ omnes duobus modis, vel vt quæ operentur, vel ex potẽtia. Domum enim ædificandi efficiẽs causa est, potestate quidem, domus ædificator, etsi non ædificet: actu verò, domum ædificans domus ædificator.

Causæ potestate. Causæ actu.

XXXV Similiter autem ijs quæ dicta sunt, dicetur etiam in ijs quorum causæ, causę sunt. quemadmodum huiusce statuæ, vel statuæ, vel etiam, vt in summa dicam, imaginis, vel huius æris vel æris, & similiter in ijs quæ accidunt. XXXVI Præterea autem cõnexæ & hæ & illæ dicentur. quemadmodum nõ Polycletus, neq; statuarius: sed Polycletus statuarius. Sed eæ tamen omnes sunt numero sex, sed quæ duobus modis dicuntur. Aut enim vt singularis, aut vt genus aut vt accidens, aut vt genus accidentis, aut vt eæ conne- B xæ, vel vt quæ dicãtur absolutè. Omnes autem aut sunt operantes, aut potestate.

XXXI Hic est quidẽ dictionis contextus. SIMILITER quidem ijs quę dicta sunt dicetur etiam in ijs quorum causę, causæ sunt} hoc est in effectis, seu, si dici posset, causatis. Eorũ enim causæ causæ sunt. Ergo in his quoq; dicit easdem esse differentias, quæ sunt etiam in causis. Ex ijs.n. alia quidẽ sunt effecta propinquiora, alia verò remotiora. & alia quidem per se, alia verò per accidens. quemadmodum effectus est statua. propinquius quidem, vt Milonis statua: remotior autem absolutè statua: & ea adhuc remotior, imago. Porrò autem æs quoq; quod non sumitur vt causa materialis, sed vt effectus metalli fusoris, est ipsum quoq; proximè effectus, vt hoc æs. Aliud autẽ est remotius, vt æs absolutè, vel corpus, vel materia. Similiter autem habet, inquit, etiã in ijs quæ effectis accidũt. C Quæ enim accidunt effectis, ipsa quoq; sunt effecta per accidẽs. Similiter autem in ijs quoq; alia quidem sunt effecta propinquius, alia verò remotius. Propinquius quidem sunt effecta per accidens, quæ propinquioribus per se effectis accidunt, hoc est singularibus: Remotius autem eorum species & genera. Hoc enim rubrum, siquidem æs quod fit, talẽ habet colorem, est propius effectus per accidens: Remotius autem rubrum, & in summa color. Porrò autem effecta sicut causæ non solum dicẽtur solutæ, sed etiam connexæ. Cùm dixisset enim causarum & effectorum differentias, subiunxit. PRÆTEREA autem connexæ & hæ & illæ dicentur} hoc est & causæ & effecta. Sed ego quidem qui sex dixi causarum differentias, ita etiam effectorum quæ sunt æquales subiunxi, ordine qui in ijs quæ consequuntur dicitur ab Aristotele. Ipse autem etim post differentiam causarum quæ sunt per se & per accidens & potestate & actu, easdem differentias etiam in effectis considerasset differentias eius quod est per cõnexinnem & eius quod est solutum com- D muniter in causas & effecta deduxit. & ita cùm sex modorum fecisset enumerationem in causis & effectis, per id quod est potentia & actu omnes diuidit. In cõnectendo autem possunt quidem vel propria connecti cũ proprijs, vel accidentia cum accidẽtibus, vel vicissim. Et eorum vel propinqua cum propinquis, vel remotiora cum remotioribus, vel vicissim. Ipse autem videtur solam sumere cõnexionem propriorum cum accidentibus, vt si dicatur statuarius Polycletus. Connectitur enim quę est per se causa, statuarius, cum Polycleto quæ est causa per accidens. Est autem Polycletus hic statuarius, cuius ẽt Galenus meminit, qui fecit statuam quæ habebat omnem membrorum symmetriam ac proportionem tã per se quam inter se. vt ideo vocaretur Polycletus regula.

Effectorum seu causatorũ eædẽ sunt differentię q̃ causarum.

Multiplex causarũ potest esse connexio.

Polycletus regula vocatus.

XXXVII Tantum autem differunt, ꝙ ea quidem quæ operantur, & quæ sunt singularia, simul sunt &

non

E nō sunt, & ea quorum sunt causę: quemadmodum hic qui medetur cum hoc qui sanatur. & hic qui ædificat cum hoc quod ædificatur. Quę autem potestate, non semper. Interit enim non simul domus, & domus ædificator.

XXXII Cùm dixisset sex illos modos dupliciter diuidi & per id quod est potestate, & per id quod est actu, tradit eorũ differentiam quæ sunt potestate & actu, dicens ea quæ actu sunt, & effecta, simul esse & non esse. Cũ autem dixisset, Ea quæ operãtur, adiecit, Et quæ sunt singularia, non tanquam alia dicens ab operantibus, sed ꝙ quæ operantur, ea sunt singularia. Ea enim operantur & agunt et faciunt: sed non eorum genera & species. Neq; enim genquam eorum quæ sic sunt cõmunia, per se consistit. Quę autem actu sunt in singulis, etiam vnà inter se consistũt: quemadmodũ hic qui ædificat, donec ædificat, simul est cum eo quod ædificatur. Quæ autem sunt potentia, non semper simul sunt. Eius autẽ euidens produxit indiciũ, ꝙ domus ædificator & domus non simul intereant. Domus enim est ædificatore omnino diuturnior. Aedificante autem aliquo omnino ædificatur aliquid. etsi non ædificat, non ædificatur, & si ædificetur aliquid, omnino aliquis ædificat, & si non ædificetur, non ædificat. adeò vt simul sint & non sint. Dicit autem nunc Potentia, nõ de eo quod potest fieri: neq; enim amplius fieri possunt quę iam facta sunt: talis est autem qui ædificauit domus ædificator, & domus quæ est ędificata: Sed absolutè ea quę opponuntur operantibus. Ea autem sunt quæ non operantur. Non operãtur autem & quæ possunt operari, & quę cessarunt ab operatione.

Quæ actu sunt in singulis, inter se simul cõsistũt. quę vero potentia, non semper.

Potestate est se id q̃d opponitur operanti.

XXXVIII Oportet autem semper vniuscuiusq; supremam causam quærere. quemadmodum etiam in alijs. quemadmodum homo domum ædificat, quoniam est domus ædificator: Domus autem ædificator per artem ædificãdi. Hæc est ergo prior causa, & sic in omnibus. Præterea genera quidem generum: singularia autem singularium. quemadmodum statuarius statuæ, hic huius. & potestates quidem, eorũ quæ fieri aut esse possunt. ea autem quæ agunt relata ad ea quæ agũtur.

XXXIX Quot sint ergo causæ, & quomodo sint causæ, à nobis sit satis definitum.

XXXIII Supremam quidem causam dicit eam, quæ maximè propria dicitur, quam alij continentem nominant. Id autem fecit obscurum per exemplum. Cur enim homo ędificat rogantes, audimus, quia est ædificator. Cur aũt ædificator, audimus, per artem ædificandi. In his autem cessat quæstio: quare, aut propter quid. Et ideo eam vocat supremam, ꝙ ad eam vsq; ascendentes consistimus. Aedificationis enim causa maximè propria est ars ędificandi. Oportet autem quemadmodum in alijs omnibus id quod propriè nomine dici audimus, ita etiam in causis: Drachmam enim eam quę est propriè drachma, nõ eam quæ est adulterina, audimus: & hominem, eum qui propriè homo est, non eum qui est mortuus: Ita etiam causa sumenda est quæ propriè causa est. Qui autem hæc dicit, non naturam propriè efficientem corporum causam posuerit. Etsi enim ea mouet corpora, ipsa quoq; mota mouet. Aliquid igitur est quod etiam eam mouet, Et si quidem mouetur, quæremus quidnam sit etiam illud quod id moueat. quandoquidem quidquid mouetur à mouente mouetur, sicut ipse ostendit in. VII. huius operis: Si autem est immobile, id fuerit sũma & quæ est propriè causa motus. Adijcit autem oportere etiam genera dicere causas generũ, & ea inter se opponere: singularia autem singularium. quemadmodum statuarium quidẽ statuæ,

Causa ꝓpria & suprema.

Natura non est ꝓpriè efficiẽs causa, sed imobile.

hunc huius. Similiter autem potentia collata cum ijs quę sunt potentia: quæ agunt autem cum ijs quæ actu sunt. Notat autem in his Alexander ꝙ si potẽtiam referat ad id quod est potentia, simul etiam fuerit scientia cum eo quod sciri potest, & sensus cum eo quod est sensile, quæ sunt quoq; ipsa ex ijs quæ referũtur ad aliquid. siquidem dicitur id quod est potẽtia in eo quod potest fieri, & non absolutè in eo quod non agit. quemadmodum eo paulò antè vsus est, domus ædificatorem eum dicens potentia qui ædificauit, & non vtiq; eum qui ædificat. Et sic soluetur dubitatio quæ est in prædicamentis de testa quæ est in profundo, si id quod est potestate dicatur in eo quod potest fieri.

Scia simul est cũ eo, q̃d fieri põt, & sensus cũ sensili.

SECTIO. II.

De fortuna & casu. CAP. IIII.

F Dicitur autem & fortuna & casus esse ex causis, & multa & esse & fieri per fortunam & casum. Quonam ergo modo in his causis est fortuna & casus, & vtrum idem omnino sit fortuna & casus an aliud: & quid sit omnino fortuna & casus, considerandum est. Nõnulli enim sit ne an non sit dubitant. XL Nihil enim dicũt fieri à fortuna, sed omnium esse causam aliquam definitã, quæ dicimus fieri à casu vel fortuna. quemadmodũ quod forte fortuna in forum venerit, & quem volebat quidem, non autem putabat, offenderit, causam esse ꝙ vellet vere ad emẽdum. Similiter autem etiam in alijs quæ dicuntur à fortuna, posse semper aliquam causam sumi, non autem fortunã. XLI Nam siquidem fortuna esset aliquid, reuera absurdum videri posset, & iure dubitauerit quispiam, cur nemo veterum sapientum dicens causas ortus & interitus, quidq̃ de fortuna definijt. Sed, vt est verisimile, ne illi quidem quidquam esse putabant à fortuna.

XXXVII Postquam dixit quænã & quot causæ sint, & quinam modi & differentiæ in vnoquoq; considerantur, quãdoquidem & fortuna & casus causæ esse dicuntur, & multa & esse & fieri per fortunam & casum: consequens fuerit quærere an sint, & quid sint, & sub quam ex ijs quę dictę sunt causis reducantur. Nõ temerè autem dixit Aristoteles hæc dici. etenim multi existimãt casum & fortunã, vel per se multorum esse causam: Physici autem, etsi de ea nihil dicant, eam tamen vt quæ sit vsurpant, & eam nominant. Etenim Empedocles cùm dicit.

Contigit & currens tunc sic, aliter quoq; crebro

H Et rursus, Quo conuenerunt casu omnia,

videtur causam fortunã. Et qui Deum vel materiam dicunt esse principia, vel bonũ et malũ: eorũ extensionem, & laborũ diuisionem, & quæ sunt hmõi, tanq̃ ex fortuna vel ex casu cogẽtur dicere. Quinetiam Democritus cùm dicit oportere omnimodas secernere species ex vniuerso, quomodo autem & ex qua causa nõ dicit, videtur ex fortuna & casu ea gignere. Quinetiam mẽte relicta, Anaxagoras, vt dicit Eudemus, inducens casum, multa constituit. Porrò autem Poetarum quoq; nonnulli omnia ferè ad fortunam referunt, adeò vt eam ẽt faciant esse cũ arte, amicitia & familiaritate coniunctã, dum dicunt,

Dilexit ars fortunam: ab arte amata est mutuo.

Quinetiam eum quoq; qui est fortunatus, prudentẽ esse aiunt. His accedit ꝙ nõnulla etiam ex ijs, quæ arte fiũt, videmus ẽt à fortuna fieri. Videtur enim sanitas quoq; fieri à fortuna sicut ab arte. Cùm quis enim sitijsset, & frigidam

Physici fortunæ & casus nomẽ sæpe vsurpãt.

Fortuna & ars se mutuo diligunt.

gidam aquam bibisset, sanus euasit. Sed fortasse non dicit Democritus fortunam esse causam, sed sitijsse. Iā verò multi quoq; dicunt omnia esse fortunam, & vt sint fortunati, Deos orant. Si ergo hæc quoq; dicūtur esse causæ, ei qui de causis videtur perfectè tractasse, quærēdum est ad quānam ex dictis quatuor causis fortuna & casus reducentur, & quonā modo ex ijs qui sunt traditi. & antea, vtrum fortuna & casus sint eadē, an diuersa. Et si diuersa, in quonam à se inuicem differunt. Id autem præcedit, quidnam sit vtrunq; eorum. Si non fuerit enim ostensa vtriusq; natura: ne manifesta quidem euadet differentia. Sed hoc quoq;, nempe quid sit vtrunq;, præcedit an sit omnino. Neq; enim eorum substantia est absq; cōtrouersiā. Cùm ergo sic ordine exposuisset quæstiōes, resolutoriè à postrema quæ in resolutione inuenta est quæstione, ea autem est an omnino sit fortuna & casus, ab ea demōstrationem inchoat. & primum exponit argumentationes quæ in vtrisq; fiunt, primo loco ponēs argumenta eorum, qui non existimant debere locari inter causas fortunam & casum. non esse enim alicuius causas. Quorum primum quidem est demonstratiuum: secundū verò probabile. Est autem primum eiusmodi. Omnium quæ fiunt, etiam quæcunq; dicimus à fortuna vel casu fieri, sunt causæ definitæ. Nullius autem, quorum sunt causæ definitæ, causa fuerit fortuna vel casus. quoniam etsi eas dicant esse causas, eas tamen omnino esse fatentur indefinitas. Nullius ergo eorū quæ sunt definita fuerit causa fortuna vel casus. Sic quidem in prima figura per secundum eorum qui demonstrari nequeunt potest colligi. Potest autem etiam in secunda figura sic colligi. Omnium quæ fiunt causæ sunt definitę. Fortuna & casus nullius definitæ causæ sunt. Nullius ergo eorum quæ fiunt, causa est fortuna, nec casus. Quòd autem omnium quæ fiunt, etiā quæcunq; dicimus fieri à fortuna vel casu, causa sit aliqua definita, ostendit per exemplum. Nam cùm quispiam in forum processisset διὰ τὸ ἀγοράσαι: ita enim est græcè, hoc est, vt in foro versaretur, vel etiam vt emeret: offendit illic debitorem, quem maximè quidem volebat offendere: sed se nō putabat offensurum: & recepit pecuniā. Hoc omnes forte fortuna vel casu factum esse dicimus. & tamen eius quoq; est causa efficiens definita, nempe q veniēs vellet emere. Propterea enim & offendit debitorem, & recepit pecuniam. Similiter aūt etiam in alijs quæ fiunt à fortuna, potest semper sumi causa aliqua definita, & non fortuna. Quòd autem siquidem causa sit fortuna, ea sit indefinita, ne demonstrandū quidem esse duxit. Talem enim apud omnes in mēte insitam sui notionem habēt fortuna & casus. Secūda autem ratio fuerit eiusmodi. Si eorum quæ fiūt, causa est fortuna, & casus, absurdum quidpiam & dubium consequetur, cur veteres sapientes cùm dicerēnt causas ortus & interitus, eorū non meminerunt. Quod autē id consequitur quod est absurdum, idipsum quoq; absurdū fuerit. Quare absurdum videri potuerit vnius eorum quæ fiunt causam esse fortunam vel casum. Potest autē sic quoq; colligi. Si ne ex veteribus quidem sapiētibus vllus fortunam & casum causas esse putauit, ne eas quidem esse causas consentaneum est. Atqui verum est antecedēs. Ergo & consequēs. Neminem autem ex veteribus putasse, sic ostendit. Si qui ortus & interitus causas dixerūt, fortunam & casum causas esse putassent, de eis definijssent. Atq non definierunt. Reprehendit autem Alexāder dictionem tanq̄ quæ minimè quadret, cū græcè dicat, τί δή ποτ' οὐδεὶς περὶ τύχης οὐδὲν διώρισεν, hoc est, cur nemo de fortuna nihil definijt. Oportebat.n. inqt, subiungere, De fortuna quidq̄ definijt. quoniam negatio præponitur in eo quod est, Nemo. Et multo magis scilicet Platonē reprehenderit qui dicit, οὐδ᾽ ἂν εἷς οὐδενὸς οὐδὲν ἂν γένοιτο ἄξιος, id est, Nullus ad nullam rē nullius fuerit pretij. Sed vel potius laudandus, & in admiratione habendus est locus, vt qui apertè, accuratè, & diligenter sit expositus.

Fortunam non esse locādum inter causas.

Duplex negatio magis neg?s reprehenditur ab Alexandro.

A Sed hoc quoq; est admirandum. multa enim & fiunt & sunt à fortuna & casu. quæ non ignorantes posse vnumquodq; reduci ad aliquā eorum quæ fiunt causam, quemadmodum vetus dixit oratio, fortunam de medio tollēs. ex ijs tamen alia quidem omnes dicunt esse à fortuna, alia verò non à fortuna. Quocirca vel quomodocunq; erat ab eis illorum facienda mētio. Atqui neq; fortunam existimabāt esse eorum aliquid, vtpote amicitiam, vel contentionem, vel ignem, vel mentem, vel aliquid aliud eiusmodi. Absurdum est ergo siue non esse existimarint, siue esse putantes prætermiserint: idq; cum eis nōnunquam vterentur. Quemadmodum Empedocles non semper aerem supremè dicit excerni, sed quomodocunq; cōtigerit. Dicit itaq; in mundi creatione. XLII XLIII

B *Contigit & currens tunc sic, aliter quoq; crebro.*

Et plurimas partes animantiū dicunt fieri à fortuna. Sunt autem nōnulli qui & huius cœli et mūdanorum omnium casum causam esse causantur. Casu enim factam esse dicunt circūuolutionē & motū, qui discreuit, et in hunc ordinem redegit vniuersum. Et hoc quidem ipsum est vel maximè admirandum, q animalia quidem & plātas à fortuna neq; esse dicant, nec fieri, sed vel naturam, vel mentem, vel aliquid aliud eiusmodi esse causam: non enim fit quodlibet ex vnoquoq; semine. sed ex tali quidem, olea: ex C hoc tali verò, homo: cœlum autem, et quę sunt diuiniora ijs quæ sunt manifesta, facta esse à casu: nullam autem eiusmodi esse causam cuiusmodi est animantium & plantarum. Atqui si hoc ita habet, hoc ipsum quidem certè animaduersione dignū est, & bene habet vt de hoc ipso aliquid dicatur. Nam præter hoc q alioqui absurdū est, quod dicitur, absurdius adhuc est, hæc dicere, cùm videant in cœlo quidem nihil casu fieri, in ijs quæ non fiunt ex fortuna, multa à fortuna contingere. Atqui consentaneum erat fieri contrarium. XLIIII XLV XLVI

Aduersus duas orationes quę fortunam & casum non esse ostendunt, dicit. & prius quidem aduęrsus primam, quæ fortunam de medio tollit, propterea q omniū causę D sint definitæ, sit autem fortuna indefinita. Cōtradicit autem, ostendens eiusmodi orationem secus q̄ velit concludere. Vult enim fortunam de medio tollere. sed eam imprudens magis confirmat. Si enim cū possimus omnia quæ fiunt ad causas definitas referre, idq; cū non ignoremus, tamen non omnia ad eas referimus, sed etiā videntur quædam nobis fieri à fortuna & casu, clarū est fortunam & casum esse aliquid præter causam definitā. Si.n. definito principio nunquam dubitamus, in nonnullis autem esse causamur non definitum & apertū principium, sed fortunam: videlicet vt quæ sit aliquid aliud præter eam causamur. Cur enim Achilles quidē dicitur Hectorem occidisse cōsultò: Adrastus verò casu Crœsi filium? Atqui is quoq; nisi sua sponte hastam emisisset, Crœsi filius non fuisset interfectus, sed in animo quidem habuit emittere hastam: non erat autē eius institutum eā iacere in filium Crœsi, sed in feram. Voluntas ergo dicenda est XXXVIII

Fortunā esse & casum.

fuisse

fuisse causa amissionis, cædis autem minimè. Quomodo enim hoc voluit, quod si sciuisset euenturum, non emisisset iaculum. Quare casu rectè esse dicitur, non autem de industria facta eiusmodi cædes. Quocirca etiam veniam eo nomine consequũtur, nempe quòd quę fiunt à nobis, alia quidem casu fiant, alia verò prius capto consilio. & ideo oportebat fortunæ vt quæ sit mentionem facere. nũc autem nullam eius videntur fecisse mentionem. neq; n. videntur fortunam nominare, neq; quidq̃ eorum quæ ab ipsis nominantur, idẽ videtur quod fortuna. vtpore amicitia vel contentio, vel mens vel ignis vel aliquid aliud eiusmodi. Hæ enim definitæ sunt causæ. Quocirca aliæ quidem vicissim, mens verò semper dominatur. Hoc autem vniuersum etiam quodãmodo secundæ occurrit orationi. Illud autem, QVEMADMODVM vetus oratio fortunam de medio tollens} videtur dictum esse aduersus

Democritus in mũdi creatiõe adhibet fortunã, tollit autem in singularib⁹.

Democritum. Ille enim etsi in mundi creatione visus sit vti fortuna, in ĳs tamen quæ sunt magis singularia dicit fortunam nullius esse causam, ad alias causas referẽs. vtpote quòd thesaurus inuentus sit, fossionem: oleæ, plantationem: Quòd calui autem fractum sit cranium, aquilã quæ testudinem deiecerat vt frãgeretur testudo. Ita enim refert Eudemus. Aduersus secundam autem orationem, quæ dicit absurdum quid & dubium apud eos sequi qui ponũt fortunam, quòd priores Physici de ea nihil dixerint. Ad eam ergo respondens, dicit absurdum non apud eos sequi qui dicunt fortunam esse causam, sed apud veteres Physicos. Siue enim non existimabant causam esse fortunam, quæ est adeò euidenter: absurdum, & quòd cùm se essẽ sapientes, & posse de vniuersis considerare putarẽt, hoc eos latuerit: & quòd et si non putabant, hoĩbus tamẽ persuadebant se ad inane nomẽ deferri: Siue cùm esse existimarent, prætermiserunt docere quid sit, & quamnam vim habeat fortuna: id quoq; est absurdũ: vt qui suam de causis sententiam pronunciarunt, eã prætermiserint. Quòd autẽ de ĳs quæ forte fortuna eueniunt aliquid mente conceperint, id ostendit quòd eo nomine quoq; vtantur. Quemadmodum Empedocles non semper aerem supremè dicit excerni, sed quomodo cunq; contigerit. Dicit itaq; in mundi creatione.

Empedocles fortunę multum tribuit.

Contigit & currens tunc sic, aliter quoq; crebro.
Et alibi, Quo conuenerunt casu omnia. Et multas partes animantium dicit factas esse à fortuna, vt cùm ait.
His autem tellus vel valde contigit æqua. Et rursus,
Parua hilari flãmæ euenit sed portio terræ. Et alibi.
In palmis veneris sic hæc formata fuere.
Multa autem possunt etiam eiusmodi adduci ex Physicis Empepoclis. vt hoc,
Consilio vt saperent fortuna quoq; omnia fecit.
Et rursus.
Quatenus & conuenerunt rarissima quæq;.

Cæterum hic quidem cùm in paruis videatur vti fortuna, minus notandus est si quidnam sit fortuna non tradiderit. Democritus autẽ duabus de causis absurdum qd fecisse videtur, Primum quidem quòd cùm huius cœli, quid autem dico, cœli, quòd cùm omnium mundorum, qui ex eorum sentẽtia sunt multi atq; adeò infiniti, casum causam esse dicerent: à casu enim esse dicunt circũuolutionem & motum, qui vniuersum discreuit, & in hunc ordinem redegit: non dicunt tamen quidnam sit casus. Secundo autem iure mirandum est, quomodo animalia quidem & plantas asserunt neq; esse, nec fieri à fortuna, sed vel naturam, vel mentem, vel aliquid aliud eiusmodi esse causam eorum definitam, & neq; inordinatam neq; rationis expertem: hoc enim esse manifestum, siquidẽ non fit quodlibet ex quolibet, sed homo quidem ex humano semine, olea autem ex olea: nec dixerit quisquã equum forte fortuna ex equo esse procreatum: à fortuna enim non est quòd est ordinatum, et semper, vel vt plurimum similiter se habet: quæ sunt autem maxima, & sensibilium diuinissima, cœlum, & astrorum choream, in qbus nihil est indefini-

E tum, nihil inordinatum, ea ad casum et fortunã referunt, nullam eiusmodi causam eis tribuẽtes, cuiusmodi esse dicebant animalium, vel plantarum, definitam, & quæ ordine & ex certis agit rationibus. & tamen de fortuna vel casu nihil dicunt. Quanq; etiã siquid dicerent, hoc etiam esset in eis aduertendũ, an fortunæ & casui sint talia permittenda, & de eo bene habet aliquid dicere. Præter hoc enim quod est absurdum ea quæ sunt diuinissima eorum quæ sunt in mundo, administrari à causis indefinitis, adhuc est absurdius quod dicitur, si per collationem ea quis consideret, cùm in cœlo quidem omnia videat ordinata, & nihil indefinitè aut à casu aut à fortuna fieri: In ĳs autem quæ sunt infra lunam, quæ ĳ dicunt à fortuna non fieri, multa fortuito contingere. Atqui ex eorum sententia erat consentaneum fieri contrarium, vt cœlum quidem nullo certo ordine moueretur, quæ autem in generatione versantur ordinatam omnem suã haberent naturam. & breuiori quidem tempore manerent cœlestia· talia. n.

F sunt quæ fortuna fiunt: quę autem in generatione versantur, tempore diuturniora. Videmus autem cœlestia ordine & tempore ab ĳs quæ hic sunt longè magis differre, q̃ magnitudine. Respõdet autem Eudemus pro ĳs qui in causis fortunam prætermiserunt, dicẽs, Eam autem iure prætermiserunt, quæ est per accidens. Quæ enim sunt eiusmodi, ne esse quidem vidẽtur sed ea quæ per se sunt.

Fortunã in causis cur nõ enumerarint veteres.

In his autem omnibus locis Aristoteles quidem apertam & ordine procedentem fecit traditionem. Alexandri autem cõmentarĳ mihi vidẽtur in his plus satis manci & aliquantulum confusi, ideo fortasse quòd qui transcripsit, eorum quæ dicta sunt ordinem conturbauerit. Velim autem eos qui reprehendunt Aristotelem, vt qui efficientem cœli causam non dicat, ea quæ hic dicuntur benignè & prudenter audire. Si eos enim carpit, qui dicũt cœlũ, & ea quæ sunt ex manifestis diuinissima, à casu fieri, nullam autẽ eiusmodi esse causam cuiusmodi animantium & plantarum: ea scilicet vult etiam fieri, etiãsi non

Efficientem cœli causam ponere Aristotelem.

G in parte temporis: & ab efficienti omnino causa eaq; definita & ordinata: siquidem eos reprehendit, qui dicunt ea casu fieri: etsi quidem quidquid fit, fit ab eo quod efficit: fuerit autem efficiens vel mens, vel aliquid etiam mente præstantius. siquidẽ & plantarũ & aĩantium, vel naturã, vel mentẽ, vel aliqd aliud eiusmodi causam esse cõcedit.

Sunt autem nonnulli, quibus videtur causa quidem esse fortuna, sed humanæ cogitationi ignota, vt quæ sit quid diuinum & ad diuinã naturam magis pertinens. Quare considerãdum est, & quid sit vtrunq;: & an idem sit, an aliud, casus & fortuna, & quomodo in causas iam definitas incidant. XLVII

Nonnulli quidẽ etsi non apertè dicant esse fortunam, ex ĳs tamen quæ dicunt coguntur cõcedere eius substantiam. Nonnulli autem vel eo ipso confitentur esse fortunam, & eam causam esse dicunt, quid sit autem dicere nequeunt, cùm eam humanæ menti ignotam existiment, vt quæ sit res quædam diuina, & propterea humanã exuperet cognitionem. quemadmodum videntur Stoici dicere. Quòd autem multi in hac fuerint sententia, ex eo clarum est, quòd fortunam tanq; Deam adorent, & templa ei ædificent, & in eam hymnos canant. Videtur autem hæc quidem opinio quòd sit diuinum quid fortuna, etiã ante Aristotelem fuisse apud Græcos, & non fuisse primos in hac sententia Stoicos, vt quidam existimant. Etenim Plato in legibus, Deus quidem, inquit, omnia, & cum eo fortuna & occasio vniuersas res humanas gubernant. Quòd autem quidam etiam vrbium fortunam colant, et ei templa ædificent, verisimile est id fuisse postea constitutum. Non habemus enim apud veteres fortunarũ vrbiũ templa in historĳs narrata, vel dies festos descriptos: quanquã fortunæ nomen sciamus in honore fuisse apud veteres. XXXIX

H

De fortunæ diuinitate opinio apud veteres græcos.

Deus fortuna & occasio oĩa regunt humana.

Fortuna vrbium.

veteres. Delphis autem præcedebat hoc etiam in sciscitatiõibus, O fortuna & Apollo huicne respõdes? Quin etiam apud Orpheum eius mentio facta est. Si ergo alij quidem diuiniorum quæ sunt in vniuerso corporum causam fortunæ ascripserunt, etiamsi esse aliquid fortunam, ne pr̨ se quidem tulerint: Alij aũt nominis meminerũt, et si verba de ea nõ fecerint: Alij autẽ etiam diuinũ quid eam existimauerunt: per hæc omnia eam esse planum factum est, & operæpretium est quærere quid sit fortuna & casus: & si sunt diuersa alterum ab altero: & quomodo in causas iam definitas incidant. hoc est, vtrum materialis causa sit an formalis, vel potius causa efficiẽs, an finalis: & vtrũ sit ex ijs quæ sunt p̃ se, an ex ijs, q̃ per accidẽs.

CVPVT V.

XLVIII PRimùm ergo quoniam videmus alia qui-
dem semper similiter fieri, alia aũt vt plu-
rimum: clarum est neutrius horum causam dici
fortunam, neq; quod fit à fortuna, neq; eius sci-
licet quod fit ex necessitate & semper, neq; eius
quod vt plurimum. Sed quoniam fiunt etiam
quædam præter hæc, & ea omnes dicunt esse à
fortuna: clarum est fortunam & casum esse ali-
quid. Nam & quæ sunt eiusmodi, à fortuna, &
XLIX quæ sunt à fortuna, eiusmodi esse scimus. Ex
ijs autem quæ fiunt, alia quidem fiunt alicuius
gratia, Alia verò non. Horum autem, alia qui-
dem consultò & ex instituto: alia autem nõ con
sultò nec ex instituto. sunt autem ambo in ijs
quæ fiunt alicuius gratia. Quocirca clarum est,
quod etiã in ijs quæ sunt præter id quod est ne-
cessarium, & id quod est vt plurimum, sunt ali-
qua in quibus inesse contingit id cuius gratia.
Sunt autem alicuius gratia, & quæcunq; à cogi
tatione gesta fuerint, & quæcunque à natura.
L Quæ sunt autẽ eiusmodi, cùm fortuitò seu per
accidens facta fuerint, à fortuna esse dicimus,
Quemadmodum enim etiam id quod est, aliud
quidem per se, aliud verò per accidẽs, ita etiam
causam esse cõtingit. quemadmodum domus,
per se quidem causa est id quod est ædificandæ
domus arte præditũ: per accidens verò, album
vel musicum. Quæ per se ergo causa est, est de-
finita. Quæ per accidens verò, indefinita. infini
ta enim vni acciderint. Sicut ergo dictũ est, cùm
in ijs quæ alicuius gratia fiunt hoc fit, tunc dici-
LI tur à casu & fortuna. Eam autem quæ est eo-
rũ inter se differentiã postea definiemus. Nũc
autem hoc sit apertũ ambo esse in ijs quæ sunt
alicuius gratia. Quemadmodum, vt argentum
reciperet, venisset, debitum ablaturus si sciuis-
set. Venit autem non ea de causa, sed accidit vt
veniret, & hoc faceret auferẽdi gratia. idq; neq;
frequenter in locum veniens, neq; necessariò.
Est autem finis ablatio, non ex ijs causis quæ in
ipso sunt, sed ex ijs quæ consultò & ex instituto
suscipiuntur, & à cogitatione proficiscuntur. Et
tũc quidem dicitur venisse fortefortuna. Si au-
tem hoc cõsultò & ex instituto fecisset, & ea de
causa, vel semper ventitans, vel vtplurimũ acci
LII piens, nequaq̃ fortefortuna. Clarum est ergo
A fortunã esse causam per accidens in ijs quę consultò & ex instituto fiunt, ex ijs quæ fiunt alicuius gratia. Quocirca in eodem versatur cogitatio, & fortuna. Consultatio enim & institutum non est absq; cogitatione.

Còm de fortuna & casu dicere instituisset, & primòm sit ne an non sit quærere constituisset, & esse ex cõmuni omnium testimonio ostendisset, non solùm ex ijs qui diuinam & admirabilem eam dicunt esse causam, & ex ijs qui fortunæ tanq̃ causæ meminerunt, etiamsi de ea articulatè & distinctè non tractauerint, sed etiam ex ijs qui eam de medio tollere conati sunt, nam eos quoq; illã magis confirmare patefactum est, aggressus est deinceps sequentes quæstiones, & quid sit vtrunq; quærẽdum proponens, & quid inter se differãt, & quomodo ad iam definitas causas reducenda sint. Argumento autẽ primùm vtitur, simul quidem rursus esse fortunam & casum, non B solum ex communi testimonio, sed etiam ex rebus ipsis ostendens. Hanc itaq; orationem concludens, dicit esse fortunam & casum, simul etiam demonstrationi q̃ sit initium præbens. Ei autem, vt ego quidem existimo, hoc modo processit oratio. Cùm tanquã quod sit in confesso sumpsisset, Cuiuscũq; effecti esse omnino etiam efficientem eius causam: ostendit q̃ quæ rarius sunt, et sunt in natura eorum quæ sunt, à fortuna & à casu fiũt. Si ergo quę rarius fiũt, sunt in natura, & à fortuna & casu, clarum est esse fortunã & casum. Et q̃ sint quidem quę rarius fiũt, ostendit ex eorum quæ fiunt diuisione. Non enim in ijs quæ non fiunt, fuerit id quod fit rarius. Ex ijs enim quæ fiunt, alia quidem semper similiter fiunt, quẽadmodum Solem oriri, & occidere. Alia autem non semper similiter. Ex his autem alia quidem sunt vt plurimum, quemadmodum quę sunt s̃m naturã in ijs quæ sub Luna fiunt: vt homo ex homine, equus ex equo: vel vt qui alicuius gratia in forũ vadit, illud cõsequatur propter quod iuit: C Alia autem non vt plurimũ, sed ex æquo vel rarius. Porrò autem quod ex æquo est, rarius est ijs quæ semp̃ & vt plurimũ fiunt. Et ideo, vt existimo, Aristoteles, id quod ex æquo & id quod est rarius, præter id quod est vt plurimum cõmuniter & perpetuò vocauit. Quòd autẽ quæ sunt præter id quod est vt plurimum, fiãt à fortuna & casu, clarum est ex eo q̃ omnes non solum dicãt, sed etiam cognoscant ea quæ sunt huiusmodi à fortuna fieri, nec id solòm, sed etiam quod conuertitur, quæ à fortuna fiunt, esse huiusmodi. Neq; n. in ingenitis, seu quæ non fiunt, quæ verè sunt, est fortuna. Nemo enim mentem, aut omnino causas immobiles, á fortuna esse dicit: neq; in ijs quæ fiunt quidem, semper autem similiter fiũt: neq; in ijs quę vt plurimum fiunt: sed in ijs quæ rarius. Quare cùm hæc ostenderit, & esse fortunam, & in his esse collegit. Nam & in ijs quæ rebus artificialibus & naturalibus deficiũt, est fortuna. Quemadmodũ in arte medendi quò ars non peruadit, eò subit fortuna. Quocirca apud malos q̃dem D artifices plurimum est fortunæ, apud optimos verò, minimum, & in artibus quæ accuratè & exquisitè fiunt. Eorum autem, quæ sunt s̃m naturam, in primis quidem & præstantissimis, non est: Semper enim se habent s̃m naturam & similiter: in ijs autẽ quę gignuntur & intereũt, quatenus deficit natura, & qua ratiõe deficit. Clarum est autem q̃ qui fortunam & casum nõdum discreuerit, solam fortunam nominat, & de vtrisq; verba facit. Videtur autem hic quoq; id quod dicit confirmare ex multorum testimonio, dicens, {ET hæc omnes dicũt esse á fortuna} sed tanq̃ hoc sit euidens, nunc dicit. Quocirca etiã subiunxit, {EORVM autem quæ fiunt, alia quidem alicuius gratia fiunt, alia verò, non.} Et cũ ex eo q̃ sint, quæ rarius fiunt, & ex eo q̃ fortuna & casus in his versentur, ea esse ostendisset, deinceps modũ adijciens quo fortuna & casus eorum causa sunt, q̃ scilicet vt id quod adest per accidens in ijs quæ ex instituto, & s̃m naturam fiunt, ita

causæ

XL

Fortuna & casu fiunt q̃ sunt rari⁹ in natura corũ quæ sunt.

Rarius non est in iis quæ non fiunt.

In ingenitis seu quæ non fiunt non est fortuna.

Fortuna est in eo q̃d deest rebus artificialib⁹ & naturalibus.

causæ sunt: ex eo etiam quid sit ostendit. Ad id.n. quod est, An sit, satis erat dicere esse effecta: Ad ostendendum autem quænam causæ sint, opus est etiam modo effectorum substantiæ. Cùm ergo omnia quæ fiunt rursus diuisisset per subdiuisionem, in ea quæ fiunt alicuius gratia, & quæ non sunt huiusmodi: multa enim fiunt nullo sibi scopo fine'ue proposito. quemadmodū propter malā consuetudinem aliqui sibi pilos vellunt, & suos vngues etsi non excreuerint dentibus dissecāt, vel nares contrectāt, cùm nihil sit ad quod referantur quæ fiunt: & postquam dixit quænam sint quæ alicuius gratia fiunt, q scilicet ea quæ ex instituto, cuiusmodi sunt etiam ea quę arte fiunt, & ea quæ sunt sm naturam: nam & sponte susceptum institutum facit alicuius gratia, & natura, vt multis ostendet progrediens: nec est sponte susceptum institutū per artem, quemadmodum in Topicis dictum est & in Ethicis: rectè subiungit, Quæ fiunt alicuius gratia, sunt quæcunq; producta fuerint à cogitatione, & quæcunq; à natura, etiāsi non sic facta sint, poterant tamē fieri. Quemadmodum ire in forum, & debitum recipere esse potest alicuius gratia. Quāuis ergo id non euenerit cuius causa inerat, in ijs quæ alicuius gratia fiūt dicitur esse receptio. Cùm ergo ea sint eiusmodi quæ sunt alicuius gratia, ambo, nempe & fortuna & casus, sunt in ijs quæ sunt alicuius gratia. Si ergo prius quoq; ostensum est fortunam & casum esse in ijs quæ sunt rarius, colligitur in tertia figura, quædam eorum quæ fiunt rarius fieri alicuius gratia. Quod quidem ipse per hoc significauit, QVOCIRCA clarum est q etiam in ijs quæ sunt præter id quod est necessarium, & id quod est vt plurimum, sunt nonnulla in quibus inesse cōtingit id cuius gratia} Et cùm dixisset illud Quocirca, vt quod scilicet inferret cōclusionem, subiunxit q nos eiusmodi effecta, seu euenta in ijs, quæ rarius fiunt alicuius gratia, cùm per accidens seu fortuitò facta fuerint, à fortuna facta esse dicimus. Et q ea quidem quę alicuius gratia fiunt acceperit; non ea omnino quæ alicuius gratia facimus, sed ea q possunt fieri alicuius gratia, planum fecit ipse dicens paulòpost, NVNC autem hoc sit apertū ambo esse in ijs quę sunt alicuius gratia. Quemadmodum, vt pecuniam reciperet venisset, debitum recepturus si sciuisset. venit autem non ea de causa. sed accidit vt veniret, & hoc faceret recipiendi gratia. } Hoc autem dicit Alexander non absolutè fortunæ, sed malæ fortunæ esse exemplum. Quòd autē illud quoq;, AMBO autem in ijs quæ sunt alicuius gratia } quod prius dictū est, non dictum sit de ijs quę consultò & ex instituto fiunt, vt quidam existimarunt, sed de fortuna & casu, ostendit id quod in proximè exposita dictione, per easdem syllabas adductum est. NVNC autem, inquit, hoc sit apertum ambo esse in ijs quæ sunt alicuius gratia } nempe ea de qbus agebatur, agebatur autem de fortuna & casu, quorū differentiam definire postea est pollicitus. Sed et si quis hoc audierit in ijs quæ ex instituto fiunt & non fiunt, non sequeretur illata conclusio. Non enim ex eo q quæ à fortuna fiunt sint in ijs quæ fiunt alicuius gratia, sequitur dicta conclusio. non cohærebit enim oratio. Meritò aūt ostendendū esse censuit, q in nonnullis eorum quæ rarius fiūt sit illud cuius gratia, quoniam quæ rarius fiunt, visa sunt nonnullis nullum habere scopum finem'ue propositum. Et si hoc non fuisset ostensum, non fuisset collectū q quę sunt à fortuna in ijs quæ sunt rarius, sunt alicuius gratia.

Fortuna à quo modo distinguatur à casu.

Eudemus autē sic ostendit fortunam esse in ijs quæ sunt alicuius gratia. In quibus, inquit, est esse fortunatum & infortunatū, in eis est fortuna. Ea autem sunt in quibus est boni consecutio, & non consecutio, & id cuius gratia. Quisquis enim agit alicuius gratia, bonū appetit. Hæc autem oratio solam fortunam posuit in ijs quæ sunt alicuius gratia, sed non itidem casum. Cùm autem quę alicuius gratia fiunt: ea autem sunt quæ à cogitatione fiunt, & à natura, in ijs quæ rarius fiunt: per accidens alicuius causæ fuerint, tunc ea quæ fiunt dicimus fieri à casu & à for-

Fortunā est in iis q sunt alicuius gratia, ex Eudemo.

E tuna. Illud autem, alicuius gratia, consideratur, nō q alicuius gratia fuerit progressio, vtpote emendi gratia, vt dicit Porphyrius: sed q huius finis gratia facta esset: Venisset enim, inquit, debitū recepturus si sciuisset. Per accidens autē causæ fiunt quæ ex cogitatione sunt & ex natura, cùm non quorum gratia fiunt ea fiunt, sed quędam alia. Quemadmodum, vado quidem vt emam: sed cùm in debitorem incidissem, recepi debitum. & lapis qdem deorsum fertur vt totam propriam summam suam recipiat & totam perfectionem: alicuius autem capiti impactus, eum sauciauit. vel cum aliquo certo modo cecidisset, sedes factus est. Cùm autem dixisset ea quæ sunt ex cogitatione & natura, quēadmodum progressum vel casum, cùm per accidens fuerint causæ alicuius, tunc quæ ab eis fiūt dici fieri à fortuna vel casu, quoniam non ex illius ratione facta sunt: meritò deinceps ostendit esse omnino causas aliquas per accidens. quod quidē dixit etiam prius, & nunc etiam in memoriam reuocat per exēplum:

Causæ per accidens quænam sint.

F domus. cuius per se quidē causa est ars ædificandi, & qui ex ipsa est artifex: per accidēs autem, albus vel musicus. Quemadmodum enim, inquit, id quod est, illud quidem per se est, hoc verò per accidens: dicit autem id quod per se quidem est, substantiam: per accidens verò ea quę substantiæ accidunt: Ita etiam causa, alia quidem est per se, alia verò per accidens, vt ait Alexander. Num autem vel simplicius audiendum est id quod est, quidquid scilicet à causa effectū est: vt dicat, Quemadmodū effectum hoc quidem per se, illud verò per accidens, ita etiam causa. Quæ sunt enim præter substantiā prædicamenta, sunt quidem accidentia, vt quæ sint semper in substantia, non sunt autem semper per accidens. Differt autem fortuna ab alijs causis per accidens, q illarum quidem vnaquæq; dicitur causa per accidens, quoniam in ea quæ per se causa est, accidit. vt, verbi gratia, albū domus causa est, quoniam ei qui per se domus causa est, nempe domus ędificatori, accidit vt sit albus: In fortuna autem, vna & eadem

Fortuna in quo differat ab aliis causis per accidens.

G actio, alius quidē per se causa est, alius verò per accidens. Fodere enim plantādi quidem per se causa est: Quòd autem inuentus sit thesaurus, causa est per accidēs. Et ideo illic quidem est in causis differētia, altera quidem per se: altera verò per accidens: Hic autem eadem quidem est causa: fines verò diuersi, alter quidem per se consequens, alter verò per accidens. Num autem causa quoq; etiāsi videatur esse eadem, vtpote fodere, sed aliter quidē plantandi, vt per se causa est, aliter verò inueniendi thesauri, vt per accidens: Quod est autem per accidens, non in sola efficienti causa consideratur, quemadmodum in alijs: sed etiam in fine. Quemadmodū enim fodere, verbi gratia, propter plantationem, per accidēs causa est inueniendi thesauri: ita etiam inuenire finis est qui accidit ei quod est fodere propter plātationem. Et finis quidem per accidens, dicitur à fortuna. Quod efficienti autem accidit, dicitur fortuna. Habet autem fortuna id quod est indefinitum nihilo minus, si non etiam magis, quàm aliæ causę

H per accidēs. Thesaurum enim inuenire, multis atq; adeo infinitis causis acciderit, quæ fiunt alicuius alius gratia. Fodit enim quispiam & plantandi gratia, & fundamentum iaciendi, & aquæ inueniendæ, vel irrigandi, aquę'ue ductum faciendi vel sepulchrum ædificādi gratia, & propter alia innumerabilia. Nam si non indefinitum, sed ordinatum esset id quod fit, non hoc vtiq; amplius à fortuna: neq; efficiens esset fortuna. Videtur autem vel Democritus, licet alioqui dissentiēs, conuenire in hac de fortuna sententia. Dicit.n. non fortefortuna inuenisse thesaurum, sed quia fodiebat, plātasse; vel aquam inuenisse, vel aliqdd aliud eiusmodi, in quibus inuenit. Et vnumquodq; eorū similiter fuerit, & euaserit causa eorū, quorum causa fuerit. Cùm ergo ex Democriti sententia multa sint, sic quoq; fuerit causa indefinita, & non per se, sed per accidens. Est enim accidēs aliquorum aliorum, quorum gratia est fossio. Si ergo indefinitū quid est id quod

in ingenitis,

A est ex fortuna, & est fortuna idefinita: scilicet neq; fuerit in ingenitis, quæ similiter & eodē modo semper se habēt immobiliter & imutabiliter: neq; in ĳs quę gignunt quidem ac fiunt, sed necessariò fiunt. Sed neq; in ĳs quæ fiũt vt plurimũ: etenim ea quoq; sunt magis definita: sed ī ĳs quę fiũt rarius: Et si precedētis alicuius motus est affectatio: oĩs autem motus in ĳs quę vt plurimũ fiunt, vel à cogitatione est, vel à natura: vtraq; autē eorũ fiunt alicuius gratia, iure oĩno collocata sunt in ĳs quæ fiũt alicuius gratia, nõ ĳs quę per se, sed ĳs quę per accidens, siqdem sunt indefinita. Quēadmodum.n. quę per se sunt causæ, sunt definitę: ita sunt indefinitę eæ quæ sunt per accidens. Domus.n. ędificator, domus definitè causa est. earũ autem quæ sunt per accidēs nihilo magis albus quàm musicus. Quare siqs eas solas quę per se sunt causas existimauerit, à fortuna nihil possit fieri: Si verò admittat per accidens, fieri ēt poterit aliqd à fortuna. Cuiusmodi autem id sit, ostēdit per exēplum. Quod.n. actionem aliquã consecutum est, quæ qdem ēt facta esset propter id quod est consecutũ, non tñ tunc pptereа facta est: id à fortuna esse dicimus. Etenim pfectus esset qspiam vt debitũ reciperet. Sed si ea de causa pfectus id recepit, non forte fortuna recepit: sed cũ alicuius alius rei gratia profectus, inuenerit debitorē afferentem debitũ, & recepit pecuniã. Hoc autem exēplum nõ est fortunę absolutè, sed bonæ. Cũm.n. actioni quę ex istituto fit eiusmodi finis euenerit, pp quē, vel pricipaliter suscepta esset actio, clarũ est id qd euenit, & volũtariè suscipiendũ esse & ex animi instituto expetendũ. Euenit aũt aliqñ vt malũ quid & quod nollemus accidat, cũ non pptereа agamus vel acturi sumus: hocq; non minus est ex fortuna ꝙ illud: & causa est fortuna, sed mala. est.n. finis non volũtariè eligendus, sed fugiendus. 9. Fuerit aũt, inqt Alexãder, fortunæ descriptio, id quod occurrit ei quod ex istituto & alicuius gratia gerebatur, quod est aliud ab illo cuius gratia gerebat pricipaliter ex instituto. Hoc aũt non est fortuna, sed à fortuna. Fortuna aũt, vt ipse definit Aristoteles, causa est per accidens C in ĳs quę fiũt ex instituto. Clarum est aũt fortunam esse causam efficientē, vt dicetur, sed efficientē per accidens. sicut ēt ꝙ fit à fortuna finis est per accidēs. Oportet aũt, inquit, hãc causam quę est per accidēs eius quod fit à fortuna, quēadmodũ venire in forũ, neq; esse ex ĳs quæ fiũt necessariò; neq; ex ĳs quę vt plurimũ. Et.n. qui necessariò & vt plurimũ quotidie in forum veniret, occurrisse aliqñ debitorem non est à fortuna. Oportebat.n. qñq; id quoq; occurrere, & erat rõni consentaneum. Sed si cũ rarò & semel vtiq; ad aliquid aliud processisset ei occurrit, tunc à fortuna. Meritò aũt hoc adiecit in colligēda definitione, qñquidem in ĳs quæ rarius accidunt posita fuerat fortuna. Finis aũt, inqt, qui est id quod fit à fortuna, quēadmodum receptio pecuniæ, nõ est ex causis quæ in ipso sunt, sed ex ĳs quæ ex instituto suscipiuntur, & proficiscũtur à cogitatione. Non.n. cũm eiusmodi causæ finales insint, sunt fines quales sunt eorũ quę natura fiũt: quorum gratia quę ante ipsa fiunt, fiũt in re ipsa quę fit sm naturã: sed sunt eorum quę extrinsecus accedunt. Talia.n. sunt quæ à fortuna fiũt & ex instituto. Agnoscit ēt eiusD modi scripturam Alexãder, SED ex ĳs quæ ex instituto minimè suscipiunt, & non proficiscunt à cogitatione. } Et si sic, inquit, scriptum fuerit, tunc dici possit finē esse à fortuna, cũ nobis cũm id ex instituto minimè suscepissemus, neq; de eo cogitassemus, neq; eius grã quæ id præcesserunt, fecissemus, obuenerit. Nã ꝙ id quod fit à fortuna sit ex ĳs quę cadunt in animi institutũ & cogitationē, paulo antè dixit. Videtur aũt huic scripturę id ēt conuenire qd subiungit. SI aũt hoc consultò & ex instituto fecisset. } Ad id.n. qd est, Ex instituto non susceptũ, inductũ esse videt illud, SIN aũt hoc consultò & ex instituto fecisset } Prior aũt scriptura finē qui est à fortuna definit eius quod est naturale. Fines.n. naturales non sunt eiusmodi, vt ex instituto expetant, neq; sunt extrīsecus, sed sunt in

Causæ quæ sunt per se, sũt definitę. Causę q̃ sũt per accidēs sunt indefinitæ.

Fortuna est cã efficiēs p accidens.

Finis eorum quę a fortuna fiunt, proficiscit a cogitatiõne.

A ĳs ipsis quæ habent naturã. Est.n. etiam in ĳs quę natura fiunt, naturalibus motibus, qui fiunt alius gratia, non id cuius gratia, sed aliquē alium finem euenire, quemadmodum sex digitorũ esse hominem, vel bouilo vultu. Sed quæ sunt eiusmodi minimè sunt à fortuna: Dicimus aũt id quod fit à fortuna, euenire in ĳs quę ex instituto fiunt, et extrinsecus accedere, cũ non sit nostri aliqiud. Id enim quod debetur recipe, non inest natura in eo qui recipit. Neq;.n. aliquid sponte instituere, & in hũc locũ venire, est naturã. Et si.n. homo instituendi ac eligendi sit potestate prędıtus, non tñ hoc quidpiã instituere ac deligere est naturale. Potest autē sic quoq; audiri quod dictũ est, ꝙ finis qui quidē est receptio, non est causarũ quę in ipso sunt effectus & finis. In ipso aũt causa est natura. Natura enim est principiũ motus in eo in quo primò inest. Quare quod à fortuna factũ est, efficientem nõ habet causam naturã, sed cogitationē & sponte susceptum institutum. Quãobrē in eodē versant cogitatio & fortuna. In rei.n. B agēdę instituto & actione versat fortuna, vt ostendetur. Non suscipitur aũt rei agēdę institutũ absq; cogitatione.

Indefinitas ergo causas esse necesse est, à quibus factum fuerit id quod est à fortuna. Vnde videtur fortuna esse eius quod est indefinitum, & esse ignota homini. LIII

Postq; dixit quid sit fortuna, eamq; tradidit per definitionē, quam ex ĳs quę sunt demonstrata collegit, nempe quòd fortuna causa sit, quod qdem accepit vt genus, & causa per accidēs in ĳs quę fiũt ex instituto ex ĳs quæ fiũt alicuius gratia, si aũt per accidens, ēt rarius: Postquã ergo hęc dixit, vult more suo, vt ego quidē existimo, ostendere etiã suæ sententiæ suffragari eos qui quiduis de fortuna dicunt. Hoc autem facit, traditã de fortuna sententiam ĳs quæ de ea dicuntur conuenire ostendēs. Etenim à nõnullis quidem causa esse dicit fortuna, sed eius quod est indefinitũ: à nonnullis autem ne esse quidem omnino C causa eorum quæ gignuntur: à nonnullis autem esse quidem, sed ignota humanæ cogitationi: dicitur autē etiam à nonnullis fortuna esse præter rationem. Hęc ergo, inquit, omnia rectè dicuntur, & congruunt ĳs quæ à nobis dicta sunt. Quoniam enim fortuna causa est per accidēs, quæ sunt autem per accidens, causæ sunt indefinitæ, ea ēt ratione ab ĳs quæ per se sunt differunt, ꝙ in illis quidem possimus definientes dicere, hoc huius esse causam: in ĳs autem quæ sunt per accidens, non itidem. Recipiendæ enim ab eo pecunię qui venerat nõ ea de causa, quod quidem à fortuna esse dicimus, possunt esse causæ infinitæ. Nam & venerit volēs viderę quempiam, & persequēs, & fugiens, & visurus aliquod spectaculum: & quotquot innumerabiles causę esse possunt veniendi in hunc locũ, Quæ quidem sunt omnes causæ recipiendæ pecuniæ, & nihilo magis hæc quã illa. Sola enim per se causa est recipiendæ pecuniæ ab eo qui in forũ venit, ꝙ ea de causa venerit. Num autem, inquit Alexãder, est ĳs quæ antē dicta sunt conuenientius, propterea dicere id quod fit alicuius gratia, esse eius causam per accidēs, cuius gratia fa-D ctum non est, quoniam vnum quidem est illud cuius gratia, ei autem possunt inumerabilia occurrere & euenire, quorũ gratia non fit. ex quibus est etiam recipere. Hoc autem dicit conuenientius, quoniam indefinita fortuna causa dicta est. Clarum est autem eiusmodi mentis applicationem sumere indefinitã, causam, quæ est vt finis, quæ quidem est id quod fit à fortuna. Aristoteles autem dicit indefinitas causas, non finales fortunæ, sed eas quæ sunt tanquam efficientes. Ex enim sunt ea à quibus fiunt quæ à fortuna fiunt: & ad hoc deinceps subiungit exempla, dicens multitudine infinitas esse causas per accidens recipiēdæ pecuniæ ab eo qui in forum venerit. Si ergo, inquit, sunt causæ indefinitæ, à quibus fiat id quod fit à fortuna, meritò fortuna eum sit indefinita, siquidē in indefinitis causis consideratur, indefiniti finis & causa est &

XLI

Multiplex fortunę definitio tradita a veteribus.

dicitur. Si aũt & indefinitum est id quod fit à fortuna, & fortuna est indefinita: meritò est ignota humanæ cogitationi. Quæ.n. sunt indefinita, ratiocinatione comprehendi nequeunt. Operęprecium est aũt attendere, ꝙ prius dixerit videri nõnullis fortunã esse humanæ cogitationi ignotam, non ꝙ esset indefinita, sed ꝙ esset res quædã diuina, Sed fortasse hoc illi ẽt sentiebant, ꝙ nõ possent definitam aliquã aperte afferre causam eorum quæ sic fiunt.

Et põt esse vt nihil possit videri fieri à fortuna. Hæc.n. omnia rectè dicunẽ, qm̃ rationi consentaneę. Potest.n. esse vt fiat à fortuna. fit enim
LIIII per accidens. Et causa est fortuna vt accidẽs. absolutè aũt, nullius. quẽadmodum ædificator quidẽ domus, domus causa est, per accidẽs aũt tibicen. & recipiẽdæ ab eo qui venerat pecunię qui ea de causa non venerat, infinitæ sunt causę multitudine. nam & volẽs videre quempiam, & persequens, & contemplaturus & fugiens.

E

F

XLII Tertium hoc adĳcit, ꝙ etiam qui dicunt nihil à fortuna fieri, aliquo modo rectè dixerint. Siquis enim eas quę propriè dicuntur & per se causæ sunt solas causas esse dixerit, & non ẽt eas quæ sunt per accidens, nõ videbiĩ alicuius causa esse fortuna. ea est.n. in ĳs quæ dicuntur per accidens. Hęc ergo, inqt, oĩa quæ de fortuna dicta sunt, ꝙ homini ignota, ꝙ nullius causa, ꝙ indefinitorum causa, rectè dicuntur. qm̃ habent probabilem rationẽ: & definitioni fortunæ quæ data est, conueniunt: & omniũ videlicet consensus ipse quoqꝫ probat esse fortunã. Deinceps aũt subiungit exẽplum, q̃d ostendit & fortunã quidem esse causam vt per accidẽs: vt per se aũt, minimè: & fortunã causam esse indefinitã. siquidem recipiẽdæ ab eo qui venit pecuniæ, cùm non ea de causa venisset, possunt esse ĩfinitæ causæ multitudine. Cùm aũt dixisset per accidens quidẽ causam esse fortunam, absolutè aũt nullius, subiungit exẽplum causæ quæ per se est & per accidens, dicẽs, QVEMADMODVM ædificator quidẽ domus, domus causa est} per se videlicet & ꝑpriè. per accidens verò tibicen. & tũc subiungit exẽplum eius quæ est vt à fortuna per accidens, ꝙ qui venit pecuniã receperit, cũ non ea de causa venisset. Operæpretiũ est ergo aduertere, ꝙ non quæuis causa per accidens, etiãsi consultò & ex instituto suscepta sit, & sit in ĳs quæ rarius accidunt, & faciat alicuius gratia, est fortunæ. quẽadmodum nec quilibet effectus euentus'ue per accidens, est à fortuna. Sed à fortuna quidẽ est id quod à causa per se quæ ex instituto proficiscitur, fit nõ per se. Fortuna aũt est ipsa per se causa, quæ non tanquã per se sumiẽ. Constituere.n. proficisci amici salutãdi gratia, cũ per accidens causa fiat, recipiendæ pecuniæ, fit fortuna. & recipe à fortuna: quòd autẽ ei quæ per se causa est, accidit: cùm sit aliud præter ipsum, quẽadmodum tibicen, domus ædificatori, quatenus non est fortuna, neqꝫ quod ab eo fit, à fortuna dicitur. Neque enim aliquid aliud instituit domus ędificator, et aliud secutũ est. quod qdẽ oportet videri in ĳs q̃ fiunt à fortuna.

G

Non quęuis causa per accidẽs est fortunę.

A fortũa fieri aliqd: et ipsa fortuna in quo differãt.

H

LV Et dicere fortunam esse aliquid quod est pręter rationẽ, rectè habet. Ratio.n. est vel eorum quæ semp sunt, vel eorũ quæ vt plurimum. Fortuna autẽ est in ĳs quæ fiunt præter hæc. Quate quoniam indefinitæ sunt quæ sic causę sunt, res est etiam indefinita fortuna.

XLIII Quòd ẽt fortuna sit pręter rationẽ, ait de ea rectè dici. Enrũ.n. quę sunt, definita est ratio. Quare ẽt quę sunt indefinita, sunt præter rõnem. Si est ergo fortuna indefinita: quod est aũt indefinitũ est pręter rõnem: pręter rationẽ meritò fortuna diciẽ. Quòd aũt fortuna sit indefinita, in memoriã reuocat, ex eo ꝙ fortuna fit in his quæ sunt rarius. Si.n. fortuna est in ĳs causis quę sunt rarius. Quæ rarius aũt sunt, sunt ĩdefinitæ: fortuna ergo est indefinita.

Dubitauerit tñ quispiam in nõnullis, an quæ contigerunt fuerint causæ fortunæ. Quẽadmodum sanitatis, an spiritus, an calor Solis, nõ autem tonsum esse. Sunt.n. aliæ alĳs propinquiores ex causis quæ sunt per accidens.

XLIIII Postq̃ dixit fortunã esse causam indefinitã, iure, inqt, dubitari põt, an quæ contigerunt ęquè fuerint causę fortunæ, hoc est, eius q̃d fit à fortuna, & nõ sint aliæ aliorum causæ, quẽadmodum ẽt in alĳs causis quæ sunt per accidens. Statuæ.n. ꝑpinquior causa est Polycletus quã homo. Quẽadmodum ẽt in ĳs quæ per se sunt causis propinquior causa est statuarius quã artifex. Cũ.n. si cùm ęgrotaret qspiam, & tõsus fuerit, ꝓp pilorum depositionem, vel spiritus qui per varias partes differaẽ, accesserit, vel εἵλησις: hoc est calor Solis: est.n. εἵλη Solis caliditas: vnde est ẽt verbũ εἱληθερεῖν, q̃d est apricari: & secuta fuerit sanitas: nũ sanitatis quæ fortuitò cõtigit æquè causa est spiritus aut calor Solis, non aũt tonsum esse? siqdem sunt aliæ alĳs propinqores ẽt ex ĳs quæ sunt per accidẽs causis. Si enim ita est: nõ est absolutè causa quæ est à fortuna, neqꝫ res indefinita absolutè est fortuna. Definita.n. est causa propinqor. Eiusmodi est ergo dubitatio, quę nobis solutionẽ inquirendã relinquit. quæ ipsa quoqꝫ fuerit eiusmodi. Cũ acceptis quidẽ causis quæ sunt per accidens, eas cõferimus: tunc non quæ cõtigerunt, sunt ex æquo causę eorũ quæ fiunt à fortuna, sed magis ꝑpinquiores. Cũ autem absolutè quærimus quænã fuerit causa eorum quæ fiunt à fortuna, tũc non possumus definire & dicere, hæc est. Infinitæ.n. sumi possunt & indefinitæ. Quęrit autem Alexãder, si fortuna sit causa per accidẽs. per accidẽs aũt causa est id q̃d accidit causæ quæ per se est, erit aliquid ẽe per se causa eius q̃d fit à fortuna, vt sit fortuna id q̃d ei accidit. & dicit ꝙ venisse qdem p se causa est eius ꝓp quod venit: per accidens aũt causa ꝙ occurrerit, quod est id q̃d fit à fortuna. & tunc venisse est vt causa fortuna, cũ non vt per se absolutè, sed per accidens causa sumpta fuerit.

An fortuna sit indefinita absoluta, aliæ sũt aliis causę ꝑpinquiores.

Eius q̃d fit fortuna est aliquã per se causam.

LVI Fortuna aũt bona quidem dicitur, cùm boni aliquid euenerit: mala aũt, cùm mali quid. Felicitas aũt & infelicitas, cũ ea habent magnitudinẽ, Quocirca parũ abesse quominus malũ vel bonum magnũ sumatur, est vel infelicẽ esse vel felicem. qm̃ tanq̃ id quod est dicit animus. Quod enim parũ abest, quasi nihil abesse videẽ. Præterea infirmam & instabilem esse felicitatem est rationi consentaneum. Est enim fortuna instabilis. neqꝫ enim fieri potest vt quidq̃ eorũ quæ à fortuna fiunt, sit semper, neqꝫ vt plurimum.

XLV Bonę & malæ fortunæ apta est diuisio & felicitatis & infelicitatis, quæ dicuntur à Græcis εὐτυχία & δυστυχία. Εὐ.n. vbiqꝫ adĳcit magnitudinẽ & decorẽ. quemadmodũ εὐκλεᾶ gręcè dicimus, non eũ qui est qũocunqꝫ clarus, sed eũ qui insigniter: & εὐφυῆ similiter eũ qui ad discendũ per bono est ingenio. Similiter aũt & particula δυσ, oppositã significat magnitudinẽ. Quòd sit aũt in magnitudine felicitas, potestate, vt puto, sic ostendit rõcinans. Felicitas & infelicitas ẽt si parũ absit quin habeant maximũ bonum & malũ, sunt felicitas & infelicitas. Quę habent id quod parũ abest, nihilo secius sunt id quod dicuntur. ea autẽ sunt in magnitudine. qm̃ in magnitudinibus quod parũ distat nihil videtur abesse à toto. Felicitas ergo & infelicitas sic dicunẽ, vt quæ habeãt magnitudinẽ. Magis aũt sic accepit Porphyrius & Alexãder in prima expositiõe: eo quod est parũ abesse, hic sumpto, nõ in eo qui parũ abfuit quominus assequereẽ, sed fuit ĩpeditus: sed in eo qui parũ abfuit quominus totum malum & bonum acceperit. qm̃ eum quoqꝫ qui maximũ bonum pro-

εὐ & δυσ gręce significant in cõpositis magnitudinem. Felicitas & infelicitas sit in magnitudine.

Parum abesse q̃ vim habeat in vtroque parte.

[illegible] spemodum

pemodũ cepit felicem appellamus, perinde ac eũ qui totam accepit magnitudinẽ. & eum qui maximũ malũ propemodũ infelicem, nẽpe ꝙ parum nihil sit. Potest aũt id quoq; quod dictũ est aliter accipi. Si.n. parum abesse consueuit dici in magnitudine, ĩfelices aũt illos dicimus qui parũ abfuerunt, quominus magnũ aliquod malũ acciperent, & illos felices qui parum abfuerunt quominus magnum aliquod bonũ acciperent, felicem & infelicẽ esse, scilicet sunt in magnitudine. Quin etiã colebant Lacedęmonĳ tanq̃ seruatores Deos, qui vocabanť παρὰ μικρὸν, hoc est qui parum absime, quoniam eos qui erant in periculũ venturi seruabant, cõcedentes eis vt parũ abesset, quominus venirẽt in periculum. Huic aũt expositioni magis assentiť Alexander. Quòd aũt subiungiť, Q̇VONIAM id q̃d est dicit animus. Quod.n. parum abest quasi nihil abesse videtur magis priori conuenit expositioni. Q̃uo enim tanq̃ id quod est dicit animus, quod parũ abfuerit? Si aũt dicat, qui parũ abest quominus in magnum malum inciderit, fuerit ĩfelix, siq̃dem parui quod defuit nulla habeť ratio: Atqui eũ felicẽ esse dicimus. & qui parum abfuit quominus magnũ bonum acciperit, felix fuerit: Atqui eum infelicem esse dicimus, q̃m magno bono priuatus est, quod quidẽ est magnum malũ. In sũma autem eiusmodi magnitudo in qua eiusmodi parum abesse cõsideratur, non tanq̃ magna diciť magnitudo, sed tanq̃ eo quod factũ est & magnũ & paruũ considerať. Num ergo non ꝓpter illud parũ abesse, felicẽ & infelicem esse, dicit esse in magnitudine, sed ex eo ꝙ parũ abfuerit quominus illi in magnũ malum vel bonum inciderint, vt qui propè accesserint. Qui autẽ magno malo vel magno bono propinq; fuerunt, & nõ acceperũt, illos q̃dem felices, hos verò infelices vocamus, sicut eos quoq; qui priuati sunt. Quòd autẽ sic dixerit ostendit dicens, quocirca parum abesse quominus malũ vel bonum magnum sumatur, est vel felicẽ esse vel infelicem. q̃m tanq; id quod est dicit animus. Et ei q̃dem quod est parum abesse quominus magnũ malum sumať reddidit felicem esse, ei autem quod est magnũ bonum, esse infelicẽ. Cũm enim prius ostendisset ex ĳs qui ea iã habent: ex ĳs ẽt qui parum abfuit quominus haberent, vt qui ea amiserint, idem ostendit. Porrò aũt ꝙ etiam dicatur instabilis felicitas, dicit congruere ĳs quæ de fortuna dictæ sunt sententĳs. Si.n. fortuna est instabilis: est etiam scilicet felicitas instabilis. Quòd autẽ fortuna sit instabilis, clarum est ex eo ꝙ neq; in ĳs quæ semper sunt, neq; in ĳs quæ vt plurimum, fit id quod fit à fortuna, sed in ĳs quę sunt rarius. Oĩa ergo quę de fortuna dicta sunt, ostẽdunt talem esse apud homines de fortuna conceptam in animo notionẽ, qualem ab Aristotele tradita distictè & articulatè explicauit definitio.

Dĩi qui vocãtur παρὰ μικρὸν, id est qui parum absunt apud Lacedæmonios.

Fortuna est instabilis.

CAPVT VI.

LVII Svnt ergo, vt dictum est, ambę causę per accidẽs, & fortuna & casus, in ĳs q̃ contingũt fieri nõ absolutè neq; vt plurimũ. & eorũ quæcũq; facta fuerint in ĳs quę sunt alicuius gratia.

XLVI Postq̃ de fortuna disseruit, cõsequẽs erat deinceps docere de casu, quidnã sit, & q̃d à fortuna differat. Primum autẽ tradit in quibusnã inter se conueniant. ꝙ sint ambæ causæ per accidens in ĳs quæ rarius fiunt, & contingunt, fiunt, sed nõ in ĳs quæ absolutè, hoc est necessariò, neque in ĳs quæ vt plurimũ. & eorũ quæ rarius fiunt in ĳs quæ fiunt alicuius gratia. Q̃m autem contingens & de necessario, & de eo quod est vt plurimũ prędicatur: est.n. ęquiuocum: cũ dixisset fortunam esse in ĳs quæ contingunt, definiens quomodo sumat illud, quæ contingunt, adiecit, non absolutè, neq; vt plurimum. vt id quod cõtingit audiamus nunc dici de eo quod rarius accidit.

Fortuna & casus in quo conueniant.

Contingens quid significet.

LVIII Differt autem ꝙ casus pateat latius. Quod à fortuna.n. est, à casu est: Is autẽ non est vniuersus à fortuna. Fortuna.n. et id quod est à fortu-

A na, ĳs inerit quibus inest esse felices, & in sũma actio. Quocirca necesse est vt fortuna versetur in rebus agendis. Signum aũt est, ꝙ vel felicitas idem videatur esse cũ beatitudine, vel propemodum. Beatitudo autẽ est quædam actio. est.n. rem bene gerere beatitudo. Quare quibuscunq; non contingit vt agant, neq; ĳs cõtingit vt ex fortuna aliquid faciant. Et ideo neq; LIX aliquid inanimũ, neq; bestia, nec vllus infans facit aliquid ex fortuna, q̃m non habet rei agendę selectionem, & animi institutum. nec felicitas eis adest aut infelicitas nisi per similitudinem. Quẽadmodum ait Protarchus felices esse lapides ex quibus constãt altaria, q̃m honore afficiuntur, qui autẽ sunt eis pares, conculcantur.

B A fortuna autem affici eis quoq; quodãmodo inerit, cùm qui in ea aliquid agit, ex fortuna facit. Aliter autem non inest.

XLVII Postq̃ dixit in quo fortuna & casus conueniant, tradit deinceps eorũ differentiã, dicẽs casum latius patere quã fortunam. q̃m quidq̃d est à fortuna, id est ẽt à casu. Quod est aũt à casu, nõ est vniuersum à fortunà. Fortuna.n. est in solis rebus agẽdis, quæ cõsultò fiunt & ex instituto, vt didicimus in moralibus. Quãobrem dixit ẽt fortunã in ĳs esse quæ fiunt à cogitatione, & ex instituto procedũt. Casus aũt & in his et in alĳs, quę cùm alicuius gratia fiãt, temere q̃dem, quantũ in illis fuit, facta sunt, habuerũt autem aliquẽ alium finẽ consequentẽ ea quæ præcesserunt, siue in naturalibus, siue in brutis, siue in ĳs quæ eligendi & cõstituendi vim habent, euenerit. Q̃m autẽ rei agendæ delectu ac instituto actioneq; est fortuna, ostendit in ĳs esse fortunã in quibus est ẽt felicitas, & felicitatem sumi

C in rebus gerẽdis & in actione. Porró autẽ hoc rursus ostendit ex eo ꝙ felicitas idẽ sit ꝙ beatitudo, vel propemodũ: quædam aũt actio & rẽ bene gerere sit beatitudo. Si ergo fortuna in ĳs versať in quibus ẽt felicitas: felicitas aũt in ĳs, in q̃bus beatitudo, q̃m eadem est quodãmodo cum beatitudine: beatitudo aũt in actione: q̃m rem bene gerere est beatitudo: fortuna quoq; est in actione. Non rectè aũt sentiunt qui felicitatẽ esse putant beatitudinẽ. Sed est q̃dem ex ĳs quæ tendunt ad beatitudinẽ, non est tñ res eadem, nec similis. siq̃dem felicitas quidẽ est instabilis, beatitudo aũt maxime stabilis. Hæc autẽ definita fuerũt in moralibus. Quòd aũt in rei agendæ delectu, institutoq; & actione verseť fortuna, ostendit ẽt ex opposito. Si.n. in q̃bus non est actio, in ĳs ne ea quidẽ sunt quę fiũt à fortuna, scilicet in ĳs in q̃bus sunt ea quæ fiunt à fortuna est ẽt actio, & in actione reiq; agendæ instituto versať fortuna. Quòd aũt in q̃bus non est actio, nec ea sunt quæ à fortuna fiũt, ex inaĩatis & bestĳs & infantibus no-

D bis in memoriã reuocat. ea.n. neq; dicunť agere seu rẽ gerere, q̃m non habẽt rei gerẽdæ delectũ nec institutũ, neq; aliq̃d ex fortuna facere. Sed nec felicitas nec infelicitas illis adest nisi per similitudinẽ quandã ac proportionẽ seu conuenientiã. Quare etiã si dicat Protarchus felices esse lapides ex q̃bus fiunt altaria, q̃m honore afficiuntur: qui sunt aũt eis pares, conculcanť: ita audiendũ est quod dicitur, esse id ex similitudine quæ est cũ felicitate. Simile.n. habent ꝙ nihil ipsi contulerint ad hoc vt fierent altaria: quẽadmodũ nec illud quidq; pricipaliter cõtulit ad finẽ, ꝙ ipsis cũ non cõstituissemus occurrisse dicimus. Quid igit, nullo modo est in his id q̃d fit à fortuna? Nũ hęc quidẽ non possunt esse efficiẽs causa eorũ quę fiũt à fortuna, q̃m in rei agẽdæ selectione institutoq; & actione cõsistit fortuna. Possunt aũt hæc quoq; à fortuna affici, cùm qui agit quẽ consequitur id quod fit à fortuna, in ipsis aliq̃d fortuitò fecerit. Quẽadmodũ qui tyrãnũ dedita quidã ope-

Casus & fortuna in quo differant.

Differt felicitas, nempe εὐτυχία, hoc est, bona fortuna, a beatitudine.

Felices lapides q̃uo dicantur.

ra percusserat vt eum de medio tolleret, vlcus autem dissecuit, & sanauit. Felix enim sic dici possit ensis, & fortasse etadorauerit qui hnit curatus. Et cùm pictor equum aliquando pingeret, & spongiam non sponte abiecisset, spuma in ore equi qui pingebatur fortefortuna expressa est. Quòd siquis etiam poliens leuigans'ue lapidem, vt aliquid aliud faceret, arã forte fecerit, á fortuna facta fuerit ara. Num autem hæc non sunt fortuita rerum inanimarum, sed eorũ qui in eis operantur. Pictori.n. & lapicidæ aliqd aliud facienti aliud accidit. & his ẽt fortè ex similitudine, ꝙ ijs quę ad aliud facta fuerãt aliud euenerit.

Felix ensis quo possit dici.

LX Casus autem & alijs animantibus & multis inanimatis. quẽadmodum dicimus, Equus casu venit, quoniam veniẽs quidem seruatus est, nõ venit autem vt seruaretur. & tripos casu cecidit. Stetit.n. sedendi quidem gratia, sed nõ sedendi gratia cecidit.

LXI Quare clarum est ꝙ in ijs quæ absolutè fiunt alicuius gratia, cũ non eius quod accidit gratia facta fuerint, quorũ extrinsecus causa est, tunc ea fieri casu dicimus. A fortuna autem, eorũ quæcunq; consultò & ex instituto fiunt, fiunt casu ijs, quæ rei agendæ delectum habent et institutum.

XLVIII Alexãder legit, & brutis animantibus & inanimatis, scriptura nihil significante contrarium. Hoc autẽ est demonstratio, ꝙ casus latius pateat, quã fortuna. siquidem casus non est solùm in hominibus, sed etiam in alijs animãtibus & in inanimatis. Hoc autem probat exemplis. Equus enim qui captus fuerat ab hostibus, cũ sitijsset, & in priora loca bibendi causa venisset, deinde á domino captus esset, dicimus, casu venit. hoc est, casu veniens seruatus est. non venit aũt vt seruaretur. Et tripos cũ cecidisset, & sic stetisset vt fieret sedile, sic casu cecidisse dicitur. quoniam sic quidem cecidit vt fieret sedile, sed non ideo cecidit, vt fieret sedile, verùm vt locum proprium apprehenderet. Et in summa cùm in ijs quæ fiunt alicuius gratia, non eius quod euenit gratia, cuius causa est extrinsecus, factum fuerit illud cuius gratia, sed aliquid aliud sequetur præter illud cuius gratia factum est, tunc ea communiter dicimus casu fieri. Rectè autem dicit finẽ qui euenerit, esse debere extrinsecus, & non in rei natura, siquidem casu fiat. Si lapis enim qui cecidit cubicã habeat figuram, non casu cecidisse dicetur aptè ad sessionem. In natura enim eius omnino hoc inerat vt si caderet hoc modo caderet. Et ideo ignis non casu sursum mouetur. est enim ipsa ignis natura quæ sic mouet intrinsecus. Propterea autem dicet ꝙ ne ea quidem quæ fiunt præter naturam, casu fiunt. quoniam extra ipsa non est causa vel efficiens vel finalis, vel fortasse etiam ambæ. quemadmodum in ijs quæ casu fiunt, & efficiens extrinsecus ac obscurum, & finem esse oportet. quemadmodum vt feriat lapis & ferire extrinsecus. quod quidem est finis. non inest enim lapidi efficiens quoq; causa vulneris. quare hoc quoq; casu fit. Et hæc quidem sunt quæ à casu dicuntur cõmuniter. A fortuna autem, inquit sunt, quæcunq; eorum quæ consultò & ex instituto fiunt, fiunt casu in ijs quæ rei agendę delectum habent & institutum. Pulchrè autem adiecit illud, ἐν ijs quæ rei agendæ delectum habent & institutum) per id enim separauit ea quæ à fortuna fiunt ab ijs quæ à casu. Casus.n. est in ijs quæ consultò & ex instituto fiunt, etiãsi ea quibus eueniunt, rei agẽdæ delectum & institutũ non habeant. Vt equus.n. veniret maximè cupiebat dominus, ex eius tñ volũtate & instituto nõ venit equus. Et sic voluisset quidem & instituisset quispiam poni tripodem, non tñ ex eiũs voluntatẽ & instituto sic cecidit. Porrò aũt dicit ipse quoq; Aristoteles de lapide qui casu percussit, eũ potuisse ita cadere, vt percuteret, cũ quis consultò & de industria eum iecisset.

Casus latius patet quam fortuna.

Casu fieri quid sit.

E Propterea ergo is quoq; est eiusmodi vt fiat ex instituto, & in ijs quæ fiunt alicuius gratia. Quare ex ijs quæ alicuius gratia fiunt & casu, alia quidẽ sunt absolutè appetenda ac eligenda: alia aũt etiam fiunt consultó & ex instituto. quæ quidẽ sunt á fortuna. Et consultò quidẽ & ex instituto fiunt, non ꝙ in animo haberetur ac institueretur quod secutũ est. non esset.n. á fortuna. sed ꝙ cùm aliquid aliud institutũ esset & id fieri vellet, aliud euenerit. Nõ omnino autẽ, inquit Alexander, in ijs in quibus aliquid aliud euenit præter institutũ, id statim est fortuna & id quod fit à fortuna. sed si fuerit eiusmodi, quod neq; necessariò, neq; vt plurimum sequatẽ, ad quod fit alterius gratia. Ei enim qui roboris gratia se permultum exercuit, & propter laborem in febrẽ incidit, vt febre quidem laboraret ex instituto non processit, nec id tñ á fortuna factum est. In plurimis.n. non moderatis exercitijs cõsueuit accedere lassitudo: illam antem febris cõsequitur. Et ei qui hyeme nauigat sæpe consequitur naufragium, non ex instituto quidem, nec tamen á fortuna.

Non in omnibus in quibus euenit aliquid præter institutũ, dici pōt fieri fortuna.

F Signum autẽ est μάτην, id est temere vel frustra, quod dicitur cũ id quod factum fuerit alterius gratia, non factũ fuerit eius gratia. quemadmodum pōt ambulari ventris ciendi gratia. Si ei autem qui ambulauerit id factum non sit, temere aut frustra ambulasse dicimus, et inanis ac temere suscepta fuisse dicitur ambulatio. vtpote quod illud temere ac frustra, quod μάτην græcè dicitur, id sit quod natura sua est alterius gratia, cũ non perfecerit illud cuius erat gratia, & quod habebat à natura. Nã si quis dixerit se frustra temere'ue lauasse, quoniam Sol non defecerit, fuerit ridiculus. non erat enim hoc illius gratia: LXIII

G Ita etiam αὐτόματον, sic enim casus dicitur, est ex ipso nomine, cũ αὐτὸ μάτην, hoc est id frustra seu temere factũ fuerit. Cecidit.n. lapis, nõ vt percuteret. Casu ergo cecidit lapis. qm̃ cadere posset iactus ab aliquo & pcutiẽdi gratia.

XLIX Postq̃ dixit nos dicere cõiter casu tunc aliqd fieri, cũ ei qđ fit alicuius gratia, nõ id cuius gratia factũ est secutũ fuerit, sed aliqd aliud pter hoc, cuius nõ erat intus principiũ: ꝙ hoc ita habeat, hoc dicit esse signũ, ꝙ μάτην, id est frustra ac temere, á quo αὐτόματον, hoc est casus, deriuatur, tale sit. Dicit.n. μάτην, hoc est frustra ac temere, aliquid fieri, cùm id quod fit alterius gratia, non habuerit illum finem, cuius gratia fiebat. quemadmodum siqs ambulet ventris ciendi gratia, si ei cùm ambulauerit id non sequetur, μάτην, id est frustra ac temere ambulasse dicimus, & ματαίαν βάδισιν, hoc est, manem, & temere susceptam ambulationẽ. Id enim est μάτην, hoc est frustra,

μάτην quid latine significet.

H quod est alius gratia, cùm illud non perfecerit, cuius erat gratia. Siquis ergo dixerit se frustra temere'ue lotũ esse, qm̃ Sol defecerit, ridiculè dixerit. neq;.n. vt Sol deficeret lauabatur. Duplex est autẽ illud temere, vel potius triplex. Aut.n. nihil aliud consequitur, id quod fit temere, nisi solũ quod proprium finem non est assecutũ, quemadmodum ambulatio vt venter cieatur: Aut aliquis alius finis consequitur pręter illud cuius gratia factũ est, quod prius factum est: Aut ẽt ille consequitur, cuius gratia, & alius præter illũ. Cecidit.n. lapis, nõ vt percuteret, sed vt proprium locum occuparet. Quare casu quidem sic cecidit vt percuteret: per se autem, vt locum proprium apprehẽderet, Temere ergo cecidit, quod ad percutiẽdum attinet. & casu plaga facta est. quoniam cadere potuerit iactus ab aliquo vt percuteret. Et ideo est quidem in ijs quæ fiunt alicuius gratia, non tamen propterea cecidit. Præterea autem talis est scriptura in principio dictionis,

Temere tribus modis dicitur.

SIGNVM

aignum est autem τὸ μάτην, hoc est, temere seu frustra, quod dicitur, cũ non factum fuerit id cuius gratia, sed id quod illius gratia.} Ea autẽ idem significat. μάτην enim, id est temere, dicitur aliquid fieri, cùm nõ factum fuerit id cuius gratia, sed quod si prius factum fuerit, propter illud quod prius factum fuerit, sequeƭ causa per accidens. Percutere enim, cùm nõ factum fuerit gratia eius qui ipsum iecit, dicitur casu fieri. quoniã id quod temere priua factum est, quod ad percutiẽdum attinet, consecutũ est: id autem erat motus ad proprium locum, qui non factus est percutiendi gratia. Operæpretium est autem ea attendere quæ hic dicuntur ab Alexandro. Non enim dicit, inquit, Aristoteles idẽ esse casum & temere, vt nonnulli putarũt. sed quo differt fortuna, & id quod fit à fortuna, eo differt temere à casu. Fortuna enim erat causa efficiens per accidens. Quod autem fit à fortuna: id quod talem causam consecutum est, & eiusmodi efficiẽtis causa finalis. Ita ergo etiam Temere quidem fuerit causa efficiens, quod casui quandoq; fit causa per accidẽs. Casus autem est id quod cõsecutum est id quod fit temere. Differt autem ab eo quod fit à fortuna, ꝙ casus non omnino semper sequitur id quod est temere: Fortunam autẽ semper consequuntur quæ à fortuna fiunt. Sed cùm consecutus fuerit, eundem habent locum & ordinem id quod fit à fortuna & casus. Decepit autem nonnullos tanq̃ idem diceret temere & casum Aristoteles, illatum exẽplum, quod nõ propriè dictum est. Cecidit enim, inquit, lapis, non vt percuteret. Casu ergo cecidit lapis, quoniã cadere posset iactus ab aliquo, & percutiendi gratia. Exemplum enim minimè conuenit. Temere enim dici posset lapis cecidisse, si non factum esset id cuius gratia cecidit. Hoc enim dixit esse temere. Casus autem fuisset, percussum esse ab eo aliquem, si alius gratia deiectus, hoc quidem nõ fecisset, percussisset autem aliquem. In eo igitur quod est, Casu ergo cecidit lapis, subaudiendum est præterea, Et percussit. Casu enim percussit. temere autem cecidit. Quòd autem hoc sibi velit, ostẽdit per ea quæ subiungit, dicẽs, quoniam cadere posset iactus ab aliquo, & percutiẽdi gratia. Id enim dicit, vtpote ꝙ vt percuteret casu factum sit, non autem vt caderet. Hæc cũ ita verbis dicat Alexander, ꝙ temere quidem & casus nõ idem sit, mihi rectè dictum esse videtur. Nam illud etiã temere dicimus quod nihil consequitur. quẽadmodum temere ambulasse dicimus eum qui ciendi ventris gratia ambulauerit, neq; eum ciuerit. Casus autem est quem omnino consequitur aliqd, sed per accidens, ita vt ipsum quod præcessit, quod attinet quidem ad id quod consecutũ est, temere prius factum sit, & ideo αὐτόματον, hoc est casus, vocetur. Quòd autem temere & casus in hoc differant, quo differt fortuna & id quod fit à fortuna: & temere quidem sit casus efficiens, finis autem & id quod consequitur sit casus, non vtiq; mihi rectè dictum esse videtur. Cùm fortuna enim, nõ temere, sed casus habet proportionem & conuenientiam: Cum eo autem quod fit à fortuna id quod fit à casu. Et efficientem quidem causam fortunam, & casum dicit Aristoteles, non autem id quod est temere: Finales autem, id quod fit à fortuna & casu, nõ autem casum. Etenim in principio orationis dicit. Est aũt etiam fortuna & casus ex causis. Et paulopòst. Sunt ergo ambo causæ, quemadmodũ dictum est, & fortuna & casus. De finibus autem, Quidqd enim fit, inquit, à fortuna, id fit à casu. Et rursus: à fortuna autem, eorum quæcunq; fiunt à casu. Sed neq; ipsum temere idem dicit esse quod casum, sed græcè αὐτόματον, id est casum, denominari, ἀπὸ τοῦ μάτην, quod significat temere: quoniam ipsum quod prius factum est, μάτην hoc est temere, prius factum est, quod ad id attinet quod id consecutũ est: neq; esse efficiens casus. sed quatenus, quod in se qdem est, est irritum et inefficax, ideo eo opus habuit ad probandã casus definitionẽ, qui ipse quoq; est eiusmodi. Omnino aũt temere, quatenus temere, ne efficiens qdem causa est, quẽadmodũ fortuna & casus. Temere enim, quod finis non cõsequitur, non est efficiens, nec per accidens qdem. Sed casus est efficiens, quẽ consequitur id quod fit à casu, cũ, quod attinet ad id quod cõsecutum est, frustra priua factum sit id quod factum est, per accidẽs autem facta sit consecutio. Sed neq; exẽplum de lapide impropriè dictũ est. Quemadmodum enim dixit casu venisse equum, hoc est, seruatũ esse domino, ita ẽt casu dicit cecidisse eo casu qui percussit. Est ergo casus per accidens causa percussionis. casu.n. facta est percussio. Illud autem temere, non ꝙ non vtiq; lapis propriũ finem assecutus sit: sed quod ad id quidem quod ꝑcusserit attinet, casus temere factus est. Non enim vt percuteret, sed vt propriũ locum apprehẽderet. Si.n. cecidisset ab aliquo iactus ad percutiendũ, non fuisset à casu percussio. Illud autẽ rectè aduertit Alexãder, ꝙ cùm ẽt id quod fit à casu vellet ostẽdere esse in ijs quæ in agendo deligerent, & sunt alicuius gratia, adiecit, quoniam cadere posset iactus ab aliquo, & ꝑcutiendi gratia. Cùm.n. id quod accessit ad id quod est temere, si qđ deinde factum est cõferatur cum eo quod prius, tale fuerit, vt etiamsi eius gratia aliquid factum sit, non tñ eius gratia facta sunt quæ prius facta sunt: tunc id casu factũ est.

Quòd autem, inquit Alexãder, casum dicit id quod fit, clarum est ex eo ꝙ ipsum, & id quod fit à fortuna, casui subijciat, dicens casum latius patere quã id quod fit à fortuna: quod enim fit à fortuna, dicitur id quod fit in fine, & ꝙ talis equus seruatus sit: Et quod fit à fortuna casui subiecerit, cũ dicit. Differt autem, ꝙ casus patet latius. Sed oporteret ẽt id quod deinceps sequitur considerare. subiũgit enim, quidquid enim fit à fortuna, id fit à casu. Quare prius quoq; id qđ latius patet, q̃ id quod fit à fortuna, dixit id quod fit à casu. id enim habet ꝓportionem ac conuenientiã cum eo quod fit à fortuna. Equũ autem dicit casu venisse, propriè dicens, siquidẽ casus est ꝙ venerit: à casu autẽ, cùm venisset seruatum esse. Si qñ autem casu vtatur pro eo quod casu factũ est, mirũ non est. Etenim Homerus sic vtitur, cùm dicit.

Voce valens ad eum casu venit Menelaus.

Casu & mugibant cœli portæ dominantibus horis.

Effectũ qui fit ex nõ manifesta causa quę præcessit, casum dicẽs. quod qdem magis propriè diceretur, à casu, quod habet proportionẽ ac conuenientiam cũ eo quod fit à fortuna. Si.n. casus est effectus, qđ à casu fit quid erit? Quin etiam quod fit à fortuna fortunã appellauit Aristoteles, cũ dixit, in nõnullis tñ dubitauerit qspiam nũ contingentes causę fuerint fortunę. et Plato ẽt id qđ fit à fortuna fortunã vocat, dicẽs in Phędone, Fortuna qdã ipsi ô Echerates accidit. pro eo quod est, aliqd ei à fortuna accidit.

Temere & casus in quo differant.

Casus I quo differat ab eo quod fit à fortuna.

Temere & casum nõ ita differre, vt fortunã & id qđ fit à fortuna, contra Alexandrũ.

ταὐτόματος dicitur græce casus & sua sponte.

Fortunã id qđ fit à fortuna quandoq; vocant Plato et Aristoteles.

LXIIII Est autem maximè separatũ id quod fit à fortuna, in ijs quæ natura fiunt. Cũ enim factũ fuerit aliquid præter naturam, tunc non à fortuna sed à casu factum esse dicimus. Præterea autem hoc quoq; alterũ. Vnius enim causa est extrinsecus: Alterius verò intrinsecus. LXV Quid sit ergo casus & fortuna dictũ est, & quid inter se differãt.

L Cùm dixisset differentiam eorũ quæ fiunt à fortuna et à casu, esse, ꝙ quæ à fortuna sunt à casu sunt, quæ aũt à casu, non omnia à fortuna: quoniam hæc differẽtia, vt quæ totum quid et partem sumaƭ, sit cum paulo ampliori coniunctione ac communione, ostendens id quod est ex casu, id etiam quod est ex fortuna comprehendere: atque etiam quæcunq; ex ijs quæ à casu non fiunt non videbantur fieri à fortuna, quemadmodum quę sunt in brutis animantibus & in inanimatis: quandoquidem si in actione præeligenda fuissent, facta etiam fuissent à fortuna: Etenim seruatus quidem fuisset equus etiã à fortuna, à fortuna quidem perditus cùm ab hoste qui ad potum duxerat effugisset, à fortuna autem seruatus esset domino, qui alia de causa à castris processerat: & tripes iactus à fure

fugiente, fortefortuna ita cecidit vt fieret sedile: aggreditur nunc tradere aliam separationem eorum quæ sunt à casu, ab ijs quæ sunt à fortuna, in ijs quæ natura fiunt: & eorum, in ijs quæ sunt præter naturam. Quæ enim fiunt præter naturam, à fortuna quidē non sunt: non sunt enim in ijs quę fiunt ex instituto: sed ea, inquit, potius à casu fieri dicimus. Causam autem cur, magis et nō absolutè, ipse adiecit, dicens, PRÆTEREA autem hoc quoq; alterū.} Magis.n. à casu dicentur fieri, quæ præter naturam sunt, quā quæ à fortuna. neq; tñ ea sunt à casu. Et huius causam rursus adijcit, q in ijs quidem quæ à casu fiunt causa est extrinsecus. quā, vt quæ sit causa per accidens, sequitur id quod fit à casu. Quòd.n. tripes cathedra casu factus sit, efficientē causam, quęcunq; ea fuerit, quam vocamus casum & fortunam in ijs quæ ex instituto fiunt, oportet esse extra naturam tripodis. Certè, vt prius dixi, si quod deiectum est fuisset cubus, non esset remotū ab eius natura quin fieri posset cathedra. Et ideo nec tunc quidem diceretur casu fieri. Oportet.n. id quod à casu consequitř, nec quæ insit, nec quæ aperta sit causam consequi. Nam neq; à casu nec à fortuna fuerit, si manifesta fuerit causa efficiens, quam per se secutum est quod factum est. Illud ergo EXTRINSECVS, significauerit & id quod est extra rei naturā: significauerit etiam id quod est obscurum & ignotum. magis propriè aūt si vtrunq; significet. neq;.n. inesse, neq; omnino manifestā esse oportet causam in ijs quæ fiunt à fortuna & casu. In ijs autem quæ fiunt præter naturam intus causa est q tale fiat id quod fit, quēadmodum etiam in ijs quæ sunt sm naturam. Est enim aliquid quod per se causa est eius quod est præter naturam. Aut enim compressio, aut mala temperatura, aut materię redundantia, vel inopia, aut aliquid aliud eiusmodi, causa est per se eius, quod fit præter naturam. Vel extrinsecus causa in ijs quæ casu fiunt dicatur vt finis, quēadmodum dixit prius, non ea quæ est vt efficiēs. vt percuteret enim accedit extrinsecus, quēadmodum vt seruaretur equus. In ijs autem quæ sunt præter naturam finis est in ipsis, & non extrinsecus: quare ea non fuerint à casu: Eorum autem quæ sunt natura, & non ex instituto, quæ habēt quidem causam efficientem & finalem, ea fuerint non à fortuna quidem, sed à casu. Quoniam cōmuniter quidem à casu sunt omnia, quæ non sequuntur causas quæ præcesserunt. Ex ijs autem ea à fortuna quidem sunt quæ ex instituto eueniunt. A casu autem specialius, quæ naturā consequuntur. Natura autem accipienda est pro quauis vita experte rationis. In his itaq; concludēs quæ dicta sunt, Quid sit, inquit, casus & fortuna dictum est, et in quo inter se differant.

Casus nō est in iis q̄ fiunt prꝫter naturam.

In ijs quę a casu & a fortuna fiūt, nō oportet causam esse omnino manifestam, neq; internam.

Modum aūt causæ in causis vnde est principium motus, vtriusq; ipsorum. Aut.n. eorum quæ sunt natura, aut eorum quæ sunt à cogitatione, causa est. sed eorū est multitudo infinita.

LI Postquam ostendit quid sit fortuna & quid casus, & quid inter se differant, consequenter adijcit sub quānam ex causis enumeratis redigantur. Dicit autem vtrūq; eorum redigi sub modum causæ efficientem. Is enim est vnde est principiū motus, ita tamen vt ea dicat per accidēs causas efficientes. Propterea enim adiecit, SED eorū est multitudo indefinita. Pro eo quod est, sed hæc per accidēs. Quorum enim est multitudo indefinita, ea sunt per accidens. quandoquidem earum quæ non per accidens, sed per se causæ sunt, est definita multitudo. Ea aūt probat esse causas efficientes, ex eo q etiam causę quæ per se sunt, qbus hæc accidunt, sint causæ efficientes. Aut.n. ex ijs quæ sunt natura, aut ex ijs quæ à cogitatione proficiscuntur causis aliqua est, qbus adest fortuna & casus. Natura aūt & cogitatio sunt ex causis efficientibus. Etenim si lapis quidē, qui deorsum latus est propter grauitatem, percussit quempiam, natura fuit per se causa vt deorsum ferretur. casus autē, vt percuteretur. Et si quis fundamentum fodiēs inuenit thesaurū, cogitatio quidem est per se causa efficiens, fortuna verò per accidens. nōn enim non inueniendi thesauri, sed fundamenti vel alicuius alius gratia id facit. Quare si fortuna & casus in ijs quæ fiunt alicuius gratia per accidēs causæ sunt: eorum aūt semp aliqua causa est vel ex ijs quæ sunt natura, vel ex ijs quę proficiscuntur à cogitatione, ea aūt sunt causæ efficientes: scilicet illa quoq; fuerint causæ efficientes, quibus ea adsunt.

Fortuna & casꝰ sūt causę efficiētes.

Per accidēs sunt quorum est multitudo indefinita.

Quoniam autem casus & fortuna causę sunt eorum quorum mens vel natura causa fuerit, cū eorum ipsorum causa aliqua fuerit per accidens: nihil aūt eorum quę sunt per accidens, est prius ijs quæ per se sunt: clarum est q nec causa per accidens prior est ea quæ per se est. Casus ergo & fortuna est natura & mente posterior. Quare et si maximè casus cœli causa est, necesse est prius mentem & naturā causam esse & aliorum multorum, & huius vniuersi. LXVI LXVII

LI Postq̄ ostendit fortunam & casum, etiamsi causę sint, esse causas per accidēs, & eorum causæ sunt per accidēs, quorum mens & natura per se causę sunt, siquidē ea esse ostēsum est in ijs quę fiunt alicuius gratia: sumpsisset aūt & q nihil ex ijs quæ sunt per accidēs est prius ijs quę per se sunt, & ideo nec causa per accidens prior est ea causa quæ per se est, causa enim per accidens est vnū ex ijs quæ sunt per accidens, sed nec quod est per accidens, est eiusdem ordinis cum eo quod per se est, siquidem illi præcedenti accidit: ex his vtiq; colligit mentē & naturam esse casu & fortuna priorem. Id autē quod ab eo dicitur hoc modo colligitur. Mēs & natura per se causæ sunt. Quæ per se causę sunt, sunt priores causis quę sunt per accidēs. Quæ sunt autem priores causis quæ sunt per accidens, sunt casu & fortuna priores. Mēs ergo & natura sunt casu & fortuna priores. Qm̄ autem causæ quę sunt per accidēs, sunt posteriores ijs quæ per se sunt, & illis quæ prius sunt ex accedūt: In quibus videlicet sunt causæ per accidens, in ijs eas quæ per se sunt oportet prius esse. In qbus ergo fortuna & casus sunt causæ per accidens, in ijs mens & natura prius sint necesse est. Quare quicunq; fortunā & casum cœli & huius vniuersi causas esse existimāt, ijs consequēs est ex ijs quæ dicunt, vt naturā & mentem priores his causas ponant. quoniam, vt ait Alexāder primæ causæ sunt eorum quæ prima sunt in ijs quæ sunt efficientes. & quæ prima sunt eorū quæ sunt, à primis causis facta sunt. quæ qdem sunt mens & natura. Si autē mens & natura alio aliquorum causæ sunt, eorū maximè fuerint quibus inest id qd est ex mēte. cuiusmodi est cœlum & hoc vniuersum. Nū autem ad probandum cœlū fuisse factum à mente & à natura, non eo opus est q primæ causæ sint efficiētes eorū quæ in ijs quæ sunt prima sunt. Id.n. auxilium rursus alio indiget quod ostendat cœlum esse primū eorum quę sunt. Sed id quod dicit Aristoteles, ipsum sibi per sesert auxiliū, cum non absolutè ostenderit mentē & naturam esse ante fortunam & casum, sed in qbus casus & fortuna causa est, in ijs ante ea mentē & naturā esse causas, per se quidē eius quod per se efficitur, per accidens verò, eius quod per accidens. est.n. eadem causa, quēadmodum propter amicū progressio, & salutādi amici, & debitorē inueniendi, causa est. sed illius quidem per se, huius verò per accidens. cū et fortuna dicitur & casus in naturalibus. Et eiusdem rursus effectus, et per se causa mens fuerit, seu animi institutum, & per accidens. Etenim debitorem in foro inuenerit, qui hoc in animo constituerit. & equus consultò ac de industria seruatus fuerit. Quare si cœlum quoque fit à fortuna & casu, longè prius fit à mente & natura. Dicit autem, ET aliorum multorū, & huius vniuersi} quoniam vult æternorum mentem maximè esse causam, vt quæ sint ordinata & definita.

Mens & natura sunt casu & fortuna priores.

& definita. Est autem æternum hoc quoq; vniuersum, vt in libro de cœlo ostendit: & multa eorum quæ sunt in vniuerso, cœli, & astra, & elementorũ vniuersitate. In his aũt Alexander, quod Plato, inquit, vult in legum decimo ostendere, & id per multa ostendit, hoc paucis hic ostendit Aristoteles, quænã sit fortunæ natura definiẽs, & eam posteriorem ostẽdens. Quæ enim ẽt à mente vel à natura facta fuerint, ea à fortuna & casu dicuntur, cùm fuerit aliqua causa ex ĳs quæ sunt per accidẽs. Sciẽdum est autem Platonem non ostendere fortunã esse mẽte & natura posteriorẽ, sed demonstrare fortunã & naturam esse anima posteriorẽ veterum Physicorum perficiẽtem opiniones, qui de causis materialibus maximè differentes, vt quæ primæ in cognitionẽ incidant, de efficiẽtibus ne vnum quidẽ verbum vtiq; faciebant. Dicit autẽ Plato, vt dicebã, non fortunam esse natura & mẽte posteriorem, sed animã: & artem esse natura & fortuna priorem,

Aia & ars est prior natura & fortuna.

» sic scribens. Dicam autẽ quod est apertius. Ignem, &
» aquam, & terrã, & aerem, dicunt oĩa esse natura & fortu
» na, arte autem nihil horũ. & quę post hęc rursus sunt cor-
» pora, de terra Sole & Luna dico & astris, per ea facta esse
» quæ sunt penitus inaĩa. cùm autem fortuna ferrenẽ, vni-
» cuiq; pro sua facultate vt cõtigerit aptè coniungentia ca
» lida cũ frigidis, vel sicca cũ humidis, & mollia cũ duris,
» & omnia quæcunq; contrariorũ temperatura per fortu-
» nã ex necessitate contẽperata sunt, hac ratione & eodem
» modo sic genuisse totũ cœlum, & quęcunq; sunt in cœlo:
» & rursus aĩantia, & plantas, & vniuersa, omnibus ex his
» factis tẽporibus, nõ per mentẽ, inquiunt, neq; per Deũ,
» nec per artem, sed, vt dicimus, natura & fortuna. Artem
» autem posteriorẽ ex his aliam gentam, mortalẽ ex mor-
» talibus, genuisse posteriora, ludos quosdã, qui veritatis
non sunt valde participes. Post hæc cùm ostendisset animam quidẽ nobis esse corpore priorem, corpus autem secũdum & anima posterius, id quod natura paret, ea quæ
» imperat, subiungit. Meministis autem vos prius esse
» confessos, q; si visa fuerit aĩa corpore antiquior, ea ẽt quæ sunt aĩæ antiquiora fuerint ĳs quæ sunt corporis. Clarum est ergo ex ĳs quę dicta sunt, q; fortunam quidem in his cum natura coniũxerit oratio Platonis, veteres Physicos imitãs. His autẽ ambobus animã ostendit esse priorem, ea in re prolixiori opus habens ratione, vt eã quæ est per se mobilis substantiam, quæ est anima, ostenderet esse principiũ omnis motus. Fortunam aũt visus est Plato in his vocare euentũ mutuæ inter se cõiũctionis absq; manifesta causa potestatũ naturalium. Hoc enim puro significare illud, Cùm fortuna ferrentur, vnicuiq; pro sua facultate vt contigerit aptè coniungentia. Eudemus autem arte quidẽ naturam, artem verò fortuna ostẽdit esse priorem. Rursus aũt par est vt attendant ea quę dicuntur ab Aristotele, ĳ qui putãt Aristotelem vniuersi non dicere causam efficientem. Si.n. necesse est mẽtem & naturam priorẽ esse causam, & aliorum multorũ, & huius vniuersi, & non ita vt à nonnullis dicebat, casum & fortunam, ea autẽ in ĳs vnde est principium motus, hoc est, in efficientibus causis collocata sunt, mens scilicet & natura vniuersi fuerint causæ efficientes. Scio dicturũ contentiosum quempiam ex positione colligi quod dicitur, q; si fortuna & casus cœli causa est, fuerit ante ea mens & natura. Sed eorum quoq; meminisse oportet quę dicuntur ab Alexandro, q; primæ causæ fuerint efficientes eorum quæ prima sunt. Sunt aũt primæ quidem causę mẽs & natura. Prima aũt eorum quæ sunt, vel potius eorum quę quomodocunq; facta sunt, & non ab initio tẽporis, cœlum est & hoc vniuersum. Sed qm̃ hucusq; secutus ea quæ ab Aristotele dicũtur de fortuna & casu, pro viribus singula eorũ quę dicta sunt explicaui, rectè habuerit, si cùm paucis exposuero, quę de his videntur Aristoteli, sic adĳciam quæ visa sunt recentioribus Philosophis, & ostendero nihil differre à veteri traditione. Aristoteles itaq; quærens causas eorum quæ fiunt in rebus naturalibus

Fortunã qd vocet Plato in rebus naturalibus.

Natura est prior arte, fortuna vero ars prior est.

Mens & natura vniuersi causæ efficientes.

Aristotelis de fortuna opinio conuenit cum veteribus.

quoniam inuenit quædam dici fieri à fortuna & casu, eorum significata ex ea quæ in superficie apparet itelligentia explicare instituit. Quoniam ergo oportet cuiuslibet rei quæ fit, esse causam efficientem, & quemlibet effectum præcedere aliqua quibus accedit id quod fit: Ex ĳs autem alia quidem prius operantur eius quod fit gratia, & id quod fit id quod prius operatur propriè consequitur, vt cùm vt amicum inueniret profectus, amicum inuenerit: vel cũ lapis, qui vt proprium locum apprehenderet ceciderat, proprium locum apprehenderit: Aliquãdo autem id quod accessit, neq; id quod prius actum est cõsequitur, quatenus tale est, neq; quod prius actum est, in eum finem desinit, cuius gratia prius factum fuerat, sed in aliquid quod temere contigit, & non ex operationis scopo & instituto quod præcessit: quemadmodum vt proficisceretur amici salutandi gratia, cùm non hoc factum fuerit, sed aliquis alius finis, nempe vt debitum reciperet, qui contigit habuit, & nõ illum cuius gratia factum est: Et lapis qui deorsum latus est vt ꝓprium locum apprehenderet, cùm sedile factus fuerit, habuit ẽt aliquem alium finem, qui casum cõsecutus est, cuius causa non ceciderat: Hæc autem omnia in quibus aliqs alius finis ĳs q̃ alterius gratia prius acta sunt accidit, dicimus casu fieri: quoniam fiũt quidem ex eo quod prius actum est, siquidem nisi illud præcessisset, non facta essent: Nisi enim esset profectus, non inuenisset debitorem in foro: & nisi cecidisset lapis, non esset factum sedile. Sed quoniam id quod præcessit, cuius quidem gratia factum est, non habuit consequẽs, & ideo id temere factum est, eius autem quod consecutum est gratia factũ non est, & ideo rursus quod ad id quod cõsecutum est attinet, temere factum est, meritò græcè αὐτόματον, id est casus, nominatum est, vt pote q; αὐτὸ μάτην, id est ipsum temere prius factum sit in eiusmodi fine: & tamen causa dicitur, quoniam nisi præcessisset, minimè factum esset: & q; aliã causam non videmus, considerantes naturaliter: causa quidem non per se talis finis, sed per accidens. Ex ĳs aũt quę casu fiunt, ea quidem quæ accidunt operationibus quæ consultò & ex instituto fiunt, dicit à fortuna fieri, & fortunam eam causam quæ adest, & consistit in animi instituto, & operatione, quę fit ex instituto. quemadmodum profectioni, quæ propter amicum facta est, cùm non ille finis cuius gratia facta est fuerit cõsecutus, sed aliqs alius præter ipsum. Reliqua autem eorum quę casu fiunt, quę rationis expertibus & naturalibus accidunt operationibus, cõmuni rursus nomine à casu vocant, & casum eam quæ præcessit causam, quam non per se finis, sed per accidens consecutus est. Talia sunt ergo quæ dicit Aristoteles, studens nominum explicare cõsuetudinem, vt naturali de causis doctrinæ conueniebat. Velim autem primum attendi, num non ea solum quæ motibus qui ex instituto feruntur accidunt, à fortuna dicebant veteres, sed etiam quæ naturalia momenta consequuntur. Vt enim multas de ea re sententias prætermittam, quarum nõnullas prius adduxi ex dictis Empedoclis, sufficit ea quę adducta est ab Aristotele. De aere.n. dicit Empedocles.

Fortũa a veteribus naturalibus etiã momẽtis tribuebatur.

Contigit excurrens tunc sic, aliter quoq; crebro.

Quinetiam Plato priorum Physicorum sentẽtias de ĳs quæ à fortuna fiunt referẽs, in elementis & elemẽtorum temperaturis, eos fortunã causari dicit, cũ inquit, Ignem & aquam & terram & aerẽ dicunt omnia esse natura & fortuna. & in ĳs quæ deinceps consequuntur, quæ paulò antè adscripsi. Sæpe autem ea etiam quæ animi institutis ac propositis accidunt, casus & à casu vocant veteres, Tale enim est quod est apud Homerum

Fortuna in elementis & elemẽtorum tẽperaturis.

Fortuna in ĳs quæ consulto fiunt.

Casu ad eum venit sed voce bonus Menelaus.

Aliorũ.n. procerum vocationi Agamẽnonis, quę ex instituto facta fuerat, accidit ꝑterea aduentus Menelai. Si ergo in ĳsdẽ rebus τυχὴν καὶ αὐτόματον, hoc est fortunã & casum, indiscriminatim collocant, τυχὴν quidem non ex sensu, τοῦ τυχεῖν hoc est assequendi, sed ex eó quod

Τύχης, hoc est, fortunæ etymologia.

est ὡς ἔτυχε, id est vt contigit, sumentes, cùm causam non possunt reddere, αὐτόματον autem, id est casum, ex eo ipso in eo quod causa caret ponentes. In quibus enim nulla est causa definita, in ijs ὡς ἔτυχε, id est vt contigit, & αὐτόματον, hoc est casum, dicere consueuimus, & contigit: eundem habent sensum. Est autem idem quoque sensus deductus ἀπὸ τοῦ τυχεῖν, quod significat assequi, sed assequi non ratione, neque ex statu, aut ex instituto praecedente, sed temere & quomodocunque. id enim significat illud, ὡς ἔτυχε, id est, vt contigit. De differentia ergo nominum hæc definio. & an in ijs solis quæ ex instituto ac proposito fiunt sit fortuna, quærendũ censeo. Quinetiam an in ijs solis quę fiũt rarius. Si enim τυχεῖν & ἀποτυχεῖν, hoc est assequi & non assequi, ἀπὸ τῆς τύχης, id est à fortuna, græcè omnino dicimus, dicimus autẽ & optimum sagittarium scopum assequi, & optimum scriptorem scribentem assequi, & malum non assequi, non fuerit in ijs quæ sunt rarius, sed quæ sæpius. Porrò autem Eudemus quoque, si, inquit, id quod est ex arte effecerit, dicitur εὐτυχία, hoc est felicitas: Sin autẽ præter eam, ἀτυχία, id est infelicitas. Sed eũ quoque qui aliquid facere instituit, cùm quod est propositum fecerit, proprium finem τυγχάνειν, id est assequi, dicimus, quemadmodum etiam ἀποτυγχάνειν, id est, non assequi, cũ aberrauerit. Quare nec per accidens est illa assecutio, cùm is etiam assequitur qui instituit. Si ergo quemadmodum aliorum omniũ donorum, vtpote pulchritudinis, sanitatis, victorię diuinas aliquas causas prius esse existimamus, à quibus impertiunt participationes ijs qui sunt participes, & causas vocare audemus nominibus bonorum quæ ab ipsis donantur, quoniam bonum conueniẽs assequi, magnum quid est, & diuino munere dignum, quomodo nõ necesse est diuinam bonitatem quæ assequẽdi causa est, appellare fortunam? Rectè autem visum est aliquibus fortunam quidem esse causam, sed ignotam humanæ cogitationi, vt quæ sit diuinum aliquid. Si autem in illis maximè dicimus causam esse fortunam, in quibus nullam aliam per se cognitam causam videmus, non ideo existimandum est, eam quæ per se est alicuius causam, cùm alius causa fuerit per accidens, tunc fortunam quidẽ vocari causam, effectum autem à fortuna: sed eam quidem quę per se est, illius esse causam, quod fit etiam. Quemadmodũ processisse in forum amici gratia, causa est vt in foro fuerit: quòd autem in debitorem inciderit: & animi propositum, ac profectio. maximè propria autem causa est fortuna, quæ etiam propterea profectum effecit in eum incidere, sed tunc etiam vnà adiuuante & operãte animi instituto. Sed si nõ ideo profectus sit, sola videtur causa esse fortuna. & tunc quidem vnà adiuuante & operãte animi instituto, eo quòd omnino profectus sit, eo autem quòd non propterea profectus sit, opus euidenter habente causa quæ dirigat. Porrò autem, vt sæpe dixi, Aristoteles de naturali tractans discretione, obscuram quidẽ causam relinquit tradendã Theologis. Cognitam autẽ causam, cùm alium finem assequitur prēter eum quem proponit, eam fortunam appellat, & finem à fortuna. In quibusnam autẽ sit fortunæ dominatus quærentes, inueniemus in omnibus quæ opus habent vt assequantur. Opus habẽt autem quibus opus est vt aliquid participent. Participant autem quę sunt discreta alterum ab altero. Quare etiam in intelligentium formarũ discretione fortuna opus est, vt quæ sunt discreta assequanť mutuã inter se participationẽ. Si aũt discretio illa est eiusmodi vt discerni nequeat, etiã participatio nõ est participatio, sed potius † coniuncta substãtia: et videlicet ẽt fortunæ proprietas nunquã est in illis manifesta. In mundo aũt forma corporea prædito, in quo iam est perfecta discretio, & quæ quodãmodo facta est diuulsio, in eo est & participatio, & euidens assecutio: & fortuna suam manifestiorem indicat potestatem. Per fortunam enim Sol, & vnaquæque stellarum errantium, assequitur habitationem in vnoquoque signorum zodiaci. Assequuntur autem etiam eas quæ sunt inter se figuras. & luna lumẽ lunare. Omnes autem quæ in cœlo sunt stellæ iactũ radiorum aliarum assequuntur. Sed in cœlo, propter necessitatem ordinis, nõ est rursus adeò aperta fortunę potentia. In regione autem quæ est subter lunam, in qua magnum est periculum vt ne assequamur quidem, propter multarum causarum & indefinitarum concursum, hic suum dominatum maximè ostendit fortuna, omnes causas cõgregans, vt non aberret, sed vnũquodque assequatur id quod ad se iure pertinet, idem est autem dicere, pro sua dignitate. Etenim Dea sanitas in ijs maximè est illustris, in quibus morbi quoque subeũt, & adhuc magis in ijs in quibus non adsunt causæ paulò magis singulares. Et distributionis quidem pro dignitate ac meritis causam esse dicimus iustitiam: Assequendi autem id quod est pro meritis ac dignitate fortunam. Et tunc maximè apparet, cùm neque cogitatio, neque vlla alia manifesta causa cerniť: est enim etiam in ijs in quibus aliæ causæ operantur. assequẽdi autem fortuna causa est. In quibus autem nulla est alia causa cognita, in his maximè cerniť. Et est quod à fortuna, vtpote quod ab hac Dea fit: A casu autem, quoniã eius singularis, & quæ apparet causa non est. Neque ergo fortuna est solum in ijs quæ sunt rarius: Diuitum enim filij maxima sunt ex parte diuites & fortunati: neque est per accidens. est enim causa maximè propria & principalis eorum quæ singulis conueniunt assecutionis. Seruientibus autẽ vtitur causis omnibus mortalibus, tam ijs quæ per se sunt, quàm ijs quæ per accidens. Si autem dicãt fortunam esse in ijs quæ sunt inordinata, & quæ rarius accidunt, partim quidem eos nõ admittimus: neque enim sunt omnino inordinata quæ hic sunt, sed ordinem aliquẽ participant: neque est in ijs solis quæ fiunt rarius, vt dictũ est. Partim autem dicemus rectè dicere. Fortunæ enim dominatus eam vniuersi partem quę est sub Luna maxime administrat. apud quam est etiam natura contingentis, quam, vt quæ sit per se inordinata, fortuna cum alijs causis principalibus dirigit, ordinat, & gubernat. Quocirca ei dant etiam clauum tenẽdum, vt quæ gubernet ea quæ nauigant in ponto generationis. & clauum in sphęra collocant, vt quæ quod est ortus instabile dirigat. Cornu autem copiæ est in altera manu, plenum fructibus. vt quæ diuinos omnes fructus assequendi causa sit. Vrbium autem & domorum & vniuscuiusque fortunas ideo honoramus, quòd ab vnione diuina procul disiuncti, in periculum venimus ne non assequamur eam quæ conuenit participationem. & opus habemus ad hoc vt Dei fortunam assequamur, ijs etiam quæ in generibus præstantioribus habent eandem proprietatem. Et est omnis quidem fortuna bona. est enim quæuis alicuius boni assecutio. neque à Deo mali aliquid extitit. Ex bonis autem alia quidem sunt antecedentia ac principalia: alia verò castigãtia vel punientia, quæ quidem etiam mala dicere cõsueuimus. & ideo fortunam, hãc quidem bonam nominamus, quæ vt bona antecedẽtia ac principalia assequamur causa est. Malam autem. quæ efficit vt supplicium pœnasque consequamur. Hanc aũt fortunam Plato quoque in legibus tradit vnà esse cũ opifice collocatam, cùm dicit, Nã Deus quidem omnia, & cùm Deo fortuna & occasio humana vniuersa gubernant. Sed trãseamus ad ea quæ deinceps dicuntur ab Aristotele.

Fortuna nõ in iis solis quæ consulto & rarius fiũt.

Fortuna, est diuina bonitas quæ est assequendi causa.

Fortuna est cã, sed ignota hũanæ cogitationi.

Fortunę dominatus in quibusnam sit.

Fortuna f in intelligẽtiũ formarũ discretione.

† συνουσίωσις, id est, consubstantiatio.

Fortuna dominat in cœlo.

Fortuna in regione subter Lunam.

Sanitas Dea Iustitia causa esse distribuendi.

Fortũa causa est assequẽdi.

Fortuna nõ est solũ in iis quę fiunt rarius.

Fortuna vtitur oĩb⁹ causis seruientibus.

Fortuna cur clauũ tenens in sphæra.

Fortuna in vna manu tenet cornu copię.

Fortunæ vrbium cur honorentur.

Fortuna omnis bona.

Bonorũ alia principalia, alia punientia.

Fortuna cum Deo a Platone collocata.

CAPVT VII.

QVòd autẽ sint causæ, & quod tot nume- LXVIII
ro quot diximus, clarum est. Illud enim
propter quid, tot numero comprehen-
dit. Vel enim reducitur propter quid ad id quod
quid est, quod est vltimũ in imobilibus, quem-
admodũ in disciplinis: ad recti.n. aut eius quod
est symmetria conueniens, aut alicuius alius vl-
timam reducitur definitionẽ: Vel ad id quod LXIX
primum

primum mouit: quēadmodum, Cur bellarunt? quoniā prædati sunt. Vel cuius gratia? vt imperent: Vel in ijs quæ fiunt ex materia. Quòd ergo hæ & tot causæ sint, clarum est.

LII Cùm quæsiuisset, quod in principio apertum proposuerat, de causis, quænam sint & quot numero: & ostendisset eas cadere in quatuor modos apertissimos. & fortunam & casum reduci sub vnum eorū, nempe eum qui est vnde principium motus: qm̄ magnus est conatus, tantam singularum causarum multitudinē ad tam pauca genera reducere, id quod dixit meritò censet esse leniendū. & q tot sint numero in genere causæ, sic ostendit potentia. Causę sunt, quas propter qd interrogati reddimus. Interrogati aūt propter quid, quatuor reddimus. vel formā, vel id quod efficit, vel finem, vel materiā. Sunt ergo causæ quatuor. & tradit exemplo rationem reducēdi ad vnūquodq; eorum. Vel enim propter quid ad formā vltimam reducitur: quēadmodum in Mathematicis: ea enim vocat immobilia, vt distinguantur à naturalibus, quibus id quod est, in motu est. Cur enim seu propter qd est hęc recta? qm̄ est minima eorum quæ habent eosdem fines: & cur est latus hexagoni symmetria cōueniens diametro? Quoniam idem quod exit è centro vtrūq; dimetitur. Cur autē in circulo quæ ex centro exeunt æquales sint, rogati, dicemus, qm̄ circulus est figura plana, quæ vna linea continetur, ad quam ab vno signo eorum quæ intra figurā posita sunt, oēs rectę quæ cadunt ad circūferentiam, sunt inter se æquales. Cùm enim hoc dixerint, nemo amplius aliquid aliud requirit. Rogati autē cur Thebani bellum gesserunt aduersus Phocenses, respondebimus, Quoniam Phocenses templum diripuerūt, sic causam reddentes efficientem. In materialibus autem, quæ etiā appellat ea quæ fiunt seu gignuntur: gignuntur enim plantę & animantia, & eorum partes, quæ sunt oīa materialia: In his ergo illud propter quid, sæpe ad materiam reducimus. Cur enim scamnum putrefactum est? Quoniam erat ligneum. Vel cur habet homo tantū quatuor digitos? Dicimus, Quoniā defuit materia. Cur autē homo est quod genitum est? Quoniam ex hominis semine & mēstruo. Quinetiam licet in eodem ad oēs causas reducere. Cur enim homo moritur? Quoniam est aīal rationale mortale. & q efficiens eius causa accedit & recedit: & q est ex materia in quā cadit interitus: & q est illi mori melius. Dicit aūt Porphyrius, propter quid, posse reddi quatuor modis: Cuius gratia autem, interrogari solùm in causa finali. Cuius enim gratia bellū gesserunt? Vt imperarent. Obseruans aūt & quod prius dictum est ab ipso, Alexāder, Mathematica non habere causam finalē, & quod hic dictum est ab Aristotele, Quòd, propter quid, reducitur ad id quod quid est vltimū in immobilibus, vtpote in Mathematicis, ipse id exponit. Quoniam, inquit, non est in disciplinis id cuius gratia aliud à forma, illa enim erat in ipsis finalis & vltima causa, propterea est in ipsis vltimum forma & definitio. Et quòd quidem aliquis sit finis Mathematicorum, & prius dixi, & nunc dicam. Inuenta sunt enim vt transmittant aīam à sensilibus ad ea quæ percipiunt intelligētia. Mathematicis autem, tanq; Mathematicis, nō est talis eorum finis cognitio. quēadmodū nec Physicis, quæ à naturę inquisitione ad philosophiam contēplantem capitur vtilitas. Meritò aūt illud Propter quid, deducunt ad extremam definitionem. Habent enim definitionem principium. Non licet enim ire extra principium. Quoniam autē ei quod fit est aliquod aliud esse propter aliā ex suis causis, hoc quidem, propter materiā, illud verò propter formā, aliud verò propter id quod efficit, & aliud propter finē: meritò interrogati propter quid, ad causam propriā reducimus. sæpe autē etiam eiusdē rei diuersas causas reddimus. Cur enim sedeo? Quia multum habet terreni & ignei meum corpus: quapropter iacet id & surgit. à materia: Et q membra mea hoc modo inflexa sint: à forma: Et q ita meus constituit animus: ab eo quod efficit: Et q sic esse duxi melius. à fine. Num aūt qui interrogatur cur sima sit Socratis imago, ad aliquā aliam retulerit causam, quàm ad exēplarem? neq; enim, vt existimo, ad materiā, neq; ad formam, neq; ad aliquā aliam ex quatuor; sed quia simus erat Socrates. Quare si etiam ad exēplar propter quid reducimus, fuerit etiam exemplar, causa. Quapropter causam quòd vnus sit mūdus Plato retulit ad exēplar, dicens. Vtrum ergo vnum cœlum rectè diximus, an multi & infiniti dicendi sunt? An rectius vnū, siquidem ad exemplar effectus est. In summa autem, si formę materiales sunt participationes formarum principalium, illis sunt assimilatę imagines. Omnis ergo imago refertur ad exemplar. Necessitatem autē cur tot & tales causę sint, ex diuisione prius inuenire conatus sum. Quare fuerit superuacaneum eadem rursus dicere. Hoc tantùm nunc adijciatur, q quicquid cōstat ex materia et forma, id fit, seu gignitur, & non est, Quod autē fit à causa, fit propter aliquod bonum. Quæcunq; ergo habent quod est eiusmodi, id habent vel propter materiam, vel propter formam, vel propter id quod efficit, vel propter finem. Quoniam autem scribit Alexander, IN ijs quæ gignuntur est materia } eius quoq; audienda est expositio. Aut enim, inquit, id dixit vt ea distingueret ab ingenitis, vtpote q non sit in æternis materia: vel quòd in ijs quæ propriè gignūtur, seu fiunt potest inueniri materia. Ea autem sunt substātiæ. Eorum enim quæ fiunt & sunt per accidens, nō est per se materia: sed per relationē quę est ad substantiam, in ijs est materia.

Cāe esse quatuor ꝓbat à diuisione.

Mathematica cur Aristoteles vocet imobilia

Differūt propter quid & alcuius gr̄a.

Finis ne sit alius à forma i Mathematicis.

Cāę diuersæ sępe reddūtur rogātib⁹

Exemplaris causa necessario ponenda.

Materia nō est in ingenitis, nec in q̄ fiunt p accidens nisi per relationem.

LXX Quoniam autē sunt causæ quatuor, est Physici de omnibus cognoscere. & qui illud ꝓpter quid ad omnes reducit, reddet naturaliter, materiam, formam, id quod mouit, id cuius gratia. Tres aūt sæpe ad vnam redeunt. Id enim quod quid est, & id cuius gratia, vnum est. Id autē vnde est primum motus, cum ijs specie idem est. Homo enim hominem gignit. Et in summa quæcunq; mota mouent. Quęcunq; autē non, non sunt vtiq; naturæ contemplationis. Non enim in seipsis habentia motum, nec principiū motus, mouent, sed cùm sint immobilia. Sunt itaq; tria opera: vnum quidē quod versatur in immobili: alterum autē quod versatur quidem in eo quod mouet, sed in id non cadit interitus: alterum verò in ijs in quæ cadit interitus.

LXXI

LIII Postquā dixit quatuor esse causas rerum naturalium, qm̄ causæ sunt, quas interrogati propter quid respondemus: consequenter subiungit Philosophum naturalē ad quatuor reducentem, redditurum illud propter quid, si reddat naturaliter. Fieri enim pōt vt naturalis non reddat naturaliter, quēadmodum vt Geometra nō Geometricè, cùm nō ex proprijs principijs. Quoniam ergo corpus naturale habet quidē materiam, habet aūt etiam formam, & habet etiam causam efficientem siquidē res est facta, seu genita: & id cuius gratia facit id quod efficit: oportet scilicet Physicum, cùm naturalis corporis causas oēs cognouerit, ad vnāquanq; aptè ac propriè referre illud Propter quid. Sæpe autem, inquit, tres causæ in vnam redeunt, formam, finem, & illud vnde est principium motus. Hęc aūt animaduersio cōuenit ei qui differit de causarum multitudine, q ex quatuor causis tres in vnam redeunt. Quinetiam Physico qui ad causas reducit, vtile est hoc cognoscere. ne illud propter quid ad formam vel ad finē conans reducere, aliud quid & aliud primum quærat ad quod sit formā redacturus: qm̄ sępe idē est forma & finis. Formæ enim gratia natura oīa priora molitur.

Tres causæ sæpe ad vnā redeunt.

Forma & finis sæpe idē est in natura libus.

molitur. & sunt hæc duo numero & subiecto vnum. duo aũt ratione. Si enim fructus maturatio est, ꝙ semina quæ sunt in fructus inuolucro possint aliud tale efficere: forma est protinus & finis. Id aũt vnde est principium motus, etiam cùm idem fuerit cum his, nec subiecto nec numero idem est, sed tantũ specie. Homo enim generat hominem, & pater ei quod gignitur causa est, cùm idem sit in specie quod ipse. ET in summa, inquit, quęcunq; mota mouent.} Hoc est, quæcunq;, cùm sint naturalia, & principium motus in seipsis habeãt, faciunt. De eiusmodi enim causa efficiẽte agitur. Hęc ergo si fuerint eadem cum ijs quæ fiunt, sunt eadem specie. Quæcunq; aũt non mota mouẽt, ea oĩno ne naturalis quidem est contemplationis, sed Theologicæ considerare. Neq; enim ea in seipsis habent principium motus, si quidẽ non mouentur. Quare nõ sunt naturales causę quæ sunt immobiles. Sed neq; principiũ motus est vt natura. Ipsa enim mota mouet. Quare nec Philosophi est naturalis de his dicere.

Causas efficientes immobiles cõsiderat Theologia.

F Num autem per hoc quod dicit, ET in summa quæcũq; mota mouent} aduersus eos insistit qui ideas quæ sunt eiusdẽ speciei, eorum quæ hic sunt causas esse existimãt, cùm ipsæ sint immobiles. Quod est enim eiusdẽ speciei, est vniuocum. Eæ autem sunt æquiuocè, vel vt tanq; ab vno. Sic quidẽ exposuerit quispiam, Si omnia efficiẽtia eadem esse specie existimet cum formalibus, si mota moueantur. Atqui Sol quidẽ motus mouet & efficit, non tñ idem est cum ijs quæ fiunt. Neq; enim quæcunq; ab ipso fiunt, sunt eiusdem inter se speciei. nisi vtiq; quatenus est forma materialis & id quod facit, & ea quę fiunt, cùm dicatur materia cõiter de subiecto. Et si enim materia non sit in cœlo ex sententia Aristotelis, propterea ꝙ non mutentur alterum ex altero, sed tamẽ est in illis quoq; subiectum. Quocirca sunt etiã per locum mobilia, vt dicit in primo libro qui inscribitur Metaphysica. Num autẽ is etiam qui facit ex ijs quæ sunt in ipso rõnibus, rationum efficit similitudines? Potest aũt illud, ET in summa quęcunq; mota mouent} audiri de ꝓpinqua efficiente causa G naturaliter, quæ quidẽ est natura. Ea enim habet magnã cum forma conuenientiam, vt etiã prius dictum est. Sol enim nõ est causa ꝓpinqua, & si mota moueat. Et huic fortasse conueniunt etiam ea quæ sequũtur. Quòd enim sint triplices causæ quæ mouent & efficiunt, hæ quidem immobiles, illę verò quæ mouẽtur, & earum aliæ quidẽ propinquæ, aliæ verò remotiores, ostẽdit ex eo ꝙ opera quæ sunt de ijs quæ sunt, vel potius eorum quæ sunt principia & causæ, trifariã diuisa sint. Vnum enim est de causa quę mouet quidẽ, verùm est immobilis. cuiusmodi est opus quod dicitur Metaphysica: Alterum est de causis quæ mouentur quidẽ, sed in eas nõ cadit interitus: cuiusmodi est opus de cœlo: Tertium est de ijs quæ versantur in ortu & interitu, quę ipsę quoq; omnino mouentur, & sunt causæ propinquę. Talis est aũt liber de generatione & interitu, & liber Mete-ron, & libri de animalibus & plantis, quę tales causas quęrunt. Clarum est aũt ꝙ opus H propositum, quod quærit principia rerum naturalium, quærit de causis quæ mouent cõiter. Operæpretium est autem animaduertere, quõ id vnde est motus primũ, hoc est id quod est efficiens, specie idem esse dixerit, non aũt subiecto & numero. quẽadmodum finalis & formalis causa se inter se habebant. Naturam enim, cùm sit cã efficiens, formalẽ quoq; esse prius ostensum est. Sed fortasse quidem naturæ vt numero idem esset cum forma adfuit. Omnibus autem, vt semel dicam, causis efficiẽtibus propinquis inest vt idem sint specie. Porrò aũt ex his rursus potest intelligi, quod immobilem & primam causam nõ solum finalem, sed etiã efficientem norit Aristoteles. Id enim vnde est motus primũ, hoc est causam efficientẽ, diuidit in id quod est immobile, & in id quod mouetur, quæcunq; quidẽ mota mouent, dicens esse contemplationis naturæ: quæcunq; aũt cùm sint immobilia mouent, non esse vtiq; amplius naturæ cõtemplationis:

Ideæ causæ immobiles.

Cœlestia nõ habent materiã sed subiectum.

Natura est cã ꝓpinqua efficiens.

Operũ Aristotelis ex eorum q̃ mouent & eorũ q̃ sunt immobilia diuisio ac ordo.

Efficientes causæ ꝓpinquę sint eędẽ specie.

Efficientem primam cùm uult esse Aristoteles, non solũ finalẽ.

E sumens mouere, pro eo quod est facere. Quinetiã Alexander in his, Naturalis, inquit, est contẽplationis dicere etiã de causa efficiente, sed non de quauis, sed de ijs solis quæ mota sunt, ipsa quoq; mouentia, & aliquorũ efficientia. perinde ac si diceret, In summa autem quæcunq; mouentur ex efficientibus, vtpote ꝙ sint scilicet ex eius sententia, efficientes etiam causæ immobiles.

Quare illud Propter quid & ad materiam reducenti redditur, & ad id quod quid est, & ad id quod primũ mouit. Generationis enim maximè hoc modo causas quærunt, Quid post qd fit, & quid primum fecit, vel quid passum est. & sic semper deinceps. LXXII

Si finalis & formalis causa sæpe in vnum redit, meritò illud Propter quid quandoq; quidem ad materiam reducenti redditur: quãdoq; autem ad formam, quæ idem est F quod finis: quandoq; autẽ ad efficientem. Id enim videẽ ostendere, ꝙ in enumeratione causam finalẽ prætermiserit. Simul aũt mihi quoq; videtur eminus causam ostendere, propter quã finalem causam prætermittebãt Physici. Quia enim in idem, vt videtur, redit forma & finis, propterea satis habent de forma dicere. Quocirca statim etiã subiunxit, quõ qui considerant causas generationis, ad has causas reducerent. Cùm enim quid post quid fiat quærunt, formalẽ causam quęrunt: hoc enim est id quod fit: Cùm aũt quid primum fecerit: inuestigãt id quod est propriè efficiẽs. Quemadmodum cùm quod passum est quærunt indagãt causam materialem. Materia enim est id quod patitur ab efficienti. Forma aũt est ea quæ in generatur affectio. Potest aũt hoc quoq; ostendere Physicum ad has maximè referre causas, quærentẽ quid primò fecit & quid postea. & quid est quod patitur, ꝙ scilicet materia: & quid est id quod fit seu gignitũ. Hęc enim cùm versentur in naturalibus, Naturali Philosopho con G ueniunt, cùm primus Philosophus versetur in causa immobili, & in substantia immateriali & impatibili, & seiuncta à generatione, quæ quidem sunt opposita ijs quę prædicta sunt. Potest autem, inquit Alexander, dictio quæ dicit, GENERATIONIS enim maximè hoc modo causas quærunt} sequi ea quæ superius dicta sunt, cùm diceret, Quoniam aũt sunt causę quatuor, est Physici de oĩbus cognoscere. & qui illud propter quid ad oẽs reducit, reddet naturaliter, materiam, formã, id quod mouit, id cuius gratia. Generationis enim maximè hoc modo causas quærunt: interiectis ijs quæ intercedunt, ad definiendum quænam sint eædem causæ, & quæ sit efficiẽtis causæ differentia. siquidem hæc quidẽ est immobilis, illa verò mouetũ. & eius hoc quidẽ est eiusmodi vt in ipsum cadat interitus, illud verò vt non cadat. Illud autem, ET sic semper deinceps} potest quidem dicere, herbam quidem primum ex frumẽto, deinde calamum, & post eum aristam. Potest autem, vt accipit Alexander, hoc subiun H ctum esse, ꝙ post id quod primũ fecit, ad id quod est primum efficiens, redeant: & post primã materiam ad propinquam similitudine, non ad aliquã aliam causæ speciẽ id cuius gratia transmittentes. potius aũt ꝙ in vnaquaq; causa quærunt id quod est deinceps. LIIII

Finalẽ cur Physici prętermitterent.

Physicus q̃rit quid post quid fiat.

Primus Philosoph⁹ versatur in causa immobili.

Duplicia autem sunt principia quæ mouent naturaliter. Quorum alterũ, non naturale. non habet enim motus principiũ in seipso. Eiusmodi autem est si quidem nõ motum mouet: quẽadmodum & id quod est omnino immobile, et quod est omniũ primum. Et id quod quid est & forma. Finis enim & cuius gratia. LXXIII LXXIIII

Iam quidem prius quoq; fecit diuisionẽ causæ efficientis, dicens alia quidem mota mouere, alia verò, cùm sint immobilia: & nunc eandem facit, dicens, DVPLICIA autem LV

autem sunt principia, quę mouēt naturaliter } adijciens illud, naturaliter, vt ea distingueret ab ijs quę ex arte fiūt vel ex instituto. Num aūt ideo rursus assumpsit diuisionem causæ efficiētis, vt id quod primò mouet exactè discerneret ab ijs, quę mouent ex arte vel instituto. Primū enim quæcunq; mota mouent, & quæcūq; mouent cùm sint immobilia, discreuit ea alterum ab altero: & immobiliter mouētem accepit primam causam: Nunc autem qm̄ & ars & ꝓpositum seu animi institutū, cum sit immobile, mouet motus naturales: neq; enim augetur, neq; alteratur, neq; transit per locum: distinguit primū artes & animi propositū seu institutum à natura & prima causa, q; hęc quidem naturaliter: idem est autē dicere, intrinsecus: moueant, illa uerò extrinsecus. & sic quod primum mouet distinguit quidē à natura, seu ab ijs quę mouēt naturaliter. non est enim per se natura, sed cum corpore in quo est. Ab his ergo distinguit, q; hęc quidē principium motus habeāt in seipsis, illa verò nō habeant. non est enī illud principium naturale, sed naturalium. Si aūt principium motus habuisset in seipso, fuisset naturale. Ab ijs autem quæ ex arte & instituto mouēt primum discernit principium, q; illa quidem etiam si per se sint immobilia motibus naturalibus, at per accidens quidem moueantur in naturalibus: Tales enim sunt aliæ operationes per locum transeuntes, & quæ ab alijs in alia transferuntur, dum & aliquid instituūt, & ex arte struunt aliqd: Quod est aūt omnium primum, est oīno immobile & per se & per accidens. & quatenus oīum quæ mouent primū est, differt ab ijs quæ ex arte & ex instituto mouent. Neq; verò ita sita sunt vt ex æquo distent & idem valeant, id quod est oīno immobile, & quod est primum omnium, sed q; per vtraq; ostendatur differentia ab ijs quæ mouēt immobiliter. Primum aūt illud, quod est per oēs primi modos, docebit paulo post. Si ergo rectè dicimus hoc modo se habere quæ dicta sunt, non abs re rursus efficientis facta est diuisio. Et si est diuisio efficientis, vt etiam fatetur Alexander, scilicet id quoq; quod primum est, esse efficiens putat Aristoteles: Si autem eius solum quod est mouendi potestate prēditum, est diuisio: potest etiam id quod primum est, moueri tanq; finis. Cùm autē dixisset esse immobile id quod primū est, adnotat speciem & formā esse immobilem, cùm sumitur vt finis & id cuius gratia. Immobilem enim esse oportet finem ac definitū. Quod enim mouetur, alicuius gratia mouetur. Si autem mouet, neq; quod facit stabit cùm ad ipsum venerit. Forma autē non si quomodocunq; sumatur finis est: sed cùm sic sumitur q; ita sit melius. Hac enim rōne, inquit Alexander, differt forma Mathematica ab ea quę est in naturalibus. q; hęc quidē sumitur & vt finis, & id cuius gratia, qm̄ sic est melius: melior est enim forma huiusmodi, vtpote recta, & non diuersa: In Mathematicis aūt nihil quæritur eiusmodi. Nugari enim videbitur, siquis conetur ostendere, q; circulo quidem sit melius habere lineas æquales quæ ex centro prodeunt, quadrato autē eas quę ipsum continent. Num autem siquis circuli & quadrati sumpserit definitionem, quemadmodum hoīs, non ex forma sed ex potestate: inueniet etiam formam ei rationi conuenientem, sicut in homine rectitudinem.

Differentia eiꝰ qđ primo mouet ab ijs quæ ex arte & instituto.

Efficientem primam cīm vult esse Aristoteles.

Forma si sumat vt finis est imobilis.

Forma Mathematicarū sumaē vt id qđ est meliꝰ

Quare quoniā ex natura alicuius gratia, eā quoq; nosse oportet, & omnino reddēdum est illud propter quid, vtpote q; ex hoc necesse sit hoc fieri, illud aūt ex illo, vel absolutè, vel vt plurimum. & si hoc futurum est, quemadmodum cōclusio ex propositionibus. & qm̄ hoc erat, id quod quid est esse. & qm̄ sic melius, non absolutè, sed quod attinet ad vniuscuiusq; substātiam.

LVI Quoniam forma naturalis finis est & id cuius gratia, natura scilicet quæ est formę efficiens, omnia facit formę gratia. Si ergo alicuius gratia & nō temere facit natura:

A oportet naturalē Philosophum naturā quoq; nosse cùm sit naturalis: & eorum quæ fiunt oīno causas reddere. Sic quidem dicendum est, si ad hoc ILLIVS gratia } interpunctionem posuerimus, & ad, OMNINO, adiūgatur, Et, coniunctio. Sed si non adijciatur, vt in nonnullis habetur exēplaribus, post id, EAM quoq; nosse oportet, } subdistinctio adiungenda est, vt dicat, Causam reddendi propter quid, naturā debere cognoscere quæ facit alicuius gratia. Causas autem reddere, & efficiētem. Hanc enim significat per hoc, QVOD ex hoc necesse est hoc fieri: Illud aūt ex illo vel absolutè vel vt plurimum. } In ęternis enim & diuinis absolutè & omnino facit id quod facit. Talis enim lunæ figuram talem oīno facit eius illuminationem. In ijs autē quæ sunt in generatione, vt plurimum. Somnus enim maxima ex parte nutrit, cum tūc natura quiescat. Per illud autem, SI hoc futurum est quēadmodum conclusio ex propositionibus } meminit materialis, quę quidem est necessaria, vt quę eorum sine
B quibus non fiat, rōnem obtineat. Si enim oportet talem sequi cōclusionem, oportet prius tales sumptas esse propositiones, quæ materiæ rōnem habeant in syllogismo. Si quis ergo roget cur talis est conclusio, reducentes ad materiam, reddemus illud Propter quid. nempe qm̄ tales sunt propositiones. Et in naturalibus si futura est hęc forma à natura, oportet prius esse subiectam & tanquā substratam materiam. Quemadmodum si futura est nauis, oportet ex tali ligno materiā esse sumptam: vt & bene nauiget, fortiterq; & validè cōtineatur. Per hoc autem, QVONIAM hoc erat quod quid est esse } causam quæ est per formā ostendit. Per illud autem, QVONIAM sic melius } meminit causæ finalis. Nam & Plato & Aristoteles dicunt cōuenire Physico causam reddere duplicem. Vnam quidē, eius quod est necessarium: Alterum verò, eius quod bene est. Et quæ est quidē eius quod est necessarium, est in materia, & in summa dicā, in eo quod est corporeum: quēadmodum q; oporteat fieri ex calidis
C & frigidis & humidis & siccis: Ea aūt quę est eius, quod bene est: per quā ostenditur esse melius sic habere q; aliter. Illud autē, Melius, non est sumendum absolutè, sed id quod conuenit vniuscuiusq; naturæ. Id enim quod est absolutè & omnium optimum, ne esse quidem potest in humana natura. sed si quidem est, in natura est æterna & diuina. Deinde etiā vnus esset oīum idem finis. Vnom enim est optimum. Quod attinet aūt ad vniuscuiusq; naturam: quemadmodum q; aerijs pennę sunt necessarię et vtiles, & ijs quæ tales sunt, tales: Pedestribus autem pedes: venter verò serpentibus, quemadmodum pinnæ piscibus. Est autem apud Aristotelem tale opus, nempe quod est de partibus animalium. in quo duobus modis de natura differit, per id quod est necessarium, & per id quod bene est.

Efficientes cāę absolute faciūt i ęternis, vtplurimum autē in generalibꝰ.

Cā duplex, eius quod ē necessariū et eiꝰ quod bene est.

Optimū solum est in diuina natura.

Opus de ptibus aīalium quo differat.

CAPVT VIII.

D Dicendum est autem primum quidem cur natura sit ex causis quę sunt alicuius gratia: Deinde de necessario, quō se habet in naturalibus. Ad hanc enim causam oēs reducunt, q; qm̄ hoc est natura calidum & frigidū, & vnumquodq; ex ijs quæ sunt eiusmodi, hæc ex necessitate & sunt & fiunt & natura producta sunt. Nam etiam si aliā causam dixerint, cùm tātum attigerint, eam iubent valere: hic cōtentionem quidem & amicitiam, ille verò mentem. LXXV

Duas quidem in his proponit quæstiones. Vnam quidem, vt demonstret naturā esse ex causis quę faciunt alicuius gratia, qm̄ sępe eo vsus est cùm sit controuersum; Secundum autē de necessario, quō se habeat in naturalibus. qm̄ omnes Physici reducunt causas ad id quod est necessarium. Reducunt aūt ad materiam, vt quæ ipsa sit necessitas. LVII

Materia est necessitas.

necessitas, ex tali subiectorum qualitate tale fieri necessario dicentes. vt, verbi gratia, qm̃ calidum leue est & sursum fertur, frigidum autẽ graue & tendit deorsum, propterea mundus sic est constitutus, cùm terra quidem infernè, supernè verò fuisset cœlum. Nam etiam si aliã causam dixerunt, vt Empedocles efficientem, litem & amicitiam, & Anaxagoras mẽtem, tantùm dicunt ita vt eam attingãt, in tradendis verò causis minimè vtentes. Huius etiam videt̃ Socrates in Phędone insimulare Anaxagoram. Propterea ergo oportet definite de necessario quod est in materia, quo se habeat in rebus naturalibus. hoc est, quisnã sit modus huius causæ. num per eam fiat id quod fit: an nõ sine ea quidem, non tñ per eam absolutè, & ideo sit necessaria, & verè necessaria. Hęc enim nos de ea docebit paulo post. Ostendere aũt ꝙ natura facit alicuius gratia, est multis modis vtile ad eius perfectionem quod de causis tractat̃. Si enim nosse causas ideo est maximè necessariũ, vt ad eas reducentes reddamus propter quid: id aũt est vtile, qm̃ ponitur natura alicuius gratia facere, & nõ temere ac vtcunq; contigerit: hanc positionem ostendi oportuit. Pręterea si forma posita est finalis causa, & id cuius gratia, vtpote ꝙ natura quæcunq; facit faciat eius gratia, hoc, nempe naturã facere alicuius gratia, oportet ostendi. Præterea aũt ex veteribus Physicis alij quidẽ fortunam & casum causabant̃, vt quæ eorum quæ fiant sint causæ efficientes, vel potius vtpote ꝙ nullam causam habeant ea quæ fiant: alij autẽ materialẽ necessitatẽ satis esse ducebant. Cùm itaq; ostendisset fortunam & casum esse causas per accidens: oportet aũt ante causam per accidens esse etiã id quod est temere, quod ad effectum attinet, quod accessit ei quod per se facit & alicuius gratia: oportebat hoc quidnam sit ostendere. Et alioqui cùm ex tractatione causarum ostendisset esse efficientem causam rerum naturaliũ, & eam dixisset esse naturam, quę differt à fortuna & casu, ꝙ principaliter faciat & alicuius gratia: oportuit hoc ipsum deinceps ostendere, alicuius gratia facere naturam: & de necessitate materiæ disserere. Præterea aũt cùm in toto libro de causis disseruit, ea etiã quæ causis conueniunt adiecit, partim quidem ꝙ efficiens causa, quæ est natura, non temere & vtcunq; contigit, sed alicuius faciat gratia: partim verò ꝙ forma sit id cuius gratia. Quòd autẽ in materia dicit̃ necessarium, non ita dicitur tanq̃ quod propter ipsam fiat: id enim fini conuenit: sed vt quod absq; illa nõ fiat, quod quidẽ est id quod est propriè necessariũ, vt quod ex necessitate non autem principaliter assumptum sit.

Naturam facere alicui' gra quid scire Physico cõferat.

LXXVI Habet autem dubitationẽ, quidnam prohibeat naturã facere nõ alicuius gratia. neq; quia melius: sed queadmodum pluit Iuppiter: nõ vt frumentum augeat. sed ex necessitate. Id enim quod in altum sublatum est, frigefactum esse oportuit. & quod est frigefactum, cum aqua factum fuerit, descendere. Cùm hoc autẽ factum fuerit, vt frumentum crescat accidit. Similiter & si frumentum alicui perit in area, non huius gratia pluit vt pereat, sed hoc accidit. Quare qd prohibet partes quoq; sic habere in natura. vtpote dentes oriri ex necessitate, anteriores quidem acutos, aptos ad diuidendum: molares aũt latos & aptos ad cibum leuigãdum. neq; enim huius gratia fieri, sed contingere. Similiter aũt etiam in alijs partibus, in quibus videtur illud cuius gratia. Vbi ergo omnia euenerunt perinde ac si facta essent alicuius gratia, ea quidem seruata sunt à casu aptè constituta. Quæcunq; autem non ita, perierunt & pereunt, sicut dicit

E Empedocles,

†*A tauro genita atq; humano prædita vultu.*

Hæc ergo est ratio, propter quam dubitauerit quispiam. & si qua est alia eiusmodi.

† βούπρωρα καὶ ἀνδρόπρωρα

LVIII Cùm instituisset Aristoteles ostẽdere naturam facere alicuius gratia: primùm quidem vt consueuit & ipse & eius Pręceptor Plato, orationem confirmat contrariam, eo modo illam defendens, quo illarum orationum authores eas in medium adductas defendebant. Est autem hoc vtile ad hoc vt nulla relinquat̃ obiectio ijs qui nonnunq̃ possunt ingeniosius arguere. Ac nũc quidem primùm eos defendit qui dicunt nõ facere naturã alicuius gratia, neq; ꝙ sic sit melius. Quoniam enim qui volũt naturam facere alicuius gratia, hoc maximè probant ex vsu partium quæ sunt in animalib⁹: Si enim priores dentes facti sunt acuti ad secandum nutrimẽtum, molares autem lati ad leuigandum ac mollieñdum: non temere & vt contigit F facti sunt, sed eo quod efficit aspiciẽte ad id quod est optimum & vtile: Hæc cum illi dicant: ij qui volunt naturã nõ facere alicuius gratia: ex necessitate quidem naturali vel materiali dicunt ea quę fiunt fieri, vtilia aũt & conducibilia euadere per accidens, cùm nõ faciat natura huius gratia. Sed queadmodum Iuppiter vel in ęstate plueri, nõ vt frumentum quod est in area perderet, sed cũ pluit accidit vt periret: Ita quid vetat quominus dicatur non pluere quidem vt frumentum augeatur, sed cùm pluerit vt etiam frumẽtum augeatur euenire, fieri aũt pluuiam natura & materiali necessitate. In altũ enim sublatũ vaporẽ, cùm frigefactus, aqua factus sit, ꝓpter põdus deorsum ferri, idq; esse pluuiam. Et alioqui dixerint id quod est melius nũquam deterioris gratia fieri, neq; à mente, nec à natura. Quare nec solis motus, qui refrigerans: & æstus & imbrium & eorũ quæ sunt eiusmodi, causa est: sit gratia fructuum, sed eorum quoq; accidit vt sit nutrimẽtum, queadmodum alia quoq; multa, perinde ac si eorũ G gratia factura esset mens solertissima. Ita ergo quid prohibet partes quoq; animãtium & plãtarum fieri quidem ex materiali necessitate, non tñ id quod bene est & vtile natura conspectante, neq; alicuius gratia faciente? Anteriores enim dentes acuti facti sunt, molares verò lati, nõ propter vsum, sed propter naturalem necessitatem. Laquearis enim, dixerit quispiam, circũferentia in suis finibus euasit densior propter flexum. Quæ enim inflectuntur, cõdensantur in concaua & conuexa superficie, cùm hæc quidem pars intendatur, illa verò condensetur illic, vbi maximè est rotundum. Per id autẽ quod est densius ea quę perruadunt acuuntur, et quę sunt actiora, ea magis peruadunt. Cùm hæc aũt propter materialem necessitatem ita facta essent, accidit vt aliter facta essent propter vtilitatem animantium, perinde ac si facta essent huius gratia. Cur enim alia quidem pereunt à suis partibus, vt aquilę inflexo rostro fame pereuntes, alia verò seruãtur, nisi eę sic casu concurrissent? Et vbi quidẽ accidit vt hæc H sic oĩa concurrerent, perinde ac si alicuius gratia facta essent: ea etiam si casu constiterint, qm̃ aptè constiterunt, seruata sunt: quęcunq; aũt non sic, perierunt & pereunt. Queadmodum Empedocles factas esse dicit per principium amicitię temere & vt contigit, partes quidem primũ animãtium, vtpote capita, & manus & pedes, deinde eas conuenisse, hęc quidem Taurigena specię atq; humano prædita vultu: illa autem cõtra, Ei q; viro genita & boue, hoc est, ex boue & homine. Et quæcunq; quidẽ sic inter se coeunt vt salutẽ assequantur, animãtia facta sunt & mãserunt, propterea ꝙ inter se vsum explerent: dentes quidem secantes, & cibum cõminuentes: ventriculus autẽ concoquens: iecur verò sanguinẽ procreans. Et hominis quidem caput cum corpore humano cõgressum, efficit vt totum conseruetur: cum corpore aũt bouis, nõ congruit & perit. Quęcunq; enim non ex propria & sibi cõuenienti rõne conuenerunt, perierunt. Eodem autem

Materiali & naturali necessitate fieri a natura, quo probare conentur nulli.

modo

Materialine cessitate oĩa fieri volebãt veteres physici et Epicurei.

modo nunc quoq; oĩa accidunt. In hac autem vidẽtur fuisse sententia ex veteribus quidẽ Physicis quicũq; materialem necessitatẽ eorum quæ gignuntur ac fiunt causam esse dicunt: ex posterioribus aũt Epicurei. In hunc autem errorẽ inciderunt, vt inquit Alexander, q̃ existimarent oĩa quæ fiunt alicuius gratia, ex animi instituto & rõne fieri: quæ aũt natura fiunt, non sic fieri viderent. Ea autem, inquit, non sic habent, vt iam oĩno ante diximus, cùm diceret naturã quidem facere alicuius gratia, sed non ex rõne. Num aũt si prima quidẽ esset & maximè propria causa natura, præuidentẽ id quod facit oporteret facere. sed cùm alĳ inseruiat qui propriè facit & alicuius gratia, ipsa quidem facit alicuius gratia, nec tamen id ratiocinans aut ante reputans. quandoquidem etiam dolabra facit alicuius gratia dum dolat, sed non prius reputans aut ratiocinans, verum ei quod ante ratiocinatur & reputat inseruiens.

Natura non ẽ prima cã. sed ministraria

LXXVII Fieri autem nõ potest, vt hæc hoc modo habeant. Hæc enim, & quęcunq; fiunt natura, vel semper sic fiunt, vel vt plurimum: eorum autẽ quæ à fortuna & casu, nihil. neq; enim à fortuna, neq; ab euentu videtur sæpe pluere hyeme: sed si sub cane. neq; æstus sub cane, sed hyeme. Si ergo aut ab euentu videntur esse aut alicuius gratia, si fieri non potest vt sint neq; ab euentu neq; à casu, fuerint alicuius gratia. Atqui natura sunt quæcunq; sunt eiusmodi, vt ĳ etiã dixerint qui hæc dicũt. Est ergo id quod est alicuius gratia, in ĳs quæ natura fiunt & sunt.

LIX Cùm defendisset orationẽ, quę dicit id quod cõfert & est vtile p accidens sequi ea quæ natura fiunt, cùm nõ huius gratia faciat natura, nunc ostendit fieri non posse vt hoc ita habeat, cùm tanq̃ euidens sumpsisset id quod postea subiungit, q̃ quę fiunt, vel ex præfinito scopo & alicuius gratia fiunt, vel à fortuna & casu: Et q̃ hæ quidem partes animantium, & in summa quęcunq; natura fiant, vel semper, vt in æternis, vel plurimũ fiant. Quæ autem à casu & fortuna, ostensum est esse in ĳs quę fiunt rarius. Et sic deinceps ratiocinatur. Quæ natura fiunt, vel semper sic fiunt, vel vt plurimum. homo enim ex homine, et equus ex equo. & dentium natura, & aliarum partium, maxima ex parte sic est. Quæ aũt à fortuna & casu, &, vt semel dicã, per accidens, neq; semper fiunt, nec vt plurimum: In ĳs enim quæ sunt rarius ea fieri ostensum est: Non ergo quæ sunt natura, à casu vel fortuna fiunt, aut omnino per accidens. Et est syllogismus collectus in secunda figura. cuius propositiones quidẽ posuit Aristoteles. conclusionem autẽ vt quæ clara esset non subiunxit. Minorem autẽ propositionem, quæ dicit quæ à fortuna & à casu fiunt, nec semper nec plurimũ fieri, ostendit ex opposito. Quæ enim plurimũ fiunt, quẽadmodum hyeme sæpe pluere, vel æstum esse sub cane, nec à fortuna, nec à casu fieri dicimus: sed cùm sub cane quidem sæpe pluit, vel hyeme sunt calores: & in summa in ĳs quę sunt rarius. Potest aũt syllogismus sic quoq; colligi in prima figura. Quæ natura sunt, vt plurimum fiunt. Nihil eorũ quæ vt plurimũ fiunt, sunt per accidens. Nihil ergo eorũ quæ natura fiunt sunt per accidens. Cùm ergo ostendisset, q̃ nec ea quidem quæ in ĳs quæ sunt natura sunt vtilia ac conducibilia, fiunt per accidens, siquidẽ vt plurimum fiunt, ostẽdit deinceps ea fieri & esse alicuius grã. Diuisio autẽ quam sumpsit est eiusmodi. Quæ fiunt, vel per accidens fiunt, & ex euentu, vel alicuius grã. Atqui hæc non fiunt ab euentu vt ostensum est. Fiunt ergo alicuius gratia. Videtur aũt hęc diuisio necessaria. qm̃ illi quoq; vt quod id quod fit alicuius gratia perimerẽt, id quod ex euentu fit dicebant. Tanq̃ enim id quod fit deberet omnino aut hoc aut illo modo fieri, eo q̃ per accidens ostendissent, existimabant se perimere id quod fit alicuius gratia. Et sic quidem si quis sumat in principio, ea quæ natura sunt, vel semper vel vt plurimũ fieri, per assumptiones colligit & diuisionẽ, q̃ quę natura sunt, sunt alicuius gratia, & in secunda & in tertia figura. Ipse aũt cùm in partibus aĩalium & ĳs quæ sunt eiusmodi esset prolixiori vsus oratione, vt quas vt plurimum fieri sit euidẽs, & ostẽdisset vsus partium, qm̃ non fiant per accidens, fieri alicuius gratia, & assumpsisset, quęcunq; sunt eiusmodi, esse natura, vt vel ipsi dixerint qui hæc dicũt: naturæ enĩ opera sunt animantia & plantæ & eorum partes, in quibus nihil redundat nec deficit: & subiectum fecisset, animãtium partes, & quæ sunt eiusmodi, & de eis prędicasset id quod fit alicuius gratia & natura: singularẽ inducit conclusionem in tertia figura, Quòd quædam ex ĳs quę sunt alicuius gratia, sunt natura. Rectè enim adnotauit Alexander, q̃ non in prima sed potius in tertia figura fit collectio, quæ singularẽ inducit conclusionem, quę dicit Quòd eorum, quę alicuius gratia fiunt, aliqua sunt natura. Quæ enim in prima fit figura collectio, q̃ oĩa quæ alicuius gratia fiunt, natura sunt, colligit, quod minimè verum est. Quæ enim natura fiunt, fiunt alicuius grã. Quæ aũt alicuius gratia, non oĩa fiunt natura. Etenim quæ ex instituto, & quę ex arte fiunt, sunt in ĳs quæ fiunt alicuius gratia. Sic ergo colligit. Quoniã animantia & plantę & earum partes & eorũ vsus sic fit vt plurimum. Quę autẽ vt plurimum fiunt, fiunt alicuius gratia, si assumpserimus aliã propositionem quæ dicit, Animantia & plantę & earum partes natura, quę quidẽ etiam apud illos in confesso est, colligetur aliqua eorum quæ fiunt alicuius gratia, natura quoq; fieri. quod quidẽ ipse quoq; per hoc significauit: EST ergo id quod est alicuius grã in ĳs quę natura fiunt & sunt. Eteniĩ si est in ĳs quæ natura fiunt id quod fit alicuius gratia, ea quidẽ quę natura fiunt sunt omnino alicuius gratia, non oĩa autem quæ sunt alicuius gratia, sunt natura. Quẽadmodum qm̃ nutriri & augeri est in aĩalibus, aĩalia quidem nutriuntur & augentur: nõ quicquid autẽ nutritur & augetur, est aĩal. Num autem & breuiter & generaliter collegit id quod erat propositum, cùm dixisset quæcunq; sunt natura, esse vel semper vel vt plurimum, & assumpsisset q̃ quę sunt fortuna nõ semper sunt, & collegisset in secunda & prima figura, vt dictum est. quinetiam cùm in partibus esset prolixiori vsus oratione propter euidentiam: in tertia figura singularem collegit conclusionẽ. Si ergo frumentum augeť à pluuia sm naturã & vt plurimum, scilicet frumentum à pluuia nõ augetur per accidens. Quare etiã alicuius gratia fit pluuia, nempe vt augeatur frumẽtum, sicut fit etiã multorum alioꝝ gratia. quæ quidem pluuiã non sequuntur per accidens. Idem enim fit multoꝝ tam magnorum q̃ paruorum gratia. Num ergo etiã vt putrescat frumẽtum: An hoc non est ex ĳs quę pluuiã frequenter sequuntur sed ex ĳs quæ perraro. Quocirca etiã si fiant natura, fiunt tñ ideo natura q̃ natura scopum non assequať, quẽadmodum & monstra. Sed & si fiat pluuia, vt frumentũ putrescat, nõ tñ ea de causa fit à natura, sed à Deo opifice qui vtitur natura, & qui iustè oĩa regit & administrat.

Naturalia nõ fiunt casu vel per accidens.

Naturalia fiunt alicuius gratia.

Non oĩa q̃ fiunt alicuius gratia natura cõstant.

Naturalibus multa accidunt pter naturę finem.

Natura vt vult vtitur Deus opifex.

Margin letters: A B C D

Pręterea in quibuscunq; est finis aliquis, eius gratia fit id quod est prius, & id quod deinceps. Vt fit ergo, ita est natura. & vt est natura, nisi qd impediat, ita fit vnuumquodq;: fit autem alicuius gratia. Et natura est ergo eius gratia. Quẽadmodũ si domus esset ex ĳs quæ natura fiunt, sic fieret vt nunc ab arte. Si autem quæ natura fiunt, nõ solùm natura verùm etiam arte fierẽt, similiter fierent quatenus sunt natura. Est ergo alterum alterius gratia. LXXVIII

Hoc est secundũ argumentum. Locum aũt sic exponit LX

nit Alexander. Cùm enim ostendisset, inquit, ea quæ sunt natura esse alicuius gratia: est enim in eis finis aliqs cuius gratia: assumit hoc tanq̃ consequens. In quibus finis est aliquis & alicuius gratia, eius gratia fiunt quæ ante ipsum fiunt. Cui est consequens vt etiã in ĩs quę natura fiunt, finis gratia fiant quæ fiunt ante finem. Ego aũt mihi videor non intelligere quod dicit. mihi enim videtur non aliud dicere, q̃ quòd cùm sumpsit ea quæ natura fiunt fieri alicuius gratia, colligat ea quę natura fiunt fieri alicuius gratia. Illud enim, In ĩs quæ natura fiunt finis gratia fieri quę ante finẽ fiunt, quidnã est aliud? Rursus aũt cùm sumpsit, inquit, In quibus finis est aliquis, finis gratia fieri quæ ante ipsum fiunt, tanq̃ quod fit in confesso, ad hoc assumit, vt fit, ita natura eẽ, vt fiat: & vt est natura, ita fieri. Ex quibus colligit nõ solùm in ĩs quæ sunt natura esse id quod est alicuius gratia, sed ipsa etiam esse natura alicuius gratia. Hoc aũt demonstrauit, ne quis diceret esse quidem in ĩs quæ natura fiunt id quod fit alicuius gratia, non tamen eius gratia naturã ea facere. Atqui quõo esset rationi consentaneum nõ propter id quod est, facere id quod facit? In summa aũt li tanq̃ quod fit in cõfesso prius sumptum est, ꝙ in quibus est finis aliqs, eius gratia fiant quæ ante ipsum fiunt, prius sumptũ est illius gratia fieri ab eo quod facit. Num ergo prima quidẽ est eiusmodi demõstratio? In quibus ex ĩs quæ fiunt est extremum aliquod tanq̃ finis in quo finitur motus, & procedens assiduè desinit: in ĩs oĩa quæ sunt ante finẽ, fiunt finis gratia. In ĩs autẽ quæ natura fiunt est finis aliquis: perpetuò enim mouetur, & absq; vlla intermissione progreditur, donec finem omni ex parte absoluerit: herba enim, calamus, & arista, & complures eiusmodi formæ, ad frumentum vsq; procedunt: deinde vbi hoc effectum fuerit iam status est & quies. Has duas ꝓpositiones positas sequit̃ conclusio, ꝙ in ĩs quæ natura fiunt, finis gratia semper fiat id quod est prius, & quod deinceps. quod quidem est facere naturam alicuius gratia. Id aũt est propositum. Ex duabus autẽ vnam solam posuit quæ dicta est propositionem, nempe primã, dicens, In quibus est finis aliquis, eius gratia fit id quod est prius, & quod deinceps. Secundam aũt & conclusionem, vt quę essent apertę, reliquit. Quòd aũt veræ sint duæ propositiones clarũ est: Vbi enim est finis aliquis, & est cõtinua & ordinata quæ ad ipsum fert via, clarum est oĩa priora fieri eius gratia. Queadmodum in artificialibus finis est sanitas: eius gratia quæcunq; præcedunt facit medicus: Et ꝙ in naturalibus rebus finis forma est, et eius gratia fit vnũquodq; ex naturalibus vt suscipiat formã sibi conuenientẽ. Cùm eo itaq; peruenerit, cessat naturę operatio. His aũt positis, verum fuerit, ꝙ in naturalibus oĩa præcedentia fiant finis gratia. Si hoc igit̃ ita habeat, nõ accidit finis ĩs quę sunt ante finem, sed illius gratia à natura habent vt fiant. & vt fiunt ita sunt natura. & vt natura est, ita fit vnumquodq;, nisi quid impedierit. Quare & fit finis gratia, & est natura eius gratia. Num autẽ illud, VT fit ergo, ita est natura } & quæ sequũtur, non ostendunt finem non accidere. Si enim cùm fieri alicuius gratia, vt quod fit in confesso, sumpsisset, tanq̃ ei cõsequens subiungit, Et est natura alicuius gratia: Id autẽ quod fit alicuius gratia, illud cuius gratia fit, nõ habet accidens: nihil scilicet emolumenti ceperit si sit particeps eius quod fit alicuius gratia, ad hoc vt sit natura alicuius gratia. Alexander autẽ, vt dictum est, illud etiã esse natura sic demõstratum fuisse dicit, ne quis diceret esse quidẽ in ĩs quæ natura fiunt illud Alicuius gratia, vt dicebatur in dentibus, nec tamẽ naturam ea facere eius gratia, sed vsum accidere. Præterea autem, inquit, vt etiam progressus in memoriã reuocabit, est etiã in ĩs quæ à fortuna fiunt, & cuius causa & illius gratia, sed nõ sunt finis gratia ea quæ ipsum pręcedunt. Cùm ergo ostendisset ea quæ sunt natura esse alicuius gratia, nunc pręterea ostendit non sic esse alicuius grã vt in ĩs quæ sunt ex fortuna, sed quia natura ita sunt.

In naturalibus finis gratia fiunt oĩa quæ ad finẽ tendunt.

Finis nõ accidit iis quæ fiunt ante finem.

E Num aũt non vt à fortuna distingueret, adiecit illud, Esse natura. In ĩs enim quæ fortuna fiunt id quod fit, quod ad finẽ quidem attinet, fit temere. Nunc aũt cùm fieri finis gratia vt quod fit in confesso sumpsisset, ex eo esse natura sic cõfirmauit. Quare nec prima Alexandri expositio est rationi consentanea. Si enim vt quod fit in cõfesso sumptum est finis gratia fieri id quod fit in naturalibus, nemo dixerit esse quidẽ naturalibus id quod est alicuius gratia, finis aũt gratia non facere naturã. Sed fortasse dictum est vt distingueret ab ĩs q̃ ex arte fiunt. in his enim id quod fit, fit finis gratia. nec tñ fiunt fm naturã. Cùm itaq; cõiter ostendisset ꝙ in quibus est finis aliquis, eius gratia fit id quod est prius & quod deinceps. quod quidẽ conuenit & in artificialib⁹ & in ĩs quę ex instituto fiunt; nunc ostendit in naturalibus id esse fm naturã. & est natura quę facit alicuius gratia. Id enim significat illud, Esse natura. Quòd aũt hunc habeat sensum, conĳcio ex eo quod subiũgitur, QVEMADMODVM si domus esset ex

F ĩs quæ natura fiunt } & quę sequunt̃. quibus nihil aliud ostendit, q̃ ꝙ queadmodum in ĩs quæ ex arte fiunt finis gratia fit id quod fit artificialiter, hoc est arte faciẽte, seu artifice ex arte: ita etiã in ĩs quæ natura fiunt, à natura finis gratia fit id quod fit. Si enim domus esset ex ĩs q̃ natura fiunt, sic finis gratia id quod est prius, & id quod est deinceps ex ĩs quæ in ipsa fiunt, à natura fieret, vt nunc ab arte & non aliter. Sed nec si ars aĩal fecisset, aliter fecisset quã fecit natura. Fecisset aũt finis gratia ea quę ipsum præcedunt. hoc enim sibi vult illud, EST ergo alterum alterius gratia } hoc aũt adiecit, ea cõuerti ostendens, & ꝙ etiam aliquid eorum quæ natura fiunt, etiã arte fieret. Rectè aũt domum prius exẽplar adiecit, quę & fit natura à brutis, & arte ab hominibus. Si ergo vel ex arte similiter fiat, atq; fm naturã, in ĩs aũt quæ ex arte fiunt euidẽter finis gratia fiunt quæ finẽ præcedunt, similiter etiam habet in ĩs quæ fiunt fm naturã. Cùm aũt dicit, IN quibus est finis aliquis, eius grã fit id quod est prius & quod

G deinceps } finẽ dicit non absolutè id cuius gratia: id enim erat quod quærebatur, An faciat natura alicuius gratia? Sed id quod est prius & id quod deinceps, absolutè concludit progressum qui est in ordine, & id quod motũ perficit qui est ei continuus, quodq; postremũ accedit & ipsum finit. Alexander autẽ, finem, inquit, dicit, nõ absolutè id quod posterius accedit. Nam ĩs etiam quæ casu fiunt aliquid posterius euenit. sed vt id cuius gratia. & subiungit ꝙ cum hoc quoq; nunc vellet ostẽdere, adiecit illud, PRÆTEREA in quibus finis est id cuius gratia. } Non satis enim habuit absolutè dicere finẽ, sed adiecit illud, Cuius gratia, ostendes qualem velit esse finẽ. Mihi autem videtur hæc quoq; animaduertenda. primum nõ sic habere scripturam exemplarium omnium quæ à me lecta sunt, sed sic, IN quibus finis est aliquis, eius gratia fit id quod fit. } Deinde quod illud, Alicuius gratia, nõ est finis, sed id cuius gratia. Cùm autem vellem sic construere, In quib⁹ alicuius gratia est finis aliquis: inuenio

H constructionem minimè procedere, propter articulum singularem qui additur ei quod est, Alicuius gratia. In summa autem, vt dixi, id erat quod quærebatur, An natura faciat alicuius gratia. quod quidem ostendit per id quod deinceps sequitur, Et ordine procedentẽ ad finem aliquem peruenire. Talis autẽ finis est cuius gratia. Natura autem est id quod sic procedit, vt etiam prius dixit, & deinceps significabit dicens, Natura enim sunt, quæcunq; ab aliquo quod in ĩs est principio assiduè mota, ad finem perueniunt.

Esse secundum naturam est naturalibus, quod artificialibus ex arte.

Et omnino aliqua quidem perficit ars quæ natura non potest efficere: Alia verò imitatur. LXXIX
Si ergo quæ ex arte sunt, sunt alicuius gratia, scilicet ea etiam quæ sunt secundum naturam. Similiter enim inter se habent in ĩs quæ ex arte fiunt.

te fiunt & in ijs quæ sunt secundum naturam, ea quæ sunt posteriora ad ea quæ sunt priora.

LXI Cùm ex arte, vt quam apud illos in confesso sit facere alicuius gratia, ostẽdisset alicuius etiã gratia facere naturam, probat se conuenienti vsum esse demõstratione, artis cum natura ostendens similitudinem, & quæ est cum ipsa conuenientiam. Quorum conuenientiã ex eo ostendit, ꝙ ars cũ natura operans, eamq; adiuuans, adimpleat quæcunq; natura non potest per se facere. quẽadmodum ars medendi, sanitatem & carnis additamẽtum, cùm natura non põt ea facere. Ars aũt imitatur naturam, omnis generis animantium ac plantarum formas depingens & effingens. Iam verò nonnulli etiã ex ouis pullos generãt absq; auibus, ex illarum imitatione arte vtentes. Si ergo ars est naturæ adiutrix & imitatrix, & quæ ex arte sunt, sunt alicuius gratia: scilicet ea etiã quę sunt ſm naturam. Similiter enim habet finis & ea quę ad finẽ pertinent & in ijs quæ ex arte sunt & in ijs quæ sunt ſm naturã, siquidem ars imitatur naturam, & cum ea inijt societatem. Si ergo in ijs quæ ex arte sunt, quę priora sunt fiunt cã posteriorum: similiter etiã habebit in ijs quæ sunt ſm naturã. Porrò autẽ Porphyrius à maiori & minori hic dicit fieri argumentum. Si enim ars quæ est deterior natura, sicut imago exemplari, quæ sunt ante finem facit finis gratia: multomagis hoc faciet natura quæ est arte præstantior. Quomodo autẽ dixerit artem natura deteriorem, siquidem artem dicit illa perficere, quæ non potest natura efficere? nisi forte hoc sic dixerit, vtpote ꝙ ars id quod deest impleat. Hoc autem potest facere etiam id quod est deterius. vel etiam ꝙ imitetur.

Ars est naturæ adiutrix & imitatrix.

Ars est natura deterior, licet id quod naturę deest impleat.

LXXX Est autẽ maximè clarum in alijs animalibus, quæ neq; arte, neq; vbi quæsierint, neq; vbi cõsultarint, faciũt. Quocirca dubitant aliqui vtrũ mente, an aliquo alio operentur, aranea, & formicæ, & quæ sunt huiusmodi. Paulatim autem sic procedenti etiam in plantis videntur ea quę conferunt ad finem fieri. quemadmodum folia fructus tegendi gratia. Quare si natura facit, & alicuius gratia hirũdo nidum, & aranea telam, & plantæ folia fructuum gratia, & radices non supernè sed infernè nutrimenti gratia: clarũ est esse eiusmodi cãm in ijs q̃ fiunt & sunt natura.

LXII Quòd quæ ſm naturã fiunt sint alicuius gratia, similiter atq; ea quę ex arte & ex instituto & mente fiunt, ostẽdit etiã ex brutis animantibus, pulchrè admodum & eleganti quadam rõne ac via argumẽtans. Araneæ enim & formicę, quæ neq; arte, neq; ex instituto, sed citra rõnem & ſm naturã faciunt, adeò apertè in se habent ꝙ faciant alicuius gratia, vt etiam dubitetur, num mente aut arte aut ex aliqua præcedenti cõsideratione operentur. adeò oĩa faciunt vsus & commodi gratia, non secus ac ea quæ mente ac præcedenti rõne vtuntur: Araneæ quidem, ad venandas muscas, tuta retia, & quę latè peruadant, expãdentes: Formicę verò alimentum recondentes, & admirabili quadã via ac rõne vtentes ad maiora trahẽda onera, & humectatum nutrimentum sæpe ad Solem adducẽtes & refrigerantes, & in incessu ordinẽ conseruantes. & quod est his admirabilius, cùm suas cauernas, quas χειὰς vocamus, in tres partes diuidant, in vna quidẽ parte vitam agunt ac comedũt: in altera verò alimenta reponũt: in tertia mortuos sepeliunt. Porrò autẽ hirundo quoq; & luscinia nidum ędificat, electo luto quod ad operandũ est appositissimum: adeò vt etiã medici eo vtantur pro medicamentis quæ habent paulo maiorẽ desiccandi potestatem, & id festucis vinciens figura capacissima eaq; firmissima. Quinetiam cõponit apes fauos hexagonos. Alcyonis autẽ nidum, qui fit in aqua, aqua minimè perdiderit. Permulta dicere poterit, si qs artificiosam brutorum fabricã ostendere voluerit. Si cui autẽ videntur bruta animantia facere aliqua rõne, videat paulatim per ea quæ sunt rõne prædita, & rationis expertia, id quod est alicuius gratia, etiam ad plantas procedere: in quibus nulla relinquitũ dubitatio num mente aut arte id faciant: & videbit etiam in illis naturam facere alicuius gratia. Nam & folia & fructus inuolucra fiunt fructus gratia: et radices gratia nutrimẽti. Cur enim non supernè quidem radices, infernè verò rami? Cur autẽ sic tutò vestiret semina, nisi magnam curam gereret vt rursus alterum ex altero gigneretur? Ita autẽ poterit id quod dicitur colligi. Quę fiunt in animãntibus rõnis expertibus, & maximè in plantis, similiter fiunt, atq; ea quæ ex intelligentia & ex arte fiunt. Quæ ex intelligentia & ex arte fiunt, fiunt alicuius gratia. Natura ergo facit alicuius gratia. In his aũt velim rursus animaduerti, ꝙ bruta animantia & plantas, vt quę sint naturalia, sumit Aristoteles, & si sint animata & ab anima regãtur, cùm bruta animantia & visu & sensu vtantur & appetitione in proprijs operationibus. Si aũt voluisset in ijs quæ sunt propriè natura, & solum natura, videre id quod est alicuiꝰ gratia, assumpsisset elemẽtorum motum, qui fit in loco, vt propriam suam summã idq; quod totum est apprehendãt: & qualitatum contrariarum pugnam pro salute quæ est in subiecto: & earum quæ fiunt in vniuscuiusq; generatione mutationum, priorem semper fieri eius gratia quę sequitur. Ex aqua enim fit ignis per intermediũ vaporem & aerẽ. Num autem Aristoteles vocat naturam etiã quicquid animæ versatur in corpore. Quamobrem etiam opus de anima, vt quod multa tractet de eiusmodi anima, esse cõtemplationis naturalis existimant.

Bruta faciũt certũ finẽ sibi ppositũ.

Araneæ industria.

Formicarũ industria.

Cauernę formicarum vocãtur χειαὶ

Hirũdinis & lusciniæ in nido construẽdo industria.

Apum industria.

Alcionum industria.

Plantæ faciunt alicuiꝰ gratia.

Bruta & plãtę sũt res naturales apud Aristotelẽ.

Et quoniam duplex est natura, vna quidem vt materia, altera verò vt forma: ea autem est finis: finis autem gratia sunt alia: ea fuerit causa quæ est cuius gratia. LXXXI

C Postq; ostendit ea quę sunt natura fieri etiam alicuius gratia, vult ostẽdere quidnam sit id cuius gratia. Quoniam ergo naturalia sunt cõposita ex materia & forma, & vtrũq; eorum dicitur natura, vt prius ostensum est, & magis forma q̃ materia, & est in eo quod fit hic finis, finis autẽ gratia sunt ea quę ante finem fiunt, forma fuerit id cuius gratia alia. quod quidẽ prius quoq; ostẽdit, cùm formam & finem eodem deduxit. Mihi autem videt, inquit Alexander, per hæc ostendere magis propriã esse causam formam, & non materiam, vt videbantur dicere veteres, ad causam materialem omnia reducentes. Si materia enim est formæ gratia: magis propria fuerit causa forma quàm materia. LXII

Forma ẽ magis cã quam materia.

Peccatur autem etiã in ijs quæ ex arte fiunt. Scripsit enim non rectè Grammaticus. & medicamenti potionem nõ rectè exhibuit medicus. Quare clarum est id etiam cõtingere in ijs quæ sunt ſm naturam, si quidẽ nonnulla sunt in arte, in quibus id quod rectè est, est alicuius gratia. In ijs autem quæ peccãtur, alicuius quidem gratia conatus suscipitur, sed aberratur. Similiter habet etiam in naturalibus. & monstra sunt peccata illius cuius gratia. Ergo & in constitutionibus quæ sunt ab initio, bouigena, si nõ ad aliquem terminum & finem peruenissent, intereunte aliquo principio facta essent, quemadmodum nunc semine. Præterea autem necesse est semẽ primùm fieri, sed non statim aĩantia. Et erat quidem semen prius totũ ac integrum. LXXXII LXXXIII

LXIII Aduersus eos qui dicunt naturã facere alicuius gra. obiectio fiebat ex monstris. Cur enim Taurigena fierent

humano

humano vultu prædita ex sententia Empedoclis. Soluit ergo hanc quoq; obiectionem, nunc dicens, non oīa quæ alicuius gratia fiunt, necessario rectè geri, sed etiam quędam in ĳs sæpe peccari. Etenim in ĳs quę ex arte fiunt alicuius gratia, ut fatentur oēs, peccantur nonnulla. neq; tñ ars facit peccati gratia, sed gratia illius quod non est assecuta. Ita etiā natura quoq; sæpe facit alicuius gratia. sed aberrat sæpenumero ab eo cuius gratia facit & euenit aliquid aliud præter id cuius gratia fiebat. Queadmodum ergo etiam si non rectè fecerit medicamētum illud cuius gratia datum est à medico, illius tamē gratia oīno datum est: & Grāmaticus licet nō rectè scripserit, scripsit tñ vt rectè scriberet: ita etiam natura, licet hoīem non fecerit, fecit tñ vt hoīem faceret. Sunt ergo mōstra peccata illius cuius est gratia. quare nec admodum longè recedit ab eo cuius gratia. Sed maximè quidem homo est ex humano semine. Sin minus, aīal. ficus autem vel platanus nunquā. Talia aūt sunt etiam Empedoclis Taurigena & humano vultu prædita. Cùm aūt dicit Aristoteles, ET in naturalibus monstra } dicit esse peccata illius quod facit alicuius gratia. Cùm autē dixit monstra sic fieri ac ea quæ peccantur in artibus, adnotat q etiā quæ sunt apud Empedoclem Taurigena & humano vultu prædita, vel humano vultu prædita Taurigena, si facta essent talia, facta essent ex peccato principiorum, ex quibus est generatio, tā efficientium q̄ materialium. queadmodum nunc quoq; monstra eueniunt ex peccato seminis, cùm semen redditur imbecillum, & corrumpatur principium. Nec sufficiunt eiusmodi exempla ad ostendendum naturā non facere alicuius gratia. Cùm aūt primum concessisset Empedocli ab initio dicenti prodigiosa quoq; aīalia Taurigena & humano vultu prędita, & è contrario: & eo dato soluisset obiectionem, ex eo q illa quoq; fierēt corrupto principio, deinceps etiam de medio tollit cām talis obiectionis quæ fit ex monstris Empedoclis, ostendens non posse consistere ortum prodigiosorū animantium qui fit à principio: perinde ac si diceret, maximè quidem etsi ab initio facta essent prodigiosa animalia, non ex eo tollitur quin natura faciat alicuius gratia. Nam cùm natura faceret alicuius gratia, peccatum quod in causa efficiente vel in materia factum ē, effecit vt aliquid aliud eueniret, & non illud cuius gratia faciebat faciens. Deinde neq; vera est positio obiectionis. neq; enim fieri poterat vt aīalia fierent à principio, sed semen ante aīalia. siquidem necesse est quoduis animal, tā quod rectè factum est, q̄ quod est prodigiosum, fieri ex proprio semine, non autē dimidĳs aīalibus conglutinatis cum dimidĳs. Si autē necesse est vnūquodq; ortus sui sumere principium ex semine: quidam est scilicet ordo in generatione, & primum est secundi gratia. In his autem id quod est alicuius gratia consideratur. Cùm autem dixisset Empedocles in secundo Naturalium hos versus ante virorum & fœminarum corporum descriptionem.

Nunc age quo; virum, lugubres fœmineosq;
Nocturnos ramos excretus duxerit ignis,
Audi. non mala nam nec inepta est fabula scitu.
Nanq; typi ex terra primum integri exoriuntur,
Qui vtriusq; & aquæ partem formæq; tenebant.
Hos ignis misit simili coniungere quærens,
Monstrantes mēbrorum haud dum qd amabile corpus.
Nec vultum, vocem nec quæ est natiua virorum,

Hęc cùm dixerit Empedocles, ostendit se quoq; ipsum, vt est verisimile, dixisse semen fuisse ante aīalia. Et οὐλοφυὲς quidem, id est totum ac integrum, quod primò ab eo dictum est, erat semen, membrorum amabile corpus nōdum ostendens, qm̄ aqua quidē erat actu quæ est humida, potentia aūt forma hominis. Num autem nec vt animalia ante semen, nec vt semen ante animalia consistat, fieri potest. Queadmodum enim quoduis animal et planta fit ex ꝓprio ac conuenienti semine: ita etiā quoduis semen fit ex proprio aīali & planta. Notauerit ergo

Natura & ars sæpe scopum nō assequuntur.

Monstra vnde fiant.

Semē est ante aīalia.

Ordo est in generatiōe.

Aīalia non sunt ante semen, nec semen ante animalia.

E Aristoteles, q non semper ante animal consistere semen dicit Empedocles: & scilicet etiā ante semen aīal. Corrigens autē quod adnotauerat, subiunxit, ET semen quidem erat prius totū & integrum. } vtpote q ipse quoq; hoc vidisset Empedocles, q ante generationem animantium oporteret semen prius esse. Si aūt erat semen: mihi videtur hoc vocabulum οὐλοφυὲς ei mirandum in modū conuenire. οὐλοφυὲς enim propriè illud est, quod quatenus est, totum per se est id quod est. cùm in ipso nondum facta fuerit discretio. Quæuis enim pars seminis est oīa membra corporis. nulla autem pars corporis est aliæ partes, in eis iam facta diuisione, & eo diuulso quod erat totum ac integrum.

Semē οὐλοφυὲς cur vocet Empedocles.

Præterea etiam in plantis inest id cuius gratia, sed minus est expressum. Vtrum autem etiā in plantis facta sunt, sicut Taurigena humanoq; prædita vultu, ita † vitigena oleagina specie prędita, an non? absurdum enim. Atqui oporteret quidem siquidem etiam in animalibus.

F Præterea oporteret etiam in seminibus fieri quomodocunq; contigerit. LXXXIIII

LXIIII

Hoc quoq; dictum est aduersus obiectionē quæ mota est ab Empedocle. Quia enim id cuius gratia, manifestū est in plantis quoq; vt prius dictum est: folia quidem superne gratia tegendi fructus, radices autē inferne, vt nutrimentum attrahant: an non etiam in ĳs, queadmodum in animātibus, sunt quędā prodigiosa, ex vite & olea vitigena oleagino vultu prædita: vt ex eo etiā obĳci possit aduersus hoc q natura alicuius grā facit: an nō? Si enim sunt: absurdè fecit qui ea prætermisit Empedocles: Si aūt non sunt: q̄ō sunt quidem in animātibus, in plantis autē non sunt? Mihi autē videtur inquit Alexāder, eo quòd etiam in plantis adiectum sit illud CVIVS gratia, sed minus, } ex maiori & minori tale argumentum indicare.

G Si quæ fiunt natura, in quibus minus patet finis, ea nō temere fiunt, nec vt cōtigit, sed alicuius gratia: Nec ea quidem in quibus magis patet, fiunt temere. In plantis autē in q̄bus finis est minus expressus, à fortuna nō fiunt nec vitigena oleagino vultu prædita. Neq; ergo in aīalibus, in quib⁹ magis expressum est id cuius gratia, fit id quod est à fortuna. Quare nec Taurigena humano ꝑdita vultu consistunt. Præterea autem, inquit, oporteret etiam in seminibus fieri illud temere, & vtcunq; contigit, si quæ sunt natura, ex euentu & fortuna fierent. vt, verbi gratia, ex hoc semine oporteret indiscriminatim aliquando quidem equum fieri, aliquando verò hominem, aliquando verò aliquod aliud animal. nunc autem oīno definita est quæ facienda est ex semine gñatio. Ex humano enim hō: & ex equino equus. Non ergo ex fortuna, nec vtcūq; contigit. sed per ordinem, & consequētiam & eius quod deinceps sequitur gratia, fit id quod est prius.

H Omnino autem qui sic dicit, & quæ sunt natura, & naturā perimit. Natura enim sunt, quæ, cùm ab aliquo in seipsis principio assiduè mouentur, ad finem perueniunt. Ab vnoquoq; autem non idem singulis, nec quilibet. at semper quidem certè in eundem, nisi quid impedierit. LXV

Quemadmodum prius dixit, q qui motum perimūt, ne philosophi quidem sunt naturales, cùm ipsam naturā de medio auferant, siquidē motus & quietis natura ponitur principium: ita etiam nunc ostēdit q qui auferunt q natura faciat alicuius gratia, ipsam quoq; naturā de medio tollunt & quæ constant natura. Sed hæc non obseruantes, dicunt fieri vtcunq; contigerit. Hoc aūt ostendit à notione mentisq; cōceptione, quā de ĳs quæ sunt natura & de natura habemus. Si enim natura est principium motus & quietis in quo est: & ea sunt natura, quæ ab ali-

Naturā perimunt q ab ... perimūt alicuius gratia fieri.

quo in ipsis principio mouentur ad aliquem finem: non eũdem à quolibet principio: non enim ex principio hominis, nempe humano semine, motus in canem desinit, in quem desinit motus qui fit à canino semine: at semper quidẽ certè ab vnoquoq; principio vel motu in eundem finem desinit, proprium scilicet, nisi quid impedierit: à semine enim hominis in hominẽ, & à semine equi in equum: quare nec idem ab omnibus & diuersis, neq; quilibet ab vnoquoq;: Si ergo sunt eiusmodi, vt assiduè mota ad aliquem finem definitum perueniãt, vt semper secundus motus sequatur priorem: secundi videlicet gratia fit semper id quod est prius in ijs quæ sunt eiusmodi. Si ergo quæ sunt natura, sunt alicuius gratia: quę nõ sunt alicuius gratia, non sunt natura. Et in summa, si non eorum quæ sunt natura talem habemus notionem, vt quæ fiant alicuius gratia: ne quæ natura quidẽ sunt nouimus animo'ue concipimus. tollitur enim natura, si sublatus fuerit motus qui est ad finem definitum. est enim talis

B motus & non cuiuslibet principium. Porrò autem demonstrationem sic syllogisticè exponit Alexãder. Quæ natura sunt ab aliquo quod est in ipsis principio assiduè mota, ad finem aliquem perueniunt. Quæ non alicuius gratia fiunt, non ab aliquo principio assiduè mota ad aliquem finem perueniunt. Non sunt ergo natura quæ non alicuius gratia fiunt. Quare qui ea quæ natura fiunt, non alicuius gratia sed temere & vt contigit fieri dicunt, tollunt naturam & ea quæ natura sunt.

LXXXV Illud autem, Cuius gratia, & quod fit alicuius gratia, fieri possit etiam à fortuna. quemadmodum, dicimus hospitem forte fortuna venisse, & lotum abijsse, cùm id fecerit vt qui ea de causa venisset, non ea autem de causa venerit. idq; per accidens. Fortuna enim est ex ijs causis quæ sunt per accidens, sicut etiam prius diximus. Sed cùm hoc semper vel vt plurimum

C factum fuerit, non per accidens, nec à fortuna. In rebus autem naturalibus semper sic, nisi quid impedierit.

LXVI Quoniam in ijs etiam quæ à fortuna fiunt uidetur esse id cuius gratia, & id quod est alicuius gratia. quẽadmodum dicimus forte fortuna venisse hospitem, & cum captiuum redemisset, vt illic apud Menandrum Demeas Cratiam, abijsse vel venisse. Ἀπῆλθεν & ἀφῖκται vtroque modo scribitur, hoc est. Abijt vel venit. quẽadmodum pro λυτρωσάμενος, id est cùm redemisset, scribit λουσάμενος, cũ lauisset, & hoc fecisse perinde ac si ea de causa venisset, etiam si non venisset. Hęc enim est causa per accidens. & ea de causa dicitur à fortuna. Et omnino in eo quoq; consideratur id cuius gratia, & illud Eius gratia. sed est quædam differentia & eius & illius quod est propriè, quod pertinet ad naturam. Quod enim semper est

[margin: ... fortuna & ... id cuius gratia.]

D vel vt plurimum, per accidens non est, nec à fortuna: id enim fit rarius. In naturalibus autẽ semper sic, nisi quid impedierit. Differunt ergo id cuius gratia; & alicuius gratia, quæ sunt in ijs quæ ex arte fiunt ab ijs quæ sunt in naturalibus, quòd quæ sunt quidem in ijs quæ ex arte fiunt, per accidens fiant & rarius: quæ in naturalibus autem fiunt, vt plurimum. Sed quomodo est in ijs omnino id cuius gratia, vel illud Alicuius gratia, si quidem non venit vt redimeret? Quoniam id cuius gratia fieri possit à fortuna, quia finis vt vtilis aduentum cõsecutus est, nempe vt redimeret, etiam si non ea de causa venisset. Et est hoc nõ propriè quidem cuius grã, sed vt cuius gratia. Quinetiam illud Alicuius gratia, nempe quòd hospes venerit, perinde ac si alicuius gratia uenisset, etiã si non venerit vt redimeret. Sic ergo Aristoteles. Accidit autem vt hospes non ea de causa venerit, sed fortu-

A na fecerit vt aduentus esset eius gratia, & eius aduentui eum finem præbuerit. Propterea ergo concessit Aristoteles esse quidẽ in ijs quoq; illud cuius gratia, & id quod est gratia alicuius, etiã si institutum non sequatur talis finis. Eorum autẽ differentiam, ex eo quod vt plurimũ ac frequentissimè, & ex eo quod fit rarius, adiecit.

LXXXVI Porrò autem hoc quoq; absurdum est non existimare fieri alicuius gratia, nisi viderint id quod mouet consultasse. Atqui ars quoq; non cõsultat. Etenim si in ligno inesset ars fabricandarum nauium, similiter faceret atque natura. Quare si in arte inest id cuius gratia, inest etiam in natura. Id autẽ maximè clarum est, cùm quis medicatur seipsum. Ei enim est natura similis. Quòd ergo natura causa sit, & sit vt alicuius gratia, apertum est.

B Cùm multis modis propositum ostẽdisset, nunc quoque eorum notionem animiq; conceptionem corrigit, propter quam nolunt naturam facere alicuius gratia. LXVII Existimant enim ea quæ faciunt alicuius gratia, cũ prius consultauerint, & finem prę finierint, ita facere illum sibi proponentia: ex ijs quę fiunt ex artibus hanc sumentes mentis conceptionem. Respondet autem ex ipsis artibus, ex quibus peruersa sumpta est animi conceptio. Neque enim, inquit, ars consultat. non enim artificibus consilio opus est ad hoc vt id quod est ex arte efficiant: vnumquodq; enim eorum quæ fiunt definitum est, etiam fit ex arte: quid enim Grammatico opus est consilio vt Dionis nomen scribat vt scribit? sed in solis coniecturalibus locum habet consultatio. Quod dicitur autem potest hoc modo colligi. Si ars, etiam si non consultet, facit alicuius gratia: multo magis non necesse est naturam facere eum prius consultauerit. Atqui primum. Ergo etiam secundum. Rursus autem artis cum natura

[margin: Nec natura nec artes cõsultant.]

[margin: Consultatio locũ habet i solis cõiecturalibus.]

C ostendit similitudinem per hoc quod dicit, ETENIM si in ligno inesset ars ædificandarum nauium, similiter faceret nauem, nempe quòd ea quæ arte vel natura fiunt non in alio differant, quàm quod quæ natura quidẽ fiunt fiant intrinsecus, quæ verò arte extrinsecus. Quocirca cùm etiam ad aliud exemplum propinquius transijsset, Maximè, inquit, clara est artis cum natura similitudo, cùm quis seipsum medicatur. Et enim est similis natura, vt quæ causam habeat intrinsecus. Eius autem à natura differentia prius quoq; ab ipso dicta est. quòd scilicet in his principium motus est per accidens: non enim quatenus est medicus sibiipsi medetur, sed quatenus accidit vt ipse ægrotet. In ijs autem quę sunt natura, per se, Quatenus enim sunt natura, inest principium motus. Sed in his est maxime similitudo artium cum natura, in quibus quomodocunq; intrinsecus videtur esse motus.

[margin: Naturalia in quo differãt ab iis q̃ ex arte fiunt.]

CAPVT IX.

D LXXXVII Qvod autem est ex necessitate, vtrum est ex positione, an etiam absolutè? Nunc enim existimant id quod est ex necessitate esse in generatione, Quẽadmodum si quis existimet factum esse murũ ex necessitate, quoniam grauia quidem, natura sunt eiusmodi vt deorsum ferantur: leuia autem, vt sint in superficie. Quare lapides quidẽ sunt inferius & fundamenta: terra verò est superius, propter leuitatem. In superficie autem maximè ligna sunt, sunt enim leuissima. LXXXVIII Sed tamẽ non sine ijs quidem facta sunt, sed tamen non propter ea, præterquam tanquam propter materiam, sed cau-

sa cęlandi & seruandi aliqua. Similiter autem etiam in alijs omnibus in quibus est illud, Alius gratia. non sine necessarijs quidem habentibus naturam. neq; tamen propter ea, nisi vt materia, sed alicuius gratia. vt, verbi gratia, Cur est serra huiusmodi: vt hoc sit, & huius gratia. Hoc autem, nempe cuius gratia, fieri non potest nisi sit ferrea. Necesse est ergo esse ferream si serra erit & eius munus & officium. Ex positione ergo est necessarium: sed non vt finis. Est enim in materia necessarium. Illud autem, Cuius gratia, in ratione.

LXVIII Postq̃ causas absoluit, duas quęstiones proposuit quę tractationi causarũ conueniunt. Quæ enim ad materialẽ efficientemq; causam pertinẽt, quæ confusè ac indigestè nonnulli coniecerunt, vel potius suspicati sunt, distinctè exponit ac explicat. Et prima quidẽ est, q̃ natura est ex ijs causis quæ sunt alicuius grã, & non ex ijs quæ faciunt temere & vt contigit, vt videbatur aliquibus. Secunda autem, q̃uo quod ex necessitate dicit̃ propter materiã, in sit in naturalibus. Num ideo q̃ quę sint deinceps, sequãtur ꝓpter necessitatem materiæ, & propter eam sequat̃ finis qui est ex eo quod est vtile, vt videbantur nonnulli existimare, maximè ꝓpriam & solam cãm existimantes materiam, vt ex eo cõstat q̃ omnium quę fiebant causas ex materia traderent. Num ergo id quod est ex necessitate materia sic prębet naturalibus, quod quidem appellat absolutè: an potius finem positum ex positione cõsequi id quod est materiæ necessarium. Quare si domus est facienda, hoc est quædã eorum quæ insunt tutela, necesse est tectum & muros fieri, & fundamenta iaci. neq; tñ sic materia est natura eiusmodi vt grauia quidẽ deorsum deprimantur, leuia autẽ sint in superficie, iam propterea sic domus. Cùm hæc ergo sint quæ quærantur, id quod quidem est absolutè necessarium reprobat, vt vident̃ dicere qui tradũt causas ex materia. Quoniam calidum sursum fertur & est leue, frigidum aũt graue & deorsum fertur, propterea mundus sic fuit constitutus: & terra quidẽ infernè, supernè verò fuit ignis. Vel quod propter reuolutionem medium terra continetur. Nam illo quidẽ modo Empedocles, & hoc Anaxagoras dixerunt, non vtiq; id quod bene est, & id cuius gratia causantes, sed solã materiam, eam necessariò consequi finem & id quod est vtile existimãtes. Ita aũt murum quoq; ex necessitate factum quis esse putauerit, q̃ grauia quidẽ natura sunt eiusmodi vt deorsum ferantur, leuia aũt maneãt in superficie. Hoc ergo necessarium, quod in materia dicitur, reprobat ac reijcit, asserit aũt id quod est ex positione. per quod ostẽdit non absq; materia quidem fieri ea quæ fiunt: non tñ per materiam vt quæ aliqua propriè causa sit: sed vt per materiã & causam materialem. Quæ sunt enim ex positione, vt posteriora ijs quæ proponũtur, & minus causæ sunt. Quæ autẽ propriè causa est, finis est, & id cuius grã. Domus enim vel parietis propriè causa est, non ea quæ sunt grauia, & quæ sunt in superficie, sed cęlare & seruare ea quæ insunt, & tectum sustinere. Materia aũt habet ex positione id quod est necessarium. Posito enim fine, & eo cuius gratia, consequitur necessitas materię. Ea est itaq; sine qua fieri nõ potest vt fiat effectus. vt, verbi gratia, si futura sit domus, oportet necessariò esse ligna & lapides. nec tñ si ea sint, iam domum esse necesse est. Ita aũt etiam in ijs quę natura fiunt, id quod est necessarium non ponendum est in fine, sed in materia, non q̃ eius gratia, nec q̃ eam vsus sequatur necessariò, sed q̃ nõ sine ea. Non enim per se lapides, nec lateres, nec ligna ita mota vt se habent producta à naturã, domum constituunt, sed talis cõpositio, & forma, & ars quæ omnia facit finis gratia, nõ tamen citra materiam. Etenim materia quoq; est ex ijs causis quę per se sunt, vt dictum est, sed magis propria quidẽ est, forma, & ratio, & id quod q̃d est esse. nec hoc illius motus necessariò sequit̃. sed illi potius à natura innatum est, vt huic prius posito conueniat. non enim quia est ferrum, ideo necessariò serra est. sed cùm serram esse faciẽdam ponitur, ferrum necessario assumi necesse est. Quapropter habet quidẽ materia id quod est necessarium, non propter seipsam, sed propter formam. Materiam enim nihil necessariò cõsequitur. Ipsa autem debet necessariò prius subijci formæ. Non ergo finis ex materiali necessitate cõsequitur ea quæ ipsum præcedunt. sed ijs qui ipsum posuerint, propter hanc positionem sequitur, materię quod est necessarium. Nam id quod est finis necessarium, quatenus necesse est finem ea quę prius fuerint consequi nisi quid impedierit, est propter ipsum finem. Qua de causa ea etiam quæ prius fuerint in eodem ordine assumuntur. Quocirca materia habet propter finem id quod est necessarium. non autẽ finis propter materiam. Finis enim gratia fiunt quæ fiunt: nõ tamen sine materia: sed non tanq̃ per materiam quæ sit causa maximè propria: sed per eã sine qua non. Illud autem VT hoc sit, & huius gratia } serræ formam & finem significat. Quare qui solam quidem causam ponunt materiam, & naturales illius motus dicunt ea quæ fiunt cõsequi: absolutè ex necessitate dixerint ea quę fiunt fieri. Sed quoniã à nobis ostensum est esse aliam magis propriam causam quàm materiam, nempe formam, & eius causa accedere materiam, non autem formam adduci ad materiam: nec materia absolutè dicetur necessaria, sed ex positione. Si q̃ui enim formam posuerint, ijs inuenitur materię necessitas. In materia ergo est necessarium. Cuius gratia autẽ est necessarium, id est in forma, cùm & ea finis sit & causa propriè. Si ea enim nobis adesset, alia omnia prætermitteremus, & cum ea facta fuerit, finem habent actiones. Quod quidem principio & causæ maximè cõuenit. & est omnino principium propositum. id autẽ est finis. Quare ipse quoq; concedit esse materię necessarium, sed non tanquam forma sequatur necessario, sed tanquã materia habeat rationem eorum sine quibus nequit fieri. Non enim finis est ex necessitate, sed propter finem est id quod est ex necessitate. Porrò autem Aristoteles videtur in hoc capite versari platonicè. dicit enim Plato in Timęo. Hæc autem omnia quæ ex necessitate tunc sic producta fuerant, assumpsit eius quod est optimum & præstantissimum in ijs quæ fiunt opifex, cùm per se sufficientẽ & qui est perfectissimus Deum genuit, vtens quidem deseruientibus ijs quæ circa ipsa sunt causis, id autem quod rectè habet in omnibus quæ fiunt fabricãs. Quocirca duæ iam vtiq; sunt causæ definiendę, vna quidem necessaria, altera verò diuina. Et diuina quidem in omnibus quærenda est, vt beata vita paretur, quatenus licet per nostram naturam. necessaria autem illorum gratia, reputantibus non posse absq; eis illa quorum studio tenemur mente cõprehendere, neq; rursus accipere, nec eorum esse omnino participes. Eadem autẽ de his duabus causis in Phędone apertè definita sunt, cùm dicit. Potest enim diuidi aliã quidem verè esse cãm, aliã verò illam sine qua causa non fuerit causa. Quod mihi vident̃ nonnulli tanquam in tenebris palpantes, alieno nomine vtentes, eam tanquam causam appellare. Quocirca terræ etiam quispiam adijciens à cœlo reuolutionem, terram facit manere. Alius autem tanquam latæ arcæ panariæ scamnum, aerem supponit sustentaculum. Potestatem autem qua fit vt quam optimè poni possint sita sint, eam neque quærunt, nec diuinam aliquam virtutem habere existimant. Quinetiam ante hęc verba, illa Socrates fusius ac prolixius concluserat. Cùm autẽ dixisset Aristoteles etiam in alijs oĩbus esse illud Alicuius gratia, sed non sine ijs quę habent naturam necessariam,

Ex materiæ necessitate ñ sequit̃ finis.

Materia habet ex positiõe id quod ẽ necessariũ.

E F G H

Materia causa sine non.

Necess id est ma ria, est fo mæ grati

Materia est ꝓpria

non

non tamẽ propterea, quoniã illud, Propter quid, causam
significat, est autem materia quoq; causa, & ea ratione ẽt
propter ipsam fuerit: meritò adiecit, Nisi tanq̃ per mate
riam. Eę enim causæ sunt, sed nõ absolutè causę vt sit do-

Necessariũ non tollit id cuius grã.

mus. Atq; ego quidem dubito, quomodo Alexãder id
quod est absolutè necessariũ dicat tollere illud Alicuius
gratia. Absolutè enim, inquit, necessarium, in quibus ex
necessitate ea quæ ipsum præcedunt finis consequitur.
Atqui in æternis etiam ex necessitate ea quæ ipsum prę-
cedunt finis consequitur. quemadmodum ortũm Solis,
eius occasus: & ver hyemem: & ipsum æstas. & tamen
vnũquodq; eorum est alicuius gratia. Veris enim gratia
pręcedit hyems: & ortus occasum: sed fortasse in sola ma
teriali audiens necessariũ, & eam quæ est in materia con
secutionẽ, meritò dixit, Necessarium tollit illud, Alicu-
ius gratia. Si enim propter materiã solùm fit id quod fit,
non est vllum cuius gratia: quare nec illud Alicuius gra-
tia. Nam etiam in naturalibus id quod semper sic est nisi
quid prohibuerit, cùm sit necessarium, non tollit illud
Alicuius gratia.

LXXXIX Est autem necessarium & in Mathematicis
disciplinis, & in ijs quæ fiunt sm naturam, quo
dãmodo similiter. Quoniam enim rectum hoc
est, necesse est triangulum habere æquales duo
bus rectis. Sed non si hoc est, illud etiam. Sed si
hoc quidem non est, nec rectum quidem. In ijs
autem quæ alicuius gratia fiunt, contra, si finis
erit, vel est: id etiam quod prius est, erit, vel est.
Sin minus, quemadmodum illic si non sit con-
clusio, non erit principium: & hic etiam finis &
id cuius gratia. Nam hoc quoq; est principium
non actionis sed ratiocinationis: illic autem ra-
XC tiocinationis. non sunt enim actiones. Quocir
ca si futura erit domus, ea fieri necesse est, vel
adesse, vel esse. vel omnino materiam ipsam ali
cuius gratia, vtpote lateres & lapides, si domus,
nec tamen propter hæc est finis, nisi tanq̃ mate
riam. neq; erunt propter hæc. Sed siquidẽ om-
nino non sint, ne erit quidem domus, neq; ser-
ra: Illa quidem, si non lapides. hæc verò, si non
ferrum. neq; enim illic principia, si non triangu
lus, duabus rectis.

Cuiusmodi sit quod est ex positione necessarium, ętiã
LXIX per consecutionem quæ est in Mathematicis disciplinis
in memoriam reuocat. Est enim etiam in Mathematicis

Necessariũ ex positione in Mathematicis.

disciplinis necessarium quod est ex positione. Sed nõ si-
militer in his & in ijs quæ natura fiunt. Quocirca adiecit
illud, Quodãmodo similiter. In Mathematicis enim di-
sciplinis, si sint positiones, est quę ex eis colligitur cõclu-
sio. vt, verbi gratia, quoniam, inquit, rectum hoc est, hoc
est, quoniam est eiusmodi rectilineum, vtpote triangu-
lum: necesse est triangulum habere tres angulos æquales
duobus rectis. & si non habet, ne est hoc quidem rectili-
neum. Sed si habet tres angulos duobus rectis æquales,
non necesse est hoc esse rectilineum. fieri enim potest vt
quadrilateri tres anguli sint ęquales duobus rectis, & nõ
solum tres anguli trianguli. Euidentius autẽ potest hoc
videri in numeris. Si enim quinq; & quinq;, fiunt decẽ.
Si autem decem, non omnino quinq; & quinq;. nam no-
uem & vnum, & octo & duo, & septem & tria, & sex &
quatuor faciunt decem. Sed si non decem, nec sunt qui-
dem quinq; & quinq;. Omnino enim in huiusmodi con-
secutionibus, antecedentis quidem positionem sequitur
positio cõsequentis: Positionem autem consequentis nõ
sequit᷑ positio antecedentis: sed sublationem consequen-
tis sequitur sublatio antecedẽtis. Priora enim non osten-
duntur ex posterioribus. ex ipsis autem tolluntur. Et in
naturalibus quæ fiunt, si est vel erit domus, necesse est ta
lem esse materiã. Et si non est talis materia, ne fuerit qui-
dem domus. non tamen si est talis materia, necesse est es-
se domum. Et ex hac quidem figura videtur id quod est

Necessariũ qđ est in Mathematicis differt a principio qđ est i naturalib᷒

necessarium esse & in Mathematicis, & in naturalibus
quæ fiunt. Differt autem quòd in Mathematicis quidẽ
connexũ est, si priora, & posteriora: propositiones enim
& positiones sunt priores conclusione: & si non sunt po-
steriora, neq; priora: In his autem quæ fiunt, cõtra. Si est
enim finis, ea sunt etiam necessariò, quæ ad finem perti-
nent: non tamen si sunt quæ ad finem pertinent, iam est
etiam finis. Si est enim domus, sunt etiam lapides: nõ ta-
men si sunt lapides, iam est etiam domus. Habuerit autẽ
similitudinem consecutio, si quis finem esse vt primum
naturæ existimet. quoniam huius etiam causa est mate-
ria. Hoc autem ipse quoq; rursus cõfirmabit ex artibus.
vbi enim quis statim in principio domus vsum & vtili-
tatem animo reputauerit, & figuram prius descripserit,
ita etiam adducit materiã. Et est finis cogitatio princi-
pium cõtemplationis, sed nequaquam actionis. Duplex

Duplex est principium actionis & contemplationis.

est enim principium. vnum quidem contemplationis, al-
terum verò actionis. & principium contemplationis fit
finis cogitatio: quoniam enim tegumento opus est, te-
ctum faciendum est: ergo etiam parietes & fundamenta
& fossio. Finis autem contemplationis, fit principium
actionis. Sed in Mathematicis in quibus non est actio,
vnum est principium quod est ex cõtemplatione, quod
nõ est finis, neq; id cuius gratia, sed ea quę ostendunt cõ-
clusionem. Adhuc autem propius adduxit similitudi-
nem eorum quæ sunt natura cum ijs quę sunt in Mathe-
maticis. Quemadmodum enim in Mathematicis posi-
to fine, hoc est conclusione, quę erat propter propositio-
nes positas necessariò, propositiones quæ quidem sunt
principia, non erant in illis necessariò, quoniã hoc ipsum
posset ostẽdi per alias: Ita nec in naturalibus id quod est
materiæ necessarium non consequuntur principia quæ
sunt ex rõne. neq; enim sequitur finis materiã. In vtrisq;
ergo positum necessarium non consequuntur principia
quæ sunt ex ratione. In Mathematicis autem principia
quæ sunt ex ratione, sunt propositiones: Finis autem in
naturalibus. quibus positis sequũtur ea quæ sunt postea.
in ijs quidem quæ fiunt, materia: in Mathematicis autẽ,
conclusio. Quoniam autem trianguli exemplum obscu
rè dictum est, cùm demonstrationẽ ipse solùm indicaue-
rit, sciendum est ostẽsum esse cuiuslibet rectilinei omnes
octo angulos esse æquales quatuor rectis. & angulos oẽs
trianguli, tã qui sunt intrinsecus, quàm qui extrinsecus,
esse sex rectis æquales. Quoniam ergo triangulus est re-
ctilineus: quod quidem ipse dixit, rectum hoc: eius au-
tẽ qui sunt intrinsecus, & qui extrinsecus, sunt sex rectis
ęquales, ex quibus qui sunt extrinsecus, quatuor: reliqui
qui sunt intrinsecus, sunt æquales duobus rectis. Si autẽ
hoc nõ ita est, ne qui sunt quidem extrinsecus, quatuor.
siquidem sunt omnes sex. quare nec hoc est rectilineum.
Si autem tres qui sunt intrinsecus sunt æquales duobus
rectis, non est omnino triangulus.

Clarum est ergo in naturalibus esse necessa-
rium, quod dicitur vt materia, & eius motus.
Et sunt ambæ quidem causæ dicendæ à Physi- XCI
co: magis autem ea quę est alicuius gratia. ea est
enim causa materiæ: non autem ipsa finis. Et fi-
nis est id cuius gratia, & principium, à definitio
ne, & ratione. Quẽadmodum in ijs quæ ex arte
fiunt: Quoniam domus est tale quid, oportet
hęc fieri & esse necessariò: Ita etiam si homo est
hoc, hæc. Si hæc autem, hæc.

LXX Postquam ostendit necessarium quod est in naturalibus esse in materia, vt etiam videbatur Physicis, & in eius mutationibus & alterationibus, non autem absolutè, vt materiam consequeretur forma & omnino finis necessariò, sed ex positione & vt dictum est, & hoc conclusit: subiungit ambas quidem esse causas dicendas Physico, sed eã potius quæ est ex fine. Ea est enim magis propria, siquidem ipsa quoque causa est materiæ. Id enim quo posito necessariò reliquum consequitur, id illi causa est. Si ergo posita materia finis nõ necessariò sequitur, fine autem posito necessariò sequitur materia, finis, causa fuerit materiæ. Formæ autem, causa quoque est finis in ijs in quibus est alia forma præter finem. Si ergo finis, materiæ vt sit, causa est, meritò Physicus de causis verba faciens, de fine verba faciet potius quàm de materia. Cùm autem dixisset materiam nõ esse causam finis, ostendens cuiusnam finis, adiecit, Cuius gratia, ei quod ipsum præcedit. Id enim causa est & principium, & nõ id quod est vt vltimum. Quoniam autem in plurimis id cuius gratia forma est, id significans, subiunxit illud, ID cuius gratia.} & talem finem esse principium, quod à definitione sumitur & ratione, quod quidẽ est forma. Ipsa enim causa est materiæ vt in ijs quę ex arte fiunt. Cùm enim domus formam definierimus, dicentes eam esse tegumentum ad propulsandum ventum, imbrem, & æstum, ad hanc definitionem paramus materiam. Ita autem etiam in ijs quę fiunt secundum naturam. Si enim homo futurus est, oportet semen hominis & menstrua & mulieris matricem conuenisse. Et si aliquod aliud animal vel plãta futura est, oportet paratam esse materiã quę ad illud apta est. Hoc enim significat illud, ET hæc autem, hæc.} Rursus autem hic quoque notiones quę è scientia ducuntur sequens Aristoteles, germano quodam & naturali instinctu conuenit cum magistro. Dicit enim ille in Timęo, duorum horũ principiorum tradens differentias, materialis scilicet, & eius quod ex intelligenti prospicientia perficitur. Quæ ex ijs ergo quæ dicta sunt, sunt præterita, paucis ostensa sunt, quæ quidem mens est architectata. Oportet autem ea etiam quæ per necessitatem fiunt verbis exponere.
» Mixtus enim huius mundi ortus, ex necessitate & mentis congressu factus est. Mente autem necessitati imperante, eo quòd ei persuaderet plurima eorum quæ fiunt ad id quod est melius deducere, sic ergo & hac ratione per necessitatem prudẽti persuasione superatam, ita in principio hoc vniuersum cõstitutum est. Si quis ergo qua ratione hæc hoc modo facta sunt verè dicet, miscenda est & errantis formæ causa, quatenus ei vt feratur innatũ est.

Causa finalis est magis propria causa.

Forma est finis in rebus naturalibus et artificialibus.

Duo principia apud Platonem materia & forma.

XCII Fortasse autem etiam in ratione est id quod est necessarium. Ei enim qui secandi munus, officium'ue definierit, id esse eiusmodi diuisionẽ: ipsam autem non futuram, nisi tales dentes sit habitura, ij autem minimè erunt nisi sint ferrei. Sunt enim etiam in ratione nonnullæ partes tanquam materiæ rationis.

E Postquam dixit definitionem & rationem esse principium & causam materiæ, quę quidem erat id quod est in causis necessarium: quoniã in multis definitionibus materia quoque comprehenditur, aliquando quidem potestate, vt in definitione formæ, vt ipse exponit: aliquãdo autem actu vt in composito: & tunc clarum est definitionẽ non vtique futuram esse causam & principium materiæ, vtpote quæ ipsam in seipsa comprehenderit: propterea illud adiecit, FORTASSE autem etiam in ratione est id quod est necessarium.} Tunc enim finis quidem & forma erit principium & causa materiæ. Talis autem definitio vtrũque simul significat. Quamobrem hoc quidem est quod dicitur, Physicum de vtrisque causis esse verba facturum, sed magis de fine: Id autẽ in naturalibus est forma & definitio. Quare de forma & definitione plurima verba faciet. Atque nonnunquam quidem etiam in definiendo dicet de vtrisque causis, in quibus definitionibus & rationibus comprehensa quoque est materia. Vt enim ipse dicit alibi, rerum naturalium perfectæ definitiones fiunt quidem per formam, comprehẽdunt autem etiam materiam. Formę enim naturalis esse est cum materia et subiecto. Et ideo aliquãdo quidem à materia sumuntur definitiones, vt cùm dixerimus iram esse ebullitionem sanguinis qui est circa cor: Aliquando autem à forma, vt cùm dixerimus iram esse desiderium referendæ acceptę iniuriæ: Aliquãdo autem ab vtroque simul, vt cùm dixerimus iram esse ebullitionem sanguinis qui est circa cor propter referendæ iniuriæ desiderium. Notandum est autem materiam sumpsisse accedẽti necessitatem ex definitione & substantię traditione. In artibus enim, ex cogitatis artificis, quæ ex formæ definitione futuræ formæ, notionem exhibent, sic quoque consistit materia. Quocirca ipsi quoque eam eligunt, ex formæ notione iudicantes eius aptitudinem. Domus enim veluti primã sumit definitionem, eam esse tegumẽtum ad vsus hominum, quod ad constructionem opus habet lignis & lapidibus, & sic venit ad materiam. Quae materia est propter formam, & postea tanquam materia. Et si quis serram definiat, & dicat, Serra est instrumẽtum, quod lapides vel ligna hoc modo diuidit, ex talibus dentibus constitutum, simul ẽt ostenditur oportere tales dentes esse ferreos. Et Medicus cùm posuerit finem qui est sanitas, quæ quidem est symmetria calidorum & frigidorum & humidorum & siccorum: eam quæ ad hoc est accommodata materiam deligit. Similiter autem etiam in naturalibus. Videtur autem per hoc quoque ostendere, formam seu finem esse causam materiæ, siquidem per definitionem materiæ & formæ apparet mente concepta notio. Quinetiam apertè dicitur materiam futuram esse in definitione, & illius particulam, vt materiam definitionis, non autem vt causam propriam. Hucusque à nobis perfectus sit in secundum diuini Aristotelis auscultationis naturalis commentarius.

Definitio sumitur quandoque à materia quandoque.

Definitio sumitur quandoque à forma, & quandoque ab vtroque nempe a materia & forma.

SIMPLICII COMMENTARIVS IN TERTIVM ARISTOTELIS LIBRVM NATVRALIS AVSCVLTATIONIS.

Tertii libri Scopus & q̃ in eo continentur.

VM in libro præcedēti disseruisset de causis,& efficientem causam dixisset esse naturam, & eam definijsset esse principium motus: meritò deinceps docet de motu. Si enī in hoc id quod est habet natura q̀ sit principiū motus: oportet oīno eum qui quid sit natura sit cogniturus,motum etiā nosse qui assumptus est in definitione naturæ. Præterea autē si eorum quæ referuntur ad aliquid simul est cognitio, ad aliquid aūt est principium & id cuius est principium, est aūt motus principium natura, fieri non pōt vt cognoscat naturā qui motum ignorauerit. Si ergo necesse est Physicum nosse quid sit natura, eum aūt qui naturam est cogniturus, motum nosse necesse est: necesse est postq̀ de natura locutus est, loquatur etiā de motu, qui in naturæ definitione, vt dixi, est cōprehensus. Per eādem autem cōsecutionem, qm̄ motus est in continuo,& aliqd continuum est motus,& in rōne motus assumptum est continuum, de continuo etiā necesse est disserere. non potest enim cognosci quod definitur, ab eo qui ignorat vnumquodq; eorum quæ sumpta sunt in definitione. Rursus aūt qm̄ continuum definiētes, infinito vtimur, dicentes esse continuum quod diuidi pōt in infinitum: de infinito etiā disserere necesse est ei qui motum est cogniturus & naturam quæ est principium motus. Quoniam autem quicquid est naturale est corporeū, quicquid aūt est corporeum,& corporeus de quo agitur motus, fit in loco & in tempore: de loco & tēpore Physico loqui necesse est, qui motus & naturę est notitiam habiturus. Nonnullis autē qui in cœlo est motus videť esse tempus: Alijs verò imago ęterna mobilis. Quare motui cum tēpore in omnibus intercedit cognatio. Cùm aūt nonnulli locum esse inane existimarēt, & motum fīn inani esse dicerent, vt Democritus, de inani seu vacuo quærere necesse est, sit ne oīno an non,& an quę mouenť, in vacuo tanq̄ in loco moueātur. His ergo de causis, de motu,& continuo,& loco,& tēpore,& infinito,& vacuo, Physicum quærere necesse est. Quinetiam qm̄ hæc sunt cōia omnium naturalium,& oībus adsunt generaliter, oportet etiam tractationē opusq; præcedere, quod tradat ea quę insunt cōmuniter oībus. cuiusmodi est quod nunc est propositum ad considerāda alia opera quę doceant ea quæ propriè insunt vnicuiq;. Quoduis enim naturale corpus est motu prędítum: & est aut finitum aut infinitum: & in loco mouetur, aut in toto, aut in parte, vt sphæra inerrans. & tēpus dimetitur motum. Sunt hęc ergo cōia. Communis est aūt etiam tractatio de vacuo, qm̄ nonnulli locum vacuum esse existimant,& vacuū esse locum priuatum corpore. Hęc ergo Aristoteles vel interpretibus ipsis tradidit clarius, tertium mox librum inchoans. In eo aūt docet de motu & infinito: In quarto autē, de loco, de inani & de tēpore. Continuum enim nūc prætermisit, qm̄ vel absq; continuo necesse est Physico loqui de infinito, qm̄quidem corpora naturalia,& motus naturales, aut infinitos aut finitos esse necesse est: postea autē etiam disseret de continuo. Sciendum est autem in multis locis haberi diuersam huius libri lectionem. Sed veniendum est ad exponenda singula contextus dictionis.

CAPVT I.

1 QVoniam autem natura quidē est principium motus & mutationis; hęc aūt à nobis suscepta est ratio docēdi de natura:

A nō oportet nos latere quid sit motus. Necesse est enim si is ignoretur etiā ignorari naturam. vbi aūt de motu definierimus, conādum est eodē modo ea persequi quæ deinceps cōsequuntur. Videtur aūt motus esse ex ijs quæ sunt continua. Infinitum aūt apparet primū in cōtinuo. Quocirca etiam cōtinuum definientibus sæpe euenit vt infiniti ratione vtamur. vtpote q̀ cōtinuum sit id quod potest diuidi in infinitū. Ad II hæc autem, absq; loco, vacuo, & tempore, fieri non potest vt sit motus. Clarum est ergo q̀ & propter hæc,& q̀ hæc sint omniū cōia & generalia omnibus, aggrediēdum sit considerare de B vnoquoq; eorum. Propriorum enim contēplatio est cōmunium contēplatione posterior. Primùm autem sicut diximus de motu.

Motum q̃dem & mutationē nunc posuit, perinde ac si sint æqualia & eadē significent. & q̀ nōdum traditum in quo differat motus à mutatione, & q̀ res quidē sit cōmunior mutatio, magis autē species motus. quod quidē in principio quinti libri planū facit. Num autē motum & mutationē conuenienter ijs q̃ postea tradenda sunt, ptulit? Dicet enim eā quę est in substātia, esse mutationē, non motū: in quantitate aūt & qualitate & loco esse motus. Propriè ergo dixit naturā esse principium motus & mutationis, qm̄ & mutationis in substātia & aliarum cā est. Notat aūt Alexander q̀ cum motū dicit continuū, in quātitate eum oīno collocat. Quātitatis enim sunt spe C cies cōtinuum & discretū. In prędicamentis aūt non ponit eum in quātitate, & hic etiā paulo post motū est redacturus ad id quod referť ad aliqd. Aut ergo, inquit, propterea sic dixit, VIDETVR autem motus esse ex ijs quę sunt cōtinua, vt cui hoc nō placeret: Vel potius motus est aliquo q̃dem modo & continuum & quātitas: aliquo autē modo referť ad aliquid, si alia & alia rōne sumatur. Ipse enim motus est q̃titas. Quod aūt in motu est, referť ad aliqd, vt quod sit in quadā habitudine ac relatione ad id quod mouet. Illud autē VIDETVR, inquit, signum est q̀ incipiat ab ijs quę apparēt & sunt euidentia. Cùm aūt dixit infinitū apparere primū in continuis, per illud, PRIMVM, significat q̀ propriè & per se & nō per aliud intermedium apparet infinitū in continuo. Ea enim p̄ se sunt, quę ipsa in aliquorū sumuntur definitione, & quorū ipsa cōplent definitionem. Quinetiā ea quę in collatione D cum ijs quę sunt eiusdē generis auferunt aliqd proprium ex ijs quę cōiter insunt cuilibet generi, hoc p̄ se inest cuilibet horū. & est hic alius modus eius quod per se est. Sic igni per se inest vt sit efficiens, qm̄ cuiuis corpori naturali inest facere vel pati. Illud aūt SÆPE, adiecit, qm̄ cōtinuum nō sic semper definimus, continuū esse dicentes quod pōt in infinita diuidi. sed ēt quædam est alia definitio, quam ipse posuit in p̄dicamentis, dicens id esse continuum, cuius partes in cōi aliquo termino cōiunguntur. Non itidem aūt, inquit Alexāder, quātitatem continuā definientes, infinito vtimur: qua de causa ea rōne meritò dixit id primum in infinito apparere: vel q̀ id quod est in discreto infinitū, ex cōtinuo habeat ortum. q̃ est enim cōtinui in infinitū sectio, discreto p̄bet vt crescat in infinitū: non itidem aūt continuū habet ex discreto infinitū. non est enim discretum infinitū, eo q̀ cōponatur ex infinitis:

Mutatio est ppriè in substantia.

Motus ẽ in q̃titate qualitate & loco.

Motus in q̃ pdicamento sit reponendus.

Per se esse q̃ dicantur.

Discretū habet infinitum a continuo, nō continuū a discreto.

nitis: nam nec actu quidē sunt discreta infinita: sed habet infinitū per eam quæ semper fit adiectionē: Quę semper aūt fit adiectio, fit ex continui sectione quæ nunq̃ potest deficere. neq; enim cōtinuum habet actu infinitum, sed propter diuisionem quæ fit in infinitū. Nihil aūt est actu infinitum, sed eo q; diuidi possit in infinitum. Cur ergo habet quidē discretum infinitum à cōtinuo, continuum aūt non itidem à discreto? Num q; id qdem quod diuidit in infinitū, discreto potest præbere augmentum in infinitum: Quod autē augetur in infinitū in discretione seu secretione, non vtiq; præbet continuo vt sit in infinitum.

Cùm aūt dicit, AD hæc aūt sine tempore vacuo & loco fieri nō potest vt sit motus } non hoc dicit tanq̃ quod ei sic videatur. sed q; ex ijs qui ipsum præcesserūt Physicis Democrito visum sit, motū fieri per inane, & inane seu vacuum esse locum priuatum corpore. quare ad loci tractationem necesse est verba facere de vacuo. Ergo & ijs qui dicunt esse vacuū, & ijs qui nō esse dicunt, necessaria est de ipso disputatio. Iure autē primùm tractat de motu, qm̃ post naturā sequitur sermo de motu, qui in definitione naturæ assumptus est. & q; locus & tēpus sint propter motū. Oportet enim esse tempus, qm̃ id quod mouetur aliqñ mouetur: & locum, qm̃ quod mouetur alicubi mouetur. non tñ necesse est esse motum, qm̃ est tēpus vel locus. Inane aūt seu uacuum ne esse quidem omnino ostendetur. Infinitum aūt simul quidē nec consistit: cùm aūt in eo q; fiat consistat, ipsum quoq; habet id quod est in motu. Preterea autem de motu diligēter & accuratè loquēdum est, & q; neglectus fuerit à veteribus, cùm de ipso Plato pauca dixerit. Præterea autem quæcūq; sunt, vel sunt motus, vt generatio & alteratio: vel principia motus, vt Deus, anima, natura: vel quæ mouētur, vt corpora & simplicia & cōposita: vel in quibus sunt ea quæ mouentur, vt tēpus & locus. Operæpretium est aūt animaduertere, num quēadmodum cùm sit motus necesse est esse tempus, ita ēt cùm sit tempus, motum eē necesse sit, siquidē tempus est numerus motus. Sed nō est motus ꝓpter tempus, sed tēpus propter motum. Ac nunc quidem describit quęnā sit substantia motus: quæ aūt motus rōnem consequūtur theoremata, quæ sunt multa & varia, in quatuor libris vltimis peraguntur.

Tempus est ꝓpter motū, nō motus ꝓpter tēpus.

III Est aūt aliquid, hoc quidem actu solum: illud verò potentia. Et actu, hoc qdem hoc quidpiā: illud verò, tantum: aliud autem, tale. & similiter in alijs eius quod est prędicamentis.

II Quid sit motus ostensurus, & eius definitionē quoad eius fieri pōt collecturus, & in quonā sit, nempe q; in eo quod mouet: & tertiò q; motus sit ex ijs quę dicunt multis modis: & quartò q; vnaquæq; spēs motus, in species oppositas diuidit: vtpote ea quæ est in substātia, in generationē & interitum: quæ est in colore, in dealbationē & denigrationē: & vt semel dicam, quæ est in qualitate, in qualitates inter se oppositas: q̃ est in quātitate, in augmētum & diminutionē: quę est in loco, in ascēsum & descēsum, & reliqua: Hæc ergo de motu docturus, vtpote q; alia quoq; conferant ad quid sit definiendū, & ea interea sufficerent ad crassam eius cognitionē, prius sumit quatuor ꝓnunciata. quorum vnūquodq; ad vnūquodq; eorum quæ dicta sunt cōfert per ordinē. Et primum quidē ex diuisione sumptū est eiusmodi. Ex ijs quæ sunt, alia qdem solūmodo actu sunt: Alia verò potētia & actu. & aliud qdem hoc qoidpiam, aliud verò tale. aliud autem, tantum. & siīr in alijs eius quod est ꝑdicamentis. Quod ergo actu solū est, est in eorū quę sunt ingenita essentijs et essentialibus eorū operationibus: Quod est aūt potentia & actu, in oībus prædicamentis in ijs quę sunt genita. Et præterea absolutè qdem actu solū sunt, quæ materiæ expertes & primæ formæ sunt: Actu autē & potentia quæ sunt cōposita ex materia & forma: Actu qdem, quatenus habent iam aliquā formam & actu affectionē, vt æs: Po-

Actu solum quęnā sint.
Potentia & actu simul q̃nam sint.

E tentia aūt, qm̃ possint etiam aliā suscipere, vtpote statuę. Corpus aūt æthereum, in substantia qdem solū actu est. nunq̃ enī posset mutari in substātia. Est aūt ēt eius quod est potentia, aliquo modo particeps, propter motū localem, & qui in ipso fiunt diuersas inter se participationes. neq; enim vbiq; simul est: neq; est semper similis omniū contēperatura. vt ostendunt quæ ex diuersis efficiunt figuris, quæ diuersa sunt.

A Est autem diuisio ineuitabilis. Etenim perfecta quidem sic fuisset. Ex ijs quæ sunt alia quidē actu solùm sunt: alia verò, solùm potentia. alia aūt potentia & actu. Sed nihil est quod potentia solùm consistat. Quicquid enim est potentia, cum actu sit aliqd, imperfectam in se habet potentiā, per quam potest aliquid aliud præter seipsum assumere. Quēadmodum quod potentia album est, cùm actu sit corpus, potētia album est, vt quod nondum quidē sit album, natura autē aptum est, vt muteē in album. & ideo album dicitur potentia. Quāuis aūt id sit vnum substātia, at rōne quidem certè aliud qdem est subiectum quod dicimus posse & natura aptū

F esse, vtpote color: aliud aūt quę est imperfecta in ipso potentia. quod quidē est ipsum quod est potestate, quēadmodum aspectabile esse. siquidem hoc quidem est qualitas, illud verò ad aliquid. Sic aūt aliud quidem est esse niuem, aliud aūt esse liquabilem. si ea enim idem essent, niuem esse, esset etiā liquabile. Quæ autē eidem sunt eadē, ea inter se quoq; sunt eadē. Quare secabile quoq; esse, idē fuerit quod esse liquabile. Idem itaq; fuerit esse sectum quod esse liquefactum. vt sunt enim quæ sunt potentia, ita etiā quę actu sunt. Porrò aūt Plotinus quoq; in principio libri quē inscripsit, De eo quod est potētia & actu, idipsum ostendit, dicens. Oportet ergo id quod est aliquid potētia, aliud post se posse. seu manēs cum eo quod illud faciat, vel prębens seipsum illi quod potest, cùm ipsum interierit, dicitur potentia. Aliter enim est æs statua potentia: & aliter aqua, æs potentia: & aer ignis. Et in summa ipse dicit. Oportet id quod est potentia nō vno

G modo dici. Non enim id quod est potentia est nullius, quēadmodum æs est statua potentia. Si enī nihil ex ipso, nec propter ipsum, nec futurum eēt aliquid post id quod esset, neq; aliquid fieri contingeret: esset solū quod esset. Quod aūt erat, iam inerat, & non erat futurum. Quid ergo posset aliud post id quod ipsum præsens esset? Quid ergo solum esset potentia? Qui aūt hæc dixit, in fine libri materiā dicit solùm esse potentia, vt quæ nihil sit eorum quæ actu sunt. Num autē cùm id quod primum est, formā esse velit, vult vsq; ad formas id quod est ꝑuenire. & ideo materiā quæ à formis excidit, eiectam etiam esse ex eo quod est, & ideo esse id quod nō est, cùm sit solùm potentia id quod est. Quāquam & quod est potentia, & quod sic non est, non vtiq; ab eo quod est ꝑfectè excidit. Omnino aūt si sic qdem potentia vt mutetur in id quod actu est, vt aqua in aerem: interierit materia. quod quidē nō vult: Si aūt vt manens suscipit id quod actu est, quemadmodum æs figurā statuæ, cùm sit actu aliqd aliud, na-

H tura apta est ad formas suscipiendas. Si autē cùm nihil sit aliud, suscipiat id quod actu est: idem fuerit id quod potētia, & id quod actu est: quodquidē nō uult. Etenim neq; potentia forma est materia. sed manens id quod actu est, natura apta est ad formas suscipiēdas. Porphyrius aūt nō admittit Aleandrū qui sic interpunxit, vt ei quod est actu solū opponeret & ab eo distingueret id quod est potentia & actu. Cùm enim dixisset, HÆC quidem actu, illa verò potentia } rursus assumens illa quæ actu, ET actu, inquit, hoc quidem hoc quidpiam, illud verò, tantum, } & quæ sequuntur. Id autem quod est potentia, in prædicamenta minimè diuiditur. non est enim decem modis id quod est potentia, sed vno tantum modo. Suprema enim materia, quæ est id quod est potentia, vna est. Siue autem accipit id quod actu est, quod quidem est compositum, vt, verbi gratia, statuam, siue actum, quod quidem est id quod est simplex vt forma, vtrunq; est decem

Æthereum corpus per substantiā solum est actu, ꝑ motum localē actu & potentia.

Potentia solū nihil est.
Id quod actu est habet in perfectam in se potentiā, per quā pōt aliqd præter se assumere.

Materia sine solum potentia.
Materia sine ex ns ... sunt.

Id quod est potētia num ueniat in decem prędicamentis.

est decem modis. Nunquid autem, inquit, etiam id quod est potentia, dicitur decem modis? Progressus enim ipse sic dixit Aristoteles. Diuiso autem in vno quoq; genere, hoc quidem, actu, illo verò, potentia. Hæc quidē Porphyrius, volens id quod est potētia, ei quod est actu, fuisse solum oppositum ab Aristotele, nō autem id quod est potentia & actu. Fortasse aūt in hanc adductus est sententiam ex eo dicto quod dicit. Diuiso aūt in vnoquoq; genere, hoc quidem, actu, illo verò, potētia. Sed si quidem vt multa ferūtur exemplaria, sic habet vetus quoq; scriptura, ΕΣΤ autem aliquid, hoc quidem, actu solùm, illud verò, potentia & actu, hoc quidē hoc quidpiam, illud verò, tantum, } & quæ sequunt: apertè illud, Solùm, additum, significat diuisionem factam esse eius quod est actu solum, ab eo quod est actu & potentia, vt acceperūt Alexander & Themistius. Si enim ei quod est actu id quod est potētia solùm opposuisset, nequaquā assumens vtrunq; simul coniunctum ieur adiecisset illud solùm, in eo quod est actu? Quomodo aūt conueniret interpretatio quæ seiunctè dicit, ΗΟΟ quidē, hoc quidpiam, illud verò, tantum. } Sed si, vt in nōnullis scriptum est exemplaribus, sic habet dictum, ΕΣΤ autem aliquid, hoc quidem, actu. illud verò potentia, & actu, hoc quidem hoc quidpiam, illud verò, tātum; } potest quidem etiam ita distingui vt accepit Porphyrius. Cur autē id quod actu est solum diuidit in decem prædicamenta, quāuis etiam id quod est potentia, consideretur in omnibus, vt ipse fassus est Porphyrius, qui adduxit etiam dictum Aristotelis quod dicit, Diuiso autē in vnoquoq; genere, hoc quidē actu, illo verò potentia. Nunquid ergo quę ab initio quidem fuit diuisio, in id quod actu solùm est, facta est. & id quod est actu & potētia: & id diuisum esse dixit in decem prædicamenta? Etenim quod actu solùm est, quod quidem est forma materiæ expers, & quæ percipiēda est intelligentia, nec vbi, nec quando, nec situm esse conuenit: Id autē quod est potentia & actu, in vnoquoq; genere consideratur, quemadmodum in qualitate, aliquando quidē est actu calidum vel album, cùm formā iam suscepit: aliquando autem potētia, cùm nondum quidem est, potest autē fieri. Cùm hoc ergo ita habeat, meritò dixit, Diuiso autem in vnoquoq; genere, hoc quidem, actu, illo verò potētia. Hoc enim etiam in principio diuisionis, id quod actu est solùm & potentia considerans in omnibus dixit prædicamentis, id quod actu est solùm, non dicens diuidi in decem prædicamenta, neq; id nunc assumens, nisi propter perfectionem diuisionis. Sciendum est autem eum non diuidere id quod est, tanq; genus, in id quod actu est, & in id quod est potētia & actu, sed tanquam vocem æquiuocam. & aliud quidem esse id quod est potentia, & potentiam. Et potentię quidem opponitur id quod est actu. potentię verò actus seu operatio. Et potentia quidem est perfecta substantię præparatio, quę nequit prohiberi: quæ actum seu operationem potest ad agendum deducere. Id autē quod est potentia, est imperfecta aptitudo ad id quod dicitur potentia; id quod actu est ab alio suscipiens, & non ex seipso producens. Id autem quod actu est, est id quod iam potest agere ac operari ex eo quod dicitur. actu enim homo est qui ex humana forma iam operatur. Actus autem est qui opponitur potentiæ, & qui ā potentia producit efficax motus. Efficax autem est qui in opere versatur. Opus autē est actio seu operatio. Et à potentia quidem quæ intus manet, & non apparet, deductum est nomen eius quod est potentia, quod consideratur in sola substantiæ aptitudine, quod est ipsius substātiæ affectio seu dispositio. Ab actu autem deducitur id quod actu est, quæ in substantia rursus consideratur vt operāte & efficaci. Prodest autem hoc, vt dixi, assumptum pronunciatum, quod ea quæ sunt diuidit in ea quæ actu sunt, & in ea quæ sunt potentia & actu, ad dandam motus definitionem, vt sciemus in progressu.

Ei quod actu solū est nec vbi nec quā nec situm est conuenit.

Id quod ē potētia & actu cōsideratur in oībus prędicamentis.

Id quod est diuiditur in id quod est actu, & id quod est potēte actu tanquā vox ęquiuoca.

Potentia quid sit.

Esse potentia quid sit.

Actu esse quid.

Actus quid sit.

A Eius autem quod refertur ad aliquid, vnum quidē dicitur ex exuperatione & defectu; alterum verò ex agēte & patibili & in summa, ex eo quod est mouendi potestate prędictum & ex mobili. Quod enim est mouendi potestate prędictū, mouet id quod est mobile. & quod est mobile, mouetur ab eo quod est mouēdi ptāte pditū.

Hoc secundum assumit pronunciatū, quod ei est vtile ad hoc vt ostēdat in quibusnā sit motus, nempe in mobilibus. Facit autem diuisionem eorum quæ referuntur ad aliquid, non oēs eius quod refertur ad aliquid species diuidens, sed harum tantū mentionem faciens, eius quę est ex exuperatione & defectu, & eius quę est ex agente & patibili. quoniam ipse quidem in agente & patibili motum esse existimat, quidā autem alij in exuperatione & defectu. quos procedens refellere conabitur. Etenim esse quidem motus in eo quod refertur ad aliquid. Sed Plato quidē eum posuit in excessu & defectu, dicens inæqualitatem & dissimilitudinem & diuersitatem eius quo mouet ab eo quod mouetur, esse causas motus: Aristoteles autē non in hac specie, sed in agente & patibili, & in summa, in eo quod est mouendi potestate præditū, & in mobili. In multis enim, eius quod mouet operatio, quæ est actio, passio est in quod agit operatio. quemadmodum, eius quod verberat operatio quæ est in verberādo; est in eo, quod verberatur passio, ex eo quod verberatur. Et agens relatum ad patibile, & id quod est mouendi potestate prædictum ad mobile. Ea autem quæ sunt potentia accepit, in quibus est motus; quoniam eorum actus motus est, vt ostendetur. Cùm autem agenti opposuisset patibile ex nominum cōsuetudine, quoniam ex figura dictionis agenti opponitur agendum, & patibili id quod aptum est ad patiendum: non nominatum est autē patibile pro eo quod affert passionem, sed in idem recidit cum eo quod aptum est ad patiendum: transit ad ea quę sunt apertiora & propositis magis cōuenientia, ad hęc scilicet, Mouendi potestate præditum & id quod est mobile: in quibus alterum quidem apertè effragens, nempe Mouēdi potestate prędictum, alterum verò patibile, vel ex ipsa dictione, nempe mobile. Quòd autem id quod est ex exuperatione & ex defectu, est ex ijs quę referunt ad aliquid, ostendit magnū & paruum. Sunt autē multæ alię spēs eius, quod referē ad aliquid, alię quidē in æqualitate, aliæ autē in similitudine, aliæ verò ex iudicio. vt aspectans & aspectabile, scientia & id quod sciri pōt. Ipse aūt eas solas eius quod refertur ad aliqd spēs, quę nunc ei ad motum sunt vtiles, accepit. ex qbus ostendit nō in exuperatione & defectu esse motū, vt nōnullis videt, sed in eo quod est mouendi potestate præditū, & in mobili, seu agente & patibili: & in summa, in ijs quæ ab eo quod est potētia, in id quod actu est mouent ab eo quod actu est. Quòd aūt id quod est mouendi potestate prędictū, & mobile, sint ex ijs quę referuntur ad aliquid, ostendit per cōuersionē, dicens, Quod enim est mouendi potestate prædictum mouet id quod est mobile. & quod est mobile mouetur ab eo quod est mouendi potestate præditum.

III

Eorum quę ad aliquid referunt diuisio.

B

C

Motus non est in excessu & defectu sed in mobili & eo quod pōt mouere.

D

Non est aūt extra res motus. Mutatur enim semper id quod mutatur, vel in substātia, vel in quantitate, vel qualitate, vel loco. Cōmune aūt nihil pōt in his accipi. vt dicim?, q neq; hoc est, neq; quātitas, neq; vllum ex alijs pdicatis. Quare neq; motus, nec mutatio vllius erit prçter ea q̄ dicta sunt. cùm p̄ter ea quę dicta sunt nihil sit. IIII

Hoc tertium assumit pronunciatum, q nō sit aliquis motus extra res quæ mouētur. Per quod confirmat quidem id quod ante dictum est, motum esse in mobilibus, vel in ijs quæ sunt mouēdi potestate prædita. Si enim nō IIII

est motus extra res: motus est in ijs quæ mouent vel mo-
uent. nec fuerit per se motus, nec tanq̃ idea motus quæ
sit hoc ipsum motus, nullius aũt motus. vt videtur Plato
dicere in Sophista & in Parmenide. neq; substantia aliq̃,
quæ hoc ipsum sit motus, vt Plato definit animã, dicens
eam esse motum per se mobilem. Si enim motus est in re-
bus quæ mouent vel mouentur: motus est aliquod acci-
dens, & non substãtia quę per seipsam consideraẽ. osten-
det autem eum esse in ijs quæ mouentur. Hæc ergo per
dictum cõfirmat pronunciatum, & preterea apertius &
expressius motum esse æquiuocum. nec esse cõe genus
præter singula, aut hoc ipsum esse motum generalem. si-
quidem in ipsis solis rebus est motus, qui cõsistit quadru-
pliciter, in substantia, in qualitate, in quantitate, in loco:
nullum autẽ ex his est cõe genus, siquidem ea ipsa prima
esse genera statutum est. Porrò autẽ per hæc quoq; no-
bis in memoriam reuocat, ostensum esse, τὸ ὂν, id est id
quod est, non esse cõe genus prędicamentorum. Si enim
esset cõe aliquod illorum in quibus est motus, esset etiã
motus primùm in illo cõi. & esset ipse genus eorum qui
sub se essent motuum. & non essee amplius motus ex ijs
quæ dicũtur multis modis. Ita enim se haberet motus vt
ea in quibus est motus, quandoquidem motus extra res
nõ est. Quòd autem extra res non sit motus, neq; extra
ipsas consideret, ostẽdit ex inductione. Mutatur enim,
inquit, quod mutatur, vel in substantia, vel in quãtitate,
vel in qualitate, vel in eo quod est vbi. nec potest aliquid
cogitari quod mutatur, quod non in aliquo ex ijs muteẽ.
Sed quod aduersus animæ quidẽ definitionem, quæ di-
cit eam esse motum per se mobilem, non cõtendat nunc
Aristoteles, nec aduersus ideam motus, planum euadet
aduertenti, q motum, qui est vt genus, perimens, osten-
dit motũ esse ex ijs quæ dicunẽ multis modis. Neq; ve-
ro idea motuum, neq; aĩa est genus motus, ex Peripateti
corum significato generis. siquidẽ genera compleat for-
mas seu species, & siquidẽ in eis ex ęquo insunt. Num
autẽ sensit aliquos qui motum inter prędicamenta subẽ-
tẽr cõnumerabant, sicut Plotinus postea. & propterea
dicit motum non esse genus. Si autẽ quiuis motus est
sub eo quod refertur ad aliquid, vt qui cõsideretur in eo
quod est mouendi potestate prędirum, & in mobili: quo
modo motus qui sunt sub vno genere, non sunt vniuoci
sed æquiuoci? An nihil prohibet, inquit Alexander, quæ
dam quæ sunt sub vno aliquo genere, esse inter se ęquiuo
ca. Alexandri quidẽ certè, qui sunt sub substantia & ani-
mali & homine, sunt tamen inter se æquiuoci. Et æquale
quod est sub eo quod refertur ad aliquid, est æquiuocum
ei quod est in eo quod est cõtinuum, & ei quod est in eo
quod est discretũ. Ita etiam motus quidẽ est sub eo quod
refertur ad aliquid, q vnusquisq; enĩ referatur ad aliud,
sunt tñ motus æquiuoci, q ne vt cõe quidem genus ha-
beant ea in quibus sunt, sed sint genera differẽtia. Aliud
enim est substantia, in qua est generatio & interitus. &
aliud qualitas, in qua est alteratio. & aliud quantitas, in
qua est augmentum & diminutio. & aliud eius quod est
vbi, prædicamentũ, cui subest ea quę fit in loco mutatio.
Quare etiã eorum qui in ipso sunt motuũ differẽtes sunt
rõnes. Hæc quidem Alexãder, qui rectè adnotauit, sub
eodem genere esse, nõ facere vniuocum, sed esse sub illa
ipsa specie quæ significatur à cõmuni nomine. Ea de cau-
sa Aristoteles quoq; hoc adiecit in prædicamẽtis, Ratio
autẽ quę est ex nomine. Quare homo quidem est homi-
ni vniuocus: motus aũt qui est in substantia, non est vni-
uocus ei qui est in qualitate. Aduertendum aũt esse cen
seo, q si propterea sunt motus ęquiuoci, quĩ ea in quibus
sunt nullum habẽt genus cõe, ea scilicet in quibus idẽ est
cum ijs quæ collocata sunt sub eodẽ genere, etiamsi sint
sub alio genere, nihil vetat quominus ex illo sint uniuo-
ca. Æquale ergo quod consideraẽ in cõtinuo & in discre
to, quæ sunt ambo sub quantitate, quid vetat quominus
sit vniuocum? Quomodo aũt motus qui est in pluribus

Nõ est idea ne. substãtia motus.

Motus est ęquiuocus.

Cur motus nõ sunt vniuoci, si sunt in eodẽ prędicamento.

Æquiuoca gẽ possunt q̃ sunt sub eodẽ genere.

E generibus, est æquiuocus? Sic enim & id quod refert ad
aliquid, quia & in substantia & in quantitate & in quali-
tate consideratur, fuerit vox æquiuoca, & non genus.
Cùm autẽ dixisset diuersorum motuum nihil posse sumi
cõe, quidnam sit illud cõe quod negat, significauit, cùm
traduxit orationẽ ad prędicamenta in quibus est motus,
dicens, Quod neq; est hoc, neq; quantitas, neq; qualitas.
Eiusmodi autem cõe est genus & species. neq; enim ea
idẽ dicuntur cõmunia, q cõprehendant omnia quæ eis
subsunt, sed q eorum quidem quæ sunt singularia nihil
sint, appareant aũt in omnibus singularibus. Quẽadmo-
dum Ars, non eo q sit contẽplans & agens, & efficiens,
ideo genus est singularium, sed q singularium nihil sit,
appareat autẽ in omnibus singularibus. Sed si motus
est æquiuocus, quõ ipsum definit? Eorum enim quę sunt
æquiuoca non sunt definitiones. An etiam æquiuoci
fit æquiuoca definitio? Cùm sit enim ęquiuocum, princi-
pium, æquiuoca est definitio, quæ dicit esse principium
F id quod vniuscuiusq; primum est. Ergo actus quoq; eius
quod est mobile, quatenus est mobile, est ęquiuocus. per
æquiuoca autẽ definietur æquiuocum. Necessario ergo
hoc etiam prius sumpsit pronunciatum, ne quis audiens
motus definitionẽ, existimaret eam tanq̃ genus eius de-
finire. sed quatenus scilicet est vox ęquiuoca, ea per ęqui-
uoca definitur. Quoniam aũt qui est ex Lycia Philoso-
phus, hoc vnum idq; solum dicit esse diuersum de motu
decretum Aristotelis & Platonis, cùm ille quidẽ dicat,
Non est aliquis motus extra res, & q motus sit genus de
medio tollat: Hic autẽ vnum genus entis quod est dicat
esse motum, vt substantiam, vt idem, vt alterum: melius
est, siquidem fieri potest, eam quæ est in ea quæ videtur
discordia concordiã ostendere. Et in promptu quidem
est dicere, q Plato quidem ea quæ apud ipsum dicuntur
genera in intelligenti mundi exornatione cõtemplans,
tanq̃ primas discretas eorum quæ sunt causas, meritò &
G motum, & statum, & identitatem, & diuersitatẽ, & alia,
vt quæ ipsa sint in seipsis, ostendit. Quẽadmodum enim
est in illis vnio inexplicabilis: ita etiã est puritas quę mi-
nimè confundi potest. Aristoteles aũt de naturali & ma-
teriali natura quærens, meritò in ijs quæ mouentur mo-
tum eiusmodi cõtemplatur. Non est enim hic per se mo-
tus. Quocirca subiungit etiam, Mutatur enim id quod
mutaẽ, vel in substantia, vel in quantitate, vel in qualita-
te, vel in loco. Quòd autẽ in ijs quæ gignuntur ac fiunt
sint mutationes, & quæ sunt propriè prædicamẽta, aper-
tè ostensum est ijs qui in eis curam & studium posuere.
quĩnetiam ex hoc clarum est, siquidẽ motum reponit in
ijs quæ habent id quod est potentia. Proprius autem, &
ijs quæ sunt proposita conuenientius, dici potest, vt ego
quidem existimo, Aristotelem etiam in hoc ipso motus
proprietatem valde mirabiliter fuisse contemplatum.
Cùm enim eam in actu & passione poneret, iure motum
extra res non esse dixit, hoc est, extra eius quod est gene-
H ra. Quapropter subiunxit, Mutatur enim id quod muta-
tur, vel in substantia, vel in quantitate, vel in qualitate,
vel in loco. & quę sequuntur. Quomodo enim possent
actio vel passio ipsa per se considerari, absq; eo qui agit
vel patitur? Nouit autem Plato quoq; talem in ijs quæ
sunt differentiam: per quam alia quidem per se sunt, alia
verò cum alijs & in alijs cõsiderant. Tertio autem dica-
tur, ei esse propositum ostendere nõ esse genus motum,
quemadmodum nec τὸ ὂν, hoc est id quod est, genus esse
existimat, quoniam non omnibus quæ sunt similiter cõ-
uenit. quod quidem Platonis quoq; amici confitentur,
qui ipsi quoq; tanq̃ ab vno dicunt id quod est ad ea quæ
sunt pertinere, sicut etiã Aristoteles. Quocirca hoc quoq;
est aliud significatũ generis, quod diuidit in species quæ
sunt ex ęquo generis participes. quod qdẽ à motu tollit
Aristoteles, quĩ multi motus vel à gradu motu differũt.
Aliud aũt est significatũ gñis per quod eius quod est ge-
nera vocat Plato, quę peruadunt per oĩa ũ deinceps cõse-
quunẽ.

Cõe quõ dicatur genus & species.

Motus si est æquiuocus quõ definit.

In motu ad discrepare Platonem & Aristotelẽ.

Genus dupliciter cõsiderari. aliter enim apud Platonẽ, aliter apud Aristotelẽ.

quunt. etiamsi nõ ex æquo neq; in eadẽ ꝓprietate insint in omnibus quæ sequuntur deinceps. Non est ergo mirum si Plato quidem genus vocat motum, in hoc significatio generis: Aristoteles autem ne genus sit perimẽs, in alio significato non vult esse motum vt genus. Quanq; ea quoq; quæ apud ipsum sunt genera ea per se esse non vult, neq; citra formas species ue consistere, neq; species absq; indiuiduis, quando ea vt species et genera: idem est autem dicere, vt indiuiduorũ elementa: contemplaẽ, sed nõ vt causas separatas. Tũc enim vult ea esse ante ea quę ab ipsis proficiscuntur, quæ proprietatem eandem participant. Quartum autem velim attendant ĳ qui philosophantur, alium quidem esse motum, quem Plato ponit vt vnum genus eius quod est, eum in alio significato considerans: alium autem hunc, & alium habere sensum, de quo nunc docet Aristoteles. Ille enim motus significat primam, quæ est ab eo quod est, excitationem, ad facultates & operationes vitales & intelligentes, quæ est omnino immutabilis, vt ostendũt quæ dicuntur in Sophi-

B

sta, ex quibus videtur inuentus esse motus. Quid verò, per Iouem, verè ne persuasum habebimus motum & vitam & animam & prudentiam ei quod omnino & perfectè est non esse, neq; ipsum viuere, nec sapere, sed cũ veneranda & sancta mente non sit prȩditum, id stare immobile? Rem quidem indignã & intolerandã ò hospes concesserimus. Sed mente quidem esse prȩditum, vitã autem non habere dicemus? Et quomodo? Sed vtraq; quidem hæc in eo inesse dicimus, non tamẽ ipsum dicemus ea habere in anima? Et quonã alio modo habuerit? Sed mente quidem & vita & anima prȩditum, sed immobile penitus stare licet animatũ. Hæc omnia mihi esse videntur ridicula. Et quod mouetur vtq; & motum, vt quæ sint, esse concedendum est. Euenit itaq; ò Theætete, vt cùm sint mobilia, mens nulli de vlla re vsquam sit.

Vide autem q hic etiam motus, quem Plato inuenit, & in alĳs generibus connumerat: vt in ĳs quæ sunt fuit consideratus, vt qui in vita & prudentia eius quod perfe-

C

ctè & absolutè est apparuerit. Quoniam autem illic omnia, vt prius dixi, cũ vnione quæ confundi nõ potest, indiuulsam & per se perfectam habent discretionem, ideo etiam per se motum licuit contemplari, & ipsum tanq; genus eius quod est ponere. Motus autem qui hic traditur est mutatio semper fluens, & eius quod manet potentia, potẽtia operatio. Quocirca eum tempus, sicut illum æuum, dimetitur, & in ĳs quæ mouentur deuoratus est, vt qui non habeat per se substantiam. Diuersę autẽ huius tractationis hanc causam esse existimo, q Plato quidem exemplares eorum quæ hic sunt causas ĳsdem velit appellari nominibus, Aristoteles autem vitet hanc ęquiuocationem, vt quæ ex nomine similẽ quoq; notionem mentisue conceptionẽ nobis afferat. Sed de his quidem satis. Veniendum est autem ad ea quæ sequuntur.

V Vnumquodq; autẽ inest omnibus, duobus modis. vtpote hoc. vnum enim est forma eius, & alterũ priuatio. & in qualitate. hoc enim est

D

album, hoc verò nigrum. & in quantitate, hoc quidem est ꝑfectum, illud verò imperfectum. Similiter autem etiam in motu per locum, hoc quidẽ sursum, illud verò deorsum. vel hoc quidẽ leue, illud verò graue. Quare motus & mutationis tot sunt species, quot eius quod est.

V Quartum primũ assumit pronũciatum, q vnũquodq; eorum quæ dicta sunt, in qbus est motus, hoc est substantia, & quantitas, & qualitas, & id quod est vbi, in omnibus quæ sunt, insunt duobus modis. Quod est enim substantiæ particeps, vel vt forma prȩditum, vel vt forma priuatum, est particeps. & quod est qualitatis particeps, est particeps per alterutram vniuscuiusq; ex oppositionibus quæ sunt in qualitate. Etenim in colore quidem, al-

Formæ & priuationis oppositio i oĩbus prædicamentis.

A

bi vel nigri: in saporibus autem, vel dulcis vel amari: in tactus autem qualitatibus, calidi vel frigidi. Quinetiam in quantitate & in eo quod est vbi, eadem est ratio, omnibus scilicet quæ intercedunt, contrariĳ locum & ordinem aduersus contrarium obtinentibus. Fuscum enim si cum nigro conferatur, est album: si cum albo autem, nigrum. Interpretes autem formam & priuationem, non vt quæ in substantia sola dicta sint, accipiunt: sed etiã in quãtitate, & in qualitate, & in eo quod est vbi. quoniam in omnibus id quod est deterius ex contrarĳs, videẽ esse priuatio. Quemadmodum enim in substantia forma quidem est statua, priuatio autem, formæ æris vacuitas: ita in qualitate forma quidem est album, priuatio verò nigrum. & forma quidẽ est virtus, priuatio verò vitium. et in quantitate, perfectum & imperfectũ. & in loco, quod sursum quidẽ est & leue, forma est: quod verò deorsum & graue, priuatio. Quo fit vt quæ sunt deteriora, sint naturæ eius q̃d est inferius & grauius. Et senectus incuruat;

Priuatio est id qd̃ est deterius ex cõtrarĳs.

B

& morbus grauat. & diuina supnè: infernè verò sunt mortalia. & virtus ἀρετὴ græcè dicĩ, ἀπὸ τοῦ αἴρειν ἄνω, hoc est, ab eo quod sursum erigat. Vitium aũt κακία ἀπὸ τοῦ κλᾶν, hoc est, à frãgẽdo. κλάσις aũt, hoc est fractio, est, τὸ κλώμενον κάτω, id quod deorsum frangitur. Hæc qdem præclarè Porphyrius & perĳ diligenter disserit. Num autem magis propriè Aristoteles, in substantiã quidem formam posuit & priuationem: in alĳs autẽ adiecit contraria. Etenim imperfectum & vt minus opposuit perfecto, & vt maius, ei quod est symmetria conueniens, ambo dicens in quãtitate: & in qualitate, & in motu locali, ea quæ sunt propria accipiẽs. Quòd si quis dicat, in vnaquaq; oppositione, id quidẽ quod est melius, formæ magis cõuenire, quod deterius verò, priuationi, dicet satis probabiliter. Cuius enim manifestum est formã ac speciem magis conuenire substantię. Quoniam ergo quędam est duplicitas in vnoquoq; genere eorum in quibus est motus, duplex etiam erit motus et mutatio, quę fit ab

Virtutis q græce est ἀρετὴ etymologia.

Vitii nẽpe κακίας, etymologia.

Duplex est mot° & mutatio i vnoquoq; ex opositis in opositum.

C

vnoquoq; ex oppositis in oppositũ. Motus enim qui est in substantia, vnus quidem est generatio, alter verò interitus. & eius qui est in quantitate, vnus quidem est augmentum, alter verò diminutio. & eius qui est in quantitate, dealbatio & denigratio. & in alĳs mutatiõibus quę sunt in qualitate, nominabiĩtur motus à qualitatibus. & in loco, qui sursum quidem fertur, ascensus: qui verò deorsum, descensus. Vbiq; autem, quæ ad id quod est melius fertur via oppositorum, cũ formæ habeat rationem, proportionem habebit cum forma & conuenientiã: quæ autem ad id quod est deterius & priuans, cum priuatione. Cùm autem ostendisset, inquit Alexander, q eorum in qbus est motus vnũquodq; duobus modis inest in omnibus, meritò subiunxit, QVARE motus & mutationis tot sunt species quot eius quod est } Si enim nõ est extra res motus, meritò vnà diuidetur motus cum rebus in quibus inest. vel potius, si actus quidam est motus, ab alterutro eorũ quę sunt in vnoquoq; genere in alterum:

D

ipse scilicet duplex quoq; fuerit. Magis autem propriè fuisset hæc dictio, si sita esset ante VNVMQVODQVE autem oĩbus, } & coniuncta esset cum, Non est autem motus pręter res. } Num autem si nunc erat ei propositũ accipere motuum duplicitatem, cùm prius rectè ostendisset in generibus eius quod est, in qbus est motus, esse duplicitatem, & per eam genera conduplicasset, tunc subiunxit, QVARE motus & mutationis tot sunt spẽs quot eius quod est } hoc est, ex quoque duplicatæ. Qm̃ enim in substãtia, forma est & priuatio, & in ea sunt motus duplices, is quidem qui ad formam tẽdit, generatio, qui autẽ ad priuationem, corruptio: et in alĳs similiter. Si aũt, vt voluit Alexander, hanc dictionem esse positam oportuit ante illud, VNVMQVODQVE autem oĩbus inest, } quid adhuc opus erat illam subiungere? Species autem nũc dicit motus & mutationis, non tanq; ex vno genere diuisas, sed tanquam diuersas proprietates. Rectè autem

non

Mot⁹ & mutationis quot sunt species, sit eius quod est.

non solùm motus dixit, sed etiam mutationis, quoniam de eo qui est in substantia, qui est generatio & interitus, quærit postea, num non sit motus, sed mutatio. Siquis autem dubitat, quomodo motus & mutationis tot dixit esse species quot eius quod est, siquidem in quatuor solis prædicamentis motum esse ostendet, substãtia, qualitate, quantitate, & eo quod est vbi, sciat, q cũ dixerit vnũquodq; ex generibus seu speciebus, in quibus est motus, duobus modis inesse in omnibus, per oppositionem quę est in vnoquoq;, quoniã tot modis est etiam motus: meritò subiũxit, quare motus & mutationis species tot sunt quot eius quod est: nõ quidquid est vniuersum sumens, sed id quod respondet motui, & est in eodem cum eo ordine. id autem erat id in quo est motus. hoc autem erat id quod est in quatuor generibus eius quod est. Sed operępretium est quærere, cur cùm id quod est potẽtia & actu sit in omnibus eius quod est generib⁹, & motus sit actus seu operatio eius quod est potentia, quatenus est eiusmodi: in quatuor solis eius qood est generibus, substantia, et qualitate, & quantitate, & eo quod est vbi, est motus: vt & in prædicamentis ostensum est, & in quinto huius operis ostendere conabitur: in alijs autem nõ itidem. Atqui in omnibus est actus eius quod est potentia, manẽtis potẽtiã. Etenim eius quod est dexterum, aptum est autem natura vt sit sinistrum, in sinistrũ mutatio, est actus eius quod est potentia, manentis potentia donec mutetur. Et qui sedet, natura autem aptus est vt recumbat, & mutatur ex altero in alterum, eo quod est poteotia, manẽte in mutatiooe, cadit in definitionem motus per hanc mutationem. Et in alijs prædicamentis, non dubitabimus mutationes, quæ fiunt in diuersas species sub genere, subijcere definitiõi motus.

Motus cur sit i quatuor solis prædicamentis, si sit in oĩb⁹ id quod est potẽtia et actu.

Sed Aristoteles quidem, in quinto huius operis, dicit causas, cur motus consistat in solis quatuor vel tribus prædicamentis. & interpretes Aristotelis huius dubitationis solutionem in illũ locum differũt. Fortasse aũt satius fuerit, quæ illic dicuntur causas, nunc breuiter considerare, propter eos qui dubitatiooum solutiones in aliud tempus non facilè differunt. Cùm itaq; censuisset Aristoteles motus & mutationes ex cõtrarijs fieri in contraria, vel ex ijs quæ intercedunt quę habẽt rationem cõtrariorum, ideo dicit, In substaotia quidẽ oon est motus, propterea q nihil eorum quæ sunt sit substantiæ contrarium. Sed neq; in eo quod refertur ad aliquid. Contingit enim vt altero mutato verùm sit alterum non mutatum. quemadmodum, qui prius stabat à dextera, si id quod est sinistrum transeat ad dexteram, erit ipse à sinistra nihil mutatus. quare per accidens est eiusmodi motus. Sed neq; in eo quod agit & patitur, neq; in quolibet quod mouetur & mouet. quia motiõis nõ est motus, nec mutatio mutationis. Horum ergo prædicamentorũ considerationes sic tradẽs Aristoteles, prædicamentũ quod est situm esse, et id quod est habere, et id quod est quãdo, prætermisit.

Mutatio est in substãtia, non motus.

Et q in substantia quidem, etiamsi non fit motus, quoniam nec repugnantia, mutatio quidem certè sit, ipse apertè fatetur, generatiooem & interitum dicens species mutationis. In ijs autem quæ referuntur ad aliquid cur non fuerit motus? etiamsi sit repugnantia, vt ipse etiam fatetur Aristoteles, dicens in prædicamentis, Est autem repugnantia etiam in ijs quæ referũtur ad aliquid, vt virtuti vitium contrarium: & est vtrũq; eorum quæ referuntur ad aliquid: & scientia inscitiæ. Etsi enim eo qui est dexter moto, qui prius erat sinister, non motus ipse fiat dexter: verũtamen primum quidem is qui prius dexter stabat, & motus est per se non per accidens, mutauit cum loco dextri quoq; relationem seu habitudinem, cùm sinister factus est. & qui motus est, quoniam relatio seu habitudo non est in vno, sed in ambobus, eam quę est in ipso habitudinem ac relationem, non per accidens sed per se habet simul motam, per eius qui transit habitudinem. Quemadmodum siquis alterum virgæ finem deorsum detrudens, vt altera pars sit supernè, efficiat, nõ per

Motus est in iis quę referunt ad aliquid.

accidens, sed per se, quoniam vnus est motus ambobus finibus. Quòd autem hoc quoq; placeat Alexandro, audi quænam dicat paulopost, exponens dictionem quę dicit, quare motus est mobilis motus, quatenus est mobile. Dicit enim. An etiam in eo quod refertur ad aliquid, id quod potentia quidem duplum est, non motum est, at id quod est potentia dimidium, motum est, vt hoc fieret duplum. non erat autẽ alia potestas, ea quæ est eius quod est duplum potentia, & ea quę est eius quod est potentia dimidium. Quamobrem per potentiæ operationem, & motus qui est in illis, cùm vna sit in subiecto potentia, fecit quoq; diuersas habitudines ac relationes eorum quæ referuntur ad aliqoid. Si autem facere & pati sunt motus, & propterea non est motus in his prædicamẽtis, quoniam motionis non fuerit motus: primum quidem etiãsi facere & pati suscipiant repugnantiam, vt dictum est in prædicamẽtis, Et enim quod est, inquit, calefacere est frigefacere contrarium, & ei quod est calefieri frigefieri, & ei quod est lętari molestia affici: et fieri potest mutatio ex altero contrariorum in alterum: qui enim in cibo capit voluptatem, impletus & obstructus, molestia affici potuerit: & qui calescebat frigidus euaserit: & qui prius calefaciebat aer, ita mutari potest vt refrigeret. Si hæc ergo ita habent, cur non eius qui est in agendo & patiẽdo motus, fuerit mutatio, non est nobis in infinitum, siquidem in formas & ex formis fiunt mutationes. neq; enim in infinitum calescimus aut refrigeramur. Si autẽ gignatur & intereat ingressus, quomodo nõ fuerit mutatio mutationis? Etenim mutatio quędam est etiam ingressus. et ingressionis ortus & interitus sunt ipsi quoq; quędã mutationes. Aut si ita est, quoniam ipsæ quoq; mutationes, quæ non prius erant, aliquando fiunt & intereũt, rursus erunt earum quoq; mutationes, idq; in infinitũ. Et si hoc quidem est absurdum, num non soluitur non esse mutationem mutationis? Hoc enim est adhuc absurdius, siquidem euidenter cernitur ædificare & ingredi & calefieri in me heri quidem fortasse non fuisse, hodie autem esse? quod quidem nõ accidit absq; mutatione. Et si enim ego sim qui mutor ex illis, sed tamen ipsæ quoq; quę sunt quędam formæ, & veluti subiecta, ab eo q nõ sunt ad hoc vt sint mutantur, & ab eo quod sunt ad hoc vt non sint: non tamen vtiq; etiam eorum mutationes tanq̃ subiectis sui mẽdæ sunt. An neq; absolutè motus est hic motus quatenus motus? Quod enim agit, nec mouetur quidẽ quatenus agit: Quod autem patitur, si ex alia affectione mutetur io aliam: quatenus est talis motus, non autem quatenus est absolutè motus, mutatur. Et siquidem aliquid dicit hæc oratio, in agendo quidem & patiendo est & repugnantia & motus, seu mutatio ex alijs in alia: sed non vtiq; est etiam in eorum mutatione mutatio, propterea q non sint vt subiectæ formæ eorum mutationes, sed solũ mutationes: neq; sit vt motiõis motus, sed vt talis motionis. Hoc autem amplius eriã distinguendum est.

Mot⁹ est in prędicamento agere & pati.

Sed cur in eo quod est quando prædicamento, non fuerit motus aut mutatio: quemadmodum enim mutor ex albo in nigrum, & à loco in locum, ita ab anno superiore in hunc annũ, & in id quod est nuper ac recens. Quid hoc autem differt ab eo quod est in lyceo in Academiam? Etsi enim partes temporis intereãt, nihil ex eo tamen sequitur. neq; enim si lyceum interiret dum proficiscitur in academiam, iam propterea non esset in loco motus. Nã etiam album interit, cùm mutor ex albo in nigrum. Siquis autem dicat motum per locum, esse quandam per locum lationem & transitum, nihil aũt ferri per tempus, sed dum feruntur, vnà etiam tempus accedere: senectus. n. & quę sunt eiusmodi, sunt alterationes & affectiones corporum circa seipsa, & in seipsis, tempus autẽ aliòquin simul transit: Siquis ergo hęc dicit, mihi sensu plurimo vti videtur, & ideo vim efficacem temporis non considerare, sed mutationem quidẽ quæ fit in loco, vtpote q locus cadat sub sensum, cõfiteri, eam autem quæ fit in tempore inficiari,

Mot⁹ est in prędicamento quando.

vtpote

vtpote quod tempus non videatur. Atqui oportebat cogitare tempus in nos semper aliquid agere. & sicut ex albo in nigrum mutamur, ita ex superioris anni affectione in affectionẽ huius anni. non quatenus est ab affectione in affectionem mutatio: vtpote à iuuentute in senectutem, per diuersam corporis habitudinem, sed per eã quę fit in tempore simul coniunctam vim & euidẽtiam eius quod fuit anno supiori, & eius quod est hoc anno. Quod autem dicitur suo etiam testimonio cõfirmat Eudemus, ex familiaribus Aristotelis vel maximè germanus, dicẽs in secundo libro Physicorum, postq̃ dixit alios quatuor motus. Etenim id q^d^ est, Quãdo, ijs quæ fieri possunt, dum mouentur accidit. Omnia enim mouentur in tempore. Nisi dicat fortasse quispiam in tempore esse motum sed non per tempus. Dicunt autem nonnulli esse signum q̃ nihil propriè moueatur per tempus, & per tempus nulla sit quies. neq; enim vllum tẽpus vlli idem est, sed semper quod succedit est aliud. Quare non erit quod in eodem tempore permaneat. id autem in eodem est loco & in eadem qualitate. Sed considerandum est num B hoc sit signum contrarij. Si enim nullum tempus vlli est idem, sed semper quod sequitur est aliud, tempus scilicet habet id quod est in eo quod est fieri & interire. Quomodo ergo quod fit in tempore hesterno, cũ in hodierno factum fuerit, non dicatur mutari per tempus, etiamsi hesternum tempus interierit? Quinetiam in eo quod est situm esse. siquidem eius quod est situm esse differẽtia est supinum & pronum, & ea sunt inter se cõtraria, cur non dicatur mutari per posituram, quod mutatur ex supino in pronum, cùm sit alia quidẽ in ipso mutatio quæ fit per locum continentẽ, alia verò positura quæ per posituram fit & figuram? Similiter aũt qui mutatus est ab eo quod est esse armatum, ad id vt sit inermis, cur nõ dicatur mutari per id quod est habere? Et in quibus quidem prædicamentis est repugnantia, cur non etiam per illa dicatur moueri subiectum. In quibus autem nõ est, maximè qui dem priuationes, tanquam repugnãtiæ, in subiecto con- C sistũt: sicut esse inermem ei quod est esse armatum opponitur. Deinde etiãsi non esset oppositio, sufficeret tamen id esse, vel non esse, quod est in prædicamento. est.n. mutatio in substantia, etiamsi non sit repugnãtia. sufficit.n. cõmunis omnium generum repugnantia, quæ est in forma & priuatiõe. Ita etiam qui prius armatus fuerat, si leuis armaturæ factus fuerit, mutatus est ab eo quod est habere arma, ad id quod est non habere, cùm fieri potest vt à grauiori armatura mutetur in leuiorem. Cõmuniter autem notandum est, quòd omnia prædicamẽta quę considerantur in generatione, & consistunt in singularibus, suscipiũt mutationem. Quemadmodum enim in eã quæ hic est substantiam cadit ortus & interitus: ita etiam qualitates & quantitates & alia prędicamenta. Quemadmodum ergo substantia, etiãsi dicatur non moueri, propterea q̃ non ex subiecto in subiectum sit mutatio, cũ quidquid mouetur velit aliquod esse subiectum, concedit tamen substantiam moueri per se & non per accidens: ita D etiam vnumquodq; ex alijs prædicamentis concedatur per se moueri, vt quod fiat & intereat, quemodmodũ albedo, & tricubitale, & dexteritas. Ergo etiã subiectum quod est eorum particeps, dicatur propriè per ea moueri, siquidem illo sustinente fiunt, & in ipso ea intereunt. quod quidem Aristoteles dicit esse proprium eorũ quæ mouentur. Si autem in omnibus etiam prædicamẽtis est id quod est potẽtia: ostenditur autem motum esse actum eius quod põt esse aut fieri, quatenus est eiusmodi: quomodo non fuerit motus in omnibus? In summa autem q̃ ex dextero quidem mutatur qui est sinister, & qui ex inimico amicus, & præterea qui ab eo quod est calefacere mutat̃ in id quod est frigefacere, & qui ab eo quod est calefieri in id quod est frigefieri, non solùm in qualitate, sed etiam in diuersis & contrarijs patiãtur affectionibus, nemo est qui non clarè intelligat. Prętereà autem qui ex

Motus est in prædicamento situm esse.

Motus est in prædicamento habere.

A eo quod erat anni supioris ad id quod est huius anni processit, & qui ex prono mutatus est in supinum, & qui ex armato leuis armaturæ factus est. Quoniam autẽ vnaquæq; mutatio fit in aliquo eorum quæ sunt, quæ sunt autem, simul cum prædicamentis diuisa sunt, dicatur quænam sit vnaquæq; ex dictis mutationibus, & in quonam alio prędicamento dicatur fieri, si nõ in suo? Scio autem videri esse proterui & insolentis hominis, vocem Aristoteli mittere contrariam. Donec autem potuerimus talis eius ordinis causam perfectè cognoscere, ad nos recreandos satis sit & Eudemi patrociniũ, quod in prædicamento quod est, Quãdo, dictũ est, & adhuc magis Theophrasti, qui apertè motum & mutationem in prædicamentis omnibus considerat. Dicit itaque in secundo de motu.

Motũ & mutationẽ Theophrast^9^ cõsiderat i vnoquoq; prędicamento.

Magis autem proprium quod & dicimus & est, actum eius quod est potentia mobile, in vnoquoq; genere prædicamentorum, vtpote substantiæ, quantitatis, qualitatis, per locum lationis. Sic enim est alteratio: incremen- B tum: latio, seu motus per locũ: generatio, & quæ sunt ijs contraria. In tertio autem, vt egoquidem existimo, hęc scripsit apertius. In motus quidem definitione dicimus tot esse eius species, quot sunt prædicamenta. eius enim quod est potentia, quatenus tale est, actum dicimus esse motum. Quinetiam in eodem libro hoc dicit: Eius autem quod refertur ad aliquid motus, eius quidẽ quod est ex rõne, nõ est: est verò eius quod est ex potentia. Actus enim seu operatio, & motus, & per se est. Sed hæc quidem vel amplius quęrenda sunt, Aristotelis mentem nobis inuestigantibus.

CAPVT II.

Diuiso autẽ in vnoquoq; genere hoc quidem quod actu est, illo verò quod est potentia: eius quidẽ quod est potentia actus, quatenus tale est, est motus.

VI Cùm prius sumpsisset pronunciata, quæ ad cõtemplationem motus sunt vtilia, eo quod prius sumptum est statim vsus est ad definitionẽ motus: vel potius aliqua parte illius. Diuisio enim erat, hoc quidem esse actu solum, illud verò potentia & actu. quod quidẽ esse in vnoquoq; prædicamento dictum est. Huius ergo, inquit, quod est potentia & actu, eũ qui est eius quod est potentia actum seu operationem, quatenus tale est, dico esse motũ. Et enim in substantia est hoc quidem homo potentia, vt semen, illud verò actu, vt Socrates: & in quantitate potentia aliquid bicubitale & actu: & in qualitate albũ potentia & actu. similiter autem etiam in reliquis generibus. Quòd autem motum mirabiliter definierit hinc didicerimus. Quod enim actu est id quod dicitur, donec ita se habuerit, non ex eo dicatur moueri. Quemadmodũ homo, quandiu fuerit homo, non ex eo quod est humanum moueat̃. Sed neq; si albus actu fuerit, quandiu fuerit albus, mouetur in albedine. Sed si homo qui est actu albus, fuerit niger potentia, vt qui possit niger fieri: cùm ab albedi- D ne excesserit in nigredinem, quatenus aptus fuerat natura, hoc est, quatenus niger fieri poterat, operans: tunc ad id quod est nigrum moueri dicitur. Et rursus cùm dicitur niger, tunc consistit in seipso, & nõ mouetur in eo q̃d est nigrum, sed actu niger est. Ita ergo quatenus est actu nihil mouetur. Sed neq; quatenus est potentia, in potentia manens & in sola aptitudine, tunc dici possit moueri. sed cùm ab eo quod est potentia, mutatur in id quod est actu, in ipso manente eo quod est potentia, tunc dicit̃ moueri. Meritò ergo adiecit, QVATENVS est tale, vt eius quod manet potentia actus perficiatur. Cùm enim cessauerit id quod est potentia, non est amplius motus. Quod enim actu factum est, quatenus actu est, in statu est et manet, nõ autem est in motu. Sed neq; si quid solum est potentia, id iam mouetur. Quod est itaq; ædificabile, idest quod potest ædificari, quandiu ab operatione remotum manet in eo quod est ædificabile, est imobile: Cũ autem, quatenus

Mot^9^ ab Aristotele tradita definitio cõsideratur.

quatenus est ędificabile ex eo operatur, adhuc habens in operando id quod est ædificabile, tunc mouetur. hoc est, cùm ædificatur. & ædificatio, quę est operatio eius quod est tunc ædificabile, est motus. Donec enim ædificatur, est ædificabile, & ex eo quod potestate est, agit & mouetur. Sciendum est autem, quod Aristoteles quidē motum definiens in principio, cū dixit esse actum eius quod mobile, quatenus tale est. Alexander autem & Porphyrius & Themistius & alij exponentes definitionem, cùm audijssent paulopost Aristotelem eum etiam vocare ἐντελέχειαν, hoc est actum perficientem, vt qui in nonnullis exemplaribus ita scriptū inuenissent, EIVS quod est potentia entelechia, quatenus tale est, est motus } actum sumsit pro entelechia in definitione motus, perinde ac idem sit apud Aristotelem. Num autem Aristoteles entelechiam accipit pro perfectione. & si quando eā ponit pro actu, seu operatione, nō in quauis id facit, sed in pfecta, quatenus id habet quod perfectum est. quoniam vnumquodq; tūc habetur in sua perfectione, cùm eas edit operationes quæ sunt sm suam naturam. Quocirca definit ēt animam entelechiam naturalis & instrumentarij & potestate vitam habentis corporis. non quod anima sit actus, sed quod per illam ei sit pfectio: Motum autem qui est eius quod est imperfectum, non abs re actū seu operationem vocauit, non autem entelechiam. Nam hoc quoq; rectè adnotauit Alexander, quod si motus dicatur ab Aristotele entelechia eius quod est potētia, ideo dicitur entelechia quod eius qd est potentia perfectio, sit ex eo operatio. quemadmodum in habitibus habitus perfectio est quæ ex ipso operatio. Sed in habitu quidem operatio minimè perdit habitum, sed eum reddit perfectiorem. eius aūt quod est potentia, ex eo quod est potētia actus seu operatio in id quod est actu desinēs, perdit id quod est potētia. Non fuerit ergo propriè entelechia eius qd est potentia. Quēadmodum enim dixi, nomen entelechiæ, τὴν τοῦ ἐντελοῦς ἔχειν, hoc est, eius quod est perfectū possessionem, significat. & cùm de actu propriè dicitur, non dicitur de quolibet, sed de eo qui est eius quod est pfectum, & consistit ex eo quod actu est, & est in perfectione. Duplex ergo est ea quæ est propriè entelechia, vna quidem vt perfecta forma quiescens: quemadmodum anima dicitur entelechia: Altera verò, qui ex ipsa est actus seu opatio. Si quando autem vel absolutè actus seu operatio dicitur entelechia, ideo dicitur quod quidquid operatur, sm suam naturā edit operationes, siue sit impfecta natura, siue perfecta. Porphyrius autem imperfectum motum dicit esse entelechiam, perfectum verò, actum seu operationem. Atqui si eius quod est potentia est actus: quod est autem potentia est imperfectum: quomodo eius quod imperfectum est actus, fuerit actus pfectus? Omnino enim si est imperfectus actus, is fuerit eius quod est imperfectum. Porrò autē ipse quoq; paulopost Aristoteles, Et motus, inquit, videtur esse quidam actus, sed imperfectus. Aduertendum est autem Aristotelem nunc cōmuniter nomen posuisse actus, & in eo quod agit, & in eo quod patitur. Cōmuniter enim in vtrisq;, eius quod est potestate, ad id quod actu est excitatio, motus est. Posuit itaq; exēplum in eo quod est ædificabile. Sed verum est etiam, si de eo dicatur qui est ædificandi facultate præditus, eius quod potentia est actum esse motum. Domus enim ædificator, cùm dum cessat sit potētia, cū operatur tunc mouetur ex facultate ædificandi: & est motus ędificatio, qui est domus quidem ædificatoris, operatio: domus autem passio. Aristoteles autem ambo actum cōmuni nomine appellauit, eo quod vtrinq; id quod est potestate ad id quod actu est excitatur. Num autem ēt id quod agit, cùm ab eo quod est potētia in id quod est actu mutatur, vt quod patitur mouetur, non autem vt quod agit. & ideo patiendi omnia exempla adiecit Aristoteles. Eius enim quod agit, vt quod agit, perfecta est operatio.

Quemadmodum eius quidem quod est alte-

E rabile, quatenus alterabile, alteratio: *Eius aūt quod augeri potest, & eius quod est oppositū, nempe quod potest diminui: nullum enim est in vtrisq; cōmune nomen: augmentum & diminutio: Eius autem quod gigni potest & interire generatio & interitus: Eius autē quod ferri seu per locum moueri potest, latio.*

VII Quòd motus de multis motibus non vniuocè prędicetur, sed de ijs qui dicuntur multis modis, prius dictū est. Cùm autem is sit eiusmodi, oportet etiam eius definitionem sumi æquiuocè. Hoc ergo indicans, adiecit vnumquenq; motum, dicens, EIVS quidem quod est alterabile, quatenus alterabile, alterationem } & quæ deinceps sequuntur. Cùm autem nomina sæpe deficiant, pulchrè adnotat Aristoteles, in qualitate quidem esse nomē commune impositum, nempe alterationis. Nam siue ab albo in nigrum, siue à nigro in album, siue à calido in frigidū, F siue à frigido in calidum, & in aliarum omnium qualitatum mutatione, imponitur cōmune nomē alterationis. Similiter autem etiam in mutatione quæ fit per locū, imponitur nomē commune, latio, id est per locum motus. In quantitate autem & substātia, non itidem nomē commune imponitur ijs quę vtrinq; fiunt mutationibus. Sed in quātitate quidem, quod à minori quidem in maius fit incrementum, appellamus augmentum. ei autem cōtrarium, diminutionem, aut vt ipse vocauit φθίσιν, id est, tabem. quæ nō idem significat quod φθορά, id est interitus, qui ad nihilum seu id quod non est deducit, sed significat diminutionem. In substātia autem, qui ab eo quod non est ad id quod est deducit, generatio absolutè dicitur: contrarius autem interitus.

Alteratio est nomen commune motus in qualitate.

Latio est nomen cōmune mot⁹ per locum.

Mot⁹ in quātitate quare nō habeat nōia.

φθίσις; & φθορὰ quomodo differant.

Motus in substantia quare nō habeat nomina.

VII Quòd autem hoc sit motus, hinc patet. Cùm enim id quod est ędificabile, quatenus id tale esse dicimus, entelechia seu actu fuerit ędificatur. G & id est ædificatio. Similiter autē discēdi actus, & medicatio, & deuolutio, & saltatio, & pinguefactio, & inueteratio.

VIII Postquam motus definitionem motibus, qui multis modis dicuntur accōmodauit, deinceps rectè traditam esse definitionem ostendit per syllogismum. qui euidentes habet propositiones, & quæ solū opus habent vt adhibitis exemplis, veluti manu deducantur. Et est eiusmodi syllogismus. Actus eius quod est ædificabile, quatenus ædificabile, & quod eius actu est, est ædificatio. Aedificatio est motus. Eius ergo quod est ædificabile, quatenus est ædificabile, actus est motus. Dicitur enim etiam ædificabile id quod iam est ædificatum. Sed illius actus, et quod actu est, est pfecta forma, et qui est ex ipsa actus. & nō vtiq; amplius ædificatur id quod est eiusmodi, prēterquam ex sola relatione. Dicitur autem propriè ædificabile, id quod est potentia, & donec fuerit potentia. Id H ergo cùm operatur ex ęo quod est potentia, quod qdem est esse actu ædificabile: quod enim ex aliquo operatur, actu ex eo esse dicitur: tunc etiam ipsa operatio, seu actus qui est ædificatio dicitur esse motus. Similiter aūt etiam in alijs quæ dicuntur potentia. Verum est ergo generaliter, si dicatur actum eius quod est potentia, quatenus est potentia, esse motum. Videtur autem paulò durius, id quòd est potentia, actu esse dicere, cùm operetur ex eo quod est potētia. Sed quoniam omnino id quod agit ponitur: quod autem agit, actus dicitur: ideo etiam id quod potentia est actu esse dicit. Potest autem, inquit Alexander, ex ijs quæ dicta sunt, quis assumens dicere, motum esse eius quod est potētia primam mutationem seu primam entelechiam. Vltima enim est mutatio quæ est ad perfectionem, per quam id actu factum quod erat potentia, deinde ex eo quiescit: Prima autē, via est ad illud. Hæc cùm his verbis dicat Alexander, admittēdum est, si non

Motum esse primam mutationē eius qd' actu est rectè ne dicatur ab Alexandro.

si non eiusdem imperfectæ potētiæ mutationē primam dicat esse motum, posteriorem autem, eam quę est in formam: sed eius quod potest et natura aptum est. hoc enim per motum ex imperfecto mutatur in perfectum. & agit ex tali mutatione quæ est actus imperfectus, donec imperfecta manserit. Motus enim dictus est non potestatis seu aptitudinis, sed eius quod aptū est, quatenus est eiusmodi. Quærendum est tamen quomodo eòm verba fiāt de motu qui est absolutè, eū esse dicit primā mutationem. si idem est enim motus & mutatio: per seipsum motus fuerit definitus: quemadmodum siquis quęrens quid sit motus, respondeat dicens, primus motus: sin autem est communior, & quæ veluti generis rationem obtineat, mutatio, propterea φ generatio & interitus sint quidem mutationes, non autem motus: primū quidem hoc nondum est definitum: sed in hoc generationem quoq; cōtemplatur & interitum: in quinto autem libro diuidetur. Deinde qui nunc quæritur motus, est cōmunis, qui & mutationem & motum complectitur. illius enim motus principium est natura. eum autē quærit, cuius est natura principium. Si ergo talis motus pars vel species est mutatio, totum definietur per partem, perinde ac siquis quærens quid sit animal, dicat hominem. In summa autē, qui primam quidem eius quod est potētia mutationē dicit esse motum, postremam autem eam mutationem quæ est ad perfectionem, quoniam quidquid mutatur, ab aliquo in aliqd mutatur, prima est ergo hæc mutatio ab aliquo in aliquid: ab imperfecto enim non est in perfectum: hęc.n. erat postrema: Sin ab eo quod est nō moueri, ad id quod est moueri, ante eum qui est absolutè motū erit motus. quod quidem est absurdum. Num autē prima quidem mutatio est motus, vltima autē quæ est ad perfectionem non est motus, cùm sit ipsa quoq; mutatio. Quanq̄ omnis quoq; mutatio est motus, ex eo motu qui nunc quæritur. & quæ ex imperfectione ad perfectionem est mutatio, fit per motum. Aduertendum est aūt ea quæ sunt exposita exempla esse species motus. Discendi quidem actus & meditatio est quædam alteratio, illa quidē in anima, hæc verò in corpore: Deuolutio autem et saltatio est latio, seu per locum motus: hæc quidem ex seipsis, illa verò extrinsecus. Pinguefactio autem, quę est in quantitate: & inueteratio, quæ est in substantia: illa quidem augmētum, hæc verò interitus. quarum etiam opposita reliquit cogitanda. Potest autem ædificatio quidem esse substantiæ, pinguefactio verò & inueteratio, quātitatis.

VIII Quoniam autem nonnulla sunt eadem potentia & actu, sed non simul, vel non eadem ratione, sed quemadmodum, potentia quidem calidum, actu verò frigidū: multa iā inter se agent & patient. Erit ergo simul vniuersum, & agens & patibile. Quare id etiam quod mouet naturaliter, est mobile. Quidqd enim est eiusmodi, mouet, cùm ipsum quoq; moueatur.

IX Cùm dixisset motum esse actum eius quod est potentia, quatenus tale est, rectè adijcit id quod seqtur id quod dicitur. Quoniā enim naturalia et potestate sunt & actu, etiamsi non eadem ratione, sed alia & alia: potentia quidem, verbi gratia, frigidum, actu verò calidum: vel si ēt eadem ratione, & potentia & actu, vtpote in vtroq; calidum: sed nō simul. sed nunc quidem potestate, rursus autem actu, vel contrà: Quoniam ergo ita se habent naturalia, propterea non mouentur solum, quemadmodū materia: neq; solum mouent, sicut incorporea: sed mouētur quidem, quatenus sunt potētia: & mouēt, quatenus sunt actu. Habent ergo hunc etiam, vt dixi, vsum ea quæ dicta sunt, quæ dicunt causam cur non solùm moueant, sed etiam moueant naturalia. Porrò autē pulchrè soluit ēt quandam dubitationem quæ se offert aduersus definitionem motus. Dubitatio autem in prima figura sic procedit.

Naturalia et mouentur & mouent.

A Quædam quæ mouentur, ipsa quoq; mouēt. Quęcunq; mouent, actu sunt non potentia. Quædā ergo quę mouenē, actu sunt non potentia. Quare non videtur omnis motus esse actus eius quod potentia est, quatenus tale est. Soluitur autem hæc dubitatio, propterea φ quidquid mouetur, moueatur et patiatur, quatenus est potentia, mouere autem & agere, quatenus est actu. aliud est enim esse potētia, & aliud esse actu. quocirca etiam aliud est qui est in vtroq; actus, siquidem non solum agere, sed etiam pati actus seu operatio dicitur. etenim motum esse volēs in eo quod mouetur, eum dicit esse actū eius quod est mobile, quatenus est tale. Quòd autem patiatur quidem id quod est potentia, quatenus est potentia, & moueatur, clarum est ex eo φ non sit ad idem vtriusq; operatio. sed eius quidem quod est potētia, non ad id quod est, sed ad id quod vt sit, natura aptū est. Frigidum enim calefit, quia non est calidū, sed frigidum, natura aūt aptum est vt calefiat: Calidum autē calefacit quatenus actu est, B sed non quatenus nondum quidem est, vt fiat autem natura aptum est, sicut id quod patitur. quatenus enim natura aptum est operans, refrigeratur, non autem calefacit. quare quæcunq; mota mouent, propterea φ sint quidem potentia, mouētur, propterea verò φ actu sint, mouent. quod est enim frigidum, calefit quidem vt potētia, at contrà refrigerat vt actu. Et siquidem nō esset id quod est potentia, sed actu solùm, nō moueretur, neq; mutaretur in aliud, sed maneret in eo quod esset: nō enim aptum esset natura ad hoc vt esset aliud: solùm autem ageret & operaretur ex eo quod esset, non autem pateretur: Si autem solùm esset aliquid potentia, & non haberet aliquid actu, non ageret, nec operaret aliquid, nec moueret. non enim haberet aliquid ex quo esset facturū: imo verò ne omnino quidem esset. quod enim est, vnumquodq; actu est. quocirca nonnulli materiam ne esse quidem existimant, quoniam videtur solùm pati, & nō agere nec operari: quod aūt non agit, ne actu quidem aliquid est, quan C doquidē agere necesse est. Hos habet ergo, vt dixi, vsus dictum quod est propositum. Num autem vult adijcere definitioni motus. Quoniam enim actus eius quod est potentia definitus est motus, ne qs existimaret id solòm quod est potentia esse tale, adijciet hoc paulo post, nempe, Quod actu est aliquid aliud, & aliud potētia, cùm ex eo quod est potentia vel ipsum agit, vel ab alio agitur, talis actus est motus. Iure ergo prius sumit, φ naturalia in quibus est motus, sunt & potentia & actu, & agūt & patiuntur. Rectè autem dixit nonnulla eadem esse potestate & actu. non sunt enim omnia huiusmodi. Quæ sunt enim intelligētia & diuina, potētia nihil habēt, quoniam essentia actu sunt, vt ipse dicit. Cœlestia autem corpora, etsi sint corpora, in substantia quidē non habent id quod est potentia, vt quæ sint ab ortu & interitu separata: sed per motum localem: non φ ex immobilitate cōmutētur in motum, sed φ non omnes simul vbiq; sint partes, sed alia alibi, habēt ipsa quoq; id quod est potētia. Fortasse D autem etiam ex diuersis inter se relationibus, habitudinibus, & contēperaturis sustinent quandam alterationem, & patiuntur ex aliquo quod eis inest potētia. Alia enim est eis affectio ex coniunctione: & alia ex triangulari, vel hexagonali, vel ex quadrato statu, seu aspectu: & alia ex distantia, quæ nullam eis figurā inter se exhibet, vt ostendunt diuersi earum differentiarū effectus. Sed etsi ea mota ab ijs quæ primò mouēt causis, mouēt ea quæ sunt sub Luna, non tā vicissim mouenē ab illis. Et in hoc differūt ab ijs quę sunt sub Luna. ea.n. mouētia, à motis vicissim mouētur, qm̄ constant ex ijsdē elemētis, & ex eadē materia, quæ natura similiter apta est ad opposita. Patiē itaq; vnumquodq; ex materia, ex qua habet id quod est potētia: Agit autem ex forma ex qua actu est id quod est. quę enim calefaciunt, vicissim refrigerantur. & quæ refrigerant, vicissim calefiunt. Fortasse autē etiam cœlestia eodem inter se modo afficiunē, vt quæ inter se agant, & à se

Diuina essentia actu sunt, nec habēt aliquid potentia.

Cœlestia in motu tātum habent id quod est potentia.

Cœlestia in quo differāt ab his q̄ sunt sub luna.

Mobile qd sit proprie.

inuicem

inuicem patiantur. Id autē quod est mobile, Alexander E dicit cōmunius dici de cœlestibus, quoniā id propriè est mobile, quod potest moueri & nō moueri. Cùm ergo dicit, QVARE id etiam quod mouet naturaliter, non dicit de quolibet naturali. naturale enim est etiam cœleste. sed neq; id vicissim mouet ab eo quod mouetur, neq; est mobile, nisi forte id vtique ita se habet aduersus ea quæ sunt eiusdem ordinis. Nam cùm ex alia & alia affectione, & aliàs alio motu, vicissim patiatur & vicissim moueatur: esse etiam scilicet mobile, non tamen vt quod possit moueri & non moueri, sed vt quod aptū sit natura ad aliqua quæ nondum patitur. Luna enim quæ coit cū Sole, nondum eam patitur affectionem quę ei euenit in diametro, quāuis quidem certè passura, & mouenda ex ea affectione. quare est etiam ex eo mobilis.

Videtur itaq; aliquibus quidquid mouet moueri. Verumenimuerò de ijs quidem quomodo se habeant, planum fiet ex alijs. Est enim aliquid mouens etiam immobile. F

X Cùm dixisset esse nonnulla & potētia & actu, & ideo ea quæ mouentur ex eo quod est potētia, mouere etiam ex eo quod est actu, nec tamen quæcunq; sunt esse eiusmodi, sed esse quædā quæ actu solùm sunt & non potentia, quæ videlicet solùm mouent, & non mouentur: meritò subiūxit nonnullis videri non esse aliquid quod mouet immobile, sed quidquid mouetur moueri, cuius quidem ipse in fine huius operis ostēdet contrariū. in quem locum huius rei quæstionem reiecit. In hac autē sunt sententia, & ex antiquis Physicis, ij qui corporeum vel vnū vel plura principia posuere: & ex recentibus Stoici. ex principiorum enim discretione vel concretione vel alteratione, ea quæ fiunt dicebant fieri veteres. Alexander verò dicit esse sententiam Platonis. Et q; vnum quidem, & bonum, & primam, vt in summa dicā, causam, vt quę sit expetenda, omnia ad se mouentem, Plato dicat immobilē, apertè ostendunt quæ dicuntur in prima positione G Parmenidis. postquam enim vnumquodq; motum ab eo sustulit, subiungit. Quolibet ergo motu vnum est immobile. Porrò autem ipse quoq; Alexander fatetur Platonem dicere ideas imobiles. Vnde etiam existimat se demonstrare confusionem eorum quæ dicuntur à Platone. Si enim intelligere seu mēte percipere est moueri, vt volunt Platonici: intelligi seu mente percipi est mouere. Si ergo mente seu intelligentia percipiuntur ideæ: eæ mouent. Si ergo quidquid mouet etiam mouetur: mouebuntur ideæ. atqui eas ponunt immobiles. Sed q; intelligere seu mēte percipere dicatur moueri in nulla specie motuum naturalium, sed ex eo quod est agere seu operari, quod suo quoq; testimonio menti tribuit Aristoteles, dicens eam esse actum substantia, nemo est quē lateat. Plato enim in Timæo vniuersum quod est dicit semper similiter & eodem modo se habere. nihil autem eorum quæ vel in substātia, vel in quantitate, vel in qualitate, vel in loco mouentur, semper similiter & eodem modo se possunt habere. H Quamobrem etiam cùm dicit in legibus, eodem modo & similiter & circa eadem & ad eadē & vna ratione & vno ordine circum moueri mentem, & motu sphæræ qui fertur in vno, & motui torni est assimilatus: non transeuntem motum menti tribuit, nec in toto, nec in partibus, sed motum agentem seu operantem. qui omnino dicitur motus ex vitali excitatione ab eo quod est esse ad operandum. Quare motibus naturalibus immobilem esse mētem, à Platone didicit Aristoteles. Sed si quod dicit Aristoteles dirigit aduersus Platonē, videtur respexisse ad eius opinionem de aīa. Plato, n. existimans corpora quæ ab alio mouentur, sicut etiam Aristoteles, dicit ea proxime moueri ab anima per se mobili. Et q; ab anima quidem proximè moueantur etiam cœlestia omnia, fatetur Aristoteles, ea apertè dicēs animata in secundo de cœlo. vbi cum de astris in quibusdā dubitasset altē

Immobile esse aliqd qd mouet.

Primam cau sam Plato di cit immobilem.

Intelligere nō dicit moueri vllo motu naturali.

Motus non transiens mēti tribuitur a Platone.

Moueri animā quomodo dicat Plato, imobilē autē Aristoteles.

E soluturus dubitationem, Nos, inquit, ea tanquam corpora & vnitates, quæ ordinem quidem habent, sunt autem omnino inanima, cogitamus. actionem autem & vitam ea participare existimandum est. Dicit autem ea cū toto cœlo moueri, vt quæ sint in eo alligata. Cùm autē vnà cum animatione vitam norit Aristoteles, viuentia nouit animalia. Sed Aristoteles quidem animam dicit esse immobilem, naturales omnes ab ea tollens motus. Plato autem eam demonstrat per se mobilem, vt quæ à seipsa quidem moueatur, moueat autem corpora suisipsius motibus, qui non sunt quidem naturales, sed transeuntes animæ operationes, & ideo mouentur. Quòd enim Plato non dicat animam moueri motu naturali, audi quæ in decimo de legibus dicta sunt. Ducit quidem anima quæcunq; sunt in cœlo suijpsius motibus. quibus sunt nomina, velle, curam gerere, considerare, consultare, rectè vel falsò opinari. Quare est etiam anima immobilis illo motu, quo mouet. & Aristoteles sequēs Platonem, id quod F primum mouet dicit esse immobile, animā quidem, vt immobilem eo motu quo mouet: mētem autem, vt quæ etiam per operationes minimè trāsire possit. Quoniam enim ante id quod ab alio mouet, oportet id quod est per se mobile, esse propinquam causam eius quod mouet ab alio, ante id aūt quod quomodocunq; mouetur, id quod neq; ab alio, neq; à seipso: id quod est immobile, etiam ei quod est per se mobile causa est vt sit & moueatur. quoniam id quod est per se mobile, cùm duplicitatē in se habeat, & vnà agere & pati præseferat, nequaq; satis est ad rationem principij. Siue anima est id quod primum mouet, ostēditur ipsam quoq; esse immobilem in omni motu quo mouet: siue mens, ea in quouis trāseunte motu est immobilis. Et in his nulla est differentia inter Aristotelem & Platonem prętter nomen per se mobilis. quoniam Plato quidem vocat animam per se mobilem: Aristoteles autem animal quidem mouere per animam, quæ est immobilis eo motu, quo mouet, moueri verò p corpus. G Et est hoc quidē Aristoteli cōsentaneum, qui non alium censet nominandum esse motum prætérq; rerum naturalium. Vnde nec transeuntes animę operationes vult motus appellari. cū Plato quidem primam dicat motus speciem, vt ab infinitis incipiam, errore & perturbationem agitatæ & concussæ generationis in prima euidenti formarum ostensione: secundam autem naturalium: tertium autem transitum animæ operationum: quartam verò, mentis id quidem quod transire non potest, ab eo autem quod est esse, excitat ad operationem.

Motus spē apud Platonem.

IX Eius autē quod est potentia actus, cùm, cùm sit actu, operatur vel ipsum vel aliud, quatenus est mobile, est motus.

XI Cùm per ea quæ prædicta sunt soluisset obiectionem, quæ fiebat aduersus primam motus definitionem, & nobis præterea in mentem reuocasset, naturalia non esse solùm potentia, sed etiam actu: perfectiorem tradit definiH tionem, adijciens id quod est potētia, cuius est actus motus, non solùm esse potentia, sed omnino etiam esse actu aliquid, siquidem est aliqua eorum quæ sunt natura definita. Motus autem est eius actus, nō quatenus est actus. ea enim ratione quiescit, & potius mouet, nō autem mouetur aut mutatur. Duobus autē modis legitur id quod hic scribitur. vt legit quidem Aspasius, & Themistius, & multa exemplaria, hoc modo, QVI est autē eius quod est potentia, cum cū actu sit operatur, non quatenus ipsum, sed quatenus est mobile, est motus. } vt Alexander autem & Porphyrius, hoc modo, QVI est aūt eius quod est potētia, cùm, cùm sit actu aliquid opatur, vel ipsum, vel aliud, quatenus est mobile, est motus. } Aspasij autē lectionem nouit etiam Alexander. sed hæc ei magis placet, vt quæ adijciat etiam aliquam motus differentiam. Illud enim, VEL ipsum, vel aliud } adiectū, significat aliquem quidem motum, ex seipso esse actum, ex eo quod est potentia,

Id quod potentia à. sit aliqu

est potentia, vt augmentum & diminutionē quæ est intrinsecus: & naturalem motum qui est per locū: & transitum animantiū qui fit ex appetitione & impulsione: Ab alio autem, vt quæ vi mouentur, & omnia quæ ex arte fiunt. Et est illud quidem facere, hoc verò fieri. In vtrisq; autem cōmune est illud, actus qui est ex eo quod est potentia, qui nihilo magis est affectio seu passio quàm operatio. Aduertēdum est autem num violentus, & qui est ex arte motus, non sit motus naturalis. nūc autem agitur de naturali, cuius est natura principium. Violētus enim motus, vt glebæ, quæ sursum iacitur, non fit ex eo quod est potentia, & ex eo quod natura aptum est: non esset. n. violentus: nisi forte etiam ad id quod vi fit est aliquid potentia, & quod aptum sit natura. neq; enim potest quidlibet vi agere in quidlibet. Num autem quæ ex seipsis mouentur, non solùmodo mouentur, sed cùm sint duplicia, in seipsis quidem habent hoc q̃d mouet, illud verò quod mouetur. Quemadmodum in animalium motu ex appetitione transmittente apertè cernitur, mouens quidē anima, licet sit immobilis: corpus autem quod mouetur. Ita etiam id quod augetur, & quod per locū mutatur, aliud quidem habet quod auget & transfert, siue augētem naturam & per locum mouētem, siue etiam aliquid aliud, quod naturam auget & transmouet: siquidem ipsa etiam mouetur non à seipsa. Si hæc autem locum habeāt, omnino quidquid mouetur, ex alio mouetur, & non ex seipso: & maximè ex eorum opinione, qui nolūt id quod est per se mobile in vno & eodem considerare, sed diuidunt in id quod mouet & quod mouetur. Est autem Aspasij scriptura fortasse tutior. Si autē habet etiam rationem aliquam adiectio quæ facta est ab Alexādro, illud EX se ipso,} non tanq̃ in vno audiendum est, sed vt quod mouentem causam in se habeat, etiamsi est aliud præter id quod mouetur, vt anima, & natura. Hoc autem euidenter distinguitur ab eo quod est ab alio, & extrinsecus. vt cernitur in ijs quæ vi & artificiosè mouentur. Nū autem etiam illud, EX alio} in ijs magis conuenit quæ extrinsecus quidem mouentur, sed naturaliter. quemadmodum ex feruente & ignita aqua fit aer & ignis. & in ijs quæ alterantur. Nescio autem cur existimat Alexāder ea quæ deinceps sequunt huic magis conuenire scripturę quam alij. Nusquā enim existimo illud, Ex seipso, apparere in exemplis quæ sunt artificialia, etiamsi sanitas & morbus habet aliquid naturale.

Violētus & ex arte motus nō sit naturalis.

Mot⁹ ex appetitiōe trāsmittēs num sit naturalis.

Dico autem illud, quatenus, hoc modo. Est enim æs potestate statua. sed tamen non æris actus, quatenus est ęs: est motus. Non est enim idem esse æs, & aliqua potentia mobile. Nam si idē esset absolutè & ex ratione: esset æris actus, quatenus est ęs, motus. non est autem idem, si-
x cut dictum est. Manifestum est autem in contrarijs. posse enim sanum esse, & posse laborare est aliud. Nam si laborare idem esset & sanum esse, subiectum autem & id quod sanum est, & id quod ægrotat: siue id sit humor, siue sanguis, vnum & idem. quoniam aūt non idem, quemadmodum neq; color idem est & aspectabile: eius quod potest, quatenus potest, actum, motum esse clarum est.

XII Et quod id quod mouet, ex eo quod est in ipso potentia mouetur: & quod aliquid etiā actu est in eo quod mouetur, & non ex ipso mouetur quod mouetur, aptè ostendit per exempla: simul etiam ostendens ꝙ etiamsi subiectū idē sit, & ꝙ ex aliquo actu est, & ꝙ ex aliquo aliud potentia, ea tamen sunt alia ratione, & non eadem. Et illud quidem, SI idem esset absolutè,} dixit pro eo quod est, OMNINO, vt non solùm idem sit subiecto, sed etiam ra-

A tione. Si autem, inquit, ita haberet, euidens quid absurdum sequeretur ei, qui dicit actum eius quod actu est ex eo quod est potentia, esse motū: ꝙ scilicet eius quod actu est actus, ex eo quod actu est, sit motus, siquidem ratione idem esset id quod actu est & quod potentia. Absurdum autem est, quia quod actu est, quatenus actu est, habet immutabiles proprias operationes. Æs enim si aliqd agit vt æs, non tamen quatenus est aliquid aliud potētia, immutabiliter est & immobiliter. Videtur autem per eius quod ante præcedit sublationem, tollere quod sequitur, nempe per hoc, NON est autem idem, vt dictū est} Non tamen hoc sic collegit, sed tanq̃ quod id sequeretur, æris actum, quatenus est æs, esse motum. Quòd autem non idem sit ratione id quod actu est & id quod potestate, id in cōtrarijs ostēdit potestatibus. Quod actu est, & quod est contrarijs subiectum potestatibus, quemadmodum corpus, ꝙ possit sanum esse & possit ægrotare, idem est & non aliud. Potestates, vtpote posse esse sanum, & pos-
B se ægrotare, nō sunt eædem, sed aliæ. Quod ergo actu est nō est idem cū ijs quę sunt in ipso potestatibus, sed aliud. Omnia enim sunt eadem vel alia. In secunda autem figura procedit syllogismus. Illud autē, NON est autem idem, sicut dictum est} ea quæ prius de eo dicta sunt reuocat in memoriam: Dixit autem. Quoniam aūt nonnulla eorum & potētia & actu sunt, non tamē simul, vel non eadem ratione. Per illud autē, NON est enim idem æs esse, & aliqua potentia mobile,} ostendit esse alias potestates eius quod est laborare & sanum esse, ex eo quòd sint aliæ operationes. Cùm enim potestate assumpsisset, ꝙ vt se habent quæ sunt actu opposita, quod ad diuersitatem attinet & ad identitatem, ita etiam se habēt quę sunt potentia, sic hypotheticè ratiocinatur in modo secundo, conuertens cum oppositione. Si quæ sunt potentia, non sunt alia, sed eadem: etiā quę sunt actu, erunt eadem. quod quidem est absurdum. quæ enim sunt actu, apertè sunt alia. quare etiam quæ sunt potentia. Et ea quidē quę
C sunt potentia, sunt causæ actuum, vt quę prius consistāt. oportet enim prius aptum esse natura, & sic opari. Iis autē quæ sunt potentia manifestiora sunt ea quæ actu sunt. quocirca illa ex ijs ostendit, dicens, ETENIM laborare & sanum esse idem esset.} Si enim idem est posse, idem est etiam quod actu est. quod quidem videtur manifestè absurdum. Si ergo aliæ quidē sunt potestates, subiectum autem idem est quod potestates: nō fuerit quod actu est idē cum potestatibus, quod quidem institutū erat ostendere. Illud aūt, SIVE est humor, siue sanguis subiectū,} quod quidem est id quod est sanum, & id quod ægrotat, dixit, quoniam nūc non est propositum quærere, in quonam sit primò sanum esse & ægrotare, vt nonnulli quęrebant, num in humiditate & in humoribus absolutè: an in sanguine, vt qui etiam habeat alios humores: an in spiritu, vt multi ex veteribus medicis: an in solidis: an in symmetria primarum qualitatum. De eo enim multæ fuere sententiæ, cùm alij quidem ad propinquiora tāquam ad
D prima se applicarēt, alij verò ad media, alij autem etiam vsq; ad ea quæ propriè prima sunt conscēdissent: vt Hippocrates, & qui ab eo descenderūt, qui ad primas primorum elementorum qualitates recurrerunt. Est ergo syllogismus, quo vtitur, ostendens aliud esse subiectum, & aliud id quod est potentia, categoricus in secūda figura, huiusmodi, in contrarijs euidenter ratiocinans. Subiectum contrarijs potentia, vnū est, & non aliud. Quę possunt, sunt inter se alia, siquidem ea etiam quæ actu sunt. Subiectum ergo & quod actu est, non est idem cū ijs quę possunt. Si verò non est idem: aliud. quidquid enim non est idem, est aliud. Porrò autem licet hypotheticè hoc modo colligere. Si contrariorū potentia quæ sunt in vno subiecto, vtrunq; subiecto idem est: ea inter se quoq; fuerint eadem. quæ enim eidem sunt eadē, ea inter se quoq; sunt eadem. Si autem est absurdum cōtraria esse eadem: est etiam antecedens absurdū, idem esse subiecto vtrūq; contrariorum.

Id qđ actu est & id q̃d potestate, ratione differunt.

Sanitas i q̄nā consistat.

Aliud est subiectum, & aliud id quod est potestate.

contrariorum. Quòd autem ratione non idē sit id quod est potentia, & id quod potest, ostendit per exemplū coloris, & eius quod est aspectabile. eorum enim vnū quidem est subiectum, diuersæ verò rationes. aliud enim est quod in ipso actu est, color scilicet: & aliud quod potestate, nempe aspectabile. Et est color quidē, id quod est præditum potestate mouendi id quod est actu perspicuum, per quod videntur colores: vel finis eius quod est perspicuum, quatenus est perspicuum, vt ipse definijt. terminatus enim visus colori perspicuum applicat. Aspectabile autem est id quod potest aspici. id autem accidit colori. non est autem accidens idem cum eo cui accidit. Quocirca qui colorem definiunt proprium visus sensile, ij eū definiunt ab accidente. non est enim hæc coloris substātia, sed eius quod est aspectabile quod colori accidit. Quòd autem non idem sit aspectabile esse, & esse colorem, vel ex hoc clarum est, ꝙ aspectabile quidem etsi sit color, non sumitur tamē quatenus est color, sed quatenus potest videri. Color autem, non quatenus est color potentia: id. n. nondum est color: sed quatenus est actu. Sed neq; quatenus videtur, habet color id quod actu est. Album enim æquè sua natura est album, siue videatur, siue non. Præterea autem aspectabile refertur ad aliqd: refertur enim ad id quod potest aspici: Color verò non refertur ad aliquid, sed est per se. Non est ergo aspectabilis color, quatenus est color: sed est eius proprium aspectabile: non tamen definitio. Similiter autem peccant, & qui vocem proprium auditus sensile definiunt. est enim hęc definitio eius quod audiri potest, quod voci accidit. neq; enim ea sola est eiusmodi, vt audiri possit, siquidem etiam sonus qui est alius à voce, potest audiri. Quinetiā qui ictū aerem definiunt esse vocem, vt Diogenes Babylonius, peccāt. Sic enim corpus erit vox, siquidem sit in genere, aere. & id quod affectum est, nempe ictum aerem, pro affectione, quæ quidem est percussio, tradūt. Et præterea, siquidem vox est ex percussione, non autem ex eo quod percutitur. Vox est autem, vt ait Alexāder, voluntariè & ex instituto facta, aeris qui expiratur pcussio, per voces instrumentarias. Num autem non percussio, sed sonus qui fit ex percussiōe? Si hęc ergo ita sunt: nō idem est esse æs, & statuam potentia, sed est vnum quidē subiectum, diuersæ autem sunt rationes. Quare rectè est definitus, eius quod potest moueri, quatenus potest moueri actus, esse motus. nec nobis deinceps negotium facesset obiectio, quæ fit ex eō ꝙ nonnulla eorum quæ mouētur, siquidem etiam mouere videantur, actu sint. ostensum enim est ꝙ etiamsi subiecto idem sint, id quod est potentia & id quod actu est, motum fieri ex eo quod est potentia. Meritò ergo additur illud, QVATENVS.

Coloris definitio à fine.

Coloris definitio ab accidente.

Vocis definitio ab accidente.

Vocis vera definitio.

XI Quod ergo hic sit, & ꝙ contingat tunc moueri, cū hic fuerit actus, & nec prius, nec posterius, clarum est. Contingit enim vnumquodq; aliquando quidem agere, aliquando verò non. quemadmodum, quod est ædificabile, quatenus ædificabile, & eius qđ est ædificabile actus, quatenus est ædificabile, est ædificatio. Aut. n. hoc est ædificatio, eius qđ est ædificabile actus, vel domus. Sed cùm fuerit domus, non erit amplius ędificabile. Aedificatur autem id quod est ædificabile. Aedificationē ergo necesse est actū esse. Aedificatio autē est quidā motus. Atqui eadem conueniet ratio etiam in alijs motibus.

XII Postquam dixit eius quod potentia est actum esse motum, quoniam videtur id quod est potētia, in sola imperfecta considerari aptitudine, eorum autem quæ sunt perfecta actum esse: instituit ostēdere ꝙ sit in eo quod est potētia ędificabile, & ꝙ eius sit actus, & ꝙ nō sit vllus alius nisi ædificatio, & ꝙ ædificatio sit motus. Anteq̃ autem explicemus has demonstrationes, tantum rursus præfandum est ꝙ eius quod est potentia actus, passio sit potius quàm actus. Eum autem dicit actum, quoniam ex ea ab eo quod agit agitur, & ab eo quod mouet mouetur: & ꝙ via sit ad id quod actu est: & ꝙ cùm prius cesset, & in sola sit aptitudine, mouet ad id quod actu est. Fortasse autem etiam ꝙ motus naturales, cùm insint, idē quodammodo habet id quod mouet & id quod mouetur. & ideo eiusmodi passio seu affectio videt esse quodāmodo agēs. prima enim patiens natura corpus afficit. Et ꝙ sit talis quidem actio in eo quod est potentia, per hoc ostendit, Contingit enim vnumquodq; aliquando quidem agere, aliquando verò non, quemadmodum ædificabile. Et ꝙ dicat vnumquodq; eorū quæ sunt mobilia, & in quibus est id quod est potentia, clarum est. In ijs. n. quæ semper mouentur, non est hoc, vt nempe ꝙ aliquando quidem agant seu moueantur, aliquando verò non. semp enim mouentur, etsi alijs alio motu. Quòd autem sit necessarium id quod est potentia, si non frustrà sit potentia: in id quod actu est aliquando mutari, id quoq; clarum est, & ꝙ ita sit habere necessarium. Cur ergo dixit contingere? Nam ꝙ multa eorum quæ sunt potentia, antequam in id quod actu est mutentur, & ex eo vel agant vel agantur, pereunt. Multi enim antequam dentes barbam ue pduxerint, aut genuerint, interierunt, cùm ea quidem haberent potestate, ex eo autē quod est potestate minimè sint operati. Fortasse autem etiam ꝙ ea quæ sunt propriè potestate, quæ quidem sunt ea quæ sunt in generatione & interitu, etiam cum operantur ex eo quod est potestate, operantur contingenter & non necessariò: ad institutam tamen sufficit orationem, etiamsi nō omnia quæ sunt potestate, sed aliqua mutantur in id quod actu est. in his. n. apparebit motus. Sic ergo id etiam quod est ædificabile, quod quidem est potentia, aliquando quidem operatur, vt quod est ædificabile, cùm ædificatur, aliquando verò non. vt si solūmodo iaceant lapides, & lutum, needū moueantur ab ædificatore. Quisnam autem sit actus in eo quod est ædificabile, dicit, nempe ꝙ eius quod est ædificabile actus, quatenus est ædificabile, est ædificatio. Porrò autem ꝙ is sit, ostendit ex diuisione. Aut enim idē est id quod est potentia, antequā mutetur, quod eius actus, quemadmodum lapides & lutū actus ex eo quod est eorum potentia, quod quidem est absurdum: illa enim erāt etiam anteq̃ actu essent: & in summa alia sunt quæ sunt potētia, & alia eorum operatio: Aut id quod actu est, est eorum actus: vt domus. sed hoc quoq; nequit fieri. Hoc autem sic potestate ostendit. Eius quod est ædificabile actus, est manēte eo quod est ędificabile. Eius ergo quod est ædificabile actus non est actu domus. Si ergo neq; antequā ædificetur est actus eius quod est ædificabile, neq; postquam est ædificatum: ædificatur autem id quod est ædificabile, inter id quod est potentia, & id quod actu est: eius scilicet quod est ædificabile actus, est in ædificando. Eius autem quod est ædificabile in ædificando actus, est ædificatio. Quòd autem motus sit ędificatio, quemadmodum ambulatio & lectio, clarum est. Demonstrata est itaq; vnaquæq; assumpta propositio. & rectè collectum est in eo quod est ædificabile, ꝙ eius quod est ædificabile actus, quatenus est ædificabile, sit motus: etiamsi conclusionē vt apertā prætermiserit Aristoteles. Cùm autem in vno, nempe in eo quod est ædificabile & ædificatione, demonstrasset motum esse actum eius quod est potētia, manentis potētia, meritò subiunxit eandē quoque quadraturam esse rationem etiam in alijs motibus. Neq; enim id qđ est ædificabile, & ædificatio, habet aliquid qđ discrepet ab alijs quę sunt potentia, & eorū operationibus. Omnis itaque motus est actus eius quod est mobile, quatenus est mobile. Notat autem Alexāder hanc dictionem non haberi in nonnullis exemplaribus: fortasse, inquit, ꝙ nonnulli eam renuerint propter obscuritatem: & ꝙ per eam dicātur quæ prius dici debuerant.

Actus eius quod est potentia, est passio.

Id quod est potentia, mutatur aliquando in id quod actu est.

Id quod est potentia agere contingit.

Sed

Sed q; non adeò quidem euidenter prius ostensa fuerāt, quæ assumpta erāt in motus definitione, clarū est. Quòd autem si quæ sunt obscura deleuerimus, multa delebuntur quæ sunt Aristotelis, id quoq; est clarius. Sciendum est autem & Themistium & Porphyrium hunc locum interpretantes, hoc quoq; exposuisse. Iā verò sciendum est Platonem quidem dicere omnem actū esse motum, ex excitatione à substantia considerātem eius quod agit actum: Aristoteles autem, & eius amici, motum quidem actum esse dicunt, sed non omnem actum motum: non enim etiam perfectum. imperfectorū enim esse, quatenus est imperfectus. quoniam eorum quæ sunt potentia, & eorum quæ nondum sunt sed futura sunt est motus. & est scilicet in solo nomine differentia, eorum quidem qui solùm mutandi actum motum appellādum esse censent: eorum verò, qui omnem eam quæ fit à substantia extensionem.

Omnē actū esse motū dicebat Plato.

XII Quòd autem rectè dictum sit, clarum est & ex ijs, quæ alij de eo dicunt, & ex eo quòd non sit facile eum aliter definire. neq; enim motum & mutationem potuerit quis ponere in alio genere. nec qui aliter de eo dixerunt, rectè faciūt. Clarum est autem ijs qui considerant, quemadmodum nonnulli eum ponūt, diuersitatem & inæqualitatem, & id quod non est, motum esse dicentes. Quorum nihil necesse est moueri, neque si sint alia, nec si inæqualia, neq; si non sint.

XIII Sed neq; mutatio nec in ea est, nec ex ijs est potius quàm ex oppositis. Causa autem est quòd ij eum in his ponant, quòd indefinitum quid videatur esse motus. alterius autem coniugationis principia, quoniam sint priuantia, indefinita: neq; hoc, neque tale est vllū ex ijs. quoniam

XIIII neque aliorum prædicamentorum. Quòd autem videatur esse motus indefinitus causa est. quòd neque in potestate eorum quæ sunt, neque in actu possit is poni absolutè. neque enim quod potest esse quantum, necessariò moue-

XV tur, neque quod actu est quantum. Et motus videtur quidem esse quidam actus, sed imperfectus. Causa autem est, quòd est imperfectum id quod potest, cuius actus est motus: & ideo difficile est sumere quidnam id sit. Aut enim in priuatione sit necesse est, aut in potestate, aut in solo actu. horum autem nihil videtur contingere. Restat ergo motum qui dictus est, esse quidem actum quēdam, sed talem actum qualem diximus, qui visu quidem est difficilis, eum tamen esse contingit.

XIIII Cùm suam dixisset sententiam, transijt etiam ad eorum qui ante ipsum fuerunt de motu sententias, illas considerans. Et Alexander quidem etiam ex ijs quæ hic dicuntur, nescio quomodo alia interpretatur, & hoc etiam quod in principio dicitur, QVOD autem rectè dictum sit clarū est & ex ijs quæ alij de eo dicunt} & illud, NEQVE enim motū potuerit quis ponere in alio genere.} Probatur enim, inquit, ex opinione veterum, qui quidem extra talem actum motum ponentes, nihil de eo rectè dixerunt. Num autem potest accipi æquius, quòd crassiorem quidem eorum quæ ab antiquis dicta sunt resellat acceptionem: & ex illorum etiam sententia ostendat se motum rectè definijsse. Eum enim in inæqualitate & di-

[M]otum esse [qu]id indefi[nit]ū ex sen[ten]tia vete[ru]m.

A uersitate, & in eo quod non est reponunt, quoniam quid indefinitū videtur esse motus. Cùm enim duæ sint coniugationes apud Pythagoricos, in quarum altera est motus, quæ habet priuantia & indefinita principia, in quibus est & diuersitas, & inæqualitas, & id quod non est: decem enim oppositiones sumptæ sunt, vt principia: meritò illis quoq; videtur motus esse quid indefinitū quemadmodum & nobis: præterquam quòd illis quidem videatur esse situs in priuante: & indefinita coniugatione, propter oppositionem quæ fit aduersus terminationem status: nobis autē propterea quòd videatur fieri non posse vt ponat, neq; in eo quod est potentia, neq; in eo quod actu est. Quòd enim solùm est potentia, nondum mouetur. & quod actu est non mouetur amplius. Si ergo neq; quod est potētia, neq; quod actu est, & neq; id quod maximè esse videtur, nempe actus, id est: imperfectus enim actus est motus, quoniam imperfectum est id quod potest, cuius actus est motus: meritò indefinitus videtur es-

B se motus. Priuantia autem, alterius contrariorum coniugationis dixit esse principia, decem scilicet quæ describunt. quoniam ex eius sententia principia contrariorum sunt forma & priuatio. Et quæ in meliori quidem sunt ordine decem principia sunt sub forma, Quæ in deteriori autem, sub priuatione. Fortasse autem illi etiam ante ipsum vnum quidem dixere formale, alterum verò negans. Decem autem coniugationes Aristoteles ipse sic alibi refert.

I	Bonum.	Malum.
II	Finis.	Infinitum.
III	Impar.	Par.
IIII	Vnum.	Multitudo.
V	Dexterum.	Sinistrum.
VI	Lux.	Tenebræ.
VII	Masculinum.	Fœmininum.
VIII	Quod quiescit.	Quod mouetur.
IX	Rectum.	Incuruum.
X	Quadratum.	Altera parte lōgius.

Decem Pythagoreorū principia instar formę et priuationis opposita.

C Et dicuntur alia ex ijs esse priuantia, non cùm vt formæ considerantur, sed cùm vt quæ ab eis exciderint. quocirca neque hoc sunt, neque tale. priuationes enim etsi sint in ijsdem prædicamentis, sunt tamen vt quæ minua consistant, Et ego quidem existimo hæc posse referri ad illud, QVOD autem rectè dictum sit, clarum est, & ex ijs quæ de eo dicunt alij} Alexander autem dicit eum nihil reddere quod sit huic consequens. Secundo autem quod dicit, ET ex eo quòd non sit facile eum aliter definire} dicit illud esse subiunctum: Neque enim motum & mutationem potuerit quis ponere in alio genere. Reprehendit autem dictionem, vt quæ sit obscura, & quæ non sibi cohæreat ac conueniat. quoniā ei quod proximè dictum est, non subiunxit illud, Neque aliquid eorum quæ de ip-

D so dicta sunt, ab alijs rectè dicta fuere. Ei enim quod prędictum est, inquit, erat consequens illud quod subiungit, CLARVM est autem ijs qui considerant, quemadmodum nonnulli eum ponunt, diuersitatem, } vsque ad illud, QVI visu quidem est difficilis, eum tamen esse contingit. } Quinetiam alio modo quod dicitur accipiens, Melius est, inquit, illud, NEQVE enim motum & mutationem potuerit quis ponere in alio genere, } audire pro eo quod est, in alia natura. & ei fuerit illud cōsequēs, Clarum est autem ijs qui considerant, quemadmodum nonnulli eum ponunt diuersitatem. In multis autem dicit nec hanc quidē haberi dictionē, & ideo in eā nullum esse scriptum cōmentariū. Atq; ipse quoq; confusè, vt mihi quidē videtur, eam fuit cōmentatus. Multa autem dixit aduersus Platonem, q; diuersitas ab eo dicatur esse motus. Ex qbus hęc esse existimo magis principalia, & fortasse etiam omnia. ea.n. fusiq; deq; versat & agitat.

Quod diuersitatem motum Plato dixerit, reprehendit Alexander Platonem autē defendit Simplicius.

Aut enim eam quæ est ad aliud diuersitatē, dicit esse motum: aut eam quæ est in vno, aut alterationem & mutationem. Sed neque alterum seu diuersum, quod ad aliud refertur, omnino mouetur. neque quod in seipso habet diuersitatem, vtpote caliditatem vel alborem. cùm neque quod potentia est omnino moueatur, neq; quidquid operatur. Si autem diuersitatem dicunt alterationem & mutationem, motum nihil aliud esse dicunt quàm motum. Porrò autem etiam id quod non est, Plato motum esse dicit in Sophista. Eo autem prętermisso quod à Platone apertè dicitur, ex syllogismo conatur ostendere. Quoniam enim ex ijs quæ sunt dixit alia quidem moueri, alia verò stare, accepit eius quod est differentiam esse motum & statum. Si autem ea sunt differentiæ generis, genus autem non prædicatur de proprijs differentijs: ne id quidem quod est, de motu & statu prædicabitur. Si autem ita est: ne ea quidem sunt ea quæ sunt. Atq; clarum quidē est quòd etsi non ita vt in formis, sed tamen etiam in differētijs insunt genera. Animal enim est id quod est ratione præditum & quod est expers rationis, etiamsi non vt animalia. Ita ergo & motus & status, si sint differentiæ generis, nequaquam fuerint extra id quod est. Apertè autem dicit Plato motum non esse id quod est, cùm dicit. Necesse est ergo id quod non est esse et in motu & in omnibus generibus. Dicit autem ipsum esse id quod non est, non ex eo quod nusquam & nullo modo est, quod etiam propriè caret nomine, sed ex diuersitate quæ inter ipsum intercedit & id quod est. Quod quidem dicit esse vnum ex generibus, dum ex proprietate terminata consideratur, non ex vniuersorum quę sunt comprehensione. Quemadmodum autem motum dicit esse id quod non est, ex diuersitate quæ ei intercedit cū eo quod non est huiusmodi: ita etiam eum dicit esse id quod est, ex eius quod est participatione. Sic autem dicit. Apertè igitur motus est reuera id quod non est & id quod est, siquidem est eius quod est particeps. Cùm autem in hac sententia, quæ dicit motum esse id quod est, dixisset esse Pythagoricos, illos benignè defendit, dicens eos fortasse non adeò apertè ferri vt tanquam de eo qui planè & absolutè non esset, dicerent: sed quòd id quod mouetur nondum actu esset id ad quod mouetur, sed in imperfecto adhuc esset constitutus. hæc autem placēt etiam Aristoteli de motu: Hæc autem, inquit, diuersitatem scilicet, & inæqualitatem, & id quod non est, siquidem tanquam motus causas dicebāt Plato & Pythagorici, quod fieri quidem poterat dicebāt, non dicebant autem quod satis esset tractationi de motu. neq; enim causa idem est quod eius cuius est causa effectus. Quinetiam ij qui dicebant esse id quod non est, etiamsi veri aliquid dicerēt, aliquid tamen quod motui accideret tradiderunt, non autem quid sit motus definierunt. Et quòd inæqualitatem quidem vt causam Plato dixerit, planum fiet paulopost, vbi Platonis verba apposuerimus. Nunc autem tantùm sciendum est, quòd etiā Eudemus ante Alexandrum referens Platonis de motu sententiam, & ei contradicens, hæc scribit. Plato autem magnum & paruum & id quod non est & inæquale, & quæ sunt his similia & in idem recidunt, dicit esse motum. videtur autem absurdum hoc ipsum dicere esse motum. Si adsit enim motus, moueri videtur id in quo est. Si sit autem inęquale, quòd moueatur instare est ridiculum. Melius est autem ea, dicere esse causas, vt Archytas. Et paulopost. Quod autem est, inquit, indefinitū, Pythagorici & Plato rectè ad motum transferunt. de eo enim nullus dixit alius. non est enim definitus. Quinetiam id quod est imperfectum, & id quod nō est. fit enim. id autem quod fit, non est. Atque adeò id quod ab eis dicitur corrigit Aristoteles, vt qui dicerent diuersitatem: & inęqualitatem, & id quod non est, esse motum. Oporteret enim, inquit, quæ sunt diuersa, vel quæ inæqualia, vel quę non sunt statim etiam moueri, nūc autem nihil videtur moueri, quatenus est huiusmodi. Quæcunq; enim sunt, sunt inter se alia, & tamen non mouentur omnia: In eo autem quod non est, adhuc est absurdius, si mouetur id quod non est.

E Siquis autem dicat quòd quæ mouentur, vel in hæc vel ex his mouentur, & propterea hæc videntur esse motus, talem præoccupans obiectionem, SED neq; mutatio est, inquit, neq; in hæc, neque ex his magis quàm ex oppositis, } & in opposita scilicet. nempe ex identitate & æqualitate, & eo quod est & in ea. Potest autem, inquit Alexander, illud nihilo magis ex diuersitate & in diuersitatem motum fieri, vel ex identitate & in identitatem, dictū esse, quòd etsi maximè id quod mouetur, ex aliquo alio in aliud moueatur, ea tamen quæ mouentur, vtpote id quod albesit vel nigresit, sunt eiusdē inter se generis, vt quæ ea sint quæ sunt qualitate prædita, & ea sunt ratione eadem. Similiter autem ea quoq; in quibus fit augmentum & diminutio, sunt ea quæ sunt quantitate prædita: & ita de alijs. Cùm autem dixisset Alexander eos

F propter ea motum existimasse esse infinitum, quoniam in nullo ex definitis possent eum ponere: eorū enim quæ sunt, & sunt definita, alia quidem sunt potentia, alia verò actu, in neutris autem eorū est motus: Hæc ergo cùm vix æquo animo dixisset, ea rursus euertit, subiungens, Per hęc autem, inquit, vt dicebam, simul ostendit non facilè esse aliter de motu definire quàm ipse dixerit. Atqui per hæc significat quòd ij etiam qui dicunt indefinitum, in motu sibi eandem proponunt sententiam. Quinetiam causam eius quod est indefinitum, & difficultatis quæ est in afferenda eius definitione, pulchrè ostēdit, aliquando quidem dicens neque esse id quod est potentia, neque id quod actu est, neq; actum perfectum: in quibus omnia quæ sunt comprehenduntur: aliquādo autem necesse esse eam reducere ad priuationem, quoniam nō videtur esse id quod actu est: Sed nec absolutè priuationē. Priuatio enim est formæ. Cuius autem formæ est priuatio motus? Si enim quietis, cur nō potius quies est priuatio motus?

G Neq; potentia. Est enim immobilis potentia, & id quod est per se potentia. Sed neq; est perfectus & absolutus actus, sed imperfectus: quoniam eius quod est imperfectum potentia. & ideo difficile quidē est eum videre, quòd sit perfectorum cognitio. neq; tamē est eiusmodi vt non possit consistere. Si autem talis est motus, rectè eum posuit Aristoteles nō in generibus eius quod est, quemadmodum Plotinus. Genera enim & prædicamenta sunt eorum quæ sunt perfecta & definita: Motus autem consideratur in omnibus generibus, ex mutatione eius quod potentia est in id quod actu est. Sed iam mihi tempus est deinceps adducēdi verba Platonis, quę scripta sunt in Timæo. contra quæ & Aristoteles & eius interpretes videntur dicere. In æqualitate quidē nunquam velle esse motum. Quod enim mouendū est, absq; eo quod sit moturum, vel quod moturum est absque eo quod sit mouendum, difficile est vt sit, vel potius minimè fieri potest. Motus autem non est si ea absint. Ea autem vt sint æqualia nunquam potest fieri.

H Sic vtique statum quidem in æqualitate, motum verò in inæqualitate semper posuerimus. Causa autē est inæqualitas quidem inæqualis naturæ: Inæqualitatis autem ortum quidem persecuti sumus. Quomodo autem aliquando nō per genera diuisa singula, à motu qui est alterius per alterū cessauerint, nō diximus. Cùm ergo dixisset quomodo propter vniuersi ad seipsum inclinationem, ea quæ sunt subtiliorum partium subeuntia ea quæ sunt crassiorum, illa quidem discernunt, hæc verò cogunt, concludens ea quæ dicta erant, subiungit. Sic ergo & propter hæc, inæqualitatis qui conseruatur ortus, semper eum qui est horum motum, & qui futurus est, præbet assiduè. In his quidem quòd diuersitatis non meminerit Plato, cuiuis clarum est. Si autem Plato, vel Pythagorici dicant, cùm hæc tria sint, & ipsa diuersitas consideretur in forma, & alterum seu diuersum consideretur in eo quod

Diuersit[…] & inæqua[…] tat[…] quom[…] do princi[…] posuerit […] thagoras, Plato.

est

est diuersitatis et alterationis particeps, alterationem motum esse dicebant, eam quæ est vt mutatio, & quæ est vt actus, sumentes: Aristoteles autem traduxit ad diuersitatem quæ est vt forma, per cuius participationem fit alterum: quocirca orationem deduxit ad absurdum & id quod minimè conuenit, dicens: QVORVM nihil necesse est moueri, neq; si sint alia, nec si sint inæqualia, neq; si non sint. }Si enim esset diuersitas motus, quæ diuersitatem participant statim mouerentur, quę quidē sunt alia. Nec est reprehēdendus Aristoteles, qui nec diuersitatē, quæ est vt forma, tanquam motum voluerit accipere ex eorum sententia, sed alterum, & ideo ad absurditatē deduxit orationem, cùm dixit, Quorū nihil necesse est moueri, nec si sint alia. non enim vt quod motus diceretur, alterū subiunxit ei quod dicebatur, sed vt quod esset particeps diuersitatis. quæ si esset motus, qđ motus est particeps alterum, moueri omnino oportet. Atq; Eudemus quidem apertius exposuit demōstrationem Aristotelis in ijs quæ paulò ante adduxi, per hęc, Si adsit enim motus videtur moueri id in quo est. Si sit autem inæquale, instare ꝙ id moueatur est ridiculum. In summa autem neq; inæqualitatem, neq; id quod non est, nec quæ ea participant, motum esse existimare conuenit, sed inæqualitatis, & essentiæ aut non essentiæ inductionem. hi enim sunt motus, quædam propriæ in vnoquoq; genere mutationes ab eo quod potentia est in id quod actu est. non. n. dicunt diuersitatem quæ iam est terminata, & quæ manet in forma. Iam verò inęqualitas quoq; eius quod est deterius, collata cum meliori, siue eius quod mouet cum eo quod mouet, studēs deducere ad perfectionē id quod est imperfectum, ei autem quod est potentia actum afferēs, primam efficit motus causam ab eo quod est melius. Præterea autem etiā ex eius quod mouet ab eo quod mouetur dissimilitudine inæqualitas disci potest, & diuersitas. aliud enim est quod mouet, & aliud quod mouetur. eaq; sunt inæqualia. & ideo cōsistit motus in eo quod mouetur ab eo quod mouet, qui ex ipsa inæqualitate deducitur. non ex eo quòd fit in inæqualitate definitus, sed in eo quòd indefinitè, ex eo quod est magis, procedat in inęqualitate. Commixtio enim ex definito & indefinito, vt motus consistat efficit. est enim mutationis principium inæqualitas, & eius quod mouet differentia ab eo quod mouet, actus verò à potentia, principij verò à medijs & à fine: cū hæc omnia in oīa in motu diuersè afficiātur. etenim donec aliquid manserit vnum & idem, non est natura aptum vt moueatur. Quare meritò ea quę sunt alia, & quæ inæqualia & quæ non sunt, quæ iam in eo steterunt, non mouentur: quæ autem alterantur, & fiunt inæqualia, eadumq; essentia prædita, ea mouentur festinantia ad id quod est semper diuersum & alterum. Quòd si in inæqualia ex æqualibus fit mutatio, ex eo ꝙ sint indefinita, ex eo quod est æquale, & fieri inæquale, & ab ęquali recedere, fit mutatio. nam quatenus consistit hæc eius quod est æquale qualitas, non mouetur ab æquali vel in æquale. Præterea non in vno considerat mutatio, quod fit ab aliquo vel in aliqđ: sed quod in vtroq; simul, quod ab aliquo simul & in aliquid. Actus ergo qui fit per alterationem duo simul comprehendit. Atqui eorum quæ sunt extrema comprehensio, est eorum quæ dissimilia sunt & differentia, comprehensio: & donec ea adfuerit, necesse est vt moueatur id quod est eius particeps. Ita ergo motus qui est indefinitus, ponitur in priuantibus. Sūt autem eius quidem quod est æquale, inæquale: eius verò quod est idem, alterum: eius autē quod est, id quod non est, priuantia. quamobrem meritò in his considerat motus. Quatenus enim forma priuata sunt, & eam expetūt, & ad eam festinant accedere, eatenus mouentur quę mouentur. in priuatione ergo motum meritò ponūt Pythagorici. Quinetiam cum dicunt indefinitum, vt qui neque sit p se materia, neq; forma, neq; potentia, nec actus, sed quid ex his commixtum. & id quod intercedit, & est

A medium, est eiusmodi vt sit neutrum eorum. & id quod non est, ita in eo inest, vt qui neq; sit potentia nec actus, procedat autem ab altero in alterum. Quod itaque est in eo, qui in ipso actu est, imperfectum, est eiusmodi, vt formam & actum nondum habeat. & id quod omnia quæ eius sunt attingit, & est in vniuersis medium, tale fuerit, vt neq; sit forma, nec priuatio, nec potentia, neque actus perfectus. est autem comprehensu difficilis quidā actus in his omnibus, qui est ab his omnibus separabilis, & est alio modo cum his omnibus, & in eo adest quod est potentia, & quandiu est potentia: cùm id autem cessauerit, nullo modo amplius consistit. Sed si neq; est in potētia, neq; in actu, quomodo dicitur actus motus? An nōn est absolutè actus, sed actus imperfectus: non vt imperfecta mutatio, sed imperfectus actus & forma imperfecta. Differt autē motus ab eo quod actu est, & ab actu perfecto; quòd in his quidem perierit id quod est potētia. in motu autem, manente eo quod est potentia, perficitur motus

Motus quō dicit actus; si nec sit potentia nec actu.

B operatio. Sed pergendum est ad ea quæ sequuntur.

Mouetur autem etiam quidquid mouet, vt XVI
dictum est, quod est mobile potentia. & cuius à motu cessatio est quies. Cui enim inest motus, ei à motu cessatio est qes. In id enim, agere, quatenus est tale, est ipsum mouere. Hoc autem tactu facit: quare simul etiam patitur. Quocirca motus est actus eius quod est mobile, quatenus est mobile. Hoc autem accidit motu eius XVII
quod est tangendi potestate præditum. Quare simul etiam patitur.

Cùm prius dixisset id quod mouet naturaliter, ipsum XV
quoq; esse mobile: quidquid enim est eiusmodi, dum mouetur mouere: vult nunc simul quidē signa adducere euidentia eorum quæ vicissim in mouēdo mouentur: simul
C autem, vt ait Alexander, diuinum quoq; corpus separare ab eo quod est vicissim moueri & vicissim pati. Vno autem signo videtur separare id quod mouet naturaliter & vicissim mouetur in generatione, tum ab eo quod mouet immobiliter, quemadmodum à prima & intelligenti substantia: & ab eo quod mouet semper mobiliter, sicut à cœlestibus. Etenim quod mouet quidem naturaliter, mouet cùm sit mobile potentia. quocirca vicissim quoq; mouetur. nec solum est potētia mobile, sed etiam mouendi potestate præditum. Prima autem essentia est omnino pura ab eo quod est potentia, tam in eo quod est moueri, quàm in eo quod est mouere. et neq; est omnino mobile, cùm sit penitus immobile, neq; est præditum potestate mouendi. ab omni enim imperfectione, & ab eo quod est potentia, seiuncta est. nunquam ergo erit mouendi potestate prædita, potētia. neq; aliquando qdem, aliquando verò non. neq; in his quidem, in illis verò nō. Per hoc ergo discernit id quod mouet naturaliter, ab eo
D quod mouet immobiliter. Quinetiam in hoc, quòd etsi aliquādo maneat immobile id quod mouet naturaliter, & quod est potentia mobile, non sit tamen similis à motu cessatio eius, & primæ causæ: sed in naturalibus quidem, vt quæ aliquando moueantur, sit à motu cessatio, & ideo dicatur quies: cui enim inest motus, ei à motu cessatio est quies: in prima autem essentia, quæ est omnino immobilis, non moueri, non est quies, sed est idem status & semper immutabilis. Porrò autem à cœlestibus quòque ijsdem signis discreuerit ea quæ gignuntur & intereunt. neq; enim cùm illa moueant, vicissim mouentur. nam etsi ipsa quoque moueantur à causis immobilibus, non tamen ipsæ quoq; vicissim mouentur ab eis quę mouentur. & nec sunt mobilia potentia, vt quæ semper moueantur, nisi ad aliud & aliū motum accipiatur relatum id quod est potentia. quoniā aliàs in alio loco mouentur. Sed nec ea quiescunt, quēadmodum nec primæ essentię.

Naturaliter mouētium a prima causa mouente differentia.

Naturalium motio differt a motione cœlestiū.

præterquam quòd illæ quidem noo quiescunt, quoniam non est eis innatum vt moueãtur: cui enim inest motus, ei à motu cessatio est quies: Ea autem non quiescũt, quia sunt semper mobilia. Quòd autem cui inest motus, eius à motu cessatio sit quies, & non eorum quæ sunt omnino immobilium immobilitas, ostendit, vt ego sentio, ex eo ꝙ mouere, sit id quod est mouendi potestate præditum agere in id quod est mobile, quatenus est mobile. hoc est, quatenus aliquando antequam agatur, cùm sit tantum poteotia est immobile et quiescens, ex eo motu quo est mouendum. Quod enim sic quiescit, est immobile, vt quod etiam aliqoando moueatur: Quòd autem in id sic agit, cùm naturale sit corporeum, tactũ mouet. quoniãm quæ io his corporibus sunt agẽtes & patibiles qualitates, cùm siot in subiectis corporibus, ita agunt vt ab eis separari nequeãt. Cùm autem id in se habeat id quod est potẽtia, ex eo quidem quod actu est agit, ex eo autem quod est potestate patitur. Quocirca etiam vicissim mouetur id quod sic mouet. Quæ enim sunt eiusdem materiæ, sunt etiam repugnantiæ quæ est sub eodem propinquo geoere. & vnum quidem ex contrarijs vtrunque actu habens, alterum verò potẽtia, calefacit quidem id quod est actu calidum, poteotia verò frigidum: ab co autem calefit id quod est potentia quidem frigidum, potestate verò calidum. quocirca ipsum quoque quatenus est actu quidem frigidum, potentia verò calidum, calefactum refrigerat. Si ergo motus definitus est, nempe quòd sit actus eius quod est potentia, quatenus potentia: agitur autem ab eo quod actu tangit, quod ipsum quoque habet etiam aliquid potẽtia: videlicet id quod agit quoque sic patitur, & quod mouet vicissim mouetur. Potest autẽ id etiam quod dicitur sic produci syllogisticè. Id quod naturaliter seu in generatione mouet, propterea quidem ꝙ non sit actu id quod est, est potẽtia mobile: propterea autem quòd sit corporeum, tactu mouet. Quod est autem poteotia mobile, & tactu mnuet, vicissim patiť & vicissim mnuetur: id quod est quidẽ subtilius, discernens id quod est crassius, idque ab ipso concrescit ac cogitur: contra autem id qund est crassius. Sciendum est autem Aspasium quidem dictinoem sic scribere. MOVETVR autem id quod mouet, sicut dictum est, quidqd potentia est mouendi potestate præditum.} Ei autem conuenit id quod paulo post subiuogitur, In id enim agere, quatenus est tale, est ipsum mouere: hoc autem tactu facit. quare simul etiam patitur. Nam cùm sit potentia mouendi potestate præditum, & tactu moueat, còm mouet, etiam vicissim mouetur. Talia enim ea sunt quæ gignuntur & intereũt. Alexander autem nouit quidem hãc quoque scripturam, & eã aptè exponit vt quæ vera esse existimareť ab alijs: primam autem ponit eã quæ dicit. MOVETVR autem, vt dictum est, quidquid potentia est mouendi potestats præditum.} Est autem hæc apertior, vt quæ discernat quænam ex ijs quæ mouent, vicissim moueantur. neque enim omnia, nam nec quæ suot omnino immobilia, nec quæ actu semper mouentur. sed quæcunque mouẽt potentia, ea sunt quoque potentia mobilia. Cùm hæc autẽ dixisset, rursus conclusit definitionem motus, per hoc scilicet, QVOCIRCA mntus est actus eius quod est mobile, quatenus est mobile.} Videtur autem, inquit Alexander, nunc clarius dicere quid sit motus, quàm cùm dicebat eum esse actum eius quod fieri potest, quatenus potest fieri. Etenim id quod est pntẽtia, est in omnibus prędicamẽtis: non quiuis autem eius quod fieri potest actus est motus. Quæ itaque referuntur ad aliquid, poteotia quidem sunt, quatenus potentia fit actus. quemadmodum duplum cùm sit potentia, fit actus. oeque necesse est id moueri, sed id cuius est duplũ ei adhibere. & sic ex eo quod est potentia fit actus, nec tamen moueť. Omnino autem si quid mouetur, id ex eo quod est potentia accedit ad id quod actu est. & ea ratione amplior est actus eius quod fieri potest, quatenus potest fieri, quàm est actus motus.

Quiescere ea dicantur, quibus innatũ est vt moueantur.

Tactu moueri quomodo dixerit Aristoteles.

Non omnis actꝰ eius qd fieri pōt est motus.

E Hæc autem cùm dixisset Alexander, rectè notat eã diceris, quę etiam prius adduxi. Num etiam in eo quod refertur ad aliquid id quod potentia quidem duplum est, noo motum est: id autem quod erat dimidium potentia, actu quoque factum est, vt eorum fieret duplum? Non erat autem alia potentiã, quæ esset eius quod est duplum potentia, & quę eius quod est potentia dimidium. Quare ex actu potentiæ etiam in illis est motus, cùm in subiecto sit vna potentia, quæ faciebat diuersas habitudines eorum quæ referuotur ad aliquid. Hæc còm ijsdẽ verbis scribat Alexander, recordandum esse censeo eorum quæ à me prius dicta sunt, cùm etiam in ijs quæ referuntur ad aliquid dicebam motum fieri, & non solùm in quatuor prædicamentis. Apertè enim in his fatetur Alexander, si alterum ex ijs quæ referuntur ad aliquid motum fuerit, alterum quoque moueri, propterea quòd sit vna habitudo. Themistius autem hic quoque vult non esse motum in ijs quæ referuntur ad aliquid, quoniam actus qui F est in ijs quæ referunť ad aliquid, oon conseruat id quod est potentia: sed repente & aceruatim fit mutatio ex eo quod est potentia in actũ. non enim paulatim fit dextrũ, sed illicò. Oportet ergo, inquit, primum actum ostendere imperfectum, & definitionem ita redarguere. Sed si temporis quidem est expers, quæ ab eo quod est potentia in id quod actu est fit mutatio: quid absurdi si motus quoque est expers temporis, qui fit in eo quod refertur ad aliquid? Si autem quæ in generatioo e sunt, io tempore fiunt, & tempus contractum est, non ideo perijt motus. Aut ergo, inquit Alexander, id quod est potentia, in id quod est mobile, tanquam in id quod est apertius, traduxit. aut siquis insistat amplius esse id quod est potentia, vt quod sit in omnibus prędicamentis, meritò videbitur trãsijsse ad magis propriam mntus ratiooem, dicẽs eum esse actum eius quod est mobile, quatenus est mobile. Quinetiam alium dicit vsum Alexãder huius traductionis ad id quod est vtile. Quoniã enim vult ostendere mo G tum quidẽ esse in eo quod mouetur, id autem quod mouet naturaliter, cùm poteotia sit mouendi potestate prępditum, actu fit eiusmodi, cùm agit in id quod est mobile, sed non est id quod mouetur, neque est in ipso motus: meritò sumpsit id quod est mobile in quo est motus, & non id quod est moueodi potestate prędituum, à quo motus efficitur in eo quod est mobile. & æqualem fecit definitionem, mutans id quod est potentia in id quod est mobile.

Nõnulli autem reprehẽdunt definitionem motus, quoniam eo quod est mobile, quod est, vt aiunt, æque ignotum ac motus, & per motum cognoscitur, vsus sit. Eam autẽ defendit Alexander, dicens. Si motus est ex ijs quæ referuntur ad aliquid, eius enim quod est mobile est motus: ijs autem quæ referuntur ad aliquid esse in eo est, ꝙ ad aliquid quodãmodo se habeant: meritò motum definiẽs, sumpsit id quod est mobile, ad quod relatum ei esse est. Sed nec motus cognitio oĩno depe odet ab eo quod est mobile: sed hoc solũ ostendit id quod est mobile: eum H scilicet esse actum eius quod natura aptum est, quatenus aptũ est natura, vt moueatur autem oatura aptum est. & nihil aliud. Quod est.n. ædificabile, cùm agit quatenus oatura aptum est, manente eo quod est aptum esse natura, ædificatur. ita aũt mouetur etiam quidquid est mobile. Num autẽ post variam definitionis explicationẽ, vt eam apertius ostenderet, nihil fuit absurdi eam quoque sic proferre, pro eo quod fieri pōt ponendo id quod est mobile. Hunc aũt actum dicit fieri contactu eius qď est mouendi potestate præditũ, ad id quod est mobile. Et in ijs quidẽ quę naturaliter mouentur & corporeè, dicit se mutuò tangere id qđ mouet & id quod moueť: in motu aũt qui fit ab eo quod est incorporeum: id quod mouet quidem, cũ sit iocorporeum, dicit tãgere id quod mouetur: tactum cõmunius dicens in eo qđ est incorporeũ. quemadmodũ ꝙ maledictum oos tetigerit dicimus, noo aũt dicimus ẽt quod moueť corpus tetigisse id qđ mouet. neque enim

Motus etiam in ijs quæ sunt ad aliquid.

Tangere quomodo dicatur incorporea.

enim nos maledictum attigisse dicimur. Si autē id etiam quod mouet, quatenus est potentia, vicissim mouet, per hoc etiam firmius ac certius ostenditur, actum esse eius quod est mobile, quatenus mobile.

Formam autem semper afferet id quod mouet, siue hoc, siue tale, siue tantum, quod principium erit & causa motus, cùm mouerit. Quemadmodū qui actu homo est, ex eo quod est homo potentia facit hominem.

XVI · Postquam ostēdit id quod mouetur, donec mouetur, seruare id quod est imperfectum, & id quod est potētia: meritò adnotat id quod mouet debere esse perfectum & forma præditum. Quæ enim secundum naturam & proximè agunt & mouent, faciunt sibi similia, & in ppriam formam ducunt ea quæ à se mouētur. Quocirca si in substantia quidem mouetur id quod mouetur, oportet substantiam esse id quod mouet: Si autem in qualitate, id quod sit qualitate prȩditū: Si verò in quantitate, id quod sit præditum quantitate. quemadmodum qui actu homo est, facit hominem ex eo quod est homo potētia. cùm enim perfectum fit id quod est mouendi potestate præditum, est principium motus & causa efficiens. Sed quomodo in eo quod est mouendi in loco potestate præditum? neq; enim locus, nec in loco erit id quod mouet in loco, quemadmodum est substantia quod mouet in substantia, & qualitate præditum quod mouet in qualitate. Num in perfectione quidem necesse est etiam in illis esse id quod mouet, non tamen etiā in loco? Mouet quidem certè corpus anima motu locali, cùm tamen non sit in loco. Et ideo fortasse cautius agens Aristoteles non dixit, Formam afferet id quod mouet qualem id quod mouetur. sed hoc: VEL tale, vel tantū. } nisi fortè omnino quidem eandem oportet formam immitti ab eo quod efficit in id quod fit, sed propriè in vtroq;. Aedificat enim domus ædificator ex domo quæ in se est. & mouet animá quæ in loco sunt, non ex quauis causa quæ in se est, sed ex causa motus localis quæ in se est, quæ eandem habet formam, sicut in illa.

Id quod mouet est perfectum, & formam affert.

Id quod mouet in loco quomodo formā habeat.

CAPVT III.

XVIII PORrò autem id etiam de quo dubitatur clarum est, quòd motus sit in eo quod est mobile. Eius enim actus est etiā ab eo quod est mouendi potestate præditum. & actus eius quod est mouendi potestate præditum, non est alius. oportet enim vtriusq; esse actum. est enim mobile eo quòd possit: mouēs autem, eo quòd agat. Sed est agens eius quod est mobile. Quare est ambobus vnus similiter actus, quēadmodum enim eadem est distantia, vnum ad duo, & duo ad vnum, & id quod est accliue & decliue: ea. n. vnum quidem sunt, non est tamen vna ratio: similiter autem etiam in eo quod mouet & in eo quod mouetur.

XVII Postquam tradidit definitionem motus & eam vt par fuit explicauit ac distinxit, transit deinceps ad secundam de motu quæstionem, quærens & exponens in quonam sit motus, vtrum in eo quod mouet, an in eo quod mouetur, aut ab eo quod mouet in eo quod mouetur, vt se habet habitudo ac relatio eorum quæ referūtur ad aliquid, et ideo accepit etiam habitudinem eius quod refertur ad aliquid, quoniam enim motus est aliquod accidens, necesse est eum esse omnino in aliqua substātia. Quoniam ergo & in eius quod mouet nomine, & in eius quod mouetur, apparet motus: iure videtūr dubitandum vtrum sit in eo quod mouet, an in eo quod mouetur, an in vtrisque, an quoniā id quidem quod mouet, est aliquid agēs,

A quod autem mouetur, patiens: cùm motus diuidatur in actionem et passionem, actio quidem sit in eo quod agit, passio verò in eo quod patitur. Dicit ergo id etiā de quo dubitabatur in his solutū esse ex definitione motus. Clarum est ergo motū esse in eo quod est mobile, siquidem actus est eius quod est mobile ab eo quod est præditū potestate mouendi. Dicit autē Eudemus aduersari ijs qui dicūt motum esse in eo quod patitur & mouetur, ea quȩ fiunt in sensibus. dicimus enim, videtur visio, auditur auditio. Videtur ergo visio esse in eo qui videt, & auditio in eo qui audit. Gustationes etiam similiter, & reliqui sensus. Vidētur autem hæc esse in ordine eius quod agit & mouet. Decipimur autem, inquit, sequentes dictionem, & non animaduertētes illud quod fenti pati. Sed cur non est etiam eius quod mouet actus. Si enim quod prius erat mouendi potestate præditum, id est mouēs potentia, necesse est cùm fuerit actu mouens, tunc mouere, & eo quòd moueat agere: cur ergo eius quod est mobile
B actus, est motus, & non potius mouētis actus? An non est alius actus eius quod est præditum potestate mouendi. Quod est enim mouendi potestate præditū, est agens eius quod est mobile. Vnus est ergo ambobus actus, qui vt ab eo quidem quod mouet magis propriè dicit actus: vt autē in eo quod mouetur, passio potius quàm actus. Actus autem fortasse ipse quoq; dicitur, quatenus etiāsi habeat principium extrinsecus, ab ea tamen quȩ in se est natura habet q mouetur ex propria aptitudine. Quemadmodū ergo distantia vnius ad duo, & duorū ad vnum, & id quod est accliue, & quod decliue, est quidem vnum subiecto, duo verò ratione: ab vno quidem ad duo, dimidum, à duobus autem ad vnum, duplum: ita etiam se habet motus in eo quod mouet, & in eo quod mouetur, vt qui subiecto quidem vnus sit, aliter verò vt ab eo quod mouet, aliter verò vt in eo quod mouetur consideratur. Clarum est autem quòd etiam id quod est mouendi potestate præditum, cùm ex eo quod est potentia mutatur in
C id quod est actu ab eo quod actu est, tunc tanquā ei quod mouet inest motus ab eo quod mouet, qui est alius à motu, quo ipsum cùm iam actu & perfectum factū est, mouet id quod ab ipso mouet. Subiecto ergo vnū est actio & passio, incipiens quidem ab eo quod agit, & inde formam afferens, firmata autem & stabilita in eo quod patitur, idq; afficiens per formæ immissionem quæ fit ab eo quod agit, quæ est veluti inspiratio in aliud, vt neq; recedat ab eo quod agit, neq; in ipso fit, sed ex illo quidem, in illo autem non, cùm abscissa sit. Et si ab eo quidem quod agit & mouet incepimus, est agere & mouere: Si autem ab eo quod patitur & mouetur, pati & moueri. Sciendum est autem q in hoc loco nonnulli dictionem sic scribunt apertius, EST enim eius actus ab eo quod est mouendi potestate præditum }. Andronicus autem sic. EST enim actus eius quod est mobile & ab eo. } & exponit quòd etiamsi sit extrinsecus id quod mouet, à potentia quæ inest in actum deducitur, & à seipso moueri videtur
D id quod mouetur.

Motus est in eo quod est mobile.

Habet autem dubitationem logicam. Necesse est enim fortasse esse aliquem alium actum eius quod est agens, & eius quod patibile. ille enim est actio: hic verò passio. Opus autem & finis, illius quidem est effectio, huius verò affectio. Quoniā ergo ambo sunt motus, si alij quidem, in aliquo. Aut enim ambo in eo quod patitur & mouetur: aut actio quidem in eo quod agit, passio verò in eo quod patitur. Quòd si ea etiam actio vocanda sit, ea fuerit æquiuoca. XIX

Cùm ea prius dixisset quæ sibi videbantur de motu, vnum scilicet esse ab eo quod mouet in eo quod mouetur, deinceps explicat de eo dubitationē, quæ eis mole- XVIII

Logica dubitatio quid sit.

ftiam exhibebat qui non sic accipiebant, vt ipse dicebat. Quam quidem vocat logicā, vel vt quę procederet á probabilibus, vel vt quę ἐν λόγῳ μόνῳ, hoc est, in sola rōne haberet probabilitatem, & non á rebus ipsis cōfirmaretur: ita enim dicūtur λόγοι Ζήνωνος, hoc est Zenonis rationes, quę motū tollunt probabiliter: Vel logicam dicit, etiam quæ est communior, & non est propinqua, nec propria eius quod est propositū, nec ex proprijs principijs. Quæ est enim ex proprija principijs argumentatio, non est logica: vt quæ ostendit animam esse immortalem, ex eo q̃ per se sit mobilis: vult enim ab animæ essentia procedere, vt dicit Alexander: Quæ autem osteodit immortalitatem ex eo quòd contraria fiant ex cōtrarijs, est logica. Non enim ꝓcedit ex proprijs & ijs quæ sunt propinqua animæ, sed per communia, per quæ etiam aliud ostendi possit ita habere, etiāsi nulla ei intercedat cognatio cum anima. Etsi enim generali propositione opus sit in demonstrationibus, non tamen oportet eam esse adeò communē, cùm ea quæ insunt propriè, ostendimus, vt etiam conueniat ijs quæ sunt diuersorum generū. Atq; exempla quidem pulchrè accōmodauit Alexander. Illud autem adnoto ꝓpter eos qui sunt amatores veritatis, quòd quæ in Phœdone est oratio ex contrarijs, non profitetur inde ostendere immortalitatem animæ, sed solùm animam ante hanc vitam esse & permanere. Exponit autem dubitationem, primùm definiens esse aliquē actum & eius quod mouet & eius quod mouetur, seu agentis et patibilis, ita vt sint duo actus. quod prius quidem sumpsit tāquam euidens, cùm dixit oportere amborum esse actum: nunc autem ex diuersitate nominum quę habent actus. Si enim illa quidem est actio, hæc verò passio: duo fuerint actus. Et si eorum opera & fines: illius quidem effectio, huius verò affectio: ea autem inter se differunt. Quorum autem opera & fines sunt alij, eorum quoque suot actus diuersi in quibus sunt fines. His ergo definitis, incipit deinceps á diuisione quæ explicat dubitationem. Si ambo sunt motus & eius quod mouet, & eius quod mouetur: vel ij sunt planè alij, vel non alij. Ee si alij: quoniam motus sunt accidentia, sunt omnino in aliqua substantia: Sunt ergo in aliquo, cùm duo sint. Aut enim ambo sunt in eo q̃d patitur & agit̄, seu in eo quod mouetur: Aut actio quidem in eo quod agit, passio verò in eo quod patitur. Siquis autem passionem velit vocare actionem, quoniam ipsa quoq; actus dicitur: est enim actus eius quod est mobile: vocet quidem, sed sciat eam æquocè vocari actionem, propter motū eius quod agit, manente diuersitate, etsi sint eadem nomina. Tertiā autem diuisionis sectionem quæ dicit, AVT ambo in eo q̃d mouet} prætermisit, vt quæ sit euidenter absurda. quoniam accidit ei quod mouetur vt motum nō moueatur, si nullum habeat in se motum: quod mouetur autē, cùm duos habeat motus, moueatur motu duplici. quinetiam eo quòd eadem absurda etiam huic sectioni diuisiōis accidant, & adhuc magis ea quæ accidunt ei quæ ponit ambos motus in eo quod mouetur. & alioqui etiam in progressu ostēdet, quòd etiam alium ex motibus in eo quod mouetur, dicere, qui ei videtur proprius: sit absurdum. Si hoc autem est absurdum: lōgè est absurdius ambos ponere in eodem. His ergo de causis prætermisit illam sectionem diuisionis, quemadmodum scriptum est in pluribus exemplaribus. In nonnullis autem hæc etiam adijcitur, cū sic habeat scriptura. Aut enim ambo in eo quod patitur & agitur: aut in eo quod agit & afficit. Aut actio quidem est in eo quod agit, passio verò in eo quod patitur} Superuacanea autem est additio. siquidem contra illam positionem non dicit Aristoteles. Sed est etiā quarta sectio diuisionis, secūdo dicto opposita, quæ sic habet. AVT actio quidem est in eo quod patitur, passio verò in eo quod agit} quam quidem prætermisit, vt quæ sit euidenter absurda. Iam verò probabiliter quidem loquens Themistius, illud, QVOD si ea etiam actio vocāda sit, ea

Generalem propositionē in demonstrationibus qualem esse oporteat.

Aię immortalitas quō a Platone probet in Phædone.

Passio dicit quandoq; actio ęquiuocè.

E fuerit æquiuoca} existimat dictum fuisse vt hanc indicaret sectionem. perinde ac si postquam dixit, Aut actio quidem est in eo quod agit, passio verò in eo quod patitur, subiunxisset, Contrà autem non contingit, nempe actionem esse in eo quod patitur, nisi quis eius quod patitur operationem velit actionem nominare æquiuocè. Atqui si ea de causa dictum esset, necesse fuisset etiam passionem æquiuocè dici in eo quod agit. quod quidem non dictum est cùm sit leue & statim appareat in summa superficie.

Actio & passio, alteri[...] altero fimi[...] tur æquiuo[...]

Atqui si ita est, motus erit in eo quod mouet. Est enim eadem ratio in eo quod mouet, & eo quod mouetur. Quare aut quidq̃d mouet, mouebitur. vel cùm habeat motum, non mouebitur: Si autem ambo sunt in eo quod mouet, & quod patit̄ & actio, & passio, & docendi actus, & actus discendi, cùm duo sint in eo qui discit,
F primùm quidem vniuscuiusq; actio non erit in vnoquoq;: deinde absurdum duobus motibus simul moueri. Quænam enim erunt alterationes vnius & in vnā formam? sed fieri non pōt.

Ad proximè inductam sectiooem, quæ dicit, Actio quidem in eo quod agit, Passio verò in eo quod patitur, primùm respondet. & cùm sumpsisset quòd ex hac positione, quēadmodum in eo quod mouetur motua est domus, ita etiam in eo quod mouet, eius domus: eadē enim in vtrisque est ratio: subiungit, ex duobus absurdis necesse esse alterum fateri ex hac positione. Aut enim quidquid mouet, etiam mouebitur, siquidem quod mouet habet motum, quod autem habet motum, mouetur: absurdum est autem quidquid mouet moueri, & nec ei ita videtur, siquidem id quod primum mouet putat esse immobile: neque rebus conuenit: multa enim eorū quę mouent manent immobilia, quemadmodum color, pulchri
G tudo, numerosa modulatio: Aut aliquid quod in se habet motum, ooo mouetur. quod est á ratione omnium alienissimum, quemadmodum vt quod habeat aliquid album, non sit dealbatum. Cui enim adest motus, id omnino mouetur. & quod mouetur, motua præsentia mouetur. Postquam ostendit hoc absurdum, transijt ad alteram sectionem diuisionis, quæ primò dicta est. & subiungit deinceps absurda quæ sequuntur ijs qui ambo ponunt in eo quod mouetur & patitur, & actionem scilicet & passionem & docendi actum & actum discendi. Absurdum autem primum quidem, quòd vniuscuiusq; actio non sit in eo quod eam exercet, sed in aliquo alio, si quidem eius quod agit actus erit in eo quod mouetur: Secundum autem absurdum, quòd idem duobus diuersis & contrarijs motibus simul moueatur in vna forma. Si enim quod mouet, verbi gratia, alterat, & quod mouetur alteratur: fieri non potest vt quod moueatur, quate-
H nus alteratur, alteret: cùm sit enim diuersa actio, effecta quoq; diuersa fuerint: quemadmodum fieri non potest, vt quatenus alteret etiam augeatur. ab eo enim quod auget augetur aliquid, & ab eo quod alterat alteratur. Admirabiliter ergo huic positiooi adiecit hanc dubitationem. erunt enim quædam duæ alterationes vnius quod mouetur, & ad vnam formam fertur. Adhuc autem absurdius, quòd etiam qui duo sunt motus, quos vocauit alterationes, ferantur ad vnam formam. Quòd enim in vnam formam desinat actio eius quod mouet, & eius quod mouetur, patet ex eo quòd cùm cessauerit id quod mouet & id quod mouetur, in vnum quidpiam esse mutatū id quod mouetur, cernat̄. quare ad hoc ēt mouebat̄. Fieri ergo non potest vt duo sint in eo q̃d mouetur, cū in vnā formam fiat motus, aut calidū aut albū, aut tale q̃di & cū dno sint contrarij, sint simul in codē: & præterea vt qui duo sint cōtrarij, in eandē formā desinant. Nā cū ponatur

XIX

Si motus in eo q̃d mouet, quam absurda [...] quantur.

natur subiecto vnum amborum actus, nihil vetat quominus & ratione duo sint, & in eandem formam desinant. Cùm duo autem ponuntur, nõ potest esse positio vnius quod forma sit. & quamuis positionem quispiam concesserit, non potest tamen fieri consequens, vt in vnam formam desinat. Potest autem, inquit Alexander, etiam aliter legi, acuendo non autem grauando τινές. Si enim duo motus simul, duæ quædam erunt etiam contrariæ alterationes vnius, & in vnam formam. quod quidem fieri non potest. Potest autem, inquit, etiam transponẽdo, dictio fieri clarior, hoc modo. DEINDE absurdum duobus motibus simul moueri, & in vnam formam} nec solum hoc est absurdum, sed etiam non potest fieri. Deinde post hæc, QVÆDAM enim erũt vnius alterationes.} Propterea enim fieri non potest, quòd non possit sumi quęnã futurę sint vnius alterationes. Et alioqui in vtroque absurdo subiunxit, inquit Alexander, aliquid proprium quod significaret absurdum. Sũt autem absurda, & duobus simul moueri motibus, & duo esse in vna forma. Et enim quod est, DEINDE absurdũ duobus simul moueri motibus} subiunxit, QVÆNAM enim erunt?} Ideo enim est absurdum, quòd dubium sit quinam futuri sint. Illi autem quod est, ET duo in vnam formã} subiunxit illud, SED fieri non potest.} Nõ potest enim hoc fieri. Cur autem fieri nequit? An quòd quæuis mutatio fiat ex contrario in contrarium: vnum autem sit vni contrarium. Fieri ergo non potest vt duo motus, qui sunt duæ mutationes, & ex duobus scilicet: non enim fuerint duo ex vno: desinant in contrarium. Adhuc autem magis fieri non posse apparebit, si cogitauerimus fore vt duo motus & eius quod mouet & eius quod mouetur, seu eius quod agit & eius quod patitur, in eodẽ simul sint, & sint alter alteri inter se contrarij, & illi soli in quod fit mutatio. Fieri autem non potest vt in eodem simul sint cõtraria. Num autem Aristoteles sufficere existimãs postremam absurditatem, nempe vnius formæ duos esse motus, quòd sint contrarij non meminit. Qua de causa duo absurda intulit. & quòd duo sint omnino vnius formæ, & quòd duo qui sunt diuersi ferantur in vnum, etsi non sint contrarij. Absurditatem autem auget repugnantia. Atque Alexander quidem hic concedit duo vni contraria in sola exuperatione et defectione. ea enim videnť & ei quod intercedit, & inter se esse contraria. Sed aduertẽdum est ambo ei quod intercedit esse contraria tanquã vnum. Sunt enim contraria, vt symmetria non conuenientia ei quod conuenit, & vt inæqualia æquali. quamobtem nec ab eo labefactatur regula, quæ dicit vnum vni esse cõtrarium.

Cùm autem dixisset Aristoteles absurda quæ eueniunt ijs qui ambos motus ponũt in eo quod mouetur & quod patitur, reliquit cogitãdum fore vt eadem sequanť apud eos etiam qui ambos motus ponunt in eo quod mouet et agit. & adhuc magis si sit in eo quod mouet motus. Quocirca hanc etiam diuisionis sectionem prętermisit. mouebitur enim quod mouetur cum non moueatur.

At vna erit actio. Sed absurdum est duorum quæ sunt diuersa specie esse vnam & eandem actionem. et si discendi actus, & docendi actus idem sit & actio & passio: erit quoque idẽ docere quod discere, & facere, quod pati. Quare necesse erit eum qui docet omnia discere: & eum qui facit, pati.

XX Hoc erat primũ in diuisione, aut alij sunt motus, aut non alij, sed vnus scilicet. Quod quidem ostẽdit per hoc. Si alij quidẽ sunt in aliquo,} vtpote quòd hoc quoque deberet inferri. Si verò nõ alij. Postquam ergo prius tradidit absurda quæ sequuntur apud eos qui dicũt esse alios, transijt deinceps ad eos qui ponunt esse vnum. & dicit etiam absurda quæ videntur sequi hãc opinionem. quæ quidem soluet paulopost, distinctione mitigans dubitationem. Quodnam ergo absurdum seqtur, apud eos qui dicunt vnum esse motum actionem et passionem, docendique actum & actum discẽdi? Duorum, inquit, quę sunt diuersa specie vnam esse & eandem actionem. Et quòd specie quidem seu forma sint alia id quod mouet & id quod mouetur, clarum est. siquidẽ quod agit quidem, actu est id quod est, quod autem patitur, cũ tale sit potentia, actu est ei oppositum quod potest. siquidem sunt mutationes ex contrarijs. quare non solùm sunt alia, sed etiam contraria. Quemadmodum ergo absurdũ est albi & nigri, quæ specie differunt, cùm illud quidem visum disgreget, hoc verò congreget, dicere vnam esse actionem, ita etiã eius quod agit & eius quod patitur, cùm sint diuersa specie, absurdum est dicere vnam esse actionem. quoniã vniuscuiusque speciei seu formæ propriam esse oportet actionem. Cùm hoc itaque sit absurdum, seqtur aliquod aliud absurdum euidentius. Si enim & docẽdi actus & actus discendi, & actio, & passio vnum & idem est, discere ẽt & docere erit idem. Absurditatis autem euidẽtiam videbis clarius, si eundem sumas docẽtem: vt qui docet discat quæcunque docet: & qui agit quæcunque agit, ea patiatur. Cùm enim hæc tria sint, docendi actus, docere, id quod docet: ipse quidem docendi actus est actio, docere verò, docentem substantiam in agendo ostendit, docens autem, seu id quod docet, substãtiam cum actione. Quare cernitur quidem absurdum etiam in actu docendi. sed adhuc magis in eo quod est docere, quòd indicet substantiam quæ habet repugnantiam. his autem adhuc euidentius in ipsa substantia. Cùm autem per ea quę dicta sunt sublatum sit, & duas esse absolutè actiones, & vnam absolutè, ostendetur aliqua quidem ratione esse vnam, aliqua verò duas. vnam quidem subiecto, duas verò rõne.

Si motus sit vnus eius quod mouet et eius quod mouetur, quęnam absurda sequantur.

Actio vna & eadẽ esse non pôt eorũ quæ sunt diuersa specie.

An ne hoc quidem, alius actionẽ esse in alio, est absurdum. Est enim docendi actus, eius qui est docendi facultate præditus actio. sed in aliquo quidẽ certè, et nõ abscissa, sed huius in hoc. XX

XXI Hinc incipit soluere dubitationes, non quascunque, sed quæcunque aduersantur verè opinioni, quæ dicit, motum esse quidem subiecto vnum, duos verò rõne. Quocirca dubitationes quidẽ quæ sunt aduersus id quod est, vnum esse motum: quas postea posuit: omnes dissoluit: quæ sunt autem aduersus id quod est, duos esse motus, non omnes, sed quæ possunt resistere vni, & qui sit in eo quod mouetur. idque meritò. eæ enim dubitationes maximè tangebant definitionẽ motus, quæ dicit esse actum eius quod est mobile, quatenus est mobile. Soluit ergo primam dubitationem, quæ dicit. Si ambæ actiones sunt in eo quod mouetur & patitur, vniuscuiusque actio nõ inerit in vnoquoque, sed in alio. Eam autem soluit, vt quæ dici possit etiam aduersus opinionem quæ dicit vnam esse amborum actionem in eo quod mouetur, quod ad subiectum attinet. Solutio autẽ, id quod aduersus positionem tanquam absurdum illatum est, conatur ostendere, minimè esse absurdum. neque enim est absurdũ esse actionem alius in alio, sed potius est necessariũ in eo quod mouet & mouetur, & in summa in eo quod agit & patitur. Si enim est ab eo quod agit in eo quod patitur: neque est in eo qui docet, neque per se, abscissa ab eo qui discit. neque sic est in eo qui discit vt vel absque eo qui docet possit in eo cõsistere: sed cùm adest id quod mouet & agit, inest in eo quod mouetur. Quemadmodum enim effingendæ ceræ actio, quę est fictoris, est in cera ipsa fictio: ex qua ille quidem fingit: hoc verò fingitur, nec possunt duę sumi actiones: ita ẽt in actu docendi qui subiecto idẽ est cũ actu discendi. Ne nos aũt decipiat affectio quę ex motu ingenerať, queadmodũ in cera, figura, vel in aĩa, cognitio. non sunt. n. ea motus, sed effecta motuum. aliud. n. est fingi et discere seu docere: & aliud fictum esse vel doctũ esse. Et hic quidẽ effectus consistit in eo qđ mouetur, ẽt absque eo

Motus subiecto vnus, duo vero ratione.

Actio est necessario vnius in alio.

Motuum effecta possũt esse separata.

E quod mouet: & habet proportionem & conuenientiam cum habitu & ratione eius, qui docet, quæ ipsa quoque separari potest ab eo q̃d docetur: ipsa q̃dem certè actio, quæ est in eo quod est docere & doceri, subiecto vna est, etiamsi sit ratione diuersa, cùm vna quidem sumatur ab eo quod agit, altera verò ab eo quod patitur. Nam cùm motus sit vtrisq; intermedius, attingit & id quod agit, & id quod patitur, non abscissus. Si autem sumptũ fuerit, vt quod sit huius solùm, vel in hoc solũ, non seruabit amplius id quod est medium. Et ideo cùm eam quidem vidémus per abscissionem, eam considerantes in eo quod mouetur, quoniam in illo cõsistit, dicimus esse actũ eius quod est mobile, quatenus est mobile: Cùm aũt per complexionem ab eo quod mouet incipientes, dicimus esse actum eius quod est mouendi potestate præditum, in eo quod mouetur, vt definiet in fine libri de motu. Cũ autem feratur etiam huiusmodi scriptura. EST quidẽ certè & non abscissè, sed huius in hoc} Alexander, non absolutè, inquit, & præcisè in aliquo, sed in aliquo definito, et id ad quod dicitur. Dicitur autem respiciendo ad mathematicum. Ac mihi quidem videtur mirãdum, quomodo illud Nõ abscissè, acceperit pro eo quod est, non indefinitè. Atqui prius pulchrè illud, IN aliquo quidem certè & nõ abscissa} exposuit, significãs non separatã ab eo qui discit, nec vt q̃ sit in eo solũ qui docet, nec vt per se. Et in hac quidẽ scriptura idẽ significauerit aduerbium.

Modus dupliciter consideratur, & per abscissionem, & per complexũ.

F Abscissè quomodo sit intelligẽdum.

Neq; verò quidquam prohibet vt ea ex duabus vna sit, non q̃ idem esse sit, vt vestis & indumentum, sed sicut est id quod est potẽtia, si conferatur cum eo, quod agit.

XXII Iis qui ambotum vnum dicunt esse motum, vt absurdum intulit, duorũ specie differẽtium, eius scilicet quod agit, & eius quod patitur, vnam esse & eandẽ actionem, Dicit ergo ne hoc quidem esse absurdum, vt videtur. nihil enim vetat quominus & docẽdi actus & actus discendi: & actio & passio sit vna actio: vna autẽ subiecto, etsi sit diuersa ratione. Qui enim actum docendi dicit, nihil aliud dicit, quàm id quod fit ex docendo & discendo. ex quibus fieri non potest vt alterum sit & fiat absq; altero. Quinetiã qui discendi actũ dicit, idem rursus dicit. Est ergo subiecto vnum, etsi actu sint diuersa. quẽadmodum vna est distãtia quæ est inter duos & quatuor: diuersę autem rationes: quatuor quidẽ ad duo, dupla: duorũ verò ad quatuor, dimidia. Ipse aũt euidẽtiori exẽplo vsus est, cùm sic dixit esse quidẽ subiecto vnum, ratione verò diuersa, vt id quod est potẽtia, si cõferatur cũ eo quod agit. Agens aũt dicit id q̃d perfectè actu est. hoc. n. iam etiam agit. si. n. quod actu factum est, id erat potentia, & non aliud: & quod potentia erat, id actu factũ est: ambo sunt vnum & idem subiecto, diuersę verò sunt rationes. Id. n. est potentia, quod põt fieri id quod dicit̃ potentia: Id aũt actu esse dicitur, quod iã est hoc, quod esse dicit̃ potẽtia.

G Actio & passio põt esse vna subiecto diuersa ratione.

XXI Neq; necesse est eum qui docet discere, neq; si pati quidem & agere idem sit. non tamen sic vt sit vna ratio quæ dicat quid sit esse: quemadmodum vesti & indumẽto: sed vt via quæ Thebis ducit Athenas, & quæ Athenis Thebas, sicut etiam prius dictum est. Non enim eadẽ omnia insunt ijs quæ quomodocunq; sunt eadem, sed solùm ijs quibus est idem esse. Neq; tamen si docendi actus cum actu discendi idẽ sit, idem est etiam discere quod docere. Quẽadmodum nec si eorum quæ distant vna sit distantia, etiam hinc illuc distare, et huc illinc, est vnum & idem.

XXII Vt summatim autem dicam, nec docendi actus cũ discendi actu, nec actio cũ passione est idem propriè, sed cui hæc insunt, motus. Huius. n. in hoc, & huius ab hoc actum esse, est aliud rõne.

XXIII Secundũ intulit absurdum ijs qui vnã dicũt esse actionem eius quod mouet & eius quod mouet̃, q̃ sequatur idẽ esse actum docendi, quod actũ discendi. Hoc aũt posito, sequi docere idẽ esse quod discere. idq; euidẽs absurdum consequi videbat̃, q̃ qui docet, quatenus docet, oĩa discat quæ docet, et qui discit, eo ipso q̃ discat, oĩa doceat quæ discit. Cũ ergo talia sint quæ adducant̃, ostendit omnes cõsecutiões nihil habere necessariũ, à prima incipiẽs, quæ dicit. Si agere & pati idẽ sunt, seu docere & discere: necesse est eum qui docet, cùm idem sit cũ eo qui discit, in docẽdo discere. Soluit aũt hanc obiectionem, ex eo q̃ non omnibus quibus est idem, apud eos oĩa eadem cõsequantur, sed apud illos solos quibus est eadẽ ratio. Et adducit exempla diuersorũ quidem nominum quę habent eandem rationem, vestem & indumentum: eorum. n. est

Nõ oĩa quæ sunt idem eadem consequuntur, nisi sit eadem ratio.

F eadem definitio: quamobrẽ ea omnia sequuntur eadem: eorum autem quæ subiecto quidem sunt eadem, eãdem tñ non habent rationem, viam quæ Thebis ducit Athenas, & Athenis Thebas. Talis autem est etiam ascensus & descensus. nam cùm in his vna sit distantia, & eadẽ positura, alia sunt ea à q̃bus sunt, & alia ea ad quæ sunt. quare etiam tota est alia species. quocirca neq; eadem consequuntur. Alia est enim ei quod ascendit, & alia ei quod descendit affectio. & alia quidem prima, alia verò secunda occurrunt ei qui Thebis Athenas proficiscitur, & ei qui Thebas Athenis. quocirca qui vadit Athenas, non vadit Thebas. Neq; eadẽ consequũtur ea quæ sunt subiecto solùm eadem, sed ea sola quæ sunt eadem ratione, & quibus idẽ esse est, et eadem definitio. Ita ergo etiam si docere & discere idem sit subiecto solũ, non tamẽ etiam ratione: non necesse est eum qui docet, eo ipso q̃ docet, discere ea quæ docet. Tunc enim hoc sequeretur: si cũ discere & docere essent eadem ratione, qui docet & qui di-

G scit, essent ijdẽ ratione. Tunc enim necesse esset eum qui docet esse eũ qui discit, cùm in docendo & discendo vna esset ratio. Deinde refellit eam quæ ante hanc in dubitatione dicta est consecutionem, vt quæ non sit necessaria. Erat autem ea quę dicebat, Si actus docendi idẽ est quod actus discẽdi, etiam docere idem est quod discere. Quòd autem minimè necesse sit hoc ita se habere, per idẽ quodammodo exemplum rursus ostendit, cum actu quidem docendi & actu discẽdi proportionem & conueniẽtiam habentem sumens distantiam aut locorum aut numerorum: ei autem quod est docere & discere, hinc illuc distare, & huc illinc. Vt se habet enim actus docẽdi, & actus discendi, ita etiam distantia. & vt docere & discere, ita ẽt distare vel Athenis Thebas, vel Thebis Athenas: vel à quatuor ad duo, vel à duobus ad quatuor. Quemadmodum ergo in his subiecto quidem vna est distantia, diuersæ verò rationes, & ideo nõ necesse est distare idem esse: Ita etiam in actu docendi & discendi, quoniam is subie-

H cto vnum est & non ratione, propterea docere & discere subiecto sunt eadem, nõ autem ratione. Potest autem, inquit Alexander, illud, NEQVE tamen si docendi actus cum actu discẽdi, idem sit, } & quæ sequuntur, dicta esse ex quadam redundanti copia. perinde ac si diceret, etiãsi datum fuerit docendi actum idem esse quod actũ discendi, non necesse est etiam discere idem esse quod docere. Non enim quoniam eorum quæ distant vna est distantia, iam etiam hinc illuc distare, vel huc illinc, est vnum & idem. Deinde ad primam reuersus consecutionem, à qua pendebant omnia, hanc etiam refellit. Illa autem erat, Si vna est ambobus actio: docendi actus idem erit cum actu discendi. Dicit autem consecutionum principium omnino ne esse quidem necessarium. Non enim si motus est vnus, iam ẽt ea quæ insunt motui, actũ scilicet docendi & actũ discẽdi, & actionem et passionẽ, necesse est propriè esse eadem. quoniam ratione alia sunt, & ea quæ est ab eo quod agit ad id q̃d fit habitudo seu relatio,

& ea

& ea quæ est ab eo quod fit ad id quod agit. At quomodo vnus est motus & propriè vnus, siquidē sæpe dictum est subiecto vnum esse, sed non rōne? Num motus vnus est non subiecto solùm, sed etiam rōne, qui est in eo quod mouetur ab eo quod mouet. Quocirca vna est etiam ratio, actus eius quod est mobile, quatenus mobile. neq; in eo diuisum est illud, Ab hoc, & illud, In hoc: sed ambo motum cōplent. Actio aūt & passio diuiduntur, hęc quidem in habitudinem seu relationem quæ est ab eo quod agit: illa verò in eam quæ est ab eo quod fit. Alexander autem eodē modo quo priora hoc quoq; exponit. Non enim si vna est, inquit, ambobus actio in subiecto, iam sequitur idem esse docendi actum, quod actum discendi. sed subiectum quidem vtrisq;, & actui docendi & actui discēdi, idem est. ab ambobus enim fit vnum quidpiam, nempe discere. nec tñ actus docendi idem est quod actus discendi. Videtur autem illud, HVIVS enim in hoc, & huius ab hoc, } de motu accipere. Ego verò de actione & passione dictum eē existimo & hoc, & illud, ALIVD ratione. } At quōo dicit subiecto esse vnum & docendi actum & actum discēdi? qm̄ ab vtrisq; fit vnum, nempe discere. fit enim ēt docere. Et in summa, oō quęcūq; vni⁹ cāq; sunt, sunt vnū subiecto: sic enim essent & pater & mater: sed hæc subiecto vnū sunt, quod vna sit distantia, & ab eo quod agit in eo quod patitur idem.

Motus est vnus subiecto & rōne.

Subiecto vnum eē quid sit.

XXIIII Quid sit ergo motus & generaliter & singillatim dictum est. non est enim obscurum quomodo definietur vnaquęq; eius species. Alteratio enim est actus eius quod est alterabile, quatenus est alterabile. Adhuc aūt notior est actus eius quod est potestate efficiēs, & eius quod est patibile, quatenus tale, & absolutè, & rursus in singulis, aut ædificatio, aut medicatio. Eodem autem modo dicetur etiam de alijs vniuscuiusque motibus.

XXIIII Concludens iam ea quæ de motu dixit, datam descriptionem reuocat in memoriam, ex qua aliqñ quidem dicebatur actus eius quod potest fieri, quaten⁹ fieri potest, aliqñ autē actus eius quod est mobile, quatenus mobile: & dicit hanc definitionem nō solum conuenire generali motui, sed etiam singularibus. Non est, inquit, obscurū quōo hac definitione etiam vnaquæq; eius species definietur. Species aūt dicit, non tanq; ex genere diuisus sit motus: nō est enim genus motus: sed veluti diuersas proprietates. Cùm in vna autē singularium specierum, nempe alteratione, ostendisset quōo oporteat generalem applicare definitionem singulis speciebus, adijcit aliam tertiam motus definitionem, quam etiam dicit apertiorem ac notiorem, vt quæ agens coniungat cum patibili. MOTVS enim, inquit, est actus eius quod est potestate efficiēs & patibile, quatenus tale. } Quoniam enim ostēsum est ex vtriusq; operatione, & eius quod mouet, & eius quod mouetur, motum effici, meritò in eius definitione, actum quoq; eius quod est mouēdi potestate pręditum, nō solū eius quod est mobile, assumit. At quōo dicit actum eius quod est ptāte efficiens? Quod enim est potētia agens & mouendi potestate pręditum, non vtiq; est actu mouēdi potestate pręditum: quod aūt mouet, actu est. & in summa id quod est potentia, quatenus agit potentia, mouet potius, oō autem mouet, siquidem rectè data est motus definitio. Num dixit illud, Eius quod est potestate efficiens, indicans distinctionē motus qui immittitur ex caussis immobilibus, à motu naturali & artificiali? quęcunq; enim mouent, quatenus actu sunt mouent, vt quę sint ea ratione immobilia: sed quę propriè quidem causa vocat, immobilis est, vt quæ per oīa actu sit, & in æternum consistat: Quę verò naturaliter mouent & artificialiter, mouent quidem quatenus actu sunt per habitum, vt quæ p

Species pro proprietatib⁹.

Motus definitio quæ est apertior & notior.

Motus quōo sit actus eius quod est potentia efficiens.

Distinctio motus ex caussis immobilibus, à motu naturali & artificiali.

A illum perfecta sint: necesse est enim id quod mouet, quatenus est forma aliqua, eam iā ei quod mouetur imperti ri: verùm ipsa quoq; mouētur, quatenus qui prius quiescebat habitus ad actum mouendi excitatur, ex eo quod est potentia ad actum. quod quidē habent oīa, quæ non simul vniuersam suam edunt operationē. quod quidem ijs solis adest quæ æternè operantur. Qua de causa toto tempore mouendi, ambo sunt in eis, & id quod potestate est, & id quod actu. & ex profectu quidem qui est ab imperfecto mouentur: ex perfectione autem habitus & actus mouēt. Natura aūt prius quoq; affecta, subiectum intrinsecus afficit in vnaquaq; specie motus, vt etiam dixit Andronicus. Et si enim aqua ab igne calefiat, quæ tñ est in aqua natura prius effecta calida, sic subiectum calefacit vel concalefacit. POTENTIA, ergo dixit, mouēdi potestate præditum, } vt prius dixit, potentia mobile, quod manēte eo quod est potentia, mouet. sic ergo quod mouet manēte eo quod est potētia, est potentia mouēdi B potestate præditum. Et hac scilicet rōne, quæ sic mouēt, verum est dicere quatenus mouent nō moueri: mouent enim quatenus sunt pfecta, quatenus aūt sunt perfecta, manent & non mouent: Et rursus quatenus mouent mo ueri. ex eadem enim forma, natura quidem aucta auget, ars autem ab habitu quiescente procedit ad operādum.

Tertia aūt data definitione singulares quoq; motus vult ex ea describere, quos singulos non propriè appellauit. non enim dicit de eo qui sit vnus numero, sed de ijs qui specie differunt. Alexander autē notiorem definitionē dicit esse assumptionē definitionis alterationis, afferens defensiones, vt mihi videtur, minimè probabiles. Videtur autē etiam vt tertiam accipere motus definitionē, etiā si veluti ex adscriptione adiecta dictio, in libro fuisse confusa videatur. Cùm autē ædificationem adiunxisset & medicationē tanq; alterationes, subiunxit eodē etiam modo dicendum esse de alijs motibus. Rectè enim adnotat Alexāder omnes ferè motus artificiales esse maximè C ex alteratione. Cùm hæc sint quæ in summa de motu dicta sint ab Aristotele, ex his puto clarū esse ijs qui considerāt, q non de eodem significato motus dissensit à suo Præceptore. Sed his quidē motum contemplatur in naturali mutatione, non censens ea moueri quæ similiter se habent: Ille autē motum statuens excessum qui fit ab eo quod est esse, in operationem, non renuit eam etiā menti accommodari: vterq; aptè & conuenienter suę Philosophiæ. Etenim Aristoteles quidem semper sumit ea quæ sunt aperta & euidentia: Plato autem ea etiam quę quomodocunq; sunt huiusmodi.

Motus artificiales sunt maxime ex alteratione.

In motu Plato nō dissentit ab Aristotele, cum diuersū vterq; sumat significatum.

SECTIO II.

De infinito. CAP. IIII.

QVoniam autem naturę scientia versatur in magnitudinibus, & motu & tempore, quorum vnūquodq; aut infinitum D aut finitum esse necesse est, etiamsi non sit quiduis aut infinitum aut finitum, quemadmodum affectio vel punctus: eorum enim quæ sunt huiusmodi nihil fortasse necesse est esse in alterutro: par fuerit vt qui tractat de natura, de infinito consideret, sit'ne an non. & si est, quid sit. XXV

Cùm in hoc opere tractetur de ijs quæ res omnes cōsequuntur naturales: qm̄ res naturales sunt corpora & magnitudines quæ mouentur in tempore: necesse est & corpus & motum & tēpus, cùm sint magnitudines, aut finita esse aut infinita: sunt aūt ea etiam quę dicta sunt continua: in continuo aūt est infinitum, qm̄ est continuum, id quod potest diuidi in infinitū: meritò qui de natura tractat, de infinito quoq; aliquid dissereret. Et q in corporibus quidem versetur naturæ pertractatio, clarum est ex XXIIII

eo q

eo, q quęcunq; constant natura, sunt corpora. Quòd aũt etiam in motu, clarum est ex eo q ea sint corpora naturalia, quæ principium motus habent in seipsis. Ipse autẽ id quoq; significat scribens in principio libri de cœlo. » Naturę sciẽtia maxima ex parte cernitur circa corpora & ma- » gnitudines & eorũ versari affectiones & motus. Quòd aũt etiam de tempore, clarum est ex eo q sit in tempore oĩs motus, & mensura motus sit tempus, vt ostendetur.

Finitũ aut infinitum non est contradictoria rerum naturalium omnium diuisio.

Cùm aũt dixisset, QVORVM vnũquodq; aut infinitum aut finitum esse necesse est, merito aduertit eã non esse contradictoriam eorum quæ sunt, seu naturalium oĩum, diuisionem, quę verũ & falsum diuidit in oĩbus: sed tanq̃ habitus & priuationis, finis ad infinitatẽ esse oppositionem. quę quidem non diuidit verum & falsum in oĩbus, sed in ijs solis quę apta sunt natura vt ea suscipiãt, & cùm apta fuerint. Quòd autem non in oĩbus, probat ex duobus, nempe ex affectiõe & puncto.

Patibiles qualitates nõ sunt finitę nec infinitę, nisi p accidens.

neq; enim quæ ab eo in prædicamẽtis vocatę sunt patibiles qualitates, vt albedo, nigredo, caliditas, frigiditas, & quæ sunt huiusmodi, F per se sunt finitæ aut infinitę. Patet autẽ ex eo q finitum quidem & infinitum dicantur in ijs quæ sunt quantitate prædita: eę verò non sunt eiusmodi. Sed neq; punctus finito aut infinito subijcitur. nã infinitum quidem nõ est, qm̃ non potest diuidi. finitum aũt non est, qm̃ ipse est finis lineæ. eiusmodi aũt fortasse est etiam vnitas. etenim nec ipsa põt diuidi, & est principiũ numeri. Illud autẽ, FORTASSE, ideo adiecit, q nihil eorum necesse sit esse in alterutro, aut in fine aut in infinitate, qm̃ affectiones, quẽadmodum album & calidum, ipsa per se nõ sunt finita nec infinita, neq; ea per se sunt quantitate prædita: infinitum enim & finitum dicitur de ijs quę sunt quantitate prædita: per accidens tñ ipsa quoq; fiunt quãtitate prædita, quatenus quæ eis sunt subiecta, sunt quãtitate prædita. Naturalis aũt Philosophus versatur etiam in affectionibus, quatenus sunt corporũ affectiones. Et ideo in prin- » cipio libri de Cœlo, Naturæ, inquit, scientia maxima ex » G parte cernitur circa corpora & magnitudines & eorum » versari affectiones & motus. Quocirca etiam in affectionibus considerabit Physicus finitum & infinitũ, etiam si ea per accidẽs insint affectionib⁹. Oportet ergo eum qui tractat de natura, considerare de infinito, primùm quidẽ an sit infinitum, an non. & si est, quid sit. Hic enim est ordo earum quæ proponũtur quæstionum, quẽadmodum didicimus in Analyticis.

XXV Signum est autem q huius sit scientiæ propria eius consideratio: quicunq; enim talẽ Philosophiam videntur pro rei dignitate attigisse, de infinita verba fecere. Alij quidem, vt Pythagorici & Plato, per se, non tanq̃ quod alicui alij accidat, sed tanq̃ quod sit substantia, ipsum per se infinitum: Sed Pythagorici quidem in sensilibus: non enim numerum faciunt separabilem: quinetiã extra cœlum esse infinitum: Plato aũt H extra quidem nullum esse corpus, & nec ideas quidem, propterea q ipse nusq̃ sint: ipsum aũt infinitum esse & in sensilibus, & in illis.

XXVI Naturali scientiæ esse conuenientem infiniti considerationem, postq̃ probauit ex rebus ipsis, ab insigniorum quoq; Physicorum id opinione confirmat, vt consueuit, ostendens nõ quoslibet, sed eos qui pro rei dignitate naturalem attigere Philosophiam, ipsos quoq; non obiter quæsisse de infinito: sed oẽs tanq̃ aliquod eorũ quæ sunt principium ponere infinitum. Quamobrem ijs qui tractant de principijs naturalibus, necesse est etiã de infinito differere. Deinceps aũt exponit etiam diuersas quas habebant priores de infinito sententias, & in quibusnam inter se conuenirent. Primam autẽ dicit differentiam, ex qua alij quidem quandã per se substãtiam infinitum esse E existimabant, & non alij accidere, quẽadmodum Pythagorici & Plato, qui in hoc inter se conueniebant. Quod aũt alicui accideret, infinitum plurimi faciebãt Physici, alij quidem aerem ponentes infinitum, vt Anaximenes & Diogenes: alij verò aquã, vt Thales: alij autẽ id quod intercedit, vt Anaximander. Atqui ij quidẽ, & qui sunt eiusmodi, infinitum dicunt esse magnitudine: Anaxagoras aũt & Democritus dicunt infinitum accidere principiorum multitudini. ille quidẽ, similarium partium: hic verò, atomorum. prętereà q hi etiam cogunt dicere infinitum multitudine. Differunt aũt, inquit, Plato & Pythagorici, q Pythagorici quidem in sensilibus ponebãt infinitum, & minimè separabile: etenim in numeris dicunt esse infinitum: numerum aũt, &, vt in summa dicã, Mathematica, per se quidem mente percipi, per se autẽ dicunt non consistere, sed esse in sensilibus: non enim illũ quoq; quem laudantes ac celebrantes dicunt,

Pythagororũ & Platonis de infinito sentẽtia.

Claré audi ò numere, ò genitor diuumq; virumq;,
F nec quem Hippasus definijt esse primum exẽplar mundi creationis. Esse autem, inquit, ponebãt & extra cœ- « lum infinitum. non sensile scilicet, siquidẽ ipse Timęus « dicit nullũ corpus relictum fuisse extra mundum. Videtur ergo dicere duplicem & numerum, & quod est in numero infinitum: quod quidẽ impar esse dicebant: vnũ quidem sensile, alterum quod perciperetur intelligẽtia: quod quidem extra cœlum esse dicebant: Plato quidem certè extra cœlum nullum corpus ponit, in Timęo apertè dicens de mundo, quem cœlum continet extrinsecus. Ex vniuerso enĩ igne, aqua, aer & terra ipsum constituit « qui eũ est architectatus, nulla vllius rei parte aut faculta- « te extra relicta. Sed nec ideas dicit esse extra cœlũ, q ęquusq̃ sint, neq; omninò in loco. Infinitum autẽ dicit esse in sensilibus & in ideis. Sensilium enim principia vnum & indefinitã dyadem Platonem dicere inquiunt. Indefinitam aũt dyadem etiam in ijs ponens quæ intelligentia percipiũtur, dicebat esse infinitam. Quinęnam magnũ G & paruum principia ponens, infinita esse dicebat in ijs quę dixit de bono. quibus cum Aristoteles, & Heraclides, & Hestięus, & alij familiares Platonis interfuissent, quæ dicta sunt, ænigmaticè scripserunt, vt dictum est.

Ideas in nullo esse loco dicit Plato.

Principia ponebat Plato vnũ & indefinitã dyadem.

Magni & paruũ infinita principia apud Platonẽ de bono.

Porphyrius aũt ea explicare profitẽs, de his hęc scripsit in Philebo. Ipse id quod est magis, & id quod est mi- « nus, & id quod est vehemẽter & id quod est sensim, vult « esse naturæ infiniti. Vbi enim in hęc insunt, ex intensio- « ne & remissione procedentia, non sistuntur, neq; finiunt « id quod est eorum particeps, sed procedũt ad infinitatis « indefinitionem. Similiter aũt habet id etiã quod est ma- « ius, & quod minus, & quæ pro ipsis à Platone dicuntur, « magnum & paruum. Ponatur enim aliqua magnitudo « finita, vt cubitus. qua bifariam diuisa, si alterum quidem « cubiti dimidium insectum dimiserimus, alterum aũt cu- « biti dimidium scindentes insecto paulatim adijciamus, « cubito fuerint duæ partes, vna quidem procedens ad id « quod est minus, altera verò ad id quod est maius citra fi- « H nem. non enim ad partem quæ diuidi nequeat vnquam « scindentes venerimus. est enim cõtinuum cubitus. conti- « nuum aũt diuiditur in ea quæ semp possunt diuidi. Eius- « modi aũt quę non potest deficere sectio, significat quan- « dam infiniti naturam inclusam in cubito: vel potius plu- « res, illam quidem in id quod est magnum, hãc verò in id « quod est paruum. In his aũt cernitur etiam Dyas indefi- « nitas quæ componitur ex vnitate, quę in magnum, & ea « quę in paruum. Hæc aũt insunt & continuis corporibus « & numeris. Numerus enim primus Dyas est par. In na- « tura aũt paris duplum continetur & dimidium. sed du- « plum quidem est in exuperatione: dimidium aũt in defe- « ctu. Exuperatio ergo est & defectus in pari. Primus aũt « par in numeris est dyas. sed per se quidem est indefinita: « definita est autẽ participatione vnius. definita est enim « dyas, quatenus est vna quædã forma. Numerorum ergo « elementa sunt vnum & dyas, vnum quidẽ finiens & for- «
mans,

mans, alterum verò indefinitũ, & in excessu & defectu.

Hæc his propemodũ verbis dixit Porphyrius, ea explicare professus quæ in congressione de bono ænigmaticè dicta sunt: ideo fortasse, q hæc conueniebant ijs quæ in Philebo scripta sunt. Porrò autẽ ipse quoq; Alexander se ex Platonis sermonibus de bono, quos Aristoteles & alij Platonis familiares narrarunt, se dicere cõfitens, hęc scripsit. Eorum enim quæ sunt principia quęrens Plato: qm̃ numerus uidebatur ei esse primus aliorum natura, li neq; enim extrema sunt signa, signa aũt esse vnitates posituram habentes, & sine linea superficiẽ non esse, nec solidum, numerum autẽ posse esse sine ijs: qm̃ ergo aliorum primus natura est numerus, existimabat eum esse principium: & primi numeri principia esse etiã cuiusuis numeri principia. Est aũt dyas primus numerus. cuius principia esse dicebat vnum, magnum, & paruum. Quatenus enim est dyas, vnitatem in se habebat & paucitatẽ. quatenus quidem est duplum, est in se multitudo: multitudo enim & exuperatio & magnitudo est duplum: quatenus aũt dimidium, paucitatem: & ideo exuperationẽ & defectum & magnum & paruum in ipsa esse ea rõne: quatenus autẽ vtraq; pars eius est vnitas, & ipsa est vna aliqua forma, nempe Dyadica, eam esse participem vnitatis. Quocirca dyadis principia esse dicebat vnum, magnum, & paruum. Indefinitam autẽ ipsam dicebat dyadem, qm̃ cum sit magni & parui, seu maioris & minoris particeps, id quod est magis & minus habeat. Ea enim per intensionem progredientia & remissionẽ, non sistuntur, sed ad infinitatis indefinitionẽ procedunt. Quoniam ergo numerorum primus est dyas, eius aũt principium est vnum magnum & paruum, cuiusuis etiã numeri ea esse principia necesse est. numeri aũt omnium quæ sunt, sunt elementa. quare omnium etiam principium est vnum, magnum, & paruũ, seu indefinita dyas. vnusquisq; enim numerus, quatenus est hic quispiã, & vnus & definitus, est vnius particeps: quatenus verò diuiditur, & est multitudo, indefinitæ dyadis. Dicebat aũt etiam ideas Plato numeros. Meritò ergo numeri principia fecit etiã principia idearum: Dyadem autẽ dicebat infiniti naturã, quoniam nõ est definitum magnum & paruum, seu id quod est maius & minus: Sed habet id quod est magis & minus, quæ procedunt in infinitũ. Cùm sic ergo dixisset Aristoteles in quibusnam quidem Pythagorici, in qbus verò Plato poneret infinitum, deinceps refert quidnam infinitum dicerent Pythagorici, & quare.

Numer⁹ est natura primus aliorũ.

Ideæ sunt numeri.

Dyas natura infiniti cur apud Platonem.

XXVI Atq; illi quidem infinitum esse par: id enim interceptum, & à pari finitum, præbet ijs quæ sunt infinitatem: Huius autem esse signum id quod euenit in numeris: circa vnum enim circumpositis gnomonibus, & seorsum, alias quidem aliã semper fieri formam, aliàs verò vnã: Plato aũt duo infinita, magnum & paruum.

XXVII Postq; dixit in quibusnam infinitum esse dicerent Pythagorici & Plato, nempe illi quidem in sensili & extra cœlum, hic aũt in sensilibus & in ideis, nũc adijcit quidnam vterq; eorum dicit eẽ infinitum, primum dicens de Pythagoricis. Hi aũt infinitum dicebant esse parem numerum, qm̃ quicquid par est, vt dicunt interpretes, diuidatur in æqualia. Quod aũt diuiditur in ęqualia, infinitũ est eo quod bifariam secetur. quæ enim fit in æqualia & dimidia diuisio, procedit in infinitum. Impar autẽ adiectum finit ipsum. eius enim in æqualia impedit diuisionem. Sic ergo interpretes pari imparem adiungũt, per eam diuisionem quæ fit in æqualia. & nõ in numeris scilicet, sed in magnitudinibus sumunt diuisionem quæ fit in infinitum. numeri enim vel pares, neq; oẽs sæpe diuiduntur in æqualia: & qui diuiduntur, cùm ad vnitatem peruenerint, sistunt sectionem: In magnitudinibus autẽ, quid vetat quominus quod est reliquum semper diuida-

Infinitũ parẽ numerum dicunt Pythagorici.

A tur, etiamsi diuisio nõ fiat in ęqualia? Tertia enim pars, verbi gratia, eius quod sumptum fuerit, in duas partes & tertiam potest diuidi, idq; in infinitum in diuisione, & in diuisorum additione potest fieri. In summa aũt nec videtur Aristoteles causatus esse infiniti diuisionẽ quæ fit in æqualia. Num ergo in quauis sectione par est causa cuiusuis diuisionis? Quæuis enim sectio, cùm sit vna, in duo diuidit id quod scindit, aut in æqualia, aut in inæqualia. Quoniam ergo sectio quæ semper fit in duo, facit id quod procedit in infinitum, paris autem principium est dyas, ideo per par dicebãt infinitum. Similiter aũt, Par, quoq; esse causam additionis. Vnum enim vni additur. Et ideo Aristoteles quoq; par interceptum, & à pari finitum, dicit præbere ijs quæ sunt infinitatem. nam vt diuidi possit in infinitum habet vnũquodq; corpus per par, quod est in seipso interceptum & veluti absconsum. potentia enim & nõ actu habet sectiones in infinitũ. Quocirca dicit par esse interceptum & præbere ijs quæ sunt

B diuisionem. Quatenus autem vnumquodq; eorum quæ sunt diuisa, seu pars quælibet, est in aliquibus, & vnumquodq; id quod est ab impari semper finitur infinitate, & in quolibet corporeo vnũquodq; sensilium, quod ad materiam quidem & subiectum attinet, potest diuidi: ea etiam ratione est par & infinitum: Quatenus aũt est hoc quidpiam: & est definitum, nec potest diuidi, eaq; ratione est impar. Signum aũt q numerus impar formã efficiat & finiat, par aũt sit materialis & infiniti speciẽ obtineat, adducunt Pythagorici id quod euenit in numerorũ additione. Impares enim per seriem additi numero quadrato, seruant ipsum quadratum & æqualiter æqualem. Par aũt adiectus semper quadrato, mutat formã, faciens altera parte longiorẽ, vt quæ in alio aliàs latere aucta sit. Ponantur enim per seriem numeri ab vnitate vsq; ad denarium. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. Eorum scilicet vnitas est primus impar & primus quadratus. semel enim vnũ vnum est. Positorum autẽ, impares quidem per vnita-

Numer⁹ impar habet rationẽ formę, par vero materiæ.

Impares per seriem additi quadrato, seruant quadratũ, impares vero minime.

C tem sunt hi. 3. 5. 7. 9. Pares verò hi, 2. 4. 6. 8. 10. Si ergo vnitati quæ ẽ primus quadratus. 3. adiecerimus, fit. 4. quadratus ex latere duorum. Et rursus si quadrato. 4. addiderimus imparem qui deinceps sequitur. 5. fit. 9. qui ipse quoq; est quadratus. Si autem ei quoq;. 7. addiderimus, qui deinceps sequitur, fit quadratus. 16. Et si ei nouem addiderimus, fit. 25. qui sunt omnes per seriẽ quadrati & æqualiter æquales. Si autẽ vnitati, quæ est quadratus, duo adiecerimus, fit tres qui non est amplius quadratus. Et si 4. qui est quadratus, adiecerimus vel 4. vel 6. fit 8. vel 10. qui sunt altera parte longiores. Bis enim quatuor, vel bis quinq; sunt latera. Atq; eandem quidem scilicet seruare formã, & facere æqualiter æquales, est finis: Non seruare autẽ eandem formam, & altera parte faciendo longiorem, per aliam aliàs augere formã, est infinitatis. Gnomones autem vocabat Pythagorei impares, quoniã adiecti quadratis eandem seruant figurã, quemadmodum qui sunt in Geometria gnomones.

Gnomones quosnam vocent Pythagorei in numeris.

D Duo enim implementa, cùm vno parallelogrãmorum, quæ sunt circa eandem diametrum, vocant gnomonem. qui additus alteri ex parallelogrãmis quę sunt circa eandem diametrum, facit totũ illi simile, cui fuerit additus. Gnomones ergo dicuntur etiã numeri impares, q additi ijs qui iam erant quadrati, semper quadratũ efficiunt. Circũpositis ergo numeris circa vnũ numerum quadratum, aliqñ quidem sine gnomonibus, hoc est vnitatibus in numero impari per seriem: ij enim sunt gnomones: aliquãdo autem sine paribus, cùm ij quidem additi fuerint, fit semp alia forma ab ea quæ erat in principio: cùm autẽ gnomones, vna eadẽ cum priori. Pulchrè autem sic expositionem aggressus est Alexãder, quòd illud quidem, CIRCVMPOSITIS gnomonibus, } indicet figuræ descriptionem quæ fit in imparibus. Hoc autem, ET seorsum, } Arithmeticã quoq; additionẽ, quæ absq; figurali fit circũpositione, in paribus. Mos est enim Pythagori-

Gnomones quosnam vocent Geometræ.

cis

cis figuras describere. & cùm ex vnitatum circũpositionibus sic, A, literã adscripserint, adiungunt illi tria A A A, gnomonicè. & fiunt sic quatuor figurata in quadrum. Deinde cis rursus adijciẽtes quinq; A pro quinq; vnitatibus gnomonicè, faciunt maius quadratum, quod habet latus, tria. Parium aũt circũpositio, non facit figuram definitã. & ideo non vult pares circũponi in descriptione sicut impares, sed addi Arithmeticè. Quare illud ET seorsum, } audiendum pro eo quod est, sine circũpositione per additionem in paribus. Num autẽ possunt ambo de ambobus accipi, & illud, scilicet, Circũpositis gnomonibus, & hoc, Seorsum, & de imparibus & de paribus: vt dicat, q & in gnomonicis circũpositionibus, & rursus sine his in Arithmeticis cõpositionibus, & imparium & parium, videre licet impares quidem similia seruantes, pares autẽ facientes dissimilia. Etsi enim pares non propriè dicantur gnomones, vt qui eãdem formam non seruent: sed tñ circũpositi vt gnomones, in figurę etiã descriptione id quod est dissimile ostendunt. Circa vnum aũt circumpositis dixit gnomonibus, vel q circa vnitatem prima fiat circũpositio, vel q tanq̃ circa vnum numerũ sit semper plurium vnitatum circũpositio. Cùm autẽ dixisset quidnã infinitum dicant Pythagorei, nempe par, subiunxit quid etiam id Plato dixerit, nempe magnum & paruum, seu maius & minus. vtrunq; enim eorũ procedit in infinitum. nec tñ alterutrum eorum seorsum accepit, sed vtrunq; simul, magnũ & paruum idem dicens. quod quidem ẽt vocauit indefinitã dyadem: siue sic vocans materiã, siue infiniti ordinem. quocirca eam etiam posuit in ideis, sicut etiam eas in numeris.

Magnum & paruũ simul coniunctum accipit Plato pro materia.

XXVII Quicunq; aũt de natura scripserunt, semper subijciunt aliquã infinito naturam aliam ab ijs quæ dicuntur elemẽtis, quemadmodum aquã, vel aerem, vel quod interea intercedit. Eorum autem qui finita faciunt elemẽta nemo facit infinita. Qui autem elemẽta faciunt infinita, quẽadmodũ Anaxagoras & Democritus, ille quidem ex similaribus, hic verò ex omnium simul figurarum disseminatione tactu continens dicunt esse infinitum.

XXVIII Physicos solet vocare Aristoteles, eos qui in hac parte Philosophiæ, nempe naturali, versantur. & ex ijs eos præcipuè qui materiali principio, vel maximè, vel solo vsi sunt. Hi ergo Physici, qui ijs quæ gignuntur subijciebant materiam, & infinitum in ea cõsiderabant, meritò infinitum non tanq̃ substantiam dicebant, sed tanq̃ accidens. Ex ijs autẽ alij quidem vnum ponentes elementũ, dicebãt hoc esse infinitum magnitudine: quẽadmodum Thales quidẽ aquam: Anaximenes verò, & Diogenes, aerem: Anaximãder autem id quod intercedit. Qui aũt infinita ponebant multitudine, quemadmodum Anaxagoras & Democritus: & ipsa multitudine inducebãt infinitum, & præterea magnitudine. quæ sunt enim infinita multitudine, contactu continuata non aũt vnione, infinitam faciunt multitudinẽ. Qui autem vno quidem plura multitudine, sed numero finita dicunt esse elemẽta, quẽadmodum Empedocles, ij neq; infinitũ introducunt magnitudine, neq; in vno, neq; in pluribus, neq; in eo quod constat ex omnibus. Si enim & sunt finita multitudine, & est vnũquodq; magnitudine finitũ, vndenam haberent infinitum? Quæ dicuntur aũt elementa, dicit quatuor, ignem & aerem & aquam & terram. Cùm autẽ dixisset aquam & aerem, vt quę sint trita & vulgo iactata, subiunxit, VEL aliquid quod inter ea intercedit, } inter aquam scilicet & aerem. quod quidem posuit Anaximãder. Num autẽ illud, QVÆ dicuntur elementis, } non dictum est de ijs quæ nunc sermone omnium celebrant, sed de ijs quæ sũt posita à Physicis, siue sit aqua, siue aer,

Physicos quosnam vocet Aristoteles.

E siue aliquid eorũ quæ intercedunt, quod ponebant elemẽtum eorũ quę gignũtur. Quinetiam illud QVÆ dicuntur } aliter exponit Alexãder, pro eo quod est, Elementis quæ dicunt & solùm videntur elemẽta, non sunt aũt, quã ea sunt cõposita, & cõstant ex materię & formæ elementis. QVICVNQVE autem de natura scripserunt, } dixit, non absolutè, sed ex ijs qui dicunt aliquid infinitũ. nam eos etiam qui finita faciũt, scit appellari Physicos, quẽadmodum Empedoclem. Num aũt quẽadmodum prius quoq; dictum est, Physicos propriè existimat, eos qui versantur in causa materiali. inter quos nec Empedoclem quidẽ propriè connumerare voluerit, vt qui causas efficiẽtes introducat, contentionẽ & amicitiam. fortasse aũt nec Anaxagoram, qui dicit mentẽ partes discernere similares: nisi vtiq; quatenus in tradẽdis causis, vt videt, ipse quoq; mente nõ vtiq; vtitur, sed causis quę sunt particularis magis materiales. Qui autẽ multitudine, inquit, infinita faciunt elemẽta, quemadmodum Anaxagoras, qui F similares ponebat partes numero infinitas, Democritus aũt atomos, ij apertè quidẽ introducunt infinitũ multitudine. quod quidẽ ostendit Aristoteles dicens, QVI autẽ infinita faciunt elemẽta. } Quòd aũt etiã magnitudine, ostendit dicens, TACTV continens dicunt esse infinitum. } non aũt vnione, vt qui dicunt esse vnum infinitũ elementum. Tactu aũt q sit aliquid continuum infinitum, & ex his liq̃, clarum est. quę sunt enim infinita multitudine, & eiusdẽ speciei seu formæ, vt se inter se tuncẽ tangant, infinitam faciunt magnitudinẽ tactu continuã. Quocirca Eudemus quoque in secundo naturalium, Id quod est multitudine, cùm sit eiusdem speciei, infinitum dicere, nihil refert, an infinitũ magnitudine. Omnium aũt simul figurarum dixit disseminationem, eam quę est atomorum Democriti, quandoquidẽ ponebat infinitas atomos, & eas quæ ex figura erant differentias.

Infinitum et multitudine & magnitudine.

XXVIII Et ille quidem quãlibet partem esse similiter atq; vniuersum mixturã. propterea q videret G quodlibet fieri ex quolibet. Hinc enim videtur illud, Simul quãdoq; res oẽs esse, dicere, quemadmodum hanc carnẽ & hoc os. & sic quodlibet. Ergo etiam omnia, & omnia simul igitur. Principium enim est, non solùm in vnoquoq; discretionis seu disgregationis, sed etiam oĩum. Quia enim id quod fit, fit ex tali corpore: oĩum autem est generatio, sed non simul: & oportet esse generationis aliquod principium, id autẽ est vnum, quod ille mentem vocat seu intelligẽtiam: Mens autem seu intelligentia operatur, cùm ex principio aliquo intellexerit: Quare necesse est aliquando simul esse omnia, & cœpisse aliquando moueri.

XXIX H Quoniam ex Physicis alij quidem dicebãt vnum esse elemẽtum, alij verò plura quidem, sed finita numero: alij verò numero infinita: cùm dixisset q qui vnum quidem dicebant, vt quod illi accideret magnitudine infinitum esse dicebant: qui aũt & multitudine & magnitudine finita elementa ponebãt, nec multitudine nec magnitudine dicebant infinitum: deinceps dicit de ijs qui elementa faciunt infinita multitudine, eos non solùm infinitum introducere multitudine, sed etiã magnitudine. Quæ sunt enim multitudine infinita, cùm sint actu magnitudines, & tactu fiant continuę, infinitam etiam faciunt magnitudinem, sicut prius dictum est. Quoniam aũt Anaxagoras quidẽ partes similares, Democritus aũt atomos, infinitas vterq; multitudine, ponit tanq̃ principia, primùm Anaxagoræ referens sententiã, nos etiam causam docet propter quam Anaxagoras venerit in hãc suspitionem, & ostendit eum non solùm vniuersam mixturam dicere

Anaxagoras similarium partiũ mixturã introduxerit.

esse

esse necessariò magnitudine infinitam, sed vnamquanq; etiam partē similarem, quęcunq; insunt similiter atq; in eum habere, & non solùm infinita, sed etiā infinita infinitis partibus. Cæterum in hanc quidē venit sententiam Anaxagoras, existimās, ex eo quod nō est, nihil fieri, & quodlibet nutriri à simili. Cùm ergo videret ex quouis quiduis fieri, & si nōnullo interiecto medio, sed ordine; etenim aer ex igne & ex aere aqua, & terra ex aqua, & ex terra lapis, & ex lapide rursus ignis: quinetiam eodē apposito nutrimento, vtpote pane, multa etiā fiunt dissimilia, carnes, ossa, venę, nerui, pili, vngues, atq; adeò & pēnę, si ita contigerit, & cornua: augetur aūt simile simili: his de causis in nutrimēto esse existimabat, & in aqua, si ea alerentur arbores, lignum, & corticē, & folia, & fructum. quamobrem dicebat oīa esse mixta, & per excretionē fieri generationē. Ad hoc autē eum quoq; fortasse id induxit, q manentibus aliqbus ex ijs fierent alia, quēadmodum ignis ex lapide, & aer ex aqua bulliēte. Cùm aūt videret ex vnoquoq; eorum quæ nunc discreta sunt excerni nīa, quēadmodum ex pane carnem & os & alia, tanq; oīa simul insint & omnia mixta sint, ex his cōiecit oīa etiam quę simul sunt fuisse prius mixta anteq; discernerentur. Quocirca opus etiā suum sic incepit. Erant simul res omnes, vt quodlibet: vtpote hic panis, & huius carnis, & huius ossis esset mixtura, similiter ac vniuersum. A mixtione enim vniuscuiusq; venit ad mixtionem vniuersorum. Sunt enim apertiora & sensui notiora singularia vniuersis. Similitudinem autē deinceps considerauit vniuscuiusq; cum vniuerso, & in mixtione, & in ea quæ fit ab initio discretione, quę est & causalis et temporalis. Quēadmodum ergò in vnoquoq; principium fit aliquā do discretionis, ita etiam in vniuerso. & quēadmodum in vnoquoq; cernitur aliqua quæ fit generatio: itaq; est etiam vniuersorum generatio, ab vniuersorum mixtura excreta est omnium generatio, etsi non simul. Cùm autē essent corpora, & quatenus erant ab alio mobilia, & eiusdem inter se quodāmodo ordinis, principio & causa aliqua opus haberent præstantiore, quam mentem vocat Anaxagoras, oportebat id quod coacta discerneret, & discretionem ex concretione & coagmentatione in ordinem redigeret, cùm ipsum coactam habeat substātiam, primò in seipso ostendere discretionem. Talis autem est Mens, quam ab aliquo principio cogitauit operantem: cùm dixit Mentem cepisse discernere. Mentis itaq; cōceptio, per quā in hanc principiorum positionem venit Anaxagoras, sic clara facta est. Ex ijs autem quæ dicta sunt in prōptu est animaduertere, q si quodlibet excernitur ex quolibet, & sunt oīa in oībus: non solùm vniuersum, sed etiā quodlibet, nō solùm multitudine, sed etiam magnitudine, sit infinitum infinitis partibus. Quòd autē Aristoteles id referat quod primo aspectu apparet ex sententia Anaxagoræ, Anaxagoras aūt cùm esset sapiēs duplicem significauerit exornationem & distributionē: vnam quæ est vnita, & quæ prior est, non enim fit illa in tempore, sed est exuperatio substantiæ & potestatis: alteram autem quæ ab hac discreta est, & per eam cōsistit ex mente opifice, dictum est in commentarijs in primum librum, in quibus conatus sum id ꝓbare adscriptis verbis ipsius Anaxagoræ. Meritò aūt & vnūquodq; ex sensilibus se cōmunicat oībus, & est omnium particeps. vna enim cōfluxio, vna conspiratio, oīa in mutua affectione inter se cōsentientia, vt ait Hippocrates, propter principalem vnionem quæ prius est in ijs ex ipsis quæ percipiuntur ab intelligentia. etenim in ea quoq; cùm discernuntur, non sunt oīno inter se diuulsa alterum ab altero. quocirca ait Anaxagoras ne contingere quidē vt omnia discernant. non est enim discretio perfecta diuulsio. quocirca nec fieri potest vt ingressus, color, vel in summa affectiones & habitus, separētur à subiectis. Videri autem dici in tempore principium discretiōis, in vsu erat apud veteres Physicos & Theologos, qui se dimittebant ad

Anaxagorę de similariū partium congressu opinio defendit à Simplicio.

Oīa mutua affectione inter se cōsentire dicit Hippocrates.

A captum nostræ intelligentiæ. Vnā enim cum æterna extensione nō possumus nostram extendere intelligentiā. sed aliquo posito principio requirimus deinceps cōtemplari ea quæ consequuntur.

Democritus autem nihil eorum quæ prima XXIX
sunt dicit fieri ex alio. sed tñ ipsum cōmune corpus est omnium principium, magnitudine & figura differens in partibus. Quòd itaq; Physicis conueniat consideratio, ex his clarum est.

Postq; dixit quō erat Anaxagorę consequens magnitudine infinitum ponere principium, eo q dicat multitudine infinita principia, quę sunt corporea, nempe partes similares, ostendit Democritum quoq;, etiamsi non per excretionem faceret generationē, nec omnia esse diceret in oībus, sicut Anaxagoras, posuisse tamen ipsum quoq; principia, nempe atomos, quæ sunt multitudine infinita, & inane, nōn minus q Anaxagoras. Quinetiā ipsum XXX
B quoq; non solùm multitudine, sed etiā magnitudine infinitum esse tactu dixisse principium, cùm etiam ea rōne fiat continuū infinitum. Quę sunt enim multitudine infinita, cùm & aliquā habeant magnitudinem, & sint eiusdem generis, vt se inter se mutuo tangant, faciunt infinitam aliquam magnitudinem, vt sæpe dictum est. Et q atomi quidē ex Democriti sententia habeāt magnitudinem, ostendit ex eo quod ipse dicat eas differre figura & magnitudine. Quidnam autē differre possit magnitudine, quod nō habet magnitudinem? Quid autem figura, quod non sit figurātum à lineis vel superficiebus? Quod autē continetur à lineis aut à superficiebus, est oīno magnitudo. Quòd aūt se inuicem tangant quæ sunt multitudine infinita, Anaxagoræ quidē ex eo erat cōsequens, siquidem vt dicit, simul erant res oēs: Democrito aūt, q cōe atomorum corpus vnum oīno esse dicebat, ex figura & magnitudine ponens eorum differentiam, non aūt ex subiecto corpore. Huic aūt est consequens, dicere eas esse
C se eiusdem speciei: ei verò, se tangere. quæ enim sunt eiusdem speciei, si nō prohibeantur, eodem procedunt, & se inuicem tangunt. Inane autē non vetat tactum. sic enim fuerit infinito corpore inane infinitius, & si cum ipso sit, & si seorsum, vbi prohibet. Infinito autem non est infinitius, in summa aūt nec est quidem inane accēdi prǽter prædictū. Si ergo & oēs ferè Physici quod est magnitudine infinitum admiserunt, & tanq; in ratione principij, in principio enim est, aptè scilicet & conueniēter de infinito loquendum est ei qui de principijs disserit naturalibus.

Atomi Democriti habent magnitudinem.

Democritus ponebat vnū cōe corpus atomorum.

Iusta autem de causa ipsum quoque ponunt XXX
oēs principium. neq; enim fieri posse vt ipsum sit temere, neq; ei aliam inesse potestatem, nisi vt principium. omnia enim sunt aut principiū, aut ex principio. Infiniti autem non est principium. esset enim eius finis.

D Postq; dixit veteres Physicos, qui infinitum introducebant, id introduxisse tanq; principium, ostendit nunc, XXXI
non esse quidē infinitum, sed eos qui id oīno ponunt, iusta de causa posuisse in rōne principij. Ostendit aūt ex diuisione. Quicquid enim quomodocunq; est, vel est per accidens & temere, cuiusmodi sunt ea quę casu fiunt, vel per se. Et si per se: vel principium est, vel à principio. Si ergo neq; temere, neq; à principio est infinitum: clarum est id esse principium. Et q nō temere quidē nec à casu sit, clarum est, siquidē quicquid est eiusmodi, fit rarius. Infinitum autē, cùm sit vbiq; & sit omnia, non fit rarius. Præterea autē, si æternum quoq; est infinitum, vt ostendetur ex eo q sit īgenitum: nec temere nec à casu fuerit. nihil enim eorum quæ sunt eiusmodi est æternum. Sed neq; est à principio infinitum, neq; est infiniti principiū. Esset enim, vt dicit, eius finis. quare nō esset amplius infinitum. Hoc quod hic dicitur fallacē putant esse ratiocinationem,

Infinitum si sit, principiū sit necesse ē.

nationem, arbitrati dicere Aristotelẽ, ꝙ si infinitum habeat principium, principium aũt quod est in magnitudine, est etiã finis, id etiam habeat finem. quare non erit infinitum, sed finitum. Dicunt autẽ fieri falsam inductionẽ ex æquiuocatione principij. Quẽadmodum enim in primo libro dictum est, principium, rei etiã principium significat, quẽadmodum nũc accepit: significat aũt etiam principium causale. principium enim est & materia, & forma, & id quod efficit, & finis. Cùm enim instituisset ostendere infinitum non habere principium quod sit vt causa, sed ipsum esse principium, translatum est causale principium ad id quod in re est. in quo illud verum est, Si habet principium, habet etiam finem. In causali enim non vtiq; verum est, ꝙ si habeat principium, quod est vt causa, finem etiã habeat qui in re est. neq; enim hic finis illud cõsequitur principium. Sed dicere quidẽ eum probabiliter conari cõfirmare illorum opinionẽ, mihi re vera videt̃ minimè probabile. Videtur enim dicere illud se qui necessario, Si infinitũ habeat principium, finẽ quoq; habere. Illa ergo rectius dicuntur ab Alexandro, ꝙ quocunq; principij modo positum fuerit à principio factum esse infinitum, oĩno finem habet qui est in magnitudine, vt nõ sit infinitum. Siue enim fiat à principio quod est in tempore, cùm sit substantia: non simul fiat & aceruatim, sed ab aliquo principio quod est in magnitudine, vt animalia, vt plãtæ, vt videntur oĩa fieri artificialia. quod aũt habet principium quod est in magnitudine, id quoq; finem habuerit. Quin etiam si habeat principium vt elementare, ex illo etiam fuerit principio tanq; ex materia, & si quidẽ finitum habeat in seipso principium, nempe materiam: infinitum erit ipsum quoq; finitum: Sin infinitum, infinitum fuerit principium. Similiter autẽ etiam si quod in forma est principiũ, habeat infinitum. si forma enim est compositi principiũ: si infinita quidẽ forma est, principium est infinitum: Sin finita: per materiam quidẽ fuerit infinitum in cõposito. Principium autẽ est etiam materia. Principium ergo est infinitum ea etiã ratione. Compositum enim, cuius forma est p̃ncipium, nihil est aliud q̃ materia & forma. Quòd si efficiens principium dixerit infinitum, oĩno est corpus, & habet principium quod in re, est à quo cœpta est generatio, quod etiã fuerit finis, & alioquin fuerit genitũ, & finem habuerit in quẽ generatio desinit. Si principiũ habeat quod est vt finis, & cuius gratia, infinita magnitudo: primùm quidẽ nihil vetat quominus quod tale habet principium sit ipsum quoq; principiũ. Quod est enim principium tanq; finis, & est eius quod efficit, & elementorũ. Nam Plato quoq; finale quærens principium mundi fabricationis, effecto-

» ris bonitatẽ inuenit, cùm dicit. Dicamus autem propter

» quãnam causam qui fecit, vniuersum hoc sit architecta-

» tus. Bonus enim erat. Deinde infinitam magnitudinẽ, quæ est indefinita, indefinitã aliquam causam quo quis retulerit? Sed si finem habet aliquem definitum, cùm sit magnitudo, oportet ipsum quoq; esse definitum tanquã magnitudinem. Magnitudinis aũt terminus ac finis est circũscriptio & figura. Quòd aũt etiam Aristoteles, ei quod est esse infinitam magnitudinem, tanq; cõsequens colligat, nõ habere ipsum principium, non solùm elemẽtare, sed nec efficiens aut finale, clarum est ex eo quod dicit, eos qui nõ faciunt alias causas præter infinitas, vtpote mentem, vel contentionem & amicitiam, vel aliquid eiusmodi, ipsum dicere infinitum oĩa comprehendere & oĩa gubernare. nempe ꝙ si sit infinitum, efficiẽtem tãm nõ habeat aut finalẽ. Planum ergo factum esse quod dictum est, ꝙ si sit qualecũq; infinitę magnitudinis principium, fuerit etiam eius finis tanq; magnitudinis.

Infinitũ si habeat principiũ, finẽ quoq; habeat necesse est, quocũque sumatur principium.

Prætetea autem est & ingenitum & ab interitu alienum, vt quod sit aliquod principium. nam & quod genitum est finem capiat necesse est, & est finis, cuiusuis interitus. Quamobrem sicut dicimus, non est eius principiũ, sed ipsum esse videtur aliorum, & omnia cõtinere, & oĩa gubernare: vt dicunt qui præter infinitum non faciunt alias causas, vtpote mentem vel amicitiam: & id esse diuinum. immortale enim & ab exitio alienum, vt dicunt Anaximander, & plurimi ex Physicis.

Postq; dixit eos qui ponunt infinitum, id iure dicere principiũ: aut enim esse temere, aut à principio, aut principium, sublatis autẽ cæteris reliquum esse vt sit principium: adijcit etiã aliquid aliud ex ijs quæ dicuntur adesse infinito, quod decet principium, nempe ꝙ ingenitum et ab interitu alienum dicatur infinitum, si modò sit oĩno. XXXII
Per hoc etiam probatur id non esse temere. siquidem id quod est ingenitum & ab interitu alienum, est æternum: Quod temere aũt est, non est æternum, cùm sit per accidens & fiat rarius. Et ꝙ principium quidem deceat esse ingenitum & ab interitu alienum, apertè ostẽdit Socrates in Phędone. Si enim ex aliquo, inquit, fieret principium, non esset principium. & ꝙ si pereat principium, neq; ipsum vnq; ex aliquo, neq; aliquid ex illo sit faciendum. Quòd aũt ingenito quoq; adest id quod est principale, clarum est. Si enim non est principium, id fit à principio. Quòd aũt infinitum, siquidẽ sit, est & ingenitum & ab interitu alienum, sic ostendit. Si enim genitum est, necesse est eius generationem finis aliquis aliq̃n cœperit, aut non fuerit genitum. Si ergo nõ simul & aceruatim facta sit eius generatio: est scilicet aliquod etiã principium magnitudinis, à quo incipit fieri: & finis eius in quem ortus definit: & quo cõpleto non gignitur aut fit amplius, sed fuit aut factum est. Quòd si quãdoq; intereat magnitudo: aliq̃n etiam interierit. quocirca erit aliquis eius finis. qui cùm postremus interierit, vniuersum interibit. Quare si est infinitum, necesse est id eẽ ingenitum & ab interitu alienum, quod quidẽ principij, & nõ eius quod est à principio est proprium. Quare qui solum infinitum ponunt vt principiũ, & non alias præter eas causas adnumerant, quemadmodum Anaxagoras quidem mẽtem, Empedocles aũt amicitiam & contentionem: infiniti naturã, & materiale eius principium, ad omnium generationem satis esse duxerũt, vtpote ꝙ propter perpetuam eius suppeditationẽ semper fieret generatio, & ab eo cõtinerentur oĩa & gubernarẽtur. Id enim solum positum tanq; principium, eis principij præbet vsum, non solùm materialis sed etiam efficiẽtis & finalis. quod Anaxagoras quidem menti, Empedocles aũt amicitię, & contentioni, & necessitati adscribit. Diuinam autẽ causam dicunt & vt principium, & vt quod sit ingenitum & ab interitu alienũ. tale enim principium ponebat Anaximander, infinitum quod inter ignẽ & aerem intercedit. neq; verò est absurdum si vocabat diuinum, sed potius est necessarium. ex eo enim ostẽdebatur Deum esse ipso superiorẽ. Diuinum enim est id quod est Dei particeps. Ab eis aũt habebatur oratio de principijs naturalibus: quemadmodum & ab Aristotele in eodẽ opere: non autem de ijs quæ sunt supra naturam. Sin continere etiã dicebant & gubernare, nihil mirum. Continere enim inest causæ materiali, vt quę per oĩa procedat. Gubernare aũt, vtpote ꝙ per eius aptitudinem sint ea, quæ fiunt.

Principium decet esse ingenitũ & ab interitu alienum.

Ingenitũ quod est, est principiale.

Infinitũ vt principiũ ponũt, id æternum esse statuunt.

Deum esse diuinum esse differunt.

Quòd autem sit aliquid infinitum, ex quinq; maximè fidem fieri euenerit ijs qui cõsiderant: & ex tempore: id enim est infinitum: & ex diuisione quæ est in magnitudinibus. vtũtur enim Mathematici quoq; infinito. Præterea ꝙ sic demum ortus nõ defecerit & interitus, si fuerit infinitum vnde aufertur id quod gignitur. Præterea eo ꝙ finitum semper finiatur ad aliquid. XXXI

Quare

Quare nullum esse finem necesse est, si semper
XXXII necesse sit finiri alterum ad alterum. Maximè autem & in primis proprium, quod oībus communem exhibet dubitationē. propterea enim ꝙ nō deficiat in mentis agitatione, videt̃ quoq; esse infinitus numerus, & Mathematicę magnitudines. & quod est extra cœlum, cùm sit id qđ est extra infinitum, infinitum quoq; corpus esse videt̃, & mundi. cur enim illic sit magis inane q̃ hic. quare siquidem est vno in loco, & vbiq; etiam molem seu magnitudinē esse necesse est. Porrò aũt simul etiam si sit inane, locum quoq; esse infinitum & corpus necesse est. Cōtingere enim, ab eo quod est esse, nihil differt in ęternis.

XXXIII Cùm & ex ipsa infintiti notione, & ex priorum Physicorum opinione ostendisset Physico esse necessarium loqui de infinito: transit deinceps ad eius inquisitionē, seruans ordinē quęstionum, & primum quęrens infinitum sit ne aliquid an nō. Ad hoc aũt vtile esse existimauit inuestigare primùm notiones, à quibus eò venere nōnulli vt ponerent infinitum. vt si re aliqua niti videantur, nos quoq; eis assentiamur: sin deprehēsum fuerit eas fieri per inane, & sequi id quod est incertum & interminatum in nr̃a visione: id vbi arguerimus, non posse infinitum consistere ostēdamus. Quinq; autē esse dicit, ex quibus esse infinitum non solùm magnitudine, sed etiam q̃uocunq; esse credimus infinitum. Cùm enim omnino inuestigare cœpisset notiones ex quibus infinitũ posuimus, eas aperit nō solùm in corporea magnitudine, sed in quauis etiā magnitudine & multitudine infinitum fingere, aliqãdo quidem verè, aliqñ verò falsò. Primam aũt ponit infinitatis cogitationē, eam quę est ex tpe, quod est re vera infinitum. Si nō esset enim tempus infinitum, fuit qñ non fuit tempus, & erit qñ non erit. quare etiam cùm non est tempus, est tempus. semper ergo est tēpus. infinitum ergo est tempus. Secundum autē argumentum ꝙ sit infinitum, est ex diuisione quæ est in magnitudinibus, aut, vt Eudemus dicit, in continuis. videtur enim non deficere, non deficere aũt est infiniti. Sectione autē magnitudinum vtuntur etiā Mathematici: aliqñ quidem sumentes tanq̃ maximum pronuntiatum: quãuis enim magnitudinem & quãuis lineam quacunq; rōne secant, datam sumētes quãtacunq; fuerit, vtpote ꝙ sit magnitudinum sectio in infinitum: aliqñ autem etiam demōstrantes. Si enim, vt aiunt, nunq̃ quæ in circulo inscribitur linea est æqualis circũferentiæ, superficies scilicet quę cōprehenditur à recta & circunferentia, scinditur in infinitum. Si enim sectio cessauerit, adaptatur & quadrat recta circunferētiæ. Si autem trianguli quoq; duo latera semper sunt reliquo maiora, sit in triãgulo isoscele rectangulo, in quo basis est maior vtroq; latere, cùm ab ambobus lateribus basi æqualem abstulerimus, per facta signa basi parallelã seu æquidistantem duxerimus: triangulum minorem faciemus toti similē, nempe & rectangulum & isoscelem. & id semp facere poterimus. neq; enim cessabimus semper triangulum facere breuiorem, neq; duo latera inuenire reliquo maiora, vt in ambobus basi æqualem auferamus, & per signa ducamus parallelã. Sin hoc fieri potest in infinitum: trianguli superficies scinditur in infinitum. Si aũt est sectio in infinitum: est infinitum in magnitudine. non enim scinderetur in infinitum, nisi esset infinitũ. Tertium aũt ait esse eorum quæ ducunt ad infinitum, ꝙ ita demum non sit defectura generatio, si sit infinitum illud, à quo semper ablato in infinitum fiunt ea quæ fiunt. id enim nōnullis quoq; persuasit Physicis, vt infinitum ponerent elemētum. Quartum autem est, & quod vix contra aliter aspici potest, ꝙ videatur quicquid est finitũ

Notiones quibus inducti veteres posuerunt infinitum.

Infiniti notio ex tpe.

Infiniti notio ex diuisione magnitudinum.

Sectione in infinitũ vtuntur Mathematici.

Infiniti notio ex generatione quæ nō est defectura.

A semper finiti in aliquo finito. Si enim quicquid est finitum, semper finitur in aliquo alio quod est extra ipsum, id quod est extrinsecus in quo finitur, aut est infinitum, aut finitum: & si infinitum quidem, ex eo habemus esse infinitum. Sin autē finitum, vtpote terra, id quoq; rursus finitur in alio, idq; in infinitum. Si aũt in infinitum, est infinitum. nullus enim sumetur finis vltimus, siquidē hoc etiã finitur in alio. Huic maximè rationi, vt ait Alexander, credentes Epicurei, infinitum esse dicebant vniuersum: q̃m quicquid est finitum, pręter id quod finitur habet aliquid extrinsecus. Aristoteles autē meminit huius orationis tanq̃ vetustioris. Quintum autem, quod maximè & in primis proprium dicit Aristoteles, & quod omnibus cōem exhibet dubitationē, est potestas nostræ mentis agitationis seu visionis, quæ semper potest aliqd addere & auferre, & nunq̃ vincitur & deficit. Nam numerus quoq; ideo videt̃ crescere in infinitum, quòd cuilibet addito numero possumus addere vnitatē vel nume-
B rum. & Mathematicę magnitudines diuidi & augeri, ꝙ quicquid sumitur scindi potest, & pars diuisa ei adijci cogitatione, non enim sensu. quia aũt videtur ex rebus esse cogitatio, existimamus res quoq; ita se habere vt uisione apprehēdimus. Hoc ipsum quoq; nobis vsuuenit etiam in eo quod est extra cœlum. semper enim extra id quod sumptum est aliquid cogitamus. & ita infinitum esse videtur id quod est extrinsecus. Et si inane quidem, vt videtur dicere Democritus: esset infinitum, essent mundi quoq; infiniti. cur enim illic sit magis inane q̃ hic? Quare siquidem vno in loco, vbiq; etiã molem seu magnitudinem esse necesse est, adeò vt etiam ipsa sit infinita. Et alioqui si inane, locus est qui pōt corpus capere, in æternis aũt quod fieri potest oīno etiam fiat: nam si nō fiat ne fieri quidem cōtingat: in ijs enim in quæ cadit interitus, nihil vetat quominus intereant priusquã in opus exierit id quod contingit, in æternis autē id nequit fieri: quocirca in æternis non est id quod contingit, sed in ijs solis in
C quæ cadit ortus & interitus. Quare si est infinitũ inane: locus etiã erit infinitus, & corpus infinitum, ad quod suscipiendum infinitus locus natura est aptus. Archytas autem, vt ait Eudemus, sic interrogabat. Cùm in vltimo seu in erranti cœlo fuero, vtrum manum aut virgam extra extenderim, an non? Non extendere quidem, est absurdum. Sin extendero, aut corpus aut locus erit id quod est extra: nihil autem intererit ut discemus: semper ergo vadet eodem modo ad finem qui sumitur, & idem rogabit. Et si semp aliud erit in quo virga definit, est videlicet etiam infinitum. Et si corpus quidē, ostensum est propositum. Si locus: est autem locus, id in quo est corpus vel esse potest: quod autem est potentia, vt quod sic ponēdum in æternis: sic quoq; fuerit corpus infinitus & locus. Num autem hæc oratio vehementē quoq; aduersus nos afferet dubitationem, qui dicimus nihil eē extra cœlum, vtpote ꝙ mundanum corpus, cuius finis est cœlum, vniuersum spatium cōprehenderit? Si ergo cùm in
D cœli dorso fuerit, manum extenderit, quonam extendetur? neq; enim potest ad nihilum extendi. nihil enim eorum quæ sunt est in eo quod non est. Sed neq; vetabitur extendere. neq; enim vetari potest ab eo quod non est. Sic ergo Aristoteles quidem ex quinq; magis dicit fidē fieri quod sit infinitum. Eudemus autem dicit propter sex causas. Quarum cùm primam dixisset eam quę est in cōtinuo diuisionem quę fit in infinitũ, ei aduersam dicit esse eam quæ fit per additionem, quæ consideratur in numeris. Sed nec hanc causam prętermisit Aristoteles, vt qui eam posuerit in ijs quæ reputantur infinita propter cogitationem, cùm dixit, Et numerus videtur esse infinitus, & Mathematicę magnitudines diuidi, in infinitum scilicet. Fortasse autem dubitauerit quispiam, quomodo per cogitationem dicit numeri in infinitum adiectionem, et magnitudinis ablationem. ea enim in ipsa rerum veritate cernuntur. Cui enim numero nō licet adijcere?

Infiniti notio ex eo ꝙ quicquid finit semp aliquo finito finit.

Infinitũ Epicurei dicebant vniuersum.

Infiniti notio ex parte nostræ cogitationis.

Si inane est infinitũ mundi sunt infiniti.

Contingens non est in ęternis.

Archytæ de infinito pulchra interrogatio.

Adiectionē numeri in infinitũ quo dicat Aristoteles.

&

& quęnam magnitudo nō potest diuidi: siquidem ex signis non cōstat magnitudo? Num non ad infinitum sed infinitum dicit esse cogitatione, ex eo quod incrementū & diminutio cogitatur in infinitum. Illud enim, In infinitum, in vtroq; cōsistit. infinitum autem nequaquam, vt ostendetur. neq; enim est infinitus numerus, nec magnitudo.

XXXIII Habet autem dubitationem infiniti contemplatio. Num & ijs qui esse ponunt, multa eueniunt quæ fieri nō possunt, & ijs etiam qui esse. Si quid aūt sit: vtro modo sit, vtrum vt substantia, an vt quod per se accidit alicui naturæ, an neutro modo. Sed nihilominus est infinitum, quàm infinita multitudine.

XXXIIII Cùm dixisset ex quot & quibus inducti erant vt infinitum ponerent ij qui ponebant, & paulo post esset ostē-
F
surus, quomodo quidem non sit, & quomodo sit infinitum, interim dicit vtrinq; se offerre dubitationes, & ijs qui nō esse, & ijs qui dicunt esse infinitum. & si est, & ijs qui vt substantiam id ponunt, & ijs qui vt accidens, vel qui neutrum quidem, sed nihilominus & multitudine & magnitudine dicunt infinitum. hoc enim requiritur, vt nihil desit diuisioni: & ei quod est In infinitum, maximè conuenit. Quęnam autem ostenduntur absurda occurrere ijs qui dicunt nō esse infinitum? Necesse esse vt tollatur sectio continuorum in infinitum. Ea autem sublata, tollitur quidē Geometria, quæ hoc vtitur principio. Introducitur autem constare magnitudines ex atomis seu indiuiduis & signis: & tēpus ex ijs quæ nunc sunt. quod quidem multis refutabitur. Tollitur autē etiam numerorum incrementum in infinitum, quod euidenter apparet. Quis est enim numerus hominū qui iam fuerunt aut futuri sunt, cui nō possit addi? Porrò autem tollitur etiā processus temporis qui fit in infinitum. vnà autem cum eo tollit̄ vniuersi æternitas, quæ multis & accuratis scri-
G
ptis à Platone & ab Aristotele fuit demonstrata. Rursus autem si quis dicat esse infinitum, tollitur eius quod est sursum & eius quod est deorsum differentia, & eius quod est medium, & eius quod est circūcirca: & naturalis corporum inclinatio & motus. Si enim non sunt definita ea ad quæ est motus, nec motus quidē sunt definiti. Si quis autem esse aliquid infinitum, siue vt substantiam siue vt accidens, quot & quænam sequantur quę fieri nō possunt, discemus paulo post. Si quis autem dicat neutrum esse eorum, & tamē esse infinitum, eo ipso videtur absurdū esse aliquid quod nec sit substātia nec accidens. Iā verò aliter quoq; exponit Alexander illud NEVTRO MODO, non vt quod distinguatur à quouis accidēti, sed ab eo quod per se inest alicui naturæ. perinde ac si diceret, Neq; vt substantia, neq; vt p se accidens, sed vt quod aliquo alio modo accidat.

Infinitū tollētibus quęnā absurda eueniunt.

Infinitū asserētibus quęnam absurda eueniunt.

XXXIIII Maximè autem est Physici cōsiderare, an sit magnitudo sensilis infinita.

XXXV Cùm per omnia quæ dicta sunt confirmasset Physico esse conuenientē de infinito inquisitionem: & ex ijs quæ ei subiecta sunt, siquidem sunt magnitudines & quæ mouentur in tempore: & ex eo q; veteres Physici non leuiter nec obiter de eo disseruerint, sed ipsum principiū posuerint: quinetiam ex eo q; ijs qui infinitum esse ponunt, & ijs qui non, & ijs qui ipsum substantiam esse dicunt, et ijs qui accidens, & neutrum, multa occurrant infinita: Cùm propterea ergo ostēdisset conuenire Physico loqui de infinito, meritò subiungit Physico cōuenire loqui de huiusmodi infinitis, non de aliquo quod intelligētia percipitur, cuiusmodi est Mathematicum, aut si quid est eo superius, sed de sensili. Eius enim est qui est pręditus sciētia, de eis verba facere quæ instituto & proposito argumento conueniant.

E Primum ergo definiendum est, quot modis dicitur infinitum. Vno ergo modo quod non potest peruadere, q; ei à natura non sit insitum: vt peruadat, quēadmodum vox quæ sub aspectum non cadit: Aliter autem quod habet transitum minimè finiendū, vel quod vix: vel quod cùm aptum sit natura vt transitum habeat vel non habeat, non habet autem transitum vel finem: Præterea quoduis infinitū est vel per additionem vel per diuisionem, vel vtroq; modo.

XXXVI Postq; dixit de quonam infinito sit maximè propositum Physico considerare, an sit, nempe de magnitudine sensili, quam etiam non esse ostendet, volens quædā esse alia infiniti significata, quoniam infinitum est ex ijs quæ dicuntur multis modis, significata eius primùm diuidit.
F
ita enim didicerimus in quibusnam significatis esse non possit infinitum, & in quibus esse possit. Communiter itaq; videtur esse infinitum, quod transmitti & finiri nō potest, quod non licet transire. Huius autem aliud quidē sic dicitur infinitum, vt quod omnino non sit ea natura præditum vt transmitti aut trāsiri possit: cuiusmodi fuerit & signum, & in summa quicquid non est quantitate præditum: quod enim non est quantitate pręditum, non habet omnino transitum, quare neq; transitum qui finiri nequeat: ita etiā dicitur vox inaspectabilis per negationem, vt cui non est à natura insitum vt aspiciatur, quoniam nō est colore prædita. Multis autem modis dicitur eiusmodi negatio, quę est ex eo quod nō sit à natura insitum: aliter enim ἄπους, hoc est, apes seu sine pedibus, dicitur murus, & piscis, & auis cui nomen δρεπανίς: murus enim ideo sic dicitur q; ne omnino quidem sit in genere pedestrium, cuiusmodi est animal: piscis autem, quòd in hoc differat ab ijs quæ sunt eiusdem generis: animalium
G
enim seu aquatilium, alia quidē carent pedibus quę Gręci vocant ἄποδα: alia verò sunt pedestria: δρεπανὶς autē (ea est auis quæ alio nomine à Gręcis vocatur κεγχρὶς, à Latinis tinnunculus) dicitur ἄπους, hoc est sine pedibus, q; paruos & malos pedes habeat: sed non in hoc significato, quod est per negationē, quærimus, an sit aliquid infinitum sensile. Secundum autem significatum eius quod finiri non potest infiniti exponitur, quod transitum quidem habet, q; sit quantitate præditum, sed eum non terminandū, & infinitum, & qui non potest peruadi. Huius autem sunt etiam differentię. Aut enim est eiusmodi propter constitutionem. Aliquando quidem propter figuram, quēadmodum annulus qui non habet palàm, est infinitus, qm̄ omnis etiam circulus: Aliquādo autem, q; nō det exitū: cuiusmodi erat apud Lacedęmonios Ceadas in quem damnatos immittebant: Aut propter insignem & exuperātem magnitudinem. in quo significato est frequentissima infiniti in mente comprehensio. Ter-
H
tium autē infiniti significatum, quod vix habet transitū, aut propter magnitudinem, aut propter constructionē, vt labyrinthus & postea Ceadas. Quòd vix enim transitum habuerit, ostēdit vulpes quæ Aristomenem Messenium transmisit. Quartum autem est infiniti significatum, quod natura aptum est vt habeat transitum, nec tñ potest peruadi. Talis est autem via per torridam vel frigidam Zonam, quæ peruadi quidē potest, q; sit eius definita magnitudo, ab aeris tñ intemperie & symmetriæ egestate prohibet̄. In eo labyrinthum quoq; posuit Alexander, qui sic est constitutus vt transiri nequeat. & infinitum annulum: vt quæ sua quidem natura peruadi possint, qm̄ sint finita, sed propter quādam constructionem minime possint transiri. Num autem labyrinthus quidem, & si vix, habuit tñ exitum. quocirca ponendus est in ijs quę vix transmitti possunt. Annulus autem, quēadmodum omnis circulus, ne à natura quidem habet oīno

Infinitum quot modis dicatur.

Infinitū q̄d trāsmitti nō potest quale sit.

Negatio in compositiōe multis modis dicitur.

Infinitū q̄d transitū quidē habet sed nō terminandum.

Ceadas damnatorū loc⁹ apud Lacedęmonios.

Infinitū q̄d vix hēt transitum.

Infinitū q̄d natura aptū eā vt peruadat nec tamē pōt p̄uadi.

insitum

instum vt finem habeat, non propter magnitudinem, sed propter figuram. Quintum infiniti ponit significatum, quod est per additionem, quod quidem consideratur in numero: cuius enim proposito numero licet addere: Et id quod est per diuisionem. siquidem quicquid est cõtinuum, potest diuidi in infinitum. Quoniam autem in numeris quidem per additionem solùm est infinitum, diuisio enim se sistens in vnitate, non vtique procedit in infinitum: in magnitudinibus autem etiam per diuisionem, cùm quicquid sumitur scindi possit: & etiam per additionem, cùm etiam scindi possit in infinitum, & partes etiam si addantur: propterea dixit, Aut per additionem, aut per diuisionem, aut vtroq; modo. Ita autẽ tempus quoq; & additione est infinitum, nempe futurum: & ablatione præteritum. Adiecit autẽ illud QVODVIS, non quòd quicquid dicitur, sit infinitum, sed quòd quicquid propriè dicitur id quod est, nõ quòd id quod simul est, sit infinitum: ostendetur enim nihil esse eiusmodi, neq; multitudine, neq; magnitudine: sed id quod est in infinitum. Id autem est quod id quòd est, habet in eo, quod est fieri.

Infinitum p additionem.

CAPVT V.

XXXV VT sit ergo à sensilibus separabile infinitũ: cùm sit ipsum quid infinitum, nequit fieri. Si enim neque est magnitudo, neq; multitudo, sed substantia est ipsum infinitum, & nõ accidens: diuidi non poterit: quod enim diuidi potest, erit vel magnitudo vel multitudo. Si non potest diuidi: nõ est infinitum, nisi quemadmodum vox est inaspectabilis. Sed nec sic esse dicunt qui dicunt esse infinitum, neq; nos quærimus, sed vt quod transiri non possit.

XXXVII Priores quidem erant de infinito quæstiones, An sit, An non sit. & sic vtrum sit substantia, an accidens. Ipse autem cum primùm inquirere cœpisset, prius quærit an id sit substantia vel accidens, fortè propter breuitatem. si enim ostensum fuerit non esse substantiam nec quod alicui naturæ accidat, ostẽsum fuerit ne esse quidem omnino vt quod consistat infinitum. quicquid enim est, aut est substantia, aut accidens. Quòd igitur non sit substantia infinitum, sic ostendit. Si est substantia, non poterit diuidi. Si autem nequeat diuidi, nõ est infinitum. Atqui ponitur infinitum. Non est ergo substantia. Et quòd nõ diuidi quidem possit substantia, sic ostendit. Substantia non est accidens. Si non est accidens, non est quantitas. Si non est quantitas, nec est magnitudo nec multitudo. Si non est magnitudo nec multitudo, nequit diuidi. ea enim sunt quæ possunt diuidi. Si non potest diuidi: non est infinitum. Infinitum enim potest diuidi. Atqui ponitur infinitum. Non est ergo substãtia. Sin cùm sit substãtia, dicatur non posse diuidi: ita dicitur vt quod non est aptum natura. quod dicitur per solam negationẽ, vt vox inaspectabilis. Non est autem quod nunc quæritur infinitum, id quod sic dicitur: sed id quod peruadi non põt. Separabilem autem dicit substantiam, vt quæ per se consistat, & non in alio, sicut accidentia.

Infinitũ non esse subam.

Substãtiam nõ posse diuidi.

XXXVI Si autem est per accidens infinitum: non fuerit eorum quæ sunt elementũ quatenus est infinitum. quemadmodum neq; in aspectabile, sermonis. Atqui vox est inaspectabilis.

XXXVIII Illud, Per accidens, interpretes dictum esse putãt pro eo quod est, Accidens. vt dicat. Si autem non substantia sed accidens fuerit infinitum: non fuerit vtiq; infinitum eorum quæ sunt elementum. quemadmodum dicebant & Pythagorici & Plato, & adhuc magis Physici, qui aquam, aerem vel ignem, vel id quod intercedit dicunt

A elementum. Fuerit enim illud elementum & principiũ, cui euenit vt sit infinitum. quemadmodum habet in voce. ipsa enim est & principium & elementum sermonis: & ei accidit vt sit inaspectabilis. nec quis id dixerit esse principium aut elementum sermonis. Sic ergo, vt dixi, omnes ferè interpretes locum exponunt. Num autem illud, Per accidens, non pro eo quod est Accidens, sed propriè dixit Aristoteles, vt qui nondũ transijsset à substantia, ad quærendum, An sit accidens infinitum. sed postquam ostendit non esse substantiam quod per se est infinitum, nec idem esse, esse infinitum & esse substantiam, ostendit ne infinito quidem inesse per accidens vt sit substantia. quod quidem quispiam facilè potuerit suspicari, cùm in naturali substantia videat quantitatem. Dicit ergo quòd si per accidens est substantia infinitum, non fuerit eorum quæ sunt elementũ infinitum, sed substantia quæ est in infinito per accidens. quẽadmodum se habet in voce & sermone. Etenim cùm vox inaspectabi-

Infinito ne p accidẽs quidem inest vt sit substãtia.

B li insit per accidens, accidit enim vt aliquid inaspectabile sit vox, sed non accidit vocem esse inaspectabilem: id enim ei per se inest: non est inaspectabile sermonis elementum, sed vox quæ adest inaspectabili per accidens. Si enim etiã vox est inaspectabilis: videlicet vox quoq; cum alijs. quare aliquid inaspectabile est vox. quare vox est quæ inest inaspectabili per accidens, vt substãtia infinito. Quòd enim proportionem & conuenientiam habeat inaspectabile cum infinito, clarum est. Atque scio quidem sic etiam potuisse exponi, vt prius dictum est. Procedens enim accidens appellat per accidens. Me autem ad hãc inducit expositionem, quòd adhuc quædam alia ponat argumenta, ad hoc quòd nõ sit infinitum substantia. ad accidens autem transiit cùm dicit, Per accidens ergo est infinitum. Et illic quidem hoc quoq; tollit ex eo quòd non sit principium. Clarum est autem etiam ex eo quòd quodammodo eadem vtatur argumentatione, non esse hic positionem accidentis.

C Præterea quomodo cõtingit esse aliquid ipsum infinitum, si non etiam numerum & magnitudinem, quorum per se est affectio aliqua infinitũ. adhuc enim minus necesse, quàm numerum vel magnitudinem.

Faretur Alexander hoc quoq; adhuc ostendere, non esse substãtiam ipsum per se infinitum. Est aũt argumentum à maiori & minori. Si enim numerus & magnitudo, quorum est infinitum affectio, non possunt esse per se, hoc est substantia, quoniam sunt quantitates & in subiecto: multo ergo magis hoc inest infinito. Est ergo infinitum minus substantia, quàm magnitudo & numerus. si esset enim, esset in subiecto. Minus enim necesse habet subiectum esse in alio, quàm quod in ipso est accidens. quando quidem subiectum magis alicui per se esse potest, quàm quod est per se accidens.

D Manifestum est autem etiam non contingere, vt infinitum sit quod actu est, & substantia & principium. Erit enim quicquid ex eo sumitur infinitum, si potest in partes diuidi. Infinitum enim esse, & infinitum, idem est, siquidem est substantia infinitum, & non dicitur de subiecto. Quare vel diuidi non potest, vel potest in infinita diuidi. Vt multa autem infinita eidem sint, fieri non potest. Atqui quemadmodum aer est pars aeris, ita est etiam infinitum infiniti, siquidem est substãtia & principium. In partes ergo secari non potest, nec diuidi. Sed hoc ei XXXVII

vsuuenire non potest quod est actu infinitum. necesse est enim vt sit aliquid quantum.

XXXIX Hoc quoq; argumentum probat infinitum oon esse per substantiam. Cùm enim prius ostēdisset quòd si infinitum est substātia & oon per accidens, id in partes secari & diuidi noo poterit: & ideo non iofinitum. quoniam omnis substātia vel potest diuidi, vel non potest: cùm dixisset sequi quod si diuidi non possit non sit infinitum, subiungit nunc absurdum quod eum sequitur qui ponit posse diuidi substantiam. erit enim etiam vnaquęq; pars eius infinitum. Et est quidem tota argumentario eiusmodi. Si ponitur principium & actu substantia infinitum: idem erit in ipso infinitum & esse infinitum. quoniam eius esse est infinitum. Est ergo simplex. Si autem simplex: est vndequaq; simile. Si autē ita est: aut non poterit diuidi, & non est vtiq; infinitum: aut si potest omnino diuidi, diuidetur in infinita. diuidetur enim in similia, vt quæ siot similarium partium. Multa ergo infinita erit idem. Atqui etiam si non idē, omnino tamen vt multa sint infinita corpora nequit fieri. Si ergo oeq; vt quæ diuidi non potest est substantia: neq; vt quæ diuiditur, non est substātia. In his autē dixit, QVOD EST ACTV, Si ita vt quæ est hoc quidpiam, ipsum est quod per se potest consistere, & non sic habet vt quæ sunt composita, quæ aliud quidem habēt quod de subiecto dicitur, aliud verò subiectum: ea enim noo simplicia: neq; vt que corporibus accidunt: nam nec ea sunt simplicia, vt quæ sint confusa in subiectis: aliud enim est album, & aliud esse album: sed vt simplex: Si enim ita sit, fuerit principium vt censent. Vel illud Actu, dictum est vt distinguatur ab eo quod est potentia. quandoquidem ostendetur esse potētia iofinitum. Actu ergo dixit, id opponens ci quod est potentia. quod quidem nihil vetat quominus sit per id quod est in infinitum. Opposuit autem id quod actu cōsistit, ci quod mente solùm cogitatur. Fortasse autem quod actu cōsistit corpus infinitum, opposuit etiam materiæ, quæ infinita quidem, sed non actu est corpus, sed potentia. Còm autem bis hoc vocabulo, oempe substātia, vsus sit: semel quidem cùm dicit, NON contingere vt infinitum sit substantia. } Secundò autem cùm dicit, Et VT substantia & principium, } primum quidem dixit pro natura, quæ est veluti actu: nomen enim substantiæ prædicatur communiter de omnibus, quatenus dicimus substantiam quanritatis vel qualitatis, &, vt in summa dicam, accidentis: Secundum autē de ea quæ est propriè substanria. Num autem melius fuerit vtruoq; audire de ea quæ est propriè substantia. cùm enim dixisset, vt quod actu est, subiunxit, & vt substātia. vt significaret quomodo actu dixerit. Illud autem, St quidem est substantia infinitum, & de subiecto dicitur. } dixit, quoniam si quis quidem numerum, vel magnitudinem, vel, vt in summa dicam, aliquid eorum quæ sunt in subiecto dixerit infinitum, non consentaneum fuerit ei etiam partes eiusmodi infiniri facete infinitas. in infinito enim ponit alteram naturam. & oihil prohibet quominus pars eius sit numerus, non autem infinitum. non est enim idem esse numerum & esse infioitum. Numerus enim, est multitudo quæ constat ex vnitatibus: Infinitum autem, quanritas, quę peruadi non potest. Si autem infinitum, vt substantia & principium: est simplex. Omnium autem simplicium idem est hoc, & esse hoc, quemadmodum anima, & esse animam: In compositis autem, hoc quidem, est compositum, hoc verò esse, est per formam. Qui ergo infinitum sic dicit tanquā substantiam, vt quæ in ratiooe infiotri quod sit habeat: quemadmodum substantiæ partes dicit substantias, ita etiam infiniri partes dicit infinita. Quemadmodum enim aer est pars aeris, & aqua aquæ, & cuiusuis simplicis pars est toti similis: ita etiam infiniti pars est infinitum. fortasse autem etiam partes partis. Fieri autē non posse dixit vt idem sit multa infinita, non quod fieri possit vt aliud & aliud sint infinita, sed quòd hoc sit absurdum euidentius. Absurdum autem, noo solùm eo quòd multa & idem sunt infinita, sed etiam quòd à quouis infinito videtur tolli finitum, noo autem infinitum. Quinetiam ijs qui infinitum vt substantiam poount & principium, aliud quod sequitur tanquā absurdum iofert Eudemus. Si infinitum enim, inquit, est elemētum, & quid ex eo mouetur: erit in eo quod sit aliquid finitum. nō erunt eoim omnia quę fiunt infinita. Eueniet ergo vt sit infinitum infinito.

Substantia si diuidat quęnam absurda sequuntur.

Per accidens ergo est infinitum. Sed si ita est, dictum est non contingere ipsum dicere princicipium, sed illud cui accidit, nempe aerem, vel par. Quare absurdè pronuntiant, qui sic dicunt queādmodum dicūt Pythagorici. Simul enim infinitum substantiam faciunt, & diuidunt. XXXVIII

Postquam ostendit infinitum non esse substanriam, neq; enim quæ diuidi potest, neq; quæ non potest: deinceps ostendit neq; id esse accidens, eadem vtens demonstrarione, qua vsus est, cùm posuit infinitum substātiam per accidens esse tanquam principium. Rursus enim dicit, quòd si est accidens, non cooringit ipsum dieere principium & elementum, sed id cui accidit: siue sit aer, vt dicebat Diogenes: siue par, vt Pythagorici. Infinitum ergo oon est principium, sed id cui inest infinitum. Siue ergo per accidens insit infioito substantia, siue infinitum accidat substantiæ, cùm in vtroque ipsa sint alia, substantia principium, & non infinitum. Absurdè ergo dicunt, qui infinitum dicunt esse principium, quemadmodum Pythagorici. neq; enim cùm sit accidens potest esse principium, vt ounc ostensum est. Et si substantiam posuerint Pythagorici, coguntur eam ponere vt quę possit diuidi, par esse dicentes infinitum. Osteosum est autem fieri non posse vt infinitum sit principium & substantia quæ nequit diuidi, quoniam necesse est vt diuidatur io iofinita. In summa autem, ne substanriá quidem est infinitum, si est par. Par enim est oumerus: numerus autem est quantitas, oon substantia. Sed neq; diuiditur in similia, quod quidem conuenit principio. noo enim omnino sunt paris partes pares. XL

Infinitū non est accidēs.

Substātia propriè dicit & impropriè.

Numerū esse & esse infinitum nō est idem.

Sed fortasse hæc quidem est magis generalis quæstio, an cōtingat infinitum esse etiam in Mathematicis, & in ijs quæ percipiuntur intelligentia, & in ijs quæ nullam habent magnitudinem. Nos autem cōsideramus de sensilibus, & de quibus in præsentia tractamus, sit ne an non in eis corpus infinitum incremento. XXXIX

Còm menrionem fecisset Pythagoreorum, gratè simul & prudēter adnotauit, quòd illi quidem communia principia, & in ijs quæ percipiuotur intelligeotia, & in sensilibus, & in ijs quæ sunt ioter ea media, oempe io ijs quæ cogitatione percipiuntur & sunt Mathemarica, dicebant finem & infinitum, vt vnionis causas & diuisionis: Nos autem nunc de natura tractantes, cōsideramus de sensilibus, an sit in eis, ao non, corpus infinitum: non vt quod diuidatur in infinitum, hoc enim est Mathematicorum proprium: sed quod creuerit in infinitum. quod quidem in solis est naturalibus, si modo sit. Illud autem, IN ijs quę nullam habent magnitudioem } ipsum quoq; dixit de ijs quæ percipiuntur intelligentia: per hòc quod est, NVLLAM, neq; naturalem significans, neq; Mathemaricam. Prius autem dictum est proprium esse scieorię ea vrioratione quę rebus propositis conueniat. Alexāder autem generalem hanc esse dicit quæstionem, quoniam XLI

Finis & infinitū cāę diuisiōis et vniōnis in ijs quę pcipiunt intelligentia et in sensilib°.

niam qui ea vtuntur, possunt non solùm in naturalibus, sed etiam in alijs quærere. Si est enim in Ideis id quod est actu infinitum: vel vt substantia erit, vel vt accidens. Aduertendum est autem Ideis non conuenire talem diuisionem, cùm Plato ideas apertè dicat esse ontias, & nec ea quidem quę hic accidunt, nempe iustitiam & temperantiam & scientiam in alio illic esse concedat. Dicit itaq; in Phędro. Ad id quod intelligentia percipiuntur sublata anima, uidet quidem iustitiã, videt autem scientiam. non quatenus adest generatio, neque quatenus est alia in alio. In summa autem dixit generalem quæstionem, non an tanquam substantia aut accidens sit infinitum, sed an contingat ipsum etiam esse in Mathematicis & in ijs quæ percipiuntur intelligentia, vt dicebant Pythagorici.

Ideę nec sūt substātia nec accidēs, sed sūt essentię.

XL Logicè itaq; considerantibus, ex his videri possit non esse. Si enim corporis ratio est id qđ est superficie definitum: non fuerit corpus infinitum, nec quod potest intelligentia percipi, neq; sensile. Sed neq; sic numerus vt separatus & infinitus. Quod numerabile enim est, est numerus, vel quod habet numerum. Si ergo quod est numerabile contingit numerare: peruadi etiam ac transmitti poterit id quod est infinitum.

XLI

XLII

Cùm ostendisset infinitum neq; esse substantiam: neq; enim eam quę diuidi, nec quę diuidi non potest: neq; accidens, nõ enim fuerit principium: & Pythagoricos reprehendisset, quòd & substantiam dicant infinitum, siquidem principium, & ipsam dicunt posse diuidi, siquidem est par: notat deinceps quod eiusmodi inquisitio, quę & Pythagoricas positiones de infinito corrigit, quę dicunt par esse infinitum, & ex eo quòd possit diuidi vel non diuidi, principium esse vel non esse argumentatur, est communis & generalis: & in Mathematicis, & in ijs quæ possunt intelligentia percipi, possit conuenire. Et enim in illis conuenit quòd substantia aut accidens est infinitum & si substantia, aut diuidi potest aut non diuidi. Reducta ergo rursus oratione ad quærendum de sensilibus & naturalibus, num in eis sit infinitum an non, primòm quidem argumentatur logicè, hoc est probabiliter & verisimiliter, & præterea quodammodo communius & magis dialecticè. Dialectica enim Aristotelis est communis methodus, de quauis re proposita, ex ijs quæ sunt probabilia ratiocinans, vt ipse dicit in principio Topicorum. Solet enim, logicum, distinguendo opponere tanquam commune, ei quod est proprium, & secundum rei naturam, & demonstratiuum. Quòd enim adhuc quodãmodo communior hæc sit demõstratio, ostendit per hoc quod dixit, NON fuerit corpus infinitum, nec quod potest intelligentia percipi, neq; sensile. } Videtur autem cum distinxisset naturalem à cõmuni inquisitione, hoc afferre argumentum tanquam exemplum communis, deinceps autem inducere inquisitionem quæ conuenit naturali Philosopho, cùm dicit, PHYSICE autem magis considerantibus. } Diuisio enim in simplex & in cõpositum fuerit propria rerum naturalium. Potest autẽ hæc esse etiam secunda diuisio, quæ ipsa quoq; ostendit non esse infinitum. quemadmodum enim prius ostẽdit, quòd si neq; est substantia nec accidens, non est omnino infinitum. & paulo post etiam ostendet, quòd si neq; est simplex nec cõpositum, non est omnino: ita nunc, si neq; est magnitudo nec numerus, quæ videntur infinita: non est omnino. Vniuersus ergo ordo & consecutio verborum quæ proponuntur, mihi videtur esse talis. Quoniam autem in rationibus quibus probatur esse infinitũ, videbatur quædam esse sumpta ex nostra cogitatione & animi visione, quòd ea semper adijciat & magnitudini-

Logice argumētari quid sit.

Naturalis inquisitio cuiusmodi.

A bus & numeris tam naturalibus quàm Mathematicis, videtur illi rationi, quę in argumentum logicè producta fuit, hanc opponere. dicit enim nec magnitudinem nec numerum esse infinita. Si enim quia mente semper concipimus magnitudinis & numeri adiectionem, propterea sunt infinita: quoniam quæuis magnitudo simulac mente fuerit agitata, cogitatur superficie finita, & quiuis numerus, quem vt quis sic ceperimus, & numerari & peruadi potest: finita scilicet fuerint magnitudo & numerus. Et in corpore quidem hoc modo colligit ratio. Si corporis est definitio, id quod est superficiebus definitum. Infinitum autem non est definitum superficiebus: hanc autem prætermisit vt euidentem: Nullum est ergo corpus infinitum. Et est communis ratio & in Mathematicis corporibus & in naturalibus. Quatenus enim est corpus, hoc est quatenus triplicem habet dimensionem, sumptum est, non autem quatenus est naturale. Porrò autem syllogismus quoq; qui est in numero, communis est, & in numero sensili & in Mathematico, qui B sic habet. Numerus potest numerari. Non est enim numerus separatus, vt quidam existimant, qui mentis agitationibus cõmunitatem auferunt: sed est in ijs qui sunt eius participes: quare potest numerari. Quod autem potest numerari id contingit numerare. Quod autem est huiusmodi, id contingit peruadere. Quod est eiusmodi, finitum est. Finitus ergo est numerus & non infinitus, vt videbatur dicere animi visio. Et si ergo semper possit numerus qui sumitur augeri, is tamen qui sumptus fuerit est finitus. Nam & si quis dixerit numerum non posse numerari, id tamen quod habet numerum, cum numerari possit & sit finitum, tale est per numeri participationem. Quod enim numerus apprehenderit, id vt numeretur efficit. quemadmodum mensura quoq; vt cadat in dimensionem. Si autem esset infinitus: non id quod est eius particeps, eo quòd id participet, faceret infinitum. Sed vel finitum est numerus vel finis. Fortasse autem C ipse quoq; numerus est numerabilis, & qui peruadi possit. numerus enim Ternarius constat ex tribus vnitatibus. & ideo dixit, NVMERARI enim potest numerus, vel id quod habet numerum, } disiunctiua, Vel, vsus. Et quod est quidem in infinitum, nihil vetat quominus sit & in numero per adiectionem: & in magnitudine per diuisionem & adiectionem: id autẽ quod per se consistit, & est actu infinitum: in neutro.

Infinita non est magnitudo nec numerus.

Numer⁹ nõ est separat⁹.

Numeratio fit per numeri participationem.

Naturaliter autem magis contemplantibus, ex his. Neque enim fieri potest vt sit compositum, neq; simplex. Compositum ergo non erit corpus infinitum, si multitudine finita fuerint elementa. necesse est enim esse plura, & semper æqualia euadere contraria, & non esse vnum eorum infinitum. Si enim quomodocũq; deficit quæ est in vno corpore alterutrius facultas: D vtputa, si ignis est finitus, aer autẽ infinitus: est autẽ ignis æqualis, æqualis aeris facultati quantiscunq; partibus, habens tamen aliquem numerum: clarum tamẽ est id quod est infinitum esse superaturum & perempturum id quod est finitum. Vt vnumquodq; autem sit infinitum nequit fieri. Corpus enim ẽ quod habet vndequaq; dimensionem ac distantiam: Infinitum autem quod infinitè distat & interminatè. Quare infinitum corpus distabit omni ex parte in infinitum. XLII

XLIII

Non logicè & communiter, sed magis demõstratiuè, & ijs quæ sunt proposita cõuenienter. Ostendit enim & XLIII Demonstra-

the inquita-tur quo.

E per ipsorum substantiam, si neq; cōpositum nec simplex potest esse infinitum : & per facultates quas habēt naturalia quæ mouentur naturaliter: & per loca in quibus vt maneant vel ad quæ moueantur habent iositum à natura. Et ex substaotia quidem est demōstratio, quòd neq; compositum neq; simplex corpus naturale esse contingit infinitum. est enim corpori naturali proprium vt sit simplex & compositum. Dicit ergo. Si aliquod corpus naturale sit infinitum: oportet id esse vel simplex, vel cōpositum. Et si compositum, necesse est vt ex pluribus: vnde etiam ipse adiecit, NECESSE est plura esse: } & specie differeotibus. Necesse est aūt hæc plura, vel numero esse finita aut infinita: neq; enim hanc ꝑtermisit sectio nē, vt existimat Alexāder, vt qui eam vel ostēderit vel sit ostensurus: Sed etiā ipse refellet, cùm dicit, SI autem iofinita: etiam simplicia. } ostendit enim non esse simplex elementum. & in summa vt sit perfecta demonstratio, etiam simplex ponit infinitum. Si est ergo composi-

Infinitū neq; est cōpositū simplex corpus neq; naturale.

F tum ex finitis numero: aut sunt omnia finita magnitudine: aut omnia infinita: aut alia quidem sic, alia verò illo modo. Sed si sunt quidē omnia finita magnitudine, quoniam sunt etiam finita multitudine: erit etiam vniuersum magnitudine fioitum & non infinitum: hanc autem sectionis partem vt apertam refellere renuit: Si autem alia quidem sunt finita, alia verò infinita (vel est etiam vnum in eis iofinitum: vel vnum enim sumere sufficit ad demonstrationem) infioitum mutat omnia in seipsum: & non erunt vtiq; mulra elementa, sed vnum: & non cō positum infinitum sed simplex. quod quidem paulo post confutabit: Oportet enim exęquari elementa & esse viribus æqualia, si modo cōseruanda sint: Si autem aer quidem, verbi gratia, fuerit infinitus, ignis autem finitus: vincetur ignis ab aere, & in ipsum mutabitur. Sed dicet fortasse quispiā, si amplior aer, est igne pauciore imbecillior, quid verat quominus non vincatur ignis fini-

G tus ab aere infinito? Hanc ergo soluit obiectionem, dicens. Si ęqualis ignis, qui est ęquali aere validior, habeat virium exuperationem in numero aut ratione aliqua, quantacunq; ea sit, vtpote millecupla: si acceperimus aerem millecuplo maiorem eo qui erat à principio, erit viribus æqualis igni qui sumptus fuerat à principio. & si sic ſępe detraxerimus, ignis quidem deficiet, qui positus est finitus: non deficiet autem aer qui est infinitus. quare etiam viribus superās ignem interimet. Clarum est autem quòd si plura numero fuerint infinita, adhuc magis reliqua vinceotur à pluribus: Si autem omnia magnitudine iofinita posita fuerint elemēta, cùm sint numero finita, quoniam absolutè quidem est corpus quod triplicē habet dimensionem & vndequaq; distat seu habet interuallum & distātiam, infinitum autem corpus, quod vndequaq; quidem sed infinitè interuallum habet & distantiam: clarum est quòd si sit vnum corpus infinitum, non fuerit aliquod aliud corpus præter ipsum. in illo enim fi-

H niretur. Quod multo autem minus fieri potest sequetur, si infinita omnia posita fuerint finita numero, iofinita autem magnitudine. Et ideo fortasse cum posset hoc absurdum subiungere ei quæ præcessit positioni, quæ ponit vnum vel plura nō autem omnia infinita magnitudine, illam quidem cōfutauit per facultates: hanc verò per distantias, nempe quòd eam quoq; hoc absurdum magis consequeretur. Si autem quod est reliquum diuisionis, infinita esse simplicia multitudine, ex quibus est infinitum compositum quod est positum dixerit quispiā, iam quidem in primo libro confutata est positio, vbi ostendebatur neq; vnum neq; infinita esse elementa, sed vno quidem plura, multitudine autem finita & non infinita. Confutabit autem eam quoque paulo post cum dicit: SI autem infinita & simplicia, } ex eo quòd facultates ex quibus formā accipiunt naturalia & simplicia corpora, sint formis definitis. ex primis enim simplicium repugnantijs formantur etiam prima elementa. quæ sunt

E duæ, caliditas frigiditas: siccitas humiditas: quorum autē sunt formæ seu species definitę, necesse est ea quoq; habere definitam in multitudine differentiam.

spēs definitę faculit definitā in multitudine differentiam.

Atqui neque vnum & simplex contingit esse corpus infinitum, neq; vt nonnulli dicunt, quod est præter elementa, ex quo ea generant. neq; absolutè. Sunt enim nonnulli qui hoc faciunt infinitum, sed non aerem vel aquam, ne alia ab eorum infinito pereant. habent enim inter se repugnantiam. nempe aer quidem est frigidus, aqua verò humida. ignis autem calidus. quorum si esset infinitum, iam alia interijssent. nunc autem aliud esse dicunt id ex quo ea sunt. XLIIII

Fieri autem non potest vt sit eiusmodi: non q; XLV

F infinitum: de eo enim commune quid dicendum est in omni: similiter & aere & aqua, & in quolibet: sed quòd præter ea quæ vocantur elementa, non est corpus eiusmodi sensile. Nam quicquid est, ex quo est in id etiam dissoluitur. quare esset hic præter aerem ignem & terram & aquam aliquid aliud. nihil autem apparet.

Neq; verò ignem, neq; vllum aliud ex elementis, contingit esse aliquid infinitum. In summa enim etiam absq; eo quòd sit aliquid ex eis infinitum, fieri non potest vt vniuersum, etiam si sit finitum, vel sit, vel fiat vnum ex ijs, sicut dicit Heraclitus, omnia ignem aliquando fieri. XLXI

Eadem autem est etiā in vno ratio, quod Physi XLVII

G ci faciunt præter elementa. Omnia enim mutantur ex contrario in contrarium, vtpote ex calido in frigidum.

Postq; ostendit nullum corpus naturale ex multis cōpositum esse infinitum, ostēdit deinceps ne vnum quidē & simplex corpus posse esse infinitū. Si sit enim aliquod simplex, vel est vnum ex quatuor elemētis, vel est aliqd aliud præter hęc, vt dicit Anaximander, id quod est pręter elemeota, ex quo gignit elementa. Et q; nullum quidem ex elementis possit esse infinitum, clarum est etiam ex eo, q; Anaximaoder infinitum volens esse elementū, non aerem aut ignem aut aliquid aliud ex quatuor id posuit: q; ea inter se contrariè & repugnanter se habeant: & si aliquod eorum esset infinitum, quæ sunt contraria, ab ipso interirent. Quòd autem etiā quod præter elemēta infinitum dicitꝰ vt principium, nō solum non sit infinitū, sed ne sit quidem omnioo, ostēdit, cum prius sumpsisset q; quicquid fit ex aliquo, videtur etiam io id dissolui. Si XLIIII

Infinitū non pōt esse vnū corpꝰ & simplex.

H ergo esset ex illo generatio, esset hic aliquid præter quatuor in quod fieret dissolutio. Apparet autē nihil hic esse eiusmodi. Sed fortasse dicet quispiam, etiam ex eius sententia esse compositum ex materia & forma, quo fit vt etiam fiat in ea resolutio. & tamen nunq; hic nuda apparet materia, sed neq; forma per se. Num huius causa est, q; materia quidem semper aliàs aliam habeat in se formam: fiat autem generatio ex formis cootrarijs: & interitus, in formas contrarias. Quoniam ergo materiale frigidum genitum est ex materiali calido, cùm interierit materiale frigidum, ioterit in materiale calidum, idq; videtur. Et si ergo quæ fiant dicantur fieri ex materia & forma contraria: sed ex materia tamen vt quę semper sit, ex contraria autem forma, vt quæ mutetur in contrariam. Videtur autem Eudemus quoq; cùm de eo dubitasset, sic hanc soluere dubitationem. Cùm enim dixisset nihil hic videri præter Empedoclea elementa, & quæ ex eis fiunt, subiungit. Iis autem qui dicunt id quod est iofor-me contingit.

In materiam & formā per se nulla cur nihil resoluatur.

me contingit. nempe id quod est eis subiectum. Cùm A ergo ostendisset neq; ex quatuor elemētis esse vnum aliquod infinitum, neq; quod est præter elementa esse omnino, deinceps per cōmunem ostendit demonstrationē, nullum corpus nec ex simplicibus, nec ex elemētis, neq; quod est præter elementa, esse infinitum, ex redundanti primùm copia ostendens ne esse quidem posse vnum aliquod elementum eorum quæ sunt. Si autem non est vnū omnino elementum, nec infinitum quidem fuerit, nec finitum. Dicebat enim Heraclitus ex igne finito esse omnia, & omnia in eum resolui. Fuerint autem Stoici quoq; in hac sententia. Inflāmatio enim tale quid significat. Et omne corpus dicunt esse finitum. Dicit autem fieri non posse vt & si quis vniuersum dicat esse finitum, sit unum aliquod eius elementū & vna quædā natura, ita vt quod est sit ea solùm, vel ex ea gignat, & in eam mutetur, quēadmodum Heraclitus dicit in ignem, & ex igne omnia.

Vnū elementum esse nō potest.

In ignē oīa resolui dicebat Heraclitus & Stoici

Quòd autem neq; quatuor elemētorum aliquod vnum B sit elemētum eorum quæ sunt, neq; illud quod est præter quatuor, ostendit, in memoriam reuocans demōstrationem quę est in primo libro. per quā ostendit q quicquid mutatur, ex contrario mutatur in contrariū. quare quod est quidem præter quatuor, non fuerit elementum, qm̄ nulli est contrariū. quare neq; mutabitur in aliquid. neq; ex eo fiet aliquid, neq; ex elementis, neq; aliquid aliud. Quòd si ita est, non erit elementum. Ex quatuor aūt elemētis nō potest esse vnum aliquod elementum. qm̄ si ex eo sit aliquid futurū: oportet mutari in ipsum, & scilicet in contrarium. Si aūt mutatur: etiam interibit in illud in quod mutatur, & ex illo fiet. in quod enim interit, etiam ex illo fit. Quòd si ita est, non fuerit vtiq; aliquod vnum eorum elementum. cur enim magis id elementum illorum quæ ex ipso fiunt, quā illa ex quibus hoc fit? Quare oportebit contraria esse principia, & simul esse. Si quis autē dicat, q seruās repugnantiam, in qua et esse est, mutatur in id quod est ei contrariū: fuerit simul in cōtrarijs. quod quidē nequit fieri. erunt enim in vno elemeno cōtraria. C Præterea aūt si mutatio fit in contrarium, & est vnū elementum omnium, oīa erunt vni contraria, vt possint in ea mutari. Sed ponitur vnum vni contrarium. Præterea aūt non erit generatio, siquidem generatio quidē fit per mutationē in id quod contrariū, non est aūt vnum ex cōtrarijs, cùm sit vnum & simplex elemētum. Aduertendum est aūt, q qui pter hæc quatuor elementa, dicebant esse aliquod aliud elementum eorum quæ sunt, id ponebāt tanq; materiam, in eo non considerantes qualitates contrarias. quamobrem etiā quatuor elemēta dicant ex illo fieri, cùm fuerit formatū ab eorum qualitatibus. Porrò aūt ij etiam qui vnum ex elementis dicunt principium, non dicunt illud vt quod mutetur, sed quod in oībus consideretur tanq; materia. Quocirca ex elemētis ea in quibus typi ac figuræ facile possunt imprimi, ponunt principia. Clarum est aūt q compositum quidē de medio sustulit, ex ipsa substantia, quæ in vniuersum extenderetur si esset infinita, & ex mutandi facultatibus: Simplex autē, D ex naturalibus facultatibus, ex quibus est repugnantia. Iam verò in hac quoq; dictione hoc notandum est, q in exēplis elementorum, aerem quidē dixit frigidum, aquā verò humidā. quod quidem non solet. Aerem enim vocat humidū, vt qui magis habeat id quod est humidi proprium, quod proprijs quidē finibus possit difficiliter definiri, definiri autē nequeat alienis. nisi forte vel hic neglexit, vt qui propter solam repugnantiam vteretur exemplo, vel scripturæ error accidit.

Vnū elementū q ponunt, id ponūt tanquā materiā.

Aerē humidum solet dicere Aristoteles.

XLVIII Oportet autem de vniuerso vel ex his considerare, contingat ne, an non contingat esse corpus infinitum sensile. Quòd autē omnino fieri non possit vt sit corpus infinitum sensile, ex his clarū est. Cuiuis enim sensili à natura innatum est vt sit alicubi. & est aliqs locus vniuscuiusq;, & idem partis & vniuersi. quemadmodū & totius terræ, & vnius glebę, & ignis & scintillæ. Quare si est quidē vnius formæ, seu speciei: aut imobile erit, aut semper feretur. Atqui hoc nequit fieri. cur enim magis sursum quàm deorsum, aut quoquo versus? Dico autem, quemadmodum si sit gleba, quonam ea mouebitur, aut vbi manebit? Locus est enim infinitus ei cognati corporis. Vtrum ergo detinebit totum locū. & quomodo? Quænam ergo & vbi māsio, & motus eius? Aut vbiq; manebit, si vtiq; nō mouebitur: aut vbiq; mouebitur. Non ergo stabit. Si autē vniuersum est dissimile, sunt loci quoq; dissimiles. Et primùm quidē non est vnum cor- XLIX
B pus vniuersi, præterq; dum tangit: Deinde aut hæc erunt finita, aut infinita specie. Et fieri quidem non pōt vt finita: erunt enim alia qdem infinita, alia verò non, si sit vniuersum infinitum. vtpote ignis vel aqua. Id aūt est interitus ijs quę sunt cōtraria, quēadmodum prius dictum est. Et ideo nemo ex Physicis vnum & infinitum ignem fecit, neq; terram. quoniam clarum esset vtriusq; locum esse definitum. Ea autem inter se alternant per id quod est infra, & id quod est supra. Si autem sunt infinita & simplicia: loca quoq; infinita, & erunt infinita elementa. Sed si hoc fieri non potest, & sunt loca finita, totum quoque esse finitum necesse est. fieri enim non C pōt vt non locum quoq; corpus impleat. neq; enim quiuis locus est maior, quàm vt corpus simul esse contingat. Simul autem nec erit infinitum corpus, nec corpus maius quàm locus. Aut enim erit aliquid vacuum, aut corpus cui sit à natura insitum vt nusquam sit.

XLV Cùm dixisset & ostendisset, aliquādo quidem q fieri non possit vt aliquod corpus naturale cōpositum sit infinitum, aliquādo verò q fieri nō possit vt simplex: nunc absolutè de quouis naturali corpore sub luna, & simplici & cōposito demonstrare statuit contingat ne an non cōtingat esse infinitum, cùm id diuisit in id quod est similarium, & id quod est dissimilarium partium. quemadmodum prius in simplex & compositum. Quemadmodum aūt prius à substātia & à facultatibus rerum naturalium faciebat argumēta, ita nunc ex locis naturalibus adhibe- D bit considerationem. Nunc autē verba facit de eo quod oritur & interit, id corpus non esse infinitum ostendens. Diuinum enim, & quod motu circulari mouet, in libris de Cœlo ostendet non esse infinitum. Assumit aūt quædam veluti maxima pronuntiata, q omne corpus sensile, in quod cadit ortus & interitus (de ijs enim nunc agit, vt ostendit differentia motuum de qbus argumentatur, quæ elementis quæ sunt sub luna cōuenit) quoduis ergo corpus eiusmodi in loco est, quomodocūq; sumptus fuerit locus, siue vt spatium ac interuallum, siue vt videtur Aristoteli, finis eius quod cōtinet. Siue enim spatium ac interuallū est locus: vel quoduis corpus naturale in loco est: siu finis eius quod continet, non quoduis. non enim inerrans orbis. Hac de causa Aristoteles de eo quod est sub luna verba faciens, hoc vtitur pronuntiato, quoduis corpus sensile esse in loco. Secundum autem est, q vnū quodq; ex corporib⁹ naturalibus habet aliquem locum

Infinitū non esse corpus generabile.

In loco est omne corp⁹ sensile.

Vnūquodq; corpus naturale hēt locū proprium.

In iis quæ sunt similarium partium idē est locus partis et totius.

proprium. Et tertium, quod eorū quæ sunt similarium partium, idem est locus partis & totius. quemadmodum totius terræ & vnius glebæ, & ignis & scintillæ. idem autem forma seu specie, non quantitate. In quēcunque enim locum defertur gleba, in eum etiā vniuersa terra delata fuerit, si feratur. Et in quo manet, in eo etiam manēt eius partes, secundum naturam. Cùm hęc ergo prius sumpsisset, & quod quoduis corpus naturale, aut est similarium partium, aut dissimilarium, quæ quidem est alia diuisio ab ea quæ diuidit in simplex & cōpositum: potest enim aliquid esse cōpositum et similarium partium: quemadmodum caro & os & quæ sunt huiusmodi. & alioqui minimè deceret Aristotelis copiam & amplitudinē, eadem rursus vti diuisione. Quinetiam ea quæ dicuntur, non dicta sunt tanquam de simplici & cōposito, sed tanquam de eo quod est similarium partium & dissimilarium. quæ quidem nominat id quod est eiusdem formæ, & id quod dissimilis. Etsi enim alicubi vocat simplex, cùm dicit, Si autem infinita & simplicia, id ponit vtpote quod simplex ei quod est similarium partium magis conuenit, propter cōparationem quæ fit cum instrumentariis, quę quidem sunt cōposita. Non admittemus ergo hic Alexandrum qui id quod est simplex & id quod est eiusdem formæ, & cōpositum & id quod est formæ dissimilis, tanquā idem ponit: & dicit eum nunc quoque sic diuisisse, vt iā diuisit cùm in simplex & cōpositum fecit diuisionem. His ergo assumptis ostēdit infinitum non esse corpus naturale: neque quod sit similarium partium seu eiusdem formæ, neque quod sit dissimilarium partiū seu diuersę formæ. Quare ne omnino quidem est, si quidem quoduis corpus naturale, est aut partium similarium, aut dissimilarium. neutrum aūt totum potest esse infinitum.

Infinitū non est corpus similariū partium.

Primùm autem ostendit nullum corpus naturale quod similarium sit partium esse infinitum: si est enim: sumatur pars eius aliqua. vtpote si terra sit, gleba. Si ergo idem est locus in iis quæ sunt similariū partium, partis & totius, quonam feretur gleba, & vbinam manebit? Infiniti enim infinitus est locus, vt ostendetur. Si ergo terra est infinita, & infinitus est eius locus: & idē quoque est glebæ proprius: quò feretur? vtrum sursum an deorsum? Similiter enim totus est eius proprius. Non magis ergo hic quàm illic. Si autem vbique, quia in quālibet loci partem cōiunctionem habet & conuenientiā: dum simul fertur diuelletur. Si autem non mouebit: vbi manebit, cùm non habeat locū definitum? Ergo non manebit. neque ergo manet nec mouetur. si enim in vniuerso manet: non mouebitur. & si in vniuerso mouetur, nō manebit, cùm infinitus sit vniuersus locus, & glebę cū vniuerso cōueniat, quoniam partis & totius idem sit locus specie, & si non magnitudine. Si autē nec mouebitur, nec quiescet: nō fuerit naturale, vt quod in se non habeat naturā, quæ motus est & quietis principiū. Sic ergo non potest fieri. Et alioqui est absurdum esse aliquod corpus, quod neque possit manere nec moueri. Tollitur ergo sic esse aliquod infinitum simplex corpus, vt quod sit similarium partium.

Infinitū non est corp' dissimilariū partium.

Atqui neque potest esse dissimilarium partium seu formę dissimilis, cùm ponatur infinitum. Hic autem prius quoque assumit tanquam euidens, quod si vniuersum est vt quod sit dissimilarium partium, sunt loca quoque dissimilia. Vnicuique enim corpori definitus est suus locus. Si aūt sunt dissimilia & corpora & loca: non erit vnum cōtinuū, sed ex partibus se inter se cōtingentibus. Hoc autē nō induxit tanquam absurdum: nā nunc quoque ex partibus, quæ se mutuo attingunt, vna est vniuersi cōstitutio, & nō ex cōtinuis: vt ostendunt diuersi motus: sed sumpsit actu multas esse partes eius quod est formæ dissimilis. Quo prius sumpto, vtiē deinceps tali diuisione. Si multæ sunt partes forma seu specie differentes: aut numero erunt finitę, aut infinitæ. Et si sint quidem numero finitæ, cùm sit vniuersum magnitudine infinitū: necesse est rursus esse vnū aut plura infinita. Si enim sunt oīa finita erit etiā vniuersum finitum & non infinitum. Si autem est aliquid infini-

E tum, veniet rursus quod prius dictum est, fore vt alia intereant ab infinito, quod & loco & specie positum est differre. Quæ sunt aūt in loco differentiæ, habent etiam locorum ipsorum inter se repugnantias, & corporum quæ sunt in locis, inter se. Et quod fieri non possit vt definitis locis sit vnum aliquod infinitum, vtpote quod sit repugnātia & interitus reliquorum, ostēdit etiam ex existimatione aliorum Physicorum, qui dicunt esse vnū infinitum elemētum. nemo enim eorum aut ignem aut terram infinitum esse dixit elementum (quoniam cùm omnia loca habeant definita, si etiam essent infinita, omnino interimerent ea quæ sunt in oppositis, quæ habent naturam repugnantē: sed aquam, vt Thales. vel aerem, vt Anaximenes, vel quod inter illa intercedit, vt Anaximander) quoniam cùm ea locis videantur alternare, vt quæ infra & supra esse possint, interitum non afferebant, vt quæ nec locis essent cōtraria. Et alioqui magis est in promptu audire, neminē fecisse vnum & infinitū in loco definito. Definitus enim

F locus non erat totus. Infiniti autem fuerit totus locus. Et id positionem non posse fieri ostenderit, non ex eo quod interitum afferat, sed ex locorum prius sumpta terminatione. Portò autē aliter quoque planum est non posse fieri positionem, quę vnum infinitum ex multis esse ponit. Quomodo enim vt sit aliis locum dabit, aut quomodo ad ipsum finietur? sed ipse hanc confutationē prętermisit vt apertam. Transiens aūt ad alteram sectionis partem, quę infinitas numero ponit partes, SI autem infinita, inquit, & simplicia} hoc est ipsa quæ sunt similarium partium: quod est enim dissimilariū partium, primū constat oīno totum ex similaribus partibus: quemadmodum manus, verbi gratia, nostra, ex carnibus ossibus & neruis: Si ergo sunt multitudine & forma infinita ea, ex quibus cōponitur infinitum, quod est partium dissimilarium: erunt ēt loca infinita, & locorum differentiæ. Si aūt loca & locorum sunt finitæ, vt ostēdet, differentię: corpora quoque simplicia erūt finita, & specie, & numero. quocirca totū quoque

G erit finitum magnitudine. Et quod verum quidē sit id quod prius sumptum est, & sint loca finita, ex localibus planū fit oppositionibus. sex enim sunt locorum differentiæ. supra, infra. dextera, sinistra. ante retro, nec prętor hęc vlla est. Quòd aūt etiam connexum, nempe Si loca sunt definita, & corpora quoque quæ sunt in ipsis erūnt terminata ac finita, ostēdit ex eo quod oīno locum & corpus exęquari oporteat. Siue enim locus exuperat, duo consequuntur quæ fieri nequeunt: & quod necesse sit esse vacuum, quod ostendetur nō esse: qui enim dicunt vacuum, dicunt esse locum corpore priuatum: præterea autē etiam quod ēt si locus sit maior corpore, nō fuerit corpus infinitū. nihil enim est maius infinito. si quis aūt dicat corpus locum superare: erit aliquod corpus quod non est in loco. quod ne plurimis quidem placet Physicis, qui quoduis corpus in loco esse ponunt. Illud autem, ET erunt infinita elementa} potest quidē etiam dictum esse tanquam in positione, qua infert, SED si hoc fieri non potest, & fuerint ele-

H menta} inquiens, quæ sunt simplicia, & similarium partium, partes infiniti quod est partiū dissimilarium. Potest autem hoc quoque dici tanquam absurdum, quod sequitur positionem. Quoniam enim id quod est dissimilariū partium infinitum, componitur ex simplicibus infinitis specie ex positione, ea sunt elementa. Ostensum est autē in primo libro, fieri non posse vt numero infinita sint elementa. Videtur autem hoc nunc reddidisse referens ad primam ex positionem. Sed si hoc: fieri non pōt, vt ostendit causa cur fieri nequeat, quæ ex locis inducitur.

L Anaxagoras autem de infiniti mansione absurdè loquitur. Firmat enim, inquit, ipsum seipsum infinitum. id autem quoniam in seipso. nihil enim aliud cōtinet. vtpote quòd vbicunque aliquid fuerit, illic vt sit à natura ei sit insitum.

tum. Hoc autem non est verum. vi enim fuerit
LI aliquid alicubi, & non ei innatum est. Si ergo maximè non mouetur totum: Quod enim in seipso stabilitur ac seipso nititur, & in seipso est, esse immobile necesse est: attamen cur ei natura non sit insitum vt moueatur dicendum est. non enim sufficit cùm sic dixerit recedere. sic enim etiam quoduis aliud non mouebitur. sed nihil vetat quominus id ei sit innatum. nam terra etiã non mouetur, nec si esset infinita, vt quæ à medio quidem certè sit coercita. Sed quia nõ est aliud quò deferatur, manserit in medio. sed non quod sit ei insitum à natura. quanquam liceret dicere ipsam seipsam stabilire. Si ergo nec hæc quidem causa est in terra quæ est infinita, sed quia habet grauitatẽ, quod graue autẽ est, manet in medio, terra autem est in medio: similiter etiã infinitum manet in seipso propter aliquam aliam causam, & non quod infinitum ip-
LII sum quoq; se stabilit. Simul autem clarum est quòd etiam quamlibet partem manere oporteat. quemadmodum enim infinitum in seipso manet sustinens ac stabiliens, ita etiã quęcunq; pars sumpta fuerit, manebit in seipsa. Totius enim & partis loca sunt eiusdẽ formæ seu speciei. queãdmodum totius terræ & glebæ, deorsum: & totius igins & scintillæ sursum. Quare si infiniti locus est id quod est in seipso, & idem etiam partis. manebit igitur in seipso.

XLVI Cùm proximè, vt qood fieri nõ possit, illod intulisset, Aut corpus cui sit à natura insitum vt nusquam sit: propterea quòd omne corpus sit alicubi: & prius etiam tanquam maximum accepisset pronuntiatum, vnicuiq; corpori esse aliquẽ locum secuodum naturam, & in eam ferri partem in ijs quæ sunt similarium partium, in quã fertur vniuersum, et in eo manere in quo etiam vniuersum: Cùm propter hæc ergo vt quæ essent in confesso, ea quæ prædicta sunt cooclusisset, inuenit Anaxagoram ei contradicentem. Ille enim cùm infinitum dicat esse immobile, similarium mixturã, immobilitatis eius dicit esse causam, nõ quod sit in loco proprio: neq; enim omnino esse in loco: propterea quòd cum sit infinitum, non continea tur ab aliquo: vtpote quòd id quod continet, debeat esse maius eo quod continetur, infinitum autem nihil se maius habere debeat: propterea ergo non locũ, & eam quæ est ei cum loco coniunctionem & coouenientiam, dicit esse causam quòd maneat, sed q; cum sit in seipso, ipsum seipsum cõfirmat & stabilit. Hanc ergo Anaxagoræ corrigit opioionem, vt qui non rectè putaret, quòd vbicũq; fuerit aliqd, ita est vt quod ei à natura sit insitum vt illic sit, & ideo cùm sit in seipso mixtura, non autem in loco; sic manet vt cui sit innatum vt illic sit. hoc enim non est verum. fuerit enim etiam quid vi alicubi. sicut est lapis, qui est suspensus à paxillo, & maoet vbi non est ei à natura insitum vt maneat. Et si ergo nõ moueatur, inquit, totum, quod in seipso stabilitur, quoniã quod in seipso stabilitur, & est in seipso, immobile manere necesse est: nõ sufficit hoc quod est necessarium & aliquando violẽtum ad tradendam causam naturalem cur maneat: sed manendi, inquit, quærenda est causa naturalis. Nonnunq; enim fieri potest vt maneat, non quòd id sic ei sit innatum, sed quòd non habeat aliquid aliud quò moueatur, queãdmodum infinitum, & si nonnunquam natura magis aptum sit vt moueatur quàm maneat. Sic non sufficit dicere q;

Infinitũ seipsum non firmare, vt vult Anaxagoras.

Non natura solum sed vi etiã est aliqd alicubi.

A vtiq; in seipso maneat aut in alio, ad ostẽdendũ id quoq; ei esse à natura ingeneratum. Non idem est enim dicere quòd sit, & dicere, cur vel propter quid. hoc enim, nempe manere, quòd ita sit, oempe quod maneat, significat: qui autem manendi causam quærit, nõ satis habet quòd maneat. Hoc autem ita habere ostendit etiam in exẽplo in terra sumpto. nam etiam si quis eam posuerit infinitã, vt non propterea aliquid accidere existimet, sed veluti manserit, & seipsam stabilierit: sed nõ propterea mansit, quòd quò deferretur vtpote infinita oon habuerit, neq; quòd seipsam stabilit: sed quòd à potestate medij, in quo vt sit est ei natura ingeneratũ, ab ea prohibetur moueri. Si ergo ne in terra quidem, etiã si quis eam posuerit infinitam, manendi causa est quòd se stabiliat, vel non aliud quò feratur habeat, sed quædam alia causa naturalis: quoniam enim est grauis, graue autem manet in medio, propterea terra manet io medio: similirer etiã infioiti mixtura, si in seipso maneat, propter aliquã aliam causam man-
B serit naturaliter: & non quod cùm sit infinitũ, non habet aliud quò feratur, neq; quòd ipsum seipsum firmet ac stabiliat. Qui enim hæc dicit, non naturalem dicit mãsionis causam, sed violentam & quæ fit necessariò: & non eam quæ est terrę, tanquã terræ, sed eius magnitudinis. Nam propter positum infinitum non habet quò mouenda sit. Sic ergo mãsioois cãm confutauit Anaxagoræ. Adhuc autẽ magis ipsam refellit à partibus. Si enim pars est eiusdem formæ ac speciei cum tota infioita mixtura, quoniã est vniuersum in vniuerso: eorum autem quę sunt eiusdẽ speciei eiusdem etiam speciei loca sunt: & tota et infinita mixtura in seipsa manet stabiliens: videlicet etiam quæcunq; pars eius sumpta fuerit, in seipsa manet, & se stabilit: quemadmodum enim in loco, ita etiã in seipsa: in quo enim est totum, in eo est etiã pars, cùm fuerint eiusdem speciei: totius enim terræ, & vnius glebæ idem locus est, nempe deorsum: & totius ignis & sciotillæ, sursum. Quare si infiniti locus est id quod est in seipso, idem quoq; est
C partis. manet igitur etiam pars, & non mouebitur. quod quidem est euidenter præter ea quæ cernuotur: mouentur enim omnes partes. Sin esset in proprijs locis, necesse esset vt ea quiescerent. id autem quod est in seipso, tanquam in proprio loco, sumens Anaxagoras, propterea dicebat totam manere mixturam, quòd in seipso stabiliret. In summa autẽ si ideo manet q; sit in seipsa: id autem, nempe in seipso esse, est ẽt in alijs, & partibus et finitis & infinitis: futurũ est vt omnia maneant, & nihil moueat. Sed oec toti mixturę vt infinitæ inest manere, si quidem etiam propterea q; sit in seipso maneat. Clarum est autẽ, quod si secundum naturam nihil mouetur, neq; mouebitur quicquam præter naturã. Præter naturam enim motus sunt, qui sunt ijs contrarij qui sunt secundum naturã. Nullo ergo modo quicq; mouebitur ex corporibus naturalibus: idq; cùm natura sit principiũ motus. Cùm autẽ de vna parte verba fecisset, ne quis existimaret id quod dicitur veluti in vnum contrahi, subiunxit, ITA etiam
D quæcũq; pars sumpta fuerit, manebit in seipsa.} Si enim in aliqua infiniti parte est secundum naturã, in seipsa stabilire, & ideo manere: erit etiã omnibus similiter. & ita nullum corpus mouebitur secundum naturam. Sed neq; præter naturam, vt ostendet in quarto. quo est enim præter naturam, est posterius eo quod est secundum naturã. Hoc autem est vel longè absurdissimum, & quod repugnat opinioni Anaxagoræ, qui ne ex eo quidẽ quod apparet dicit ea quæ sunt esse immobilia. Quærere autem an sit aliquid ipsum in seipso, & an possit aliquid esse sui locus, cùm sit de loco consideranttonis proprium, in ijs vbi de loco agitur proponitur, in principio libri quarti. Clarum est aũt eum in toto quidẽ refellere quod dicit, vt quod manendi cãm naturalẽ non tradat: in partibus aũt, vt quod dictam cãm id sequat̃ quod fieri non põt, nempe vt oihil moueat̃ rerum naturaliũ. Ita ergo cootendit Aristoteles aduersus id quod appareeex sententia Anaxagoræ.

Quod sit & cur sit dicere differunt.

Duplex mūdus ex sentē tia Anaxagoræ.

xagoræ. Sin verè prius dixi, duplicem mundum ostendere Anaxagorā, vnum quidem qui percipi potest intelligentia, alterum verò sensilem, & vnum quidē unitum, alterum verò discretum: illud, Non esse in loco, sed in se ipso, & seipso niti ac seipsum firmare ac stabilire: admodum aptè & appositè dictum est de eo qui percipitur intelligentia, quemadmodum etiam infinitum. Corpora enim quē sunt superficie finita, spatijs distantia veluti effusa sunt, & alio receptaculo & firmamento opus habuerunt, quæ quidem eis locus præbet, vt quę à seipsis, & ab ea quæ est in ipsis essentia, exciderunt veluti in materiā. Quæ autem carent partibus & diuidi nequeunt, nullaq; dimensione ac interuallo disiuncta sunt, sunt in seipsis: et à seipsis, vt quæ vnita & contracta sint, firmantur. Quæ autem spatijs disiuncta sunt, & aliam alibi partem dilecerunt, quod alibi & nō in eodem totum sit, loco & eiusmodi disiectionis recta cōpositione indigent. Sed veniendum est ad ea quæ sequuntur.

LIII In summa autem manifestum est non posse simul corpus dici infinitum, & esse vllum locum corporibus, si quoduis corpus sensile est aut grauitate præditum, aut leuitate. Et si graue quidem est, natura fertur ad medium: Sin leue, sursum. necesse est enim etiam corpus infinitū. Fieri autem non potest vt vel toti vtrumlibet, vel dimidio vtrunq; vsuueniat. Quomodo eni diuiseris, aut quomodo infiniti erit hoc quidem infra, illud verò supra, aut vltimum, aut mediū?

XLVI Aduersus Anaxagorę rōnem, quæ pro eo quod est in loco, id quod est in seipso posuit tanq; in loco, rectè notat esse cōsequens ei qui dicit corpus infinitum, vt dicat nō esse vllum locum in corporibus: & ei qui locum confitetur, vt dicat non esse infinitum. Clarum est autē hanc demonstrationem cōferre etiam ad eam, quæ fuit ab initio proposita, infiniti euersionem. quēadmodum enim prius ab ipso infinito argumentans, ostendit id neq; esse accidens, neq; simplex, nec compositum, nec similarium partium, neq; dissimilarium: ita nunc argumentatur à locis, & ea quæ ad ipsa est habitudine ac relatione. & primòm quod si est infinitum, non est in loco. Argumentario autem fit à facultatib9 corporum naturalium. Si enim quoduis corpus sensile est vel grauitate præditum vel leuitate, & ex his momentis ac inclinationibus à locis & ad loca est motus, & quę est in eis mansio: fieri autem non potest vt corpus infinitum sit aut grauitate aut leuitate præditū, vt ostendet: fieri non potest vt corpus aliquod infinitum sit in loco. Atqui primum verum est. Verum est ergo secundum. Et quod quoduis quidem corpus sensile sit grauitate præditum ac leuitate, prætermisit tanquā euidens. oportet enim oppositarū qualitatum habere alterutram, simplicia quidē per se vtramlibet, mixta autē per ipsam mixtionem, vel per id quod dominatū obtinet. Quòd autem si est corpus aliquod infinitum, fieri non potest vt id sit grauitate aut leuitate præditum, aut infra sit aut supra, ostendit per hoc quod dixit, FIERI autem non potest, vt vel toti vtrumlibet, vel dimidio vtrunq; vsuueniat. } horum autem cùm duo sint, quod ex eo quidem quod est, Toti vtrūlibet, absurdum sequitur, non subiunxit, vt euidēs. Si enim vniuersum est vel supra, vel infra, quoniam vtrunq; eorum est finitum, si supra quidē est id quod est in vltimo, infra verò id quod est in medio: erit infinitum corpus in loco finito. quod quidem nequit fieri. Prętera autem si in altero eorum est infinitum, vterq; locus simul coniunctus erit maior infinito. siquidem ipsum est æquale alteri in quo est. infinito autem nihil esse maius. Hęc ergo tanq; aperta in orationem non esse adducenda censuit. Ei autem quod est, DIMIDIO vtrunq; vsuueniat, } id quod sequitur subiunxit, dicens. Quomodo enim diuiseris, aut quomodo infiniti erit hoc quidem supra, illud verò infra? non potest enim fieri vt diuidat infinitum. Aut enim infinitum vtrūq;: & erit totum maius vtroq;, cùm sint infinita: Aut finitum, & erit totum finitum, quod constat ex duobus finitis. Quomodo aūt infiniti hoc quidē erit supra, illud verò infra? in finitis enim locis erunt duę partes infiniti: quare ipsę quoq; erunt finitę, & totum finitum. Finitum autē eius quod est supra & infra ostēdit per hoc, AVT vltimum, aut medium. } Quod enim habet vltimum & medium, est finitum. Finium enim nomina sunt vltimum & medium. Erit autē infiniti quidem vltimum, id quod est supra, medium verò, id quod infra. Si autem id quidem quod est supra, est vltimum, id verò quod est infra, medium: vtrūq; autem est finitum, & ideo fieri non potest vt in eis sint partes infiniti: & multo scilicet magis fieri nō potest vt totum infinitum sit in eorū vtrolibet. Eadem itaq; demonstratione vtrūq; ostendit, & fieri non posse vt toti vtrūlibet, & fieri non posse vt dimidio vtrunq; eueniat.

Infinitum si est, nō est in loco.

Infinitū non pōt esse graue nec leue.

Præterea quoduis corpus sensile est in loco. LIIII
Loci autem species & differentiæ sunt, supra & īfra, & ante & retro, & dexterum & sinistrum. eaq; non solùm ad nos relata, & positura, sed etiam in ipso toto sunt definita. Fieri autem nō potest, vt ea sint in infinito.

Postquam à naturalibus naturalis corporis facultatibus, & ab ijs quæ sunt ex ipsis momentis & inclinationibus, hoc est, ab eorum grauitate & leuitate, ostendisset, fieri non posse vt sit infinitum in loco, nunc ex loci euertit differentijs fieri posse vt infinitum aliquod corpus in se sit. Institutum enim eius erat ostendere, non posse simul dici corpus infinitum, & locum esse vllum corporibus. Postquam ergo ostendit, quòd si est infinitum, non erit in loco, nunc ostendit quòd si in loco, non erit infinitum. si enim quoduis corpus sensile est in loco: fieri non potest vt sit corpus infinitum. Loci autē species & differentiæ sunt, supra & infra, & ante & retro, & dexterum & sinistrum. eaq; non solùm ad nos relata, & positura sunt, vt ostēdetur, sed etiam in toto secundum naturam sunt definita. Clarum est ergo ea esse terminata & finita, vt ostendit quæ est ipsorū inter se differentia. Ergo quod in eis est etiam corpus naturale erit finitum. exæquatur enim loco quod in eo est corpus, vt prius ostensum est. Fieri ergo non potest vt locorum differentiæ sint in infinitis corporibus, ita vt quod est in loco sit infinitum. Quòd autem natura sint hæ loci differētiæ, ipse quidem ostendit in libro de Cœlo: Alexander autem in ijs quæ scripsit aduersus Zenobium Epicureum. Mirabiliter autem ostēdit Aristoteles quòd ne ea quidem quę ad nos relata essent & in habitudine ac relatione, nisi prius essent in vniuerso, & secundum naturam.

XLVII

Si est in loco, nō est infinitum.

Loci spēs & dfīæ quænā sint.

Natura sunt loci dfīę.

LV Vt semel autem dicam, si fieri non potest vt locus sit infinitus: in loco autē est quoduis corpus, fieri non potest vt vllum sit corpus infinitum. Atqui hoc quidem, nempe Alicubi, est in loco, & illud nēpe In loco, alicubi. Si ergo neq; fieri potest vt infinitum sit quantum: quātum enim erit aliquid, vtpote bicubitale vel tricubitale: ea enim significant id quod est quantum: ita etiam id quod est in loco, quoniam alicubi. Id autem est aut supra & infra, aut in aliqua alia ex sex distantijs. Eorum autem vnumquodq; est finis aliquis.

XLVIII Postquam ostendit ex locorum differentijs fieri non posse vt infinitum sit in loco, nec vt quod est in loco sit infinitum: ne quis dicat in singulari quidem loco non esse infinitum,

A infinitum, in toto autem, & in eo qui est absolutè locus, qui quidem est infinitus, quid obstat quominus sit corpus infinitum? Dicit ad hanc obiectionem, quòd si fieri non potest vt locus sit infinitus, in loco autē est quoduis corpus, vt infinitum sit corpus fieri non potest. Atqui antecedens. Ergo etiam consequens. Et connexum quidem cōfirmare, vt quod sit apertum, prætermisit. Assumptionem autem quæ dicit, Atqui fieri non potest vt locus sit infinitus, ponit & confirmat, per hoc quòd ostendit non esse in loco id quod non est in aliquo loco. id autem, quoniam eorum quæ sunt cōmunia, substantia, est in singularibus. De quo enim, cùm quidem consistat, prædicatur genus aliquod, id etiam est aliquod indiuiduum. quemadmodum si homo, & homo aliquis. ita aūt etiam si hoc, nēpe alicubi, vtpote supra vel infra, in loco est, id etiam quod in loco est omnino est alicubi. hoc est, vel supra vel infra. vel, vt semel dicam, in aliquo loco indiuiduo. propterea enim nec est infinitum absolutè quantum, quoniam necesse esset ipsum esse aliqd definitum quantum, vtpote bicubitale vel tricubitale. siquidem quod cōmune est, habet suam in indiuiduo substantiam. B Atque Eudemus quidem dicit hæc vocabula græca conuenienter inter se reddi, τί ad τόδε, hoc est, aliquid ad hoc, † ποιὸν ad ὅδε, † ποσὸν autem ad ὅσον † ποῦ verò ad οὗ. & illa quidē esse generalia, hæc verò singularia. vtpote quòd ποῦ quidem sit in loco, οὗ verò Athenis. Videtur autem Aristoteles accipere illud ποῦ pro singulari, nempe pro alicubi. Iam verò melius quoque existimo in illo, SI ergo neque fieri potest vt infinitum sit quantum } & in hoc, QVANTVM enim erit aliquid } vbi pro quantum, græcè & ποσόν, in vtroque loco acuere illud ποσὸν: & non graui accentu scribere, SI ergo neque fieri potest } vt vult Alexāder. Definitum enim ac terminatum aliquid significat id quod est grauitonū. In eo enim quod est ποσὸν, id est quātitate præditum, audiendum est τι, hoc est aliquid. τι enim, hoc est aliquid, adiectum, significat id quod est definitū. Potest autem etiam accipi ita vt vult Alexander. C Si ergo neque definitum aliquid quantum potest esse infinitum, quoniam sic fit aliquid singulare infinitum, vtpote bicubitale, vel tricubitale: neque in loco esse potest, quoniam erit in loco aliquo, nempe supra vel infra, vel in aliqua alia locali distātia, cùm sint sex distantiæ locales. Non potest autem esse in aliqua earum, quoniam vnaquæque est finis. Sic autem dixit illud quoque, ATQVI hoc quidem, nempe alicubi, in loco, } & illud, NEMPE in loco, alicubi } vbi dixit ποῦ, id est alicubi, pro eo quod est in aliquo loco, vtpote infra vel supra. vt paulopòst ostendit dicens, Ita etiam id quod est in loco, quoniam est alicubi. vbi græcè est ποῦ. id autē est vel supra vel infra. Fortasse autem melius est, si alterum ποσὸν sit grauitonè scribendum, non primum grauitonè scribere, sed secundum, ποσὸν γάρ τι ἔσται, Erit enim aliqd quantum. vt illud quidem ποσὸν grauitonè scriptum, significet id quod est definitum, hoc quidpiam, nempe bicubitale aut tricubitale. Porrò autem hinc quoque clarum est Aristotelem non tollere eorum quæ sunt cōmunia substātiam. D sed cùm dicit eam esse in multis & diuersis, quòd ea per se sit, tollit, cogitationis nostræ munus esse existimans, separare cōmunionem quæ in multis consistit. quocirca eam etiam vocat posterius genitam. Quod aūt est abstractum ac separatum, ex quo est ea quæ inest cōmunitas, non rectè appellabitur communitas.

Locus non pōt esse infinitus.

Cōmunium substātia est in singularibus.

† ποιὸς qualis, eius redditiuum est οἷος.

† ποσὸν, quātum, redditiuum est ὅσον.

† ποῦ, vbi, eius redditiuum est οὗ.

Cōmunium substātia nō tollit ab Aristotele.

CAPVT VI.

LVI QVòd ergo nō sit actu corpus infinitum, ex his clarum est. Quòd autem si non sit absolutè infinitum, multa quæ fieri non possunt accidunt, clarum est. Nam & temporis erit aliquod principium & finis. & magnitudines non poterunt diuidi in magnitudinē. & nu- A merus non erit infinitus. Cùm autem his sic definitis neutro modo videatur contingere, arbitro opus est. et clarum est aliquo quidem modo esse, aliquo verò non.

XLIX Cùm prius dixisset argumenta, ex quibus credi possit esse infinitum, deinde pluribus ostendisset non esse actu corpus infinitum: ea quæ dicta sunt deinceps committit. & dicit quòd si apud eos qui actu ponunt infinitū, quædam absurda consequuntur, & iis qui infinitum absolutè tollunt ea eueniūt quæ fieri nō possunt, arbitro scilicet opus est, qui sit ostēsurus, quomodo quidem sit, quomodo autem non sit infinitum. Si enim apud eum qui ostēdit non esse, absurda consequūtur, esse scilicet necesse est. Et rursus si ei qui ostēdit esse, ea eueniunt quæ fieri nō possunt, necesse est non esse. Si igitur non est simul vera contradictio, necesse est aliquo quidē modo esse, aliquo verò non esse. Quia autem absurda, quæ apud eos qui infinitum B planè tollunt consequuntur, multò antè posuit: propterea quoque nunc in memoriam reuocat, ea quæ sunt principalia in medium adducens. Si enim non est tempus infinitum: erit principium aliquod & finis temporis. Si autem ita est, fuit quando non fuit tempus, & erit quando non erit. Fuit autem & erit sunt partes temporis. Quare fuit tempus, cùm non fuit tempus, & erit, cùm non erit. Porrò autem motus quoque, qui non potest deficere, tolletur, cuius numerus est tempus. Quinetiam vniuersum minimè erit æternum. Secundò aūt si non sit omnino infinitū, sistet diuisio continuorū, & numeri incrementū.

Esse autem dicitur, aliud quidem potentia, aliud verò actu. Et est quidem infinitum additione: est verò etiam ablatione. Magnitudinem autem non esse actu dictum est. est autem diuisione. Lineas enim insecabiles tollere nequaquam est difficile. Restat ergo vt sit infinitū potentia. LVII

C

L Ostensurus quomodo quidem sit, quomodo autē non sit infinitum: prius assumit quædam sibi futura vsui ad ostendendum. Vnum quidem, quòd eorum quæ esse dicuntur, alia quidem dicūtur esse vt quæ sint potentia, alia verò vt actu: hoc autem vt euidens, & satis notum, & sæpe ab ipso ostensum, prius assumpsit: Alterum autem, esse adiectione & diuisione infinitum. Id autem est euidens, siquidem est absurdum esse principium & finem temporis, & magnitudines non diuidi in magnitudines, & non quemuis sumptum numerum posse augeri. Si ergo esse quidem infinitum necesse est, & adiectione propter tempus & numerum, & diuisione propter sectionem magnitudinum, nihil est autem actu infinitū, vt proximè ostensum est: necesse est ergo potentia & diuisione esse magnitudinem infinitam, siquidem quidquid est, aut potentia aut actu est. Est ergo quod est potentia infinitum in diuisione magnitudinis. Quocirca magnitudo potest diuidi D in infinitum. Etenim lineas, inquit, insecabiles, quæ diuisioni in infinitum videntur obsistere, non est tollere difficile. Scriptus est enim ab eo liber aduersus lineas insecabiles. In eo autem opere ostendet non constare magnitudines ex iis quæ diuidi nequeant. Planum est autem hoc quoque ex Mathematicis. Si enim, vt in decimo elementorum Euclidis ostensum est, liceat quamuis lineam, eadem ratione qua iam sectam, diuidere, non est linea insecabilis. Præterea autem si sunt insecabiles, non diuidetur quæuis linea in duas partes, vt videbatur facere qui proponebat, Datam lineam in duas partes secare. Et non solùm lineam insecabilem non licet in duas partes secare, sed eā etiam quæ cōstat ex imparibus indiuiduis. quemadmodum nec numerus impar in duas partes diuiditur.

Infinitum est adiectione vel diuisione.

De lineis insecabilibus liber Aristotelis.

Non oportet autem id quod est potentia accipere, quemadmodum si fieri possit vt hoc sit

statua,

statua, hoc etiam statuā esse futuram, ita etiam infinitum aliquid, quod sit actu futurum. Sed quia esse est multis modis, quemadmodū dies est & certamē, quòd semper aliud & aliud fiat, ita etiam infinitum. Etenim idcirco est & potentia & actu. Olympia enim sunt, & q certamen possit fieri, & quòd fiat.

LI Postquam dixit esse potentia infinitū in diuisione magnitudinum, ex eo q fiat in infinitum: quoniam quidqd est potentia, oportet aliquando in actum exeat, nisi frustra fuerit: sin actu fuerint infinitæ partes diuisæ magnitudine præditæ, fieri etiā possit magnitudo infinita: quæ est enim ex īfinitis multitudine magnitudinibus, est magnitudo infinita, vt sæpe dictum est: multis autem ostensum est non esse infinitam magnitudinem: hanc etiā soluens obiectionem, & infiniti naturam ostendens euidentius, id quod est potentia dupliciter diuidit ex eius quod est actu diuisione. Quoniam enim id quod est potentia, dicitur relatum ad id quod actu est, quot modis dicit̃ id quod actu est, tot modis dicet̃ id quod est potētia. Quod autem actu est, duobus modis dicitur. Aut enim vt totum consistens id quod est, queādmodum homo vel domus: vel vt quod id quod est habet in eo quòd fiat, vt certamen & dies. Nam ea quoq; esse actu dicuntur, cùm fuerint. Duplex ergo est etiam id quod est potentia. Vnum quidem, vt quod refertur ad id quod totum simul consistit. quemadmodum dicimus esse æs potētia statuam, q aliquando exeat in hoc vt sit statua, quæ tota simul constit: Alterum autem, id quod est habet in eo quod est fieri. Potentia ergo est id quod est in magnitudinum diuisione infinitum, non q diuidatur aliquando in infinitas magnitudines. sed q diuidatur in infinitū, hoc est quòd semper possit diuidi. Quod est enim in infinitum, non in eo quod est actu, sed in eo quod potentia est habet infinitum. in eo enim q semper possit secari, & nunquam desinat sectio, est infinitum. quod enim sectū est, semper est finitum. Quia autem quæuis pars diuisa rursus secari potest, ideo in infinitum. Si autem & in diuisione & in additione est semper aliquid extrinsecus, in diuisione qdem, id quod est diuidendū, in additione verò, id quod est addendum: est ex eo quod est potentia infinitum. est enim in eo quod diuidi potest, nō autem in eo quod diuiditur. itaq; etsi non diuidatur, potest tamē in infinitum diuidi. Si autem etiam in eo q diuidatur cōsideratur id quod est in infinitum, ne mireris. quod. n. actu est eiusmodi, quod id quod est habet in eo quod est fieri, est semper vnà cum eo quod est potentia. & ideo habet semper eam quæ est in eo q fiat extensionem, quoniam ab eo quod est potentia nullo modo absoluitur. absolutū enim est id quod est, & finem habet, & nihil infinitum. Quocirca quæ actu solum sunt, tota simul sunt, & nec id quod est potentia est in eis, neq; id quod est in infinitū. quare nec tempus est quod numero mouetur, sed æuum quod manet in vno. Meritò ergo in eo quod est potentia dicitur esse infinitum, & non in eo quod actu est. quod enim diuisum est, semper terminatum est, vt ait Eudemus, & non est infinitum. Finitum enim finito adijcitur. diuisio autem non deficit. Quod enim fieri possit, non est definitum. Quod est autem indefinitum, est quātum infinitum. Hinc autem videtur etiam Plato magnum & paruum dicere infinitum. quoniam ad vtrunq; est infinita potentia. Actu enim nec multitudo nec magnitudo est infinita. Et videtur in infinito idem esse id quod est potentia, & id quod actu est. Infiniti enim actus, vt infiniri, est semper aliqd plus posse. Nam si in infinito quis actum, quæsierit, vtpote statum vel formam, is nihil aliud quærit quàm finem infiniti: hoc est autem dicere, interitum. id autem nō potest fieri. omnis enim actus debet conseruare subiectum: & quemadmodum actus eius quod est mobile seruās id

Id quod est potentia, & id quod actu dicitur dupliciter.

Infinitum est ex eo quod est potentia.

Quę quod sunt habent in eo quod fiant, sūt semper cum eo quod est potentia.

Quæ actu solum sunt, tota simul, & nec sunt potestate, nec infinita.

Tempus nō est, sed æuū.

Magnum & paruum cur Plato dicat infinitum.

Infiniti non est actus nec status nec forma.

E quod est potentia, est motus, ita etiam infiniti. quemadmodum enim quæ id quod habent in eo quod fiant, si id quod est fieri perdiderint, perdūt etiam id quod est esse: ita etiam quæ in eo quod possint, tamdiu sunt quādiu est illis posse. Siquis autē, inquit, in his quærit id quod per se est potentia, sumat illud, cùm nondum diuiditur magnitudo, & cùm nodum potest certamē peragi, vt quod nondum peragatur. Actu autem, id quod dum peragitur est vnà cum potentia, non autem dum peractum est, quemadmodum in statua. non enim totū, sed est per partes id quod est ad infinitum. At sit quidem id quod est potentia infinitum, in diuisione magnitudinum, per sectionem in infinitum: quomodo autem diuiditur aliqd in infinitum, aut quid est quod diuidit? Ars enim non fecuerit in infinitum. nā & vita deficiet artificis, & instrumenta non valebunt. Si natura autem scindat magnitudinem, multas sectas partes iam fecit inutiles ad constitutionem propter exiguitatem. Sin priusquam ea dissecuerit in id quod est minimum & inutile, rursus ea componit, non erit sectio in infinitum. Num dicendum est naturam quidem facere sectionem vsq; ad vsum. Cùm autem duas minimas, si ita contigit, dissecuerit, & ea rursus componit, si oporteat rursus scindere, non scindit rursus per commissuram, sed per aliam partem, & nihil relinquens insecabile, etiamsi aliquando per alias partes diuidat. Et sic sectio quæ est in infinitum, & actu exerceri videbitur, & fortasse nihil absurdi sequetur.

Id quod in infinitum diuiditur naturam diuidere.

Alioqui autem & in tempore clarum est infinitum, & in hominibus, & in diuisione magnitudinum. In summa enim sic semper est infinitum, q semper aliud & aliud sumatur. & quod sumitur quidem, sit semper finitum, sed semper quidem certè aliud & aliud. Præterea esse multis modis dicitur. LVIII Quare non oportet finitū sumere vt hoc quidpiā, vtpote hominem vel domum. sed vt dies dicitur & certamen. quibus esse non tanquam aliqua substantia factum est, sed semper in ortu & interitu, etiamsi finitum, sed semper quidem certè aliud & aliud. Sed in magnitudinibus quidem, remanente eo quod sumptum est, hoc accidit: in hominibus autē & tempore, sic intereuntibus, vt minimè deficiāt.

G

LII Postquam ostendit esse infinitum in eo quod est in infinitum. & in diuisione magnitudinum, & incremento numerorum, & extensione temporis, prius autem etiam in eo q nō deficiat generatio, omnibus quidem dicit esse cōmune q, quod sunt habeant in eo quod fit, et ideo non simul sunt, sed vicissim. & q fit semp aliud & aliud quod sumitur, idq; finitum. Dicit autem differre in diuisione magnitudinis & temporis, q in tempore quidē quę sumpta est pars semper perierit: præteritum enim semper interijt: In diuisione autem remanet quod sumptū est. neque verò tempus deficit ad generationem, neq; magnitudo ad diuisionem. Cùm autem dixisset causam infiniti substantiæ, q semper aliud & aliud sumatur, & non simul, & ideo consistit id quod est in infinitū, aliam quoq; adijcit. Si enim omnia quod sunt haberent in ea quę aceruatim & simul esset sui substantia, non essent in generatione, seu non fierent in infinitum. Quoniam autē nonnulla quæ quod sunt habent in eo quod est fieri, per partes consistunt, vt dies & certamen: quod sumptum quidem est finitum semper habet aliud & aliud. quæ cū deficere non possint, faciunt id quod est in infinitū. quod differt, vt dictum est in diuisione magnitudinis, & in extensione eorum quæ fiunt & intereunt, in quibus est & tempus & hominum successio. quæ non potest deficere, q in magnitudine quidem diuisæ partes remaneant, at non

H

Differentia in diuisione magnitudinis & temporis.

itidem

itidem in aliis. quamuis autem remaneāt, in eo quod est fieri quod sit habet diuisio quæ fit in infinitum, sed non tota simul consistit. Quæ autem non remanent, nō in eo solùm quod est fieri ac oriri, sed etiam in eo quod est interire, habent suam in infinitum processionē. Hoc autem quod habet id q̄d est in eo q̄d est fieri, opposuit ei quod est esse, quod quidem factū est vt substātia, vtpote, cùm tota simul aliquando consistat, quę genita est substantia, & non semper per partes: quemadmodum eorum quæ sunt in infinitum, id quod semper quidem sumitur, est finitum. eo autem q̄ semp̄ possit aliquid aliud assumi, est infinitas. Videntur autem bis eadem quodammodo dici ab eo loco, PRÆTEREA esse multis modis dicit} cùm eadem rursus subiunganť, & plura in eadem dictione. Sed si vt & multa habent exemplaria, & Alexander quoq; hanc nouit scripturam, post illud, ET quod sumitur quidem sit semper finitum} coniūctum fuerit illud, SED semper quidem certè aliud & aliud} non quod est proximū, sed quod est inferius, sublatis omnibus intermediis, simplex & apta fuerit oratio. Sin adiicitur illud, PRÆTEREA esse multis modis dicitur} & quę sequuntur: num illud, præterea, non significat aliam argumentationem, sed eam clarius explicat. quod quidem nō admodum consueuit Aristoteles, qui magni facit breuitatem. nisi fortè cùm infiniti causam vtiq; adiecisset, quòd scilicet quod sit habeat in eo quod fieri, contexit ea quæ deinceps sequuntur.

LIX Quod est autem per additionē, & quod per diuisionem, est idem quodāmodo. In eo enim quod est finitum per additionem fit converse. Quatenus enim quod diuiditur videtur in infinitum, ea ratione adiectū cernetur ad id quod est finitum. In definita enim magnitudine siqs terminatam assumpserit eadem ratione, nō eandem aliquam totius partem ratione cōprehendens, nō peruadit finitum. Sed si sic auxerit rationem vt semper eandem comprehendat magnitudinem, peruadit. propterea q̄ quoduis finitum tollatur semper quouis terminato. Aliter ergo non est. sic autem est finitum. Est enim potentia & in detractione.

LIII Cùm prius dixisset esse quidē infinitum per adiectionem, esse autem etiam per diuisionem, & tradidisset modum quo in diuisione constitit infinitum, dicit id etiam quod est per additionem, esse quodammodo idem cum eo quod est per diuisionem; sed conuersè. Quemadmodum enim quod semper sumptum est finitum diuiditur: ita etiam ei, quod semper sumptum fuerit, infecto & finito, adduntur diuisæ partes eius quod diuiditur. & eo vsq; adduntur, donec alterum diuiditur. Illud aūt CONVERSE, potest quidem ita dici, q̄ cum diuisione conuertatur additio. potest autem etiam ita, q̄ in alterutra parte quæ non scinditur fit additio. Præterea aūt vtraq; habent similiter infinitum, & diuisio & additio, & ex eisdem. sed hæc quidem compositione, illa verò diuisione. Vtriusq; autem differentiā ipse tradet apertius in iis quę consequūtur. Cùm autem dixisset quomodo diuisio & additio habent id quod est in infinitum, rectè adiicit, non quāuis diuisionem & additionem habere id quod est in infinitum. Siquis enim sumat diuisas partes æquales, vt verbi gratia, partem vnius digiti, magnitudinem implebit & trāsmittet, & non erit amplius infinita, propterea q̄ quidquid est finitum consumať, vel à minimo, sed terminato demensum. Sin non finita magnitudine ea quæ adduntur, sed ratione sumpserit, vtpote dimidiā vel tertiam partem eius quod semper relinquitur: non deficiet diuisio, & ideo nec adiectio. Hæc est eorum quæ dicuntur sententia. In dictione autē illud, IN finita enim magnitudine} quod frustra videtur habere coniunctionem causalem, est eiusmodi. Cùm dixisset diuidi & addi in infinitum, eius causam subiūgit, eam, quæ in ratione terminata, nō quæ fit in terminata magnitudine, diuisionē. perinde ac si diceret, Siquis sic sed non sic fecerit diuisionem, diuidet in infinitum. Illud autem, EADEM ratione non eandem aliquam totius magnitudinem ratione comprehendens} si sic quidem scriptum sit, sensum prębet apertum. Si enim eadem fuerit ratio in vnaquaq; parte, vtpote totius eius quod sumitur dimidiā vel tertiam partem, non fuerit autem eadē magnitudo, quæ ab vnoquoq; toto, quòd semper ad diuisionem proponitur, aufertur, vtpote vnius digiti: nō peruadit finitū: Sin vt fertur in nonnullis, NON eandem aliquam rationis partem comprehēdens} est quidē obscurius quod dicitur: idem autem significauerit cum eo quod prius dicitur. Nō eandem enim rationis partem dicit, non q̄ diuidatur ratio sicut totum, sed pro eo quod est, Non eandem definitā magnitudinem à ratione definitam comprehendens. quod quidem erat pars rationis etiam in eo quod ab initio proponebatur ad diuisionem, quemadmodum si quod diuidebatur erat tricubitale, & tertiæ partis ratione diuisum sit, quod separatum autem est duorum cubitorū, eadem quidē ratione rursus oportet diuidere, nempe tertia, non autem eadē parte rationis quæ erat in priori parte, nempe cubitali. ita enim totū perficietur: sed eius quod semper sumitur eadem ratione, nō eadem autem cum ea magnitudine quę erat ab initio. Sed cur oportet diuisionem fieri in eadem ratione? Quid enim vetat sumere quidem dimidium magnitudinis quę erat à principio, tertiam autem partē dimidii: donec enim reliqua fuerit aliqua magnitudo, diuidi potest, & non sistitur diuisio. Nunquid non frustra dictum est illud, IN eadē ratione. id enim causa est vt non semper sumatur eadem magnitudo. Tertia enim, verbi gratia, maioris, & minoris magnitudinis, etsi sit in eadem ratione, non est tamen eadē. Sed si fit alia & alia ratio diuisionis, nihil prohibet quominus eadem sumatur magnitudo in maiori & minori. Eius enim quod est ab initio sex digitorū, si sextam partē abstulerimus, et quintā partem eius quod relictum est: deinde rursus eius quod relictum est quartam partem, & deinceps sic digitum in vnaquaq; diuisione auferentes: totum consumemus, & non erit diuisio in infinitū. Propterea ergo oportet in eadem ratione fieri diuisionem. Sic enim nunq; eadem sumetur magnitudo vt perficiat. Hoc autē est quod per id significauit, SED si sic auxerit rationē, vt semper eandem comprehēdat magnitudinem, peruadit} Quinta enim pars, vt dictum est, est maior sexta, & quarta quinta, & deinceps eadem, quæ semper comprehenditur magnitudine digitali in vnoquoq;. Illud autē, IN detractione,} dictum est pro eo quod est, In diuisione & diminutione: quoniam ex ea quoq; habet additio infinitum.

Porrò autem actu quoq; est, queadmodum diem esse dicimus, & certamen. & potentia ita est vt materia. & non per se vt id quod est finitum. Quinetiam per additionem sic est infinitum potētia, quod idem esse quodammodo dicimus ac id quod est per diuisionem. semp̄ enim aliquid eius extra sumi poterit. non tamen superat quāuis definitam magnitudinem. quemadmodum in diuisione superat quāuis definitam, & erit minor, ita vt quāuis superet per additionem, neq; possit esse potentia. siquidem nō est per accidens actu infinitum. quemadmodum dicunt Physici corpus quod est extra mūdum, cuius substantia est aer, vel aliqd aliud eiusmodi infinitum. LX

Additio & diuisio habēt infinitū, sed cōuersè.

Non quæuis additio & diuisio habet id quod est in infinitum.

Diuisio facienda est in eadem ratione vt procedatur in infinitum.

infinitum. Sed si fieri non potest vt sit actu corpus infinitum sic sensile, clarum est q nec potentia quidem fuerit per additionē, nisi quemadmodum dictum est, conuersè diuisioni.

LIIII Postquam dixit quomodo infinitū fit in diuisione magnitudinum: q scilicet possint diuidi, & in summa per id quod est potentia: dicit hæc quoq esse actu, non vt quæ simul tota consistant, sed vt quæ in eo qd est fieri id quod sunt habeant, & ex parte consistāt. cuiusmodi sunt & certamē & dies. Hęc enim habent id quod est potentia, cōmixtum cum eo quod actu est. et id quod eorum actu est tandiu est, quādiu eis inest id quod est potentia, quemadmodum in motu dictum est. Cuiusmodi autem sit hoc quod inest potentia, ostendit per exemplum materiæ. Quemadmodum enim materia cùm sit potentia, & insit in rebus cōpositis & genitis, aliâs alius formæ particeps effecta: actu est, quatenus sumpta fuerit: quatenus autē est potentia, aliâs ad aliā natura apta formam, facit vt generatio nequeat deficere: Ita etiā in diuisione, quod sumptum quidem est, semper actu est, quod autē quodcunq sumptum fuerit rursus possit diuidi, seruat diuisionem, quæ nunquam possit deficere. Et quemadmodum materia non ex se habet formam, sed ex eo q sit formæ particeps: Ita etiam quod est in diuisione, potentia, non ex sua natura finitum est: & ex ea quidem est infinitum, & magnitudini, vt in infinitum diuidi possit causa est: Quatenus autem quidquid sumptum est, actu est, ea ratione finitum est. Non solùm autem in eo quod est per diuisionem id quod est potētia, infiniti causa est, sed etiam in eo quod est per additionem. actu enim adijcientes nūquam sumemus infinitum, sed semper quod actu sumitur finitum. sed eo q semper possit aliquid addi, ea ratione infinitum est in additione, ex partibus quæ diuidūtur in infinitum. Cùm autem dixisset nos idem quodammodo dicere, infinitum quod fit per additionē, & id quod per diuisionem, & esse cōmune vtrisq aliquid semper extra sumere. etenim in diuisione propterea fit in infinitum diuisio, q semper sit aliquid quod diuidatur: & in additione q est semper aliquid quod addatur, illud ipsum quod factum est ex ea quæ semper fit diuisione: & hoc est quod cum extra sit potest diuidi, vel addi, & est vtrisq cōmune: Inter se autem differunt, q in eo quidem quod est per diuisionem, quauis sumpta magnitudine potest sumi minor magnitudo: in eo verò quod est per additionem, non licet accipere aliquid maius quauis magnitudine. nō est enim aliquid extra quāuis magnitudinem. siquidē mundus est finitus, & extra ipsum nihil est, vt ostensum est in primo de cœlo. sed illius magnitudinis extra aliquid est, quod si in alterutra parte secetur, ab alterius sectis partibus auctum est. Per additionem autem semper superare quāuis sumptam magnitudinem, ne potentia quidē est. Sicut erat in altera additione & diuisione. tūc enim erat aliquid potentia, cùm erat aliquod corpus, cui accidebat vt esset infinitum. quoniam extra quoduis sumptum finitū erat aliquid, ex quo ei poterat adijci. cuiusmodi esse dicunt nonnulli Physici. Meritò autem eorum qui actu per accidens dicunt esse infinitum, non autem vt substantiam, meminit. vel q id quod est per additionem & diuisionem quantum esse oporteat, cui accidit vt sit finitum aut infinitū: vel q agitur de rebus naturalibus. quod naturale autem est infinitum si esset, corpus esset, cui accidit infinitum: vel q id quod est infinitum vt substantia, nō additione sumit infinitatem, sed natura sua habet infinitum, adeò vt singulæ eius partes, si modo habet partes, habeant infinitum. Si igitur prius ostensum est, non esse corpus cui accidit esse infinitum, neq est potentia, quauis data magnitudine maiorem accipe: sed sic est solùm id quod est in infinitū, in additione, vt prius dictum est, q alterius partis diuisas partes alteri adijciat, qđ quidem erat illud, Cōuersè: dubitari posset quomodo si non est actu corpus sensile infinitum, ne potentia quidem fuerit infinitum per additionē. Ecce enim ne actu quidem est numerus infinitus, & tamen est in numeris additio in infinitum. Sed in ijs quæ sequuntur hoc quod dicitur rursus quæretur.

Eius qđ potētia inest & materię similitudo.

Additio & diuisio in infinitū in quo cōueniāt & differant.

Nam Plato quoq propterea duo fecit infinita, q & in augmento videatur exuperare, & in infinitum ire etiam ad detractionem. & tamen cùm duo fecisset, non vtitur. Neq enim inest in numeris infinitum quod est in detractione: vnitas enim est minimum: neq in incremento. ad denarium enim vsq facit numerum. LXI

Magnæ curæ est Aristoteli, siquidē fieri possit, etiam in eo quod apparet ostendere, ea quæ à se dicuntur, cùm veris præclaris conuenire: q si hoc fieri non pōt, ea veterum qdem cogitatis cōsentiētia tradere. Dicit itaq Platonem motum eisdē notionibus, aliquādo quidem indefinitam dyadem facere infinitum, significantem diuisionem & compositionem, quæ indefinitè & in infinitum procedit: Aliquādo autem dicere magnum & paruum, per paruum quidem significantem diuisionem quę fit in id quod est minus vsq in infinitum: per magnū autem, additionem quæ fit ad id quod est maius. Cùm dixisset autem in quonam eorum cogitata conueniret, deinceps adijcit diuersitatem dictorum Platonis quæ alibi apparent, ab hac quæ nunc dicta est sententia. Cùm enim Plato infinitum poneret in principijs, & numeros diceret principia, siquidem ideas, principia eorū quæ sunt, ideas verò numeros dicebat: neq quod est quidem infinitum per diuisionem in eis potuit contemplari: diuidi enim non potest vnitas, & ad eam vsq peragitur diuisio: neq quod per additionem. Numerorum enim incrementum faciebat vsq ad denarium: sicut etiam Pythagorei, qui perfectum numerum dicebant denarium, & numerum totum atq integrum. Nam post denarium fit eorundem deinceps reuolutio, & veluti quędam reflexio. quod quidem in nullo accidit ex ijs qui sunt intra decem: sed neq in aliquo eorum qui sunt extra, sed in denario. Nam 20 & 30 & 100 & 1000, & vnusquisq aliorū eiusmodi, sunt denariorum numerorum compositio. Cæterū q ad detractionem quidem est infinitum, fuerit in magnitudinibus: quod autem est ad augmentum & diminutionē absolutè, non est in magnitudinibus. neq enim quauis quæ sumitur magnitudine potest maior accipi. sed illo solùm modo procedit additio quæ fit in infinitū, qui adijcit partes diuisionis quæ fit in infinitum. Sed si quidem ita est, in numeris est augmentum quod fit in infinitum, quia quouis proposito numero potest maior accipi: Si autem procedit numerus vsq ad solum denarium, ne in numero quidem sumi potest infinitas quę fit per adiectionem. Ita ergo ex eo quod apparet, videtur tolli infinitum, ab ijs qui ponunt numeros principia, & eos producunt vsq ad denarium. Sin cùm numeros eorum quæ sunt principia dicerent, vnitatem quidem finem ponebant, indefinitam aūt dyadem, infinitum, eaq principaliter: scilicet non tollebant infinitum. In summa autem siquidem non dixissent incrementum numeri post denariū, diceret fortasse aliquis, infinitum quod est per additionē, in numeris eos non relinquere. Si autem duplicatas & triplicatas ponunt vnitates, & denariorū norunt compositionē, & mille & bis et decies mille annorum circuitus astrorum numerat Plato, et deorum numerū honorat duodenarium, principiales scilicet numeros sistens vsq ad vnitatē: non prohibet quominus fiat numeri adiectio in infinitum. LV

Infinitā dyadem & magnum & paruum infinitū cur dixerit Plato.

Infinitū non tollit Plato, & si finē ponat vnitatē.

Duodenarius Deorum numerus apud Platonem.

CAP. VII.

EVenit autem vt infinitum sit contra, atque dicunt. Non enim cuius nihil est extra, sed cuius semper est aliquid extra, id est infinitum. LXII

Signum

Signum autem est. nam etiam annulos dicunt infinitos qui non habent palam. quoniam potest semper extra aliquid sumi: per quandā quidem dicentes similitudinem, sed non propriè. Nam & hoc oportet esse, & nunquam idem sumi. In circulo autem non sic fit. sed semper id quod deinceps quidem solum sequitur, est alterum.
LXIII Id est ergo infinitum, cuius, in quāto accipientibus, semper potest aliquid extra sumi. Cuius autem nihil est extra, id est perfectum & totum: ita enim definimus totum, cuius ad partes nihil abest. quemadmodum hominem totum vel arcam. Quemadmodum autem id quod est singillatim definimus: ita etiā quod est propriè, nempe totū, cuius nihil est extra. Cuius autem extra est absentia, non est vniuersum, quodcūq;
LXIIII abfuerit. Totum autē & perfectum, vel est omnino idem natura, vel propemodū. Perfectum autem nihil est quod non habet finem. finis autem est, extremum aut terminus. Quocirca existimādum est Parmenidē melius dixisse quàm Melissum. ille enim totum dicit infinitū: hic autem totum esse finitū, à medio æquale. nō est.n. linū lino connectere, vniuerso & toti infinitū.

LVI Postquam ostendit infiniti naturā, in diuisione & additione suam habere substantiam, & quę consideratur in eo quod est in infinitum, non rectas de infinito cogitationes deinceps instituit corrigere. Si nos enim rectè posuimus infinitum: euenit infinitum esse contrarium atq; volunt aliqui. Illi enim dicunt esse infinitum, cuius nihil potest extra sumi. nos autem, cuius potest omnino aliquid extra sumi. Etenim per diuisionem oportet omnino esse aliquid quod sit diuidēdum: & per additionem, quod sit addēdum. Nec verò quis existimet nos absurda dicere, cùm dicamus infinitum, cuius omnino licet aliquid extra sumere. nā tale quoq; nomen nouit consuetudo, siquidem annulos dicunt infinitos, eos qui non habēt palam, quoniam potest semper aliquid sumi extra id quod sumitur. Et in hoc quidem habet cum infinito similitudinem orbiculatus annulus, seu, vt ipse postea nominabit, circulus. Differt autem, ꝙ in circulo quidem, etsi semper aliquid aliud sumamus, idem tamen rursus sumimus in circumuolutione: in infinito autem semper quidem aliud, nunquam verò idem. veluti enim directò fertur talis infinitus, non autem circulariter & per ambitum, quemadmodum in circulis, quorum cadunt sub numerum cōuersiones, quoniam rursus ab eodem incipiunt, nec habent propriè infinitum, præterquam per quādam solùm similitudinem, ꝙ aliquid semper sit extra in vtroq;. infinito autem id quoq; inesse oportet, vt idem nunquam sumatur. Quare rectè definientes dicimus, non, cuius nihil licet extra sumere, sed, cuius in eo quod est quantū sumentibus, semper est extra aliquid. Et cùm scilicet dixit, In eo quod est quantum, complexus est infinitum quod est in cōtinuo, & quod est in discreto. Est enim vtrūq; quantitate præditum. Num aūt per hoc, In eo quod est quantitate præditum, ostendit differentiam eius quod est propriè infinitum, à circulis. In circulo enim cùm eo perfecto ab eodem rursus inceperimus, non est aliquid extra in eo quod est quantum. neq; enim additur aliquid circulo. In eo autem quod est propriè infinitum, est semp aliquid extra sumptum quātum, vel ad id quod est maius: vt in additione: vel ad id quod est minus, vt in diuisione. Est autem & diuisio extra: & additio eius quæ semper sumitur. Quanquam alioqui illud, In eo quod est quātum,

Infinitum, id cuius semper potest aliqd extra sumi.

Infiniti cum annulo similitudo & differentia.

Infiniti definitio continet infinitū, qd' est in cōtinuo, & qd' est in discreto.

A propriè adijcitur. quoniam non per formā sed per quantum est additio. non enim additur vt corpori, sed vt tanto corpori. Alexander autem sic quoq; exponit illud In eo quod est, quantum. Quod enim, inquit, quærimus, & de quo infinitum dicimus, est id quod est in eo quod est quantum. Si autem esset id quod est in eo quod est qualitate præditum, diceremus, cuius in eo quod est qualitate præditum sumentibus, extra semper est aliquid. Nū autem qualitas quidē, quatenus est qualitas, non fuerit particeps differentiæ finiti & infiniti: quatenus aūt id quod est qualitate prędit um est particeps quanti, ea ratione ipsum quoq; dictum est quomodocunq; finitum aut infinitum. Cùm aūt ostendisset infinito magis conuenire, id cuius semper aliquid licet extrà sumere, deinceps ostēdit id quod ab illis dicitur, nēpe Id cuius nihil est extra, non conuenire infinito, sed potius finito: sic potestate ratiocinans. Id extra quod nihil est, totū est: id.n. totum est, ex cuius partibus nihil abest. Totum aūt & perfectum vel
B idem est vel propemodū. Quod est aūt perfectum, habet finē. Quod autē habet finē, habet extremū seu terminū. Quod aūt habet extremum seu terminū, est finitū. Est aūt probatio à definitione, quā illi quidem sumunt tanq̃ indefiniti: vsus aūt scit eam esse totius et vniuersi. Cū autem ex singularibus tā artificialibus q̃ naturalibus, nēpe ex homine et arcula ostēdisset id esse totū cui nihil abest, subiunxit, ꝙ quēadmodum in singularibus vnūquodq; totum est, cuius nulla pars abest: ita ēt in eo quod est propriè & absolutè totum. Propriè aūt est totum, totū quod est. singularium.n. totorum vnūquodq; non est propriè totū, quoniam est pars eius quod totū est. & hoc quidem est, illud verò non est. Quod aūt est id quod totū est, propriè totum est, qm̄ pars est nullius. omnia autē quæ sunt, in seipso cōprehendit. Potest autē fortasse ēt illud, PROPRIE, pro eo quod est apud ipsum generale seu vniuersum sumere. ab hoc.n. vniuerso seu generali, id quod est singulare, maximè distinguitur, eiq; opponitur. Siue aūt
C sic sit vel sic, aduertendū est, ꝙ quæ sunt singularia, apud ipsum propriè non sunt. Id ergo est propriè, cuius nulla pars abest. Rectè aūt totum & perfectū, vel idem dicit esse omnino natura, vel propemodum. Etenim subiecto quidem idē sunt, ratione aūt diuersa quidem, sed tñ inter se proxima. Perfectū.n. est, quod habet principiū, finem, & mediū: Totum aūt quod consideratur cū eorum continuitate. Continuum.n. quid est totū. quemadmodum cū fuerit discretū aliquid plenum, propriè dicitur omne vel vniuersum, non totū. Et præcedit quidē perfectum, quod habet quādam adhuc distinctionē principij & medij & finis. Succedit aūt totum, quod ad vnius formā magis accedit, & suas partes cōtinet, vt neq; perfectè vnitæ sint. non.n. essent amplius partes quæ per seinuicem procederent, nisi vtiq; elemēta: neq; sint perfectè discretæ, essent.n. formæ seu species, & non partes: sed in eo ꝙ discernantur quod sunt habeant & sint discretæ. Quod ergo totū est in ijs quæ participant, omno etiam prius perfe-
D ctum est. neq;.n. fieri potest vt sit aliquid totū, quod non sit prius cōpletum principio & medio & fine. iure itaq; perfecti participatio à toto accepta est. Si aūt totū & perfectum finitum est, Parmenides melius quā Melissus de eo quod est, pronūciauit. Melissus.n. cùm id quod est dixisset infinitum, ipsum ēt dicit esse totū. Parmenides autem ipsum dicēs totū, vt illud ostēdit, A medio æquale: quod.n. habet medium, & quod ab eo ex æquo distat vndiq;, habet ēt extremum: Totum itaq; dicens, meritò ēt ipsum dicit esse finitum. Melissus aūt simul cogit ea quæ sunt opposita ac repugnātia. Si.n. infinitū est totū. Totū autem est finitū, infinitū fuerit finitū. Quāobrem ea quę natura conglomerari non possunt is cōglomerat, qui infinitū dicit totū & vniuersum. In his.n. dicit̄ prouerbiū.

Nam hinc quidem certè sumūt, quod de infinito præclarè & magnificè iactant id scilicet esse LXV

quod

Qualitas p se non suscipit differentiā finiti aut infiniti.

Id cui' nihil est extra magis cōuenit finito q̃ infinito.

Totū quid sit propriè.

Singularia propriè nō sūt.

Perfectū & totū in quo differant.

Parmenides de eo quod est, dicēs ipsum finitum, melius dicit quā Meliss' qui dicit infinitum.

quod oīa cōtinet, & vniuersum in se habet. propterea ꝙ habeat quandam cum toto similitudinem. Est.n. infinitum materia perfectionis magnitudinis, & totū potentia, non aūt actu, quod autem diuidi pōt & in detractionem & in conuersam additionē. totum aūt & finitum nō per se sed per aliud: & nō continet, sed continetur, quatenus est infinitum. quocirca nec ēt cognosci potest, quatenus est infinitū. formam.n. non habet materia. Quare manifestū est infinitum

LXVI habere rationē partis potius q̄ totius. est enim pars totius materia, quēadmodum æs æneæ statuæ. Nā si & in sensilibus & in ijs quæ pcipiuntur intelligētia magnū & paruum cōtinet, oporteret ea continere quæ percipiuntur intelligentia. Est autem absurdum, atq; adeò fieri non potest, vt quod cognosci non potest & est indefinitum, contineat & definiat.

LVII Postq̄ dixit eos id cuius nihil est extra, quod toti conuenit, transferre ad infinitum, causam esse dicit ꝙ de infinito tam præclarè & magnificè loquantur, vt quod oīa contineat, ꝙ ipsum tanquā totum aīo concipiant: qm̄ totius in ipsum definitionē transferunt. Et fortasse occasionem habet aliquā fallax ratiocinatio. habet.n. infinitum aliquā cum toto similitudinem. Si aūt non est totum, nec totius quidē habuerit cōmoda ac priuilegia. Qūo autem fuerit totum infinitum, si totū quidem est, cuius extra nihil est, infinitum aūt, cuius aliquid semper extra sumi potest. Toti aūt assimile videtur infinitū, ꝙ est, inquit, infinitum materia perfectionis magnitudinis. cū enim perfecta & tota magnitudo sit composita ex materia & forma, per materiā quidem habet infinitum, per formā verò est finita. Qm̄ autem materia potētia est id quod compositum, & id quod est potentia, habet quandā similitudinem cū eo quod actu est: propterea infinitum dicit̄ esse toti quodāmodo simile. quod quidē erat compositum. et ita deinceps quæ toti insunt, prædicātur de infinito, nempe omnia continere, & oīa in seipso habere. Est aūt infinita materia, & ꝙ ex sua ipsius ratione, neq; terminari nec definiri valeat, cùm forma finem inducat & terminum: & ꝙ per materiam & sectio magnitudinis in infinitum, & in infinitum fiat augumentū, cùm forma eadem maneat. Si autem est ēt semper aliqua forma extra materiā, etiam ea ratione materia est per se infinita. ex forma autem habet vt sit finita & tota. Quocirca non continet infinitum, siquidem considerat̄ ex materia, sed potius continetur. Quod.n. finit, continet id quod finitur, & forma materiam. Si aūt quælibet quidem cognitio, cū sit terminus quidam & cōprehensio, fit ex forma: materia autem sua ipsius rōne neq; est forma, nec habet formā, & est infinitum materia: meritò infinitum dicitur cognosci non posse. Etenim cū ageretur de materia, dictū est eam per quandā proportionem & conuenientiā vix posse cognosci. Si autem infinitū quidem consideratur in materia, totum verò ex composito, pars aūt compositi & totius est materia, quēadmodum æs statuæ æneę: scilicet rationem partis habuerit infinitū, siquidem est in toto. Cùm aūt ostēdisset infinitum potius contineri quā continere, nec sua posse cognosci natura, refellit qui in superficie ex Platonis verbis accipit̄ sensum. Cū enim in libris De bono, dixisset Plato magnū & paruum materiā, quam ēt dicebat infinitam, & ab infinito contineri oīa sensilia, & propterea ꝙ sint materialia cognosci non posse, & esse infinita, & fluxam habere naturam: huic, inquit, videtur esse consequens, ꝙ ēt in sensilibus, ab eo quod illic est magno & paruo, quod quidem est dyas indefinita, quę ipsa cum vno est principium cuiusuis numeri, & solum eorū quæ

Infiniti cum toto similitudo.

Materia est infinita.

Forma finit materiam.

Infinitum cōtinetur, non continet.

Materia vix potest cognosci.

Ea quę intelligentiā apprehendūtur continen̄tur ne ab infinito, ex sententia Platonis.

E sunt, sunt.n. etiam ideæ numeri. est ergo hoc consequens in ijs quæ apprehendunt̄ intelligentia, quód ab eo quod illic est infinito, & quod cognosci non pōt contineantur, & definiantur ea quæ apprehendūtur intelligentia, quæ natura cognosci possunt, & sunt definita, vt quæ sint formæ. Hæc est ergo eorū quæ dicit absurditas ex eo quod apparet. Aduertendū est autem ꝙ materialia quidem meritò à materia materialiq; infinitate dicit cōtineri, nō vt quæ ipsa definiat, sed vt quæ oīa peruadat, & eis veluti formā tribuat. & ꝙ ea quæ hic sunt cognosci nequeāt, materialis meritò efficit infinitas. Ea aūt quæ intelligentia apprehenduntur, cū sint formæ puræ & materiæ expertes, continētur à materiali quæ illic est infinitate. quæ efficit per dyadem formarū discretionem, & id quod est magis & minus in exuperatiōe & defectione, et quę deficere non potest potestatem, præbet per eum qui illic est ordinem. nec ex illa exuperatione fuerint eiusmodi vt cognosci nequeāt. Etenim id quod est hic infinitū, vt quod

F sit materiale: vt quæ hic sint nequeant cognosci, effecit: illud aūt quod ab vno & fine continetur, est formarū copia & genitalis quædā affluentia. Si aūt per eam quę illic est infinitatem, fit earum quæ illic sunt formarum, ad id quod est & eā quæ intelligentia apprehēditur vnionem, effusio, non est mirū si per eam, ēt quæ cognosci possit naturam formæ superāt. quod enim cognosci potest, est potius finis. quod autem cognosci non potest, & est arcanum & ineffabile, est infinitatis.

Materialia a materiali infinitate continentur, vt quæ ea peruadit.

In iis quę intelligētia percipiunt Dyas facit formarū discretionem, & reducit ad vnionem.

Porrò autem rationi quoq; consentaneū est, euenire, vt id ēt quod est per additionem, nō sic videat̄ esse infinitum, vt oēm superet magnitudinem, sit aūt ad diuisionē. Continetur.n. intus vt materia, & infinitū: continet autem formam. LXVII

LVIII Cùm ostendisset infinitum non continere, sed contineri in magnitudinibus, hoc dicit esse causam dissimilitudinis quæ est in infinito. qm̄ infinitum quidem quod est ad

G adiectionē, non est ita infinitum, vt oēm superet magnitudinem: quod est aūt ad diuisionem, vt vniuerso deficiatur. Huius aūt causa est, ꝙ materia quidē intus contineatur quæ est infinita, & causa infinitatis: contineat aūt forma. Quocirca ijs quidē quæ minus volunt facere in infinitum, suppeditat facultatē, quæ in infinitate inest materia. per eam aūt etiam diuisarum partiū additio fit in infinitum. Vt aūt formę circūscriptio, quę est finis excedat, nequit fieri. aut sic vt ēt forma augeatur euenier. non fit autem forma oēe maior neq; minor. Si sic ergo esset infinitū per additionem, vt quāuis superaret magnitudinem, esset infinitū ex eo quod contineret terminans & finiēs: ex eo.n. fit adiectio: quod aūt finit forma est: & sic ergo esset in forma infinitas. est aūt id absurdum. finis.n. non autē infinitatis, causa forma est. Sed qm̄ ad diuisionem est infinitas, nihil absurdū. materia.n. quæ est infinitū, continetur, & diuisio, & quę fit per diuisionem additio, fit per id quod continetur. Videbitur autem materiam ex sua

H ipsius ratione facere magnitudinem, siquidem fit per ipsam diuisio. Vel non dixerit diuidi materiam, sed magnitudinem per materiā, quæ est id quod est in ipsa infinitū.

Infiniti additione, & diuisione differentiæ ratio.

Materia est causa infinitatis.

Formæ circumscriptio non pōt excedere.

Rationi quoq; hoc conuenit, vnum quidem numero esse finē ad minimū: ad plura aūt semper oēm superare multitudinem. contra aūt in magnitudinibus, ad id quidē quod est minus, omnē superare magnitudinē, ad maius autem magnitudinē non esse infinitam. causa aūt est, ꝙ vnū non potest diuidi, quodcunq; vnum fuerit, vtputa homo, vnus homo, & non multi. numerus aūt est, vnitates plures & quotquot quāta. quare necesse est se sistere in eo qd non pōt diuidi. duo enim & tria sunt noīa denoīatiua. LXVIII

similiter autem etiam vnusquisq; ex alijs numeris. Ad id aũt quod est amplius, semper possumus aliquid cogitare. sunt. n. magnitudinis infinitæ in duas partes sectiones. Quare potentia quidem est, actu verò minimè. sed semp superat id quod sumitur definitam quamuis multitudinem. Sed nõ separari põt hic numerus à sectione in duas partes. neq; manet infinitas, sed fit & oritur, sicut & tempus, & numerus temporis.

LIX Postq; dixit differentiam quæ per infinitatẽ est in magnitudine, per quam ad id quidẽ quod est minus, semper licet eã quæ sumpta est exupare, ad id verò quod maius est, non licet, nunc tradit causam differẽtiæ quæ est in infinitate in numero & magnitudine: cur in numero quidem nõ liceat ad id quod est minus in infinitũ procedere, desinimus. n. in finem, nempe vnitatem: licet autẽ ad id quod est amplius: licet. n. propositum quẽuis numerum augere. Contrà aũt in magnitudinibus, ad id quidẽ quod est minus: licet quãuis superare magnitudinem: ad id autem quod maius est, non licet. Primã autẽ tradit causam, cur non procedat in infinitum numeri diuisio. ea aũt est q; cõponatur numerus ex pluribus vnitatibus. quod. n. compositũ est ex vnitatibus, in vnum ẽt diuidi. vnum autem, quatenus est vnũ, non posse diuidi. Qũo ergo fieri potest vt diuisio fiat in infinitũ? cùm. n. peruenerimus ad vnitates, quæ diuidi non possunt, consistimus. Et q; ex quibus quidem primis vnũquodq; componitur, in ea vltima diuiditur, & iã dictum est, & est clarum. Quòd aũt vnum diuidi non possit, in memoriã reuocauit per illud, VTPUTA homo, vnus hõ, & non plures} quatenus. n. homo est, nequit diuidi. diuideret enim in homines. quæ fit. n. in caput & manus & pedes diuisio, non est vt hominis, sed vt qui cõponatur ex partibus. Quod vnum aũt est, cũ vna sit forma, definitum est. Quòd aũt est definitum, quatenus est definitum, non potest diuidi. Certè ẽt quilibet numerus, cũ per suam formam sit vnus, nequit diuidi. diuiditur aũt per eas quæ insunt vnitates, vt quæ in ipso habeant rationem materiæ. ipsa aũt vnitas, cùm non habeat materiam, neq; sit aliquid aliud quã forma, minimè põt diuidi. In summa aũt si diuidatur vnum, in quidnã diuidetur? omnino in dimidia. & est vnũquodq; eorum vnũ, neq; minus eo quod erat à principio. vnum enim erat numero minimum. Qũo ergo poterit diuidi? Quòd aũt numerus cõponatur ex vnitatibus, in memoriam redegit per illud, NUMERUS autẽ est plures vnitates & aliquot quanta} Tria. n. & duo sunt nomina denominatiua. Si ergo numerus nihil est nisi plures vnitates, quæ quidem sunt aliqua quanta: & vnusquisq; numerus nomen accepit ab ijs quę in se sunt vnitatibus: duo enim quæ ex duabus vnitatibus, & tria quæ ex tribus, ex his scilicet cõponitur numerus: ex quibus aũt componitur, in ea diuiditur: necesse est se sistere in eo quod diuidi non põt, hoc est in eo quod est minimũ, & vnitatem. Postq; autem dixit causam cur sistatur in eo quod nequit diuidi, subiũgit deinceps causam, cur in numeris, ad id quod est amplius procedatur vsq; in infinitum, dicens id quod est in infinitum fieri ab eo, quod est in magnitudinibus. Propterea enim q; illæ scindantur in infinitum, propter materiæ infinitatẽ quæ in illis cõtinetur, ideo ẽt fit in numeris augmentum in infinitũ, & est in vtrisq; infinitum à materia. quocirca ipse ẽt subiũxit, SED non separari potest hic numerus, } sed est scilicet materialis, vtpote q; propter materiam in eo quoq; eueniat infinitas. Sed si quæ in ijs quidem quæ fiunt in infinitũ partibus, magnitudinis adiectio, est magnitudinis in infinitum augmentum, & non numeri: si ergo monadicum numerum sumpserimus, non adscribẽtes magnitudinem, an non ẽt in eo necesse est, cuilibet quod sumitur posse inesse vnitatem? In summa aũt quę semper fit additio in numero hominum,

Infinitatis in nũero & magnitudĩe differentiæ cã.

Vnũ nõ potest diuidi.

Numerus quinis per se nõ potest diuidi.

Numerus cõponitur ex pluribus vnitatibus.

In numeris cur procedatur in infinitum.

A & eorum quæ gignuntur ac fiunt, ex quadam diuisione additur. Numerus autem cœlestis motus, & temporis, à quanam accedente diuisione augetur? Num ergo non cuiusuis numeri id quod in infinitum est augmẽtum, dicit fieri à diuisione magnitudinis, sed eius qui cõsistit & remanet. qũo enim fieri potest vt augeatur, vel vllam suscipiat additionem, quod non consistit & remanet? Quare nec monadicũ nec numerum augeri dicẽdum est: hic. n. id quod est habet in sola cogitatione: nec eũ qui est hominum, vel motus, vel temporis, vel in summa, eorum quę gignunẽ & intereunt: hi. n. eorum numeri quod sunt habent in eo quod priora intereant, nec priora remaneant, vt ẽt addantur ea quę consequunẽ, & is numerus augeatur qui fuit à principio, præterq; in sola nostra phantasia seu visione quæ nec ipsa remanet: sed hoc solùm euenerit in partium diuisarum additione quæ fit ex magnitudine, quæ aliqñ quidem sumuntur vt magnitudines, aliqñ verò vt vnitates. & ideo aliqñ quidem tanq̃ magnitudinem augent in infinitum, aliqñ autem tanq; numerum. B hoc aũt est, nunq; quidem actu suscipere infinitum, nec magnitudinẽ, nec numerum, inesse aũt potẽtia, q; in infinitum semper possit procedere, ꝓpter id quod est potentia, & infinitum eius quę inest materię, propter quam, ẽt in adiectione numerorum materialium, cõsistit id quod est in infinitum. Videtur aũt Aristoteles quoq; indicare eã quæ à me dicta est solutionẽ, per hoc q; quæ sumuntur exuperant semper definitam quãcunq; multitudinẽ, sed non separari põt hic numerus, neq; manet infinitas, sed semper fit & oritur, & numerus tẽporis. Dicit. n. q; etiamsi quæ sumuntur exuperant quãuis definitã magnitudinẽ: sed non in aliquo qui põt separari numero, & qui in cogitatione situs est, hoc considerandũ est, sed in corporeo. in quo ẽt diuisio quæ causa est additionis ijs quæ remanent, infinitũ habet propter materiam. Non. n. fiat infinitas, sed vt in motu & tẽpore, & numero qui ea metitur, infinitas non manet, sed semper fit. præterq; q; in diuisarum quidẽ partium additione, prius quod remanet, C suscipit quod sequitur. quanq̃ infinitum quoq; in ea nõ remanet, sed habet id quod est in eo quod est fieri, sicut ẽt in motu & tẽpore & numero monadico. Hęc autẽ differunt, q; fiat infinitum, cũ primum interit, & nec additionem quidem suscipit, sed aliqua his ẽt in infinitũ processionis causa sunt, quẽadmodum ijs quæ remanent, materiales magnitudinũ sectiones: vel id quod est semper potentia, quod ipsum quoq; est materiale, semp vt possint præbet. Numerus autẽ temporis est id quod est prius & posterius. q̃d sumitur in infinitũ, q; fiat aliud & aliud. Dicit aũt numerum tẽporis, quo tp̃s numerat & numeraẽ.

Numeri qui cõsistit & remanet fit diuisio in infinitum.

Infinitas nõ manet, sed semper fit & oritur.

Infinitas numeri tẽporis in quo differat ab infinitate sectionũ magnitudinis.

In magnitudinibus autẽ est contrarium. Et enim diuiditur q̃dem in infinita id quod est continuum. ad id aũt quod est maius non est infinitum. quantũ enim contingit esse potentia, actu quoq; tantũ esse contingit. Quare q̃m infinita D nulla est magnitudo sensilis, non contingit esse exuperationem cuiusuis definitæ magnitudinis. fuerit enim aliquid cœlo maius. LXIX

LX Cur in magnitudinibus fit quidem infinitum ad diuisionem, non fit aũt ad additionẽ, prius causam tradidit, q; materia quidem, quæ est infinita, & intus continetur, locum det processioni in infinitũ, quæ fit ad id quod est minus: forma aũt, quæ est finis, & continet extrinsecus, eam quæ est ad infinitum additionẽ non admittat. Nunc autẽ cur semp ad id quod est minus procedat: q̃m ex continuis quidẽ componatur continuum. & magnitudo ex magnitudinibus, diuidatur aũt quodlibet in illud ex quo componitur. Magnitudo. n. quæ partes habet magnitudines, diuisionem & sectionẽ hic sustinet, tanq; resolutionem in elementa. Est autẽ in vtrisq; cõe, ex quibus componuntur in ea ẽt diuidi. Sed si secetur quidem, in partes

Magnitudo cur semp diuidatur in id quod est minus.

est omnium

est omnium sectio. Sin resoluatur, fit in elementa resolutio. Quòd aũt magnitudo sit ex magnitudinibus, in sexto libro ostẽdet. per hoc φ vel sunt ex ĳs quæ diuidi nõ possunt, vel quæ possunt diuidi. quæ aũt diuidi nequeũt, si componantur, nõ faciunt distantiã. Quòd aũt non in infinitum augeaẽ magnitudo, causam esse dicit, φ procedẽtibus nobis ad id quod est maius, totũ occurrat & vniuersum, quod quidẽ est definitum. quemadmodũ in numeris, ad id quod est minus procedentibus, obuia fit vnitas, quæ cùm sit definita, sistit progressum qui fit in infinitum. Sin posset adĳci cuiuis corpori, nihil esset totum nec vniuersum: sed, vt dicũt Physici, sensile aliquod corpus actu infinitum, quod quidẽ non esse ostensum est. Si aũt posset quæuis magnitudo augeri in infinitum, ita vt potentia esset quod semp excederet: tantũ quoq; actu esset. Quantũ enim esse contingit potẽtia, tantũ actu quoque contingit. Quare qm̃ nulla est actu infinita magnitudo sensilis, vt ostensum est: neq; ad indefinitũ procedentes contingit superare definitam quãuis magnitudinem, vt mundo nihil sit actu maius, qui quidem est tota & vniuersa magnitudo, non solòm ex snĩa Platonis, sed ẽt Aristotelis. Appellant aũt ambo totum quoq; mundũ, cœlum, vel ex eo quod est in ipso principalius & maius, totum vocantes: vel φ ad suum conuerti opificẽ, & sursum aspicere. (Vnde ẽt cœlum græcè οὐρανός, ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν ἄνω, id est à sursum aspiciendo, dictum est) non soli adest æterno corpori, sed ẽt mundo vniuerso. Quòd autẽ nulla mundo sit maior magnitudo, neq; sit aliqd extra cœlũ, ostendet quidem principaliter in ĳs quæ scripsit de cœlo, puto autẽ iam quoq; esse ostensum, per ea quæ dicta sunt quæ infinitam tollunt magnitudinẽ. Si enim esset adhuc mundo maior, cũ deineeps definiri oon posset, esset infinita. Sed quõ, inquit? Quantum enim esse contingit potẽtia, tãtum quoq; actu esse cõtingit. Neq; enim qm̃ cuiuis numero addi potest, iam est etiam actu numerus infinitus, neq; qm̃ non est actu numerus infinitus, iam ideo vetatur quæ est in infinitũ numeri additio. cuilibet.n. qui sumitur addi potest. Quare dixerit quispiam, etiamsi actu non sit magnitudo in infinitum. quid vetat esse potẽtia, quòd possit augeri in infinitum? nam ẽt id quod est diuisione, est potentia, φ semper possit sumi aliquid minus, non φ sit vnquã sumendum id quod est minus. Quid ergo prohibet quominus id quod est in additiõe, ita sit potentia, vt semper possit aliquid maius sumere, nunq̃; aũt perueniat ad maximum? Si autẽ hoc ita habet, noo oportet ex eo φ non sit actu infinita magnitudo sensilis, tollere additionem quæ est in infinitum. Nũ ergo quemadmodum in magnitudinibus, ideo non potest quęuis sumpta superari magnitudo, quia non est actu magnitudo io finita sensilis: ita ẽt habet in numeris. Quia enim to illis non est actu infinitus numerus, non potest quiuis datus superari, prætereq̃; cogitatione. quòd autem illa sæpe per inane euagetur, paulopost ostendetur. Qũo ergo dicebamus esse in hoc contrariam numeri affectionẽ magnitudini, φ numerus quidem semper habet infinitũ ad id quod est amphus, magnitudo verò ad id qđ est minus? Num hoc non est in quouis numero per substantiam: sed in eo solo qui est ex sectione in duas partes, dum magnitudo augetur in infinitum, propter processionem sectionis in infinitum. Quemadmodum ergo superari non potest quæuis magnitudo, quia non est sensilis magnitudo infinita, potest autem in infinitum adĳci magnitudo magnitudini, partes quæ sunt ex sectione quę fit in infinitũ, addendo in infinitum · ita oon potest quiuis superari numerus, prætereq̃; cogitatione, qm̃ non est actu numerus infinitus. soli autẽ numero, qui est ex ea quæ fit semp sectione, semper addi potest, per eam quę semper inest materiæ infinitatem. non hoc faciendo in numero qui separari potest, sed in eò qui vna procedit cũ sectione in duas partes. Et fortasse hoc dicenoo videbimur aliquid dicere. forte autẽ nihil dicimus, quoniã magnitudo quidem,

Magnitudo est ex magnitudinibus.

Magnitudo cur nõn augeatur in infinitum.

Totum mundum cur cœlum vocent Plato & Aristoteles.

οὐρανός, id est cœlũ vnde deriuaẽ.

Ãn tãtum esse contingere, quantũ est potentia, quomõ dicat Aristoteles.

E etsi à diuisione habeat additiooem in infinitum, nõ superat tamen quãuis magnitudinem id quod suscipit additionem. à diuisione enim habet infinitatem. illa autem intra & non extra procedit. Numerus autem qui est in sectione, quæ fit in duas partes in infinitum, cur non quãuis superat, etsi numerus nõ sit actu infinitus? Rursus ergo eodem redĳt dubitatio, quomodo dicit, ꝓpterea non esse exuperationem cuiusuis definitæ magnitudinis, φ nõ sit actu magnitudo sensilis infinita? siquidem etsi non sit actu infinitus numerus, eum tñ qui fit ab ea sectione in duas partes quæ est in infinitum, necesse est quẽuis superare numerum. Num ergo in magnitudine quidem fieri non poterat vt esset exuperatio cuiusuis terminatæ magnitudinis, nisi esset infinita magnitudo. Quidquid enim est terminatum, est finitum. Si ergo eo quod est maximum ex terminatis posset quid maius sumi, necesse esset interminatum & infinitũ esse id quod sumitur. In numeri autem additione, etiamsi nõ sit numerus infinitus, F necesse est eam, quæ ex diuisione in duas partes fit, additionem, fieri in infinitum, & esse maiorem quouis numero qui sumitur. quandoquidem sectio quoq; in duas partes fit in infinitum, nunq̃; perueniens ad id quod est minimum, quemadmodum incrementum magnitudinum peruenit ad id quod est maximum, nempe totum et vniuersum. Quid igitur, nonne in eo quoq; verum est, terminatum quẽuis numerum esse finitũ? Si ergo maximo, qui est terminatus & finitus, maiorem velimus sumere, vt in infinitũ incidamus necesse est. maximo enim, qui est terminatus & finitus, maior est infinitus. Quare nec cuiusuis definiti numeri contingit esse exuperationem, si non sit numerus infinitus. Quomodo ergo est additio numeri quæ est in infinitum? Quomodo autẽ diuisio magnitudinis quæ est in infinitum, si non sit minima magnitudo, si verum est quod dictum est, φ quantũ contingit esse potentia, actu quoq; tantum esse contingit.

G Infinitum autem nõ idem est in motu & magnitudine & tempore, tanq̃ sit etiã vna aliqua natura. sed quod est posterius quidem, dicitur ex eo quod est prius. quemadmodũ motus quidem, quoniam prior est magnitudo in qua mouetur, vel alteratur, vel augetur: Tẽpus autem propter motum. Ac nunc quidem eis non vtimur, postea autẽ dicere conabimur, & quid sit vnumquodq;, & cur quæuis magnitudo possit diuidi in magnitudines. LXX

Cùm dixisset esse infinitum in pluribus, nempe & in magnitudine, & in numero, & in motu, & in tempore, & in omnibus ex eo quod est in infinitum, rectè attendit φ infinitum quod est in continuis, magnitudine, & motu, & tempore, non est vt quod sit idem, neq; vt vna quędam natura, & genus vnum in omnibus quæ dicta sunt. H nõ enim ex æquo de ipsis prædicatur, quod quidem conuenit generibus, sed de alio quidem priore, alio verò posteriori. Quia enim quatenus est continuum ĳs inest infinitum, quoniam est continuũ quod potest diuidi in infinitum: primò autem est continua magnitudo: ea etiã primò diuiditur in magnitudines, vt quæ sit cõposita ex magnitudinibus. & propterea diuiditur in infinitum. Propter magnitudinem autem motus habet cõtinuum. propterea enim φ fit in continua magnitudine, ipse quoque est continuus, & potest diuidi in infinitum. Propter motum autẽ, tempus. est enim aliquid motus. numerus.n. motionis est tempus. Quare neq; ex æquo nec vt genus prædicatur, sed semper de secundo propter prius. et ideo est prius & posterius. prædicatio autem vt prioris & posterioris, est etiam in æquiuocis. ita enim, verbi gratia, τίγχρονος est æquiuocus nepori & auo. Est autem etiã in ĳs quæ sunt ab vno. talis autem est potius infiniti prædicatio. LXI

Infinitũ non ex æquo prædicaẽ de magnitudine, motu, et tempore.

τίγχρονος id est, qui est in tempore

catio. Quòd autem à magnitudine continuũ sit motui, nunc quidem paucis admonuit, dicens, MOTVS quidem, quia est magnitudo in qua mouetur, vel alteratur, vel augetur} pro locali motu id in quo mouetur sumẽs: & per species motus nos admonens, quòd omnes motus sunt magnitudinum, & in magnitudinibus, & habent continuũ propter magnitudines. Sed nunc quidem, vt dixi, breuiter nobis redegit in memoriam. Procedens autem etiam quòd magnitudo quæ est primò continua, diuidatur in magnitudines, vt quæ componatur ex magnitudinibus, & propterea primò habet diuisionem quæ fit in infinitum: propter magnitudinem autem, motus: & propter motum, tempus. Ac de motu quidem quid is sit, dictũ est, dicetur autem de tempore.

CAP. VIII.

LXXI NEque verò aufert id quod dicimus contemplationem Mathematicis. quod sic tollit esse infinitum vt actu sit ad incrementum, vt quod peruadi non possit. neque enim nunc opus habent infinito, nec vtuntur, sed tantùm vt sit finita, quantam velint. Maximæ autẽ magnitudini licet eadẽ ratione secari, quantacunque sit alia magnitudo. Quare ad ostendendũ quidem, illo modo nihil referet. erit autem esse in ijs quæ sunt magnitudinibus.

LXII Est viri docti & scientia prædiri, per ea quę inducit, nihil tollere eorum quæ apud viros doctos & sapientes in honore fuere. Quia ergo Geometria in honore meritò est habita, quæ sunt autem in ea theoremata seu contemplationes probant Geometræ, vtpote quòd sit infinita magnitudo quæ peruadi non possit ad incrementum, siquidem etiam sumunt in postulatis, finitam rectam per continuum rectà ducere: Si autem ita est: quæuis data superari potest: Si verò ita est, actu esse infinitã magnitudinem necesse est, quod multis sustulerunt ea quæ prius dicta sunt: Sæpe autem etiam in demonstrationibus lineas ponunt infinitas: Videbitur ergo nõnullis esse necessarium vel vt sit magnitudo aliqua actu infinita, vel vt tollatur Geometria. vir autem doctus & sapiens scilicet, quæuis potius concesserit, quã tolli Geometriam. Nam præter cætera bona, hoc quoque habet maximum, vt inquit Plato, ad omnes disciplinas, vt is melius suscipiat qui Geometriam attigit quàm is qui non attigit. Hunc ergo metum leniẽs, ait id quod dictum est, quod tollit id quod actu est infinitum, nõ auferre contemplationem Mathematicis. Magnitudine enim quæ actu est infinita nequaquam vtuntur Mathematici. sed quæcunque probantur aut demonstrantur, ea efficiũt per finitas lineas & superficies. Quare magnitudine actu infinita minimè opus habẽt, sed vt habeant quantam volunt, lineas infinitas ponũt. Et si ergo petant rectam rectà in infinitum ducere, ne eis molestia exhibeatur, tanquam non sit amplius recta, ex qua sint ablaturi, vel per quam coniungant vel ducant, sed in alia parte superficiei incidat cõiunctio vel sectio: semper finita recta vtuntur. Si ergo disciplinæ, nempe mathemata, infinito non egẽt, qui eam tollit, nihil tollit ex disciplinis. Quòd autem infinito non egeãt propter sectiones et coniunctiones, non solùm ostendit per inductionem, nobis in memoriam redigens quòd vbique vtãtur finitis magnitudinibus: quinetiam geometricè demonstrat. Si enim ostensum est quòd datam rectam insecabilem, etiamsi quis eam minimam sumpserit, potest eadem ratione secare, qua ea, quæ secta est, etiamsi sit maxima: non necesse est ex illa facere demonstrationem, quæ vtique produci non potest. siquidem nihil refert ad ostendẽdum id quod est propositum. qui enim ostẽdit in maxima id quod potest in minore, & propterea quòd sit maxima, non potest quantum opus est producere: ipse sibi causa est angustiæ, & quòd

A id quod est propositum non possit ostendere, non autem is qui eam tollit quæ est actu infinita. Non solum autem infinitam, sed ne maximam quidem sumunt describentes. quis enim mundi diametrum sumit in descriptionibus? Pulchrè autem in sectione quæ fit per proportionem & conuenientiam ostendit non opus esse linea infinita, ex qua ostenditur apud Geometras infinitum quod est ad diuisionem. perinde ac si diceret eos etiam ex ijs quæ ipsi probant ac demonstrant, ea quæ actu quidem est, & ad augmentum exuperat, non egere: vti autem infinitate quæ est ad diuisionem, & per eam demonstrare. quæ quidem ostẽduntur per vnum quod est apud ipsos theorema, quod quidem est in sexto elementorum, cuius talis est propositio. Datam rectam insecabilem datæ sectæ proportione conuenientem secare. Cùm autem dixisset ad demonstrationem nihil interfuturum, in minori linea quæ etiam duci potest demonstrare, subiunxit, EIS autem esse erit in ijs quę sunt magnitudinibus.} hoc est,

Ne magnitudine quidem maxima, nedum infinita vtũtur Geometræ.

In sectione, quę fit per proportionẽ nõ opus est infinita linea.

B etiamsi similiter possit fieri demõstratio etiam in ijs quæ non sunt, sed mente concipiuntur magnitudinibus: figurę tamen quæ consistunt, non sunt in omnibus magnitudinibus. non enim in ijs quę mente concipiuntur sunt, sed in ijs quæ sunt. Cùm autem quæsijsset Alexander quomodo non euertitur primum theorema elemẽtorum Euclidis, si nõ vel extra vniuersum possit recta produci, vel circulus describi: si enim quæ data est recta finita, super quam oportet constituere triangulum æquilaterum, possit esse mundi diameter, fieri autem non possit, vt super eam constituatur triangulus ęquilaterus, si nihil sit extra mundum: Vniuersi enim diameter fit ex centro circulorum, à quorum cõmuni sectione, quæ ad datæ fines coniungũtur, cum ea triangulum faciunt æquilaterum: Hoc ergo cùm quęsijsset, sic soluit. Quoniam infinitum est, in cuius quantitate, sumentibus aliquid semper licet extra sumere, vt ostensum est, videlicet Mathematici quoque etiam quas lineas ponũt infinitas, tales ponunt, vt eę possint augeri. quorum enim est extra aliquid, eæ sunt infinitæ. Diametrum autem mundi non licet augere, siquidem eam ponunt finitam. cùm sint eæ etiam infinitę, quibus licet addere, & quas producere. Aduertendum est autem, quòd Aristoteles quidem definitionem conuertens in contrarium, demonstrauit id esse infinitum, cuius semper licet aliquid extra sumerę, hãc aliam infiniti introducens notionem, quæ in alio infinito vera est, nempe eo quod est in infinitum. Qui autem ponebant id quod est actu infinitũ, siue in lineis, siue in alijs magnitudinibus, id dicebant infinitum, cuius nihil extra sumi potest. melius est ergo dicere eos talem petijsse finitam, vt possit quis id etiam sumere extrinsecùs, à quo duas reliquas coniungunt æquales ei quæ erat à principio. Quare si est quidem aliquid extra vniuersum, nihil vetat quominus consistat theorema etiam in diametro: Sin nihil est extra, non est ea quæ data est. Præterea si lineę quidẽ Mathematicę, erant quædam naturales, quæ in loco sunt, oportebat po-

Euclidis primũ Theorema non euertitur si tollatur id quod est actu infinitum.

D stulare quendam locum extra vniuersum: Sin in cogitatione habent substantiam: locus earum est cogitatio eius qui contemplatur, non autem locus naturalis. Ideo enim Mathematica dicuntur ex ablatione seu abstractione, quòd cùm abstulerimus quæcunque naturalibus insunt magnitudinibus, locum, qualitatem, tempus, agere, pati: ipsa solùm interualla, & quãtitatem, quæ est vt cõtinua, examinamus. Quare qui aufert locum nostrum qui est extra vniuersum, nõ vnà aufert demonstrationem. non. n. tanquam lineæ hic vel illic sitæ sint, scribimus, aut descriptiones demonstramus. Quemadmodum ergo Democritus, qui conatur probare, colores non inesse natura in corporibus, sed ex nostro quodam prescripto et quadam impositione quod sunt habere: nihil læserit Geometriã, quoniam ad demonstrationes non vtitur omnino coloribus: ita qui locum tollit infinitum, atque adeò locum: nihil affert impedimenti linearibus demõstrationibus. aufert

Mathematica cur dicantur ex abstractione.

Democritus dicebat colores non esse natura.

enim aliqd quo non opus habent qui demõstrant. Quòd enim non sint in loco Mathematica, ostẽdetur in sequenti libro. Impedit autem Geometriam, qui quæ diuidi nequeunt, & sunt minima, ponit principia. Tollit enim sectionem quæ fit in infinitum. cùm qua multa simul tollunt eorum, quę nũc in prõptu ostendunt in disciplinis.

LXXII Quoniam autem causæ diuiduntur quadrupliciter, clarum est infinitum esse causam vt materiam, & ei quidem esse, esse priuationẽ: quod ex ipso autem est subiectũ, esse id quod est continuum & sensile. Videntur autẽ omnes quoq; alij infinito vti tanquam materia. Quocirca vel absurdum est facere ipsum id quod continet, non autem quod continetur.

LXIII Postquam ostendit, vt multi quidem existimant, non esse infinitum, alio autẽ esse modo ex eo quod est in infinitum, idq; esse potentia, & cuius semper potest aliquid extra sumi: quoniam ij etiam qui ponebant infinitũ, esse ipsum dicebãt principium, quinetiam ipse ostendit q̀ si sit omnino infinitum, fuerit principium, & non ex principio: & alioqui nunc agitur de principijs naturalibus, & quæcunq; hic proponuntur, oportet ad ea referri: meritò etiam ostẽdit cuinam ex naturalibus causis & principijs cõueniat infinitum. & cùm diuisionem causarum in quatuor nobis in memoriam reuocasset, in materialem, formalem, efficientem, & finalem, clarum est, inquit, infinitũ esse causam vt materiã: per hoc quod est, CLARVM, inductionem nostris oculis subijciens. quis enim finem, & id cuius gratia, cùm finis sit, dixerit infinitum? aut id quod efficit, quod ex proprio fine terminato ac definito efficit? aut formam, quæ apertè est forma compositi? Est ergo potius vt materia, non q̀ materia ex sua ratione, & quatenus est subiectum, sit materia, sed q̀ priusquam formam suscipiat, ei accidat priuatio. quæ quidem est infinitas. Et quòd priuatio quidẽ sit alia à materia, prius ostensum est, ex eo quòd materia quidem formam suscipiat, vt quæ non sit ei contraria, priuatio autẽ, vt quæ sit contraria, non suscipiat. Quòd autem sit infinitum in materia priuatio, patet ex eo quòd forma sit finis compositi. quo fit vt sistatur natura, cùm ad ipsam peruenerit. priuatio autem est formæ contraria, sicut fini infinitus. quocirca formam non potest sustinere. quocirca infinito esse est in priuatione. non quòd in priuatione et materia consideretur infinitum quatenus peruadi non possit, sed quatenus est formæ & figuræ expers, & ea ratione fines nõ habeat, & quatenus est potentia & in infinitum. quæ quidem insunt propter formæ priuationem. cùm itaq; inest forma, sistitur etiã id quod est, in infinito & imperfecto. Et ita, vt ego quidem sentio, dici potest, non esse infinitatem absolutè priuationem: alia est enim ratio priuationis, & alia infinitatis: sed priuationi inest infinitũ, quemadmodum finis formę. nisi fortè dicat aliquis, rectè, vt puto, dicens, à fine compleri formam, & non ad eam extrinsecùs aliunde accedere. & id quod est in infinitum, nõ vt formã, sed vt quod, cùm sit eiusmodi, dicatur infinitum, complere priuationem. Est enim formalis finis priuatio hoc infinitum. & eiusmodi priuatio, est tanquam absentia in eo, quod aptum est vt formam & finẽ suscipiat. nisi quod vt priuatio quidem formæ opponitur, vt autẽ infinitum, fini. At quid est quod dicit deinceps, quod ex ipso autem est subiectum, esse id quod est continuũ & sensile? Si enim materia est subiectum priuatiõi & infinitati: priuationi autem, & infinitati diuisionis quæ est in infinitum, subiectum per se est id quod est continuum & sensile: id autem est corpus naturale, videtur præclarè colligi materiam esse corpus, quod quidem nonnulli dicunt secundum subiectum. Num subiecto non abs re additum est illud, PER SE. Non sola enim materia subijcitur diuisioni quæ est ad infinita, & ei quæ est ex ipsa priuationi, sed corpus etiam continuum & sensile. Oportet. n. actu habere interuallum, id quod est diuidendum, & non potẽtia solùm, vt materiam. Quomodo ergo dicitur in materia, id quod est ex diuisione est infinitum? An q̀ cùm corpus compositum scindatur in infinita, quoniam non per formam fit sectio: manet enim illa eadem, siue aqua, siue aer, siue caro, siue os: necesse est per materiã fieri diuisionem. Quemadmodum ergo prima infinitas, quæ dicitur relata ad finem formæ absolutæ, est in prima priuatione, quæ est ex prima materia: ita etiam infinitas quæ est ex diuisione, est in priuatione quæ est in sensili corpore: id enim est quod diuiditur. At quomodo ĩfinito quidem esse est priuatio, vt dicit: infinitum autem dicit causa vt materia, & non vt priuatio? Num quòd priuatio quidem cum materia cõsiderata est in causis, vt quę non sit per se causa, sed per accidens, nempe ideo quòd absit. Iure ergo quæcunq; sunt priuantia, referūtur ad causam materialem. Si autem continuitas quidem est forma, diuisio autem & sectio soluit continuitatem: quomodo dicimus formam manere dum diuiditur? Num non soluit continuitatem? manent enim partes continuæ: sed tantam continuitatem & tãtam formam. Si ergo per hoc est diuisio, per formam etiam fuerit, & non per materiam. Num non per tantum formale: nam vt formale, nec diuidi potest, nec est tantum. sed per solùm materiale interuallum, quod diuertit ab eo quod nullam habet distantiam nec dimensionem, immaterialis partium defectionis. Postquam autem ostendit causæ materiali magis conuenire infinitum, cui etiam priuatio: rursus quod dicit confirmat etiam ex aliorum sententia, qui infinitum esse principium posuerunt. Illi enim ponebant tanquam materiam: alij quidem aerem: alij verò aquam: alij verò dicẽtes ipsum, id quod intercedit: etiam ex hoc alia, non tanquã ex efficienti, sed tanquam ex materiali causa, gignentes. Dicunt enim ex eo primùm oriri ea quæ oriuntur, & in ipsum extremum resolui. Eos autẽ reprehendit vt qui sibiipsis non consentiant, cùm infinitum ponant vt quod contineat. Qui enim in materia infinitum esse dicũt, debebant potius dicere ipsum cõtineri quàm continere. Materia enim continetur & terminatur à forma. nisi forte sic dicebant continere, vt quod consideretur in omnibus corporibus, & characterem præbeat omnibus materialibus.

Infinitũ quo sit causa vt materia, & eius esse est priuatio.

Materia sit ne corpus.

Infinitas est ex diuisione, est in priuatione quæ est in sensili corpore.

Infinitum quo sit cã vt materia, autẽ esse vt priuatio.

Forma quo maneat in diuisionibus forma est continuitas.

Infinitum est materia cõtinetur ... quã contineat.

LXXIII Reliquum est autem persequi quibusnã rationibus videatur esse infinitum, non solum potentia, sed etiam vt terminatum ac definitum. Aliqua enim ex his non sunt necessaria: alia vero habent veras obiectiones. Neque enim, vt non deficiat generatio, necesse est actu esse corpus infinitum sensile. contingit enim interitum vnius, esse ortum alterius, cùm sit vniuersum finitum.

LXIIII Postquam ostendit infinitum non esse actu sed potentia, & quæstiones omnes quæ huic dicto conueniunt explicauit, vult deinceps soluere prius expositas rationes, quæ infinitum esse actu confirmabãt. Cùm enim quinq; essent ab initio rationes quæ ponebant infinitum: à tempore, à diuisione & additiõe quæ fit in magnitudinibus: & quòd ea demum ratione nõ deficiat ortus et interitus, si sit infinitum vnde aufertur id quod gignit: & propterea quòd id quod est finitum semper finiatur ad aliud: & maximè, quod est pręcipuum, quoniam minimè deficiat in cogitatione: Cũ sint ergo hæ quinq;, duas quidẽ primas ipse quoq; ostẽdit necessariò ponere infinitum: hæ. n. id quod est potẽtia, & quod in eo q̀ fiat quod sit habet, infinitũ ponũt, & quod est in infinitũ: reliquas aũt refellere conabitur, quæ vt definitum & quod actu est ponunt. ita enim fuerit perfecta oratio, si non solum demonstrauerimus id quod est propositum, sed eos etiam confutauerimus

A mus qui dicunt cõtrarium. Dicit ergo ex his rationibus vnam quidem esse refellendam, vt quæ temere dicat infinitum esse necessarium, propterea q nõ deficiat generatio: alijs aũt esse respondendum à verioribus quæ eis obijciũtur rationibus. necessarium enim est id quod aliter habere non potest. Vt ortus autem & generatio non deficiat, esse potest, etiamsi nõ sit actu infinitum. Contingit enim vnius interitum esse ortum alterius, etsi sit vniuersum finitum magnitudine. etsi ita est, non poterit deficere generatio. Qũo enim cessauerit eiusmodi machinatio & molitio? nec infinito quod actu est opus habebimus. quare non est ratio necessaria, vt quę sumat id necessariò consequi, quod non omnino sequitur. neq; enim si non possit deficere generatio, oportet magnitudinẽ esse actu infinitam. neq; huiusmodi cõnexum rectum est & necessarium. quare nec assumptio, & quæ ei subiungitur illatio, quæ dicit: Atqui nõ potest deficere generatio, Est ergo quod actu est infinitum: necessariò deinde infertur.

Infiniti sublatio non tol[lit] generatio nem.

B LXXIIII Præterea tangere & finitũ esse, aliud est. Illud enim refertur ad aliquid, & est alicuius: aliquid enim tangit quodlibet, & ex finitis alicui accidit: Finitum autem non refertur ad aliquid, nec est cuiuslibet tangere quodlibet.

LXV Hæc est quarta ratio earum quæ illic positæ sunt, quæ extra quoduis finitum dicit esse aliquid ad quod finitur, & cùm hoc semper fiat, quod actu est infinitum introducit. Si enim non esset aliquid actu infinitũ, non esset semper aliquid extra finitũ ad quod finitur. Huic rationi verè resistere possumus, dicendo aliud esse finitũ esse quàm tangere. Tangere enim est ex ijs quæ referuntur ad aliquid. Quod enim tangit, tangit aliquid quod tãgitur, & quod est aliud ab ipso: Finitum autem esse est in eo quod est quantum. Si ergo vtrũq; est alterius generis: finitum esse non est in eo quod tangat aliquid. non refertur enim ad aliqd, sed ad seipsum refertur finitum esse. Et possunt
C quidem quædam finita etiam finiri ad aliquid, & aliquid tangere. Hoc autem illis accidit, quę nõ solùm tota sunt, sed etiam partes vniuersi. non tamen quatenus finem habẽt, sed quatenus sunt cum alijs. Siquid autem est solum totum & vniuersum, id cur finiatur ad aliud? Videntur autem qui hæc dicunt, decepti esse ex eis quæ tãguntur, tangere & finitum esse idem esse putãtes. Siquis autem dicat finẽ quoq; referri ad aliquid, finis enim est alicuius finis. sed ad aliud non refertur, verùm ad seipsum. est. n. finiti finis, sed non illius ad quod finitur. Deinde etiam affert rationi aliud argumentum, quod finitum esse distinguit ab eo quod est tangere. Si enim finiti quidem est ad omnia, tangi autem non ad omnia, non est idem scilicet finiri & tangere. Numerus enim, vtpote decem, & vox quæ est terminata à silentio, finita quidem sunt, sed quid dicantur tangere? non enim silentium. Quinetiam linea quæ finita est in superficie, est quidem finita signis,
D nihil autem dicetur tãgere, nisi aliqua linea ei adiecta fuerit. Non enim cuilibet insitum est natura vt tãgat quodlibet. neq; enim innatum est voci, vt tãgat lineam. Atqui finitum est vtrunq;. Videtur autem Alexander hoc dicere admirabile, non esse verum id quod finitum est habere finem, quatenus est finitum. numerus ergo finitus quidem est, non tamen habet finem. Atqui quomodo fieri potest vt finitum sit aliquid quod finem non habet? Sed videtur ex similitudine quæ est ei cum magnitudinibus, finiti finem quærere, qui non est eius pars, quin etiam vna deficitur distantia. Nihil autem vetat numeri quoq; esse fines extremas vnitates, quæ alia quidem ratione sunt partes, alia verò fines, quatenus habet etiam cum signis proportionem ac conuenientiam. dicitur itaque signum vnitas quæ habet posituram. Num autem ipse quoq; per se numerus est finis discretæ quantitatis, nec oportebat alium eius finem quærere.

Tangere, & finitum esse, differunt.

[...]is refert [a]d aliqd, sed [...]e ad seip[su]m vt qui [...]s finiti finis

[...]id quod [...] habet fi[nem] contra [Al]exandrũ.

[N]umeri qui [su]nt fines.

A LXXV Cogitatione autem credere est absurdum. non enim in re est exuperatio et defectio, sed in cogitatione. vnumquenq; enim nostrum cogitauerit quispiam esse seipso multis partibus maiorem augens in infinitum. sed nõ est quis ideo extra ciuitatem, vel eam quam habemus magnitudinem, quia cogitat aliquis; sed quia est, hoc etiam accidit.

LXVI Hæc erat quinta ratio à cogitatione & animi visione, quam dicit maximè inducere, ad hoc vt ponãt infinitum quod actu est. Quia enim non deficiat in cogitatione, videtur esse & numerus, & mathematicæ magnitudines, & quæ sunt extra cœlum. Hanc autem rationẽ soluit breuiter & apertè. talis enim exuperatio, inquit, non est in rebus, sed res sunt in cogitatione. nõ enim si cogitamus, & visione apprehendimus et somniamus, iam hoc est &c.
B sic enim fuerit vel hircoceruus, & multa alia quorũ neq; est aliquid, neq; esse contingit. quemadmodum enim Pictores multa mente concipiunt & pingunt, nõ solùm formas, sed etiam parua pro magnis, & magna pro paruis: ita etiam animi visio innumerabilia in se pingit & fingit eorum quæ non sunt. ita etiam possumus visione apprehendere Diarem mille stadijs vrbe maiorem, & id quod eius supereminet esse extra ciuitatem. Existimo enim esse melius sic accipere illud, EXTRA ciuitatem} vt intellexit Eudemus, verba pręceptoris, vt eorum qui visione apprehendunt Diarem vrbe maiorem. & nõ vt Alexander existimat, cùm nos ipsos qui sumus intra vrbem, esse extra cogitauerimus, vel multis partibus maiores magnitudine: tanquam illud, Extra ciuitatem, habeat tantùm in loco mutationem. Videtur autem sic exponere, propterea quòd in alio & alio illud audiat, SED non est quis ideo extra ciuitatem} & illud, VEL eam quam habemus magnitudinem} Vtrunq; autem dictum est, vel
C de incremento magnitudinis, vel vt quę vrbem superet, vel absolutè quam habemus. Ita etiam erit conueniens ea quæ est de infinito apprehensio. idem enim in alio loco visione apprehendi, hoc solũ ostendit animi visionem res imutare, nec tamen sic vt in infinito ostẽdit. Quamobrem non quia res tales cogitanť, ideo etiam tales sunt. sed quia sunt, vt ita, vt sunt, vel vt non sunt cogitẽtur, eis accidit. Etsi enim cogitentur vt sunt, non sunt propterea quòd cogitantur, sed eis accidit vt cogitentur. Si ergo & cogitari est accidens, & non semper cum rebus consentit cogitatio, ex cogitatione seu visione nõ oportet pronunciare de rebus. Quare nec est aliquid extra cœlum, quoniam cogitatur, siquidem id est & totum & vniuersum.

Cogitatio non facit vt in rebus sit aliquid infinitum.

Tempus autem & motus sunt infinita: & cogitatio est eius quod sumitur quod nõ sustinet. Magnitudo autem neq; detractione, nec mentis additione est infinita. Sed de infinito qui-
D dem, quomodo sit, & quomodo nõ sit, & quid sit dictum est.

** Commentarius Græcus in hoc loco est ita mutilatus, ut ex eo nullus integer sensus elici posit; ideo hic à nobis est prætermissus.*

SIMPLICII COMMENTARIVS IN QVARTVM ARISTOTELIS LIBRVM NATVRALIS AVSCVLTATIONIS.

CVM de naturalibus principijs & causis opus instituisset, & de ijs quæ naturalia omnia communiter consequuntur, dixit in primo de principijs quæ sunt vt elementa, nempe materia & forma, & quæ est vná cum eis priuatione. In secundo autem de causa efficiente & finali. & quænam per se quidem esse videntur nonnullis causæ efficientes, per se autem non sunt efficientes: quemadmodum fortuna & casus, sed per accidens. Cùm autem ostendisset naturam esse causam efficientem, & eam definijsset motus principium corporibus, quoniam omnibus naturalibus, quatenus sunt naturalia, inest motus, qui ipse quoque naturalia corpora constituit, & in definitione naturæ assumptus est, meritò statim in principio tertij libri de motu disseruit. Quoniam autem quoduis corpus naturale & quemuis motum necesse est esse aut infinitum aut finitum, & corpus & motus cùm sint continua, diuidi possunt in infinitum: quinetiam quoniã nonnulli ex Pysicis esse principium dicebant infinitum, iure etiam de infinito disseruit. Cùm autem quod de elementis & alijs causis dicendum erat absoluisset, & de ijs etiã quæ principia subeũt: deinceps quærit de ijs quæ extrĩsecus insunt corporibus naturalibus, quatenus sunt eiusmodi, & tradit cuiusmodi sunt locus & tempus. quoduis enim corpus naturale est in loco, & per locum mouetur, & quiescit in loco. simplicia autem corpora formam etiam accipiũt ex differentia quæ est ex locis proprijs. Quoniam autem quẽuis motum tempus dimetitur, oportebat etiam docere de tempore, siquidem numerus cuiusuis motus est tempus, vt discemus. Meritò autem prius dicit de loco. locus enim præcedit noo solùm tempus, sed etiam motum & ipsum corpus. est enim corpus quidem in loco, motus verò in in corpore. tempus autem in motu. Sed quoniam naturalis primò ac principaliter substantia est corpus naturale, alia autem suot huius aliqua, vtpote hoc quidẽ receptaculum, illud verò motus, aliud autem mensura motus, meritò naturalis corporis elementa, materiã & formam prima tradidit: deinde efficientem eius & finalem causam, & motum qui sumptus est in definitione naturæ. & sic in ijs quæ sunt extrinsecus locum tempori præposuit. Sed quoniam in ijs quæ mouentur versatur opus Physici, quemadmodum Mathematicus & Theologus in ijs quæ sunt immobilia, est autem locus ex ijs quæ sunt immobilia, vt ostendetur, quomodo fuerit naturalis Philosophi de loco contemplatio? Num quòd etiamsi sit immobile, est tamen capax corporis quod mouetur, & est finis corporis quod mouetur, per quod etiam mouetur, etiamsi per ipsum nõ moueatur locus. Quoniam autem nonnulli quoque ponentes inane in principijs, dicebant ipsum esse locum corpore priuatũ, meritò postquam de loco locutus est, de inani quoque disserit. Et sic postquã explicauit quæstiones quæ fiunt de tempore, finit librũ propositum, & sic cœptã orationem de ijs quæ naturalibus omnibus cõiter conueniũt, quæ est de prĩcipijs naturalibus.

Locum quõ contemplat Physicus, si locus est ex ijs quę sunt immobilia.

CAPVT I.

1 SImiliter aũt necesse est quoque Physicum, de loco, sicut etiam de infinito, cognoscere, an sit, an non sit: & quomodo sit & quid sit.

1 Quæstiooes quæ proponuntur de loco, ad similitudinem quæstionũ quæ sunt de infinito, definit. Quẽadmodum & eos qui esse, & eos qui non esse infinitum posuerant, absurda consequi nobis videbantur: ita etiam an sit locus quærentibus, propterea quod non sit trita quæstio, necesse est vtrinque argumentari. Quæstionum autem de loco principium est, sit ne an nõ sit, quẽadmodum etiam in infinito. Post quæstionem autem, an sit, in libris de demonstratione didicimus quærere quid sit. quod quidem naturam & substãtiam & definitiuã eius quod proponitur rationem inuenit. Post id autẽ sequitur quæstio quale sit, quæ ostendit ea quæ rei insunt. Cui etiam cognata est quæstio quomodo sit. Etenim quemadmodum dicebamus in infinito, id esse & potentia, & singillatim, & in eo quod est fieri: ita etiã in loco, quid sit quærimus: num per se aliquid, vt ij qui dicunt locum esse inane spatium, an sit in sola consideratione: & vtrum corporibus ad hoc vt sint aliquid conferat, an nihil. hæc enim in ijs quę sunt versantur, & in modo substãtiæ. Sed quare illud quomodo sit, præposuit? nisi quòd sæpe ex ijs quæ insunt rei substantiã inuenimus, quẽadmodũ nunc ẽt in loco videbit.

Quæstiones quatuor an sit, quid sit, quale sit, & quo sit.

Nam & quæ sunt omnes esse alicubi existimant. Quod enim non est, nusquam esse. vbi enim est hircoceruus vel sphinx? & qui est maxime cõmunis & principalis motus, in loco est, quem vocamus φορὰν, id est lationem.

Cũ in principio definijsset quæstiones de loco, ad similitudinem earũ quæ de infiotto dictæ sunt, deinceps esse Physico necessariam loci tractationem, ostendit duobus argumẽtis. Ex quibus vnum quidem videtur esse probabile, vt quod sumptũ sit ex cõmuni existimatione: Alterum autem demonstratiuum, vt quod à rebus ipsis proficiscatur. Et quod est quidem à cõmuni existimatiõe, hypotheticũ, qui à veteribus proponitur: qui sic habet: adducit. Si quod non est, nusquam est, quod est, est alicubi. Si autem illud alicubi, significat eã quæ est in loco habitudinem seu relationẽ: videlicet est locus. Hec aũt, vt ait Alexander, syllogismi formatio, nõ est absolutè omnium, sed eorũ qui sola esse corpora, & ea quæ sunt materialia existimãt, tollunt aũt naturam incorpoream: & ex eo quod apparet, certam viam ac rationem minimè secuti, fecere cõuersionẽ. Ex eo enim quod est, si id quod non est, nusquam est, sequitur in secũdo hypotheticorum, id quod est alicubi, est: non autem id quod est, est alicubi. quod quærit ab ijs qui locũ introducunt. Aut ergo transponenda est dictio, dicendo, id qood nusquam est, non esse, & ita dicẽdo deinceps id quod est esse alicubi: Aut quod est probabilius ex sñia eorum qui formarũt syllogismũ, qui sola esse corpora existimant, dicendũ est antecedenti æquale esse consequens. Si.n. nihil est aliod nisi corpora, videlicet quod nusquã est oẽ est quidẽ omnino, & quod noo est, nusquam est. quoniam quidem corpora sunt alicubi. In ijs aũt quę sunt ęqualia, conuersio est indifferẽs, siue fiat ab antecedenti, siue à cõsequenti. Videtur aũt Aristoteles alludere ad dictionẽ Platonis in Timæo, cũ sic dicit. Ad quẽ vtique respiciẽtes somniamus, & dicimus esse necessarium quicquid est, in loco esse, & locũ aliquem occupare: quod aũt neque in terra, neque in cœlo vsquã est, nihil esse. Vides.n. esse eandẽ apertè orationem, & sic consequenter esse conuersam. Quia.n. id quod nusquã est, ne est quidem, propterea quidquid est est alicubi. Porrò autem Plato quoque hæc dixit, non tanquam ea admittens, sed quod propter rerum materialium, quibus quidem hoc inest, intuitum, qui est instar somnij: de omnibus quæ sunt idẽ dicimus. Quòd autem id quod non est nusquam sit, per hoc ostendit Aristoteles, nempe, VBI est.n. hircoceruus

Qui sola esse corpora putant, & materialia, in loco esse dicunt.

tius vel sphinx.} Nusquam enim sunt, quoniam ne sunt quidem omnino & omnino nō sunt, quoniam nusquam sunt. Clarum est autem rectam qdem esse sic sumptam consecutionem, sed non vtique etiam veram. Neq; enim quidquid est, in loco est. nihil enim eorum quæ sunt incorporea, in loco est. quæ sunt maximè & separabiliter. Neque quod nusquam est, hoc est quod non est in loco, non est. multa enim, vt dictum est, sunt quæ in loco non sunt. Quod autem quæritur, ostendit oratio, nēpe Physico necessarium esse loqui de loco. siquidem veteres, omnia quæ sunt, esse in loco existimant. Si autem non sunt veteres temere reprehendendi, verisimile est illud alicubi, non significare habitudinem seu relationem, quæ est in loco qui nunc quæritur, sed definitionem ordinis. in quo significato nouit etiam Plato locum supercœlestem, & dicimus intelligentiam esse in eo quod percipitur intelligentia. Postquam ergo sic ostendit ex veteribus Physicis esse Physico necesse tractare de loco, in secūdo argumento ex ipsis rebus hoc sic ostendit. Si qui est cōmunis omnium naturalium corporū motus in loco est, est videlicet locus in rebus naturalibus: et naturali Philosopho loqui de loco necesse est. Atqui antecedens. ergo etiam consequens. Et hunc quidem vocauit cōmunem motum: vel vt quem communiter omnes confitentur. Omnes.n. motum qui est in loco magis sentimus, quàm alios. Itaque nonnulli etiam sustulerunt interitum: sicut, Anaxagoras: & alterationem, vt qui dicebant colorem esse ex præscripto & impositione hominum. Motum autem, qui est in loco, nemo seriò loquens (mittatur enim Zenonis dubitatio) non eum dixit esse communem, vt qui solus insit omnibus corporibus naturalibus. cœlestia enim quæ alios motus superant, eo tamen mouent. Quocirca eum etiam vocat maximè principalem. est enim maximè principalis, vt qui sit eorum quæ sunt longè prima, & maximè principalia. Quinetiam vt ipse ostendet progrediens, omnium motuum primus est motus localis qui latio dicitur, & tempore, & natura, & causa. Iure autem est maximè principalis qui est eiusmodi. In nonnullis autem exemplaribus, pro eo quod est cōmunis, est primus. & ita scribit etiam Eudemus.

Incorporea quę sunt maximè, in loco non sunt.

Alicubi qd significet apud veteres.

Naturalia omnia mouētur g locū.

Motus per locum est cōmunis & principalis.

II Dubitationes autem multas habet, qdnam sit locus. non enim videtur esse idem, ex omnibus quæ insunt considerantibus. Præterea autē nihil habemus quod ab alijs sit vel prius dubitatum, vel prius suppeditatum.

III Postquam ostendit esse necessarium Physico loqui de loco, ostendit deinceps, sicut etiam in alijs, quæstionem esse difficilem, & ideo opus habere magno & acri studio & diligenti perscrutatione, & dandam esse veniam, si ijs qui primi eum certa via ac ratione quærunt, non protinus apparuerit id quod sit omni ex parte perfectum. Quamobrem tam ei qui docet, quàm ei qui discit vtile est ostendere difficultatem. Quàm sit autem difficilis primùm quidem ex eo ostendit, quòd oporteat rerum quæ quæruntur diffinitiones ex ijs quæ per se eis insunt colligere, vt dixit in principio operis de aīa, quæ aūt loco per se inesse vident, non ad candē naturam pueniant. Quatenus.n. ei inest vt contineat, vniuscuiusq; esse forma locus videbitur. ea est.n. quæ prima definit & continet: quatenus aūt est alicuius formę capax, & eius videt esse locus: videt magis accedere ad materiā. quocirca Plato quoq; quęcunq; videtur tanq; de loco dicere, dicit de materia: quatenus autem idem locus potest alias aliud corpus suscipere, alius fuerit ab eo quod est in loco. quare etiā pręter eius materiam, & præter formam. Ita dū ad aliud & aliud ferūt, quæ per se loco isunt, vt difficilis eius sit comprehensio efficiunt. Secūdam autem aliam, dat causam eius difficultatis, quòd nemo de eo prius dubitauerit, vel prius suppeditauerit. hoc enim est & signum & causa dif-

Loci definiēdi difficultas.

Definitiões colligunt ex iis quæ per se eis insunt.

A ficilis eius comprehensionis. signum quidem, quòd propter difficultatem quæstionis ab eius inquisitione abstinuerunt: causa autem, quoniam adhuc nobis euadit difficilior, etiam nullum habeamus inquirendi socium, nec vllum omnino prius iactum inuenerimus principium. Etsi enim visus est dicere Hesiodus.

In primisq; fuit chaos,

fabulosa & non demōstratiua est Hesiodi traditio: & tantummodo, si modo id fecerit, rectè indicauit, oportere aliquid prius esse, in quo ea quæ fiunt futura sunt. Porrò autem Plato quoque in Timæo quæcunq; videtur de loco dicere, dixit de materia. Eudemus verò quæstionis de loco hanc quoq; dicit esse causam difficultatis, quòd non sit facilè locum apprehendere, quoniam omnino effugit si auferatur corpus quod est in loco: & per se qdem non potest mente concipi: sed si modo cōcipi potest, concipitur cum alio: sicut mutarum qui vocantur sont: sonus enim B & C vnà cum A clarus est. Nec tamen propter

B difficultatem desistendum est à quæstione, cùm sit adeò conueniens & necessaria Physico. Si enim nihil aliud, In rebus certè quę sunt cōprehēsu difficiles, vel rectè de eis dubitasse satis est studioso, vt ipse alibi docet Aristoteles;

Chaos quid significauerit apud Hesiodum.

De loco quę dicunt à Platone, dicunt etiam de materia.

Locus per se nō potest apprehendi.

Quòd itaque sit locus, videtur esse apertum ex ea quæ fit vicissim trāsmutatione. Vbi enim nunc est aqua, hic, si tanquam ex vase excesserit, rursus inest aer. Cùm autem hunc eundem locum aliquod aliud corpus obtinet, id videtur esse omnino aliud ab ijs quæ insunt & mutātur. in quo enim nunc est aer, in eo prius erit aqua. Quare clarum est locū & receptaculum fuisse aliquid aliud ab ambobus, in quod & ex quo mutata sunt. III

Cùm necessariam & difficilem esse ostēdisset loci quæ- IIII

C stionem, transit deinceps ad proprias eius quæstiones, quarum quidem prima est, an sit locus. & priores adducit rationes, per quas ex ijs quæ sunt, videtur esse locus: deinceps autem eas etiam quæ ipsum perimunt. Et quatuor quidem exponit rationes quæ locum statuunt. primam quidem ex ea quæ fit vicissim transmutatinne: si enim in quo prius erat aqua, cùm aqua effluxerit nūc est aer, quemadmodum in vasis, est aliquid scilicet quod vtrunq; suscipit. Secūdam autem ex motu elemētorum qui est secundum naturam. vtrunq; enim formam suscipit, vnum quidem ex motu qui sursum fertur, alterū verò ex motu qui deorsum. hæ autem sunt loci differentiæ. Tertiam autem dicit Alexander ostendi ex Mathematicis: non rectè, vt ego quidem sentio, dicens. argumentum enim quod fit ex Mathematicis, est secundæ partis quæ est à naturali motu elementorum, vt discemus. sed tertium argumētum est ab inani. si enim inane est locus priuatus corpore, qui inane esse dicunt, omnino dicent

D etiam esse locum. Quartum autem his adijcit, fabulosam Hesiodi fictionem, quæ non solum ostendit esse locum, sed etiam ostendit magnam habere potestatem. Atque duo quidem certè priora argumenta, negotiosam præ se ferunt necessitatem: reliqua autem sumpta sunt ab opinione eorum qui sic ponunt. Sed quoniam breuiter & strictim argumēta dicta sunt, vnumquodq; eorum singulatim sumentes, sententiam pro viribus explicabimus; Probatio itaq; quæ est ex ea quæ fit vicissim transmutatione, ita habet. Locus idem manens, est capax aliquorum quæ alternis inter se differunt. Quod autem idem manens est capax aliquorum, quæ alternis inter se differunt: id est aliquid, & aliud ab illis. siquidem id quidem semper est idem, illa verò differentia, & aliàs alia. locus ergo est aliquid, & aliud ab ijs quæ in ipso sunt. Quòd autem locus idem manēs possit aliàs alia suscipere, ostendit ex ea quæ fit vicissim corporum transmutatione, di-

Locum esse quibusdā probatur rationibus.

Locum esse probatur ex ea quæ fit vicissim transmutatione.

cens, IN quo enim nunc est aer, in eo prius erat aqua} Ex quo constat esse etiam aliud locum ex quo et in quod mutata sunt quæ sunt in ipso corpora. Si autem est aliud, id quidem certè est, & par est de ipso quærere. Demonstrationi autem euidentiam quòd & sit, & sit aliquid aliud, id quod est capax eorum quæ insunt alterius, præbuit vasis adiectio. id enim & est aliquid, & aliud ab ijs quæ in ipso sunt, quod quidem sumptum est ad probandum maiorem propositionem.

IIII Præterea autem naturalium quoquè corporum, eorumque simplicium motus, vtpote ignis & terræ, & eorum quæ sunt eiusmodi, non solùm ostendunt locum esse aliquid, sed etiam aliquam habere potestatem. fertur enim vnumquodque in suum ipsius locum: nisi prohibeatur: aliud quidem sursum, aliud verò deorsum. hæc autem loci sunt partes & species, nẽpe sursum

V & deorsum, & reliquæ ex sex distantijs. Sunt autem ea non solùm ad nos relata, dexterum scilicet & sinistrũ, & quod est sursum, & quod deorsum: nobis enim non semper idem, sed fit ex positura, put versi fuerimus. quocirca idem sæpe est dexterum & sinistrum, & sursum & deorsum, & anterius & posterius. In natura autem distinctum est seorsum vnumquodque. non est enim sursum quodlibet, sed id quò fertur ignis, & quod est leue. Similiter etiam deorsum non quodlibet, sed quò feruntur quæ sunt grauia & terrestria. vt quæ non solùm positura, sed etiam potestate differant. Ostendunt autem ẽt Mathematica. cùm enim in loco non sint, ex ea tamen quæ ad nos refertur positura, habent dextera & sinistra. ita vt mente solùm cõcipiatur eorum positura, cũ natura non habeant vnumquodque eorum.

V Secundum præterea facit argumentum quòd sit locus, à motu corporum qui est secundum naturam. Simul autem cum eo ostenditur locum quoque ex sua ipsius natura habere aliquam potestatem, vt vel eo nomine sit dignus inquisitione. Sic autem ostendit esse locum, & habere aliquam potestatem. Si vnumquodque ex naturalibus & simplicibus corporibus, si nõ prohibeatur, fertur in proprium locum, ignis quidem sursum, terra autẽ deorsum: quæ sunt verò intermedia, ad mediũ: quinetiam quod circulariter & in orbem mouetur, mouetur circa medium, & ex eo formam suscipit vnumquodque: sursum autem & deorsum, & reliquæ distantiæ, loci partes sunt & species: clarum est & esse locũ, & habere potestatem. non essent enim eius speciem constituentes differentiæ simplicium corporum. Dextera autem & sinistra, & anterius & posterius, insunt quidem etiam motui cœlesti, vt in opere de cœlo ostenditur: insunt autem etiam animantibus quæ sunt in generatione, ex composita eius natura. Vide autem quòd caliditas quidem & molliries, & quæ sunt huiusmodi, fortasse etiam absque loco fuerint. leuitas autem & grauitas vt absque loco sint nequit fieri. hæc enim sunt definita & motu qui sursum, & motu qui deorsum fertur. Quoniam autem sursum & deorsum, & aliæ loci differentiæ cernuntur etiam esse per habitudinem ac relationem, dubitari posset, num locus nõ sit natura, sed quod est habeat ex ea quæ est ad nos relatione seu habitudine: tectum itaque ijs quidem qui sunt in domo, sursum est, ijs autem qui sunt super tegulas, deorsum: etsi fuerit ex ea quæ est ad nos relatione, videlicet

Locum esse probat à motu corporũ qui est secundum naturã.

Locum esse natura.

E nec vllam habet potestatem, cùm ex nostra consistat positura, nec de eo loqui fuerit necesse Physico. Hanc itaque soluit obiectionem, quòd non habitudine solùm ac relatione, sed etiam natura sit sursum & deorsum. Sic autem ostendit. Quæ sunt natura sursum & deorsum, sunt semper eadem. Sursum enim est, ad quod feruntur leuia: & deorsum ad quod grauia. Quæ autem quod sunt habent ad nos relata, non sunt semper eadem, sed vt conuersi fuerimus, ita etiam ea mutantur. quæ enim nunc mihi est dextera columna, si conuersus vel motus fuero, fit sinistra: & tectum, vt prius dictũ est. Quare quæ sunt natura sursum, & deorsum, non ad nos relata, nec ex ea quæ est ad nos relatione habent id quod sunt, neque positura quæ ad nos refertur solùm differunt, sed etiam potestate. non enim ea quæ differunt susciperent, nec eorum quæ ad ipsa veniunt speciem constituerẽt. Hoc autem, nempe quòd non ea solùm quæ fit ad nos habitudine ac relatione, sed etiam secundum naturam sint locorum dif-

F ferentiæ: & aliæ quidem sint quæ sunt secundum naturam: aliæ verò quæ sunt positura: ostendit etiam ex Mathematicis. Si ea enim quæ ex illa quæ fit ad nos relatione solùm habent dexterum & sinistrum, & id quod est supra & infra, quemadmodum Mathematica, nõ sunt omnino in loco secundum suam ipsorum naturam: quę in loco sunt, non ex ea solũ quæ est ad nos relatione, sed etiam secundum naturam habent loci differentias. Videtur autem Aristoteles solùm connexum posuisse, cùm dicit, CVM enim in loco non sint, ex ea tamen quę ad nos refertur positura, habent dextera & sinistra.} Quasi diceret, Mathematica ex ea solùm quæ est ad nos relatione, habent dexterum & sinistrum, eo quòd natura non sunt in loco. nam si essent: non solum positura, sed etiam secundum naturam, haberent tales differentias. Quinetiam progressus ipsum rursus exponit, cùm dicit. Ita vt solum mente concipiatur eorum positura, cùm natura non habeant vnamquanque earum loci differentiarum. Ex hoc

G autem dicto clarum est alium esse locum qui est ex relatione, & alium qui est secundum naturam. Qui est quidem ex relatione, ijs etiam quæ nõ sunt in loco adesse potest per nostram cogitationẽ: Dexterum enim hoc theorema & sinistrum, quod ad me quidem attinet, hoc scribo, & supernè & infernè, & partes vniuscuiusque similiter: qui est autem secundum naturam locus, ijs solis conuenit quæ in loco sunt. In loco autem sunt omnia naturalia. & quæ sunt artificialia, per accidens in loco sunt, quatenus sunt artificialia: quatenus autẽ sunt naturalia, per se. In naturalibus autem, vnumquodque quidem ex simplicibus habet locum naturæ conuenientem: compositorum autem locus est vniuscuiusque conueniens & proprius, ex eorum quæ in ipso sunt simplicium maiori dominatu. Alexander autem dictionem quæ dicit, VT quæ solùm dicuntur per posituram, cùm natura non habeant vnumquodque eorum} sic transcribit. Ita vt solum mente cõcipiatur eorum positura. Cùm enim dixisset,

H inquit, Mathematica, ex ea quæ ad nos refertur positura, habere dextera & sinistra, adiecit quamnam posituram, nempe eam quæ est per cogitationem. Si enim vtique ne per se quidẽ sunt: nę per se quidem habuerint posituram. Hic autem apertè fatetur Alexander exemplum quod sumitur ex Mathematicis, nõ esse proprium argumentum, sed sumptum esse ad probandum, quòd secundum naturam sint definitæ locorum differentiæ, quoniam quæ secundum naturam loca non habent definita, quemadmodum Mathematica, ne sunt quidem omnino in loco. Num autem potest hoc etiam esse proprium argumentum, sicut prius existimauit Alexander esse tertium argumentum eorum quę locum probant, dicens id esse quod est ex Mathematicis. Ita autem habuerit. Si Mathematica, etsi natura in loco non sint, ex ea tamen quæ ad nos refertur positura, loci habent differentias: locus scilicet est aliquid. Quæ enim sunt positura, traducuntur

Sursũ & deorsum q̃ sunt natura sunt semp eadẽ.

Sursum & deorsum ad nos relata mutantur.

Mathematica etsi non sint in loco, ex ea quę est ad nos relatione habẽt loci differentias.

Locus q est ex relatione est alius ab eo qui est secundum naturam.

Artificialia sunt in loco per accidẽs.

Siplicia habent locum suæ naturæ cõuenientẽ.

Composita hñt locũ ex maiori dominatu simpliciũ quę sunt in ipsis.

cuntur ab ijs quæ sunt natura, vt quæ visione apprehenduntur ex sensilibus.

VI Præterea qui dicunt esse inane, locum dicunt. fuerit enim inane locus priuatus corpore. Quòd ergo locus sit aliquid præter corpora, & quoduis corpus sensile in loco sit, per hæc quis existimauerit.

VI Tertium subiungit argumentum, quod ex propria natura esse locum ostendit. Qui enim dicunt vacuum seu inane, id nihil aliud esse dicunt nisi locum priuatum corpore. Si ergo est aliquid aliud præter corpus, vt etiã consistat sine corpore: habet scilicet propriam quandam naturam. Ponit autem hoc argumentum, non vt quod illi placeat, sed vt quod ostendat etiam apud priores cogitationem de loco esse susceptam, Quoniam, inquit, qui dicunt esse inane, locum dicunt. Ita certè afficiuntur, vt & quòd sit, & definitam aliquam habeat naturam, & fortasse etiam corpore præstantiorem, siquidem corpus nõ potest esse sine loco: consistit autem locus vel sine corpore. Cùm autem per duo priora argumenta demonstratiuè ostendisset, probabiliter autem per id quod nũc dictum est: concludit orationem, vtpote quòd ostensum sit & esse locum, & aliud esse præter corpora, vt qui quãdam habeat naturam, & propriam potestatem, & non consideretur ex nostra positura. Quoduis autem corpus sensile in loco esse dixit, propter Mathematica, quæ quidẽ per se non habent vt sint in loco.

Locum esse probatur ex eorum sententia qui dicũt esse inane.

Videri autem possit rectè dicere Hesiodus, qui primum fecit chaos. Dicit itaq;

Ante alia in primis genitum est chaos, almaq; deinde
Pectore quæ lato est tellus.

vtpote quòd ijs quę sunt primùm oporteat esse locum seu receptaculum. propterea quòd existimaret, sicut multi, omnia esse alicubi & in lo-

VII co. Si est autem huiusmodi, mirabilis quædam fuerit loci potestas, & prior omnibus. sine quo enim nihil est ex alijs, illud autem sine alijs, id primùm sit necesse est. Non perit enim locus, cùm pereant ea quæ in ipso sunt.

VII Cũ Hesiodus dicat in Theogonia, Primũ fuit chaos: & chaos videatur factum esse à verbo χῶ, & ideo significare id quod continet, quod idem est quod locale: ex eo duo colligit Aristoteles, & quòd locus sit aliquid ex sententia Hesiodi, & quòd ex eius sententia sit oĩbus prior eius potestas & principialis. Quare conuenit etiam tractationi de principijs. Propterea autem dicit eum primòm dixisse fuisse chaos, quòd existimaret quidem, sicut multi qui naturam ignorãt incorpoream, sola autem corpora esse dicunt, omnia esse alicubi & in loco. Si autem ita est, oportere locum prius esse, in quo erũt ea quæ sunt. Per hoc autem quòd dixit, SICVT MVLTI, ostendit sibi eam non placere sententiam. Quòd autem rectè videatur dicere Hesiodus, subiunxit causam, vtpote q ijs quæ sunt primum oporteat esse locum. Si autem id verum est quod est opinatus Hesiodus, primum fuisse locum: mirabilis fuerit loci natura, vt qui sit primus opifex & principialis. Si enim cùm sit quidem locus, non necesse est esse corpus, si sit autem corpus, locum esse necesse est: necesse est omnia esse alicubi & in loco: id autem quod simul quidem perimit, non simul autem perimitur, natura primum est: primus scilicet opifex & principialis fuerit locus. non enim si hoc corpus, vtpote ignis vel aer interierit, necesse est etiam locum eius interijsse. Si autem fuerit etiam inane locus, vt nonnulli dicebant, est adhuc magis necessarium id non perimi vnà cum corporibus, siqdem inane locus est corpore priuatus. Nam

Locum esse probatur ex sola Hesiodi.

Vocabuli Chaos quænam sit etymologia.

Locus, primus opifex et principialis.

A ex Aristotelis quidem sententia de loco quę dicit locum esse finem eius quod continet, vt discemus, etiam si locus non vnà intereat cum eo quod est in loco, necesse tamẽ est si sit locus etiam esse corpus, et si non semp idem, at omnino certè corpus. Si ergo primus factus est locus, & si inane fuerit: videlicet etiamsi non sit corpus, erit locus. Hæc autem dicuntur probabiliter, vt quæ conferãt ad ostendendum, videri nonnullis locum habere rationem principij, quemadmodum etiam infinitum. quocirca ei de loco loqui est necessarium, qui de principijs proposuit considerare. Videtur autem hæc Hesiodi verborum expositio consistere in superficie, quæ chaos pro loco accipit. Significat autem non locum, sed multiplicem & quæ ad infiniti formam accedit deorũ causam, quam Orpheus vocauit χάσμα πελώριον, id est, hiatum ingentem. Nam post vnum omnium principium, quod Orpheus & tempus celebrat, vt quod sit mensura fabulosæ deorum generationis, ætherem & hiatum ingentem di-

B cit processisse. illum quidem, causam processionis deorum quæ ad finis formam accedit, hũc verò eius quę accedit ad formam infiniti. De eo autem dicit:

Chaos quid sibi velit apud Hesiodum.

Orpheus multiplicẽ Deorum causam vocat hiatũ ingentem.

Nullus finis erat, neq; fundus, nullaq; sedes.

Atqui quomodo dixerit qspiam hæc de loco, qui & alia finit firmatq; & sede stabilit? Hesiodus autem silentio honorans primam vniuersorum causam, eam solùm obscurè significauit, cùm dixit genitum esse chaos. quidquid enim est genitum, id generatiõis causam ab alio habuerit necesse est. Multiformem autem deorum progressum volens ostendere, per eũ qui ad infiniti formam accedit ordinem, ortum deorum produxit, chaos primum dicens, & post ipsum terram.

Hesiodus tacite primam causã agnouit cũ dixit chaos esse genitum.

VIII Verumenimuero dubitatio quidem est, si sit, quidnam sit. vtrum moles aliqua corporis, an aliqua alia natura. Primùm enim quærendum est genus.

C VIII In ijs quidem quæ tractauit de infinito, cùm quinque argumenta exposuisset, per quæ esse videtur infinitum, his illa subiunxit, per quæ non esse videbit: vt sic eorum quæ dicebantur arbiter, & vtraque vera inueniens, & quæ tamen videntur dicere contraria, aliqua quidem ratione esse, aliqua verò non esse infinitum statueret. quod quidem etiam verum est. Hic autem cùm nõ aliqua quidem ratione esse, aliqua verò non esse locum, sed solùm esse vellet, propter communem de ipso notionem: quis enim non dicit esse locum? non statim ex aduerso obiecit argumenta, quæ non esse ostendunt: sed cùm dixisset argumenta per quæ locus esse creditur, videtur quidẽ deinceps transire ad sequentem quæstionem, nempe quid sit locus. Ostendit autem eum neque posse esse corpus, neque incorporeum, neque elementum, neq; ex elementis. & alia subiungit argumenta, per quæ colligit, non solùm quid sit locus, sed an sit omnino, necesse esse dubitare: non aliqua quidem ratione esse, aliqua verò non esse,

D per hæc inducens: sed orationis ostendens difficultatem propter eam quæ est vtrinque dubitationem, cõmunem in ea qua quæritur quid sit, & in ea qua an sit, ostendens. Si enim necesse est, si sit, omnino esse corpus vel incorporeum, vel elementum, vel ex elementis: neutrum autem esse potest: & quid sit & an sit dubium videbitur. Eius autem inueniendi difficultas, facit vt argumenta videantur probabiliora, quæ non esse contendunt, etsi in nobis omnibus hæc esse videatur notio quòd sit locus. Vide autem quàm pulchrè certa quadam doctrinæ via & ratione vsus sit. Nam cùm ex omnibus quæ proponuntur quæstionibus vellet ostendere difficultatem quæstionis, in quæstione quidem An sit, eum nõ refellit, propter cõmunem quę de eo anticipata est notionem, sed ingeniosè reprehendit eũ, qui introducit locum, per inane ab eo positum, & fabulosum chaos: in quæstione autẽ quid est, & in quæstione quale est, vnà etiam locum interimit.

Definiendo quid sit locus ostendit quã sit difficile locum inuenire.

Quòd enim eius eò tendant, argumenta, nunc quidem significat dicendo sub conditione, SI SIT. Nam etsi iam quædam dicta sint quæ id esse probabant, nondum eum esse perfectè ostensum est: ostendetur autem etiam procedente oratione. in conclusione autem quæstionis quale sit, apertè dixit dubium esse an sit. Quęrit autem primòm in quonam genere sit ponendus locus. orationis enim quæ dicit quid sit, & definitionis, genus est principium. Vtrum ergo est locus corpus an incorporeum? Meritò autem non dixit, An incorporeum, sed AN aliqua alia natura? quoniam non omnino eum statuit esse extra corpus, dicēs ipsum esse finē corporis, vt discemus.

Habet itaq; tres distantias seu dimensiones, longitudinem & latitudinē & profunditatem. quibus quoduis corpus definitur. Fieri autem non potest vt corpus sit locus. in ipso enim fuerint duo corpora.

IX Alexander quidem in hoc dicto duos resoluit syllogismos, qui inter se opponuntur. Et est primus quidem eiusmodi. Locus habet tres dimensiones. Quod tres habet dimensiones, est corpus. Locus ergo est corpus. Atqui etiam si corpus habet tres dimensiones. non quidqd tres habet dimensiones, iam est corpus. nam ij etiam qui inane esse dicunt, id dicunt tres habere dimēsiones. Secundus autem syllogismus, priori oppositus, hypotheticus, est ex consecutione confutatorius. quem etiam secūdum vocant indemōstrabilem. Si corpus est locus: in eodem erunt duo corpora, & locus, & id quod in ipso est. Atqui fieri non potest vt sint duo simul corpora. Non est ergo corpus locus. Sin videtur qdem esse corpus, fieri autem non potest vt sit corpus, ne omnino quidem fuerit. Sic quidem Alexander. Num autem ex diuisione refellit esse locum. Si enim est omnino, aut est in genere incorporei, aut in genere corporis. Atqui neq; est incorporeus, cùm habeat longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quibus quoduis corpus definitur. neque corpus, vt non sint duo simul corpora. Partes itaq; diuisionis rectè demonstrauit Alexander. Corpus autē per corpus procedere, antiqui quidem sumebant vt euidens absurdum: Stoici autem postea admiserūt, vt quod esset consequēs suis positionibus, quas existimabāt oportere quouis modo confirmare. Cùm enim viderentur omnia dicere corpora, & qualitates & animam, & per totum corpus viderent alam procedere, & qualitates quæ sunt in temperaturis: concedebant corpus per corpus procedere. Quòd autem hoc fieri nequeat, etiā per opus ad id præfinitum ostendit. Primum enim si corpus procedit per corpus, procedet etiam vniuersum per vniuersum, siqdem quatenus corpora, & nō quatenus calida vel frigida, vel aliqua alia differētia prædita, per se inuicem procedunt. Si ergo corpus procedit per corpus: etiam in minimo continebitur maximum. Similiter enim se habebit quod suscepit, etiam antequam susceperit. non enim tunc quidem inania quædam, & meatus habuit, nunc autem non habet amplius. potest ergo & secundum & tertium similiter suscipere. Ita autem, inquit Aristoteles, in grano milij cœlum continebitur, & mare in cyatho. Præterea autem si corpus pcedit per corpus, & per crassius id quod est subtilius, quænam causa est quòd aurum æs quidem suscipiat, aquam verò minimè? Dubitatur autem etiam cur aurū cùm æs susceperit, crescat magnitudine, & omnino cur augeantur aliqua eorum quæ miscenť, si ea quæ sunt inter se æqualia, sic per vniuersa inter se simul extendantur, vt eandem habeant superficiem. Cùm enim cyatho cyathus mixtus fuerit, si per seinuicē procedit: oporteret totum fieri vnius cyathi. Eudemus autē hoc etiam adijcit, non contingere vt sint duo simul corpora, neq; si sint sensilia, nec si sit alterum Mathematicum. Nam prę ter hoc quod essent duo simul corpora, etiam alicubi erit

Locus non est corpus, nec incorpo reum.

Corpus habet tres dimensiones. Corpus per corpus non procedere.

Stoici admiserūt corp' per corpus procedere.

Duo corpora simul esse nō posse, ne si alterū quidem sit Mathematicū.

E id quod est Mathematicum. quod quidem non videtur. At si vnumquodq; ex cœlis est sphæra perfecta, quę ad centrum vsq; procedit, cœli etiam per seinuicem procedunt, & per stellas, & per cūcta quæ sunt sub luna. Num ergo quæ sunt quidem sub luna, vt quæ sint maximē materialia & resistentia, & natura alterum ab altero diuulsa, non procedūt per seinuicem. quo fit vt etiam cùm misceantur, maius aliquid faciant. Cœlestia autem non ita. quare est etiam absurda cœli & grani milij positio, siquidem non potest cœlum diuidi. Si autem non est corpus quod tres habet dimensiones: opus erit ratione. non est enim persuasu facile esse aliquid incorporeum, quod tres habet dimensiones.

Cœlos per seinuicē procedere.

Præterea, si est corporis locus, est etiam scilicet supficiei, & reliquorum finium. eadē enim competet ratio. Vbi enim erant prius aquæ superficies, F erūt rursus aeris. Atqui nullam habemus differentiam puncti & loci puncti. Quare si nec huius est locus alius, neq; vllius ex alijs: nec est ēt aliqd locus præter vnūquodq; eorū. IX

Hæc etiam ratio videtur quidem obijci aduersus id quod dicit quid est, locum scilicet non esse id quod corpus continet: tollit autem etiam esse omnino locū, ostendens ne esse quidem omnino locum corporis. Et totius quidem rationis ductus est eiusmodi. Si est locus corporis: erit etiam finium. Quare etiam superficiei & lineæ et puncti. Atqui puncti non est locus, vt ostendet. neq; ergo corporis. Et verum quidem esse connexum, ostendit ex ea ratione quæ loci notionem omnino introduxit. Si enim ex eo quod vbi prius erat aqua, hic fiat aer: & esse aliquid locum, & aliud ab eo quod est in eo, dicimus: scilicet vbi etiam prius erat aquæ superficies, nunc est ēt aeris. fines enim vniuscuiusq; vnà mutātur cum eo quod G finitur. Similiter autem & linea & signum. quare etiam signi fuerit locus ea ratione, qua corporis. Quòd autem non sit signi locus, neq; habeamus differētiam puncti & loci puncti, sic ostenderis. Si enim locus est æqualis ei quod est in loco: & locus signi is est, cuius est pars nulla. Id autem cuius pars nulla est, signum est. Ergo erit locus signi signum. Duo autem signa si inter se applicenť, actu vnum signum fiunt, et non vtiq; duo. quare nō est aliud signum, & aliud signi locus. oporteret autē esse loci differentiam & eius quod est in loco, si sit aliquid locus. Similiter autem nec lineæ nec superficiei erit locus: quare mutationis quæ fit alterius in alterum ratione prius quidem vtentes, esse locum ostendimus, nunc aūt non esse. X

Corpis non esse locum.

Signi nō est locus.

Quidnam enim vnquam esse locum statuerimus? neq; enim elementum, neq; ex elementis vt sit fieri potest, cùm sit tali natura prędītus: neq; vt sit ex corporeis, neq; incorporeis. Ma- H gnitudinem enim habet, nullum autem corpus. Sunt autem sensilium quidem corporum elementa corpora. ex ijs autem quæ intelligentia percipiuntur elemētis nulla fit magnitudo. X

Quoniam quæcunq; sunt, vel sunt corpora, vel incorporea, & vel elementa, vel ex elementis: hoc est autem dicere, vel simplicia, vel composita: postquam ostendit locum neque esse corpus, neq; incorporeum, nunc ostendit secundam partem diuisionis, locum scilicet neque esse elementum, neque ex elementis, cùm sit tali natura præditus, vt habeat quidem magnitudinem, siquidē est æqualis ei quod est in loco, corpus autem non sit, siquidem fieri non potest vt sint simul duo corpora. Propterea enim quòd non sit corpus, non fuerit aliquid ex sensilibus & corporeis, neq; vt ex elemētis, neque vt elementum. compositorum enim corporum sunt etiā elementa corpora. XI

Corpus non est elemētū, nec ex elementis.

corpora. ignis enim & aer & aqua & terra sunt propinqua cōpositorum corporum elementa, vel atomi, vt Democritus, vel similares partes vt Anaxagoras. Sed neq; fuerit aliquid ex ijs quæ apprehendit intelligentia, neq; vt ex elementis neq; vt elemētum. Neq; enim quæ intelligentia apprehenduntur elementa, vllam habēt magnitudinē: neq; ex ijs quæ in intelligentia versantur elementis, quæ sunt expertia magnitudinis, fieri possit vlla magnitudo. Si ergo magnitudo est locus, nec est ex elementis quæ percipiunt intelligentia, nec est elemētum quod intelligentia percipitur: quare nec oīno fuerit. siquidem quicquid est vel est elementū, vel ex elementis. Operępretium aūt est attendere, qūo sensilium elementa dixerit esse corpora. materia enim & forma sunt prima sensilium elementa, quæ sunt ambo incorporea. Num ergo non temere dixit sensilium quidem elemēta corpora. vt ostenderet quænam sumat cōposita, nempe non ea quæ proximè constāt ex materia & forma, sed ea quæ ex simplicibus corporeis elementis quatuor. quę quidem non sunt per se sensilia, neq; sunt omnino p se. neq; enim sensuum instrumēta sunt simplicia, sed cōposita & ipsa terra, & aqua, & aer & ignis sunt sensilia, qm̄ non sunt simplicia sed ex maiori potentia ac dominatū & dicuntur & sunt. Atq; mihi quidem videtur animaduertisse Aristoteles se non oīa sustulisse elementa, neq; enim materiam & formā, sed sola corporea, & ideo subiungere quod deinceps sequitur argumentū, in quo ostēdet neq; vt materiam neq; vt formā principium aut elemētum esse locū.

Elemēta sensiliū sunt corpora.

Materia & forma sunt incorporea.

XI Præterea autem cuiusnam ijs quæ sunt causam locū esse quis posuerit? nulla enim ei inest causa ex quatuor. neq; enim vt eorum quæ sūt materia: ex eo enim nihil constat: neq; vt forma & ratio rerum, neq; vt finis, neq; mouet ea quæ sunt.

C

XII Ostendere quidē q; neq; vt materia neq; vt forma est locus, est implere quod deerat priori theoremati seu contemplationi, in qua ostēdit neq; vt elementum esse locū, nec sensilium, nec eorum quæ percipiuntur ab intelligētia. prius enim ostēdit non esse sensilium elementum sensile: nunc aūt neq; vt formam, nec materiam. Quoniam aūt materia & forma etiā causa est, deinceps probat cōiter, locum nullam esse ex causis, neq; vt materiā aut formam, neq; vt causam efficientē aut vt finem. Et q; quidē vt materia non sit elemētum, neq; principium omnino, neq; causa eorum quę sunt, sic ostendit. Materia est ex qua aliquid cōponitur. Id aūt ex quo cōponitur, non est locus. Materia ergo non est locus. Quod autē neq; forma, neq; efficiens, nec finalis causa sit locus, ipse quidem prætermisit ostendere. Ostenderis aūt formam quidem non esse, ex eo q; alius dicaī locus ab eo quod est in loco, & in transmutationibus formæ quidē recedant, maneat autem locus. Sed neq; causa efficiens est locus. suscipere enim potest id quod iam factum est, nō autem efficere id quod nō est. neq; verò mouet nec mutat id quod in se est locus. sed cōtra, siquidem id facit vtiq; quiescere. Quod enim in ꝓprio loco fuerit, quiescit. Quocirca Eudemus quoq; in tertio libro Physicorum, sequens ea quę hic dicuntur, & vt quod sit in confesso, vnamquanq; causam à loco auferens, Sed nunquid, inquit, vt eam quæ mouit.
» An ne sic quidem cōtingit ò Democrite. Oportet enim
» esse mouendi potestate prędıtum, & habere facultatē aliquam. Inane enim locum esse dixit Democritus. Quod quidē cùm suapte natura sit reuera vacuum: & imbecillum & infirmum fuerit, siquidem fuerit. Num autē vt finem? hoc enim videtur propter corporū ad ipsum tendētem motum, & desiderium vt suum proprium locum occupent, ad quē etiam corpora cùm peruenerint quiescunt. hoc est autē finis proprium, vt quod in ipso fuerit conquiescat. Sed si aliud est locus, & aliud esse in loco,

Locus non est materia, nec forma, nec vlla ex causis.

Causam efficientem locū non esse probat.

Locus non est finis.

Finis qd sit proprium.

A vt ostendit etiam prædicamentum, Vbi, quod est aliud ab ipso loco, qui collocatus est in eo quod est quantitate prędıtum, finis aūt est proprius corporum, non fuerit locus finis. In summa autem, finis, & cuius gratia, non est aliquid per se, sed est illius perfectio cuius dicitur esse finis. Ita enim beatitudo, & quę ad Deum nos dirigit perfectio, est finis, vt quæ insit in beato & eo qui assimilaī, sed non tanq; per se, vt dicič esse locus. Hoc aūt maximè dicēdum est, q; si locus, quatenus est locus, est finis: vnde autem aqua egreditur illic fit aer: erit diuersorum corporum idem finis. Hoc aūt adhuc amplius quærendū est, cùm qui scripsere commentarios, id leuiter prętercurrerint. Hæc aūt argumentatio, maximè quidem cōducit ad hoc, q; locus eorum quæ sunt nihil sit, neq; principiū, neq; à principio. maximè aūt tendit ad hoc q; nō sit principium. quod quidē uidebanī dicere, qui Hesiodi chaos & Democriti inane afferebant, & naturalē motum corporum, vt qui à causa loco fieret.

Beatitudo non est finis per se.

Locus non est principiū nec ex principio.

B

Præterea autem si ipse quoq; est ex ijs quæ sunt, erit alicubi. Zenonis enim dubitatio quęrit aliquam rationē. Si enim quicquid est, in loco est: clarum est loci quoq; futurum esse locū, idq; procedere in infinitum. XII

Hoc quoq; argumentum refellit esse omnino locum, & respondet illi quod dicebatur, Quicquid sit esse alicubi: quandoquidem quod nusquā est, ne oīno quidem est. Respondet autem, vtens dubitatione Zenonis. Si enim quicquid est, est alicubi, quoniam locus quoq; est ex ijs quæ sunt, ipse quoq; fuerit alicubi. Quod aūt est alicubi, in loco est. Erit ergo locus in loco. & erit loci locus, & illius locus, idq; in infinitum. quod quidē non potest fieri. Si id ergo quod fieri non potest id cōsecutum est q; locus sit ex ijs quæ sunt: videlicet non est ex ijs quæ sunt locus. Quare nisi soluta fuerit dubitatio Zenonis, quod quidē significat illud, nempe eam quærere aliquam rationem videlicet esse locum de medio tollitur. XIII

Zenonis de loco dubitatio.

Prętereà si quemadmodum quoduis corpus in loco est, ita etiam in quouis loco sit corpus: quomodo ergo de ijs quę augentur dicemus? Necesse est enim ex his locum eius simul augeri, si neq; maior nec minor sit vniuscuiusq; locus. Propter hæc ergo non solùm quid sit, sed etiam an sit dubitare necesse est. XIIII

Si locus quidē est, inane autem non est, vt ostendetur, sequetur ex eo q; quoduis corpus est in loco, q; ēt in quouis loco sit corpus. Si hoc ergo verū est: necesse est locum ęqualem esse loco. Quoniam ergo cum augenī corpora, necesse est locū simul augeri, quodnam est loci augmentum, aut quis ortus, aut vnde? quę enim oriuntur, oriuntur ex contrarijs. Meritò aūt illud prius sumpsit, nempe esse in quouis loco corpus. si enim esset inane: quod augetur in illud augeretur. Clarum est autē quod siue gignitur corpus, & interit, intereunte alio gignitur aliud: siue idem manet, nequaq; opus est vt gignatur locus. Porrò autem hoc etiam argumētum profectum est ab ea qōne, nempe, Quid sit locus. ostendens aūt non esse receptaculum corporis, simul ēt ostendit non esse locum. Propter hæc aūt argumenta meritò concluditur, q; non solū quid sit, sed ēt an sit oīno dubitare necesse est. siquidē neq; est corpus, nec incorporeum, neq; elementū nec ex elementis, neq; aliquod principiū aut cā, neq; ęquale ei quod est in loco, quæ quidē esse videtur. Clarum est autem q; & quid sit, & an sit omnino, dubium fuerit.

In quouis loco est corp⁹

CAPVT II.

QVoniam autem vnum quidē per se, alterum verò ex alio dicitur, & locus vnus quidem est cōis, in quo sunt omnia corpora, XIIII

pora, alius verò proprius, in quo primò. Dico
autem, quẽadmodum tu nũc quidem in cœlo,
qm̃ in aere: hic autem in cœlo, & in aere, qm̃ in
terra. similiter autẽ & in ea, qm̃ in hoc loco, qui
nihil plusq̃ te continet. Siquidem locus est, id
quod primum continet vnũquodq; ex corpo-
ribus: finis fuerit. Quocirca videri possit forma
& species vniuscuiusq; esse locus, quo defini-
tur magnitudo & materia magnitudinis. Is enĩ
XV est vniuscuiusq; finis. Sic ergo considerāti-
bus locus vniuscuiusq; forma est.

XIIII In ĩs quæ de vnoquoq; proponuntur qõnibus, post il-
lud An sit & quid sit, tertium qualenam sit proponit̃.
Qualenam sit autẽ, ex ĩs quæ subiecto per se insunt, co-
gnoscimus. Cùm itaq; etiam in loco, post questionem an
sit & quid sit, ad qõnem, Qualenam sit transisset, ea quę
loco insunt curiosè inuestigans, ex ĩs etiam inuenit diffi-
cultatem qõnis. quandoquidem eorum quæ ei inesse di-
cuntur, partim quidẽ cogitationem deducunt ad formã,
tanq̃ locus forma sit, partim aũt ad materiam, tanquã ip-
per eam cõsistat. Quocirca concludens orationẽ, subiun-
xit, Meritò aũt ex his considerantibus videri possit diffi-
cile cognoscere quid sit locus. Quoniam ergo videt̃ in-
esse loco id quod primùm continet, ex hoc, locũ ostendit
esse formam, sic virtute & effectu ratiocinãs. Proprius
vniuscuiusq; locus est id quod primò continet. Id quod
primò cõtinet, est finis proprius. Is autẽ est forma. Et q̃
propriè quidem sit locus id quod primò continet, ex eo
ostendit q̃ cõiter quidẽ dicatur aliquis locus, in quo oĩa
sunt vel plura corpora. quẽadmodum in mũdo, (cœlum
enim nunc pro mundo dicit) vel in aere, vel in terra. sum
enim in aliquo eorum, tanq̃ in loco cõi, qm̃ sunt etiam
alia in eo corpora. Cùm autẽ sic in terra dicor, vel in do-
mo, vt in hoc aliquo loco, qui nihil aliud q̃ me continet,
tunc ꝓprius est locus hic meus, in quo primò contineor:
proprius aũt qui me propriè cõtinuerit. Volens autem
distinguere id quod proximè & primò continet, ab eo
quod est cõe & procul & ex alio dicitur, dixit primò ge-
neraliter, Eorum quæ sunt vnum quidẽ per se, alterum
verò ex alio dicitur, Illud PER SE, dicens, pro eo quod
est primò. Ei enim quod est per se, propriè opponitur id
quod est per accidens: Ei aũt quod primò, id quod est ex
alio. Et dicuntur per se quidẽ inesse, quæcunq; sunt in il-
lorum substantia, in quibus inesse dicuntur, quemadmo-
dum numerus in pari & impari. & in summa genera per
se insunt in formis seu speciebus. qm̃ complent substan-
tiam, & in eis per se insunt. Per se autẽ etiam insunt spe-
cies in generibus, vt per quas diuidatur substantia gene-
ris. quatenus enim numerus, hic quidẽ est impar, ille ve-
rò par. Illud autem Primò, id quod est propinquum si-
gnificat. Et hæc quidẽ aliqñ concurrunt, vt idem & per
se & primò insit, vt aĩal in homine: aliqñ autem disiun-
cta sunt, vt per se quidem, non aũt primò. quẽadmodum
substantia per se inest in homine, & quantitas in impari:
de speciebus enim non solùm genera per se prędicantur,
sed etiam genera generum: non tñ primò, nec proximè,
sed per ea intermedia quæ sunt ꝓpinqua genera. Primò
aũt dealbatur superficies, non tñ per se, sed per accidens.
Sed sint hæc quidẽ propria disputationum quæ versant̃
in logicis. Quòd autẽ illud, Per se, nunc pro, primò, di-
xerit, significat quidem & oppositio quę fit ei quòd est,
Ex alio: significat autẽ ipse quoq; paulo post, mutans in
id quod est primò, cùm dicit. Et locus quidem hic est cõ-
munis, in quo sunt omnia corpora, ille verò proprius, in
quo primò. Et in summa, nunc maximè opus habet pro-
pinquo. propinquum autem est id quod primum est, nõ
aũt id quod per se. Num autem non temere & per se &
primò dixit, proprium & qui est æqualis locum, q̃ is nõ

Locũ videri esse formam eo quod contineat ac finiat.

Per se inesse, & ex alio, quid significent.

Cõis locus & locus proprius qui dicuntur.

E solùm primò sed etiam per se sit, vt qui sit magis totus &
vniuersus per accidens. propterea enim in domo sum &
in ciuitate, qm̃ accidit vt locus in quo primò sum, sit in
hac domo, & domus in ciuitate. qui autẽ est æqualis, est
& configuratus, & per se meus locus. Quoniam autem
vnũquodq;, ex eo quod ipsum proximè & primò conti-
net, finitur, quod ergo vnũquodq; primò continet, id est
finis. Quod autem primò & proximè cõtinebat, erat lo-
cus proprius. Est ergo locus finis. Quod autem proximè
vnũquodq; continet, & est eius finis, vniuscuiusq; forma
est. Ea enim est quæ vnumquodq; corpus finit ac termi-
nat. Propria ergo vniuscuiusq; forma, est vniuscuiusq; fi-
nis tanq̃ species, & locus. Illud autem, QVO definitur
magnitudo, } dixit, pro eo quod est, materiale interual-
lum. qm̃ duplex est magnitudo, vna quidẽ indefinita &
materialis, quę in extensione consideratur & diffusione:
altera verò definita & formalis, quæ terminatur per for-
mam & mensurã. & ideo subiunxit, ET materia magni-
F tudinis } non vt qui dicat aliquid aliud præter id quod
prius dictum est, sed vt qui aptius significet se priua ma-
gnitudinẽ quæ definitur dixisse id materiale, quod est in
magnitudine. Illud autem, ET in aere, qm̃ etiam in ter-
ra } dixit, pro eo quod est, Quoniam in aere qui est circa
terram. per eum enim etiam in toto aere. Meritò autẽ
principalis vniuscuiusq; locus, qui est circũscriptus, est
ꝓprius. per eum enim est in eo qui est magis totus & vni-
uersus: in domo enim, qm̃ in eius loco, qui ei accõmoda-
tur & applicatur: & in ciuitate, qm̃ in domo: & in terra,
qm̃ in ciuitate. Si autẽ corpora finiuntur ad id quod pro-
ximè continet, & ad id primũ: non enim ad aliquid aliud
quod ipsum præcedit, neq; verò aliqd intercedit: forma
fuerit vniuscuiusq; finis, per vnum eorũ quę loco insunt,
nempe q̃ proximè cõtineat. Per aliud autem videbitur
esse materia, vt patebit ex ĩs quæ consequuntur. In ra-
tiocinando aũt euenit deceptio ex differentia eius quod
est propinquum. Eorum enim quæ proximè continent,
G illud quidem est cõgenitum, vt forma: illud verò est ex-
trinsecus, vt locus.

Magnitudo duplex vna indefinita ac materialis, altera definita & formalis.

Quatenus autem videtur eẽ locus spatium
& interuallum magnitudinis, est materia. hoc
enim est aliud à magnitudine. id autẽ est quod
continetur à forma & terminatur, vtpote à su-
perficie & fine. est autem eiusmodi materia, &
id quod est indefinitum. cùm enim ablatus fue-
rit finis, & sphæræ affectiones, nihil restat præ-
ter materiam.

Postq̃ dixit vnum eorum quæ loco insunt, per quod XV
videtur locus esse forma corporũ, nunc dicit aliqd aliud
eorum quæ ei insunt, per quod locus nõ amplius videbit̃
esse forma, sed materia eius quod est in loco. Si enim vi-
detur, inquit, locus esse id quod est capax magnitudinis:
dicitur enim in loco esse magnitudo, quæ iam est forma
H prædita: in eo aũt, est hoc quidem spatium seu interuallũ
indefinitum, quod per finis, & aliorũ accidentium, quo-
rum est capax, ablationem, priuatiuè consideratur: illud
verò est finis & terminus, qui indefinitum interuallum
definit & cõtinet: id autem est forma: quod autem restat
post eius ablationem, nihil est aliud q̃ materia, idem est
aũt dicere, interuallum seu spatiũ. si ergo locus est inter-
uallum seu spatium magnitudinis: magnitudinis aũt in-
teruallum est materia: clarum est id quod colligitur. Mi-
rum est autẽ q̃ materiam loco assimilauerit ex spatio seu
interuallo, & non ex eo q̃ sit capax. Sed hoc fortasse re-
liquit Platoni vt discemus. vel potius interuallũ seu spa-
tium considerauit, vt quod esset capax. At si magnitu-
dinis interuallum ac spatium est aliquid quantitate præ-
ditum, & suscipit dimensionem: quod quantitate autem
præditum est, forma est: quõ dicitur materia interuallũ
magnitudinis? Num materiale interuallũ non est quã-
ritas

Locum esse materiam.

Materia quõ dicatur interuallũ magnitudinis.

titas demẽsa, neq; forma, nisi fuerit particeps formę quę ex quãtitate est & magnitudine, sed est fusio indefinita. Significat aũt etiam Aristoteles se de eo talẽ habere sententiam, cùm dicit, EST autem eiusmodi materia, & id quod est indefinitum.} Dicit aũt interuallum magnitudinis, subiectum indefinitum. quod etiã prius dixit infinitum. qui etiam dixit materiã esse distantiam perfectionis magnitudinis. Nemo ergo existimet corporeã distantiam, quæ est vt magnitudo & quantitas, aut discretionẽ multitudinis quę definita est à numero, corporibus inesse ex materia, sed solùm eam quæ est in eis diuulsionem, & effusionem, & indefinitionẽ, per quę materialia differunt ab immaterialibus. Ac mihi videntur hæc conuenire rectis de materia cogitatis. Alexander autem, & si multa dixerit vt materialẽ distantiam distingueret à magnitudine, videtur tñ turbari, vtpote φ oĩs distantia quę pertinet ad magnitudinem, & est quantitate prædita, sit formalis. Quocirca eò etiã deductus est, vt ijs quæ dicta erant hæc subiungeret. Aut ea quę nunc de materia dicuntur sic audire oportet, vt quæ non accuratè dicantur, sed ad vsum eius quod probandum fuerat propositum. & si, vt antea dixi, Aristoteles, per id quod est indefinitũ & interminatum, materialem distantiam separauerit ab ea quę est magnitudinis, & apertè dixerit hanc distantiã esse aliam à magnitudine, & materiam perfectionis magnitudinis, & contineri à forma vt à superficie & fine, & esse sua natura indefinitam. cogitanda enim est materiæ distantia, non tanq; magnitudo, sed formalis, vt ita dicã, indiuisibilitatis & conuersionis tanq; quędam relaxatio & effusio. Cùm autem quęsiisset Alexander quænam sit forma quæ definit materia, Declarauit, inquit, Aristoteles, cùm dixit. Vtpote à superficie & fine. Quæ enim dicitur forma vt species, ea est quæ materiam definit, circunscribit, & terminat, non ea aũt quæ est vt facultas & ratio. Si enim plumbum definitur à grauitate, ea est etiã eius forma, at vt corporis, non ea, sed vt quę est terminata superficie. Hæc quidem Alexãder. Num autem vt forma quidem definiens materiam, tota sumẽda est quæ est cum qualitatibus. Ita enim videtur cogitans dicere Aristoteles, CVM ablatus fuerit finis & sphęrę affectiones, nihil restat præter materiã.} Porrò autem magnitudinis vt magnitudinis, quæ est cõposita ex materia & forma, si quis velit formã quærere, non inueniet superficies & finẽ qui continet extrinsecùs. hæc enim sunt finis formæ, non aũt forma, & superficies, non autẽ solidum. Quinetiã si per fictionem corpus poneretur infinitum, haberet quidẽ corporis formã interuallis vndiq; distinctam, nõ finiretur autẽ à superficiebus. Forma enim eius quod est continua quãtitate pręditum, quatenus est eiusmodi, non est superficies, sed quæ per ipsum totum procedit natura, etiam si ipse in libro præcedente, quicquid fuerit quãtum, id dicit esse aliquid quantum terminatũ, gręcè quidẽ nobis legentibus alterum tono acuto alterum verò graui. Quod enim nullum est ex singularibus quæ sunt quantitate prædita, ne est quidem omnino quantitate præditum. Hoc autẽ verum est, si eõe habeat suam in singulis substantiã, sit aũt nihilo secius. Aristoteles aũt non videtur absolutè solam eam quę est ex superficie circũscriptionem formæ tribuere, sed dixit quidẽ id quod est manifestum, vt in exẽplo. Quocirca adiecit ẽt illud, VTPOTE, vtpote à superficie & fine. Progressus autem dixit accuratius, cùm enim ablatus fuerit finis, & sphęrę affectiones, restat nihil præter materiam.

Ex materia nõ adest corpori corporea distãtia, sed solũ diuulsio, effusio & indefinitione.

Quęnam forma definiat materiam.

Quocirca Plato quoq; in Timęo idem dicit esse materiam, & locum quem ipse dicit χώραν. Id enim quod capit, & locum, nempe χώραν, esse vnum & idem. Alio autem modo illic dicens id quod capit, & in ijs quæ dicuntur, non scriptis dogmatibus; idem tamen esse locum & **A** χώραν pronunciauit. Dicunt enim omnes locum esse aliquid. quid autem sit, is solus dicere aggressus est. XVI

Cùm dixisset φ quatenus loco inest vt sit aliquod interuallum seu spatium, deducemur ad materiã, quærentes quid sit locus, meminit etiam Platonis qui in Timęo vocauit materiã locum, nempe χώραν, formarum materialium. In Timęo enim dicit materiam esse receptaculum omnis generationis, & quandam veluti nutricem. Progressus aũt facit adhuc apertiorem sensum eorũ quæ dicuntur. Fortasse autẽ nihil obstat quominus adducamus plura verba Platonis. Hęc cum ita habeant, fatẽdum est vnam quidẽ esse quæ eodem modo ac similiter habet formã, in quam neq; cadit ortus nec interitus, quæ nec ipsa aliud aliunde admittit, neq; ipsa ad aliud vtique proficiscitur: ea aũt est inaspectabilis, & alioqui insensilis: quam vt consideraret obtigit intelligẽtię. Altera verò **B** æquiuoca, & illi similis, secunda, sensilis, generabilis, quæ fertur, & in aliquo semper loco oritur, & ex eo rursus interit, quæ potest opinione cum sensu comprehẽdi: Tertium est aũt ipsum genus loci, quod semper est, non suscipiens interitum, sedem autẽ præbens oĩbus quæ gignuntur. est aũt ipsum contrectabile cum sensus egestate. Ad quod quidẽ somniamus etiã respicientes, & dicimus necesse esse quicquid est, esse in aliquo loco, & locũ tenere aliquem: quod autẽ neq; est in terra, neq; in cœlo alicubi, nihil esse. Hæc, inquam, oĩa somniamus, & quæ sunt his similia. & ad eam quæ est somni expers, & quæ verè est naturã, propter hæc somnia non possumus excitati, definientes, verum dicere, ne in similitudine quidẽ, quãdoquidem ne hoc quidem ipsum in quo orta est, est eius, alicuius autẽ alterius semper fertur visum. His de causis oportet semper eam esse in alio, substãtiam vtcũq; apprehẽdentem, vel eam nihil esse penitus. Ei aũt quod verè est fert auxilium quæ exactè vera est ratio. Nam si **C** quid partim quidẽ fuerit aliud, partim verò aliud, cum neutrum in neutro factum sit, idem simul vnum, & duo fient. Hæc ergo meo calculo supputata, in summa tradita sit ratio, & id quod est, & locum, & generationem esse tria tripliciter, priusq; cœlum factum sit. Cùm hæc & alia eiusmodi dicat Plato, Aristoteles quidem hic quoq; aspiciens ad id quod apparet in eo quod dicit, dicit Platonem idem esse dicere materiam & χώραν, hoc est locũ, vt ij etiam qui argumẽtantur à distantia. Et in ijs in quibus videtur Platonem obiter reprehendere, non eum eo nomine reprehẽdit, φ Plato dixerit materiam esse locũ formarũ: nam ipse quoq; sciebat esse aliud significatum loci: qui esset capax formarum, cùm dixit in libro de aĩa, Et rectè quidem dicunt qui dicunt aĩam esse locum formarum. verũ non sunt actu formę, sed potentia: & aliud significatum loci qui est capax corporum: de quo in pręsentia quæritur: sed solùm dicit aduersus Platonẽ: Si materiam dicit esse locum, formę aũt & numerus sunt etiã **D** ex eius sentẽtia in materia, ad eas enim vsq; est materia: quõ dicit non esse formas in loco, & ideo ne esse quidem locũ extra cœlum, quẽadmodum dixit in ijs quæ scripsit de infinito? Num aũt ne hoc quidem sit eius qui Platonem reprehendat, sed qui ostendat ijs qui possunt intelligere, non in eo quod nunc quæritur loci significato Platonem esse locum dicere materiã. non enim negasset formas & numeros esse in loco, si voluisset materiã esse earum participem. Sed sic quidem Aristoteles. Alexander aũt ipse quoq; fatetur in alio significato materiam in Timęo esse locum appellatam. Dicit autem Aristotelẽ rectè reprehẽdere Platonem. qm̃ etiam si quis eum metaphoricè dicat locum vocare materiam, oportebat eum qui vtitur metaphoris, primòm habere cõstitutum quid sit propriè locus. Sin nusquã videtur alibi loqui de loco, iure ei videtur reprehẽdendus, φ cum de eo qui est propriè locus nõ prius dixerit, vtitur eo qui dicit per metaphoram.

XVI

Plato locum vocat materiam.

Platonis verba ex Timęo, in quibus agit de materia & formis.

Plato dicit materiã esse locũ formarum, nõ corporum.

Numeri & formæ, seu ideę nõ sunt in loco, nec materia.

Loci vsus apud Platonem, non est omnino metaphoricus.

phoram. Sed q formarum quidem locum non aũt corporum dicat Plato, clarum est ex eius verbis quæ adducta sunt. Quòd aũt vsus eius non sit absolutè metaphoricus, sed ex cõi loci significato sumptum est ei quod est capax, sicut etiam Aristoteles censet afam locum formarũ appellandam, patet etiam ex ĳs quæ dicta sunt. Si enim quod est alicuius particeps, & ab eo definitur, suscipit illud quod est particeps: quod aũt ipsum suscipit & continet, sit locus eius quod inest: constitutus est aũt locus: est autẽ formarum materia particeps: ea fuerit locus formarum, sed non tanq̃ corporum. est enim alius formarũ locus. Et hic quidẽ posuit locum qui participat.

Locus p cõuenientẽ ac pprio ordine, apud Platonem.

Videtur autem Plato aliud quoq; nosse loci significatũ, quod hoc amplius continet, quod quidẽ conuenientem ac propriũ definit ordinem. Siue enim hoc fiat per posituram, vt in corporibus: siue per participationẽ, vt in ĳs quę sunt potentia & actu: siue per solam ordinis præfinitionẽ: videtur esse locus. qm̃ ordo quoq; videtur fieri per quandam positurã. quod enim est in hoc ordine præfinitum, videt̃ in eo esse positum. omnia aũt posita sunt in loco.

Loc⁹ supercœlestis apud Platonem in Phędro.

In hoc autem cõi loci significato, quod ordinem præfinit, etiam supercœlestem locũ Plato nõiat in Phędro, dicens. Supercœlestem aũt locum nemo eorum qui hic sunt poetarum celebrauit laudibus. Quare quę de materia, tanq̃ de loco, dicuntur, non tanq̃ de loco corporum, sed de eo qui formas participat, sumendum est. Quamnam aũt habeat naturã locus corporum, scio nec principaliter quæsiisse Platonẽ, neq; pronunciasse. Quomodo enim fuerit materia locus corporũ, siquidem corpora sunt cõposita, vel tanq̃ ex materia & forma, vel tanq̃ forma in materia? erit enim materia, non vtiq; solùm formę, sed etiam materiæ susceptrix. In summa aũt si corpus transit de loco in locum, non transit aũt à materia, materia nõ fuerit locus. Quinetiam statim ipsum Aristotelẽ hanc positionem audiemus perimentem. Quòd aũt apud Platonem sint diuersa loci significata, & aliud quidẽ est id quod est in materia, aliud autẽ id quod est in ĳs quæ percipiuntur intelligentia, significat id quod in Phędro dictum est. Quod enim est in materia loci significatũ, quod est vt id quod suscipit & definit, & cum eo quod in ipso est vnum aliquod facit, id apertè negat in ĳs quę percipiunt̃ intelligẽtia: quibus in Phędro locum supercœlestẽ præfinĳt. cùm enim dixisset de materia, tanq̃ de formarũ loco sede & receptaculo: & cognitionis eius modũ tradidisset, nempe q sit contrectabilis cum sensus egestate, & vix aliqua adulterina ratiocinatione probabilis, subiungit. Ad quod etiam somniamus respicientes. & quę sequunt̃ ex ĳs quę paulò ante adducta sunt.

Si Plato nihil dicit de loco qui est corporũ receptaculum, cur dr̃ solus esse conatus dicere qd sit locus.

At si Plato nihil videtur dicere de loco qui corpora suscipit, quo dicit Aristoteles Platonẽ solum aggressum esse dicere quid sit locus? Num q de hoc loco qui est in materia, quem uocauit locum tanq̃ receptaculum, videt̃ Plato dicere, eum esse æternum, sedem formarum quæ gignũtur, cùm sensus egestate cõtrectabilem, & adulterina ratiocinatione probabilem, & quæcunq; alia de ea dicit. quatenus ergo eùm eam vocauit locum, de ea aliqd dicit: eatenus eum dicit dixisse aliquid. Fortasse autẽ ipse pulchrè aduertit, vt qui Platonis sapientię altitudinem nosset omnium maximè, q etsi non videatur quæstionem de loco præfinitè ac præcisè proponere, quia tamen locus habet substantiam vnà cum corporibus, eum vnà cum eis contemplatus est. Dicit itaq; de loci potestate in Timęo. Et p has
» quidem affectiones, res omnes loca trãseunt. Disiunctæ
» sunt enim ex vnoquoq; genere multitudines p propriũ
» locum, per motum eius quę suscipit. Quę autem semper
» sibiipsis dissimilia euaserint, feruntur per concussionem
» ad locum illorum quibus assimilata fuerint.

Materiã vocabat Plato magnum & paruũ in nõ scriptis congressionib⁹.

Alio autẽ modo in Timęo, & alio in congressionibus quæ scriptæ nõ sunt, dicit nominasse materiam. In Timęo enim eam dicit id quod participat: participare enim infinitatem eius quod percipitur ab intelligentia: in non scriptis aũt E congressionibus, vocabat magnum & paruum. Quòd aũt omnes faterentur esse locum, clarum est ex eo quòd omnes vtantur loci differentĳs.

Meritò autem ex his considerantibus, videri possit difficile cognoscere quid sit locus, siquidem sit eorum alterutrũ, siue materia, siue forma. Nam & alioqui summam habet contemplationem, & alterum absq; altero non est facile cognoscere.

Postquã dixit nonnulla eorum quæ de loco dicuntur, probare locum esse formam, nonnulla verò materiam & subiectum, ex eo colligit eẽ difficile loqui de loco. Nam oratio de materia est vel per se in primis difficilis. siquidem ex sententia quidem Aristotelis vsq; adeò cognosci non potest materia, vt per proportionem & conuenientiam possit solũ cognosci: ex sententia aũt Platonis adulterina ratiocinatione vix possit probari. XVII

Materia q̃o cognoscatur ex sententia Platonis & Aristotelis.

Formæ autẽ coF gnitio & vita opus habet purgata, accurataq;: et perfecta cognitione. Et qui vnam vult formã discere, habet opus omnium cognitione propter eam quæ est inter se formarum identitatem & diuersitatem. Si aũt sunt etiam principia materia & forma: principia summã habent cõtemplationem. Quinetiã fieri non potest vt altera sine altera cognoscatur. Est enim earum substantia alterius cum altera. Propter hæc ergo oĩa difficile est cognoscere qd sit locus, siquidem est materia, vel forma, vel vtrunq;.

Atqui quòd fieri non possit vt locus sit eorũ alterutrum, nõ est videre difficile. Forma enim & materia à re non separãtur. Locum autẽ contingit. in quo enim fuit aer, ĩ eo rursus fit aqua, vt diximus, cùm inter se vicissim mutentur aer & aqua, & alia corpora similiter. XVII

Locum non esse materiã nec formã.

Postq̃ dixit ex quibusnam suspicari quis possit locum G esse materiam vel formam, ostendit septem argumentis neutrum eorum posse esse locum. Et primum sic ostẽdit ratiocinans in secunda figura. Materiam & formam nõ contingit separari à re cuius est. Locus autem separatur. Materia ergo & forma nõ est locus. Et q materia quidẽ & forma nõ separentur à cõpositis, quãdiu sunt, clarum est. in his enim habent id quod sunt cõposita. Quòd autẽ contingit locum separari, cùm sit & cõseruetur id quod est in loco, ostẽdit per inductionẽ ex mutua transmutatione. in quo enim erat aer, in eo rursus est aqua. Quòd sit aũt inductio, per hoc ostendit, Et alia corpora silr. XVIII

Quare neq; pars, neq; habitus. sed est separabilis vniuscuiusq; locus.

Locus nõ est nec pars nec habitus ei⁹ quod est in loco.

Postq̃ ostendit locum posse à re separari, meritò colligit aliã conclusionem, q neq; locus sit pars eius quod est in loco. Si enim cùm pars sit separaretur, neq; ipsa pars esset amplius, cùm esset separata, neq; illud maneret totum, à quo separata esset pars. sed neq; esse potest habit⁹, H si separet̃. non remanet enim separatus habitus, sed interit: locus aũt remanet. potest autem pars quidẽ accipi de materia, habitus verò de forma. vt sit aũt materia & affectio & pars & habitus, quod proponitur. Habitus autẽ est id quod accidit tanq̃ perfectio. cuiusmodi est forma. quare neq; materia neq; forma est locus. Potest autem pars ẽt audiri generalius de oĩbus quę cõplent substãtialiter: habitus verò de accidentibus. neq; enim affectio, neq; facultas, neq; aliquid aliud eius quod est in loco, locus est. Nunquid ergo nec locus est accidens eius quod est in loco? aut in loco quidem esse accidit etiã corpori inseparabili: locus aũt non accidit ei quod est in loco. sed si vtiq; accidit, illi accidit cuius est finis & superficies. XIX

Etenim videtur esse locus tale quidpiã, quale est vas. Vas enim est locus qui transferri potest. Vas autem rei nihil est.

Interpretes

XX Interpretes hoc coniungunt secundæ conclusioni quę proximè dicta est. Idem aũt probat ex similitudine quæ est vasi cum loco. Vas enim continet id quod in se est. id aũt definiunt, locum qui potest transferri. Quemadmodum ergo vas rei nihil est, ita etiã nec locus. materia autẽ & forma est rei. Et possunt quidẽ tres esse cõclusiones: potest autem & esse vna: aliarum aũt duarum vna quidẽ sumpta esse ad cõfirmationem minoris ꝓpositionis, quæ dicit locum cõtingere separari, altera verò, quę est à parte & habitu, alterius. Possunt aũt etiam esse duę, cùm tertia quæ dicta est sit propria. & ita magis accipiunt.

Vas est locus qui trãsferri potest.

XVIII **Quatenus ergo à re potest separari, ea ratione forma non est: quatenus autem cõtinet, ea ratione est alius à materia.**

XXI Materia quidem & forma hoc habent cõe, ꝙ separari nequeant à cõposito. & ex eo prius in vtrisq; cõiter ostẽdit, locum neq; esse materiam, neq; formam. ꝙ contineatur aũt, non contineat, propria est materiæ à loco differẽtia. Cùm ergo vellet ne hoc quidẽ adesse, materiam quidem separauit à loco, ex eo ꝙ materia quidem contineatur, locus verò cõtineat: formam aũt per eandem rursus rõnem, ꝙ locus quidẽ possit separari, forma verò separari nequeat. nisi fortè non eodem oĩno sensu nunc sumpta est materię inseparabilitas, quo prius sumpta fuit. superuacaneum enim esset idem euestigio bis eodẽ sensu sumptum. Sed per hoc ostendit ꝙ forma, in eo quidem ꝙ cõtinet, habet cum loco conuenientiam, cùm materia in eo ab eo differat. Quod aũt continet ita habet forma, vt quę id congenitum & inseparabile contineat, non aũt separabile vt locus. Rectè autẽ hunc locum explicat Alexander dicens, Nunc enim ab eo maximè quod vtriq; inest, formæ, inquam, & materiæ, sumit eam quæ est à loco differentiã. Formę enim materiali maximè inest vt sit inseparabilis. eius enim separatio est eius interitus. Materia aũt etsi non possit à forma separari, at ab hac quidẽ certè est forma separabilis. Hominis enim, verbi gratia, qui est genitus, forma quidem simulac fuit separata interijt: manet autẽ subiectum quod aliam formam accepit. Iure ergo formã quidem ostendit non esse locum, ex eo ꝙ nõ separetur: materiã autem, qm̃ potest aliquomodo separari, non ex eo vtiq;, sed ex eo ꝙ comprehendatur. Fieri enim non potest vt ea aliter consistat, & in eo, quod est, contineatur, nisi definiatur à forma.

Forma aliter continet, aliter locus.

Materia nõ põt separari à forma, sed forma separari potest à materia.

Videtur autẽ semper id quod est alicubi, & ipsum esse aliquid, & aliqd aliud extra ipsum.

XXII Id quod dicitur quidem clarum est, ꝙ ex euidentia & cõi existimatione hoc sit manifestum, ꝙ aliquid quidem aliud sit id quod est in loco, aliud verò locus. Hoc autem interpretes quidẽ ponunt tanq̃ aliud quartum argumẽtum, ex eo ꝙ aliud quidẽ sit id quod est in loco, aliud autem locus, cùm id in quo est sit extra id, quod in se est. Si ergo id quod in loco est, est materia, & forma, locus fuerit aliud præter hęc. Potest aũt esse etiam cõis conclusio eorum quæ fuerunt ante ipsam argumentorum, sumpta à cõi euidentia. Et huic quidem sententiæ scriptura magis cõuenit, quę habet, ENIM, causale, {VIDETVR enim semper id quod est alicubi,} quę sic habetur in nõnullis exemplaribus. Quoniam enim videtur aliud quidem esse id quod est in loco: quod est ex forma & materia, aliud autem locus, meritò aliud est quidem locus, aliud verò forma & materia.

A Platone autem dicendum est, si digrediendo dicere oporteat, cur formæ & numeri non sint in loco, si id quod participat est locus: siue sit magnum & paruum id quod participat, siue materia, sicut scripsit in Timęo.

XXIII In ijs quæ dicta sunt de infinito, dicebat Platonẽ velle nullum corpus esse extra cœlum, neq; ideas, qm̃ eę ne alicubi quidem sint: in his aũt eius meminit, vt qui dixerit materiam esse locum qui est formarum particeps. Quę ergo ab eo dicũtur agitat & labefactat ex eo quod appàret. Si enim locus est id, quod formas participat: cur non sunt in loco formæ, quas etiam dicebat numeros? Id aũt quod participat, in nõ scriptis quidẽ de bono congressionibus magnum & paruum appellabat: in Timęo aũt materiam, quàm etiam χώραν, id est locum, nominabat. Et videtur quidẽ scilicet esse quędam repugnantia, cùm tñ non sit. Dicebat enim materiã esse locum materialium, vt quæ esset eorum receptaculum. formas aũt quę separari possunt à materia, seu ideas, dicebãt non esse in loco. neq; enim vt materiales formæ sunt in materia, sic illę in loco: neq; vt corpora, in eo quod suscipit corpora. Euidẽtior aũt visa esset repugnãtia, si quis et qui dicit ideas nõ esse in loco, neq; extra cœlum, adduxisset ea quæ sunt in Phędro, cũ dicit. Supercœlestem aũt locum nemo eorũ qui hic sunt Poetarũ laudibus celebrauit, neq; celebrabit pro dignitate. Quæ enim est coloris & figuræ expers & incõtrectabilis, cùm sit verè essentia, quã solus potest cõtemplari gubernator aię, apud quã verę est genus scientiæ, hũc habet locum. In eo aũt videt, inquit, ipsam iustitiam, videt moderationem ac temperãtiam, videt scientiam, nõ cui adest ortus ac generatio, neq; est alia in alio, quã nos nunc vocamus eorum quæ sunt, sed scientiã quę est in eo quod verè est, & alia quæ verè sunt simili̇r. Ecce enim apertè dicit ideas esse in loco, iustitiæ, temperantię & scientiæ. vnũquodq; enim eorum est idea. Dicit autẽ etiam extra cœlum hunc esse locum. Sed clarum est eum alium quidẽ negasse locum eorum quæ illic sunt, qui sit capax formarum materialium, aut eum qui est corporũ: alium autẽ laudibus celebrat, qui definit eum ordinẽ qui illic est. Mirum est aũt quomodo Alexander, & si animaduerterit Aristotelem formas nunc dicere ideas, putat tñ Platoni necesse esse dicere ideas esse in loco, & si eas dicat materiæ expertes, qm̃ materialium formarum locum dixerit materiam. Digressionem aũt vocat orationem, qm̃ quod ad proposita quidem attinet, satis erat ostendere materiam nequaquam esse locum, vt Plato videbatur dicere. Ei autem qui nõ absolutè locum, sed formarum locum dixit, consequitur aliquid contrarium ijs quæ alibi ab ipso dicuntur, in loco esse formas. Quocirca se fatetur egressum fuisse à proposito, cùm inducit hoc absurdum.

A · B · C (margin section letters)

Plato defendĩ qui dicit materiã esse locũ formarũ, et formas nõ esse in loco.

Ideas esse in loco & non esse in loco, nõ repugnat apud Platonem.

Pręterea quomodo ferretur in suum locum, si locus esset forma vel materia? Fieri enim non põt vt vbi non est motus, neq; supra nec infra, sit locus. Quocirca est in his quærendus locus. XIX

D Hoc est aliud argumentum, quod ostẽdit locum neq; esse materiã neq; formam, quod etiam hoc modo deducitur. Si locus est materia vel forma, nihil eorum quæ mouentur, ad suum locum feretur. Atqui quicquid mouetr, ſm naturam, ad suum locum fertur: quę sunt quidẽ grauia, deorsum: quę verò leuia, sursum. Non est ergo locus materia vel forma. neq; enim fertur ad materiam vel formam. qm̃ cum eis & in eis quæ feruntr est vtrũq; eorum. quid est enim aliud quod fertur nisi materia & forma? Quod aũt deinceps dicitur, {FIERI enim non potest vt vbi non est motus, neq; supra vel infra sit locus,} Alexãder dicit esse aliam rõnem præcedenti coniunctam, quæ est huiusmodi. Ad quod non est motus, id nõ est locus. Ad materiam autem & formam nõ est motus: Materia ergo & forma nõ est locus. Potest autem, inquit, etiam quod cum eo coniunctum est esse alia eiusmodi ratio. Quod non habet differentias & eã quę infra & eam quę est supra, nõ est locus. Materia & forma non habet differentias quæ sunt infra & supra. Materia ergo & forma nõ est locus. Ipse autem, inquit, cùm oĩa composuisset, tanq̃ vnam formauit rõnem, cùm illud adiecisset, Quomodo adhuc ferrentur ea quę mouentr, ad sua loca, si ma- XXIIII

teria vel forma esset locus: tanquam hoc sit euidens nihil moueri ad propriam formã vel materiam. Sic ergo Alexander & Aspasius. Num autem vna est vniuersa ratio, vt etiã aduertit Alexander, habens connexũ id quod prius dictum est, eiusmodi. Si locus est materia vel forma, nihil eorum quę mouent, feratur ad suum locum. In eo aũt assumptionẽ quidem prętermisit vt manifestam: Connexum aũt per hoc probat. FIERI enim non põt vt vbi nõ est motus, neque supra vel infra, sit locus. } Si enim ad materiam vel formã non est motus: sed neque infra vel supra, ad quæ fiunt motus naturales, sunt differentiæ materiæ vel formæ, quæ sunt loci differentiæ: ex vtrisque scilicet, si forma vel materia est locus, nihil eorum quę mouentur, fertur ad suum ipsius locum, hoc est ad eum qui est supra vel infra. Vt ea autẽ quæ dicta sunt sic accipiam, inducit me etiã coniunctio causalis, ENIM, Tanquam enim subiungens causam cur non vnũquodque feratur ad suum locũ, si fuerit locus materia vel forma, sic ergo subiunxit, Si vera sunt quæ dicta sunt, non oportet in materia vel forma locum quærere, sed in illo cuius differentia est supra vel infra. ad ea enim ferri possunt ea quæ mouentur, non aũt ad materiam & formã. Potest autem etiam categoricè sic formari ratio.

Locus non est quęrẽdus in materia et forma.

Locus est ad quem vnũquodque eorum quæ mouentur secundum naturam, ad suum locum mouentur. Ad materiam aũt & formã nihil mouetur. Non est ergo locus materia vel forma. In summa autẽ si materiam & formam semper habẽt corpora quę sunt in loco, quomodo moueantur adhuc ad proprium locum?

Loci descriptio.

Ad materiã & formã nihil mouetur.

XX Si autem in seipso est locus: oportet enim vt sit, siquidem forma est vel materia: erit locus in loco. Simul enim cum re mutatur & mouetur forma, & quod est indefinitum, non semper in eodẽ, sed cuius est ẽt res. Quare erit loci locus.

XXV Sextum est hoc argumentum, vt puto, ostendens neque formam neque materiam esse locum. idque per abductionẽ ad id quod fieri non potest. Dicit autem, Si in ipsa re est locus: erit loci locus. Atqui hoc fieri non põt, & quod locus sit corporis, non aũt loci, & quod sit processus in infinitum, semper nobis locũ ante locum ponẽtibus. In ipsa re ergo nõ est locus. Huius autem, qui per fictionẽ ponitur, loci positionem per hoc confirmat, OPORTET enim vt sit, siquidem forma est vel materia. } Si enim forma vel materia est locus, necesse est vt sit in re ipsa quæ constat ex materia & forma. Connexum autẽ verum esse probat ex hoc, SIMVL enim cum re mutatur & mouetur & forma & quod est indefinitum. } hoc est materia. Si enim transit res cõposita, simul etiam trãsit forma & materia, ex quibus est cõpositum: & illic est, vbi fuerit compositum. Si ergo hęc est locus, locus scilicet trãsit ijs transeuntibus, & trãsit à loco in locum. Quare in loco erit locus. Quòd aũt corpora naturalia quæ sunt ex materia & forma, moueantur per locum & mutant loca, clarum est ijs qui sunt sensu præditi. Et scilicet hoc ipsum quoque est absurdum, nempe loca moueri. per locum enim & ad locũ necesse est moueatur id quod mouetur.

Loci locus esse nõ põt.

Locus non põt moueri.

In his aũt dubitat Alexander, num non necesse est siquid sit in loco, etiam ea quæ sunt in ipso, esse in loco, nisi vtique per accidens. Ecce enim partes eorum quæ sunt in loco, & quæ sunt in eis qualitates, per se in loco non sunt. quare etiam si compositum sit in loco, nõ necesse est formam vel materiam esse in loco, nisi per accidens. Sic autẽ nihil est absurdum etiam locum esse in loco: nam ipse etiã dicens locum esse finem eius quod cõtinet, dicit in eodẽ esse loco, & finem eius quod continet & finem eius, quod cõtinetur. superficies enim eorum quæ se inuicem tangunt, sunt in eodẽ.

Ea quæ sunt in loco non esse in loco, nisi per accidens.

Soluens aũt dubitationem, Si forma, inquit, vel materia est locus cõpositi: ea sunt ei ęqualia. Locus enim est ęqualis ei quod est in loco. Si cõpositum ergo est loco æquale, in quo motum est: Quę aũt sunt eidem æqualia, sunt etiã

Materiã & formam non esse locũ quomodo probet Alexander.

E inter se æqualia: formæ etiã & materiæ fuerit æqualis locus, in quo factum est corpus cõpositum. Quod in loco aũt est, æquale loco: per se est in loco, & non per accidẽs: quatenus enim habet distantiã, est in loco. Si ergo materia vel forma, cùm sint cõpositi, & cum eo habeat interuallum siue distantiam, in loco est in quo est cõpositum, & æquale loco: per se fuerit in loco. Absurdum autem esse dicit Alexãder etiam duo loca esse simul eiusdẽ primò, siquidem ambo sunt æqualia ei quod in ipso est, & id in quo factum est, & materia & forma. nam ea quoque sunt composito æqualia, siquidem sunt eius locus. Et scilicet duo eiusdem loca simul primò erunt, & per se, nõ autem per accidens, & per aliud.

Duo loca eiusdẽ simul primo esse absurdum.

XXI Præterea cùm ex aere facta fuerit aqua, perijt locus. nõ est enim in eodem loco corpus quod factum est. quis est ergo interitus? Ex quibusnã ergo necesse sit aliquid esse locũ, & rursus ex quibus quispiã dubitauerit de eius substantia, dictũ est.

F

XXVI Dicunt hoc esse aliud argumẽtum, & habere propriã de loco dubitationem, quod videatur perire locus vniuscuiusque corporis, cùm sit ei mutatio in aliud corpus. Quòd aũt locus perierit, signum est. quoniam non sunt amplius in eodem loco. sed est absurdũ. quisnã fuerit enim loci interitus? Num aũt illud PRÆTEREA, additum, significat eum versari in eodẽ argumento cum ea quæstione quæ proximè dicta est. Siquidem autẽ aliam habet dubitationem, ea magis accipienda est vt accipit Aspasius. Cùm enim aqua facta fuerit ex aere, hoc est minus ex maiori corpore, perit pars loci. aquę enim, quę fit, nõ est tantus locus, quãtus erat aeris qui in ipsum mutatur. Quisnam sit aũt loci interitus, difficile est tradere, vt discemus.

Loci quis sit interitus nõ potest facile tradi.

Fuerit aũt cognatum illi argumẽto, quod sumptum est ex incremẽto loci. in quo dicebat. Quomodo ergo dicemus de ijs quę augentur? Quemadmodum enim illic ostẽdebatur, quod si sit solus, necesse est locũ augeri, ita hic locum interire necesse.

G

Dubium est autem quomodo augeri possit locus, aũt diminui. neque enim prius verum est, sed nec secũdum. neque enim signum est quod locus perierit, quod nõ sit amplius in eodẽ. potest enim cum ex aere mutata aqua fuerit inferius, idem locus manere superius, etiã si in ipso non fuerit idẽ aer.

Locus nec augetur, nec minuitur.

Melius est aũt vt sit argumentum propositæ quæstionis, quę ostẽdit neque materiam neque formam esse locum. & magis in forma demõstrari dicit Alexander, nobis sic accipientibus. Cùm enim corporum mutationes factæ fuerint in alia corpora, eorum forma perijt. non est enim eadem aquæ & aeris. Si itaque forma est locus, perijt eorum locus. quare in eodẽ loco non sunt amplius. atqui est absurdum, quis sit loci interitus. Sin potest perire locus, dubitatur an idem sit forma, quod locus. Siquis aũt dicit materiã esse locum: in mutua corporum inter se mutatione, locus quidem nõ est idem, materia aũt est eadẽ: eandem enim manentem diuersas formas suscipere dicimus. qua de re materia nõ est locus.

H

Et Alexandro quidem videtur id quod dicitur in forma esse verius. Quomodo aũt enim formam quidẽ locum esse posuerit, dixit esse quidẽ formæ manifestum interitum, dubitatur autẽ an locus possit interire, & sic collegit locum non esse formam: in materia autẽ non dicit eundem esse locum, eandem aũt dicit esse materiã, etsi Aristoteles ad vnum solũ absurdum abduxerit, nempe perijt locus? Num ergo in vtrisque similiter verũ est, perijsse locum in mutationibus corporum, siquidem materia vel forma est locus. Si enim nõ temere adduxit eam, quæ ex aere fit in aquam, mutationem, & in summa eam quæ fit ex maiore in minus, sed vt ostẽderet fieri contractionem magnitudinis, non solùm in forma, sed etiã in materiali distantia: videlicet et colligitur etiã absurdum in materia. & fuerit eiusmodi syllogismus. Si locus est forma vel materia: in mutatione corporum quę fit ex maiore in minus, perijt locus,

Si locus est forma & materia, in trãsmutationibus corporum in vtraque perit locus.

Atqui

Atquihoc non pōt fieri. quis enim fuerit loci interitus? Et aſſumptionē quidem prętermiſit vt euidentem: quid enim fuerit loco cōtrarium, in quod interierit locus, vel ex quo fiat? connexum autem per hoc probat, NON eſt enim in eodē loco corpus quod factum eſt. } Etenim ſi formam quidē poſitum fuerit eſſe locum, planè inuenieť alius ex alio: Sin materia: locus eſt minor ex maiori: & rurſus in eodē loco non eſt corpus quod factum eſt. Et ꝙ loci interitum abducit ad abſurdū, ſignificat illud, QVIS ergo interitus? } Hoc aūt patet etiam ex cōi de loco notione, ꝙ locus non ſimul interit cum ĳs quæ ſunt in loco: quemadmodum nec vaſa cum ĳs quę ſunt in ipſis: ſed ĳs manentibus aliàs aliorum fit in ea tranſlatio: Et ex eo ꝙ corpora per locum mutenť, non autem loca inter ſe. non enim qui eſt ſupra locus, mutari poſſit in eū qui eſt infra. quomodo enim fieri poteſt? ſed corpora quæ ſunt ſuperius, in ea quæ ſunt inferius. Eudemus autem probans locum non eſſe materiam, hoc quoq; adĳcit. Præterea autem mouetur quidem materia, locus autem eſt immobilis. Clarum eſt autem eandem diſtinctionem formæ quoq; conuenire. etenim ipſa quoq; mouetur.

Locus non ſimul interit cum ĳs, quæ ſunt in loco.

Locus eſt immobilis.

CAPVT III.

XXIII Poſt hęc aūt ſumendum eſt, quot modis ſit aliud in alio. vno quidē modo vt digitus in manu, & in ſumma pars in toto: Alio autē modo, vt totum in partibus: non eſt enim totū pręter partes: Alio autem modo, vt homo in aīali, & in ſumma, vt ſpecies in genere: Alio autem, vt genus in ſpecie. & in ſumma pars ſpeciei in ſpeciei ratione: Præterea vt ſanitas in calidis & frigidis, & vt ſummatim dicam, forma in materia: Præterea vt in Rege res Græcorum. & in ſumma in eo quod eſt primùm mouendi poteſtate præditum: Præterea vt in bono, & in ſumma, in fine. Id autē eſt id cuius gratia. Omnium autē maximè proprium, id quod eſt vt in vaſe, & in ſumma id quod eſt in loco.

XXVII Cùm concluſiſſet rationes, ex quibus & eſſe locum videtur eſſe neceſſarium, & rurſus ex quibus dubitauerit quiſpiam de eius ſubſtātia, quidnam ſit locus, & oīno an ſit. ſi enim non eſt locus ea quæ eſſe videť, neceſſe eſt etiā num ſit oīno dubitari: Cùm has ergo concluſiſſet rōnes, & opiniones quæ erant in nobis confuſæ diſcreuiſſet, ad inueniendā deinceps loci naturam ſe pręparat. Quoniā aūt ex eo quod eſt in loco, deuenimus in loci cogitationē ac notionem, quod autē in loco eſt, eſt in aliquo, diuidit primùm quot modis dicať id quod eſt in aliquo. Eſt autē ei maximè vtilis diuiſio, & ad ſolutionē eius, quod eſt, in loco locum futurū, ex Zenonis dubitatione quam dixit quærere aliquā ſolutionem. Dicebat enim Zeno, ſi quicquid eſt, in loco eſt: ſcilicet erit quoq; loci locus. idq; procedit in infinitum. Soluetur itaq; eius oratio ex eo quod multis modis dicitur, nō ſi quid eſt in aliquo, iam etiam eſſe in loco. quocirca vniuerſa quæ eò tendebat oratio abſoluta eſt de eo quod eſt in aliquo. Quæ ſunt ergo in aliquo, ait dici octo, vel nouem modis. Sunt enim in aliquo, vel vt pars in toto, vt digitus in manu. vel in toto corpore: in manu quidē, vt pars: in toto autē corpore, vt pars partis, quam etiam appellant particulam: Vel vt totum in partibus: vt facies in oculis & naſo & ĳs quæ ſunt eiuſmodi: non eſt enim, inquit, totū præter partes: etſi enim in alia ſit forma totius præter formā partium, qua rōne totum quoq; & partes dicimus, formaliter opponentes: eſt tamen idem ſubiectum. nō eſt enim totum auulſum à partibus: Alio autem modo id quod eſt in aliquo, vt ſpecies in genere: quēadmodum dicimus in aīali hominē: Et alio, vt genus in ſpecie. vt animal in homine

Zenonis de loco dubitatio quō ſoluatur.

Eſſe in aliq quot modis dicatur.

A equo & alĳs, qm̄ continetur in rōne vniuſcuiuſq; ex ſpeciebus: & ideo dixit, ſpecie, non ſpeciebus. Quòd enim aliter ſit in aliquo id quod eſt vt pars in toto, & aliter id quod eſt vt ſpecies in genere, clarum eſt ex eo quod totū quidem non ſit amplius totum, ſi pars vna fuerit ablata, nihil aūt obſtet quominus ſit genus, etiamſi vna ſit ablata ſpecies. & quoduis quidē genus prædicatur vniuocè de oībus ſpeciebus: Totum aūt de ſolis ſimilaribus: & de ĳs, nō quatenus totum. Præterea aūt totum quidem eſt in oībus partibus: Genus autem vel in vna. Vnde etiam Ariſtoteles totum quidem alicubi dixit eſſe in partibus, alicubi aūt genus in ſpecie. Ad hęc aūt genus quidem fit pars rōnis ſpeciei, & ſic genus in ſpecie: Totum aūt non eſt pars rōnis partis. idq; meritò. ſiquidem genus eſt cōmunitas, quæ ineſt ĳs quæ ex æquo diſcreta ſunt in ſpēs: Totum aūt eſt cōprehenſio eorum quę iam ſunt inter ſe diſcreta. Quintum aūt ſignificatum eius quod eſt in aliquo, eſt vt forma in materia. vt ſanitas in calidis & frigi-

Totū & genus quō differant.

B dis: in quo ſignificato videť ponere oīa quę ſunt in ſubiecto. Sextum autem, vt res eorum qui imperio parent in eo qui imperat. vt in Rege eſſe dicebantur res Gręcorū: & in ſumma in eo quod mouet & efficit, vt in poteſtate, facultate, & adminiſtratione: quēadmodum illud etiam apud Homerum. Iouis in genibus ſunt hęc quoq; poſita. Septimum autē, vt in bono, & in ſumma in fine, ea quæ ſunt finis gratia. quēadmodum in diuitĳs vel ſanitate res eſſe eorum, cuius gratia agendum eſt: vel vt virtutes in beatitudine. Octauum autem eſt id quod eſt vt in vaſe. Quoniam autem vas dicitur locus qui transferri poteſt, meritò ſubiunxit, ET in ſumma in loco. } ſiue vt vnum ſignificatum, ſiue etiā vt duo accipiens. Notandum eſt autem, inquit Alexāder, ꝙ cùm ſubiecti exemplum adduxiſſet, ſanitatem, ſubiunxit, ET in ſumma, forma in materia, } tanquā forma ſit in ſubiecto. Atqui accidens quidē eſt in ſubiecto: forma autem dici poteſt eſſe ſubſtātia. & quod in ſubiecto quidē eſt, non eſt pars compoſiti,

In genibus Iouis, quomodo intelligatur apud Homerum.

Forma ſitne in ſubiecto.

C vt ipſe definĳt in prędicamentis, dicens: Quod eſt in aliquo, non tanq; pars, fieri non poteſt vt ſit abſq; eo in quo eſt: Forma autem eſt pars eius quod eſt ex materia & forma. Porrò autē Eudemus quoq; hæc ſequens, cùm dixiſſet, Aliter autem affectiones & habitus in ſubſtātĳs, ſubiunxit, Conſiderandum aūt eſt an ſic etiam figura, & in ſumma, forma, ſit in materia. ipſe quoq; ſcilicet differētiam indicans. Videtur ergo tanq; vnū ſumere, & quod eſt vt forma in materia, & quod eſt propriè in ſubiecto, ex cōi quadam natura eius quod formam tribuit. ambo enim ſubiecto formam tribuunt. MAXIME autem propriū eſt, id quod eſt tanq; in vaſe, & in ſumma, in loco. } Alexander accipit, qm̄ id quod eſt in aliquo, cōiter ſignificat id quod eſt alicubi. Quod autē eſt alicubi, maximè id quod eſt in loco. Maximè autē proprium eſt, vt quod ſit cōe etiam alĳs. Pars enim quæ eſt in toto, eſt alicubi. & alia quę dicta ſunt ſimiliter. Propriè autem illud, Alicubi, cōſueuit dici in ĳs quæ ſunt in loco & in vaſe. Num

D autem poſtq; dixit in quo differat locus à vaſe, eis vtitur vt quæ tantūdem valeant. Hæc ergo tradita ſunt octo vel nouem ſignificata eius quod eſt in aliquo. Si verò in prædicamentis interpretes vndecim modis enumerant illud quod eſt in aliquo, reuocandū eſt in memoriam, ꝙ illic aliud quidē eſt id quod vt formam in materia: aliud aūt id quod vt accidēs in ſubſtātia, & in ſumma in ſubiecto eſſe dicunt: & aliud quidem id quod eſt in loco: aliud aūt id quod in vaſe, ex ĳs quæ hic dicunť decem ſignificata ſecernētes, & aliquod aliud pter hęc adĳcientes, nempe id quod eſt in tpe. quēadmodum ꝙ Ariſtoteles ſit natus in tali Olympiade. quod nunc fortaſſe non adiecit, quia de tpe nōdum oīno docuerit. Dicitur aūt in aliquo eſſe ſubiectum etiā in accidenti. quēadmodum dicimus corpus eſſe in morbo, & hoīem in calamitate. Veriſimile eſt aūt eſſe adhuc alia eius quod eſt in aliquo ſignificata. Clarum eſt autē ꝙ etiam multis modis dicií id quod eſt,

Eſſe in aliq vt in tpe.

Eſſe in accidenti ſubiectum.

Æquiuoca dicuntur ex æquo & non ex æquo.

est, in aliquo, & est vox æquiuoca. Eorum aũt quę dicuntur æquiuocè, alia quidē insunt ex ęquo, quēadmodum hæc dictio græca ἐρῶ, quæ & amo & dicā significat: nihil est enim magis proprium in vno q̃ in altero: Alia verò non ex æquo, vt hęc quidem dicantur magis propriè, illa verò minus. quēadmodum pes & vertex magis propriè quidē in animantibus, minus verò propriè & magis metaphoricè in monte.

XXIIII Dubitari autem possit an aliquid esse ipsum in seipso contingat, an nihil: sed omnia sint vel nusquā, vel in alio. id autem est duobus modis, aut per se aut per aliud. Cùm enim fuerint partes totius, & id in quo, & id quod est in eo: totũ dicetur in seipso. Dicitur enim etiā per partes, vtpote albus, quoniam est alba superficies. & scientia præditus, quoniam facultas ratiocinandi. Amphora itaq; non erit in seipsa, neq; vinũ. F erit autem vini amphora. Nam & ipsum, & id in quo est, ambo sunt eiusdem partes.

XXVIII Esse ne liceat in seipso

Enumeratis modis eius quod est in aliquo, meritò, inquit, dubitandũ est, an sit etiam aliquis alius modus, quo aliquid sit ipsum in seipso. Si enim est: vel deest ijs modis qui dicti sunt: vel reducentur sub aliquē eorum qui dicti sunt: Si aũt non est, hoc ostendi oportet. & maximè propter Anaxagoram qui mansionis infiniti, cùm dicit esse ipsum seipsum stabilire. id autē, q̃m in seipso. nihil enim aliud cōtinet. Hanc quidem opinionē, illic quidē sustulit, à notione infiniti: Si enim, inquit, pars est toti similis: partē etiam in seipso stabilierit, & erunt oīa immobilia: quinetiā alia adducit argumēta, quæ eadem via ac rōne pcedunt: hic autē cùm instituisset dicere de eo quod est in aliquo, ab eo quod est in seipso: ea semp verba faciens, quę cōueniunt ijs quę sunt pposita, & ostendens fieri nō posse vt aliqd sit ipsum in seipso. Vt est autē verisimile, G etiā ad id q non sit locus in loco, aliquid confert quæ proponitur demōstratio. Si est enim locus in loco, quatenus est locus, erit aliqd ipsum in seipso. Sin hoc fieri non pōt, ne locus quidē erit in loco. Quærens aũt an aliquid possit ipsum esse in seipso, q̃m aliud quidē dici possit esse per se in seipso, aliud verò per aliud: aliquid quidem esse per aliud in seipso concedit. pōt enim per partē. Cùm enim, inqt fuerint partes, illud in quo, vt amphora, & id quod in eo est, vt vinũ: sunt eni hęc vtriusq; simul partes: tunc dici potest & vtrũq; simul, & totũ esse in seipso, q̃m pars eius est in parte. Quòd aũt dicuntur aliqua ex partibus, cōfirmat ex eo q etiam album dicatur corpus, q sit alba superficies, & hō dicatur scientia præditus, q sit scientia in parte ratiocinādi. Si ergo in vtraq; parte fuerit totum cōsideratũ, erit ipsum & id in quo, vt amphora, & quod in eo est, vt vinum. & ppterea ipm est in seipso. Amphora ergo nō erit in seipsa, nec vinum in seipso. erit aũt vini amphora in seipsa, si quis non curat abuti nominibus, ea H quæ insunt vtriq; parti propria ad totum congregans.

Per se est in seipso nihil potest, per aliud pōt.

Anaxagoras dicebat infinitum esse in seipso.

Superficies sit ne pars corporis.

Si quis aũt dicit superficiē esse partem albi corporis, & si eius sit finis, primum quidē aduertendum est q etiam album vocat partem albi corporis. quanq̃, vt dicit definitio accidentium, ea non vt quę sint partes cogitāda sunt. cōsentaneum enim est ea vocare partes quę quomodocunq; cōplent. Præterea si corpus cōstat ex tribus dimēsionibus, vna aũt ex dimensionibus est supficies, vt inqt Alexander, cur non dicatur pars corporis? Sed q̃uo est superficies vna ex tribus dimensionibus, siquidē superficies est id quod habet longitudinem & latitudinem? An scilicet sic est etiā pars. Quinetiam si quis corpus sumpserit vt finitum, quid obstat quominus finis sit pars, vt qui corpus finitum cōpleat? Non necesse est autē, vt existimo, illud per se, accipere pro eo quod est primò, vt notauit Alexāder. Est enim maximè propria oppositio eius

E quod est per se ad id quod est per alterũ. quemadmodum id quod est per partem, vt nunc, vel aliquid extrinsecus. quod quidem illud propriè, facit per accidens. Ita autē etiā ei quod est primò, id quod est secundò, propriè opponitur. ipse autem opposuit id quod est per aliud.

Sic ergo cōtingit aliquid esse ipsum in seipso: XXV primò autem non contingit. quēadmodum album in corpore. supficies enim est in corpore: scientia verò in anima. Ex his autem appellationes, quæ sunt partes, vt in homine quidē certè. Amphora aũt & vinum, cùm sint quidem seorsum, non partes. simul autem, q̃m cùm fuerint partes, erit ipsum in seipso. quēadmodum albũ in homine, q̃m in corpore. & in eo, quoniam in superficie. In ea autem non amplius ex alio. Et alia qdem specie eadem. & aliam habet naturā F vtrunq; & facultatem, & superficies & album.

XXIX

Primo est in aliquo, & per aliud esse ...

Postq̃ ostēdit q per aliud potest aliquid ipsum esse in seipso, deinceps ostēdet primò & per seipsum nō posse. vt aũt sit aperta differentia, docet primum quid sit illud primò, & quid per aliud. Color enim in corpore quidem per aliud: in superficie aũt primò. Et scientia quidem primò in facultate ratiocinādi, in aīa autem vel homine, per aliud. Quoniam ergo superficies est alba, pars est autem superficies, per partem aũt appellationes: corpus appellatur album, non primò, neq; per se, sed per aliud. Et homo est sciētia præditus. nam cùm aīa quidem, vel animæ facultas ratiocinans, dicitur scientia prædita, sed non in homine: non vtiq; per partem, vel per aliud, sed per se & primò fit pdicatio. Quocirca subiunxit illud, VT in homine quidem certè. Ita aũt etiam dicitur vini amphora in seipsa per aliud, q̃m pars est in parte. Cùm igit per se vinum fuerit, per se aũt amphora, non dicitur in seipsa G esse vini amphora: cùm aũt conuenerint, tunc dicit esse in seipsa. quoniā cùm ea quidem per se fuerint, non sunt vnius partes, & ideo non est id quod ex eis dicitur: cùm autem factæ fuerint partes, q̃m ostensum est etiam totũ nominare ex partibus, erit ipsa in seipsa vini amphora, per aliud. quemadmodum album in corpore per superficiem: in superficie autem, non per aliud, sed primò. Non tñ quoniā primò est superficies alba, idem est superficies & albũ, vt per hoc possit aliquid ipsum esse in seipso. alia enim superficiei: & alia est albi ratio, & alia est vniuscuiusq; natura. Quare quod primò est in aliquo, non est in seipso, sed in alio. Hoc autē ex adductis exemplis excogitauit, quod est maximè proprium ad ostendendũ nihil esse ipsum in seipso primò & per se, vt discemus.

XXVI Neq; verò per inductionem considerantes quicq̃ videmus esse in seipso, in nullā ex distinctionibus. & ratione scilicet id fieri nō poterit. H oportebit enim ambo esse vtrunq;, quēadmodum amphoram esse & vas & vinum: & vinũ amphoram. siquidem contingit ipsum aliquid esse in seipso. Quare si vel maximè fuerint alterum in altero, amphora quidem vinũ suscipiet, nō quatenus est ipsum vinum, sed quatenus illud. vinum autē inerit in amphora, non quatenus ipsa amphora, sed quatenus illa amphora. In eo ergo quod est esse, q sit aliud, clarum est. Alia est enim ratio eius quod in quo, & alia est ratio eius quod in eo est.

XXX Postquam ostēdit fieri non posse vt primò & per se sit aliquid ipsum in seipso, vt per aliud autem & per partē, fieri posse: & exemplum adduxit vini amphorā, & veluti quoddam

ti quoddam corollarium collegit ex exemplis expositis, q specie sint alia id in quo est aliquid, & quod in illo est, & aliā habet vtrunq; naturam, superficies & album: vult nos non solùm alia inducere ratione exempla, quēadmodum vinum quod est in amphora, vel album quod est in superficie, ostendentes primò quidem non posse esse aliquid in seipso, posse autē per aliud: sed etiam singillatim adducentes enumerata eius quod est in aliquo significata, cōsiderare ex illorum inductione, an possit in vlla, cuiusmodicunq; ea sit, ex ijs quæ dictæ sunt eius quod est in aliquo distinctionibus, esse aliquid ipsum in seipso: & postea cōmuniter ratione considerare, an possit aliquid ipsum esse in seipso primùm. Vbiq; enim nobis planum fiet, aliud quidem esse id in quo, aliud autem id quod in illo. Neq; enim pars quę est in toto, est in seipsa. est enim pars aliud à toto. neq; totum quod est in partibus, quatenus partes, est in seipso. siquidem partes quidē sunt multæ & differentes, totum autem vnum est. etsi enim nō sit totum præter partes: sed tamē aliud est esse totum, aliud esse partes. sed neq; id quod est tanquā in genere aliquo, potest esse in seipso. nihil enim est suū ipsius genus. siquidem genus est aliud à specie. Sed neq; cùm vt genus fuerit in speciebus, est in seipso. genus enim fit pars rationis speciei. & fieri non potest vt idem sit pars & totum. Sed neq; forma quæ est in materia, est in seipsa. Cùm enim recesserit à seipsa, fit in materia. Sed etiā cùm in Rege vel Lacedæmonijs Græcorum res esse dicimus, ipsum contrarium dicimus, q nō in seipsis, sed in illis habent suam ipsorum administrationem. ita etiam ea quę sunt in fine, distincta sunt, vtpote q omnia quæ ante ipsum fuerunt, ab illo pendeant, tanquā alia sint eius. Id autem quod est in vase iam dictum est. Id autem quod est in loco adhuc quęritur, an sit locus in loco. Et sic quidē ex inductione modorum eius quod est in aliquo, licet videre, q in nullo eorum potest aliquid ipsum esse in seipso. Quinetiam potest hoc ex rōne cognosci. logica enim maximè opus est demonstratione. qm non ex diuisione quæ necessitatem afferat, sumpta sunt significata eius quod est in aliquo: vt confidamus argumentationi quæ fit per vnumquodq; eorū: & q dici possit significata eius quod est in aliquo, sumpta esse in illis solùm quæ sunt in alio. Quòd ergo fieri nō possit vt aliqd sit ipsum in seipso, per secundum modum hypotheticorum sic ostēdit. Si est aliquid ipsum in seipso: erunt vni & eidem diuersæ definitiones: Atqui hoc fieri non potest. Non erit ergo aliquid ipsum in seipso. Et cōnexum quidē probat, per hoc q amphora sit & vas & vinum: & vinum sit vinum & amphora; siquidē contingit aliquid esse ipsum in seipso. Si enim dicatur amphora esse ipsum vas in seipso; qm id quod est in amphora, est vinum: erit quę est in seipsa amphora, & amphora & vinū. Et rursus si vinū est in seipso; qm id in quo est vinum, est amphora: quatenus quidem est id in quo, erit amphora: quatenus autē id quod in ea est, vinū. & sic idem habebit differentes rōnes: & eam quæ est in quo, & eam quæ est in eo. Quòd autē hoc fieri non possit manifestum est. Cui enim diuersę conueniunt definitiones, id quoq; erit diuersum. Vt autem idem à seipso sit omnino diuersum, nequit fieri. Pulchrè antē in eodem exemplo formauit orationem, in quo ostendit fieri posse vt per aliud sit in seipso. vt in eodē clarum esset fieri non posse vt vini amphora sic sit in seipsa, vt & vinum sit in seipso, & in seipsa amphora. Si autem id omnino dici posset, id enim sibi vult illud, (si vel maximè fuerint alterū in altero) non q vtrunq; in altero, sed q alterum in altero. vinum enim in amphora, & amphora vinū suscipiet. nō vt quæ vinum fiat, neq; vt quæ vini rationem, sed vt quæ vinum quatenus vinū suscipiet. Vinum aūt erit in amphora, non quatenus ipsa est amphora, sed quatenus ipsum quidem est vinum, quæ aūt suscipit est amphora. manet enim vtrunq; in propria natura, seruans eam quæ est inter se differentiam. Quò fit vt ex his clarum sit, & [bonus]

Esse in seipso nihil dicit i nulla significatione eius qd est in aliquo.

Definitiōes [...]ut diuersæ, [...]d est diuersum.

Per aliud potest aliqd [...] in seipso.

[...]liud ē sub-

A substantia esse alia, & aliam vtriusq; rationem, & eius in quo, & eius quod in eo est. Quod quidem euidenter consequitur, nō aliquid ipsum esse in seipso. Si enim aliud est id in quo, & id quod in eo est, quomodo fuerit idem in seipso? Et sic ostendit nihil primò & per se esse in seipso. Neq; verò existimet aliquis propterea collectum esse absurdum, duas scilicet definitiones eidem cōuenire, quòd apertè posita sit duplex vini amphora quæ est in seipsa. etsi enim vnūquid positum fuerit id quod in ipsa est, aliā tamen habet rationē quatenus suscipit: aliam verò, quatenus ipsum est quod suscipit id quod suscipitur.

stantia id qd est, & aliud id in q̄ est.

XXVII

Atqui nec cōtingit per accidens. Duo enim corpora simul in eodē inerunt. Nam & ipsa erit in seipsa amphora: si cuius est natura capax, id in seipso esse cōtingit: & pręterea illud cuius est capax. vtpote si vinū vini. Quòd ergo fieri non

B possit, vt aliquid sit in seipso primò, clarum est.

XXXI

Postq; ostendit non cōtingere vt primò & per se ipsum sit in seipso, per aliud autem dici posse, qñ cùm pars sit in parte, totū ex parte dicitur: qm ei quod est per se & primò opponi videt id quod est per accidens, suspicari posset quispiam vt per partē, ita etiam per accidens aliquid ipsum esse in seipso: ostēdit neq; per accidens esse ipsum in seipso. nō est enim idē id quod per partē, & id quod per accidens, ijs qui accuratè & subtiliter loquunt. etsi enim sit eis cōmune id quod est per aliud, est tamen eorū differentia. Id enim quod est per accidens, potest etiā esse per totum. etenim qui est in naue vector, potest quidem dici moueri per accidens, non autē per partem. non est enim eius pars nauis. Rursus autem per partem quidem dicitur videre aliquis, vt qui videt per oculos, non tñ etiam per accidens. per se enim inest videre oculis. Quinetiam id quod est per partē, cōtrario modo se habet, q̄ id quod est per accidens. Id enim quod est per partē, cùm totum

Esse nō pōt aliquid in se ipso per accidens.

Per accidēs esse i aliquo & per partē qd differāt.

C ex parte dicit: vt si dicatur nauis gemere, quoniā malus. & quod de vini amphora prius dictum est: Per accidens autem, cùm pars ex toto. vt cùm nauta dicitur moueri, quia nauis. & simum, qm Socrates. pars enim & affectio toti accidit, sed non his totum. Per accidens ergo mouet accidens, & id quod est per partem, non cùm ipsum per se mouetur, quemadmodum cùm album fit nigrum, vel nauta in naue ambulat: sed cùm illud cui accidit, mouetur. Dicitur autem etiā ferrum vrere per accidens, cùm vrat ignis qui in ipso est: sed per partem magis quàm per accidens. Cōmune aūt est, vt dixi, id quod est per aliud, & ei quod est per partē, & ei quod est per accidens. Quēadmodum ergo in alijs, ita etiā in eo quod est in aliquo, per accidens illud dicimus esse in aliquo, quod est accidens, vel pars eius quod per se inest in aliquo. Tunc enim accidens vel pars eius quod per se inest, in illo esse dicit per accidens, in quo est id quod per se est. Sic ergo q̄ corpori accidunt, per accidens in loco sunt. quēadmodum albor et

D caliditas, eo q corpus in quo hęc sunt, per se in loco sit. Ita ergo si quid ē fuerit in seipso per accidēs, necesse est accidisse vt sit pars eius quod per se est in seipso. id autē consequitur, vt si quid sit in seipso per accidēs, oporteat ante id oīno esse id quod per se est in seipso. quod quidem iam demonstratū est minimè posse fieri. quocirca nūc prætermisit hoc absurdum inducere. Sequitur autē illud quoq; duo simul corpora esse in eodem. de his enim agitur. Si quis enim dicit amphoram esse in seipsa per accidēs, qm illud est per accidens in aliquo, quod ei accidit quod per se in aliquo inest: quoniā vinum est per se in amphora, si fuerit amphora in vino per accidens: erit amphora in seipsa per accidens, & vinū si est vini amphora, erit in ipsa per se. Ita quidem, vt puto, Aspasius. Alexander autem sic scribit. Quēadmodum si vinum fuerit in amphora, est ei vt accidens, vel vt pars eius: amphora autem in vino, per se. Sic enim fuerit vinum in seipso per accidēs.

quod quidem nihil differt ab eo quod est per se in seipso. Nescio autem quomodo vinum in seipso per accidēs dixerit, cùm audiret Aristotelem dicentem, ipsa enim erit in seipsa amphora. In summa autem ne vinum quidē potest esse in seipso per accidēs nisi acciderit alicui quod et per se inest. Quid autem fuerit magis cōsequens, vinum per se esse in amphora, an amphoram, vt dicit, in vino? Illud autē, SI cuius est natura capax, id in seipso esse contingit } interiectum orationi obscuritatē attulit. Ostendit autē aliquod aliud absurdum consequi eiusmodi positionem, si cuius natura est capax vt hoc fiat in aliquo, sed non aliud in seipso. hoc enim accidit ei qui dicit amphoram esse in seipsa. Clarum est autē quòd etiam si quis vinum dicat esse in seipso, accidet vt cuius natura est vt sit in alio, id sit capax. Sed fortasse dicet quispiam hoc absurdum accidisse præter positionem, qm̄ posita est vini amphora, amphora aūt capax. Hoc autem nō ita habet. sed qm̄ id quod est in seipso per accidēs, ei quod est per se in seipso accidit, id quod per se quidem est, est capax, id autē quod ei accidit, à natura habet vt sit in eo quod est capax. Hoc autem, DVO simul erūt in eodem } quòd vt absurdum quidē & quod fieri non potest dictum sit, clarum est. Videtur autem fieri non posse, vt duo corpora simul sint in eodē. & omnes in quos incidi interpretes, accipiunt id quod fieri non potest, tanq̃ in corporibus. Num aūt non abs re nō nominauit corpora Aristoteles, sed absolutè dixit, SIMVL enim duo erunt in eodem } id quod suscipit, & quod suscipitur, quæ eo ipso sunt alia specie, & aliam habent naturam, vt dixit prius. & eidem in erunt diuersæ rōnes, nempe & eius quod suscipit, & eius quod suscipitur. quod quidem nequit fieri. quorum enim sunt diuersę rōnes ea quoq; sunt diuersa. Dubitat autem Alexander, quōo dicitur, neq; per se, neq; per accidens esse in seipso. Si enim totum est in partibus, partes autē sunt in toto, erit totum in toto, hoc est, in seipso. Sed non colligitur, inquit. non est enim idem medius terminus. alius est enim primus, cùm dicebamus, Totū in partibus: & alius cùm dicebamus, partes in toto. Pręterea autem, inquit, id quod est in aliquo, diuisum est tanquā æquiuocum in significata, non tanquā genus in species. Definiendum est ergo quōo sit vtrunq;. & q̄ totum quidem sit aceruatim & collectim in partibus. partes aūt in toto, vt singula. Omnes enim simul, non in toto, sed est totum. Hæc autem satis rectè dicta sunt. De toto enim minoris ꝑpositionis, pręd icatur illud, nempe esse in partibus. Toti autē, quod est in minori propositione, subiectæ fuerunt partes. Si ergo aliud partes, & aliud esse in partibus: scilicet cùm non sit idem medium, nō colliguntur extrema. eiusmodi enim modus fallacis ratiocinationis, & genus esse in seipso ostenderit, & formam, & substātiam, & accidens. Dicimus enim genus esse in specie: speciem in genere. & rursus speciē in indiuiduo: & indiuiduum in specie. & rursus accidens in substantia: & substantiam in accidenti. sed nequaq̃ idem terminus accipitur. & ideo non colliguntur extrema. Dicere autem q̄ partes in toto sint singillatim, sed non omnes, quōo est rationi consentaneum? Num q̄ partium collectio reuera est totum? Tunc ergo dicūtur esse in toto, cùm vt singulæ quidem sumptæ fuerint, non autem omnino diuulsæ. non enim fuerint amplius partes. Cęterum Alexander quidem, qui solitus est Platonem examinandum adducere etiam vbi nihil ad rem, nescio quomodo hic sit magis oblitus Platonis. Est autem quę totum probat esse in seipso, ex Parmenide sic habens oratio de vno quod esse totum ostensum fuerat. Num ergo quod sic habet, & ipsum erit in seipso, & in alio? Quomodo? Vnaquæq; quidem ex partibus est in toto, & nihil est extra totum. Ita est. Omnes autem partes continentur à toto. Quid tum. Et omnes eius partes vnum sunt, & neq; aliquid plus neq; aliquid minus quàm omnes. Nequaq̃. Ergo etiam totum vnum est. Quidni? Si ergo omnes partes E sunt in toto: sunt autē omnes vnum & idem totum, cōtinentur autem à toto omnia, & ab vno, ab vno continebitur vnum. & sic iam vnum erit ipsum in seipso. Est autē in his collectum, q̄ totum sit partes: & q̄ oēs partes continentur in toto: & q̄ quæ in toto continentur sint in toto. Quare totum est in toto, hoc est in seipso. & ijdem termini sumpti sunt, & non alij. Quoniam autem vnum est quod totum esse probatum est, meritò cōcludit q̄ vnum quod est vt totum, sit in seipso. Et sunt quidem aliæ scilicet euidentes propositiones, & q̄ omnes partes in toto contineantur, & q̄ quæ continentur sint in toto. Minor autem propositio, quæ est in syllogismo magis principalis est ea quę dicit. Totum omnes esse partes. quam quidem ipse etiam fatetur Aristoteles, dicens, Non est enim totum pręter partes. Si ergo & Aristoteles & Plato rectè sunt ratiocinati, Aristoteles quidē, q̄ fieri non possit vt quid sit in seipso primò: Plato autem, q̄ totum est in seipso: videlicet Aristoteles quidem probauit in corporeis: F si enim oportet id quod propriè est in seipso, nō esse per partes, sed totum in toto: corpus autē est quod diuisas habet partes, quōo id fuerit totum in toto? Quocirca ea etiam adduxit exempla, vt in eo quod haberet diuersas partes, vt amphora vini. Si autem nō totum in toto, ne ipsum quidem fuerit propriè in seipso. Siquid aūt fuerit totum incorporeum, quod partes quidē habet, sed nō diuisas, verū quæ differentijs in quas nō cadit diuisio discernunt, quarum vnaquæq; per totū peruadit: in eo verum est dicere, totū esse in toto, & ipsum esse in seipso. in eo autē propriè quoq; verū est totum esse oēs partes. qm̄ in cōprehensione totius manent partes, adeò vt singulę, propter eam quæ diuidi nequit vnionem, videantur id quod totum. In corporibus autem, fugiens vnaquæq; ad ꝑpriam suam circūscriptionem, à toto auellitur. Quamobrem etiam si non fuerint diuersa subiecta totius & partium, non tamen absolutè idem est totum & partes, propter diuisionē. Duplex est autem id quod non est in seipso. G vnum quidē ex eo quod est deterius eo quod est in seipso: Alterum aūt ex eo quod est præstātius. & id quidē quod est ex eo quod est deterius, quādoquidem in ijs in quę cadit diuisio, nō possunt differentes cōuenire definitiones, nempe ea quæ est eius quod est capax, potestq; suscipere: & ea quæ est eius quod in eo est: seu eius quod cōtinet, & eius quod cōtinetur, vt ostendit Aristoteles. Ex eo aūt quod est præstātius, qm̄ simplicitas vnius, nec eam quidē quę nō potest diuidi suscipit differētiam, eius quod cōtinet, & eius quod continetur. quēadmodum hoc ipsum ostendit Plato in prima positione earū quę sunt in Parmenide, dicens. Atqui ipsum qdem cùm sit in seipso, etiā si seipsum cōtinuerit, non fuerit aliud q̃ ipsum, si quidē etiam in seipso fuerit. Fieri enim non pōt vt sit aliqd in eo quod non continet. Fieri non pōt. Ergo aliud quidē fuerit quod ipm̄ cōtinet, aliud aūt quod continetur. Non enim totum qdem certè idē, ambo patietur & aget, & sic vnū non fuerit vtiq; amplius vnū, sed duo. Et certè H si hæc nō de alio vno, & ea quæ prius sunt exposita de alio dicerentur: essent apertè contraria: neq; esset consentaneum e uestigio vsq; adeò de ipsis cōtraria dicere in prima & secunda positione, nunc qdem oīa de vno negātia, nunc verò affirmātia. Aristoteles aūt naturam corporeā nō esse in seipsa ostēdit, & de ea cōclusit. Quòd ergo fieri nō possit vt sit aliqd in seipso primò, clarum est. Nam neq; quod nō habet vllam oīno duplicitatē, sicut vnum fuerit in seipso: neq; quod habet diuisam duplicitatē, vt corpora, sed ea quæ cum simplicitate habēt duplicitatē: qm̄ idem ēt in seipso fuerit, quod ē eiusmodi vt sit simul simplex & duplex. Sed quōo demonstratio Platonis nō conueniet ēt Aristoteli, ita vt etiam ex eius sententia totum sit in seipso? Num q̄ diuersa sit minor propositio. Plato enim dicit totum esse oēs partes, propter vnionē quæ non pōt diuidi: Aristoteles autem, Non est totum, inquiens, ꝑter partes, identitatē in subiecto considerat.

Duæ diuersæ rōnes eidem in esse nequeunt.

Non si partes sūt in toto, totum est in seipso.

Partes oēs collectæ sunt in toto.

Totum esse in seipso ex Parmenide Platonis.

Aliquid non ēē in seipso, verum est in corporeis.

Totū esse in toto uerū est in incorporeis.

Id quod non est in seipso est duplex.

Vnū non est in seipso.

Totum esse oēs partes, & nō esse totū ꝑter partes differūt.

Quod

XXVIII Quod autem Zeno dubitabat, si locus sit aliquid, fore vt sit in aliquo, non est soluere difficile. nihil enim vetat quominus in alio quidem sit primus locus, non tamen vt in illo loco, sed quẽadmodum sanitas quidem in calidis, vt habitus: calidum autem in corpore, vt affectio. Quare non necesse est ire in infinitum.

XXXI

Zenonis de loco dubitatio quo soluatur.

Videbatur Zenonis oratio locũ tollere, sic rogans. Si est locus: erit in aliquo. Quicquid enim est, est in aliquo. Quod aũt est in aliquo, est etiam in loco. Erit ergo etiam locus in loco. idq; in infinitum. Non est ergo locus. Processurus itaq; ad loci inuentionẽ, soluit primùm hanc dubitationem ex diuisione eius quod est in aliquo, quã meritò prius sumpsit. Meritò autẽ prius etiam ꝓbauit, nihil esse in seipso. ne quis existimaret eum soluere quod à Zenone dicitur, dicendo corpus quidem esse in loco, locum verò in seipso. & sic sistere id quod est in infinitũ. Potius ergo sic soluit ex differentia eorum quæ sunt in aliquo. Si enim id quod est i aliquo, vno modo diceret, de eo quod est in loco, solui nõ posset Zenonis dubitatio. siquidem quicquid est, siue quod est absolutè, siue quod est corporeum, est in aliquo, vt veteres oẽs senserunt, somniantes formarum substantiam, quæ est in materia, vt ait Plato. Quoniam autẽ id quod est in aliquo, dicitur multis modis, nihil vetat quominus locus in quo est corpus, sit ipse quoq; in aliquo, non tñ in loco. nihil enim vetat quominus hoc quidem sit in alio, illud verò in alio. sanitas enim est in calidis, sed vt habitus. calidum autẽ in corpore, sed vt affectio. corpus aũt in loco. Differt aũt habitus ab affectione, ꝙ habitus quidem, perfectio sit & forma. affectio verò facile possit amitti, & non efficiat substantiã. Tales enim dicuntur patibiles qualitates in prędicamentis. Sic autẽ nihil vetat quominus corpus quidẽ sit in loco, locus autem in aliquo alio, vt finis in eo cuius est finis, & superficies in corpore.

Habit⁹ quomodo differat ab affectione.

Superficies quomodo sit in corpore.

Sed pulchrè quærit Alexãder, in quonam ex ijs modis qui supra dicti sunt eius quod est in aliquo, sit sup̃ficies in corpore, et in summa finis in eo quod finitur. vtrum vt affectio vel habitus. an in summa, vt in subiecto. aut potius vt pars in toto. Quodãmodo enim pars est superficies, vna quidẽ tanq̃ finis finiti corporis, altera verò definita ex longitudine & latitudine, est pars corporis quod habet substantiam ex tribus dimensionibus. Primò autem locum dixit, eum qui proximè continet. quãdoquidem aer quoq; cum sit corpus, dicitur esse locus alicuius, cùm fuerit eius finis locus qui ꝓximè continet.

Locus est q̃ proxime cõtinet.

In his aũt mihi videtur operępretium esse quærere, primùm quidem quo soluitur id quod à Zenone dicitur, ex differentia eius quod est in aliquo, siquidẽ quicquid est, est in aliquo alio: nam si corpus est in aliquo vt in loco, locus aũt in aliquo vt finis: & ille rursus erit in aliquo, & ille: & sic in infinitũ: Secundo autem, quo hic quidem soluit quod à Zenone dicitur, ex differentia eorum quæ sunt in aliquo, tanq̃ sic rogante Zenone, si locus est aliquid, erit in aliquo: prius aũt dixit, Zenonis aũt dubitatio quærit aliquam rõnem. Si enim quicquid est, est alicubi: scilicet erit quoq; loci locus. Si enim non in aliquo, sed in loco apertè diceret esse id quod est: quo per differentiam eorum quæ sunt in aliquo, posset solui dubitatio ab eo qui dicit, vt nũc dictum est, corpus quidẽ esse in loco, locum verò in alio: siquidẽ ipse quoq; propterea ꝙ sit ex ijs quæ sunt, in loco est. Et ad hoc quidem dicẽdum est, ꝙ in neutro loco videtur, quod à Zenone dicitur eisdem verbis ponere. sed cùm ille mediũ quid dixisset, quod poterat & pro loco sumi, & pro eo quod est in aliquo, ipse quidẽ reprehendens dubitationem, sumpsit pro eo quod est in loco: solutionem autẽ adiuuans, pro eo quod est in aliquo. Quid est aũt hoc medium, nisi græcè ποῦ, hoc est alicubi? hoc enim, vt videtur, significat & id quod est in loco, & id quod est in aliquo. Quinetiã ipse Aristoteles meminit huius ποῦ, seu alicubi, priusq̃ alteram poneret orationẽ, dicens. Preterea aũt ipse quoq; si est ex ijs quæ sunt, erit alicubi. Formans autẽ rationem, mutauit illud ποῦ, hoc est alicubi, in id quod est in loco, dicens. Si enim quicquid est, in loco est. Porrò autẽ Eudemus quoq; sic refert opinionẽ Zenonis, dicens. Eodem aũt videtur ducere Zenonis quoq; dubitatio. vtpote qui cẽseret quicquid est, esse alicubi. Si aũt locus est ex ijs quę sunt: fuerit alicubi. ergo in alio loco. & ille vtiq; in alio. & sic vlterius. Vides aũt Eudemum quoq; pro cõmodo dubitationis illud Alicubi mutasse in id quod est in loco. Quomodo autẽ ipse quoq; acceperit illud Alicubi, nempe in cõi significato, planũ fit cum ipse soluit quod à Zenone dicitur, dum sic scribit. Zenoni autem dicemus, multis modis dici illud ποῦ, hoc est alicubi. Si ergo in loco esse censuit ea quæ sunt, non rectè censet. non enim sanitatẽ, neq; animi magnitudinẽ, neq; alia innumerabilia quis in loco esse dixerit. neq; verò est locus, cùm sit talis, qualis dictus est. Sin aliter est illud ποῦ seu alicubi, etiam locus fuerit ποῦ seu alicubi. Finis enim corporis, est corpus eẽ ποῦ, hoc est alicubi. est enim extremum. Quinetiã Alexander exponens priorẽ illum locum, qui dicit, Est autẽ maximè proprium id quod est vt in vase, & in summa in loco, apertè dicit id quod est in aliquo tantũ valere ac id quod est alicubi. illud enim Alicubi, inquit, est cõe aliorum. pars enim quæ est in toto, est alicubi. Propriè autẽ & maximè cõsueuit dici illud Alicubi de ijs quæ sunt in loco, & de ijs quæ in vase. Ad primam autem dicẽdum est dubitationẽ ꝙ ad Zenonis quidem rõnem, quę deducit ad absurdum ꝙ locus sit in loco, per se satis erit solutio quæ sumitur ex differentia eius quod est in aliquo, & eius quod est alicubi. non erit enim vtiq; locus in loco. quod quidem absurdum intulit Zeno. Ad eam autem quæ à me dicta est dubitationem. quæ dicit, quod & si non in loco, sed alicubi, & in alio, & id in alio, & in infinitum, ipse respondebit Aristoteles in fine quęstionis de loco, occurrens ipsi principio interrogationis: non concedit enim cœlum vel vniuersum esse alicubi, vel omnino in aliquo, vt sit præter ipsa aliud: & audiemus ipsum dicentem, Vniuersum autem non est alicubi. quod est enim alicubi, & ipsum est aliquid, & adhuc oportebit aliquid aliud esse præter id in quo continetur. præter vniuersum autem & totum nihil est. neq; est aliquid extra vniuersum: & propterea in cœlo sunt oĩa. Quamobrem ex vniuersi quidem partibus nihil obstat quominus alia sit in alia. vniuersum aũt non fuerit in alio. non est enim aliquid pręter vniuersum, nisi vtiq; vt totum in suis partibus. & sic sistetur progressus qui est in infinitum.

Quod à Zenone dicit. non ponitur eisdẽ verbis ab Aristo.

ποῦ significat alicubi & in aliquo.

Illud autem apertum, quòd quoniã nihil est vas eius quod est in ipso: aliud est enim id quod primò est id quod, & id in quo: nec materia fuerit, nec forma locus, sed aliud. Ea enim sunt aliquid eius quod inest, & materia, & forma. Hęc ergo sint dubitata. XXIX

XXXII Zenonis quidem oratio, ex eo ꝙ locus sit in loco, conabatur ostendere progressum in infinitum. ipse autem cùm aliud in alio concessisset, non tñ locum in loco, & ex eo soluisset dubitationẽ: ex eo ꝙ sit aliud in alio cõsiderauit veluti corollariũ, ꝙ neq; materia nec forma sit locus. quasi diceret, Soluta quidem est Zenonis dubitatio, ex eo ꝙ aliud sit in alio, alio modo. ex eo autẽ ꝙ sit aliud in alio, clarum est ꝙ neq; materia, nec forma sit locus. aliud est enim id in quo, & id quod in eo est. Vas aũt & locus sunt primò capacia eorum quæ in ipsis fiunt, & sunt alia ab ipsis. Et vas quidẽ accepit pro loco, vt quod sit manifestum sensui, & apertè aliud ab ijs quæ in ipso sunt, propterea aũt ꝙ sit aliud ab ijs quæ in ipso sunt, nihil est eorũ quę sunt in ipso. Si autem ita est, neq; materia, nec forma fuerit locus, sed aliud. sunt enim ea eius quod est in loco.

Nec materia nec forma est loc⁹. ex corollario solutiõis dubitationis Zenonis.

Hoc aũt adducit, nunc quoq; ea prius sumpturus quę loco per se insunt, vtpote ꝙ sit maximè proprium eoꝝ quę sunt in ipso, ꝙ sit aliud ab ĳs quæ in ipso sunt. Cùm ergo quæ de loco dicebantur omni rõne versasset, subiungit, HÆC ergo sint à nobis dubitata. } non ꝙ nihil eorum quæ dicta sunt demonstratiuè dictum sit: multa enim sic dicta sunt: sed ꝙ dubiũ apparuerit an sit locus, propterea ꝙ eius substantia vix comprehendi queat.

CAPVT IIII.

XXX QVidnam autem sit locus, hoc modo manifestum euaserit. De eo autẽ sumamus quæcunq; verè per se ei vidẽtur inesse. Censemus itaq; locum esse, primùm quidem quod continet illud, cuius est locus: & nihil rei esse: Præterea primum locum, neq; minorem, neq; maiorẽ: Præterea neq; ab vnoquoq; deseri, neq; esse separabilem: Ad hæc autem, omnẽ
F locũ habere id quod est supra, & id quod est infra. & natura ferri et manere in ꝓprĳs locis vnũquodq; corpus. Hoc autẽ facere vel supra, vel infra. His aũt positis reliqua sunt cõsideranda.

XXXVI Ad locum inueniendũ conuersus: qm̃ vndequaq; visa est ratio difficilis, vt solet fieri in ĳs quæ nõ ex seipsis apparent definitionibus, ex ĳs quę loco per se insunt, conabitur colligere definitionẽ. & ex cõibus de loco notionibus sex quædã pronunciata, quæ etiã per ea quæ iam dicta sunt ostensa sunt, prius assumit. quorum primum est locum cõprehendere ea quæ sunt in loco. Hoc autẽ planum fit ex ea similitudine quæ est ei cum vase. quinetiã ostendit exemplis locum propriè censeri id quod primò cõtinet. in summa autem quicquid est in aliquo, videtur ab illo, io quo est contineri. Secundum autẽ, locum nihil esse eius quod est in loco. etenim eius quoq; nos admo-
G nuit, per ea qbus ostẽdit, neq; materiam, neq; formã esse locũ. Tertium, primum locum neq; esse maiorẽ, neq; minorẽ eo quod est in loco, sed æqualẽ. siue enim fuerit maior, nõ erit eius solius locus. siue minor: non erit eius totius. Quartum, neq; deseri ab vooquoq;, & esse separabilem. hoc est, neq; esse vnq; extra corpus, & tñ cùm sit cũ corpore, habere separabilẽ corporis quod in se est substãtiam. non esse autem extra corpus fortasse censuit, fretus sublatione vacui. Est aũt hæc scriptura, quæ & aliquid amplius significat, & cum decentiori quadã nouitate ea quæ videnť opponi ac repugnare conciliat. Est etiã alia eiusmodi, PRÆTEREA deseri ab vnoquoq; & esse separabilẽ. } Hęc aũt est aperta. perinde eoim est deseri, ac id quod est esse separabilẽ. & dicit locum esse eiusmodi, vt recedẽte eo quod in ipso est, relinquať ipse & separeť. Quinta est loci notio, eũ habere d͞rias id quod est supra, & id quod infra. non ꝙ quicunq; fuerit sumptus habeat
H vtrunq;. neq; enim fieri põt vt quę aduersanť simul concurrant: sed vel coniunctiooe copulatiua, ET, vsus est pro disiunctiua, vel: vt dicat quemuis locum habere id quod est supra, vel id quod est infra: quẽadmodum cõtra Homerus vsus est cõiunctione, vel, pro, et, dicens, Iuuenis'ue senex'ue: pro eo quod est, Iuuenis est senex. Aut oẽm locum dixit, pro eo quod est, loci naturam esse diuisam per id quod est supra & id quod est infra: non autem vnũquenq; locum. At cur meminit harum solũ loci differentiarũ, etsi ipse prius dixerit, Hæ aũt sunt loci partes & spẽs, id quod est supra, & id quod est infra, & reliquæ ex sex distãtĳs? Num ꝙ id quod est supra, & id quod est infra, sunt præcipuẽ loci d͞rię, corporum naturaliũ tanq; naturalium. Aliæ enim sunt propriè animãtium, quæ in partibus corporis habent ex substãtia id quod est ante & retro, & quod est dexterum & sinistrum, & ad ea habẽt motus impulsiones. Sextum aũt postremo censet, naturalia corpora & natura ferri ad loca propria, & manere

Locus comprehendit ea quæ sunt in loco.

Locus nihil ẽ eius quod est in loco.

Locus nec ẽ maior nec minor eo qđ est in loco.

Locus non est separabilis ab eo cuius est loc⁹.

Loci d͞riæ sunt infra & supra.

Vel coniunctione vsus est Homerus pro et.

Ad locũ proprium ferun

E in eis. Illud autem NATVRA, hoc est ſm suam naturã. hoc est enim euidens, glebã quidem deorsum ferri, cùm nõ vi, sed ſm suam naturam mouetur: & cùm proprium locũ occupauerit, manere inferius: & ignẽ sistꝛ superius. Supra enim & infra sunt ꝓpriè naturalium corpoꝝ d͞rię, propter cãm quæ dicta est. Et ꝑterea vt dicitur in libro de generatiõe, hi sunt potius casus corporũ naturalium, & quæ nõ habent motum qui proficisciť ab impulsione aut apperitione aĩæ. His ergo, inquit, prius sumptis, & prius positis, cõsideranda sunt quæ deinceps sequuntur, vtentibus nobis regulis quæ dicendæ sunt. Sciendum est autem Theophrastum & Eudemum in suis de loco pronunciatis, esse etiam locum immobilem, prius sumere. Cur Aristoteles autẽ hoc prætermiserit, planum fiet quando tradet differentiam loci à vase.

Oportet autem sic conari considerare, vt ita detur definitio, vt & ea de quibus dubitatur sol
F uantur, & ea quæ loco inesse videntur insint; & præterra causa difficultatis, & earũ quæ de ipso sunt dubitationum, manifesta sit. ita enim optimè ostendetur vnumquodq;.

Postq; ea prius assumpta sunt, quę ex cõibus notionibus dicunť inesse rei quæ quęritur, tribus opus est ad ita dandã quid sit res definitionem vt nulla restet cõtrouersia. vno quidẽ, vt quę ex cõibus pronunciata fuerint notionibus, in definitione quę proponiť videãtur inesse: altero, vt ex eo soluanť quę de eiusmodi substãtia dubitata fuerint: & terriò, vt difficultatis causa ex data definitione clara sit, si sit vlla difficultas. nam hoc quoq; est euidens indicium, ꝙ omnis eius natura dicta sit. XXXVII

Primùm ergo cum animo cogitare oportet, non quærendum fuisse locum, nisi esset motus qui est in loco. ideo enim vel cœlum maximè XXXII
G existimamus esse in loco, ꝙ semper sit in motu. Eius autem, vnum quidem est latio, seu per locum motus: alterum autem augmentum & diminutio, & mutatur in augmẽto & diminutione. & quod prius hic erat, traductum est rursus ad minus vel maius. Est autem id quod moueť, aliud quidẽ actu per se: aliud verò per accidẽs. Eius aũt quod per accidens, aliud quidem contingit per se moueri, quẽadmodum partes corporis, & clauum qui est in naui: alia verò non contingit, sed semper per accidens. vt alborem & scientiam. Ea enim sic locum mutant, quia mutatur id, in quo sunt.

Postq; sumpsit cõmunes de loco notiones, & oos do- XXXVIII
H cuit qualem oportet esse eam quę datur loci definitionẽ, deinceps primùm nobis reuocat in memoriam, cuiusmodi ea esse existimemus quæ propriè in loco sunt, & tunc cuiusmodi sit locus. Quæ autem propriè in loco sunt, inueniuotur ex ĳs quæ propriè mouentur per locum. quæ enim propriè mouẽtur per locum, ea etiam sunt in loco propriè. Ex ea enim quæ fit in se inuicem corporũ transmutarione, loci notionẽ habuimus. & ex ĳs quæ per locum mouẽtur, de loco notiones simul colligimus, quòd alius pręter id quod est in loco, & quòd æqualis, & quòd separabilis, & ꝙ habet differentias, id quod est supra, & id quod infra, ad quę fit translatio, & in qbus est mansio. Quãobrem multas has notiones, in vnã eoꝝ cãm, nempe motũ qui fit per locum, coegit. Subindicauit aũt esse quoq; duas spẽs motus, qui fit quocunq; per locum: & lationẽ, quæ est solum & perfectè per locũ motus: & augmentũ & diminutionẽ. In his enim, id quod prius verbi gratia palmum è terra eminebat, traduciť ad minus vel

maius

ur naturalia & in eo manent.

Locum esse immobilem prius ponit Theophrastus & Eudemus.

Locus cognosciť maxime ex ĳs quæ moueǹť per locum.

Duę sũt species motus q̃ fit per locũ.

maius loci spatium: in augmēto scilicet ad maius: in dimi nutione verò ad minus. Ex his autē tribus translationibus, loci nobis notio suscepta est. reuera enim si oīa quiescerent, & nō transferrent corpora, nec acciperent locū, vel relinquerent: quænā de loco cogitatio nobis in mentem venisset? Cùm ergo vellet locū inuenire ex ĳs quæ per locum mouent, diuidit primùm ea quæ per se mouētur, & quæ per accidens: ea quę per se sunt etiam actu dicens. quēadmodum vnūquodq; corpus est totū liberum ac solutū, ab vno loco transiens ad alterum: sicut meum, cùm ambulo, & nauis quę nauigat. Quę aūt per accidēs, ea sunt quę insunt in ĳs quę per se mouent: vel vt partes, vt mea manus, & nauis clauus: vel vt accidētia, vt albor & scientia. Ea autē inter se quoq; differunt. partes enim, & si per se non moueant cum sint in toto, qm̄ oportet ea quæ per se mouent, & à loco in locum transeunt, esse vndequaq; libera & absoluta: contingit tñ vt à toto solutæ per se moueantur. quamobrem qñ cum toto mouentur, quod per accidens quidē moueantur actu habent, q aūt per se, potentia. Ea vero quæ accidunt ĳs quæ per se mouentur, ne cōtingit quidem per se moueri, & ne hoc quidem habent potentia. quemadmodum albor & scientia. Non possunt enim ea separata per se moueri: qm̄ ne possunt quidem omnino separari: sed sic semper ea mouētur & mutantur, q in quo insunt id mutatur: non aūt aliter, nec actu, nec potentia. Cùm hoc ergo ita habeat, ex ĳs quæ in loco per se mouentur, locus est eruendus, non ex ĳs quæ per accidens. nisi vtiq; cùm potentia habeant vt per se moueantur, aliqñ actu fiant vt partes à toto discretæ, & per se circūscriptæ. tunc aūt per se fiunt in loco. Est autem ea rōne vtilis diuisio eorum quæ mouētur per accidens. quēadmodum enim mouētur per locum, ita etiā sunt in loco. Quę enim potentia habent id quod p se mouetur, sicut paries, possunt aliquando etiā per se moueri, & in loco esse per se: quæ aūt per accidens tantùm mouentur, ne moueri quidem propriè dicantur per locum, neq; vnquam esse in loco: sed illa sola quæcunq; absoluta tangunt aliqua: ea ergo quæ sunt eis cōtinentia. ea enim per se mouētur. Et q oporteat quidem esse absoluta ea quæ per se mouentur, & per se sunt in loco, clarum est. Clarum est etiam, q tangere aliquid vel quod si non fuerit vniuersum, quod est vel maximè extremum, necesse sit omnino tangere aliquid: si aūt vniuersūm, ne trāsierit quidem de loco ad locum. Quod autē vndequaq; tangit continetur ab illo quod non est ei continens. Est ergo id quod primò in loco est, totum quod per se mouetur per locum, & est absolutum, & tangit aliquid quod cōtinet, quod est æquale sibiipsi. Vt autem dicere præueniam, etiam ex ĳs quæ in loco per se mouentur, & sunt, potest colligi loci definitio. æqualis enim finis eius quod tāgit, continet ea quæ mouentur localiter. à quo autem ea quę localiter mouentur continentur, id est locus. Eius ergo quod tangit, & ea quæ localiter mouētur continet, finis, est locus. Quinetiam motus qui fit in eo quod est quantum, cùm ipse quoq; sit localis, similiter se habet, nō omnem quidem locum mutāte eo quod augetur vel minuitur, sed amplius assumēte vel relinquente. quocirca quāuis ipse quoq; sit per locum, tamen non dicitur localis, q totum locum non mutet. Hic quidem est sensus eorum quæ dicuntur. Quinetiam cœlum, inquit, propterea in loco esse putamus, q cùm mouetur, aliam & aliam partem mutat ex alia & alia positura.

Moueri per se quid sit.

Moueri per accidens.

Quæ mouētur per accidens, alia cōtingit per se moueri, alia semper p accidens.

Quæ potentia habēt vt p se moueantur, aliqñ do per se mouētur.

Quę p accidēs tñ mouent nunquā per se mouētur.

Loci definitio colligit, ex iis quæ p locū mouentur.

XXXIII Quoniam autem dicimus esse in cœlo, tanq; in loco, quoniam in aere, hic autē in cœlo. atq; in aere quidem, non in vniuerso, sed propter id quod est eius extremum & continet, in aere esse dicimus: si enim vniuersus aer est locus: non fuerit ęqualis vniuscuiusq; locus & vnūquodq;: videtur autem quidem certè esse æqualis: talis

A est autē primus in quo est. Cùm ergo non fuerit diuisum id quod continet, sed continuum, nō tanquam in loco dicitur esse in illo, sed pars in toto: cùm autem fuerit diuisum & tangens, est in primo aliquo quod est extremū eius qd continet. quod neque est pars eius quod est in ipso, neq; maius spatio, sed æquale. in eodem enim sunt extrema eorum quæ tangunt. XXXIIII

Cùm hucusq; ea definĳsset quæ per se per locum mouentur, quæ per se etiam in loco sunt: quoniam etiā substantias oportet esse corporeas, & ab ea quæ est inter se, continuitate absolutas, & quę ab alio similiter cōtineantur: ab eo qui crassius & rudius locus dicitur, ad eum, qui propriè & primò dicitur, transfert orationem, vt per id deinceps ostēdat eas, quæ de ipso prius sumptæ sunt notiones. Dicimus ergo tanquam in loco esse in cœlo, hoc B est in mundo, qm̄ ab illo cōtinemur, vtpote q corporeē continere sit loci, ꝑprium. non sumus tñ proximè in cœlo, neq; est propriè hic noster locus, sed quia est in aere: hic aūt est in cœlo. Iisdem autem de causis etiam in aere: non q in vniuerso aere, sed propter eius extremum, & quod nos proximè cōtinet. propterea enim etiā in aere. Quòd enim non sit totus aer noster locus, clarū est. siquidem oportet locum esse ęqualem ei quod est in loco, & si non fuerit æqualis, non esse locum: Æquale autem est id quod est extremum eius quod nos cōtinet, quod ad nos quidem attinet, in quo primo sumus. Nunquid ergo est hoc locus, vltimū eius quod continet, quod ꝓximè adhæret ei quod continetur: an etiā aliqua alia adiectione definitioni opus est? quam etiā adĳcit. Quod cōtinet, vel est cōtinens ei quod cōtinetur, vel est ab ipso diuisum. Et si est quidē continens, non tanq; in loco dicitur in eo quod cōtinet, sed sicut pars in toto: cùm aūt fuerit diuisum: & attingit, & est in primo eo quod est vltimū eius quod cō C tinet, vt in loco. Et in hoc ostendit differētiam & eorum quæ sunt vt in toto, & eoꝝ quę vt in loco. quēadmodum paulopost differentiā eorum quæ mouent tanq; in loco, & eoꝝ quæ mouentur cum toto. Porrò aūt Alexander per hęc ostēdi existimat, nō esse per se in loco, sed in toto quod est in loco, cōtinentes totius partes quod est in loco. & si apertè, vt mihi quidē videtur, de eius quod cōtinet diuisione, & cōtinuitate cum eo quod in ipso est, scribat, dicens, CVM ergo nō fuerit diuisum quod continet, sed cōtinens. } Et rursus, CVM aūt fuerit diuisum & tangens. } Mihi ergo videtur magis cōgruere, & dictioni, & ĳs quæ proponuntur, accipere, q cùm id quod cōtinet fuerit quidē continens ei quod continet, tunc tanq; pars in toto est id quod continetur in eo quod continet: Cùm autē diuisum, tunc tanq; in loco esse in vltimo eius quod continet id quod cōtinetur. & in eo primo. Hinc autem conueniunt ea quæ prius sumpta sunt loci pronuntiata. nempe et nihil esse locū eius quod est in loco: est enim exD tra ipsum: & ei esse æqualē. Quod qdem per hoc ostēdit, IN eodē enim sunt extrema eoꝝ quæ tangūt } hoc est fines & eius quod cōtinet, & eius quod continet. Sed si illud, IN EODEM quidē, dicat tanq; in loco: videlicet dixerit per accidens. nō sunt eni per se suꝑficies in loco. sed neq; vt in eodē subiecto. esse enim in suo ꝓprio vtraq; suꝑficies. sed neq; ex aliq̄ alio eius quod est in aliquo significato, sunt in eodē suꝑficies. magis autē audiendum est illud, IN EODEM, pro eo quod est simul. in eodē enim ea quoq; esse dicuntur, inter quę nihil intercedit. Videtur autē hic modus eius quod est in aliquo, fuisse prætermissus in enumeratione significatorum eius quod est in aliquo. Quæ enim inter se applicantur & cōiunguntur, & neq; efficiūt magnitudinem, neq; habēt aliquid quod intercedit, sunt in eodem. Vnus enim fit amborum finis concurrentiū in ĳs quę tangunt, propterea q ad illū non habeāt vllam intercapedinem. quēadmodum in ĳs quæ

XXXIX

Loci est propriū corporee cōtinere

Loci definitio.

Eorum quę sunt in loco & toto diff.

In eodē duobus modis pōt accipi.

Esse in aliq per cōiunctu ram.

continuãtur perit etiam quod vnum est. continua enim sunt, quorũ actu nullus intercedit finis. Sic ergo accipit Alexander illud, IN EODEM, pro eo quod est simul, dicens esse aliquod aliud significatũ ab ijs quę sunt enumerata eius quod est in aliquo significata. Aspasius autẽ in eodem quidẽ, accipit, pro eo quod est in loco. sic quidem certè vini amphora dicit̃ esse in seipsa. qm̃ pars est in parte. & superficies eius quod est in loco, dicitur esse in loco, cùm vna fiat superficies, propterea quòd ei desit profunditas. Sed si vna est, quomodo est in aliquo? nisi tanq̃ in corpore eius quod continet?

Et cùm sit quidem continens, non in illo mouetur, sed cum illo. Diuisum autẽ, in illo. & siue mouetur id quod continet, siue non, nihilo secius. Præterea autem cùm non fuerit diuisum, dicitur tanq̃ pars in toto. vtpote sicut visus in oculo. vel manus in corpore. Cùm autem fuerit diuisum, quemadmodum aqua in cado, vel vinũ in dolio. Manus enim mouetur cum corpore: aqua verò in cado.

XL Per hoc etiam existimo ostẽdi. oportere id quod est in loco, non esse loco cõtinens, sed absolutum. ostendit aũt ex motu qui est in loco. siquidẽ quod in loco quidem est, mouet̃ in loco qui eum cõtinet. Quod est aũt continens, non mouet̃ in eo quod ipsum continet, sed cum eo. Cùm ergo diuisum fuerit, tunc est in loco. Tunc enim mouet̃ in eo quod continet. siue moueat̃ id quod continet, sicut vas: siue non, vt qui est propriè locus. Aspasius autẽ id quod manet in loco, vel quod mouetur, vt quæ fluctuat, vel quę in orbem circunfertur, aquã accepit. Clarum est aũt non totũ vas esse locum, sed concauã cadi superficiẽ, vel dolij. Alexander aũt per hoc ẽt probari dicit, partes quæ sunt continentes, nõ esse in toto, siquidẽ quod in loco quidẽ est, in eo mouet̃: quod autẽ est in toto, minimè. eiusmodi aũt pars continens, non in illo, sed cum illo mouetur. Sic aũt exponens ea quę deinceps sequunt̃, ab eo loco, PRÆTEREA, vsq; ad illud, IAM ergo manifestũ est esse locũ. } dicit esse eadẽ cum ijs quæ prius dicta sũt. & duplicẽ causatur scripturam. Nam si priora quidẽ quę sunt ab eo loco, CVM ergo non fuerit diuisum } audiunt de differẽtia eorũ quæ sunt in loco ab ijs quæ sunt in toto: quę aũt deinceps sequunt̃ ab eo loco, CVM sit q̃dem continens, nõ in illo mouet̃ } de differentia eorũ quę mouentur in loco, à partibus quę mouent̃ cum toto: possunt hęc breuiter cum exẽplis dicere de ijsdem: prima quidem de ijs quę sunt in toto vel in loco: quę aũt deinceps sequunt̃, de ijs quæ mouent̃ cum toto vel in loco. Quæ sunt enim cõtinentia, fuerint tanq̃ in aliquo, qm̃ tanq̃ pars in toto dicuntur, quẽadmodum visus in oculo, vel manus in corpore: quæ aũt sunt diuisa, vt in loco, vel vt in vase. etiã si ambo adiecit exẽpla vasorum, nempe cadi & dolij. Forasse autẽ vinum quidem in dolio adducit exẽplum eius quod est in loco: aquam aũt in cado, exẽplum eius quod mouet̃ in loco. Dum enim hauritur aqua, in cado mouetur. Quare aliq̃n quidem ea quæ in loco sunt, inter se cõparat cum ijs quæ sunt in toto: aliquãdo verò ea quæ mouentur. Hoc autem fecit, vt per vtraq; discernerentur ea quæ sunt in loco ab ijs quæ sunt in toto. Aspasius autem planè prætermisit posteriora.

Vas non est totus locus, sed concaua cadi superficies.

Partes continentes non sunt in toto.

Eorum quæ mouentur in loco, & eorũ quę mouent̃ cum toto differentia.

XXXV Iam ergo manifestum est ex ijs quid sit locus. Iam enim sunt fermè quatuor, ex quibus aliquod vnum esse locum necesse est. Aut enim forma, aut materia, aut aliquod interuallum, qđ est inter extrema. aut extrema, si nõ sit aliquod spatium pręter magnitudinem eius quod inest corporis. Quòd autem tria esse ex his non contingat, clarum est.

E Postq̃ loci notionem deduxit ad finem eius quod cõtinet, qui est ad id quod cõtinetur, ab eo absolutum: qm̃ & id cõtinet id quod in ipso est, & est ęqualis, & aliud pręter ipsum, quę quidẽ sunt maximè propria eorũ quę sunt de loco pronuntiata: iam dicit esse manifestum ex ijs quę dicta sunt, quid sit locus. nempe q̃ finis eius quod continet, quatenus continet id quod cõtinetur. Quòd autem ita sit, deinceps etiam conatur probare ex diuisione. & vtitur diuisione quæ dicitur ex pluribus. quæ est huiusmodi. Aut est primum, aut secundum, aut tertium, aut quartum. Sed neq; est primum, neq; secundum, neq; tertium. Est ergo quartũ. Et dicit esse quatuor, ex q̃bus aliquod vnum necesse est esse locum. Aut enim formã eius quod est in loco. aut eius materiã, aut interuallum quod est inter extrema eius quod continet, locũ esse necesse est: quod nõnulli & priorum, vt Democritus, & posteriorũ, vt Epicurei & Stoici: nonnulli aũt etiam ex Platonis sententia id esse locum existimauerunt: Aut extrema eius F quod continet. Si ergo nullum est ex tribus, vt ostendet, necesse est id quod restat esse locum. Hoc autẽ interuallum Democritus quidẽ & Epicurus ita dicunt esse inane, vt aliquando quidem impleatur corpore, aliquando verò relinquatur vacuum: Platonici aũt & Stoici dicunt esse quidẽ aliud præter corpora, semper aũt habere corpus, vt nunq̃ relinquatur vacuũ. Sed ipse quidem, vt qui nõ adiecerit necessitatẽ, adiecit illud, FERME. Quoniã autẽ nisi visa fuerit nulla ex parte manca diuisio, videtur esse imbecilla probatio, conandum est inuenire necessitatem. ita enim etiam illud, Fermè, ostendetur non esse sentẽtiæ indefinitæ, sed cautionis Philosophicæ. Si id ergo quod per locum mouetur, mutatur per locum, necesse est illud esse locum, quatenus mutatur id quod per locum mouetur. Mutatur autem id quod per locum mouetur, vel in aliquo eorum quæ sunt in ipso, vel in aliquo eorum quę sunt proximè circa ipsum. sed ea quidem quę sunt in eo quod mouet̃, sunt materia & forma, & pręterea G nihil: quę autem sunt proximè, sunt & finis eius quod ipsum continet, & interuallum quod est inter illum finẽ. siquidem est eiusmodi, & nihil aliud præter hæc. Quare etiam pronunciauerit quispiam locum esse vnum quidpiam ex quatuor. Si ergo ostensum fuerit nullum posse esse ex tribus, neq; materiã, neq; formam, neq; interuallum: eius scilicet quod cõtinet finis fuerit locus. Quomodo autem non dixit, AVT extrema, si nullum est ex tribus, } sed, SI nullum est spatium præter magnitudinem eius quod inest corporis? } An, q̃ ex duabus alijs hęc videtur positio probabilior, eius quę dicit formam, & eius quæ dicit materiam esse locum? Vel potius q̃ duo multis verbis prius sustulit, cùm prius ostendisset neq; materiam nec formã esse locum. Quare si sublatum fuerit interuallũ, & nihil fuerit adiectum de alijs, relinquitur extremum eius quod continet esse locum.

Definitio loci.

Locũ quidnam esse dicerent Stoici & Epicurei.

Platonici, quid locum dicant.

Ferme, cautionẽ ostendit Philosophicam.

Atqui quod cõtineat videtur esse forma. In H eodem enim sunt extrema eius quod continet, & eius quod continetur. sunt ergo ambo fines, sed non eiusdẽ: sed forma quidem est rei, locus verò, corporis quod continet. Quia autẽ manente eo quod continet, sæpe mutatur id quod continetur & est diuisum, quẽadmodum aqua ex vase: quod intercedit esse videt̃ aliquod spatium, vt quod sit aliquid p̃ter corpus quod recedit. Non est aũt ita, sed quoduis corpus excidit eorum q̃ recedũt, & natura apta sunt vt tãgant. XXXVI

XLII Dicit causas propter quas vnũquodq; ex tribus alijs existimatum est esse locus. & rursus docet cur non rectè existimatum sit, ostendens modos & differentias. Et primùm quidem de forma. Quoniam enim videtur locus id quod est in ipso corpus comprehẽdere: videtur autem

Loc⁹ & forma in quib⁹ conueniant, & differãt.

etiam

etiam forma comprehendere id cuius est forma: videtur forma esse locus. & maximè quoniam simul esse videtur & forma quæ est finis eius quod continetur, & finis eius quod continet. Etenim etiam si ea componantur, propterea quòd nullam habeant profunditatẽ, nihil faciunt amplius. Quòd autem hæc sint diuersa, & forma eius quod est in loco, & finis eius quod continet, clarum est. siquidem illa quidem finis est eius quod est in loco, hæc verò finis eius quod continet. Si ergo alius est locus præter id quod est in loco, alia etiam fuerit forma eius quod est in loco, & alius locus. Cùm autem prius pluribus ostendisset, formam non esse locum, satis nunc habuit ostendere differentiam finium eius quod continet, & eius quod continetur. Deinceps autem rursus causam adijcit, cur interuallum, quod est inter fines eius quod continet, existimetur locus. Quia enim in loci notionem venimus, ex ea quæ fit inuicem corporum transmutatione, eo quòd alias aliter fiant in eodem loco: videtur locus esse aliquod aliud spatium præter corpus quod transmigrat inter fines eius quod continet. quemadmodum concauæ superficiei dolij, vt quod exinanitur & suscipit corpora quæ vicissim transmeant, cùm sit aliquid quod potest ab eis separari. nam hoc quoq; loco inesse videtur. Deinde adiungit causam cur fallantur. & sic refellit orationem, ostendens nullum esse eiusmodi spatium. Dicit autem causam esse quòd fallantur, quòd cum aliquod corpus egrediatur, aliud omnino eius loco ingrediatur, quod habet ipsum quoq; distãtiam. & corporum distantiam seu spatium ad locum transferunt, vt qui sit ipse spatiũ. Quod si non loco alterius ingrederetur omnino aliud corpus, sed in prioris exitu vas quod suscipit omnino concideret, vt videmus in vtribus, qui dum exinaniuntur concidunt: non existimaremus esse spatium quod intercedit. Itaq; in aere nõ similiter visione apprehendimus manere spatium mei corporis. Eo enim moto statim confunditur quæ me continet superficies, & sibi ipsi vnitur. Nunc autem quoniam aliquid aliud vicissim ingreditur quod habet distantiam, ac spatium, & potest tangere id quod continet, ei autem minimè est vnitum: videtur manere spatium. propterea enim adiecit illud, APTA sunt natura vt tangant, } sed non vt vniantur. Quæ enim vniuntur, quemadmodum aer aeri & aquæ, nõ sunt vtiq; tanquam in loco, neq; tanquam in hoc vase cui sit continens. non enim manet amplius locus diuisus ab eo quod est in loco. Quòd autem semper omnino vicissim ingreditur aliquod corpus, ostendunt vasa angusta, & quæ appellantur clepsydræ, quæ aquam quæ inest non effundunt, si aer non ceperit in eis locum per quem influat. Sed ponamus, inquit Galenus, aqua è dolio ablata, nullum alterum corpus influxisse: manet ergo separatum spatium, quod est intra vasis superficiem. Sed est positio aliena à ratione. id enim ponitur, quod quæritur. Quærentibus enim nobis an possit esse separatum spatium, non quòd sit probans, sed sibi fingens ac depingẽs, ponit esse spatium separatum. & in summa, qui hæc dicit, ea ponit quæ fieri nequeunt. quemadmodum enim fieri non potest vt si sit corpus nõ sit interuallum, ita fieri non potest vt si sit interuallum aut spatium, non sit corpus. interuallum enim seu spatiũ in eo est. Quocirca qui ponit quidem non esse corpus in vase, esse autem in ipso spatium, ponit in ipso non esse corpus, & esse. Ponantur autem, si videtur, eadem in corporibus quæ tangunt nõ concauis, ablato eo quod tangit, nullum corpus ea tangere. Clarum est ergo quòd qui hæc dicit, petit esse vacuũ, non tamen probat. Sic ergo etiam in concauis, quæ sunt vasa. etenim eorum etiam semper aliquid tangit. non enim quia sunt figura eiusmodi, propterea mutata sunt natura. Queamadmodum ergo in eo dicimus, quòd si hoc fieri posset vt eẽt aliquod interuallum sine corpore, esset inane: sed quoniam non est, vt ostendetur, fieri non potest vt si secesserit id quod interim tangit, nõ aliquod

Locus cur existimaret interuallum qđ itercedit inter fines.

Corpe egrediente aliud eius locũ subit, quod habet ipsum distantiam.

Clepsydræ aquã non effundũt, si aer nõ cepit locum p quem influat.

Separatũ nõ esse spatium qđ est intra vasis superficiem, contra Galenum.

A aliud, quod pro eo venit, corpus, idem tangat: ita etiam in vase. In summa autem eius quod per se est interualli ac spatij suscipitur notio, auferentibus nobis phantasia seu visione qualitates, per quas hoc quidem est aqua, illud verò vinum, hoc autem aliquid aliud: & sumentibus æqualium corporũ interuallum, vt quod sit vnũquodq; aliud ab illis in quibus ei erat esse, idem autẽ ei esse propter æqualitatem, & absq; illis idem sumere, cùm quibus erat, hoc quidem vt vini, illud verò vt aquæ spatium. Sed quòd is quidem qui ponit, si auferatur corpus quod est intus, nullũ pro eo induci, petit in substantia esse inane: clarum est. Si quis autem dicat in vniuerso quidem esse mundo spatium, non tamen in eo esse aliquid inane, neq; fieri: sed exeũte corpore aliquod aliud omnino pro eo induci, & ea de causa nihil esse inane, & hoc spatium esse locũ: alia est hæc positio, & quæ alijs opus habet confutationibus. Videtur autem aduersus hanc positionem maximè insistere Aristoteles.

Interualli q̃modo a nobis suscipiat notio.

B Quòd si esset aliquod spatium, quod natura esset, & in eodem loco maneret: essent loca infinita. Si enim mutetur aqua & aer, idem facient partes vniuersæ in toto, quod vniuersa aqua in vase. Simul autẽ locus quoq; mutabitur. Quare erit hoc etiam vtique alius locus: & erunt simul multa loca. Non est autem alius partis locus, in quo mouetur, cùm totum vas transmutatur, sed idem. In quo enim est, vicissim mutatur aer & aqua & partes aquæ: sed nõ in quo fiunt loco. qui est pars loci, qui est locus totius cœli. XXXVII

Hæ duæ rões soluũtur a Simpl. infra a 108 littera B. C.

Postquã dixit ea quæ persuaserunt vt locus existimaretur spatium, & adiecisset causas deceptionis, nũc ad positionem confutandam cõuertitur, argumentum nescio quomodo obscurius proferens. Ita autem habet, cùm sit C ex cõsecutione necessarium, in secundo modo indemonstrabili, per quem est huiusmodi cõnexum. Si locus est aliqua spatij natura, quæ per se manet, & non est in corpore: tria absurda consequentur. Nam & loca erunt infinita, & locus in loco mutabitur. Quare loci erit alius locus. & erunt simul multa loca. Atqui nõ possunt hæc fieri. Non erit ergo huiusmodi spatium. Videbitur autẽ verum esse connexum, si vas esse posuerimus quod habeat aquam vel aerem. quod quidem sic transfertur de loco ad locum, vt id quod in ipso est, proprio motu moueatur, vtpote quod fluctuet, vel in orbem circũferatur. Si ergo tota aqua peruasit spatium, si mutetur, inquit, aqua & aer, idẽ eueniet vniuersis quæ sunt in toto, quod vniuersæ aquæ quæ est in vase. quemadmodum enim in mutua corporum transmutatione, cùm in quo est aqua hic fit aer, locũ animaduertimus, sicut prius dictum est: ita, dum vicissim inter se cõmigrant partes aquæ in fluctuatione, erit vnaquæq; pars in parte spatij, hoc est in lo D co per se, siquidem per aquam totam processit spatium. Qui enim dicunt locum esse finem eius quod continet, totum quidem per se esse dicunt in loco, partes autem, per accidens: nempe quia eæ ab eo non proximè continentur: qui autem spatium, quod per vniuersa procedit, & proxima & per se esse dicunt loca partium: etenim in spatio per se est vnumquodq;: quæ autem sunt in loco proximè, sunt discretæ, sicut prius dictum est, discreta autem sunt etiam loca. Si ergo discretæ sunt partes eius quod est continuum, vt patet etiã ex hoc quòd per se moueãtur: infinitæ fuerint partes & loca infinita. Pro eo aũt quod dicendum erat, non futuras partes toti cõtinentes, dixit vniuersas partes quæ sunt in toto idem facturas, quod totam aquam quæ est in vase. Tota autem aqua per se mutabatur, & per se discreta erat in loco. quocirca loci positum spatium, fuit causa vt partes per se mouerentur per locum, & essent in loco: id autem, vt discretæ

XLIII Locus non est spatium.

essent partes ac loca: hoc autem, vt etiam partes & loca essent actu infinita. Qunniam autẽ de Inco nunc agitur, locorum infinitatẽ, & non partium, tanq̃ absurdam, intulit. Si aũt multitudine infinita sunt loca, cùm actu sint spatia: erit etiã in cyathn magnitudn infinita. Similiter aũt etiam dicendum est de partibus infinitis quæ sunt io locis infinitis. quod enim cõstat ex magnitudinibus mul titudine infinitis, quantũcunq; sit, erit etiã infinitum ma gnitudine. Sic ergo colligit, si est sparium seu interuallũ ac distantia in eodem, quẽadmodum in cyatho, esse loca infinita. Consequitur autẽ etiam absurdum quod secundò dictum est, quod est, simul locum quoq; esse mutandum, quamobrem loci erit alius locus. Si eoim transmutatum fuerit vas, quod in seipsn habet spatium, erit hoc spatiũ in spario in quo fuit vas: & ita erit loci locus, quod quidem est absurdum. Pnrrò aũt etiam tertium, nempe Inca multa simul esse futura. Nam si vas transferatẽ, transfertur etiã spatium quod est inter eius fines, & fit in alin æquali spatio. Quare quę sunt in vasis, erunt & in spatĳs quæ erant ab initio, quæ dicebantur loca: & in ĳs in quæ fuere transmutata. & multa loca simul erunt in multis aliĳs eiusdẽ corporis locis. Num ergo nnn eadẽ absurda cõsequũtur, etiã eos qui dicunt Incum esse extremũ eius quod continet: aut nulln modo. Nnn enim dicitur si amphnra moueatur, in alio loco aquã fieri, aut aquæ partes. est enim in eodẽ, & nnn fit in alin, perinde ac si esset spatium in spatio. Quomodo ergn si eũdem obtinet locum vinum, & vniuersum, & per partes, ex Thasn mouebitẽ Athenas? An ne per se quidem mouetur? manet enim in amphora. sed mouetur & transmutatẽ amphora in qua est vinum, nõ idem vinum, neq; eius partes, nisi per accidens: sed cùm ea mouentur, inter se vicissim transmutantur ea quæ sunt in dolin. si esset autem locus spatium, corpora vnà cum vasis per se transmutarẽtur, & partes illis coosimiliter diuisim spatium commutantes: & essent in alio & alio loco, non per accidens. quorum vnus quisq; locus est pars mainris, & rursus mainr mainris: idq; vsq; ad locum maximũ & sparium, in qun est cœlum. ponunt enim aliquod spatium, in qun rotus mundus per totum processit. in cuius parte semper inest vnumquodq; corpus. etenim in hac definitione hoc quoq; inest, quòd loci partem locum faciat, quẽadmodum & spatĳ. sed hoc quidem extrinsecds. Illud autem vide, q̃ vel vinum faciẽt per se moueri, qui dicunt locum esse spatium, qui in hoc nihil differt ab amphora: vel ninn dicent manere immobile, quod à Thasn transit Athenas. Eis enim p accidens dicere non procedit. quoniam similiter in spatio dicunt esse amphoram, & vinum quod est in ea, & eius partes. Hæc ergo dicta sint ad declarandam dictionem Aristotelis, quoad eius fieri potest. Attendendus est autem Alexander qui sic exponit illud, ET erunt simul multa loca.} Erunt enim, inquit, ea quæ sunt in vasis, si spatiũ fuerit locus, & simul cum locis & spatĳs quæ fuerunt ab initin, ad quæ rursus cum vase accesserunt. & si rursus translata fuerint, rursus similiter transferentur vnà cum spatĳs in quibus erant. Sic autem vnicuique corum quæ sunt in vasis fient loca infinita & infinita spatia; in vnaquaq; mutatinne vasis, aliquod spatium sibi æquale, & ei quod in se est assumentis: hoc est, locum. Quomodo autem est hoc verum? fortasse enim nec spatium dicent conuenire quod est in doliu, qui spatium dicunt esse locum: sed semper fieri in alia & alia parte spatĳ. Sin hoc etiam quispiam concesserit, nõ necesse est illud quoque transire ad quod factum est dolium. fit enim aliàs in alia parte spatĳ. Melius est autem, vt existimn, accipere illud, MVLTA simul erunt,} de ĳs quæ transmutantur cùm multa sint, & ad quę transmutãtur, vt prius dictum est. Illud autem, NON est alius partis locus in qun mouetur,} dictum est ad absurdũ quod dicit, Erit loci locus, & multa loca simul. quod quidem consecutum est, quòd aliud sit spatium, quod secum aquam deduxit, aliud il-

Si eundẽ locum obtinet vinũ vniuersum & p partes, quo mouetur a loco in locum.

E lud in quo fuit. Dicit ergo non esse alium, & alium locũ, sed eundem. quãdoquidem nec spatium est locus, sed finis eius quod continet. quod idem est. Dicit ergo, cùm totum vas transmutatur, locus partis, in quo cùm sit vnà transmutatur, non est alius præter illum in quo est, vt q̃ dicunt qui locum dicunt esse spatium: sed in qun est loco, hoc est in fine eius quod continet, in eo inter se vicissim cõmutantur aer & aqua, si ambo cùm sint in dolio, moueantur in ipso. Sin snla sit aqua quæ iniecta est: partes aquę inter se vicissim cõmutate mouentur. & sunt in en loco, in quo etiã inter se vicissim cõmutantur, etiam si fuerit vas translatum: sed non in illo, in quo, vt aiunt, est loco, oempe spatio in quod mutatur, quod ex positione est pars tntius spatĳ. Sic ergo videtur tolli quòd spatium sit locus. Operępretium est autem attendere, num infinita quidem esse loca collectum sit, ex co quòd positum sit, ea quę proximè & per se sunt in loco, debere esse om-

Locum esse spatiũ deiecit Simplicius.

F nino definita, & tota circũscripta, sed nnn in toto cootineri: quocirca partes per accidens dicebãtur in loco, sed nnn per se. Huius autem, vt putn, causa est, quæ à nobis prius posita est, loci nntio, quæ vult eum esse finem eius quod continet in quo non suot partes quæ per se sunt, neq; ei appropinquãt. Adhuc autem magis dici potest, ne totum quidem sic per se esse in loco, vt omnino loco cohæreat, sed solum sit eius finis. Si quis autem spatium locum esse posuerit, quod per totas partes procedit, nihil quidem prohibet etiam partes per se esse in loco: non tamen necesse est eas esse diuisa. Sed quẽadmodum partes eas esse dicimus, & si non sint diuisæ: diuisæ enim, nõ sunt amplius partes: ita etiam dum continui partes io loco per se esse dicimus, non oogemur eas diuidere. vt sunt enim, ita etiam io loco sunt. sunt enim eiusmodi vt diuidi nequeant. & vel fnrma soltim diuisæ, vt caput, & humeri, & brachia: vel soltim potentia, vt partes similares. Cùm sit ergo locus continuus, & ipse quoque partes ha-

Loco non oino cohæret totũ, sed est eius finis locus.

G beat, cootinuum etiam erit corpus quod in ipsn est, & in toto, & in partibus. Sed neq; locum esse in loco necesse est, neq; multa simul loca, neq; mutare locum ex eiusmodi positione. siquidem vnum est spatium, quod per nmnia procedit, aliàs in aliĳs sui partibus aliquod aliud & aliud corpus suscipiens. Vini enim amphora, quæ est in aliquo spario, quod procedit per corpus amphnrę, & per corpus vini, cùm transmota fuerit, non simul cum illa inducitur spatium, sed trãsit ab illo in aliud. illud enim, siquidem naturã habeat separabilem, est stabile & immobile. Neq; ergo locus sic trãsibit, neq; locus in loco erit. neq; simul multa erunt eiusdem loca. Et hæc quidem sufficiant ad soluendas dictas obiectiones: altę autem ratinnes fortasse etiam paulopost defendent spatium.

Porrò autem materia quoq; videri possit esse locus, si quis quidem in eo quod quiescit, & non est separatum, sed continuum, consideret. XXXVIII

H Quemadmodum enim si alteratur, est aliquid quod nune quidem est album, rursus verò nigrum, & nune quidẽ durum, rursus verò molle: quocirca dicimus esse aliquid materiam: Ita etiam videtur esse locus eiusmodi cuiusdam visionis. illo excepto, quòd qui erat quidem aer, is nune aqua: locus autem, quòd vbi erat aer, hic nune aqua. sed materia quidem, sicut prius dictum est, neq; est à materia separabilis, neq; continet: locus autem vtrunq;.

Cùm formãm esse locum & spatiũ sustulisset, eò deincepe se conuertit vt vtatur eadem methodo de materia. & quemadmodum in aliĳs, ita hic etiam primùm dicit causas, ꝓpter quas quis existimauerit materiam esse locum: & probabiliorem quam prius nunc rationem afferens, simul etiam Platonis scopum explicat, propter XLIIII

Materia quibusnã de causis videri posſit eẽ locus.

quem

quem illic materiam vocauit locum & receptaculũ. Deinde subiungit rationes, propter quas existimat fieri non posse vt materia sit locus. Cùm autem vellet dicere ꝙ sit probabile, loco cum materia intercedere similitudinem, ei rei cõuenientem sumit positionem. Tunc enim, inqt, videri possit materia esse locus, cùm in ijs quæ in loco gescunt considerauerit, sed non quæ mouentur per locum, quæ enim sunt in materia, quiescunt in ipsa, sed non mouentur. Melius est autem, inquit Aspasius, eum repellere qui materiæ & loci inducit similitudinem, quoniam fluit materia. locus enim quiescit, & est immobilis, quandiu fuerit. Præterea autẽ materia sic possit videri locus, si ijs contemptis quæ sunt de loco pronunciata, id quod est in loco posuerimus loco continens. quandoquidẽ est materiæ quoque continens quæ in ea fit forma, sed ab ea non est diuisa. Clarum est autem id esse contrarium ei quod de loco prius est pronuntiatum. In tali ergo positione dicit deinceps causam eius deductionis, quæ est ab eo qui est propriè locus, ad materiam. Est autẽ hæc modi similitudo, per quam deuenimus ad notionem materiæ & loci. Existimamus enim esse materiam, videntes aliquid esse vnum & idem, quod nunc quidem durum, prius autem erat molle: & nunc quidem album, prius autem nigrum. quod dicimus ijs esse subiectum. Similiter autem & ad loci notionem propter easdẽ occasiones venimus. quia vbi prius erat aer, hic nũc est aqua. Còm autem videretur prius paruam adijcere differentiam, per eam, omnem quæ esse videtur labefactat similitudinem, dicens, I L L O excepto, ꝙ vbi erat quidem prius aer, hic nunc sit aqua} & quæ sequũtur. Si enim quæ in materia fit forma, format materiam, & facit vt ex ea nominetur: quod autem in loco est, non format locum, neq; est eius aliquid, neq; aliquod vnum cum illo facit, neq; ex illo vocatur locus: magna scilicet materiæ fuerit à loco differentia. Est autem eis cõmune vt idem manens diuersa suscipiat. qua quidem ratione Plato quoq; vocauit materiã locum & formarum receptaculũ. Num ergo etiam substantiam, accidẽtis locum quis vocauerit? An hoc etiam non procul quidem absuerit, quod attinet ad susceptionem? Differt autem, ꝙ & quæ sunt in materia, & quæ in loco sunt, sunt substantiæ in substantijs. Cùm hæc autem dixisset, infert deinceps rationes. vel potius illa quæ prius dixit, breuiter in memoriã reuocat, quæ locum discernunt à materia. hæc autem sunt. Locus separari potest ab eo quod in ipso est: Materia non est separabilis. locus continet id quod in se est: materia non continet, sed continetur ab eo quod est in ipsa. Sed quomodo dicitur materia quidem non esse separabilis, siquidẽ fiunt ac recedũt quæ in ea formę sunt, sicut corpora in loco? An primùm quidem id quod separatur, ab eo separatur quod separatur. quidquid autẽ separatur, id maneat & sustineat oportet, vt sic dicatur separari. forma autem extra materiam non remanet. quamobrem nec separatur. nec materia ergo separatur ab ipsa. Præterea etiã in eo ipso quod est esse, formam quidem in materia, corpus verò in loco: materia quidem facit aliquod vnum compositum cũ forma: vt quæ vnà cum forma quodammodo alterat̃, & maximè ex sententia Peripateticorum, qui dicunt compositum esse ex materia & forma: & ea ratione non fuerit separabilis: locus autem vel tunc ipse est in seipso, nihil habens cõmune cum eo quod est in loco. In summa autem ne cogitanda quidem est sola forma, quæ separari potest à materia, sed ea quæ est materialis. non enim vt locus separari potest ab eo quod est in loco, ita materia separari potest à forma materiali. Non potest enim separari à re cuius est materia, quemadmodum locus est separabilis à re cuius est locus.

Loci differẽtia a materia.

Materia quomodo dicat̃ separabilis.

Forma sola separari non põt, sed forma materialis.

A

B

C

D

XXXIX Si nihil ergo ex his tribus est locus. neq; forma, neq; materia, neq; spatiũ, quod est semper aliquid aliud à spatio rei quæ mutatur: necesse est locum esse id quod reliquũ est ex quatuor, nempe finem corporis quod continet. Dico autem corpus quod continetur, quod est mobile per lationem.

XL V Postquam ostendit locum nihil esse ex ijs tribus quæ dicta sunt, colligit deinceps ordine syllogismum, & subiungit conclusionem, ꝙ necesse sit locum esse id quod reliquum est ex quatuor, nempe finem corporis quod continet, quatenus coniungitur ei quod continetur. habuerit enim etiam aliquem alium finem id quod continet. Quemadmodũ lunaris sphęra continet quidem id quod est sub luna in superficie concaua, per quam ei committitur. habet autem etiam alium finem, nempe cõuexæ seu incuruæ superficiei, qui est ad sphæram Mercurij. Dico autem, inquit, corpus quod continetur, quod est mobile per lationem, seu motum localẽ, vt id fit in loco. etenim à motu per locum locus inuentus est. Necesse est ergo ẽe cœlum, quod est mobile per lationem, seu motum localem, esse in loco. quod quidem ipse paulopost negabit. Aut ergo dicit mobile per lationem seu motũ localem, id cui à natura est ingeneratum vt aliquãdo quidem moueatur, aliquando verò quiescat: cœlum autẽ non est mobile, sed semper mouetur: Aut aliud est, inquit Alexander, locali motu ferri, aliud circunferri: illud qdem rectã, & locum loco mutans: hoc autem circulo, & in eodem loco latum, per partes mouetur. quamobrem ne totũ quidem est in loco, quoniam ne mouetur quidẽ per totum locum. Aspasius autem, non conuertitur, inquit. non enim necesse est, si quidqd in loco est, est motu locali mobile, etiã quod est motu locali mobile, esse in loco. Atqui oportebat ipsum sic paulopost dicentem audire Aristotelem. "Quoduis corpus, aut per lationem seu motum localem, aut per augmentum est mobile per se alicubi. Deinde subiungit, hanc, vt videtur, dubitationẽ soluens Aristoteles, Cœlum autem, vt dictum est, non est alicubi totum. neq; est in vllo loco, siquidem ipsum nullũ corpus comprehendit." Quemadmodum ergo non est alicubi totum, sic neq; mouetur per totũ seipsum. neq; enim transit de loco ad locum, sed solùm per partes per quas etiam mouetur. Quocirca adiecit etiam Aristoteles ijs quæ iam adscripta sunt, "Ad quod autem mouetur, ea ratione est etiam locus partibus. alia enim cohæret alij ex partibus." Còm autem dixisset & animam & cœlum esse in loco per accidens, subiunxit. "Sunt enim in loco omnes quodammodo partes." In eo enim quod circulo mouetur, alia aliam continet. quocirca circulo solum mouetur id quod est superius. Vniuersum autem non est alicubi videlicet quatenus est vniuersum. neq; enim mouet̃ per totum. vt autem mouetur, sic est alicubi. quatenus enim mouetur, ea ratione est etiam locus partibus. & vt alicubi, sic mouetur. In eo enim, inquit, quod circulo mouetur, aliud aliud continet. quocirca circulo solũ mouetur, cùm vtrũq; sit verũ: ꝙ id quod est in loco corpus est mobile per locum: & ꝙ id quod est mobile per locũ, in loco est. Vt enim se habet vnum, ita etiam alterum.

Loci definitio.

Duplices rerum fines.

Cœlum non esse in loco.

XL Videtur autem locus esse magnum quid & ad sumendum difficile, propterea ꝙ materia & forma appareant, & ꝙ in eo quod cõtinet quiescenti fiat eius quod fertur trãslatio. videtur. n. contingere ꝙ intercedat spatium, quod est aliquid aliud ab ijs quæ mouentur magnitudinibus. Confert autem aer quoq; aliquid, qui videtur esse incorporeus. videntur. n. non solũ vasis fines esse locus, sed id ẽt qđ intercedit, vt inane.

XL VI Cùm prius dixisset oportere dari talem loci definitionem, vt ea soluerentur de quibus dubitabatur, & ea loco insint quę videant̃ inesse, et difficultatis et dubitatiõum

causa

causa sit manifesta: postquam locũ definĳt, protinus ex data definitione conatur ostendere causas difficultatis. Videtur enim, inquit, quid magnum & difficile esse locus, ꝙ in eius consideratione tria quæ sunt consutata appareant, materia, forma, & spatium. Si enim quæ maximè videntur esse locus, ea fieri non potest vt sint locus, locũ inuenire fuerit arduũ & difficile. atqui si nobis aliud quærentibus alia consueuerunt apparere, hoc satis est impedimenti ad eius inuentionem. Et ꝙ forma quidem videatur esse locus, sæpe dictum est, ꝙ & contineat, & ꝙ fiat vnum cum loco, applicatis duabus inter se superficiebus, nempe superficie eius quod cõtinetur, & eius quod continet. Materiam aũt formæ rursus adiecit, quoniam materia quoq; videtur esse locus formarũ, cùm aliàs aliæ in ea fiant formæ, sicut etiam in loco aliàs alia corpora. in quo enim prius erat aeris forma, in ea etiam fit aquæ. Et sæpe dictum est mutuam corporum mutationem loci notionem maximè nobis ingenerasse. Sed materia quidem & forma quonam modo videãtur esse locus, sæpe dixisse (F) satis sit. Propter quasnam autẽ causas videatur spatium, rursus in memoriam reuocat, nẽpe ꝙ & sit probabilior positio, & parum examinata. Quoniã enim mutua corporum mutatio fit in eo quod continet quiescente: quod quidem ex Alexandri sentẽtia significat, id quod est immobile, propterea ꝙ locus non moueť vnà cum eo quod in ipso est, quoniam corpus quod continetur, & est semper in loco qui continet, habeat spatium: effecit vt nõnulli in hanc adducerentur opinionem, ꝙ sit spatium aliud præter spatia quæ sunt in corporibus quæ mouentur, & mutant locũ, quod est æquale eis in magnitudine. Num autem illud, IN quiescenti} non dixit vt quod sit immobile per locum, sed vt quod idem maneat, & non mutetur. neq; enim adhuc ostensum est locum esse Imobilem, neq; ad spatĳ notionem est adeò vtile. idem autem manere est vtile, quandoquidem auferentes differentias corporum quæ mutuò mutantur, spatium vt quod sit idem visione apprehendimus. Aut non frustra Alexander au(G)dĳt illud Quiescente, vt quod sit per locum immobile, sed ꝙ etiamsi Aristoteles ostenderit transire spatium, ad absurditatẽ deducta oratione, cũm dixit, SIMVL autem locus quoq; mutabitur} attamen qui ponebant spatium quod per totum mundum procedit, dicebant ipsum immobile, vt qđ aliàs in alia sui parte aliud corpus & aliud suscipiat. Ad hoc autem quod videatur spatiũ aliquod esse locus, videtur etiam aer conferre, qui videtur aliquibus esse incorporeus. ꝓpterea enim videtur & quod inter partes vasis intercedit, esse quædam inanis regio quæ corpora suscipit. Et non solum in finibus vasis esse videntur ea quæ inĳciuntur, sed etiam in regione quæ intercedit: & magis in ipsa, siquidem ipsa per totum peruasit. in finibus autem vasis, fines eius quod est in ipso, sunt proximè, quocirca dixit videri non solum fines vasis esse locum. Videtur autẽ causa esse visio, quæ post ablationem corporis, vacuum relinquit spatium. Quòd autem vana sit & per inane procedat, dici potest esse clarum. (H) si enim illud etiam spatium sustulerit visio, aliud rursus relinquetur. idq; nunquam desinet. Notandum est autem, inqr Alexander, ꝙ dicit vas finem eius quod continet. Et ꝙ in dicendo quidem. nõ solùm vasis fines esse locum, non dicit vas esse finem eius quod continet, clarum est. sed si vtiq; dicat, fines vasis. Ex ĥs autem quæ deinceps consequũtur hoc fortasse potest colligi, siquidem vas quidem est locus, locus autem est finis eius quod continet.

Locum esse spatium, quę nam persuadere posse videantur.

Locum qui dicũt spatiũ, dicũt ipsum immobile.

XLI Est autem sicut vas locus quod transferri potest, ita locus vas quod moueri non potest.

XLVII Cùm huc vsq; loco & vase tanquam eisdem vsus sit, et loci & vasis communem dederit definitionem, est enim vtrunq; finis eius quod continet, quatenus committitur ei quod continet: non enim corpus testæ est vas, sed quæ est intrinsecùs superficies, quæ cùm manet continua, ha- (E) bet instrumentum vim vasis, etsi testæ profunditati aliquid euenerit: nunc adĳcit id quod est proprium loci & vasis. nempe ꝙ locus quidem est sua natura immobilis, vas autẽ potest transferri. Et si ergo locus & vas aliquando muteiur, vtrunq; tamen seruat id quod est proprium. ita vt locus quidem sit vas immobile, vas autẽ locus qui potest transferri. Meritò autem cùm locus sit finis eius quod cõtinet, dicitur immobilis. quemadmodum enim superficies per se est immobilis, et locus etiam multò magis. quomodo enim locus moueať per locum? sed & vas, dixerit quispiam, ex ea quæ est intus superficie, maximè vas dicitur. aut capacitatem quidem, quæ est illi cum loco cõmunis, ex illa habet: quòd autem sit vt instrumentũ, & quatenus est corpus, & quatenus est corpus quod transferri potest, cùm sit ipsum quoq; capax alicuius corporis. Et propterea fortasse in pronunciatis de loco, ideo non assumpsit locum esse immobilem, ꝙ tunc opus haberet vti loco, tanquam vase, propterea ꝙ ex vase sæpe (F) veluti manu ad locum deducamur. quamuis Theophrastus & Eudemus, vt etiam prius dictum est, imobile vt vnum ex loci pronunciatis præceperint. Adĳcit autem Alexander, ꝙ si etiam vas est locus, ea etiam quæ sunt in vase, sunt in fine corporis quod ipsum continet.

Loci & vasis differentia.

Locũ immobilẽ cur non dixerit Aristoteles in ꝓnunciatis loci.

Quamobrem cùm in eo quidem quod mouetur, mouetur aliquid, & mutatur: id quod est intus, sicut nauis in fluuio, tanq̃ vase magis vtitur, quàm loco eo quod continet. Vult autem immobile esse locus. Quocirca vniuersus magis fluuius est locus, quoniam est vniuersus immobilis. Quare eius quod continet finis immobilis primus, is est locus.

XLVIII Postquam loci & vasis dixit differentiam, cùm eã adhuc vellet amplius explicare, & confirmare loci immobilitatem, definit etiam ac distiguit ea quæ in ipso sunt, do(G)cens quando quidem tãquam in vase esse dicimus, quando verò tanquam in loco. & dicit ꝙ cùm aliquod corpus quod moueť, in aliquo quod mouetur inest, vt vnà cum eo moueatur id in quo est, quemadmodum nauigiũ, vel lignum quod est in fluuio, quod quidem aquam non secat, sed ab aqua fluente continetur, & vnà cum ea deorsum defertur, tunc vt in illa parte aquæ quæ ipsum continet, magis est vt in vase q̃ vt in loco. Quòd autem mouetur, eo in quo est manente immobili, id est in loco. locus enim non vult moueri vnà cum eo quod in ipso est, sed manere: ne ipse quoq; loco opus habeat, dum per locum mouetur. Quod autem mouetur in eo quod mouetur, quemadmodum quæ sunt in vasis, dum illa scilicet mouentur, mouentur per accidens. Cùm itaque dixisset id quod tanquam in vase mouetur, in eodem exẽplo ostendit id quod in loco mouetur, & locum. Vt enim in hoc exemplo: vniuersus magis fluuius fuerit locus nauis, qa est vniuersus immobilis seruans eundem locum, ab eo(H)dem fluens initio, & ad finem eundem perueniens. Illud autem, MAGIS, adiecit, quia non propriè vniuersus fluuius fuerit locus nauis: non enim finis eius quod continet est vniuersa aqua fluuĳ, neq; omnino superficies, sed corpus: sed ea ratione magis vniuersus, quoniam non simul mouetur. locus autem totus nauis, quoniam in eius parte fertur nauis. Aut ne nauis quidẽ locus est fluuius: sed fuerit quidem fluuius vniuersus in loco, vt dicit Alexander, ꝙ vnà cum ipso non moueatur finis eius quod ipsum continet: nauis autem est in vase. Et fortasse, inquit, dixerit nõ nauis vniuersum fluuium esse locum, sed eius quod in ipso est. est autem aqua, siquidem fluuium audimus, non aquam, sed quæ aquam continet terræ superficiem. conuenientius enim de ea diceť illud, QVOCIRCA vniuersus magis fluuius est locus} ea. n. est ꝓpriè locus aquæ quæ continetur, & in ea mouetur, cùm sit immobilis. nõ tñ est nauis locus primitus. Sed est quidẽ nauis in

Locus est immobilis.

Fluuius qđ significet.

aqua,

aqua, tanquam in vase: aqua verò tanquam io loco, in ripa fluuiȷ quæ ipsam continet. quam etiam flumium vocarit Aristoteles, & locum, nō nauis, sed aquæ. Sin hoc ita est, diuersis modis scilicet fluuium vocauit, aliquādo quidem aquam, aliquando autem quæ aquam contioet superficiem. Cùm ergo eam quæ est in loco, & eam quę est in vase, ostendisset differentiam, & ex ea subindicasset locum esse imobilem, colligit deinceps integrā ex ȷs quæ dicta sunt definitionē, ꝙ scilicet locus est eius quod continet finis immobilis primus, per illud, primū, id quod est continens, breuiter significans. quod quidem prius significauit per illud, QVATENVS cōmittiť ei quod continetur. }Est enim id quod in loco dicitur, & in interiori superficie corporis quod continet, & in interna superficie eius quod continet id quod continet. Quemadmodum, si in aqua est lapis, & aqua in aere & immobili, lapis contioetur in superficie aeris, non tamē in illa proximè, nec primitus: neq; per illam coniungitur ei quod cōtinetur. quocirca oeq; est illa propriè locus. Est autem cootinens quidem vasis finis ei quod cōtinetur, sed mobilis, & qui potest transferri. quocirca vas est, non autem locus, nisi immobilitatem præterea assumpserit. Hoc autem cōfirmat etiam per ea quæ deinceps sequuntur.

Loci īegra definitio.

XLII Et ideo cœli medium, & circularis motus, quod ad nos quidem attinet, extremum, videtur esse partim quidē supra, partim verò infra, omnibus maxime propriè. quoniam illud quidem semper manet: circuli autem extremū manet se habens similiter. Quare quoniam quod leue quidem est, est id quod natura sursum fertur: graue autem, quod deorsum: finis quidem qui ad mediū continet, est infra, & ipsum medium: quod aūt ad extremū, supra, & ipsum est extremū. et ideo videtur esse aliquid planū, & veluti vas, locus, & qui continet. Pręterea simul cū re est etiam quodāmodo locus. Simul enim cum eo quod est finitum sunt etiam fines.

XLIX Quòd locus sit immobilis, probat, vel ex maximè proprȷs loci differeotȷs. eæ autem sunt, vt prius dictum est, id quod est supra, & id quod iofra. & mihi videtur talem syllogismū colligere. Locus habet differentias, id quod est supra, & id quod infra. Quod habet differentias id qđ est supra, & id quod infra, habet differentias, medium & extremum. Quod habet differentias, medium & extremum, habet immobiles differentias. Quod habet differentias immobiles, est immobile. Locus ergo est immobilis. Et ꝙ locus quidem habeat differentias id quod est supra, & id quod infra, iam pronunciatum est. pronūciatorum enim de loco quintū erat, ꝙ omnis locus habeat id quod est supra, & id quod infra. Quòd autem id quod est supra, & id quod est infra, est medium & extremum, ostendit ex eo ꝙ id quod est leue, quod fertur ad extremum, & id quod est circūcirca: dicatur sursum ferri. ita enim ignem qui fertur ad id quod est circūcirca, sursum ferri dicimus. et graue, quod fertur ad medium, deorsum ferri dicatur, sicut terra. Quòd autem medium & extremum sint immobilia, per hoc admonet, quoniā illud quidem semper manet: circuli autem extremum semp manet similiter. Medium enim, quod est cētrum vniuersi, & quæ est circa ipsum terra, semper manet & quod ad locū attinet, & quod ad substātiam, integra sua ipsius summa & forma, etiamsi mutetur partibus & numero. Corporis autem, quod circulari motu mouetur, ad nos vergens extremum, quod quidem est sphæræ lunaris concaua, & quæ ad nos vergit, superficies: substantia quidem, & toto, et partibus, numero semper idem manet: in loco autem etsi moueatur partibus, attamen totum quidem

Locum esse immobilem.

Quod est supra est extremum.

Quod est infra, est medium.

Medium & extremū sīt immobilia.

Corpis qđ circulari motu moueť extremum, est concaua lunæ supficies.

A non transit de loco ad locum, sed manet similiter, habens eam quæ est in loco immobilitatem. quod quidem maximè postulat ratio. non enim eā quæ est in substantia. Est autem attendendum, ꝙ id quod est supra, dicit cōcauam lunaris sphæræ superficiem. quare id quod est locali motu mobile, est id quod est sub luna. Quòd autē id quod habet immobiles proprias differeotias, est ipsum quoq; immobile, clarum est. sunt enim quæ substantiam constituunt differentiæ, & partes substantiales. Simul autem etiam à maiori, clarum est. Si enim partes moueantur, nihil obstat quominus totum sit immobile, quēadmodum in partibus quæ mouenť circulariter. Sin partes sunt omnino immobiles, vt neq; moueantur per se, nec per accidens: multo magis fuerit totum immobile. Probat ergo locum esse immobilem, ex eo ꝙ nos qui dicimus loci differentias, id quod est supra, & id quod infra, illa dicamus supra & infra, quæ sunt immobilia, nēpe medium & extremum. Sed extremum quidē circularis motus, quod

B ad oos attinet, fuerit locus qui est supra. quæ eoim ad id quod est supra moueotur, eò vsq; mota, ab illo aut ex illo continenť: & est ille fiois continentis corporis, quod mouetur circulariter, quatenus continet id quod cōtinetur. Inferius autem quidoam fuerit locus? neq; enim cētrum est locus: nihil enim continet: & ꝙ diuidi nequeat, & ꝙ sit omnium intimū: neq; terra est locus: corpus enim est terra, sed ooo finis: sed neq; terræ fiois. is enim est forma terræ, sed oō locus. Has itaq; soluens dubitationes, subiunxit, QVI ad medium quidem continet finis, est infra, & ipsum medium: quod autem ad extremum, supra, & ipsum extremum }In quibus dicit quinam sint loci, et is qui est supra, & is qui infra: & quænam sunt ea quę sunt in loco qui est supra, & eo qui est infra. Medium enim ipsum, quod est terra, est corpus quod est in loco inferiori. Finis autem qui continet ad mediū, is est locus inferior, vt qui sit finis, quod ad terram attinet, corporis quod terram contioet, partim quidem aquæ, partim verò aeris.

Inferius qdnā sit locus, si neq; centrum est locus, nec terræ finis.

C nonnunquam autē cùm ipsa terra habeat concauitatem, qui est internus finis, fit locus, & alius terræ, & aquæ, & ignis, & aeris, & animalium, & plantarum. & quoniam hæc omnia complent locum qui est infra, et non termioata aliqua supficies, ideo ipse quoq; dixit indefinitè, QVI ad medium quidem continet, finis est infra, & ipsum medium. }Etenim & mediū aliàs aliud: aliquando quidem terra: aliquando autem aliquod aliud elemētum aut corpus. omnino autē in medio, in quo est summa terræ. Est autem idem sępe etiam in plurium corporum finibus, vt sit simul in locis: vt cū fuerit lapis in fluuio. qui habet quidem partem, quæ à terra sustentatur, partem autem quæ ab aqua cōtinetur, & partem quæ eminet super aquam, & in fine aeris continetur. Et sic quidem id quod est in loco inferiori, & locus inferior. qui autē est ad extremum, inquit: supra, & ipsum extremum. Hic autem, sicut io eo quod est infra, extremum quidem est id quod est supra, quod est in loco, sicut æther: Ad extremum autem, locus

Idem potest esse in pluribus locis.

D qui est supra, qui est finis eius quod continet, qui respicit ad extremum quod est in loco: quemadmodum cōcaua lunæ superficies, quæ est in æthere, qui est extremus eorum quæ sunt in loco: Medium autem quod est in loco qui est infra. In eo autē quod est supra, ècōtrario, id quidem quod est ad extremum (quod est io dictione) simile ei quod est ad medium: nō locum qui est supra dixit, sed id quod est in loco qui est supra: extremum autem simile medio, non id quod est in eo qui est supra, sed id quod est supra. Alexander autem infert etiam aliam dictioni expositionē. per quā in vtroq; ambo de loco accipit. Quoniam enim, inquit, noo solum id quod est in loco qui est infra, continetur ab eo corpore quod est ad medium, vtpote si hic fuerit aer: sed in aliqua parte, & à supficie corporis, quod est infra: id autem est terra: ostēdens quorūnam sit finis locus qui est infra, ꝓpterea dixit, Finis eius quod ad medium, seu ad id quod est infra, continet, quod

ipsum

ipsum quoq; est infra. Similiter autem etiam supra, finis eius quod continet ad extremum, & est ipsum quoq; extremum. Ait enim ipsum extremum dicere, non corpus cuius est finis, sed finem ipsius qui ad nos vergit. illud.n. est locus, qui est supra: Ad extremum autem dixerit extremum quod continet, vtpote æthera. ita enim possunt ambo de loco accipi, vt dicantur de eodem fine, qui quidem non erat in medio. Ille enim erat quidem alius finis qui pertinet ad medium: alius autẽ medij. Porphyrius quoq; dicit esse duplex id quod infra est. Aut enim finis medij qui est locus. Aut ipsum medium, cuius locus est extremum. Similiter autẽ duplex quoq; est id quod est supra, aut finis extremi, vtpote ætheris, qui est locus. aut ipsum extremum, quod quidem est æther. Videtur autem dicere finem medij, pro eo quod est, finem qui continet ad medium: aut finem terræ, siue enim qui est extrinsecus, siue eum qui intrinsecus. Quatenus enim suscipit & continet, accipit locum qui habet proportionẽ & conuenientiam cum extrema parte ætheris. Infra enim esse dicimus & terram, & ea quæ sunt in terra. Quoniam autem eius quoq; quod continet finis est locus, & qui id q̃d in ipso est suscipit, ꝓpterea planities quoq; videtur esse locus, hoc est superficies, vt qui habeat longitudinem & latitudinem absq; profunditate. quocirca ipsum etiã vocauit planitiem, vtpote q̃ veteres omnem superficiẽ appellarent ἐπίπεδον, id est planitiem. Recentiores enim dixerunt diuersas superficies, vnam planam, & aliã sphæricam, vel conicam, seu cylindricam. Dicebant autẽ planam superficiem, quæ ijs quę sunt in seipsa rectis ex ęquo est posita. est autem locus, & veluti vas, capax enim esse, & loco et vasi est cõmune. Videtur autem propterea ẽt illud adiecisse, ET ideo videtur esse aliquid planum } propter eos qui formam dicunt esse locum, cùm sit superficies corporis. Ii enim, quatenus ad finem quidem & superficiem appulerunt, ad notionem loci propè peruenerunt: quatenus autem non est finis eius quod cõtinet, sed eius quod est in loco, ea ratione aberrarunt. Quinetiam id quod deinceps sequitur, PRÆTEREA simul cum re est etiam quodãmodo locus: simul enim sunt fines } videtur ad idem tendere, excusationem aliquam ac defensionem præbens ijs, qui formam esse locum putarũt. simul enim cum re quæ est in loco est locus. quoniã simul sunt fines & eius quod est in loco, & eius quod est locus. nihil enim intercedit. quare videtur etiã vnum esse, propterea q̃ sint coniunctæ & commissæ superficies. Illud aũt, SIMVL, q̃ nõ significet id quod est in ipso loco, sed quod in idem & in vnum concurrit, prius dictum est. quonio do enim fuerit locus in loco?

Duplex est supra, & duplex infra.

Locus videtur esse superficies.

Planicies vocabat a veteribus quęuis superficies. ἐπίπεδον, planicies, et superficies.

CAPVT V.

seq. puto memoriæ XLIII lis.

CVI ergo corpori est aliquod corpus extrinsecùs, quod ipsum cõtinet, id est in loco: cui autem non, non est. Quocirca etiãsi fuerit aqua eiusmodi, eius quidẽ partes mouebuntur. à se enim inter seinuicem continentur. Vniuersum autem & esse potest vt moueatur, & esse potest vt non: vt enim totum, locum simul nõ mutat: circulo autem mouebitur. is est enim locus partium: & sursum quidem & deorsum minimè. Nonnulla autem circulo. alia verò sursum & deorsum, & quæcunque habent densitatem & raritatem.

Postquam locum definijt, nempe q̃ sit eius quod cõtinet finis immobilis primus, & probauit eum esse primũ et immobilem, rectè aduertit, q̃ ex hac data definitione, nõ quoduis corpus est in loco. sed cui est aliquod corpus extrinsecùs quod ipsum cõtinet, id est in loco: cui autem non est, nequaquam. Quare neq; inerrans sphæra erit in loco: non est enim aliquid extrinsecùs quod ipsam contineat, siquidem est omnium extrema: neq; totus mũdus, extra eũ enim nihil est. aut.n. inane, quod non esse ostendetur, aut corpus: & aut finitum, & erit etiam extra eum aliquid, si quoduis corpus est in loco, idq; in infinitũ: aut corpus infinitum, quod est extrinsecùs. id autẽ iam sublatum est. Cùm ergo vellet persuadere vniuersum, & cœlum, non esse in loco, in magis admirabili & incredibili positione nos conatur assuefacere. Et si enim positum, inquit, fuerit vniuersum esse aquam, quæ maximè opus habet vt sit in loco vel in vase, ꝓpterea quod absq; eo quod ipsam contineat non possit consistere. si tamẽ tale fuerit vniuersum, non fuerit in loco: quãdoquidem vniuersum omnino positum, non habet aliquid quod contineat extrinsecùs: cuius finis qui est ad id quod continetur, locus esse ponitur: partes tamen aquæ essent in loco, siquidem essent diuisæ. sicut nunc diuisæ vniuersi partes, & seinuicem tangentes, & quæ alia ab alia continentur, sunt in loco. Quoniam autẽ in loco esse dicta sunt quæ locali motu sunt mobilia, ideo ex motu locali, partes quidem esse in loco, totum autem non esse, colligit. quinetiam partes quidem moueri per locum, totum autem esse immobile ostẽdit. Cùm ergo incepisset ab ijs quæ sunt in loco, transijt ad ea quæ mouẽtur per locum, ex his illa quoq; ostendens. Dicit autem fore quidem, vt eius partes moueantur: vniuersum autem posse esse vt moueatur, & posse esse vt non, de cœlo deinceps dicens, seu de vniuerso mundo. eadem enim euenitẽt, etiamsi aqua esset vniuersum. vt enim totum, simul locum non mutat. quoniam neq; mouetur totum per locum. quandoquidem ne est q̃dem omnino in loco, cùm nec contineatur ab vllo ex corpore extrinsecùs, siquidẽ ipsum est vniuersum, vel extremũ vniuersi. Et ideo etiam circulo mouetur cœlum, non tamen sursum vel deorsum. quoniam circulo quidem possunt moueri etiam quæ omnino à loco in locum nõ transeunt, quia partibus transit per locum. Est enim talis locus, qui est in ijs quæ circulo mouentur: per quem partes seinuicem tangentes fiunt inter se loca ex finibus: conueniens eiusmodi partibus, non autem toti. nihil enim totum tangit extrinsecùs. quocirca nõ potest sursum & deorsum moueri: quatenus enim totum, nõ transit de loco ad locum: sed tantùm circulariter. Ex eius autem partibus, aliæ quidem circulo, quæ sunt in ipso cœlo: aliæ verò sursum & deorsum, quæ densitatem habent & raritatem, hoc est, quatuor elementa, quæ etiã inter se mutantur. At si quidquid locali motu mouetur, in loco esse dictum est, quod autem circulo mouetur, locali motu mouetur, quomodo non fuerit in loco? Nunquid, inqt Alexander, non idem est & locali motu ferri, & circunferri? Si autem quæ fit circulo est circũlatio, attamen partium est circũlatio, non autem totius. partes enim loca quoq; cõmutant. Si quis autem exactè & accuratè loquatur, ne partes quidem corporis, quod fertur circulariter, sunt in loco: neq; mouentur per locum, nec per se, nec per accidens. per se quidẽ non sunt, quia sunt continuæ, & non diuisæ: per accidens autem non sunt, quia illæ partes erãt in loco per accidens, quorũ tota per se erant in loco. vniuersum autem non est in loco. quare nec eius partes continuæ, nec per se, nec per accidens. Quomodo ergo dicit, IS est enim locus partiũ? } An audiri possunt partes quę tangunt, vtpote sphærarum, quæ à se inuicem continentur. in continuia enim non conuenit id quod dicitur. eæ enim non sunt in loco. Præterea autẽ si partes loca fiant, altera alterius: quomodo adhuc locus immobilis, cũ mouentur partes & eorum fines? Sed audiendæ sunt partes, non eius quod est extremum, corpora, quæ sunt ei continentia: sed ea quæ ab ipso continentur. cõcaua enim sphęræ inerrantis superficies, fit proximè locus sphæræ Saturni: & illius superficies, eius quę deinceps sequitur. Et certè quatenus cum inerrante quidem sphæra simul circunaguntur, in illa fuerint tanquam in vase: quatenus autem vnaquæq; habet etiam proprium motum, vt quæ in ipsa

Non omne corpus est in loco.

Mundus nõ est in loco, neq; sphęra inerrans.

Totum non mouetur per locum.

Quomõ cœlum nõ sit in loco, etsi moto circulari moueatur.

moueantur

moueantur immobili, sunt tanquam in loco. Ad hunc
autem sensum, illud etiam, CIRCVLO autem mouetur,
hic est enim locus partium } dictum esse dicit Alexãder.
Dum enim circulo mouetur, tangit scilicet solum partes
quæ continentur: si autem ita est, in ipso, tanquam in lo-
co, sunt partes quæ ab ipso continentur. Porrò aũt hæc
quoq; audit Alexander in partibus vniuersi, ET sursum
quidem & deorsum minimè } CIRCVLO autẽ } ET sur-
sum & deorsum } illud quidem in sphæris errãtibus, hoc
autem in ijs quæ sunt in generatione. etenim illud circu-
lo autem, de vniuerso, vt puto, dictum est, vtpote quod
illud Circulo autem, de toto cœlo dicatur conueniẽtius,
quod quidem sumit vt quod sit idem quod vniuersum.
Aliqui autem nõ scribunt, NONNVLLA, sed, ALIA aũt
sursum & deorsum } Et si hæc sit magis conueniens scri-
ptura, illud quoq;, is est locus partium } huic nẽpe, VT
enim totum simul locum non mutat } reddendum est, vt
dicat. Vniuersum seu cœlum totum quidẽ simul locum
non mutat. neq; enim sursum & deorsum mouetur, sed
B circulo tantùm, eundem semper locum obtinens. partes
autem sursum mouentur & deorsum. Obscuram autem
reddidit orationem, quòd vniuersum pro cœlo acceperit.
quomodo enim sunt cœli partes quæ sursum & deorsum
mouentur? Sed fortasse propterea cœlum & vniuersum
dicit pro eodem, vt vniuersi seu cœli partes habeat quæ
sunt intrinsecùs, cùm ipsum non sit in loco. si autem vsq;
ad centrum processerit, etiam cœlum reuera est vniuer-
sum, & sunt eius partes aliæ. Quocirca ipse etiam fortas-
se sic prius dixit, Nihil autẽ est extra vniuersum. & ideo
sunt in cœlo omnia. etenim cœlũ fortasse est vniuersum.
quatenus enim omnia continet, & omnia peruadit, ea ra-
tiõe in eo sunt omnia, & ipsum est vniuersum: quatenus
autem sunt etiam alia pręter ipsum, ea ratione fortasse di
xit vniuersum. Maximè autem cœlũ fortasse vniuersum
dixerit, quoniam quod est præter cœlum, est minimum
in vniuerso. siquidem tota terra signi & centri habet ra-
C tionem, si conferatur cum sphæra inerrantium. Quòd au
tẽ quæ supra ipsam sunt elementa, non sint ea multò ma
iora, ostendit quòd eius vmbra omnia peruadens ad sphæ-
ram vsq; lunarem extendatur. Quòd autem cœlum, id
totum quod circulari motu fertur corpus dicat, tãquam
vnum, id etiam significat quod dictum est in fine dictio-
nis, Æther autem in cœlo: Cœlum autem non vtique in
alio. Videtur autẽ expositoribus dicere, & partes eius
& ipsum circulo moueri. & eius quidem partes & esse in
loco, quòd alia sphæra contineatur ab alia, & moueatur pro
prijs motibus: totum autem nõ esse in loco, vt quod non
contineatur ab aliquo. Clarum est autem quod propter
eandem causam, inerrantem non esse in loco dixerimus.
Siquis enim vrgens, dixerit eam quoq;, vt quæ Saturni
sphęram attingat in concaua superficie, ea ratione esse in
loco: primũ quidem erit id quod cõtinet in eo quod con-
tinetur, tanq; in loco. Deinde eadem vtens ratione quis-
piam, totum etiam cœlum in loco esse dixerit, nempe in
D conuexa ętheris superficie. etenim eam quoq; attingit in
concaua sui superficie. & omnino sic quẽuis locum in cœ
lo esse dicemus. Sed siquis ea quæ hic dicũtur audiat, vt-
pote quòd vniuersum quidem non moueatur per locum, quòd
non transeat de loco ad locum, sed circulo moueat: non-
nullæ autem ex partibus circulo quidem moueantur, vt
quæ sunt intra sphæram inerrantem: nonnullæ autẽ sur-
sum & deorsum, vt quatuor elementa: primòm quidem
cur singulæ sphæræ, & si à loco in locum non transeãt, di
cuntur tamen moueri per locum, etiamsi vniuersum cir-
culo quidem dicatur moueri, non autem per locum? Pręterea ei quod dictũ est, nempe Is est enim locus partiũ, }
vim afferet, idq; detorquebit. Sed melius est, vt dictum
est, vniuersum quidem, seu totum cœlũ, circulo quidem
moueri, non autem per locum. quoniam locum loco non
mutat: partes autẽ quæ sunt sub luna, & sursum & deor-
sum. qui est enim per transitum, is est locus partium.

Vniuersum pro cœlo & cœlũ pro vniuerso sumit.

Sphæra inerrans sit ne in loco

A Quemadmodum autem dictum est, alia qui XLIIII
dem sunt in loco, potentia: alia verò actu. Quã-
obrem cùm continuum quidem fuerit id quod
est similarium partium, partes sunt in loco po-
tentia: cùm autem separatæ quidem fuerint,
sed se tetigerint, vt cumulus, actu. Et alia qui- XLV
dem per se: quemadmodum, quoduis corpus,
vel locali motu vel augmento mobile, per se est
alicubi: cœlum autem, vt dictum est, non est ali-
cubi totum, neq; est in aliquo loco: siquidẽ nul-
lum ipsum corpus continet: quatenus autẽ mo
uetur, ea ratione est etiam locus partibus: alia
enim cohæret alij ex partibus: Alia autem per
accidẽs, quemadmodum anima & cœlum. par
tes enim sunt omnes quodãmodo in loco. et-
B enim in circulo aliud aliud continet. Quocirca
circulo quidẽ mouetur solùm quod est supra:
Vniuersum autem non est alicubi. quod est.n.
alicubi, est & ipsum aliquid, & pręterea oportet
esse aliquid aliud præter id in quo continet. pręter vniuersum autem & totũ nihil est extra vni-
uersum. Et ideo sunt in cœlo omnia. cœlum XLVI
enim fortasse vniuersum. Est autem locus, non
cœlum, sed cœli aliquid extremum, & qui mo-
bile corpus tangit, finis quiescens. & propterea
terra quidem est in aqua. ea autem est in aere.
hic verò in ethere. æther autem in cœlo. cœlum
verò non est vtique in alio.

Cùm instituisset ostendere totum cœlũ & vniuersum XLIIII
C mundum nõ esse in cœlo, diuidit omnes modos per quos
aliquid dicitur esse in loco: etenim alia quidẽ sunt poten-
tia: alia verò actu. Quæ sunt enim continua, & nondum
partes, potentia dicunt esse in loco, vt quando diuisa fue
rint in loco, actu futura. Quod autẽ est separabile, & iam
est diuisum, cùm ab aliquo contentum fuerit, actu est in
loco. Rursus autem alia quidem per se sunt in loco, quæ-
cunq; apta sunt natura vt per locum moueantur, vel per
lationẽ, hoc est per motum qui recta fit, per quem fit ẽt
totius transitus qui fit à loco in locum. ęst enim aliud la-
tio, & aliud circunlatio. An quæcunq; mouentur per au
gmentum & diminutionem, ea etiã in loco esse dicimus,
sicut etiam ea quæ per locum mouẽtur? etsi enim totum
locum non mutent, aliquem tamen locum adsumunt &
dimittũt. quocirca ea quoq; per se sunt in loco. Cùm au
tem dixisset tria loci significata, id quod est potentia, id
quod actu, & id quod per se, ostendit cœlum, vt dictum
est, nõ esse alicubi, neq; in aliquo loco, & nullo scilicet eo-
D rum modorum qui in loco dicti sunt. neq; enim vt po-
tentia, neq; vt actu, nisi sit aliquid extrinsecùs quod tan-
git, vel tangere poterit, etiamsi positum fuerit diuisum.
Vniuersum autẽ non potest potentia cogitari, quoniam
nec pars. Sed neq; per se est in loco, quoniam neq; locum
assumit, aut dimittit. Neq; enim omnino est per locum
mobile, vt quod neq; locali motu, neq; augmento aut di
minutione moueatur. Ipse autem subiunxit cõmunem
causam cur per nullũ ex tribus modis, in loco sit totum
cœlum, quòd nullum corpus id contineat. Cùm autem di-
xisset id non esse omnino in loco, quoniam nec totũ per
cœlum mouetur, subiunxit, QVATENVS autem moue-
tur, ea ratione est etiam locus partibus } mouetur.n. nec
sursum, nec deorsum, sed circulo. quocirca non est quidem
ipsum in loco, vt quod non transeat per locum: sit autem
locus partibus. Quæ enim sunt intrinsecùs semper sphę-
ræ, continentur ab ijs quæ sunt extrinsecùs. & mouentur

Tria sunt loci significata.

Quæ augentur & diminuuntur per se sunt in loco.

Cœlum non esse in loco in nullo loci significato.

Locus est vniuersi partib⁹. & si nõ vniuerso.

in loco illarum, loca mutantes suis ipsarum partibus. in quo etiam differunt ab inerrante seu à toto cœlo aut vniuerso, ꝙ eæ locum non mutant ne partibus quidem continuis. inerrantis enim sphæræ partes continuæ, siquidem ea est extrema, neq; locum mutant, quoniam neq; est in loco: neq; continetur ab aliquo extrinsecus. Maximus autem nouo quodam eoq; eleganti modo exposuit illud, QVATENVS autem mouetur, ea ratione est etiam locus partibus.} Mouetur enim, inquit, vt ostendit, in secundo de cœlo, id quod errat, ad sinistram. in eo ergo sunt ẽt partes tanquam in loco. dextera enim & sinistra sunt loci differentiæ. Cùm autem hæc dixisset de tribus modis eius quod est in loco, subiũxit etiam quartum. ALIA aũt per accidens sunt in loco, quemadmodum aĩa & cœlũ} Et anima quidem quomodo per accidens in loco sit, clarum est. Cœlum aũt, cuius causa omnia dicta sunt, quomodo est in loco per accidens? An ꝙ eius partes sunt in loco quodammodo? Illud autem, QVODAMMODO, adiecit, inquiunt, propter sphæram inerrantem, quoniam illa nõ est in loco. Atqui si fuisset adiectũ propter illam, non adiecisset illud, OMNIA. Si enim totius cœli seu vniuersi pars est sphæra inerrans, non est autem ipsa in loco, non fuerint omnia in loco. nisi forte illud dixerit, quodãmodo omnia, non loco, sed ei quod est, omnia, quodammodo, adijciens, quoniam nõ omnia omnino, sed omnia propemodum. siquidem omnia præter vnum. Themistius autem illud quodammodo, ita accepit vt dictũ est, quoniam extrema sphæra, per id quidem quod est intrinsecùs in loco fuerit. attingit enim sphęrã Saturni, & quodammodo cõtinetur: per id autem quod est extrinsecus, est omnis loci expers. Clarum est autem, ꝙ qui sic accipit, vbiq; etiam dicit locum in loco, quoniam per eã quæ est intrinsecùs superficiem, tangit id quod est in loco, & locus erit id quod est in loco. Num autem, vt prius dixi, non est in loco per accidens, neq; vniuersum, nec cœlum inerrans. Si enim id est in loco per accidens, quod est vel pars vel accidẽs eius quod per se in loco est: videlicet neque per accidens fuerit in loco. Sed videt̃ id quod est per aliud, sumere tanquam per accidens. Quod enim est in loco per partes, est per aliud. cõe enim est & ei quod est per accidens, et ei q̃d est per partes, id quod est per aliud. Quoniã ergo totum est in partibus, etiamsi non vt pars, neq; vt accidens, partes autem sunt in loco per eam quæ fit ad partes relationem, in quibus est totum & vniuersum: etiam cœlum fuerit in loco per accidens. Num autẽ neq; inerrantis, neq; vllius sphæræ partes in loco sunt. Etsi enim inter se cohæreant, non tamen sunt diuisę. si ergo partes non sunt in loco per se, neq; totum fuerit in loco per partes. Et Alexander quidem ait cœlum nũc dici, non sphęram inerrãtium, nec diuinum solũ corpus, sed mundum vniuersum. quoniam eius quidem partes, præter inerrantem, in loco sunt: inerrantis autem partes non vtiq;. siquidem illud, IN circulo enim aliud aliud continet} in partibus vniuersi audire necesse est. vtpote ꝙ terra quidem contineatur in aqua, aqua verò in aere, & is in æthere, & is in cœlo, vt ipse dicit. Num autem, vt ipse etiam aduertit Alexander, etiam inerranti quæ dicuntur conuenerint? inerrantis enim partium circulariter alia alia cõtinet. vnaquęq; enim ex eius partibus, continetur ab aliquibus alijs partibus, his quidem in circulo præcedentibus, illis verò sequentibus. quocirca circulo solum mouet̃ id quod est huiusmodi. & nec sursum, nec deorsum. Quatenus autem mouetur, vt dixit antea, ea ẽt ratione est locus partibus, nõ ipse locus, sed alio aliud circulo continente. quocirca non per lationem, sed per circumlationem est motus. Num autem illud, IN circulo aliud aliud continet} vt cõiter, & quod vniuerso conueniat, & inerrãti, & vnicuiq; sphęræ cœlesti: posuit. Quòd autem non sit per se cœlum in loco, nunc ostendit apertius, eius nomine mutato in vniuersum. Quod enim in loco est, & ipsum est, inquit, & præterea extra ipsum id

Maximi elegãs loci partium in vniuerso expositio.

Cœlũ quomodo sit in loco p accidens.

Nulli⁹ sphærę partes esse in loco.

E quod ipsum continet, vt prius dictum est: extra vniuersum autem nihil est. Si enim esset aliq̃d extra ipsum, non id vtiq; vniuersum, sed id quod est cũ eo quod extra est. Quinetiam, vt prius dictum est, si neq; corpus est infinitum, vt ostensum est, neq; inane, vt ostendetur, erit id q̃d est extra, corpus finitum. idq; vel nusquam. & sic fieri poterit vt sit aliquod corpus quod non sit in loco: vel alicubi. & sic in infinitum. quod nõ potest fieri, & propter indefinitum, & ꝙ rursus futurum sit corpus infinitum. illud enim COELVM enim fortasse vniuersum} videt̃ dici pro eo quod est mundus. cùm enim vniuersum ostendisset non esse in loco, meritò adiunxit, mũdum esse vniuersum. Illud autem, FORTASSE, adijcitur, inquiunt, vel ꝙ inane nondum non esse dictum sit, quod aliqui dicunt continere vniuersum: vel ꝙ nondum ostensum sit vnum esse mundum: vel ꝙ sunt etiam quędam per se formæ incorporeæ: vel ꝓpter quæ philosopho conuenit cautionem. Num autem cum vniuersum mundum nõ esse

F in loco ostendisset, & vellet ne cœlum quidem esse in loco propter easdẽ causas, NON est enim aliquid extra cœlum} subiũxit. COELVM enim fortasse vniuersum} adijciens illud, fortasse, quod contineat quidem, & nihil sit extra ipsum, & quod sit minimũ quid præter ipsum, idq; intrinsecùs, & quod continetur: non tamen absolutè vniuersum, sed quia sunt in ipso omnia, fortasse vniuersum. Aduertendum est autem ꝙ cœlum nunc non dicit mundum. non enim dixisset, ET ideo in cœlo omnia, tanq̃ in loco} Non enim vt in loco sunt omnia in mundo, sed vt in toto. Quòd autẽ vt in loco, in eo quod est propriè cœlum, corpus scilicet quod circulari motu circumagit̃, omnia esse dixerit, significauit dicens. EST autem locus non totum cœlum, sed cœli aliquid extremum} & quod tangit ea quæ rectà mouentur. Dixit autem corpus mobile. hoc est, quod per se est absolutum, et mouetur motu locali. Dixit autem extremum, lunaris sphærę cõcauitatem, omnes cœlos tanquam vnum accipiens. Hoc autẽ etiam

G per id quod deinceps consequitur significat dicens, Terra quidem in aqua, & quæ sequuntur. Porrò autem hic etiam Alexander dicit notandum esse, ꝙ hucusque cœli nomine vsus pro vniuerso mundo, vult nunc cœlum dicere extremam sphęram inerrantium. Atqui cùm dixit, IN cœlo omnia} non dixit de mundo, vt ostendit deinceps dicens, EST autem locus, non cœlum, sed cœli aliq̃d extremum} Atqui in his Aspasius nõ videtur dicere de sphæra inerrãtium, vt dicit Alexander: sed quod nis corpus diuinum cœlum vocat, vt ostendit ꝙ & eius extremum, & id quod mobile corpus tangit, locum dixerit: Mobilia, enim dicit, quæ natura apta sunt, vt rectà moueantur: & hoc, nempe, AETHER autem in cœlo} Non est enim æthere in inerrante, sed proximè in concauitate sphæræ lunaris. Cùm autẽ cœlum sumpsisset tanquam vnum, meritò dixit, COELVM autem non vtiq; in alio} Alexander autem, dixit, inquit, ætherem, sphæras errantium. & ignem, inquit, prætermiserit, & cum aere posue

H rit. Atqui non quinti corporis hoc quidem ætherem, illud verò cœlum vocasset. etenim quando ignem prætermisit, aerẽ in cœlo prius dixit. Quia autem dicimus esse in cœlo tãquam in loco, quoniam in aere, is autem in cœlo, cœlum scilicet vel dixit totum mũdum, vel quidquid circulari motu circũagitur. Magnam autem ijs quę erãt proposita obscuritatem attulit, ꝙ aliquando quidẽ vniuersum, aliquando autem cœlum nominet. Num autem de vtrisq; verba facit, totum cœlum tanquam vnum assumens, et propter eandem causam: dico autem, propterea ꝙ non contineatur ab aliquo: similiter & vniuersum & cœlum in loco non esse dicens. Eudemus autem vniuersum ne nominat quidem: in cœlo autem quærit de toto, ipse quoq;, vt existimo, sic scribens. Postquam dixit locum esse finem eius quod continet, quatenus cõtinet, & est imobile intulit. Quod enim mouetur, accedit ad vasis similitudinẽ. & ideo loca ad cœlũ referimus. id enim

Cœlum varie accipitur apud Aristotelem.

non

non mutat alium locum: sed si mutat, mutat per partes. A in eodem enim est circũuectio. Ipsum autem, vtrum est in cœlo, an non. aut quomodo vtrũq;. Totum enim non est in loco, nisi sit aliquid extrinsecũs. sic enim continere tur. Hoc autem considerabimus. Astra autem, & quæcunq; sunt intra corpus extremũ, sunt in fine illius, quatenus continet. Quæ autem sic sunt in aliquo, sunt in loco. in quo autem sunt partes, totũ esse dicimus. Sic ergo fuerint in loco. Est autẽ etiam alius alicubi. est enim totum in partibus. Est autẽ multis modis illud, alicubi. In quibus est etiam quomodo per accidens totum cœlum in loco esse dixit. Sed operæpretium est attendere quisnam motus sit circularis motus. Clarum est enim eum neque esse per substantiam, neq; per quantitatem, neq; per qualitatem. Restat ergo vt si sit motus, is sit per locum. Sin mouetur per locum, etiam omnino in loco est, vt sæpe ostensum est. Alexander autem apertè dicit hunc non esse motum localem, quoniã non mutat locum. quisnam sit autem nõ dicit. & si Aristoteles in opere de cœlo, mo B tum qui fit per locum, quem ipse vocat lationẽ, diuidat in circularem, rectum, & mixtum, cùm dicit. Quidquid enim fertur, aut circulo fert, aut rectã, aut mixtim. Porrò autem in octauo huius operis, circularem circũuectionem apertè dicit motum localem.

Circularis mot° sint ne motus localis.

XLVII Ex his autẽ manifestum est solui omnes posse dubitationes, si sic dicatur locus. neq; enim necesse est simul augeri locum, neq; puncti esse locum. neq; duo corpora esse in eodẽ loco. neque esse aliquod spatium corporeum. corpus enim est quod est inter locum quodcũq; id sit, sed non spatium corporis. Et est locus, & alicubi, sed nõ vt in loco, verũ vt finis in finito. Non enim quidqd est, in loco est, sed corpus mobile.

XLV Cùm prius dixisset sic optimè ostendi vnumquodq;, si C ex data definitione & quæ rei inesse videntur infuerint, & causæ difficultatis manifestæ fuerint, & præterea dubitationes quoq; solutæ fuerint, & ostendisset quomodo in data loci definitione, quæ dicit eum esse eius quod continet finem primum immobilem, inerunt quæ ei inesse videnẽ: et ostendisset causam difficultatis: nunc deinceps quomodo aduersus locũ adductæ difficultates dissoluantur, ostendit. Erat autem hæc vna ex difficultatibus. Si quoduis corpus in loco est, & corpus i quouis loco, oportebit locum etiam augeri cum ijs quę augentur, si.n. non ita sit: corpus quod additur non erit vtiq; in loco. Dicendum est ergo, q cedente corpore quod continet, vel per obsistentiã, cùm quod deinceps sequitur occupat locum eius quod alibi minutum est: vel per rarefactionẽ & condensationẽ: fines etiam cedunt, vt quæ augentur sint in maiori loco, cũ locus tamen non per se augeatur. nullus enim finis per se augetur. Sed neq; corpus cuius est finis augetur. Contrà autem nonnunquam etiã constipatum D contrahitur. Sed neq; erit puncti locus. non enim necesse est, si sit locus corporis, etiam fines eius esse in loco. nõ sunt enim separati, neq; continẽtur, cuiusmodi esse oportet ea quæ sunt in loco. In summa autem, si non sunt partes continuæ in loco, quia non sunt separatæ à toto: fines multo magis in loco non fuerint. Num autem nec puncti esse differẽtiam, nec loci puncti, est absurdum. Si hoc enim est absurdum, ne fieri quidem potest vt corpora se tangant inuicem. si punctus enim puncto nõ applicatur, nec linea lineæ, neq; superficies superficiei. Tertiò autem solui dicit illud dubium, quod primum dictum est, q nõ sit res incorporea. habet enim tria spatia seu dimensiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatẽ, quibus quoduis corpus terminatur. nec fieri potest vt corpus sit locus. Simul enim fuerint duo corpora. Soluiẽ ergo hoc quoque ex loci definitione. Finis enim eius quod

Loci difficultates oës tolluntur per datã ab Aristotele definitionem.

A continet non habet tres dimensiones, neque est corpus. Per eandem autem ostenditur locum non esse spatium corporeum. est enim spatium seu interuallum corporeũ, quod tres habet dimensiones. quare eum quidem qui dicit, quod tres habet dimẽsiones, id esse locum, fortasse sequetur duo corpora esse in loco: eum autem qui dicit finem corporis, hoc non vtiq; sequetur. Soluitur autem ex definitione Zenonis quoq; dubitatio, quam ẽt prius soluit. Zeno enim dicebat, Si quidquid est, est alicubi, ẽt locus in loco erit. Sin locus est finis eius quod continet: erit quidem locus quoq; in aliquo, eo scilicet alicubi, significante id quod est in aliquo. Erit autem non tanquã in loco, sed tanquã finis in corpore cuius est locus. Quare non fuerit etiam locus in loco necessariò, siquidem in loco quidem est corpus quod est mobile motu locali: finis autem eius quod continet, nõ est per se mobilis motu locali. neque enim est diuisus.

Et iure quidem fertur vnũquodq; in suum XLVIII
B ipsius locum. Quod enim deinceps sequitur, & tangit non vi, est cognatum. Et si simul quidem congenita fuerint, sunt impatibilia. Sed si tangant, à se inuicẽ patiuntur, & in se inuicẽ agũt. Atq; natura quidem manet vniuersum in loco proprio, vnumquodq; non citra rationem. Etenim hæc pars, in toto loco, est vt pars quæ diuidi potest, si conferatur cum toto. quemadmodum qñ quis aquæ mouerit partem aliquã, vel aeris. Ita autem se habet aer quoq; ad aquam. XLIX
est enim tanquam materia: illa autem, forma. aqua quidem materia aeris: aer autẽ veluti quędam illius operatio. aqua enim est aer potẽtia: aer verò est aqua potẽtia alio modo. De his au- C tem postea definiẽdum est. sed propter occasionem necesse est dicere. quod autem nũc obscurè dictum est, tunc erit apertius. Si ergo idem sit materia et actus, ambo enim sunt aqua. sed illud quidem potentia, hoc verò actu: se habuerit quidem vt pars ad totum. Quocirca ijs est etiã contactus: congeneratio autem seu coagmentatio, quando ambo actu vnum fuerint. Ac de loco quidem, & q sit, & quidnam sit dictum est.

Hoc non habet solutionem dubitationis. sed pronunciatorum de loco positum fuit vltimum, natura ferri & manere in proprijs locis vnumquodq; corpus. Ostendit ergo hoc etiam sequi loci definitionem: simul etiã, vt existimo, soluens quãdam quæ infertur obiectionem. quocirca hoc etiam conuenerit solutionibus dubitationum. Quomodo enim dixerit quispiam, terræ locus fuerit fi- D nis aquæ, vel aquæ, finis aeris, & sic deinceps considerando in vnoquoq; siquidem oportet locum esse cognatum & similem ei quod est in loco: vnde etiam dicitur ei esse proprius: aqua autem terræ, & aer aquæ est dissimilis, diuersus, & contrarius, vt etiam inter se mutẽtur? Dicit ergo q quæ deinceps inter seinuicem consequunẽ, & se inuicem non per vim tangunt, ea sunt cognata, & inter se necessitudine coniuncta. Igni quidem cognatus est aer: commune enim aduersus eum signum ac symbolum habet caliditatẽ: quocirca facilis est etiam ex aere in ignem mutatio: aeri autem aqua. cõmune est enim eis quoq; humiditas. Similiter etiam aquæ terra. in frigiditate enim eis quoq; est cognatio. non itidem autem intercedit terræ cognatio cum aere, vel aquæ cum igne. Porrò autem ignis quoq;, etiam si in generatione & mutatione quod est habeat, tamen vt in ijs quæ sunt eiusmodi, maximam habet coniunctionem cum sphæra lunæ, & cum ea eius

XLVI Ad locũ proprium fertur vnũquodq; natura, & manet in eodem.

Cognata corpora quę dicantur.

parte

parte quæ est propinqua generationi. ignis enim est et lucidus, & immaterialis, & qui habet formæ rationem aduersus alia elementa. Cùm ergo ad cognatum corpus fertur vnumquodq;, fertur ad locum proprium. Pulchrè autem non solùm dixit quæ deinceps sequuntur, sed ēt quæ tangunt. Sunt enim deinceps ac per seriem, ea inter quæ nihil intercedit, quod sit eiusdem generis, vt ipse docebit. quēadmodum domus dicunt esse inter se deinceps positæ & per seriē: si nō fuerit inter eas alia domus. Quæ aūt sic sunt deinceps posita & per seriē: neq; se inuicē tangūt, neq; est alterum in altero tanq̃ in loco. Opus ergo ēt habent, vt tangāt: vt sint in loco. Quinetiam illud, NON VI, necessariò adijcitur. possunt enim quædā se inuicem tangere, non sm naturam, sed vi. eaq; neq; esse cognata, neq; se inuicem tāgere sm naturam. Si ergo cognata corpora, quæ naturalem habent inter se ordinem, desiderāt inter se esse posita per seriem, & seinuicem tangere, non per vim: meritò ea etiamsi auulsa fuerint, festinant ád ea, tanquam ad propria & sibi necessitudine coniuncta, & manent in eis, tanquam in proprijs. Quoniam autē partes & inter se habent cognationem, & cum toto, non tamen sunt inter se tanquam in loco, vel in toto loco, dicit huius causam. Quæ enim sunt simul congenita ac coagmentata, & inter se continētia, ea meritò minimè patiuntur alterum ab altero. Oportet enim aliud quidem esse quod agit, & aliud quod patitur. Quæ sunt autem continentia, & congenita ac coagmentata vnū sunt. Quæ autem sunt non impatibilia, sed agentia & patiētia, ea non sunt continentia, neq; sic cognata, sed vt quæ tangunt. in quibus aliud quidem est quod agit, aliud autem quod patitur. Inter se autem propinquant etiam quæ sunt cognata, sed non sic vt partes ex ijsdem elementis, sed hoc quidem habentia cōmune, illud verò diuersum. quocirca ea etiam inter se inuicem mutantur. hæc ergo sunt ea etiam quæ sunt in loco. corpora enim quæ sunt inter se alterum propter alterum posita, & se tangunt, agunt & patiūtur, ea sm naturam & mouētur. & fertur imperfectius ad id quod est perfectius, vt dicet. Postquā autem dixit causam cur iure ad proprium locum feratur id quod est cognatum corporis, cuius finis est locus ad id quod est in loco: etiam q̃ iure maneat in proprio loco eādem dicit esse causam. Quemadmodū enim quod abest ab eo quod est cognatum, id desiderans mouetur ad ipsum, ita ēt quod illic fuerit, manere desiderat. est enim propemodū pars illius, à quo cōtinetur sm naturam. illud autem PROPEMODVM, quoniā non est pars continua, sed diuisa. Quēadmodum ergo partibus est sm naturam ferri ad tota, & manere in eis, ita etiam ijs quæ sunt cognata, secundū naturam est & ferri & manere, vt quæ sunt in proprio loco diuisa. ea enim ratione sunt in toto. Quemadmodum.n. eæ quæ sunt propriè partes, vtpote pars aquæ vel aeris, in toto seruant eam quæ est cum ipso coniunctionem, & dum mouentur, & manent. ita etiam quæ sunt alio modo cognata, cōseruant coniunctionē, ac necessitudinem. quemadmodum aqua cum aere. Partem autē posuit quę mouetur, vt ijs quæ sunt in loco ipsam magis assimilet. videtur enim quodammodo esse pars aqua ab aere diuisa. non est autem omnino pars. nempe pars est materia, ex qua fit id quod fit, eo quod est compositum, characterem suscipiente ex forma. fit enim aer ex aqua tanquam ex materia, vt ex ære statua, vel potius vt animal ex semine. non enim aqua remanente fit aer. At quomodo cùm dixit, ITA autem se habet etiam aer ad aquam, tanquam materia enim: illa autem forma, aqua quidem materia aeris, aer verò quidam illius actus} aquam tamen dicit partē aeris? non est enim materia pars formæ, sed ambo compositi. Num propterea q̃ compositum, ex forma maximè substantiam et characterem accipit? aut vt ipse dixit, q̃ aqua sit aer potentia? quemadmodum enim semen videtur esse pars animalis quod ex ipso fit: ita etiā aqua est quodammodo pars aeris qui fit ex ipsa, cùm sit aer potentia.

Deinceps esse positā q̄ sint.

Partes cur nō sint in loco vel in toto loco.

In loco proprio cur maneat vnumquodq;. causa.

Aqua quō pars aeris dicta est ab Aristotele.

E tia. Sed cuilibet in promptu est aduertere, q̃ etiā sit aqua ex aere, & aer est aqua potentia, & aer est aquæ materia: quare etiam pars. Sed alio, inquit, modo est aer aqua potentia, & alio aqua potentia est aer. Et accuratam quidem de his definitionē differt in opus de generatione & interitu. Videtur autem materialioris quidem & crassioris corporis, quæ fit in id quod est subtilius mutatio, similis esse generationi: quę est autem subtilioris in id q̃d est crassius, interitui. Hoc autem ideo fit, q̃ quæ sunt subtiliora ex elementis videntur habere formæ rationem, si conferantur cum crassioribus. Itaq; aquæ quidem virtutem dicimus leuitatem, aeris autē vitium crassitudinem. Cuilibet autem imperfectio quidem est ex materia, perfectio verò ex forma. & quod perfectum quidem est, fuerit vt pars in toto quod est cum perfectione: quod autem interijt, pars minimè fuerit. Meritò ergo aqua quidē tendit ad finem aeris: aer autem nō ad finem aquę, sed ignis.

Mutatio ex crassiori in subtilius, est similis generationi.

Mutatio ex subtiliori in crassius, est similis interitui.

Postquam ergo dixit quod potentia quidem aqua est **F** aer: & quod aqua quidem habet proportionem et conuenientiam cum materia, aer autem cum forma: deinceps ratiocinatur, q̃ vbi idem fuerit potentia & actu: & quod est quidem potentia, habet proportionem & conuenientiam cum forma, quod autem actu est, cùm materia, id quod actu est fit pars eius quod est potentia. Quoniā ergo aqua actu quidem est aqua, aer autem potētia, & mutatur in aerem, & quodāmodo in eo est: se habuerit quodammodo vt pars ad totum. Quamuis autem idipsum possit etiam dici in aere, quoniam ipse quoq; cùm sit potentia aqua, mutatur in aquam: si tamē hæc mutatio magis est similis interitui, magis propriè in eo quod assimilatum est generationi diceretur pars & totum. Quanā autem de causa hæc assumpta fuerit, subiunxit dicens, QVOCIRCA ijs est etiam contactus} etenim propter cognationem contactus est in eis minimè violētus, & quę sunt magis materialia tanquam in loco continentur à magis formalibus. id autē quando vtrunq; manet actu id quod est, potentia verò alterum. Qn̄ autem actu ambo vnum **G** facta fuerint, hoc autem euenit altero mutato in alterū, vtpote si aqua facta fuerit aer, vel aer aqua: tunc non se tangunt amplius inuicem: neq; ve in loco est alterum in altero. sed congeneratur ac coalescit, & redditur continēs, & totum ac pars efficitur. Quoniam autem cognationem & cōmunes qualitates, non violenti & sm naturam contactus causas esse diximus, & q̃ tanquam in loco sit in fine corporis quod continet: meritò, vt puto, aduerti potest q̃ ea sola ratione oportebat aquam esse locū terræ, sed non aerem. Deinde si tendit tāquam ad cognata, cur nō in aere, vel in media aqua manet gleba quę est in eo quod est cognatum, & ipsum tangit? Num ad primum quidem dici potest, q̃ aer qui est propter terram, cùm sit turbidus, propè accedit ad aquę naturam, & ideo etiam cum terra habet cognationem. Ad secundum autem q̃ etiam aqua non habet cognationem cum quolibet aere, sed cum parte, quæ est ei proxima: & terra similiter cū extrema & terrestri parte aeris & aquæ. & ideo **H** neq; aqua manet in medio aeris: neq; gleba in medio aeris vel aquæ. Ac si omnia bonum & summi vtilitatem secundum naturam expetunt? quomodo ad id contendit quod ipsum mutat & alterat, et aptum est natura vt ei afferat interitum? quæ enim inter se citra medium appropinquant, ea inter se mutantur. Num ergo non solùm aptum est natura ad hoc vt alteretur ab eo quod propè situm est, et in ipsum mutetur, sed etiam vt illud alteret, et in seipsum mutet? suum ergo incrementū desiderat. Verum est aūt dicere, q̃ ne id quidem quod appropinquat, persequitur vnumquodq;, sed suam ipsius summā, & eam appetit vt quod in ea conseruatur. & ea ratione etiā fertur ad locum totius, quicunq; is sit. Operępretium est autem animaduertere, Aristotelem prætermisisse nō solutas, duas dubitationes ex ijs quæ de loco sunt propositæ, nempe tertiam & quartam. quarum vna quidem dicebat,

Magis materialia continentur a magis formalibus.

Cur aqua nō maneat i medio aeris, aut gleba in medio aquę.

Aer terræ ppinquꝰ, accedit ad naturā aquæ.

Vniuersitatē suā seu summam oīa appetunt.

cebat, Quidnam enim locum esse posuerimus? neque enim fieri potest vt sit elementum, neque ex elementis. & quæ sequuntur. Et ad primum quidem dicẽdum est, quòd etiam de quauis superficie eadem possunt dubitari. neque enim est incorporeum elementum, quia habet distantiam ac dimensionem: neq; corporeum, quoniam non habet triplicem dimensionem. Sed neq; ex elementis, propter easdem causas. neque enim corpus est quod non triplicem habet dimensionem: neque est incorporeum quod aliquã. Aut ergo quæuis etiam tollenda est superficies, quoniam vt ad superficiem hæc ad locum accesserunt: aut ne ad locum quidem. Sin sit etiam quędam eiusmodi natura, quæ distantias quidem ac dimensiones habeat, sed non tres vt sit etiam corpus: quid obstat quominus ea sit elementum, seu pars corporis, et ex eo ex elementis quod habet dimensionem, nempe superficie seu longitudine, & latitudine? Si enim incorporeum significaret negationem eius, quod habet dimensionem: absurdum esset, atque adeò fieri non posset, vt superficies neque esset corpus, nec incorporeum. Quoniam autẽ quod vnicam, & quod triplicem habet dimẽsionem, est incorporeum: fieri potest vt sit aliquid quod neque sit corpus, neque omni ex parte careat dimensione.

Superficies non est corporea nec incorporea. Elemẽtum nec est corpus nec incorporeum.

Ad dubitationem autem quæ oritur ex causis dicendum est, quòd si corpora naturaliter desiderant & ferri ad propria loca, & manere in eis: finalis causa fuerit locus, vt qui contineat, ac perficiat, & perfectionem vnicuiq; aquirat. sunt enim imperfecta quæ sunt in locis alienis à summa propria. quocirca eorum etiam motus, qui rectà tendunt ad propria loca, sunt imperfectorum, vt ipse etiam fassus est Aristoteles in libro de generatione & interitu. nullum enim ex simplicibus, cùm sit perfectum, rectà mouetur. sed vel manet, vel circulo mouetur.

Locus est causa finalis, vt qui contineat ac perficiat.

Sic ergo se habet, quæ ab Aristotele data est loci definitio, quæ multas reprehendendi ansas & rationis ab ea exigẽdæ præbuit posteris. Volo ergo exponere quæ aduersus ipsum fiũt obiectiones, et fallacis ratiocinationis de loco causam ostendere. Et ne sic quidem finẽ habere mihi videtur oratio. nam post Aristotelem fuerunt etiam aliæ de loco sententiæ. quarum examinationem, si ante ipsum fuissent, ipse nobis tradidisset. Quamobrem illi gratum fuerit, si illa inquiratur: & ea positio, quę interuallum seu spatium statuit ęsse locum, quæ ab ipso quidem breuiter fuit examinata, eius autem posterorum viris placuit clarissimis: æquum esse existimo vt amplius & diligentius consideretur. Si autẽ ad explicandas de loco sententias ipse quoque possim aliquid conferre, audaciã, vt existimo, meam nõ reiiciet Aristoteles, qui ipse præbuit principia. Quocirca si videbor progredi extra commentarij limites, id quæstionis difficultati, & quòd ea sit multiplex, qui in eam incidunt ascribant.

Sciendum est autem quòd ex ijs qui de loco aliquid scripserunt, alij quidem locum esse corpus, alij verò incorporeum posuerunt. corpus quidem, vt Proclus qui fuit ex Lycia Philosophus. Ex ijs autem, qui dicũt incorporeum, alij quidem eum dicunt nullam habere distantiam seu dimensionem: alij verò dicunt habere aliquam. Et eorum qui dicunt penitus nullam habere dimensionem, alij quidem subiectum corporibus, vt Plato, qui dicit materiam esse locum: alij verò corporum perfectorem, vt noster Damascius. Eorum autem qui dicunt habere dimensionem, alij quidem duas habere dimensiones, vt Aristoteles, & tota secta Peripateticorum. Et eorum alij quidem omnino indifferens, & aliquando etiam manens sine corpore, vt Democritus & Epicurus: alij autem quod sit semper spatio præditum & corporatum, & aptum ad vnumquodq;, vt viri insignes ex Platonicis, & Strato Lãpsacenus.

De loco opinionũ elegãs explicatio.

Sed quoniam ad manum habemus Aristotelem, illorum memoriã primùm consideremus. Primum itaq; ea sunt attendenda, quibus sistit Aristoteles, neq; coelũ moueri per locum, & neq; esse ipsum, neq; vniuersum in loco. Quinetiam

Aristotelis de loco examinatur opinio.

A non solùm inerrantem sphęram dicit esse per locum immobilem, & non esse in loco, vt dicunt interpretes sic absurditatem contrahere existimantes: sed totum coelum: quare ipsum tanquam vnum considerauit. Quòd.n. & moueri per locum, & esse in loco ea sola putet quæ rectà moueatur, multis quis probauerit. Ne autem multa dicam, sufficiet duo aut tria eius dicta adducere. Est autem locus non coelum, sed coeli aliquid extremum, & quod tangit corpus mobile. & ideo terra quidem in aqua. ea verò in aere. aer autem in æthere. æther verò in coelo. coelũ autem non vtiq; in alio. Reiiciendus enim est Alexãder, qui dicit hic quidem ignem fuisse prætermissum, ætherem autem appellari id quod errat. Quinetiam antea. Dico autem, inquit, corpus quod continetur, quod est latione, id est motu locali, mobile. Quod continet autem dicit id quod est in loco. Si ergo quod cõtinetur corpus latione mobile, id est in loco: quod latione mouetur, vel aliud est ab eo quod circunfertur, & significat eũ motum

Coelum & sphæra inerrans non sit in loco.

Circularis motus sit ne latio, seu motus per locum.

B qui rectà fit, vt etiam fatentur interpretes: & in loco fuerint quæ sunt rectà mobilia. quibus etiam conuenit mobilitas. propterea quòd non semper mouentur, vt quæ circulari motu circumaguntur, sed habent id quod est potentia. vel si quis ex ijs quæ sunt in vltimo libro huius operis, & ex ijs quæ sunt in opere de coelo, lationem eò deducit vt idem sit quod motus per locum, vt etiam ferri dicat ea quæ circulari motu circũaguntur, certè & inerrantem sphæram & totum coelũ in loco esse fatebitur. quod quidem apertè negat Aristoteles, propterea quòd nihil habeat extrinsecùs quod contineat. Sed vbinam lationem quidẽ distinguit à motu circulari, prius dictũ est: in quibus autem vt cõmune genus motus per locũ eam sumit, hæc sunt. Cùm enim tres sint motus, & qui est per magnitudinem, & qui per affectionẽ, & qui per locũ, quem vocamus lationem. Et diuidit deinceps lationẽ dicens. Quidquid enim fertur, mouetur, vel rectà, vel circulo, vel mixtim. Quare ex his etiam fit illud apertè manifestum,

C quòd etiam ex eius sententia, circularis motus, est motus per locum: quæ autem per locum mouentur, sunt etiam in loco. quare ex his & vniuersum coelum, & sphęra inerrãs in loco est. Quomodo ergo in his quæ dicit de loco, & sphęram inerrantem, & totum coelum, & omnia quæ per inerrantem terminantur, ac circũscribuntur, dicit nõ esse in loco? Horum autem causam cõmunem adiecit, dicens. Cui ergo corpori est aliqd extrinsecùs quod ipsum contineat, id est in loco: cui autem non est, nequaquam. idq; meritò, siquidẽ locus est finis eius quod continet. Quinetiam Alexander his magis cedens, nõ vsurpauit ea quæ prius dicta sunt, cùm diceret circularẽ motum non esse localem, propterea quòd non totum transmitteret. Hæc ergo apertè scribit. Etenim si est ei motus, non est is quidem certè localis. non enim mutat locum, eo quòd non contineatur. Sed quòd id quidem; quod circulari motu circumagitur, feratur, clarum est: & quòd id quod fertur, moueatur. Sed si est quidem per locum,

D vt dicebat prædicta dictio: videlicet est etiam in loco. quod enim per locum mouetur: & in loco est: & esse apud ipsos in confesso est. siquidem ex motu qui fit per locum, locus maximè inuentus est. Sin dicunt non moueri per locum: dicant quænam species motus vel mutationis est circularis ambitus. neque enim per substantiam, neque per quantitatem, neque per qualitatem. Apertissimè autem Aristoteles circularem motum dicit esse per locum, in libro de coelo, dicens, Omnis autem motus per locum, quem dicimus lationem, aut est rectus, aut circularis, aut ex his mixtus. Neq; verò minus aptè æternis corporibus localem motum tribuit dicẽs. Æternis.n. solum contingit moueri motu qui est per locum. Et alibi causam adiiciens. A substãtia enim inquit, minimè recedit, quod mouetur motu qui est per lationẽ. Per eum enim solùm nihil mutatur quod ad id quod est attinet; quemadmodum eius quidem quod alteratur, qualitas: eius

verò quod augetur & minuitur, quantitas. Ex his ergo clarum esse, dixerit quispiam, quòd neque verè, neque sibi ipsi consentiens videtur dicere ea sola quæ recta mouentur, moueri per locum, & esse in loco: sed dum seruat id quod est consequens tali loci definitioni, pro ea tuenda nullum non adire periculum. Quo autem cùm dixisset,

t. 32. » Non quæreretur locus, nisi esset motus qui est per lo» cum, subiūgit, Propterea enim vel cœlum maximè in lo» co existimamus, quod semper sit in motu. & tamen adeò apertè

t. 45 » negat cœlum esse in loco, dicens. Cœlum autem, vt di» ctum est, non est omnino alicubi, neque est in vllo loco, si» quidem nullum ipsum corpus continet. Quomodo autem dicit esse in loco id quod est mobile per lationem? quod est enim in loco, non omnino mouetur per locum. multa enim etiam manent per locum. etenim terra quoque, vt ipse dicit, cùm sit in aqua, manet tamen tanquam in loco. sicut etiam ipse hoc significauit, tradens differentiam mansionis eius, quod est supra, & eius quod est infra: HOC enim semper manet} eam quæ in ipso fit loco mansionem dicens, & eius imobilitatem. CIRCVLO autem extremum similiter & eodem modo se habens manet} eam quæ est per substantiam solum mansionem in eo considerans. Præterea autem si ea quæ sunt in eo quod mouetur, sunt potius tanquam in vase, quam tanquam in loco, vt ipse significat, dicens.

t. 41. » Quocirca quando in eo quidem, quod mouetur, mouetur & » mutatur id quod est intrinsecùs, sicut nauigium in fluuio: tanquam vase magis vtitur quàm loco: & id quod errat, fuerit in sphæra inerrante, tanquam in vase: & vnaquæque sphæra errantium fuerit in ea quæ continet. Atqui quidquid est sub luna, quod est mobile per lationem, quod quidem propriè dicit in loco, id etiam cùm sit in cœli extremo, hoc est in concaua lunaris sphæræ superficie, fuerit tanquam in vase. mouetur. n. etiam sphæra lunaris. Vbi est ergo locus, & quænam sunt ea quæ sunt in loco propriè? nam & aer mouetur & aqua. & ne in his quidem fuerit locus. quando etiam corpora singularia aer & aqua penitus circumfluunt. Sciendum est autem Theophrastum quoque in naturalibus ad datam ab Aristotele loci definitionem mouere has dubitationes: quod futurum sit corpus in superficie: quod futurum sit vt locus moueatur: quod non omne corpus in loco: neque enim sphæra inerrans: quod etiamsi sphæræ coactæ fuerint, etiam totum cœlum non futurum sit in loco: quod quæ sunt in loco, ipsa nihil trāsmota, si ablata fuerint ea quæ ipsa continent, non vtique erunt in loco. Sed videamus an etiam prius sumptis de loco pronuntiatis, consentiat data loci definitio. Dicimus omnes locum continere ea quæ sunt in seipso. & hoc scilicet traditur non tanquam loci proprium, sed quatenus ea etiam quæ sunt in loco, sunt in aliquo. quidquid enim est in aliquo, ab illo in quo est contineri dicimus. in quonam ergo continendi significato locum continere dicimus? Num quatenus procedit totus per totum qui continetur? an quatenus ipsum circumtegit extrinsecus? Sed si per totum quidem procedit: quomodo fuerit finis eius quod continet? si verò vt qui circumtegit extrinsecùs: ita etiam vestis locus fuerit. quod quidem nemo ne eorum quidem qui vtuntur translationibus, dicendum esse censuit. Præterea autem quod sic continet vt finis eius quod est extrinsecus, vel continet totum, vel superficiem. sed fieri non potest vt totum. oportet enim id quod continet, vel esse maius, vel æquale ei quod continetur. finis autem eius quod continet est æqualis superficiei eius quod continetur. ipsa autem non erat totum quod continetur. Sed neque superficies est in loco, vt ipse confitetur. siquidem in loco quidem, id quod per se est absolutum, & per se mouetur, vt dicit: Superficies autem est finis eius corporis quod est in loco. Sed existimabit fortasse quispiam per superficiem totum esse in loco. Sed nec hoc potest fieri. siquid enim sui parte aliquid agit aut patitur, oportet principaliter & primò partem hoc facere vel pati. Quemadmodum, siquis pede calcitrat, oportet pedem hoc facere principaliter. & siquis dealbatur per superficiem, oportet

Aduersus Aristotelis datam loci definitionem dubitationes Theophrasti.

Aristotelica loci definitio non consentit pronuntiatis de loco.

Superficies non est in loco.

E tet sic principaliter superficiem affici. Secundum autem erat pronuntiatum, locum esse æqualem ei quod est in loco. Quomodo autem fieri potest vt sit corpori æqualis superficies? Sic enim & linea superficiei. & signum lineæ. quare etiam signum corpori. quo quidnam fuerit absurdius? Quòd autem corpus esse in loco oporteat, ex hoc clarum est quod dicit in loco esse id quod est mobile per lationem. Mouetur autem non superficies per se, sed corpus. Sed videtur vt comprehensio aliquo modo sumpta, eo scilicet qui est circumtectionis, non eo qui est per totum processionis, illam etiam æqualitatis notionem per eam suscipere. Præterea autem loci differentias, inquit esse, censemus id quod est supra, & id quod infra. quemadmodum ergo est aliquid quod est supremum, post quod neque est aliquis locus, neque in loco: ita oportet etiam esse id quod est infimum. Si ergo quod est supremum, est id quod est circumcirca, siue in conuexo sphæræ inerrantis, siue in conuexo ætheris, siquidem id solum quod est

F sub luna est in cœlo: etiam quod est infimum, fuerit medium vniuersi. id autem est centrum, & quæ ei appropinquant. Non ergo terræ locus cùm sit infimus, est finis aquæ vel aeris. vt significat, dicens. Et ideo terra qui- «
dem in aqua. ea verò in aere. aer autem in æthere. Siquis «
autem dicit duplex esse id quod est infra, & duplex id quod est supra, vnum quidem, vt locum, alterum verò vt quod est in loco, sicut etiam ipse significauit, cùm dixit, qui ad medium quidem continet finis est infra, & ipsum medium: «
qui autem est ad extremum, supra, & ipsum extremum: «
quandoquidem ipse & in hoc opere, & in opere de cœlo confitetur, medium quidem esse id quod est infra, quod verò est circumcirca id esse quod supra: & cùm sit vniuersum sphæricum, certè quemadmodum id quod est infra est centrum, ita id quod est supra, fines: cùm rectæ à centro protrahantur, quidnam fuerit centrum? neque enim est locus, siquidem superficies est locus, & comprehensio, & æqualis ei quod est in loco: neque in loco, siquidem id quod

G est in loco habet superficiem, & est mobile per lationem. Sed neque qui supra est locus, est concaua lunæ superficies: neque superficies concaua sphæræ inerrantis. sed si est vtique, conuexa. in eam enim desinunt extrema eorum quæ è centro prodeunt. Præterea autem si lunaris sphæra circulo mouetur, vnà autem cum ea etiam circulo mouetur, † quæ subest inflammatio, vt fatetur in Meteoris: hoc quod supra est, ex eius definitione, non est loci differentia, sed vasis, vt ipse definijt. Quādo enim in eo quod mouetur, in- «
quit, mouetur et mutatur id quod est intrinsecùs, sicut in «
fluuio nauis, tanquam vase magis quam loco vtitur eo «
quod continet. Vult enim, inquit, locus esse immobilis. «
Quocirca cum etiam definiens dicit, eius quod continet immobile primum, id est locus. Si ergo non est id quod ab eo dicitur, loci qui est supra differentia, sed vasis: videlicet neque est eius qui infra. Vltimum autem pronunciatum dicebat, ferri natura, & manere in proprijs locis vnumquodque corpus, id autem facere vel sursum vel deorsum.

† ὑπέκκαυμα.

H Quare si terra deorsum fertur, centrum est autem inferius: non ad finem aquæ vel aeris, sed ad centrum feretur. Id est ergo locus terræ. Et sic quidem fertur. grauia enim vndequaque deorsum feruntur ad perpendiculum. Hoc autem non euenerit cùm terra sit orbiculata, nisi inclinatio omnium fiat ad centrum. centrum autem non est finis corporis quod continet, cùm diuidi nequeat. Præterea autem ipse quoque dicit esse eundem locum totius & partis. in libro autem de cœlo quærens causam, cur terra maneat in medio, non finem aeris, sed medium causatus est, dicens, Adeò vt etiam si nunc dimissa fuerit, illuc feratur. Quin «
etiam in tertio libro huius operis, vbi reprehendit Anaxagoram, quòd dicat infinitum seipsum firmare in seipso, Graue autem, inquit, manet in medio: terra verò in me- «
dio. Si ergo & id quod fertur, fertur in locum proprium, & manet in ipso: medium certè fuerit terræ locus. Præterea autem si quoduis corpus natura fertur, & manet

in loco proprio, vt quod fit id adepturum quod est fm naturam: quod est autem fm naturam, est vnicuiq; salutare: quõ fertur aqua ad finem aeris? nam, vt ipse quoque fatetur, minus aquæ vincitur ab ampliori aere & mutatur: quanam ergo spe fertur aqua ad id, quod eam interimit? Sed vult terræ supnatare & ab ipsa stabiliri. quocirca etiamsi terram subiectam abstuleris: rursus fertur donec aliam terrã occupauerit, & ab aere qui continet abscesserit, & ab eius fine, vt qui nõ sit proprius locus. Preterea autem si finis aeris esset locus aquæ vel terræ: quæ in aere est aqua & gleba, quæ ab aere vndequaq; cõtinentur, & propriũ locum obtinent, minimè trãsmota essent. Sin quia si sũmam occupauerint, difficilius pati poterũt: propriam sũmam appetunt, & non locum. Præterea autem si sunt loca corporibus conuenientia: quõ sunt eiusdem corporis loca dissimilaria? Si quis enim stans in fluuio, aquam supereemineat supioribus partibus corporis: erit eiusdem locus & finis terræ super quam incedit, & finis aquæ, & finis aeris: ille quidem continens inferiores partes corporis, hic verò superiores. Quinetiam locum quoq; esse imobilem, Theophrastus quidẽ & Eudemus ipsum sumunt, tanq̃ pronunciatũ: Aristoteles verò adijcit definitioni, dicens. Quare eius quod cõtinet finis primus imobilis is est locus. Porrò autem quidquid in loco est, dicit esse per locũ mobile: nunc autem totum videtur cõtrarium, si locus est finis eius quod continet. Terra.n. manet et aqua. mouetur autem finis aeris qui ea cõtinet. Præterea autẽ si oportet locum esse imobilem, vel nõ verè dicit, locũ esse cœli extremum, & tangens corpus mobile: vel si hoc verum est, oportet cœlum esse imobile, vt sit etiam finis eius imobilis. neq;.n. si ipsum moueaẽ, immobilis futurus est eius finis. clarum est autem & ipsum velle cœlum circulo moueri: & hoc ipsa testatur euidentia. Quare aut labet pnunciatũ necesse est, quod dicit locum esse imobilem: aut non est dicendum locum esse absolutè finem eius quod continet. Præterea autem non solũ loco imobilem vult esse locum nostra de loco notio, sed qui sit ẽt substantia firmus ac validus. itaq; ipse quoq; ex eo quod est firmum ac stabile, ei quod est supra, & ei quod est infra, characterem tribuens, Quod suprà qdem est, inquit, semper manet: circuli aũt extremum se habet manens similiter & eodẽ modo. Si ergo etiam substantia stabiliorem locum esse oportet: quõ fuerit finis aeris locus terræ? aer.n. est terra mutabilior. Hoc etiã est attendendum, vt ego quidem sentio, q̃ qui locum sic definit, non solũ dicet cœlum nõ esse in loco, neq; moueri per locum, sed ẽt summas eorum quæ sunt sub cœlo. etenim q̃ per se quidem non erit in loco ex eius sñia, clarum est, siquidem per se est in loco quod est mobile per lationem. id autẽ est quod transit de loco ad locum. Quòd autẽ non futurum sit in loco per accidens, hinc clarum est. Si enim quia partes eorũ mouentur, tota verò sunt in partibus, vide quid euenit. Illæ partes mouẽtur per locũ, & per se sunt in loco, quæ sunt auulsę, & à toto diuisę. in ijs autem quæ sunt eiusmodi non est totum. Multa itaq; alia possunt induci aduersus definitionem. Quod autẽ maximè confert ad distinguendas recteq; explicandas de loco sñias, id est vt existimo, nempe quę sunt præcipua ac maximè propria inuenire principia, ex qbus talis coactus locus tot sustinet obiectiones. Primùm ergo causam fuisse existimo loci notionẽ, q̃ contineat: Secundò aũt, assumptionem eius quod per se mouetur per locum. Cũ sit.n. cõmunis loci notio, q̃ locus contineat id quod est in loco, & cõtinere multis modis sumatur: nã quidquid est in aliquo, videtur ab illo contineri in quo est: ipse eam continendi rationem accepit, quæ est tanq̃ circũtectio, per quã, vt ẽt prius dixi, vestis quoq; fuerit locus: non totius quod per se continet, sed totius per supficiem, vtpote qđ totum per eã termineẽ. Quòd.n. talẽ habuerit mentis conceptionẽ, ostendit vel cœlũ fortasse esse dicẽs vniuersum quod sit oĩum extremũ, & oĩa hoc modo contineat.

A Cũ ergo posuisset totum quod continet, esse per superficiem quę definit ac terminat magnitudinem, totum corpus cõtinere dixit finem eius quod continet. Atqui fundus quidã videtur esse locus, & totius receptaculum, nõ autẽ circuntegens operculum. Ad hanc autem notionem multũ, vt existimo, contulit, q̃ partes videãtur non esse per se in loco, sed per sũmam. nisi forte huius ẽt causa fuit continendi assumptio. Nã si ipsa quoq; locũ haberent, ẽt per ipsa locus semp procederet, cùm sit ipse toti illi loco continens, sicut ẽt ipsa sũmæ propriæ. Non esse autẽ partes per se in loco, sumptum quidem est vt euidẽs. qm̃ ne per se qdem sint partes cõtinuæ. Nunq̃ aũt primùm quidem cũ partes mediam habeant naturam, & elementorum, quæ sunt eiusmodi vt oĩno discerni ac disgregari nequeant, & vnitatum quæ sunt oĩno discretæ, non dixeris vtrorũnam sint participes, an ẽt in vtroq; possint simul considerari, q̃ & per se sunt, & non sunt. Et præterea si cùm sint quidẽ continuæ, eas esse in loco discreto diceremus, B reuera esset absurdum. Sin in cõtinuo: quanto esset magis consentaneũ, vt se habet id quod est in loco, ita ẽt se habere locũ, totum qdem ad totum, partẽ verò ad partem: & cõtinuum qdem ad continuũ, & discretum ad discretũ? Sic.n. & verè capax erit locus. & ea rõne magis, vt puto, oportebat vas à loco distinguere, q̃ illud qdem solum circũtegit, hic verò per totum pu̇adit: non aũt per id quod mouetur, et id quod est imobile. De assumptione aũt eius quod per se mouetur per locum, q̃ cũ quemadmodũ semp consueuit, ita nunc quoq; ex euidentibus voluisset ad locum peruenire, & in ijs solis permansisset, cum talem coactus est assumere. reuera.n. qui fit per locum motus, nos deduxit ad loci notionẽ, et ex ijs quę per locum mouentur, illa magis quæ per se tota locum loco cõmutãt. cùm.n. videremus, vt ipse etiã dixit, vbi prius erat aer hic aquam fieri, venimus ad notionem cõis receptaculi, quod locum appellauimus. Qm̃ ergo nos ex his maximè locũ nouimus, ea assumpsit vt quę sint in loco. C Atqui dixerit quispiã, qui mentem Aristotelis nondum perfectè cõprehendit, q̃ etsi nos ex his ad loci notionem venimus, tñ etiam ex circulari ambitu, vt ipse ostẽdit in vltimo libro huius operis, venimus ad notionem immobilis causæ vniuersorum: nec tñ propterea participationẽ quæ est in circulari ambitu, illius quę est imobiliter et primò, proptẽ potentia infinitam vniuersorum causam esse dicimus. qđ ergo necesse erat manere in ijs solis, à quibus sumus admoniti? Postq̃ aũt hoc nobis euenit, & ea esse quæ propriè per locũ mouẽtur existimauimus, vt ẽe quidquid est in loco rectã esse mobile dixerimus, necesse fuit deinceps id quod per se est in loco tale definire, vt ad aliquid aliud finiatur, & ea dicere quæ ipse dicit. Qñ ergo nõ diuisum fuerit id quod cõtinet, sed continuũ, non diciẽ in illo tanq̃ in loco, sed tanq̃ pars in toto: qñ autem diuisum fuerit & tangens, est in primo eo quod est extremum eius quod continet. Quòd.n. transit de loco ad locum, oĩno apprehendet locum quem prius non habuit. D Quamobrẽ ea quæ mouẽtur per lationẽ, & per augmentum & diminutionẽ, talia esse dicit. Quæ aũt locum apprehẽdunt, vel cũ corpore vacuũ apprehẽdunt: sed pronunciatum est queadmodum omne corpus esse in loco, ita etiã omnem locũ habere corpus: vel quod restat, eius quod ei appropinquat, & ad ipsum finitur locum apprehẽdet. oportet ergo esse omnino id quod tangit tale corpus, & ea ratione ipsum continet. Hæc ergo, vt puto, causa fuit, cur id quod est in loco positum sit omnino extrinsecus contineri ab alio, nec tamẽ omnino conuerti orationem. Neq; enim quod ab alio continetur dicit esse in loco, vel per locum moueri, nisi etiam trãseat de loco ad locum. Sic ex his loci suscepta est notio. & ideo ne errantes quidẽ sphęras dicit esse in loco, etsi inter se contineantur altera ab altera, & à sphęra inerrante: quoniam locũ non transeunt. Et quid dico sphæras errantes? Ne sũmas quidẽ elemẽtorum dicit esse in loco. Si.n. quidqđ est in loco

Elementorũ vniuersitates non sunt

in loco, si vera Aristoteli ca loci definitio.

dicit etiam per locum moueri: siquidem quod est mobile corpus, est in loco, & per lationem mobile, hoc est rectã, vtpote quod qui est circularis ne sit qdem motus per locum: ea scilicet sola quæ rectã ingrediũtur, dicit & per se solũm per locũ moueri, & esse in loco, qm̃ ea sola mutant locum. Tales aũt sunt partes corũ quæ sunt sub luna, quę auulsę sunt à propria sũma. Ipsæ quidem certæ sũmæ, vel manent, vel circulo mouentur. nisi quis vtiq; eas augeri vel minui mente agitauerit. tunc.n. apprehendentes locum & dimittentes, videntur moueri per lationem.

Plãtas & singularia animantia solũ esse in loco, si vera sit definitio Aristotelis.

Si ergo neq; ex cœlestibus est aliqd in loco: & ex ĳs quæ sunt sub luna, neq; partes, qm̃ sunt continentes, neq; tota, qm̃ non transeunt: ſm naturam nihil fuerit in loco, nisi fortè plantæ, & singullaria animantia. Eam quidem definitionem puto ex his fuisse collectam. Qm̃ autem ẽt ex diuisione quæ ab ipso fit quadrifariã, hoc ipsum videtur colligere. Aut.n. materia, ingt, aut forma est locus. aut finis eius quod cõtinet, aut spatiũ quod est intra fines. Atqui nullum est ex alĳs tribus. finis est ergo eius qd continet. cõsentaneum qdem est hoc ẽt secutum esse, continẽdi notionem, per quã ne videbitur quidem aliqd intercedere, ĳs qui cõtinendi rationẽ posuerunt solũm tanq; circũtectionem. Fortasse autem ẽt definitionem corporis. quæ dicit corpus triplicem habere dimensionẽ, & quod triplicem habet dimensionẽ esse corpus. An autẽ sit perfecta, & ei nihil desit, an nõ, paulopost vbi agitur de spatio est cõuenientius considerare: Tantũ autem nunc sciendum est, ꝙ ei qui posuerit qdquid habet triplicem dimensionem esse corpus, & nullũ corpus per corpus procedere: reĳciendũ est illi spatium, quod intercedit iter fines eius quod cõtinet. Quòd autẽ quadruplex hęc diuisio nõ sit eiusmodi, vt ei nihil desit, sciemus cũ scrutabimur alias quę sunt pręter has de loco positiones. Hoc autẽ in præsentia dixerim, multa ẽt esse alia, quæ eã habent inter se relationẽ ac habitudinem quę est in aliquo. quę nec sunt materia, nec forma, neq; quod intercedit spatium. & tñ non sunt finis eius quod cõtinet. neq;.n. totũ in quo sunt partes: neq; partes in quibus est totum: neq; genus: neq; aliqd aliud, pręter ea quę sunt vt vasa. & ea oĩa quę suapte natura apta sunt vt circũtegant. videtur autem neq; ipse sumere tanq; diuisionem, sed vt enumerationem earum quæ sunt de loco opinionũ, quæ in aliquã venerunt notionẽ. Si ergo non sumpta est per viã diuisionis, est argumẽtum probabile, & non demõstratiuum. Quæ aũt aduersus id quod intercedit spatium dictę sunt contradictiones, habent aliqd necessarium, id quoq; statim sciemus in his quę dicentur de spatio. Nunc aũt cùm aduersus dictã de loco positionẽ, & aduersus alias quæ dicendę sunt, hoc tantũ dixerim, ad alias cõuertar rationes, ꝙ scilicet dũ ad singulos loci vsus respicimus, alĳ ad alium, & quod de eo dicitur ad eũ dirigimus, oẽs in multa absurda necessariò incidimus.

Absurdorũ quæ in loco qrendo oriũtur quænam sit causa.

Quanam.n. de causa totũ quidem eget loco, partes verò in loco nõ sunt? Si.n. corpora indigent, quatenus sunt corpora: nõ vtiq; totum qdem corpus, partes verò incorporeę. Sin quatenus tota loco indigent: cur nõ & cœlum est in loco, & totus mundus? Sed videt Aristoteles dicere ea sola corpora loco egere, quæ per se tota transeunt, & locum apprehendunt quem non prius habebant. quẽadmodum ẽt dicit egere tẽpore non ea quæ sunt æterna, sed quę cõsistunt in parte temporis. qm̃ ne fit quidẽ totum tẽpus nisi per partem. Si ergo ad hoc solũ videtur vtilis esse locum, nẽpe ad transitiones, ĳs quæ neq; in eodẽ possunt stare nec moueri: meritò ea sola in loco esse dixerit. Vide autem qũo non ad totã eius quod quæritur naturã excurrerit oratio, sed ad id qd est nobis propinquũ & cognitum. Atqui ea ẽt quæ possunt in eodẽ manere vel moueri, sicut cœlum, qũo esse dicuntur in eodẽ? Nunquid tanq; in seipso? Sed nullũ, inqt, est corpus in seipso, ꝙ aliud est id quod, & aliud id in quo. Quãuis autem nõ dicatur cœlum moueri, qm̃ non transit à loco ad locum, manet tñ in eodem, & dicit minimè **E** posse transire, nõ per substantiã, sed vt qui eundẽ locum obtineat. Sic ergo ꝙ non fuerit loci vsus prius perfectè positus, id est causa obiectionum. Sed qũo diuinus quidem Aristoteles, etiamsi non oĩa comprehẽdit loci significata, ppterea ꝙ primitus de ipso quæsierit, at illud quidem certè ad quod se contulit rectè inuenerit, ostẽdetur postea.

Procli de loco opinio.

Post hanc autẽ positionem illã si videtur, ppo namus, quã Proclus è Lycia philosophus, qui fuit magister nostrorũ pręceptorum nouo modo præclarè excogitatam tradidit. qui ex oĩbus quos scimus solus locũ corpus esse voluit. Is ergo cũ Aristoteles de loco sumpsisset pronunciata, & quæ quadrupliciter facta est admisisset de loco diuisionem, necesse est, inquit, ipsum esse vel materiã vel formam, vel finẽ corporis quod cõtinet, vel spatiũ æquale ei quod est in loco, quod intercedit inter fines eius quod continet. si.n. neq; sit aliqd ex ĳs quæ sunt in ipso, neq; ex ĳs quæ sunt circa ipsum: nõ poterit mutari **F** per locũ, cùm nihil aut ex ĳs quæ sunt in ipso, aut ex ĳs quæ sunt circa ipsum, patiat mutationem. Cũ ergo ostendisset neq; esse materiã, neq; formã per eadem argumẽta cũ Aristotele, & sustulisset non esse finẽ eius quod continet ex absurdis quæ sequuntur eã definitionem: collegit id quod intercedit spatiũ esse locum. & ita cõnectit suæ solæ probationem. Qm̃ autem eã apertè & breuiter exposuit, melius fortasse fuerit verba eius audire quę sic habent. Restat ergo vt si locus nec sit forma eius quod est in loco, nec materia, nec finis eius quod cõtinet: illud spatium quod intelligit inter fines eius quod cõtinet, sit primus vniuscuiusq; locus: vniuersi autẽ mundi vniuersum mundanũ spatium sit aliud pręter ipsum spatiũ. Hoc ergo aut nihil est, aut est aliqd. Et si quidem nihil est, localis motus erit ex eo quod nihil est ad nihil, cùm sit oĩs motus per aliquid eorũ quę sunt: & loca quæ sunt ſm naturam nihil erũt. atqui qdqd est ſm naturam, necesse est id sit aliquid ex ĳs quę sunt. Sin est aliquid, aut est incor**G**poreum vel corporeũ. sed si est incorporeum, est absurdũ. oportet.n. locum esse æqualẽ ei, quod est in loco: corpus autẽ & incorporeum qũo fuerint ęqualia? æqualitas enim est & in quãtis, & in quãtis quæ sunt eiusdem generis, quẽadmodum lineis ad lineas, & superficiebus ad superficies, & corporibus ad corpora. Est ergo corpus, si est spatium, locus. Si aũt est corpus, vel mouet, vel est immobile. Sed si qũocũq; mouetur, necesse est ẽt ipsum per locũ moueri. quare locus rursus opus habebit loco. hoc autẽ fieri nõ potest, vt videt Theophrasto, atq; adeò ipsi etiã Aristoteli. Dicit itaq; vas qdem esse locũ mobilem, locũ verò vas imobile, vtpote ꝙ sit locus ſm naturã immobilis. Sin locus est imobilis, vel diuidi non põt à corporibus quæ in ipsum incidunt, vt corpus procedat per corpus. vel diuidi põt, vt aer & aqua, ab ĳs quæ sunt in ipsis. Sed si diuidi qdem potest, cũ totum scinditur, partes mouebunt ad vtranq; partẽ eius quod scindit. & primùm qdem mobilis erit locus, siqdem ẽt partes eius mo**H**uentur: ostensum est autem esse imobilem. Deinde dum scindunt partes, rursus quęremus quò processit id quod scidit. inuenietur.n. rursus aliud spatiũ inter partes eius quod scissum est, quod suscepit id quod scidit. in quod id quod processit, in loco esse dicit. idq; in infinitum. Est ergo locus corpus qd non põt diuidi. Si autẽ non põt diuidi, vel est materię expers, vel materiale. Sed si est materiale, nõ est eiusmodi, vt non possit diuidi. quęcũq; enim corpora materialia, in ipsa procedentibus alĳs corporibus materialibus, diuisionem ab ipsis sustinent. quemadmodum qñ in aquam incidit nostrũ corpus: sola aũt ea quę sunt materiæ expertia, à natura insitũ, habẽt vt à nullo diuidant. idq; necessariò. quoduis.n. corpus exps materię, est impatibile. est.n. diuisio, corporũ affectio, quæ perdit vnionẽ. nam ẽt continui, quatenus continuũ, nullam aliã inueneris affectionem quã diuisionẽ, quæ delet continuitatẽ.

Loci definitio, ex Theophrasto.

Est ergo locus, vt colligamus ea quę ostẽsa sunt, corpus imobile, in quod nõ cadit diuisio, exps materiæ.

Lux est locus.

teriȩ. Si aũt ita est, clarum est eũ esse & corporibus oĩbus magis imateriale: & ijs quȩ mouent, & ijs quȩ in eis quæ mouentur sunt imaterialia. Quare si quod ex illis est simplicissimum, lux est, est.n. alijs elementis ignis magis incorporeus, ipso aũt igne lux: clarũ est ꝙ quod est in corporibus purissimum, nẽpe lux, locus fuerit. Duas ergo, inquit, sphæras cũ nostris animis cogitemus, vnam quidem lucis vnius, alteram aũt ex multis corporibus, ȩquales magnitudine. sed vnã quidem simul cum centro firmam ac stabilẽ colloca, alteram aũt cùm in eã inieceris: & totũ mundũ videbis esse in loco, & moueri in luce immobili, & eũ, quod ad seipsum quidẽ totum attinet, esse immobilẽ, vt locum imitetur: moueri aũt per partem, vt in eo sit loco inferior. Hæc cũ dixit, dicta sua cõfirmat ex Platone, vt qui lucẽ illam, quæ est in republica, Iridi similẽ, locum esse dicat. et ex oraculis quȩ data sunt Chaldæis, ea quȩ de fontana anima dicta sunt adducens.

Chaldæorũ oracula. Fõtana aĩa.

Lucem omnino, ignẽq; animans, atq; ȩthera, mũdos. Hanc enim esse lucẽ quæ est supra empyreũ, quæ est vnitas ante trinitatẽ, & empyrei, & ætherei, & materialis. hanc aũt esse dicit, quæ æternas primũ Deorum suscepit conditiones, & per se spectanda spectacula ijs qui digni sunt in seipsa ostẽdit. in ea.n. ea quæ exprimi nequeũt ex primi dicit, vt vult oraculum. & ideo eum ẽt fortasse qui latine dicitur locus, græcè τόπον appellatũ esse dixerit, vt qui sit typus totius mundani corporis, & facit vt spatium ac dimensionem habeant quæ nullã habent dimensionem. Post hæc autẽ apud se dubitat, quõ corpus per corpus procedet, & vtrũ sit inanimus, an aĩæ particeps.

Locus græce cur τόπος, vocetur.

Sed fieri non potest, inquit, vt sit inanimus, & ꝙ sit præstantior ijs quæ sunt in ipso aĩata: & ꝙ oracula dicant ipsum primũ ante alia fuisse animatum. Sin est animatus: quõ est immobilis. Et primum quidẽ dissoluit ex impatibilitate corporum imaterialium. Corpus.n. inquit, imateriale, nec fulcit, nec fulcitur. quod enim fulcitur, est ei à natura ingeneratum vt patiatur ab ijs quæ fulciunt. Sed neq; diuiditur cum sit impatibile. quare nec potest absurdum illud inferri, quòd procedet totũ per id quod est minimum: Si.n. non fuerit aptum natura vt diuidatur, nec diuidetur quidem in æqualia ei quod est minimũ. Si autem hoc non est, ne totum quidem per illud processerit. Secundum aũt soluit, dicens ipsum animari ab ipsa fontana anima, vt qui diuinam vitã habeat, & stet per substantialem per se mobilitatem, non autẽ per id quod actu est. Si enim ẽt in anima duplex ponimus id qd' est per se mobile, vnum quidem, inquit, ex essentia, alterũ verò quod actu est: et illud quidem dicimus imobile, hoc verò quod mouetur: quid obstat quominus dicamus locum esse tali vita præditum, & viuere per substantiã quæ transmitti non potest, mundũ autem esse actu per se mobilẽ? Si autem velis ẽt contemplari motum loci qui actu est, videbis eum esse præditũ facultate mouendi corpora quȩ mouentur, illis per spatia & interualla loci partes reuoluentibus, vtpote ꝙ neq; illa possint esse in quouis loco, neq; locus adesse oĩbus in vnaquaq; sui parte. & ea ratione est medietas ad animam, quæ mouetur circa spatiũ, etenim videtur quidem vita, quatenus vita, dare motum: quod aũt fuit primò vitæ particeps, cũ sit locus, dato motu qui est in suis partibus, eum qui est per locũ propriè motum ostendere: efficiẽs vt vnaquȩq; pars eius quod mouetur, sit in ipso toto. sed cũ non possit propter naturalem spatij proprietatẽ præter partem esse in toto: quidq d enim aliquid esse desiderat, cùm propter naturæ defectum ab eo quod est esse exciderit, desiderat id fieri quod esse nõ potuit propter imbecillitatem. Etenim oportebat, inquit, incorporeæ & quæ trãsire minimè potest vitæ: cuiusmodi est fontanæ animæ: & eius quæ transire potest, & corporeæ: esse mediã, quȩ transire quidem non potest, est tamen corporea. Videntur autem mihi, inquit, etiã centra vniuersi mundi, tanquã vnius, in eo fixa esse. si enim dicunt oracula cẽtra mundi materialis fixa esse in eo qui

Locus corpus aĩatum.

Locus vitæ particeps ante vitam.

Locus medius inter vitam incorpoream & corpoream.

In loco defixa sunt centra vniuersi.

A est super ipsum æthere: per proportionem, ac conuenientiam ascendentes, supremi ex mundis dicemus centra in hac luce esse collocata. Num aũt, inquit, hæc prima lux est imago profundi paterni, & ideo est supermundana, quoniã ille quoq; est supermundanus? Hæc & quȩ sunt eiusmodi dicit Proclus de loco. Nos aũt aliquantisper consideremus ipsam eius demonstrationem, ex qua collegit locum esse tale corpus. Et primum quidem aduersus eam quæ quadrupliciter facta est diuisionem insistentes, ea quæ nuper dicta sunt reuocemus in memoriam. in quibus, vt putabam, ostendi nõ esse diuisionem, sed enumerationem opinionum de loco. Siquidem in loco definiendo possunt etiam dari alij modi. Si ergo non sumptum est per diuisionẽ, videlicet non est verum dicere, si neq; est materia, neq; forma, neque finis eius quod continet, restat vt sit spatium æquale ei quod est in loco. mitto enim dicere ꝙ in alio sensu nunc sumptum sit spatium q̃ ab Aristotele. ille enim definitè spatium posuit incorporeum: vt ostendit cùm dicit, sed etiam id quod intercedit

Lux quæ est loc⁹, imago profundi paterni.

B vt quod sit inane: Procli autem oratio indefinitè, vt ẽt id subdiuiserit in corpus & incorporeum. Sed & si quis hęc prætermiserit, quomodo quod deinceps sequitur verum est, quòd non sit incorporeum locale quod intercedit spatiũ? Si enim, inquit, locus ponitur æqualis corpori quod est in loco, corpus autem et incorporeũ non fuerint ȩqualia, quoniam æqualitas est in quantis, et quantis quȩ sunt eiusdem generis: nequaq; incorporeum fuerit locale spatium. Sed si hoc æquale esse dicimus quod eadẽ metitur mensura, mensuræ autem fiunt ex spatijs & distantijs, & non ex implementis corporum: quõ non est verum dicere, id quod triplicem habet distantiam ac dimẽsionem ei esse æquale cuius est triplex distantia ac dimẽsio? etenim in hoc quidem certè est eiusdẽ generis. itaq; superficies, neq; eiusdem generis, neq; æqualis fuerit corpori, ꝓpter defectũ vnius spatij ac distantiæ quæ differt specie. quod autem habet longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quõ non fuerit eo ipso eiusdem generis cũ eo quod

Locum non esse corpus, contra Proclum.

C habet easdem dimensiones? Sed si ne esse quidem omnino per se tale spatium esse diceret, sicut Aristoteles: hoc ipsum oportebat ostendere, vel tanq; ostensum sumere. Si autem cõcedens ipsum esse locum, non dicit esse, quoniam non exȩquetur corpori quod est in loco: miror quõ rectè dictum sit. nisi fortè hoc tale spatium excogitauit, quale qui ipsum ponunt inane. Sed ei nec triplex inest dimensio, neq; distantia, vt aliqua natura & forma: sed vt absentia solùm & priuatio: ipse autem tanquam incorpoream cõfert naturam. si enim non ita esset, facile esset remittere ad rationes quæ inane perimunt. Quomodo autem ipsum etiam ostendit corpus expers materiæ? Si est enim, inquit, materiale: & diuisionem suscipit, & est patibile. Quid igit cœlum an non in cõfesso est esse materiale, & tanq; materiale & ab ipso & à Platone & ab oraculis est traditũ? atqui est & impatibile, & in ipsum non cadit diuisio: Quid ergo obstat, q̃d ad hoc quidẽ attinet,

Locum non esse corpus expers materię.

Cœlum esse materiale traditũ est a Platone & oraculis.

D quominus sit ẽt locus materiale quidẽ corpus, sed q̃d neque possit diuidi, & sit impatibile, vt qui habeat aliquid quod sit ꝑstantius alijs corporibus, sicut ẽt ipse de eo censet? nisi forte vocat materiale id qd' est sub luna, quod ẽt verè est patibile. & id negat de loco. sed nihil vetabat, quominus, vt dixi, diceret eũ esse materialẽ, vt cœlũ. Si autẽ ita est: quõ erit prȩstãtior firmamẽtis materiȩ expertibus, quorũ ipse quoq; est locus? Etsi.n. illa quoq; quodãmodo esse materialia, ipse dicit in epistola ad Aristoclem, non vt ea quæ sunt subter lunam, quȩ mutantur in cõi materia: neq; vt cœlestia quȩ constant ex quatuor elementis quæ differunt, & ideo cõi subiecto indigent: sed ꝙ ipsa quoq; dum mouentur per locum, habent id quod est potentia, quoniam non sit vbiq; totũ. primum enim est arduum ac periculosum oraculis cõtradicere, quæ dicunt hunc esse solum mundum materialẽ: Deinde fuerit etiã aliquid in loco materia alio significato: nõ quatenus

Firmamenta quodãmodo imaterialia, vt vult Proclus.

Oraculis cõtradicere periculosum dicit Siplici⁹.

mouetur, sed quatenus disiunctus interuallis alias alibi
habet partes inter se differentes. quanquam quid hæc dico,
quū ipse immateriale, quod patibile materiale superat, de
loco prædicauit. cuiusmodi, vt dixi, fuerit ēt cœleste. Po
stremo aūt, si eum oportet omnium corporū ponere ma
ximē imaterialem, est aūt alijs elementis ignis magis in-

Lux non est magis immaterialis quā ignis.

corporeus, ipso aūt igne lux: lux scilicet fuerit locus. At-
qui si ignis species est lux, vt i Timæo didicimus, species
aūt non fuerit genere præstantior: nō, quo ad hoc qdem
attinet, fuerit lux igne prestantior. Ad rationem ergo

Lux similis iridi apud Platonē de rep. qd sibi velit.

quæ demōstrat hæc paucis dixerim. Ad alia autē argu-
menta, ad id quidē quod ducitur ex ea luce, quæ dicit in
republica Platonis esse similis Iridi: quòd totū ænigmati
cè dictum sit: & posset indicari lucidum aīæ vehiculū, vt

Fontanā animam lucē & ignē animare quō dicāt oracula.

exposuit Porphyrius: possit ēt aliquid aliud. Si aūt ora-
cula dicunt fontanam aīam, lucem oīno atque ignem ani-
mare & æthera mundos. quòd alia quidē sit lux præter em-
pyream & ætherea & materialem, rectè probauit ex di-
F uisionibus: & quòd sit oībus superior. hoc.n. posita ostendit

Vnitas trinitatis mundorum.

enumeratio. Num aūt ea est vnitas trinitatis mundorū,
quam ipse ēt confitetur? Vnitas autem est nōn vt locus
triū, sed vt vnus mundus ante tres. oportet.n. esse etiam
vnum ante tres, quēadmodum ante septenarium est tri-
nitas. Atqui vnum hunc fortasse lucē appellauit, vt quæ
sit flos firmamenti empyrei, & tanquam eius, quod apparet
cōitas, hoc est, eius quod est sensile, id est, cuiusuis corpo
rei: est.n. quoduis corpus sensile, etiamsi aliud cū alijs sen
sibus symmetria congruens. Num aūt cùm primū mun-
dum empyreū dixissent oracula, oēm incorporeum ordi
nem lucem vocarunt, qui à mundis corporeis vehitur, et
à fontana aīa illuminatur? Quinetiam quòd æternas Deo-
rum cōditiones primus locus susceperit, rectè dicit. nec
tñ ex eo cōsequi opinor corpus esse locum. Nam etsi fue
rit spatium, qd obstat quominus id quoque diuinis præfe-
cturis vnà fuerit attributū, & magis id, vt quod cū incor

Diuinarū visionum typi videntur in aere.

poreo maiorem habet cognationem? Typos aūt chara-
G cterum & aliarum diuinarū visionum videri in loco, ma
ximè quidē non admodum conuenit cum oraculis, quæ
ea dicunt in æthere videri, non autē in luce. Præterea ea
quoque possunt imprimi in spatio. neque.n. subiecto corpo-
re opus habent ad hoc vt fiant sensilia. sed si vtique, distan-

Corpus immateriale pcedit p corpus imateriale & materiale.

tia opus habent & impressione. Et nihil quidē esse absur
dum corpus per corpus procedere, imateriale per mate-
riale, vel ēt immateriale, fortasse quidē etiam ex ijs quæ
ipse ostēdit credi potest: maximè aūt ex diuina traditio-
ne. siquidem & empyreū per ætherem, & ætherem dicūt

Tetrades & hebdomadę prefecturam empyreā circumeunt.

procedere per id quod est immateriale: & siquidē tetra-
des & hebdomadę, quę sunt oēs intelligentes, fontanum
ordinē habentes, & ea de causa præfecturā empyream, si
mul tñ cum mundis circumeunt, vtpote quòd ēt empyreus
oīa peruadat. si ne grauarē quidē accipit sphæras nō esse
imperfectas, quæ sunt solū apsides, & non vtique sphæræ,
si non ad centrū vsque peruaserint. Sed neque est centro vlla
affinitas cum vniuscuiusque sphæræ circunferentia: & nisi
H per aliquid quod sit eiusdem generis cum eo colligetur,
mundi non erunt firmamenta sed cameræ aut fornices.
Quomodo ergo dicunt oracula?

Mundorum aggessit pater & firmamina septem.

Si cui aūt hæc non satis sint ad fidem faciendam, quòd corpo
ra imaterialia & per se inuicē procedant, & per materia-
lia, exigat ab eo rationē qui locum dicit esse corpus: cur
cū oracula frequenter dixerint, & lucem & ignē & æthe
rem & mundos materiales à fontana animari aīa, lucem
oīno ignemque aīans atque æthera, mundos: ipse quidem di
cit lucē nullo itermedio ab ipsa fontana aīari anima, alios
aūt mundos nō, itidem? Quō autem dicit ēt lucem ab ea
aīari? An quòd fiat illius aīa? Sed non hoc dixerit. quō.n. fie-
ri potest vt fons aīarum sit vnius alicuius aīa? sed quòd alia
quidem ēt proprias habeant aīas, hoc aūt solam à fonta-

A fontana aīam lux illuminatur.

na aīa illuminationē. Atqui nec empyreum dicunt esse
aīatum, cùm ipsum dicat intelligēs, sed dicunt ab æthere

E animas incipere. Nisi forte anima quidē cuiusuis corpo-
ris curam gerat. est aūt in mundis quædam proportio ac

In mūdis est quædā proportio aīalis intelligentis & naturalis.

conueniētia, intelligentis aīalis & naturalis. Si aūt etiam
centra firmamenti empyrei dicit fixa esse in luce: non.n.
omnium mundorū, vt quæ ab ipso datur, ostendit, pporti-
tio ac cōuenientia: quid aliud quā eandem habebit ratio-
nem lux ad empyreum, quā id ad æthereum, & id ad ma
teriale? Si ergo hæc, etiamsi deteriora cētra sint in eis infi
xa, nō sunt tñ eorum loca: nec lux qdem locus fuerit pro

Lux est basis illius qd percipit intelligentia.

pterea. Vndenā est autem quòd paterni pfundi imago lux
est oīno, & non basis illius, quod intelligētia percipitur?
quod quidem ipse quoque magis vult. Ille enim à ternaria
mūdorum sectione exēptus, dicitur oīa in tria diuidere.
eum.n. vnitas trinitatis mundorum tāgit, tanquam mundus
vnius, sed non vt locus mundorum. Si non sit enim vnus
mundus ante tres, quō fuerit locus triū proximus & pri-
mus? Hęc quidē dici possunt ad eiusmodi proportiones
ac conuenientias. Quæcunque aūt dicit, ostendens hāc po
F sitionem cōuenire cum pronūciatis de loco, nihil magis
conueniēt ijs qui corpus locū ponunt, quàm ijs qui dicūt
esse ipsum spatium incorporeum. vt ēt ipse testatur ver-
ba faciens de spatio. Similiter aūt quæcunque proponens,
tanquam de loco proprias dissoluit quæstiones: sunt cōia om
nibus ferè positionibus. & ideo in fine eorum quæ de lo-
co dicunt conabor ea quæ sunt eiusmodi colligere. Nūc

Corpus non pōt esse locus, neque quatenus corpus, neque quatenus expers materiæ.

autem mihi venit in mentē eos rogare qui corpus locum
ponunt expertē materiæ, vtrum propterea quòd sit cor-
pus, est locus corporū, an ppterea quòd sit expers materiæ?
Sed nō dixerint, propterea quòd sit corpus: sed quòd sit corpus
expers materiæ. Atqui cùm ēt ea quæ supra mundū ma-
terialem firmamēta dicant imaterialia: ea tñ non dicunt
locum, sed loco egere. Si ergo neque vt corpus, neque vt cor
pus imateriale, ipse est loco non egens, cū sit alijs locus:
dicant propter qd aliud. Secundò si propterea quòd sit ex-
pers materiæ, loco minimè indiget, videbitur esse pprie
materia, quæ loco indigeat. Atqui quis dixerit esse in lo-
G co materiam, quod ad eius rationem attinet? Siquis aūt
dixerit materiale: quō sunt etiam in loco ea quæ sunt ma
teriæ expertia? Tertiò aūt & maxime iure qs eos in eis-
dem reprehenderit in quibus priores, quòd quænam sit loci
proprietas quærere prætermiserit, & quānam præbeat
vtilitatem ijs quæ in ipso sunt, qua, vt puto, non inuenta:
nec an sit corpus an incorporeum, locus sciri potest. Age
enim si quatenus vnūquodque est corpus loco egeat, fieri
ne pōt vt locus sit corpus, & futurū est vt non ipse quoque
loco opus habeat? Ii aūt qui spatium dicunt esse locū in-

Qui locum spatiū ponunt incorporeū, in quibus conueniant & differant.

corporeū, in multis inter se conueniunt & differūt. Qua
tenus.n. omnes dicunt incorporeum id quod est capax
corporū, in eo videntur conuenire: quatenus autē alij sic
quidem re vera ipsum existimant, nihil aliud quàm per
absentiā ipsum videntes corporis, & quod est capax cor-
porū: non tanquam aliquam naturā habere dicūt, sed quòd nihil
sit, neque impedimentū afferat ijs qui in ipso contemplan-
tur: alij aūt dicunt ipsum & habere naturā, & propriā po
H testatem, & hanc capacitatē non per accidens sed per se
ei adesse putant: differunt. Sunt aūt qui ēt dicunt ipsum
esse prestantius corporibus. Rursus aūt ex ijs qui ipsum
ponunt inane, alij quidē dicunt esse infinitū, & infinitate
supare corpora, & ideo aliud in alijs sui partibus temere
suscipere, si modo partes dici possunt in infinito inani. in
hac aūt fuisse vidētur snīa veteres Democriti sectatores
Physici. Alij aūt id faciunt mensura æquale mūdano cor
pori. & ideo sua qdem natura dicūt esse inane, ipsum aūt
semp plenū fuisse corporibus, & sola cogitatione vt per
se consistens cōsiderari. quales multi fuerunt Philosophi
platonici. arbitror aūt Stratonē lampsacenū in hac fuisse

Syriani de loco opīo.

snīa. Porrò aūt in eorū numero qui ponunt ipsum habe
re forma, & dicūt ipsum habere potestatē corporibus su-
periorē, ego magnū posuerim Syrianū Procli Lycij præ
ceptorē: qui in cōmētarijs in decimum librū Platonis de
legibus talia scripsit de loco. Cū.n. ipsum dixisset esse
spatium

spatium, ait. Est.n.inquit spatiũ, quod propriis sectionibus & diuisionibus, quas habuit ex diuersis aiæ rationibus, & opificum formarũ illuminationibus, talia vel talia corpora adaptans & sibi adiungens, & in his quidem partibus seipsum faciens propriã ignis regionẽ, ad quam sm naturam ignem ferri dicit in Timæo: in his autẽ propriam terræ regionẽ, ad quam terra fertur sm naturã, & manet in seipsa. Quocirca nunc ẽt omnia quæ mouentur & stant sm naturam, in loco dicit vtrũq; sustinere. Neq; verò motus nec status spatij seruit naturæ corporũ, neq; ab ipsa imitritur.

Locum non esse inane.

Aduersus eos ergo qui inane spatium ponunt esse locũ, siue infinitum, siue finitũ, sufficiet causari fieri nõ posse vt eius quod est inane facultas, sit facultas loci: vt etiã dicit Aristoteles, ex motu corporum sm naturam ad propria loca ostendens. Quænam autem fuerit facultas, aut quænam differentia eius quod est inane, si consideretur vt inane, vt hoc quidẽ eius habeat cõiunctionem ac necessitudinem cum his corporibus, illud verò cum his: vel hoc quidẽ in medio, illud verò in eo quod est circũcirca collocetur? Siue.n.fuerit infinitum, quõ habuerit mediũ, vel id quod est circũcirca, quæ sunt fines? Siue finitum: & finem etiã habuerit per accidens ꝓpter corpus, & medium, & id quod est circuncirca similiter. neq; enim finẽ habuerit quod sic est inane, neq; differentiam medij & eius quod est circũcirca, cùm sit propemodũ negatio corporis, & nihil aliud ꝗ quod non est. Quòd enim quod est eiusmodi nihil sie, clarum est ex eo ꝙ siqs ipsum cogitatione abstulerit, rursus relinquat inane spatium in quo id est. quemadmodum ablato corpore illud reliquimus. & id in infinitum facere non cessabimus, inane semper inani præponentes. quocirca temeraria est visio, & reuera inanis. & aduersus eos quidem qui sic ponunt, pulchrè decertabit Aristoteles.

Locum esse inane spatiũ quõ ostendi possit.

Quòd aũt inane spatium sit locus, sic fortasse quispiam ostendere conabitur, eis ipsis quæ sunt de loco viens pronunciatis. Locus vult esse capax corporis quod est in loco, & vnà cum corpore habere spatium ac dimensionẽ, & ei esse æqualis in tribus dimensionibus. Quod vnà cum corpore habet dimensionem, dimensionẽ habet triplicem. Quod triplicem habet dimensionẽ, aut est corpus, aut spatium incorporeum: sed si est corpus, omnino ipsum est etiam in loco, quatenus corpus: quid enim à coporre quod est in loco differt, quatenus est corpus? si autẽ locus non eget loco, non fuerit corpus. Incorporeum ergo spatium est locus, quod habet capacẽ corporũ facultatem. & ideo Aristoteles quoq; ea eloquens quæ proficiscũtur ex cõmuni notione, dicebat. Tria ergo habet spatia seu dimẽsiones, longitudinem & profunditatem et latitudinem. Fieri autem non potest vt corpus sit locus.

Corp⁹ Mathematicum non est in loco.

Sed dicunt, etiamsi quidquid triplicem habet dimensionẽ corpus dicimus, non tamen quoduis corpus est naturale. Nam etiam aliquod Mathematicũ corpus esse dicimus, quod ẽt appellamus solidum, quod circunscribitur tribus dimensionibus: & tñ corpora Mathematica in loco esse nolumus. quare etiãsi quis contendat ostendere corpus esse quod triplicem habet dimẽsionem, non tñ erit eiusmodi vt ipsum quoq; loco egeat. sed est in medio & corporis quod est in ratione, et formalis in quo ẽt est anima. quod habet substantiã incorpoream, & eius quod est materiale & naturale, quod ẽt corpus propriè appellamus.

Corpus non propriè definitur ex tribus dimẽsionibus.

In sũma.n. quod propriè vocatur corpus, nõ definitur ex dimensionibus: non.n.incorporea dicerentur Mathematica: sed cũ dimensionibus habet aliquod implemẽtum, id quod propriè est corpus naturale, per q̃d differt à Mathematicis. Duas ergo esse magnitudines inter se exequatas, eã quæ est loci, & eã quæ est corporis: alteram quidẽ quę ad dimensionẽ capacem habet facultatem: alterã verò quæ ad dimensionẽ eam capacitatem implendi potestate prędıtam habet facultatẽ. vt quatenus quidem locus habet distantiã, tantum possit eo quod est in loco corpore: quatenus autem nullum habet corpus, eo possit corpus susci-

A pere, à nullo impeditũ. Et est hæc, vt videtur, eius quod intelligentia percipit et chaos vocatur, imago, Locus ac receptaculum corporũ. quod quidem chaos appellatur, à verbo χῶ, quod significat contineo.

Chaos imago est eius quod intelligentia apprehendi & eius etymologia.

Et ꝙ non maneat solũ cogitatione cõstitutum sic hoc locale spatium, hinc potest perspici. Quæ enim per locum mouentur, alicunde aliquò moueri dicimus. Quod autem alicunde aliquò mouetur, habet omnino aliquod spatium quod intercedit. Hoc ergo spatium quod intercedit, vel est ipsius corporis quod mouetur, vel alius corporis per quod mouetur id quod mouetur, vel aeris, vel ipsum aliquid per se incorporeum. non est enim aliud corpus pręter id quod mouet, & illud per quod est motus. Sed neq; est eius spatium quod mouetur. si enim moueretur in proprio spatio, ne diceretur quidẽ transire à loco ad locũ. Sed neque alius materialis corporis per quod mouetur. non.n.manente aere vel aqua mouetur id quod per ipsa moueri dicitur, sed scissa. Illud est ergo spatium quod peruadũt ea

B quæ mouẽtur, quod restat post scissionem, & ea suscipit quæ per ipsum progrediuntur. & ex illo dimensionẽ suscipit spatiũ motus, toties dimensum ab eo quod mouetur, quoe partes illius quod mouetur continet. Nõ est ergo solũ proprium corporum spatiũ, sed aliquid ẽt aliud pręter hęc. Quod autẽ dicit Aristoteles, qui contendit nullum aliud relinqui spatiũ præter ipsum spatiũ corporis, est qdem valde obscurũ, ab eo incipiens, si esset aliquod spatiũ quod esset à natura & maneret in eodẽ. } & in illud desinẽs, QVI est locus totius cœli. } Dictũ est autem prius cõnexum aliquod per ipsum perfici quod dicit, Si est aliquod spatium cui sit à natura insitum vt maneat in eodem, erũt loca infinita, & locus per locum mouebitur, & erit loci locus, & multa loca simul erunt. sed hæc fieri non possunt. fieri ergo non potest vt sit tale spatium. Id autẽ ex eo dictum est, ꝙ partes eius quod est in loco, per se, in loco sint, siquidem per vnãquanq; partem procedit spatiũ. si verò hoc ita est, cùm id quod est in lo-

C co diuidatur in infinitum, loca esse infinita euenit: & trãsmutato vase posito, vnà ẽt mutantur loca in alia spatia: & sic locus per locũ mouebit̃: & erit locus in loco. Hæc autẽ apud eos qui finem eius quod continet dicũt esse locum, minimè consequuntur, qm̃ partes eius quod est in loco per se minimè sunt in loco. Quòd autẽ hæc absurda definitionem illã non consequantur, ostensum est in expositione illius dictionis. QVEMADMODVM.n. corpus continuum, ita ẽt qui spatiũ dicunt esse continuum, ponunt id quoq; imobile } Quẽadmodũ ergo nõ sunt vtiq; discretæ partes corporis: non.n. amplius partes fuerint, sed frustra potius vel vnitates: sed nec pfectè concretæ: hęc est.n.natura elementorũ: sed in eo ꝙ discernant̃ omnem suã sortitę sunt substantiam: ita ẽt locus. & vt ipse solet dicere, sunt potẽtia & non actu partes corporis & loci. Cùm autẽ tales sint partes corporis: quatenus tales sunt in tali loco, & non per accidens. Si aũt hoc verũ est: non quidqd per se est in loco, vt ipse dicit, debet esse defi-

D nitum, ac terminatum. Si aũt ei fuit consequẽs vt aliquid finiat̃: ne hoc quidem est oĩno necessarium. Sed neq; transibit locus. imobile est.n. quoduis spatiũ, in vnaquaq; sui parte corpus quod semp̃ fit in ipso suscipiens. quẽadmodum per canales qui sunt imobiles aqua ꝓcedit, & alias in alia parte cõtinetur, non vnà secũ attrahens priorẽ partem canalis. neq; ergo loco opus habebit locus. neq; erũt simul multa loca. non.n. transmutant̃ spatia localia, neq; inter se ingrediunt̃ vnum in aliud. Sed neq; erũt loca infinita. siquidẽ nec partes cõtinui ac in diuisę sunt in infinita, nec partes spatij. Sed eã quidẽ quę ab Aristotele dicitur absurditatẽ sic puto facile effugiẽt, qui locũ dicũt esse spatiũ.

Locum esse spatiũ quænam absurda consequantur.

Alias aũt dubitatiões quę possunt aduersus hãc adduci orationẽ consideremus. Atq; primũ quidẽ quod nunc ponit̃ spatium, vtrũ sit forma materialis an expers materiæ rogandũ est. Nã si est imaterialis, nõ fuerit naturalis. neq; ea est locus, de quo nũc quærimus. Deinde si.

est solùm cogitatione, fuerit etiam id quod est in loco solùm cogitatione, non etiam substantia. & si ita est, fuerit corpus Mathematicum. Sin hoc sit etiam in substantia: quomodo fuerit omnino sub luna id quod est immateriale, quod triplicem habeat dimensionem, & sit per se substantia, & non accidens? Siquis autem ipsum dicat materiale: primùm quidem quid differet à corpore forma quę triplicem habet dimensionem, quæ facta est in materia? si enim ipsum solas diceremus distantias ac dimēsiones, magna esset eius differentia ab eo quod distantias dimensionesq́; suscipit. esset enim alterum quidē forma solùm: alterum verò forma materialis. Sin & spatium dicimus formam materialem, & compositū dicimus quod distantiam suscipit ac dimensionē, quid amplius differet à corpore? Præterea si forma est materialis: vel totā occupauit materiam, vel eius partem. Sed si pars quidem est spatium, pars verò corpus, aut duæ simul erunt materiæ, & materia loci, & materia eius quod est in loco in eodē spatio: aut alibi quidē erit locus, alibi verò corpus quod est in loco. & neq; corpus est in loco, neque locus corporis. Sin totam materiam occupauit spatium, quomodo quæ hoc suscepit in tota seipsa, corpus adhuc suscipiet? Secūdo si alius est locus, & aliud id q̄d est in loco, aut vna quidē est materia, duę verò formę: aut pręter formas duas ēe esse oportet materias. Sed si vna, cū id quod est in loco, à loco recesserit, materia excedet à seipsa, & ipsa separabitur á seipsa, manens quidem propter locum, trāsmota verò propter corpus: Sin duę: quomodo fieri potest vt in eadem magnitudine sint duæ materiæ, materia loci, & materia corporis? Tertiò, si spatiū corporis sit in locali spatio, quomodo duo quidem esse in eodē corpora ægre ferimus, duo verò spatia concedimus? Nam alia corporū accidētia, vtputa albores & caliditates, non prohibēt quominus alterum per alterū peruadat. Quartò, si corpus cùm sit substantia, in loco est, locus autem est spatiū, spatium autem quantitas, quantitas verò accidens: erit substantia in accidenti. Et hoc quidem ipsum est absurdum. quinetiam quòd locum præstantiorem esse dicimus eo quod est in loco. Quintò, hoc spatium aut est inanimatum, aut animatum. Sed siquidem est inanimatum, erit etiam sine mēte. neq; enim fieri potest vt mens alicui insit absq; anima: & quomodo nō erit deterius eo quod est in loco? cùm enim mentem in anima, animā verò in corpore Deus constituisset, mundum est architectatus, sicut dicit Timæus: Sin animatum, quomodo erit immobile quod animam habet per se mobilem? vel quomodo cum moueatur, non opus habebit loco? Sextò autem vtrum est æternum vniuersum spatium, & in toto & in partibus? an quod cœlum quidem suscepit est æternum, quod est autē sub luna, in eius partes cadit interitus? Sed si est quidem vniuersum ab interitu alienū: quid differet id quod est sub lunare ab eo quod est in cœlo? Si verò in id cadat interitus: quisnā fuerit modus interitus cū loci partes nō mutentur in seinuicē, neq; locus in aliud, neq; aliquod aliud in locū? Septimò, si quę loco nō indigēt, sunt eiusmodi vt spatiū ac dimensionē habeant: quæ spatium ergo habent ac dimensionē, loco opus habebunt, dixerit quispiam ratiocinandi facultate preditus. Hæc ergo & eiusmodi alia dici possunt aduersus eos qui locum dicūt esse spatium. Non est autē interrogationibus omnino concedendum. Iā enim ad interrogatum, vtrū spatium materiale sit an immateriale, dicemus materiale. etenim quemadmodū id quod est diuulsum, et magnitudine pręditū, & indefinitū materiale esse dicimus, terminum aūt finem ac figurā, formale: ita ēt dicemus in spatio. etenim eius quoq; id quod per effusionē quidem ac dissolutionē interuallis ac spatijs disiūctum est, fuerit materiale: Qđ autem est certa mensura dimēsum ac definitū, vel potius quę in ipso est mensura ac terminus, formale est. & talis forma scilicet facta est in parte materię, sicut ēt cœleste. alia.n. est quę ad id quod est locale, & alia quæ ad corpo-

Mens nulli inest absque anima.

Materiale quid sit.

Formale qd sit.

E reeam formā fit cōmutatio. Neq; est aliquid absurdum in eodē duas esse materias. non.n. prohibet materia quominus alterū per alterum peruadat. Sed neq; duo esse in eodē spatia absurdū est, si vnum quidem fuerit corporeū, alterum verò inane, & vnū quidem quędā regio, alterū verò in regione. Videtur.n. spatium dici quatuor modis. Vnū quidem est in ratione solū, quę spatijs ac dimensionibus nō disiūgitur, vt se habet definitio spatij: Aliud verò in cogitatione distātię ac dimensionis, vt se habet Mathematicum: Aliud aūt materiale cū qualitatibus & obsistentijs naturalibus, cuiusmodi est corpus: Aliud verò materiale quidem, sed oīno expers qualitatis & incorporeum. Alia est aūt pręter hæc distantia materialis, quę in diuulsione & in eo quod est indefinitū consideratur. Sed nec locus est accidens, verū hic quoq; substantia. non est enim absolutè spatiū ac distantia, sed regio quę est spatijs distātijsq́; disiūcta. non est aūt mirum si sit aīatum & im-
F mobile. non.n. solius motus per locum causa est vita animalis, verumetiā status. multa itaq; ex ijs quæ sunt animata sunt stātia, vt axis, et poli, et centrū, & terra vniuersa. Si autē principium motus dicitur aīa, dicitur eius quē consideratur in statu, qui magis propriè pōt vocari generatio. Neq; verò mirum & esse æternum vniuersum spatiū, & cœleste differre ab eo quod est sub luna. etenim cœli oēs cùm sint æterni, inter se magnā habent differentiā. At si ea, inquiunt, quę loco nō indigent, ea spatium ac dimensionē non habent: quę spatiū ac dimensionē habent, loco indigent. Sed oportebat addere illud, quatenus est locus. perinde est.n. ac si quis dicat, si quæ tempore opus non habent sunt imobilia, quę mouenť, sunt in tempore, quatenus est tempus. Sed si videtur, cōmuniter deinceps & ad eos qui corpus, & ad eos qui spatiū dicunt esse locum, dicendū est. q si ad centrum vsq; procedunt, non solū quæ apud barbaros īmaterialia dicuntur firmamenta, sed ēt omnia cœlorum corpora: cùm id quod est supe-
G rius semp procedat per id quod est inferius: erunt in eadem parte localis spatij, corpus simul empyreum & ęthereùm, & vniuscuiusq; cœli, & alicuius vnius ex elemētis quę efficiunt generationem, aut ignis, aut aeris, aut aquę aut terrę. Si ergo locū dicimus habere coniunctionem & conuenientiā cum ijs quæ sunt in loco: cùm quo omnium horum corporū dicemus locum habere coniunctionem & conuenientiā? Preterea & ad hos, & ad eos qui dicūt locum esse finē eius quod continet, dicendum est, q vniuscuiusq; æternorum ad vniuersum positurę in partes causam cōferunt. Quare.n. est terra in medio? Quòd hic est eius pprius finis localis corporis, vel localis spatij, vel eius quod continet. Cur aūt sphęrę inerrantis est hoc quidem boreale, illud verò australe? aut errantiū, hęc quidē extra sphęras, illa verò intra? aut mei corporis caput quidē situm est supra, pedes verò infra? et hęc quidē manus et iecur, verbi gratia, sunt dextera, hæc verò & lien sinistrà? Atq; si hę quoq; sunt locorū differentię, oīno etiā horum
H causa fuerit locus. Qūo autem quispiam eorum qui dicti sunt locorū, siue corpus, siue spatiū, siue finis, eorū causa fuerit? Etenim aliā quidem illius spatij partem caput me stante obtinet, aliā verò cùm supinus iaceo vel sedeo. & aliā quidem cū hic sum, aliā verò cū alibi. atqui in corpore meo eundē semper locū obtinet. Qūo autē iecur quoque semp erit in dextris partibus? Cuius.n. est hoc dexterum? non vtiq; spatij, aut finis eius quod cōtinet. Porrò autē hoc etiam cōiter dicendum est ad oēs, q si loci vsus nō sit rectè definitus: nec an corpus sit locus, nec an incorporeū, nec an habeat naturam quę disiungať spatijs, aut quę nō disiungatur, sciri pōt. Ii autem qui spatiū per se separabile, vel corpus esse dicunt locū, sunt interrogādi, an ēt cœli partes dicāt esse in loco, an non. etenī si nō sunt quidē in loco, s. nec mouebunť per locum. id.n. q̄d mouetur per locū, in loco esse oportet. Sin partes non mouenť per locū, per quodnā aliud fiet eorū trāsitus? Si verò mouenť per locū, & sunt in loco, vel ī corpore, vel in spatio,

vel

Spatiū quot modis dicatur.

Vita animalis est causa stat⁹ sicut & motus.

Anima cur dicatur principiū mot⁹.

vel tanq̃ in proprio loco erunt, vel tanq̃ in alieno. Sed si quidem tanq̃ in proprio, manebit vnaquæq; in ipsa, & non mouebit: quæ enim sunt in locis proprijs, quid opus est vt moueātur, cùm afficienda sint præter naturam, si à loco qui est ſm naturam excesserint? Sin in alieno, quomodo erit aliquod corpus, quod alienum solum habeat, non autẽ proprium? Si quis autem dicat q̃ totum verbi gratia, spatiũ quod est in Zodiaco, vel corpus locale conuenit vnicuiq; signo, & ideo in toto est vnũquodq; similiter & mouetur: primùm quidẽ etiam similiter manere in toto oportuit, quod quidẽ nequit fieri. Deinde vbi est pronunciatum quod dicit, locum debere esse ęqualem ei quod est in loco. Eadem dubitari possunt etiam de partibus quæ sunt in quatuor elementis.

Damascii de loco opinio.

Quoniam aũt prę ter dictas de loco positiones, quandam aliam explicauit Damascius ex Damasco Philosophus, vir in quærendo diligẽtissimus, & qui in Philosophia multa præclarè elaborauit, age illam quoq; exponamus, quæ pluribus verbis necessariò opus habet, propter nouitatem pulchrè & B elegantis positionis, quæ ex vsu loci, vult eius inuenire substãtiam. Sic autem dicit.

Rerum quæ distãtiam ac dimẽsionem suscipiũt pulcherrima diuisio.

Quę sunt in generatione, quæ exciderunt à natura quæ diuidi nõ potest, & distantiam ac dimensionem non suscipit: & in substantia & in operatione duplicem habuerunt distãtiam. vnam quidẽ in substantia: alteram verò in operatione vel affectione, & eam quę est in operatione, duplicem, hanc quidẽ, substantiæ cogenitã, per quam substãtia est in continuo fluxu: illam autem, à substantia procedentẽ, per quam aliàs agunt alia, habẽtia ordinatas & non oẽs aceruatim operationes. Et operationis quidem distantia motu statum opus habuit. & vnà cum ea fuit motus. & facta est distantia per motum agẽtem vel patibilem. Substantiæ autem distantia ipsa quoq; fuit duplex, nempe q̃ vna quidẽ diuisionẽ multitudinis, altera verò subierit magnitudinẽ. quæ autem est per molem ac magnitudinem, protinus fuit in positura, ꝓpter alterius ex partibus alibi disiectionem. Porrò aũt ea quoq; est duplex: vna quidem substā C tiæ congenita: quẽadmodum mei corporis caput esse supra: pedes verò infra: Altera verò inducta atq; aduentitia. quẽadmodum aliq̃n quidem domi, aliq̃n verò in foro habeo positurã. & videlicet illa quidem est perpetua, quæ est eadẽ donec res fuerit: hæc verò aliàs fit alia.

Sita esse quę nã dicantur.

Sita autẽ seu posita esse illa propriè dicimus, quorum partes extensæ sunt, & à se inuicem disiunctæ spatijs. quocirca & magnitudinũ & eorum qui sunt in ipsis finium videt esse propriè positura, q̃ ea disiuncta sint per continuitatem.

Numeri non habẽt situm.

Numeri autem, etsi discreti, tñ non vidẽtur habere posituram, q̃ non spatijs disiungantur & extendanť. nisi fortę ij quoq; magnitudinem assumpserint & distãtiam. interualla enim oĩa ac spatia, ea quę fit contractione perdita, eam quæ est in ipsis essentiam mutarunt, in hoc vt fiant in alio. In quo etiã dicuntur esse posita, vt quæ sint dissoluta, & sui ipsorum potestatẽ & dominatum perdiderint: quẽadmodum etiam in operationibus, à seipsis D egressa, dicũtur moueri & mutari.

Mẽsurę tres operationis q̃ sit in tẽpore motus. Discreterũ, multitudo. Cõtinuorũ, magnitudo.

Harum itaq; distantiarum, ne omnino deferantur ad id quod est indefinitũ, mensuræ quæ eas cogant extiterunt: ijs quidẽ quæ fiunt per operationẽ quæ est in motu, tempus. eorum aũt quæ sunt in substantia, ijs quidem quæ sunt per discretionem, terminata multitudo quæ est numerus: ijs autẽ quæ sunt per continuitatẽ, terminata magnitudo, vtpote cubitalis, vel huiusmodi: ijs aũt quæ sunt per positurę disiectionem, locus. Quocirca in tp̃e quidem dicuntur moueri ea quæ mouentur: in loco aũt habere posituram substantię & ipsius motus, quatenus ipsa quoq; fuit particeps eius quod est moueri. Et q̃ in positura quidem versetur, & eorũ quæ sunt posita aliquid sit locus, clarum est. ea enim in loco dicimus, quæ dicimus etiam habere positurã. & supra & infra sunt loci differẽtiæ, quæ considerantur in positura. quẽadmodum dexterà & sinistrà, & ante & post. Quòd autem locus positurã definiat, metiatur, & ordi- A net, hinc didiceris.

Situm esse quod sit.

Positum quidẽ ac situm esse vnumquodq; dicimus, etiam si quomodocũq; positum sit nullo ordine.

Rectè situ esse qd dicatur.

Rectè autem ac conuenienter vnumquodq; positum esse dicitur, quãdo locum proprium receperit. Quemadmodum fit quidem vnumquodq; quod ad hoc vt sit accesserit. opportunitatẽ tunc autem habet sibi cõuenientem, qñ in eo quod par est tp̃e factum fuerit. Per locum ergo qui vnãquanq; partem rectè collocat, caput quidem mei corporis sursum facta est, pedes verò deorsum. & iecur quidem in dexteris, cor verò in medio. & oculi quidem, per quos cernẽtes progredimur, anterius: dorsum verò quo onera portamus, retro. Et sunt hæ per locum differẽtiæ, quẽadmodum alia pars fœtus ante aliã per tẽpus fabricať: & alia ante aliam ętas ordine ꝓcedit. nec cõfunduntur Troiana cum Peloponnesiacis. Prius enim & posterius sunt differentiæ temporis. sicut supra & infra, & quatuor reliquæ sunt loci distantię. sicut etiã fatetur Aristoteles. mundi ergo partes habẽt propriam ac conuenientem positurã in toto per locum.

Loci definitio.

B Et est quidem, vt rudi ac crasso modo dicam, locus ex hac mentis cõceptione, is quidem qui absolutè sic dicitur, Posituræ corporum definitio seu terminatio: vt autẽ eum dicam qui est ſm naturam, Definitio posituræ ſm naturam quæ conuenit partibus, & inter se inuicem & cum toto, & totius cum partibus. Quẽadmodum enim terrę et cœli partes aliæ alibi per locum sunt ordinatæ, & sunt hæ quidẽ, verbi gratia, boreales, illæ verò australes: ita etiam totũ cœlum & tota terra, cùm sint partes mundi, rectam quę eis conuenit posituræ mensuram & ornatum habent per locum, illud quidem ex vniuerso id quod est circũcirca, hæc verò medium obtinens. & is est qui facit vt inter se partes cõcurrant & conueniant.

Loc° quare τόπος dict°

Si aũt qui latinè dicitur locus, grecè τόπος dictus est à verbo τοπάζειν, quod coniicere & assimilare significat, vt qui factus sit τόπος ex prę terito perfecto τετόπακα, vt qui sit quædam assimilatio intelligentis definitionis ac terminationis: ita etiam con C uenit definitio. is enim præstat imaginibus vt cõsistant: & similitudini cum exẽplaribus. nisi enim in proprio loco posita fuerit vnaquæq; ex partibus quæ distãtiam susceperunt ac dimensionem, nunq̃ assimulabitur imago exemplari. Peribit aũt omnis ordo, & recta mensura, & ornatus. & si locũ sustuleris, videbis corporum affectionem, ac dispositionem alienam, & inordinatam, & quæ feretur ad ex omni parte ꝑfectam indefinitionẽ: in quanam enim positura statuetur pars vnaquæq;, quæ cum nulla habet coniunctionem & cõuenientiam? Per eum ergo etiã ea quę mouentur, mouẽtur naturaliter, vt recipiant id quod suæ cõuenit positur æ, & quæ lubẽter stant in modo cõuenienti posituræ. Quare cuiusiam quidem causa sit locus corporibus & corporeis oĩbus, & quidnã sit ipse, fortasse ex ijs quæ dicta sunt intelligi poterit. Consequens aũt fuerit neq; talem locum esse finem eius quod cõtinet. Quomodo enim id est causa ordinis ac terminationis, quod ipsum magis terminatur ac definiť ab D ijs quę in ipso fiunt & ab ipso continẽtur? Sed neq; fuerit corpus. nam etiã si quis ipsum dixerit corpus expers materiæ, & id omnino habere partes quæ disiunguntur spatijs, & partium differẽtias, opus etiam habebit eo quod ipsum ordinet: & vt hoc quidem in medio, illud verò circũcirca positum sit, efficiat. Neq; fieri potest vt quod sit eiusmodi, sit spatium. nam spatium quoq; propter easdẽ causas, vt quod habeat differẽtias, & sit aliud alibi disiectum per partes, ipsum quoq; recta opus habet positura. Videtur ergo locus esse mensura posituræ eorũ quę sita sunt. quẽadmodum tempus dicitur numerus motus eorũm quę mouentur.

Loci diuisio, ex Damascio.

Quoniam aũt duplex est positura, vna quidẽ substantialis, alia verò inducta & aduentitia, locus quoq; fuerit duplex. vnus quidẽ qui est elemẽtum perficiens id quod habet positurã, alter verò qui est per accidens. Porro aũt est etiam quædam substantialis posituræ differentia, quatenus ipsa quodãmodo tota habent

conuenientem

conuenientem posturā suarum partium, & inter se inuicem, & cum toto. vel vt partes cum toto & reliquis partibus. & hac rõne locus duplex efficitur. vnus quidē propriè ad singula pertinens: alter verò qui per eam quę est in toto posituram definitur. Quēadmodum enim totum duplex, vnum quidem vnicuiq; ex partibus cõueniens per eius definitam & discretam substātiam, quatenus & terrā totum quid esse dicimus, & non terram solùm, sed etiam aīal, & plantam, & vnāquanq; earum quę sunt in his partium: alterum aūt, quod etiam continet amplius, vt totum mundum, & totā terram, & aerem dicimus: & sunt vniuscuiusq; totius summæ partes propriæ: Sic ergo & locum vnum quidem esse dicimus rectam suam vniuscuiusq; partium posturā, cuiusmodi mearū in toto meo corpore: Alterum verò eum qui est etiā huius totius, vt partis in loco summæ totius quæ continet amplius. quatenus terrestrium locus est terrę locus: & quatenus terra obtinet mediū vniuersi. Nam etiam si quis terram dimouerit à positura vniuersi quæ est in medio, rectam quidē certè suarum partium posturā in toto proprio continebit: eam aūt quę est vt pars totius tunc nō habet. quocirca ipsa etiā tota dimissa ad mediūm lata fuerit, etiam si ex quæ sunt in ipsa partes seruent eā quæ est inter se formā, etiam qñ ipsa fuerit extra medium. Ita autē etiam homo qui est sublime in aere, suarum quidem partium bonum ac rectum habebit ordinem, eum aūt qui est vt partis ad totum, non vtiq;. Et qm̃ partes magis sunt eorū quæ sunt magis tota, vel ipsa tota: vincunt enim magis à præstantioribus, q̄ vincant inferiora: id aūt ideo, q; sunt in maiori rõne ea semp quę sunt prima ad secunda, quàm secunda ad tertia: meritò etiam si rectam suam posturā habet gleba quæ est in aere, fertur tñ expetens id quod est magis totum. est enim oīno mortuum & planè frigore enectum id quod est proprium, qñ auulsum fuerit à cõi, & priuatum fuerit continendi rõne quæ ab ipso ad ea peruenit. quēadmodum plantas etiam si quis radicitus euellerit, & omnibus suis cõpletas partibus, eæ tñ protinus arescunt, à cõmuni summa auulsæ. Viuunt enim oīa per vnum aīal mundanum. quare donec per propinquas totius summas vnūquodq; radices egit in mundo, eousq; tūc & viuit & seruatur. sin à propinqua summa auulsum fuerit, auellitur etiam à cõi. Ita ergo ĳ etiam qui sunt s̄m naturam motus corporum, & quæ sunt in locis proprĳs, seruabuntur mãsiones ei qui ponit talem locum. & eorū quæ mouenť per locum motus, nihil est aliud quàm aliàs aliarum posturarū assumptio, donec conuenientē quod mouetur receperit: dum qui intercedit aer vel aqua diuiditur, & quā tunc habet posturā recepit, donec id quod est validius processerit. Est autē aeris partium positura, quā gleba, vel ego assumo dum moueor. & est hic qui est in latitudine locus quem ego transeo, nō meus proprius definitus, sed aeris qui continet. cuius ego vt sim aliàs in alia parte, est à natura mihi ingeneratum. Quamobrem cùm etiā dubitetur q̃uo quę mouentur in loco, moueantur, siquidē quæ sunt in loco, iure potius dicātur quiescere quā moueri, videamus q̃uo & hanc dubitationē ponit Philosophus Syrianus, & infert solutionem, sic scribens.

Per aīal vnū mundanū viuant oīa.

Moueri in loco q̃uo dicātur quæ mouentur.

Et quomodo, dixerit quispiam, quæ mouentur, in loco mutantur. magis enim alicunde aliquò ea quæ mouenť. in summa enim quę in loco sunt, videnť quiescere. Num
» ea quæ mouentur: & sunt in loco, & nō in loco. in primo
» enim & tanq̃ proprio suo loco nō sunt. quiescerēt enim.
» sunt aūt in eo qui cõsideratur in latitudine. quemadmo-
» dum dicimus & Solem esse in Leone, qm̃ eum continet
» latitudo leonis, & aquilam volantem, in aere: & nauem
» quæ secundo cursu fertur, in mari. Hæc enim oīa locum
» quidem habent qui est in latitudine: primum aūt & pro-
» prium donec mouentur nō habent.

Atq; mihi quidem videntur ad hunc externū locum maximè respicere plurimi eorum qui dicunt de loco. Quis enim sit locus terrę rogati, dicunt medium vniuersi. qui est locus vniuersi

E proprius, & terræ vt in vniuerso: & quis sit locus coeli, id quod est circũcirca. De ipsius autem terræ loco, qui eius partes vt sint in recta positura efficit, & eidem de coelo, nulla verba faciunt. similiter autē & de loco singulorum animantium & plantarum. Et ideo oēs, vt videtur, pronunciarunt locum esse separabilē ab eo quod est in loco. reuera enim id quod ex loco magis toto vnicuiq; conuenit, & ad eum pertinet, est separabile ab eo quod est in loco, & non est principaliter eius locus. Porrò aūt locum quoq; esse immobilē pronunciant, ad hunc cõem & qui est in latitudine locum respicientes. Etenim qui est vnicuiq; proprius, & † eius essentiæ coniunctus, oīno etiam vnà cum illo mouetur: communis aūt qui consideratur in latitudine, manet, cum sit eius quod est magis totum & magis continens, vt corporis proprius. Sed videamus, si videtur, ea ēt quæ adsunt huic definitioni. Et primūm quidem cum q; locus non sit forma demonstrauerimus, nunc dicimus locum esse rectam posturā partium, **F** & si vnaquęq; forma habeat conuenientē partium ordinem, per quē est etiam vnaquęq;. quēadmodum est quidem homo rectus, bruta verò animantia in terrā prona, & hęc quidē sic, illa verò sic cõstituta partibus. Quomodo ergo nos non eam quæ est ex figura formā, sed locum huius causam esse dicimus? Secundò, si rectę partiū positurae causam esse dicimus id quod non est pars, id ne dicetur quidem esse in toto? Quomodo ergo non huic etiā orationi eadē videntur euenire quæ ei quod dicit Aristoteles, vt quæ totum mundum non concedat esse in loco, siquidē est pars nullius, neq; disiectus est ad aliquā aliam partem ei oppositā? Tertiò autem, coeli partes quę mouētur, vtrum per locū dicemus moueri, an non? Si enim non, q̃uo non implicabimur eisdem contradictionibus, quibus Aristoteles? Sin mouentur per locū, quis est hic locus? Oportet enim id quod mouetur per locū, alium quidem locum relinquere, alium verò assumere. neq; verò locus partium, per quē partes inter se coordinatas esse **G** dicimus, talis est: is enim manet semper idem: neq; qui eum aliĳs partibus eas coniungit per substantiam, per quem post Arietem collocatus est Taurus, & post eum Gemini, & sic deinceps. eę enim positurę semper manēt eædem: neq; verò qui magis contineat aliquē & immobilem locum, ea quę nunc data est loci notio reputat, per quem partes quæ mutātur dicuntur moueri per locum. Quomodo aūt cùm fiat alia & alia vniuersi positura per mutuam partium translationē, non mutabitur vniuersi locus, & quot positurae, tot etiam erunt loca? Quartò, q̃uo est adhuc præstantior locus eo quod est in loco, cùm eius sit aliquod elemētum? est enim elemētum deterius eo quod fit ex elemētis, quēadmodum pars toto. Quintò, locus aut disiungitur spatĳs, aut nō disiungitur. Sed si spatĳs quidē disiungitur, q̃uo non ipse quoq; loco egebit, sicut prius dictum est? Sin disiungi non põt, quomodo ęqualis, aut q̃uo continens, aut q̃uo capax eorum quę sunt in loco? id enim quod est æquale ei quod spatio di- **H** siungitur, oportet id quoq; disiungi spatio. & id quod cõtinet id quod est præditum mole ac magnitudine, aut est eius capax: id quoq; oportet habeat molem ac magnitudinem. Sextò, q̃uo non videbimur dicere esse locum à loco separabilē, cùm oēs ferè censeant eum habere separabilem ab eo quod est in loco naturam? Septimò, q̃uo erit immobilis, cùm elementum sit eius quod mouetur? vnà enim cum illo mouebitur. Octauò, si elementum eius quod est in loco locum esse dicimus, q̃uo non locum magis esse dicimus in corpore, sed corpus in loco? Elemētum enim est in eo quod constat ex elemēto, non contra. Nonò, si mensura positurę est locus, q̃uo verū est, quod à pluribus censetur Philosophis, q; æterna Deorum signa ac symbola manent in mundo, propterea quòd in loco æterno descripta sint, & per eum intermedium etiā corpora quæ sunt in loco, fruūtur diuinis illuminationibus? Decimò aūt & postremò, si ex corporum transmutatio-

† συνουσιωμένος, id est si dici posset consubstantiatus.

Damascii de loco opinionē examinat Simplicius.

ne ad loci notionem venimus, qm̃ vbi prius erat aqua illic aer factus est: quõ cum vnumquodq; proprium locũ habeat, opus habebimus mutua transmutatione? Hæc ergo & hmõi alia dici possunt, aduersus hanc, quæ videt versari intelligẽtia de loco existimationem. Dicendum est aũt ad primum quidem, ꝙ tota forma est implementum oĩum suorum elemẽtorum, vt quæ aliás in alio illorum se habeat. Et queadmodum totum est, non propter pulchrũ, verbi gratia, quod in ipso est, sed propter totũ: & perfectum propter perfectionẽ, & aliquid aliud per aliud eorũ quæ in ipso sunt: ita etiã habet ordinatam et rectè expressam posituram per locum. Ne ergo formam separantes à locali, quæ est eiusdẽ in ipsa & cum ipsa substantię participatione, velimus ipsam per se videre rectè positam. perinde enim esset vt si cùm eius perfectionem cogitatione separauissemus, ipsam tamen etiam absq; ea perfectam videre contenderemus. hæc ergo oratio nihil dicit contrarium ei qui formã non vult esse locum. Si aũt ratio quæ probat locum non esse formã, vsu est pronun- B ciato, ꝙ locus sit separabilis ab eo quod est in loco, et assumens aliam propositionẽ, quę dicit formã quę est in loco nõ esse ab ipso separabilẽ, collegit locum non esse formã eius quod est in loco, sciendum est hoc pronunciatũ esse sumptum ex quibusdam de loco notionibus. quibus nõ conuenit quæ à nostro Damascio dicta est de loco significatio. Quinetiam si ex ea quæ fit per locũ transmutatione sumptus est locus, per quẽ vbi prius erat aqua, verbi gratia, illic videmus fieri, aerem, locum qui est in latitudine, non autem proprium vniuscuiusq; partis sic inuenimus. proprius aũt, est per quem eadem est ratio eiusdem corporis. qui autem fit aliás alius locus, nõ est vtiq; proprius. Dicendum est autẽ ad secundum eorum quę sunt dubitata, ꝙ etiam si dicamus locum esse rectam partium posturã, nihilo tñ secius totum est in loco collocatum ex eius sententia. queadmodum enim id quod est compositum & adaptatum, & est compositum & adaptatum ex partium inter se symmetria: tñ etiam per totum, cõpositum C & adaptatum esse dicimus: ita etiã id quod est ordinatum & rectè positum, etiã si hoc eueniat partibus, qm̃ omnis ordo est in discretione, attamen ipsum quidẽ certè est ordinatum. Ergo etiam quod est locatum se habebit similiter. etenim quicquid dimensum est, dimensum est per partes. ordinem aũt aliquem & mensuram vel positurae terminationẽ locum esse dicimus. Nunquid ergo etiam qm̃ totum vnitum esse dixerimus, non ex vnione elementorum totum vnitum esse dicimus? quanquam totum quidem certè & vnum, quod consideratur absq; partium discretione, neq; adaptatum, neq; vnitum esse dixerimus, sed totum per partes. Quare etiã rectè positum aliquod corpus & bene collocatũ esse dicimus, non aliud, quã quod vnãquanq; partem habet in cõuenienti positura positã. Vide autẽ ꝙ sicut totius partes esse dicimus, ita etiã loca partium, in quibus sitæ sunt partes, totius esse dicimus, queadmodum medium, & id quod est circumcirca. & meritò, qm̃ hæ sunt partes totius posituræ. D queadmodum totius harmonię tonus acutus & grauis. Verè est ergo locus totius mundi, sed ita vt qui in recta partium positura vim & robur habeat, & in tota per partes. Loci enim differentiæ, id quod est supra & id quod infra, sunt totius, & ex eo diiudicãtur. nam siquidem caput solum esset mei corporis, non diceretur esse supra positum, ex eo quod est supra quod est eiusdẽ cum eo & in eo substantiæ. in summa aũt nec partes solùm aptam inter se & cum toto dicimus habere posituram, sed etiã totum cum partibus. Ad tertium aũt mihi venit in mentem dicere, duplicem esse, vt prius dictum est, posturã, & totius & vniuscuiusq; partis. vnam quidẽ substantialem & semper stabilẽ: Alteram verò inductam & aduentitiam, & quæ alias fit alia. Et substantialis, vnã quidem esse totius per se: alterã verò, totius ad partes. Et rursus partium vnam quidẽ esse per se, alteram verò & inter se

Simplicii de loco opinio

Rectè positum corpus quid dicat.

Loca partiũ loca totius.

Locus ẽ totius mundi.

Loci dñię infra & supra sunt totius.

Duplex est positura & totius et vniuscuiusq; partis.

A & ad totum. Quæuis ergo substãtialis distantia seu positura semper manet similiter, seu vt quæ moueantur, seu vt quæ stent considerẽtur. Quin & qui eam cogit, & qui eam metitur, locus semper est idem. mutatur aũt aduentitia. etenim non solum cœli partes mutant posturã, sed etiã totum. alia enim nunc est totius positura, & alia post horam. Et quia mouẽtur per locum & partes & totum, iure dicatur ꝙ mutant posituræ ordinẽ & terminationẽ, quã diximus esse locum. Et queadmodum per tempus illa moueri dicimus, quæ aliud dimittentia tempus, sumunt aliud, etiã si primum intereat: ita etiã illa dicantur moueri per locum, quæ amittunt primã posituræ terminationem, & sumũt aliam, etiam si prima semp intereat. Ita etiam dicimus mutari per qualitatẽ, quæ prius quidẽ erant alba, rursus autẽ nigrescunt. non ꝙ vtiq; per se maneat albor, quem deponit id quod nigrescit. Porrò autẽ per substantiã mutantur ea quę gignuntur & intereunt: & per quantitatẽ ea quæ augentur & diminuuntur, non B remanẽte priori affectione. Neq; ergo priora loca seruare cogamus in ĩs quæ per locum mutantur. neq; enim in nobis in translationibus loca seruãtur, quando hinc illuc transimus. Sed summa est quæ seruatur eius quod continet, & illius locus qui potest etiam rursus in aliqua parte proportionẽ & conuenientiam habere cum meo spatio. queadmodum ego quoq; etiam si transmigrauerim, potestate tamẽ habeo symmetriam quæ est cum illa summę parte, & positurę eius terminatione: quocirca rursus etiã ei possum adaptari, & meæ posituræ terminationẽ, hoc est locum, tenere, ex eius sententia, qm̃ locus totius aeris in aliquo sui meã mensus fuerit distãtiam, & totius aeris summę me coniunxerit. etenim ipse quoq; Aristoteles, qui prius sumit tanq; pronunciatum, oportere locum relinqui, finem aeris qui me continet, manere dicit me recedẽte. Si aũt quia totius manet locus immobilis, propterea dicimus partes locũ loco mutare: hoc etiam, vt puto, vnà ponetur in hac positione. Totius enim posi- C turæ substantialis terminatio semper manet eadem, siue moueatur vniuersum, siue stet. illo aũt manente, multitudo earum quæ aliás aliæ fiunt positurarum, est veluti quędã reuolutio. Omnem enim vniuersi positurã continet vna substãtialis. similiter aũt etiam vniuscuiusq; partis. Et in hoc locus est tẽpori similis. queadmodum enim illius, hoc quidẽ est æternum, & in eodẽ semp manens, quod congenitum est & coalitum generationi substãtiæ cœlestium, quę est quodãmodo ingenita, & generationẽ tantũ præ se fert in corporea distantia, & cuiusmodicũq; alteratione, siquis & id, & quod animę substantiã dimetitur, tempus uocare concesserit, & non aliquid quod est inter tẽpus & æuum: illud verò quod in eo quod est fieri & interire, totam habet substantiã, idest quod transeuntem motum cœlestium, & omoimodam eorum quę sunt in generatione mutationẽ dimetitur: Ita etiã locus, qui substãtialem quidem distantiam seu posituram dimetiẽ, est æternus & stabilis, sicut illa: qui autẽ eam quæ muta- D tur & in operatione consideratur: habet id quod est in eo quod est fieri. & queadmodum eas quæ semper fiunt animalis vitę sm naturã productiones, dicimus esse reuolutionem, eius quæ prius est in substantia, & per ordinatos terminos in seipsa contraxit productionum discretionẽ: Ita etiam vniuersi locus qui est per substantiã, contraxit oẽs qui fiunt aliás alĩ, & ex seipso producit cuiusuis posituræ symmetriam. Et Arietis positura substantialis oẽs eius posituras simil̃r anticipauit: & locus loca. non enim substantiã accepit Aries ex eo ꝙ oriatur aut occidat, aut omnino ex tali vel tali vniuersi positura. queadmodum neq; aĩa ex aliqua indiuidua productione, sed ex vniuersa anticipatione omnis, cuiusmodicunq; ea sit, positurę. Quare etiã si nullum corpus aut spatium immobile ante positum fuerit, nihil vetat quominus cœlestia moueanẽ per locũ. etenim ea dicunt moueri per tempus: nõ vtiq; etiam aliquam temporis sphęram immobilem prius ponentes

Quæ per locum mutantur, non seruant locum.

Locus in ꝗ sit tpi silis.

Etsi nullum corpus spatiumue pons tur imobile, mouebuntur tñ cœlestia.

oentes

nentes, cuius partes mutari dicent dum mouentur per E tempus. Sed & si opus sit aliquo quod maneat, satis habent tempus substantiale, vel recurrunt ad exemplare.

Tẽpus substantiale aut exemplare.

Nunquid autẽ ne ille quidem locus qui dicitur manere, multum confert ad motum qui fit per locum. age enim per rõnem ablata spatij aut localis corporis sphæra, si moueatur cœli corpus motu hoc circulari, quemnam eum alium dicemus quàm motum per locum? Sed videtur illud immobile nostro quidẽ iudicio cõducere, vt cum eo cõparantes, iudicemus & enumeremus transitus. quẽadmodum Astronomi posuerunt quoq; sphæram stellis carentem, & eum qui est in ipsa Zodiacum qui percipitur intelligentia, & aliarum stellarũ quæ intelligentia percipiuntur retentiones, nõ vt per illa cœlum moueaĩ motu circulari, sed vt motus mensuras cum finibus terminatis cõferentes, possint enumerare.

Sphęrã stellis carentem cur posuerit Astronomi.

Porrò autem ad id quoq; quod ipsa videaĩ moueri, multum nobis confert ea quę fit cum immobili comparatio. quomodo enim aliquid per locum moueri dixerimus, quod non mutat posituram? quomodo autem locum mutasse senserimus Arietem, nisi ipsum conferamus cum centris? Mensuras autem ratione ad terram habita definimus. si itaq; neque esset oriens, neq; occidens, nec medium cœli spatium, cœlum quidem moueretur similiter: nos aũt diuersarum positurarum signa nõ haberemus. F

Immobilis positio ad quid nobis cõferat.

Ad quartum autem dicendum est, q̃ cùm sit rem perficiens locus qui sic est definitus, similiter se habet ac aliæ perfectiones, nempe honestum, bonum, totum, & huiusmodi. quẽadmodum ergo vnũquodq; eorum toto quidem cõplemento quod secum est minus videtur, sed si alijs opponatur, & ab eis discernatur, videtur præstantius: ita etiam talis locus, si cum tota recta positura conferatur, videtur deterior: vt aũt quod perficit, videtur præstantior eo quod perficiĩ.

Quinetiam ad quintã dubitationem, quæ quærit vtrum talis locus spatium ac dimensionem habeat, an non, dicimus q̃ mẽsura distantiæ ponitur quæ est per posituram. Omnis aũt mensura vult exęquari ei quod ipsa metitur, G vel potius illud sibiipsi exęquans. Sed quæ separata quidem est mensura, vt quę & potẽtię exuperatione & substantię vnione id quod ipsa metiĩ superat: id quod metitur arripit ad suam concretionem seu cõpactionem, eam quoad eius fieri potest ei impertiens.

Mẽsura exęquat sibi id qđ metitur.

Quemadmodum numeros qui versantur in intelligentia oĩa dimetiri dicimus, per cõcretam ac contractam omnium † summã. Et sunt ea quidẽ potius dimetientia quàm mensuræ. Quod aũt est coordinatum, vt quod sit participatio à metiente in id quod ipsum metitur, & ad id se habeat ea qua par est symmetria, simul spatijs disiunctum est, & simul extẽsum cum eo quod id metitur.

Numeri qui versantur in intelligentia oĩa dimetiũt † ἀκρότης, sũmitas, si latine dici posset.

Et quemadmodum qui est apud nos cubitus, qui est mensura, habet spatium ac dimẽsionem, cum ex eo quod metitur quod nullam habet dimensionem, hoc est, ex cubito qui est in aĩa, accesserit: ita aũt tempus quoq; vnà cum motu spatium suscipit ac dimensionẽ. & est etiam in illo idem infinitũ, siue ipsum quoq; habeat spatium ac dimensionem, siue nõ habeat. H Et hoc scilicet, cùm sit eiusmodi vt possit participari, vel ipsa potius participatio, vnà cũ motu diuisum est, ipsum vbiq; sequẽs, & eius extensionẽ & diffusionem cogens: vel, vt verius dicã, eorum quæ coguntur congregatio & collectio.

Cubitus pcedit ex cubito qui est in anima.

Ergo hic quoq; locus qui est cum corporibus, habet vnà cum eis spatium ac dimensionem. vbiq; enim est positura corporis, & positurae terminatio. qũo ergo dicimus, si locus habet spatium ac dimensionem, an non erit ipse quoq; in positura, & loco opus habebit? Hoc autem obijcitur aduersus oẽm quę facta est loci posituram.

Locus qui ẽ cũ corporibus hẽt cum eis spatiũ ac dimẽsionẽ.

Sed sciendum est, q̃ quicquid est alicuius, quodcunq; id sit, particeps, cũ ex se opus habeat natura eius quod participaĩ, dicitur eius esse particeps. Quæ autẽ domi & ex se habent aliquid, non indigent externa & aduẽtitia eius quod habẽt importatione. quandoquidẽ sic necesse esset procedere in infinitum.

Locum non habere opus loco nec positura.

Quæ ex se habẽt aliqđ, nõ indigent externa importatione.

Quemadmodum, distãtia ipsa, E per quam spatio disiunguntur quę distantiam habent ac dimensionẽ, vnà quidẽ cum eis spatio ac distantia disiungitur, sed non sic vt quæ ex aliquo alio characterem suscipiunt, & per distantiæ participationẽ dicuntur disiungi spatijs, sed vt ipsa distantia spatio disiungi dicatur, vnà extensa cum eo quod spatio disiungitur, & seipsam patitur. nam si aliqua alia opus habeat distãtia, rursus de illa quęremus. Si enim non disiungatur spatio: qũo adaptabitur ijs quæ disiungũtur? Si aũt spatio disiungatur: ipsa etiã alia opus habebit distantia, idq; in infinitum. & ideo nec motionis motus est requirẽdus, nec tempus temporis, nec mensura mensurę. Quid ergo, An non etiam poterunt, qui omnẽ locum corpus vel spatium aliquod esse dicunt definitum, sic effugere dubitationẽ quæ in eos infertur? inferebatur aũt si ex partibus alia est alibi, oportere omnino ipsas quoq; esse in loco. Illi enim expeditè dicent, Corpus illud vel spatium locum esse dicimus. nõ fuerit aũt loci locus, sicut dicũt. Philosophus itaq; Syria- F nus, eum qui hęc, inquit, dubitat, prouocabimus ad videndã veterum sententiã, & neq; quęrere motũ motus, nec loci locũ, nec vllam absurditatẽ. Sed si idem quidẽ esset natura corporis, & mẽsura positurę, rectè diceretur: Sin quoduis corpus, quatenus corpus, mensura indiget, etiã si per distantiam suscipiat dimensionem: aliud est enim distantia, & aliud mensura distantiæ: distantia scilicet, quatenus distãtia, siquidẽ per se sit, distantia quidem nõ indiget, indiget verò mẽsura.

Corpus quatenus corpus mensura indiget.

Mensura autem qũo opus habuerit mensura? Sed videtur non opus quidẽ habere mensura, sed aduentitiã habere distantiam.

Mensura nõ eget mẽsura.

& est distantiæ locus per participationẽ eius quod est in loco. quemadmodum dimensum est id quod est in loco & locatum per locũ. Et nihil est, vt puto, absurdum sic dicere. nam etiam alborem dicunt corporari per corpus, quẽadmodum corpus dealbatur per alborẽ. Quid ergo absurdũ, si etiã locus qui potest participari, spatio disiungatur, propter id quod est eius particeps quod habet spatium ac di- G stantiam? dici enim potest, cùm velit comprehẽdere id quod ipsum metitur, vnà etiã cum ipso extendi.

Albor corporatur per corpus.

Loc⁹ habet distantiã propter id quod est eius particeps.

Et fuerint hæc quidẽ satis rationi consentanea. Melius est autem, vt mihi quidẽ videtur, sic dicere, aliã esse eam quæ est per formã distantiam, quæ etiam cõsiderari potest in exẽplaribus, quæ est ratio, vel forma potius distantiæ: & alia quæ ex ea submissione quæ est ex eo quod spatiũ habet ac dimensionem, fit per affectionem.

Distantia p formam differt ab ea q̃ fit ex submissione.

Eam itaq; quæ est in mente distantiam, quæ ex forma prius existit, seu distantiæ causam, à qua omnis consistit magnitudo, etsi dicamus esse primam & præcipuam: spatijs tñ non posse disiungi dicimus, propter eam quæ diuidi non potest intelligentis substãtiæ contractionem, nec illam solam, sed etiam illa quæ ipsam per se participant. Quæ autem hic disiunguntur spatijs ac distantia, non solùm proprietatis participatione, sed etiã eius quæ illinc proficiscĩ immoderationis submissione, spatijs ac distantia disiuncta esse dicimus. Et in hoc quidem distantię significato, non sola H hic corpora distantiam habent & dimensionẽ, sed etiam accidentia, adeo vt & albor, & caliditas, & numeri, & ea quæ hic sunt oĩa, non solùm spatio ac distantia disiungantur propter sibi subiecta corpora, sed etiã propter se. vel potius formalẽ quidem distantiam habent propter formã corporis in quo sunt: eam verò quę intelligentia percipitur & imaginariã, propter submissionem quæ fit ab eo quod distantiam non habet ac dimensionem.

Accidentia habent distantiã quæ fit p submissionẽ.

per quã etiam corpus, licet cùm in mente esset, illic quidem nullo disiungereĩ spatio, hic verò disiungitur. Quẽadmodum ergo corpus quod habet positurã, spatium habuit ac distantiam, propter submissionẽ, ita etiam qui est positurę mensura locus, spatium habuit ac distantiã, vt potuit habere mẽsura, quę fuit submissa ab eo quod metitur quod distantiam non habet nec dimensionẽ. Distantia ergo ac spatio disiunctus est locus, oĩa quæ sunt spatio disiuncta cogens, non corpora solùm vt dici videntur, neq; distantias, si

Locus oĩa spatio disiun[cta]

ta cogit, q̃litates & accidentia etiam per se.

tias, si vllę per se sint, sed & ea & qualitates & alia accidē
tia, eaq; non solū cogens per accidēs, quatenus vnà cum
corpore fuere disiuncta spatio, verūetiam per se, quate-
nus ipsa quoq; spatium ac distantiā habuere per submis-
sionem. etenim tempore quoq; opus habent accidentia,
non solùm propter corpus, sed etiā per se, propter natiuā
substantiam. Et vt rem dicam admirabilē, & prçter opi-
nionem, etiā punctus ipse dici potest hac esse disiunctus
distantia, quatenus relationē habuit ac habitudinem, &
lineæ finis factus est. Sed hoc quod nunc quidē dictum
est de natiua distantia, meritò fuerit principium alterius
dubitationis. Si enim quod spatium habet ac dimensio-
nem, etiam si in intelligentia prius existit, ꝓprietate, loco
tñ opus non habuit propter vnionem quę nullam habet
dimensionē: videtur aūt ne hic quidem propter distātiæ
proprietatē loco opus habere, sed propter eam quæ intel
ligentia percipitur substantiā, & in submissione facta est
molis magnitudinem, & partium disiectionem. Quod si
hoc ita est, videlicet ipse quoq; locus, qui hāc per submis
sionem suscepit distātiam, opus habebit loco qui cogat.
& tempus opus habebit tempore. Num ea etiā quę per
proprietatem sunt discreta, & extensa, & distātia ac spa-
tio disiuncta, mensuris opus habuerunt quę sunt ex pro-
prietate. vt quæ illic quidē est multitudo sit numeri qui
illic est, hæc verò sit æternæ eius quod est contractionis:
magnitudo aūt illa mensurę † ad magnitudinē pertinen-
tis. Similiter aūt etiam quæ per submissionem imagina-
riè constiterunt, à submissis & imaginarijs mensuris defi
nita sunt. vt aūt quæ generationē cogunt & metiuntur,
vel sunt ipsa potius coactio & collectio & ipsa mensura,
generationē non supereminent. & cùm ex seipsis mensu
ram habeant, non opus habent alia congregatione, quē-
admodum alia quæ ab ipsis cogunē. Sed si vtiq; opus ha-
bent, præstantiori, & quæ diuisionem minus suscipiat,
opus habent. sunt enim medietas eius quod ea metitur,
& eius quod dimensionē suscipit, pendentia quidē ab ijs
quæ metiuntur, insita autem in ijs in quæ cadit dimēsio.
Et quēadmodum corpora propter propriā quidem diui
sionem sunt vitæ per se expertia, vitam autē participant
quæ datur ab anima, & vt sint ea tota efficit: & ipsa vita-
lis participatio spatio quidē disiungitur ac diuidiē incor-
poribus, propter eam quæ fit ex anima submissionē: non
tñ alia vita rursus indiget, sed ea sola quæ fit in animā vt
ita dicam, radicatione: Ita etiam se habuerit locus. men-
suræ enim natura ad id quod dimensionē suscipit relata,
est superior, & quæ non eisdē indiget quibus natura eius
quod suscipit dimēsionem. Neq; enim quod hic est pul-
chrum, etsi ꝓpter submissionē aliquantisper erubescens,
opus habet participatione alicuius alius pulchri: sed sola
ad exemplar pulchrum assimilatione. Atqui pulchrum
ad alias formas magis refertur & cum eis cōfertur: locus
aūt & tempus separatam magis habent naturā, quæ qua-
tenus ipsa cogunt considerantur. & eorum distantia non
est similis alijs quæ cōsiderantur in medietate eius quod
nullā suscipit dimensionē, & metitur: & eius quod dimē
sionem suscipit. Generationis enim hactenus fuit parti-
ceps mensura generationis, q; submissa sit à causa in quā
non cadit diuisio quæ metitur generationē. submissa est
autē, vt nō esset omnino generatio. non enim esset men-
sura medium & ingeniti quod metitur, & generationis
quæ dimensionē suscipit. Cùm sit autē mensura, si ēt ipsa
opus habet mensura, opus haberet alia medietate. men-
suram enim omnino oportet esse mediā eius quod meti-
tur & eius quod dimensionē suscipit. vt quę radices qui-
dem egerit in eo quod metitē, & in illo sit fastigiata, vnà
aūt extenditur cum eo quod suscipit dimensionē, vnam
autem simplicem habens vtrūq; simul coniunctum sub-
stantiam. Corpus autē quod ponunt absolutè vt locum,
cùm sit sua natura corpus, cur non ipsum quoq; mensura
indiget? similiter aūt etiam spatium, si est quædam sub-
stantia, & aliam alibi partē habeat. Quinetiā ad sextum

Accidentia opus habēt tempore.

Punctus habet distantiā q̃ est ex submissione.

† μεγεθικῆς Magnitudinalis, si dici posset.

Mēsurę submissę & imaginariæ metiunē ea quæ p submissionē imaginariè cōsistūt.

Mensurę natura est superior eo qđ suscipit dimensionē, nec eisdē indiget.

Pulchrū qđ hic est, opus habet solum assimilatiōe ad pulchrum exemplar.

Mensura generationis nō est generatio.

Mensura est media inter id quod metiē & mensuram suscipit.

A & septimum eorum quæ sunt dubitata dicemus, q; qui
locum separabilē dicebant & immobilem, & tanq; pro-
nunciata hęc de loco prius sumebant, ad cōem & ad lati-
tudinem pertinentē locum respiciebant, sicut etiā prius
dictum est. Proprius enim positurę vniuscuiusq; partis,
& est ab ipso inseparabilis, & vnà cum eo mouetur, dum
mouetur. Qui aūt est in latitudine, vt etiam dicebat Sy-
rianus, per quē fit motus per locum, cùm sit proprius al-
terius qui est magis totus, ab illo quidē est etiam insepa-
rabilis, & vnà cum illo mouetur, siquidem moueatur: à
corpore aūt quod in illo est, est & separabilis, & immobi
lis, sicut illud. Nec mirum est si ad hunc, ad latitudinem
pertinentē respexerint, qui ex mutua corporū transmu-
tatione venerunt ad loci notionem. Octauum autem, si
elementum, inquit, est locus eius quod est in loco: elemē
tum aūt est in eo q; fit ex elemento, sed nō quod fit ex ele
mento, in elemento: eueniet vt dicaē locus esse in corpo-
re, non aūt corpus in loco. Et hoc etiā poterit dissoluere
B is qui dicit, q; in loco qui est magis totus & amplius con-
tinet, id quod est in loco considerātes, in illo meritò dici-
mus. Potest autē etiam hoc inspici, vt quod prius existit
cōplementum eius quod est in loco, vt quod eius cogat
distantiam, vt si animationē viuentis corporis considera
ueris. Habet enim locus quoque aliquid separatum, &
quod oīa localiter & metiēdo præcepit, quæ corpus cor-
poreè. Quocirca & separatus videē & separabilis. & cor
pus dicitur in loco, non locus in corpore. fit enim cōpara
tio tanq; separatorum. Quod cogitur ergo est in eo quod
cogit. & in eo quod est vnitum id quod est diuisum. & in
eo quod metitur id quod dimēsionem suscipit. quemad-
modum etiā in toto, quod partibus opponitur & ab eis
distinguitur, dicuntur esse partes. continet enim & capit
mensura id in quod cadit dimēsio, ipsum vndequaq; defi
niens & cogens. Quocirca etiā primum eum est probabi
le diuina frui illuminatione, maximè quidē eum qui est
eorum quę sunt magis tota & æterna. ad quē etiam respi
C ciētes, dicunt Deorum signa ac symbola in loco esse ętee
nè seminata. quinetiam eum qui est magis singularis &
vniuscuiusq; proprius. vnio enim mensura & terminus,
cùm maiorem affinitatem & cognationem habeāt cum
vnicis Deorum substantijs, prima fruētur eorum illumi
natione. Quare etiā nonum sic est dissoluendum absur-
dum. Vltimum aūt dicit, si imaginariè placet nos non
aliunde venisse ad loci notionem, q̃ ex mutua locorum
transmutatione, q̃uo ex eadem, positurę mensuram vel
terminationē dicimus esse locum? nam siue transmuten
tur, siue non transmutentur, manet vniuscuiusq; eadem
terminatio. Num hoc etiā dissolutum est ex ijs quę iam
sæpe dicta sunt? Cùm sit enim duplex, vt dictum est, lo-
cus, vnus quidem substantialis, & qui per se vnicuiq; est
idem & dum manet & dum mouetur: alter autem qui fit
alias alius in trāsmutationibus quę fiunt ex positura eius
constructionis quæ est cum ijs quæ sunt magis tota: qui
est quidē substantialis, vt qui cum substantia coaluerit,
D difficiliter potest discerni à substantia. qui autem fit alias
alius eadem manente substātia facile pulsat & excitat eā
quæ est in nobis iudicandi potestatem, per diuersitatem
quæ refertur ad substātiam. quemadmodum etiam cùm
tempus duplicem habeat naturam, & vnum quidē, mo-
tum metiatur substantialē, alterum verò eum qui est ex-
trinsecùs per operationē. id quidem quod est ex substan
tia, est adeò īntellectu difficile, vt Aristoteles ne oīno qui-
dem in tempore esse dixerit ea quæ habent æternam sub
stantiā. sed illa sola quæ ex ijs quæ gignūtur & intereunt
suscipiunt dimēsionem. etenim motus quoq;, vnus qui-
dem qui est substātialis, erat ignotus, qui verò est agens,
is in prōptu est. E positura quidē substantialis vel omni
no fuerit, alijs alibi partibus distātia & spatio disiunctis.
sed q; sit quidē etiam alia prętec partes, tunc fit apertius,
q̃n manētibus partibus in sui positura quę est ex substā-
tia, videtur totius mutari positio. hoc autē fit in mutuis
transmuta-

Locus ad latitudinē pertinens & immobilis & separabilis. locus propriꝰ à contrario.

Locus oīa localiter pręcepit q̃ corpus corporee.

Corpus esse in loco, non locū in corpore.

Locus primum fruitur diuina illuminatione.

Duplex est locus substātialis, & alter q̃ fit alias alius in trāsmutationibꝰ

Duplex est tempus.

Motus duplex substantialis, & agēs motus.

transmutationibus. Num autem hoc etiam causa fuit vt substantialis propria singulorũ positura & eius mensura effugerit, nempe difficultas eius positurę diiudicãdæ ex eo quod situm esse dicitur. Communior autẽ ex mutuis transmutationibus erat manifestior. ad quã, vt est verisimile, respicientes Peripatetici, ea quę per locum mouentur etiã in loco esse dicunt, qm̃ videbant eum locum maxime mutari. Sed qm̃ & hanc de loco notionem pro viribus explicaui, & quæ aduersus eã fiebant dubitationes exposui, & dubitationũ solutiones adduxi, eam non esse omnino nouam, nec à præclaris Philosophis ignoratam volo ostẽdere. nam Theophrastus quoq; in Physicis videtur eandẽ de loco habuisse notionem, cùm dicit veluti dubitans orationem proferens.

Theophrasti de loco sententia.

Num autem nõ per se quædã substantia est locus. sed ordine & positura corporum dicitur ex naturis & potestatibus, similiter autẽ in animantibus & plantis, & in summa ijs quæ sunt dissimilarium partium, siue sint animata, siue inanimata: naturam aũt habeat forma præditam. etenim earum quidam est ordo & positura partium ad totam substãtiam. Quocirca dicitur etiam vnumquodq; in sua ipsius regione, q; habeat proprium ordinẽ. nam etiam vnaquęq; ex corporis partibus suam regionem & positurã desiderauerit. Ostendam aũt diuinum quoq; Iamblichum idem testari. Is enim in quinto libro cõmentariorum in Timęum, capite secundo hæc scripsit. Quoduis corpus, quatenus corpus, est in loco. Corporibus itaque congenitus locus vnà consistit, & nequaq; abscissus ab eorum primo ad ea quæ sunt aditu, & ea quę est maximè propriè substantia. meritò ergo Timęus quoq; cum ipso essentiæ corporum principio, locum quoq; adducit primitus. Quicũq; ergo nõ causæ cognatum locum faciunt, in fines superficierũ, vel spatia inania, vel cuiusmodicunque interualla ipsum deducentes, simul quidẽ & alienas opiniones attrahunt, & à toto Timęi instituto excidunt, quod semper cum natura cõiungit opificium. Oportebat ergo sicut ita produxit corpora vt cum causa cognationẽ haberent & affinitatem, ita etiã videre locum à causa pendere, sicut refert Timęus. & quẽadmodum conati sumus locum tradere qui esset eiusdem naturę cum opificio, ita etiã locum exponere. Quare ipse quoq; alias amouens sententias, quæ extra ea quæ sunt in loco locum faciunt, dicit locum esse cognatum ac cõgenitum ijs quæ sunt in loco. Quinetiã progressus, Quęnam ergo, inquit, opinio, perfectionem & substantiæ in locum cognationem definit, nisi quæ ad corporis formã accedentem eius ponit facultatem, quę corpora sustinet & suffulcit, & ea quidẽ quæ cadunt erigit, quæ disperguntur verò colligit, ea aũt vndiq; simul cõplet & cõtinet vndequaq;? Videtur ergo ipse quoq; tradere loci definitionẽ, dicens ipsum esse facultatem formam corporis referentem, congenitam ei quod est in loco, quæ corpora sustinet & suffulcit, & cadentia quidem excitat & erigit: quæ disperguntur aũt colligit: ea autem omni ex parte simul cõplet & continet. Et certè siquidẽ locus cõplet corpora, non fuerit separabilis ab eo quod est in loco, ita aũt continet corpora, sicut ea definit & cogit.

Iamblichi de loco sententia.

Quid igit̃, tot & tantos viros dicemus errare in opinione de loco, nostras dubitationes infaustas apponẽtes epulas ijs qui eas quæ apparent veterum cõtradictiones solent ludificari? an potius vnũquenq; eorum qui de loco aliquid scripsere, sequentes, ostẽdemus nullum quidẽ aberrasse à veritate de loco, sed cùm ipse sit multiplex, alium in aliqua alia loci specie contẽplatum esse & enuntiasse? Vt ergo & eõem cuiusuis loci notionem videre possimus, & quæ à Philosophis dictę sunt differẽtias sub ea contẽplemur, dicamus tali aliquo sumpto rursus principio.

Simplicii de loco sententia quæ opiniones veterũ conciliat.

Id quidem quod propriè vnum est, vt quod nullum omnino spatium ac distantiã habet, & neq; discerni neq; mutari queat, est omnino terminus ac mẽsura, quæ neq; vt definiatur neq; vt dimensionem suscipiat ab vllo opus habeat. Atqui & vnũ quod vnit est vnitum, tenet;

Duplex vnũ

E &ipsum interea nulla opus habet eiusmodi perfectione. Vnitum autem dico nunc non cõtinuum: iam enim hoc quoq; interuallis ac spatijs disiunctum est: sed quod non à partibus vllã, quæcunq; ea sit, subijt discretionẽ.

vnũ propriè & vnum vt vnitum.

Quod autem discretum est, est pluribus modis. Et vnum quidẽ ex magnitudine substantiæ vel potestatis spatijs disiunctum est, quẽadmodum quantitates quæ dicuntur continuę: alia verò distincta sunt multitudine, vt quæ propriè discreta appellãtur: Alia verò extensa sunt per eam quæ est eius quod est esse extensionẽ, quęcunq; æterna & per tantum tempus diximus habere substãtiam. cùm autem omnino à fine vnico excessissent, & ad infinitatem & interminationẽ appulissent, opus habuere partibus & terminationibus quæ ea definita seruarent & inconfusa: & alijs quidẽ in infinita effusione: alijs autẽ in earum solùm quæ inter se inuicem spatijs disiungũtur, quę ne accederet periculum erat, confusione.

Discretaꝝ quot modis dicuntur.

Et discretæ quidẽ multitudinis eam quæ fit in infinitum diuulsionẽ sistit numerus, cum definitis speciebus cõprehendisset discretionẽ: quãtitatis aũt quę distantia ac spatijs disiuncta est, indefinitam effusionẽ definijt per ad magnitudinem pertinẽtem mensurã, vt exempli gratia dicam, cubitale aut digitale: eius autẽ, quæ est in eo quod est esse, extensionis, eã quæ est veluti magnitudinem, id quidẽ quod est immobile mensum est & in vnum collegit, æuum: id aũt quod mouetur, in numerũ tempus.

Discretorũ quęnam sint mensurę.

Æuum quid nam mensurat.

Tempus quid mensurat.

Et tales quidẽ sunt mensuræ, quæ non permiserunt vt quantitas discreta deduceretur ad infinitatẽ, neq; in exemplaribus, neq; in imaginibus. Est aũt aliquid aliud, quod perimit eam quę est in his oĩbus discretorum cõfusionem, causa ne partes inter se confundãtur per summam propriam, sed conuenientẽ ordinẽ & posituram vnũquodq; recipiat. Non enim sine causa in numeris quidẽ vnitas posita est ante binarium, binarius autẽ ante ternarium, & sic deinceps: nec impares & pares temere inter se alterius collocati sunt: & quadrati per seriem, ea quæ inter se inuicem intercedunt spatia habẽt crescentia per binarium: & quæcunq; alia pręclara theoremata accepimus in numeris.

Discretorũ cõfusionem quid tollat, locus scilicet.

G Eodem autem modo aliarum quoq; formarũ incorporearum collocata est discretio. Eadem aũt causa & animantium & plantarum statuit eam quæ est per partes posituram, per quam caput quidẽ & manus & pedes in animantibus hoc modo inter se sita sunt: radices autem & truncus & rami illo modo. & nõ solùm partium inter se ordinem definijt: sed etiam vniuscuiusq; totius, tanq; partis, eam quę est in eo quod est magis materiales positurã definijt. Sic itaq; terra quidem medium vniuersi sortita est, cœlum autem id quod est circũcirca, media aũt in medijs. Sed hęc quidẽ prius quoq; quodãmodo dicta sunt.

Nunc autẽ adijciatur ijs quę dicta sunt, quòd fuerit quædam cõis totius loci notio, quæ dicit eam esse terminationẽ positurę eorũ quæ sunt discreta in ijs quæ sunt. Terminatio autem vna quidẽ est per susceptionẽ: alia verò per continendi rationem: alia verò per vniuscuiusq; ad alia positurę ordinẽ.

Loci cõmunis notio.

H hæc autem licet videre & in incorporeis & in corporeis: etenim qui intelligentia percipiuntur ordines tanq; loca diuersa sortiti sunt, mundi qui in intelligentia versatur diuersa receptacula. De illo itaque dicit Orpheus quod habet conditionum sortiumq; differentias.

Diuisit mundum hunc dijs & mortalibus ipse

Quinetiam περιοχὴ id est cõprehensio seu id quod continet, sæpe illic locus dicit̃. Quocirca & Syriam † Astaraten locum Deorum appellant, & Isim Ægyptij, vt quæ multorum proprietates Deorum contineant. Ex ordine autẽ positurę vniuscuiusq; ad alia, Plato dicit illum locũ supercœlestem, & qui percipitur intelligẽtia, per quem definitus est & discretus ordo formarum quę percipiunt̃ intelligentia. In illo autem significato etiam vnũquenq; numerum dicimus fuisse collocatum in loco proprio, qm̃ prima quidem vnitas; post illam autem numerus binarius, & deinceps ternarius, & vt prius dictũ est, quadrati

Locus apud Orpheũ vocat περιοχὴ id est cõprehensio.

† Astarate apud Syros dicit̃ venus.

Astarate locus Deorũ.

Locũ supercœlestẽ quid vocet Plato

has

Ala cur dicitur locus formarum.
Loci sedes argumentorum.
Locus materia cur dicta sit.
Locus quo dicat forma.

has habent regiones, & alij alias ordinatē. Quinetiam sic aīa dicitur locus formarum per eam cōtinendi speciem. Et ea quę argumenta demonstratiuē definiunt, locos vocamus. queādmodum eum qui argumentaē à contrarijs, vel à similibus, & à generibus vel formis. Similiter autē etiam in corporeis, per terminationem quidē susceptionis nōnulli existimauerunt locum esse materiā. Per continendi aūt terminationem, qm̄ vna quidem est congenita, alia verò extrinsecùs: per eam quidē quæ est congenita, dicunt locum formam quæ est in superficie, vtpote q̄ totum sit in ea positum: per eam aūt quę est extrinsecùs, vtpote q̄ in ea sint sita quæ habent positurā, alij quidem posuerunt locum finem eius quod continet, quemadmodum Aristoteles: alij verò spatiū incorporeum: visi multa effugere absurda eorum quæ aduersus priora inferebātur.

Locus est incorporeus.

Per ordinem autē positurę vniuscuiusq; ad alia, vt incorporeum quidē, sensilem verò, & in corporibus, locum, quæ proximē data est definitio mihi videtur definire, quam dixi esse Damascij nostri Præceptoris, & quæ **B** Theophrasti & diuini Iamblichi testimonio comprobatur. Quemadmodum enim positura ipsa est incorporea: neq; enim corpus quod mouetur, neq; id in quo mouetē est positura: ita etiā positurę definitio seu terminatio est in hoc sensu incorporea.

Loci differentiæ sūt incorporeę.

Quocirca loci quoq; differētię, id quod est, inquā, supra, & id quod infra, & dexterà & sinistrà, & ante & retro, sunt incorporea, etiam si cōsiderentur in corpore consistentia. Dexteram enim manum dicimus, nō solùm ex diuersa eius constitutione, sed etiā q̄ sita sit in dexteris partibus corporis, sicut iecur.

Loc⁹ numerorum est incorporeus.
Locus per positurā partiū est incorporeus.

Sed sit in incorporeis quidē locus numerorū, eius quæ est inter ipsos positurę ordinē desinens. Similiter aūt formarum quoq; tam intelligentium, q̄ aīalium. Quinetiam in corporibus quoq;, vt prius dictum est, partium numerus, præbens singulis ordinē & rectam positurā tam inter se q̄ cum suo toto. Prętere a autē & qui est in cōmuni toto, vtpote in toto mundo, per id quod est proximē totū præbens positurā conuenientem. **C** Et uidetur ad hoc maximē loci significatum respexisse Aristoteles, per quod aliud situm est in alio corpore: totū quidem in toto, queādmodum ego in aere: quod autem est magis singulare, in eo quod est magis totum, etiā si locus propinquus velit esse æqualis ei quod est in loco. Dicimus enim, inquit, in cœlo, tanq̄ in loco, quia in aere, hic aūt in cœlo. Quinetiam in aere, non in vniuerso, sed propter eius extremum, & quod cōtinet, dicimus esse in aere. Continet aūt & suscipit locus qui est eiusmodi, quatenus est magis totus. Locus aūt totus est ex terminatione positurę.

Materia locus formarū apud Platonem.

Porrò autē Plato quoq; materiā dixit formarum locum & receptaculum, vt quę suscipiat positurā formarum quę in ipsam inciderunt, & terminet ipsorum distantiā. Formæ enim per se habent contractam partium discretionem. spatio autem & distantia disiuncta per materialem interminationē, habuerunt materialem distantiæ ordinē, quemadmodum antea immaterialem ordinē discretionis. **D** Locus ergo est materia formarū, & vt receptaculum, & vt positurę quæ spatio ac distātia disiungit, & talis ordinis causa.

Locus ē spatium & quō.

Quinetiam locus quoq; est spatium, veluti quædam præcedens descriptio & typus corpor: quę in ipso fiunt, hic quidem proprius, vt est locus sphęrarum cœlestium: ille verò cōis, vt elemētorum quæ inter se miscentur. in eodē enim spatio fit & ignis & aer, & aqua & terra, aliàs aliud, ex cōmuni spatij aptitudine.

Corpus ē locus corpis.
Sphęrę cœlestes sūt plenę ad centrū vsq;.

Neq; verò mirādum, si corpus quoq; sit locus corporis, id quod est magis expers materiæ, eius quod est materialius, & natura prius, deterioris, vt philosophus Proclus animaduertit. Inclyti enim fatētur Philosophi cœlestes sphæras esse integras, & ad cētrum vsq; plenas. & quæ sunt scilicet interiores, esse in exterioribus. queādmodum sphęrā Lunę in sphęra Mercurij: & ipsam in sphęra Veneris, & sic deinceps. Sed & quæ subter Lunam sunt elementa, & animantia, & plantę, sunt in omnibus, etiā si proximius in lunari, vt **A** quæ sint ei magis affinia.

Locus est eorum q̄ continent ei quod continetur.
Æthereum corp⁹ supra hūc mundū.

Fit ergo vnusquisq; locus eorum quę continent ei quod continetur, vt qui ipsum cōtineat & suscipiat, & eius positurā definiat. quare nec ea rōne sunt vt in toto, sed vt in loco. Quoniā ergo Assyria Theologia etiā super hunc mundū aliud corpus æthereum tradidit diuinius, id aūt nouit ēt Orpheus cū dicit,

Complexus sed circum immenso est æthere cuncta,
At cœlum in medio.

Sphæra inerrās, superior ea quæ dicit inerrans.

Sciunt aūt etiam Astronomi, sphæram astrorum expertem, & verē inerrantem, eam necessariò ponentes super eam quę inerrans dicitur: nā cùm eam quoq; multa astra habentem ab occidēte moueri in centum annis vno gradu deprehendissent, opus habent ea quæ hanc quæ ab oriente cernitur circūuectionem circumagat: Quoniam ergo, vt cœpi dicere, magnum habuit Proclus testimonium eorum qui hoc mūdo diuinius aliquod esse corpus asserunt, meritò illud posuit locum huius vniuersi mundi. Clarum est autem, q̄ etiā horum corporum, quæ alia **B** suscipiunt & continent, vnūquodq; habens distantiam: & partium habet differentias, & locum proprium, & vt spatium, & vt qui partium ordinē rectē collocet & disponat. Quemadmodum ergo dixi ab initio, nunc etiā dicam, vniusquisq; eorum qui de loco loquuntur, respexit ad veram aliquam de loco notionem, & à charactere cōi non excidit. Si aūt omnes loci sensus non sunt oēs assecuti, nequaq; est mirū. Est enim satis probabile esse adhuc aliquos qui non sunt manifesti.

Damascius primus rectē explicauit locum qui est p̄ positurā.

His autē quæ dicta sunt hoc quoq; adijciatur, Damascium nostrum Præceptorē rectē quidē attigisse locum qui est per rectam positurā; & omnium primū quos nos scimus id explicasse, sed nō asciuisse etiam alia loci significata, quę in incorporeis dicuntur & in corporibus. positurę enim terminationē & mensurā esse locum, rectē, vtputo, dicitur. positura autē etiam in incorporeis fuerit per ordinem. queādmodum etiā in numeris dicimus binarium eē ante ternarium. est autem etiam in corpore, per differentiam distantię. **C** Hoc itaq; obseruo, q̄ qui tres mensuras posuerit, vnā quidem discretionis, numerum: alterā verò eius quæ est in motu extensionis, nempe tempus: alterā verò spatij ac distantiæ: locū scilicet, non definijt duplicitatem distantię, vnā quidem vt definitæ magnitudinis, per quā quidem dicimus hoc esse cubitale, illud verò digitale: illam verò vt eius quæ habet positurā, per quam hoc quidem supra, illud verò infra uocamus, & hoc quidē dexterà illud verò sinistrà. quinetiam quāuis multis in locis dicat locum esse mēsuram positurę, non discreuit ipsum à mensura magnitudinis. Melius autē fortasse fuerit eius verba audire, in libro de loco sic scribentis.

Tres sūt mēsuræ in generatione.
Tria sunt q̄ diuisionē suscipiunt.

“Sunt ergo nobis natura tres mēsuræ diuisionum. neq; verò in generatione alia est diuisio præter tres, neq; alia mēsura. triplex enim est id quod non suscipit diuisionem. Vnitas enim est, & nunc & signum. Vnitatis ergo quæ fit per materiam diuisio, vel vt accuratius dicam, vnius, facit multitudinē, quam aliquis circūscribit numerus. quemadmodum res **D** vna & vnitas id numeri quod non potest diuidi. Eius autem nunc fluxus facit extensionem. Dico autem illud nunc, id quod in eo quod est nunc eius quod fluit, nō potest fluere, queādmodum momentum si referatur ad motum, est veluti principiū motus. Huic ergo ex tpe, quod nunc est, & fluxioni, tempus mensura obtigit, queādmodum diuisioni numerus.

Tempus est mēsura, nūc fluentis.
Numerus mēsura diuisionis.
Locus est mensura positurę.

Extensio autē signi facit distantiam. cui adest mensura locus, quæ totius vniuersam definit positurā, quousq; triplici disiuncta spatio ac distantia, id est vndequaq; & omni rōne, effecerit vt totum rectē sit positum per omnimodam sui ipsius apud se posituram, & partes oēs quæ in seipso sunt: & præterea omniū partium positurę in omni loco, & vniuscuiusq; singularum. Quare etiā si sphęra fuerit, vel aliter habeat aliquid medium, vel finem alium: loci est situm esse vbi positum rectē situm fuerit. Et q̄ positurę quidē mensuram locū esse dicat, quæ id quod est positum rectē disponit & collocat,

locat, clarum est. Non huius aũt solius, sed etiã magnitudinis, tanq̃ magnitudinis, mẽsura definitur. Dicit itaq; paulopost ea quæ dicta sunt. Cùm ipse sit veluti quædã præcedens descriptio & totius positurę & partium eius, &, vt dixerit quispiam, typus, cui aptatum esse oportet id quod est positum, si futurũ sit vt rectè sit situm, & non sit confusum, & præter naturã se habeat, vtpote vel totũ maius, vel minus ea quæ conuenit magnitudine id quod distantia ac spatio disiunctum est, aut in vniuerso situm, vbi non est decorum, vel eius partibus non habentibus eam quã par est posituram. Nisi quis in calcaneis cerebrum habeat, † vt dixit quispiam, adeò apertè locum nõ esse locum rectę positurae, sed etiã eius, nempe q̃ sit maius vel minus id quod spatijs disiunctum est, causatur. Atqui, vt ego quidẽ existimo, oportebat eum definijsse mensuras, numerũ, magnitudinẽ, Locum, tempus: Numerum quidem, qui metiatur discretionem: Magnitudinem verò, quæ distantiã: locum verò, qui quomodam positurã: Tempus verò, quod ortus & generationis extẽsionem. Horum ergo quæ ad locũ pertinent cùm studiosos cõmonefecerim, ad ea quæ deinceps scribit Aristoteles confero orationẽ, de inani diligenter inquisiturus.

† Demosthenes.

E

F

SECTIO II.

De inani. CAP. VI.

L EOdem autem modo existimãdum est esse naturalis Philosophi considerare etiam de inani, sit ne, an non. & quomodo sit, & quid sit, sicut etiam de loco. similiter enim & non credi potest & credi per ea quæ existimantur. Nam veluti locum quẽdam & vas ponunt qui inane dicunt. Videtur aũt plenum quidem esse, cùm magnitudinem habuerit, cuius est capax: cùm autẽ priuatum fuerit, inane, vtpote quod idem quidem sit inane, & plenum, & locus: esse autẽ

G

LI eis non idem sit. A consideratione autem incipiẽdum est, cum acceperimus quænam dicunt q esse dicunt. & rursus quæ dicunt ij qui dicunt non esse: & tertiò cões de ijs opiniones.

LIIII Cùm tertium librum inciperet, & de motu tanq̃ qui esset necessarius Physico dicere instituisset, intulit, absq; loco & inani & t pe fieri non posse vt sit motus. Clarum est ergo, inquit, q̃ & propter hæc, & q̃ sint omnium cõmunia, & oĩbus generaliter eadem, cõsiderandum sit & tractandum de vnoquoq; eorum. Postquã ergo dixit de motu, & deinceps de infinito, qm̃ videtur esse motus finitus aut infinitus, & cùm sit continuus, diuidi potest in infinitum, sicut omnia infinita, post illa de loco disseruit. Quoniam aũt quidam dicebant inane esse locum priuatum corpore. & locum esse spatium inane capax corporum, eis quidẽ qui dicebant locum esse spatiũ capax corporum, in ijs quę de loco dixit occurrit. Aduersus ipsam autem inanis positionem, siue sit locus, siue quodcũq; sit aliud, nunc respondebit, proprium etiam esse Physici de loco disserere nunc ostendens, qm̃ locum quẽdam & veluti vas inane ij qui dicunt, intelligunt. Easdem aũt quęstiones dicit etiã esse de inani, quæ de loco. primùm quidem An sit an nõ, & quõ sit, & quid sit. Et q̃ idem quidẽ significet illud Quomodo sit & Quid sit, rectè aduertit Aspasius. In loco enim An sit & quid sit quærens, sic dixit. An sit aliquid an non, & Quomodo sit & Quid sit. Sed videtur illud Quomodo est & Quid sit, nõ habere locum in inani, siquidẽ ostenditur ne omnino quidem esse inane. nisi forte illud Quomodo & Quid sit, nõ proponit referens ad substãtiam inanis, sed ad eos qui id ponunt, quonãmodo & quidnam id ponant. Aut qm̃ cùm illi dicãt inane esse causam motus, ipse motus causam dicit esse materiã, quam cõcedit dici inane: ideo quodammodo inane esse concedit. De eo itaq; cõcludens orationem, sic dixit. Et de inani quidẽ, Quomodo sit, & Quomodo non sit definitũ sit, q̃ vt ij quidẽ dicunt qui ipsum ponunt, non sit: tanq̃ materiam aũt inane esse nihil prohibet. Similiter aũt credi posse & non credi, atq; locum dicit inane, qm̃ qui inane ponebant, dicebant ipsum esse locum priuatum corpore. & ex ijs quæ per locũ mouentur, ij quoq; maximè vacuũ probabant, sicut etiã locum. Qui vacuum ergo spatium dicunt esse locum, cùm idem vacuum esse dicant & locum, eandẽ habent probabilitatem & improbabilitatẽ, quæ infertur ad eorum positionem. Quòd aũt ipse quoq; similiter & credi posse & non credi existimauerit, significauit subiungens, NAM veluti locum quẽdam & vas ponunt qui inane dicunt. } Rectè aũt aduertit, q̃ idem, si corpus quidẽ in se habeat cuius est capax, plenũ dicitur. Si eo aũt sit priuatum, inane. idipsum autẽ est locus, quatenus est capax. Quare quod subiecto idem est, est & inane & plenum & locus, rõne aũt differunt. Clarum est aũt plenum non idẽ esse subiecto cum inani & loco, sed spatium. id enim est aliqñ quidem plenum, aliqñ verò inane. idipsum quoq; est locus, vt quod sit capax, possitq; suscipere, nõ autem quatenus est plenũ, neq; quatenus est inane. Oportet aũt, inquit, eum qui quærit Sit ne an non, & Quid sit, primũ considerare quænã dicant ij qui esse dicunt, deinde quæ dicant ij qui dicunt non esse. Ex ijs enim clarũ erit Sit ne, an non, si nos ijs qui veriora dicũt accedamus, per hoc q̃ de loco & inani & de eo quod est absolutè spatium, cões notiones seu opiniones perscrutati fuerimus. solet enim cõmunibus notionibus vtens tanq̃ iudicibus, cum eis cõferre & examinare opiniones contrarias. Quòd autẽ de loco oratio natura præcedat orationẽ de vacuo, clarum est, si quidem locus est communior & pleno & vacuo. Locus enim, alius quidẽ est vacuus, alius verò plenus. Quæ sũt autem cõia sunt priora pprijs. Quinetiam locus quoq; est similis habitui, quatenus est capax & potest definitè suscipere, siue aliquid habeat, siue non habeat: inane aũt priuationi. priuatio autem semper est habitu posterior. Neq; ergo idem est locus & inane: neq; enim locus est inane: siquidẽ locus, hic quidem est inanis, ille verò plenus: inane aũt & plenũ non idẽ fuerit: neq; locus est inane q̃tenus est inane, sed quatenus est capax potestq; suscipere, aptusq; est & accõmodatus vt impleatũ à corpore.

Quomodo sit, & Quid sit idẽ esse.

Plenum quid sit. Inane quid sit.

Qui ergo conantur ostendere non esse, non quod volunt homines inane dicere, id refellũt, sed quod dicunt errantes, quẽadmodum Anaxagoras, & qui hoc modo refellũt. Aerem enĩ esse aliqd ostendunt, vtres torquentes, & ostendentes validũ esse aerem, & intercipientes clepsydris. Homines autem volunt vacuum esse spatiũ in quo nullum est corpus sensile. Existi- LII

H mantes autem quicquid est, esse corpus, dicunt in quo nihil est omnino, id esse vacuum. quocirca quod plenum est aere, esse vacuũ. Non hoc ergo ostendere oportet, aerem esse aliquid, sed non esse aliud corporum spatium, nec separabile, nec quod actu sit, quod quoduis corpus intercipit: vt sit non cõtinuum, quemadmodum dicunt Democritus, Leucippus, & multi alij Physici: vel etiam si quid est extra quoduis corpus quod est continuum. Hi ergo non occur- LIII runt in foribus quæstioni propositæ, sed ij qui esse dicunt, potius.

Cùm instituisset dicere & quæ dicant ij qui inane esse dicunt, & quæ dicant ij qui dicunt nõ esse, & eos qui esse LV

dicunt

dicunt primos aggressus esset tractare & quæ ab eis di-
cuntur in medium adducere, &, vt solet, ea esse probabi-
lia ostendere: antequam eiusmodi argumenta afferret,
eos qui ea quidem conantur refellere, aduersus ea autem
nō rectè obijciunt, refellit. & sic eos adducit primos qui
dicunt non esse. Simul etiā ostendit aduersus quam, Ina-
nis, notionē sit contendendum: quòd non quatenus mul
ti dicunt, sola esse ea existimantes corpora quę resistunt,
eius autem qui dicitur aeris quęuis locum esse vacuum:
vtpote quòd aer nihil sit. Existimant itaq; Anaxagorei
se inane esse de medio tollere, si solùm ostēderint aerem
esse aliquid. Ostēdebant aūt esse corpus, & corpus quod
resistit, ipsum viribus cōprimentes. Aut est cōuenien-
tius dicentē audire Aristotelem quòd inflatos, afferrent
& ostenderent difficile esse ipsos torquere ac comprime
re: dum in eis positus esset aer. atqui non inflatos torque
re ac comprimere est admodum facile. Qui etiam osten
dētes clepsydras, quas appellamus ἁρπαγας, id est, rapto
res, quando aerem quidem habeant, aquam nō suscipe-
re: cùm is autem exuctus fuerit, aquam statim arripiunt.
nec prius dimittunt, quā quis ablato digito qui foramen
obturabat, exeunti aquæ ꝓportione conuenientē aerem
ingredi concesserit. Qui sic ergo inani contradicebant,
quòd fallerentur quidem qui aeris locum inanem esse di
cebant, ipsos refellebant: Quòd autem non sit inane (hoc
enim existimant homines esse inane spatium, in quo nul
lum est corpus sensile) non refellebant. Quoniam enim
quicquid est, corpus esse existimant, arbitrati idem esse
id quod nihil est & quod nō est corpus, inane dicunt esse
spatium in quo nihil est, talem habentes de inani notio-
nem. Aerem autem non esse corpus, & ideo nihil esse
in spatio quod habet aerem, hoc falsi dicunt. Oportebat
ergo nō aduersus id quod falsi dicunt obijcere, sed aduer
sus ipsam vacui notionem, ostendentes non esse aliquod
aliud spatiū præter id quod est in corporibus. Hoc enim
significat illud, Neq; separabile. Et si enim plenum sit,
aliud autē præter corpora, potest separari à corporibus:
idq; non consistere, sed versari in sola cogitatione. quod
quidem significat illud, NEC quod actu sit. } Illi enim
dicebāt actu esse huiusmodi spatium, quod cùm sit inter
corpora, nō sinit corpora esse continua, vt dicebant De-
mocritus & Leucippus, non solùm in mundo dicentes
esse aliquid inane, sed etiam extra mundum. quod scili-
cet locus quidem non fuerit, ipsum autem per se cōsistit.
In hac autem sentētia fuit etiam Metrodorus Chius, &
quidam Pythagorici, vt ipse dicet paulopost. postea au-
tem etiā Epicurus. Porphyrius autem non scribit neq;
separabile, neq; quod actu sit. sed, NEQVE ab eis insepa
rabile, neq; separabile. } Inseparabile enim ipsum posue
runt Democritici: quocirca neq; vniuersum cōtinuum,
cùm intercipiantur corpora ab inani: Separabile autem,
qui dicunt esse extra mundum inane, vniuersum autem
relinquunt continuum, vt Pythagorici. Est autem me-
lior, vt existimo, prior scriptura. habet autem hæc quoq;
rationem. Eorum enim qui de inani opinabātur, alij qui
dem dicebant esse ipsum per se separabile, & per totum
mundum procedere, & supra mundum extendi conti-
nuum: Alij verò vbiq; minutatim dispersum esse in cor-
poribus, & ea ratione videri inseparabile. Quamobrem
eorum etiam quæ deinceps sequuntur quatuor argumē-
torum, vnum quidem ex motu & augmento, nempe pri
mum, inducit inane: Secundum verò ex cōstipatione &
cinere. Quare qui per hoc quòd probant aerem esse ali-
quid, volunt aduersus inane obijcere, non ad proprias fo
res, & veluti introitus, veniunt ad hāc inanis notionem,
sed præter fores, hoc est, extrinsecùs & ad alias fores. aut
veluti per parietem aliquem conantur ingredi qui non
introducit. in his enim dicitur etiā prouerbium. Hi ergo
non occurrunt in foribus, sed illi potius dicunt probabi-
lius, qui dicunt esse inane. quorum deinceps argumen-
ta adducit.

Inane nō eē quo ostenderet Anaxagoras.

Clepsydrę quo aquam suscipiant & emittant.

Inane qd diceret Democrit° & Leucippus.

Metrodorus Chius & Epicurus.

Prętersores occurrere. qd sibi velit.

A Dicunt autem, vnum quidem, quòd motus LIII
qui est per locum non fuerit. is autem est latio,
& augmentum. non enim videri potuerit esse
motus, nisi sit inane. fieri enim non potest vt
quod plenū est suscipiat. sin susceperit, & sunt
duo in eodem, simul etiā esse quotlibet corpo-
ra contigerit. neq; enim dici potest differentia
propter quam non fuerit quod dictum est. sin
hoc contingit, etiam quod est minimū, id quod
est maximum suscipiet. multa enim parua sunt
id quod magnum est. Quare si in eodem con-
tingit multa esse æqualia, erunt etiam multa in
æqualia. Ex his itaq; probat etiam Melissus es- LIIII
se vniuersum immobile. si enim mouebitur, ne
cesse est, inquit, esse inane. inane autem est non
B eorum quæ sunt. Vno ergo modo ostendunt LV
esse aliquid inane.

Ponit quatuor argumenta eorum qui dicunt esse ina- LVI
ne. Vnum quidē ex notione inanis separabilis: tria au-
tem ex notione eius quod est disseminatum in corpori-
bus. & quintum his subiungit id quod opinantur Pytha
gorici. Ex quatuor autem primum est huiusmodi, quod
motum est ex quadam diuisione quæ dicit, Qui fit per lo
cum motus, qui consideratur in latione & in augmento,
aut fit per inane quod intercedit, aut per plenum. sed vt
per plenum fiat, fieri non potest, vt ostendetur. Ergo per
inane. Est ergo inane. Et quod per aliquid quidē quod
intercedit necesse sit fieri: per se videtur credibile ijs qui
cogitant, quòd qui fit ab aliquo in aliquid localis transi-
tus, cùm id à quo, & id ad quod, alterum ab altero disiun
cta sint, fit per aliquod spatium quod intercedit. Quòd
autem quoduis spatium aut plenum aut non plenum es-
C se necesse sit, clarum est. est enim diuisio contradictoria.
quod autem nō est plenum, est omnino inane. Quòd au-
tem per plenum non possit fieri motus, sic ostendit per
syllogismum hypotheticum. Si per plenum fit corporū
motus per locum, corpus procedet per corpus, & quod
est minimum suscipiet id quod est maximum. Atqui
hoc fieri non potest, vt in aqua vnius cyathi mare conti-
neatur. Ergo etiam fieri non potest antecedēs, vt per ple
num fiat motus. Et cōnexum quidem, quòd id quod est
minimum suscipiet id quod est maximum, per hoc ostē-
dit. Si id quod est ab initio, suscipit omnino aliud corp⁹,
vt possint in eodem spatio duo esse corpora: suscipient ea
quoq; aliud tertium, quod procedit per duplum: & to-
tum rursus aliud quartum, & deinceps quotcunq;. neq;
enim causam dixeris, propter quā vnum quidem susce-
pit, non autem plura. plenum enim esset vnum sicut etiā
duo. Suscipiet ergo etiam id quod est maximum. Quia
enim quod magnum est, potest diuidi in multa æqualia
D paruo quod positum est à principio: multa enim parua
sunt id quod magnum est, vt ait, cùm vnumquodq; par-
uorum quæ sunt in magno æqualia subiecto, sit in paruo
quod est ab initio: & totū fuerit in ipso, & id quod est mi
nimum suscipiet id quod est maximum. quod quidem
est euidenter absurdum. Clarum est autem quòd si quæ
sunt sibiipsi ęqualia susceperit, suscipiet etiam inęqualia.
plura enim æqualia faciunt inæquale. Suscipit ergo etiā
inæqualia. quare etiam quæ sunt maxima. Atqui vel ip-
sum suscipere inæqualia est absurdum. quocirca nec ip-
sum prætermisit. Quod autem vetus sit hæc ratio, quæ
inane ex motu introducit, per hoc probat quòd Me-
lissus quoque connexo vtens tanquam euidenti, quod
dicit, Si quid, quod est, mouetur, moueri per inane:
deinde assumens illud, Atqui non est inane, inferat,
Nō mouetur ergo quod est. Et quòd rationem quidem
sic formet Melissus, clarum est. Format autem non de

Inane esse ostendit ex motu per locum.

Per plenum nō potest fieri motus.

eo quod est corporeum, neq; singulare, sed de eo quod percipitur intelligentia, & est omni ex parte perfectum & absolutum. Illud enim vult esse & vnum & immobile. immobile puto ostẽdens per hoc quòd ipsum sit omnia, & nihil esse præter ipsum, in quo excedat per inane. non est enim illic inane. fortasse autem nec diuersitas. siquidem ipsum est omnia, & quod non est, locum nõ habet in eo quod est perfectè & absolutè. Et si enim sit illic diuersitas per quam species sunt à se inuicem distinctè, diuersitas tamen quæ est etiam inane non habet locum in eo quod est perfectè & absolutè. quemadmodum nec quod non est,

Id quod est vnum esse & imobile, & non esse inane in qd excedat dicit Melissus.

Hanc ne viam teneat mentem sed tu procul arce,
sit magnus Parmenides.

Alio autem quòd videntur nonnulla coire & constipari. quemadmodum vinum etiam cum vtribus dicunt dolia suscipere. vtpote in ea quæ insunt inania coeunte corpore quod constipatur.

LVII Inane esse ostẽditur ex cõstipatione corporum.

Secundam ponit rationem quæ sumitur ex constipatione corporum. Si enim eadem manente substantia considunt & extenduntur corpora, clarum est, inquiunt, q cùm sint inania quæ intercedunt spatia, ita fit in eis coitio ac conciliatio. Huius autem signum adducit, quòd dolium vinum suscipiat cum vtribus. Hoc autẽ audijt quidem Alexander, vt quòd dolium etiam si vinum quod ipsum implet in vtres iniectum fuerit, ipsum suscipiat cum vtribus. Num autem hoc quidem est superuacaneum vel propter difficultatem compositionis. sed quòd idem dolium cùm sit vino plenum, etiã vtres qui capiũt vinum quod in ipsum iniectum est, suscipiat, & non effundat. quod dicunt fieri non posse nisi vinum constipetur. hoc autem non fieret, nisi essent inania quæ intercedunt spatia. quæ cùm considunt, efficitur constipatio. Qui aũt constipationis causam inani adscribunt, grauia quoq; à leuibus dicunt ea ratione differre, q illa quidem amplius habeant, hæc verò minus.

Præterea autem augmentum quoq; videtur omnibus fieri per inane. alimentum enim esse corpus. vt duo autem corpora simul sint, fieri non posse.

LVIII Inane esse ostẽditur ex alimento.

Postquam dixit fieri nõ posse vt sit motus per locum, si nõ sit inane: & motus qui fit per locum, hunc quidem esse per augmentum, illum verò per lationem: & ostendit id quod dictum est in motu qui est per lationẽ: nunc dicit quomodo ostẽdit ne motum quidem fieri per augmentum, si non sit inane. Si enim fit quidem augmẽtum per nutrimentum quod in omnem partem peruadit, est autem nutrimentum corpus, necesse est vel per plenum fieri, vel per inane. Sed per plenum quidem fieri non potest, vt ostensum est. corpus enim per corpus non procedit, vt sint duo simul corpora. Clarum est ergo quòd ingressus nutrimẽti in eius quod nutritur inania, quæ sunt vbiq; dispersa, efficit vt id quod nutrit̃ vndequaq; augeatur. Illud autem, VIDETVR omnibus fieri } ostendit probabilem argumentationem.

LVI **Adducunt etiã cineris testimonium, qui tantum aquæ capit, quantum vas inane.**

LIX Inane esse pbatur ex cinere.

Hoc ponitur quidem vt quartum argumentum quod cõfirmat inane. Est aũt idem quodãmodo cum eo quod est de vino & vtribus, quod ipsum quoq; adducitur ex cõstipatione corporum. Quemadmodum enim dolium præter vinum vtres suscipit, propterea quòd vinum constipetur, ita vas plenum cinere præter cinerem aquam suscipit, considentibus quæ in cinere sunt inanitatibus. Differt autem hoc exemplum ab eo quod est de vino, vt existimo, quòd illic quidem præter vinum vtres quoq; idem spatium susceperit, qui non habent eandem cum vino magnitudinem: Hic autem & cinis & aqua vas vel per se implere sufficiunt, videlicet coeuntibus qui sunt in vtroq; meatibus: vel potius ijs quidem qui sunt in aqua coeuntibus: ijs autem qui sunt in cinere, partim quidem considentibus, partim verò aquam in se suscipientibus.

Dicebant autem Pythagorei quoq; esse inane, ipsumq; cœlum subire veluti respirans ex infinito spiritu: & inane quod distinguit naturas. vtpote quòd sit inane quædam separatio & distinctio eorum quæ sunt deinceps. & hoc esse primum in numeris. inane enim ipsorum naturam distinguere.

Propter magnam Pythagoreorum existimationem, vt quintum adducit argumẽtum eorum opinionem, ad hoc q sit inane. Illi enim dicebant inane mundum subire, veluti respirantem aut expirãtem tanquam spiritum, ab eo quod est circũfusum extrinsecùs. vsum autem præbere ad hoc vt non sint inter se omnia corpora continentia, vt audit Alexander. Aristoteles autem non audijt in corporibus, sed DISTINGVIT, inquit, naturas } vtpote quòd sit inane quædam separatio & distinctio eorum quæ sunt deinceps. Quæ enim deinceps se inuicem consequuntur, quorum nihil est intermedium, ea discernit inane. quæcunq; enim ab aliquibus alijs quæ intercedũt intercipiuntur, ea non ab inani, sed ab illis separantur. Talem autem inanis potestatem & esse & videri in numeris primis, quæ eorum distinguit naturã. Quid enim est aliud quod vnitatem distinguit à binario, & cum rursus à ternario, præter inane, cùm nulla intercedat substãtia? Sed quænam fuerint hæc ænigmata Pythagoreorum? nisi quòd diuersitas, quæ mundum superat corporeum, species quæ illic sunt discernens: à mundo participata, earum quæ in ipso sunt formarum distinctionẽ efficit & separationem. Quæ illic quidem nõ est inane: Honestum enim, verbi gratia, est aliud à iusto, non quòd nõ sit iustum, sed quòd sint omnia ex honesto, per eam quæ illic est vnionem: & quòd in eo quod est perfectè & absolutè non est id quod non est: Hic autem fit separatio propter ingressum eius quod non est. Vnitas enim non est binarius. & binarius nõ est vnitas. & id quod intercedit quod non est, id est inane, quod separat eas quæ sunt in mundo formas: quẽadmodum eas quæ sunt supra mundum diuersitas quæ illic est, quæ ipsa quoque est id quod est, & non dicitur id quod non est, & ideo nec inane, causa aũt est eius quod hic est inanis. Quocirca illud quoq;, id quod quodammodo non est Plato vocauit in Sophista. Hæc ergo argumenta eorum qui inane esse dicunt, posuit Aristoteles. Strato autẽ Lampsacenus quatuor hæc ad duo redegit: in motum qui fit per locum, & in cõstipationem corporum. Tertium autem adijcit quod sumitur ab attractione. Euenit enim vt Magnes alias ferri particulas per alias attrahat, cùm ex meatibus ferri lapis attraxerit. cum quo corpore ferrũ vna quoq; attrahit: & id rursus trahit id quod deinceps sequitur. & hoc aliud. & hæc series ferri particularum dependet à lapide.

LX Inane esse pbatur ex authoritate Pythagoreorũ.

Pythagoreorum de inani ænigmata explicantur.

Inane esse ostẽditur ex attractione.

CAPVT VII.

Ex quibus ergo hi quidem esse dicunt, illi verò non esse, forte tot sunt & eiusmodi. LVII

Eorum qui dicunt esse inane plura adduxit argumenta. ante illa autem posuit rationem eorum qui illud tollunt, nempe Anaxagoreorum, quam etiam dixit occurrere præter fores, vt quæ non ostendat non esse inane, sed aerem esse corpus. Meritò ergo dixit se ambas dixisse rationes, & quæ inane esse ponunt, & quæ non esse. LXI

Ad hoc

Ad hòc autem vt sciatur vtro modo se habeat, accipere oportet quid nomen significet. Videtur autem inane esse locus in quo nihil est. Huius autem causa est quòd id quod est, corpus esse existimant. est autẽ omne corpus in loco. inane autẽ, in quo loco nullum est corpus. Quare sicubi non est corpus, nihil hic esse. Rursus aũt quoduis corpus esse tactile existimant. tale autem esse quod grauitatem habet vel leuitatem. Euenit ergo ex ratiocinatione id esse inane, in quo nihil est graue vel leue. Hæc ergo, sicut etiam prius diximus, eueniunt ex ratiocinatione. Absurdum est autem, si punctus sit inane. oportet enim esse locum, in quo tactilis sit corporis spatium.

LXII Cùm & eos qui inane non esse dicunt, & eos qui esse dicunt adduxisset, meritò deinceps dicit esse tempus ferendæ sententiæ, vtrum hoc an illo modo se habeat proposita quæstio. sed quoniam & qui non esse: fortasse autem & qui esse ostendebant: videbantur non satis explicatam ac distinctam de eo habere notionem, propterea dicit oportere prius definire quid nomen significet. clarum est enim hanc quæstionem etiã quæstionem An sit præcedere, vt didicimus in posterioribus Analyticis. non enim possumus quærere An sit aliquid, cuius non notionem prius præposuerimus. Quemadmodum nec quid sit quæri potest, nisi prius id esse persuasum fuerit. Differt autem á quęstione quid est, quæstio quid nomen significet, quòd hæc quidem sumpta sit ab ijs quæ insunt eius notionis, siue sit, siue non, id quod significatur, vt nunc videbitur in inani, & si nõ sit: quæstio autem Quid est, ab ijs quæ ipsi rei insunt. quamobrem omnino illud esse oportet, in quo quid est consideramus. Et quęstionẽ quid sit, quæstio An sit præcedit. Alexander autem, Quemadmodum in loco, inquit, primùm exposuit quid significaret id quod est in aliquo, ita etiam hic quærit qd significet inane. Num autem in loco propterea quòd esset in confesso notio, non opus habuit prius sumere qd nomen significet: neq; ad hoc prius sumpta est enumeratio significatorum eius quod est in aliquo, sed & ad definiendum genus eius quod est in loco, & id quod est in loco, ab alijs significatis eius quod est in aliquo, & maximè ab eo quod est vt in toto. Dicit ergo primùm qd significare videatur nomen inanis, quòd ex communi sententia videatur esse locus in quo nihil est. Quænam sit autẽ causa quòd sic videatur inane in quo nullum est corpus, subiungit. Quoniã enim quicquid est, corpus esse dicũt qui de natura disputant, seu qui nondum incorpoream sunt contemplati naturam: scilicet id quod non est corpus nihil esse dicũt. Idem est ergo dicere, In quo nullum est corpus, & in quo nihil est. Et ne hoc quidem satis esse ducunt, sed quemadmodum quicquid est dicunt esse corpus, ita dicunt etiam omne corpus esse tactile. quocirca aerem neq; esse corpus, neq; omnino esse dicebant. Quoniam ergo tactile est quicquid grauitatẽ habet aut leuitatem, euenit ex ratiocinatione eos inane esse dicere, in quo nihil est graue vel leue. quare etiam in quo est aer. Si autem adeò indistinctè dixerint, illud, In quo, ponentes, sequitur vt ipsi & signum & lineam & numeros dicant inane. non est enim in ijs aliquid graue vel leue; etiam si quædam alia eis insint. sed ea sic non inerunt in notione vacui seu inanis. locus enim eẽ vult & spatium, inane, in quo tactilis est corporis spatium. sed non tunc est inane quando est in eo corpus, sed quando se sic habeat vt corpus in eo esse possit. non est autem signum huiusmodi. & absurdum scilicet ex eo inductum est, ex eo quòd indistinctè, In quo, dixerint, cùm non simul ad texuissent oportere esse aliquod spatium. Quamobrem eorum qui sic posuerunt contempta facilitate, ad inanis notionem conuersus, quæ deinceps sequuntur sic subiungit, ipsum ponens spatium.

Quæstio qd sit nomẽ, qd differat a qõne Quid sit.

Incorporeã naturam nõ cõtemplati, solũ corpus esse dicunt.

Vacui vulgaris definitio.

Videtur itaq; inane vno modo dici, id quod non est plenum corpore tactu sensili: est autem tactu sensile, quod grauitatem habet & leuitatem: quocirca etiã dubitauerit aliquis, quid dixerint, si spatium habet colorem vel sonum, vtrum est inane, an non: num clarum est si suscipiat quidem corpus tactile, esse inane: sin minus, non esse. LVIII

LXIII Cùm dixisset id quod consequitur significationẽ inanis quæ indistinctè dicta est, infert absurdum aduersus eos qui tanquã spatium dicebant inane plenum aut non plenum corpore tactu sensili: vtrunq; enim scribitur. Id autem sumitur tanquam spatium. sicut etiã ostendit quę deinceps sequitur dubitatio quæ dicit, si habet spatium. Et si sit quidem scriptum, NON plenum corpore tactu sensili} dixerit spatium aliquod quod natura quidem aptũ est vt corpus tactu sensile suscipiat, & ab eo impleatur: non suscepit autem, nec impletum est. si sit autem, PLENVM corpore tactu sensili} sic quoq; audiendum est, vt quod aptum sit natura impleri, sed non vt quod impletum sit. quod quidem declarauit cùm dixit, NVM clarum est, si suscipiat quidẽ corpus tactile, esse inane.} Siue autem hoc vel illo modo sit, quod infertur absurdũ est eiusmodi. Si spatium illud corpus quidem tactu sensile non habeat, colorem autem vel sonum, vel aliquam aliam qualitatem quæ alio sensu potest apprehendi habere positum fuerit, num id est inane an non? Si enim dicatur inane, quomodo fuerit inane quod est sensili qualitate præditum? quomodo autem fuerit inane sensile? Si autem non inane, erit aliquid non inane, & si non sit plenum corpore tactu sensili. ecce enim illud spatium quod colorem habet vel sonum: & natura aptum est vt tactili corpore impleatur, siquidem est spatium non plenum: dicitur tamen non esse vacuum. Ipse autem qui dixit dubitationem, solutionem tanquam ab illis allatam, quæ eis conuenit, subiunxit, dicens. NVM clarum est quòd si suscipiat quidem corpus tactile, est inane: sin minus, non est.} Hoc autem non est eorum qui asserunt, absurdum esse, Illud spatium, etiam si suscipere possit corpus tactile, id autem non habeat, sed colorem vel sonum, vel sensilem in summa qualitatem, dici vacuum. Alexander autem, Siquidem fuerit, inquit scriptum, plenum corpore tactu sensili, potest dicere id quod nõ alio sensu sed solo est tactu sensile: talem autem dicere aerem corpus tactu sensile. quandoquidem fuit quædam de inani opinio quæ dicebat inane esse aerem qui est tactilis, eo quòd grauitatis vel leuitatis aliquod momentum habeat. hãc autem opinionem Anaxagorei conabantur euertere, vtres torquentes. Et si, inquit, dicatur de aere, fuerit id de quo dubitatur huiusmodi. Si hic aer quem dicunt inane, colorem vel sonum assumpserit, vel aliquam qualitatem alio sensu sensilem, quæ á tactu differat, vtrum adhuc manet inane an non? Si enim adhuc inane dixerint, non fuerit inane. quod plenum est eo quod est tactu sensile, vt dicebatur. siquidem alia etiam habens sensilia mansit inane. Sin non fuerit amplius aer inanis, qui eorum aliquid acceperit: qualitates non corpora inane susceperit. ita autem in loco quoque fuerint non corpora sed qualitates. Atque ipse quidem Alexander non videtur admittere hanc expositionem. Itaq; illud etiam quod deinceps sequitur, NVM clarum est quòd si corpus quidem suscipiat tactile, est inane. Sin minus} non aeri & ei quod illi inest inani dicit conuenire, sed spatio. etenim qui aerem dicebant esse inane,

Inane nõ eẽ spatiũ plenũ corpore sensili.

ne, ſpatium in quo eſt aer inane dicebant, vtpote quòd nihil eſſet aer. Nam ſi putaſſent aerem eſſe corpus tactu ſenſile, non dixiſſent inane quod ipſum habet ſpatium: neq; Anaxagorei ſuſtuliſſent inane, oſtendentes aerem eſſe corpus idq; validum. propterea enim inane definiri ſpatium quod natura aptum eſt impleri corpore tactu ſenſili: vt capax aeris inane appareat, cùm aer non ſit corpus tactu ſenſile, vt putabant. Dicit autem Alexander tertiam quoq; quãdam ferri ſcripturam, quæ dicit, PLENVM corpore tactu inſenſili. } Inſenſile autem corpus dixerit, ſpatium quod tres habet dimẽſiones, & ideo corpus dicitur & plenum. quandoquidem videtur eſſe definitio corporis, Quod tres vtiq; habet dimenſiones. Sed nec huic ſcripturæ dicit Alexander quadrare eam quæ infertur ſolutionem. neſcio quare, ſiquidem ſumptum eſt vt ſpatium. ſed aptè & cõuenienter dicitur inane ſpatium, quod plenum eſt corpore tactu ſenſili. Aerem autem dicit Alexander ſuapte natura qualitatum quidem quæ alijs ſenſibus ſunt ſenſiles nõ eſſe participem, ſolòm autẽ eſſe tactilem. non enim alijs ſenſibus qui per ipſum fiunt inſeruiret, ſi propriam eis aliquam qualitatem oſtẽderet. Si enim niger eſſet, quomodo albo tranſmittendo inſeruiret? Clarum eſt autem quòd ex hac definitione inanis, quæ dicit inane eſſe in quo nullũ eſt corpus tactu ſenſile, hoc eſt graue vel leue: etiã ſi eſt aliquod ſpatium in quo eſt cœlum, inane fuerit. Diuinum enim, & quod motu circulari fertur corpus, vt oſtenſum eſt in libro de Cœlo, neq; eſt graue nec leue. Videtur autem primum quidem quod illatum eſt abſurdum, q̧ pũctus ſit inane, ex eo collectum eſſe, q̧ indiſtinctè ſumptum ſit, in quo. hoc autẽ ex eo q̧ tactu ſolo diſtinctum ſit illud quod non eſt in inani, & ideo dicatur inane.

Aer eſt omnium qualitatũ expers niſi q̧ eſt tactilis.

LIX Alio autem modo in quo non eſt hoc quidpiam, nec aliqua ſubſtantia corporea. Quocirca dicunt quidam inane eſſe corporum materiam. qui etiam locũ hoc ipſum dicunt, non rectè. materia enim non poteſt ſeparari à corporibus: inane autem quærunt tanq̃ ſeparabile.

LXIIII Tradit aliam inanis notionem, quæ inane eſſe dicit in quo non eſt ſubſtãtia corporea. Illud enim, HOC QVIDPIAM exponens, ſubiunxit, NEC ſubſtãtia corporea. } Differt autem hæc ſignificatio à priore, quòd illic quidẽ inane dicitur, in quo nullum eſt corpus tactu ſenſile, ex reſiſtentia tali corpore characterem ſuſcipiente. quam cùm non viderent in aere, inane dicebant: Hic autem dicitur inane, in quo nulla eſt ſubſtantia corporea. Subſtantia autem corporea non ſolùm grauitatem habet & leuitatem, ſed & colores & figuras & magnitudines. Quocirca ex priore quidem definitione, ſpatium in quo eſt cœlum fuerit inane. quoniam corpus cœleſte nec grauitatem habet nec leuitatem. ex hac autem definitione nõ fuerit inane. ſiquidem inane quidem eſt in quo non eſt corporis ſubſtantia, cœleſte autem corpus eſt ſubſtãtia. Num autem reuera quidem prior definitio erat illorum, qui volebant aerem non eſſe corpus, propterea quòd nõ reſiſteret, & ideo ſpatium in quo eſt aer inane eſſe exiſtimabant. quibus contradicens quoq; Anaxagoras ſatis habuit oſtendere corpus eſſe aerem. ſi enim dicebãt inane in quo nullum eſt corpus reſiſtens, aer autem & ſi nõ reſiſtens, eſt tamen corpus, & id in quo eſt non inane: nõ fuerit videlicet inane quod nunc dicitur id quod eſt ab eis definitum. Cùm autem poſuiſſet eos qui dicunt inane in quo non eſt aliqua corporea ſubſtantia, & ea ratione videntur accuratius dicere ijs qui corpori adiungunt id quod eſt tactile, & ideo in abſurdum inciderunt: eos quoq; eò deducit vt materiam dicant inane cùm per ſe fuerit. quoniã ipſa eſt, in qua ineſt forma corporea. Qui habent ergo hanc notionem inanis, dicunt inane materiam. Iiipſi autem eam quoq; locum dicunt, ſicut etiam

Inane nõ eſt id in quo nõ eſt ſubſtãtia corporea.

E dicunt inane eſſe locum. adeò vt ſubiecto idem dicant inane, materiam & locum. Et prius quidem in ijs quę de loco dixit eos confutauit qui locum dicunt eſſe materiã: nunc autem cùm eos in medium adduxiſſet qui inane dicunt eſſe materiam, eis quoq; idem infert abſurdum, q̧ materiam & inane idem dicant, oſtendens eorum contrarias notiones, per quas materia quidem nõ poteſt ſeparari à rebus quarum eſt materia: Qui inane autem dicunt, quærunt tanquam ſeparabile ab illo corpore, quod ex ſua habet natura vt in illo ſit: adeò vt in ſecunda figura hic quoq; oſtendatur inane non eſſe materiam. locum autẽ concedit quodammodo ſignificari à noı̃e inanis.

Quoniam autem & de loco definitum eſt, & inane neceſſe eſt ſi ſit eſſe locum priuatum corpore; locus autem quomodo ſit & quomodo non ſit dictum eſt: clarum eſt ergo ſic quidem inane non eſſe, neq; ſeparatum, nec inſeparabile. inane enim non vult eſſe corpus ſed ſpatium corporis. Quocirca inane quoq; videtur eſſe aliquid, quoniam etiam locus, & ijſdem de cauſis. Venit enim motus per locum & ijs qui dicunt locum eſſe aliquid præter corpora quæ incidunt, & ijs qui inane. Cauſam autem motus putant eſſe inane, ita vt in quo mouetur. id autem fuerit cuiuſmodi quidam locũ eſſe dicunt. LX LXI

LXV Poſtquam diuerſas quæ eſſe videbantur inanis expoſuit ſententias, ad vnum & idem omnes tendere oſtendit, nempe inane eſſe aliquem locum priuatum corpore. Siue enim locus eſt in quo nihil eſt, ſiue ſpatium non plenum corpore tactu ſenſili, ſiue id in quo neq; hoc aliquid neq; eſt ſubſtantia corporea, ex omnibus his definitionibus inane eſt aliquod ſpatium & locus corpore priuatus. Etenim locum quidem ut locum, quandoquidem eſt alicuius locus: cùm ſuſceperit corpus, tunc cogitamus: Inane autem, cùm corpus nondum ſuſceperit. Vt ſint autem ſpatia à corporib⁹ ſeparata, vtriſq; adeſt, & loco qui eſt ex eius ſententia, & inani. Quoniam ergo de loco oſtenſum eſt, eum eſſe tanquam finem eius quod continet: non eſſe autem per ſe tanquam ſpatium, tunc quidem tractationi de loco conuenienter oſtenſum eſt, id non eſſe ſpatium: nunc autẽ quoniam hoc ipſum proponitur conſiderandum: reſtat vt poſtquam dixit quid nomen inanis ſignificet, an ſit omnino inane hoc dictum ſpatium, oporteat oſtendere. quòd ſcilicet non eſt quid tale, neq; non habens in ſe corpus, quod ſignificat illud, SEPARATVM, neq; habẽs quod hoc, nempe INSEPARABILE. Eorum enim qui dicebant eſſe inane, alij quidem ſic eſſe dicebant vt eſſet aliquid per ſe, hoc quidem nullo vnquam corpore præditum, vt quod eſt extra cœlum: illud verò aliquando, vt quod eſt in raris, & corpora intercipit ad hoc ne ſint continua: Alij verò vt quod habeat quidem etiam aliquam per ſe naturam hoc ſpatium, corpore autem ſit ſemper plenum. Poteſt autem, ſeparatum, quidem dicere id quod ab eis dictum eſt eſſe extra cœlum. inſeparabile autem quod fertur in corporibus, ſed non quod eſt ſemper corpore præditum. hæc enim poſitio poſt ipſum inter Platonicos apertè exorta eſt. Quòd autem quæ dicta ſunt ad oſtendẽdum locum non eſſe eiuſmodi ſpatium, etiam de eiuſmodi inani rectè dicantur, per hoc oſtendit quod eadem ſint quæ probent eiuſmodi inane, quæ locum, nempe & capacitas, & ſeparabilitas, & quòd motus non fuerit per locum. etenim inane non corpus, ſed ſpatium capax corporis eſſe volunt. & propter tot cauſas eſſe quoque videtur inane, propter quas locus. Alexander autem ait, ex eo, quòd dicit inane, & ſi triplicem habeat dimenſionem,

Inane nõ eſſe incipit oſtendere.

Ariſtoteles Mathematicum corpus nõ ponit q̧ dictum.

F G H

nem, non esse corpus, posse conuinci eos qui malè existimant eum dicere in prædicamentis corpus mathematicum esse quantum, cùm sit solum spatium absq; materia. nusquam enim quod sit eiusmodi, corpus dicere absolutè, sed vel spatium corporis, vel corpus Mathematicum. illic autem absolutè corpus dixit quantum. Clarum est autem quòd corpus Mathematicum non sit spatium corporis. Etenim hic inane sic dicitur spatium corporis vt spatium quod est capax corporis, sed non vt spatium corporis. Alexander autem sic audiens, ratiocinatur, quòd si nō est corpus, sed spatium corporis: fieri autem non potest vt sit tale spatium absq; corpore: fieri nō potest etiam vt sit inane. nisi vtiq; dicat spatium corporis, id quod habet triplicem dimēsionem. cuiusmodi est spatium corporis. sic enim dixerit, Si vbiq; sunt tres corporis dimensiones, qui solius ponunt corporis, ponunt id quod non est. Cùm sint autem complures eædem causæ, vt dictum est, & loci ad ea quæ sunt ingressus, & inanis: ostendit quidem multitudinem, dicens, ET ĳsdem de causis.} seu ex ĳs ex quibus probat locus. Eam autem quæ videtur maximè propria subiecit. VENIT enim, inquit, motus per locum & ĳs qui locum dicunt esse aliquid præter corpora quæ in ipsum incidunt, & ĳs qui inane.} Quoniam autem eiusdem dixit esse plures & diuersas causas, quòd vt eadem causa motus per locū sit locus & inane, ostendit, dicens, CAVSAM autem motus putāt esse inane, vt in quo mouetur.} ita autem erat locus quoq; causa.

LXII Nullo autem modo necesse est, si sit motus esse inane. In summa ergo in quouis motu nequaquam. quocirca Melissum quoq; latuit. cōtingit enim quod plenū est, alterari. Iam verò nec motum per locum. simul enim contingit sibiinuicem cedere, cum nullum sit spatium separabile præter corpora quæ mouentur. Idq; clarum est vel in reuolutionibus eorum quæ sunt continua, sicut etiam in humidorum reuolutionibus.

LXV Postquam nominis inanis distinxit significatū, quòd est spatium & locus priuatus corpore, instituit ostendere id non esse neq; separabile, neq; inseparabile. Et primùm rationes quæ conantur inane introducere, ostendit nihil habere necessarium. & primùm eam quæ prima fuit interrogata, & videtur plus cęteris exhibere negotĳ. quæ dicebat, si est motus, est inane. Et nunc quidem non necessariò rogatam esse ostendit. paulopost autem ostendit totum esse contrariū, si est motus, non est inane, & si est inane, non est motus. Nunc autem interim refellit orationem ex eo quòd indistinctè loquatur. Nam & si sit inane causa motus, non tamen omnis. non enim etiam alterationis. potest enim aliquid calefieri, & dealbari, & omnino alterari, etiam si sit plenum, & inani nihil egeat. Et reprehendit Melissum qui indistinctè dicebat esse vniuersum immobile, propterea quòd non sit inane. videtur enim ignorasse nihil vetare quominus esset alteratio, & si non sit inane. Cuiusmodi autem sit vniuersum immobile, quod dicebat Melissus propterea quòd non sit inane, prius dictum est. Oportebat itaq;, siquidem rogandum erat, ita rogare. Si est qui est per locum motus, est inane: non autem absolutè, si est motus. Hanc autem Melissi, hallucinationem in primo quoque libro reprehendit, dicens, Dinde cur non fuerit alteratio? Postquam ergo soluit cōnexum per rogatum eius quod est indistinctum, deinceps ostendit ne inane quidem esse causam motus per locum. possunt enim corpora sibiinuicem cedere, & ita moueri per locum, inter se loca vicissim permutantia, & si nihil sit inane. quod

Inane esse si sit motus, nō est necessarium.

Inane nō est cā motus.

A quidem dixit spatium separatum, hoc est quod non est corporis, sed est ipsum per se. Et quòd hoc fieri possit, ostendit in continuis corporibus quæ circūaguntur, & eundem semper locum obtinent. Turbines enim mouentur per locum, inani minimè opus habentes. & aqua quando in vase circūacta mouetur, totum quidem eundem locum obtinet: partes autem eius sibi inuicem cedunt motæ per locum, & neq; inane assumunt, neq; corpus per corpus procedit. hoc autem exemplo vsus est etiam in primo libro, decertans aduersus Melissi immobile. Sed fortasse dixerit quispiam ea ex nostra sententia ne moueri quidē per locum, quæ in tota summa eundem locum seruant. siquidem totum quoq; cœlum dicimus per locum immobile. Atqui in his solùm videbitur inane non esse causa motus per locum, quæ in ipsa summa semper manent in eodem. Appositius ergo & conuenientius est exemplum Stratonis, quod tales effugit suspiciones. Si quis enim in vas aqua plenū calculo eiecto,
B vas euerterit, os obstruens ne effluat, calculus fertur ad os vasis, aqua in locum calculi vicissim transeunte. Hoc ipsum autem vsu uenit & in natātibus, & in piscibus, & in quocunq; alio. Dicet autē ipse quoq; Aristoteles plura de vnius in alterum transmutatione.

Stratonis appositum de vase euerso exemplum.

Contingit autem condensari quoq; non in inane, sed propterea q; ea quæ insunt enucleet. vtpote aqua compressa eum qui inest aerem.

Secunda erat ratio eorum qui inane esse probare videbantur. quæ sumebatur ex constipatione. cuius exemplum erat illud de vtribus, quos dolium cum vino suscipit, propter vini constipationem, quæ nihil est aliud quā coitio ac compressio in ea quæ insunt inania. Ad hoc ergo dicit, non necesse esse id quod constipatur, eo quòd in seipso habeat inania, in ipsa contractum condensari. Possunt enim, expresso & enucleato subtiliori aliquo corpore, reliquæ partes considere & coarctari in minorem ma-
C gnitudinem. Et fit cōstipatio, exeunte quidem eo quod est subtilius & gracilius, aut igne aut aqua, & in summa ĳs quæ sunt tenuiora à crassioribus, considente autem ac compresso eo quod est crassius. Quocirca non solùm est magnitudine breuius id quod condensatur, sed etiam tota substantia crassius. † Enucleare autem dictum est ex ĳs qui olearum nucleos digitis compressos eiaculantur propter figuram in acutum tendentem.

LXVI *Inane non probari per constipationē.*

Constipatio quō fiat.

† ἐκθλίψεις

Et augeri non solùm ingrediente aliquo, sed etiam alteratione. vt si ex aqua fiat aer.

Tertia erat ratio ab augmento, probans esse inane per connexum huiusmodi: Si est augmentum, est inane: Atqui est primum: Ergo & secundum: Connexum autem cōfirmans, eo quòd nutrimentum per inane procedens, adĳciatur ĳs quæ nutriuntur, propterea quòd corpus nō procedat per corpus. Dicit ergo non esse omnino neces-
D sarium, Si quid augetur aliquo ingrediente corpore, etiā aggregatum augeri. multa enim augentur & maiora fiunt magnitudine ex minoribus, non aliquo eis aggregato, sed mutata & alterata, si sunt subtiliorum corporum: vt quando ex aqua fit aer. est enim maior magnitudo aeris qui ex aqua factus est, illa aqua ex qua aer factus est. Quare nō est hoc verum, Si est augmentū, est inane.
In his vtiq; q; dicat quidem alterationē, eam quę fit ex aqua in aerem mutationem, & si sit aeris quidem ortus, aquæ verò interitus, nihil est mirum. Quod de augmēto aūt dicit, dignius est quod animaduertaī. Primùm quidem quō in inanimis dicat esse augmentum. & quomodo dicat nutrimētum augeri. licet ipse apertè dicat in ĳs quæ scripsit de anima, ea sola augeri quæ nutriuntur. nutriuntur autem animata. quæ enim vegetātem animam participant, ea sola dicit nutriri & augeri. Quomodo

LXVII *Inane non probari per augmentum.*

Alteratio, mutatio aq; in aerem.

Augeri inanima quō dixerit alicubi Aristoteles.

ergo vel absq; ingrediente nutrimento nunc augeri dicit? vt quod vtrinq; inferebatur rogati absurdum effugeret, quod dicebat vel per plenum vel per inane peruadere nutrimentum. Alexander autem soluens has obiectiones, Propterea quod nondũ, inquit, clarum est, quomodo ijs quæ nutriuntur & augentur fit aggregatio, & quidnam sit quod augetur, forma, an materia, de quibus quæret & definiet in libris de Generatione, & ostendet quomodo fit augmẽtum, & quidnam sit quod augetur, forma, an materia: ideo augmento nunc cõmunius sumpto, sic obiecit aduersus probationem inanis quæ ex eo fiebat. At si omnino augmento & nutrimento occurrit, quomodo fuit rationi cõsentaneum vel præter fores occurrere, & si de ijs nondum docuerit? Num ergo vt cùm de motu ageret, primùm quidem occurrit, vt qui inane omnis motus causam indistinctè dicerent, deinde etiam vt motus per locum: ita etiã nunc primùm occurrit, vt qui augmentum quoduis incrementum dicerent: & ostendit crescere nõ posse in maiorem magnitudinẽ, & non per nutrimenti distributionem: deinde cùm sic deinceps, vt discemus, id quod propriè est augmentum, quod per nutrimenti fit distributionem, eos dicere posuisset, & ex eo mouere dubitationem rationis: eis dubitationem euertere conatur, dicens.

F

In summa autem & quod de augmento dicitur, & de aqua quæ in cinerem effunditur, ipsum seipsum impedit. Aut enim non augetur quicquam, aut non corpore, aut cõtingit in eodem duo esse corpora (volunt ergo cõmunem soluere dubitationem, sed non inane esse probant) aut vniuersum esse corpus inane necesse est, si omni ex parte augetur, & augetur per inane. Eadem autem ratio est etiam in cinere. Quòd ergo ea ex quibus inane ostendunt, sit facile soluere, clarum est.

G

LXVIII Si quis augmentum indistinctè audiat in ijs quæ in maiorem crescunt magnitudinem, sufficit eis adducere mutationem quę fit ab aqua in aerem, & in summa à corpore breuiori magnitudine in maius. Sin vt in eo quod est propriè augmento, quod per nutrimenti fit aggregationem, non vtiq; ab alijs euertentur rationibus qui inane inducunt per nutrimenti accessum: sed capiuntur suis ipsorum pennis, vt est in prouerbio, vel quod magis propriè dixit Aristoteles, id quod dicitur ipsum seipsum impedit. Vt enim soluat communem de nutrimento dubitationem, inducit inane, non soluens, sed dubitationem reddens magis dubiam. Si enim nutrimento per inane peruadente fit aggregatio, & ita fit augmentum, vt aiunt: aut non fit nutrimentum per corpus (& quid fuit opus positione inanis, quam posuerunt ne corpus per corpus procederet, quod nutrit per id quod nutritur?) Aut si corpus est nutrimentum, aut non pars quęlibet nutrietur & augebitur (quod est præter euidentiã: per omnem enim partem nutriuntur & augẽtur corpora) aut si omni ex parte nutriantur & augeantur: vel corpus per corpus procedet, quod fugientes posuerunt inane: vel erit vniuersum corpus inane, siquidem augetur quidem vniuersum: fit autem incrementum per inane: adeò vt non vtique corpus in se inane habeat, sed ipsum sit inane, vt idem sit corpus & inane. Quare qui ponunt inane, esse inane non ostendunt, sed communem de alimento dubitationem soluere aggredientes per inane, eam faciunt magis dubiam. Sed cum inter diuisionem illud interiecisset, nempe VOLVNT ergo communem soluere dubitationem, sed non inane esse probãt.} Deinde subiunxisset, AVT vniuersum esse corpus inane necesse est } reddidit sentẽtiam paulò obscuriorem. Cùm

Inane non probari ex infusione aquæ in cinerem.

Capi suis pennis, prouerbiũ.

H

E

has autem de alimento dubitationes mouisset etiam in libro de Generatione & interitu, dissoluit dicens, non cuilibet toti parti accedere, sed hoc quidem effluere, illud verò accedere. Quando autem id quod affluit, fuerit amplius eo quod effluit, tunc fit augmentum. quemadmodum quando id quod effluit est amplius eo quod affluit, fit diminutio. fit enim nutrimẽtum in corporum meatibus. & assimilatum agglutinatur. non vniuersum autem corpus est meatus, sed vbi nunc est meatus, fit illud plenum. & quod nunc est plenum effluens, meatus efficitur. Quoniam autem quarta quoq; erat quædam ratio, quæ ex cinere inducebat inane, siquidem vas plenum cinere tantam aquam in cinerem effusam suscipit, quantam etiã susceperit si sit inane, Aut enim, inquiunt, corpus per corpus procedet, quod est absurdum: aut cineris inanibus aqua continebitur. His ergo etiam, inquit, euertitur dubitatio. fugientes enim corpus per corpus procedere, cogentur cinerem dicere incorporeum, & omnino inanem, vt vas suscipiat eandem aquæ quantitatem, quantam si non haberet cinerem. si enim cinis cùm sit corpus, tantum aquæ susceperit: sic quoque consequetur vt corpus per corpus procedat. quod quidem fugientes posuerunt inane. Quare hi quoq; per inane conantes soluere dubitationem, soluere ab ipso impediuntur. Cineris autem dubitationem soluit Eudemus in tertio Physicorum, dicens. Contingit vsuuenire quod dicitur vel absq; inanitatibus. calidi enim aliquid videtur in cinere contineri, quemadmodum in calce. Si enim videlicet aqua infundatur, ambo hęc vrunt. ipsa quidem calx: cinis verò, hoc est, aqua quæ per cinerem percolatur, vrit corpora. Hoc autem eueniente multus vapor egreditur, ita vt per vaporem minuantur magnitudines. sed & si minuitur, non vtiq; consumitur tota cineris substantia. Potest ergo, vt puto, dari auxilium & ijs qui ponunt inane & ijs qui constipationẽ, si dicatur non solas cineris inanitates soluere quod quæritur, sed etiam considere aquæ inanitates protrusas à cineris plenitudine, adeò vt aqua in cinerem iniecta non habeat eandem magnitudinem, quam aqua quæ per se est. Hæc ergo dixit Aristoteles aduersus eos quos ipse refert inane ponere. Strato autem eam quoq; rationem resoluens quæ sumitur ab attractione, Nec attractio, inquit, cogit ponere inane. Neque enim an sit omnino attractio clarum est, quando ipse quoque Plato videtur de medio tollere attrahendi facultatem. neq; si sit attractio, clarum est an magnes per inane attrahat, & nõ propter aliam causam. neq; enim probant, sed ponunt inane qui sic dicunt.

Augmẽtum quõ fiat.

Diminutio quõ fiat.

Cinis aqua iniecta quomodo nõ augeatur.

Ex attractione non probatur inane.

CAPVT VIII.

Qvod autem non sit inane sic separatum vt dicunt nonnulli, rursus dicamus. Si enim vniuscuiusq; simplicium corporum est quędam latio, vtpote igni quidem, sursum, terræ verò deorsum & ad medium: videlicet lationis causa non fuerit inane. Cuiusnam ergo inane causa est? Videtur enim esse causa motus per locum, sed non est. LXIIII

Postquam ostendit rationes quæ videbantur ponere inane, partim quidem nihil habere necessarium, partim autem cum videãtur soluere dubitationem, in maiorem incidere: instituit deinceps vel principaliter ostnedere non esse omnino talis inanis substantiã. Quoniam ergo, vt prius dictum est, alij quidẽ dicunt aliquid per se separatum esse spatium inane infinitum, corporibus causam motus per locum: alij verò ponunt inane dispersum & mixtum in corporibus: aduersus primam contendit opinionem, primùm dicens, quòd si propterea dicunt inane separatum, quia id sit corporibus causa motus per locum: LXIX

Inane nõ esse separatũ.

non est

A non est autem huius causa inane: nec fuerit quidem separatum inane. Atqui inane non est causa motus per locũ. non est ergo inane. Huius vtiq; hypothetici connexum quidem quilibet cõfitebitur. Assumptionem autem sic ꝓbat potestate. Causa motus per locũ est natura. Inane non est natura, hac vt aperta relicta propositione. Non est ergo inane causa motus per locum. Potest autem sic quoq; hypotheticè confirmari assumptio. Si corporibus motus per locum quo ex seipsis mouentur causa est natura: nõ fuerit inane causa talis motus. Atqui primũ. Ergo etiam secundum. Quòd autẽ natura sit causa motus per locum, euidenter probat ex naturali corporũ momento ac inclinatione. Si enim igni quidẽ inest fm naturam vt sursum feratur, terrę verò deorsum: ijs autem quæ intercedunt ad media, natura scilicet & non inane est causa motus per locum: quare temere quibusdam videt̃ eius esse causa inane.

Inane nõ est causa motus per locum.

Natura est causa motus per locum.

LXV Præterea si est aliquid queadmodum locus priuatus corpore, cùm fuerit inane, quò feretur corpus in ipsum immissum? non enim in vniuersum. B

LXX Cùm prius ostendisset inane efficientem non esse motus causam, quoniam qui ipsum ponebãt non posuerunt tanq; efficientem, sed vt eam in quo, & vt locum in quo corpora moueri necesse est, & per quem moueri: meritò transiens ostendit ne sic quidem esse causam, aut causam adiuuantem vt locum, in quo mouetur quod mouetur & manet. Si enim est veluti locus quidam inane: qui inane esse pręter locũ accepit, q; nullum habeat in se corpus, sed sit in priuatione illius cuius est capax: Si est ergo tale quid infinitum, vt dicunt: quod in ipso positum fuerit corpus quò feretur? quam enim indet motus differẽtiam inane, cùm sit inane? neq; enim eam quæ est supra, neq; eam quæ est infra definite. Sin ad omnia simul: aut diuelletur: aut mansionis fuerit potius quàm motus. vel potius nec mansionis. cur enim magis manet in hoc q̃ in illo? Eodem autem argumento in tertio libro, de infinito dicens, vsus est. Si erit enim, inquit, corpus infinitum, cum sit eiusdem speciei: erit eius infinitus locus propri⁹. idem autem etiã vniuscuiusq; eius partis. idem est enim fm naturam totius, & partium. Partes ergo infiniti, quoniam infinitus est eius locus, ad quidnam mouebuntur, aut in quanã eius parte? neq; enim ad vniuersum potest ipsum simul moueri: diuelletur enim: neq; ad hoc magis quàm ad illud. Similiter autem nec manebit. cur enim in hoc magis quàm in illo? Idem ergo adducit absurdum ijs quoq; qui dicunt infinitum inane. illic quidem ex similitudine partium infiniti cum toto: hic autem ex indifferẽtia inanis. Nam cùm sit indifferẽs, cur magis ad hoc quã ad illud mouebit id quod in ipso positum est? Quare non solùm non fuerit inane cã motus, vt id in quo est motus, sed cõtra prohibet etiam motum corporum fm naturã. clarum est autem q; etiam mansionis fm naturam. Nam cùm sit indifferens, cur magis hic manebit terra, ignis verò superius. C

Inane nõ est cã adiuuãs.

Infinitũ non esse, & nõ esse inane, eodem probat argumento.

Eadem autem est ratio etiam aduersus eos qui putant esse locum aliquid separatum, ad quem fertur. Quomodo enim feretur aut manebit quod fuerit impositum? Et de eo quod est supra & infra & in inani, eadem meritò ratio conueniet. Inane enim locum faciunt qui esse dicunt.

LXXI Prius quidem sustulit inane ex ea similitudine quę est ei cum infinito. nunc autem argumentatur ab ea similitudine quæ est ei cum spatio locali. Quæ enim conuenerit ratio aduersus eos qui dicunt locum esse spatium separatum, ea, inquit, conueniet etiam aduersus eos qui hoc nobis inane spatium introducunt. quomodo enim ad talem locum feretur vnumquodq; corporum naturalium, aut quomodo in ipso manebit dicendum est. Qui enim dicunt locum esse finem eius quod continet: quoniã non sic accipiunt finem tanquam superficiem mathematicã, sed eam quæ est in corpore naturali, cuius etiam proprietatis est finis particeps: meritò quoniam superiora corpora differunt ab inferioribus, differunt etiam eorum fines, & naturales qui sunt ad hæc corporum motus sunt differentes. Spatium autem est vbiq; indifferens. quid enim in hoc differet id quod est supra ab eo quod est infra? quid autem in hoc aptitudo ignis differet ab aquæ aptitudine? Ita etiã in inani. inane enim nihil esse aliud existimant, quàm spatium separabile, quemadmodum etiam locum qui eum dicunt spatium. Si ergo locale spatium nõ est causa motus: scilicet nec inane. Similiter autem nec mansionis. quid enim loci aut inanis magis hic quàm illic? Alexander autem illud, QVOMODO enim feretur aut manebit quod fuerit impositum? } ita dicit se habiturum cõuenientius, QVOMODO feretur aut positum manebit? } vtpote quòd positio cõueniat mansioni. Atqui ea etiam quæ mouentur, siquidem in loco mouentur, q̃uo non dicãtur etiam in eo habere posituram? Accuratius ergo & melius dictum est ab Aristotele. B

Inane nõ esse separatũ, eodẽ modo ꝓbat q̃ nec locũ separatũ.

Et quomodo inerit vel in loco vel in inani? Præterea si neq; locus, nec erit inane.

Sic hęc quidem sola dictio sequitur ea quæ prius dicta sunt, nihil erit obscurũ. Cùm enim dixisset corpus quod positum est in inani, nec mouendum nec mansurum; meritò infert illud, Quomodo inerit vel in loco vel in inani? Quomodo enim omnino inerit vel vt in loco vel vt in inani, in eo in quo neq; moueri potest nec quiescere, licet & quæ mouentur, & quæ quiescunt, vel vt in loco vel vt in inani videantur moueri vel quiescere? Sed quoniã in nonnullis exemplaribus post eam quę dicta est dictionem hæc subiunguntur, NON enim euenit cùm totum positum fuerit vt in loco separato & corpore quod remanet. Pars enim si non seorsum ponatur, non erit in loco sed in toto } fuerit etiam hoc quoddam argumentum, ad hoc quòd non sit hoc spatium separabile, neque vt locus, neq; vt inane. Quomodo enim erit, inquit, corpus in tali spatio, vel vt in loco, vel vt in inani? idem est autem rursus dicere, vt in loco. Non enim euenit, hoc est, non fit ex ratione, si sit locus quædam natura remanens, quæ triplicem habet dimensionem, vt in eo etiam ponatur aliquod corpus. Sed quid præter rationem eueniat ei qui sic dicit, subiungit. Videtur enim cùm totum corpus positum fuerit in loco, totum quidem locum tenere, partes autem eius continuæ esse in illo toto quod est in loco, sed non per se in loco. Tunc enim sunt partes in loco, quando fuerint separatæ à toto, & ab ea quæ est cum ipso continuitate exolutæ fuerint. Quãdiu autem toti fuerint continentes, locus est in toto, & partes quæ sunt toti continentes, ipsæ quoque per se nihilo minus quàm totum, in loco erunt. similiter enim ipsæ quoque obtinent spatium sibupsis æquale. Quæ id autem consequuntur absurda dixit cum de loco ageret, q; si partes per se fuerint in loco: & locus mouebitur, & locus in loco erit, & erunt simul plura loca. His autem absurdis in loco collectis, si locus positus fuerit spatium, ijs quæ ostensa erant hoc quoque subiunxit, quòd si nec locus est huiusmodi aliquod spatium, neq; erit inane. quoniam inane quoque spatium ponitur sicut locus, sicut sępe dictum est. C D

LXXII Corpus non posse esse in inani.

LXVI Euenit autem ijs qui dicunt esse inane tanq; necessarium, siquidem erit motus, contrarium potius, si qs consideret, non contingere quicq; moueri, si sit inane. Quemadmodum enim qui propter simile terram quoq; dixerunt quiesce-

re, ita etiam in inani necesse est quiescere. Non est enim quò magis vel minus mouebitur. quatenus enim inane, non habet differentiam.

LXXIII Cùm & rationes quæ videbãtur inane confirmare cõfutasset, & non esse inane causam motus, & ideo nec esse omnino ostendisset: nunc etiam probat eis eius quod volebant euenire contrarium. Illi enim existimabant non posse esse motum per locũ, nisi fuerit inane: Ipse autem probat non posse esse omnino corporum motum per locum, si fuerit eiusmodi inane vt separatum. Et primùm quidẽ quod pauloante dicit ad id tendere, ponit argumẽtum, ꝙ cùm sit inane indifferẽs, nihilo magis huc, quàm illuc mouebitur quod in eo est positum: Si autẽ sic se habeat, non mouebitur. Quòd aũt si similiter se habeat ad omnẽ partem eius in quo est, manserit immobile, probauit ex Platone, qui eam quæ est in medio terræ mansionem ex hoc probat, cùm dicit in Timæo. Res est enim in æquilibrio, quæ posita est in medio alicuius similis. Si enim ad vniuersum quæ circa ipsum est pars similiter se habet: cur magis ad hanc partẽ quàm ad illam accesserit? siquidem ipsa quoq; habet æquale momentum & inclinationem ad vniuersum, & quod circa ipsam est vniuersum habet vndequaq; similem eam quæ in ipsum habitudinem. cur enim magis huc q̃ illuc moueatur? Si ergo & inane etiam est omni ex parte indifferẽs: ipsum quoq; habet similem habitudinem ad id quod est in ipso positum: & illud similẽ ad vniuersum in quo situm est. Quo fit vt ea ratione sit in æquilibrio, & ideo non moueatur. Velim autem animaduertas, ꝙ ex hoc argumẽto videt tollere motum qui est ſm naturam, si est inane. Ei enim conuenit illud, NON est enim quò magis & minus mouebitur } si non etiam vnà tollit eum qui est præter naturam. ei enim qui est secundum naturam contrarius est is qui est præter naturam. Notandum est autem, inquit Alexander, hoc argumentum nõ haberi in quibusdam exemplaribus, fortasse vt quod iam dictum sit, sed id quod sequitur.

Inane non posse esse si sit motus.

Terrã in medio esse firmã quo probet Plato.

LXVII Primùm ergo omnis motus est vel violẽtus, vel ſm naturam. Necesse est autem si sit violentus, esse etiam eum qui est ſm naturam. Violentus enim est præter naturam. Qui est autẽ præter naturam, est posterior eo qui est ſm naturã. Quare si vnicuiq; corporum naturalium non est motus ſm naturam, nec vllus erit alius motus. Atqui quomodo erit natura, si in inani & infinito nulla sit differẽtia? Quatenus enim est infinitum, nihil erit inferius, nec superius, nec medium: quatenus autẽ est inane, nihil differt id quod est supra ab eo quod est infra. quemadmodum enim nullius nulla erit differentia, ita etiam eius quod non est. Inane autem videtur esse aliquid quod non est, & priuatio. Quæ est autem natura latio, est diuersa. Quare erunt ea quæ sunt natura, differentia. Aut ergo nulli vsquam est omnino natura latio: aut si est, non est inane.

LXXIIII Hac secunda vtitur ratione, ostendens ꝙ si est inane, non est motus: non solùm motus ſm naturam, sed neque violentus. Si ergo omnis motus est vel ſm naturam, vel præter naturam: neuter autẽ eorum esse potest si sit inane: videlicet si est inane, non est omnino motus. Et primùm quidem ponit omnem motum esse vel ſm naturã vel violentum, (idem est autem dicere, præter naturam) contentus necessitate diuisionis. Deinde si sit motus violentus (idem est autem dicere, præter naturam) omnino

Inane si sit ne est motus quidem violentus.

Motus ẽ duplex naturalis & violentus seu præter naturã.

E etiam futurum motum ſm naturam. siquidem quod est præter naturam, est deflexio ab eo quod est ſm naturã. Deflexio autẽ est semper posterior principali & ea quæ præcedit substantia. Quare si nõ sit motus ſm naturam: neq; præter naturam, neq; omnino erit motus. His ergo prius ostensis, ostendit deinceps ꝙ si sit inane spatium infinitum, non fuerit motus ſm naturam, & propter infinitum, & propter inane. qui sunt enim motus ſm naturã, fiunt ad proprias loci differentias. eæ autem sunt, supra & infra, vel medium, & id quod est circũcirca, quæ sunt fines distantiæ. Infinitum ergo neq; habebit id quod est supra, neq; id quod infra, neq; medium & id quod est circumcirca, quæ sunt natura huiusmodi. nam quæ ex habitudine sunt ac relatione, ea nihil esse prohibet, sed ea facilè excidunt. Motus autem eorum quæ natura mouẽtur, semper feruntur ad eadem: Quare motus qui sunt ſm naturam, non fuerint in differentijs quæ per relationẽ sunt & habitudinem. Quare si sit infinitum, nõ fuerit motus
F ſm naturam. Inane autem propter indifferẽtiam impediet motum qui est ſm naturã. in eo enim nihil differet quod est supra ab eo quod est infra, aut medium ab eo quod est circũcirca. Quemadmodum enim, inquit, nullius nulla est differentia: ita etiam inanis. inane enim videtur esse aliquid quod nõ est, & priuatio. Quare etiam si conuertas verè dixeris, Si est inane, non est motus ſm naturam. Atqui si est etiam motus violentus, necesse est sit ante ipsum is qui est ſm naturam. Sin is est qui est ſm naturam, non sit inane. Quare etiam si sit violentus motus, nõ est inane. Si ergo omnis motus est vel violentus vel ſm naturam: nõn fuerit scilicet omnino motus, si sit inane. Potest itaq; interrogata esse ratio etiam in secundo qui vocatur indemonstrabilis, hoc modo. Si est inane, non est motus qui est ſm naturam. Atqui est motus qui est ſm naturam. non est ergo inane. Vel in primo. Si est motus ſm naturam, non est inane. Atqui est motus ſm naturam. Non est ergo inane. Potest autem
G etiam in quarto, hoc modo. Aut est motus qui est ſm naturam, aut inane. Atqui est motus qui est ſm naturam. Non est ergo inane.

Naturalis motus est prior violento.

LXVIII Præterea nunc quidem mouẽtur ea quæ iaciuntur, nõ tangente eo qui trusit, vel propter obsistentiam, vt nõnulli dicunt, vel propterea ꝙ trudat trusus aer, celeriori motu eius quod trusum est latione qua fertur in proprium locum. In inani autem nihil eorum cõtingit esse. neq; licebit ferri nisi vt id quod vehitur.

ἀντιπερίστασις

LXXV Postquã violentum motum eius quod est inane prius sustulit per motum qui est ſm naturam, vtpote quod si non sit motus qui est ſm naturam si sit inane, nec possit quidem consistere is qui est præter naturam: nunc etiam per corollarium, principalem adducit probationẽ eius
H quod est, Si sit inane, motum non esse violentum. Cùm autem violẽtus motus fiat duobus modis, Aut præsente eo quod vim affert, & vehente, vel trudente, vel trahente: Aut non præsente, vt in ijs quæ iaciuntur: in eo affert demõstrationem, altero prætermisso, vt ait Alexander, propter euidẽtiam. Præsente enim, inquit, eo quod vim affert, & mouente eo quod moueatur, necesse est ipsum motum ſm naturã, sic illi vim afferre. si enim huic quoq; vi impulso vis afferretur, & illi ab alio, procederemus in infinitum. Motus aũt qui est ſm naturã, non est in inani, vt prius ostensum est. Num aũt non propter euidentiã probationis eum qui sic est violentus interim prætermisit, sed ꝙ prius sumptus est hic modus definitionis. nunc autem propositum erat principaliter violentũ motum, sed non per eum qui est ſm naturam, tollere: paulopost autem alterum quoq; adijciet. Nunc ergo de violento motu qui fit eo absente quod vim affert, hoc est de eo qui fit per iactum, ostendit eum non futurum in inani. Nam si

Si sit inane, nõ posse iaci aliquid.

Duplex est motus violentus.

fiat

Ictus quo fiat.

fiat iactus in pleno, mouentur quæ iaciuntur, vel ꝙ obsistat aer qui est ante id quod iacitur, protrusus ab impetu eius quod iacit. Nam cùm aer sit eo quod iactur mobilioe, protruditur, & vi frequens obsistens trudit ea quæ mouentur. cùm hoc autem fit per continuitatem, manet continuus motus eius quod iactum est, donec paulatim dissoluto impetu aeris qui obsistit, vicerit ꝓprius secundum naturam motus eius quod iactum est. In hac autem videtur sententia esse Plato, qui obsistẽtiam sic exponit in Timæo. Igne autẽ rursus hinc excidente, vt qui non exeat in inane, trusus propinquus aer, humidam quæ est adhuc motu facilis magnitudinem, in ignis sedes contrudens, ipsam sibi ipsi cõmiscet. Aut ergo eorum quæ iaciuntur motus sic manet cõtinuus: Aut propterea quòd protrudat qui ab eo quod iecit id quod vi fertur contrusus est aer. qui cũ sit mobilior eo quod iacitur, donec habuerit vires profectas ab eo quod iecit, ꝓtrudit id quod iacitur, denso aere post ipsum ad eum confluẽte, propter violentiam motus: & eo etiam contrudente donec paulatim resolutis quę sunt in ipso viribus, eas vicerit qui est eius quod iactum est secũdum naturam deorsum motus. Nam cùm sit aer immobilis, & aliquo principio opus habeat ad hoc vt moueatur & feraṫ, cùm id ceperit in violenta eius quod iacitur emissione, & ei quod iactum est veluti coniunctus fuerit, aceruatim ad ipsum affluit. & hoc vi faciẽs, mouet quod missum est & iactum est, cùm id quod iecit non adsit amplius: donec paulatim defecerit vehemens & qui aceruatim irruebat impetus. Sic ergo redditur causa motus eorum quæ iaciuntur per plenum. In inani autem neutrum eorum potest fieri. neque enim trudere neq; obsistere potest aliqd, si nihil sit in inani. Cùm autem dixisset nihil horum esse in inani, neque ferri in ipso contingere, subiunxit, NISI vt id quod vehitur} ostendens fieri non posse, vt per modum iactus in inani feratur id quod fertur. sed si vtique fertur, fertur vt ea quæ vehũtur. Sin hoc ita est: aut in ipso inani vehitur, aut in aliquo corpore. Sed fieri non potest vt in inani: imbecillum enim est inane, siqdem nihil est. Sin fuerit aliquod corpus quod vehit in inani, & vi mouet: quoniam ipsum quoq; motũ mouet, videlicet aut mouetur s̃m naturam: ostensum est autem fieri non posse, vt quod est secundum naturam moueatur in inani: aut vi. & si vi, aut iactum, & fieri non potest: vel rursus vt quod vehitur, idq; in infinitum. Quoniam autem, vt dictum est, vnum quidem vi mouetur eo quod iaciatur: alterum autem, ꝙ adsit id quod mouet & vim affert, id autem vel protrudens, vel trahens, vel vehẽs, vim affert: cõmunius est autem vehere, qm̃ & quod trahit & trudit, quodammodo vehit: ꝓpterea id quod vehit sumpsit pro omnibus. Sed quid prohibet ipsa animãtia & ex propria impulsione ac appetitione moueri in inani, & alia corpora violẽter moueri vel trudentia, vel trahentia, vel vehentia, vel etiam iacientia? non potest enim dici in animantibus ꝙ sursum vel deorsum definitè mouebuntur s̃m naturam: vt si hęc non sint in inani, ne possint quidem moueri animantia. Num cùm sit opus naturale, de motu naturali nunc agitur, non de eo qui ex animi instituto suscipitur. de illo.n. differet in libris de motu animalium. Quæ autem iaciuntur, & si iacta sint ab animantibus, cùm non adsit deinceps id quod mouit, naturalem habent contẽplationem, mota præter propriam naturam.

Obsistẽtiam seu antiperistasim ponit Plato in Timæo.

Animantium motus voluntarius fiat ne in inani.

LXIX Præterea nullus possit dicere, cur motũ consistet alicubi. cur enim magis hic ꝗ̃ hic? Quare vel quiescet, vel necesse est feratur in infinitũ, nisi quid potentius impedierit.

LXXVI Cùm prius ostendisset si sit inane non esse motum, nec qui est s̃m naturam, nec qui præter naturam: nũc, vt existimo, ostẽdit ꝙ si sit inane, nõ solum tollitur motus, sed etiam mansio quæ est s̃m naturam. quæ enim sunt s̃m naturam mansiones, fiunt in proprijs locis corporum quæ

Inane si sit non est mansio.

A sunt differentia. inane autem est indifferẽs. Cur ergo magis hic quàm hic motum sistet, ad quod & propter quod motus est corporibus? Quare si in inani nulla est differentia, etiam siquis corpora in ipso moueri posuerit, necesse est moueantur in infinitum, nisi quid validius impedierit. & si quiescere dicantur, semper quiescent. si enim eis est insitum à natura vt in hac inanis parte quiescant: scilicet similiter in omnibus. quare probatum fuerit ne stari quidem posse secũdum naturam si sit inane. Illud enim, AVT necesse est feratur in infinitum} illatum est tanꝗ̃ consequens ei quod est nõ stare s̃m naturam. Si autem expositores hoc quoq; dicunt argumentum, non futurũ motum s̃m naturam in inani, qm̃ quæ mouentur s̃m naturam, feruntur, ad proprium locum, nõ est autem proprius locus in inani propter indifferẽtiam: melius existimo motu prius sublato nunc statum tolli. & hoc mihi videtur magis cõuenire dictioni, cùm sic incipiat argumẽtum, PRÆTEREA nullus possit dicere cur motum cõ-
B sistet alicubi.} Quid sit aũt in inani eiusmodi, vt impediat moueri cùm sit potẽtius, quærere prætermisit, vtpote ꝙ sit euidens nullum esse. illud enim vel stans s̃m naturam, vel pręter naturã impedierit. & s̃m naturam quidem nequit fieri. Sin ipsum quoq; impeditum, processerit in infinitum. Sed & siquis id quod mouetur dicat cogere stare id q̃d fertur, de eius rei absurditate iã dictũ est.

Præterea autem nunc quidem si per inane, propterea quòd cedat, ferri videtur: in inani autem, omni ex parte similiter tale est: quare omni ex parte feretur. LXX

Vndiq; exagitat & labefactat rationes, per quas ponitur inane. Nunc ergo qui inane causam ponunt, ꝓpterea ꝙ sit cedendi facultate præditum: & causam cur per aerem quidem & aquam motus fiat, per lapides autem & terram minimè, hanc esse dicunt, ꝙ aer quidem & aqua multa habeat inania, lapides autẽ & terra sint magis ple-
C na, & ideo non cedunt: in infinito, inquit, inani quid dicent? cùm enim vndequaq; similiter cedat, non prębebit differentiam corporibus, vt moueãtur ad hanc vel illam partem. quare vel vbiq; mouebitur, vel nusquam. Dicit autem Alexãder posse hoc vsurpari argumentum et aduersus Stoicos, qui dicunt inane infinitum mundũ extrinsecus continere. Cur enim si sit inane infinitum, hic vbi est, manet mundus, & nõ fertur: vel si fertur, cur magis ꝗ̃ alibi? inane enim est indifferẽs, & cedẽs vndequaq; similiter. Si autem dicunt eum manere eodẽ habitu eum continente: ad hoc quidem ne dispergantur & distrahantur eius partes, & alia aliò feratur, habitus fortasse aliqd opis tulerit: ad hoc autem vt totum maneat cum habitu qui continet, sed non feraṫ, nihil vtiq; faciet habitus. Per hæc autem, inquit, fuerit ostensum, ꝙ ne sic quidem inane causa est motus, vt ea per quam, siquidem quod in eo positum fuerit, ad neutrũ causam habet vt moueaṫ. Hoc autem scilicet colligebatur ẽt ex prioribus argumentis. LXXVII

Infinitũ inane mundum non continere extrinsecus, vt volunt Stoici.

D

CAPVT IX.

PRæterea autem ex his quoque clarum est quod dicitur. Videmus enim idem pondus & corpus, citius ferri propter duas causas, vel ꝙ differat illud per quod: quemadmodum per aquam, vel terram, vel aerem: vel ꝙ differat id quod fertur, si alia insint eadem, propter exuperationem grauitatis vel leuitatis. Id ergo per quod fertur, maximè quidem causa est quæ impedit, si contra feratur: deinde etiam si maneat: magis autem, si non possit facile diuidi. Tale est autem id quod est crassius. Id itaq; in quo est A, feretur per B, tempore in quo est C, per D autem LXXI

quod

quod est subtilius, tempore in quo est E. si longitudo B est æqualis longitudini D, conuenienter rationi ac proportioni impedientis corporis. Sit enim B quidem aqua, D verò aer. Quo est autem aer res aqua subtilior & magis incorporea, eo feretur A per D celerius quàm per B. Habeat itaque eandem rationem qua aer differt ab aqua, celeritas ad celeritatē. Quare si est duplo subtilior, duplo tempore citius peruadit lōgitudinem B, quàm longitudinem D. & erit tempus in quo est C, duplum eius in quo est E. Et semper quo fuerit res magis incorporea, & minus impediens, & diuisu facilior, per quam fertur, feretur celerius. Inane autem nullam habet rationem qua superatur à corpore. quemadmodum nihil ad numerum. Si enim quatuor tria vno superant, amplius autem duo, & adhuc vnum amplius quàm duo: non habet autem rationem qua nihil exuperet. necesse est enim diuidi id quod exuperat, in exuperationem & id quod exuperatur. quare erunt quatuor quæ exuperant, & nihil. quare nec punctum linea exuperat, si non componatur ex punctis. Similiter autem inane quoque ad plenum nullam potest habere rationē, quare nec motum.

LXXVIII Si per inane fiat motus, motus carebit tēpore.

Laboriosas ac difficiles nunc adducit demōstrationes, ostendens motum non esse in inani. Cùm ex hac autem via, ratione, ac methodo sint quatuor argumenta, quæ concludunt per deductionem ad id quod fieri nō potest, primum quidem concludit motum carere tempore. Secundum autem, inane habiturum rationem ad plenum. Tertium quod nō solum habebit rationem inane ad plenū, sed etiam quam plenum ad plenum. Quartum id quod mouetur eodem tempore esse peruasurū & inane & plenum. Assumit autem causas inæqualis celeritatis, quæ duæ sunt. Nam cùm ea quæ mouentur sint eiusdem speciei: quemadmodum ambo habent à natura insitum vt deorsum ferantur, vel ambo sursum, & eandem habent figuram: inæqualis celeritatis fit motus, vel quod differat id per quod, vtpote per terrā, vel per cœnum, vel per aquā vel aerem: & si hoc quidem moueat per id quod manet, illud verò per id quod cōtra mouetur ac reluctatur. Aut ergo ex hoc, hoc quidem per idem spatium celerius mouetur, illud verò tardius: aut ex ĳs quæ mouentur, quæ eandem quidem secundum naturam habent inclinationem: vtpote quæ vel sursum feruntur vel deorsum, & eadē sunt figura prædita, alterum autem ab altero grauitate superatur, si sint ambo grauia, vel leuitate, si leuia. etenim si omnia sunt eadem, id quod est grauius mouebitur celerius. quemadmodum si sphæra auri & argenti ambo per aerem moueantur. Sed de hac quidem differentia loquetur paulopost. nunc autem id per quod fit motus ponens diuersum, hoc quidem crassius, illud verò subtilius, & ex eo videns ea quæ sunt inæqualis celeritatis, subiūgit absurda quæ consequuntur apud eos qui dicunt motum fieri per inane. Ponatur enim idem pondus vna hora per aerem, si vis, vel subtilissimū moueri spatio stadĳ. per inane ergo hoc stadium quanto tempore mouebitur? Si.n. in medio, verbi gratia: erit aer inani duplo crassior, & si in tertia vel decima vel millesima parte; erit vt tempus ad tempus, ita illud per quod ad constitutionem. Atqui plenum ad inane nulla potest inueniri ratio. superat enim quodcunque sumitur. Euenit ergo vt idem pondus, in nullo tempore, per inane moueatur æquale spatiū, et quod per plenum motum est, in aliquo tempore definito. Erit

E ergo motus expers temporis. quod fieri non potest. siquidem omnis motus fit in tempore. Quòd autē inane nullam habeat rationem ad plenum, ostendit per similē nihili ad numerum habitudinem. neque enim habet vllā nihil ad numerum rationem, qua ab ipso superatur. neque nihil dicatur superare numerus. Hoc etiam probat, cùm sumpsit quædam se simul inuicem superare, tradita quadam regula eorum quæ exuperant. Quoniam enim quidquid aliud exuperat, diuiditur in id quod exuperatur & exuperationem, & ex ĳs videlicet componitur: in quæ enim diuiditur aliquid, ex ĳs etiam componitur: si numeri quatuor sumpserimus excessum quo nihil excedit, videlicet idem erit quatuor. Componitur ergo quatuor ex quatuor & nihilo. Absurdū est autem numeri quatuor partem nihil dicere, & ipsum componi ex nihilo. Propterea autem dicit ne lineam quidem punctum superare, quoniam non componitur ex puncto, nec est pars eius punctus. oportet enim in eo quod exuperat tanquam partem

F esse id quod exuperatur: sed etiam quod exuperat, esse solam exuperationem. Quemadmodum ergo nihil non excedit numerus, neque habet ad ipsum rationem, ita nec corpus ad inane. ne sit corpus compositum ex corpore et inani. Quare nec qui per ea fiunt motus, nec tempora, in quibus motus, in vlla erunt ratione. neque enim erit omnino in tempore motus qui fit per inane. Vt autem cōsueuit facere, vt res tradatur accuratius, vt rem exponat literis, ponit quidem pondus quod mouetur per diuersa corpora, A. per quæ autem mouetur, crassius quidem B, subtilius autem D. Tempore autem in quo A per B, definita aliqua magnitudo, mota est, nempe C per D: id quod est B subtilius, nempe A, dicit mouendum æquali spatio, quo per B motum est in minori scilicet tempore; & tanto minori, quo erat B crassius, eius motum magis impediens, quàm D, quod est subtilius, & quod minus impedit. Volens autem proportionem ac conuenientiam facere apertiorem, nominat corpora per quæ A mouebatur. & in B

G quidem quod erat crassius, ponit aquam, in D autē quod erat subtilius, aerē. & dicit quod quo est aer aqua subtilior, & magis incorporeus, hoc est minus impediens, tanto A per eum celerius mouebitur quàm per aquam. Per hæc ergo id primum collegit quod fieri non potest, quod scilicet motus sit expers corporis. Si enim inane nullā habet ad plenum rationem: vt autem inane ad plenum per quę est motus, ita se habet motus ad motū, & tempora quæ motus dimetiuntur: scilicet etiam tempus ad tempus erit vt nihil ad numerum. nec erit ergo tempus. Quoduis enim tempus finitum, ad quoduis finitum tēpus est in aliqua ratione, quoniam quiuis etiam numerus ad quēuis. Quare erit aliquis motus qui fit per inane, qui non est in tempore. vel si is est in tēpore, erit aliquis motus ad motum, & tempus ad tempus finitum: quæ in nulla sunt ratione. quod fieri non potest. Hoc autem quod fieri non potest mihi magis videtur colligere Aristoteles in fine huius dictionis, cùm dicit, SIMILITER autem inane quoque ad

H plenum nullam potest habere rationem, quare nec motum. Quòd autem vnà cum motu tempus quoque assumat, clarum etiam euadet ex ĳs quæ dicenda sunt.

Quod excedit, diuiditur in id quod excedit & excessum.

Linea nō superat pūctū.

Temporis finiti, ad finitū tēpus est proportio. Numeri ad numerū est proportio.

LXXII

Sed si per subtilissimum in tanto tantum fertur per inane, superat omnem rationem. Sit.n. F inane, æquale autem magnitudine B & D. Si A quidē peruadit, mouebitur etiam in aliquo tempore in quo est C; in minori autē in quo est E. & hanc rationem habebit inane ad plenum.

LXXIX

Cùm per primum argumentū ostendisset inane in nulla esse ratione ad plenum, ex eo collegit si est motus per inane, quod id quod in motu & tempore euenit fieri non potest, nempe quod motus finitus ad finitū in nulla erit ratione; hoc enim euenit: quare nec motum: & quod erit motus non in tempore. Nunc autem cùm dixisset motum inanis in

nulla

nulla futurum ratione, nec ad eum qdem qui fit per sub-
tilissimũ, quod sit expers tẽporis is qui fit per inaoe: sub-
iungit absurda quæ consequuntur apud eos qui nõ sic di
cunt. Et Alexander quidem illud, SED si per subtilissi-
mum in taoto tantum fertur per inane, omnem superat
rationem} cùm fecisset conclusiooem prioris argumẽti,
cœpit ab eo quod nunc est propositum. nẽpe ab hoc, SIT
enim F inane} Melius autem puto noo hoc dicere tanq̃
principium. aut quomodo rationem habebit coniunctio
Enim? sed per hæc ostendit ea quæ consequuntur ijs qui
ponunt in tempore motum fieri qui fit per inane, & di-
cuot esse rationem motuum & temporum. Sequitur au-
tem id quod conuertitur, esse inanis rationem ad plenũ,
quod quidem ostendit nequaquam posse fieri. quemad-
modum enim eo ꝙ nulla sit ratio ad plenum, coosequtur
neq; esse motuum, oec temporum: ita consequitur eo ꝙ
sit ratio motuum & temporum, rationem esse inanis ad
plenum. Cùm enim posuisset in tempore finito fieri mo-
tum qui fit per inane, & eandẽ sumpsisset proportionem
in temporibus motus, & ijs per quæ fit motus, in ijs colli
git id quod fieri nõ potest. ꝙ inane habebit rationem ad
plenum quam tempus ad tempus: idem est autem dice-
re, quam numerus ad numerum. nec hoc solũ, sed quòd
inane habebit rationem ad pleoum, quã habet plenum
ad plenum. Sit enim, inquit, ioane in quo F, æquale ma-
gnitudine & A, quod erat aqua, & D, quod erat aer. A au-
tem quod mouetur, si mouetur in aliquo tempore per F
inane, vt, verbi gratia, per G, erit scilicet tẽpus G, minus
E, in quo mouebatur A, per D, quod erat aer: ponebatur
enim in eo per id moueri: quam habet rationem tempus
G ad tempus E, eandem habebit etiam ad plenũ. Quem-
admodum enim subiecta per quæ sunt motus inter se, ita
etiam motus & tempora motuum. Et contra, quemad-
modum tempus ad tempus, ita etiam subiectum ad sub-
iectum. Quare si cuiusuis tẽporis finiti ad quoduis tem-
pus finitum erit ratio, erit etiam ratio inanis ad plenum.
Quocirca subiunxit, ET hanc habebit rationem pleoum
ad inane} vtpote quòd fieri noo possit vt sit numerus in
ratiooe ad nihil, vt prius ostendit.

Sed in tanto tempore quãtum est in quo est
G eius quod est D, A peruadit H.

LXXX Io ijsdem positionibus colligit tertium quod fieri non
potest, ꝙ in æquali tempore plenum quid & inane transi
bit quod mouetur. quemadmodum A in tẽpore G, in quo
per F inane mouebatur: & per aliquod plenum mouebi-
tur. Si enim io tempore E per totum D motum est: in G
quod est minus E: est enim minus, siquidẽ in G per F ina-
ne mouebatur ęquale D: particula aliqua D mouebitur A.
Sit hæc H. Et videlicet paucis colligitur, sed euidenter, id
quod in eodem tempore G mouetur, quod est A, & F ina-
ne peruadere, & H plenum, cùm tameo oon sint æqualia
longitudine. Còm autem, inquit Alexander, eò dedu-
xisset orationem, omisit ostendere absurdum quod sequi
tur. id autem erat, æqualem habiturum rationem inane
ad plenum, quam pleoum ad plenum. Quemadmodum
enim se habẽt inter se tempora, G ad E, ita etiam habebit
H particula D ad totum D. Atqui quam habet rationem
tempus G ad tempus E, eandem etiam habet inane F ad
Rationẽ habentia eandem ad alia, eandẽ habẽt inter se.
plenum D. Quæ autem ad eadem eandem habent ratio-
nem, eandem etiam habent ratiooem inter se. Quam er-
go habet rationem H corpus ad D, eandem habebit etiam
inane F ad plenum D. Quam ergo habet plenum ad ple-
num, rationem eandem habebit etiam inane ad plenum.
Hæc quidem dicit Alexander. Num autem colligitur
quidem etiam quod ab eo dicitur absurdum. Aristoteles
autem collegit vt euidenter absurdum, & quod fieri non
potest, in æquali tempore plenum quid peruadere & ina
ne. Et dicit in cõtextu dictionis progressus, Eueniet hoc
quod fieri noo potest. in æquali enim tempore sumetur
plenum quid peruadere & inane. erit enim aliquod cor-

A pus quod habet ꝓportionem alterum ad alterũ, quem-
admodum tempus ad tempus: illud ipsum dicens quod
nuper collectum est. Quoniam enim quę pars est magni
tudo H magnitudinis D, ea est etiam tempus G temporis
E, propterea ipsum quoq; est in quo A, & F inane perua-
dit & H pleoum. Siquis autem existimet nihil absurdi
colligi, proprerea quod maius est spatium inanis F, spa-
tio corporis H: sciet Aristotelem noluisse colligere ęqua-
litatem, sed ratiooũ simi iiudinẽ. quia enim prius osten-
dit inane oullam ad plenum habere rationem, quemad-
modom nihil ad numerum: meritò nũc collegit vt absur
dum in æquali tempore peruadere plenum qd & inane.

Peruadit autem, etiamsi sit aliquid subtilitate
differens ab aere in quo est F, eadem proportio
ne quam habet tẽpus in quo est E, ad id in quo
est G. Si enim id in quo est F corpus, sit tanto sub
B tilius D, quanto E G superat, conuersè celeritate
in tanto peruadit, quanto tempore G, propor-
tione F, id in quo est A, si feratur. si ergo nullum
sit corpus in F, adhuc citius. sed erat in G. quare
peruadit in æquali tempore, & cùm est plenum
et cùm inane, sed fieri nequit. Clarum est ergo LXXIII
ꝙ si est aliquod tempus, in quo qduis inanis fe-
retur, hoc eueniet quod fieri non potest. Sume-
tur enim in æquali tempore peruadere aliquid,
& cùm est plenum, & cum inane. erit enim ali-
quod corpus quod habet ꝓportionem & con-
uenientiam alterum ad alterum, vt tempus ad
tempus. Vt autem in summa dicam, eius quod
euenit causa clara est, ꝙ cuiusuis qdem motus
ad motum est ratio. est enim in tempore: cuius-
C uis autem temporis est ad tempus, cùm sint am
bo finita: inanis autem ad plenũ, non est. Qua LXXIIII
tenus ergo differũt per quę feruntͣ, hęc eueniũt.

Per hæc, inquit Alexander, adijcit, ꝙ etiamsi subtili- LXXXI
tate tantum differt à corpore D, quantum tempus E supe
rat tempus G A, in tempore G tãtum peruadet illius sub-
tilis corporis, quantum D crassioris in tempore E. Nunc
autem pooit F subtilius corpore D, quod prius posuit ina
ne. Si sit enim corpus F tanto subtilius corpore D, quan-
to tempus E superat tempus G, conuersè corpus quidem
quod exuperat subtilitate, ꝑuadet in tempore quod exu
peratur: corpus autem quod superatur subtilitate, in tem
pore quod exuperat. in maiori enim id quod est crassius,
in minori verò id quod est subtilius. Et rectè quidem &
ijs quæ dicta sunt proximè & appositè exposuit Alexan
der. Quemnam autem vsum hæc præbeaot ijs quæ suot
proposita oon dixit. neq; tamen, vt arbitror, dicũtur hęc
D vt additamentum. Dicit autem hanc rationem nihil ha
bere necessarij. oeq; enim omoino licebit accipere aliqd
D tanto subtilius, quantum tempus E exuperat tempus
G. Potest enim nec omomo esse aliqd D subtilius: potest
autem etiam esse quidem eo subtilius, non tanto autem
quanto tempus E excedit tempus G. Et existimare, in-
quit, omnia quæ antè dicta sunt, quę suot adeò valida, eò
tendere, & huius gratia dicta esse, quod est adeò imbecil
lum, vt dicunt qui exponunt: nõ est eorum qui assequun
tur probationes, neq; qui animaduertunt, hoc esse adie-
ctum ex positione, & non vt necessarium. Quocirca sic
quoq; dixit, PERVADIT autem etiamsi sit aliquid sub-
tilitate differens} ostẽdens nequaquam esse necessariũ.
Si sit autem, seruabitur eadẽ proportio. Et illud quidem
non esse omnino aliqd D subtilius, meritò dicitur. Num
autem cùm Aristoteles D aerem posuisset, & partem D,
H, inane autem sumpsisset F, voluit ꝓducere orationem
vsq;

vsq; ad subtilissimum, & quod sit proximum inanẽ propter subtiliorem: vt & apertè ostendat proportionem, et per eam quæ fit paulatim temporis diminutionem, cogitandum præbeat, ꝙ motus qui fit per inane, siquidem esset, non esset in tempore. Si enim minimo tẽpore, in quo peruadit id quod est subtilissimum, celerius deberet esse illud in quo est inane, scilicet nec tempus fuerit. Quamobrem, vt puto, subiunxit, S I feratur in F.} quoniã si fuerit quidem subtile, moueatur per ipsum A in tempore E. Sin inane, nec mouetur. Ad hæc autem si positum fuerit omnino moueri per F, quod est inane: quod proponitur absurdum euidentius colligitur. in velociori enim tempore mouebitur, ꝗ̃ si esset in G motus A qui fit per F quod est inane. in quo etiam per corpus H ostensum est. Quare in æquali tẽpore peruadit & quod est plenum & quod inane. quod quidem non potest fieri. Et subiũxit causam cur fieri non possit. Si enim in aliquo tempore mouetur aliquid per inane: eueniet aliquid in æquali tempore plenum peruadere & inane. quoniã, vt prius quoq; dictum est, vt D ad H, ita E ad G. Sed sicut E ad G, ita erat D ad F, & vt D ad H, ita D ad F. Inane ergo F habet ad plenum rationẽ, quam H plenum ad D plenum. & in æquali tempore peruadet aliquid inane & plenum. quod quidem est absurdum, etiamsi sint inæqualia. Quòd autem hæc omnia absurda consequantur, ꝙ dicant motũ qui fit per inane, fieri in tempore, ipse declarauit dicens, C L A R V M est ergo ꝙ si est aliquod tempus, in quo feretur quiduis inanis, hoc eueniet quod fieri nõ potest} hoc est, si positum fuerit aliquid in tempore moueri per inane. Cur autem positionem quæ dicit per inane moueri, hęc sequant quę fieri non possunt, pulchrè deinceps adiecit. Si enim motus quidem ad motum, & temporis ad tempus est aliqua ratio, cùm sint ambo finita: non est autem inanis ad plenum: motus scilicet qui est per inane, est expers temporis. Si quis autem posuerit in tempore motum qui fit per inane: quoniam tempus rationem habet ad tempus: vt autem sunt tempora in quibus motus, ita etiam subiecta per quæ motus: habebit etiam inane ad plenum rationẽ, quam plenum ad plenum. & in æquali tempore mouebitur aliquid per inane & plenum. Hęc sunt ergo absurda quæ sequuntur, vel propter hanc causam, differentiam illorum, per quæ feruntur quæ ferunť, quæ est præter constitutionem. Facile est autem etiã ab alia quæ est per contrarium motum, inane tollere, non enim contra mouebitur inane, quoniam nec omnino mouebitur. Nũ autem si quis posuerit esse quidem seorsum inane, & per inane dicat fieri motum, non incidet in aliquod eorum quæ illata sunt absurdorum, nec eorum quæ inferẽda sunt. detur enim, quod ad inane quidem attinet, esse quæ mouentur ex æquo velocia. Fit autem differentia ex ijs quæ sunt in inani corporibus, quæ si extrudantur vel celerius vel tardius, ita necesse est ferri ea quæ ferũtur. Si ergo vnũ quidem fuerit crassum, & ad diuidẽdum vel trudẽdum difficile. alterum aũt cõtra: fit motus inæqualis celeritatis, et si totus fiat per inane. Fit autem differentia, vt & ipse dixit & dicturus est, ex ipsis quæ mouentur, si hæc quidem plus ponderis ac momenti habeant, hæc verò minus. Quemadmodum enim aliarum facultatum, ita etiam earum quæ pertinent ad momentum & inclinationem, habent corpora differentias. Et sic neq; erit motus expers temporis. neq; habet inane rationem ad plenum. neque enim per solum inane fit aliquando motus. nec solũ propterea ꝙ facile possit diuidi id per quod, celerius fertur id quod fertur: sed etiam propter propriam facultatem. Quòd enim non per inane spatium fiat motus, hinc quispiam confirmauerit, vt dictum est etiam cùm agerẽt de loco. Quod mouet alicũde aliquò mouetur. Spatiũ ergo quod est inter id vnde, & id quo fit motus, vel est inane, vel est spatiũ corporis q̃d intercedit, vtpote aeris. Sed aeris spatiũ cedit aeri. Qũo ergo q̃d nõ est spatiũ peruadet id q̃d mouet, aut qũo id q̃d non est, suscipiet dimensionẽ?

Si per inane fiat motus, quo fieri possit vt nullum sequatur absurdum.

Facultates q̃ pertinent ad momẽtũ, habent corpora differentias.

Per inane spatium non fieri motum.

E Ex exuperatione autem eorum quæ feruntur, hæc. Videmus enim ea quæ habent maius momentum, vel grauitatis, vel leuitatis, si alia figuris similiter habeant, celerius ferri per æquale spatium, & ex ratione quam habent inter se magnitudines. quare etiam per inane. Sed fieri nõ potest. propter quam enim causam feretur citius? in plenis enim necessario. vi enim quod maius est celerius diuidit. aut enim figura diuidit, aut momẽto ac inclinatione quam habet id quod fertur vel emissum est. Erunt ergo omnia æqualis celeritatis. Sed fieri non potest.

LXXXII

Duæ sũt causæ mot⁹ inæqualis celeritatis, magnitudines & figura.

Cùm duæ dictæ sint causę motus inęqualis celeritatis: vnã quidem ex differentia illorum per quæ fit motus, si vnum quidem fuerit crassius & solidius, alterũ verò subtilius & ad cedẽdum facilius, vel vnum quidem manẽs, F alterum verò quod cõtra fertur: Altera verò ex differentia eorum quæ mouentur: sint autem plures his causę inæqualis celeritatis, vtpote figura, & pondus ac momentum quod vel propter constitutionem vel magnitudinem est differens: aurum enim breuius est maiore ligno grauius, & gleba maior breuiore, alia eadem seruãs, momentum autem ac pondus mutans in subiectis corporibus: ostẽdit sic quoq; sequi absurda apud eos qui per inane dicũt motum fieri. Cùm enim alia sint eadem, ea quæ maius habent momentum vel grauitatis, vel celeritatis, videmus celerius ferri vel sursum vel deorsum. vt si duo globi, vnus quidem aureus, alter verò argenteus, æquales magnitudinis, emissi fuerit: celerius deferetur aureus. Similiter ergo hoc oportebit etiam fieri in inani, siq̃dem motus fiat per inane. atqui hoc nõ eueniet in inani. quænam enim in eo erit causa, cur hoc quidem feratur citius, illud verò tardius? in pleno enim, id quod est grauius, ci- G tius subiectum diuidit: in inani autẽ nulla eiusmodi causæ redditio locum habebit. non est enim aliquid quod diuiditur. Æquali ergo celeritate ferentur quæ mouentur, etsi momento ac pondere differant. sed fieri non potest. nã id ipsum quod erat grauius erat ferri deorsum. Alexander autem pro eo quod est, S E D fieri non potest} scribit, simul autem fieri non potest: & exponit vel quod fieri non potest vt simul feratur id quod est leuius & quod grauius: vel ꝙ euenit id quod est grauius propter suã quidem naturam necesse esse celerius moueri, propter inane autem non moueri celerius. fieri autem non potest vt hæc simul concurrant. Illud aũt, E X R A T I O N E quã habent inter se magnitudines, } dicit corpora ferri, ex ratione quam habent inter se ponderis ac momẽti vt ferantur. Tanto enim citius vel tardius: vtpote si sit duplo grauius: duplo citius, hoc est in dimidio tẽporis deferetur. Sed neq; differentię quæ est ex figura, causam reddẽt qui inane introducunt. quęritur enim cur latum quidẽ plum- H bum vel ferrum in aqua magis supernatat, rotundum autem nec longum nõ itidem, etiamsi sit valde paruum. Et alijs quidem facile est dicere, ꝙ quæ sunt lata, quoniã intercipiunt multum aeris vel aquæ, quibus vehũtur, non facile feruntur deorsum. non enim facilè diuiditur subiectum ab obtusa figura. Quæ alia autem figura sunt prædita, parum intercipiunt. quare quocunq; se inclinauerint, facilè rumpitur subiectum. Ii autẽ qui dicunt inane, non possunt sic causam afferre. Ex his ergo, inquit Alexander dici potest aduersus Epicurum, fortasse autem nihilominus aduersus Democritum & Leucippum, &, vt semel dicã, aduersus eos qui dicunt principia atoma & inane, ꝙ si inæquali celeritate feruntur atomi in inani, causas motus inæqualitatis celeritatis tempus est vt afferãt: nihil enim in eis magnitudo vel grauitas vel figura confert ad celeritatem: Sin æquali celeritate, nunquam altera alteram relinquet, neq; seinuicẽ imprimẽt aut amplectentur.

Si per inane fiat mot⁹ propter figurarum diuersitatẽ, quęnam absurda sequantur.

Plumbum latum cur supernatet, non itidem rotundum.

Atomos ferri non posse per inane nec æquali, nec inæquali celeritate.

ctentur. neq; enim figurarum differentia potest eorũ motum facere inæqualem: figuræ enim, eo q; diuidant, vel non diuidant, faciunt motum inęqualem: in inani autem nihil est quod diuiditur. quare nec est ex eorum sentẽtia alicuius generatio. Num autẽ apud eos hoc absurdum consequetur, si dixerint semper moueri atomos? si enim & quiescunt & æquali mouentur celeritate, se inuicem comprehendunt. Si quis autem quærit, cur fieri non potest, vt quod grauius est, æquè celeriter moueatur ac id quod est minus graue: facile est dicere q; nisi accessio grauitatis motum faciat celeriorẽ, nec omnino grauitas causa erit motus deorsum in inani. quod enim additum non intendit nec auget motum, hoc neq; fuerit omnino causa motus. Si momenta autem & inclinationes non sunt corporibus causæ motus in inani: nec moueantur quidẽ omnino corpora in inani. neq; enim vlla est alia causa corporibus motus sm naturam, pręter proprium pondus & inclinationem. Præterea aũt, inquit Alexander, si quoduis corpus videtur Epicureis habere grauitatem, & propter grauitatem corpora moueri per inane, sequitur autem ijs quibus grauitas est causa motus, ijs maius põdus esse causam motus celerioris, hoc autem non potest fieri in inani: nec propter grauitatem in ipso moueatur. si non autem propter eã: nec omnino moueatur. Hęc audiens quispiam expeditè, vt puto, dicet, q; si momentũ ac pondus est corporibus causa motus, & maius vt celerius: cur non mouebunt corpora per inane? Et si enim habeat aliquid quod sit diuisu facilius vel non facilius, per quod fie motus, ad hoc vt motus sit celerior & tardior: non est tamẽ hoc causa momenti & inclinationis. sed cùm sit illud diuersum ac differens, adijcit aliquid differentiæ motus, qui est sm naturam, id quod facile potest diuidi, & quod nõ. Quemadmodum enim alię qualitates quæ sunt eiusdem generis, sunt maiores in maioribus, ita etiam põdus ac momentum habere consequens. & in summa momentum ac pondus est potius causa diuisionis, non autem diuisio ponderis, etiamsi alicubi quidem subiecta aliquid impediant, alicubi autem non.

Epicuri ato motum motum desēdit Simplicius.

Pondus est causa diuisionis, non diuisio põderis.

LXXV Quòd ergo si est inane, euenit contrarium, atq; id per quod probant qui dicunt esse inane, clarum est ex ijs quæ dicta sunt. Itaq; illi qdem existimant esse inane, si erit motus qui est per locum, rẽ per se secretam. idem est autẽ ac si dicatur esse locum aliquid separatũ. Hoc autem quòd fieri non possit, prius dictum est.

LXXXIII Qui inane inducebant, inducebant tanquã motui necessarium. quoniam fieri non poterat vt moueretur per plenum, ne corpus per corpus procederet. Quocirca connexam etiam rogabant rationem, dicentes. Si est motus, est inane. Ipse autem pluribus ostendit contrarium, q; si est inane, non est motus. In memoriam autem reuocat dictam quoq; de loco demonstrationem, locum non esse aliquod spatium inane separatum. conueniet enim nunc quoq; ratio. Illa est autem quæ colligit locũ mouendum, & multa loca simul futura. Cùm autem dixisset, ITAQVE illi quidem existimant inane } non statim reddidit, AVTEM, sed cùm eis prius cõtradixisset, ita de ijs qui aliter ponunt inane adijcit, dicens, sunt autem qdam qui per inane & densum.

CAP. IX.

LXXVI QVin etiam per se considerantibus, apparuerit quod dicitur inane, verè inane. Queadmodum enim in aqua siqs posuerit tesseram, tantum excedet aquæ, quanta est tessera: ita etiam in aere. Sed non est manifestum sensui. Et semper quidem in quouis corpore quod habet transitũ, ad id, ad quod vt tran

A seat ei innatũ est, vt transeat necesse est, nisi constipetur: vel semper deorsum, si motus est deorsum. quemadmodum terrę: vel sursum, si ignis: vel ad vtrunq; vt aer: vel cuiusmodicunq; fuerit quod imponitur. In inani autẽ hoc quidem fieri nõ potest: neq; enim corpus. Per tesseram autem æquale spatium potuerit videri transijsse, quod quidẽ erat prius quoq; in inani. quemadmodum si aqua non cessisset tesseræ ligneæ, neque aer, sed omni ex parte per ipsa peruasissent. Atqui habet etiam tessera tantam magnitudinem, quantã continet inane. quæ si etiam est calida vel frigida, vel grauis vel leuis, nihilominus est alia. imo etiam magis, q; sit omnium affectionum, etsi nõ sit separabilis. Dico autem
B ligneæ tesseræ magnitudinem. Quare etiamsi separata fuerit ab omnibus alijs, & nec fuerit grauis nec leuis, inane obtinebit æquale, & erit in eadem parte loci & inanis, quæ est ipsi æqualis. Quid ergo differet corpus tesseræ ab æquali inani et loco? Et si duo sunt talia, cur nõ etiam quæcunq; erunt in ipso? Vnũ est ergo hoc absurdum, & quod fieri non potest.

Elegans ordo doctrinæ. Prius enim eas quę inane probare videbantur rationes dissoluit: Deinde non esse motus causam ostendit. & ideo ne est quidem omnino, siquidem propterea sumptum fuerat. & tunc rationem conuertit in contrarium. Cùm illi enim dicerẽt, si est motus, est inane, ipse multis probat argumentis, si sit inane, non esse motum. & deinceps hinc ipsam per se propositã quę- LXXXIIII
C stionem refellit, & probat non esse inane, ad id rursus deducens quod fieri non põt, vt corpus per corpus pcedat, siquidẽ sit inane. quod qdem vitantes illi ponebãt inane. Cũ. n. aliud corpus positũ fuerit in alio corpore, quemadmodum tessera lapidea in aqua vel aere, necesse est id qd prius inest concedere ingredienti, vel sursum, si est ignis, vel deorsum si est terra, vel in id quod intercedit, si est aliquod ex elementis intermedijs: & tãtum excedere quanta est eius magnitudo quod ponitur. Hoc autem in nonnullis quidem statim patet, vt in tessera lapidea quæ in aquam inijcitur: tanta enim aquæ effluet magnitudo, quanta est tesseræ: In nonnullis autem secessus quidem non est sensui apertus, sed excogitatis artificijs comprehenditur. Quando enim in hydraulas, quæ sunt plenę aere, aqua infunditur, quædam linguæ additę tubarum aut tibiarum foraminibus, per quæ spiritus egreditur, sono ac strepitu arguunt exitum aeris qui per ipsa fit. Sin nullum habet exitum corpus quod est in ijs positum, cone-
D tur autem alius immittere: vel quod immittitur, in seipso constipatur ac contractum condensatur, vt vas tãtum quod immittitur suscipiat, quantum constipatio contraxit prioris magnitudinis, vel vas potius disrumpetur, q; corpus aliud susceperit. Cùm hæc ergo tam euidẽter cernantur: in inani quid dicemus euenire, quando in ipso positum fuerit aliquod corpus? vtrum excedere æqualẽ inanis magnitudinem? Sed hoc est ridiculum, siquidem est ridiculum quod fieri non potest. quid enim cùm sit, excedit? Sed manere? Ergo peruadit per tesseram ęquale inanis spatium. Quare si nihil est omnino inane, habemus nos quod quæritur: Sin aliquam habet naturam, cùm triplici spatio distungatur: quomodo per aliud tale spatium peruadit? hoc est enim perinde absurdum, vt si aqua non excedẽs, procederet per tesseram lapideam. cur enim ijs quidem prohibebitur alterum per alterum procedere, & in eodem esse loco, inani autẽ minimè? An q; ea quidem

Si est inane, corpus per corpus procedat necesse est.

Hydraulę instrumẽta musica.

dem sunt calida vel alba vel grauia, vel ab aliquibus alijs affectionibus quæ ipsis accidunt repleta, inane autem ijs priuatū est? An ea est absurdum existimare. prius enim dictum est, corporibus vt sint in loco ex solis adesse spatijs, per quæ disiecta partibus opus habuere positura. Et si enim spatia separari nequeant ab alijs accidētibus, sed ipsa quidem esse spatia: quod separat ratio, aliud est. Lapis itaq; non quatenus est albus, niger, vel grauis, tātum locum occupat: sed quoniam tantum est eius spatiū. Atqui ꝓpter grauitatem quidem fertur in hunc locū. cùm autem fuerit in loco, per magnitudinem in loco est. hoc enim solùm ex ijs quæ insunt tesseræ, consequitur, nempe loci magnitudo. Quare etiamsi posueris tesseram lapideam, omnibus alijs separatis accidentibus, sed quę sit in solo spatio, æqualem locum nihilo minus tenebit, quantum tenuisset etiam cum alijs accidētibus. Quid ergo differet spatium tesserę ab inani & loco ęquali? & si hęc duo sunt in eodem, cur non plura & infinita? Si collegeris autem rationem, videbis necessariā esse demōstrationem Si est enim corpus in inani: erit spatium in spatio: & magnitudo erit in magnitudine: & corpus ī corporibus. alia enim accidentia, cùm sint incorporea, nihil vetat quominus alterum per alterum procedat. Si ergo fieri non pōt vt corpus sit in corpore, fieri etiam nō potest vt sit in inani. Verè autem ipsum dixit inane, quoniam ostēderetur nullum vsum præbere.

LXXVII Præterea autem manifestum est tesseram id esse habituram, etiamsi transeat, quod alia omnia habēt corpora. Quare si nihil differt à loco, quid opus est locum facere corporibus præter vniuscuiusq; magnitudinem, si magnitudo res est impatibilis? Nihil enim confert, si aliud in ip-
LXXVIII sa æquale spatium fuerit eiusmodi. Et alioqui præterea oportet esse manifestū cuiusmodi sit in ijs quæ mouentur inane. Nunc autem nusquam est intra mundum. Aer enim est aliquid. nō videtur autem. neq; aqua, si essent pisces ferrei, tactu enim iudicatur tactile. Quòd ergo nō sit separatum inane, ex his clarum est.

LXXXV Secundum quod ad idem tendi ponit argumētum. Si enim quod est in vnoquoq; spatiū, ab affectionibus, hoc est ab accidentibus, ratione separarū, nihil differt ab inani: quæ mouentur autem & transferuntur corpora, cùm proprijs mouētur spatijs: quid alijs eiusmodi spatijs opus est corporibus? Si enim quatenus habet spatium, habet vnumquodq; opus altero spatio: quomodo non etiā inane alio opus habebit, & illud alio, & sic progrediemur in infinitum?

LXXIX Sunt autem nonnulli qui per rarum & densum esse manifestum putant esse inane. Si enim non est rarum & densum, nec vt cogatur qdem & constipetur aliquid fieri potest. Si hoc autem non sit: aut non erit omnino motus: vel fluctuabit totū, vt ait Zuthus: vel eueniet mutari semper aerem & aquam in æquale. Dico autem, vt si ex cyatho aquæ factus est aer, simul ex tanto aere tantum aquæ factum sit, vel esse necessariò inane. Condensari enim & vnà extēdi non aliter contingere.

LXXXVI Eorum qui de inani dicebant, alij quidem dicebāt esse inane aliqd per se separatum, vt per omnia corpora procederet, & in aliquo quidem sui habere corpus, in alio verò non: id quidem dicebant ꝓpriè esse inane, quēadmodum id quod corpus habebat locum: Alij verò minutatim in corporibus vbiq; dispersum. Postquā itaq; dixit

E aduersus priorem sententiam, nunc proponit reliquam, illi subiunctioni, QVIDEM, quam prius posuit, cùm dixit, Itaq; illi quidem existimant esse inane, si erit motus qui est per locum, rem per se secretam, AVTEM redditiuam nunc inferens, cùm dicit, sunt autē nonnulli qui per rarum & densum esse manifestum putant esse inane. Ii enim dicebant, si est rarefactio & cōdensatio esse inane. Etiam quidem contradixit rationi. erat enim hæc quoque vna ex quatuor rationibus quæ ponebāt inane: quā re vera soluit: quarum hæ quidem separatū & per se inane inducebant ex motu, illæ verò dispersum ex rarefactione & constipatione. nunc autē rationis confirmationem adhuc exponit accuratius, & eius subiungit confutationem. Ii enim dicebant non solùm de medio tolli rarefactionem & constipationem, sed etiam rarefactionē non esse & constipationem, si non sit inane: si autem nō est rarefactio & constipatio, non futurum omnino motū. neque enim eum qui est per locum, neq; eū qui est per augmentum, nec eum qui est per alterationem & generatio-

> Si nō sit inane tolli rarefactionē, & constipationē, per quā mouentur corpora.

F nem: eum enim qui est per locum, dicunt non aliter fieri, quàm si contrahantur & constipentur corpora, & prębeant locum ijs quæ per ipsa mouētur, quemadmodum ijs qui vadunt per turbam. Quinetiam quæ augentur & extenduntur magnitudine, cùm alia condensanť & contrahuntur in ea quæ sunt in ipsis inania, locum sumere ad incremētum. Sed etiam quę fiunt maiora ex minoribus, & locum maiorem occupant, fiunt eo ꝙ constipentur & contrahantur aliqua. Non est autem constipatio, si nō sit dispersum inane in corporibus. In summa autē, si non sit rarefactio, non posse aliquid ex minore maius fieri. Raritatem autem non esse absq; inani quod corpora intercipit. Sed neq; alteratio fieri possit sine motu per locum. oportet enim quæ mota sunt, alterū alteri appropinquare, id quod alterat, & id quod alteratur. Dicebant ergo si non sit inane, non esse rarefactionem & constipationem. Si rarefactio autem non sit & constipatio, non esse

> Si nō sit inane, tolli augmentum.

> Si inane nō sit, tolli alterationem.

G motum. Si autem cùm non sit rarefactio & constipatio, nō sit motus: fluctuabit vniuersum, vt dicit Zuthus Pythagoricus, & super effundetur, & amplius extendetur, vt mare fluctibus in littora effunditur. Hæc itaq; euenire, ꝙ & ea quæ per locum rectā mouentur, ea quæ propè sita sunt protrudant, & quæ augentur similiter, propterea ꝙ non sit constipatio, per quam fit locus accedētibus. in ijs enim solis quæ circulo mouenť fieri ex aduerso transitum ac translationem. in ijs enim solis susceperunt obsistentiam. Porrò autem quando etiam aliquid, ex cōdensatis corporibus mutatur in rarius, protrudi rursus & effundi necesse est. Effusio autem rursus fieri nō potest, nisi sit separatum inane, extra vniuersum scilicet. quare eodem rursus redit oratio. si tollatur enim inane, tolliť constipatio. quæ si tollatur, inane introducitur. non enim in corpus fluctuabit vniuersum, sed omnino in inane. Est autem quædam etiam alia cōmentitia positio in generationibus. Dixerit enim quispiam, ꝙ quando mutať aqua

> Si nō sit inane, oīa esse fluctuantia dicebat Zuthus Pythagoreus.

H vnius cyathi in maiorem aerem, alius aer, vbicunq; fuerit, et æqualis, mutatus in aquā vnius cyathi, seruat ęqualitatem. vel etiam ignis nōnunquam mutatus in aerem, seruat proportionem. ita enim, vt existimo, melius est audire q̄ vt audijt Themistius, necesse esse ex aqua cyathi fieri aerem cyathi.) Hoc autem non potest fieri. Fortasse autem Alexāder quoq; sic exponit, dicens, Æquale in æqualia fieri mutatione, nisi forte ambo dicit ambobus æqualia, sed non aquæ aerem, vt Themistius. Si ergo hęc sunt absurda, & non esse inane, & effundi vniuersum, & ęquales fieri mutationes: necesse est inane esse mixtum in corporibus. Ita enim demum futuram constipationem, & rarefactionem, & nullum esse secuturum ex ijs quæ dicta sunt absurdis.

Si ergo dicunt rarum, quod multa habet inania separata, clarum est ꝙ si nec cōtingit inane LXXX
esse

esse separabile, quemadmodum nec locum qui
LXXXI suum habet spatium, itidem nec rarum. Si autem non separabile, sed tamen inesse aliqd inane, remotius est ab eo quod fieri nõ potest. Euenit autem primùm quidem, non cuiuslibet motus causam esse inane, sed eius qui sursum fertur. quod rarũ enim est, est leue: quocirca ignẽ quoque aiunt esse rarum: Deinde motus causa non tam inane, q̃ id in quo. Sed quemadmodũ vtres, ꝙ ipsi sursum ferantur, ferunt id quod est continens, ita etiam inane sursum fertur. Atqui quomodo fieri potest vt sit latio seu motus eius quod est inane, vel eius locus? inanis.n. fit inane,
LXXXII ad quod fertur. Preterea autem quomodo in graui deorsum ferri definient? Et clarum est ꝙ si quo fuerit rarius et inanius, sursum feretur: si fuerit omnino inane, feretur celerrimè. Forsasse autẽ hoc quoq; fieri non potest vt moueatur. Eadem autem est ratio, ꝙ quemadmodum in inani sunt omnia immobilia, ita etiam inane, ꝙ imobile. cõferri enim nõ possunt celeritates.

LXXXVII Cùm, quoad eius fieri potuit, eas defendisset rationes quæ inane ex raro & denso inducunt, & eis occurrere instituisset, diuidit rursus inane in separatum & inseparabile. Et separatum quidem dicit inane, continuũ quod per se est spatium, quod est corporis quidem capax, non autem suscepit: Non separabile autem quod est dispersum in corporibus. hæ sunt enim duæ positiones eorum qui inane esse dicunt. Diuidit autem nũc, vt opinor, id quod est dispersum, & in id quod per magna dispersum est, & in id quod per non magna. Et dicit ꝙ qui rarum dicunt, si tale quidem dicunt vt quod multa habeat separata, id est quæ habent iustas circũscriptiones, iam ostensum est fieri non posse vt si sit inane eiusmodi, vt etiã aliquid per ipsum moueatur: hoc autem ipsum ostensum est et quando locum ostendimus non esse aliquod spatium separatum, omnino autẽ neq; fuerit rarum hoc modo. Sin rarum dixerint, vtpote inani eo q; separabili intus per parua disperso, positio quidem est magis credibilis, & quæ magis videtur remota ab eo quod fieri non potest. Ei autem eueniunt etiã absurda quæ dicenda sunt. Primum quidem, ꝙ non cuiusuis motus causa sit inane eiusmodi. sed si est vtiq;, est motus qui tẽdit sursum. Rarum enim, quod videtur esse rarum, propter eiusmodi inane quod in ipso est, est leue et sursum tendens. Quocirca ipsi quoque ignem dicunt esse rarum. Quænã ergo erit causa motus qui tendit deorsum, quod paulopost inferet? Sed nũc cùm concessit rarum esse causam motus qui sursum fertur, ostẽdit quomodo euenit vt ipsum localis motus causa sit. quod scilicet non sic vt per quod motus, vt dicebãt qui separatum inane introducebant: sed vt quod ipsum moueat, & vt á quo moueatur, quemadmodum ostẽsum est naturam mouere. Appositè autem & lepidè in exemplũ adiecit vtres qui sunt in aqua inflati. qui & quæ sunt sibi subiecta eleuãt, vt quę sunt in mari retia, & quę sunt eis imposita. multi itaq; fluuios traijciunt, vtribus tanq̃ lintribus qui eos transmittant vtentes. ita autem inane quoq; videtur ea in quibus est eleuare corpora, ꝙ ipsum sursum feratur. Si tale autẽ est inane, duo interim infert absurda: vnum quidem esse aliquem motũ & lationem inanis: quomodo enim fieri potest vt sit inanis latio, cùm sit inane? Secundum, si inane sursum fertur sm naturam: erit scilicet in eo quod est supra tanquã in loco. quare ipse quoq; scilicet erit inane. quare erit inane in inani. Post hæc autem subiungit absurdum quod apud eos consequitur, qui inane dicunt, quod sursum fertur. Si enim hoc est

Si inane ponatur separabile. & qđ per parua dispsum, quę nã absurda sequantur.

Si inane corpora vt vtres eleuet, quid absurdi sequatur.

A causa motus qui sursum fertur: quidnam dicent in graui, & quomodo tradẽt causam cur deorsum feratur? non.n. huius quoq; erit causa inane. non enim deorsum attrahet ea etiam in quibus est corpora. Quare non absolutè motus per locum eis inane causa est: sed aliqua est alia causa, et motus qui tendit sursum, et motus qui deorsum. Quẽadmodum enim apud eos ex quorum sentẽtia natura est corporibus causa motus, non dicitur esse solùm eius qui tendit sursum, sed etiam amborum: ita etiamsi sit inane causa motus, dicetur similiter & eius qui tẽdit sursum & eius qui deorsum. Siquis autem dicat grauia ferri deorsum ex ea quæ inest in ipsis corporibus causa quæ impellit deorsum, quæ quidem vocatur grauitas, cur nõ etiam leuia feruntur sursum, propter eam quæ est in ipsis leuitatem, sed claudicat natura, nõ tradens id quod grauitati opponitur? Congruit autem hæc ratio aduersus eos qui omnia corpora dicunt natura grauia, & quæ deorsum ferantur. Quòd autem alia alijs supernatẽt & sint in superficie,
B alij quidem causam dicunt esse inane, alij autem ꝙ grauiora subsidant. Adijcit autẽ aliud quoq; absurdum ijs qui dicunt inane esse causam vt sursum moueanẽ corpora: si id enim est causa motus qui sursum ferẽ, vt quod secum corpora sursum euehat: videlicet ipsum per se inane feretur celerrimè, siquidem etiam corpora vehens fertur. Et quidnam est absurdi, dixerit quispiam? num ꝙ fieri omnino nõ potest vt moueatur inane? Eadem autem nunc quoq;, inquit, erit ratio, quæ prius ostendit motum non esse in inani: quoniam inane non habuit aliquam rationem ad plenum, ea ostendit fore vt nec inane moueatur. Si enim aliud alio corpus celerius mouetur, motum per idem, per excessum grauitatis vt in ijs quæ deorsum feruntur, ita in ijs quæ sursum feruntur, leuitatis & raritatis, & per proportionem, quæ amplius habent leuitatis, in minori tempore: quoniam corpus leue nullã habet rationem ad inane, neq; ipsum superat: nec eius tempus aliquod fuerit, in quo inane sursum moueaẽ æquè ac cor-
C pus leue. omnem enim corpoream leuitatem leuitate excedit inane, per exuperationem quæ non potest cõferri. Quam enim habet rationem tempus, in quo motum est inane, ad tempus in quo est leue corpus, eandem habebit etiã inane ad corpus: sed inanis nulla est ratio ad corpus, quemadmodum neq; nullius ad numerum. Non mouetur ergo inane in tempore. Ergo neq; mouetur. Illud autem, FORTASSE, adiecit, ꝙ cùm propriè quidem sumitur leue & rarum corpus, est citra omnem cõtrouersiam quod dicitur: quod autem ab eis leue dicitur, cùm nõ sit ex sua natura leue, sed ꝙ inani mixtum sit, si ex corpore quidem quod in se est cõferatur cum inani, conferri non poterit: sin ex inani cũ inani, collationem admittunt inania. Fuerit ergo rarius, quod inani quidem superat, corpore autẽ superatur, in aliqua ratione. Si vacui ergo motus perimitur, ne sic quidem fuerit causa motus, tãquam moueantur ab ipso quæ mouenẽ, propterea ꝙ ipsum moueatur, vt dicebat positio quæ inane dicebat inseparabi-
D le. Tollebatur autem motus vacui, & propterea ꝙ sit absurdum esse motum inanis, & propter alia.

Quoniam autem inane quidem non esse di- LXXXIII
cimus, alia autem verè sunt dubitata: aut motus non erit, si non sit condensatio & rarefactio aut fluctuabit cœlum, aut semper æqualis aqua fiet ex aere, & aer ex aqua. Clarum est enim plus aeris ex aqua fieri. Necesse est ergo si non sit constipatio, vt vel quod est ꝓpinquum extrusum, id quod est vltimum fluctuare faciat: vel in aliquo alio loco æquale mutetur ex aere in aquã, vt omnis magnitudo totius sit æqualis: vel nihil moueatur. Semp enim dũ transit, hoc eueniet, nisi in orbem circũsistat, non semp autem

in orbem est motus, sed etiam rectà. Illi quidem propter hæc inane aliquid esse dixerint.

LXXXVIII Cùm illi dicant, si non sit inane nõ esse rarefactionem & condensationem. Si non sit autem rarefactio & cõdensatio, non esse motum, vel vniuersum esse fluctuaturum, ipse rectè aduertit primum connexum nõ esse admittendum: neq; enim est inane, & simul est rarefactio & condensatio: Quæ autem deinceps consequũtur admittit vt rectè dubitata. Si rarefactio enim non est & condẽsatio, re vera vel non est motus, vel fluctuabit vniuersum: vel si hæc non fuerint, necesse est si hic fiat aqua ex aere, alicubi ex æquali aqua fieri æqualem aerem, non aquę, sed aeri ex quo est aqua. Quòd enim non vt audierunt expositores, dicit aerem aquę æqualẽ magnitudine, ipse ostendit dicens, NECESSE enim est amplius aeris ex aqua fieri. } Et scio quidem eos qui æquale sic sumpserunt, audituros tanquam confutationem illius, SEMPER æqualis aqua fit ex aere } Quòd autem non sic dictum sit, sed vt quod interpretetur quomodo oporteat sumere æqualitatem: nempe φ eius quod factum est non ad id ex quo fit: quemadmodum si ex aere hic fiat aqua, alibi ex æquali aquæ quæ hic facta est: æqualem factum esse aerem ei ex quo hic aqua facta est: Quòd enim æqualitatem sic dixerit Aristoteles, ostendit concludens & dicẽs, NECESSE est ergo si non sit constipatio, vt vel quod est propinquũ extrusum, id quod est vltimum fluctuare faciat: vel in aliquo alio loco æquale mutetur ex aere in aquam, vt omnis magnitudo totius sit æqualis, vel nihil moueatur. } Illud enim, IN aliquo alio loco } non adiecisset, si diceret aquam esse æqualem magnitudini aeris, id quod fit ei ex quo fit. Quomodo autem clarum est plus aeris ex aqua fieri? Num quoniam clarum est ex vasis quæ rumpuntur ex mutatione humidi in spiritum. vt in doliis musti videtur assiduè fieri, propter mutationem in ampliorem magnitudinẽ. Rursus ergo sumit dubitationem, confirmãs oportere esse rarefactionem & constipationem, siqdem eos qui perimunt ea sequuntur quæ fieri non possunt: vt cùm deinceps ostenderit, non propter inspersum inane, sed propter aliam causam, fieri rarefactionem & cõstipationem, de medio tollat inane, vt ad hæc minimè necessarium, cum eo quod motum conseruat. Operæpretium est autem animaduertere φ qui eorum quę mutant ęqualem ponunt magnitudinem, & cõmentitiam dicunt positionem: non omnem motum introducũt, sed solùm augmentum & generationem. Postquam autem dixit necesse esse, si non sit inane, vel nihil moueri: vel si quid moueatur, cùm continenter nõ autem post aliud moueatur, vel necesse esse cœlum fluctuare & extra effundi: vel mutationes fieri in æqualia: alium quoq; modum subiunxit, quo poterat esse motus etsi non esset inane: nihil autẽ eorum euenit, id autem est circulo ex aduerso circũsistere. in iis enim quæ circulo mouentur neq; fluctuare necesse est, neq; mutari in æqualia, nec esse rarefactionẽ vel condensationem. quoniam quæ circulo mouentur, eundem semper locum obtinent, & alia apprehensione minimè opus habent. Cùm hoc autem dixisset, eos qui dubitant rursus defendit dicens, φ etiã si qui fit circulo motus soluit dubitationes, vt qui nullo eorũ quæ dicta sunt egeat: sed neq; omnis motus, nec localis fit circulo. sed est motus localis qui rectà fit. adeò vt id quod rectè dubitatum est in eo maneat, nempe φ si non sit constipatio: vel non erit motus sursum aut deorsũ, vel fluctuabit vniuersum, vel necesse est mutationes fieri in æqualia. Ne ergo hæc absurda euenirent, posuerũt inane, vt quod liberaret eos ab his omnibus. Quòd autem illorum non esset probabilis hæc dubitatio, sed ipse eorum rationem defendens hanc ostẽderit, satis vt puto ostẽdit illud, DIXERINT. vt qui non dixerint quidem, sed lubenter dicturi essent, si quis eis eiusmodi argumentum ostenderit.

Motus tollitur, si non sit rarefactio & condẽsatio.

Pl⁹ aeris ex aqua fieri φ-mõ fieri possit.

Circularis motus quid faciat.

LXXXIIII **Nos autem ex his quæ sunt posita dicimus; E vnam esse materiam contrariorum, calidi & frigidi, & repugnantiarum aliarum naturalium; & ex eo quod est potestate, fieri id qđ actu est: Et non est separabilis quidẽ materia: per id autem φ est, aliud, & vna est numero, si colorem & calidum et frigidum assecuta sit. Est autẽ corporis & magni & parui eadem materia. clarum est autem. Quando enim aer ex aqua factus est; eadem materia non aliquo alio assumpto facta est: sed quod potestate erat, actu facta est. Et rursus aqua ex aere similiter, quandoq; quidem ex paruitate in magnitudinem, quandoq; verò ex magnitudine in paruitatem. Similiter ergo & si aer qui est multus, factus fuerit in minori magnitudine, et maior ex minori, quę potestate est F materia, fit ambo. Quemadmodum enim & ex frigido calidum, & ex calido frigidum eadem; quoniam erat potestate: ita etiam ex calido magis calidum. cùm nullum factum sit in materia calidum, quod non esset calidum quando erat minus calidum. Quemadmodum nec maioris circuli circunferentia & curuitas, si facta fuerit minoris circuli, cùm sit eadem vel alia: in nullo factum est curuum, quod esset non curuũ, sed rectum: non enim eo φ deficiat, est id quod est magis vel minus: nec flammæ sumi potest aliqua magnitudo, in qua non insit & albor & caliditas. Ita ergo caliditas quoq; prior posteriori. Quare etiã magnitudo & paruitas sensilis maG gnitudinis extẽditur: & si nihil assumpserit materia, sed quoniam est potestate ambobus materia. Quare est idem densum & rarum, & vna eorum materia.**

Postquam dixit, inane esse non dicimus, alia autem rectè dubitata sunt apud eos qui dubitarũt, φ si non sit constipatio, eueniet vnum ex iis quæ fieri non possunt, quæ dicta sunt: aut enim nõ erit motus, aut fluctuabit vniuersum, aut in iis quæ crescunt in magnitudinem, necesse est æqualem fieri mutationem: nunc soluit dubitationẽ, concedens quidem esse constipationem in corporibus, nõ tamen propterea etiam inane esse permittens: sed alio modo rarefactionis & constipationis causas tradens, nempe ex materia quæ est subiecta corporibus. De qua cũ in primo libro docuerit, meritò ex iis quæ sunt posita (idem est autem dicere, ex iis quæ sunt in confesso) se verba esse facturum profitetur. Dictum est enim materiam esse aliH quod subiectum contrariis, & eandem esse materiam calidi & frigidi, similiter autem & sicci & humidi, & aliarum repugnãtiarum, quæ mutatur ab altero in alterum, propterea φ actu quidem semper sit alterum contrariorum, potestate autem alterum. & substãtia quidem nunquam est materia separata ab vno ex contrariis: propria autem eius ratione & consideratione est alia ab eis. & numero manens eadẽ, suscipit vtrũq; contrariorũ. Quemadmodum ergo repugnantiarum, quæ sunt in qualitate, eadem est numero subiecta materia, vtpote calidi & frigidi, albi & nigri, vel dulcis & amari: ita etiam earũ quæ sunt in quantitate, vel circa quantitatem, vel eum quantitate magni & parui, eadem numero est capax materia. Si enim aliquam quantãcunq; magnitudinem per se habuisset materia, non suscepisset contrarium ei quod habet sm naturam, nec maius, nec minus. quemadmodum nec si sm naturam fuisset alba, nigrum suscepisset. Quoniam

LXXXII

Inane e… nõ sequit… si sit cõstip… no.

Materia … dẽ & in q… titate susc… pit repug… nas.

niam autem sicut aliis formis, ita etiam priuata est corpore & magnitudine, eas ēt quæ sunt in magnitudine repugnantia eadē numero manens suscipit. Hoc autē clarum est ex mutatione quæ fit ex aqua in aerem. neq;.n. aliqua alia ingreditur materia, qñ fit aer ex aqua. Si.n. quæ tūc erat materia, potestate erat aer, qñ ab eo quod est potestate mutat̃ in id quod actu est, eadem numero manēs fit aer, quæ prius erat aqua. & fit maius magnitudine quod prius erat minus, nec admixta materia, nec ingresso inani. neque.n. amplius esset ipsa aer potestate, si facta esset alicuius admixtione. Similiter autē si fiat aqua ex aere, mutatur in minorē magnitudinem nulla excedente materia. Hoc aūt fecit euidentius, sumpto ipso aere qui fit minor ex maiori, & maior ex minori, nec ingrediēte nec recedente aliquo, sed ipso aere denso & subtili effecto. cū ambo possit ea quæ est in ipso materia, & ex eo quod est potentia mutetur in id quod actu est, & sic transeat à maiori in minorē magnitudinem, & à minore in maiorem. Qm̃ autem non ex eo quod caret magnitudine mutatur in magnitudinem, vel cōtra, sed ex maiori in minorem, vel ex minori in maiorē, quod quidē assimile est ei quod est magis & minus in qualitatibus, ideo ostendit etiā in aliis qualitatibus, q̃ quēadmodum in contraria, ita ēt in id q̃d est magis & minus, mutatur idē subiectum. Quemadmodum.n. ex calido frigidum, & ex frigido calidū fit eadem materia, qm̃ erat vtrunq; potestate, ita ēt ex calido magis calidū. non enim sic mutatur, tanq̃ quædā quidem prius subiecti partes non essent calidæ, nunc autem factæ fuerint calidæ, vtpote q̃ id quod est minus calidū, fit tale mixtione eorū quæ non sunt calida. etenim quando erat corpus minus calidum, similiter erat tota materia hmōi: & quando magis calida facta est, tota aucta est similiter. si enim alia quidem eius fuerint calida, quando erat minus calida, alia autem, quando magis, non vtique eadem numero fit calidior & minus calida, suscipiens id quod est magis & minus: sed aliquod aliud calidum accedit & admiscetur ei quod prius erat. Quemadmodum ergo in his, ita ēt in corpore quod rarefit & condensatur, & fit maius & minus, eadem est materia ambo suscipiens, & non aliquid extrinsecus ingrediens vel exiens, vt ii dicunt qui inane introducunt. est enim eorum qui ignorāt naturam materiæ, q̃ scilicet eadem manens suscipit contraria. Cūm autē ostendisset in aliis qualitatibus, q̃ subiectum idem manēs suscipit id quod est magis & minus, hoc ipsum ostendit etiam in figura. nam etsi sit qualitas, habet tamen magnam coniunctionem & conuenītiam cum magnitudine. si enim minoris circuli circunferētia inflexa fuerit ad minoris circuli constitutionem: non eo q̃ aliquæ partes circunferentiæ, quæ non erant incuruæ, sed rectæ, nunc curuatæ sint, cogitur in minorem circulum: sed q̃ quæ erant minus incuruæ magis incuruæ factæ sint. Et si ergo dicatur eadē circunferentia, quę prius quidem erat incurua, postea aūt magis facta est: & si alia quidem illa, hæc verò alia: hinc clarum est, non accessisse recto incuruitatem, sed quod erat minus incuruum euasisse. Videtur autem illud VEL ALIA, adiecisse ad ampliorem probationē. etsi enim nolit aliquis eandem esse circūferentiam, quæ prius quidem erat incurua, nunc autem magis facta est, sed dicat aliā & aliam, sic etiam non tanq̃ rectum incuruum subiit: sed quod fuit minus incuruum, magis incuruum factum est. omnino.n. id quod est magis, minus dicitur, nō in eo q̃ aliqua forma deficiat in eo quod minus dicitur, & non deficiat in eo quod est magis. non.n. forma aliqua accedit, sed intēditur totum vel remittit̃. quemadmodū calidius, quemadmodū dulcius, quēadmodum albius. Ita ergo ēt in paruitate & magnitudine rei sensilis, non aliā assumens magnitudinē materia extenditur, vel amittens contrahit̃, vt dicunt qui causantur inane: sed idē manens subiectum, quod erat maius potentia, ex minore, actu maius factum est. hoc enim est subiectam naturam esse cōtrariorum capacē, quod qui-

Figura magnam habet conueniētiā cum magnitudine.

Circūferentia non mutatur quæ magis curua redditur.

A dem per hoc significauit, QVÆ est potestate materia, non dicens esse potestate materiā, sed materiam hęc esse potestate. Quēadmodum aūt in quauis parte flamma est & calida & alba, ita est etiam in quauis parte rara, nō per mixtionem inanis. Ita autem caliditas quoq; quæ prius erat collata cum posteriore, non eo q̃ aliquid accedat vel recedat habet id quod est magis & minus: non enim aliqua forma accedit vel recedit: sed eadem remittitur vel intenditur. Sensilem autem magnitudinem dixit materialem, vt eam distinguat ab ea quę percipitur intelligentia & mathematica. Sēsilis.n. & materialis ea est quæ extenditur & contrahitur. Operæpretium est autem animaduertere eum & magnitudinem velle esse aliquā formam, & paruum & magnum formales differentias magnitudinis. nam hæ quoq; formas cōplentes rationes accedunt ad materiam. Quēadmodum enim ab albo & nigro & calido & frigido, & quæ sunt huiusmodi, cōplentur animantia & plantæ, ita etiam à propria magnitudine.

B Quamobrem definita est etiam in vnoquoq; animali maxima & minima magnitudo.

Magnitudo sensilis distinguitur a Mathematica.

Magnitudo est forma.

Magnum & paruum sunt formales differentiæ.

Est aūt dēsum quidē, graue: rarum aūt, leue.

XC

Postq̃ ostendit fieri posse vt sit rarefactio & cōdensatio etsi non sit inane, sufficere.n. aptitudinem materię ad extendendam et contrahendā corpoream magnitudinē: deinceps ostendit qūo rarum & dēsum sequitur differentia motuū qui recta fiūt. Si.n. rarum est leue, leue autem sua natura sursum mouetur: scilicet quod rarum factum, non propter inane, sed pp̃ter ei subiectam materiā, quoniam simul ac rarū est, leue quoq; est, sursum quoq; mouebitur. Similiter autem si densum quoq; est graue, graue autem tēdit deorsum: habebimus causas motus per locum, qui rectà fit, inani minimè opus habentes.

Rarū & densum sequitur differentia motuū qui recta fiunt.

Præterea quēadmodum circuli circūferētia, quæ in minus contrahitur, non sumit aliquod aliud concauū, sed id quod erat, coactum est: ita LXXXV

C etiam quidq̃d ignis sumpserit quispiam, est totum calidum. ita etiam vniuersum eiusdem materiæ compressione & dilatatione.

XCI

Hęc dictio videt̃ rursus dicere ea quę prius dicta sunt. qūo quæ fiunt magis aut minus, non hoc patiuntur additione alicuius aut ablatione, neq; in figura incurua, neq; in caliditate ignis, neque in intensione & remissione magnitudinis, sed eadem materia mutata in cōtraria. Neq; quidquā adiecit iis quæ de eo dicta sunt, cùm dixit, quēadmodum nec maioris circuli circūferentia & curuitas, & quæ sequuntur: sed est quædam illorum paraphrasis. quocirca nō habetur in aliquibus exemplaribus, vt eque ex adiectione aut adscriptione introducta sit. Talis est ēt stylus orationis. Sed sequitur probationē quæ dicit, Est autem densum quidem graue, rarum verò leue.

Duo.n. sunt in vtroq;, denso & raro. Graue enim & durum videntur esse densa: & contra-

D ria rara, leue & molle. Discrepat autem graue et durum in plumbo & ferro.

XCII

Cùm dixisset densum quidem esse graue, rarum aūt leue, adiicit densum non solum sequi graue, verumetiā durum. & rursus rarū, non solùm leue, sed ēt molle: adeò vt duo sint ab vtroq; dēso & raro: ab illo q̃dem graue & durum: ab hoc verò leue & molle. Vsum aūt mollis & duri adiectionis sciemus paulopost, qñ per eam, aliorū triū motuum, qui sunt præter localē causam, ostendit materiam. Quod hoc aūt etiamsi ita habeat in compluribus, non est tñ eiusmodi in omnibus vt non transiliatur, nos per ferrū & plumbum admonuit. Plūbum.n. etsi sit ferro mollius, est tñ eodem in æquali magnitudine grauius & rarius. Num autē non hoc temere adiecit, sed ostendēs rarum ipsum quoq; esse speciē aliquā, quæ nō fit per amplioris vacui implicationem. si hoc.n. esset, esset oino

Densum graue & durū. Rarum leue & molle.

Rarum non fieri per amplioris vacui implicationem.

leuius: nunc aũt non ita habere cernit. siquidem plũbum cũm sit ferro rarius & mollius, est tamen eo grauius.

LXXXVI **Ex ijs quæ dicta sunt clarum est, neq; esse secretum inane, nec absolutè, neq; in raro, nec potestate. nisi quis omnino velit vocare inane, causam cur quid feratur: Ita aũt grauis & leuis materia eiusmodi fuerit inane, rarum enim & densum per hanc repugnantiam, sunt efficientia lationis seu motus per locum: per durum autem & molle, affectionis seu passionis & impatibilitatis: & non lationis seu motus per locum, sed magis mutationis seu alterationis.**

XCIII Qui inane dicebant, alij quidẽ ipsum actu esse dicebãt semp secretũ à corporibus: Alij verò potestate, vt quod fieret & periret corporibus. Eorum aũt qui dicebãt actu secretum, alij qdem absolutè & per se dicebant extra cor- F pora: vt qui ponunt inane extra mũdum: Alij verò secretum quidem & tanq; actu, sed quod non per se sit, sed sit dispersum in corporibus, & discindat eorum continuitatem. quod ẽt sit causa raritatis. Ostendit ergo id neq; esse vt per se, neq; vt dispsum in corporibus. quare nullo modo vt quod actu sit & secretum. Potestate autẽ, inquit Alexander, hoc dixerit, ad quod respiciẽs postremò verba fecit. quod eo q; sit mixtũ & confusum in corporibus, raritatis et leuitatis causa eis dicebatur fieri: id aũt, vt existimo, fuerit inane dispersum. Quòd aũt raritatem inane non introducat, dictũ est. Hæc qdem Alexãder. Operæpretium est aũt aduertere, an quod est potentia inane, dictum sit causa rarefactionis, non aũt id quod est actu dispersum. Nũ ergo dicit inane potestate, id quod nondũ quidem est, per disiunctionem aũt ac distantiam corporum sit aliàs alius. quẽadmodũ nos poros seu meatus fieri dicimus, in qbus est semper aliquid subtilius corpore quod cõtinet. Clarum est aũt q; si id quod inane actu est,

Potestate nõ esse inane quomodo dicat Aristoteles.

Meatus fieri quid sit.

G non habet adirũ ad ea quæ sunt, neq; habebit id quod est potestate. Id.n. est potestate quod est oĩno aptum natura vt deducatur in actũ, nisi exhaustum & effœtũ fuerit subiectum ad hoc vt sit. Cũm aũt ostendisset non esse omnino inane, qm̃ qui inane ponebant, ipsum ponebãt vt causam motus, ad id quod ab eis dicitur se accõmodans, & eã quæ adhiberi põt ipse correctionem afferẽs, admonet dicẽs, q; si motus qui fit per locum causam esse dicũt hoc inane, eius aũt causa est materia quę est capax raritatis et densitatis, vel, vt accuratius dicã, leuitatis & grauitatis: dicatur materia inane. ei.n. nomen cõuenit. et si sit in substãtia, ipsa fuerit inane. quã ostensum est quidem esse ex ijs quæ sunt, nihil autẽ ex formis cognitis, sed per ablationem, vt quæ omniũ inanis animo cogitetur. Qm̃ autem rarum & densum, vtrunq; habebat duo quæ simul assidebant, rarum quidem, leue & molle: densum aũt, graue & durũ, meritò rarum & densum, per leue qdem & graue,

H sunt causæ motus qui rectà fit: per molle aũt & durũ, non vtiq; eius: sed faciliratis & difficultatis ad patiendũ, per quas fiunt mutationes & alterationes. etenim ad patiendum qdem facile est molle, durũ verò difficile ad patiendum. Statim ergo per hæc ostendit, & materiã esse causam motus qui fit per alterationem, & non inane. siquidem alteratio consequtur duritiem & mollitiem, eæ verò rarefactionẽ & condensationem, ipsę verò propter materiam. Audienda est aũt nunc alteratio, nõ mutatio quæ fit in sola qualitate, sed etiã in quantitate & substãtia. Facere enim & pati consideratur in his oĩbus speciebus. Et ecce nunc clarũ euasit quanã de causa mollis & duri sumpta sit oppositio. nẽpe vt ostẽderet, per eã aliarum quoque triũ motus specierum causam esse materiã, eius qui fit per qualitatem, eius qui per quãtitatem, eius qui per substãtiam. Cũm aũt dixisset grauis & leuis materiã esse motus causam, adiecit illud, QVATENVS est talis] qm̃

Molle & durũ causæ sũt facilitatis & difficultatis ad patiẽdũ.

Alteratio p mutatiõe in qualitate, qũtitate & substantia.

E omnibus quidem differentijs subiecta est materia: non per omnes autem motus per locum causa est, sed per solam leuis & grauis oppositionem.

Et de inani quidem, quomodo sit, & quomodo non sit, hoc modo sit definitum.

Et in principio orationis de vacuo, instituit quærere sitne an non, & qũo sit & quid sit: & nunc concludẽs orationem dicit qũo sit, & quomodo non sit. q; vt secretum quidem inane potestate non sit: siqs dicat inane spatium priuatum corpore vel potestate vel actu. Sed si vt motus causam dicat materiã inane, hoc modo inane esse concedit. Hæc ergo de eo statuit Aristoteles. Lampsacenus aũt Strato conatur ostendere, esse inane quod intercipit corpus, ne sit continuũ, dicens q; neq; per aquam vel aerem vel aliud corpus posset lux transmitti, nec caliditas, nec vlla alia facultas corporea. qũo enim Solis radij transirent in fundum vasis? Si.n. humidum non haberet mea- F tus, sed id vi radij diuiderẽt, eueniret vt vasa quę sunt plena supereffunderentur: & non alij qdem ex radijs in superiorem locum reuerberarent, alij verò infernè transmearent. Sed hæc qdem, vt opinor, solui possunt ex positionibus Peripateticis. per quas & caliditas, & aliæ corporeæ facultates, & lux, quæ sunt incorporea, non opus habent inani subiecto spatio ad hoc, vt consistant, & transeant, nullam afferentia magnitudinem corporibus. Sin etiam corpus quis lucem esse dixerit, & corpus materiæ particeps, lucẽ Solis quę est sub luna in testimonium proferẽs, & reuerberationes, & solidorũ obstructiones, qm̃ cõmixta est patibili materia: sic quoq; per rarefactionẽ & condensationẽ solui põt dubitatio. nihil.n. vetat quominus quæ sic sunt rara corpora, vt aer & aqua, condensata locum dent quibusdã radijs vt transmeent. quicunq; aũt in partes densiores incidunt, refringunt. Hæc ergo, vt dixi, fortasse solui possunt, absque vllo impedimento quominus tollas quod verè sit substantia inane. Sed q;

XCV

Inane est, si vt materia sumat causa motus.

Inane esse quod intercipit corp⁹ ne sit continuũ, ex snia Stratonis.

G per se est spatium quod corpora continet, & habet aptitudines ad diuersas eorũ differentias, fortasse nondũ ex his quæ dicta sunt sublatũ est. etenim in rarefactionibus & condẽsationibus oportet esse aliquem locum & aliud spatium præter spatiũ corporum. quod apprehendit id quod raresit. nõ fit.n. in corpore quod est propinquum, sed in spatio, à quo propinquũ corpus extrusum vel constipatum excessit. Videtur aũt Plato quoq; id quod verè est inane, & quouis corpore priuatũ spatiũ, non agnoscere, & finalẽ eius causam dicere. Vniuersi, inquit, ambitus, qm̃ comprehendit genera, cũm sit orbiculatus, & à natura ingeneratũ habeat vt cũ eis velit congredi, constringit oĩa, & nullum sinit locum reliq̃ vacuũ. In summa enim si actu sit hoc inane: & continuitatẽ & vniuersi inter se cõsensionem perimit, & nullũ eur sit vsum habebit. cur.n. futurus est amplior locus corporibus quę in ipso futura sunt, siqdem factus est oĩs locus habita ratione ad id quod in ipso est? Præterea aũt si hoc quidem habet

H corpus, illud verò nõ habet, quænam est absurditas, cũm in inani nulla sit differentia? Atq; hoc qdem spatiũ, quod est aliud ab ijs quæ sunt in ipso corporibus, habet autem aliàs aliud in se corpus, videtur ipse quoq; Plato nosse, & inane seu vacuũ nominare, cũ dicit. Quæ.n. ex maximis facta sunt, inanitatẽ maximã reliquerunt in constitutione: alia verò minimã paruitatẽ. Constipatiõis aũt coitio parua contrudit in eorũ quæ magna sunt inania. Quinetiã paulopost aptè ostendit corpora quę trãsmeant, non in aliquẽ locum corpore vacuũ transire, sed in aliquẽ qui aliud prius corpus habebat, facta obsistentia. cũm dicit. Rursus aũt excidente igne, vt qui nõ in inane exeat, trusus aer propinquus, et humidã pręterea molẽ in ignis sedes cõtrudens, ipsam sibi ipsi cõmiscet. Erat aũt. s. ignis sedes, locus qdã in quo erat ignis. Quòd aũt factum sit hoc spatiũ mensura æq̃le euius corpori q̃d in ipso est, vel ex ijs quę prius de loco dicta sunt in memoriã reuocemus.

Spatium esse quod per se corpora continet.

Inane quouis corpore priuatũ non agnoscit Plato.

Spatiũ quod est diuersum ab iis q̃ sunt in ipso corporib⁹ agnoscit Plato.

Spatium est æquale corpori quod in ipso est.

Quæ

A Quæ enim alicunde aliquò mouetur per locum, siue circulo, siue rectà, vt etiam prius dixi, omnino in aliquo spatio moueatur necesse est. Si ergo neque in suo, neque in eo quod est propinquorum corporum: mouebitur in aliquo alio quod separari potest à corporibus. Et est hoc spatium quod expeditam & manifestam præbet loci notionem.

SECTIO III.

De Tempore. CAP. X.

LXXXVII Est autem consequens ijs quæ dicta sunt, vt de tempore disseramus.

XCVI Quòd de motu quidem differere sit Philosopho naturali conuenientissimum, clarum est, siquidem natura est principium motus. & siquidem quæ sunt naturæ, ab ijs quæ non sunt differunt. Si autem omnis motus est in tempore, & alij quidem motum ipsum, alij verò aliquid motus tempus existimarunt, scilicet naturali Philosopho loqui de tempore necesse est. manifestum enim est, & omnibus in ore tempus, etsi accurata & perfecta eius cognitio permultos latuerit. B & omnia naturalia & quæ in ortu sunt et generatione, sequitur, sicut etiam motus. His omnibus ergo de causis studiosè à Physico de tempore loquendum est. Cùm autem in tertio libro dixisset de motu, & ei coniunxisset orationem de infinito, quoniam motus est continuus, continuum autem diuidi potest in infinitum, & vel est in finitum vel infinitum: deinceps quoniam omnis motus fit in loco & tempore, & propinquior & manifestior tempore videtur esse locus, cùm de loco dixisset, & de inani adiecisset, quoniam dicebant inane esse locum priuatum corpore, meritò, inquit, est consequens ijs quæ dicta sunt, differere de tempore. Mirabile autem quid vsuuenit tempori, hoc quidem commune cum alijs, illud verò proprium. Quemadmodum enim color & motus euidentem quidem habent substantiam, substantiæ autem rationem comprehensu difficilem: Ita et temporis quidem substantia, non solum doctis, sed etiam omnibus est aperta. Recentius enim omnes dicimus & antiquius, & heri, & hodie, & cras, & olim, & hoc anno, & anno sequenti: C Dies autem & noctes & menses & annos quis adhuc homo videri possit ignorare? Quidnam sit autem tempus interrogatus, vix responderit doctissimus. Et hoc quidem est illi commune cum alijs. Proprium autem, quod cùm habeat ipsam substantiam quæ nec potest sensu comprehendi, etsi habeat aliqua ex sensu adminicula: non est enim sensile antiquius & recentius, neque heri & hodie: videatur tamen omnibus aptius: adeò autem visa sit dubia quæstio de eius substantia, vt nonnulli offusis sibi ab ipsa tenebris, vel temporis substantiam licet adeò euidentem desperarent. Atqui absurdum est velle vt substantiæ interitus pendeat ab ignoratione substantiæ. multa enim eorum quæ sunt, non solum quænam sint, sed etiam esse à nobis ignorantur: & tamen nihilominus sunt ex ijs quæ sunt.

Tempus esse fatentur omnes.

Tempus quid sit ignorant vel doctissimi.

Tempus cum sensu nequeat comprehendi, est omnibus apertus.

Primum autem rectè habet de ipso dubitare vel per externas rationes, vtrum sit ex ijs quæ sunt, an ex ijs quæ non sunt. Deinde quæ sit eius natura.

XCVII D Quemadmodum in alijs, ita etiam in tempore, cùm primum sit ne tempus an non instituisset quærere, adducit primùm rationes quæ ipsum per externa perimunt. Externa autem sunt quæ sunt communia, & concluduntur per probabilia, non autem demonstratiua, nec acroamatica, hoc est, non ex accuratioris doctrinæ auditione desumpta. Post hanc autem considerationem dicit deinceps esse considerandum quænam sit natura temporis, post quæstionem enim An sit, succedit quæstio quid sit. Notandum est autem, inquit Alexander, quod in quæstione quidem inanis, quod erat non esse ostensurus, dixit de eo loqui incipiens, quid nomen significet: in tempore autem quod in confesso est, quærit quæ sit natura. à quibusdam enim nominibus etiam quæ non sunt significantur, vt Hircoceruus: quæ autem habent propriam naturam, sunt omnino. Operæpretium est autem considerare, quomodo

Externa seu ἐξωτερικὰ quænam vocet Aristoteles.

Quæstionem Quid tempus significet, cur prætermiserit Aristoteles.

A hæc dicta sint. Etenim in tempore à quæstione an sit incepit, non à quæstione quid sit. deinde etiam in ijs quæ esse in confesso est, cùm nomina fuerint minus aperta, quæstio quid nomen significat, præcedit quæstionem, Quid sit. hunc autem ordinem quæstionum accepimus in Analyticis. Sed quoniam nomen quidem inanis & multis modis dicebatur, & habebat notionem non satis explicatam, nomen autem temporis erat euidens omnibus, etiam si temporis natura non poterat comprehendi, meritò in inani quidem quæstio quid significet nomen prius assumebatur: in tempore verò quæstio, An sit. Potius ergo dicendum est quæstionem quidem quid nomen significet, quærendam esse & in ijs quæ sunt, & in ijs quæ non sunt, etiam non fuerit apertum quod dicitur. quemadmodum quæstionem, Sit ne an non, in ambobus: quæstionem autem Quid sit, & quale sit, & cur sit, in ijs solis quæ sunt. Et in ijs quidem quæ non sunt, si sit nomen manifestum, quemadmodum Hircoceruus, & id ipsum quod non est: non B opus habemus quæstionem, Quid nomen significet.

Quæstio quid nomen significet, quando sit proponenda.

Quod itaque omnino non sit, vel vix & obscurè ac exiliter, ex his quispiam suspicari potuerit, LXXXVIII Eius enim aliud quidem fuit, & non est, aliud verò futurum est, & nondum est. Ex his autem & infinitum, & quod semper sumitur tempus componitur. Quod autem ex ijs quæ non sunt componitur, videri potuerit fieri non posse, vt sit vnquam substantiæ particeps. Ad hæc autem, cuiusuis quod potest in LXXXIX partes diuidi, si sit, necesse est quando est, vel aliquas vel omnes esse partes: Temporis autem alia quidem fuerunt: alia verò futura sunt. nihil autem est, cùm possit in partes diuidi. Nunc, autem, non est pars. dimetitur enim pars & oportet totum componi ex partibus. Tempus autem non videtur com C poni ex ipsis Nunc.

Ponit tria argumenta quæ probant non esse tempus. XCVIII Quorum primum quidem est tale. Componitur tempus ex præterito et futuro. quorum illud quidem non est amplius, hoc verò nondum est. Quod componitur ex ijs quæ non sunt, non est id quod est. Tempus ergo non est id quod est. nam etsi infinitum & id quod semper sumitur dicas, ex his est. Secundum autem argumentum prius opus habet huiusmodi pronunciato. Cuiusuis quod potest in partes diuidi, si ipsum sit, vel omnes, vel aliquas esse eius partes necesse est, Omnes quidem, vt sunt lineæ superficiei & corporis: Aliquas autem, vt in ijs quæ quod sunt habent in eo quod est fieri. sicut in certamine & in motu. Quoniam ergo tempus, siquidem est continuum, potest in partes diuidi, necesse est vel esse omnes vel aliquas eius partes. Atqui nulla est pars temporis. siquidem partes quidem eius præteritum et futurum: neutrum autem eorum est. sed il D lud quidem non est amplius, hoc verò nondum est. neque ergo est tempus. Differt autem hoc argumentum à priori, quod illud quidem procedit categoricè, hoc verò hypotheticè. & illud quidem per eam quæ ex partibus fit compositionem, hoc verò per diuisionem in partes. Quocirca illud quidem sumit tempus vt compositum: hoc verò vt quod possit in partes diuidi. Eis autem hoc commune est, propterea quod non sint partes, non esse totum. Quoniam autem non solùm præteritum & futurum videntur partes temporis, sed etiam præsens quòd est id quod nunc est, id autem consistit, & non vtique videbuntur veri prædicti syllogismi: tertium meritò ostendit, non esse, Nunc, partem temporis, duos tales syllogismos in secunda figura breuiter colligens. Pars metitur totum. Nunc non dimetitur totum tempus, Nunc ergo non est pars temporis. Hoc autem est proprium partium eius quod est quantum, vt pars dimetiatur totum. Rursus autem. Pars componit totum. Nunc au-

Tempus non esse probat ex eo quod constet ex iis quæ non sunt.

Tempus non esse, quoniam nullæ eius partes consistant.

Partes sint aliquæ necesse est eius quod diuidi in partes.

Nunc non est pars temporis.

tem nõ componit. neq; enim componitur tempus ex ijs quæ nunc sunt. quemadmodũ nec linea ex punctis, neq; omnino quod spatio disiungitur ab ijs quæ non disiũgun tur. Alexander autem cũm patiendi verbo scripsisset, Dimetitur, in eo, DIMETITVR enim pars} durius ex ponit dicẽs, Quia habet spatium. eius enim quod habet distantiam, & est continuum, partes quoq; habẽt distantiam. nunc autem non cadit sub dimensionem, quoniam non est interuallo ac distantia disiunctum. Sed nõ est sumendum illud Dimetitur, tanquam patiens, sed vt verbum agens. Pars enim in eo quod est quantum totum dicitur dimetiri, non ipsum dimensionem suscipere. Hanc autem scripturam nouit quoq; Alexander. Nõ videtur autem, inquit tempus componi ex ipsis Nunc, quoniam hoc nondum ostẽsum est: ostenderetur autem in ijs quę deinceps consequuntur. Quoniam autem, Nunc, quidem est aliquid temporis quod consistit, non tamen est pars eius, ideo in principio contextus dictionis dixit de tempore, VEL non est omnino, vel vix & exiliter,} Est.n. si tempus sit, in eo quod nunc est. quod quidẽ neq; est tempus, si potest tempus diuidi: neq; pars temporis si nõ metitur totum. Dixerit aũt illud, vel vix & obscurè ac exiliter, etiam qm̃ illud quidẽ eius fuit, hoc verò futurũ est. Eius aũt quod omnino non cõsistit, vel est perfectè, fieri non potest vt illud quidem fuerit, hoc verò futurum sit,

XC Præterea autem hoc quoq; nunc, quod videtur præteritum & futurum discernere, vtrum vnũ & idem semper pmaneat, an aliud & aliud, nõ facile est videre. Si enim est semper aliud & aliud: nihil autẽ eorum quę sunt in tempore est alia & alia pars: Simul etiam si non sit hoc quidem ex illis quæ comprehendunt, hoc verò ex ijs quæ comprehenduntur, quemadmodũ minus tempus à maiore: nunc, autẽ quod non est, prius autem erat, necesse est aliquando interierit: etiam quæ nunc sunt simul quidem inter se non erunt, interierit autem semper prius necesse est. Fieri ergo non potest vt in seipso interierit, propterea q tunc sit. In alio autem Nunc, interijsse prius, Nunc, non cõtingit. Esto enim fieri non posse vt quæ nunc sunt sibi inuicem cohæreant, vt punctũ puncto. Si ergo in eo quod deinceps consequitur nõ interijt, sed in alio: in ijs nunc quæ intercedunt, quæ sunt infinita, simul fuerit. Hoc autem non potest fieri.

XCIX Nunc nihil esse.

Prius quidem eũm, nunc, accepisset vt quod est, ostendit non esse partem temporis: nunc autem per tertiũ hoc argumentum conatur ostendere, ne ipsum quidẽ, Nunc, quod videt esse, & præteritum ac futurũ discernere, esse aliquid. Necesse est.n. si est nunc: vel idẽ esse, vel aliud & aliud, quod qdem est idem ac non idem. Si ergo neq; est idẽ, neq; aliud & aliud: videlicet ne est qdem. Primũ ergo probat non esse aliud & aliud, hoc modo. Si, Nũc, est aliud & aliud: oportet prius interijsse. Atqui fieri nõ potest vt nunc interierit. Nõ est ergo, nunc, aliud & aliud. Et cõnexum quidẽ probat ex eo quod nõ sit simul prius, nunc, & posterius. non.n. fieri põt vt sint duo simul tempora, nisi vnũ quidem maius, alterum verò sit minus, & vnũ quidem contineat, alterũ verò contineatur. quẽadmodum se habet annus ad mẽsem qui in ipso est, & mẽsis ad diẽ qui est in ipso. etenim q sit dies huius mensis, mensis quoq; esse dicit. & sic simul esse videntur. Eorum aũt Nunc fieri non põt vt vnum qdem contineat, alterũ verò contineatur, & vnũ quidem sit pars, alterum verò totum, & neutrũ neutro amplius. neq;.n. sunt quanta, sed principia quantorũ. Amplius, aũt est in quantis. quare si

E mul esse non possunt. sed necesse est si est aliud & aliud, prius interijsse. quod.n. cũm prius esset postea nõ est, interijt. Deinde probat ẽt assumptionẽ, quę dicit, Fieri nõ posse vt nunc interierit, eamq; ex diuisiõe. Si.n. interijt, qm̃ quod interit interit in tpe, vel in seipso interijt, vel in alio nunc. Sed vt in seipso qdem, fieri non põt. tunc.n. est. Si ergo in alio: qm̃ quæ nunc sunt non cohærent inuicem (ex ipsis.n. nunc tempus non cõponitur, quod nunc quidem posuit, ostẽdet aũt postea) interijt autem in alio nunc, erat scilicet in eo quod intercedit inter ipsum & id in quo perijt. Inter ea, Nunc, aũt est tempus, quemadmodum ẽt linea inter puncta. Erat ergo in tpe quod intercedit. Sed in tpe quod intercedit sunt, Nunc, infinita, siquidem omne tẽpus potest in infinitũ diuidi, vt ostendetur, & diuidit per nunc. Erit ergo simul & ipsum nunc, & ea in quibus est, quæ sunt infinita, siqdem erat in tempore quod intercedit. Sed nec in quouis tẽpore quod interce-

F dit, Nũc, interit. si.n. ita sit, oportebit in vnaquaque eius parte partem aliquã ipsius Nunc interire. Sed in id nõ cadit diuisio. Quare neq; in ipso nunc, neq; in tẽpore quod intercedit, Nunc, interijt. Et alioq si, Nũc, interit in tempore alio à seipso: vel illud ẽt est nunc, & simul fiunt duo Nunc, & id quod interit, & in quo interit: vel tẽpus. & vel præteritũ vel futurum. Sed si præteritũ quidem, antequã esset, interijt. Sin futurũ, Nunc, nondũ interierit, sed est semp interiturum. Futurum.n. semp est in quo interit. & in summa tẽpus est præteritũ & futurum. Sin nũc intereat in tẽpore: simul extendetur quod diuidi non potest ad id quod potest diuidi. Si ergo neq; est prius nunc, quoniam duo simul esse non possunt, neq; interijt: videlicet nec prius fuit. Sin neq; fuit neq; est prius nunc, scilicet fieri non potest vt sit aliud & aliud.

Atqui nec fieri potest vt semper idẽ permaneat. Nullius enim quod diuidi põt, finiti, vnus est finis: neq; si ad vnum fuerit cõtinuum, neq; XCI

G si ad plura. Nunc, autem, est finis: & potest sumi tempus finitũ. Præterea si simul esse in tempore, & neq; prius nec posterius est esse in eodem & in eo quod est nunc: si & quæ priùs fuerunt, & quæ posterius erunt in hoc nunc: simul fuerint quæ facta sunt in anno decies millesimo cum ijs quæ facta sunt hodie, & nec prius, nec posterius aliquid est aliud alio. De ijs ergo quæ ei insunt, tantum sit dubitatum. XCII

C Nunc nõ potest idem numero permanere. Continui finiti non est vnus finis.

Postq̃ ostendit fieri nõ posse vt, nũc, sit aliud & aliud, deinceps pbat duobus argumentis nec fieri posse vt idẽ semp numero permaneat. Si.n. nullius continui finiti est vnus finis, siue sit ad vnũ continuũ, vt linea, siue ad duo, vt supficies, siue ad tria, vt corpus: sed linea quidem terminata est duobus signis: superficies aũt tot signis, quot

H sunt lineæ quæ cõtinent: Solidum aũt tot, quot sunt supficies quæ cõtinent: videlicet, Nũc, quoq; quod est finis finiti tẽporis, non fuerit vnũ & idem. Atqui primũ. ergo etiã secũdum. Quodcunq;.n. tẽpus sumpserimus vel minimũ finitum, aliud qdem habet, nunc, quod est in principio, aliud verò quod in fine. in vtrisq;.n. à nunc finitur. quare nunc non vnũ & idem semp permanet. Oportet aũt tempus finitũ sumere, vt quod est in recta continuũ. quale est ẽt tempus. quę.n. sunt hmõi, non habent vnum finẽ. sphęrę.n. & circuli vnus videt esse finis. Ab vna.n. supficie & linea continetur. Secundo aũt modo probat nunc non idẽ semper manere. Si.n. idem semp nunc est: omnia erunt in eodem, nunc, et neq; prius nec posterius. Quæ autem sic sunt, simul sunt. & quę sic fuerunt, simul fuerunt, & erunt quæ sunt vetertima & antiqssima cum ijs quę nuper facta sunt & sunt. in ipso.n. Nũc, sunt vtraque. Hoc aũt quid fuerit absurdius, q̃ in diluuio, inquã, nunc esse vel fuisse. Erunt autem etiam eiusdem ætatis,

Circuli videtur esse vnus finis.

quæ

quæ diu antè, & quæ nuper facta sunt, siquidem sunt eiusdem ætatis quæ sunt in eodem, Nunc. Cautè autem admodum dixit, ET quæ prius fuerunt, & quæ posterius, erunt in hocce nunc} fuisse enim habent in eo quod est nunc, non autem esse. hoc enim est in tempore. Si ergo necesse est, siquidem est nunc, vel idem esse, vel aliud & aliud, neq; autem idem est, neq; aliud & aliud: eorum scilicet quæ sunt, non est, Nunc. Hæc ergo concludens, subiungit dictum esse de ijs quæ insunt tempori, ex quibus scilicet probatur nõ esse. In summa autem, si necesse est, siquidem sit tempus, ipsum esse continuum, nunc autem neq; cum præterito coniungitur nec futuro, propterea quod neutrũ eorũ consistat: videlicet nec si sit continuũ.

XCIII Sin autem est tempus, etiam quæ sit eius natura, similiter et ex ijs quę sunt tradita incertum est, & ex ijs quæ prius disseruimus. Alij enim dicunt esse motum vniuersi: alij verò sphæram ipsam. Atqui vel circũuectionis pars est tempus aliquod: circumuectio autem non. Circũuectionis enim pars est quod sumptum est, sed nõ circumuectio. Similiter autem si plures essent cœli: similiter esset tempus quilibet eorum motus.

XCIIII quare multa simul tempora. Vniuersi aũt sphęra visa quidem est ijs qui dixerũt, esse tempus, q̃ & in tempore sunt omnia, & in sphæra vniuersi. Est autem hoc quod dictum est ineptius q̃ vt de eo ea quæ fieri nõ possunt cõsideremus.

CI Postquam ex dictis argumentis acriter illatis ostẽdit, incertum esse an sit tempus, siquidem sunt rationes adeo probabiles quæ id non esse dicunt: Deinceps etiam quid sit tempus, & quæ sit eius natura, siqs ex ijs quæ sunt tradita considerare aggredietur, similiter incertũ inueniet, sicut etiam an sit incertum videbatur in ijs quæ prius disseruimus. Ergo etiam quid sit, incertũ est, siquidem alij quidem dicunt tempus motum & ambitum vniuersi, sicut Platonem existimant Eudemus, Theophrastus, & Alexander: alij verò ipsam cœli sphæram, vt dicunt scribere Pythagoricos ij qui fortasse perperam audierũt Archytam dicentem generaliter tempus esse spatium naturæ vniuersi: vel vt nonnulli dicebant ex Stoicis: Alij verò motum absolutè. Refert enim tres de tempore opiniones, ijs p̃termissis quæ sunt paulò fabulosiores: in quibus ex diuisione sumptis omnes comprehendit. Aut.n. tempus est motus, aut id quod primò mouetur, sphæra vniuersi. Et si motus, vel omnis motus, vel motus vniuersi. Statum enim, vel status aliquid, nõ admittit notio temporis. Ex quibus aduersus eam quidẽ quæ dicit tempus, cœli circunuectionem, paucis contradicit: aduersus eam autem, quę id eò deducit vt idem sit quod motus absolutè, pluribus. Ipsam autem cœli sphæram, esse tẽpus, vt admodum incredibilem, ne cui contradiceretur quidem dignam cẽsuit Aristoteles. ideo enim videbant cœlum tempus dicere, q̃ in cœlo sunt omnia, & omnia sunt in tempore. Et qui sic dicebant scilicet, primùm quidem ignorarunt ęquiuocationẽ eius quod est in aliquo (quam ipse pulchrè definijt in ijs quæ dixit de loco: aliud enim est esse vt in tempore, & aliud vt in loco vel toto) deinde syllogisticos complexus igoorabãt. Quocirca eam quoque simpliciorem vocauit opinionem. in secũda enim figura ratiocinantes ex duabus affirmatiuis, q̃ est cœlũ in quo omnia, & tempus in quo omnia, ex eo concludebãt, Tempus est cœlum. Potest autem fortasse etiam fieri in prima figura. Cœlum est in quo sunt omnia. Id autem in quo sunt omnia, est tẽpus. Præterea temporis quidem partes sunt præteritum & futurum, sphæræ autem sunt aliæ partes. Et tempus quidem habet id quod est in eo q̃ fiat. Sphæra verò nõ. Et sphæræ quidem partes nõ sunt **A** vbiq;. Tempus autem est vbiq;. Etenim in ipsa quidem sphæra sunt seniores & iuniores: non autem in tempore. Et ipsa quædam est substantia corporea, sed non tẽpus. Sed hanc quidem positionem vt ineptiorem, ne de qua aliquid quidem diceret dignam censuit Aristoteles. Alij autem occurrit, quæ dicit tempus esse motum & ambitum vniuersi. Vniuersi enim circumuectionis & reuolutionis pars, vtpote dies, est quidem tẽpus ex eorum sententia, non est autem circumuectio. Reuolutionis enim pars, neq; est reuolutio, neq; circũuectio. Ex quo colligit tẽpus non esse circũuectionem vniuersi. si enim aliquod tempus est pars reuolutionis, non est ergo omne tempus reuolutio. Quòd autem circunuectio nõ sit pars circunuectionis, etsi sit tempus, ipse significauit dicens, PARS enim circũuectionis non est circunuectio.} Circũuectio enim est, qui fit ab eodem in idem motus. & tunc dicitur vniuersum fuisse circumactum, quando vnaquæq; pars eius ab eodem in idem fuerit restituta. Dictum aũt ẽ tem**B**pus, vtpote dies vel nox pars est circunuectionis, & non circumuectio. Sin vtrunq; simul sumpseris, diem & noctem: est hoc maius tempus circũuectione vniuersi, propter motum Solis. Deinde etiam aduersus hoc aliud ponit argumentum. Si enim, inquit, essent plures cœli, hoc est mundi, vt ponebant Democritici: vniuscuiusque eorum circũuectio esset tempus. Ita autẽ simul essent multa tempora. quod quidem fieri non potest. Vt enim sint simul plures motus fieri potest: vt tempora autem, non potest fieri. Ipsum enim, Nunc, vbique idem est. Eudemus autem ponit etiam alia argumenta quę non erit alienum ex ipsa audire dictione, quæ ita habet. Præterea autem motus quidem vniuersi scilicet in ipso est. quemadmodum Diaris ingressus in Diare. Ergo cœli quoque in cœlo per se perfectus. Hoc autem est absurdum. Non videtur enim tempus esse in cœlo, sed cœlum potius in tempore. Præterea autem est absurdius non esse tempus alibi. Cœlum enim in ipso semper est, in nullo autẽ alio. **C** Nõ erit ergo tempus nec in terra nec in mari. Sta aũt non totus ambitus dicẽdus est tempus, sed similiter ambitus cuiuslibet ex partibus, vnaquęq; autem pars est alia à cœlo, similiter autem cœlum quoq; à partibus: motus etiam sunt alij vniuersi, & vniuscuiusq; partis. Si ergo, inquit, motus sunt alij, tempus autem non aliud, sed idẽ, non fuerint motus tempus. Quare neq; vniuersi neq; partiũ motus est tempus. Deinde p̃gressus hæc quoq; dicit. Qui autem dicunt motũ Solis esse tempus, quid dicẽt de alijs stellis? Nõ sunt enim omnium ijdem motus. Si ergo sunt omnes tempora, cũ sint alij: hoc ipsum est absurdum: & erunt multa simul tẽpora. Sin nõ sunt aliarum quoq; motus tempora, dicenda est differentia, cur Solis quidẽ motus est tempus, non est autem tẽpus lunæ motus, nec motus aliarum. Hoc autem videtur non esse facile. Iamblichus autem in octauo cõmentariorum in Timæum, hæc etiam adduxit aduersus opinionem. Omnis motus est in tẽpore. Multi sunt simul motus. Temporis autem par**D**tes sunt aliàs aliæ. Motus fertur circa aliquid quod manet. Tempori autem nihil quiete opus est. Motui motus vel quieti est contrarius, ei quidem qui est in genere, is qui in genere: ei verò qui est in specie, is qui est in specie. Tempori autem nihil. Alexander autẽ contendens ostẽdere esse Platonis opinionem quæ dicit tempus esse motum cœli, primũ quidem Eudemum testem producit qui dicit, secutus est aũt Plato quoq; hanc dictionẽ, idq; admodum absurdè. priusquam enim, inquit, factũ esset cœlum, erat motus nullo certo ordine. Linum autem lino non coniungit, siquidem omnis motus est in tempore. Deinde non admittit eos qui dicunt, Platonem quoque conuenienter Aristoteli dicere tempus esse numerum motus, dicens numero eũtem æternam imaginem. non dicit enim eum dicere tempus numerum motus, sed per numerum motus, hoc est, per ordinem. Hæc quidem Alexander. Me aũt oportet ostẽdere, primum

Tẽpus esse motũ & ambitũ vniuersi, crediderunt aliq Platonem dicere.

Tẽpus esse spatiũ naturæ vniuersi dicebat Archytas.

Tempus nõ esse sphęrã.

Tempus nõ esse motum vniuersi.

Tempus nõ esse motum vniuersi, q̃modo p̃bet Eudemus.

Tempus nõ esse motum vniuersi, q̃modo p̃bet Iamblichus.

Platonis de

tempore sen tentiam con uenire cum Aristotele.

E quidem vndenam Eudemus suspicatus sit Platonem dicere tempus cœli ambitū: Deinde Platoni non sequi hoc absurdum, vt collegit Alexander, tempus esse ante tempus. Si.n. omnis motus, inquit, est in tempore, videlicet qui aberrat quoq;, & nullo fertur ordine, est in tempore. Si ergo talis motus erat anteq̃ factum esset cœlū, erat scilicet tēpus ante cœli circūuectionem. Si ergo ea est tempus: fuerit tēpus ante tempus. Ad hæc ergo respondere oportet. Quomodo.n. Plato tēpus dixerit numero euntem æternam imaginem, tunc discemus, quando Aristotelem dicentē tempus esse numerū motus audierimus. Et Platonem qdem dicere tempus esse cœli circūuectionem, ex ijs, vt puto, quæ sunt in Timæo scripta, suspicatus est. Nox ergo & dies propter hæc facta sunt, vnius circularis circūuectionis ambitus. Mensis autem postq̃ Luna suo obito circulo, Solem apprehendit. Annus aūt, cùm Sol suum circulum obierit. Cū aliorum autē ambitus homines non cogitauerint, prętereq; pauci ex multis,

F neq; nominant, neq; considerantes inter se certis dimetiuntur numeris. Quare, vt semel dicam, eorum errores nesciunt esse tēpus. Et sic quidem vnūquenq; ambitum videtur dicere quoddam tempus. vnum aūt vniuersi totum tēpus. Dicit.n. vt perfectus numerus temporis tūc perfectum implet annum, qñ omnium ambituum quę simul inter se finitæ sunt celeritates, caput tenuerint, eiusdem & quod similiter se habet dimensæ circulo. Quòd aūt Plato non cœlestium motū dicit esse tēpus, sed mēsuram motus, clarū quidē est, vt arbitror, vel ex ijsquę adscripta sunt. Illud.n. PROPTEREA ꝙ nō numeris dimetiantur ambitus, ideo non nosse eorū errores esse tēpus} apertè ostendit tēpus habere substātiam ex numero motuum. Pręterea autē euidentius disci potest Platonē non idem dicere motum & tempus, si inuenerimus vniuerso iam ratione moto propter animæ participationem, tunc adduxisse tempus tanq̃ numerum motus. Sic autem dicit in Timæo post animationē eius quod est corporeum.

G Postq̃ autem motam ipsam & viuentem mente sua agitauit æternorū Deorum factam imaginem, pater qui genuit, & probauit, & lætatus, exēplari simile efficere constituit. Quēadmodum ergo ipsum est animal æternum, hoc quoq; vniuersum tale pro viribus pficere est aggressus. Erat igitur æterna natura animalis. & id quidem vt ei quod ortum habuerat omnino tribueretur fieri nō poterat. statuit aūt quandam æui mobilē facere imaginē. & simul cœlum exornans, facit manente æuo in vno, euntem numero æternam imaginem, id quod tempus nominauimus. Et ꝙ cùm omnia quidem ab opifice cōdita simul consisterent, eum qui est inter ea inuicem ordinem effecerit, clarū est. Si enim simul cū cœlo tempus factum est, vt ostendit quod paulopost hæc dictum est. Tempus ergo cū cœlo factum est. neutrum scilicet alterum præcedit tempore. Qūo autem esset aliquid tempore ante tempus? Si aūt vniuerso moto induxit tēpus, videlicet non est idem tempus & motus ex eius sententia, sed est quodāmodo tempus motum perficiens.

Tempus numero procedens qui imago, ex sntia Platonis.

H Quinetiam quādo id quod per errorem & nullo ordine mouetur, dicit Plato præcedere ortum mundi, quando dicit. Cùm.n. vellet Deus bona quidem omnia, nihil autem esse mali, quoad eius fieri posset, ita cum assumpsisset quidqd est aspectabile, non quiescens, sed quod per errorem & nullo certo ordine mouebatur, ex confusione ac perturbatione id redegit in ordinē, ratus illud eo omnino esse melius. In his ergo non hoc dicit quod videtur dicere id quod apparet, tempore aliquando prius fuisse sensile perturbatum ac nullo certo ordine, & postea opificem veluti ex somno aliquo excitatum id ordinasse. Si enim propter bonitatem fabricatur, eius autem bonitas est semper perfecta & efficax, & eo ꝙ sit, omnia bona facit: vná videlicet cū Dei bonitate constitit prouidentia creatrix. Ostendit autem id quod dicitur, vniuerso ornatus & ordinis causam esse opificem, siquidem ponitur eius operatio errabūda

Prouidentia in ordinē redegit quidquid est aspectabile.

E & perturbata & quæ caret ordine. Porrò autem ratione posuit errātem motum priusquam cœlum factum sit. etsi omnis motus est in tempore, videlicet illud quoque tempus errans & perturbatū et nullo ordine procedens, & veluti quædam adumbratio ponetur perfecti temporis, per positionem rationis. Sed hæc quidem num vel plura dicta sunt quàm oportet? persequamur autem ea quæ sequuntur.

Quoniam autem tēpus videtur maximè esse motus & quædam mutatio: hoc fuerit considerandum. Vniuscuiusq; ergo mutatio & motus, est in eo solùm quod mutatur, vel vbi fuerit id quod mouetur & mutatur: Tempus autem similiter & vbiq; est & apud omnia. XCV

CII Postq̃ exposuit duas de tempore opiniones, & eam quæ dicit tempus esse ambitum vniuersi, & eam quæ id dicit sphæram vniuersi, & priorem quidem confutauit;

Tempus nō esse motum.

F alteri autem vtpote ineptiori ne contradicendū quidem esse putauit, adijcit nunc tertiā ex tribus probabiliorem, quæ dicit tempus esse motum & quādam mutationem. Est autem scilicet hæc quædam alia positio ab ea quæ dicit tēpus esse vniuersi ambitum. Et non necessariò nūc intulit Alexāder, Quare & Plato & quidam alij, ipsum, motum dicebant. Plato enim, siquidem ita sit, vniuersi ambitum dixit tempus. Sic enim ipsum hucusq; insimulauit Alexander. Videtur autem quodammodo esse eadem notio temporis & motus. Fluxum enim quendam tempus & choream ostendit, & id quod est habet in eo quod fit. quod quidem est proprium motus. & est aliquod accidens & continuum, & similiter diuidi potest in infinitum. Quòd autem non sit idem motus & tēpus, ostendit, assumēs, omnem motum & mutationem esse solùm in eo quod mutatur, vel in loco in quo fuerit id quod mouetur & mutatur. Propterea autem, inquit Alexāder, hoc adiecit, ꝙ in alijs quidem mutationibus, in eo quod

G mutatur est illud per quod fit mutatio. nam & quod alteratur mutatur per eam quæ est in ipso qualitatē: & quod augetur, per eam quæ est in ipso quātitatem: & quod fit, per eam quæ est in ipso substantiam. locus aūt per quem mutatur id quod per locum mouetur, non est in loco: sed vbi est quod mutatur, illic est etiam motus. Sic quidem Alexander. Nunquid autem ēt motus qui est per locū, est in eo quod mouetur? non enim locus per quem mouetur id quod mouetur, ponitur tempus, sed motus qui est per locum. Motus autem est semp in eo quod mouetur, vt ostensum est cum ageretur de motu. Non propterea ergo, in loco, adijcitur, sed quoniam in loco quoq; in quo est id quod mouetur, non solùm motū qui est per locum, sed etiā alios motus dicimus. Athenis itaq; & natū esse, & creuisse, & caluū euasisse Socratem dicimus. Accuratè ergo dixit Aristoteles, mutationē omnem & motū solùm esse in eo quod mutatꝛ, vel vbi fuerit ipsum quod mutatur. Et ꝙ sic sumptū sit, ostēdit alia quæ ei assumpta est

In mutationibus, i eo qd mutatur, est id per quod fit mutatio.

Motus per locum est in eo quod mouetur.

H propositio, quæ dicit. SIMILITER tēpus vbiq; & apud omnia.} Si ergo motus quidem nō est vbiq; similis, sed illic solùm vbi est id quod mouet, neq; apud omnia, sed in eo solū quod mutatur, non est scilicet tēpus motus, siquidē est similiter vbiq; & apud omnia. Colligitur in secunda figura. Opponitur autem ei quod est, VBIQVE, illud, VBI est quod mouetur} ei autem quod est, APVD OMNIA, illud IN eo solùm quod mutatur.

Præterea autem quæuis quidem mutatio est celerior & tardior, tempus autem non est. Tardum enim & celere tempore definitum est. est enim celere, quod in paruo multum mouetur: tardum autem quod in multo parum: Tempus autem nō est tempore definitū: neq; ꝙ sit quantitate præditū, nec qualitate. Quòd ergo nō sit XCVI

motus,

motus, clarum est. Nihil autẽ nostra in præsentia referat dicere motum, an mutationem.

CIII Tempus nõ esse motũ ex eo quod tẽpus, nec sit celerius nec tardius.

Idem rursus probat per aliũ huiusmodi syllogismum qui colligitur in secunda figura. Motus est celerior & tardior. Tempus non est celerius & tardius. Non est ergo motus tempus. Quòd autem non sit tempus celerius et tardius, clarum quidem est vel ex consuetudine. Etenim multum quidem & paruum tẽpus dicimus, celerius autem & tardius non dicimus. Is autem hoc quoq; probat syllogisticè. Celere & tardũ definitum est tẽpore. Tempus non definitum est tempore. Celerius ergo non est & breuius tẽpus. Quòd aũt celere & tardum tpe definiatur, clarum est. Celere enim dicimus quod in paruo tempore multum mouetur: Tardum autem, quod in multo parum. Non potest autem dici fieri tempus vel in paruo multum, vel in multo parum. Atqui etiam ꝙ tempus non sit definitum tempore, rursus clarũ est, ex eo ꝙ neq; in sui quantitate sit tempus à tempore definitum. Multum enim tempus multum est, non ꝙ sit in multo tempore. & paruum, nõ ꝙ sit in paruo. hoc est enim motus proprium. multum enim motũ dicimus, eum qui fit in multo tempore: & paruum qui fit in paruo. non sicaũt tempus. Qualitate autem non est omnino præditum tẽpus, quemadmodũ celere vel tardum. quare nec eius definiatur qualitas à tempore, sicut qualitas motus. celerẽ enim & tardum motũ dicimus. & ea qualitas tempore definitur. est enim celer motus qui fit multus in exiguo tempore. & tardus, qui fit exiguus in multo. Ita motus quantitas tempore definitur: Temporis autem non itidem. etsi enim dicatur tempus multum et paruum, ea tñ dicuntur non ex relatione quæ fit ad tempus, sed per eã quæ fit ad continuum & numerum, vt ostẽdetur. Plotinus autem addit etiam aliud argumẽtum, quod probat tempus non esse motum. Motus enim, inquit, & cessauerit & defecerit: Tempus aũt, non. Quoniam autem non est idem motus & mutatio, vt ostẽdet in principio quinti libri huius operis: Generationem enim seu ortum & interitum ostendet quidem esse mutationem, motum autem non: vsus est autem & vtetur citra vllum discrimen nomine motus & mutationis: meritò de indifferentia admonuit auditorem, significans se eis vsurum indifferenter.

Tempus nõ esse motum q̃o probet Plotinus.

Mutatio & motus confundunť aliquando.

CAP. XI.

XCVII ATqui nec sine mutatione. Quãdo.n. ipsi nihil cogitationẽ mutauerimus, vel mutare nesciuerimus, nõ videtur nobis fuisse tempus. quemadmodum nec ijs quos narrãt fabulę in Sardo dormire apud Heroas, cùm fuerint excitati. Posteriori enim nunc, prius nunc, coniungunt, & vnum faciunt, id quod est intermedium eximẽtes propter insensilitatem. Quemadmodum ergo si non esset alterum, Nunc, sed vnum & idem, non esset tempus: ita etiam quoniam latet esse alterum, id quod intercedit non videtur esse tempus. Quòd si nobis quidẽ euenit vt tempus non putemus, cùm mutatione nullam definierimus, sed in vno & quod diuidi non potest videtur esse anima: quando aũt senserimus & definierimus, tunc tempus fuisse dicimus: clarum est non esse tempus absq; motu & mutatione: Quòd ergo tempus nec sit motus, nec sine motu, clarum est.

CIIII Tempus nõ esse sine motu.

Postq̃ ostendit tẽpus non esse motũ, deinceps ostẽdit nec id esse sine motu, sed oĩno cum motu. Est.n. viri scĩa prẹditi, eorũ quę natura magnam habẽt propinqtatem: & differẽtiam tradere, & coniunctionẽ. Quòd aũt non sine motu sit tempus, nec possit tẽpus sine motu accipi,

A sic ostendit. Tẽpus sine motu à nobis sentiri non potest. Quod sine motu sentiri non põt, nõ potest sumi sine motu, q̃nquidem omnino cum motu consistit. Tempus ergo cũ motu consistit, & absq; eo nec est, nec mente percipiť. Quòd aũt non possit sentiri sine motu, ex hoc ostendit. Cùm cogitatione fuerimus omnino ĩmobiles, vel nos ꝑ ipsam moueri nos latuerit, hoc est cogitare aliqd t neq; aliquod tẽpus fuisse putamus, vtpote ꝙ non possit animo cogitari tẽpus absq; notione motus. Quòd autẽ ita sit, nobis vel ex somnis clarum est. Cùm.n. somno minimè interrupto dormierimus, excitati tẽpus quod intercedit non cogitamus. Patet ẽt in vehementibus intentisq; cogitationibus & actionibus. Nam cũ in illis nostrã defiximus cogitationem, non existimamus tẽpus intercessisse, & si sępe multũ temporis transactum sit. Non.n. eo ꝙ nos moueamur, sed ꝙ motus cogitationem sumamus, vnà quoq; tẽpus cogitamus, vt quod sit vnà cũ motu. Propterea.n. cum dixisset, CVM ipsi nihil mutauerimus, adiecit, COGITATIONEM. q̃m ex ea, quæ in cogitatione versatur motus consequentia, quæ est ipsa ĩmobilis, simul quoq; sensus tẽporis oritur. Etenim ex cõtrario quoq; potest videri, ꝙ qui dolore & calamitate affi-

B ciuntur, vel inopia premuntur, & alicuius rei teneně desiderio, multũ esse eiusmodi motũ existimãtes, multum quoq; tẽpus existimant. Dicit itaq; qdam in Comœdia.

nunquam n' erit dies?

At iamdiu gallos canentes audij. Et alius.

†Nanq; dies vetulos cupientes efficit vnus. †Theocri.

Quòd aũt qui motum non assequuntur, nec tempus sentiãt, nos quidẽ, vt dixi, ex somnis quotidie cognoscimus: Aristoteles autem id probat ex longiori somno eorũ qui in Sardo insula in fabulis narranť dormire apud Heroas. Cùm.n. nouem filij quos susceperat Hercules ex filiabus Thestij Thespiensis mortui essent in Sardo, dicebãt vsq; ad Aristotelem, & fortasse ẽt Alexãdrum eius interpretem, manere eorũ corpora ĩtegra & minimè putrefacta,

Heroes in Sardo insula dormientes.

C & dormientiũ speciem præ se ferentia. Et erant hi quidem in Sardo Heroes. Apud eos autem, somniorũ gratia, vel alicuius alius vsus consentaneũ erat quosdã symbolicè somnos longiores dormire, qui coniungentes id, Nunc, quod erat in principio somni, et quod erat in fine, & nunc vnũ facientes, propter insensilitatem motus qui fuit inter duo, Nunc, ad Nũc contrahebãt cogitationem temporis, & tẽpus eximebant ꝑpter insensilitatem motus qui intercessit. Quẽadmodum.n. si non esset, inquit, alterum qdem nunc in principio, alterum aũt in fine, sed idem esset & vnum, non esset tempus: non est.n. tempus nunc, sed finis temporis: ita ẽt quando latuerit esse aliud nunc, non videtur esse tẽpus quod est inter duo nũc. Eudemus aũt prætermissa quæ ex Sardo sumitur probatione, ipse probat quod diciť ex aliquo quod accidit Athenis. Dicitur.n. inquit, cùm esset sacrificium publicum, quosdã esse conuiuatos in antro subterraneo, inebriatos

Dormientibus in antro subterraneo Athenis qđ acciderit.

D aũt, cùm iam instaret dies, obdormijsse, & ipsos & famulos, & dormijsse reliquũ noctis, & diem, & noctem præterea. excitatum.n. ex ijs quempiam, cùm vidit stellas, reuersum quieuisse. sequenti aũt die cum expergefacti essent, diem qui Cureotis dicitur egisse post alios. vnde ẽt animaduersum fuisse quod euenerat. Est aũt Cureotis tertius dies Apaturiorum. quẽadmodum primus Dorpia, & secundus Anarrysis, & quartus Epibda. Post secundi ergo sacrificium, cùm diem sequentem & quæ consecuta est noctem dormijssent, quartum deinceps pro tertio agebant tanquam Cureotin. Si ergo quando existimauerimus nullam esse mutationem, sed stare in ipso, nunc, tunc euenit vt ne esse quidem tempus existimemus: quando autem motum senserimus, & plura, nunc, definierimus, hoc quidem vt principium, illud verò vt finem, hoc quidem vt prius, illud verò vt posterius, tũc etiam sentimus tempus quod intercedit non erit scilicet tempus absq; motu & mutatione. E[illegible] au-

Apaturiorũ quę Athenis agebãtur qui essent dies.

Galen⁹ quo male intellexerit tēpus non esse motum.

tem quæ dicta sunt, admirabilis Galenus in octauo suo libro de demonstratione, conijcit dicere Aristotelem, propterea tempus non esse sine motu, quoniam ipsum moueri intelligētia percipimus, & infert aliquid ratione absurdum, quòd ea etiam quę sunt omnino immobilia, esse cum motu necesse est, siquidem eorum quoq; habetur á nobis cum motu intelligentia. neq; enim nos immobili intelligentia intelligimus mente ve percipimus. Dicere autem posset aliquis nec esse sine distantia ea quæ nulla sunt distantia spatioue disiuncta, si cum distãtia ea nos cogitamus, cùm viso pulsi multa agamus. Sed primū quidem eum oportebat cogitare, Aristotelē nolle animam moueri, sed agere seu operari, naturales solas mutatiōes censens esse motus vocãdas. Non ergo eo quòd tempus ipsi moti cogitamus, dicit ipsum non esse sine motu, sed quòd notio ac conceptio motus quæ est immobilis, vna secum inducit notionem temporis. Et quòd ita dicat, planum facit ex ijs quæ dicit, quòd etiamsi mutemus cogitationem, hoc est, etiamsi cogitatione operemur circa mutationem, nos autem mutare nesciamus, non videtur nobis fuisse tempus. Et rursus dicit motum nos latere, non eo quòd non moueamur, sed quòd nullam habeamus cogitationem motus. Si autem dicit nos simul motum sentire & tempus: non tamen cum ipsi moueamur sentire. Siquis autem existimet illud, ipsi CVM cogitationem nō mutamus } dictum esse pro eo quod est, Non mouemur cogitatione } sic quoq; non propterea ꝙ ipsi moti tempus mente agitemus, putat cū motu esse tempus, sed propterea quòd motum assequamur, siue id moti assequamur, siue non moti. Quocirca subiunxit etiam tanquam corrigens, VEL mutare nesciuerimus. } Itaq;, vt prius dixi, vehementer ac intensè cogitantes & operantes nos moueri clarum est: extensionem autem ac prolixitatem motus non attendentes, neque quod est prius & posterius, Nūc, definientes, tempus quod intercedit nō sentimus, vt quod sit vná cū motu quem contraximus. neq; tamen polos & vniuersi centrū possumus mente cogitare absq; eo quòd motum cogitemus. Generaliter enim ac vniuersè in ijs quæ simul sunt, & substantiam habent in mutua quadam inter se habitudine ac relatione, vná cum cogitatione vnius, cogitatam quoq; esse alterã necesse est. Qui amicum itaq; animo cogitat, etiam amici esse amicū cogitabit. Quocirca velim attendi quomodo dixerit Alexander, in nullo ex alijs in aliquo alio cogitando vná ingredi cogitationem alterius, nisi in tēpore, cùm vná cum cogitatione motus, sit etiam congenita cogitatio temporis. Clarum est autem motum etiam vná apparere cum tempore. cùm enim tanto tempore ambulauerimus, tot stadia tãto tempore esse peracta conijcimus. Quinetiam Aristoteles dicit in ijs quæ sequuntur, Atqui quando etiam visum fuerit esse aliquod tempus, simul etiam videtur fuisse motus aliquis.

E (G)

Quæ in relatione mutua habent essentiam, ea non possunt, vnū sine altero cogitari.

Cum tempore mot⁹ vna cogitatur.

XCVIII Sumēdum est autem quoniam quid sit tempus quærimus, hinc incipientibus, quidnam sit ex motu. Simul enim motum sentimus & tempus. Etenim si fuerint tenebræ, & nihil per corpus patiamur, motus autē aliquis fuerit in anima, protinus simul etiã videtur fuisse aliquod tempus. Atqui etiam quãdo videtur fuisse tempus aliquod, simul etiam videtur fuisse motus aliquis. Quare vel motus, vel ex motu aliquid est tempus. Quoniam ergo non est motus, id sit aliquid ex motu necesse est.

CV Cùm ex ijs quæ dicta sunt cōclusisset, nec motum esse tempus, nec sine motu, & ad eius quærendam accessisset substãtiam, primū quidem per ea quæ tam dicta sunt prius, confirmat nos simul habere sensum motus et temporis. Etsi enim, inquit, sunt tenebræ, adeò vt nos nō moueamur corporeè, nec alios moueri sentiamus, fuerit autem motus aliqs in anima, anima aliquid cogitãte, quod perinde est, vt ait Alexander, ac cogitationem aliquam motus habuerimus, ꝙ fit quidem scilicet: Si adsit motus, protinus videtur etiam simul fuisse aliquod tēpus. Ita autem exponit Alexander, sciens Aristotelem nolle moueri animam: sed dixit motum in anima, immobilem cuiuscunq; motus cogitationem. Nunquid autem per naturales quidem motus, immobiles esse putat animę cogitationes, respicit autem aliã speciem motus? Deinceps autem quod ijs quæ dicta sunt est è contrario adijcit, ꝙ non solum tempus vná cum motu cogitatur, sed etiã motus cum tempore. Meritò ergo quoniam hęc simul inter se inuicem referuntur, tempus vel est motus, vel aliquid ex motu. Si ergo motum non esse ostensum est, restat vt id sit ex motu aliquid.

Tēporis & motus sēsum simul habemus.

Motus ī aliquid dixerit Aristoteles.

F Quoniam autem quod mouetur, ab aliquo ad aliquid moueť, & omnis magnitudo est continua: motus sequitur magnitudinē. Propterea enim ꝙ est magnitudo cōtinua, motus quoque est continuus. propter motum autē, etiam tempus. quantus enim motus, tantum etiã semper videtur fuisse tempus. XCIX

Postquam ostendit cum motu esse tempus, deinceps quærit quidnam ergo sit ex motu. Ostendit ergo ꝙ cùm motus sit cōtinuus, habet id quod est prius & posterius. & id est tempus, vt discemus. Quòd aūt sit motus continuus, sic probat, per hoc ꝙ prius ostenderit magnitudinem in qua est motus continuã. Quod mouetur, ab aliquo ad aliquid mouetur. Quod ab aliquo ad aliquid mouetur, in aliqua quæ spatio disiungitur magnitudine mouetur. Quoniam ergo est magnitudo cōtinua, est autem motus in magnitudine: est etiam motus continuus propter magnitudinem, sicut tēpus propter motum. Quantus enim motus, tantum etiam videtur fuisse tempus. quemadmodum quanta est magnitudo, tantus est etiam motus. Si autem quantitas motus est continua, vt etiam magnitudo, vtpote vnius stadij: temporis etiam quantitas est continua. Si enim altera quidem fuerit continua, altera verò discreta: non dici posset ꝙ quanta est vna, tanta est etiam altera. neq; enim conferri possunt huiusmodi quantitates. Prætermissa autem vna propositione quæ dicit, quod ab aliquo ad aliquid mouetur, moueť in magnitudine, visus est dictionis contextui magnam afferre obscuritatem. Eudemus quoq; in tertio naturaliū videtur esse in eadem sententia, ꝙ propter magnitudinem quidem sit motus cōtinuus, propter motum autem tempus, sic scribens. Rursus ergo sumentes dicamus, ꝙ ex ijs quæ sunt continua videtur esse tempus, & ex ijs quæ possunt diuidi. Ergo & motus & longitudo. Quodnã est ergo eorū principium, & cuinam primò hæc insunt? nunquid longitudini quidem & corpori videntur hæc per se inesse? nō enim eo ꝙ sit aliquid eorum, neq; ꝙ sint talia, diuiduntur & sunt cōtinua. Motus autem eo ꝙ sit in longitudine videť continuus esse & posse diuidi. continuus quidem esse ꝙ sit in continuo: diuidi autem posse, ꝙ diuidatur quemadmodum longitudo. quæcunq; enim sumpta fuerit pars longitudinis, ea est etiam pars motus. Similiter autem etiam temporis. Sicut enim motus, ita etiam tempus putamus diuidere. Strato verò Lampsacenus non ex magnitudine solùm dicit motum esse continuum, sed etiam per se. vt qui si discissus fuerit, statu intercipiatur. & quod inter duas intercedit distantias esse motum qui non potest discindi. Et est, inquit, motus aliquid quantum. & quod potest diuidi in ea quæ semp possunt diuidi. Si autem habet ꝙ ab eo quod est pręsens semper excedit, quatenus etiam nominatur motus, & ea ratione non est res quanta: nihil mirum. numerus enim discernit. non est autem quanti discernere. Et magnitudo

CVI Mot⁹ est cōtinuus.

Motus est continuus propter magnitudinem.

Tempus est continuum, propter motum.

Motus per se est continuus.

cum

" cum aliis cogitur ac coagmentaẽ, sed non quatenus quã-
" titas. hæ enim sunt differentiæ quãtitatis, sed non quanti
" tas. Quare id etiã ꝙ excedit, sit differentia motus. Sed quõd dixit, QVANTVS enim motus, tantũ videtur semper fuisse temporis.} siquidem celerẽ motum dicimus eum qui est multus in paruo tpe: non enim vtiq; uerum est, Quãtus motus tantum tempus, siquidem ille quidẽ est multus, hoc verò paruum. Num hæc & illa quãtitas non cõsideratur in æqualitate solarum quantitatum, sed etiam in eo ꝙ sunt eædem rõnes. Quæ enim est ratio 4. ad 2, ea etiam est 8. ad 4. est enim dupla. Ita autẽ etiam vt motus ad motum, tempus ad tempus, cùm celeritas & tarditas sint eędem. Porrò autẽ Aristoteles non propter æqualitatẽ quantitatis, hanc & illam accepit quantitatem, sed propter cõtinuitatis similitudinẽ. quę enim non sunt similiter continua, ne cõferri quidem possunt, vt prius dictum est. Sed nec hoc prętermittamus adiicere iis quæ quæruntẽ, ꝙ quæ à magnitudine in qua est motus cõtinuitatem ad motum & tempus transfert oratio, & ex ea temporis inuenit substantiam: solùm sumit motum qui est per locũ. Alii enim motus, vtputa alteratio, augmentum, diminutio, generatio & interitus, sunt motus magnitudinum: non tñ fiunt in spatio quod pertinet ad magnitudines. Quare etiam nõ quoduis tempus, sed illud solùm quod est eum motu qui fit per locũ, inuenit ratio. sed videtur quidem rem esse aggressus Aristoteles ex eo quod est apertius. Præclarè autem Strato ipsum quoq; per se motũ ostendit habere id quod est continuũ, fortasse huc etiam respiciens, vt non solũ in motu per locum, sed ẽt in aliis oibus ea quæ dicebantur colligeret.

Motus & temporis & quãtitas quomodo cõsideretur.

Quod prius autẽ est & posterius, in loco primùm est. hic quidem positura. Quoniam autẽ est in magnitudine prius & posterius, necesse est etiã in motu esse prius & posterius, eis quæ
c illic sunt conueniens proportione. Quinetiam est in tempore prius & posterius, eo ꝙ alterum ipsorum semper consequatur alterum. Prius autem & posterius ipsorum est in motu. quod cùm est quidem aliquando, est motus, ei tñ esse est alterum, & non motus. Sed tempus quoq; cognoscimus, qñ motum definierimus, definiẽtes id quod est prius & posterius. & tunc tẽpus fuisse dicimus, qñ eius quod est prius & posterius sensum in motu ceperimus. Definimus autem eo ꝙ ipsum aliud & aliud existimemus, & aliquid quod est inter ipsa intermedium aliud.
CI Quando enim extrema alia à medio intelligentia perceperimus: & anima duo, Nunc, dixerit: hoc quidem prius, illud verò posterius: tunc etiã hoc dicimus esse tẽpus. quod enim ab iis, Nunc, definitur, videtur esse tempus, & ponaẽ. Quãdo ergo illud, Nunc, sentimus tanq; vnũ, & non vt vel prius vel posterius in motu, vel vt idem quidẽ, sed alicuius prioris & posterioris: non videẽ vllum fuisse tempus, qm̃ nec motus: qñ autem prius & posterius, tunc tempus dicimus. Id enim est tempus, numerus motus per id quod est prius & posterius. Nõ est ergo motus tempus, sed quatenus habet numerum mo-
CII tus. Signum autem est. Quod est enim plus & minus, numero iudicamus: maiorem autem & minorem motum, tempore. Est ergo tempus aliquis numerus. Quoniam autẽ est duobus

Temporis definitio.

A modis numerus: Nam & quod numeraẽ, estq; numerabile, numerum dicimus, & quo numeramus: tempus est quod numeratur. Est autem aliud quo numeramus, & id quo numeratur.

Totus est scopus & institutum eorum quæ dicuntur, ꝙ quẽadmodum motus habet continuum à magnitudine in qua est motus: ita etiam prius & posterius, quod in magnitudine inest per positurã, motus ab ea propriè accipit. & à motu tempus, sicut etiam continuũ. In magnitudine enim prius est, verbi gratia, quod est in loco vbi sunt Agonothetæ, posterius autem extremum stadii. In motu aũt prior quidem est motus qui fit per primum signum: posterior verò qui per posterius. Sed in magnitudine quidẽ id quod est prius semper inest cum posteriori. simul enim est primum signum & posterius: in motu autẽ, pereunte eo quod est prius, accedit id quod est posterius. Non est tñ idem esse motum, & prius ac posteri⁹ CVII
B motus. quẽadmodum nec magnitudinem & prius ac posterius magnitudinis. sed etiam si subiecto sint eadem, ratione differunt. quemadmodum quinq; subiecto, verbi gratia, ligna sunt: ꝙ autem sunt quinq;, id habent ex numero. Et subiectum quidem motus, est perficiens actus eius quod est mobile: Prius aũt & posterius in motu, est numerus & ordo in eo quod est eiusmodi. Similiter autẽ etiã in magnitudine, à qua habuit motus prius & posterius, subiectum quidem est, verbi gratia, columnę: prius autem & posterius ordo qui est in ipsis. Et hoc est quod dicit, QVOD cùm est quidẽ aliquando, est motus.} hoc est, ipsa substantia & subiectum. EI tamen esse} hoc est ratio, EST alterum, & non motus.} Postq; ergo sic separauit prius & posterius quod est in motu, quęrit deinceps quid sit esse prius & posterius, quo à motu differunt. Quẽadmodum in linea, donec ipsam quidem vnã & continuam cogitamus, nõ cogitamus eius hanc quidẽ partem positura priorem, illam verò posteriorem: qñ ve-
C rò diuiserimus, & punctis discreuerimus, statim hoc quidem prius positura facimus, illud verò posterius, & alia extrema mediæ lineę quæ ab ipsis continetur: Ita etiam in motu non aliter intelligimus quod in ipso est prius & posterius, nisi ipsum diuiserimus, & veluti in duo separauerimus, & sensum acceperimus tanquã alterius & alterius. Quonam ergo separamus ac discernimus? nõ vtiq; signo. non habet enim posituram. sed aliquo alio modo. Dico enim priorem motum, quo motus sum, verbi gratia, ambulans: posteriorem autem, quo mouebor. quare fit distinctio, ꝙ hoc quidẽ præterierit, illud verò futurũ sit: Præteritum autem & futurum, est tempus. Idem est ergo tempus & id quod est prius & posterius, qñ hęc discernunt. Discernunt autem, qñ illa, Nunc, in animã inciderint, hoc quidẽ vt principium motus, illud verò vt finis. Tunc enim id quod inter ea intercedit, Nunc, tempus cogitamus, quod est aliud ab ipsis. Sæpe autem etiã vnum, nunc, sumẽtes, præteriti quidem vt finem, futuri
D autẽ vt principium, sumimus rursus cogitationẽ temporis eius quod est prius & posterius. ita enim melius est illud audire, IDEM quidem, sed alicuius prioris & posterioris,} q̃s vt exposuit Alexãder, idem dicens & vnum, nunc, sed quod est in aliquo priori & posteriori: tanquã quod ipsum deducitur, & alias in alia parte motus sit cogitemus. Quare notio ac cogitatio tpis vndequaq; oritur, ꝙ distinguatur id motus quod est prius ac posteri⁹. Distinguitur aũt cùm sumptum fuerit vt aliud & aliud, hoc est cùm numeratum fuerit. Numerus enim non est vnius nec eiusdem omnino, sed eius quod habet aliud & aliud. Quare tempus est numerus motus, vt quod sit numerabile per prius & posterius. Et ꝙ sit quidem numerus motus, clarum est, siquidem quicquid est plus & minus, numero iudicatur. Motu aũt temporis iudicaẽ plus & minus. est enim amplior, qui in maiori tempore sumitur æqualis celeritatis: & minor, qui in minori. adeò vt

Motus, & prius ac posteri⁹ mot⁹, subiecto eadem, ratione differunt.

Motus quõ diuidatur.

colligatur

colligatur in tertia figura aliquē numerum esse tempus. Alexander autē ex duabus vniuersis affirmatiuis in tertia figura hoc modo colligit. Cuiuslibet rei id quod est plus & minus, numero iudicatur. Clarum est ergo quòd etiā motus. Atqui cuiuslibet motus id quod est plus & minus, tpe iudicatur. Aliquis ergo numerus est tempus. Attendendum est autem an idem sit subiectum, qn̄ dicimus, Cuiuslibet rei id quod est plus & minus, numero iudicatur, & cuiuslibet motus id quod est plus & min⁹, numero iudicatur. Quòd autē, PER id quod est prius & posterius, } necessariò adiectum sit, clarum est, siquidem numerantur etiā plures motus simul. Vt in te, verbi gratia, quando augeris & calefis, & à loco in locum procedis, moueris simul tribus motibus. sed non est tempus talis numerus motus, sed is qui est per prius & posterius.

Motus plures simul numerantur.

Nihil aūt mirum, si cum id motus quod numeratur velit esse tempus, in definitione non dixit numerabile, sed numerum. Dicitur enim etiā id quod numeratur numerus, sicut quod mensum est mensura. queādmodum numerus monadicus, & numerus boum, & numerus equorum. & rursus chœnix lignea, & chœnix frumenti. & dolium fictile & dolium vini. etenim chœnicē comedimus, & dolium bibimus, non ligneū & fictile, sed frumenti & vini. Et numerus quidē qui numerat, ne tempori quid conueneriт: est enim diuisus, non continuus: Qui numeratur autem, potest etiā esse continuus. quemadmodum hasta quæ est vndecim cubitorum. Porrò autē quod numeratur est duplex. vnum quidem per quantum, vt dicimus duos motus vel tres: alterum aūt per ordinē, vt dicimus per priorem motū & posteriorem. Vult ergo ostēdere tempus eē numerum motus, & vt qui numeratur, & vt qui numeratur per ordinē. is est enim proprius. est enim numerus cōis & motus & boum & equorū. Quando ergo dixit, QVOD enim eo Nunc definitur, videtur esse tempus, & ponatur } ostendit quō tempus sit numerus motus, nempe vt quod numeratur & definitur, non autē vt quod numerat. Quod enim in motu numeratur, & sic definitur vt aliud & aliud, erat prius et posterius in motu, non motus. si quidem ostensum est aliud & aliud motus esse prius & posterius. Eius enim quod est prius & posterius motus, numerus: hoc est tempus, sed nō ipsius motus. Motuum enim numerus, vt dictum est, etiā si sint multi qui moueātur, vel ego qui ambulo calefio & augeor: fuerit ipsæ partes motus, sed hic numerus nō est tempus: horum aūt multorum vniuscuiusq; enumeratio per prius & posterius, id iam est tempus. Neq; enim est tēpus id quod est in magnitudine prius & posterius. quæ enim in illa sunt, simul manent: quæ sunt autē temporis, non manent. Quoniam aūt videtur nos dimetiri tēpus, tot enim annorū esse dicimur, & festum esse tot dierum dicimus, ideo quidam immutant dictionem, & sic scribunt, vt dicit Aspasius, Tempus autem est non quod numeratur, sed quo numeramus. } Sed numerus monadicus scilicet tempus metitur. dicimus enim quot anni prēterierint. nihil autem fortasse obstat quominus sit numerabile & numeret. Porrò autē eam quæ deinceps sequitur dictionem sic exponit Aspasius. Est autē aliud non quo numeramus, sed quod numeratē. Et dicit q̄ si admittamus esse propriè quo numeramus, numerum monadicum, potest dici nō posse esse aliud quo numeramus. vnitatem enim sæpius sumimus. vnitas autē ab vnitate non differt nec genere nec numero nec specie. Quod enī numero differt, vel forma differet, vt Socrates à Platone: vel ordine, vt punctus à puncto: Vel hoc, Nunc, ab illo, Nunc, per id quod est prius & posterius: vel positura, vt supra & infra: vel aliqua alia eiusmodi cogitatione. quæ quidem nō sunt in vnitatibus. Melius est autem, inquit, illud, Nunc, sumere quo numeramus. Num autem id quod numerat, vbiq; est idem plurium? Ac talis quidē est scopus & institutum eorum quę dicuntur. Rectè aūt ferè oīa exponens Alexander, pauca quædam interiecit

Numer⁹ est duplex numerans, & q numeratur.

Quod numeratur est duplex, p quātum, & p ordinem.

E digna quæ notentur. Nam cùm dixisset Aristoteles in principio propositę dictionis prius & posterius esse primum in loco, Ipse inquit hoc tantū valere ac illud, Prius & posterius in loco primum est, hoc est, in magnitudine quæ mouetur. Positura enim, inquit, id quod est in loco, quod est magnitudo, habet prius & posterius. Quomodo aūt hoc dictum est? Quod est enim positura prius & posterius, in loco est, sed non in magnitudine quæ est in loco. Positurae enim magnitudinis sunt per motum, qui à loco habet id quod est positura prius & posterius. neq; simul sunt ea quæ est prior & quę posterior, sed alias aliā accipit magnitudo: loci aūt positurę simul sunt. Quomodo autem ex eo quod est prius & posterius positura in eo quod mouetur, vtpote capite & pedibus, sumat id quod est motus prius & posterius? Num ergo qn̄ dixit Aristoteles, esse in magnitudine prius & posterius, nō dixit in magnitudine quæ mouetur, sed in ea in qua est motus.

Positura prius & posterius quō dixerit Aristoteles in definitione tpis.

F Aduersus ea aūt quę dicuntur ab Aristotele posset dubitare aliquis. Primum quidē, quō in eo quod est prius & posterius motus qui fit per locū, ponit tempus, ut ostēdit ex eo, q̄ ab eo quod in loco habet posituram prius & posterius, transcendat ad id quod est prius & posterius motus: & si tēpus non solùm in locali sed in quouis motu cōsideret. Secundò autem, quō cùm dixit, QVONIAM in magnitudine est prius & posterius, necesse est etiā in motu esse prius & posterius, ijs quæ illic sunt cōuenient proportione } tempus esse dixit hoc prius & posterius, quod ex similitudine magnitudinis fit in motu? Atqui quod est eiusmodi, positura fuerit & non tempore. quando hic quidē mente concipitur per magnitudinē quę est prior positura, ille verò per eā quę est posterior. quemadmodū motus qui fit Athenis Thebas, est positura prior eo qui fit Athenas. Si quid autem est etiam temporale in motu prius & posterius, num id nō est profectum à magnitudine? sed videtur duplex esse id quod est in motu prius & posterius: vnum quidem à loco, alterum verò à G tempore. & queādmodum prius dixit loci fieri notionē, ab eo quod est prius et posterius, quod est in motu, ex positura, ita etiā vult nos tempus nosse ac mente concipere ex eo quod est prius & posterius in motu, non eo quod inest motui ex positura magnitudinis, sed eo quod inest ex extensione tēporis. Nam cùm sit motus medius inter locum & tempus, vtrunq; assumit mensuram seu numerum eius quod est prius & posterius. sed in loco quidē locatur seu locus efficitur: in tpe verò tps. Et locus quidē fit, quatenus habet posituram distantia, Tempus verò, quatenus erat in fluxu substantia. Neq; enim si solam haberet positurā, opus haberet tempore: nam cùm esset simul, esset in eo quod est nūc: neq; si solum fluxum, opus haberet loco. distātiæ enim quę est per posituram est locus. Quare si quis tempus definiat numerum eius quod est prius & posterius, quod est per fluxum motus, quemadmodum locum numerum eius quod est prius & posterius, quod est per distantiæ posituram, minime, vt puto, H aberrauit. Quoniam aūt duplex est numerus, vnus quidem numerans quātitatem, qn̄ dicimus vnum, duo, tria: alter verò ordinans, qn̄ dicimus primum, secundum, tertium: talis numerus est tempus. quocirca definitur per id quod est prius & posterius. Quid ergo, manca est definitio, nisi addatur illud Per fluxum, vel extēsionem eius quod est esse prius & posterius, quod ipsum discernit ab eo quod est per posituram? An illud quidē Per positurā, est per accidens in motu? per posituram enim eius quod mouetur in spatio, videtur motus spatio esse disiunctus & habere positurā. & ideo omissa est. Extensio autē per fluxum, est substātia motus. Quinetiam hoc ipse postea definiens, dicit tempus metiri id quod est vniuscuiusq; essentia. Esset ergo fortasse clarius tempori formā & characterem non tribuere ex eo quod est prius & posterius per locum, nec dicere in ijs quæ deinceps consequuntur, Quanta est magnitudo tantus est motus, & quantus est

Prius & posterius in motu cē duplex vnum a loco alterū a tpe.

Motus medius inter locum & tps.

Tpis definitio ex sn̄ia Simplicii.

Loci definitio, ex sn̄ia Simplicii.

Numer⁹ duplex numerans & ordinans.

motus

A motus tantum est tempus. Hęc enim quæ sunt per posituram motus, tradunt distantiam non eam quæ est per tempus. Sed illis maximè adhibendus est animus in quibus dicit, tempus metiri eam quæ est in eo quod est esse extensionem. Et hęc quidē ad secundum ex ijs quę fuere dubitata. Ad primum autē dicimus, ꝙ etiam si tēpus metiatur omnem motum, tñ quemadmodum euidētior alijs motibus est is qui fit per locum: ita ēt tempus quod est simul cum eo motu, est euidentius tempore quod est cum alijs motibus.

Tempus quod versat in motu locali, omnes alios motus metitur.

Num aūt si quis diligenter consideret, oēs etiam alios motus, vtputa augmentū generationem alterationem metitur id tempus quod uersatur vnà cum motu locali. horis enim & diebus & mēsibus & annis metimur aliorum motuum extensionem. Eudemus » autem hęc scripsit in tertio Physicorum. De tpe autem » fortasse quispiam dubitauerit, cuiusnā vel qualis motus » sit numerus. non enim videtur vnius cuiuspiam, sed cu- » iusuis similiter. est enim cuiusuis simil'r numerus, in quo » est prius & posterius. hoc est autem eōe motus. Quēad- B » modum mortalis aīalis scientia, non est equi, nec homi- » nis, nec alicuius alius speciei, sed vniuersi: Ita nec tēpus » est numer⁹ huius vel illius motus, sed cuiusuis similiter. » est ergo vbiq; & simil'r quiuis motus. Verumenimuero » primitus est & magis eius qui est prior & æquabilior. in » ijs enim quæ sunt definita fit notior. Hæc cū adeò apertè scripserit Eudemus, operępretium est attendere quid sit hoc vniuersum.

Motus vniuersus quomodo eē possit.

Si consistat enim motus vniuersus & q est in genere: cur non & homo & equus & vnūquodq; aliorum? Cur aūt non, sicut motus hic quidē vniuersus, ille verò proprius: ita etiā tempus hoc quidem cōe, illud verò proprium? Si autem id quod est vniuersum motus, vel nihil est, vel est posterius: vt autē se habet motus, ita etiā tempus: ergo hoc quoq; vel nihil vel sola cogitatione.

Platonica tēporis definitio conueniat cū definitione Aristotelis.

Quoniam aūt visum est Alexandro non eandem habere intelligentiam quæ ab Aristotele data est temporis definitionē cum ijs quæ de ipso à Platone dicta sunt: age C conferamus ea quæ ab eis dicunt. Aristoteles enim dixit tempus numerum motus per id quod est prius & posterius: Plato autem, æui quod in vno manet numero euntem æternam imaginem, dicit esse tempus. Vni, quidē opponens illud Numero: Manenti, autem, id quod mouetur: Exēplari, verò imaginem. Et vide ꝙ maximè omnium Aristoteles pulchrè intellexit Platonis sentētiam de tempore. id enim, Numero euntem æternam imaginem, quid aliud est, quàm tēpus consistere numero, non exemplari, nec monadico, sed referente imaginē, & qui cōsideratur per ordinem motus, hoc est, per prius & posterius? Eius enim quod mouetur, vt quod moueť proprius numerus, cùm aliàs aliud habeat, inducit prius & posterius, & per ordinē distinguit. Hęc ergo cùm rectè considerasset Aristoteles, exponens apertius, dixit tempus numerum motus per prius & posterius. Quare si illud, NVMERO, significat per ordinem, vt coniecit Alexāder, nihil aliud significat, q̄ prius & posterius. Hic est D numerus ordinans, quemadmodum monadicus, vnum, duo, tria.

De æuo idē sentit Aristoteles, quod Plato.

Vide aūt quō æuum quoq; pulchrè intellexit Aristoteles ex sentētia Platonis. Nam cùm ille dicat idē aīal per æuum habere æternitatē, hic dicit sumpsisse cognomen ex eo quod semp sit, & habere & continere vniuersum tempus (illud, In vno manere, pulchrè interpretatus) & ab eo esse & viuere oībus illucescere. Quod est autē primum vitę particeps, est primum aīal. Quoniā autem etiam aduersus quædā eorum quę hic dicunť longè doctissimus oſtendit Galenus, dicens tempus per seipsum declarari: age hāc etiam proponamus obiectionē. Cùm enim enumerasset multa significata prioris & posterioris, alia quidem dicit non cōuenire definitioni, sed id solum quod est per tempus. Esse itaq; tempus numerū motus per tempus.

Tēporis definitionē quomodo oppugnet Galen⁹.

Hanc autē obiectionem cùm duobus argumentis instituisset soluere Themistius, Sciendum est, inquit, ꝙ prius & posterius in motu, non ꝓpter A tempus est hoc quidē prius, illud verò posterius, sed ip- « sum facit potius id quod est in tēpore prius & posterius, « fit aūt ex eo quod est per magnitudinem & posituram, à « qua habet etiam continuum. Et ideo dilucidè dicit Ari- « stoteles. Id quod est prius & posterius in loco primū est: « hic quidem positura. Quoniam aūt in magnitudine, ne- « cesse est etiā in motu. Ad hæc autem dixerit Galenus, ꝙ id quod est in motu prius & posterius, quod sequiť id prius et posterius quod est in magnitudine in qua est motus, est maximè per positurā: tale enim est etiam prius & posterius quod est in magnitudine: Aliud autem est id quod est per tempus, vt prius dictum est, quod est quidē simul cum priore & posteriore quod est in motu, non habet autem per posituram prius & posterius, sed per eius quod est esse extensionē. est autem hoc aliud ab eo quod est per posituram, quę motui inest ex magnitudine. Secundam autē inferens solutionem, dicit. Sed detur nihil « aliud significare prius & posterius, quàm per tempus, vt « B putat: quidnam absurdi ex hoc euenit? neque enim nos « quid aliud dicimus esse tēpus, q̄ id quod est prius & po- « sterius in motu. necesse est aūt definitiones idem signifi- « care quod nomina. Quare non animaduertit se id repre- « hendere in definitione, propter quod eam magis oportu- » ret suscipere. Et ad hoc etiā dixerit Galenus, ꝙ si vnum quidem esset id quod est in motu prius & posterius cum eo quod est per tempus, rectè diceretur hoc esse tempus, quod est in motu prius & posterius, & non ostenderetur tempus per seipsum. Sin aliud quidē est id quod est per positurā, cùm ad tempus non pertineat, aliud autē quod est per tempus: necesse est dicere eē tempus, id quod est in motu prius & posterius, quod est per tempus. Num ergo si quis sumpserit prius & posterius, quod est ꝑ eius quod est esse extensionem, non aūt per posituram, & significatur tempus, & non significatur per seipsum & nomen eius: nō est absolutè idem quod prius & posterius, sed quod tale prius & posteri⁹, quod est definitio. Quo C niam autem cùm duobus modis dixisset esse numerum, tria enumerauit, id quod numerať, & id quod est numerabile, & id quo numeramus: cuilibet clarum est idē esse quod numeratur & quod est numerabile.

Et quemadmodum motus semper est alius & alius, ita etiam tempus. vniuersum autē tempus simul idem. CIII

CVIII Postquā ostendit tempus esse aliquid motus: id enim quod est numerabile motus, est id quod est per prius & posterius: probat etiam eorum cognationem et ex fluxu qui est cōis motui & tempori.

Inter tēpus & motū quęnā sit connexio.

Quēadmodum enim motus est semper alius & alius, nō remanente primo sed intereunte: ita etiā id quod prius est tēporis semper interit superueniente eo quod est posterius. Clarum est aūt ꝙ non solùm id motus quod pertinet ad tempus non remanet, sed etiā id quod est per positurā. in eo enim, eo quod est prius intereunte, aduenit id quod est posterius, & si D magnitudinis ipsius in qua fit motus remanet id quod est prius & posterius. ijs enim solis quæ quod sunt habēt in eo quod fiāt, inest vt eo quod est prius semp intereunte, succedat posterius. Quod est ergo in motu prius & posterius, nō id quod est per eius positurā, sed quod est per eius quod est esse extensionem, id est tempus, non quatenus motus, sed quatenus id est prius & posterius. nam quod est prius et posterius per positurā motus, per quod ei qui vadit Athenis Thebas, primus motus est qui fit Athenis: hoc prius & posterius etiam si quod fit habeat in eo quod est fieri, consideratum tñ ex relatione quæ est ad positurā quæ remanet, videtur quodāmodo remanere: qñ etiam consideratur motus, vt simul extensus cum magnitudine in qua est motus: qñ autem propriè considerať motus ex eo quod fluit, & quod id quod est habet in eo ꝙ fiat, tunc hoc quidē habens præteritum, illud verò futurum, fit tempus.

Tps in quo differat à motu.

Cùm aūt dixisset in quo conueniant

niant tempus & motus, meritò subiungit differētiam. etenim motus quidē non solùm qui est prior, est alius ab eo qui ei succedit, quod quidem est ei cōe cum tempore, sed etiam qui simul sunt à se inuicem differunt. alij quidē etiam specie, si hoc quidē intereat, aliud verò augeatur, aliud autē alteretur: alij verò numero tantùm, si plura simul intereant, vel augeantur, vel alterētur. motus enim est in eo quod mouetur. Quare quot sunt quæ mouētur, tot sunt etiam motus. Tempus autem vbiq; idem est, in aliquo eiusdē significatò. Et non differt tempus à tempore. neq; enim differentia illorũ apud quę est tempus, siue specie, siue numero, est differentia temporis. etenim quę sunt Athenis, & quę sunt Corinthi, sunt in eodē tempore. quòniam non vt vniuscuiusq; quod mouetur est aliquis proprius motus, ita vniuscuiusq; definiti motus numerus est tempus: sed omniũ vt vnius. vnum enim & idē in omnibus qui simul fiunt prius & posterius, quatenus est eiusmodi. nō enim quatenus hic quidem est in hoc, ille verò in illo: neq; quatenus hic quidem est latio seu per locum motus, ille verò augmentum, alius autem alteratio, habent id quod est prius & posterius: sed in cōmuni quatenus motus. Quocirca dicuntur etiam æqualia, quoniam simul sunt in eodem tempore. quēadmodum etiam quinarius idem est, etiam si ea in quibus sunt differant. Sola est autem temporis differentia ex ea quæ est ipsorum, Nunc, diuersitate. In eorum enim acceptione est tempori id quod est, cùm hoc quidem fuerit sumptum prius, illud verò posterius. Si autem quæ est in, Nunc, differētia, facit eam quę est in tempore differētiam, erit etiā ea quę est in tempore differentia per prius solùm & posterius. Eius autem quod simul est temporis, nō est hoc quidem prius, aliud verò posterius. quare nequaquā differt tempus quod simul est. Ad hęc autem dubitans quis, vt puto, dixerit q; si esset quidem tempus numerus vt numerans, fortasse esset vnum & idem. sed quoniam vt quod numeratur, id est aũt quod iam est ordinatum & participatum: quõ potest fieri vt sit idem? Si autē in cōi, quatenus tps: cur non etiam motus, quatenus motus, idem fuerit? Sin etiā motus aliud & aliud habet & cōe: primùm quidē dicant quidnam cōe, qui cōia dicunt vel nihil esse uel posterius. Deinde cur nō etiam tps, hoc quidem cōe, illud verò propriũ. Solui aũt potest, vt existimo, dubitatio, si quis dicat, tps non cuiuslibet motus esse numerũ vt numerabilē ex hac positione, vt puta & mei ingressus & tuæ dealbationis: nam sic quidē non esset indifferens, neq; simul, in vno nunc definitum tps: sed cùm sit primi & simplicis cœli motus tps numerabile, per id quod est eius prius & posterius, ea numerat quę sunt priora & posteriora in diuersis motibus, per vnum quod est sibi proprium, Nunc. Quocirca simul quoq; est vbiq; tempus. Porrò aũt ipse quoq; procedens Aristoteles ponet illud, Nunc non solũ numerabile, verùm etiam numerans, qñ dicit, Quatenus ergo finis est, Nunc, non tēpus, sed accidit. Et si hoc ita habet, quatenus quidem numerat, erit indifferens, quatenus autē numeratur, differens. Num aũt quod Aristoteli magis conueniat dicemus, dicentes q; diuersi motus, etiāsi quatenus tales motus inter se differant vel specie vel numero, id tñ quod est cōe motus, quod habet id quod est, & est ordinatum in eo quod est fieri, per quod id quod est eorũ prius & posterius, quod per eius quod est esse sumitur extēsionem, per quod etiā tempus definitur: vbiq; est vnũ & idem. Quod est enim prius mei ingressus & tuæ dealbationis, tanq̃ motus, si simul fuerit, erit in eodem, Nunc. Similiter aũt id quoq; quod est posterius in hoc quod in fine libri ostendit. Et si enim nusquā fit per se separatum, id quod est cōe motus, attamen ordinatum & seruans cōitatem vbiq; idem est. per illud enim, nondum sunt motus diuisi in numerum.

Tempus est semper idē.

Tēpus vbique est vnũ & idem.

Nunc, enim idem, quod aliqñ fuit: est autem ei esse alterũ. Nunc, enim tempus metitur, quatenus est prius & posterius. Nunc, aũt est quidem vt idem. est autem vt nō idem. Quatenus enim est in alio & alio, alterum: hoc autē nunc erat ipsi: Quatenus autē quod aliqñ est nunc, idem. sequitur enim, vt dictum est, motus quidem magnitudinē: eam autem tempus, vt dicimus. & similiter punctus id quod fertur quo motum cognoscimus, & id quod est in eo prius & posterius. Id autem quod est quidem aliquādo, idem. est enim punctus, vel lapis, vel aliqd aliud eiusmodi. Ratione autē aliud est, sicut sumunt Sophistæ aliud, Coriscum esse in Lycęo, & Coriscum esse in foro. Et hoc quidem est alterum, q; sit alibi & alibi. Id autem quod fertur, Nunc, sequitur, quemadmodum motum tempus. per id enim quod fertur, cognoscimus id quod est prius & posterius in motu. Quatenus autem est numerabile prius & posterius, est, Nunc. idq; est maximè cognitum. etenim motus id per quod mouetur: & latio per id quod fertur. est enim hoc quidpiam quod fertur. motus autem, non. Est ergo vt nunc dicatur quod semper idem est: est autem vt non idem. nam etiam id quod fertur. CIIII

CVIII Postq; dixit tempus cōuenire cum motu, q; fiat & intereat, & in hoc differre, q; motus quidē inter se differāt, quod simul est autē vniuersum tempus est idem: huius cām esse dicit, quòd, Nunc, sit idem subiecto. Hoc enim significat illud, QVOD fuit aliquādo. } Quemadmodũ enim dixit in priori & posteriori, q; id quod aliqñ quidē est, est motus, esse aũt ei est aliud & nō motus: ita etiam dixit de, Nunc, esse quidē subiecto vnum & idem, rōne autem differre, q; hoc quidem sit prius, illud verò posterius, id quod est autem habet per id prius & posterius. & Nunc esse mēsuram motus, quæ metitur tēpus, vt quod sit aliud & aliud. quēadmodum vnitas metitur numerũ. Meritò ergo differre tempus & idem esse sumitur, ex eo q; ea, Nunc, aut differant aut sint eadem. Et erit quidem idem tempus, quod terminatur ab ijs, Nunc, quę sumuntur absq; vlla differētia, etiam si sint in diuersis motibus. quemadmodum idem est dies hodiernus, in quo hoc quidem augetur, illud verò dealbatur, aliud verò ambulat, qui habet eadem, Nunc, & id quod est in principio, & id quod in fine. Sin sumpta fuerint, Nunc, differētia: q; hæc quidē sint priora, illa verò posteriora, fuerit etiam diuersum tempus. Quod est ergo simul tempus, quod ab eisdē & quæ non differunt, Nunc, terminatur, nequaq; fuerit differens. Parum quid aũt obscuritatis videtur habere dictio, cùm Aristoteles præter suam consuetudinem idē diuerse exposuerit, vel potius id quod est prius declarauerit per id quod sequiũ. Nam cum dixisset, NVNC idem quod fuit aliqñ, est autē ei esse alterum } deinde subiunxisset, NVNC tempus metitur, quatenus prius & posterius } volens declarare quõ sit, Nunc, aliud: rursus integram posuit diuisionē, dicens, NVNC, autē est quidem vt idem, est autē vt non idem. Quatenus enim est in alio & alio, est aliud } perinde autem fuit ac si diceret, In primo & posteriori. Deinde rursus subiūxit, QVATENVS autem est aliquando Nunc, est idem. } quod est idem cũ eo, Nunc enim idem quod fuit aliqñ. Cùm autem non esset, vt existimo, olno citra conuersiam, Nunc esse quidem idem subiecto, rōne vero diuersum, q; in alio et alio sumptum fiat prius & posterius, conatur probare per cōsequentiam quæ est ei cum ijs quæ sunt eiusdem ordinis. Prius enim dicebat motus sequi magnitudinē: motum

Nunc subiecto vnũ est, differt aũt ratione.

Nũc est mensura motus, vt vnitas numeri.

autem

autem tempus:qn̄ quanta est magnitudo in qua est motus, tantum est etiā tempus quod est à motu numerabile. His aũt consequentibus, ea etiam quæ ipsa procreant se inuicem consequentur. Procreat aũt punctus magnitudinem, siquidem puncti fluxus est linea, prima autem magnitudo est linea. Motus aũt efficiens est id quod fertur, et, Nunc, temporis. Quēadmodum ergo idem punctus fluens efficit magnitudinē, sed non alij puncto additus, & idem quod fertur facit motum: Ita etiam, Nunc, cùm subiecto sit idem, ꝙ sumatur numeratum per prius & posterius, tempus definit & facit. Quòd autē, Nunc, ita habeat, probat ex eo quod mouetur, quod est euidentius. Et ꝙ hoc sit euidētius, nobis reuocauit in memoriā per id ꝙ per hoc nos motū cognoscamus, & id quod est in ipso prius & posterius. per hoc enim ꝙ id quod fertur sit in alia & alia parte subiecti: & motū cognoscimus, & prius & posterius quod est in motu & in tpe. Quòd autē idem sit subiecto id quod mouetur, sumit vt euidēs. qm̄ vel punctus est, vel lapis, vel aliquid aliud eiusmodi. Et ꝙ lapis quidē idem sit, clarum est, etiam si sit aliàs in alio loco. Quòd autē idem quoq; punctus sit in fluxu, clarum est. siquidem est id quod fit continuū, & non consistit ex contactu punctorum: sed cum priori manente cōtexitur id quod deinceps sequitur per vnius puncti fluxum. Ratione aũt differt lapis qui fertur, ꝙ sit in alia & alia parte magnitudinis in qua fertur. Quòd autē hæc quædam videatur differentia, probat ex rationibus Sophisticis, quę hanc differentiam transferētes ad subiectum, absurdum videbantur colligere, ꝙ id quod esset idem, fieret aliud à seipso. dicebant enim. Coriscus cùm sit idem, est aliquā do quidem in foro, aliqn̄ verò in Lyceo. Qui est aliquando quidem in foro, aliqn̄ verò in Lyceo, fit aliud à seipso. Vt qui nō seruauerint aliud, eo modo quo aliud sum prū est: sed id quod est per accidens ad substantiale traduxerint. Sophisticum ergo esse ostendit existimare, ꝙ rōne esse aliud prius & posterius, sequatur ex eo ꝙ sint subiecto aliud. Cùm aũt ostendisset qūo id quod fertur subiecto quidē idem est, rōne autem aliud, dicit, Nunc, quoq; similiter se habere. siquidem motum tempus sequitur & eodē modo afficitur, sicut prius dictum est, NVNC, aũt, id quod mouetur.} Quàm sint autē hæc similia & eadē, hoc ostēdit, Per id enim quod fertur, & non aliud: cognoscimus id quod est in motu prius & posterius. Non enim fuissent hæc distincta, si maneret id quod fertur. Sed qm̄ id quod fertur, aliqn̄ quidem est in priori loco, aliqn̄ verò in posteriori, propterea motus quoq; hoc quidem est prius, hoc verò posterius. QVATENVS autē est numerabile prius & posterius, ea rōne, inquit, Nunc ostendit. Rursus autem mea quidem sententia illud, Prius, motus sumēdum est, non quod est per positurā, sed quod est per eius quod est esse extensionē. quare, Nunc, etiā subiecto quidē idem est, rōne verò aliud. Quòd enim idem sit numerabile, & vt aliud & aliud distinguatur, dat ei eā quæ est ratione differentiam. Porrò aũt Eudemus quoq; de, Nunc eadem dicit in tertio Physicorū sic scribens. Si aũt

Punctus procreat magnitudinem.

Nunc tēpus & definit & facit.

Punctus est idē in fluxu.

» punctum ferri mente cōceperimus, ꝙ sit in alia parte li-
» neę, & ipsum fieri aliud & aliud: de nunc quoq; sic etiam
» habere existimauerimus: subiectum quidē, quodcunq;
» id cogitare oporteat, idem remanet. eòm autē fiat in alio
» & alio, erit aliud & aliud. adeò vt subiecto quidē, quod-
» cunq; id sit, idem sit: eo aũt ꝙ fiat in alio & alio, quatenus
» aliud fit id quod est prius, & aliud id quod est posterius,
» ea rōne, Nunc, est aliud. Ea rōne autem est tēpus quoq;
» numerus. Quare qn̄, Nunc, quidem fuerint eadē, & nu-
» merus & tempus erit idem: quando autem alia, reliqua

quoq; alia. Postq̄; aũt ostendit huius, Nunc, ad id quod mouetur consequentiam ex priori & posteriori, ostēdit etiam ex eo ꝙ ambo itidem nota sint, motus quidē ex eo quod mouet, tempus verò ex eo quod est Nunc. cognoscitur enim motus per id quod mouetur, & tempus per Nunc. hoc enim solū esse videtur in substātia temporis.

Nunc solum est in substātia tpis.

A Cur aũt sit latione seu motu notius id quod fertur, significauit dicens, HOC enim quidpiam est id quod fertur, motus aũt non.} Substantia enim est & quod totum simul consistit id quod fertur: Motus autē est accidens, & quod id quod ē habet in eo quod fiat. in eius enim quod mouetur transitu motus cōsistit. Cùm autem dixisset, ETENIM motus propter id quod mouetur, subiunxit ET latio propter id quod fertur} non ꝙ latio non sit motus: sed ꝙ in latione sit manifestius, ex eo quod fertur, cognosci lationē. Et si enim alteratio cognoscatur ex eo quod alteratur, & augmētum ex eo quod augetur, vt quæ sint ipsa quoq; substantiæ, magis tn̄ latio ex eo quod fertur, qm̄ alijs motibus apertior est latio. Deinceps autē ex his quæ dicta sunt cōcludens, dicit, EST ergo vt Nunc quidem idem, est autē vt non idem. etenim id quod fertur} Per consequentiam enim quę est ad id quod fertur, & ꝙ ex illo esse habeat, Nunc, est & idē & aliud. In his autē mihi videtur esse operępretium attendere qūo prius & B posterius dicit idem esse subiecto. Quomodo enim præteritum est idem cum præsenti, & id quod nō est cum eo quod est? id enim quod fertur & aliàs est alibi, vt quod maneat in eo quod sit, verum est dicere idem esse subiecto: Motus autē & tempus, & quæcunq; in eo ꝙ fiant id quod sunt habēt, qūo eadem subiecto fuerint? in puncto enim quominus hoc videatur, nihil prohibet. per eius enim fluxum consistens magnitudo tota remanet, & nō habet id quod est in eo quod est fieri sicut tempus. Quomodo autē id quod fertur, & punctum Nunc per illa sequatur, ex illis etiā hoc ostendit, cùm sit tanta eorum differentia, vt hæc quidem maneant, illa verò nō maneant. Quomodo ergo id quod non manet, similr atq; id quod manet habeat idem quod sit subiecto? Secundò autem quærendū censeo, cùm hæc tria sint, magnitudo, motus, tempus, quæ se inuicem consequunt, vt dicit: & magnitudo quidē finiatur à punctis, tempus aũt à Nunc: quidnam fuerit eis proportione cōueniens in motu, puncto, C inquam, & ipsi Nunc. oportet enim esse alium finē motus, non autē id quod mouetur. quānam enim habet hoc ad Nunc & punctum consequētiam? Num ergo ad primum quidem eorum quæ sunt dubitata dicēdum est, ꝙ ipsa, Nunc, nihil inter se differunt, prætereq̄; ꝙ hoc quidē sit prius, illud verò posterius. neq; enim genere, nec specie, sed nec numero. sicut nec vnitas ab vnitate. Quę enī numero differunt, vt etiā prius dictum est, differunt quibusdam accidentibus, vt Plato à Socrate. Fortasse ergo propterea ꝙ in nullo differentię modo differat, idē subiecto dictum est. sed violenta videtur esse similitudo cum puncto & lapide, cùm hæc quidem maneant, illa verò in eo ꝙ fiant & intereant id quod sint habeant. Si hāc ergo proportionē & conuenientiam nō accuratè & subtiliter examinamus, melius esse puto dicere, ꝙ id quod est idē subiecto, idem specie significat. ipse enim paululum progressus dicet ꝙ quēadmodum motus est idem specie, ꝙ fiat rursus & rursus, ita etiā tempus. Quod autem est ita D idem specie vt in nullo differat, numero etiā quodāmodo idem esse videtur, sicut etiā prius dictum est in vnitatibus. Eudemum aũt paulopost testem adducā. Quocirca nec nimium dura esse videtur eius, Nunc, similitudo cum puncto & eo quod fertur. Ad secundum aũt quęstium dicēdum est, momētum quidē esse finē motus, neq; tn̄ motus principiū, nec cām. Tanq̄; causas ergo ponens punctū & id Nunc, illum qdē lineæ, hunc verò tpis, his proportione cōueniens meritò sumpsit id quod fertur.

Prius & posterius quomodo idē subiecto.

Magnitudini & tpi quę nā sit pportio cum puncto & Nunc

Momentum nempe κίνημα finis motus, — κίνημα.

Manifestum est autē & ꝙ si tempus non sit, non erit, Nunc, & si non sit, Nunc, tempus nō erit. Simul enim, quēadmodum quod fertur & latio, ita ēt numerus eius quod fertur & numerus lationis. Tempus enī est numerus lationis: Nunc, aũt vt id quod fert: sicut vnitas numeri. CV

Postq̄;

CX Postq̃ dixit quō se habet, Nunc, ad tempus, q̃ scilicet vt id quod fertur ad lationem: & q̃ Nunc est tpe notius: nunc etiã ea simul esse demonstrat, per eam rursus similitudinem quę est cum eo quod fertur & lationem. Quemadmodum enim, inquit, id quod fertur & latio simul est: neq; enim fieri potest vt alterũ sit sine altero, si id quod fertur non ex substãtia, sed quatenus fertur sumas: ita et, Nunc, & tempus. & cõsequentię ostendit necessitatem ex proportione ac conuenientia quæ est ei cum eo quod fertur & latione. est enim eius quidẽ quod fertur numerus Nunc, veluti quędã vnitas, vt quæ ei quod diuidi nõ potest coniungat id quod non potest diuidi. Est aũt tempus numerus motus. quemadmodum enim vnitas, eo q̃ rursus & rursus sumat̃, facit numerum: ita etiam, Nunc, tempus: & id quod fertur, lationem. Est autẽ tempus numerus lationis, non quatenus latio, vt dictum est, sed per id quod est in ea prius & posterius. non est enim tempus ipse numerus motus. sed spatiũ quod est inter id quod est prius & posterius. vtpote q̃ prius & posterius per id q̃ rursus sumũtur, spatium efficiant. Differt autẽ vnitas ab eo quod fertur & à Nunc, q̃ illa quidẽ faciat numerum discretum, hęc verò & motum & tempus continuum.

Nunc & tpe simul sunt.

Et est vtiq; tempus ipsi Nunc continens: & per Nunc diuisum est. Nam hoc quoq; consequitur lationem & id quod fertur. motus enim & latio vnà est cum eo quod fertur, qm̃ vnum est. & non quod est aliqñ. etenim defecerit. sed etiam ratione. Et definit hoc quidem motũ qui est prius & posterius. Sequitur autẽ hoc quoq; quodãmodo punctum. etenim punctus longitudinem quodammodo & continet & definit. Est enim huius quidẽ initium, illius verò finis.

CVI Sed cùm sic quidem sumpserit quis vt duobus vtens, in vno consistat necesse est si futurus sit idem punctus principiũ & finis. Nunc, autem, propterea q̃ moueatur id quod fertur, semper aliud. Quare tempus est numerus, non vt eiusdem puncti, q̃ sit & principium & finis, sed magis vt extrema lineæ, & non vt partes propter id quod dictum est. medio enim puncto vtetur

CVII vt duobus. quare eueniet vt quiescat. Et præterea clarum est necesse, Nunc, partem temporis, nec diuisionem motus. queadmodum nec punctos lineę. lineę aũt sunt duæ vnius partes.

CXI Temporis continuitatem & diuisionem per, Nunc, ostẽdit rursus ex consequentia ad id quod fertur & lationem. Motus enim, idem est autẽ dicere latio, fit ei quod fertur cõtinens & vnus, & non alicui alĳ. Ei aũt fit vnus & continens, qm̃ hoc quoq; vnũ subiecto ostendit. quod rursus dixit, QVOD est aliqñ. } quemadmodum si lapis sit id quod fertur, & ex eo ipso q̃ est id quod fertur, hoc est rõne eius quod fertur. Sed per subiectum quidem nõ erit causa cõtinuitatis. potest enim dum fertur consistere. & manet quidem id quod est, lapis: non facit aũt motum cõtinuum. qm̃ etiam si vnum propriè maneat, motus tñ eius interrumpitur, à statu interceptus. Sin vt vnũ ex rõne eius quod fertur, & vt quod fertur sumptum fuerit, tunc fit causa vt sit vnus & continuus motus. Non solũ autem continuum tempus facit, Nunc, ex ea consequentia quæ est ad id quod fertur, sed etiã ipsum diuidit, discernẽs id quod est in motu prius et posterius. ita enim diuiditur tempus. Sequitur autem, in eo q̃ continens faciat & discernat, non solum id quod fertur, sed etiã quodãmodo punctum. Punctus enim cum idẽ sumptus fuerit, huius quidẽ est principium, illius verò finis: & conti-

Tpis conti- nuitas pbat per Nunc.

Tempus p Nunc diuiditur, ac discernitur.

Punctus idẽ sumptus est

E net longitudinem, siquidem in vtraq; parte lõgitudinis sumatur vnum & idem: & etiã ipsam diuidit. per signũ enim fit diuisio longitudinis. Similiter aũt, Nunc, quoq; tempus & continet & diuidit. In eo ergo q̃ continet & diuidit absolutè, punctum quoq; sequitur: quatenus aũt idem punctus est & principiũ & finis, vno vtimur tanq̃ duobus. & necesse est consistere in vno puncto, qui bis sumitur, aliqñ quidem vt finis, aliqñ verò vt principiũ. manet enim ei id quod est etiam in positura. Quod autẽ fertur non licet bis sumere. est enim semp aliud & aliud: Aliud autem nõ q̃ sit aliud à seipso, sed q̃ alias in alio & alio. Si enim bis in eodem, vt sistatur necesse est Ponitur autem moueri cõtinenter. ita etiã, Nunc, bis non licebit sumere. Quomodo ergo est tempus quòd numeret̃ per Nunc? An nõ vt idem signum bis vt principiũ & finis: sed si vtraq; sumatur, sumitur tanq̃ duo fines lineæ, hic & ille, hæc autẽ terminant spatium lineæ quod intercedit, cùm sint aliud & aliud. ita autẽ, Nunc, quoq; numerantur vt aliud & aliud, hoc quidem prius, illud verò posterius.

vnius principium & finis alterius.

Nunc nõ potest bis sumi

Nunc quo tempus numeret.

F Fieri autem non potest vt hoc bis accipiatur. staret enim tempus. hoc aũt non potest fieri. Punctum autem bis sumere nihil absurdum, vt qui positurã habeat & maneat. Nunc, aũt non manet vt bis sumatur. Clarum est autem q̃ si sumatur punctus vt finis & principium, per ipsum diuisa est linea. Diuisa aũt non est amplius continua. quare nec qui est in ipsa motus, est cõtinuus. Tempus aũt est continuum, qm̃ motus quoq; continuus. Eorum ergo, Nunc, numerus est tẽpus. non q̃ idẽ bis sumatur, quẽadmodum punctus qui bis sumitur, sed quemadmodum ille est alius & alius, hic quidem vt principium, ille verò vt finis. & nec sic principium & finis, vt partes, sępeũ dicitur: & id quod est primum & id quod vltimũ.

Et q̃ nõ sint Nunc quidẽ similia puncto quibus sumit̃, per hoc ostendit, MEDIO enim puncto vtetur vt duobus. quare ei eueniet vt quiescat. } Si ergo non quiescit tempus, Nunc, non est in ipso vt punctus qui bis sumit̃,

G sed vt principium & finis. Quòd autem nõ ita sit principium & finis vt partes, sed vt fines, deinceps probat ex similitudine quæ est ei cum ĳs quę sunt eiusdem ordinis. adeò vt illud quidẽ, PROPTER id quod dictum est } & id quod deinceps sequitur, causam reddens, referatur ad hoc, NON vt eiusdẽ puncti q̃ sit principium & finis, sed magis vt extrema lineę } hoc verò, ET pręterea clarum est q̃ nulla pars, & quę sequunt̃ } ad hoc, ET nõ vt partes. } Et si fuerit quidẽ ita scriptum vt scribunt Alexander & Aspasius, ET præterea clarum est q̃ tempus nulla est pars motus, quẽadmodum nec punctus lineæ } dicunt eum, Nunc, dicere tempus, quod quidem, Nunc, neq; est pars motus neq; temporis. est enim eius finis. finis autem non est pars. neq; enim signum est pars lineæ. pars enim lineæ est linea. Sic quidẽ Alexander. Aspasius autem, Tempus, inquit, non est pars motus. quoniã ipsum quidem numerat per, Nunc. id autẽ est finis motus, non autem pars. Quomodo autem, Nunc dici possit

Tẽpus nulla est pars motus.

H finis motus? quorum enim est alia substãtia, eorum sunt fines quoq; alĳ. Si ergo tempus differt à motu, eorum et fines differẽt. Melior est ergo, vt existimo, scriptura quę habet̃ in multis exẽplaribus, quã Porphyrius & Themistius vident̃ cognouisse, quæ sic habet, ET pręterea clarum est necesse, Nunc, partem tpis, nec diuisionem motus, quẽadmodum nec punctos lineę. lineę autẽ sunt duę vnius partes. } lineę enĩ sunt scilicet partes lineę, sed nõ puncta. Diuisionem aũt uocat finẽ motus, vt qui per ipsum diuidat̃. quod quidẽ in libris de motu vocat [illegible], id est Momentũ. Cùm aũt dixisset Aristoteles, Quare tps est numerus, nõ vt eiusdem puncti, Alexander dicit eum, Nunc, tps dixisse. Nõ sic est ergo, inquit, Nunc numerus, vt numerus puncti. vt qñ vnũ & duo & bis sumimus. Num autẽ non necesse est, Nunc, tps accipere, sed esse id quod dicitur, tps esse numerum ipsorũ, Nunc, tanquã vnitatum, non eodẽ bis sumpto, sed alio & alio.

Quatenus

A Quatenus ergo, Nunc, est finis, nõ tempus, sed accidit: quatenus autẽ numerat, numerus. Fines enim sunt illius solũ cuius sunt fines: numerus autem horum equorum, nempe denarius, etiam alibi. Quòd itaq; tempus sit numerus motus per prius & posterius, & continuus, continui enim, clarum est.

CXII Postq; dixit ipsius Nunc ita esse finem vt extrema signa eiusdem lineæ: quandoquidem per se quidem Nunc est finis tpis, φ tempus nihil sit aliud q̃ id motus quod numerat per prius & posterius, quæ quidẽ erant, Nunc: notat φ quando Nunc sumitur vt id motus quod numeratur, id tũc sit finis motus, & ei accidit vt sit finis: Tunc autem, Nunc, etiã in subiecto sumitur, & est in illo solo cuius est finis: Quando aũt sumitur vt finis tpis: neq; est accidens. inest enim per se tempori. & quoniã, Nunc, est vbiq; numerus, qui est aũt vbiq; numerus est numerãs: B Denarius enim qui decem equos metitur, metitur etiã decem homines: & Nunc ergo simul est vbiq;, & non in solo motu, cuius finis est nõ vt Nunc, sed vt Momentũ. Cũm autẽ quæsisset Alexander quõ dixit, Nunc, numerare, non est enim tempus numerus vt numerans, sed vt qui numeratur, Aut, inquit, nõ scribitur, Numerat, sed Numeratur: aut, Nunc, quidẽ in motu numerãtur, tempus autem numerant. per Nunc enim est diuisio tpis. & ipsum per ea numeramus. vt sit Nunc quod numeratur quidem vt in motu, quod numerat autem vt relatum ad tempus. Quòd enim sumat Nunc vt numerũ qui numerat, ostẽdit dicens, NVMERVS enim horum equorum, nempe denarius, est etiã alibi.} Potest aũt videri quoq; à Nunc numerari motus. Si est enim tẽpus numerus motus per prius & posterius: Prius autem & posterius est, Nunc: per Nunc ergo numeratur motus. Quoniam autẽ tempus non est ipsa Nunc, sed id quod inter ea Nunc intercedit, quę numerant: ipsum quoq; sit id quod numeratur. Sciendum est autẽ φ quicunq; est etiam participabilis, ea ratione dicatur numerare. quẽadmodum equorum denarius. per eum enim equi numerantur. Sed qui est eiusmodi nõ posset dici esse vbiq;. hic enim est qui est numerabilis. Si Nunc ergo dicatur numerare, illud dici possit esse quidem à primo motu numerabile, numerare autẽ alios. id enim est vbiq;. Hęc cũm dixisset, cõcludit quæ dicta sunt. & adĳcit tempus esse cõtinuum, quia est numerus continui. in hoc enim habet tẽpus id quod est, φ sit numerus motus. Substantia ergo tpis quę extendit per cõtinuitatem motus, qui numerat, fuerit ipse quoq; continuus. si enim nõ cessauerit, nec ipsa quoq; cessabit. finibus enim motus, non quatenus sunt fines motus, sed quatenus definitur tempus prius & posterius, quatenus est tempus, fuerit ipsum quoq; continuum.

Nunc sumit vt finis motus, & vt finis tpis.

Nunc quomodo numeret tempus.

Nunc numeras motum.

CAPVT XII.

CVIII Minimus autẽ numerus, qui absolutè quidem est, est binarius. Aliquis autem numerus est quidem vt sit, est autem vt non sit. Quẽadmodum minimus lineæ numerus, multitudine quidem est, duæ vel vna: magnitudine autem nõ est mininus. Semper enim oĩs linea diuiditur. Quare tempus quoq; similiter. minimus enim numero quidem est vnus, vel duo: non est autem magnitudine.

CXIII Cũm dixisset tempus esse numerum & continuum, vult eam mitigare repugnantiam quæ videtur esse in his q̃ dicta sunt. Numerus enim est discreta quantitas: quod continuum autẽ est, non est discretum: et, vt ipse dicit, in numero quidẽ est quid minimum, quẽadmodum binarius: is enim est primus numerus, & qui nõ potest diuidi in numeros: In continuo aũt non est minimum: in infinitum enim continuũ diuiditur in continua: Si ergo numerus quidẽ est minimus: tempus autem nõ est minimum, siquidem continuum: tempus non fuerit numerus. Hoc ergo soluẽs vtitur eo quod prius dictum est, tempus esse numerũ, non vt id quod numerat, sed vt quod numeratur. Cũm duobus autem modis dicatur numerus, qui est quidem absolutè & propriè, is est autẽ quo numeramus, est & discretus, & cõponitur ex vnitatibus quæ diuidi non possunt: & ideo est in eo is qui est minimus: qui autem vt qui numeratur, is nõ absolutè nec propriè dicitur numerus, & consistit in cõtinuis. sed is quoq; dum sumitur vt numerus, quẽadmodum duæ lineæ vel duo anni, habet id quod est minimũ: vt magnitudo autem, non vtiq;. nã ea quoq; habent quãtitatem quæ est in magnitudine, & non solum eam quæ est in numero. Rectè autẽ aduertit Alexãder, φ cũm minimũ numerum dixerit binarium & non vnitatem, qm̃ vnitas non est numerus, siquidem B numerus est multitudo quę cõponitur ex vnitatibus, est autẽ res incomposita vnitas: lineam tñ vnam & tempus vnum accepit, vt quę numero possint dici minima. Hoc autem, inquit, vel cõmunius, qm̃ nõ est eius institutum de eis nunc dicere: vel φ vnitas quæ in numero quidem qui numerat est omnino incõposita, nondum erat numerus: in eo autem quod numeratur vnum quoq; est numerus. est enim in eo cõpositio & subiecti & vnitatis.

Tempus est numerus, vt qui numeratur.

Numerus numerãs & numerus q numeratur.

Clarum est autem & φ celere quidem & tardum non dicitur, sed multum & exiguum & lõgum, & breue. Quatenus enim est continuũ, longum & breue: quatenus autem numerus, multum & exiguum. celere autem & tardum non est. neq; enim numerus quo numeramus est vllus celer & tardus. CIX

Cũm ostẽdisset quõ tempus & numerus qui est vt numerabilis, & continuus vt magnitudo, per hoc quidẽ φ C est numerus, habet id quod est minimũ: per id autẽ φ est continuũ, non habet, infert his, φ meritò tempus multũ quidem & exiguũ habet vt numerus, longum aũt & breue vt magnitudo: sunt enim hæc eorũ propria: velox aũt & tardũ non vtiq; dicitur, qm̃ nullus est numerus velox & tardus. neq; enim monadicus quo numeramus dicitẽ velox & tardus. neq; qui est numerabilis. Vndenã enim is haberet velox & tardũ, si is quid numerat nõ habeat? quẽadmodum enim per illum habet quod sit numerus: ita etiã si esset velox & tardus numerus qui numerat, ea etiam quæ numerantẽ haberent ab ipso velox & tardum. Clarum est aũt φ nec magnitudo, quatenus magnitudo, habet tardum & graue. sunt enim hæc ꝓpria motus, non magnitudinis. Ostendit aũt prius quoq; φ tps quidẽ nõ habet velox & tardum: motus aũt habet: hęc enim definiuntur tpe: Tempus autem tempore non definitur. CXIIII

Tempus est multũ & exiguũ longum & breue. sed nõ velox & tardum.

Porrò autem quod est idem, simul est vbiq;. CX D Prius autem & posterius non est idem. quoniã etiam mutatio, quæ præsens quidẽ est vna: quę autem fuit & futura est, alia. Tempus autem est numerus, non quo numeramus, sed qui numeratur. Is autem accidit etiam per prius & posterius, semp alius. Ipsa enim, Nunc, sunt alia. Est autem numerus vnus quidem & idem, cẽtum equorum & centum virorum. Quorum aũt est numerus, alia sunt, vt equi ab hominibus.

Vnum est eorum quæ prius dicta sunt de tpe, φ præsens & id quod per, Nunc, consideratur, vbiq; est idem: prius aũt & posterius nõ sit idem. Quòd ergo hoc quoq; cõsequatur traditam tpis notionem, quẽadmodum quæ etiam proximè dicta sunt, ostẽdit ex eo φ etiam motus. in quo hæc tpe quod sint habent. Pręsens enim & instãs CXV

Tẽpus sicut motus habet idẽ præsens & instans.

motus

E motus idem est: nõ est enim eius à seipso differentia: sed vnus est per cõem formam eius essentiæ extẽsionis: Præteritus verò & fututus sunt inter se alius ab alio. Quẽadmodum ergo habet vnus motus idem & alterum, ita ẽe habet omne tẽpus, quod oẽs motus simul metitur. nõ est enim tempus numerus huius & illius motus, quatenus tales, sed motus, quatenus motus. Quare tẽpus est vnũ, cùm sint multi motus. qm̃ non quatenus multi ea rõne est eorũ numerus, sed quatenus omnes motus. Mutatio aũt quę adest vna est vniuersa, quatenus mutatio: Tempus autem vnum est, non solùm specie, sed etiã numero. qm̃ est vnius motus specie & numero, quandoquidem nihil eius sibi tribuit differẽtias: Prius autem tempus est aliud à posteriori. nam motus quoq; etsi vt vnus numero sumptus fuerit: ppterea q in eo quod fiat habet quod est, est alius per prius & posterius. Deinceps aũt ostendit prius & posterius tempus non esse eadem. Numerus enim quo numeramus est semp idem, siue prius siue posterius sumatur: quẽadmodum ternarius: Dimensa autẽ non vtiq; eadẽ esse necesse est. alij sunt enim equi ab hominibus. Si ergo tempus, numerus ita est in motu vt id quod numeratur, non vt id quod numerat, id aũt motus quo numeraĩ, non remanet idem, sed aliud sumitur: meritò prius quoq; tempus aliud est à posteriori: & præteritum à futuro. etenim ea Nunc quibus numerantur & discernũtur, sunt alia. id enim motus quod numeratur per prius & posterius, rõne est scilicet alia et alia, sunt autem subiecto eadem vt specie. ita enim prius ostensum est.

Numer⁹ numerans semper idẽ, qui numeraĩ nõ idem.

F

Præterea quemadmodum cõtingit motum esse eundem & vnum, rursus & rursus: ita etiã cõtingit esse tempus. quemadmodum annum vel ver vel autumnum.

XVC Postq; dixit præsentem quidem & instan..em motum esse eundẽ vniuersum, & ideo tempus quoq; instans esse idem simul vbiq;, præsentẽ autem & futurum alium, & tempora alia: nunc ostendit qũo etiam id quod est prius & posterius idem esse potest & in motu & in tpe, eo q rursus & rursus. Et cùm prius dixisset, Nunc, idem esse subiecto, rõne autem diuersum: nunc, vt arbitror, explicat qũo hoc tunc dixerit. nempe q sic, quemadmodum motus, eo q rursus & rursus, hoc est, quòd qui specie est idẽ fiat rursus & rursus. Quoniam enim motus fiunt iterum & iterum, quẽadmodum Sole ab eodem iterum & iterum eunte, & ab Ariete & Libra iterum & iterũ, tempus autẽ motum sequitur: videlicet annus quoq; rursus, & ver rursus & rursus fit & autũnus. Sed cur neq; prius dixit specie idem esse Nunc, sed subiecto, neq; nunc tempus idem specie, sed eo q rursus & rursus, sicut motum? Atqui eius maximè est quæ fit tripliciter eiusdem distinctio, genere & specie & numero. Num q non solũ quæ genere sunt eadẽ magnam adhuc relinquunt differentiã: sed quæ etiã dicuntur eadem specie, si numero differant, vt Plato & Socrates, accidẽrium magnam habent differẽtiam: Motus aũt qui rursus & rursus vt ijdem & ipsa, Nunc, & tempora, sunt etiã numero propemodum eadem. Ita aũt Pythagorici quoq; ea quę quodãmodo sunt eadẽ & numero, eo quòd rursus & rursus, fieri dicebant. Satius autẽ fortasse fuerit audire etiã ipsa Eudemi verba ex tertio Physicorũ, quæ ea quæ hic dicuntur exponunt per paraphrasim.

Prius & posterius quomodo possit esse idem in motu et in tẽpore.

G

Cur nunc & tps idem nõ specie sed subiecto.

H

Fieri quæñ dicerent Pythagorei.

» Ipsum aũt tempus vtrum fiat, quẽad-
» modum nõ nulli dicunt, an nõ, dubitauerit aliquis. Cùm
» idem aũt dicatur multis modis, videtur quidẽ idem fieri
» specie. quẽadmodum æstas & hyems, & reliqua tempo-
» ra & ambitus. similiter autem fiunt ijdem motus specie.
» Etenim conuersiones, & dietũ ac noctium æquationes, & cæteras vias ac transitus Sol perficit. Si quis aũt crediderit Pythagoreis, q rursus eadem numero futura sint, & ego virgam tenens vobis sedẽtibus narrabo fabulas: ita etiam alia oĩa similiter habebũt, & idem esse tempus est consentaneum. Nam cùm sit vnum & idem motus,

Eadẽ numero rursus futura dicebãt Pythagorei

E « similiter aũt multa quoq; eadem: id quoq; quod est prius
« & posterius est vnum & idem: & eorum etiã numerus.
« Sunt ergo oĩa eadem. quare tempus quoq;. Videaut ẽ q vnum & eundẽ motum dicit eum qui est rursus & rursus: & id quod est prius & posterius esse vnum & idem. Quòd aũt is quoq; aliud, & aliud esse dicat id quod semper fit motus & tẽporis, audi quænam paulopost ea, quę iam sunt addita scripserit.
« Quemadmodum autem mo-
« tus solùm est indiuiduum, fluxit autem præteritum, futu-
« rum autem nondum est: ita etiam temporis hoc quidem
« perit, illud verò nondum est. Præsens autem est quod fit semper aliud & aliud.

CXII Non solùm aũt motum metimur tempore, sed etiam motu tempus, propterea q à se inuicem definiũtur. Tempus enim definit motum cùm sit eius numerus. motus autẽ tempus. Et dicimus multum vel parum tẽporis, motu metientes, sicut etiam numerum eo q sit numerabile. quẽadmodum numerum equorum vno equo. numero enim cognoscimus equorũ multitudinem. Rursus aũt vno equo ipsum equorum numerum. Similiter aũt & in tpe & motu. tempore enim motum, motu aũt tempus metimur.

F

CXIII Et id meritò accidit. motus enim sequitur magnitudinẽ: tempus verò motum, q sint & quanta, & continua, & quæ possunt diuidi. propterea enim q sit talis magnitudo, hęc motui euenerũt: propter motum autem, tempori. Et metimur & magnitudinẽ motu: & motum magnitudine. Multum enim viæ esse dicimus, si sit multa ambulatio. & eam multã, si sit multum viæ. & tempus, si sit motus, & motum, si sit tempus.

G

CXVI Quoniam tempus dicitur mensura motus, vtpote q id motum dimetiatur, dicebatur autẽ motus & celerior & tardior, quod minus & plus tẽporis dimetitur: nunc adijcit q nõ solùm tempus metitur motum, sed etiã motus tempus. vtrunq; enim metitur alterum, q à se inuicẽ definiãtur, & motus à tẽpore, & tempus à motu. In quo enim est tpe multum motus, id multum dicitur. Principaliter aũt & primò tempus motum metitur, cùm sit ei⁹ numerus, & eum definiat per id quod est prius & posterius: Per accidens aũt quodãmodo ipse quoq; illud vicissim metitur. Hoc autẽ videmus etiam fieri in oĩbus alijs mensuris. ea enim quæ metiuntur mensurę, illa vicissim metiuntur mẽsuras. per modium enim frumẽti modium ligneum iudicamus, an sit maior vel minor. & vini cadũ æneum vicissim dimetimur. Postq; autẽ dixisset in tpe & motu & alijs mensuris continuis, ea quę metiunĩ mensuræ, illas vicissim metiri, dicit idem posse videri etiã in numeris. Numerus enim quodãmodo numeratur ab ijs quæ ab ipso numerantũr. Quẽadmodum equos decẽ dicimus, q eos vnitatibus decem numerauimus: ita etiam decem dicimus vnitates, q decem equis exæquatæ sunt. num enim ne ad decem equorum quidẽ venissemus cogitationẽ, nisi vnum esse equum & vnum hoĩem toties sumpsissemus? Cùm autem hęc dixisset, causam quoq; subiungit mutuæ illius dimensionis. sequitur enim, sicut dictum est, magnitudinem quidem motus, motum verò tempus. Quoniã ergo, vt se habet motus ad magnitudinem, ita tempus ad motum: motus aũt & metitur simul magnitudinẽ, & illa eum vicissim metiĩ: multum enim viæ esse dicimus si sit multa ambulatio: & ambulationẽ multam, si sit multum viæ: sibi enim inuicem exæquata se inuicem metiuntur: tempus quoq; quod est continuũ & potest diuidi per motum, quid mirum si ipse quoq; id dimetiatur?

Motus metitur tempus.

Mensuræ & mẽsura se vicissim metiuntur.

H

Numerata numeros quodãmodo numerant.

dimetiatur? quẽadmotum motum quoq; qui hęc habet propter magnitudinem, magnitudo metitur. Diuersa autem habetur scriptura in fine huius dictionis. Et si sic quidẽ habeat, ET tempus, si sit motus, & motum, si sit tempus} vt habetur in pluribus, clarum est quod dicit. Sin, ET tempus motus, & motum tẽpus.} fertur enim hæc quoq; scriptura:& eam reijcit Alexãder, dicens per vtrunq; idem significari, nempe q motus dimetiat tempus:atqui quõ illud ET tempus motum} significauerit motum tẽpus metiri? Sed cùm illud dixit, ET motum tempus} ad probandum motum tempus metiri, ex hac notione preclarè subiunxit, ET tẽpus motum.} Meritò autẽ attendendum est eum quoq; nunc dicere magnitudinem motum metiri, tempus autem motum. Atqui prius & posterius, quod à positura quæ est in magnitudine traditur motus, aliud est ab illo quod est per ei⁹ quod est esse extensionẽ, per quod tempus cõsideratur. Quocirca considerandum est etiã proportio quæ dicit, Vt se habet magnitudo, habet motus, & vt motus, tempus, quomodo fuerit vera? Nam & si sit multum viæ & multum motus, nihil vetat quo minus sit parum temporis, si velox fuerit id quod mouetur. Nunquid possunt hæc quidẽ considerari, & quod ad se attinet, nempe q, quantum ad motũ attinet, multi motus fuerit multum tẽpus. Potest etiam sumi multum & parum tpis ex proportione celeritatis. Celerrimo enim multo fuerit vnius diei tẽpus, vt ex Elide in Epidaurum multum vię percurrat.

Prius & posterius consideratur per eius quod ẽ esse extẽsionem.

Inter motũ & tps ꝓportio quõ consideratur.

CXIIII Quoniam autẽ tempus est mẽsura motus, &
eius quod est moueri, id autẽ motum metitur,
q definiat quemnam motum vel totum dime-
tietur: quẽadmodum cubitus quoq; longitudi
nem, q definita sit aliqua magnitudo, quæ totũ
dimetietur: & esse motum in tempore, est tem-
pus ipsum metiri & eius esse. simul enim mo-
tum, & esse motus metitur: & hoc est ei esse in
CXV tẽpore, quòd id eius esse dimetiatur. Clarum
est autem quòd alijs quoq; hoc est, esse in tem-
pore, quòd tempus metiatur eorum esse.

CXVII Postq; ostendit quid sit tempus, & ea quę ei inesse dicuntur ostendisset cõuenire definitioni, & q propriè dicimus in tempore ea quæ à tempore continentur, nunc, vt existimo, ea de tẽpore dicens quæ maximè cõtinent, ostendit per quid vnumquodq; esse dicatur in tempore. Cum autem fuisset oratio paulò prolixior in redditione, fuit nonnihil obscura. Redditio autem huius, Quoniam aũt tempus est mensura motus & eius quod est moueri. est illud Esse in tẽpore & motum & alia, quòd metiatur tempus eorum essentiam. Coniunctio autem, Et, in illo, Et hoc est, nõ est, vt puto, superuacanea, vt putauit Alexander, coniungens cum ijs quæ proximè dicta sunt. Fortasse aũt etiam, vt approbat Alexander, redditio est ab eo, CLARVM est autẽ quòd alijs quoq; hoc est} eo, ALIIS, cum motu sumpto, pro eo quod est Omnibus. Per medium enim motum confirmat, omnibus hoc esse q sint in tempore, q tempus esse eorum metiatur. Idq; merito. vniuscuiusque enim esse, est actio & motus eius quod est. Sic ergo dixit, Quoniam tempus est mensura motus: & motui & alijs per eorum motum id est esse in tempore, q tempus esse eorum metiatur. Ostendit aũt quomodo motus sit in tẽpore, hoc modo. TEMPVS motum metitur.} Metiri autem motum, qui nõ est simul, sed id quod est habet in eo q fiat, propriè idẽ est eius esse cum eo quod est metiri. hoc est, quatenus est motus. metitur enim motus etiã per spatium in quo est motus, quã do dicimus esse motu stadij. sed hoc habet mẽsuram per accidens, & non quatenus motus. tanq; enim manẽte eo quod est prius, ita habet hæc, mensura: vt autẽ motus, & vt qui esse habet in eo q fiat, mensurã habet tps quo fit.

Esse in tpe quõ dicatur motus.

A hoc est enim eius esse mensura, qui habet esse in eo quod est fieri. Et ecce nunc apertè, vt puto, tradidit Aristoteles, quõ tempus sit mẽsura motus. nempe per eius essentiæ extensionẽ, per quam vel maximè consistit. in motu enim, vt dicit Alexãder, idẽ est esse, & esse motum. quẽadmodum ẽt de alijs quæ esse habẽt in eo q fiant. & ideo idem est metiri motum, & esse motum. Clarum est aũt aliud esse, hoc esse, ab illo quod solẽt dicere Peripatetici, & quod formã significat. hoc enim significat substantiæ extẽsionem, & tanq; eius quod est operationẽ. qm̃ ergo substãtia motus est extensa operatio: est enim perficiens actus eius quod est mobile: meritò idẽ est motus & esse motum. Quãobrem ipse quoq; cum dixisset tempus esse mẽsuram motus, subiunxit. Et eius quod est moueri. nõ hoc tanq; aliud adijciens, sed motũ actum esse ostendẽs, & tẽpus esse mensuram actus. Quòd autẽ tempus motum metiatur & eius essentiã ostendit ex eo q quicunq; sumptus fuerit, tpe definiatur. futurus enim nõdum est.
B quãobrem nec est definitus. Quemadmodum enim qui dicit tẽpus, metiri esse hominis, hoc dicit, q quot annis viuit homo tot tempus definit & metitur: ita etiã in motu, qui dicit tẽpus, metiri esse motus, nihil aliud dicit q̃ tempus metiri totum interuallum quo est motus. Et in alijs quidem quæ non habẽt esse in eo q fiant, sed in substantia sunt tota, vt in homine: esse quidem hominis, hoc est spatium eius substantię, dimetitur tempus: ipsum aũt hominem, hoc est spatium hominis, vel cubitus vel tale quid, metitur. In motu aũt, & esse motus & motum ipsum metitur tempus. in motu enim concurrit & esse motus, quod metiri potest tempus, & motus ipse. Si hæc autẽ vera sunt: quidnam fuerit motus quod metitur magnitudo, siquidem non solùm motu metimur magnitudinem, sed etiã motum magnitudine, vt dictum est? Num eius scilicet distantiã, quæ subiecto idem est cum eius esse extensione: est enim actus & non remanet: vt manentẽ quidem distantiam propter relationẽ quę est ad magnitudi-
C nem metitur magnitudo. Stadij enim motum dicimus: vt essentię autem extensionem, tempus. Quoniam autẽ hæc subiecto idem sunt, meritò dictum est idem esse motum & motum esse. Cùm autem dixisset tempus esse mensuram motus, adijcit quõ eum dimetitur. quicquid enim venit in dimẽsionem, id pars propria metitur. quæ enim totum dimetitur, pars est, quod est ex tot mẽsuris quod ea id metitur. ergo etiam motus, si motus dimetitur. est enim motus pars motus. & quoduis continuum in partes licet æquales finitas diuidere. Quomodo ergo dicitur tempus metiri motum? Motus, inquit, partem definit tps, quod totum motum metitur. Id aũt definit, Nunc, quod est prius & posterius. Et similr̃ tps motum metitur, sicut ẽt cubitus magnitudinem, cum nõ sit pars eius, sed eo q definiat aliquã eius partẽ. quæ pars toties sumpta totum metitur. Qm̃ ergo motus à tpe definitus, vt puta vnius horę, totum motũ dimetitur, ideo dicitur tps metiri motum. Cùm ergo ostendisset, motui hoc es-
D se ipsum esse in tpe, idem est aũt dicere, esse eius, tempus eum metiri: ab eo transit etiã ad alia quæ dicuntur in tẽpore. Quasi diceret, Si motui hoc est esse in tempore, q tempus eius esse metitur: alijs quoq; erit hoc esse in tempore, q eorum esse tempus dimetiatur: quoniam esse eorum est operatio & motus eius quod est ipsorum. Atqui primum. ergo etiam secundum. Non itidem autẽ dixit etiam in alijs, ea tempus & esse eorum dimetiri. quoniã in motu quidem idem est motus, & esse motum: in alijs autem quæ dicuntur in tempore, nõ itidem. sed spatium quidem quod est in eorum essentia, in eo q fiãt, quod sit habet: ipsa autem non item. Sunt ergo in tempore, quoniam eorum quoq; essentiam tempus metitur. Ex his autem, vt sentio, exoritur dubitatio, primùm quidem si tempus est numerus et mensura motus, quomodo tẽpus aliquid aliud metitur præter motum, & quomodo id est in tempore, vt dicat q etiã alijs hoc est esse in tempore?

Tẽpus mensura motus p̃ eius essentię extensionem.

Magnitudo quidnam ex motu metiatur.

Tẽpus quõ dicatur metiri motum.

Esse in tpe quõ dicãtur res esse.

Tẽpus quomodo metiatur alia præter motum.

Motus enim sunt alia. sed nō esse motum, neq; ea tēpus metitur, siquidem tempus est mēsura motus. Secundò autem, hic homo, & hic equus, & vnūquodq; aliorum, quæ non quod sunt habent in eo ꝙ fiant, si modo id dici potest in ijs quæ sunt in generatione, quomodo fuerint in tempore: siquidem tempus esse habet in eo quod fiat, & necesse est simul ponere cum tempore id quod in tempore dicitur. Et ad primam quidē dubitationem fortasse dicēdum est, ꝙ cùm maximè verba faciat de motu qui est per locum, vt significat cùm dicit magnitudinē metiri motum, & eum esse multum si sit multū viæ: dicit cæteras alias species motus & mutationis, augmētum, alterationem, generationem. Melius est aūt fortasse dicere, ꝙ motus quidē est actus, & in eo ꝙ fiat quod sit habet, et idem est motus. & motus essentia est principaliter in tēpore, & eum tempus metitur: Alia aūt quæcunq; dicuntur in tpe, quēadmodum homo vel equus, ipsa quoq; ex suo motu substantiali: quod quidem significat operatio substātię, & quod est eius quod est, & operatio nō perfecta, neq; stans, sed quæ in eo ꝙ fiat habet quod sit: ea ratione sunt in tempore cōposita ex ortu & interitu. Alia ergo præter motum, ijs sumptis quæ sunt in tēpore substantijs, ijsq; ex suo ipsorum motu, qui est eius quod est esse extēsio, dicit esse in tpe. Quare quæ sunt propriè, & nō habent quod sunt in eo quod fiant, quæ æterna vocāt & Plato & Aristoteles, non sunt in tpe, sed in æuo quod manet in vno. Et si hæc vera sunt, solutum quoq; est secundum dubiū. Quæ sunt enim factæ ac genitæ substantiæ, dicuntur temporales & esse in tempore, propter suū ipsorū essentię fluxum & extensionem. nā eę quoq; tādiu esse dicuntur, quādiu esse eorum extēditur. Et sic tp̄s est mēsura fluxus & extensionis eꝗ est in eo quod est esse. Et hęc sunt vt mihi videt̄, philosophica de tpe cogitata, quę intelligēter & valde appositè tradita sunt ab Aristotele.

In æuo esse quænam dicantur.

Esse enim in tempore est duorum alterum,
vnum quidem, tunc esse qn̄ est tempus: Vnum
autem, vt quēadmodum dicimus nōnulla esse
in numero. Hoc autē significat vel partem numeri, & affectionē, & omnino numeri esse aliquid, vel esse ipsius numerum. Quoniam autē
numerus est tēpus, Nunc, quidem &, Prius, &
quæcunq; sunt eiusmodi, ita sunt in tempore,
vt in numero vnitas, & par & impar. hæc enim
sunt aliquid numeri, illa verò temporis. Res autem vt in numero, tēpore sunt aliquid. Quod si
ita est, comprehēduntur à numero, sicut etiam
CXVI quæ in loco sunt à loco. Clarum est aūt etiam
ꝙ non sit esse in tempore, esse qn̄ est tempus.
quēadmodum nec in motu esse, nec in loco, qn̄
est motus & locus. Si enim sic erit quod est in
aliquo, erunt res omnes in quolibet & cœlum
erit in grano milij. quando enim est milium, est
etiā cœlum. Sed hoc quidem accidit, illud autē
sequatur necesse est: vt & ei quod est in tempore sit tempus aliquod, quando illud quoq; est,
CXVII & ei quod est in motu, sit tūc motus. Quoniā
autē est vt in numero id quod est in tempore,
sumetur aliquid amplius temporis, cùm sit vniuersum in tempore. Quamobrem necesse est
omnia quæ sunt in tempore, cōtineri à tempore. quemadmodum etiam alia quæ sunt in aliquo. vtputa ea quæ sunt in loco à loco.

CXVIII Postq̄ dixit motum esse in tpe, vtpote ꝙ tp̄s eum dimetiat̄, significata eius quod est in tpe deinceps enumerat, vt planum fiat quō ea quidem quæ sunt tpalia sint in tpe, quemadmodum, Nunc, &, Prius, &, Posterius, & quæ sunt hmōi, quō autem res alię. Duo enim significat illud, In tpe. Vnum qdem tunc esse qn̄ est tempus: vnū aūt sicut dicimus esse in numero. Id aūt est duplex. Aut enī sic in numero, ꝙ sit pars vel affectio numeri: vt duo & impar: illud qdem pars, hoc verò affectio: vel ꝙ est eorum numerus, & numerat̄, quēadmodum decē equi & decē boues in numero. Qm̄ ergo tp̄s est numerus, quēadmodum se habent quæ sunt in numero, ita ēt quæ sunt in tpe. Quare, Nunc, quidem, & Prius, sic sunt in tpe, vt in numero monadico vnitas & impar. hęc enim sunt numeri partes vel accidentia: illa verò tpis. Motus autē & alia quæ nō sunt tpis partes vel affectiones, ita sunt in tpe, vt decem hoīes in numero, ꝙ ab ipso numerentur. Quēadmodum ergo eorū quæ sic dicunt̄ in numero, semper est aliquis maior numerus: ita ēt eorum quæ sic sunt in tpe, semper est aliquod maius tp̄s. est enim tp̄s aliquis numerus. Quod si ita est, ea quę sunt in tpe, à tpe continentur, & quæ sunt in loco, à loco cōtinentur: & in summa quęcunq; sunt in aliquo, tanq̄ quod cōtineat. Vide autem quō Aristoteles excogitauit in quonam cōueniat tēpori cum loco & numero, ante eos qui id postea ediderunt. Hoc aūt est magis propriū significatum eius quod est in tpe. dicere enim esse in tempore, esse qn̄ est tempus, dicitur minus propriè in tpe. ita enim dicatur ēt in motu esse immobile, si est qn̄ est motus. Quid autē refert an hoc dicas, an verò cœlū esse in grano milij, et in summa quodlibet in quolibet, & quod maximū est in minimo, siquidem. qn̄ est cœlum, est etiam milium. Sed multis quidē vt simul sint accidit, quod significat illud QVANDO & TVNC: Esse aūt alterum in altero, est alterum cōprehendi ab altero. Et ijs quidē sequitur ēt vt sint simul, sed non qm̄ simul, ideo sunt alterū in altero: sed quia sunt alterū in altero, ideo simul sunt: & quia ambo sunt in eodē tpe. Quę aūt non sunt in tpe, etiam si sit tp̄s, non dici possunt esse simul, qm̄ simul sunt quæ sunt in eodem tpe. Sed nec illud, Quādo & Tunc, si dicant̄, eis conueniunt. Postq̄ aūt ostendit ꝙ quæ propriè dicuntur in tpe, ita dicuntur vt quę à tpe continentur, quēadmodum etiā ea quę sunt in numero à numero, tradit signum aliquod eorū quæ sic sunt in tpe, & simul cām cur sic dicant̄. Eorum enim quę sunt propriè in tpe, eorum essentiæ semper potest maius tp̄s accipi. ita enim erunt ea quæ à tēpore cōtinentur, & propriè in tempore dicuntur, sicut in loco & in numero. Qua de causa, inquit Alexander, non sunt ęterna in tpe. non cōprehendit enim tēpus eorum essentiā. Et si æterna quidem dicit ea quę sunt in æuo perpetua, sicut Plato nunq; nosauit in Timęo, dicens de exēplari: Fuit ergo natura aīalis ęterna: rectè dixerit: Æternum enim nō est in tpe, nec continetur à tpe: Sin dicit æternum id quod cōsistit omni tpe, non est verū id non esse in tpe, si solum fuerit positum habere essentiā vt in tpe. Talia aūt sunt quæ quod sunt habent in eo ꝙ fiant, & non tota simul consistunt, sicut æterna. Hanc autem scripturam Alexander quoq; suo testimonio cōprobat, dicens. Motus aūt qui est æternus est in tpe, qm̄ non consistit, nec manet idem numero, sed habet id quod est in eo quod fiat. Cùm ergo semper fiat, & sit alius & alius, sic est in tempore. Si ergo alia quoq; quæ sunt in generatione, per motum sunt in tpe: nempe per id quod sunt: si fuerint aliqua quæ id quod sunt habēt quod minimè deficit, cōsistens in eo ꝙ fiant, vt q̄ vel per operationem, uel per qualitatē, vel per locum mutētur, nihil vetat quominus ea sint in tpe. Sed ei quidē quod est esse in numero, per oīa simile est esse in tempore. quoniam tempus quoq; est numerus. Etenim eorum quæ sunt in numero potest sumi maior numerus. quoniam quicquid est numeratum est in numero finito. cuiusuis autē finiti numeri potest sumi maior numerus. quoniam numerus augetur in infinitum, quemadmodū in infinitum minuitur magnitudo. Eorum aūt quæ sunt

in loco

Eius quod ē esse in numero significata.

Esse in numero quō dicatur aliquid.

Tēpus quā habeat cōuenientiā cum loco & numero.

Esse alterū in altero & simul esse differunt.

Æterna quō nō sint in tēpore.

Motus æternus est in tēpore.

Esse in tpe simile est ei quod est eē in tpe.

Quouis numero pōt sumi maior numerus.

in loco non poteſt ſemper accipi maior locus. Si enim lo A cus eſt finis eius quod cõtinet, vel recta eorum quæ ſunt diſcreta poſitura, vná cum loco circunſcriptus eſt locus: Sin locus eſt ſpatium, ſingularia quidẽ corpora quæ ſunt in loco, habent ſemp aliquem locũ exuperantẽ, in quem ſæpe etiã tranſmeant: Totum aũt non habet vtiq; maiorem locum. Totum enim cõprehendit totum. Quare in quouis loci ſignificato verũ eſt dicere, nõ poſſe omni loco maiorem locum accipi, quẽadmodum quouis tpe & quouis numero. Loci autem exemplo vſus eſt ſolũ, ad oſtẽdendum q quæ ſunt in tpe, à tempore continentur, quẽadmodum quæ in loco ſunt, à loco. Totam aũt orationem ſic collegit Alexander. Quæ ſunt in tpe, ſunt in numero. Eorum quæ ſunt in numero eſt numerus. Eorũ ergo quę ſunt in tpe eſt numerus. Quorum aũt eſt numerus, eorum eſt maior numerus: eſt enim finitorum numerus: Cuiuſuis aũt finiti poteſt numerus maior ſumi. Eorũ ergo quæ ſunt in tpe maior eſt numerus in tempore.

Quouis loco nõ poteſt maior locus ſumi.

B Porrò autem in aliquo affici, eſt à tpe. ſicut ẽt ſolemus dicere tps conſumere, & oĩa præ tpe cõſeneſcere, & obliuiſci ꝓpter tps. ſed nõ didiciſſe, neq; iuuenile neq; pulchrũ euaſiſſe. interitus enim ꝑ ſe eſt magis cã tempus. Eſt enim numerus motus. Motus aũt id quod eſt dimouet.

CXIX Poſtq; oſtẽdit id quod eſt in tpe contineri á tpe, & ita cõtineri vt ẽt ante ipſm ſit tps: poſt hoc deinceps adijcit, q ẽt quę ſunt in tpe afficiunt à tpe. Solemus enim dicere tps conſumere, & oĩa præ tpe conſeneſcere. & obliuiſci propter tps. quę ſubſtantiã & vitam & cognitionẽ perimunt. Neq; enim ſimilr dicimus, didiciſſe, neq; iuuenile nec pulchrũ euaſiſſe propter tps. qm tempus videt eſſe magis cã interitus, cùm ſit numerus motus. Motus autẽ eſt eius quod eſt dimotio ac mutatio. Quare meritò tps quod eſt motus aliqd, id quod in ipſo eſt dimouet ab eo quod eſt eſſe, & facit vt mutetur, cùm ſit numerus mutationis & dimotionis vniuſcuiuſq; eorũ quæ in ipſo ſunt. Cautè aũt adiecit illud MAGIS, illi, INTERITVS enim C per ſe eſt cã tempus } & qm neq; ipſi videt abſolutè & ꝑ ſe tps eſſe cã patiendi, ſed quatenus ineſt oĩbus quæ ſunt in tpe vt patiãtur. Clarum eſt aũt q non ſolũ interitus, ſed generationis etiã & productionis videt eſſe cã ei qui dixit, Longum tps & innumerabile oĩa quę ſunt obſcura & ignota ꝓducit: & occultat ea quæ viſa ſunt. neq; ſolius obliuionis, ſed ẽt diſciplinę. Licet enim eũ audire dicentem, Tempus me facit ſcire aliqd. Simonides aũt prudentiſſimũ eſſe ac doctiſſimum tpi attribuit. per id enim dixit oẽs inuenire & diſcere. Euenus aũt fecit ex vtriſq;, doctiſſimum tps idemq; indoctiſſimum. Porrò aũt ipſe quoq; Ariſtoteles dixit in tertio libro motũ duplicem, vnũ quidem á forma in priuationẽ, alterum verò á priuatione in formã. Dimouet ergo nõ ſolùm á forma ſed etiã á priuatione. Proprerea aũt eſt magis cã interitus, q ea quidẽ quæ fiunt, etiam ſi videantur fieri in tpe, non tñ á D tpe. qm clarum eſt cãm efficientẽ eſſe aliã á tpe, ſicut ędificatorem, domus. Quę aũt intereunt, non ſolũ videntur interire in tpe, ſed ẽt á tempore. qñ nulla alia apparet cã cur domus intereat. Similiter aũt pręceptor quidẽ efficit vt diſcamus: Ad obliuionem aũt tps videtur ſufficere.

In tẽpore q ſunt, a tẽpore afficiunt.

Tẽpus cauſa iteritus & generanõis.

Tps prudẽtiſſimũ vt ait Simonides.

Tps doctiſſimũ & indoctiſſimũ Euenus.

Tempus eſt magis cauſa interitus.

Quare clarum eſt q quæ ſemper ſunt, quatenus ſemp ſunt, non ſunt in tpe. non enim continentur á tpe. neq; tempus eſſe eorum dimetit. Huius autẽ ſignum eſt quòd á tempore minimè afficiuntur, vt quæ non ſint in tempore.

CXX Poſtq; oſtendit ea eſſe in tpe, quorũ poteſt maius tps ſumi, & ea quæ ſunt in tpe, affici á tpe: colligit ex ijs quæ dicta ſunt veluti quoddã corollarium, q quę ſemp ſunt, quatenus ſemp ſunt, nõ ſunt in tpe. neq;.n. continẽtur á tpe, vt eſſe eorũ poſſit maius tps ſumi: neq; á tpe vllo modo afficiunt. Illud autẽ, QVATENVS ſemp ſunt } adiecit, qm eorũ eſt eſſentia quæ tpi adęquat: motus aũt eorũ & mutationes ſunt in tpe, q vniuſcuiuſq; eorũ liceat maius ſumere. Quid igit motus æternus (oſtendet enim circularẽ motum eſſe æternũ) eſt ne in tpe an non? Si enim non in tpe, non eſt tps numerus cuiuſuis motus: Sin eſt in tpe: qũo eſt hoc in tpe, quod tps non exuperat? Num q eſt ſemper alius & alius, & nunq; eſt idẽ numero, ideo põt eius maius tps accipi. Themiſtius aũt, Etſi, inquit, motũ non ſuperet tps, nec ſit eum cõprehendat: quia tñ ſunt inter ſe coniuncta, & ſimul extendunt, & ſimul alterãtur, & alterũ alterius indiget: ideo eſt motus in tpe. fortaſſe aũt dixerit quiſpiã, q hæc qdem de cã tps quoq; erit in motu. Quæ aũt dicunt æterna eſſentia, quę ſemp quidẽ ſimul tota ſunt, cuiuſmodi ſunt ea quæ ꝑcipi poſſunt intelligentia, & q verè ſunt, & habent ſemper totã ſimul operationẽ, ſunt ẽt tpe ſuperiora, vtpote q ſolũ æuum dimetiat. Cœleſtis aũt ſubſtantia, q in ſubſtantia qdem ſit B immutabilis, clarũ eſt. Si itaq; nullã ſuſtinet alterationẽ, nullũ ſcilicet habens motum nec extẽſionem in eo q ſit, erit ipſa quoq; ſupra tps: eorum enim quę fiunt, non eorũ quæ ſunt eſt mẽſura tps: Si eſt aũt aliqua, quę eis datur á ſe inuicẽ perfectio, ex varijs figuris, quẽadmodum in Luna apertè videmus fieri, & ſit ipſe alijs alius & ꝑficit ſubſtantiã: ex his ſcilicet tps eum metietur. Quod enim fuit ortus gñationisq; particeps, oportet oĩno aliqd habeat quod fiat & intereat. ſed nõ neceſſe eſt in ſubſtãria. Ariſtoteli aũt & eius ſectatoribus, q ex euidẽtibus ſemp philoſophant, placet cœleſtium qdem ſubſtãtiam & ingenitam eſſe & ſup tps, motus aũt cadere ſub tps. Nunquid aũt melius eſt dicere, q extremorũ quidem, vtpote eorũ quidem quę ſunt omni ex parte immobilia, & eorũ quæ oĩno mutantur: illorũ quidẽ æuum, horum verò ſit mẽſura tps? Mediorum aũt, vtpote alę & corporum æternorum, ſunt qdam aliæ mediæ menſuræ, q carent noĩbus.

Motus æternus, nẽpe circularis ſit ne in tempore.

Æterna ſunt tpe ſupiora.

Cœleſtis ſubſtãtia partim eſt tpe ſuperior, partim eſt in tpe.

Aiæ & corporũ ęternorũ aliæ ſunt menſurę prgter tempus. CXVIII

Quandoquidem aũt eſt tps menſura motus, C eſt ẽt quietis menſura ꝑ accidens. eſt.n. quæuis quies in tpe. non.n. quẽadmodum id quod eſt in motu neceſſe eſt moueri, ita ẽt quod in tpe. non eſt eni tps motus, ſed numerus motus. in numero aũt motus contingit ẽt eſſe id qđ quieſcit. non.n. quicqd eſt mobile quieſcit, ſed quod eſt motu priuatũ. ei autẽ eſt à natura inſitum vt moueat, quẽadmodum dictum eſt in ijs q pręcedunt. Eſſe aũt in numero, eſt eſſe aliquem rei numerũ. & numerũ in quo eſt, eius eſſe metiri. quare ſi in tpe, ſub tpe. Metietur autẽ tempus id qđ mouet & quod quieſcit. quatenus hoc quidem mouet, illud verò quieſcit. eorũ enim motum metiet & quietem quãta ſit. Quare id qđ CXIX D mouetur tps non metiet abſolutè, quatenus eſt aliqd q̃tum, ſed quatenus eſt eius motus q̃tus.

CXXI Poſtq; dixit tempus eſſe menſurã motus, meritò adijcit quietis quoq; mẽſuram eſſe tẽpus, & ea de cauſa q ſit menſura motus. Subcontinuatiua enim coniunctio, quãdoquidẽ, hoc ſignificat. Si enim quies eſt priuatio mot^{9}: eadem aũt iudicant & metiũtur habitus & priuationes, quẽadmodum lucẽ & tenebras viſus: & vocẽ & ſilentiũ auditus: & rectum & curuũ regula: meritò id quod motum metitur, eius quoq; metiet priuationẽ, nempe quietem. eam aũt per accidens. Motum enim per ſe metitur tempus. in eo enim eſt eius ſubſtãtia. per accidens autem metitur etiã quietem, & per eam quæ eſt ad motum relationẽ. metitur enim quãtum eius non motum eſt, vt ipſe quoq; dicet. eſt enim aliquod tẽpus quo quieſcit id quod quieſcit, quo põt maius accipi. illa enim dicunt quieſcere, qbus etiã inſitum eſt natura vt moueant. Et Alexander

Tempus eſt mẽſurã quietis.

Tempus eſt mẽſurã quietis per accidens.

der quidem dicit tp̃s numerũ quietis, qm̃ motui accidit priuatio motus, cuius tp̃s per se est numer⁹. Themistius autẽ, ꝙ metiatur alium motũ. est enim nox mensura quidẽm per se motus Solis qui est sub terra: per accidens aũt etiã quietis alahum. Dici autẽ possit fortasse etiã aliter. Quia enim oĩs quies est inter duos motus, quos ꝑ se metitur: & est prius quidẽ Nunc, quod est finis prioris motus, posterius aũt principiũ secundi: spatium quod intercedit fuerit tp̃s, quod per accidens metitur spatium quietis quæ intercedit. qm̃ accidit quietẽ esse inter duos motus. Sed q̃uo tempus quod suã in eo habet substãtiam ꝙ sit numerus & mensura motus, metitur ẽt quietem quę est priuatio motus? erit enim quies quoq; motus, siquidẽ id quod tp̃s metit̃ est motus. Hanc itaq; soluẽs obiectionem, dicit, Non necesse est ut id quod est in tp̃e, moueat̃. non est enĩ tp̃s motus, sed numerus motus & aliquod accidens. Non si q̃d est aũt in subiecto, iam est ẽt in illo cui accidit. non enĩ si q̃d est in die, iam est ẽt in motu Solis. si q̃dem dies est tm̃ tp̃s, tanti Solis motus numerus. Quare nõ necesse est vt quies moueat̃, etiã si in numero motus, nempe tp̃e, esse non sit, phibita. dicimus enĩ ęgrotum tanto tp̃e quieuisse. nam ẽt regula, q̃ est per se iudex rectorũ, iudicat ẽt incurua per accidens.

Regula iudicat incurua ꝑ accidens.

Postq̃ aũt dicit id quod quiescit esse in tp̃e, dicit quidnã sit id quod quiescit: nempe ꝙ nõ sit quies quicq̃d est immobile. si enim hoc ita esset: nõ esset cuiusuis quietis mensura tp̃s. non enim esset ẽt ęternę ĩmobilitatis: qm̃ eius esse non cõprehendit. sed ea sunt, vt dictum est, quiescẽtia, quę, cũm eis sit ingeneratũ à natura vt moueant̃, motu priuata sunt. cui aũt à natura ingeneratũ est vt moueat̃, id ęternam nõ habet immobilitatẽ.

Quiescere q̃ dicantur.

Deinde adĳcit ẽt quid illud sit, IN TEMPORE. nempe ꝙ queadmodum Esse in numero, est esse aliquẽ rei numerũ, & numerum in q̃ ea est, metiri eius esse: ita ẽt esse in tp̃e, est tp̃s, eius esse metiri.

Quiescentia sunt in tp̃e.

Quibus adĳcit, tp̃s quoq; id quod quiescit, quatenus quiescit, esse mẽsurum, queadmodum ẽt id quod mouet̃, quatenus mouet̃. Sed non metit̃ subiectum, sed motũ eorum & quietem. Quare, inquit Alexãder, æternorũ ẽt motus metiet̃ tp̃s, sed non substãtias eorum q̃ mouent̃.

Tempus metitur id quod quiescit, quatenus quiescit, sed non subiectum.

Cũm aũt nõnulli ex ĳs q̃ dicta sunt dicerẽt esse mancã eam quæ est tradita tp̃is definitionẽ: Oportebat enĩ, inquiunt, definire id nõ solũ esse numerũ motus, verũetiam quietis: reprehendens
» Alexãder, Perinde, inquit, ac idẽ valeat numerus mot⁹,
» quod mẽsura motus, ita audiunt illud, Numerus motus.
Quocirca q̃n quidẽ est ẽt mensura quietis, nõ motus tm̃, eã quoq; volunt adĳci definitioni. Sed nõ est idẽ. non. n. tp̃s quod sit habet in eo ꝙ motũ metiatur. sed hoc q̃dẽ ei
» accidit: eius aũt esse & substantia in eo est, ꝙ numeret̃ id
» quod est in motu prius & posterius, q̃tenus prius & po-
» sterius, quod nõ est in quiete. non. n. ea quoq; ꝙ sit habet
» in trãsitu ab aliq̃ priori ad aliq̃d secũdum & post ip̃m, si-
» cut motus. Id aũt apertè significauit, dicens, In numero
» aũt motus cõtingit ẽt esse id quod q̃escit.} Esse aũt in numero, est esse aliquẽ rei numerũ.

Temporis definitioni cur non addatur quietis.

Hęc cũ dicat Alexander, mihi venit in mentẽ mirari, q̃uo dicit quietẽ non habere id quod est prius & posterius sicut motum. Si. n. nõ haberet, sed cõiunctum esset prius, Nunc, cũ posteriori, nõ esset in quiete cogitatio tp̃is, queadmodũ nec in motu. Si est aũt prius & posterius, & ab illo ad hoc trãsitus, & priori intereunte succedit posterius: q̃uo non habet id quod est in eo ꝙ fiat, & quies & motus quispiam ẽt in ea esse videbit̃? Num ergo duplex est motus, vnus q̃dẽ qui quieti opponit̃: alter verò q̃ ipse quoq; est essentię q̃etis extẽsio. Queadmodũ. n. in alĳs ẽt oĩbus quę sunt in g̃natione, essentię fluxũ prius esse vocauimus: quietis quoq; eẽ est in fluxu & extẽsione. Quocirca Aristoteles quoq;, etsi in principio dixisset tp̃s quietem metiri per accidẽs, ꝓgressus tñ dicit, Metietur aũt tp̃s id quod mouet̃ & id quod quiescit. illud q̃dẽ, quatenus mouet̃. hoc verò, quatenus quiescit. Motum. n. eorũ & quietem quãta sit, hoc est, vtriusq; extẽsionẽ metietur q̃ est in eo ꝙ sint, hoc est

Quies habet prius & posterius.

Motus duplex, unus q̃ quieti opponit, alter, extensio essentiæ quietis.

E g̃nationẽ ac fluxũ. Et nunq̃d ꝓpterea dixit per accidẽs tp̃s metiri quietẽ, ꝙ non vt quies absolutè: sed ꝑ eius esse quod fit, sicut motus & aliæ sp̃es: ea rõne est in tp̃e? Sed qm̃ in motu idẽ est motus & essentia motus, meritò motui per se videt̃ inesse tp̃s. Quòd aũt dicit quietẽ motus priuationem, nõ vt incuruũ recti, & in summa ea q̃ sunt p̃ter naturam, eorum quę s̃m naturã: sed vt absentiã eius quod est natura insitũ, q̃ est ipsa quoq; s̃m naturã: clarum est, siquidẽ naturã definiens, dixit eã per se non solũ esse principiũ & cãm motus, sed ẽt quietis. quietis. n. natura cã est. Propterea aũt fortasse eam nõ appellauit statum, ꝙ velit statum ꝓprio vocare noĩe, in quẽ & ex quo mutatur motus. Etenim ea ẽt quę semper manent immobilia, vt poli & axis vniuersi, dicunt̃ quidem stare, non aũt quiescere, ꝙ quiescere ĳs conueniat quæ aliq̃n mouent̃.

Stat⁹ & q̃es differunt.

Quare quæcunq; neq; mouentur nec quiescunt, non sunt in tempore. in tempore enim

F esse est, quòd tempus metiatur. Tempus autẽ est motus & quietis mensura.

Cùm prius dixisset quænam sunt in tp̃e, ꝙ ea scilicet quæ mouentur & quiescunt, & quæ aliq̃n quidem sunt, aliq̃n verò nõ sunt, quę etiã superat tempus: in his ostendit quænam non sunt in tp̃e, nempe ꝙ quæ neq; mouent̃ nec quiescunt, non sunt in tp̃e. & deinde nec id quod est oĩno, nec quod est æternum: sed illa quorum est ortus & interitus. CXXII

In tp̃e quæ non sunt.

Quòd aũt quæ neq; mouentur nec quiescunt non sunt in tp̃e, sic probat. Si tempus est mẽsura motus & quietis, quæ neq; mouẽtur nec quiescunt, ea non sunt in tp̃e. Nec mouẽtur autem nec quiescunt quæ sunt sua ipsorum natura immobilia. Et ea scilicet quæ sunt omni motu immobilia. Et syllogismus quidem est in secũda figura hm̃õi. Ea quæ sunt in tp̃e, tempus metitur. Quæ neq; mouẽtur nec quiescunt, tẽpus non metitur. Et conclusio. Quæ neq; mouent̃ nec quiescunt non sunt in tp̃e. Eorum aũt maiorem quidẽ posuit propositionẽ per hoc,

Immobilia non sunt in tempore.

G IN tp̃e enim esse est ꝙ tẽpus metiatur.} Minorem autẽ quę dicit, Ea quę neq; mouent̃ nec quiescunt tempus nõ metitur, eam quidẽ non posuit. sed eam quę ipsam cõfirmat quę dicit, TEMPVS aũt est mensura motus & quietis.} In quo subaudiendum est, Solũmodo, vt quod iam sit demonstratum. Si aũt horum tantùm, verum est scilicet, ꝙ id quod neq; mouet̃ nec quiescit tp̃s non metitur: Quoniam aũt eorum quæ sunt, alia quidẽ sunt immobilia, alia verò semꝑ mobilia, alia aũt quæ aliq̃n quiescunt, aliq̃n mouentur: ea scilicet quę sunt quidem oĩno immobilia, nõ sunt in tp̃e: quæ aũt semper & quę aliq̃n mouentur & quiescunt, sunt in tp̃e. Quę aũt neq; ęternum, neq; aliq̃n mouentur, ea nõ sunt in tp̃e. Clarum est aũt ꝙ quę aliq̃n mouẽtur, ea sunt quę etiam aliq̃n quiescunt. Sed q̃uo est tempus mensura motus & quietis? Qui enim dicunt esse per se mensurã motus, quietis aũt vt quæ sit priuatio motus, meritò eorum solùm dicunt esse mẽsuram. Qui aũt solius quidem motus dicunt tempus esse mensu

H ram, quietis autẽ, quatenus eius quoq; esse in fluxu cõsideraт̃, videlicet non solius quietis, sed ẽt aliorum oĩum quæ sunt in generatione, vt ipse dixit, est mensura tp̃s in eo ꝙ sunt. Motus enim per fluxũ eius quod est esse mensura, est propriè tẽpus. qui est proprius generationis. sed fortasse quandoquidẽ quæcunq; sunt in generatione, vel mouent̃, vel quiescunt, verũ est dicere ea sola esse in tp̃e.

Clarum est aũt ꝙ neq; quicquid non est, erit in tp̃e. queadmodum quęcunq; non contingit aliter. queadmodum diametrum lateri symmetria conuenire. In summa enim si tp̃s est per se mẽsura motus, aliorum aũt per accidens: clarũ est ꝙ quorum esse metitur, ĳs oĩbus erit esse in eo ꝙ quiescant vel moueãtur. Quæcunq; ergo interire possunt & gigni seu fieri, & in summa CXX

aliq̃n

A aliqñ quidem sunt, aliqñ non, ea sint in tpe necesse est: est enim aliquod maius tp̃s, quod esse eorum & eius quod metitur superabit substantiam: Eorum aũt quæ nõ sunt, quæcunq; tẽpus quidẽ continet, alia quidẽ fuerunt, vt fuit aliqñ Homerus: alia aũt erunt vt futurorum aliquid: vtrauis cõtinet: & si ambo, vtraq; & erunt & futura sunt. Quęcunq; aũt non cõtinet, nullo modo sunt, nec erunt, nec futura sunt. Erunt aũt ex ijs quę nõ sunt ea eiusmodi, quorũ ea quæ sunt opposita semper sunt, quẽadmodum diametrũ symmetria non conuenire. semp est & non erit hoc in tẽpore. Neq; ergo symmetria cõuenire. Quocirca semper non est. quia est contrarium ei quod semper est. Quorum autẽ contrarium non est semper, ea possunt & esse & non: & B est eorum ortus & interitus.

CXXIII Pergit adhuc explicare quęnã sunt in tpe vel nõ sunt, & nunc ostendit q neq; quod nõ est oĩno est in tpe, neq; quę sunt æterna, neq; in summa quæ tp̃s non superat: sed illa sola quorũ est ortus & interitus. Per hæc aũt apertius exponit suam de tpe sententiam. Dicit aũt q nec omnia quę nõ sunt, sunt in tpe, sed aliqua. Eorum enim quæ nõ sunt, alia quidẽ prętereunt, vt poeta Homerus. alia aũt manent, vt eclipsis. alia verò & prętererunt & manent, vt bellum & eclipsis. & hæc quidẽ ostendentur esse oĩa in tpe. Sunt aũt quædam eorum quæ non sunt, quæ esse non contingit. quẽadmodum diametrum lateri symmetria conuenire, oĩno non contingit. hæc ergo non sunt in tpe. & causam adijcit, Quoniam enim tp̃s est per se quidem mẽsura motus, aliorum verò per accidens } alia aũt dicit & ipsam quietẽ, & quæ ipsa mouẽtur & quiescunt, Quorum quietem quidem ipsam quoq; metitur tp̃s, metiens, inquit Alexander, quantum non motum est eius C quod quiescit, & vt puto, ipsius quoque quietis essentiæ extensionẽ. Et ideo dicit per accidens, qm̃ per eam quæ fit ad motum relationem. Quę autẽ subiecta sunt motui & quieti, ne ea quidem oĩno metitur. sed ea dicitur metiri per accidens, q ijs quæ metitur tp̃s, motui inquam, & quieti hęc accidant, q homo vel equus sit id quod mouetur aut quiescit. Quoniã ergo tempus solum metitur motum & quietem, clarum est quòd quorum esse metitur, ea esse habebunt in eo quòd moueantur vel quiescãt. Talia autem sunt quæ gigni seu fieri possunt & interire. & in summa quæcunq; aliqñ quidem sunt, aliqñ verò non. Quamobrem ea quoq; cõprehenduntur à tpe. Est enim tp̃s aliquod maius quod superat id quod metitur eorum substantiã. Eorum ergo quæ non sunt, quæcũq; quidem sunt eiusmodi, vt aliqñ fuerint vel futura sint, eorũ in eo q non sunt tẽpus, tempus superat. etenim in quo fuit vel erit, tempus est. Quamobrem quæ sunt eiusmodi, ex ijs D quæ non sunt, erunt in tpe. Cùm aũt dixisset illud, VT futurorum } adiecit illud, VTRAVIS CONTINET. in ijs enim quæ fuerunt, à præterito, quod est tẽpus, in quo fuerunt, eorũ esse continetur, seu tempus quod id metit̃. Quocirca quæ sic nõ sunt, sunt in tpe: in ijs aũt quæ sunt futura, à futuro. quod est enim tempus in eo in quo erit cum eo in quo non est, est maius eo in quo nõ est. quocirca ea quoq; sunt in tpe. Quæcunq; aũt prius quidem fuerunt, & postea futura sunt, nunc aũt non sunt, quẽadmodum eclipsis, prodigia, vel bellum, eorũ in eo q nõ sunt, tempus, vtrinq; cõtinetur. A præterito enim, qm̃ in illo fuerunt: & à futuro, qm̃ in illo futura sunt. & maius est vtrunq; eo solo in quo solo nõ est, id quod est cum prętérito & id quod cum futuro. Quamobrem etiã in ijs quæ sunt eiusmodi est non esse eorum in tpe, sicut etiam esse. superat enim vtriusq; tp̃s, & ideo cõprehenditur à tpe,

A & sunt in tpe. Quę aũt fieri non põt vt sint, non esse eorũ non est in tpe. Quænam aũt ea sint prius quidẽ dixit in exẽplo, quẽadmodum diametrum lateri symmetria conuenire: nunc aũt tradidit etiam per regulam generalem. Quorum enim opposita sunt æterna, vt ea sint fieri non potest. Quoniã ergo & æternè & necessariò symmetria non conuenit lateri diameter, fieri non põt vt is symmetria conueniat. Rursus aũt quęnam sunt quę possunt & esse & non esse, tradidit regulariter dicens. QVORVM cõtraria non sunt semp } sed aliqñ scilicet. Si enim semp essent contraria, ea nunq̃ essent. Sin nunq̃ essent q̃ sunt eis contraria, ipsa semper essent. Sin aliqñ quidem sunt, aliquando verò non sunt contraria: ipsa quoq; quæ aliqñ quidẽ sunt, aliqñ verò non, & fient & interibunt. Qñ.n. sunt contraria, ipsa non sunt: qñ aũt illa nõ sunt, hęc sunt.

De ijs quæ sunt vel non sunt in tẽpore regula generalis.

CAPVT XIII.

CXXI NVnc, autẽ est continuitas tpis, vt dictum B est. cõtinet enim tp̃s præteritum & futurum: & est in summa, finis tpis. est enim huius quidẽ principium, illius verò finis. Sed hoc nõ est perinde manifestũ vt in puncto manente. diuidit autẽ potentia. Et quatenus quidẽ est tale, Nunc, est semper alterũ. quatenus aũt colligat, est semper idem. quẽadmodum in lineis mathematicis. nõ est enim idẽ semper vnus punctus cogitatione. diuidentium enim, est alius. quatenus aũt vnus, idem oĩno. Ita etiã Nunc, hoc quidem est diuisio tpis per potestatem: illud verò finis amborum & vnio. Est autẽ idem & in eodem diuisio & vnio. esse autem non idem.

CXXIIII De Nunc, quatenus maximè videtur esse tẽpus, instituit dicere, & de eo quod propriè & de eo quod largè C dicitur. Et primùm quidẽ de eo quod propriè, de quo etiã prius dixit, q tp̃s est continuũ, per Nunc, & per Nunc, diuiditur. Eadem aũt nunc quoq; dicet de eodem prolixius, q Nunc est continuitas tpis. id enim est per quod tempus est continuum. sunt enim cõtinua, quorum partes alicui termino cõi coniunguntur. vt ostendet in quinto libro huius operis. et autem, Nunc, partes tpis coniunguntur, nempe præteritum & futurum, quod sit cõis terminus, vt quod sit in vtrisq;. Et si ita, Nunc, sumat̃, tempus continet. Quando aũt vt finis prętériti & vt initium futuri sumptum fuerit & animo cogitatũ, ipsum rursus diuisit. idem enim aliqñ quidem continet, aliqñ verò diuidit. quẽadmodum se habet etiã punctus in longitudine. idem enim & cõtinet longitudinem, qñ cogitatur & sumitur vt vnus; & diuidit qñ vsi fuerimus vt duobus, huius quidẽ ipsum dicentes principium, illius verò finẽ. Sic Alexander, continuitatem quidem significari existimans, vsq; ad illud, CONTINET enim tempus præteritum & futurum } quæ autẽ exinde sequunt̃ de diuisione D audiens, qm̃ huius quidem principium, illius verò finẽ dixit, Nunc. Non tñ ita vt in puncto manens continet. Nunc, enim fluente tpe non remanet. Cùm sit autẽ varia scriptura, & vna quidẽ habeat, ET terminum tpis } altera verò ET finem temporis } ambarum quidem est eadem intelligentia. Progressus enim cõem terminum vocat finẽ amborũ & vnionem. Magis aũt conuenit terminus. qm̃ illa dicimus continua, quę cõi termino cõiunguntur. Et Alexander illud DIVIDIT autẽ potentia } audit vt referatur ad id quod prius dictum est, Quòd nõ perinde vt in puncto manẽte manifestum est, sed Nunc diuidit potentia. Et sic est rationi cõsentanea interpretatio. Dicit ergo Nunc tẽpus diuidere potentia, hoc est eo quod animo cogitetur. non enim actu vt punctus, eo q habeat posituram, & manet, & partes ostẽdit separatas. propter fluxum enim tpis, non possunt seorsum à se inui

Nunc quomodo sit propriè cõtinuitas tẽporis.

Nunc, diuidit tẽpus potentia.

cem manentes ostendi partes tpis. Et qñ, Nunc, quidem
sumitur vt cootinens, idem est rõne, & oon subiecto tan
tùm. non enim si alia & alia rõne sumatur, tempus conti
net: sed qñ ad ambas pertes habet eandẽ rõnem, vt quod
Punctus cõsideratur vt principiũ & finis.
ambobus fiat cõis terminus. Ita autem habet, inquit, io
Nunc vt in lineis mathematicis. quatenus punctum qui
dem qui subiecto idẽ est summus, vt qui rõne & cogita-
tione diuidat longitudinẽ, & cùm huius quidẽ fiat finis,
illius verò ptincipium, ratione eum plures facimus qui
subiecto idem est: alia enim est ratio eius qui vt finis, &
alia eius qui sumiť vt principium: quatenus autẽ ipsum
vt vnum, non subiecto soùlm, sed etiam rõne summus,
vt qui lineam cõtineat, ea omnino rõne fit vnus. hoc est
non subiecto solùm, quod quidẽ inerat etiam ei qui diui-
dit, sed etiã ratione. Potest autem, inquit Alexander, il
lud, COGITATIONE, non cõiungi cum DIVISIONE,
sed cum, ALIVS. cogitatione enim fit alius & alius pun
ctus qui diuidit: non enim subiecto. Quẽadmodum autẽ
Mathematicis se habet punctus lineæ, ita etiã in natura-
libus se habet, Nunc, temporis. id enim sumitur vt quod
diuidat tẽpus cogitatione & veluti potẽtia. noo enim vt
actu & quod remaneat. sed sic punctus qui est in linea di
uidens, bis cogitatus, est duo potestate: actu aũt duo fit,
cùm à se inuicẽ separatæ fuerint partes lineę: Nunc, aũt,
potentia vt ei simile, qñ cogitatione vtrũq; bis sumitur.
noo enim fit hoc vnq̃ actu. non enim maoet, inquit Ale
xander. Vel potentia, ꝙ potẽtia aliqua & rõne id quod
subiecto vnum est fit duo rõne. Quod ergo diuidit sic ha
bet: Quod aũt vt finis, hoc est vt terminus & vnio ambo
rum, sumitur vt quod sit sistr in ambobus. qñ enim habet
eandẽ ad vtrunq; rõnem, tunc ea vnit & vnum facit. In
eodem signo, & eodẽ Nunc, est & diuisio & continuitas
longitudini et tẽpori. Non est aũt eadem ratio eius quod
voit & eius quod diuidit. siquidẽ alterum quidem vnũ
& idem oon solùm subiecto sed etiam rõoe: alterum aũt
Mathematicarũ magnitudinũ diuisione cur in tempore, vtatur Aristoteles.
tanq̃ duo rõne sumitur. Cur aũt Mathematicarum ma
gnitudioum diuisione & continuitate vsus est ad exem-
plum, & non rerum naturaliũ ? io ijs enim verũ est qood
dicitur. Num Mathematicis vsus est, primòm quidẽ ꝙ
id quod est propriè, Nunc, non suscipit diuisionẽ. expers
quoq; diuisionis est punctus mathematieus, oon autẽ na
turalis. Deinde qm̃ in sola cogitatione est horum diuisio
sicut etiã natura tpis. in magnitudinibus enĩ naturalibus
est etiã in substãtia eiusmodi diuisio. Num aũt est etiam
in tẽpore, si quis partium naturalia cogitarit discrimina:
vtpote diei & noctis & mensium & annorum. vt etiam
habet io motu. Nam eius quoq; existimo esse naturales
aliquas distinctiooes, alias quidem ex subiectis, alias ve
rò etiam ex ipsa in motu differentia.

CXXII Vnum ergo ex eis, Nunc, sic dicitur. alterum
aũt, cùm tẽpus eius propè fuerit. Veniet nunc,
quia cras veniet. Venit nunc, quia venit hodie.
Quæ autem in Ilio gesta sunt, non fuere nunc.
neq; fuit nunc inundatio. quanq̃ tempus est ad
ipsa continuum. sed quia non propè.

CXXV Postq̃ dixit de eo, Nunc, quod propriè dicitur, quod
cùm nullo disiungatur spatio & nullas partes habeat, tp̃s
Nunc aliqñ large & im-proprie dicitur.
continet & diuidit: adijcit etiam alia, Nunc, significata,
per quæ consueuit oõ amplius dici propriè. Quod enim
vtrinq; propter hoc, Nuoc, situm est tp̃s, præteritum &
futurũ, vt quod sit prope ipsum: ipsum quoq;, Nunc, di-
citur, ex ꝓpinquitate quæ illi intercedit cũ eo quod pro-
priè dicitur. dicimus enim eum nunc esse venturum, qui
est hodie veoturus. & nunc venire, qui venit pauloante.
Quæ aũt in Ilio gesta sunt, non fuere ounc. neq; inunda-
tio. quanq̃ tp̃s est continuũ. sed prope id quod est, ꝓpriè,
Nunc, nõ fuerunt ea q̃ gesta sunt, sed admodũ remota.

CXXIII Hoc aũt nempe Aliqñ, est tempus termina-
tum ad id, Nunc, qđ est prius, & id quod est po-
E sterius. quẽadmodum, Troia fuit aliqñ capta,
& aliqñ erit inundatio. oportet enim finitũ esse
ad, Nunc. Erit ergo aliquod tp̃s quantũ, ab hoc
& ad illud. & fuit in p̃teritum. Si autẽ nullum CXXIIII
est tp̃s, quod non aliqñ: fuerit quodlibet tp̃s fi-
nitũ. Deficiet ne ergo an non, siquidẽ est semp
motus? aliud ne an semper idẽ? Clarum est ꝙ si
cut motus, ita etiam tp̃s. Si enim vnus & idẽ fit
aliqñ: erit etiam tp̃s vnum & idẽ: Sin minus, nõ
erit. Quoniam aũt, Nunc, est finis & principiũ CXXV
tpis, sed non eiusdẽ, verùm aduẽtantis quidem
finis, futuri aũt principium: se habuerit vt circu
lus, in eodem quodãmodo incuruum & con-
cauum: ita etiã tempus semper in principio &
fine. & ideo videtur semper aliud. Non est enĩ,
F Nunc, eiusdem principium & finis. simul enim
& in eodem fuerint opposita. Et non vtiq; defi
ciet. semper enim in principio.

Deinceps de aduerbio, Aliqñ, & alijs quę sunt tpis, CXXVI
docere conabiť. Simul aũt ea etiam explicat quę habent
Aliqñ quid significet.
ad Nunc relatioõẽ atq; habitudinem. Ad hæc aũt vt per
ipsum ostẽdat nullum tp̃s sumi infinitũ. Est ergo, inquit,
hoc, nempe Aliqñ, terminatum ad id, Nunc, quod est
prius, & id quod est posterius. quẽadmodum Troia fuit
aliqñ capta. Hoc autẽ dicimus, significantes esse aliquod
interuallum remotũ à præsenti, Nunc, quod erat quãdo
Troia capta est. Similiter aũt etiam ad futurum. dicimus
Tempus oẽ esse terminatum.
enim, Erit aliqñ inundatio. Post quæ ostẽdet deiocepa
esse terminatũ omne tp̃s. quoduis enim tp̃s habet prædi
catum illud, Aliqñ. hoc enim sibi vult illud, SI aũt oul-
lum tp̃s quod ooo aliqñ } non ꝙ tp̃s aliqñ fuit vel erit.
G sed ꝙ nullum est tp̃s quod prædicationẽ, illius Aliqñ oõ
admittat. Si ergo est quoduis tp̃s aliqñ, Quicquid aũt est
aliqñ, est terminatum. hoc enim pauloante ostẽsum est.
Quoduis tp̃s est terminatum. Quod si tp̃s quod sumitur
est terminatum, neq; cessabit, sed semper erit. qm̃ motus
Tempus nõ potest esse si nõ sit mot⁹.
quoq; itidem cuius numerus est tẽpus. Quòd aũt motus
ounq̃ deficiet, ostendeť in fine huius operis. Sed si est ẽt
quietis mensura tp̃s, videbitur etiam si nõ sit motus esse
tẽpus. Alexander soluens hanc obiectionẽ, Metitur qui "
dem, inquit, quietẽ quoq; tp̃s: verum eius esse & substan "
tia est in motu. eius enim est numerus, vt prius ostẽsum "
Motus quisnam sit is, cuius est numerus tempus.
est. Rursus ergo in memoriã reuocemus, ꝙ tp̃s non de-
bet mente cõcipi numerus motus qui quieti opponiť &
ab ea distinguiť: sed eius qui est etiã in quiete, & in omni
bus quæ in generatione habent substantiã, per eam quę
est eius essentię quæ ab ipso fit extensiooem, considerať.
Dici aũt potest eius esse & substãtia in motu, ꝙ eum qui
est oĩum motuum primus & maximẽ principalis, oem-
H pe motum circularem, dimetiens, per illum alios quoq;
motus metitur. Cùm autẽ de tpe rogasset, an non defi-
ciens sit idem vel aliud, nunc quoq; fert sentẽtiam, ꝙ sicut
atq; motus rursus & rursus idẽ fit: numero quidem aliud
& aliud, idem autem specie. ita enim vult etiã in motu.
Tẽpus nuq̃ est defecturũ & est semper aliud.
Quòd aũt semper sit aliud & aliud, & ounq̃ sit defectu-
rum tẽpus, euidenter probat per, Nunc. Quoniam enim
idem, Nuoc quod est præsens vt præsens, (oeq; enim vt
finis absolutè est principium simul & finis tpis) est quidẽ
principiũ futuri, finis verò præteriti, & sunt hæc in eodẽ
Nuoc, sicut in eodẽ circulo incuruũ & concauum: videli
cet est alius quidẽ finis, alius verò principium. Ita enim
tp̃s quoq; diuidit. & fieri noo põt vt eiusdẽ simul idem,
Nuoc, sit & principiũ & finis. essent enim simul io eodẽ
Principium & finis quodãmodo cõtraria.
opposita, quæ quidẽ ipse dixit cõius contraria. Fuerint
aũt etiam quodãmodo contraria principium & finis, &
non opponuntur solùm vt ea quæ referuntur ad aliqd. Et
est tempus

est tempus quod habet contraria. Si enim cuius est finis, Nunc, id est preteritum, cuius aũt principium, id futurum: si idem, Nunc, sumptum fuerit principiũ & finis, fuerit simul idem tp̄s præteritum & futurũ, si in tp̄e est aliqua repugnãtia. Si ergo non eiusdẽ, sed finis quidẽ preteriti, principium verò futuri: erit necessariò futurũ aliud à preterito. Propter hoc ipsum autẽ tempus nunq̃ deficiet, q̄ præsens, Nunc, sic̃ atq; est finis, ita est ẽt principium: finis qdem preteriti, principiũ verò futuri. Erit ergo futurum quoq; semper. cùm sit enim principiũ, id quo.p esse necesse est cuius est principiũ. & non deficiet. Quòd aũt nihil obstat quominus idẽ sit finis & principiũ, & in summa cõtraria, si ita sumaẽ vt ad aliud & aliud referaẽ, ostẽdit in circũferentia circuli. in quo vniuersum acceptum est idẽ simul & cõcauum & incuruum, si ita sumaẽ vt sit alia & alia relatio. nec fieri põt vt sit qdẽ alterum in linea circuli, alterũ verò non sit. Ita ergo rursus quoq; Nunc, si ꝑpriè sumatur, simul est finis & principium, per eam relationẽ quæ est ad diuersa tp̄a. Tempus enim præsens, quatenus presens, est medium inter p̄teritum & futurũ.

CXXVI Iam verò, est id quod est ꝑpe præsens, Nunc indiuiduum. Quando ibis? Iam. qm̃ propè est tempus in quo est iturus: & prope tempus præteritum: id quod nõ procul distat à Nunc. Quando ibis? Iam iui. Ilium aũt iam captum esse nõ dicimus. qm̃ est nimis longè remotũ à Nunc.

CXXVII Iam quid significet. Iam, quoq; est aduerbium tp̄is, sicut etiã, Aliquando. Definitur aũt id quoq; per, Nunc indiuiduũ, non autem per id quod largè diciẽ. Quod enim est vtrinq; ꝑpe præsens, Nunc, id Iam, dicimus. Id.n. iam fuisse & futurũ diciẽ, quod pauloante fuit & erit paulopost. Quãdo enim ibis rogati, iam dicimus. & iam iui, cùm tẽpus fuerit ꝑpe Nunc. in ijs autẽ quæ longo ante tp̄e fuerunt, nemo dicit Iam. Nemo enim dicit iam fuisse captũ Ilium. qm̃ olim captũ est. illud enim Iam, vult esse p̄senti propinquum.

CXXVII Modo quoq; est id quod est ꝑpe Nunc præsens, & pars preteriti. Quando venisti? Modo. si sit tempus prope nunc præsens.

CXXVIII Modo quid significet. Modo, quoq; dicit eẽ temporalẽ particulam tp̄is preteriti, quæ est prope Nunc presens. Quãdo enim venisti rogati, Modo, dicimus, si tẽpus in quo venimus sit ꝑpe Nunc. Et Aristoteles quidẽ audit hoc Modo, quod grecè est ἄρτι, dici tanq̃ in solo p̄terito, sicut etiã exemplum significat: Alexander aũt & Aspasius dicunt dici etiã in futuro. Quando enim veniet rogati, grecè respondetur ἄρτι, idest Modo. Ita autẽ, inquit Alexãder, nihil differt Modo seu ἄρτι ab ἤδη, idest iam, nisi noĩe tantum. Ex sententia aũt Aristotelis, Iam, quidẽ in vtrisq; dicitur. Modo & iã quo differãt. Modo, autẽ, quod est ἄρτι, in preterito. & vidẽtur ea ratione differre. Sed nec hæc quidẽ, Iam, inquam, & Modo, dicit Alexander differre à Nunc, quod largè etiam diciẽ in tp̄e, quod est prope id, quod propriè, Nunc, dicitur. quare ipsum quoq; sic nominatum est. Aspasius autem dicit Nunc significare vehemẽtiam eius quod est esse propè. Num aũt Nunc quidem quod largè sumitur, vt quod sit ꝑpe id quod est, Nunc, propriè, assecutũ est hoc nomen: Iam, autẽ quod ẽt cum eo quod est propè, habet aliquod significatũ, quod finit & concludit, dici possit vel in futuro tp̄e: Modo aũt videtur significare id quod recens. Et fortasse dicatur Modo, græcè inquam, ἄρτι, etiam in futuro: sed longa cõsuetudo eo vsa est in preterito.

Olim autem seu pridem id quod est longè.

CXXIX Pridem seu olim quid significet. Eam temporis partem, quæ est in tempore preterito, lõgè à Nunc remotam, Olim seu pridẽ dicimus, ei quod est nuper oppositum, vno noĩe in vnoquoq; eorum eam cõprehendentes notionem seu mentis conceptionem.

Repente autẽ est, id quod in tempore insensili excessit propter paruitatem.

A Id quod est repente his indiget, & vt in exiguo tp̄e totum simul fiat, vt videatur esse expers tp̄is id quod fit repente, & vt ꝑpter breuitatem tp̄is, & eius quod fit motus celeritatẽ, non sentiamus temporalem eius extensionem. Ita ergo dicimus fulgur repente fieri, q̄ aceruatim & paruo tp̄e & vehemẽter ac celeriter non præsentientibus nec consuefactis fiat illuminatio. Et ideo eos etiã qui sunt maximè virtutis ea etiam conturbant quæ repente fiunt. Quærit aũt Alexander, quõ dixerit tẽpus insensile propter paruitatem, etsi in libris de sensu & sensilibus velit nullũ tempus esse sua natura insensile. Num ergo, inquit, qm̃ tempus sensile & insensile sensili & nõ sensili iudicatur affectione: qm̃ aliquid quod fit nõ potuerimus apprehẽdere: ꝑpter celeritatẽ quidem illius motus, breuitatem aũt tp̄is in quo factum vel motum est, tunc in illo sic fuerit tẽpus insensile: non absolutè insensile. potest enim in ipso, etsi non illud, aliqd tñ aliud sentiri. nos quidẽ certè ipsos in illo tp̄e & esse & sentire apprehẽdimus, B nec enim põt sumi tp̄s, in quo non poterimus nos ipsos esse apprehendere. Quare absolutè quidẽ hoc breue tp̄s fuerit sensile: insensile aũt in hoc aliquo q̄ dicimus repente factum esse. adeò vt ꝑpter motus insensilitatẽ tempus quoq; insensile dicaẽ in quo est talis motus. Aut cõtus, inquit, modo tempus noĩauit, Nunc, quod est finis tp̄is. quod est sua natura insensile: solet enim id, tẽpus vocare. Quæ ergo in eo facta sunt, est autẽ in eo finis mutationũ, & si aliqua fiunt absq; tp̄e, dicũtur in eo quod est, Nunc, fieri quod est insensile. Et hæc dicunẽ repente. in ijs enim quæ repente fiunt, consueuit dici illud, Repente. In nõnullis aũt exẽplaribus scriptum est grecè διὰ σμικρότητα, idest ꝑpter exiguitatẽ. Significat aũt id, quod motũ est.

CXXX Repente qd significet.

Tẽpus quõ sit sensile & insensile.

Mutatio autẽ omnis est natura apta ad dimouendum. In tempore autẽ omnia fiunt, & intereunt. Quocirca id quidẽ dicebant alij sapientissimum ac doctissimum. Pythagoreus aũt Paro C indoctissimum, qm̃ in eo obliuiscuntur, dicens rectius. Clarum est ergo id futurũ magis per se causam interitus quã generationis. sicut prius quoq; dictum est. Est enim mutatio per se apta ad dimouendũ: Generationis aũt & eius quod est esse, ꝑ accidens. Signi aũt satis est q̄ nihil quidem gignitur absq; eo q̄ ipsum quodammodo moueat & agat: interit aũt etiamsi nihil moueatur. & hunc maximè solemus dicere interitum à tp̄e. Verũenimuero ne eum quidẽ facit tempus: sed accidit vt in tempore fiat hæc mutatio. CXXVIII

Postq̃ temporalia aduerbia explicauit, Nunc, aliquãdo, Iam, Nuper, Olim seu pridẽ, Repente: id quod prius dictum est, tẽpus esse magis causam interitus q̃ generationis, & ipsum magis explicat, & preterea adijcit id ne D interitus quidẽ per se esse cãm. cùm enim assumpsisset, oẽm mutationem esse aptam ad dimouendum, eo quidẽ paulopost vtetur ad probationẽ. Nunc autem interim, Quoniam oĩa, inquit, quæ fiunt & intereunt, illa quidẽ in tp̄e fiunt, hæc verò intereunt: meritò alij quidẽ dicunt tempus esse sapiẽtissimum ac doctissimũ, alij verò indoctissimum. Simonides quidẽ sapientissimum, q̄ fiant tẽpore scientia prediti: Pythagoreus aũt Paron indoctissimum, q̄ præ tp̄e obliuiscantur. Hic autẽ videtur esse cuius Eudemus meminit sine noĩe, dicens q̄ cũ in Olympia Simonides laudaret tempus vt sapiẽtissimum, siquidem in eo oriuntur disciplinæ & reminiscentiæ, præsentem quendã ex sapientibus, Quid verò ô Simonides, an non obliuiscimur in tp̄e? Nunquid aũt apud Aristotelem quoq; in eo quod est Pythagoreus Paron, Paron nõ est nomen propriũ, sed παρὼν participium quod præsentem significat. Præsentem enim Pythagoreum aiunt di-

CXXXI Tempus sit ne gñationis causa & interitus.

Tẽpus sapiẽtissimũ ex Simonidis sententia.

Tẽpus indoctissimum ex paronis Pythagorei sententia.

xisse Simonidi dicenti tēpus esse sapientissimū ac doctissimum, id esse indoctissimū. Videtur ergo hic dicere rectius. est enim omnis mutatio natura apta ad dimouendum. Clarum est ergo tempus esse magis per se causam interitus quàm generationis, sicut prius quoque dictum. Motus enim & mutatio per se quidem dimouet id quod est prius. sed quoniam accidit vt nōnulla quę à propria dimouentur substantia, mutentur in alia, ideo generationis quoque causa videtur per accidens. Si ergo tempus est numerus motus & mutationis: mutatio autē & motus sunt per se causa interitus: tempus quoque per se est causa interitus, si quidē tempus est numerus motus. Quòd autē hæc rectè dicta sint hoc sumit argumentum, quòd ijs quidem quæ gignuntur ac fiunt, tempus nō solùm sufficit ad generationem, sed opus etiā habent aliqua à qua fiant operatione, nempe arte, vel natura, vel doctrina, vel actione: Iis autē quæ intereūt ipsum solum tempus sufficit ad interitum, etiamsi nulla causa extrinsecùs accesserit. quēadmodum ijs quæ in tēpore marcescunt & putrescunt, de quibus solemus dicere ea ita esse affecta à tēpore. Et hic est qui fit à tempore interitus. Hæc autē cum dixisset subiunxit id cuius causa assumpsit ea quę prius dicta sunt, tempus nec interitum quidē per se facere. sed accidere vt in tēpore quoque fiat hæc mutatio. Quęnā est ergo causa interitus? vniuscuiusque natura, inquiūt interpretes, & subiecta materia. Mensuræ enim vniuscuiusque eorum quæ sunt in generatione sunt à natura definitę, & augmēti, summique ac perfecti vigoris, & declinationis. Et augmenti quidem & summi ac perfecti vigoris causam esse naturā, quod est in confesso dictum est. Sed quæ est causa interitus? Dicimus enim reuera habere naturam in quā cadit interitus. Num ea quidē quæ propriè dicitur natura, cùm sit effectrix & motrix corporum, est principiū generationis & principaliter causa eius quod est esse? Quamobrem Poetam etiā in secundo libro huius operis dicit illud dixisse ridiculè, Id finē habet cuius gratia est genitus. non enim naturam respicere ad finē, nempe interitum, sed ad generationem & ad id quod est esse. Cùm autē sit huiusmodi mortalium generatio, vt cùm aliud fiat, aliud omnino intereat, cedunt interitus generationibus, & qui sunt per ipsos motus motibus opificibus. Id autē in quod interitus natura cadit, dicimus, eo quòd materiale & imperfectū natura sit productum. Interitus autē causas siquis quęsierit sunt & subiectę natura materiæ, quæ non potest formas semper continere: & quę hic sunt cōtrariorum propter remissionem diuulsio, quæ non possunt esse simul, sicut in prima & intelligēti eorum causa. Si ergo hæc vera sunt: fuerit quidem principaliter tempus causa generationis, per secundam autē rationem, interitus. Aristoteles autem hic quoque causas quæ apparent euidētius assumens, interitus causam tēpori magis tribuit. Ipse enim adiecit illud, Magis. quoniam, quòd ipse cuiusuis mutationis causam dixerit materiā, propter eam quæ est ad contraria aptitudinē, didicimus in fine eorum quæ de cœlo ab eo scripta sunt. Sed quōmodo tempus, siquidem est mensura, dicitur causa ortus & interitus? Num quòd mensura quoque est cōplendi facultate prædita, sicut magnitudinē vt sit tricubitalis vel quadricubitalis ita etiā eius quod est fieri vel interire extensionem in tantum vel tantum?

Natura è causa augmenti & perfecti vigoris.

Interitus causa est materia, & contrariorum diuulsio.

Tēpus quōmodo causa ortus & interitus, si sit mēsura.

E

F

G

H

Quòd sit ergo tēpus, & quid, & quot modis dicimus Nunc, & quid sit Aliquādo, Modo, & Iam, & Olim seu pridē, & Repente, dictum est.

CXXXII

Tempus esse & vbinam probarit Aristoteles.

Videtur quidem quòd sit non fuisse demonstratum, sed contra etiam in principio cùm ageret de tēpore, quòd non sit, acriter est argumētatus. In eo autem quòd ostendit quid sit tempus, cùm verba fecit de aliquo eorum quæ sunt, cuius etiam habemus notionem: vnà etiam quòd sit probauit. Ostendet autem statim quoque deinceps, quando ostendet oēm mutationem & quicquid mouetur moueri in tempore: & esse in tēpore id quod est prius & posterius.

CAPVT XIIII.

CXXIX

His autem sic à nobis enumeratis, clarum est quòd oēm mutationem & quicquid mouetur, in loco moueri necesse sit. Tardius enim & celerius est in omni mutatione. Sic enim cernitur in omnibus. Dico autē celerius moueri id quod prius mutatur in subiectum in eodē spatio, & æquali motu mouetur. quēadmodum in motu si ambo moueantur per circūferentiam, vel ambo rectā. Similiter autem etiam in alijs. Quinetiam, Prius, quidē est in tempore. Prius enim & posterius dicimus ex ea quæ est ad, Nunc, distātia. Est autem Nunc aduentantis & futuri terminus. Quare quoniam sunt ea, Nunc, in tempore, in tēpore quoque erunt prius & posterius. In quo enim est, Nunc, est etiam à Nunc, distantia. Contrario autem modo dicitur prius in tempore præterito & futuro. In præterito enim, prius dicimus quod est longius à Nunc: posterius autem quod propius. In futuro autē prius est id quod est propius: posterius autē id quod est longius. Quare quoniam prius quidē est in tēpore, omnem autē motum sequitur prius: clarū est mutationem oēm & oēm motum esse in tēpore.

CXXXIII

Mutatio & motus oīs fit in tempore.

Cùm dixisset pauloante fieri & interire omnia in tēpore, nunc hoc instituit ostēdere, magis generali vtens demōstratione, quòd omnis mutatio & oīs motus fit in tēpore. Eius enim ostensio & pulchrè conuenit quōniam de tēpore, & confirmat id quod prius & posterius ostensum est in tēpore, tempus esse magis causam interitus, quàm generationis. Et est argumentum quidē eiusmodi, quod colligitur in prima figura. Omnis motus habet id quod est prius & posterius. Id quod habet prius & posterius est in tēpore. Quę quidem cōsequitur omnem motum esse in tēpore. Quoniam autē non sunt euidentes propositiones, vtrāque confirmauit. Minorem quidē sic. Quiuis motus habet id quod est celerius & tardius. est enim in quouis motu tardius vel celerius moueri. Quicquid autē habet celerius & tardius, habet prius & posterius. eis enim definitur celerius & tardius. Celerius enim illud dicimus, quod prius mutatur in illud ad quod est motus: Tardius autē quod posterius. Rectè autē fiet comparatio, si & eandem motus speciem acceperimus, vtpote eam quę est per locum: & par ac simile spatiū, vtputa vel in circūferentia vel rectā: & motum esse æquabilem. si enim hoc quidem inæquabiliter, illud verò æquabiliter moueatur: potest etiā id quod celerius mouetur, venire tardius ad finem motus. Fit autē quædam etiam differētia motus ex subiecti figura, si hoc quidē sit rectum, illud verò rotundum. Maiorem autē propositionem quæ dicit in tēpore esse prius & posterius, ostendit per hoc quod dicatur prius & posterius ex ea quæ est à Nunc distantia. Prius, enim, est quod à præsenti, Nunc, plus distat in præteritum: Posterius autē positum est quod est ei, Nunc, propinquius. In futuro autem contra, prius quidem est quod est Nunc propinquius: posterius autē quod remotius. Prius itaque & posterius quod sint, habēt ex ea quæ est à Nunc distātia. Nunc, enim est terminus præteriti & futuri. Quamobrem quoniam, Nunc, est in tēpore, erit quoque prius & posterius in tēpore. in quo enī est Nunc, in eo est etiā ea quę est à Nunc distantia. quod quidē est prius & posterius. Si ergo quiuis motus habet id quod est prius & posterius: ea autē sunt in tēpore: fuerit et quiuis motus in tēpore, vtraque verè sumpta propositione. Quòd enim vt ad demōstrationem pertinentes posuerit propositiones, & eam quę dicit quemuis motum habere id quod

Celerius quid dicatur. Tardius quid dicatur.

id quod est prius & posterius, & eam quę dicit esse prius & posterius in tempore, significauit cùm subiunxit post demonstrationē, QVARE qm̄ est quidem prius & posterius in tpe, omnem autē motum sequitur prius & posterius: clarum est oēm mutationem & motum esse in tēpore.} Sequi aūt est & consequi & prædicari.

CXXX Operępretium est aūt etiam considerare, & quō se habeat tempus ad aīam: & cur in vniuerso videatur esse tempus, & in terra, & in mari, & in cœlo. Num ꝙ sit motus aliqua affectio, vel habitus, cùm sit quidē certe numerus. Sunt ea autē oīa mobilia. in loco enim omnia. Tempus autem & motus simul & potestate & actu.

CXXXIIII Duo in his quærenda proponit. Vnum quidem, quomodo tempus se habet ad animam: hoc autē est, An possit esse tempus si non sit anima: idem est autem dicere, an possit esse quod numerat, si non sit quod numeret: siquidem est anima id quod numerat: sed hoc quidem prius proponens, argumētatione posterius explicat: Alterum autē, cur videatur vbiq; esse tempus & in terra & in mari & in cœlo. Huius autem primi causam tradit, ꝙ tempus cùm sit numerus motus, est illius aliquis habitus vel affectio, quare est motui accidens inseparabile, etenim numerus quoq; esse videtur in ijs quæ numerātur, & ab eis haberi. Quoniā ergo ea omnia in quibus tempus esse dicitur, vtpote terra, mare, cœlū, sunt corpora: est autem omne corpus in loco: Quod autem est in loco est mobile in toto vel in partibus. Quod autem est mobile, cum motu habet etiam id quod accidit motui, tanquam affectionem vel habitum tempus: meritò & in terra et in mari et in cœlo in quibus est motus, in his est etiam tēpus. Hæc autem cùm breuiter collegisset, subiunxit. TEMPVS autem & motus simul & potestate & actu.} Cùm enim dixisset tempus vnà esse cum motu in ijs in quibus est motus, adijcit, tempus etiā vbi uis se habere similiter ac motū. Si est potestate quidē motus: est ēt tempus potestate. Sin actu: tēpus quoq; est actu. Et ideo in colligēda rōne, dixit mobilia ea quæ sunt in loco, & nō ea quæ mouētur. vt vtraq; comprehenderet, & ea quæ sunt potestate, & ea quæ sunt actu. Mobile enim est & id quod mouetur, & id quod suapte natura aptū est vt moueatur, cuiusmodi est id quod quiescit, vt dicit Alexander. Dicit autem tempus affectionem motus vt accidens, sicut numerabilium est affectio numerus: Habitum autē, quia habetur à motu. Sed si quod potestate mouetur nunc dicitur id quod quiescit, vt audijt Alexander: in quo est autem potestate motus, in eo est etiam potestate tēpus: videlicet in eo quod quiescit tempus potestate fuerit. Atqui non solùm quæ mouentur, sed quæ etiam quiescunt, dicebantur actu esse in tempore. Nam etiam quietis mēsura tempus actu est, quippe ꝙ ipsam quietis essentiam vt essentiam motus tempus dimetiatur. Num ergo ad tempus reduci audiendum est non ea quæ quiescunt, quę mouentur potestate: sed ea quidem quę nondum peruenerūt ad generationem, generari autē possunt. Si enim motus qui est in generatione tēpus esset numerus: eo autē ea etiam mouerenē quæ dicūtur quiescere: in ijs scilicet actu quoque esset motus, & tempus quod motum eiusmodi metitur. Quoniam autem per accidens quietem in tempore audijt Alexander, dixerit id quod per se est in tempore, motum, aliquando quidem potestate, vt in eo quod quiescit, aliquādo autem quiete in eo quod iam mouetur, accipi. Refert autem aliam quoq; scripturam Alexāder, quæ fortè propter dictam dubitationē efformata est hoc modo, LOCVS aūt & motus simul potestate & actu} ad probādum esse mobilia quæ dicta sunt, terram, mare, cœlum, eo adiecto quod nunc dictum est, ꝙ quæ actu in loco sunt, actu etiam per se mouētur: ea autem quæ sunt in loco potestate, vt se habēt partes totius, ea quoq; sunt po-

Tēpus cur sit vbiq; in terra, mari, & cœlo.

Mobile q̄d dicatur.

Reducuntur sub tēpus q̄ generari possunt, etsi nō sint generata.

A testate mobilia. Signum est ergo ꝙ sit motus ijs quę sunt in loco, ꝙ vt vnumquodq; est particeps eius quod est in loco, ita est etiam motus particeps. siquidem est potestate, potestate: Sin actu, actu. Cùm autem in promptu sit dubitare quō sit tēpus in cœlo quod non est in loco, siquidem quæ sunt in loco sola sunt mobilia, quæ mobilia autem sola sunt in tempore: id Alexāder sentiens & soluēs dicit, Quòd in tempore sit cœlum, etsi non sit in loco, clarum est. Semper enim mouetur. Vbi autem est motus, illic est etiam tempus. Sed in alijs quidem quę semper mouentur loco opus habuit, eo ꝙ ea sint in loco, ostēdens ea esse etiam mobilia. Diuinum autem corpus non opus habuit vt ostēderetur esse mobile. est enim apertus & euidens eius motus, cùm sit æternus. Hæc quidem his verbis scripsit Alexāder. Si autem mouetur cœlum motu circulari: est scilicet hic motus per locū, & non per aliam formam motus. Quod aūt mouetur per locū, in loco est.

Tēpus quō sit cœlo, si nō in loco.

Vtrum autem si non sit anima, fuerit tēpus, CXXXI
B an non, dubitauerit aliquis. Si enim esse non potest id quod est numeraturum: fieri etiam non potest vt sit aliquid numerabile. Quare clarum est ꝙ nec numerus. Numerus enim est vel id quod est numeratum, vel quod potest numerari. Si autem nulli alij nisi animæ & menti animæ innatum est vt numeret: fieri non potest vt sit tempus nisi sit aīa. Nisi hoc est tempus, quod est aliquando. quemadmodum si contingit motum esse sine anima. prius autē & posterius est in motu. tempus autem hæc sunt, quatenus sunt numerabilia.

Trāsijt ad alterum ex propositis, quod etiā erat prius, CXXXV
illic quidem sic propositum, Quomodo se habet tempus ad animam: hic autem acceptum apertius. Quæritur.n.
C an si non sit anima, fuerit tempus an nō. Quoniam enim videtur rationi consentaneum, vt ea simul sint quæ sunt relatiua seu quæ referuntur ad aliquid, & simul alterum cū altero tollantur. (si.n. non sit dexterū, nec est sinistrū) Ad aliquid autē refertur Arithmeticū, id est id quod est numerādi facultate præditū & numerabile: & est aīa quidem id quod est numerandi potestate præditum, & aīæ mens (neq;.n. eo quod est patibile motibusq; ac pturbationibus agitatur numeramus, sed ratione:) tempus aūt est numerabile: Quare si non sit anima, ne tempus qdem esse videtur. Opposuit autē numerabili id quod est numeraturum, cùm oporteret vt aiunt opponere Arithmeticum, id est, id quod est numerandi facultate præditum. Idem est autem id quod est numerandi facultate præditum, & id quod est numeraturum, vtpote ꝙ alterum quidem dicatur ex potestate, alterum verò ex futuro tempore. quod quidem rursus simul ostendit id quod est potestate. quēadmodum idem est numerabile & id quod est
D numerandum. Assumpsit autem etiam numerū esse vel id quod est numeratum, vel quod est numerabile. dicimus enim numerum vel quod iam numeratum est, vel quod potest numerari. quemadmodū militum numerabilem multitudinem, quia potest numerari. Est autē id etiam quod numeratum est numerabile. Si non est ergo numerabile, ne fuerit quidem numerus. Quare tota collectio quę fit ex inductione per tria, est eiusmodi. Si non est id quod est numeraturū: nec est numerabile. Si nō est numerabile: nec numerus qui est vt numerabilis. Si ergo quod numeraturū quidem est est aīa per suā ipsius mentem: Tempus autē est numerus: si anima non sit: non fuerit tempus. Aduersus hanc rationē contendit Boethus, dicens nihil obstare quominus sit numerabile, etiā absq; eo quod numerat, sicut etiam sensile absq; eo quod sentit. Alexāder autem & pluribus posuit obiectionem, & subiunxit solutionem, sequens Aristotelem. Operępretiū est

Si anima nō sit, sit ne tempus.

Quæ ad aliquid referuntur simul sit.

Numerus id quod numeratū est, quā quod pōt numerari.

Numerabile possit ne esse absq; eo q̄d numerat, vt volt Boethus.

» tiū est enim, inquit, quærere, quomodo rectè habeat vt » si nō sit quod est numeraturum, nec sit numerabile. non esse enim numerum, neq; id quod numeratur, quatenus numeratur, si non sit quod numeret, habeat rationem, siquidē numero id quod est, est in eo q; numeretur. Ipsum autē numerabile, & quod potest numerari, vt homines vel equi, nō videtur vnà perimi cùm eo quod numerat. Prius itaq; & posterius in motu, quæ sunt numerabilia, ostendit ipse posse esse et si non sit anima, siquidem fieri potest vt sit motus etsi non sit anima. Soluens autem dubitationem, dicit, Num non erit numerabile. sed id quidem erit cui accidit vt fiat numerabile, vt equi vel homines. non tamen numerabile vt numerabile. Nam in alijs quoq; quæ referuntur ad aliquid, si non sit, verbi gratia, dexterum, qui erat qdem sinister, erit, vtputa Socrates: sinister autem non. Si ergo prius & posterius esset tēpus numerabile vt numerabile, si non sit quod est numeraturum, tempus minimè fuerit: Id autem quod est tempori subiectū, quod erat motus, quominus sit nihil prohibet.

Sublato vno ex relatiuis, tollitur relatio, etsi res remaneat.

F Hanc autem solutionem breuiter tradidit Aristoteles, per hoc quod dicit, NISI hoc est tēpus quod est aliquando } subiectum enim tēpori siue numerabili quominus sit, nihil obstat, etsi nō sit anima: si omnino fieri potest vt sit motus absq; anima. tempus autē non erit. Si enim quę actu quidem sunt, dicūtur relata ad ea quæ actu sunt: quę sunt autem potestate, ad ea quæ potestate: si fieri non possit vt id sit quod est numeraturum, id etiam esse non poterit quod est numerabile, siquidē est numerabile quod potest numerari. neq; enim si sit sublatus sensus manēte colore, erit color vt aspectabilis, sed vt color tantū. Valde autem accuratè adiecit illud, SI contingit motum esse absq; anima } Nam quod attinet ad oppositionē quæ est in ijs quæ referuntur ad aliquid, etiam anima ratione de medio sublata, si non tempus, at motus quidem certe qn sit nihil prohibet. Sin nō potest motus esse absq; anima non solum tempus, sed etiam motus tolletur si nō sit anima.

Sublato visu, remanet color, sed nō aspectabilis.

G Si enim circularis motus, ex quo qd sunt habent alij motus & mutationes, subijcitur menti & est ex appetitione, vt ipse quoq; fatetur Alexander: si tolletur anima, tolletur omnis motus. Nam & motus per locū est à motu circulari, siquidem simplicium corporū in se inuicem mutationes ab eo sunt. per grauitatem enim & leuitatē. Et si motus per locum prior est qui est fm naturā: posterior autem est eo qui est fm naturam is qui est præter naturam: quinetiam animantium motus qui est fm naturam, & propria anima causa est & circularis motus: homo enim hominem gignit & Sol. Mutationis certè quæ fit in generatiōe causa est motus circularis. Porrò autem mutationes quoq; quæ fiunt per alterationem, augmentum & diminutionem ab illo sunt. Solis enim accessus et recessus eorum maxima ex parte causa est.

Motus tollitur sublata anima.

Circularis motus aliorum motuū causa est & mutationū.

His autem dictis, operæpretium est, vtputo, aduertere, quòd si tollatur id quod numerat, vt numerabilis quidem numerus tempus tollitur: at vt prius & posterius quod est per extensionem motus eius quod est esse, non tollitur.

H Per hoc autem consistit tempus. numerabile enim esse ei accidit per prius & posterius. Si tollatur autem anima, quę est principium generationis, & cuiusuis motus qui est in generatione, cum quo est vnà tēpus: tolletur quoq; tempus. Meritò ergo Aristoteles, si tollatur quidem anima, vt quæ numerat, dicit tempus tolli vt numerabile. Sed si tollatur vt principium generationis & motus, motum quoq; tolli ostēdit & generationem, per hoc quod dicit, si contingit motum esse absq; anima. Non solùm autem eo q; tollatur motus tollitur vnà tempus, qui est aliquid motus, sed etiam ipsum quoq; per se id quod est habēs in eo q; fiat, tolletur: si tollatur anima, quæ causa erat omnis generationis & motus. Vide autē quomodo hic quoque Aristoteles ea scripsit quæ suo præceptori cōueniūt, dicens, SI contingit motum esse absq; aīa } hoc est, absq; eo quod mouet, qui dicit animam esse fontem & princi-

Aīa & fons & principiū aliorum motuum ex sententia Platonis.

E pium motus alijs quæcunq; mouētur, & ex eo principio oriri quidquid oritur.

CXXXII

Dubitauerit autem quispiam cuiusnā etiam motus numerus sit tempus. Fit enim in tempore & interit & augetur & alteratur in tempore & fertur. Quatenus ergo est motus, ea ratione est numerus vniuscuiusque motus. Quamobrem est absolutè numerus continui motus, sed non alicuius.

CXXXVI

Postquam ostendit tempus esse numerum motus, & hucusq; plurima verba fecit tanq̄ de motu per locum, ei enim cōueniebat illud, Magnitudinem motum metiri, & hoc, Multum viç esse dicimus, si sit multa ambulatio, & eam multā si sic multum viæ: Quoniā sunt plures species motus, vna quidem per locum, alia verò per qualitatem, alia autem per quantitatem, est autem & generatio & interitus mutatio per substantiam: & si ea non sit motus, vt post hunc librum accuratius disserenti videbitur, attamen in eo quoq; prius & posterius cernitur & participatio temporis: meritò dicit esse dubitādum cuiusnam horum motuum numerus sit tempus. Dicit autem non esse huius cuiuspiam, quatenus est hic, sed cuiuscūq; motus. Nō enim quatenus est interitus vel alteratio, vel aliqua alia mutatio, ea ratione est tēpus eius numerus, sed motus & mutationis, quatenus est huiusmodi. quod est cōmune dictis omnibus motibus. Est ergo tempus cuiusuis motus numerus similiter. cernitur enim in omnibus prius & posterius. & id quod numeratur est tēpus. Quatenus ergo est absolutè motus, non autem hic quispiam motus est in tempore. Pulchrè autem cùm dixisset tempus esse numerum motus, adiecit, CONTINVI, sed non alicuius. } quatenus enim est motus continuus, ea ratione habet prius & posterius, quod numeratur per tēpus: si enim sumptus fuerit diuisus: non eum tempus metietur, sed numerus. duo enim vel tres vel plures fiunt motus quos metiē numerus monadicus: si enim sit hic quidem alteratio, ille verò interitus, alius aūt augmentum, nec sit vlla eorum inter se continuitas: fiunt tres motus: Quatenus autem vnusquisq; eorum est cōtinuus, numerantur quæ sunt in eo priora & posteriora, non vtiq; monadico numero, sed tempore. Alexander autem dicit tempori quod sit præbere id quod est cuiuslibet motus prius & posterius, quatenus est continuus, & quatenus sequitur eam in qua fit magnitudinem, in qua prima est prius & posterius. Mouendæ sunt ergo etiam aduersus Aristotelem dubitationes. quas & ego prius, vt mihi videor, breuius, fusius autē mouet Themistius. Si enim prius & posterius primum est in magnitudine & spatio in quo est motus, deinde sic in motu & tempore: quomodo est in augmēto & alteratione prius & posterius? Non sunt enim hæc in spatio. neq; alicunde, aliquò. sed totum corpus paulatim calefit in solidum. & totum in solidū augetur & coalescit. Vndenam ergo in his habebit tempus id quod est prius & posterius, sicut in motu per locum ex spatio & positura? Quomodo autem quod non habet id quod est prius & posterius, habebit eum qui est per hæc numerum? Num in augmento quidem dici potest esse illud Alicunde aliquò. à minore enim in maiorem locum fit mutatio: in alteratione autem, generatione, & interitu, quid dicemus? Vndenā enim amplius habebit motus & tempus id quod est prius & posterius? Num ergo solùm motum per locum tempus principaliter metitur: aut si etiam alios principaliter, nihil eget eo quod est positura prius & posterius, vt ipsū quoq; prius habeat & posterius. Sed quoniam videtur etiam Themistius cessisse dubitationi, iubēs ea sæpe examinare, & nō admittere citra examinationē: nihil fortasse obstat, quominus cùm meam dixerim opinionem, cùm dubitatione illam quoq; examināndam ijs proponam qui in hęc incidunt

Tempus esse numerum cuiusuis motus.

Prius & posteri⁹ quō sit in augmento & alteratione, generatione & interitu.

Prioris & posterioris aliquot significata.

cidunt. Prius & posterius cùm ordinem significet, aliud quidem esse puto quod per tempus consistit, per numerum, & ordinem plurium quæ tempus definiũt: aliud autem quod cõsideratur in positura quæ est per ordinem. Id autem est duplex, vnum quidem in magnitudine, ve viæ prior illis pars à qua incipimus: posterior autem, in quam definimus: Alterum autem in numero, eoq; duplici, vel eo qui numerat & est monadicus: quẽadmodum dicimus vnitatem esse priorem binario, & binarium ternario: vel eo qui participatur & numeratur. quemadmodum ea quæ percipiuntur intelligentia sunt priora sensilibus, & hæc colũna illa columna. nam etiam incorporea videntur habere posituram, si per metaphoram dicatur positura. Tertium autem significatum prioris & posterioris est in actionibus & motibus: Vnum quidem per numerum finium qui motum terminant, quos græcè ακινηματα, quasi dicas momenta, appellamus, quæ proportionem habent & conuenientiam cum signis lineæ & signis temporis Nunc: alterum verò per ipsas partes motus, qui est ex seipso cõtinuus. sed motus quidem qui est in loco, in seipsum suscipiens id quod est per posituram prius & posterius, id coniungit propriè priori & posteriori, quod est vt finis & quod est vt pars. quando cursorum primum motũ dicimus eum qui est apud Agonothetas: posteriorem autem eum qui est in fine stadij. Est autem hoc prius & posterius quod est per positurã, proprium motus per locum. Porrò autẽ & huic & alijs motibus qui quod sunt habent in eo ꝙ fiant, tempus ex seipso dat prius & posterius, ea applicans priori ac posteriori motus. quæ enim tempus Nunc terminant, cùm in motus terminis insunt, tempore motum terminant. Est ergo tempus mensura motus. per suum enim prius & posterius se applicans priori & posteriori motus, tempore motum metitur. Ita autem motus quoq; fit mẽsura temporis, quãdo prius & posterius quæ sunt propria motus, applicata prioribus & posterioribus temporis, tempus motu definierint. Ita autẽ localis etiam magnitudo motum non omnem sed localem metitur, quãdo id quod est loci prius & posterius, quod est per posituram, applicarit ijs quæ sunt priora & posteriora motus. Si autẽ Aristoteles hoc vtitur tanquam cõmuni, ꝙ ex magnitudine motum dimetiamur, consentaneum est eum eo vti propter euidẽtiam. Quocirca diu perpetuò verba fecit tanquam de motu per locum.

Sed fieri potest vt alia quoq; nũc mota sint, quorũ vtriusq; motus fuerit numerus. Aliud ergo erit tempus, & fuerint duo simul tempora, an non? Vniuersum enim tempus est vnum & simul similiter. Specie autem etiam quę non sunt simul. Si enim fuerint hi quidem canes, illi verò equi, vtriq; autem septẽ, idem numerus. ita etiam motuum qui simul finiuntur, idẽ tempus. sed hic quidem fortasse celer, ille verò non. & hic quidem est latio seu motus per locum, ille verò alteratio. idem est tamen tempus. siquidem est & æqualis numerus & simul & alterationis & lationis. Et ideo motus quidem sunt alij & seiuncti: tempus autem vbiq; est idẽ. quoniam numerus quoq; est vnus & vbiq; idẽ, qui est eorum quæ sunt æqualia & simul.

CXXXVII

Tẽpora non est simul plura.

Ponit dubitationem quæ ea consequitur quæ dicta sunt de tempore. & simul id quod sæpe dixit, idem tempus simul esse vbiq;, censet amplius explicandum. Est autem talis dubitatio. Si tempus est numerus motus, & est motus quidem in eo quod mouetur, vt didicimus, tẽpus autem in motu: fuerint tot tẽpora quot sunt ea quæ mouentur & motus. Erũt ergo plura simul tẽpora: non vt quod

A continet & continetur. id enim nihil esset absurdũ. Soluens ergo dubitationem, dicit non ita habere. non enim fiunt plura simul tempora. sed vniuersum tempus æquale in præsenti, est idem vnum simul numero: Specie aũt sunt eadem etiã quæ non sunt simul. hoc est, præteritum cum futuro. Hoc autem cùm dixisset, docet quomodo etiamsi plures sint motus, sit vnum tẽpus, licet sit numerus motus. Quẽadmodum enim in numero monadico, non vnà cum differentia eorum quæ numerantur numerus diuiditur, vt si hi quidem fuerint equi, illi verò canes qui numerãtur, sint autem vtrisq; septem: hi quidem inter se differunt: numerus autem septenarius est idem in vtrisq;: non enim quatenus diuersi, eundem habent numerum, sed quatenus tot sunt, quod est eis cõmune: Ita nec in motibus & tempore, quod est numerus. Est enim idem, Nunc, in omnibus & vnum numero. etiãsi hic quidem sit motus per locum, ille verò alteratio. & est in omnibus id quod numeratur, & nũc quod sumitur prius & **B** posterius. Quare si hoc est idem in omnibus: meritò tempus quoq; est in omnibus idem. Si enim alioqui tempus accideret motibus, sicut calidum & albũ, consentaneum esset vt vnà cum illis diuideretur: quoniam autem est eorum id quod numeratur & quantum, nihil vetat quominus hoc idem sit etiam in pluribus. quemadmodũ etiam in numero monadico idem est quod numeratur, nempe tot, etsi sint plura numerabilia, & quæ inter se differunt. Ita ergo motuũ quoq; qui sunt simul, idem est tempus, sed non velocitas eadem nec idem locus. Non enim per celeritatem & tarditatem, neq; per diuersas species motus, numerari motus tempus efficiũt. vt si hic quidem sit alteratio, ille verò motus per locum, alius verò augmentum: sed per prius & posterius quæ sunt eadem in omnibus qui sunt simul. & si ita sumantur, Nunc, sunt. Si ergo ea Nunc sunt eadem cum ijs quibus tẽpus numeramus: tempus quoq; est idem quod ab eis, Nunc, terminatur et continetur. Quemadmodum enim eorũ quæ per locum **C** mouentur differentia, per aliquid aliud, vtpote per colorem vel saporem, & non quatenus mouetur, vtpote per leuitatem vel tarditatem, nõ facit motuum differẽtiam: Ita nec motuum differentiæ faciunt differentiam temporis. quandoquidem non quatenus differũt est tempus eorum numerus: sed per id quod est in ipsis prius & posterius, quod habent absq; vlla differentia. eorum enim numerus nihil habet discriminis. Numerus autem, inquit Alexander, non est eorum quæ insunt numerabili. Quare nec tempus, quod est numerus, sic est in motu. Neq; enim nomen in eo cuius est nomen, sic inest, vt albũ. quoniam idem quidem nomen numero simul est plurium, sicut etiam numerus: Album autem non idem numero in pluribus. Hęc autem adiecit Alexander, significãs tempus non sic esse in motu, vt qui cum eo diuiditur numerus ꝙ sit habet in eo quod numeretur. Nam si non sit quidem id quod numerat, vt ostẽdit Aristoteles: ne erit quidem numerus tempus, etiamsi sit motus. Sin tempus id **D** quod est habet ab eo quod numerat, & cùm sic fiat est in motu: nõ ita inest in motu, vt quod sit eius aliquid. quocirca neq; vnà cum eo diuiditur. In his autem rogandus est Alexander, quomodo numerus qui est in eo ꝙ numeretur, non inest in numerabili: aut quomodo tẽpus quod est numerus motus, non insit in motu tanq; numerabile, nec sit aliqd eius: & si affectio dicatur & habitus motus. Dixit enim, Aut ꝙ motus est affectio vel habitus, cùm sit numerus. Adhuc autem magis quomodo sit rationi consentaneum vt numerus numerabilis, & habitus & affectio, vel in summa accidens, ita se habeãt ad illud cuius sunt, vt se habet nomen, ita vt idem insit pluribus numero. idem enim numerãs numerus, vt qui sit separatus ab ijs quæ numerãtur, vnus & idem fuerit pluribus: qui est autem numerabilis, & in ordinẽ redactus eius quod participat, & vnà cùm illo diuisus, similiter habet atq; albũ. Hoc autem nomen ad quod respexit Alexãder, quod est in positura,

Numerus monadicus idem est, etsi mutent quæ numerãtur.

Motuũ qui simul sũt est idem tẽpus.

Numer⁹ numerabilis se habet vt album.

E in positura, est alienum & aduentitium. & est absurdum existimare similiter se habere ea quæ à nobis temere imponuntur, atque ea quæ à natura ordinantur. Hoc aūt con secutum est apud eos qui dicūt fieri numerū ab eo quod numerat, & ideo tempus ab anima. quod quidē fuit excogitatum, propterea quod ad aliquid referatur id quod numerat. & id quod numeratur. Et vt id quod numeratur quidem, simul sit, sicut etiā color, quatenus est aspectabilis. quod tamen ad propriam attinet naturam, sit etiam separatum. consistit enim. Et ipse Aristoteles pauloante eos reprehendit, qui definiūt colorem esse proprium sensile visus, naturam autem eius non declarant. ita ve existimo meritò reprehendi posset is qui numerū participabilem absolutè esse dicit in eo quod numeretur. Digiti enim manus meæ sunt quinque, etiāsi nemo eos numerauerit. Ad ea autem quæ dicta sunt ab Aristotele dubitationem rectè mouet Themistius. Satis est autē audire ea quæ dicit huc adducta.

Numerus participabilis nō est absolute in eo quod numeretur.

F Si enim, inquit, cōmuniter tempus est numerus cuiusuis motus: videtur non habere id quod est à motu. si enim nō ab hoc vel illo, ne à motu quidem omnino. Absurdum est enim dicere in omnibus motibus idē esse prius & posterius. Hoc enim ipsum quærendum est quō ipsum Nunc sit idem, vtrum genere, an specie, an numero. Si enim genere vel specie, sūt vtique plura numero. Sin autem vnum numero: quomodo eorum quę numero differunt vna est numero affectio vel habitus? Sic autem ipse nominat tempus motus. Fieri enim nō potest vt sit numero vnum & idē. sic enim fiet vnum simul & non vnū. Quare si sint plura, Nunc, in pluribus motibus, in ijs qui simul sunt erunt simul plura Nunc. quod ne potest quidem concipi cogitatione. Sin nō plura sed vnum & idē: separatum erit tēpus & nihil motus. Neque enim illud vllam habet rationem, quod sicut id quod numeratur est in decem equis & decem ouibus, ita etiam in motibus. Neque enim illic est idem quod numeratur, nisi solūm ratione, quoniam ambo decem. quod quidē est nostra cogitatio & consideratio eius quod est in ijs quæ similiter differūt, G nulla autem per se substantia. Hoc autem in tempore videtur esse quodammodo rationi cōsentaneum, esse tempus solum animæ nostræ cogitatum, propriam autē non habere naturā. quemadmodū videtur concessurus Aristoteles, quando concedit si non sit anima nec esse tēpus. Nam dicere tempus esse mēsuram & numerum, est eius qui talem concedit opinionem, sicut Boethus quoque dicit nullam mensuram fieri à natura, sed nostrum esse munus metiri & numerare. Hæc cūm scribat Themistius, alia quidem rectè esse obiecta existimo. Quomodo enim fieri potest vt sit tempus motus affectio vel habitus, & idem rursus vt separatum simul sit vbique? Dicere autem quod cōmunitas numerorum qui sunt in participatione, est nostrę cogitationis, videtur quidem esse peripateticorū: eget autem, vt arbitror, aliqua distinctione.

De ipse multę Themistii pulchræ dubitationes.

Nullā mensuram fieri à natura dicebat Boeth9.

Tempus sit ne solū animę nēc cogitatum.

H Etenim consistit quidem eiusmodi quoque cōmunitas: quo fit vt etiam cōmunem habeant naturam quæ participant: sed consistunt cum differentia: ipsam autem per se ipsam videre cōmunitatem, nostræ est mētis agitationis. Sed nec propriam temporis substātiam tollit Aristoteles: nec ipsum ponit in animi cogitatione, si cūm non sit anima nec tempus esse dicit. Etenim subiectum temporis, motum, et id quod est veluti forma, nempe numerum, dari ab anima existimans: quandoquidem omnis generationis & motus causa est anima: meritò si perimatur anima tēpus dicit perimi· nec tamē propterea esse tempus in cogitatione, quoniam vnà cum causa tollitur. Quomodo autem nulla fit mensura à natura, siquidem omnes formæ naturales ornatæ sunt proprijs mēsuris & numeris? nisi forte dicat nihil fieri quod solūm sit mensura, sed nec etiam dimensum. non esse enim cubitum naturalem vel vnitatē, quæ sint per se mensuræ. Quòd si ita est, cogitandum est quod tempus quoque, etsi sit mensura motus, habet tamē propriam naturā, & ipsum quoque metitur motus.

Mēsuras fieri à natura.

E Hęc quidem rectè ne an secus dicantur, ab his viris quærendum est. Quòd autem nunc habet, quomodo videtur vtique Aristoteles vtraque de tēpore dicere & contraria. & quod sit affectio vel habitus motus vt inseparabilis: & quod idem sit numero in diuersis motibus vt separabilis. Num ergo cùm omnino tempus posuisset numerum, in eo inspexit id quod est numeri proprium: quod etiam in numero participabili, etiamsi sint subiecta diuersa, æqualis autem numerus, quemadmodum vnitas equi, & vnitas hominis, per cogitationem ablatæ à subiectis, sunt omnino sine vlla differentia. Albor autem quæ est in niue, & quæ in cerusa, cogitatione ablatæ à subiectis, inter se differunt differentijs alboris. sunt enim differentiæ alboris & dulcedinis, & aliorum quæ eis per se accidunt, etiamsi sumantur sine subiectis: numero autē eorum quæ sunt æqualia non sunt differentiæ. non differt enim vnitas ab vnitate, nec ea quidem quæ est participabilis, nec quinarius à quinario, quatenus est quinarius. quemadmodū nec in numeris monadicis potest videri differentia vnitatis ab vnitate.

In numero participabili, etiāsi subiecta sint diuersa, æqualis est numerus.

Abstracti albores & dulcedines inter se differunt.

F De eo autē dicet ipse quoque progressus. Iamblichus autem existimat eum in his recurrisse à tempore inseparabili ad tempus separabile. & ideo idem numero esse dicit in diuersis motibus. Meminisse autem oportet eius quoque quæ prius dicta est solutionis, tempus esse numerum motus per id quod est motus cōe, & per eius quod est esse extensionem. quod quidem vbique idem est.

Quoniam autem est latio, & eius ea quæ fertur circulo, numeratur aūt vnūquodq; vno aliquo cognato, vnitates vnitate, equi autē equo: ita etiam tempus aliquo tempore definito: metitur autem, vt diximus, & motus tēpus, & tempus motum: id autem est, motum tempore definitum, metiri quantitatem & motus & temporis: Si est ergo prima mensura omnium cognatorū, G circularis motus: qui est æquabilis, est maxime mensura, quoniam est numerus eius maximè cognitus. Alteratio ergo, nec augmētum, nec generatio sunt æquabiles. Est autem latio, CXXXIII

Postquam dixit tempus esse numerū vt quod numeratur, & mensuram vt quod suscipiat dimensionem: quoniam vnumquodque eorum quæ dimensionem suscipiunt & numerantur, cognato aliquo numeratur & iudicatur, quemadmodū vnitates vnitate, & cubiti cubito, & equi equo, & in summa, propria parte simplicissima eorū quę sunt in ipso: quot sunt enim partes, tot sunt mensuræ, vt ait Plato: nam etsi aliquid aliud eam metiatur, ideo illud metitur, quod eius parti sit æquale id quod metitur: Quoniam ergo vt dictum est id quod suscipit dimensionem, aliqua sui mensura metitur: tempus autem cùm sit continuum, suscipit dimensionem, & colligitur tempus aliquam sui partem metiri: quærit ergo quodnā sit tempus primum H & simplex quod tempus metietur. Si est ergo tēpus mensura motus, si inuentus fuerit motus aliquis qui sit mensura aliorū motuum: videlicet eius tempus tēporis mensura videbitur. Quis est ergo huiusmodi motus? Numquid primus & æquabilis & notus? qui est.n. primus & inæqualis & ignotus, minimè est aptus ad hoc vt sit mēsura. Sed eorum quidē quæ sunt natiua genitaq; ac facta, proprij motus, nempe alteratio, augmētum, diminutio, generatio, interitus, & ex motu is qui recta fert, nec sunt primi: neque enim sunt natiua ac genita priora æternis: nec sunt tales motus æquabiles, sed omni inæqualitate inæquales. neque enim sunt æquales quæ æquali tempore fiunt mutationes, aut augmenta aut generationes. sed nec cognita. Solus aūt est talis motus circularis, quocirca ipse est mensura motus, & ideo etiam temporis. Fit autem mensura motus, cūm à tempore terminatus, & tantus factus fuerit. quēadmodum hora est quidem pars tēporis, definit GXYXVIII

Mensurę tot sit quot partes.

Circularis motus est mēsura mot9 & temporis.

autem

autem ac terminat tantum motum vniuersi circũuectionis. Similiter autẽ dies quoq; & annus, cùm vniuersi & Solis motum definierit, fecit mensurã omnium motuum & totius temporis. quod est enim prius & minus tẽpus, metitur tempus. Hora enim est mensura diei: Dies verò mensis: Mẽsis autem anni. metitur autem motum quoque & horarium & diurnum. Si autẽ hæc quoq; sunt tantum Solis circũuectionis: motus scilicet ea vicissim metitur. Quocirca ipse quoq; dixit, METITVR & motus tẽpus, & tempus motum. } Motus enim tempore definitus, metitur motum & tempus. Tẽpus ergo, quod vicissim metitur motus circularis qui est primus & æquabilis, metitur vniuersum tẽpus. Si est ergo prima vbique mensura cognatorum: scilicet in motu quoq;, motus circularis qui est primus & æqualis, est maximè mẽsura, & his de causis, et quòd eius nũerus sit maximè cognitus. Numerum autem circularis motus Alexander tempus primò audiji, vt qui sit temporum notissimus. sunt enim dies & noctes circularis motus numerus, qui est temporum notissimus. Aut æquabilis, inqt, motus numerum dixit notissimum, quoniam in eo est æquale id quod numerat: & quod id quod est habet in eo ipso q numeret, quod est tempus: & non licet in eo sumere hunc quidem celeriorem, illum verò tardiorem ijs quorum tẽpora fuerint. Qui est ergo æqualis & notissimo tẽpore definitur motus, est mensura. Potest autem, vt existimo, circũuectionis numerum notum dicere, non dicens tempus nisi id per quod ipsa numeratur circumuectio. vtpote q bis vel ter circumactum est vniuersum. hoc enim facile potest conspici, & magis interim cõuenit ei qui motum circularem ostendit esse mẽsuram. Quinetiam tẽpus quod eam definit circumuectionem, est notissimũ et primum. Diebus enim mensem, & mensibus annum, & annis totum tempus metimur. Quòd autem solus ex omnibus motibus circularis motus sit æquabilis, ostendetur in vltimo libro huius operis. Dubitari autem posset, sicut & videtur Plotinus dubitasse. Si enim tempus est mensura vel numerus æquabilis & continui motus: inæqualis & inordinati motus quænam fuerit mensura? Sin tẽpus est ex æquo numerus cuiusuis motus: quomodo sumet adhuc vt numerabile, nõ autem vt separabile? quemadmodum idem denarius elephantos & formicas erat numerans, quoniam erat separabilis. Nunquid ergo quemadmodum principalem habet substãtiam æquabilis & continuus & ordinatus motus post eum autem consistit inæqualis & inordinatus: ita etiam tẽpus metitur principaliter quidem æqualem motum, secunda autem ratione & inæqualem. Nam eum quoq; horis & diebus metimur.

Tempus & motus seinuicem metiuntur.

Circularis motus numerus est notissimus, & tẽpus quod eã metitur.

Inæqualis motus quænam sit mensura.

Sciendũ est aũt q Alexãder qdẽ, qui ita illud scripsit, HOC aũt est, motum tpe definitũ } dicit dictum esse pro eo quod est, A motu, à tempore definim dimẽsum esse. Quædam aũt exẽplaria habẽt, A motu definito } cũ aliqui fortasse, vt esset sñia clarior, adiecissent ppositionẽ.

Quamobrem videtur etiam tẽpus esse sphæræ motus, quoniam is metiatur alios motus, & is motus tempus. Propterea autẽ euenit etiam id quod dici consueuit. Res enim humanas dicunt esse circulum. & aliorum quæ sunt motu prædita naturalem & ortum & interitum. id autem est, quoniam hæc omnia tempore iudicantur, & finem capiunt & principium, veluti per quendam ambitum circuli. etenim tempus ipsum videtur esse quidam circulus. id autem rursus videtur, quoniam est mensura talis motus, & is ipsum metit. Quamobrẽ dicere res quę gignuntur & fiunt, esse circulum, est dicere, temporis aliquem esse circulum. id autem est, quoniã id motus metiatur circularis. nam præter mensuram nihil aliud apparet quod mẽsum suscipiat, nisi plures mensuræ, vniuersum.

Solet Aristoteles ijs opem ferre, qui argumentant quidem ad veritatem cognoscendam, ipsam autem nõ perfectè apprehendunt, causam sæpe dicens probabilem & rationi consentaneam cur seducantur. Simul autem suam quoq; confirmat rationem, per hoc q ostendit, eos qui lapsi sunt, dum ad tale quid respicerent, lapsos esse. Adducit ergo primos quidem eos qui dicebant motum circularem esse tempus. non fuerit autẽ hoc omnino à ratione alienum, siquidem is omnes motus metitur & tempus. Deinde etiam id quod dici consueuit, Res humanas esse circulum, vel etiam res omnium quæ consistunt in ortu & interitu ostendit euenire ijs quæ dicta sunt de tempore & motu circulari. quoniam hæc omnia tempore iudicantur, vt quæ suum principium & finem habeant temporalem. Tempus autem videtur esse circulus, quoniam est ipsum quoq; mẽsura motus circularis, & id motus circularis metitur. Quãobrem dicere res esse circulũ, idem est ac si dicatur esse aliquem circulum tẽporis. Id autem, propterea q id motus circularis metit. Si ergo id quod mensurã suscipit, in nullo videtur differre ab eo quod metitur, nisi sola multitudine: quod enim mẽsuram suscipit, id est multa quæ metiuntur: id enim quod mensuram suscipit à cubito, eo q sit multorum cubitorum differt à cubito: & tempus quod metit circulus, fuerit ipsum quoq; sæpe circulus. Etsi enim sit aliquod aliud subiectum mensuris, & ei quæ metitur, & ei quæ mensuram suscipit, vtputa si vlna quidẽ quæ metitur sit ænea, quæ mensuram aũt suscipit, lignea: attamẽ hoc quidem ipsum per quod illa quidẽ metitur, hæc verò mẽsuram suscipit, est idem, nempe vlna. idem est autem dicere tantã longitudinem, sicut & tantum circulum. CXXXIX

Tempus esse motũ circularẽ opinionis probabilis.

Res sunt circulus, quid sibi velit.

Rectè autem dicitur eundem esse numerum ouium & canum, si sit vterq; æqualis: Denarius autem non idem, neq; eodem modo. quemadmodum nec ijdem trianguli, æquilaterus & scalenus. atqui figura quidem certè est eadẽ, quoniam ambo trianguli. Idem enim dicitur à quo nõ differt differentia, sed nõ à quo differt. quẽadmodum triangulus differt à triangulo differentia. Sunt ergo alij triãguli. figura autem à figura, minimè. sed in eadem & vna diuisione. Figura enim quæ talis quidẽ est, circulus: quę autem est talis, triangulus. Eius autem is qui talis quidem est, est æquilaterus: qui est autem talis, scalenus. Figura ergo hæc quoq; est eadem. est enim triangulus. sed nõ idem triangulus. Atq; numerus quidem vtiq; est idem: neq; enim numerus ipsorum differt numeri differentia: Denarius autem non idem. Ea enim in quibus dicit, differũt. sunt enim hæc canes, illa verò equi. Et de tempore quidem, & ipso, & de ijs quæ eorum quæ sunt in ipso considerationi conueniunt, dictum est. CXXXIIII

Quod dicitur quidem id est quod etiam prius dictum est. q quemadmodum idem est numerus æqualium numerorum & differẽtium, quemadmodum septem equorum, et septem canum, septenarius: ita etiam tẽpus quod ipse quoq; est numerus, est vnum & idem motuum qui differunt & simul sunt. Ipsum autem rursus posuit, nõ q soleat Aristoteles dicere supuacanea. sed simul quidem aggredit id explicare accuratius, cùm multa contra obijciãtur: simul autem hoc quoq; collocauit cum ijs in qbus CXL

alij

alij consentiunt. videtur enim esse clarum eundẽ esse numerum septem canum & septem equorum, etiamsi hæc subiecto differant. Conijcio autem eum rursus hęc sumpsisse ductum tali cogitatione, ex hoc, Rectè autem dicitur eundem esse numerum ouium & canum, si sit vterq; æqualis, denarius autem non idem, neq; eadem decem. Per hæc autem, inquit Alexãder, nos docet, quonam eorum quæ sunt sub aliquo eodem, oportet iudicare ea quę inter se differunt, & ea quæ sunt eadem. Quęcunq; enim non differunt propria eius differentia, per quod hæc vel illa dicuntur, ea ex eo sunt inter se eadem: Quæcunq; autem differunt propria illius differentia, ex eo sunt aliud. Triangulus enim æquilaterus & Isosceles, sunt quidem & figuræ, sunt autem etiam triãguli. Sed figuræ quidem sunt eædem inter se. quoniam non proximè differunt differentia figuræ. sunt enim figuræ differentiæ, rectilinea, & rotunda, seu quæ habet lineam circunferentem. Omnes autem trianguli redacti sunt sub eandem figuræ differẽtiam. sunt enim rectilinei. & præterea à tribus rectis lineis continentur. Sed non sunt vtiq; ijdem triãguli. differunt enim inter se trianguli differentia. Triãguli enim, quatenus triangulus, est differentia, æquilaterus, isosceles, & scalenus. Quinetiam numerus eorũ quę sunt ęqualia numero, non differens numeri differẽtia, idem est numero. quemadmodum ouium & canum septenarius. est enim differentia numeri par & impar. & vtriusq; eorum id quod constat ex tot, & tot vnitatibus. Septem autem in quibuscunq; dicatur est idem numerus & minimè differens, in eo ꝙ est numerus: Quæ autem numerantur, vt septem oues, & septẽ canes, & qui est in eis septenarius, non idem. aliæ enim sunt oues, & alij canes, quæ quidem erant ea quæ numerabantur. Ita autem homo quoque et equus sunt quidem eædem substantiæ: non enim inter se differunt substantiæ differentia: sunt enim substantiæ differentiæ, animatum & inanimatum: & sunt ea quidem quæ dicta sunt, quatenus animata, eadem substãtia. non sunt tamen eadem animalia. quandoquidem inter se differunt animalis differentia. rationis enim facultate prędi tum, & expers rationis, sunt differentiæ animalis. Rursus Plato & Socrates, quatenus animalia, sunt ijdem. neque enim inter se differunt differentia animalis: Homines autem non sunt ijdem. in quibus enim homines à natura habent vt inter se differãt, in ijs hi quoq; inter se differunt. Similiter autem decem quoq; se habẽt ad decem. est enim idem numerus. Numeri enim differẽtia decem à decem nõ differunt. sunt enim pares. Sed neq; paris numeri differẽtia differunt: quæ fuerit esse compositum ex pluribus vel paucioribus vnitatibus: Quæ autẽ sunt eis subiecta, & de quibus prædicantur, ea autem sunt ea quę numerantur, sunt alia vel genere vel specie vel numero. quamobrem non est amplius idẽ denarius, neq; eadem decem. vtroq; enim modo dicuntur ea quæ sunt numerata. Iam verò tempus quoq; præsens vbiq; idẽ est: non enim differt tẽporis differẽtijs, id quod est simul in Asia & Europa: Solæ enim sunt temporis differentiæ præteritum & futurum: non sunt enim differentiæ temporũ ex motuum differentijs: nõ enim vt alium & alium eos qui simul sunt numeramus: numeri autem non sunt ijdẽ quorum numerus est tempus, si hic quidem fuerit alteratio, ille verò motus per locum. eæ enim sunt differentiæ motuum. In his autem est attendendum, primum quidem in quo differt hæc regula de eo quod est esse idẽ & diuersum, ab ea quæ solet dici, quę genere vel specie vel numero ea discernit quæ sunt eadem & quæ diuersa, siue vnũ & plura. Num in ea quidem, genere & specie dicimus esse eadem & vnum, de quibus idẽ genus & species prędicatur. quemadmodum homo & equus vnum genere, quoniam sunt ambo animalia: specie autem, Socrates & Plato, quoniam ambo homines: numero autem vnũ & idem, de quo prædicatur vna & eadem vnitas: In ea autem quæ nunc tradita est regula: si de aliquibus duobus

Eadem esse quæ dicant.

Differre quę dicantur.

Numer⁹ numerant idẽ, quę numerantur nõ eadẽ.

Tẽpus præsens vbique idem.

Præteritum et futurũ sũt differẽtię tẽporis.

Eadem esse ac diuersa es se gñe, specie ac numero.

E vel pluribus idem nomen prædicatur, eadem ex illo dicuntur, quando non differunt illius differẽtijs: diuersa autem quando differunt. Aequilaterus.n. & scalenus triangulus, eędem quidem sunt figuræ. quoniam non differũt ijs quæ figura differunt differentijs. eæ autem sunt rectilinea, & rotunda seu quæ habet circunferentiam, & si vis etiam mixta. ambo enim trianguli sunt rectilinei, quatenus constant ex tribus rectis. trianguli tamen non sunt ijdem, sed diuersi. quoniam trianguli differunt differẽtijs, ęquilatero, isoscele, & scaleno. ijs enim diuiditur triangulus. Quare etiam eorum quæ in priore regula dicũtur eadem in genere & specie, quemadmodum triangulorum, eadem inuenta est differẽtia. quoniam illic quidem erat idem esse per generis vel speciei participationem: diuersum autẽ per participationẽ alius & alius generis vel speciei: Hic autem idem quidem esse est ex eo ꝙ contineantur in eadem differentia eius quod cõmuniter prædicatur. Triangulos enim eosdem dicimus omnes æquilateros. & eadem animalia ea quæ sunt ratione prædita.
F Diuersitas autem in aliquo est, quando differunt in differentijs eius quod cõmuniter prædicatur. Aeqlaterus enim differt à scaleno, vt triangulus à triãgulo. quoniam inter se differunt trianguli differẽtijs. Quare illic quidem erat idem esse & diuersum per genus & speciem: hic autẽ per differẽtias. num autem etiam protinus per speciem: aliæ enim differentię cum eodem genere faciunt alias & alias species. Ex ijs itaq; quæ dicta sunt, vt puto, clarum euasit, quo Aristoteles, Nunc, quod est in præsenti, etiamsi sint diuersa quæ sunt in ipso, idem esse dicit, vt quod non differat eius quod est, Nunc, differẽtijs. quemadmodum prius & posterius differentia eius Nunc, differentijs: non sunt amplius eadem Nunc. quemadmodum æquilateri quidem & isosceleis non sunt ijdem trianguli, quoniam differunt trianguli differentijs: æquilateri autem ijdem, quoniã non differunt trianguli differẽtijs. Atqui ij quoque numero differunt, non vt qui differant differẽtia numeri, sed vt discreti per vnitates.
G Sin vnitates quoq; nulla inter se differentia differunt, ꝙ nihil sint aliud quã vnitates: ne dicantur quidem inter se differre numero. Socrates enim & Plato qui ijdem dicuntur genere & specie, quoniam ambo & animalia & homines: dicũtur inter se differre numero, quoniam sunt diuersæ vnitates quæ differunt multis accidentibus. siquidem hic quidem erat filius Sophronisci & Phænaretes, ille autem Aristonis & Perictiones. & hic quidem simus, ventricosus, & oculis eminentibus: ille autem decoro naso, lato corpore, pulchrisq; & elegantibus oculis. & hic quidem præceptor Platonis: ille autem discipulus Socratis. & ex actionum differentijs. Ipsorum itaq; Nunc vnitates, quæ sumũtur in præsenti, quatenus quidem sumuntur vt Nunc, ipsæ quoq; minimè differunt, vt vnitates in numero monadico: siquis autem cum formis subiectis prius reputet ipsas accidentium differentias, numero differre dixerit. Nũc, autem, prius, & posterius, differunt formæ ipsius Nunc
H differentijs. Quare quando, Nunc, eadem, dicit Aristoteles, vel tempus, cùm dicit, QVINETIAM ipsum est vbique simul } & alibi: IDEM autem tempus quod est ęquale & totum simul. specie enim vnum est & quod non est simul } idem scilicet dicit & vnũ, quod non differt ipsius Nunc differentijs. Porrò autem tale est tẽpus quod semper præsens est æquale: Quod est aũt prius & posterius, specie solùm vnum est, non ꝙ differant ipsius speciei differentijs: sic enim non essent vnum & idem: sed ꝙ eandem speciem nempe ipsius, Nunc, vel temporis participent. Hæc quidẽ sufficiant ad ea declarãda quæ ab Aristotele de tempore dicta sunt. Singula enim eorum quæ à principio vsq; ad finem ab ipso dicta sunt persequẽs, ea vt potui explicaui. Quoniam autem non hic solùm nobis finis proponitur studiosæ exercitationis, vt sciamus quænam sit Aristotelis sententia de tempore, sed magis vt quidnam sit tempus ediscamus, ita enim, vt existimo,

propius

Differre differentiis.

propius ad Aristotelis de tempore cogitata veniemus, hoc breuiter explanemus. Post hoc autem eorum quoque qui de tempore philosophati sunt sententias consideremus. Cùm autẽ Aristotelea in principio libri acriter sit argumentatus vt probaret non esse tempus, & illa argumenta non soluerit, rectè habuerit ea quoque in fine soluere pro viribus. neque enim aliter finem ceperit quę de tempore suscepta est oratio.

Vnica & vnita natura superat oẽm discretionẽ.

Quę est ergo vnica & vnita natura, manẽs in simplicitate, omnẽ superat discretionem. Et ea partim quidem est vnum: partim verò ab vno continetur, exiguo aliquo ex vno mutato ad hoc vt vnũ sit id quod est. & nec essentia quidem eius quod illic est, est discreta. Vbi autẽ vt vnitis omnino apparuit discretio, illic etiam apparuit multitudo cum vno, & totum & partes facta sunt.

Discretio facit esse aliud præter id q̃d est.

& cùm quæ hic sunt alia alibi spatio disiuncta essent, præcedens quædam illuxit descriptio. & aliud esse, factum est præter id quod est. Vbi autẽ quomodocunque discretio, statim oportuit esse quoque mensuram discretionis, ne cùm ab vno excessissent, ferrentur ad infinitatem. Quocirca multitudinem quidem mensus est numerus, ne esset innumerabilis & reuera infinita & interminata: Distantiam aũt quæ est per continuitatem mensus est terminus magnitudinis. per quem cũ continuum quoque tantum quid factum esset tanquam discretum, stitit excessum qui fit in infinitum. Similiter autem quæ est quoque partium alius alibi discretio, locali dispositione & ordine opus habuit.

Discretionis essentię mensuræ q̃ sint.

Et sunt hæ quidem mensuræ discretionis quę est in essentia & eo quod est. Quoniam autem essentia quoque eius quod est, vt in illis discreta est, effecta est veluti quædam prolixa & extensa vita eius quod est, mansit autem nihilo secius in vno quod est, quoniã actus quoque est in substantia, substantię enim sunt actus ea quę illic sunt, vt diuinè cõtemplatus effatus quoque est Aristoteles: ea ratione mẽsuram habuit æuum, quod colligit essentiæ extẽsionem, in immobilem in eo quod semper est mansionem.

Aeuũ, colligit extensionem essentię in imobilem mansionẽ in eo quod semper est.

Et sic quidem cùm quadrupliciter facta sit quæ in intelligentia consistit discretio, apparuerunt hæ quatuor mensuræ, numerus, magnitudo, locus, æuũ. Sensile autem ab eo progressum quod percipitur intelligentia, & id quod est natiuum seu factum ac genitum ab eo quod est, per declinationem quandam & imutationem: non enim mansit in remissis eius quod est mensuris, sed vnà cum eo quod non est, cõmixtum est, satis habens ad hoc vt esset quomodocunque, vt id quod est in eo quod est nõ esse illineretur: quo factũ est vt id quod fit, eius quod est imago existeret: meritò ergo nõ habuit discretionem formalem sicut illic, cùm vnumquodque non sit solùm vnitum omnibus alijs, sed sit etiam quod alia.

Sensile imago ei⁹ q̃d est.

patibilem autem potius discretionẽ suscepit generatio, à natura quæ non potest diuidi ingressa diuisionem. & ideo illic q̃dem multitudinis distinctio, hic autem diuulsio facta est.

In iis quę vere sũt est multitudinis distinctio, i sensilibus diuulsio.

Quę illic est autem tota coalita & simul cõsistens summa, hic spatijs disiuncta, apparuit assiduè quãtitas materialis. & quæ illic est partium discretio, hic aliarum alibi disiectio effecta est. Ita autem essentiæ extensio quæ fuit illic formaliter ab eo quod est discreta, mansit autem in vno q̃d est per substantiam: hic extensa fuit per eam quę initium cepit substantiam, sortita id quod est in motu qui est effector generationis.

ὑπόβασις.

Itaque mẽsuræ quoque patibilium discretionum habuerũt ipsæ quoque genitum subsellium. & numerus diuulsus vnitatibus. & magnitudinis mẽsura, spatijs, interuallisque disiuncta. & locus dimensus. & tempus fluens, & discretum eo quod est prius & posterius. Et sic ipsæ quoque partem aliquam habuere generationis, vt ipsæ etiam videantur opus habere mensuris. etenim numerus qui est hic, videtur esse numeratus. & mẽsura magnitudinis, vt vlna, videtur esse dimensa: & loci partes ipsæ quoque ordine rectaque dispositione & collocatione egere: & tempus esse in tempore, vt sciemus procedentes. Hic autem præceptorem meum non admitto Damascium, qui non vult quatuor esse mensuras, sed tres, numerum

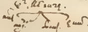

A & locum & tempus, in ijs quæ ab ipso scripta sunt de numero, loco, & tempore. quemadmodum enim numerus est mẽsura magnitudinis, ita locus magnitudinis. Atqui existimo esse euidens aliud esse mẽsuram & terminum, quatenus dicimus esse aliq̃d bicubitale vel tricubitale: & aliã quę est per rectam dispositionẽ & collocationem, per quã hæc quidem pars est supernè, illa verò infernè, et hæc quidem dexterà, illa verò sinistrà.

Quatuor esse mensuras & non tres, vt vult Damascius.

Est ergo tempus, essentiæ fluxus. Essentiã autem dico non eius solũ quod est in substantia, sed ẽt eius quod est in actione.

Tempus essentię flux⁹.

Mirabiliter aũt temporis naturam Aristoteles & vidit & ostendit, dicens, & motui & alijs hoc esse in tẽpore, quod esse eorum tẽpus dimetiatur. Quemadmodum aũt motus non fit in ijs quæ non possunt diuidi. neque .n. componitur ex †momentis: neque .n. linea ex punctis: sed fines quidem & lineæ & motus non possunt diuidi: partes aũt eorum ex quibus componuntur cùm sint continuæ, non sunt diuisionis expertes, sed possunt diuidi: ita aũt temporis quoque,

† κινημάτων.

Lineę et motus fines nõ possunt diuidi, partes possunt.

B Nunc quidem quæ sunt vt fines, nõ possunt diuidi: quæ aũt sunt vt partes, possunt vtique. Tempus .n. cùm sit continuũ, habet ipsum quoque partes quæ diuiduntur in ea quæ possunt diuidi. Quare etiãsi motus & tempus sit in continuo fluxu, non est tñ eiusmodi vt non consistat, sed id quod est habet in eo quod fiat. Fieri autem non est absolutè non esse, sed aliàs in alia parte essentiæ consistere.

Nunc vt fines non diuiduntur, diuidũtur vt partes.

Fieri quid sit in tẽpore & motu.

Quemadmodum .n. æuũ causa est, vt per id quod est maneat in suo quod vnũ est, id quod eã quæ intelligentia apprehẽditur suscepit diuisionẽ à proprio quod vnum est: ita tempus causa est vt circa id quod apprehenditur intelligentia, choreas ducat vnus formæ emicãs splendor, qui illinc sensum subijt. & habet ordinatam choreæ continuitatem.

Aeui quis sit effectus.

Per tẽpus, vnus formæ splẽdor, choreã ducit circa id q̃d apprehendit intelligentia.

Quemadmodum .n. propter locũ non simul sitæ sunt partes eorũ quæ disiungũtur spatijs: ita propter tempus nõ simul ponitur tẽpora esse troiana, et esse Peloponnesiaca, & in vnoquoque, esse infantẽ, & esse adolescẽtem. Clarum est aũt tempus semper esse cũ motu & mutatione,

C ea continens quę substantiam habent in eo quod fiat. quod idẽ est ac si dicas, faciẽs vt id quod fit, circa id quod est, choream ducat. Et quod omnium quidẽ natiuorum seu genitorum ac factorũ & vniuersæ generationis dominatum obtinuerit, & ea contineat tempus, & quod semper est, & quod fuit aliq̃n, rectè dixit Damascius. Quòd autem deinceps seq̃tur, quod per se fuerit causa imutabilitatis, ijs quæ quod in se est ab eo quod sunt excedunt: adeò vt quietis sit potius tempus, quã motus: videtur quidem dictum esse propter temporis cũ æuo similitudinẽ, & propterea quod in eo quod fiat contineat. quemadmodum .n. illud est causa manendi in eo quod est esse: ita tempus, manendi in eo quod est fieri. Num aũt manere tempori nõ omnino conuenit, sicut nec esse generationi. sed quemadmodũ generatio facta est quædã reuolutio, quæ ab eo quod est diuertit: ita quæ est circa id quod est chorea, est reuolutio mansionis quæ est in eo quod est.

Manere nõ conuenit tẽpori.

Esse non cõuenit generationi.

Sed hæc quidem dum ab eo dicuntur, non admodũ me conturbant. sed illa

D magis, quæ ẽt dum viueret mihi sæpe dicens non persuasit, totum tempus simul consistere.

Totum tempus simul nõ consistere.

Hoc ergo cũ in ijs etiam quæ de tẽpore scripsit exposuerit, volo considerare. Cùm .n. dixerit Aristoteles illud esse in tẽpore, extra quod põt sumi tempus: ita .n. comprehendi à tẽpore: aduersus hoc contendens, hæc scripsit.

« Adhuc aũt magis mirari possit aliqs audita definitiõe eius quod est in tempore, nempe quod sit id extra quod põt sumi tempus. ita .n. comprehendi à tẽpore, vt tempus continendo metiẽs & numerans, sit intra fines eius quod continetur, vt locus. Atque hoc quidem ipse dicit. Sed si ita est, q̃uo est tempus aliqua affectio tẽporis, vtpote dimẽsio? Tempus .n. non est eiusmodi. Et si dimensio, etiamsi nihil liceat extra sumere, dimensa est & in tẽpore. Quinetiã hoc euenit à ratione alienum vniuersum tẽpus non esse tempus. non dico formam veluti figurã, vt ipse dixit, vniuersum simul esse tempus, quẽadmodum siquis omnẽ simul hominem

esse

esse Socratẽ: sed cõmune quod semper fluit tẽpus, quod etiam dicit ab æuo fuisse cõprehensum. Atqui quod semper fluit tempus idem esse fatemur. in quo etiã fieri eam quæ semper est temporum mutationem, & cœlestiũ corporum sempiternã motionem. Attñ non fuit ea in tempore per definitionem. Extra tempus.n. quod fiat, quid potest alo cogitari? Est aũt admirabile & quod est præter omnium opinionem, ꝙ totius temporis partes nõ faciat tẽpus. Si.n. præteritum, præsens, & futurum sunt partes temporis, aut supior annus, hic annus, & annus venturus, temporis fuit partes: oportet totum quoq; quod ex eis constat tempus facere, cuius nomẽ est, semper. Illud quoq; est absurdum, id quod est semper idem numero, non esse in tempore, qñ non fluit substantia, neq; ei à natura insitũ est vt fluat: semper, aũt esse solũm, vt asymmetriã diametri ad latus. Atqui si id quod est diuturnissimum et lõngissimi temporis, est in tempore, cur non ẽt id quod est vniuersi tẽporis, si eu ita id appellare lubeat? Cur autem id quod vbiq; qdem est, vtpote vniuersum, vel potius quidquid est cœleste in loco dicimus, vt quod omnem locum comprehenderit: alicubi enim est totum quod est vbiq;: in tempore autem non sic mente concipimus, in toto esse tẽpore id quod est semper idem in eo qđ est idem numero? Quod.n. est relatum ad locũ id quod est vbiq;, hoc est ad tempus relatum id quod semper est. Cur autem est locus quidem æternus, vt cõcaua cœli circumferentia, & medium mundi (idem est autẽ dicere & semper est idẽ numerus, quemadmodum stellarũ) vnum autem solum est tẽpus, in quod cadit ortus & interitus, extra quod est semper amplius? Nam etiãsi numero, attamen extra numerum æternum non est æternus aliqs. est autem vniuersus etiam idem numerus. In his quidem cũ sumpsisset Aristoteles temporis cum loco similitudinem, quatenus tẽpus terminat & continet id, quod est in tẽpore, sicut locus id quod est in loco, & numerus id quod dicitur in numero: censet ipse si nõ extra vniuersum locum licet locũ sumere, nec extra vniuersum tempus posse tempus sumi. Atqui clarum est Aristotelẽ existimare locum differre à tẽpore, ꝙ locus esse simul totus minimẽ prohibeatur, tempus autem habeat id quod est. in eo ꝙ fiat, sicut etiam motus. non tñ totum simul consistit. Si ergo tẽpus habet id quod est in eo ꝙ fiat, sicut motus, quõ est à ratione alienum non esse simul vniuersum tempus? Contra autem esset à ratione alienum simul esse vniuersum, quod habet id quod est in eo quod fiat. Si ergo nõ est à ratione alienũ, non esse simul vniuersum motum, ꝙ sit fluxus: neq; non esse simul tempus quod fluit: est à ratione alienũ, etiamsi maneat forma cõmunis, eo ꝙ fiat iterũ atq; iterum, vt in motu. Si autem tẽpus semper fluens dicimus, non dicimus illud, semper, vt quod semper consistat infinitum, sed ꝙ fiat in infinitum. ita.n. & tempus & motum semper esse dicimus, vt quæ nunq̃ deficiant: non vt quæ illud, semper, totum simul habeãt.

Sempiternũ est duplex.

Duplex est enim sempiternum, vnũ quidem quod est totum simul, vt id quod est æternum: alterum autẽ quod habet id quod est in eo quod est fieri in tẽpore quod non deficit. in eo aũt fit & quæ semper est formatũ mutatio, quæ ẽt in eo quod est fluit, manet autem per formam, eo ꝙ fiat iterum atq; iterum: & sempiternus cœlestium motus. Et quemadmodum cœlestium motus non est simul totus: ita nec quod ipsum metitur vniuersum tẽpus. Et ideo extra totum quidem simul tempus, vt quod ne consistat quidem, nihil potest sumi: extra id autẽ quod semper cõsistit sumi põt, propter eius quod semper est idem fluxum qui non deficit. Sed nec est, vt existimo, admirabile & præter opinionem, ꝙ cum non sit totũ simul tempus, partes tempus faciant, nempe præteritum, præsens, & futurum. Si enim diceremus has partes esse simul, absurdum esset cum partes simul sint, non etiam simul esse totum. Sin ita sunt partes, vt hæc quidẽ sit, illa verò non sit, quomodo fieri potest vt totũ simul sit? Scripserit au-

E tem quispiam & euidentius ostenderit quid mirabile & præter opinionem. Cùm enim totum tempus sit simul, est mirabile quomodo non sint simul partes. etsi non sint simul partes, est mirabile, si totum sit simul. Semper, autem est nomen temporis, non ꝙ illud, semper, sit simul, vt dixi antea: sed vt quod habeat illud semper, nunquam deficiens. Dicit autem absurdè dictum esse ab Aristotele æterna non esse in tempore, quemadmodum symmetria non conuenire diametrum cum latere. Atqui si hoc quidem est eorũ quæ sunt præsentia & simul tota: est scilicet eorum quæ sunt & non quæ fiunt, vt parem esse binarium, & ideas incorporeas: & non fuerint hæc in tempore, sed potius in æuo. Sin in tempore: videlicet etiã in motu. & non vtiq; totum simul consistet. non enim quoniam nos in tẽpore cognoscimus ea quæ sunt supra tempus, ideo etiam illa faciemus in tempore. Si autem, inqt, id quod est diuturnum & lõgi temporis, est in tempore: cur non etiam id quod est vniuersi tẽporis? Et sit hoc quidem

Aeterna sint ne in tempore.

F dem etiam in tempore, siquidem est in motu, & non totum simul consistit. Circularem itaq; motũ dicimus æternum, vtpote ꝙ & ipse non deficiat, & eum metiatur tempus quod non deficit. Sed neq; est necessarium, siquid sit in toto loco simul, quod vbiq; dicimus, quemadmodum totum mũdum corporeum: vt sit ẽt in toto simul tempore id quod semper est idem in eodem, numero. Nam totum quidem locum simul esse non est absurdum. neque enim habet locus id qđ est in eo ꝙ fiat, sicut motus. Tempus autẽ quomodo fieri potest vt simul sit? Quare etiã si id quod est vbiq;, habet proportionem & conueniẽtiam cum eo quod est semper: sed tamen illud quidem manet, hoc verò fluit. et si accidisset vt id qđ est vbiq;, esset infinitum, esset illud quidem manens infinitum, hoc verò in infinitum? Cur autẽ, inquit, locus quidem & numerus est æternus ante id quod interit, nõ est autem tẽpus? Num est quidem tẽpus quoq; æternum. Tempus certè non deficere probat Aristoteles, sed quod id quod est, ha

Tempus est æternum cui consistat in eo qđ fiat.

G beat in eo quod fiat, sicut motus: & ipsum quidẽ semper, eis inesse, sed non vt quod sit totum simul, sed quod procedat in infinitum. Vt autem in summa meam dicã sententiam, si est aliqua generatio et motus, qui non in eo ꝙ fiat habeat id quod est, neq; aliam post aliam sui partem, sed tota simul cõsistat, vt animæ substantia: vel si nõ eius, substantia quidem certè cœlestis corporis: dixerit qdem quispiam esse natiuam seu factã, vt quæ ex sola causa consistat, & sic esse mobilem per motum generationis, per quem ab eo quod verè est dimotum est ad id quod fit, & ab exemplari ad imaginem. Si quis ergo generationem talem videt & motum, vt meus sæpe affirmauit Damascius: meritò totum quoq; simul tempus videre contẽdit quod talem motũ metitur, & id esse quod est simul: Sin natiuum seu genitum ac factũ, id Plato definit, quod oritur & interit, reuera autem nunq; est. etsi omnis motus est mutatio, & aliud omnino habet post aliud: nõ sunt dicenda natiua vel mobilia ea quæ tota simul sunt, nisi ali-

H quo modo in eis possit videri mutatio. Atq; scio qdem Damascium exponẽtem id quod oritur & interit, etiam in ijs quæ sunt æterna natiua, sunt autem imutabili substantia, dixisse talẽ naturam esse mediã inter id quod est, & id quod nõ est. & per eam quidem quæ est ad id quod est extensionem, dicebat id fieri aut oriri: per eam autem quæ est ad id quod non est demissionẽ, interire. Sed nunquid id quod est medium, cuiusmodi est animæ substantia, non est propriè natiua seu genita, sed est medium inter id in quod cadit diuisio, & id in quod non cadit. idem est autem dicere, id quod est & generationẽ. Et ideo media quædam mensura inter æuum & tempus eam metitur. quam propterea ꝙ nomen proprium nõ habeat, aliquando quidem æuum, aliquando verò tempus appellant Philosophi. Cœlestium autem corporum substãtia, tota quidem est natiua ac genita: est enim aspectabilis & tactilis & corpore prædita: cũ sit autem genita, & in vno

Tẽporis naturam nõ esse mediã inter id qđ est, & id qđ non est.

Alæ substantia cuiusmodi, nẽpe media inter id qđ est & generationem.

Cœlestium corporũ substantia est genita.

non

non manserit, motum habuit & mutationem, etiāsi non eam quæ est in substantia, vt aliquando quidem sit, aliquando verò non sit: sed quandam alterationem quæ est in qualitate. per quam in diuersis figuris, diuersæ vitæ et perfectionis & ipsæ fiunt participes ad suas ipsarum substantias à proprijs exemplaribus, & ea sibi inuicem impertiunt & ijs quæ sunt subter Lunam. Sed quoniā temporis quoque substantiæ diuisionem faciēs Damascius, multa dicit de tempore quod totum simul consistit: age quædam etiam ex illis consideremus. Sic autem habet.

Damascii argumenta quibus vult probare toti tempus consistere.

Quod est autem vniuersum tempus? An id extra quod non licet aliquid sumere? Eius autem quod est semper, quidnam esse extrinsecùs dixerimus quod tempus declaret? Aristoteli quidem certè & hoc supra tempus visum est, & æuo cōuenire. Ipsum ergo semper, est tempus maximum. Verum ergo quod semper fit & nascitur & perpetuò fluit, est hoc maximum? Sed hoc nūquam vniuersum ad hoc, vt sit, accedit. neq; fit totū simul. nec est semper ipsum semper, vel potius nūquam. in eo enim quod est aliquādo quomodo fuerit sempiternum, ne facile quidem fingi potest. idem enim & simul erit ipsum semper, & ipsum aliquando. sed neq; in eo quod est semper. hoc enim ipsum dicimus non esse simul quod est semp, fluere autem per partem. Est ergo absurdum aliquod qdem tempus vel minimum consistere: vniuersum autem nunquam. Atqui si semper aliquid significat, & non est nomen inane: fieri non potest vt res quæ semper est non sit semper. significat.n. æternum. Aeternū autem est, quod fieri non potest vt non sit aliquando, vel nunquam sit. & quod non contingit non esse, id vt sit necesse est. Nam si ipsum, Semper, nō est, vel est non semper: eorū quę sunt natiuá seu orta nihil erit æternum. Quare nec cœlū semper, nec mundus numero vnus. sed fluent omnia, cùm id quod semp est in fluxu, neq; sit neq; fiat. Quod enim est aliquando vtiq; fiet. & non id quod semper. Et per hæc vult cœli sempiternum & vniuersi mundi simul esse totum, non per id quod in infinitum fertur & semper fit ac oritur, & per tempus fluēs, sed per id quod totum simul cōsistit. In ijs autem quæ deinceps sequuntur, diligētius vt opinor intuens, alibi etiam primitus ponit tale tēpus. & ex illo etiam in cœli substantia id dicit consistere. Necesse est autem plura adscribere. Cùm enim quæsijsset quid tandem erit quod semper facit id quod aliquādo fit iterum atq; iterum, quod nunquam cessat ab eo quod est iterum atq; iterum, subiungit. Num cùm sit naturale, natura quidem faciet, vel ante ipsam anima. ipsa.n. præest omni mutationi. Et quomodo natura quæ est opifex æternorum corporum, & tempus quod semper fluit ex seipsa effundit, nō est eterna & plena ęternis rationibus? Ergo temporis quoq; ęterna ratio, quæ in ea suam habet substantiam, id fuerit tempus quod est semp præsens totum & vniuersum. Similiter autem ea quoq; quæ in anima pręcedit ratio temporis, semper erit numero idē tempus. Si autem in anima immutabili, & natura quæ est huiusmodi, fuerit tempus concretum & conciliatum in totam formam temporis: erit hoc quoq; vniuersum tēpus semper manens in sempiterno, & nunquā fluens, in vno semper habens id quod est prius & posterius, & ipsum Nunc, quod dicimus præsens tempus. Ab eo ergo quod stat quod diuidi non potest, id quod fluit tripliciter diuiditur, quomodocunq; diuidatur. de eo enim nōdum agitur. Dicit autē procedens, vnum quidem esse in imutabilium naturarū ijs quæ mutātur operationibus, seu sint eę naturę animales seu corporeę, conseruantibus ipsum, Semp, in sola specie: alterum aūt semper certi in substantijs quæ mutantur in infinitū, quod seruatur per formam in totis ipsorū summis. Tertium autē, quod est finitum in ijs quæ fiunt & intereunt. Hoc vel cōsideratur per circulū, vt totius natiui seu geniti ambitus, verbi gratia Solis, quæ ab eodē ad idem fit vna circūuectio: vel per rectū ingressum, vt in atomis, & ijs in quæ cadit interitus.

A Sic quidem fluens tēpus diuisit. Iis autem quæ prædicta sunt hæc coniunxit. Si ergo qualitas æterna & in tempore quod est semper, facit autē eo q; sit, est prior ijs quæ fiunt. (si.n. facit opationibus: multo magis eo q; sit: substantia enim opifex est prior operationibus, & æternum prius est eo quod non est hmōi.) quare ēt in æternis eorum quæ fiunt & oriuntur, in substantia firmū ac stabile faciet tempus quod est semp & nunq̃ fluit. vel potius ea per illud cū æterno colligabit. Eius.n. quod est semper, particeps effecta cœli substātia, æterna euasit, ex ipso q̄d est semper (idem est autem dicere, vniuerso tēpore) accepta substātia. Quod est ergo cum toto, & æterno tempore congenitum & coalitū, siue id ab anima incipiat, siue à sua ipsius natura: de hoc enim postea: non fluens, neque cum fluenti versans, reuera est vniuersum tempus. à quo id quod fluit per partes deducitur. & ideo non cessat fieri, etsi semper cesset, id quod semper adest & instat. quoniam illud semper stat idem numero, id quod est semper per formam operans. B Quemadmodum.n. cœli operatio est rursus & rursus circūuectio quæ minimè deficit: ita ēt temporis quod illic in vnū coactum est, circumuectionis tempus est operatio. Et qd ab æuo differet, dicet qspiam, tempus quod sic in vnū coactum est, vt dicimus? Aristoteles quidem certè hoc æuū esse dixerit, eo quòd vnunquodq; quod assiduè fit tempus comprehendatur. Et forrasse Aristotelem magis sequetur Alexander hoc dicēs. Num ad Alexandrum qdem dixerit quispiam, esse considerandum, an idem ponet Aristoteles ipsum semp esse & substantiæ quinti corporis, & substātiæ eius quod est immobile appetendū. Si.n. hæc quidem est causa, illa verò à causa, vt ipse confitetur, etiamsi nolit dicere generationem de corporea æternitate: hoc.n. solum nomen dicit se nō admittere: Si ergo differt: duplex etiam semper esse concesserit, vnū quidem causam, alterum verò à causa. Nos autem qui id quod ex alio constat, & natiuū esse & nasci seu fieri fatemur, meritò non æuum sed tempus C id appellauerimus, hanc primam æui ponentes imaginem. In his autem, vt incipiam ab vltimis, si hoc tempus est id quod fit aut oritur: omnino clarum est etiam id moueri. vbi enim est generatio, illic est etiā omnino motus & mutatio. Plato enim dicit illud esse natiuū seu genitum quod oritur & interit, reuera autem nūquam est. Quinetiam primum omnium tēpus, quod dicit factum fuisse simul cum cœlo, appellauit numerosè euntem imaginem eius quod manet in vno æuo: vt qui vnà cum tempore motum omnino cogitaret. Alexandrum autem & Aristotelē rectè rogauerit quispiā, quid differt id quod est esse & id quod est semp quintæ substantię ab eo quod est esse & semper primæ causæ ex eorum sententia. Dixerint autem, vt puto, æternum quidem illud esse & hoc semper, vt quod habeat infinitum semper in eodem concretum, & quodcunq; eius sumpserit quispiā totum comprehendens. Quod est aūt quintæ substantiæ, ęternū quidem, sed nō vt simul totū, sed vt quod procedat in infini- D tum. quāobrem est ēt in tempore. quancunq;.n. eius esse partem quis ceperit, habet aliqd extra se, vt quod procedat in infinitum. Siquis aūt id æuum esse dicat, quidqd semp est volens esse æternū, & id diuidens in id quod est simul totū, & id quod habet id quod est in eo q; fiat: in nominibus qdem discrepat à Platone, res autē rectè diuidit & illi conuenienter. Rursus aūt censeo ea esse attendenda quæ sunt in principio nūc adductæ dictionis, q; id q̄d semp est vno modo sumit id q̄d infinitum in vnū simul cōprehendit. Atqui id q̄d semper fit nouit inesse fluenti tēpori, aliud.s. hoc semper sumēs in tpe, nempe id quod est in infinitū. Atq; eiusmodi quidē, semper, ne Aristoteli quidē videtur æuo conuenire, vt dicit Damascius. Dicit autē in tertio huius opis Aristoteles. Alioqui & in tpe manifestum est infinitū, & in hoībus, & in diuisione magnitudinum. Oīno.n. sic est infinitū q; semper sumatur aliud & aliud. & id q̄d sumitur qdem semp, finitum:

Tempus est genitum.

Tēpus mouetur.

Primæ causæ æternitas quid differat à substantia quintæ essentiæ.

Æuum.

sed semper est aliud & aliud. Preterea esse dicitur multis modis. Quare id quod est in infinitũ, non oportet sumere, vt hoc quidpiã, vtpote hominem vel domum. sed vt dies dicitur & certamẽ, quibus esse non est vt substãtia, sed semp est in generatione vel interitu, etiamsi finitum. sed semp aliud & aliud. Sed in magnitudinibus quidẽ eo remanente quod sumptum est id accidit: in tpe autem & hominibus intereuntibus, sic fiet vt non deficiant. Adhuc aũt apertius id semper quod est in infinitum ostẽdit, dicens. Euenit aũt vt infinitum sit cõtra q̃ dicunt. Non enim id extra quod nihil est, sed extra quod semp est aliquid, id est infinitum. Videtur autem sua oratione inferre tanquam absurdum, quòd eiusmodi, semper, nunquam sit vniuersum, neq; sit semper id quod est semper. Atqui quid fuerit absurdi in eiusmodi semper, quod habet id quod est in eo quod fiat? Quinetiã aliud dicit absurdum, q aliquod quidem vel minimum tempus consistat: vniuersum autẽ nunquam. Atqui esset absurdius & multo minus fieri posset, vt quæ quod sint habẽt in eo q

F fiant, tota simul consistant. Omnino aũt, inquit, si semper non est nomen inane, fieri non potest vt res quæ est semp non sit semper. significat enim æternũ. Æternum autem est quod fieri non potest, vt aliqñ non sit, vel nunquam sit. & quod nõ contingit non esse, & esse est necesse. Hæc quoq; ratio mihi videt̃ captiosa & Sophistica, vt quæ sumat id quod semp est pro eo quod semper fiat: neq;.n. id quod semper est sic semper fieri est nomẽ inane. sed ita consistit vt quod semper fit. est.n. hoc quoque aliquod eius quod est esse significatum, quatenus generatio est ẽt aliqua ratione particeps eius quod est. est.n. saltatio quando fit. & saltare dicimus saltatorem, sed nõ tanquã simul tota sit saltatio, sed vt quæ id quod est habeat in eo quod fiat. Deinceps autẽ videtur etiã velle id semper esse in ijs quæ sunt natiua & genita, quod stat & est idẽ numero. quod miretur aliquis. Si.n. semper, non est, inquit, vel est nõ semper: nihil erit eorum quæ genita seu

Semper esse & semp fieri, differunt.

G orta sunt æternum. Quare nec semper cœlum, nec mundus idem numero. sed fluẽt omnia, cùm id quod semper est in fluxu, neq; sit neq; fiat. nam quod est aliqñ, assiduè fiet, & non id quod semper. Si ergo illud semper geniti cœli & mundi velit considerare vt quod fiet, & vt quod sit totum simul: dicat quid differet id quod est natiuũ & genitum ab eo quod verè est & est ęternum? Sed videtur ea progressio quæ fit per medietatem, causa esse vt ipse quoq; rectè interroget, quo cœlum & mundus erit idem numero si in eo q fiat & intereat id quod est habeat. Et ego rursus vicissim interrogem, si etiam sit natiuũ hoc cœlum, & hic mũdus qui est corporeus, habet id quod semper stat & simul totũ consistit: quo ab æterno & eo quod verè est differet eiusmodi natiuũ? Cum enim sint duo extrema eius quod est semper, vt puto, significata, id quod est propriè æternũ & verè est & totum simul consistit: & id quod fluit in substantia, & habet aliàs aliud numero quod fit in substantia, vt & cœlestium motus cernit̃ euidẽter, & species omnes quæ sunt sub luna: humana enim

H species semper videtur in alijs & alijs indiuiduis quę fiũt & intereunt: Horum ergo extremorũ duæ sunt medietates naturalis simul & corporea, & animalis: ad id qdem quod verè est, animalis, ad id autem quod fit tantũ pertinet æternorũ corporum naturalis constitutio. quarũ animalis quidẽ etsi ab æterna excellent cõtractione & vnione, & à substantia in quã omnino non cadit diuisio: non deuenit tñ ad id quod potest perfectè diuidi, neq; in substantia, neq; in essentiæ extentione. Quãobrem & Plato & Aristoteles, cũ in duo diuisissent mẽsuras essentię extensionis, nẽpe in æuum & tẽpus, Plato qdem ambas medietates videtur posuisse in tẽpore, de aïa quidem dicẽs, Nunq̃ defituram & prudentem vitã inchoauit toto tempore: de toto autem cœlo seu mundo, Tẽpus cum cœlo factum est: Aristoteles autem magis in æuo posuit, ijs quæ euidenter semp fiunt & intereunt tẽpus tribuens. Sed si

Inter æternũ qđ semp est, & æternum quod semp fuit, media est natura corporea et aïalis.

Aïam & cœlũ Plato ponit in tpe.

Cœlũ & mũdũ ponit in æuo Aristoteles.

E accuratè & exactè loquendum sit, mediorum mediæ fuerint mensurę, & quæ alijs nominibus conueniunt. Id ergo quod semper est & substãtiæ aïalis, cœlestisq; & mundanæ summæ: neq; totum simul est cogitãdum, vt id quod est propriè ęternũ, neq; sic oriri & interire, vt id quod est eorũ quæ sunt sub Luna. sed queadmodum substãtię mediam habent naturam, ita ẽt essentiæ eorum extensio, & mensuræ essentiæ extensionis. Siquis aũt velit tẽpus vocare, de nominibus nulla erit controuersia: ne tñ hoc consuetum tẽporis significatum, quod præsenti, præterito, ac futuro diuiditur, in quo & Aristoteles & Plato hoc nomẽ ponunt, in illis detur: neq; illud, semp solum cognoscat, quod cõsistit simul totum & manet in vno: sed videat ẽt id semper quod est in infinitũ, quod habet id quod est in eo quod fiat, & quę in medio eorũ sitæ sunt eius quod est semp differentias: quas qui accuratè loqui voluerit, eas neq; æuo propriè, nec tẽpori conuenire censebit: cũ motu enim oïno esse, & aliquid motus videtur esse tempus:

F Sin hoc tempus fluẽs quod motũ metitur corporeũ, tam eum qui est in substantia, q̃ eum qui est in alijs mutationibus, quę est in natura æterna ratio temporis, & eius substãtia est in ipsa natura, ea, in quã tempus producit, & ea est, vt inquit, tẽpus semper præsens totũ & vniuersum: Similiter aũt etiam quæ est in aïa ratio temporis, quæ est semp prior numero, ea ipsa est totum simul tẽpus, quod dicit totum simul consistere: nõ mihi vtiq; videtur dura eorum sñia. rationem enim temporis, sicut ẽt motus, totam simul esse & in aïa & in natura, queadmodũ ipsum simul est in illis, non est mirandum. prior est.n. ratio temporis quæ est incorporea, & nullis spatijs disiungitur. & ab illo est hoc quod habet spatium & distantiã, quod quidem non põt non esse hmõi. Ita ergo & tempus & motus, in exemplaribus quidem & formalibus rõnibus sint tota simul: In imaginibus autẽ & natiuis genitis ue substantijs id vt puto nequit fieri. Num autẽ nec naturales & animales rationes, siqdem sub id quod verè est, & sub

G id quod in vno manet descẽderunt, possunt totum simul habere: si accuratè loquamur: sed sic vt conuenit illis medietatibus. Vt paucis aũt dicam, existimo fieri non posse vt in participatione totũ simul tempus consideretur: Ab æui aũt proportione ego quoq; accessi ad primi temporis notionẽ, quod oïa superat quę sunt tẽporalia, & illa temperat in suis participationibus: hoc est essentię extensionem disponit & metitur, & facit vt sint ordinatæ partes talis extensionis. Quemadmodum.n. æuum ante æterna consistens, est mediũ inter vnitam eius qđ est excellentiam, & discretã mentis submissionem, ipsum consistens in eo quod discernitur: quo fit vt ẽt æuum sit eiusdem cũ vita ordinis, qm̃ ipsa quoq; cùm sit inter id quod est & mentem, idẽ est autem dicere vnitum & discretũ, consistit in eo quod discernit̃: Sic ergo inter id quod verè est, & id quod fit ac oritur, idẽ est autem dicere, id quod est imobile, & id quod mouet̃, seu id quod totũ id quod est simul habet, & id quod est substãtię & facultatis operationis, oportet oïno esse id quod proximè quidẽ est se-

H paratũ à generatione, est aũt eo quod est inferius, & ideo metitur & continet & ordinat extensionẽ generationis sui participatione. non est.n. extensio tempus quod participatur, sed mẽsura & ordo extensionis. Et si hæc vera dico: vt se habet ad vitam æuũ quod non participatur, ita se habet ad aïam primum hoc tempus. neq; verò est vita æterna. est.n. æternum id quod æuũ metitur. sed est quidem eadẽ cum æuo substantia, cõsideratur aũt ex alia proprietate. neq; est aïa in tempore, sed ipsum tẽpus. præterquam q anima quidem est quatenus viuificat: tẽpus autem, quatenus metitur eius quod est esse extensionẽ. nisi vtiq; quę est in his progressio distinxerit substantias, vt alia qdem sit aïa, aliud verò tps. Etenim illic quoq; erat illa triplicis naturæ medietas. aliàs quidem vt vita: aliàs verò vt æuũ: aliàs verò vt integra summa quæ considera tur, non diuisis illis, sed ex eo quòd nos in vnita illorum

Ratio tẽporis possit esse tota simul in aïa & natura.

Ab æui proportione venitur ad notionem temporis.

Æuum medium inter id quod est, & discretã mentis submissionem.

Vita media inter id quod est, & mentem.

Vt æuum se habet ad vitam, ita primum tẽpus ad animam.

Aïa & tempus quantũ differant inter se consentiant.

integra

Tempus vt Deus honoratũ a Chaldæis.

integra summa diuidamur. Hoc autē fuerit scilicet tempus, quod vt Deus est à Chaldæis honoratum & ab alio sacro cœtu. sed nō agitur de eo à Physicis, sed de eo quod consideratur in participatione. Quamobrem de his quidem satis sit: priorum autē de tempore sententias consideremus. fortasse enim id etiam quod nunc dictũ est tempus videbuntur quidam eorũ attigisse. Archytas itaque Pythagoreus, qui primus eorum quos audiuimus videtur definire substantiam temporis, hæc de ipso scripsit in libro de vniuerso.

Archytę Pythagorei de tpe opinio.

Ipsum autem Aliquando, & tempus, generaliter quidem habet proprium id in quod non cadit diuisio, & quod non potest consistere. nunc enim cùm non possit diuidi, simulac dicitur & cogitatur, præteriit, & non est permanens. nam cùm fiat assiduè, nunquã seruatur quidē idem numero, sed specie, quod est enim nunc præsens & futurum, non est idem cum eo quod præteriit. hoc enim procul abest & nondum est: illud autem simul ac cogitatur & adsuit, præteriit. Et ita, Nunc, semper continenter coniungit id quod fit aliud & aliud & interit, idem tamen est specie. Omne enim, Nunc, quod caret partibus & nō potest diuidi, est quidē finis eius quod præcessit, principium autem futuri. quemadmodũ si fracta fuerit linea recta, signũ in quo fit fractio, est quidem principium alterius lineæ, finis verò alterius.

Tempus est continuũ nō discretum.

Est autem, continuum, tempus & non discretum, vt numerus & ratio & harmonia. Orationis enim partes sunt syllabæ. eæ verò discretæ, & harmoniæ, soni. & numeri, vnitates. Linea autem, spatium & locus est continuus. eorum enim partes cōmunes faciunt quæ diuiduntur sectiones. scinditur enim linea in puncto: Superficies autem in linea: Solidum autem in superficie. Est ergo tempus quoque continuum. non enim fuit aliquando natura, quando tempus non fuit. neque motus quando tempus non adfuit. sed semper fuit & erit. nec vnquam deficiet, Nũc, quod fit aliud & aliud. & numero quidem aliud, idem verò specie: Differt autem linea ab aliis continuis, quòd lineæ quidem & spatii & loci partes consistunt: Temporis autem ea quidem quæ fuerunt perierũt: quæ futura autem erunt, peribũt. Quamobrem tēpus vel omnino non est, vel exiliter admodum & obscurè, atque adeò vix est. cuius enim præteritum quidem non est amplius, futurum autem nondum est, nunc autē nullas habet partes, nec potest diuidi: quomodo id verè fuerit?

Linea qd differt ab aliis continuis.

Iāblichi de tpe sentētia.

Diuinus autem Iamblichus in primo libro cōmentariorum in prædicamenta, dicit Archytam definire tempus, quòd sit quidam numerus motus, vel etiam generaliter spatium ac distantia naturæ vniuersi. Exponit autem ipse definitionem, quòd dictum quidē sit, alicuius motus, non vnius ex multis: alii enim deficiētur tempore: neque multorum communitatis: ipsa enim non est vna: Sed eius qui est reuera vnus, & est ante omnes alios veluti vnitas motuum. qui est iurę primus & causa omnium, nēpe animæ prima mutatio quæ enascitur per productionem rationum.

Tēpus, prima mutatio aię quę enascitur per pductionē rationum.

Eius autem est numerus, non accedēs, neque extrinsecus, vt putat Aristoteles. sed ante eam in causæ loco & ordine collocatus, & eam per mensuras deducens conuenientes: eius operationē quæ est substantialis donat substantiā, substantialium animæ rationum quæ sunt per se mobiles productiones obstetricis instar in lucem proferēs. Generale autem vniuersi naturę spatium existimādum est, inquit, dicere veteres, id quod in rationibus consideratur eorum cōtinuum, & in diuisione spatio disiungitur. quod enim ostendit in mutationibus eorum quæ sunt in generatione, huius nunc à priori nunc, & huius motus à priori motu, hoc longè prius & principialius consideratur prius esse in substātia vniuersarum rationum naturaliũ. & propriè complet spatium antiquissimi omnium temporis, quod facit continuas naturę rationes. Ei autem consentit etiam adhuc antiquiorum sententia. Alii enim sicut nomen quoque significat, aliqua mentis chorea, alii verò animæ ambitibus, alii verò naturali eorum regiōe, alii verò motibus circularibus tempus definierunt. quæ omnia comprehēdit Pythagorica hæresis.

Temporis qđ grece est χρόνος, έτυμολογια.

Et nunc quidem, inquit, veluti duos terminos rectè constituimus nostris expositionibus. Oportet autem vtrasque has orationes in vnum contrahere, & vt continuum & vt discretum tempus facere, etiāsi est magis propriè continuum. Sic quidem Iamblichus animale & naturale tempus dicit fuisse traditum ab Archyta. Per eam autem quæ est à me adducta Archytæ dictionem, eam quæ extrinsecus apparet temporis operationem dicit significari. Cùm ergo non solùm censeat Archytas consistere, sed etiam esse tempus principale in iis quę sunt, est id suo ipsius ordine bene affectum, ad quem refertur id quod est prius & posterius nostrarum actionum: quod quidem non esset nisi tēpus prius esset: id autem quod non suscipit diuisionem, & non potest consistere, Iamblichus in alio & alio tempore censet esse audiendum, per species quidem rationũ quæ stant in seipsis definiens: per motus autē qui ab ipsis procedunt, quoniam ii non conseruant eam quæ diuidi non potest & est imobilis substantiā, id quod non potest cōsistere: & per eam quidem quæ manet in substantiis operationem & perfectionem, id quod non potest diuidi: per eam autem quæ ab eo quod est ad generationē exit inclinationē, id quod non potest cōsistere, quoniam puritatem primæ substantiæ minimè conseruauit.

Tēporis fluxus & excessus vbi cogitād.

Et vbi, inquit, cogitādus est fluxus & excessus temporis: in iis, dicemus, quæ ipsum participant. Nam cùm eadem semper fiant, non possunt stabilem illius substātiam imobiliter suscipere. aliàs autem aliis suis partibus illam attingētia suam ipsorum affectionem illi falsò tribuunt. & nunc fieri iis aderit, quę, Nunc, quòd diuidi non potest propriè participant. & ab eo datur iis quæ ab eo fiunt aliàs aliter. Quocirca ea quoque quę est numero diuersitas quę semper alteratur, est indicium differentiæ eorum quæ participant. Species autem manens eadem, nunc quod diuidi non potest ostendit esse idem. Ita quidem Iamblichus Archytam exposuit, & multa alia affatim adiecit expositioni. Damascius autē, vt existimo, etiamsi humilius, Archytæ tamen dictioni multo cōuenientius, audit quidē numerum alicuius motus, nō eius qui est vt forma & imobilis, sed eius qui versatur in mutatione. quare non solus motus animalis, sed cuiusuis similiter mutationis. Fortasse autem quoniam est & semper indiuiduorum et indiuidua mutatio, ideo est alicuius. quod generale enim est & vniuersum, est imutabile. Generale autē est & vniuersum vniuersi naturæ spatium, quoniam non est solius motus, sed etiam quietis. Quod quidem cũ pulchrè itellexisset Aristoteles, dixit id esse, motum esse in tēpore, tempus metiri eius essentiā. Quare quietis essentię distantiā tempus metitur, quemadmodum et dicitur motus tempus, nempe huius extensionis quæ est eius essentię quæ est in generatione. Videtur autem Aristoteles sumpsisse distantiam naturæ, pro extensione essentiæ vniuscuiusque. Cũ itaque dixisset numerum motus, transiit ad aliquid cōmunius, nēpe spatium naturæ quod cōuenit iis quæ fiunt. quod quidem cōsideratur etiā in quiete, & in sũma in omni natura & naturali substantia. Quamobrem sic et dixit, ET generaliter spatium naturę vniuersi, vt qui vellet in naturalibus tēpus maximè cōsiderari. etenim aīa quoque est temporis particeps, quatenus est particeps naturę & generationis. quemadmodum gui, quādo ad id quod verè est recurrerit. Quinetiam spatium quoque est tēpori conuenientius, siquidem est numerus. non enim vt vnitates sunt inter se disiūctę, ita etiam, Nunc. nihil enim inter ipsa Nunc intercedit quod non sit nunc. Quare tempus est etiam continuum, non discretum. vt oratio, nomine & verbo & syllabis & elementis: & harmonia sonis. Quoniam autem erat etiam aliud spatium, nempe magnitudinis, adiecit, Naturæ vniuersi, appellans naturam, eius quod fit ab eo quod est enascentiam quæ semper fit & fluit. Progressus autē adhuc ostendit apertius, quòd non ex magnitudine

Aīa quomodo sit particeps tēporis & nū.

spatium definierit, sed eius quod est semper cõtinuitate. Dicit autẽ tempus non suscipere diuisionẽ, & non posse consistere. Non suscipere quidem diuisionem, qm̃ ipsum intuetur in Nunc, quod non suscipit dimensionem: non posse autem consistere, qm̃ non manet idem numero. talis enim est natura eorũ quæ id quod sunt habent in eo ꝙ est fieri. quocirca & motus est in his, & prius & posterius.

Quæ i eo ꝙ fiant habẽt, nõ cõsistũt.

¶Vide autem ꝙ quando dicit quidem tempus nõ suscipere diuisiooem, & non posse consistere, & quando dicit tẽpus quod est in Nunc, differre á præterito, Nunc, dicit idem quod tempus: quãdo autem dicit, Nunc, finem prætetiti temporis, & principium futuri, tunc est aliud: & quando dicit Nunc quidem non posse diuidi, tempus autem continuum: & quãdn tempus definit numerum. Nunc.n.non dixerit numerum, si non possit diuidi. Videt ergo Archytas quoq; sicut Aristoteles statuere tempus esse continuum & qui non possit diuidi fluxum ipsorum Nunc, & id maximè tradere quod ordinatur in generatione, & propriè tempus dicitur, quod est verè æui imago. Quænam autẽ fuerit Platonis & Aristotelis de tempore sententia, prius dictum est. Porrò autẽ Theophrastus & Eudemus familiares Aristotelis, eadem vidẽtur de tempore sensisse & docuisse quod Aristoteles.

Stratoni LI plac ent de tẽpore sala.

Strato autem Lampsacenus, reprehensa temporis definitione, quæ tradita est ab Aristotele, & á familiaribus Aristotelis, licet ipse esset discipulus Theophrasti q Aristotelem secutus est in omnibus, viã ingressus est recentiorem. Non admittit enim tempus esse numerum motus, quoniam numerus quidem est quãtitas discreta, motus autem & tempus est continuum. Continuum aũt numerati non potest. Si autem ꝙ sit alia & alia pars motus, & earum hoc quidem sit prius, illud verò posterius, ideo est aliquis oumerus motus: ita etiam longitudo fuerit numerabilis. etenim ea quoque est quantitas alia & alia. & aliorum quæ fiunt in continuitate hoc quidem est prius, illud verò posterius. quare etiam tẽporis fuerit tempus temporis. Præterea numeri quidẽ non est ortus vel interitus, etiamsi ea intereant quæ sunt numerabilia: Tempus autem fit & interit assiduè. Et numeri quidem omnes sint partes necesse est: si non sint enim tres vnitates, ne fuerit quidem ternarius: Fieri autem nõ potest vt sint omnes partes temporis. Sic enim simul futurũ esset tempus prius & posterius. Præterea idẽ erit vnitas & Nũc, si tempus sit oumerus. tẽpus enim constat ex ipsis Nũc: numerus verò ex vnitatibus. Porrò autẽ hoc quoq; dubitat, cur est magis tẽpus numerus eius quod est in motu prius & posterius, quã eius quod est in quiete. etenim in eo est similiter prius & posterius.

Aristotelica temporis definitio reprehenditur.

Sed hoc quidẽ ex ijs quæ dicta sunt iam facile est soluere. Fluxus enim qui est in generatione, qui est etiam motui cõmunis, & quieti ei oppositæ, & eius quod est esse in omnibus quæ fiũt, mensuram esse tempus dictum est ab Aristotele. Tempus autem dixit numerum, oon ꝙ sit absolutè numerus: ostendit enim tempus esse continuũ, sicut & magnitudinem & motum: sed ꝙ cognoscatur distictione eius quod est in cootinuitate prius & posterius, ab ijs qui possunt tempus sentire. Quare nihil Aristotelis labefactant sententiam quæ fiunt á numero argumẽta. Aduersus id autem quod esse dicitur in tẽpore rectè videtur insistere. Si enim, inquit, hoc est esse in tẽpore, comprehendi á tempore, nihil videlicet eorũ quæ sunt æterna fuerit in tempore. Sed videtur Aristoteles id æternum dicere, quod coosistit in vniuerso tempore, sed non tẽporale, vt quod nõ contioeat á tempore. Num autẽ si tempus quod semper est, id quod est habeat in eo quod est semper fieri, & id quod est in tpe æternum, est eiusmodi, vtpote cœli motus, vt id quod est semper habeat per id quod est in infinitum: verum est dicere ꝙ omne tempus quod sumitur, ab alio tempore cõprehenditur.

Æterna sint ne in tpe.

Iã verò cùm multa etiam alia dixisset aduersus definitionem Aristotelis, Strato ipse ponit tempus eã quantitatẽ quæ est in actionibus. Dicimus enim nos longo tẽpore peregrinari, naoigare, militare & bellum gerere. Similiter autem sedere, & dormire, & nihil facere. Et multũ tempus dicimus & exiguũ in quorum est magna qdem quantitas, multum: quorũ verò parua, exiguum. tempus enim est ea quæ est io vtrisq; horum quantitas. Quamobrem dicunt illi quidem tardè venire, hi verò eundem citò, sicut in singulis videtur quæ est in eis quantitas. velox enim aut citũ id dicimus, in quo quantitas quidem in qua cœpit, & in quam desijt est parua: multum est autem quod in ea factum est: tardum autẽ contrá, quando quantitas quidem in ea multa fuerit, quod factum est autem exiguum. Et iden, inquit, nnn est in quiete velox & tardum. est enim omnis ęqualis sua ipsius quantitate. & nec in exigua quantitate multa est, oeq; in multa breuis. Et ideo, inquit, plus et minus temporis esse dicimus: celetius autem & tardius tempus non dicimus. est enim actio & motus celerior & tardior: quantitas autem in qua est actio, non est celerior & tardior, sed amplior & minor sicut etiam tempus. Dies autem & nox, inquit, & annus non est tempus, neq; partes temporis. sed illa quidem sunt illuminatio & adumbratio: hæc verò Lunæ & Snlis ambitus. sed tẽpus est quantitas in qua ea sunt. Sed si aliud quidem est id quod est finitum, aliud verò quantitas in qua factũ est, & id est tempus, ꝙ sit quidem quãtitas dictum est, cuiusmodi autem quantitas est incertum. Quãobrem nec ex eo quidem sumi potest notio temporis, ab eo qui non præceperit. & ꝙ sit quidem aliqua alia quantitas præter eã quæ est propria motuum, & quietum, clarum est. siquidem permultum motus dicimus fieri exiguo tempore, qñ fuerit velox: parum autem in multo, quando tardus. Quidnã autem hoc sit, nõ aperuit oratio. Propterea autem, inquit, in tempore oĩa esse dicimus, ꝙ omnia quæ fiunt & sunt consequitur quãtitas. Multa autem dicimus per contrarium. ciuitatem enim esse in perturbatione, et hominem in metu & voluptate, quòd hæc sint io illis. Hę sunt quidem Stratonis, quantum egn potui in memoriam breuiter redigere, opinationes & dubitationes.

Stratonis definitio tẽporis.

Et ij quidẽ omnes qui dicti sunt, in tempore naturali versati sunt, etiãsi nonnulli eorum indicarunt aliquid de rempore, quod est abstractum & separabile, & præest in causæ ratione. In recentioribus autem Plotinus videtur primus primum tẽpus inquisisse. & dicit ipsum esse vitam animæ in motu transeunte ex alia in aliam vitam, conuenienter ijs quæ de æuo ab eo dicta sunt pronuncians. Dicit enim æuum esse circa id quod est in eo quod est vitam simul omnem & plenam, quæ oullã oulla ex parte suscipit dimensionẽ. Melius autẽ fortasse fuerit audire intelligentia ipsa Plotini verba.

Tempus primum prim° excogitauit Plotinus.

Siquis ergo dixerit tẽpus esse vitam aĩæ io motu transeunte ab alia ad aliã vitam, nunquid aliqd dicere videbitur? Si.n.æuum est vita in statu et in eodem et eodẽ modo ac similiter, et iam est infinita: oportet autem tẽpus æui imaginem, sicut se habet hoc vniuersum, ad illud esse: pro vita qdem quæ illic est, aliã oportet vitã huiusce animæ facultatis dicere esse veluti ęquocam, & pro motu intelligentis animæ, alicuius partis motum: pro eo autẽ quod est idem, & eodem modo, et similiter se habet & manet, id quod nõ manet in eodem: sed aliud & aliud operatur: pro eo aũt quod nullam suscipit dimensionẽ & vnum est, simulachrũ vnius quod est in cõtinuitate: pro infinito autẽ & toto, id quod est in infinitum ad id quod semper deinceps consequitur: pro eo autem quod simul & aceruatim est totũ, id quod per partes futurum est & futurum semper est totum. Sic enim imitabitur id quod est iam totum simul congregatũ & iam infinitum, si volet semper acquirens, esse in eo quod est esse. etenim sic esse illius imitabitur. Oportet autem non extra animam tempus sumere, quemadmodum nec illic æuum extra id quod est, neq; rursus affectationẽ nec posterius, sicut nec illic, sed videri vnũ, & inesse, & simul esse, sicut illic æuũ. Adijcit autem preterea ꝙ non tempus metitur motum,

Plotini de tpe sententia.

sed

sed motus tempus, siquidem nõ apparet qdem tempus, motus autem est apertus. Quæ autẽ sunt obscura & non apparent, cognoscũtur & dimensionem suscipiunt ex ijs quæ sunt apta. Dicit ergo id quod metit̃ circuitus, id est autem id quod ostendit, esse tempus, non quod à circuitu generet̃, sed ostẽdatur. Quocirca adducti quoq; sunt, inquit, vt dicerẽt mensurã motus, pro eo quod est, id qd motus metitur: deinde adderent qdnam cùm sit, id motus metiat̃. Potrò aurem hoc quoq; adijcit. Nunqd ergo in nobis quoq; est tẽpus, vel in omni aĩa quæ est huiusmodi, & in eadẽ specie in omnibus, & omnes vna? Quare nec diuellet̃ & dissipabitur tẽpus, qm̃ nec æuum quod per aliud est in omnibus quæ sunt eiusdẽ speciei. In his tẽpus opinatur esse transeũtem animæ vitam, qm̃ æuum quoq;, eã quæ est circa id quod est, in eo q̃ sit, vitã simul totam & plenã, & quæ nullam oĩno suscipit, vt dictũ est, dimensionẽ. Videtur aũt Plotinus habuisse talem coniecturã ex proportione. Queadmodum.n. in eo quod percipitur intelligentia, post id quod primò fit, quod ẽt vocat ipsum Nunc, est vita intelligens, quæ in idem quod æuũ recidit, quamobrẽ id quod est post ipsam: est & aĩal & æternum: Ita ẽt in extremo natiui seu geniti, post substantiam quæ non põt diuidi, animalis vita in idẽ recidit cum tẽpore. Aduertit aũt Damascius, q̃ pro æuo mentem æternã tradiderit. Num aũt vita quæ est circa id qd est in eo q̃ sit, siquidẽ statim est post id quod est, non est ea quę est in mente æterna quę est tertia: sed ea quę in media, quam ẽt ipsam mentem vocat Plotinus, sicut ẽt primam. Sed illud existimo meritò attendendũ, num in ijs etiam quæ pcipiuntur intelligentia vita vnita est & æuũ, & nos diuisi circa eã quę illic est vnionem, aliqñ quidem vitam, aliqñ verò æuum, aliquando aũt totum & partes vocamus eã quæ illic est medietatem, sicut didicimus in Parmenide. Verũ in ijs quidem quæ attingunt generationem, non amplius manet quæ est in ipsa vnio, vt quæ in imaginariã sit progressa naturam, etiãsi habeat aliqd separatũ ab imagine & generatione. Sed vita quidẽ animalis est imago vitæ intelligentis, tẽpus autem æui, vt ẽt dicit Plato. Nõ fuerit ergo absolutè tẽpus transiens vita aĩæ, sed ea quæ est in tẽpore. quemadmodum est æterna quæ non põt à mente transire. Et est hoc primũ tempus quod metitur transitum aĩę, siquidem prima mutatio est mutatio aĩæ, & ab illa aliæ. Et hoc fortè est quod ẽt tangens dixit Aristoteles, non esse tẽpus nisi sit anima, qm̃ nõ est quod numeret. Incipiat ergo tẽpus ab anima, cùm sit aliud ab aĩa, & quæ in mutatione versant̃ metiat̃ eius operationes. substantiam.n. & substantiales eius operationes, quæ cõsistunt in medietate naturæ quæ non põt diuidi, & eius quæ diuiditur circa corpora: media aliqua mensura æui & tẽporis continebit & metiet̃ ex eo quod est iustissimum. Post Plotinum aũt veniat quoq; ad nos Iãblichus, ipse quoq; mentibus nostris lumen accensurus. Dicit ergo ipse quoq; de primo tẽpore & quod nõ participatur, in cõmentario in prædicamẽta, Archytæ verba exponens. Neq;.n. vt lux lucernæ, sic eius quod nõ suscipit diuisionẽ semper fit opatio. neq;.n. ipsa quidẽ sensilis, nec fluens manet in progrediendo: & semper est, & semp operatur, & nunquã fit: prius autẽ stetit in imobili cũ sit ingenita, in eadẽ numero forma, & ab interitu aliena: Sed fit, inquit, semp Nunc. Existimo aũt ex hoc patere, q̃ id quod fit, cœpit aliqñ fieri, & non semper fit. & q̃ Nunc est & non fit. Sin fit vt qd moueri habeat in extensione, non fit in Nunc. quies.n. magis cõsideratur in Nunc, & nõ motus. Sed continuũ quid, inquit, & mensuram continui motus, & causam tẽporis genitricem id esse existimãdum est quod non põt diuidi. Vbi est ergo tempus quod fluit & fit ac orit̃, nisi in ijs quæ participãt? Nã cùm ea, inquit, semper fiant, nõ possunt stabilẽ illius substantiã suscipere immobiliter: cùm aliàs autẽ alijs suis partibus illã attingant, suam affectionẽ illi falsò tribuũt. Fieri igitur ijs adderit quæ ipsum Nunc semp participãt.

Tempus esse in anima.

Tempus sit ne transiens vita aĩæ, vt voluit Plotinus.

Vita & æuũ vnita sunt in iis quæ percipiunt̃ intelligentia.

Tempus nõ esse nisi sit in anima.

Iãblichi de tempore primo sententia.

A Id autem quod idẽ est per vnum continuũ in ijs quę alias aliter se habent, est proprium ipsius Nunc in quod nõ cadit diuisio. In his autẽ videtur vnum quidem Nunc ponere ingenitũ, quod est ante ea quæ participant, ex eo autem ea proficisci quæ induũtur eis quæ participant. Quẽadmodum aũt Nunc, ita etiã tempus quidem vnũ, quod est ante ea quæ sunt in tẽpore, multa autẽ quæ fiunt in ijs quæ participant. in qbus hoc quidem est præteritũ, illud verò præsens, aliud verò futurũ, non vt nonnulli existimant, ex dispositione nostrarum actionũ, sed ex substantia tẽporis, quod rectè nostras ordinat actiones. Neque enim, inquit, fieri põt vt quid sit primũ & secundum nostrarum actionũ ratiocinemur, nisi per se cõsistat tẽpus, ad quod ordo referatur actionum. Quòd aũt tempus per se cõprehendat animã, illa eius verba ostendent. Merito ergo æui imago mobilis definitum est tẽpus, vtpote aĩa menti assimilata, & eius rationibus assimilatis mẽtis agitationibus, & eo quod est in ea diuisionẽ non suscipiens, B ei quod manet in vno: & id quod est tẽporis omnia comprehendens, ei quod est simul illius, & semp ea quæ sunt in seipso cõprehendit: & ei quod stat illius, id quoq; temporis quod mouetur assimilatũ: & ad mensuram substantiarum expressa mẽsura generationis. Clarum est ergo eũ ponere æuum mensurã continentem: tẽpus autem ipsum quidẽ substãtiam, sed quę metitur generationem: primã quidem eam quę est aĩæ, post eam aũt eam quę ab illa pcedit. Quo in loco est deinceps tẽpus eiusdem cum motu ordinis, & quod non põt consistere, vt quod id qd est habeat in eo quod est fieri. Vult aũt non Nunc solùm præsens esse, sed ẽt tempus inter duos fines. Adijciãtur autem ea quoq; quæ scripsit in cõmentarijs in Timæum. In octauo itaq; libro maximè sequens Platonem, tradit quo tempus ab æuo dependeat. Quãobrem de illo etiam maximè verba facit, quod est à mũdo qdem separatum, omnis aũt qui in ipso est motus cõtineat mẽsuras, & suppeditet. quod fuerit aliud à naturali tẽpore quod quæritur. C Hæc autem dicit in sexto capite. Eius aũt substantiam quæ est per operationẽ, cum procedẽte administratione, & quæ conferi in ea quæ creantur, & est inseparabilis ab ijs quæ à seipsa efficiuntur, eã collocamus. Quòd enim administratio simul cœlũ faciat, hoc significat, q̃ cum administratione quæ processit ab opifice vnà ẽt fuit collocata tẽporis substantia. Quinetiã ipsa quoq; præcedit cœli ambitum. queadmodum ẽt quæ ipsum regit administratio, prope ipsam eodẽ modo est collocata illius prouidentia. ipsamq; totã simul comprehendit discretis quibusdã finibus, vt quæ conseruaret rationẽ causę à qua deducitur. Ordinẽ itaq; esse temporis nos quoq; confitemur, non tñ eum qui ordinatur, sed qui ordinat: neq; qui ea sequtur quæ præcedunt, sed qui est author & princeps eorum quæ efficiunt̃, & sunt antiquiora. neq;.n. qui per partes est definitus rõnibus vel motibus vel alijs discretis facultatibus, sed eum qui est omni ex parte perfectus, cõpletus ex procreatricibus progeneratiõibus. Prius autem D & posterius quod est in ordine, non ex motuũ transitibus, nec ex vitæ reuolutionibus, nec ex generationum mundanarũ transmissionibus, nec ex vllo alio tali ponimus: sed ex causatũ præcedentia, & continua progenerationum continuitate, & primaria operatione, & potestate quæ motus perficit, & ex oĩbus eiusmodi definimus. Præterea ergo nõ cum motu qui procedit ex anima, vel cũ vita, tempus & simul totum cœlũ dicimus progenerari: sed ab intelligẽti dispositione & administratione, quæ procedit ab opifice. cùm ea & tempus in ipso simul constitit & mundus. Porrò autem ipsa quoq; vetus oratio apertè pronunciauit Deũ disponentẽ & producentem, tẽpus simul & cœlum facere. Et posuerit quis ipsum esse mensuram, neq; ex eo quod metitur motum, vel quod à motu dimẽsionem suscipit, vel quod significat ambitum vel significatur: sed ex causa & vno simul omnium. Hęc ergo scripsit de eo quod est separatum à generatione, &

Nunc vnum est ingenitũ.

Tempus cõprehẽdit animam.

Iãblichi de tẽpore separabili sñia.

Tẽpus æuo simile.

per se consistit. Simul autē de hoc & de eo quod mundo ab ipso traditur, hæc scripsit in capite decimo. Propter hæc ergo & ex exemplo æternę naturę, & ipsum sibi pro viribus est tempus simillimū, & est æuo simile. Est aūt sibi ipsi, quoad eius fieri pōt, simillimum per similarē naturam, & per vnā adest operationem. & procedit per ipsam, & definit oīa quæ fiūt similiter, etiamsi sint differentia. De his ergo dicit ēt talem aliam demonstrationem. Exemplar.n. euum est omni ex parte absolutū. Hoc autem perpetuò fuit omni tpe. Quare & quod est & quod est futurum. Quod est ergo vt exēplar in eo quod percipitur intelligētia, id est vt imago in eo quod est natiuum ac genitum. Et quod est illic in æuo, hoc est hic in tempore. Et quod est in eo quod pcipitur intelligentia per Nūc iam præsens, hoc in ijs quæ hic fiunt ppetuò accedit per continuitatem. Et id quod est similiter quod est in ipso, & fuisse & esse & fore apparet in ijs quę hic sunt locis. Et quod illic nullā habet dimensionem, cernitur hic disiunctum spatio. Et nūc vtiq; manifesta euasit media duplex natura temporis, media quidem æui & cœli: duplex aūt, quatenus cum mundo qdem consistit, cum æuo aūt collocatur: & illi quidem est dux, huic verò assimilaī. Talis quidē est propositarum Timęi dictionum declaratio, ex diuino Iāblicho. Quinetiā Proclus ex Lycia Philosophus, pręceptor nostrorū Magistrorum, de tēpore quidem separabili eadem quodāmodo philosophatur quæ Iamblichus. & non solùm mentem, sed ēt Deum ipsum conatur ostendere, vt ēt ad eam rem oculis subijciendam inuocetur ab ijs qui sacris opantur. Id autem eas quidem quæ intus manent operationes dicit habere īmutabiles, eas aūt quæ extrinsecùs extenduntur mutari. De tempore aūt quod participatur, & à generatione non pōt separari, eadem statuit quæ Aristoteles, existimās Aristotelem dicere tēpus consistere per Nunc solum. Qui autem Proclum secuti sunt ad nos vsq; ferè oēs, non in hoc solùm, sed ēt in alijs omnibus Proclum secuti sunt. excipio Asclepiodotum, optimū Procli discipulorum, & nostrum Damasciū. quorum ille quidem, ppter summū ingenium nouis delectabatur decretis ac dogmatibus: Damascius autē propter vehemens studiū, & quæ eius erat in Iāblichum affectionem, nō veritus est insistere aduersus multa Procli dogmata. Aduersus eas aūt quæ dictæ sunt duorū Philosophorum sniās à me tātum dicatur, q̄ siquidem tēporis causam, quæ est in mentibus seu intelligentijs & Dijs, quærentes, id dixerunt mentē, idq; stantem, & Deū: necesse est id admittere: etenim siquis quærit primas causas motus & generationis, oīno mentē & Deum inueniet: neq; est mirū si ipsum ijsdem vocet nominibus, qm̄ quidem hoc sæpe placuit Theologis, fortasse autem ēt ipsis Dijs. Sin quærit quis hoc tempus cognitum, quod est cū motu: neq; esse īmobile, neq; totum simul consistere: neq; mētem esse puto dici posse. quēadmodū oēe motus īmobilis, nec totus simul consistens potest cogitari. Sed id quod nobis deinceps restat ex quęstionibus de tēpore, hoc nunc est aggrediendum, vt dubitationes quæ à principio dictæ sunt ab Aristotele aduersus tēporis substantiam, dissoluamus. clarum est.n. quod si eæ non fuerint solutæ, nemo certò habebit persuasum esse tēpus. In his aūt soluendis dubitationibus eo est maior adhibenda diligentia, q̄ ipse quoq; Aristoteles, qui vbi egit de loco, quæ in principio allatæ erant dubitationes in fine dissoluit, has reliquit insolutas. & eorum qui eum secuti sunt interpretū nemo solutiones earum tradiderit, ne diligentissimus quidem eius interpretum Alexander Aphrodiseus. Vt autem quæ sunt dubitata facilius in memoriā reuocentur, Aristotelis verba nobis adduntur. Quòd itaq; omnino non sit, vel vix & obscurè ac exiliter, ex his quispiam suspicari potuerit. eius.n. hoc quidem fuit, & non est, illud verò futurū est & nondum est. ex his aūt & infinitum, & quod semper sumitur tempus cōponitur. Quod aūt ex ijs quæ non sunt componi-

Tēpus æuo simile.

Aeuum exēplar temporis.

Proclus tempus separabile Deū esse opinatur.

Asclepiodotus Procli discipulus.

Damascius Procli discipulus.

q̄ ad vel[illegible] [illegible] pore

E tur, videri potuerit fieri non posse vt sit vnq; substantiæ particeps. Ad hæc aūt, cuiussuis quod pōt in partes diuidi, si sit, necesse est qn̄ est, vel aliquas vel oēs esse partes. Temporis aūt hęc quidem fuerunt, illa verò futura sunt: nihil aūt est, cùm possit in partes diuidi. Nunc autē non est pars. dimetitur.n. pars, & oportet totum cōponi ex partibus. Tempus aūt non videtur cōponi ex ipsis Nūc. Præterea aūt hoc quoq; Nunc, quod videtur pręteritum & futurū discernere, vtrū vnum & idem semp maneat; an aliud & aliud, non est facile viderē: si.n. est semp aliud & aliud, nihil aūt eorum quæ sunt in tempore est alia & alia pars: simul ēt si non sit hoc quidē ex illis quæ comprehendunt, hoc verò ex ijs quæ cōprehenduntur, quemadmodum minus tēpus à maiore: Nunc, aūt quod non est, prius aūt erat, necesse est aliqn̄ interierit: etiam quæ nūc sunt simul qdem inter se non erunt: interierit aūt semper prius necesse est. Fieri ergo non pōt vt in seipso interierit, propterea quod tunc fit: in alio autem Nunc interijsse prius Nunc cōtingit. F Esto enim fieri non posse vt quæ nunc sunt sibi inuicem cohæreant, vt punctū puncto. Si ergo in eo quod deinceps consequitur non interijt, sed in alio: in ijs Nunc quę intercedunt quæ sunt infinita simul fuerit. Hoc aūt non potest fieri. Atqui nec fieri potest vt semper idē permaneat. Nullius.n. quod diuidi potest finiti vnus est finis, neq; si fuerit ad vnū continuum, neq; si ad plura: Nunc aūt est finis, & pōt sumi tempus finitū. Pręterea si simul esse in tempore, & neq; prius nec posterius, est esse in eodē & in eo quod est nunc: si & quę prius fuerunt, & quæ posterius, erunt in hoc Nunc: simul fuerint quæ facta sont in anno decies millesimo, cum ijs quę facta sunt hodie. et nec prius nec posterius aliqd est aliud alio. Has ergo dubitatiōes Philosophus Damascius conatur soluere, tēpus præsens non esse sumendum censens in ipso Nunc quod non pōt diuidi. Eiusmodi.n. Nunc esse finem tēporis, & non tempus. Si non sit aūt quod finitur, ne consistet quidem finis. Sed neq; motus nec mutatio aliqua apparebit in tali Nunc. G id.n. quod potest diuidi, qūo consistet in eo in quod non cadit diuisio? Sed hęc quidem vel ipsa quæ dubitat dixerit oratio. Miror autem, inquit, ego, his ipsis verbis dicens, qūo soluunt quidem id quod à Zenone dicitur, vtpote q̄ motus non perficiatur in aliquo quod nō possit diuidi, sed toto ingressu densiori promoueatur, & non semp dimidium ante totum, sed aliqn̄ totum & partem veluti transiliat: non animaduerterunt aūt qui Nunc solum dicunt non posse diuidi, idem ēt euenire in tempore, vtpote quod sit semper cum motu, & vnà cū eo veluti concurrat, adeò vt ēt continuo saltu vnà cum eo ingrediaī, & non sicut Nūc procedat in infinitum. idq; cū sit motus in rebus euidēs, Aristoteles aūt pulchrè ostendat in ipso Nunc nihil moueri nec mutari. sed in eo quidē motum est & mutatum. omnino autē in tempore mutaī & mouetur. Id ergo motus quod est simul, cū sit pars motus, quæ est in eo quod mouetur, non mouebitur in ipso Nūc: neq; præsens in tēpore pſenti. H Quare id in quo est motus pręsens, hoc est præsens tēpus, quod est infinitum diuisione eius qui est infinitus. est.n. vtrunq; continuum. qdquid autem est continuum diuidi pōt in infinitū. Hęc cum dixisset, & adducit verba Aristotelis, & Zenonis soluit dubitationē quę sic habet. Erunt.n. eædem diuisiones tēporis & magnitudinis. et si vtrūlibet eorum est infinitū, & alterum. & vt vnum, ēt alterum. quēadmodum si extremis quidem est infinitū tempus, est ēt longitudo extremis: Sin diuisione, ēt diuisione lōgitudo: Sin vtrisq;, vtrisq; quoq; magnitudo. Quocirca Zenonis quoq; ratio falsum sumit, q̄ non cōtingat infinita pcurrere, vel singillatim attingere infinita infinito tpe. Duobus.n. modis dicīī & tēpus & magnitudo infinita, & in summa quidquid est continuū, vel per diuisionem, vel extremis. Infinita ergo quæ sunt in quantitate non contingit tangere in tempore finito: quæ sunt aūt in diuisione, contingit. ipsum.n. tempus sic est infinitum.

Dubitatiōes an sit tēpus, quomō soluat Damascius.

eſt infinitum. Quare euenit vt in infinito & non in finito pertranſeat infinitum, & infinita attingat infinitis, non finitis. Ex his clarū eſt eum nolle operationem eſſe in continuis. Sed neq; totorū denſior ingreſſus, neq; totius partis ſaltus, mihi videtur vllā habere rationem, ſi dicatur in motu vel in tempore. in loco.n. cuius partes remanent, fieri poſſe exiſtimo vt talis conceptio conſideretur: in ĳs aūt quæ quod ſunt habent in eo quod fiant, non pōt aliquid ſumi dēſum & quod ſimul ſit, niſi ex noſtra cogitatione. Illud.n. denſum neceſſe eſt ſumere non vt fluens, ſed vt ſtans, & nō vt quod fiat, ſed vt q̄d ſit. Atqui q̄d eſt eiuſmodi in ĳs quę id q̄d ſunt habent in eo ꝙ fiāt. Sed hęc potius ſunt attendenda quæ à Philoſopho Damaſcio his

Denſum & quod eſt ſimul, non poteſt, niſi cogitatione, ſola ſumi i eo q̄d fiat.

» verbis dicta ſunt. Quòd aūt rurſus cū nunq̄ ſit in vnū eſt
» conciliatū, id quod eſt autē habet in eo ꝙ fiat: id eſſe tp̄s,
» vt diē, & noctē, & menſem, et annū. nihil.n. eorū totū ſi-
» mul ſit, neq; certamē: atq; adeſt certamen, q̄d per alia ſin-
» gillatim & per partes efficit̄: neq; ſaltatio: nā ipſa quoq;
» ſit per partes: dicitur tn̄ quis præſentē ſaltare ſaltationē.
» Ita etiā vniuerſum tempus præſens eſſe quod ſit, ſed non
» eſt. Etenim quæ ſunt cōia formarū nos æterna dicere vt
» ſemper genera, & fluētia q̄dem numero, eſto eadem aūt
» ſpecie: & ea rōne conſeruare continuitatē quæ ipſa tripli-
» citer diuidit̄, quod ad nos attinet: & præſens tempus q̄d
» eſt in nobis. Alĳs q̄dem certè eſt aliud præſens. nā quod

ad ſe quidē attinet, tempus eſt vnū continuū. Cùm hæc rectè dicta ſint, dicendū eſt eſſe poteſtate temporis diuiſionem, & nunc quod diuidi non pōt, poteſtate: noſtram aūt diuidere cogitationem, & hoc Nunc cōſiſtens ſubĳcere vt finem, & quod non pōt diuidi, & cōprehendere tanq̄ ſtantes quaſdam partes tēporis, non per vnam deſinendo ſpeciē, quemadmodum dies & menſes & annos.

Formæ tēporis determinatæ quō eſſe poſſint, ſi ſemper ſit in fluxu.

Atqui harū formarum ſubſtātia longe q̄dem abeſt ab eſſentiæ magna quadā conditione: ſed habet id quod eſt in eo quod fiāt. Quòd ſiquis formā aliquam totā ſimul conſtituere voluerit, nō amplius hanc ipſam ſumit in generatione, ſed abſtractā & ſeparatam, non per fluentē participationem, ſicut fluuius conſiſtit, nempe id quod hic eſt. Vnaquæq;.n. forma fluuiorū conſiſtit, ex quo flueos fluuius conſiſtit qui formā in fluxu ſuſcipit. et ſi fluuium ſiſteris, non erit amplius fluuius. Ita ergo & præſens & prę-

Formæ eorū quæ habent quod ſunt in eo q̄d fiant, cuiuſmodi.

teritum & futurū, per ſpeciem q̄dem comprehenſa ſunt in vna ſpecie tēporis: inuoluuntur aūt in generatione. & id quod ſemper quidē procedit ad hoc vt ſit, dicitur præſens: quod aūt perĳt præteritum: quod nondum eſt aūt, futurum. vniuerſum aūt tempus eſt aſſiduè fluens, ſicut motus. Quòd ſiquis præſens per ipſa Nunc tanquā actu vtrinq; finitū acceperit, & totum ſimul cōſtituerit, perdet formā temporis quæ id quod eſt habet in eo q̄d fiat, ſicut motus. Exiſtimo ergo naſci dubitationē, cùm aīa conetur oīa cognoſcere per eas quæ ſunt in ipſa formas. Ita ergo & motum ſiſtit, ipſum formaliter & nō per fluxum ei congenitū cognoſcere aggrediēs. Et quemadmodum vnionē quæ intelligentia pcipitur diſcernit, cùm nō poſſit integram illius ſūmam contrahere: ſed ſeorſum q̄dem iuſtitiā, ſeorſum verò temperantiā, ſeorſum aūt intuetur ſciētiam, etſi vnūquodq; illic ſit omnino: & ratiocinatur aīam eſſe īmortalem, ſtatuens tres terminos, aīam, per ſe mobilem, īmortalem: quis aīa, quatenus anima & per ſe mobilitatem & immortalitatem in ſe habeat: quēadmodum ergo hæc ei vſuueniunt erga ea quæ percipiūtur intelligentia quæ ſunt vnita, diſcernēti in ſeipſa illorū vnionem, & talia exiſtimāti qualis eſt ea quæ eſt in ipſa de illis cognitio: ita, vt exiſtimo, per ſtatū formarū quæ ſunt in ſeipſa, generationis quidem fluxum conaſ ſiſtere: & tres partes tēporis diſcretas circūſcribens, per tempus ſiſtit, totam ſimul quandā comprehendens definitionem. Nam cùm mediam habeat ſubſtantiam inter ea quę ſunt & ea quæ fiunt, vtraq; ex ſua natura conatur intelligere.

Aīa contracta in vnam ſpeciem cognoſcit ea q̄ habent in tēpore id q̄ ſunt.

ea q̄dem quæ ſunt, per id q̄dem quod eſt illorū deterius, ſibi aūt cognatum, colligens: ea autem quæ gignuntur ac

A fiunt, per id quod eſt ex generatione melius, ſibi aūt notius. Sic ergo diem & menſem et annū cognoſcit, vnumquodq; contrahens in vnam formā ſeu ſpeciem, & totius fluentis tēporis partes præfectas circūſcribens. Si ergo mea hæc dicēs cogitatio non oīno per inane ingreditur, extra volo ſoluere dubitationes quæ mouentur aduerſus tempus. Earum.n. prima quidem dicit. Qm̄ nec eſt prę-teritū, nec futurum: ex ĳs aūt componitur tempus quod eſt infinitum, & quod ſemp ſumitur: quod cōponitur ex ĳs quæ nō ſunt, videri pōt fieri non poſſe vt ſit particeps eſſentiæ. Is aūt ſcilicet qui hæc dubitat, non aſſumit fluxū generationis, nec diſtinguit ab ĳs quæ tota ſimul conſiſtunt, ea quæ quod ſunt habent in eo ꝙ fiant. In quibus contra dicerit q̄ſpiam, ſi hoc quidē eorum non factū eſt, illud aūt nondum eſt: aut nonnullas, aut oēs eſſe partes. omnino.n. eis eſſe non conuenit ſed fieri. Et hic eſt modus eorū ſubſtantiæ, cū tota forma fluat aſſiduè. Qm̄ autem quod ſtat in ipſo Nunc, videſ conſiſtere & eſſe, &

Dubitatiões ꝙ non ſit tēpus quō ſoluat Ariſtoteles.

B hac ratione videſ ſolui poſſe dubitatio, ꝙ, Nunc, ſit pars eius quod pōt diuidi: duobus probāt argumentis, Nūc, non eſſe partē temporis. Omnis pars metitur totū: quare etiam partē temporis. Si ergo, Nunc, eòm nō poſſit diuidi, non metitur tēpus quod eſt continuum: videlicet, Nunc, nō eſt pars temporis. Præterea aūt ſic quoq; probant. Pars tēporis componit totum tēpus. eſt.n. pars ex qua totum cōponitur. Nunc aūt non componit tempus. ea ipſis.n. Nunc, non cōponitur: vt oſtendit vbi agit de motu: Nunc ergo non eſt pars tēporis. Et hæc quidē rectè dicta ſint. non eſt.n. tempus per hoc Nūc. neq;.n. eſt actu, Nunc, terminatū. nempe qui dat Nunc eſſe finem tēporis, omnino ēt dabit id quod finitur. Quæ aūt deinceps ſequūtur dubitationes, conanſ oſtendere, Nūc, non eſſe finē temporis qui conſiſtat, ſed neq; tanq̄ temporis poſſe vllā habere ſubſtātiam. ſiq̄dem neceſſe quidem eſt ſi adeſt, vel idē manere, vel fieri aliud & aliud. probaſ autem neutrū poſſe fieri. Hæc autem dicimſ perinde ac ſi

C Nūc, ponatur eſſe actu, & ſumatur tanq̄ pars temporis. quorū neutrum eſt verum. Præterea vult ſi, Nunc, interit, vel interire in ſeipſo, vel in alio Nunc. q̄nquidem q̄d interit, interit in tēpore, ſicut quod oritur, oritur in tempore. Hęc aūt ſcilicet ratio temporis tēpus ea igit. Atqui ipſe pronunciauit id eſſe motum motus. Et in ſumma ſi menſurarū menſuras conati fuerimus accipere, ad vlnæ mettentis venicmus infinitū, aliam metientem menſuram tanq̄ menſam ſumentes, & numeros ponentes inter numeros. Sin hęc abſurda, cùm ſatis poſſit vnumquodq; ſuā proprietatem ĳs quæ ea opus habent impertiri: non tn̄ ſi ipſum opus habeat, vt ſit eſſentię particeps: eſt illud quoq; abſurdū. Quòd ſi quis ēt dicat opus habere: vim faciens, vt puto, dicit, & tn̄ ſatis ſibi poterit imptiri. Quare, non neceſſe eſt vt tēpus intereat in tēpore, neq; hoc Nūc in illo Nunc. ſed neq; fieri pōt vt ſint plura ſimul. in fluxu.n. tēporis, ex quaſicunq; & qui coniectura apprehenditur ſtatu, huius Nunc ſubſtātia conſideratur. Sed qūo,

D ſi tēpus habet id quod eſt in eo quod fiat, cū ipſum quoq; moueatur, nō opus habebit tēpore quod metiatur & ordinet partes tēporis, ne inter ſe confundantur? Num ſic mouetur tēpus, vt quod motum comitetur, cū ſit menſura motus? Etenim vel multū tempus ſpatio ac diſtātia diſtenditur cū eo quod metitur, manēs in proprietate menſuræ, & nō egens aliquo quod ipſum metiat. Ex his autem ſolutionibus poſſunt ēt ſolui Stratonis dubitationes de eo quod non ſit tēpus: & eæ quę ſunt diſpſæ Ariſtotelis, & ipſum Nūc actu ſumunt. ſed cur ea quæ dicta ſunt non ſufficiunt ad ſolutionem, adeat opus Damaſcĳ Philoſophi de tempore. Cur aūt non ſoluit Ariſtoteles eas quas prius ſumpſit dubitationes? Num ꝙ opus erat vt oſtenderet Nunc, nō poſſe diuidi, et non eſſe actu. quę in Sexto libro huius operis probat vbi agit de motu. in quibus multa eaq; pulchra docet theoremata de mutua inter ſe relatione & habitudine motus & temporis.

Dubitatiões an ſit tēpus, cur non ſoluerit Ariſtoteles.

SIMPLICII COMMENTARIVS IN QVINTVM ARISTOTELIS LIBRVM NATVRALIS AVSCVLTATIONIS.

CVm in tertio libro huius operis docuiſſet de motu qui dicitur communiter, qui eſt idem cum mutatiõe, & dehinc indiſcriminatim vſus eſſet nōſe mutationis et motus, vult nunc diſtinguere & oſtẽdere mutationẽ eſſe motu communiorem & generaliorem: motũ autem eſſe magis ſingularem mutatiõe, & eſſe tanq́ ſpeciem ſub genere mutatione. ſiquidem ortus quoq; & interitus ſunt quidem, vt oſtendet, mutationes, non autem motus. Poſtq̃ autem diſtinxit motum à mutatione, tradit etiam deinceps ſpecies eius qui eſt propriè motus. & meritò dependet hic liber ab eo qui communiter ſcribit de mutatione, & eſt ei continens. etiamſi ea interiecta ſint quæ de infinito, & loco, & inani, & tempore dicta ſunt. Quamobrem hunc quintum librũ Ariſtoteles & eius familiares connumerant cum ijs quæ dicuntur de principijs naturalibus. ſicut eos tres qui deinceps ſequuntur ſolent vocare de motu. Nam poſt diuiſionem motus per quantitatem & qualitatem & prædicamentum vbi, in his naturalia adijcit theoremata, docens de nõnullis quæ ipſa quoq; res naturales cõmuniter conſequuntur, quæ ſuam habent in loco ſubſtantiam & mouentur per locum: quid ſit ſimul: quid ſeorſum: quid tangere: quid eſt id quod intercedit: quid id q́d eſt deinceps: quid eſt id quod cohæret: quid continuum: & in quibuſnam vt inſit, vnicuiq; eorum natura eſt inſitum: & quiſnam ſit vnus motus in omnibus ſignificatis vnius. Dicitur autem vnum tribus modis, genere, ſpecie, numero. Et in fine adijcit quiſnam motus cuinam motui, & cuinam quieti ſit contrarius. Miror autem quomodo ſummus philoſophus Porphyrius in compendiaria huius libri conſideratione, etſi de octo librorum diuiſione præclarè ſcripſerit, quòd omnes quidem quinq; vocent naturales, tres autem de motu: ipſe tamẽ quatuor libros deinceps qui ſunt à quinto vſq; ad octauũ ipſis verbis de motu tractare dicit, & propriè de motu inſcribi.

Quinq; primi libri huius inſcribuntur de principijs naturalibus. tres ſequentes de motu.

CAPVT I.

1 MVtatur autem quidquid mutatur, aliud quidẽ per accidens, vt quando dicimus ambulare muſicum: quoniã cui accidit eſſe muſicum, hoc ambulat: Aliud autẽ, eo q̀ eius aliquid mutetur, abſolutè mutari dicitur, quemadmodum quæcũq; dicuntur per partes. ſanatur enim corpus, quando oculus vel pectus. eæ autem ſunt partes corporis. Eſt autem vtiq; aliq́d quod neq; mouetur per accidẽs, neq; q̀ aliquid aliud ex ijs quæ ſunt eius: ſed q̀ ipſum moueatur primum. et hoc eſt id quod eſt per ſe mobile: Per alium autem motum, alterum ſeu diuerſum. quemadmodum alterabile, & alterationis

II ſanabile, vel quod põt calefieri, diuerſum. Eſt autem etiam in eo quod mouet ſimiliter. hoc enim mouet per accidens: illud verò per partẽ, eo quòd aliquid ex ijs quæ ſunt eius: aliud verò per ſe primum. quemadmodum medetur quidem medicus: manus verò percutit.

I Cùm inſtituiſſet oſtẽdere motum mutatione eſſe magis ſingularem, mutationis primum diſtinguit differen-

E tias, vnam quidem dicens per accidens, quando dicimus ambulare Muſicum, quòd homo cui accidit vt ſit muſicus, per ſe ambulat. & quando vectorem qui quieſcit in naue moueri dicimus: quòd nauis cum qua quodammodo vector vnà ingreditur, per ſe mouetur & mutatur. Illa autem, inquit, dicimus mutari, quando mutantur per partes. quãdo dicimus ſanari corpus, quòd oculus vel pectus, quæ ſunt eius partes, ſanant: vel moueri hominem, quoniam manus eius mouetur. Tertia autẽ eſt differentia mutationis, quando neque per accidens mouetur id quod mouetur, neq; per partem, ſed prĩcipaliter, & non eo quòd aliud moueatur. quod q̀dem primò opponitur ei quod per accidẽs. & eſt per ſe totum, quod ſeparatum eſt ab eo quod mutatur per partẽ. & hoc eſt quod eſt per ſe mobile ſeu mutabile. adhuc. n. verba facit in mutatione, etiamſi ſint exempla motuũ. Cùm aũt primò expli-

F caſſet id quod mutatur per accidens, & id quod per partem, ita ſubiungit id quod per ſe mouetur. quoniam ex illorum de medio ablatione hoc producit. et ſubiungit q̀ cùm ſint multæ ſpecies mutationis, in omnibus ſunt hæ tres quæ dictæ ſunt differentiæ mutationis. quemadmodum alterabile per alterationem. Quoniam autem ſunt multæ ſpecies alterationis, & in vnaquaq; tres ſunt differentiæ, ſubiunxit, ET alterationis ſanabile vel quod poteſt calefieri } licet autem ſanari & calefieri per accidẽs, & per partem, & per ſe. Per ſe enim calefit aqua: per accidens verò aqua dulcis: Per partem autem, quando partem aquæ ſextarij quæ calefit, aquam ſextarij calefieri dicimus. Cùm autem dixiſſet in eo quod mouetur in vnaquaq; ſpecie eſſe tales differentias, ſubiungit has quoque differẽtias eſſe in eo quod mouet. & videlicet in eo quoque in vnaquaque ſpecie. Sanat enim Muſicus per acci-

G dens, quando ei qui per ſe medicatur Medico accidit vt ſit Muſicus. & calefacit aliquando per accidens infuſio aquæ frigidæ, quando caliditati quæ eſt intus acciderit. Et per partem mouet, quãdo molam manu mouet. Mouet autem per ſe, quod neq; per accidẽs mouet, neq; per partem, ſed per ſe primum. Ita enim ei quidẽ quod mutatur per accidẽs oppoſuit id quod per ſe: ei autem quod per partem id quod primò, vt ait Alexander. Aut fortè vtrunq; ambobus. etenim id quod per ſe mutatur opponitur ei quod mutatur per accidens, & ei quod per partem: quoniam illud non per ſe totum. Et id quod mutatur primò, rurſus ſimiliter, non ei ſolũ quod mutatur per partem, ſed etiam ei quod per accidens. quoniã illud non primò mouet, ſed q̀ accidat ei quod p̃mò mouet. Quòd autẽ ambo in vtroq; acceperit, ipſe quoq; deinceps oſtendit, primum, pro vtriſq; dicens, quãdo ait, Quoniam au-

H tem eſt aliquid quidem quod mouet primum, eſt autem aliquid quod mouetur. Alexander autem dicit illud primum, ſignificare id quod per ſe. Quod enim, inquit, primum ipſum mouet & non per partem, ne mouet q̀dem per accidens. Et q̀ ipſe quidem primum vtriſq; opponi exiſtimet, & ei quod mutatur per partem, & ei quod per accidens, clarum eſt. Neq; tamen ita primum exiſtimo, vt id quod nõ mouet per partem, neceſſe ſit neq; mouere per accidẽs. Qui enim medetur Muſicus, non mouẽs per partem, non eſt enim Medicus pars Muſici: medetur per accidens. Siquis. n. dicat Medicum eſſe partem Medici muſici, neceſſe habebit q̃ Muſicus medicus medeẽ, non dicere ipſum per ſe mederi, ſed per partem.

Quoniam autem eſt aliquid quidẽ quod mouet primùm: eſt autem aliquid quod mouetur: III

Mutationis quæ ſint differentiæ.

Mutationis differẽtiæ cadunt in omnes eius ſpecies.

præterea

præterea in quo tempus:& præter hæc ex quo & ad quod(omnis enim motus ex aliquo & in aliquid. aliud est enim quod primum mouetur; & ad quod mouetur & à quo: quemadmodum lignum & calidum & frigidum. eorum autem, hoc quidem est quod. illud autem ad quod: reliquum verò ex quo.)motus autem videlicet est in ligno, non in specie. Neq;. n. mouet, nec mouetur species vel locus, vel id quod est tantum. A

II Postq; eam quæ fit per se mutationem distinxit ab ea quæ fit per accidens, & ea quę per partem, & in eo quod mouetur & in eo quod mouet: eam quæ per se fit & primò proposuit ad explicandas species mutationis. quoniam omnis cognitio quæ à scientia proficiscitur & demonstratione vtitur, ex eis quæ per se insunt colligitur. Antequam autem tradat species mutationis & motus, ostendit primò in quonam sit motus. Quoniam enim motus est non ex ijs quæ per se consistunt, sed ex ijs quæ id quod sunt habent in alijs: nisi prius manifestum fuerit in quo sit, ne eius quidem natura cognosci potuerit, nec species distingui. Ante hoc autem, ostendit quęnam sunt quę vnà cum motu cõsideanr. hoc est, quęnã omnino esse oporteat, si est motus & mutatio. vt in eorum aliquo quærat motum. Et ipse quidẽ ea sumit tanq; euidentia. quare vtitur etiã coniunctione subcontinuatiua. manifesta est autem etiam rõnis necessitas. Quoniam enim motus seu mutatio est quædã eius quod mouetur agens affectio, oportet etiã esse id quod patitur, & vnà cum eo id quod facit protinus introduci. id enim quod patitur, est & dicitur, relatum ad id quod facit. Quæ est aũt mutatio, & aliud post aliud significat, vnà etiã omnino ostẽdit, id ex quo, & ad quod. etiam si aliud quidem sit id ex quo & ad quod in motu locali. sunt enim loca contraria, alia aũt in alijs motibus. Quoniam aũt omnino etiam habet id quod est prius & posterius, siquidem aliud post aliud est etiã corporum, de ijs enim nunc agitur:& tẽpus & locum vnà introduci necesse est. est enim omnis motus in tpe, vt ostendit in libro pręcedẽti:& omne corpus est in loco. Cùm aũt nomina quoq; imposuisset, ei quidẽ quod mouetur, Id quod: ei autẽ ex quo mouetur, Id ex quo: ei aũt ad quod mouetur, Id ad quod:& dixisset eius quod mouetur alia esse id ex quo & id ad quod, quemadmodum ligni & frigidum ex quo moueẽ: & calidum ad quod mouetur: ostẽdit diuersitatem ex diuersis nominibus. Cùm autẽ dixisset aliud esse quod mouetur, adiecit, primum, significans id quod per se mouetur. in ijs enim verum est, aliud esse ab eo id ex quo: eorum autẽ quæ dicuntur moueri per accidens, nihil obstat quominus sit idẽ id quod moueẽ cum eo ex quo mouetur, vt qñ quis dixerit album moueri, cùm id moueatur in quo accidit esse albũ. Fuerit autẽ ei motus ex albo. fit enim tunc idẽ per se & id quod moueẽ & id ex quo. Sed ẽt id quod mouet, aliud est ab eo quod per se moueẽ. per accidẽs enim nihil prohibet esse idem quod mouet & quod mouetur. quẽadmodum gubernator mouens nauem, seipsum vnà mouet. & Medicus qñ sibiipsi medetur. Cùm hęc autẽ à se inuicẽ distinxisset, subiungit, MOTVS autem videlicet est i ligno} hoc est in eo quod moueẽ. Et siue sic scriptum sit, κίνησις δὴ, hoc est, Motus autem, siue sic κίνησις δὴ, hoc est Motus vtiq;, aut Motus certè vtraq;, vt arbitror, subiunguntur consequenter ei quod est, Quoniam autẽ est aliquid quidem quod mouet, & ijs quę deinceps consequunt. Quoniam enim ea oportet esse quę prius dicta sunt, si est motus: motus scilicet non est in aliquo alio eorum quę prius dicta sunt, sed in eo quod mouetur. Species enim vel magnitudo vel locus, vel in summa id ad quod mouetur id quod mouetur, neq; mouet, neq; mouetur, sed est aliud vtrunq; eorum. Alexãder autem, si scriptum sit Motus vtiq; aut Motus certẽ, dicit hoc esse consequens prioribus vt dictum est. Sin scribatur ἡ δὲ κίνησις δὴ, inquam, per η, quæ est quinta litera, id autẽ est Motus autem: cùm dixisset, inquit, quænam esse oporteat, si futurus sit motus, nẽpe id quod mouet, et id quod mouetur, tempus, locum, & id ex quo, & id ad quod, & diuersa esse ac separata, id quod mouet, & id quod mouetur, & id ad quod: de ipso motu adijcit, & dicit eum ad quem opus est ijs quæ dicta sunt, esse in eo quod moueẽ. neq; enim per se: nullam enim esse per se affectionẽ: neq; in eo quod mouet. quoniã quod mouet quidẽ cùm actu sit, est immutabile, quatenus mouet. motus aũt est mutatio, & id in quo est per ipsum mutatur. Sed neq; motus est in loco:& q; locus per se est immobilis: & q; aliud est locus, & aliud id quod per locum mouetur, in quo oportet esse motum. Sed neq; in eo ex quo est motus. quoniã quod ab ipso recedit nõ moueret, sed id quod est in ipso. Sed neq; in eo ad quod fuerit motus. quoniã id quod ad ipsum vadit, mouebitur anteq; sit in motu: & q; in eodẽ mouebitur & quiescet. quatenus enim in motu, mouebitur: quatenus aũt fuit in fine, quiescet. B Quoniam autem nõ solòm per qualitatem fit motus, quem in specie dicit esse alterationẽ, nec per generationem & interitum, quę vel maximè propriè dicantur in forma mutationes: sed fiunt etiã motus per locum, vt latio, & per quantitatem, vt augmentum & diminutio: ideo post illam quæ fit in specie, has quoq; adiecit, dicens, Vel locus, vel id quod est tantum. Quemadmodum enim species in ijs quæ mouẽtur in specie, neq; est id quod mouet, neq; id quod mouetur: ita nec locus in ijs quę per locũ: nec quantum in ijs quæ per quãtum. Quòd aũt in eo quod mouet nequaq; sit motus, probauit etiã in tertio huius operis. vbi etiam principaliter docet in quo sit motus. Ostendit aũt illic q; nec sit in tpe, siquidem tempus est numerus motus. Restant ergo tria, id quod mouet, id à quo, & id ad quod. quocirca in his etiã quærit maximè in quonã sit motus. Species autẽ, inquit, & locus, & magnitudo, nec mouet C nec mouetur, hoc scilicet motu quo mouetur id quod in ipsum mutatur. Quod enim alteratur mouetur per alterationem: species aũt ad quam mouetur id quod alteraẽ, quemadmodum album, non dealbatur. Sed neq; species aut forma in quã mutatur id quod fit, fit per illam generationem: fit tñ cùm prius non esset. Et rectè, vt opinor, Strato motum dicit esse non solòm in eo quod mouetur, sed etiã in eo ex quo, & in eo ad quod. sed alio modo in vnoquoq;. Subiectum enim, inquit, moueẽ vt quod mutatur: id aũt ex quo, & id ad quod, illud quidem vt quod interit, hoc aũt vt quod fit & oritur. Si quæ autẽ formæ seu species dicuntur mutare, quẽadmodum anima aĩal, & grauitas lapidem, non quærit nunc causam motus, cuiusmodi sunt grauitas & anima. sed in quonã sit motus. non mouetur autem grauitas principaliter, sed per accidens. quẽadmodum vector qui est in naui. Sufficit autem vel motus definitio ad ostendendum, q; in eo quod mouetur, non in aliquo alio sit motus. Dicebatur enim D motus perficiens actus eius quod est mobile.

Si sit motus quęnam esse oporteat.

Quę mouentur per accidẽs possunt eadẽ mouere.

Motus est in eo quod mouetur, in eo ex quo, et in eo ad quod, sed diuerse.

Sed est id quod mouet, id quod mouetur, id ad quod mouetur. Magis enim id ad quod, q; id ex quo mouetur, nominatur mutatio. Quãobrem interitus quoq; est mutatio in id quod non est. Atqui & ex eo quod est, mutatur id qđ interit. & generatio in id quod est. Atqui ex eo qđ non est. Quid sit ergo motus prius dictum est. Formæ autẽ & affectiones, & locus ad quæ mouentur quæ mouẽtur, sunt immobilia quẽadmodum scientia & caliditas. Atqui dubitarit quispiã, an affectiones sint motus: albor autem affectio. erit enim mutatio in motum. Sed fortasse non est motus albor, sed dealbatio. III

V

Cùm

III Cùm ostendisset q̃ cùm sint quinq; quæ debent esse si sit motus, id quod mouetur & id quod mouet, & tẽpus, & id ex quo motus, & id ad quod: in eo quod mouet est motus, & in nullo alio: ex quinq; tria sumit q̃ futura sunt vtilia ad id quod est deinceps dicturus. id quod mouet, & id quod mouetur, & id ad quod est motus, relicto tpe quod est extrinsecus. Cur autẽ eo assumpto ad quod est motus, prætermisit id ex quo, ipse docet. Magis enim, inquit, denominatur mutatio ab eo in quod mutatur id quod mutatur, q̃ ex eo ex quo mutatur. Dicimus enim interitum mutationẽ quæ fit in id quod non est, & generationẽ eam quæ fit in id quod est. Atqui interitus est ex eo quod est, & generatio ex eo quod non est. sed cũ à fine magis nominatur. Hoc aũt maximè significat alteratio, habens nomen eius ad quod. albescere enim dicimus id quod vadit ad alborẽ, & calefieri, id quod ad caliditatẽ. Ita aũt interire quoq; magis denominaẽ ab eo quod non est: & fieri ab eo quod est. Nobis autẽ reuocat in memoriam definitionẽ motus, quæ data est in tertio libro, per illud quoq; ostendens motum esse in eo quod mouetur. Si enim motus est entelechia, id est perficiens actus eius quod est mobile, quatenus mobile: Entelechia autẽ cùm sit forma vel actus, est in illo cuius est entelechia: est motus scilicet in eo quod mouetur. Sed neq; in forma, siquidem est mutatio in formã, vt in ijs quę fiunt ac oriuntur. neq; in affectione, vt in ijs quę alterantur. neq; in loco, vt in ijs quę mouentur per locum. qm̃ ea quidem in quibus est motus mouentur: formæ autẽ & affectiones & locus ad quæ motus, sunt immobilia, vt ostẽsum est per exemplum scientię & caliditatis. Si enim ea sunt quæ mouentur, quæ ad ea vadunt nondum mouentur, & quæ in eis facta sunt non quiescent, sed mouebuntur. Cùm aũt dixisset formas & affectiones, & locum, & scilicet etiã id quod est quãtum, ad quæ scilicet mouentur ea quæ mouentur, esse immobilia, subiungit talem dubitationem. Si albor est affectio, affectio aũt est motus: quę est in affectionem mutatio, in motum fuerit per motum. & nõ est amplius motus in eo solo quod mouetur, sed etiam in eo ad quod est motus. Si aũt hoc ita est, erit id quod mouet ad affectionẽ: vel etiam qñ mutatum est adhuc mouebitur, siquidẽ mutatum est in motum: vel qñ factum est in motu nõ amplius mouebitur. Preclarè aũt soluit dubitationem, per obiectionẽ quæ facta est aduersus maiorẽ propositionẽ, quæ dicit affectiones esse motus. Non est enim, inquit, albor motus sed dealbatio, hoc est, non album quod est affectio, est motus: sed dealbatio, quæ est in album mutatio. Quamobrem id quod afficitur, quod quidem est id quod dealbatur, mouetur: sed non album. Num aũt cùm orta sit dubitatio ex æquiuocatione affectionis, qm̃ affectionem dicimus & finẽ affectionis, hoc est album, & affectionẽ ipsam quẽadmodum dealbationem: per distinctionem æquiuocationis soluit dubitationem. non eundem enim medium terminum cepere propositiones. Sed minor quidẽ dicebat album esse affectionem, quod est finis affectionis, sumens id ad quod est motus: Maior autem dexit affectionem esse motum, dicens affectionem eam quę est interim dum afficitur mutationem, vtpote dealbationem.

Mutatio magis denominatur ab eo in quod mutatur.

Motus est in eo quod mouetur.

Affectio est æquiuocum.

Est autẽ in illis quoq; & id quod est per accidens, & id quod per partẽ, & id quod per aliud, & id quod primo & non per aliud. quemadmodum id quod dealbatur, mutaẽ in id quod mente agitatur, per accidens: accidit enim colori vt mente agitetur: In colorem autem, qm̃ album est pars coloris: Et in Europam, qm̃ Athenæ sunt pars Europæ: In album autẽ colorem, per se. Quomodo ergo per se mouetur, & quomodo per accidẽs, & quomodo per aliquid aliud, & quomodo ipsum primũ, & quomodo in eo quod mouet & in eo quod mouetur, clarũ est, & quòd motus non sit in specie seu forma, sed in eo quod mouetur & est actu mobile.

IIII Postq̃ ostẽdit motum esse in eo quod mouetur, & nõ in aliquo alio eorum quę simul sunt cum motu, deinceps id quod prius ostẽdit & in eo quod mouet & in eo quod mouetur, hoc quidem ex ijs esse per accidens, illud verò per partem, aliud autem per se & primò: nunc dicit hanc diuisionem extendi etiã ad alia quæ sunt simul cum motu. nempe & id in quo, & id ex quo, & id in quod. hæc enim tria significauit, dicens, EST autẽ in illis quoq;. Sed de eo quidẽ in quo est, quod est tempus, ostẽdit cùm ageret de tpe. Cùm autem proposuisset de duobus, verba facit de vno illo in quo fit mutatio affectionis formæ vel loci. id enim quod mutatur in album, quod quidẽ est id quod dealbatur, in id quod mente agitatur mutatur p accidens. Albo enim accidit vt mẽte agitetur. Cùm aũt dicitur in colorem mutari, per partẽ mutatur. qm̃ album est pars coloris. sunt enim spẽs quoq; quodammodo partes generum. Cùm aũt dicitur in album mutari id quod dealbatur: neq; per accidens, sed per se mutatur: neq; per partem, sed primò. Similiter autẽ & quod mutatur in id quod est per locũ, proficiscens Athenas, in id quod mente agitaẽ, mutatur per accidens: nam Athenis quoq; accidit, vt eæ mente agitentur: In Europam aũt per partem, qm̃ Athenę sunt pars Europę: In Athenas autem, per se & primò. Quinetiam de eo quod est ex quo, etiã si ipse id prętermiserit, eadem quodãmodo dici possunt. Quod enim mutatur ex albo, per accidens quidem mutatur ex eo quod mente agitaẽ: per partẽ autem, ex colore: per se autem, ex albo. Concludens autẽ deinceps totam orationem, per quã ostendit quęnam ea sunt quæ sunt simul cum motu, & q̃ est in oĩbus id quod per se & primò, & præterea id quod est per accidens & per partẽ, & q̃ motus est in eo quod mouetur, & in forma seu specie, in qua maximè ex alijs esse videri potuisset: neq; enĩ in eo quod mouet, neq; in loco, siquidẽ illa sunt immobilia: nec magis in eo ex quo: clarum est, inquit, esse motũ in eo quod mouetur. Quod autẽ mouetur accepit pro eo quod est actu mobile, vt definitionem motus nobis redigat in memoriam. Si enim motus est perficiẽs actus eius quod est mobile: id quod mouetur est actu mobile.

Per accidens mouet & p partẽ, esse in iis quę simul sunt cum motu.

VI Quæ est ergo mutatio per accidens, dimittatur. est enim in oĩbus & semper & omnium. sed quæ nõ est per accidens, non est in oĩbus, sed in contrarijs, & in ijs quę intercedunt, & in cõtradictione. probatur autẽ hoc ex inductione. Ex eo autẽ quod intercedit mutatur, vt contrario. eo enim vtitur vt quod sit cõtrarium, ad vtrũq; est enim quodammodo id quod intercedit, extrema. Quocirca & hoc ad illa, & illa ad hoc relata dicuntur quodãmodo contraria. quemadmodũ media est grauis si referatur ad Netem, & acuta si ad hypatem. & fuscum album, si referatur ad nigrum, & nigrum si ad album.

V Postq̃ ostendit id quod est per se, & id quod per accidens, esse & in eo quod mouet & in eo quod moueẽ, quę quidẽ ex ijs quæ simul sunt in motu elegit vt vtilia ad id quod deinceps est dicturus: id quod est per accidens, in quo etiã comprehendit id quod fit per partẽ, vt & infinitum & quod non potest terminari, amouet. qm̃ quę fit p accidẽs mutatio fit in omnibus & semper & omnium: in oĩbus quidẽ, q̃ in decem in generibus fit mutatio per accidens. eo enim q̃ est substãtia quæ mouetur, alia autem oĩa substantię accidunt, possumus dicere vnũquodq; eorum moueri, qm̃ quę est eis subiecta substãtia per se mouetur.

Mutatio quæ fit p accidẽs est infinita & interminata.

uetur. Illud autem ET OMNIVM, vel ꝙ de oĩbus quę mouent & ijs quæ sunt immobilia, potest prædicari mouere & moueri, qñ prædicamus per accidens. quẽadmodum de anima: nã cùm ex sua ipsius natura sit aĩa immobilis, dici potest moueri per accidens: Vel omnium, pro eo quod est omnium in omnia. etenim dici potest album mutari in Musicum per accidens. & dulce in id quod est supra. Hoc autem, IN omnibus & omnium } audiẽda sunt in naturalibus. in quibus potest inesse vt moueãtur per accidens. Quę enim sunt supra naturam, quę sunt ea quæ primò mouent, nõ solùm per se sunt immobilia, sed nec ea quidẽ per accidens moueri ostẽdetur. Illud autẽ, SEMPER, significauerit ꝙ etiam qñ non mouetur aliquid, fieri potest vt ipsum moueatur per accidens, eo ꝙ sit in eo quod mouetur. vt is qui in naue nauigãte quiescit: Vel ꝙ etiam de ijs quæ non sunt amplius dici potest moueri. Socrates enim qui nõ est amplius, dici põt moueri, qñ mouetur corpus & materia quę fuit aliqñ Socratis. id enim cui accidit vt esset Socrates, hoc mouetur. Si ergo id quod est per accidens est adeò infinitum, & vsq adeò terminari non potest: nulla aũt est scientia de infinito & de eo quod terminari nõ potest: meritò reijcit eam quæ fit per accidens mutationem: eligit aũt eam quę nõ fit per accidens, vt quę non sit in oĩbus & semper & omnium cõis, sed in certis ac definitis. in contrarijs enim, & ijs quæ intercedunt, & in contradictione. hoc est, per cõtraria, & ea quæ intercedunt, & per contradictionem.

Mutatio oĩs fit vel p contraria, uel ea quæ intercedunt, uel per contradictionem.

Quòd aũt per aliquid horum fiat oĩs mutatio, probat ex inductione. quacunq enim quis sumpserit, eã per aliqua horum fieri inueniet. Porrò aũt vt ita sit ratio quoq efficiet necessariò. neq enim aliquid ex eodẽ in idem, neq ex simili in simile quid mutat: quid enim opus est mutatione? sed vel ex contrario in cõtrarium: vel ex eo quod intercedit: vel omnino certè ex eo quod non est eiusmodi. quod quidẽ est id quod est per contradictionẽ. ostensum est aũt etiam in primo huius operis, qñ contraria posuit principia, cũ ostendisset mutationẽ non fieri ex quolibet. Cùm autẽ dixisset eam mutationem quæ fit ex ijs quæ intercedunt, adiecit eius causam, ꝙ fiat ex eo quod intercedit, tanq ex cõtrario. Quinetiam eius quoq causam rursus adiecit, ꝙ id quod intercedit, ad vtrũq extremorum habet rõnem contrarij. Media enim est acuta, si referatur ad hypaten: grauis aũt, si ad Netem. & fuscum quidẽ ad nigrum est album, ad album autem nigrum. Si enim id quod intercedit dicitur ex mixtione & contemperatione contrariorum, quẽadmodum fuscum ex albo & nigro, & tepidum ex calido & frigido: vel ex vna huiusmodi specie, quę mutatur ex eo quod intercedit: non quatenus est particeps eius in quod mutatur, ideo mutatur: nihil enim in id quod est mutatur: sed quatenus est aliud ab illo. erat autem aliud quod intercedebat inter alterum extremorum, quatenus erat particeps contrarij. Quare rectè dictum est mutationem eius quod intercedit, fieri tanquam ex contrario. si enim fuscum mixtum est ex albo & nigro: mutatur quidem in album per nigrum quod in ipso est: id autem est albo contrarium: In nigrum rursus, per album quod in ipso est.

Media contrariorũ habent rõnem contrarij ad utrũq extremum.

CAPVT II.

VII Voniam autẽ omnis mutatio est ex aliquo in aliquid: id autem nomen quoq significat, nempe μεταβολὴ à μετὰ, quod est post: est enim aliquid post aliud: & hoc quidem significat prius, illud verò posterius: mutari potest id quod mutatur quatuor modis. Aut enim ex subiecto in subiectum. aut nõ ex subiecto, in non subiectum. aut non ex subiecto in subiectum. aut ex subiecto in non subiectum. Dico autem subiectum, quod significatur affirmatiõe. Quare necesse est ex ijs quæ dicta sunt tres esse mutationes. & eam quæ fit ex subiecto in subiectum. & eam quæ ex subiecto, in non subiectum. & eam quæ ex nõ subiecto in subiectum. Quæ enim fit ex nõ subiecto in nõ subiectum, nõ est mutatio, qm̃ non est per oppositionẽ. neq enim sunt contraria, neq cõtradictio.

VI Postq amouit eam quę fit per accidens mutationẽ, & eam assumpsit quæ per se fit: instituit oẽs sumere mutationes, cùm prius sumpsisset omnẽ mutationem fieri ex aliquo in aliquid. quod quidẽ esse euidens admonuit vel ex græco vocabulo mutationis, quod est μεταβολὴ. significat enim aliud post aliud. & illud, Post, in ea significat aliquid quidẽ esse prius, aliqd verò posterius. Hoc enim vtiq prius sumpsisset ex diuisione, deinceps inuenit oẽs mutationes quæ prætermitti nequeunt. Quoniam enim omnis mutatio est ex aliquo in aliquid: vel ex subiecto, inquit, in subiectum: vel ex nõ subiecto in non subiectũ: vel ex non subiecto in subiectum: vel ex subiecto in non subiectum. præter hos enim modos non potest inueniri alia connexio eius quod mutatur ex aliquo in aliquid.

Mutationis quæ græce est μεταβολὴ etymologia.

Quotuplex fit mutatio.

Quid aũt subiectum ei significet, ostẽdit, dicens. DICO autẽ subiectum quod significatur affirmatione } ne solã substãtiam subiectum existimemus, sed etiã qualitatem & quantitatẽ, & quicquid est quod significatur affirmatione. Affirmatione aũt significatur, non quod significatur per propositionẽ affirmatiuam, sed id quod sine particula negatiua. vt homo & album. & quæ sunt huiusmodi. ea enim appellabãt affirmationes, seu essent simplicia seu cõposita. Quæ cum particula autẽ sunt negatiua, appellant noĩa negatiua. quẽadmodum Non homo. Subiectum aũt est id quod est, quod affirmatione scilicet significatur. Non subiectum aũt id quod non est, quod significatur ex negatione. Idq meritò. Omnis enim mutatio fit ex contrario in cõtrarium. vel ex eo quod non est tale in id quod est tale. Contraria autem significãtur affirmatione. sunt enim ambo spẽs. Et ideo quæ fit ex eo quod est in id quod est, seu ex contrario in cõtrarium, dicta est ex subiecto in subiectum: quæ aũt fit ex eo quod non est huiusmodi, hoc est, ex eo quod non est, in id quod nõ est huiusmodi, vna quidẽ est ex non subiecto in subiectum, hoc est ex negatione in affirmationẽ: altera uerò ex subiecto in non subiectum. quæ fiunt ambæ per contradictionem eius quod est & nõ est. Quamobrem quarta quoq quę est ex non subiecto in nõ subiectum, etiam si assumpta sit ne quid prætermitteretur ex connexionibus, non est per se mutatio, cùm sit infinita. quod enim ex nõ albo mutatur in non calidum, mutationem habet indefinitã. nisi fortè id quod non est calidum sit nigrum. Per se aũt, neq sunt cõtraria quæ sunt huiusmodi, siquidẽ non significantur affirmatione, neq opponuntur contradictoriè, siquidẽ ambæ sunt negationes. Proximè autẽ ostensum est omnem mutationem fieri in contrarijs, & in ijs quæ opponuntur per contradictionẽ. Et si ergo dixerit quatuor modis mutari id quod mutatur, non dicit quasi sit mutatio in oĩbus partibus diuisionis: sed ꝙ in hac diuisione omnis cõprehendatur mutatio. Vna enim ex quatuor, nempe ea quæ est ex non subiecto in non subiectum, nõ est mutatio. Eudemus autem dicit etiam priuationes esse subiectis similes. non enim similiter dicitur cæcum, & id quod non habet oculos. neq caluum & id quod nõ habet capillos. Sunt ergo, inquit, hęc quoq subiecta, sed non similiter atq affirmationes.

Subiectum q̃uo accipiatur.

Affirmatio q̃uo sumatur aliquando.

Priuationes sũt subiectis similes.

Quæ est ergo ex non subiecto in subiectum mutatio per contradictionẽ, est generatio. quæ absolutè quidem fit, absoluta: quæ est autem aliqua, alicuius. quemadmodum quæ est quidem ex non albo in album, est huius generatio. quæ

est autẽ

est autē ex eo quod non est absolutè in substantiam, absolutè generatio. per quā quid absolutè gigni ac fieri seu non fieri dicimus. Quæ est aūt ex subiecto in non subiectum, dicitur interitus. Absolutè quidē, quę est ex substantia ad hoc vt non sit. Aliqua verò quæ in oppositā negationē. quēadmodum dictum est ēt de gñatioone.

VII Postq̃ reprobam secreuit connexionem, quæ est ex subiecto in nō subiectum, qm̃ nec fit contraria, nec in cōtradictione: tres deinceps collocat inter species mutationis. & primum illā quę fit ex non subiecto in subiectum, quæ fit per cōtradictionem, dicit esse generationem, illo rectè adiecto, PER contradictionem }. non fit enim mutatio ex non albo in dulce, nisi per accidens. omnem autē quæ ex non subiecto in subiectum fit mutationē, necesse est fieri per contradictionē. Quoniam aūt generatio dicitur duobus modis, hæc quidē absolutè, illa verò aliqua: absolutè quidē dicitur generatio in substantiis, qñ ex eo quod non est, fit absolutè mutatio: Aliqua aūt generatio in aliis, qñ ex aliquo quod non est, mutatur io eius oppositum. quēadmodum ex non albo homine in hominē album, est aliqua generatio: non absolutè nec generatio substantię. neq; enim ex eo quod non est absolutè. Id autem quod oon est absolutè, non dicit id quod nullo modo est penitus. ex eo enim quod sic nō est, ne fit quidem aliqd. sed quod actu quidē non est, potestate aūt est aliquid. id enī quod absolutè non est, est quod absolutè non est hoc. absolutè aūt non est hoc quod non est absolutè. Quomodo aūt non substantię quoq; generatio est ex eo quod nō est hoc, sed aliquid aliud: sicut etiā albi: sed ex eo quod non est absolutè? siquidem nunq̃ est per se materia, sed semper est cum aliqua forma & actu. Homo enim fit ex semine, & ficus. Semen aūt non solùm est homo potestate, sed etiā actu semen. quēadmodum non album ex quo fit album. Quomodo est ergo substantia ex eo quod non est absolutè, album aūt ex aliquo quod nō est? Soluunt aūt hanc q̄ōnem, dicentes, substantiam quidem nō fieri ex contrario, sed ex priuatione. Non habet enim substātia contrarium. Album autē est ex nigro, vel ex eo quod intercedit vt nigrum. Quo ergo differt priuatio à contrario, eo differt nunc id quod absolutè non esse dicitur, ex quo est generatio substantiæ, ab aliquo quod non est, ex quo est generatio aliorum. Quę quidē nec generatio dicitur absolutè, sed aliqua generatio. quatenus quidē ex eo quod est nō hoc, ipsa quoq; generatio: quatenus autē ex eo quod est hoc & contrario, alteratio. Quinetiam adhuc aptius & appositius soluētes dicunt, quòd quæ fit quidem in substantiam mutatio, nullus fiat actu subiecti & quod remaneat, de quo possim⁹ dicere, Hoc est quod mutatur. in mutatione enim in substantiam ipsum subiectum fit aliud & aliud. quemadmodum semen. quocirca ex eo etiā quod non est absolutè dicit̄ mutatio in substantiam. Quæ aūt per contraria accidētia fiunt mutationes, actu habent aliquod subiectum, quod idē manet, cui contraria accidunt, de quo prædicatur alterari. quēadmodū hic homo, maoens homo nigrescit, vel hoc corpus, & nō quod fiat aliquid aliud. quēadmodum semen non manēs semen, sed semper aliquid aliud euadens, mutatur in hominem. Porrò autē hoc quoq; pulchrè adiicit Aspasius ad discernēdam eam quæ est absolutè generationē, & eā quæ est aliqua. q̄ quæ est absolutè quidē generatio dicitur absq; adiectione. dicitur enim homo genitus esse & equus. Album autē cum adiectione. hoīem enim album dicimus. Postq̃ aūt dixit de mutatione quæ fit ex non subiecto in subiectum, eam esse absolutè generationem, deinceps dicit de ea quæ est ei opposita, quę fit ex subiecto in non subiectum. & talem mutationē dicit esse interitum. absolutè quidē eam quę fit ex substantia in hoc vt ea non sit: aliquam autē, eam quæ fit in oppositam negationem.

Generatio dicit̄ duobus modis

Substantia quō fiat ex eo quod nō est absolute, albū ex aliq quod nō est.

Generatio q̄ est absolute, dicit absque adiectiōe, albū cum adiectione.

Interitus qd dicatur.

E Non enim mutatio quæ fit ex dulci in non albū, est interitus aliquis definitus: sed quæ fit in propriā negationem, in non dulce, sicut in generatione dixit, Per contradictionē. idem est enim dicere, Per cōtradictionem, ac, In oppositam negationē. Sed si interitus est mutatio ex eo quod est in id quod non est: omnis autem mutatio est ex eo quod est potestate in id quod est actu: erit hoc quidem potestate, illud verò nō erit actu. An etiam id quod mutatur ex eo quod est in id quod non est, quatenus id quod est, est potestate, & ei natura insitum est vt fiat id quod non est: ea ratione id quod actu non est, mutatur in id quod non est.

Siquidem id quod non est, dicitur multis: & neq; id quod est per compositionē vel diuisionem moueri dicitur: neq; id quod est potestate, quod opponit̄ ei quod absolutè actu est: quod enim est non album vel non bonum, tñ contin- VIII
F git moueri per accidens: fuerit enim homo id quod nō est album: quod est autē absolutè non hoc, nullo modo: fieri enim non potest vt id qđ non est moueatur: Sin hoc ita est, generationē quoq; esse motum: fit enim id quod non est: nā etsi vel maximè fiat per accidens, est tñ verum dicere de eo quod fit absolutè, esse id quod nō est: similiter aūt etiam quiescere: Hæc oīa difficilia eueniunt, eo q̄ moueatur id quod nō est. Et si quicquid mouetur est in loco: quod aūt non est, non est in loco: fuerit enim alicubi: nec interitus quidem est motus. Motui enim contrariū est motus vel quies. Interitus autem est contrarium generationi.

G Institutum quidē eius est ostendere, neq; generationē neq; interitum esse motus. qm̃ autem generatio est ex eo quod nō est in id quod est, vt dictum est: mutatio: interitus aūt ex eo quod est in id quod non est: multis aūt modis dicitur id quod non est: primùm enumerat eius significata, & ostendit fieri nō posse vt quod aliquo modo dicitur id quod nō est, generationi & interitui cōueniens, moueatur. Quod igitur sic non est vt nullo omnino modo sit, vt omni ex parte imbecillum & euanidum prętermisit: Id aūt quod quōcunq; non cōsistit: diuisit trifariā. Dicitur enim hoc quidē non esse, vt falsum. quod quidē est in cōpositione & diuisione. aut enim cōponit ea quæ non cōponuntur, vt qui dicit, Leucon habet cornua: aut diuidit ea quę non sunt diuisa. vt qñ dicit Aristoxenum non esse musicum. Componi aūt & diuidi propriè quidē dicitur in corporibus: per translationem autē in eo quod est & quod nō est. hoc est, in affirmatione & negatione. est enim compositio affirmatio· diuisio aūt negatio. in iis
H aūt est verum & falsum. ea enim habet enuntiatiua oratio. Dicitur etiam nō esse id quod potestate quidem est, actu verò nō est. quod opponit̄ ei quod actu est, vt quod dicatur absolutè non esse, propter oppositioōem qua ei quod est absolutè opponitur. ei enim quod est potestate, opponitur id quod actu est: sicut id quod nondū est omnino, ei quod iam est. & quæ ex eo quod hoc modo non est, fit in id quod est ei oppositū mutatio, est absolnta & absolutè generatio. Dicitur aūt etiam non esse hoc quod aliquid quidē non est, aliquid verò aliud actu est. quēadmodum, calidum quidem non est, corpus aūt actu est. in quo remanente, id quod oō est calidum, mutatur in calidum. Quamobrem & generationē aliquam, & alicuius, sed non absolutè hanc vocauit generationem. Et est quidem prima generatio ex eo quod nō est absolutè in substantiis vt q̄ sit absoluta generatio, & absolutè. qm̃ ex eo quod non est quod opponit̄ ei quod actu est, fit mutatio.

VIII

Id quod non est quot modis dicatur.

Compositio per trāslationē in affirmatione & negatione.

eorum

A eorum enim quæ non sunt, quęcunq; contingit omnino esse cùm non sint, id quod non est absolutè, opponitur ei quod est absolutè. Id est aũt absolutè quod actu est. Quare etiã absolutè non est id quod est potestate. Cùm itaq; ostendisset hanc in hæc tria diuisionem eius quod nõ est, quod quomodocunq; cõsistit, dicit neq; id quod non est per diuisionem & compositionem, hoc est, falsum quod est per affirmationem & negationẽ, moueri: neq; enim falsa oratio, nec opinio, qm̃ in veram mutatur, mouetur, vt ostendit in prædicamentis: non enim ex sua ipsorum mutatione hęc semp variantur, sed cùm aliqua alia sæpe moueantur: qui enim prius opinione & oratione falsum dicebat, sedet Socrates, si steterit: Si Socrates sederit verum dicit, nõ opinione vel oratione mutatis, sed re: neq; ergo contingit, inquit, moueri per cõpositionem vel diuisionem: siquidem neq; hoc omnino per se mutatur, sed mutatur alio ipsum mutãte: Sed neq; id quod ex potestate non est, hoc est quod tanq̃; potentia non est, quod opponitur ei quod actu est. neq; hoc ergo, inquit, fieri põt

Motus non est i falso qđ est p affirmationẽ vel negationem.

Id quod nõ est per potẽtiam nõ mouetur.

B vt moueatur, qm̃ motus etsi est actus imperfectus, est tñ actus. & oportet id quod moueť esse actu aliquid, & esse hoc aliquid, & cõseruari, & ita moueri. Quod autem sic nõ esse dicitur, nihil est eorum quæ actu sunt. neq; enim semen eo manens semen, mutatur in plãtam vel in animal. quẽadmodum homo manens homo, mutatur per aliqđ eorum quæ sibi accidunt, à non albo in albũ, & à non bono mutatus in bonũ. Et ideo moueri dici possunt ea quę alterantur, & nõ solùm mutari. qm̃ actu manens aliquid per motum operatur. Tertiũ ergo eius quod non est adiectione, quatenus dicebatur aliqua generatio: & ostendit differentiam eius quæ est aliqua generatio, ab ea quæ est absolutè: & aperuit cãm cur id quidem quod fit absolutè & mutatur in substãtiam, non dicat moueri: mutationẽ aũt aliorum motum nominet. Eius enim quod actu quidem est aliqđ, nempe homo, aliquid verò nõ est, nempe albus, propterea quòd sit potestate albus, potest id quod actu est, vt puta homo, moueri: nõ per se: manet enim homo: sed per id quod sibi accidit. Quare dicit etiam ipsum

Mouẽtur q̃ alterantur et non solũ mutantur.

C moueri per accidens, non vsitato vsus noĩe. quę enim ex non albo in album fit mutatio, est per se non per accidẽs. Vocauit autem hoc per accidens; qm̃ quod sic nõ est vt non album, accidit ei quod actu est. Si autem sic aliquid quod non est mouetur: id quod absolutè non est, hoc est neq; est actu, neq; manens: neq; moueatur per se nec per accidens. neq; enim quatenus nõ est mouetur, neq; φ sit aliquid aliud actu idem manens. vt homo est id quod nõ est album. Si ergo fieri non potest vt quod sic nõ est, moueatur: quæ aũt ex eo quod sic non est, quod absolutè dicebatur nõ esse, in id quod absolutè & actu est mutatio, est generatio: fieri non potest vt generatio sit motus. Generatur enim ac fit id quod non est: nõ enim id quod est. Mouetur autem id quod est, siquidẽ motus est quidam actus. Quare aduertendum est φ in ĩjs quidẽ quę mutantur in substantiam non est omnino motus: qm̃ non est in

In ĩjs q̃ mutãtur in substantiam nõ est motus.

D eis aliquid quod actu sit, vt motum operetur: est autẽ solùm in illis mutatio quæ fit per generationẽ: In ĩjs autem quæ per qualitatem vel quãtitatem vel locum fiunt mutationibus, vel ĩjs in summa quæ sunt pręter substãtiam, est quidẽ motus eius quod actu remanet, quẽadmodum hominis, qui mouetur. generatio autem est albi ex non albo. id autẽ totum est alteratio. ita etiam in aliĩs. Propterea ergo generatio non est motus. qm̃ non est quod mouetur actu aliquid remanens, sicut id quod alteratur, & augetur, & per locum moueť. Homo enim remanens dealbatur. Quod aũt in eo est album, nõ remanens sicut homo, in album mutatur. Quamobrem non album quidem, non mouetur: fit aũt album. Quare non erit generatio motus. Cùm aũt dixisset id quod non est, ex quo est generatio, non moueri quidẽ sed fieri. FIT enim, inquit, id quod non est } exponit qũo dixerit fieri id quod non est, quòd scilicet nõ fiat id quod per se non est: sed id

In mutationibus omnib⁹ pręter generationẽ & interitũ est motus.

Fieri qũo dicať aliquid.

A cui accidit id quod nõ est. Materia enim & in summa id quod est potentia, ex quo fit id quod fit, non est id quod per se non est: sed φ accidat ei id quod nõ est, nempe priuatio quæ remanet in generatiõe. nisi quòd, quatenus id quod fit propter priuationem nõ est id quod fit, verũ est dicere id quod non est, esse in eo quod fit absolutè. Quod enim fit absolutè, quẽadmodum materia hominis, cùm nihil habeat quod actu remaneat, totum consistit per id quod est potentia, et per priuationẽ hominis. Homo aũt qui dealbatur, homine qui actu est manente, dealbatur. Si ergo id quod fit uerum est dicere non esse, qm̃ nihil est actu: Quod aũt non est actu, non mouetur: generatio nõ fuerit motus. Dicit autẽ Alexander aliam quoq; talem eius quod est propositum, expositionẽ. Ei quod absolutè non est, hoc est, ei quod est potestate, ex quo fit id quod fit, per accidẽs inest fieri. qm̃ cui accidit id quod absolutè non est, hoc est priuatio, id fit. Moueri autem nõ inest ei per accidens, siquidẽ nec est omnino. Sed si vtiq; est huic

B moueri, est et quod non est, quod opponitur alicui quod est. quod est non id quod absolutè non est, sed hoc quod non est. de quo prędicatur aliqua generatio. id autem est per accidens. nõ enim quatenus nõ est, sed quatenus est aliqđ aliud. Sit enim oportet id quod mouetur. sic enim fuerit motus actus. Quòd aũt non moueatur id quod fit pro signo accepit, φ ei insit id quod nõ est. Aspasius aũt sic hãc exponit dictionẽ. Cùm dixisset, inquit, id quod nõ est esse id quod fit: qm̃ hoc erat dubium: dixerit enim quispiam non esse id quod non est id quod fit, sed ex eo quod non est: ideo dicit φ etiã si maximè concesserimus id quod non est dici fieri per accidens, & nõ propriè: sed tñ id quod ei conuertitur verum est, φ id quod fit est id quod nõ est. neq; enim amplius fieret si esset. Quoniam ergo id quod fit, non est: Quod aũt non est nõ mouetur: Id quod fit, non mouetur. Nec generatio fuerit motus. Similiter aũt, inquit, quiescere non inest ĩjs quę absolutè fiunt. est enim quies eius quod est, cùm sit priuatio eius

Generationi nõ inest motus nisi p accidens.

Quies nõ est in ĩjs q̃ fiunt ac gignunť.

C quod natura aptum est vt moueatur. Est aũt id quod est aptum natura vt moueatur. Quare quod moueri nõ potest, id etiam non potest quiescere. vtraq; enim sunt eius quod est operatio. Postq̃; ergo ostẽdit ex eo φ id quod nõ est, inest ei quod fit, id quod fit neq; moueri neq; quiescere, qm̃ ambo ea sunt operatio eius quod est: deinceps hoc ipsum probat alio argumẽto. dicens absurdum quid sequi apud eos qui dicunt moueri id quod fit, siquidẽ nõ est. Si enim quicquid mouetur est in loco, vt progressus ostendet: Id aũe quod non est, non est in loco per se: Ergo quod nõ est, non mouetur, rõne collecta in secunda figura. Et φ id quidem quod fit nõ sit, nos prius admonuit. Quòd aũt id quod non est, non sit in loco, breuiter ostendit per hoc, ESSET enim alicubi. } Sin est alicubi: videlicet & est, & actu est. quod enim est potestate, neq; est absolutè, neq; est alicubi. Quare etiã in prima figura sic potest colligi. Quod fit, est id quod actu non est. Quod actu non est, non est in loco per se. Quod non est in loco,

Si moueatur id quod fit, quęnã absurda cõsequuntur.

D non mouetur. Quod ergo fit, non moueť. Generatio ergo nõ est motus. Potest autem hoc ipsum quoq; colligi hypotheticè. Quòd autẽ nec interitus sit motus, ostendit breuiter, cùm prius sumpsisset, Motui, vel motum esse contrariũ, vel quietem. Quoniam ergo interitus est generationi cõtrarius: Si interitus est motus, necesse est generationẽ esse vel motum vel quietem. Si ergo ostensum est generationẽ neutrum esse eoꝝ: videlicet neq; est interitus motus. sed neq; quies. esset enim rursus gñatio motus. siquidẽ ea est contraria interitui. Cõmunius aũt nunc quietẽ, pro eo quod debebat dicere oppositã, dixit motui cõtrariam, eã demonstraturus priuationẽ motus.

Quoniam autẽ omnis motus est aliqua mutatio; mutationes aũt sunt tres quæ dictæ sunt; earum autem eæ quæ sunt per generationem & interitum, non sunt motus: sunt autẽ eæ quę

sunt

sunt per contradictionem: necesse est eam mutationem quæ fit ex subiecto in subiectum, esse solũmodo motum: subiecta autem vel contraria, vel ea quę intercedunt. Etenim priuatio ponatur contrarium, & significatur affirmatione nudum, & album, & nigrum.

LX Cùm mutationẽ diuisisset quadrupliciter, & eam quę est ex subiecto in subiectum, & eam quæ est ex nõ subiecto in subiectum, & eam quæ est ex subiecto in nõ subiectum, & eam quæ est ex non subiecto in non subiectum, & vltimam secreuisset connexionem vt quæ non possit consistere: ostendit neutram duarum mutationum esse motum: neq; eam quæ fit ex non subiecto in subiectum: quæ quidẽ est generatio: neq; eam quæ fit ex subiecto in non subiectum. quæ est interitus. & subiungit deinceps, Quoniam aũt omnis motus est aliqua mutatio, aliud enĩ post aliud in ipso consideratur: ostensum est aũt tres esse oẽs mutationes, quarum duę sunt per contradictionem, F eæ autem quę sunt per generationẽ & interitum nõ sunt motus: necesse est reliquã mutationem quæ fit ex subiecto in subiectum eam solam esse motum. Subiecta autẽ ex quibus & in quæ fiunt mutationes, vel sunt cõtraria, vel ea quæ intercedunt. Dixit aũt ea quoq; quæ intercedunt in extrema mutari vt contraria. Quoniam autẽ fit etiam mutatio ex priuatione, quæsierit quispiam vtrum est eiusmodi mutatio tanq̃ ex subiecto in subiectum, an per cõtradictionem. & dicit eam esse tanq̃ è subiecto in subiectum. PONATVR enim, inquit, contrarium priuatio. } Si aũt est contrarium, affirmatione scilicet significatur. Quod autem affirmatione significatur, prius dixit esse subiectum. Quamobrem priuatio est subiectum. & quod ex priuatione mutatur in habitum, mutatur tanq̃ ex subiecto in subiectum. Quid igitur, An nõ generatio quoq; est ex priuatione? Quomodo ergo non ipsa quoq; G est ex subiecto? Num queadmodum id quod est potestate est duplex: vnum quidẽ quod refert ad substantiã: alterum verò quod ad accidens: Ita ẽt priuatio, hęc quidẽ est substantię, illa verò accidentis. Et quæ est quidẽ accidentis, qm̃ id est in substantia, habet permagnam eius quod est participationẽ, & affirmatione significat, & est subiectum, & potest moueri id in quo est priuatio, vt id quod ægrotat, & indoctum, & nudum. Substantiæ aũt priuatio, qm̃ cum excidit à substantia, excidit etiã ab eo quod est, significatur negatione. Esse ergo nunc videlicet dicitur, quod est actu, & substantia, & nõ illud esse, cuius est particeps priuatio, & id quod est potestate & materia. Exemplum autẽ q; priuatio significatur affirmatione cũ nudum sumpsisset, subiunxit & album & nigrum, ostendens q; sicut ea significant affirmatione, ita etiam nudũ. Nunquid aũt etiam aliqd aliud per hoc ostendit, nempe q; contraria quę fiunt alterum ex altero, non solum fiunt tanq̃ ex cõtrarijs, sed etiam tanq̃ ex negationibus. albũ H enim fit ex nigro, qm̃ nigrum non est album. quinetiam tanq̃ ex priuatione. corpus enim quod iam est nigrum, habet albi absentiam, vt cui sit natura insitum vt album suscipiat. Priuatio aũt nihil est aliud quàm absentia eius quod est aptum natura vt insit. Nudum aũt non est exẽplum eius quæ est, ppriè priuatio. illa enim nunq̃ reuertitur ad habitum, queadmodum nudum ad hoc vt sit indutum. Ita ergo dicit Aristoteles motum quẽdam mutationem, vtpote q; sit mutatio quid motu amplius, generationem & interitum dicens mutationes, non autẽ motus. Plato autem contra videtur dicere motum esse quid mutatione amplius. Etenim mutationes quidẽ dicit easdem quas Aristoteles, eas volens esse motus. nam & generationem & interitum in decimo de legibus cõnumerat cum motibus naturalibus. Quinetiam motum nominat mentis operationem, versatilem & in se redeuntem mentis motionẽ motui globi tornatilis assimilãs. Cùm

Priuatio est subiectum.

Priuatio est duplex substantię & accidentis.

Cõtraria fiũt ex cõtrarijs tanq̃ ex negatiõe & priuatione.

Mot⁹ apud Platonem ẽ quid ampli⁹ mutatiõe, cõtra apud Aristotelem.

Motus operatio mẽtis.

E tanta ergo videatur esse eorum in his differẽtia, miror si nõ solum nobus tenus sit dissensio. Mutationem quidem certè vterq; ponit similiter in oĩbus quæ mutantur per tempus: Motum aũt cùm Plato quidẽ posuisset omnem recessum ab eo quod est, mutationes oẽs meritò dixit motus: quinetiam immutabiles operationes, & quæ semper eodem modo & sil'r se habent, non est veritus vocare motus, propter operationis progressum ab eo quod est: à substãtia enim excessus est operatio, quę rursus innititur substãtię: Aristoteles aũt ea quæ multorum hoĩum captui conueniunt philosophans, & ne quid dicat quod eorum aures malè sumptum offendat cauens, veritus est mẽtis operationem quę est immutabilis, & vt ipse dixit grauius adhuc & venerabilius, quæ est substantia, motũ dicere. qui enim audit motũ, statim cogitat mutationẽ, & id quod mouetur patibile suspicatur. & cum motu statim vnà infert tempus. Cùm aũt in mutationibus quandam contemplatus esset differentiam, quatenus aliæ qui F dem perficiunt operatione eius quod iam est quod mutatur & remanet, queadmodum alteratio, & augmentum & diminutio & quæ est in loco mutatio: in omnibus enĩ his mutationibus, id quod mutatur, queadmodum homo qui dealbatur, vel qui augetur, vel qui vadit, cùm sit actu homo, & homo maneat, per ea mutat: quędam aũt mutationes, nõ ex eo quod actu est efficiuntur, sed ex eo quod est potestate, nec remanet, sed fit aliàs aliud: queadmodum hominis generatio ex semine, quod suam in hoc habet essentiam, q; sit homo potestate, actu autẽ nihil: id autem ostẽdit q; non permaneat in forma seminis, quod quidem inest perfectis & ijs quæ iam actu sunt: sed aliàs aliud fiat, donec ad id quod est actu peruenerit. Hanc ergo cùm esset differentiam cõtemplatus in mutationibus, & q; quæ fiunt quidem ex eo quod est potestate in id quod actu est, ex eo quod sic non est in id quod sic est, sunt magis patibiles, etiam si quid agens sit in eis perexiguum, quod est enim potestate, est maximè patibile: quæ autẽ G sunt ex ijs quæ actu iã sunt, & operari possunt, mutationes quidẽ sunt ipsæ quoq; patibiles, apertiorẽ autem habent operationẽ: Quoniam ergo motus, & si sit quędam mutatio & affectio eius quod mouet, videtur tamen esse quædã eius operatio, & est quidẽ imperfecta propterea q; sit cum multa affectione cõmixta, est tamen operatio: propterea ex mutationibus eas quidem quę sunt agẽtes appellat motus, quæ sunt aũt patibiles solũ mutationes, vt quæ ex affectione & ex eo quod patiuntur characterẽ maximè suscipiunt, etsi ipsæ quoq; habeãt eius quod agit perexiguum. Admiror autẽ eius qui nõia imposuit sapientiam, qũo grecẽ μεταβάλλειν, id est mutare, etsi dicat actiuè, significat tñ passiuè. Si ergo nomen quidẽ motus Plato quidẽ in alio accepit significato, eum qui est ab eo quod est excessum, quomodocunq; id fit, motum appellans: Aristoteles autem ex cõibus nominum acceptionibus, mutandi operationẽ motum vocat: sed neq; mentis operationẽ quæ est omnino immutabilis, neq; eam quę H ex aliqua sola propemodũ passione est mutationẽ, agentis aũt vel minimum vel nihil habet: de noĩe, vt opinor, non de re est differentia. nam Plato quoq; immobilẽ motum mentis dixerit, sicut etiã immutabilem, & mutationum differẽtiam tam subtiliter distinctam admiserit: & Aristoteles qui mentis fatetur operationẽ, dicens ipsam esse essentia actum seu operationẽ, si quis ei dederit multos homines qui possint mente concipere motum immutabilem & tpis expertem, non recusauerit, vt puto, motum dicere mentis operationẽ. Sed ego quidẽ hęc lubẽter mente agito de viris qui & amicitia et doctrina erant inter se cõiuncti. Reprehendunt aũt Aristotelem qui generationẽ & interitum à motibus expulerit, ex eo q; id quidem quod mouetur sit in loco, id aũt quod nõ est, ex quo est generatio, et in quod est interitus, non sit in loco, dicentes. Malè id quod nõ est, ex quo est generatio accipit materiam. & ideo eam dicit non esse in loco. neq;

apud Platonem.

Motum qd vocet Plato.

Aristoteles cur motũ nõ vocet mẽtis operationem.

Mutationes quasnam vocet Aristoteles, & quosnam motus.

Μεταβάλλειν, id est mutare, passiue accipiũ.

Generationẽ & interitũ cur a motibus reiecerit Aristoteles.

enim

Cĩatio non est I materia prima, & in corpore absolute.

enim in prima materia, neq; in eo quod est absolutè corpus est generatio. neq; enim generatur corpus, quaten⁹ corpus vt ipse probauit in libro de Cœlo. sed id quod gignitur & interit est tale corpus. id aũt est totum in loco. Falsa est ergo, inquiunt, propositio, quæ dicit, Id quod nõ est, ex quo est generatio, non est in loco. Sed ad hæc, vtputo, dixerit, se nec primam materiam, nec id quod est absolutè corpus, dicentem id quod non est, ex quo est generatio, dixisse ipsum non esse in loco: sed id quod est potestate, quatenus potestate. quemadmodum enim id quod est, non est actu id quod habet substantiam ex eo quod est potestate, ita neq; in loco, ex actu. Fuerit enim, inquit, alicubi.} Si enim fuerit actu in loco, fuerit etiam actu. Sed si id etiã quod non est absolutè ceperimus, inquiunt, cogemus ipsum generationem quoq; motum dicere, propter definitionẽ motus. Si enim quod absolutè nõ est, potestate est id quod fit: quę est aũt ab eo quod est potestate via ad id quod actu est, est motus, vt ipse definit: erit etiam via quæ est ab eo quod absolutè non est, ad id quod actu est, quod illud erat potentia, motus. Si ergo hæc est generatio, clarum est id quod euenit. Tale est ergo his verbis secundum argumẽtum, quod est secundo, vtputo, ad soluendum facilius. quæ enim in tertio libro data est motus definitio, ea erat mutationis. & hucusq; vsus est indiscriminatim nomine motus & mutationis, citra vllam distinctionem sumens id quod est potestate. Nunc autẽ cùm id diuisit & in id quod non est absolutè, & in id quod nõ est aliquid, per hãc diuisionem discreuit motum generationis & interitus. Id aũt quod deinceps cõsequitur, quod dicit non oẽm motum esse mutationẽ, siquidẽ mens mouetur motu immutabili & experte tẽporis, cùm procedat ex positione, euertitur si labefactetur positio. Aristoteles enim, vt dictum est, vulgi secut⁹ sententiam, oẽm motum ponens mutationem & quæ fit in tpe, mentis operationem nõ vult motum vocare. ne qui audiet mutationẽ, statim & tẽpus in ea visione apprehendat: Plato aũt & si dicat mentem moueri & animam & corpora naturalia, in alio & alio significato vnicuiq; eorum motum tribuit.

Menti quomodo motũ tribuat Plato.

Nam q̃do mentem quoq; moueri dicẽs, dicit aĩam essentia esse per se mobilem? Si enim quicquid mouetur, vel à seipso vel ab alio mouetur: hoc enim censuit Plato etiã ante Aristotelẽ: & quod à seipso mouetur est ante id quod mouetur ab alio: mens ex eius sententia fuerit ante aĩam per se mobilis. Sed eum quidẽ qui est in mente motum, in primo excessu in actum ab eo quod verè est, fuit contemplatus: Animæ autẽ per se mobilitatem per eam quæ est ex se discretionem, & eam quæ est in ipsa duplicitatem, per quam quidem consistit per se genita: nam per se esse aĩal & per se cõsistere, puto etiam menti conuenire: Motum aũt naturalem per eius quod est prius & posterius in tpe mutationẽ ipse quoq; considerauit similiter atq; Aristoteles. nisi q Plato quidem naturales oẽs mutationes motus censuit appellandas. quam opinionem secutus est etiã Aristoteles in prædicamẽtis, & in hoc opere hucusq;. Mutationis itaq; definitionem tanq̃ motus tradidit in tertio. cùm aũt inuenisset dictam in mutationibus differentiam, per eam distinxit motum à generatione & interitu.

Dfĩa motus & mutationis.

Si autem videtur, propter eos qui difficiliter ferunt differẽtiam motus & mutationis, etiã si sit paulò prolixior oratio, conemur de ijs dicere aliquid apertius. Eorum quę sunt, quoniã alia quidẽ sunt substantię, alia verò accidentia, videlicet mutationes quoq; aliæ quidẽ fiunt in substantiã, alię verò in accidens. & id quod est potestate seu id quod nõ est ex quo fit mutatio, alterum quidem cõtradicit potestati ad substantiam, alterum verò potestati ad accidens. Ac cõiter quidem, quatenus fit ex eo quod nõ est in id quod est, est eiusmodi mutatio generatio. quod enim prius nõ erat, est aũt postea, q fit habet per generationẽ. Sed mutatio quidem quę fit in substantiam, est absolutè generatio. quemadmodum homo ex nõ homine. qm̃ est etiam

Generatio absolute.

A propriè substantia. Quæ fit aũt in accidens, quemadmodum ex albo in nõ album, est aliqua generatio quoniam est etiã aliquid quod est accidens, quod per se quidẽ non est, sed omnino adnascitur in substantia. Vtraq; autẽ est quidẽ certè generatio. quatenus ex eo quod non est in id quod est fit mutatio, & per contradictionẽ, quod est generationi & interitui propriũ, opponitur.

Generatio aliqua.

Quoniam aũt rursus horum quæ sunt potẽtia, ex quibus fit mutatio, id quidem cui innata est potestas ad hoc vt sit accidens, est substãtia manens in subiecto, ipsa per se perfecta & operans, & non cõplens aliquam aliam substantiã cum accidente. quẽadmodum homo qui ex nigro mutatur in album, vel ex breuiori in maius, vel ab eo quod est ĩsernè, supernè. qñ contrarium quoq; oĩno habet ei in quod mutatur subiecta substãtia: aut enim in albũ cùm esset prius nigrũ: aut præditum aliquo colore ex ijs qui intercedũt, mutatur in album. & similiter in alijs.

Mutationũ quãta sit differentia.

Quod est autẽ potestate ad substantiã, quẽadmodum quod non est aer, ex B quo fit in aerem mutatio, etiã si fuerit aqua, vel corpus expers qualitatis, attamen aqua quidem nõ remanet in mutatione in aerem, corpus autem expers qualitatis cõplet vtrãq; substãtiam. Et neq; est contrarium ei in quod fit mutatio, in eo quod est potestate ad substantiam. neq; enim est aliquid substantię contrarium. qm̃ ambo rursus opus habebunt substantia quæ contraria vicissim suscipiat. sed & si est cõe vtrisq; mutationibus, illud q ex eo quod nõ est in id quod est, & ex eo quod est potestate in id quod est actu, tñ quædam etiã in ijs cernitur non leuis differẽtia. quatenus alia quidẽ est alicuius subiecti perfecti & manentis, & quod ex eo quod ei accidit & non cõplet eius substãtiam, contrario, mutatur in contrarium: Alia verò nõ est ex eo quod est eiusmodi sed ex eo quod est potestate perfectum, quod quidẽ ad id quod est attinet, & ex eo quod sic nõ est ad id quod est: & à priuatione in formã, cùm vnà cum priuatione non fit forma contraria ei in quã mutatur, quẽadmodum in accidentibus. C non est enim eadem remanens substãtia, sed priuatio, & materiæ id quod est potentia. & ipsa materia. Nam etsi remaneat corpus expers qualitatis, est tñ hoc materiale & in quod nõ cadit operatio, donec fuerit particeps qualitatũ. Et id quod est potestate, & id quod non est, ita est ad formã compositam, sicut prima materia. ex ea enim, sicut ex illa est cõpositum. id enim nõ se ita habet ad qualitates substantiales, sicut homo ad album. Et q magna quidẽ harum mutationum cernatur differẽtia, ex ijs quæ dicta sunt clarum est. Cur aũt eam quidem quæ fit per contradictionem esse generationem, eam aũt quæ fit ex contrario motum dicat, operępretium est considerare.

Mutatio q̃ fit p contradictionem fit generatio & nõ motus.

Nam & qui per contradictionem est ab eo quod non est ad id quod est excessus, vel cõtra, videtur esse motus. & qui in contrarium, quod prius quidẽ non erat, est autem postea, generatio. Per quænam ergo significata cum rebus differẽtibus vnã diuidit noĩa? Num q motus quidẽ videtur esse quędã agens seu operans mutatio. Non mo- D uet ergo aliqd aliud nisi id quod potest operari & agere. agit aũt quod actu est. actus verò est forma pfecta. Quare etiã si habeat aliquid imperfectum & potentia, quatenus mutatur, quatenus tñ agit, est actu. Generatio autẽ quæ est mutatio in id quod est & in substantiã, est omnino eius quod est imperfectum & eius quæ non est substãtia. quod quidẽ magis consideratur in eo quod est potestate, & non in eo quod actu est. Propterea ergo quæ fit quidem ex contrario, vel eo quod intercedit, in contrarium (idem est aũt dicere, ex subiecto in subiectum quoniam contrarijs subijcitur substantia) qm̃ est substantiæ mutatio, & operatio eius quod est aliquid, vtputa hominis, motus est, & non generatio. nõ enim fit aut gignitur homo, si niger factus fuerit vel ambulauerit. qm̃ non est aliqua substantia homo qui est nigrefactus vel ambulauit, sed est substantia & accidens. ideo talis mutatio dicit̃ motus tanq̃ actus. Quod est aũt imperfectum, & potestate,

Motus est actus.

ſtate, & nōdum eſt, etiam ſi ea quæ eſt in id quod eſt afficiatur mutatione, ſic tñ afficiiur vt fiat id quod eſt & ſubſtantia. ſed non vt qui eſt actu ſubſtantia homo mutatur ex nigro in album. non enim in formam nec ſubſtãtiam talis eſt mutatio. quare non eſt generatio. Sed eſt etiam perfecti. quamobrem eſt actus & motus. Et ideo aſſeuerauit Ariſtoteles id quod non eſt non moueri: non enim operatur. quod enim operatur omnino ſit oportet: & ꝙ vnà cum eo quod eſt operari, ipſum quoq; eſſe vnà ſublatum ſit. quare etiã ſimul infertur. Quinetiam ꝙ illud eſſe exiſtimamus, vt etiam teſtatur Plato, quod poteſt & agere & pati. Quod autem nõ eſt, etiam ſi procedit in id quod eſt & in ſubſtãtiam, dicatur quidẽ fieri, non aũt moueri. Signum aũt eius imperfectionis, etiam ꝙ nõ ſit in loco, aſſumpſit Ariſtoteles. quod enim iam eſt perfectum, & poteſt operari, naturale, vt quod ſit impletum proprĳs qualitatibus, eſt vel leue vel graue. & oĩno vel ſupra vel infra. etenim ipſe dicit quicquid eſt in loco eſſe vel graue vel leue. Quod eſt aũt imperfectum, & nõ eſt, ſiue quis dicat materiã, ſiue corpus expers qualitatis, cũ eo quod eſt poteſtate vel cum priuatione, vt quę nõ ſint leuitate vel grauitate prædita, nõ ſunt in loco. Sed ſi motus qui eſt eius quod mouetur affectio, dicitur tñ actio: cur non etiam generatio quę eſt eius quod gignitur affectio, ipſa quoq; dicatur actio, & ideo motus? Num ne dici quidem poſſit affectio omnino generatio? qm̃ ex eius ſententia affectio vult eſſe quædam diſpoſitio eius quod eſt. Dicit itaq; etiam in ĳs quæ deinceps cõſequuntur de qualitate. Dico aũt qualitatem nõ eam quę eſt in ſubſtãtia. etenim differentia eſt qualitas. ſed id quod eſt patibile, quatenus dicitur pati vel eſſe impatibile. Quẽadmodum enim fieri non poteſt vt id quod non eſt moueatur, ita nec vt patiatur. Si quis autem vrgeat generationem quoq; eſſe affectionẽ, eſt hoc aliud ſignificatum affectionis, quod nõ in idem cum motu reciderit. Prǽterea aũt hinc etiam videri poteſt differẽtia motus à generatione & interitu. Quod enim mouetur, cũm omnino ſit aliqd, ſic moueri dicimus. homo enim dealbaẽ & ambulat manens homo. Quod fit aũt ſeu gignitur, vt quod ipſum totum per ſe habeat mutationem, nõ remanet. Huius autẽ rei eſt manifeſtũ indicium. Illud enim moueri dicimus, quod paulopoſt erit motũ. & motum id quod pauloante mouebatur, vtpote eodem manẽte in vtriſq;: In generatione autẽ non ſic. non enim quod fit, id eſt quod factum eſt. Eſt enim aer qui fit aqua. nõ tamẽ aqua facta eſt aer. neq; eſt omnino. quẽadmodum enim ſæpe dixi, per ſe totum, & nõ in aliquo mutatus eſt. quare nõ eſt ſubiectum in generatione. Quid ergo dixerit quiſpiã in mutatione in aquã ab aere? non aer mutans calidam qualitatem in frigidã, manente humida aqua factus eſt, cũm & corpus expers qualitatis remanſerit & multa alia? Num ſi amiſſa quidem calida qualitate & accepta frigida aer maneret, tñ idem aer, euadens aliqñ quidem calidus, aliquãdo verò frigidus, quod quidẽ ei & æſtate & hyeme accidit: neq; eſſet mutatio in ſubſtãtiam, neq; generatio eſſet hoc ſed alteratio. Sin eſſet ſubſtãtialis quæ amiſſa eſt caliditas, nõ amplius maneret aer qui amiſit. quare nõ remanet ſubſtantia, nec forma: ſed rurſus id quod eſt imperfectum, & id quod eſt poteſtate, & id quod non eſt, à quo generatio. Sed nec humiditatẽ aeris remanere exiſtimo in mutatione in aquam, niſi propter cognationem. nam ſpecie eſt alia humiditas aeris, & alia aquæ. Quod autẽ in generatione quidẽ non ſit aliqua remanens ſubſtãtia, ſit aũt in motu, ſignum eſt, ꝙ efficiatur quidẽ generatio per contradictionem eius quod eſt & eius quod non eſt: motus autem, ex cõtrario in contrarium. quibus neceſſe eſt eſſe ſubiectam quæ remaneat ſubſtantiã, cui innatum ſit cõtraria alternis ſuſcipere, vel ea quę intercedunt, vel eam quæ eſt accidenti oppoſita priuationem. quẽadmodum indoctum, vel morbum, & nudum. quę quidẽ propterea quod vnà inſunt cũ ſubſtantĳs quæ ſuſtinẽt & re-

Actus eſt perfecti.

Quod ſit eſt imperfectũ.

Quod ſit nõ eſt in loco.

Gñatio ſit ne affectio.

Generatiõis & motus differentia.

E manẽt: & affirmatiuè dicuntur, & ſuor forma aliquo modo prǽditæ: ſubſtantiæ aũt priuatio verè eſt id quod non eſt. Et alioqui conuenienter poſitionibus Ariſtotelis, hac rõne, vt exiſtimo, viderit aliquis differentiã generationis & motus. omnem enim mutationẽ dicit omnino habere aliud poſt aliud: ſed cum conſiderauerit quidem aliquam quæ ſimul fit & aceruatim, eſtq; expers tpis, & non habet id quod eſt in extenſione, eam quidẽ vocauerit generationem, qm̃ ex eo quod non eſt ad id quod eſt: & interitum, qm̃ ex eo quod eſt ad id quod non eſt: motum autẽ non, qm̃ omnis motus eſt in extenſione & tpe: formam autẽ dicit accedere & recedere ſine tpe. & ſi videatur aliquod tẽpos conſumi in generatione, id nõ eſſe menſuram generationis, ſed motus formarũ quę mouentur & alterantur in generatione. quarum multiplici conuerſioni et alterationi aceruatim & ſimul forma accedit. Quamobrem motus quidẽ habet id quod eſt in eo quòd fiat & generetur & eſt generatio motus, qm̃ generatum F eſt id quod ſemper eſt eius quę fit per motũ extenſionis. Generationis aũt non eſt generatio, vt ipſe oſtendit, nec motionis motus. Atqui ſi generatio quoq; haberet extẽſionem, ſicut motus, & alias aliud eius ſemper adeſſet ad id quod eſt, ea haberet id quod eſt in eo quod fieret, & eſſet generatio generationis. At ſi exponẽs nomen cõe mutationis, POST aliud quid enim (inquit) & ſignificat hoc quidem prius illud verò poſterius} quõ no o videbitur oĩs mutatio quę prius habet & poſterius, habere etiã extẽſionem tpis? quare etiam generatio. Num eſt quidem in priori tpe, id ex quo eſt generatio. quẽadmodum ſemen. & eſt in poſteriori tpe id in quod, vt homo. & eſt etiã id quod intercedit tempus. ſed non eſt hoc tẽpus formæ: nõdum enim eſt, ſiquidẽ accedit ſine tpe: ſed eorum quæ ſunt ante formã, & eorum quæ ſunt repoſita in forma, quibus illa viget & efflorefcit. Porrò autem ſi etiam vnũquodq; eorum vt quod fiat ac genereẽ conſiderauetis, vtpote carnem & os & neruum, eorum quoq; dices G ſimul totam eſſe generationem: ſi verò nõ vt quæ aliquã aliam formam ſumant, ſed vt quæ per patibiles qualitates caleſiant, hoc erit alteratio & non generatio.

Gñatio fit aceruatim & abſq; tpe.

Forma accedit & recedit ſine tpe.

Motus habet id quod eſt in eo ꝙ fiat.

Gñatio habeat ne extẽſionẽ tpis.

Si autem diuiſa ſunt prædicamenta ſubſtantia & qualitate, & eo quod eſt vbi, & eo quod refertur ad aliqd, & eo quod eſt facere & pati,

Poſtquã diuiſit mutationem in generationẽ & interitum, & in motum, & oſtendiſſet mutationem quę fit in ſubſtãtia eſſe generationẽ & interitum, eam autẽ quæ fit in aliquo ex accidentibus, motum: ſubdiuiſit aũt generationem quoq; & interitum, & in eam quæ eſt abſolutè, & in aliquam: vult deinceps motum quoq; diuidere, per prędicamenta faciens eius diuiſionẽ. In quotcunq; enim prædicamentis oſtenſum fuerit eſſe motum, tot erunt ẽt motus ſpẽs. Quoniam autẽ motus eſt mutatio ex ſubiecto in ſubiectum, & ex contrario in contrariũ: cũm expoſuiſſet ſeptem prædicamenta in quibus videri potuiſſet H eſſe motus, ſubſtantiã, qualitatem, vbi, ad aliquid, quantitatẽ, & facere & pati: & oſtendiſſet in his quatuor non eſſe motum, cum reliquit in tribus, qualitate, quãtitate, & eo quod eſt vbi. quocirca ſunt oẽs tres motus in genere. In prædicamentorum aũt enumeratione prætermiſit id quod eſt aliqñ, & ſitum eſſe et habere, vtpote ꝙ ſit manifeſtum in eis non eſſe motum, ſicut dicit Alexander. qm̃ non eſt in eis repugnantia. neq; enim eſt in eo quod eſt ſitum eſſe: neq; in eo quod eſt habere: neq; in tpe. Motus aũt eſt ex contrario in contrarium. Situm autẽ eſſe & Habere, eſt magis ſimile quieti q̃ motui. Qm̃ aũt in tpe videtur eſſe aliqua repugnantia, prǽteriti ad futurum, & recentioris ad antiquius, conatur Alexander pluribus oſtendere motum non eſſe in tpe. Omnis enim motus, inquit, eſt cum tpe & in tpe: non tñ mouetur aliquid ad tempus. Quẽadmodum enim ad motum nihil mouetur: ita nec ad tpſ. Tempus enim eſt aliquid motus. Si enim

X

Motus ſit ne in tpe.

mouetur

mouetur aliquid ad tempus, vel quod habens tempus, mouetur ad hoc vt habeat. vel habēs, ad aliud ex alio. Sed id quidē quod mouetur ex eo quod non habeat tempus ad id vt habeat, priusq̃ in tempore fit, erit in tpe. Si enim vt habeat tempus mouetur: omnem autem motum sequit̃ tēpus, fuerit iam in tēpore, quatenus est in motu. Præterea generatio, non autem motus est ex non subiecto in subiectum. Sed neq; ex alio, inquit, tēpore in aliud tempus mouebitur. Erit enim aliquod tempus quod intercedit inter id ex quo & id ad quod, quod motum sequitur. Quare cùm nōdum sit in alio tempore, siquidem mouetur ad ipsum, fuerit in alio tēpore motus. Præterea motus quidem est ex contrario in contrarium: Tempus aũt non est tempori cōtrarium. Quinetiam cōiter si oĩs mutatio est, vel ex cōtrario, vel ex contradictione, ea ēt quę ad tempus mouentur, sic mouebunt̃. Sed vt ex contradictione quidē non potest fieri. ostensum est enim ex non tpe non posse moueri ad tempus. erit enim in tpe anteq̃ sit in tempore. sed nec tanq̃ ex contrarijs. nō est enim in tempore repugnantia. Prętereą, inquit, quod mouetur ad tempus, mouetur ad mēsuram motus. Vbi autem est mensura, ibi est etiã quod mensurã suscipit. Quare simul etiam mouetur ad motum. Ostendet aũt Aristoteles nō esse motum ad motum, qm̃ nec est motus motus. Præterea, inquit, motus est à subiecto in subiectum: Tempus aũt esse habet in eo q̃ fiat. & non subiectum. aut si esset, inquit, subiectum, vt quod significatur affirmatione, tēpus esset & non fieret. Nonnulli autem hoc quoq; afferunt ad hoc q̃ nō sit motus per tempus, q̃ per quæcunq; fieri potest vt sit motus, per tot etiã potest esse quies. Nã & per qualitatem & per quãtitatem & locũ & motus & quies esse potest. Si ergo fieri nō potest vt quiescatur per tempus, qm̃ tempus succedens est semper aliud: nec fieri quidē potest vt moueatur per tempus. Prætereą mutat aliquid tempus vel quiescens nihilominus. vt ipse prius ostendit. Quòd autem in tempore non fit repugnantia, sic, vt puto, quis ostenderit. Contraria natura apta sunt vt inter se inuicem mutentur, & nō alterũ solùm in alterum. In tempore autē, vel in ijs quæ sunt in tpe, quæ videntur cōtraria, sunt præteritum & futurũ, & recentius & antiquius. quorum p̃teritum quidē mutatur in futurum: futurum aũt non itidem in præteritum. & recētius quidem mutatur in antiquius. antiquius aũt non itidem in recētius. Quare nō fuerint hęc cōtraria. Si verò nō hæc, nec alia potest inueniri in tpe repugnãtia. In his autem aduertēdum est, q̃ etiam si non sit propriè tpi repugnantia: est tñ quædã oppositio, & mutatio quæ est ex prętérito in futurũ, & ex subiecto in subiectum per oppositionem. Similiter ēt quę fit ex recētiore in antiquius. est.n. remanēs substantia, vel aĩalis, vel plãtæ, vel totius corporis, vel incorporei, quæ mutatur per tp̃s, quēadmodum per qualitatē & quantitatem & locũ. Clarum est autē q̃ nō ab eo q̃ non habeat tp̃s mouebitur ad hoc vt habeat id quod mutatur per tp̃s. sed ex alio in aliud: sed sic quēadmodum in qualitate vel quantitate. Sicut enim quod ex nigro mouetur in album, per colorē quidem mouet̃, sed non terminatũ. & quod ex puerili magnitudine crescit in viri magnitudinem, procedit in magnitudinē, sed indefinitè: neq; est aliquid absurdi vt quod nōdum est in colore ad quam mouetur, sit tamē in alio colore: & quod nondum est in magnitudine ad quam mouetur, sit tñ in alia magnitudine: & quod nondum est in loco ad quē fertur, sit in alio loco per quem fertur: Ita etiam quod ab aliquo tempore mouetur, ad aliud tēpus quod nondum est in illo ad quod mouetur, fuerit in alio tempore motus. neq; hoc, vt puto, quod esset quicquã absurdum intulit Alexander. Ad id aũt q̃ non quiescatur in tempore, dicendum est q̃ quēadmodum vnũquodq; dicitur esse in tempore, vt pote quòd tempus cōsideretur per quãdam cōprehensionem, vt puta horæ & mensis & anni: ita etiã fieri potest vt & in tempore quiescant & moueantur ab

u.

In tpe fit ne repugnãtia.

Quiescat ne in tpe.

A alio ad aliud. Porrò autē positura quidem videtur etiã habere repugnantiam. quare id etiã quod ab ea descendit denominatiuum, Situm seu Positum esse. Stare enim ei quod est sedere, & supino pronum sunt cōtraria. Quinetiã ipse quoq; in eo quod est habere videtur ponere repugnantiam. PONATVR enim, inquit, priuatio contrarium. & affirmatione significat̃ nudum. } Nudum autē esse est priuatio eius quod est esse indutum et habere vestes. Num ergo hæc tria p̃dicamenta, nēpe Quando, Positum esse & Habere hic prætermisit propter eãdem cãm propter quã in prædicamentis de eis doctrinã tradere p̃termisit, sola significati cōtentus descriptione. Causa autem est q̃ non sint ea principalia prædicamēta, sicut alia. Substantia enim subiectum efficit essentiã. & ei totam præbet substantiam. quamobrem ea quæ est in ipsa mutatio est generatio & interitus: aliorum autem hæc quidem substãtiam quodãmodo afficiunt: illa verò sunt relatione quadam & habitudine prædita, & planè euanida. B Tempus enim vt vel quodãmodo infirmum & imbecillum videtur intueri Aristoteles. qui ne generationis quidē id dicit esse causam, sed solùm interitus, & ne eius quidem propriè. SED qñ non videmus, inquit, aliã causam. } Loci autē magnam videt potestatē, siquidem, vt ipse dicit, Ignis generatio est qui sursum fertur motus. quo fit etiã vt corpora naturalia suapte sponte & natura propria loca appetãt. Porrò autem nec positum esse, nec habere videt̃ vllam corporibus afferre affectionē quæ sit vllius momenti. Ea ergo propterea q̃ essent flaccida & euanida, fortasse & nunc & tunc p̃termisit Aristoteles. Eius aũt quod refertur ad aliquid, q̃ oēm relationē complectatur & habitudinē, meritò meminit. Sed hoc quidem nō meretur magnã inquisitionem, nempe propter quãnam cãm hæc tria prætermiserit Aristoteles, enumerans prædicamēta. Illud autē est meritò diligentius quęrendum, in quibusnã prędicamentis sit motus. & ante ea quærendum est, an solùm motum neget esse quorũdam C prædicamentorum, an etiam mutationem. Ea ergo sequentes quæ ab Aristotele dicuntur, hæc quęramus.

Tria prædicamenta cur prætermiserit Aristoteles, in prędicamētorum enumeratione.

CAPVT III.

X

NEcesse est tres esse motus. eum qui est quantitatis: & eum qui est qualitatis: & eum qui est in loco. In substantia autē non est motus, propterea quòd nihil eorum quæ sunt sit substantiæ contrarium.

XI

Postquam ea exposuit prædicamenta quorum aliqua est habēda ratio, in tribus ex ijs dicit esse motum, in qualitate & quantitate & in prædicamento vbi. Et primum quidem ostendit non esse motum in alijs prędicamentis, neq; in substantia, neq; in eo quod refertur ad aliqd, neq; in eo quod est Agere & Pati. & tunc in his tribus quę dicta sunt esse motum. Et q̃ in substantia quidē non sit motus, ostendit per hoc q̃ motus quidem sit mutatio ex cōD trario in contrarium, nihil autem sit substantiæ contrarium. Si enim esset aliquid ei contrarium, efficeretur ex contrario ea quæ est in substantiam mutatio. in quibus enim sunt cōtraria, ex ijs & in ea fiunt mutationes. Quæ fit ergo mutatio in substantiam, non fit ex substantia cōtraria, sed ex priuatione. & quæ ex substantia rursus, nō in substãtiam, sed in priuationem & interitum. Homini enim non est aliquid contrarium, vt albo. Si ergo motus quidem est in contrarijs: substãtia autem non est in contrarijs: in substantia non est motus. non enim ex subiecto in subiectum: neq; ex eo quod est actu hoc quidpiam & remanet, fit mutatio in substantiam, sed per cōtradictionem. Ex eo enim quod non est hoc, fit hoc & substantia. vt ostendit in primo huius operis, dicens ex priuatione fieri substãtiam. & cōmuntus illic dicit priuationem esse formæ contrariã. Si ergo priuatio est absentia & id quod non est: quod non est autem, nō est substantia, nec signi-

Motus in quibusnã sit prędicamentis.

ficatur affirmatione: Non fit scilicet substãtia ex contraria substantia. Si quis autem videns semen ex quo est homo substantiam, dicat fieri ex substantia mutationem in substantiam, & ideo putet motum esse in substantia: nõ cogitat esse hominem ex semine, non quatenus semẽ est substãtia, sed quatenus est homo potestate. Idem est aũt dicere, ex priuatione hominis & eo quod nõ est. Si ergo mutationẽ talem dicit esse motum, quid erit quod in ea mouetur quod actu sit & remaneat? neque enim homo. nondum enim est. fit enim: neq; semen. non enim conseruatur. Semini autem subiectum est materia, quę quidẽ est id quod est potestate, actu verò non est. quod autem actu non est fieri non potest vt moueatur. Si autem mutatio quidem fit ex contrario in contrarium: semen autẽ non est ei quod fit contrarium: non fuerit motus quæ fit ex semine mutatio.

Ex substãtia in substantiã fiat ne mutatio.

Quæsierit autem quispiam quomodo non sint substantiæ inter se cõtrariæ, ignis & aqua, vt sit substantia substantię contraria. Si autem hoc ita est, quomodo ignis & aquæ quæ est inter se mutatio, quę est ex contrario in cõtrarium non est motus, adeò vt sie etiã motus in substãtia. Num dicendum est in aqua & igne esse contrarias quasdã qualitates, frigidũ calido: & humidum sicco. in quibus solis ignem esse non consistit. sed etiã in leuitate & splendore, per quæ videbitur terra esse igni magis cõtraria. Forma autem ignis est in omnibus qualitatibus, & in substantia quæ est subiecta qualitatibus. Quare igni absolutè nihil est contrarium. etiã si qualitates ignis & aquæ sint inter se contrarię. Quanquam etiam si quis concesserit ignem & aquam esse contraria: quæ est enim inter se inuicem mutatio, non fuerit motus. Quid est enim quod mouetur, quãdo aqua in ignem mutatur? neq; enim aqua. interit enim. neq; ignis. nondum enim est. Quod autem post motum motum fuit, id etiam erat quod mouebatur. Aduertendum est autem eum ex his quæ dicta sunt negare motum esse aliorũ prædicamentorum, sed non mutationem. Est enim generatio & interitus mutatio in substantia.

Substantiæ sint ne inter se cõtrariæ.

Sed neq; ei quod refert ad aliquid. contingit enim dum mutat alterum, verũ esse, alterũ nihil mutatum. Quare per accidens est motus eorũ.

XII Ostendit deinceps ne in eo quidẽ quod refertur ad aliquid esse per se motum. nõ enim ex propria mutatione, ea quę ad aliquid referunt semper transmouẽtur. sed etiam si ipsa nihil moueant, aliàs aliter se habent dum mouent alia. quare nõ per proprium motũ fit ea mutatio, quę est in eo quod refertur ad aliquid. Quæ aũt mouentur, oportet ipsa per se mutari, quẽadmodum ea quę alterantur & augentur & per locum feruntur. Quod autem prius erat dexterum, fit sinistrum si aliud mutet. Et idem nihil mutatum fit maius et minus, & duplũ & dimidium, & quẽadmodum eadẽ oratio aliqñ quidem vera, aliqñ verò falsa, si res mutetur. Si ergo non motum aliquid mutatur in eo quod ad aliqd refertur: mutatio quæ fit in eo quod refertur ad aliquid, non est motus, nisi per accidens. illud enim per se mutatur, non id cui contigit esse dexterum: & sic hoc fit ex dextero sinistrum. Ea aũt ipsa quæ per se mouẽtur, & per propriũ motum mutant eam quæ est in ijs quæ referunt ad aliquid habitudine ac relationem, vel hoc faciunt dum mouentur per locũ, vt qui factus est sinister ex dextero. uel per qualitatem, vt similis factus ex dissimili. vel per quantitatẽ, vt ęquale factum ex inęquali. Fit itaq; illorum relationis mutatio per motum qui fit in aliquo illorum. Hęc quidẽ præclarè scripsit Alexander de ijs quæ referũtur ad aliquid ea explanãs quæ dicit Aristoteles. Attenderit aũt fortasse aliquis, primũ quidem, an motum solũmodo esse negeeeius quod refertur ad aliquid, an etiam mutationẽ. vt videtur dicere, CONTINGIT enim dum mutatur alterum, alterum verũ esse nihil mutatum} nisi quis dicat eum nunc vsum esse noĩe mutationis pro motu. Id autẽ deinceps significat motu

In ijs quę referunt ad aliquid non est per se motus.

E accepto loco mutationis, in eo, QVARE per accidẽs est motus eorum.} Dum enim aliud per se mutatur, vel per locum, vel per qualitatẽ, videtur ipsum aliquid mutari. Quæ est autẽ in his mutatio, est motus. Secundò, num prædicamẽtum eius quod refertur ad aliquid, cũ nullum habeat subiectum, sed solũ sit habitudo ac relatio in substantia & qualitate & quãtitate & alijs prædicamẽtis, & in vtrisq; cõsistens quæ inter se habent relationem, dum alterum mouetur facit etiam vt alterum omnino moueatur, non per accidẽs sed per se. qm̃ manens relatio eadem mouetur in ambobus. quẽadmodum vnius virgæ altero moto fine, vnã etiam alter mouetur. Ita autẽ etiam dum id quod prius erat dexterum per locũ motum est, mouetur etiã relatio. & mutatur vtrũq; per relationem, prius quidem dexterum in sinistrum: sinistrum aũt in dexterum. & si enim mansit in loco immobile id quod erat prius sinistrum, mota tñ est relatio per quã erat sinistra: & mutauit posituram. Aduertendum est ergo non de eo quod F habet relationẽ, sed de ipsa relatione, an per se an per accidens dicendum sit eã moueri. Quòd enim dum relatio per se mouetur, ea etiã quæ habẽt relationem eum motũ qui est per relationẽ per se habeant, videtur esse clarum. Et habet quidẽ aliquam differentiam, q; dum aliqñ quidem aliquid eius mouetur, aliquando verò aliud, mutetur eius relatio. sed primùm etiã dum ambo mouẽtur mutatur relatio. quẽadmodum relatio qualitatis in eã quæ est dupli ad dimidium, qñ à tribus & tribus, his quidẽ ablata fuerit vnitas, illis verò addita. Porrò autẽ in ijs quoq; in qbus altero mutato mutatur relatio, cùm vna sit relatio amborum, & ea vel ab ambobus vel ab vno moueatur, quo non ambo per se mouentur, quę per vnam mouẽtur relationẽ? Et si cùm non esset quidem prius omnino, postea fiat relatio, sitq; in substãtia mutatio, vt qñ nato filio hic quidem fiat pater, ille verò filius, & absolutè generatio relationis: Si autẽ alter interierit, vel ambo, est absolutè interitus relationis. Sin in aliquo alio prędicamento fiat G relatio, quæ nõ erat prius, est quædã generatio, & rursus quidam interitus. Si verò subiecta mutantur per relationẽ, dum aliã sumunt ex alia, quẽadmodum quæ à dextero in sinistrũ, vel à dissimili in simile, vel ab inęquali mutantur inæquale, vel ex contrario in contrarium, manẽte subiecto: videtur talis motus esse per relationẽ & per id quod refertur ad aliquid. In summa aũt si est repugnantia in eo quod refertur ad aliqd, sicut eum audiuimus dicẽtem in prædicamentis: inest autẽ repugnantia in ijs quæ referuntur ad aliquid, quẽadmodum virtus & vitium cõtraria, & scientia & inscitia: porrò aũt est etiam quædam substãtia subiecta ijs quæ referunt ad aliquid, & quæ remanet in mutatione ex cõtrario in contrariũ, quẽadmodum in his exẽplis anima: cur nõ motum dicimus talem mutationẽ? Fit enim ex subiecto in subiectum quod mutatur ex dextero in sinistrũ. ex corpore enim in corpus. & ex scientia in ignorantionẽ. ex anima enim in aiam. & sunt subiecta contraria, aĩa scientia prædita, animę ignoH ranti. Hęc ergo fortasse obiecerit quispiam aduersus ea quæ ab eo dicuntur. Num autem generãtur quidem & mouentur ea quæ referuntur ad aliquid, sed non per se, verùm per accidens, quod ipse quoque concessit dicens. QVARE est motus eorum per accidens. Si enim nõ sunt omnino per se ea quæ referuntur ad aliquid, sed alijs accidunt, vt quæ considerentur in mutua inter se eorum relatione: & generantur per accidens, & per accidens mouẽtur. Qui enim relationem per se dicit gigni vel moueri, est ei similis qui dicit per se esse id quod est per accidens. Cùm ergo dimiserit Aristoteles motum qui est per accidens, & mutationem, vt indefinitam, quando dixit, Mutatio enim quæ est per accidens dimittatur: est enim in omnibus & semper & omnium: cùm eam autem quæ est per se quæreret: meritò dixit eam non esse in ijs quæ referũtur ad aliquid. & si generet & intereat relatio quæ est in eis quæ referuntur ad aliqd, tñ vt ipse definijt in septimo

Relatio dicatur ne moueri per se, an per accidens.

libro

libro, oriũtur & intereunt tales relationes, cùm alterantur quędã in quibus sunt primis. hoc aũt fit per accidens.

Sed nec eius quod facit & patitur: neq; cuiuslibet quod mouetur & mouet. qm̃ non est motionis motus: neq; generatio generatiõis: neq;
XI in summa mutatio mutationis. Primùm enim vt sit motionis motus contingit dupliciter: vel vt subiecti, vtpote homo mouetur, qm̃ mutatur ex albo in nigrum: nunquid ergo sic quoq; motus vel calefit vel frigefit: vel locum mutat: vel augetur: vel interit? hoc aũt non potest fieri. non est enim mutatio subiectorum aliquid:
XII Vel quòd aliquod aliud subiectum ex mutatione mutatur in aliam formam. quẽadmodum homo ex morbo in sanitatem. sed nec hoc potest fieri, prętereq; per accidetis. ipse enim motus est mutatio ex alia forma in aliam. atq; etiam similiter generatio & interitus. nisi quòd hę quidem in opposita hoc modo: motus autẽ non similiter. simul ergo mutatur ex sanitate in morbum, & ex hac ipsa mutatione in aliam. Clarum est aũt quòd quando ægrotauerit, mutatus erit in qualemcunq;. non cõtingit enim quiescere. Et præterea in nõ quamlibet semper. & illa ex aliquo in aliquid aliud. Quare etiam quæ est opposita erit sanatio. sed eo quòd accidat. quẽadmodum si ex reminiscentia mutetur in obliuionẽ. quoniam cui inest, illud mutatur, quãdoq; quidem in scientiam, quandoq; verò in sanitatem.

XIII *In prædicamento facere & pati nõ est motus.* Deinceps ostẽdit nec in eo quod est facere & pati esse motum, cùm id quod facit & patitur sumpsisset pro eo quod est facere & pati. Si est enim motus in eo quod est facere & pati, ita est vtpote quòd id quod facit & patitũ mutetur per id quod est facere & pati. quẽadmodum etiam nonnunq̃; in qualitate vsuuenit nõnunq̃; vt corpus qualitate præditum mutetur per eam quæ est in ipso qualitatem. Fuerit autẽ eius quidem quod facit, quatenus facit mutatio, qñ id quod facit à faciendo mutatur ad faciendum aliquid aliud: eius aũt quod patitur, qñ id quod patitur ex eo quòd patitur mutatur vt patiatur ab aliquo alio. Adiecit autem, inquit Alexander, NEQVE cuiuslibet quod mouetur & mouet} generalius & magis vniuersè ostendens quod proponitur. est enim facere quidem sub eo quod est mouere: pati autem sub eo quod est moueri. *Facere et pati sit ne magis generale q̃ mouere & moueri.* Sed si hoc verum est, & facere quidẽ & pati sunt sub eo quod est mouere & moueri: mouere autẽ & moueri sub eo quod est mutare & mutari: omnino puto esse quærendum, cur in prædicamentis facere & pati posuit vt generaliora & magis vniuersa, non autẽ mouere vel moueri, vel potius mutare & mutari? Num ergo facere & pati sunt his magis generalia? Quiescere enim & in ipso continere, est aliquid facere: sed non mouere nec mutare. Si aũt hoc verum est, facere & pati non tanq̃ ad generaliora & magis vniuersa reduxit, nempe mouere & moueri: sed ea ad suã traduxit positionem. qui enim dicit esse motum, ita dicit esse in eo quod facit & patiẽ, vt quòd illud quidem moueat, hoc verò moueatur. Quòd si quis ergo hoc concesserit, ex redundanti quadam copia ostẽdit, quòd neq; cuiuslibet quod mouetur & mouet est motus. hoc est, quòd non mouetur motus. neq; ille per quem mouet id quod mouet: neq; ille per quem mouetur id quod mouetur. Nam qm̃ & quod mouet per motũ mouet, & quod mouetur per motũ mouetur: clarum est in eo quod patiẽ & mouetur esse motum, vt ipse ostendit. Non dicit ergo

A nõ moueri id quod patitur aliquid in quo est motus: sed ea non sic habere motũ tanq̃ moueatur motus qui est in ipsis. Quod ẽt per hoc planũ fecit, nempe, NON est motionis motus.} Si enĩ non est motionis motus: neq; eius quod mouet motus, neq; eius quod mouetur motus fuerit. Sed neq; id quod facit & patitur, siquidẽ ĩj non mouẽtur. Dixit autẽ, Eius quod facit & patiẽ, non aũt substantiarum. ipsę enim mouetur. sed pro eo quod est facere & pati, quæ sunt p̃dicamenta, & pro ipso faciendi & patiendi actu accepit id quod facit & patitur. qm̃ & quod facit, per actum faciendi facit, & quod patiẽ, per actum patiendi patitur. Quòd autẽ hoc non fit in motu solo verũ, sed etiã in generatione quæ est motui opposita, & in mutatione quæ ambo cõprehendit, ostendit dicens, NEQVE generationis generatio, neq; omnino mutatio mutationis.} Postq̃ ergo ostendit quòd qui dicit motum esse in eo quod est facere & pati, dicit esse motũ motus, siquidem quod facit, mouet per actum faciẽdi, & quod patitur per
B actum patiẽdi, faciendi aũt & patiendi actus sunt quidã motus: ostẽdit deinceps duobus argumentis nõ esse motum motus. Quare nec in eo quod est facere & pati erit motus. *Motionis nõ est mot⁹.* Duorum aũt argumentorum primum quidem quod sumptum est ex diuisione necessaria, est eiusmodi. Si est motionis motus, vel aliquod subiectum est motus, vt qui ipse moueatur per aliquã speciem motus, quẽadmodum dicimus motum hominis qui mutatur, vel per qualitatem, vel per quãtitatem, vel per locũ. Quod si ita est, erit motus id quod calefit, vel augeẽ, vel aliqua alia mutatione mouetur, vt sit motus motus. Atqui subiectum nõ est motus: neq; enim dicitur calefieri nec frigefieri: sunt enim hæc propria substantiæ: motus autem nõ est substantia, vt quæ id quod est habeat in eo quod mouetur, tanq̃ in subiecto & substantia: Si ergo non est sic motionis motus, relinquitẽ vt si sit omnino, ita sit vt cùm sit motus in subiecto, mutetur subiectum ex vno motu in alterum motum. quẽadmodum dicimus dealbari, mu
C tari in id quod est nigrum fieri, qm̃ aliquod eis subiectũ, vtpote homo, mutetur ex vno ipsorũ in alterum. Sed nec sic quidẽ, inquit, dici põt esse motũ motus, tanq̃ aliquod aliud subiectum, ex motu aliquo in aliũ motum muteẽ, ex alia scilicet specie in aliam, nisi quis dicat per accidẽs. Qũo aũt possit per accidens à motu mutari in motũ, ipse dicet. Qñ enim mutatur quis ab obliuione in reminiscẽtiam, videtur quidẽ esse mutatio à motu in motũ. *A motu in motũ fit mutatio per accidens.* Sunt enim quidã motus reminiscentia & obliuio. sed per accidens motus videtur esse motus. qm̃ cui accidit vt obliuisceretur, is mutatur in hoc quòd recordatur. Similiter autẽ ab eo quoq; quod est ægrotare in id mutatur quòd fit sanus. à morbo enim in sanitatem sic dixit, vt à motu in motũ. Illud autem, IN aliam speciem seu formam} rectè additur. Ipse aũt causam subiũxit, dicens, IPSE enim motus est mutatio ex alia specie in aliam. nec solũmodo motus, verũetiam ita se habet generatio & interitus.} Ex alia enim specie in aliã in his quoq; est mutatio. Fit enim oĩs
D mutatio ex opposito in oppositũ. nisi quod gñatio quidẽ & interitus sic fit in opposita tanq̃ p contradictionẽ: Motus aũt in opposita q̃ sunt vt contraria. Hoc enĩ et significat illud, HÆ qdẽ} hoc est, generatio & interitus, IN sic opposita} hoc est per contradictionẽ. Motus aũt hoc modo, nẽpe in cõtraria. Porrò aũt ostendit ẽt per exemplum, oẽm mutationẽ ex alia specie fieri in aliam. quẽadmodũ homo ex morbo in sanitatẽ. *Mutatio oĩs fit ex vna specie ĩ aliã.* Quẽadmodum enim in eo sunt differẽtia id ex quo & id ad quod: ita etiã si ex motu aliquid moueẽ in motum, differet is qui est ex quo ab eo ad quẽ. quæ est enim ex tardiori motu in celeriorẽ mutatio, fortasse ipsa quoq; ẽ ex specie opposita in oppositam. Fortasse aũt non est ex motu in motũ. vnus enim est qui est in idem. fit autem extensio ex eo quod intercedit, & tanquã ex statu & quiete. est enim tardus motus mixtione quietis. & ita se habet ad celerem motũ vt fuscum ad albũ. Per accidẽs ergo, vt dictum est, fieri potest

vt sit motionis motus. quādo subiectum in alium motū ex alio mouet: per se aūt nequit fieri. Quod verò consequit absurdū ipse subiunxit, dicens. SIMVL ergo mutat ex sanitate in morbū, & ex ea mutatione in aliā.} Si enī quę ex sanitate fit in morbū mutatio, quę ipsa est motus, moueri dicat: quod mutatur ex sanitate in morbū, simul & hoc motu mouet, & ex hoc ipso mutat in aliū, quēadmodum in dealbationē. siquidem mouet motus. Simul ergo mutabit in morbum, & in illud quod est finis mutationis, in quā mutatum est ex ea mutatione quę est à sanitate in morbum: quēadmodum albū. Quādo ergo fuerit in morbo, simul & mutatū fuerit in morbū, & in aliquid aliud in quod fuit motus, in quē mutatus est prior mot⁹. Q̄m aūt non erat definitum in quēnam, ꝓpterea, inquit, QVANDO ægrotauerit, mutatus erit in quēcunq;.} Cōtingit enim & mutari quod mutat, et quiescere vbi cessaris à mutatione: Q̄n autē dicitur mutari à motu in motū, necesse est vt mutet in quēcunq; motum, & non in quietem. Quod mutat ergo à motu in motū, quod videlicet adhuc illo motu mouet, ex quo dicitur mutari, mouebit ēt alio, in quē dicitur ex eo mutari. quēadmodum enim quod ex albo mutat in nigrum, q̄m cùm sit in albo mutatur ex ipso, habet eius aliqd, donec ex ipso pfectè mutatum fuerit: ita si ex motu aliqd mutatur in motū, cùm sit adhuc in motu ex quo dicit mutari vt quod ēt per ipsum moueat, simul etiā per illum mouebitur in quē mutatur, et pręterea q̄n mutatum fuerit apud alterū, quod quidē ipse dixit, Quando ægrotauerit: tunc ēt mutatum fuerit in aliud quodcūq;. Quare primùm quidē est absurdum, ꝙ moueat simul ad plura eaq; differētia: Deinde ꝙ simul sit in pluribus: Tertio aūt, si motus est mutatio ex cōtrario in contrarium, & mutat aliquid ex motu in motum, ex eo scilicet qui est ex contrario in contrarium: mutabit in motum qui est ex cōtrario in contrarium. ij enim sunt motus cōtrarij. quēadmodum enim quod mutat ex colore in colorē, non mutat ex quolibet in quēlibet, sed ex cōtrario in contrarium: ita ēt quod ex motu in motū mutatur & mouet, non mutat in quēlibet, sed in contrarium. Ipse aūt est qui mutatur ex cōtrario in contrariū. & hoc adhuc multo magis in motu. siquidē motum esse est esse mutationem ex contrario in contrarium: quare accidet ēt id quod est prioribus absurdius. non solū enim mouebitur ad plura simul eaq; differētia, sed ēt ad contraria. & non erit solū in pluribus ijsq; differentibus, sed ēt contrarijs. Quatenus.n. est motus qui est in eo quod sanus fiat, è morbo mutat in sanitatem: quatenus aūt ex hoc motu mutat in alium ei cōtrariū: non.n. in quēlibet: simul mutabitur in sanitatē in eo quod sanet per hanc ipsam mutationē: & mutabitur in contrariū sanitati, nempe morbū, si per se mouetur motus. Q̄m aūt id quod mouetur ad aliquid, etiā si fiat in illo ad quod mouetur, q̄n cessarit à motu, simul erit in ijs ad quæ simul mouebat per vtrosq; motus: ea autē erant morbus & sanitas: simul erit in morbo & in sanitate & in summa in contrarijs id quod mouet à motu in motū. Et ipse q̄dem Aristoteles, ad plura q̄dem moueri dr̄ia, & esse in pluribus differentibus, per hoc significauit, nempe, SIMVL ergo mutat à sanitate in morbum, & ex hac ipsa mutatione in aliā } clarum est aūt ꝙ q̄n ægrotauerit, erit mutatū in quācunq;. Ad contraria aūt simul moueri, & simul esse in cōtrarijs per hoc significauit, nempe, ET præterea nō semper in quālibet, & illa ex aliquo in aliquid aliud. quare etiā opposita erit sanatio.} Quid ergo non mutatur aliqd ex eo quod est reminisci ad id quod est obliuisci, & ex eo quod est ægrotare ad sanitatē vel ad id quod est sanum fieri? Si ergo ij sunt motus ijq; contrarij, quō non fuerit mutatio mutationis motus motionis? Hanc soluit obiectionem. Dicit enim non per se ex motu esse in motum mutationē, sed per accidens. q̄m cui accidit vt reminiscatur, is rursus obliuiscitur. Si enim qui reminiscitur, dum reminiscitur obliuisceretur, sic esset ex motu in motum mutatio. oporteret enim adhuc manentē in memoria moueri ad obliuionem. quod enim mouetur adhuc id quod est manens mouetur. non enim ita se habet vt id quod generatur. Quoniam autē omnino oportet id quod motum est cùm fuerit in eo ad quod mouebatur consistere, si futurum est vt cōtrario motu rursus moueatur: is etiā qui reminiscitur q̄n recordatus fuerit sistitur, deinde sic, si modo ita sit, obliuiscitur. In eodē itaq; vtraq; vicissim fieri, solemus dicere moueri ab hoc in hoc. Quomodò autem per accidens, reminisci mutetur in id quod est obliuisci, significauit dicens, Cui hæc vicissim adsunt } hoc est homo vel anima, illud per ea mutatur. Si ergo necesse est vel subiectum eē motum, vel in subiecto: sed neq; est subiectum, nec si sit i subiecto potest moueri: nullo modo fuerit motionis motus. In his aūt, vt existimo, meritò est aduertendum, ꝙ non negat omnem mutationē motus, sed solum motum. Simul enim mutari ex sanitate in morbū, & ex hac ipsa mutatione in aliā, quod quidem intulit vt absurdum, ex eo sequitur quòd motus moueatur. Quod enim mouetur, id quod est remanens mouetur. Si ergo ægrotare mouetur manēs id quod est: mouetur in oppositum, nempe fieri sanum. Quare idem & ęgrotarit & sanum fuerit. Hoc aūt absurdum non sequitur generationem. Non enim manens aliquid fit id quod est, sicut mouetur manens id quod est. non enim ex eo quod est in id quod est. sed ex eo quod non est in id quod est, & ex non subiecto in subiectum. sed etsi ex eo quod nō est fit in id quod est generatio, si huius mutationis quis dixerit mutationem, quoniam etiam quod mutatur, ex opposito in oppositum mutatur, simul ex eo quod nō est in id quod est, & ex eo quod est mutatur in id quod non est: adeò vt quatenus fiat, intereat.

E · **F** · **G** · **H**

Prætetea aūt procedet in infinitū, si erit mutatio mutationis, & generatio generatiōis. Necesse est autem priorem quoq;, si erit posterior. quemadmodum; si quæ est absoluta generatio aliq̄n fiebat, fiebat etiam id quod fiebat. Quare nondum erat quod fiebat absolutè, sed aliquid quod fiebat & iā fiebat. & rursus hoc fiebat aliquando. quare nondum erat quod tunc fiebat. Quoniam autem infinitorum, non est aliquid primum, non erit quod est primum. quare nec id quod proximè cōsequitur. Nihil ergo potest fieri, nec moueri, nec mutari. XIII

Postq̄ ostendit non esse motū motus, hoc est motum nō moueri, probat q̄onem adhuc generaliorē, ꝙ non sit oīno mutatio mutationis. Et vt ostenderet mutationē se nunc nō dixisse pro motu, sed posuisse nomē in cōi & ea quæ est ꝓpriè mutatione, sub qua est & motus & gn̄atio & interitus, subiūxit illud, ET generatio generationis} Hoc aūt probat per deductionē ad absurdum, sic ratiocinans. Si est motionis motus, vel generatio generationis, vel in summa mutatio mutationis: nec est motus, nec generatio, nec in summa mutatio. Hæc autē si non sint: nec generari, nec moueri, nec mutari quid oīno pōt. Si autē hæc nō sint, nec erunt ea quæ mouent, nec quæ mutant. Et ꝙ quidē hæc sint absurda & fieri nequeant, & ideo illa quoq; quæ ea consequunt, siquidem cōsequuntur, hoc est esse motū motus, & generationē generationis, & mutationē mutationis, clarū est. Connexum aūt probat ꝑ duos medios terminos. Si est.n. generatio gn̄ationis, vel mutatio mutationis: necesse est ꝓcedere in infinitum. Si aūt hoc ita est: nec erit primū, neq; vltimum. Quare non erit generatio nec mutatio. Quòd aūt necesse sit processum fieri in infinitū, si est mutatio mutationis, ex hoc probat ꝙ si est oīno mutatio mutationis, nō solū sit eius quæ est proposita, sed ēt illius à qua processit ea quæ in ipsam facta est, & rursus illius aliā, & semper eius quæ sumitur mutationis

Si motionis sit mot⁹ quę absurda sequuntur.

XII

Mutatio a reminiscētia in obliuionē & a sanitate in ægritudine fit per accidens.

XIIII Si mutatiōis sit mutatio: nō est mot⁹, nec generatio, nec mutatio.

mutationes aliquā aliam quæ præcedit necesse est sumi mutationē. Quod si ita est, necesse est semp procedere in infinitum sumendo aliā ante aliam. Si autē ita est, sequeť etiā id quod est deinceps. Si enim nō sit prima mutatio: nec fuerit ea quæ ipsam sequitur: nec ea quæ illam deinceps, nec aliqua alia oīno vsq; ad vltimam. Quare si erit mutatio mutationis: nō erit mutatio. Ipse aūt magis producit orationē in generatione, cūm in terminatam mutationem magis defigať cogitatio, quàm in eōdem. & absurdum in eo q nihil gignať ac fiat est manifestius. est enim ei consequens nihil esse eorū quę oriuntur ac fiunt. quod est euidēter absurdum. Quinetiam aliud quoq; absurdū apparet ex hac demonstratione, nempe vt quæ non est, iam sit generatio. Cùm aūt diuersa sit hoc in loco scriptura, Alexāder scripsit aptiorē quæ sic habet, QVEMADMODVM, si quæ est absoluta generatio fiebat aliqñ, fiebat etiā id quod fiebat. quare nondum erat } & exponit absolutam generationem, eam quæ absq; eo quod fit cōsideratur. de qua quęrimus an fiat. Si ergo ipsa generatio fiebat aliqñ, quod autem fit, interit, & nondum est: neq; enim fieri potest vt id quod fit, non fiat: quæ nondū erat, iam erat generatio. non enim potuisset fieri ac generari si nō esset generatio. Nouit autem Alexander hoc quoq; adijci ei quod dictum est, SED aliqd quod fiebat, & iā fiebat } quod quidē ei absurdo quod dictum est, q quę nōdum erat generatio iā esset, reddit absurdū quod conuertitur nempe eam quæ iam est generationē adhuc esse id quod fiat, hoc est nondum esse. Porrò autē aliam quoq; adijcit eiusmodi scripturā, Quare nondum erat id quod fit absolutè, sed aliquid quod iam fit. } Et fuerit id quod iam dicitť, Quę erat absoluta generatio iam fiebat, cùm esset aliqua generatio. per quā enim absoluta fiebat generatio, ea cùm esset generatio, iam erat. In multis sūt exēplaribus habetur hæc scriptura. Num autē ea sic est exponenda. Si fieret generatio, nondū esset absolutè generatio id quod fit, sed aliquid quod iam fit: hoc est aliud & aliud quidpiā cum generatione cui euenit generatio, adeò vt totum esset quod fit, quēadmodum est homo id quod fit. Si ergo fiat generatio: non erit absolutè generatio, sed vnum quidpiā eorum quæ fiunt. Cùm hæc ergo per interpositionē absurda indicasset, deinceps adijcit quō in infinitum procedet generatio, & quō de medio tolletur. Si enim generatio fit per generationē, et rursus illa generatio per generationē, & similiter oīs generatio per generationem: nō enim dici potest cur hæc quidē sic fiat: per quam aūt ipsa fit generationē, non ipsa quoq; fiat: Si ergo hæc ita habēt: necesse est ire in infinitū, aliam semper ante aliā sumendo generationē. In infinitis autē, inquit, nō est primum. cuiusuis enim rei infinitę q sumiť semper potest aliquid sumi prius. Si aūt non primum, inquit, nec id quod proximè consequitur. neq; ergo illud quod est deinceps. Quare nec hoc vltimum, à quo profecta est oratio. Aspasius aūt, si scribatur, inquit, Quēadmodum, si quæ est absoluta generatio fiebat aliqñ, fiebat etiam id quod fit. } quare nōdum erat quod fiebat absolutè, sed quod iā fiebat, ostendetur, inquit, solùm per hāc dictionem id quod proposuit, fore vt in infinitum procedat generatio. Si enim fiebat generatio, absolutè autē id fit, quod venit ad essentiam: Si ergo fit id quod fit, nondum erat id quod fit absolutè. nō enim venit ad essentiā, sed ad id quod fit absolutè. Rursus autē illud ex quo fiebat id quod fit, oportet esse id quod fit. idq; in infinitum. Est autem, inquit, talis scriptura conuenientior et quod de motu dicitur. in motu enim ita demum ostēditur infinitas eodem modo, si est motionis motus. Hęc quidem sunt quæ in his dicit Aristoteles & eius interpretes.

Si generationis sit generatio, sit generationis processus in infinitum.

Operępretium est autē, vt ego arbitror, attendere, quō in ijs quæ sunt in infinitū, si non est primū, neq; id quod proximè consequiť, vt dixit Aristoteles: & ideo si est in infinitū generatio ante generationē, & mutatio ante mutationē, non est generatio nec mutatio. Hęc enim oratio videtur de medio tollere processum qui fit in infinitum eorum quæ gignuntur & intereunt, quem maximè videtur affirmare Aristoteles. nam & esse ostendit, & causas eius inuenit in libro de generatione & interitu, & materialem & efficiētem & finalem. Et ipse est qui dicit in secundo illius operis, Eo qui restabat modo Deus cōpleuit vniuersum, cùm perpetuā fecisset generationē. significante perpetuo id quod est in infinitum. Et in tertio huius operis tollēs quod est actu infinitū, concedit id quod est in infinitum magnitudine & numero. quod quidē videtur in his tollere de medio. Si autē quod ipse rogat in generatione, in indiuiduorum aliquo rogauero, vtpote, Si huius hominis vel patris necesse est esse patrem, & illius patrē, & id in infinitum: qm̄ eorum quę sunt infinita non est primum: Si aūt non est primū, vt inquit, nec erit quod proximè sequiť, neq; id pater vel homo: neq; erit oīno pater vel homo ex hac rogatione: siquidē ante quēuis patrē, patrem esse necesse est, & hominem ante quēuis hominem: Homo enim hominem generat & Sol, vt ipse dicit: Si ergo sic etiam generatio præcedit generationē, & per hoc sustulit generationē, quia necesse est procedere in infinitū: In infinitis autem, vt ait, non est primū: quare nec id quod ꝓximè consequiť: Ea rōne tolletur oīs processus in infinitū. Atqui, sicut dixi, ipse cùm alia infiniti significata quæ actu sunt, quæ dicunt simul esse infinitum, siue numero siue magnitudine sustulisset, solū reliquit infiniti significatū, id quod est in infinitū, sic dicēs. In summa enim sic est infinitū, q semper sumatur aliud & aliud. & id quod sumitur quidem semper finitum. sed semper quidem aliud & aliud, vt dies & certamen. qbus id quod sunt factū est non vt substantia: sed semper in generatione & interitu finitum, sed semper aliud & aliud. Esse aūt hoc quod est in infinitū, & in tpe dicit & in hominibus. Clarum est autē q etiam omnium quæ sunt in generatione, & in diuisione magnitudinis. In his autem oībus non est primū. tempus enim est semper ante tempus, & homo ante hominē. Cur ergo non sic etiā generatio, etiamsi sit alia ante aliam, & non est prima, est tñ per infinitū? Num aūt illud quidem, Procedere in infinitū, in orationē necessariò licet inducere, et hoc, Non esse primum, in ijs quæ sic sunt infinita. cuiusuis enī rei sumptæ licet qd prius sumere. Hoc aūt, ST non est primum: neq; est id quod proximè consequitur } nescio quō videť esse verum. In processu enim in infinitum, primum quidem non est nec vltimum. Cuiusuis autem rei sumptæ est aliquid quod proximè sequiť & supernè & infernè. Quare nihil obstat, ēt si in infinitum patrem ante patrē & hominem ante hoīem, ita autem etiā generationem ante generationem dixerit aliquis, nobis nihilo secius ponentibus patrem & generationem etiam si nō sit primus pater & prima generatio. Eius enī quod sumptū est id quod ꝓximè sequiť, non deficit. Etenim in qbus quidē actu infinita ponit quispiā pręcedere ea quæ sumunť, vtpote huius pr̄is infinitos actu patres, hoc est, simul oēs consistentes, verū est fieri non posse vt is fiat pater. peruadi enim non pōt hmōi infinitum. In ijs autē quæ sunt in infinitum, in qbus non oīa simul cōsistunt infinita, sed id quod sumiť, est semper finitū, vt quod cōsistat in fine eorum quæ ante fuerunt, est autem semper aliud & aliud, & ideo in infinitum: in ijs non tollitur id quod est propositū, neq; processus, etiam si eius causę procedunt in infinitū, vt quæ sumatur alia ante aliam. Finitæ sunt enim in proposito, vtpote in Socrate, quæ ante ipsum sunt causæ paternę vel humanæ. Propterea ergo etiam si in infinitum alius ante alium pater, vel alius ante alium homo, non perimitur tamen Socrates vt pater vel vt homo, quoniam causæ sunt in eo finitæ. Vbi autem actu infinitum, hoc est, simul consistentibus omnibus causis pręcedentibus, Aristoteles perimit substantiā eius quod dicitur illa consequi, rectè habet oratio: & non esse generationē generationis, & motū motus, & in summa mutationē mutatio

In infinitum processum nō tollit Aristoteles.

nis, per priora argumenta ostensum est, & ab Aristotele ostendendũ per ea quæ deinceps consequentur, maneat: Ad id autẽ quod dictum est de eo quod est in infinitum, nunc à me quęsitũ est an verè acceperit, q̄ cùm nõ sit primum in eo quod est in infinitũ, neq; sit id quod proximè consequitur. cui fuit consequẽs, vt si sit generatio generationis, nõ sit generatio. Si est. n. generatio generationis, necesse est p̄cedere in infinitum. Si aũt ita est, non est primum, inquit: quare nec id quod p̄ximè consequit̃: quare nec quæ est proposita generatio. Sed nõ satis tractauit hęc oratio, vt quę vel oblita sit, vel nõ animaduerterit id quod ab Aristotele dictum est, IN infinitis autẽ non est primũ, quare nec id quod proximè consequitur } nõ dictum esse in oĩbus quę sunt in infinitũ, sed in ĳs quę sunt generationis & mutationis, quę nunc posita sunt, p̄gredi in infinitũ. Si. n. quæ est absoluta, inquit, generatio, quæ non est generatio generationis, sed alicuius alius vt puta hoĩs: Si ergo hęc fiebat aliq̃n, vt dicunt qui ponunt generationẽ generationis, fiebat id quod fiebat: qm̃ enim generatio habet id quod est in eo q̄ fiat: si fiat generatio, fit id quod fit, & nõdum est id q̃d fit: quod enim fit nõdum est id quod fit: & fiebat videlicet eius quoq; gñatio, & nõdum erat: fieri enim, tã habet: esse aũt, id quod fit, nondũ habet: Et si hoc est in infinitũ: in ĳs aũt quæ sunt in infinitum, oĩbus quidem cõiter, non licet primũ sumere: aliud enim semp̄ est ante aliud: in his aũt ẽt propriè, qm̃ nihil eorũ quæ sumunt̃ est id quod dicit̃: non est enim gñatio, sed fit, si est generatio generationis: Si ergo nõ est aliqua generatio oĩno à qua initium duci possit, nec erit quidẽ id quod p̄ximè consequit̃. hoc est, nec erit deinceps alia generatio. qm̃ non est ante ipsam generatio, per quã fiet. etenim fiebat quoq; quę est ante ipsam generatio. & hoc tã habebat vt fieret id quod fit, qm̃ in eo q̄ fiat habet id quod est generatio. non tñ vt adhuc esset id quod fiebat, nempe generatio. Nec sunt ergo quę deinceps consequũtur generationem, siquidẽ ponuntur quidẽ fieri, non pręcedit aũt earum generatio, ex s̃nĩa eo℞ qui dicunt esse generationẽ generationis: quãobrem hoc quoq; absurdum intulit, neq; esse, gigni seu fieri, nec moueri, nec mutari. q̃ consequunt̃ apud eos qui ponunt in infinitũ generationem gñationis, & mutationem mutationis. Siquis aũt ponat hoĩem ante hoĩem in infinitum, non incidit in hoc absurdũ. etsi enim primus hõ non sit, attñ qui sumit̃ quilibet hõ iam est, vt possit hominẽ facere, nec homo fiat, quẽadmodum generatio adhuc fiebat & non erat.

XIIII Præterea eiusdem est motus contrarius, & pręterea quies. & generatio & interitus. Quare id quod fit, quando fit id quod fit, tunc interit. neq; enim statim id quod fit, neque postea. oportet enim esse id quod interit.

XV Alio quoq; probat argumento nõ esse generationem generationis, deducẽs ad absurdum, eo q̄ id quod fit q̃n fit tunc interit. & sic est absurdũ contrarios motus simul moueri. Hoc aũt ostendit, cùm prius sumpsisset tanquã pronunciatum, motus eius esse cõtrarios: non ambos simul scilicet, neq; ambos oĩno s̃m naturã: sed q̄ id quod aliquo motu mouetur, est etiã mobile per eum qui est sibi contrarius. Similiter aũt prius sumit, q̄ cuius est motus aliquis, eius est etiã quies quę est illi motui opposita. etenim in alteratione & augmento & motu locali & in generatione & interitu hæc vera sunt. Si est ergo generatio generationis, adeò vt aliquid quod fit, sit generatio, erit scilicet etiã id quod interit. est enim eiusdem fieri & interire. Quando ergo interibit hoc quod fit, nempe generatio? Si. n. neq; in principio dum fit, quod ipse dixit, STATIM id quod fit } nõ enim fieret amplius. NEQUE postea } postq̃ factum fuerit, q̃n intereunt oĩa quę intereunt. Generatio enim quæ est in eo q̄ fiat, & postq̃ facta sit nõ est amplius: nõ tunc interierit. oportet enim esse id quod interit ne intereat: generatio autẽ postq̃ facta est nõ est amplius. quẽadmodum nec motus, q̃n motum est id quod per ipsam mouetur. Si ergo neq; statim quàm fit generatio interit, neq; postea q̃n facta est: necesse est eam q̃n fiat tunc interire. Socrates enim q̃n fieri desierit, & factus iam fuerit: tũc interit: generatio autẽ, siquidem fit, q̃n fit, nõ est amplius: quare nec tunc interit. oportet enim esse id quod interit. Quare si est generatio id quod fit, q̃n fit id quod fit tunc interit. quod quidem est absurdum idẽ simul fieri & interire. Si enim fit generatio, videlicet etiã interit, per prius sumptum pronunciatũ, eiusdem esse motus contrarios. Et Aristoteles quidẽ in generatione paucis ostendit absurdum. Si aũt generatio est alicuius generatio: etiã id quod fit q̃n fit tunc interibit. quẽadmodum Socrates vel aliquid aliud eorũ quę fiunt. in q̃bus est absurdum euidentius, q̄ idẽ simul fiat & intereat, dum perimitur generatio & interitus. In his autẽ quę dicta sunt apparet quoq; aliqua alia conclusio. Si enĩ non interit generatio, neq; statim incipiens, neq; postea postq̃ facta fuerit. qm̃ incipiens quidẽ nondum est, facta autẽ non est amplius: neq; cùm fit intereat, ne moueat̃ simul contrarĳs motibus: oĩno scilicet nõ interit. Si autem non interit, nec fit, conuenienter assumpto pronunciato quod dicit eiusdẽ motum esse cõtrarium. Sed hoc p̄nunciato, quod est, eiusdẽ motum esse contrariũ, & ideo esse eiusdẽ generationem & interitũ, vsus, ostendit ea quę dicta sunt. Illud autẽ, esse ẽt eius quietem, quod fuit prius quoq; sumptum pronunciatum, quẽ ei vsum in his præbuit? Pulchrè aũt dicunt interp̄tes eum per quietẽ ostendisse, eãdem rõnem ẽt in motu conuenire. Si enim mouetur motus: quod aũt aliquo motu mouet̃, à natura quoq; habet ingeneratũ vt quiescat quiete illi motui contraria: videlicet motus quoq; quiescet cùm fit motus. quod quidem est absurdum. Est aũt adhuc absurdius eundẽ simul moueri & quiescere. Si enĩ oportet esse id quod quiescit, sicut id quod interit: motus aũt statim quidem incipiens nondũ est: cùm aũt cessauit, non est amplius, sed habet id quod est in eo quod moueatur siquidẽ moueatur: simul scilicet mouebitur & quiescet. Porrò autẽ ex alio etiam pronunciato quod dicit eiusdẽ esse motus contrarios, in motu etiã colligetur absurdum. si enim est solùm motus in eo q̄ moueatur, quẽadmodum generatio est in eo q̄ generetur ac fiat, & neq; prius nec posterius si moueatur motus: si moueatur motus, q̃n in contrarium mouetur manens id quod erat, cõtrarĳs simul motibus mouebit̃.

Quoniam aũt ostensum est generationem nec fieri nec interire, operępretium esse puto rursus quærere, si nõ de ea quæ est absolutè generatione, sed de ea quæ est alicuius, quemadmodum Socratis, ostensum est eam nec fieri nec interire: quomodo sit omnino eorum quæ sunt. siquidem necesse est id quod quomodocunq; cõsistit, vel esse ex ĳs quæ semper sunt, vel ex ĳs quæ fiunt & intereunt. Si ergo generatio Socratis per quam factus est Socrates nõ est ex ĳs quæ semper sunt: necesse est eã esse ex ĳs quę fiunt & intereunt. Et in summa si cùm prius nõ esset fuit postea, & rursus nõ est: q̃uo non dicemus eam & factam esse & interĳsse? Nunquid ergo necesse quidem est esse mutationem etiam in singulari generatione. siquidem prius non est cùm sit postea, & rursus nõ est, etiam si tẽpore mensam habet substantiam. Sed Aristoteles quidẽ dicet paulopost hæc etiam mutari per accidens. per se enim mutatur subiectum. Est autem mutatio per accidens, quoniam est in eo quod per se mutatur. Nunquid autem per se mutetur necesse est mutatio quę fit & interit. sed nominum inopia parit dubitationem. Nam cùm rerum mutationes in duo vel tria distinximus, in motum, generationem & interitum, mutationum mutationibus quæ alio modo fiunt, non possumus amplius cõuenientia nomina attribuere. Quemadmodum enim aliquid aliud est Socrates, & aliud omnino ex forma substantiæ mutatio Socratis: ita etiã horum amborum mutationes

Marginal notes:

Si generationis sit generatio, id quod fit quãdo fit, tunc interit.

Motus contrarĳ nõ sunt ambo simul secũdum naturam.

Cuius ẽ motus, eius est etiã quies.

Est ne motio mutationis in indiuiduorum generatione.

Nominum inopia parit dubitationem in mutationibus.

tationes tota natura differunt. & si quidem essent nomina propria mutationibus generationis & interitus, non secuta forte essent absurda quæ dicta sunt. nō esset enim generatio id quod fit, nec id quod interit, sed aliquo alio modo mutata in id quod est esse & non esse. Hoc autē ex motu quoq; conijcio. si enim dicamus motū moueri vel quiescere, in absurda incidemus. eum aūt fieri & interire dicere, minimè recusamus. Motum enī omnino id quod est habere dicimus in eo quod fiat & intereat. Et fortasse etiā Aristoteli eadem videri videbitur paulopost, qm̄ dicit quidē esse mutationem motus, ipsam aūt non concedit esse motum. Non est enim, inquit, disciplina disciplinæ generatio. Num aūt id quoq; quod tanq̄ absurdum collectum est, si sit generatio generationis, generationē simul fieri & interire, siquidē dum fit etiā interit, & neq; in principio nec in fine: in ijs quæ sunt eiusmodi, quæ quod sunt habēt in eo q̄ fiant & intereant, non est absurdum. Dies enim & certamen licet intereuntia, neq; intereunt in principio, qm̄ tunc nōdum sunt: oportet autem esse id quod interit: neq; in fine, quoniam tunc non sunt amplius, sed id quod est fieri consequitur etiam interire. Ita aūt motus quoq;, sicut & tempus, etiam si rōne in eis differat fieri & interire, quācunq; tn̄ partē ceperis, videbis fieri. Si enim quæ prius fit pars aliqua motus vel temporis, posterius interit, quemadmodum domus: necesse est intercedat aliquod tempus, in quo nec fit nec interit, sed stetit. & stetit ex eo quod esset. Atqui in motu & in tempore, & oībus quæ quod sint habēt in eo quod fiant, non licet statum sumere. Sed videntur admirabili quodam modo in his tria mixta esse, generatio, & interitus, & esse. Nam hoc quoq; in qualibet eorum parte visione apprehēditur, quatenus esse quoq; videt, pro eius quod est mensura quæ ipsi conuenit. Sicut etiā fieri & interire per hanc mixtionem generationis & interitus, & nō per illa quæ sunt à seinuicem disiuncta: & natura, vt quę sint cōtraria & simul esse nequeant: & tpe, vt illa quidem sit prior, hic verò posterior. Hoc autē mixtum est id quod apud Platonē dicitur id quod oritur & interit, verè autē nunquam est. Est enim eius quod verè est imago, quod in ipso apparet cum ortu & interitu. Fortè autem etiam si in ijs quæ sunt sic mixta hæc natura, per quā id quod fit simul etiā interit, nihilominus erit absurdum quod allatum est ab Aristotele, si fiat ac generet generatio & moueatur motus. nam cùm sit mutatio in cōtrarium, idem erit fieri & interire, & moueri & quiescere. Sed q̄ Aristoteles quidem cōcedit etiam mutationem mutari per accidens, audiemus ipsum dicētem. Si autem per se alio modo, amplius quæratur. Sequens autem argumentū, quod appositius, vt mihi videtur, & accōmodatius probat ea quæ sunt proposita, est huiusmodi.

Generationē simul fieri & interire verum ne sit in ijs quæ qđ sunt habent in eo quod fiant.

Generatio, interitus, & eē, simul cōmixta.

XV Præterea oportet subesse materiā & ei quod fit & ei quod mutatur. Quænā ergo erit? quēadmodum id quod est alterabile vel corpus vel anima, ita etiā id quod fit motus vel generatio.

XVI Et rursus aliquid in quod mutantur. oportet enim & esse motum huius ex hoc in hoc, & nō motum vel generationem.

XVI Hoc quoq; argumētum cōe est in omni mutatione. Si est enī generatio generationis, & in summa mutatio mutationis. qm̄ quicqd fit, fit ex aliquo subiecto & aliq̄ materia, quę formā suscipiens fit id quod fit: dicitur aūt fieri quoq; ac gigni generatio & mutari mutatio: erit aliquod subiectum ex quo fit gn̄atio ac mutatio. Quēadmodum enī & igni qm̄ fit, subiecta est aliq̄ materia ex qua fit: & ęs statuę: & alterationi subijcit vel corpus vel aīa: ita etiā ei quod fit, & nō solòm ei quod fit absolutè, sed ēt ei quæ est aliqua, generationi, & motui, & in summa mutationi. ea enim de cā vsus est exemplo, alteratione. si nullum enim fit subiectū, ne fiat quidē aliquid. Si ergo fit generatio, & est generatio id quod fit: oportet oīno huic quoq; quod fit inesse materiā, quæ quidē generationis fit participatione. Et si mouetur motus, similr erit aliquod subiectum quod mouet per motū, & ex hoc in hoc, hoc est, ex alia forma in aliam. in quam mutatū subiectum quod est in eo quod mouetur & fit, fit generatio & motus. quēadmodum in eo quod dealbatur, subiectum quod mutatur per dealbationē, in album mutat. Si ergo subiectum aliquod oportet esse id quod fit, si nō est motus nec generatio, aliud aūt à motu & generatione, quid hoc est, quēadmodum alterabile vel est corpus vel anima, aliud ab alteratione? Sin autē motus mouetur, & fit generatio, & nō est aliqd subiectum vt materia: est absurdum, atq; adeò nō potest fieri: siquidē necesse est materiā subijci ei quod mouet & gignitur. Hoc vnum ergo absurdum breuiter collegit per hoc, QVÆNAM ergo erit subiecta materia, quēadmodum id quod est alterabile vel corpus vel anima? alterum autē ex eo q̄ oporteat qdem esse aliquid in quod mouent ea quæ mouentur, aliud ab ijs: quemadmodum, si corpus dealbat, est aliquid albū aliud à corpore, in quod mouetur corpus: in ijs aūt quę sunt proposita nihil sit aliud ab ijs. Si enim mouetur motus, & fit seu gignitur generatio: quęnā erunt alia à motu & generatione, ad quę mouet motus & fit generatio? quēadmodum albū & scientia sunt alia à corpore & aīa, ad quę mouent corpus & aīa. Si ergo non in his est aliqd aliud ad quod: oportet aūt oīno esse in eo quod mouet & gignitur: scilicet nec mouetur motus, nec fit, gigniturue gn̄atio. Hoc ergo secūdum absurdum ex eo est, q̄ oporteat esse aliqd in ijs quæ mouent, ad quod mouentur & ad quod fiunt, quēadmodum ex quo mouentur & ex quo fiunt. Si quis aūt dicit moueri motū & fieri gigniue generationē, non pōt aliquid dicere ad quod mouet motus, et ad quod fiat gignatur ue generatio, quod sit aliud ab ijs. quēadmodū nec id ex quo, prius dicere possumus. Hæc ergo ita habent, si fuerit sic scriptū, Oportet enim esse motū huius ab hoc in hoc, motū & generationē. Alexander aūt cùm etiam aliam posuisset scripturā quæ dicit, Ex hoc in hoc motū non motum, hāc sic exponit. Si motus est id quod mouetur: est aūt aliquid aliud id quod mouetur, & aliud id per quod est motus, quēadmodum corpus & dealbatio: videlicet motionis motus qui fit ex hoc in hoc, non fuerit motus. Quare non est verum q̄ moueatur motus. Videtur quoq; Themistius admittere hanc scripturam. Obseruat aūt Alexander priorem scripturā magis cōuenire ijs quæ sunt proposita. qm̄ hanc conclusionem, motum nō esse motum, deinceps probat Aristoteles. Porrò autem hoc quoq; dicendum est, factum esse hoc argumētum, ex eo q̄ oporteat quidem in ijs quæ mouētur & fiunt, esse id ex quo, & id ad quod: si quis autē dicit motum moueri, & fieri generationem: neutrum posse in eis dare, neq; id ex quo, neq; id ad quod.

Si mutationis, nō posse dari subiectā mutationis.

Si fit mutatio mutationis, non est ad quod moueatur.

Simul autem etiam quomodo erit? non est enī generatio disciplinæ disciplina: Quare neq; generatio generationis. nec aliqua alicuius.

Quintum, vt puto, est hoc argumentum, ostendens neq; esse generationē generationis, neq; motum motus. XVII Abducit aūt hoc quoq; ad absurdum. Si est enim motus motus, & generatio generationis: neq; motionis motus pōt esse motus, nec generatio generationis. Probat autē hoc ipsum ex simili quoq; comparatione. Quemadmodum enim, inquit, nō est generatio disciplinę disciplina: esset enim disciplina priusquā fieret: ita nec generatio generationis. Si est enim generatio id quod fit ac gignitur, siquidem est generatio generationis: id aūt quod fit, non dum est: quæ gignitur generatio generationis non fuerit generatio. Prętera autem, si aliud est quod alteratur, & aliud eius alteratio, & aliud id quod discit, & aliud eius disciplina: ita aūt aliud quoq; id quod generatur, et aliud eius generatio: Si generatio est id quod fit ac generatur: genera-

Generatiōis nō esse generation? probat ex cōparatione disciplinæ q̄ non ē disciplinæ generatio.

E generatio generationis non erit generatio: neq; motus motus, erit motus. Propterea ergo incipiens ab argumẽto, sic dicit, SIMVL autẽ qũo etiam erit?} vel, SIMVL autẽ etiam qũo erit?} inuenitur enim vtroq; modo scriptum. Idẽ aũt significat. Qũo enim, inquit, erit motus, is qui dicitur motionis motus, vel generatio generationis erit generatio? Adiecit aũt, EC aliqua alicuius} ne qs existimaret vniuersę qdem ac generalis generationis nõ esse generationẽ, qm̃ eam quoq; esse vniuersam ac generalẽ necesse est: fieri aũt non põt vt duo sint vniuersa generaliaq; eadẽ. & ꝙ vniuersorũ ac generalium nõ est generatio, vt ipse dixit in primo libro de Generatione: alicuius autẽ nihil vetare quominus sit aliq̃ alia generatio. Hoc ergo ẽt sustulit. est enim absolutẽ aliud & genere & specie id quod fit, & aliud eius generatio. Par est autem aduertere, quẽadmodum prius dixi, Aristotelẽ dicere esse mutationẽ motus: generationem verò eam, non aũt motũ esse vult, qñ dicit, NON est enim generatio disciplinę disciplina} est enĩ motus generatio. & eius mutationem vult qdem esse generationẽ, non aũt disciplinã. Et F alicuius ergo generationis est oĩno mutatio, per quã ad hoc vt sit vel vt nõ sit procedit. sed nec eæ sunt dicẽdę generatio nec interitus, ꝓpter absurda quæ dicta sunt. sed quẽadmodum hæc sunt mutationes aliquorũ quę sunt genere alia, quemadmodum hoĩs & equi: ita ẽt eorum aliæ sunt genere ponẽdę mutationes. necesse est enim cõi nomine appellare ea quæ non habent proprium.

Generatiõis mutatio non ẽ generatio.

XVII Præterea si sunt tres motus species, eorum necesse est esse aliquã subiectam naturã, & ad quæ mouẽtur. quemadmodum, necesse est lationẽ, id est motum localem, alterari vel ferri.

XVIII Pulchrè dixit ex positione, SI sunt tres spẽs motus} hoc enim propositũ est ad ꝓbandũ, ꝙ in tribus solis prędicamentis est motus, in quãtitate, qualitate, & vbi. sed non in alijs, nec in eo quod est facere & pati. qm̃ non est motionis motus. ad quod & argumẽta quę dicta sunt, & G hoc quod nunc est propositum cõstruebatur. Qm̃ ergo fuit ꝓpria quædã proposita quæstio, nõ esse motum motus, eã probat cùm posuisset esse tres motus spẽs, & adiecisset necesse esse quicqd mouetur moueri per aliquã ex his spẽm motus. Et ideo natura orationi subiecta, hoc est motus quẽ moueri dicim⁹, vel est alteratio, vel latio seu motus localis, vel mutatio per quãtitatẽ. Non solum aũt motũ quem moueri dicimus, motui subiectum, per quẽ dicĩ moueri: aliqd horum esse necesse est, sed ẽt ea ad q̃ mouenĩ. Aut enim qualitatẽ, vel quantitatẽ, vel vbi, & vnũquodq; eorum. Aut enim ad albũ, aut ad maius, aut sursum, aut ad ea quę sunt eis cognata. Cùm hæc aũt ita habeãt, in cõi accipiens illud, Necesse est, subiunxit, Necesse est lationẽ (siquidẽ ea est motus quem moueri dicimus) vel alterari, vel ferri, uel in quãtitate mutari. Quod quidẽ videtur ridiculum, nempe vt latio dealbetur, vel calescat. & fieri non potest.

Si motionis est motus, latio alterabiẽ vel feretur.

H In summa autem qm̃ quicquid mouetur mouetur tripliciter, vel eo ꝙ moueaĩ per accidens: vel eo ꝙ pars aliqua, vel eo quod per se: cõtigerit solùm mutari mutatione per accidens. quẽadmodum si is qui sanatur currat vel discat. eã aũt quæ est per accidens rursus dimittimus.

XIX Postq̃ ostendit fieri non posse vt sit motionis motus, vel generationis generatio per se, pluribus argumentis: adijcit ꝙ cùm motus dicaĩ tribus modis, sicut prius fuerat definitum. vel per se. vel per partem. vel per accidẽs: per accidens solũ fieri posse vt sit motus motionis, & generatio generationis, & in summa mutatio mutationis, qñ qui sanatur, inquit, currit vel discit. & nõ vt Alexander, dicit, vt opinor, ꝙ per eum motum sanaĩ. Sed neq; ex hoc in hunc mutatur. Quòd enim nõ acceperit currere tanq̃ causam mutationis, sed tanq̃ quemuis motum, ostendit, primòm quidem ꝙ nõ posuerit eum qui currit sanari, sed eum qui sanatur currere: deinde ꝙ subiunxerit illud, VEL discat.} nõ enim sanatur etiã per disciplinam. Sed neq; si esset motus motionis, mutatio esset ex alio in alium. sed alius ad fuisset alij, vt per ipsum moueretur. Sed dixerit esse motum motus per accidens, qñ ei quod mouetĩ motus inest, veluti ei quod sanatur sanatio, & alius motus currere & discere, tunc per accidens aliqs horum motuum inest ei quod est sanari. adeò vt per accidẽs motus qui est in eo quod est sanari, currat vel discat, qm̃ cui accidit vt sanetur, vtputa Socrati, is currit vel discit. Sciendum est aũt nonnullos quidem libros sic scriptum habere, PER accidens solũ contigerit mutare mutationem. quẽadmodum si qui sanaĩ currat vel discat.} alios verò sic, PER accidens solùm contigerit mutare mutationem, si cõtingit ei qui trocho luserit esse sanum. quẽadmodum qui sanatur currit vel discit.} Et hanc ẽt agnouit scripturam Alexãder. Et si ita fuerit scriptum, F nõ puto ita dici, tanq̃ currere sit causa sanitatis, sed tanq̃ ambo ei insint. Idq;, vt existimo, indicans Aristoteles, subiũxit illud, Vel discat. Non enim sicut currere, ita ẽt discere videĩ esse causa sanitatis. sed accepit currere tanquam motum aliquem, sicut etiam discere. Per accidens ergo tantùm fieri potest vt sit motionis motus. & neque per se, vt ostensum est prius, neq; per partem. quemadmodum enim non generaliter & vniuersè feratur alteratio: ita nec feratur per partem. Si ergo solùm per accidẽs: quod est autem per accidens, eiectum est tanq̃ ineptum ad scientiam: colligatur non esse motum motus. Ex quo clarum est motum non esse in eo quod est agere & pati. quod quidem propositum erat ostendere. In eo autẽ solùm quod patitur verba fecimus, quoniam actus qui est vnus, est ex eo quod agit in eo quod patitur.

Mutatio mutationis ẽ solum per accidens.

Quoniam aũt neq; est substantiæ, neq; eius quod refertur ad aliqd, neq; eius quod est age- XVIII
G re & pati: restat vt in qualitate & quantitate & in eo quod est vbi solùm sit motus. est enim in vnoquoq; eorum repugnantia.

Cùm statuisset ostendere motum nõ esse in omnibus prædicamentis, sed in tribus solis, nempe in quantitate, qualitate, & eo quod est vbi: & ostẽdisset neq; esse in substantia, neq; in eo quod referĩ ad aliquid, neq; in eo quod est facere & pati, qm̃ ea quidem sunt quidam motus, nõ est aũt per se motionis motus, quod quidem ostẽdit pluribus: concludit deinde ꝙ cùm non sit motus in alijs prędicamentis, restat vt motus sit solũ in qualitate & quãtitate & eo quod est vbi. & adijcit causam cur in his sit motus, dicens, EST enim in vnoq; eorum repugnãtia.} est enim motus mutatiò ex cõtrario in contrariũ. Si est ergo repugnantia in prædicamento eorum quę referuntur ad aliquid, vt ipse ostendit in prędicamentis, dicens, Inest autẽ etiam repugnantia in ijs quæ referuntur ad aliquid: H nihil obstat quominus in eo quoq; sit mot⁹. Quod enim hic mouetur est substãtia. Mouetur autẽ per relationem & habitudinem, quẽadmodum per qualitatem & quantitatem, & per prædicamentum Vbi. illic enim est remanens substantia quę per illa mouetur: ipsę aũt qualitates, & quãtitates, & quæ sunt per locum lationes, & fiunt & intereunt potius q̃ mouentur. non enim remanẽt: quod quidẽ adesse oportet ijs quæ mouentur: sed quæ est subiecta substantia, in ea quæ fit in illa mutatione remanens, dicitur moueri. Porrò autẽ per id quidẽ quod est agere & pati moueatur subiectum. & quãuis ipsa actio & ipse actus patiendi non moueantur, fiunt tñ & intereunt, & ea rõne mutantur. Opponuntur autẽ agere & pati vt ea quę referũtur ad aliquid. quamobrem & simul sunt alterum cũ altero, & sæpe tñ se inuicẽ mutantur. aer enim ab aqua humefactus terrã humectat, & ab igne calefactus calefacit. Porrò autem in reliquis quoq; prędicamentis

XX Motus est in tribus solis ꝑdicamẽtis.

Cur motus nõ sit in relatiuis, & si in eis sit repugnantia.

In ꝑdicamẽto agere & pati cur non sit motus.

dici

In prædicamento situm esse, cur non sit motus. In prædicamento habere, cur nõ sit motus.

dici possit, vt puto, moueri subiecta substantia. In tempore quidem, ex præterito in futurum, etiamsi non sint hęc propriè contraria. quoniam præteritum quidem mutatur in futurum, futurum autẽ non itidem in præteritum. In eo autem quod est situm vel positum esse, apparet repugnantia status à sessione, & eius quod est pronum à supino. neq; est absurdum subiectam moueri substantiam, quæ ipsa etiam remanet in his oppositionibus. Iam verò etiam in eo quod est habere, est quædam mutatio subiecti, à priuatione quæ ostenditur affirmatione in habitum. quemadmodum à nudo in id quod est esse veste indutum. Porrò autem hoc quoq; ipse Aristoteles posuit exemplum priuationis affirmatiuæ, ostendens eas quæ fiunt per motum mutationes, quando dixit, Priuatio.n. ponatur contrarium. & affirmatione ostenditur nudum & album & nigrum} Sed nunquid Aristoteles cũ considerasset motum tanquã subiecti mutationem, per affectionem, negauit ipsum esse in omnibus prædicamentis quæ relationem & habitudinem significant, vt etiamsi da, B & quæ subiectũ nihil apertè afficiũt. Positum enim esse, & habere, nullam firmam & stabilem affectionẽ videntur afferre subiecto. quid.n. refert an corpore sit pronus an supinus? & sit annulatus an non? Quinetiam tempus quoq; videtur considerasse tãquam imbecillum. quocirca id quidem non dicit esse generationis causam, sed interitus tantùm videri: idq; quia nullam videant aliam causam. Talis autem est ea etiã habitudo quæ est in eo quod refertur ad aliquid. per quam, vt existimo, causam quoq; ostendit cur non sit motus in prædicamentis quæ relationem & habitudinem significãt, nempe ꝙ subiectum nequaquam afficiant. quando dicit, Contingit enim altero mutato, verum esse alterum nihil mutatum. hoc est, non versum, neq; vlla affectione aut amissa aut assumpta. ꝗd quidem inesse in omnibus quæ habitudinem ac relationem significant prædicamentis, ostendit per vnum prædicamentum eorum quæ referũtur ad aliquid. Qualitas enim, & quantitas, & quæ est per ea mutatio, vertunt, & C aliàs aliter afficiunt subiectas substãtias. Similiter autem locus quoq; non leuẽ habet ex eius sentẽtia potestatem, siquidem elementorum existimat generationem cũ motum, qui fertur ad loca propria. In eo autẽ quod est agere & pati nõ vult esse motum, quoniam illa sunt motus. non est autem motus motionis, etsi sit generatio & eius interitus. non est autem generatio generationis, nec mutatio mutationis, etiamsi sit alius modus per quem procedit mutatio ab eo quod est non esse ad esse, & ab eo ꝗd est esse ad non esse. Fortasse ergo propter eas quæ dictæ sunt differentias, negat Aristoteles motum esse in dictis prædicamentis, in eis omnino concedens esse mutationem, siquidem non sunt æterna. Eudemus autẽ in suis naturalibus per paraphrasim exponens verba Aristotelis, cùm dixisset in eo quod refert ad aliquid non esse mo-
» tũ nisi per accidens, & adiecisset causam: Fit enim, inqt,
» & est bicubitale duplum quod est immobile, cùm omni-
» no fiat bicubitale: & subiunxisset eodem modo euenire D etiam in alijs quæ referuntur ad aliquid, subiunxit, Si in
» tempore autem mouentur omnia. alio autem modo, vt arbitror, hoc probans, quoniam est motus quidem subiectorum qui fit per relationes: alio autẽ modo qui fit per affectiones: sicut alio modo per substãtiam. quoniam ne motum quidem vocandum esse cẽsent Peripatetici, sed generationem & interitum, eo ꝙ non remanet id quod mutatur. Theophrastus autem in primo suorum naturalium, etiam in vnoquoq; genere prædicamentorum dicit motum considerari, sic scribens. De motu quidem generalem & cõmunem rationem non est difficile tradere, & dicere, esse quandam imperfectam operationem eius
» quod est potestate, quatenus tale, in vnoquoque genere prædicamentorum. Videtur autem nũc quoq; motum cõmuniter dicere mutationem. Nam definitio quæ dicit esse perficientem actum eius quod est potestate, quate- A nus est tale, non est eius qui est propriè motus, sed & generationis, & interitus, & in sũma cuiuslibet mutationis. Quocirca parum quoq; progressus Theophrastus, dicit esse quærendum de motibus, an alij quidem sint motus, alij verò veluti quędam operationes. sed ꝙ mutationem quidem omnino esse necesse sit in prædicamentis subiectorum quæ relationem habent & habitudinem, ex ipsis relationibus, clarum est. siquidem non sunt æternæ substantiarum ex ipsis relationes. Si ergo mutantur per ipsas substãtiæ: vel per generationem & interitum mutentur necesse est, vel per motum. siquidem hæ differentiæ mutationis ab Aristotele traduntur ex diuisione. Sed fieri seu generari hominem non dixerimus, quando induit annulum, vel per aliam mutatur habitudinẽ. quare necesse est moueatur per tales mutationes. Alio autẽ modo motus ait Eudemus, & non illo quo fiũt mutationes, quæ sunt per affectionem. Etenim ipse quoq; Aristoteles procedens dicit amissionem esse contrariã assumptio- B ni. Quinetiam ipse eas censet vocandas mutationes, dicens. Qua de causa generatio est contraria interitui, & amissio assumptioni, ipsæ autem sunt quidem mutationes, non autem motus. Siquis autẽ vult ne omnino quidem esse motum in his prædicamentis, ne vtiq; diuidat mutationem solũmodo in generationem & interitum et motum: sed adijciat etiam aliam speciem conuenientem mutationibus, quæ sunt per relationem et habitudinem. adeò vt mutatio quidem quæ fit ex non subiecto in subiectum sit generatio, quæ autem ex non subiecto in non subiectum, interitus: reliquus autem qui fit ex subiecto in subiectũ, diuidatur, & in eum qui est per affectionem, quem esse vocãdum motum censet Aristoteles: & in eũ qui est per relationem, quem motum quidem negat esse vocandum, vt qui nullam subiecti ostẽdat mutationem: sed quia non est ei impositum nomẽ proprium, nomine generis eam quoq; vocat mutationem. Hoc autem existimo esse verum dicere, ꝙ si quæ mouentur per partem C non censet dicendum ea per se moueri, sed ea coniungit cum ijs quæ mouentur per accidens: multo magis ea quę sunt per relationem & habitudinem. Nam quæ dũ alia mouentur ipsa mutantur, non dixerit per se moueri. De ijs autem quæ per se mouentur agebatur. Quare etiamsi Theophrastus dicit esse motũ in omnibus prædicamentis, dixit indistinctè, cùm nondum distinxisset motum à mutatione, neq; id quod est per se & id quod est per accidens. Sed hæc quidem quærantur amplius, siquidem videbuntur esse digna inquisitione, ea percurrendo quæ in ipsa scripserunt interpretes. Pergendum est autem ad ea quæ consequuntur.

Motus est in vnoquoque genere prædicamẽtorũ, ex sñia Theophrasti.

Qui fit ergo motus in qualitate, sit alteratio. coniunctum est enim hoc nomen cõmune. Dico autem qualitatem non eam quæ est in substantia: est enim differentia qualitas: sed eã quę est patibilis, per quam dicitur pati vel esse impa- D tibilis. Qui est autẽ in quantitate, in eo quidem quod est commune caret nomine. in vtroq; autem est augmentum & diminutio. Qui fit quidem in perfectam magnitudinem, est augmentum; qui autem ex ea, diminutio. Qui fit autem per locum, & in proprio & in cõmuni caret nomine, appelletur autem cõmune latio. Atqui ea sola dicuntur propriè ferri, quando non est in eorum potestate, vt consistant dum mutantur per locum, & quæ nõ se ipsa mouent per locũ.

XXI

Motus quibus nominibus appelletur.

Cùm definijsset prædicamenta in quibus esse oportet eum qui est per se motum, nempe qualitatis, quãtitatis, & id quod est vbi, docet deinceps quisnam sit motus in vnoquoq; horum generum, & quænam sint eorũ differentiæ

rentiæ, etiam vſq; ad nomina. et interim ꝙ motus qui eſt in qualitate appellatur cōmuni nomine Alteratio. Quoniam autem differentiæ qualitatis dicũtur eæ etiam quæ ſunt ſubſtantiales, quēadmodum, rationis particeps, hinniens, ſeu hinniendi facultate præditum: Dicũtur autem eæ quoq; qualitatis differentiæ, quæ vocantur patibiles qualitates, quemadmodum caliditates & ſiccitates, per quas pati dicimus vel eſſe impatibile: pulchrè definit ꝙ eam quæ fit in his qualitatibus, mutationem & motum vocandum eſſe cenſemus, & alterationem nominamus.

Mutatio quæ fit per ſubſtantiales differentias, non eſt motus.

quæ fit enim per ſubſtantiales differentias mutatio, non appellatur motus, ſed generatio & interitus. quare nec alteratio, ſed potius generatio. aliud enim, & non diuerſum apparet id quod fit ac generatur. Nō motus autem, quoniam nullum ſubiectum quod eſt actu & manet idē, mutatur ex eo quod eſt ratione præditum in id quod eſt expers rōnis, vel in ſumma ex contrario in contrarium.

Qualitates dicuntur & differentiæ, quæ ſpecies conſtituunt.

Qualitates autem dicuntur quæ ſpecies conſtituunt differentiæ, etſi ſint ſubſtantiæ, quoniam definiunt qualitatem quæ eſt in ſubſtantia. Videtur autem ipſe impoſuiſſe nomen alterationis motui qui fit in qualitate. In mutatione autem quæ eſt in quantitate non eſt nomen commune impoſitũ, ſicut in ea quæ fit in qualitate alteratio. ſed quæ ad perfectam quidem deducit magnitudinem, augmentum appellatur: quæ autem ex perfecta magnitudine, diminutio. Per hæc autem oſtendit etiam quænam ſit in quantitate repugnantia, nempe perfecta magnitudo in vnoquoq; eorum quibus ingeneratum eſt natura vt augeantur, & imperfecta. Sed mutatio quidem quæ fit in qualitate, cōmune habuit nomen: quæ autem in quantitate, propria. Motus autem qui fit per locum eſt in ambobus innominatus. neq; enim eſt cōmune nomen motus qui eſt per locum proprium, neq; priuatim vniuſcuiuſq;.

Latio quid ſit.

Cùm ipſe autem cōmune vocaſſet lationem, vel ita etiam vocatum inueniſſet, oſtendit non vocari propriè, ſiquidem ea ſola propriè ferri dicimus, quæ

Ferri quænam dicant.

ſunt inanimata, & quæ ſunt natura, & quæ per vim mouentur. Animata autem, & quæ mouendi & ſtandi principium in ſe habent, animam: nequaquam propriè ferri dicimus. ſed illa ſola quæ neq; ipſa ſeipſa mouent per locum, neq; quando mouentur habent ſe ſiſtendi poteſtatem.

Motus dicũtur ab eo ad quod.

In his adijcit Eudemus omnes motus & mutationes magis dici ab eo ad quod, ꝗ̃ ab eo ex quo, augmentum quidem id quod eſt ad magnũ: diminutio verò quę ad paruum. & in alteratione, diſciplina ſeu ipſe diſcendi actus, ſanatio. Et in ijs quæ mouentur per locum, Athenas, Corinthum, magis ꝗ̃ è contrario.

XIX Quæ eſt autem in eadem ſpecie mutatio in id quod eſt magis & minus, eſt alteratio. Qui eſt enim à contrario in contrarium motus, vel abſolutè vel aliqua ratione. Si enim tendat ad id quod eſt minus, dicetur mutari in contrarium: ad id autem quod eſt magis, tanquam à contrario id qd' in ipſum. Nihil enim refert, an aliqua ratione mutetur an abſolutè. niſi ꝙ aliqua ratione oportebit ineſſe ea quæ ſunt contraria. Illud autem magis & minus, eſt contrarij plus vel minus ineſſe, vel non. Quòd ergo ſint hi ſoli tres motus, ex his eſt manifeſtum.

XXII Cùm dixiſſet motum quidem qui eſt in qualitate, habere cōmune nomē, alterationem, eum autem qui eſt in

Alteratio.

quantitate, cōmune quidem non habere, propria autem augmentum & diminutionem, eum autem qui fit per locum, neq; cōmune nec proprium: quoniam quæ mutantur per qualitatem, aliquando quidem mutantur ex vna ſpecie in aliam, quemadmodum ex nigro in album: aliquando autem manentia in eadem ſpecie, mutãtur in id quod eſt eius magis & minus: rectè adnotat eam muta-

E tionem quæ fit per id quod eſt magis & minus in eadem ſpecie, eſſe alterationem & non eſſe in ea quęrendũ aliud nomen. Quòd autem hoc ita ſe habeat, ex eo oſtendit ꝙ oſtenſum ſit omnem motum fieri ex contrario in contrarium, aut abſolutè, aut aliqua ratione. Eſt autē is qui fit aliqua ratione, qui fit ex eo quod intercedit per extenſionem in eadem ſpecie. Oſtenſum eſt autem mutationem quæ fit ab eo quod intercedit, & ad id quod intercedit, eſſe à contrario in contrarium. Si ergo album quod fit minus album, mutatur in id quod intercedit, tanꝗ̃ in ſuum contrarium: videlicet mutatur tãquam in nigrum. quod eſt enim minus album, efficitur tale nigri admixtione. Quamobrem motus quoq; qui tendit ad id quod eſt minus, dicetur mutari in contrarium. ad id autem quod eſt magis, quando fit magis album. quemadmodum, ex eo quod eſt ſibi contrarium cùm fit album, nempe eo quod eſt minus album mutatur, quatenus erat nigrũ id quod intercedit. Si ergo ad id quod eſt magis & minus, moueri, eſt moueri tanquã ad id quod intercedit & ex eo quod

F intercedit: id autē quod intercedit eſt aliqua ratione contrarium: etiam motus qui eſt ad id quod eſt magis & id quod eſt minus, vt qui ſit ad contrarium, & ex contrario aliqua ratione, vocatur ſimiliter alteratio. ſicut etiã qui fit in id quod eſt abſolutè contrarium, nempe ipſum nigrum, & qui ex nigro. Nam quod attinet ad hoc vt dicatur alteratio, nihil refert mutetur ne aliqua ratione an abſolutè: hoc eſt in ea quæ intercedunt, & ex ijs: an in extrema & ex illis. Cùm autem dixiſſet nihil referre mutaretur ne aliqua ratione, an abſolutè, cautè adiecit, NISI ꝙ in ea mutatione quæ fit aliqua ratione oportebit ineſſe cōtraria} Id enim quod intercedit ex quo & ad quod fit ea mutatio quæ fit aliqua ratione, non eſt abſolutè contrarium ſi referatur ad vtrunq; extremum: ſed aliqua ratione contrarium, & aliqua non contrarium. quare non eſt abſolutè contrarium. Et propterea ꝙ hoc quod intercedit eſt aliqua quidem ratione contrarium, aliqua verò

G non, & aliquando quidem plus, aliquando verò minus habeat contrarij, id quod eſt magis & minus accidit eis quę ex hoc et in hoc fiunt mutationibus. Si ergo propter id quod intercedit eſt natura eius quod eſt magis & minus: meritò motus quidem qui eſt ad id quod intercedit, minus facit id quod mouetur in eadem ſpecie: qui autem ab eo quod intercedit, magis. Atq; Alexander quidem & Themiſtius exiſtimant id, quod eſt magis & minus ſumpta eſſe ab Ariſtotele in ſola mutatione quæ fit per qualitatem, fortaſſe quoniam Magis & minus ſunt propria qualitatis. Porphyrius autem, quoniam, inquit, in «
omni motu eſt id quod eſt magis & id quod minus: in eo «
enim qui eſt per locũ eſt intenſio & remiſſio: & in eo qui «
eſt per augmẽtum & diminutionem: & in eo qui eſt per «
alterationem: quærit cuiuſnam generis ſit ponendus mo «
tus qui fit per id quod eſt magis & minus, & dicit ꝙ quæ «
in eãdem ſpeciem fit mutatio in id quod eſt magis & mi- «
nus, eſt alteratio. eſſe enim per qualitatem, in quacunq; «

H fiat ſpecie motus. Cùm autem hęc dixiſſet, in motu qui fit per locũ ipſe quoq; exponit ea quæ dicta ſunt ab Ariſtotele. Eſt autem veriſimile Porphyrium in hanc veniſſe ſentẽtiam, propterea ꝙ minimè indicarit definitionem, ꝙ eius ſolus motus qui eſt per qualitatem quærat id quod eſt magis & id quod minus. Si autē & id quod eſt magis, & id quod minus, videntur eſſe propria qualitatis: ſciendum eſt differentias quæ quãuis ſpeciem conſtituunt, eſſe quaſdam qualitates. & quantitatis eſſe differentias, differẽtias perfecti & imperfecti, & eius quod intercedit: & eius quod eſt vbi, differentias eius quod eſt ſupra & infra. Per differentias ergo id quod eſt magis & id quod eſt minus ſuſcipientia, ipſa quoq; dicuntur alterari. Contraria autem, & quæ intercedunt, & in quantitate per perfectum & impfectum, & in eo quod eſt vbi, per id quod eſt ſupra & infra conſiderant, quæ ipſa quoque fortaſſe eis inſunt per qualitatem quæ tribuit characterem.

ẽterem. Cùm hæc autem dixisset Aristoteles, concludit deinceps orationem, dicẽs manifestum esse ex ijs quę dicta sunt esse tres hos solos motus, eum qui est in qualitate, eum qui est in quantitate, & eum qui in loco.

XX Immobile autem est & quod non potest moueri, sicut sonus est inaspectabilis: & quod multo tempore vix potest moueri: vel quod tardè incipit, quod dicitur difficile motu. & id cui à natura quidem est ingenitum vt moueatur & potest moueri, non mouetur autem tunc quando id ei est ingenitum à natura, & vbi, & quomodo. quod quidem ex immobilibus solum, voco quiescere. est enim quies motui contrariũ. quare fuerit priuatio eius quod potest suscipere.

XXII Postquam distinxit motũ à generatione & interitu, & ipsum per se definijt, nempe ꝙ sit mutatio à contrario in contrarium, remanente subiecto & mutato: & ostendit in quibusnã ex generibus eius quod est, sit motus, in quibus non: consequens erat vt diceret etiam de quiete quæ opponitur motui, cùm sit eius priuatio: ipse autem ascendens ad id quod est generalius & magis vniuersum, dicit de imobilitate, sub qua quies quoq; collocatur. Immobile autem diuidit quadrifariam, propriè quidem dicẽs immobile, cui à natura non est omnino insitum vt moueatur. & exemplum eius cui propriè non est à natura insitum addidit, nempe sonum esse inaspectabilem. non est enim omnino à natura insitum sono vt videatur. Sic autem sunt immobiles etiam poli qui sunt in cœlo, vt quibus non sit à natura insitum vt moueantur. Sed quãuis ij per se non moueantur, mouentur tamen per accidens, ꝙ sint in eo quod mouetur. Sunt autem vel in primis propriè immobiles substantiæ quæ sunt à corporibus vndequaq; separabiles. iis enim ne per accidens quidem innatum est vt moueantur. Dicitur autem paulò magis abusiuè immobile, id quod mouetur quidem, sed tardè, vt in multo tempore parum spatij peragat: adeò vt sensui vel nihil omnino mouere videatur, vel minimum. quemadmodum stellæ inerrantes videntur immobiles motu ad orientem, propterea ꝙ in centum annis moueantur vno gradu. Dicitur autem immobile id etiam quod incipit tardè moueri, vel vix. quod quidem est aliud ab eo quod est tardum in motu. quemadmodum græcè dicimus δυσοργήτους, id est, si latinè dici posset, inirascibiles, qui tardè & vix incipiunt irasci. Quartum autem dicit significatum immobilis, id cui natura quidẽ est ingenitum vt moueatur, & potest moueri, non mouetur autem tunc quando est ei natura ingenitum vt moueatur, & potest. Hanc autem immobilitatem solam vocat quietem, cius accurata vsus descriptione. Est enim quies immobilitas eius, cui ingeneratum est moueri: sed non absolutè, verùm quando est ei à natura ingeneratum. est enim catulo innatum vt videat, sed non cùm primum natus est. & ideo nec tũc in actu videndi dici posset quiescere. neq; est enim cæcus vt qui sit visu priuatus. priuatio enim est etiã quies motus. Sed et si quid non mouetur, vbi nõ est ei à natura insitum vt moueatur, vt in aere pedestria animalia, non dici possint quiescere: quoniam non est eis inoatũ vt illic moueantur. Sed etsi nõ mouentur vt eis à natura insitum est vt moueantur, tunc dicuntur quiescere. Aues enim quiescunt in volatu: pedestria autem in ingressu & reptatu: aquatilia verò in natatu. Nequaquam autem dicanẽ pedestria cessare in volatu. neq; alia alio modo. quoniã nec eis omnino innatum est vt sic mouerẽtur. Quærere autem oportet, ea quæ non mouentur, quando non est eis à natura innatum vt moueantur, quemadmodum recens natus catulus qui non videt, tunc sub quam imobilis speciem redigentur. Neq; enim sub ea quæ motum omnino non possunt suscipere, neq; sub ea quæ otiosè mouentur,

Immobile quot modis dicatur.

δυσοργήτους. qui vix possint irasci.

Quies cuius modi sit imobilitas.

A neq; sub ea quibus tunc innatum est vt moueantur, nec mouentur: sed vel sunt sub ijs quæ tardè incipiũt, vel sub aliqua alia specie immobilis, cui aliquando solùm quidem innatum est vt non moueatur: aliquando verò vt moueatur & non moueatur. In his autem in quibus non est innatum vt moueãtur, non conuenit, inquit Alexãder, id quod est immobile, sed id quod non mouetur. Illud autem, QVIES enim est motui contrarium } dictum est cõmunius. quoniam aliquãdo etiam priuationem, dicit contrarium, & affirmatione significari, vt nudũ. Quamobrem subiunxit etiam, QVARE priuatio fuerit eius quod potest suscipere } sæpe enim cõmutat & alterum pro altero ponit cõtraria & priuationem. Ergo etiam in ijs quæ sunt in confesso contrarijs, id quod est eorum deterius dicit priuationem melioris. quẽadmodum nigrũ albi & frigidũ calidi. & rursus opposita quæ sunt per priuationem appellat contraria. quando species oppositionis non accuratè exacteq; considerat. quẽadmodum nũc B dicit quietem motui contrariam. nisi fortè dixit contrarium, pro eo quod est oppositum. Sed quare quies quidem est priuatio motus, motus aũt non est priuatiò quietis? An ꝙ principaliter natura motus est causa eius quæ est operationis: priuationes autem sunt absentiæ habituum & operationum. et quies non est actu status: operatio enim & status & forma in eodem sunt ordine cum motu: quies autem non est operatio, sed solùm absentia motus. Non est enim quies priuatio talis qualis est cæcitas. Illæ enim non sunt solùm absentiæ operationum, sed & habituum, & substantiarum eæ quæ sunt præter naturam affectiones. quamobrem nec reuertuntur. vt quies quæ est priuatio eius quod potest motum suscipere.

Contraria et priuationem ponit sæpe Aristoteles alterũ pro altero.

Motus cur non sit priuatio quietis.

Quid sit ergo motus, & quid quies, & quot sint mutationes, & quinam motus, clarum est ex ijs quæ dicta sunt.

XXIII Concludit deinceps totam propositam quæstionem, C quæ discreuit motum ab alijs mutationibus, & definijt prædicamenta in quibus est motus, & ostendit quomodo se habeat quies ad motũ. Dixit ergo quid sit motus, eum dicens mutationem ex contrario in cõtrarium, subiecto manente & mutato: & quid sit quies, nempe priuatio eius quod est aptum natura vt moueatur, quando est ei innatum, & vbi est innatum, & vt est inatum: & quot sunt mutationes, ꝙ scilicet omnes processus qui sunt ab eo quod est potestate in id quod actu est, manente adhuc eo quod est potestate: & ꝙ horum quidẽ sunt motus qui fiunt vt dictum est à contrario in contrarium: alij autem qui sunt per contradictionem, generationes & interitus. Quòd enim sit motus in tribus prædicamentis, qualitate, quãtitate, & vbi, iam primum conclusit quãdo dixit, Quòd ergo hi tres sint soli motus, ex his patet.

PARS SECVNDA.

CAPVT IIII.

D POst hæc autem dicamus quid sit hoc verbum simul, & seorsum, & quid tangere, et quid id quod intercedit, & quid id quod cohæret, & quid cõtinens & in quibusnam vnicuiq; eorum est natura ingenitum vt insit. XXI

Cùm quinq; primorum librorum auscultationis naturalis hic sit scopus, docere de pricipijs naturalibus, & de ijs quæ res omnes naturales cõmuniter consequunẽ: hic quintus liber imposuit finem ei quod dicitur de mutatione. In tertio enim tradidit id quod est cõmune cuiusuis mutationis, eam motum nominans. Cùm autem hic rursus suscepisset de ea re orationem, diuiso genere mutationis in proprias species, vnum eorum ostendit esse motum, & tradidit in quonã differat ab alijs mutationibus: & in quibusnam generibus sortitus sit eius quod est substantiam. Deinceps autem docet de quibusdam quę ipsa XXIIII

quoq;

quoque res naturales communiter consequuntur, quæ habent in loco substantiam. Ac mihi quidem videntur ea quæ in his dicta sunt de mutationibus, ea complere quæ in tertio libro de motu dicta sunt: ea autem quę deinceps dicenda sunt, ea sequi quæ de loco tractata sunt. quæ conclusit in principio quarti libri. Habent autem hęc quendam vsum, partim quidem ad ea quæ sunt dicenda in tribus libris de motu: partim autem ad ostendendum nõ fieri aliquid continuum ex ĳs quæ diuidi nequeũt. Et ideo sextum librum incipiens, his veluti probatis verba facit, dicens, Quoniam autem est continuum, & id quod tangit, & id quod est deinceps. Quòd autem nunc eorũ meminerit vt quæ sint naturalia, statim planum est ex ipso simul. In prædicamentis enim vbi agebatur de vocibus significantibus. cùm, simul, vt quod multis modis dicatur, diuisisset in sua significata, alia quidẽ dixit esse simul, tempore: alia verò ꝙ se inuicem perimãt, & neutrum sit causa vt sit alterum: alia verò, ꝙ ex eodẽ genere alterum alteri opponatur & à seinuicem distinguantur. Hic autem nullius quidem horum meminit. quænam autem dicantur in loco esse, nunc dicit. corporibus enim naturalibus illud, Simul, maximè inest in loco. Censet aũt quærendum etiam, in quibusnam vnicuique eorum innatũ sit vt insit. quod quidem ostendetur per hoc ꝙ dicetur quid sit vnumquodque. Porrò autẽ ipse quoque ostendet ipsum quidem simul, & seorsum, & id quod cohæret, & continuum, & id quod intercedit, in ĳs considerari quæ habẽt posituram: id autem quod deinceps consequitur in ĳs ẽt quæ non habent posituram, vt in numeris.

Simul, quot modis dicatur.

XXII

Simul ergo dicũtur ea esse in loco, quæ sunt in vno loco primo: seorsum aũt, quæ in alio.

XXV

Simul esse in loco qd sit. Vnus locus quis dicat.

Ea dicit simul esse in loco quę sunt in vno loco primo. Quisnã sit ergo vnus locus, & quis sit primus, est discernendum. Est ergo vnus, vt dicit Alexander, qui non est diuisus sed continuus, eo ꝙ ipsa quoque quæ in loco simul esse dicuntur, sunt inter se continua, vt partes continui. Non enim ꝙ in loco qui est vnus & idẽ numero, sint duo vel plura corpora, simul esse dicimus, vt per se inuicẽ procedant: in præcedenti enim libro ostensum est hoc fieri non posse: sed ꝙ quæ non sunt diuisa, neque à propria continentur superficie, ea nec habẽt locum proprium. est.n. vnum, & continuum, & eius quod cõtinet finis, qui continet ea quę sunt sic inter se vnita. Sic quidem existimat Alexander vnum locum eũ qui est continuus: & ea quæ sunt simul in loco, putat esse continua. Atqui quæ simul sunt, magis à seinuicem disiuncta sunt, ꝗ̃ quæ tangunt, & quæ tangunt, magis quàm quæ sunt continua, vt discemus. Quomodo ergo quæ sunt simul, sunt continua? Sed dicendus est vnus locus eorum quæ simul dicunt̃ esse in loco; is qui ea continet quæ sunt proximè diuisa: ciuitas, si in ciuitate: & ambitus, si in ambitu. Illud autem PRIMO, adĳcitur, significans locum proximè proprium eorum quæ simul dicuntur esse in loco. ea enim sunt quæ sunt propriè simul in loco. nam cõmunius simul dicitur

H

esse in loco ea etiam quæ sunt in eadẽ domo: & quę sunt in eodem theatro: & quæ sunt in eadẽ ciuitate: & ea quæ sunt in mũdo. sed nec est vnus propriè qui sic est locus eorum quæ simul dicuntur, nec proximus & proprius, vt qui multa etiã alia in se habeat: sed est primò & propriè locus, qui id proximè continet, quod dicitur in se esse tanquam in loco. ita enim ipse docuit in libro præcedenti. Quinetiam in ĳs quæ crasse dicuntur esse simul in loco, vt in domo & ciuitate, ꝓpterea ꝙ vt vnus & propinquus locus sumatur domus vel ciuitas: etsi non propriè, propterea ipsa quoque simul dicũtur cõmunius. Nam ipsum, simul, cùm cogendi ac congregandi habeat notionem, ea etiam quæ sunt separata congregat, vel accuratè ac perfectè, vel crassius: Accuratè quidem ac perfectè, quãdo ipsum quoque, Simul, accuratè & pfectè dicitur, vnũ & planè proximum locum significans: Crassius autem, quan-

E

do in diuersis quidem, sed quæ ab vno aliquo loco continentur, in quo dicuntur esse simul, vt in domo & ciuitate. magis autem propriè simul dicuntur, quæ sunt in eodem minore. quæ sunt enim in eadem domo, dicunt̃ magis propriè esse simul ĳs quæ sunt in eadẽ ciuitate. & domo, ea quæ sunt in eodem cubiculo. & eodem cubiculo, ea quæ sunt in patre. Et vt semel dicam, ea quę sunt in eodem primo indiuiduo, quod non continet etiam alia corpora solida, etiamsi intercedat aliquid aeris: etiamsi non sint continua, nec tangant, ea sunt simul ꝓpriè. In ĳs autem quæ sunt cõmixta & cõfusa. Eudemus dicit hoc maxime inesse. sed nec in ĳs perquampropriè. nec enim fieri potest vt sint duo simul corpora in vno loco eoque indiuiduo. Sed in disputando quidem, inquit, id quod est accuratum & planè perfectum quærendum est: In vsu autem & id quod satis est, & quod ad id proximè accedit, totum simul dicendum est. Dicuntur autem etiam simul in tempore, quæ sunt in eodem tempore indiuiduo,

In disputando quæritur id qd est pcisum.

In vsu id qd satis est.

Simul esse tpe quænam dicantur.

F

quod videlicet est & vnum & propinquũ. Quod est autem seorsum, manifestum est ex eo quod est simul. quæ sunt enim in tpibus & locis quę sunt à seinuicẽ disiuncta, ea sunt à seinuicem separata & tempore & loco.

Tãgere autem quorum simul sunt extrema.

Extrema quænam dicant.

In his pulchrè quærit Alexãder, quoniam extrema dicuntur duobus modis, hæc quidem vt partes eorum quorum sunt extrema, illa verò vt fines: quænã ergo eorum quæ tangunt dicit esse simul? Quæ autem deinceps consequuntur nescio quomodo subiũgit. Si enim, inquit, ea quæ sunt vt partes, ea non sunt simul: essent enim simul quæ sunt in vno primo loco, quæ quidem sunt continuę: partes autem corporum quæ sunt diuisæ & tanguntur, non sunt in vno primo loco: neque enim sunt inter se continuę, neque in oĩbus proprĳs partibus inter se conueniunt, sed ipsæ quoque seinuicem tãgunt: An extrema quidem, inquit, dicit superficies & fines corporũ, per quos se tangunt inuicem: Simul autem dicit, eadem & in eodem lo-

G

co per accidens, quemadmodum enim superficies alterius ex corporibus, quæ tangunt est in loco per accidens, quòd corpus cuius est finis sit in loco: ita etiam amborum corporum superficies, per quas se inuicem tangũt, sunt in loco per accidens. quoniam in quo tunc erat altera, in eo sit vtraque. inter se enim conueniunt in contactu corporum. Potest autem, nunc, inquit, dicere ea quę simul sunt, pro eo quod est conuenire. quæ enim inter se conueniunt, ea etiam simul sunt. Ea ergo se inuicem tangunt, quorum fines inter se conueniũt. & sic simul sunt. quod enim prius dictũ est, simul, non absolutè, sed vt adiecit, per locum. Et fuerit, inquit, hoc aliud significatum eius quod est simul. In his meritò dubitat Alexander, suam eius quod est, simul, seruans expositionẽ, per quam dicebat ea quæ sunt simul esse cõtinua: quomodo eorum quæ tangunt simul erũt fines. & necesse habet aliud eius quod est simul significatum introducere, nempe ꝙ conueniat. Est autem non aliud, sed aliorum. Illud enim, si-

Tãgere quænam dicant.

Simul esse quo intelligi in ea quæ d tangere.

H

mul, est corporum quæ sunt in vno loco, qui ea proximè continet. etiamsi, vt puto, fuerint alia quæ ab eodem loco contineantur. nam ipsa quoque simul erant cum ĳs quę prius dicta sunt. In ĳs autem quæ tanguntur, non ipsa sola corpora cõtineri dicit ab vno loco, etiamsi sint diuisa, sed eorum etiam cõiunctas esse superficies, & esse in vno loco, vt superficiei à natura insitum est vt sit in loco. est enim tangere progressio eius quod est simul ad continuitatem & vnionem. quæ enim ab vno loco proximo sunt comprehensa, quando sibi inuicem appropinquauerint, vt coniungant superficies, & eas in vno loco faciãt inter se conuenientes, propterea ꝙ carent profunditate: tunc dicuntur se inuicem tangere. quemadmodũ quando duę superficies vna factæ fuerint, tunc continuãtur. Clarum est autem hoc ita se habere, etiam ex eo quòd quæ tãguntur quidem omnino simul sint: quæ autẽ simul sunt, non omnino etiam tanguntur.

Quod

A Quod intercedit autem, est in quod primùm vt veniat ei quod mutatur est à natura insitum, vel in quod vltimum mutatur secundum naturam continenter mutatum. est enim id quod intercedit in tribus cum minimum. Est enim

XXIII contrarium vltimum mutationis. Continenter autē mouetur quod nihil vel minimum intermittit rei, vel tēporis.(nihil enim vetat quominus qui intermittit vel statim post hypaten, pulset netem) sed rei in qua mouetur. Hoc autem & in mutationibus quæ fiunt per locum,

XXIIII & in alijs clarum est. Contrarium autem est per locum, id quod rectà abest plurimum. Quę enim est minima, est finita. Mensura autem est quæ est finita.

XXVII

Intermediū quid dicat.

B Dicit de eo quod in motu ītercedit, q scilicet id est intermediū eius ex quo mutatur id quod mutatur, & eius in quod mutatur vltimum. Quocirca id etiam ex hoc significauit, q primùm ad ipsum veniat id quod mutatur, q̄ ad illud in quod mutatur vltimum, secundū naturam continuò mutatum. Et quòd id quidē quod intercedit vtrinq; habeat & id ex quo & id ad quod, vel ex nomine clarum est, nempe μεταξύ. id enim est μεταξύ, quod est μεταξεῖν, hoc est deducturum per se id quod mouetur ab altero in alterum. quocirca est etiam in tribus cū minimum. fieri enim non potest vt vtrinq; non sit aliquid quod intercedit. Dixit autem esse in tribus cum minimū, quoniam possunt etiam esse plura quæ sumūtur inter aliqua.

μεταξὺ, id est id qđ intercedit vnde deriuet.

Extrema quænam dicant.

Motus fit a contrario in contrariū secundum naturam.

Extrema autem sunt, ea ex quo, & ea ad quod, quæ quidem sunt contraria quę habent intermedia. ex contrario enim & in contrarium fit motus qui est s̄m naturam. Si enim extremum mutationis in quod desinit mutatio, est contrarium: contrarium autem est contrario cōtrarium: etiam primum ex quo est mutatio, est contrarium: quod intercedit autem inter contraria, in loco quidem naturaliter, is qui est medius inter id quod est supra & id quod infra: in qualitate autem, id quod est intermediū in vnaquaq; repugnantia ex ijs quæ habēt intermedia: in quantitate autem, perfectæ magnitudinis & imperfectæ mediū. ex quibus & in quæ mutatur id quod augetur & minuitur, adhuc conseruatum. sunt enim definitæ vniuscuiusq; magnitudines quæ sunt s̄m naturam. Quæ autē aliter dicūtur aliquorum media, ea non propriè intercedūt: sed dicuntur ex ea quæ est cum eis similitudine. Illud autem, SECVNDVM naturam continuò mutatum} significat oportere id quod intercedit, quatenus est motus, esse eiusdem speciei cum ijs inter quæ intercedit. tunc.n. continuò mouentur nihil vel parum intermittentia eius ad quod mouentur, vel quatenus mouentur: ea autē ex contrario in contrarium, quoniam potest aliquid motum ad id quod est supra s̄m naturā, vt rursus moueri deorsum. sed nō ideo id quod est supra intercedet inter id quod est infra, à quo & ad quod mouetur id quod mouetur. neq; enim ambo sunt secundum naturam, nec continuò. Clarum est autem ex contrarijs alia quidem habere intermedia, alia verò non habere. & in contrarijs quæ habent intermedia esse id quod intercedit. Cùm autē dixisset hoc esse id quod intercedit, in quod id quod continuē mouetur s̄m naturam, à natura habet insitum vt prius moueatur, quàm ad id quod vltimum: & quid sit extremū, nempe contrariū: deinceps dicit cuiusmodi sit hoc continuū.

Contrariorū alia habēt intermedia, alia vero nō.

Quęnam cōtinuitas requiratur ad id quod intercedit.

Quia enim mutatio habet duplex continuum, hoc quidem à tempore, illud verò à subiecto, in quo fit mutatio, vtpote alterationis, vel augmēti, vel lationis: & est vtrūque cōtinuum eiusmodi, vt nihil vel minimum intermittat, hoc quidem à tempore in tempore, illud verò à subiecto in subiecto: dicit id quod mutatur nō opus habere eo

A quod est continuum in tempore, ad hoc vt veniat ad id quod intercedit, priusquam veniat ad finē. Dixit enim, REI vel temporis, pro eo quod est Rei aut tēporis: nam si intermittatur tempus ingressus, adeò vt id quod ingreditur cùm quieuerit rursus ingrediatur, nihil obstat quominus veniat ad id quod intercedit inter ingressum, & subiectam longitudinem. quinetiam si nō intermittatur tempus, sed sit continuum, contingit id mutari protinus à contrario in contrarium, vt siquis pulsata hypate protinus transiliat ad neten. Hæc ergo temporis continuitas non confert ad id quod intercedit, sed subiecti continuitas. siquidem est in loco mutatio & ipsius loci, & per locum mutationis. Cùm enim sit in his continua mutatio, fieri non potest vt id quod mouetur non veniat ad id primum quod intercedit, & tunc ad vltimum. & si nō est sic continuum, sed habet magna quædam interualla, nō omnino venit ad id quod intercedit ante finē. Cum prisca autem grauitate ac maiestate illud effatus est, NIHIL.n.

B vetat quominus qui intermittit vel statim post hypaten pulset netem} Cum autem dixisset per hoc continenter moueri, quòd nihil vel minimum intermittit rei vel temporis, significauit non esse opus tempore; & ex eo quòd si intermittatur tēpus, nihil vetet esse motū per id quod intercedit: & si non intermittatur, nihil vetat quominus fiat transitus à contrario in contrarium, non per id quod intercedit. Cùm autem per vtrūq; ostendisset, non esse opus continuitate temporis, ad motū qui fit per id quod intercedit, subiunxit, SED rei in qua mouetur} adeò vt ea vel nihil vel minimū intermittatur. Minima autē rei intermissio conferenda est tāquam proportio totius motus. si enim ad ipsam intermissionem fuerit exiguū, manet vnus etiam rei scopus. vt siquis cùm Athenis proficiscatur in piræum, si aliquātulum substiterit dum componit calceum, non abrupit continuitatem. Sed si nec vnus fuerit eius scopus vt iret in Piræum, quinetiam à via digressus aliquid gesserit eorum quæ ad suum vsum perti-

C nent, non est amplius is motus continuus. Et ea quidem quę cùm est vnum institutum interim eueniunt, quando longo tempore fiunt, motus continuitatem distrahunt: quemadmodum pulsare citharam, quando rupta chorda aliam alligare coacti fuerimus: Si vnum autem non maneat institutum, etiamsi quid quod breuis sit tēporis inciderit, soluit continuitatem. vt siquis simul statuat & descendere in Piræum, & colloqui cum aliquo eorum qui sunt in via. Postquā autem dixit quonam cōtinuo opus sit ad id quod intercedit, nempe q eo quod intercedit: dicit etiam de cōtrario in quod vltimum mutatur id quod mutatur per id quod intercedit, quid sit, & in q̄busnam consideretur. & dicit contrarium in loco esse quod in recta distat plurimum. contraria enim distent plurimū necesse est. quod autem in recta est propositum definitū & mensum, facit illud plurimum. est enim recta definita. id autem quod est definitum, omnia dimetitur. Quoniam enim recta est minima earum linearum quæ habent eos-

Cōtraria ea sunt quæ distant plurimum.

D dem fines: quæ est autem minima est definita. (hoc.n. significat illud, finita) quæ est autem definita est dimensa: id etiā quod in recta est plurimum, mensum fuerit ac definitum, adeò vt etiam propriè dicatur plurimum. Circūferentiæ enim linea quæ eisdem continetur finibus q̄bus recta, est indefinita, & aliàs alius mensuræ, hæc quidem magis incurua, illa verò minus. Quare si rotunda seu circunferentiæ linea iudicetur finium distantia, fieri potest vt fines maioris circunferentiæ quæ est magis curua, sint propius, q̄ fines minoris. & erunt propius quæ linea sunt maiori disiuncta. Et in summa quæ ad eosdem quidem fines porrigitur recta, vna est, & ideo definita: circunferentiæ autem multæ sunt & indefinitæ. Videntur autē contraria primùm apparuisse in loco, & ab eo esse etiam traducta ad alia. quamobrem contrariorum descriptio ea esse tradit quæ distant plurimùm. Quæ sunt ergo plurimum à seinuicem seiūcta, cuiusmodi sunt ea quæ sunt in

Circunferentiæ linea est indefinita.

Contraria in loco primū apparuere.

loco,

loco, sunt contraria, si futurum est vt sic plurimū distet & determinatè. Quod plurimum enim est, est definitū: & quod minimum, oportet id habere in recta distātiam.

XXV Deinceps autem consequi id dicitur, cuius post principium vt quod solum sit vel natura, vel ex † impositione, vel sit sic aliquo alio definitum: nihil intercedit eorum quæ sunt in eodem genere, & quod deinceps cōsequatur. dico autem quemadmodum linea lineā, vel lineæ: vel vnitatē vnitas vel vnitates, vel domū domus. aliud autem nihil prohibet intercedere. Quod est enim deinceps, aliquid deinceps consequitur, & id aliquid postea. neq; enim vnum est inter duo deinceps, neq; nouam lunā dies secunda deinceps consequtur: sed hęc illa cōsequnnť.

† θέσις & impositionē significat & posituram.

Neomenia, id est nouam lunā vocant greci primā diē mensis.

XXVIII Deiceps cō sequi q̄d dicatur.

Id quod est deinceps, aliquid deinceps consequitur, quod habet ad ipsum rationem principij. Id enim quod post principium est eiusdem generis eum principio, vel potius eiusdem speciei, consequitur deinceps principiū, quando nihil quod sit eiusdem generis vel speciei est inter ipsum & principium. quemadmodum domus deinceps post domū, secunda post primam, quando inter eas non fuerit alia domus. Porrò autem principium quoq; eius quod deinceps sequit, & id ipsum quod est deiceps, dicitur multis modis. Aut enim positura, aut ordine, aut specie, aut affectione, aut tempore, aut generatione, aut numero, aut aliquo alio eiusmodi. Positura quidē quæcunq; sunt alicubi: quemadmodū si plures lineas descripserimus, aut plures domos vel vrbes ceperimus: Ordine, sicut procemiū narrationis, & ipsa narratio vehementis dicendi contentionis: Specie autem, vt si colores deinceps ac per seriem singillatim cepimus, incipientes ab albo vsq; ad nigrum, siue ij septē fuerint, siue plures. eos autem enumerat Aristoteles in libro de sensilibus. Affectione autem, si eam quæ fit à frigido certa via mutationem, in lacteum, & tepidum, & calidum & feruens cogitatione diuiserimus: Tempore autem, quando nouam lunam, & secundum & tertium diem, & eos qui deinceps sequuntur nominamus: Generatione autem, quando in animalibus dicimus quidem primum cor constitui: deinde forte pulmonem: deinde splenē: deinde renes: In plantis autem radicem, deinde stipitem, deinde truncum, & quæ deinceps consequuntur: Numero autē, quando vnitatem, binarium, ternariū, deinceps dicimus per seriem. Principiorum autem alia quidē sunt natura, vt quę sunt in numero. Natura enim est vnū prius duobus. & ea tribus. & quæ sunt in generatione animantium & plantarum: præterea autem ea ēt quæ sunt in speciebus, quemadmodum in coloribus: quæ sunt autem principia in affectionibus, sicut in albo & frigido dictum est, vt nos definierimus, ita habebunt secūdum, & id quod deinceps sequitur: siue à frigido, siue à feruenti ceperimus. & in coloribus, siue ab albo, siue à nigro. In tempore autem & ijs quæ fiunt & fiunt, prius est id quod est natura prius: quæ nos autem facimus principia, anni quidē in solstitio æstiuo, vt Athenienses, aut autūnali, vt qui habitant in ea quæ nunc vocatur Asia, vel hyemali, vt Romani, aut verno, vt Arabes et Damasceni: mensis autē, vt quidam principiū dicunt plenilunium, vel nouam lunam: ea erūt ex impositione. In ijs autem quæ sunt in loco, cùm fuerit quidem ordo aliquis eorū quæ sunt posita, & per rectam fuerint definita vel ligna vel colūnę, erūt extrema vtrinque principia. & vt nos posuerimus, sic erit illud simum principiū, & id quod deinceps sumitur. In domibus autem quæ sunt in ciuitatibus, nō sunt amplius aliqua principia: est autē in nostra potestate ab vtrouis incipiamus. & est vniuersum ex impositione, siue sit rotundus, siue quadratus, siue qualiscunq; fuerit ambitus. Similiter autem in ipsis quoq; ciuitatibus, id quod deinceps sequitur est ex impositione. His autem definitis illud tenendum est, necesse esse vt quæ deinceps consequuntur sint eiusdem generis. Id autem quod est vnigenū est multiplex. Si enim cùm pueros masculos statuerimus, eos esse deinceps dicimus, dicimus id q̄d est vnius generis vt in pueris: Si autem viros etiam admiscuerimus: vt masculum dicimus id quod est vnius generis. quòd si etiā fœminas, vt homines. A dictis autem etiam animātibus rationis expertibus, dicimus ea esse vnius generis, vt animantia, & deiceps. est enim in singulis propinquius & remotius id quod est eiusdem generis. Si enim sunt omnia subsellia: quatenus sunt subsellia, erunt eiusdem generis: Si autem etiam differunt: quatenus sunt cathedræ: Quòd si ēt lecti: quatenus in ipsis quiescemus. Id enim quod est in eis cōmune nominari non potest. Si autem inter quædā quę sunt deinceps fuerint aliqua genere dissimilia, non in ijs quæ deinceps consequuntur putādum est hoc accidere. neq; enim in ijs quæ numero, neq; in ijs quæ tēpore, neq; in ijs quæ mutātur specie vel affectione. In ijs autem quę sunt in generatione, quemadmodum in corde & pulmone, intercedunt etiam quædam quæ gignūtur genere dissimilia. quemadmodum venæ, propterea q tanquam in visceribus sumpta sint ea quæ sunt deiceps. Clarum est autem q in ijs quidem quæ habent natura principiū, est etiam id quod est deinceps natura, & q nō possit dici ea conuerti: etenim duo vnum deinceps consequuntur: sed non vnum itidem duo: In ijs autem quæ sunt ex impositione, vt principium definierimus, ita etiam se habet id quod est deinceps, siue frigidum, principium, siue feruēs definierimus. Themistius autem adijcit propriè quidem esse deiceps ea quę sunt eiusdem generis, domū domui, & lineam lineæ. Dicuntur autem quędam etiam esse deinceps, quæ sæpe non sunt eiusdem speciei. Pompam. n. deinceps certamen consequitur, & nymphæum gymnasium. Sciendum est autem q cum multa eaēplaria habeant, Deinceps aūt consequi id dicitur, cuius post principiū, vt quod sit vel ex impositione vel specie } Alexander sic scribit, Cuius post pncipium, vt quod solum sit } adijciens illud Solum. Et exponit illud Solum significare nō omnino propriè accipi principium, sed quomodocunq; sumptum fuerit principium vel natura vel ex impositione, eius quod deinceps consequitur. Deinceps autem cōsequitur, inquit, linea lineam, vel lineæ: & vnitas vnitatem vel vnitates. quoniam fieri potest vt vna linea deinceps primam consequatur, & plures: & vna vnitas primam vnitatem & plures.

Principium in eo q̄d deinceps sequitur, dicit multis modis.

Principiorū quędā sunt natura, quędam ex impositione.

Anni principia apud diuersas gētes diuersa.

Deinceps esse dicunt quędam quę nō sunt eiusdem speciei.

XXVI Cohęrēs aūt est, quod tangit cū sit deinceps.

XXIX Postquam dixit quid sit id quod tangit, & quid sit id quod est deinceps, subiungit quid sit cohærēs. nempe q id quod deinceps sequitur, et simul tangit, id est quod cohæret. Neq; enim id quod est deinceps solum sufficit ad cohærendum. Numeri enim qui sunt deinceps ac per seriem, non dicuntur sibi inuicem cohærere, quia nō se tangunt. neq; tangere solum sufficit ad cohærendum. Tunica itaq; quæ tangit corpus, proptèrea q non sit deinceps ac per seriem, non dicitur ei cohærere. Domus autē quæ domum deinceps consequitur, quando eę se inuicem attingunt, sunt cohęrētes & catenarum annuli. oportet. n. ea quæ cohærēt esse eiusdē generis, & nihil habere quod intercedat neq; eiusdem generis, neq; genere dissimile, quare nō solùm sunt deinceps, sed etiā se tangunt. quicquid enim cohæret, est deinceps. quod est autē deinceps non cohæret vniuersum, nisi etiam habeat posituram, & tangat. quare nec secundus dies nouæ Lunæ propriè cohærere dicitur, nec quod fit ex albo nigrum, albo cohærere: quoniam ea non habēt posituram, neq; ambo remanent: sed si sit dies secundus, non est amplius noua luna: & si fiat nigrum, perit album. quæ autem neq; habēt posituram, neq; ambo remanent, nō tetigerint. quæ autem

Cohærens quid dicat.

non

non tangunt, non cohæserint. si quis aût posuerit corpus A albû, & fuscum quod ipsum tangit, & nigrû quod illud, nihil obstat quominus ea inter se cohæreât. Ex humidis autê ea quæ confunduntur, non cohærêt inter se. Oleum autem & aqua dici possunt sibi inuicem cohærere.

Quoniam autem est omnis mutatio in oppositis: quæ autem sunt opposita & contraria, sunt etiam per contradictionem: contradictionis autem nihil est intermedium: clarum est in contrarijs id fore quod intercedit.

XXX Id quod intercedit est i contrariis.

Iam quidem dixit quid sit id quod intercedit, quod scilicet id ad quod primum cuilibet quod mutatur est natura insitum vt veniat, priusquam veniat ad finem, hoc adiecto quod côtrarium est vltimum mutationis. Cûm ergo adiecisset ea quæ sunt illis consequentia, ostêdit id quod intercedit esse in contrarijs. Hoc autê sic probat. Id quod intercedit est in mutatione. Omnis mutatio fit ab oppo- B sito in oppositum. Omnis mutatio quę fit ab opposito in oppositum, est vel à contradictione, vel á contrario. est enim priuatio quodammodo contrarium, vt ipse dixit: Et eorum quæ referuntur ad aliquid quædam sunt côtraria. Si ergo mutatio quæ est per contradictionem, est per generationem & interitum: generationis autem & interitus non est quod intercedit: quoniam id quidem quod intercedit est inter aliqua quę consistunt: In generatione autem & interitu extrema non consistunt: sed in generatione quidem solum est id ad quod: in interitu autem solum est id ex quo: alia enim non sunt subiecta, sed negât ea quæ significantur: necessario est id quod intercedit in contrarijs. Non dicit autem in omnibus contrarijs: sunt enim quædam contraria quæ nulla habent intermedia: sed in genere contrariorum.

Côtinuum autem est quidem aliquid quod cohæret. Dico autem esse continuum, quando vnus & idem fuerit vtriusque finis ijs quæ se tan- C gunt, & quemadmodum significat nomê, contineatur. Hoc autem non potest esse si sint duo

XXVII extrema. Hoc autem definito, clarû est in his esse continuum, ex quibus natura est ingeneratum vt aliquid vnum fiat per côtactum ac coniunctionem. & quemadmodum fit vnû id quod continet, ita etiam vniuersum erit vnum, perinde ac si clauo, vel conglutinatione, vel côtactu, vel coalescentia. Clarum est autem primum

XXVIII id esse id quod est deinceps. id enim quod tangit, vt sit deinceps necesse est, non aût vt quidquid est deinceps tangat. Qua de causa in ijs êt quę sunt priora ratione est id quod deinceps sequitur: quemadmodum in numeris: non est au- D tem contactus. Et si sit quidem continuum, tangât necesse est: Si autê tangit, sic est continuum. non est enim necesse extrema eorû esse vnum; si simul sint: sed si vnum, simul quoque sint necesse est. Quamobrem coalescêtia est postrema in generatione. necesse enim est vt se tangant extrema, si coaluerint. Quæ autem tangunt non omnia coaluerût. In quibus autem non est con

XXIX tactus, videlicet nec est in his coalescêtia. Quare si est punctus & vnitas, cuiusmodi dicunt separata, fieri non potest vt vnitas & punctus sit idem. His enim inest vt se tangât: vnitatibus autem inest id quod est deinceps. & horum qui-

A dem contingit esse aliquid quod intercedit: omnis enim linea est inter puncta: inter illas verò non est necesse. nihil enim intercedit inter binarium & vnitatem. Quid sit ergo, Simul, & se- XXX orsum, & quid tangere, & quid id quod intercedit, & id quod est deinceps, & quid sit cohęrens & continuum, & quibusnam insit eorû vnumquodque, dictum est.

XXXI Continuum quid sit.

Quemadmodum ab eo quod deinceps côsequitur, & ab eo quod est tangere, fit id quod cohæret: ita etiam ab eo quod cohæret fit continuum, quando eorum quæ cohęrent contactus fit vnio. Hoc autem fit, quando eorum quæ tangût fines qui duo vtique erant, coagmêtati & coaliti vnû euaserint. tunc enim non manent amplius se contingentes. Oportet autem ea quoque quæ se sunt côtactura inuicem esse continua. possunt enim in partes diuidi, B quoniam quæ carent partibus non se tangent inuicem. Clarum est ergo in ijs esse côtinuum, ex quibus est natura insitum vt vnum quid fiant per côtactum. Natura autem insitum est vt vnum fiant, alijs quidem coalescêtia, vt plantis quæ inseruntur: alijs verò contactu & cômissura, vt nauis. Horum autem causa est, quod vnum quidem sit amplius quam per tactum, minus aût coalescentia, quemadmodum aquę & aeris: his enim dissolutis non sunt partes minus vnitæ, & eandem naturam conseruant cû vniuerso. Alia autem habent vt sint vnum, vinculo, vt fasciculus: Alia autem, côtextura, vt vestis: Alia verò, implicatione partium, vt catena: Alia consarcinatione, vt calcei: Alia verò conglutinatione, vt charta: Alia autê contemperatione, vt mulsum: Alia autem tali côpositione, vt cumulus: Alia autê coordinatione, vt exercitus: Alia autem colligatione, vt quæ non sunt simplices côiunctiones. Currus autê & vehiculum fit vnum multis modis: currus enim, sicut etiam ratæ, fit vnum côpactione. cau- C sa autem quæ ea vnum inter se efficit, fuerit quædâ compositio: Equorum autem vt & inter se, & ad currû se habeant, coniugatio. Porrò autem vniuersa constitutio est compositio. Sunt autem alij quoque plures modi constitutionis vnius. Atque Aristoteles quidem meminit quatuor, cûm dixit, PERINDE ac si clauo, vel conglutinatione, vel contactu, vel coalescentia fiat vnû id quod continet. Dicitur autem continens vnum id quod trâscendit, & est supra côtinuum, & causa continui. etenim continuum quidem, etiam vnum est: nô autem quidquid est vnum, est continuum. nauis enim & domus & vestis est vnum aliquid, non autem continuum. Clarum est aût, inquit, quod etiam prius est cogitatione id quod est deinceps eo quod tangit: Id autem quod tangit eo quod est continuum. necesse est enim vt id quod tangit deinceps consequatur. sed non vt quidquid est, deinceps tangat. Quare in ijs etiam quæ sunt priora ratione est id quod deinceps côsequitur. priores enim & antiquiores sunt numeri ma- D gnitudinibus. In ijs autem est etiam id quod deinceps sequitur. duo enim vnum deinceps consequuntur. non est autem contactus vnitatum. sunt autem numeri & vnitates priores corporibus & magnitudinibus, non substantia quidem, sed ratione. Quare in generatione vltimum cogitatione est côtinuum. primæ enim sunt vnitates in quibus est id quod deinceps consequitur. Vbi autem positu ram ceperint, accedit tangere: cûm autem fuerit conciliatus & coalitus contactus, continuum. & nihil est postea amplius. Atque Eudemus quidem cum id quod est coalitum magis considerasset vnitum quam continuum, & id esse dixisset principium naturalium, Hoc, inquit, ratione primum est & principium. id enim consequitur côtinuum, & cohærens, & id quod est deinceps. In generatione autem, inquit, est postremum id quod est coalitû. Clarum est autem eum id primû dixisse ratione, vt quod constet ex illis: Aristoteles autem dixit id quod est deinceps esse

Vnum fieri quot modis dicuntur aliqua.

Cotol num est vltimû in generatiône, quod cogitetur.

Vnitates primum côsiderantur, deinde côtactus, deinde continuum.

Coalitû est postremû in generatiône, vt vult Eudemus.

prius

prius ratione, quã tangere, vt quod sit generalius & simplicius, & vnà perimat, & vnà inferat. Est ergo in generatione postremum continuum. Quare si sint continua, ea se tangant necesse est. Hoc autem dicit, non ꝙ continuum, etiã quando est continuum, tangat. non erit enim vtiq; continuum ex illa parte ex qua est contactus: sed ꝙ cùm factum sit continuum, necesse est contactum prius cõstituisse ex pluribus. Si autem aliqua se contingant, non est necesse animo agitare continuitatem. Quare in q̃bus non est contactus, neq; coalescentia est in his, neq; continuitas. Siquidem oportet contactum præcedere cõtinuitatem. neq; tamen in omnibus in quibus est contactus, iam etiam fieri potest vt sit coalescentia. lapis enim tãgit lignum, & vestis animal. sed hæc non coalescunt ad vnionem. Si ergo verum est non esse idem id quod deinceps sequitur, & tãgere, nec inesse eisdem: ex eo colligitur veluti corollarium, ꝙ etiamsi fuerint punctus & vnitas separata à rebus: sicut nonnulli ponunt, qui dicũt subiecta mathematum non esse ex abstractione: non fuerit idem punctus & vnitas, vt visum est nonnullis, etiamsi ambo sint eiusmodi vt diuidi nequeant, & sit vtrunque principium quantitatis. siquidem inest punctis quæ habent posituram vt in puncto tangant: vnitatibus autem insit id quod deinceps consequitur. Si ergo nõ est in eisdem tangere & id quod deinceps sequitur: non fuerit idem punctus & vnitas. inest autem punctis vt tangãt non per se: in ea enim non cadit diuisio: quæ autem tangunt, vt possint diuidi necesse est. nisi quòd vel tangere dixit pro eo quod est applicari. signum enim cum signo positum signum facit. (Id autem ita audijt Alexander) vel potius ꝙ per puncta lineis inest vt tangant. Non solum autem ex differentia eius quod est tangere, & eius quod est deinceps, signi & vnitatis ostenditur differentia, sed etiam ex eo quod intercedit. siquidem inter aliqua quidẽ puncta contingit aliquid intercedere: inter puncta enim quę inter se applicantur nihil est quod intercedat: inter ea autem quæ non applicantur contingit intercedere lineam, vel lineas. neq; enim necesse est vt inter ea intercedat linea, sed contingit, siquidem per se posita fuerint puncta, & non vt linearum fines quæ sunt in corpore. inter vnitates autem nihil intercedit. inter vnitatem enim & binarium nihil intercedat necesse est. Illud enim INTER illas autem nõ necesse est esse } dictum est pro eo quod est, inter illas necesse est non esse. numeri enim, vt dicunt Pythagorei, inani à seinuicem separantur, vt qui inter seinuicem nihil habeant. Sciendum est autem ꝙ cùm in libris duplex habeatur scriptura, alicubi quidem, OMNIS enim linea est inter puncta, } alicubi vero, INTER omnem enim lineam intercedit pũctus } priorem vt quæ sit clarior agnouerunt interpretes. omnis enim finita linea est inter duo puncta, quæ fines eius definiunt. contingit autem lineam quoq; non intercedere, quando pũcta per se mente fuerint cogitata, ab ijs qui ponunt ipsa separabilia. Altera autem, si nõ sit prauè scriptum, sequetur id q̃d ante dictum est. cùm enim dixisset de punctis, ET inter hoc quidem intercedit aliquid } subiunxit, INTER omnem enim lineam punctus intercedit } Si enim cõtingit inter omnem lineam esse punctũ qui eam diuidit: & rursus ex vtraq; parte puncti puncto licet vtranq; lineam diuidere: verum est ꝙ inter puncta, & extremum vtrunlibet & medium, contingit aliquid intercedere, nempe lineam: ex ijs enim quæ sunt est aliquid, linea: & inter medium & reliquum extremum, aliam lineam. Aliquid autem amplius habet hæc scriptura, quæ dicit, INTER omnem enim lineam punctus intercedit } nempe ꝙ non in sola finita linea verum sit, contingere esse aliquid inter puncta, sed etiam in infinita. Contingit enim eam pũcto diuidere, & ostendere, vt dictum est, ꝙ inter puncta contingit esse lineas. Cùm autem dixisset de vnoquoq; eorum quæ sunt proposita, concludit deinde orationem, ordine in memoriam reuocans dictum esse de omnibus, & quid sit vnum quodq;, & in quibusnam insit eorum quæ sunt. Dictum est enim alia quidem omnia inesse ijs omnibus quæ habent posituram: id autem quod deinceps sequitur, ijs etiam quæ non habent posituram. siquidẽ consideratur id quoq; in numeris.

Punctus & vnitas, & si separentur a rebus, nõ sũt idem.

Inter puncta quæ non applicantur potest linea vel lineę intercedere.

Inter vnitates nihil intercedit.

CAPVT V.

VNus autem motus dicitur multis modis. Vnum enim multis modis dicimus. Est igitur genere vnus per figuras prædicamenti: omnis enim latio est cum omni latione vna genere: alteratio autem est genere alia à latione: Vnus autem specie, quãdo cùm sit vnus genere, est ẽt in specie indiuidua. Quemadmodum, coloris quidẽ sunt differentiæ. Est ergo alia specie, denigratio & dealbatio. Omnis ergo dealbatio erit eadem specie cum omni dealbatione: & omnis denigratio cum denigratiõe, sed non vtiq; cum albore. Quamobrem specie vna est dealbatio cũ omni dealbatione. Sin aũt sunt quędam quæ sunt simul genera & species: clarũ est itaq; futurũ vt sit quodãmodo vnus specie. absolutè aũt vnus specie nequaq̃. queadmodum disciplina, si scientia est species quidem cõprehensionis, genus autem scientiarum. XXXI

Consequens erat post ea quæ iam de motu dicta sunt, in quibus distinxit motum à generatione & interitu, & prædicamenta tradidit in quibus est motus, ea subiungere quæ nunc sunt dicenda de motu, quis sit vnus motus. & ꝙ cùm vnũ dicatur tribus modis, vel genere, vel specie, vel numero, sicut etiam definitum est in alijs, tribus modis dicetur vnus motus. Et quis sit quidem vnus genere, quis verò specie, quis autem numero, qui est proprie vnus, ostẽdetur. Quoniam autem qui vnus est, est continuus, & qui est cõtinuus est vnus, oportebat prius scire quid sit cõtinuum, vt possemus ipsum quoq; in motus cognoscere. Quoniam autem continuum quidem est aliquid quod cohæret: quod autem cohæret est aliquid quod consequitur deinceps, & quod tangit: ea autem simul esse oportet: vnà autem cum his consideratur id etiã quod intercedit: meritò illorum doctrina tradita est ante ea quæ nunc dicenda sunt. Hæc ipsa autem quæstio proposita, quæ ostendit quis sit vnus motus, est quidem per se maximè conueniens naturali cõtemplationi, vt ostendent ea quæ de ipso dicuntur: & conferet etiam ad finem totius operis naturalis qui maximè spectatur. ex eo enim ostenderetur quis sit vnus & continuus in mundo motus, nempe is qui fertur circulariter. & quid sit propinquũ, quod eum mouet, nempe ꝙ causa immobilis, à diuisione aliena, & æterna. Quod autem nunc habet vnum motum, ait dici tribus modis, sicut etiam id quod vnum est, vel genere, vel specie, vel numero. Generẽ itaq; vnus est motus qui est in eodem prædicamento. quemadmodum omnis latio ad omnem relata lationem est vna genere. in prædicamento enim vbi, quod est vnum genus, sunt omnes, & alteratio relata ad alterationem. est enim in qualitate. Similiter autem etiam augmentum ad augmẽtum, & diminutio ad diminutionẽ. sunt enim omnia in quantitate. Si sunt ergo alij genere motus, non tãquam genus aliquod cõmune prædicatur motus de multis motibus. quare nec fuit eius definitio tanq̃ vnius generis & vnius naturæ. Specie autem sunt plures motus, quando cũ sint in eodem genere & in eodem prædicamento, sunt etiam in eadem specie, quæ est sub eodem genere indiuidua, & non diuiditur in species. Quemadmodum, omnes dealbationes & genere vna sunt: sunt enim colores & qualitates, & vna specie: dealbatio autem & denigratio sunt quidem XXXII

Vnus motus dicitur genere, specie, numero.

quidem eadem genere diuersæ autem specie. Cùm au-
tem dixisset coloris quidem per motum esse differẽtias,
dealbationem & denigrationem, & ideo dealbationem
quidem & denigrationem esse diuersas specie, dealbatio
nem autem esse eandem specie cum dealbatione, & deni
grationem cum denigratione, subiunxit, SED non vtiq;
cum albore. quamobrem specie vna est dealbatio cum
omni dealbatione} Dixerit autem esse quidem coloris
in specie differentias, quoniam non est color species indi
uidua, vt qui ipse quoq; diuidatur in species, nempe al-
bum & nigrum. Alboris autem non sunt in specie diffe-
rentię, quoniam albor est species indiuidua, vt homo. Et
ideo, inquit, specie quodãmodo est eadẽ dealbatio cum
dealbatione. Illud autẽ, QVOMODO, adijcitur propter
dubitationem, quę est afferẽda aduersus motum qui est
vnus specie. Sciendum est autem in nõnullis libris non
haberi hoc dictum, SED non vtique cum albore. quam-
obrem specie quodammodo vna est dealbatio cum deal-
Species quę dam quę pos sunt & eẽ genera. batione} & id videnť interpretes prætercurrere. Cùm
autem dixisset esse vnum specie motum qui est vnus in
indiuiduo: quoniam sunt quædam species, quæ nihil ob-
stat quominus sint etiam genera aliarum specierum, pro
pterea quòd nõ sint species indiuiduæ, quemadmodum
auis cùm sit species animalis, est etiam genus aliquarum
specierum, nempe aquilæ & accipitris, dicit eos motus
qui sunt ijdem in talibus speciebus, absolutè quidem nõ
esse eosdem specie: quoniam diuiduntur in diuersas spe-
cies: quemadmodum color in album & nigrum: sunt au-
tem quodammodo, quoniam sunt in eadem specie, etiãsi
non sit species indiuidua. Specierum autẽ quæ sunt vna
Scientia species comprehensionis. sub altera, exemplum adduxit sciẽtiam, quæ est quidem
species comprehensionis (idem est autem dicere, cogni-
tionis) genus autem aliarum scientiarum, sicut Geome-
triæ, Arithmeticæ, Musicæ, Medicinę, & cęterarum. Si
ergo disciplina est apprehensio sciẽtiæ, & motus ex scien
tia, quemadmodum scientia est quodammodo quidem
vt vna species, quoniam diuisa est à genere cognitione:
absolutè autem non vna, quoniam non est species indi-
uidua: ita etiam se habebit disciplina quæ est motus, &
scientiæ apprehensio.

XXXII Dubitauerit autem quispiam an idem sit mo
tus, quando idem ex eodem mutatur in idem,
quemadmodum vnus punctus ex hoc loco in
hunc locum iterum & iterum. Si autem ita est,
idem erit circularis motus cum eo qui rectà fer
tur: & deuolutio cum ingressu. An definitum
XXXIII est id in quo, si sit aliud specie, esse alium mo-
tum: quod circulariter autem fertur, est à recto
aliud specie. Genere ergo & specie est vnus mo
tus hoc modo.

XXXIII Postquam dixit motum esse vnum specie, qui perfici-
An sit vnus mot⁹ specie, qui est ex eodem ad idẽ iterum atq; iterum. tur in eadẽ specie, dubitat an oporteat dicere vnum mo-
tum specie, eum qui est eius quod mouetur, & ex eodem
ad idem iterum atq; iterum sumens quidem punctum,
id quod mouetur: vnam autem speciem motus, eam quę
rectà fertur ab eodem in idem. & dicit quod siquis dicat
eum motum esse vnũ specie, erit circularis motus idem
specie cum eo qui rectà fertur. potest enim idem ab eo-
dem in idem, aliquando quidem rectà moueri, aliquan-
do verò circulo. & erit circularis motus idem cum recto
specie. Similiter autem & deuolutio cum ingressu. Sol-
uit autem dubitationem, dicens esse definitum vnũ spe-
cie motum, quando fuerit species indiuidua, per quã fit,
vel vt ipse dixit, in qua fit: si hoc autem fit aliud & aliud,
esse alium & alium motum. Quod est autem circulare,
est à recto aliud specie. siue sumptum fuerit id in quo est
motus, vt linea recta & circumferentia: siue modus per
quẽ est motus, vt deuolutio & ingressus. & id magis si-
A gnificauerit illud, IN quo est motus} deuolutio enim &
ingressus possunt ambo rectà fieri: & nihil differẽt in sub
iecto. Porrò aũt videtur etiã Aristoteles modos motus
aliò transferre, dicens se ponere circulare motum & mo
tum qui rectà fertur, & id quod circũfertur, & rectum,
species motus, non autem lineas. Hæc autem dubitatio
& solutio videtur esse allata vt accuratius definiatur mo
tus qui est vnus specie. per quam eam quæ sic quidẽ est
vna species vt subalterna, & quæ potest ipsa quoque di-
uidi in species, ostendit non facere vnum motum specie.
hanc enim speciem per quam idem ab eodem in idẽ rur-
sus & rursus mouetur, siquis propriè dicit vnã speciem,
similiter circularẽ motum & eum qui rectà fertur ꝓpriè
dicet vnam speciem. Quoniam autem non est hæc spe-
cies motus indiuidua, sed in eadem diuiditur, sunt ea qui
dẽ specie quodãmodo eadẽ, sed nõ sunt absolutè eadem.

Absolutè autem est vnus motus, qui est vnus XXXIIII
substantia & numero. Quisnam autem sit cla-
B rum est ijs qui diuiserint. sunt enim tria nume-
ro circa quæ dicimus motum vnum, Quod, &
In quo, & Quando. Dico autem quod, quo-
niam necesse est esse aliquid quod mouetur,
vtpote homo, vel aurum. & id moueri in ali-
quo, vtpote in loco, vel in affectione, & quan-
do, in tempore enim mouetur vniuersum. Ho XXXV
rum autem, esse quidem vnum genere vel spe
cie, est in re in qua mouetur: quod autem co-
hæret, est in tempore. absolutè autẽ esse vnum,
in his omnibus. Etenim id in quo vnum, esse
oportet etiam indiuiduum, quemadmodum
speciem: & rursus illud Quando, vtpote tem-
pus, vnum, & non intermittere. & id quod mo
C uetur, vnum esse, non per accidens. quemad-
modum album nigrefieri, & Coriscum ingre-
di. Vnum autem est & Coriscus, & album, sed
per accidens. neque commune. possent enim
simul duo homines sanari eadem sanatione, vt-
puta, morbi oculorum. sed ea non est vna, sed
vna specie. Hoc autem, Socratem alterari qui- XXXVI
dem alteratione eadem specie, in alio autem
tempore, & rursus in alio: siquidem contingit
id quod interijt idem rursus fieri numero: fue-
rit ipse quoq; vnus: Sin minus, idem quidem,
sed non vnus.

Postquam dixit quis sit motus genere vnus, & quis XXXIIII
specie, & is qui propriè, & is qui est aliquo quidem mo-
do, aliquo verò non, dicit deinceps quisnam sit vnus mo Vnus numero motus quisnam sit.
D tus numero. quem & absolutè & propriè & substantia
vnum dicit. Propriè enim vnum est quod est vnum nu-
mero. quoniam quod genere & specie vnum est, est po-
tius multa, quàm vnum. Dicit autem vnum numero,
qui vnum habet vnũquodq; ex tribus circa quæ est mo-
tus, vt potest in vnoquoq; esse id quod est vnum nume-
ro. Tria autem sunt circa quæ est motus. & ipsum quod
mouetur, vt Socrates: & id In quo, seu per quã speciem
mouetur id quod mouetur, quemadmodum ingressus:
& ipsum Quãdo, nempe tempus in quo mouetur. quid-
quid enim mouetur, mouetur in tempore. Horum au-
tem trium id quidem in quo est per se motus, ostendit
vnum motum specie: circularis enim motus est vnus ge-
nere cum eo qui rectà fertur: quoniam recta quoque est
eadem genere cum circunferẽtia: sunt enim ambæ lineę:
Omnis autem motus qui rectà fertur est idem specie: si-
militer autem omnis quoque motus circularis: quoniam

& quæuis recta est eadem specie cũ quauis recta, & quiuis circulus cum quouis circulo: Tempus autem continuum per se diuersos motus facit cohęrẽtes, seu sit idem id quod mouetur, seu diuersum, tempore minimè intermittente: Quando, autem & quod mouetur idem numero vnum est, quẽadmodum Socrates, & vna forma motus, quemadmodum ingressus, & tempus vnum & continuum, vt dies: tunc fit vnus numero motus. Quomodo autem sumatur vnum tempus, etiamsi distãtia ac spatio disiungatur, significauit per id quòd non intermittat. vnum enim tempus dicitur id quod est continuum, & non intermittitur. Quomodo autem vnum numero id quod mouetur, ostendit, nempe quòd id, quod non sumitur vt per accidens. Coriscus enim quando simul denigratur & ingreditur, cùm sit vnus numero, vt videtur, duobus motibus simul mouetur. sed per accidens est in albo Corisco vnum. quoniam album Corisco accidit. Quamobrem sunt etiam duo motus, etiamsi fiãt in tempore continuo. quoniam id etiam quod mouetur, non per se vnum sumptum est, sed per accidẽs. non enim per se ambobus motibus mouetur Coriscus, sed vtroque eorum ex alio & alio, nempe quòd sint duo quæ moueantur. Quatenus enim est albus, nigrefit Coriscus: quatenus autem est ambulandi potestate pręditus, ingreditur: hoc quidem per se habens, album verò per accidens. Id autem per quod est motus in ĳs quæ sunt eiusmodi, non solùm non est vnum numero, sed nec genere, nec specie. siquidem nigrefieri quidem est alterari, ingredi autem, ferri. Cùm autem dixisset oportere esse vnum numero id quod mouetur, non per accidens vnum, subiungit oportere etiam id per quod fit motus ita esse vnum vt indiuiduum & numero vnum. sed non vt commune, & vnum specie, sed non numero. cuiusmodi est laborantium oculorum, verbi gratia, sanatio. Fieri enim potest vt duo homines simul sanẽtur eadem sanatione doloris oculorum, sed ea vna est & eadem specie & non numero, quando sumitur vt communis. Cùm autem dixisset in motu qui est propriè vnus, & id quod mouetur esse vnum per se, sed non per accidens, & id per quod est motus esse vnum vt indiuiduum, sed non vt commune, subiungit oportere etiam vnum esse tẽpus in continuitate. quemadmodum si Socrates discat grammaticam in tempore continuo. hic est enim vnus motus, quoniam vnum habet tempus in cõtinuitate, & non in eo quod est propriè vnum numero vt subiectum. Eudemus autem ait, Sicut tempus. Neque enim alteratio, inquit, remanet, nec latio, sed quemadmodum tẽpus diffluit, & semper fit alia. quamobrem hoc est vnum dicendum specie sed non numero. Nam si à morbo, inquit Aristoteles, quis alio tempore eandem quam amiserat recepit sanitatem, non amplius dicendum est eandem esse vnam numero, sed potius eandem specie. Necessariam autem ostendit esse rationem per positionem quæ non potest fieri. tunc enim esset vnus numero motus, motus prioris susceptæ disciplinæ, & scientiæ quæ rursus apprehensa est post obliuionem, si contigerit id quod perĳt idem numero rursus fieri. Si hoc autem nequit fieri, fieri non potest vt qui fit in alio & alio tẽpore motus sit vnus numero. Hæc autem quæstio magis conuenit Stoicorum regenerationi. Dicentes enim illi me eundem rursus esse factum regeneratione, iure quærũt vtrum vnus sim nunc numero qui tũc eram, propterea quòd sim idem substãtia: an differor per ordinem qui confertur in aliam & aliam mundi creationem. Absolutè autem est vnus motus: in quo id quod mouetur per se est vnum & idẽ numero, & id per quod, mouetur est vnum specie prædicamenti, quod est indiuiduum & non commune: & tempus continuũ, & non intermittens. sin autem hæc omnia non cõcurrerint, idem quidem potest esse vnus motus specie, nequaquam autem vnus motus numero.

Vnum tempus quid sit.

Vnũ numero quod mouetur quo dicatur.

Regeneratio ponitur a Stoicis.

Vnus mot° absolute quo sit.

XXXVII Habet autem etiam huic assimilem dubitationem, vtrum vna sit sanitas, & in summa habitus & affectiones sint substantia in corporibus. moueri enim videntur & fluere quæ ea habent. Si autem eadem est & vna quæ est mane, & nunc sanitas: cur non etiam quando intermissam rursus receperit sanitatem, non & ipsa & illa fuerit vna numero. Eadem est enim ratio. Sed in hoc differt, quòd si sint quidem duæ, propter hoc ipsum tanquam numero vna: & habitus necesse est. est enim vna numero operatio eius quod est vnum numero: Si autem habitus vnus, fortasse non videbitur alicui vna etiam esse operatio. quando enim cessauerit ingredi, non est amplius ingressus. erit autem si rursus ingrediatur. Si ergo vna est & eadem: contigerit idem & vnum & interire & esse sæpius. Hæ sunt ergo dubitationes quæ sunt extra præsentem considerationem. XXXVIII

XXXV Postquam dixit tempore intermittente non posse esse vnum numero motum, nisi id quod interĳt & factum est: fuerit vnum specie vel numero: & cum hoc ostendisset eiusmodi vt quod fieri non posset per hoc, Siquidem contingit id quod interĳt rursus fieri vnum numero: volens exponere aliquam dubitationẽ, quę videretur ostendere nihil vetare quominus motus qui interit & fit, fiat vnus numero, traducit dubitationem à motibus ad habitus, vt quæ ex illis argumentaretur probabilius. Vtitur autem Heracliti oratione quæ dicit omnia fluere & nunquam idem esse. & dicit quòd si vna est numero sanitas, quæ est ab aurora vsque ad vesperam, cùm sit tẽpus continuum: etsi & corpora & habitus & affectiones omnes fluant, vt dicit Heraclitus, cur non etiam quando eam intermissam recuperauerit, hoc est, morbo affectus conualuerit, dicetur eandem sumpsisse numero? Socrates enim reuersus à peregrinatione, est vnus et idem numero cum eo qui erat priusquam iret peregre. & sanitas & scientia eius videtur esse eadem. quemadmodum & dissoluti & compacti lectuli ĳdem sunt, etiamsi dissoluti sæpe compacti fuerint. An lectuli quidem ĳdem, cõpositiones autem & dissolutiones nõ sunt eædem numero? Si ergo habitus vnus, etiãsi tempus intermissum fit, cur non etiam motus seu actus vnus qui proficiscitur ex habitu? Quòd autem in habitu, idem etiam dici potest in affectionibus, quòd si sit vna febris, vel vnus dolor oculorum, vel vnus color ab aurora vsq; ad vesperam, cur non etiam sit vnus si tempus intermittatur? Si autem hæc sunt vnum numero, cur non etiã motus & operationes? Hæc cùm dixisset, attendit transitum qui fit ab operationibus ad habitus. nempe quòd sit quædam differentia operationum ab habitibus & affectionibus. Si est enim vna operatio necesse est etiam vnum esse habitum, et adhuc prius subiectũ. vna enim numero operatio, est vnius habitus numero: & vnius habitus numero vnum subiectum. è contrario autem non est vtiq; verũ. neq; enim si sit vnum subiectum, necesse est etiam habitum esse vnum. nec si vnus sit habitus, necesse est vnã esse operationem. subiectũ enim potest habere multos habitus. & cùm sit vnus habitus, possunt tradi multę operationes, cũ fiant interim multę temporis intermissiones, & sic multiplicentur operationes. Quæcunq; autẽ de habitibus, ea etiam cõuenit dicere de affectionibus. sunt. n. vtraq; dispositiones animæ & corporis. sed affectio quidem est dispositio quæ facile amitti potest: habitus autem est stabilis. Quomodo autem si est idem habitus vel etiam eadem affectio, non etiam motus seu opatio, quæ ab eodem habitu proficiscitur, nõ est vna & eadẽ, etiamsi fiat ex intermissione? idem. n. interire et sępe esse contingit, quod quidẽ prius statutũ est. Hę

ergo,

Vtrum motus qui fit & interit possit esse vnus numero.

Heraclit° dicebat omnia fluere, & nũquam in eodẽ statu permanere.

Vnĩ° operationis vnus est habitus.

Vnius subiecti possũt esse multę operationes.

Habitus differt ab affectione, quam vocăt dispositionem.

ergo, inquit, dubitationes sunt extra presentem cōsiderationem, & in summa extra opus de motu. Querere enim de habitibus & affectionibus, quomodo ea sint vnum & non vnum, & si similiter habet vnum, & habitus qui intermittitur, & iterum atque iterum inest, & qui manet quidem, eo autem quòd fluat subiectum videatur mutari, vt qui in alio & alio subiecto sit alius numero: he questiones quæ attingunt primum & secundum subiectum, & quærunt quidnam maneat fluentis materiæ, fuerint alius operis. Attingunt enim ad soluendum quoq; difficiles eius quod augetur dubitationes: quid sit quod manet in eo quod per vniuersum mutatur & augetur. non enim similiter quidem atq; vter inflatur, id quod augetur quidem vt vter, latitudinem autem suscipit et magnitudinem: sed est motus intellectu difficilis, quem tradidit in libro de generatione & interitu. quare hæc omnia remouet vt aliena ab opere de motu. Hæc ergo de vniuerso sensu eorum quæ dicta sunt. In dictionis autem contextu, illud. ET quidem duæ} propter hoc ipsum breuiter enunciatum, attulit obscuritatem. Dicit autem eandem conuenire ratioņe in habitibus & motibus. Sed tantum differt ratio habituum à ratione motuum. q si sint quidem duo habitus qui insunt ex intermissiōe: propter hoc ipsum sunt duæ operationes & motus qui procedūt ex habitibus. quæ quidem non est perfecta oratio. Hoc autem probat ex eo quod cum ipso conuertitur. Quemadmodum enim numero, quando est vna operatio quæ fit iterum atque iterum, etiam habitus qui fiunt iterum atque iterum, vnum esse necesse est: ita si sint duo habitus duæ quoq; sint operationes necesse est. Si enim vna, habitus quoque vnus, et subiectum adhuc magis vnum. Et subiunxit necessitatem, vna est enim numero operatio, quæ est vnius numero operantis, siue sit habitus, siue facultas, siue subiectum. Cùm autē dixisset quòd si sint duo habitus, propter hoc ipsum sunt etiam duæ operationes, & ad eius probationem adduxisset id quod conuertitur, quod est etiam per se vtile ijs quæ proponūtur, quod dicit quòd quæ est vna numero operatio est ab habitu vno numero: & ex ratione ostēdisset similitudinem rationum quæ sunt inter se habitus & operationis, adijcit etiam differentiam propter quam adduxit similitudinem. Si est enim, inquit, vnus habitus: nō videbitur vtique etiam alicui vna esse operatio, quemadmodum si est vna operatio, necesse est etiam vnum esse habitū. ab eodem enim habitu potest esse vna operatio & plures. Et ideo dixit, NON alicui vtique videbitur esse vna} sed ēt plures scilicet. Quando enim cessauerit ingredi, non erit amplius ingressus. Rursus autē si ingrediatur: erit, cùm vnus sit ingrediendi facultatis habitus. Porrò autem huius quoque dicti dicit Alexander aliam haberi scripturam eiusmodi. SIQVIDEM hi sic sint duo numero, esse quoque habitus necesse est. est enim vna operatio vnius numero} & audit illud, Siquidem sint duo sic numero, nō de habitu, sed de subiecto habitus. quod quidem propter continuum fluxum non manet vnum numero. & ideo habitum quoq; necesse est esse plures nūero. Vnus enim est habitus numero vnius numero subiecti: vt autem se habet subiectum ad habitum, ita habitus ad operationem. etenim vnius quidem operationis est vnus habitus: vnius autem habitus possunt esse multæ opationes, si tempus diuidatur intermissionibus.

XXXIX Quoniam autem est continuus omnis motus, eum etiam qui est absolutè vnus, necesse est esse quoque continuum, siquidem potest omnis diuidi. & si continuus, vnus. neque enim fuerit omnis omni continēs. quemadmodum nec vllum aliud quodlibet cuilibet. sed quorum extrema vnum. extrema autem illi quidem non sunt, huic verò sunt: sed specie etiam

A æquiuoca. quomodo enim tetigerit, vel vnum fuerit extremum lineæ & ingressus? Coherentes ergo fuerint etiam ij qui non sunt ijdem specie nec genere. qui enim cucurrit aliquis, febre statim laborauerit. & veluti lampas ex successione, cohæret latio seu motus per locum. non est autem continuus. ponitur enim continuum eorum quorū extrema vnum. Quare sunt cohærentia & deinceps, quòd tempus sit continuum: Continuū autem, eo quòd motus: Hoc autem, quando vnum extremum fuerit ambobus. XL

Quare necesse est eundem esse specie, & vnius, & in vno tempore eum qui est absolutè motus continuus & vnus. Tempore quidem, ne intercedat immobilitas. in eo enim quod intermittit quiescat necesse est. Sunt ergo multi, & nō vnus motus, inter quos quies intercedit. Quare si quis motus statu intercipitur: neq; est vnus, nec continuus. Intercipitur autem si intercedit tempus. Eius autem qui non est vnus specie, minimè. etiamsi tempus non intermittitur. tempus enim vnum est: speciei autem motus alius. Eum enim qui est vnus, specie quoq; vnum esse necesse est: eum autem absolutè esse vnum non est necesse. Quis sit ergo vnus absolutè motus dictum est. XLI

B

Postquam ostēdit quis sit vnus motus ex ijs tribus in quibus cōsistit motus, eo quod mouetur, & eo per quod motus, & tempore, quorum vnumquodq; vt natura ei insitum est vnū numero esse oportet, si futurus est vnus propriè motus: adijcit quedam alia quæ per se insunt vni motui. quorum primum est, continuum esse motum qui vnus est. Hoc autem probat ex eo, quòd quicunque sumitur motus, ipse etsi sit pars motus, sit continuus secundum naturā. non quòd omnis motus sit omni motui continens, sed quòd vnusquisq; per se. Si autem hoc verum est, quoniam necesse est in omnem motum cadere diuisionem, quod quidem interiecit statim post principium: quod enim diuisionem suscipit est cōtinuum: necesse est motum quem esse vnum absolutè ostensum est, esse sibi ipsi continentem qui vnus est, vt etiam vnamquāq; partem motus. Porrò autem si est continuus, est vnus. adeò vt inter se conuertantur. Quòd autem qui est vnus numero motus sit continuus, & fieri non possit vt qui non sic vnum motum faciunt sint continui, per hoc ostendit, nempe, NON enim oīs motus fuerit omni continens. } Neq;.n. qui sunt ijdem specie, sunt inter se similiter continui, neque qui sunt genere. Adhuc autē magis qui sunt generum dissimilium, non fuerint cōtinui. non enim potest omnis motus esse omni motui continens. quemadmodum ingressus dealbationi vel disciplinæ susceptioni. Si enim posset, non qui est cōtinuus esset vnus numero. neque enim qui sunt ijdem specie, neque qui sunt genere, neque adhuc magis qui in eis differunt, sunt vnus numero. Iam verò ipse probat non omnē motum esse omni motui continentem, etiamsi fiat in tempore continuo, ex eo quod nec quidquam aliud sit quidlibet cuilibet continens, etiamsi sint eiusdem speciei. neque enim corpus corpori, quoduis cuiuis, neque superficies, nec lineæ, etiamsi sint in eodem tempore. sed illa ex ijs quæ sunt: fiunt inter se continua, quorum extrema possunt vnum fieri. Extrema autem, quædam quidem tantum: Alia autem habent quidem extrema, sed alia quas non cadit diuisio: quare non fit ex eis aliquid continuum ex ijs quæ sunt non habent: quemadmodum vnitates in XXXVI

C Motus q est vnus, est cōtinuus.

D Non quiuis mot⁹ est cuiuis motui cōtinens.

specie ac differentia, & quæ æquiuocè extrema dicuntur vel fines. quod quidem est euidens in ĳs quæ sunt diuersi generis. est enim alius finis lineæ, & alius finis ingressus. Quinetiam in motu alius est finis dealbationis, & alius finis ingressus, & alius calefactionis. Meæ quoque dealbationis est alius finis, alius tuæ. & in me est alius finis pilorum dealbationis, & alius cutis. Quamobrem ex his motus non fuerit continuus. sed cohærētes quidem, inquit, fuerint motus ĳ etiam qui non sunt ĳdem specie, nec videlicet genere. Qui enim cucurrerit, statim febricitauerit aliquis. Cohærentia autem hæc, non quòd tangant: quemadmodum cohærens prius definitum est in ĳs quæ sunt in positura: non est enim in ĳs cōtactus: sed eo quòd tempus est continuum. dixit enim ex temporis quoque continuitate motus qui cohærent iudicari. quemadmodum ex eo quòd idem sit id per quod mouent ĳ qui sunt ĳdem genere vel specie. Etsi ergo quis qui cucurrit, statim febricitauerit, neque quidquam temporis intercesserit, non sunt motus continui. sunt enim fines eorum dissimiles specie, vt non possint vnum effici. Cōtinua autem sunt, quorum fines sunt vnum. Horum autē fines dicuntur æquiuocè, & cùm non eandem naturam participent, non possunt in vnum coalescere. Sed in his quidem clarum est. Porrò autem motuum quoque qui sunt eiusdem speciei, etiamsi eiusdem speciei sint fines, si non vniantur ac coalescant, non faciunt continuitatem. quēadmodùm in mea & tua dealbatione, etiamsi fiat in tempore continuo, neque fiat continuus, nec vnus. quoniam eum quidem qui est continuus, & numero vnus, necesse est etiam esse vnum specie: eum autem qui est specie vnus non necesse est esse etiam vnū numero. In motu autem per locum, cùm lampas currendo ex successione alteri post alterum traditur à currentibus, Interpretes quidem vnum et continuum videri dicunt motum currentium, cùm sit eiusdem speciei, nō tamen esse propriè vnū nec continuum, eo quòd nō sit id quod mouetur idem. Sed est, inquit, ipse quoque cohærens. neque enim horum motuum extrema vnum sunt, sed vniuscuiusque currentium est proprius aliquis cursus finis. & non est eius qui præcessit cursus finis, eius qui post ipsum currit principium. Sunt autē motus eiusmodi cohærentes, quòd tēpus in quo fiant sit continuum: Sed non sunt hi motus continui. Num autem non eorum qui currūt motum qui videtur esse vnus, esse cohærentem & non cōtinuum dicit Aristoteles, sed lampadis lationem & motum qui videtur esse vnus, vtpote quòd sit vnum quod feratur, & propter lampadis continuitatem, ne ipsum quidem esse vnum & cōtinuum, sed cohærentem. multorū enim cursus non fuerit vnus, cùm multi sint qui currant: Latio autem lampadis quę & vna est, & splendorem habet continuum, cum videatur vna; nec ipsa quidem vna est. quoniam distincti sunt fines, & statu intercipiuntur, nempe successione. Hanc autem scripturam inueni haberi dupliciter: alicubi quidem, QVEMADMODVM lampas quæ fit ex successione lationis, continua autem non } alicubi autem, QVEMADMODVM lampas ex successione cohærens motui, nō autem continua } & videtur in vtroque loco lampas nō dicere facem, sed illustrationem & transcursum luminis. Cohærentes enim, inquit, fuerint motus, & qui non sunt ĳdem specie, & qui ĳdem. quemadmodum lampas. hoc est trāscursus luminis. motum enim appellauit lampadem, eum qui est in eadem specie, sicut prius dicens de eo qui non est in eadem. Qui enim cucurrit, inquit, quispiam febricitauerit. Fortasse autem meminit lampadis, quæ in Piræo erat in Bendidĳs, de qua dicit Plato in principio de republica, lampas, inquit, Deæ erit ex equis. & id quod fiebat interpretans, lampades, inquit, habentes, tradēt alter alteri, equis certātes. Tales ergo motus, inquit, sunt cohærentes, sed non continui. cōtinui enim sunt quorum extrema sunt vnum. Quare si continui, sunt etiam cohærentes. cōtinuum enim est, inquit, id quod cohæret: Præterea autem sunt etiam deinceps consequentes. si enim cohærent, deinceps etiam consequuntur. siquidem id dixit cohærens, quod tangit cùm deinceps consequatur. Sed hoc quidem fit in ĳs quæ habent posituram. Motus autem qui sibi inuicem cohærent, sunt etiā protinus continui, inter se commixtis & confusis finibus, quòd tēpus quod motum metitur sit continuum. ipsa enim Nūc quę deinceps consequuntur, vt non habeant tempus quod intercedat, quod est eiusdem generis cū ĳs quæ sunt vtrinque, non deinceps consequuntur, sed fiūt continua. nam cùm in ea non cadat diuisio, non se tangunt, sed alterum alteri inter se applicantur: & vnum fiunt, & totum faciūt continuum. Hoc ipsum autem etiam in motu accidit. Si ergo tempus est mēsura motus: & motus per tempus fit continuus: & tempus per motū: & vtrunque per seipsum, quod habeant extremas partes in vnum concurrētes. Si hęc ergo ita habent, rectè dictum est à principio, necesse esse vt motus qui est absoluè cōtinuus & vnus, hæc tria, nempe & speciem per quam fit motus, & id quod mouetur, & tempus, vnumquodque habeat vnum numero, vt non intercedat immobilitas. non enim fuerint duo vel plura tempora, si non intercedat immobilitas. Si enim non intercedat immobilitas: continuantur etiam inter se tempora, sicut motus: Si intercedat autem immobilitas, fiūt etiam motus plures vno, qui stant ex vtraque parte immobilitatis. & tempora tria, nempe id quod metitur immobilitatem, & ea quæ metiuntur motus qui sunt ex vtraque parte immobilitatis. Effectu ergo & potestate sic ratiocinatur. Motus qui habet plura tempora, statu intercipitur. Qui autem statu intercipitur, non est vnus. Hāc autem posuit primam propositionem, & conclusionem, videlicet. Motus qui habet plura tempora, nō est vnus. Si autem hoc verum est: etiam quod cum contrapositione conuertitur verum est, nempe, vnum tempus vnum motum metitur. Qui non est aūt specie vnus motus, etiamsi fiat in tēpore continuo, non fuerit vnus numero, etiāsi idem habeat id quod mouetur. quemadmodum, siquis qui cucurrit protinus febricitauerit. horum enim motuū non fiunt extrema vnum. est enim alius specie qui est in alia specie. quare ĳ adhuc sunt magis alĳ numero. Si est enim vnus numero motus; oportet quoque eandem esse motus speciem: Si est autem vna species, non est omnino vnus motus, nisi etiam vnum fuerit id quod mouetur, & tempus cōtinuum & vnum. hic est enim qui absolutè dictus est motus vnus. & scilicet id quod vni motui adiectum est, quod & ipse sit continens ei qui est numero vnus & propriè vnus, ei soli conuenit qui neque in genere neque in specie habet vnum. Par est autem attendere quam necessario ante vnius motus probationem, assumpta sit doctrina eius quod cohęret, & eius quod est deinceps, & eius quod est continuum. siquidem per illa ostensum est quis sit quidem vnus & continuus motus, quinam verò qui deinceps cohærent.

Præterea autem dicitur vnus etiam qui est perfectus, siue sit in genere, siue in specie, siue etiam in substantia. quemadmodū in alĳs quoque id qđ est perfectū & vniuersum, est vnius. Nonnunquam autem, etiamsi sit imperfectus, vnus dicitur, si solùm sit continuus. XLII

Aliquid aliud secundum adĳcit motus propriū, nempe id quod est perfectum, nō ei soli qui est numero vnus, qui propriè vnus dicitur, conueniens, sed ei etiam qui vnus dicitur per speciem, & ei qui per genus. Vnum enim, inquit, magis propriè motum dicimus, si etiam sit perfectus, siue est etiam in genere qui sumitur, siue in specie, siue in numero. quod quidem etiam vocauit substantiam. in genere enim motus qui est in loco, is qui est alicunde, aliquò. & quando ipse fuerit perfectus, hoc est quando id quod mouetur venerit ad illud ad quod tendebat, XXXVII

Motus qui fit currēdo, cū lāpas vicissim datur, sit ne continuus.

Cohærentes motus differunt a continuis.

Lampadis in currendo traditio in Piræo fiebat in Bēdidus.

Motus qui sibi cohærēt inuicem sunt continui.

Motus vnus, siue sit vnius generis vel speciei, perfectus sit oportet, nō solū vnus numero.

debat, & perfectus fuerit motus, tunc ipsum vnum dicimus: In specie autem, is qui à loco qui est infra fit supra, & à loco qui supra infra: In numero autem, motus huius ignis, & huius glebæ. Horum ergo vnusquisque, quando fuerit perfectus, tunc fit vnus propriè. qui sunt enim in genere & specie plures numero, vnus fiunt in generé & specie. Nam & qui alicunde aliquò, eo ipso sunt vnus: & qui à loco qui est supra infra, omnes sunt vnus. & similiter qui à loco qui est infra, supra. & magis vnus, si fuerit vnusquisque perfectus, quàm si imperfectus. Si enim vnumquodq; vnum dicimus, ad eius substantiam & formam respicientes, vnus Socrates, vnus homo, vnum animal: quando vnumquodq; eorum speciem seu formam non susceperit, sed fuerit imperfectum: quemadmodum speciem nondum susceperit, its nec vnum per formam & characterem, per quē vnumquodq; vnum dicit. Quemadmodum enim nondum esse dicimus id quod fit & est imperfectum in substantia: ita nec ipsum vnum dici potest. Vnum enim dicimus id etiam quod est imperfectum. quemadmodum semē vnum, & fœtum vnum, sed non vnum vt hominem. sed illud quidem quod est perfectum semen vnum. quoniam perfectum semen. & fœtus similiter. Et in summa, id quod est imperfectum est adhuc potestate. Quod est autem potestate aliquid, plura potest, & non hoc solùm. Clarum est ergo quòd qui est vnus numero motus, quando ad tria illa quæ iam dicta sunt, id quoq; quod est perfectum acceperit, tunc dicitur magis propriè vnus. Alexander autem dicit eum in his sequi Pythagoreos & Platonicos. qui quidem vnum optimum existimantes, id perfecto attribuebāt & integro, & ideo ipsum dicebant principium, vtpote quòd etiam cōmunis vsus de perfectis & totis vnum prædicet. Verisimile est autem & Aristotelem & Alexandrum respicere ad ea quæ dicuntur in Parmenide Platonis in secunda positione. in quibus cùm vnum esse totum probasset, id etiam perfectum esse ostendit, & habere medium & finem, ipsum habere principium & medium & finem ratiocinando colligēs, à quibus id quod est perfectum characterem suscipit. Dicit autem de toto concludens. Est ergo totum quod fuerit vnum, & partes habuerit. De perfecto autem. Quid autem si totū non & principium habeat & medium & finem, an fieri potest vt sit totum absq; his tribus? Adijcit autem Aristoteles, quòd magis quidem propriè fuerit motus continuus, cùm fuerit etiam perfectus. iam verò etiam imperfectus, si solùm ipse quoq; fuerit numero continuus. Attendēdum est autem, q̄ continuum quidem dicit ei qui est vnus numero solummodo conuenire, quem etiam dicit propriè esse vnum: Perfecti autem eos etiam qui in genere, & qui in specie vnum habent dicit esse participes. quoniam continui quidem non sunt participes, diuisi in proprias multitudines, quæ non sunt inter se continuæ. neq; enim multi homines sunt inter se continui, ex quibus & in quibus est vnus homo: neq; animalis. est enim pfecta vnaquęq; species & genus, ex eo q̄ susceperit proprium characterem. Etsi enim sit aliquid cōmune, & non indiuiduum, habet ipsum quoque perfectionem propriam per formam definitam.

Vnum quō dicatur vnūquodq;.

Quod fit nō est.

Imperfectū non est vnū.

Imperfectū est solū potestate.

Vnum optimum.

Vnū est totū & perfectū, ex Platone.

XLIII Præterea autē aliter prẹter eos qui dicti sunt, dicitur vnus motus, is qui est æquabilis. qui est enim inẹqualis, propemodū non videtur vnus: sed magis is qui est æqualis, sicut rectus. is enim qui est inæqualis suscipit diuisionem. Videtur autem differre vt id quod est magis & minus. Est autem in quouis motu id quod est æqualiter, vel non. nam alterabitur æqualiter, & feretur in ẹquali, nempe circulo, vel recta. & in aug-

XLIIII mento similiter & diminutione. Est autē inẹ-

A qualitatis differentia, & hęc quidem in quo mouetur. neq; enim fieri potest vt sit æqualis motus non in æquali magnitudine. quemadmodum fractæ motus vel incuruæ vel alius magnitudinis, quarum non applicatur quælibet pars parti cuilibet. illa verò neq; in eo quod est vbi, neq; in eo qd' est aliquādo, neq; in eo ad quod: sed in eo quod est sic. celeritate enim & grauitate est aliquando definita. Cuius enim est eadem celeritas, est æqualis: cuius autem nō est, est inęqualis. Quare non sunt species motus nec differentię, celeritas & tarditas. quoniam sequitur omnes qui specie differunt. Quare neq; grauitas & leuitas quæ tendit ad seipsum. quēadmodū terrę ad seipsam. vel ignis ad seipsum. Vnus XLV

B ergo est is qui est inæqualis, eo quòd sit continuus. Minus autem quod motui fracto accidit? Minus autem est semper mixtio contrarij. Si autem contingit omnem qui vnus est esse & æqualem & non: non fuerint qui non sunt cohærentes in specie ipsi quoque vnus & continuus. Quomodo enim fuerit æquabilis, qui ex alteratione componitur & motu? applicetur enim oportet.

XXXVIII Tertium hoc adijcit quod inest vni motui, nēpe ęquabilitatem, quæ potest conuenire et ei qui est in genere, et ei qui in specie, & ei qui in numero: quemadmodum et quoq; qui ipsi opponitur inæqualitatem. & vbiq; cū alia sint eadem, is qui est æqualis magis videtur esse vnus quàm is qui est inæqualis. propterea q̄ qui est inęqualis,

C videtur quodammodo esse diuisus per differentias quæ sunt in æqualitate. Dicit autem primùm quis sit motus æqualis, & quis inæqualis. & ad æqualem motum ostendendum rectam adduxit, vt ait Alexāder. propterea q̄ motus qui est in recta sunt omnes partes æquales, & omnino conueniant, sicut etiam rectæ lineæ, in qua fit talis motus. Similiter autem, inquit, habet etiam circulus, & motus qui est in circulo. est enim ipse quoq; æqualis, propterea quòd vndequaq; similiter circumagatur linea circularis. Inæquales autem sunt fractæ lineæ, & quæ non sunt similiter circumactæ, vt pars quęlibet cuilibet applicetur, & motus qui sunt in eis. Num autem illud. Sicut recta, non indicat motum in recta linea: sed dicit omnem ęqualem motum ita se habere in omni specie motus, non solùm lationis, sed etiam alterationis & augmenti, vt se habet recta. hæc est enim æquabilis, propterea quòd quęlibet pars applicetur cuilibet. Omnis ergo motus, siue in recta, siue in circulo, siue in alteratione, siue augmēto,

D cùm sit æqualis, ita se habet, vt recta. quandoquidem potest etiam in recta moueri inæqualiter, cùm nō idem motus fuerit atq; recta similiter affectus, vt sit quæuis pars cuiuis similis. Dicit autem æqualē differre ab inęquali, per id quod est magis & minus. quēadmodum Alexander quidem dicit, quòd æqualis sit magis vna quàm inæqualis, & illa hac minus. sunt enim ambæ cōtinuę. Num autem non ad hoc quòd est vnus dicit illud magis & minus, sed ad formā, in qua sunt. si quidem in recta vel circulo æquale vel inæquale: quoniam magis rectus etiam circulo est æqualis inæquali: Sin autem in dealbatione vel calefactione, quoniam est magis dealbatio & magis calefactio æqualis inęquali: etsi per augmentum similiter: quare subiunxit etiam in omni motu esse æqualitatem: Sin autem in eo quod est magis & minus differunt in eadem specie, non est in eorum specie differētia. in ea dē enim specie id quod est minus, tale est mixtione

Motꝰ ęqualis quis sit.

Motus inæqualis qui dicatur.

contrarij, quale minus album est mixtione nigri. & similiter in alijs. Cùm autem dixisset in omni motu esse id quod est æqualiter & non, etenim alterabitur æqualiter, & feretur super æquale, vel inæquali, vt dicunt Alexander & Porphyrius, vtpote circulo vel rectâ: Quoniam enim fieri nõ potest vt aliquid feratur æqualiter, nisi motu æquali feratur in æquali: tradidit in ijs in quibus ipse potest fieri. dicens, QVEMADMODVM circuli vel motus}-Potest enim in his quoque fieri motus inæqualis, cæterum æqualis quidem certè in nullo fit nisi in æquali. Cùm autem dixisset quis sit motus æqualis, quòd scilicet qui est vnus & partium similarium, vt rectus: & quis inæqualis, quòd is scilicet qui in multos diuiditur: & quæ sit eorum differentia, nempe quòd non in specie, sed in eo quod est magis & minus: dicit deinceps quænam sint differentiæ motus inæqualis, & per quot & qualnam causas fiat inæqualis motus. oam hæc quoque orationi de motu conueniunt.

Inæqualis motus differentiæ.

Nonnunquam ergo is ex eo in quo fit efficitur. quemadmodum in fracta. neque enim fieri potest vt æqualis motus fiat in inæquali, cuiusmodi est incuruus, vel in summa in tali magnitudine cuius pars quælibet non applicatur cuilibet, etiamsi fiat continuus qui est in ipso motus.

In alteratione, quomodo fit motus inæqualis.

Quærendum est autem an etiam in alteratione ex eo erit æqualis motus & inæqualis, nempe ex eo in quo est motus. Quod enim in ijs quæ feruntur est locus in quo fertur id quod fertur, hoc in alteratiõe est omnino qualitas. Quidquid autem mutatur in qualitate, ex contrario mutatur in contrarium, dum nigrescit vel albescit. nulla autem pars denigrationis vel dealbationis potest applicari alteri parti, non solùm quia non remanet; sed ne cogitatione quidem. non erit enim pars alteri parti similis. sed sicut in die.

In augmento et diminutione quo inæqualitas.

In augmento autem & diminutione, quoniam per magnitudinem videntur mutationes rectà fieri & planæ: si est aliqua alia inæqualitas, erit in eo quod augetur. si constiterit quidem aliquando augmentum, dum non est nutrimentum, aliquando etiam mutabitur in interitum, vt in morbis. tunc enim erit inæquale augmentum. quemadmodum si aliquãdo quidem plus, aliquando verò minus creuerit in diminutionem. In alteratione autem, quæ ordinata progressione fit inæqualitas qualitatis, est eius inæqualitas. Quando autem nunc quidem vehementius calefit, rursus verò minus, & rursus intenditur: tunc qualitate inæquale est id in quo fit motus. Quædam autem alia inæqualitas est in omnibus motibus per celeritatem & tarditatem, & in summa per tempus. & est hæc motus propriè inæqualitas. qui neque est in eo in quo mouetur id quod mouetur, vt qui ante dictus est: hoc enim ei significat illud VNI: neque in eo quòd tempus non sit vnum & continuum: quod ei significat, illud, QVANDO: neque ex eo in quod fit mutatio, vtpote in id quod est supra vel infra, vel album vel nigrum, vel magnum vel paruum. Contingit enim vt cũ hæc omnia sint eadem & similia, nempe, Id in quo, tempus, Id ad quod: fiat motus inæqualis, præter modum motus & illud sic, Si aliquando quidem celeriter, aliquando verò tardè mouetur. tũc enim fit motus inæqualis sicut æqualis, quando est motus similis. etenim aliquando, inquit, inæqualitas non ijs quæ prius dicta sunt: sed celeritate & tarditate definita est.

Celeritas & tarditas non sunt species motus.

Cùm autem dixisset esse aliquam æqualitatem & inæqualitatem præter eius quod mouetur celeritatem & tarditatem, subiungit, ea, nempe celeritatem & tarditatem, non esse species motus. neque differre specie celeritatem & tarditatem, per quas inter se differunt motus æquales & inæquales. & id probat ex eo quod in omnibus speciebus motus sit tarditas & celeritas. ferri enim & augeri & alterari potest vtroque modo. Id autem quod est in omnibus speciebus, nequaquam distinguitur ac secernitur ab illis in quibus est. quod enim ab aliquo distinguitur ac secernitur, debet esse extra illud.

Species alicuius nõ potest esse species eius à quo distinguitur.

Atqui neque vnius alicuius ex speciebus motus sunt species celeritas & tarditas. quod enim est species alicuius, E fieri non potest vt sit etiam species eius à quo distinguitur ac secernitur. Propter hanc enim causam, nec fœmina nec mas sunt species animalium quòd sint propemodum in omnibus speciebus. neque ergo potest distingui ac discerni ab his, nempe pedestri & aquatili & volucri, vt sint præter ea mas & fœmina species animalis. in illis enim non sunt.

Mas & fœmina cur nõ sunt species.

Sed neque alicuius eorum fuerint species, vtputa pedestris. sunt enim etiam in alijs. nec fieri potest vt differentium generum sint eædem species. Quamobrem nec mulier & vir sunt species hominis, quoniã sunt in ijs quæ distinguuntur ac secernuntur ab homine. Vir enim & mulier per masculum & fœminam habent differentiam. Leuitas ergo & grauitas inter se differunt specie: Celeritas autem & tarditas sunt operationes in vtraque facultate. etenim quod est leue, fertur sursum tardius & celerius. & id quod est graue, deorsum. Quod est. n. grauius, celerius. quod minus graue, tardius. Quemadmodum ergo id quod est grauius, & id quod est minus graue, F non differunt inter se specie in inclinatione: ita etiam quæ has potestates consequuntur operationes, celeritas scilicet & tarditas, non sunt agentis motus in specie differentiæ. manent enim in eadem specie, aliquando quidem ignis, quando mouetur celerius & tardius, aliquando verò terræ. neque enim grauitas & leuitas, quæ manent in eadem specie, quando dicimus ignis hoc quidem esse leuius, illud verò tardius, sunt in specie differentiæ. quoniam nec ignis ab igne differt specie, neque terra à terra. Sed nec ipsa terra quæ est indiuidua, differt à seipsa in specie, etiamsi ad proprium locum moueatur celerius. Aduertendum est ergo eum nunc dicere celeritatem & tarditatem non differre inter se, quæ considerantur in inæqualitate. Ipsæ autem consistunt in eadem specie per id quod est magis & minus. Id autem quod est magis & minus, cùm sit in eadem specie, nequaquam in specie facit differentiam. Ex autem sunt quæ considerantur in omnibus speciebus motus, in quibus est etiam inæqualitas. Si G sit autem celeritas aliqua & tarditas, quæ non considerantur in eadem specie, neque definiuntur per id quod est magis & minus, vt quãdo dicimus velocem equum, & tardam testudinem, & celeres volucres, & tardas terrestres animantes: talis celeritas & tarditas, neque in omnibus speciebus quæ per locum mouentur, neque ambo in vno, neque per id quod est magis et minus consistunt. nisi fortè est etiam vtique in eis tarditas eo quòd remittatur celeritas, & dum dicuntur per comparationem, habent id quod est magis & minus. equus enim etsi sit testudine velocior, est tamen volucri tardior. Et quamuis consistant in alia & alia specie animantium, consistunt tamen in vna specie motus, nempe lationis. Idem autem modus lationis est etiam in alteratiõe. calefacit enim hoc quidem celerius, illud verò tardius. & nihilominus est in eis id quod est magis & minus, cùm sit eadẽ species motus.

Motus inæqualis est vnus per continuitatem.

Cùm autem dixisset æquale motum esse vnum, & magis quàm inæqualem propter similitudinẽ, dicit motum H quoque inæqualem esse vnum propter continuitatem, siquidem fuerit quidem continuum, sed inæquale. à nobis enim positum est continuum esse vnum, quemadmodum vnum quoque continuum. Cõtinuus autem est aliquando etiam inæqualis. sed ipse quoque minus est continuus & vnus quàm æqualis. Si autem minus: id autem quod est minus est in omni mixtione contrarij: habuerit etiam aliquid in se multitudinis is qui est inæqualis. Id autem minus quod fracto motui accidit, idem est ac accidere motui qui fit in fracta. Quicunque enim fit in tali inæquali est minus continuus & vnus. sicut qui est in fracta. etenim minus habet continui & est vnus.

Quinam inæquales motus nõ possint esse cõtinui & vnus.

Cùm autem dixisset cõtingere vnum esse & æqualem & non, subiungit, quinam inæquales motus non possunt esse continui & vnus. Et dicit quòd motus qui sibi inuicem cohærent, nisi fuerint ijdem specie, non fuerint vnus & continuus. & hoc probat cũ sumpsisset ex ijs quæ prius

dicta

dicta sunt quòd motum qui est vnus & cõtinuus, quemadmodum eum qui sursum fertur vel qui deorsum, vel dealbationem vel calefactionem, vel augmentum, vel diminutionem contingit esse & æqualem & inęqualem. Et cùm assumpsisset q̃ qui componitur ex speciebus dissimilibus, quemadmodum ex alteratione & motu per locum non fuerit æqualis, collegit conclusionem in secunda figura, quam etiam posuit mediam, q̃ motus qui non cohęrêt in specie, non fuerint vnus & continuus. Ex propositionibus autem maiorem quidem primã posuit, quę dicit omnem motum qui est vnus & continuus, contingere ẽt esse æqualem & inęqualem: Minorem autem postremã, quæ dicit, QVOMODO enim fuerit æqualis qui ex alteratione cõponitur & latione? hac figura interrogationis sumpta pro enunciatione. subiunxit autem causam. Applicetur enim oportet. est. n. æqualis, cuius partes possunt inter se applicari. Non solũ autem fieri nõ potest vt sit æqualis qui constat ex diuersis speciebus, sed ẽt sic inæqualis vt vnus & continuus. Motus. n. qui est inęqualis dictus est esse minus vnus. Quod est autẽ minus, est mixtione contrarij: non eius quod est omnino speciei dissimilis & excessit, sed eius quod in eadẽ specie seruat id quod est particeps. Quod est enim fuscum, est minus album. non mixtione lationis, sed nigri. Id ergo quod est inæquale cum continuitate, in eadem specie vel genere habet id quod est magis & minus. Quod ergo ex differentibus constat motus speciebus, nõ fuerit inæquale vt continuum & vnum.

CAP. VI.

XLVI PRæterea autem definiendum est quisnam motus sit motui cõtrarius. Quinetiam de mansione eodem modo. Distinguendũ est autem primũ, vtrum motus qui est ab eodem sit cõtrarius ei qui est ad idem, quemadmodum is qui est ex sanitate ei qui est ad sanitatem: cuiusmodi videtur generatio & interitus: vel qui est ex cõtrarijs, vt is qui est ex sanitate, ei qui est ex morbo: vel qui est in contraria, vt qui est in sanitatem ei qui est in morbum: vel ijs qui est ex contrario ei qui est in contrarium, vt qui est ex sanitate ei qui est in morbũ: vel is qui est ex contrario in contrarium, ei qui est ex contrario in contrarium. quemadmodum is qui est ex sanitate in morbum, ei qui est ex morbo in sanitatem. Necesse est enim vel esse vnum aliquem horum modorum, vel plures. non potest enim aliter opponi.

C

XXXIX Iis quæ de motu & mutatione dictę sunt quęstiõibus, hoc quoq; adijcit necessarium, quisnã motus cuinam motui sit contrarius. Quæret aũt easdem quoq; quæstiones de mansione seu quiete. Et est proposita quæstio necessaria. ex ea enim probantur ẽt motus naturales: & quæ sit elementorũ inter se repugnantia: & quęnam ex quibusnam fiant: & alia plurima ex ijs quæ sunt in naturali contemplatione. Q̃m autem motus est mutatio ex aliquo in aliquid, & ex contrario in contrariũ, exponit modos per quos possunt duo motus esse cõtrarij. & discernit quam in his sunt contrarij motus. Q̃m autem pronunciauit non licere aliter opponere, q̃ per dictos modos, ea quę mutantur ex aliquo in aliquid, tentãdum est eos inuenire ex diuisione, qua ipse quoq; videtur vti. Quoniã ergo fit mutatio ex aliquo in aliquid, & ex contrario in contrarium, necesse est vt motus contrarij suscipiãt characterem vel ex vno ex duobus, vel ex duobus cõtrarijs. Aut ergo ambo motus suscipient characterem ex vno & eodẽ, quando hic quidem fit ex ipso, ille verò in ipsum. quemadmo

D

Motus contrarij quinã sint.

Motuum inter se o;positio.

A dum mutatio ex morbo mutationi in morbum, aut mutatio ex sanitate, mutatiom in sanitatem. sicut videntur opponi generatio & interitus. Est enim generatio, mutatio in id quod est: Interitus verò ex eo qđ est. Quare qui est in idem eo qui est ex eodem. qui est enim ex eodẽ ei qui est ex eodem: vel qui in idem ei qui est in idẽ, ne speciem quidem repugnantiæ susceperint. aut vtrunq; suscipiet ab vtroq; characterem. idq; tribus modis. Aut enim tanquam ex contrario, vt qui ex sanitare, fit per eum qui est ex morbo: Aut tanq̃; in contrarium, vt is qui est ad sanitatem, per eum qui est ad morbum: Aut quando hic quidem ex contrario, ille verò in contrarium, vt qui est ex sanitate per eum qui est ad morbum: Aut ambo ex ambobus suscipient characterem, opposita habentes id ex quo & id ad quod. quando vterque fit ex contrario in contrarium. quemadmodum qui est ex sanitate in morbum, per mutationem ex morbo in sanitatem. Et postquam sic diuisit, subiunxit necesse esse vt vel sit vnus B ex his modis, per quem motus motui aduersatur: vel plures. propterea quòd non possunt aliter opponi oppositæ mutationes.

Est autem qui est quidem ex contrario, non contrarius ei qui est ad contrarium. quemadmodũ qui est in sanitate ei qui est ad morbum. est enim vnus & idem. eis autem non est idem esse. quemadmodum nec idem est ex sanitate mutari & ad morbum. Nec qui ex contrario ei qui ex cõtrario. simul enim accidit ex contrario, & in contrarium, aut id quod intercedit. Sed de eo quidem dicemus postea. Sed magis id quod in contrarium, videri possit esse causa mutandæ repugnantiæ, q̃ id quod ex contrario. hæc enim est liberatio à repugnantia: illa verò assumptio. Dicitur autem vnusquisq; potius id in quod mutatur quàm ex quo. quemadmodum sanatio quæ in sanitatem, ægrotatio verò quę ad ęgritudinem. Restat autem vt qui est ad contraria, & qui est ad contraria ex contrarijs, sit contrarius ei qui est ad contraria ex contrarijs. Fortasse ergo accidit vt qui sunt ad contraria sint etiam ex contrarijs. sed non est fortasse idem esse. Dico autem id quod est ad sanitatem ei quod est ex morbo. & id quod est ex sanitate ei quod est ad morbum. Quoniam autem differt mutatio à motu: quæ est. n. ex aliquo subiecto in aliquod subiectũ mutatio est motus: qui est ex contrario in contrarium, ei qui est ex contrario in cõtrarium est motus cõtrarius. quemadmodum qui est ex sanitate in morbũ, ei qui est ex morbo in sanitatẽ. Clarum est aũt vel ex inductione, qualia videntur esse contraria. morbo enim aflici ei qđ est sanari, & discere ei quod est decipi, non per se: in contraria enim: sicut. n. scientia, ita etiam deceptio, & per se parari potest & per alium: & motus qui tendit sursum ei qui deorsum: sunt enim hæc contraria in longitudine: Et is qui est ad dexteram ei qui est ad sinistram: hæc enim sunt contraria in latitudine: & is qui est ante ei qui est ponè. tiam hęc quoq; sunt contraria in profunditate. Qui est autem in contrarium solũ, non est motus, sed mutatio.

XLVII (beside "Est autem qui est quidem ex contrario")
XLVIII (beside "te mutari & ad morbum")
XLIX (beside "ei quod est ad morbum")
L (beside "est ex morbo in sanitatẽ")
LI (beside "in contrarium solũ")

quemadmodum fieri, album non ex aliquo.

XL Cùm ex diuisione quæ sic prætermitti nõ poterat sumpsisset oppositiones, vnanquãq; deinceps tractans, ostendet quinam sint contrarij motus. & primùm quòd quid fit ex contrario, nõ est contrarius ei qui fit in cõtrarium. quemadmodum qui fit ex sanitate, ei qui fit in morbum. est enim vnus & idem. motus enim qui fit ex contrario in contrarium, fit mutatio quæ est ex sanitate in morbũ: & quæ omnino fit in morbum ex sanitate. quare vnus, & neq; contrarij, nec plures. Non est tamen, inquit, eadem ratio ei qui fit ex contrario, & ei qui ad cõtrarium. quoniam qui fit quidem ex contrario, significat illud ex quo fit mutatio: qui verò ad contrarium, id ad quod. Et in vtraq; quidem prolatione præcedit alterum ex contrarijs. significatur autem alterum per accidens. Et ideo dixit, QVEMADMODVM non est idem, mutari ex sanitate, & mutari in morbum} non enim vtrunq; idem significat, quòd in vno quidem id ex quo, in altero verò id ad quod definitum sit. Et in summa ergo non est omnino idem ei quod est ex contrario id quod est ad contrarium. Secundam tractat oppositionem, quę est ex contrario, ei quæ est ex contrario. eo quòd videatur esse contraria ex contrarijs, neq; tamen motus contineat contrarios. quoniam omnis motus non solùm habet id ex quo, sed etiam id ad quod. id enim quod mouetur ex sanitate, significat vndenam motus incipiat. sed motum ad quod non indicat. Ipse autem primùm ostendit ipsum eundem esse qui per vtrunque dicitur. simul enim euenit vt sit ex contrario in contrarium, vel id quod intercedit: idq; vt contrarium. vt sit oppositio eius qui est ex contrario in contrarium. in qua sola progressus ostẽdet motuum repugnantiam. quamobrem eam nunc differt. Clarum est autem quòd qui fit in contrarium idem est cum eo qui fit in contrarium. Quod enim fit in contrarium fit omnino ex contrario: vt rursus eadem fiat oppositio, quæ est ex contrario in contrarium, ei quæ fit ex contrario in contrarium. Siquis autem adeò nudè sumpserit tanquam per diuisionem, eam quæ est ex contrario ei solùm quæ est ex cõtrario, non ad hæc reputans quòd eæ quoq; sunt in contraria: & rursus ei quæ est in contrarium eam quæ est in contrarium, non cogitans quòd quæ sunt in contraria, sunt etiam omnino ex contrarijs: magis videbuntur esse contrariæ mutationes quæ fiunt ex contrarijs. quoniam assumptio cõtrariorum magis habet repugnãtiam, quàm contrariorum mutatio. Quæ enim amittunt contraria, per hoc cessare videntur à repugnantia: quæ autem assumunt, magis fieri contraria. Et mutatio quidem quæ fit in contrarium efformatur ac effingitur ex assumptione contrariorum: quæ ex contrarijs autem, amissione. Preterea autem motus & mutationes magis suscipiunt formam & characterem ex ijs in quæ fiunt, & non ex ijs ex quibus fiunt. sicut iam quoq; prius dictum est. Aegrotare enim dicimus id quod tendit ad morbum ac ægritudinem: sanari verò quod ad sanitatem. Cùm autem dixisset magis esse contrarias quæ fiũt in contraria, quàm quę ex contrarijs, & per hoc adhuc magis secreuisset eas quæ fiunt ex contrarijs: quærit deinceps de ijs quæ fiũt in contraria, an eæ sint contrariæ, & de ijs quæ sunt ex contrarijs in contraria. Dicit enim has restare cõiugationes ex ijs in quibus possunt fieri motus contrarij. nam prima ẽt relinquitur in diuisione, ea quæ est ex eodem ei quæ est ad idem. nondum enim de ea dictum est. ostendet autem hãc oppositionem nequaq̃ esse in motu. Dicit autem de ijs quæ fiunt in cõtraria, euenire ijs quæ in contraria fiũt vt etiam fiant ex contrarijs. quemadmodum dixit etiam in ijs quæ fiunt ex contrarijs, hoc illic adiecto q; sunt motus magis contrarij qui fiunt in contraria, quàm qui ex cõtrarijs. Et quamuis, inquit, eueniat ijs quę fiunt in contraria, vt etiam fiant ex contrarijs, vt idem sit quod fit in contrarium & quod ex contrario in contrarium: quod enim mutatur in sanitatem, simul etiã mutatur ex morbo: esse aũt ipsum & ratio nõ est eadem eius q̃d mutatur in sanitatẽ & eius quod ex morbo: & ideo nec sunt eę quidem contrariæ, cũ ad id quod est ad quod, ne habeãt quidẽ id ex quo, sicut ipse dixit, pgrediẽs. Cùm aũt demonstrasset in nulla ex dictis oppositionibus esse repugnantiam motuum, deinceps ostendit quòd ex duabus reliquis, nempe ea quæ est ex ipso in ipsum, & ea quæ est ex contrario in contrarium, hæc est quæ habet repugnantiam motuum. Ostendit autem incipiens ab ipsa causa. Quoniam enim motus in hoc differt à mutatione, quòd fiat ex subiecto in subiectum, & ex contrario in contrarium: contrarium autem est subiectũ: meritò motus qui est ex contrario in contrarium, est contrarius motui qui fit ex contrario in contrarium. fiunt enim mutationes & ex subiectis in non subiecta, & ex non subiectis in subiecta. quemadmodũ interitus & generatio: motus autem fiunt ex subiectis in subiecta, & ex contrarijs in contraria. Quòd autem ita habeat, probauit etiam ex inductione. Nam cùm accepisset motus qui sunt in confesso, nempe ægrotare & sanum fieri, inuenit eos fieri ex contrarijs in contraria. TALE est autem, inquit, discere & decipi ab alio} Adiecit autem illud AB ALIO, vel quòd fieri potest vt qui à seipso decipitur, non mutetur ex contraria opinione, nec fuerit prius in vera opiniõe de eo quod proponitur, sed statim ab initio falsam cõceperit opinionem. qui est autem eiusmodi, non mutatur ex contrario in contrarium. Qui autem ab alio inducitur, ad id quod est oppositum deducitur, à vero traductus ad falsum. Sic ergo Alexander. Nunquid autem quemadmodum qui discit, aliquãdo quidem traducitur à falso ad veritatem, aliquando autem ne cogitans quidem de eo quod proponitur, neq; an sit verum nec falsum, eius sumit scientiam: ita etiam qui decipitur, vel à vero in falsum mutatur, vel statim falsam tenet opinionem ab eo qui decipit. Cùm autem hæc duo sint, & discere & inuenire, hoc quidem extrinsecus, illud verò intrinsecùs præbens sciẽtiam: opponitur autem actui quidem discendi quæ fit ab alio deceptio, inuentioni autem ea quæ à seipso: meritò ergo discendi actui non absolutè deceptionem, sed eam quæ fit ab alio opposuit, nõ vt quæ à vero ad falsum omnino traducat, sed quæ mouetur ex eo quod est falsum opinari, siue quid veri de proposito prius opinabatur is qui decipitur, siue non opinabatur omnino. Oppositio autem eius quod est discere, ei quod est decipi non per se, est oppositio motus qui fit ab ignoratiõe ad cognitionem, ei qui fit à cognitione ad ignorationem. Porrò autem tertiũ quoque subiungit argumẽtum ab ijs quæ in motu sunt repugnantijs, q; sunt motus contrarij qui ex contrarijs fiũt in contraria. Motum enim qui fertur sursum, dicimus contrarium ei qui fertur deorsum, vt in lõgitudine: & is qui est ad dexteram, est contrarius ei qui est ad sinistram, vt in latitudine: & qui fit ad id q; est ante, ei qui fit ad id q̃d est ponè, vt in profunditate. Postq; autem vel ex inductione ostendit illos esse motus contrarios qui ex contrarijs fiunt in contraria: rursus adnotat quod qui ad contraria solùm dicitur, nõ vnà autem etiam profert id quod fit ex contrarijs, nõ est motus, sed mutatio. quoniam vnum ostendit subiectum, id ad quod solùm: id autem ex quo, non est. quod quidẽ oportet adesse motui, qui fit ex subiecto in subiectum. Etenim album fieri, eo ipso significat quidem mutationem tãquam generationem, sed nõ motum: quoniam non adijcitur ei id ex quo in dictione. quoniam clarum est album fieri ex nigro.

Porrò aũt quibuscunq; nõ est aliquid contrarijs, quæ fit ex eodẽ mutatio, est cõtraria ei quæ fit in idẽ. Quare generatio est cõtraria interitui, & amissio assumptioni. Ipsę aũt mutationes quidẽ sunt, non aũt motus. Motus autẽ qui fiunt LII ad id quod intercedit, quibuscunq; ex cõtrarijs est

Motus qui fit ex contrario, non est cõtrarius ei qui fit ad cõtrarium.

Motus qui fit ex contrario in contrarium, est contrarius ei q[ui] fit ex contrario in contrarium.

Decipi p[otest] aliquis a seipso.

Qui discit, de vero vel falso ne cogitãs quidem, aliquę sumit scientiam. Qui decipit, statim falsã q[ui]q; accipit opinionẽ, nõ traducit a vero ad falsam.

Motus qui fit solum ad cõtraria, nec profert id q[uo]d fit ex contrarijs, non est motus, sed mutatio.

est aliqd quod intercedit, tanq̃ ad cõtraria quodãmodo ponendi. Vt contrario enim vtitur eo quod intercedit motus in vtrauis mutet̃. vt ex fusco quidẽ in album, vt ex nigro & albo in fuscum, tanq̃ in nigrũ: ex nigro aũt in fuscũ, sicut fuscum in albũ. medium enim dicitur quodam modo ad vtrunq; extremorum, sicut etiã prius dictum est. Motus quidem sic est motui cõtrarius, qui est ex contrario in cõtrarium, ei qui est ex contrario in contrarium.

XLI Vna deinceps quæ ipsa quoq; esse videbatur restabat opposirio, quã primùm enumerauit in diuisione, quę est ex eodẽ ei quę est ad idẽ. Ergo de eo dicit etiam, q̃ queãdmodum quæ sunt ad cõtraria, non habentes opposita ea quę sunt ex quo: sunt qdem mutationes, non aũt motus: ita ẽt quæ ex eodẽ ad idem vnũ solum subiectum sumũt, quod idem est & id ex quo & id ad quod, id aũt quod est ei cõtrarium ꝓtermittunt, sunt mutationes cõtrarię, sed non motus. motus enim fit ex contrario in contrarium. Quod aũt fit ex eodẽ in idem, generationi cõuenit & interitui. ex quo enĩ mutatur interitus, in id ꝓcedit generatio. & ex quo est generatio, in id fit interitus. Similr autẽ se habet quoq; amissio ad assumptionẽ. cuius est enĩ amissio, eius est assumptio: & cuiꝰ est assumptio eius est amissio. Cùm aũt prius dixisset simul qdem euenire ex contrario & in cõtrarium vel id quod intercedit: nunc ostendit q̃ ẽt in id quod intercedit & ex ijs quæ intercedunt, tanq̃ in contraria fiunt & ex cõtrarijs. qm̃ id quod intercedit habet rõnem cõtrarij ad vtrũq; extremũ. mixtione enim contrarioꝝ ea consistunt quę intercedunt, vt prius dictum est. Quare ẽt eo quod intercedit tanq̃ contrario vtitur motus, in vtrumuis mutetur. queãdmodum ex fusco qdem, qñ mutatur in albũ, fusco vtitur tanq̃ nigro: & qñ ex albo in fusco. Quando autẽ ex fusco in nigrum: vel qñ ex nigro in fuscum, tunc fusco vtitur tanq̃ albo. Qui fiunt ergo ab eo quod intercedit & ad id quod intercedit, motus ponendi sunt tanq̃ contrarij.

Quod intercedit, habet rõnẽ contrarij ad vtrũq; extremum.

Motus qui fiũt ab eo qđ intercedit, et ad id qđ intercedit, sũt contrarij.

CAPVT VII.

LIII QVoniam aũt motui non solùm motus videtur esse contrarius, sed etiã quies, hoc est definiendum. est enim absolutè contrarium motus motui: opponitur aũt ẽt quies. est enim priuatio. Aliqua aũt rõne dicitur etiã priuatio contraria: sed talis tali. vtpote ei qui est in loco ea quæ est in loco. Sed hoc quidẽ nunc absolutè dicit̃. vtrum enim ei quę est hic mãsioni seu quieti opponitur is qui est ex hoc vel ad

LIIII hoc motus? Clarum est aũt q̃ qm̃ motus est in duobus subiectis: ei quidẽ qui est ex hoc in contrariũ, quæ est in eo mansio: ei aũt qui est à contrario in hoc, ea quæ est in cõtrario: simul aũt ij quoq; inter se sunt cõtrarij. Etenim est absurdũ si motus quidẽ sunt contrarij, quietes autẽ non sunt oppositæ. Sunt autẽ quæ sunt in cõtrarijs. quemadmodum quæ est in sanitate, quieti quę est in morbo: motui autẽ qui est ex sanitate in morbũ. nã vt ei qui est à morbo in sanitatẽ, est alienũ à rõne. Qui est enim ad ipsum motus in quo stat, est potius requies. quã accidit quidem fieri vnà cum motu. Necesse est autẽ vt sit vel hæc vel illa. Non enim quies quæ est in albore, est contraria ei quæ est in sanitate.

A Postq̃ ostendit quinã motus sunt inter se cõtrarij: qm̃ quies quoq; motui opponit̃, & videt̃ esse cõtraria, de ea quoq; quærit. primùm qdem qũo quies absolutè motui opponit̃: Deinde ẽt quænã quies cuinã motui opponit̃. qñ quidem est ẽt quies ante motũ & post motum. Dicit aũt esse qdem motum ꝓpriè motui contrarium. Sunt.n. ambæ spẽs & inter se mutãtur: Quies aũt motui quidem opponit̃. opponitur aũt magis vt priuatio, & nõ vt propriè cõtraria. qm̃ ipsa non est forma aliqua sicut motus, sed potius absentia motus. Dicitur aũt, inquit, aliq̃ rõne priuatio contraria, cõiter quidem nõ priuatio, quatenus formę opponit̃, vel habitui, vel operationi. cõtrapositio aũt videtur repugnãtia. Priuatio aũt ipsa quæ est in quiete, habet ẽt aliquid aliud, ꝑ quod dicatur magis cõtraria alijs priuationibus. quę.n. habent alias priuationes, non mutãtur in habitus vel formas. mortuus enim & cæcus nõ mutantur in hoc vt viuant vel videãt. Quæ aũt quiescunt aliqñ, est eis innatũ vt rursus moueant̃. est.n. quies

XLII

Motus est motui ꝓpriè contrarius.

Quies opponit motui, vt priuatio.

Priuatio q̃ ẽ in quiete, est magis cõtraria quã aliæ priuatiões.

B immobilitas eius quod est natura aptum vt moueat̃. Est aũt hæc priuatio similis priuationi materiæ, quæ cõsiderantur cum ea quę est ad formã aptitudine. in qua ẽt verum est contrariã esse priuationẽ. Qm̃ enim sunt generationes ex cõtrarijs: ea qbus à natura insitum est vt mutent̃, per eã quę in seipsis inest repugnantiã habent hãc aptitudinem. Deinde quærit quenã quies cuinã motui opponitur in hac media contrapositione earũ quæ dicunt̃ propriè priuationũ & contrariorũ. per quã quies motui opponitur. Et primũ dicit quietem quæ est in aliquo genere esse contrariã motui qui est in ipso genere. hoc.n. significauit per vnũ genus motus, dicens, ET qui est in loco is qui est in loco } clarũ est enim in alijs quoq; motibus, alteratione, inquam, & augmento. non.n. quies quæ est in qualitate est cõtraria motui qui est in loco: sed quies quę est in loco, motui qui est in loco. & quę est in alteratione, ei qui est in alteratione. & ea quæ est in quantitate ei qui est in quãtitate. Sed non satis est hoc dicere, q̃ quies q̃ est

Priuatio q̃ ẽ in quiete, est siłis priuationi materię.

Quænã qes cuinã motui opponitur.

C in loco opponitur motui qui est in loco: & in summa eæ quæ inter se sunt eiusdẽ generis. hoc enim paulò crassius & minus distinctè dictum est. sunt enim plures motus et quietes in vnaquaq; locali distantia. etenim in longitudine, motus hic quidem sursum, ille verò deorsum: & hæc quidẽ quies supernè, illa verò infernè. Quãobrem quærendum est quenã in his quies cui motui opponatur. Et dicit q̃ qm̃ motus est ex subiecto in subiectum (hoc enĩ significat illud, Esse in duobus subiectis. est enim ex contrario in contrariũ, in quo ẽt differt motus à generatione & interitu) motui qdem qui est ex hoc in contrarium, vtpote ei qui est ex eo quod est infra ad id quod est supra, vel ex albo ad id quod est nigrũ: quę in eo quod est infra & albo sunt quietes ac mansiones sunt cõtrariæ. Rursus aũt motui qui est ex eo q̃ est supra ad inferiora, vel ei qui est ex nigro ad albũ, quę est in eo quod est supra quies, & quę est in albo est cõtraria. adeò vt generaliter quies quę est in eo ex q̃ fit motus, sit contraria motui qui fit ex ipso,

Quies quę ẽ in eo ex quo fit motus, est cõtraria motui qui fit ex ipso.

D sed non ei qui ad ipsum. Etenim necesse est illud quidem quod fugit sm naturã esse cõtrarium, id aũt ad quod abit propriũ ac conueniens. Qm̃ autẽ absurdum est, inquit, motus qdem esse inter se cõtrarios, non esse aũt quietes: sciẽdum est quietes ipsas esse inter se cõtrarias, quæ sunt in locis contrarijs, & contrarijs qualitatibus vel quãtitatibus. queãdmodum quies quæ est in loco qui est supnè, ei quæ est in loco qui est infernè. & quies quę est in albo ei quæ est in nigro. & quę est in sanitate, ei qui est in morbo. At motui qui est ex sanitate opponit̃ quies quę est in sanitate, non ea quæ est in morbo, sicut prius dictum est. ei enim qui est ex morbo in sanitatẽ vt ipsa opponat̃ est rõni consentaneum. Et nunc cãm adijcit euidenter. Qui est enim, inquit, motus sm naturã qui ad illud tendit, in quo sm naturã quiescit id quod mouet̃, cùm scopum habeat illã quietem, & ꝓpter ipsam fiat, est quodãmodo generatio quietis & requies. Quare maxima est cõiunctio & affinitas

Quietes sũt inter se contrariæ.

& affinitas motui qui est in eo in quo quiescet, cũ quiete quæ in illo est. Si aũt est coniuncta & affinis: non est contraria. non põt enim dici id quod fit ac gignitur esse contrariũ generationi alicuius, aut eius priuationem. Si aũt finis eorũ quæ ad aliqd mouent, est quies quæ est in illis: finis alicuius quõ fuerit contrarius, vel eius priuatio? Si ergo necesse est quietẽ, quę est ex quo, vel quæ est ad qd, esse cõtrariam motui: non est enim quies ex alio genere: erit contraria motui qui est in alio genere: fieri autem nõ põt vt quæ sunt ad quod, sint inter se cõtrarię: necesse est quietem quę est in quo, esse contrariam motui qui est ex ipso. etenim si est sm naturã ei quod mouet is qui est ex hoc motus, quæ est in ipso quies, ei fit pter naturã. Quod est aũt præter naturã est contrarium ei quod est sm naturam. Si quis aũt dubitat, quõ si vnũ vni contrariũ: motui & motus opponit & quies: & quieti simul & quies & motus dicuntur esse cõtraria: Dicendum est non esse pprie contraria quietem & motum: sed neq; priuatio est quies eiusmodi, qualẽ dixit in prædicamẽtis, quæ nõ reuertit in spẽm: sed per mediã quandam formã priuationis & repugnãtię videnť inter se opponi quies & mot⁹.

Quies et motus non sunt proprie contraria.

Quies quõ sit priuatio.

LV Quibuscunq; autẽ non sunt cõtraria, eorum mutatio quidẽ est opposita, quæ est ex eodẽ, ei quæ ad idem. nõ est aũt motus. quẽadmodum quę est ex eo quod est, ei quę est ad id quod est. & mansio quidem seu quies nõ est eorum, sed immutabilitas. Et si sit quidẽ aliquod subiectũ quod nõ est: quę est in eo qd' est immutabilitas, erit cõtraria ei quę est in eo qd' non est. Sin autẽ non est aliqd quod non sit: dubitauerit quispiã cuinã sit contraria quę est in eo quod est immutabilitas, etiã si sit quies. si hoc aũt ita est: aut nõ oĩs quies est motui contraria, aut generatio & interitus est motus. Clarũ est ergo quietem qui dem nõ esse dicendã, si non sint etiam ipsi motus. Simile quid aũt est etiam immutabilitas: contraria autem vel nulli, vel ei quæ est in eo quod non est: vel interitui. ipse enim ex ipsa: generatio autem in illam.

XLIII Cũm dixisset quietem quæ est in altero cõtrariorum, esse contrariã motui qui est ex ipso, quęrit an ẽt in mutationibus, quæ nõ fiunt ex contrario in contrariũ, & ideo nõ sunt motus, vt dicebať in generatione & interitu, est aliqua quies cõtraria his mutationibus, ei quę est ex eodem ad idẽ. erant enim hæ mutationes oppositę vt generatio & interitus: interitus qdem, mutatio quę est ex eo quod est in id quod nõ est: Generatio autẽ, quę est ex eo quod nõ est ad id quod est. An non est eis opposita qes, qm̃ nec ipsę dicunt motus, sed solę mutationes: quies aũt opponiť motui. Quid igiť, an non est finis aliquis generationis quę est in forma mãsio, quẽadmodum motus qui est ab alto deorsum, mansio seu quies quæ est in eo quod est infra? An est quidẽ, sed non est is motus appellãdus, sed potius imutabilitas? qm̃ absentia quidẽ motus, diciť quies: mutationis verò absentia, imutabilitas. Sed esto, voceť immutabilitas, cuinã fuerit immutabilitas, & cuinam mutationi contraria est hęc imutabilitas? Si est quidẽ aliquod subiectum quod non est, sicut materia: immutabilitas quę est in eo quod est, erit cõtraria immutabilitati quæ est in eo quod nõ est, & ei mutationi quæ est ex eo quod est: Sin autẽ non est, inquit, aliquid quod nõ est, dubitauerit quispiã cuinam immutabilitati est cõtraria quæ est in eo quod est immutabilitas. Dubitauerit autẽ, inquit, etiã quispiam, an quies quæ est in eo quod est, dicenda sit immutabilitas, pter absurda quæ sequũtur. Si quis enim dicat quietem in gñatione & interitu, eã quæ

Quies ñ sit ne in generatione et interitu.

Gñationis finis est in forma mansio.

Immutabilitas dicẽda ẽ in generatione et interitu, non quies.

E est in eo quod est immutabilitatẽ: duorum alterũ necesse est. aut enim non oĩs quies erit motui cõtraria, siquidem quę est in eo quod est immutabilitas, opponiť mutationi quæ est ex eo quod est: ipsa aũt non est motus, sicut ostensum est antea: qm̃ non est ex subiecto in subiectum: aut si oĩs quies opponiť motui: erit ẽt interitus motus. Simil' aũt etiam gñatio. Ostensum est autẽ eos non esse motus. Vt ergo neutrum ex his absurdis eueniat, non est quidẽ quies vocãda q̃ est in eo quod est mãsio, sed aliqd quieti sile dicẽda est. & dicendũ est imutabilitatẽ esse priuationẽ non motus, sed mutationis. Ipsa autẽ q̃ est in eo quod est imutabilitas, aut nulli est cõtraria: quies. n. & nõ imutabilitas posita ẽ alicui cõtraria, aut si est alicui cõtraria, erit vel imutabilitati q̃ est in eo quod nõ est contraria, si est aliqd quod nõ est: vel interitui, qui est mutatio ex eo quod est. ei enĩ opponeť tanq; mutationi, ẽt si nõ sit aliqd quod non est. Quãobrem sic dixit, AVT ei quæ est in eo quod non est: aut interitui.} ipse enim, inquit, Interitus

F est ex ipsa imutabilitate quæ est in eo quod est. Generatio aũt est via ad illam. Quẽadmodum enim ostẽsum est in quiete, ita se habet ẽt in immutabilitate. immutabilitas enĩ quæ est ex eo ex quo mutať, mutationi, quę fit ex eo ex quo est, opponitur, sed nõ ei quæ est ad ipm. Quare interitui qdem opponitur vt mutationi quæ est in eo quod est immutabilitas: generationi aũt & immutabilitati quę est in eo quod est, fuerit opposita immutabilitas quæ est in eo quod nõ est, siquidẽ sit aliquid quod nõ est.

Quę est aũt in principio huius dictionis scriptura habeť tribus modis. AVT enim sic, QVIBVSCVNQVE autẽ nõ sunt cõtraria, mutatio quidẽ est opposita, q̃ est ex eodem ei quę est ad idẽ, non est aũt motus.} Aut sic. QVIBVSCVNQVE autem nõ sunt contraria, eorũ opposita quidẽ est mutatio} & ea quæ sequunť. Eadem aũt significant hæc quoq; quæ priora. Est aũt tertia quoq; hmõi. QVIBVSCVNQVE non sunt contraria, quorũ mutatio quidẽ est opposita, quę est ex eodẽ, ei quæ est ad idẽ, non

G est aũt motus.} Hæc aũt magis admittit Alexãder. Dicit enim, tanq; significans quorum non sit quies sed immutabilitas: nõ autem tanq; ostendens tales mutationes minimè esse motus, neq; sibi inuicem opponi tanq; motus, sed tanq; mutationes. Hoc enim iam ostensum est.

Dubitauerit aũt quispiam cur in mutatione qdem per locũ sunt & sm naturã & præter naturã mansiones & motus: in alijs aũt, non. quẽadmodum alteratio, alia quidẽ sm naturã, alia verò præter naturã. nihil enim magis sm naturam, q; præter naturã est sanatio vel ægrotatio, nec dealbatio, q; nigrefactio. Similiter aũt & in augmento & diminutione. neq; enim ipsę sunt inter se contrariæ, vt naturæ vel præter naturã. nec augmẽtum augmento. Quinetiã in gene- LVI

H ratione & interitu eadẽ est ratio. neq; enim generatio qdem est sm naturã: interitus aũt præter naturã. senescere enim est sm naturã. Neq; videmus generationem, hãc quidẽ sm naturã, illã verò pręter naturam. Si est aũt id quod est vi præter naturã: fuerit ẽt interitus interitui cõtrarius qui est violẽtus, vt qui fit præter naturã, ei qui est sm naturam. An nõ ergo sunt ẽt violentę generationes & non fatales, qbus sunt eõ trariæ ex quæ sunt sm naturã. & augmẽta violenta & diminutiones. quẽadmodum augmenta eorũ qui propter luxum ac delitias celeriter pubescunt. & frumenta quæ vel non cõstipata abundè & celeriter crescũt. In alteratione aũt, LVII LVIII

quõ,

quõ, nisi similiter? fuerint enim nõnullę quidẽ violentę, alię verò naturales. quẽadmodum aliqui liberant quidẽ in diebus nõ iudicatorijs, alij verò in iudicatorijs. illi quidẽ liberati sunt pter naturã, hi verò fm naturã. Eruntautẽ interitus sibi inter se cõtrarij. non generationi. Quid aũt obstat? fieri enim põt. nempe si hęc quidem iucunda, illa verò molesta. Quare non absolutè fuerit interitus interitui contrarius: sed quatenus hic quidẽ ex his est talis, ille verò talis.

LXIIII Postq̃ dixit quinam motus & quietes quibusnã motibus & quietibus sunt fm naturã contrarij, nempe q̃ motus qdem motui, qui est ex cõtrario, ei qui est ex contrario: motus aũt mansioni, is qui est ex aliquo ei quę est in ipso: q̃m non solũ ij qui sunt fm naturã opponunt ijs qui sunt fm naturam, quẽadmodum motus ignis qui à loco inferiori tendit sursum, motui terrę qui à supernis tendit deorsum: dicturus ẽt de his oppositionibus, dubitat primùm cur in mutatione qdem quæ fit per locũ, & motus sunt & mansiones, & fm naturã est pter naturam: quẽadmodum ignis qdem præter naturã motus est is qui tẽdit deorsum: mansio aũt quæ est in eo quod infra: fm naturã autẽ, motus qdem ad id quod est supra, mãsio verò in eo quod est supra: & in alijs simplicibus corporibus & alijs simplicibus motibus eadẽ est ratio, in ijs quidẽ quę sunt in loco: In alteratione aũt & ea mutatione quę fit in quãtitate, nõ videtur vtiq; cerni oppositio eius quod est fm naturã & præter naturã. dealbari enim nõ est magis fm vel præter naturã corporibus, q̃ nigrefieri: nec sanari q̃ ægrotare. vtrunq; enĩ æquè videt̃ posse suscipere corpus animantiũ. Eadem aũt est ratio & de augmento & diminutione. non est. n. augmentũ fm naturã, diminutio verò pręter naturã, neq; contra. Sed neq; augmẽtum videt̃ opponi augmẽto, vt sit hoc qdem fm naturã, illud verò præter naturam. Similr aũt se habet ẽt de alijs mutationibus generationis & interitus. non est. n. alterũ quidem eorum fm naturã, nempe generatio, alterum aũt præter naturã, nempe interitus. senectus enim quæ est mutatio ab eo quod est esse, ad id quod est nõ esse, & interitus, videt̃ ipsa quoq; esse fm naturã. Sed neq; generatio sic videtur opponi generationi, vt sit hęc qdem fm naturã, illa verò præter naturã. Cùm sic ergo dubitasset, ambos qdem oppositos, vtputa dealbationem et nigrefactionẽ, & augmẽtum & diminutionẽ, & generationem & interitum, cõcedit esse fm naturã. In eo. n. qui fit per locũ, is qui fit supra, & is qui infra ambo sunt fm naturã oppositi, etiã si fint in alio & alio. Quòd aũt in eadẽ specie, vtputa augmẽto, vel generatione & interitu, hic sit quidẽ fm naturã, ille verò pręter naturam, quẽadmodum in motu qui tendit sursum & in motu qui deorsum, pbat ex eo q̃ violentũ videatur in oĩbus, violentum aũt sit præter naturam. Ergo interitus quoq; fuerit interitui contrarius, violentus ei qui est fm naturã. sed in interitu qdem violentum manifestũ est. Porrò aũt sunt ẽt violentę generationes, & quæ nõ fiunt per seriem naturę. quas dixit non fatales, q̃ generãt aliqua ante ætatem. Ex hoc aũt loco notãt interpretes Peripateticos ponere fatum in ijs quæ sunt fm naturã, siquidem violentos & pręter naturã motus dixit nõ fatales. Quinetiã dicit esse quædã augmenta pter naturam, vt eor̃ qui celeriter pubescunt per luxum & delitias qui ẽt pręter naturã & vi genuerint. Quinetiã frumẽtum, pter caliditatẽ celeriter nascit̃ & augetur in ijs qui vocãtur horti Adonidis, priusq̃ radices egerit & constipatũ fuerit in terra. Iam verò in alteratione quoq; inuenit id quod est fm naturã & pręter naturã. qui enim cessant ęgrotare in diebus iudicatorijs, firmè ac stabiliter fm naturã alterantur: qui aũt non in iudicatorijs, pter naturam & instabiliter. Cùm aũt dixisset gñationem esse

Motus pter naturã fit ne in oĩbus speciebus mot⁹

Fatum esse i ijs quæ sunt fm naturã.

In hortis Adonidis celeriter nascit̃ frumentum.

A generationi contrariã, & interitum interitui, aduertit interitus fore sibi inuicẽ contrarios. quod si ita est, q̃m interitui opponit̃ ẽt generatio, erunt duo vni contraria. interitui enim & generatio & interitus erunt cõtraria. Similiter aũt generationi quoq; gñatio & interitus, siquidem generationi quoq; opponit̃ generatio. Cùm ergo paucis hanc indicasset obiectionẽ per hoc, nempe, ERVNT aũt interitus sibi inter se contrarij, si sic sumant̃, & non generationi} si ergo ẽt generationi, duo vni erunt contraria: soluit obiectionẽ, dicens nihil obstare quominus in aliq etiã interitus sit interitui cõtrarius: non quatenus interitus, sed quatenus hic quidẽ est fm naturam, ille verò pręter naturã, quæ accidunt interitibus. Quare nõ sunt duo vni contraria, siquidem quatenus quidem interitus, est cõtrarius soli generationi: quatenus autem fm naturam interitus, ei qui est præter naturam. quẽadmodum si hic quidem habuisset id quod est iucundum per accidẽs, ille verò id quod est molestũ: esset eorum in hoc oppositio.

Interitus sit ne interitui contrarius.

B In summa ergo eo modo qui dictus est sunt motus & quietes contrarij. quemadmodum is qui supra ei qui infra. eæ enĩ sunt loci repugnãtiæ. motu autem qui supra fertur natura tendit ignis: motu aũt qui infra, terra. Sunt aũt motus eorum cõtrarij. ignis aũt sursum quidẽ natura: deorsum aũt præter naturã. Et est quidẽ contrarius is qui est fm naturã, ei qui est præter naturam. LIX
Quinetiam mansiones silr. quæ est enim superius mansio, est cõtraria motui qui ex alto fit deorsum. Fit aũt terræ illa quidẽ sola mansio præter naturã, motus aũt ipse fm naturã. Quare motui cõtraria est mansio quæ est pter naturam ei quæ est fm naturã eiusdem. etenim motus qui est eiusdẽ sic est cõtrarius. LX
C Hic enim ex ijs erit fm naturam, is qui est supra vel is qui infra: ille autem præter naturam.

XLV Postq̃ ostendit repugnãtiam quæ est fm naturam, & quæ est præter naturã esse in motibus, ostẽdit deinceps, nõ aliquo alio modo repugnantiæ, pter eum qui prius dictus est inesse motibus, qui & fm naturã & pręter naturam sunt motus cõtrarij: sed est idẽ motus repugnantię. Q̃n enim idẽ est quod mouet̃ contrarijs motibus, hoc est qui ex cõtrarijs sunt & ad cõtraria: q̃n alius est ei fm naturã, tunc ei fit alius pręter naturã. ignis enim natura fertur sursum: terra aũt deorsum. & sunt qdem motus eorũ contrarij. Ignis aũt fertur quidẽ sursum fm naturã, deorsum aũt præter naturam. & est cõtrarius is quidẽ qui est fm suam naturã ei qui est præter naturã, q̃m ex cõtrarijs sunt & ad cõtraria. Et silr mansiones. Mansio enim quæ est supra, est contraria motui qui à supernis fit deorsum. Fit aũt terræ mansio quidẽ quæ est supra, pręter naturã: D qui est aũt deorsum motus, fm naturã. Quare motui contraria est mãsio quæ est præter naturam eiusdẽ. est enim motus eiusdem cõtrarius. vniuscuiusq; ergo ex elemẽtis motui fm naturã, est ei contrarius motus præter naturã. Q̃m aũt ex quo quid mouet̃ vel fm naturã vel præter naturã, quę est in illo mãsio, opponit̃ motui qui ex ipso est: simplicibus scilicet corporibus, q̃ sunt in illis mansiones ex qbus mouẽtur fm naturam, eæ sunt præter naturam. Quare quæ sunt pręter naturã, eorundem mansiones & quietes, sunt cõtrariæ motibus eorundẽ qui sunt fm naturã. In nonnullis aũt exemplaribus post finẽ huius dictionis quæ dicit, HIC enim ex ijs erit fm naturã, is qui est supra vel infra, ille verò pręter naturam} hoc adijcit̃, Generaliter autẽ & primò hæc insunt propriè.} Agnoscunt aũt etiam Interpretes in nõnullis hoc adijci. Dixerit aũt, q̃ hæc, nempe moueri fm naturã & præter naturam, inest propriè simplicibus corporib⁹ naturalibus &

Motus fm naturã & pręter naturam, sunt cõtrarij eodẽ modo repugnantię quo alij motus cõtrarij.

oĩbus

oībus & primò in eorū motu & quiete per locum in alijs autē motibus est ēt in ipsis id quod est sm naturā & præter naturā, vt dixit. nō propriè aūt nec primò, sed per eā quæ fit ex ijs translationē. Videt aūt deesse ei quod est, Generaliter aūt & primò hæc ꝓpriè insunt, illud, His simplicibus corporibus.} quorū in motu q̄ est supra & infra, artificiosè excogitauit id quod est sm naturā & præter naturā.

LXI Dubitatur autē, si est cuiuslibet quietis, quæ non est semꝑ, generatio: & ipsa sit sisti, eius quidem quod manet præter naturam, vtpote terræ supra, fuerit generatio qñ ergo sursum vi ferebatur, sistebatur. Sed id quidē quod sistitur, videtur semper ferri celerius: id autē quod vi, contra. Non factum ergo quiescens erit quiescēs. Præterea videtur sisti propriè dici. vel oīno esse in eo qd' est ferri sm naturā, vel simul euenire.

XLVI Cuiusuis genus sit ne gñatio an non. Nunc dubitat an sit cuiusuis quietis generatio, an nō. fieri enim non pōt vt nō sit generatio cuiuslibet quietis. Causam aūt paucis ostendit cū dixit, QVÆ nō est.} est enim quies priuatio motus in eo quod aliquādo mouet. quæ est aūt in eo quod aliqñ mouetur quies, non est semper, siquidem aliqñ mouetur. Quod aūt non est semper, factum est. Quod aūt factum est fiebat. Quod autem fit, habet generationē, per generationem enim generari aliquid & fieri dicitur, quēadmodum id quod mouet, moueri per motum. Ipse autem satis dixit ad hoc q̄ non sit semper quies; q̄ quæ sunt, vel semper sunt, vel aliquādo fiunt. Cùm aūt ostendisset oportere necessario oēm quietē habere generationē & adiecisset generationē quietis esse sisti, quod quidem est, vt quiescat efficere: quiescere enim est stare: stanti aūt generatio est sisti, quēadmodū moueri eius quod est motū esse: subiungit deinceps dubitationē quæ conat' perimere q̄ quęuis quies habeat generationē, per hoc q̄ ostendit violentā quietem nō habere gñationem. neq; enim habet id quod est sisti, si enim quæ est violenta supra quies, & per vim stare supra, habet terræ gñationem: habuerit violenter sisti, hoc est violenter ferri ad id quod est stare. Si ergo oīno fieri non pōt vt sistatur à motu violēto ad hoc vt stet: nō fuerit scilicet violentę quietis generatio. Quòd aūt non sit sisti in quiete violēta, effectu & potestate sic ꝓbat. Quod sistitur, sm naturā fertur ad illū locum in quo stabit. Quod sm naturam fertur ad aliquē locum in quo stabit, cū est propius illum locum, mouetur celerius adhuc maioribus ab eo acceptis viribus. Est autē conclusio huius orationis, q̄ id quod sistitur, hoc est quod fertur ad hoc vt stet, celerius mouetur dum appropinquat loco in quo stabit. Assumpta aūt ad hanc alia ꝓpositione quæ dicit, Quod vi fertur nō fertur citius ad locū in quo vi stabit, sed ēt tardius: colligit' in secunda figura, proximè quidē, q̄ id quod vi fertur nō sistitur, hoc est, non incitat' ad standum. Eam autē hoc cōsecutum est, Id quod vi quiescit fieri nō quiescēs, siquidem nō habet sisti & quietum effici. Quod ergo vi quiescit erit quiescens, cùm nō factum fuerit quiescens. Non est ergo cuiusuis quietis generatio, siquidem nō est violentę. Deinceps aūt videt' tanq̄ aliud argumentum per hoc inferre, PRÆTEREA videt' sisti propriè dici in eo quod est sm naturā } & ea quæ sequunt'. vel potius p hoc subindicare quid cōtineat prior ratio. collecta est enī illa ratio, vtpote q̄ sisti ei quod vi fertur minimè possit adesse, sed ei quod sm naturā mouetur ad hoc vt stet. ei enim cuius vis scopusq; ac institutū fertur ad hoc vt stet, ei cōuenit sisti. quēadmodum quietum effici ei quod festinat ad quietē: & dealbari ei quod tendit ad hoc vt fiat album. Cùm aūt dixisset Sisti videri propriè dici de eo quod sm naturā tendit ad locū proprium, nō tñ eo quod est præter naturā, subiunxit, siquidem, vt Alexāder ait, hoc quoq; scriptū sit, VEL oīno esse } & significauerit, inquit, Sisti videri oīno esse operationē vniuscuiusq; natura-

E lium corporū, vt ad suum locum & ei proprium feratur. Simul enim factum est, & est actu, et rectà mouet' ad proprium locum, tendens ad eā quæ est in hoc perfectionē, nisi qd impediat. quod quidem ostēdit q̄ sisti dicatur, & sit in motu qui dicit' sm naturam. Sic quidē Alexāder, tangens, vt puto, id quod à me dicendum est. Num aūt illud VEL oīno esse } redditum est ad id quod est, DICI q̄ videt' sisti propriè dici, vel non solū dici, sed etiam esse oīno in eo quod est sm naturam. ne illud, Dici, ad dicendi cōsuetudinem amandet sisti. sed sisti propriè esse ferri ad suum locū. aut si sisti quidem accipiat' pro statu ad quē festinat, ferri aūt de motu, nō esse absolutè sisti idē quod ferri ad suū locum, sed simul euenire, aut tunc euenire vt sistatur, qñ accidit vt aliquid feratur ad suū locum. Hoc autē ipse etiā sic dixit paulò ante, Qui est enim ad ipsum motus, est magis quies. vel accidit qdem vt fiat simul cū motu. Si hoc ergo est absurdum vt aliquid quod non sit quiescens, sit quiescens, quod quidē subiunxit: absurdū Sisti quo dicatur.

F autem, qm̄ necesse est quod factum est prius fieri: sisti duplex esse dicendū est, hoc quidē propriè sm naturā, illud verò præter naturā metaphoricè æquiuocè. Et ideo fortasse cùm dixisset, sisti dici in eo quod est sm naturā, adiecit illud PROPRIE. reuera enim id quod tendit ad statū dicit' sisti, sicut quod ad quietem, quietum reddi. id autē quod vi mouet' non tendit ad statū. Si ergo cessauerit gleba à motu qui vi fit sursum statim fertur deorsum nisi qd vi retinuerit. est enim violenta quies, vis alicuius quod retinet. sicut violētus motus eius quod vi mouet. Et si ergo sisti non dicatur propriè esse ante id quod vi quiescit, sed tñ quia factum est quiscēs: necesse est eius generationem prius esse, & sisti aliquid respondens proportione. Cur ergo sit argumentum Sophisticum, productum ab æquiuocatione eius quod est sisti? Num fortè eum orationē quæ sic Sophisticè dubitabatur posuisset, dissoluit per distinctionē eius quod est propriè sisti, ostendens nō dici propriè sisti id quod vi fertur: per abusionem autem

G nihil vetat quominus id quod vi fertur dicatur ipsum quoq; sisti statu violento, qm̄ violentam quietem ꝓcedit aliquid, quod proportionē habet ac conuenientiam cum eo quod est propriè sisti, quod præcedit quietem quæ est sm naturā. quod quidem erat vnà cum motu qui est sm naturam. nisi fortè sicut dixi, motus quidē qui est sm naturam in se habet etiā sisti, quod quidē est properare ad standum: qui est aūt præter naturam, cùm id quod mouetur nō festinet ad standum in eo quod est præter naturā; non habeat oīno sisti. neq; enim steterit quod vi latū est, nisi vi retineatur. nisi qm̄ fieri non potest vt quod vi alicubi quiescit, nō vi feratur in illum locū, in quo vi quiescit. siquidē id quod fertur sm naturam, fertur in eum locum qui est sm naturam, in quo quiescit sm naturā, violentā quietem præcedit motus violentus. quēadmodum eam quæ est sm naturā præcedit motus qui est sm naturam. & ea ratione, etsi nō propriè, dicatur id etiam sisti, quod violēter fertur, qñ est vi quieturum. Quod autem

H fertur sm naturam, dicitur propriè sisti, qñ vadit ad statum. Quoniam aūt hoc adducunt oēs tanq̄ pronunciatum, q̄ quæ feruntur sm naturam, cùm fuerint apud propria loca, ferunt' celerius, & reddunt causam rationi consentaneam, dicentes id fortius & validius effici quod ad suam summā magis accedit, vt quod in forma tunc magis perficiatur: alij autē multitudinem aeris qui intercedit dicunt impedire ea quæ sursum vel deorsum mouentur, donec proprijs locis appropinquātia id exiguum relinquunt quod intercedit: probationem autem q̄ ita habeat, q̄ quę feruntur sm naturam celerius feruntur cùm fuerint propter loca propria, pauci addūt: nihil fortasse obstat quominus ad scribamus indicia quæ dicta sunt à Stratone Physico. Cùm enim sic dixisset in libro de motu, q̄ extremi loci cōmutationem in minimo tpe cōmutat id quod mouetur, subiungit, In ijs ergo quæ pondere feruntur per aerem, clarum est sic fieri. Nam aqua quæ defluit

Quæ feruntur sm naturā, cum fuerint prope sua loca, feruntur celerius.

defluit à regulis, siquis eam ab alto cadentem contẽplé tur, superius videtur fluere cõtinua: inferius autẽ, diuulsa cadit in solum. Si ergo non semper celerius ferretur ni locum posteriorẽ, hoc ei nunq̃ accideret. Hoc autẽ dicit, auelli à continuo id quod est prope solum. Preterea autẽ aliud quoq; adijcit signum, dicens, Si quis lapidem vel aliud pondus habens à terra elatum digiti vnius altitudine, proiecerit, nõ vsq; adeò apertum ictum humi faciet: Sin autẽ cùm iugerum vel adhuc plus distans ex alto dimiserit, ictum faciet vehementem. Et nulla, inquit, est alia causa ictus. neq; enim habet maius pondus: neq; maius factum est id quod mouetur: neq; plus loci protrudens, neq; à maiori protrusum: nisi q; fertur celerius. ex eo enim & hæc & multa alia eueniunt accidentia. Hoc autem signum significat, vt existimo, quòd cùm parum à terra tollitur, vt quod adhuc sit in terra, est motu difficile: cùm autem procul mouetur ad locum proprium, semper ad hoc magis magisq; validius efficitur. Aspasius autem librum finijt in hac dictione.

LXII Dubitatur autem si contraria est quæ hic est mansio, quò hinc mouebitur: quando enim ex hoc mouetur, vel etiam abijcit, videtur adhuc habere id quod abijcitur. Quare si eadẽ quies est contraria motui qui hinc fit in contrarium, simul erunt contraria. vel aliqua ratione quiescet, si adhuc manet.

XLVII Cùm prius dixisset, motui qui est ex contrario in contrarium, opponi mansionem quæ in eo est, ei autẽ qui est à contrario ad id, eam quæ est in cõtrario, de eo nunc dubitat, & dicit quietem quę hic est, esse contrariam motui qui est hinc, vt prius dictum est. qm̃ quod incipit hinc moueri, adhuc hic quoq; est, hic aũt cùm sit, quiescit. hoc enim sibi vult ipsum hic esse, accidit vt idẽ simul & quiescat & moueatur motibus & quietibus inter se cõtrarijs. qui est enim ad quod motus, non est cõtrarius ei quæ est in ipso mansioni. quamobrem de his verba non fecit. vt autem simul circa idem contraria accidant minimè fieri potest. Quòd aũt id quod hinc incipit moueri, adhuc hic sit, probat ex eo quod dicitur q; eius quod mouetur, hoc quidem illic est ex quo mouetur, illud verò illic ad quod mouetur. Quẽadmodum enim si cogitauerimus aliquid albi nigrefieri, nondum autẽ esse perfectè nigrefactum, manet adhuc habẽs aliquid albi, & quiescens in albo eatenus: ita etiã localis motus qui adhuc habet aliquid eius quæ est in quiete affectionis, dici potest non planè abiecisse quietem. Soluit autem dubitationem, dicens nihil absurdi euenire ex rõne, si sint circa idem contraria, sed non in eodem, verùm in alio & alio. fieri enim potest vt idem sit album vel nigrum in alia & alia parte. quod fit in eo quod motũ incipit. hoc enim eius illic est, illud verò non est. nõ est enim id quod mouetur eiusmodi, vt in id non cadat diuisio. ostendetur enim nihil posse moueri quod non suscipiat diuisionẽ. si quid aũt fuerit in contrarijs in alio & alio, nihil absurdum. Cùm hoc ergo paucis ostendisset, dicendo, AVT aliqua ratione quiescit, si adhuc manet} hoc est, si in aliquo quiescit vel in aliquo manet: infert ne quietem quidẽ esse motui propriè contrariam, est enim potius priuatio. sed propriè motus motui contrarius, qui est ex contrario in contrarium, ei qui est ex contrario in cõtrarium, vt dictum est. in eiusmodi enim motibus non euenit vt sit idem in contrarijs.

LXIII Et de motu quidem & quiete, & quomodo vterq; est vnus, & quinam quibusnam sint contrarij dictum est.

XLVIII Quomodo motus quidem sit vnus dictum est. sed nõ qm̃o vna quies. sed videtur hoc ponere tanq̃ dictum. qm̃ ex ijs quæ de motu dicta sunt clarum fit qm̃o sit etiã vna quies. Si enim quies est priuatio motus in eo cui innatũ

A est moueri, videlicet quotcũq; modis dicitũ motus vnus, tot etiam dicetur quies. Quare eius quoq; hæc quidem erit vna generę, illa verò specie, alia autẽ numero & substantia. Hucusq; est finis libri in nonnullis exẽplaribus. in alijs autem ea etiam adijciuntur quæ deinceps dicenda sunt. quæ quidem nec Porphyrius breuiter explicare, nec Themistius Paraphrasi circumloqui voluit. Alexãder autem cum adnotasset ea non haberi in aliquibus exemplaribus, ea tamen exponit.

Dubitauerit aũt quispiam etiam de eo quod est sisti, si quot sunt motus præter naturam, ijs quies opponitur. Si ergo nõ opponetur, absurdum. manet enim, sed vi. Quare quiescens erit aliquid non semper absq; eo quod factum fuerit. Sed clarum est futurum. quemadmodum enim mouetur præter naturam, quieuerit etiã LXIIII

B aliquid præter naturam.

Si hæc nõ temere adijciuntur, dicunt eadẽ cum ijs quę prius dicta sunt. in quibus videt perimere sisti in ijs quæ quiescunt præter naturam, & mouentur præter naturã. Cùm autem prius hoc cõfirmasset per abductionem ad id quod fieri nõ potest, qñ collegit, q; si non est sisti in ijs quæ vi mouentur & vi quiescunt, erit aliquid quiescens quod non sit quiescens, quandoquidem in illis visus est negare sisti in ijs quæ vi mouentur, propterea q; id quod sistitur semper feratur celerius, id autem quod vi mouetur, contra, & ideo sisti dicatur in eo quod s̃m naturã vadit ad locum proprium: vult autem vt videtur dubitationem vtrinq; confirmare: ideo nunc alteram eius partem accepit, quæ ostendit q; & in violento motu & in violenta quiete quæ ei opponitur, necesse sit esse sisti: sin autem non est, manet autẽ vi aliquid: erit quiescens aliquid non semper absq; eo q; factum sit. quod quidem prius dixit, Non factum ergo quiescens, erit quiescens.} nunc autẽ XLIX

C ei quod est quiescens adiecit illud, Erit non semper, superuacaneè vt ego existimo. Si enim quiescit id quod est natura aptum vt moueatur: non fuerit quies æterna. CLARVM est autem, inquit, futurum aliquid vi quiescens. quẽadmodum enim mouetur aliqd præter naturam, ita etiam quiescit prę̃ter naturam} adeò vt sit talis syllogismus in secundo modo hypotheticorum. Si sit id quod manet vi, vt ostẽdam: si non est sisti in ipso vt etiam in eo quod est s̃m naturam: quiescens aliquid erit non semper absq; eo quod factum sit. Si hoc ergo fieri nõ potest, est; etiam sisti in eo quod vi manet. Quòd autem sit id quod vi manet etiam præter naturã, clarum est ex eo q; est id quod mouetur præter naturam. opponitur aũt ei motui qui est præter naturam nõ is solus qui est propriè præter naturam: opponeretur enim motui qui est præter naturam, quẽadmodum motui terræ qui fertur sursum, nõ ea quæ est præter eius naturã mansio quę est in eo quod est supra, sed quæ est s̃m naturã in eo quod est infra. Mihi

D autem videtur facere accuratius, qui hanc dictionem, vt quæ nullo mutato idẽ dicat cum ea quæ prius dicta est, tanq̃ à quibusdam postea adiectam prætermittant.

Quoniam autem nõnullis est motus s̃m naturam & præter naturam: quẽadmodum igni, s̃m naturam quidem, is qui tendit sursum: qui autem deorsum, præter naturam: vtrum ei fuerit contrarius terræ ne motus. ipsa enim fertur deorsum s̃m naturam. an ambo scilicet, sed nõ eodem modo. sed hic quidem tanquam s̃m naturam, huius quæ est s̃m naturam: eius autem, nempe ignis, is qui tendit sursum, ei qui deorsum, vt qui sit s̃m naturam ei qui est præter naturam. Similiter autẽ etiam mansionibus. Forl LXV

tasse

tasse autem quieti motus aliqua ratione opponitur. quando enim ab hoc mouetur & abijcit, id adhuc videtur habere quod abijcitur. Quare si eadem quies est contraria motui qui est hinc in contrarium: simul inerunt contraria. aut aliqua ratione quiescit si adhuc manet. Omnino autem eius quod mouetur, hoc quidē est illic, illud verò in quod mutatur. Quocirca est etiā motus magis motui contrarius, quàm quies.

Quisnā ergo sit motus absolute vnus, dictum est. Et de motu q̄dē & quiete, q̄uo vterq; vnus, & quinam quibusnā sint contrarij, dictum est.

L Hoc quidē est id quod dicitur. Quoniam igni quidē qui sursum fertur motus est s̄m naturam, qui verò deorsum, præter naturam: terræ autem, qui deorsum tendit, est s̄m naturā, qui verò sursum, præter naturam: vtrum motui ignis qui est s̄m naturam motus eius ipsius ignis qui est præter naturā erit contrarius, an motus terræ qui est s̄m naturā. & fert sententiam ambos esse contrarios, sed non similiter. sed motum quidē terræ qui est s̄m naturam, motui ignis qui est s̄m naturā, vtpote quòd sint ambo s̄m naturam: Qui est autē ignis s̄m naturam, motui eius qui est præter naturam, quēadmodum is qui est præter naturā, ei qui est s̄m naturam. Porrò autem hæc quoq; dictio adiecta est ex redundanti, vt quę iam sic dicta est breuius. Fertur autem natura quidem ignis motu qui tendit sursum, eo autem qui deorsum tendit, terra. et sunt motus eorum cōtrarij. Ignis autem natura quidem sursum: deorsum autem præter naturam. & est quidem eius s̄m naturam motus contrarius motui qui est præter naturam. Quòd hęc autem superfluè adiecta sint, ostendit rursus idem epilogus qui his subiungitur, dicens, De motu ergo & quiete quomodo vterq; sit vnus, & quinā quibusnam sint contrarij, dictum est. Postq; singillatim ea quæ sunt in hoc libro explicauimus, bene erit, vt existimo, si capita eius breuiter, & nullo quoad eius fieri poterit pręter misso, describamus. Cùm in principio itaque instituisset diuidere mutationē in motum & species motus, & in generationem & interitum: primum ostendit ea quæ mutantur mutari tribus modis: vel per accidens, vel per partē, vel per se & primò: vt eorum faciat diuisionē. Deinde q; non solum ea quæ mutantur & mouentur, sed ea etiam quæ mutant & mouent, diuisa sunt tribus modis. Et deinde q; cùm quinq; sunt ea quæ sunt, si erit motus, Id quod mouet, Id quod mouetur, Tempus, & præterea Id ex quo est motus, & Id ad quod: in eo quod mouetur est motus, & in nullo alio. hoc ipsum autem probat etiā ex definitione motus. Deinde q; forma ad quam mouetur id quod fit ac gignitur: & affectio inquam mouetur id quod alteratur: & locus in quē mouetur id quod fertur, sint immobilia: & etiā magnitudo inquam crescit id quod mouetur: & in summa illud ad quod est motus. His aūt subiungit talem dubitationem. Si albedo est affectio: affectio autē motus: quæ fit in affectionem mutatio, in motum fuerit per motum. & nō est motus in eo solo quod mouetur. sed etiam in eo ad quod. Et soluit dubitationē ex æquiuocatione affectionis, quoniam & album dicitur affectio, & dealbatio. motus autē est non album, sed dealbatio. Cùm autem prius ostēdisset q; & id quod mouet, & id quod mouet, tribus modis dicitur, adijcit q; etiam in alijs, nempe & eo ex quo, et eo ad quod, & eo in quo, hoc est tempore, est triplicitas: id quod est per accidēs, & id quod per aliud, & id quod primò & per se. & sic cùm eam quidem mutationē quæ est per accidens & per aliud, tanq; omnium cōmunem & interminatam reiecisset, in ea quæ est per se & primò definita, & scientiæ conueniens, mutationum ostendit differentias, cùm eas diuisisset tripliciter. & vnam quidē dicit

Quinti libri capitum epilogus.

E in contrarijs: alteram verò in ijs quę intercedunt, vt contrarijs: tertiam autem in contradictione. Postquam autē ostendit in quibusnā sit mutatio, ostendit deinceps quot modis fiat, ex diuisione producēs orationem. Quicquid enim mutatur, aut mutat ex subiecto in subiectum, hoc est ex eo quod est ad id quod est: aut ex subiecto in non subiectum, quod quidē est ex eo quod est in id quod non est: vel contra: vel quod restat, ex non subiecto in non subiectum. quod quidē non potest consistere. nihil enim mutatur ex eo quod nō est in id quod non est. Et quæ est quidē ex subiecto in non subiectum, & quę ex non subiecto in subiectum, sunt generatio & interitus: qui nō sunt motus: Quæ est autem ex subiecto in subiectum, sola est motus. subiecta sunt autē vel contraria, vel ea quę intercedunt. Post hæc quærit in quibusnam prædicamentis sit motus. & ostendit q; in prædicamento qualitatis, & quantitatis, & vbi. sed non in substantia, neq; in eo quod refertur ad aliqd, neq; in eo quod est agere & pati. siquidē non est motionis motus, nec generatio generationis,
F neq; in summa mutatio mutationis. quę quidem probat multis modis. Et deinceps ostēdit quod motus qui est in qualitate habet commune nomen alterationem: qui est autem in quantitate non habet nomen cōmune, separatim autem habet augmentum & diminutionem: motus autem per locum qui dicitur latio nec proprium nec cōmune. latio enim dicitur in solis inanimis quæ mouētur. Et q; id quod est magis & minus est in omnibus motib⁹ alteratio. Cùm hæc autem ostēdisset in motu, deinceps diuidit id quod est immobile quadrifariā: & in id quod non potest omnino moueri: & id quod in multo tempore vix mouetur: & id quod tardè incipit: & id cui innatū quidem est vt possit moueri, nō tunc autem mouetur, & vbi ei innatum est, & quomodo. quod quidem ex immobilibus solum dicit quiescere. Hæc autem cùm dixisset de motu & immobilitate, deinceps explicat quid sit Simul: quid Seorsum: quid Tangere: quid sit Id quod inter
G cedit: quid sit Id quod deinceps cōsequitur: quid Cohærens: quid Continuum: & quibusnā vnicuiq; eorum inesse innatum est. & his adijcit in quibusnam est id quod intercedit. Cùm ea autem quæ dicta sunt prius sumpsisset vt vtilia ad ea quæ erant dicenda, ostendit tribus modis dici vnum motum. vel genere. vel specie, vel numero. & magis propriè vnū, eum qui est vnus numero. qui vnumquodq; eorum trium circa quæ est motus, nempe & id quod mouetur, & formam per quam mouetur, & tempus in quo mouetur, habet vnū numero. Et subiungit q; motus qui est vnus numero, est etiam cōtinuus. & q; motus qui est vnus genere, & qui specie, & qui numero, tūnc magis habet vt sit vnus cùm fuerit perfectus & quòd qui est vnus genere & specie motus, tunc vnus dicitur cùm fuerit perfectus: qui est aūt vnus numero, etsi non sit perfectus, cōtinuus autem solùm, vnus dicitur. et deinceps q; oportet ęqualitatē adesse vni motui: est autē magis vnus æqualis, quā inæqualis. Quòd velox & tar-
H dū non sunt species motus, quoniam ea sunt in omnibus speciebus motus. Et diuidit deinceps motuū oppositiones. & distinguit ab alijs eam quę est per repugnantiam. & tunc quęrit quisnam motus cuinam motui sit contrarius. & quisnam motus cuinam quieti cōtrarius: & quæ quietes inter se. Et addit q; quæ est secundū naturam: & præter naturā repugnantia, est in motibus & quietibus, eodē modo, quo etiam in ijs quæ sunt s̄m naturam. & dubitat an in ea māsione quę est præter naturam præcedat sisti. & argumentatur in vtrāq; partem. & aliam subiungit dubitationem, Si mansio quę hic est, est cōtraria motui qui fit hinc, vt dictum est, id autem quod mouetur etiam quiescit, quomodo non simul inerunt cōtraria. & solutionem vnā comprehendit cum dubitatione, q; non sunt eadem ratione contraria, sed aliqua quidem ratione quiescunt, aliqua verò mouentur.

SIMPLICII COMMENTARIVS IN SEXTVM ARISTOTELIS LIBRVM NATVRALIS AVSCVLTATIONIS.

Cvm soleant Peripatetici librorũ ordinem inscribere per ordinem elementorum orationis, α. β. γ, & sic deinceps: meritò sextum naturalis auscultationis librum Ζῆτα inscribũt. quod quidem septimũ significat in numeris: sextum autem ordinem sortitum est in elementis. Dictum est autem prius quoq;, quod qui præcedunt quidem quinq; libros, naturales appellant, qui abhinc autem sequuntur tres, de motu. sic enim Andronicus quoq; ordinat in tertio libro Aristotelis de motu, de primis Theophrasto quoq; ferente testimonium, cùm Eudemus ad eum scripsisset de aliquo exemplari quod peccabat in quinto libro. De quibus, inquit, ad me scripsisti, iubens ad te scribere & mittere ex naturalibus, aut ego non intelligo, aut parum quid omnino habet intermediũ eius quod ego appello quiescere eorum quæ sunt solùm immobilia. est enim quies cõtrarium motui, quare priuatio fuerit eius quod potest suscipere. Quare quintum quoq; librum Theophrastus existimat ex naturalibus. Ipse autem Aristoteles in octauo dicit in principio, Incipiamus autem primum ex ijs quæ sunt à nobis definita prius in naturalibus. Dicimus itaq; motum esse operationem eius quod est mobile, quatenus mobile. hoc autem dixit in tertio. Et rursus. Positum quidem est in naturalibus naturam esse motus principium & quietis. hoc autem dixit in secundo. Dicit aũtem in fine octaui. Infinitam quidem non contingere esse magnitudinem ostensum est prius in naturalibus. dixit autem de hoc quoque in tertio. Et quòd quinq; quidem naturales vocarent, per hæc clarum est. Quòd autem postremos, de motu, apertè ostendit Aristoteles, dicens in primo de cœlo. Sed illud quidem clarum est quòd fieri non potest vt peruadat infinitam infinito tempore. ergo in infinito. hoc enim in libris de motu ostensum est. Et rursus. Ratio est in libris de motu, quòd nihil habet infinitam potestatẽ eorum quæ sunt finita, neq; eorum quæ sunt infinita finitam. de his autem dictum est in tribus. Quòd autẽ tres sint de motu, & quinq; naturales, testatur Damas quoq; qui vitã Eudemi scripsit, dicens. Et eorum qui sunt ex opere Aristotelis de natura, tres sunt de motu. Naturales autem appellabant non octo solos, sed etiam libros de cœlo & de anima, & alios plurimos. sunt autem propriè quinq; naturalis auscultationis. Quòd autem liber qui nunc proponitur est in ordine post quintum, & Eudemus quidem significat, id quod ab Aristotele sic dictum est, ijs cõiungens quæ in quinto libro dicta sunt, quòd nihil eorum quæ sunt continua, componatur ex ijs quę non possunt diuidi: & Andronicus his libris tribuit hunc ordinem. Quinetiam Aristoteles quoque, ijs quæ in quinto libro prius tractata fuerant, nempe cõtinuo, & eo quod tangit, et eo quod est deinceps, statim in principio huius libri vsus est. Quòd autem hic sit etiam ante septimum, patet ex eo quòd cùm in fine huius libri ostẽdisset, nihil moueri quod non possit diuidi, & mutationem nullam esse infinitam: in eo qui deinceps sequitur qui est septimus, his vtitur tanq; probatis. Similiter autẽ non esse etiam motum infinitum in tpe finito, cùm neq; sit quod mouetur infinitum, nec finitum, hic quidem probat eo autem in illo vtitur tanquam probato.

Quinq; primi libri sunt naturales, tres posteriores de motu.

Damas quid dicat de naturalibus libris Aristotelis.

CAPVT I.

A Qvoniam autem est Continuum & Tangens & Deinceps cõsequens, quẽadmodum prius definitum est continua quidem esse, quorum extrema vnum sunt, tangentia verò quorum simul, deinceps autem consequentia, inter quæ nihil cognatum seu quod sit eiusdem generis intercedit: fieri nõ potest vt sit aliquid cõtinuum ex ijs quæ diuidi nequeunt. quẽadmodum lineam ex punctis. siquidem linea quidẽ est cõtinua, punctus verò res in quã non cadit diuisio. neq; enim extrema punctorum sunt vnum. B non est enim hoc quidem extremum, illud verò aliqua alia pars eius quod nequit diuidi. Neq; simul sunt extrema. nihil ẽ enim extremũ eius quod non põt diuidi. aliud enim est extremum, & id cuius est extremum. 1

Cùm sint quinq; in ijs quæ sunt magnitudines, linea, superficies, corpus, & pręterea motus, & tempus: cõponi quidem vnũquodq; ex illis partibus in quas etiã diuiditur, videbatur quidem cõis oĩbus notio. Seorsum autẽ deinceps existimant quidem alij quãuis in infinitũ sumptam magnitudinẽ diuidi in magnitudines, vtpote, nunquã desinente magnitudine in ea quæ diuidi nequeunt. & ideo dicunt etiã magnitudines cõponi ex partibus, & non ex ijs quæ partes non habẽt & diuidi nequeunt. C Alij aũt cùm desperassent sectionẽ in infinitum, vtpote q; in infinitum secare non possimus & ex eo probare quę non potest desinere sectionẽ, dicebant corpora consistere ex ijs quæ diuidi nõ possunt, & diuidi in ea quæ nõ possunt diuidi. nisi q; Leucippus quidẽ & Democritus non solũ existimant impatibilitatem esse causam primis corporibus vt non diuidantur, sed etiã paruitatem & q; careant partibus: Epicurus aũt postea existimat ea quidem non carere partibus, sed ea dicit esse insecabilia propter impatibilitatem. Et sæpe quidẽ Democriti & Leucippi opinionem confutauit Aristoteles. & fortasse propter illas confutationes quæ contendunt aduersus id q; careat partibus, Epicurus qui fuit posterior, affectus in Democriti & Leucippi opinionẽ de primis corporibus, ea quidem seruat impatibilia: q; autẽ partibus careant ab eis abstulit, D vt quæ ab Aristotele propterea refellerentur. Nunc aũt Aristoteles statuit generaliter probare, magnitudines quæ habent dimensionẽ ac distantiam continuã non constare ex ijs quæ carent partibus. Et primùm quidem hoc ostendit in magnitudinibus corporis: & deinde in motu & tempore. Quoniam aũt sunt quædam magnitudines quę constant ex quibusdã tangentibus, vt domus, vt cumulus, q; ne fieri quidem possit vt ea cõstent ex ijs quæ nullas partes habent simul ostendit. Si ergo quęuis magnitudo componitur vel tanq; ex partibus cõtinuis, vel tanq; ex tangentibus: quę aũt nullas habent partes, nec possunt inter se esse cõtinua nec se inuicem tangere: nulla magnitudo fuerit composita ex ijs quæ partes non habent. Et primùm ostẽdit in linea & punctis, fieri non posse vt linea cùm sit continua constet ex punctis. Hoc autem sic ostendit. Linea quæ est continua, est ex partibus continuis. Continua aũt sunt quorum extrema vnũ sunt. Puncti aũt extrema vnum non habent. Lineę ergo

non

1 De diuisione magnitudinis, varia veterum sententia.

Atomi cur diuidi nequeant.

Magnitudines non constant ex ijs quæ carent partibus.

Linea nõ cõstat ex punctis.

non fuerint ex punctis, per secūdæ figuræ collectionem. Ergo sit linea quidem continua, & ex partibus cōtinuis, quorum sunt extrema vnum, clarum est. Quòd autem punctorū extrema non sint vnum, ex hoc probat φ quorum est extremum, aliud quidē sit esse extremum, aliud verò id cuius est extremū. Si ergo punctus nullas habet partes: non est eius aliquid extremū. Quòd si hoc ita est, duorum punctorū non fuerint extrema, adeò vt aliquod vnum possit ex eis fieri. Non potest ergo ex punctis fieri aliquid continuum. Si quis aūt dicat finem nō esse partē, & ideo nihil vetare quominus eius quod nullā habet partem sit finis: ipse quoq; fatetur nō esse idem totum & partem. est ergo etiā aliquid aliud præter finem. in puncto aūt non est. Omnino aūt id quod habet finem, habet etiā principium & medium. quare etiā partem. Ostensum est ergo fieri nō posse vt ex ijs quæ nullā habent partem sit continuū. quę enim de linea dicta sunt, dicta sunt etiam de alijs continuis. non enim quia puncti, sed quia nullam habent partem, vera sunt quę de ipsis dicta sunt. nullam aūt habent partem &, Nunc, & vnitates. Quare si quis etiam dicat copora nullam habere partem, vt Diodorus se putat ostēdere, eadem in illis quoq; dicentur.

Punctorum extrema nō sunt vnum.

Ex punctis non fit aliqd continuum.

Finis nō est pars.

Diodor⁹ putabat se ostēdere corpora nullā habere partē.

F

II Præterea necesse est puncta vel esse continua, vel se inuicem tangere, ex quibus est continuum. Eadem autē ratio est etiam in omnibus quæ non possunt diuidi. Ac continua quidem non fuerint propter dictam rationem. Tangit aūt quicquid tangit, vel totum totum, vel pars partem, vel pars totum. Quoniam autē nullas habet partes id quod non potest diuidi, necesse est vt totum tāgat totum. Totum aūt, quod tangit totum, nō erit continuū. quod est enim cōtinuum, habet quod quidem aliā, illud verò aliā partē: & diuidit in sic alia & loco separata.

G

II Quoniam videntur quædā magnitudines fieri etiam continuæ, ex ijs quæ non sunt cōtinua, sed quæ tangunt, quēadmodum paries ex lateribus: φ ne sic quidem ex signis, vel ex ijs omnino quæ nullam habēt partem, possit aliqua fieri magnitudo, probat, cùm prius sumpsisset φ si quid fit ex punctis, necesse est vel ex continentibus id fiat, vel ex tangentibus: & quod non fiant continus propter ea quæ prius ostensa sunt. Et deinceps subiungit φ ne tangentia quidem puncta faciunt aliquid continui.

Ex signis, ne si se tāgāt quidē, potest fieri magnitudo.

Et expeditum quidē erat ostendere puncta se inuicē non tangere, siquidem illa tangunt quorum sunt simul fines, puncta aūt cùm sint fines, finem nō habent: Aristoteles aūt cùm ex diuisione exposuisset modos quibus dicātur aliqua se inuicē tangere, & dixisset vel totum totum tangere, vt signum signum: vel inter se aptari vt lineas: vel hoc quidem per partem, illud verò per totum, vt linea signum: vel per partes, vt linea lineā per punctum, signū enim est pars quodāmodo totius: subiungit φ cùm puncta nullam habeant partem, nec per partes neq; per totū & partem se attingēt: Sed si vtiq; tangunt, totum tangit totum, vt inter se adaptentur: hæc aūt non propriè dicantur tangere. siquidem ea dicuntur tangentia quorū fines inter se aptantur & applicantur, non tota totis. Quòd si quis etiam concesserit hæc vocare tangentia, vel alio modo inter se appropinquare, non fiet ex eis aliqua magnitudo. nam & magnitudo quæ fit ex continuis, & quæ ex tangentibus, habet partes, hæc quidem aliam, illa verò aliam: quod aūt fit ex ijs quę partibus carent, non habet. quare nec ex signis quæ tangunt fiat aliqua magnitudo. Et prima quidem probatio processit ex eo φ signa fines non habeant: hęc verò ex eo φ non habeāt partes. Aliud autem est finis, & aliud pars: etiam si ipse nunc videatur fine vsus esse tanq; parte. Cùm autem dixisset continuum, hoc quidem habere aliam, illud verò aliam partē,

Tāgere quō se inuicē dicant aliqua.

H

E

subiūxit, ET diuiditur in sic alia & loco separata}. Continuum enim, quoniam nec ex ijs cōponitur ex ijs quæ nullas habent partes, nec in ea diuiditur, diuiditur in continua. adeò vt non totum solùm sed etiam vnaquæq; pars earū quæ ex ipso diuisæ sunt, hæc quidem aliam habeat partem, illa verò aliam, non solùm ratione separatas, quēadmodum pomi qualitates, verū etiam loco.

Atqui nec punctus punctum deinceps consequetur, neq;, Nunc, ipsa Nunc, adeo vt ex ijs sit longitudo, vel tempus. Ea enim deinceps cōsequuntur, inter quæ nihil quod sit cognatum eiusdem'ue generis intercedit: Inter puncta autem semper intercedit linea, & tp̄s inter Nunc.

III Postq; ostendit fieri non posse vt ex punctis cōtinuis, aut ex ipsis Nunc, neq; ex ijs quæ tāgunt fiat vna aliqua magnitudo: ostendit ex abundantia, φ si quis ex punctis vel ex ipsis Nunc deinceps cōsequentibus existimet aliquam fieri magnitudinē vel tempus, nō rectè existimat. Primùm quidem etiamsi ea deinceps se inuicē consequerentur, non facerent aliquid vnum, cùm aliquid intercedat quod sit dissimilis generis: Deinde φ non solùm fieri potest vt puncta sint inter se continua & se inuicem tangant: sed nec fieri potest vt deinceps se inuicē consequantur. Est aūt argumentum ab eo quod est magis. Si enim fieri non potest vt puncta se inuicē consequantur: multo magis fieri nō potest vt se inuicem tangant. siquidem ea quæ tangunt præter id φ deinceps consequuntur, simul etiā habent fines. Et adhuc magis fieri nequit vt sint cōtinua, si necesse est fines eoꝝ in vnum cōcurrere, cùm alia ex partibus sit alibi p locū interuallo diuisa ac disiuncta. Quòd aūt puncta non se inuicem deinceps consequant, probat eo vtens, quod deinceps cōsequitur, & rursus in secunda figura sic ratiocinans. Ea deinceps consequuntur, inter quæ nihil cognatum eiusdem'ue generis intercedit. quēadmodum domus se inuicem deinceps consequuntur, inter quas domus aliqua nō intercedit, etiamsi arbor vel aliqd aliud intercedit, vel locus vacuus. Inter puncta autē intercedit aliquid eiusdē generis, nempe linea, & inter ipsa Nunc, tēpus. Colligitur ergo neq; puncta neq; ipsa Nunc deinceps cōsequi. Et quòd inter duo quidem puncta sit semper linea, & inter duo Nunc tempus, clarum est. Quomodo autē est linea eiusdē generis cum punctis? An tanq; finis illi, cuius est finis, quēadmodum in Moralibus ostēdit voluptatem esse eiusdē generis cum operatione cuius est finis. At si signum quidē est eiusdē generis cum linea: Nunc, autem cum tp̄e: sunt autem linea & tempus quanta: quāta fuerint & signum & Nunc. nisi vtiq; ea quoq; subsunt quāto vt fines quanti. sub quo enim alio fuerint prędicamento? siquidē oportet quicquid consistit reduci ad aliquod ex decem prædicamētis. Et si in omni tp̄e est Nunc, & in quauis linea signum: inter quæ intercedit linea & tēpus, inter ea intercedit signum & Nunc, nisi forte potestate & nō actu est punctus in linea, & Nunc in tp̄e. aut id quod est potestate potest etiā actu fieri. Eudemus autem sic argumento vsus est. Si enim, inquit, deinceps consequuntur ea quę partes non habent: oportet oīno inter ea aliquid intercedere quod non sit eiusdē generis: quare non fuerit quidē punctus. Inter puncta autē intercedit linea vel inane in longitudine: Si linea quidē, non erit ex punctis linea: nō sunt enim in ea puncta quę deinceps consequunt: Si autem inane: erit plus inanis in cōtinuis eorum ex quibus. hoc est punctorum quæ dicuntur deinceps consequi: aut ne erit quidem oīno magnitudo. Quemadmodum enim duo puncta tangentia, nullam faciunt longitudinem, ita nec puncta & inane. Num ergo videtur Eudemus rectè intellexisse id quod dictum est ab Aristotele, φ non absolutè perimit quominus punctus punctum deinceps consequatur, aut Nunc ipsum Nunc, sed φ ita deinceps

Ex punctis vel Nūc cōsequentibus nulla fit magnitudo.

Linea quō sit eiusdē generis cū pūctis.

consequantur

consequantur vt ex ijs sit longitudo vel tempus. Si enim inter puncta & Nunc intercedit linea & tẽpus: quomodo fuerit linea cõposita ex punctis quæ deinceps consequuntur. siquidẽ lineæ quæ deinceps consequuntur sunt solùm eius fines. Alexãder autem sic quoq; id quod hic dicitur tractauit. Lineam, inquit, dixit eiusdem generis cum punctis, & tẽpus cum ipsis Nunc ex eorum sententia. siquidem vnũquodq; eorum cõponitur ex ijs quæ carẽt partibus, vt ipse dicit, linea quidẽ ex signis, tempus verò ex ipsis Nunc. Quare ex illorũ sententia signa non consequuntur deinceps. siquidem quod fit ex eis, ex ipsorũ sententia, inter ipsa intercedit, cùm sit eiusdẽ cum eis generis. Videtur aũt Alexander vbiq; existimare Aristotelem perimere id quod deinceps consequitur, sed non sic deinceps consequi vt ex ijs sit longitudo vel tẽpus, quod apertè significauit Aristoteles per ipsas dictiones.

III Præterea diuidentᵉ in ea quę diuidi nequeũt; siquidem diuiduntᵉ in ea ex quibus est vtrunq;. Sed nihil ex continuis diuidi poterat in ea quæ nullas habent partes. Fieri autem nõ potest vt vllũ aliud genus sit inter puncta, & ipsa Nunc. Si enim fuerit: clarum est quòd vel diuidi poterit, vel non poterit. Et si poterit, vel in ea quæ diuidi non poterunt, vel in ea quæ semper poterunt diuidi. Hoc autem est continuum.

IIII Hoc argumẽtum, vt arbitror, idem probat, quòd quę nullas habent partes non sunt deinceps, vt ex ijs sit longitudo vel tẽpus. Significat aũt illud quoq; PRÆTEREA adiectum, hoc quod dicitur, esse eiusdẽ corollarium. Est autẽ huiusmodi. Si ex ijs quę nullas habent partes deinceps cõsequentibus est continuum, hoc est linea & tẽpus, de quibus vtrunq; dictum est, illa quidẽ ex punctis, hoc verò ex ipsis Nunc: diuidentur etiã in ea quæ diuidi non possunt quæ deinceps sequuntur. ex quibus enim vnumquodq; cõponitur, in ea etiam diuiditur. Et est hæc connexi pbatio. Assumptio aũt est deinde ex peremptione cõsequentis. Atqui nihil ex continuis diuidi potest in ea quæ nullas habent partes. Conclusio aũt seu illatio tanq̃ aperta prætermittitur, nempe q̃ continuum non componitur ex ijs quæ nullas habent partes quæ deinceps cõsequuntur. Assumptionem autem quæ dicit nihil ex continuis diuidi posse in ea quæ nullas habent partes, probat, translato cõtinuo in id quod intercedit. quod enim intercedit est linea & tempus. Dicit aũt non posse esse aliud genus inter ea quæ nõ possunt diuidi. neq; enim fieri potest vt inter ea intercedat fuscum uel tepidũ: nisi id quod diuidi potest vel quod non potest diuidi. & maximè si id quod intercedit dicatur constare ex ijs quæ non possunt diuidi. est enim cõtradictoria diuisio in hoc genere, eius quod diuidi potest & eius quod nõ potest diuidi. Si ergo continuum quod intercedit non est eiusmodi vt non possit diuidi, siquidem dicitur esse cõpositum ex ijs quæ nullas habent partes: quod autem est compositum, diuiditur: necesse est ipsum posse diuidi, & vel in ea quæ diuidi nequeunt, vel in ea quę semper possunt diuidi. Sed quòd in ea quæ diuidi non possunt diuidi nequeat, id deinceps adijcit quo nos admoneat. Si enim diuidatᵉ in ea quæ non possunt diuidi: id quod diuidi nequit tanget id quod nõ potest diuidi, vt ex eis aliquid fiat. quod quidem ostensum est minimè fieri posse. Quærit autem Alexander quomodo bona sit probatio, si propterea quòd non diuidatur cõtinuum in ea quæ nullas habẽt partes, quoniam nec ex ijs quę nullas habent partes cõponuntur, quando dixit, Sed nihil ex continuis diuidi poterat in ea quę nullas habent partes} hoc autẽ probat non diuidi in ea quæ carent partibus, propterea q̃ quæ nullas habent partes non se tangant inuicem, hoc est, non componantur inter se, per id quod iam ostendit nõ posse componi magnitudinem ex ijs quæ nullas habent partes. Soluit autẽ obiectionem, dicens, aliud esse argumentum quod fit ex eo quod intercedit, quod dicit vel diuidi posse vel non posse diuidi. & si diuidi possit, vel diuidi in ea quæ non possunt diuidi, vel in ea quæ diuidi semper possunt. Si ergo continuum neq; est eiusmodi vt non possit diuidi, nec diuidi potest in ea quæ nõ possunt diuidi: necesse est vt possit diuidi in ea quæ semper diuidi possunt. Hoc autem, inquit, ex eo probatur. Si diuiditur in ea quæ non possunt diuidi: id quod diuidi non potest tanget id quod nõ potest diuidi, vt fiat continuum. Num aũt nec, vt prius dictum est, est mutua probatio quæ probat alterũ per alterum: sed ex eo quidẽ q̃ quæ nullas habent partes nõ se inuicẽ tangunt, primũ quidem ostendit non cõponi continua ex ijs quę nullas habẽt partes: non q̃ idẽ sit tangere & cõponi seu continuari, sed q̃ tangere semp oĩno præcedat cõtinuari: Nunc aũt ex eodẽ rursus ostendit continua nõ diuidi in ea quæ nullas habent partes. ex eo autẽ, q̃ nec componantur ex ijs quę carent partibus. Quare si ambo quidẽ probantᵉ ex eo quod est non tangere: non cõponi autẽ, etiam ex eo quod est nõ diuidi: nõ est hęc mutua probatio, & quę alterum probat per alterum. Num autẽ in ijs quæ sunt eiusmodi ne est quidem absurda mutua probatio? si enim non diuiditur in ea quæ carent partibus: non cõponitur ex ijs quæ nullas habent partes. & si non componitur ex ijs quæ nullas habent partes, non diuiditur in ea quæ carent partibus. et sic in oĩbus quę se inuicem cõsequuntur. si enim peperit: habet lac. & si lac habet: peperit. Porrò aũt adijcit etiam Alexander quędam huiusmodi argumenta, ab Eudemo accepta. Si est magnitudo ex ijs quæ nullas habent partes: linea erit linea maior puncto. Sed si ita est: vel non diuidetur omnis linea in duas partes: vel si diuidetur: ea etiam quæ cõstat ex imparibus. ita autem signum quoq; diuidetur. Præterea si est omnino linea linea maior signo: fuerit etiam circulus circulo. quare hic quidem ex paribus, ille verò ex imparibus. Aut ergo eum qui constat ex imparibus non diuidemus in semicirculos: aut signum bifariã diuidemus. Fecit autem diuisionẽ eius quod potest diuidi, in ea quæ non possunt diuidi, vel in ea quæ possunt semper diuidi: vt id quod est continuum in eo quod põt diuidi ijs circũscribat quæ diuidi semper possunt.

Clarum est autem etiam quòd quicquid est continuum diuidi potest in ea quæ semper possunt diuidi. Si enim in ea quæ non possunt diuidi: id quod diuidi non potest tanget id quod nequit diuidi. vnum enim est id quod est extremum, & tangit continua.

V Postq̃ ostendit in prioribus argumentis, q̃ continuũ non constat ex ijs quæ nullas habent partes: ostẽdit nunc nec ea diuidi in ea quæ carent partibus. Quòd enim diuiditur continuũ quod est prędituum magnitudine, clarum est: & quòd necesse est id quod diuiditur, diuidi vel in ea quæ non possunt diuidi, vel in ea quæ diuidi possunt, vt prius dictum est. non est enĩ contradictionis aliqd quod intercedat. Quòd aũt non diuidatur cõtinuum in ea quę non possunt diuidi, probat ex eo q̃ accidat vt quod diuidi non potest tangat id quod non põt diuidi. Si enim extrema eorum quę faciunt cõtinuum fiant vnum. necessè est vt ea prius se inuicem tangant, & sic in vnum cogantur. Quare si fit vnum, omnino etiam tangit. Si autẽ tangit: non est omnino vnum. Quare tanq̃ finalem tangẽdi causam vnũ fieri dixit. neq; enim fieri potest vt quę non tetigerunt, vnum fiant magnitudines. Quòd autẽ fieri nõ possit vt ex tangẽtibus partibus fiat aliquid cõtinuũ, hoc est magnitudo, prius ostẽdit ex eorum quæ tangunt diuisione. neq; enim fieri potest vt quæ carent partibus parte tãgant: neq; totũ toto tangentes partes, & sibi inuicem applicarę, faciunt aliquid continuum. quoniam cõtinuum aliam alibi habet partem. Communius autẽ aie

Continuum non cõponitᵉ ex ijs q̃ nullas hñt partes quę deinceps consequuntur.

Mutua probatio nõ est semper reijcienda.

Continuum nõ diuidiᵉ in ea quæ carẽt partibus.

Cõtinua magnitudo quõ dicaẽ ex ijs quæ tãgunt.

Alexander dici continuam magnitudinẽ quę cõponi-
tur ex ijs quæ tangunt. & ita audit dicentẽ Aristotelem,
vnum enim sunt ea quæ sunt extrema. vel ea quæ extre-
ma sunt tangunt cõtinua. Num aũt non dixit Aristote-
les id continuũ quod constat ex ijs quę tangunt. sed quia
extremũ continuorũ quæ maius aliquod ex seipsis faciũt
continuũ, vnum est. Quòd si vnũ, tangat etiã necesse est
vt dictum est. non enim fit vnũ nisi prius tetigerint.

IIII Est autem eiusdem rõnis, & magnitudinẽ &
tempus & motum ex ijs cõponi quæ diuidi ne-
queunt, vel diuidi in ea quæ nõ possunt diuidi,
V vel nihil. Patet aũt ex his. Si enim magnitudo
cõstat ex ijs quæ nõ possunt diuidi: eius quoq;
motus erit ex æqualibus motibus qui nõ pos-
sunt diuidi. Quemadmodum si magnitudo est
ABC, ex ABC quæ diuidi minimè possunt est
motus. in quo DEF quo motus est O in motu
ABC, habet vnãquanq; partẽ quæ non põt di-
VI uidi. Siquidẽ pręsente motu necesse est moue-
ri aliqd: & si moueẽ aliquid, necesse est vt adsit
motus: etiã moueri erit ex ijs quæ non possunt
diuidi. Per A quidem, motũ est O motu D: per B
VII aũt motu E, & per C silr motu F. Siquidẽ ne-
cesse est id quod alicunde aliquò mouetur, nõ
simul moueri & motum esse quo mouebaẽ vbi
mouebatur. (quẽadmodum siquid vadit The-
bas, fieri non põt vt simul vadat Thebas & The-
bas iuisse.) Per A itaq; quod nullas habet par-
tes mouebaẽ O, cui aderat motus D. Quare si-
quidẽ postea transiit vel peruadebat, eiusmodi
fuerit vt possit diuidi. qñ enim p̃uadebat, neq;
quiescebat, neq; peruaserat, sed erat in interme-
dio. Sin autẽ simul peruadit & peruasit id quod
vadit qñ vadit: illuc iã euaserit & motum fuerit
VIII quò moueẽ. Si autẽ per totum ABC mouetur
aliqd, & motus quo moueẽ est DEF: per A autẽ
quod nullas habet p̃tes nihil moueẽ sed motũ
est: fuerit motus nõ ex motibus sed ex momen-
tis, & motũ esse aliquid quod non moueẽ. per
A enim peruasit non p̃uadens. Quare fiet vt ali-
quid euaserit quod nondũ vadit. per hãc enim
IX euasit cùm per hãc non vaderet. Si ergo neces-
se est vniuersum vel quiescere vel moueri: quie-
scit autẽ in vnoquoq; eorum nempe ABC: erit
itaq; aliquid qđ simul assiduè quiescit & moue-
tur. per totum enim ABC mouebatur & quie-
scebat pars quęlibet. Quare etiã per quodlibet.
Et si motus quidem DEF nullas partes habeãt,
motu p̃sente cõtigerit non moueri sed q̃escere:
si aũt non sunt motus, motũ nõ esse ex motib9.

VI Magnitudo motus, & tẽpus silr non cõponuntur ex ijs q̃ non possunt diuidi. nec diuiduntur in ea quę nõ possunt diuidi.

Postq̃ ostendit cõiter nihil continuum cõponi ex ijs
quæ non possunt diuidi, nec diuidi in ea quæ diuidi ne-
queunt: qm̃ continuorum, vt semel dicam, tria sunt, ma-
gnitudo, motus, tempus: nunc ostẽdit esse eandẽ in ipsis
rationẽ. & similiter vel semper cõponi ex ijs quæ diuidi
nequeunt, & diuidi in ea quę non possunt diuidi, vel nul-
lum eorũ. Et primùm ostẽdit motum similiter se habere
atq; magnitudinẽ. & tunc tempus quoq; habere eãdem
cum eis rõnem. Quòd autẽ si magnitudo cõponitur ex
ijs quę diuidi nequeunt, motus quoq; qui in eo est ex to-
cõstabit motibus qui nõ possunt diuidi, ostendit primũ,

E per expositionẽ, vt dictum est, propositam q̃onem expli-
cans. Si fuerit enim magnitudo ABC, cõposita ex trib9
quæ non possunt diuidi ABC. & fuerit aliquid quod mo-
uetur in magnitudine ABC, nempe O, motu DEF: ipse
quoq; cõponetur ex aliqbus quæ nõ possunt diuidi. Et
expositio qdem propositæ q̃onis, quę exhibet similitudi-
nem, ea est: Demõstratio aũt fit per secundum hypothe-
ticorum ex peremptione cõsequentis. Est aũt syllogis-
mus eiusmodi. Si magnitudo est ex ijs quę nõ possunt di-
uidi. motus quoq; est ex ijs q̃ diuidi non possunt. Atqui
motus nõ est ex ijs quæ non possunt diuidi, vt ostendeẽ:
Nec ergo magnitudo. Et connexum quidẽ posuit ex ijs
q̃ prius ostensa sunt: si enĩ motus consequiẽ magnitudinẽ
in qua fit, vt ostensum est: meritò si cõponeẽ magnitudo
ex ijs quæ diuidi nequeunt, motus quoq; qui in ipsa est, &c.
Assumptionem aũt quæ dicit. Atqui motus nõ est ex ijs
q̃ diuidi nequeunt, p̃bat per alium hmõi syllogismũ. Si
motus est ex ijs q̃ diuidi nequeunt: moueri q̃q; est ex ijs
F q̃ non possunt diuidi. Atqui hoc fieri non põt. Ergo etiã
antecedẽs. Et rursus cõnexum quod dicit, Si motus est
ex ijs q̃ diuidi nequeunt, moueri quoq; est ex ijs quę non
possunt diuidi, probat per secundũ indemonstrabilẽ sic
ratiocinans, cũ hoc sumpsisset tanq̃ quod cõuertatur, Si
adsit motus, moueri aliqd, & si moueẽ aliquid adesse mo-
tum. ex quo colligiẽ, q quẽadmodum se habet motus, se
habet ẽt moueri. Coniungit aũt consequens, faciens tale
connexũ. Si motus est ex ijs quæ nõ possunt diuidi: mo-
ueri quoq; est ex ijs q̃ diuidi nõ possunt. Atqui ostendeẽ
hoc fieri non posse. Sequeẽ ergo vt ne motus quidẽ sit ex
ijs quæ diuidi nequeunt. Quo posito vnà ẽt probabiẽ ne
magnitudinẽ quidem esse ex ijs quæ non possunt diuidi.
quod ẽt prius per se ostẽsum est. nunc aũt pręter id osten-
sum est motum se silr habere atq; magnitudinẽ, q non sit
ex ijs quę diuidi nequeant. Ac cõuersionem quidẽ eius
quod est adesse motũ, & eius quod est moueri, assumpsit
vt euidentẽ. non põt enim fieri vt moueatur aliqd si non
G adsit motus. vel si adsit motus, non moueaẽ. Transit au-
tẽ à motu ad id quod est moueri, qm̃ in eo est manifestius
absurdum quod consequiẽ, eo q sit ex ijs quæ diuidi ne-
queant, q̃ in ipso motu. ex differẽtia enim eius quod est
moueri & motũ esse, fit demonstratio, vt discemus, quæ
perimit motum cõponi ex ijs quæ diuidi nequeũt. Cùm
enim sumpsisset in expositione, q O quod mouetur per
magnitudinẽ A, motũ est motu qui habuit inscriptũ D:
q fieri non possit vt quod moueẽ aliq̃ horum motuũ ne-
queat diuidi ostendit: cũ prius sumpsisse nõ posse fieri vt
q̃d moueẽ alicunde aliquò, simul & moueaẽ ad quod mo-
uetur & motũ sit, & sit illic ad quod mouebaẽ. Quod enĩ
vadit Thebas, fieri non põt vt & simul vadat Thebas, et
sit Thebis qñ vadit. sed prius est ire Thebas, q̃ esse The-
bis. Cùm hoc prius sumpsisset, transit rursus ad exposi-
tionem. & dicit q per lineam seu spatium A quod nullas
habet partes, cui aderat motus D, quo mouebaẽ O: mo-
tu enim D, positum est O moueri in spatio A: necesse est
H vel prius quidem peruadat, postea aũt peruaserit: vel si-
mul peruadat & peruaserit. nõ enim intercedit aliquid.
Sed si prius peruadat, postea autẽ peruaserit, fuerit eius-
modi motus, vt possit diuidi. Quod quidem per hoc pro-
bat, q qñ peruadebat, neq; quiesceret, vt quod nondum
cepisset moueri: nõ est enim in eo ex quo mouebaẽ: neq;
iam peruaserit: nõ amplius enim moueretur ad aliquid:
Sed est inter id ex quo, & id ad quod. Si est ergo in inter-
medio motus, & nondum totus factus est: in partes seca-
ri & diuidi poterit. Et hoc quidem id consequitur, quòd
prius peruadens postea peruaserit. quandoquidem om-
nis motus qui est alicunde aliquò habet partes, & eius
quidem aliquid factum est, aliquid verò futurum est. Si
quis autem dicat id simul peruadere & peruasisse: id
quod vadit quando vadit iam euaserit & motum fuerit,
& est in illo ad quod mouetur. quo quid est quod minus
fieri possit? Deinde adijcit aliquid, quod erat verisimile

dicere

dicere aliquem, in tota quidem magnitudine A B C quæ componitur ex ijs quæ nullas habent partes, non caret autem ipsa partibus, O moueatur motu D E F, non moueatur aũt vnoquoq; eorum qui nullas habẽt partes sed iam motũ sit. sic enim nõ amplius videbitur consequi vt simul moueatur & motum sit. mouebitur enim in toto: sed nõ per vnamquanq; ex partibus quæ diuidi minimè possunt mouebitur. Cùm hoc ergo posuisset, subiungit absurda quæ hanc cõsequuntur coniecturã. Nam & motus erit cõpositus non ex motibus sed ex momentis, hoc est, ex finibus motus, & ex eo quod est motum esse. Motus enim F, nõ habet partes, motus scilicet qui sunt D & E & F. motas enim eas esse positũ est non moueri. Similiter aũt eius quoq; quod est moueri partes nõ licebit moueri, sed motas esse. & diuideť moueri in partes quas nõ licet moueri, sed esse motas. Subiungit autẽ aliud quoq; absurdũ sequens hanc positionem, vt motum sit aliquid quod non prius motum est. quẽadmodum iuisse aliquid quod nõ prius iuerat. positum est enim moueri O motu D E F in magnitudine A B C. Sed neq; moueť in A: in ipso enim motũ est: neq; in B. Similiter aũt nec in C. Toto ergo motu motum erit, cùm in ipso prius non moueretur. Quòd aũt non oĩno improbabilẽ posuerit hanc obiectionem, ostendit q cùm & ipse eã posuerit & soluerit, Epicurei tñ qui postea fuerunt sic dicant motũ fieri. Nam cũ & motum & magnitudinẽ & tp̃s dicant ex ijs esse quæ nullas habẽt partes, in tota q̃dem magnitudine quæ constat ex ijs quæ nullas habẽt partes, moueri dicũt id quod moueť, in vnoquoq; aũt eorum quę in ipsa insunt carẽtia partibus, nõ moueri, sed mota esse. propterea q si positũ fuerit in his quoq; moueri id quod in toto moueť, futurũ sit vt ea possint diuidi. Infert aũt aliud quoq; absurdũ ei quod dicit, in magnitudine q̃dem A B C, quæ cõponitur q̃dem ex ijs quæ nullas habẽt partes, non caret aũt partibus, moueri O motu D E F, non vtiq; aũt moueri ẽt aliq̃d in vnoquoq; eorũ quæ nullas habẽt partes A B C, sed motum esse. & est euidens confutatio. Si enim, inquit, quod natura aptũ est vt moueať, qñ id ei innatũ est, necesse est vt quiescat vel moueatur: qñ autẽ per spatiũ A B C, quod põt in partes diuidi, cõtinenter mouetur O: & neq; in A, neq; in B, neq; in C moueť, vt dicunt: quieuerit. Sed positum est moueri assiduè in magnitudine A B C. Atqui si in oĩbus partibus A B C assiduè quiescit: ẽt in ipso vniuerso quieuerit. quare simul ẽt idem eadem rõne mouebiť, & assiduè quiescet. quo quidẽ quid est quod minus possit fieri? Porrò autẽ quartum quoq; infert ei quod diciť absurdũ, quod sparsim quidẽ dictum est in ijs quæ prius ostensa sunt, nunc aũt ad propriũ argumẽtum redactum est. Quæ enim diuidi non possunt D E F, aut motus sunt, aut non motus. Sed si motus q̃dem: erit aliq̃d, quod cùm adest ei motus, non moueť, sed quiescit. O enim, qñ erat in A, aderat ei motus D: qñ autẽ in B, motus E: qñ autẽ in C, motus F. Si autem nõ sunt motus D E F, motus erit non cõpositus ex motu, neq; suas partes habens motus. Atq; is scilicet, qui dicit magnitudinem, motum, & tempus esse cõposita ex ijs quę nullas habent partes, hoc nõ tanq̃ absurdum admiserit. sed tanq̃ ex alijs ostensum esset, motum non cõponi ex ijs quæ nullas habẽt partes, ei qui dicit in magnitudine A & B & C nõ moueri sed motum esse, meritò illatum est hoc quoq; argumentum.

X Similiter autem atq; lõgitudinem & motum necesse est tp̃s non posse diuidi & compositum esse ex ipsis Nunc quæ diuidi nequeunt. Si enim tota potest diuidi: in minori autem id quod est pari velocitate minus peruadit: poterit etiam tempus diuidi. Si autẽ poterit tempus diuidi in quo fertur aliq̃d per A: poterit A quoq; diuidi.

VII Cùm instituisset ostendere sicut se habere magnitudinẽ & motum & tp̃s, ad hoc q sint ex ijs quę diuidi possunt,

A vel nõ possunt diuidi: & ostẽdisset primòm q quẽadmodum se habet magnitudo, ita ẽt motus, & q est vtrunq; ex partibus q̃ possunt diuidi: nũc adijcit q sicut ac magnitudinẽ in qua est motus, & motum, tp̃s quoq; se habere necesse est, ad hoc q sint vel nõ sint ex ijs quę nõ possunt diuidi. Si enim illa sunt ex ijs quę non possunt diuidi: tp̃s quoq; erit ex ipsis Nunc q̃ diuidi nequeunt. Et alterũ scilicet verũ est, quod quidẽ nunc non addidit tanq̃ euidẽs, q si illa ẽt sunt ex ijs quę diuidi possunt, tp̃s quoq; est ex ijs quæ possunt diuidi. Hoc ipsum aũt ostendens q si magnitudo vel motus est ex ijs q̃ diuidi nequeunt, tp̃s quoque erit ex ijs quę non possunt diuidi, ex eo ẽt ostendit id quod nunc est, ppositum, q sicut ẽt se habeat ad hoc vt sint ex ijs q̃ possunt diuidi. per scripturam quidem quę dicit, {SI enim tota põt diuidi} hoc est si diuidi potest oĩs linea vel spatiũ. solet enim Aristoteles magnitudines vocare in fœminino genere, propterea q lineã exponat pro magnitudine. Si ergo diuidi põt linea vel motus: qm̃ quod

B pari celeritate moueť, minorem magnitudinem vel minorem partem motus in minori tp̃e peruadit: non enim in eodẽ tp̃e & id quod est maius & minus vel magnitudinis vel motus mouebitur id quod est paris velocitatis: vnà cum motu vel magnitudine tp̃s quoq; diuideť. quo enim põt minus aliq̃d sumi, poterit id diuidi. Meritò ergo subiunxit, Tempus quoq; poterit diuidi. Còm autẽ sic ex magnitudine ostendisset tp̃s posse diuidi, eadẽ via ac rõne ex tp̃e ostendit posse diuidi magnitudinẽ. Fortasse aũt, vt ẽt illud TOTA, nequaq̃ vi detortum audiamus in motu, dicendũ est ex motu quidem ostensum esse tp̃s posse diuidi, à tp̃e autem magnitudinem. si enim omne tp̃s potest diuidi: illud quoq; in quo mouetur aliqua magnitudo, nempe A, quę videtur nõ posse diuidi, eiusmodi erit vt possit diuidi. Quare in eo quod est minus toto, id quod mouetur æquali celeritate, peruadet id quod est minus A. Potest ergo spatium A diuidi. siquidem potest eius pars aliqua minor sumi. Sed si fuerit scriptum vt in

C nõnullis inuenitur exẽplaribus, {SI enim totum põt diuidi} exponit Alexãder, q si põt totum tẽpus diuidi: vnà cum tp̃e quod diuiditur diuidetur ẽt magnitudo. Atqui non hoc infert Aristoteles: sed q poterit tp̃s q̃q; diuidi. idq; cùm postea aduertisset Alexãder, dicit q cùm ostendisset q si magnitudo põt omnino diuidi, tempus quoq; diuidi poterit, infert rursus id quod cõuertitur, per hoc, nempe, Si tp̃s potest diuidi in quo fertur aliq̃d per A: poterit A quoq; diuidi. Aspasius aũt nouit etiã aliam talis scripturæ distinctionẽ. Si enim totũ. Deinde subiungit, Non põt diuidi. Et exponit q si positũ fuerit omne tp̃s non posse diuidi: in minori aũt id quod est æqualis celeritatis minus peruadit: poterit etiam diuidi tp̃s, quod positum est minimè posse diuidi. Pulchrè aũt ẽ hic subdistinxit Aspasius, q nõ solùm probat consecutionẽ, q si alterum possit diuidi, alterum quoq; erit eiusmodi, sed præterea cogit necessariò vt tẽpus & magnitudo possint diuidi, sicut motus. Demonstratio enim quę sumitur ex ijs

D quæ sunt paris celeritatis, necessario infert diuisionẽ, vt deinceps sciemus. Ostenduntur autem eadẽ etiam per expositionem hoc modo. Sit enim O æqualis celeritatis: magnitudo aũt A E quæ põt diuidi, in qua moueť. & ponatur id quod est æqualis celeritatis in minori tempore minus peruadere. peruadat spatium A E in tempore F G. Si ergo minus pertransierit spatij A E, nempe A B, ipsum peruadet in minori tẽpore, nempe F H. erit ergo tp̃s quoq; sectum. Similiter aũt si secuerimus A B magnitudinẽ minorem procedentis O, rursus etiam vnà secabimus tempus F H. semper enim cum magnitudine tp̃s quoq; secabitur. Quòd autẽ si tempus quoq; possit diuidi, poterit etiã diuidi magnitudo, si rursus ponať id quod est æqualis celeritatis in minori tp̃e minus moueri, hoc quoq; est manifestũ. esto enim posse diuidi tempus in quo est F G: & O pari celeritate moueatur per spatium A E, in tẽpore F G. In minori ergo tp̃e, nempe F H, minus mouebiť

Epicurei dicũt id quod mouetur moueri in tota magnitudine, sed in vnoquoq; ei⁹ nõ moueri, sed motum esse.

ex ijs q̃ non possunt diuidi.

Lineã solet Aristoteles vocare magnitudinem vel spatiũ.

Tempus est

per magnitudinem AB. Similiter ergo atq; tempus FG secabitur spatium AE & quæuis magnitudo. Cùm sic autem ex motu æqualis celeritatis eius quod mouetur ostẽdisset, similiter diuidi & tempus & magnitudinem, hoc ipsum etiã ostendit ex celeriori et tardiori motu. docens ab eo quidem quod tardius mouetur diuidi magnitudines: ab eo autem quod celerius, tempus.

CAPVT II.

XI Quoniam autẽ quæuis magnitudo diuidi potest in magnitudines: ostensum est enim fieri non posse vt ex indiuiduis sit aliquid continuum: est autẽ omnis magnitudo cõtinua: necesse est id quod est celerius in æquali tpe magis, & in minori æqualiter, & in minori moueri amplius. quemadmodum definiunt nonnulli id quod est celerius. sit enim id in quo est A eius in quo est B, celerius. Quoniam ergo est celerius id quod prius mutatur: in quo tempore A mutatum est à C in D, quemadmodum in FG: in eo B nõdum erit apud D, sed ab eo distabit.
XII Quare in æquali tempore peruadit amplius id quod est celerius. quinetiam in minori eo amplius. in quo enim A fuit apud D, sit B quod est tardius apud E. Quoniam ergo A fuit apud D in tempore FG, apud H erit in minore eo. & sit in FK. CH ergo quod peruasit A, est maius CE: tps autẽ FK est minus vniuerso FG. quare
XIII maius peruadit in minori. Ex his autem manifestum est etiam, quod id quod est celerius, peruadit id quod est æquale in minori tempore. Quoniam enim in minori peruadit maius spatium quàm id quod est tardius: ipsum autẽ si per se sumatur, in maiori tẽpore spatium maius minori. quemadmodum spatium LM, spatio LX: fuerit amplius tempus PR in quo peruadit spatium LM, quàm tempus PS, in quo peruadit LX. Quare si tempus PR erit minus tempore PV. in quo id quod est tardius peruadit spatium LX. etiam tempus PS erit minus eo in quo est PV. est enim minus tempore PR. quod autẽ est minus minore, est ipsum quoq; minus. Quare id quod est æquale mouebitur
XIIII in minori. Præterea autẽ si necesse est vniuersum quidem moueri vel in æquali tempore, vel in minori, vel in ampliori: & quod in ampliori quidem, tardius: quod autem in æquali, æquali celeritate: quod verò celerius, neq; est æqualis celeritatis, neq; tardius: neq; in æquali neq; in ampliori mouetur id quod est celerius. Restat ergo vt in minori. Quare necesse est etiam vt id quod est celerius, peruadat æqualem magnitudinem in minori tempore.

VIII Alexander quidẽ in his dicit, quod postquàm ostendit, vt se habet magnitudo & motus ad hoc vt sint vel non sint ex ijs quæ nullas habẽt partes, ita etiam se habere tps: nunc ostendit tps non cõponi ex ijs quæ nullas habent partes, neq; ex ipsis Nunc. Num aũt hoc quoq; iam ostensum est quando dicebat, ET poterit tps diuidi, hoc est, oĩs pars temporis? est enim tps pars tpis. Sed vt dictum est postquã ostendit ex æqualis celeritatis motu eius quod mouet, &

Tempus & magnitudinẽ

E quod tempus & magnitudo diuidi possint in infinitũ, ac videlicet etiã motus, & quod ex quadam inter se proportione diuidantur: nunc eadẽ ostendit ex eo quod est celerius et tardius. non solum enim posse tps diuidi sed etiã magnitudinem. id aũt ipse quoq; fatetur Alexander. Quinetiã ipse Aristoteles dicit in fine cõtextus dictionis, quod id quidem quod est celerius diuidit tempus, quod aũt tardius, etiam lõgitudinem. Cęterum principaliter quidẽ in his ostẽdit tempus posse diuidi, & vnà cum tpe magnitudinem, ad quam etiam respexit Alexander. Quamobrem subiũxit etiam Aristoteles, Simul etiam clarum est oẽm magnitudinẽ esse continuam. In expositione aũt ostendit ambo ex æquo distare & idem valere. Ad hoc autem ostendendum prius assumit, quod necesse sit id quod est celerius magis moueri in æquali tempore, & in minori amplius. Hęc autem probat quidem etiam per definitionem eius quod est celerius. Celerius enim dicimus quod in æquali tpe magis mouetur, & in minori amplius. Pro-

posse diuidi in infinitum probatur ex eo quod est celerius & tardius.

F bat aũt etiam ex eo quod ad hoc quod omnis magnitudo diuidi potest consequatur, id quod celerius mouetur in æquali tempore plus moueri, & id quod est tardius, minus. Si enim non posset omnis magnitudo diuidi, fieri non posset vt id quod est tardius semper in æquali tẽpore minus moueretur eo quod est celerius. id enim quod est indiuiduum, & quod nullas habet partes, in eodem tempore & id quod est celerius peruadit, & id quod est tardius. si enim in ampliori: in æquali tempore peruadet aliquid minus eo quod nullas habet partes. quocirca Epicureis quoq; placet oĩa æquali celeritate moueri per ea quę nullas habent partes, ne si eorũ atoma, hoc est, corpora insecabilia, diuidantur, nõ sint amplius atoma. Ex definitione aũt celerioris, clarum est necesse esse oẽm magnitudinẽ diuidi in magnitudines, ex eo quod id quod est celerius & tardius sint eiusmodi, si quidem hæc est eorũ definitio. nisi forte propterea sunt eiusmodi id quod est celerius & tardius, quoniam oĩs magnitudo semper diuidi põt in ea quæ
G possunt diuidi. Cum sic ergo breuiter ostendisset quod id quod est celerius in æquali tpe magis mouetur deinceps idipsum ostẽdit per expositionẽ. Cùm enim posuisset id quod celerius quidẽ mouetur, A. quod tardius verò, B: & prius sumpsisset tanquam euidens, id esse celerius quod mutatur prius, quàm id quod est tardius, exponit tps quidem in quo mutatur id quod est celerius, FG: magnitudinem aũt quæ mutatur in tpe FG, CD. Quoniam ergo in quo tpe A quod est celerius mutatum est à C in D: id autẽ quod est tardius, nempe, B, nondũ venit ad D, sed ab eo abest, siquidẽ hoc est tardius, postea mutare: videlicet id quod est celerius in ęquali tpe plus peruasit, quàm id quod est tardius. siquidẽ illud quidem peruasit totum CD, hoc vero ab eo distat. Deinde ostẽdit quod etiam in minori tẽpore id quod est celerius maius peruadit, non quatenus maius: hoc est enim falsum: sed quod maius aliquid. Iisdem enim expositis, quoniam A in tempore FG fuit apud D, id autẽ quod est tardius, nempe B, relictum est citra D, verbi gratia in E, est autẽ
H aliqua magnitudo inter D & E quę ipsa quoq; põt diuidi, diuidatur in H. Est aũt magnitudo CH maior magnitudine CE, minor verò magnitudine CD. Quoniã ergo A in toto tẽpore FG motum est per magnitudinẽ CD, in minori motum erit per magnitudinẽ CH. ea enim est minor tota CD. Et sit tps FK minus tpe FG. Atqui B quoque positũ fuerat in toto tpe FG motum esse per magnitudinẽ CE, quæ erat minor magnitudine CH. In maiori X ergo tpe B peruasit minorem magnitudinem magnitudine CH, quam A motum est in tempore FK minori tẽpore FG. Ostensum est itaq; quartũ quoq;, quod id quod est celerius peruadit in minori tpe maius spatiũ. Sic aũt expedité ostendi potuerit. Si enim id quod est celerius in tripla ratione habet celeritatẽ ad id quod est tardius: si id quod est celerius, mouetur magnitudinem tripedalẽ: id quod est tardius, mouetur vnius pedis magnitudinem. quare id quod est celerius, mouebitur bipedalem in minori tempore

tempore, vt quæ sit maior vnius pedis magnitudine.
Hoc autem videtur Aristoteles ex abundantia ostẽdere
ad hoc vt sumat quòd si id quod est celerius, amplius mo
ueaẽ in minori tpe, multo magis id quod est æquale mo-
uebitur in minori. hoc enim etiã præterea vtetur ad diui
sionem. quod ipsum quoq; ostẽdi tertium per expositio-
nem, dicens id quoque fuisse manifestum ex ijs quę iam
ostẽsa sunt. Et poterat quidẽ hoc quoq; ostendi per ean-
dem expositionem: ipse autem cõmutatis elementis, vt
multis modis, vt arbitror, exerceret eos qui hæc legunt,
orationẽ reddidit obscuriorem. Pro magnitudine enim
CH sumit magnitudinẽ LM. & pro magnitudine CE ma
gnitudinem LX: Tempus aũt in quo A, hoc est id quod
celerius moueẽ maius spatium mouetur, LM scilicet seu
CH: tempus, inquã, sumit PR, quod habet proportionẽ
cum PK: In quo aũt id quod est spatio LM, minus spatiũ
moueẽ, nempe LX seu CE, tẽpus sumit PS, quod est sci-
licet minus tempore PR. Sumit autẽ tempus quoq; PV,
in quo id quod est tardius, nempe B, positum est motum
esse magnitudinẽ CE, quam nunc dixit LX. Hoc autem
erat tempus PG, maius tempore PR, siquidem tempus
PR habet proportionẽ cum tpe FK. Dicit ergo in tali ex
positione, ꝙ qm̃ ostensum est, id quod est celerius, maio-
rem magnitudinẽ, hoc est LM, seu magnitudinẽ CH, in
minori tpe nempe PR seu FH, peruadere, quã id quod
est tardius in maiori pṻadebat, nempe PG: si aũt id quod
est celerius ipsum per se sumatur, æquali celeritate motũ
in maiori tpe peruadit maiorem minore magnitudinẽ,
nempe magnitudinẽ LM magnitudine LX: maius fue-
rit tempus PR in quo peruadit magnitudinẽ LM, quàm
tpe PS, in quo peruadit magnitudinem LX. Si ergo ma-
gnitudinem LX peruadit id quod est tardius in tpe PV,
id autem quod est celerius in tempore PS, tempus autẽ
PS est minus tempore PR: tempus quoq; PR est minus
tpe PV: quod autem est minore minus, est ipsum quoq;
minus: videlicet id quod est celerius, in minori tempore
peruadit id quod est idẽ cum LM, hoc est æquale, quàm
id quod est tardius. Hoc autẽ quod celerius mouetur eo
quod tardius, in minori tpe æquale spatium mouebitur.
Quinetiam sic aliter ostendit ex diuisione. Si quodcũq;
alicui æquale spatium mouetur, vel in tpe æquali moue
tur, vel in maiori, vel in minori, & non est p̃ter hæc: ergo
& id quod est celerius quod mouetur æquale spatium ei
quod est tardius, in maiori tpe mouebitur, vel in æquali,
vel in minori. Sed quod in maiori quidem tpe mouetur
ęquale vel idem spatiũ, est tardius: hęc est enim definitio
tardioris: quod est aũt celerius, neq; est paris cum illo ce-
leritatis quo est celerius, neq; adhuc tardius: quare neq;
in æquali neq; in maiori tpe æqualẽ peruadit magnitudi
nem. Ergo in minori. Oportet aũt eius quoq; quod tar
dius mouetur definitiones traducere ab eo quod est cele
rius, qm̃ Aristoteles nõ vtetur solùm definitione celerio
ris, sed ẽt tardiori. Si est ergo celerius quod in æquali tpe
plus moueẽ: tardius est quod minus moueẽ in ęquali tpe.
Et si est celerius quod in minori tpe plus mouetur spatij:
tardius est quod minus in maiori tẽpore. Similiter si est
celerius quod in minori tẽpore plus mouetur spatij, tar-
dius est quod mouetur æquale in maiori tempore.

XV Quoniam aũt omnis quidẽ motus est in tpe,
& fieri põt vt in omni tpe moueatur: quicquid
autem mouetur, cõtingit & celerius moueri &
tardius: in omni tpe erit celerius moueri & tar-
dius. Hæc autem cùm sint, necesse est etiam tp̃s
esse continuum. Dico autem continuum quod
diuidi potest in ea quæ semper possunt diuidi.
hoc enim posito continuo, necesse est tempus
XVI esse cõtinuum. Quoniã enim ostensum est id
quod est celerius peruadere in minori tẽpore
A id quod est æquale: sit id quidẽ in quo est A, cele
rius. id autem in quo est B, tardius: & motũ sit id
quod est tardius, magnitudinẽ in qua est CD in
tpe FG: clarũ est ergo ꝙ id quod est celerius, in
minori eo tpe mouebit eandem magnitudinẽ.
& motum sit in tempore FH. Rursus aũt quo
niam id quod est celerius, in tẽpore FH perua-
sit totam CD: id quod est tardius, in eodẽ tem-
pore peruadit minorem. Sit ergo ea in qua est
CK. Quoniam autem id quod est tardius, nem-
pe B, in tempore FH peruasit magnitudinem
CK: id quod est celerius peruadit in minori.
quare diuidetur rursus tempus FH. Cùm id au
tem diuidatur, magnitudo quoq; CK diuide-
tur eadem ratione. Si autem magnitudo, etiam
B tempus. Et hoc semper erit, si ex eo quod est ce
lerius assumamus id quod est tardius, & ex eo
quod est tardius id quod est celerius, & vtamur
eo quod demonstratum est. diuidet enim tem-
pus id quod est celerius: longitudinem autem
id quod est tardius. Si ergo semper quidem cõ-
uerti verum est, dum autem cõuertitur semper
fit diuisio: clarum est omne tempus esse conti-
nuum. Simul aũt clarũ quoq; est magnitudinẽ XVII
omnẽ esse continuam. ijsdẽ enim & æqualibus
diuisionibus diuiditur & tẽpus & magnitudo.

Postq; ostẽdit id quod est celerius moueri ęquale spa- IX
tium in minori tpe, & id quod est tardius minus in ęqua
li: his vtens, probat tp̃s non cõponi ex ipsis Nunc q̃ nul
las habẽt partes, sed esse continuũ, & diuidi posse in ea q̃
C semp possunt diuidi. similiter autẽ etiam magnitudinẽ.
& id quidẽ quod est celerius diuidere tp̃s, id aũt quod est
tardius magnitudinẽ. Ne quis aũt diceret non oẽm mo-
tum esse in tpe, neq; in omni motu id quod est celerius et
id quod est tardius: si aũt ita est, non omne tempus diui-
sum iri ab eo quod est celerius: hæc vt prius p̃bata & pro
confessis habita nobis reuocat in memoriã, ꝙ omnis mo
tus fiat in tempore, & sit motus in omni tempore, siqui-
dem ostẽsum est tẽpus esse aliquid motus. Quare vbi est
motus, est etiam tempus, & vbi tempus, est etiã illic mo
tus. Ad hoc assumit quicquid moueẽ posse celerius mo-
ueri & tardius. Pulchrè aũt dubitat Alexander, quõ in
corpore quod fertur motu circulari, quod quidem moue
tur æquabiliter, verum sit moueri celerius & tardius. Et
primum quidẽ infirmè soluit, vt existimo, dicens non di
xisse Aristotelem idẽ moueri celerius & tardius, sed pos
se moueri. quod dicit inesse etiam ei corpori quod fertur
motu circulari, propterea ꝙ sic motu proprio moueaẽ, et
D non vlla adductum necessitate, nec vt prohibeaẽ ab aliq
quo minus aliter quoq; moueatur. nam nec boni bona fa
ciunt adducti necessitate, etiam si ea semper faciant, sed
est in eorũ potestate facere ea quæ sunt contraria. Opor
tebat autem, vt existimo, mente reputare, primùm qui-
dem quod boni dicũtur habere potestatẽ contrarij, quia
etiam aliquando ex eo operãtur: cœlestia autem & quæ
sunt æterna, quomodo habuerint potestatem quę nunq̃
exit in actum? Deinde quòd duplex est necessitas, vna
quidem diuinior, ex qua necesse est vt Deus sit bonus: et
quæ pollui non possunt animæ nunquã malę fiant: Vio-
lenta autem altera, per quam coguntur etiam improbi à
legibus nõ peccare. Atq; etiam potestas similiter est du-
plex: vna quidẽ perfecta, altera verò imperfecta, & ma-
gis potestate. Cœlestia ergo & necessitatem habent di-
uiniorem, vt semper similiter & eodem modo mouean-
tur: & volũtatem in bono definitam, & perfectissimam

Tẽpus esse continuũ, & nõ componi ex ipsis nũc Magnitudo est cõtinua, nec cõponiẽ ex ijs q̃ nullas hũt partes.

Corpus qđ fertur motu circulari, verũ ne sit moueri celerius & tardius.

Boni quõ dicanẽ habere potestatẽ cõtrariorum.

Necessitas duplex diuinior & violenta.

Potestas duplex vna p̃fecta altera i perfecta.

Bonū diuinarum & humanarū animarū non est idem.

& à potestate dubia planè mundam. non enim diuinę aię bonum habent sīr ac humanæ. sed hæ quidē finitum & quod aliqñ mutatur in contrariū: illæ verò bonū infinitę potestatis, & quod in eo quod est idem, est semper collocatum. Deinceps aūt rectè soluit, effectu ac potestate dicens, ꝙ motus habet idem spatium cum magnitudine in qua fit. Spatium ergo motus qui fit in stadio, vel in vno gradu Zodiaci, & id pōt transigere quod celerius mouetur, & id quod tardius, sed illud quidē in maiori, hoc verò in minori tpe. Et adducit Eudemum quoq; in secūdo Naturalium sic demonstrātem id quod dictum est. dicit enim ipse quoq;, Quoniam quicquid mouetur, est in tēpore: & in omni tpe est motus: oēm autem motum sequitur celeritas & tarditas: necesse est omnia quæ dicta sunt diuidi, potest enim in eadem magnitudine sumi aliquid quod celerius mouetur & tardius, etiā si non idem possit aliqñ quidem citius, aliqñ verò tardius moueri. Cùm aūt sumpsisset per hoc ꝙ in omni tpe fit motus, omnem quoq; motū habere id quod est tardius & quod celerius, F subiungit ꝙ cùm hæc ita sint, necesse sit tempus quoque esse cōtinuum. & definit continuum id quod diuidi pōt in ea quæ possunt semper diuidi. Et subiungit deinceps ꝙ cùm tale sit continuum, necesse est tempus esse continuum, siquidē in omni tpe est motus celerior & tardior.

Continuum quid sit.

Et ostēdit semper diuidi tempus & magnitudinē. Et ab eo quidem quod est celerius, diuidi tempus: ab eo verò quod est tardius, magnitudinem. Cùm autē sumpsisset ea quæ prius dicta sunt, ꝙ id quod est celerius peruadit æquale spatium in minori tpe, ꝙ̄ id quod est tardius: id aūt quod est tardius, in æquali tempore minus spatium, ꝙ̄ id quod est celerius: & cùm rursus exposuisset id quod celerius quidē mouetur, A, quod tardius autem, B, magnitudinē verò CD per quā mouetur id quod est tardius in tpe FG: dicit fore vt id quod celerius mouet̄, in minori tempore, ꝙ̄ FG, moueatur magnitudinem CD, & sit hoc FH. Qm̄ ergo id quod est celerius, in tpe FH peruasit magnitudinem CD, clarum est fore vt id quod est tar G dius, minus peruadat in eodem tpe. propterea ꝙ in quouis quidem tpe fiat motus, possit aūt in quo mouetur id quod est celerius, in eo etiā moueri id quod est tardius. Sit ergo quam peruasit id quod est tardius, nempe B, in tpe FH, magnitudo CK. Rursus autem qm̄ id quod est tardius in tpe FH peruasit magnitudinē CK, id quod est celerius eādem peruadet in minori. Diuidet̄ ergo rursus tēpus FH. Sed in quo rursus tpe peruasit id quod est celerius magnitudinem CK, in eo id quod est tardius rursus peruadet minorē magnitudine CK magnitudinē. Et sic semper tempus quidē diuidetur ab eo quod est celerius, magnitudo verò ab eo quod est tardius. propterea ꝙ in omni tpe fiat motus, & oīs motus fieri possit & celerior & tardior. His enim positis, necessariò sequuntur ea quę sunt ostensa per quæ clarum est omne tp̄s posse diuidi. in quocunq; enim quod sumptum fuerit, id quod mouetur tardius, peruadet aliquā magnitudinem: quam id quod mouetur celerius, peruadit in minori tpe. in quo tempo H re id quod tardius mouetur, minorē peruadit magnitudinem. Et sic dum semper conuertitur id quod est celerius & id quod est tardius, ab eo quidē quod est celerius diuiditur tempus in infinitum, ab eo autē quod est tardius, magnitudo. Conuersio autē nunc seu mutua assumptio, quæ fit ab eo quod est celerius ad id quod est tardius, & ea quæ fit ab eo quod est tardius ad id quod est celerius, pōt talis accipi. Si id quod est celerius, diuidit tempus: id etiam quod est tardius, magnitudinem. & si id quod est tardius, magnitudinem: id etiam quod est celerius, tempus. Ostensa aūt sunt hæc ex illis quæ prius ostensa sunt, quòd et id quod est celerius in minori tempore mouetur æquale, & ꝙ id quod est tardius, minus in æquali tempore. Meritò autem postq̄ ostendit de tempore, subiunxit ex ījs quæ dicta sunt planū factum esse, magnitudinē quoq; simul esse continuam, idem est autē dicere, diuidi

E posse in infinitū. qm̄ easdem & numero pares diuisiones diuidit tp̄s & magnitudo. Est aūt verisimile nōnullos hic quoq; reprehendere probationē, vt & quæ alterū alternis, pbet per alterū, & idem probet per idē. siquidem ex eo qdem ꝙ oīs magnitudo diuidi possit in magnitudines, probat, id quod est celerius in ęquali tpe maius, et in minori amplius moueri, & in ęquali minus: ex eo aūt diuidi posse tp̄s, & ex eo talē esse magnitudinē. videbitur enim dicere, qm̄ magnitudo semper pōt diuidi, tp̄s quoque semper diuidi pōt. & qm̄ tp̄s, etiam magnitudo. & vt in summa dicam, qm̄ magnitudo semp potest diuidi, semp pōt diuidi magnitudo. Sed dicēdum est, quod primùm qdem etiā absq; eo ꝙ prius sumpserit oēm magnitudinē diuidi posse in magnitudines, ex definitione eius quod est celerius, & ex expositione, probat ea quæ sunt ꝑposita: Deinde ꝙ principalr̄ nunc ostēdi tp̄s posse diuidi, cum quo vnà etiā probatur magnitudinē: Tertio aūt rursus dicendū est, ꝙ per talem demonstrationem osten F dit Aristoteles, ꝙ cùm magnitudo & tēpus sint ex vna & eadē natura continua, se quoq; inuicē sic demonstrār, vt videantur alterꝫ alteri esse causa diuisionis in infinitū. Nunquid autē hoc modo deducitur oratio. Cùm prius ostēdisset ex eius quod mouetur motu paris celeritatis, non cōponi ex ījs quæ nullas habent partes, neq; magnitudinem, neq; motum, nec tēpus, sed esse continua, & diuidi posse in ea quæ semper possunt diuidi: & hoc ipsum instituisset ostēdere etiam ex eo quod mouetur celerius & eo quod tardius: primū quidem hoc breuiter sic pbat, effectu & potestate sic dicēs, ꝙ si quæuis magnitudo nō posset diuidi in magnitudines, & tpis, & longitudinis & motus, nō essent id quod est celerius & quod tardius eiusmodi, cuiusmodi nos ea esse definientes dicimus, dicētes id esse celerius, quod in æquali tpe, maius, & in minore mouet̄ amplius. Qm̄ autē diuidi possunt magnitudines, ideo eas etiam diuidunt id quod est celerius & id quod est tardius: id quod est celerius quidē, temporis, id verò G quod est tardius, longitudinis. Et est pbatio veluti ex ījs quæ referunt̄ ad aliquid. Cùm enī sit euidens id quod est celerius, & id quod est tardius, esse & in ījs quę sunt, & diuidere tp̄s & magnitudinem, qm̄ necesse est esse quod diuidat, si est quod diuidat̄: est aūt id quod diuidit: quare ēt id quod pōt diuidi, quēadmodum ostensum est: deinde cùm cōfirmasset per expositionē talia esse id quod est celerius & tardius qualia dicunt̄: vtitur eis deinceps ad diuisionē tpis & longitudinis, ostēdens per expositionē modū diuisionis in infinitum. Aduertendum est aūt, ꝙ nunc per motū ostendit posse diuidi tēpus & magnitudinem. id enī quod est celerius & tardius sunt motus differentię. qm̄ quicquid mouet̄ contingit moueri celerius & tardius, vt ipse dixit, idē scilicet spatiū motus. quod quidem sumit̄ ex spatio in quo mouet̄. non posset autē idem spatiū motus & celerius quid moueri & tardius, nisi magnitudo quoq; motus posset diuidi. Tres ergo magnitudines, nempe motus, tpis, & longitudinis in qua est mo H tus, cùm sint similirer cōtinuę, & diuidi possint in ea quę semper possunt diuidi, à se inuicem probātur. necesse est enim si vnum possit diuidi, etiam diuidi reliqua. Si enim potest diuidi longitudo, necesse est motum quoq; qui est in ipso, posse diuidi, & tempus quod ipsum metitur. & si pōt diuidi motus, etiā longitudinem in qua fit, & tēpus quod eā metitur necesse est posse diuidi. & si tp̄s potest diuidi, motum quoq; quē ipsum metitur necesse est posse diuidi, & magnitudinem in qua est motus. quēadmodum enim id in quo est motus, si diuidatur, motum diuidit, ita etiam motus longitudinem in qua fit.

Motus, temporis, & longitudinis cōtinuitas a se inuicem probatur.

Præterea autem ex ījs quoq; quæ consueuerunt dici rationibus, clarum est quòd si tempus est continuum, est etiam magnitudo, siquidem in dimidio tempore peruadit dimidium, & vt semel dicam in minori tempore minus. erunt

enim

enim eædem diuisiones temporis & magnitu-
XVIII dinis. Et si vtrumuis est infinitum, est etiam alterum. & sicut alterum, etiam alterum. Quemadmodum, si extremis quidem est tempus infinitum, longitudo quoq; extremis: sin autem diuisione, diuisione quoq; est longitudo: sin autẽ ambobus tp̃s, ambobus quoq; est magnitudo.

X Postquam ostendit per expositionẽ, vnà cum diuisione temporis diuidi quoq; magnitudinẽ, dicit hoc ipsum probari ex alijs rationibus, quę tunc in vsu erant vt videtur apud eos qui de ijs disserebãt. Sumpta autem fuerat eiusmodi ratio ex ijs quæ mouentur pari celeritate. Si id quod mouetur pari celeritate, in dimidio tẽpore peruadit dimidium, & semper minus in eo quod est minus, & eadem ratione minus: sequitur vt si tempus diuidi possit in infinitum, similiter etiã magnitudo in qua est motus, possit in infinitum diuidi: eædem enim sunt ambarũ diuisiones; Sin autẽ se habent inter se similiter, videlicet si est infinitum alterum, erit etiam alterum infinitum. Cùm autem duplex sit infinitum in ijs quæ sunt continua, seu possit cogitatione cõcipi dupliciter: aut extremis: est autẽ infinitum extremis, quod non habet extrema, sed peruadi non potest: aut diuisione, q̃ semper pars quæ sumitur possit diuidi: aut per vtrũq;: vt tempus, inquit, habuerit infinitum, ita etiã ipsum habebit magnitudo. Sed quòd vt tempus quidem quod est continuum diuidi potest in infinitum, ita etiã magnitudo, clarum est. q̃m ipsa quoq; est continua: quicquid autẽ est continuum, diuidi potest in infinitum. Quoniam autẽ tempus quoq; est extremis infinitum, vt quod neq; habeat principium nec finem: ostenditur in vltimo huius operis, quomodo verum sit magnitudinem quoq; sic esse infinitam. eius enim contrarium in tertio huius operis ostenditur, ne esse quidẽ magnitudinem infinitam extremis. Num ergo, quẽadmodum tempus est duplex, vnum quidem infinitum extremis, quod metitur circularẽ motum qui caret principio & fine: alterũ verò extremis quidem finitũ, in diuisione autẽ sola habens infinitum, quẽadmodum tp̃s singulare quod metitur motus qui rectà fiunt: ita et duplex est magnitudo: vna quidem infinita extremis, non vt quę nõ possit terminari, qualẽ reprobauit in libro tertio, sed vt quæ sit circularis, & quæ neq; habeat principiũ nec finem: altera verò quæ habet & principiũ & finẽ, qualia sunt quę sunt in gñatione, possunt aũt diuidi in infinitũ eo q̃ sunt cõtinua. Ambarum aũt infinitatum & totum tp̃s est particeps, & tp̃s quod circulari motu circũagitur. nam cùm principio & fine careãt & sint cõtinua, diuidi possunt in infinitũ. Mihi itaq; venit in mentẽ hanc sic & mouere dubitationem, & eam dissoluere, cùm eam apud nullum inuenissem interpretem. Si quis autem aliquid coniectarit probabilius, vincet nõ solùm citra vllam mei offensionem, sed etiã eo nomine inita apud me gratia. Clarum est autem q̃ etiam si ipse temporis & magnitudinis solũ in his meminit, necesse est etiam eadem audire de motu. Quemadmodum enim se habet tempus, ita etiam motus cuius pars est tempus.

Tempus duplex infinitũ

Magnitudo duplex infinita.

XIX Quocirca Zenonis quoque ratio falsum sumit, non contingere infinita peruadere, vel tangere infinita singillatim in tempore finito. duobus enim modis dicitur & longitudo & tẽpus infinitum, & in summa quicquid est continuũ: vel per diuisionem: vel extremis. Infinita ergo quæ sunt in quãto, non contingit tãgere in tp̃e finito: cõtingit autẽ ea quę sunt in diuisione. nã ipsum quoq; tẽpus sic est infinitum. Quare in infinito & nõ in finito accidit peruadere infinitum: & tangere infinita infinitis non finitis.

A Cùm ostẽdisset similiter esse infinitum in tempore & in magnitudine, eo vtens, soluit quandam ex rationibus quæ adductæ sunt à Zenone Eleate ad probandum non esse motum. Est autem ratio Zenonis huiusmodi. Si est motus, contingit in tẽpore finito infinita peruadere, tangens vnumquodq; eorum. Atqui hoc non potest fieri. Non est ergo motus. Et connexum quidẽ probat, vtens diuisione magnitudinum in infinitum. Si enim quæuis magnitudo diuidi potest in infinita, fuerit etiam composita ex infinitis. Quare etiam id quod mouetur & peruadit quãuis magnitudinem, mouebitur & peruadet infinitum, & tanget infinita in tempore finito, in quo peruadit totum finitum. Dicit autem singillatim tetigisse infinita, quoniam possunt infinita videri aliquid peruasisse eo quod ea transiliant. Et sic quidem probabat connexum: Assumptionem autem quæ dicit, Atqui fieri non potest vt infinita peruadantur & tangantur infinito tempore, probat ex eo quòd non possit peruadi infinitum, et
B ex eo quòd non possint infinita tangi in tempore finito: siquidem in alio & alio tempore tãgit id quod mouetur partes subiecti. Dixit autẽ fieri non posse vt tangat vnumquodq; infinitorum, quoniam is qui tangit, veluti numerat. numerari autem nõ possunt infinita. Aristoteles autem reprehendit assumptionem. non est enim eiusmodi vt fieri nõ possit, nempe vt tempore finito peruadantur infinita. Nam cùm infinitũ dicatur duobus modis, vnũ quidem per extrema, alterum verò per diuisionem: infinitum quidem quod est in quantitate, cuius partes sunt actu numero infinitæ, quoniã magnitudo quoq; est infinita, fieri non potest vt aliquid peruadat in tempore finito: id autẽ quod est infinitum diuisione & potestate, non autem actu, cõtingit vt peruadat. etenim tempus quod sumitur finitum, id est infinitum diuisione. Non est ergo in finito infinitum, sed in eo quod est similiter infinitum. Tanget ergo ea quę sunt potestate infinita, sed nõ singillatim diuisas subiecti partes, id quod mouetur in partib⁹
C temporis quę sunt similiter infinitę, vel in suis. etenim id quoq; quod mouetur cùm sit cõtinuum, diuidi potest in infinitũ. Factum est ergo sophisma Zenonis ex æquiuocatione infiniti, & q̃ sumeret id quod est infinitum diuisione pro eo quod est infinitũ extremis. neq; enim potest hoc infinitum peruadi in finito tempore, & sic tangere infinita. infinitam autem diuisione magnitudinẽ in tempore diuisione infinito peruadere non est absurdum. Zeno autem magnitudinem quidem in infinita actu diuisam sumebat, tempus autem non itidem, & si se similiter haberet ac magnitudo. Sed hic quidem sic soluit Zenonis dubitationem, dicens non esse absurdum in tempore similiter infinito ea quæ sunt similiter infinita peruadere: In vltimo autem huius operis, hãc solutionem aduersus eũm quidem qui rogat dicit sufficere: rogat enim an in finito contingat infinita peruadere: ad rem autẽ ipsam & veritatem non sufficere. neq; enim tempus habet infinitum actu, sed potestate. Quocirca illic soluit accura-
D tius, ostendens in continuis non esse actu infinita, sed potestate. Ei ergo qui rogat, inquit, an contingat infinita peruadere, vel in tempore, vel in longitudine, dicẽdum est posse esse vt cõtingat, & posse esse vt non contingat. quæ actu quidem sunt infinita, non contingit. potestate autem contingit.

Infinita non cõtingere peruadere, q̃ est Zenonis ratio, refellit.

Infinitũ dicitur duobus modis, p extrema & per diuisionem.

Tempus nõ habet infinitum actu, sed potestate.

Neque ergo fieri põt vt infinitum peruadat in tp̃e finito, neq; id quod est finitum in infinito. Sed & si tempus sit infinitum, erit etiam magnitudo infinita: & si magnitudo etiam tẽpus.
XX Sit enim finita magnitudo in qua sit A B: tempus aũt infinitum in quo C. Sumatur aũt temporis quid finitum, in quo C D. In eo ergo peruadit aliquid magnitudinis. & esto peruaserit, in quo sit B E. Hoc autẽ vel dimetietur id in quo

est A B, vel deficiet, vel superabit. Nihil enim re
fert. Si enim semper æquale ei quod est B E, per
uadit magnitudinem inæquali tempore: ea au-
tem dimetitur totum; finitum erit vniuersum
tẽpus in quo peruasit. Diuidetur enim in ęqua
lia, sicut etiam magnitudo.

XII Cùm ostendisset similiter esse continuum tempus & magnitudinem: & similiter diuidi posse in infinitum: & Zenonis dissoluisset orationẽ ex hac similitudine: adijcit his quæ prius ostẽsa sunt, vt & cõsequens & quod ex illis probatur, neq; infinitum spatium, etiã si positum fuerit esse in tpe finito, posse moueri aliquid. neq; in tpe infinito finitum. Infinitum autẽ nunc accipit quod propriè est infinitũ, id quod est actu, quod quidẽ dixit infinitũ extremis. Affert aũt probationẽ per id quod fieri non põt per expositionem, accipiẽs quidem finitam magnitudinẽ in

Infinitũ spatium nõ põt moueri aliquid tpe finito, nec tẽpore infinito finitum.

F qua est A B: tempus autẽ infinitum in quo est C. & à tpe subducens aliquid finitum in quo est C D. in quo id quod mouetur peruadit aliquid magnitudinis A B, vtpote B E: aliqua enim pars eius mouebitur in tempore C D. siquidem totum A B mouebatur in infinito tempore C: Quam autem proportionem habet magnitudo A B ad propriã partem B E, eam habebit etiam totum tempus, in quo id quod mouetur, ęquabiliter parìq; celeritate peruadit totam magnitudinem A B, ad tempus in quo mouetur magnitudo B E. Est autẽ finitum tempus C D. Est ergo tempus quoq; C finitũ, in quo peruadit magnitudinem A B, finitam & non infinitam. in quot enim partes diuiditur magnitudo A B æquales magnitudini B E, in tot etiã diuiditur tempus C, æquales C D. Finita autẽ erat magnitudo A B, & tẽpus C D. Quare si & magnitudine finita sunt & numero, sicut magnitudo, ita etiam diuidentur numero. Et talis quidem est demonstratio. Interim autẽ soluit obiectionem, quę dicit magnitudinem B E nõ omnino metiri totum A B. vt etiam verè dicatur magnitudi-

G nem A B esse, verbi gratia, triplum vel quadruplum vel quãcunq; aliam proportionem magnitudinis B E. potest enĩ in dimẽsione & deficere & exuperare. Dicit ergo nihil referre seu deficiat seu exuperet: si modo æquale spatium magnitudini B E peruadat in tempore ęquali tempori C D. Quemadmodum enim magnitudo B E consumit magnitudinem A B, seu exuperet seu deficiat: nam et quod defectum est, aliqua eius parte defectũ est, & quod exuperat, similiter aliqua quãtitate exuperat: Ita etiam tempus C D finitum cõsumet tempus C, seu desit seu redundet, eam habens ad ipsum proportionem, quàm magnitudo B E ad magnitudinẽ A B, siue sit perfectum, siue aliqua sui parte defectum vel redundans. Simul enim & magnitudo B E dimetietur magnitudinem A B, & tẽpus C D tempus C. eo quòd diuidantur in numero æqualia.

Aduertendum est autem quòd quãdo dicit, HOC autem vel dimetietur id in quo est A B, vel deficiet, vel superabit} propriè vtitur dimensione. hoc enim est metiri, id quod est perfectè multiplicatum exequari ei quod suscipit dimẽsionem. Quando autem dicit, Ea autem dimetitur totum, vsus est, Dimetitur, pro eo quod est consumit. & si enim deficiat vel redundet, in quot partes diuisa est magnitudo & id quod est finitũ, in numero ęqualia, hoc est in tot, diuidetur quoq; tempus C. in quo tota A B magnitudo mota est. ita autem consequetur ipsum esse finitum. quacunq; enim fuerit proportione ad finitum, siue perfectè, siue cum parte aliqua, erit finitum.

Dimetiri qd sit proprie.
Dimetiri p consumere, improprie.

H

Cùm autem duplex feratur scriptura, quæ est in fine huius dictionis, si sic quidem scriptum sit, IN ęqualia enim diuidetur, & magnitudo} est obscurius. Dixerit autem, In æqualia enim diuidetur, in quot etiam magnitudo. Sin autem vt Alexander & Themistius & Aspasius scribunt, IN æqualia enim diuidetur, sicut etiam magnitudo} apertum fuerit id quod dicitur, q tempus quoq; di-

E uidetur in numero æqualia in quot etiam magnitudo. de tempore enim dicit, ostendens id non esse infinitum.

Præterea autem si non quãcunq; magnitudi- XXI
nem peruadit in tempore infinito: sed cõtingit
aliquam peruadere etiã in infinito. vtpote B E:
ea autem dimetitur vniuersam: etiam id quod
est æquale peruadit in æquali. Quare tempus
quoq; erit finitum. Quòd autẽ non peruadat
magnitudinem B E in infinito, clarum est, si sum
ptum fuerit tempus vtrinq; finitum. si in mino
ri enim partem peruadit, ea finita sit necesse est,
cum alterutra sit finis. Eadem est autẽ demon- XXII
stratio, & si longitudo quidem sit infinita: tem-
pus autem finitum.

XIII Cùm accepisset magnitudinẽ B E paulo indistinctius, & vt quę nõ omnino dimetiatur magnitudinem A B, sed etiam nonnunq; superet vel deficiat, & notum qui est in ipsa metiatur finitum tempus C D, quæ vtraq; videbãtur habere aliquas obiectiones: per hoc argumentum id aufert à B E, vt dimetiatur totum. & sumit ex positione, in finito tpe eam peruadere id quod per ipsam mouetur. & ostendit q etiam si posita fuerit ab initio magnitudo B E dimetiens, cùm sumptum sit tempus C D finitum, totum quoq; tempus ostendetur. si enim decima pars magnitudinis B A sumpta fuerit magnitudo B E, quæ pari celeritate mouetur in decem temporibus æqualibus tẽpori C D, mouebũtur decem partes æquales magnitudini B E: quę sunt aũt finitæ decem partes tẽporis, si fuerint simul positæ, totũ faciunt finitum. Deinde ostendit fieri nõ posse vt B E magnitudo finita, & quæ est pars magnitudinis A B, in tpe infinito peruadat. siquidem totum A B peruasit in infinito. Cùm enim posuisset vtrinq; tempus finitum, nempe C: & sumpsisset tanq; euidens, in minori tpe par-

G tem moueri aliquid q totum, q finitum sit vtrinq; tempus, in quo magnitudinem B E aliquid mouetur, ostẽdit. Nam cùm ab eodem principio quod est finitum ceperit, ipsum concludet etiam in altero. Si enim non ita sit, non vtiq; in minori tpe partẽ peruadet q totum, sed in ęquali. In alterutro aũt sumpsit tempus finitum, vt in vtrisq; auferat illud finitum, in quo peruadit magnitudinẽ B E. ei aũt hoc facile concedetur. Si enim in infinito quod est in alterutro non põt peruadi B E, multo magis id fieri nõ potest in eo quod in vtroq; est infinito. Sed si sumpsit vt euidens, partem peruadere in minori: id aũt quod est minus infinito, finitum esse necesse est: quonã adhuc opus habet oratio ad hoc vt in finito tpe peruadat magnitudinem B E? nisi fortè eo quod est vtrinq; infinitum minus sit id quod ex alterutra parte est infinitum, quod ipsum quoq; est infinitum. Sed si ita est: cur posuit tẽpus ex altera parte infinitum, in quo id quod mouetur peruadit magnitudinem A B? Si enim id posuisset vtrinq; infinitum,

H nihil obstitisset quominus in minori eo quod est vtrinq; infinitum in quo peruadit magnitudinem A B, peruaderet magnitudinem B E quæ est pars magnitudinis A B, in eo quod est infinitũ ex altera parte, quod ipsum quoq; est pars eius quod est vtrinq; infinitũ. Aut si necesse est quẽadmodum magnitudinem B A dimetitur magnitudo B E, ita etiã tempus dimetiri tempus: fieri non potest vt hoc quidem sit vtrinq; infinitum, illud verò ex altera tantùm parte. neq; enim dimetitur tempus quod est infinitum, cùm sit interminabile, & neq; numerum habeat nec mensuram. Cùm ergo posuisset magnitudinem B E metiri magnitudinem B A, & sumpsisset diuidendũ esse tempus & magnitudinẽ in æqualia numero, tales declinauit obiectiones. Quod enim id quod est finitum dimetitur, finitum sit necesse est: quemadmodum magnitudo B E metiens magnitudinẽ B E. & quod ęqualiter id quod est finitum dimetitur, vtputa decies vel vicies, ne ex al-

tera

tera quidem parte poteſt eſſe infinitum. Si enim id quod eſt eius vigecuplum, eſt finitum, & terminatum, ac numeratum: multo magis vigecupli viceſima. Poſtquã autem ſic oſtendit fieri non poſſe vt in tempore infinito finita magnitudo moueatur, dicit eiſdem vtẽtes poſſe oſtendere ne infinitum quidem poſſe peruadi in finito tempore. poſito enim tẽpore finito, auferatur pars eius aliqua, quæ totum dimetietur: auferatur autem ex infinita quoque magnitudine magnitudo aliqua, in qua mota eſt in tempore ablato: Quoniam ergo in æquali tempore ęquale mouetur, tempus ęqualiter dimetietur tempus, & magnitudo magnitudinem. Quod autem compoſitum eſt ex finitis, erit etiam magnitudine & numero finitũ, ſed nõ infinitum. Rectè autem aduertit Themiſtius, quòd etſi non in æquali tempore mouetur ęquale ſpatium. ſed aliquando quidem æquale in maiori, aliquando verò in minori, ſic quoq; diuiſo finito ſpatio in partes æquales, vnà etiam tempus diuidetur in tot partes, ſed non vtiq; inter ſe æquales. Sed ad ipſum quidem oſtendendum finitum, ſufficit ipſum oſtendere eſſe ex partibus finitis & numero & magnitudine, etiamſi ipſæ partes ſint inæquales. quod eſt enim ex finitis & numero & magnitudine partibus, ſit finitum neceſſe eſt. Similiter autem etiã contra, ſi tempus quidem eſt finitum, infinitum autem ponitur ſpatium. Solùm ergo contingit in tempore infinito finitum moueri ſpatium, ſi circulo idem iterum mouetur atq; iterum, ſicut diuina corpora. motus enim qui reflectuntur in recta, ſtatu intercipiuntur, vt oſtendetur in vltimo huius operis. Si autem corpus finitum non peruadit ſpatium infinitum in finito tempore: clarum eſt quòd nec corpus infinitum, ſi id moueri poſuerimus, peruaſerit ſpatium finitum in tempore finito. Quando enim corpus infinitum peruadit lineam finitam, etiã finita linea pertranſit corpus infinitum. Oſtenſum eſt autem hoc fieri non poſſe. Quinetiam, etiamſi ſpatium infinitum poſuerimus, & corpus quod mouetur: ſolum autem tẽpus finitum, neceſſe eſt etiam reliqua apparere finita.

In tẽpore infinito finitũ moueri ſpatium contingit ſola corpora diuina.

Ex ijs ergo quæ dicta ſunt clarum eſt, nec lineam, nec ſuperficiem, neq; omnino ex continuis quidquam eſſe inſecabile. non ſolùm propter id quod nunc dictum eſt, ſed etiã quoniam

XXIII eueniet vt diuidat̃ id quod eſt inſecabile. Quoniam enim in omni tempore eſt id quod eſt celerius & id quod tardius: id autem quod eſt celerius, plus peruadit in æquali tempore: contingit & duplam & ſeſquialteram peruadere magnitudinem. hæc enim fuerit ratio celeritatis. Latum ſit ergo id quod eſt celerius ſeſquialteram in eodem tempore: & diuiſæ ſint magnitudines, hæ quidem eius quod eſt celerius, in quo ſint A B. B C. C D, in tria inſecabilia: illæ verò eius quod eſt tardius, in duo, in quibus ſint E F. F G. Ergo tempus quoq; diuidetur in tria inſecabilia. æquale enim peruadit in æquali tempore. Diuiſum ſit ergo tempus in K L. L M. M N. Rurſus autem quoniam id quod eſt tardius latum eſt lineam E F. F G. ergo tempus quoq; ſecabitur bifariam. Diuidetur ergo id quod eſt inſecabile. & quod nullas habet partes, non peruadit in inſecabili, ſed in maiori. Clarum eſt ergo nihil eſſe ex continuis quod careat partibus.

XIIII Poſtquam oſtendit nihil ex continuis componi poſſe ex ijs quæ nullas habent partes, non magnitudinem, non motum, non tempus, & omnem magnitudinem continuam diuidi poſſe in ea quæ ſemper poſſunt diuidi (aut

A enim ipſam neceſſe eſt eſſe eiuſmodi vt diuidi non poſſit: aut vt diuidi. et ſi diuidi põt, vel in ea quæ diuidi non poſſunt, vel in ea quę ſemper poſſunt diuidi. ſed neq; eſt eiuſmodi vt diuidi non poſſit, cùm ſit magnitudo, neque vt diuidi poſſit in ea quæ non poſſunt diuidi: erit enim id quod diuidi non poteſt tangens id quod non poteſt diuidi: quare diuidetur in ea quæ ſemper poſſunt diuidi) & poſtquam etiam oſtendit ſimiliter tempus & magnitudinem & infinitum habere & finitum, ex quo etiam á Zenone rogatam diſſoluit rationem de eo q̃ non ſit motus: nunc dicit q̃ enim ſit nobis oſtenſum ea quæ ſunt cõtinua non diuidi in inſecabilia, ex eo clarum eſt nullam continuorum partem eſſe inſecabilem, & eiuſmodi vt diuidi non poſſit, ſiquidem continua in inſecabilia minimè poſſunt diuidi. Oſtendet autem in ipſis quoq; partibus oratio, fieri non poſſe vt ſint ipſæ inſecabiles, primùm quidem magnitudinis, deinde etiam temporis. Inter priorem autem demonſtrationem & hanc interfuerit, q̃ illa

Continuorũ nulla pars põt eſſe inſecabilis.

B quidem oſtendebat ea non eſſe eiuſmodi vt non poſſent diuidi: hæc autem oſtendit principaliter ea poſſe diuidi, & oſtendit pręterea neceſſitatem diuiſionis. Quinetiam prius quidem ex natura continui oſtenſum eſt eius partes poſſe diuidi: nunc autem ipſæ per ſe partes oſtenduntur eſſe tales. Lineam autem dixit partem lineæ: & ſuperficiem partem ſuperficiei: & tempus partem temporis: & in ſumma continuum partem cõtinui. de partibus enim quæ ſunt in continuis nunc ab eo agitur, eas non eſſe eiuſmodi vt non poſſint diuidi. Quod oſtẽdit primum quidem in magnitudine: deinde etiam in tẽpore, ad hoc eo vtens, q̃ inter ſe ſimiliter ſe habeãt tempus & magnitudo in qua eſt motus. Hoc autem probat per deductionem ad id quod fieri non poteſt, in ſecundo hypotheticorum ſic poteſtate & effectu ratiocinans. Si pars magnitudinis eſt inſecabilis, diuidetur id quod eſt inſecabile. magnitudinis enim pars diuiditur. Atqui fieri nõ poteſt vt diuidatur inſecabile. Ergo etiam fieri non poteſt antece-

C dens, q̃ inſecabilis ſit pars magnitudinis. Ee connexum quidẽ probat, eo vtens quod eſt & euidens & prius ſumptum, quòd ſit in omni tempore id quod eſt celerius & id quod eſt tardius. ſiquidem motus quidem eſt in omni tempore, in omni autem motu eſt id quod eſt tardius & id quod eſt celerius. & præterea eo etiam q̃ id quod in æquali tempore mouetur celerius, moueatur maius ſpatium, q̃ id quod mouetur tardius. His autem poſitis, tertium ſumit q̃ in ratiõe aliqua poſſint ſumi motus, et eius quod eſt celerius, & eius quod eſt tardius. vt in eodẽ tempore id quod eſt celerius moueatur duplũ eius quod eſt tardius, vel ſeſquialterum. Hæc ergo cùm prius ſumpſiſſet, oſtendit id quod eſt propoſitum per expoſitionem, ſeſqalteto eius quod eſt celerius motu poſito ad motum eius quod eſt tardius. adeo vt in quo tẽpore id quod eſt tardius mouetur aliquam magnitudinem, in eo id quod eſt celerius moueatur vnum & dimidium. Diuiſæ ſint ergo, inquit, hæ duæ magnitudines: quæ mouetur quidem

D celerius, nẽpe A D, in tres partes, A B. B C. C D: quæ autem tardius, nẽpe E, in duas, E F. F G. ita enim eſt ratio ſeſquialtera. Tempus quoq; quod ſimiliter ſe habet ac magnitudo in qua eſt motus, diuidet̃ ipſum quoq; per poſitionem. tempus K N, in quo id quod celerius quidem mouetur lineam A D, in tria tempora K L. L M. M N. æquale enim in æquali tempore peruadit id quod mouetur æquali celeritate. Quia ergo id quod tardius mouetur, in eodem tempore mouetur lineã E F. F G, quæ eſt ex duobus quæ nullas habent partes, lineam ergo E F mouebitur in dimidio tempore. Diuidetur ergo tempus quoq; in duas partes, quemadmodum magnitudo in qua id quod eſt tardius mouetur. Si autem quod conſtat ex tribus inſecabilibus, diuiſum fuerit in duas partes, diuidetur eius medium inſecabile. neque enim aliter fieri poteſt vt in duo æqualia diuidat̃ quod conſtat ex tribus æqualibus. ęquales autem ſunt quæ ſunt inſecabiles, & non hæc quidem

maior

l

A Sinautem est vtrunque seorsum: tempus inter ea intercedet. Quidquid enim est continuum, est eiusmodi, vt inter fines intercedat aliqd vniuocum. Atqui si est tempus id quod intercedit, id poterit diuidi. ostensum est enim omne tempus posse diuidi. quare Nunc quoque diuidi potest. Si autem potest Nunc diuidi: erit aliquid eius quod fuit, in futuro, & futuri in eo quod fuit. in quo enim diuisum fuerit id distinguet, tempus præteritum & futurum.

XVI Postq; ostendit extrema non posse esse aliud & aliud, vt quæ seinuicem tangant: ostendit deinceps q; nec vt separata & á seinuicem remota erũt omnino duo extrema tẽporis. si enim duo fuerint, necesse est vt tempus intercedat. in quouis enim continuo, id quod intercedit inter fines, est vniuocum illis quorum sunt fines. si enim linearum fines in ipsis fuerint, id quod intercedit est linea. in- B ter omnia enim puncta intercedit linea. lineę autem sunt inter se inuicem vniuocæ. sinautem fines fuerint lineę: id quod inter lineas intercedit est superficies. supficierum enim fines sunt lineæ. Quod ergo intercedit inter duas lineas separatas quę sumuntur in continuitate superficiei, id est omnino supficies. & quod intercedit inter duas superficies quæ sunt in corpore, id est corpus. In eo autem etsi separatorum corporum sumpserimus superficies, id quod intercedit, corpus fit necesse est, propterea q; nihil fit inane. In motu autem eadem quoque est ratio. inter fines enim motus quos momenta appellãt, qui sunt in continuitate motus, motus fit necesse est. Similiter autem et in tempore. est enim hoc quoque continuum. & sunt ipsa Nunc eius fines. & ideo tẽpus fit necesse est inter ea Nũc quæ spatijs ac interuallis disiuncta sunt: Habet enim eximium quid tempus præter alia cõtinua, q; totum sit continuum, & non auellatur á seipso vt linea á linea, et superficies á superficie, quæ sunt in diuersis corporibus. Inter C omnes ergo fines temporis tempus est id quod intercedit. Potest autem omne tẽpus diuidi, quoniam tempus est continuum: quidquid autem est continuum potest diuidi. Si ergo diuisum fuerit hoc tempus quod intercedit inter præteriti finem & principium futuri, quod nũc vocant tanquam pręsens, quoniam est inter præteritum et futurum: Si hoc ergo diuisum fuerit, diuidetur inter pręteritum & futurum. quidquid enim est præsens sic diuiditur. His autem prius sumptis, quoniam hoc tempus quod intercedit, quatenus quidem est finis præteriti, est futurum: quatenus autem ante principiũ futuri, est pręteritum: quando quidem vt futurum totum sumptũ fuerit id quod intercedit, tũc erit aliquid præteriti, quod fit ex diuisione in eo quod futurum est: quando autẽ vt pręteritum rursus sumptum fuerit, futurum erit in præterito id quod fit ex diuisione. Potest autem etiam in vtraque parte diuisionis absurdum colligi, vt collegit Aspa- D sius. Quoniã enim diuisio eius quod intercedit, hęc quidem facit præteritum, illa verò futurũ, si præsentis vtraque pars diuisa fuerit, rursus in præteritum diuidetur & futurum. & in præterito erit etiam aliquid futuri, & in futuro præteriti.

Nõ possunt esse duo extrema tẽporis separata. Quod inter cõtinui fines intercedit, est vniuocũ illi cui⁹ est finis.

Momẽta vocantur fines motus.

Tempus est totum continuum, & nõ auellitur a seipso.

XXVII Simul autem etiam Nunc, non per se fuerit, sed per aliud. Diuisio enim est non eius quod per se est.

XVII Hoc secundum argumentum, soluit, vt existimo, obiectionem aliquã quæ dicit nihil esse absurdi si inter præteritum & futurum sit nunc quod est vt præsens. & dicit id quod intercedit nõ esse ipsum per se Nũc, per se enim nullas habet partes. hoc autem diuidi potest, quoniã est tempus. Etsi ergo dicatur Nunc, non dicitur q; nomẽ ei per se insit, sed quod per aliud. quoniã in ipso est id quod per se est. Quòd autem hoc Nunc nõ per se sit, quale esse A oportet id quod propriè intercedit inter præteritũ & futurum, clarum est ex eo q; diuidatur. Diuisio enim non est eius Nunc quod per se est, sed eius quod largè & per aliud dicitur. Est autem alia quoque eiusmodi scriptura, diuisio enim per se est. & dixerit q; id quod itercedit, est Nunc per aliud. diuisio enim est id Nunc quod per se est, sed non id quod diuiditur.

Accedit his q; huius Nunc hoc quidem erit id quod fuit, illud verò erit futurum. Sed neque est idem Nunc. multifariam enim potest tempus diuidi. Quare si fieri non potest vt ea ad- XXVIII sint ipsi Nunc, necesse est idem Nunc quod est in vtroque.

Cùm prius ostendisset, apud eos qui dicũt neque vnum XVIII & eundem numero esse finem præteriti & principiũ futuri, sed habere tẽpus quod intercedit, sequi vt futurum sit aliquid futuri temporis in præterito, & præteriti in fu- B turo: nunc ostendit q; huius ipsius Nunc, quod ponitur esse inter præteritum & futurum, hoc quidem erit præteritum, illud verò futurũ. Quod inter fines enim intercedit tempus quod videtur esse Nunc, quoniam neque est præteritum, nec futurum, hoc si diuisum fuerit, videlicet eius quoque partes erũt Nunc. totum enim erat Nũc. sed diuisio vniuersa temporis, hoc quidem facit præteritum, illud verò futurũ, vtrunque discernens ac distinguẽs. Quare ipsius Nunc pars aliqua quæ ipsa quoque est Nũc, hæc quidem erit aliquid præteritum, illa verò futurum. Absurdum est autem huius Nunc quod est præsens, dicere hoc quidem præterijsse, illud verò esse futurum. Sequitur tamen eum qui definit id Nunc quod largè accipitur, vt aliquid quidem eius sit hoc præteritum, illud verò futurum. cùm etiam id quod est propriè Nunc, nullas habens partes, distinguat præteritum & futurum. Sinautem rursus id quod intercedit per aliud sectum fuerit, & non per id per quod prius sectum est, sed vel prope prin- C cipium futuri, vel prope finem præteriti: si quidem prope principiũ futuri, erit tunc vt in præterito cùm sit eius pars: sinautẽ propè finem præteriti, erit vt in futuro. Et sic rursus ipsius Nũc eadem pars erit id quod fuit, vel futurum erit. & idem inciderit, vnaquaque diuisione faciente eius quod diuiditur hoc quidem quod fuit, illud verò quod futurum est. Postquam autem ostendit non semper idipsum quod fuit etiam futurum esse, subiungit nec Nunc semper idem esse futurum. Causa autem est quòd cùm hoc sit tempus quod intercedit, diuidi potest in ea quæ semper possunt diuidi. & omnes quæ sunt in eo sectiones, erunt in ipsa Nunc præsentia. quandoquidem hoc quoque totum tempus in quo sectiones sunt, est Nũc: & diuisiones, Nunc, quæ aliás fuerunt aliæ. Eueniet ergo vt si tempus quod intercedit, est Nunc, ea quæ in ipso Nunc fiunt non sint æqualis tẽporis, propter multa Nũc quæ largè accipiuntur. Si ergo neque extrema ita duo sint D vt seinuicem tangant, neque ita duo vt sint separata, necesse est vnum & idem esse Nunc & finem præteriti & principium futuri.

Atqui si idem est, clarum est id quoque non posse diuidi. Si enim diuidi potest: eadẽ rursus euenĩẽt in quæ in eo quod prius. Quòd ergo sit aliquid in tempore quod non potest diuidi, qđ diximus esse Nunc, patet ex ijs q̃ dicta sunt.

Id quod demonstratum est, vnum & eundem esse fi- XXIX nem præteriti, & principium futuri, sequitur, inquit, ipsum quoque non posse diuidi. Si enim posset diuidi: sequerentur rursus eius diuisionem absurda quæ prius dicta sunt. Erit enim ipsius Nunc hoc quidem præteritum, il- XIX lud verò futurum. & non idem semper præteritum, neque idẽ semper futurũ: Sed neque Nũc semper idem. Quòd autem diuidi non possit, clarum etiam ex eo q; sit finis quidem

dem præteriti, & principium futuri, diuidi autem non possint & finis & principium. Sed hoc quidem sumpsit vt quod sit in confesso, quando dixit non esse cōtinuum ex ijs quæ nullas habent partes. Nunc autē ostendit, non ꝙ vtrunq; diuidi non possit, finis & principiū, sed ꝙ ambo sint vnum & idē, & ita vnum vt quod diuidi non possit. vnum quid enim est etiam dies, sed non vt quod non possit diuidi: hæc autem Nūc, ambo sunt vnum & idem inuēta sunt subiecto, & ita vnū vt quæ diuidi nō possint.

Quod autem in ipso Nūc nihil moueatur ex his clarum est. Si enim ita est: contingit in ipso & celerius moueri & tardius. Sit enim Nūc in quo sit N. motum autem sit id quod est in eo celerius lineā A B. Id ergo quod est in ipso tardius, mouebitur minorem linea A B, vtpote linea A C. Quoniam autē id quod est tardius, in toto Nūc motum est lineā A C, id quod est celerius in mi- F nori eo mouebitur. quare Nūc diuidetur. Atqui non potest diuidi. Nō licet ergo moueri in ipso Nunc. Atqui nec quiescere. quiescere. n.

XXX diximus id cui est natura ingeneratum vt moueatur, quod non mouetur, quando id ei innatum est, & vbi: & quomodo. Quare quoniam nulli rei innatum est vt moueatur in Nunc, clarum est nec vt quiescat.

XX Postquam ostendit vnum esse & idem & diuidi non posse id quod sumitur simul vt principium & finis, subiungit adhuc mirabilius. quòd nihil in eo neq; moueatur nec quiescat. idq; probat pluribus argumentis, quorū primum est eiusmodi. Si mouetur aliqd in ipso Nunc, Nūc diuidi poterit. Atqui hoc fieri non potest. ostensum est enim id non posse diuidi. Non mouetur ergo aliquid in Nunc. Et clara quidem est assumptio, Nunc non posse G diuidi. Connexum autem probat, cùm prius sumpsisset id quod iam fuerat in confesso, ꝙ in quo potest aliqd moueri tardius, in eo potest etiam moueri celerius, per quæ ostēdit per expositionem, ꝙ si moueatur aliquid in Nūc, necesse est Nunc diuidi. Sit enim Nūc in quo moueri aliquid dicitur N. & id quod celerius mouetur in N, moueatur lineam A B. Ergo id quod est tardius in ipso N, lineę A B minus mouebitur, vtpote A C. Quoniam ergo id quod est tardius, in N motum est lineā A C, id quod est celerius, in minori quàm N, lineam A C mouebitur. Diuidetur ergo N. Ostensum est autem non posse diuidi. Deinceps autē probat nec quiescere aliquid, breuiter vtens eodem modo demonstrationis. Si enim non mouetur aliquid in Nunc: nec quiescit. Et rursus manifesta quidē est assumptio, vt quæ proximè ostensa sit. Connexum autē in memoriam reuocat ex definitione eius quod est quiescere. Quiescere enim dicimus nō quidquid est immobile, sed H id cui ingeneratum quidem est natura vt moueatur, non mouetur autem quando ei innatum est vt moueat. Quocirca nuper natum catulum non dicimus in visu quiescere, quandoquidem nec ei innatum est vt tunc per ipsum moueat. ET vbi innatū est} non enim quiescūt aquatilia quæ non mouentur in terra. ET quomodo eis innatum est} non enim qescunt natatilia, quæ non ingrediuntur. sic enim definijt quiescere. Si ergo nulli rei innatum est vt moueatur in Nunc, videlicet nec vt quiescat.

In Nunc nihil mouetur nec quiescit.

Quiescere quid dicat.

XXXI Præterea autem si ipsum quidem Nunc est in ambobus temporibus: contingit autem hoc quidē moueri, illud verò totū quiescere: quod autem toto tēpore mouetur, in quolibet ex ijs quæ sunt huius mouebitur, quatenus ei innatū est moueri: & id quod quiescit similiter quie- E scet. amborū. n. temporū idē extremū est Nūc.

XXI Secundum est argumentum, quod probat in eo quod est propriè, neq; moueri aliquid posse nec quiescere. probat autem hoc quoq; per secundum modum hypotheticorum, ad id deducens quod fieri non potest, nempe vt idem simul moueatur & quiescat. Cùm enim sumpsisset id quod prius ostensum est, quòd Nūc quod est numero vnum & idem, est quidem finis pręteriti, principium verò futuri, dicit ꝙ si sumptum fuerit aliquid moueri toto tempore præterito, mouebitur etiam in quolibet eius ex ijs in quibus ei inatum est moueri. Si ergo etiam in Nūc, quod est eius finis, ei innatum est vt moueatur, vt ponit oratio: videlicet etiam in eo mouebitur: si idē sumptum fuerit toto futuro tempore quiescere: sic enim potest fingi: quiescet etiam in quolibet ex ijs, in quo ei insitum est natura vt quiescat. Si ergo ei natura insitum est vt quiescat in Nunc quod est in principio futuri, quiescet etiam in ipso id quod qescit in toto futuro. In eodē ergo Nunc, F quod est finis quidem præteriti, principium verò futuri, aliquid simul in eodē mouebitur et quiescet. Nunc enim est eiusmodi vt diuidi non possit. Quare non in hac quidem eius parte mouebitur, in illa verò quiescet. Hoc autem, IN quo ei innatū est vt moueat} adiecit, quoniam in partibus quidem temporis, ijs quæ mouentur, inatum est vt moueantur: in rebus autem non inatum est. Siquis tamen posuerit etiam in ijs moueri, id quod ostensum est absurdum consequetur.

XXXII Præterea autem quiescere quidem dicimus id quod similiter habet & ipsum, & partes nūc & prius. In ipso autem Nunc nō est prius. quare nec quiescere. Necesse est ergo vt & moueatur id quod mouetur in tempore, & quiescat id quod quiescit.

XXII Tertium colligit ꝙ in ipso Nunc nō sit quiescere. Syllogismus autem fuerit categoricus in secunda figura eiusmodi. Quiescere est similiter habere & ipsum & partes G ipsius & nunc & prius. In ipso Nunc autem, quod nō potest diuidi, non est nunc & prius. In Nunc ergo non est quiescere. Cùm autem propositum tam apertè demonstrasset, meritò subiunxit necesse esse vt id quod mouetur moueatur in tpe, et quiescat id quod quiescit, siqdem fieri non potest vt in Nunc moueatur nec quiescat.

Quidquid autē mutatur, vt possit diuidi necesse est. Quoniam enim omnis mutatio est ex aliquo in aliquid: & cùm fuerit quidem in eo in quod mutatum est, non amplius mutatur: cùm autem ex quo mutatum est, & ipsum & partes non mutantur: necesse est itaque vt hoc qdem eius quod mutatur sit in hoc, illud verò in alio. neque enim fieri potest vt sint in ambobus, nec in neutro. Dico autem in quod mutatur quod H primum est in mutatione, vt fuscum ex albo, non nigrū: non enim necesse est vt id quod mutatur sit in alterutro extremorum. Clarū est fore vt quidquid mutatur possit diuidi.

XXIII Cùm prius ostēdisset magnitudinem quoq; in qua est motus posse diuidi in ea quæ semper possunt diuidi, & motum ipsum, & tempus: nūc probat id etiam quod mouetur fieri non posse vt careat magnitudine, & non possit diuidi. Porrò autem consequēter ijs quæ prius dicta sunt allata sunt ea quæ nunc dicuntur. Cùm enim ostendisset in Nunc, quod est expers temporis, nihil moueri, nec quiescere, in tempore autem quod potest diuidi ea etiam moueri quæ mouentur, & quiescere quę quiescūt: nunc ostendit non solùm tempus in quo est motus posse diuidi, sed ipsum etiam quod mouetur: & motū, & moueri,

Quod mutatur, necesse est vt sit magnitudine praeditum, & fieri nō possit vt non possit diuidi.

ueri, & magnitudinē in qua est motus, omnia se habere similiter. quoniam si vnum diuidatur, diuidentur etiam alia. Nunc autem interim probat id quod mouetur posse diuidi, cùm prius vt quod fit in cōfesso sumpsisset, mutationem omnem esse ex aliquo in aliquid. & tanquam verba faciens in hac diuisione, dicit, Quoniam id quod mutatur mutatur ex aliquo in aliquid, necesse est ipsum dum mutatur, vel adhuc esse in illo ex quo mutatur & ipsum & partes eius, vel in eo quod mutatur, vel in vtrisque, vel in neutro ipsum rursus & partes eius: vel rursus hoc quidem eius esse in illo ex quo mutatur, illud verò in illo in quod mutatur. & præter hæc non videtur esse aliqua pars diuisionis. Si ergo ostēsum fuerit nullam aliam partem se rectè habere, & relicta fuerit ea quæ dicit, eius quidem esse hoc aliquid in eo ex quo mutatur, illud verò in eo in quod mutatur: clarè scilicet videbitur diuidi posse id quod mutatur. Sed ꝙ quādo quidem fuerit in eo ex quo mutatur, non mutatur, clarum est. tunc enim quiescit, & non mutaſ. Sed neque quando in illo, in quod mutatur. Tunc enim mutatum fuerit, & non mutatur. Sed neq; potest ipsum totum esse in vtrisq;, nempe in eo ex quo mutatur, & eo in quod mutatur. erit enim ipsum à seipso separatum: & simul etiam mutatum erit absq; eo quod mutetur. Sed neque sic se habebit vt in neutro sit nec ipsum nec eius partes. In neutro autem ita dicitur vt ne in eo quidem quod intercedat, vt planum fiat. & est hoc ex omnibus quod minimè potest fieri. Restat ergo vt eius quod mutatur hoc quidem sit in eo ex quo mutatur, illud verò in eo in quod mutatur. Si autem ita est poterit diuidi. non ꝙ quando ex albo in nigrum mutatur, hoc quidem erit in albo, illud verò in nigro. necesse est enim sit primum in fusco. Quamobrem adiecit illud, DICO autem in quod mutatur. quod primum est in mutatione. quēadmodum ex albo fuscum nō nigrū. Quamobrem non necesse est id quod mutatur vel esse in eo ex quo, vel in eo ad quod, sed in eo quod est primum in mutatione. Primum autem eius ad quod tāquam ad finem, est id quod intercedit, & nigri id quod est fuscum. per id enim ab albo procedit ad nigrum. Quarè quando dicit non posse esse in eo in quod mutatur, non audiendum est in quod primū mutatur, sed ad quod properat tanquam ad finem. Similiter autem etiam quando dicit, Neque in neutro, non dicit vt quod possit esse in eo quod intercedit: sed quasi diceret, Neq; in albo, neq; in nigro, neq; in aliquo quod intercedit. CLARVM est ergo, inquit, quòd quidquid mutatur poterit diuidi. ex partibus autē nulla per se mutatur. sed quæcunq; ex ijs mutantur, mutantur per accidens. cùm enim corpus mouetur, mouentur etiam quæ in ipso sunt, quemadmodū superficies, linea, punctus.

Eius quod mutaſ, hoc quidē est in eo, ex quo, illud vero in eo in qđ mutatur.

B

C

Motum perimens oratio refellit.

Ex hoc autem argumento solui potest ea quæ motum perimit oratio: ex eo ꝙ oporteat id quod mouetur, aut esse in eo ex quo est motus, aut in eo ad quod est motus, neutrum autē possit fieri. In eo enim ex quo est, nondum mouetur: & in eo ad quod est non mouetur amplius, sed quiescit. ostensum est enim in neutro esse totū, sed eius hoc quidem esse in hoc, illud verò in illo. In his autem Alexander trahens omnia ad suam de anima positionem, quæ dicit animam non posse separari à corpore, dicit etiam hoc esse clarum ex ijs quæ nunc dicuntur. siquidem anima est & incorporea & carēs partibus, quod autem caret partibus non mouetur, si necesse est eius quod mouetur hoc quidem esse ex quo mouetur, illud verò ad quod mouetur. Id autem quod non mouetur non separatur. Hoc autem absurdum, inquit, nonnulli fugientes, ei vehiculum aliquod corpus adhibent. nec animaduertunt se per hoc dicere vel corpus per corpus procedere. siquidem anima in toto corpore inseritur ac commiscetur quando fuerit cum corpore: vel etiam eam ab eo separare, & per se mouere in ea in corpora infusione. Dicendum est autem, vt existimo, aduersus hoc quidem quod mouetur anima quæ nullas habet partes, eam motu non

Aiam non posse separari à corpore vult Alexander.

D

Vehiculum animæ cur à nonnullis, vt dicit Alexander.

Anima q̄uo moueatur.

A

mouere corporeo: mouetur autem dum consultat, & cogitat, & iudicat, & contemplatur, motionibus quæ animæ conueniunt. Et posset quidem, vt existimo, data motus definitio cōuenire animæ motibus, vel omnibus, vel quidem certè plurimis qui habent id quod est potestate in eo quod est moueri. Sin autem non conuenit, & est separata: per aliquam aliam motus speciem sunt definiendæ. Hæc autem placent etiam summo Aristotelis familiarium Theophrasto, qui dicit in primo suo libro de motu, ꝙ appetitiones quidem & cupiditates & iræ sunt motus corporei, & ab eo ducunt principium. iudicia autem & contemplationes nō possunt ad aliud reduci, sed sunt in ipsa anima & operatio & finis. Sin autem ita est: mens quoq; melior quædam pars & diuinior, vt quæ extrinsecùs ingrediatur, & sit omni ex parte perfecta. Et his subiungit. De his ergo est considerandū an à definitione aliquam habeant separationem. nam hos quoq; esse motus est in confesso. Porrò autem Strato quoque Lampsacenus qui fuit Theophrasti auditor, & inter optimos numeratur Peripateticos fatetur moueri animam, non solùm eam quæ caret ratione, sed eam etiam quæ est rationis particeps, motus esse dicens operationes animæ. Dicit ergo in libro de motu hæc quoque præter multa alia. Semper enim qui mente agitat mouetur, sicut etiam qui videt, & audit, & odoraſ. Agitatio enim mentis est operatio cogitationis, sicut etiam visio visus. Quinetiā scripsit ante hoc dictū. Quòd ergo sunt plurimæ causæ motus quibus anima per se mouetur cogitans, & quibus à sensibus prius mota sit, clarum est. quæ enim non prius vidit, ea mēte agitare non potest, quemadmodum loca, vel portus, vel picturas, vel statuas, vel homines, vel aliquid aliorum eiusmodi. Sed ꝙ anima quidem moueatur ex sententia præstātissimorum Peripateticorum, etsi non corporeo motu, ex his clarum est. Porrò autem ipse quoq; Aristoteles in postremo libro huius operis, Visum enim, inquit, & opinio videtur esse quidam motus.

Appetitiones, iræ, & cupiditates sūt mot° corporei.

Iudicia & contemplationes sunt in anima, opatio & finis.

Mens quæ extrinsecus ingrediſ, potest separari.

B

Motus āīæ sunt opationes, ex sentētia Stratōis.

C

Ad id autem quod de vehiculo dicitur dicendum est, ꝙ non propterea ꝙ anima separetur ab hoc corpore, vehiculum illud ab ea pendere dicimus. etenim cùm in ipso sit, ab eo substantia separatur. si enim habet operationes ab eo separabiles: multo magis habet substantiam separatam, vt statuit Aristoteles in libris de anima. Sed nec in hoc corpore dicitur esse anima localiter tanq̄ in vase, sed per relationem & habitudinem. Quare ad hoc vt ab eo separetur, non opus habet alio corpore quod moueatur localiter. sufficit enim corpus non esse aptum, ad hoc vt non suscipiat animæ illuminationem. & hoc est separari animam. Sed demonstratur illud vehiculum dependere ab anima, quoniam cùm sit mūdana, & versetur in diuersis mundi partibus, habet omnino vehiculū illi parti conueniens & accōmodatum, in qua versatur, ab ipsa animarū. Quādo ergo in aere versatur, spiritale est quod est ei adiunctum, quemadmodum hic hoc testaceum. Si autem hæc causa est diuersorum vehiculorum: non est fortasse necesse vt dum est in hoc habeat etiam spiritale.

Vehiculum aīæ cur det.

Aīa non est i corpore tāquā in vase.

Animā separari quid sit.

D

Sin autem habet: non necesse est vt in hoc sit illud, vt corpus per corpus procedat. quando ne hoc quidē puto esse absurdum, vt quæ superiora sunt, & subtiliora, & nō eiusdem naturæ, procedant per crassiora & magis materialia. Lumen enim Solis ex eorum sententia qui id corpus esse dicunt, dicitur per totum aerem procedere. & cœlestes sphæræ quæ sunt perfectæ, & non apsides solū, siquidem sunt cum centro continentes, peruadunt per ea tota quæ deinceps consequunť. Hæc ergo, quæ, vt ipse quoque dixit Alexander, sunt extra rem, hanc à me habeant diiudicationem. Nonnulli autem rectè dubitant ad hoc quod dictum est ab Aristotele, ꝙ id quod moueť habet hoc quidē in eo ex quo moueť, illud verò in eo ad quod, vel in eo quod intercedit. si enim hoc verum est, quomodo in primo huius operis, cùm ipse reprehenderet Melissum vt qui diceret principium alterationis, subiunxit,

Corpa subtiliora possunt ꝓcedere per crassiora.

Sphæræ procedunt ꝑ ea tota quæ deinceps consequuntur.

De mutatione q̄ fit aceruatim & tota simul.

Quasi

Quasi non aceruatim & tota simul fiat mutatio. quasi. n. possit aliquid totum simul alterari, & nõ singillatim, hoc dicit. Lac enim quod concrescit, & aqua, & aliqd quod calefit, videtur totum aceruatim & simul alteratum mutari & non per partes. Si autem sic fit alteratio, etiamsi sic corpus id quod mouetur, nõ necesse est vt eius quod mutatur hoc quidem sit in illo ex quo fit mutatio, illud verò in illo in quod primum mutatur. quod enim totũ simul mutatur, totum est in alio in quod mutatum est. Cùm autem sit talis dubitatio, dicit Alexander hanc dubitationem non obsistere ei quod nunc dicitur. nunc enim agitur de eo quod mutatur, id autem est quod nondũ est mutatum, sed adhuc mutatur, in quo omnino necesse est vt hoc quidem sit in eo ex quo mutatur, illud verò in eo in quod primum est mutatio. Sed si ita est: fuerit dubitatio ad hoc, ꝙ non quidquid mutatum est quod per id quod est mutare mutatũ fuit, absq; eo ꝙ prius mutaretur fuerit mutatum. Mouetur autem dubitatio nõ aduersus id quod mouetur, sed aduersus id quod mutatum est: an fieri possit vt mutatum sit aliquid quod non prius mutabatur. etenim Aristoteles in ĳs quæ prius dicta sunt, veluti ad absurdum deducit orationem, quando dicebat, Quare poterit esse vt aliquid ingressum fuerit quod nõ ingrediebatur. Propter hanc autem dubitationem, dicũt nonnulli eum nunc fecisse demonstrationem in eo quod per locum mouetur. in eo enim rectè habere videtur vt eius quod mouetur hoc quidẽ debeat esse in eo ex quo, illud autem in eo in quod primum est mutatio. & hoc probat per id ꝙ acceperit id quod mouetur in magnitudine. id enim mouetur localiter. Alĳ autem dicunt demonstrationem facere de omni quod mouetur, & nõ solùm de eo quod mouetur, sed etiam de omni quod mutatur. Dicit enim, Quidquid autem mutatur, vt possit diuidi necesse est. non ergo verba fiunt solùm de eo, quod mouet̃ per locum. Præterea autem id per quod ostendit diuidi posse id quod mutatur, non solùm inest ĳs quæ mouent̃ per locum, sed similiter omnibus quæ mutantur. Omnis. n. mutatio est ex aliquo in aliquid, vt ipse etiam dixit. Si ergo propterea ꝙ mutatio fiat ex aliquo in aliquid, ideo id quod mutatur potest diuidi: quod autem mouetur ex aliquo in aliquid, non solùm habet ea quæ mouẽtur per locum, sed vt semel dicam omnia quæ mouentur: aut poterunt omnia diuidi similiter mutata, vt quæ eius quod est alicunde aliquò effecta sint participia: vel nihil. Quòd autem non solùm loquatur de ĳs quæ mouentur localiter, sed de omnibus, significauit etiam per exemplum quod adiecit. accepit enim fuscum, album, & nigrum: per quæ efficitur alteratio, nõ autem motus localis. Respiciẽs autem ad alterationem in primo huius operis, dixit illud, Quasi nõ aceruatim & tota simul fiat mutatio. Fieri autem posset vt albo & fusco & nigro vteret̃ nunc ad exemplum, non dicens tanquam de alteratione, sed vt ostẽdat quid sit id quod deinceps consequitur in quod fit mutatio. In ĳs autem quæ deinceps cõsequuntur, in omnibus quæ mutantur, vtitur illo ꝙ ea possint diuidi, tanq̃ generaliter & vniuersè probato. in fine autem libri etiam de ĳs quæ mutantur per contradictionem, ea autem sunt illa quæ oriuntur & intereunt: dicit eorum quoq; esse partem in vtraq; parte contradictionis, vt qui pro ꝓbato haberet nõ id solùm quod mouetur posse diuidi, sed etiam quidquid mutatur. Par est autem aduertere, ꝙ in ĳs quidem quæ mouentur per locum necesse est hoc quidẽ esse in eo ex quo, illud verò in eo ad quod. ita enim est in eis illud Alicunde aliquò. In alteratione autem, augmento, & diminutione non videtur esse necesse, vt ita habeat. sed potest in his & alteratio tota simul repenteq; fieri, & aceruatim augeri. cuilibet enim parti eius quod augetur videtur simul fieri additio, fit autem similiter quoque repente & simul diminutio. Fieri autem potest, inq̃t Alexander, motus etiam in ĳs quæ repente & aceruatim mutant̃, ꝙ in eis quoq; omnino aliquid intercedat per quod

Mutatũ ne possit eẽ aliquid qđ non prius mutabatur.

E fit mutatio, & non possit id quod mutatur in ĳs ex hoc in illud mutari nisi per id quod intercedit. magnitudo enim in quam mutatur id quod augetur, & quidquid ei additur vt augeatur, potest diuidi. similiter autem etiã quantitas vt diminuatur. porrò autem in qualitatibus quoque: in quas fit per alterationem mutatio sunt quædam quæ intercedunt, per quæ ad hoc vt sit tale, mutatur id quod alteratur, etiãsi totum simul mutetur. in quod enim mutatur erit illius aliquid primum, quod est inter id ex quo mutatur, & id in quod mutatum est. quocirca est etiã omnis motus in tempore. Oportet autem, inquit Alexander, de eo amplius quærere. paulopost enim ostendens posse etiam diuidi qualitatem per quam fit alteratio, dicit eam diuidi per accidens. Vnà enim diuiditur cum diuisione eius quod alteratur, vtpote ꝙ id quoq; mutetur per partes. Num autem, inquit, melius est audire illud, Quasi non aceruatim & simul fiat mutatio, non vt quod dictum sit in toto eo quod mouetur, sed ꝙ pars quæ mu-

F tatur, repente & aceruatim mutetur, non itidem autẽ totum. pars enim lactis quod concrescit tota simul mutatur, sed non totum. cuius signum est ꝙ non fiat similiter concretio in eo quod est amplius, et in eo quod minus. in re enim qualibet mutatur celerius id quod est patibilius, vel natura, vel ꝙ ad id quod efficit accedat propius. Et pars eius quæ à Sole torretur, tota mutatur. quæ enim ad Solem versa est superficies, prima. erat autem nõ ea quæ mouebatur. erat ergo alia. Id autẽ quod augetur, etsi totum augetur, sed non simul. aliæ enim aliorũ partes sunt propius nutrimentum, quod eis augmẽtum suppeditat. Hæc quidem Alexander in hunc locum cõtulit. Disertus autem Themistius non admittit illud Alexandri, ꝙ in ĳs quæ videntur simul & aceruatim mutari, quemadmodum in lacte quod concrescit, & in corpore quod nigresit, hæc quidẽ pars prior mutetur, illa verò posterior. Dicit enim sensum ostendere, fieri aliquas corporũ mutationes & alterationes. Num autem in his non est tu-

G tum quod ex sensu sumitur testimonium. Sensum enim effugerint & lactis & corporis quod nigresit paruæ partes, quæ non simul alterantur cum reliquis. Sed magis dicendum est, ꝙ si est omnino pars aliqua vel exigua, quæ simul aceruatimq; mutetur, quod quidem concedit Alexãder: quoniam illa quoque potest in partes diuidi: siquidem totum simul alteratur: non est verum id quod nunc dictum est ab Aristotele, ꝙ quidquid mutatur, hãc quidem ex suis partibus habet in eo ex quo mutatur, illam verò in eo in quod mutatur. Si autem non pars tota simul alteratur, superuacaneum fuerit quod in primo libro dictum est aduersus Melissum, Quasi non simul & aceruatim fiat mutatio} adeò vt adhuc maneat dubitatio. Themistius autem, quæ nobis, inquit, in mentem
venerunt, vt ei quod dicit̃ opem feramus, hæc sunt. Putamus Aristotelem de ĳs quæ aceruatim ac simul mutantur, ꝙ ea possint diuidi, ne existimasse quidem egere oratione. Si. n. aceruatim & tota simul illa mutari dicimus,

H quorum omnes simul partes, & vno tempore alterantur vel augentur: clarum est hanc mutationem esse in ĳs quæ aliquas habent partes: quæ autem nullas habent partes, quomodo alterari poterunt simul in vniuersis partibus? Aut ergo hoc non est aceruatim & totum simul mutari, simul mutari in omnibus partibus: aut si hoc est aceruatim & totum simul, ridiculum est quærere an ea possint diuidi. quoniam Aristoteles quidem de eis omnino verba non fecit, sed de ĳs quæ mutantur alĳs modis.

CAP. IIII.

MOtus autem potest diuidi duobus modis, Vno quidem modo, tempore: Alio autem per motus partiũ eius quod mouetur. quemadmodum si A C totũ mouetur, A B quoq; mouebitur, & B C. Sit autem eius quod est A B XXXIII

motus

motus D E, eius verò quod est B C, motus E F motus partium: necesse est totũ in quo est D F, eius quod est A C, esse motum. Per eum enim mouebitur. Quoniam enim vtraque pars mouetur per vtrunque: nihil autem mouetur per motum alterius: quare totus motus est motus totius magnitudinis.

XXIIII *Motus duplex diuisio, vna per tempus, altera per partes.*

Postquam ostendit quidquid mouetur posse diuidi: nunc diuidi quoq; posse motum ostendit, & fore vt duobus modis possit diuidi. Vno quidem modo, tempore: quoniam totus quidem motus est in tempore, potest autem omne tempus diuidi: & ostensum est in minori tempore minus moueri id quod mouetur similiter, & quod in maiori amplius: quod autem habet plus & minus, id potest per tẽpus diuidi. habet enim illud id quod est plus & minus, quoniam potest diuidi. Sed de diuisione quidem motus qui fit per tempus, & iam plura dixit, & rursus dicet paulopost. Cùm autem proximè ostendisset id quod mouetur posse diuidi, nunc deinceps ostendit alterum modum diuisiõis per motum, quæ fit per eius quod mouetur diuisionem. Quoniam enim id quod mouetur, cùm possit diuidi, spatiũ habet aliquod et longitudinem: necesse est motum quoq; eius, qui est in toto spatio eius quod mouetur, habere idem spatium cum eo quod mouetur. Si ergo spatium motus est æquale spatio eius quod mouetur, diuiso in partes, ipse quoq; diuidetur eodẽ modo quo partes eius quod mouetur. adeò vt sit vniuersa ratio eiusmodi. Si est idem motus totius, qui est etiam partium simul positus, diuidetur motus per eam quæ mouetur magnitudinem. Cùm autem sit connexum euidens, si verum est antecedens, erit quoque verum desinẽs seu consequens. Quòd autem verum sit antecedens, ostẽdit per talem expositionem. Sit magnitudo quæ mouetur A C. Partes autem eius A B. B C. Sit A B quidem motus D E. B C verò, motus E F. Totius enim quod moueť partes quoque moueãtur necesse est. Dico ergo ꝙ etiam totius magnitudinis A C totus motus erit motus D F. hoc autẽ pluribus ostendit. Eo autem demõstrato, diuidetur videlicet motus per magnitudinem. Hoc sũt probat per primum argumentum, cùm sumpsisset tanquam quid euidens, ꝙ nihil eorum quæ mouentur mouetur motu alterius. clarum est autem hoc considerantibus in speciebus & partibus motus. *Nihil quod mouetur, alterius motu mouetur.* Neq; enim quod mouetur per locum, mouebitur motu eius quod alteratur: neq; quod mouetur motu A B, mouebitur motu B C. sed vtrũq; suo motu. Si ergo totum A C mouetur, clarum est ꝙ mouetur per eius partes, nempe A B. & B C. ita enim totum quoq; mouebitur. & eius quidẽ quod est A B motus erit D E, eius autẽ quod est B C motus E F, qui ipsi quoq; sunt partes totius motus D F. Etsi enim non per se moueantur partes eius quod est continuum in motu totius, mouentur tamen in toto. propterea enim potest quoq; motus diuidi, sed nõ diuiditur. diuisus enim esset, si vnaquæq; ex partibus totius per se moueretur. Si ergo D E quidem est motus A B, E F autem est motus B C: totum quoq; D F necesse est esse motum totius A C. Alius enim esse non potest, propter id quod ponitur vniuersè ac generaliter, per alterius motũ nihil moueri. hoc enim posito, neq; alicuius ex partibus magnitudinis A C erit totus motus D F, neq; alicuius alterius præter eas. ita ergo vno modo ostensum est propositũ. id autem erat, ꝙ partium totus motus compositus, est motus totius magnitudinis quæ constat ex partibus. Ergo id ẽt quod conuertitur verum est, ꝙ si totius totus, etiam partium partes. Quod necessariò consequitur, vt diuidatur motus per magnitudinem quæ mouetur. Sed cur non, cùm magnitudinis A C motum aliquem sumpsisset D F, sic etiam magnitudinis A B motum D E, magnitudinis autem B C motum E F: collegit motum diuidi per magnitudinem? Num quoniam id erat sumere id quod est in prin-

A cipio, sed non per alia demonstrare propositum. Quinetiam si totius A C totus ab initio sumptus esset motus D F, non omnino sequerentur partes quoq; partium. quid enim si motus esset huiusmodi vt non posset diuidi? Sed si partium partes, necesse esset totũ quoq; totius. potest enim esse vt totum diuidi possit, & non diuidi.

Præterea autem si omnis quidem motus est alicuius: totus autem motus in quo est D F, neq; est neutrius ex partibus, sunt enim vtraque partis: neq; vllius alterius. vbi enim totus totius, partes quoq; partium. partes autem motus D F, sunt motuum A B C, & non aliorum. plurium enim nõ erat vnus motus, etiamsi sit totus motus magnitudinis A B C. XXXIIII

Hoc est secundum argumentum, quod probat totum motum D E F esse totius magnitudinis A B C. Probatur autem XXV
B ex eo quod prius sumptum est, ꝙ motus quidem D E sit magnitudinis A B, motus autem E F magnitudinis B C, & ex pronunciato quod dicit omnem motum esse alicuius quod mouetur. Talis autem demonstratio procedit ex quadam diuisione hoc modo. Totus motus D F, vel est alterutrius ex partibus magnitudinis A C, vel totius A C, vel alicuius alterius præter hæc. estq; perfecta & cui nihil deest diuisio. Si ergo neq; est neutrius ex partibus totus, est enim vtriusq; partis, motus quidẽ D E magnitudinis A B, motus verò E F magnitudinis B C: quare neutrius eorum est totus. Sed neq; alicuius alterius erit motus D F. Si enim esset totus alicuius alterius, eius quoque partes essent partium illius: neq; enim moueretur si careret partibus: hoc autem sumit tanquam euidens, & vt quod iam fuerat ab ipso probatum in præcedẽti argumento. Atqui motus D F, partes D E, E F, sunt partiũ magnitudinis A C, & magnitudinis A B, & magnitudinis B C: & non possunt hæ partes motus aliarum quoq; esse par-
C tium: non potest enim fieri vt vnus & idem numero motus sit plurium. Restat ergo vt totus motus D F, sit totius magnitudinis A C.

Præterea autem si est quidem alius motus totius, quemadmodum in quo est H I, ab eo auferetur motus vtrarunq; partiũ. Ipsi autem erunt æquales motibus D E E F. est enim vnus vnius motus. Quare si totus quidem motus H I diuidetur in motus partium: motus H I erit æqualis motui D F. Si autem deest aliquid, vt puta K I: ipse nullius erit motus. neq; enim totius, neq; partium, propterea ꝙ sit vnus totius: neq; vllius alterius. continuus enim motus est aliquorũ continentium. Similiter autem etiã si superat in di-
D uisione. Quare si hoc fieri non potest, necesse est esse eundem & æqualem. Hæc est ergo diuisio per motus partium. & necesse est eã esse cuiuslibet quod potest in partes diuidi. XXXV

Postquam ostendit totum motum D F esse totius magnitudinis A C, propterea ꝙ non posset esse alicuius alterius magnitudinis: nunc hoc ipsum ostendit, propterea ꝙ non possit esse aliquis alius motus magnitudinis præter motum D F. Si enim potest, sit totius magnitudinis A C aliquis alius præter motũ D F, nempe motus H I. Partes autem motus H I, erunt partium magnitudinis A C. Et si partes quidẽ motus H I, vtpote H K. K I, sunt æquales partibus motus D F, nempe D E, E F: ea ipsa quoque necesse est, & totum motum H I toti motui D F, esse æqualem & eundem. est enim vniuscuiusq; motus vnus: & neq; possunt partium magnitudinis A C aliqui alij esse motus cum motibus D E E F, neq; totius cum motu D F. XXVI

Sed

E Sed si motus quidem HT diuisus fuerit in motus partiū: idem erit cum motu D F. diuiditur enim in partes illius. Ipse autem pro eo quod erat dicendū. Idem erit cum motu D F, siquidem in partes illius diuiditur, dixit, motus H I erit equalis motoi D F. Si autem dum à motu H T auferuntur ij qui sunt ęquales motui D E E F, relicta fuerit aliqua alia pars, vtpote K T: hęc pars motus H T, nullius erit motus magnitudinis A C. neq; enim totius: motus enim H I totus erat totius: neq; alicuius partis ipsorum. neq; enim habet aliquā aliam partē, pręter partem A B & partem B C, quarum erat motus motus H T, diuisus in duo ęqualia motibus D E E F. Cùm autem dixisset, Neq; alicuius ex partibus, prætermisit quidem adijcere, Quoniam neque aliam habet partem, vtpote quòd sit manifestum. Quòd autem nullius sit earum in quas est diuisus, ostendit, dicens, Propterea quòd sit vnus vnius } neq; enim potest eadem pars simul esse alicuius ex partibus D E E F, & totius. Sed neq; erit etiam extrinsecùs alicuius alterius. cuius causam hanc adiecit, Est enim

F continuus motus alicuius & vnius. Nulla est autem alia pars in magnitudine A C ei continens præter A B & B C. Quæ enim sumitur extrinsecùs, & non est pars magnitudinis A C, non est ei continens. Eadem est autem ratio, etiam si eius quod mouetur partium motus superent diuisionem motus H T. adeò vt partium A C motus, motibus partium A B B C, motus autem D E E F sint maiores partibus motus H I. quo ponitur moueri magnitudinē A C. Cuius enim erit exuperatio? neq; enim totius: huius enim erat totus: neq; alicuius ex partibus. hi enim sunt alij ab exuperatione. Si ergo necesse est motū esse alicuius, sed qui deficit vel exuperat: non erit autem alicuius defectus vel exuperatio: videlicet neq; deficit, nec exuperat, sed par euadit. & est ęqualis is qui est ex partibus, toti. si autem est æqualis, idem. sunt enim partes omnes eędem cum toto. Cum sic ergo ostendisset diuisionem motus fieri per diuisionē magnitudinis quæ mouetur, si

G quidem & totus totius, & partes sunt partium, concludit ea quæ dicta sunt. Dixit autem, Cuiuslibet quod potest i partes diuidi } aut pro eo quod mouetur. ostendit enim quidquid mouetur posse diuidi: Aut dixit, Cuiuslibet quod potest in partes diuidi, pro eo quod est, Omniū partium eius quod mouetur. Si autem omnium partiū eius quod mouetur est motus: diuidetur etiam p partes eius quod mouetur. Eudemus autem sic quoq; ostendit id quod est propositū. Si est enim totius motus: est autem etiam vniuscuiusq; partis: ipsi autē sunt alij, & vnusquisq; pars totius: partium motus erūt partes totius, vnaquæq; tanta quanta ipsa quoq; est pars eius quod mouetur. Quare si partes eius quod mouetur exequantur toti, etiam motus eius quod mouetur erunt æquales toti.

Partes quomodo dicātur moueri.

Porrò autem Eudemus quoq; dicit quandam exoriri dubitationem in ijs quę dicta sunt, quomodo oporteat dicere partes moueri. non sunt enim actu. aut oīa erunt quæ diuidi poterunt multa & infinita: nulla autem vna.

H Si autem oporter partes mente concipere: in alteratione quidem apparet quomodo oporteat accipi id quod dictum est. dealbatur enim & tibia & vnumquodq; aliorū & eorum uidentur propriæ ouineto alterationes. contingit enim hoc quidem dealbari, illud verò non. Sunt autem eædem specie. Fit ergo etiam omnium motus idem cum motu totius. quid enim refert an vniuscuiusq; motum singillatim dicas, an simul omnium. In ijs autem quæ feruntur seu per locum mouentur, quomodo dicemus vnumquodq;? vnaquæq; enim ex partibus æquali motu lata est, & ea quæ prima sumpta est & quæ vltima, & qualiscunq;. Sed sunt partes infinitæ. Vtrum ergo dicendus est motus totius vnius stadij, an multorum stadiorum. sic enim totum infinita stadia pertransierit. Augmentum autem videtur habere maiorem cum alteratione consensionem. Quare eorum quidem motus per partium motus simul quodammodo

E diuidentur. De motu autem qui fit per locum est considerandum. Hæc ergo his verbis dubitat Eudemus.

Ad ea ergo, vt existimo, dicendum est id quod paulò ante dictum est, quod & si non per se moueantur per locum partes continui, at in toto quidem certe mouentur. Et ideo motus & magnitudo dicuntur posse diuidi, sed non esse diuisa. Essent enim diuisa, si vnaquæq; ex partibus totius per se moueretur.

Partes continui, & si per se non moueantur, in toto tamen mouentur.

XXXVI

Alia autem tempore. Quia enim omnis motus est in tempore: omne autem tempus potest diuidi: in minori autem minor motus: necesse est omnem motum diuidi per tempus.

XXVII

Cùm dixisset omnem motum posse diuidi duobus modis. vno quidem modo, tempore: Alio autem, per eam quæ mouetur magnitudinem: & ostendisset eum tribus modis posse diuidi per eam quæ mouetur magnitudinem: breuiter & dilucidè ostendit motum quoq; posse

F per tempus diuidi. omnis enim motus est in tempore. omne autem tempus potest diuidi. Et in dimidio quidē temporis mouetur dimidium id quod mouetur æqualiter: in tertia autem parte tertiam. & omnino in maiori quidem, amplius: in minori verò minus. Si autē in maiori quidem tempore est amplior motus: in minori autem minor, & eadem ratione: omnis ergo motus diuiditur per tempus. Fuerit autem, inquit Alexander, motus quidem quæ fit per tempus diuisio, tanquā per longitudinem: Quę autem fit per partes eius quod mouetur, fuerit veluti per latitudinem. etenim tempus quidem procedit per lineam, nullam ostendens latitudinem: Id autem quod mouetur habens latitudinem, mouetur tanquā in superficie, sed non tanquā in linea.

Diuisio motus per tempus, est tanquā per longitudinem: Diuisio motus per partes, est veluti per latitudinem.

XXXVII

Quoniam autem quidquid mouetur in aliquo mouetur, & aliquo tempore, & post Vniuersi adijciunt nonnulli, Quod mouetur uni-

G uersi est motus: necesse est easdem esse diuisiones & tēporis & motus, & eius quod est moueri, & eius quod mouetur, & i quo est motus. sed non omniū similiter in quibus est motus: sed pro eo quod est, Loci, nōnulli legūt Quāti, inter greca enim uocabula τόπου καὶ ποσοῦ quædam est similitudo loci quidem per se: qualitatis verò, per accidens. Sumatur enim tempus in quo mouetur in quo sit A. & motus in quo B. si ergo motum est totū in vniuerso tēpore: in dimidio, minorē. & rursus eo diuiso, eo minorē. & sic semper. Similiter autem si motus potest diuidi poterit etiam diuidi tēpus. si enim totū l vniuerso, dimidiū in dimidio. & rursus minorē i minori.

XXVIII

Postquam ostēdit oīa esse continua, & magnitudinem

H quæ mouetur, & id in quo est motus, siue in loco, siue in qualitate vel quātitate: & motū, & moueri: & tēpus posse diuidi in ea quę diuidi semper possunt, & nullū ex ijs quę diuidi nō possunt: nūc ostēdit horū oīum easdem esse diuisiones, & oīa similiter simul inter se diuidi. Illud autē, Et vniuersi ē motus, aut deest, Quod mouetur, vt sit, vniuersi quod mouetur est motus: quod quidē prius dixit, omnē motū esse alicuius, eius quod mouetur scilicet: huius enim est & id per quod est motus, & tēpus in quo mouetur: Aut motus est vniuersi, quōniam id quod mouetur per se quod totū est & uniuersū mouetur. Porrò aūt illud, In aliquo, significat id in quo est motus, & id quod est in loco, & id quod est in quāto, & id quod in qualitate. Cū autē dixisset esse eandē oīum horū diuisionē, quōniam qualitas videtur nō per se diuidi ea quę est in partes diuisione, quōniam ne est quidē quantū, propterea adiecit nō esse oīa similiter diuidēda per quę fit motus. Locus enim i quo est motus qui fit per locū, &

Temporis, motus, moueri, eius quod mouetur, in quo est, sunt diuisiones.

Qualitas per se non diuiditur.

magnitudo

magnitudo in qua est augmentũ & diminutio, per se, cũ sint quãta diuidentur: Qualitas aũt in qua est alteratio, non vtiq; diuiditur per se, sed per accidẽs. eo enim quòd diuidatur corpus in quo est qualitas, ideo etiã ipsa qualitas diuidetur. Cùm autem posuisset loci per se esse diuisionẽ, non amplius adiecit illud, Et magnitudinis} in qua est motus qui fit per augmẽtũ & diminutionẽ. Sed cùm hoc tanquam notũ prætermisisset, subiunxit, QVALITATIS autẽ, per accidens}. Aut, inquit Alexander, scriptũ esse oportet pro eo quod est, LOCI quidem per se} QVANTI quidẽ per se}. sic.n. dixit de loco & de magnitudine. est enim vtrunq; quãtũ. Hæc ergo cùm prius posuisset, post hæc ea probat. & primũ quòd motus vnà cũ tempore diuidatur: & contrà, quòd tẽpus cũ motu. siquid.n. in tempore A mouetur totũ B: clarũ est quòd id quod æqualiter mouetur in dimidio temporis A, mouebitur dimidiũ motus B. & semper vnà cũ diuisione temporis motus quoq; diuidetur eadem ratione. Cõtrà aũt si motus põt diuidi, sic quoq; diuidi potest. hoc.n. nũc maximè ostenditur B necesse esse tempus sic posse diuidi. Si enim totũ motũ B in vniuerso tempore A motum est aliquid: & dimidium in dimidio: & minorẽ semper in minori tẽpore mouebitur.

XXXVIII Eodem autem modo moueri quoq; diuidetur. Si.n. moueri, in quo sit C: in dimidio quidẽ motu erit minus toto. & rursus in motu dimidij, dimidio. & si semper, hoc modo. Dici etiam potest, cùm exposueris moueri per vtrunq; motum, quemadmodũ per motum DC & motum CE, quòd totũ erit per totum. Si est enim aliud: poterunt plura moueri in eodem motu. quemadmodum ostendimus motum quoq; posse diuidi in motus partium. Si enim sumptũ fuerit moueri in vtroq;, erit totum continuum.

XXIX Postquam ostendit tempus & motũ inter se similiter C diuidi, ostendit quòd etiã moueri, quod est actio vel affectio per motũ, diuiditur similiter atq; motus. Si.n. moueri est præsentia motus: amplioris quidẽ motus videlicet præsentia est amplius moueri, minoris aũt præsentia, minus. Quare moueri vnà cũ motu diuidetur cuius est præsentia. Si enim C est moueri totũ, AB aũt motus, cuius præsentia adest C vt moueatur: motu AB qui est dimidius motus AB, minus erit moueri. est.n. ipsius C dimidiũ. Similiter & si sumpserimus dimidiũ motus AB, per eũ poterit moueri dimidiũ dimidij. & semper sic motũ diuidentes, eadẽ diuisione moueri quoq; diuidemus. Sic ergo ostendit. Si totũ moueri fit præsentia totius motus: partes quoq; eius quod est moueri diuiduntur per easdem partes motus. Deinceps autem per expositionem ostendit id quod D est è contrario. quòd si partes eius quod est moueri vnà diuisæ sint cũ præsentia partiũ motus: vt totũ quoq; moueatur fiet totius motus præsentia. Sit enim totus motus DE, diuisus per C. & ipsius quidẽ partis CD, operatio & moueri sit per G. alterius autẽ partis motus, nempe CE, moueri sit GH. adeo vt totũ moueri FH fiat per totũ motum DE. Si quis autem dicat totius motus DE nõ FH esse moueri. sed vel FG vel GH, vel aliquid aliud præter hæc, nõ rectè dicet. eius.n. quod est moueri FG, erat motus DC: eius autem quod est moueri GH, motus CE. neuter aũt est totus motus DE. Si autem alicuius alterius, poterunt plura moueri in eodem motu. quod quidem non potest fieri. vnius enim numero motus, vnum est moueri. Illud autem, SICVT ostendimus} motum quoq; posse diuidi dixit in motus partium, quoniam cùm pauló ante ostenderet motum vnà diuidi cum partibus eius quod per ipsum mouetur, illic etiam dixit, quòd si nõ motus qui est compositus ex partibus totius, fuerit totius eius quod mouetur, sed aliquis alius, sequetur absurdum, esse plures eiusdem motus. partes enim motus qui primus A sumptus est, erunt eiusdem motus, & partes eius qui est positus secundus, si sit alius. & ita simul motum fuerit duos motus. Postquam autem ostẽdit absurdum quod sequitur, siquis non dicat fieri præsentia totius motus vt totum moueatur, cuius quidem motus partium præsentia ponebantur fieri partes eius quod est moueri: dicit quomodo totum moueri poterit præsentia totius motus. Si enim in vtraq; parte motus qui est continuus sumptum fuerit moueri: hoc quoq; similiter atq; motus ostẽdi potest per ipsum fieri continuum.

XXXIX Similiter autem ostendetur longitudinem quoq; posse diuidi: & in summa, vniuersum in quo est mutatio. sed nonnulla per accidẽs. quoniam id quod mutatur potest diuidi. Si vnum enim diuidatur, omnia diuidentur. & ad hoc vt sint finita vel infinita similiter se habebunt B in omnibus.

XXX Id in quo fit motus, vna diuiditur cũ tempore & motu.

Quemadmodum, inquit, ostensum est tempus & motum & moueri diuidi eisdem diuisionibus: itaq; quæ priua dicta sunt ostendetur id vnà diuidi in quo fit motus. Si in loco quidem fiat motus: lõgitudinem: Sin autem in quantitate vt augmentũ & diminutio: magnitudinem. si vero in qualitate: qualitatem. Quidquid.n. horũ diuisum fuerit, alia etiam omnia vnà diuidentur eadem diuisione. Si enim in toto aliquo tempore toto aliquo motu moueatur aliquid, vel in qualitate, vel in quantitate, vel in loco, diuiso tempore in dimidium, vel tertiam, vel aliquam aliam partem: motus quoq;, & id in quo est motus, diuidetur in easdem partes. Qualitas autem, etiam si motus fuerit in qualitate, non diuidetur per se, sed per accidens. non enim quatenus qualitas: sed quatenus id quod alteratur & mutatur in qualitate, est quantitas. eo enim quòd eius dimidium alteratur in tempore dimidio, id etiam in quo fit alteratio diuiditur in dimi-C dium. eius enim quæ est in toto qualitatis dimidium, est id quod est in dimidio totius. Iam verò id quoq; quod mouetur, similiter diuidetur, ac ea quæ dicta sunt, sicut dixit in primis. si enim totum in toto tempore: mouebitur eius dimidium in tempore dimidio. Cæterum in ijs quidem quæ vi mouentur per locum, tempus vnà cum tempore diuiditur. maior enim magnitudo idem spatium vi mouetur in maiori tempore: & minus in minori. In motu autem qui fit secundum naturam, quomodo hoc rectè habet? Contrà enim in ijs quæ mouẽtur secundum naturam, pars mouetur in maiori tempore, quàm totum: id quod est minus, quàm id quod est amplius. Aut etiam in his seruatur quidem proportio ac conuenientia, eo quòd magnitudo tempore diuidatur, & tem-D pus magnitudine, sed è contrario, ac non similiter facta proportione. Diuisio enim magnitudinis eius quod mouetur secundum naturam, augebit tempus per proportionem diuisionis. Quo enim minus fuerit id quod mouetur secundum naturam, tanto est maius tempus in quo mouetur. Temporis autem rursus diuisio, augebit magnitudinem per proportionem propriæ diuisionis. Quo est enim minus tempus, eo est maior magnitudo quæ mouetur secundum naturam eodem motu cum minori: adeò vt è contrario se habeat proportio & in ijs quæ secundum naturam, & in ijs quæ præter naturam mouentur in loco. Cùm autem ostendisset omnia quæ dicta sunt inter se similiter diuidi, similiter etiam dicit se habere in eo quod partes quæ fiunt ex eorum diuisione, sint finitæ vel infinitæ. Quomodo autem est in eis infinitum, & quod per id quod est in infinitum, ipse explicabit in ijs quæ deinceps consequuntur.

Qualitas per se non diuiditur.

Consecutum est autem maximè diuidi omnia & esse infinita, ex eo quod mutatur. ei enim quod mutatur, statim inest id quod potest diui-

di, & id quod est infinitum. Et quòd diuidi qui- E dem possit prius ostensum est. infinitum autẽ erit apertum in ijs quæ consequuntur.

XXXI Cùm testaret ostendere quòd etiam id quod mouetur, quod quidem iam posse diuidi ostẽsum est, similiter diuidatur atq; alia: hoc probat ex abundantia, quod etiã alia omnia quæ diuiduntur, diuiduntur per eam quæ est ad id quod mouetur consequentiam. Neque enim tempus neq; motus, neq; moueri, neq; locus, aut magnitudo, vel qualitas, sunt æqualia & totius quod mouetur, & eius partis. Meritò autem ex eo inest alijs diuisio, quoniam reliqua sunt vel eius, vel eorum quæ sunt eius. Longitudo enim, corporis, & motus, & magnitudo, & qualitas: Tempus autẽ motus; Qualitas autem habet euidentius quòd possit diuidi à magnitudine eius quod mouetur. Qualitas enim per se neq; est continua, neq; potest diuidi. Cùm autem adiecisset omnia similiter habere infinitum, vt quæ ab eius quod mouetur magni- F tudine cœperint: quòd posse quidem diuidi omnia similiter habeant, dicit esse ostensum. id enim est quod ostendit proximè. Quomodo autẽ sit in eis infinitum, & quomodo similiter in omnibus, postea ostendetur. Quærit autem rursus Alexãder, quomodo motus qui est per alterationem, habeat diuisionem per diuisionem eius quæ mouetur magnitudinis, siquidem nonnulla vel tota simul & aceruatim mutatur, sicut ipse dicit contendẽs aduersus Melissum, in primo huius operis. Hic autem etiam obseruat Alexander, quòd etsi nõ vniuersum, sed aliqua pars eius tota simul mutatur: non vtiq; diuidetur vnà cum eius partis diuisione, neq; motus, neq; tempus. Et suam his adiungit sententiam, dicens, An non cũ omnibus eius partibus vnà diuiditur, sed cum eis quæ sunt vt eius quod mouetur, quatenus mouetur.

Per consequentiã quæ ẽ ad id quod mouetur, diuiditur alia quæ diuiduntur.

Motus q̃ fit per alterationem, quomodo habeat diuisionem p diuisionẽ ei⁹ quæ mouetur magnitudinis.

CAP. V.

XL QVoniam autem quidquid mutatur, ex aliquo mutatur in aliquid: necesse est G quod mutatum est, quando primum mutatum est, esse in eo in quo mutatum est. Quod enim mutaẽ, ex eo ex quo mutatur excedit, vel ipsum relinquit. & vel idem est mutare & relinquere: vel id quod est mutare consequitur relinquere: id autem quod est mutatum esse, reliquisse. similiter enim vtrunq; se habet ad

XLI vtrunq;. Quoniam ergo vna ex mutationibus quæ est per contradictionem, quando mutata est ex eo quod non est in id quod est, reliquit id quod nõ est: erit ergo ĩ eo quod est. quidquid enim est, vel esse vel non esse necesse est. Clarum est ergo quòd in mutatione quæ est p contradictionẽ, id quod mutatum est erit in eo H in quo mutatum est. Si autem in ea: etiã in alijs. similiter enim in vno & in alijs.

XXXII Eius est institutũ ostẽdere, quòd id quod mutatũ est, quãdo primũ mutatũ est in id ĩ quod mutatũ est, necesse est vt sit in eo in quod mutatũ est. Non.n. absolutè id quod mutatũ est necesse est iam esse in eo in quod mutatũ est. Si quid.n. quod mutatur ex nigro in albũ, fuerit in fusco: id mutatũ quidẽ erit ex nigro, nondũ tamen mutatũ erit in albũ in quod mutabatur. quare nec adhuc est in albo ĩ quod mutabatur. Illud autem, Primum, adiectũ est ei quod est, Mutatũ est, qm̃ sic vera fit oratio. eum.n. qui venit Athenas, quando primùm venit, Athenis esse necesse est: eum autem qui superiore anno venit Athenas, nequaq̃ nunc esse Athenis necesse est: tunc autem erat quãdo primò venit. Est ergo eiusmodi quæstio pro- E posita. Cùm prius ergo sumpsisset tanq̃ euidẽs, q quidquid mutatur ex aliquo mutatur ĩ aliquid, probat id qđ est propositũ, & ex mutua nominũ transumptione, quę dicitur metalepsis, & ex mutatione quę hoc habet euidẽter in generatione & interitu. Facta est ergo metalepsis seu mutua nominum transumptio, eius quod est † mutare in † relinquere. Aut enim idem est mutare & relinquere: aut id quod est mutare sequitur relinquere. Si hæc autem ita se habent inter se, vt vel sint eadem, vel alteru consequatur alterm: videlicet mutatum quoque esse & reliquisse ita se habebunt inter se, vt vel sint eadẽ, vel id quod est esse mutatũ, consequatur reliquisse. Eo autem prius sumpto, clarũ est quòd qm̃ & in generatione & interitu mutatio est ex eo quod nõ est ĩ id quod est: generatũ ergo esse est mutatũ esse ex eo quod nõ est: mutatũ aũt esse, est reliquisse id quod nõ est. Reliquisse aũt id quod nõ est, est oĩno in eo quod est. Nihil.n. intercedit inter esse & non esse & contradictionẽ. Porrò aũt F mutatio ei fuit in id quod est. Cùm autem in generatione ostendisset propositũ, subiũxit, quòd si ita habet ĩ hac mutatione, generaliter quoq; & vniuersè verũ est in omnibus, quòd quidquid mutatũ est quando primũ mutatũ est, est in eo in quod mutatũ est. Hoc aũt verum est ex positione q̃ dicit id quod dictũ est similiter se habere, & ĩ vna, quæcunq; ea sit mutatione, & in alijs.

Quod mutatum est, quãdo sit in eo in quod mutatum est.

Metalepsis quid sit.

† μεταβάλλειν

† Ἀπολείπειν

Prætereà aũt etiã singillatim vnamquãq; ac- XLII cipiẽtibus clarũ est, siquidẽ necesse est id quod mutatũ est esse alicubi, ex quo mutatũ est, aut in aliquo. Quoniã.n. reliquit id ex quo mutatum est, necesse est aũt vt sit alicubi: aut in eo erit, aut in alio. Si ergo in alio, vt verbi gratia in C id qđ mutatũ est in B, rursus ex C mutaẽ in B. non erat enim coherẽs ipsi B. mutatio enim est cõtinua. Quare vt id quod mutatũ est quãdo fuit muta- G tũ, mutetur ĩ id in quod mutatũ est, hoc nõ põt fieri. necesse est ergo id quod mutatũ est esse in eo in quod mutatũ est. Clarum est ergo quòd etiã id quod est generatũ, quando generatũ est, XLIII erit: & id quod interijt, non erit. vniuersè enim dictum est de omni mutatione. & maxime clarum est in ea quæ est per cõtradictionẽ. Quod ergo id quod mutatum est, quando fuit mutatum, primum in illo sit, clarum est.

XXXII Cum vt se habet ĩ generatiõe, ita ẽt se habere cẽsuisset id quod mutatũ est in alijs mutationibus. esse.n. id quod mutatũ est ĩ illo ĩ quod mutabaẽ: nũc ẽt in vnaquaq; mutione conaẽ ostẽdere hoc ipsum ita se habere. & vniuersa ac generali demõstratiõe vtitur, q̃ põt cõuenire in oĩ mutatione. Simul aũt p hãc demõstrationẽ soluit etiã obie- H ctionẽ, q̃ afferẽ aduersus priorẽ demonstrationẽ. Dixerit.n. qspiã, q etsi id qđ mutatũ est reliquerit illud ex quo mutaẽ, põt nõ pcul esse ĩ ijs in q̃ mutaẽ, sed ĩ aliquo quod intercedit. est.n. id quod ĩtercedit ĩ plurimis mutationib⁹. & nõ oportebat ex mutatiõibus q̃ sunt p cõtradictionẽ, q̃ nõ habẽt id qđ intercedit, alias ẽt † metiri mutationes in qbus est id quod intercedit. soluit ergo hãc quoq; obiectionẽ p hoc argumẽtũ. Si.n. necesse est id qđ mutatũ est esse alicubi} id.n. est græcè πού. Deinde ne qs audierit illud πού de aliqua affectione vt dictũ est, sed de loco, quod qdẽ videẽ significare illud πού, adiecit AVT ĩ aliquo} quod videẽ esse cõmunius. Si ergo id quod mutatũ est, necesse est esse ĩ aliquo vel loco vel magnitudine, vel affectiõe, vel alia parte cõtradictiõis, reliqt aũt id ex quo mutatũ est: aut erit ĩ eo in qđ mutabaẽ: aut si ĩ aliquo alio quod erat ante id ĩ qđ mutatũ est, mutabiẽ adhuc in id in quod dicebatur esse mutatũ, & non fuerit mutatũ. nõ.n.

Quod mutatum est, est ĩ illo ĩ qđ mutabatur ĩ vnaquaq; mutatione.

† μετιέναι

absq;

absq; mutatione ab eo in quo esse ponitur, erit in illo in quod positum est mutari. erit enim omnino aliqua ab eo ad illud distantia. non enim ea partibus carentia posita sunt alterum prope alterum, vt possint ab hoc in illud esse mutata absq; eo quod mutetur. Si est enim continua mutatio, quæ fit ab A in B in quod mutabatur: necesse est vt id quod nondum est in B, mutetur in ipsum: in id enim positum erat mutari: Sin autem non est continua quæ fit in B mutatio: nec in id quidem omnino mutabatur, sed in illud in quo primum cessauit à mutatione. Quare si nondum est id quod mutatum est in B, adhuc mutabitur in ipsum in quod mutatum est. quod quidem fieri non potest. Non potest ergo fieri vt id quod mutatum est sit in aliquo alio, quàm in illo, in quod mutatum est. Potest autem, inquit Alexander, ostendi per hoc, CONTINVA autem est mutatio } quòd ne in alio quidem aliquo erit id quod mutatum est ab A in B, quod quidem est extra mutationem A B, & ab ea separatum est. Si est enim mutatio continua: quæ est autem continua, est in continuo, & non intermittitur: non fuerit mutationi A B continens id quod ab ea separatum est. Cùm ergo dictam quoq; soluisset obiectionem, infert nunc quoq; euasisse manifestum, verum esse id quod dictum est etiam in mutatione per contradictionem. Quod enim est generatum, quando fuerit generatum, tunc erit: & quando interierit, tunc non erit. Et vniuersè ac generaliter verè dictum est id quod dictum est de omni mutatione, & si maximè in ea quæ fit per contradictionem id fit euidentius. quoniam necesse quidem est vt sit in altera parte contradictionis, id quod mutatur per aliquam harum mutationem. Fieri autem non potest vt adhuc sit in eo ex quo mutatum est, & quod reliquit. necesse est ergo vt sit in alio.

B

In quo autem primo nunc primum muta-
XLIIII tum est id quod mutatum est, necesse est id sit insecabile. Dico autem primum, quòd eo quòd non sit aliquid aliud eius primum, tale est. Sit enim quod diuidi potest A C, & diuisum sit in B. Si ergo mutatum est in A B, aut rursus in B C: in primo A C non fuerit mutatum. Si autem mutatum est in vtroq; (necesse est enim vt vel sit mutatum vel mutetur in vtroq;) etiam in toto mutabitur. Sed erat mutatum. Eadem autem est ratio, etiam si in hoc quidem mutatur, in illo verò mutatum est. erit enim aliquid primo prius. Quare non poterit primum diuidi in eo in
XLV quod mutatum est. Clarum est ergo quòd & id quod interijt, & id quod est generatũ in insecabili illud quidẽ interijt, hoc vero est generatũ.

C

XXXIII Postquam ostẽdit necesse esse vt id quod mutatũ est, quando primum mutatum est, sit in illo ĩ quod mutabatur: nunc ostendit quod id in quo primum mutatum est id quod fuit mutatum, nõ est tempus, sed insecabilis quidam finis temporis, quem quidem Nũc vocamus. quod Plato appellat Repente. Cũm autem exposuisset quid primum, significet, ita procedit ad demõstrandũ id quod est propositum. Primum enim vniuersè ac generaliter dici ait esse hoc quidpiam, vel tale, vel tantum, & in omnibus similiter, quod eo quòd non sit aliquid aliud ante ipsum tale, ipsum quoq; tale dicitur. Opponitur autem primo id quod per aliud. Per aliud autem dicitur, quod vel quòd pars eius aliqua sit eiusmodi, totũ tale dicitur: quẽadmodũ videre dicimus inesse homini, non primò: quoniam primis oculis: & Athenis esse dicimur, quoniam pars Athenarũ est locus in quo sumus: vel quòd genus eius & cui subest est eiusmodi, ipsum quoq; tale dicitur. Quemadmodum triangulus æquilaterus dicitur habere tres angulos æquales duobus rectis, non primũ. sed quia

id in quo primum mutatum ẽ id quod fuit mutatũ, nõ est tẽpus, sed fines tẽporis, Nunc dicimus.

Primo esse, & esse per aliud opponuntur.

D

A omnis triangulus. Quoniam ergo potest dici aliquid esse mutatum in aliquo tempore, quoniam ĩ eius aliquo mutatum est, nempe in fine eius, propterea adiecit illud, primo. Probat autem esse insecabile id in quo primo mutatum est id quod fuit mutatum, per deductionem ad id quod fieri non potest. Si enim potest fieri: esto diuidi possit id in quo primo mutatum est. & sit A C. & diuisum sit in B. Necesse est ergo aut in vtroq; A B, B C mutatum esse id quod in A C primo positum est esse mutatum: aut mutari in vtroq;: aut in altero quidem mutari, in altero verò esse mutatum. Sed si in vtroq; quidem ipsorũ nempe A B B C, mutatum est, non vtiq; in A C primum mutatum est, siquidem in eius parte prima A B mutatum est. Quomodo autem in vtrisq; primis dici possit esse mutatum, siquidem quando in prima quidem parte mutatum est, nondum in secunda: quando autem in secunda, non amplius in prima. Sin autem in ambabus partibus eius quod est A C, nempe in parte A B & parte B C

B mutatur, etiam in toto A C erit in actu mutandi, non mutatum. positum autem fuerat mutatum esse in A C primo. Quod enim mutatur in omnibus alicuius partibus, etiam in toto ipso mutabitur. Si autem in altera quidem parte ipsius A C adhuc mutatur, in altera autem mutatum est: absurdũ quid euenit, nempe vt primo sit prius. positum enim fuerat in A C primo esse mutatum. Si ergo in vtrauis eius parte mutatum est: in ea prima fuerit mutatum, & tunc in toto. quare eo quod est primum prius accipietur. Absurdum est autem hoc quoq; per se esse aliquid primò. non est enim vtiq; illud primum quo est aliquid prius. Quinetiam quòd illud dicebatur ĩ primo, quod non est in eius parte, sed in toto. Si ergo in parte ipsius A C erat mutatum esse, non vtiq; erat A C primum in quo fuit mutatum. Postquam ergo ostendit, quòd ei qui ponit diuidi posse id in quo primo mutatum est aliquid, aliquid consequitur quod fieri non potest in vnaquaq; parte diuisionis, rationem meritò cõclusit, dicens,

C QVARE non poterit diuidi in quo mutatum est } primo scilicet, etiam si hoc tanquam apertum prætermisit.

Quoniam autem in præcedenti argumento ostendit, quòd id quod mutatum est quando fuit primum mutatum, est in illo in quo mutatum est: & quòd hoc cernitur euidentissimè in mutatione quæ fit in generatione & interitu: merito nunc quoq; subiunxit, esse apertum quòd & id quod est generatum, & id quod interijt, hoc quidẽ in insecabili interijt, illud verò est generatum. Si enim id quod interijt, & id quod est gñatũ, in quo primũ mutata sunt, illud qdẽ ĩterijt, hoc verò est generatũ: id autẽ ĩ quo primo partim interijt & partim est generatũ, in insecabili illud quidem interijt, hoc verò est generatum: Id quod interijt, & quod est genitum in insecabili, vnum quidẽ interijt, alterum verò est genitũ. Per hoc autem, inquit Alexander, nobisquoq; ostendit solutionem eius orationis quæ rogatur à Sophistis, Quo tempore mortuus est Dion. Aut enim quando viuebat, aut quando est mor-

D tuus. Sed neq; in quo viuebat: in illo enim viuebat: neq; in quo est mortuus: in toto enim eo fuerat mortuus. Si ergo neq; in tempore quo viuebat, neq; in tempore, quo fuit mortuus, mortuus est Dion, non est mortuus. Significat autem illud quidem, Est mortuus, primam ab eo quod est viuere mutationem: hoc autem, Quando est mortuus, tempus in quo fuit mortuus. Quoniam ergo non in tempore mutatum est id quod est mutatum, non est timẽdũ illud, Nunq̃ mortuus est Dion. Nunq̃. n. vt ĩ tẽpe, siquidẽ in ĩsecabili mutatus ẽ ab eo quod est viuere.

Sophisticæ orationis solutio, Quando mortuus est Dion.

Dicitur autẽ illud, In quo primo mutatũ est, duobus modis, Vno qdẽ ĩ quo primo pfecta est mutatio: tunc. n. verũ est dicere, mutatũ est: Al- XLVI
tero autẽ in quo primo cœpit mutari. Quod ergo in mutationis fine primũ dicimus & cõsistit

& est contingit enim perfici mutationem. & est finis mutationis. quod quidem ostensum est etiam nõ posse diuidi, quoniam est finis. Quod est autem in principio, non est omnino. non est enim principium mutationis: neq; in quo primo temporis mutatum est. Sit enim primũ, in quo sit A D. Hoc quidem non est eiusmodi vt non possit diuidi. eueniet enim vt sint ipsa, Nũc cohærentia. Præterea autem si in toto tempore C A quiescit, ponatur enim quiescere. in A quoq; quiescet. Quare si A D nullas habet partes simul quiescet & erit mutatum. In A enim quiescit: in D autem mutatum est. Quoniam autem non
XLVII caret partibus necesse est vt diuidi possit, & in vnaquaq; eius parte sit mutatum. Diuiso enim A D, si in neutra quidem mutatum est, ne in toto quidem: Sin autẽ mutatur in ambabus: etiã in vniuerso. Si autem in alterutra mutatum est: non in toto primo. Quare necesse est in quolibet mutatũ sit. Clarũ est ergo quod nõ est ĩ quo primo mutatũ est Infinitum. n. sunt diuisiones.

XXXIIII Postquã ostendit id quod mutatum est, quãdo primũ mutatũ est, esse in illo in quod mutatũ est, & id in quo primo mutatũ est esse insecabile, non enim in tempore, sed ĩ ipso Nunc: his cõsequẽter subiungit, primum in quo mutatum est aliquid, dici duobus modis nempe & id ĩ quod mutatum est id quod mutatur, in quo etiam cessauit ab eo quod est mutare & in ipso mutatum est. Dicitur etiã id in quo primo inchoauit mutationem & mutare. Id enim dicitur quoq; in quo primo mutatum est, propterea quòd vt opinor, transiit ab eo quod est non mutari. Cùm sic ergo duobus modis dicatur & audiatur id in quo primo mutatum est, id quod primum quidem dicitur, inquit, in fine mutationis, & est & dicitur propriè: perfecta est enim mutatio, & est aliquid in quo primo perfecta est, vt ostensum est, nempe Nunc: non est enim mutatio finis mutationis: Quod autem in principio mutationis, quæ ipsa quoq; est principium mutationis, dicitur primum temporis, in quo est principium mutationis: id, inquit, omnino non consistit. sed inaniter dicitur & auditur. quoniam non potest accipi primũ temporis, in quo id quod mutatur inchoauit mutationem. neq;. n. mutationis, neq; temporis sumi potest principium, in quo primũ quid mutatũ est quãm principium mutationis est ipsa quoq; mutatio. Sed nõ extra id quod est mutare est id quod in ipsa est tanq; in fine, quando fuit mutatũ. Et fuerit id quod dicitur, quod nõ est principum principij, quoniam temporis quod positũ fuerit vt principiũ, hoc inuenietur habere aliud principium. Ipsum autem sic etiam ostendit per expositionem. Sumptus sit enim aliquid primum temporis, in quo id quod mutatur inchoauit mutationem. & id sit. A D. Id autem A D non fuerit eiusmodi vt non possit diuidi. erit enim tempus ex ijs quæ non possunt diuidi. principiũ enim mutationis est mutatio. omnis autem mutatio est in tempore. Quare si A D erit eiusmodi vt nõ possit diuidi: per positionem erit tempus. & erit tempus compositum ex ijs quæ non possunt diuidi. quod quidẽ significauit per hoc, EVENIET enim vt sint ipsa Nunc cohærentia. Aut hoc dixit euenire ijs qui A D, in quo motum inchoauit, ponunt non posse diuidi: quoniam eueniet vt motus fiat in ipso Nunc, siquidem A D, cum non possit diuidi, est Nunc, in eo autem cœpit moueri, principium autem motus est motus. Si autem in ipso Nunc moueatur aliquid, quoniam quidquid mouetur mouetur in tempore, fuerint Nunc par-

Primum in quo mutatũ est, dici duobus modis.

Principium mutationis nõ esse primũ tẽporis.

E tes temporis. & fuerit tempus diuisum in ipsa Nunc, & compositum ex ipsis Nunc. in quo enim potest motus fieri id est pars temporis. Quod autem A D non careat partibus, probat etiam per aliud eiusmodi argumentum. Quod incipit moueri in A D, ex quiete omnino mutatum incipit moueri. Erit ergo in A C quiescens, & in A D incipiens moueri. Si ergo in vniuerso A C quiescet, videlicet quiescet etiam A quod est ipsius A D. si ergo A D nullas habet partes, idem erit A D cum A. & in A D vtiq; quieuerit quod ĩ ipso inchoat mutationem. Quod autem in ipso inchoat mutationem, in ipso mouetur. In eodem ergo quiescet & mouebitur. quod quidem nõ potest fieri. Accepit autem in A moueri vt æquale ei quod est non moueri. positum enim fuerat in eo quod nullas habet partes non posse aliquid moueri nec quiescere. Consequitur ergo re vera, non simul in eodem Nunc quiescere & moueri, sed simul non moueri & moueri, quod quidem minus fieri potest propter pronun-
F ciatum contradictionis. Postquam autem ostendit non esse huiusmodi vt non possit, sed vt possit diuidi tempus quod est in principio mutationis, ostendit deinceps propositum, quòd nihil in eo sumi possit in quo primo mutatur id quod mutatur. Si enim non est A D eiusmodi vt nullas habeat partes: necesse est vt ipsum possit diuidi, & non in ipso primo mutetur. Si enim in A D primo mutatur: aut in qualibet eius parte mutabitur: aut in neutra: aut in altera. Sed si in vtrisq; quidẽ aut in altera, non in toto primò mutatur: Sin autem in neutra mutatur: ne in toto quidem vllo modo mutabitur. Si ergo mutatur in toto: in qualibet eius parte mutatur. Multæ autem erunt partes, siquidem totum est continuum: quidquid autem est continuum, diuidi potest in infinitum. Quare non potest sumi in quo primo mutatur. in vniuerso enim quod sumitur similiter. & nõ est primum in ea diuisione quæ fit in infinitum. Et differitur quidem de eo quod est primò mutari. principium enim motus
G est motus. Ipse autem pro eo quod est mutari, utitur eo quod est mutatum esse. quoniam id quod mutatur, veniens ad finem eius quod est mutari, mutatum est. In his autem soluit dubium, quomodo dicitur quidem esse finis & motus & temporis, in quo id quod mutatur dicitur esse mutatum, non autem esse principium. Theophrastus enim in primo de motu. Mirabilia, inquit, videntur ea quæ sunt in ipsa natura motus. quemadmodum si non est eius principium, est autem finis. Quomodo autem finem quidem summus qui diuidi non potest, principium autem quod diuidi potest in infinitum? Potest enim eisdem vtendo rationibus & finis sumi continui qui possit diuidi in infinitum, & principium quod non possit diuidi. Videtur ergo & finis esse duplex, & principium duplex motus & temporis, & cuiuslibet continui: Vnum quidem vt prima vel vltima pars continui, alterum autem vt principium & finis, quæ non sunt amplius partes, nec toti similia: ĩ ijs enim quæ sunt
H eiusmodi est etiam pronunciatum non esse idem principium, & id cuius est principium, neq; finem & id cuius est finis. quemadmodum signum est principium & finis lineæ, cum ipsum non sit linea. similiter autẽ Nunc quoq; temporis, & momentum motus. Sic enim finem motus appellant. Et primum quidem mutatum esse dixit in tali fine qui est post totam mutationem: Nunc autem sumit principium & temporis & motus, id quod est vt pars. Clarum est autem ex eo quòd hoc dixerit principium, in quo cœpit primũ mutari, hoc est moueri. Quidquid autem mouetur, in tempore mouetur, & non in fine temporis. Eiusmodi autem principium, cùm sit pars continui & continuũ, potest diuidi in ea quæ semper possunt diuidi. Quod est autem eiusmodi non habet principium. quoniam quodcunq; ceperis potest illud diuidi. nam principium quidem quod non potest diuidi, quod opponitur fini, in quod mutatum esse dicitur, est huius-
modi

Cur motus & temporis dicatur esse finis in quo mutatum est quod mutatum est, non autem principium.

Duplex finis & duplex principium motus & temporis.

Signum Nunc Momentum principium & finis Lineæ temporis, motus.

A modi vt in eo nõ mutetur aliquid, quemadmodum nec in fine. sed fit ante mutationem, & ante se nõ habet aliud principium. Ipse autem cùm principium motus & primum motum sumpserit, qui est in eo quod est mutari, vt qui fit pars motus & in tempore, finem autem id in quo primùm mutatum est id quod mutatur, id quidem dicit esse & sumi posse: contingit enim perfici mutationem: illud autem non esse, nec sumi posse. quoniam totius in illo principij est aliud principium. quemadmodum etiam ĩ fine, qui est vt finis cuiuslibet partis, potest sumi alius finis. & scilicet quemadmodum cõtinuo toto quidem sumpto finito, & fines qui nullas habent partes, & ij qui sunt vt partes vltimæ possunt sumi: Quando autem sumptum fuerit vt quod diuidi potest in infinitum, neq; fines qui nullas habent partes, neq; qui diuidi possint in partes possunt comprehendi. ante quemuis enim sumptum qui possit diuidi est alius & post quemuis est alius. & si sumpta fuerit aliqua pars prima vel vltima, quoniam ea potest diuidi, necesse est in quacũq; eius par-
B te mutata sit. Quare rursus erit aliquid ea prius & si semper diuidatur id quod sumptum fuerit, solum primũ erit id quod vt in secabile est principium vel finis.

XLVIII Neque verò eius quod mutatum est, est aliquid primum quod mutatum est. Sit enim D F, quod primum mutatum est eius quod est D E. quidquid enim mutatur, ostensum est posse diuidi: tempus autem in quo D F mutatum est, sit in quo sit H I. Si ergo D F mutatum est in vniuerso, in dimidio minus erit id quod mutatum est & prius D F, & rursus eo aliud, & illo aliud. &
XLIX semper hoc modo. Quare eius quod mutatur nihil erit primum quod mutatũ est. Quòd ergo neq; eius quod mutatur, neq; in quo tem-
C pore mutatur, primum nihil sit, clarum est ex ijs quæ dicta sunt.

XXXV Cum ostendisset nihil posse sumi temporis, in quo primo id quod mutatur inchoauit mutationem: nunc ostendit ne eius quidem ipsius quod mutatur aliquid primum posse sumi vt partem. eiusmodi enim primũ nunc quoq; sumit, sed non id quod nullas habet partes, quod opponitur fini qui caret partibus. quod quidem dixit in tempore id in quo mutatum est. Et ipsum quoque ostendit per expositionẽ, vtens deductione ad id quod fieri non põt. Quoniam enim quidquid mutatur potest diuidi, sit F E totũ quod mutatur. & diuisum sit in partes F D. D E. Et sit F D prius mutatũ q̃ D E: tẽpus aũt in quo F D mutatũ est, sit H I. est enim omnis mutatio in tempore: & vide quòd
D nunc tempus posuit H I in quo mutatum est F D, nõ tanquã finem sumens illud, Mutatum est, sed ponens pro eo quod est Mutabatur: Si ergo in vniuerso tempore H I illud D F mutatum est: in dimidio temporis H I quoniam vniuersum quoq; tempus potest diuidi: aliquid minus D F erit mutatum. & videlicet etiam ante totum F D. & rursus huius partis aliquid aliud primum per diuisionẽ eius temporis quod sumitur. Sic autem erit semper primo aliud prius. & nihil erit eius quod mutatur quod primum mutatum sit. In his itaq; concludit quòd neq; eius quod mutatur, neq; temporis in quo mutatur id quod mutatur potest aliquid primum sumi.

Marginal note: Eius quod mutatur nihil põt primũ sumi, tanquam pars.

Ipsum autem quod mutatur, vel per quod mutatur, non amplius se habebit similiter. Tria enim sunt quæ dicuntur per mutationem: & Id quod mutatur, & In quo, & Per quod mutatur. vt homo & tempus & album. Homo ergo & tempus sunt eiusmodi vt possint diuidi. De albo autem alia ratio. Verumenimuero per accidens quidem possunt omnia diuidi. cui enim accidit qualitas vel album, illud potest diuidi. Nam quæcunq; dicuntur per se esse eiusmodi vt possint diuidi, & non per accidens, ne in eis quidem est id quod est primum. quemadmodum in magnitudinibus. Sit enim in qua est A B magnitudo. & moueatur ex B in C primũ. Ergo si non poterit quidem diuidi B C, id quod nullas habet partes, ei quod nullas habet partes cohærebit. Sin autem poterit diuidi: erit aliquid prius C in quod mutatum est. & illo rursus aliud; & sic semper. quoniam nunquam deficiat diuisio. Quare non erit primum in quod mutatum est. Similiter autem etiam in mutatione quanti. ea enim est in continuo. Clarum est er-
B go quod in solo motu qui est per qualitatem, contingit per se non posse diuidi.

XXXVI Postquam ostendit nec temporis esse aliquid primũ, in quo id quod mutatum est inchoauit mutationẽ, neq; eius quod mutatur esse aliquid primum quod mutatum est: quoniam omnis mutatio est alicuius quod mutatur, & in aliquo, in tempore enim: & per aliquid. aut enim p locum, aut per quantum, aut per qualitatem, aut per contradictionem: transiit ad hoc tertium per quod fit mutatio, quærens etiam in eo an sit aliquid primũ eius p quod fit mutatio. Cùm antẽ de eo dixisset ab initio, Ipsum aũt quod mutatur} id transmutauit in id quod est apertius, nẽpe hoc, Per quod mutatur. hoc enim adiecit vt quod illud exponeret. & dicit non similiter se habere id quod q̃ritur in quolibet p quod fit mutatio atq; in eo ipso q̃d mutatur & tempore. ea enim sua q̃dẽ ipsorũ natura possunt diuidi: & ideo nihil põt in eo primũ sumi, in quo sit
C principiũ mutationis: sed nõ vtiq; quodcunq; p quod fit mutatio põt p se diuidi. Qualitas. n. per quã fit mutatio, quæ est p alterationem, nõ põt vtiq; sua ipsius natura diuidi. q̃m nec est quantitas. per accidẽs aũt põt ipsa quoq; diuidi, quoniam id quod ei subijcitur & alteratur, põt diuidi. cum eo enim potest qualitas quoq; vnà diuidi, vt q̃ ipsa quoq; sit quanta per accidens. est enim quanti diuidi. Dixit autem posse oĩa diuidi per accidens, non quòd locus & magnitudo diuidatur per accidens: ea enim per se possunt diuidi: Sed vel omnes qualitates per quas est alteratio dixit posse diuidi per accidens: vel quòd cũ vnà cũ eis quæ possunt diuidi cõnumeretur quoq; id quod diuiditur per accidens, oĩa per quæ est mutatio fiunt eiusmodi vt possint diuidi. & in his omnibus verũ est nõ posse primum sumi propter diuisionem quæ fit in infinitũ.
D Deinde cũ eorum per quæ fit mutatio ea sumpsisset q̃ per se possunt diuidi, locũ in eo primũ ostendit, quod nõ possit sumi id quod est primũ cũ exposuisset quæ mouetur quidem magnitudinem A B, locũ autem in quo mouetur qui ipse quoq; habet principium B, finem autem C. quoniam id quod suo mouetur principio vel fine principij, locũ tangens sic motũ incipit. Quamobrem commune cepit B, cum cepisset loci aliquã partem B C, quã quidẽ vel diuidi posse vel nõ posse diuidi necesse est. Et si diuidi quidem nõ possint B & C cum etiam iter se cohæreãt, erit locus B C qui est continuus, & magnitudine prædictis, compositus ex ijs quæ non possunt diuidi: & inter se cohærebũt ea quæ nullas habent partes & nõ possunt diuidi: quod quidẽ ostensum est nõ posse fieri: Si autem loci fines à se inuicem Sunt diuisi; nempe B e C, erit aliquid ante C, vtpote D, in quod primumum mutat ẽst id quod per locum mouetur ĩ B in C. et D rursus aliud prius, vtpote E. & illo rursus aliud prius. & sic semper. adeò vt loci nihil possit sumi primũ, in quod mutatũ est id quod mouetur, propterea quòd nunquã deficiat diuisio. Simi-

Marginal notes: Eius per q̃d fit mutatio sit ne aliq̃d primum. — Qualitas nõ potest diuidi, nisi p accidens. — In loco per quẽ fit motus non potest sumi id quod est primum.

In mutatione quanti nõ potest simul id quod est primum.

lis autem erit ratio etiam in mutatione quanti, quæ fit p augmentũ & diminutionem. Et adiecit causam similitudinis, quoniã ea quoq; quæ augetur magnitudo est cõtinua, & quæ diuidi potest in ea quæ possunt semper diuidi. quæ enim tantum in tanto tẽpore augetur magnitudo, minus etiã augebitur in minori, & in ea rursus quæ est ea minor, minus. Quòd autem I loco priorẽ fecerit demonstrationẽ, illic ostendit, cùm aliam quidem sumpserit quæ mouetur magnitudinem A B, aliam autem in qua mouetur B C quod mouetur à B in C. Quæ autẽ augetur & minuitur magnitudo est in eodem. Cùm autem ostendisset nec loci nec magnitudinis posse aliquid primum sumi, propterea quòd sint cõtinua, et quòd diuidi possint in ea quæ semper possunt diuidi: subiunxit eorũ per quæ fit motus solummodo qualitatem cõtingere esse eiusmodi vt per se possit diuidi. clarũ est autem eam posse etiã diuidi per accidẽs. Quòd si suapte sit natura eiusmodi vt nõ possit diuidi, ne in ipso quidẽ erit aliquid primũ. est enim primũ in eo, quod diuiditur & habet partes. Quin- F etiam quatenus subiecti, cum quo simul diuiditur, non est aliquid primũ: nec eius quidem ipsius quod simul diuiditur fuerit primum aliquid. Simul autem diuiditur alteratio, nisi fiat tota simul mutatio, quam ipse fieri censuit in primo libro, differens aduersus Melissũ quando dixit, Quasi non sit quæ aceruatim & tota simul fiat mutatio. Eudemus autem cautius de ea re statuit, sic scribens

Alteratio diuiditur simul cũ subiecto, nisi tota fiat simul mutatio.

» in secundo naturalium. Ea autem quæ alterantur quomodo oportet accipere? vt quæ mutentur? Si enim corpus alteratur quatenus est quantum, & non vniuersum simul calefit & exiccatur: in lineis est id quod primũ est. Sin autem aliquo alio modo afficiuntur: alia est ratio.

CAPVT VI.

L QVoniam autem quidquid mutatur, mutatur in tempore: dicitur autem mutari in tempore, & vt in primo, & vt p aliud: quemadmodum in anno, quoniam mutatur in G die: in quo primum tempore mutatur id quod mutatur, in qualibet eius parte mutetur necesse est. Patet autem hoc vel ex definitione. LI Primum enim sic dicebamus: Verum ex his etiam fit manifestum. Sit enim in quo primo mouetur id quod mouetur, in quo sit X R. & diuisum sit per K. omne enim tempus diuidi potest. In tempore autem X K vel mouetur vel nõ mouetur. Et rursus in tempore X R, similiter. Si ergo in neutro mouetur, quieuerit in vniuerso. Fieri enim nõ potest vt moueatur quod in nullo eorum mouetur. Sin autem in altero solo mouetur: non mouebitur in primo X R. per aliud enim est motus. Necesse est ergo vt moueatur in qualibet parte X R. H

XXXVII Postquam ostendit non posse sumi primum in tempore in quo aliquid mouetur: quoniam dicitur aliquid mutari in primo tempore, quod non mutatur in aliqua parte eius temporis quod dicitur, sed in eo quod est proxime: instituit ostendere quod hoc quoq; primum quod potest diuidi, non permittit vt id quod est primum accipiatur. Cùm enim duobus modis dicatur mutari in tempore, vel vt in primo, vel vt per aliud: per aliud quidem est quod mutatur in aliqua harum partium: in hoc enim anno est certamen, quoniam in hoc eius die: primo autem, quòd in hoc die vel hac hora. Primum ergo quomodo dicitur hoc tempus, si non potest sumi primum tempus. & ostendit nec hoc quidem esse primum propriè siquidem hoc quoq; potest in partes diuidi cùm sit tempus, & necesse est id quod mutatur mutari in qualibet

In eo primo quod diuiditur in tempore nõ potest sumi primũ.

Mutari in tẽpore & primo, & per aliud.

E eius parte: vt non possit dicere in quonam primo motũ inchoarit id quod mouetur. eo enim quod primum sumptum est potest aliquid aliud prius sumi: & illo aliud: & sic semper. Ostendit autem ex definitione quoq; eius, quod est huiusmodi primum, quod cùm sit pars aliqua totius, potest ipsum quoq; diuidi. in primo enim tempore dicebatur esse aliquid vel moueri. quod non erat vel mouebatur in aliquo eorum quæ sunt dicti temporis. ei enim quod est per partem aliquam, vel ei quod est per aliud, primum opponitur. Vt quod ergo diuidi possit, hoc quoq; tempus sumptum est, siquidem propterea est primum, quòd non sit in aliqua ex suis partibus. Tertiam autem rursus demonstrationem facit per expositionem, & per deductionem ad id quod nõ potest fieri, nempe quòd nec in eo quidem verum est primum esse tempus propriè in quo mouetur aliquid. Sumit autem tempus in quo primo mouetur id quod mouetur, tempus X R. & quoniam potest omne tempus diuidi, diuidit ipsum F in K. Quod itaq; mouetur in primo tempore X R, in eius parte X K vel mouetur vel non mouetur. & similiter in parte K R. Et si in neutra quidem mouetur, ne in vniuerso quidem tempore X R mouebitur, sed quiescet. Quod enim in nulla ex partibus alicuius mouetur, hoc fieri nõ potest vt in toto ipso moueatur: Sin autem in altera eius parte, nempe X K vel K R mouetur, in altera autem non mouetur: non mouebitur in primo X R. fit enim vt moueatur in aliquo eorum quæ sunt eius. quod quidem nõ est moueri in primo tempore X R. id enim est in primo, quod non est in aliquo eorum quæ sunt eius, sed in vniuerso. Non est ergo primum tempus, tempus X R, siquidem potest omne tempus diuidi. Sed si id est in primo tempore, quod non est in aliquo eorum quæ sunt eius, sed in vniuerso: fieri potest vt quod mouetur in vniuerso tempore X R, moueatur in ipso primo. Etsi enim possit diuidi tempus X R, quod nõ in aliqua eius parte mouetur, sed in vniuerso, in eo primo dici possit moueri. Sed prin- G cipium quidem temporis, & sic primum sumi non potest. quam enim partẽ temporis ceperis tanq̃ primam, seipsa habet prius aliquid, propter diuisionem temporis in infinitũ: Tempus autem aliquod primũ sumi potest, si totum simul sumatur. in toto enim aliquid vniuersum mutatur, & non in parte eius, vt vnà cum motu eius extendatur mutatio. Certamen enim peragitur in hoc mẽse, sed nõ primo, sed primo hoc die. & huius diei in horis omnibus quibus peragitur similiter. Et est hoc primum tempus, non quòd non sit aliud tempus ante ipsum, sed quòd non sit aliud ante ipsum in quo certamen peragitur. & quòd non in qualibet eius parte, vt introducatur diuisio in infinitũ: sed in toto ipso totum certamen peragitur. & mutatio eius extẽditur vnà cũ motu temporis. Aristoteles autem in expositis demonstrationibus ostendit non posse sic sumi primum temporis vt principium temporis. quocirca vsus est etiam diuisione temporis in infinitum, nunq̃ ipsum in toto accipiens. Deinceps autẽ H ipsum quoq; vt totum sumens, primum tempus ipsum vocat, quando dicit, Si enim in primo tempore X R motum est X L. Quoniam autem est quæstio necessaria, nõ est alienum vt existimo, ea quoq; quæ de ea ab Eudemo scripta sunt adducere, qui ex omnibus interpretibus, Aristotelis sententiam magis nouit. Hæc autem scribit Eudemus in secũdo naturaliũ. Quomodo erit primũ in eo in quo mutatum est? in eo enim in quo perfectũ fuit, est. finis enim in eo est. Finis autẽ vel Primũ dicitur multis modis, Vno quidem modo, in insecabili. id autem est in eo quidem quod est mutatum esse, quoniam est mutatum esse in insecabili: In eo autem quod est quiescere & mutari non est, quoniã nec mouetur nec quiescitur in insecabili. In quo autem primo mouetur, est vt dictũ est: non tamen in aliquo. sed similiter in vniuerso. dicimus enim in mense Olympico defecisse solem, quoniã in noua luna. Porrò autem in noua luna, quoniam

Tempus primũ sumi potest, sed non id quod est primũ tẽporis.

Eudemus maxime ex omnibus interpretibus nouit mentem Aristotelis.

Finis & principium vno modo dicuntur in insecabili.

Mensis Olympicus.

in aliqua eius parte. In hac autem eius parte, non vtiq; quod in alia, sed quòd ĩ qualibet eius parte. sed ea potest in partes diuidi. Quare prior est ĩ priori. prior.n.pars est in parte. sed tota in toto tēpore. quamobrē in eo primo defecit vt in tempore. Tempus ergo non est primū. quoniam potest totum in partes diuidi. In quo autem primo mouebatur, vel aliquo alio modo afficiebatur, est, quoniam hæc sunt in tempore: & sic in aliquo, vt fiant in aliqua eius parte. Hoc autem dicit illud, In primo.

LII Hoc autem ostenso, clarum est quòd quidquid mouetur, prius motum sit necesse est. Si enim in X R tempore primo motū est K L magnitudo in dimidio quæ æquali celeritate mouetur, & simul cœpit: dimidium erit motum. Si quid autem eiusdem celeritatis motū est in eodem tempore: alterum quoq; necesse est eandem esse motam magnitudinem. Quare motū erit id quod mouetur.

XXXVIII *Quidquid mouetur necessario prius motū est.* Cùm ostensum sit omne tempus, & omnem magnitudinem, & id quod primum dicitur, diuidi posse in infinitum: ti dicit esse cōsequens, ut quidquid mouetur, prius necessario motū sit. Non tanquā autem à motu cessasse, dicitur motum esse id quod mouetur, sed tanq; iam aliquid peruasisse quod peruadit. Quoniam enim id quod mouetur, quando mouetur, mutatum est ex aliquo in aliquid: si in eodem enim esset, non moueretur: quod autē mutatum est, motum est: clatum est quòd id quod mouetur motum esse necesse est. Ipse autem hoc sic ostendit.

Sumit K L. quod mouetur in X R tempore primo. mouetur ergo in ol eius parte. illud enim, Motum est, vt dixi sumit, non tanq̃ dicatur motum esse quod iam cessauit à motu, sed vt quod in mouendo iam aliquid peruasit. Quoniam ergo est aliquod tēpus X R, in quo ptimo mutatur id quod mouetur K L, eo quòd in ipso vniuerso mutetur: si quid sumptum fuerit quod moueatur æquali celeritate cum K L, quod simul cum K L incipiat moueri: in dimidio tempore temporis X R, nempe tempore X R, peruadet dimidium. In eodem autem tempore etiam K L, quod est æquali cum eo celeritate, & simul cum eo incepit, idem transibit. in qualibet enim temporis parte motum est, quod in eo vniuerso mouetur. Quod ergo totū mouetur, dimidium prius motū est. Quoniam autem K L in primo tempore X R motum esse positum est: propterea sumpsit aliquid aliud pari celeritate cum K L, in dimidio tempore temporis X R moueri dimidium eius quod motū est K L in toto tempore X R. ut per illud ostendat quoq; K L, antequam totū motū sit, motū quoq; esse dimidiū. Si enim ipsum K L per se sumpsisset, in dimidio temporis X R, nempe tempore X K, motum esse: videretur pati posse aliquam obiectionem, quoniam in primo tempore X R positum est K L motum esse.

LIII Præterea autem si in vniuerso tempore X R, vel omnino, vel in quolibet tempore, quod ipsius Nunc extremū cœperit: id enim est quod terminat, & id quod inter ipsa Nunc intercedit est tempus: etiam in alijs similiter dicatur motū esse. Est autem dimidij extremum diuisio. Quare etiam motum erit in dimidio: & omnino & in qualibet parte. semper enim simul cū sectione tempus erit definitum ab ipsis Nunc. si ergo vniuersum quidem tempus potest diuidi, tempus, inquam, quod inter ipsa Nunc intercedit: vniuersum mutatum erit infinita.

XXXIX Hoc est secundum argumentū, quòd ostendit necesse esse quidquid mouetur prius esse motum. si enim quid-

A quid motum est, motū esse dicimus ĩ quolibet tempore, quod acceperit extremū Nunc terminās præteritū tempus in quo mouebatur: ante quoduis enim Nunc est tempus, propterea quòd ipsa Nunc inter se non cohæreant: quoduis autem uel minimum tempus per ipsum Nūc diuiditur: videlicet etiam in illo Nunc quod præteritum tempus diuidit in dimidium, motum erit. Quare id qđ mouetur ad ipsum Nunc, quod est extremum temporis, antequam hoc motu moueatur, motum erit, quando peruasit dimidium. erat enim etiam dimidij extremum aliquod Nunc. & non solùm dimidij, sed etiam cuiuslibet partis & maioris & minoris: quoniam quoduis vel minimum tempus potest diuidi & diuiditur per ipsum Nūc. & per vnumquodq; Nunc motum est, quemadmodum mouetur per vnumquodq; tempus. Si autem hoc ita habet & quoduis etiam tempus ab ipsis Nunc in infinitum diuiditur, & inter omnia Nunc intercedit tempus, ne ea Nunc inter se cohæreant: non solùm id quod mouetur in
B infinitum motum est antequam moueretur, sed etiā motum est infinitis partibus. quoties enim sumi pōt Nunc in tēpore in quo mouetur id quod mouetur, toties de eo potest prædicari motū esse. Nunc autem toties sumi potest, quoties potest tempus diuidi. tempus autem in infinitum diuidi potest vt ostendetur. Infinita ergo motum erit id quod mouetur. Si enim potest quoduis tempus diuidi: inter diuisiones autem tempus quoq; intercedit, propterea quòd ipsa Nunc inter se non cohæreant: poterit ipsum quoq; diuidi. Quare si potest quidem diuidi quoduis tempus, post quamuis autē diuisionem restat tempus: nunquam deficiet diuisio, quod nunquam deficiat in sectionibus id quod potest diuidi: id autem est tempus: est ergo diuisio in infinitum. Quantum autem procedit diuisio, tantum etiam ipsa Nunc. fit enim per ea diuisio. Quantisper autem ipsa Nunc: tantisper etiam motum esse prædicatur de eo quod mouetur. Infinitis ergo partibus mutatum erit id quod mouetur.
C Clarum est ergo esse potestate infinita sed non actu. quemadmodum diuisio quoq; habet potestate id quod est infinitum quòd id quod diuiditur diuidatur in infinitum: sed non quòd actu vnquam diuidatur in infinita.

Præterea autem si id quod continenter mutatur, & non interijt, neq; cessauit à mutatione, vt vel mutetur vel mutatum sit in qualibet necesse est: in ipso Nunc autem non licet mutari: necesse est in vno, quoq; ipsorū Nunc esse mutatum. Quare si sunt ipsa Nunc infinita, quidquid mutatur erit mutatum infinita. LIIII

Hoc est tertium argumentū, quod probat, quòd quidquid mutatur mutatum est prius in infinitum. Quod enim continenter mouetur, & neq; interijt, & neq; à motu vel tantillū cessauit, necesse est vt in quo tempore dicitur moueri, in eo vel mutetur, vel mutatum sit. At- XL
D qui ostensum est in ipso Nunc non licere moueri. ergo mutatū esse. Quare in vnoquoq; ipsorū Nūc q̃ sumūtur ĩ tpe, in quo mouet id quod mouetur cōtinēter, motū erit & mutatū. Sunt autem ipsa Nunc infinita vt in infinitū. Erit ergo infinita mutatum id quod mutatur.

Non solûm autem id quod mutatur, mutatū esse necesse est, sed etiam id quod mutatū est, necesse est prius mutari. quidquid enim ex aliquo in aliquid mutatum est, mutatum est in tēpore. sit enim in ipso Nunc mutatum ex A in B. Ergo in eo ipso Nunc in quo est in A, non mutatum est. simul enim fuerit in A & in B. Quòd enim id quod mutatum est, quando mutatum est in eo non sit, prius ostensum est. Si autem LV

in alio intercedit tēpus. non erant. n. ipsa. Nunc
LVI cohærentia. Quoniā ergo mutatum est in tempore, quod uis autē tempus potest diuidi: in dimidio erit aliud mutatū, & rursus in illius dimidio, aliud. & semper sic vt prius mutetur.

XLI Quidquid mutatur necesse est prius mutari.

Postquam ostendit necesse esse vt quidquid mutatur prius fuerit mutatum, ostendit id etiam quod est eorum cōuersum verū esse, nēpe quòd quidquid mutatū est prius mutari necesse sit. Hoc autem ostendit, cū prius ostendisset quidquid ex aliquo in aliquid mutatum est, mutatum esse in tempore. Hoc autem ostendit per deductionem ad id quod non potest fieri. si enim non in tempore, sed in eodē Nunc, mutatum est ab A in B: simul erit in A & in B. quod non potest fieri. neq; enim fieri potest, vt id quod mutatum est, quando fuit mutatū, sit in eo in quod fuit mutatum. sicut prius ostendit quando dicebat, Mutare & relinquere vel idem est, vel id quod est mutare, relinquere consequitur. Clarior autem esset dictio, si cum ei quod est, simul enim fuerit in A & in B, intulisset id quod fieri non potest, tunc in memoriam reuocasset causam eius quod fieri non potest, dicens, Quòd enim id quod mutatum est, quando mutatum est in eo non sit, prius ostensum est. Si ergo non in eodem Nunc ab A in B mutatum est, sed in alio & in alio: inter quæuis autem Nunc tempus intercedit, siquidem non sunt ipsa Nunc cohærentia: in tempore scilicet sustinuit mutationem. Id enim significat Nunc quod est in tempore mutatum esse, sed non illud quod est finis eius quod est mutari.} Si ergo mutatum est in tempore: potest autem quoduis tempus diuidi: videlicet etiam in dimidio temporis mutatum est dimidium. & prius quidem dimidium antequam totum. & in dimidio dimidij temporis dimidium rursus dimidij magnitudinis mutatum est. & sic semper, propter diuisionem temporis in infinitū. Quod autem per partes mutatum est, fieri non potest vt totum simul aceruatim mutatum sit. sed per id quod est mutari, procedit ad id quod est esse mutatum. solum modo enim esset id quod est mutatum, non mutatum per id quod est mutare, si expers temporis fieret mutatio. & esset ex in secabilibus composita magnitudo. Cùm autem in tempore fiat omnis mutatio, necesse est quidquid mutatū est ex aliquo in aliquid, per id quod est mutare prius esse mutatum.

Præterea autem id quod dictum est, clarius
LVII est in magnitudine. propterea quòd sit magnitudo continua, in qua mutatur id quod mutatur. sit enim id quod mutatū est ex C in D. ergo si non potest quidem diuidi CD: id quod nullas habet partes, ei quod nullas habet partes cohærebit. Quoniam autem hoc fieri non potest, necesse est id quod intercedit esse magnitudinem, & diuidi posse in infinita. Quare in illa prius mutatur. Necesse est ergo quidquid muta-
LVIII tum est, prius mutari. Eadem est enim demonstratio etiam in non continuis: quemadmodū & in contrarijs & in contradictione. Sumemus enim tempus in quo mutatum est. & rursus dicemus eadem, adeò vt necesse sit id quod mutatum est mutari, & id quod mutatur mutatum esse. & eo quidem quod est mutari prius est mutatum esse. eo autem quod est mutatum esse mutari. & nunquam sumetur primum. Eius autem causa est, quòd id quod nullas habet partes, ei quod nullas habet partes non cohæreat.

E est enim diuisio in infinitum. quemadmodum in lineis quæ augentur & detrahuntur.

XLII Mutari esse ante mutatum esse euidentius cernitur in magnitudine.

Cùm ex tempore in quo est mutatio, ostendisset mutari esse ante mutatum esse, hoc dicit esse euidentius ex magnitudine in qua fit mutatio in ijs scilicet quæ mutantur per magnitudinem. ea autem sunt & quæ per locum mutantur, & quæ per augmentum & diminutionem. quæ enim mutantur per qualitatem, non subijciuntur illi demonstrationi quæ fit ex magnitudine. quemadmodum nec ea quæ fiunt & intereunt. non est enim eorum mutatio per quantitatem. Quare non sunt per continuitatem, & eiusmodi vt semper possint diuidi, ex quibus facta est demonstratio. Quòd autem propositum sit manifestus in magnitudine quàm in tempore, clarum est, si quidem in demonstratione quidē quæ fit a tempore usus est etiā magnitudine, quando dixit, In dimidio erit aliud mutatū, & rursus in illius dimidio aliud} in demūstratione
F autem quę fit à magnitudine, nō opus est tempore. Ipsum autē ostendit duabus sumptis magnitudinibus: vel loci, vt in mutatione per locū: vel per quam est augmentū & diminutio. & hoc quidem sumpto ex quo mutatur, illo verò in quo mutatur primū, hoc quidem C, illo verò D. in quibus necesse est vel non posse diuidi totū. CD, vel posse diuidi. sed vt nō possit diuidi nequit fieri: id enim quod nullas habet partes, ei quod nullas habet partes cohęreret, & id ex quo, & id in quod: Si autem pōt diuidi, intercedit magnitudo. cuius hoc quidē est ex quo, principium: illud verò in quod finis. magnitudo autem pōt diuidi in ea quæ semper possunt diuidi. Quare prius mutantur in partes & in partes partium. Hæc autem cum dixisset, commune infert cōclusionē, quòd necesse sit id quod mutatū est, prius mutari. Et quoniā propinqua demonstratio quæ fit à magnitudine seu continuo, non conuenit ijs quæ mutantur per qualitatem, quæ quidem dixit contraria, nec ijs quæ per generationē mutantur & in
G teritū, quæ uocat in cōtradictione, in ijs dicit eandem esse demōstrationē quæ à tempore in quo mutata sunt sumitur. talis autem erat quę hanc præcessit demonstratio, quæ vsa est continuo, & eo ex tempore quod semper potest diuidi, in omni mutatione. Meritò ergo ambo simul deinceps vniuersè conclusit & generaliter quòd & id quod mutatum est necesse est prius mutari, & id quod mutatur, mutatum esse, & vtruoq; semper ante alterum. Non potest enim sumi primum, & principium mutationis, propterea quod cōtinua diuidi possint in infinitum, nec sint ea composita ex ijs quæ nullas habent partes. est enim infinita diuisio in continuis. Et quemadmodum, inquit, hoc est clarum in lineis quæ augentur & detrahuntur. si enim sumpserimus aliquam lineam, & eam in duas partes diuiserimus, & dimidium quidem seruauerimus indiuisum, eius autem dimidium, cùm rursus diuiserimus in duas partes, alteram eius adiecerimus dimidio quod diuisum non est à principio, & semper id
H quod est indiuisum ab initio auxerimus additamento dimidiorum eius quod diuiditur: in infinitum videbitur detractio & augmentum.

Continua diuidi posse in infinita, perspicuum est ex lineis quæ augentur & minuuntur.

LIX Clarum est autem quòd etiam id quod factum est necesse est prius fieri, & id quod fit factum esse, quæcunq; diuidi possunt & sunt continua. non tamen semper id quod fit, sed aliud nonnunquam quemadmodum eorum quæ sunt eius aliquid. sicut fundamentum domus. Similiter autem etiam in eo quod interit & interijt. statim enim inest ei quod fit, & ei quod interit, aliquid infinitum, cùm sit quidem continuum: nec fieri potest vt fiat quod non factum sit aliquid, neq; factum esse quod non fiat ali-

quid

quid. Similiter autem & in eo quod est interire & interijsse. semper enim interijsse erit prius quam interire. & interire quàm interijsse. Clarum est ergo ꝙ etiam id quod factum est prius fieri necesse est, & id quod fit factum esse. quæuis enim magnitudo & quoduis tempus semper possunt diuidi. Quare in qualicunq; fuerit, non fuerit vt primo.

XLIII Cùm prius dixisset ꝙ eadem demonstratio quę ostendit mutari esse ante mutatum esse, conueniet etiã non continuis, & contrarijs, & ijs quæ sunt per cõtradictionem, qñ à tempore sumpta fuerit demõstratio: nunc ostendit ꝙ etiam in ijs quæ mutantur per contradictione, hoc est in ijs quæ mutantur ex eo quod nõ est in id quod est, vel ex eo quod est in id quod nõ est, hoc est, in ijs quæ oriuntur & intereunt, quæcunq; diuidi possunt & sunt continua, non solũ quæ fit ex tpe conueniet demonstratio, sed etiam quæ sumitur ex magnitudine. Quocirca eam quæ facta est magnitudinẽ prius fieri necesse est, & eam quæ fit factam esse. Et non solùm in ijs quæ fiunt vera est oratio, sed etiam in oĩbus quæ quomodocũq; mutantur. nõ tñ semper quod fit id quoq; prius factum est, sed aliqua ex illius partibus. cùm enim adhuc fiat domus, aliquid eius iam factum est, nempe fundamentum, qñ fiunt parietes & regulæ. Quinetiã in ipso fundamento fortè verũ est dicere, ꝙ ante id quod fit, semper aliquid factum est, propter diuisionẽ in partes quæ fit in infinitum. Quare autẽ cùm dixit, SED aliquid aliud } adiecit, NONNVNQVAM. semper enim in eo quod adhuc fit, eius pars aliqua prius facta est. An ꝙ illud, Nonnunquam, adijcitur, nõ in ijs quibus factum esse pręcedit fieri, sed in quibus fieri factum esse. nonnunquam enim hoc ipsum dicebatur fieri, quod nũc dicitur factum esse: quẽadmodum domus vel fundamentum: nonnunq̃ autem quod prius fiebat nõ erat id quod nunc factum est, sed aliquid aliud & pars eius. si enim domus facta est, prius fiebat. sed fiebat quidẽ etiam qñ tota domus perficiebatur. Quinetiã qñ eius fiebat fundamẽtum, erat domus aliqd quod fiebat. Similiter autẽ habet, inquit, etiã in eo quod interijt, sicut in eo quod fit. interijsse enim præcedit interire, & interire p̃cedit interijsse. Et in his nõ necesse est id quod interijt id esse quod prius interibat, neq; id quod interit, id quod interijt. sed potest etiam pars totius esse id quod præcedit. quẽadmodum enim se habet in generatione, ita etiã in interitu se habeat necesse est. Porrò aũt causam adiecit cur ea se inuicem præcedãt in generatione & interitu, ꝙ sit aliquid infinitum in his quæ fiunt & intereunt. Corporum enim per se est & propriè generatio et interitus. Corpora aũt possunt diuidi in infinitum. Iam verò huius quoq; causa est ꝙ ea sint continua: Quicquid enim est continuum, potest diuidi in infinitum, qm̃ non constant cõtinua ex ijs quæ nullas habent partes. Quinetiam tempus quoq; in quo est generatio & interitus, cũ sit continuum, ipsum quoq; potest diuidi in infinitum. Quare etiã propter eam quę fit à tpe demonstrationem, & propter eam quæ à magnitudine, etiã in generatione & interitu alterum semper præcedet alterum. Id autẽ quod in principio dictionis dictum est, Quæcũq; diuidi possunt & sunt continua, dicit Alexander adijci, ꝙ sunt quædã de quibus facta esse pędicamus, cùm per generationem id quod sunt nõ habeant. contactus enim factos eẽ dicimus, non autẽ gigni ac fieri. Et in ijs scilicet q̃ sunt hmõi factum esse non præcedit fieri, neq; fieri factũ esse, siquidem nec oĩno quidem est in his fieri. In summa aũt ꝙ mutari quidẽ semper præcedat mutatũ esse, mutatum aũt esse mutari, in mutatione quidẽ quę fit per locum est notius, propterea ꝙ loci spatiũ sit continuum, & diuidatur similiter ac tẽpus: In alijs autẽ mutationibus cautius est distinguere, ꝙ si oĩs quidem mutatio est in tpe, verũ

Magnitudo q̃ facta est, prius fieret necesse est, & ea quæ fit facta sit.

Interijsse p̃cedit interire, & interire p̃cedit interijsse.

Quę facta eẽ dicimus, cũ p generationẽ id qđ sit nõ habeant, in iis fieri nõ præcedit factum eẽ: nec factum eẽ fieri.

A est ꝙ mutari in tpe pręcedit mutatum esse, & mutatum esse mutari: Si aliquæ autẽ aceruatim & totæ simul fiant mutationes, nõ est hoc vtiq; fortasse cõcedendum. Aceruatim aũt & totas simul dico, non ꝙ vniuersè partes sosim, quẽadmodum in concretione, sed ꝙ non in tpe. in his enim non pręcedit inuicem mutari & mutatum esse, qm̃ ne est quidẽ omnino in eis mutari. Videtur autem Theophrastus dubitare an sit oĩs mutatio in tpe, suspectas fortasse habẽs mutationes quæ fiunt in lucẽ ex tenebris, qñ lucerna in domũculam illata, tota simul domus luce repente impleta sit absq; tempore. Tactus autem, si id quod est non habet per generationem, nec generatus quidem seu factus esse dicitur, sed esse sine generatione, Quamobrem in primo libro de Cœlo, vnum ex significatis ingeniti seu non facti dicit Aristoteles esse id quod est per tactum.

Mutationes q̃ fiunt aceruatim, non fiunt in tpe.

An mutatio oĩs fiat in tẽpore dubitat Theophrastus.

Tactus nõ dicit factus

CAPVT VII.

B QVoniam autem quicquid mouetur, mouetur in tempore, & maior magnitudo in ampliori: fieri nõ potest vt finita magnitudo moueatur in tempore infinito, non ea quæ est semper eadem, & ex ijs quæ sunt eius quod mouetur aliquid, sed vniuersa in vniuerso. Quòd ergo si quid pari celeritate moueat, necesse sit finitum moueri in finito, clarum est. sumpta enim parte quæ totum metietur, in tot paribus temporibus quot sunt partes, totã mota est. Quamobrem qm̃ eæ sunt finitæ, & vnaquæq; est quantum, & oẽs sunt quoties: tẽpus quoque fuerit finitum. est enim tantum toties, quãtum est tempus partis, multiplicatum multitudine partium. Quinetiam etiam si non pa- LX
C ri celeritate, nihil refert. Sit enim in qua A & B spatium infinitum quod motum est in infinito: & tempus infinitum in quo sit C D. Si quidem necesse est alterum altero prius motũ esse: hoc aũt clarum est, ꝙ in eo quod est prius & posterius temporis, alterũ motum est: semper enim ampliori motum erit alterum, seu pari celeritate, seu non pari mutetur, & siue intendatur seu remittatur motus, seu maneat, nihilominus: sumatur autẽ spatij A B aliquid, nempe A E, quod dimetietur A B: hoc vtiq; infiniti in aliquo tpe factum est. vt in infinito enim non potest fieri. vniuersum enim est in infinito. Et rursus alterũ si sumpsero quãtum est A E, necesse est id sit in tpe finito: est enim vniuersum in infinito. Et sic
D sumẽdo, qm̃ infiniti quidem nulla est pars quã dimetietur, fieri enim non potest vt sit infinitũ ex finitis & æqualibus & inæqualibus, propterea ꝙ quæ sunt finita multitudine & magnitudine aliquod vnum sit dimensurum, seu sint æqualia seu inæqualia: definita autẽ nihilo secius magnitudine: spatium autẽ finitum quanta A E metiuntur: in tempore finito spatium A B moueatur.

LXI (beside "titudine partium. Quinetiam etiam si non pa")

XLIIII Eius quidem est institutum ostendere, ꝙ neq; in infinito tpe moueri potest linea finita vel motus, neq; infinita infinito. & primũ id quod prius dictum est. Quomodo aũt sumpta linea finita & motu verũ est fieri non posse vt finita moueatur in tpe infinito, prius definit, nempe ꝙ

Linea finita vel mot⁹ nõ põt moueri i tpe infinito.

pe q eam dicat totā quæ est finita, semel in vniuerso infinito peruadere, & non eandē sæpe. queadmodum videmus fieri in corpore quod circulari motu circumagitur. vel eiusdē aliquid rursus & rursus. sic enim contingit. & q fieri non possit vt eadem semel moueatur in tpe infinito. Et iam ante quidem ostēdit, q nec in infinito tpe possint peruadi quæ sunt finita neq; in finito infinita, qm ei obstitit quod dicitur à Zenone. hoc ipsum autem nūc ostēdit, primòm quidem in magnitudine: deinde etiā in ipso, magis generali & magis vniuersa vtens demonstratione. Prius autē sumit quædam eorum quæ iam sunt in cōfesso, nempe q quicquid mouetur, mouetur in tpe. & q idem in maiori tpe maiorem mouetur magnitudinē, & videlicet etiam ampliori motu. Cūm aūt id quod mouetur aut æquali aut inæquali celeritate moueatur, in eo primo quod æquali celeritate mouetur, ostendit id quod est propositum. in quo quidem est etiam expeditior demōstratio. sumpta enī aliqua totius lineæ vel totius motus parte, quæ totā cùm sit finita dimetietur, erit etiam tēporis finitum aliquid, in quo lineę vel motus quę sumpta est pars mouebat. Si enim totam in tpe infinito mouebatur, partē scilicet mouebitur in finito, propter prius sumptum pronuntiatū quod dicit, Idem in ampliori tpe maiorem moueri magnitudinem. In tpibus ergo æqualibus numero finitis, quæcūq; sunt partes lineæ & motus, totam motum est id quod mouetur. Si ergo partes lineæ & motus sunt & numero & magnitudine finitę, hoc enī ei significat illud, Vnaquæq; est quātum, & illud Quoties: temporis quoq; partes & numero & magnitudine fuerint similiter finitę. Cuius aūt partes & magnitudine sunt & numero finitæ, ipsum quoq; totū fuerit finitum. Infinitum ergo non est tps sed finitum, in quo finitam lineam & motu finito transmittit id quod mouet. Porrò autem, inquit, & si id quod mouetur nō moueatur æquali celeritate, nihil refert ad ostendendum q finitā magnitudinem & motu finito, non in tempore infinito sed finito, peruadit id quod mouetur, si vnum solū seruetur, vt in maiori tpe aliud assumat spatium, siue æquali moueat celeritate, siue motum vicissim intēdat & remittat, siue semper maneat in altero eorum: vel remissione, vt solū remittat: vel intensione vt semper intendat. Si adijciatur enim aliquod tēpus in quo motum est aliquid eius quod quomodocunq; mouetur: adijcietur etiam oīno aliquod spatium vel magnitudinis vel motus, spatio quod prius motum est in tpe prius sumpto. & diuiditur rursus tempus & si in linea & motu inæqualia, ac in numero quidē certè & magnitudine finita. Hoc aūt ostendit cùm prius sumpsisset id quod iam est ostēsum, q quicquid mouet, aliam ea priorem partē motum est, in parte totius tpis. Ex partibus enim magnitudinis & motus, quę mouentur, alia alia prior mota est, cùm per partes tpis priores & posteriores ordinē motus faciat ea quę mouetur. non enim omne spatium simul mota est. Sed cùm sic fiat motus, si tanto tpe tanto aliquo motu mota fuerit, siue ęquali siue inæquali celeritate moueatur: adiecto aliquo tpe in maiori tpe amplius mouebitur. nō enim eandem mouebitur magnitudinē & in maiori & in minori, siquidē verum est illud pronuntiatum, quod dicit in maiori tpe maius moueri spatium, & non idē in maiori & in minori, cùm ad adiectionem tpis adijciantur & motus & magnitudo. Quamobrē assumpsit primas partes magnitudinis vel motus, per primas partes tpis, moueri id quod mouetur. Si ergo partes habeant spatiū & motus, vt puta AB, quarum has quidē priores, illas verò posteriores motum est id quod mouetur: si abstulerimus aliquā partem, nempe AE, quæ totam AB finitā dimetietur: & ab infinito tpe CD abstulerimus, in quā partem illā inęqualiter motum est id quod mouetur: erit videlicet finita & pars vniuersi. Et si rursus spatij & motus aliam abstulerimus, & id quod est tpis finitum sumpserimus, etiā si primo ablato tempori non fuerit æquale, est tñ finitum. qm

E totum finitum spatiū mouebatur id quod mouebatur in tempore infinito. Fieri aūt non potest vt in eodē moueatur pars & totum. Si autē semper auferentes à finito spatio vel magnitudinis vel motus, ęquali ei quod primum ablatū est, ipsum consumpserimus, & singillatim ab infinito tempore CD finitum abstulerimus, in quo mouetur id quod mouetur inæquali celeritate: tot erunt partes numeri, quot etiam magnitudinis. Sunt aūt numero finitæ partes magnitudinis. quicquid enim est finitum, diuidit in numero finita inter se æqualia. Ergo etiam tpa erunt numero finita, in quibus id quod mouetur peruadet vniuersum spatium. Ex numero aūt & spatio finitis tempus cōpositum, erit ipsum quoq; finitum. In tpe ergo finito finitam lineam & motum mouebitur id quod mouetur, & nō in infinito. Et si enim non sint tpis partes æquales, propterea q sit motus inęqualis celeritatis, cùm sint tñ finitæ numero, & vnaquęq; finita magnitudine, faciunt totum finitum, seu sint æquales, seu inæquales. Fuerit

F aūt talis syllogismus in secunda figura. Tempus in quo mouetur id quod mouetur seu finitam lineam seu motu finito, perficitur à partibus, quæ ipsum dimetiuntur, finitis numero & magnitudine. Infinitum tēpus non perficitur à talibus partibus. Tempus ergo in quo id quod mouetur peruadit finitam, nō est infinitum. Quoniam aūt infiniti tpis non poterat sumi pars aliqua, quæ ipsum sit dimensura: in vnaquaq; aūt parte magnitudinis quā mouetur id quod mouetur, vel motus, pōt sumi aliqua finita pars tpis: & simul cum partibus magnitudinis vel motus perficiunt partes tpis, seu inter se fuerint æquales seu inæquales: tempus aūt quod constat ex finitis & magnitudine & numero, est finitum & non infinitum: ideo demonstrationem hoc modo aggressus est.

Similiter autem etiam in quiete. Quare nec fieri nec interire semper potest aliquid quod est vnum & idem.

G Si vocabulum ἠρέμησις ei nunc significat requiem quę motui opponitur, qm id etiam quod quiescit, quiescit in tpe: dixerit, q queadmodum fieri nō potest vt sit motus finitus in tpe infinito, ita etiam quies. Sin autem ἠρέμησις significat etiam motum quietum reddi qui est in requie, quod quidē in ijs quæ deinceps sequuntur vocat sisti, vt quod tendat ad statum: eadē meritò censet de quiete quę de motu. Cùm enim motum in duas partes diuisisset, id quidē quod refertur ad id ex quo mouetur id quod mouetur, vocat moueri: quod aūt refertur ad id ad quod, sisti & quietum reddi. Hoc autem, QVARE nec fieri nec interire semper potest aliquid quod est vnum & idem: est corollariū collectum ex ijs quæ dicta sunt, nempe nec gigni nec interire semper vnum & idem. hoc est finitum in tpe infinito. hoc enim significat illud, SEMPER. Si enim omnis motus & omnis mutatio finita fit in finito tpe: fieri aūt seu generari & interire est mutari. omnis generatio & interitus finitus fit in tpe finito. Finiri aūt generatio & interitus est finitus. Quare ea quoq; fit in tem-

XLV

Quies finita non pōt esse in tēpore infinito.

Motus duę sunt partes, a quo, moueri: ad qd sisti.

Nec gigni nec interire potest finitū in tēpore infinito.

H pore finito. Quemadmodum enim fieri non potest vt finita linea moueatur in tēpore infinito, nisi rursus & rursus: sic etiam fieri non potest vt finitum fiat vel intereat in tempore infinito.

Eadem est autem etiam ratio q nec in tpe finito potest moueri infinitū, nec quiescere, neq; si æqualiter moueatur, nec si inæqualiter. Sumpta enim aliqua parte quę dimetietur totū tempus, in ea quantum aliqua magnitudinis peruadit, & non totam. in vniuerso enim totū, & rursus inæquali aliud. & in vnaquaq; similiter. seu sit æqualis seu inæqualis ei quæ erat ab initio. nihil enim refert modo sit vnaquæq; finita. cla- LXII

rum enim

rum enim est ꝙ si perimatur tempus non perimetur infinitũ, cùm finita fiat ablatio, & quãto, & eo quod est quoties. Quare in tpe finito non peruadit infinitũ. nec quicꝙ refert an ex altera parte tantùm an ex vtraꝙ sit infinita magnitudo. est enim eadem ratio.

XLVI Postꝗ ostendit non posse fieri vt in infinito tpe finita aliqua transmittatur magnitudo, aut sit motus finitus: nunc probat id quod illi cõuertitur, nec posse infinitum transmitti, nec esse motũ infinitum in tpe finito. sed neq infinita quiesci quiete in tpe finito. Et si ἠρεμίζεσθαι quidem significat id quod est oppositum ei quod est moueri, dixerit ꝙ nec infinita quiete potest quid quiescere in tpe infinito. Illud autem, NEQVE si æqualiter moueatur, neq si inæqualiter } si cõiter quidem inductum est ad id quod est moueri & id quod est grecè ἠρεμίζεσθαι, fuerit ἠρεμίζεσθαι tendere ad quietem: sin autẽ inductum est solùm ad id quod est moueri, ἠρεμίζεσθαι magis significarit quiescere. Eadem aũt nunc quoq vtitur demonstratione, hic quoq finitũ diuidens, & vnà cum eo diuidens infinitum. nisi quòd cùm prius quidẽ diuisisset magnitudinem: ea enim posita fuerat finita: vnà etiã diuisit tps quod positum fuit infinitum: nunc autẽ cùm tps posuisset finitum, & partẽ aliquam ab eo abstulisset, quæ totũ dimetitur. qñ in vnoquoq horum tẽporum aliquid finitum mouetur id quod mouetur, æqualia quidem, qñ mouetur æquali celeritate, inæqualia autem qñ non æquali, semper aũt finita. non enim in parte totius tpis mouebit infinitam. in toto enim tpe infinitam positum est moueri. vnà ergo consumetur cum tpe finito, etiã quæ infinita posita est magnitudo, siue sint æquales partes, siue inæquales. Cùm sit autem finita diuisio in tpe quod est finitum, similiter etiã vnà finietur diuisio quæ est in magnitudine & quãto & eo quod est quoties. hoc est & magnitudine & numero. Quod est autem ex ijs quæ sunt finita magnitudine & numero, nõ est infinitum. Quare in tpe finito nõ transmittit infinitum. Adijcit aũt nihil referre ad demonstrationẽ, an ex altera, an ex vtraq parte sumamus infinitam magnitudinẽ. Clarum est aũt quòd prius quoq tempus. Et si enim ad vtrunq sumpta fuerit, eadẽ procedit demõstratio. infiniti enim tpis parte finita, necesse est partem aliquã magnitudinis quæ vtrinq posita est infinita sumi finitã. & toties sumpta pars finita, quoties etiam in tpe quod est finitum, seu sint partes æquales seu inæquales, finitam ostendet magnitudinẽ quæ posita est infinita. Quinetiam cùm prius sumpsisset tempus ex altera parte finitum, ostendit ꝙ partẽ infinitæ magnitudinis in tempore finito mouebitur id quod mouetur, etiam si possit totum moueri in infinito.

Infinitũ non põt transmitti, nec motũ esse infinitum in tpe finito.

Infinita quiete quiesci nõ potest in tpe finito.

ἠρεμίζεσθαι qd significet

LXIII His autẽ demonstratis, clarum est ꝙ nec finitam magnitudinem infinitum contingit peruadare in finito tpe propter eandẽ causam. in parte enim tpis peruadit finitum, & in vnaquaq similiter. quamobrem finitum in vniuerso.

LXIIII Quoniam ergo finitum non peruadit infinitũ in finito tpe, clarum est ꝙ nec infinitũ finitum. Si infinitum enim peruadit finitum: necesse est vt etiã finitum peruadat infinitum. nihil enim refert vtrũ sit id quod mouetur. Vtroq enim modo finitũ peruadit infinitum. Quãdo enim mouetur infinitum in quo est A, erit etiam eius aliquid finitum in B, vtpote CD: & rursus aliud & aliud: & sic semper. Quare simul continget infinitum motũ esse finitum, & finitum peruasisse infinitum. neque enim fortasse fieri potest vt infinitum aliter motum sit per finitum, ꝗ ꝙ finitum peruaserit infinitũ, dum vel fertur, vel dimetitur. Quare qñ hoc fieri non potest, infinitum non peruaserit finitum.

LXV Sed neq infinitum in finito tpe peruadit infinitũ. si enim infinitum: peruadit ẽt finitum. infinito enim inest etiam finitum. Præterea aũt si etiam sumptum fuerit tempus: eadem erit demonstratio.

XLVII Cùm prius ostendisset, & iterum proximè, ꝙ id quod mouetur, neq finitam magnitudinem, neq motu finito mouebitur in tpe infinito, similiter autẽ etiam id quod est è contrario, ꝙ neq magnitudinẽ infinitam, neq motu infinito mouebitur infinito tpe: his subiungit tanquã corollarium ea quæ sequuntur quæ accidunt in eo quod mouetur, quod nõ sumitur amplius indistinctè vt prius, sed distinguitur, & aliqñ quidem infinitum, aliqñ verò finitum positum est. Demonstratis enim, inquit, ijs quæ dicta sunt, ex eadem demõstratione clarũ est in eo quod mouetur, ꝙ siue positum fuerit finitum, fieri non potest vt id infinitam aliquam magnitudinem peruadat in tpe finito: siue positum fuerit infinitum, si mouetur omnino infinitum, neq peruadet finitum infinito tempore, neq adhuc magis infinitum. Et ꝙ aliquid quidẽ quod sit finitum, non peruadet aliquã infinitam magnitudinem in finito tpe, ostendit per eandẽ, per quam etiam prius, demonstrationem. Si enim tps finitum diuidatur in partes finitas: in vnaquaq finitum quid peruadens pars magnitudinis, id quod mouetur, totum cõficit: adeò vt finitum quid peruadat & non infinitum in finito tpe: Sin autem infinitum positum fuerit id quod mouetur, spatium aũt per quod mouetur, finitum: nõ mouebitur infinitum in tpe finito per finitũ. nihil enim refert, inquit, an id quod mouetur facias infinitum, finitum aũt spatium: an cõtra. Si enim A infinitum moueatur per B finitũ, erit aliqua pars infiniti in B. vtputa CD: & rursus alia: & sic semper donec infiniti quod mouetur partes omnes trãsierint B. Quare simul eueniet vt & id quod mouetur quod est infinitum, per B peruaserit, & B quod est finitum peruaserit infinitum. Neq enim aliter dici potest finitum peruadere, quàm ꝙ finitum vadat per totum infinitũ. magnitudo enim infinita, siquidem sit infinita, cùm sit vbiq, ipsa quidem nõ habet quò transeat. ita demum aũt dicatur moueri per aliqd finitum, si oẽs eius partes peruadat finitum. quod quidẽ si fiat, finitum dimetietur infinitũ. neq enim fieri põt vt ipsum aliter peruadat. Si ergo hoc quoq est absurdũ, & rursus finitum videtur nunc quoq peruadere per infinitũ, quod quidẽ non posse fieri ostensum est: per finitum scilicet non peruaserit infinitum in finito tpe. Rectè ergo dixit nihil referre vtrumuis sit id quod mouetur. Postꝗ autem ostendit ꝙ nec finita magnitudo peruadit spatiũ infinitum in tpe finito, neq infinita magnitudo finitum spatium finito: nunc ostendit ꝙ nec infinita magnitudo peruadit infinitũ spatium in tpe finito. Si enim totum infinitum sit peruasurum finitum, oportet aliquã eius partem prius finitam ipsum peruadere. nec potest dici infinitum non habere partẽ finitam. in infinito enim inest finitum. Si ergo ostensum est fieri nõ posse vt finitum peruadat in tempore infinito: videlicet nec infinitum peruadet in finito. Quinetiam si à tempore, inquit, inceperimus, idem ostendemus. prius enim ostensum est non posse infinitum peruadi in tempore finito. si enim à toto partem aliquã abstulerimus, quæ totum quod est finitum dimetiatur, in eo mouebitur pars aliqua infiniti. quoniã infinitum totum positum est moueri in toto tempore finito. Si ergo in vnaquaq parte temporis finiti, infiniti partem aliquam sumpserimus: quoniam quæ sunt temporis quod est finitum, sunt finitæ, simul etiam perficientur eæ quæ sunt infiniti: & non erit amplius infinitum peruadens.

Finitum nõ peruadit infinitũ magnitudinẽ tempore finito.

Infinita magnitudo non peruadit infinitum spatium in tpe finito.

Quoniam

LXVI Quoniam autē nec finitum peruadit infini-
tum, nec infinitum finitum, neq; infinitum mo
uetur in tpe finito: clarum est nec motum futu
rum infinitum in finito tpe. Quid enim refert
an infinitum facias motum, an magnitudinē?
necesse est enim vtrumlibet, & alterum sit infi-
nitum. est enim omnis latio in loco.

XLVIII Iam quidem prius ostensum est cum magnitudine in
qua est motus, q nec motu infinito in tpe finito mouebi
tur id quod mouetur, nec finito in infinito. erat enim cō
munis demōstratio. quātum enim est spatium per quod
est motus, tātus est etiam motus. Quamobrē ego quoq;
motum in demonstratione vnà cepi cum magnitudine.
Cùm aūt ipse quidem dixisset in principio theorematis
seu contēplationis, in infinito tpe non posse moueri fini-
tam, id quod non semper eandem & aliquid eorum quæ
sunt illius moueatur: fortasse quidē dicens tanq; de linea
per quam sit motus, posuit nomen fœmininum, fortasse
autē etiam motum intelligēs qui est etiā grecè fœminini
generis. Si aūt eadem quoq; censuit de quiete quæ oppo
nitur motui: scilicet de motu quoq; erāt quæ prius fuere
demonstrata. eò enim tendebat id quod ab eo dicebatur.

Motus non est infinitus in tpe finito.

Nunc quidem ex ijs quę ostēsa sunt de magnitudine per
quæ motus perficitur, colligit nec motum quidē esse infi
nitum in tpe finito. Magnitudo enim per quam est mo-
tus, est localis. ex qua habet spatiū motus qui est per lo-
cum. Quoniam enim, inquit, neq; infinita magnitudo,
nec finita quę mouetur motu per locum, peruadit spatiū
infinitum in finito tpe: clarum est nec motum futurum
infinitū in finito tpe, nisi in eodē fiat iterum atq; iterum.
Quiuis enim motus infinitus qui fit per lationē, fit in lo-
cali spatio infinito. Quæuis enim latio per locum est mo
tus. & quæ est infinita, vna est in loco infinito, nisi fit ea-
dem iterum atq; iterum. Si ergo ostensum est non posse
infinitū spatium moueri in tpe finito: videlicet nec fieri
potest vt sit motus infinitus. esset enim etiā spatium infi
nitum per quod motus. Sed quod attinet ad ostenden-
dum non esse infinitum, quēnam vsum attulit q neq; id
quod mouetur sit infinitum? Num q si sit infinita ma-
gnitudo, & omnino vel quantocunq; tpe moueatur, erit
motus infinitus, vt qui vnà extēdatur cum eius cuius est
magnitudine. ostensum est enim motum sic vnà extēdi
cum magnitudine eius cuius est motus, quēadmodum
etiā cum spatio per quod peruadit id quod mouetur. Re
ctè ergo non solū per infinitatē spatij, vnà etiam peremit
motus infinitatem quæ est in tempore finito, sed etiam
per infinitatem magnitudinis quę mouetur. Si enim mo
tus extenditur vnà cum his ambobus, cùm neutrum eo-
rum sit infinitum ei quod mouetur in tempore finito: ne
motus quidem ei fuerit infinitus.

CAPVT VIII.

LXVII QVoniam autem nihil est quod non mo-
ueatur vel quiescat, cui innatum est &
vbi & quomodo, necesse est id quod
sistitur quando sistitur moueri. si enim nō mo-
uetur: quiescet. sed non contingit id fieri quie-
LXVIII tum quod quiescit. Hoc aūt demonstrato, cla-
rum est quod etiam sisti in tempore necesse est.
Quod enim mouetur, in tpe mouetur: quod au
tem sistitur, moueri ostensum est. quare stare in
LXIX tpe necesse est. Præterea autem si celerius qui
dem & tardius in tpe dicimus: sisti autem licet
celerius & tardius: in quo autem tpe sistitur pri
mo id quod sistitur: in qualibet eius parte sista-
LXX tur necesse est. Diuiso enim tpe, si in neutra
E quidem sistatur ex partibus, nec in toto quidē
sistitur. quare nō sistitur id quod sistitur: sin au-
tem in altera parte: non in primo toto steterit.
per vtrūq; enim sistitur in eo. sicut etiam prius
dictum in eo quod mouetur. Quemadmodum
autem id quod mouetur non est in quo primo
mouetur: ita nec in quo sistitur id quod sistitur.
Neq; enim eius quod est mouere neque sisti LXXI
est aliquid primum. Sit enim in quo primo si-
stitur, in quo sit A B. Hoc autem non contingit
quidē esse eiusmodi vt nullas habeat partes. In
eo enim quod nullas habet partes non est mo-
tus, propterea q aliquid eius motum sit. Id aūt
quod sistitur ostensum est moueri. Atqui si pōt
diuidi, sistitur in qualibet eius parte. Hoc enim
F prius ostensum est, quòd in quo primū sistitur,
sistitur in qualibet ex illius partibus. Quoniam
autē tempus est in quo primum sistitur, & nō
insecabile: omne autē tempus potest diuidi in
infinita: non erit in quo primò sistitur.

Eius quidē est institutum, etsi admirabile quid & præ XLIX
ter opinionem videatur dicere in eo quod apparet, osten
dere id quod sistitur idem esse cum eo quod mouetur, &
quæcunq; insunt in eo quod mouetur, ea inesse etiā in eo
quod sistitur. Cùm autem sumpsisset aliud quidē esse id
quod quiescit, quod opponitur ei quod mouetur & ma-
net in eodem, aliud aūt id quod fit quietum, quod tendit
ad quiescēdum. quēadmodum id quod dealbatur ad hoc
vt sit album: cum eo quidē quod quiescit dicit idem esse
id quod stat, cum eo autē quod fit quietum id quod sisti-
tur, quod quidē tendit ad statum. Et primū quidem ostē
G dit moueri id quod sistitur, cùm prius quandam necessa-
riam sumpsisset diuisionē, nihil esse quod nō vel mouea-
tur vel quiescat, cui innatum est scilicet. Quod enim est
natura immobile, nec mouet nec quiescit. Sed id cui in-
natum est vt moueatur, ei etiā innatum est vt quiescat.
quandoquidē eius quod est moueri priuatio est quiesce-
re. Priuatum est aūt id cui innatum est vt haberet, si non
habeat qn id ei innatum est. non enim nuper natus catu-
lus dicetur quiescere in non videndo, qm tunc non est ei
innatum vt videat. Sed nec homo qui non habet oculos
in pectore, dicatur priuatus esse eo q nō habeat in pecto
re. qui enim vbi innatum ei vt habeat nō habet, dicatur
esse priuatus. Sed neq; pisces dicantur esse priuati motū
qui fit in aere, qm nec eis innatum est vt illic moueātur.
Sed nec pisces priuati sunt motu qui est in ingrediendo,
eis enim innatum est vt natent nō vt ambulent. necesse
est ergo vt cuicunq; innatum est moueri, si nō moueatur
qn ei innatum est, & vbi innatum est, & quēadmodum
H innatū est, cū sit in priuatione eius quod est moueri, ipm
quiescat. Id ergo quod sistitur, hoc est, quod tendit ad sta
tum, qm est ei innatum vt moueat, necesse est vt vel mo
ueatur vel quiescat. Atqui non quiescit: quod enim iam
quiescit, non amplius fit quietum: ad quietem enim via
est, quemadmodum quietum fieri, ita etiam sisti. vtrūq;
enim idem est: Quāobrem quietum fieri vsurpauit pro
eo quod est sisti. Si ergo id quod sistitur mouetur: quod
autem mouetur, in tpe mouetur: clarū est ex ijs quę sunt
ostensa, q id quod sistitur, sistitur in tpe: si quidē id quod
sistitur, cui innatum est moueri & quiescere, nō quiescit
sed mouetur: id aūt quod mouetur, mouetur in tpe. Hoc
aūt probat etiā aliter. Si enim licet sisti & celerius & tar-
dius. Quod enim it ad statum, ad eum abit vel celerius
vel tardius. Quicquid est autem celerius & tardius est in
tēpore. Sisti ergo est in tpe. Cùm autem ostendisset q id
quod sistitur etiā est id quod mouetur, & est in tempore:

Id quod sistitur idē est cū eo quod mouetur.

Id quod stat idē est cū eo qd quiescit.

Id quod sistitur idē est cū eo quod fit quietum.

Priuatū esse quid est.

deinceps

Primū sumi non pōt in q̄ sistaƚ id qd̄ sistitur.

deinceps ostendit id quoq; inesse ei quod sistitur sicut ei A quod mouetur, ꝙ nō possit primum sumi in quo sistatur id quod sistitur, qm̄ ante quodlibet quod primum fuerit positum, est aliquid prius, vt etiā in motu ostendebatur, propter temporis & spatij quod mouetur sectionem in infinitum, & ipsius etiā motus, & eius per quod mouetur id quod mouetur, qn̄ mouetur per quantitatem. Quòd aūt non liceat primū sumere in quo sistatur id quod sistitur, sed quodcunq; quis tempus tanq; primum sumpserit, ante ipsum aliud inuenietur, ostendit, cùm prius ostē- ddisset ꝙ in quo tpe primo sistatur, in qualibet eius parte sistatur necesse est. Diuiso enim tpe in quo primo dicitur sisti id quod sistitur, si quidem in neutra ex partibus sisti dicas, neq; in toto: quare nō sistetur id quod sistitur. Sin autem sistatur in altera, & prima scilicet in prima: non in primo toto sistetur. In toto enim ita sistebatur, vt quod sisteretur in altera ex partibus. sicut prius dictum est in eo quod mouetur. Similiter enim se habet id quod mouetur & id quod sistitur, ꝙ etiā id quod sistitur est id B quod mouetur. Quēadmodum ergo id quod mouetur, in quo primo positū fuerit moueri, necesse est vt moueatur in aliquo eorū quæ sunt eius: ita etiā se habet id quod sistitur. Cùm hoc ergo prius ostendisset, deinceps ex eo ostendit, ꝙ quēadmodum eius quod est moueri nō licet primū sumere in quo mouetur aliquid, ita nec eius quod est sisti. Hoc aūt probat ēe per deductionem ad id quod fieri non potest. Sit enim, inquit, in quo primo dicitƚ sisti id in quo est AB, quod prius quidem statim diuisit, nunc autē ostendit primum id posse diuidi, ex eo ꝙ nō sit eiusmodi vt habeat partes. Quòd autem non sit eiusmodi vt nullas habeat partes, probat ex eo ꝙ non sit motus in eo quod nullas habet partes. quare neq; sisti, siquidem sisti est moueri aliquid. Quòd autem motus nō sit in eo quod nullas habet partes, per ea quę iā ostensa sunt admonuit. Si enim id quod mouetur prius motū fuisse necesse est, non est motus in eo quod nullas habet partes. non enim fieri potest vt in eodem moueatur aliquid & motum sit. C Id aūt quod sistitur ostensum est moueri. Quoniā ergo diuidi potest AB, in quo primo dicitur sisti id quod sistitur, in qualibet eius parte sistitur. hoc enim prius ostensum est, ꝙ in quo primo dicitur sisti aliquid, in qualibet ex illius partibus sisti necesse est. Si ergo tēpus est in quo dicitur primùm sisti, & non aliquid insecabile: omne aūt tempus diuidi potest in infinitum: non erit ergo aliquid eius primū. Ergo nec eius quod est sisti erit aliquod principium in quo primū sisti dicatur id quod sistitur. Quēadmodum enim se habet tempus in quo est sisti, ita etiā in ipso sisti. Ex eo ergo ꝙ earum quę sunt in quolibet partium sisti diuidatur in infinitum, ostēdit non esse primū in quo sistatur. non est enim aliquid primū eius quod diuiditur in infinitū. Sed si sisti est mouere: in eo autē quod est moueri ostensum est non posse aliqd sumi, in quo primo mouetƚ id quod mouetur: videlicet nec eius quod est sisti pōt aliquid primū sumi. Quis ergo vsus est eius q̄ est in hoc demōstrationis ei qui dicēdi breuitate vtitur? D An cū primùm qdem vellet ostendere, quod hoc sisti est aliqd moueri, etiā si id quod dicitƚ sit p̄ter consuetudinē, meritò adductus est ut ostenderet, ꝙ q̄cunq; insunt ei qd̄ est moueri, ea etiā insunt ei quod est sisti, q̄tenus aliquod moueri est cōsistere. Deinde si immutabiliter qdē idem eēt moueri & sisti, supuacaneū esset loqui de eo quod est sistere. Qm̄ aūt hoc sisti nō est moueri absolutè, sed ad statum moueri, cū sit, vt dictum est, idē quod quietū fieri, meritò ēt propter hæc fecit demonstrationem eius quod est moueri. vt in omni motu verā habeat rōnem, & eius qui referƚ ad id ex quo, & eius qui ad id ad quod. Et ꝙ hæc fuerit sententia Aristotelis, conijcio ex eo ꝙ de quiete eadē statim subiungat, quæ toti motui opponitur.

In quo tēpore primū sistitur, in qualibet ei⁹ parte sistaƚ necesse est.

LXXII Neq; verò id quod quiescit, est qn̄ primum quieuit. In eo enim quod nullas habet partes A non quieuit, ppterea ꝙ non sit motus in insecabili: In quo aūt est quiescere, est etiā moueri. tunc enim diximus quiescere, qn̄ etiam in eo in quo innatum est moueri non mouetur id cui innatum est. Præterea autem tunc quoq; dicimus quiescere, qn̄ similiter habet nunc & prius, vt pote nō vno aliquo iudicantes, sed duobus minimis. Quare nō erit in quo quiescit carens partibus. Si autē potest in partes diuidi, fuerit tempus: & quiescet etiā in quauis ex eius partibus. eodē enim modo ostendetur quo etiā in prioribus. Quare nihil erit primum. Huius aūt causa est, ꝙ quiescit quidem & mouetur quicquid est in tpe: Tempus aūt non est primum, nec magnitudo, nec omnino quicquā continuum. vniB uersum enim potest diuidi in infinita. LXXIII

L Postq; ostendit in omni motu & absoluto & eo qui dicitur per id quod est sisti, nō posse eius primum sumi, sed quodquid vt primum sumpserit, est eo etiā prius aliqd: nunc eadē etiam ostēdit de quiete quæ toti motui opponitur. Eadem est aūt etiam causa in quiete quæ est in motu. Quamobrem eadem etiam vtitur demōstratione. Si quies enim est priuatio motus: priuatur aūt id cui innatum est moueri, si in eo in quo ei innatum est moueri nō moueatur: in tpe etiam quiescere innatum est, & non in insecabili. quēadmodum neq; moueri in insecabili. Pręterea aūt aliter quoq; probat quiescere esse in tpe, & non in insecabili, in memoriā nobis reuocās id quod de quiete dictum est. ꝙ quiescere dicitur quod sistr habet ipsum Nunc & eius partes, & prius. adeò vt quies definiatur à duobus Nunc, ab eo quod nunc est, & ab eo quod prius. Inter quæuis aūt duo Nunc tempus intercedit. Est ergo C in tpe quęuis quies. sunt enim Nunc & quod fuit prius partes temporis. temporis autē in quo quiescere inchoauit quietem, non potest aliquid primum sumi. est enim tempus continuum & quod diuidi potest in infinitum. nihil est autem primum in continuo.

In quiete nō potest aliqd primū sumi.

LXXIII Quoniam autem quicquid mouetur, mouetur in tpe, & ex aliquo mutatur in aliqd: in quo tpe mouetur per se, & nō eo quod est in aliquo illius, fieri nō potest vt tunc in aliquo sit primū id quod mouetur. est enim quiescere, in eodem esse, aliquo tpe, & ipsum & vnāquanq; ex partibus. sic enim dicimus quiescere, quando in alio & alio Nunc verum sit dicere, ꝙ in eodē sit & ipsum & partes. Si hoc autem est quiescere: nō cōtingit id quod mutatur in aliquo, esse totum in primo tpe. tempus enim potest totum diuiD di. Quare in alia & alia eius parte verum erit dicere, in eodem esse & ipsum & partes. Si enim non sic, sed in vno solo Nunc, nō erit vllo tempore in aliquo. sed in fine temporis. In Nunc autem est semper quidem manens in aliquo: non tamen quiescit. neq; enim moueri, neque quiescere licet in Nunc. Sed non moueri quidē verum est in ipso Nunc: & esse in aliquo: In tpe aūt non cōtingit esse quatenus quiescit. accidit enim vt id quod fertur quiescat.

LI Admirabiles & ab omniū opinione remotas de motu contemplationes, quas nec quis facilè mente conceperit nec crediderit, eas cum demōstratione in his tradit Aristoteles. Et erant quidē illa quoq; admirabilia quæ proximè

ximè sunt demonstrata, nempe q̄ non possit sumi princi
pium nec motus nec quietis: clarum est autē q̄ nec finis
propter candē causam: Adhuc aūt videtur minus proba
bile quod nunc ostenditur. quod quidē etiam vt solueret
id quod de motu à Zenone dictum est, videtur in his tra
dere. Quia enim, inquit, in tpe mouetur id quod moue

In quo tēpore mouet aliquid, in eo tēpore nō pōt esse in aliqua parte spatij in quo mouet.

tur: in quo tpe per se mouetur (hoc est in quo toto & non
in aliquo eorum quæ sunt illius mouetur, quod quidem
prius dixit, In primo, hæc enim idem ei in tpe significāt,
In primo, & per se, & nō in aliquo illius) fieri non potest
vt in eo tpe sit in aliqua parte spatij in quo mouetur, ita
vt & ipsum quod mouetur, & vnaquæq; ex eius partibꝰ
sit in eodē spatio & æquali sibi ipsis. Hoc autē sic osten
dit. Si id quod mouet̄ in tpe aliquo primo, est in aliquo
eodem & ipsum & partes eius: qm̄ omne tempus diuidi
tur in tēpus prius & posterius: erit in eodē aliquo Nunc
& prius, & ipsum & partes eius. Quod est autē in ipso
tpe aliquo, & partes eius, quiescit. Quod ergo mouetur
in tpe aliquo primo, si sit in aliquo eodem & partes eius,
quiescit. Atqui fieri non potest vt qn̄ mouetur aliquid
ipsum quiescat. Non ergo quod in tpe primo mouet̄, est
in aliquo eodem & ipsum & partes eius. Quòd aūt hoc
sit quiescère, per hoc ostendit, Sic enim dicimus quiesce
re, qn̄ in alio & alio Nunc verum sit dicere, q̄ sit in eodē
& ipsum & partes eius. Ostensum est ergo id quod est
propositum, q̄ non contingit id quod mutatur in primo
tpe, esse in aliquo in quo mutat̄ ipsum & eius partes. hoc
enim significat totum. Causa autē est q̄ potest omne tp̄s
diuidi. Quare in alia & alia eius parte priore & posterio
re verū est dicere, in eodē esse & totum & partes. id autē
erat quiescere, sed non moueri. Quare non in primo tpe
mutabitur aliquid in aliquo ipsum et partes. Sed si in nul
lo tpe id quod mouet̄, est in aliquo eius spatij in quo mo
uetur: si per locum mouetur, neq; obtinet locū sibi æqua
lem, qūo totum spatium in eo tpe peragit & ipsum per
uadit? An q̄ in ipso nunc est in aliquo spatij. id aūt est fi
nis tpis. Quare si dicitur in tpe, non primo, neq; per se:
sed quatenus in aliquo tpis, nō parte, sed fine. Quocirca
dixit ipse in principio orationis, ET nō in aliquo eorum
quæ sunt eius} ad finem eius, nempe Nunc respiciēs. In
ipso Nunc aūt solum obtinet locum sibi ęqualem, in quo
potest etiam quiescere. nec tm̄ in ipso tunc quiescit. quic
quid enim quiescit, in tpe quiescit nō in ipso Nunc. sicut
etiam mouetur in tpe. in quo enim mouetur in eo etiam

In Nunc nō mouet aliqd nec quiescit.

quiescit. Quocirca non moueri quidem aliquid in ipso
Nunc verè potest quis dicere, fieri autē non potest vt in
ipso Nunc quiescatur. Illud autem, IN tempore aūt non
cōtingit esse in eo quod quiescit} dictum est de eo quod
mouetur. qm̄ id quod mouetur est quidē in eo quod est
sibi æquale, in quo pōt etiam quiescere: quiescit enim in
eo quod est sibi æquale: non tm̄ in tempore est in eo quod
est sibi æquale id quod mouetur, sed in ipso Nunc. Si enī
in tpe, esset quiescens. quod enim in tpe aliquo, ipsum,
& partes eius, est in aliquo, id ostēsum est quiescere. Erit
ergo idem & quiescens & quod mouetur.

CAPVT IX.

LXXV ZEno autem fallaci vtitur ratiocinatione.
Si enim semper, inquit, quicquid est, quie
scit & mouetur qn̄ fuerit in eo quod est æqua
le: est autē semper id quod fertur in ipso Nunc
in eo quod est in æquali esse immobilem quæ
LXXVI fertur sagittam. Id aūt est falsum. non cōponi
tur enim tp̄s ex ipsis Nunc quæ nō possunt di
uidi. queādmodum nec vlla alia magnitudo.

LII Diuini Zenonis Eleatis dubitationes, de quo dixit

Zeno Eleates laudat.

Syllographus,
Vis magna ancipitis linguæ constansq; potensq;.
Zenonis, harum admirabiliū de motu contemplationū
causæ fuerunt Aristoteli. Tanq̄ enim vtile ad soluendas

E Zenonis rōnes, id quod ante dictum est nobis de motu
tradidit. Quocirca etiā dubitationis Zenonis statim me
minit. & eā soluit ex eo quod proximè dictum est. Ze
nonis autē oratio, cùm prius sumpsisset, q̄ quicquid est,
mouetur vel quiescit qn̄ fuerit in eo quod est sibi æqua
le: & q̄ nihil mouetur in ipso Nunc: & q̄ id quod fertur,
semper est in eo quod est sibi ęquale in vnoquoq; Nunc:

Zenonis de motu ratiocinatio.

visus est sic ratiocinari. Telum quod fertur in vnoquo
que Nunc est in eo quod est sibi æquale. quare etiam in
vnoquoq; tēpore. Quod est aūt in ipso Nunc, in eo quod
est sibi æquale non mouetur. quiescit ergo, qm̄ nihil in
ipso Nunc mouetur. Quod autē non mouetur, quiescit.
qm̄ quicquid est, mouet̄ vel quiescit. Telum ergo quod
fertur, quādiu fertur, quiescit in toto tpe lationis. quo qd
potest esse admirabilius & magis incredibile? Cum aūt
dixisset q̄ quicquid est mouetur, vel quiescit, qn̄ fuerit
in eo quod est æquale, subiunxit, EST autē id quod fer
tur semper in ipso Nunc.} Quòd autem sit in æquali id
F quod fertur in Nunc, clarum est. Dubitationum aūt solu
tionem ipse subiūxit, illi obsistens, EST semper id quod
fertur in eo quod est sibi æquale.} non enim si Nunc est
in omni tpe, in ipso aūt Nunc est in eo quod est sibi ęqua
le, iam est etiam in tpe & semper, qm̄ Nunc non est pars
tpis sed finis. in quo ostēsum est id quod mouetur esse in
eo quod est sibi ipsi æquale, in ea quæ hanc præcedit con
templatione. Si ergo tēpus non cōponitur ex ipsis Nunc
quæ non possunt diuidi: hoc aūt adiecit, qm̄ tēpus quoq;
aliquod tanq̄ præsens Nunc vocamus: neq; telum quod
fertur in tēpore quo fertur, est in eo quod est sibi ęquale:
quare neq; quiescit in illo tpe. Porrò aūt illud quoq; nō
verè sumptum est, q̄ quicquid est, vel mouetur vel quie
scit. ostēsum est enim in ipso Nunc nihil moueri vel quie
scere. non enim si quid non mouetur, id quiescat necesse
est. Quare ex prius dicta contēplatione, quę ostēdit nul
lo tpe futurum in aliquo id quod mouetur, sed in fine tē
poris, soluit illud, Semper id quod fertur esse in eo quod
G est sibi ipsi æquale. non enim semper, sed in ipso Nunc,
qn̄ accidit ei neq; moueri neq; quiescere. Illud Nunc
autem, in quo id quod mouetur obtinet id quod est sibi
æquale, vt quod potestate solùm sit, cogitādum est, quē
admodum punctus qui est in linea. Si enim vbiq; in tem

Quicquid ē, moueri vel quiescere, verum non est.

pore actu sumptum fuerit: diuidetur tempus in ea quæ
nullas habēt partes, & ex eis componetur. & erunt acta
infinita. Zenonis autem oratio mouit dubitationē tan
quam tempus sit cōpositum ex ipsis Nunc. Nam si hoc
non fuerit ei cōcessum, non est verum semp esse id quod
fertur in eo quod est æquale.

Sunt aūt quatuor Zenonis de motu rōnes, LXXVII
quæ ijs qui eas soluunt exhibent dubitationes.
Prima quidē, quæ est de eo quod non moueat̄,
ppterea quòd oporteat id quod fertur venire
prius ad dimidium, q̄ ad finem. de quo distin
H ctè diximus in ijs quæ prius dicta sunt.

Dicit esse quatuor Zenonis de motu rōnes, per quas LIII
eos qui audiebāt exercens, videbatur id perimere, quod
est in ijs quæ sunt euidentissimum, nempe motum: adeò
vt etiam Diogenes canis cum has aliqn̄ audijsset dubita

Diog[illegible] ambul[illegible] sellit argu[illegible] mēta Z[illegible] nis de [illegible]

tiones, aduersus eas quidē nihil dixerit, sed surgēs ambu
lauerit, & per ipsam euidentiā callida rationum cōmen
ta dissoluerit. Quatuor aūt dicit esse rationes, quæ exhi
bent difficultates ijs qui eas conātur soluere. vel q̄ qua
tuor sint oēs de motu rōnes, in quas est difficile intueri:
vel q̄ ex pluribus erant quatuor difficiliores & maioris
negotij. Par aūt erat vt qui de motu scribebat, solueret
oēs rationes quę ipsum conātur de medio tollere, & ma
ximè eas quæ argumentantur ex principijs naturalibus,
cuiusmodi erant Zenonis rōnes, quę vtebantur magni
tudinum sectione in infinitum, & eo q̄ quicquid est mo
ueatur vel quiescat, & quæ sunt hm̄oi. Earum autē ra

Motū perimens Zenonis prima ratio.

tionum quæ probant quędā quæ fieri non possunt sequi si sit motus, prima est hmōi. Si est motus: necesse est vt quod mouetur, peruadat infinita in tpe finito. Hoc autē non potest fieri. Non est ergo motus. Probat autem cō nexum ex eo ꝙ id quod mouetur moueatur aliquo spatio. Cùm autem quoduis spatium possit diuidi in infinitum, necesse est vt id quod mouetur peruadat primum dimidiū spatij per quod mouetur, & tunc totum. sed etiā ante dimidium totius, illius dimidiū; & huius rursus dimidium: Si ergo sunt infinita dimidia, ꝙ cuiuslibet sumpti possit sumi dimidium: infinita autē non possunt transmitti tempore finito (hoc autem sumpsit Zeno tanꝙ euidens) Fieri ergo non potest vt sit motus. Huius autē rationis prius meminit Aristoteles, dicens fieri non posse vt infinita transmittantur in tempore finito, & tangant infinita. Atqui quæuis magnitudo habet infinitas diuisiones. Fieri ergo non potest vt aliqua magnitudo transmittatur in tēpore finito.

Infinita ꝗdā actu ꝗdā potestate.

Eam autē soluit dicens, infinita non esse actu in magnitudine, sed potestate. Quæ sunt B ergo actu infinita dimidia, quatenus infinita, nō possunt transmitti in tempore finito: quæ sunt autē potestate infinita, nihil vetat.

Infinita potestate transmitti possūt in tpe finito.

neq; enim id quod mouetur diuidens dimidia in infinita, peruadit spatium, sed tanquā vnum & continuum. Quamobrē nihil vetat quominus transmittantur quæ sic sunt infinita. Si enim diuidenē in dimidias non vtiq; mouebuntur tanꝙ in vno & cōtinuo. nec motus erit continuus. Sic ergo soluit rationem per infiniti distinctionē.

Est similis infinitas in tpe & spatio.

Præterea aūt etiam ex eo ꝙ sit similis infinitas in tpe & spatio. Quare non infinito tpe infinitum, sed in similiter infinito peruadit. nam tempus quoq; potest diuidi in infinitum. sed potestate est & non actu infinitum. Quæ sunt ergo potestate infinita magnitudinis, in ijs quæ sunt temporis infinita potestate peruadit.

LXXVIII Secunda autē, quæ vocatur Achilles. Ea est autem, ꝙ id quod est tardius, currēs nunquam cōprehendetur ab eo quod est celerrimū. Prius C enim venerit necesse est id quod persequitur vnde impulsum est id quod fugit. Quare semp aliqd necesse est antecedat id quod est tardius.

LXXIX Est autem hæc quoq; eadē ratio cum eo quod est secare in duas partes. Differt autem in eo ꝙ diuidat nō in duas partes eam quę assumit magnitudinem. Quòd ergo nō comprehendat id quod est tardius, euenit ex ratione. fit aūt ex eo quòd sit idem cum diuisione in duas partes. In vtrisq; enim euenit vt non veniatur ad finem, cùm diuidatur quodammodo magnitudo. Sed in hac adijcitur, ꝙ ne id quidem quod est celerrimū tragicè iactatum in persequēdo eo quod est tardius. Quare necesse est etiam eādem esse D solutionem. Censere autem nō comprehendi id quod antecedit, falsum est. Quādo enim antecedit non cōprehenditur, sed tamen comprehenditur, siquidē dabit vt transmittatur finita. Hæ sunt ergo duæ rationes.

LIIII

Motū perimens secunda Zenonis oratio.

Hæc quoq; ratio in argumentum redacta est ex diuisione in infinitum per aliam formam ac cōstructionem. Et fuerit eiusmodi. Si est motus: id quod est tardius nūquam comprehēdetur ab eo quod est celerrimū. Atqui hoc fieri nō potest. Non est ergo motus. Et est quidem euidens assumptio. Connexum aūt probauit quod dicit, ꝙ si est motus fieri nō potest vt id quod est tardissimum cōprehendatur ab eo quod est celerrimum. tardissimum quidem sumens testudinem, quam etiam fabula accepit vt natura tardam si cum equo comparetur: celerrimum autem Achillem, qui adeò pedibus visus est pernicissi- A mus, vt ποδάρκης, hoc est sufficiēs pedibus, videatur eius propriū nomen apud Homerum. propterea ꝙ ei & eius socijs pedū sufficeret celeritas.

Achilles cur ποδάρκης dict⁹ ab Homero.

Achilles ergo ratio dicta est, ab Achille qui in ea sumptus est, quę dicit oratio non posse persequendo cōprehendere testudinem. Necesse est enim id quod est cōprehensurum, antequam comprehendat, peruenire primùm ad finem vnde impulsum est id quod fugit. Interim autē dum id quod persequitur ad eum accedit, id quod fugit aliquid spatij procedit. etiam si minus eo quod processit id quod persequitur, eo ꝙ sit tardius, procedit tamē. non enim quiescit. Et in quo rursus tēpore illud peruadit in quod persequitur quod præcessit id quod fugit, in eo rursus tēpore peruadit aliquid id quod fugit tanto minus eo quod prius motū est, quanto est id tardius eo quod persequitur. Et sic in omni tempore in quo peruadit id quod persequitur, id quod præcessit id quod fugit quod est tardius, in eo procedit etiā aliquid id quod fugit. & si enim semper minus, peruadit B tamen etiā ipsum aliquid dum omnino mouetur. Eo aūt ꝙ in infinitum alio aliud spatium minus sumat propter magnitudinū sectionem in infinitum, nō solùm Hector ab Achille nō comprehendetur, sed ne testudo quidem. Ponatur enim subiectum esse stadium, & progredi testudinem dimidium stadij, & duplum testudinis in eodem tempore moueri Achillem. Si ergo cœperit Achilles à principio stadij persequi testudinē, interim dum procedit dimidium stadij vt veniat ad dimidiū vnde profecta est testudo, peruaserit testudo decimam partē semistadij quod restat. Rursum interim dum Achilles ꝑuadit decimam partem huius semistadij, decimæ partis semistadij testudo peruadit partem decimam. Si ergo ad omnē quę sumitur decimam alicuius spatij, ipsam quoq; habet decimam: & semper testudo aliquid præcedet Achillem, & nonquā neutrum eorum peruadet stadium. Ratio ergo est hæc quoq; eiusmodi. Eam autē dicit esse eandē cum ea quæ præcessit. quoniā eius quoq; probabilitas pendet C à diuisione magnitudinis in infinitum. videtur aūt ab illa differre, ꝙ nō per sectionem in duas partes & in dimidium semper diuidat. sed aliqua alia ratione per quā motus eius quod est celerrimum, superat motum eius quod est tardissimū, siue sit decupla, vel aliqua alia ratio. Tragicè autem se hæc iactauit oratio in eo quòd ne id quidē quod est celerrimum, comprehēdet persequens id quod est tardissimum: & in eo ꝙ Achilles & testudo tanquam in tragœdia vel comœdia personæ introducantur. Hic autem ipsa quoq; est solutio ex distinctione diuisionis in infinitū. Non enim actu sunt infinita in continuo & continuo mòtu qui in ipso est. non enim adhuc continua manent si diuidantur. quatenus enim ipsa diuiditur, aliquid sistitur, & non seruat id quod est cōtinuum magnitudo. Id autem quod est tardius, quando pręcedit quidem, nō comprehenditur. & tamen comprehēditur. Si enim dat oratio vt trāsmittat finitam, quēadmodum semistadium D & decimam semistadij: videlicet totum quoq; peruadet stadium. & id quod est celerius eo quod tardius mouetur in eo tempore, id quod peruasit id quod est tardius apprehendet, & ita ipsum comprehendet. id enim quod in decem horis mouetur id quod est tardius, in vna hora peruadet id quod est celerius, & ad idem perueniet ad quod id quod est tardius. Fuit autem ex eo quoq; dubitatio quòd infinita actu sumeret. quod quidem non est verum, & maximè cùm continua seruētur motus & magnitudo. Et si enim necesse est aliquam partem moueri primam quæ mouetur, & sic totum: attamen nō necesse est hoc esse definitum. vel potius necesse est non esse definitum, vt non diuidatur continuum.

Tertia autem, quę nunc dicta est, ꝙ consistit telum quod fertur. Euenit autē ex eo quod sumat tempus cōpositum ex ipsis Nunc. Si enim hoc non detur, non erit syllogismus. LXXX

Tertiam

LV Tertiam dicit esse Zenonis ratione quam pauloante
dissoluit, quæ dicit quod telum quod fertur, dum fertur,
sistitur. si quidẽ necesse est quicquid est, moueri vel quie
scere, id autem quod fertur, semper est in eo quod est sibi
æquale. Quod semper est autem in eo quod est sibi æqua
le, non mouetur. Quiescit ergo. Falsum autẽ sumit hæc
oratio, ꝙ sẽp sit in eo quod est sibi æquale id quod fer-
tur. ostensum est enim ꝙ in solo Nunc est in eo quod est
sibi æquale. Et hoc quidem concedit, sed nõ animaduer-
tit ꝙ in ipso Nunc nihil mouetur nec quiescit. Quoniam
autem ipsa Nunc non deficiunt, propterea existimat ip-
sum sisti á motu per locum in tempore, ex hoc nihil colli
gens, si quidẽ non sunt inter se continua ipsa Nunc, neq;
ex eis fit tempus.

Motũ perimens Zenonis tertia ratio.

LXXXI Quarta est autem de æqualibus magnitudi-
nibus, quæ in stadio mouẽtur ex aduerso æqua
lium, hæ quidem à fine stadij, illę verò à medio,
æquali celeritate. in qua existimat euenire vt sit
LXXXII æquale tempus duplo dimidium. Est autẽ in
eo falsa ratiocinatio, ꝙ hãc quidem in eo quod
mouetur, illã verò in eo quod quiescit, æqualẽ
magnitudinem censeat æquali celeritate ferri
æquali tempore. Hoc autem est falsum. Quem
admodum, Stent eæ quæ stant æquales magni
tudines, in quibus sunt A A A A: illæ verò in qui
bus sunt B, incipiẽtes à medio ipsorum A, quæ
& numero eis sunt & magnitudine æquales:
aliæ verò in qbus sunt C ab extremo, quæ sunt
his B & numero & magnitudine ęquales & pa
ri celeritate: euenit vtiq; vt primum B simul sit
in extremo & primum C, dum inter se inuicem
æqualibus interuallis mouentur: euenit autem
vt ipsa C omnia A transierint, ipsa B verò tran-
sierint dimidia. adeò vt sit etiam tempus dimi-
dium. est enim vtrunq; in vnoquoq; æquale.
Simul autem euenit vt ipsa B, omnia C trãsmi-
serint. Simul enim erit primum C & primum B
in cõtrarijs extremis, vt quod in vnoquoq; ex
B sit æquali tempore, quãto in vnoquoq; ex A,
vt ait, eo ꝙ ambo sint æquali tpe in A. Hæc est
ergo ratio. fit aũt ex falso quod dictum est.

LVI Quarta quoq; Zenonis de motu ratio, quę ipsa etiam
eò deducebat vt fieri nõ posset vt sit motus, talis erat. Si
est motus: ex æqualibus magnitudinibus & quæ sunt pa
ri celeritate, altera duplo alterius motu mouebiť, & non
æquali. Et est hoc quidem etiã absurdum: absurdum est
autẽ id quoq; quod sequitur, ꝙ idem & æquale tempus
simul sit duplum & dimidium. Hoc autem ostẽdit cùm
pro confesso sumpsisset, quod quæ sunt æqualia & paris
celeritatis, in æquali tempore ęquale spatium mota sint.
Quinetiam ꝙ eorum quæ sunt æqualia & paris celerita
tis, si hoc quidem, dimidium, illud verò duplum motũ
fuerit, in dimidio quidem tempore dimidium, in duplo
autem tempore duplum fuerit motum. His prius sum-
ptis, ponit stadiũ in quo D E: & quatuor magnitudines,
vel quotcunq;, modo pares, ita vt habeant dimidia, ma-
gnitudine ęquales. vel vt ait Eudemus, cubos. in quibus
sint A A A A. adeò vt medium stadij spatium hæc stantia
obtineant. Quorum stantium, primũ definit id quod est
in principio stadij quod est in D. extremum autem in E.
Et sumit alias quatuor magnitudines vel cubos, eis quæ
stant magnitudine & numero æquales, in quibus sint
B B B B, incipientes quidem à principio stadij, desinentes
autẽ in medio quatuor A A A A, quæ ipsa mouentur ad E

Motũ perimens Zenonis quarta ratio.

E tanq; ad extremum stadij. Quamobrem primum quoq;
dicit eum qui est in medio ipsorum A A A A, vt qui sit an-
te reliquos in motu qui est ad E. Propterea autẽ pares
accepit magnitudines, vt habeãt dimidia. eis enim opus
habet, vt discemus. Quocirca primum quoq; B ponit in
medio eorum quę stant A A A A. deinde etiã alios magni-
tudine & numero æquales, ipsis B B B B & ipsis A A A A
scilicet, sumit, in quibus sunt C C C C, ipsis B B B B opposi
tos. Nam cùm ipsi B B B B, à medio stadij, in quo erat etiã
ipsorum A A A A medium, ad extremum stadij, nempe E
moueanť, cubi C C C C ab extrema parte in qua est E mo
uentur ad D quod est in principio stadij: & ex quatuor
C C C C scilicet primum quod vergit ad D, ad quod ipsis
C C C C est motus. ponit autem primum C in primo B.
Cùm talis sit ergo quæ ab initio posita ẽ positura, si ipsis
A A A A stantibus, ea quidem B B B B moueantur, veluti à
medio ipsorum A A A A & stadio, ad finẽ stadij, nempe E,
ipsa verò C C C C tanq; ab extremo stadio ad principium
F scilicet (non enim tanq; ab extremo B. quod quidẽ cùm,
vt est verisimile, in nonnullis exemplaribus inuenisset
Alexander, necesse habuit dicere, ꝙ id quod prius dixit
primum B, hoc nunc vocauit extremũ) euenit vt primũ
B simul sit in extremo sui motus, & primum C, cùm ea
inter se moueantur paribus interuallis, & æquali celeri-
tate, in eo quod est extremum eorum inter se inuicem.
Nam cùm primum C sit ab initio in primo B, & ea ex
aduerso moueantur, & se inuicem pertransierint, primũ
quidem B erit in extremo C: primum autem C in extre
mo B. & hoc fuerit illud, SIMUL primũ contingere esse
in extremo, & primum C, dum inter se inuicem paribus
interuallis mouẽtur.} Paribus enim interuallis inter se
distans motus, facit vt sint in extremis alterum alterius.
Euenit autẽ vt & C, primum scilicet, omnia A peruase-
rit, B autem dimidia A. Et quòd B quidẽ quod incipit à
medio ipsorum A, motum sit per duo A A, vel per dimi-
dia, quotquot fuerint paria in quanto C dupla B perua-
G dit, clarum est. primum enim B á medio ipsorum A incẽ
pit. & in quãto B mouetur pręter duo A A quæ stant ex-
trema, C quod primum mouetur ex aduerso ipsorum B,
peruadit per quatuor B B B B. Duo enim motus eorũ quę
ex aduerso mouentur, peragunt duplum vnius spatium,
quo mouetur B præter A quæ sunt stantia. Et hoc qui-
dem clarum est. Quomodo autem C omnia A pertran-
siit? neq; enim præter hęc mouebatur, sed pręter B. neq;
mouebatur ab initio ipsorum A, sed ab initio ipsorum B,
quod erat in medio ipsorum A. Quomodo ergo motum
est C præter omnis A? num ꝙ ipsa quoq; B erant æqua-
lia ipsis A. In quo ergo tẽpore motum est C ꝑter ipsa B,
fuerit etiam motum præter A quæ sunt ipsis B æqualia.
Et hic est falsa ratiocinatio, ꝙ accepit absolutè moueri in
æquali tempore id quod præter æqualia moueť, non præ
terea reputans ꝙ eorum quæ sunt æqualia, hæc quidẽ ex
aduerso mouentur, illa verò stant. Et tñ cùm sumpsisset
ꝙ in æquali tempore C peruadit ipsa B & A: qm̃ in quo
H tempore primum B trãsmittit duo A A, in tanto C qua-
tuor B seu quatuor A: collegit ꝙ B, & si sit æquali celeri
tate cum C, in eodem tẽpore moueatur dimidium eius
quod mouetur C. quod quidem est præter id quod prius
fuit in confesso & quod est euidens. quæ enim sunt æqua
lis celeritatis, æquale spatium mouentur in æquali tẽpo-
re: verùm qñ similiter se habẽt, vt vel ambo moueantur
præter ea quæ stant, vel ambo præter ea quæ mouentur:
& non qñ hoc quidẽ præter ea quæ stant, vt B, illud verò
præter ea quæ ex aduerso mouentur, vt C. Præterea aũt
tempus quoq; in quo mouetur B per duo A A, est dimi-
dium tẽporis in quo mouetur C per quatuor A, siquidẽ
ipsa A sunt æqualia ipsis B, & æquali celeritate B & C.
videbatur aũt tempus quoq; esse æquale, seu idẽ, in quo
B mouebatur per duo A A, & in quo C per quatuor B.
Eueniet ergo vt magnitudo quoq; sit eadẽ dupla & dimi
dia, siquidem in eodem tpe, ex ijs quæ sunt æqualis cele-
ritatis,

ritatis, B quidē peruadit duo A A: C autem quatuor B, cùm ipsa B sint ęqualia ipsis A, & idem tempus duplum & dimidiū. siquidem dimidium quoq; erat tp̄s in quo B peruasit duo A A, temporis in quo C peruasit per quatuor B, & idem. Illud autē, ÆQVALE est enim vtrunque in vnoquoq; } significat q̄ & B & C cùm sint eiusdem celeritatis, faciunt tempus æquale in vnoquoq; eorum per quæ mouētur, nempe B & A. Si aūt æquale, videlicet duplum est tēpus, in quo C peruadit quatuor B: dimidium autem in quo B duo A A. aut potius in quo C pertransit quatuor A, eius in quo B, quod est ęqualis cū eo celeritatis, duo A A. dictum est enim q̄ in quo C peruadit quatuor B, in eo etiā ipsa A. Cùm autem dixisset euenire vt C omnia A transierit, qm̄ omnia B transit, ijs quæ consequuntur absurdis interiectis, nempe q̄ & dimidium spatium sit idem cum duplo, & dimidium tempus cum tempore duplum: subiunxit quòd simul euenit vt ipsa B quoq; omnia C pertrāsierint, quemadmodum ipsa C pertransierunt ipsa B. simul enim erit primum C & primum B in contrarijs extremis: C quidem in principio stadij B autem in fine. quæ quidē sunt ambo extrema. Nam cùm ex aduerso moueantur æquali celeritate, & sint æqualia, & cœperunt à principio alterum alterius, alterum alterius fines simul comprehēdunt, cùm C sit æquali tempore in vnoquoq; ipsorum B, quanto in vnoquoq; ipsorum A, etiam si non moueantur C præter A. propterea q̄ ambo ipsa C & ipsa B, cū sint æqualia & eiusdem celeritatis, sint æquali tempore in ipsis A. Per hoc autem simul quidem ostēdit, cur sumpserit ipsa C mota esse pręter ipsa A, & si mota non fuerint. nempe quòd propter ęqualitatem & æqualem celeritatem cum ipsis B. Simul autem etiā ostendit quòd ex eo facta fuit falsa ratiocinatio, per hoc quòd adiecit, vt ait. NON est enim C æquali tēpore in vnoquoq; eorum quæ ex aduerso mouentur, & eorum A quæ stant. Potest autem, inquit Alexander, id quod est, EVENIT autem vt C omnia A transierit } deinceps consequi illud, VT quod sit æquali tempore in vnoquoq; ex B, quanto in vnoquoq; ex A. } Deinde verò, B autem præter dimidia } vsq; ad illud, SIMVL enim erit primum C & primum B in contrarijs extremis } ea autem deinceps hoc sequi, nempe, PROPTEREA quòd ambo sint æquali tempore in A. } Talis est ergo ratio, quæ est stultissima, vt ait Eudemus, propterea quòd habeat manifestam falsam ratiocinationem. siquidem censet ea quæ sunt æqualia & eiusdem celeritatis, siquidem hoc quidem moueatur propter id quod mouetur, illud verò ꝓpter id quod quiescit, æquale spatium moueri in æquali tp̄e. quod quidem est euidenter absurdum. Quę enim ex aduerso mouenť, & sunt sibi inuicē æqualis celeritatis, duplex spatium in eo tp̄e abscedunt, in quo id quod mouetur ꝑꝑ id quod quiescit, dimidiū spatium abscedit, ēt si sit cū illis pari celeritate.

Quartam rationē Zenonis dicit Eudemus esse stultissimā.

LXXXIII Sed neq; in mutatione quę est in cōtradictione erit nobis aliqd eiusmodi vt fieri non possit. Quemadmodum si ex non albo mutetur in album, est etiā in neutro. Sic ergo neq; erit albū, neq; non albū. non enim si non est totū in vtrolibet, non dicetur albū vel non album. Album enim dicimus, vel nō album, non q̄ totū sit tale, sed q̄ plurimę, vel quæ sunt partes maximè principales. Non est aūt idem non esse in eo, & in eo nō esse totum. Similiter aūt & in eo quod est, & in eo quod non est, & alijs quę sunt ꝑ contradictionem. nō enim necessariò in altero oppositorum. in neutro autem totum semper.

LVII Postq̄ dissoluit rōnes Zenonis quę videbanť motum de medio tollere, adducit alias quoq; rōnes quæ ad idipsum rogabanť Sophisticè, vt callida & Sophistica earum

Motū perimens ex mutatione p cōtradictiones refellit ratio.

A cōmenta dissoluat. quarū prima quæ ex mutatione per contradictionē motum conať soluere, est eiusmodi. Qm̄ id quod mouetur, mouetur dum ex aliquo in aliqd mutatur, in neutro aūt est qn̄ mouetur: neq; in eo ex quo: non moueť enim amplius: neq; in eo ad quod: hoc enim nondum mouetur, sicut etiā in hoc libro docet Aristoteles: est aūt etiam mutatio per contradictionē: id quod mutatur per contradictionē in nulla erit parte cōtradictionis, sed in eo quod intercedit, quod quidē est absurdum. non enim intercedit aliqd inter contradictionem. Aut si hoc nō ita habet: non est verū q̄ id quod mutať, neq; est in eo ex quo mutať, neq; in eo in quod mutať in tp̄e in quo mutatur. mutatio enim quæ fit per contradictionē, hoc quidem habet ex quo, illud verò in quod. ex albo enī in non albū, & ex non albo in albū mutatur: & ex eo quod est in id quod non est, & ex eo quod nō est in id quod est. Si ergo cū fit mutatio, necesse est id quod mutatur esse in neutro cōtradictionis: hoc aūt non pōt fieri, qm̄ nihil effugie oppositionē contradictionis: non fuerit mutatio. B Hanc aūt soluens rōnem, dicit totum qdem quod mutatur per contradictionem, in neutra esse parte cōtradictionis, sed partem aliquam in vtroq;. Et hoc prius ostēsum est qn̄ dicebat, q̄ eius quod mutatur necesse est hoc quidē esse in eo ex quo, illud verò in eo in quod. Si autē hoc ita habet: neq; in altera parte cōtradictionis est totū quod mutatur: neq; inter cōtradictionē aliquid intercedet, in quo ipsum esse oportebit: sed est in vtrisq;. Quid ergo diceť, album ne an non albū? necesse est enim vt alterum propter pronuntiatū contradictionis. Siue autē album, siue non albū, non est in vtrisq;. Hanc aūt soluens obiectionem, dicit nō esse necesse vt totum sit in vtrolibet, vt album dicať vel non albū. etenim album dicitur nō solùm quod totū tale est, sed ēt quod habet plurimas partes vel maximè principales hmōi. Simil'r etiam non albū, quod plurimas uel maximè principales partes nō habet albas. Quare in quo est id quod est amplius vel principalius, C ex eo diceť. Totum autē in neutro est in quo erit mutari. Qūo ergo est idē album & non albū? An primum quidē hæc enuntiata est distinctio, ꝓpter firmitatē contradictionis, q̄ nō in alio & alio: Deinde absolutè qdem nō esse in albo, non pōt vnà verū esse cum eo quod est esse in albo. Non esse autē totū in albo, pōt simul esse verū cum albo quod est in parte. Et diciť album quod non est totū albū. qm̄ non idē est id quod non est absolutè albū, & id quod nō est totum album. Cùm aūt sumpsisset in albo & non albo mutationē quę fit per contractionem, & in ea soluisset dubitationē per adiectionem totius: nō est enim verū in neutra parte contractionis absolutè non esse id quod mutať, vt is volebat qui dubitabat: sed verum est nō esse totū: non est aūt idem non esse totum & nō esse: Cùm sic D ergo in albo & nō albo soluisset, subiunxit simil'r habere etiam in eo quod est & eo quod non est. in quibus magis propriè pōt videri mutatio quæ est per contradictionē. Album enim etiā in id quod est propriè contrariū mutatur, nempe nigrum, & in id quod intercedit: Id autem quod est, in id quod non est solū: & id quod non est, in id quod est. Cùm ergo adiecisset etiā id quod est & id quod non est, cōiter subiunxit dubitationē sic esse soluendā in omni contradictione. Erit enim id quod mutatur, sicut etiam alia omnia, necessariò in altera parte contradictionis, sed non semper totum. in mutando enim nō totum. Quamobrem cùm absolutè quidē dicatur contradictio, hæc est solutio dubitationis, quæ ab eo quod est non esse distinguit nō esse totum. Si aūt cum adiectione totius dicatur ꝓpositio, Album est totū, vera est in his negatio q̄ habet, Non totū. Sed q̄ id quidē quod fit & interit, possit aliquo quidē modo dici esse, aliquo verò nō esse, quatenus simul accedit & ad id quod est & ad id quod non est, clarum est. Quarnam autem alia sint per cōtradictionem? num oīa quæ sunt, qn̄ diuiduntur per affirmationem & negationem quæ opponitur contradictoriè?

Album dicitꝰ qđ albi habet plurimas partes.

Denominatio fit ex eo quod est amplius in aliq.

Non eē absolute albū, & non totū albū differūt.

Non esse totum, & nō esse differunt.

Quod fit & interit, aliq̄ modo ē, aliq̄ modo nō ē.

Esse p contradictiones quā dicanť.

LXXXIIII Rursus in circulo & sphæra & in ijs omnino quæ in seipsis mouentur, ꝙ eueniet vt ea quiescant. in eodē enim loco erunt tempore aliquo & ipsa & partes. Quare quiescent simul & mouebuntur. LXXXV Primùm enim partes nullo tēpore sunt in eodem: Deinde etiã totum semper mutatur in aliud. non est enim eadē quæ ab A sumitur circũferentia, & quæ à B & quæ à C & alijs signis vniuscuiusq;. nisi quemadmodum Musicus homo etiã homo est quia accidit. quare mutatur semper alia in aliam, & nunquã quiescet. Eodem autem modo etiam in sphæra & in ijs quæ in seipsis mutantur.

LVIII

Motũ perimēs oratio, ex eo quod quæ circulari motu mouenſ, videantur quiescere, refellit.

Quòd aduersus quidem aliquã contendat rõnem ex ijs quæ motũ tollunt, clarum est ex eo ꝙ etiam quod præcedit argumentũ, tanq̃ consequens ijs quę aduersus Zenonē dicta sunt, sic inceperit, sed neq; in mutatione quæ est in contradictione erit nobis aliquid eiusmodi vt fieri non possit, ad hoc vt sit motus. Clarum est ergo ꝙ nunc quoq; tanquã de eo dicens, RVRSVS, inquit, in circulo & sphæra & ijs quæ in eis mouenſ, ꝙ eueniet vt ea quiescant} vt Sophistę existimant, ne infert quidem aliquid quominus possit esse motus. Porrò autem hunc quoq; scopum habet Aspasius & hanc dicit rõnem. & ante ipsum Eudemus. Alexander aũt existimat id quod nunc dicitur, dici aduersus eos qui perimunt definitionē motus quæ est ab ipso posita. Quoniam enim dixit quiescere id quod in eodem est aliquo tēpore, & ipsum & eius partes: ostēdit ne hoc quidem perimi per ea quæ in eodē loco mouentur, vt quidã existimant. talia autem sunt ea quæ circũferuntur. quæ quidē videntur aliquo tempore esse in eodem & ipsa & partes, licet moueãtur. Ostendit ergo hæc, inquit, nõ obstare definitioni quietis. & quòd hoc quidem ostendat clarum est. Ostendit aũt non confirmans definitionē quietis, sed ꝙ ne ex hac quidem dubitatione interimatur motus. Visa est autē esse huiusmodi dubitatio. Si ea quæ videntur moueri primo & maximè proprio motu, nempe circulari, ea videntur nõ moueri sed quiescere: non fuerit motus. Cũm autē connexum facile admitti posset (quis enim nõ fatetur, quòd si primus & maximè principalis ex motibus non est motus, sed quies, non fuerit motus?) assumptionem videbãtur probare, sumentes quidem id quod est in confesso ex ijs quæ ostensa sunt, ꝙ quæ in ipso loco sunt aliquo tēpore, & ipsa & partes quiescant: assumentes autem ꝙ quæ in orbem & sphæricè mouentur, in eodē loco sint aliquo tempore, & ipsa & partes: & per hæc colligentes, ꝙ quę in orbem & sphæricè videntur moueri, quiescant. Soluit autem hanc quoq; rationem, ostendens quòd quæ sic mouentur, neq; ipsa neq; eorum partes in eodē loco sint vllo tempore. Et primùm dicit partes nullo tempore esse in eodem. vnaquæq; enim pars est aliàs in alia & alia parte eius quod continet. si enim partes non eandē semper seruant positurã: videlicet est vnaquæq; aliàs in alio loco. Quiescit autem id quod se similiter habet & ipsum & partes eius aliquo tempore. Sed neq; totum manet in eodem. si enim partes omnes: totum quoq; mouetur per partes. Ipse autem ex abũdantia potius non ex partibus ostēdit totum moueri, sed per se totum. Etenim totum, inquit, semper mutatur, in alterum scilicet locum. quod quidem videtur mirabile. Si est enim alia circunferentia quæ sumitur ab A vsq; ad A, & alia quæ à B vsq; ad B, & sic in vnoquoq; signo: localis quoq; circunferentia similiter est diuisa in eas quæ cum eis proportionē habent & conuenientiam. & est vnaquæq; circunferentia tota alia, & eius quod est in loco, & loci. Quoniam autem signa quoq; mouentur: totum semper mutatur in locum alterius & alterius totius. siquidem non est eadem quæ est ab A ad A circunferentia, cũm ea quæ est à B ad C, neq; in loco, neq; in eo quod est in loco, nisi per accidens. quoniam tota est eiusdem circũferentiæ. quemadmodũ Musicus homo, quoniam accidit Aristoxeno vt sit etiã musicus, cũm sit homo. Quare semper mutabitur alia in aliam. altera enim alterius posituram semper inuicem accipiunt. vbi enim nunc est circunferentia quæ est ab A ad A, illic erit paulopost circũferentia quæ est à B ad B. Cum mutantur autem nõ erunt partes in eodem, aliquo tempore: neq; totum. Ergo non quiescent. Postquam autem ostēdit in circulo neq; totum neq; partes quiescere: neq; enim manere in eodem: dicit eandem etiam fore rationem & in sphæra seu globo, & in alijs quæ in seipsis mouēṫur, & à suo ipsorum loco non excedunt, cuiusmodi sunt turbines, & si quid aliud circumuoluitur. Sciendum est autem, quòd cũm dixerit Aristoteles non eandem esse circunferentiã primùm quæ ab A sumitur cum ea quæ est à B, veri amicus Eudemus, Verum, inquit, dicendum est esse eandem circunferentiam totam quæ vndecunq; inceperit, an aliam habet quæstionem?

Quę in orbē mouenſ, nec eorũ partes, nec ipsa tota, sunt vllo tēpore in eodem loco.

In motu eorum quę mouentur in orbē mutaſ circunferentia.

Eudem⁹ veri amicus.

LXXXVI His autem demonstratis, dicimus ꝙ id quod nullas habet partes non cõtingit moueri nisi p accidens. vtputa dum mouetur corpus vel magnitudo in qua inest, quēadmodum si à motu nauigij moueaſ id quod est in nauigio, vel pars motu totius. Dico autem id quod nullas habet partes, id quod non potest diuidi in quãtitate. motus enim partium sunt alij per ipsas partes & per motum totius. Viderit autem quispiam etiam in sphæra quoq; maximè differentiam. non est enim eadem celeritas eorum quæ sunt ad centrum, & eorum quę sunt extra, & totius: vtpote ꝙ non sit vnus motus. Quēadmodum ergo diximus, sic cõtingit moueri id quod nullas habet partes: sicut qui sedet in nauigio dum currit nauigium: per se autem non contingit. LXXXVII Mutetur enim ex AB in BC: deinde ex magnitudine in magnitudinem: deinde ex forma in formam, siue per contradictionem: Sit autem tempus in eo in quo primo mutatur, in quo sit D: Necesse est ergo vt ipsum in quo tempore mutatur, sit vel in A B vel in BC. vel hoc quidē eius sit in hoc, illud verò in altero. ita enim se habuit quicquid mutatur. In vtroq; ergo non erit eius aliquid. Sic enim potuerit in partes diuidi. Sed neq; in BC. mutatum enim fuerit. ponitur autem mutari. Restat ergo vt ipsum sit in AB: tempore quo mutatur. Quiescet ergo. in eodē enim esse aliquo tempore, est quiescere. LXXXVIII Quare non contingit id quod nullas habet partes moueri, neq; omnino mutari. sic enim vno solo modo esset eius motus, si ex ipsis Nunc esset motus. in ipso Nunc enim semper esset motũ & mutatum: adeò vt moueatur quidem nunquam, semper autem motum sit. Quòd autem hoc fieri non possit prius quoq; ostensum est. neq; enim tempus est ex ipsis Nunc, neq; linea ex punctis, neq; motus ex momētis. nihil enim aliud facit qui hoc dicit, nisi motum ex ijs quæ nullas habent partes: perinde ac si tempus ex ipsis Nunc, vel magnitudinem ex punctis.

Cũm prius

LIX Cùm prius ostendisset, quòd in eo quod nullas habet partes nihil mouetur, nec quiescit, sed nõ moueri quidẽ verum fuisse dicere in eo quod nullas habet partes, non autẽ quiescere: & ideo Zenonis meminisset rationes vt quæ falsa vteret ratiocinatione, quando censet quicquid est vel quiescere, vel moueri, cùm fuerit in eo quod est æquale: & ex eo dissoluisset rationem quę conatur motũ tollere, deinde adduxisset etiam alias Zenonis rationes, quæ ipsæ quoq; sophisticè motum conãtur perimere, & eas dissoluisset, & duarum aliarum meminisset rõnum quarum est idẽ scopus, & illas quoq; dissoluisset: His, inquit, demonstratis & quæ proximè de motu dicta sunt, & quæ prius, de eo q nõ moueatur aliquid nec quiescat in eo quod nullas habet partes, illis cõsequenter dicimus id quod nullas habet partes non contingere moueri, nisi per accidens, eo q sit in corpore quod mouet, vel in magnitudine. Quomodo autem dicatur, ostendit in exẽplo eius quod est in nauigio. Quę enim in ipso sunt, cùm per se non moueantur, eo q sint in nauigio quod mouetur, **B** ipsa quoq; feruntur per accidens. Corpori autẽ adiecit magnitudinem, vt Alexander quidem dicit, magnitudinem dicens lineam & superficiem, quę quidem nõ sunt corpora, neq; à corpore separabilia. Aspasius aũt ait hęc dici ὡς παραλλήλας, hoc est ex eo quod idem valeant. non enim mouetur per se aliqua alia magnitudo, præter corpus. linea enim & superficies mouentur per accidens, q sint in corpore quod mouetur. Num autẽ cum aggressus esset dicere, vtpote dum corpus mouet in quo inest, aduertit q non in corpore primo insit id quod nullas habet partes, sed in linea. Qua de causa adiecit, vel magnitudo, eo q insit quidem in magnitudine lineę quę mouetur. quæ ipsa quoq; moueẽ per accidens, q insit in superficie. quæ ipsa etiam mouetur per accidens, q in corpore insit quod per se mouetur. Hęc ergo oĩa indicauit, adijciens illud, Vel magnitudo. Cùm aũt dixisset id quod quiescit in nauigio moueri per accidens, q sit in nauigio quod mouetur, adiecit, VEL pars motu totius. nam **C** pars quoq; mouetur per accidens, quando totum mouetur, q sit in toto quod mouetur. Ostensurus autem non posse per se moueri id quod nullas habet partes, quid id sit primum definit, nempe id quod non potest diuidi in quantitate. Et cùm hanc interiecisset definitionem, consequenter ei quod est, Vel pars motu totius, subiungit, Motus enim partium sunt alij p ipsas partes, & per motum totius, soluens quandam obiectionem quæ affertur aduersus id quod partes moueantur per accidens. Quando enim ostendebat motum quidem posse diuidi, non solum per tempus, sed etiam per partes eius quod moueẽ, tunc sumebatur etiã ipsarum partium per se motus: nũc aũt per accidens dicit moueri partes, q sint in toto quod mouetur. Dicit autem esse duplices partium motus, hos quidẽ ipsarum quæ per se mouentur partium: illos verò, per motum totius. Simul autem per hoc quoq; ostendit differentiam motus partium in toto, & motus partis in magnitudine. Quia enim dixit non cõtingere id moueri **D** quod nullas habet partes nisi per accidens, q insit in corpore quod mouetur: quẽadmodum pars quoq; dicit moueri motu totius: subiũxit esse duplicem motum partis. In hoc ergo differt ab eo quod nullas habet partes, quòd id quidẽ quod nullas habet partes mouetur solũ per accidens: pars autem per se et per accidens. Quòd autem in motu totius sunt etiã vniuscuiusq; ex partibus per se motus, apertè ostẽdit etiam in sphæra quæ circũfertur. Alia est enim velocitas partium eius quæ sunt ad centrum: & alia earum quæ sunt æquales ijs quæ sunt ad externã superficiẽ. Si enim non essent multo velociores partes quæ sunt ad externam superficiem, ijs quæ sunt ad centrum: non tanto maius spatium in eodem tẽpore peruaderent, in sphæræ circũuectione. Simul enim restituuntur, hæc quidem in maximo, illa verò in minimo circulo circum actæ. Potest autem, inquit Alexander, illud de ijs quæ

Non mouet nisi per accidens q̃d nullas habet partes.

Corp° & magnitudinem non dixisse Aristotelem ὡς παραλλήλας, vt voluit Aspasi°.

Partium duplex est motus, per se, et per accidẽs.

Partium motus in sphæra inter se inuicem differunt.

A sunt ad centrum & de ijs quæ sunt extrinsecus, dicere ẽe de maximis circulis qui describũtur per centrum, nempe æquinoctiali & Zodiaco, & de ijs qui circa polos. Hi enim sunt extra centrum sphæræ. & scilicet in his è contrario sunt quidem celeriores vtpote maiores, ij qui sunt ad centrum: tardiores autem qui extrinsecus. siquidẽ in eodem tempore simul restituuntur quę sunt in eis signa. Sic ergo inter se differunt motus partium. Porrò autem à toto quo tota sphæra mouetur differunt. si quidem ille quidem in eodem tempore peruadit oĩa spatia quæ sunt in sphæra, partium autem vnamquanq; quæ per se est. & nullius partis motus est idem cum toto. & partes mouẽtur per se quodam motu præter motum totius. & nõ est solùm motus earum per accidens, quẽadmodum est motus eorum quæ nullas habẽt partes. Hæc cùm ostendisset de partibus, transit deinceps ad id quod nullas habet partes, nempe q id contingit solũmodo moueri per accidens, vt qui sedet in nauigio cùm currit nauigium, per se **B** autem non contingit. Hoc aũt ostendit in omnibus speciebus mutationis, per magnitudinẽ quidem dicens mutari id quod augetur & minuitur, & id quod per locum mutatur. magnitudo enim est aliqua etiam locus. Quare nec loci meminit, vt qui comprehensus sit in magnitudine. Ex forma autem in formam, dicit, mutationem quę est in qualitate. forma enim est qualitas. Per cõtradictionem autem, generationem & interitum. Ii enim sunt ex eo quod non est in id quod, & ex eo quod est in id quod non est. Hoc autem probat per deductionem ad id quod fieri non potest, vtens ijs quæ prius ostensa sunt, nempe quòd quicquid mouetur, potest diuidi. Quãobrem illic quoq; generaliorẽ & magis vniuersam in omnibus quæ mouentur visus est facere demõstrationem, & non in ijs solùm quæ mouentur per locum. Cùm autẽ sumpsisset quòd id quod mutatur, alicunde aliquò mutatur, & in tẽpore, vi & potestate sic ratiocinatur. Si id quod nullas habet partes per se mutatur: id autem quod mutatur, dum **C** mutatur, necesse est vel sit totum in illo in quod mutaẽ: vel totum in illo ex quo mutatur: vel eius quidem aliqd sit in hoc, aliquid verò in illo: quod in neutro enim sit vt euidenter absurdum prætermisit: fieri aũt non põt vt in aliquo eorũ sit id quod nullas habet partes: fieri non potuerit vt ipm per se mutetur. Et cõnexum quidẽ assumpsit, vt vel ex ea q̃ prius dicta est diuisione euidens: Assumptionẽ autẽ probat singillatim. Et primũ quidem q si eius aliqd in hoc fuerit, aliqd verò in illo, pbauit fieri non posse, ex eo q id quod est eiusmodi, põt in partes diuidi: Deinde q neq; est in eo in quod mutaẽ. quod enim est in illo, mutatum est: hoc aũt ponitur mutari. Deinde etiam id quod restat, q neq; est in eo ex quo mutaẽ, tpe quo mutatur. nã cum sit in eo ex quo mutatur, quiescit & non mutatur. In eodem enim esse, aliquo tpe, dicitur quiescere. Quare non cõtingit id quod nullas habet partes moueri, neq; oĩno per se mutari. Cùm aũt sic ostendisset fieri nõ posse vt motus sit eius quod nõ potest diui**D**di, accuratius subiungit cogitatũ, dicens ita demum futurum esse eius motum si tẽpus sit ex ipsis Nunc. Esset aũt tunc quoq; eius motus, nõ vt eius quod mouetur, sed vt eius quod motum est. Vnumquodq; enim in ipso Nunc motum est, non mouetur. Si enim moueretur: oporteret eius aliqd quidem esse in vno, aliquid verò in alio, sicut prius ostensum est. Quod est autẽ tale, non est eiusmodi vt careat partibus. Si autem ex ipsis Nunc componetur tp̃s: sequitur vt etiam motus componatur ex momẽtis, quæ sunt fines motus qui carent partibus. Si enim per vnumquodq; ipsorum, Nunc, motum est id quod nullas habet partes: ex ipsis Nunc autem est tempus: erit etiam motus compositus ex tot momentis & finibus motus, ex quot Nunc est cõpositum tempus, in quo tp̃e dicitur motũ esse id quod nullas habet partes. Quòd autẽ fieri nõ possit vt continuum quid cõponatur ex ijs quę nullas habent partes, pluribus ostensum est. neq; enim tp̃s, nec

Æquinoctialis circul° et Zodiacus.

In oĩbus mutationis speciebus, id q̃d nullas habet partes, contingit moueri p accidẽs.

magnitudo, nec motus poteſt componi ex ĳs quæ nullas habẽt partes. Quare nec ſic habuerit motum id quod careret partibus, vt quod motum ſit in tp̃e. etenim nõ poteſt hoc aliter fieri. oſtẽſum enim eſt neceſſe eſſe id quod motum eſt, prius moueri, ſicut etiã id quod mouetur prius eſſe motum. Si autẽ eſſet motus in ipſo Nunc, fieret aliquid in ipſo motum quod non veniſſet ad ipſum per id quod eſt moueri. moueri enim nõ eſſet in ipſo Nunc, ſed ſolùm motum eſſe. Finis enim in fine.

LXXXIX Præterea autem ex his quoq; clarum eſt, ꝙ neq; punctum, neq; quicq̃ aliud quod non poteſt diuidi contingat moueri. Quicquid enim mouetur, fieri non poteſt vt ſeipſo prius maius motum ſit, anteq̃ vel æquale vel minus. Si aũt hoc ita eſt: clarum eſt ꝙ punctus quoq; primũ minus vel æquale. Quoniam autem nõ poteſt diuidi, fieri non poteſt vt prius minus motum ſit. Ergo ſibiipſi æqualem. Quare erit linea ex punctis. Semper enim dum mouet̃ æqualem, punctus omnem dimetietur lineam. Si autem hoc fieri non põt: fieri quoq; non poteſt vt moueatur id quod non poteſt diuidi.

LX

Non mouet id qđ nullas habet ptes.

Aliter quoq; oſtendit fieri non poſſe vt id moueatur quod nullas habet partes. Ipſa autẽ demonſtratio oſtendit id non moueri per lationẽ. & propter hæc fit vt prius ſit in confeſſo ꝙ id quod mouetur, vel locale aliquod ſpatium peruadit maius propria magnitudine, vel æquale, vel minus. nam etiam ſeipſo minus ſpatium motum eſſe non eſt eiuſmodi vt fieri non poſſit. Quod eſt enim cubitale, poteſt etiam ſeipſo minus ſeu quã cubitale ſpatium moueri. Vt enim ſibi æquale ſemp̃ obtineat neceſſe eſt: moueatur autẽ quandoq; quidem æquale, quãdoq; verò maius, quãdoq; autẽ minus. Quando enim locum quidẽ reliquerit in quo erat ipſum ſolum totũ, qui eſt ſibi æqualis, & eum qui eſt illi cõtinens ſibi ęqualem apprehenderit, tunc æquale ſibi motum eſt: Si autem nõ totum eum qui eſt ęqualis locũ reliquerit: minus ſeipſo mouetur ſpatium: Si autẽ non eum ſolùm reliquerit qui eſt ſibi æqualis, ſed etiam alium ei continentem: tunc mouetur ſeipſo maius ſpatium. Et hoc ergo prius ſumptũ eſſe oportuit, & etiam ꝙ fieri nõ poſſit vt quod mouetur, aliquod maius ſeipſo locale ſpatium peruaſerit, priuſquã peruaſerit ſibi æquale vel minus. His ergo prius ſumptis, clarum eſt ꝙ punctus quoq; antequã ſeipſo maius motus ſit, vel ſibi ſemper æquale, vel ſe minus ſpatiũ mouebitur. Quoniam autem fieri non poteſt vt minus: eo enim quod nullas habet partes nihil eſt minus: videlicet ſemper mouetur punctus ſpatium ſibi æquale, ſi quidem mouetur. & ſi motum fuerit maius, maius ſcilicet mouetur vt quod ſit compoſitum ex multis æqualibus: Si autem ſemper mouebitur per id quod eſt ſibi ęquale, cùm peruaſerit lineam, ſeipſam dimenſa fuerit. Si autem ita eſt: erit linea compoſita ex tot punctis quę carent partibus, quoties id quod nullas habet partes quod in ipſa mouetur fuit in ĳs quæ ſunt ſibi æqualia. quicquid enim eſt quod ab aliquo ſuſcipit dimenſionem, habet aliquam ſui partem quę ipſum dimetitur, vt quod tot habeat eius partes, quoties ipſum dimetitur. Fieri autem nõ poteſt vt linea componatur ex ĳs quæ diuidi nequeunt: fieri ergo nõ poteſt vt moueatur id quod nullas habet partes. Et eſt tota rationis cõpoſitio quæ ipſa quoq; abducit ad id quod fieri nõ poteſt, huiuſmodi. Si mouetur punctus per lationem ſeu per motum localem: ſemp̃ motus per id quod eſt ſibi æquale, dimetietur lineã: & erit linea ex punctis. Atqui hoc non poteſt fieri. Non mouetur ergo punctus.

XC Pręterea autem, ſi quicquid mouetur, mouetur in tempore, nihil autẽ in ipſo Nunc, poteſt

E aũt omne tempus diuidi: fuerit aliquod tp̃s minus quolibet eorũ quę mouentur, quo mouet̃ quantũ ipſum eſt. hoc enim erit tp̃s in quo mouet̃, propterea quod moueat̃ in tp̃e. Oſtenſum eſt autem prius quoduis tempus poſſe diuidi. Si autem mouetur pũctus: erit aliquod minus tempus in quo ipſe motus eſt. Sed hoc nõ poteſt fieri: in eo enim quod eſt minus neceſſe eſt minus moueri: Quare diuidi poterit in id quod eſt minus id quod nõ poteſt diuidi. ſicut etiam tempus in tempus. Vno enim modo moueret̃ id quod nullas habet partes & non poteſt diuidi, ſi moueri poſſet in ipſo Nunc quod eſt inſecabile. Eſt enim eiuſdẽ rationis, moueri in ipſo Nunc & moueri aliq̃d quod non poteſt diuidi.

LXI.

Si mouetur quod nõ pt diuidi: ... aliq̃d minus eo quod nõ põt diuidi.

F Hæc eſt tertia ratio quę oſtendit id quod nullas habet partes non poſſe moueri. Et procedit quidem hęc quoq; tanq̃ in punctis. demonſtratio aũt conuenit omni mutationi, prius ſumens id quod eſt ante demõſtratum, nempe ꝙ quicquid mouetur, mouetur in tp̃e, in ipſo Nunc autem nihil mouetur: & deducẽs itidem ad id quod fieri non poteſt, nempe vt diuidi poſſit id quod non poteſt diuidi, ſi id mouetur quod nullas habet partes. Eſt autẽ ratio huiuſmodi. Si mouetur id quod nullas habet partes, mouetur in tempore: omne aũt tempus poteſt diuidi: in quouis quod mouetur, ſeu diuidi poſſit in partes, ſeu nullas partes habeat, fuerit aliquod minus tẽpus eo in quo id quod mouetur, mouetur id ſpatiũ quod eſt ſibi æquale: & in ipſo neceſſe eſt aliquid minus moueri: quare erit aliquid minus eo quod non poteſt diuidi: & diuidetur id quod diuidi non põt, et in id quod eſt minus, et in exuperationem. Quare diuidi poterit id quod non poteſt diuidi. diuidetur enim id quod mouetur & in aliquid minus G quod ipſum quoq; mouetur. ſicut etiam tempus in minus tempus in quo mouetur id quod eſt minus. Quẽadmodum autem prius ſubiunxit demonſtrationi, ꝙ vno modo ſic eſſet motus eius quod nullas habet partes, ſi fieri poſſet vt id moueretur in ipſo Nunc: ita nunc dicit ꝙ vno modo moueretur id quod nullas habet partes, ſi poſſet ipſum moueri in ipſo Nunc. Si enim fieri poſſet vt aliquid moueretur in ipſo Nunc: id quod nullas habet partes eſſet id quod in ipſo moueretur, & nõ aliud. Clarum eſt aũt ex ĳs quæ dicta ſunt fieri nõ poſſe vt quid moueatur in ipſo Nunc, ſed tantùm motum ſit.

Mutatio autẽ nulla eſt infinita. eſt enim omnis mutatio ex aliquo in aliquid, & ea quæ eſt in contradictione, & ea quę in contrarĳs. Quocirca earum quidem quæ ſunt per contradictionem finis eſt affirmatio & negatio (quẽadmodum, generationis quidẽ, id quod eſt: interitus H autem id quod nõ eſt:) Earum aũt quæ ſunt in contrarĳs, cõtraria. ea enim ſunt extrema mutationis. quare etiam cuiuſuis alterationis. eſt enim alteratio ex aliquibus cõtrarĳs. Similiter autem & augmenti & diminutionis. Augmenti enim eſt finis, perfectę magnitudinis quæ eſt ſm propriã naturam: Diminutionis verò, qui eſt ab eo exceſſus. Latio autem non erit quidẽ ſic finita: nõ eſt enim tota in contrarĳs. Sed qm̃ id quod fieri non põt vt ſecetur, ꝙ non contingat ſecari, (multis enim modis dicitur id quod fieri non poteſt) non cõtingit ſecari id quod ſic fieri non poteſt vt ſecetur: neq; omnino gigni

XCI (beside "Mutatio autẽ nulla eſt infinita")

XCII (beside "ſm propriã naturam")

id quod fieri nõ poteſt vt gignatur: neq; quod fieri non poteſt vt mutetur. Quare ſi id quod fertur mutatur in aliquid, fieri etiam poterit vt mutetur. Quare nõ eſt motus finitus: neq; motu feretur infinito. fieri enim nõ poteſt vt ipſe peruadat. Quòd ergo mutatio non ſic ſit infinita, vt non finibus diſtinguatur, clarũ eſt.

LXII Quoniam prius oſtenſum eſt ꝙ motum eſſe præcedat moueri, & moueri motum eſſe, & hoc videbatur ijs qui leuiter audiunt, vnamquãq; infinitam ponere mutationem: propterea hanc adijcit contẽplationem quæ oſtendit fieri nõ poſſe vt ſit infinita mutatio. Oſtendit autem ex eo ꝙ omnis mutatio ſit ex aliquo in aliquid. ea autem ſunt definita. Ea enim quæ eſt per contradictionem, & ſi non ſit ex ſubiecto in ſubiectum, eſt tñ ipſa quoq; ex aliquo in aliquid. ex eo enim quod non eſt in id quod eſt, & ex eo quod eſt in id quod non eſt. & id quod non eſt, eſt omnino aliquid quod ſignificatur. Et mutatio quidem quæ eſt per contradictionẽ, habet fines & terminos partes cõtradictionis, nempe eſſe & non eſſe: Alteratio aũt cùm ſit motus, eſt ex cõtrario in contrarium. Contraria aũt ſunt definita, quemadmodum album & nigrum. calidum & frigidum. ſanitas & morbus. bonum & malum. Contraria enim plurimum diſtant. Quæ aũt plurimum diſtant, definita ſunt. Porrò aũt augmentum quoq; & diminutio habent fines, illa quidẽ perfectam magnitudinẽ ſm propriam naturã: hæc verò ab eo exceſſum. In latione autẽ non ſunt fines vbiq; definiti, in eo enim qui rectã fertur, id quod eſt ſupra & id quod infra, ſunt cõtraria & definita. nõ itidem autem motus quoq; animalium, quo tranſmittendo ac tranſeundo mouentur, habet fines terminatos. Quinetiam circularis motus non mouet à contrario in cõtrarium. motui enim qui fit circulariter nihil eſt contrarium. ab eodem enim ad idem fertur motus circularis, ſed non à contrario in contrarium. neq; enim eſt idem ſibi ipſi contrarium. Si non eſt ergo repugnantia in quauis latione: per eam quidem oſtendi non poteſt finiti definitio: Oſtendit aũt per aliam viam ac rationem quæ conuenit cuiuis definitioni, cùm prius ſumpſiſſet quòd id quod fieri non poteſt vt ſecetur, non contingit ſecari. Cùm aũt multis modis dicatur id quod fieri non poteſt: eſt enim & id quod vix, & id quod difficiliter, vt didicimus in diuiſione eius quod fieri non poteſt, & eius quod poteſt fieri, & id quod non contingit omnino: ſeligit nũc hoc ſignificatũ eius quod poteſt fieri. & dicit ꝙ id quod ſic fieri non poteſt vt ſecetur, vt non contingat ſecari, id ſecari non contingit. neq; id quod fieri non põt vt gignatur ſeu fiat, id gigni ſeu fieri cõtingit. temere enim fieret ſi fieri nõ poſſet vt ipſum fieret. nihil autem facit temerè nec Deus nec natura. Fortaſſe autem accuratius & exactius Ariſtoteles, ne omnino quidẽ dicit gigni aut fieri, quod non contingit fieri. Et ſi enim illi Oſſam Olympo impoſuerunt, & Oſſę pelion, nõ erat hoc in cœlum aſcenſus generatio. ſi quidem ne vt ille quidẽ gigneretur fieret ne fieri poterat. Quod enim gignitur ac fit, habet etiã à natura vt gignatur ac fiat. Si autẽ hæc vera ſunt: neq; id quod fieri non poteſt vt mutetur, contingit mutari in illud in quod non poteſt mutari. Quare etiam id quod eis eſt è contrario, verum eſt, ꝙ ſi quid mutatur in aliquid, hoc etiã fieri poteſt vt mutetur ſeu in illud mutatum ſit. Quod autẽ poteſt in aliquid mutari, hoc eſt mutatũ eſſe, non mouebitur ſpatium infinitum, neq; motui infinito. in motu enim infinito nihil eſt extremũ in quo id quod mutatur poſſit mutari. Finitus eſt ergo omnis quoq; motus qui eſt per locũ. circularis enim motus eſt aliqs finis, nempe idipſum à quo cœpit. Cùm hæc ergo oſtẽdiſſet, cõcluſit orationẽ, clarum eſſe oſtendens ꝙ infinita nõ ſit mutatio ita vt nõ terminata ſit finibus. ſi quidẽ fieri non põt vt id quod mutetur non mutetur in id quod mutat.

Mutatio vt ſit infinita nõ poteſt fieri.

Quæ mutatiões habeãt fines determinatos, & quæ non.

Lationis nõ ſunt ſemp fines determinati.

Eius qđ fieri non poteſt multa ſunt ſignificata.

Non fit omnino qđ non contingit fieri.

A Sed an ſic contingat vt tempore ſit infinita cum ſit vna & eadem, cõſiderandum eſt. Nam ſi non ſit vna, nihil fortaſſe prohibet. quẽadmodum, ſi poſt lationẽ fuerit alteratio, & augmentum poſt alterationem, & rurſus generatio. Sic enim ſemper quidem erit tempore motus, ſed non vnus. propterea ꝙ non ſit vnus ex oĩbus. Vt aũt fiat vnus, non contingit eſſe tpe infinitũ præter vnum. Is vnus aũt eſt circularis motus. XCIIII

Poſtquã oſtendit nullum motum ſic eſſe infinitum, vt non habeat fines, id ex quo, & id ad quod: poſt hæc quærit an contingat motum fieri tempore infinitũ, qui vnus & idem ſpecie fiat iterum atq; iterum, quãdoquidẽ eum qui rectà eſt, infinitum non poſſe fieri oſtẽſum eſt. Nunquid ergo fieri põt vt cõtinuus motus ſit numero vnus, eo ꝙ fiat idẽ iterum atq; iterum? Et rectè aduertit nihil obſtare quominus qui non eſt vnus & idem ſit tempore infinitus, ſi alius alium excipiat. quẽadmodum ſi poſt lationem fuerit alteratio, & poſt ipſam, augmẽtum: & rurſus generatio. Sed nõ fit qui eſt ex eis, vnus, nec numero nec ſpecie, vt ipſe oſtẽdet. Communius enim dici poſſit etiam qui ſic fit, vnus: propriè autẽ non eſt vnus nec continuus. Nos autem quærimus an poſſit fieri vnus & continuus motus in infinitũ, eo ꝙ rurſus & rurſus idem, non interceptus ab aliquibus qui intercedant ſtantibus, nec cõpoſitus ex ijs qui ſunt formarum diſſimilium, ſed qui ſit idem ſpecie. Vnum autẽ ſolum dicit poſſe talem fieri qui eſt circulo, quĩ in alijs motibus, qui eſt iterum atque iterum ad eadem reditus, intercipitur ſtatibus. Is ergo qui fit circulo, qui eſt ſolus vnus & cõtinuus, poteſt fieri tempore infinitus. Rectè autem adiecit, tempore, quoniam nõ magnitudine, neq; motus quæ eſt ad vnũ extenſione. Sed hæc quidem nũc eſt prius elocutus, eam quæ eſt in ipſis veritatẽ iam parturiens: poſtea aũt ea demonſtrabit. Atq; ſingulorum quidem quę ſunt in hoc libro, quoad eius à me fieri potuit, explicatio ſic habeat: compendioſa autẽ capitum pertractatio & expoſitio talis ſit.

LXIII Motus vnus & continuus & ſtatibus nõ interceptus, eſt ſolus circularis.

B (margin letter beside "obſtare quominus")

C Cùm ex ijs quæ prius definita fuerant ſumpſiſſet quidnam ſit continuũ, & eſſe continuam magnitudinẽ: oſtendit primum vtpote in linea, eam nõ componi ex ijs quæ nullas habẽt partes, hoc eſt, ex punctis: neq; in ea diuidi. Deinde ꝗ etiam motus & tempus cùm ſint ſimiliter cõtinua atq; magnitudo, ſimiliter etiam ſe habent in hoc ꝙ neq; cõponantur ex ijs quæ nullas habent partes, neq; in ea diuidantur. Cùm autẽ oſtendiſſet primum ſimilitudinem magnitudinis & motus, tunc tempus adijcit. Cùm autem vellet etiam oſtẽdere ea quæ prius dicta ſunt, per expoſitionem, prius oſtẽdit quod id quod eſt celerius, in D æquali tempore maius ſpatium peruadit, ꝗ id quod eſt tardius. & in minori, & æquale & amplius. Hoc autem oſtẽdit & per definitionem eius quod eſt celerius, & per expoſitionem. His autem vtens, colligit per expoſitio H nem, ꝙ & magnitudo & tempus diuiduntur in infinitũ. & id quidem quod eſt celerius, diuidit tempus: id autem quod eſt tardius, magnitudinem. Eadem autem oſtẽdit etiã ex eo ꝙ id quod eſt æqualis celeritatis ſemper in dimidio tempore peruadat dimidium: & vt ſemel dicam, minus in minori. nã cùm fiant eædem diuiſiones, ſi vnũ diuidi poteſt in infinitum, erit etiam alterum eiuſmodi. Cùm aũt oſtendiſſet ſic fieri diuiſionem in ea quæ ſemp poſſunt diuidi, ſoluit rationem Zenonis quæ motum conatur perimere, per diuiſionem magnitudinum quæ fit in infinitum. Si eſt enim, inquit, motus: neceſſe eſt vt peruadat infinita in tẽpore finito. Oſtendit ergo nõ eſſe infinita in finito, ſed in tẽpore quod habet ſimiliter infinitum. etenim quemadmodum magnitudo, ita etiam tempus, non actu, ſed per diuiſionẽ in infinitum, habet infinitum. Poſtquam autem oſtẽdit partes magnitudinis, & temporis, & videlicet etiã motus, poſſe diuidi, deinceps

Sexti libri capitũ epilogus.

ostendit q id Nunc quod est propriè, etiam si videatur esse pars, non est pars temporis, sed finis & principiũ. & quod est vnũ & idem numero, finis præteriti, & principium futuri. Hoc aũt probat per hoc q ostendit nõ posse hæc duo esse, neq vt tangentia: non tangunt enim ea q̃ nullas habent partes: neq vt separata. habuerint enim tps quod intercedit. Et autẽ quod sit nunc vnum & idẽ, subiungit tanq̃ consequens, ipsum quoq non posse diuidi. Et his vtens quæ ostensa sunt, ostendit in eo quod est Nũc nihil posse moueri nec quiescere. sed & id quod mouetur moueri in tempore, & quod quiescit quiescere in tempore. Deinceps autẽ rursus ostendit non solùm motum & tempus posse diuidi, sed etiam ipsam quæ mouetur magnitudinẽ, hoc argumento. Si necesse est id quod mouetur ex aliquo in aliquid, vnam quidem sui partem habere in eo ex quo mouetur, alterã verò in eo ad quod mouet̃, diuidi poterit id quod mouetur. Et motum ostẽdit posse diuidi, non solùm per tempus, vt prius, sed etiã per magnitudinem quam continenter ac proximè ostensum est posse diuidi. Et cùm sic etiã id per quod est motus, siue per locum, siue per quantum, siue per qualitatẽ, & motum, & moueri, & tempus ostẽdisset posse diuidi, dicit deinceps horum omnium easdem esse diuisiones. & similiter omnia simul inter se diuidi. et primum tẽpus & motum: deinde motum & moueri: deinde etiã ea per quæ est motus. Cùm autẽ proposuisset deinceps ostendere, q id quod mutatum est, nõ est mutatum in tẽpore, sed in ipso Nunc quod est expers temporis et insecabile, primũ ostendit q id quod mutatum est, est in illo in quo primo mutatum est. & sic q id in quo primo mutatum est aliquid, est insecabile, & non tempus. Diuiditur autẽ id in quo primum mutatum est, bifariam, in principium mutationis & in finẽ. & ostendit finem quidem esse, non esse autem principiũ. neq esse principium mutationis. sed neq eius quod mutatum esse aliquid primum quod mutatum est. Eorum autem per quæ fit mutatio, in loco quidem & quantitate non potest aliquid primum sumi, quoniam sunt continua: in qualitate autem, per se quidẽ non potest, sed potest per accidens. Sed neq in tempore in quo est mutatio potest id quod est primum sumi. Iis autem quæ dicta sunt infert tanq̃ consequens, quicquid mouetur, prius esse motum, & id quod motum est prius moueri. & ostendit eandem etiam esse quadratutam rationem in generatione & interitu. Et cõcludit deinceps, fore vt eadem ratio etiam cõueniat in omni mutatione. His autem subiungit, fieri nõ posse vt in infinito tempore lineam finitã vel motu finito moueatur aliquid, nisi eãdem aut eodem iterum & iterum, quemadmodum in motu circulari. sed neq vt gignatur & intereat. Huic autẽ est consequens, q neq vt infinito tẽpore infinita moueatur vel quiescat magnitudo, aut motus, aut quies fieri possit. Et deinceps ostẽdit quod nec infinita magnitudo peruadit spatium finitum in tempore finito. Et cùm sic de perfectis & absolutis motibus ea quæ eis inerant ex arte exposuisset, deinceps id quod vadit ad statum, & ideo sisti dicitur, tradit. ostendens q etiam si hoc dicatur sisti, idem est quod id quod mouetur. & quęcunq insunt ei quod mouetur, tot etiam inerunt ei quod sic sisti dicit̃. quare etiam sisti in tempore. & non posse primum sumi in eo quod est sisti, quẽadmodum neq in eo quod est moueri. Cùm hæc autẽ ostendisset & in motu qui est absolutè, & in eo qui per id quod est sisti dicit̃, ostendit quòd etiam in quiete quę toti motui opponitur, est & id quod

E est in tempore: & non potest sumi id quod est primum. Adhuc admirabilius autem his deinceps ostendit, quòd id quod mouetur, in quo tempore primo mouetur, fieri non potest vt sit in aliqua parte spatij in qua mouetur, vt in toto tempore & ipsum & vnaquæq pars eius sit in eodem & sibi ęquali spatio: sed est in solo Nunc in spatio ei æquali. Ex hoc autem, Zenonis quoq soluit rationẽ quæ dicit, Si telum quod fertur est semper in eo quod est sibi æquale: Quod est autem in eo quod est sibi æquale, quiescit aliquo tempore: telum quod fertur, donec mouetur quiescit. Soluit autem per hoc q nõ sit in tempore in eo quod est sibi æquale, sed in ipso Nunc, in quo neq mouetur aliquid nec quiescit. Cùm autẽ sint quatuor Zenonis de motu rationes, prima quidẽ dicebat, Si est motus, necesse est id quod mouetur in finito tẽpore infinita peruadere. quam iam soluit. Secunda est quæ vocatur Achilles, quæ ipsa quoq dicit, Si est motus: id quod est tardissimum, non comprehendetur ab eo quod est celerrimum, propter sectionem magnitudinum quæ fit in

F infinitum. eadem autem ab eisdem prolecta, capietur ab eisdem. Tertia est ratio Zenonis quæ sumitur ex telo quod fertur. Quarta verò à magnitudinibus quæ sunt in stadio æquales & æqualis celeritatis, quarum aliæ quidem mouentur propter ea quæ stant, aliæ verò propter ea quæ contra mouentur, & ea ratione videntur aliquid absurdi efficere, nempe quod ex ęqualibus magnitudinibus quæ sunt æquales & æqualis celeritatis, altera in eodem tempore moueatur duplo motu alterius, & idem et æquale tempus simul sit duplum & dimidium. eius autẽ est apertior solutio. Cùm autẽ esset omnino adortus soluere rationes quæ obsistunt motui, post rationes Zenonis, alias quoq adducit & soluit. Quarum prima est ea quæ est ex contradictione, quæ dicit, Si enim id quod mutatur, neq est in eo ex quo mutatur: nondũ enim mutaretur: neq in eo in quod mutatur: non amplius enim mutaretur: erit in eo quod intercedit. Si est autem muta-

G tio, intercedet aliquid inter contradictionem, nempe id quod est, & id quod non est, & album & non albũ. quod quidẽ non potest fieri, non erit ergo mutatio. Soluit autẽ hanc quoq rationẽ ex eo q totum quidem in neutra sit earum, sed eius quidem aliquid in eo ex quo, aliquid verò in eo in quod mutatur. Secundo autem dissoluit aliã quandam rationem. quæ sic aduersus motum videtur insistere. Si ea quæ primò & maximè principali videntur motu moueri, nempe circulus & sphæra, non mouentur sed quiescunt, siquidem sunt in eodẽ loco, non fuerit motus. Soluit autem, ostendens q quæ sic mouentur, neq ipsa, neq partes eorum, sunt in eodem loco vllo tempore. Post hæc autem, ostẽdit q id quod nullas habet partes non mouetur nisi per accidens, eo quòd sit in corpore quod mouetur, vel magnitudine. ostendit autem tribus argumentis. ¶ Probat postea nullam esse mutationẽ infinitam, etiam si necesse sit ante moueri semper esse motũ esse, & ante motum esse, moueri. Id autem ostendit in

H vnaquaq specie mutationis, cùm sit ex definito trãsitus in definitum. Et quærit in fine, an contingat motum esse tempore infinitum, qui sit vnus & idem specie iterum atq iterum. Et dicit q qui fit circulo solus potest eẽ talis, vtpote quòd id quod est in eo iterum atq iterum, statu minimè intercipiat̃. hoc aũt postea demonstrabit

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

SIMPLICII COMMENTARIVS IN SEPTIMVM ARISTOTELIS LIBRVM NATVRALIS AVSCVLTATIONIS.

Septimus liber habetur duobus modis.

EST quidem hic liber septimus naturalis auscultationis, quē Peripatetici H solent inscribere. Habetur autē duobus modis, cùm in dictione solùm habeant exiguam quādam differentiā. Quæstiones enim & earū demonstrationes io eodē ordine in vtrisq; eodē modo habentur. Quod aūt in vtrisq; Aristotelis explicant interpretes, hoc ego quoque nunc tractare aggressus sum. Sciendum est aūt q ex qōnibus quæ sitæ sunt io hoc libro septimo, eæ q̄ sunt magis principales & operi proposito magis conuenientes, io libro qui sequitur qui est vltimus totius operis ponūtur cum firmioribus demonstrationibus. Quāobrem nōnullis ē visus hic liber esse supuacaneus in hoc opere, vt qui vtatur mollioribus, vel, vt ait Alexāder, pauló magis logicis demonstrationibus. Porrò aūt Eudemus quoq;, qui hucusq; totius ferè operis capita est secutus, hoc prætermisso tanq̄ superfluo, transit ad capita quæ sunt in vltimo libro. Quinetiam Themistius qui in totum opus scribit paraphrasim, cum ad hunc librum peruenisset, multa capita ex ijs quę sunt in eo habuit pro adulterinis. Sed quoniā is quoq; videtur non multum discrepare à cognatione & affinitate quę ei intercedit cum alijs libris huius operis, neq; indignus ingenio & solertia Aristotelis: dixerim hūc quidem fortasse fuisse prius scriptum ab Aristotele, cùm autem postea quæ in eo sunt capita fuissent in vltimo libro diligentius & accuratius explicata, eum coniunxisse aliquos, tanquam qui operi conueniret. Et fuerit quidem, vt existimo, non leuis nec contemnenda vtilitatis, vt qui nos præexerceat & assuefaciat ad mente concipiendas eas quæ verè magnæ sunt & naturæ totius rationem continent contemplationes, quas in vltimo libro tradit Aristoteles. Iam enim quod in hoc primū est ab eo propositum, q quicquid mouetur, mouetur ab aliquo, exactius & accuratius illic demonstratum est. Sed ea quidem quæ hic hucusq; tradita sunt cōsequentes, eorum sensum, quoad eius fieri poterit, inuestigemus.

Septimus liber paulo magis logicis vtitur demōstrationibus.
Eudemus septimū librū prætermisit.
Themistius multa septimi libri capita habet pro adulterinis.
Septimus liber nō indignus igenio Aristotelis.
Septimus liber ad quid conferat.

CAPVT I.

1 QVicquid mouetur necesse est moueatur ab aliquo. Si enim nō habet in se principium motus: clarū est id moueri ab alio. Sin autē in seipso: sumatur in quo sit A B, quod mouetur, non quod aliquid eius moueatur. Primùm ergo existimare A B à seipso moueri propterea q totum moueaī, et à nullo extrinsecùs, perinde est ac siqs cū D E moueat E F, & ipsum moueatur, existimet D E F moueri à seipso, propterea q̄ nō videant vtrum ab vtro moueatur: vtrum D E ab E F an E F à D E.

1 Id quod proponitur quidē, est, q quicquid moueī, ab aliquo moueī. ex quo oēs quæ deinceps sequunī naturales pendent contēplationes. Io ijs aūt quæ mouētur, alia quidē mouentur extrinsecùs: alia verò non extrinsecùs. Extrinsecùs quidē, ea quę vi mouentur: non extrinsecùs aūt & corpora quæ moueni sm naturam, & quæ per appetitionem & impulsionē animæ. Et q ea quidem quę extrinsecùs mouentur, moueantur ab aliquo, nō censuit ostendendum, cùm clarum sit id quod mouet, vel eo q trudat, vel eo q trahat, vel eo q vehat, vel eo q circumuoluat: In eo aūt quod videtur ex seipso & non extrinsecùs moueri, ostendit, cùm prius distinxisset id quod per se & primitus mouetur, ab ijs quæ mouētur per aliud & oīno per accidēs. cuiusmodi sunt etiā ea quæ per partem mouētur, vt io principio quinti libri definitū est. etenim qui mouet manū, ipse diciī moueri: sed eo q aliquid eius moueatur, ipse moueri dicitur. Quod aūt per se & primitus à seipso moueī, quod neq; per accidens, neq; eo quòd aliquid eius moueatur mouetur, cùm sumpsisset, in eo quod sic mouetur: ostendit aliud quidē esse id quod mouetur, aliud verò id quod mouet. Primùm autē nostram dirigit intelligētiam, docens nō propterea existimare id quod totū à seipso mouetur non moueri à nullo, quòd id quod ipsum mouet non videaī extrinsecùs. potest enim non esse manifestum id quod mouet, sicut id quod mouetur, etiā in ijs in quibus manifestò est aliud quod mouet, & aliud quod ab eo mouetur. sicut ipse quoq; ostendit in exēplo quod exponitur. Si enim totius K M quod mouetur, pars quidē eius K L mouet, quę ipsa quoq; mouetur: pars aūt eius quæ restat nempe L M mouetur à K L, non iure dixerit quispiā K M non moueri ab aliquo, ppterea q nō sit manifestum vtrum sit in ipso id quod mouet, & vtrū id quod moueī. etenim in animātibus qdem videī totum aīal moueri, in confesso est autē corpus moueri ab aīa. quæ eo q moueaī corpus, moueī vnà cum ipso. Quare etiā si non videatur, corpus ab ea moueri dicimus. Ita ergo etiā totius A B quod moueī, etiam si nō appareat id quod mouet, nō ideo dicendū est id à nullo moueri. Si ergo & id quod extrinsecùs moueī, apertè moueī ab aliq̄, & id quod à seipso, etiam si nō appareat id quod mouet, nihil obstat quominus moueaī ab aliquo: colligiī q quicquid moueī, mouetur ab aliq̄, nec si nō appareat id quod mouet, id obstat quominus verū sit quod diciī. Clarum est aūt q ex hoc argumento non ostensum qdem sit q id quod ex se videtur moueri, necessariò moueatur ab aliq̄. Nouimus aūt q & si non appareat id quod mouet, nihil vetat ab aliquo moueri id quod mouetur. Id autē quod deinceps sequitur, sic ostendit id quod est propositum.

Quæ mouentur, aut extrinsecùs mouenī, aut nō extrinsecus.
In eo quod à seipso mouetur, aliud est qđ mouet, aliud qđ mouetur.
Et si nō appareat id qđ mouet, verū tñ est quod moueat.

Præterea quod à seipso mouetur, nunq̄ cessabit moueri, propterea q aliqđ aliud quod mouetur stet. Necesse est ergo si quid cesset moueri, propterea q aliquid aliud stet, id moueri ab alio. necesse est enim si hoc apertū fuerit, quicquid mouetur moueri ab aliquo. Quoniam .n. sumptum est A B quod mouetur, id poterit diuidi. quicqđ enim mouetur est eiusmodi vt cadat in ipsum diuisio. Diuisum sit ergo ea parte qua est C. Necesse est ergo vt quiescente C B ēt A B quiescat. Nam si non: sumatur moueri. B C ergo quiescēte, mouebitur A C. Non ergo per se mouetur A B. Sed positum erat primùm per se moueri. Clarum est ergo quòd C B quiescēte quiescet etiam A B, & tunc cessabit moueri. Sed si quid eo quòd aliud quiescat, sistitur & cessat moueri: id ab alio mouetur. Clarum est autem, quòd quoniā quicquid mouetur, mouetur ab aliquo: potest enim diuidi quicquid mouetur: parte etiam quiescente quiescet totum. II

11 Postq̃ ostendit non esse necesse vt si non appareat id quod mouet, à nullo moueatur id quod mouetꝛ, & explicauit assumptionem quæ sumitur ex eo quod appareat: ostendit deinceps id quod est propositũ, ꝙ quicquid mouetur, mouetur ab aliquo. Id autem ostendit, cum prius sumpsisset ꝙ si qiud quiescit, eo ꝙ aliud cessarit moueri, necesse sit id moueri ab aliquo. Quod enim nõ mouetur ab aliquo, nõ necesse est vt cessarit moueri cùm cessauit aliquid aliud. Fortuitò enim aliqñ etiam quod nõ mouetur ab aliquo, si cessauerit illius motus, ipsum quoq; cessauerit moueri, sed nõ necessariò. Si ergo id quod nõ mouetur ab aliquo, nõ necesse est vt cessauerit si cessauit aliquod aliud: id quod necessariò cessauit cùm cessauit aliquod aliud, necesse est vt moueatꝛ ab aliquo. Cùm hoc ergo collegisset in secũdo hypothetico, & assumpsisset ꝙ quicquid mouetur, põt diuidi, quod quidem ostendit in fine libri præcedentis, exponit A B quod monetur, & potest diuidi, quia mouetꝛ. & diuidit ipsum in C. Et dicet ꝙ cùm C B non moueatur quod est pars A C B, neq; A B C F totum vtiq; mouebitur. Si quis enim dicat A B moueri, cùm C B non moueatur, sed A C tantùm: non vtiq; mouebitur A B totum per se neq; primò sed eo ꝙ pars eius moueatur A C. Sed non sic positum fuerat moueri, sed per se & primò A B. Si ergo non moueatur C B: nec A B totum primò mouebitur. Si autẽ non mouetur amplius A B, cũ C B quiescat: à quonã mouebitur? Id enim positum erat ab alio moueri, quod cessat moueri eo quòd stet aliquid.

Galenus diligentissimus et laboriosissimus.

Hanc demonstrationẽ reprehendit quidẽ & diligentissimus laboriosissimusq; Galenus, reprehẽdunt aũt etiam alĳ, vt quæ vtatur positione quæ non possit fieri, quæ dicit, cum A B primò & per se moueatur, C B oon moueri. Alexander aũt & si multis in locis suspectam habeat demonstrationẽ, maluit dicere nõ esse positione tale vt fieri nõ possit, ꝙ eius quod per se & primò mouetur positũ sit partẽ sisti.

Quænã positiõe sint eiusmodi ut fieri nequeant.

Sola enim, inquit, ea sunt positione talia vt fieri non possint, quæ se inuicẽ perimunt. quẽadmodum nauigare per petram. Num aũt hoc quoq; est eiusmodi. G Si enim id quod pe se & primò mouetꝛ, id est quod totũ ipsum mouetur, & non quod mouetur eo ꝙ aliqua pars eius moueatur: quõ ei quod per se & primò mouetur simul inest vt aliqua quidẽ eius pars moueatur, alia verò non? Sed recta est quidẽ consecutio. Si enim steterit pars aliqua eius quod per se mouetur, totũ quoq; stabit. & nõ vtiq; totum mouebitur per se & primitus. Hoc autem, nempe vt eius quod pe se mouetꝛ stet pars aliqua, donec totum ponitur per se moueri, non potest fieri. Mihi aũt hoc quoq; videtur esse infinitum, quõ sumptum sit A C B quod mouetur. Si enim vt corpus solũ: quid in eo fuerit id quod mouet? si inaniẽ vt animal: cùm C B quidem moueatur solũ vt quod sit corpus, in aĩalis aũt anima A C sit collocatũ, & propterea simul moueat & moueatur, quõ totũ dicitur per se & primò moueri? siquidẽ A C, hoc est anima, mouetur per accidens, ꝙ sit in corpore quod mouetur. Quomodo aũt omnino A C moueatue, si quiescat C B? si quidem aĩa quidem per se est immobilis, mouetur H aũt ꝙ sit in corpore quod mouetur. Quare nec per partẽ A B dicatur moueri, vtpote quòd A C in ea moueatur. Si enim quiescit C B quod est in corpore collocatum, A C quoq; quieuerit, quod pro anima sumptum est. Reprehendunt autẽ etiam orationem vt quæ postulet id quod est in principio, siquidem per hoc ꝙ pars nõ moueatur, ostendit totum nõ per se moueri. Qui enim ponit partẽ non moueri, eo ipso ponit neq; totũ per se moueri & primitus.

Positionẽ & demõstrationẽ Aristotelis, quã repræhendit Galenus, defendit Simplicius.

Quoniam aũt neq; cogitatorũ Aristotelis mihi videtur quicq̃ esse reĳciendum: neq; Alexander, & si se in omnẽ partem versauerit, videtur ita erexisse orationẽ vt ea nõ labet: nihil fortasse prohibet meam quoq; de eo coniecturam ĳs proponere examinandã qui in hæc inciderint. Num ergo Aristoteles cùm instituisset ostendere, ꝙ id quod per se & primò mouetꝛ, cùm sit corpus, oon ex se habet principium ut moueatur, sed mouetur ab ali-

E quo, hoc ostendit, cùm prius sumpsisset ꝙ id quod quiescit eo ꝙ aliquid aliud moueri cessauerit, mouetur ab aliquo. & nec ex seipso habet motum, neq; mouet seipsum. Hoc autẽ ostendit per id quod est sibi oppositũ quod est euidentius, cum oppositione facta conuersione. Si enim id quod non mouetꝛ ab aliquo, non necesse est cessare moueri eo ꝙ aliquid quiescat: id quod à motu cesset necesse est eo ꝙ aliquid aliud quiescat, mouetur ab aliquo. Illud autem ALIUD, accepiepro parte, qua cessante, cessat totum per se & primò moueri. Quocirca subiunxit etiã in fine orationis, SI pars autẽ non moueatur: totum etiam quiescat necesse est. Non ergo tanq̃ mouens accepit illud, quo cessante cessat totum moueri, sed tanquã quod ipsum quoq; moueatur in toto, & suo ipsius motu compleat motũ totius. Atqui si totum à seipso moueretur, et oon ab aliquo alio, sed esset ipm & quod mouet & quod mouetur: necesse esset totum toti sibi applicari, & nullas habere partes, & nõ posse diuidi, adĳciam etiam semper F moueri. vt quod enim à seipso non recedat, nunq̃ cessat moueri. Si autem potest diuidi: quĩa non totum toti sibi applicatur, non vtiq; sibi inuicem adest id quod mouet & id quod mouetur. vel potius nusquã adest in eodem. Quamobrem pars quoq; aliqua quæ non mouetur in eo sumi potest, & propterea quod pars, & ꝙ totũ quiescat. Meritò ergo ipse quoq; ꝙ diuidi possit id quod mouetꝛ, dixit esse causam ꝙ totum quiescat partis quę nõ mouetur. adeò vt tota ratio ex Alexandri sententia sic colligi possit i prima figura. Quicquid per se & primò mouetꝛ, necessariò non mouetur quãdo à motu cessauit aliquid. Quod necessario non mouetur quando à motu cessauit aliquid, id ab aliquo mouetue. Quod necessariò non mouetur quando aliquid cessauit à motu, id mouetur ab aliquo. Fortasse autem melius est, sic colligere in secunda figura. Id quod per se & primò mouetur cùm possit diuidi, quiescente parte totum quiescit. Quod à seipso mouetur, totum non quiescit parte quiescente: quod enim est G tale non habet partem. Quod ergo per se & primò mouetur cùm possit diuidi, nõ mouetur à seipso. Quod quidem trãsmotum in id quod est, Ab aliquo moueri, fecit vt Alexander sumeret conclusionẽ affirmatiuam in prima figura. Quòd autẽ ita vt dixi collectum sit, conĳcio ex eo ꝙ ipse totam minorẽ posuerit propositiooẽ in fine orationis, dicens, Semp enim poterit diuidi id quod mouetur. Si pars autẽ non moueatue, necesse est totũ quoq; quiescere. quod idẽ est, vt existimo, cum eo, Id quod mouetur cùm possit diuidi, quiescẽte parte totum quiescit. Si aũt ego vtcunq; attigi scopum eorum quæ dicta sunt, non arbitror fieri non posse vt eius quod per se & primò mouetur ponatur pars quæ non mouetur. Per se enim et primò moueri est positũ quod diuidi quidẽ potest, nondum aũt est diuisum. Quod diuidi aũt potest ponere diuisum, nõ est ex ĳs quæ fieri oon possunt. Et ideo Aristoteles quoq; cũ posuisset posse diuidi id quod per se mouetur, ipsum diuisit. & diuisionẽ quę actu facta est consecutum est nõ per se moueri. H Porrò aũt ad meam quoq; dico dubitationẽ, ꝙ A B est corpus quod mouetꝛ. quod quidem ostendit nõ moueri à seipso, ex eo ꝙ sit diuisum. & cùm positum sit partem in eo quiescere, quiescit totum, quod quidẽ nõ inest ei quod à se mouetur, eo ꝙ ne partẽ qdem habeat. Sic aũt sumpta oratio ne petere qdẽ dicetur id quod est in principio, sumptũ est enim A B, donec fuerit eiusmodi vt possit diuidi, & nõ sit diuisum, ꝑ se & primò moueri. Diuiso aũt eo quod põt diuidi per quietẽ partis, totũ quiescere ostẽsum est, adeò vt nec ipm per se & primò amplius moueatꝛ, postq̃ diuisum sit actu. Siue enĩ mouentꝛ quæ factę sunt actu ꝑtes, nõ vtiq; primò totum mouetur: Siue quiescit aliqua ex partibus, nõ vtiq; totũ per se mouetur, nisi fortè eo ꝙ pars aliqua moueatꝛ. Sciendum est aũt ꝙ in libro qui deinceps sequitur instituitur rursus hoc ostendere, ꝙ quicquid mouetur, mouetur ab aliquo, idq; accuratius probat & efficacius.

Quoniam

III Quoniam autem quidquid mouetur, ab aliquo mouet; necesse est etiam quidquid mouetur in loco, moueri ab alio. & id ergo quod mouet, ab alio: quoniam ipsum quoque mouetur, & id rursus ab alio, non procedit in infinitum, IIII sed consistet alicubi, & erit aliquid quod erit primò causa vt moueatur. Nam si non ita, sed procedit in infinitum: sit A quidem quod mouetur à B, B autem à C, C autē à D, & hoc modo procedat in infinitū. Quoniam ergo id quod mouet, ipsum quoq; simul mouetur: clarum est q; simul mouebitur A & B. Dum mouetur enim B, A quoq; mouebitur. & dum B mouetur, C, & dū C, D. Simul ergo erit & motus A, & motus B, & motus C, & vniuscuiusq; ex reliquis. Ergo etiā vnumquodq; eorū sumere poterimus. Et si. n. vnumquodq; ab vnoquoq; mouetur, nihilominus est vnus numero vniuscuiusq; motus, & nō infinitus extremis, quandoquidē quidquid mo

V uetur, mouetur ab aliquo in aliquid. Aut. n. numero euenit eundē esse motum, aut genere, aut specie. Numero ergo dico eundem esse motum, qui est ex eodem in idem numero fit in tempore eodem numero. quemadmodum ex hoc albo quod est vnū numero, in hoc nigrū, quod est idem numero. Si enim i alio: nō erit amplius vnus numero, sed specie. Genere autem est idē motus, qui est in eodē prædicamento substātiæ vel generis: Specie aūt, qui est ex eodem specie, in idem specie. quemadmodū ex albo in nigrū, vel ex bono in malum: non diuersum in specie.

VI Hæc autem prius quoq; dicta sunt. Sumatur ergo motus eius quod est A, & sit id in quo est E. & motus B, in quo F. & motus C D, in quo G H. & tempus in quo mouetur A, nempe K. Cū sit motus A definitus, erit quoq; tempus K definitum & non infinitū. Sed in eodem tempore mouebatur A & B: & vnumquodq; reliquorū. Euenit ergo vt motus E F G H, cùm sit infinitus, moueatur in tēpore definito K. In quo. n. mouebatur A, quæ A quoq; deinceps consequūtur mouebantur oīa vt quæ sint infinita. Quare mouentur in eodē. Etenim vel æqualis erit motus A motui B, & aliorū, vel maior. nihil enim refert. Omnino enim motum infinitū contingit moueri in tempore finito. hoc verò fieri nō potest.

nt Cùm sumplisset tanq̄ ostensum, quòd quidquid mouetur, mouetur ab aliquo: hoc posito ostendit esse aliqd quod primum mouet, & non in infinitum aliud mouet aliud. sed est aliquid quod mouet, quod nō mouetur ab alio. Id autem ostēdit in motu per locum, qm̄ ipse est primus ex motibus, quòd si ipse non sit, nec sit vllus alius motus, vt discemus in libro qui deinceps sequitur. Illud aūt, A B alio mouetur} rectè dictū est, ne si dixisset solùm ab alio, videret sumere id quod est in principio, esse aliquid quod primū mouet. quod ostēdit p hoc quòd ostenderit quòd non in infinitū aliud ante aliud motū mouet. Si ergo in motu p locū ostensum fuerit esse aliquid quod primū mouet: fuerit ēt vniuersè ac generaliter ostensum.

Quod primum mouet est aliqd nec mouet vnū aliud in infinitum.

Procedit autē demōstratio p deductionē ad id quod fie

A ri non pōt. Cū. n. posuisset aliud ab alio moueri in infinitū, ostendit ei esse consequēs vt infinitus fiat motus in tēpore finito, quod quidē fieri non posse in libro præcedenti ostensum est. In hoc ergo quòd id quod ab alio mouet semper moueatur, facit demonstrationē, eius tollens id quod est in infinitū, & ostendēs esse aliqd quod primum mouet, quod nō mouetur ab alio. Cùm ergo posuisset id quod mouetur ab alio quod semper mouetur, ipsū quoq; ab alio moueri, idq; in infinitū: ostendit id quod fieri non potest sequi positionē. Quoniam. n. ponitur id quod mouet ab aliquo motū mouere: videlicet simul & ipsum mouebitur ab eo quod ipsum mouet, & id quod mouet qđ à seipso mouetur, siquidem mouet eo quòd moueatur ab alio. In eodē ergo tempore, & i eodē: & eius quod mouet motus & eius quod mouetur peragitur. qm̄ enim mouetur id quod mouet, tunc mouet. Quare simul erit motus oīum, & eorū quæ mouent & eorū q̄ mouentur. Si enim A quidē moueatur à B, B aūt à C, id autē à D, & semper id

B quod est proximū à pximo: clarū est semper futurū motū A, & motum B, & motū C, & vnūquenq; eorū quæ mouent & mouētur. qm̄ vnūquodq; eorū quę mouēt & mouētur est vnū numero: eius aūt quod est vnum numero vnus quoq; est numero motus. Et si. n. qui est ex oībus, est vnus & cōtinuus, ipse tm̄ vnus componitur ex tot numero quot sunt ea q̄ mouēt & quæ mouentur. Et si enim oīa simul moueātur, vnūquodq; tm̄ eorū mouetur motu proprio, vt quæ sint distīcta numero. eius enim quod est vnū numero, vnus est numero motus, & vno definitus. Est enim, inquit, oīs motus ex aliquo i aliquid. Hoc. n. est esse motū & in sūma mutationē, Esse ex aliquo in aliquid, & esse definitū eo ex quo & eo ad quod. Cùm autē dixisset vniuscuiusq; eorū quæ mouent & mouentur esse vnū numero motū, ostēdit quòd q est ex eodē in idē numero, fit ēt in tēpore eodem numero. Ex eodē autem, dicit id ex quo, & in idem, id ad quod. siue idem sit, siue aliud, id ex quo & id ad quod. Quinetiam si nō sit vnum

Eius quod est vnū numero ē vnus numero motus.

Vnus numero motus fit in tēpore eodē numero.

C tēpus & cōtinuū eius motus qui est ex aliquo in aliquid, Sed intermittitur, nō est vtiq; vnus motus. Si enim mutetur ex hoc albo in hoc nigrū, nō in tpe vno numero & cōtinuo, sed in alio & alio: & si maximè sit vnū numero id ex quo & id ad quod, & quod mutatur vnū sit, nō erit numero vnus motus qui fuit interruptus. Sed siquidem sit vnus, est vnus specie. Postq̄ aūt dixit de motu q est vnus numero, subiungit quòd motus quoq; sicut alia, tribus modis habet vt sit vnū. Aut enim numero, vt dictū est, aut genere, aut specie. Et quisnam sit quidē is q est numero vnus, dictū est. Est aūt genere vnus motus qui est eiusdem prædicamēti: quemadmodū substātiæ, vt generatio & interitus: vel qualitatis, vt alteratio: vel quātitatis, vt augmentū & diminutio: vel eius quod est vbi, vt qui est per locū: solet. n. hæc genera vocare prædicamenta: Specie autē ijdem sunt motus, qui fiūt ex ijs quæ sunt eadem specie, in ea quę sunt rursus eadem inter se specie. quemadmodū ij qui fiūt ex albis in nigra. eiusdem enim

Motus dicitur vnus tribus modis.

D speciei sunt alba, & eiusdem nigra. Siue ergo fiant simul plures motus ex albis in nigra, siue in alio & alio tempore, sunt ijdem specie. Cùm aūt dixisset, Aut ex bono in malū, subiunxit, si non sit diuersum specie} bonum. s. & malū, quemadmodū temperātia & intēperantia. Sin aūt bona specie differūt, & ea ex qbus, & rursus ea in quæ fit mutatio, quēadmodū tēperātia à magni & excelsi animi virtute, & intemperātia à vitio pusilli & abiecti animi, non sunt eiusdem speciei q̄ sunt in eis mutationes, sed si vtiq; sunt, sunt eiusdē generis in bono & malo. De motu aūt qui est vnus numero prius dixi. & oportet ijs solum hoc addere, quòd oportet etiam esse id quod mouet vnū numero si futurus est vnus numero motus. Dictū est aūt de vno motu in quinto ēt libro huius operis, ad quæ nos remittēs, dixit dictū esse prius. Postquam aūt cōfirmauit vnūquodq; eorū quæ mouēt & quæ mouētur, moueri motu vno numero, sumit tēpus in quo mouetur vnum

Bona & mala possunt esse eiusdē & diuersarum specierum.

corum

eorum quæ mouentur, vtpote A, esse finitum. quoniam vniuscuiusq; etiã motus positus est finitus, vt qui sit ex aliquo in aliquid. Ostensum est autem motum finitum esse in tempore finito. & ponit motus A tempus finitum K. Quoniam autem ea sunt infinita quæ mouent & quæ mouentur, etiamsi sit motus vniuscuiusque finitus: qui est tamen ex omnibus qui sunt infiniti, erit infinitus. magnitudo enim quæ est composita ex compositione magnitudinum quæ sunt numero infinitæ, infinita sit necesse est, etiamsi sit finita vnaquæq; earum quæ componunt. Est ergo infinitus, vt vno verbo dicam, motus E F G H, qui cõstat ex motibus qui sunt infiniti multitudine. Quia ergo in quo tempore mouetur A, hoc est, in tempore K, in eo etiam vnumquodq; aliorum quæ mouent quæ sunt infinita multitudine, mouetur, eueniet vt etiam totus motus E F G H qui est infinitus, fiat in finito tempore K. Consecutum est ergo aliquid quod fieri non põt, nempe vt in tempore finito motus moueatur infinitus: hoc enim fieri non posse ostensum est in libro præcedẽte: consecutum est autem, eo ꝙ posita sint infinita multitudine ea quæ mouent & quæ mouentur. Fieri ergo non potest vt ea sint infinita. Est ergo primum quid ꝙd mouet, quod non vtiq; mouetur ab alio. Quoniam autem id quod constat ex magnitudinibus infinitis multitudine, seu æquales seu inæquales fuerint magnitudines, est infinitum: est autem magnitudo aliqua motus quoque: meritò adiecit quòd siue sint inter se æquales motus qui sunt infiniti multitudine, siue alij alijs maiores, vtroq; modo totus est infinitus.

VII Sic ergo videri quidem possit ostẽdi id quod est à principio. Sed non ostẽditur, quoniam nihil eueniat absurdi. In tempore enim finito motum contingit esse infinitum: sed non eundem, verùm alium & alium cùm multa moueant infinita. quod quidem ipsis quoq; Nunc accidit.

IIII Cùm in prius dicta demonstratione indistinctè sumptum sit, esse infinita multitudine ea quæ mouent & quæ mouentur: rectè aduertit ꝙ non habens orationem eã quam par est habere distinctionem, videtur quidẽ demonstrare id quod est à principio propositũ, esse aliquid primum mouens, ꝓpterea ꝙ ostenderit aliquid quod fieri non potest sequi oppositum ei, qui dicit in infinitum aliud ante aliud semp mouere & moueri, & ideo motus posuit infinitos, & cõstituit vnum infinitum magnitudine qui constat ex infinitis, & collegit aliquid quod fieri non potest, vt is infinitus moueatur in tempore finito. Ostendit ergo ex his positis non colligi aliquid quod fieri nõ possit. Quod positum enim est, erat, Eorũ quæ sunt infinita multitudine, motus quoq; sunt infiniti multitudine. Contingit autem hos motus infinitos multitudine fieri tempore finito si simul fiant, nempe motum A & B & aliorum. & nihil sequitur quod non possit fieri. sed id consecutum esset quod fieri non posset, si motus infinitus moueretur in tempore finito. nam vt plures multitudine & infiniti fiant in tẽpore finito, id non est eiusmodi vt fieri non possit. Si ergo futurum est vt sequatur id quod fieri non potest: oportet ostendere quomodo motus qui sunt infiniti multitudine, componuntur in vnum motum infinitum magnitudine, qui simul fit in tẽpore finito, in quo etiam fit vnus ex finitis. Sic enim esset consecutum id quod fieri non potest, nempe vt in tempore finito sit motus infinitus. Hoc ergo deinceps facit, ostendẽs quomodo vnus infinitus, qui talis est, motus efficitur.

VIII Sed si id quod primò mouetur per locum & motu corporeo, necesse est vt tãgat vel sit continens ei quod mouet, quemadmodum hoc videmus euenire in omnibus: erit enim vniuersum ex omnibus vnum, quatenus continuum:

E sumatur id quod cõtingit. & sit magnitudo quidem vel continuũ, in quo sit A B C D, eius autem motus E F G H. nihil autem refert an finitum an infinitum. similiter enim in K finito mouebitur, an infinitum an finitum. vtrunq; autem eorum est ex ijs quæ fieri nequeunt. Clarum est ergo ꝙ si stetur aliquando. & non procedit in infinitum, id quod semp ab alio, sed erit aliquid quod primum mouebitur. nihil autem referat ꝙ posito aliquo hoc ostendatur. eo enim quod cõtingit posito, nihil absurdi oporteret euenire. IX

V Cùm multa sint, eaq; infinita multitudine ea quæ mouent & quæ mouentur, nihil consequitur quod fieri non possit, si infiniti motus simul fiant in tempore finito. sed vnum quid, inquit, fit id quod constat ex omnibus quæ mouent & mouẽtur. Quod enim mouet aliquid in loco F primitus, hoc est, ꝓximè seu continenter, et non per aliud, & mouet motu corporeo, necesse est vt moueat cùm sit cõtinens ei quod mouet, vel ipsum tangẽs sic ipsum moueat. Corporeum autem dicit motum eum qui contra patitur. mouet enim etiã id quod primò mouet, & id quod est amabile. & etiamsi ea per locum moueant, nõ tamen corporeè. corporeè enim mouet, id quod trudit, vel trahit, vel circũuoluit, vel vehit. Hæc autem tangant necesse est ea quæ ab ipsis mouent, & eis per tactum quodammodo vniantur. Et si plura ergo sint, etsi infinita, ea quæ mouent & mouentur ex successione: nam ea quoq; erũt vnum per tactum: seu autem sit, inquit, vnum infinitum seu finitum, nihil refert. non ꝙ fieri non possit vt ex infinitis multitudine magnitudinibus seinuicem tangentibus, etiamsi atomis Democriti sint magnitudine breuiora, non fiat aliquid vnum finitum. nam etiã siquis ipsum posuerit finitũ, cùm sit motus infinitus & vnus qui comG ponitur ex motibus qui sunt infiniti multitudine, sequetur id quod fieri nõ potest, vt in tempore finito motu infinito motum sit, siue sit magnitudo infinita siue finita. vtroq; enim modo sequetur id quod non potest fieri, vt ostensum est in libro præcedẽti. Porrò autem nos quoque nũc admonuit, ꝙ quomodocũq; sumpti fuerint motus qui sunt infiniti multitudine, siue sint æquales, siue inæquales magnitudine, faciunt magnitudine infinitum & totum, hoc quoq; nunc adiecto, ꝙ fit vnus motus, per contactum eorum quæ mouent & quæ mouentur, qui vnum facit id quod mouetur. qui est enim vnius motus, est vnus. Illud autem, Quod enim contingit sumemus vt quod sit, dixit de eo quod est sumere æquales vel inæquales. Quoniam enim vtraq; contingunt: quodcunque positum fuerit, ei habebimus consequens id quod nõ potest fieri. Cùm autem infinitã posuisset magnitudinem quæ constat ex A B C D, cùm sint multitudine infinitæ magnitudines, dixit in colligẽda ratione, An finitum an infinitũ, vtpote quod in vtroq; id sequatur quod fieri non H potest. Infinitam enim & finitam magnitudinem infinito motu moueri in tempore finito, in præcedenti libro similiter ostẽsum est esse eiusmodi vt fieri nõ possit. Postquam autem dissoluit obiectionem quæ ex eo fit quod citra vllam positum est distinctionem, concludit deinceps orationem. Cùm enim ostensum esset fieri non posse vt sint in infinitum ea quæ mouent & quæ mouentur, siquidem quod fieri non potest aliquid, id est consecutum: necesse est vt id quod est ei oppositum verum sit, sisti hunc progressum & non ire in infinitum: sed esse aliquid quod primũ mouet, quod non vtiq; ipsum mouetur ab alio. Quoniam autem non demonstratiuè sed ex positione ei processit oratio, quæ multitudine posuit infinita ea quæ mouent & quæ mouentur: & ei subiunxit id quod nõ potest fieri: ne quis dicat nihil esse ostensum, siquidem secutum est ex positione id quod nequit fieri: rectè subiũxit sumptam

Infiniti motus multitudine possunt fieri in tẽpore finito.

Motus corporeus quid dicatur.

Infiniti motus multitudine faciunt motum vnum magnitudine, per tactum eorum quæ mouent & quæ mouentur.

ptam esse positionem vt quam esse contingat. qui enim non concedit esse aliquid primum mouens, vtpote quòd contingat posse sumi in infinitum aliud quod ante aliud mouet & mouetur, sic illud non concedit. Cùm autẽ positum sit contingere, nihil sequitur quod fieri non possit. sed id quidem quod fieri non potest id quod nõ potest fieri, id autem quod potest fieri, id quod fieri non potest, vt didicimus in Analyticis. Quare etiamsi positum fuerit vt contingens, non est contingens. Quando autem dicit, Sumpta est enim contingens positio, audiendum est pro eo quod est vt contingens. Quare etiãsi ex positione id euenerit quod fieri nõ potest, euenit ex positione quæ sumpta est vt contingens. & si esset contingens, nõ oporteret eam aliquid consequi quod fieri non posset.

CAPVT II.

I ID autem quod primum mouet, nõ vt id cuius gratia, sed vnde est principium motus, simul est cum eo quod mouetur. Simul autem dico, quoniam nihil inter ea intercedit. Hoc enim est cõmune in quocunq; quod mouetur & mouet. Quoniam aũt sunt tres motus, is qui per locum, & per qualitatem, & per quantitatẽ: necesse est etiam esse tria quæ mouentur. Qui est ergo per locum, est latio: Qui per quantitatem verò, alteratio: Qui autem per quantitatẽ, augmentum & diminutio. Dicamus ergo primum de latione seu motu per locum. is est enim primus ex motibus.

VI Vt ostenderet fieri vnum numero motum, eũ qui est ex positione eorum quæ mouent & mouentur in infinitum, & ei inferret id quod fieri nõ potest, nempe in tempore finito motu moueri infinito, eo vsus est q; id quod proximè & continenter mouet, debeat tangere id quod mouetur, vel ei esse continuum. Hoc autem tũc quidem probauit ex inductione, dicens, sicut videmus in omnibus: nunc autem instituit id ostẽdere in vnaquaq; specie motus, q; necesse sit id quod proximè mouet ac cõtinenter simul esse cum eo quod mouetur. Quoniam aũt duobus modis est id quod mouet: vnum quidem, vt id vnde est principium motus, hoc est, efficiens: alterum autẽ vt id cuius gratia, hoc est finale: de efficiẽti ab eo nũc fit demonstratio. Quod enim mouet vt finis, & in summa id quod est appetendum, non est simul cum eo quod mouetur. appetitio enim non præsentis, est maximè extensio quæ tendit ad ipsum. Primum autem mouẽs dicitur quidem id etiam quod dat causam motus, vel etiam per aliquos alios motus qui intercedũt. sicut is qui fune trahit, vel virga trudit. Ita autem omnium quoq; prima causa motus id quod est imobile, ea quæ hic sunt dicitur etiam mouere vt efficiens. Primum autem mouens dicitur & id quod mouet proximè ac continenter. sicut nunc omnino vsus est: id quod primum sic mouet dicens simul cum eo quod mouetur. Quomodo autẽ hoc simul dicat, ipse quoq; exposuit, dicens, DICO autem simul, inter quæ nihil intercedit] quod idem est quod tãgere. Illa enim tangere dicebantur, quorum extrema sunt simul vt nihil habeant quod sit intermedium. Postquam autẽ dixit hoc esse cõmune in quolibet quod mouetur & mouet, videlicet quod sic mouet vt dictum est efficienter, diuidit deinceps species motus in motũ per locum, & qualitatem, & quantitatem. Et cùm sumpsisset tria quæ mouent, id quod fert, & id quod alterat, & id quod auget vel diminuit: de prima latione seu motu per locum, vt qui sit primus motuum, quemadmodum in libro sequenti ostendit, verba facit.

Quod proximè mouet, simul est cum eo quod mouetur.

Id quod mouet est duplex, efficiẽs & finale.

Primum mouens quid dicatur.

Quidquid autem fertur, vel à seipso mouetur, vel ab alio. Atq; quæcunq; quidẽ ipsa à se

A ipsis mouẽtur, clarũ est in ijs simul esse id quod mouetur et mouet. eis enim id quod primò mouet inest. Quare nec est intermediũ. Quęcunq; autem mouentur ab alio, ea quatuor modis fieri necesse est. sunt enim quatuor species latiõis seu motus qui fit ab alio, Attractio: Trusio: Vectio: Circũuolutio. omnes enim qui fiũt per locum motus, ad hos reducuntur. Intrusio enim est quædam trusio, quando id quod ex seipso mouet sequẽs trudit: Extrusio autem, quando id quod mouit non sequitur: Iactus verò, cùm eum qui est ex ipso motum fecerit vehemẽtiorem ea latione quæ est s̃m naturam, & tãdiu feratur donec inualuerit motus. Rursus protrusio & contrusio sunt extrusio & attractio. protrusio enim est extrusio: aut.n.à se, aut ab alio est extrusio: Cõtrusio autem attractio. nam ad se & ad aliud est attractio. Quare etiam eorum species. quemadmodum σπάθησις, id est, telę contrusio, & κέρκισις, quę fit radio impulsio. est enim hæc contrusio, illa verò protrusio. Similiter autem aliæ quoq; concretiones seu congregationes, & excretiones seu segregationes. erunt.n. omnes protrusiones vel contrusiones. præterquam eæ quæ sunt in generatione & interitu.

VII Id quod fertur quidem dicit id quod mouetur per locum, & à latione sic dicitur: Quòd autẽ cum sit id quod mouetur, necesse sit etiam esse id quod mouet, clarũ est. siquidem ostensum est quidquid mouetur, moueri ab aliquo. Cùm autem diuisisset ea quæ per locum mouẽtur, & in ea quæ à seipsis mouenẽ, & in se habent id quod mouet, quemadmodum animalia in se habent animam quæ mouet corpus, & in ea quæ mouentur extrinsecùs & ab alio: præter hos enim modos nõ licet moueri: quæ à seipsis quidem mouentur, clarum est, inquit, q; simul habent in seipsis id quod mouet cum eo quod mouetur, ab ipso non separatum, neq; aliquo quod intercedat intercepti: ita enim anima vna est cum corpore, ipsum mouens etsi non moueat corporeè: Qui autem ab aliquo extrinsecùs mouente fit motus, cùm sit violentus scilicet, & non s̃m naturam, habet quatuor supremas differentias. aut enim trahit id quod mouet: aut trudit: aut vehit: aut circũuoluit. Quòd autem hi soli sint modi violenti motus qui fit extrinsecùs & ab alio, ostẽdit ex eo q; omnes qui ab alio fiunt violenti motus, harum differentiarum reducantur ad aliquam. intrusionẽ enim & extrusionem reducit sub trusionem. Si est enim trusio, vt ipse paulopost definit, vel à se ad aliud, vel ab alio ad aliud: intrusio autem est, quando à seipso aliqd quod mouetur sequente ipsum trudit: extrusio autem, quando à seipso vel ab alio extruditur aliquid ab eo quod mouet non sequente id quod mouetur: vtriq; fuerit cõmunis trusio. Differunt autem intrusio & extrusio, in sequendo aut non. Porrò autem iactum quoq; dicit reduci ad trusionem. tantisper enim dicitur aliquid iaci, donec vehementia trusionis potentior fuerit proprio motu eius quod truditur: Quando autem illa soluta ipse dominatum obtinuerit, vtputa si fuerit lapis, nõ amplius fertur per tactum, obliquè, verbi gratia, vel sursum: sed per proprium motum deorsum. Est ergo iactus quoq; aliqua trusio. nã et siquis deorsum lapidem iecerit, donec eius quidem quod iecit trusio fuerit potentior motu qui est s̃m naturã, iactus est motus. illo autem soluto, & eo inualescente qui est s̃m naturam, non est amplius iactus nec trusio. Porrò autem in iactu, etiamsi id quod iecit nõ amplius tãgit id quod iactũ est, aer tamen qui

Motus violenti per locũ sunt quatuor supremæ differentiæ.

Intrusio q̃d sit.

Extrusio q̃d sit.

Iactus est q̃dam trusio.

qui ipsum mouet proximè & continenter, sumpto principio ab eo quod primum mouit, cùm naturalem habeat aptitudinem ad id quod mouetur in obliquum, propterea q non sit absolutè grauis nec leuis, trudit id quod iactum est, ipsum attingens. quemadmodū qui ipsum primo mouit, homo fortasse, vel qui ab illo accepit mouendi potestatem aer propter continuitatem. sic enim in libro sequenti tradit ipse causam iactus, non admittēs antiperistasim seu obsistentiam. Quinetiam protrusionem & contrusionem sub trusionem deducit & tractionem.

Protrusio quid. Detrusio quid.

est enim protrusio, extrusio quæ fit inuicē alterius ab altero: Extrusio autem est trusio: Contrusio autem, attractio: Attractio autem est vel ad se vel ad aliud. Videtur autem contrusio quoq; significare aliquam trusionē, sed nequaquā separabilē vt protrusio, sed quæ cogat potius & constipet. Quinetiam species quoq;, inquit, contrusionis & protrusionis sub trusionem reducētur, & attractionem, Species autem protrusionis quidem telę cum radio impulsio, & excreatio & expiratio, et omnis excernendi F facultas: Contrusionis autem σπάθησις, id est telæ contrusio. & inspiratio, & cibi & potus attractio, & vt semel dicam, omnis cogendi aggregādi'ue facultas.

Concretio.

ne enim singula persequens, simul quidem prolixiorem faceret orationem, simul etiam suspecta redderet ea quæ relinquerentur, cùm omnes qui sunt eiusmodi ad concretionē reduxisset & excretionem: excretionem quidem dicit esse quandam trusionem, concretionem verò attractionem.

Excretio, trusio, attractio.

Cùm autem dixisset concretiones omnes & excretiones futuras esse contrusionem & protrusionem, subiunxit, PRÆTERQVAM ea quæ fiunt in generatione & interitu. Quoniam enim Anaxagoræ Leucippo & Democrito omnis ortus & interitus videbatur fieri concretione & excretione, hoc quidem ei non placet.

Anaxagoræ concretio & discretio.

Sed si omnino, inquit, fiunt aliqua & intereunt per concretionem & excretionem, hæc concretio & excretio non reducetur ad cōtrusionem & protrusionem: neq; per hæc ad attractionem & trusionem. quæ enim protruduntur & cōtrudun G tur, cùm sint & maneant ea quæ sunt substantia, dicūtur protrudi & cōtrudi. & in summa trudi & attrahi: quę autem fiunt & intereunt, non manentia in propria substantia, per generationem mutantur & interitum. quoniam sunt eiusmodi mutationes in substantia. Quare cōcretiones eiusmodi & excretiones non sunt trusiones nec attractiones. Neq; enim sunt omnino motus generationes & interitus. neq; fieri potest vt trahatur vel trudatur id quod adhuc fit & nondum est. Quoniam autem Alexāder in altero septimo libro qui ab hoc parum quid differt in dictione, dicit σπάθησιν καὶ κέρκισιν deduci sub trusionē: sciendum est quod in ijs quos noui ita inueni scriptū καὶ ἡ σπάθησις καὶ ἡ κέρκισις. Alterum enim eorum est cōcretio seu aggregatio, alterum verò secretio. Sciendum est autem q Themistius in ijs quos ego legi libris, ab hac dictione quæ dicit, Quidquid autem fertur, vel ipsum à seipso mouetur, vel ab alio, cœpit huius libri scribere paraphrasim, ijs neglectis quæ in eo hucusque dicta sunt. & neq; in ijs H quæ deinceps sequuntur seruat continuitatem.

Simul aūt clarum est non esse aliquod aliud genus motus, nisi concretionē & secretionem. omnes enim diuiduntur in aliquos ex ijs qui dicti sunt. Præterea autem inspiratio quidem est attractio: expiratio autem trusio. Similiter autem & expuitio, & quicūq; sunt alij per corpus vel excernendi vel assumēdi motus, hi quidem sunt attractiones, illi verò extrusiōes seu expulsiones. Oportet autem alios quoq; qui fiūt per locum reducere. Oēs. n. cadūt in hos quatuor.

VIII Cùm dixisset cōcretiones & secretiones, illas quidem esse cōtrusiones, has verò protrusiones, et ideo illas quiE dem trusiones, has verò attractiones: quoniam nonnulli ex Philosophis naturalibus, non solùm motuum per locum, sed etiam omnium ponebant principia concretionem & secretionem, & non solùm motuum, sed etiā omnium mutationum, ipse non hoc solùm videtur perimere quòd sint ipsa omnium motuum principia, sed nec prima sunt, inquit, principia. sed neq; hoc est aliquod omnino genus motus præter quatuor quæ dicta sunt, sed hæc quoq; sub illa reducuntur, & eorum species. Etenim Inspiratio quidem cum sit concretio seu conciliatio, est attractio: Expiratio verò cum sit secretio, est trusio seu pulsio. Similiter autem & expuitio. Et quicunq; sunt, inqt, alij per corpus vel excernendi vel assumendi motus, illi quidem segregantes, hi verò aggregantes, illi quidē reducuntur sub trusionem, hi verò sub attractionem. Sic quidem principium exposuit Alexander, concretionem & secretionem dicens ostensum esse nō esse aliud genus motus, sed eas reduci sub prædicta quatuor, vt quæ sint F illorum partes. Deinceps autem cùm rursus à capite inchoasset orationem, seu propter aliam quæ postea adscripta est impulsionem, seu nescio quonam modo, dicit generalissimos motus ab ipso vocari, cōcretionem & secretionē. Omnes enim, inquit, species motus sub eas reducentur. Si enim omnia quidē sunt sub protrusione & contrusione: eorum autem vnus quidem est concretio, alter verò secretio: reducentur omnia ad concretionem & secretionem. Hæc scripsit Alexander his verbis, etsi dixerit Aristoteles, SIMILITER autem aliæ quoq; cōcretiones & secretiones} erūt enim omnes protrusiones & cōtrusiones, præterquam eæ quæ sunt in generatione & interitu. Quare non est contrusio quædā concretio, neq; protrusio secretio quædam, vt dicit Alexander. Sed contra concretiones & secretiones sunt contrusiones & protrusiones. Quomodo autem ad cōcretionem & secretionem reduci potuerint omnes motus ex ijs quæ nūc dicta sunt? siquidē dicit Aristoteles omnes cadere sub hos qua G tuor, & duos rursus ex quatuor vectionem & circumuolutionem reducet ad duos reliquos, attractionē & trusionem: & in his collegit tāquam cōmunem quæ est proposita rationem, dicēs, Quare si id quod trudit & trahit est simul cum eo quod trahitur: clarum est q inter id quod per locū mouetur & mouet nihil est intermedium. non dixit autem, quare si id quod cogit & quod secernit. In altero autem libro sic his verbis scriptum est, Atq; omnis quidem motus qui est in loco, est concretio & secretio. Et fortè ex hac dictione adiecit Alexander ea quę posterius dicta sunt, quæ non conueniūt ijs quæ hic scripta sunt, vt videtur. Potest autem fortasse ostendi has orationes Aristotelis inter se conuenire, qui concretionem & secretionem non absolutè reducit sub cōtrusionem & protrusionem, seu attractionem & trusionem, tanq; sub magis vniuersas ac generales, sed eas dicit esse easdem cum illis. Sic enim postea statuit Alexander dicens, Omnes reducētur sub has duas, attractionem & trusionem, H quarum illa quidem est concretio, hæc verò secretio. Et ita fuerit motus maximè generales, cōcretio, & secretio.

Cōcretio & secretio sunt motus maximè gñales.

Ex his autem rursus, vectio & circumuolutio, ad attractionem & trusionem. Vectio enim est per aliquem ex his tribus modis. id. n. quod vehitur, mouetꝰ per accidens, qa est in eo quod mouetur, vel super aliqd quod mouetur. Id autem quod trudit vehit, dum vel trahitur, vel truditur, vel circumuoluitur. Quare vectio est omnium trium cōmunis. Circumuolutio aūt componitur ex attractione & trusione. necesse est enim vt id quod circumuoluit, partim quidem trahat, partim verò trudat. Partim enim à seipso, partim verò ad se ducit. Quare si id qđ tru-

dit &

dit & id quod trahit simul est cum eo quod truditur & eo quod trahitur: clarum est quod inter id quod per locũ mouetur, & quod mouet, nihil est intermedium. Sed hoc quidem clarũ est vel ex definitionibus. Trusio enim est motus qui est à seipso vel ab alio ad aliud: Attractio autem quæ ab alio ad seipsum, vel ad aliud, quando celerior fuerit motus eius quod trahit, qui à seinuicem seiungit ea quæ sunt continua. Sic enim simul trahitur alterum.

IX Postquam ostendit ꝙ ad quatuor qui dicti sunt, omnes reducuntur motus qui fiunt per locum, duos rursus, nempe vectionem & circũuolutionem, reducit ad duos reliquos, trusionem & attractionẽ. ostendit enim vectionem quidem fieri vel per attractionẽ, vel per trusionem, vel per circumuolutionem: circũuolutionem autẽ componi ex trusione & attractione. Et ꝙ vectio quidem fit sub aliquo trium, ostendit, sumens id quidem quod vehitur non per se moueri, sed per accidens. Ideo enim quòd id quod vehit moueatur, mouetur id quod vehitur. & quẽadmodum illud per se mouetur, ita hoc per accidẽs. Quamobrem quærendum est quot modis moueãtur ea quæ vehunt. per eos enim mouebitur etiam id quod vehitur. Eorum autem quæ vehunt, alia quidẽ à seipsis mota vehunt, sicut equus equitem, & in summa ea quę sunt animata: Alia autem, ipsa quoq; mota extrinsecùs. Sed de animatis quidem, & ĳs quæ mouentur à seipsis, prius ostensum est, simul esse in seipsis id quod mouet & id q̃d mouetur. Inanimata autem, & quæ extrinsecùs mouentur, in quibus sunt quædam quæ vehunt, mouentur tribus modis. aut enim dum trahuntur, vt nauis quæ vehit vectores: aut dum truduntur, vt quæ vẽto acta nauigat: aut dum circumuoluuntur, vt trochi & lapides molares. qui quidem vehunt etiam nonnunq̃ quædam eis imposita. Quare vectio est cõmunis tribus modis. Aut enim attractione, aut trusione, aut circumuolutione mouetur id quod vehitur. Sic quidem vectio. Circũuolutio autem, inquit, componitur ex attractione & trusione. Qui enim circũagit, aliquãdo quidem ad se trahit id quod circumagitur: aliquando verò à se extrudit. quẽadmodum ĳ qui molunt manibus. Molam enim à se trudens, & rursus trahens, facit circũuolutionem. Si quatuor ergo motus reducuntur ad attractionem & trusionem: id autem quod trahit & trudit simul est cum eo quod trahitur & truditur: clarum est ꝙ quæ per locum mouẽt, sunt simul cum eis quæ ab ipsis mouentur per locum, & nihil inter ea intercedit. Restat igitur vt ostendat ꝙ id quod trudit, & quod trahit, est simul cum ĳs quæ ab ipsis mouentur. Hoc autem ostẽdit ex definitionibus trusionis & attractionis. Est autem vel maximè præcipuus modus demonstrationum ex definitionibus. Est autẽ trusionis quidem definitio, motus qui est à seipso ad aliud, vel ab alio ad aliud: Attractionis autem, motus ab alio, vel ad seipsum, vel ad aliud. Quando enim, inq̃t, fuerit celerior motus eius qui separat à seinuicẽ ea quę sunt continua, tunc, inquit, trahit id quod trahit alterum vel ad se vel aliud, quando id quod trahit est potentius proprio motu eius quod trahitur, eo quod sit celerior motus eius quod trahit, q̃ eius quod trahitur. qui quoad eius à se fieri potest, separat à seinuicem ea quæ sunt continua, hoc est ea quæ trahuntur, ad hoc vt tangant, et ea fiant ratione cõtinua. proprius enim vniuscuiusq; motus, quantum in se est, separat & auellit ea quæ à trahente vi sibi inuicem coniunguntur & se simul tangunt. multis enim in locis Aristoteles. ea quæ se tangunt solitus est vocare cõtinua. Quando autẽ eius quod trahit motus, fuerit celerior motu eius quod trahitur, qui à seinuicẽ separat & auellit ea quæ ab attractione futura sunt continua, tunc fit attractio: & id

Vectio quid sit, & sub q̃d genus reducantur.

Vehere q̃t modis dicatur aliquid.

Circumuolutio q̃uo fiat.

Quod trudit & trahit est simul cũ iis quę mouentur.

Trusio quid sit.

Attractio q̃d sit.

A quod mouetur, vnà trahitur ab eo quod mouet: vel potius dicẽdum est, quãdo fuerit celerior motus eius quod vi trahit ad id quod est dissimile, & auellit id quod tunc est continuum ad id quod est simile, ab eius quod trahitur motu qui est sm naturam, qui à se inuicẽ separat continua quæ sunt dissimilia. Quæ sunt enim sm naturã facultates, singula similibus continua facientes, seruant in locis proprĳs. quemadmodum qui vi trahunt, auellẽtes ea quę tũc sunt continua, trahũt ad loca dissimilia. Quòd si etiam ad similia, vt si quis deorsum trahat lapidem, vel ignẽ sursum, velociorem tamẽ motum esse oportet eius quod trahit, motu eius quod trahitur, etiamsi fiat ad eadem, si sit peragenda attractio. Sciendum est autẽ Alexandrum dicere hanc dictionẽ quæ dicit, QVANDO fuerit celerior motus eius quod continua à seinuicem separat} non haberi in aliquibus exemplaribus. Quomodo autem fuerit hoc rationi cõsentaneum, siquidem ex hac adiectione statim obiectionem infert Aristoteles? In

B altero autem libro septimo sic habet hæc dictio. Attractio autem, q̃n vel ad se vel ad aliud fuerit celerior motus eius q̃d trahit, non separatus à motu eius q̃d trahitur.

Fortè autẽ videri possit esse aliqua attractio etiam aliter. Lignum enim trahit ignẽ non hoc modo. Hoc autẽ nihil refert, an moto eo quod trahit, an manente trahat. aliquando enim trahit eò vbi est, aliquando verò eo vbi erat. Fieri autem non potest vt à se ad aliud, vel ab alio ad seipsum moueat si non tangat. Quamobrẽ clarum est, ꝙ inter id quod per locum mouetur, & quod mouet, nihil est intermedium.

Cùm tradidisset rationem attractionis, et motum eius quod trahit, in ea esse ostendisset celeriorem naturali motu eius quod trahitur, aduertit ꝙ quædam eorum quæ trahunt, videntur trahere, etsi ipsa non moueant. quemadmodum videtur lignum ignem ad seipsum trahere. & adhuc magis magnes ferrum & electrum paleam, etsi ipsa non moueãtur. Quomodo ergo fuerit celerior eorum motus naturali motu eorum quę trahuntur? Num ẽt in his naturalem illam quę vi trahit facultatem oportet esse validiorem facultate eorum quæ trahuntur, etiãsi ea quę trahunt non moueãtur. Et ideo dicit, Nihil refert an moto eo quod trahit an manẽte fiat attractio. Illud autem, Aliquando enim trahit vbi est, aliquando verò vbi erat, exponens Alexander, illud quidem, vbi est, inquit, significat Ex quo est: vbi autem erat, Ex quo erat. & dicit, Id quidẽ quod à seipso trahit ad aliud, ex quo est ipsum q̃d trahit, ab eo docit id quod trahitur: Id autẽ quod ab alio ad se, ex quo erat id quod trahit ipsum abducit ad se adducens. Sed mihi non videtur probabilis illa transmutatio eius quod est vbi in id Ex quo. Melius ergo, vt opinor, progressus id exposuit, ꝙ cùm dixisset, Nihil refert an moto eo quod trahit, an manente, trahat, subiunxit ꝙ id quidem quod manet trahit vbi est ipsum: id autẽ quod mouetur cùm venerit ad id quod trahit, ducit ipsum in suum locum in quo erat antequã moueretur ad id quod trahitur. Rectè autem quærit Alexander, quomodo ea quæ trahunt naturaliter, sicut magnes & ea quæ sunt huiusmodi tangentia ea quæ trahuntur ipsa trahunt. Et dicit ꝙ etsi ipsa non tangant, illa tamen per quam ipsa trahit facultate ea tangit. Sed non erat hoc institutum Aristotelis, ostendere ꝙ id quod trahit, tangit id quod trahitur, incorporea facultate, sed corporea, adeò vt nullum corpus intercedat. Melius est ergo id quod ab ipso deinceps dicitur. Aut enim sunt quædam corporeæ effluxiones ex ĳs quæ quiescunt & sic trahunt. per quas tangentes & implicantes, vt quidam dicunt, trahuntur ea quæ trahuntur. Aut de ĳs quæ sic trahuntur ab eo nõ agebatur. non est enim clarum id quod fit in illis. Sed dixit de lignis, quæ manentia, ignem apud se continent, ipsum

quodammodo

X

C

D

Si non mota quædam trahant, q̃uo est celerior motus eorũ iis quæ trahuntur.

Quę trahunt naturaliter, vt magnes, q̃uo tangẽtia attrahant.

quodammodo trahētia, & eius motui qui sursum fertur
vim afferentia, propterea ꝙ ex ipsis pēdeat. Notauit au-
tem Alexander ꝙ in hac dictione adiecit Aristoteles et
quod est, A se ad aliud, A seipsū ad aliud. quod quidem est
proprium munus trusionis & protrusionis. Nũ autem
non dixit vtrũq; de eo quod trahit, id quod à se ad aliud,
vel ab alio ad seipsum, sed A seipso quidem ad aliud, de
eo quod trudit: Ab alio autē ad seipsum, de eo quod tra-
hit. Quare cùm quatuor motus reduxisset ad trusionem
& attractionem, deinceps conclusit cōmuniter. ꝙ inter
id quod per locum mouetur & mouet nihil intercedit.
Post hanc autem dictionem dicit Alexander huiusmodi
verba esse scripta in quibusdam exemplaribus, Similiter
aũt etsi quid est generans vel efficiens eius quod est qua-
litate præditum id quoq; necesse est faciat tangens graue
vel leue.} Deinceps autem post hoc positum esse dicit,
non illud, SED neq; eius quod alteratur } quod quidem
post ea quæ prius dicta sunt scriptum est in plurimis. sed
F id quod sequitur paulopost. Euenit enim vt sit simul in
omnibus extremum quod alterat, & primum quod alte
ratur.} Et per hæc verba, inquit, dixerit, ꝙ nō solùm ea
quæ propriè mouent & mouentur sunt simul, quemad-
modum sunt ea quæ per locum & quantitatem & quali-
tatem mutant & mutantur; sed ea etiā quæ per formam,
hoc est per substantiam, quæ quidē sunt generatio & in-
teritus. Nam etiam in his est id quod mutat simul cũ eo
quod mutatur. sicut se habet in ijs quæ fiunt grauia & le-
uia: hoc est, in elementis corporeis. Ea ergo quæ faciunt
& gignunt, generant aliquid qualitate præditum. sunt
enim graue & leue qualitate pdita. Etenim in libro qui
deinceps seqtur ostendit ea quoq; ab aliquo moueri qd
ea fecerit, quod nunc dicit, SI QVID est generans & effi-
ciens grauis & leuis, id quoq; tangens faciat necesse est}
Quod enim deinceps sequitur, EVENIT vt simul sit in
omnibus vltimum quod alterat, & primum quod altera
tur} ex hoc superuacaneum videtur & transpositũ, quo
G niam deinceps agitur de eo quod alteratur & quod alte-
rat. & in omnibus exemplaribus scripta est dictio quæ
est deinceps dicenda.

Quæ generant, & quæ generãtur, simul sunt.

XI Sed neque inter id quod alteratur & alterat.
Hoc autem clarum est ex inductione. *Euenit
enim vt in omnibus simul sit vltimum quod al
terat, & quod alteratur ab eis quæ dicta sunt. hę
sunt enim affectiones qualitatis quæ subijcitur.
Aut enim quod calefit, aut quod dulce euadit,
aut quod densatur, vel exiccatur, vel albefit, di-
cimus alterari, inanimatum & animatum simi-
liter dicentes. Et rursus animatorum, & eas par
tes quæ non sunt præditæ sentiendi facultate,
XII & ipsos sensus. Nam sensus quoq; quodāmo
do alterantur. Sensus enim qui est actu, est mo-
H tus per corpus, sensu aliquid patiēte. In quibus
cunq; ergo alteratur id quod est inanimatum,
alteratur etiam animatum. In quibuscunq; au-
tem animatum, nō in eis omnibus inanimum.
non enim alterãtur in sensibus. Et hoc quidem
imprudens & insciens patitur, illud verò sciens
ac prudēs. Nihil autem vetat quominus etiam
insciens patiatur animatum, quando nō fit per
sensus alteratio. Si ergo id quod alteratur, alte-
ratur à sensilibus: in his quidem certè omnibus
clarum est, simul esse vltimum quod alterat, &
primum quod alteratur. Ei enim est aer conti-
nēs: aeri verò corpus. Rursus autem color qui-
dem luci: lux verò visui. Eodem autē modo &
E auditus & odoratus. Primum enim mouens, si
referatur ad id quod mouet, est aer. Et in gustu
similiter. simul enim cũ gustu est sapor. Simi- XIII
liter autē & in inanimis & insensilibus. Quam-
obrem inter id quod alteratur, & id quod alte-
rat, nihil est intermedium.

Legitur etiam hoc modo. & hanc lecturam
uidetur sequi Simplicius.

*Euenit enim vt in omnibus simul sit vlti-
mum quod alterat; & primum quod alteratur.
Nobis enim positum est ꝙ quæ alterantur per
eas quæ dicuntur patibiles qualitates patientia
alterãtur: id autem quod agit, alteratur eo ꝙ sit
sensile. Sensilia autem sunt quibus corpora in-
F ter se differunt. quemadmodum grauitas, leui-
tas, durities, mollities, sonus, soni defectus, albe
do, nigredo, densitas, raritas, & quæ inter ea in-
tercedunt. Similiter autem alia quoque quæ ca-
dunt sub sensus. ex quibus est etiam caliditas et
frigiditas, & leuitas & asperitas. Hæ sunt. n. affe
ctiones qualitatis quę subijcitur. In his enim dif
ferunt sensilia à corporibus, vel ꝙ horum sit id
quod est magis & id quod minus, et ꝙ eo quod
horum aliquid patiatur, (aut enim dum calefit,
aut dum frigefit, aut dum dulce aut amarũ red-
ditur, vel per aliquid aliud eorum quæ prius di
cta sunt) alterari dicimus, inanimatũ & anima-
tum similiter dicentes. Et rursus.

Post ea quæ per locum mouent & mouentur, & fortè. XI
G post ea quæ sunt specie eadem, statuit dicere de eo quod
alteratur & alterat, & ꝙ in his nihil intercedat. quod qui
dem dicit esse notum per inductionem. in omni enim al-
teratione simul inuenitur vltimum quod alterat, & pri-
mum quod alteratur. Dicit aũt vltimum alterans, quod
hucusq; primum vocauit, quod proximè & continenter
mouet & mutat. Primũ autem quod alteratur, dicit id
quod per se alteratur, & non per accidens. neq; eò quod
eius aliquid alteretur. Cùm eo enim quod sic alteratur, si
mul est etiam id quod alterat & mutat. Id autem aliquæ
quidem ratione primum est, vt quod ei quod mouet sit
propinquum ac continens: aliqua autē ratione vltimum
eorum quæ mouent quando per quædam media mouet
id quod primò ac propriè mouet. Primum autem quod
alteratur, dicit id quod alteratur per se & nō per accidēs.
neq; eo ꝙ eius aliquid alteretur. cùm eo enim quod sic al
teratur simul est id quod alterat. Cùm autē dixisset cla-
rum esse ex inductiōe, ꝙ inter id quod alterat & id quod
H alteratur nihil est intermedium, deinceps ea adducit per
quæ sumi potest ex inductione id quod est propositum.
& cùm ratione ostendisset primum à quibusnam alteren
tur ea quæ alterãtur, ea subijcit oculis per inductionem;
vnà ostendens, ꝙ cùm ea simul sint ijs quæ ab ipsis alte-
rantur, fit alteratio. NOBIS enim, inquit, positum est }
hoc est, nobis est in confesso, ꝙ quæ alterantur, per pati-
biles quæ dicuntur qualitates patientia alterãtur. Quan-
dam autem qualitatis speciem in prædicamentis cogno-
uimus, quæ est per patibiles qualitates, hanc quartã quę
est post habitum & potestatem & figuram. Sunt autem
patibiles qualitates, quarum fit apprehensio patiēdo, ijs
quæ sentiunt. quemadmodum caliditates, frigiditates,
siccitates, dulcedines, amaritudines, & quæ sunt huius-
modi, & quæ sunt per colores affectiones quæ versantur
paulò magis in superficie, & speciē minimè constituunt.
Quas omnes dicit patibiles appellari qualitates, non ꝙ
afficiant

Inter id quod alterat & alteratur, nihil est intermedium.

Patibiles qualitates, cur dicant.

afficiant & vt patiatur efficiant ea quæ apprehendit, sed q ex ex affectione ijs insint quę ea suscipiunt. ignis enim caliditas eos quidem afficit qui sunt eius participes. non tamen dicitur patibilis, qa non facta est per affectionem, ita vt sit quædam affectio, seu, vt dicunt, dispositio quæ versatur in superficie, & facile mutari potest. sed est substantialis. Si ergo quæ alterantur patiuntur: quæ autē patiuntur, patiuntur à sensilibus (quæ has enim affectiones afferunt sunt sensilia) quæ ergo alterantur, alterantur patientia seu affecta à sensilibus. Ea autem dicit esse sensilia quibus corpus differt à corpore. Differt autem per qualitates. sunt enim qualitates quodãmodo qualitates. Quæ ergo cõmune habent corpus, differunt qualitatibus vel pluribus vel paucioribus. vel quòd easdē qualitates vel plus vel minus participent. Si sunt ergo corpora quę per patibiles qualitates alterant & alterantur: necesse est vt sibi inuicem appropinquantia alterentur & alterent. neque enim corpus agit aliquid in aliud corpus separatum: neq; potest qualitas separari à corpore: neq; operatur separatim. Illud autem, Hæ enim sunt affectiones qualitatis quæ subijcitur, dixit, significans quartæ subiectæ speciei qualitatis, quæ dicitur patibilis, has esse affectiones. Qualitatem autem quæ subijcitur dicit sensilem, de qua agebatur, q hæ sint eius affectiones. Deinceps autem diuidit corpora quæ alterantur, in animata & inanima. & animatorum partes, & in eas quæ sunt sentiendi potestate præditæ, quemadmodũ carnes, neruos, & ea quæ sunt huiusmodi: & in eas quę sunt insensiles: & in ipsos sensus, quibus etiam visus est eas cõprehendere partes quę sunt sentiendi facultate præditæ, dicens, ANIMATORVM & eas partes quæ non sunt sentiẽdi facultate præditæ, & ipsos sensus} Nam ipsi quoq; sensus, inquit, quodãmodo alterantur, & non solæ partes quæ sunt sentiendi facultate præditæ. non tamen alterantur vt corpora. Quòd autem sensus quoq; alterentur, ostendit dicens, QVODAMMODO enim fiũt sensus qui actu sunt.} Est enim triplex sensus. vnus quidem substantialis: Alius verò, talis substantiæ potestas: Alius verò substantiæ actus seu operatio per potestatem. Hic ergo, inquit, actu sensus, quemadmodum videre & audire, est motus per corporis partem sentiendi facultate præditam quæ cogitur vel segregatur. Sed hoc nondum est sensus. Coguntur enim ac secernuntur etiam corpora insensilia. sed quando is qui est substantia sensus affectus fuerit aliqua propria affectione, tunc sensus qui est actu, perficitur. Quę sit autem affectio dicit in libro de sensu, nempe apprehẽsio sensilis formæ absq; materia. Apprehensio autem non purè agens, vt mentis appprehensio quæ est tota intrinsecùs, sed habens etiam aliquid patibile sub eo quod est sentiendi facultate præditum. Quamobrem fit etiam cum alteratione. & dicuntur alterari etiam sensus substantiales. Cùm autem dixisset quomodo sensus alterentur, nempe quòd eorum operatio habeat aliquid patibile, tradit deinceps differentiam alterationis animatorum corporum & inanimatorum. Et primùm quidem dicit, q in quibuscunq; alterantur corpora inanimata, in his etiam animata. Frigefiunt enim & calefiunt & humectantur et exiccantur. & omnes huiusmodi alterationes vtraq; suscipiunt. nec tamen in quibuscunq; alteratur animatum, in eis etiã alteratur inanimatũ. ea enim quæ est per sensus alteratione nihil alteratur inanimatum. Animatum autem nunc dicit alteratum per sensus, sed non omnia: neq; enim plantæ, etsi ipsæ quoq; sint animatæ, alterãtur per sensus: Sed animantia nunc dicit animata quæ ex sensu & motu per locum characterem suscipiunt. Secundam autem dicit differentiam alterationis animatorum ab alteratione inanimatorum. q inanimata quidem non cognoscunt, nec se vnquam pati sentiunt. animata autem, hoc est animalia, aliquando quidem se pati sentiunt, quando patiũtur per sensus, adeò vt videant vel audiant vel alio sensu sentiãt: aliquando autē, etsi sint sentiendi potestate prædita, non

Sensus quo alterantur.

Sẽsus est triplex, substãtialis, substãtię potestas, substantię actus.

Alterationis animatorũ & inanimatorũ differentia.

A sentiunt. albescunt enim & nigrescunt animantia, & augentur & minuuntur, etsi non ea sentiãt. Postquam autem dixit has differẽtias, reuertitur ad propositum, subijciens oculis q quæ à sensilibus alterant simul sint. In omnibus enim, inquit, clarum est simul esse vltimum quod alterat, & primum quod alteratur. Et ostendit id esse manifestum per adiectionem eorum quæ in vnoquoq; sensu alterant & alterantur. & primum eorum quę in tactu. Sensili enim, inquit, quod alterat est aer continuus. a eri autem corpus quod alteratur} Si enim inter id quod alteratur nihil esset intermedium; clarum esset quod fuit à principio. Iam verò etiam in ijs in quibus aer intercedit, ostendit q is quoq; cùm sit vltimum & proximè seu continenter alterãs, simul est cum eo quod primò alteratur, & est ei continuus. Continuum autem rursus cum vocasset id quod tãgit, quoniam id quod est tactile est sensile, tactum quoq; adiecit, qui non est in separato aliquo sensus instrumento, sed in toto corpore. Et ideo dixit, AERI
B autem corpus} Sic enim frigiditatem sentimus & caliditatem & quæ sunt huiusmodi, quãdo non citra medium, sed cùm intercedente medio, seu per aerẽ intermedium appropinquat id quod alterat. Similiter autem etiam in eo quod est aspectabile. Color enim qui est aspectabilis, appropinquat luci, hoc est, aeri illuminato. neq; enim fieri potest vt absq; luce sentias aliquid aspectabile. Lux autem sentitur visu, hoc est instrumento videndi. Est enim color præditus facultate mouendi pspicui quod actu est. quod quidem proximè ac continenter mouet visum. Eodem autem modo auditus quoq; & odoratus appropinquat ei quod primum mouet. Primum autem mouens rursus dicit id quod proximè mouet & continẽter, quod paulò ante appellauit vltimum, adiecta nunc quoq; causa cur id primum dicatur, AD id enim, inquit, quod mouetur relatum, primum dicitur, vt quod sit ei proximum & cohærẽs} Quòd autem fiat per aerem auditus & odoratus, ostensum est in libris de anima. In gustu autem si-
C mul cum gustu est sapor gustabilis, vt nõ opus habeat artificio intermedij. Cùm autem ostendisset in alteratione eorum quæ sunt sentiendi facultate prædita, simul esse id quod primum mouet, & id quod mouetur. Similiter, inquit, ostẽdetur etiam in alteratione eorum quæ sunt inanima, simul esse id quod est primũ, & quod proximè ac continenter mouet, cum eo quod mouetur. neq; enim calefit aliquod corpus inanimum, neq; frigefit, neq; exiccatur, neq; humectatur, neq; omnino aliquid patitur & alteratur, nisi ipsum tangat id quod alterat. Si autem in animatis & ijs quæ sunt inanima fit alteratio, cùm id quod proximè ac continẽter alterat fit cum eo quod alteratur: tutò dici potest vniuersè ac generaliter, nihil intercedere inter id quod alterat & alteratur. Cùm autem dixisset INANIMIS, adiecit & sensu carentibus,} vel de ijsdem dicens: sunt enim inanima etiam sensus expertia: vel dicẽs in sensilia, eas partes quæ in aĩatis non sentiũt. Quin-
D etiã plantæ quidẽ sunt sensus expertes, sed non inaĩatæ.

Sed nec quidem inter id quod augetur & auget. Auget enim id quod primum auget accidens: adeò vt quod totum est fiat vnum. Et rursus diminuitur id quod diminuitur dum recedit aliquid eorum quæ sunt eius quod diminuitur. necesse est ergo esse continens id quod auget & id quod diminuit. inter continentia aũt nihil est intermedium. Clarum est ergo q inter id quod mouetur & quod mouet primum & vltimum si referatur ad id quod mouetur, nihil est intermedium.

Post ea quæ per alterationem mouent & mouentur, ostendit quòd etiam inter id quod auget et augetur nihil est intermedium, neq; inter id quod minuit & minuitur. XII

Et sunt

Quę à sensilibus alterãtur, simul sũt cum iis quæ alterant.

Aspectabile visui appropinquat.

Auditui appropinquat audibile. Odoratui odorabile.

Sapor est simul cum gustu.

Inter id qd auget & auget nihil est intermediũ.

Et sunt haec euidentiora, siquidē id quod proximè ac continēter auget, ei quod augetur adijcitur, & sic ei vnitum auget. & id quod minuitur, eo q ei⁹ aliquid effluat decrescit & fit minus. Id autem quod effluit, erat continēs ei quod diminuitur priusquam efflueret. Si ergo id quod auget quidē & diminuit, est id quod additur & id quod effluit: erant autem ea propriè continentia ei quod augetur & minuitur: inter continua autem nihil est intermedium: Inter id ergo quod auget & id quod augetur, & id quod minuit & minuitur nihil est intermedium. Cùm autem separatim ostendisset in vnaquaq; specie motus, deinceps quoq; cōmuniter cōclusit in omnibus: q inter id quod mouetur & mouet primum & vltimum si referatur ad id quod mouetur, nihil est intermedium. Proximè autem ac continenter mouens, & primò mouens, dicitur, vt quod referatur ad illud quod mouet: quoniā est illi cohærens ac continens. Quinetiam vltimum dicitur si ad ipsum referatur, qm̄ omnium quæ mouent est vltimū id quod ei quod mouet est propinquum et cōtinens.

Inter id qđ diminuit & diminuit nihil est intermedium.

CAP. III.

XIIII Vòd autem quidquid alteratur, alteratur à sensilibus, & in his solis dicitur alteratio quæ ab eis per se patiuntur, ex
XV his considerandum est. Ex alijs enim maximè quis existimauerit, in figuris & formis & habitibus, earumq; susceptionibus & amissionibus esse alterationem. Sed est in neutris. Id.n. quod figuratur, cùm perfectum fuerit, non dicimus illud ex quo est, quemadmodum statuam, æs: vel pyramidem, ceram: vel lectum, lignum. sed denominātes, illam quidem æream, hanc verò ceream, lectum autē ligneum dicimus. id autem quod est passum etiam alteratum, appellamus. Siccum enim & humidum & durū & calidum æs dicimus & ceram. & non solùm hoc modo, sed etiam id quod est humidum & calidum, æs dicimus, æquiuocè & eodem nomine materiam appellantes cum affectione. Quare si per figuram quidem ac formam non dicitur id quod factum est, in quo est figura: per affectiones autem dicitur & alterationes: clarum est ipsas generationes non esse alterationes.

XIII Ostendens q motus qui fit per alteratiooem, fit cùm simul sunt id quod alterat & id quod alteratur, simul ēt eo vsus est q patiendo fiat alteratio, patiātur autem quæ patiuntur ab ijs quæ sunt sensilia, adeò vt quæ alterātur, altereotur à sensilibus. Hoc ergo tunc vsus, nunc ipsum probat. Quòd enim, inquit, in ijs solis dicatur alteratio quę per se patiuntur à sensilibus (per se quidem dicens ea quæ non patiuntur per accidens. est enim Socrates per accidens aspectabilis per se autem color) ex sensilibus autem, inquit, patibilibus qualitatibus clarum est, ex eo q per oullam aliam qualitatem fiat alteratio. Quód.n. per patibiles qualitates fiat alteratio, est euidens & in confesso. Quòd autem per has solas & per nullam aliam qualitatem fiat alteratio, id cùm oon fit euidēs, probat ex eo q neq; mutationes quæ fiunt per figuram, neq; quæ per habitum, sint alterationes. Habitus autem sunt & scientiæ & virtutes & sanitates & morbi, & quæ sunt huiusmodi. Cùm autem dixisset existimare posse quēpiam esse aliquam alterationē in figuris, formis, & habitibus, adiecit, VEL earum susceptionibus & amissiōibus} non est enim idem, habere qualitatem, quod alterari. in mutationibus enim est alteratio. Ostendit ergo, q neq; in figuris, vel habitibus vel in earum susceptionibus & amis-

Alteratio est in iis quæ p se patiunt à sensilibus.

Mutationes quæ fiūt per figurā & habitū nō sunt alteratiōes.

E sionibus est alteratio. Et primum de figura verba facit. ostendens figurari vel per formam mutari non esse alterari. ex alijs enim maximè, inquit, quis existimauerit figuram & habitum suscipere alterationē: vel ex alijs omnibus dicens, vel ijs maximè quæ sunt in qualitate. est.n. etiā alia species qualitatis potestas & aptitudo, per quā græcè πυκτικοὶ ἢ δρομικοὶ, hoc est apti vt pugiles vel vt cursores euadamus, dicimur. De hac autem specie verba non fecit, q oeque cognoscatur an eæ sint qualitates, earumq; susceptiones & amissiones sint adhuc magis incertæ. Quòd autem id quod figuratur non alteretur, probat sic in secunda figura ratiocinans. Id quod figuratur, quando figuram susceperit & per eam perfectum fuerit, nō amplius dicitur nomine quo dicebatur subiectum & id quod figurabatur: Statua enim nō amplius dicitur æs, sed denominatiuè ænea: & lectus non dicitur lignum, sed ligneus. & quæ ex cera facta est, nō cera, sed cerea. Quod autem alteratur, cùm factum fuerit frigidum vel calidū;
F vel alicuius huiusmodi qualitatis factū fuerit particeps, vocatur adhuc eodem nomine, siue æs siue lignum fuerit id quod calefit, vel frigesit, vel albesit vel nigresit, vel qđ eiusmodi patitur: adhuc enim æs & lignum dicitur, vel postquam passum est: æs enim humidum vel durum & lignum dicitur: nec hoc solum, sed etiam è contrario, hoc humidum, æs dicimus, si fuerit susum, & calidū lignum. Quare vndecunque inceperimus, id quod est alteratum idem esse dicitur quod erat prius. Adiecit autem cōuersionem, vt etiam siquis vrgeat, à subiecto incipiens, in figuratis, eodem dicens posse vocari nomine, quemadmodum cera est triangulus, vel æs circulus, non vtiq; possit seruare idem nomen si incipiat à figura. non potest enim dicī triangulus est cera: vel statua est æs. Æquiuocè autem & eodē nomine cum affectione dicit appellare materiam, q humidum & affectionem & æs dicimus, & calidum affectionem & lignū. Cùm autem propositiones pluribus confirmasset, deinde eas in pauca contractas ex
G posuisset, & primam minorem, quando dicit, QVARE si per figuram quidem & habitus} deinde maiorem, quando dicit, PER affectiones autem dicitur & alterationes} sic infert conclusionem. Et erat quidem ei propositum dicere, q figurationes non sunt alterationes. ipse autem intulit, q generationes non sunt alterationes, ostendens vndenam vim habeat ratio, nempe ex eo q transfigurationes iam sunt quædam generationes. Ostensum est autem in quinto libro generationes non esse motus. quare nec alterationes. alterationes enim sunt quidam motus. nobis autem reuocat in memoriam ea quæ illic ostensa sunt. Etenim id quidem quod alteratur, alteratur manēs id quod est: vt ostendit q idem nomen seruet: Id autem quod gignitur, non solum mutat id quod erat: sed oeque id quod figuratur, manet perfectè id quod erat: vt ostendit q non eodem nomine appelletur, etiamsi non sit perfectè id quod fit seu gignitur. videtur enim id quod figuratur habere mediam quandā naturam inter ea quæ fiūt
H seu gignuntur, & ea quæ alterantur. ad id autem quod gignitur magis videtur inclinare. quooiam nec eodem nomine appellatur. quod quidem inest ijs quæ gignūtur ac fiunt. Quòd autem denominetur, id significat ipsum recedere ab ijs quæ perfectè fiunt ac gignuntur. Dubitauerit autem fortasse quispiam, num subiectum magis apprehendant patibiles qualitates, & ipsum magis mutent per profundum procedentes, quàm figura, quæ solam afficit superficiem. Num etiamsi per profundū quodammodo procedant patibiles qualitates: sunt tamen aduentitiæ & extrinsecus introductæ & accidentia, exilē quandā, & quæ facile amitti potest, facientes incrustationem. per eas enim quæ sunt tales fit alteratio. Alteratur itaque ferrum quod calefit tantùm in superficie. Sin autem candens & ignitum fiat: oon est hoc amplius alteratio, sed transitus in aliam speciem. Tunc ergo habet etiam igneas operationes.

Potestas & aptitudo ignorat an sit qualitas.

Quod figuratur, non alteratur.

Transfigurationes sunt quædam generationes.

Quod figuratur, quandā quasi mediam inter generationem & alterationem...

Subiectum quod magis apprehendunt qualitates patibiles, quam figura.

Præterea

Praeterea autem sic quoq; dictu visum fuerit absurdũ, vel alteratum esse hoiem, vel domum, vel aliquid aliud ex ijs quę genita, factáue sunt. Sed genitũ quidem ac factũ esse fortasse vnũquodq; necesse est, si aliquid alteretur. vtputa si materia dẽsetur aut rarefiat, aut calefiat aut refrigeretur. non tamen ea quae gignunť ac fiunt alterantur. neq; est eorum generatio alteratio.

XIIII Postquam ostendit nõ similiter dici in mutationibus quæ fiũt per figurã, subiectum & id quod est figuratum, & ea ratione ijs quæ gignuntur ac fiũt assimulauit ea quæ figurantur: in generatione ostendit generationẽ non esse alterationem. vt qui haberet id reliquum ꝙ nec trãsfiguratio sit alteratio. Absurdum est enim, inquit, genitũ hominem, vel domũ factam dicere esse alteratã. sunt enim quædam alia, & non diuersa aut alterata. per substãtiam enim, & non per aliquid quod eis acciderit, facta est mutatio. Id enim quod alteratur, manẽs id quod erat etiam postq; est alteratum, sic alteratur: Quod autem fit ac gignitur, fit ac gignitur, cùm nondum esset. nec enim erat adhuc homo nec domus. Cùm autem dixisset esse absurdum dicere id esse alteratum quod factum est ac genitũ, quoniã apparet alteratio in generatione, & neq; fiat aut gignatur aliquid nisi sit alteratio: hoc pulchrè definit, dicens, fieri quidem ac gigni vnumquodq; eorum quæ gignuntur ac fiunt si subiecta alteretur materia. Illa.n. manens id quod est, suscipit mutationes. non tñ eius quod fit ac gignit generatio est alteratio. Nõ posset.n. alterari id quod nondum est. Quod fit.n. ac gignit, nondum est.

Gñatio non est alteratio.

XVI Sed neq; habitus sunt alterationes: neq; habitus animi, nec corporis. Sunt enim ex habitibus, alij quidẽ virtutes, alij verò vitia. nõ est autem alteratio nec virtus nec vitiũ. Sed est virtus quidẽ perfectio aliqua. Cùm.n. suam acceperit virtutem, tunc dicitur vnũquodq; perfectum. tũc enim est maximè id quod est ꝑm naturam. Quemadmodum perfectus circulus, cùm maxime factus fuerit circulus optimus. Vitium autem est eius interitus & ab eo excessus. Quẽadmodũ ergo neq; domus perfectionẽ dicimus alterationem: absurdum enim si lorica & tegula sit alteratio: aut si loricata & tegulis tecta domus alteretur, & non perficiatur: eodẽ modo et in virtutibus & vitijs, & ijs quæ ea habent vel suscipiunt. Illæ enim sunt perfectiones, hæc verò excessus. Quãobrem non sunt alterationes.

XV Postquã ostendit eam quæ per figuram ac formam fit mutationem non esse alterationem, sed potius generationem: ostẽdit ꝙ nec ea quæ est per habitum mutatio, quæ est prima species qualitatis, est alteratio, sed potius generatio. Diuidit aũt habitus, & in habitus animę, vt virtutem & vitiũ: & in habitus corporis, vt sanitatem & morbum, quorum nullus est sensilis: vt cùm ostenderit hos quoq; non esse alterationes, confirmet alterationes fieri solũ per patibiles & sensiles qualitates. quod quidẽ erat propositum. Sed neq; habitus, inquit, sunt alterationes. hoc est mutationes quæ fiunt per habitus. aut ꝙ non accedunt habitus per alterationẽ. Quòd autem non sint alterationes, ostendit reducens oẽs ad virtutem et vitium. Sanitas.n. & morbus sunt ẽt virtus & vitium corporis. Si id ergo q̃d mutatur in suã virtutem, mutať in id quod est ꝑm suam naturã: Quod mutatur aũt in suam naturã, tunc propriã recipit ꝑfectionem: Cùm aũt propriã perfectionem vnũquodq; recepit, tunc est id quod est: Cũ autem ad id ꝓcesserit vt sit id quod est, tunc factũ fuit non

Mutatio per habitũ, non est alteratio.

Habitus nõ sunt alterationes.

A autem alteratum est, clara est vtiq; conclusio. Ipse autem hoc dixit, cõclusionem, Cùm suã acceperit virtutẽ, tunc est maximè ꝑm naturam. Cùm autem est maximè secundum naturam, tũc dicitur vnumquodq; perfectũ. Quod autem suam recipit perfectionem, non dici potest alterari. quemadmodũ nec domus quæ tegitur tegulis alterari dicitur, sed fieri. Quẽadmodum autem vniuscuiusq; in propriam virtutem mutatio, est quædam generatio: ita etiam in vitium, interitus. Admirabiliter autem adiecit exemplum circuli, ostendens ꝙ quemadmodum dicuntur quidam aliqui circuli, non sunt tamen circuli nisi perfectionem habeãt: ita etiam in alijs omnibus formis; non est propriè id quod dicitur quod non habet suam ipsius perfectionẽ. neq; enim formæ suscipit definitionem, quod est in forma imperfectum. Si quæ autem in virtutes quidem fiunt mutationes, sunt perfectiones: quæ autem in vitia, interitus, & excessus à perfectione: generationes fuerint potius & interitus quæ fiũt in habitus mu- B tationes, sed non alterationes. Absurdum enim fuerit loricę ambitum, vel tegularum impositionem, vocare alterationem, cùm nondum sit domus, sed fiat. Similiter autem, mutatio quoq; quæ fit in virtutẽ, est perfectio. perfectio autem confert ad generationẽ. Sed quæsierit quispiam, vt existimo, quomodo virtus & vitium possit dici generatio & interitus animæ, siquidem qui habet humanæ animæ formam, & remanens in eodem, virtute quidem aliquando, aliquando verò vitio afficitur. quo fit vt idem aliquando quidem malus, aliquando verò sit probus. Quomodo autem est susceptio virtutis, similis susceptioni tegulæ vel loricæ ambitus? hæc enim sunt partes domus & non habitus: illæ verò non sunt partes. si enim esset virtus pars animæ, perijsset ea quę virtutem amisit. In summa autem, duplex est perfectio, vna quidem quæ est ipsius substantiæ, per quam primis medijs & vltimis suis partibus est completa, cùm ipsa non sit habitus: quid enim est quod habeat, cùm non sit vtiq; forma absq; tali C perfectione? Quæ est autem per virtutem & vitium, & in summa per habitum, est toti speciei aduentitia & accidens. eæ enim & accedunt & recedũt absq; interitu subiecti. Quomodo ergo ad exemplum habitus eam quę est per partes adduxit perfectionem: quemadmodum in domo? Num ergo vnaquæq; forma quę se habet secũdum naturam, non solùm cõpleta est perfectione propriarum partium, sed etiã propria virtute? Se enim habere secundum naturam, nihil est aliud quàm habere perfectionem & propriam virtutem, ita vt peragant operationes quæ sunt ꝑm naturã. Et ideo collegit Aristotelis ꝑfectionem ex eo quod est ꝑm naturam. Quemadmodũ ergo corpus quod ęgrotat non est ꝑfectum, quia nõ potest edere operationes quæ sunt ꝑm naturam, etsi habeat omnes partes D corporis: habet enim ea mortua & priuata eo quod est secundum naturam: & sunt similia cadaueri: ita etiam anima ratione prædita, amittens virtutem quæ ei conuenit ꝑm naturam, & quæ non potest perfungi eis operationibus quæ ei ꝑm naturam conueniunt, non est propriè anima, neq; vita rationis particeps se habens ꝑm naturam, sed quædam vita morte affecta. Tanquam ergo totius vniuscuiusq; substẽtiæ pars pręcipua, quę ei ꝑm naturam conuenit, virtus est reputãda: sine qua mortuum est reliquũ, & quod dicitur æquocè. Significat aũt id, ꝙ formæ conuenientes non edat oꝑationes. Rectè ergo Aristoteles, eã quæ est per habitũ perfectionẽ, vt quæ sit pars vel maximè principalis, domus partibus cõparauit. neq;.n. est reuera accidẽs habitus & virtus: recedens.n. subiectũ interimit. quẽadmodũ nec aĩa est accidens aĩato corpori.

Virtꝰ est naturę ꝑfectio.

Circulus nõ est, nisi sit ꝑfectus.

Forma non est quod dicitur, nisi habeat suã perfectionem.

Mutatio in virtutẽ est ꝑfectio in vitium, interitus.

Virtus & vitiũ sit ne aĩæ generatio & interitus, si quod habet aĩam mutat ẽ virtute in vitiũ, & contra.

Perfectio est duplex, substantiæ, & aduentitia.

Secundũ naturam se habere q̃d sit.

Anima amittens virtutẽ, non est propriè anima.

Praeterea autem oẽs quoq; virtutes esse dicimus in eo ꝙ quodãmodo ita se habeant vt referantur ad aliquid. Corporis.n. virtutes, vtpote sanitatem & bonã habitudinem, in tẽperatura, & calidorũ ac frigidorum ponimus symmetria XVII

vel ipſorum vel relatorũ ad ea quæ ſunt intrinſecùs, vel ad id quod continet. Similiter aũt pulchritudinem ac vires: & alias virtutes, & vitia: vnaquæq; .n. eſt in eo ꝙ aliquo modo ſe habeat relata ad aliquid. et circa proprias affectiones id quod habet bene vel malè afficit: proprias aũt, in eo in quo aptæ ſunt natura vt fiant vel intereant. Qm̃ ergo ea quę referunĩ ad aliqd, neq; ſunt ipſa alterationes, neq; ipſorũ eſt alteratio nec generatio, neque vlla eſt oĩno mutatio: clarum eſt ꝙ nec habitus, neq; habituũ amiſſiones & ſuſceptiones, ſunt alterationes: ſed vt ipſi quidem fiant & intereant dũ aliqua alterantur neceſſe eſt. quẽadmodum forma ac figura, vtputa dum alteranĩ calida & frigida vel ſicca & humida. vel ea in qbus ſunt primis. in ijs .n. dicitur vitium vnũquodq; & virtus, à qbus vt alteretur ei quod habet eſt natura inſitũ. Virtus .n. facit impatibile, vel † hoc modo patibile: Vitium aũt, patibile quidẽ contrario modo vel impatibile.

†Legit Simplici' ὡδί, id eſt ſic, vel hoc modo.

XVI

Alij legunt ὡς δεῖ, id eſt, vt oportet.

Quòd alterationes non ſint mutationes quæ fiunt per virtutes & vitia, probat ex eo quod eæ ne ſint quidẽ qualitates, ſed reducanĩ ad ea quæ referuntur ad aliqd. in ijs aũt quæ referuntur ad aliqd, oſtendit ipſe in libro qnto, neq; fieri alteratione neq; oĩno mutationem. Quòd aũt virtutes & vitia reducanĩ ſub ea quæ referũtur ad aliqd, oſtendit qdem, primum verba faciens in ijs quæ ſunt corporis, deinde ab his tranſiens ad virtutes aiæ. Sanitas .n. inquit, & bona habitudo, cũ ſint virtutes corporis, ſunt in ſymmetria qualitatum corporearum, & primarum facultatum, caliditatũ, frigiditatum, humiditatum, ſiccitatum, quæ vel ipſæ habẽt inter ſe ſymmetriam, vel etiam cum eo quod cõtinet. adeò vt propter eam ſymmetriam non poſſint corpora facilè mutari & affici ab eo quod ambit & continet. Quinetiã pulchritudo cũ ſit virtus corporis, eſt in ſymmetria partiũ diſſimilarium maximè & coloris. Iã verò vires cùm ſint ipſæ quoq; virtus corporis, ſunt maximè in ſymmetria partiũ ſimilarium neruorum & oſſium. ſymmetria aũt eſt ex ijs quæ referuntur ad aliquid. Vnaquæq; ergo ex virtutibus corporeis eſt in eo ꝙ quodãmodo ſe habeat relata ad aliqd, ſiquidẽ eſt ſymmetria. Similiter aũt vitia quoq; quæ opponunĩ virtutibus. ſunt .n. in defectiõe ſymmetriæ ipſarũ affectionum. in exceſſu .n. & defectu. Et vnaquæq; quidẽ virtus eum qui eã habet rectè afficit in ꝓprijs affectionibus. Propriæ aũt ſunt affectiones, à qbus ſe ea quæ conuenit ſymmetria habentibus, fit & rectè ſe gerit calidũ, frigidum, ſiccum, humidũ, & quæ ſunt hmõi: non ea aũt qua cõuenit ſe habentibus pereunt & malè afficiunĩ corpora, vt quæ fiant patibiliora & mutabiliora à proprijs affectionibus, & ab eo quod ambit ac cõtinet, & à ſeipſis inuicẽ. Si ergo virtutes & vitia corporis in eo ſunt ꝙ aliquo modo ſe habeãt relatæ ad aliquid: oſtenſum eſt aũt in libro† ſeptimo, in eo quod referĩ ad aliquid non eſſe per ſe motum, neq; oĩno mutationẽ: videlicet neq; fuerit alteratio. Oſtẽſum eſt .n. omnẽ mutationem vel fieri in ſubſtãtia, vt generationem & interitũ: vel in quantitate, vt augmẽtum & diminutionem: vel in qualitate, vt alterationẽ: vel in eo quod eſt vbi, vt lationẽ ſeu motum localẽ. Si ergo virtutes qdem & vitia corporũ ſunt in eo quod eſt ad aliqd, vt ſymmetriæ, & earũ defectus: quæ aũt referunĩ ad aliquid nõ ſunt in qualitate: entum autẽ quæ nõ ſunt in qualitate non fit mutatio per alterationẽ: quæ eſt ſcilicet per virtutes & vitia mutatio, non eſt alteratio. Cùm autem oſtendiſſet ꝙ virtutes & vitia, & in ſumma habitus corporei, ſunt in eo quod referĩ ad aliquid: ſubiũgit ꝙ ne ea

Virtutes & vitia referuntur ad aliqd.

Sãitas i ſymmetria conſiſtit corporearũ qualitatũ.

Pulchritudo eſt in ſymmetria partium diſſimilariũ.

Vires conſiſtant in ſymmetria partiũ ſimilariũ.

Vitia cõſiſtũt in aſymmetria.

† Leg. forte eſt, libro qnto.

Quæ ad aliquid referũtur, non ſunt alteratiões.

E ipſa qdem quæ referunĩ ad aliquid, ſunt alterationes, ſicut calefactio, ita vt quod ſit eorũ particeps alteretur. Id enim quod calefit vel frigeſit, dicimus alterari: Quod autem fit duplũ, vel dexterum, vel ſymmetria conueniens vel ſimile, vel æquale, non dicimus alterari. Sed neq; eorũ quæ referunĩ ad aliquid eſt alteratio, neq; generatio, quẽadmodum ſubſtantiæ, ita vt cũ ea fiant quæ referuntur ad aliqd, & habitudines ac relationes ad aliquid ſuſcipiant, dicamus vnq̃ alterari. non .n. dupla magnitudo ſi fiat æqualis alteraĩ, ſicut ea quæ calefit. Differt aũt eſſe alterationem ab eo quod alteratur, ꝙ alterationis qdem ſit particeps id quod alteraĩ, ſicut calefactionis id quod calefit: id aũt quod alteratur alteratur cũ ſit particeps alterationis. Quod ergo ad aliqd refertur, inqt, neq; eſt alteratio, neq; alteraĩ. Oſtendit aũt in libro ſeptimo, ꝙ neq; generatio, neq; motus, neque oĩno mutatio eſt in ijs quæ referunĩ ad aliquid, ex eo ꝙ aliqd ipſum nihil mutatum, ſi aliqd aliud mutetur, aliqñ ſit duplum, aliqñ verò non. **F** Clarũ eſt ergo ex ijs quæ prius dicta ſunt, ꝙ quæ fit per figuram mutatio non eſt alteratio: ex ijs aũt quæ nunc, ꝙ nec ea quæ per virtutes & vitia corporis fit mutatio, & in ſũma, habituum amiſſiones & ſuſceptiones, nõ ſunt alterationes. Deinceps aũt docet cauſam propter quã videntur alterari ea quæ per ipſas mutantur. & dicit ꝙ ipſas fieri & interire neceſſe eſt dũ aliqua mutantur. Fit .n. ſanitas dũ aliqua quæ ſunt corporis calefiũt & frigefiũt, hoc eſt, alteranĩ. Sed neq; alteratio eſt ſanitas, neq; ſanitas alteratio. ſed alterationi accedit ſymmetria eorũ quę alterantur, in qua cõſideratur ſanitas. Eadẽ autem ratio eſt & in viribus & in pulchritudine. Si .n. cùm quædam alteranĩ hæc accedunt, qño dici poteſt ea quæ accedunt & nõdum ſunt alterari? non .n. ꝙ mutatur in ſanitatẽ, eo ipſo alteratur: ſed eo ꝙ alteraĩ mutatur. Si .n. in eo quod eſt eſſe calidũ vel frigidum, eſſet eſſe ſanũ: quæ fit in ſanitatem mutatio, eſſet alteratio: Sed qm̃ nihil horum eſt ſanitas, id quod eſt aũt habet in eorũ ſymmetria: clarũ quidem eſt ꝙ nõ ſit alteratio mutatio quæ fit in ſanitatẽ, ſed **G** accedit ac fit per alterationẽ. Illud aũt, QVEMADMODVM forma ac figura, dixit ſignificans, ꝙ ſicut generatio (ea eſt .n. mutatio in formã ac figurã) per formæ ſuſceptionẽ & amiſſionẽ non eſt quidem alteratio, fit autem dũ quædam alterantur: ita ẽt ſe habet in ea quæ fit per habitũ mutatione. nam ipſa qdem non eſt alteratio. accedit aũt ac fit dum quædã alterantur. Aut formã dixit ac figuram, ſignificans figurã, & quę per eã fit mutationem. Dixit .n. in illa quoq; fortaſſe fieri vnumquodq;, dum alteratur aliqd, vtputa dũ materia denſatur vel rareſit. Cũ autem dixiſſet gigni ac inaſci habitus dũ quædam alteranĩ, nempe frigida, calida, humida, ſicca, ſubiũxit, Vel ea in quibus ſunt primis. vtpote ꝙ nõ ſit eius nunc inſtitutum quęrere, circa quaſnã affectiones, & per quaſnã mutationes primas & alterationes fiãt ac ingenerentur habitus, an per affectiones partiũ ſimilarium, vt Anaxagoras, an atomorum ſeu inſecabiliũ corpuſculorum, vt Democritus, **H** ſeu qualitatum, vt Ariſtoteles: ꝙ .n. dum quædã alterantur ingenerenĩ clarum eſt: ſed quęnã ea ſint quęratur. Quod aũt dicit, confirmat ex eo ẽt ꝙ vitium ac virtus dicanĩ in affectionibus, à qbus ei quod ea habet inatum eſt vt alteretur. Quæ .n. ingeneratur virtus, vel planè facit impatibile, hoc eſt ab oĩbus animi perturbationibus liberum ac ſolutum (ſiqdem græcè πάθη, hoc eſt ſi dici latinè poſſit paſſiones ſeu affectiones, eas demũ quæ malæ ſunt vocamus:) vel hoc modo patibile, hoc eſt moderatè, ſi non in impatibilitate, ſed in animi motuum ac perturbationum moderatione virtutem conſideramus. Tales enim ſunt in anima morales ac ciuiles virtutes, quæ animæ irã ac cupiditatem non penitus excindũt, ſed motus earũ moderantur. Quinetiã in corpore, non facit corpus impatibile à calidis & frigidis, ſed eorum affectiones virtus moderatur corporea, nempe ſanitas. ſicut vitium & morbus eſt eorũ immoderatio. Si ergo in his verſanĩ virtutes

Eorũ quę ad aliquid referũtur nõ eſt alteratio.

In ijs quę referũtur ad aliqd nec generatio, nec motus, nec mutatio.

Quę per virtutes & vitia mutãtur videntur alterari.

Alterationi accedit ſymmetria.

Alterationi accedit habitus.

Virtus [illegible] ſiſtit i[illegible] ratione [illegible] ctuũ, [illegible] inquam [illegible] ralis.

Sanitas [illegible] eſt virt' [illegible] porea, [illegible] moderatio affectionum corporis.

tutes & vitia, à qbus & per quæ ei quod eas habet vt alteretur est à natura insitum: per patibiles autem qualitates sunt alterationes: in affectionibus & patibilibus corporis qualitatibus fuerit virtutes & vitia corporis. adeò vt dum illa alterantur eæ ingenerent. In quibusnam autem affectionibus versef vnaquæq; virtus corporis, quēadmodum sanitas, vires, et pulchritudo, cū non esset hoc eius institutum, nunc prætermisit quęrere. Quemadmodum aūt virtus ab improbis quidē affectionibus seu animæ perturbationibus efficit impatibiles, à moderatis autem, quas ne affectiones quidem seu pturbationes nonnulli censent vocandas, patibiles: ita vitiū ab improbis quidē affectionibus facit patibiles, à moderatis verò impatibiles. Versat itaq; virtus & vitium in affectionibus, & ea quæ fit per ipsas alteratione ingenerantur: earū quidem symmetria, virtus: īmoderatione autem vitiū. Quare neq; sunt habitus alterationes: neque quæ per habitus fiunt mutationes. Qm̄ autem in his quoq; dicit Aristoteles, q̄ eorum quæ referuntur ad aliquid nō est alteratio, neq; generatio, neq; vlla omnino mutatio: aduertendum est q̄ cū dixisset virtutes & vitia esse ex ijs quæ referuntur ad aliqd, VNAQVÆQVE enim est, inquit, q̄ aliquo modo se habeat relata ad aliquid } eas gigni dicit & interire dum alterantur aliqua. Qūo ergo non est generatio eorum quæ referūtur ad aliquid, neq; omnino mutatio? nam omnino quidem gignūtur & intereunt ea etiā quæ referuntur ad aliquid? Quod.n. non erat prius duplum, est posterius, & rursus non est: quod autem enim nō esset prius est postea, hoc fit ac gignitur: & quod cū prius esset postea non est, id interit. Sed non per se fiunt & intereūt, sed, vt hic definijt, dū quædam alterantur, & in sūma mutantur, ea fiunt & intereunt. Contingit enim, inquit, in libro quinto, vno mutato verū esse alterum nihil mutari. Quare est motus eorum per accidēs. eam aūt quæ fit per accidens mutationem, dimisit in illis vt quæ sit indefinita. In omnibus enim, inquit, est, & semper, & omnium. Si ergo quæ ad aliquid referunf, non sunt per se, sed quod sunt habent in alijs: illis mutatis, ea etiam mutantur quæ referuntur ad aliquid, non per se, sed per accidens.

Eorū q̄ referūtur ad aliquid qūo nō sit gñatio.

XVIII Similiter autem etiam in habitibus aīæ. nam ij quoq; omnes sunt, q̄ aliquo modo se habeāt relati ad aliquid. Et sunt virtutes quidem, perfectiones: vitia verò, ab eis excessus. Præterea autem virtus quidem rectè afficit ad proprias affectiones: vitium aūt malè. Quare neq; ipsæ erūt alterationes: sed neq; ipsarū amissiones & susceptiones. Fieri aūt eas necesse est dum alteratur pars sentiendi potestate prædita: alterabitur autem à sensilibus. Omnis.n. virtus moralis versatur in voluptatibus & molestijs corporeis. Eæ autem sunt vel in agendo, vel in recordãdo, vel in sperando. Quæ itaq; versanf in actione, sunt per sensum, adeò vt moueantur ab aliquo sensili: Quę in memoria aūt & spe versantur, ab eo sunt. Aut.n. eorum qbus affecti sunt recordantes, voluptate afficiuntur, aut ea quæ expectāt sperātes. Quare omnis eiusmodi voluptas fiat necesse est à sensilibus. Quoniā autem si voluptas & molestia ingenerat, ingeneratur ēt virtus et vitiū, in eis.n. consistunt: sunt aūt voluptates & molestiæ alterationes eius quod est sentiendi potestate preditū: manifestum est q̄ dum alteratur aliquid, eas & amittere & suscipe necesse est. Quare est quidem earū generatio cum alteratione: ipsa verò non est alteratio.

A Postq̄ ostēdit virtutes & vitia corporis, & in sūma habitus quoq; corporeos, nō prouenire & abire per alterationē. siquidem virtutes qdem sunt pfectiones s̄m naturam: vitia aūt præter naturā: quę aūt tendunt ad id q̄d est s̄m naturā, fiunt, sed non alteranf: & quæ tendunt ad id quod est præter naturā, intereunt, siqdem sunt in eo q̄d refertur ad aliqd: transit deinceps ad habitus aīę. & ostendit q̄ ne eę quidē quę per eas fiunt mutationes sint alterationes. siquidē ij quoq;, sicut corporei, sunt pfectiones animę, & substantiā habent in eo q̄ aliquo modo referantur ad aliqd. Tanq̄ ergo qui sint pfectiones, sunt eorū susceptiones potius generatiōes, & amissiones interitus, non alterationes. vnū quodq;.n. eorū quæ sunt, qn̄ fuerit perfectum & s̄m naturā, tunc est maximè id quod esse dicitur. est.n. equus maxime, qui habet equi virtutē: & vnūquodq; ex alijs. Quòd aūt animę quoq; virtutes sint ex ijs quę ad aliqd referuntur, clarum est. siqdem illæ quoq; sunt symmetriæ illorū in quibus insunt, irarū, & cupiditatum, & eorū quæ sunt hm̄ōi, sicut corporeæ, calidorū, frigidorum, et hm̄ōi. Ipse aūt quid sit earum quod ad aliquid referf, per hæc ostendit, VIRTVS quidē rectè afficit ad proprias affectiones: vitia aūt male. } Quēadmodum enim habitibus corporeis, qui referunf ad aliquid, inest, vt vnusq̄sq; eorū, in proprias affectiones, id quod ipsum habet, bene vel malè afficiat: virtus quidem per symmetriam: vitium aūt per eius defectionē, vel impatibile, vel sic faciēdo patibile: Ita ēt animæ virtutes ea quæ ipsas habent bene afficiunt ad ꝓprias affectiones: vitia verò malè. Quare ipsa quoq; sunt ex ijs quæ referunf ad aliqd, vt quæ sint symmetriæ & earū defectus. Si ea ergo quæ referuntur ad aliqd, neq; sunt ipsa alterationes, neq; est eorū alteratio: neq; aīæ habitus sunt alterationes: neq; amissiones earū & susceptiones: vt tñ ij quoq; gignanf necesse est dū alteratur aliquid, sicut ēt corporei. Corporei.n. habitus fiunt, dū ea alterantur in qbus sunt primitus calida & frigida, & quę sunt hm̄ōi: Animę aūt habitus, dum

Mutationes quæ fiūt per habitus aīę, non sunt alterationes.

C pars alteratur quæ est sentiēdi facultate prædita. Alterabitur aūt ea scilicet à sensilibus, ad quæ vt referatur, est ei natura insitū. Dixit aūt, dum alteratur pars sentiēdi potestate prædita, vtpote patibilis. Affectiones.n. seu passiones, vt ait Plotinus, vel sunt sensus, vel nō sine sensibus. Cùm autē prius cōiter dixisset de habitibus aīæ, eos esse perfectiones, & in eo quod referf ad aliqd esse quasdam symmetrias & earū defectiones, & fieri dū alteratur id quod est sentiēdi potestate prędituū: diuidit deinceps aīæ virtutes, in morales, & eas quæ versanf in cogitatione. & ostēdit in vtrisq; qūo sint in eo q̄d referf ad aliquid. & qūo neutra quidē est alteratio, neq; est alteratio ipsarū: fit aūt dum quędā alterantur. Et q̄ fiat quidē virtus moralis, dū id alteraf quod est sentiēdi potestate prędítum, ostendit ex eo q̄ oīs virtus moralis versef in voluptatibus & molestijs corporeis, vt ostēsum est in moralibus. Voluptates aūt & molestiæ corporeæ fiunt dū à sensilibus alteraf id quod est sentiēdi potestate prędítū. Quare

Aīæ habitus qūo fiant.

Affectiones vel sunt sensus, vel non sine sensib⁹. inquit Plotinus.

Virtus moralis quomodo fiat.

Voluptates qūo generētur.

D virtus moralis dū alteratur id quod est sentiēdi potestate præditum fit à sensilibus. Quòd autem voluptates & molestiæ fiant dum alteratur id quod est sensile, ostendit ex diuisione. voluptate enim vel molestia afficimur, vel in agendo, vel in recordando. voluptate enim afficit rerum iucundarum ac suauium memoria, & molestarum ægritudine ac molestia. VEL in sperando } Etenim spes quoq;, eæ quidem quæ sunt rerum iucundarum, voluptatem: quę verò molestarum, tristitiam afferunt. Si ergo et in agendo sunt voluptates & molestiæ, & fiunt à sensilibus: & quæ in recordando & sperando fiunt, fiunt à sensilibus. Aut enim eorum quibus affecti sumus & quæ sensimus recordantes, vel voluptate, vel molestia afficimur, aut quæ passuri ac sensuri sumus animo agitantes: voluptates scilicet & molestiæ nobis accidunt, dum id quod est sensile alteratur à sensilibus. Quòd autē virtus moralis consistat in voluptatibus & molestijs, pluribus

Virtus moralis cōsistit in voluptatibus & molestijs.

rationes alteratio aũt est affectio, non fuerit affectio operationis quatenus est opatio. Similiter aũt etiam quę est ex non operando ex scientia ad operandũ mutatio, nõ fit per generationem, neq; per alterationem.

Quæ est aũt ab initio scientiæ susceptio, non est quidem generatio, neq; alteratio. Eo enim ꝙ quieuerit & steterit cogitatio, scire & prudentes esse dicimur. Ad quiescendum enim nõ est quidem generatio. In summa enim nullius est mutationis, sicut prius dictum est.

XX

Sciẽ susceptio non est gñatio, nec alteratio.

Non solùm vsus & operatio quæ est ex sciẽtia quę inest per habitum, nõ per generationem, nec per alterationem à non operando mutatur ad operandum, sed ẽt quæ est ab initio susceptio scientiæ. Ea autem est quæ à prima facultate seu potẽtia fit in habitum mutatio, qui põt deinde operari. per quem cùm nondum possemus habere scientiam, in hoc mutamur vt deinceps possimus habere scientiã. Talis autem fit cõstitutio post primam ætatem, quiescente mente ac cogitatione à multa perturbatione, quam sustinet propter aggregationes & excretiões corporis, quæ fiunt propter nutrimentũ, & augmentũ, cùm sit adhuc paulò imbecillior & minus firma natura. Ergo talem quoq; mutationem dicit nec alterationem esse nec generationem. Requies.n.quę græcè est ἠρεμησις, hoc est mutatio ad quietem, est motus, vt prius ostẽsum est. non est autem motionis motus, neq; generatio generationis, neq; in sũma mutatio mutationis. sicut hæc prius quoq; ostensa, & nunc in memoriam reuocata sunt per hoc, Generatiõis enim nulla est mutatio, sicut prius dictum est.

Scientię ꝗ græce est ἐπιστήμη, etymologia.

Pulchrè autem ex eo ꝙ stet cogitatio, dat Aristoteles huius quod est scire, quod græcè est ἐπίστασθαι, veram nominis rationem, ea quoq; hic dicẽs quæ cum suo Præceptore conueniunt. Plato enim in Timæo, has dicit esse causas eius quæ fuit ab initio humanarum animarum ignorationis, & talem scientiæ susceptionem. Post eorũ enim quæ sunt æterna fabricationem, qui res mortales administrabant, immortalis, inquit, animæ ambitus alligabant corpori qđ affluit & effluit. Eæ verò multo flumine implicatæ ac illigatæ, neq; dominatum obtinebãt, neq; omnino parebant imperio. vt autem ferebantur ac ferebãt. Et cũ multa dixisset de tali constitutione, subiungit. Propter has omnes affectiones nũc & ab initio fit anima primùm amens, cũ fuerit mortali illegata corpori: cùm aũt augmenti & nutrimenti minus fluentũ inuaserit, & rursus ambitus accepta tranquillitate suam viã inierint, & succedente tẽpore magis sedati fuerint, tũc singulorum circulorum ad id quod est sm naturam euntium diriguntur circuitus. Si enim vel perfectis causæ sunt insipiẽtię, corporis & ratione carẽtium motus appetitionum: multo magis adolescentibus, in quibus sunt & vehementiores corporis motiões, & natura infirmior, et ratio inexercitata & imperita. Porrò autem hæc quoq; adijcit Plato. Si ergo vnà cum exceperit recta aliqua educatio, planè integer & sanus omnino efficitur, vt qui à morbo maximo euaserit. Sed si fuerit neglectus, cùm claudicans vitæ iter obierit, imperfectus amens ac insipiẽs ad inferos regreditur.

Ignorantiæ causa apud Platonem in Timæo.

Tota autem ratio sic collecta est ab Aristotele. Quæ fit ab initio susceptio sciẽtiæ, fit per id quod est quietum reddi. Eius autem quod est quietum reddi non est motus nec mutatio (quãdoquidem quietum reddi est mutatio: mutationis autem non est mutatio. esset.n.aliquid quod simul mutaretur in opposita, et simul fieret in oppositis: præterea autem erit progressus in infinitũ mutationis & generationis, vt prius ostẽsum est) Propterea nec eius quod est quietum effici fuerit mutatio. Illud autem, NON est quidem generatio] dixit quidem tanquã aliquid redditurum, sed nõ videtur aliquid reddere. Nisi fortè ad id quod multo post dictum est, nempe Cũ in vtrisq; autem quædam alterentur in corpore, redditum est, vt dicit Alexander. Nam autem cùm inuenisset Alexãder sic scriptum, Eo enim ꝙ quieuerit & steterit cogitatio] existimauit aliquid deesse orationi, vtpote, ꝙ, Autẽ non esset redditum ad quidem. Sed primũm quidem coniunctio, Enim, ꝗ reddit causam, quodãmodo, vt existimo, redditur ad Quidẽ: deinde in nõnullis exẽplaribus scriptũ est, Eo aũt ꝙ quieuerit & steterit] et fuerit redditũ.

Eius qđ est quietum reddi nõ est mutatio.

Præterea autem quando ex eo quod est esse ebrium vel dormire vel ęgrotare traductus fuerit quis ad contraria, nõ dicimus eum rursus factum esse scientẽ. etsi non posset prius vti scientia. Ita nec quãdo habitum suscipit à principio. Eo enim ꝙ sedata ac tranquilla fiat anima à virtute morali, dicit̃ aliquid prudens & sciẽs. Quare nec pueri quoq; possũt discere, nec sensibus similiter iudicare, atq; ij qui sunt ætate prouectiores. Est enim multa conturbatio & motus.

XXI

Postq; ostendit eam quoq; quæ fit ab initio scientię susceptionem, hoc est vt possit habere scientiam, & esse in eius habitu, non fieri per generationem sciẽtiæ, neq; per eius alterationem quod sciens futurum est, siquidem accedit ex eo quod sedet & quieta reddatur quæ est in corpore pturbatio: Quietum aũt reddi non fit per motum, siquidẽ quietum quidem reddi est motus, nõ est aũt motionis motus: nũc quoq; per exemplũ eius qui est ebrius vel dormit vel ægrotat, ostendit ꝙ cùm sciens nihil alteretur, neq; fiat sciens, fit mutatio in scientiæ vsum & operationem, etiamsi non posset sciens vti scientia dũ dormiret vel esset ebrius vel ægrotaret. Sufficit.n.eius quod affert impedimentum ablatio. Sic ergo, inquit, neq; in eo qui mutatur ex inscientia ad sapiendum, aut ad hoc vt sit prudens, ingeneratur aliquid quod prius nõ inerat: neq; mens alteratur. sed naturalis tantum turbationis fit sedatio ac tranquillitas. & hoc sufficit ad hoc vt possit sapere & scire. Propter hanc.n.inquit, conturbationem pueri quoq; non possunt discere, nec similiter, atque ij qui sunt perfecti, sentire & sensilia accuratè exacteq; iudicare. est enim, inquit, multa conturbatio & motus in pueris, propter nutrimentum & augmentũ. Quemadmodum ergo fiunt quidem pueri apti ad sentiendum, si cessset perturbatio: ita ẽt ad discendum, sapiendũ, & sciẽdum, si sit sufficiens sedatio eorũ quæ conturbant. Sed ij quidem qui sunt ebrij & qui dormiunt & qui ęgrotant, cùm habeant habitum, et solùm impediuntur quominus exerceãt operationem, meritò neq; dicuntur fieri sciẽtes, nec in scientes alterari: pueri autem si aliquando suscipiant habitum scientiæ & prudentiæ, cùm prius non haberent, quõ non fiunt scientes ex inscientibus? aut quõ est simile quod ab ebrio & dormiẽte & ægroto sumitur exemplum, ijs qui suscipiunt habitum quem non habebant? Num ergo si is qui suscipit habitũ ab initio, est similis ei qui est ebrius & dormit, anima semper habet habitum. & sic disciplinę & ipsi discendi actus sunt reminiscentiæ, vt vult id qđ à Platone dicitur. Sed potest, inquit Plotinus, etiam id habere quod nõ est promptum ac paratum vt habeat. & eius quod est promptum ac paratũ, & eius quod non est eiusmodi, multæ sunt differentiæ. Et pueri quidẽ sic habent sciæ & sapientiæ habitũ, vt qui sit in substantia tũc immobilis: & ij videnť opus habere susceptione sciæ: & eos dicimus discere, cũ ipse discẽdi actus, sit quædã simulatio, & susceptio, motus iã & pręparatio ad operationẽ: quę quidem nec ipsa insunt pueris, nisi qñ iam cessauerit conturbatio corporis, vtpote ꝙ prius adhuc esset magis obrutus habitus, & ad hoc vt appareret, magno egeret auxilio: Qui est autem ebrius & qui dormit grammaticus, promptum quidem & quodammodo ad manum habet habitum: sed illa promptitudo est quodammodo impedita: Qui est autem sobrius, & vigilat, & est sanus,

Fit mutatio in sciæ vsum & operationem, citra alterationem.

Ablato impedimento ab inscitia, ad sciẽtiam fit mutatio.

Scientia sine reminiscẽtia.

Inter ebrios dormientes, & pueros, qđ ad ignorationem attinet, differẽtia.

habet quidem prōptiorem & paratiorem habitum, sed is quoq; adhuc habet eum qui quodāmodo sustinetur ac reprimitũ habitum, si in eo quidē sit parata facultas, ipse autē sit in alijs, aut nondum adsit id quod pōt cognosci. queādmodum is qui ex habitu operatur, ipsum tā perfectè promptũ habet ac paratum ad opationem. Aristoteles aũt incepit quidem ab eo qui prōptum ac paratũ habet habitum, propterea aũt ꝙ nō adsit sensui id quod cognosci possit, minimè opatur. Deinde subiunxit eũ qui vtitur & operatur. Deinde eum qui suscipit scientiā. Et fortasse incepit ab eo quod est euidentius. Qui enim eo ꝙ factũ sit id quod sciri pōt, scit, ipse nihil motus, sed eo ꝙ aliquid aliud factum sit, fit actu sciens: porrò autem opatio quoq; quæ fit ex scientia, non est alteratio sciētis, nec generatio. Sed neq; quæ esse videtur susceptio scientiæ, fit dum id quod suscipit alteratur.

Sedatur autem & quietus redditur, quod ad nōnulla quidē attinet, à natura: quod ad nōnulla verò, ab alijs. in vtrisq; aũt dum alterātur quędā quę sunt in corpe, queādmodũ in vsu & operatione, cũ sobrius euaserit & excitatus fuerit.

XXII Cùm dixisset ꝙ sedata perturbatione eorum quæ impediunt, fiunt & sentientes, & prudentes, & sciētes: subiungit ꝙ quod ad nōnulla quidem attinet, sedantur à natura, hoc est, ad hoc vt sensus perfectius operetur: quod autem ad nōnulla, à moribus et doctrina, queādmodum ad appetitiones, ad eas quoq; opem ferente natura. Nũ autem quod ad motus quidē attinet naturales, & sentiendi & appetendi motus, sedantur à natura: ad artificiales autem & eos qui ratione fiunt, à ratione. Sedantur autem, inquit, in vtrisq; dum quædā alterantur. In vtrisque aũt dixerit, & ijs qui intrinsecùs sedantur à natura, & qui extrinsecùs à moribus & doctrina. Aut dixit In vtrisq;, & ijs qui habitum suscipiunt ab initio, & ijs qui post ebrietatem somnum, vel morbũ restituuntur. Dum aũt quædam alterantur in corpore, ambo sedantur & qui intrinsecùs sedātur, & qui extrinsecùs. dum.n. humidiora, vel sicciora, vel calidiora, vel frigidiora fiunt corpora. queādmodum habet in eo qui ex ebrietate mutatur ad sobrietatem, ex humiditate & caliditate immoderata, in id quod est fm naturam restituto spiritu, & ideo rursus vtitur scientia qui prius vti non poterat, propter ebrietatem, & quę ex ea proficiscebatur intēperiem. Quemadmodum ergo in eo non rursus suscipitur habitus qñ fuerit sobrius, sed cũ cessauerit id quod interturbabat, propter aliquorum in corpore alterationem, promptus est vsui: ita etiam in eo qui habitum videtur suscipere ab initio.

Perturbationes quę sciæ ac prudentię impedimentum afferũt, sedantur partim a natura, partim a ratione.

In ebrietate ignorationis quæ sit causa.

Ex ijs ergo quæ dicta sunt manifestum est, ꝙ alterari & alteratio fit in sensilibus & in parte animæ quæ est sentiendi potestate prædita, in nullo autem alio, nisi per accidens.

XXIII Nobis deinceps reuocat in memoriam quanā de causa dicta sint ea quæ prius dicta sunt. Eius.n. erat institutum ostēdere ꝙ fiat alteratio per qualitates patibiles. Eę aũt sunt quę sunt sensiles à quibus alteratur sensus, adeò vt ea sola pars aīæ quæ est sentiēdi potestate prædita, per se alteretur seu id quod habet animā, alteratur per eā partem quæ est sentiēdi potestate prædita. non tñ intelligentia, nec contēplari, & sapere perficitur per alterationem, nisi per accidens: nēpe dum quædam alterantur in corpore, vt dictum est in eo qui est sobrius post ebrietatē: quin etiam ꝙ fit in eo quod sentit & alteratur. Per ipsam aũt scientiam nō est alteratio, & ꝙ est perfectio: quæ est aũt mutatio in perfectionem, videtur potius esse generatio & non alteratio: & ꝙ scientia sit id quod refertur ad aliquid: in ijs aũt quæ referuntur ad aliqd non est per se motus. Quærit aũt Alexander, si quæ fit per qualitatē mutatio est alteratio: qualitatis aũt prima quidem species in prædicamentis enumerata est, habitus & affectio seu dispositio: quartũ aũt genus qualitatis est figura & quę est vniuscuiusq; forma: quō quæ fit per habitum & figuram mutatio non est alteratio. Pulchrè aũt soluit ex ijs quæ dicit Aristoteles. Per solas.n. patibiles qualitates dicit Aristoteles fieri alterationem: reiecit aũt primũ & quartum modũ qualitatis, vt qui non faciāt alterationē. Quęcunq; enim qualitates ad substantiā conferunt & perfectionem, & fiunt forma eius quod participat, eæ non faciunt diuersa ea quæ per ipsas mutantur, sed potius alia. Eæ aũt sunt & habitus, qui sunt perfectiones, & qui faciunt id esse quod dicitur: & figuræ. Quāobrem id quod est figuratum non amplius dicitur nōe materiæ lignum vel æs. Sed neq; quę per caliditatē & frigiditatē & siccitatem & humiditatem fit mutatio, semper est alteratio. Cũ itaq; fuerit ex aqua factus ignis, humiditate & frigiditate mutata in siccitatē & caliditatē, talis mutatio non dicitur alteratio. qm̃ est substantialis, & quæ formam tribuit, speciemq; constituit, mutatio. Ergo & quæ per virtutes fiunt mutationes, subiectum perficiētes, & quæ ad id quod est quid sit conferunt, nō sunt alterationes. neq; eæ quæ fiunt per figuras & formas. sed illæ solæ quæ fiũt per qualitates quæ accidunt, quæ affectiones tantũ afferunt ijs quę eas participant, sed nec eis prębēt essentiam, neq; formam tribuunt, speciem ue constituunt.

Alteratio fit per qualitates patibiles.

Si per qualitatem mutatio est alteratio, cur non per figuras & habitũ nõ alteratio.

Mutatio substantialis nõ est alteratio.

E

F

CAPVT IIII.

XXI DVbitauerit autem quispiam, vtrum erit quiuis motus cũ quouis cōparabilis, an non. Si est quidem quiuis comparabilis, & est eiusdē celeritatis quod in æquali tēpore ęquali spatio mouetur: erit aliqua circunferentia rectę æqualis, & maior vtiq; & minor. Præterea alteratio & latio est aliqua æqualis, quorũcunq; in æquali tempore vnum quidē fuerit alteratum, alterũ verò latum seu motũ per locum. Erit ergo affectio æqualis longitudini. Sed hoc nō potest fieri. Sed qñ in æquali tempore æquale spatium motũ fuerit, tũc est ęqualis celeritatis. non est autē affectio ęqualis lōgitudini. Quare non est alteratio æqualis lationi. neq; minor. Quare non est quęuis comparabilis.

G

XXIIII Postq; conclusit eam quę ab initio instituta est orationem, quę ostendit ꝙ id quod primum mouet, nō vt id cuius gratia, sed id vnde est principiũ motus, & id quod proximè ac continenter ab eo mouetur, simul est in omni specie motus, & nihil intercedit: & vnāquanq; speciem motus hucusq; per se considerauit, & ea quæ ei insunt tradidit: dehinc dubitat & quærit, an quiuis motus est cum quouis motu cōparabilis in proprijs motus differentijs, nempe & in eo quod est celerius, & eo quod est tardius: vt non solũ eæ quæ sunt eiusdem speciei possint inter se conferri, queādmodum alteratio cũ alteratione: ita vt sit ex eis vna quidē celerior aliqua alteratione, alia verò tardior, alia autem æqualis: sed an ēt possit alteratio conferri cum latione, vel augmento & diminutione, ita vt eos dicamus vel paris celeritatis, vel vnũ quidem celeriorē, alterum verò tardiorem. Sciendum est aũt ꝙ comparare, quod græcè est συμβάλλειν, idē est quod cōferre, quod græcè itidem παραβάλλειν, & συγκρίνειν, & in sũma συντιθέναι, id est componere, dicitur. Sed veteres quidē inter se conferre dicebant παραβάλλεσθαι, recentiores aũt συγκρίνεσθαι, cũ veteres Physici vsi sint nōe συγκρίσεις, pro eo qđ simul cogit ac conciliat ea quæ sunt separata. Cũ hoc autem dubitasset, ostendit nō esse quemuis motum cuiuis cōparabilem. non est.n. quorumlibet quædā communis mensura, sed earũ demum quę sunt eiusdem inter se speciei. Hoc autē ostendit per id quod fieri non pōt, in duabus primum lationibus, ea quę rectā fertur, & ea quę circulo:

An quis motus sit cum quouis motu comparabilis.

Cōferre sit comparare, quot modis græcè dicatur.

H

circulo: cùm prius sumpsisset id quod iam ab eo ostẽsum est, ea esse eiusdem celeritatis, quę in ęquali tempore mouentur æquali spatio, & inferret ad id quod est esse cõparabiles, id quod fieri non põt, fore vt recta linea sit ęqualis circũferentię. Si sint enim aliqua paris celeritatis: vnũ quidem quod mouetur in aliqua recta: alterũ verò in circunferentia: ea autem sunt paris celeritatis quæ mouentur in æquali tpe: æqualis erit recta circũferentiæ. Hoc a sit adhuc quidem quærebatur, an fieri possit vt sit recta æqualis circunferentiæ. sed res erat potius desperata. & ideo necdũ quidẽ erat inuenta circuli quadratura. Quinetiam nunc quoq; etsi videatur esse inuenta, inuenta est cum quibusdam quæ contradicunt positionibus. Quòd autem etsi nondum inuenta, adhuc quæratur circuli quadratura, & an sit recta æqualis circũferentiæ, causa est q nondum inuentum sit hæc non posse fieri, quemadmodum Diametrum nullam habere cũ latere symmetriã. quocirca hoc quidem non quæritur amplius. Cùm autem ostẽdisset motus qui fiunt in his lineis non posse conferri, propterea q videatur aliquid sequi quod fieri non possit eum qui ponit ipsos comparabiles: deinceps ostendit in motibus qui sunt dissimilis speciei, nempe in alteratione & latione, q ij quoq; adhuc sint magis incomparabiles. ostendit autem hoc quoq; per id quod fieri non potest. si quis enim dicat alterationem esse æqualem lationi, hoc est æqualis celeritatis: cùm in æquali tempore vnum quidem alteratum, alterũ verò latum fuerit, eueniet vt affectio quæ est in alteratione, sit æqualis longitudini, quæ est in latione. sunt enim æqualis celeritatis, quę in æquali tẽpore mouentur æquali spatio. Sed fieri nõ potest vt affectio sit æqualis longitudini. comparari enim non possunt quantitas & qualitas: qm̃ de illa quidẽ æquale, de hac vero simile prædicetur: & clarum est q nõ possit prædicari æquale, nec si ea quidem quæ per ea mouentur dici possint æqualis celeritatis: quẽadmodum enim fieri potest vt caliditas vel albor dicatur æqualis longitudini? Si ergo non est affectio æqualis longitudini, nec ea inter se conferri possunt: neq; qui per ea fiunt motus erũt æquales, nec conferri poterunt. si enim illi, hæc quoq;, q sint æqualis celeritatis quæ in æquali tempore mouẽtur æquali spatio. Cùm aũt dixisset, Erit ergo affectio ęqualis longitudini, subiunxit causam cur hoc nõ possit fieri. Tunc enim dicimus æqualis celeritatis, qñ in ęquali tempore æquale motũ fuerit. Illud autem Vel minor, additum, eas esse oĩno comparabiles perimit, si neq; est ęqualis, neq; minor. clarum est.n. q neq; minor. vbi enim est maior, est ẽt minor. Cùm autẽ ostendisset q nec quæuis latio est cuiuis comparabilis, neq; lationi oĩno alteratio, meritò cõclusit q nõ quis motus est cuiuis cõparabilis.

Sit ne recta æqualis circunferentię.

Circuli quadratura inuẽta est cũ quibusdam quæ contradicũt positionibus.

XXII In circulo autẽ & recta quomodo eueniet? Absurdum enim est si hoc non poterit circulo similiter moueri, & hoc in recta. sed statim necesse est vel celerius vel tardius, quẽadmodum

XXIII si vnum decliue, alterum accliue. Præterea nihil ne in ratione quidem differt, si quis dixerit protinus necesse esse celerius vel tardius moueri. Erit enim circunferentia maior & minor recta. quare etiam æqualis. Si enim in tempore A vnum quidem peruasit lineam B, alterum verò lineam C; linea B fuerit maior linea C. Sic enim dicebatur id quod est celerius. Ergo etiamsi in minori æquale, celerius. Quare erit aliqua pars temporis A, in qua B circuli quod est ęquale per

XXIIII uadit. et C in toto A lineã C. Atqui si sunt comparabilia, euenit id quod nuper dictum est, rectam esse æqualem circulo. Sed non sunt comparabilia. Ergo nec motus.

A Cùm ostẽdisset q nec motus circularis comparari potest cum eo, qui fit in recta: nec alteratio cum latione: dubitat cur motus circularis nõ possit conferri cum eo, qui recta fit: & ipsa recta cum circunferentia. Primùm quidem dicit esse absurdũ existimare fieri non posse, vt similiter & pari celeritate vnũ quidem moueatur in recta, alterum verò in circulo: sed protinus opinari necesse esse celerius moueri quod mouetur in altero eorum, vt quod ex subiecto scilicet accipiat differentiam: vt si vnum quidem moueretur in decliui, alterum verò in accliui. in ijs enim quæ sic habent, nihil est absurdum eorum etiã quæ sunt paris celeritatis fieri motũ imparem propter subiectorum differentiam. Circulus autem & recta quãnam habent talẽ inter se differentiam? & maximè si nõ stet rectus circulus, vt videatur id quod mouetur ascendere & descẽdere: sed supinus in solo situs sit. Deinceps autem conatur ostẽdere, q etiãsi positum fuerit in altera ex his semper fieri motum celeriorem: siue propter subiectas lineas: siue propter aliam causam: & siue fuerit idem quod

B mouetur in vtraq;: siue aliud & aliud: ne sic quidem euenit vt ij sint incõparabiles. Erit.n. vna quidem ex ijs maior, in qua positũ est celerius moueri id quod mouetur in æquali tẽpore: Altera aũt minor, in qua id quod tardius. In quibus autẽ est id quod est maius & id quod minus, in ijs etiã potest sumi id quod est æquale. Quare erit aliqua circunferentia rectæ lineæ æqualis. Illud autẽ, Erit enim circunferentia maior & minor recta, dixit, pro eo quod est, Erit enim aliqñ maior, aliquando verò minor. Maior quidẽ, si quod in ipsa mouetur, positũ fuerit moueri celerius: minor aũt, si tardius. Quod.n. mouetur celerius, in æquali tẽpore plus mouebitur. & quod est tardius, minus. Hoc autem ostendit ẽt per expositionem. Si enim in eodẽ tempore, nempe A, id quidẽ quod celerius mouetur, peruasit circũferentiam quæ est B, id aũt quod est tardius, rectam C: clarum est fore vt circunferentia B sit maior recta C. siquidem prius definiimus celerius, Id

C quod in æquali tpe plus mouetur. Sed.n. id quoq; est celerius, quod in minori tpe moueť æquale spatiũ. Quamobrem id quod est celerius, in aliqua parte tẽporis A, mouebitur aliquam partẽ circunferentiæ B, quæ est æqualis rectæ C. quam in toto tpe A motum est id quod mouetur tardius, Erit ergo sic quoq; recta æqualis circunferentię. quod significauit per hoc, ERIT aliqua pars temporis A in qua B circuli peruadit} Accipit aũt B partem circuli, quæ est æqualis lineæ C. Hoc aũt, ET C in toto A lineam C} habuit obscuritatem. qm̃ id etiam, quod in recta mouetur, vocauit C, cũ non vocasset prius. Cũ sic autem defendisset orationẽ, quæ dicit esse cõparabilia, & rectã circunferentię, & motus qui fiunt in eis: vtrunq;.n. sequitur alterũ: nunc quidem fallacẽ defensionis ratiocinationem prætermisit defendere, vt qui esset perfectius allaturus causam quæ discernit ea quæ possunt & nõ possunt comparari: cùm aũt rursus abduxisset ad id quod fieri nõ potest, motus esse comparabiles & lineas intermit, rectam

D inquam circũferentiæ. Si sunt.n. inquit, lineæ comparabiles, euenit id quod fieri non põt quod nuper dictũ est, q recta sit æqualis circulo. Si ergo hoc fieri non põt: non sunt comparabiles recta & circũferentia. Quòd si eę non sunt cõparabiles, ne qui fiunt quidẽ in eis motus. ea.n. se inuicẽ consequuntur. vt ẽt ostendit definitio eorum quæ sunt æqualis celeritatis. siquidẽ ea sunt æqualis celeritatis, quæ in æquali tpe mouentur æquale spatiũ. Nam siue sunt motus cõparabiles, & spatia in quibus motus cõparari possunt, & sunt ęqualia: siue ea sunt ęqualia q̃ mouenť in ęquali tpe: sunt etiam motus æqualis celeritatis.

XXIIII Circularis motus possit ne conferri cũ eo, qui rectus est.

Sed quæcunq; non sunt æquiuoca, sunt omnia comparabilia. Quemadmodum cur nõ est comparabile, vtrum stylus an vinũ sit acutius, an nete? Quia æquiuoca non sunt comparabilia. Sed Nete cõparari potest cum paranete, quia

in ambabus idem significat acutum. Nũ ergo non idem est id quod est hic velox & illic. In alteratione autẽ adhuc multo minus & latione.

XXV Cũm in vtrisq; dubitasset, sint ne cõparabiles an non lineæ & recta & circũferentia, & qui fiũt in eis motus, vult deinceps philosophicè aliquam inuenire regulã, per quam discerni poterunt motus qui sunt, & qui non sunt comparabiles, etiãsi velociter & tardè in omnibus motibus prædicet. Et primum dicit, q̃ quæ non habẽt idem nomen ęquiuocè, velox & tardum, sed vniuocè scilicet, ea sunt cõparabilia. Quæ autem dicuntur ęquiuocè, non sunt comparabilia. Quemadmodũ † acutum acuto quod æquiuocè dicitur non est comparabile, Non possunt.n. comparari acutũ quod est in saporibus, quod aliter acre dicitur, et acutũ quod est in magnitudinibus et sonis. neque conferendo dici potest, vtrũ est acutior stilus, an acetum, an nete. Sed acutũ scilicet quod est in sonis, cum eo quod est in sonis conferri põt. & Nete est paranete acutior. Acutum.n. idem in vtrisq; significat. Et quæ sunt in magnitudinibus similiter cõparari possunt, & quę in succis ac saporibus. Velox ergo & tardũ etsi de vtrisq; prædicetur motibus, & de eo qui est in recta, & de eo qui est in circulo: non erunt comparabilia, propterea q̃ ea prędicẽtur æquiuocè. in motibus.n. qui sunt specie dissimiles prædicatur velox. alteratio enim velox dicitur & latio, sed non ideo velox potest conferri cum veloci. velox.n. est in eis ęquiuocum. siquidem etiam ea in quibus dicuntur, non sunt inter se cõparabilia. non est.n. qualitas comparabilis cum eo quod est vbi. Si ergo & recta & circulus, etiamsi magis, q̃ illa habeãt aliquid cõmune, sunt tamen incomparabilia (hoc.n. sumit vt pronuntiatum) qui etiam sunt in eis motus, non potuerint cõparari, vtpote q̃ hoc velox & tardũ dicatur æquocè. Cũm aũt dixisset Netem posse cõferri cũ paranete, qm̃ idem significat acutum in ambobus, subiũxit, NVM ergo nõ idem est q̃d est hic velox & illic} hoc est in motu qui fit ĩ recta, & in motu qui fit in circulo. MVLTO aũt minus, inquit, idẽ est velox in alteratione & latione} est.n. hic maior differẽtia, siquidem alteratio quidem, qualitatis: latio autẽ est prædicamenti, vbi: Recta autem & circunferentia sunt ambę quantitates, & ambę quantitates continuæ, & ambæ lineæ. Hoc aũt adiecit propter id quod est dicendũ paulopost, q̃ ex æquocationibus sunt aliæ quidem quę sunt valde remotæ: aliæ verò quæ habent aliquam similitudinem. Sciendum est aũt haberi variam huius dictionis scripturam: Alicubi q̃dem, sed quęcunq; non sunt æquiuoca, sunt omnia comparabilia} vt etiã scripsit Alexander: Alicubi aũt, SED quæcunq; non sunt vniuoca, sunt omnia incomparabilia} Alij aũt huc traduxerunt scripturam, quę habetur in alio libro septimo, quę sic habet, Sed nunquid quæcunq; sunt non ęquiuoca, sunt oĩa comparabilia. Clarũ est autem q̃ oĩa habent eundẽ sensum.

Quæ idẽ nomen non habent æquiuoce, sunt comparabilia.

† ὀξύ, dicit & acutum et acre.

Velox & tardum in diuersis motibus prædicã tur æquoce.

XXV An primum quidem hoc non est verum, q̃ si non sint ęquiuoca, sunt cõparabilia. Multum enim idem significat in aqua & aere. & nõ sunt cõparabilia. Sin minus duplũ quidẽ certè idem. sunt.n. duo ad vnum. & non sunt cõparabilia.

XXVI Cũm dixisset, q̃ quæ non sunt quidem ęquiuoca, sunt comparabilia, quæ aũt æquiuoca, nequaquam: aduersus hoc contẽdit, adducens multum quod videtur prædicari æquiuocè in aqua & aere. non enim quemadmodũ acuti, alia quidem erat ratio eius quod est in saporibus, alia autem eius quod in magnitudinibus, & alia eius quod in sonis: ita etiam multi, alia quidem est ratio eius quod est in aqua, & alia eius quod est in aere. sed idem multum significat in vtroq;. & tamen non sunt comparabilia multum quod est in aqua, & quod est in aere. Hoc autem dicit, q̃ non eorum magnitudines consequuntur etiam potentiæ seu facultates, sed tantæ aquæ potentia, est multis

Multũ prædicet, ne vniuoce ĩ aqua & aere.

E partibus maior potentia tanti aeris. Si ergo tantum aquę multum erat, q̃ multum posset cum tanta magnitudine: in potentia enim cum magnitudine aquę est id quod est: non vtique tantum aeris erit multum, etiamsi sit maior aqua quæ minor sit in magnitudine, eo q̃ sit ea minor in potentia. Sunt ergo incomparabilia multum quod est in aqua, & id quod est in aere. Aer enim qui videbatur esse maior magnitudine, erit minor potestate. etiamsi multum videatur dici de vtroq; vniuocè. An dixerit quispiam oportere multa inter se conuenienter conferre, magnitudinem quidem conferendo cum magnitudine, potestatem autem cum potestate. Hac autem abusus imitatione, ostendit aliquid incomparabile. etsi sumpta sit vniuoca nominis significatio in multo & pauco quod est in magnitudinibus. Cũm autẽ oriri posset suspitio propter ea quæ dicta sunt, ne multum non prędicetur vniuocè de aqua & aere: Sin minus, inquit, multum prædicatur vniuocè: verba sunt facienda de duplo. nã & in aqua

F & in aere idem significat quod est duplũ vtriq;. Si enim duplum habet rationem seu proportionem duorum ad vnum, adeò, vt in ambobus eadem sit ratio dupli: & tamen aqua et aer non possunt in duplo conferri. non enim tanti aeris duplus aer erit etiam duplus tantę aquę, Hoc autem rursus propter potestates in quibus aqua vel aer habet id quod est. Si enim duplus aer dimidij magnitudine aeris, præter magnitudinem habet etiam duplam potestatem: insunt etiam duo in ratione. non itidem autem aqua quæ est magnitudine dimidium tãti aeris, est etiam dimidiũ potestate, neq; fortasse minus: sed nõnunquam etiam superat potestatem, quæ est in duplo aeris. Nõ fuerint ergo comparabilia duplum quod est in aere & duplum quod est in aqua. Si enim rursus in potestate sumptum fuerit alterum alterius duplum, non vtiq; erit duplũ in magnitudine. Erit ergo aliquod aliud duplũ quando aer & aqua comparantur. sed nõ quod prædicatur de altero eorum. Atqui videbatur idem significare in vtro-

G que eorũ. Quare nec quæ vniuocè prædicantur sunt omnia cõparabilia. hoc enim vul raddere ijs quæ dicta sunt de æquiuocis: vt etiamsi videatur velox vniuocè prædicari in motu circulari & eo qui rectã fertur, non tam consequatur hos quoq; motus esse comparabiles.

Duplum prædicet ne vniuoce ĩ aqua & aere.

An etiam in his eadem est ratio. est.n. multum æquiuocum. sed sunt nõnullorum ẽt æquiuocę rationes. Quemadmodũ si quis dicat multum quod est tantũ, & amplius. & aliud tãtum, & æquale æquiuocum. Porrò aũt vnum quoq; si contigit, protinus ęquiuocum: Si hoc autem, duo quoq;. Nã cur illa quidem sunt comparabilia, hęc verò non, siquidẽ vna erat natura? An q̃ in alio primo quod ea suscipit? Equus itaq; & canis sunt comparabilia, vtrum albius. In quo enim primo idẽ, nempe superficies. Et similiter in magnitudine. Aqua autẽ & vox minimè. in alio enim. An clarum q̃ sic quidem licebit oĩa vnum facere, in alio autẽ vnumquodq; esse dicere. & erit idem æquale & dulce & album, sed in alio. Et præterea id q̃d suscipit, nõ est quodlibet: sed vnum vnius id quod primum est. Sed non solùm ergo oportet ea quæ sunt comparabilia non esse æquiuoca, sed ẽt non habere differentiam, neq; id quod, neq; in quo. Dico autẽ, quemadmodum color habet differentiam. non est ergo in hoc cõparabilis. vtpote vtrum est coloratus potius, non per aliquem colorem (nisi quatenus colorem) sed per album.

XXVI

XXVII

H

XXVIII

XXIX

Cũm

XXVII Cùm duas cōmisisset & examinasset orationes, & eā quæ dicit oīa æquiuoca non esse cōparabilia: & eam, quę vniuoca comparari posse dicit: & ostēdisset q in aere & aqua Multum, & si vniuocè videat̃ prædicari de ambobus, non est tñ comparabile: Sin minus hoc ita habet: at duplum quidē certè euidentius & eandē habet in vtrisq rationē, non est tñ comparabile propter cōmutationem magnitudinis cum potestatibus: & cùm sic orationem fecisset magis dubiam, dicit etiam in aere rectè se habere prius traditam distinctionē, q æquiuoca quidē non sunt cōparabilia, possint aūt cōparari vniuoca. Etenim multum & duplum comparari non possunt in aqua & aere, qm̄ ipsa quoq reuera prędicantur æquiuocè: non videnẗ autem, qm̄ ratio quoq eorum quæ est æquiuoca dicit̃ de vtrisq, de quibus etiam nomen. Ratio enim Multi quę dicit, quòd Multum est id, quod tātum & amplius, ipsa quoq est æquiuoca. aliud est enim specie id quod est in aqua tantum & amplius: & aliud id quod in aere. Porrò aūt ratio quoq æqualium est id quod est earūdem mensurarum vel eorūdem numerorum. Sed de his & nomen & ratio æquiuocè prædicatur de quibus prędicat̃. Quare nec in æquali quidē sunt cōparabilia aer, & aqua. neq enim si sunt æqualia magnitudinibus, sunt etiā æqualia potestatibus. Quinetiam ratio dupli, quæ dicit, duo ad vnum, est æquiuoca. Etenim ipsum quoq vnū est æquiuocum, siquidē aliter quidem prædicatur de substantia: aliter verò de qualitate. Si aūt vnum est ęquiuocum, etiā duo. Quæ aūt ex æquiuocis cōposita est ratio, ipsa quoq est æquiuoca. Vt qui ergo ea iure quoq dixisset prædicari æquiuocè, subiunxit, NAM cur illa quidē sunt cōparabilia, hęc verò non, siquidē erat vna natura? } Si enim idem quidē est duplum in aere & aqua, vt est in aere & aere, & aqua & aqua: cur est quidē aer duplum & dimidium aeris, & possunt cōparari, & aqua aquæ: aer autem nequaq̄ conferri possit cum aqua, ita vt tantus aer sit duplum tantæ aquæ, siquidē est vna natura dupli in aere & aqua, sicut in aere & aere, & aqua & aqua? Cùm autē sic dubitasset de vniuoca quæ esse dicta est multi & dupli prædicatione in aere & aqua, & ideo eā esse dixisset vniuocam: subiungit aliā causam cur etiam si prędicent̃ vniuocè, ea tñ non sint comparabilia, q scilicet sint aliud & aliud prima quæ ea suscepere corpora. aliud est enī aqua & aliud aer, etiam si multum & duplum idem significet in vtroq, vt quæ significent vniuocè. Nam vbi id quod primum suscepit ea quæ prædicantur vniuocè, est idem specie, etiam si ea in quibus sunt differant, illa sunt cōparabilia. Et clarum est ex eo q equus & canis & si specie differant, sint tamen in albo cōparabilia. Dicimus enim, vtrum est albius, equus an canis, quærētes in indiuiduis, vel cerusam & niuem cōparamus, qm̄ id quod albū primò in vtrisq suscepit, idem est, nempe superficies. Similiter autem etiā in magnitudine cōparari possunt equus & canis, quæ vniuocè de eis prædicatur, & habet eādem in vtroq naturā. qm̄ quod primum in eis suscipit magnitudinē, idem est specie, nempe corpus. Aqua aūt & vox non sunt cōparabilia, neq in albore, neq in magnitudine, quoniā in aqua quidem, est alboris susceptrix superficies, corpus verò, magnitudinis: In voce verò nec est superficies, nec corpus. Quo fit vt si multū quidem & duplum nō prædicarentur primò de aqua & aere, quorum vtrunq & ex magnitudine simul & potestate formā suscipit, sed vel de amborū magnitudine vel de potestate diceret̃ multum & duplum, cōferri possent, vtra sit amplior aut maior magnitudo aquæ an aeris: & pręterea duplum & dimidium similiter in potestate. Cæterum præclarum Aristotelis ingenium aduersus hanc quoq rationē cautè cōtendit. Dicit enim fieri posse, vt qui ea vtat̃, æquiuocorū naturam ex ijs quæ sunt tollat de medio, dicendo et ea q̄ est in cōfesso esse æquiuoca nō esse ęquiuoca, sed vnū quid & idē significare: inter se aūt non conferri, ppterea q idē sit in diuersis quę ea suscipiunt. quēadmodum † candidum quidē idem & in voce & in corpore significat: cōparabilia aūt non esse vocem & corpus, qm̄ vtrūq eorum quæ susceperunt est aliud specie. est enim vox aliud specie, & aliud corpus. Similiter autem dulce quoq, aiet quispiā, idem significat in voce & in sapore: non conferri aūt vocem & saporē in dulcedine, qm̄ quæ ea suscipiunt sunt diuersa inter se natura. Similiter autē æquale quoq idem est in aqua & aere: non sunt autē aer & aqua in æquali cōparabilia, quòd cùm sint differentia idem susceperunt. Adijcit autem aliud quoq argumentum, quod idem probat, nempe q non rectè dicit qui dicit ea quæ sunt eadem natura nunq̄ conferri, propterea q sint in diuersis speciebus. & dicit nō quodlibet quodlibet temere suscipere. & maximè primum. sed vnum esse aptum natura vt vnum suscipiat et quod sit idem specie, quēadmodum superficies colores, succi sapores. & fieri non potest vt quæ sunt eadem, sint primò in diuersis, vel quæ differunt in eodem. Quare quādo fuerit aliquid primò in ijs quæ differunt, est æquiuocū, & non ex eo quòd aliud sit aqua & aliud aer, aliud erit multum & duplum quod est in vtroq eorum, cùm sint eadem natura, vt dicit qui dubitauit. sed ipsa quoq sunt differentia natura, & æquiuoca, propterea q sunt ingenerata in ijs quæ ea suscipiunt, specie differētibus. Cautè autem hic quoq, Primum, adiecit, dicens, Sed vnum vnius id quod primum est. } Aliqua enim quæ aliquid secundò suscipiūt, & si sint specie differentia, possunt inter se per illud comparari quod secundò susceperunt. propterea q id quod ipsum primò suscepit, cùm sit ipsum unum natura, est ex differentibus. etenim homo & equus, cùm sint diuersa specie, cōferuntur per album quod est in ipsis. quoniam quod ipsum primum suscepit, est in vtrisq vnū natura, nempe superficies. Cùm autem dixisset vnum suscipere vnum id quod primum est, & ideo inter se cōferri, vtpote q non sint æquiuoca ea quæ sunt vnius speciei, adnotauit non sufficere quòd nō sint æquiuoca, ad hoc vt possint conferri. Superficies enim est susceptrix colorum, primò albi & nigri: sed non colorum qui dicuntur æquiuocè: non enim etiam eorum qui sunt in musica. & tamē nō potest album comparari cum nigro in colore. non dicit enim aliquis colorem esse magis vel minus colorem alium alio. sed oportet præter hoc q quæ sunt comparabilia non sunt æquiuoca cùm sint eiusdē generis, non habere etiam in specie differentiā. sed etiam esse vnum specie quæ est indiuidua, & non solùm genere. & in vna specie quæ suscipit. hoc enim significat illud, NON habere differētiam, neq quod, neq in quo } Illud enim, Quod, significat ipsam speciem quę confertur. quemadmodum Multum vel Duplum: illud autem, in quo, id in quo fit comparatio. quemadmodum aquam, vel aerem, vel magnitudinem, vel potestatē. quæ enim sunt eadem genere, & sic vniuoca, habent autem differentiam, non sunt cōparabilia. quemadmodum vtrum magis est color album an nigrum an fuscum: aut vtrum ex ijs quæ ipsa habent magis est coloratum. Quæ autem album colorem participant, inter se comparantur, vtrum eorum est magis album, nix, an olor.

Multū & duplum in aere & aqua sint ae vniuoca.

Ea demum vniuoca sūt cōparabilia, in quibus, id qđ primū suscepit, est idē specie.

† λευκὴ φωνὴ vox clara, quæ alba a Græcis dicitur, seu cādida

Ita etiam in motu est ęqualis celeritatis id qđ in æquali tempore tantum æquale motum est. Si quidem longitudinis in hoc tēpore vna quidem pars est alterata, altera vero lata. est ergo æqualis hæc alteratio, & paris cum latione celeritatis. Sed est absurdum. Causa est autē, quòd motus habet species. Quare si quæ in æquali tempore lata sunt æqualem magnitudinem, erunt æqualia: erit æqualis recta & circūferentia. Vtra ergo est causa, quòd latio genus, vel q linea genus? Tempus enim quod est idem, est XXX

semper

semper specie indiuiduum. Sinautem sunt alia specie, illa quoq; specie differunt. etenim latio habet spẽs, si illud habet species in quo mouet.

XXVIII Postquam sic distinctè & articulatè explicauit orationem, & ostendit quòd si sint aliqua comparanda, non solùm oportet ea non esse æquiuoca, sed neq; in specie habere differentiã: neq; ipsa in quibus fit cõparatio, quemadmodum alba: neq; in quibus ea sunt, quemadmodum superficies quæ in albis comparantur: sed vnum esse specie & album & superficiem: reuertitur rursus ad institutam de motu orationem, cuius causa motæ fuerant quæ prius dictæ sunt quæstiones. Cùm enim instituisset ostẽdere non quemuis motum esse cuiuis motui comparabilem: neq; enim quisquis est eiusdem speciei: non enim latio quæ fit circulo, lationi quę recta fit: ne consequeretur aliquid quod fieri non posset, nempe esse rectam circunferentiæ æqualẽ: & in aliĳs exemplis distinxisset id quod quæritur: dicit se sic habere etiam in motibus. eo enim

Quòd mot⁹ sint inter se cõparabiles quòd sunt plures species motus, non solùm communes, quemadmodum latio, alteratio, augmẽtum, diminutio, sed etiam in vnoquoq; eorum, non est quiuis cuiuis comparabilis, sed ĳ demum qui sunt in ipsa vltima specie quę non est amplius genus. Id autẽ certa via ac ratione progrediens explicat. Quæ enim in æquali tempore æquales mota sunt magnitudines, dicẽtur æqualis celeritatis, & erunt comparabilia. sunt enim longitudines vna species, vt quę dicantur in rectis: nõ habet autem recta plures species, nec motus qui rectà fit. quemadmodum nec color albus si sit vltima species, & superficies. sed si in eodem tempore subiectum quidẽ vnum fuerit, nempe recta, motus autem diuersi, ita vt in medio quidem longitudinis, hoc est, rectę, porrectum quidpiam vel ipsum dimidium longitudinis alteretur, in reliquo autem feratur aliquid quod mouetur per locum: non vtiq; dicetur alteratio eiusdem celeritatis cum latione. & si sint ambo motus. & si in eodẽ tempore. quoniam motus qui fit rectà, habet diuersas species. aliud est enim alteratio, & aliud latio. Et si ergo sit eadem lõgitudo vel æqualis in qua est motus, oportet tamen motũ quoq; qui fit in rectis æqualibus in eodem tempore habere eãdem speciem motus, si futura sint quæ mouentur eiusdem celeritatis. Vt autẽ motus specie differentes qui fiunt in eodem subiecto, nõ sunt comparabiles: ita nec motus qui non differunt specie erunt comparabiles, si sint eis subiecta specie differentia. Quare quæ in æquali tempore æqualem magnitudinem ambo latione mota sunt, fuerint eiusdem celeritatis & comparabilia. Si quis ergo dicat esse æqualis celeritatis ea quæ mouentur in recta, & quæ in circunferentia, erit recta æqualis circunferentiæ. Si ergo hoc non potest fieri: quænam causa est quòd id quod fieri non potest cõsecutum sit apud eum qui dicit hos motus esse comparabiles? Num quòd latio non sit vltima species, sed est adhuc genus, adeò vt diuidatur in species, nempe eum qui rectà fit, & eum qui circulo? An est linea genus quod diuiditur in rectam & circunferentiam? siue enim ipsi motus sunt diuersi specie, etiã si sint ambo lationes: siue sint differentia ea in quibus fit motus, & si sint ambo lineæ: non fuerint motus comparabiles. oportet enim in comparabilibus & motum esse eiusdẽ speciei; & ea in quibus est motus. Sed ipse quærit, Vtrum ergo est alteri causa differentiæ, vel latio quæ est adhuc genus, vel linea quæ est genus? Tempus enim quod est idem, & nõ solùm idem specie, sed etiam numero, non fuerit causa huius differentiæ. sed videtur motuum differentię causam linearum adscribere differentiæ. Cùm enim dixisset, Sinautem sunt alia specie, loquens de lineis, subiunxit, Illa quoq; specie differunt, nempe & latio quæ rectà fertur, & quæ circulo. vt ea ostendunt quę deinceps sequuntur. Latio enim, inquit, habet species, si illud habet species in quo mouetur. Alexander autem cùm inuenisset scriptum, Sinautem sint specie: illa quoq; specie differunt, dicit ei quod est, Sinautem sint specie, deesse hoc vocabulum, Altera. Ego autem sic inueni scriptum in diuersis exẽplaribus, Sinautem specie sunt alia: illa quoque specie differunt. Porrò autem Alexander quoq; aliam dicit ferri scripturam, quæ sic habet. Tempus enim quod semper est idẽ, est specie indiuiduum. An simul etiam illa specie differunt? Sed hanc quidem scripturam ex altero libro septimo huc transtulit quispiam. & non est nunc de illa quærendum curiosius: quemadmodum neq; de aliĳs quę illic scripta sunt. Sed quoniam fuit obscurè prolata, nihil vetat quominus Alexandri in eam adscribamus expositionem. Cùm enim, inquit, interiectum sit illud, OMNE tẽpus in quo mouentur ea quæ simul mouẽtur} esse idem numero & indiuiduum, ei quod est, Vtrum ergo causa est, quòd sic latio genus, an quòd linea genus} hoc coniungendum est, An simul illa quoq; specie differũt, hoc est, alterum sequitur alterum. Vndenam autem incipiente differentia, sequitur alterius differentia, significauit adĳciens, Latio enim habet species, si illud habet species in quo mouetur. Si fuerint enim subiecta specie differẽtia, necesse est vt etiam motus qui in ipsis sunt, specie differant. Sed non contra, inquit Alexãder, verum est in omnibus. nõ enim motus qui differunt specie, fiunt semper in subiectis specie differentibus. Quæ itaq; in coloribus fiunt mutationes, quæ specie differunt, fiunt in subiecto eiusdem speciei, nempe superficie. Similiter autem & si lineæ specie differunt, sequitur vt etiam qui est in eis motus specie differat. Num autem, inquit Alexander, conuertitur etiam in latione. Nam si specie differãt lationes, subiecta quoq; different specie? An eadem est, inquit, ratio & in alteratione & in latione? Quam enim rationem habent in latione subiecta per quæ est latio: eam colores in alteratione, per quos fit mutatio quæ fit per alterationem, quæ est in superficie. sicut etiã in latione per subiecta per quæ fit latio. Nam etiam in latione est recta & circunferentia in superficie. sicut illic nigrum & album. Dicet autem ipse quoq; de eo paulopost. reuera enim quẽadmodum quæ alterantur habent differentiam in differentia colorum, per quos alterantur: ita etiam quæ feruntur differunt per differentiam distantiarum per quas feruntur. In hac autem dictione illud mihi videtur habere aliquam obscuritatem, Siquidem longitudinis in hoc tempore hæc quidem pars alterata, illa verò lata est. Quomodo enim dicitur esse aliquid alteratũ in medio, verbi gratia, rectę, nisi vtiq; id quod fertur, in dimidio quidem rectę simul feratur & alteretur, in dimidio autẽ feratur tantum vel ipsum vel aliud. aut si quod corpus simul extensum cum dimidio longitudinis, per tantã quidem alteratum sit longitudinem: per alterum verò dimidium vtrunq; latum sit in æquali tempore. Non potest enim tūc dici quòd alteratio sit eiusdem celeritatis cum latione: & si sit tẽpus æquale: & si sint æqualia spatia longitudinis, & id per quod alteratur, & id per quod fertur. Et propterea fortasse dixit lõgitudinis in hoc tpe vnam quidem partem esse alteratã, illam verò latam, vt ostenderet quòd etiam si quid alterationis ponatur æquale longitudini, ne sic quidem possunt conferri motus.

Præterea autem si per quod. vt si pedes, ingressus. si alæ, volatus. vel non. sed figuris alia est latio. Quare quæ in æquali tempore eãdem mouentur magnitudinem, sunt æqualis celeritatis. eandem autem, specie nõ differentem, & motu non differenti specie. Quare hoc est cõ- XXXI
siderandum quæ sit differentia motus.

XXIX Si id per quod fit latio, fuerit specie diuersum, erit Cùm dixisset lationis fieri in specie differentiã, quando id in quo est latio fuerit diuersum specie: adĳcit quòd etiam si id per quod fit latio fuerit diuersum specie, erit etiam latio diuersa specie. quẽadmodum si, vnum quidem

ætiā latio diuersa specie

dem moueatur pedibus, aliud verò alis, ea quoq; erunt differētia. Qui enim fit pedibus, ingressus: qui verò alis, volatus. et si fieri possit vt ambo recta fiāt. Cùm autē hoc dixisset, infert, VEL non, sed figuris alia est latio }. eū mollet motū fieri specie diuersum, si instrumenta per q̄ fit motus specie differant, sed non etiā ea in q̄bus fiunt: Figura enim, inquit, sola alij sunt motus volatus & ingressus, etiam in specie, cùm ambo recta fiunt. Quocirca possunt etiam comparari. Etenim dicimus id quod volat celerius moueri eo quod ingreditur, & nauem quæ secūdo cursu fertur. Sed q̄uo non magis differt specie volatus ab ingressu, q̄ ingressus qui rectà fit, ab eo qui fit circulo? Num in alio quidē fortasse magis differt, non differt aūt in ea quæ nunc est distinctione? si enim quę specie differunt lationes dicebantur differre, si ea in quibus fit latio sunt species lineę differentes, vna quidē recta, altera verò circulus: videlicet si non sint differētia ea in quibus fit latio, nec erit quidē diuersa latio: per eam quæ nunc quęritur differētiam, per quam sunt motus incomparabiles. Cùm enim in initio instituisset quærere, quinam motus possint cōferri in eo quod est celerius & tardius & æquale, & qui non: eas quæ specie differunt dixit nō esse comparabiles: specie aūt differre eos qui fiunt in ijs quæ specie differunt. Volatus autē & ingressus non fit in ijs quæ differunt specie: possunt enim ambo rectà fieri, & ambo fieri circulo. Concludit ergo deinceps quænam sunt ea quæ sunt æqualis celeritatis, & quę sunt omnino cōparabilia: q̄ ea quæ in æquali tempore idem spatium latione mouentur, ea sunt videlicet æqualis celeritatis. Eandem autē magnitudinem non omnino numero, sed specie. ita vt id specie nō differat. Tale est aūt rectum, si cum recto conferatur, & circunferentia si conferatur cum circunferentia. Rectum quidem certè quod in magnitudine non differt specie, in motu quoq; specie minimè differt. Cū autem prius quidem dixisset q̄ si habet species id in quo mouetur, latio quoq; habet species, hoc est, in specie differentias, nunc autem quòd si subiectum sit specie non differens, non differens quoq; est motus, compendiosiorem faciens contemplationem. Cùm, inquit, quærimus qui motus sint cōparabiles, & qui non cōparabiles, non necesse est considerare subiectum, sed sufficit ipsum motum de quo quærimus, sit ne comparabilis an non, cum sit nobis in promptu, cōsiderare an habeat in specie differentias. Omnino enim se quoque habet similiter subiectum. & minimè opus habemus ad vtrunque respicere. Quare etiam quādo quærebamus vtrum sit causa quòd habeat differētias, an quòd latio sit genus, an quod linea genus, frustra quærebamus. non enim discrepat subiectum per motum qui in ipso est, vt pars quidem habeat differentias, pars verò non differat. etenim dictum est q̄ non quoduis potest quiduis suscipere, sed vnum vnum quod est primum. Aut illud, Quare est cōsiderandum quæ sit differentia motus, subiuxit, vtpote quòd oporteat eum qui est cogniturus quis sit motus cōparabilis, et quis non, differentias motuum prius apud se diuisisse. Linearum enim differentiæ ijs etiam claræ sunt qui sunt ignari & rudes. Dicit autem Alexander eum plura dixisse de motu qui non potest comparari, quoniam nondum ostensum est non esse rectam æqualem circunferentiæ: sed mansit id quod quæritur. Quare vniuersè dicit ac generaliter motuum in specie differentiam consequi linearum differentiam in specie.

Volatus differat ne specie ab incessu.

Cū an sit motus cōparabilis quęrit, cōsiderandū est tū an habeat in specie dřias.

Et significat quidem hęc ratio, q̄ genus non vnum aliquod, sed ex hoc multa latent: & sunt ex æquiuocationibus aliæ quidem multum remotæ: aliæ verò quæ habent quandam similitudinem: aliæ aūt propè sunt vel genere, vel analogia seu proportione ac conuenientia. Quare non videntur esse cùm sint ęquiuocationes.

A Postquā ostendit q̄ motus quidem qui sunt eiusdem speciei, quorum species nō amplius diuiditur in alias species, propterea q̄ sit vna natura, sunt comparabiles, qui autem differunt specie, sunt incōparabiles: ex ijs quæ dicta sunt colligit veluti corollarium, q̄ quæ sunt eiusdem generis non sunt comparabilia. quoniam non sunt in specie sed genere. genus autem non est vna aliqua species. quemadmodum vltima species quæ non amplius diuiditur in species. Genus enim est quod in plures diuidit species. Quare quę sunt eiusdem generis, & nō eiusdem speciei, non sunt cōparabilia. Et ex hoc, inquit, multa latent quæ non sunt quidem, existimantur autem esse cōparabilia. vt recta & circunferentia q̄ lineam cùm sit genus, & in eas diuidatur, tanq̄ genus quod vnam habet naturam sumentes: & rectam & circunferentiam, vt quę sint eiusdem naturæ existimant cōparabiles. Cùm aūt dixisset causam cur ea quæ sunt eiusdē generis existimant quidam cōparabilia, quod genus vnum quid putent, subiūgit etiam errorem qui accidit in æquiuocis. propter quē etiam si oīa æquiuoca sint diuersæ naturæ, siquidem solū nomen habent cōe, diuersam autē substantiam, & sint incomparabilia, quędam tn̄ ex ijs videntur posse conferri. Æquiuocationum enim, inquit, magna est differentia. Aliæ enim sunt multum remotæ vt quæ sunt à fortuna: Aliæ verò habent aliquā similitudinem, vt imagines cū exemplaribus: Aliæ aūt propè sunt, vel genere, vel analogia seu proportione ac conuenientia. Genere quidem quæ ab vno dicuntur & ad vnū: est enim eis aliquid cōe id à quo, & id ad quod, quod generis fert pr̄ę se speciem: Analogia aūt seu proportione ac cōuenientia sunt æquiuoca, quæ eam quæ est in rōne & vsu seruant similitudinem. vt principium. Nam & fons, & cor, & vnitas, & signū, & id quod præest ciuitati, nempe magistratus, ἀρχὴ græcè id est principiū dicitur, cùm tn̄ natura tantū inter se differant. Quæ ergo propè sunt & similia, vt quæ eiusdem sunt naturę, sumentes, existimant cōparabilia. sicut multum & duplū in aqua & aere. Potest autē illud ET significat hæc ratio q̄ genus hoc non vnū quid } dictum esse de motu. Etenim prius dixit q̄ causa cur non sint cōparabiles, latio & alteratio, cùm sint motus, est quod motus habeat species, & nō sit ipse vna aliqua spēs, neq; vna natura. quēadmodum nec linea. Qui aūt motum existimat vnā aliquam spēm indiuiduā, & si reuera sit genus, eiusdē naturæ statuens oēs motus, existimat oēs cōparabiles. etiam ea quæ censentur mente cōparabilia. Videtur aūt sic genus motum accipere vt cōmunitatem quæ æquiuocè prædicatur de diuersis motibus. q̄m alius quidem est is qui fit per locum: alius aūt qui per qualitatem: alius verò qui per quantitatē. eo q̄ hæc etiam genera inter se differant. & ideo infert differentiam æquiuocationum, dicēs causam erroris circa motus cōparabiles & nō cōparabiles, quod nōnulli ex motibus æquiuocis videātur eiusdē naturę pp similitudinem, & ideo cōparabiles.

Quæ sūt eiusdē generis, non sunt cōparabilia.

Æquiuocationū multæ sunt differentiæ.

Motus ē genus cōtinēs sub se multas species.

XXX

D Quando est ergo alia species: si idē sit in alio: an si aliud in alio? & quę definitio? aut quonā iudicabimus idē esse album & dulce, vel aliud: q̄d in alio videtur diuersum, an q̄ omnino non est idē? De alteratione aūt, q̄uo est alia alij celeritate æqualis. siquidem sanum fieri est alterari: fieri aūt potest vt alius quidē citò, alius verò tardè curetur. & simul aliqui. Quāobrem est alteratio æqualis celeritatis. alteratum enim est in ęquali tempore. Sed quid est alteratum? Æquale enim non erit quod hic dicit. sed sicut in quātitate æqualitas, hic est similitudo. Sed sit idē q̄d mutatur in æquali tempore ęqualis celeritatis. vtrum ergo id in quo est affectio, an affectio est XXXI

conferenda

conferendæ? Hic quidem ꝙ sumi potest sanitas quæ est eadē. an ꝙ neq; magis neq; minus, sed est similiter? Sin autem sit alia affectio, quēadmodum alteratur id quod albefit & quod sanatur, eis nihil est idem nec ęquale nec simile. quatenus has iā faciunt species alterationis. & non est vna, quēadmodum nec latio. Quare sumendum est quot sunt species alterationis, & quot lationis. Si ergo ea quæ mouētur differunt specie ab ijs quorum sunt motus per se & non per accidens: motus quoq; specie different: Sin autem genere, genere: Si verò numero, numero.

XXXIII Sed vtrum respiciendum est ad affectionem an sit eadem vel similis, si sint alterationes eiusdē celeritatis: an ad id quod alteratur, vtpote si vnius quidem tale est dealbatum, alterius verò tantum: an ad vtrunq;, & an eadem sit vel alia affectione, si idem. ęqualis autem an inæqualis, si illud inæquale.

XXXI Cùm dixisset ea quæ specie differunt non posse cōferri, quę autem non differunt, posse: quęrit deinceps qñ est alia species & diuersa, an qñ subiecta differunt, & alia est species quæ est in diuersis subiectis: quemadmodum album quod est in equo & in homine, estne diuersum specie propter differentiā subiectorum: an nō sufficit solum subiectum habere differentiā, sed præter subiecti differētiam oportet ipsam quoq; esse diuersam speciē. adeò vt aliam spēm in alio subiecto habeant ea quę dicuntur differre specie. Etenim iam dictum est vnū posse vnum suscipere, & ꝙ se mutuò consequūtur subiecta, & quę sunt in eis formæ seu spēs. & si sint alia quæ suscipiunt, etiam quæ sunt in eis sunt alia. & si subiecta sunt eiusdē speciei, etiam quæ sunt in eis sunt eiusdē naturæ. Quorum enim superficies, cùm sit eiusdem speciei, est primorum susceptrix, ea eiusdem sunt inter se naturę, etiā si non sint eiusdem speciei sicut colores. Quęrit ergo quę sit definitio, & quonam iudicabimus, quando idem significet album vel dulce, vt quod habeat vnā & eandem naturam: quēadmodum quando in equo & cane album consideratur: vel aliud & aliud, quando in supficie & in voce: & dulce quod est in sapore & in voce. Ne ergo in singulis aberremus: quæ est definitio, & quid est quo iudicare possimus talem distinctionem? nunquid quēadmodum videbatur Protagoræ, ad hæc iudicanda sufficit sensus, adeò vt quod vnicuiq; apparet in sensu, id etiam verum existimet, siue idem, siue aliud sensus renunciet. an non oportet sensui & quæ ex eo proficiscitur phantasiæ & visioni iudicium permittere, quæ sæpe mentiuntur: sed ratione naturam & rerum quærere substantiam? nam sensus id quod est velox & tardū motus, iudicat in recta & in circulo, tanq; quæ sint eiusdem naturę. Cùm hæc dubitasset in ea quæ est in latione mentis conceptione & intelligentia, & si non nominet lationem, sed albi & dulcis meminit: extendit quæstionem ad alios quoq; motus & mutationes, quærens quomodo in illis inuenire oporteat ea quæ sunt cōparabilia & quæ incomparabilia, distinguendo id quod est idem & non idem. & cum alterationis primum fecisset mentionem, ostēdit etiam alterationes esse cōparabiles. potest enim alius quidē citò sanari, alius verò tardè, aliqui autē simul. Si est ergo sanari alterari: erit alteratio æqualis celeritatis quę fit in eodem tēpore. Sed nō sunt absolutè æqualis celeritatis in latione ea quę mouentur in æquali tēpore, sed cùm id quod est æquale mouetur in æquali. Æqualia autem sunt spatia quæ sunt earūdem mensurarum. Cęterum in alteratione quid fuerit id per quod alteratur id quod alteratur? Qualitas scilicet. quæ sit enī in qualitate mutatio est alteratio. Æquale autem non est quod dicitur in qualitate. sed quēadmodum in quantitate dicitur æqualitas, ita in qualitate similitudo. sicut definitum est in prædicamentis. Hæc ergo cùm rectè aduertisset, sit, inquit, esse æqualis celeritatis in alteratione, idem mutari in æquali tempore, cōmuni eiusdem nomine inuento & ęqualitatis & similitudinis. & dubitat deinceps vtrum idem quod est in alterationibus quæ possunt comparari, quærendum sit in subiecto in quo est affectio, an in eadem affectione. hoc est, vtræ affectiones dicēdæ sint æqualis celeritatis, quæ in æquali tempore habent eadē subiecta. an eæ quę in æquali tempore mutatæ sunt per easdē affectiones. Et dicit ꝙ in proposito quidem exemplo sanitatis, sanatio est æqualis celeritatis: ꝙ affectio, hoc est sanitas, per quam fit ijs qui sanantur mutatio, sit eadem specie. quēadmodum, verbi gratia dicamus, oculorum, & non alterius partis. aut ꝙ sit absolutè sanitas, sed nō alia affectio. Porrò autem hoc

Idem sit aliqd, sensu ne cognoscatur an ratione.

E F quoque oportet adesse sanitatibus quæ sunt æqualis celeritatis, vt neq; sint magis nec minus sed sint similiter. Quod enim est in lationibus quę non sunt æqualis celeritatis, vt aliquando quidē celerius, aliquādo verò ferantur tardius, hoc videt in alterationibus quę non sunt ęqualis celeritatis, vt aliquando quidem magis alterentur, aliqñ verò minus. Sin autem non sit eadē affectio, sed vna quidem sit alia, altera verò alia, adeò vt vnum quidē dealbetur, alterum verò sanetur, nihil est in his in quo comparabuntur. neq; enim est ęquale, vt in quātitatibus: neq; simile, vt in qualitatibus: neq; idem, quod quidem dicitur cōmuniter in ambobus. Et subiūxit causam. nempe quatenus affectionum differentia per quas est alteratio, protinus facit diuersas species alterationis, etiā si fiant in eodem subiecto. Oportet autē in eo quod est, QVATENVS has iam faciunt) in gręco aspirare ᾗ quod vertitur quatenus. dictum est enim etiā in latione, ꝙ motus qui sunt specie dissimiles, non sunt comparabiles. quare nec

G in alteratione qui fiunt per affectiones specie differentes sunt comparabiles. Si ergo quæ sunt in specie differentię lationis & alterationis, sunt causę eius quod est incomparabile: oportet apud se diuidere quot sunt species lationis & alterationis, vt eas quę proponūtur cognoscamus quanam inter se ratione differunt & quanā non differūt. Sed diuisionem quidem vniuscuiusq; motus, quę in indiuiduas fit species, nunc pręteremittit: tradit autem cōmunem quandam viam ac rōnem, quę methodus dicitur, à differentiarum cōmunitate sumptā. quę enim differunt, vt ipse docuit, vel genere differunt, vel specie, vel numero. Per quam ergo differentiam inter se differunt ea quę mouentur, non in aliquo alio, sed in qbus mouentur (ea enim dixit, Quorum sunt motus) si ea quidem fuerit in genere: inter se motus quoq; different genere. quēadmodum si vnum quidem augetur, alterum verò dealbatur, augmentum etiam genere differet à dealbatione. illud enim est in quanto, hoc verò in qualitate. quę quidē sunt

Quę differũt vel genere, vel specie, vel numero differunt.

Motuũ cōparabilium inter se methodus.

H eius quod est, genera differentia. Sin autem specie differunt ea quę mouentur in quo mouent: specie quoq; motus different. quemadmodum dealbatio à nigrefactione. Si verò non specie, sed numero solùm est ijs quę mouentur differentia in eo in quo mouent: ipsi quoq; motus numero inter se different. & ij soli erunt cōparabiles, qui solo numero differunt, eiusdē speciei & eiusdē generis motus. Quāobrem quod non expressit in latione, hoc nunc fecit apertius, ꝙ ex eo quod sunt diuersa vel eadem ea in qbus fit motus, iudicāda sunt ea quę cōparari possunt, & quę non possunt cōparari. Illud aūt Quorum sunt motus, dixit oportere differre specie in ijs quę per se mouentur, & non per accidens: vt ea quę mouent, in illis in quibus mouētur specie differant, dum vnū quidem fortasse dealbatur, illud verò sanatur. eorū enim sunt motus alboris & sanitatis. Et per se in his specie differūt, hoc est, per dealbationē & sanationem: sed non per accidens, ꝙ vna

quidem

quidem sit, verbi gratia, equi, altera verò hominis. hoc enim nõ est, In quo mouentur specie differre: sed in quo sunt. Quocirca sæpe etiam videtur, eo q subiecta per ea in quibus fit motus differãt specie, ipse quoq; motus specie differre, cùm non differat, eo q ne illa quidẽ differant in quibus fit motus. Cùm sic ex eo q affectio eadẽ sit & differat, cõparabilis & incomparabilis characterem expressisset in alterationibus, vtpote q alteratio fiat vel p affectionem: & vellet addere eam quę est per subiectum differentiã: rursus rogat vtrum si alterationes sint æqualis celeritatis, causa eius tribuenda sit solũ affectioni q sit eadẽ, vel potius q similis: hoc enim nomen magis cõuenit qualitati & alterationi, sicut idem substantiæ: an etiã subiecto & ei quod alteratur, cùm in vnoquoq; eorũ quæ alterantur æquale fuerit id quod alteratur. vtputa si superficiei id quod mutatum est in album, sit æquale in ęquali tempore. Porrò autem cùm hoc paulo ante dubitasset, cùm dicebat, Vtrum ergo in quo est affectionem, vel affectionem conferre oportet: & affectioni causam adscripsisset: nunc adijcit id in quo est affectio, dicens esse ad vtrunq; respiciẽdum, & ad affectionem an eadem sit vel similis: & ad subiectum, an sit æqualis: & cẽsendum quidem ambo esse comparabilia: sed per affectionẽ quidem similia vel dissimilia, vel eadẽ, uel alia: per subiectum aũt æqualia vel inęqualia. Sic ergo erit alteratio aliqua, eadẽ quidẽ si sit per eandẽ affectionem: inæqualis autẽ, si quæ affectionẽ susceperunt sint inęqualia. & ècõtrario, ęqualis quidem aliqua, nõ eadem autem, vel non similis.

XXXIIII Porrò autẽ in generatione quoq; & interitu hoc ipsum est cõsiderandum, quomodo sit generatio æqualis celeritatis. si in æquali tpe idem & indiuiduum, vt homo, sed non animal: celerior autẽ, si in æquali aliud. non habemus enim duo aliqua in quibus est diuersitas vt dissimilitudo. & si est substantia numerus maior vel minor, numerus est eiusdẽ speciei. sed id quod est cõe caret noie. & vtrunq; sicut maior affectio, vel potius q̃ exuperat, quantitas aũt est maior.

XXXII Cùm comparabilium & incõparabilium mutationũ tradidisset causam in latione & alteratione, prætermisso augmento & diminutione, ad generationẽ transit & interitum. vt quod ex ijs aũt quæ prius dicta sunt cognitũ esset, prætermisit augmẽtum & diminutionẽ. quæ enim in ijs quæ sunt eiusdẽ speciei in æquali tpe fit omno æqualis additio, est augmentum ęqualis celeritatis. & quę est hmõi ablatio, est celeritatis æqualis diminutio. æquale enim sic dicitur in augmento & diminutione, sicut in latione. Sed hoc quidem vt apertum præterijt. In generatione autem quærit & interitu, quõ generatio dicitur ęqualis celeritatis cum generatione, & interitus cum interitu. & veluti dubitans & interrogans, nunqd, inquit, generatio dicitur ęqualis celeritatis, si in ęquali tpe, quæ sunt specie eadem & specie indiuidua, oriantur ac fiant: vtputa homo: sed non idẽ genere, vt animal. celerior aũt generatio, qñ in eodem ęquali tempore non idem fuerit quod factum est ac genitum. quemadmodum si cùm gignãtur homines, alius quidẽ iam factus fuerit homo in ęquali vel eodem tempore, alius autem nondum: sed aliqua quidẽ pars eorum quæ in ipso sunt facta fuerit, ipse autem nõdum. Cùm aũt dixisset celeriorem, si in ęquali tempore aliquid aliud factum fuerit, & non ipsum: se excusat q aliud dixerit, & non propriũ nomen imposuerit. Nõ enim, inquit, habemus duo aliqua, quę significet diuersitas mutationis quę fit in substãtia. quẽadmodum dissimilitudo quæ est in mutatione per qualitatẽ magis & minus significat: & in mutatione quę est per quãtum cõe quidem est inæqualitas: duo autẽ significat id quod est magis & id quod est minus: non sic, inquit, quę in generatione cõiter sumitur diuersitas habemus quænam duo significet. Cùm autẽ vellet etiam in mutatione per substantiã propria inuenire noĩa, Quoniam, inquit, substãtia cuius est generatio, cõponitur ex numeris: gñatio dicenda est celerior & tardior, & in summa inęqualis celeritatis, qñ in eodem vel ęquali tempore, vnius quidem maior, alterius verò minor numerus, qui est eiusdẽ speciei, factus fuerit. Quẽadmodum cùm fiunt homines, in eodem vel ęquali tempore, vnius quidẽ maior numerus factus fuerit: vtpote plures numero partes: alterius verò, minor. cùm autem cõpleti fuerint, erit hic quidẽ qui citius factus est, ille uerò qui tardius, ambo compositi ex humanis ęqualibus numeris. Sed in mutatione quidem quę fit per affectionẽ, & cõe nomen comparationis eorũ quę sunt inęqualis celeritatis nominatum est, quod dicit dissimilitudo: & vtrunq; eorum quę sunt sub cõi, vnum quidem est maius, illud verò minus. Ipse aũt & si vtrũq; instituisset dicere, satis habuit exuperantia nominare id quod est magis & id quod est minus. Sed quomodo cõmune etiam reliquit sine nomine in generatione, siquidem alterum seu diuersum ei conuenit? An quòd commune est alterũ. nam & dissimile & inęquale sunt diuersa seu altera. Numerum aũt dixit substantiã, vel sequens Pythagoricos, qui dicunt numeros esse rerũ principia:

(O numere insignis diuorum, hominumq; creator, Andi.)

porrò autem sunt omnia numero similia: vel quod aliquibus numeris definitis, elementorum & partium omnium generationes perficiuntur & constitutiones. Quamobrem neq; ex humanis artibus quę totũ imitantur artificium potest vlla absq; numero cõsistere.

Generatio quò dicat et æqualis celeritatis cũ generatione.

In generatione quã duo significet diuersitas non habemus.

Numerũ substantiã vocat Aristoteles. Numeros principia dicunt Pythagorici.

CAPVT V.

XXXV QVoniam autem id quod mouet, mouet semp aliquid, & in aliquo, & aliquousq;: dico autẽ in aliquo quidem, qm̃ in tempore: aliquousq; autẽ, qm̃ est aliqua longitudo quanta: semper enim simul mouet & motũ est: Quare erit aliquid quantum quod motum est. & in quanto. Si quidẽ est A quidem quod mouet: B verò quod mouetur: quanta autẽ mota est longitudo C: in quanto autem, tempus in quo D: in ęquali tpe æqualis potentia seu facultas quæ est in eo in quo est A: quod est ipsius B dimidium, duplam mouebit ipsius C: lineam autem C in dimidio ipsius D. Ita enim erit proportio ac conuenientia si eadẽ facultas idem in hoc tempore tantam mouet longitudinem & dimidium in dimidio.

XXXIII Hoc quoq; quod dicitur, cõuenit ei orationi quę agit de cõparatione & collatione motuũ. Hic enim conferẽs id quod mouet & id quod mouet, quærit eorum inter se pportiones ac conuenientias in latione & alteratione & augmento & diminutione. Quęrit enim an quemadmodum multiplex facultas, aliqua mouente aliqd facultate multiplicatas illius mouet partes: ita aliquota pars aliqd mouentis facultatis aliquotã mouebit partem eius quod ab illa mouetur. Quẽadmodum, si centum hoĩes mouẽt nauem, an ẽt vnus mouebit centesimam partem nauis. Confert aũt & cum tpe & cum spatio motus, & eã facultatẽ quę mouet, & id quod mouet. Quẽadmodum si facultas quę mouit hoc quidpiam. vtputa nauem, in tanto tpe tantum spatiũ: dimidium nauis in eodẽ tpe duplum mouebit spatium. & si dimidia facultas idem spatium in eodẽ tpe: eius quod motum est à tota mouebit dimidiũ. Præterea aũt si quẽadmodum tota facultas dimidiũ eius quod ab ipsa motũ est in aliquo tpe aliquod spatiũ, in dimidio tpis mouet idẽ spatium: ita ẽt dimidiũ facultatis, totũ quod à tota motũ est in aliquo tpe, mouebit in duplo

De eorũ quę mouẽt & mouent inter se pportione.

plo huius tpis. Hæc enim spēm quandã exhibent vt quę seruent proportionē ac conuenientiam. Sed non ita se habet vt videt. Primum aũt verba facit de latione. & sic ea quę in ipsa ostendunt cõmunicabit etiã in aliis motibus.

Quicqd mouet, mouet aliquid.

Prius aũt sumit tanq̃ euidētia, quod quicqd mouet, mouet aliquid. neq; enim fieri põt vt moueat quidem, nihil aũt moueat. sed quēadmodum quicqd mouet, mouetur ab aliquo ita ēt quicqd mouet, mouet aliquid. Et q̃ mouet in tpe id quod mouet. nõ potest enim fieri vt motus fiat absq; tpe. Quinetiam mouet aliquousq;. tantã enim mouet longitudinē id quod mouetur per lationē.

Quod mouet, mouet in tempore.
Quicqd mouet, mouet aliquousq;.

Et alia qdem assumpsit vt euidentia: huius aũt subiunxit ēt demonstrationē, ex iis quę prius ab eo ostēsa sunt in memoriam reuocãs. Si enim quicqd mouet, iam motum est, & id quod mouet iã mouit, eo q̃ si motus scindat in infinitũ, nõ possit sumi principiũ motus: si id quod mouet mouit: quod mouit autem, aliquãto spatio mouit: quicquid mouet, motum fuerit aliquãtum spatium. non põt enim motũ esse aliqd, non aũt tantum. Quare quicqd mouet: & mouet aliqd, & in tpe aliquo, & spatio. Hęc cũ prius sumpsisset tanq̃ pronuntiata, deinceps venit ad ꝓportiones ac conuenientias, & eius quod mouet per lationē, & eius quod ab eo mouet, & tpis, & spatii. Sumit aũt facultatē quidem quæ mouet, A: pondus aũt quod ab ea mouetur B: longituditudinē aũt ei spatium motus quod mouit facultas A pondus B, ponit C: tp̃s aũt in quo, D. His aũt positis, diuiso primò pondere, ait ęqualē vel eandem facultatē dimidium ponderis duplũ spatium mouere in eodē tpe. Deinde etiã diuiso tpe, In dimidio tpis, inquit, dimidiũ ponderis, idem spatium lõgitudinis quod fuit à principio, nempe C, mouebit ab eadē facultate. Sic enim seruat proportio ac cõuenientia. si sit enim aliquod pondus decē talentorum, quod vnius stadii spatium in hora moueat: hoc poodus quinq; talētorum mouebit in hora duo stadia. in semihora aũt vnum stadiũ. Deinde diuiso spatio ponderis quod manet à principio, tp̃s quoq; simul diuidit. eisdē enim positis, facultas A, pondus B, mouebit dimidiũ spatii C, in dimidio tpis D. Si enim facultas aliqua, rursus pondus decē talentorum, mouet spatiũ stadii, in hora vna: idē onus mouebit semistadiũ in semihora.

Proportiones motuum & eorũ quæ mouentur.

Hæ autē tres sic seruãtur proportiones. In eodē tpe eadē facultas minus onus mouet maius spatiũ. et tanto maius quanto est minus onus. Vt se habet ergo dimidium ponderis ad totum põdus: ita duo stadia ad vnum. siquidē tanto est maius spatiũ quanto est minus pondus. Ergo ēt vicissim, vt se habet totũ pondus ad stadium, ita dimidiũ ponderis ad duplũ spatii. Secunda aũt proportio quæ dicit dimidiũ ponderis moueri stadii spatium in tpe dimidio, sic habet id quod est necessariũ. Vt totum pondus se habet ad dimidiũ: ita totum tp̃s ad dimidium. Et permutando, Vt se habent decē talenta ad horam: ita quinq; ad dimidiũ horę. Hanc Alexander primã posuit ꝓportionem, prima, vt puto, prętermissa. Secundam aũt posuit eam quæ dicit, Si tota facultas dimidium põderis in dimidio tpis mouit spatiũ stadii: in toto tpe mouebit duplũ spatii stadii. Et clara est proportio. Nam vt se habet semihora ad horã, ita stadium ad duo. Et ꝑmutando, Vt semihora se habet ad stadium, ita dno stadia ad horã. Et est quidem hæc ei quæ præcedit quodammodo consequens, idem quidē seruans spatium, tempus autem diuidens. puto tamen eam non esse sitam apud Aristotelem. Tertia autem proportio quæ diuidit spatium ponderis quod manet ab initio, dicit quòd sicut se habet spatium stadii ad semistadium: ita hora ad horę dimidium. Et permutando, vt se habet hora ad stadium, ita semihora ad semistadium. Quare si tota facultas totum pondus in hora mouit stadium: in semihora mouebit semistadium.

XXXVI Et vis dimidia dimidium mouerit ęquali tpe æquale spatiũ. vtpote, facultatis A sit dimidia E: & oneris B dimidiũ F, sic vtiq; & cõuenienter

E ex ꝓportione se habēt vis ad onus. Quare ęquale mouebũt in ęquali tpe. Et si E mouet F in D XXXVII lineã C: nõ necesse est vt inæquali tpe id in quo est E, moueat duplũ ipsius F, dimidium linee C.

XXXIIII Quartam nunc inducit proportionē, primò diuidens facultatē, & simul etiã pondus, & ostendit q̃ dimidia facultas totum pondus in toto tpe, quo tota facultas mouebat totũ pondus, mouebit æquale spatiũ ei quod erat ab initio. Manet enim eadē proportio facultatis ad põdus, quod ipse etiam est causatus. vt enim se habet vis ad pondus B: ita dimidiũ ad dimidium. Quare mouebũt æquale in tpe æquali. Deinde adiicit etiam quintam, in qua facultatis rursus sumit dimidium: pondus aũt quod fuit ab initio: & tp̃s illud & D. & dicit longitudinis C moturum esse dimidiũ. si enim tota facultas totum pondus in hoc aliquo tpe tantum mouit spatiũ: dimidium facultatis, in eodem tpe, idem põdus mouebit dimidium spatii. vt tota enim

F facultas se habet ad totũ spatium, dimidiũ quoq; se habet ad dimidium. & permutando. in eodē enim tpe minor facultas mouet minus spatiũ: & tanto minus quãto ipsa est minor. Cùm autē idem spatium relatum sit ad tp̃s, proportionem habet oppositã facultas. minor enim facultas mouet idem spatium in maiori tpe, q̃ minor: & tanto maiore quanto ipsa est minor. Eam autē quæ nunc est proposita proportionē, in qua ostendit spatiũ, ex proportione ac conuenientia quæ est ei cũ facultate, minui, proggrediens refellet per eam quę deinceps sequit dictionē, vt quę nõ semper habeat id quod adaptatur. est enim aliqua pars facultatis quæ mouet nauem, si centum viri eam trahunt spatiũ stadii, facultas & vis vnius hominis. quæ non solùm millesimã stadii partem non potest nauē trahere, sed ne quantulamcunq; quidem vel minimam. Fertur autem etiã huius dictionis quędam hmõi scriptura, Et si E mouet F in tempore D lineam C, non necesse est vt in æquali tempore id in quo est E moueat duplum

G ponderis F dimidiũ lineę C.} Et id quod ab hac scriptura dicitur est verius, & iis quę inferuntur congruens.

Si verò A mouebit B in D quantũ C: dimidiũ ipsius A in quo est E, nõ mouebit B in tpe in quo est D: neq; in aliquo ipsius D aliqd lineę C: vel ex ꝓportione ac cõuenientia quę est ei cum tota linea C, vt A se habet ad E. oĩno enim si ita cõtigerit nihil mouebit. Si enim tota vis tm̃ mouit, dimidium eius nõ mouebit, neq; aliquantã, neq; in quãtocũq;. Vnus. n. mouerit nauigium, si ēt vis eorũ qui nauē trahunt scinditur, & in numerum, & in longitudinē, quam oẽs mouerunt.

Nõ si vis tota totum mouit, dim[...] mouebit.

XXXV Per eam quidē quæ hanc pręcessit dictionē, ostendit, q̃ si vis dimidia dimidiũ ponderis aliquod spatium moueat in aliquo tpe, duplum quoq; pondus motura sit vis eadē in eodem tpe: Per hanc aũt perimit, vim dimidiam

H posse totũ pondus mouere, in eodem tpe, dimidium spatii. Videtur ergo id quod prius dictum est, dictum esse in illis solis in quibus conceditur alia qdem mouere, alia verò moueri. Sunt enim quędam quæ sic se habent inter se, vt & totum sit totius mouēdi potestate præditum, & dimidiũ dimidii ex proportione ac conuenieotia, vel dimidium totius vel dum minuitur spatium, vel crescit tēpus. Et clarum est, quòd in iis quæ sunt huiusmodi, verũ est dicere q̃ in quo tempore tota facultas tantum põdus mouet tantum spatii: in eo tempore dimidium ponderis à dimidia facultate mouebit idem spatium, & idem pondus à dimidia facultate in eodē tempore dimidiũ spatii, vel totum spatium in duplo tempore. non enim illud dictum est q̃ sit oĩno moturum: sed q̃ si moueat moturum sit ex posita proportione. non enim dimidium facultatis erit omnino pręditum potestate mouendi duplum pondus.

dus. præterea autẽ quod magis est, non quælibet pars facultatis quodlibet quãtuncunq; pondus minimũ mouebit spatium in quãtocunq; vel plurimo tempore. Dicit ergo q; si tota facultas, vtputa A, moueat aliquod põdus B, aliquod spatium C in aliquo tẽpore D: non vtiq; dimidium facultatis A, nempe E, totum pondus B in tẽpore D, vel in aliqua eius parte mouebit partẽ aliquam spatij C, quæ quidẽ erit in eadem rõne ad totum C, in qua tota facultas A ad sui partem quam notauit F. positum enim erat esse E eius dimidium. Non vult aũt verba facere in solo dimidio, sed in quacũq; parte. Quocirca nõ est vsus E, sed F. vt sit, Quẽadmodum tota facultas A se habet ad quamlibet sui partem F: ita totum spatium C, ad aliquã partẽ eorum quæ in ipso sunt. Neq; E ergo, inquit, quod est dimidium facultatis A, mouebit pondus B in tempore D: neq; in aliqua parte tẽporis D, partem spatij C. quæ eandem habebit rõnem ad totum spatium C, quã habet pars quæ sumpta est facultatis A ad totam A. neq; enim pars facultatis A, mouebit totum B partẽ ipsius C, neq; in tempore D, neq; in eius parte. contingit enim partem facultatis A nec omnino quidem mouere B, neq; in tẽpore multis partibus maiore tempore D, quodlibet spatiũ. Si enim vis quę mouet, diuideretur cõuenienter proportioni spatij in quo est motus: quẽadmodum tota totum pondus totum mouit spatium, vis etiam dimidium, idẽ pondus dimidium mouet spatium, & tertiam tertium: nauis etiam quæ à centum viris tantum trahitur spatij, vel ab vno traheretur centesimã partem spatij, quod centum traxerũt qui nauem trahunt. quod quidem videtur non posse fieri. Ex exemplo autẽ clarum est, q; posuit A & F in ea quæ mouet facultate. A quidẽ pro tota: F autem pro quantacunq;. quam quidem accepit pro E. quoniam E significabat definitè dimidium. Sentẽtiam autem fecit obscurã cùm dixit. Quẽadmodum enim pars lineę C se habet ad totã ipsam: ita F ad A. sed non A ad F. Si autẽ non accepit F vt partem quantãcunq; facultatis, sed vt dimidium ponderis, sicut prius quãdo dicebat, Et ponderis B dimidium F: quoniam facultas A pondus B in tempore D mouit spatio C: videlicet in eodem tempore dimidium ponderis B, hoc est F, duplum spatij C mouebit spatium. Pro eo ergo quod erat dicturus, q; quam habebit rõnem pars spatij C ad totum C, vel totum C ad eius duplum, dixit, vt A ad F. Sic Alexander volens non nouo modo hic sumptum esse illud F, neq; intempestiuè dictum esse illud vt F ad A, pro eo quod est, vt A ad F, excogitauit expositionẽ vt sentio paulò obscuriorem. Non enim dixit Aristoteles, q; non in aliqua parte temporis D lineam C vel eius duplum mouebit dimidiũ facultatis A. si enim spatium C non potest mouere pondus B, dimidia facultas ipsius A, nempe E, in tẽpore D: multo magis non mouerit duplum longitudinis C. Melius est ergo illud, vt E L ex proportione ac conuenientia quæ est ei cum tota C } audire in parte lineæ C, vt prius dictum est.

Propterea ergo non est verũ quod dicit Zeno, quod sonet quælibet pars milij: nihil enim vetat quominus non moueat aer in nullo tpe, is quẽ mouit totus modius qui incidit. sed neq; tantã partem quãtam mouerit cum toto, si fuerit per se, hoc nõ mouet. neq; enim nihil est, sed vel in toto potẽtia. Sin autem sit, duo. Vtrunq; aũt eorum vtrunq; mouet tantum. & in tanto. & quæ componunt facultates compositum, ex grauibus compositam mouebunt longitudinem: & in æquali tẽpore. Habet enim proportionem ac conuenientiam.

XXXVI Postq; dixit q; non si tota facultas totum pondus moueret in aliquo tempore aliquod spatium, iam etiã dimi-

A dium facultatis totum pondus in eodem tempore mouebit dimidium, vel aliquam partem spatij: neq; enim pars aliqua facultatis quæ mouet totum pondus, erit prædita facultate mouendi totius, ne in quantocunq; quidem tẽpore, neq; quantũcunq; spatium: Quãobrem soluit etiã rõnem Zenonis Eleatę, quam rogauit Protagoram Sophistã. Dic enim mihi, inquit, O protagora, num vnũ milij granum si ceciderit edit sonum, an millesima pars grani milij? Cùm is autem dixisset non edere, Modius autem, inquit, milij edit ne sonum, an non? Cùm is autẽ dixisset edere sonum modium. Quid ergo, inquit Zeno non est ratio granorum milij ad vnum & millesimã partem vnius? Cùm autem esse dixisset, Quid ergo, inquit Zeno, non erunt etiam sonorum eædem inter se rõnes? Quemadmodum enim sunt quæ sonant, ita etiam soni. Cùm hoc aũt ita se habeat: si sonitum edit modius milij, sonitum etiã edet granum milij, & millesima pars grani milij. Sic ergo Zeno rogauit rationem. Soluit autem

Zenõis oratio de sono grani milij cõfutatur.

B Aristoteles, dicens non quãuis facultatem esse mouẽdæ cuiuslibet magnitudinis potestate præditã, neq; in quantocũq; tempore. Etsi ergo modius moueat tantũ aerem, quãtus dum mouetur edit sonum: non necesse est vt etiã pars modij possit mouere tantum aerem quãtus edet sonitum. Sed etiã tanta pars aeris vel cuiuslibet ponderis, quãtum mouerit pars facultatis si sit cum tota facultate: si fuerit per se pars facultatis, non mouebit tantã partem ponderis. quemadmodum si centesimam partem nauis, vnus ex centum, cùm alijs qui ipsi quoque mouent suas centesimas, mouebat: non iam etiam vnus ex ijs qui trahebat nauem, centesimam partem nauis mouebit per se diuisam. etiã si videretur tanta pars ponderis moueri ab vnaquaq; parte facultatis quę tota simul erat. Huius aũt cãm tradidit, q; partes non sint actu in toto sed potentia, quando est totum. Quare nec tunc partes centesimæ facultatis mouebant centesimas ponderis. quod enim non est actu, hoc nec actu moueat nec moueatur. Sed si diuisa

Non quæuis facultas ẽ cuiuslibet magnitudis mouendę ptãte prædita.

C fuerit, inquit, facultas, nõ seruatur proportio. sed si cõponatur, seruatur. Si enim duo, inquit, aliqua à se inuicẽ separata, vtrunq; ipsorum vtrunq; pondus moueat: sunt etiam ipsa à se inuicẽ separata spatio in aliquo tempore; & quæ componuntur facultates duorum quæ mouẽt ea quæ componũt duo pondera, idem spatium mouebunt. Nam vt vtrunq; eorum quę mouent habet proportionẽ ac conuenientiam cum vtroq; eorum quæ mouentur: ita etiam ambo quæ mouent cum ambobus quæ mouẽtur, Quare etiam vtrunq; eorum simul in eodẽ tempore mouebit tantum spatij. Sed q; neq; vnum granũ milij, neq; millesima pars milij edet sonum, neq; vnus trahens nauẽ totam nauem mouebit quantumlibet minimo spatio in quantocunq; vel maximo tempore, clarum est. Operę pretium est autem causam quærere, propter quã in dimidio quidem, si ita contigerit, facultatis & ponderis seruatur proportio, sed non ad totũ vsq; procedit. nam q; par-

D tes sint in toto potentia & non actu, non reddit causam, vt opinor, quæ quęritur. sed hoc tantùm dicit, q; cùm potentia essent in toto, neque mouebant, nec mouebantur. quare ex partibus continuis non efficitur necessariò, vt etiam diuisæ moueant & moueantur. sed nondum clarũ est cur non ad totum vsq; sit firma ac valida proportio. Quòd siquis dicat eam valere etiam vsq; ad totũ, occurret eo maius dubium, q; vnus homo moueret Atho, si esset à terra diuisus. Si enim vnum lapidem montis Atho mouet tantum spatium in tanto tempore: cur non etiam totum in longè maiori tẽpore minimum aliquod mouebit spatium? Hac aũt proportione eius quod mouet, & eius quod mouetur, & spatij, cùm instrumentũ ad librandà & mouenda põdera accommodatum, quod vocatur Charistion, cõposuisset Archimedes, ita vt ad totũ vsq; procederet proportio, illud iactauit, Quò ibo, & terram mouebo? Dicendum est ergo id quod etiã prius breuiter dictum est, q; non cuiuis facultati natura insitũ est vt

Charistion machina Archimedis ad mouẽda põdera.

quoduis

quoduis pōdus moueat, neq; quātulocunq; vel minimo spatio, nec quātocunq; vel maximo tpe. Sed neq; cuiuis magnitudini innatum est vt edat sonitum. sed est quidā terminus vel minimæ facultatis, quæ si diuidatur nō potest amplius mouere, nec quantumcunq; spatium, neq; quoduis pondus: & eius quod mouetur ponderis maximi, quod quidē si crescat, non pōt nec quantulocūq; quidem amplius moueri spatio, nec ab vlla quidē ex facultatibus quæ mouent corporeē. In medio autē sunt termini facultatum ad pondera, spatia, & tempora. in quibus & diuisio & cōpositio fieri potest cōuenienti proportione. tantæ enim facultatis partes oēs, vsq; ad id quod est ad id minimum, vnūquodq; & totū pondus possunt mouere quod tota mouebat, si minuat spatium, vel augeat tps iusta proportione. Clarum est aūt q; & earum quæ possunt mouere facultatum, & pōderum quæ apta sunt natura vt moueātur, & spatiorum, & tēporum, sunt quędam inter se symmetriæ & eatū defectus. Hæc enim facultas, hoc pondus, tantū spatium, in tanto tpe habet innatum vt moueat: & maius aliquod pondus, minus spatium in maiori tpe. Hoc aūt pondus nō id habet insitum à natura, neq; quantulocunq; spatio, nec in quantocunq; tpe. Præter has ergo differētias, alia quidē habent inter se proportionē & conueniētiam: alia verò non. Eadem autē causa, soni quoq; ad ea quæ sonant cogit aliquousq; procedere proportionem. non enim quæuis magnitudo pōt tantum pulsare vt etiam sonum efficiat, sed deficit sonus magnitudinē. adeò vt magnitudines quidē habeant inter se proportionem & cōuenientiam, quantulūcunq; sit id quod est minimum, non itidem aūt soni magnitudinum. Sed hæc quidem habent per se aliquam contēplationem, & inquisitionem non parui faciendā. Sed pergendum est ad ea quæ deinceps sequuntur.

Soni ad ea q̄ sonāt aliquo usq; ,pcedit ,pportio.

XXXIX An non ergo sic ēt in alteratione et in augmēto? Aliquid enim quod auget, aliqd verò quod augeť, & tanto tpe, & tantum, illud quidem auget, hoc verò augetur. & id quod alterat, & id quod alteratur similiter, & aliquid & aliquantū per id quod est magis & id quod est minus altērata sunt, & in aliquanto tpe: in duplo duplum, & duplum in duplo, dimidium aūt in tpe dimidio. vel in dimidio dimidium. vel in æquali duplum. Si aūt id quod alterat vel auget, tm̄ in tanto vel auget vel alterat: nō necesse est etiā dimidium in dimidio, & dimidium. sed nihil forsitan alterabit vel augebit, sicut etiam in pondere.

XXXVII Postq; ostendit in latione, eorum quę mouent, & eorum quæ mouenť proportiones aliquousq; procedere, sed nō ad totū vsq;: quærit deinceps an sic etiā habebunt in alijs motibus. hoc est, in alteratione & augmento. Et ostendit q; cūm alia sint eadē, necesse est etiam symmetrias & proportiones in his quoq; aliquousq; procedere. Quēadmodū enim in latione, erat vnū quidem quod mouebat: alterum verò quod mouebať: ita etiam vnum quidē alterat: alterū verò alterať. & vnum quidem auget: alterū verò augeť. quinetiam in tpe alterat quidē id quod alterat, & auget id quod auget. & aliquātum quid vnum quidē auget, alterū verò augeť. & vnum quidē alterat, alterum verò alteratur. Sed huius quātitas suscipit dimensionem per id quod est magis & minus. quando id quod alterat est plus vel minus facultate per quā alterat. Si sunt ergo etiā in his eadem pronuntiata quę in motu qui fit per locum: ea etiā quæ ex pronunciatis procedunt erunt eadē. Si enim ab A alteratur B quantum C in tpe D: in duplo tpe duplum alterabitur idem ab eodē quod est alterandi potestate præditū. & duplum in duplo & dimidium in dimidio tpe. & in dimidio dimidium. vel si aucta fuerit facultas in æquali tpe: alterabit duplum duplorum facultas.

In alteratiōe & in augmēto symmetrię & ,pportiōes procedunt aliquousq;.

E tas. Similiter aūt etiam in augmento. sic enim ostensum est etiā in motu qui fit per locū. Neq; tn̄ si vtiq; tantum à tanto est alteratū hac quapiam alteratione, vel auctum hoc augmento, necesse est etiā dimidium in dimidio, vel in dimidio dimidium, alterari vel augeri à dimidia facultate: aut à dimidia totum in duplo tpe alterabitur. neq; enim dimidia facultas est alterandi totius potestate prædita. sed tāta est fortè dimidia facultas, vt nō habeat omnino amplius vim alterandi vel augendi. Sed in quibuscunq; quidē in latione seruabať proportio, in eis etiā in his seruabitur motibus: in quibuscunq; aūt ostensum est ,pportionem in illa non procedere, in ijs etiam in hac nō procedet. Hic ergo sit quidem finis huius libri septimi, quoad eius à nobis fieri potuit, interpretationis. Satius aūt fortasse fuerit eum quoq; per capita ,pcorrere ac persequi. Ostendit ergo statim in principio, q; quicqd mouetur, ab aliquo alio ,pter seipsum moueť, siue aīatum sit, siue inanimum. Deinde q; est aliquid quod primo mouet: & nō in infinitum aliud mouet aliud, sed est aliquid F quod mouet nec ipsum mouetur ab alio. Hoc aūt ostendit ex eo, q; si sint infinita quæ mouenť & mouent simul & in eodē, euenit vt infinitorum motus fiat in tpe finito: quod qdem fieri non posse ostensum est in libro ,pcedenti. Deinde aduertit id quod dictum est, q; nihil obstat quominus motus infinitorū simul fiant in tpe finito. sed ostendēdum est vnum motum fieri infinitum qui est ex oībus. Sic enim colligeť id quod non pōt fieri. Ostendit ergo q; id quod proximè ac continenter per locū mouet motu corporeo, & non per aliud, necesse est vt moueat cūm sit cōtinens ei quod moueť, vel ipsum tangat. adeò vt sint vnū quodāmodo oīa, & vnus motus vnius. Qm̄ aūt eam positionē quæ dicit ea esse infinita quæ mouent & quę moueň, id consecutum est quod fieri non pōt: ne qs dicat nihil esse ostēsum si positionem cōsecutum sit id quod fieri non pōt, rectè subiunxit sumptam esse positionem vt cōtingentem: eo aūt posito quod esse contingit, G non oportebat sequi aliquid quod nō possit fieri. Si ergo id cōsecutum est quod fieri non pōt, non erat cōtingens ea esse infinita quæ mouēt & quæ moueň. Eo aūt vsus q; id quod proximè ac continenter mouet motu corporeo, vel tangit id quod mouetur, vel est ei continens: & ex eo sumpsisset vnū esse quodāmodo ea quę mouent & quæ mouentur, & ideo motū vnum & infinitum, quod consequebatur id quod fieri non pōt: in tribus speciebus motus hoc deinceps ostendit, simul esse id quod mouet & quod moueť, adeò vt nihil inter ea intercedat, Et primum in latione. Eorum enim quæ per locū mouentur, alia quidē mouentur à seipsis: alia verò ab alijs. Et ea quidem quæ à seipsis mouentur, vt animata, euidēter simul habent id quod mouet & id quod mouetur. nihil enim intercedit inter corpus & aīam: Quę autē extrinsecus vi mouent: vel trudunt, vel trahunt, vel vehunt vel circūagunt, & oēs alij motus ad hos reducuntur. Et cūm ex his quatuor vecturam & circumuectionē subtrusionem H redegisset & attractionē, in eis ostendit q; inter id quod per locum mouet & id quod mouetur nihil intercedit, extrusionis & tractionis definitione id demonstrans. Deinde etiam q; inter id quod alterat & id quod alterať nihil intercedat ostēditur. Si enim sunt corpora quæ per patibiles qualitates alterant & alterantur: neq; verò corpus agit in corp⁹ separatum: neq; operatur qualitas sine corpore: nihil fuerit inter ea quæ alterant & ea quæ alterātur. Nam & si aer intercedat, is est id quod mouet proximè: Deinceps autem, quòd inter id quod primò auget & id quod augetur nihil intercedit, neq; inter id quod minuit & id quod minuitur. si quidem primò auget id quod additur, & minuit id quod aufertur. Ea autem sunt continentia ei quod augetur & minuitur. inter continua autem nihil est intermedium. Vsus autē eo q; id quod alteratur, alteratur à sensilibus per qualitates patibiles, hoc ostēdit ex eo q; per nullā aliam qualitatē fiat alteratio. neq;

Libri septimi capitum epilogus.

A

tio, neq; enim quæ fit per figuram mutatio, neq; quę per habitum, sunt alterationes, sed potius generationes. Prę terea autem aliter quoq; ostendit eam quæ fit per habitũ mutationem non esse alterationem. Virtutes enim & vitia sunt moderationes & immoderationes. Ea autem referuntur ad aliquid. Eorum autem quæ referuntur ad aliquid, nõ est alteratio, neq; omnino motus vel per se mutatio. Quãobrem non est alteratio per habitus. dum autem quędã alterantur, accedunt, & vltra ea fiunt. Cùm hęc autem primùm ostendisset in corporea virtute & vitio, transit etiam ad habitus animæ. & ostendit eos quoque referri ad aliquid, & fieri, dum alterãt sensile, & morales virtutes, & eas q̃ sunt partis intelligentis. & deinde cõcludit ꝙ alteratio fit à sensilib⁹, in parte aĩę quæ est sentiendi potestate prædita, per qualitates patibiles. Cùm aũt sic ostendisset nihil intercedere inter id quod mouet & id quod mouetũ, & in latione, & in augmento & diminutione, & alteratione, deinceps quęrit an quiuis motus sit cum quouis cõparabilis, per proprias motus differen-

B

tias, nẽpe id quod est celerius, & id quod est tardius. Et ostendit non oẽs esse cõparabiles, sed eos qui sunt eiusdẽ speciei in specie indiuidua, qui quidẽ solo numero differunt. Hoc aũt ostendit in vnoquoq; motu & mutatione, & primùm in latione, eam quæ fit circulo, non posse conferri cum ea quæ recta fit. qm̃ erit recta æqualis circũferentiæ. quod nõ potest fieri. Adhuc aũt magis latio cum alteratione non erit cõparabilis, erit nãq; affectio æqualis longitudini. Deinde obijcit aduersus hoc ꝙ non sint lationes cõparabiles, & ea quę recta fit & ea quę in circũferentia, neq; ipsę lineę. Et soluit obiectionem cùm ad id deduxisset quod nõ potest fieri, nempe rectam futuram esse æqualem circũferentię. Cùm aũt in vtrisq; dubitasset, sint ne cõparabiles an non, lineę, recta & circũferentia, et qui fiunt in eis motus: tradit regulam generalẽ per quam possunt discerni motus cõparabiles & incomparabiles. eos quidẽ qui habẽt æquiuocum id quod est velox & id quod tardum, dicens esse incomparabiles: eos autẽ

C

qui non æquiuocum sed vniuocum, cõparabiles. Deinde aduersus hanc regulam contendit, adducens multum & duplum quæ vniuocè dicuntur in aqua & aere, & si aqua & aer in his nequeant cõparari, quoniam qui videbatur esse amplior aer & duplus magnitudine, est minor potestate. Et notat ꝙ multũ & duplum æquiuocè & nõ vniuocè de aere & de aqua prædicant̃: non videntur aũt æquiuoca, qm̃ ipsorũ quoq; definitiones cõstant ex ęquiuocis. Deinde subiungit etiã aliam cõparabilium distinctionem, nempe ꝙ oporteat id quod primũ suscepit ea quæ prædicãtur vniuocè, idem esse specie. ita enim equũ cane dicimus albiorem, & si specie differãt, quoniam id quod album primò suscepit, nempe superficies, est idem specie in vtrisq;. Porrò autẽ etiam aduersus hoc dictum contendit, dicens sic posse oĩa expelli æquiuoca, si ꝓpter differentiã eorum quæ suscipiunt, fiant diuersa ea quæ in sunt quę natura sunt eadem. Et aduertit ꝙ ne fieri quidẽ

D

potest vt quæ sunt eadẽ natura sint in diuersis speciebus. Vnum enim vni inest primitus. quẽadmodum inest color in superficie. Deinde docet non sufficere ꝙ non sint æquiuoca ad hoc vt sint comparabilia, sed oportere esse eiusdem speciei vltimæ, & ipsa, & ea in quibus sunt. Album enim & nigrum nõ sunt colores æquiuocè, sed vniuocè. & tamẽ non comparantur vtrum eorum sit magis color. qm̃ non sunt eiusdẽ speciei, sed tantùm eiusdem generis. Quare, inquit, etiam in motu ij demum sunt cõparabiles qui in eadem specie vltima, quæ nõ est amplius genus, fiunt in subiecto quod est idẽ specie. Quinetiam causam adijcit propter quã quædam ex æquiuocis videntur esse cõparabilia, quẽadmodum multũ & duplum. Quoniam enim, inquit, ex æquiuocis alia quidẽ longè absunt ab eo vt sint natura eadẽ: vt ea quæ à fortuna dicunt̃, & ꝓ ꝓportionẽ ac conuenientiam: alia verò sunt ꝓpius. Quia aũt dixit motus cõparabiles eorũ quæ inæquali tẽpe mo-

uentur ęqualiter: in alteratione aũt quę fit per qualitatẽ, nõ potest dici æquale cõparationis: quærit quõ in ijs dici possint ij qui sunt comparabiles. Et dicit pro eo quod est æquale vel inæquale sumendum esse, idẽ & aliud & simile & dissimile. adeò vt quæ eodẽ modo vel silr mutant̃ in æquali tẽpe, dicantur alterari æquali celeritate. cùm autẽ affectio quidem fuerit similis, quẽadmodum dealbatio: quę dealbant̃ aũt superficies, ęquales vel inęquales: tunc euenit vt alteratio quidẽ sit in affectione similis vel dissimilis: in subiecto autẽ æqualis vel inæqualis. Cùm motus aũt cõparabiles sic tradidisset & explicasset in latione & alteratione, & augmentũ & diminutionẽ, vt quę sint ex eis clara, pręteremisisset: q̃ enim ijs quę sunt eiusdẽ speciei inæquali tẽpe fit æqualis per totũ additio æqualis celeritatis, est augmentũ, & ablatio talis diminutio æqualis celeritatis: his ergo prætermissis venit ad generationẽ & interitũ. & quærit quænã generatio sit æqualis vel inæqualis celeritatis cum gñatione. Et dicit eas esse inęqualis celeritatis, cùm in eodẽ æquali tẽpe, vnius quidẽ maior, alterius verò minor partiũ numerus sit in ijs quæ sunt eiusdẽ speciei. Pòst hæc aũt aliam quoq; adijcit cõtemplationẽ, quæ cõuenit ei quod dicit̃ de cõparatione motuũ. Comparat enim id quod mouet & id quod mouetur, & tẽpus & spatium, & inquirit eorum quæ inter se inuicem fiunt proportiones, an quemadmodum multiplex facultas alicuius facultatis quæ mouet aliquid, illius mouet partes multiplices: ita etiam aliquota pars eius quę mouet aliquid facultatis, mouebit aliquotam partẽ eius quod ab illa mouetur. & si centum homines mouent nauem, an ẽt vnus nauis mouebit centesimam in eodem tempore idẽ spatium: vel totam nauem centesimã partem spatij. verba aũt facit primò in latione, cùm prius sumpsisset tanq̃ pronunciata, ꝙ quicquid mouet, mouet aliquid, & in tẽpore, & eousq;. Cùm autem pondus primum diuisisset, eãdem facultatem dimidium ponderis in eodem tẽpe duplum dicit mouere spatium. Deinde cùm diuisisset tempus diuiso pondere, dimidium ponderis in dimidio tẽpe ab eadem facultate dimidiũ spatij dicit motum iri. Deinde cùm diuisisset spatium, manẽte pondere quod fuit ab initio, tempus vnã diuidit. & tunc subiungit quartã proportionem, diuidens facultatem & pondus. & dicit fore. vt dimidia facultas dimidium ponderis in eo tẽpe, quod fuit ab initio, moueat id quod à principio fuit spatium. Deinde sumit quidem facultatis dimidium: pondus aũt quod fuit ab initio: & illud tempus. et dicit id esse moturum dimidium spatij. hanc proportionem autem statim perimit. Si enim pars aliqua facultatis totum pondus in quantocũq; tempore aliquod mouebit spatiũ: nauis quæ tantum spatium trahitur à centum viris, vel ab vno traheretur in eodem tẽpe centesimam partem spatij, quod mouerunt centum, qui nauem trahebãt: vel etiam idem spatium in tempore centum partibus maiore. Cùm aũt dixisset nõ cuiusuis facultatis dimidium posse idem pondus mouere quod totam, vel in summa mouere pondus aliquod: per hoc Zenonis quoq; soluit rõnem de milio. Si enim, inquit, milij modius qui cecidit sonum edit: sonabit etiam vnum granum milij. Soluit autem hanc rationem, dicens non quãuis facultatẽ posse mouere quoduis pondus, ne in quãtocunq; quidem tempore. sic autẽ neq; vniuersam sonum edere magnitudinem. Et orationem in pauca contrahens, dicit ꝙ diuisa quidẽ facultate non conseruatur proportio. quoniam non quæuis facultas, vel minima potest mouere vel sonum edere. sed si cõponatur facultas, seruatur proportio. Cùm hæc autem ostendisset in latione, dicit ꝙ etiam in alijs motibus, quoniam eadem sunt principia, id quod mouet, & id quod mouetur, & tempus & spatium: ea etiam quæ ex ijs eueniunt erunt eadem. Quare in quibuscunq; quidem seruatur proportio in latione, in his seruabitur in alijs quoque motibus: in quibuscunq; autem in illa non processit proportio, in his etiam in eis non procedet.

SIMPLICII COMMENTARIVS
IN OCTAVVM ARISTOTELIS LIBRVM
NATVRALIS AVSCVLTATIONIS.

NATVRALIS auſcultationis Ariſtotelis liber vltimus, qui totius quidẽ operis eſt numero octauus, ſolent autem Peripatetici per ordinem elementorũ eum ϵ inſcribere, eſt refertus multis ijſq; præclaris contemplationibus. Nam & operi de principijs naturalibus optimum finem imponit, qui eſſe æternum primum motum naturalem demõſtrat, & per æternum motũ præclarè prędicat vniuerſi æternitatẽ: & quod eſt maximũ, naturalem oẽm contẽplationem, primæ philoſophiæ, vt quæ ab ea dependeat, applicat, & naturalem oẽm ſubſtãtiam ab illa ſuprema & quæ oẽm naturam ſuperat, cã, pẽdere demonſtrat. cùm et oẽ corpus naturale moueri ꝓbauerit, & quicquid mouetur moueri ab aliquo. & id quod primò & propriè mouet oſtenderit eſſe immobilis & quę ſemper ſiſt & eodẽ modo ſe habeat eſſentiæ. Hoc ergo libri cùm ſit inſtitutum ac ſcopus, is meritò omni alacritate & promptitudine animi eſt ſuſcipiendus. Qm̃ aũt ex ijs qui noſtris fuere tpibus, quidã ſutore percitus demon, nequaq̃ eſſe iuuenile & glorioſum exiſtimans ſolis inuidere hoĩbus eoſq; faſcinare, & ideo aduerſus coelum ipm̃ & totum mundum ſuã extendens inuidiã & faſcinationẽ, eorum ętternitatẽ eſſe grauẽ & minimè ferendã arbitratur: & cùm nõnullorũ quæ ex philoſophia perperã audierat, nec feliciter nec ſatis grato aĩo fuiſſet particeps, aduerſus ea quæ in opere de cœlo de eius æternitate oſtenſa ſunt quinq; prolixos ſcripſit libros, qui q̃ ſint imbecilli et q̃ nihili ſit temeraria eorum audacia præterq̃ apud imperitos ſolos auditores, conatꝰ ſum oſtẽdere, cùm primũ librum operis de cœlo exponerem: ſextum aũt ſuum librum aduerſus æternum qui hic oſtẽſus eſt motum & æternũ tempus accinxit & comparauit: qm̃ ſi hæc manerent non confutata, neceſſe eſſet id quoq; eſſe æternũ, quod ꝑpetuo motu moueretur in æterno tpe: mihi viſum eſt dum hunc librũ perſequor, quęnã ẽt aduerſus ipm̃ fiant contradictiones, & à quonã habitu proficiſcantur, ſtudioſis oſtendere. Conabor aũt hic quoq; poſt expoſitionem verborum Ariſtotelis, quæ aduerſus ipſa fiunt obiectiones adducens, ita eas examinare.

Octaui libri ſcopus.

Ioãnes Grãmaticus philoponus ſex libros ſcripſit ...q; aduerſus mundi ętternitatẽ & vltimum aduerſus motũ ęternum.

CAPVT I.

1 VTrum autẽ factus eſt aliqñ motus cùm prius nõ eſſet, & ſic rurſus interit vt nihil moueatur. an neq; factus eſt nec interit, ſed ſemp fuit & ſemp erit. idq; eſt immortale & quod nõ põt ijs quæ ſunt deſinere, vt qui ſit veluti quædam vita ijs quæ conſtant natura.

1 Quòd neceſſe quidẽ ſit Phyſico de motu dicere, permulta iã prius oſtenſum eſt. Quòd aũt ei qui dicit de motu conueniat q̃rere vtrum ſit æternus motus, an ita ſe habeat q aliqñ quidem factus fuerit cũ prius non eſſet, & rurſus intereat vt nõ ſit amplius motus, nemo dubitauerit. Clarum eſt aũt q non quęrit de aliquo ex ſingularibus motibus qui ſunt ſub luna: vnuſquiſq; enim eorum habet principium & finẽ: neq; an vnus & continuus motus ſit æternus nunc quærit: quod quidẽ poſtea inueniet: ſed vniuerſè ac gñaliter de motu. an fuit aliquod tp̃s qñ non erat vllus oĩno motus, neq; oĩno mouebatur aliquid eorũ quę ſunt: aut erit aliquod tempus qñ nihil mouebitur. aut ſi hæc quidẽ fieri non poſſe videbuntur, ſemp fuit & erit motus, adeò vt hoc, hoc eſt motus, ſit immortalis &

Cum motus num ſit ęternus q̃rit, nõ de ſingularibus motibꝰ, ſed vniuerſe quæritur de motu.

E qui nõ poſſit in ijs quæ ſunt diſinere. Motus enim nõ eſt ex ijs quæ per ſe conſiſtunt, ſed ex ijs quę inſunt alijs, hoc eſt, ſubſtantijs. quę quidẽ ſunt magis propriè, q̃ quæ habent in eis id quod ſunt. Quãobrem dicit eis quæ ſunt in eſſe motum, nõ q non ſit id quod eſt motus. ſed quòd ea quæ ſunt propriè ſint ſubſtantiæ. & per ipſas accidentia ipſam eſſentiã participent. Illud autem, VT qui ſit veluti quædam vita omnibus quæ conſtant natura} accuratè & exactè dictum eſt ab Ariſtotele cõuenienter Platoni. illa enim viuere dicimus, quæ à ſeipſis mouẽtur intrinſecùs. Si ergo naturalia quoq; oĩa motus principium habent in ſeipſis, naturam: ea quoq; viuere meritò dici poſſint per eam quæ eſt intrinſecùs ad motum aptitudinem. eſt enim vltima animãtium natura. Quare habent etiam id quod ſunt in ſubiecto corpore naturali. et eſt potius veluti viuẽs vel vita propriè. & qui per eam eſt mo-
F tus, eſt ad motum aptitudo, vt diſcemus in hoc libro. Quòd autẽ hoc quoq; Platoni dixerit conuenienter Ariſtoteles, veluti vitam dicens internum motum qui eſt vt naturalis, audi ea quæ ſcripta ſunt in decimo de legibus, de motu qui ſit intrinſecùs. Si eum quidem viderimus fieri alicubi in terreno vel aqueo vel igneo ſeparato, vel etiam mixto, quãnam in eo dicemus eſſe affectionem? Nunquid me rogas an id dicemus viuere, quãdo ipſum ſeipſum mouet? Sed hæc quidem dicta ſunt de vita animali, quæ eſt propriè per ſe mobilis. Quamobrem rectè Ariſtoteles, veluti vitam dixit motum naturalẽ, & non abſolutè vitam. quõniam quam habet rationẽ anima ad naturam, eam habet rationem ea quæ propriè eſt vita ad motum naturalem. Alexander autem illud, vt qui ſit veluti quædam vita omnibus quæ conſtant natura, ait di-
G ctum eſſe motum vt qui poſſit ſuſcipere id quod eſt immortale & minimè deſiturum. Si enĩ ita ſe habet motus ad naturalia, vt vita ad animata: quẽadmodum fieri non poteſt vt ſint animata abſq; vita, ita etiã naturalia abſq; motu. Si æterna ergo ſunt ea quæ ſunt naturalia, quatenus naturalia (neq; enim vnquã cœperunt: neq; ad id vt nõ ſint interibunt: ſiquidẽ rerum naturaliũ interitus eſt mutatio in aliq̃d aliud naturale: ſi aqua enim interierit, fit aer) videlicet motus quoq; per quẽ ſunt naturalia, eſt æternus. Num aũt Ariſtoteles non oſtendit æternitatẽ motus ex ęternitate rerũ naturalium? Neq; enim vſquã hucuſq; oſtẽſum eſt æternas eſſe res naturales. ſed ex ipſa naturalis motus definitione naturalẽ motũ oſtendet eſſe ęternũ, vt diſcemus: & ex eo corpus naturale. Dixit aũt, Oĩbus quę cõſtant natura, qm̃ non vt aquę vel aeris vita eſt motus, ſed vt naturaliũ oĩum, quatenus ſunt natura-
H lia, & quatenus in ſeipſis habẽt principiũ motus. Quare eſt ẽt ęternus motus qui ſumitur in eo quod eſt cõe.

Motus per ſubſtãtias participat eſſentiam.

Motus eſt quaſi vita rebꝰ naturalibꝰ.

Plato de interno motu quid dicat in decimo de legibus.

Aĩa ad naturã, quę vita ad motũ naturalẽ, eſt eidẽ ꝓportio.

Ex naturalis motus definitione naturalẽ motũ eſſe ęternum oſtendit Ariſtoteles.

Motum itaq; eſſe quidẽ oẽs dicunt qui de natura dicunt aliq̃d, ꝓpterea q mundũ faciant, & de gñatione & interitu ſit eis oĩbus contemplatio. quæ q̃dẽ fieri non põt vt ſit ſi nõ ſit motus.

Quoniam æternum eſſe motum, quale quid ſit ſignificat, in q̃õnibus autem, q̃õnem Quale quid ſit præcedit quæſtio Quid ſit, & quæſtio An ſit oĩno: & quid ſit quidem motus oſtendit in tertio: An ſit aũt non videtur oſtendiſſe: ideo cùm nunc quale quid ſit demonſtrare inſtituiſſet: meritò docet cauſam cur pro confeſſo acceperit q ſit motus. Si enim in eo q ſit motus oẽs Phyſici inter ſe conſentiunt, & ſi de eo an ſit æternus vel non diſſentiant: nõ fuerit abſurdũ pro confeſſo ſumere, quòd ſit motus. Eos

11 Eſſe motum apud omnes Phyſicos in confeſſo.

enim

A enim qui motum interimunt, ostẽdit ne esse quidem naturales Philosophos: neq; cõuenire naturali Philosopho cum eis disserere, vt qui naturalia perimant principia. Causa autem ꝙ omnes Physici de motu dicãt, est, quòd mũdum faciant: & de generatione & interitu sit eis omnibus cõtemplatio. Facere aũt mundum dicit Physicos, nõ vt qui dicant mundũ esse natiuum factum ue ex tpe, sed vt qui per motũ tradant eius constitutionẽ. Sic enim mundũ facit Democritus & Empedocles & Anaxagoras, illi qdem dicentes cõciliari seu cogi & secerni corpa insecabilia q̃ atomos vocãt, & quatuor elemẽta: Anaxagoras aũt, dicens similares partes excerni ex massa cõmixta ac cõfusa. porrò aũt concretio seu conciliatio & secretio ac excretio sunt quidã motus. Quinetiã de generatione & interitu oẽs disserunt. quę & si nõ sint motus, tñ nõ fiunt sine motu. Etenim motus per locũ, & alterationes, & augmẽta, & diminutiones, pcedunt ortus & ĩteritus.

Facere mundũ quo dicãtur Physici.

B Sed quicunq; quidem & mũdos dicunt esse infinitos, & alios quidẽ gigni, alios verò ex mũ-
1. dis interire, semper dicunt esse motum. Necesse est enim vt generationes & interitus sint cũ motu ipsorum. Qui autẽ vnum, vel non semp, motum ponunt rationi conuenienter.

III Quòd motum vt qui sit sumpserit, cùm sibi parasset defensionem ex eo quòd Physici in eo cõsentiunt: ex eorum dissensione de motus æternitate, quęstionẽ de æternitate rursus ostẽdit esse necessariã, dicens. Nonnulli quidẽ ex Physicis posuerunt motũ æternum: nonnulli verò non æternũ, vt qui suis positionibus motũ quoq; adaptarint. Qui enim posuerũt mundos multitudine infinitos, vt Anaximander, Leucippus & Democritus, & postea Epicurus, posuerũt eos gigni & interire in infinitũ, cùm alĳ qdem semper fiant, alĳ verò intereant: & motũ dicebant esse æternũ. absq; motu enim non est generatio aut interitus. Eorum aũt qui vnũ mundũ esse dicunt, ĳ qdẽ
C qui eũ dicunt esse tpe ingenitũ & ab interitu alienũ, motum quoq; æternum posuerunt. quẽadmodum Plato & Aristoteles. Genitum aũt & interitui obnoxium faciũt vnũ mundum, qui mundũ quidem semp esse dicunt, nõ tñ semper eundẽ, sed aliàs alium fieri qbusdã temporum curriculis. vt Anaximenes & Heraclitus & Diogenes, & postea Stoici. & clarũ est eos quoq; habere eãdem de motu opinionem. qñ enim est mũdus, tunc etiã motum esse necesse est. Empedocles aũt, si quis vt verborũ spẽs præ se fert audiat quod ab eo dicitur, vt qui aliqñ quidẽ sphærum, aliqñ verò mundũ dicat, videlicet cùm in ortu mundi motũ semper cõsideraret, fieri & interire semper posuit. qm̃ & sphærũ vult & mũdum esse semper, motũ quoq; esse in motu existimabat. A principio aũt tpis videntur dicere mundũ fuisse factũ Anaxagoras & Archelaus & Metrodorus Chius. Ii aũt dicunt motũ quoq; cœpisse. Cùm enĩ in eo quod ante fuit tpe ea quæ sunt quie-
D scerent, dicunt fuisse motum à mente ingeneratũ, à quo mundũ fuisse factum. Videnĩ aũt hi quoq;, ordinis in docendo gratia, mundi creationis posuisse principiũ. Atq; ipse qdẽ certè Anaxagoras apertè dicit, mentẽ, mundanam sustinuisse discretionẽ ab vnione quæ pcipitur intelligentia, in qua, vt inquit, simul erant res oẽs. Alexander aũt dicit Platonẽ quoq; mundum constituere à principio tpis. nisi ꝙ etiam ante mundi generationẽ dicebat fuisse in ĳs quæ sunt errantem motum & inordinatum.
» Cùm enim, inquit, sumpsisset Deus quicquid erat aspe-
» ctabile, quod non quiescebat, sed mouebatur errabundè & inordinatè, id abduxit ab inordinatione. Sed ꝙ non sic quidem à temporis principio, tanq̃ prius esset tẽpus, dicit Plato mundũ fuisse factum, satis ostẽdit, cùm apertè dixerit tempus cum mundo esse genitum. Quare nec id quod erat errãs & inordinatum fuisse ante tempus ex eius sententia putãdum est. sed vt & generationis opifi-

Mũdos multitudine infinitos ponebant Anaximãder, Leucippus, Democritus, et Epicurus.

Mundũ vnũ tpe ingenitũ & ab interitu alienum posuit Plato & Aristoteles.

Mundũ vnũ & alias aliũ fieri censent Anaximenes Heraclitus, Diogenes, Stoici.

Sphærũ mundum vocabat Empedocles, quẽ dicebat semp fieri & interire.

Mundũ fuisse factũ a principio tpis, dicebant Anaxagoras, Archelaus, & Metrodorus Chius.

Platonẽ non sensisse mundũ esse genitũ ex tpe, vt censet Alexãder.

A cem ostenderet errorem, qui consistit per eam quę est ex eo quod est submissionem, & qui ab opifice proficiscitur ordinẽ ipsum semper ornantẽ ac distribuentem, vtrunq; seorsum sua ostẽdit oratione quod quidem fecit in Politico, cùm à mundo opificem sua separasset oratione, & eum esset contemplatu, scùm deorsum ferretur in pontum dissimilitudinis. Cùm sit ergo talis diuisio earum quæ sunt de mundo opinionum: qui ita quidem dicebãt infinitos, vt cùm alĳ semper fierent, alĳ interirent: motũ dicebant æternum. Qui autem vnum semper eundem, aut vnum quidem, sed non semper eundem: ĳ conuenienter suæ de mundo sentẽtiæ motum quoq; posuerunt. Nã & qui vnum eum qui est semper idẽ dicunt, motũ quoq; dicunt æternum. Similiter aũt etiam qui aliàs alium vnũ esse dicunt, quando vnius generationem sequitur generatio alterius, ĳ quoq; dicunt æternum esse motum. Semper enim dum est mũdus, necesse est etiam vt sit motus. Si autem qui vnũ dicunt, dicunt eum esse factum à prin-
B cipio alicuius temporis, adeò vt verum sit dicere quòd fuit quando non fuit mundus: & intereuntem non amplius fieri in aliquo tempore: videlicet motus quoq; habebit principium & finẽ. Sed factum quidem esse vnũ, multi dicunt, mundum facientes, & opificĳ ordinem tradere sua oratione volentes: fieri autem & interire mundum qui vnus est ita vt nullus amplius sit mundus, scimus nullum dicere ex Physicis. Videtur autem orationi aliquid deesse propter breuitatem, cum dicit, QVI autem vel vnum & semper eundem, vel vnum quidem sed non semper. } Ei enim quod est, Vnum, videtur deesse, Et semper. ei aũt quod est Non semper, illud quoq;, Et vnum. vt sit id quod est pfectum hoc modo. Qui aũt vel vnum & semper eundem, vel vnum quidem, sed nõ semper. Hoc autẽ potuerit duobus modis diuidi. Aut enim vt ꝙ non semper quidem sit idem, sit tamẽ semper mundus: vel vt ꝙ nec sit quidem semper. Quod autem deerat cauta suppleuit inductio. NAM vt de mundo, in-
C quit, pronuntiauerint, eadem ratione de motu quoq; statuunt. } Nam si sit quidem mundus & gignatur & intereat: necesse est vt sit motus: Si autem nõ sit, neq; gignatur nec intereat, necesse est non sit motus.

Platonis locus in Politico exponitur.

Motum esse æternum aut nõ æternum dicunt Physici cõuenienter suæ sntæ vnusquisq;.

Mũdum ita interire vt nõ sit amplius mundus, nemo dicit ex Physicis.

Si autem contingit aliqñ quidem nihil mo- II
ueri: necesse est vt hoc duobus modis eueniat. Aut enim vt dicit Anaxagoras (ait enim ille cum simul essent oĩa & quiescerẽt tpe infinito, mentẽ in eis fecisse motũ, & secreuisse.) Aut vt ait Empedocles, alternis moueri, & rursus quiescere: Moueri quidẽ, qñ amicitia ex multis facit vnũ, vel multa ex vno cõtentio: Quiescere aũt in ĳs quæ intercedunt temporibus, sic dicens.

D *Qua didicere quidem hæc fieri de pluribus unum,*
Ex uno fieri rursus quoq; plura soluto,
Sic ea gignuntur. nec eis durabile seclum.
Quatenus ast hæc non cessant mutarier unq̃,
Semper dicantur circo non posse moueri. Illud enim, Quaten⁹ mutari, hinc illuc dicere existimãdũ ẽ.

IIII Cùm dixisset ꝙ ex Physicis alĳ quidem æternum ponebant motum alĳ verò non æternum, vtriq; conuenienter suis de mundo sententĳs: instituit de medio tollere rationes quę dicunt eum nõ esse æternum. Et cùm duos ex posuisset modos quibus fieri potest vt aliquid nihil moueatur, & eos qui illos defendunt adscripsisset, Anaxagoram & Empedoclem, per hoc quod eos modos de medio sustulit, introducit oportere æternũ omnino esse motum. Duo aũt sunt modi, qm̃ cùm motus nũc appareat, si contingit aliqñ quidem nihil moueri, necesse est vt vel cùm prius nõ esset motus: vt videbatĩ dicere Anaxagoras, eam quæ simul inest secundorum à prioribus substãtiam, per eam quæ in tẽpore dici videtur enuntiationẽ,

faciens apertiorem. (Est autem idem modus positionis: E etiam si quis postea nō esse motum posuerit. Quare nec huius meminit. Videbatur autē dicere Anaxagoras, q̄ cùm simul esset res omnes, & infinito antea tēpore quiescerent, volens, mens mundi effectrix species discernere, quas quidem vocat partes similares, in eis motum effecit. Corporea enim discretio nō poterat fieri absq; motu.) Secūdus autem est modus qui est ex sententia Empedoclis, qui vicissim facit motum & quietem. Is enim posuit mundum, tam eum qui cōsistit in intelligentia, q̄ eum qui est sensilis, constare ex eisdem quatuor elementis: illum quidē scilicet instar exemplaris hunc verò imaginis, & efficientes causas: eius quidem qui consistit in intelligētia, amicitiam, facientem sphærum per vnionē: quem etiam Deum nominat, & aliquando neutro nomine vocat, Sphærum erat: eius autem qui est sensilis, contentionem, quæ cum non perfectè inualuerit & dñatum obtinuerit, hunc mūdum facit per discretionem. Potest F autem etiam in hoc mundo videri vnio et discretio semper quidem ambæ, aliàs autem alia in aliis & aliis partibus: vel in aliis & aliis temporibus dominatum obtinēs. Etenim hic quoq; contentionem & amicitiam vicissim dominatum obtinere, & in hominibus & piscibus & feris & auibus dicit Empedocles, hæc scribens,

Anaxagoræ de mūdo sententia.

Empedoclis de mūdo sententia, & eiusdē versus aliquot.

Sphærus & sphęrū apud Empedoclē significat mūdum.

Cōtentionē et amicitiam in hoc mūdo dñatū vicissim obtinere

Pulchram humanorū hāc membrorū in corpore molē,
Sunt quidem amicitia coeuntes quandoq; in vnum
Cuncti artus, quos corpus habet florente iuuenta.
Sed quandoq; malis diuisi litibus, errant
Singuli in humanæ seiunctum littore vitæ
Sic arbusta, habitant alto quoq; qui æquore pisces,
Montigradæq; feræ, quæ sulcantq; aera pennis.

Cùm versus aūt Empedoclis adduxisset Aristoteles, in quibus existimat ipsum tradere motū & immobilitatē: motū quidem considerat in gñatione, & vnius ex multis & multorū ex vno, cùm apertè ēt dixerit Empedocles,

Sic ea gignuntur nec eis durabile seclum.

G quòd enim cùm generatiōe vnà sit motus, prius dictum est. Videtur autem immobilitatē tueri Empedocles in ęterna, si dici possit, idētitate eius quę fit in se inuicem vnius & multorum mutationes. Tale est enim illud.

Immobilitatē in æterna identitate intuetur Empedocles, eius quæ fit in se inuicē vnius et multorum mutationis.

Quatenus ast hæc non cessant mutarier vnquam,
Semper dicantur circo non posse moueri.

Alexander autem nouit quidem hanc quoq; sententiam. sed dicit Aristotelem nō in ea accipere, sed hæc etiā audire de mutatione, quando dicit, QVATENVS hæc hinc mutari, hoc est in hæc ex his mutari non cessant per hāc vicissitudinem, & quæ fit alternis inter se mutationem, & ea ratione sunt æterna. hoc est, æterna est eorum quæ fit in se inuicem mutatio. Separatim enim neutrum eorum quæ fiunt à contentione & amicitia ex elementis, est æternum. nec est eis durabile seclum. Quæ est autem eorum inter se inuicem mutatio, est ęterna. Hoc enim significat illud quod gręcè est, † αἰὲν ἔασιν, hoc est, semper sunt. Hæc cùm his verbis dixisset Alexander, subiungit, Deinde post hæc seorsum fuerit id quod dicitur, IM- H MOBILES in circulo } hoc est, immobilia quæ fiunt in vnoquoq; ambitu, & in vnaquaq; perfectione, quam dicit circulum. Num autem minime est probabilis seiunctio illius, immobilea in circulo, & simul etiam eiusmodi vt eam non possis cogitatione consequi. Opus enim habet eo quod est, semper sunt. Sed magis dicendum est sic audire Aristotelem, quòd quatenus quidem semper mutātur in se inuicem, est æterna eorum mutatio & motus: Quatenus autē dum hinc illuc mutantur, hæc fiunt, vtpote ex multis vnum, vel ex vno multa, & post mutationem in hoc quidem aliquando consistunt vt sint vnum, aliquando autem in hoc vt multa. cùm ea ratione certis tēporum curriculis post mutationem restituantur in eam quæ est vnius vel multorum formā, sunt immobilia in illo temporis curriculo, donec cœperint rursus mutari. Videtur autem Themistius quoq; huic ad-

† Si verbū e verbo vertas ita habet versus græcus. Hæc aūt rōne semper sunt immobiles in circulo.

E hærere sententiæ. Dicit enim fieri quietem in iis quæ intercedunt mutationum in temporibus.

Considerandum est autem quomodo hæc se habeant. Videre enim veritatem, confert nō solùm ad contemplationem naturæ, sed etiam ad tradendam certam viam ac rationē de principio primæ. II

V Ostēdit quàm sit necessaria de æterno motu quæstio. siquidem confert quidem & ad naturę contemplationē; Si est enim motus naturalis æternus, vnus quidē qui fit per cōtinuitatem: alius verò qui per eam quæ nunquam potest deficere mutationē: videlicet sunt etiam æternæ res naturales, aliæ quidē eædem numero manentes: aliæ verò eo q̄ interitus vnius sit generatio alterius: Confert autem etiam ad ascēsum qui fit ad primum principium, cuius contemplatio non est amplius operis naturalis, sed F primæ philosophiæ. Confert autem ad illam quoq;, qm̄ ostendetur motum æternum fieri à causa immobili, quæ est omnino separata à causa naturali.

De æterno motu qō ad q̄d cōferat.

IIII **Incipiamus autem primùm ab iis quæ à nobis definita sunt in libris naturalibus: Dicimus autē motum esse perficiētem actum eius quod est mobile, quatenus est mobile. Necesse est ergo vt res quæ possunt moueri sint in vnoquoque motu. Porrò autem etiam absq; definitione motus, quiuis cōfitebitur necesse esse vt moueatur id quod potest moueri in vnoquoq; motu. quemadmodum alterari quidē id quod est alterabile: ferri autē id quod est per locum mutabile. Quare oportet prius esse quod sit eiusmodi vt possit vri, priusquā vratur: & vrendi G potestate præditum priusquam vrat.**

VI Cùm se cōtulisset ad pluribus argumentis probandū, motum esse æternum, primū sumit à definitione motus. quā dicit fuisse datam in libris naturalibus. appellans naturales quinq; primos libros naturalis auscultationis. quos ēt sæpe nominat de principiis. in tertio enim libro tradidit definitionē motus, cuius ēt nunc nos admonet, nempe q̄ motus est operatio seu actus eius quod est mobile, quatenus est mobile. hoc est, manente potentia eo quod mouetur donec moueatur. Cùm enim pfectè amiserit id quod est potentia, & actu fuerit in illo in quo esse dicebatur potentia, non amplius mouetur, sed stat in eo quod actu est. Mouetur aūt semper, quatenus habet aliquid potestate transiens in id quod actu est. Ex hac aūt motus notione motū ostendit æternum. non eum solùm qui propriè dicit, sed etiā mutationē cui subiicitur ortus & interitus. Eius enim qui est hm̄oi est hæc definitio. Ostendit aūt æternum nō hunc quempiā motum indiui H duum: vtputa hanc dealbationē: hoc enim ex eo ipso falsum est: habet enim principiū & finē motus indiuiduus: sed absolutè motū. adeò vt quicunq; sumat motus, semp ostendat prius esse aliquē motum quēlibet: & post eum esse aliū. ita vt nec possit sumi primus motus, vt sit aliqñ qñ non fuit motus, cùm ante primū motum nihil moueatur. neq; vltimus, vt rursus post eum non sit motus, propterea q̄ nihil moueatur. Et videlicet qui sic est æternus motus, neq; est vnus, neq; cōtinuus, sed qui deinceps cōsequatur. Cùm ergo sumpsisset ex definitione motus, q̄ necesse sit id quod est mouendū prius esse mobile sm̄ naturā: & tale vt possit moueri: qm̄ quęcunq; est natiua seu genita & facta operatio procedit à potentia, & nō fuerit genitū factum ue aliqd quod nō possit gigni ac fieri: neq; motum fuerit aliquid naturaliter, cui non insit potestas vt moueatur. In iis enim quæ gignuntur ac fiunt, tēpore prius est id quod est potentia, q̄ quod actu. quoniam ex

Motum esse ęternū phat ex definitione motus.

imperfecto

imperfecto ad perfectum promouent ea quę gignunt ac
fiunt. Cùm hoc ergo ex definitione paucis verbis in me
moriā reuocasset, q̄ dicunt, Necesse est ergo vt res q̄ pos-
sint moueri sint in vno quoq; motu, rectè aduertit q; etiā
absq; definitione quiuis cōfitebitur necesse esse illud mo
ueri quod moueri pōt in vnoquoq; motu. quod ēt tradit
in vnaquaq; spēcie motus, alterari q̄dem dicens id quod
est alterabile: p locum aūt ferri id quod ferri pōt: & prius
quā vratur vri posse. Quoniam aūt in rebus naturalib9
& quæ gignunt ac fiunt, nō solum ea quæ patiuntur, pa-
tiuntur dum mouent, sed ēt ea quæ mouēt, faciunt dum
mouent: & oportet etiā in eis ante id quod mouet esse id
quod est mouendi potestate præditum: ideo adiecit, Et
vrendi potestate prędittum priusq; vrat. Clarum est aūt
ea non esse vera in quouis actu seu operatione. non enim
in ijs quæ perfecta sunt, & id quod est natiuum seu geni-
tum superant: sed in ijs quę sunt imperfecta, in quibus id
quod est potestate, semper ē cum eo quod actu est. Talis
est autē motus vt qui sit ex vtrisq; mixtus. Quocirca in
motu, cùm sit mutationis, vera est oratio, q; oportet esse
ante motum id quod sua natura aptum est vt moueatur,
siue moueatur patibiliter, siue efficienter.

Motus æternitas probatur ex eo q̄d est potestate aptū vt moueatur.

In perfectis actibus semper vna ē id q̄d est ptāte. In imperfectis pcedit id q̄d est ptāte.

V Ergo hæc quoq; necesse est vel facta esse cū
VI non essent, vel esse æterna. Si itaq; eorum quę
sunt mobilia fuit etiam vnumquodq; mouēdi
potestate prędítum, necesse est ante prius sum-
ptum, aliam fuisse mutationem & motum per
quē factum est id quod potuit moueri vel mo-
VII uere. Sinautem semper prius fuerunt cum nō
esset motus: videt̄ quidem à rōne alienum vel
ex eo ipso ijs qui aduerterint. sed adhuc magis
ijs qui pcedunt hoc euenire necesse est. Si enim
cum illa quidē sint mobilia, hęc verò mouendi
potestate prædita, aliqn̄ quidem erit aliquid pri
mum mouēs, aliud verò quod mouetur: aliqn̄
aūt nihil, sed quiescit, necesse est hoc prius mu-
tetur. erat enim aliqua causa quietis. est enim
quies priuatio motus. Quare ante primā mu-
tationem erit prior mutatio.

VII Cùm sumpsisset necesse esse vt sit ante motū id quod
est mobile & id quod est mouendi potestate præditum,
idq; sumpsisset & ex definitione & ex euidentia motus,
rogat deinceps ex definitione necesse esse vt vel hęc ali-
qn̄ facta sint cùm non essent prius, vel sint ingenita nec
vnquā facta. Sed si factum quidē est id quod est mobile
& id quod mouendi potestate præditum: qm̄ omnis ge-
neratio est per motum, necesse est vt anteq; illud quidē
moueret, hoc verè moueretur, esset motus per quē hæc
facta sunt. neq; enim aliter fieri pōt vt fiat aliqd. Quare
anteq; hoc quidē moueret, illud verò moueretur, neces-
se erat vt esset motus. Quare nō erat motus principium
is qui sumptus est. Si aūt non factum est id quod est mo-
bile & id quod mouendi potestate præditum, sed prius
semper fuerunt cùm nō esset motus: absurdum quidem,
inquit, videbitur vel ex hoc ipso ei qui aduerterit, quòd
cùm ambo ponantur æterna, id quod est mobile, & id
quod est mouendi potestate prędıtum, cùm ipsa infinito
ante tempore nō fuerint operata per eas quas habent fa-
cultates, nunc hanc operationē sine causa incipiāt. Non
possumus enim causam reddere cur nunc, sed non prius.
Adhuc aūt magis, inquit, videbitur absurdū procedenti
bus in oratione. si enim cùm essent illa quidem mobilia,
hæc verò mouendi potestate prędita, & omni quod ante
fuit tpe quiescerent, vt nec tunc esset motus: nunc cœpe
runt hoc quidem mouere, illud verò moueri: necesse est
mutationem aliquam in his factam esse ante causam, per
quam cum infinito ante tēpore quiescerent, nunc cœpe-

A runt hoc quidē mouere, illud verò moueri. sin autē muta
tionem: motum scilicet. ois enim mutatio est motus, vel
cum motu. Iisdem enim in ijsdem manentibus, nō prius
quidē quieuissent, nunc aūt mouerent incipientia ab ali-
quo tpe. sed aliqua fuit oīno causa quæ prius non erat, vt
cùm infinito ante tpe non operarētur, nunc inter se ope-
rata sint. aut enim cū prius à se inuicem lōgius abessent,
nunc propius accesserūt: aut intercedebat aliquid quod
prohibebat, quod nunc sublatū est: aut cùm oē prius qui
dem apta essent, postea apta facta sunt. Quodcunq; autē
horum factum fuerit, mutatiōe prima & motu opus est,
vt eorum possit actu hoc quidē mouere, illud verò moue
ri. Quare erit rursus motus ante primum motum. Cùm
autem dixisset, ERAT enim aliqua causa quietis } huius
causam adiunxit, subiungens, EST enim quies priuatio
motus } quod quidē ostēsum fuit in ijs quæ præcedunt.
ois enim priuatio fit ex aliqua causa, sicut etiā habitus, et
maximè quæ est in quiete. non est enim quies talis priua
B tio, quales sunt priuationes quę sunt præter naturā. natu
ra enim sicut dicitur principiū motus, ita etiam quietis.
Si ergo quæcunq; fiunt f̄m naturā, fiunt per aliquas cau-
sas: videlicet quietis quoq; necesse est esse cām aliquam.
Quies autem est priuatio, vt quæ ēst ex facultate aptitu-
do, dicitur priuatio. Quare ipsa quoq; est quodammodo
principium eorum quæ sunt in generatione, & tempore
prior est habitu & perfectione.

Alia enim mouent vno modo, alia verò mo VIII
tibus contrarijs. quēadmodum calefacit quidē
ignis, verū non frigefacit. Scientia aūt videtur
esse vna, eorum quæ sunt contraria. Atq; videt̄
quidem illic quoq; esse aliquid eiusmodi. Frigi-
dum enim calefacit cùm aliquo modo conuer-
sum sit & abscesserit. sicut etiā sua spōte peccat
is qui est scientia prędítus cum è contrario vte-
C tur scientia. Sed non quæcūq; possunt agere &
pati vel mouere, hęc possunt oīno moueri, sed
cùm hoc modo se habent, & sibi inuicē appro-
pinquant. Quāobrem cū appropinquauerint,
vnum quidē mouet, alterum verò mouetur, &
cùm ita fuerint vt sit vnū quidem mouendi po
testate p̄ditum, alterū verò mobile. Si ergo non IX
semp mouebant: clarum est q; non ita se habe-
bant, vt nō possent, vnū quidem moueri, alterū
verò mouere. sed oportebat alterū eorū muta-
ri. necesse est. n. hoc euenire in ijs q̄ referunt ad
aliqd. vtputa si quod non est duplū nunc mute
tur in duplum. aut si non vtrunq;, alterum. Erit
ergo prima mutatione aliqua prior mutatio.

D Postq; ostendit q; siue genita facta ue posita fuerint id VIII
quod mouet & id quod mouet, siue æterna quidem, sed
quę à principio tpis mouere & moueri acceperint, neces
se est ante positum motus principium alium sumi motū
adeò vt ea quę esse prima videtur mutatione sit omnino
semper prior, & sic motus ostendatur æternus, eo q; non
possit sumi primus: Hæc ergo cū ostendisset maximè ex
eo quod mouet: id deinceps ostendit etiā ex eo quod mo
uet. quod est enim alicuius mouendi ptāte præditū, si est
etiam actu moturum, ipsum primū mutet necesse est, eo
quod positum est mobile sit & eodem modo se habēre.
Et erat hoc quidem vel ex eo ipso euidēs. eo enim quod
est mobile se similiter habente, si id etiā quod est mouen
di potestate præditum similiter se haberet, cur aliquādo
quidē esset solùm potentia, aliquando verò etiā actu mo
uendi potestate præditum? Ipse aūt alia via ac rōne hoc
probat. Cùm ptāte enim et effectu hoc prius sumpsisset,

Motus æternitas probatur ex eo q̄d mouet.

quod quæ contrariis fm naturã mouent motibus, iis quę mouentur iisdem manẽtibus, necesse est vt ipsa mutata, motibus moueant contrariis: deinceps sumit ex diuisione, q ex iis quæ mouent, alia quidem mouent vno motu simplici: quẽadmodum calefacit ignis, & frigefacit nix. Alia verò contrariis, vt scientia animam, ad verũ & falsum, quando qui est vir probus sita sponte peccat in aliq decipiendo. Et obseruat q ea etiam quæ videntur vno modo mouere, ea quoq affectiones cõtrarias ingenerãt. quemadmodum frigidum calefacit per accidẽs, eo quòd abscesserit. Ita autem id quoq quod mouet per locum, quietum facit eo q abscesserit, hoc est, eo q ipsum diuerse affectum fuerit. Quare quæcunq mouent, nõ possunt semper mouere, neq semper quietem afferre: sed si fortè quidẽ appropinquent, mouere: si autẽ abscedant, quieta reddere. Quare quãdo ita se habent vt vnum quidem non moueat, alterum verò nõ moueatur, deinde postea vnum quidẽ moueat, alterum verò moueatur: facta est quædã scilicet mutatio, vel in vtroq vel in altero. quęcunq enim referuntur ad aliqd, sic fiunt actu ex eo quod est potentia, vel si vnum mutetur, vel vtrũq. ad aliquid autem refertur, & id quod mouet, & id quod mouetur. Meritò ergo rursus concludens orationem, subiunxit, ERIT ergo prima mutatione aliqua prior mutatio.} Et de eo rursus sunt eadem roganda, quo mouetur id quod mouet vt possit actu mouere? cur enim rursus illo motu nunc & non prius motũ est? id enim quod est mouendi potestate præditum rursus mouebitur prius eo quod mouet, vt id moueat, cùm ipsum prius non moueret. Hæc quidẽ sunt quæ in prima demõstratione, his, vt puto, sententiis ab Aristotele dicta sunt. Quoniam autem magnum palearum aceruum, nõ quidem aduersus hæc, sed aduersus hoẽs minus intelligentes congessit ille grãmaticus: age Alpheo cum Hercule inuocato, eas quæ ipsũ exceperunt animas pro viribus expurgemus. Cùm primò posuisset hanc dictionem Aristotelis, & vniuersam Alexandri expositionẽ, & Themistii subiunxisset paraphrasim, vt cùm essent eius scripta prolixiora, rudes & imperitos homines perterreret uerborum multitudine, aduersus orationẽ deinde suas affert obiectiones, & primam hmõi. Quoniam motũ, inquit, definiens Aristoteles, eum esse perficiẽtem actum eius quod est mobile, quatenus est mobile, cõiter oẽm motum comprehendit per definitionem: quinetiã ex motibus alios quidem esse æternos, alios verò ponit habere principium & finẽ: vndenã sumpsit tanq cõsequens definitioni motus, q ante motum qui non est æternus sed vt sit habet principium, necessariò sint prius tpe ea quæ sunt mouẽda, quæ solam motus potestatem habent absq operatione? Hoc enim nõ esse verum sic conatur probare. Quęuis, inquit, definitio de quouis definito ex æquo prædicatˀ (& hic quoq orationẽ adductis producit exẽplis) Quare, inquit, motus quoq definitio sibi conuenit, & motui qui caret principio, siquis sit eiusmodi, & ei qui habet principiũ. Si ergo in eo qui nõ est æternus, sequiˀ definitionem, oportet id quod moueˀ esse prius motu tpe: idipsum quoq sequetur in æterno. Si ergo hęc vera sunt: necesse est vt vel definitio nõ sit vera in motu æterno, & si data sit vt cõis: quod qdem est absurdum: vel si etiam in hoc verũ sit, id quod moueˀ esse prius motu tpe, adeò vt etiam motu circulari sit prior tpe cœli substantia: nihil autẽ eorum quæ habent aliquid seipso prius tpe, est æternum: neq qui est ex eius sententia motus æternus, erit æternus. & et in cõtrarium rediit oratio. Aut si volunt, inquit, motum esse æternum, non est verũ definitionem motus sequi necessariò mobile esse motu prius tpe. in æterno enim motu non est prius. Deinde conatur ostendere, q qñ definitionem motus tradidit Aristoteles, non ita sensit de eo quod est potẽtia, vt quod posset separari ab actu, hoc est à motu, sed & q motus tandiu sit quãdiu est id quod est potẽtia, & id quod est potentia tandiu sit quãdiu est mo-

Ex iis q̃ mouent, quædã mouẽt motu simplici, qdam motibˀ contrariis.

Quæ mouẽt motu simplici, cõtrarias ĩgenerãt quãdoq affectiones.

Aduersus Ioannem Grãmaticũ Simplicii disputatio de æternitate motˀ.

Ex definitione motus nõ probari motus æternitatem censuit Grãmaticˀ.

Definitio ex æquo pdicatˀ de quouis definito.

Id qđ est potentia, non posse separi ab actu voluit Grãmaticˀ.

E tus. vbi enim cessarit motus, cùm ad finem peruenerit id quod moueˀ, cessare ẽt id quod est potestate. Et adducit dictionẽ Aristotelis qui dicit. Sed qñ fuerit domus, non est ampliˀ id quod est ædificabile. ædificatur aũt id quod est ædificabile. Et eorũ quæ illic dicũtur interpretes producit testes, q potestatẽ vt quæ sit vnà cum motu in illis sumpserit Aristoteles, & nõ vt separatã ab operatione, vt nunc, inquit, vsi sunt, volentes decipere fallaci rõcinatione. Hęc qdem est prima huius viri obiectio, conãtis ostẽdere non rectè dictum esse ea q̃ mouentur esse motu priora tpe. Ad hęc aũt primũ qdem dicendum est, q motus definitio est simĩr cuiusuis motus, & eius qui est æternus & eius qui habet principiũ & finem. Omnis.n. motus est actus seu operatio eorũ quæ cum eo q operanˀ id ẽt quod est potestate adhuc habent ad operandũ. Quocirca dicitur etiã motus imperfectus actus seu operatio, qñ semper est vnà cum eo quod est potentia. Secundò aũt q ante motum esse id quod potest moueri, est quidẽ F ipsum quoq verũ in oĩbus quæ mouentur. sed in iis quidem quę habent principiũ & finem motus, ita motu esse prius id quod potest moueri, vt etiã si nõdum sit motus, illud sit: In iis aũt quæ motu moueñ æterno, semper quidẽ est motus, sed aliàs alius scilicet. Semper autẽ id quod est potentia ad vnũquenq motum, est ante motum. Sol enim qñ mouetur per Arietẽ, potestatem habet Taurũ quoq peruadẽdi post arietem. & arietẽ scilicet transiẽs, prior est cum eo quod est potestate motu qui fit per taurum. Hæc ergo cùm ita se habeant, vide quẽadmodum vel ita se gerit in alios vt à sensu alienos, vel non sentit se seipsum falsa decipere ratiocinatione, Si enim, inquit, est cœlum tempore prius motu circulari: non esset æternus circularis motus. Deceptus est aũt, vt qui æternũ circularẽ motum totũ simul consistentẽ sumpserit infinitum, & sic posuerit cœlum esse ipso prius tpe: & se putat colligere circularem motum nõ esse æternum, siquidẽ habet aliquid quod est seipso prius tpe. Oportebat autẽ non vt G qui simul cõsistat infinitum æternũ motum ponere, sed vt qui in eo quod fiat in infinitum q sit æternus habeat. hæc est enim natura motus, qui non simul consistit, sed habet id quod est in eo quod fiat. Quare cùm qui semper est motus sit aliàs alius, semp oĩno prius sunt ea quę possunt moueri. Temere ergo se iactat & iuueniliter exultat, vt qui rõnem retorserit in cõtrarium. Præterea aũt dicit Aristotelẽ & eius interpretes temere falsò ratiocinari, dicentes sequi definitionẽ motus, q sit ante motum id quod põt moueri. Nam & si dixerit Aristoteles cum motu esse id quod est potestate, & vbi cessarit motus, cũ ad finem peruenerit id quod mouetur, & facta fuerit domus, cessare etiã id quod est ædificabile, hoc est id quod est potentia: sed non vtiq illud quoq dixit q si nondum sit motus, ne sit quidẽ id quod est potẽtia. quod quidem pugnaret cum eo quod dicit, motu prius esse id quod potest moueri. Sed iste nihil eorum quæ dicunˀ intelligẽs, conatur ostendere Aristotelem & Aristotelis interpre- H tes, dicere id quod est potentia, & motũ, simul esse, & simul desinere: nõ aduertens q ẽt si simul sit & simul desinat, nihil vetat quominus præcedat. hoc enim ẽt in motibus qui habent principiũ & finẽ, apparet fieri vel euidẽtissimè. hoc enim quod põt moueri in vnoquoq motu; cùm tũc quiescat, mouetur paulò post. Qño autem qui hæc dicta Aristotelis contendit circũscribere, in quibus dicit, vnà cum motu esse & desinere id quod est potẽtia, non illa animaduertit in quibus dicit, non esse in eodem id quod est potentia & id quod actu, neq simul: cùm dicat in tertio, Quoniam autem nonnulla sunt eadẽ potentia & actu, sed non simul vel nõ in eodem: sed quẽadmodum calidũ quidem actu, frigidũ verò potentia. Et rursus idem est qui dicit, Contingit enim vnumquodq aliquando quidẽ operari, aliquando verò non, eorũ scilicet quæ sunt potentia. Cùm autem Themistii huius quoq dictionis adduxisset paraphrasim, quæ dicit, Contingit

enim

Motui est prius id quod põt moueri.

Id qđ est potentia ad motum, est ante motum.

Motˀ circularis est æternus, q fiat in infinitum.

Mobile potentia pcedit motũ, etsi motus & mobile sil sint.

enim vnumquodq; aliquādo quidem operari quatenus potest, aliquādo autem nondum. quēadmodum id quod est potestate ædificabile, aliquando quidē operari vt ędificabile, quatenus est ædificabile, aliquando autem non. quēadmodum si taceant solūmodo lapides & lutum, nec dum moueantur ab artifice: non aduertit hæc verba dicere esse ante motum id quod potest moueri. Talis est prima huius viri lucta, quæ apud rectum iudicem facilè, vt puto, indicat quàm sit valde inconsideratus. vt multa quæ interim audacter ab eo enuntiata sunt prætermittā. quorum fortasse nihil vetat vnius meminisse, ad eius cōsiderandum habitum. Quęuis, inquit, definitio de quouis definito ex æquo prędicatur. quēadmodum definitio substantiæ, non aliter quidē in æternis intelligitur substātiis, aliter verò in iis quæ consistunt in ortu & interitu.

Definitio nō ex equo diuersis cōuenit substantiis.

Atqui quis est adeò tardo & hebeti ingenio, vt ignoret, q per eum qui fit ab vno progressum, ex ea quæ est æterna substantia, procedit substantia quę est natiua ac genita. & licet sit aliqua substantiæ communis definitio, eaq; tanq; ab vno procedens, non tamen ex æquo, vt is dicit, diuersis conueniet substantiis. sed, vt est verisimile, cùm audiisset in institutionibus seu introductionibus, genera ex ęquo prædicari de speciebus, existimauit hoc quoq; conuenire definitionibus. Secundum autem eiusmodi adducit argumentum aduersus ea quæ dicta sunt ab Aristotele. Etiam in motibus, inquit, quos suæ essentiæ in confesso est habere principium & finem, si ostensum fuerit aliqua ex iis quæ sic mouent, & simul ad id vt sint produci, & qui ex natura eis inest motum simul statim habere consequentem, clarum, vt arbitror, fuerit cuilibet, fore vt eorum quoq; motui cōueniat definitio. Nam etiam sint mobilia & possint moueri, sic mouentur adhuc manēte potestate, nec sunt ante motum res quæ sunt solùm potentia.

Motū nō esse ęternū, ex eo q quædā statim genita motū naturalē statim habeāt probat Grāmaticus

Sic ergo proponens certamen, conatur ostendere quòd nonnulla ex iis quę sunt genita, simul & genita fuere, & mouentur motu qui est sm naturam. & dicit quòd ignis si constituatur inferius, simul atq; sit ignis, habet quoq; cum substantia concurrentem motum qui tendit sursum. Similiter autem aqua quoque quæ conflatur in nubibus, simulatq; conflata & constituta fuerit, nisi quid phibuerit, fertur deorsum. Deinde veluti soluens obiectionem quæ dicit, Lignum quod est ignis potestate, est ante motum, ignis qui sursum fertur: Quādo ignis ex ligno factus est, non erat, inquit, lignū quod habebat potestatem motus qui sursum fertur. Nam quæ est ligni in ignem mutatio, generatio est & non motus: quę dicta est autem definitio, est motus definitio, non autē generationis. Est enim, inquit, actus eius quod est mobile, quatenus mobile. Ergo si quæ sursum quidē fertur latio, motus est, & non generatio: ligni autē quæ fit in ignem mutatio, est generatio, & non motus, etiam si non sit absq; motu generatio: nō ergo qui sursum tendit ignis motus, est actus ligni potestatis. Quæ enim mouentur in vnaquaq; specie motus, mouentur manentia in sua ipsorum substantia, & non intereuntia. Lignum autem non manens lignum sursum fertur: sed cùm interierit, & in ignē sit mutatum, non ipsum mouetur. Quomodo enim moueretur quod interiit, & nō est amplius: sed ignis qui ex ipso fit? His autem non contentus, subiungit etiam alia argumenta, conans probare nō esse lignum quod habet potestatem vt sursum feratur, sed ignem: ex eo probare existimans non esse verum quòd sit ante motum id quod potest moueri. ex quo ostensa est motus æternitas. Lignum enim, inquit, est ante motum ignis qui sursum fertur, quoniam est etiā ante ignem qui ex ipso fit. ignis autem simulatq; est ignis, etiam sursum mouetur. Propterea ergo persistit, ostendens q non est prius id quod potest moueri, quēadmodum lignum. sed idipsum quod mouetur, vt ignis, qui est vnà cum motu, ipsum quoque est quod potest moueri. Si enim ligni, inquit, actum quis esse dixerit eum motum qui tendit sursum: primùm qui

Lignū nō esse ptāte sursum mobile.

A dem, eorum quæ sunt cōtraria idem erit actus & motus: lignum enim est graue: ignis verò leuis. Si ergo qui sursum fertur motus, est & actus ignis, & eius quod in eum mutatum est, nempe ligni: erit contrariorum idem actus & motus. & non aliqua alia ratione, sed quatenus cōtraria participant. contraria aūt sunt leuitas & grauitas, nec hoc solùm, sed etiam eiusdem erit vterq; contrariorū motuum actus & operatio. siquidem ligni est actus, & qui deorsum, fertur motus, & qui sursum, quò fertur ignis qui est ex eo genitus. Si ergo, inquit, nō est lignum sua natura aptum, quandiu est lignum, vt motu qui sursum fertur moueatur naturaliter: ne habebit quidem potestatem motus qui sursum fertur. neq; est eius operatio & pfectio, ignis qui sursum fertur motus.

Contrariorū non est idem actus & motus.

Deinde etiam ad hoc ipsum tertium adducit eiusmodi argumentum. Si omnia elementa, & quæ ex eis composita sunt corpora, possunt in se inuicem mutari, vel nullo medio interiecto, vel per alia intermedia: aqua enim per intermedium aerem **B** mutatur in ignem: eueniet vt omnis motus sit cuilibet sm naturam: & vnicuiq; eorum quę sunt leuia & grauia.

Oīs motus non est cuilibet sm naturam.

Et quartum. Si augmentum, inquit, est perficiens actus eius quod potest augeri, quatenus est huiusmodi. quemadmodum, verbi gratia, carnis: possunt autem panis & vinum in animali mutata, fieri caro: fuerit augmētum & operatio & perficiens actus panis & vini. quod quidem non potest fieri. augentur enim ea quæ nutriuntur: nutriuntur autem animantia: nutrimentum aūt non nutritur. Non est ergo augmentū carnis actus nutrimenti. quo mutato fit caro. Quare nec qui sursum fit ignis motus, est ligni actus & motus. sed id cui proximè accōmmodatum est vt hoc motu moueatur, in sua, inquit, natura manens & nō interiens, id dicimus esse illo motu mobile. quemadmodum dicimus hoīem esse ambulādi ptāte præditum, nō autem elementa.

Mobile qd sit ex sententia Grammatici.

Porrò autem motum quoq; dicimus esse actū eius potestatis quæ est proxima ac cōtinens.

Motus quid sit ex Grammatici sntia.

Si ergo ignis est, inquit, id quod est po**C**tentia mobile, & nō lignum: simul autem sit ignis, & nisi vis aliqua prohibuerit sursum fertur: similiter autē aqua quoq; quæ est in nubibus: non est verum in non æternis motibus, motu qui actu fit, tēpore prius esse id quod est potestate mobile. In his autem primum est attendendus scopus & institutum eorum quæ dicuntur. quòd est solùm paratus ad contradicendum, nihil curans veritatem. Si enim Aristoteles instituit hoc ostendere, nō esse primum motum, sed ante quemcunq; qui sumitur est aliquis alius: cui est consequens æternum esse motum, cùm alius ante aliū semper sumatur in infinitū: hoc aūt ostendit, cùm prius sumpsisset q est ante motum id quod potest moueri: Si ergo verum est nō esse primum motum: falsum autem id quod potest moueri esse ante motum: ipsum quidem dogma seu decretum non conuincitur, nempe quòd motus sit æternus: ipse autē modus demonstrationis, si vtiq; est demonstratio, reprobus videbitur. Is itaq; cùm instituisset de medio tollere q id quod pote**D**state mouetur sit ante motum, ignis & aquę sumpsit motus. ante quos fatetur esse ipsorū generationes quæ fiunt ex aliis. quo fit vt semper sit motus ante motum. Et qd hæc dico, cùm ipse apertè à nimia contradicendi & contendendi cupiditate excæcatus, In præsentia, inquit, interim nō quærimus, an ex iis quę sunt fiant ea quæ fiunt, an ex iis quæ nō sunt. nec an sit primus aliquis motus an non, sed quod non sit vtiq; verum pronuntiatum quod sumptum est ex definitione motus. Atqui si non est primus motus, & si non sit verum pronuntiatum, nihil detrimenti accepit decretū de æternitate motus. Hęc quidem dixi paulò prolixius, cùm vellem aperire viri scopū ac institutum. Quòd autem nec pronūtiatum labefactent quæ ab eo dicuntur, nec ea quæ dicta sunt videatur intellexisse, sic didiceris. Duobus modis dicitur id quod potest moueri. quod quidē cùm ipse ignorauerit, & serpm cōfudit, & eos qui qs esset eius habitus ignora-

Mobile seu id quod moueri pōt dicī duobus modis.

bant. Dicimus enim posse moueri, id quod habet perfectam potestatẽ productricem operationis, cum qua vnà est operatio. ita enim ignis quidẽ potest sursum moueri: aqua verò deorsum. cùm vna cum hac potestate semper sit operatio, & ab ea producatur. Dicimus aũt posse moueri id etiã quod est potestate mobile, quod nõdum quidem habet perfectam potestatem latricem operationis, sed aptum est natura vt habeat. Sic potentia moueri dicimus id quod natura quidẽ aptum est vt moueatur, nondum aũt habet perfectam potestatem latricem operationis. Cùm ergo Aristoteles sic dixerit id quod potest moueri eẽ ante motum, "vt quod natura quidem aptum sit, nondum aũt moueatur, vel non illã motus partẽ moueatur: nam Solem etiã dicimus in Tauro moueri potentia, qñ mouetur per Arietem: & in his id quod potest moueri dixerit esse ante motum: is existimat se posse refellere quod dicitur ab Aristotele, ostendens in igne & in aqua motum esse vnà cum eo quod potest moueri, per perfectam potestatem latricem operationis. Cùm hanc ergo ignorarit differentiã, ea quæ deinceps sequuntur frustra consarcinauit, contẽdens probare ignem habere potestatem motus qui tendit sursum, qui quidem ignis iam sursum mouetur: sed nõ lignum, cui est innatũ vt fiat ignis: non cõsiderans ꝙ aliam quidẽ habet ignis, nempe perfectam, aliam verò lignũ, imperfectam scilicet, & quę dicitur, Per id quod est potentia, per quam ei est innatum vt cùm ignis factum fuerit, ipsum quoq; sursum feratur. In summa enim si lignum quidẽ est ignis potentia: igni aũt est congeneratus qui est actu sursum motus: quõo non ligno quoq;, quẽadmodum vt sit ignis, ita etiã inest potentia vt sursum moueatur? At ligni, inquit, quæ fit in ignẽ mutatio, non est motus, sed generatio. quæ autẽ dicta est definitio, non est generationis definitio, sed motus: est enim, inquit, actus eius quod est mobile, quatenus mobile: Quare dixerit, inquit, Aristoteles lignũ esse ante generationem, non aũt ante motum. Est ne ergo hic solus contendens aduersus Aristotelem qui ne ea quidẽ nouit quæ dicta sunt ab Aristotele? Iam enim definitionẽ quę dicit, actum eius quod est mobile quatenus mobile, dicit esse motus, sed non generationis: ignorans Aristotelem hanc dedisse definitionẽ, cùm nondum discreuisset generationem & interitum ab eo qui est propriè motus. hoc enim fecit in quinto libro. Adhuc autẽ magis ignorauit, ꝙ apertè etiam tanquam generationis & interitus dedit definitionem motus. & paulò ante quidem, & in his verbis adhuc apertius. Diuiso in vnoquoq; genere, vno quidem quod est actu, altero verò quod est potentia, eius

Motus definitio data ab Aristo. comprehendit & generationem.

" quod est potestate operationem quatenus est tale, dico
" esse motum. quemadmodum eius quidem quod est alte
" rabile, quatenus est alterabile: alterationem: eius autem
" quod potest augeri, & eius quod est ei oppositum, nem
" pe eius quod põt diminui, (nullum enim est nomen com
" mune in augmento & diminutione) augmentum & di
" minutionem: eius autẽ quod gigni potest & interire, ge
" nerationem & interitum: eius autem quod ferri potest,
" lationem.

Quomodo ergo iste ligni in ignem mutationem, generationem dicit esse & non motum, ita vt ante generationem quidẽ sit id quod gigni potest, non autem ante motum id quod est mobile? Sed ꝙ generatio quidẽ sit motus, quatenus motus communiter accipitur, & veniat sub cõmunis motus definitionem, clarum est: & ꝙ ligni quod in ignem mutatur motus, sit generatio & mutatio quæ fit in ignem: & ꝙ ante eam proximè & continenter sit lignum, ad quam etiam erat potentia, non aũt ad ignis lationem quæ fit sursum. neq; ea est ligni perficiens actus & motus, sed ea quæ fit in ignem mutatio. Iste autem tanq̃ dicat Aristoteles id quod potest moueri esse ante motum, nõ eum ad quem relatum dicebamus posse, sed illius motum in quod est mutatum: quẽadmodum lignum quod potest in ignem mutari nõ ꝙ sit ante mutationem in ignem, sed ante motum ignis qui fit sursum, ita conatur pluribus argumentis reprehẽdere quod dicitur. Et clarum quidem est ꝙ eius qui occurrit præter fores sunt oĩa superuacanea. & tñ vt viri quoq; in his † habitum detegam, de his quoq; aliquot verba faciam. Si enim ligni, inquit, quis dicat actum, eam quæ est sursum lationem: erit etiam contrariorum eadem operatio: & eiusdem erit vterq; contrariorum actus & operatio. Adieci autem paulò ante eius dictionem quæ hęc significat. Quid est autem dic quęso absurdi, si motũ qui sursum fertur lignum quidẽ habeat potentia, vt quod sit natura aptum vt fiat ignis: ignis verò actu? Et rursus ligni actu quidẽ quæ deorsum tendit latio: potentia autẽ quæ tendit sursum, qm̃ est ignis potestate. Possunt autẽ hæc quoq; distingui, per id quod est per se, & id quod est per accidens. An non verũ est dicere aquã actu quidem & p se frigefacere, potestate autem & per accidẽs calefacere: qm̃ aquæ innatum est vt in ignem aliqñ mutetur? Oportebat aũt audire Aristotelẽ qui dicit in illis libris de mo-

Preter fores occurrere, prouerbium.

" tu. Quia aũt nonnulla sunt eadẽ potestate & actu, non si
" mul aũt, vel non in eodem, sed quemadmodum calidum
" quidẽ actu: frigidum verò potentia, & actu quidem sur
" sum, deorsum verò ferens potentia.

Clarum est autẽ ꝙ lignũ, donec fuerit lignum, non habet quidẽ potestatem quæ possit afferre lationẽ quæ sursum fertur: est tñ ignis potestate atq; aptitudine, & sursum fertur lignũ. Porrò aũt tertium quoq; quod est ab eadẽ inscitia productũ, põt eadem facilitate dissolui. Omnis enim motus, et qui sursum tendit, & qui deorsum, cuiuis elemento cõuenit & graui & leui, vel etiã si vis ſm naturã. sed ita ſm naturam, vt aliqñ quidem potẽtia, aliquãdo verò actu: aquæ enim quæ sursum quidẽ fertur latio, conuenit potestati, cùm possit aer fieri. Iam verò ad quartũ quoq; idem dicendum est, ꝙ panis quoq; qui est caro potentia, dicatur potentia augeri. & si enim proxima ac cõtinens est panis aptitudo vt mutetur in carnem: sed mutatus in carnẽ, vt actu augeatur habet à natura insitum. Quoniam autem hic quoq; vir bonus legẽ ferens pronuntiat, ꝙ id cui proximè ac cõtinenter hoc quopiam motu innatum est moueri, manenti in sua ipsius natura, & nõ intereunti, id dicimus esse potẽtia illo motu mobile, vtputa hoiem, non elementa: ipse est interrogãdus. Primùm quidẽ quomodo dixerit Aristoteles actu quidẽ frigidum, calidum verò potẽtia. an ne vt ꝙ id quod est potestate frigidum, sic suapte natura aptum vt in frigidum mutetur? Deinde an ipse nunquã dixerit panem esse carnem potentia, aut semen potestate animal? Atqui semen nõ manens in sua natura homo efficitur. Sed hic quoq; ei tale qd accidit. cũ enim ignoraret differẽtiam perfectę potestatis, & ab eo quod est imperfectum potentia, & ab ijs quæ intercedunt: affectiones quę sunt perfectę potestatis, ei quod est potentia, quod quidẽ est imperfectum, attribuit. Quod enim operatur absq; mutatione, perfecta operatur potestate quæ producit operationem: Quod est autẽ imperfectum potẽtia, dum id quod potest mutatur, fit actu: dum gignitur quidem id quod gigni potest: augetur autem id quod potest augeri: alteratur uerò id quod est alterabile. Est autem etiã aliqua media affectio, in qua id quod est potentia, quodammodo concurrit cum perfecta potestate. quod quidem videtur in ijs quæ per locum mouẽtur, quoniam quæ mouentur per locum sunt aliorum perfectissima. Ignem itaq; semper dicimus sursum mobilem, cùm perfecta potestas vnà semper sit cum eo quod est imperfectum potentia, & appropinquat naturæ. quoniã absq; eius quod mouet mutatione fit ea quæ est per locũ translatio: Id aũt quod gignitur, cùm ipsum mutetur: & habet imperfectius id quod est potentia, & potestatem ipsam per quam mutatur imperfectiorem ea quæ per locum mouet. Cùm sint ergo hę drię, & in eo quod est potentia, & in potestate, ipse tn ijs quę mouentur per locũ, censet omnia quæ mouentur potestate, manentia in sua ipsorum natura, & non intereuntia, dici esse potestate mobilia.

Potẽtia mobile non ita esse intelligẽdum, vt volunt Grãmatici.

Id quod est potentia, cõcurrit cũ perfecta potẽt in ijs q̃ mouentur per locũ.

mobilia. Oportebat autem etiam cõsiderare id quod est potentia in generatione, quod per substantiæ mutationem mutatur in id quod actu est. quemadmodum in augmento, per quantitatis, & in alteratione, per qualitatis. Melius aũt erat in ligno quidem quod mutaẽ in ignem, videre motum qui fit per generationem, & quemadmodum & natura & tempore est ante talem motũ id, quod eq poterat moueri lignum: In igne autem, eũ qui est per locum, & quomodo is quoq; est ante eã quæ sursum fert operationem. oportet enim ignem esse genitũ, & sic sursum moueri, etiamsi simul ac genitus fuerit, moueatur. Siquis autem dixerit lignum, quemadmodum mutatione in ignem, ita etiam ea quæ sursum tendit latione esse prius, is non aberrauerit. Quare in aliis quidẽ tribus motibus, generatione, inquam, alteratione, & augmento, ipse quoq; fatebitur, vt existimo, esse ante motũ id quod potest moueri, quemadmodum semẽ, & id quod crescit in quantitate, & id quod mutaẽ in qualitate. Quinetiam in ea quæ est per locum mutatione, in qua is se maximẽ existimat posse refellere quod dicitur, siquidẽ ipse quoque fatetur in eo quod mouetur inesse id quod est potentia, vbiq; autẽ prius est id quod est potestate eo quod est actu & operatione: etiamsi potestas vnã sit cum operatiõe: videlicet id quod potest, prius est eo quod actu est. Etenim ignis quoq;, etsi cùm primũ factus fuerit sursum mouetur, attamen in transitione, id quod est potẽtia, verbi gratia, factum esse in aere, prius est eo quod actu est: et in incensione, eo quod actu est, prius est id quod est potestate. Et est oratio Aristotelis per omnia inconfutabilis, quæ dicit necesse esse vt res sint priores quæ possint moueri in vnoquoq; motu. Quare is temere glorians in fine orationis, Si falsum, inquit, ostẽsum est esse ante motum ea quæ possunt moueri: ergo id quoq; quod vnã cum eo confirmatur, vt dixit ille grammaticus, principio carere motum, simul conuincitur. Aequius enim puto esse dicere, ꝙ si hoc verum esse per omnia demõstratum est, id quoq; quod ex eo ostenditur verum fuerit, nihil conturbatum à strepitu graculorum. Iste autem cum Aristotelis demonstrationis principia respuisset, vult ipse nobis inducere suam propriam methodum & certam probandi viam ac rationem, dicens, Ita demum probari posset motum carere principio, si verum esset illud tritũ & vulgo iactatum Physicorum, vt ipsi dicunt pronuntiatum, Nihil fieri ex eo quod nullo modo est, sed quidquid est, ortum habere ex eo quod est prius. & reprehẽdit Aristotelem ꝙ non hoc sumpserit pronuntiatum, ad ratiocinandum, ꝙ motus careat principio: ignorans vir iste ꝙ longè abesset ab Aristotelis ingenii acumine. & ignorans esse proprium scientię Aristotelis, propinqua ac continentia semper sumere demonstrationum principia, non autem cõmunia. In prĩcipio enim naturalis auscultatiõis, quęrens principia generationis, meminit alicuius dubitationis quæ conabatur generationem tollere de medio, propterea ꝙ oporteret quidq́d gigniẽ, vel gigni ex eo quod est, vel ex eo quod non est. vtrunq; autem fieri non posse. neq; enim gigni fieriue id quod est. iam enim esse. & ex eo quod nõ est nihil posse gigni seu fieri. oportere. n. esse aliquod subiectum. Soluit autem dubitationem, dicẽs ex eo quidem quod non est absolutè, nihil fieri, ex eo autem quod non est per accidens fieri. quoniã fiat ex priuatione, quæ non est per se sed in eo quod est priuatum. & illa ratione & esse generatio, & esse æterna, & quę deficere nequeant ostenduntur ea quæ gignũtur. siquidem ante quodlibet quod gignitur prius est aliq́d aliud quod ipsum quoq; gigni ac fieri potest: & post id quod interit relinqtur aliquid quod ipsum quoq; potest interire. Hic autem, cùm non ea quæ mouentur, sed æternum esse motum ostendere instituisset, ex ipsa definitione motus est argumentatus, & ea definitione quæ esse ante ipsum motum ostendat id quod potest moueri. quemadmodũ substantia vbiq; prior est operatione. ¶Erit ne ergo aliq's non

Id quod potest, pri⁹ est eo q᷈ actu est, etsi sint ambo simul.

Aristoteles principia demonstrationũ, semp̄ sumit propinqua & continentia.

A

B

C

D

emotæ mentis, qui certa via ac methodo relicta Aristotelis, volet temeraria istius visa sequiẽ. Sed quoniam existimans facilè posse ostendi falsam esse orationem, quę dicit, nihil gigni, fieriue ex eo quod nullo modo est, cõtendit ita demum æternum esse motum, si verum esse ostensum fuerit, nihil fieri ex eo quod nullo modo est: age has eius quoq; nugas cõsideremus, quas dixit scriptas esse in nono & decimo libro eorum quos scripsit aduersus Proclum, nos terrere volens numero librorum qui ab eo scripti sunt aduersus viros præclaros. & nunc quoq; nõ paucis exponit, Primùm quidem dicens, Etiamsi natura facit ex iis quæ sunt ea quæ ipsa fabricatur, propterea ꝙ & suam substantiam & operationem habeat in subiecto, & absq; illo nec esse possit nec operari: non necesse est vt ẽt Deus, qui ab omnibus quæ sunt, separatã habet substantiam & operationem, ex iis quæ sunt fabricetur. sic. n. nihilo fuerit natura præstantior. Atqui non solùm eorum quę ipse fabricatur facit Deus formas, sed etiã ipsam producere & fabricari materiam creditur. Id enim quod est primum solum est ingenitum, & cuius nulla est causa. Si ergo & Deus efficit vt cõsistat materia, ad hoc autem vt sit non eget alia materia: ipsa enim est primũ subiectum omnium rerum naturalium: nõ ergo quidquid fit, fit ex eo quod est. Siue enim semper fit à Deo materia, siue aliquando: non opus habebit alia materia, cùm ipsa sit primum subiectum corporum. nõ ergo si quæ à natura fiũt, fiunt ex iis quæ sunt: necesse est etiam ea quæ à Deo fiũt citra medium, fieri ex iis quæ sunt. siquidem natura quidem, eget & aliquo tempore & generatione, vt fabricetur vnumquodq; ex naturalibus. Deus autem citra tempus & sine generatione, hoc est, singulariũ effictione & formatione, ea facit consistere quæ ab ipso fiunt sine medio. Sufficit enim ipsum solum velle ad rerum cõstituendam substantiam. Deinde etiam nobis reuocat in memoriam aliam demonstrationem, quæ dicta est in vndecimo eorum quos scripsit aduersus Proclum. per quam ostendit, vt putat, ꝙ ea etiam quæ fiunt à natura & ab arte, consistunt ex eo quod non est, & in id quod non est intereunt. Cùm enim, inquit, quæ sic fiunt sint composita ex materia & forma: & prima quidem materia à natura nec fiat nec intereat: sed neq; id quod est per se totũ compositum ex materia & forma: sic enim eueniret vt etiam materia fieret & interiret: restat vt solius formæ sit generatio & interitus. Si ergo & colores & figuræ, & animæ rationis expertes ac naturales facultates, & vt semel dicam, formæ materiales, essentiam habent in parte tẽporis. (dico autẽ formas indiuiduas quæ sunt in vnaquaq; re naturali. earum enim est generatio & interitus.) Si ergo hæc in interitu corporum ad id quod nullo modo est, transeunt: videlicet prius quoq; cùm nullo modo essent, ex iis quæ non sunt ceperunt essentiã. Deinde post hæc subiunxit. Hoc autem fortasse nihil nobis cõferet ad argumẽtum propositum. Etsi enim formæ materiales, ex iis quæ non sunt, in hoc vt sint producantur, nulla tamen generatio naturalis consistit sine motu. est enim omnino cum motu generatio. Quare cùm semper sit generatio, semper quoq; est motus. Sed vnde hoc ꝙ sit semper generatio? Qui enim dicit semper esse generationem, nihil aliud dicit, q̃ semper esse motũ. Quare petit id quod est à principio, & pro confesso sumit id quod quæriẽ. Deinceps autem absurdè, vt puto, his contũgit. Neq; enim ex aliquo prius subiecto fiunt ea quæ fabricatur Deus citra medium, neq; per generationem vel temporalem extensionem. Ipsam enim materiam & tempus fecit Deus consistere simul cũ vniuerso. Quare motus non fuit ante mundum. Hinc ergo clarum est ꝙ si nulla ratio ostenderit mundum non habere principium nec finem, non potest demõstrari motum esse æternum. Cùm ergo omnes refellantur rationes ex quibus mundũ probant esse ęternum, id etiam quod sequitur simul necessariò conuincitur. Sed si tot & talia iisdẽ verbis adscribere in animum

induxi,

Nihil gigni fieriue ex eo quod nullo modo est, falsum esse probat Ioannes Grãmatic⁹.

Deus nõ solum fabricaẽ formas, sed etiam materiam.

Quę à natura & arte fiunt, cõsistũt ex eo quod non est, vt vult Grãmaticus.

Formæ solũ est gñatio.

induxi, ne quis eorum qui sunt paulò ingeniosiores, me condemnet otij à musis alieni. nam ipse quoque scio ijs qui sunt paulo prouectiores facile perspectum iri quàm sint hæ rationes absurdæ & alienæ. Sed quoniã is se indoctis & rudibus accõmodans auditoribus, & prolixè scribit, & concludit tanquam demonstrata quæ ei nunquam venerunt in mẽtem, puto esse partes humanitatis, eis, quoad eius fieri potest, viri habitum ostẽdere. Atque hoc quidem primũ obseruemus, vnde prolixa illa cœpit oratio. Qui enim dixerat in principio ita demũ ostensum iri motum esse sine principio, si sit verum vulgo iactatum Physicorum, vt ipsi dicũt, pronuntiatũ, nihil fieri ex eo quod nullo modo est: & qui asseruerat quod si hoc ita se habeat, fieri non potest quin semper sit motus: & paulopost gloriosè iactauerat, quod satis fuisset Aristoteli hoc solum accepere pronuntiatum, ad ratiocinandum quod motus non habet principiũ: audi qualia horum oblitus in ijs quæ deinceps sequuntur hic sapiens subiunxerit. Cùm enim, vt putat, ostendisset ex ijs quæ non sunt esse generationem, quod quidem erat ei propositũ vt per quod tolleretur esse ex ijs quæ sunt, cui soli consequens esse dicebat motum esse æternum, subiungit. Hoc autem fortasse nihil nobis conferet ad propositam quæstionem, & ea quę deinceps consequuntur, ne eundem puluerem rursus moueam. Si ergo ô optime, nihil nobis confert ad argumẽtum: quomodo dicebas ita demum ostẽsum iri motum carere principio, si esset verum id quod nunc dicitur, nihil id esse collaturum ad argumentum propositum? Quomodo autẽ dicebas, Suffecisset Aristoteli hoc solum sumere pronuntiatum, quod nihil esse collaturum apparuit. Sed videamus quomodo euertit vulgo iactatum Physicorũ pronuntiatum, ostendens ipse, ea quæ gignuntur ac fiunt, fieri ex eo quod nullo modo est: & in id quod nullo modo est interire. Et hoc quidem primum, si videtur, attẽdamus, an vir iste omnino intellexerit, quomodo dictũ sit illud; Ex eo quod est vel ex eo quod nõ est fieri id quod fit. Videtur enim sic audire, quasi eadẽ forma prius esse debeat vt id quod fit ex ea fiat, vtputa materia ex materia, & indiuiduę species ex similibus. Dicit itaque. Si ergo et Deus facit vt consistat materia: nõ eget autem materia alia materia ad hoc vt sit: non ergo quidquid fit, fit ex eo quod est. Porrò autem de formis etiam indiuiduis, quarum dicit esse ortum & interitum. Si ergo hæ omnes in corporum interitu transeunt ad id quod nullo modo est: scilicet eæ etiã quæ prius nullo modo erant, ex ijs quę non sunt sumpserunt essentiam. Si enim propterea ex eo quod nõ est, quod eæ prius nõ essent: scilicet eæ prius fuissent ex eo quod est, neque audijt Aristotelem in primo naturalis auscultationis exponentem Physicorum dubitationem, & dicentem, neque enim fieri id quod est: iam enim esse: & ex eo quod non est nihil fieri. oportere enim esse aliquod subiectum. nõ enim idem sibiipsi subiectum esse existimarũt. At hoc fortè ignorat, ex eo quod est, vel ex eo quod non est, quomodo dicatur à Physicis: nouit autem quænã sit generatio. an eam adhuc magis videtur ignorare. Nam & Aristoteles & alij Physici dicũt gigni seu fieri, non id quod ex causa quomodocunque consistit: sed quod in parte temporis sortitum est, ad hoc vt sit, aditum. Quocirca nec ex eo quod est dicebãt posse fieri id quod est: prius enim esse id quod est: neque ex eo quod nõ est. opus enim habere aliquo subiecto. quæ quidem ambo conueniunt in ijs quæ aliquando fiunt. Quod enim est æternũ, & semper est, quomodo fuerit ex eo quod est vel ex eo quod nõ est? Aristoteles autem cùm Deum & cœli & æterni motus causam esse dicat, probat tamen in eum nõ cadere ortum nec interitum. Quinetiam soluens Physicorum dubitationem, dicit id quod fit, fieri ex sua ipsius priuatione. quomodo autem fuerit æterni priuatio? Et quid dico alios, cùm hic ipse quoque generationem & interitũ dicat esse indiuiduorum, & quæ essentiam habent in parte temporis. Qui autem hæc dicit, is & materiam quæ est

Ex eo quod non est fieri, quo sit intelligendum.

Gigni seu fieri quo dicatur aliquid.

E æterna dicit esse genitam, & ex ea conatur ostendere; id quod fit, non fieri ex eo quod est, sed ex eo quod non est, & nõ solam materiam, sed etiam alia omnia præter id quod est primum, ait esse genita. & apertè pronũtiat id solum quod est primum esse ingenitum, & quod nullam habet causam à qua procedat. Vide ergo quod qui prius dicebat genita esse indiuidua, quæ essentiam habẽt in parte temporis, in his, ea dicit genita quæ procedũt à causa. siquidem materiã quoque dicens æternam, dicit eã fieri ex eo quod non est. & siquidem id quod primum est solum dicit nullam habere causam à qua procedat & esse ingenitũ, cum ingenito coniungẽs id quod nullam habet causam à qua procedat, & ne eos quidem qui sunt eiusdẽ sententiæ reueritus, gigni ac fieri scilicet dicit id quod est post primũ. Id enim quod fit ipse quoque dicit fabricari, sed non id quod generatur. Et non de alijs & alijs verba faciẽs, hos euripos versat, sed in vna eorũ quæ dicuntur serie. Qualis est ergo is existimandus, si non ea quidem sciens de quibus verba faciat, summis Philosophis contendit contradicere, existimans giganteam hanc audaciam illi impune futuram? Sed videamus deinceps quomodo probet, nõ ex eo quod est, sed ex eo quod non est, fieri ea quę fiunt. Et hic rursus vide quomodo eius verba à seinuicẽ discrepant. In principio enim demonstrationis, concedit naturam ea quæ fiunt facere ex ijs quæ sunt: & affert causam quod & substantiam suam & operationem habeat in subiecto: & in hoc dicit Deum differre à natura, quod ipsa quidem ex ijs quæ sunt, Deus autem ex ijs quæ non sunt facit ea quæ fiunt. Progressus autem reuocat nobis in memoriam demõstrationem de qua valde sibi placet & gloriatur, quæ ostendit quod & natura & ars faciũt ex ijs quę non sunt, sicut etiam dicebat Deum facere. etsi prius dixisset in hoc Deum differre à natura, quod illa quidem ex ijs quæ sunt faciat, hic verò ex ijs quæ non sunt. & ægrè ferens, dicebat, Si Deus quoque facit ex his quæ sunt, Deus nihilo erit natura præstantior. Quoniam autem materiam confitens æternam, eam à Deo dicit fieri ex eo quod non est, & formas quæ ab ipso citra mediũ producuntur, quæ ipsæ quoque scilicet sunt æternæ, siquidem quæ fiunt & intereunt, fiunt etiam ex eius sententia à natura: clarũ est, inquit, quod quæ sunt æterna, fiunt ex ijs quæ non sunt. quæ quidem omnino ingenita demonstrat Aristoteles. Videtur autem pręter fores occurrere. Nã cùm dicat Aristoteles & genita ea esse quæ substantiã habent in parte temporis, & ea ex eo quod est probet habere generationem, iste dicit æterna fieri ex ijs quæ nõ sunt, quæ quidem Aristoteles non censet quidem fieri, sed dicit alio modo à Deo produci. Nam quæ gignuntur ac fiunt, omnino etiam interire existimat. Etsi ergo verũ sit, quod Deus ex ijs quæ non sunt, æterna ad hoc vt sint quocunque modo producit, hoc nihil aduersatur ei quod dicit Aristoteles. In summa enim, si Deus, vt ait, sine tempore & sine generatione, ea facit consistere quæ ab ipso fiũt citra medium: ea nõ sunt scilicet quæ per generationem vt essent assecuta sunt: Sed colores, inquit, & figuræ, &, vt semel dicam materiales formæ & indiuiduæ, quarum est generatio & interitus, ad id quod nullo modo est, transeunt: Clarum est ergo, quod etiam quæ prius nullo modo erãt, ex ijs quæ non sunt ceperunt essentiam. Atqui quis color, vel quæ figura quæ interijt, non sic interijt, vt mutaretur in alium colorem vel figuram? Si enim corpus remanet in mutationibus, vt ipse confitetur, id existimans esse primam materiã: est autem quoduis corpus naturale cum colore: mutabitur scilicet album corpus, habẽs alium colorem. Et in figura similiter. fieri enim non potest vt corpus finitum nõ habeat figuram cum colore. Sed vir iste, vt iam prius dixi, mihi videt omnino ignorare, quomodo dicatur, ex eo quod est, fieri ea quę fiunt, & interire in id quod est. videtur enim existimare dici quod ex eo quod est idem forma, & in id quod est idẽ. talem enim sensum ostendit cùm dicit, Materia non egebit alia materia. &c.

Ingenitũ quid sit propriè, ex sola Grammatica.

Materia æterna, sed genita, vt vult Grammaticus.

Pręter fores occurrit.

Quæ

Quæ nullo modo erant prius formæ, ex ĳs quæ non sunt sumpserunt essentiam. etsi millies probarit Aristoteles generationem fieri ex contrariĳs, & interitum in contraria. Mirum est autem quomodo qui fatetur ea quæ citra medium à Deo producuntur, euiusmodi mundum quoq; esse existimat, neq; consistere per generationem, neq; per temporis extensionem, tot verba consumit, & tam impium sibi scopum proposuit, conās ostendere ea quæ citra medium à primo Deo produeuntur, temporis habere principium & finem. Quoniam autem, inquit, non fuit motus ante mundum: nisi quis mundum ostenderit æternum, non potest demonstrari æternū esse motum. Cū ergo confutasset, quoad eius ab eo fieri potuit, rationes quæ probant mundum esse æternum, æternum quoq; esse motum simul confutauit. Sed q̄ nec ea quidem quæ de mundi ęternitate ab Aristotele ostensa sunt iste videatur assecutus, nec labefecisse infirmasse ve aliquid eorum quæ sunt demonstrata, in ĳs quę in primum de cœlo scripta sunt, satis, vt puto, ostendi. & nūc etiam, q̄ cùm in principio orationis, ita demum dixisset ostendi posse motum, si quis ostenderit ea quæ fiūt, fieri ex ĳs quæ sunt: in fine autem, nisi quis, inquit, ostenderit mundum esse æternum, motum esse æternū demonstrari non potest. ostendens hunc quidem modum demonstrationis meritò cōuenire eius crasso & hebeti ingenio. vbi.n. ostensum fuerit mundum esse æternū, quis deinceps adhuc quæsierit. si modo sit sanæ mentis, an sit æternus ęterni mundi motus: Si enim cœlum non moueatur assiduè: neq; ipsum naturam habeat semper mobilem: neq; quæ sunt sub luna pseuerauerint assiduè mutari. Erat autem præclari ingenĳ Aristotelis, & mundum probare æternum, & ipsum in seipso motum habere ęternitatē ex sua ipsius natura, sicut etiam ostendet tempus. Cùm sic autem moliretur prolixa vti oratione vt ea ratione imperitos perculleret, apertius adhuc indicat q̄ parum sit intelligens. Nam cùm rursus retrocessisset, dicit & à se fuisse demonstratum quædam ex ĳs quæ sunt genita non esse priora tempore suo motu qui est sm naturam: quod quidem minimè demōstrauit, vt didicimus: & idem rursus conatur demonstrare, & refellere id quod dicitur ab Aristotele, Necesse est in ĳs quæ referuntur ad aliqd, vel ambo, vel alterum moueri: vt eam quæ est inter se habitudinem suscipiant ac relationem. Cùm enim, vt iste dicit, pro confesso sumpsisset Aristoteles, q̄ oporteat ea prius esse quæ referuntur ad aliquid: deinde suscipere eam quę est inter se habitudinem ac relationem: tanq̄ non contingat & esse aliqua & referri ad aliquid, ita collegit oportere omnino vel ambo mota, vel alterum, eam suscipe quę est inter se habitudinem ac relationē. Et rursus adducta dictione Aristotelis & Alexandri expositione, conatur eadem ostendere, nempe q̄ ignis qui factus est inferius, & aqua quæ superius est coorta, statim cùm primum facta fuerint suum habent motum, nec est eo prior tempore subiecti natura mouēdi potestate prædita. Si ergo mouendi quidem facultas, est inquit, quæ est in ipso naturalis potestas: mobile autem est corpus quod est ei subiectum: refertur autem ad aliquid & id quod est mobile & id quod est mouendi potestate præditum: & necesse est, vt ait Aristoteles, ea priora esse mutua illa quæ est inter se habitudine: non statim ignis simul ac est ignis, sursum mouebitur, siquidem factus fuerit inferius. quod qdem videbitur esse præter ea quæ sunt euidētia. Porrò autem in partibus quoq;, inquit, animantium, simul ac formatę fuerint, dexteri & sinistri suscipit relationē. & non prius factæ sunt partes; quin sic etiam susceperint relationem? Sed quorsum eius ego nugas enumerem, qui ne intellexit quidem, vt existimo, ea quæ scripta sunt ab Aristotele, & ideo ei occurrit præter fores. Cū enim dixisset Aristoteles motu esse pores res quæ possunt moueri in vnoquoq; motu, deinceps ex diuisione rogat orationem, dicens, Ergo necesse est ipsa quoq; vel facta esse aliquando

Quæ citra mediū à Deo producūtur, habere principium & finē tēporis, est absurdū.

Relatiua simul esse cū eorum relatione & habitudine.

A cùm non essent, vel esse æterna. Si itaq; facta quidem fuerunt: necesse est ante sumptam, aliam factam esse mutationem ad motum: Sin autem semper prius fuerunt cùm non esset motus: clarum est ea non sic se habuisse vt quæ possent vnum quidem moueri, alterū verò mouere, sed mutatum esse alterum ipsorū. Necesse est enim hoc eueniat in ĳs quæ referuntur ad aliquid. Quemadmodum si cùm non esset duplum nunc est duplum, mutatur, si non vtrunq;, saltem alterum. Vides q̄ cùm ex consequentia diuisiōis, ea quæ possunt mouere & moueri, vel aliquando fieri, vel semp esse posuisset, cùm dixisset id quod est consequens ei quod est factum esse, ponit reliqua omnia in positione quæ dicit semper esse. Quare eorum etiam quæ referuntur ad aliquid etiamsi re vera substantia est semper ante habitudinem ac relationem, non tamen hoc nunc dicit Aristoteles. sed q̄ si posita quidē fuerint semper esse ea quæ possunt mouere & moueri, quiescant autem: clarum est ea non sic se habuisse vt quæ esse possent, **B** nempe vt vnum quidem moueret, alterū verò actu moueretur. non enim quiescerent, sed moueretur quidem vnum, quiesceret verò alterum. Si ergo vnum quidem est moturum, mouendum verò alterum, oportet vt mutentur, vel ambo vel alterum, additione accepta vel ablatione: vt sit vnum quidem duplum, alterum verò dimidium, vel propius accedentia, si prius erant longius remota. Quid ergo opus erat vt tot verba consumeres, probando q̄ quæ referuntur ad aliquid non sunt ante relationem, & Aristotelē calumniando scriberes? Non est ergo verum oportere omnino ea quæ referuntur ad aliquid, nisi fuerint ex ĳs quæ semp sunt, esse tempore priora sua ipsorum relatione, cùm aptè dixerit Aristoteles, Sin autem semper prius fuerunt cùm non esset motus. & in hac parte diuisionis sumpserit testimonium ex ĳs quæ referuntur ad aliquid. Sed quoniā nunc quoq; exultat, perinde ac si demonstrarit non esse verum quod dictum est ab Aristotele, esse ante motum ea quæ possunt moueri, **C** & præter priora se existimat alia afferre argumenta: nec inexaminatum hoc quoq; relinquamus. Si est enim, inquit, mouendi quidem potestate prędita, quæ in igne est facultas naturalis, mobile autē id quod est ei subiectum corpus: postquam aūt ignis factus fuerit, vnum quidem mouet, alterum verò mouetur: neq; id quod potest mouere & moueri est motu prius tempore: neq; ea quæ referuntur ad aliquid, ea quæ est inter se habitudine ac relatione. siquidem id quod mouet & id quod mouetur referuntur ad aliquid. Ad hæc autem prius quoq; iam dictum est, q̄ si id quod mouetur quidē est substantia, motus autem operatio, & tempore semper prior est substātia operatione in quam cadit ortus & interitus: videlicet rectè dixit Aristoteles. Fiat enim ignis inferius, & moueatur sursum. Si enim non accepisset inferius formā ignis, ne potuisset quidē sursum moueri. Si autē cùm sit ignis, nō est statim vel in medio: vel in superiore loco: est ignis **D** scilicet substantia prior tempore motu qui fit per locum & eo motu qui est semper futurus. Etsi eum vtpote cōtinuum diuiseris in infinitum, semp tempore prius est motu id quod potest moueri, cùm tēpus scilicet vnā quoq; diuidatur. Quare etiam si corpus naturale simul moueat & moueatur eius quod mouet & mouet substantia prior est operatione. Sed hoc quidē iam quoq; dictū est. Sciat autem hoc quoq; is qui contradicit, q̄ naturalis facultas quæ est in eo quod mouetur, non considerat propriè quatenus mouet, sed quatenus mouetur. siquidē est potētia, & imperfectus. & sic dicitur principium motus in quo est, vt quod sit principium quatenus mouetur. Quod.n. propriè mouet, est & pfectum, & vult esse separatum ab eo quod mouetur, vt id quod actu est, ab eo quod est potestate. Quamobrē necesse est etiam vt id quod mouet sit prius eo quod mouetur. siquidē id quod mouet, ducit id quod mouetur ab eo quod est potestate in id qđ actu est, Neq; verò dico hęc ex meipso. sed Aristoteles in tertio naturalis

Relatiuorū substātia est semper ante habitudinē ac relationē.

Substātia est semp prior operatione.

Naturalis facultas q̄ est in eo q̄d mouetur, consideratur quatenus mouetur.

Quod mouet est perfectū, & separatum ab eo quod est potestate.

Homo qui actu est, ex eo quod est potestate facit hominem.

naturalis auscultationis, non eam quæ est in homine qui fit naturam dicit hominē facere propriè: illa enim fit potius q̄ facit: sed hominem qui actu est ex eo quod est potestate homo facere hominem. Quinetiam in hoc libro dicet apertè de corporibus naturalibus, nihil eorum mouere seipsum, sed habere principium motus, non mouendi, neq; faciendi, sed patiēdi. Itidem autem cùm etiam in ĳs quæ mouentur per locum, quæsiisset quid sit quod propriè mouet, non causatus est eam quæ est in eo quod mouetur naturā: quoniam ea magis mouetur quā moueat; sed id quod est formæ illius efficiens. Quod enim hunc ignem facit, efficientem dixit motus causam qui sursum fertur. Quare etiam per has, vt puto, rationes, quæ ex natura & subiecto corpore ab isto prolata est obiectio, nequaquam perturbabit id quod dictum est ab Aristotele, ꝙ quæcunq; possunt mouere & moueri sunt tēpore priora motu. Etenim in generatione quidem & augmento & alteratione, apertè prius est id quod facit eo quod fit, quemadmodum, semen & menstruum, & lapides & ligna, generationis & hominis & domus, et panis & caro, augmento, & corpus & Sol, nigrefactione. Ostēsum est autem, vt puto, hoc quoq; ita se habere in mutatione per locum. In ĳs autem quæ referuntur ad aliquid, ꝙ temere contenderit aduersus Aristotelem, vt qui diceret in omnibus quæ referūtur ad aliquid prius esse ea quæ referuntur ad aliquid eorum relatiōe, & ꝙ id quod mouet & id quod mouetur, & quę sunt huiusmodi, referuntur ad aliquid, ostensum est. Ergo etiam quæ ex partibus animaliū motæ sunt dubitationes, eæ motæ sunt temere. Nam etsi simul sit in eis relatio, nihil impedimenti allatum est ei quod dixit Aristoteles. Ipse enim dixerit essentias substantiales esse priores relatiōibus seu habitudinibus operandi. In fine autem, aduersus seipsum afferēs obiectionem, ꝙ etsi in ĳs quæ referunt̄ ad aliquid nō sint res priores relatione, ad hoc tamen vt sint per motum peruenerint. moto enim semine factæ sunt partes: & aliquo rursus alio prius moto, semē. Similiter etiam in igne & aliĳs. quamobrem sumi nō potest primus motus. Cùm sic ergo obiecisset, id rursus soluit, dicens, ꝙ etsi natura ex ĳs quæ sunt fabricatur, non iam quoq; Deum fabricari necesse est. Si enim non semper fuit motus: clarum est ꝙ ex ĳs quæ non sunt eum sit fabricatus. & ꝙ si facit similiter atq; natura, à natura nihil differet. & ꝙ etiam corporum materiā produxit ex ĳs quæ nō sunt. non enim ex subiecto. Et sunt hæc quidē quoq; dicta prius ab ipso fusius, & soluta sunt, vt puto. sed tamen propter eos qui aliàs in alia loca incidūt, necesse est aliquid breuiter dicere: & ꝙ nobis quidem de motu quærentibus, Sit ne æternus an non, dicere Si enim non semper fuit mundus: clarum est Deum eum fabricatum esse ex ĳs quæ non sunt: est hominum, vt opinor, valde imperitorum: & ꝙ quæ nullo interiecto medio à Deo producuntur, quæ sunt omnino æterna, ea ne gigni quidem seu fieri dicit Aristoteles. illa enim sola gignuntur ac fiunt quę sunt in parte temporis, quæcunq; excipit interitus. idq; est manifestum. Etsi ergo Deus produxit materiam, non ex subiecto eam produxit, sed æternam. quemadmodum formam quoq; cōmunem. Si ergo in generatione naturali semper aliquid posterius fit ex eo quod est prius: hoc enim iste fatet̄ necesse est procedere in infinitum ponēdo aliud ante aliud. Si enim posuerimus aliquid primum, quod à Deo nullo medio interiecto factum est, & non à natura: primū quidem illud sit æternum necesse est, & non gigni seu fieri: Deinde quomodo fuerit eiusdem naturæ, quod nullo interiecto medio fit à Deo cum ĳs quæ fiunt à natura? fortasse autem etiam deterius, siquidem natura ex illo subiecto suum facit effectum. Quemadmodum autē, inquit, hæc fortè materia ex igne prius subiecto ignis facta est, & ille ex alio. contingit autem aliquando cōsistere ascendentibus ad aliquem ignē qui non factus est ex alio igne eius accensa materia, sed vel ex collisione, vel ex aliqua

In generatione, augmēto, & diminutione prius est id quod facit eo quod fit.

Ignis formæ est efficiens mouet ignē.

Essentię substantiales sunt priores relationibus.

Ingenita dicit Aristoteles quæ nullo interiecto medio a deo producūtur.

Gigni q̄ dicantur.

Materiam Deus æternam produxit ex non subiecto.

Quod à Deo nullo interiecto medio, est æternum.

Ad primum rerum principium tādem est deueniendum.

E alia causa, non autem ex igne: ita ex rerum inter se inuicem generatione, satis, inquit, fieri potest vt videatur quod simile. At nunc quidem, inquit, cùm eadem fiant à natura, aliud ex alio habet generationem. contingit tamen vt ipsa habeant principium essentiæ. & sit aliquid primum in vnaquaq; specie, quod non ex alio, quod est prius, simile vel dissimile, ortū cepit. & maximè in ipsis primis elementis. sed vnà constiterunt cum prima mūdi à Deo constitutione. Quæ enim constant ex elementis, etsi tūc primò, ex ipsis tamen scilicet & sic facta sunt. Quemadmodum ergo prius quoq; dicebamus, Si non ostendatur mundum habere essentiam quæ principio careat in tempore: nec poterit quidem ostendi motum carere principio. Hæc ergo scripsit his verbis. Videamus aūt vnumquodq; eorum quæ dicta sunt. Primus enim ignis quem dicit, etsi non ex igne ortum habuerit, sed ex collisione, necesse est vt etiam illo sit prius id ex quo factus est, nempe aer collisus. Et rursus est primi ignis ex ĳs quæ sunt, F generatio. Quare siquis simile seruauerit etiam in aliĳs, necesse est vt etiam ante quoduis etiam quod primū dicitur, prius esse aliquid, nempe id ex quo factum est. Dicere autem ꝙ nunc quidem elementa quę fiunt à natura, fiūt à seinuicem, in principio autem à Deo facta sunt, est mirandum in modum infelicis animæ in quærenda veritate. vndenam enim habent hoc præterquam à Deo, vt fiant ex seinuicem? Quomodo autē quis sanæ mentis tantam in Deo cogitarit mutationem, vt cùm prius non faceret, in minimo aliquo tempore, elementorum tantùm fuerit effector, & rursus cessauerit à faciendo, naturæ tradita & elementorum quæ fit à seinuicem generatione, & aliorum ex elementis? Clarum est autem quod ex egregĳ huius viri doctrina, nō mundi, neq; eorum quæ in eo sunt, sed elementorū solum Deus est & causa & author, eorūq; huiusmodi vt in ea cadat interitus, siquidē vnum mutatur in alterū. Atqui, sicut dixi, quæ à Deo fiunt nullo interiecto medio, vt quæ fiant ab ipso qui est immutabilis, & semper similiter & eodem modo se habet, ipsa G quoq; sunt æterna. Quamobrem & cœlestia quæ proximè & continenter ab ipso, pducta sunt, habuerunt etiam æternam numero substantiam. & eorum quæ sunt sub luna cōmunitates per formam habuerunt æternitatē, quoniam ipsa quoq; ab ipso proximè & continenter producta est. Id autem quod fit & interit, ipsis ab eis quæ sunt in cœlo, quæ sunt quidem æternæ, sed mouentur, causis, adtexitur. Et hoc est quod apud Platonem dixit opifex Dĳs minoribus, Quod autem restat, vos Immortali mortale adtexentes, animantia efficite & gignite. & dantes alimentum augete, & intereuntia rursus suscipite. Sed quæ iste quidem aduersus primum Aristotelis argumentum de ea quæ est in motu æternitate ausus est contradicere, mediocriter, vt puto, examinata fuere. Cùm autem ad secundum venero argumētum, & ipsum conabor declarare, & tunc exponam eas quæ aduersus ipsum fiunt obiectiones, & ostendam quomodo ea dicunt quæ sunt H infirma & imbecilla.

Elementa esse in principio a Deo facta vult Simplicius.

Mutationem esse in Deo, si mundus ab eo in principio sit creatus.

Æterna sunt quæ a Deo fiūt nullo interiecto medio.

Quæ fiunt et intereunt, fiūt & intereunt a causis quæ sunt i cœlo.

Platonis locus i Timæo expositus.

Ad hæc autem prius & posterius quomodo erit si non sit tempus: vel tempus, si non sit motus? Si est autem tempus numerus motus, vel motus aliquis, siquidem est semper tēpus: necesse est etiam vt motus sit æternus. Cæterum de tēpore quidem videntur oēs præter vnum consentire. Et ideo ostendit Democritus fieri non posse vt omnia sint facta seu genita. Tempus enim esse ingenitum. X

IX Hanc quoq; valde euidentē affert demonstrationem, ꝙ motus neq; fiat nec intereat, sed sit æternus, à tempore eam probans per hoc cōnexum. Si æternum est tempus: æternus est etiam motus, atqui antecedens. ergo etiā consequens. Et connexū siquidem & nunc ostēdet & postea,

Motus æternitas probatur a tēpore.

ex eo

ex eo ꝙ tempus sit motus, vt quidam existimarunt, vel numerus, vel aliqua affectio motus. Quòd aūt æternum sit tempus, ex ijs etiam qui dicunt natiuum seu genitum esse motum conatur ostendere, cum eo quod etiam euertit quod dicitur. Si enim sit, inquit, motus qui prius non erat, & si interit postea vt non sit amplius: videlicet & prius est ante motum, & post motū posterius. Si autem prius & posterius: necesse est etiam vt tēpus sit ante motum & post motum. Hoc enim, prius & posterius, quæ te nus dicunt cùm prius non esset, motum fieri posterius, & cùm prius esset, postea non esse: temporis partium ordinem significat. sunt enim hæ partes temporis. & tempus in in has diuiditur. Si autem necesse est tempus esse ante motum & post motum. Tempus autem est motus, vel numerus motus, vt ostensum est: necesse est vt ante motum sit motus & post motum. Quamobrem eos qui dicunt ꝙ cùm prius non esset, motus est postea, & cū esset prius, postea non erit, sequitur vt dicāt fuisse aliquando motum cùm non esset motus: & futurum aliquando motum cùm non erit motus. Sed hoc quidem ipse prætermisit subiungere. Cùm autem sumpsisset ꝙ tempus, est vel motus vel numerus motus, adeò vt semper si sit tempus sit motus: & ꝙ æternum sit tēpus, subiunxit esse etiam necesse vt motus sit æternus. Quòd autē æternum sit tempus, significauit quidem per prius & posterius. Si enim tempus est id quod est prius & posterius: id autem quod est prius & posterius, est æternum: Si sit enim aliquid ante prius, est ipsum quoque prius: & si post posterius, est ipsum quoq; posterius: ergo est etiam tēpus æternum. Et hoc quidem primùm probat ex cōmum Physicorum de hac re sententia. Æternum enim omnes existimare tempus præter Platonē. Is enim dicit ipsum simul fuisse genitum cum mundo. Quomodo autem hoc dicit Plato, sciemus paulò post. Democritus autem adeò per suasum habuit æternum esse tempus, ꝙ cùm vellet ostendere non esse omnia natiua seu genita, vsus est tanq̃ euidenti, ꝙ tempus non sit genitum. Quinetiam Anaxagoras, cùm dicit, Erant simul res omnes, indicat fuisse tempus ante secretionem eam quę fecit mundum. Nam & illud Erant dicit, quod est temporis: & quæ infinito ante tempore secerni non poterant, dicit mētem postea secreuisse, & pulchro ac certo ordine collocasse. Empedocles autem ab æterno dicens fieri vicissim dominatū, aliquando quidem amicitiæ, aliquando verò contentionis, apertè ostendit se mūdum putare esse ęternum. Si autem est æternum tempus: etiam motus.

Tempus esse ęternum.

Democritus aperte dicit ęternum esse tempus.

Plato autē solus ipsum generat. ipsum enim simul cum cœlo esse genitum. Cœlum autē dicit esse genitum.

X Quæ sæpenumero alibi à me dicta sunt, nunc quoq; dicere necesse est. ꝙ cùm multis modis dicatur genitum & ingenitum, aliter quidem Plato, aliter verò Aristoteles, eo vtentes, videntur sibi esse inuicem contrarij, cùm non sint. Etenim dicitur genitum, ꝙ cùm prius quidem non esset, est postea, & substantiam habet in parte temporis. In quo significato genitū vsurpat Aristoteles, ipsum distinguens ab eo quod est æternum. Aliud autem est geniti significatū, quod ei quod verè est opponitur, & ab eo distinguitur. quod quidem cùm in eo ꝙ gignatur ac fiat id quod est habeat, consistit ex alia causa, & non ex seipso: & propter hæc ambo, nempe & propterea ꝙ ei quod verè & totum est simul, opponatur, & ei etiam quod per se consistit, dicitur genitum, etsi sit æternum. & in hoc significato Plato sensilem omnem & corpoream constitutionem vocat genitam. Quidquid enim est corporeum diuulsum nec potest ipsum seipsum constituere, neq; totum simul esse coactum, neque in substantia, neq; in ipso esse substantię. Et statim apertè ostendit se ei quod est, id quod est genitū opponere, cùm dicit, Quid est quod semper quidem est, ortum autem nō habet? & quid est quod

Ingeniti vocabulum aliter vsurpat Plato, aliter Aristoteles. Genitū qd dicatur.

Platonis locus ex Timæo.

A gignitur quidem, nunquam autem est? Hoc ergo genito, & non eo quod dicitur ab Aristotele, & mundum & tempus Plato dicit esse genitum. Cùm ergo de mūdo rogasset, vtrum semper sit, ortus generationis ue nullū habens principium, an sit genitus cùm cœpisset ab aliquo principio, respondit, fuit genitus. est enim aspectabilis, tactilis, & corpore præditus. Quæcunq; autem sunt huiusmodi, sunt sensilia. Quæ sunt autem sensilia, cùm possint opinione cum sensu comprehendi: & gigni & genita seu generabilia esse visa sunt. Vides ꝙ cū reddit causam cur mundus sit genitus, non dixit, Quia cùm prius non esset, est postea, sed quia est, inquit, aspectabilis, tactilis, & corpore prędítus. Sed tēpus quoq; vult esse genitum, dicens. Tempus ergo cum cœlo est genitum. Quin etiam huius quoq; dicit causam, nō ꝙ tempus quod non erat prius sit postea: dicit enim ipsum semper esse æternum, etiamsi nō ita vt æuum: sed ꝙ sit æui imago, & consistat per motum. Dicit itaq; Timæus apud Platonem

Genitū mundum quō dicat Plato.

Tempus genitū quō dicat Plato.

B post animationem eius quod est corporeū. Postquam autem ipsam esse motam, & esse animal, vidit eam quæ facta erat æternorum Deorum imaginem, miratus est, & lætitia affectus, adhuc magis exemplari similē studuit efficere. Sicut ergo ipsa est animal, cùm sit æterna, sic hoc quoque vniuersum, quoad eius fieri potuit, tale conatus est efficere. Erat itaq; natura animalis æterna. & hoc quidem, vt ei quod est genitum, omni ex parte pfectéq; tribueretur, fieri non poterat. instituit autem mobilē quandam æui facere imaginem. & cœlum exornans, simul facit æui in vno manentis numero euntem æternam imaginem, hanc, inquam, quam tēpus nominauimus. Aduerte ergo, ꝙ hoc etiam vniuersum, cùm, quoad eius fieri posset, æternum vellet esse opifex, ei cùm esset imaginarium & factum ad similitudinem, donauit ei tempus æui imaginem. vt esset, inquit, mundus quoad eius fieri posset, exēplari simillimus. exemplar enim est id quod est per vniuersum æuum. Hoc autem perpetuò per vni-

Platonis locus ex Timæo.

C uersum tempus & fuit & est & erit. Si ergo per vniuersum tēpus fuit mundus, & est, & erit: videlicet ipse quoque est† ęternus. sed nō vt† æuiternus. Æuiternum enim habet simul omnem suam substātiam, & potestatem, & operationem: quoniam æuū id quod semper est, eo quod est contraxit: Tempus autem, & id quod fit in tempore, cùm in eo ꝙ gignātur ac fiant ꝙ sunt habeant, totā suam perfectionem & absolutionem per motum & generationem veluti per quoddam stamen deducunt. Si ergo Plato dicit vniuersum, eius quę esse potest vniuersitatis, per tempus esse particeps: videlicet est etiam ex eius sententia æternum tempus, etsi non ita vt æuum. Nequis ergo ad verba respiciēs, Philosophos putet esse cōtrarios: Si cùm geniti & ingeniti eadem sumentes significata, vnus quidem genitum, alter verò ingenitum tempus & mundum esse diceret: contraria dicerent. nunc autem in sententijs quidem congruunt. Si enim Aristoteles quidem dicit tempus esse numerum motus: Plato autē ęter-

Æternus & Æuiternus differunt. † ἀΐδιος. † αἰώνιος.

Plato conciliatur Aristoteli.

D nam quæ it numero imaginem: quidnam hęc in sensu differunt, cùm etiam vsq; ad nomina conueniant? Et si Aristoteles quidem mundum dicit esse æternum, Plato autem dicit mundum genitum esse æternum propter participationem temporis: & si apertè quidē Plato mundum dicit esse genitum, vtpote corporeum, tempus autem, vt quod habeat id quod est in motu & in eo quod fiat, quæ quidem Aristoteles quoq; fatetur in ambobus: quomodo adhuc genitum Platonis, cū ingenito Aristotelis, sententia, & nō solis nominibus, putamus cōtradicere? Cur ergo, dixerit quispiam, dicit Aristoteles omnes præter vnum, mundum dicere ingenitum, in principio quidem tacitè significans, postea autem etiam nominatim adijciēs, ꝙ Plato solus dicit fuisse genitum? & causam cur sit genitum adijciens. ipsum enim simul factum esse cū cœlo: cœlum autem dicit fuisse genitum. Num ꝙ hæc erat vetus consuetudo, etiam aduersus id quod apparet con-

Cur genitū esse tēpus dicit Aristoteles dicere solū Platonē.

tradicere,

tradicere, dum eorum ratio habetur qui sunt minus firma ac constanti sententia. Quoniam ergo genitum solebat magis dici in ijs quæ prius non erant, erãt autem postea: ideo aduersus hanc nominis significationem dicens Aristoteles, videtur quidem corrigere Platonẽ, vt qui dixerit esse genitum: reuera autem corrigit, non Platonem, sed eos qui in hoc significato genitum tempori & mundo attribuerunt.

XI Si ergo fieri non potest vt sit & cogitetũ tempus ab ipso Nunc: Nunc autem est quædã medietas, vt quod simul habeat principium & finem: sed principium quidem futuri temporis, finem autem præteriti: necesse est vt semper sit tempus. Vltimum enim eius quod fuerit sumptum temporis, erit in aliquo ipsorum Nunc, Nihil enim sumi potest in tempore præter ipsum Nunc. Quare quoniam Nunc est principiũ & finis: necesse est ex vtraq; eius parte semper esse tempus. Atqui si tempus quidem: clarum est necesse esse etiam esse motũ, siquidem tempus est aliqua affectio motus.

XI Quoniam tempus vel est motus, vel numerus, vel aliqua affectio motus, vel, vt semel dicam, aliquid quod est omnino cum motu: si æternum est tempus, omnino est etiam motus æternus. Cùm ergo prius ostendisset æternum esse tempus ex eo quod est prius & posterius, & ex omnium Physicorum, vno excepto, de eo sententia, hoc ipsum probat adhuc per aliud argumentum, quod tempori adhuc magis conuenit. Mihi autẽ videtur esse eiusmodi demonstratio. Tempus per ipsum Nunc & est & mente concipitur. (temporis enim, ipsum, Nunc, solum consistit. quoniam præteritum quidem non est amplius: futurum autem nondum) Id quod per ipsum Nunc consistit, consistit per medietatem, quæ est futuri quidẽ temporis pricipium, finis autem præteriti. Quod per talem consistit medietatẽ, tale est, vtpote ꝙ etiam ante id quod sumptum est, semper etiam post id quod sumptum est sit aliquid. (quodcunq; Nunc enim consistit, est intermedium inter tempora & ipsa Nunc quę in eis sunt.) Quod est ergo eiusmodi, est æternum. Quod enim Nunc quis posuerit vt vltimum, est & ipsum mediũ, & habet post se tempus. adeò vt non sit vltimum Nunc, neq; tempus. Si enim tempus, Nũc quoq;. siquidẽ Nunc est finis temporis, quemadmodum punctus lineæ. Similiter autẽ neque habebit principium. Etenim Nunc quod videtẽ esse in principio, ipsum quoq; est medium. vt quod sicut futuri principium, ita etiam sit finis præteriti. Est ergo tempus æternum, quod nec habet priocipium nec finem. Si autem tempus semper est: videlicet erit quoq; semp motus, siquidem tempus est numerus vel affectio motus. & quemadmodum nec sumi potest motus absq; tempore: ita nec tempus absq; motu. Quæ ergo hic quoq; ab Aristotele alta quadam & diuina mẽte dicta sunt ad probandum motum esse æternũ, eam quæ ab interpretibus dari potuit explanationem sunt consecuta. Grammaticus autem qui his quoq; rursus conatus est contradicere, videamus qualisnam videbitur si examinetur. Cũ is vtiq; cõcessisset motum similiter se habere atq; tempus, quod attinet ad æternitatem, ortum & interitum, pugnat aduersus æternitatem temporis. & quæ eam confirmãt rationes trifariam diuisas conatẽ euertere. Quarum prima statim est argumẽtata ab eo quod est prius & posterius. Qui enim dicit motum esse genitum, nihil aliud dicit, q̃ ꝙ cùm prius quidem non esset, est postea. & qui in eum dicit cadere interitum, nihil aliud dicit, q̃ ꝙ cùm prius esset, non est postea. Si ergo prius & posterius sunt partes temporis: & ante motum erit tempus, & post motũ. vbi autem tempus, omnino est etiam illic motus. Quare &

Motus æternitas probatur a tẽpore, & Nunc quod consistit in mente.

E ante primum qui esse videtur motum semp erit motus. & post eum qui videtur vltimus, rursus erit motus. Erit ergo motus sempiternus. Iste ergo huic rõni obsistens, prius sumpsit quædam tria veluti pronuntiata ad mirabilem suam cõfirmationem. primum, ꝙ tempus habeat tertiam à corporibus essentiam, vel quartam, vt dicit, se postea corrigens. esse enim primum corpus, & secũdam eius motricem facultatem, & tertium motũ. & sic in motu agente esse numerum motus. Secundo autem, dicit intelligentes substantias esse à quouis corpore separatas & essentia & operatione. & laudat & Platonem & Aristotelem & alios Philosophos qui hoc demonstrauerũt. Et tertiò, In confesso est, inquit, de mente seu intelligentiã, ꝙ si nullas habet partes, & nullam dimẽsionem suscipit ac diuisionem: eius applicatio ad ea quæ apprehẽduntur intelligentia, & non habet opus ratiocinatione ad id quod intelligentia percipitur apprehendendum, vt cogitatio quæ à propositionibus transit ad propositiones: sed

F vel attingit, vel non attingit. Cæterum hoc quoq; tursus est in confesso de mẽtis operatione, ꝙ non coaceruatam et accumulatã simul habet omnium intelligentiam, ꝙ non Deum simul & angelum, & quænam sint in quibus animæ differant & conueniant, & corpora, & tẽpus, & æuum, & reliqua ex ijs quæ sunt, potest simul intelligere. hoc enim est solum proprium diuinæ, vt ita dicam, intelligentiæ, quæ est omnibus carẽs partibus, omnium quæ sunt, & eorum simul quæ sunt præterita, & futura cognitio. Non loquimur autem nunc, inquit, de mẽte diuina, sed de ea quę est post illam, siue sit angelica, siue animalis, siue cuiusmodicunq; alia. Mens ergo, inquit, quæ transeundo procedit à mentis conceptione, agitationeq; in aliam, non admittit simul duas mentis agitationes. sed vnam quidem primam, alteram secundam, & aliam tertiam mente concepit. Hæc cùm tanquam pronunciata prius sumpsisset, eis subiunxit. Si mens ab ea quæ est ad corpora habitudine ac relatione, & substãtia separata est

G & operatione: videlicet corporũ motu multo magis priuata est & tempore. Si ergo mens, quatenus est mẽs, nullam habet ad tempus habitudinem ac relationẽ: non omnium autem quæ intelligentia apprehẽdi possunt simul habet intelligentiam: sed cùm hoc quidpiam prius intellexerit, deinceps transit ad aliud quod mente agitatur, et ex illo rursus ad aliud: Est ergo in mẽtis agitationibus id quod prius mente intelligitur, & id quod posterius. etsi ea sit remota ab omni habitudine & relatione temporis. Nõ ergo quidquid quouis modo intelligitur vel dicitur prius & posterius, statim etiam tempus significat. Si autem tempus quoq;, inquit, factum est cũ cœlo ex sententia Platonis: siquis corpora sustulerit, tempus quoq; tollit de medio. non tamen tollit mẽtem. Si ergo mẽtis operatio est eiusmodi vt transeat, necesse est vt vnum qdem primò mente agitet, deinde secundum. id enim ei inquit inest ex substantia. Non ergo quod quomodocunq; dicitur esse prius & posterius, statim tẽpus quoq; significat.

H Verumenimuero, inquit, siquis oẽ intelligentes qdem substantias concesserit esse liberas ab ea quæ est ad tempus habitudine ac relatione: omnino certè ipsum temporis opificem, esse quouis tempore superiorẽ, et vltra omne tempus, censuerit. Si ergo Deus cœlum nullo interiecto medio fabricatur, & dedit ei vt taliter moueatur, inę qualis autem celeritatis sunt motus cœlestium: siquis ergo in eandem zodiaci partem errantes stellas conuenisse mẽte agitauerit: videlicet nõ in eodem tempore in idem signum vnaquæq; earum reuertetur. Cùm ergo Luna in idem signum, suo peracto circulo, peruenerit, in quo omnes simul prius erãt, nouit vtiq; Deus qui hęc ordinauit, ꝙ ea quidem suum transegit circulum, reliqua aũt nondum. Quare si aliam quidem stellam nouit prius restitutam, aliam verò posterius: est ergo, quod attinet ad argumenta Aristotelis, etiam in diuinis intelligentijs aliud quidem prius, aliud verò posterius. & ideo tẽpus quoq;

Tẽpus habere tertiam a corporib' essentiam, vt vult Grãmaticus.

Intelligentes substantiæ a quouis corpore separatæ & essentia & operatione.

Intelligentia quę nõ suscipit dimensionẽ, nulla opus habet ratiocinatione ad apprehendendum.

Sola mẽs diuina habet coaceruatã omnium intelligentiam.

Mens nõ admittit simul duas mentis agitationes.

Prius & posterius est in mentis agitationibus, vt vult Grãmaticus.

Prius & posterius nõ omnino tẽpus significat.

Tẽpus opifex est tẽpore superior.

Prius & posterius est in diuinis intelligentijs.

neq; enim ipsum dicent ea ignorare, quorum ipse est nullo medio interiecto opifex. & non solùm in intelligentiis seu mentis agitationibus, verumetiam in voluntatibus. Cùm enim Luna idem signum occupasset, volebat vtiq; Deus eam ita habere, reliquas autem nondum volebat. & cùm Solem voluit manere, tunc nõdum Mercurium, verbi gratia, vel aliquam aliam. Est ergo etiã in Dei voluntatibus prior aliqua & secunda voluntas & tertia. & non est propterea tempus. Præterea habet Deus futurorum cognitionem. Futura autẽ sunt non ea quæ sunt vniuersè ac generaliter, sed quę sunt singularia et indiuidua. quemadmodum nouit Socratem antequam nasceretur, & Platonem. Ergo si Deus nouit id quod futurum est, scit id nondum adesse. & quando præsens fuerit, scit adesse. & postquam interierit, scit id præteriisse, & non esse amplius ex iis quæ sunt. Quamobrẽ cognitio per quam scit esse futurum, prior est ea per quam scit id nondũ esse ex iis quæ sunt. Si ergo propter dictionem prioris & posterioris, protinus apparet tẽpus quoq; cõsistere: ne opificem quidem statuemus extra habitudinem & relationem temporis. Cùm hæc dixisset, multis deinceps probare conatur, quòd enim quæ tempus superant, neq; mente percipere, neq; interpretari possimus, ea verbis quę tempus significãt interpretamur. Quemadmodum .n. Deus sine tempore intelligit ea quæ veniunt sub tẽpus: ita nos quæ tempus superant, in tempore seu instar temporis. Si ergo dicimus, non fuit semper tempus, vel non fuit prius quàm fieret, vel aliqua alia dictione vtimur, quæ tẽporis notionem significat, non necesse est vt tempus quoq; cogitetur vnà cum dictionibus, sed solùm id quod non est semper, esse tempus. Quòd enim dictiones tẽporis, non omnino tempus, quomodocunq; dicantur, significẽt, dicit se demonstrasse in quinto libro eorũ quos scripsit aduersus Proclum. & illinc rogat eos qui in hæc inciderũt, argumẽta colligere, vt dicit Grammaticus, vt eiusdem rei iterationem qua maximè delectatur effugiat. Horũ plurima iisdem verbis scripta adduxi, sperans multos nõ credere quòd qui talia & animo versat & scribit, summis Philosophorũ principibus ausus sit contradicere. Sed videamus quę ab ipso dicta sunt, incipientes ab iis quæ ab ipso prius sumpta sunt veluti pronunciata. Primùm quidem dixit tempus habere tertiam vel quartam essentiã, à corporibus, solum tempus contemplatus quod metitur operationem. Atqui eorum quæ possunt in partes diuidi, & quæ sunt genita, & in summa, eorum quæ ab eo quod verè est excesserunt, non solam operationem, sed etiam essentiæ extensionem, & eam quæ est in qualitatibus, metitur tempus. Deinde qui sæpe adducit Platonem, non animaduertit quòd propter temporis participationem dicit mundum fuisse factum exemplari similiorem, cũ scribit, Postquam autem motũ esse, & esse animal, animaduertit æternorum Deorum factam imaginem pater qui genuit. & ea quæ deinceps consequuntur. quæ cùm paulò antè adduxerim, non opus est vt rursus molestiam afferam. Si ergo æternitatis, quam iste soli Deo conuenire existimat, per tempus mundus effectus est particeps, & maioris cum exemplari similitudinis, quàm cùm solum corporeus esset & animatus: quomodo id iste putauit imbecillum & euanidum? Si autem eandem habet cum mundo proportionem & conuenientiam, quam habet æuum cum mundi exemplari: vt enim illud, propter æui participationem, quod habet superiorem ordinem, est æternum: ita etiam mundus qui propter participationẽ temporis est æternus, est particeps temporis tanquam superioris: quomodo id iste censet vltimum? Sed hoc quidem minimè est mirandũ, si id eius omnis curiosam latuit loquacitatem, quod est inclytis Philosophis persuasum. secundum autem eius pronũciatum, quod dicit intelligentes substantias esse à corpore separatas & essentia & operatione, rectè dictũ est. etsi clarum sit istũ omnino ignorare substantiam intelligentem, vt discemus ex tertio.

Prius & posterius est in Dei voluntatibus.

Prius & posterius in rerũ futurarũ Dei cognitione.

Quæ tẽpus superãt, verbis tẽporis significam⁹.

Dictiones tẽporis nõ omnino tempus quõcunq; dicantur significant.

Tempus nõ solũ metitur gẽitorũ operationẽm, sed etiam essentiæ & qualitatis extẽsionem.

Per tempus est mundus exemplari similis.

Tẽporis & æui inter se proportio.

A Idẽ enim dicit in tertio, nullas habere partes, nec vllam suscipere dimensionem nec diuisionem, applicationem quæ fit ad ea quæ percipiuntur intelligentia. nec simul Deum & Angelum, & ea in quibus animæ differunt & conueniunt, & alia cognoscere: sed transeundo, ab vno quod mente percipitur, ad aliud procedere & duo quę simul mẽte percipiantur in eodem non suscipere. Hoc .n. dicit esse Dei proprium, non autem angelicæ mentis vel animalis. Ea enim vnum quidpiam primum animaduerrit: alterum verò secundum: aliud autem tertium. Quomodo ergo nullas habet partes, & nec dimensionem suscipit nec diuisionem eius mutatio, si nõ duo simul intelligit, sed vnum quidem primum, dein secundum, deinde tertium: & transit ab alio in aliud? Quamnam autem dicit hanc mentem? Aut enim animam ratione præditam: aut summam eius partem, aut aliquam aliam substantiam quæ est supra animam. Si enim animam quidem ratione præditam vocat mentem: eius enim sunt propriæ ratio-

B cinatrices mentis agitationes, & quæ ab aliis in alia transeunt: non est eiusmodi vt nec ad corpora nec tempus vllam relationem habeat nec habitudinem. Quomodo .o. fieri potest vt transitus fiat ab vno ad aliud absq; tempore? Quomodo autem id quod non simul intelligit, non vnum quidem intelligit in priori tempore, alterum verò in posteriori? Dicat enim nobis Grammaticus quid significat simul, & quid non simul. nisi fortè simul, quod græcè est ὅμα, posuerit tanquàm idem quod ὁμοῦ, cùm ignorasset eorum differentiam. Sẽrio enim, quòd, vt in fabulis Crato, iste cùm ingentem philosophię concupiisset gloriam, auribus quoq; priuatus est eius quæ illi conuenit exercitationis in Grãmatica, siquidẽ id quod nõ simul cognoscit, sed transit ab alio ad aliud, & vnum quidem prius intelligit, illud verò posterius, nõ existimat in tempore intelligere. Sin autem summam partem animę prædite ratione mẽtem existimat, vel aliquam quæ sit supra animam substantiam, siquidẽ transeundo intelligit ac mente agi-

C tat, vt iste censet, præter Deum, si modo eum etiam, omnia sic dicens cognoscere: neq; illud est supra animã, neq; supra tempus. Si autem omnia simul aceruatimq; intelligit & absq; vllo transitu, quod quidem cõuenit ei mẽti quæ est in essentia: non vtique prius & posterius, nec id quod ex vno transit ad aliud, vllum habet locum. Quare nihil inuenerit eiusmodi prius & posterius, quod non dicatur per tempus. quod quidem dum conaretur ostendere, confusam suam & minimè explicatam de intelligenti substantia sententiam aperuit. oportebat enim significata prioris & posterioris, quæ ab Aristotele in prædicamentis, & paulo post diuiduntur, audire: vel cùm ipse diuisisset, ostendere quænam tempori applicentur & quę non. Dicatur tamen vt eius explicetur confusio. quòd primum quod ordinem significat, vt in præsentia quidem, dicitur tribus modis. Aut .n. positura, vt primum superius, inerrans cœlum seu fixum dicimus: Aut natura & substãtia,

D vt quod simul quidem perimit, non autem simul perimitur, & quod simul quidem infertur, non autem simul infert: sicut se habent genera ad species: Aut id quod est prius tempore. vt troiana Peloponnesiacis. Dicat ergo nobis, si non est prius & posterius tempore, in eius quæ ab eo mens dicitur agitationibus: in quonam alio fuerit? Positura enim non est in iis quæ percipiunt intelligentia, nisi dicatur per metaphoram. Si autem esset, nihil obstaret, quominus simul intelligeret prius et posterius. Simul .n. vt opinor, intelligit centrum sphæræ & circũferentiam. Simul etiam id quod est natura prius & posterius, quẽadmodũ causam & causæ effectum simul, non sola mẽs, sed etiam anima necesse habet intelligere, propter eam quę est inter se inuicem habitudinẽ ac relationem. Quod est autem per transitionẽ prius & posterius, & nõ simul, habet omnino tempus & motũ: quæ simul sunt: & quod est in cognitione quidem prius & posterius quod nõ est vnà, nec possum quidẽ mente cõcipere quõ in alio significato

Mẽtis applicatio ad ea quę percipiuntur intelligentia, fit ne in tempore.

Aia habet relationẽ ad tempus.

ὅμα simul in tempore. ὁμοῦ simul in loco.

Primũ quod ordinẽ significat quot modis dicatur.

Prius & posterius est in mentis agitatione.

E ficaro dicatur ꝙ in tempore. Cæterũ iste verba efflat inania, non accedens ad eorum considerationem. qui cùm mentem posuerit tempore superiorem, ei transeuntes dedit operationes. Hoc enim, inquit, cùm itellexisset, venit deinde ad aliud quod mente agitatur & intelligitur, non simul mente agitans ac intelligens. & hoc eùm posuisset, dicit talem operationem esse tẽpore superiorem, apertè ostendens ijs qui possunt consequi, ꝙ neq; intelligentis, substantiæ vel cognitionis, neq; naturæ temporis distinctiam & expressam habet notionem. Quare cũ instituisset ostendere aliqd prius & posterius quod non est in tempore, protulit quidem mentem vt quæ sit tempore superior, & operetur per aliquid aliud prius & posterius. sumptis aũt priori & posteriori quæ sunt temporis, in eo omnia confudit ac cõmiscuit. Si enim trãsit ab vno ad aliud, videlicet mouetur. vbi autem motus, illic est & tempus, vt ipse etiam fassus est in principio contradictionis, tempus ponens numerum. Etsi ergo non quidquid
F quomodocunq; dicitur prius & posterius, statim etiam tempus significat: non enim quod est natura aut positura prius & posterius: at id quidẽ certè quod est prius ac posterius in ea quæ transit intelligentia, & mentis agitatione, per quam quæ hoc prius intellexit, deinceps transit ad aliud, & ex illo rursus ad aliud, quidquid fuerit id quod sic intelligit: hoc prius & posterius quod est tempore, & nõ aliquo alio significato prioris & posterioris, est motus, vel cum motu. est enim transitus, quẽadmodum dixi, motus. vbi autem motus, illic etiam tempus. Quare etiam eius omnia quę deinceps facta sunt argumenta, quæ dicunt esse quidem transeũtem sed temporis expertem mentis & Dei operationẽ temere adducta sunt. Temere quoq; adducta est quę fit cogitatione, corporũ sublatio, & quæ simul etiam fit sublatio temporis. Siquis.n. inquit, corpora sustulerit, vnà quoq; tẽpus tollit, siqdem tempus factũ est cum cœlo, vt dicit Plato: non tamen tollit mentem. Si est ergo, inquit, transiens mẽtis operatio
G etiamsi non sit tempus, & necesse sit vnũ quidem prius, alterum verò secundum intelligere: non quidquid dicitur prius & posterius, statim quoq; tẽpus significat. Hic autem hoc quoq; adiecit ꝙ aliud quidem prius, aliud verò secundo intelligere, menti inest ex essentia. Et ꝙ mẽs quidem intelligat id quod est prius & id quod est secundum, et id quod est natura, & id quod est positura ac tempore, clarum est: Quid enim cùm mens sit seu intelligentia, ignorauerit? non tamen per trãsitum vnum quidem prius intelligit, alterum verò posterius. Et hoc fortasse in causa fuit vt laberetur Grãmaticus. Nam cùm forte Philosophos audijsset dicentes, ꝙ mens cùm in se primam ostenderit discretionẽ, & res producit discretas, & discretè quidem intelligit, sed non transeundo: alias quidem quæ sunt primæ, alias verò quæ secundæ, vt discretas: iste cũ non intellexisset quod dicebatur, existimauit dici ꝙ alia quidem prima intelligit, alia verò postea, ab vna intelligentia seu mentis agitatione ad aliã transiens.
H Hoc autẽ ei accidit propter ignorationem eorum quæ rectè de mẽte sunt credita. Si enim Aristotelẽ de mente audijsset dicentem, ꝙ ea sit substantia sua actus seu operatio, & ꝙ mens seu intelligentia sit res ipsæ: & ea quæ dicunt audita intellexisset, non cogitasset transeuntes mentis operationes. Si enim mentis operatio cũ eius substantia & cum rebus concreuit & coaluit: clarum est eã carere transitu. Sed esto, vt dixi, hoc eius longè superasse cogitationem, dum versatur in vmbris & imaginibus quæ futuræ sint ei vtiles ad contradicendum, nõ aduertere autem ꝙ quæ ita operantur per transitũ, vt ex vna in aliam intelligentiam mentisq; agitationem transeant, & non vtrũq; simul comprehendant, id habent operãs quod est prius & posterius tẽporis: hoc mihi valde videt̃ stolidũ, sicut etiã ea quæ deinceps ab eo scripta sunt. Non contentus enim ijs quæ in mentẽ debacchatus est, transeuntes existimãs eius operationes, siquis, inquit, neq; intel-

Mens nõ intelligit transeũdo prius & posteri⁹. Mens discrete intelligit, sed non transeundo.

Mens est actus & res ipse.

E ligentes substantias concesserit esse lìberas ab ea quæ est ad tempus relatione & habitudine: at opificem quidem certè tẽporis is censuerit esse quouis tẽpore superiorem. Si ergo, inquit, nullo interiecto medio Deus cœlũ fabricatur, & cætera quæ his subiũxit, ne eadem bis scribam: quoniam & stellatum nouit Deus in suum locum restitutiones, ꝙ alia quidem prior, alia verò posterior restituitur, & ita vult: quinetiam id quod futurum est nouit esse futurum, & quod est præsens adesse, & id quod est præteritum præterijsse: est ergo in diuinis quoq; intelligentijs seu mentis agitationibus & voluntatibus aliud quidem prius, aliud verò posterius. & cognitio, inquit, per quam nouerat esse futurũ, est prior illa per quã sciebat esse pręsens. ea autem est rursus posterior, per quam scit non esse amplius ex ijs quæ sunt. Si ergo propter dictionẽ prioris & posterioris, statim videtur Aristoteli tempus quoque ostendi: ne temporis quidem opificem extra relationem seu habitudinẽ temporis statuemus. Dicat ergo id quod
F in mentis agitationibus seu intelligentijs & volũtatibus est prius et posterius, vtrũ id quod sit considerat per transitum, ꝙ cùm hoc quidpiam prius intellexit, & deinceps transit in aliud quod intelligit, & ex illo rursus in aliud: an in aliquo alio significato eius quod est prius & posterius? Si id.n. per transitum & motum considerat, ipse est qui post mentis operationes, Dei quoq; operationes qui tempus est fabricatus, dicit tẽpus metiri. & quod sic magis intelligit prius & posterius, ex hoc planè ostendit q̃d dicit. Cũ autem rursus fuerit præsens, tunc nouit esse pręsens. & postq̃ interierit, tunc nouit præterijsse. Si igitur cùm fuerit præsens, nouit adesse: & postquam interierit tũc nouit præterijsse: & nec ea prius nouit nec posterius: præteritum autem & præsens & futurum nõ sunt simul, sed in fluenti tẽpore vnum quidem non est, alterũ verò est, tertium autẽ nondum est: clarum est ꝙ hunc fluxum in diuinis quoq; mentis agitationibus seu intelligẽtijs visione & phantasia apprehendit. nã hæc vocabula, Cùm,
G & Tunc, si non sint aduerbia temporis, dicat iste qualia oportet existimare. Si aũt in aliquo alio significato prioris & posterioris, vnã quidem dicit in Deo primã cognitionem, alterã verò posteriorem (eũ enim, si videtur, vel oratione reddamus meliorem, qm̃ reipsa interim nõ possumus) si sic quidẽ priorem et posteriorẽ, vtpote ꝙ Deus habeat cognitionem eius quod est tẽpore prius & posterius, & sciat vnum quidẽ esse prius factũ, aliud verò posterius: non est valde absurdũ. neq; tempus vnã ingreditur cũ cognitione prioris & posterioris. quemadmodum neq; cũ diuina eius causa. neq; quod est eiusmodi prius et posterius voluit necessariò Aristoteles audiri in tẽpore. Non audeat tñ aliquis id quod cognosci potest prius & posterius referre ad Dei cognitionẽ, & ea ratione dicere ꝙ cognitio per quã sciebat futurum esse, est prior ea per quã sciebat esse pręsens: hac autem posteriorem eam per quã scit non esse amplius ex ijs quæ sunt. simul.n. est in ipso eorum cognitio: & non est vna quidẽ prior, alia ve-
H rò posterior. & recordetur suorũ ipsius verborum cum dicebat ea etiam quæ cadũt sub tempus Deum nosse sine tẽpore. sed, vt videtur, nesciebat tunc quid diceret. Si aũt prius & posterius, tanquã positura, vel vt illic magis propriè dicat aliquis, causali ordine, vel excellentia naturæ, intuetur quis in Dei mẽtis agitationibus & voluntatibus: nihil faciũt hæc significata ad id quod dicit Aristoteles. sed est puerorũ ludentium, ex indistincta æquocatione aggredi cõtradicere. Progressus aũt, vult vt qui audit non fuisse tẽpus priusq̃ fieret, non cogitet illud Prius in tpe. Sunt.n. inquit, multę dictiones tẽporis, quæ non tẽpus necessariò significant, sed solũ intelligi ex dictione non semper esse tẽpus. Qui hęc dicit, planè ostendit se ea nolle quę dicit intelligere. Si.n. non vult hoc prius & posterius intelligere in tpe, quæsijsset qũo potest hoc aliter accipi. & cũ inuenisset non posse aliter, destitisset importunè sibi contradicere. Qui.n. dicit ꝙ ante sexies mille

annos,

In Dei cognitione nõ est prius & posterius.

Aequiuocatiõe indistincta ludere est puerorũ.

Tẽporis dictiones semper significare tempus.

annos, verbi gratia, non erat mundus, quid diuersum dixit ab eo qui dicit quod ante tot annos non erat ars grammatica? Qui hoc autem dicit, qd aliud dicit quàm quod non erat in tempore quod fuit ante tot annos? Eiusmodi enim prius, neque est positura, vt si dicerem, Ante hanc columnam non est alia: est enim positura eorum quæ sita sunt: neque natura, sicut etiam prius dixi. nam hoc quoque postulat vt sit prius aliquid, cùm dicimus genus esse prius specie. In summa autem quod fuit ante sex millia annorum, habet sexies mille annos se posteriores. est enim prius prius posteriore. Si ergo tempus est id quod est posterius: fuerit etiam tempus id quod est prius, vel in tempore. Sed hoc tantum, inquit, intellige quòd non est semper tempus. Quid hoc ergo significat, an non quod est quidem aliquando, aliquando verò non est? Illud autem Aliquando, an ne significare quidem tempus dicet Grammaticus? Æquum est ergo vt ipse dicat quidnam aliud significet. Non videtur enim dictio eiusmodi vt nihil significet, sed excitat aliquam eius qui audit cognitionem, & eum aliquo modo afficit. Aduersus primum ergo ex ijs quæ nunc dicta sunt argumentis, hæc dixit & audijt Grammaticus. Aduersus secundum autem argumentum Aristotelis, quod probat æternum esse tẽpus, ex eo quòd omnes Physici præter vnum Platonem, videantur consentire de æternitate temporis, & quòd sit ingenitum, audi qualia aduersus ea dicere instituerit. Primum enim, non quoniam, inquit, quinque fortè vel decem viri præter Platonem inter se consentiunt, dicẽtes tempus esse ingenitum, propterea æquum est ipsos anteferre Platoni. non enim ex multitudine eorum qui pronuntiarũt oportet iudicare veritatem. nam sic Aristoteles qui solus introduxit quintam corporis essentiam, minus pbabitur, quàm omnes, vel plurimi quidem certè, qui mundi principia dicunt quatuor elementa, vel omnia, vel eorum aliqua. In summa autem si sequenda sit multitudo Physicorum, quomodo, vt ipse dicit in primo libro de cœlo, mundum illi quidem omnes dicunt esse genitum, ipse autem demonstrat ingenitum? Tertiò autem, si magis credendum est ijs qui ea dicunt quæ sibi consentiunt, quàm ijs qui à seipsis discrepant: ea autem dicit Plato quæ sibi magis consentiunt, cùm dixit, Tempus ergo cum cœlo fuit genitum, cùm alij genitum quidem mundum esse dixerint, tempus autem ingenitum: et si neutrum eorũ absq; altero habeat substantiam: Platoni magis credendum est qui cum mundo tempus quoque dicit esse genitum. Præterea, inquit, si in alijs omnibus rebus naturalibus ostendit alios Physicos longè aberrasse à veritate, cur eorum q ingenitũ sit tempus, testimonium, vt fide dignum admittemus? Et post hæc dicit se posse ostendere plures, eosq; antiquiores, & qui fide digni sint multis nominibus, qui ijs aduersantur qui tempus dicunt esse ingenitum. Dicendum est ergo aduersus has quoq; eius contradictiones, quòd aliorum testimonia adducat Aristoteles, non vt quæ demonstrẽt: sed post demonstrationes plurimum, si aliquos etiam inuenerit ex prioribus qui dicant ea quæ consentiunt cum ijs quæ sunt demonstrata, facit eorum mentionem: primùm quidem beneuolo animo agens gratias quòd primi talem viderint veritatem: deinde etiam ijs qui discũt, cùm necessaria vi demonstrationis persuasionẽ afferens. Videntur enim minus dubia quæ sunt in confesso apud plures & sapientiores, vt quæ apud omnes nullã habeãt omnino controuersiã, quòd non habeant quò aliò suam ad id quod est contrarium deflectant cogitationem. Iste autem Grammaticus cùm eorum quæ dicuntur institutum ac scopum non animaduertisset, dicens tanquã aduersus testimonium demonstratiuum, Non oportet, inquit, instar brutorum & rationis expertium animãtium sequi enuntiationes quæ demonstrari nequeunt. Quòd autem Plato mundum & tempus dicit genitum, non in eodem significato quo Aristoteles, & quemadmodum

Aliqñ, tẽpus oĩno significat.

Argumentũ ab authoritate non est validum.

Testimonia aliorum cur adducat Aristoteles.

A Aristoteles veterem seruans consuetudinem, non aduersus Platonẽ, sed aduersus eos qui in eo quod ad manum se offerebat significato audiebant genitum, contradicit, non opus est vt dicam iterum, cùm in verborum Aristotelis expositione, ea, vt puto, aperuerim. Quare etiamsi nonnullos corrigit Aristoteles, vt qui mundum dicerẽt esse genitum. aduersus id quoq; illorũ quod apparet obsistit. Et quid mirum, si existimauit Aristoteles fore vt aliqui in eo quod se ad manũ primum offert significato, Platonis & aliorum genitũ acciperent, cùm post tot interpretes, qui quẽadmodum à Platone dictum sit ingenitum explicarunt, iste Grammaticus Platonem secũ sentire existimat, mũdum & tempus sic genitum esse dicentem vt iste vult, vt qui prius quidem non esset, postea autem ad hoc vt esset processerit. & neq; Platonem dicentem audijt, q cùm vellet Deus mundum exemplari similem efficere etiam in æternitate, pro eo quod illic est æuo, quod præbet exemplari æuiternam æternitatẽ, æui imaginem tempus mundo præbuit, quod dat æternitatem
B temporis. adduxi autem paulo antè ipsa verba Platonis. Sed nec quintam essentiam introducens Aristoteles, in sensu differt ab alijs, & maximè à Platone. Si enim ideo dixit Plato cœlum esse ex igne & terra & ijs quæ intercedunt, q sit aspectabile & tactile: aspectabile autem nihil est absq; igne, neq; tactile sine terra: rogandus quoq; est Aristoteles, an non ipse quoq; hæc ambo sit confessurus, & aspectabile & tactile esse cœlum, eaq; igni & terræ primum inesse. Cur is ergo quintã ipsum vocat essentiam? Num quoniam Plato quoque aliam dicit esse cœli essentian. ab elementis quatuor quæ sunt sub Luna? siquidem cœlo quidem figuram tribuit dodecaedram, vnũquodq; autem ex quatuor descripsit alia & alia figura. Quintam ergo is quoq; cœli dicit essentiam. esse enim aliam à quatuor elemẽtis quæ sunt sub Luna, siquidem quinta est figura dodecaedra, & sunt figuræ substantiales. Præterea autem hoc fecit apertius Xenocrates, qui est auditorum
C Platonis vel maximè verus & germanus. hæc scribẽs in libro de vita Platonis. Animantia ergo rursus sic diuidebat, in ideas & partes omnino diuidens, donec peruenit ad elementa oĩum animantium, quæ quidẽ quinq; figuras nosauit & corpora: in ætherem & ignẽ & aquã & terrã & aerem. Quare æther quoq; apud eũ est aliquod aliud quintũ simplex corpus præter quatuor elementa. Sed neq; dicunt sibiipsis repugnantia, qui mundum quidem dicunt esse genitũ in alio significato, vel tanq̃ à causa, vel vt ex positione: tempus autẽ ingenitum, vt quod prius quidẽ non esset, esset aũt postea, etiamsi semper simul sint & mundus & tẽpus. Mundus.n. propter naturam eorũ quæ in ipso sunt priora & posteriora, eã quæ est per positionẽ suscepit generationẽ: Tempus aũt cùm in seipso habeat id quod est prius & posterius, nec per positionem qdem sic potuit dici esse genitũ. Si est.n. genitũ id quod prius quidẽ non erat, est aũt postea: id aũt quod prius est, tempus: quõ mente concipi põt tempus esse ge-
D nitum? Sed nec in oĩbus naturalibus, vt iste dicit, cõtemplatiõibus, alios Physicos à veritate lõgè aberrasse ostendit Aristoteles, qui & nũc & in alijs plurimis eis lubẽs assentiẽ. An non multa verba consumpsit dũ ostendit oẽs ferè Physicos dicere generationẽ esse ex contrarijs & aliquo subiecto, et si alius alia rõne inductus in hanc venit sñiam? Neque verò hoc dico q omnes in oĩbus de rebus maximè naturalibus cõcordes pronunciarũt: sed q cùm sensu in plurimis cõuenissent, in eo q̃d apparebat in nominibus dissidebant. aduersus quod multa contra dixit Aristoteles. Qm̃ autem dicit se posse plures & antiquiores & magis fide dignos adducere, qui tẽpus dicunt esse genitum, An inuidit nobis si eos disceremus quos ignorauit Aristoteles apertè dicens, oẽs præter vnum, concordes tempus dicere ingenitum? An cùm nullum posset dicere, silentio texit ignorationem. Si autem Iudæorum indicat legislatorem qui dicit, In principio fecit Deus

Quintã essentiam introducens Aristoteles conuenit cum Platone.

Cœlo dodecaedrã figurã Plato tribuit in Timæo.

Aetherẽ quintum corpus præter elemẽta statuebat Plato, vt ait Xẽocrates.

Genitum esse mundũ, vt vult Plato, non pugnat cum Aristotele.

Physici in multis re ipsa conueniebant, nominibus solum discrepabãt.

"coelum & terram. Terra autem erat inaspectabilis & incomposita. & tenebræ super abyssum. & spiritus Dei ferebatur super aquam. Deinde cùm fecisset lucem, & separauisset inter lucem & tenebras, subiunxit. Et vocauit Deus lucem, diem: & tenebras noctem. fuitq; vespere & mane dies vnus. Si eam ergo existimat generationem temporis quæ fit à tempore: cogitet esse fabulosam quandam traditionem, & tractam ab Aegyptijs. Nam quomodo esse rationi consentaneum, vt Sol qui est causa dici, vt ipse etiam dicit Moses, quarto die factus sit? E

Legat Basilii magni hexamē, i quo pulchre respōdet huic obiectioni.

Tertium autem argumentum Aristotelis quod dicit, si fieri non potest vt tēpus vel cogitetur absq; ipso Nūc, quoniam in tēpore nihil sumi potest præter ipsum Nūc: Nunc autem est medietas, vt quod principium quidem habeat futuri temporis, finem autem præteriti: necesse est vt semper sit tempus. Si autem tempus: clarū est necesse esse vt etiam sit motus. siquidem tempus est aliqua affectio motus. Cùm aduersus hoc cœpisset dicere, Mihi, inquit, venit in mentem valde mirari Philosophum, si non animaduertit se non demonstrare, sed postulasse id quod quæritur. Cùm enim quæreretur an tempus sit ex ijs quæ semper sunt, pronunciato ad hoc probādum vsus est, quòd sit Nunc medietas temporis. id autem perinde est ac si sumpseris tempus esse æternū. quemadmodum siquis quærens an sit linea aliqua in longissimum porrecta spatium, cuius fines non videntur, sumat quòd omne signum quod est in linea quæ quæritur, est medietas lineæ. si enim hoc ita est: ante quoduis signum quod sumitur, & post ipsum, est linea. si hoc autem ita est: est infinita quæ quæritur linea. Quemadmodum ergo, inquit, in hoc exemplo, qui sumit ex vtraque parte cuiusuis signi quod est in linea quæ quæritur, esse lineam: nihil aliud sumit quàm quòd sit linea infinita. & quod quæritur idipsum assumpsit in propositione syllogismi: ita etiam qui æternum vult tempus ostendere, deinde pronunciatum sumit & propositionem, quòd ex cuiuslibet Nunc vtraque parte est tempus, hoc ipsum sumit quod quæritur, quòd tempus caret principio & fine. Hoc ergo est contradictorium primum eius argumentum. Et ipse quidem miratur, vt dicit, Aristotelem, qui non animaduertetit se non demōstrare sed postulare id quod quæritur. Quis autem non iure eum miretur, si cùm disserendi viæ ac rationis ne ea quidem sciat quæ sunt maximè prōpta & ad manum expedita, audeat dicere contra Aristotelem de ijs quæ ipse inuenit & perfecit? Est enim postulare id quod est in principio, per seipsum ostēdere id quod non est per se clarum. Hoc autem fit, vel apertè & manifestè pronunciantibus & ita se habere volētibus id quod proponitur. Quemadmodum, cùm nos dicamus aliqua bona non statim bonos facere, sicut facultates quibus licet vti bene & male: bona enim est quæ est ad vtrunq; facultas, bonum autem non facit nisi eum qui ea bene vtitur: Stoici hoc perimentes, Omne bonum, inquiunt, bonos facit sumentes id quod est in principio. Aliquādo autem non apertè id quod est in principio sumunt aliqui, sed ita figurantes vt transeant in propositiones, sumunt illa tanquam euidentia, quæ non possunt aliter demonstrari nisi per id quod quæritur. vt puta si qui statuerint ostendere, quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, sumpserint ꝙ quadratus quatuor. quod quidem ostenditur per triangulum. Tertius autem modus petendi id quod est in principio, est, cùm eorum quę inter se conuertuntur, dum vnum quæritur, aliquis sumat alterum. quemadmodum, si nobis quærentibus an sit Diameter lateri symmetria nō conueniens sumat qs latus symmetria non cōuenire Diametro. Num autem non absolutè is qui sumit id quod conuertitur, id postulat quod est in principio: siquidem fiunt ex definitionibus eæ quæ sunt propriè demonstrationes, sed tunc demum cùm est æquè obscurū id quod conuertitur. Cùm ergo Aristoteles sumpserit ex euidentia, quòd Nunc est

Aristotelē id qd' est a principio postulare, cum ad probandū tēporis æternitatem sumat Nūc esse medietatē temporis, vt ait Grāmatic⁹.

Postulare id qd' est a principio qd sit.

Bonum bonos facere dicentes Stoici sumebant id quod est ī principio.

Non absolute postulat id quod est in principio, q sumit id qd' conuertitur.

E medietas temporis, & ex eo ostenderit tempus esse ęternum, iste dicit vtrunque esse idem. Et quòd non sit quidem idem, clarum est, neque dictione, neque significatione. non est enim quod est medium Nunc, tempus ęternum. siquidem completur omne tempus & ex præterito & ex futuro. Sed neq; ex eo quòd sit tempus æternum probatur Nunc esse medium, sed ex ipsius Nunc notione. Sed nec æquè sunt manifesta, tempus esse æternum, & Nunc esse medietatem. Si autem ea quæ necessariò consequuntur iste eadem esse existimat, dicat oportet quòd quę per ea quæ necessariò consequuntur fiunt demonstrationes, fiunt per eadem, & postulant id quod est in principio. Tales autem sunt quæ sunt ex ijs quæ per se sunt. Tales autem sunt quæ sunt propriè demonstrationes. Videamus autem argumentum quoque quod sumptum est ex signo quod est in linea. Nam hic quoq; sumpsit id quod est commune signi & ipsius Nunc, id quod nullas habet partes. quo fit vt sint principia & fines, illud quidem lineæ, hoc verò temporis: nō vtique considerans quòd signum quidem finitæ lineæ potest esse principium & finis, non ostendens medietatem, sed id solùm quod nullas habet partes in ijs quæ habent posituram: Nunc autem, non est absolutè eiusmodi vt nullas habeat partes, sed ita vt præsens tēporis. hoc autem protinus vnà infert præteritum & futurum. quoniam neque est prius nec posterius, sed nunc. Quare qui dicit tempus esse ex vtraq; parte cuiuscunque Nunc, & ideo demonstrat tempus esse æternum, non postulat id quod est in principio. neque sumit id quod quæritur. sed sumit id quod necessariò consequitur euidentem ipsius Nunc medietatem. Quis autem sperasset quòd qui vult esse Grammaticus, diceret aduersus hoc quòd præsens tempus sit medium inter præteritum & futurum, & ea diceret quæ hic dicit? nempe quòd tale quidem est quod est apud nos præsens, fuit autem aliquando præsens, & erit non huiusmodi. perinde enim mihi videtur dicere, ac si quis dicat, Nunc est quiG dem denarius finis numerorum monadicorum, principium autem denariorum. erit autem cùm denarius non habebit amplius monadicos numeros qui sunt ante se, & erit cùm nō amplius habebit denarios, & si habet semper vtrunq;, vt denarius. Ita autem præsens quoq;, quatenus præsens, est quidem finis præteriti, principium verò futuri. Quòd si iste quidem, in illo Nunc quod dicit esse in principio, Grammatici officio fungens ex arte ita disseruisset: id quod est in verbis præteritum tempus non accepisset. Sed neque præterita imperfecta, neque perfecta, & in summa præsentia † tempora quæ rem perfectam & consummatam significant, dixisset vllam tunc habere naturam, siquidem ea quoque habēt aliquid quodammodo commune cum prętetito. sed iste, vt videtur, cùm vellet suum argumentum concludere, etiam nominum communes in seipso perimit notiones. Sed non potest, inquit, Nunc ostendere medietatem temporis, nisi prius ostensum fuerit æternum esse tempus. Atqui si à manifestioribus sumendæ sunt demonstrationes: eius auH tē quod est, Nunc medietas est multo manifestior, quàm ęternum esse tempus: quis enim nescit, etsi non sit Grammaticus, tempus præsens esse in intermedio præteriti & futuri: rectè ex ipsius Nunc medietate demōstrauit ęternum Aristoteles. Quoniam autem, inquit, vnà cum cœlo & mundo tempus simul constitit: nulla autem ratio eorum qui mundum ostendunt æternum remansit quæ non sit confutata: simul etiam confutata fuerit opinio de æternitate temporis. Si itaque omnes eius rationes quæ æternitatem conantur refellere, infirmas & imbecillas, vt arbitror, ostendi, cùm primum librum Operis Aristotelis de cœlo explicarem: vana scilicet fuerit hæc quoque iuuenilis eius exultatio.

Nullas habere partes non est cōmune signi & Nunc.

Fuisse aliqn̄ præsens, & futurum non hmōi, est absurdum.

† συντελι-κὰς χρόνους

Eadem autem ratio est etiam de eo, ꝙ motus sit eiusmodi vt in eū nō cadat interitus. quem- XII

admodum

admodũ enim in eo ꝙ motus est genitus, eueniebat vt prima esset aliqua prior mutatio, ita hic etiam vltima posterior. non enim simul cessat moueri & esse mobile, vel vri & posse vri: cõtingit enim vri posse quod non vritur: neq; esse mouendi potestate præditum & mouere.

XIII Porrò autem id quod potest interire interijsse oportebit quando interit. & quod ei interitũ afferendi est potestate præditum, rursus postea. interitus enim est quędã mutatio. Sin autem non possunt hæc fieri: clarum est motum esse æternum, sed non aliquando quidem fuisse, aliquando verò non.

XII Cùm instituisset ostẽdere nec genitum quidem fuisse aliquã motum vt qui non esset prius, nec interire vt nõ sit postea: duobus vsus est argumẽtis, vno quidem sumpto à definitione motus, altero autem à tempore, ex hoc duobus modis probans id quod quæritur, & ex eo quod est prius & posterius, & ex ipso, Nunc, quod est semper in medio præteriti & futuri. Sed in ambobus quidem argumentis quæ sumpta sunt ex tempore, vtraq; ostẽdit, neque fuisse quã non fuit motus, nec futurum quando non erit. In eo autem quod ex definitione, cùm alterũ ostendisset, nempe ꝙ motus sit ingenitus, & ꝙ non fuit quando non fuit motus, transiens ad argumentum quod sumitur ex tẽpore, nunc adijcit id quod deest argumento sumpto à definitione, nempe ꝙ in motum quoq; nõ cadit interitus. Quemadmodum.n.in illis ostendit motum esse ingenitum, propterea ꝙ ante motum semper sit id quod potest moueri: Sic in his ostendit in eum non cadere interitum, propterea ꝙ id quod potest moueri sit semp vnà cum motu. Hoc.n.est illud, NON enim simul cessat moueri & esse mobile, neq; mouere & esse mouendi potestate prędictum} Si enim cùm cessasset mouere vel moueri, statim interijsset: non remãsisset post motum id quod potest moueri. Si autem id etiam quod non mouetur sed quiescit, vt sit fieri potest, quoniã quietis quoq; sicut motus natura est principium: non eo ꝙ quid cessat moueri, iam cessat etiam esse mobile, cùm motus sit propriè motus, sed non eius quod mouet interitus. in motu.n. rogat hãc, vt vult Alexander, rationẽ. Si ergo cùm cessarit moueri, manet mobile: rursus scilicet mouebitur. & non erat ille vltimus motus à quo cessauit. Et ipse quidẽ eo tanquam aperto fuit cõtentus. interpres aũt etiam causas addidit. Id enim quod est mouendi potestate præditũ, & id quod est mobile, vel interire possunt, vel sunt æterna. Et si interire quidem possunt, ẽt interierint. Omnis autem interitus fit per motum. Quare erit rursus motus posterior eo qui dictus est vltimus. Si autem in ea nõ cadit interitus: si vnum quidem fuerit mouendi potestate præditum, alterum verò mobile infinito tẽpore: rursus eorum vnum quidẽ mouebit, alterum verò mouebitur. id.n. est quod potest. quod quidem fiet, si non prius interierit id quod posse dicitur. Vt aũt probaret non cessare simul operationes eorum quæ mouentur, & eorũ quæ mouent & facultates, adduxit nõ esse necesse vt simul cesset vri et posse vri. Et videtur quidem obscuritatem afferre orationi, ꝙ id quod vritur in exemplum sumpserit, quod simul ac mouetur videtur interire, etsi vera sit oratio, non in ijs quæ intereũt, sed in ijs quæ mouentur, vt dicit interpres. quæ enim mouẽtur, in mouendo conseruantur. & nõ est motus eorum interitus. Et in hoc differt interitus à motu, ꝙ id quidem quod mouetur remanet, non remanet autẽ id quod interit. Quomõ ergo adduxit id quod vritur quod omnino interit? An dici quidem potest ꝙ id sumpsit pro eo quod mouetur, vel ꝙ etiam aliqua quæ vsta sunt contingit non interijsse, vt ea quæ funduntur, quemadmodum aurum, plumbum, æs, & quæ sunt huiusmodi, vel

In motũ nõ cadere interitum, ex eo ꝙ mobile sit semper cum motu.

Eorum, quę mouentur & eorũ quę mouent operationes & facultates non simul cessãt.

Interitus in quo differat a motu.

Cur id quod vritur sumpserit pro eo quod mouetur.

A non frustra adduxit id quod vri potest: sed ostendens ꝙ etiam ea quæ sic mouentur, vt quæ vruntur & videntur interire, ipsa quoq; post motum relinquunt aliquid mobile, & post vstionẽ id quod vri potest, quod rursus vretur. Etsi enim eius quod vritur facta sit in ignem mutatio: quoniam ignis quoq; mutatur in alia elemẽta, habet ipse quoq; id quod vri potest, et si non proximè ac continenter. Quòd autem magis in hoc sensu id quod vri potest adduxit Aristoteles, vtpote ꝙ vera sit oratio etiam in eo quod potest interire, significat cũ subiunxerit. PORRO autem id quod potest interire oportebit interijsse,} cùm quod vri potest sumpsisset vt quod possit interire, & ostenderet, quòd idem ex eodem apparebit, non esse vltimum motum, sicut nec primum. Quemadmodum enim quidquid mouetur, mouetur ex aliquo: ita etiam quod vritur, vritur ab aliquo: & quod interit, interit ab aliquo. Id autem quod attulit interitũ, non ipsum quoq; vnà interijt cum eo cui ab ipso allatus est interitus. cùm B remanserit autem, clarum est fore vt ipsum quoq; postea intereat cùm cadat in ipsum interitus. & rursus id quod interitum ei attulit, postea. Si ergo per motum fit interitus, & motus est mutatio, quod significauit cùm dixit, EST enim interitus mutatio aliqua} non erit scilicet aliqua vltima mutatio, sed ea quæ semper sumitur, potest sumi posterior. Quare motus quoq; non potest deficere. Sed quomodo accepit, quòd id quod potest alicui afferre interitum, id quoq; potest interire? interit enim imbecillus oculus, si intentè Solem intueatur, & multæ plantæ exiccantur à Sole, cuius est substantia ab interitu aliena. An primùm quidem, ea quę dicta sunt, à Sole non intereunt, sed ab ea affectione quæ fit à Sole in aere. si enim à contrarijs intereunt ea quæ intereunt: contraria autem sunt sub eodem genere, & in eodem subiecto, & omni ex parte eiusdem generis: non à Sole proximè & continenter interierint ea quæ sunt in generatione: Deinde si non à Sole proximè & continenter gignuntur ea quę gignun C tur, sed per intermedia: hominẽ enim Sol gignit, sed per hominem: multò magis nequaquam proximè & continẽter interierint. Ei autem quod dicit, sufficit vel ea quæ ab ijs quæ fiunt sub Luna est mutua in seinuicem mutatio, & quæ hic interitum afferunt & intereunt, quæ motum ostendunt qui non potest deficere. Adnoto autem id quod dictum est ab Alexandro in his in quibus dicit, vtpote quòd fiat interitus à contrario vel à simili, vt qui per marcorem fit & extinctionem. Hoc autem dicit, vt videtur, de minori flamma quæ à maiori marcescit & extinguitur. Marcescit autem & extinguitur, non vt flamma à flamma, sed vt minor à maiori. quæ quidẽ sunt rursus contraria. Operæpretium autem est aduertere quòd cùm motum ingenitum ostendisset Aristoteles, & ex ingenito posset ostendere in eum non cadere interitum, siquidẽ nemo hucusq; ausus est dicere aliquid ingenitum esse huiusmodi, vt in id possit cadere interitus: noluit ex eo facere demonstrationem, quoniam nondum ostendit D hæc inter se cõuerti, genitum & id quod potest interire, & ingenitum & id quod non potest interire. quod quidem postea ostẽdit in libro primo operis de cœlo. Cùm autem demonstrasset fieri nõ posse vt sit motus genitus, vel in eum cadat interitus, illud quidem ex eo quòd ante quemuis motũ, qui sumitur vt primus, sit omnino alius motus: hoc autem ex eo, quòd cum quouis motu qui sumitur vt posterior vnà sit alius: Hæc autem cùm ostendisset etiam ex æternitate tẽporis, quod est omnino vnà cum motu: meritò concludens dixit quòd si hęc fieri non possunt vt sit motus genitus & in quẽ cadat interitus, hoc est, vt habeat principiũ vel finẽ, quod quidem idẽ est ac si sit primũ & vltimũ, necesse est eũ esse ęternũ, & non ita se habere vt aliquã quidem sit, aliquã verò nõ sit. Grãmaticus aũt in his quoq; arroganter se iactans, si per quę, inquit, aggressus est Philosophus demonstrare motũ esse ingenitũ, per ea probat ẽt in eum non cadere interitum:

Quod pôt alicui afferre interitũ, quõ intereat.

A Sole proximè res nõ intereunt.

A contrario & simili quõ res intereãt.

per quę, inquit, nos illas rationes dissoluimus, per ea nos quoque eas quæ sunt propositę corrigimus. Et ergo dicendum est per eã deductionem quę per tria dicitur à recentioribus. q si per quas rõnes is conatus est euertere motum esse ingenitũ, ex agitatæ raueum quendam imbecillũque & fractum sonum oĩno visæ sunt edere, ĳs ẽt quę corrigunt q is non possit interire, examinatis, idipsum eueniet. Qm autẽ quasi qui in primo certamine fuerit superior, deinceps securè non vereť argumentis vti vel leuioribus age ea quoque adducta cõsideremus. Quibus.n.inquit, id quod est, est in motu, vel vt semel dicã, quæcunque suę essentiæ conseruatorẽ & perfectorem habẽt motum suum qui est fm naturam, ea si moueri desierint, esse quoque desinunt. Cor itaque & arteria & pulmo, vnà cũ interitu motus, vnà ẽt habẽt eam qua mouebanť facultatem affectam interitu. vel potius idipsum esse ea quæ vocantur. Quinetiã vnaquæque alia pars aĩalis. Porrò aũt ignis quoque est si moueatur. sed si à motu cessauerit, ignis quoque esse desĩt. Non est ergo necesse, inquit, post quẽuis positum interitũ vltimi motus, vltimo posteriorẽ alium relinqui motum. Num etiam hic quoque videbitur ea quæ dicta sunt assequi? cùm Aristoteles, Non enim inquit, simul cessat moueri & esse mobile, hoc est, posse moueri, non eodem omnino motu, sed cuiusmodicunque. Neque enim erat eius institutum, ostendere, motum esse æternum vniuscuiusque eorum quæ sunt in generatione, quorum neque æternam dicit esse substantiam: sed in ĳs etiam quę sunt sub Luna semper esse motum: & nõ esse motum posteriorem: sed etiam post eũ esse aliquem. et alium semper alium excipere. Iste autem dicit cor & ignẽ & quæ sunt hmõi, moueri desinentia, esse quoque desinere. & non aĩaduertit ea quidem desinere esse cor & ignis, & habere facultatẽ qua moueri possint eodem motu: non desinere tñ esse mobilia. cor.n. si interierit, dissoluitur in ea elementa ex qbus est compositũ. & ignis mutatur in aerẽ. Quòd elementa aũt, & alia, & aer, sint mobilia, ne ipse qdem, vt puto, ambigit. Vide aũt, q cùm Aristoteles eiusmodi prius sustulisset amentiam per ea quæ dicit, quẽadmodum vti & posse vti, iste id quod dictum est non potuerit assequi. sed putauit eum dicere, q cùm cessarit motus, illud idẽ manet eodem motu mobile. Atqui vel ex ea cõparatione quę fit cũ generatione id oportuit attendere. Quẽadmodum.n.inquit, in eo quod motus est genitus, eueniebat vt prima esset prior aliqua mutatio, ita hic ẽt vltima posterior. Sicut.n. illic prima, quæ ponebať, illa prior ostendebatur, per quam id quod prius fuit motum, vel cũ esset generabile generabať, vel cùm esset æternũ mutabatur in hoc vt posset moueri: ita hic quoque eo qui positus est vltimus, est alius posterior, per quẽ id quod relictum est mouebitur, vel per quem id quod interitũ attulit interibit. Sed neque illa neque hęc videtur esse assecutus Grammaticus. Sed videamus quod post hoc adhuc esse videtur argumentum eius erudirius. Sed neque si verum sit, inquit, quòd postquam à motu cessauerit, remaneat aliquid quod sit præditum potestate qua moueatur: ne sic quidem Philosophus ratiocinando rectè colligit id quod deinceps sequitur. Si enim non omnia quæ gignuntur, gignuntur per motum: sed est aliqua generatio quæ simul fit & aceruatim, absque motu & extensione temporis, ex sententia Aristotelis: est etiam eiusmodi interitus, sicut perfectarum formarum in subiectis præsentia & abscessus, & vt signa fiunt in vnione, & vt tactus & fulgura, & vidẽdi sensus apprehẽsio. Non ergo quidqd interit, per motũ interit. Quare dixerit (ipse enim, vt mihi videť, reliquit orationẽ absque conclusione) q etsi intereat id quod affert interitũ, non oĩno interit per motũ. Et si Deus, inquit, opifex, absque extensione tẽporis, producit cœlum & mundũ quæ citra mediũ ab ipso producuntur: ẽt quando volet mundo afferre interitum, erit quoque eius interitus expers temporis. Hęc quidem dixit iste, volens non quidqd interit per motum in-

Motũ posse interire quo probet Grāmaticus.

Vna cũ interitu motus, interit facultas.

Quæ mouentur, si intereunt, intereũt in ea quę sũt mobilia.

Quæ aceruatim gignuntur, non gignuntur per motũ & extensionẽ temporis.

Nõ quidqd interit, p motum interit.

Deus mũdo interitũ allatur° absque tẽpore.

E terire. Oportebat aũt & ĳs auditis quę hic dicuntur ab Aristotele, cũ dicit, Est.n. interitus quædam mutatio & ĳs quæ in quinto huius opis dum dicit, Est oĩs mutatio ex aliquo in aliqd. id autem nomen quoque significat, aliquid.n. post aliud. & significat vnũ quidẽ prius, aliud verò posterius. & q generatio & interitus sunt mutationes in substantia: His ergo auditis, oportebat cogitare q cùm dicit Aristoteles aliquã quæ simul fit & aceruatim generationẽ ac interitum, nõ ita dicit vt quæ fiant absque mutatione & tpe. nam in ĳs quoque inest aliud post aliud, & prius & posterius, & extẽsio, & ab eo quod non est in id quod est, & ex eo quod est in id quod nõ est transitus. quãobrem id qđ simul fit, & aceruatim, eis adesse oportet, non vt quod in eis consideretur in tota mutatione, sed in eius fine. Quis.n. domus ædificationẽ dixerit esse expertem tẽporis? sed formæ finẽ, non absolutè formã, prębet vltimæ tegulæ impositio. sicut ẽt principium interitus, eius ablatio. & sic forma diciť accedere & recedere
F sine tempore. Iã verò lineæ quoque diuisio & vnio, & alia quæ sunt adducta non facta essent, nisi prius mota essent aliqua aliquo motu, in cuius fine hæc consistunt. Quòd si quis ad fines qui sunt aperti respiciens, ea putat expertia tẽporis: animantia quoque & plantas dicat gigni sine tempore, ex fine motũ describens eius formam, & characterem tribuens. Atqui aliud est gigni, & aliud esse genitũ. & in eo q gignatur maximè cõsideratur generatio, non in eo q sit genitũ. & in eo q moueatur est motus, non in eo q motũ sit. Si autem in quibusdã magis est contracta generationis & alterationis extensio, quẽadmodũ in fulgure & tactu & lactis dicitur concretione & in aqua, in quibus simul & aceruatim fit mutatio: nõ ex eo quod est expers tẽporis diciť id quod fit simul & aceruatim: sed q ea fit in toto & nõ in parte. In summa aũt non est existimandũ genitum esse aliqd absque eo q gignatur. Quanquam ipsum quoque esse genitũ, nisi sit solum nomen nihil significans, significat cõstitisse per generationẽ: et, Interĳsse,
G ingressum esse per interitum. Num aũt iste quidem dat per generationẽ & interitum. sed non concedit per motum? non cõsiderans q ęternum motũ Aristoteles in his dicit, eum qui cõiter prædicatur de generatione & interitu, & in idẽ recidit quod mutatio. Quãobrem sic quoque dicit, Etenim Iteritus est quædã mutatio. & antea. Quẽadmodũ.n. in eo qđ motus est genitus, eueniebat vt prima esset prior aliqua mutatio: ita hic vltima posterior: citra vllũ discrimen vtens noĩe motus & mutationis. vel potius indicãs, q si sit aliqua alia species motus, quę posita est prior vel posterior, alia aũt quæcunque species mutationis, quæ est ante primã & post posteriorem: sic etiam ęternus motus, vel in alia & alia specie constiterit. Si autem fatetur iste opificem sine tempore cœlum & mundum producere: quomodo cũ prius non produceret postea dicit producere, & cùm postea produxisset cessasse à producendo (non enim existimat eum cùm produxerit nunc producere) & præterea post tot annos ei afferre
H interitum? Quomodo ergo sine tempore producit mundum, & ei affert interitum, cùm per temporis extensionem in eum operetur, siquidem producit quidẽ aliquando, aliquãdo verò et affert interitũ, & alia quidem prius producit, alia verò posterius, sicut iste fatetur: & hęc quidem aliqñ, aliquando verò illa fecerit: adeò vt cũ sex diebus mundũ fecerit, in alio quolibet ex diebus fecerit aliquid aliud? Quandiu.n. hęc tẽporis significationẽ & non aliquã aliam ostenderint, fieri non põt vt qui ex ĳs operetur, non operetur in tpe. Sed si producit absque tpe, hoc.n. verum est, semp producit, et non aliqñ quidem, aliqñ verò non. ea enim sunt tẽporis. Iste autem non attendit q ea simul colligit quæ simul stare non possunt, nempe id quod est exps temporis, & quod est aliqñ quidem, aliqñ verò non. Atqui vel hoc solũ satis erat ad ostendendam mundi æternitatẽ, quod quidem ipse confitetur, nẽpe q Deus ipse qui citra medium producit & nõ per aliquod medium,

Quæ aceruatim fit generatio, fit in tempore.

Gñatio considerať in eo q gignatur, non in eo qđ sit genitum.

Mutationis & motus vocabulo indifferenter vtiť Aristoteles.

Sine tẽpore Deus nõ producit, si aliqñ producit, aliquãdo verò non.

medium, producit sine tempore. si enim ipsum producit absq; tēpore: non aliquando quidem producit, aliqñ verò non. Quod si ita est: scilicet semper producit. Is autem tanquam ei esset datum, ꝙ aliquando (idem est autem ac si dicas, in parte temporis) Deus producat absq; tēpore, etiam quando, inquit, volet mūdo afferre interitum, interitum affert absq; tempore. Si itaq; illud Quando significat tempus, rursus dixerit ꝙ in parte temporis ei affert interitum sine tempore. Quòd si facit in parte temporis, necesse est vt alia quidē faciat priora, alia verò posteriora: et alia quidem in vno, alia verò in alio tempore. Quomodo enim fieri potest vt fecerit stellas errantes quæ insunt in omnibus simul locis zodiaci. aut vndenam incipiētem fecit vnūquemq; motum, aut quanam positura præditum cœlum? Si autē cùm apud nos primum ver fecisset, à faciēdo destitit, cùm in sex vel quotcunq; diebus fecisset: æstatis scilicet & hyemis non erit ex eorum sententia opifex. Harum autem & aliarum huiusmodi dubitationū causa est, ꝙ Deum similiter atq; homines operari existiment, & id quod est expers temporis dātes nomine tenus, eius operationes apertè ponant in tēpore, dicentes aliquando quidē facere, aliquando verò non facere, & aliquando quidem interitum afferre, aliquando verò non. cùm oporteret dicētes eum facere sine tempore, simul videre ꝙ vt semp faciat necesse sit. Deinceps autem confusè, vt existimo, & aduersus Aristotelem dicēs qui dixit, Et id quod potest interitum afferre oportebit interijsse quando interit: & aduersus Alexādrum qui dixit, Sumpsit autem ꝙ id quod potest alicui afferre interitum, potest ipsum quoq; interire: fortasse vt pote ꝙ fiat interitus vel à contrario, vel à simili: & ꝙ id quod affert interitum, si æternum quidem maneat, rursus mouebitur: Sin autē intereat, interibit per motum: His ergo contradicens, dicit se in quarto libro ostendisse, ꝙ nō omnino quæ fiunt fiant ex cōtrario, neq; in id quod est eis contrarium traducuntur ea quæ intereunt, neq; à contrario suscipiunt interitum, quandoquidem neq; cuilibet quod gignitur & interit est contrarium. sed sunt nōnulla quæ intereunt, quæ causam interitus non habēt extrinsecùs. sed per suæ naturalis facultatis dimensionem, tēpore particulatim laborantia, effluunt. etiāsi nihil sit quod eis exitium afferret extrinsecùs. Non ergo, inquit, in omnibus quæ intereunt quærendū est, an id quod est causa interitus, remaneat, postquam attulerit interitum, interitū afferēdi potestate præditum, & an id sit æternum, an id cadat interitus. Et sic per rationem quę Sorites dicitur absurdum deducit in infinitum. Aduersus hæc autem, ꝙ ea quidem quæ gignuntur, ea autē sunt ex sententia Aristotelis, vt sæpe ostensum est, quæ cùm prius quidē non essent sunt postea. Quòd ea ergo fiant ex ijs quæ sunt vel ex contrarijs, vel ex proprijs priuationibus, & intereant vel in contraria, vel in priuationem, rursus autem in ea quæ sunt: præcipuè quidem ostensum est in ijs quæ dicta sunt in primum librum naturalis auscultationis. Ostensum est aūt etiam in ijs in quibus conatus sum examinare ea quæ ab isto audacter dicta sunt aduersus prima operis de cœlo, quartum librum cuius nunc meminit excutiens. De his autem ēt paulò ante dicta sunt non pauca. Si autem nunc etiam oportet ea tangere. Si cū non prius essent, sunt postea, fieri non potest vt fiant ex ijs quę non sunt. Quæ enim fiunt ex ijs quæ sunt, apparēt per seriem eorum quæ præcesserunt & eorū quæ sequuntur. Troiana.n. verbi gratia, tunc & non aliàs poterant fieri ꝑpter seriem eorū quæ pręcedunt, & quæ res illas constituunt, & ea quę consequunt̄. Quæ autem ex eo quod nō est consistunt, cur magis facta fuerint in hoc tpe? Mitto dicere ꝙ generationes & interitus apertè sunt quædā mutationes, cùm vnum post aliud habeat substantiam. Si ergo id quod gignitur, gignitur ex aliquo: ex simili fit vel ex contrario seu propria priuatiōe. Sed id quod fit ex simili videtur iste quoq; reprobare. Aut ergo ex cōtrario, aut ex

Absq; tēpore Deum nō esse mūdo interitum allaturū, si cum volet hoc sit facturus.

Nō omnino quæ fiūt, fiūt ex cōtrario, nec in cōtrariū intereūt, vt vult Grāmaticus.

Ex cōtrario oīno fieri aliquid vult Simplicius, aut ex priuatione.

A priuatione, propterea ꝙ non sit substantiæ contrarium. Quamobrē in quibus non est contrariū, generatio fit ex priuatione. quanq; in ijs quoq;, si quis rectè aspiciat, per contrariorū in seinuicem mutationē efficiuntur generationes & interitus. qñ enim ex pane qui non est caro, vt fiat aūt caro aptus est, fit caro, ex eo ꝙ contrariæ qualitates in se inuicē agant & patiantur, fit mutatio. Sed non necesse est, inquit, interitus causam esse extrinsecùs. Sed sufficit aliqñ dimensum naturalis eorū quę intereunt facultatis ad hoc vt effluant, etiāsi nihil sit quod eis afferat interitū. Veniet itaq; rursus eadem ratio, quā iste ignorans multa & dicere & audire necesse habuit. Etenim si in id quidē quod nullo modo est fieret effluxio, effueret fortasse vel nullo interturbante subiectum. Si autem necesse est vt mutetur ex frigido in calidū: videlicet nō à se ipso mutabitur in contrarium: sed ab eo quod est actu calidum, quod interim quidē est frigidum, calidū verò potestate, mutatur. Quēadmodum autem potest ēt fieri, vt

B quæcunq; fiunt in generatione, quæ constant ex qualitatibus contrarijs, sibi appropinquantia, non agāt inter se & à se inuicē patiantur, sed absq; vlla molestia & perturbatione ab eis effluat potestas? Atq; ego quidem existimo mensuras facultatis concurrere ad hoc vt contrariæ qualitates agant & patiantur. Idem ergo si ei talis obtigerit consuetudo, interit citius: si verò talis, minus. Ad id autem quod ab isto dicitur, dixerim, ꝙ si earum quę sunt in generatione qualitatum, non esset hæc agēdi facultas & patibilitas quæ affert interitum & interit, sed ꝑfectè absoluteq;, &, vt ita dicā, vitaliter impertirent & participarentur, sicut in cœlestibus: nō efflueret eorum facultas à substantia, neq; esset tēporis parte dimensa. Rectè ergo extra id quod interit id quod interitū affert posuit interpres. & siue hoc fuerit æternū, siue in id cadat interitus, collegit futurū esse motum post eū qui ponitur vltimus. Sed si hoc quoq; est adnotandū, propter eos qui nihil examinando decipiuntur eius verborum multitudine: mihi

C videt̄ iste existimare rationem quæ Sorites dicit̄ ad infinitum absolutè deducere. & existimo sufficere si ostensum fuerit istum ne horū quidem nosse distinctionē. Deductio.n. quę fit in infinitum, cū sit demonstratiua, nusq̃ sistit progressum. quēadmodum si quis dicat qdquid mouet: ipsum quoq; moueri: & qdquid mouetur ab aliquo, extrīsecùs moueri. his.n. positis, necesse est vt eat in infinitum qui id quod mouet ponit ante id quod mouet. Sorites aūt est ratio Sophistica, quæ ex ea quæ fit paulatim, vt aiunt, interrogatione, per visionū seu phantasiarū dissolutionem, abducit ad incertum, vel falsum euidēs. Rogant enim vtrū prima gutta primum egit aliquid in lapidem, an non. si.n. fecit: qūo non videtur ea quā passus est affectio? si aūt non fecit, neq; secūda, neq; vltima: qūo ergo facta est lapidis cōcauitas? Vides eā non deducere in infinitum. Qūo ergo per Soritem dicit abducere in infinitum? Sed hęc quidē ijs scripta sunt qui viri volūt habitū iudicare. Quid.n. nūc oīno opus erat Sorite, nisi ad nominis ostentationē?

D Cùm aūt dixisset Alexāder, ꝙ quę intereunt dū aliqua mouent̄ intereunt, ea scilicet quę interitū afferūt: ita.n. dixit ēt Aristoteles, Et si in ea qdem nō cadat interitus, ea rursus mouebunt̄: sin autem cadat, erit rursus vltimo motu aliqs posterior: iste cū non intellexisset, non ea quę interitū afferunt, sed ea quę intereūt, existimans nunc dici ab Alexādro ea moueri, quēadmodum Age, inqt, elementa quę ipsa quoq; possunt interire, rursus dū alia mouent̄ ipsa quoq; intereunt, verbi gratia, materia & forma: materia aūt quę vtiq; cū rebus non interit, manet habens eandem potestatem vt moueatur: Cùm sic ergo desipuisset, & ne Aristotelē quidem dicentē audijsset, Et id vtiq; quod affert interitū oportebit interijsse, & id quod ei affert interitū rursus postea, dicit se multis in locis hanc soluisse dubitationem. Etsi enim, inquit, natura primā non facit materiā, at Deus, inqt, facit ipsam nō ex materia. Quare ipsam etiam fecerit interire

Mensuræ facultatis concurrunt ad hoc vt contrariæ qualitates agant & patiātur.

Sorites quid sit.

Deus facit materiam.

cum volet, in id quod non est, ex quo facta est. Quemadmodũ, inquit, forma quoq; non transmutatur in aliam formam, sed regreditur in id quod omnino nõ est ex quo etiam facta est. Sæpe autem, vt arbitror, ostensum est q ea quidem quæ ex ĳs quæ non sunt producuntur ab opifice, non sunt genita in hoc geniti significato, in quo id quod prius non erat est postea: sed habent æternam substantiam. Si sunt enim ea quæ producunt̃ ex ĳs quæ non sunt, cur tunc & non aliàs peruenerunt ad ea quæ sunt. quemadmodum ea quæ fiunt ex ĳs quæ sunt, habent causam cur tũc facta sunt, quæ potest facile perspici: nempe, vt dixi, propter seriem eorũ quæ præcesserunt & eorum quæ sequuntur. Hæc ergo sunt æterna necessariò: Quæ autem sunt genita eo modo qui dictus est: & ex ĳs quæ sunt habent generationem, & in ea quæ sunt interitum, cùm sit generatio & interitus mutatio. Etenim quænam forma non ex eo q̃d erat potestate mutata est in id quod est actu: et ab eo quod actu est in suã ipsius priuationem? Sed non regreditur, vt iste dicit, in id quod non est omnino.

Quæ producunt̃ ab opifice non sunt genita i vno geniti significato.

Hæc cùm dixisset, pollicetur se ostensurum q non in perfectam & omni ex parte absolutam nõ essentiam, sed in aliq̃d aliud præstantius & diuinius fiat mundi mutatio. Mirum est autem, quòd mũdi quidem interitum, existimat esse mutationem in aliquid quod est, & est diuinius: ortum autem dicit habere non ex eo quod est. indicat autem, quod quidem tractat in libris qui deinceps sequuntur, fore vt hic mundus mutetur in alium diuiniorem, non animaduertens id non esse interitum mũdi, sed perfectionem. Concludens autem argumenta quæ adducit aduersus rationes quæ probant in motum non cadere ortum nec interitum, dicit eas satis esse confutatas ab adeò inualidis & imbecillis magis. Et perinde ac si illas confutasset, audet ipse quoq; per se demõstrare quòd fieri non potest vt motus sit ingenitus. Ad demonstrationem autem tria prius sumit pronunciata: vnum quidem, quòd si quid eorum quæ gignuntur ac fiunt necessariò opus habet aliquo, quod prius sit ad hoc vt fiat, quemadmodum nauis lignis, id non possit fieri nisi illa prius facta sint, Secundum, quod fieri nõ potest vt numerus infinitus consistat actu, vel vt qui numerat, peruadat infinitum: & q fieri non potest vt sit maius infinito vel augeatur infinitum. Tertiũ, quòd si ad alicuius generationem, infinita prius consistere oporteat, vt quod vnum fiat ex vno, id fieri non potest. Ex eo enim, inquit, Aristoteles quoq; in opere de generatione ostendit fieri non posse vt sint numero infinita corporum elemẽta, siquidem est eis ex se inuicem generatio. peruadi enim nõ potest id quod est infinitum. Quare nõ fuerit prius, verbi gratia, factus ignis, si cùm infinita prius facta sint factus fuerit. Cũ hęc ergo, inquit, prius sint in confesso, si huius ignis singularis motus habet suæ essentiæ principium & finem: vt ipse autem fieret, oporteбat ante ipsum aliũ fieri motum, per quem ex aere, verbi gratia, mutato oportebat fieri corpus ignis: & rursus ante motum aeris qui mutatus est in ignem, prius fuit alius motus, verbi gratia, aquæ, per quem mutatus est in aerem: & ante illũ alius: idq; in infinitum: siquidem non habuit principium neq; mundus, neq; rerum in se inuicem mutatio: oportebat ergo prius esse motus infinitos, vt fieret hic ignis singularis. non. n. factus esset nisi prius fuissent infiniti, per primum, vt dicit, pronuntiatum. Si ergo fieri nõ potest vt actu sint infiniti motus, per secundum pronunciatum: neq; ergo fieri potest vt singularis ignis cõsistat motus, & propter hęc, & propter tertium pronuntiatum quod dicit, quòd ante generationẽ necesse est vt infinita prius cõsistant, hoc fieri nõ possit. Si ergo singularis ignis motus factus est: non fuerunt ante illum infiniti motus: per necessariam cõuersionem quæ fit cũ oppositione, vt dicit iste qui ignorat quænam sit conuersio cũ oppositione, vt ostendi cũ examinarem ea quæ ab ipso dicta sunt aduersus primum librum de cœlo. Si ergo per finitos, inquit, motus venit natura, vt singularis ignis motum faceret: est ergo aliq̃s primus motus ante quem non fuit alius. & aliorum singularium motuũ est eadem ratio. & id, inquit, naturali congruit rõni. quæ sunt. n. perfecta, imperfectis, & quæ sunt potestate, ĳs quæ actu sunt, sunt priora. Si fiat ita, q ascensus in infinitũ: neq; perfecta, ea quę sunt imperfecta: neq; quæ actu sunt præcedent ea quæ sunt potestate: Si autem sunt finiti: primus scilicet qui cõsistit vnà cum vniuerso, eorum qui deinceps sequuntur duciẽ principium ex eo quod actu est & perfectum. Si autem singularium, inq̃t, motuum est aliquod principium, nec potest alius ante alium cogitari motus in infinitũ: necesse est vt etiam motus circularis cœlestiũ ab aliquo incipiat principio cùm prius non esset. non contingit. n. cœlum quidem semper similiter & eodẽ modo se habere, ea autem quæ sunt intra, in quæ cadit ortus & interitus, non habere id quod sunt in eo quòd oriantur & intereant. Hoc quoq; quartum adĳcit, Si motibus qui fiunt ĳ qui sunt faciendi adiecti augent eorum numerum: fieri autem nõ potest vt augeatur infinitum: non fuerint infiniti motus qui præcesserunt. Quintum aũt, si non mouentur, inquit, sphæræ æquali tempore: sed mouentur, vna quidem per triginta annos, alia verò per duodecim, & deinceps per minus tẽpus: adeò vt sphæræ quidẽ Lunæ motus fiat per mẽsem, & inerrãtis seu fixæ sphæræ motus per diem & noctem: principĳ autẽ expers est cœli motus: necesse est vt sphæra Saturni infinitos circuierit ambitus: Iouis autem sphęræ motus est ferè eorum triplus: Solis autem motus erũt trigecuplo maiores motibus Saturni: Lunæ autẽ motus trecento & sexagecuplo maiores: inerrantis verò motus plus quã decies millecuplo maiores. Quo ergo nõ quoduis absurdum superat, si ne semel quidem cõtingit posse peruadi infinitũ, infiniti decies millecuplum, vel potius infinitis partibus infinitum ponere? Quare necesse est, inquit, vt etiã cœlestium circularis ambitus cœperit esse cùm prius non esset, eũ ipsum cœlum, vt ipse dicit (oõ est enim mea hæc oratio) esse cœperit. In his vtiq; possunt quidẽ verè sumpta esse pronunciata. Vnum autem cùm iste, vt opinor, ignorauerit, contradictionũ magnam turbã congessit, falsa q̃dem ratiocinatione seipsum primum decipiens: deinde ẽt eos qui existimant suam posse ex eo confirmari sententiã, q mundi sit interitus. Vnũ autem quod dicit, hoc est. Id quod actu & propriè est infinitũ, siue numero, siue magnitudine ponitur infinitũ: non est in aliquo quidẽ infinitum, in aliquo verò finitum. quod est enim eiusmodi, non est magis infinitum q̃ finitum. Sed neq; id quod procedit in infinitum, dicitur propriè esse infinitum. quod enim procedit in infinitum, nõdum accepit id quod est infinitum. etsi semp̃ procedere ad id non cessauerit, nunq̃ accipiet id quod est infinitum. Iste autẽ cùm sumpsisset pronunciata in ĳs quæ actu sunt infinita, in quibus verum est non posse numerũ consistere infinitũ: vel eum qui numerat peruadere infinitum, vel augeri infinitum, vel esse ante aliquã generationẽ numerum qui est actu infinitus: sicut in elemẽtis ostendit Aristoteles: non vtiq; in tali infinito produxit eius quod est simul demõstrationes: sed in eo quod fit in infinitũ, cuiusmodi motũ esse dicimus: non cogitans q etsi motũ dicamus esse expertẽ principĳ, & non habere finẽ, at ipse quidem certè hucusq; nondũ est infinitus. ipsum Nũc itaq; eius finẽ ponimus. Quare ante motũ huius ignis singularis nõ est motus actu infinitus. Qui est itaq; ad hoc nunc vsq;, est hoc Nũc finitus. neq; prohibetur quominus fiat hic ignis per motus qui sunt prius, q̃a sunt finiti ad id q̃d fit. nec hoc solùm, sed ẽt quæ sunt ignis causæ sunt finitæ, siquidẽ quæ est generatio quatuor elemẽtis, ea ex se inuicem it & reddit in orbem. ignis enim ex aere, & aer ex aqua, & aqua ex terra, & terra ex igne, & rursus ignis ex aere, idq; in infinitum. Oportebat autem eùm naturam eius quod est in infinitũ, et in quonã id differat ab eo infinito quod actu est, ab Aristotele didicisset, ita si quid

Mundus mutatur non in non essentiã, sed in aliq̃d aliud prestãtius.

Motũ nõ esse ingenitum quo probet Grãmatic.

Quod opus habet aliquo vt fiat, id nisi adsit non potest fieri.

Infinitus numerus actu non cõsistit.

Si infinita sint oportet ad gñationẽ vnius, vt vnũ fiat ex vno hæc non potest.

Infiniti & eius quod in infinitũ procedit differẽtia.

aduersus

aduerſus ipſum haberet, dubitare. ſed non abſurda quæ colliguntur in infinito quod actu eſt, adducere aduerſus id quod eſt in infinitum. De huiuſmodi autem infinito quod eſt in infinitū, dicit Ariſtoteles in tertio huius operis. In ſumma autem ſic ſemper eſt infinitum, q̄ ſemper ſumatur aliud & aliud. & id quod ſumitur quidem ſemper finitum, ſed ſemper diuerſum & diuerſum. Prǣterea ipſum eſſe dicitur multis modis. Quare non oportet infinitum accipere vt hoc quidpiam, vtputa hominē vel domum, ſed quemadmodum dies dicitur & certamen. quibus non fuit eſſe in ſubſtantia. ſed ſemper finitum in generatione & interitu. ſed ſemper diuerſum & diuerſum. Etſi ergo ante me ſit pater, & ante meum ignem ignis illius, & id reſoluerimus in infinitum vt quod non ſit principium; non ſunt tamē infinita ea quę ante me facta ſunt. ad me certè vſque interim finita ſunt. ſed non ſteterunt. ſed ſemper aliud & aliud ſemper finitum ſuſcipiunt. Ac talia quidem eſt indiuiduorum generatio & interitus, qui nunquam quidem deficit, eſt autem ſemper in fine, propter naturam eius quod eſt in infinitum. Grammaticus autem cùm quæ vera ſunt in infinito quod actu eſt pronunciata ſumpſiſſet, quod nec omnino quidem conſiſtit vt ipſe quoque fatetur: ſi ad alicuius, inquit, generationem infinita prius cōſiſtere oporteat, ita vt vnum ex vno fiat, hoc non poteſt fieri, quoniam infiniti eius motus prius conſiſtant neceſſe eſt: id quidem quod fieri non poteſt, quod conſequitur id abſurdum quòd totum eſt ſimul actu infinitum, & omni ex parte infinitum, adducens aduerſus id quod eſt in infinitum. in quo quidquid ſumitur eſt omnino finitum, ſed ſemper diuerſum & diuerſum. nam ſi actu eſſent infinita ea quæ prius fuerunt, ex eis re vera non fieret aliquid: non ſolùm quia nihil eſt extra infinitum, ſed quòd non poteſt id quod fit coniungi infinito quod neq; habet principium nec finem. Ariſtoteles autem in ſecundo de generatione, quoniam iſte quoque illorum meminit nihil eorum quæ illic dicuntur intelligens, non ei quæ in infinitum ponitur eorum quæ gignuntur & intereunt progreſſioni conſequens eſſe dicit vt non gignantur elementa (vt iſte exiſtimauit, qui ne hoc quidem potuit intelligere hoc fuiſſe in illis inſtitutum Ariſtotelis, in infinitum quidem & æternā oſtendere elementorum eam quæ fit in ſeinuicem in orbem mutationem) ſed non eo quòd actu poſitæ ſint infinitæ, quę ſunt elementorum ſpeciem conſtituentes repugnantiæ. Hoc autem conſequitur apud eos qui dicunt non abſolutè in infinitum ſicut nos dicimus forma in orbē voluentia, ſed in forma in infinitum mutari ea quæ gignuntur recta procedentia, vtputa aerem ex igne: & ex aere aquam: & ex aqua terram: & ex terra aliquid aliud: & ex illo rurſus aliud in infinitum, ſic ſpecie differentia. Si autem hoc ita eſt: neceſſe eſt vt in rerum natura actu ſint infinitæ, quæ ſpeciem conſtituunt, elemētorum repugnantiæ, per quas fit mutatio. Quemadmodum enim non eſſet albi in nigrum mutatio, niſi in ijs quæ ſunt eſſet nigrum: ita non liceret ſpecie mutari in infinitum, niſi eſſent ſpecie a numero infinitæ. Si eſſent enim finitæ: fieri non poſſet vt eſſet in infinitum ea quæ in infinitū fit per ſpeciem mutatio. defeciſſet enim. Elemētorum ergo poſitam in infinitum mutationem conſectum eſt vt ſint infinitæ actu repugnantiæ. quod quidem apud nos non conſequitur qui generationem & motum dicimus procedere in infinitum, ſed non quæ mutentur in ſpecie, verùm quæ in orbem vertantur. quod quidem ipſe quoq; vult introducere, eo quòd ſuſtulerit eam quæ recta fit in infinitum in ſpecie progreſſionem. Tollit autem, dum eam ſequi dicit actu eſſe infinitas in ſpecie repugnātias: id autem ſequi abſurda, quorum vnum tollit quidem noſtram de ijs quæ ſunt cognitionem, alterum verò generationē. Quæ eſt enim in nobis cognitio qua quid ſit vnūquodq; cognoſcimus, eſt per definitiones. Si autem actu ſunt infinitæ quæ ſpeciem conſtituunt differentiæ, per

Indiuiduorū generatio & interitus eſt in infinitum.

Elementorū in ſe inuicem mutatio ſit in infinitum, & eſt æterna.

A quas formam ſuſcipiunt elementa, ſi infinita elementorum ſit recta mutatio, cùm alia ſpecies ex alia fiat in infinitum: non poteſt, vt dixi, definiri. ſiquidem ex genere & terminatis differentijs ſunt definitiones. Sed neque vt gignatur aliquid poteſt fieri, cū actu ſint infinita, & quæ peruadi non poſſunt, ea quę intercedunt. Si ea enim ſunt finita: extrema quoq; finita ſint neceſſe eſt. Aliud eſt ergo illud infinitum, quod totum ſimul ponitur: & aliud id quod eſt in infinitū, quod habet id quod eſt in eo quòd fiat & intereat, vt dictum eſt: & id quod eius quidē ſumptum eſt ſemper eſt finitum, ſed aliud & aliud: nec ex eo impeditur generatio, ſed potius adiuuatur. Quare & ſingularis ignis & aliorum motu aſuit genitus, nec ante eos fuerunt motus infiniti, qui nunc quidem ſunt finiti. ſed eo qui ponitur primus ſemper poteſt prior ſumi. Quòd ſi ita eſt: neceſſe eſt vt etiam cœleſtium circularis motus careat principio, à quo totum quæ ſunt ſub Luna ſeruatur motus qui non deficit. Sed neque motus qui adijciuntur, B augent numerum motuum qui eſt actu infinitus, vt iſte dicit, ſed eum qui eſt finitus. Finitus enim eſt qui eſt hucuſq;: & qui ſemper adijcitur, eſt finitus, non autem infinitus, etiamſi adijciatur in infinitum. Quare etiamſi non ſint ſphæræ æqualis celeritatis, & careat principio vniuſcuiuſq; in ſuum locum reſtitutio: non ſunt tamē infiniti qui ſunt hucuſq;, neq; vnquam fient infiniti, vt qui ab eo ipſo quod eſt in infinitū procedere, ne infiniti fiant prohibeantur. quod enim eſt in infinitum, habet ſemper aliquid quod deeſt. ſemper enim ei ineſt id quod eſt poteſtate. Quod eſt autem infinitum, ſiquidem eſt aliquid actu eiuſmodi, eſt eiuſmodi vt ei nihil deſit. Sed neque quæ ab ipſo dicuntur, rationi naturali congruunt, quæ dicit ea quæ ſunt perfecta præcedere ea quæ ſunt imperfecta, & ea quæ actu ſunt ea quæ ſunt poteſtate. quandoquidem nec ea quidem in quibus hæc vera ſunt, videtur iſte cognoſcere. in ijs enim quæ tota ſunt verum eſt: in generatione autem, potius in eodem, ea quæ ſunt imper- C fecta ſunt ante pfecta, & quæ ſunt poteſtate, ante ea quæ ſunt actu. etiamſi reuera ex ſeinuicem ortum habeāt. homo enim eſt ex ſemine, & ſemen ex homine. Et hęc quidem dixi tanquam ad priorem in tempore eſſentiam, quam ſolam iſte vt videtur cognoſcit. Nam virtute quidem & cauſa & dignitatis excellentia perfecta ſunt ante omnia imperfecta, & ea quæ actu ſunt ante ea quæ ſunt potentia: atq; etiam tempore ea quæ agunt ante ea quæ patiuntur. In generatione autem ſi non ſit principiū temporis, non abſolutè tempore prius eſſe dixerit aliquis id quod actu eſt eo quod eſt poteſtate. Id enim quod eſt in vnoquoque poteſtate, id quod in ipſo eſt actu præcedit tempore. ſicut ouum eſt gallina prius. Hæc ergo dicta ſint aduerſus ſextum librum Grāmatici, qui motus æternitatem conatur de medio tollere, ne per ipſum mundus oſtendatur æternus. Hunc enim vnum ſibi ſcopum propoſuit, vt neq; Deus immutabilis, neque mundus æternus, ab eis qui infeliciter ei credunt, putetur. Vſque au- D tem ad ea quæ dicta ſunt progreſſus, contradictionē quæ fit aduerſus æternitatem motus finem ſibi habere exiſtimauit, cùm ne hoc quidem potuiſſet attendere, q̄ quæ demonſtrationis ſunt vel maximè præcipua, traduntur in ijs quæ deinceps conſequuntur. in quibus oſtēdit Ariſtoteles, quòd eorum quæ ſunt, alia quidem ſunt immobilia, alia verò ſemper mouentur: alia autem aliquando quidem mouentur, aliquādo verò quieſcunt. Sed ſi videtur deinceps eſt reuertendum ad continuationem dictorum Ariſtotelis, cùm eos qui in præcedentia incidūt liberauerimus ab ineruditа illa adlatratione.

Perfecta pręcedere imperfecta, & quæ actu ſunt, ea quæ ſunt poteſtate, non eſt verum in generandis.

Ouū eſt prius gallina.

Etenim ſic dicere, videtur potius figmentum aliquod.

XIII Cùm oſtendiſſet motum eſſe æternum per æternitatem temporis, & fieri non poſſe vt motus vel tēpus ponantur gigni vel interire: nunc dicit q̄ etiam ex eo pro-

Motum aut tēpus aliqñ eſſe dicere,

aliquādo nō, est figmento simile.

batur motum & tempus esse æternum, q non sic dicere, sed aliquando quidem esse motum aut tēpus, aliquando verò non esse, videatur potius esse aliquod figmentum. Quid enim figmēto similius esse potest, quàm dicere q qui prius non erat motus, neq tempus, tunc facta sint? Cur enim tunc, sed nō prius vel posterius? Est id figmento simile. Dixerit autem fortasse esse figmento affine dicere etiam esse tempus, quando tempus non erat. qui autem dicit aliquando quidem fuisse tempus, aliquādo autem non, hoc dicit. Idem autem figmentum est etiam in motu. siquidem tēpus est numerus motus. Si enim fuit tempus quando non erat motus: quando autem motus non fuit, neq tempus: videlicet qui hoc dicit, nihil aliud dicit, q quòd fuit tempus quando non fuit tempus. Dixerit autem, inquit Alexander, videri potius figmētum ita dicere, & quòd absq demōstratione & probabilibus rationibus dicebant qui hæc dicebant. vel quòd cū ostensum sit motum esse immobilem, non est probabile vt in eum dicamus cadere interitum. nisi forte illud, Figmento dicere assimile, non solum relatū est ad id q in eū non cadat interitus, sed etiam ad hoc q sit genitus.

CAP. II.

XIIII Similiter autem dicere etiam q sic ei sit natura insitū. et id oporteat existimare esse principium. quod quidem videtur dicere Empedocles, nempe q rebus insit necessariò vt amicitia & contentio vicissim dominentur & moueant, quiescant autem eo tempore quod intercedit.
XV Fortasse autem ij etiam qui vnum dicunt principium, sicut etiam Anaxagoras, sic dixerint. Verumenimuero nihil est inordinatum eorum quæ sunt natura & sm naturam. Natura enim est omnibus causa ordinis. Infinitum autem ad infinitum nullam habet rationem seu proportionem. Quiuis autē ordo est ratio. Infinito autem tempore quiescere, deinde aliquando motum esse: huius autem nullam esse differentiam cur nūc magis, q prius? neq aliquem rursus habere ordinem, nō est vtiq munus naturæ. Aut enim oportet absolutè se habeat id quod est natura, & non aliquando quidem sic: aliquando verò aliter. quemadmodum ignis natura sursum fertur: & non aliquando quidem, aliquando verò non: aut id quod non est absolutum, habeat rationem.

Natura, hoc est, sine causa mouere dicere, est commini simile.

XIIII Còm dixisset figmento esse simile, dicere quòd motus quidem fuerit aliquando, aliquando verò non, propterea quòd non possit eius reddi ratio: deinceps dicit quòd etiam dicere sic esse ei à natura insitum, & id veluti causam & principium tradere, sit similiter figmento nō absimile. Hoc autem visus est dicere Empedocles, còm dicit rebus inesse necessariò vt amicitia & contentio vicissim dominentur & moueant. quòd si hoc ita est, etiam quiescere in eo tempore quod intercedit. Est enim quies inter motus contrarios. Eudemus autem accipit immobilitatem in dominatu amicitiæ per sphærum, còm omnia confusa & concreta fuerint.

De amicitia & cōtētione vicissim mouētr versus Empedoclis.

Cùm leuia & Solis discerni membra nequirent,
Occultè ast stabilis (vt ait ille) dēsa in cōpagine staret,
Qui teres est, & cui læta est habitatio, sphærus.
Cùm autem rursus dominatum obtinere cœpisset cōtentio, tunc fit rursus motus in sphæro.
Ordine membra Dei nam certo secta fuere.
Quid autem ab eo quod est, Sic est ei natura insitum, differt si dicatur fieri à necessitate nulla adiecta causa?

E Hæc autem videtur in hoc dicere Empedocles.
Alternis vicibus, vertenti tempore regnans
Et cùm eorum quæ fiunt causam tribuit necessitati.
Summorum res prisca Deum æternisq sigillum est,
Quæ sacramentis signata est dicta necessum.

De necessitate sigillo deorum, versus Empedoclis.

Per necessitatem enim & hæc sacramenta vtrunq dicit vicissim obtinere dominatum. Dicit autem hæc quoq Empedocles de dominatu contentionis.
Postquam tecta fuit magna ast contentio membris,
Tempore vertente, ad summosq ascendit honores,
Post sacramentum vicibus quod transit ad ipsam.
Hæc ergo, inquit, quæ dicuntur sine causa, nihil est aliud dicere, quàm, Sic est à natura insitum. Fortasse autem Anaxagoras quoque qui mentem dicit vnum esse principium motus prioribus quiescentibus, & nō adijcit causam propter quam tunc mouit, non autem prius, nihil aliud dicit quàm hoc figmento simile, quòd sic est ei à natura insitum. quanquam in natura & in ijs quæ natura

In natura vitandū est ne quid fit sine causa & ordine.

F ra fiunt maximè vitandum est ne quid sit sine causa & absq ordine. quoniam natura quæ in se habet rationem, est omnibus causa ordinis & rationis. Tempus autē quo prius quiescebant, còm sit infinitum, ad id ex quo cœperunt moueri, nullam habet rationem. infinitum enim ad infinitum nullam habet rationem. sed neq ad finitum. Colligitur ergo in secunda figura, quòd quies quæ est infinita, relata ad motum qui est infinitus vel finitus, non est natura. Porrò autem infinito quoque tempore quiescere, deinde motum esse aliquando, & eius nullam dicere differentiam, propter quam nunc magis mouentur, quàm prius, neque habere vllum ordinem, non est munus naturæ. quoniam quæ sunt natura, non aliquando quidem sic, aliquando verò aliter se habent absq ratione & causa: sed vel absolutè & similiter se habēt omnia quæ sunt natura. quemadmodum ignem dicimus natura sursum ferri. quoniam non aliquando quidem sic, aliquando verò non. sed absolutè sursum fertur generaliter &

Naturalia vel absolute & similr se habent, vel cur nō sic habeāt, rō redi potest.

G semper similiter. Terra autem deorsum & ipsa quoque absolutè. Siquid autem eorum quæ sunt natura nō semper se habet similiter & eodem modo, sed aliquando quidem sic se habet, aliquando verò non, est aliqua ratio & causa, cur non sit absolutè simplex, sed aliquando diuersum. Quemadmodum quòd nō sit semper æstas vel semper hyems, sed vicissim, causa est zodiaci inflexio, & qui fit in eo Solis motus. & quòd animalia non semper gignant, causa est, quòd sit perfectorum facere sibiipsis similia. Eudemus autē reprehendit Anaxagoram, non solùm quòd dicat motum qui prius non erat aliquando cœpisse, sed etiam quòd prætermiserit dicere sitne mansurus, an aliquando cessaturus, etsi non sit apertum. Quid enim, inquit, obstat quominus menti aliquando videatur res omnes sistere, sicut ille dixit mouisse? In hoc etiam carpit Anaxagorā Eudemus, Quomodo contingit priuationem aliquam esse priorem habitu qui est oppositus. Si ergo quies est priuatio motus: non fuerit

Anaxagoras motū dixit cœpisse, nec an sit mansurus definit.

H ante motum.
Quamobrem melius est vt Empedocles, & siquis alius dixit ita se habere, vniuersum vicissim quiescere & rursus moueri. Habet.n. quendam ordinem id quod est eiusmodi. Sed oportet eum quoq qui hoc dicit, non solùm enunciare, sed etiam eius causam dicere, & neq aliqd ponere, neq aliquod effari pronūtiatum quod careat ratione: sed vel inductionem afferre vel demonstrationē. Ea enim quæ sunt posita, non sunt causæ. neq hoc erat causa, amicitiā esse vel contētionem: sed illius quidem, cogere seu conciliare, huius verò, discernere seu segregare. Si aūt distinguetur ac definietr id quod fit vicissim,

dicendum

dicendum est in quibus sit. quẽadmodum ꝙ sit aliquid quod hoïes cõciliat, nempe amicitia, & inimici se alter alterũ fugiant: hoc ẽt in vniuerso esse ponit. In nõnullis enim sic videbit. Illud autem, Per æquale tempus, opus habet etiã ratione aliqua. Omnino autẽ existimare hoc esse sufficiẽs principium, ꝙ semper sic sit vel sic fiat, non rectè habet existimare. Ad quod Democritus reducit causas naturę. ꝙ sic quoq; prius fiebat. Eius aũt quod semper, non censet esse quęrendum principium: in aliquibus rectè dicens: ꝙ autem in oïbus, non rectè. Triangulus enim habet angulos ęquales duobus rectis. sed tñ est aliqua alia causa huius æternitatis. Principiorũ autem non est alia causa, cùm sint æterna.

XV Et si nõ rectè quidem omnino faciat Empedocles qui dixit absq; causa,

Alternis vicibus vertenti tempore regnant:

adeò vt vicissim vniuersum & quiescat & moueat: quatenus tñ id quod fit vicissim ostendit aliquem ordinem eius quod est definitum ad definitum, videtur dicere naturalius. partium enim tp̃is quæ sunt ad seinuicem finitę est aliqua ratio: infiniti aũt ad infinitum, quo videtur vti Anaxagoras, nulla est ratio. Sed non sufficit Empedocli & ijs qui sic dicunt dicere id quod fit vicissim: sed oportebat etiã eius causam addere: & non ponere aliquid, neq; aliquod effari pronuntiatum absq; causa: sed si verba quidem fiant de aliquo principio, id probare per inductionem: necesse est enim confirmare principia ex posterioribus: sin autem de ijs quæ sunt post principia, per demonstrationem. quẽadmodum nunc quoq;. Amicitia enim & contentio nõ sunt principia & causæ eius quod est vicissim & inæquali tp̃e dominatum obtinere, & mouere: reuera enim id esset esse amicitiam & contentionem: sed proprium quidem est amicitiæ ea quæ sunt diuisa in vnum cogere ac conciliare: contentionis aũt discernere & seiungere: eius autẽ quod est vicissim & inæquali tp̃e fuerit alia causa. quã oportebat eos qui sic dicunt tradere, adijciendo etiam in quibusnam alijs sic habeat & fiat. Probabilis enim esset oratio quæ confirmaretur testimonio eorum quæ sunt euidentia. Quẽadmodum ꝙ in vniuerso amicitia quidẽ sit in vnum conciliatrix, contentio verò separatrix & dissipatrix, videtur esse probabile, ex eo ꝙ apud nos amicitia quidẽ hoïes conciliet, inimicitiæ aũt disiungant alterum ab altero. Quoniam enim hoc videtur esse probabile in aliquibus, videtur etiam in toto. Oportebat ergo etiam in eo quod est vicissim, quod ex æquo in vniuerso dominatũ obtineat, ex aliquo alio afferre probationem. Quasi autẽ sit aliquis ijs quæ dicta sunt facilè occursurus, ꝙ quẽadmodum amicitia quidẽ semper conciliat, inimicitiæ autẽ segregant, nec oportet eius causam quærere: ita etiam semper vicissim & apud nos concretiones & secretiones dominatum obtinẽt, dicit ipse id nõ rectè habere, ꝙ semp sic & vbiq; se habeat sumere tanq̃ principium quod non potest demonstrari. multa enim ex ijs quę sunt, sunt æterna quidẽ, & semper ita se habent: non sunt tñ principia, & indemonstrabilia. sed ꝙ sint eiusmodi, habent causas aliquas & principia. Quẽadmodum in disciplinis mathematicis, tres qui inest sunt angulos duobus rectis esse æquales est quidem æternum: & in quouis ita se habet triangulo: non tamen est principium & indemonstrabile. sed est aliquod eius principium ex quo demonstratur. Similiter aũt vicissim fieri æstatem & hyemẽ, est quidem æternum, & sic semper & vbiq;: nõ est tñ principium, sed habet principia & causas talis motus. Quare nõ admittit Democritum qui naturę causas ad hoc reducit principiũ: ꝙ sic etiam prius

Principia pbãda per inductionem.

Quę sũt post principia, pbanda p demonstrationem.

Vicissim dominari amicitiã & contẽtionẽ, p amicitiã & contẽtionem nõ probatur.

Principia nõ sunt ea oïa q̃ sunt æterna, & semp habent similr.

A fiebat, & eorũ quæ semper similiter & eodẽ modo fiunt, non vtiq; censebat esse quærendam cãm & principium: & non cõsiderabat ꝙ in ijs quidem in quibus id quod est æternum est principiũ per se probabile & indemonstrabile, in ijs rectè habet nõ quærere cãm eius quod semper se sic habet. In quibus autẽ id quod est æternum non est principium, in ijs sunt tradenda causæ & principia. Non enim quicquid est æternum, est principiũ. nec si est principium, est etiam omnino æternum. Latius enim patet æternum, q̃ principium. Quamobrem cùm postularet à Geometra vt ostenderet esse æquales duobus rectis, nõ satis habet ostẽdere id esse perpetuum & principium & indemonstrabile, sed subiungit demonstrationẽ. Ne putet ergo Democritus esse sufficiẽtem causam atomorum coitionis & cõnexionis, ꝙ sic semper fiant ea quæ fiunt. Sæpe autem dictum est ꝙ & Empedocles & Anaxagoras, vnitum quidem esse dicebant eum mundum qui sola percipitur intelligẽtia, discretum verò sensilem. Cùm B autem ambo semper sint, eam quæ fit in tempore mutationem sumebant ad eorum ordinem indicãdum, & ortum eius qui est sensilis ex eo qui versatur in intelligentia: Empedocles autẽ, ad conuersionem quoq; indicandã eius qui est sensilis ad eum qui in mente consistit.

Empedocles & Anaxagoras mũdũ dicebant vnitũ qui pcipit intelligẽtia, discretũ vero sensilem.

XVI Quod itaq; nullum quidem fuerit nec futurum sit tempus, cùm motus vel non fuit vel nõ erit, tantum dictum sit. Quæ sunt aũt his contraria, non est soluere difficile. Videri autem potuerit considerantibus ex ijs quæ sunt eiusmodi, cõtingere maximè motũ esse aliquando qui non erat omnino: Primùm quidem quia nulla est æterna mutatio. oïs enim mutatio fit suapte natura ex aliquo in aliquid: quare necesse est vt omnis mutationis sint finis cõtraria in quibus fit: moueatur aũt nihil in infinitum. Præterea XVII C videmus fieri posse vt motũ sit quod neq; mouetur, neq; habet vllum in se motum, quemadmodum in inanimis. quorũ cùm neq; pars vlla neq; totum mouetur, sed quiescit, mouetur aliquando. Conueniebat aũt vt vel semper moueretur vel nunquã, siquidem nõ fit cùm sit. Multo aũt magis id quod est huiusmodi clarum est esse in animatis. Nam cùm nullus in nobis nõnunq̃ insit motus, sed quiescimus, tñ aliquando mouemur. & inest in nobis ex nobis ipsis nõnunquam principium motus, etiam si nihil moueat extrinsecùs. hoc enim non æquè videmus in inanimis. sed semp ea aliquid aliud mouet eorum quæ sunt extrinsecùs. Animal autẽ D dicimus ipsum seipsum mouere. Quamobrem si quãdo quiescit penitus, in immobili fuerit ex ipso motus & non extrinsecùs. Si autẽ hoc fieri potest in aïali, quid obstat quominus hoc ip̃m euenerit etiã in vniuerso? Si enim fit in paruo mundo: etiam in magno. & si in mundo: etiam in infinito, siquidem contingit moueri infinitũ & quiescere totum.

XVI Cùm semper tribus modis confirmentur quę proponuntur q̃ões, & per antecedentẽ earum demonstrationem, & per eorum qui cõtradicunt redargutionẽ, & per obiectionum quæ aduersus propositas q̃ões fiunt dissolutionem: cùm per ea quæ prius dixit cõfirmasset, ꝙ motus sit æternus, & eos qui videbantur non esse æternum dicere redarguisset, vt qui figmẽtis dicerent assimilia, &

non

non naturalia, transit nunc ad tertium, nempe vt refellat & falsas esse ostendat obiectiones quæ vidētur labefacere quod ab eo dicitur. Cùm sint autem tres obiectiones, prima est huiusmodi. Nulla est æterna mutatio. Est aūt orationis huiusmodi demonstratio. Omnis mutatio est ex aliquo in aliquid. est enim post aliud ī aliud mutatio, & ex contrario in contrarium. Quæ fit autē ex contrario in contrarium, habet fines & terminos contraria. quę cū habeat fines, non fieri possit in infinitum. idem est aūt dicere, Nulla mutatio enim sit vna & continua, est æterna. Nullus est enim, idem valet quod Omnis non est. Si aūt nullus motus, cùm sit vnus, est æternus: nec oīno quidē motus fuerit æternus. Videtur autem hæc obiectio nō perimere semper esse motum. Quid enim vetat quominus ante vnamquāq; mutationem finitā sit alia: & post vnāquanq; alia? sed esse vnum continuum & æternum motum perimere conatur hæc obiectio. Secunda autē est obiectio aduersus id ꝙ motus sit ingenitus, quæ argumentatur ex euidentia. Videmus enim multa quę prius non mouebantur, neq; vllum habebāt in se motum, neq; in toto, neq; in parte, mutari in hoc vt moueātur. quemadmodum videtur in inanimis. Lapides enim & ligna, quæ neq; tota, neq; per partes mouent, sed interim quiescunt: aliqn̄ mouentur & moueri incipiunt, mutata ex perfecta quiete in hoc vt moueātur. atqui si esset motus ęternus, vel oporteret ea semper moueri, vel nunquā: nec motus ex eo ꝙ non sit, mutatus, sit genitus & non æternus. Nunc autem ea & moueri incipiunt, et rursus quiescunt. Porrò aūt hęc quoq; obiectio, aduersus id ꝙ motus sit ingenitus occurrēs, & quæ ipsam sequitur, hoc solum ostendunt, ꝙ fiant aliqui motus qui prius nō erant: sed non ꝙ ante illos sit alius motus, neq; post illos alius. Tertium autē multo esse videtur manifestius in animantis, ꝙ fiat motus qui prius non erat. Inanima enim, & si cùm prius quiescebant mutentur in hoc vt moueātur, id tn̄ quod ea mouet est extrinsecùs, & ipsum quoq; mouetur. adeò vt non absolutè ostendatur motum esse genitū ab inanimis: propterea ꝙ ante genitum eorum motum prius sit alius. In animantibus aūt hoc dici non potest, cū ea videātur ex perfecta & omni ex parte absoluta quiete ex seipsis moueri, nec sit aliquid quod moueat extrinsecùs, quod motum poterat mouere. tunc enim euidenter videtur motus gigni, cùm prius non esset, si ex seipso moueetur cùm non prius moueretur. Si aūt in aīali potest incipere motus cùm prius non esset: est aūt paruus mūdus animal, vt quod ordine quodā & natura & exornatum sit & administret, quid obstat quominus hoc ipsum euenerit etiam in mundo vniuerso? vt scilicet ex perfecta & absoluta immobilitate in hoc mutet vt ex seipso moueatur, & sic cùm prius non esset fiat motus? Si hoc aūt, inquit, fieri potest in mūdo: poterit etiam fieri in infinito, siue Anaxagoræ, vt audiīt Alexander, qm̄ necesse est vt mixtio quæ fit ex similaribus partibus infinitis sit infinita: siue Anaximenis & Anaximandri, & in summa, eorum qui vnum posuerunt elementum infinitum magnitudine: siue etiā huius & illius. Adiecit aūt hoc quoq;, Si quidem contingit moueri infinitum & quiescere totum} qm̄ ostensum est id quod est infinitum magnitudine non posse moueri motu locali, quo mouentur ea quæ per se mouentur. neq; enim recta, si nō sit quo sit processurum infinitum: neq; circulo, si non sit infiniti vna quidem pars superior, alia verò inferior, vel vna quidem extrema, alia verò media. Multa autē alia de hac re argumenta scripta sunt in tertio huius operis.

Nullā mutationē eē æternā falsum eē ostenditur.

Motum esse ingenitū verū esse refellendo cōtraria ostendit.

Aīal eūr sit paruus mundus.

XVIII Ex ijs autem, id quod prius quidem dictum est, non esse semper vnum & eundem numero motum qui fit in ea quæ sunt opposita, rectè dicitur. hoc enim fortasse necesse est. neq; enim semper fieri potest vt sit vnus & idem numero motus qui est vnius & eiusdem. Dico aūt quēadmodum vtrum vnius chordæ vnus sit & idē sonus, an semper alius, cùm similiter se habeat & moueatur. Sed tamen vtrouis modo se habeat, nihil vetat quominus sit aliquis vnus & idem, eo quòd sit cōtinuus & æternus. Erit aūt clarius ex ijs quæ sunt postea.

Cùm tres exposuisset obiectiones quæ sunt aduersus id ꝙ motus est ingenitus & æternus, respondet primæ, quæ dicit nullum esse motum ingenitum, & qui nō possit deficere. siquidē omnis motus est ex contrario in contrarium, & ex fine in finem. Quare etiam si semper quid moueatur ex contrario in contrarium, non esse tn̄ eundē motum vnum & non interruptum, sed semper aliàs aliū fieri ex ea quiete quæ intercedit. Hanc ergo soluens rationem, non posse quidem esse vnum, eumq; cōtinuum motum qui fit in ea quæ sunt opposita, verum esse dicit. Et si enim iterum atq; iterum fit per ea quę sunt cōtraria ei quod mouetur mutatio, fieri tn̄ non potest vt ei quod sic fit, sit vnus motus & cōtinuus. Quare hoc, inquit, fortasse est necessariū, non esse huiusmodi motus ingenitos & æternos. si quidem nec semper fieri potest vt sit vnus & idem motus qui est vnius & eiusdē. Si hoc enim ostensum fuerit quòd fieri nō potest vt motus qui fit in ea quę sunt opposita, sit vnus & continuus, quod nondum est ostensum: ostensum fuerit nullum ex motibus qui fiunt in ea quæ sunt opposita esse æternum. Ostendetur enim ꝙ cùm idem sit quod moueat, necesse est oppositos motus statu intercipi. Propterea interim adiecit nunc illud, Fortasse, Et pauló post, Sed tn̄ vtrouis modo se habeat, qm̄ hoc nōdum est ostensum. Cùm aūt dixisset fieri nō posse vt sit semper vnus & idem, exemplo planum facit id quod dicitur. nempe cùm chorda rursus & rursus moueatur & transeat in contraria, & siīr moueatur, vtrum est idem sonus vous & cōtrarius: an semp alius & alius? Etenim si sonus quē maximè sentimus, est vnus & idē: motus quoq; est vnus & continuus. motum enim sequit̄ sonus. Et si alius & alius, vt osteodetur: se similiter quoq; habebit motus. Cùm sic quęstionem in chorda definijsset, Vtrouis, inquit, modo se habeat in eiusmodi motib' qui sunt ex contrario in contrarium, siue sit vnus qui est in eis motus, siue non vnus, nihil vetat quominus sit aliquis alius motus pręter eos qui fiunt in contraria, continuus & vnus, & ideo æternus. quē dicit futurum esse manifestum ex ijs quæ sunt dicenda. dicit aūt de motu circulari. ostendet enim eum solùm non fieri in cōtraria, vt reliqui, & ideo esse vnum continuum & æternum. Ac primę quidem orationis verum est, inquit, quòd motus qui fiunt in contraria, neq; sunt continui, nec æterni: non est aūt verum, ꝙ quicquid mouetur, moueatur ex cōtrario & in contrarium. Ostendetur enim esse aliquem vnū & contrariū motum. Vide aūt quemadmodum cùm posset soluere obiectionē ex eo quod non perimeret esse motum, sed esse vnum & continuū, suffecisset enim hoc firmū & minimè confutatū conseruare, ꝙ semp sit motus: sed aduersus eius sensum cōtendens osteodit, ꝙ & si non oīs continuus, nihil vetat quominus sit aliqs continuus.

XVII

Motus q ab oppositis in opposita, non est cōtinuus & vn'.

Nō oīs motus fit a contrarijs in cōtraria.

Moueri autem, cùm nō moueretur, nihil est absurdi, si aliquando quidem sit id quod mouit extrinsecùs, aliquando verò non sit. Hoc autē quomodo fuerit, quærendum est. Dico autem vt quòd idem ab eodem quod est mouendi potestate præditum, aliquando quidem moueatur, aliquando verò non. Nihil enim aliud dubitat qui hoc dicit, quàm cur non semper alia quidem ex ijs quæ sunt quiescant, alia verò moueantur. XIX

Cùm

XVIII Cùm venisset ad solutionẽ secundæ obiectionis, quæ perimit q motus sit ingenitus: ex eo quòd inanima quæ prius quiescebant, aliqñ moueri incipiant, & à motu aliquando desistant, & ideo motus fiat & intereat: soluit, dicens, q moueri, cùm prius non moueret, id quod est inanimum, non ostendit motum esse genitum. non enim in eo q hæc incipiant moueri & desinant, probatur etiam vniuersè ac generaliter motum esse genitũ. aliqua enim alia quæ sunt extrinsecùs & mouentur, cùm adfuerint, sunt causę eorum motus. Quare est ante horum motum motus eorum quę ipsa mouent: & ante illorum motum, motus eorum quę illa mouẽt, & sic deinceps. Cùm aũt hoc dixisset, iubet quærere vt dignum quod quæratur, Quomodo idem mobile, ab eodẽ quod est mouendi potestate prędıtum aliqñ quidem mouetur, aliqñ verò nõ. Si enim ab ijs quæ semper mouentur, mouentur alia: cur cùm ea quæ mouent semper moueantur, non semp mouentur ea quæ ab eis mouentur, sed aliqñ quidem mouẽtur, aliqñ verò non? Qui enim de hoc dubitat, non genitum esse motũ confirmat, sed quærit eorum principium quæ sunt proposita ad considerandum. id autem est, non quicquid mouetur semp mouetur. & quicquid quiescit semp quiescit: siquidem quæ mouentur ab alio, semp habent id quod est moturum. sed sunt quędã quæ vicissim quiescunt & mouenť. Hęc aũt paulò post explicabunť.

Quę motum dicit nõ esse ingenitũ resellit oratio, sumpta ex inaïatis & ijs quæ mouenť extrinsecus.

XX Maximè autem videri possit tertium habere dubitationem, id scilicet quod euenit in animatis, vtpote q ingeneretur motus qui prius non inerat. quod enim prius quiescebat, postea ingreditur, cùm nihil mouerit eorũ quæ sunt extrinsecùs vt videtur. Hoc aũt est falsum. Videmus enim semper aliquid moueri in aïali ex ijs quæ sunt congenita. Huius autẽ motus non est causa ipsum animal, sed fortasse id quod ambit. Ipsum aũt seipsum mouere dicimus, non quouis motu, sed eo qui est per locum. Nihil ergo prohibet, fortasse aũt potius est necessarium vt in corpore multi motus ingenerẽtur ab eo qđ ambit: nonnullos aũt eorum moueat cogitatio vel appetitio: illam aũt totum iam aïal moueat. cuiusmodi est quod in somnis accidit. Nam cũ nullus insit motus sentiẽdi potestate præditus, insit tñ aliquis: expergiscũtur rursus aïalia. Sed ea quoq sunt manifesta ex ijs quæ cõsequunť.

XIX Postq̃ soluit secundam obiectionem quæ sumitur ab inanimatis & ijs quæ mouentur extrinsecùs, ex eo q nõ sit absurdum ipsa quidẽ aliqñ moueri per præsentiã eius quod mouet & ipsum mouetur: & quod ostendit prius esse alium motũ ante eum qui nunc fit, aliqñ verò quiescere qñ nõ adest id quod mouet: cùm venisset ad tertiã, & eam apertè exposuisset, q animatum quod prius quiescebat, & postea ingreditur, cùm nihil id moueat extrinsecùs vt videtur, motũ genitum enuntiat: & testatus eẽt hanc obiectionẽ mouere maiorem dubitationem q̃ alia, eam soluit, falsò dicens sumere, q cùm nihil moueat extrinsecùs, à seipsis moueantur aïalia quæ prius quiescebant. Videmus enim, inquit, semper aliquid moueri in aïali ex ijs quæ sunt congenita, hoc est, ex ijs quæ sunt cũ ipso naturaliter. aut enim calefiunt: aut refrigerãtur: aut exiccantur: aut humectantur: aut per aliquã aliam ex naturalibus facultatibus mouenť patibiliter. Fortasse aũt congenitos, dixerit motus naturales, & qui à posteriori bus appellati sunt facultates, attrahendi scilicet, & retinendi, alterandi, & excernendi. Eæ enim semper operãtur in corporibus animatorum, & maximè animãtium, cùm eas non habeant animãtia per id quod est per se mo-

Motũ ingenitũ nõ esse asserens oratio sũpta ab aïantibus resellitur.

A bile. est enim localis ille solũmodo motus. Cùm congenitorum autẽ motuum id quod ambit dixisset esse causam, adiecit illud, FORTASSE, & nunc, & paulopost. vel q absq demonstratione dictum est illud, Congenitorum motuum esse cãm id quod continet, vel q non sunt oẽs ex eo quod continet. Quæ enim nutriuntur & augẽtur, mouentur. & rursus quæ minuuntur, semper etiam itidem mouenť, neq ab eo quod continet absolutè, neq per localem motum animantium. Qui aũt per patibiles qualitates motus fiunt, caliditates, inquam, & frigiditates, & discretiones ac cõcretiones, & quę sunt huiusmodi, habent maximè ex eo quod continet. Nihil ergo, phibet, inquit, potius autem fortasse est necessariũ, multos quidem ex his motibus naturalibus, ex motu eius quod ambit ingenerari in corpore: nonnullos aũt ex ipsis aliqñ quidem mouere cogitationẽ, aliqñ verò appetitionem. cùm enim per sensum cogitatio quidem cognouerit affectionem, de ipsa consultat, an eã declinare, an ipsam suscipere oporteat. & ita mouet aïal motu locali qui ex seipso

Motus animaliũ ex eo quod ambit proficisci.

B videtur. Aliquando aũt etiam iocundi vel molesti fuerit cõsensio, appetitio mouetur & declinatio. sicut etiam in aïalibus quæ carent rõne, ipsa etiam mouent aïal per locum. vtputa ad potum vel cibum, cùm nõ esset prior, vt videtur, hic motus, sed eum pręcederẽt & qui fit per cogitationem vel appetitionẽ, & ante eos is qui est in corpore patibilis. quem mouet id quod cõtinet quod ipsum quoq mouetur. Accuratius aũt docet in libro de motu aïalium causam eius motus qui fit per locum. probat aũt semper esse aliquẽ motum in aïalibus, non ex seipsis, sed ex eo quod ambit, quæ quidem aïalibus causa est motus per locum, ex eo quod in somnis accidit. Qui enim dormiunt, cùm nec eo motu qui fit per locum moueantur, neq sentiant, quæ quidẽ sunt aïalium propria vt animalium, multis tñ mouentur motibus, nempe & respirationis, & alijs cõgenitis, & ijs qui fiunt per concoctionem. & præterea phanthasijs seu visionibus, & ijs qui sunt ex

C eo quod continet patibilibus, dum aliqd in eo calefit vel frigefit. Sed cùm quæ ex nutrimento oriuntur exhalationes coaceruatæ cerebrum vel cor occupauerint, & refrigeratæ fuerint, somni causę fiunt: Sin autem calefiant, discernantur, & subtiles reddantur, sunt causæ expergiscẽdi, vt ostẽdit in libro de somno. Et rursus sentiunt aïalia, & mouentur per locum, cùm motus huius principium cœperint à quibusdã motibus, quibus mouebantur dormientia. nam si fuisset quidem tunc perfecta & omni ex parte absoluta immobilitas, ne omnino quidẽ exurrexissent. Quare etiã in aïalibus motus qui sunt extrinsecùs, sunt causa localis motus. qui tanquã ex seipsis incipientibus primum aïalibus, prębuit locum obiectioni quæ fit ex aïalibus. Quomodo autem, inquit, hæc & habeant & fiant, clarum erit ex ijs quæ cõsequuntur. ostẽdet enim quemadmodum moueantur animalia, & à quo: & quonammodo moueantur omnino ea quę per se mouentur.

Somni cãę.

D Operæpretium est aũt in his animaduertere, an nullius localis motus sit principium animal: sed habent oẽs principium extrinsecùs. Non solũm enim ad potum vel cibũ vel aliquid eiusmodi mouemur, per eam quæ est in corpore caliditatẽ, & vim quę in varias partes differt, sed & disciplinæ gratia & pecuniæ & honoris & potẽtię, & vt officij partes impleamus, motibus per locum sępe mouemur. nec nos solùm, sed etiam rõnis expertia aïalia, phantasia seu visione mota, feruntur ad quædã loca. Sed horum quoq dici potest principiũ motus esse extrinsecùs. id enim quod est appetẽdum, cogitationem mouens vel visionẽ, excitat ad animalis motum qui fit per locum. id autem quod est appetendũ, mouet cùm sit immobile. In summa aũt qui soluit obiectionẽ quæ fit ex animalibus, quidnam vult ostendere? Quòd aïalium motum qui fit per locum pręcedit alius motus, cogitationis nempe motus & visionis. & illum præcedit is qui est in corpore: & illum qui est eius quod continet. Et quid tum? neq est

Nulli⁹ mot⁹ localis sit ne principium animal.

enim

enim vnus & continuus qui est huiusmodi motus, con-
stans ex diuersis speciebus, nempe & eo qui fit per locũ,
& eo qui per phantasiam seu visionẽ, & motu alterandi.
Sed neq; qui est eiusmodi est æternus. non oĩno enim al-
teratio corporis mouet cogitationem vel appetitionem.
neq; ipsa mota oĩno mouet aĩal per locum. neq; eius mo-
tus per locũ omnino mouet aliquid aliud. Quomodo er-
go ex his confirmatur ingenitum & ęternum esse motũ,
qui est vnus & cõtinuus? Num ergo non est hoc institu-
tum per solutionẽ harum obiectionum, oẽs motus singu
lares ostẽdere vnum esse motum cõtinuum, ingenitum,
& qui non põt deficere. apertè enim concessit in solutio-
ne prioris obiectionis, non esse numero vnum motũ qui
est ad contraria, dicens etiã hoc esse necessarium. siquidẽ
non semper fieri potest vt sit vnus & idẽ motus is qui est
vnius rei motus. Sed qm̃ obiectiones quę fiebant contra
hoc ꝙ motus sit sine principio, proferebant quosdã mo-
tus singulares, vt qui fierẽt ab aliquo principio, existimo
solutiones ad id solum respondere, ostendentes ꝙ motus
qui sunt propositi tanq̃ principij expertes, non sunt sine
principio: sed habent aliqua principia: non aũt ꝙ reducã
tur ad vnũ qui est sine principio. neq; enim eum, qui ex
eis constat vult ostendere eiusmodi vt in eum nec ortus
cadat nec interitus: sed illum quem ostendit, qñ dicebat,
Etiam si qui sunt in contraria motus, non sunt cõtinui &
vnus: nihil tñ vetat quominus sit idẽ aliquis, eo ꝙ sit con
tinuus & ęternus. is aũt est motus circularis. ad quẽ vni-
uersa eius spectat oratio quæ est de vno motu qui caret
principio & fine, vtpote ꝙ ille præcedat oẽs motus qui
habent principium: & per illum tam ante quẽuis singu-
larem motum, q̃ post quẽuis, sit alius motus. qm̃ referun
tur ad illum. Erit aũt hoc in ĳs quæ sequuntur apertius,
cùm motus vnus qui est æternus quæritur. Interim autẽ
ingenitum & principij expertem hucusq; motum osten
dit, non vt qui sit vnus & cõtinuus, sed quia ante quẽuis
motum est alius, & post quẽuis alius. Ab eo autẽ profe-
ctus, in ĳs quæ deinceps consequuntur inueniet eum qui
est vnus & continuus & æternus, nempe eum qui fertur
in orbem. qui est etiã causa horum motuum qui non pos
sunt deficere. Sed quare de motu quidẽ instituit quæ- De qete cur non q̃rit, sit ne æterna.
rere, sit ne æternus, de quiete aũt non itidem. Nunquid
ꝙ quies est priuatio motus. nulla autẽ priuatio est æter-
na, quoniam neq; potest esse rei æternæ. Neq; enim pri-
uatio est vnà cum habitu, sed excipit motus qui fiunt &
intereunt. Status autem & mansio, cùm non sit vtiq; pri
uatio, sed motui contrarius, ipse quoq; est expers princi-
pij & æternus. quẽadmodum motus qui fertur circulo.
is enim omnino fit circa id quod manet.

CAPVT III.

XXI ERit aũt principium considerationis, quod
est etiam dictæ dubitationis, quanã de cau
sa nõnulla quidem eorum quæ sunt, aliqñ qui-
dem mouentur, aliqñ vero rursus quiescunt.
Necesse est aũt aut vt oĩa semper quiescant, aut
oĩa semper moueantur, aut vt alia quidem mo
ueantur, alia verò quiescant. Et rursus eorum,
aut ea quidẽ quę mouentur semper moueanτ,
ea aũt quæ quiescunt quiescant: aut oĩa sint ex
ęquo apta natura vt moueantur vel quiescant:
aut id quod adhuc est reliquũ & est tertiũ. Con
tingit enim vt ex ĳs quæ sunt, alia quidem sint
semper immobilia, alia verò semper moueanτ,
alia autem vtrunq; participent quod quidẽ no
bis dicendum est. Hoc enim oĩum quę dubitan
tur habet solutionem: & est finis huius operis.

XX Accuratioris eorum quę prius dicta sunt explicatio-
nis idem dicit esse principium, quod eius quę prius dicta

E est dubitationis, quę quærit quõ id quod est per se mobi
le, ab eodẽ quod est mouendi potestate præditum, aliqñ
quidem mouetur, aliqñ verò non. Dicebat aũt eum qui
hoc dicit nihil aliud dubitare q̃ cur non semper alia qui-
dem ex ĳs quæ sunt quiescant, alia verò moueantur: sed
sunt alia quæ aliqñ quidem quiescunt, alia verò quæ ali-
quãdo moueanτ. Et illius ergo dubitationis, & eius quod
est quomodo mouentur aĩalia, hoc idem dicit esse princi
pium. Et præterea ad eam quæ fuit ab initio q̃õnem, An
sit motus æternus: & ad obiectiones refutãdas quæ fiunt
aduersus æternitatẽ motus, dicit esse vtile, altius facta di
uisione videre quẽadmodum se habent ea quę pertinent
ad motum & ad immobilitatem. Ab alto ergo incipiens Eorum quę mouentur & non moueñ pulcherrima diuisio.
vtitur diuisione quæ nihil prætermittit, & quæ per vni-
uersa quæ sunt procedit. Necesse est enim vt vel omnia
quæ sunt semper quiescant, vel oĩa semper moueantur.
Est aũt in oĩbus diuisio contradictoria. aut enim moueri
omnia: aut non moueri semper: aut alia quidem moueri,
F alia verò quiescere. idq; tribus modis. aut enim ea quæ
mouẽtur semper moueri, ea verò quæ quiescunt semper
quiescere. aut oĩa quę sunt vicissim moueri & quiescere.
aut id quod est reliquum, inquit, & est tertium, alia qui-
dem ex ĳs quæ sunt semper esse ĩmobilia: alia verò semp
moueri. alia autẽ aliqñ quidem moueri: aliqñ verò quie-
scere. Hoc aũt dixit tertium. post primum quidem, Aut
oĩa quiescere, aut oĩa moueri: Secũdum autem, Aut alia
quidẽ moueri, alia verò quiescere, quod quidem diuisit
trifariam. Post illa duo itaq; hoc dicit tertium. quod qui-
dem dixit esse sibi dicendum, hoc est, ostendendũ & pro
bandum. oĩa enim de quibus videtur dubitari, soluentur
vbi hoc fuerit declaratum. neq; enim per hoc ꝙ oĩs mo-
tus sit alicunde aliquò, perimeι motus æternitas, si osten
sum fuerit non oẽm motum esse talem. neq; fieri motum
in immobili, ostendit esse motus generationẽ. siquidem
nõ fit vbiq; cùm sit motus. Quinetiã soluetur dubitatio
quæ quærit cur non ea quidẽ quæ mouentur semper mo
G uentur, ea verò quę quiescunt semper quiescunt: si inuẽ-
tum fuerit aliquid quod semper est immobile, & aliquid
quod semper mouetur, & alia quæ aliquando quidẽ mo-
uentur, aliquando verò quiescunt. & sic operi de motu
imponetur optimus finis, quod à principio per media ad
finem procedit demõstratiuè. Finem aũt dicit Alexan
der, inuenisse aliquid quod semper & cõtinenter mouea
tur ab ęterno & immobili. Num aũt Aristoteles idẽ esse
dicit & solutionẽ eorum quæ dubitantur, & finẽ operis,
illud tertium cõfirmasse, quod eorum quæ sunt, alia qui-
dem sunt immobilia, alia verò quæ semper moueñ, alia
verò vtrunq; participant. Potest aũt sic quoq;, vt existi
mo, habitudinis ac relationis eorum quę sunt ad motum
& quietem triplex fieri diuisio. Nam cùm sint hæc tria,
& semper moueri, & semper quiescere, et tertium, aliqñ
quidem moueri, aliqñ verò quiescere, in tria tripliciter
diuidentur relationes, cùm vel omnia quæ sunt eandem
habent constitutionem, vel sint diuisa bifariam, vel trifa
H riam in principia & media et fines. quid enim fuerit vlte
rius? Et si oĩa quidem eandem habent constitutionem:
aut omnia semper quiescunt: aut oĩa semper mouentur:
aut omnia aliqñ quidem quiescunt, aliqñ verò vicissim
mouẽtur. Sin autem ea quæ sunt fuerint diuisa bifariam:
aut alia quidem semper quiescunt, alia verò semper mo-
uentur: aut alia quidem semper quiescunt, alia verò ali-
quando mouentur, aliqñ autem quiescunt: aut è contra-
rio alia quidẽ semper mouentur, alia verò aliquãdo qui-
dem mouentur, aliqñ verò quiescunt. Quamobrem hæc
quoq; pars diuisa est trifariam: Tertia autem & vera per
Soritem. Si ea quæ sunt, tripliciter diuisa sunt: necesse est
vt alia quidẽ semper quiescant, alia verò semper mouẽã-
tur: alia autẽ aliquando quidem quiescant, aliquando ve
rò moueãtur. Et præter has nouem partes seu sectiones,
non est, vt existimo, alia relatio eorum quæ referũtur ad
motum & quietem. siquidem necesse est vt vel mouean
tur vel

turvel quiescant:vel simul etiã moueantur & quiescant. A Magis propriè autem in ijs quæ nunquam mouentur, dixit ea esse immobilia, quàm quiescere. Quies enim cùm sit priuatio motus, inest ijs etiam quibus innatum est vt aliquando moueãtur. Ita autem fit etiam diuisio contradictoria, vt quæ diuidatur in ea quæ semper mouentur, & ea quæ nunquam mouentur.

XXII Quòd omnia ergo quiescant, & eius quæratur ratio dimisso sensu, est ingenij quædã imbecillitas, & de aliquo toto, non aũt de parte dubitatio. neq; solùm aduersus Physicum, sed aduersus omnes, vt ita dicam, scientias, & omnes opiniones, eo quòd omnes motu vtãtur. Præterea aũt quæ de principijs fiunt obiectiones, quemadmodum in ijs orationibus quæ circa Mathematicas versantur disciplinas, nihil ad Mathematicum: similiter autem etiam in alijs: ita neq; B de eo quod nunc dictum est, ad Physicum. positio enim est φ natura sit principium motus.

XXI Cùm sic eorum quę sunt exposuisset diuisionẽ per motum & immobilitatem, persequitur oẽs reprobas partes diuisionis adeò diligenter vt rursus etiam repetat orationem. qm̃ hęc pertractatio, si cum accurata fiat demõstratione, prębet, vt ipse dixit, solutionem eorum de quibus dubitatur, & operi in quo scribitur de natura optimum finẽ imponit: ea quidem quæ sunt vltima rerum naturalium ad ea quæ sunt illorum prima reducẽs: ea autem ad summa atq; adeò supernaturalia eorũ quę sunt principia tanquã ad verticem extollens. Primum itaq; corrigit id quod primũ positum est in diuisione, dicens oĩa quiescere, & quatuor argumẽtis breuiter ad hoc vtitur, vno quidem, φ rõnem quærere demonstratiuã φ oĩa quiescant, dimisso sensu qui adeò euidenter cõtradicit, & dicit multa moueri, est ingenij imbecillitas, per quã ignorat aliqa, C φ in propositis huiusmodi qõnibus non sunt rõnes sensu probabiliores. ignorat aũt etiam quænam sint quærẽda, nempe φ non ea quę sunt manifestissima: & quosnam in quibusnã adhibere iudices oporteat, nempe φ in sensilibus rebus sensum maxime: & eum principiũ facere demonstrationum. Secundò autem, φ qui tollit motum, videtur quidẽ partem eorum quæ insunt rebus naturalibus, nempe motum, tollere. ignorat aũt se non de parte, sed de toto dubitare. si enim in hoc habet id quod est natura, φ rebus naturalibus sit principium motus: si de medio tollatur motus: tollitur etiã natura. si ea aũt tollatur: tolluntur naturalia. quibus id quod sunt in hoc est quod naturam habeant. Tertio φ nõ solum tollit naturam & res naturales, qui oĩa dicit quiescere: neq; solùm aduersat Physico, sed etiã artibus & scientijs oĩbus quę versantur in actione, ijs scilicet quæ cum motu operantur. Quæ in contẽplatione enim versant quonã motu opus habet naturali? Quocirca cùm dixisset, ET aduersus oẽs scientias} adiecit, VT ita dicam.} Quinetiam est contraria D oĩbus opinionibus Physicorum, vel etiam omnium hominum, eo φ oẽs motu vtantur. Iam verò hinc quoq;, vt puto, est aduertẽdum, φ neq; Parmenidem & Melissum quicquid est, immobile esse, opinari putat Aristoteles, sed id quod verè est & percipitur solùm intelligẽtia. Quartum autẽ subiungit, φ quẽadmodum non est Mathematici aduersus eos dicere qui Mathematicorũ principia perimũt, neq; Medici aduersus eos qui tollũt principia Medicinæ, neq; alicuius ex alijs aduersus eos qui sua perimunt principia: ita nec quod nunc dictum est, Omnia quiescere, est Physici refellere. Quemadmodũ enim Physicis positum est principium, naturã esse principium motus. ea autem dixit etiam in primo huius operis aduersus eos qui videbant dicere id quod est esse immobile. Consueuerunt autem principia vocari positiones, vt quæ ponantur absq; demonstratione & tanquam fundamenta subijciantur ijs quę ex ipsis fiunt demõstrationibus. Qui enim demonstrat principia, ea fatetur nõ esse principia. ex prioribus enim sunt demõstrationes.

Sensu dimisso quære demõstrationẽ est ingenij imbecillitas.

In sensilibus rebus sensus ẽ maxime iudex adhibẽdus.

Motu sublato tollitur natura & naturalia & artes & scientiæ quę versantur in actione.

Contẽplatiuæ scientię non habẽt opus motu naturali.

Parmenides & Melissus nõ quicquid est, putãt immobile, sed id quod verè est.

Aduersus principia tollentes nõ est disputandũ.

Principia cur vocẽtur positiones.

Propemodum autẽ omnia quoq; dicere moueri, falsum quidẽ, sed hoc à via & methodo minus est remotum. Posita enim fuit quidẽ natura in rebus naturalibus principium, quẽadmodum motus & quietis. Similiter aũt res quoq; XXIII naturalis est motus. Et dicunt quidã, ex ijs quæ sunt, moueri, nõ alia quidem, alia verò non, sed omnia, & semper, & hoc latere nostrũ sensum. Quibus licet non definientibus quẽ nam motum dicant, an omnes, nõ est difficile obsistere. Neq; enim vt augeatur, neq; vt diminuatur, fieri potest continenter. sed est etiam medium. Est aũt simile quod dicitur, φ gutta terat, & ea quæ enascuntur diuidãt lapides. Non enim si gutta tantùm extrusit vel abstulit: etiam prius dimidium in tpe dimidio. sed perinde ac in trahẽda naue, tot etiam guttæ tãtum mouent: pars autẽ earum tantũ in nullo tpe. Diuiditur ergo in plura quidẽ id quod ablatum est. sed nihil eorum mouetur separatim, sed simul. Clarum est ergo nõ esse necesse aliquid semper abscedere, quia diminutio diuiditur in infinita: sed totum quãdoq; abscedere. Similiter autẽ etiam in quacũq; alteratione. non enim si id quod alteratur diuidi potest in infinitum, ideo etiam alteratio. sed tota sæpe simul fit & aceruatim, quemadmodũ cõcretio. Præterea cùm ægrotauerit quispiam, necesse est vt fiat tempus in quo sanabitur, & non vt mutetur in fine tpis. Necesse est autẽ vt mutetur in sanitatem, & in nihil aliud. Quamobrem dicere continenter alterari, est cõtendere aduersus ea quæ sunt valde manifesta. Fit enim alteratio in contrariũ. & lapis neq; fit durior nec mollior. Et in eo quod est ferri, mirũ XXIIII est, si lateat lapidem deorsum ferri, vel manere humi. Præterea autem terra & vnũquodq; aliorum necessariò manent in locis proprijs: ex eis autem per vim mouentur. Si sunt ergo aliqua eorũ in locis proprijs: necesse est vt nec omnia moueantur per locum. Quòd ergo fieri nõ possit vt vel omnia semper moueantur, vel vt omnia semper quiescant, ex ijs & eiusmodi alijs crediderit quispiam.

Transiit ad secundam partem diuisionis, quę dicit oĩa XXII moueri, & dicit id quoq; esse propemodum ęquè falsum ac dicere oĩa quiescere. etenim sensus in eo quoq; cõtradicit, cùm nõnulla euidenter quiescant. sed oĩa moueri, est minus remotum à via & methodo naturali, q̃ omnia quiescere. hoc enim naturam minus perimit. et si enim quatenus natura posita fuit in naturalib⁹ principium sicut motus ita etiam quietis, ideo qui quietem interimit, interimit etiam naturam: quatenus tñ motus naturæ magis conuenit q̃ quies, ideo hi dicunt minus aliena à naturali methodo. Et φ illi quidẽ non solùm motum verum etiam quietem perimunt: quiescunt enim ea, quæ etiam natura apta sunt vt moueãtur: hi autem solam quietem. Præterea autem qm̃ sunt quidẽ nonnulla ex naturalibus

Moueri oĩa dicere, ẽ minus alienum à naturę methodo, quã dicere omnia qescere.

quæ

quę nunq̃ quieſcunt: rerum aũt naturalium nihil eſt per ſectè & omni ex parte immobile: propterea minus eſt re motum à methodo naturali dicere oĩa moueri, q̃ omnia quieſcere. Porrò aũt hoc quoq; ſignum eſt ꝙ à Phyſicis non omnino diſcrepet quæ dicit oĩa moueri opinio, ꝙ nonnulli quidẽ eorum exiſtiment oĩa quę ſunt ſemper moueri, non aũt alia quidem moueri, alia verò non: non videri aũt nobis, q̃n ſenſum lateant. Omnia aũt moueri dicebant ſectatores Heracliti. quorum ſententiæ Plato quoq; meminit in Cratylo. Alexander aũt dicit atomos, ex eorum ſententia qui eas dicunt ſemper moueri, fieri etiam cauſas ĳs quæ ex ipſis coaleſcunt, etiam ſi non ſenſiliter. Quinetiam ex eorum, inquit, ſententia inane eſt immobile. Eis ergo, inquit, qui dicunt oĩa moueri, etiã ſi quonam motu dicant oĩa moueri non definiant, an oĩa omnibus: non eſt difficile occurrere, definiẽdo ſpecies motus, & oſtendendo nullo motu poſſe oĩa moueri. Primũ ergo eos reprehẽdit, quòd dicant indiſtinctè, & nõ explicent quanã ſpecie motus oĩa quæ ſunt, mouenť. Deinde oſtẽdit in vnoquoq; trium motuum, fieri non poſſe vt vllo eorum oĩa ſemper moueanť. Quòd ſi nullo moueoť, clarum eſt ꝙ nec oĩbus. Et primum oſtendit fieri non poſſe vt continenter aliquid augeatur neq; rurſus vt continenter minuatur, neq; vt diminutioni augmentum coniungatur. ſed eſt ſtatus & quies in medio quod mouetur per vtrunq; horum motuum. neq; enim quod augetur, mutatur in id quod eſt diminui: neq; quod minuitur, in id quod eſt augeri. ſed hoc quidẽ in augmẽtum, illud verò in diminutionem. Quando ergo factum fuerit in illis in quæ mutabatur, clarum eſt id cõſiſtere: deinde ſic mutať in id quod eſt diminui. oſtendet autẽ hoc ita ſe habere in ĳs quæ deinceps cõſequuntur. Cùm autem dixiſſet aliquos dicere oĩa moueri, hoc aũt latere noſtrum ſenſum, proferens augmentũ & diminutionem tanq̃ ipſi quoq; in eis eadẽ dicerent, primùm refert eiuſmodi opinioni ſimile ſit id quod ab eis dicitur. quam cum falſam oſtendiſſet, vnà etiã perimit id quod ab eis dicitur. Dicere enim, inquit, moueri quidẽ ſemper omnia, nos autem latere eo quòd paulatim moueantur, ſimile eſt illi quod dicitur, quòd continua aquæ gutta cauat lapidem.

Oĩa moueri dicebat Heraclitus.

Nulla ſpecie mot⁹ omnia poſſe moueri.

Gutta cauat lapidem aſſiduè qui decidit imbris,

ait Chærilus. vtpote ꝙ ab vnaquaq; quidem gutta diminuatur lapis, nobis aũt non appareat quę fit paulatim diminutio. Similiter aũt etiam à ficu quę enaſcitur in † fractura lapidis contingit nõnunq̃ diuidi & frãgi lapidem, vt qui etiam in toto præcedenti tpe paulatim quidẽ diuideretur, lateret aũt noſtrum ſenſum, eo ꝙ id paulatim fieret. Quẽadmodum ergo qui hæc dicunt, dicunt quidem aſſiduè moueri in toto tpe præcedenti, lapidem qui minuitur, & lapidem qui rumpitur, latere aũt noſtrum ſenſum ꝙ id fiat paulatim: ita etiã qui dicunt oĩa ſemper moueri, dicunt quidẽ ſemper continuum eſſe eorum motũ, eo aũt ꝙ fiat paulatim nos latere. ita autem ea etiam quę augentur & minuuntur. Cùm aũt adeò ſimilẽ adduxiſſet opinionem, eam oſtendit falſam, & ꝙ non ſit cõtinua lapidis diminutio, & lapidis diuiſio. nõ enim ſi ficus palmo vno in anno diuiſit lapidem, id etiam quod ex acino enatum eſt, primo die partem aliquã diuiſerit. neq; ſi lapidem mullæ guttę cauauerunt, vna quoq; gutta partem aliquã omnino cauauerit. Sed hæc, inquit, ita ſe habẽt ſicut in trahenda naue, etenim in ea centum quidẽ nauem trahunt: ſinguli aũt ſi proceſſerint, ne nauem quidẽ mouerint. ita etiam tot quidẽ guttę tantam partem lapidis abſtulerunt: vna aũt gutta nullam partẽ omnino abſtulerit. Etſi enim diuidi poſſit magnitudo quæ ablata eſt à lapide: non tñ neceſſe eſt vnamquãq; guttam tantã abſtuliſſe partem, quanta eſt ipſa omnium. ab vniuerſis enim vniuerſum ablatum eſt. Et quemadmodum in trahenda naue, nauis quæ à quinquaginta viris prius non mouebatur, ſi vnus nonnunq̃ acceſſerit, mouetur: & in trutina, decem quidem, verbi gratia, talenta non effecerint vt ea

Gutta quæ cauet lapidẽ Chærili verſus vnus.

De ficu quę enaſcit̃ i fractura lapidis † ῥαγάς.

De naue q̃ trahitur.

E inclinetur, drachma aũt adiecta detraxerit. ita tot quidẽ guttæ nondum poterãt cauare lapidẽ: ſi acceſſerit autem vna, potuerunt. Ita etiã in ĳs quæ augentur & minuunť, etiam ſi diuidi poſſit in infinitũ id quod accedit & recedit, non eſt neceſſe vt per continuũ adĳciatur vel auferatur aliqd ſeparatim. ſed totum quid aliq̃n additur, & totum aufertur. Non enim q̃n tota aqua tantum cauauit, eius etiã dimidium cauabit dimidium. aut in ſumma tanta pars aquæ auferet tãtam partẽ eius quod ablatum eſt. neq; enim ſunt actu partes in eo quod aufertur, ita vt ẽt vnaquęq; ſeorſum moueatur. ſed totum ſimul mouetur. Id aũt quod abſcedit vocat diminutionẽ, per quod fit interitus. Clarum eſt ergo ꝙ ſi quid patitur ab aliquo, nõ patietur etiam à qualibet eius parte. & ſi quid in aliquo tpe patitur ab aliquo, non etiam patitur in quauis parte temporis: ſed in aliquo toto ſimul. In his aũt eſt aduertẽdum, vtrũ nunc meminit illius orationis quæ nunc apud Sophiſtas appellatur Sorites. quẽadmodum rogatur in F guttis aquę quæ deorſum ferunť. Si enim prima, inquit, nihil fecit ad hoc vt cauaret lapidẽ: nec ſecunda. Quòd ſi nec ea: nec tertia. Quare neq; vltima. Quomodo ergo

Gutta cauat lapidem aſſiduè qui decidit imbris?

Huius ne ergo meminit, cùm dicit, SIMILE eſt quod dicitur ei ꝙ gutta terat lapidem } an alius quę ſic rogať in aqua, quæ tota ſimul deorſum fertur, Si tantam aquæ quæ ſimul decidit, lapidis tantum abſtulit, num etiã eius dimidium abſtulit dimidiũ, & vna gutta id quod ei proportione conuenit? ita enim videtur Alexãder audĳſſe id quod dicitur. Ea enim opinione quæ dicit, Quoniam à tãta aqua quæ cecidit in lapidem cauatus eſt lapis (quã à ſtillãdo fortè σταλαγμὸν id eſt ſtillam nominat) etiam ab vnaquaq; ex partibus eius quæ decidunt cauaretur: nos autẽ latuit & qui euſq; lactus eſt motus, & diminutio. Videtur autẽ Alexander de trahenda naue exẽplum ſecutus, in quo oẽs ſimul erant qui nauem trahebãt, audĳſſe σταλαγμὸν quo vtitur Ariſtoteles, pro tota ſimul aqua. G Quòd enim σταλαγμὸς dicatur propriè de gutta, clarum eſſe exiſtimo. oſtendit autẽ id etiam quod dictum eſt ab Ariſtotele, σταλαγμοὶ οἱ τοσοίδε, id eſt, tot guttę, vtpote ꝙ eſſent diuiſæ guttæ ac numeratæ. Cùm aũt dixiſſet Ariſtoteles, IN partibus eius quod à lapide ablatum eſt, ſed nihil eorum motum eſt ſeparatim, ſed ſimul } Alexãder in aqua quæ mouet id audiens, Neq; enim, inquit, erant ‹‹ actu partes eius quæ mouet in toto, vt per ſe mouerent: ‹‹ tanq̃ totam ſimul ſumens aquã quæ deorſum cecidit, & de lapide aliquid abſtulit. Num aũt quomodocũq; fuerit quidẽ rogata oratio, in idem recidit, eo ꝙ dum fit paulatim, ſenſum lateat: ſiue in eodẽ Nunc in id quod fit paulatim fiat diuiſio: quẽadmodum in naue trahẽda, & tota aqua ſimul quæ abſtulit: ſiue in alio & alio. vt in guttis q̃ in maiori tpe lapidem cauant aſſiduitate. Exiſtimo autẽ hoc exemplum magis conuenire ĳs quæ ſunt propoſita. q̃n motus quoq; cùm non ſit ſimul totus, ſenſum latet p diuiſionẽ. neq; enim ſimul eſt augmẽtum & diminutio. H neq; alteratio: neq; quæ fit per locum mutatio. Hoc eſt ergo quod dicitur, ꝙ etiam ſi id quod abſcedit in diminutione, & id quod accedit in augmẽto, cùm ſint magnitudines, poſſint diuidi in infinitum: non eſt tñ neceſſe vt receſſus & additio fiant per ea quæ ſunt minima. ſed totũ ſimul aliq̃n recedit, & totũ ſimul additur. Non ergo hęc nos latent ꝙ paulatim fiant, quę in infinitũ, vt aiunt, minuuntur vel augentur. Si autem, vt dixit, eſt etiam aliqd medium, in quo ſiſtuntur ea quæ augentur, q̃n menſurã receperint, non neceſſe eſt vt in infinitum augeantur vel minuantur in infinitum. etſi enim nutriantur in medio, aliud [illegible]triri, & aliud augeri. Clarum eſt autem ꝙ etiã ſi tota ſimul ablata eſt pars aliqua lapidis: vnaquæq; tñ gutta aliquid omnino egit in lapidẽ, eum reddens imbecilliorem. & vnuſquiſq; eorum qui nauẽ trahunt, vniuerſis viribus ſuas quoq; attulit. Et diuiſio lapidis aliq̃n quidẽ fit paulatim inſenſiliter: aliq̃n autem totus ſimul rumpitur.

Nõ ſi q̃d patitur ab aliquo, patiť à qualibet ei⁹ parte.

Sorites probans guttam nõ cauare lapidem.

σταλαγμὸς gutta.

Etſi id quod abſcedit & accedit diuidantur, non ſiunt tñ abſceſſus & acceſſus per ea quæ ſunt minima.

tumspicitur. Quę aũt fit paulatim ficus conuersio, fracturę præparat lapidis imbecillitatē. Porrò autē & si paulatim aliquousq; insensiliter procedat id quod augetur & diminuitur, attamen cùm in fine totum simul factum fuerit, sistitur: cùm ad id ad quod tendebat peruenerit augmentum & diminutio. Cùm aũt in augmento & diminutione ostendisset Aristoteles, quòd non quod fit in infinitũ augmētum & diminutio, latet, eo ꝙ fiat paulatim, siquidem non per continuitatē fit additio & ablatio, sed totæ etiam simul fiunt: idem quoq; ait dici conuenire in quauis alteratione. Non enim si id quod alteratur est aliqua magnitudo quæ diuidi potest in infinitũ: hoc enim significat illud QVOD diuidi pôt in infinita} ideo etiam eius alteratio fit per partes per id quod est prius & posterius. sed tota simul & acetuatim alteratur, & tota fit simul alteratio, quēadmodum lactis cōcretio & aquæ & eorum quæ sunt huiusmodi. quæ etsi possint diuidi, non concrescunt tñ per partes minimas, sed tota simul mutantur & coguntur. Ostendit aũt, inquit Alexander, per id quod nunc dictum est, quo in primo huius operis cōtradicens Melisso, dixit, Quasi non tota simul fiat mutatio. non enim dixit totā simul quasi expertem tpis: hoc est enim falsum: sed eius quod totum simul mutatur in mutando principium, & non per partes. Quòd aũt fieri non possit vt id quod alteratur cōtinenter mutetur in infinitum, vt dicebant ij qui dicunt oīa moueri, ostēdit etiam ex eo ꝙ ex contrario in contrarium fit ijs quæ alterātur mutatio: & eorum quidē mutatio fiat in tpe, sit autem definitum aliquid in quod mutātur, & cùm venerint ad illud, sistunt. ad id enim extensa est mutatio. Quod itaq; ægrotat & ex morbo mutatur, quatenus ex morbo mutatur, nō mutatur in aliquid aliud nisi in sanitatem: id enim est morbo contrarium. & in ipso quidem tempore fit mutatio, sed non in fine temporis. qm omnis motus est in tpe, & finis motus est in fine tēporis. vbi ergo sanum factum fuerit ex ægrotante, sistitur in sanitate. nō est enim aliud in quod mouebitur id quod ægrotat. nā neq; morbo erat aliquid aliud cōtrarium. Si ergo non habet aliud reliquũ ad quod mouebitur, dicere cōtinenter alterari, est aduersus ea cōtendere quę sunt valde manifesta. ad quid enim amplius mouebitur quod illud cōprehenderit cuius causa mouebatur? Per hoc aũt quod dixit, NECESSE est vt fiat tempus in quo sanabitur, & nō in fine temporis} ostēdit eam quæ ex morbo fit in sanitatem mutationem esse motum. non fit enim sine tempore, neq; in fine tpis. non tñ propterea iam fit etiam in infinitum. Hoc aũt argumentum cōuenit etiam in alijs mutationibus. siquidē fiunt omnes ex cōtrario in contrarium. & tendunt ad aliquem finem, nempe ad contrarium, à quo etiā nominantur: Generatio quidē ab eo quod est: Augmētum autem ab adiectione: & Dealbatio ab albo: & sursum Latio ab eo quod est supra. Quòd autem nō fit continuus motus qui fit per alterationem, ostendit etiam ex euidentia. Lapis enim in multo tēpore nec fit durior, nec mollior. Sed neq; singulis diebus effluit eius aliqd, vt dicit Eudemus. in multis enim annis maior est effluxio temporis ex quo effluit. Atqui videntur, inquit, multa eaq; parua permanere, quæ permulto tempore iacuere non contrectata. Cùm autem fecisset mentionem lapidis vt qui nō continuè alteraretur, subiungit ꝙ etiā in eo quod est ferri, hoc est per locum moueri, non est motus lapidis cōtinuus & qui nō deficiat. & si enim nos latuerunt augmenta & diminutiones: nos tñ non latuit aliquando quidē deorsum ferri, aliquando verò manere humi. In summa autē, terra, & generaliter omnia quæ sunt sub luna (cōiter enim ostendit in omnibus non esse eis continuum motum qui fit per locum) si aliqua ex ijs videntur quandoq; in proprijs locis: necesse est ea tunc non moueri per locum. et hoc sic ostēdit. Omnia corpora naturalia manēt in proprijs locis. mouētur autem fm naturam quidem ad loca propria: præter naturā & per vim, ex eis. Si aliqua ergo

Alteratio nō fit p partes, sed tota simul.

Alterationis mot⁹ nō est continuus.

Naturalia ꝙ sint in locis proprijs, nō mouentur.

A ex ijs fuerint aliquando in proprijs locis: fieri non potest
vt ea tunc moueantur per locum. Si enim necesse est, vt
id quod mouetur, vel vi moueatur, vel fm naturā: neu-
tro aũt mouentur ea quę sunt in locis proprijs: nec moue-
buntur quidē per locum. Et deinde concludit duas pri-
mas partes diuisionis. Quarum vna quidem cōfirmauit
ex euidentia non oīa semper quiescere: altera autem, nō
oīa semper moueri, prius etiam confirmauit.

Sed neq; alia quidem semper contingit quie-
scere, alia verò semp moueri: aliqñ autem quie-
scere, & aliqñ moueri nihil. Dicendum aũt fieri
non posse, sicut in ijs quæ prius dicta sunt, ita ēt
in his. videmus enim in ijs fieri eas quæ dictæ
sunt mutationes. & ad hęc, ꝙ qui dubitat, repu-
gnat ijs quæ sunt euidentia. neq; enim augmē-
tum, neq; violentus erit motus, si non mouebi-
B tur præter naturam id quod prius quiescebat.
Generationem itaq; & interitum perimit hæc
oratio, propemodum autē etiam moueri. Mo-
ueri enim videtur omnibus esse quid gigni &
interire. In quod quidem mutatur, id fit seu gi-
gnitur, & in eo: ex quo autē mutatur, id interit,
vel illinc. Quamobrem clarum est alia quidem XXV
moueri, alia verò nonnunquam quiescere.

Progressus ad secundam partem diuisionis, quæ dicit XXIII
alia quidem ex ijs quæ sunt moueri, alia verò quiescere,
eius quoq; tractat primam diuisionē quæ dicit & ea quæ
mouentur semper moueri, & ea quæ quiescunt semper
quiescere. & ostendit ꝙ fieri nō potest vt ea quæ sunt ita
se habeant vt alia quidem semper moueantur, alia verò
semper quiescant. & similiter fieri non potest atq; ea quę
prius dicta sunt. Nam hoc quoq; est euidēs, ꝙ eadem vi-
C demus aliqñ quidem ex motu mutari in quietem: aliqñ
verò ex quiete in motum. Hæ autem sunt eæ quæ dictæ
sunt mutationes, propter quas aliqua aliqñ quidē quie-
scunt, aliqñ verò mouentur. Secundum autē subiungit
orationi ꝙ qui de his dubitat ijs repugnat, quæ sunt eui-
dentia. Et quanam in re adiecit? Si enim non est aliquan-
do quidē quiescere, aliqñ verò moueri: neq; erit augmen-
tum, neq; violentus motus. sed etiam de medio tolletur
generatio & interitus, & propemodum omnis motus tā
qui est secundum, q̃ qui pręter naturam, vt discemus. Si
ergo clarum est esse & augmētum & violentum motum
& alias mutationes: repugnat scilicet euidenter euidenti-
bus, qui perimit aliqua ex ijs quæ sunt aliqñ quidē quie-
scere, aliqñ verò moueri. Et ꝙ non futurus quidem sit
violentus motus, per hoc ostendit, Si non mouebit præ-
ter naturam quod prius quiescebat: quod enim vi moue-
tur, mouetur pręter naturam: quod aũt mouetur præter
D naturam, ex loco proprio, & qui est ei fm naturā, in quo
ei innatum est vt quiescat, excedit: Si ergo cùm nō prius
quiesceret mouetur: non fuerit pręter naturam & violē-
tus motus. Quomodo autē ex tali positione perimatur
augmentum, videtur prætermittere. Pulchrè autē Ale-
xander id quoque per hoc ipsum dicit ostendi. Non erit
enim augmentũ si non moueatur præter naturā id quod
prius quiescebat. nutrimentum enim cùm prius quieue-
rit, deinde fuerit alteratũ, in superiora loca fertur & obli-
qua, in quę non est ei ingeneratum vt feratur fm naturā.
& cùm assimilatum fuerit, aggregatur. & cùm fuerit am-
plius, q̃ quod effluxerat, facit vt id quod suscepit augeat.
Potest autem etiam ostēdi ex ijs quæ prius dicta sunt, ꝙ
si non sit post motũ quiescere, non est augeri. quod enim
augetur, neq; continenter augetur, neq; augmentum cō-
iungit diminutioni. sed postq̃ peruenerit ad terminum,
ad quem tendebat augmētum, sistitur, & tunc transit ad
diminutionem. Quare per augmētum quidē perimitur
quicquid

Si non quiescatur aliqñ, aliqñ augeatur, ꝙ sequantur absurda.

In augmēto est motus pter naturā.

Generatio tollitur, si nõ aliqñ moueatur, aliquãdo quiescatur.

quicquid mouetur semper moueri: per violentum autẽ motum semper quiescere quicquid quiescit. Nõ solùm aũt perimitur augmẽtum & violentus motus, si non sint aliqua quę possunt vicissim quiescere & moueri: sed etiã perimitur, inquit, generatio et interitus ab hac oratione. Quẽadmodum enim id quod augetur, mouetur tunc eo motu qui est in eo quod augeatur, quo tunc nõ mouebatur anteq̃ augeretur: ita etiã id quod gignitur & interit. Nam & quod augetur, si anteq̃ augeretur eodem motu mouebatur quo etiã cùm augetur, aut neq̃ nunc augẽdi motu augetur: quo fit vt nihil augeatur quod augetꝰ: aut etiã prius augebatur cùm nondum augeretur. Et similiter ea quæ gignuntur & intereunt, habẽt & principium generationis, & quietem cùm facta fuerint, & similiter in interitu. Quare si oportet ea quę mouentꝰ semper moueri, & ea quæ quiescunt semper quiescere: neq̃ augmẽtum neq̃ diminutio, neque generatio erit nec interitus. Quæ enim per hæc fiunt mutationes: & ab ea quę fit per hæc quiete incipiunt, & habent finem. Prętereа autem quod gigni fieri ve non potest, id nec omnino gignitur. Cuius aũt non est definita generatio, neq̃ potest ad finẽ peruenire: id non potest gigni. Quod enim est genitum, sistitur & cessat à motu qui fit ea de causa. Præterea autẽ generationem & interitum perimit oratio quę tollit motum, qui est præter naturã. aliquorum enim generatio, aliorum est interitus: interit aũt vnumquodq̃ non in eo manens, quod est s̃m naturam, sed dum mouetur pręter naturam. Quinetiam in eo quod gignitur vnumquodq̃ non habet locũ proprium. Quãobrem ea etiam soluũtur quæ gignuntur. Illud autem, Generationem ergo & interitum perimit hæc oratio, põt dictum esse vt sit petinde ac illud, Pręterea generationem & interitum perimit hæc oratio, quæ dicit nõ mutari ex quiete in motũ, & ex motu in quietẽ. Nam & quicquid gignetur, gignetur in infinitum. & id quod interit similiter. Ita aũt fieri nõ poterit vt aliquid gignatur, vel intereat. Si aũt generationẽ & interitum perimit hæc oratio: omnem quoq̃ motum sustulerit. ne immoremur in vnaquaq̃ specie motus vel mutationis. Quod enim dicitur cõiter moueri, videtur propemodum oĩbus gigni & interire. non poterat enim planè & accuratè dici sic videri oĩbus. Causam autẽ cur omnibus propemodũ videatur, vel q̃ moueri sit propemodum aliquid gigni & interire, (potest enim sic quoq̃ construi illud Propemodum,) subiungit ipse cõmunem in omni motu. Quia enim omnis motus & oĩs mutatio est ex aliquo ĩ aliquid: est enim vnius post aliud: in quod quidem mutatur, fit hoc siue in substantia, vt homo: siue in quantitate, vt maior uel minor: siue in qualitate, albus vel calidus. Sin autem fiat in loco mutatio, quod mutatꝰ non fit illud in quod mutatur, hoc est, infra vel supra, vel in summa locus: sed fit in eo: Ex quo autẽ mutatur vel ex substantia, vel ex maiore vel albo, id interit. homo enim interit & maior & albus, cùm mutantur in ea quæ sunt illis contraria: Sin autẽ ex loco: hinc interit quod illinc excedit. Rectè ergo dixit q̃ oratio quę perimit generationem & interitum, perimit etiã omnem motum. Ipse aũt hoc quidem prætermisit cõcludere tanq̃ euidens. Quod aũt est consequens peremptioni eius, q̃ alia quidẽ semp̃ mouentur, donec fuerint scilicet, alia verò semper quiescunt, id subiungit, dicens, Quare alia quidem videlicet mouentꝰ, alia verò quiescunt aliqñ. Dicit aũt esse aliqua quæ vicissim mouentꝰ & quiescunt, & nõ semper alterũ. clarum enim est q̃ & quæ nonnunq̃ mouentur, nõnunquã quiescunt: & quæ nonnunq̃ quiescunt mouẽtur aliquãdo. & nec ea quæ nõnunq̃, oportet existimare semp̃ moueri neq̃ quæ nõnunq̃ quiescunt, semper quiescere: sed ambo aliqñ quidem moueri, aliqñ verò quiescere.

Mouerì videntur prope oĩbus gigni & interire, & cæt.

Velle autem omnia aliqñ quidem quiescere, aliqñ verò moueri, hoc iam coniungendum est cum ijs quæ pridẽ dictæ sunt orationibus. Rursus autem sumẽdum est principium ab ijs quæ nunc sunt definita, idẽ quod prius sumpsimus.

E

Aut enim omnia quiescunt: aut oĩa mouẽtur: aut alia quidẽ quiescunt, alia verò mouẽtur, ex ijs quæ sunt. Et si alia quidẽ quiescunt, alia verò mouẽtur, ex ijs quæ sunt: necesse est aut vt oĩa aliqñ quidem quiescant, aliqñ verò moueãtur: aut vt alia quidem semper quiescant, alia verò ex ipsis semper moueantur, alia verò aliquãdo quidem quiescant, aliquando aũt moueantur. XXVI

Cùm pars diuisionis quæ dicebat alia quidẽ moueri, alia verò quiescere, esset diuisa tripliciter: & in hoc q̃ ea quæ mouentꝰ semper moueantur, & quę quiescunt semp̃ quiescant: & in hoc q̃ omnia aliqñ quidem moueantur, aliqñ verò quiescãt: & tertiò in hoc q̃ alia quidẽ semper sint ĩmobilia, alia verò semp̃ moueantur, alia autẽ vtraq̃ participent: cùm primã partem refellisset quæ dicit & ea quæ mouẽtur semper moueri, & quæ quiescunt semper quiescere, nihil autẽ ab eo quod est moueri mutari in id quod est q̃escere, aut ab eo quod est quiescere in id quod est moueri: & esset transiturus ad secundã partem huius diuisionis, quæ dicit oĩa quę sunt aliqñ quidem moueri, aliqñ verò quiescere, et id proferret ad refellendũ: reuertitur ad diuisionẽ quæ facta est ab initio, nobis in memoriam reuocans & priores partes diuisionis, & aliqua etiã suppeditans ijs quæ prius ab eo aduersus illa dicta sunt. Postea aũt quæ nunc, inquit, DEFINITA SVNT, idem rursus sumẽdum est principiũ quod prius sumpsimus, & eadẽ rursus sumenda est diuisio, quã apertè quidẽ exponit, sed defectam vna parte quæ est proximè cõfutata, & ideo fortasse nunc prætermissa. ea autẽ est quæ dicit alia quidem ex ijs quæ sunt semper moueri, alia verò quiescere. non esse aũt quæ aliqñ quidem moueantur, aliquãdò verò quiescant. Potest autem hoc quoq̃ nunc ideo esse prætermissum, q̃ ex æquo fieri nõ potest vt omnia semper moueantur, vel vt omnia semper quiescant, & similiter atq̃ illa tollitur, sicut dicet progrediens. XXIIII

F

G

Quod itaq̃ fieri non possit vt oĩa quiescant, prius quoq̃ dictum est. dicamus autem nunc quoq̃. Si enim reuera ita habet sicut dicunt nõ nulli, esse id quod est infinitum & immobile: at sensui quidem certè non videtur: sed ex ijs quę sunt multa mouentur. Si est ergo falsa opinio, vel in summa opinio, est etiã motus. & si visio seu phantasia, & si aliqñ quidem sic, aliqñ verò aliter esse videtur. Visio enim & opinio videntꝰ esse quidam motus. Sed hęc quidẽ considerare & eorum rationem quærere, quæ melius tenemus, quàm vt nobis opus sit rõne, est malè iudicare id quod est melius & id quod deterius, & id quod est probabile & quod nõ probabile, & principium & non principium. Æquè aũt fieri non potest & vt omnia moueantur, vel alia quidem semper moueantur, alia verò semper quiescant. Aduersus enim hæc oĩa vna sufficit probatio. Videmus enim nõnulla aliqñ quidẽ moueri, aliqñ verò quiescere. Quamobrem clarũ est æquè fieri non posse vt omnia quiescant, & omnia moueantur continenter: atq̃ alia quidẽ semper moueri, alia verò semper quiescere.

H

Cùm aduersus eos qui dicunt oĩa quiescere prius contenderet, dixit esse imbecilli ingenij, misso sensu qui est ꝓprius iudex rerum sensilium, conari rõnibus de medio XXV

tollere ea quę apparent sensui: & eum qui tollit motum, non dubitare, vt videtur, de aliqua parte rerum naturalium, nempe de motu: sed de vniuersa naturali constitutione, siquidem natura est principium motus: nec solum naturam tollere & res naturales, sed etiā artes omnes & scientias. quarum illæ quidē motu vtuntur in operibus: hæ verò dicunt esse motum, & per motum tradunt causas eorum quæ fiunt: Et postremò non esse naturali Philosopho disputandum aduersus eum qui tollit motum. qm̄ tollit principium rerum naturalium. nunc aūt aduersus eos suscipiens rursus disputationē, adijcit q̀ ijs etiam qui motum tollunt cōsequens est esse motum. Nam etiā si verum sit id quod aiunt esse infinitum & immobile, vt in primo huius operis retulit Melissum ponere: at nō videri quidē certè sensui ita se habere: sed eorum quæ sunt videntur multa moueri. Si est aūt falsa opinio, & phantasia seu visio: clarum est esse motū. nam & visio est cōsensio q̀ sit actu sensus, & opinio q̀ sit visio. quinetiam sensus est motus & per motum. Cùm aūt dixisset, SI est ergo falsa opinio, subiūxit, VEL in summa opinio. } Nam enim falsa opinio & visio sunt motus, quoniā sunt falsi. omnis enim visio & opinio est motus. Quare ij etiā qui sic enuntiabāt, etiam si vera dicebant, ponebāt autem id quod sibi apparebat & videbatur, mouebantur. Per quę ergo videbantur motum de medio tollere, eos sequebatur esse motum. Sic quidem Alexāder, & his ipsis verbis exposuit ea quæ sunt proposita. Operæpretium aūt puto esse attendere, quēadmodū si re vera ita habet q̀ id quod est, est imobile, sensu nō sic apparet, sed multa mouentur ex ijs quæ sunt. quomodo enim sensus qui est verus, contradicit veritati? Præterea autē si re vera ita habet vt dicunt: quomodo est falsa opinio? videtur enim dictum esse vt cōsequens ijs quæ prius dicta sunt, Si est ergo falsa opinio. Nunquid ergo Melisso quidē concedit, verum esse id quod est, esse immobile: cùm autem eum qui sensui apparet motū falsò posuisset opinione apprehendi, vtpote q̀ si id verum sit consequatur non moueri id quod est: Si enim hoc verum est, falsum est moueri: euertit id quod ab eis dicitur, colligens quòd si verum est esse immobile id quod est, esse motum. Existimo autem rationem sic colligi. Si verum est esse immobile id quod est: falsa est opinio eorum qui existimant multa ex ijs quæ sunt videri sensui moueri. Si est autem falsa opinio: est etiam ex illorum sententia id quod non est. Si est autem id quod non est, est inane. Si est autē inane: est motus. Hæc enim ratio ingreditur via contraria ei quæ ab illis rogabat. Quoniam enim id quod non est, inquit, nō est in eo quod est: nō fuerit inane. Si autem nō est inane: non est motus. necesse est enim vt moueat vel per plenū vel per inane. vt per plenū autem, non pōt fieri. Si est ergo falsa opinio: est id quod non est. Si est aūt id quod non est: id quod nō est non perimitur. Si est aūt inane, motus nō perimitur. Vt interpretationem aūt hanc excogitarem me induxit q̀ non frustra dixerit Aristoteles, SI est ergo falsa opinio } & tunc subiunxerit, VEL in summa opinio. Sed qm̄ si est opinio & visio: est etiā naturalis motus & corporeus de quo nunc quærimus: nō sunt enī ille motus ex snīa Aristotelis. Hanc obiectionē pulchrè soluit Alexāder, dicens sensum esse motū: visionem aūt solā assensionem q̀ sensus sit actu, & opinionem assensionem visionis. Si est ergo opinio: est visio & operatio sentiens. Quòd si ea est: est etiā motus naturalis. Quòd si aliqn̄ quidem sic, inquit, aliqn̄ verò aliter de aliquibus rebus videtur hoībus (de ijs enim quæ sunt, opiniones Aristoteli videntur circūagi) sic est etiā motus, q̀ in summa opinari non fiat sine motu: siquidem id fiat propter visionem, ipsa verò visio ꝓpter motum sentientē. Deinceps autē pulchrè, vt ego quidem opinor, hic rōnem colligit Alexander hoc modo. Si nihil moueť eorum quæ sunt, neq; est motus: videť q̀ aliqua moueātur, & est visio. Si est aūt visio, est motus, & ex ijs quæ sunt moueňť aliqua.

Ijs qui motū tollunt cōsequēs est esse motum.

Si est id qđ est immobile, est mot⁹.

Si est opinio & visio, est naturalis motus? est corporeus.

Si ergo nihil ex ijs quæ sunt mouetur, neq; est motus: est motus. Est autē rōnis euersio ex ijs quæ sunt posita: nisi q̀ pro falsa opinione visionē accepit Alexander. Oportet aūt aduertere q̀ in his apertè dixit Aristoteles visionem & opinionē videri esse aliquos motus, non aūt motus sequi. nisi fortè illud, Vidētur, quod est propositum, significat dictum esse ex snīa aliorum. Cùm hæc aūt dixisset aduersus eos, qui dicūt omnia quiescere, subiungit quædā eorum quæ prius dicta sunt cum vberiori explicatione. Cognitionum aūt nos docet differentiā. nempe q̀ alia qdem est per se probabilis & improbabilis, quæ non opus habet vt probetur per rōnem quæ causam afferat: tales aūt sunt quæ medij expertes dicunť propositiones, quæ ex cōibus sumptæ sunt notionibus: alia autē est cognitio quæ probatur per mediam rōnem quæ causam reddit. talis est autē medius terminus in syllogismis. Est aūt ea scilicet cognitio pstantior quæ per se probabilis et euidēs, ea quæ opus habet rōne quæ tradit cām. per eam enim quæ est euidens iam cognoscimus, & melius tenemus q̄ vt opus habeamus rōne & causa: per alteram aūt adhuc quærimus, & probatione aliqua opus habemus. Cùm ergo eorum quę sunt per se probabilia causas & rationes quærimus, eam quæ est deterior meliori permutare contendimus. propterea q̀ ignoremus quid in cognitionibus quidē sit melius, quid verò deterius. & quid sit ex seipso quidem probabile, & quid non eiusmodi. Feruntitaq; q̀ cùm quidam concertando per rationem Zenonis demonstraret ex diuisione in infinitū non esse motum, Diogenes qui aderat surgens ambulauit, consulens idipsum quod Aristoteles, quibus per se probabilē habemus cognitionē, non opus esse rōne subtiliter excogitata. Ignorat autē, inquit, qui est eiusmodi quinā sint idonei & ꝓprij rerum iudices. Quēadmodum enī in cognitione eorū quæ pcipiuntur intelligētia, qui sensum ꝓducit iudicē, absurdè & peruersè se gerit: ita & qui in sensilibus sensus iudicium contēnit, & quęrit rōnem is se gerit perperam. Ignorat aūt etiam id quod est probabile, & id quod non hmōi. siquidem id quęrit quod est satis probatum ac creditum. Quæret autē etiam rursus id quod per quæstionem est inuētum & probatum, si ei nō sufficiat, ad hoc vt nō quærat, id quod est per se ꝓbabile. Sed neq; principij à non principio nouit differentiam qui quærit de principijs. hac enim ratione differunt principia ab ijs quæ ea consequuntur, q̀ ipsa sint per se probabilia & nō egeant inquisitione. Ex æquo autem dicit dicere ea quæ fieri non possunt, eos qui dicunt omnia quiescere, & eos qui dicunt alia quidē ex ijs quæ sunt semper moueri, alia verò semper quiescere. Et subiungit cām similitudinis: nempe q̀ in his oībus sufficiat vna probatio, q̀ ex ijs quę sunt videantur quidem nonnulla aliquando moueri, aliquando verò quiescere. cùm hoc enim sit euidēs, conuincitur illa oīa non posse fieri. In peremptione autem illa quoq; posuit quæ ꝑtermisit in proxima diuisione, dicēs, AVT alia qdem semper moueri: alia verò semꝑ quiescere } cùm tunc ēt fortasse ꝑtermisisset, propterea q̀ perimeretur simr atq; alia, & propter eandem euidētiam, propter quam ipse quoq; manifestā dicit similitudinem.

Visio & opinio sunt motus.

Cognitionū quęnam sint diff. nempe ꝓbabilis & improbabilis, et ea quę per mediam probatur rationem.

Diogenes Zenonis de motu rōnem ambulādo refellit.

Probabilis vbi ē cognitio, nō opus est subtili ratione.

Principium nō nouit qui qrit de principio.

Restat ergo vt consideremus vtrum omnia sint eiusmodi vt possint moueri & quiescere, an nonnulla quidem sic, nonnulla autem semꝑ quiescant, nonnulla verò semper moueantur. Hoc enim nobis est ostendendum. XXVII

Cùm sumptum esset tanq̄ euidens, q̀ nonnulla ex ijs quæ sunt videantur quidē aliquando moueri, aliqn̄ verò quiescere, & per hoc confutatæ essent aliæ partes diuisionis, duo adhuc restant in quibus hoc euidentur cernitur. Aut enim omnia quæ sunt, sunt eiusmodi vt aliqn̄ quidem moueantur, aliquādo verò quiescant: aut tertia illa pars diuisionis est vera, quæ dicit alia quidem ita se ha- XXVI

bere vt nunc dictum est, vt aliqñ quidem quiescant, aliquando verò moueãtur, alia verò semper quiescant, alia autem semper moueantur. Hæc est enim tertia: pars diuisionis quæ fit ab initio. & eã vt veram, pbare instituit. Si eam enim esse veram ostẽsum fuerit: ea etiam oĩa quæ prius sunt coosutata, & id quod vnà cum eo est ad quærendum propositum, quod dicit aut omnia ita se habere vt aliquando quidem quiescant, aliquãdo verò moueantur, etunt eijcienda vt quæ falsa sint, cùm vnà cum vero minimè esse possint. Hoc autẽ ostenso, vnà etiam ostendetur non esse motum genitũ. & soluentur dubitationes quæ motę sunt cõtra id ꝙ motus sit ingenitus. Oportet autem attendere, ꝙ fieri potest vt aliæ quoq; duæ partes ex diuisione videantur ea quę sunt bipertitò secare. cùm sint alia quidem ancipitia, & aliquãdo quidem moueantur, aliquãdo verò quiescant: reliqua autem vel moueantur semper vel semper quiescãt. Porrò autem Eudemus quoque qui ferè per paraphrasim exponit Aristotelem,
F has quoq; partes ponit breuiter, dicens. Vel omnia sunt ancipitia, vel ex ipsis aliqua: reliqua autem mouẽtur vel quiescunt. Clarum est autem quòd cum hæc diuisio quæ sit tripliciter ostendatur esse vera, ea quoq; quę nunc bipertitò sunt diuisa refelluntur,

CAPVT IIII.

POrrò aũt eorum quæ mouẽt & mouenẽ, alia quidẽ mouent & mouentur per accidens: alia verò per se. Per accidens quidẽ, vtpote quæcũq; mouentur eo ꝙ insint ijs quæ mouent vel quæ mouentur, & ea quę per partem. Per se aũt, quæcunq; mouentur non ꝙ insint ei quod mouet vel mouetur, neq; ꝙ eorum pars aliqua moueat vel moueatur. Eorum aũt quæ per se, alia quidem à seipsis: alia verò ab alio. & alia quidẽ natura: alia verò vi & præter naturã.
G Nãq; quod ipsum à seipso mouetur, natura mouetur: quemadmodum vnumquodq; animantium: mouẽ enim ipsum à seipso animal: quatenus autẽ in ipsis est principium motus, natura ea moueri dicimus. Quamobrem totum quidem aĩal ipsum seipsum mouet natura: Corpus autẽ contingit & natura moueri & præter naturã. interest enim quo motu moueatur, & ex quonã constet elemento. Et eorum quæ mouẽtur ab alio, alia quidẽ mouentur natura: alia verò præter naturam. præter naturam quidem, quemadmodum quæ sunt terrena, sursum: & ignis deorsum. Præterea autem partes aĩalium, sæpe mouentur præter naturam, præter positu
XXVIII ras & partes motus. Et maximè ab aliquo mo
H ueri id quod mouetur, manifestũ est in ijs quæ mouentur præter naturã, propterea quòd clarum sit id ab alio moueri. Postea autẽ quæ mouentur prętet naturã, ex ijs quæ mouentur ſm naturam, ea quæ mouẽtur à seipsis, queẽadmodum aĩantia. non est enim hoc obscurum an ab aliquo moueantur. sed qũo sit accipiendum id ipsum quod mouet & id quod mouẽ, vtrum vt separata & natura & loco, an aliquo alio modo. Videẽ enim sicut in nauigijs & ijs quæ non cõstant natura, ita etiam in animalibus esse diuisum id quod mouet & id quod mouetur: & ita vniuersum ipsum seipsum mouere.

E Ad demonstrandum alia quidem esse semper immobilia, qood nunc ipse dixit semp quiescere, etiñ non propriè dicator quiescere, in ijs quę sunt semper immobilia: alia verò semper moueri: alia autem aliquando quidem quiescere, aliquãdo verò moueri: diuidit ea quę mouentur & quæ mouẽt, & in ea quæ per se mouent & mouentur, & in ea quæ per accidens. Nam ꝙ etiã per accidens quædam mouent & mouentur prius ostensum est. Motui autem qui fit per accidnes, nõc subiungit etiam eum qui fit per partem. cùm dum ipsorum aliqua pars mouet vel mouetur, dicunẽ tota mouere vel moueri. licet prius in diuisione eorũ quæ moueot & mouentur, ea quæ ipsa mouent & mouentur per partẽ, distinxit ab ijs quæ mouentur per se & ijs quæ per accidens. Iis enim quę p partem mouent vel mouenẽ, hoc est, ijs quæ per aliud, opponuntur ea quæ primò: Iis autem quæ per accidẽs, ea quę per se. Nunc autẽ quicquid non propriè & primò & per se mouet & mouetur, nominat per accidens. Cùm autẽ
F sic primũ diuisisset, ea quidẽ quæ sunt per accidens prætermisit, vt quę nihil ei conferant ad inquisitionẽ eorum quæ sunt proposita: & ꝙ quæ sic mouent & mouentur, ipsa quoq; habent relationem ad ea quæ per se sunt. Quę enim iosunt ijs quæ pet se mouent vel mouentur, vel vt partes, vel vt affectiones, vel vt habitus, vel vt instrumẽta, vel quomodocũq; aliter: ea dicuntur per accidens mouere vel moueri. Cùm autẽ adiecisset ea quę per se mouent & quæ mouentur, quæ quidem quænã ea sint ostendit per negationẽ eorum quæ mouentut per accidens, ea rursus diuidit in ea quæ mouẽtur à seipsis, & quæ mouẽtur ab alio: & ea ambo simul comprehensa diuidit in ea quæ mouentur natura, & in ea quæ vi & præter naturã. quoniam ea quæ mouentur à seipsis, mouentur omnia secundum naturam: eorum autem quæ mouentur ab alijs, mouentur partes secundòm naturam. vt ignis ab ea quę ipsum mutat & facit ignem. vt discemus. Quare ab alio mouentur ea quæ vi fiunt. & ex ijs quæ non sunt anima-
G ta ea quæ mouentur secundũ naturam. Et primũ ostendit quòd quæ à seipsis & ex seipsis mouẽtur, talia autem sunt animantia, mouentur natura. ponitur enim natura moueri, qoæcunq; per id quod in seipsis est principium motus, per se mouentur, & non per accidens. Quæ autẽ seipsa mouent clarum est ꝙ in seipsis habent principium motus. Quoniam autem sæpe corpus animalis in motu animalis ex seipso, nõ eo motu mouetur qui est ei insitus à natura: quemadmodum si corpus quidem graue fuerit, animal aotem sursum moueatut saliens vel in altum ascendens: huius quoque motus io seipso principium ei quodammodo accidere desinijt, animal quidem dicens ipsum seipsum natura tunc mouere: nihil autem vetare quominus corpus animalis aliquãdo quidem moueatur præter suam ipsius naturam, aliquãdo autem secundòm naturam. Quòd aũt corpus animalis moueatur aliquando quidem secundùm naturam, aliquando verò præter naturam, fit differẽtia, & ex motu animalis vt animalis, quod non eodem motu mouetur, sed sæpe contrarijs: &
H ex natura elementi quod amplius abundat in corpore. non est enim simplex corpus animalis. Quocirca cùm id quod leue quidem est abundat in corpore, animal autem sursum mouetur, tunc & corpori secũdùm naturam fit motus qui sursum fertur, et id qooq; animalis adiuuat appetitionem. Sin autem animal deorsum moueatur, cùm id quod leue est dominatum obeinear in corpore, corpus præter naturam detrahitut. Cùm autem dixisset de ijs quæ mouentur à seipsis, hoc est, de animalibus, quòd ea mouentur semper secundòm naturam, vt quæ per id quod est in seipsis moueantur principium: & de ipsorum corpore, quando mouetut quidem secundùm naturam & quando præter naturam: deinceps dicit de ijs quæ mouentur ab alio, quòd ex ijs quidem alia mouẽtur secundùm naturam, alia verò præter naturam. Et primùm dicit quænam ex ijs qoę mouentur ab alio, mo-

oentur

XXVII

Per accidẽs mouere aut moueri quid dicat Aristoteles.

Quę ex seipsis mouẽtur, mouẽtur natura.

Aĩal mouẽ qñq; præter naturam.

Moueri præter naturam quænam dicantur.

uentur præter naturam. ex his enim ſumerẽtur etiam ea quæ ſunt ſm naturam. quæ enim mouentur in contraria ꝗ̃s ſit natura eis inſitum loca, ea mouentur pręter naturã. quẽadmodum quãdo quæ ſunt terrena, ſurſum, & ignis deorſum. Sed & partes, inquit, animalium ſæpe mouenẽ præter naturam, & pręter poſituras & modos motuum: præter poſituras quidem, ſi quis non membris inferioribus ſed manibus conetur ingredi: Pręter modum autem motus, quanõdo n ingreditur aliquis ſed voluitur. tunc enim & ſi totum animal ex ſeipſo moueatur & natura, eſt tamen partibus motus præter naturam. Cùm autẽ inueniſſet hunc modum quo ea etiam quæ mouentur á ſeipſis, aliquando præter naturã videantur moueri partibus, ſubiungit quòd in ĳs quæ mouentur præter naturam, non á ſeipſo ſed ab alio moueri eſt maximè manifeſtum. in ĳs enim quæ vi mouenẽ, clarum eſt id quod mouet eſſe aliud ab eo quod mouetur. Poſt ea aũt quæ ſunt præter naturã quæ habent oĩa manifeſtam differentiam eius quod mouet ab eo quod mouẽ, eorum ẽt quæ mouentur ſm naturã ea etiam quæ ipſa mouentur á ſeipſis, quemadmodum animãtia, ea quoq; manifeſtè habent id quod mouet aliud ab eo quod mouẽ. Non eſt enim, inquit, hoc obſcurũ, an ab aliquo moueantur aĩalia. clarum enim eſt ꝙ ab anima mouenẽ eo motu qui eſt ut aĩalium. ſed quæritur qũo ſit in ipſis ſeparatim accipiendum id quod mouet & id quod mouẽ. vtrum vt omnino ſeparata & natura et loco, vel alio modo. videtur enim in animalibus ita ſe habere id quod mouet in id quod mouetur, vt in ĳs quæ non ſunt naturalia, ſed ex arte mouentur, & habent in ſeipſis id quod mouet. ſicut ſe habet in nauigĳs & vehiculis. Nam ea quoq; habẽt in ſeipſis cauſam motus, gubernatorem & aurigam, qui tamen ſunt etiam diuiſi in propria natura. Ita autem vidẽtur etiam in animantibus diuiſa eſſe ſecundum naturam, & ſi non loco, id quod mouet & id quod mouetur, & omne animal ipſum ſeipſum mouere. Non tamẽ quoniam hæc ab aliquo, ideo non á ſeipſis.

Maximè autem dubitatur de eo quod eſt re
liquum eius quæ dicta eſt vltimæ diuiſionis. ex
ĳs enim quæ mouentur ab alio, alia quidem po
ſuimus moueri pręter naturã. Reſtat autem vt
alia opponantur, nempe ꝙ moueãtur natura.
Ea autem ſunt de quibus dubitari poteſt á quo
moueãtur. quemadmodum leuia & grauia. ea
enim in loca quidẽ contrapoſita vi mouentur:
in propria autẽ, leue quidem ſurſum, graue aũt
XXIX deorſum, natura. A quonam aũt nondum eſt
manifeſtum, quẽadmodum cùm mouẽtur præ
ter naturã. nam ꝙ ipſa à ſeipſis moueantur dici
non põt. hoc eſt enim vitale, & eorum quę ſunt
animata proprium. et poſſent etiã ſtare. Dico
aũt quẽadmodum ſi eſſent ſibi cauſa ingredien
di & nõ ingrediendi. Quare qm̃ eſt in ignis po
teſtate vt ſurſum feratur, videlicet in eius quo
que eſt poteſtate vt feratur deorſum. Eſt autẽ à
rõne alienum ꝙ vno tantũ motu à ſeipſis mo
XXX ueantur, ſiquidẽ ipſa ſeipſa mouent. Præterea
qũo contingit vt aliquid quod ſit cõtinuum &
coalitũ ipſum ſeipm̃ moueat? quatenus enim
eſt vnum & nõ tactu continuũ, ea eſt rõne im
patibile. Sed quatenus eſt ſeparatum, eatenus
vni quidẽ parti innatum eſt vt agat, alteri verò
vt patiatur. Neq; ergo aliquid horum ipſum ſe
ipſum mouet: Congenita enim ſunt ac coalita:
A neq; vllum aliud cõtinuum. Sed neceſſe eſt qđ
mouet in vnoquoq;, diuiſum eſſe ab eo quod
mouetur, quemadmodum videmus in rebus
inanimatis, quãdo ipſas mouet aliquid eorum
quæ ſunt animata. Sed euenit vt ipſa quoque XXXI
ſemper moueantur ab aliquo. manifeſtum aũt
fuerit cauſas diuidentibus.

XXVIII Cùm dixiſſet etiã in ĳs quæ mouentur ab alĳs manifeſtum eſſe id quod mouet, & id quod mouẽ, & in ĳs quæ á ſeipſis, hoc eſt, in aĩalibus: prius aũt adhuc dixiſſet quæ á ſeipſis quidem mouẽtur natura moueri: eorum autem quæ mouẽtur ab alĳs, alia quidem natura, alia verò vi & præter naturã: Et de ĳs quidẽ quæ vi mouentur ab alĳs, dixiſſet & quænã ſint, & manifeſtò habere id quod mouet & id quod mouẽ: dicit dubitari de eo quod eſt reliquum huius diuiſionis. Dicit aũt ex ĳs quæ mouẽtur ab B alĳs ea quę mouentur natura & ſm naturam. de ĳs enim ſolis dicit dubitari á quonã moueantur. ſiquidem & quę á ſeipſis mouẽtur, & eorum quæ moueoẽ ab alĳs, ea quæ vi mouenẽ, manifeſtũ habent id quod mouet & id quod mouetur. Meritò ergo dubitari poteſt de eorum motu ſm naturam quę cauſam habent obſcurã. quẽadmodum leuia & grauia. Ea enim cùm vi mouenẽ in loca cõtrapoſita, habent manifeſtò id quod mouet: Sin autem in propria, leue quidem ſurſum, graue aũt deorſum natura: nõ eſt amplius manifeſtũ á quonam moueanẽ, ſicut eſt manifeſtum qñ mouentur præter naturam. Eſt autẽ in his dubium, qm̃ et abſurdum videtur ipſa moueri ab alio eo motu qui eſt ſm naturam, ſiquidem principium motus dicuntur habere in ſeipſis: propterea enim animantia quoq; dicebantur moueri à ſeipſis: Et dicere ipſa moueri à ſeipſis, eſt dicere aliquid quod non poteſt fieri. Et cùm hoc nõ poſſe fieri oſtẽdiſſet, habet id quod eſt reliquum, ꝙ mouentur ab alio. & quęrit quidnã ea moueat eo motu qui eſt ſm naturã, quod eſt ab ipſis aliud. C Quòd autẽ fieri non poſſit vt ea à ſeipſis moueantur, probat multis argumentis. Quorum primum quidẽ eſt, ꝙ id quod á ſeipſo mouetur eſt vitale. quod enim á ſeipſo mouetur oẽs viuere dicimus. ſicut etiam dicit Plato in decimo de legibus, dicens, Nunquid me rogas, an dicemus ipſum viuere, cùm ipſum mouet ſeipſum? Certè viuere. Et eſt, inquit, animatorũ proprium á ſeipſis moueri. Et hoc eſt quod dicitur á Platone in Phędro. Cui eſt enim, inquit, extrinſecùs moueri, eſt inanimatum: cui verò intrinſecus ipſi á ſeipſo, eſt animatum. Si ergo ſunt hæc quidẽ corpora inanima: quæ verò à ſeipſis mouentur, animata: ea minimè mouebũtur á ſeipſis. Id colligitur in ſecunda figura. Huic aũt ſubiungit ſecundum, ꝙ ſi ſeipſum poſſet mouere, poſſet etiam ſeipſum ſiſtere. Id enim in cuius poteſtate ſitum eſt vt ſeipſum moueat, habet etiam ſeipſum ſiſtendi poteſtatem. ſi enim ingrediendi: etiam non ingrediendi. ſicut videmus in aĩalibus quæ mouentur á D ſeipſis. Quemadmodum enim ingrediũtur ſi voluerint, ita etiam rurſus cõſiſtunt cum velint. Non ſolùm autem ſitum eſt in poteſtate eorũ quę ipſa à ſeipſis mouẽtur, vt cõſiſtant, ſed ẽt vt moueanẽ motibus cõtrarĳs: á dextris ad ſiniſtra: & è contrario. & ſimiliter in alĳs diſtantĳs localibus. Quod quidẽ hic non adiecit Ariſtoteles: in igne aũt id indicauit, dicens. Quare ſi in ipſius ignis poteſtate ſitum eſt vt ſurſum feratur, eſt etiã ſcilicet in eius poteſtate vt feratur deorſum. Idipſum autem oſtẽdit etiam per ea quę deinceps conſequuntur dicens, Eſt autẽ à ratione alienũ vt vno motu moueantur á ſeipſis, ſiquidem ſeipſa mouent. vtpote quòd quę á ſeipſis mouenẽ, non vno & ſimplici motu ſed pluribus poſſent moueri & cõtrarĳs. A rõne autem alienum, inquit Alexander, pro eo quod eſt, A ratione enim alienum, dictum eſt. vt quod afferat cauſam eius quod prius dictum eſt. Deinde tertium ſubiungit argumentũ oſtendens quòd corpora elemen-

Quæ ſecundũ naturam mouentur a quonam moueantur.

Quod a ſeipſo mouetur, viuit.

Platonis locus in decimo de legibus, & alius in Phędro.

Quod ſeipſum mouet poteſt etiam ſe ſiſtere.

Elementa motu nĩſi non mouentur à ſeipſis.

E torum ijs motibus qui sunt fm naturam non mouenť ex seipsis. Est autē syllogismus eiusmodi. Elementa sunt inter se cōgenita ac coalita & propriè continua. & nō sic vt ea ēt quę tactu appropinquātia, per abusum dicuntur cōtinua. Quæ sunt aūt sibiipsis propriè continua, ea à seipsis sunt impatibilia. (id aūt nobis ex opposito reuocauit in memoriā. quatenus enim separatū est id quod agit & patiť, ea rōne vni quidē innatum est vt agat, alteri verò vt patiať) Quę à seipsis aūt sunt impatibilia, non possunt moueri à seipsis. moueri enim est aliqd pati. Aperta est aūt conclusio, q elementa non mouentur à seipsis.

Nullū continuū mouet à seipso.

Et adiecit q nec vllum aliud continuū. & meritò. siquidem elementa, propterea q sunt continua, sunt à seipsis impatibilia. quę enim agunt & patiunť, non vt sint cōtinua, sed vt se inuicē tangāt necesse est. vt ostēdit in libro pcedenti. separatum est enim substantia id quod agit ab eo quod patiť, siquidē vnum quidem est ptāte, alterum verò actu. Quod est autē aliquid ptāte, id est actu aliud. agit enim ignis in aerē qui est ignis potentia, actu autem aer.

F Aīalia quō seipsa moueāt, si sunt continua.

Quō ergo, inquit Alexander, aīalia seipsa mouenť quæ sunt continua? Soluit aūt expeditè. q id quod mouet in aīalibus, nō est continuum ei quod mouetur. neq enim aīa est corpus: neq in summa quantitas. Quo fit vt nec se inuicem tāgant. Et dixit paulò ante Aristoteles, q quēadmodum in nauibus, ita ēt in aīalibus, natura est diuisum id quod mouet & id quod mouetur. Quòd autē necesse est vt sit diuisum id quod mouet ab eo quod mouetur, euidenter cernitur in inanimatis, cùm ea mouenť ab animatis. Porrò aūt animata quoq, inquit, mouenť ab aliquo. quicquid enim mouetur, ab aliquo mouetur. & est aliud quod mouet, diuisum ab eo quod mouetur, & non ei continuum. quoniam neq est omnino quantū. Rectè autem, vt existimo, coniecit Alexander, q illud, SED euenit vt ea quoq semper moueantur ab aliquo } possit dixisse non de animatis, sed de ijs quæ mouentur fm naturā. nam ea quoq ostendentur moueri ab aliquo

G motu qui est fm naturam, etiam si nō videatur id, quod ea illo motu mouet, sicut videtur id quod mouet motu violēto. Sicut enim in his videmus diuisum id quod mouet & id quod mouetur, ita etiā corpora naturalia ijs motibus qui sunt fm naturam à diuisis causis ostēdetur moueri. Et id, inquit, fuerit manifestum causas diuidentibus quæ sunt mouendi potestate pditæ. Ostendet enim, q ex ijs quæ mouent, alia quidem hærentia ijs quæ mouentur, ea tactu mouent: Alia autem, quòd actu fecerint id quod prius erat potētia. quod actu factum fortè aqua ex aere, cùm non possit amplius manere in loco aeris, fertur in locum proprium aquę, vt quod quodam modo feratur ab eo quod ipsum fecit aquam.

Possunt autē ea quæ dicta sunt accipí etiā in ijs quæ mouēt. Alia enim ex ijs sunt præter naturam mouendi potestate prędita: quemadmodum vectis non est natura mouendi ponderis

H potestate præditus: Alia aūt natura. quēadmodum id quod est actu calidum, mouet id quod est potestate calidū. Similiter aūt in alijs quoq quæ sunt hmōi. Porrò aūt natura quoq itidem mobile id quod est ptāte quale, est vel quantū vel vbi, cū tale in seipsis habuerint principiū, & nō per accidens. fuerit enim idē & quantum & quale. sed alterū alteri accidit, & per se nō inest. Ignis autē & terra mouenť ab aliquo. vi quidē, cùm præter naturā: natura aūt, cùm quæ erant potestate, in suas ipsorum operationes.

XXIX

Quę mouēt, partim, ... [illegible]

Cùm vellet ostendere, q ex corporibus inanimatis ea etiam quæ mouentur fm naturā, mouentur ab aliquo extrinsecùs, & nō à seipsis, hoc confirmat, cùm diuisisset ea

E quæ mouent sicut ea quæ mouentur, in ea quæ mouent fm naturā, & ea quæ præter naturā. Si enim ea quoq ita se habent: ea scilicet quæ prædita fuerint potestate mouēdi motu qui est præter naturā: ea quæ vi & præter naturam mouentur, mouerint: quæ aūt eo qui est fm naturā; ea quæ fm naturā mouentur. Vnum aūt ex ijs quæ pter naturam mouent adduxit, vectem. nihil enim ex ijs quę fm naturam mouentur, vecte mouetur. sed est vi vt eiusmodi motus. Quæ enim sunt ponderosa, eo motu qui est pręter suam naturam, eo, inquam qui est sursum, à vecte mouentur. Ideo aūt vectis mouet præter naturam, q nō mouet per id quod est in seipso principiū. moueret enim inferius, sed causam motus habet ab alio extrinsecùs.

...ūt secūdum naturā, partim pter naturam.

Quæ ergo præter naturā mouent, sunt huiusmodi. Secundum naturā autem moueri dicitur quod est actu aliquid eius quod est tale potentia. Motus enim qui est fm naturā causa est ijs quæ sic mouentur, id quod sic mouet, & mouet per id quod in se est principiū, et causam. quod

Secundū naturā moueri qd dicatur.

F est enim actu calidum, cùm calefacit id quod est potestate calidum, in seipso causam habens mouendi sic mouet. Cùm aūt adduxisset etiā id quod est natura mobile, protinus apertiorem fecit orationē. Quemadmodum enim id quod actu est natura mouet id quod est potentia: ita etiam id quod est potētia, est natura mobile ab eo quod est actu. & quēadmodum id quod est mouens potestate, habet in seipso principium & facultatē mouendi, ita etiā quod est natura mobile, cùm in seipso habuerit principium, non vtiq agens vt id quod est natura mouendi potestate pręditum, sed per aptitudinem & per id quod est potētia. Quāobrem potentia est tantū quale vel tantum quātum. vel potentia supra vel infra. Horum aūt meminit prædicamētorum, q per hæc sola putet motum fieri. Cùm aūt dixisset, CVM tale in seipsis habuerint principium } adiecit, IDQVE non per accidens. } Et si enim quod est potestate qualitas sit etiam potestate quātitas: in qualitatem tñ mutatur per se, quatenus est tale pote-

G state. Quoniam aūt est etiam potestate quantum, siquis dicat id quod est potestate quātum, mutari in quale, fuerit talis mutatio per accidens. qm ei accidebat vt esset ēt potestate quantum. Per se aūt id quod est potestate quale mutatur in quale: Quod autem potestate quantum, in quantum. Fit autem cōmutatio per accidens. Quænā sunt ergo ea quæ sunt fm naturā mobilia, tradidit per ea quæ dicta sunt, verba faciens in tribus pdicamentis. non itidem aūt adiecit quęnā sunt ea quę sunt mobilia pręter naturā in tribus prædicamentis. in ijs enim quæ sunt per locū mobilia, qm vnicuiq corpori est & fm naturam & pręter naturā motus per locū, qui fit in cōtrarium ei qui est fm naturā: clara sunt ea quæ sunt mobilia per locum pter naturam: non habēt enim in seipsis principiū vt sic moueantur: In augmento aūt & alteratione nō est vtiq manifestus qui est ea rōne pręter naturā motus. An etiā dixit in pcedētibus, Eorū motus qui sunt pter naturam.

Quænā sint mobilia pręter naturam, cur in tribus pdicamentis non dixerit Aristoteles.

H vt qui in augmēto qdem meminerit frumēti quod est in ortis qui vocanť Adonidis, quod per hmōi studiū ac industriam augetur pter naturam. quocirca nec perficitur. Quinetiam qui ppter intemperātiam celerius pubescūt vel senescunt, & augmētum & decremētum susceperint pter naturā. mutant enim tēperaturā in id quod est pter naturā, cùm ille qdem calidior, hic verò frigidior fiat citius q par sit. De his autē ab eo non agitur in præsentia, sed de simplicibus corporibus, à quonam mouentur motibus qui sunt fm naturam. Cùm autem dixisset quęnā sunt natura mouētia & mobilia, illa deinde adducit propter quæ accessit ad hæc dicenda. Et dicit q ignis & terra, & in summa corpora simplicia, mouentur quidem, qū omnino mouentur ab alijs: sed vi quidē, qn præter naturam mouentur à proprijs locis ad cōtraria: natura aūt, qn ad loca propria ad quæ est eis ingeneratum vt ferantur fm naturam. Ipse autem dixit, CVM quę prius erant potestate mutantur in suas ipsorum operationes } hoc

De augmēto & diminutione pter naturā quonā in loco locutus sit Aristo.

Elemēta qn secundū naturā mouētur, & quando pręter naturam.

est cùm

A est cùm actu facta fuerint quod prius erãt potentia, & ac ceperint ꝓprias operationes. ignis enim cùm actu factus fuerit ignis qui prius erat potentia, tunc operaẽ per proprias ignis operationes, & moueẽ motu ignis qui est ſm naturã. Non dicit ergo in operationes, in id quod ẽ actu per substantiã: id enim est generatio ſm naturam, sed nõ motus: sed cùm genitũ ab aliquo susceperit ꝓprias operationes, per quas deinde ab illo mouetur ſm naturam, vt quod feratur ad locum ꝓprium. operationẽ enim & motum hunc ad locũ proprium, dicit ei datum esse ab illo à quo ẽt essentiam. & hoc est ab illo moueri. Alexander autẽ loca quæ corporibus sunt ſm naturã, ait fuisse dicta eorũ operationes, hoc est ꝑfectiones. tunc enim videẽ ei, inquit, vnũquodq; corpus esse actu graue vel leue, cùm fuerit in loco ꝓprio. Non enim ignis vel terra vel aqua vel aer dicitur esse potentia, priusq̃ sint in proprijs locis. si enim aliqd horum esset potentia, nõ vtiq; mouerẽtur, sed gignerẽtur. sed hæc quidẽ actu sunt etsi sint in alienis locis. eam autẽ quæ est per locum perfectionem tunc suscipiunt, cùm quatenus sunt operãtur. Operatio autem eius quod est leue, est sursum ferri. fertur enĩ ad id in quo est potestate, sicut id quod calefit. Est ergo motus & mutatio ſm naturam, qui fit ad perfectionem, quæ quidem perfectio est esse in loco ꝓprio. Quare nisi fallor, ex eius etiam sententia, nõ est proprius locus propria operatio, vt incepit dicere: sed motus qui fit ad locum proprium. Natura ergo moueñẽ, quæ formã propriam susceperũt, per quã prius erant potentia, & cum eo quod est actu in forme susceperunt eam quæ est actu operationem.

Operatio elementorũ nõ dicit ꝓprius eorũ locus, vt vult Alexander, sed ipsorũ ad eũ motus.

XXXII Quoniam aũt multis modis diciẽ id quod est potentia, ea est causa cur non sit manifestum à quonã moueantur ea quæ sunt hmõi. quemadmodum ignis sursum, & terra deorsum. Est aũt aliter quidem sciens potestate is qui discit, & is qui iam habet & non contẽplatur. Semper aũt cũ simul fuerint agens & patibile, fit nonnunq̃ actu id quod põt fieri. Queadmodum id qđ discit, ex eo quod est potestate, potestate fit diuersum. qui scientiã enim habet, sed non contẽplatur, potestate is est quodãmodo sciens, sed nõ vt priusq̃ disceret: cùm autẽ sic habuerit, nisi quid ꝓhibeat, operaẽ & contẽplatur. aut in contradictione erit & ignoratione. Similr̃ aũt hęc habẽt ẽt in naturalibus. quod est enim frigidũ, est potestate calidũ. cùm aũt mutatum fuerit, iam est ignis. vrit autẽ, nisi quid ꝓhibeat et impedimentum afferat. Similiter aũt habet ẽt in graui & leui. leue enim fit ex graui. queadmodũ ex aqua aer. hoc est enim primũ potestate. & iã leue. & protinus qdem operabiẽ nisi quid impedierit. D Eius aũt quod est leue operatio, est esse alicubi, & supra. impediuntur aũt cùm fuerint in loco contrario. Et hoc se habet silr̃ & in quãto & in quali. Atqui hoc quęriẽ cur nã tandẽ moueantur in suum ipsius locum leuia & grauia. Causa aũt est q̃ id ei est à natura insitum. & hoc est esse leue & graue, illud quidẽ, eo quod est supra, hoc verò, eo quod est infra, definitũ. Potentia aũt est leue & graue multis modis, vt dictũ est. Cùm enim fuerit aqua, potestate est quodãmodo leue. & cùm est aer, est adhuc potestate. contingit enĩ impediri, & nõ esse supra. Sed si ablatum fuerit id quod impedit, operaẽ, & semꝑ fit

A supius. Similr̃ aũt id quoq; quod est quale, mutatur in id quod est esse actu. statim enim contemplatur sciens, nisi quid impediat. & extenditur id quod est quãtum, nisi quid prohibeat. XXX

Cùm dixisset moueri ſm naturam ea quæ moueñẽ in suas ipsorũ operationes cũ essent ptãte, siue cũ potestate essent in locis ꝓprijs, siue cũ adhuc haberent aliqd ptãte: qm̃ motus est ꝑficiens actus eius quod fieri aut esse põt quatenus põt esse vel fieri: subiungit q̃ id quod est ptãte quod est in ijs quę moueñẽ dicitur multis modis: & id cã est cur nõ sit clarũ id quod nunc q̃ritur, à quonã moueantur ea quę sunt hmõi, vtpote ignis sursum, terra verò deorsum, oportet enim id quod mouetur ab aliquo, ponere qdem ipsum esse mobile & ptãte: à quo aũt moueẽ, id & mouẽdi esse ꝓditum ptãte, & esse actu. Cùm aũt in igne & terra sit obscurũ id quod est ptãte, propterea q̃ multis modis dicaẽ id quod est ptãte: obscurũ est ẽt id quod actu B est mouẽdi ptãte prędutũ. Diuiditur ergo id quod est potestate, & in id quod est per quãdam aptitudinẽ, q̃ tunc qdem nõdum factum est id quod dicitur: queadmodum puer est ptãte Grãmaticus vel musicus, quia põt fieri: & in id quod iam qdem factũ est, & habet actum ꝑfectum, ex eo aũt non operaẽ. queadmodum Aristoxenum dicimus ptãte musicũ, cùm nõ pulsat cytharam, sed vel dormit, vel agit aliqd aliud. & est hoc quod est ptãte mediũ inter ea quę sunt ptãte perfectè & solum ptãte: & ea quę ꝑfectè & solũmodo actu sunt: vt quod sit vtriusq; particeps, & sit alterũ ad vtrunq;. Cùm ergo ostenderit hæc corpora naturalia habere id quod est ptãte in motibus q̃ sunt ſm natura, inueniet in vtroq; ptãte ea quæ sunt illa mouẽtia. Dicit aũt primum, q̃m in vtroq; eorum quæ sunt ptãte, mutatio fit in id quod est actu, et à quo. Cum, inquit, simul fuerint agẽs & patibile: id quod est qdẽ primum ptãtę quod est imperfectum, mutatur ab eo quod proximè ac continẽter actu est, in id quod est actu quod C est per habitũ. quod ipsum quoq; est adhuc quodãmodo ptãte, per alterum ptãte quod nõdum operatur. Vt aũt opereẽ id quod est ptãte, ita vt perfectè sit actus seu operatio, est qdem ẽt cã habitus. causa aũt est ẽt qui abstulit impedimentũ, vt dicetur. Prima autẽ est & vel maximè ꝓcipua cã, quę huius quoq; ingenerauit habitum. In dictione autẽ quæ dicit, SEMPER autẽ cùm simul fuerint agens & patibile, fit nonnunq; actu id quod põt fieri: illud Nonnunq; in nõnullis quidẽ exẽplaribus dicit Alexander non addi: atqui si additũ fuerit, firmã ac stabilem indicare veritatẽ. primum qdẽ, qm̃ etiam si simul fuerit agens cum patibili, nisi ꝑfectè actu fuerint id quod agit, vt & habeat habitũ & operetur citra vllum impedimentum, nõ fit actu id quod põt fieri. Ipse itaq; exponens illud, Nonnunq;, Cum autẽ, inquit, ita se habuerit, nisi qd prohibeat, operaẽ & contẽplatur. Deinde in corporibus qdẽ & corporeis affectionibus, sufficit vt appropinquet & simul sit agẽs cum patibili, ad hoc vt actu fiat id quod D põt fieri: In disciplinis aũt & doctrinis non satis est vt simul sit id quod docet & discit, ad hoc vt vnũ quidem doceat, alterũ verò discat, nisi fuerit ẽt animi institutum & ipsi. Quare opus est vt adijciaẽ Nonnunq;. Sed q̃ id qdẽ quod ex eo quod est prius ptãte mutaẽ in habitum, osnq mutetẽ ab alio quod actu est, clarum est. hoc autẽ est munus generationis, & nõ eius qui est ꝓpriè motus. Cùm autem, inquit, acceperit habitum, nisi quid prohibeat, operatur & contemplatur, operationem iam cõiungens cum habitu. Si enim non operaretur cùm à nullo impediretur, esset in cõtradictione, & nõ absolutè in ignoratione, vt scribit Alexãder. Si enim mutatum quidem est in scientiam, et habet sciendi habitũ ab eo qui docuit: nullo autem impediente, ex eo quòd scit non operatur: nõ est absolutè in ignoratione is qui est eiusmodi, sed in contradictione. vtpote qui sciat quidem, quatenus habet scientiam, nesciat aũt, quatenus vel nullo impediente ex ipsa

Id quod est ptãte q̃to dicaẽ, & quot modis.

Cum agens & patibile simul fuerint, fit actu quod erat potẽtia, id actu quod est ꝑ habitũ. Vt actus sit ꝑfecte, causa est habitus.

In disciplinis non sufficit agens & patibile, nisi adsit animi institutum.

non operatur. Et scilicet absolutè quidem esse ignoratione, nō est eiusmodi vt nō possit fieri: esse aūt in contradictione, tale est vt minimè esse possit. Si aūt scriptū fuerit vt in plurimis exemplaribus, Et erit in cōtradictione & ignoratione, idē quidem est quodāmodo id quod dicit. Dicit autē, ꝙ qui habet habitum, & scit ex eo, impediente aūt nemine non operatur, erit in contradictione. quoniam in eo quoq; ꝙ sciat est operatio. Hanc aūt scripturam nouit etiam Alexander. Si ergo fieri non potest vt nō operetur per habitum quod habet habitū ab aliquo, si nihil prohibeat, sed vnà cum habitu coniuncta est operatio, & motus quo mouetur per habitū: meritò dici pōt ipsum moueri ab eo, quod ei ingenerauit habitū. Cùm sic ergo vniuersè ac gñaliter mutationē quę fit in id quod actu est ex duobus ijs quę sunt potentia, & cum eo quod est fm potestate ostēdisset congenitā esse operationem, nisi quid prohibeat: transit ad corpora naturalia. & ostēdit in his quoq; cōiter primum moueri vnumquodq; eo

Elemēta moueri fm naturam, ab eo qđ ipsa mutat ex prima potestate in id quod est fm potētia.

F motu qui est in se fm naturam, ab eo quod mutat ipsum ex prima potestate in id quod est fm potentia. qm̄ habitui pręsto adest operatio si nihil impediat. Factum enim ex frigido calidum & ex aqua ignis, operat deinde quatenus est ignis. & vrit, & sursum fertur, nisi quid impedierit. Quare ab eo quod eum actu ignem fecit, habet ēt ꝙ operatur. Non enim postquā factus est ignis assumit vrere & non vrere. sed eius in ignē mutationi, quam habuit ab eo quod fecit, coniuncta est operatio. Cùm hoc autem sic cōiter ostendisset in corporibus naturalibus, quēadmodum ab eo quod est primū potestate, fit mutatio in id quod est secūdum per habitū: & quēadmodum vnà cum eo est operatio & motus nisi quid impediat: diuidit deinde orationem in diuersis motibus. Et primum quidē eam tradit strictim ac breuiter, deinde etiam fusè explicat. Fit enim, inquit, ex eo quidē quod est actu graue, potestate verò leue, per id quod est prius potestate eius quod est leue. vtpote ex aqua quæ est actu quidem grauis, leuis verò potētia, fit aer qui est leuis operatione.

Habitui pſto adest actus, nisi qđ impediat.

G & statim quidē operabitur nisi quid impedierit. Hoc autem, HOC enim est primū potestate et iam leue } audit Alexander in eo quod est imperfectum potestate & graue actu. Quod est enim, inquit, eiusmodi, & ita se habet vt sit adhuc graue operatione, per eā quę prima dicta est potestatē, est leue potestate. Mutatum aūt & factum leue, eius quod est leue operationem exercebit protinus. Mihi autē videtur Aristoteles dicere illud, Et iam leue, non de eo quod est actu quidē graue, leue verò potestate per id quod est potestate imperfectum: nō enim cōuenit illi id quod iā est leue: sed ei quod actu iam leue factū est. Sed nec illud quod subiunctum est, ET statim operabit nisi quid prohibeat } conuenit ei quod est imperfectum potentia, sed ei quod per habitum. Si de eodē igitur hoc totū dictum est, HOC est enim primū potestate & iā leue } et, STATIM operabit, nisi quid prohibeat } quod aūt iam est leue, & illud, Statim operabitur, conuenit ei quod est pfectius potestate quod est per habitū: necesse

H est vt hoc, Hoc est enim primū potestate, de eodē audiatur, nō significante primo ordinē qui est in generatione, in quo primū est id quod est imperfectius: sed pfectionē. est enim pfectius id quod est potestate per habitū, q̄ id quod est per aptitudinē. Eius autē quod est leue, inquit, operatio est esse in loco supiori (hoc enim significat illud Alicubi, & supra) & alijs supernatare, seu esse in aliorum supficie. nam hoc quoq; est operatio. Et eius quod graue est scilicet operatio, est esse inferius, & alijs subsidere. Et eę sunt, pprię operationes eius quod est leue & graue, esse supra & infra. qm̄ & id quod, pprię est actu, & eam q̄ est per formā, perfectionē tunc suscipiunt. Qui est enim sursum & deorsum motus, est eorū quę sunt adhuc imperfecta, & nōdum eā quę est per formā suscepere perfectionem. Cùm aūt dixisset de motu qui est per locum, dicit sic habere in quantitate & qualitate. Id enim quod pōt

Eius qđ est leue, & eius quod graue, quā sit operatio.

Motus quātitatis.

E augeri, cū ab eo quod auget tantū factum fuerit quātum erat potestate, tunc statim exercet, quatenus est tātum, opationes. Extendit enim, vel potius extēsum est & tanto patet spatio, quāta erat eius magnitudo potestate. Et hæc est pfecta eius operatio, tantū esse extensum, & tanto esse distunctū spatio. Extendi enim & spatio distungi, est eius quod est imperfectū imperfecta operatio. Similr aūt qualitas quoq; ab eo quod est imperfectū potestate, in id quod est pfectum mutat & habitum. & statim cōsequitur perfecta operatio. cōtemplatur enim id quod est sciens, nisi qd impediat. & hæc est pfecta eius q̄ actu est scientiæ operatio. Discere enim est adhuc imperfecti, & impfectum. Cùm autē dixisset mouētem cām eorum q̄ mouētur fm naturā, esse id quod ea actu facit ex eo quod est potestate, quod est imperfectū, nobis in memoriā reuocat, ꝙ id erat quod quærebatur, cur & à qua cā corpora naturalia mouent ad propria loca. quod quidē inuentum est nō in ijs solū quæ mouent per locum, sed ēt in ijs

Motus qualitatis.

Cōtēplatio est scientis.

F quæ per quantum & quæ per quale. Causa enim est quæ ea fecit hmōi, cuiusmodi cùm sint, ea talis motus sequit necessariò. Potest autē, inquit Alexander, dictum esse, ET hoc quęritur } nō vt de quo sit nunc solū dubitatum, sed vt quod gñaliter & vniuersè quęratur. Reuera enim quærit quænam sit cā corporibus, propter quam ferātur ad, ppria loca. inuenta est aūt causa, ꝙ eis quidē est natura insitum vt sint alicubi. Id enim est leue esse & graue, illud quidē esse supra, hoc verò infra. Et si statim quidē essent perfecta qualia sunt, à seipsis habētia perfectionē, ipsa quoq; essent causæ suæ operationis. Quoniā autem priusq; actu sint ea quę sunt, sunt prius talia potestate: & id quod est potestate est duplex, vt dictum est: etenim cùm sit aqua grauis actu, est aer quodāmodo potestate. per id enim quod est impfectum ptāte est aer, & ideo est leuis, & cùm facta fuerit aer, tūc quoq; est adhuc aliquo modo potestatē. propterea ꝙ dum nōnunq; impedit, nequaq; exerceat operationē quæ est per formā, per quam

Cur corpora ferant ad propria loca quā causa sit.

G supra est id quod est leue. sed si ablatū fuerit id quod impedit, operat, semper ab imperfecta operatione promouens ad pfectiorem, & semper superius euadens, donec cùm ad id quod est supremum peruenerit, perfectissimā suscipiat operationē, eo ꝙ sit in loco supremo. Similiter autem, inquit, quale & quātum mutatur in id quod actu est, nisi quid prohibeat. Sunt enim aliqua quę aucta sunt & formā receperunt, nōdum aūt tantum locū obtinent, quātum possunt obtinere, eo ꝙ prohibeant. quemadmodū aer qui fit ex aqua in parua aliqua domuncula. Latius enim esset extēsus, nisi à domo cōstiparet & cōdensaret.

Qui autem quod subsistit mouit & id quod prohibet, potest esse vt moueat, et potest esse vt non. quēadmodum qui columnā subtraxit, vel qui lapidē abstulit ab vtre qui est in aqua. mouet enim per accidens. sicut etiā globus qui est repercussus, non motus est à pariete, sed ab eo

H qui iecit. Quòd ergo nihil horū ipsum seipsum moueat, clarum est. sed principiū habet motus, non mouendi, neq; agendi, sed patiendi.

Motus qui est fm naturam & operationis causam, hucusq, vt mihi videtur, dicit formæ perfectionē, quam cùm acceperit statim ex ea operatur nisi quid prohibuerit. Ita enim moueri eo quòd sit ei ita natura insitum, est eius qui illius rei causam naturæ & formæ attribuit. Paululum autē progressus, id etiam quod genuit & fecit tale quale est, dicit esse causam talis motus. quod quidē Interpretes in ijs etiā quæ præcedunt eum esse causam dixisse existimant. Cùm aūt sæpe diceret id quod habitum suscepit statim operari, & adderet, NISI quid prohibeat } nunc dicit ꝙ qui aufert id quod subsistit & impedit, pōt esse vt moueat, & potest esse vt non. per se enim nō mouet (aliquid XXXI

Qui aufert quod impedit, mouet p accidens.

ater (aliquid enim aliud operatur principaliter) mouet autem per accidens. Qui enim columnā subtraxit, eam quidē per se mouet: per accidens aūt etiam ædes quæ ab ea sustinenť, & ne ex sua ipsarū natura deorsum ferantur prohibenť. Similiter aūt & qui abstulit lapidem vtri inflato impositū, propter quē in profundo submergebatur & aquæ non supernatabat, principaliter quidē mouit lapidem: per accidens autē etiam ipsum vtrem, qui ablato eo qui ipsum detinebat lapidē sursum elatus est. Adhuc aūt magis motus dissimilitudinē quæ fit ab ījs quæ per se mouent, & quæ ea auferunt quæ prohibent moueri, ostēdit in globo qui resilit à pariete. Quemadmodum enim eum quidem mouet principaliter is qui emisit ab initio, per accidens autem paries quoq; à quo retorquetur: ita etiā corpora naturalia principaliter quidem mutantur ab ījs quę ea mutāt & ea fecerunt huiusmodi: per accidens aūt etiam ab ījs quæ ea auferunt quę motui impedimentum afferūt. Cūm itaq; ex ījs quæ dicta sunt colligatur, nihil horum à seipso moueri sed ab alio, exoritur quædā obiectio, quæ quærit quō naturalia dicantur in seipsis habere principium motus, si non à seipsis intrinsecus, sed extrinsecus moueantur ab alio. Hanc aūt soluit obiectionem, dicens ea dici habere principium motus, non q̄ moueāt nec agant, sed quòd moueantur & patiātur. Non solùm enim id quod mouet dicitur in seipso habere principium motus: sed etiam id cui innatum est vt moueatur, habet id quoq; principium motus. nomen enim motus est cōe tam eius quod mouet, q̄ eius quod mouetur. Si aūt motus est in eo quod mouetur, vt prius ostēsum est: ei quod mouetur magis conuenit motus. Dicuntur autē corpora naturalia habere principium vt moueantur, q̄ potestatē habeant & aptitudinem ad hoc vt in id moueantur, in quod dum mutatur ab aliquo, mouebuntur hoc motu, cuius dicuntur habere principium. Insitum enim esse à natura vt moueatur aliquo motu, est habere principiū rationis motus. queadmodum qui est docilis & natura aptus ad philosophiam, habet principium philosophię, non vt alium faciat philosophum, sed vt ipse fiat philosophus. Si ergo natura corporum non est principium mouēdi & agendi, sed quo moueatur & patiatur: cūm dicit Aristoteles naturam causam efficientē, alicubi quidem dicens, Nihil facit temere Deus nec natura, alicubi autem ostendens naturam facere per rationes, & alicuius gratia: aut aliqua alia existimanda est illa natura, nempe mens opifex quę omnia peruadit: aut si dicit de eadem natura, audiendum est id quod dicitur, materialiter & passibiliter, sicut etiam audiuimus principium. In his autem quærit Alexander, quomodo corpus quod circulari motu circumagitur, erit adhuc naturale, si id quidem quod est naturale, vt ait Aristoteles, habet principium patiendi, id autem quod circulari circumagitur, motu est impatibile. Soluit autem, primum quidem dicens q̄ & si semper mobile sit id quod circulari motu circumagitur, cùm tñ aliàs ab alio & ad aliud moueatur, in seipso habet ea quæ suo potestate. Quatenus aūt est mouit per id quod est potestate, ea ratione est etiā aliquo modo patibile. quicquid enim est potestate, est quodāmodo materiale. Habet ergo illud quoq; principium motus, qui est in eo quòd per se mouetur. & est ea ratione naturale. Aut melius est, inquit, audire in eo quod est diuinum, non vt in corporibus inanimis eum motum qui est fm naturam sed vt in ījs quæ mouentur per animam, quę non mouētur ab aliquo extrinsecus, sed principium & causam habent in seipsis motricem. At si ita est, inquit, quomodo non habet etiam status principium, & motus qui est ad contraria? An ad contraria, inquit, nō mouebitur, quoniam motui circulari non est motus contrarius: non quiescit autem, quoniam nec mouetur ad ea quę sunt huiusmodi vt in ījs necesse habeat sisti id quod fuerit: neque statu indiget. Quæcunq; enim ex ījs quæ mouentur à seipsis, à natura etiam habent insitum vt sistantur, ea etiam habent ex se

Naturalia quō in se habeant principiū motus, si extrinsecus moueanť ab alio.

Id cui innatū est vt moueatur, habet in se principiū motus.

Naturā esse efficientē causam quō intelligat Aristoteles.

Corpus quod in orbem circūagiť quomodo naturale, si naturale habet in se principiū patiendi.

A ipsis potestatem vt sistantur. Hęc quidem Alexander. Quid est aūt quod dicitur, nō vt in corporibus inanimis in cœlo accipere motum qui est fm naturam, sed vt in ījs quæ mouentur per animā, melius sciemus si in memoriā reuocauerimus eius opinionē quam habet de anima cœli. eandem enim existimat esse animā & naturā in cœlo. Hæc autem scribit in cōmentario secundi libri de cœlo. Nos aūt aggredimur ostendere diuini corporis non aliā quidem esse naturam, aliam verò aiam. sed quemadmodum terræ grauitas & ignis leuitas. Et pauló post. Quę enim præter hanc alia fuerit eius natura: est enim aia natura perfectior. est autem rationi cōsentaneum, vt perfectioris corporis sit etiā natura perfectior. Hoc est ergo quod nunc quoq; ab eo dictum est, qui est fm naturā cœli motū, esse veluti ab ījs quæ mouentur per aiam. Clarum est aūt q̄ a dicit conuenienter suæ de aia sententię, existimans animam esse actum perficientem à corporibus separabilem, cuiusmodi est etiam natura.

Alexander existimat eā dē esse aiam & naturā in cœlo.

B Si aūt quæcunq; mouentur, vel natura mouentur, vel vi & præter naturā. & ea quæ vi & quæ pręter naturam oia & ab aliquo & ab alio: eorum autē rursus quæ sunt natura, & quæ ab ipsis mouētur, ab aliquo mouentur: & quæ nō à seipsis, quēadmodum leuia & grauia: aut eni ab eo quod genuit & fecit leue vel graue: aut ab eo quod soluit ea quę impediebant & phibebant: quæcūq; mouenť, mouebūtur ab aliquo. XXXIII

Cùm proximè ostendisset, q̄ quæ dicūtur natura moueri, non à seipsis moueat, sed ab alījs: pro cōfesso aūt haberet q̄ ea etiam quæ vi mouētur & præter naturā, mouentur ab aliquo: hoc enim est euidēs: sumpsisset autem, q̄ etiam in animalib' ipsa quidem ab aliquo moueri est euidens & in confesso: in ipsis autē solum quæritur, quō C oporteat separare id quod mouet ab eo quod mouetur; Cùm hęc ergo prius esset confessus, colligit deinde ex ījs quę sunt posita, q̄ quæcunq; mouētur, mouentur ab aliquo. Si enim ex ījs quæ mouentur, alia quidem mouetur natura, alia aūt vi & pręter naturā: & quæcunq; mouentur vi & præter naturam, mouentur ab aliquo alio quod mouet extrinsecus: & ex ījs quæ natura mouentur, alia quidem à seipsis, vt animantia, alia verò non à seipsis, vt grauia & leuia, & in summa dicā, corpora simplicia; de quibus ostensum est, q̄ per se quidem, ab eo quod genuit & leue fecit vel graue, & in summa tale quale cùm factum fuerit vel sursum vel deorsum mouetur: per accidens autē, ab eo quod aufert ea quę impediunt & prohibent: videlicet quęcunq; mouētur, mouentur ab aliquo. non sunt enim alia quæ mouentur, præter ea quæ dicta sunt, nempe ea quæ præter naturā, & ea quæ fm naturā. & est eorū duplex differentia. Est aūt talis syllogismus. Omnia quæ mouētur, vel fm naturā, vel pręter naturam D mouentur. Omnia au tē quæ pręter naturā & fm naturā mouentur, mouētur ab aliquo. Omnia ergo quæ mouentur, mouentur ab aliquo. Potest aūt etiam colligi hypotheticè, sicut etiā videtur colligere Aristoteles. Si enim quæcūq; mouētur, vel natura vel pręter naturā mouenť: & ea quæ natura & quæ pręter naturā mouentur, mouētur ab aliquo: Quęcunq; ergo mouenť, mouentur ab aliquo. Primum autē verum est: ostensum est enim: Ergo etiam secundum. Naturalius autē nunc ostendit, quòd quicquid mouet, mouetur ab aliquo, q̄ in libro pręcedēti. Eudemus aūt, q̄ id quod mouet, mouetur ab aliquo, probat ex eo q̄ quę referunť ad aliquid simul consistant. Quēadmodum enim, inquit, id quod scinditur, est à rōne alienum vt non scindatur ab aliquo, & id quod trahitur, nō trahatur ab aliquo, & in summa id quo fit non fiat ab aliquo: ita etiam vt nō ab aliquo moueatur id quod mouetur. Dubitauerit autem, vt existimo, quispiam, quo- XXXII

Quæcunque mouenť, mouentur ab aliquo.

Quæ mouent moueri ab aliquo probat Eudem' ex relatiōe.

Forma quō dicaт moueri p se a causa efficiēte, q̃ non adest.

modo ea quæ locali motu mouentur fm naturam, ab eo quod ipsa mouit per se dicit moueri: siquidem id quidē quod genuit & fecit substantiam, facit etiam formam & causa est eius mutationis quæ fit per generationem: alia est aũt mutatio quę fit per generationē, & alia motus localis: & in summa, si id quod genuit, & ignem fecit, cessauit aliqñ, & neq; adest neq; attingit id quod mouet: quō dicitur ignem ab illo moueri? adeò vt etiam collegerit, ꝙ quicquid mouetur, ab aliquo alio præter ea mouetur. Et de hoc quidē inquiratur amplius: interim aũt dicatur id quod nunc mihi venit in mētem, ꝙ est quidem etiam aliquo modo mouens id quod est formę efficiens, cui est innatum vt illo motu moueatur. facit enim motum & operationem formę quæ cum ipso est. Quemadmodum qui facit amphoram, facit etiam vt possit vinum capere. non tñ qui motum facit cum forma, mouet propriè formam per illum motum: vt is qui manu mouet lapidem. siquidē nec et quod mouetur adhuc adest id quod facit. sed videtur hæc alia eius quod mouet differētia, per quā facit formam natura aptam vt moueatur, & quæ mouet nisi quid impediat. Mirabiliter aũt inuenit in ijs etiam quæ mouētur fm naturam, id quod mouetur, moueri ab aliquo, qm̃ moueri est aliquid pati. id autē quod patitur, eo quod agat opus habet. Nam quæ est quidem perfecta operatio, ꝗ̃ a perfecta procedens substantia, non opus habet aliqua alia causa quę producat: Motus autem qui est imperfecta operatio, & potius affectio, & permistum ac confusum habet permultum id quod est potestate, opus habet eo quod ipsum faciat.

CAPVT V.

HOc autem duobus modis. Aut enim nō per ipsum quod mouet, sed per aliud quod mouet id quod mouet, aut per seipsum. idq; vel primum post vltimum, vel per plura. Quēadmodum baculus mouet lapidem, & mouetur á manu quæ mouetur ab homine: ipse autem nō amplius ꝙ moueatur ab alio. Ambo aũt mouere dicimus, & id quod est vltimũ, & id quod est primum ex ijs quæ mouēt. sed magis id quod est primũ. illud enim mouet vltimum: sed non hoc id quod est primum. Et sine primo quidem non mouebit vltimum. illud aũt absq; eo. quēadmodum baculus non mouebit si ho-
XXXIIII mo non moueat. Siquidem necesse est quicquid mouetur & moueri ab aliquo, & vel ab eo quod ab alio mouetur, vel non. Et si ab alio quidem quod mouet: necesse est esse aliquid quod mouet, quod non ab alio primum. Si est aũt tale id quod est primum: nō necesse est vt alterũ. Fieri enim non potest vt eat in infinitum idem quod mouet & mouetur ab alio. eorum enim quæ sunt infinita nihil est primũ. Si ergo quicquid mouetur quidē, mouetur ab aliquo: quod aũt primum mouet, mouet quidem, sed nō ab alio: necesse est vt ipsum à seipso moueatur.

XXXIII Postq; ostendit quicquid mouetur moueri ab aliquo, deinceps quęrit consequenter, vtrum id quod mouetur, mouetur ab aliquo quod mouetur, an ab immobili. Propterea autē ꝙ propemodum oĩbus, vt ait Eudemus, videatur, id quod mouet ipsum quoq; moueri: eorum autē quæ simul mouent & mouētur, vnum quidem est per se mobile, alterum vero ab alio mouetur extrinsecùs: cùm duo sint motus principialia, id quod est immobile, & id quod per se mobile, tradit primùm id quod est per se mobile, & ostēdit esse aliquid primum in ijs quæ mouent &

E quæ mouentur, quod mouet, nec ab alio mouetur extrinsecùs. Diuidit autē rursus id quod per se mouet per aliā diuisionem, nempe & in id quod non per se mouet, sed ꝑ aliud quod ipsum mouet extrinsecùs: & in id quod per se mouet. Et dicit per aliud quidē, vt id quod mouet aliquid eo ꝙ moueatur ab alio: sicut vectis mouet pondus: vel vt lapidem baculus, cùm aliud ipsum moueat: Per se aũt mouet, quod habet in se causam mouendi. quēadmodum mouent animalia propria appetitione. Et rursus diuidit id quod per se mouet, et in id quod primum mouet post vltimum, quod quidem solum mouetur. vt cùm homo qui per se mouet, vtpote qui à seipso habeat vt moueat, mouet lapidē cùm sit primus post vltimum, quod quidem est lapis, qui mouetur quidem, sed ipse non amplius mouet aliqd aliud, adeò vt lapis continenter ac proximè moueaт ab homine. Ergo & in hoc diuidit id quod per se mouet, & in hoc ꝙ per plura media moueat vltimum. vt homo qui per se mouens, mouet lapidē per plu-
F ra media. qui ponitur esse vltimus qui mouetur. vt cùm homo quidē moueat manum: manus aũt baculum: baculus autē lapidem. fit enim manus ex ijs quæ sunt media. Et homo quidē mouet, non eo ꝙ moueatur ab alio: lapis aũt mouetur cùm ipse non moueat aliqd amplius. Quę autē sic, inquit, mouent, etiam si ambo moueant, nempe & id quod est proximũ ac continens vltimo, sicut baculus, & id quod primum mouet sicut homo: sed magis & magis propriè id quod primũ est, est mouens, hoc est homo. qm̃ ille quoq; mouet baculum, sed nō hominem baculus. et sine homine quidē non mouebit baculus: homo aũt mouet vel sine baculo. et propterea homo magis mouet q̃ baculus. si quidem homo quidem non habet opus alio quod ipsum moueat ad hoc vt moueat: opus aũt habet baculus. Quare quicquid mouetur ab aliquo, opus habet eo quod per se moueat. siquidē quæ non per se quidem mouent, sed dum ab alio mouētur sic quoq; mouēt, opus habent omnino eo quod per se mouet, & aliter non
G mouerint: quæ autem per se mouent, nō opus habent ijs quæ per se non mouēt. Quicquid ergo mouetur, necesse est vt moueatur ab aliquo quod per se mouet, vel proximè ac continenter, vel per aliquod intermedium eorum quæ mouentur ab alio. Et si proximè ac cōtinenter. hoc est, si primum statim post id quod solummodo mouetur est id quod per se mouet, non necesse est vt sit amplius alterum quod sit medium inter id quod seipsum mouet & id quod mouetur vltimũ. Sufficit enim id quod seipsum mouet quod est proximum ac continens ei quod mouetur, & primũ post ipsum, ad hoc vt ipsum moueat. Si ergo necesse est vt id quod moueт ab aliquo, vel proximè ac continenter, vel per mediũ, ab eo quod per se mouet, hoc est ab eo quod est per se mobile, moueatur: necesse est vt mouētium primum sit quod est per se mobile. Et ostendit deinde esse aliquid in ijs quæ sunt, eiusmodi, vt moueat cùm moueatur ipsum nō ab aliquo extrinsecùs, sed à seipso. si enim quicquid mouetur cùm sic quoq; mo-
H ueat, ab aliquo alio mouebiт extrinsecùs, & illud ab alio, idq; semper eo modo: necesse est vt eat in infinitũ. Atqui non pōt hoc fieri. non poterit enim, inquit, sumi id quod primum mouet. Quòd si non sit id quod primũ mouet, ne fuerit quidē vltimum, quod est propinquum ac continens ei quod mouetur quidē, sed non vtiq; mouet. Si ergo neq; primum, neq; vltimum erit mouens: non est motus. Nam si nō est id quod mouet: neq; erit id quod mouetur. Non oportet ergo ire in infinitum, ponendo aliud ante aliud id quod mouet & id quod moueт. Est ergo id quod primũ mouet, quod nō mouetur ab alio. Deinde autem colligit ea quæ sunt ostensa. ostēsum est autem, ꝙ quicquid mouetur, mouetur ab aliquo. & adiectum est ꝙ id quod mouetur ab aliquo, mouetur ab eo quod primum mouet. cui accessit ꝙ id quod primũ mouet, mouetur quidem, sed non ab alio. neq; enim amplius primum esset: & in infinitũ necesse esset procederent ea quæ mo-

uent &

Quicqd mouet ab aliq̃. opus habet eo quod ꝑ se moueat.

Mouentium primũ est id quod est per se mobile.

uent & quæ mouentur: & sic tolleretur motus. Quare quidquid mouetur, mouetur à primo quod est per se mobile. Etenim si hoc quidem tollatur: tolluntur etiã ea quę non sic mouent. Si illa autem tollantur hoc non vnà tollitur. In summa autem id quod ab alio mouetur, est posterius eo quod mouet & ipsum mouetur. Hoc est ergo primum. Prętere autem id quod mouet ei quod mouetur causa est vt moueatur. Id autem cuius aliud causa est, est causa posterior. Primum ergo mouet dum mouetur id quod seipsum mouet. Adijcit autem Eudemus, ꝙ eorum quoq; qui hic sunt motuum videntur motus vitales esse causæ: & cœlestis, elementorum scilicet mutationis. Videtur autem ipse quoq; esse quodãmodo vitalis. non ab alio enim cœlum mouetur, sed à seipso.

XXXV Præterea autem hãc ipsam rationem sic possumus exequi. Quidquid enim mouet, & aliqd mouet, & aliquo. Aut enim eodem mouet id quod mouet vel alio. quemadmodum homo, vel ipse, vel baculo. & ventus deiecit, vel ipse, vel lapis quem impulit. Fieri autem nõ potest, vt absque eo quod ipsum seipsum mouet, moueat id quo mouet. Sed si ipsum quidem seipso mouet: non necesse est vt sit aliud quo mouet: Sin autem sit aliud id quo mouet; erit aliquid quod mouebit, non aliquo, sed seipso. aut procedit in infinitum. Siquid ergo dũ mouetur, mouet, necesse est vt stet, & non eat in infinitum. Si baculus enim mouet eo ꝙ moueatur à manu, manus mouet baculum. Si autem eam quoq; mouet aliud, & eam etiam est aliquid aliud mouens: cùm quidem aliquo semper moueat alterum, necesse est vt sit prius id quod ipsum seipso mouet. Si ergo hoc quidem mouetur, nõ est autem aliud quod ipsum mouet: necesse est vt ipsum seipsum moueat. Quare etiam hac ratione, vel statim id quod mouetur, mouetur ab eo quod ipsum seipso mouet, vel venit aliquando ad id quod est eiusmodi.

XXXIIII Eandem esse hanc rationem cum ea quæ præcedit, ipse quoq; dicit. Differt autẽ, inquit Alexander, in ratione procedendi, ꝙ illic quidem principium demõstrationis est ex eo ꝙ id quod mouetur, vel moueatur ab eo quod seipso mouet, vel non seipso, sed ab alio: Hic autem ab eo quod mouet procedet ei demõstratio. Sumit enim quòd quidquid mouet, quẽadmodum aliquid mouer (fieri.n. non potest vt aliquid quidem moueat, nihil aũt moueat) ita etiam mouet aliquo. Num autẽ non in hoc differunt rationes? Nam ea etiam quæ iam dicta est, sumpta est ex eo quod mouet, dicens. Aut enim non per se id quod mouet, sed per aliud quod mouet id quod mouet, vel p se} sed quo differt mouere per seipsum ab eo quod est mouere seipso: & per aliud mouere, ab eo qđ est mouere alio, eo inter se differunt rationes. Differunt autem hæc, ꝙ id quidem quod per se mouet, moueat vt quod in se habeat principium motus: Quod autem seipso mouet, quod ve proximè ac continent et attingens id quod mouetur, habet in se principium motus. Hoc enim significat id quod ab eo dictum est, QVEMADMODVM homo, vel ipse, vel baculo. & deiecit ventus, vel ipse, vel lapis quem impulit} Sicut ergo prius id quod mouet per aliud, deduxit ad id quod per se mouet: & ostendit ꝙ si sit id quod mouet per aliud, necesse est vt sit prius id qđ per se mouet t ita id quo mouet id quod mouet, cùm sit medium inter id quod primum mouet & vltimum quod mouetur, deducit ad id quod mouet seipso. & ostendit ꝙ cùm mouet

A aliquo, necesse est vt semper sit prius id quod ipsum seipso mouet. quod & habet in se principium motus, & est propinquum ac continens ei quod mouetur, & seipsum non mouet per aliud. Sic ergo rationes puto esse distinguendas, cùm Eudemus quoq; ipsas coniunxerit dum dicit, Quod autem mouet, vel se mouet, vel per aliud, & se ipso vel alio. Cùm autem sumpsisset quidqd mouet mouere aliquo, diuidit illud quod mouet aliquo, & in id qđ seipso mouet, & quod alio. Etenim qui per se mouet, & non per aliquid intermedium, mouet aliquo. vt homo cùm ipse mouet lapidem. ipsum enim mouet suo corpore, quod ipsum tangit. Quinetiam si ipsum moueat per baculum, tunc quoq; mouet aliquo. aliquid enim est ẽt baculus. Deinde adiungit huic diuisioni & assumit, fieri non posse vt per quod mouet aliquid cùm sit aliud, moueat absq; eo quod seipso mouet. Si enim non moueat homo qui mouet seipso: baculus nunquã mouerit lapidem. neq; enim ipse omnino moueret. Quod enim seipso

B mouet, non necessariò opus habet eo per quod mouebitur. est enim sufficiẽs vt vel per se hoc faciat. Quod est autem intermedium per quod mouetur aliqd, id omnino opus habet eo quod seipso mouet, vt cũ ab alio fuerit motum moueat. Si enim non fuerit tale quid, sed semper quod sumitur moueatur ab aliquo alio, quod ipsum quoq; mouetur extrinsecus, idq; semper: in infinitum rursus fiet processus tam eorum quæ mouent, quàm eorum quæ mouẽtur. Hoc autem est absurdum, & vel absolutè quidem ac per se. si enim non fuerit vnde sit principium motus: ne fuerit quidem motus. quinetiam propter id quod ostensum est in libro præcedenti. erit enim in finito tempore motus infinitus, si fiat infinita quæ mouetur magnitudo. Si enim fuerint infinita ea quæ mouent & quæ mouentur: necesse est vt vna aliqua fiat ex eis magnitudo, etsi non continua, sed eo ꝙ se tangant. quæcunq; enim mouẽt per locum, mouent eo ꝙ ipsa moueantur tangentia. Necesse est ergo vt consistant. Quare si quidquid mouet, mouet

C aliquo, & vel seipso vel alio: aliud autem quo mouet id quod mouet, ante id opus habet eo quod mouet seipso: eorum quæ sic mouent primum fuerit id quod mouet se ipso. Quod autem seipso mouet, mouetur quidẽ, sed non ab alio. Ergo à seipso. Id ergo quod primum mouet mouetur, cùm sit per se mobile. etsi enim nõ statim id quod mouetur, mouetur ab eo quod est per se mobile, sed per alia intermedia: propriè tamẽ ab eo mouebitur quod est per se mobile. sine quo nec id quod itercedit poterat moueri vel mouere. Quàm sit autem ratio necessaria ostendit per id, CVM autem aliquo semper mouet aliud} & cętera quę sequuntur. cùm enim id quod mouet, per intermedium quid mouet aliud, tũc necesse est vt sit primum id quod ipsum seipso mouet. ne eamus in infinitum, ante medium semper ponentes medium. Nũc autem vsus est hoc Aliquo, in eo quod mouet alio, licet prius dixerit id etiã quod seipso mouet, mouere aliquo. In his autem duo mihi dubitare occurrit: vnum quidẽ, quemadmo-

D dum dixerit tanquam absurdum, non esse aliquid quod primum moueat, neq; vltimum. siquidem nos quoq; dicimus, cùm fiant ex seinuicem elementa, nõ esse aliquid quod primò moueat vel vltimo, sed esse motum in infinitum obeuntem circulo. ex terra enim aqua, & ex aqua aerem, & ex aere ignem, & ex igne rursus aerem & terram, fieri didicimus in libro de generatione. Secundum autem dubitari potest, quomodo quidquid mouetur, dicitur moueri à primo quod est per se mobile: siquidẽ elemẽta dicimus à seinuicem moueri in orbem naturaliter, & non vt animalia seinuicem mouentia. Num ergo ad vtranq; dicendum est dubitationem, ꝙ elementa quidem fiunt ex seinuicem tanq̃ materialibus, aliud ex alio, & sic redit in orbem eorum generatio: ex aqua enim aer. non ꝙ aqua aerem faciat vel moueat: sed quòd aqua mutetur in aerem. nunc autem quærit oratio id quod mouet, quod moueri facit id quod mouetur. quemadmodum in

Id p qđ mouet aliquid, non põt mouere absque eo quod per se mouet.

Vnde sit principiũ motus oportet sit aliquid.

Sit ne absurdum nõ esse aliqd qđ primũ moueat & vltimum, cũ in elemẽtorum mutatione motus sit in infinitũ obiẽs circulo.

Quomõ qdquid mouet, dicit moueri a primo per se mobili, si elemẽta a se inuicem mouentur in orbem.

ijj quæ

ijs quæ per locum mouent & mouentur. in quibus neces
se est vt sit aliquid quod primum mouet, & vltimũ quod
mouetur, & id quod primò mouet, per se mobile: ne in
infinitum procedat oratio, quidquid extrinsecùs mouet,
id quoq; dicens moueri ab alio. Sed hoc quidem est ad-
huc amplius explicandum. Ea autem quæ deinceps in
dictione sequuntur prosequamur.

XXXVI Accedit autem ijs quę dicta sunt, ꝙ sic etiam
considerantibus hæc eadem euenient. Si enim
ab eo quod mouetur, mouetur quidquid mo-
uetur: aut hoc rebus inest per accidens: quo fit
vt moueat quidem id quod mouetur: non ta-
men propterea ꝙ ipsum semper moueatur: aut
non, sed per se. Primùm ergo si per accidens,
non necesse est vt id quod mouet moueatur. Si
autem hoc ita est: clarum est ꝙ aliquando con-
tingit vt ex ijs quæ sunt nihil moueatur. nõ est
enim necessariũ id quod accidit, sed quod con-
tingit non esse. Si ergo posuerimus eiusmodi
esse vt fieri possit: nihil eueniet quod fieri non
possit. Fortasse autem est falsum. sed fieri nõ po
test quominus sit motus. hoc enim prius osten
sum est necesse esse vt semper sit motus.

XXXV Hoc argumentum nonnullis quidem visum est, vt di
cit Alexander, sequi id argumentum, quod post ipsum
ponitur, ostendens ꝙ eius quod per se est mobile, vnum
quidem mouetur, alterum verò mouet cùm sit immobi-
le. Cuius argumenti est principiũ, Atqui si oporteat qui
dem considerare vtra sit causa motus & principium} Id
enim videtur quidem sequi probatio eius quòd id quod
primum mouet sit immobile. habet autem finem, Præ-
terea si totus ipse seipsum mouet, vnum quidem eius mo
uebit, alterum verò mouebitur. Linea B ergo & à seipsa
mouebitur, & à linea A.} Ea autem consequi videtur id
quod nunc dicitur, per hoc, Accedit autem ijs quæ dicta
sunt, ꝙ sic etiam considerantibus} & cætera quę sequun
tur. per hæc enim prius confirmari & probari ea quę per
illa sunt demonstrata. Quamobrem volunt aliqui illa &
prius fuisse scripta & prius legi. Sin autem seruetur ordo
qui nũc est scriptus, quod quidẽ rectius esse iudicat Ale-
xander, profitetur se alio demonstrationis modo idẽ esse
ostẽsurum ijs qui prius intellexerint, ꝙ in ijs quę mouen
tur & mouẽt primum est id quod mouet quod est per se
mobile. Cùm autem interiecisset, ꝙ id quod primò ab-
solutè mouet, necesse sit esse immobile, coniungit oratio
nem de eo quod est per se mobile quod est primum, non
eorum quæ mouent absolutè, sed eorum quæ cum eo ꝙ
mouentur ipsa quoq; mouent: quærens quisnam sit mo-
dus motus qui in eo est: & ostendẽs ꝙ id quod in ipso mo
uet, mouet cùm sit immobile. Ac hoc quidem ostẽdit,
cæterum vnà etiam hoc monstrat, ꝙ principium motus
est vel id quod est ĩmobile, vel quod per se mobile. Hoc
autem vnà etiam ostenditur cum eo quod ostensum est,
ꝙ non quidquid mouetur, ab aliquo mouetur extrinse-
cùs, quod ipsum quoq; extrinsecùs moueatur ab aliquo.
Hoc autem iam quidem ostensum est per alia argumen-
ta. Verùm nunc quoq; hoc ostendit, vtens refutandi lo-
co qui est ex consequentia & diuisione. Est autem argu
mentum huiusmodi. Si quidquid mouetur, mouet ab
aliquo quod ipsum quoq; mouetur extrinsecùs: aut per
accidens mouet id quod mouetur: vel per se. per accidẽs
autem mouet id quod mouetur, cùm nõ mouet eo quòd
moueatur, sed contingit ipsum mouẽs & moueri & non
moueri. Si ergo neq; per se, neq; per accidens, quidquid
mouet, ab aliquo ipsum quoque mouetur extrinsecùs vt
ostendet: videlicet non quidquid mouetur, mouetur ab
aliquo quod ipsum quoq; mouetur extrinsecùs: sed id qđ

Quod primũ mouet, neces se est vel sit ĩmobile vel per se mobile.

E mouetur quidem omnino, mouetur ab aliquo. est autem
id quod primum mouet, vel ĩmobile, vel per se mobile.
Et si ab aliquo quidem quod extrĩsecùs primò moueat,
moueatur id quod mouetur, est ĩmobile id quod mouet:
Si autem à nullo extrinsecùs mouetur id quod mouetur:
est per se mobile. Et ꝙ per accidens quidem non possit
moueri id quod mouet, sic ꝓbat. Si id quod mouet, per
accidens moueatur dum mouetur, et non ipsum quoque
per se mouetur: non necessariò mouetur id quod mouet.
Si autem non necessariò: contingit id quod per accidens
mouetur & sic mouet, non moueri aliquando. Si ergo po
suerimus factum esse id quod cõtingit fieri: id autem est,
id quod mouet per accidens, aliquando mouens non mo
ueri, fieri quidem potest vt sequatur falsum, si nondum
tunc nõ motum moueat, cùm est falsa positio. nec tamen
est eiusmodi vt fieri non possit illud, Non motũ mouisse.
positio enim quæ dicit moueri per accidens, nõ vt quod
non fieri, sed vt quod fieri posset ponebat non moueri.
F ostensum est autem in Analyticis, ꝙ id quod fieri potest
non consequitur id quod non potest fieri. Si ergo posito
ꝙ non moueatur mouẽs, sequitur aliquid quod fieri non
potest, nempe non esse motum: eius quod est per accidẽs
positio, est eiusmodi vt fieri non possit: non esse autẽ mõ
tum est consequens ei ꝙ quidquid mouetur, mouetur ab
eo quod mouetur, si positum fuerit moueri per accidẽs.
Si enim non mouetur id quod mouet, nec mouerit qui-
dem propter positionẽ quæ dicit quidquid mouetur mo
ueri ab eo quod mouetur. Si non sit autẽ id quod mouet:
nec fuerit id quod mouetur. Si autem nõ est id quod mo-
uetur: nec restat quidem motus. in eo enim quod moue-
tur est motus: vt non sit autem motus, non potest fieri.
Ostensum enim est, & est euidens semper esse motũ. Il
lud autem, Fortasse autem falsum, ait Alexãder dictum
esse, ꝙ non est necesse si sit falsa propositio, falsam quoq;
esse conclusionem. ostensum enim est, ꝙ etiam ex falsis
aliquid veri colligitur. Num autem non propterea nũc
G adiectum est illud Fortasse. sed ꝙ etiamsi per accidẽs po
sitũ fuerit moueri id quod mouet, sumptum autem fue-
rit non moueri, falsum quidẽ est aliquando id quod sum
ptum est, si contigerit moueri. non est tamen eiusmodi
vt non possit fieri. quoniam id quod positum est moueri
per accidens, potest aliquando etiam non moueri.

Id quod fieri pôt non cõsequit id qđ nõ potest fieri.

Et hoc euenit vt rationi erat consentaneum. XXXVII
Tria enim sint necesse est, id quod mouetur, &
id quod mouet, & id quo mouet. Id ergo quod
mouetur, necesse quidem est vt moueatur: vt
moueat autẽ non est necesse. Id autem quo mo
uet, vt & moueat & moueatur. id enim simul mu
tatur, vt quod simul sit & in eodẽ cum eo quod
mutatur. Clarum est autem in ijs quæ mouent
per locum. Sic enim se inuicem tangãt necesse
aliquatenus. Quod autem sic mouet, vt sit non
H quo mouet, est immobile. Quoniam autem vi-
demus vltimum, quod potest quidem moueri,
non habet autem motus principium: & quod
mouetur quidem, ab alio autem, verùm non à
seipso: est rationi consentaneũ, ne dicamus ne-
cessarium, esse etiam tertium, quod mouet cùm
sit immobile. Quocirca rectè dixit Anaxago- XXXVIII
ras, mentem dicens impatibilem, & quæ nõ po
test misceri. quãdoquidẽ eam facit principium
motus. Ita enim demum mouerit si sit immobi
lis, & dominatum obtinuerit, si sit eiusmodi vt
non possit misceri.

Consutata oratione quæ dicit, ꝙ quidquid mouetur XXXVI
ipsum quoq; sic mouet per accidẽs: cùm oporteret tran-
sire

A sive ad probandum q nec per se quidem motum mouet id quod mouet, tollit primum totam positionem, quę est ante diuisionem, quæ fie in id quod est per accidens, & in id quod est per se. Erat autē positio quæ dicit quidquid mouet, ipsum quoq; motum ab alio mouere. Eā autem perimit, ostendens q ante ea quæ mouētur & sic mouēt, est quod cùm sit imobile sic mouet. & tunc refellit aliam partem diuisionis, quæ dicit q quidquid mouet per se, ipsum quoq; motū mouet. Interim autem ostendit generaliter, q non quidquid mouet, ipsum quoq; motum mouet, per hoc q ostenderit esse rationi cōsentaneum, vt id quod primū mouet sit imobile: & esse aliquid quod mouet cùm sit imobile. Hoc autē ostendit, cùm sumpsit necesse esse vt tria sint in motu. id quod mouetur, quod quidem euidentet cernitur: & id quod mouet: quidqd enim mouetur, ab eo quod mouet, mouetur: & id quod est amborum intermediū, quo mouet id quod mouet. ponitur enim q quidqd mouet, & aliquid mouet, nēpe id quod mouetur: & aliquo, nēpe eo quo mouet. B Cùm sint ergo hæc tria: id quod mouetur quidē, ab eo quod mouet moueatur quidem necesse est. sed non etiā vt moueat: non enim siquid mouetur, vt id etiā aliud moueat necesse est: quod enim mouetur vltimū, mouetur quidem, sed non vtiq; mouet aliud: Id autem quo mouet id quod mouet, vt moueatur et moueat necesse est. id enim quod per aliquid mouet aliquid tertium, non mouerit illud, si nō primū moueat id per quod mouet. qui enim virga lapidē, et per virgam mouet intermediā, primam mouet virgam. quæ enim intercedunt inter ea quæ primò mouent, & ea quæ mouētur vltima, necesse est vt moueant & moueantur. Necesse autē esse ipse ostendit, dicens, {ID enim simul mutatur, vt quod simul fit & in eodē eum eo quod mutatur.} Id enim quod proximè ac continenter mouet eo q tangēs moueat, necesse est vt vnà mutetur cum eo quod ab ipso mutatur, vt ostendit in libro præcedēti. Si autem vnà mutatur: clarum est q ipsum quoq; mouetur. C Et q non solum quidem ea quæ per locū mouent, proximè ac continenter tangunt ea quæ à se moouentur, sed etiam ea quæ per alios motus, ostendit in libro præcedenti. Nunc autem vult hoc contēplari in ĳs quæ mouent per locum vt quæ sint euidentiora. Adiecit autem illud, Aliquatenus seinuicem tangere ea quæ per locū mouent & quæ mouentur, propter ea quæ iaciunt & iaciuntur. Id enim quod iacit, necessariò quidem tangat oportet id quod iacitur, & vnà cum eo moueatur. non tamen vt semper simul adsit & semp simul mutetur, fieri potest. postquam enim iecerit & emiserit, id quidem ipsum oon tangit amplius: tangit autē aer qui portat. Cùm ergo duo sint, & id quod solū mouetur, & id quo mouet id quod mouet, quod quidē motum mouet, oportet etiā esse id quod mouet, non ita vt id quo mouet id quod mouet, quod qdem motum mouet: sed quod solū mouet cùm sit imobile, sicut est id quod solū mouetur, non vtiq; aūt mouet aliud. D Nam cū ambo sint, id scilicet quod simul mouet & mouetur, in medio quod simul mouet & mouet, si est etiam quod per se mouetur, adeò vt id non vtiq; moueat, est rationi cōsentaneum vt reliquū quoq; quod solùm mouet, noo itidē autem etiā mouetur, sit per se. Est autem rationi consentnoeum, quoniā si id quod est mediū est amborum particeps, & constat ex eo quod mouet & quod mouetur, & est alterū ex simplicibus ex quibus constat, per se: est etiā rationi consentaneū vt alterum ex ĳs quæ sunt in cōpositione sit simplex, & per se. vtrūq; enim extremorum ex quibus est medium, est rationi consentaneum vt eandē habeat cum medio proportionem & conueniētiam. Quēadmodum enim in Oenomele quod mixtum est ex vino & melle, quoniā est per se mel, vinum quoq; sit per se necesse est: ita etiam in eo quod mouet & mouetur, est cōsentaneum, vt si vnum sit per se, alterum quoq; per se sit. Rationi autē dixit consentaneum, etsi non necessarium, quoniam quod dictum est videtur esse

Id quod primum mouet est imobile.

Tria esse in motu, quod mouet: quod mouetur: & intermediū.

Quæ per locum moūt, tangunt ea q à se mouent.

Medium est particeps extremorum, & eandē habent cū medio proportionem.

Oenomeli.

A collectum ex quadam consequētia, & non ex necessitate demonstratiua. Num autem est etiam necessarium, cùm vnum ex ĳs quę sunt in mixtione, sit per se, itidem quoq; sit per se alterum. nisi vtiq; in elementis orationis aliquis considerauerit, q vocales quidem per se sunt dum voce efferuntur: quæ autem vocantur consonantes, per se quidem non habent aliquam naturam vocalis prolationis. sed si componaotur cum vocalibus, ipsæ quoq; proferuntur. Accuratè ergo & exactè dixit Aristoteles, Est rōni consentaneum etsi non necessarium. quoniam in plurimis quidem ita se habet, in paucis autem alitet. Confirmat autem etiam per argumētum probabile, q id quod primò mouet est imobile, laudans sententiam Anaxagoræ, qui cùm posuisset mentem id quod primum mouet, posuit eam esse immobilem, & misceri non posse, & esse simplicem. vtpote q ita demū possit id quod primò mouet in vniuersa obtinere dominatum, si imobile sit & impatibile. Si enim mota mouebit: vel per se vel per accidēs mota mouebit. B Quorum id quidem quod est per accidens, visum est habere aliquid quod non potest fieri, nempe non esse motum: id autem quod per se, ostendetur deinceps non posse fieri.

Si vnum ex ĳs quę miscētur est p se, itidem quoque alterū.

Sed si non per accidens, verùm ex necessitate mouetur id quod mouet: Si autem non moueatur, non mouerit: necesse est vt id quod mouet quatenus mouetur, vel sic moueatur vt per eandem speciem motus, vel per aliam. Dico autem id quod calefacit, ipsum quoque calefiat: & id quod sanat, sanetur: & id quod fert, feratur. vel id quod sanat feratur, id autē quod fert, augeatur. Sed clarum est q non potest fieri. Oportet enim ad indiuidua vsque diuidendo dicere. quemadmodum siquid docet terrā metiri, hoc doceri terram metiri, hoc, inquam, ipsum. C aut si iacit, eodem iaciendi modo iaci. XXXVIII

Cùm dixisset aduersus totam positionem, quæ dicit quidquid mouet, ipsum quoq; motum mouere, & eā interim confutasset, & per hoc q non per accidens mouet quidquid mouetur, & per medium, propterea q ostenderit esse consentaneum esse aliquid immobile quod mouet, quod quidem necessaria demonstratione est paulò post confirmaturus: transit ad alteram partem diuisionis quæ dicit, Si quidquid mouet ipsum quoq; motum mouet, mouet vel motum per accidens, vel per se. quorū id quod mouet per accidens ostensum est sequi quod fieri non potest, nempe vt non sit motus. Si autem nō per accidēs, inquit, sed ex necessitate mouetur id quod mouet, adeò vt si non moueatur non mouerit: per quæ ostendit quidnam illud Per se, significet, nempe q sic necessariò, vt nisi moueatur nō moueat: ex quo etiam clarum est id D quod mouetur per accidens, quale sit, nempe q non necesse sit si non moueatur non mouere: sed fieri potest vt quod est eiusmodi moueat & non moueatur: ostendit q nec ex necessitate, hoc est nec per se motum, mouet id quod mouet, diuidens id quod per se mouetur & sic mouet, & in ea quæ mouentur eadem specie motus quo mouent: quemadmodum quod calefacit, ipsum quoq; calefieri, & id quod sanat, sanum fieri, & id quod fert ferri: & in ea quæ noo eadem, sed alia. quemadmodum id quod sanat ferri: id autem quod fert augeri. & cùm ambo hæc non posse fieri ostendisset, deinceps collegit, q nec per se quidem omnino mota mouent ea quæ mouēt. Illud autem, {SED clarum est, q nō potest fieri} principaliter quidem illatum est aduersus hoc quod dicit id quod mouet mouere & moueri per eandem speciem. vt patet ex eo, Oportet enim ad indiuidua vsq; diuidēdo dicere, & quę sequuntur. quæ quidem conueoiunt ĳs quæ mouent & mouentur per eandem speciem motus. Per hoc autem XXXIX

Id quod mouet, non necessario per se motū mouet.

medium

E medium ostendet etiam id quod non potest fieri ei quod mouet per aliam speciem, mouetur autem per aliã. ostendet enim hoc quoq; esse venturum ad id quod mouet & mouetur per eandem speciem. Absurdum autem quod est in eo ꝙ moueat & moueatur per eandem speciem, dicit maximè apparere in indiuiduis. Si enim quod docet terram metiri, hoc ipsum discit quod docet: & id quod iacit, quando iacit, eodem iaciendi modo iacitur, sequitur absurdum aliquid, simul esse contraria. quod paulò post subiũgit. Si enim qui docet, simul etiam idem discit, eiusdem simul habet scientiã, & non habet. & id quod simul iacit & iacitur in eadem specie, simul est actu & potestate. Quod enim iacit, agit per speciem: quod verò iacitur, patitur. & est vnum quidem, iaciendi potestate præditum: alterum verò quod potest iaci. Vsq; ad indiuidua autem dixit oportere diuidendo dicere, non ea quæ propriè dicuntur indiuidua, sed ea quæ sunt in specie. vtpote ꝙ diuidantur à genere ea quæ per eandem specië & mouent & mouentur. talia enim sunt etiam exempla. Si qd

Indiuidua ea quæ sunt in specie.

F docet terram metiri, hoc doceri terram metiri, nempe id ipsum. aut si iacit, iaci eodem modo iaciendi. sunt enim hæc quoq; species motus.

Si non sic quidem, aliud autem ex alio genere. vtputa id quod fert quidẽ, augeri: quod autem id auget, alterari ab alio: quod autem alterat, aliquo alio motu moueri. Sed consistere necesse est. sunt enim motus finiti. Rursus autem reflectere, & id quod alterat ferri dicere, est idẽ facere, etiamsi statim dixerit id quod fert ferri, & id quod docet doceri. Clarum est enim quòd quidquid mouetur, mouetur etiam ab eo quod mouet superius, & magis ab eo quod est prius ex ijs quæ mouent. Atqui non potest hoc fieri: euenit enim vt discat id quod docet. Quo-

G rum necesse est vt vnum quidem non habeat, alterum verò vt habeat scientiam.

XL Cùm exemplis ostendisse absurdum quod sequit̃ positionem, quæ dicit, quidquid mouet moueri per eãdem speciem quæ mouet: & cõmune absurdum paulò post esset subiuncturus: transijt ad aliam partem, quæ dicit moueri quidem quidquid mouet, sed non eodem motu quo mouet, sed alio. vtputa si A quidem feratur à B: B autem ferens A, augeatur à C: C autem augens B, alteretur à D: & D aliquo alio motu moueatur ab alio. Et ostendit hãc quoque positionem ad eam quæ ipsam præcedit esse redituram, quæ dicit quidquid mouet, eodẽ motu moueri quo mouet. Deducit autem orationem propter pronunciatum quod dicit esse finitas & nõ infinitas species motus. sunt enim in tribus motus, loco, qualitate, & quantitate. Quinetiam in vnoquoq; eorũ indiuidua quæ sunt vt species sunt finita. neq; enim sunt infinitæ species motuum

Moueri quidquid mouet, sed non eo motu quo mouet nõ est verum.

Finiti sũt motus & spẽs motuum.

H qui sunt per locum, neq; inanimorũ, neq; animatorum. Definita enim sunt loca, siquidem sunt sex. & lationes ẽt seu motus locales animantium, aliorum quidem volatus & natatus: pedestrium autem, ingressus, reptatio, volutio, & quæ sunt huiusmodi. Definitæ sunt autem etiã alterationes, siquidem sunt etiam definitæ qualitates: ipsæ autem, siquidem sunt sensiles. Sensus autem sunt finitorum cognitiones. quinetiam augmenta, quoniam augmentum non potest fieri in infinitum. D ergo quod mouet C, aut non mouebitur amplius, si hæ fuerint solæ species motus, ꝙ oporteat id quod mouet, moueri alia specie motus præter eum quo ipsum mouet, nõ amplius autem transiri ad aliam speciẽ præter eas quæ sumptę sunt: & sic vel mouebit non motum, vel ne mouebit quidẽ: si id autem non moueat, ne mouebuntur quidem ea quę ipsum cõsequuntur: & sic rursus tolleť motus: Aut si opor-

E tet ipsum moueri vt moueat, mouebiť aliquo motu, quo mouẽtur ea quæ sunt ante ipsum. & rursus reuertetur ad easdem species motus. Quare oportebit D quod alterat C, ferri fortè ab aliquo alio, nempe E. Sed id quod alterat rursus ferri dicere, perinde est ac si dicas, id quod mouet aliquid, mouere & moueri eadem specie motus. A enim quod primum fertur, nihilo magis mouetur à A, quod ipsum mouet proximè ac continenter, ꝙ ab E quod est primum. sed etiam magis ab illo. Ostensum est enim quòd id quod primum mouet, & id quod est propius id quod primum mouet, magis mouet vltima ꝙ quæ ipsa mouẽt proximè ac continenter. quoniam his mouendi causa ab illis proficiscitur. Eodẽ ergo veniet. & simul erit id quod fert & quod fertur: si A quod fertur, moueť à D, quod fertur ipsum quoq; ab E. His autẽ subiunxit Aristoteles, ATQVI non potest hoc fieri } quoniam id quod non potest fieri, sequitur quidem primò, ijs qui posuerunt per eandem speciem mouere & moueri, contradictione in

F idem coeunte: per hęc autem media, ijs etiam qui dicunt per eãdem speciem moueri id quod mouet. rursus enim reflectitur hæc positio ad eam quæ est per idem, vt ostensum est. Et deinde subiungit cõmuniter id quod non potest fieri, quod consequitur ꝙ sic moueat & moueatur vt per se motum moueat id quod mouet, siue eodem motu moueatur, siue alio. Est autem id quod fieri non potest, ꝙ id quidem quod mouet, mouet cùm sit actu aliquid: id autem quod mouetur, potestate. si vtiq; per idem mouẽs & motum fuerit, simul erit & illud habens per quod ponitur mouere ac moueri, & non habens: habens qdem, quatenus mouet: nõ habens autem, quatenus mouetur. Quod enim docet, docet quæ nouit. & quod calefacit, cũ sit calidum calefacit. Sed si simul & illud quidẽ calefiat, hoc verò discat: id quod calefit quidem, iam non erit calidum: id autem quod discit, nondum sciens. Quare simul erit in contradictione. Si quis autem dicat id quod calefit posse calefacere: is nõ accipit id quod calefit, sed id per

G quod calefacit. Quod enim seipso calefacit, quod etiam ijs quæ intercedunt præbet causam calefaciendi, cùm sit actu tale, calefacit, vel docet, vel in summa mouet. Si ergo nihil sit tale: ne horum quidem aliquid mouerit. Præterea autem ea quæ sic calefaciunt, per accidẽs mota mouent, non enim eo ꝙ calefiant calefaciunt. sed eo quòd habeant caliditatem. Contingit ergo vt ea vel non calefacientia calefaciant. Ita autem erunt per accidens, ꝙ mota moueantur. Non vtiq; autem concurrit contradictio, si nõ fuerit positũ quidquid mouetur moueri ab eo quod mouetur. Nam etsi nonnulla mouẽtur ab ijs quæ mouentur, attamen ea quæ prima quidem certè est causa ijs quę sic mouent & mouentur, mouet cùm non moueatur.

Præterea autem his quoq; est magis à ratione alienum, ꝙ euenit vt quidquid est mouendi potestate præditum sit mobile. siquidem quidquid mouetur, mouetur ab eo quod mouetur.

H erit enim mobile. Quemadmodũ siquis dicat, ꝙ quidquid est vi sanandi præditum, erit & sanans & sanabile. et ædificandi potestate præditum, ædificabile, vel statim, vel per plura. Dico autem, vt si mobile quidem ab alio, quidquid est mouendi potestate præditum, sed nõ eo motu mobile quo mouet id quod est ꝓpinquum. sed alio. quemadmodum vi sanandi præditum, tale vt disci possit. Sed hoc ascendens veniet aliquando ad eandem speciem, sicut prius diximus. Vnum ergo ex his est eiusmodi vt nõ possit fieri: alterum verò est fictitium. Absurdum enim est vt quod est alterandi potestate præditũ, sit necessariò tale vt possit augeri. Nõ ergo XXXIX

semper

A semper necesse est vt id quod mouetur, moueatur ab alio. & id si moueatur, consistet vtique. Quare aut ab eo quod qescit mouebit id quod primũ mouetur, aut ipsum seipsum mouebit.

XLI Cùm ostendisset primum ex modis motus, nempe & eo qui fit per accidẽs, & eo qui per se, & huius ex ijs quæ per eandem speciem mouent & mouentur, & ex ijs quæ per alteram, q fieri non possit vt quidqd mouet moueat cùm ipsum quoq motũ sit ab alio: nunc hoc ipsum ostendit generalius & magis vniuersè. et ideo dicit id quod sic ostenditur videri magis à ratione alienum, q quæ vniuersè ac generaliter ostendunt, maiorem vim & necessitatem afferunt, q̃ ea quæ in parte. Si enim, inquit, quidquid mouet motum mouet, eueniet vt id quod mouet, quatenus est mouendi potestate præditum sit etiam mobile, & quatenus mouet moueatur, & eadem potestate sit & mouendi potestate præditum, & mobile. quod quidem est à ratione maximè alienum.

Si quidquid mouet motũ mouet, quod sequatur absurdum.

B Si enim mouere quidem est aliquid agere, moueri autem pati: ea autem vt simul & in eodem tempore sint in eodem & circa idem fieri non potest: fieri non poterit vt quidquid mouet motum moueat. Id autem quod est vniuersum ac generale probat per exempla singularia. in quibus prius fecit demonstrationem. nõ potest enim fieri, vt idem, quatenus est sanandi potestate prẹditum sit sanabile, & ẹdificandi, ædificabile. Hoc autẽ ijs euenit qui dicunt quidquid mouet motum mouere. Sed vel statim eis euenit, cùm dicũt per eandem speciem mouere & moueri: vel per plura, cùm per aliam quidem dicunt mouere speciem, quemadmodum sanare per sanitatem: per aliam autem moueri, vt alterari per alterationem. Etenim eos idẽ rursus consequitur, vt per idem dicant mouere & moueri. differet autem q per plura media ad id perueniat, cùm sint finitæ species motus, vt prius ostensum est. siquidem quod mouetur vltimum, magis mouetur ab eo quod primũ mouet, q̃ ab eo quod est proximum ac continens.

C Horũ autem amborum, nempe & eius quod per eandem speciem, & eius quod per aliam, vnum quidem fieri non potest, alterum verò est fictitium. &, vt ait Alexander, non dicit q id quod ex eis est fictitium, non sit eiusmodi vt fieri non possit. sunt. n. ambo eiusmodi vt fieri nequeant, ad idem enim absurdum ambo redeunt. sed hoc est quod dicit, q vnum quidem ex ijs fieri non potest: alterum verò, præter id quod fieri non potest, est fictitium & minimè probabile. Est autem id quod habet vtrũq, q per aliam quidem speciẽ motus velit id q̃d mouet mouere, per aliã autem moueri necessariò. est enim absurda positio, dicere necessariò aliquid alterans alterare, dum ipsum augetur: non posse autem aliter. Sic quidem Alexander. Num autem rectius distribuit Aristoteles, cùm dixit id q̃dem quod est per eandem speciem moueri, non posse fieri: fieri enim non potest vt in idem concurrant agere & pati. Vt autem per vnã mouerer, moueretur verò per aliam,

D fieri quidem posset si non essent finitẹ species motus, nec id quod primum mouetur magis moueretur ab eo quod primum mouet, q̃ ab eo quod est ei proximum ac continens. Ea autem quæ sunt finita ponere infinita, est re vera fictitium, inanes effingens beatitudines, posse aliũ motum semper sumi post alium. Cùm generalem autem & vniuersam demonstrationẽ sic deduxisset Aristoteles, intulit conclusionem, non esse necesse vt id quod mouetur moueatur motũ ab alio quod ipsum quoq mouetur: non hoc dicens, non esse necesse id quod mouetur semp moueri ab alio: quod enim mouetur, ostẽsum est moueri ab aliquo alio: neq ab aliquo quidem alio quod ipsum quoque mouetur motũ iri: ostẽdet enim moueri ab eo quod est per se mobile: sed nõ necesse esse vt id quod mouetur moueatur ab aliquo, quod ipsum quoq semper moueatur ab alio. Quocirca deĩde colligit q id quod primò mouet vel est ĩmobile vel per se mobile, quod à seipso mo-

A uetur, & non ab alio. Nam etsi sunt quędam quæ mouent, mouentur ab alijs extrinsecùs, quæ ipsa quoq mouentur, vt lapis à baculo qui mouetur à manu: hoc tamen non procedet in infinitũ. sed sistetur, adeò vt id quod mouet non amplius moueat ab alio, sed vel ĩmobile sit vel per se mobile. Ostenso autem q neq per eandem speciem semper motum mouet id quod mouet, neq per aliam, sequebatur, inquit Alexander, q id quod primò mouet est ĩmobile, siquidem sublatum est quidqd mouetur moueri ab eo quod mouetur. Ipse autem hoc nondum sumit, vt qui nondum hoc ostẽderit principaliter. Num autem cum ostensum sit non ab alio motũ mouere id quod mouet, sed non ab eo quod mouet absolutè, sequitur non esse solũmodo ĩmobile id quod primò mouet, sed vel immobile, vel per se mobile. Quod ipse quoq progressus aduertit Alexander. Dubitauerit autem, vt existimo, quispiam, elementorum videns mutationem, quomodo fieri non possit vt id quod mouetur moueatur ab alio, quod

B ipsum quoq mouetur extrinsecùs. ignis enim qui gignitur, gignitur ex alio igne, qui ipse quoq generationẽ habet ab alio igne, aut ab aere qui colliditur & accenditur. Ostensum est enim in opere de generatione, ex seinuicem semper fieri elementa dum in orbem circũaguntur. adeò vt quidquid mouetur in ijs quæ sunt sub Luna, moueatur ab eo quod mouetur, quod ipsum quoque mouetur extrinsecùs: in infinitum in orbem tali motu semper progrediente, sicut etiam generatione. etiam si sint finitæ motus species. Num ergo ad hæc dicendum est, non quærere nunc orationem generationis causam materialem per quam gignuntur ex seinuicem: sed efficientem, per quam à seinuicem. Ignis ergo quẹ gignitur, gignitur ab igne qui iam est & non gignitur. Quare non mouetur ab eo quod mouetur extrinsecùs. Et ignis qui accẽditur ab aere qui colliditur ac comprimitur, fit per accidens, et non per se. Quidquid enim per se facit, facit id quod sit sibiipsi simile.

In ijs q̃ sunt sub Luna q̃dquid mouet, mouetur ab eo quod mouetur.

Motus causa efficiens, non aũt materialis hæc quæritur.

C Sed etsi oporteat cõsiderare vtra sit causa & principium motus, id quod ipsum seipsum mouet, an id quod mouetur ab alio, illud posuerit quilibet. Nam quod ipsum per se causa est, est semp prius eo quod ipsum quoq est per aliud. Quare hoc est considerandum cùm aliud sumpserimus principium, siquid ipsum mouet seipsum, quomodo mouet & quo pacto. XL

Cùm ostendisset esse necesse vt id quod primum mouet, sit vel ĩmobile vel per se mobile, siquidem non semper ab eo quod mouetur extrinsecùs mouet̃ id quod mouetur: nunc q id quod est per se mobile est magis principiũ motus, q̃ id quod ab alio mouet̃ & sic mouet, ostendit per talem syllogismũ. Id quod est per se mobile, per se causa est motus, sicut id quod ab alio mouetur, & ea ratione mouet per aliud. Id quod est per se causa motus, est XLII

D prius & principalius eo quod per aliud. Et q id q̃dem quod est per se mobile est causa vt moueatur, siquidẽ habet ex seipso quod & mouet & moueatur, clarũ est. Per aliud autem, id quod ab alio mouetur vt moueat. Quòd autem id quod est per se causa motuũ, est principalius & causalius eo quod per aliud, id quoq clarum est. nã cùm duobus modis dicatur per aliud, vel per accidẽs, vel propter aliud, neq est id quod est per accidens nisi sit prius id quod per se est: neque id quod propter aliud, nisi prius sit id quod propter se, quod quidem est id quod per se. Quare id quod est per se mobile, est prima causa & principium eorũ quæ per se mouent & quæ mouent̃. Quærens autem deinceps quomodo id mouet seipsum, ex diuisione eius quæ fit in id quod mouet & id quod mouetur, inueniet: & rursus ostendet id quod primum mouet immobile. Dicit autẽ se aliud sumere principium, nẽpe q quidquid mouetur, potest diuidi, quod demonstrauit

Id quod est per se mobile, est magis pricipiũ motus, quam id q̃d motũ mouetur.

quidem

quidem in quinto libro huius operis, non est tamen eo visus in iis quæ præcesserunt, sed eo quod dicit quidquid mouetur, moueri ab aliquo, & eo, quod quidquid mouetur, vel mouetur sm naturam, vel præter naturam. Propterea ergo dixit, CVM aliud principium sumpserimus}. Quærit ergo quomodo mouetur id quod est per se mobile, & quisnam sit modus eius motus: ex hoc inueniens, ꝙ ex iis quæ sunt, alia quidem sunt imobilia, alia verò semper mobilia, alia autem quæ aliquando quidem mouentur, aliquando verò quiescunt.

Necesse est autem quidquid mouetur, diuidi posse in ea quæ possunt semper diuidi. Hoc.n. prius ostensum est in iis quæ vniuersè ac generaliter dicta sunt de natura, quod quidquid per se mouetur, est continuum.

XLIII In quinto huius operis ostēdit, ꝙ quidquid per se mouetur est continuū et potest diuidi. Ostensum est autem, eo ꝙ id quod mouetur, neq; sit in eo in quod mouet, neque in eo etiam ex quo mouetur. sed eius aliqd quidem sit in hoc, aliud verò in illo. id autem quod est tale, potest diuidi. Hoc ergo nunc constituit principium eius inquisitionis quę est de eo quod est, per se mobile. Potest autem hinc quoq; colligi, ꝙ cùm dicit dictum esse aliquid in libris de natura, dicit quinq; primos libros huius opis: cùm aūt in libris de motu, dixerit hos tres vltimos.

Libri de natura sunt qnque primi.

Fieri autem non potest, vt idem seipsum mouens, seipsum omni ex parte moueat. Ferretur enim totū & ferret eadē latione cùm sit vnum & specie indiuiduū: & alteraretur & alteraret. Quocirca simul doceret & doceretur: & sanaret & sanaretur eadem sanitate.

XLIIII Eudemus quidem, cùm prius narrasset id quod seipsum mouet traditum fuisse à Platone: diuidit primū modos per quos contingit aliquid dici per se mobile, sic scribēs. Aut enim totum mouet totum: aut pars totum: aut contrà: aut pars partem. Mouere autem primò dicimus, ꝙ seipsū moueat non alio. & ꝙ propter se, & nō propter aliud. Et sic cùm tres modos singillatim de medio sustulisset, solùm ostendit posse esse per se mobile, quod parte quidem mouet, parte autem mouetur. & eius id quod in se quidem habet aliquid mouens quod est per se immobile, aliquid verò aliud quod mouetur. Aristoteles autem hanc quidem nō prius sumpsit diuisionem: progressus autem, eam breuiter ponit cùm dicit. Totum enim, si ipsum mouetur à seipso, aut mouebitur ab eodē aliquo, aut totum à toto. Nunc autem vnūquenq; motū statim aggrediens, ostendit absurda quæ consequuntur. Et cùm primò totum à toto seipso moueri, per exempla ostendisset esse absurdum & alienum, deinceps ꝙ fieri non possit ostendit per hæc exempla. Ferretur enim, inquit, & ferret totum eadem latione, cùm sit specie vnum & indiuiduum: & alteraretur et alteraret. Quare simul doceret et disceret: & sanaret & sanaretur eadem latione. Quę quidem Eudemus per eadem nomina fecit apertiora, sic scribens. Nunquid contingit dicere totum totum ferre in humero, & simul vnum & idem ferri in humero, & esse etiam in humero ferre & habere? An hoc quidē fieri nō potest, sed ꝙ totū calefiat à toto? Et quomodo? Id enim quod calefacit, calefacit videlicet cùm sit calidum: id autem quod calefit mutatur in calidum. In quod autē mutatur nōdum illud est. Vt simul sit autem idem calidum & non calidum nequit fieri. Et autem, quod est, cùm sit vnum, adiecit Aristoteles, Et specie indiuiduum: aut, vt ait Alexander, vt quod idem dicatur in eo quod mouetur, sicut etiam illud, CVM sit vnū} vtpote ꝙ esse in specie indiuidua, idem quod vnum valeat: quod enim est in specie indiuidua, est numero vnum: Aut illud quidē dictum est in eo quod mouetur: Specie autē indiuiduum,

Per se mobile quot modis dicat ex Eudemo.

Id solum est per se mobile, qd' parte mouet, parte vero mouetur.

E in motu. vt sit hic ordo. Mouebit & mouebitur, cùm sit vnum, eadem latione & indiuidua specie. Hæc cùm dicat Alexander, nunquid melius est, ambo, nēpe & Cùm vnum sit, & Specie indiuiduum, audire de toto eo quod est per se mobile: Specie autem indiuiduum, significare quomodo dictum sit illud, Cùm sit vnum, nempe ꝙ non numero vnum, sed specie, pro vno sumpto indiuiduo. Quod enim totum fert seipsum & totum fertur, & quod alterat & alteratur, est vnum specie, & non numero. vt hic fortè Chamæleo est indiuiduus, qui seipsum colorat. Attendo etiam, quomodo Alexander id quod est in specie indiuidua, dixerit esse vnum numero. Id enim quod est in indiuiduo fateor quidē vnum significare: aliud autem dico esse vnū numero, & aliud vnum specie: & cautè significasse Aristotelem, qūo dixerit Cū sit vnum, ꝙ scilicet non numero sed specie. Idem autem etiam paulò ante significauit, dicēs, Oportet enim vsq; ad indiuidua diuidendo dicere: indiuidua illic quoq; dicēs vltimas species, non autem ea quæ numero terminantur. F Rectè autem dixit, Sanare & sanari eadem sanitate. Si enim esset aliud id quod sanat, & aliud id quod sanatur, alia esset sanitas quæ est in eo quod agit, & alia quæ est in eo qd' patitur. Quoniam autem idem est id quod sanat & quod sanatur, vna quoq; & eadem fuerit sanitas. Hoc autem est absurdum eandem esse agentem & patibilem. quod quidem deinceps demonstrat manifestius.

Aliud est numero esse vnū, & aliud vnū specie.

Præterea definitum est id moueri quod est mobile. Id autem est quod mouetur potestate, non actu. Id autem quod est potestate, tēdit ad actum. Est autem motus impfectus actus eius quod est mobile. Id autem quod iam mouet, est actu. quemadmodum calefacit id quod est calidū, & in summa generat id quod est forma pręditum. Quare idem simul & in eodem erit cali- G dum & non calidum. Similiter autem ēt vnum quodq; ex aliis, quorum id quod mouet necesse est habeat vniuocū. Vnum ergo mouet, alterū verò mouet eius quod ipsum seipm mouet.

Postquam ostendit esse absurdam & alienam orationem quæ dicit totum quid à toto seipso moueri: nūc hoc etiam fieri non posse, vt prius dixit, demonstrat. Hoc autem ostendit vtens definitione motus & eius quod mouet. Moueri enim dicimus id quod est mobile, & quod adhuc est in eo quod est potestate, & quod tendit ad actū perfectum. quandoquidē motus, etsi sit actus eius quod est mobile, est tamen adhuc imperfectus, vtpote quod id quod mouetur sit adhuc in eo quod est potētia: id autem quod mouet, iam actu est. id enim quod calefacit, actu calidum esse oportet: & id quod aliquid aliquo impertit, quod ipse dixit generare, ipsum prius habere illud quod impertit. Cùm hæc ergo sint euidentia, si totum quid à H toto seipso calefiat, quatenus qdem calefacit, iā est actu calidum: quatenus autem calefit & tendit ad hoc vt sit calidum, cùm hoc interim solum habeat potestate, non est adhuc calidum. Quare idem simul & in eodem erit calidum & non calidum, quod quidem nō potest fieri, siquidem fieri non potest vt simul vera sit contradictio. Sicut autem in calido, ita etiam in aliis motibus, in quibus id quod mouet habet id quod mouet sibi vniuocū: quemadmodum id quod fert facit ferri, & id quod auget augeri, & sciens facit esse scientia præditum: necesse est vt simul sit vera contradictio, si quid ipsum moueatur à seipso. Quod si hoc fieri non potest, fieri nō potest vt aliquid totum moueatur à seipso. Colligitur autem etiam in secunda figura id quod non potest fieri, in hunc modum. Quidquid mouetur, quatenus mouetur, est imperfectū. Nihil quod mouet, quatenus mouet, est imperfectum. Nihil ergo quod mouet, quatenus mouet, mouet. Cùm XLV

Motus est actus imperfectus.

Quod mouet, est actu.

autem

autem in eo quod est calidum orationem deduxisset Aristoteles, subiunxit, SIMILITER autē etiam vnūquodq; ex alijs, quorum id quod mouet necesse est habeat vniuocum} hoc est, deducat id quod à se moueť in id quod est sibi vniuocum. quemadmodum id quod calefacit, cū sit calidum, calidum facit id quod calefit. & id quod docet cùm sit sciens, facit id quod docetur scientia præditum. Hoc autem dicit, quoniam nō omnia quæ faciunt, faciūt sibi similia. Flagellum enim facit vibices, cùm ipsum vibices non habeat. Diuidit autem Theophrastus in tertio naturalium, vel de cœlo, ea quæ gignuntur seu fiunt, hoc modo. Aut enim, inquit, gignuntur à simili, vt homo ab homine, & calidum à calido: vel à cōtrario, vt videmus fulmina & fulgura. à frigiditate.n. est huius ignis in aere generatio, in vnum cogentis & inflammantis calidum quod in se est: aut tertiò, ab eo quod omnino entelechia seu actu est, sicut vibex. fit enim à flagello q̄d actu est, quod ei quod fit non est simile, nec contrarium. Porrò autem ea quoq;, inquit, quæ fiunt à Sole, fiūt ab actu. Ipse enim ijs quæ à se fiunt nec est similis nec contrarius.

Eorū quę gignunť ac fiūt diuisio, ex Theophrasto.

Aduertit autem Alexander, q; ab actu dicūtur fieri quæ fiunt à flagello, pro eo quod est, ab opatione & ictu. Clarum est autē, q; alia quoq; omnia quæ fiunt, ab actu fiūt, siue esse actu id quod est, siue actum seu operationem significat entelechia. Nunquid ergo cùm alia quidē etiam proprium habeāt characterem, hæc autem solūmodo habeāt agere seu operari, ea sic nominauit. Velim autem attendatur diuisio eorum quę faciunt & fiunt, num quęcunq; per se faciunt & fiunt, naturaliter faciunt similia et fiunt: Ex contrarijs enim, tanq̄ ex materia, omnino fiūt ea quæ fiunt. A contrarijs autem tanquam ab efficientibus causis nihil per se fit. in se enim inuicem agunt quæ sunt contraria, fit autem non contrarium à contrario, sed simile. Et hoc etiam videtur Aristoteli qui sic scribit in primo libro de generatione. Quamobrem iam est etiam cōsentaneum vt ignis calefaciat, & frigidum frigefaciat, & in summa id quod est efficiēs, sibi assimilet id quod patitur. nam & quod facit, & quod patitur, sunt contraria. & generatio est in contrarium. Quare necesse est vt id quod patitur mutetur in id quod agit. Porrò autem fit ignis à frigido per accidēs, & non per se. Non enim quatenus est frigidum, est ignis efficiens. sed quatenus frigidum condensat & cogit ignes qui tunc erant dispersi. & dum inter se colliduntur & atteruntur, facit vt adhuc magis ignescant, in se mutantes ea quæ propius accedunt. Iam verò flagellum quoq; per se quidem ei qui ceditur sibi similem imprimit figuram, per motum vehementer impellens: vibices autem exoriuntur per accidens, dum frequentia parua vasa rumpuntur, & sanguis qui est intus funditur. Si hæc ergo vera dico: videtur Aristoteles dicere illud, QVORVM id quod mouet necesse est habeat vniuocum id quod mouetur} pro eo quod est, quęcunq; per se mouent: tanquam ab vniuoci signo id significans, & in eis volens simul esse veram contradictionē, si quis quid dicat ipsum à seipso moueri, sed nō in ijs quæ mouent & mouentur per accidens. Cùm autem ostendisset fieri non posse vt sic sit aliquid per se mobile vt totum à toto seipso moueatur, cōclusit q; si est omnino aliquid per se mobile, necesse est vt eius aliud quidem moueat, aliud verò moueatur.

Quæ fiūt, ab actu fiunt.

Quæ per se faciūt, & fiūt naturaliť faciūt similia, & fiunt.

Ignis fit a frigido per accidens.

Vibices a flagello fiūt per accidēs.

XLI Quod autem non est idem sic seipsum mouens vt vtrunq; moueatur ab vtroq;, ex hís est manifestum. neq; enim erit aliquid primū mouens, si vtrunq; mouebit vtrunq;. Nā id quod est prius, est magis causa vt moueatur, quàm id quod cohæret, & magis mouebit. Est enim duobus modis mouere, vno quidē id quod ipsum moueť ab alio: altero verò. id quod seipso. Propius autem est, id quod est remotius à pricipio eius quod mouetur, q̄ id quod intercedit.

XLVI Cùm cōclusisset quòd si est id quod est per se mobile, necesse est eius aliud quidem mouere, aliud verò moueri, dedit rursus huius etiam diuisionem nobis considerandam. Si enim aliud quidem mouet, aliud verò mouetur: aut pars quidem mouet, totum autem mouetur: aut totum quidem mouet, pars verò mouetur. Hoc autē sic quoq; diuidit Eudemus. Pars enim, inq̄t, quæ mouet, vel cùm sit immobilis mouebit, vel cùm moueatur. Sed si est quidem immobilis: ostensum est quod volumus, q; id quod est per se mobile componitur ex eo quod mouetur & ex eo quod mouet quod est īmobile: Sin autē pars quæ mouet, ipsa quoq; mota mouet: quoniam quidquid mouetur, mouetur ab aliquo, ea quoq; ab aliquo mouebitur. Ergo fieri quidem non potest vt sit extrinsecus id quod ipsum mouet. non enim amplius à seipso dicať moueri totum, sed ab alio quod mouet ipsam partē mouentem. Mouebitur ergo ab aliquo eorū quæ sunt in eo q̄d est per se mobile. Aut ergo ab aliqua ex suis partibus mouebiť pars quæ mouet, aut ab ea quæ mouetur. Et ea rursus quæ mouet, aut mouet cùm sit īmobilis, & erit id q̄d primò mouet īmobile: vel cùm moueatur. Et rursus aut à sui parte, aut ab eo quod mouetur. Sic autē, inquit Eudemus, alternatim perimentes veniemus tandem ad ea quæ primò mouent. Ea autem sunt quæ non aliquo mouent, sed tota totis. non contingit enim peremptionem mutuam esse infinitam. non mouerentur enim si non esset primum. ostensum est autem fieri non posse vt totum à toto seipso moueatur. Quare necesse est vt quod primò mouet, moueat cùm sit īmobile. Sic quidem diuidit Eudemus. Aristoteles autem primum perimit, partē quidem aliquā mouere, partem autem aliquā sic moueri, vt & id quod moueatur rursus moueat id quod ipsam mouet, & id quod mouet, moueatur ab eo quod moueť ab ipsa. Sic enim accidit vtrunq; ab vtroq; moueri, & ab eo quod ab ipso moueť, & à seipso. Si enim A mouet B: B autem mouet A: Ergo etiam à seipso mouetur A. & magis q̄ à B. magis enim mouetur id quod moueť ab eo quod primum mouet, q̄ ab eo quod est proximum & cohærens. vt prius ostensum est. Hanc ergo positionem primā refellit Aristoteles, eam deducens ad id quod fieri non potest, nēpe q; nihil sit futurum quod primò moueat: adeò vt eorum quidem sit vnum quod moueat, alterum verò quod ab illo moueatur. oportebat enim non totū ipsum seipsum mouere, sed esse aliud quidem quod primò moueat, aliud autem quod ab illo moueatur. Quòd autem nihil futurū sit quod primò moueat in eo quod sic est per se mobile, ostendit ex eo q; vtraq; ex partibus inuenienda sit prima quæ moueat. Si omnia autem sunt similiter prima: nihil fuerit primū. Quòd autem vtraq; prima, ostendit ex eo q; vtraq; nō solum alteram moueat, sed ēt seipsam. & magis moueatur à seipsa, q̄ ab eo quod ab ipsa mouetur. Quod autem magis mouet, est id quod primum mouet. Quòd autē seipsam quoq; mouet vtraq;, per hoc probat. Id enim quod est prius, est magis causa vt moueatur, q̄ id quod cohæret. Quocirca magis etiam mouebit. Si enim, vt dictū est, A quidē mouet B: B autem mouet A: erit A id quod primum mouet, & seipsum mouet. & magis mouetur, q̄ à B. Similiter autem & si B mouet A, A autem mouet B: B rursus primū mouens seipsum quoq; mouebit, & magis, q̄ A, quod eū mouet proximè ac cōtinenter. Quare vtraq; & prima erit, & seipsam mouebit, & totum à toto seipso mouebitur. quod quidem ostensum est non posse fieri. Ad probādum autem q; A magis mouetur à seipso, q̄ à B in ijs quæ contrà mouentur, adduxit q; A quidem seipso moueat, B autem motum ab A moueat A. magis enim mouet id q̄d seipso mouet, q̄ id quod mouet eo q; moueatur ab alio. Illud autem, PROPIVS aūt est id quod est remotius à principio eius quod mouetur, q̄ id quod intercedit} dixit, pro eo quod est, Ad principij rationem est affinius & coniūctius id quod

est

est remotius vltimi quod mouetur, q̃ id quod inter id intercedit & id quod est remotius. Si enim quod mouetur quidem est vltimum C, quod proximè autem ac cõtinenter mouet, ipsum B, & remotius A: A est principalius seu principij instar magis habens, q̃ B ad mouendum C, etsi sit remotius à C q̃ B. et si nihil habeat A ante se quod moueat, id erit p̃ncipium motus. Similiter autem etiã cùm sunt duo, si A quidem mouet B, B autem mouet A, ad motum ipsius A, est A principalius, q̃ B, cũ sit à seipso remotius. Idem etiam dicendum est in B. Quare sunt omnia similiter prima. & ideo nihil primum. Alexander autem ait ostensum esse per ea quæ dicta sunt, neutrum eorum ab aliquo extrinsecùs vel alio esse mouendum, sed ipsa à seipsis. Puto autem melius esse dicere ostẽsum esse nihil esse quod primum moueat, & ad id confirmandũ assumptum esse, vtrunq; ipsorũ etiam seipsum mouere. vt per hoc ostenderetur principalius & primum.

Præterea non est necesse vt id quod mouet, moueatur nisi à seipso. Per accidens ergo cõtra F mouer alterum. Sumpsi ergo contingere non mouere. Erit ergo vnum quidem quod mouetur: alterum verò quod mouet, cũ sit immobile.

XLVIII Secundum argumẽtum quod ostendit, q; id quod est per se mobile non fuerit eiusmodi vt vtraq; pars moueat alteram. ostensum est enim in ĳs quæ prius dicta sunt, q; non necesse sit, quidquid mouet, ab aliquo alio moueri extrinsecùs: sed id quod primum mouet, si necesse sit vt moueatur, moueri à seipso. Si ergo positum sit B moueri ab A: verum est dicere A non necessariò motum iri ab aliquo extrinsecùs. Si enim aliquando contra mouetur à B: mouet B per accidens, quoniam accidit vt A sit ex ĳs quæ mouentur ab alio & sic mouent. Id autem quod mouet per accidens, potest etiam nõ mouere. Si ergo sumptum fuerit B non mouere: neq; A mouetur. B ergo mouebitur: A verò mouebit cùm sit immobile. Non est ergo necesse G vt partes eius quod est per se mobile contra à seinuicem moueantur. Fertur autem, inquit Alexander, etiã alia eiusmodi scriptura. Præterea non necesse est vt id quod mouetur moueat} & ei magis placet hæc scriptura. illud enim, Sumpsi ergo contingere nõ mouere, quod dictum est ab Aristotele, est magis consequens ei, Non est necesse vt id quod moueatur moueat. Sed si fuerit ita scriptũ, non necesse est vt id quod moueatur moueat, quomodo conueniet id quod subiungitur, Nisi à seipso: nisi fortè illud A seipso construatur cum, Id quod mouetur. Sed videtur Aristoteles velle ostẽdere ea quæ inter se inuicem concurrunt, neq; A necessariò moueri à B: neq; B mouere A necessariò. Et de A quidem incipiens, dixit non esse necesse vt id quod mouet moueatur: procedens autem, de B contingere vt non moueat.

Marg.: Partes eius quod est per se mobile cõtra a se inuicem moueri non est necesse.

Præterea non necesse est vt id quod mouet, contra moueatur. sed vel vt aliquid immobile moueat necesse est, vel ipsum quod mouetur à H seipso, siquidem necesse est vt semp sit motus.

XLVIII Tertium argumentum, quod ostendit à seinuicẽ contra non moueri partes eius quod est per se mobile, eiusmodi via ac procedendi ratione vtitur. q; non necesse est quidquid mouet contra moueri. siquidem ostensum est q; id quod primò mouet, vel mouet cùm sit immobile, vel cùm ipsum moueatur à seipso. Nobis autẽ causam reuocat in memoriam, per quam ostensum est hoc ita se habere. oportet enim id quod primò mouet, vel immobile esse, vel per se mobile. siquidem necesse est vt semper sit motus, vt prius ostensum est. Si enim in infinitũ aliud ex alio extrinsecùs moueri posuerimus: non erit motus. oportet enim esse id quod primum moueat. Eorum autem quæ sunt infinita nihil est primum.

Præterea quo mouet motu etiã mouebitur.

E Quare calefacit id quod calefit.

Prius ostensum est quòd si quid mouens per se moueatur, per eãdem speciem mouebit & mouebitur. Quamobrem id quod calefacit, calefiet. Hoc autem non potest fieri. quod enim calefacit, cùm iam sit actu calidum, calefacit: quod calefit autem, nondum est actu calidũ. Quare idem in eodem erit calidum & non calidum. quod quidem non potest fieri. Hoc aũt dicit euenire, si in eo quod est per se mobile, aliqua quidem pars calefaciat, alia verò calefiat. Nam cùm sit vnus motus eius quod est per se mobile, vt idem sit calidum & non calidum necesse est. quod quidem non potest fieri. Si enim sumantur partes tanquam discretę, & quæ à seinuicẽ contra non moueantur: non est mirum si vna quidem calefaciat, altera verò calefiat. quemadmodum calefacit quidem iecur, calefit verò venter in corpore. & vna quidem agit, altera verò patitur. Si autem vt vna eadem mobilis, vnam exercẽs operationem, mouet & mouetur: absurdũ est in vno per F idem concurrere contradictionem. Concurrent autem, si partes quæ contra se inuicem mouẽt in eo quod est per se mobile, seipsas quoq; mouere necesse habeant eo motu quo se inuicem mouent. Hoc ergo quartum adiecit argumentum, quod ostendit fieri non posse vt sit aliquid sic per se mobile vt se inuicem partes contra moueant. propterea quòd euenit vt etiam vnaquæq; ex partibus sit per se mobilis, & in ea concurrat contradictio. Hãc autem dictionem sic scripsit Alexander, Quo motu mouetur mouerit} nec est vlla sententiæ differentia. XLIX

Sed neque eius quod ipsum primò seipsum mouet, neque vna pars, nec plures mouebunt, vnaquæq; ipsa seipsam. Totum enim, si ipsum moueatur à seipso, aut mouebitur ab aliquo eorũ quæ sua sunt, aut totum à toto. Si ergo eo q; pars aliqua ipsa moueatᷓ à seipsa: id fuerit quod G ipsum primò seipsum mouet. separata enim, hæc quidẽ mouebit ipsa seipsam: totum autem non vtiq;. Si autem totum à toto mouetur: per accidẽs ea seipsa mouerint. Quare si non necessaria: sumantur non moueri à seipsis. Totius ergo, vna quidem pars mouebit cùm sit immobilis: alia verò mouebitur. Ita enim demũ fieri potest vt sit aliquid per se mobile. XLII

Cùm ostendisset, q; ei qui dicit sic esse id quod est per se mobile, q; partes eius seinuicem moueant, euenit vt vnãquanq; ex partibus eius quod est per se mobile dicat per se mobilem: & permultis vĳs ac rationibus collegisset absurda quæ id consequũtur: hoc quoq; adĳcit ĳs quę prius ostensa sunt q; fieri non potest vt sit aliquid sic per se mobile, vt vna eius pars, vel plures ipsæ seipsas moueant. Si sit enim totũ per se mobile, & habeat vel vnam H partem per se mobilem, vel plures: aut mouebitur à partibus quæ sunt in ipso per se mobiles: aut totum à toto. Sed si eo q; partem aliquam habeat per se mobilem, totũ est per se mobile: pars illa fuerit id quod est primò per se mobile, non totum. Id autem ex eo probatur, q; pars separata ipsa quidem est per se mobilis, sed non vtiq; totum. Si autẽ totum à toto mouetur, habens in seipso vel vnam vel plures partes per se mobiles: dici quidẽ posset ostensum esse fieri non posse vt totũ à toto seipso moueatur, ne concurrat contradictio: nunc autem non est hoc eius institutum, sed vt ostendat fieri non posse vt totum per se mobile, vel vnã vel plures in se habeat partes per se mobiles. Si ergo totũ à toto seipso per se mouetur: partes per accidens ipsę seipsas mouerint. Quemadmodum enim in toto quod mouet, partes quę sunt continuę, mouẽtur per accidens: ita ẽt partes eius q̃d est per se mobile, ipsę seipsas mouerint per accidẽs. Quòd si per accidens:

Marg.: Per se el mobile non pōt aliqd vt vna pars vel plures ipsæ seipsas moueāt.

nequaquam

nequaquam necessariò. Quare si positum fuerit eas non A mouere seipsas: nihil ponetur quod non possit fieri. Et ego existimo quidem Aristotelē hucusq; deduxisse demonstrationem, dum ostendit non esse necesse totum ita esse per se mobile, vt quod vnam habeat vel plures partes in seipso per se mobiles. Siue enim moueat̃ partibus, non est totum primò per se mobile: siue totum moueatur à se ipso: non necesse est vt in se habeat vel vnam vel plures partes per se mobiles. quod quidem oportuit ostendere. Alexander autem, Si positum fuerit, inquit, partes quæ sunt per accidens esse per se mobiles, cùm non sint per se mobiles: nihil ponetur quod fieri non possit. non vtique autē, inquit, totum mouebitur, si sic erat per se mobile. quoniā eius partes seipsas mouebant. Sed si sumebat positio totum quoq; moueri à seipso, q̄ vnā vel plures partes habet per se mobiles: ea manēte, oportet colligere in partibus id quod fieri non potest. hoc est enim eius institutum, ostendere, quòd id quod est per se mobile nō necesse est sic esse per se mobile, vt habeat vnam vel plures B partes per se mobiles. Si ergo oportet quidem esse omnino id quod est per se mobile inter id quod est immobile, & ab altero mobile: necesse est autē vel ipsum sic esse vt totum à toto seipso moueatur, vel vt totum à parte, vel pars à toto, vel vt quod vnam vel plures partes in se habeat per se mobiles, vel vt quod vnam quāpiam habeat mouentem quæ est imobilis, aliam verò quæ mouetur: sublata sunt autem alia omnia: meritò concludens tanq̄ in linea, dixit quòd totius vna quidē pars mouebit, cùm sit imobilis, alia verò mouebitur. Ita demum.n. fieri pōt vt sit aliquid per se mobile, si eius quidē pars aliqua, mouerit cùm sit immobilis, pars verò ab illa moueatur.

Præterea si tota ipsa seipsam mouet, pars quidem eius mouebit, pars verò mouebitur. Linea ergo A B & à se mouebitur, & à linea A.

LI Hanc dictionem mihi visus est Alexander nouo quodam modo atq; eleganti exponere. Eius enim dicit esse C scopum & institutū, aliud absurdum adijcere et orationi quæ dicit totum ipsum seipsum sic mouere, vtpote quòd vnaquęq; ex eius partibus sit per se mobilis. Absurdum autē est eiusmodi: Si sic habet: vnaquæq; scilicet ex partibus à se mota, mouebit ēt aliam: ita enim erit totum per se mobile, si etiam eius partes seinuicem mouerint, cùm sint per se mobiles: si enim partes nullā sibi inter se opem ferant ad motum, sed in seipsis moueantur: non fuerit totū per se mobile: sed vnaquæq; ex partibus: Vniuersum autem fuerit collectio multorū quæ sunt per se mobilia: Si ergo se partes quoq; mouent inuicem: vnaquæq; ipsarum simul quidē mouebit seipsam: simul autē etiam mouebit ab alia. et si totius quod per se est mobile, est vnus motus: clarū est fore vt eodem motu partes omnes moueantur & moueant. Quare vnaquæq; earū sæpe mouebitur eodē motu & à se & ab alijs. quod est absurdum. est enim absurdum dicere, quo motu aliquid mouetur à seipso, eo idem etiam moueri ab alio. Sin autē alio quidem D motu moueatur à seipso, aliò verò à parte: est adhuc absurdius. fieri.n. nō potest vt id quod est per se mobile sic vno motu moueatur. Ipse autem, inquit, cū paucis argumentum posuisset & absq; vlla expolitione, desijt. Sic quidem Alexander, cùm Aristoteles nusq̄, quod sciam, posuerit partes seinuicem mouere. sed lineā quidem A B dixerit moueri à seipsa & ab A. Nūquid ergo melius est & tutius audire id quod dictum est, q̄ cùm dixisset, Totius ergo vna quidē pars mouebit cùm sit imobilis, altera verò mouebitur, confirmauit id quod dictum est per id quod deinceps sequitur. Si.n. tota ipsa seipsam mouet: necesse est vt ita se habeat, vt vna quidem eius pars moueat, illa verò moueatur. Linea ergo A B sic tota dicitur à se moueri, vtpote quòd linea A quæ est immobilis, in se ipsa moueat, linea autē B, videlicet moueatur. Vt quod sit ergo ex eo quod mouet immobili, & ex eo quod mo- A uetur, totum dicitur per se mobile. Hoc autem deinceps etiam explicabit.

XLIII Quoniam autem mouet, aliud quidem cum moueatur ab alio, aliud verò, cùm sit imobile: et mouetur aliud quidem mouens, aliud verò nihil mouens: id quod ipsum seipsum mouet, necesse est sit ex imobili, sed quod mouet & prꝑterea mouetur, non mouet aūt necessariò, sed vtcunq; contigerit. Sit.n. A quod mouet quidem, sed est immobile, B autem quod mouetur ab A, & mouet id in quo est C: Id autē moueatur quidem à B, nihil autem moueat: si enim vel per multa veniet tandem ad C, esto per vnum solum: vniuersum certè A B C ipsum seipsum mouet. Sed si abstulero C, A B quidem ipsum seip- B sum mouebit. A enim est id quod mouet: A B verò id quod mouetur. C verò nō mouebit ipsum seipsum, neq; omnino mouebitur. Sed neq; linea B C mouebit ipsa seipsam absque A. B enim mouet, eo quòd moueatur ab alio, nō quòd ab aliqua sui parte. A B ergo solum mouet ipsum seipsum. Necesse est ergo vt quod ipsum seipsum mouet, habeat id quod mouet, sed immobile: & id quod mouetur, nihil autem mouet necessariò. ambo autem vel seinuicem tāgant, vel alterum alterum.

LII Alexander quidem, Cùm ostendisset, inquit, quòd id quod est per se mobile, habet aliud quidem mouens immobile, aliud autem quod ab illo mouetur, per hęc ostendit ex quibusnam necesse sit componi id quod est per se C mobile. nempe ex immobili quidem sed quod mouet, & eo quod ab illo mouetur, non mouet autem necessariò. Ego autem quid hæc inter se differant, dum tam simpliciter dicuntur, nō percipio. Num ergo id quod prius breuiter dictum est nunc explicat Aristoteles, cùm prius in tria diuisisset ea quæ in motu agunt vel patiuntur. Quoniā enim cùm hęc duo sint, & id quod mouet, & id quod mouetur: & id quod mouet, mouet cùm sit immobile, vel cùm moueatur ab alio: & id quod mouet, vel ipsum quoq; mouens mouetur, vel nihil mouens: erunt q̄dem duo extrema, & id quod mouet cùm sit immobile, & id quod mouetur quidem, non mouet autem alterum. amborum autem medium est & cōmune id quod mouetur quidem ab alio, mouet autem alterum. etenim & in eo quod mouet, est id quod mouet, cum eo quòd mouetur: & in eo quod mouetur, est id quod mouetur, cum eo q̄ mouet. Cùm hæc ergo tria distinxisset, & in vna linea exposuisset, ostēdit in quibusnā ex his primò sit id quod D est per se mobile. Quod enim totum A B C sit per se mobile, clarum est. siquidē in se habet vt & seipsum moueat, & vt moueatur à seipso. Sed si abstulero, inquit, C, quod mouebatur quidem sed non mouebat: id quod reliquum est A B seipsum mouebit. siquidem A quidem erat in ipso mouens: B verò mouebatur. C autem non mouebit seipsum, neq; omnino mouebitur si per se sit. Sed neque B C mouebit seipsum, si A ablatum fuerit. nam etsi B moueat, non tamen mouet seipso, sed quòd ab alio moueat̃, nempe A. A B ergo solum in his ipsum seipsum mouet. Necesse est ergo vt id quod est per se mobile, cōponatur & ex eo quod mouet quidem, est autem immobile: & ex eo quod mouetur quidem, nō mouet autem necessariò. sed etiāsi moueat aliud, sumitur vt id quod mouetur. Quęsierit autem, vtputo, quispiam, cur non A C potius ostenderit primò per se mobile, siquidem A mouet quidem solum, cùm ipsum non vtiq; moueatur: C autem mouetur

Per se mobile ex quibus cōponatur.

solum, cũ ipsum vtiq; non moueat. hæc enim sunt ex quibus componitur id quod est per se mobile. Nũ ergo cum in animali primùm id esset cõtemplatus quod est per se mobile: in quo est id quod mouet quidem, anima: quod mouetur autem, corpus: quod ipsum quoq; aliquando motum mouet, vt quod proximè ac continenter fruatur eius quod mouet facultate: ideo in A B primo posuit id quod est per se mobile. in quo B non semper quidem mouet, nec necessariò: sed sumitur vt quod mouetur. ei tamen quandoq; innatum est, vt ipsum quoq; primò & propriè moueat id quod ei proximè cohæret & ab eo dependet. Cùm autem dixisset necesse esse vt id quod est per se mobile, habeat id quod mouet, non autem mouetur: & id quod mouetur quidem, nihil autem mouet necessariò, sed vtcunq; acciderit: subiungit quòd hæc habent id quod est per se mobile, & vel ambo seinuicem tangunt, vel alterum alterum. Si enim fuerit & id quod tãgit corpus ex positione, sicut etiam id quod ab eo mouet: vtraque se tangent inuicem: eorum enim simul erunt fines:

F

Incorporea tangere corpora, dicitur metaphoricè.

Ea autem sunt quæ tangunt, quorum sunt simul fines: Sinautem id quidem quod mouetur corpus sit omnino necesse est: id autem quod mouet est & incorporeum & expers magnitudinis: nõ vtiq; ambo se inuicem tãgent; sed alterum alterum, & non propriè, sed metaphoricè. id enim quod est incorporeum, tangit corpus, vt dictũ est in primo libro de generatione, cùm dicit, "Quare siquid mouet cùm sit immobile, illud quidem tetigerit id quod est mobile: illud autem nihil."

Tangit nos qui molestia afficit.

Dicimus enim aliquando eum qui nos molestia afficit nos tangere: sed non ipsi illum. quod enim agit, dicatur potius tangere, q̃ id quod patitur. Hæc autem dixit, vt arbitror, volens ostendere quòd nequaquam quidẽ fuerint continua id quod mouet & id quod mouetur. Sed si ambo quidem sint corpora, ea se propriè inuicem tetigerint: Sinautem vnum quidem fuerit corpus, alterum verò incorporeum, dici possunt tãgere metaphoricè, id quod mouet quidẽ id quod mouetur, cùm sit incorporeum; corpus. Ego quidẽ sic scriptum inueni, B T id quod mouetur quidem, nihil autem mouet necessariò: tangentia autem vel ambo seinuicem, vel alterum alterum.

G

Alexander autem adijcit ijs quę deinceps sequuntur, Necessariò, sic scribens, Tangentia necessario vel ambo seinuicem, vel alterum alterum. Et potest quidem vtrunq; ijs quæ sunt proposita conuenientem conseruare sententiam. Conueniẽtius autem esse existimo, vt illud Necessariò, addatur potius ei quod est, Nihil mouet. quoniam id quod mouetur in eo quod est per se mobile, quemadmodum corpus in animali, videtur ipsum quoq; sæpe mouere, sed non mouere necessariò. Si ergo non adiectum fuerit illud Necessariò, ei quod est Et id quod mouetur nihil autem mouet: vt significet non necessariò mouere: existimabit id quod mouetur, in eo quod est per se mobile, à causa immobili, nihil penitus mouere. quod quidem non est verum. Nam cùm sit cohærens ac continens ei quod primũ mouet, suscipit ipsum quãdam motricem ab eo facultatem, sicut prius dictum est.

H

Si est ergo id quidẽ quod mouet cõtinuum: (continuum enim sit id quod mouet necesse est) clarum est quòd quidquid ipsum seipsum mouet: non eo quòd sit eius aliquid eiusmodi vt ipsum seipsum moueat: sed ipsum totum seipsum mouet, eo quòd sit eius aliquid id quod mouet & id quod mouetur. non enim totum mouet: neq; totũ mouetur: sed mouet quidem A: mouetur autẽ B solum. C autem ab A non vtique. non potest enim fieri.

XLIIII Sed dubitatur si quis abstulerit vel à linea A, si id quidem quod mouet est continuum, sed immobile, vel à linea B,

E

quæ mouetur, vel ab ambabus, reliqua quæ restat lineæ A vel lineæ B mouebitur. Si enim hoc ita habet: nõ mouebitur à seipsa primitus linea A B. si ablata enim fuerit à linea A B: adhuc mouebit seipsam reliqua A B. An potestate quidem vtrunque nihil prohibet, an alterum, nempe id quod mouetur posse diuidi: actu autem non posse diuidi: Sinautem diuisum fuerit, non amplius eandem habere potestatem. Quare nihil vetat quominus in ijs quæ possunt diuidi insit potestate primitus.

Quæ est in principio totius huius cõtextus dictio, quę dicit, Si est ergo id quidem quod mouet continuũ, Continuum enim sit id quod mouet, & cætera quæ deinceps sequuntur, videtur Alexandro minus inter se conuenire. LIII

F

Dixit.n. hoc inquit tanquam redditurus, si autẽ non continuum. sed nihil reddit. Nũ ergo, inquit, id quod dicitur est eiusmodi. An ergo id quidem quod mouet sit continuum, est adhuc incertum. quoniam autẽ id quod mouetur quod est in eo quod est per se mobile, est continuum: vniuersum scilicet quod constat ex eo quod mouet & eo quod mouetur, quod quidẽ est per se mobile, ipsum seipsum mouet. Sic quidẽ Alexander. Num autem vt qui demonstrationem fecerit in lineis, ex positione sumit ẽt id quod mouet continuum. Ostendit autem ea etiã quæ infertur dubitatio, ꝙ etiam id quod mouet posuit continuum, quæ dicit, Sed dubitatur si quis abstulerit vel à linea A, si id quidem quod mouet est continuum, sed Imobile. Vult ergo per id quod nunc dicitur ostendere modum motus eius quod est per se mobile, cùm prius dixisset id componi ex eo quod mouet Imobili, & ex eo quod mouetur quidẽ, sed non mouet necessariò. Et hoc ipsum rursus confirmans, dicit ꝙ cùm id quidem quod mouetur sit necessariò continuum, vt prius ostensum est, id autem quod mouet ponatur cõtinuum, dicitur scilicet per se mobile, vtpote ꝙ totum ipsum seipsum moueat.

G

Dicitur autem aliquid totum ipsum seipsum mouere, non ꝙ eius sit aliqua pars huiusmodi quæ ipsa seipsam moueat, vt cũ prius positum esset confutatum est. Non est ergo animal sic per se mobile, vt quod in se habeat aĩam per se mobilem: sed vt quod totum seipsum moueat, & totum moueatur & moueat: non tñ ꝙ per totum seipsum moueat, & per totum moueatur: sed ꝙ eius sit aliud quidem quod mouet, aliud verò quod mouetur.

Aĩal q̃uo sit per se mobile.

Neq;.n. totum mouet A B, neq; totum mouetur. sed mouet quidẽ solum A: mouetur verò solum B. Etsi enim aliquãdo moueat B, non tamen necessariò. In cõmuni autem audiẽdum est illud solum. In nonnullis autem exẽplaribus, post illud, Mouetur aũt B solum, additur, C autem à B non vtique. non potest.n. fieri. Hanc adiectionem autem non nouit Alexander: neq; permulta vt est verisimile exemplaria. Si aũt ab initio ita scriptum fuerit, dixerit, ꝙ prima constitutio eius quod est per se mobile est ex eo quod mouet

H

immobili, & eo quod mouetur. cui ipsi aliquando quoq; innatum est vt motum moueat, sed non vt moueat necessariò. Quod autem solum mouetur, non vtiq; autem mouet alterum, quemadmodum C: C enim positum fuit tale ab initio: etsi ipsum quoq; moueatur ab A per B, & magis moueatur ab A quàm à B, vt prius ostensum est, tamen non sic mouetur ab A vt compleat id quod est per se mobile. Illud enim quod mouetur complet id quod est per se mobile, quod proximè ac continenter motum ab eo quod est immobile, habet ipsum quoq; potestatem mouẽdi aliqñ. Cùm autem dixisset ꝙ id quod est per se mobile, non eo ꝙ habeat partem seipsam mouentem est per se mobile, sed quòd totum sit eiusmodi: deinceps mouet dubitationem aduersus id quòd totũ sit primitus per se mobile. Siqs enim abstulerit, inquit, vel à linea A, si positum

situm fuerit continuum id quod mouet, sed immobile: vel à linea B quæ mouetur quæ est continua: vel etiam ab ambabus, linea A scilicet, & linea B: quæ est ergo reliqua lineæ A, mouebit, vel lineę B mouebit: aut non. vtroque enim modo videtur absurdum quid occurrere. si.n. non mouet vel non mouetur parte ablata reliquū, est absurdum: siquidem non erat pars quæ in ipso mouebatur sed totum. hoc autē ipse diuidere & refellere prætermisit vt quod esset expeditum. Si autem mouet id quod est reliquum lineæ A, vel mouetur reliquum lineæ B: à se primò mota nō fuerit linea A B. siquidem si ablata fuerit à linea A B, adhuc mouebit seipsam reliqua quæ est post ablationem A B. Hoc autem argumēto vsus est etiam in libro præcedēte in principio, volens ostendere id quod est per se mobile, moueri ab aliquo. Cùm enim sumpsisset tanq̃ euidens, ꝙ id quod sistitur, eo ꝙ aliud quieuerit, moueatur motum ab alio: & posuisset id quod est primò per se mobile, & aliquam partem ab eo abstulisset (continuum enim est quidquid mouetur) & ipsum stitisset, & inuenisset per partis ablationem & statim sisti id quod est primò per se mobile, ostendit id moueri ab aliquo. Hic autem cū is qui dubitabat reliquū moueri posuisset, ostendit non esse primò per se mobile. Soluit autem dubitationem, cùm posuisset posse esse continuū & diuidi id quod mouet. quoniam nondum ostendit id nullas habere partes nec posse diuidi. Nihil ergo vetat, inquit, quominus aut id quod mouet possit diuidi, etiamsi hoc positum fuerit huiusmodi, aut id solum quod mouetur: esse autē eiusmodi vt possit diuidi, potestate non actu. hoc est, non diuisum, sed sumptum vnum & continuum. Hoc autem si sit eiusmodi, tunc nulla ex ijs quæ tunc sunt partibus, est actu per se mobilis: potestate autem nihil vetat quominus sit etiam pars. Cùm autem iam actu diuisum sumptum fuerit, tunc rursus fit actu per se mobile quod adhuc mouetur post aliquam partis ablationem. Quare si in toto quidem quod primò sumptum est, actu id quod est minus contineretur, non esset totum primò per se mobile: Sin autem non est actu, de eo autem quod est actu id quod est primò per se mobile prædicatur: fuerit totū antequam sit diuisum primò per se mobile. Nihil ergo vetat quominus si sint subiecta eiusmodi vt possint diuidi, potestate primò in partibus sit id quod est per se mobile, etiamsi actu sit in toto primitus. Potest autem potestate coniungi cum ijs quæ possunt diuidi. ne quis audiat ea quæ possunt diuidi tanquam diuisa. in eo enim quod potestate est eiusmodi vt possit diuidi, nulla est pars per se: quod autem non est per se, nec fuerit quidem per se mobile. cùm autem diuisum fuerit, mutat naturam, & actu fit. Quomodo ergo, ait Alexander, contendens aduersus eum qui ex parte eius quod se mouet totum quoq; dicit esse per se mobile, non dixit totum fore primò per se mobile, sed eius partem, quæ etiam ablata manet per se mobilis? Et pulchrè soluit dubitationem, dicens ꝙ qui sic dicebat partem in toto per se mobilem, tanq̃ se actu mouentem iam ponebat. quod si ita est: vt diuisa & per se consistens sumebatur. Hic autem in toto per se mobili quod est continuum, id quod minus est, eo quod nōdum sit diuisum id quod est continuum, non mouetur per se ipsum. cùm autem non moueatur, ne possit quidem dici primò per se mobile. Aliam autem dixit fieri naturam, quoniam quod tunc poterat & nondum erat, id actu factum est. Porrò autē hoc quoq; aliter exposuit Alexander, nēpe ꝙ etiam si diuidi possit id quod mouetur, non iam etiam diuidi possit vt quæ moueatur. cōtingit enim ipsam etiam diuisam nō vtiq; moueri ab eo quod est mouendi potestate præditum à quo totum mouebatur, vt quæ facta sit alterius naturæ, & non manserit talis, qualis cùm esset, erat imobile eius mouendæ potestate præditum. Sed si post ablationē mouetur reliquū eius quod est per se mobile: non rectè habuerit, inquit Alexander, demonstratio quæ est in libro præcedenti, per quam vi-

A debatur ostēdere quidquid mouetur moueri ab aliquo. Sed num, inquit, non est hæc pars quæ mouetur. sed ponebatur eam quiescere cum sit in continuitate. Illud autem, Diuisum sit, dixit, non vt separetur alterum ab altero, sed vt in cōtinuitate manens sumat quiescens. Quod enim id totum & continuum conseruauerit, clarum est ex ijs quæ subiunxit. Si enim C B, inquit, non moueatur, quod est pars B A quod positum est primò per se mobile: nō mouebitur, inquit, A B, vt quod maneat adhuc vnum et continuum. Ridiculum est enim vt qui ab ipso C B abstulerit, dicat, Totum mouebitur. quod ne amplius quidem esset, si esset ab ipso ablatum C B. Hoc autem cum dicatur, inquit Alexander, quærendum est quemadmodum fieri possit positio, quæ in eo quod est primò per se mobile ponit aliquam partem quiescere. Si quis enim dicat ipsum illic hoc non dicere: sed ꝙ si ab A B toto, quod est per se mobile, ablata fuerit pars C B, & steterit, totum non amplius mouebitur, etiamsi id quod restat mouea-
B tur: non est enim amplius totum id quod est reliquum, si pars ablata fuerit: cùm autem totum nec sit nec manserit, nec mouebitur quidem totū: eum dixerit logicè admodum & dialecticè, sed non naturaliter nec demonstratiuè esse argumentatum.

Ex his ergo clarum est, ꝙ id quod primum mouet est immobile. Siue enim statim sistitur id quod mouetur, ab aliquo autem mouetur, ad immobile quod est primum: siue ad id quod mouetur quidem, ipsum autem seipsum mouet & sistit: vtroq; modo euenit vt id quod primò mouet, sit in oibus quę mouentur imobile.

Cùm ostendisset, ꝙ quidquid mouetur, & natura & vi ab aliquo mouetur: & ꝙ quidquid mouet, vel ab aliquo alio extrinsecùs motū mouet, idq; in infinitum: aut si hoc est absurdū, ad aliquid immobile sistitur quod pri- LIIII
C mum mouet, aut ad id quod est per se mobile, quod motum qdem mouet, nō motum autem extrinsecùs, sed vt à seipso moueatur & sistatur in seipso causam habens: ea enim sunt per se mobilia, quæ in seipsis causam habeant vt & moueantur & sistantur: & cùm ēt ostendisset ꝙ & in eo quod est per se mobile, id quod mouet cū sit immobile per se mouet, cùm id quod est per se mobile componatur & ex eo quod mouet quod est immobile, & ex eo quod mouetur qdem, sed non mouet necessariò: Hęc ergo cùm pluribus ostendisset, & ea nunc paucis reuocat in memoriam: & consequēter post hæc concludit, quòd euenit vt id quod primū mouet sit in omnibus quæ moueantur immobile. siqdem eorum quidē quæ mouentur omnium sit primum id quod est per se mobile, in eo aūt est id quod mouet imobile. Qm autem de eo quod est per se mobile Aristoteles videt verbis à Platone differre, bene fuerit hanc quoq; videre differentiā. Et ꝙ motus quidem & eorū quę mouentur omnium principium
D sit id quod est per se mobile, ambo apertè fatent: Aristoteles quidem in his dicens, ꝙ si oporteat quidem cōsiderare vtra sit causa & principiū motus, id quod seipsum mouet, an id quod mouetur ab alio, illud quilibet posuerit: Plato aūt & in Phædro apertè dicit id quod est per se mobile fontē & principium motus: & in decimo de legibus, cùm dicit hospes Atheniensis concludens: Principium ergo oīum motuum, & primum, qui & fuit in ijs quæ stāt, & est in ijs quæ mouentur, eā quæ ipsa seipsam mouet, necessariò dicemus esse antiqssimam & pręstantissimam oīum mutationum. Quinetiā animal quidem ambo dicunt esse per se mobile. Sed Aristoteles quidem dicit aīal esse primò & propriè per se mobile, constās ex anima & corpore. ex quibus corpus qdem mouetur, anima verò mouet, cùm sit imobilis ex eius senteōtia: Plato aūt primò quidem & propriè vult omnem aīam esse per se mobilē. aut vt pręstantioribus videtur interpreti-

Id quod primū mouet, est in oībus quę mouent immobile.

In eo quod per se mobile Platonem & Aristotelem non dissentire.

Platonis locus ex Phædro, et ex decimo de legibus.

Animā quō dicat immobilē, Aristoteles, Plato vero per se mobilem.

bus eam quæ est rationis particeps. Propter hanc autem aial quoq; fieri per se mobile, vt quod sit per se mouendorum vestigiorũ facultatis particeps. Et q; ppriè quidem velit animã esse per se mobilem, ostendit hanc eius tradens definitionẽ, & in Phędro, & adhuc apertius in libro de legibus, cũ dicit. Cui autem nomen est aia, quænam sit eius ratio, habemus ne aliã præter eam quę nunc dicta est, substantiam, videlicet quæ potest ipsa seipsam mouere, cui est nomẽ quod quidem omnes appellamus animam? Quòd aũt propterea q; anima sit per se mobilis, vult ẽt animal esse per se mobile, hoc quoq; in Phædro significauit, dicens. Quoduis.n. corpus cui vsu euenit quidem vt extrinsecùs moueatur, est inanimum: cui aũt intrinsecùs ipsi ex seipso, est animatum. vtpote q; hæc sit natura animæ, quæ scilicet seipsam mouet, & facit id q̃d est particeps videri per se mobile. Quãobrem argumentum animę per se mobilitatis sumplit animalis per se mobilitatem. illam aũt huius esse causam statuit. Fuit ergo differentia, q̃m Plato quidem omnem qualẽcunq; mutationem fatetur motũ & agentem & patibilem. Et in Timæo quidẽ dicit, Anima quæ per se rotam mouetur. In decimo aũt de legibus. Ducit q̃dem anima quęcũq; sunt in cœlo, terra & mari suis motibus, quibus sunt nomina. velle: curam gerere: considerare: consultare: rectè opinari & falsò: gaudens: affecta tristitia: confidens: metuens: odio habẽs: diligens: & qui sunt his affines motus primarũ. Aristoteles aũt cùm naturales solas mutationes censet motus esse vocandas, existimat animã agere seu operari, non moueri. Et apertè ostẽdit in primo de anima se naturales motus in anima negare, cũ dicit: Cùm autem moueri dicatur duobus modis, vel per se scilicet, vel per accidens, nunc, inquit, de aia consideremus an per se moueatur & sit motus particeps. Cũ sint autẽ quatuor motus, latio, alteratio, diminutio, augmentum: vel vno horum mouebitur, vel pluribus, vel oĩbus. Eos autẽ Plato quoq; negat esse in aĩa, in nouẽ motibus qui sunt ante animam, eos in decimo de legibus enumerans: tradẽs autem eos animę motus qui prius dicti sunt. Atq; eos quoque animæ concedit Aristoteles: & eos ab ipsa in ipsam nouit fieri. sed eos non vocat motus, sed actiones seu operationes & affectiones. Nã q; anima seipsam cognoscit & perficit, oĩno nouit Aristoteles, qui tot & tanta de aĩa philosophatur. sed vt qui omnino tribuat corporibus à motu excedendi facultatem, sibi consequenter non censet vocandam esse animam per se mobilẽ, sed animal: vtpote q; motus sit euidens in corpore qui est tantũ per id q; moueatur. quem cùm ẽt solum motũ existimet, reponit motũ in eo quod mouetur. Quare non de re nunc, sed de nomine est Philosophis inter se dissensio, sicut etiã in multis alĳs. Sępenumero autem, vt arbitror, causa est, q; Aristoteles quidem velit seruare receptum vsum nominum, & argumentari ex ĳs quæ sunt euidẽtia sensui: Plato autẽ ea q̃dem sæpe negligat, ad contẽplationes autem quæ in intelligentiam cadunt facile excurrat & extollatur. Cùm vellet aũt Aristoteles ostendere in quonã motu nũc firmat id quod est per se mobile, et q; in corporeo, per quẽ non solum ex sua, sed ẽt ex Platonis sententia est anima imobilis: principium sumplit demonstrationis, q; id quod mouetur est totum cõtinuum, & quod diuidi potest in ea quæ semper possunt diuidi. Tale est autem corpus primò. Quid ergo fuerit hoc motu ppriè per se mobile nisi animal? neq;.n. corpus potest mouere, neq; anima hoc motu moueri. Sed corpus quidem mouetur. quę nõ mouetur aũt anima, mouet cum sit imobilis. Quocirca nihil vult totum vnũ esse per se mobile: quoniam neque id quod mouetur per hũc motum primò potest mouere, neq; id quod mouet moueri. & euidens subiunxit absurdum, dicens, Ferretur.n. & ferret eadẽ latione cùm sit vnum & specie indiuiduum, & alteraretur & alteraret. Quare simul doceret & simul disceret, & sanaret & sanaretur eadem sanitate. Quare simul erit potestate & actu. & quod nondum est simul etiam iam erit per illud quod dicitur. Et reuera id quod est vnũ quid & simplex, nõ fuerit per se mobile. etenim aia quoq; cùm omnes habeat rationes, alias quidem habet promptas & agentes, alias autẽ quiescentes, & quæ in ea sunt interim potestate. & per eas quæ actu sunt mouet eas quæ sunt interim potestate. illæ aũt mouentur. & ita tota dicitur per se mobilis. Ab his aũt notionibus & sententĳs quæ sunt Platonicę minimè discrepat Aristoteles. est enim apud eum quoq; aĩæ vna quidem intelligentia quæ est potestate, altera verò quæ actu est. & ea quæ est potestate, fit actu ab ea quæ actu est, anima docente seipsam & discente à se ipsa: & quærente & inueniente. Omnis.n. disciplina versatur in mentis agitatione, vt ipse docet. & inquisitio scilicet & inuentio fit ex ea quæ est ante cognitione, quę est per eam quæ tunc agit intelligentiã. & ideo fortasse quãuis per motus naturales definiret per se mobilitatem, in exẽplis interiecit illud, Doceret enim & disceret: eadẽ indicans, nempe q; in anima quidem inest seipsam docere, & à seipsa discere. sed non vt quæ sit vna & simplex, quod quidem ipse dixit specie indiuiduũ. sed vt quæ diuidatur in id quod est potestate & actu. Quocirca deduxit etiam ad hoc absurdum orationem, q; id quod est ipsum vnum & specie indiuiduum, potestate simul & actu futurum sit, & cùm nondũ sit, & cùm iam sit. Quòd si quis sumat diuisam esse aĩam in id quod est potestate & actu, non erit vtiq; absurdum idem esse potestate & actu. Est ergo ex sententia Aristotelis anima eiusmodi vt per se possit agi, & per se cognosci, & per se inueniri. sed non vt vna et simplex. sed vt quæ constet ex eo quod est potestate & actu. Eam autem per se mobilem non cẽsuit esse vocandam, eo q; motum contẽplaretur in solis corporibus. hæc enim sunt ea quæ sunt continua, & quæ diuidi possunt in ea quæ semp possunt diuidi primitus. & ideo motus quoq; est continuus & qui potest diuidi. & per motum tempus. Sed q̃m ex ea quæ est ab ipso posita definitione motus, quæ dicit esse actum eius quod potest fieri, non ẽt mouetur anima & est per se mobilis, siquidem ex eo quod est potestate ad id quod actu est, à seipsa procedit? Nũ ergo hęc quidẽ definitio, quæ dicit esse actum eius quod põt fieri, quatenus põt fieri, est cõmunis cuiuis mutationi tam quæ ad aĩam pertinet, quam quæ ad corpus, & quę in sũma deducit ab eo quod est potestate ad id quod actu est. Motus aũt vt motus propriè est definitio, Actus eius quod est mobile, quatenus est mobile. Non ergo absolutè quãuis mutationem motũ esse vocandam censet Aristoteles: sed eam quę est vsitata quę est in corporibus: & neq; eam oẽm. Distinxit.n. à motu generationem & interitum, q; id quod nondũ est nemo dixerit propriè moueri. sed esse q̃dem oportet aliquid quod actu mouetur: habere autem aliquid potestate per quod operans dicitur moueri.

Platonis locus ex Phædro.

Motũ quid vocet Plato.

Platonis locus ex Timæo.

Aristoteles obseruat receptũ vsum nominum. Plato extollitur ad contẽplationẽ.

Vnũ & simplex non est per se mobile.

Aia habet alias rationes agẽtes, alias quiescentes & potestate.

Aiam posse moueri ex sententia Aristotelis, si motus sit actus eius quod potest fieri.

CAP. VI.

QVoniam autẽ oportet semper esse motum & non intermitti, necesse est vt sit aliquid æternũ quod primũ mouet, siue vnum, siue plura. & id quod primũ mouet, immobile. Atq; vnũquodq; quidẽ esse æternũ, eorum quę sunt imobilia quidẽ, sed non mouent, non pertinet ad eã quæ nunc instituta est orationem. XLV Quòd aũt sit necessarium esse aliquid quod sit semper imobile, quod ipsum quidem est remotum ab omni mutatione & absolutè et per accidens, est autem alterius mouendi potestate præditum, clarum est sic considerãtibus. XLVI

Postq̃ ostendit id quod primò mouet, esse per vnumquenq; motũ immobile: nunc ostẽdit id quod primò mouet esse ẽt æternum oportere. adeò vt in ipsum non cadat ea mutatio LV

Id quod primo mouet, æternum esse oportet.

ea mutatio quæ est vt ortus & interitus. Et primum quidem argumentũ est & in motu absolutè cõmuoe & breue & apertum. Quoniam.n. motum oportet esse æternum, vt in principio huius libri ostensum est: motus aũt est in eo quod mouetur, vt in tertio didicimus: quidquid autem mouetur, mouetur ab aliquo, vt ostendit & in libro præcedenti & in hoc: necesse est vt sit aliquid quod primò mouens sit æternum. Addidit aũt, Et immobile, non idem repetens. sed pro eo quod est, Et perfectè imobile, adeò vt nec sit particeps mutationis quæ fit per ortum & interitum, neq; eius motus qui est per accidens.

Multa sunt immobilia q̃ mouẽt alia.

Quoniam aũt sunt multa quæ sunt quidem ipsa immobilia, mouent autẽ alia: tales.n. sunt omnes animæ animalium: quo fit vt aĩal quidem sit per se mobile, vt quod ex corpore quidem quod mouetur, anima autẽ quæ est immobilis quidẽ sed mouet, sit compositum: vnumquodq; quidem eorum quæ sunt imobilia, mouent aũt, ęternum esse dicit nihil pertinere ad præsentem orationẽ. non.n. hoc nunc quæritur, an omnes animæ sint imortales. eæ enim sunt quæ in ĳs quæ sint per se mobilia, sunt q̃dem immobiles, sed mouent. est enim alterius operis aĩæ consideratio. Sed neq; adeò absolutè, an omnia quæ sunt immobilia quidem sed mouent, sint æterna, nunc quærendum proponitur: sed nunc proponitur ostendendum, q; necesse sit esse aliquid vel vnum, vel plura: nondũ enim hoc definitum est, quod non ad hoc tempus pertinet: sed esse ipsum quidẽ semper imobile, & esse ab omni remotum mutatione & per se & per accidens, alterius autem mouẽdi potestate præditum. Ab omni autem remotum mutatione nunc dixit, & non ab omni motu, vt generationem comprehendat & interitum. Porrò autẽ id quoque quod primum mouet dicit esse per accidens imobile. in hoc.n. differt ab eis quidem quæ sunt imobilia in ĳs quæ per se mouentur, sed mouẽt, eo q; illa sint per se quidem imobilia, moueantur verò per accidens, eo q; corpora in quibus sunt mouentur. id autẽ quod mouet primitus, vt quod sit à corporibus vndequaq; separabile, non solum est superius ea quæ est per se mutatione, sed etiam ea quæ est per accidens.

Id quod primũ mouet, est superius omni mutatione.

Esto aũt, siquis velit, in nõnullis contingere, vt sint aliq̃n et non sint absq; generatione et interitu. Forte.n. necesse est, siquid nullas habens partes, aliq̃n quidem est, aliquando verò nõ est absq; eo quod mutetur, aliq̃n quidem esse, aliquando verò non esse quidquid est eiusmodi. et principiorũ quæ sunt imobilia quidem, sed mouendi potestate pręditæ, nonnulla aliq̃n quidem esse, aliquando verò non esse. Hoc quoq; contingat. Sed non fieri quidem potest vt omnes. clarum est.n. ĳs quæ ipsa seipsa mouẽt, esse aliquam causam cur aliq̃n quidem sint, aliquando verò non sint. Quod.n. ipsum seipsum mouet quodlibet necesse est habeat magnitudinẽ, si nihil mouet quod nullas habet partes. Quod verò mouet, minimè necesse est ex eis quæ dicta sunt. Quòd aũt alia quidem fiant, alia verò intereant, idq; fiat assiduè, nulla est causa eorum quæ sunt quidẽ immobilia, non sunt autẽ semper. neq; rursus eorũ quæ hæc quidem semper mouent, horũ verò alia. eius enim quod semper & continenter, neq; vnũquodq; eorum est causa, neq; omnia. sic.n. habere, est ęternum & necessarium. Omnia aũt sunt infinita. & non simul cũ sint omnia.

XLVII Clarum est ergo q; etsi millies nõnulla principia ex ĳs quæ sunt immobilia quidẽ sed mouẽt, & multa ex ĳs quæ ipsa se ipsa mouent, intereant, alia verò adnascãtur, & hoc quidem cũ sit imobile illud moueat, aliud verò hoc: nihilo tñ secius est id quod continet, idq; pręter vnũquodq; quod est, quod causa est vt alia quidẽ sint, alia verò non. & cõtinuę mutationis. & hoc quidẽ, his: hęc aũt alĳs, causa motus. Si est æternus ergo motus: æternũ etiam erit id quod primum mouet, si vnũ: Sin autem plura: plura quæ sunt æterna. XLVIII

Quòd sit aliq̃d quod primò mouens, non solũ immobile, verũetiam æternum, rursus ostendit, cũ posuisset q; in ĳs quæ sunt est ęternus motus & mutatio. & q; eorum quæ semp mutantur, prius semper sit oportet imutabilis causa mutationis. LVI

Rerũ q̃ semper mutãtur est imutabilis causa mutationis.

Cũ sit autẽ obiectio quæ dicit, q; principia motus quę sunt in ĳs quæ sunt per se mobilia: hoc est, animæ quę sunt in aĩalibus, etsi nõ sint ęternę, ad principĳ tñ motus rationem sufficiunt, cũ sint imobiles: non enim per generationẽ vel interitum, vel in sũma mutationem, aliq̃n quidem sunt, aliq̃n verò non sunt: si.n. per mutationem vel motũ hoc eis eueniret, necesse esset vt ante eas esset id quod moueret: q̃m autem non per motum, vel in sũma mutationem, propterea q; partibus carẽt: eæ ad principĳ rationẽ suffecerint, & eis nõ est opus æterno principio. Hanc ergo obiectionẽ statim soluit in principio, cũ concessisset quidem cõtingere aliquid esse aliq̃n & nõ esse absq; generatione & interitu: fortasse autem non contingere, sed esse ẽt necessarium, siquid quod nullas habet partes, aliq̃n quidem est, aliq̃n verò nõ est, absq; eo q; mutentur aliq̃n quidem esse, aliq̃n verò non esse. Contingat ergo, inquit, ẽt principiorum eius quod est moueri, aliqua aliq̃n quidem esse sine motu & mutatione, aliq̃n verò nõ esse: non potest tñ fieri vt oĩa principia aliq̃n quidem sint, aliq̃n verò non sint. oportet enim eiusmodi principĳs semper esse causam aliquam cur sint aliquando. q̃m, Aliquando esse, semp est in alĳs & alĳs. Ipse aũt adhuc ẽt ostendit euidentius, q; ĳs ẽt quæ seipsa mouent, si ponat id quod mouet, in ipsis aliq̃n quidem esse, aliq̃n verò non, est aliqua causa ęterna cur aliq̃n quidem sint, aliq̃n verò non sint. Etsi.n. ea quæ mouent, in ĳs quæ per se sunt mobilia, cũ sint incorporea & carentia partibus, aliq̃n quidem sint absq; generatione & interitu, aliq̃n verò non sint: si tñ omnino mouetur id quod est per se mobile, necesse est vt habeat magnitudinem. q̃m nihil quod caret partibus, mouet, vt ostensum est. Quod aũt mouet, nondum clarũ est an necesse sit nullas habere partes. Si ergo in ĳs quę sunt per se mobilia, sunt alia quę aliq̃n quidem sunt, aliq̃n verò non sunt corpora: necesse est vt ea per generationẽ & interitum aliq̃n quidẽ sint, aliq̃n verò non sint. cuiusuis aũt generationis & interitus est causa aliqua. Quę est aũt causa horũ generationis, fuerit etiã causa eorũ quę sunt in ipsis mouendi facultate pręditæ. siq̃dem simul cũ illis consistunt. Ad rationẽ ergo principĳ motus, non sufficiunt imobilia quæ sunt in ĳs quę sunt per se mobilia.

Æternã causam esse oportet, cur aliqua aliquando sint, aliq̃n non sint.

Præterea aũt cur alia q̃dem gignant, alia verò intereant cõtinenter, dũ alia quidẽ gignuntur, alia verò intereunt, causam ostendit, quæ neq; est vna eorũ quę sunt quidem imobilia, non sunt aũt semper, vt est positũ: neq; sic, vtpote q; hęc quidem hæc mouent, illa verò alia. Eius.n. quod semp fit & continẽter, neq; vna est causa. q̃d quidẽ ipse dixit vnũquodq;. Si.n. ipsum q̃dem non est ęternũ, ęterna est aũt eius mutatio: cũ hoc non sit, aut ne erit q̃dem mutatio: et non erit ęterna nec cõtinua: aut erit alia eius causa. siq̃dem ẽt dum ea non est, gignitur. Ipse autẽ cùm dixisset, q; eius quod est semp & continẽter, neq; vnũquodq; ipsorũ, neq; omnia sunt causæ: vnã quidem eorũ quę nõ sunt æterna causam esse breuiter sustulit, per hoc, QVOD enim ita se habet est ęternũ & necessarium. Quõ autẽ eius quod est necessarium

Neq; vnũ, neq; alia eorum quę nõ sunt æterna, possunt esse causa æterni motus.

E tiuum & æternum, posset qdem id quod non est æternum esse causa: quod qdem vt quod sit manifestũ prætermisit inferre. Quòd autem non oĩa quæ sunt eiusmodi causæ esse possint, per hoc ostendit, Oĩa autem sunt infinita: & non simul, cũ sint oĩa }sic.n. sunt infinita, vt quæ fiant in infinitũ. & ideo non sunt simul omnia. Quõ ergo dici potest oĩa esse causas æternæ & continuæ mutationis, quæ neq; semper oĩa nec simul sunt? ea.n. quæ nondum sunt vel non sunt amplius quõ eius quod est causæ fuerint? Quòd aũt nec sic sunt oĩa, vt sint qdem oĩa vnius & eiusdem, alia autem alius partis, vt hoc quidẽ huius, aliud autem alius, quẽadmodum ea quę nunc sunt, eorũ quę sunt nunc, & ea quę deinceps, eorũ quę deinceps in progressu ostendet. existimo aũt posse ẽt sic colligi ex eis quæ dicta sunt, ꝙ neq; vnũ ex ĩs quæ non sunt æterna, neq; oĩa sunt causæ continui & æterni motus. Cùm.n. sumpsisset ꝙ sic haberet, hoc est, causam esse motus continui & ęterni, est æternum necessariò, vel vt scribunt Alexander & Themistius, æternũ & necessariũ: etenim necesse est vt F eius quod est æternum semper causa sit: affirmatiuæ huic propositioni negatiuã adĩcit propositionem, quæ dicit, vnũquodq; in quod cadit ortus & interitus, & quæ sunt hmõi, non est ęternũ: ex quibus colligi, ꝙ vnum in quod cadit ortus & interitus, & quæcunq; sunt eiusmodi, non sunt causæ motus continui & æterni. Sed ꝙ vnũquodq; quidẽ in quod cadit ortus & interitus, non sit æternum, ostendere esset supuacaneum. Quòd autem nec oĩa sint æterna, ostẽdit per hoc quod sunt infinita: & ita infinita vt quæ fiant in infinitũ, & non sint simul oĩa. cùm fiant enim aliàs alia, non sunt simul oĩa. quare nec sunt omnia ęterna, si.n. essent ęterna, simul essent oĩa. & nõ nunc quidem alia. deinceps aũt alia. Clarũ est ergo, inquit, ꝙ etsi millies, hoc est, in infinitũ, talia principia ex ĩs quæ sunt immobilia qdem sed mouẽt, cuiusmodi sunt ea quę sunt immobilia in ĩs quæ per se mouentur, hoc est, aiæ animalium: quinetiã multa eorũ quæ sunt per se mobilia, quæcunq;.n. sunt sub Luna, alia quidẽ gignũtur, alia verò in- G tereunt, cũ id quod præcessit semper causa sit generationis ei quod deinceps sequtur: nulla est tñ causa ęterna pręter vnumquodq; eorum. quod qdem habet & definit eorum mutationes, eis præbens vt nunquã deficiant. quod quidẽ neq; vnumquodq; eorũ quæ gignunt & intereũt, neque omnia simul possunt præbere. Id.n. quod fit deinceps, neq; est continuũ, neq; æternum. Demonstratum est autẽ motum esse æternum & continuũ. Cùm igitur ostendisset, ꝙ neq; vnaquæq; eorum in quæ cadit ortus & interitus, neq; oẽs causæ motus, possunt motus æterni esse causæ, meritò subiunxit clarũ esse ꝙ est aliqua æterna causa æternæ mutationis. Deinde addit ꝙ hæc qdem causa æterna, ĩs quæ non æternę positæ sunt mouẽdi potestate praeditę, causa est vt sint & moueãt. & ĩs quę sunt per se mobilia, in qbus ea quę sunt eiusmodi sunt mouendi potestate prædita, illa vt sint causa est. Hæc autẽ quæ sunt per se mobilia, sunt alĩs causæ motus, quæ mouẽtur quidem, nõ mouent aũt semper alia. siqdem eorum quæ H mouent & mouent principium est id quod est per se mobile, ne eamus in infinitum, ante quodlibet quod ab alio mouetur ponentes id quod mouetur ab alio. Potest autem, HOC quidẽ his }dicere, æternũ mouendi potestate præditũ, ĩs quę semp & continenter mouentur. hoc est, ĩs quæ motu circulari mouentur. ea aũt ĩs quæ gignuntur & intereunt motus causæ sunt & generationis. Melius est aũt fortasse illud Hoc quidẽ his, audire de ĩs quæ sunt mobilia in ĩs quæ per se sunt mobilia, qm̃ de eis proximè loquebaẽ. Omnibus aũt quæ dicta sunt veluti conclusionẽ, subiungit breue quoddã et rectum connexum. Si.n. æternus est, inquit, motus: æternum ẽt erit id quod mouet, causa scilicet quæ primò mouet. Cũ ergo habeat antecedens confirmatũ, nempe ęternum esse motum, audacter subiungit id quod infertur, id esse æternum quod primũ mouet. etsi vnum qdem fuerit id quod ęternè mo-

Causam esse continui & ęterni mot⁹. est æternum & necessarium.

E uetur, vnũ erit id quod mouet æternum: Sin autem plura sunt, quæ æterno motu mouentur: plura etiam sunt quæ mouent æterna. vnum est enim in vnoquoq; motu.

Vnum aũt potius, q̃ multa: & finita, q̃ infinita oportet existimare. Iisdem.n. euenientibus, semp ea quæ sunt finita potius sunt sumenda. In ĩs.n. quæ sunt natura, oportet potius esse id quod est finitũ, & id quod est pręstantius, si contingat, inesse potius. Sufficit autem, vel vnum, quod cùm sit primum eorum quæ sunt immobilia æternum, erit alĩs principium motus.

LVII Est, inquit, rationi magis consentaneum, vt sit potius vna prima causa quæ mouet, q̃ multæ. Multorum haud bona res dominatus, quod qdem ipse in opere quod est post naturalia, quod vocant Metaphysica, dę eo dicens, Homericè est effatus. Sin autẽ multa: magis est consenta- F neum existimare potius finita q̃ infinita. Et causam adĩcit, qm̃ ĩsdem euenientibus sumenda sunt potius finita. Huius aũt rursus causa est, ꝙ oporteat in naturalibus id potius inesse quod est finitum. qm̃ id infinito præstãtius; & vnũ multis. positum.n. est, naturã semper eorum quæ contingunt facere principaliter id quod est præstantissimum. Et ea de causa in primo huius opis, ĩs qui elementa infinita posuerũt, nempe Democrito, & Anaxagoræ, Empedoclem pręrulit qui finita dixit, & oĩa tradidit quęcunq; illi tradidere per infinita. Hęc aũt dicit, ostensurus ꝙ cũ sint multi continui motus finiti & non infiniti, est vnus qui est ante cæteros & continet alios, nẽpe inerrantis sphæræ motus. & causarũ quæ sunt præditæ mouendi potestate est vna supior. Ad quæ ẽt nunc respiciens, subiunxit, Sufficit vel vnũ, quod cùm sit primum eorũ quæ sunt mobilia æternum, erit alĩs principium motus.

Finitũ infinito pstantius, & vnũ multis.

XLIX Clarum est aũt ex hoc quoq; necesse esse ali- G quid vnum & æternum quod primũ mouet. Ostensum.n. necesse esse semper esse motũ. Si autem semp: necesse est ẽt vt sit continuus. Etenim id quod est semper, est continuum. Id aũt quod deinceps sequitur, non est continuũ. Atqui si est continuus, vnus est. Vnus autem est, qui ab vno & eo qđ mouet, & ab vno eo quod mouetur. Siquid.n. aliud & aliud mouebit, non cõtinuus est vnus motus, sed deinceps sequtur.

LVIII Cùm ostendisset esse aliquid quod primò mouet ęternum, in vnoquoq; eorũ quæ assiduè & ęternè mouẽtur, & esse rationi consentaneũ id vnum existimare: hoc ipsum ẽt per aliud argumentũ, quod per tria vel plura per modũ colligitur hypotheticum, sic ostẽdit. Si necesse est vt semper sit motus: necesse est vt sit continuus. Si necesse est vt semp sit & sit continuus & vnus motus: necesse est vt fiat ab vno ęterno quod mouet, & vno æterno qđ H mouet. Si ergo necesse est vt semp sit motus: necesse est vt sit vnũ & æternum quod primò mouet. Atqui ostensum est antecedens. verum est ergo ẽt consequens. Et ꝙ quidem si semper est, sit ẽt continuum, ostendit per hoc ꝙ id quod semper est, continuũ quoq; est. Si enim intermittatur: non erit semp. Si est autem cõtinuus: est vnus. si sunt.n. plures: non est cõtinuus, sed qui deinceps sequitur. Si est ergo cõtinuus: nõ sunt plures, sed vnus. Quòd aũt non ita sit vnus vt ex ĩs quæ deinceps fiunt cõponatur qui est ęternus, clarũ est. siquidem eũ motum qui deinceps sequitur contingit etiã intermitti ac deficere. non enim necesse est vt post id quod est primũ statim sit motus, & fiat id qđ post ipsum mouet, nisi sit aliqua & ęterna & vna necessarię successionis causa eis quæ mouent. LIX quod quidẽ nunc introducit oratio. Quòd si non sit eiusmodi, contingit ẽt intermitti, & non statim vt interierit

Id quod primo mouet, esse æternũ, probatur argumento qđ colligitur per tria hypothetice.

Quod semp est, est continuum.

Quod deinceps sequitur non est continuum.

id quod

id quod primũ mouit, esse id quod est post ipsum. Quòd si illud intermittatur ac deficiat, intermittetur quoq; motus ac deficiet. id aũt non potest fieri. Sin autẽ fuerit continuus & vnus: fuerit ẽt vnus numero. vnus autẽ est numero, vt prius ostensum est, qui est & vnius numero q̃d mouet, & vnius numero quod mouetur. neq;.n. si multa sint quæ mouenẽ vnus est motus, sed est deinceps & per seriem consequens. quòd si ita est: nec si multa sint quæ moueant. in eorũ enim quæ mouẽt successione fit status. oportet.n. vnum quidem cessasse, alterũ verò cœpisse. ita aũt diuellitur continuitas. Præterea aũt dictum est, q̃ nec ei necesse fuerit vt statim post id quod primũ mouit sit id quod secundò mouet. non.n. plura quę sunt æterna mouebunt ex successione. ea.n. quiete indigent in continuitate operationis, quę in operando laborãt ac defatigantur. laborant aũt ac defatigantur ea quę sunt mortalia. id autem quod est ęternũ non laborat ac defatigatur. Præterea vt à non mouendo mutentur ad mouendũ, oportebit ea moueri. Sed erãt imobilia, erant.n. prima. Per hęc B autem ostendit, q̃ nec omnia quæ sunt mouendi quidem facultate prædita, sed non ęterna, possunt esse causę ęterni motus, mouendo ex successione. Ostendit autẽ prius quod nec omnia simul. Clarũ est ergo ex ijs quoq; quæ nunc dicta sunt, q̃ vniuscuiusq; motus continui ęternam causam mouẽdi facultate præditã vnam esse vult. Ita autem etiã in opere quod dicitur Metaphysica, id est post naturalia, ex ijs corporibus quę circulari motu continenter mouentur, numerũ causarum quæ sunt quidem imobiles sed primò mouent, aggressus est inuenire. Meritò autem, vt puto, dubitauerit quispiam, quõ ei quod in principio ostensum est, necesse esse semper esse motum, sit consequens esse continuũ. Id enim quod semper est, inquit, est cõtinuum: Id aũt quod deinceps sequitur, non est continuum. Atqui in his quæ præcesserunt ostẽsum est motũ non esse vt continuũ, sed vt qui deinceps sequitur, semper esse. siquidẽ semper ante eam quæ prima fuit posita mutationẽ, aliam ostẽdit priorẽ, & post vltimam; C aliã posteriorem. motus aũt qui sunt eiusmodi, sunt deinceps et per seriem, non aũt continui. Si ergo vnum quidem semper est, vt dicit, continuũ: id autem quod deinceps consequitur, non est continuum: colligitur categoricè in secunda figura, q̃ id quod deinceps sequitur nõ semper est. Si ergo motus qui est ostensus erat deinceps: per illã ostensionem minimè ostẽsum est semp esse motum: neq; esse vnũ. Quare neq; ostendetur esse vnum id quod mouet, vt nũc dixit, ex eo q̃ ostẽsum sit necesse esse semper esse motum. Sic.n. semper esse ostensum est vt qui sit deinceps ac per seriẽ; sed non vt continuus. Fuerit ergo hm̃oi dubitatio. Fortasse autem dicendũ est, ostensum quidem esse in principio, motũ semper motũ deinceps consequi. hoc.n. est euidens, vt quod fit in ijs quę sunt nobis propinqua ac continentia quæ sunt sub Luna. in quibus necesse est vt ante quẽuis motum sit prius alius, & post quẽuis simul insit alius. Sumptum est aũt deinde ex positione, q̃ ante eum qui est semper deinceps, est is qui D est semper continuus, qui est causa q̃ is qui per seriem ac deinceps seq̃tur, minimè possit deficere. Quod ergo hic dictum est, si aũt semper: necesse est vt sit continuus. id enim quod est semper est continuum: id aũt quod deinceps seq̃tur non est continuum} significat q̃ id quod deinceps sequitur, quatenus deinceps seq̃tur, non est continuum, neq; necessariò habet id quod est semper. Qm̃ ergo ostẽsum est id motus quod deinceps seq̃tur in ijs quæ sunt sub Luna non posse deficere: necesse est vt id q̃d non põt deficere & semper est in eo quod deinceps sequitur, sit ex aliquo continuo. Si non esset.n. continuus & æternus cœlestis motus: motus eorũ quæ sunt sub Luna, qui deinceps seq̃tur ac per seriem, non esset eiusmodi vt non posset deficere: nec æternus. Quòd aũt sumptum sit ex positione, Si ostẽsum fuerit motũ qui deinceps sequitur ac per seriẽ, non posse deficere, esse motum continuum,

Motus est vnus numero.

Aeterna plura non mouent.

Vniuscuiusque mot^{9} cõtinui vna est æterna causa.

Si mot^{9} semper est vt q deinceps sequatur, quõ q̃d semp est, est cõtinuũ.

Motus continuitas eorũ q̃ sũt sub Luna, q̃ fit p id q̃d est deinceps, depẽdet a continuo & ęterno motu cœlesti.

A ostẽdit ipse in progressu, cũ dicit, Simul autem id quoq; quod nunc & prius positũ est, q̃ contingit aliquem motum esse continuũ & æternum, erit manifestum eadẽ via ac ratione} & ostẽdit circularẽ motum ex alijs motibus solum esse talẽ. Si ergo motus qui fit deinceps ac per seriem non põt deficere in ijs quæ sunt sub Luna: necesse est prius esse eũ qui est prior natura, qui est continuus & vnus & æternus, & causa eius quod semp est ei qui deinceps seq̃tur & fit per seriem: si sit aũt vnus & cõtinuus et æternus motus: & necesse sit vt id ẽt quod ipsum mouet, sit vnũ & æternum: meritò ex eo q̃ in principio ostẽsum est semper esse motũ qui fit deinceps, dicit ostendi necesse esse continuum & vnum esse motum, & id quod eum mouet esse vnum & æternum. siquidem vnus est motus qui fit ab vno quod mouet, & ab vno quod mouetur.

Et ex his crediderit quispiam esse aliquid primum imobile, & rursus si respexerit ad eorum B quæ mouent principia. Atq; esse quidem nonnulla ex ijs quę sunt, quę aliq̃n quidem mouentur, aliquando verò quiescunt, apertum est. & per hoc euasit manifestum, q̃ neq; omnia mouentur, nec omnia quiescunt. neq; alia quidem semper quiescunt, alia verò semper mouentur. eorum.n. ostendit esse aliqua quæ sunt ancipitia, & potestate prædita vt aliquando quidẽ moueantur, aliquando verò quiescant. Qm̃ autem quæ sunt talia, sunt manifesta omnibus: voluimus aũt etiam duorum vtranq; ostẽdere naturam, q̃ sunt nõnulla quidem immobilia, nõnulla verò quæ semper mouentur: ad hoc aũt procedentes, cùm etiam posuissemus quidq̃d mouetur, moueri ab aliquo, idq; vel esse imobile, C vel moueri, & semp moueri vel à seipso, vel ab aliquo alio, processimus ad sumendũ q̃ eorum quæ mouentur est principium: eorum quidem quæ mouetur, quod ipsum seipsum mouet: omnium autem, id quod est imobile. Videmus autem vel apertè ea esse eiusmodi quæ ipsa seipsa mouent. quemadmodum animatorum genus & animalium. Hæc autem effecerunt quoq; vt exoreretur opinio, num contingat ingenerari motum qui non erat omnino, propterea q̃ nos in eis videamus hoc euenire. Nã cum aliquando essent immobilia, rursus mouentur vt videtur. Hoc autẽ oportet sumere, q̃ ea vno motu mouent, & q̃ eo nõ propriè. non.n. ex ipso cau D sa est. sed insunt alij motus naturales animantibus, q̃bus per se non mouentur. quẽadmodum augmentum: diminutio: respiratio, quibus mouetur vnũquodq; animalium, quod quiescit & non mouetur motu qui est à seipso. Huius autem causa est ea quę continet multa eorum quę ingrediũtur. quemadmodum nõnullorum nutrimentum. Dormiunt.n. dum concoquitur: dum aũt excernitur, expergiscuntur & seipsos mouent, cũ sit primum extrinsecùs principiũ. Quare non semp à seipsis mouentur continenter. aliud est.n. quod mouet, dum ipsum mouetur & mutatur in vnũquodq; eorum quæ mouent seipsum. In his autẽ omnibus mouetur id

quod primum mouet, & id quod causa est vt ipsum seipsum moueat ex seipso. sed per accidēs. locũ.n. mutat corpus. quare id ēt quod est in corpore, & qd' seipsum mouet in vectis ptrusione.

LIX Cùm ostendisset multis modis esse aliquod primũ mouens immobile, crediderit, inquit, etiam hoc quispiam, si ad eorum quæ mouent principia respexerit. hoc est ad animas quæ sunt in aĩalibus, quæ videntur esse ipsa principia & immobilia principia motuum. Si enim ipsæ nec videntur esse principia cuiusuis motus animalis: nec.n. augmenti, nec diminutionis, nec respirationis: sed si sint vtiq;, solius motus qui fit per locum ex impulsione & appetitione causæ sunt animãtium animæ: & nec eius sunt propriè principia: nam ostendetur eius quoq; esse principia extrinsecùs: neq; sunt omnino immobiles, sed mouentur per accidens, vt quæ moueantur vnà cum ijs quę à se mouent corporibus: videlicet ipsę non sunt propriè principia motus, sed ante eas est aliquod aliud. Talis est ergo ordo ac cõnexio propositæ argumentationis. Cũ autem dixisset ꝙ ex ijs quæ ante dicta sunt crediderit quispiam esse aliquid primum immobile, & rursus si respexerit ad principia eorum quæ mouent, cõuertit orationem ad viam ac rationem per quã inuenta sunt principia motuum. vbiq; autẽ id quod est manifestum fit obscuri principium. Qm̃ ergo est manifestum, ꝙ quædam ex ijs quæ sunt, aliquando quidem mouentur, aliqñ verò quiescũt, sicut videntur animalia & corpora naturalia, ad loca quidem propria moueri naturaliter, in ijs autẽ fm naturam quiescere: idem autem ostenditur etiã ex ijs quæ mouentur præter naturam: motus.n. qui fit præter naturam, est excessus à quiete quæ est fm naturam, quæ fit violenter. & per hoc, inquit, euasit manifestum, quod neq; omnia quæ sunt, semper mouentur, vt visus est dicere Heraclitus: neq; omnia semper quiescunt: neq; alia quidem semper quiescunt, alia verò semper mouentur. Nam quę aliquando quidem mouentur, aliqñ verò quiescunt, refellunt has partes diuisionis. Cũ hæc autem sunt ea quę aliquando quidem mouētur, aliqñ verò quiescunt, & sunt aperta, quærit omnino oratio, an cũ hæc media & ancipitia seu quæ vtrunq; participant sint in ijs quæ sunt, sint ēt extrema, alia quidem semper immobilia, alia verò quæ semper mouentur. Et procedentes ad hoc ostendēdum, posuimus quidquid mouetur moueri ab aliquo, quod ēt ostensum est in libro præcedēti. Quod autem mouet, vel sit immobile necesse est, vel moueatur. et si mouetur, vel à seipso, vel semper ab alio, adeò vt semper id quod mouet, moueatur ab aliquo extrinsecùs. Cùm hoc ergo sit absurdum, ne eamus in infinitum, apparuerunt duo principia eorũ, quæ mouentur: propinquum quidem ac continens id quod seipsum mouet: omniũ autem id quod est immobile. & quidquid est per se mobile, visum est habere id quod mouet immobile. Non solum aũt ex ratione inuentum est id quod est per se mobile, vt quod sit necessariò ante ea quę mouent & quæ mouētur, ne eamus in infinitum: sed ēt ex sensu clarum est esse quædã ex ijs quæ sunt quę mouentur & quæ stant, quæ non habent extrinsecùs id quod mouet, & id quod sistit, sed in seipsis. quēadmodum animantia, & in sũma quæcunq; habent animam. Etenim plantæ quoq; intrinsecùs nutriuntur & augentur & diminuuntur. Quæ sunt.n. naturalia, et si in se ipsis habeant principiũ motus, non vt quod pertineat ad mouendũ habent principium, vt prius dictum est: sed ꝙ eis sit innatum vt moueātur. Dictum est.n. ꝙ quę sunt naturalia, habent principiũ motus, non mouēdi, nec faciendi, sed patiendi. Quòd aũt animantia, & in sũma ea quę sunt animata, existimentur per se mobilia, hoc signũ adducit, ꝙ ex his dubitetur num motus sit eiusmodi vt in eũ cadat generatio: vtpote ꝙ in his apertè fiat motus qui non erat prius. videbantur.n. ea quæ erant aliquãdo immobilia mutari ex seipsis in id vt moueantur. Aduersus **E** quam dubitationem quæ obijcitur aduersus id ꝙ motus sit ingenitus, obstitit in principio libri, ostendens nõ esse animalia immobilia, quandoquidem non moueanť motu qui est ex seipsis. is autẽ est qui ex appetitione fit trãsmittendo seu transeundo. Cùm tunc autem de eo dicere distulisset, vt qui de eo esset postea dicturus aptius, nunc dicit, alia via ac ratione ostendēs, ꝙ quo motu seipsa moueant animalia, non prius quiescentia, perfectè incipiunt seipsa mouere. sed cùm in eis insit quidam motus, qui ab aliquo eorum quæ sunt extrinsecùs, ingeneratur, ab illo & ex illo fit eis mutatio in suum motum. vnus enim est motus, vt etiam prius dixit, quo seipsa mouēt animalia, qui est per locum transmittens. Et ne eo quidem propriè & omni ex parte ex seipsis mouentur. non est enim in eis primum talis motus principium. Sed mouētur quidem aliquibus alijs motibus naturaliter, & nõ ex seipsis. vt eo qui est per augmentum & diminutionē, & eo qui est per respirationem, & somnum et expergefactionem. **F** quorum motuum non ipsum sibi planè causa est animal, sed corpus quod circulari motu circumagitur. Et respirationis quidem id quod continet, nempe aer: augmēti autem & somni & expergefactionis ac vigiliæ causa est nutrimentum. Dum enim ipsum concoquitur, dormiunt animantia, propterea ꝙ sensuum instrumenta occupentur à nutrimenti exhalationibus, quæ pondere humiditatis aggrauant, & non permittunt vt per ea operetur animal. Rursus autem post concoctionem, dum redduntur subtilia & mouentur excrementa, à somno excitatur animal, & tunc seipsum mouet cũ sit primum principiũ extrinsecùs. Quòd enim ad somnũ mota sint, causa fuit nutrimenti concoctio, & motus exhalationis. qui nõ est ex ipso animali absolutè, sed ex nutrimento, & ex naturali operatione: sed non ea quæ fit ex appetitione. Quòd autem animãtia quidem & nutrimento & somno opus habeant, non possint autem dum dormiunt, simul etiã moueri eo motu qui est ex seipsis, id causa est aĩalibus quominus se moueant continenter. **G** Cùm autem dixisset, CVM sit primũ extrinsecùs principiũ} subiũxit, ALIVD enim est quod mouet, quod ipsum quoq; moueť & mutatur ad vnũquodq; eorum quæ seipsa mouent.} Aliud autem dicit corpus quod circulari motu circumagitur. id enim est quod ea mouet quæ extrinsecùs incidunt, & suo continuo motu mutat ad vnunquodq;: hoc est continenter vnicuiq; eorum quæ sunt sub Luna quæ sunt per se mobilia. Mouet autem ea quæ extrinsecùs incidũt naturalibus motibus, vtputa ijs qui fiũt per alterationem. Dum enim ab illo calefiunt vel refrigerantur ea quæ incidunt, vel aliqua alia mutatione mutantur quæ conuenit ijs quæ per se moueñ, mouet ipsa. Et ideo non se continenter mouent animantia. quoniam sequuntur principia mouendi potestate prædita quæ incidũt extrinsecùs, & opus habēt & quiete & somno. Per hoc autem, quòd neq; cùm sint aliquando immobilia animalia contingat mouere seipsa, quinetiam huius motus quo videñ moueri **H** ex seipsis extrinsecus sit prima causa, quæ mouetur & mutatur ad vnumquodq; ipsorum ab aliquo semper mobili: perēptum est fieri in animalibus generationem motus, qui prius non erat omnino. Cùm autem ostendisset per ea quæ dicta sunt, non esse propriè principium motus id quod mouet in ijs quæ sunt per se mobilia, quoniam hoc quoq; principiũ motus habet extrinsecùs: deinde ostendit ꝙ nec propriè quidem est immobile id quod mouet in ijs quæ sunt per se mobilia. In his.n. omnibus, id quod primum mouet, hoc est, anima, quæ causa est vt ipsum seipsum moueat: per animam enim est animal per se mobile: hoc ergo, quod primum mouet, mouetur à seipso per corpus intermedium: per accidens autem seipsum mouet tali motu. Id enim quod corpus mouet, facit vt mutetur locus à sua ipsius tanquam cuiusdam vectis protrusione. & simul mutat locum cùm ipsum sit in corpore. adeò vt veluti vectis cuiusdã protrusione seipsum moueat,

Animas non esse propriè principia motus, cũ eius quoq; principia sint extrinsecus.

Aĩalia quomodo seipsa moueant.

Animalium sunt quidam motus naturales, & non ex seipsis.

Respirationis, augmenti, somni, expergefactionis causæ.

Motus corporis cur vectis assimilet.

moueat, sed per accidens: nempe ideo ꝙ moueat corpus in quo est. Vectis aũt protrusioni assimilauit motũ corporis qui fit ab anima in aïalibus, Vel ꝙ anima quoq; habeat extrinsecùs causam mouendi corporis, quemadmodum vectes qui sunt instrumenta eorum quæ primò mouent: vel ꝙ vectes semꝑ admoti mouent ea quæ truduntur, & non separati. Ita aũt anima quoq; dum semper est cum corpore, ipsum mouet: vel potius propterea quod violentus, & non s̃m naturam sit corpori talis motus. Alius est enim motus qui est s̃m naturam vniuscuiusq; eorum quæ sunt in corpore elemẽtorum, terræ quidem, deorsum, ignis verò, sursum. quocirca laborant etiam ac defatigantur dum mouẽtur eo motu qui proficiscitur ab anima, & non possunt diu sufficere. Atqui ea quæ motibus qui sunt s̃m naturam mouẽtur ad sua loca, non defatigantur. Signum est autẽ, ꝙ vnũquodq;, cùm est prope locũ proprium, mouetur celerius. Vectis autẽ protrusione dicit seipsum mouere, non principaliter, sed ꝑ accidens. principalr̃ enim corpus mouet vectis, ꝑtrusione.

LII Ex quibus credi potest, ꝙ siquid est eorum quæ sunt quidem immobilia, mouẽt autem, & ipsa mouentur per accidens: vt cõtinuo motu moueat nequit fieri. Quare si oportet motum esse continenter, oportet esse aliquid quod primum mouet immobile, & non per accidens. si, vt diximus, futurus est in ijs quę sunt motus aliquis nõ cessaturus & immortalis. & mãsurum est id quod est in seipso, & in eodem. manente enim principio, necesse est vt etiam totum maneat cum sit principio continens.

LX Cùm dixisset id quod est mouendi potestate præditũ in ijs quæ sunt per se mobilia cũ sit per se immobile, ipsm quoq; moueri per accidens, dum vnà mouetur cum corpore, quod & nutrimento & somno & expergefactione indiget, & ideo motu non mouetur continuo: collegit ꝙ si quid sit eorum quæ sunt immobilia quidẽ, mouent aũt etiam seipsa per accidẽs, ne fieri quidẽ possit vt id motu moueat continuo per accidens, de mortalibus animantibus loquens, quæ nutrimẽto & somno indigent, & ideo continuo motu moueri nequeunt qui conuenit animantibus, qui ex appetitione & voluntaria impulsione est ꝑ locum transmittens. si enim corpora quæ mouentur non habent à natura insitum vt cõtinenter moueantur: neq; id quod mouet, mouet cõtinenter, nec ipsa corpora, nec seipsum per accidẽs, eo ꝙ sit in corpore quod mouetur. Huic ergo ostenso, ꝙ quæ sunt in ijs quæ sunt per se mobilia immobilia quidem, sed mouẽdi potestate prædita, non moueant motu continuo, coniungit aliud argumentum, quod ostendit ꝙ in ijs quæ sunt mouendi potestate prædita in ijs quę sunt per se mobilia, oportet esse aliquã aliam magis propriã causam motus. Si enim necesse quidem est vt sit motus cõtinuus: quæ autem in ijs quæ sunt per se mobilia sunt mouendi potestate prædita, fieri non potest vt motu moueãtur continuo, vt quæ per se q̃dem sint immobilia, moueantur autem per accidens: oportet esse id quod primum mouet, per accidens autem nõ moueatur. hoc enim significat illud Immobile per accidẽs. Oportet ergo, inquit, esse talem causam. siquidẽ futurus est, vt ostẽsum est, non cessaturus aliquis in ijs quæ sunt, & immortalis motus. continuus enim est qui est eiusmodi. qui enim nõ est continuus est interruptus. Quod aũt mouetur per accidẽs, vt quod transit à loco in locum (de eo enim nunc agitur) non mouet motu continuo. quoniã nec ei quod ab ipso mouetur innatum est vt continenter moueaẽ. & si maneat, inquit, id quod est ipsum in seipso, & in eodẽ. non est enim aliquid præter id quod est. mundum aũt dicit id quod est. Quocirca est in seipso & in eodem, à loco in locũ non transiens. & vt qui non fiat alius

Quæ sunt immobilia, & se mouent ꝑ accidẽs, non possunt motu moueri cõtinuo.

In ijs q̃ sunt per se mobilia, oportet esse aliquam magis ꝓpriã cãm motus, cum quod in eis mouet, non moueat motu continuo.

A ex alio. nam & per formam substantiæ manet in eodem & per qualitatẽ motus. id enim quod circulo mouetur, in eodẽ manens mouetur. & ita demum, inquit Alexander, ne per accidens quidẽ potuerit moueri id quod mouet, si id quod ab ipso mouetur, in eodẽ manens moueaẽ. Si enim totum quidem, in quo est id quod est eiusmodi, est mouẽdi potestate præditum: id aũt manet in eodem: per partes enim ei quod circulo mouetur est motus: nec id quidẽ quod est in ipso, vtiq; à seipso moueatur per accidens: quo enim motu mouet corpus, is non fit per totius in quo est mutationẽ, vt fit in mortalibus animantibus, quæ veluti vectis protrusione mouentur ab anima, tota loca mutantia. Non enim per partem aliquam eius quod circulo mouetur dicemus esse id quod est mouẽdi facultate præditum. cur enim magis hoc q̃ hoc, cùm oẽs ab eo moueantur similiter? Siquis autẽ, inquit, rogarit, quõ erit ergo ĩ toto? dicemus ꝙ quẽadmodum posuerit is qui dicit eẽ in parte eius quod mouetur. neq; enim est

B corpus, vt terminatum aliquem locum occupet. non est aũt mirandum si incorporea aliqua natura & substantia simul fuerit in toto aliquo. Æternitatis autẽ eius quod mouetur, causa est id quod primum mouet. hoc enim significat illud, Manente enim principio necesse est vt & totum maneat, cùm sit continens principio.} Manserit aũt principium, si neq; per accidens moueatur, neq; per se. Et quoniã quodus propriè principium est æternum: si enim pereat principium, neq; ipsum aliqñ ex aliquo, neq; aliud fiet ex illo, vt dicit Plato: quinetiã est vniuersum continens principio, hoc est, proximè ac continẽter & citra vllum medium ab æterno moueẽ principio: necesse est vt id quoq; maneat æternum. nam cùm principium semper moueat similiter & eodem modo, fieri nõ potest, quin, id quod proximè ac continẽter mouetur, sit æternum. Si id enim intereat, neq; fuerit illud, vtiq; principium, neq; semꝑ mouẽs. Principium. n. semꝑ est cum eo cuius est principium: & id quod mouet cum eo quod

C mouetur. Non dicit autẽ nunc priuatim de primo cœlo, quod ꝓximè ac cõtinenter ab eo moueẽ, ipsum esse æternum: hoc enim ostendet in ijs quæ deinceps sequunẽ: sed cõiter vniuersum & mundũ sic esse æternũ, cùm oĩa quę in ipso moueanẽ, ex illo habeant principium motus.

Mundus manet in eodẽ, & per formã substãtię, & per qualitatem motus.

Quomodo motus sit in toto.

Incorporea natura põt esse in toto aliquo.

Principium est ęternum, ex sñia Platonis.

Non idem est autem moueri per accidens à seipso & ab alio. Id enim quod ab alio, inest etiã nonnullis principijs eorum quæ sunt in cœlo, quę pluribus feruntur lationibus seu motibus: Alterum autẽ, in ijs solũ in quæ cadit interitus.

Cùm ipse dixisset ꝙ in ijs quidẽ quæ sunt immobilia, mouent autẽ ipsa quoq; seipsa per accidens, fieri non potest vt motu moueant cõtinuo: poterat quiuis dubitare quõ cœli qui ipsi quoq; sunt animantia per se mobilia, et habent id quod mouet per se immobile, et quod seipsum ne mouet quidẽ per accidens, sed per accidens mouetur LXI

D ab alio, (nam qui errant, ab inerrante illius motu mouẽtur) continuo tamen motu mouentur. Hanc ergo soluit dubitationem, dicens, non idem esse moueri à seipso per accidẽs, & moueri ab alio. Ab alio enim moueri, inquit, inest etiã sphæris errantibus, quę alio quidẽ motu, nempe proprio, mouentur circa suos polos, alio verò sphæræ inerrantis, cùm circa illius polos proprij earum poli moueanẽ. & fieri potest vt cõtinuo motu moueantur, nempe à motu sphæræ inerrantis quæ continenter & mouetur & mouet. à seipsis enim non mouentur per accidens. qm̃ id quod mouet est in toto, totum autẽ non mouetur. per partes enim mouentur quæ mouentur circulo. & nõ per tota. Per accidens autẽ moueri à seipsis, inest ijs solis in quæ cadit interitus. Solùm enim dictum est pro solis. Et Alexander quidẽ dicit aïas quæ sunt in sphæris errantibus moueri per accidens. sed nõ à seipsis, sed ab ea quæ mouent earum corpora. qm̃ sunt in his, quæ mouentur

non ad

Differt moueri a seipso & ab alio ꝑ accidens.

Sphęrę errãtes mouẽtur ab alio.

Per accidẽs moueri a se ipsis, inest iis solis in q̃ cadit iteritus.

Aĩas q̃ sunt in sphęris er

rantibus, dicit Alexander moueri ab ea anima quae mouet earum corpora, per accidens.

noo ad eadē ad quæ mouentur ab ĳs quę sunt in ipsis im-
mobilibus. Prima autē, inquit, cā quæ est motrix sphęrę
inerrātis, neq; à seipsa neq; ab alia moueat per accidens,
q̃ vno motu moueatur sphæra inerrans, idq; polis in eo-
dem manētibus: aut q̃ ne principium quidem sit forma
corporis quod mouetur, sed substantia aliqua separata.
Hęc ergo dicit Alexāder, qui oēs alias animas existimat
formas à corporibus inseparabiles. Sed hæc quidē exa-
minare magis alibi conuenit. Operępretium est autem
aduertere, num aliud quidē existimat Aristoteles moue-
ri per accidens, id in mortalibus contemplans animanti-
bus: aliud autē, moueri ab alio quod inest ĳs etiā sphæris
quæ dicuntur errare. Nam quod mouetur per accidens,
non potest esse æternum. q̃m eius quod per se est, est quę-
dam accessoria, vt ita dicam, substantia, & declinatio ab
eo quod est principale. nulla aūt eiusmodi natura est ęter-
na: id aūt quod ab alio mouetur, vt vel principalē habeat
rōnem potest fieri. Et ideo sic dixit Aristoteles, q̃m non
est idem à seipso moueri per accidēs, & moueri à seipso:
non volens, vt puto, in eo quod ab alio mouetur, audire
id quod mouetur per accidens.

Aliud ē moueri per accidēs, & aliud moueri ab alio.

At verò si est aliqd semper huiusmodi quod
moueat quidem, immobile aūt sit ipsum & ęter-
num: necesse est vt quod etiam primum ab eo
mouetur sit æternum. Est aūt hoc quoq; vel ex
eo clarum, q̃ non sit aliter alĳ generatio interi-
tus & mutatio, nisi quid quod mouetur moue-
rit. Id enim quod est immobile, eodem modo
semper mouebit vno & eodem motu, vtpote
quod ipsum nihil mutetur in id quod mouetur.
Id autem quod mouetur, ab eo quidem quod
mouetur, sed quod ab eo quod est immobile iā
mouetur: propterea quòd ad res se aliter & ali-
ter habeat, non erit causa eiusdem motus. sed
propterea quòd sit in contrarĳs locis vel for-
mis, efficiet vt vnumquodq; ex alĳs moueatur
contrariò: & aliquando quidem quiescat, ali-
quando verò moueatur.

LXII Postquā ostendit primum q̃ semper sit motus, & nec
vnquam factus sit motus cùm prius non esset, neq; vnq̃
interit in hoc vt nō sit motus: & deinde ostendisset q̃ id
quod in vnoquoq; motu primò mouet, vt adĳcit Eude-
mus, immobile esse oportet & per se & per accidēs, esse
autē etiam æternum vt cām æterni motus: dicit necesse
esse, vt id quod primò mouetur ab eo quod est mouendi
potestate præditum, quod est immobile & æternum, sic
æternum. simul enim est inter se inuicem id quod mouet
vt quod mouet, & id quod mouetur vt quod mouetur.
Ipse autem huius quoq; aliam adĳcit demōstrationem.
Cùm enim ut quod sit in cōfesso sumpsisset esse in ĳs quę
sunt generationē & interitum, subiungit eiusmodi cōne-
H xum. Si non est aliquid æternum quod mouetur & mo-
uet: non fuerit semper generatio & interitus. Atqui ea
sunt. Est ergo æternū quid, quod mouetur & mouet. Et
assumptionem quidem, vt dixi, quę dicit q̃ est semp ge-
neratio & interitus, posuit vt quę sit in confesso: genera-
tionis enim non fuerit generatio: Connexum autem sic
probat. Id quod gignitur & interit, eo omnino quod mo-
uet opus habet. Aut ergo sit immobile vel moueatur id
quod mouet necesse est. Sed id quidem quod est immo-
bile, vt quod sit immutabile, mouebit eodē modo, adeò
vt vel gignatur solùm vel intereat: Id aūt quod mouetur
ab immobili, eo q̃ gignatur in locis cōtrarĳs, & id quod
est generādi facultate præditum adducit quidem aliqñ,
aliqñ verò amouet, vt dicitur in opere de generatione et
interitu, non erit causa eiusdē motus: sed efficiet vt vnū-
quodq; ex alĳs contrariò moueatur, & idem aliqñ quidē

Quod ab immobili & æterno mouetur, est æternum.

E quiescat, aliqñ verò moueatur. Verum est ergo, q̃ si nō
est aliquid quod moturum sit cùm ipsum moueatur, nō
erit semper generatio & interitus. et videlicet est etiam
æternum quod tales mouet motus, & ipsum quoq; mo-
uetur. si enim semp sunt ipsi motus, id quod eos mouet
semper esse oportet. Si enim non sint æternæ horum mo-
tuum causæ, sed gignantur & intereant: rursus quæretur
alia causa generationis eorum & interitus: & illa rursus
non fuerit quidem immobilis: Sin autem moueatur: vel
semper, erit æterna: vel eiusmodi vt in eam cadat ortus
& interitus. & rursus est eadē quæstio. Semper enim cū
id quod est in generatione debeat habere aliquā causam
per se mobilem, si non futurus sit progressus in infinitū,
erit aliquid per se mobile ęternum, quod ab eo quod pri-
mum mouet quod est immobile & æternū mouetur con-
tinenter. ita enim est motus continuus & æternus: & ge-
neratio & interitus: & quę fit in seinuicem nunq̃ cessans
corporum mutatio. Cùm aūt dixisset id quod mouetur
F ab immobili, adiecit, VEL quod iam mouetur} q̃m ab
eo quidē quod est immobile proximè ac cōtinenter mo-
uetur sphæra inerrans: ab inerrant aūt quod iam moue-
tur, id quod errat. IN cōtrarĳs autem locis vel formis}
dicit, q̃m nobis quidem Sol aliqñ & alia astra appropin-
quant, propter Zodiaci inclinationem, aliqñ verò rece-
dunt: & similiter etiam se habent in regionibus australi-
bus. & aliqñ quidem fiunt altiora, aliqñ verò terrę vici-
nora: In contrarĳs aūt formis, frigidioribus vel calidiori-
bus, q̃m ex diuersis suis positiuris, has contrarias formas;
& eas quæ sunt eiusmodi, efficiunt. Fortasse aūt dixerit
quispiā ea quæ sunt in Phędro Platonis hic † limate Ari-
stotelem, cùm ille dicit, Quæuis anima cuiusuis inanimi
curam gerit. totum aūt cœlum obit, cùm sit aliàs in alĳs
formis. Nam pro contemplatione formarum quæ illic
sunt, cùm sint diuersæ, fiunt quoq; diuersi motus. & quæ
fit ex motibus hic consistit differentia.

Zodiaci inclinatio facit varias astrorū figuras & posituras.

Platonis locus ex Phędro.

† παραφέων

Ex ĳs autem quę dicta sunt clarum etiā eua-
G sit id de quo dubitabamus in principio, quanā
de causa non oīa vel mouentur vel quiescunt.
aut alia quidē semper mouentur, alia verò sem-
per quiescunt. sed nonnulla aliqñ quidem sic,
aliqñ verò non. Huius enim causa nūc est aper-
ta: nempe q̃ alia quidem mouētur ab immobi-
li æterno, quocirca semper mutātur: Alia verò
ab eo quod mouetur & mutatur, quo fit vt ea
etiam mutari necesse sit. Id autem quod est im-
mobile, sicut dictum est, vt quod absolutè & si-
militer ac eodem modo & in eodē permaneat,
motum vnum mouebit & simplicem.

LXIII Cùm causam cur aliqua eorum quæ sunt fiant & inte-
reant, & aliqñ quidem moueantur, aliqñ verò quiescāt,
dixisset esse, diuersam cœlestium motuum habitudinem
H ac relationē, nobis reuocat in memoriā, q̃ ex ĳs quæ di-
cta sunt solutum sit id de quo prius dubitatum est. Cùm
enim soluit rōnes quæ videbātur probare gigni motum
cùm prius non esset, dixit esse dubium ĳs qui ponunt ge-
nerationem motus, propter quānam causam non omnia
vel semper moueantur, vel semper quiescāt, vel alia qui-
dem semper moueantur, alia verò semper quiescant, sed
sint in mundo alia etiā quæ aliqñ quidem mouentur, ali-
quando verò quiescunt. Huius autem, inquit, causa nūc
euasit manifesta. Quoniam enim alia quidem mouentur
ab immobili æterno, necesse est ea semper moueri: alia
autē ab eo quod mouetur & semper mutatur, necesse est
etiam ea semper mutari. Id aūt quod est immobile, sicut
dictum est, propterea q̃ semper similiter se habeat, vnū &
simplicem & continuū & ęternum mouet motum. Me-
ritò itaq; alia quidē sunt semper immobilia, quæ primò
mouent & propriè: alia verò æterna, & quę semper mo-
uentur

Quęnā sit causa cur alia sint immobilia, alia semper mobilia, alia vero aliquando moueri, aliqñ quiescere.

uentur similiter, quę proximè ac continenter mouentur ab immobilibus: alia verò quæ gignuntur & intereunt, & aliqñ quidē mouentur, aliqñ verò quiescunt, quæ mouentur ab ijs quæ semper quidem mouentur, habent aũt aliàs aliam relationem & habitudinem.

CAPVT VII.

LXIII VErumenimuero ijs etiam qui aliud fecerint principium, hæc erunt magis manifesta. Considerādum est enim vtrum aliquem motum contingat esse continuum, an non. et si contingit, quisnam is sit, & quis primus ex motibus. Clarum est enim, q̃ siquidem necesse sit semper esse motum, is est autem primus & cōtinuus, q̃ id quod primum mouet, mouet hūc motum, quem necessē est esse vnum & eundē & continuum & primum.

LXIII Quisnā motus sit æternus.

Cùm ostēdisset q̃ si in cōfesso fuerit motum esse æternum, necesse est etiam id quod primò mouet esse æternū & id quod primò mouetur: deinceps ostendit quisnā ex motibus possit esse æternus et cōtinuus. clarum enim est q̃ & eum motum mouebit id quod est æternum mouēs, & eo mouebitur id æternum quod mouetur. Est aũt rationi consentaneū, vt sit magis æternus & cōtinuus primus ex motibus, quàm ij qui sunt illo posteriores. Quęrit ergo quis sit primus ex motibus. Et cùm diuisisset species motus, ostēdit q̃ qui est per locū motus, est primus ex motibus, per oīa primi significata: & eius qui fit per locum, motus qui fertur circulo. qui solus fieri potest vt sit æternus & continuus. Quare & primum eorum quæ mouentur & æternum erit corpus quod circulo circūfertur. & id quod primū mouet, quod ipsum quoq; est æternum, ipsum mouebit proximè ac continenter. Cùm eo ergo q̃ id quod circulari motu circūagitur primò & ęternè mouetur, vnà etiam demonstratur, q̃ id quod primò mouetur, & id quod primò mouet, est ęternum. Quocirca dicit etiā hoc fieri manifestum ex alio principio, quod apparet vnà cum eo q̃ id quod primò & æternè mouet sit corpus quod circulari motu circumagitur. Dicit aũt esse principium considerationis, vtrum contingit motū esse continuum, an non. & si contingit, quisnam is sit. Is autem primus quoq; est ex motibus. Sed cùm illud, quidem, An motum contingat esse cōtinuum, in præsentia distulisset, quæret paulò post. nunc autē ostendit quisnā sit primus ex motibus, cum quo vnà etiam ostendit quisnam sit continuus, Qui est enim continuus, est prior ijs qui non sunt continui. etenim æternus quoq; ijs qui non sunt ęterni. Cùm autem quęstiones ordine exposuisset (Quęstio enim An sit, prior est quęstione Quid est) deinceps ostendit ad quid sit sibi visui ostendisse quis sit primus & continuus motus, effectu ac potestate sic ratiocinans. Si necesse est semper esse motum, quod quidem ostēsum est: is autem qui est æternus, primus est & continuus (prior enim est is qui est æternus & cōtinuus ijs qui nō sunt huiusmodi) si ostendero quisnam is sit, videlicet id quod primò mouet, eum motum mouet proximè ac in eodem ordine, qui quidē solus ex alijs est vnus & idē & cōtinuus & primus, quoniam fit ab vno primò quod mouet continenter.

Cùm sint autem tres motus, & is qui fit per magnitudinem, & is qui per affectionem, & is qui per locum, quē vocamus lationem, hic sit primus necesse est. fieri enim non potest vt sit augmentū, nisi prius sit alteratio: id enim quod augetur, potest quidem esse q̃ simili augeatur. potest ēt esse quod dissimili. contrarium enim, nutrimentum dicitur contrario. accedit autē &

A aggregatur quicquid est simile simili. Necesse est ergo alterationē esse eam quæ fit in contraria mutationē. Atqui si alteratur, oportebit esse id quod alterat & id quod facit ex eo quod est potestate calido id quod est actu calidum. Clarum est ergo, q̃ id quod mouet non similiter se habet. sed est aliquando quidem propius, aliqñ verò longius ab eo quod alteratur. Hæc autem non cōtingit esse absq; latione. Si ergo necesse est vt semper sit motus, necesse est etiā vt latio sit prima ex motibus. et lationis, si vna quidem est prior, alia verò posterior: prior.

LXIIII Localis motus ē primus aliorum motuum.

Cùm specie sint tres motus, is qui est per magnitudinem, hoc est per augmentum & diminutionem, & is qui per affectionem, nempe alterationis: ostensum est enim B eam fieri per patibiles qualitates: & is qui fit per locum, quem vocamus lationē: eum ostendet esse primum aliorum motuum. Et primum quidē ex argumentis ostēdit nec augmentum posse fieri absq; alteratione, nec alterationem absq; latione. Quare latio sm naturam est prima aliorum motuum. Si enim absq; ea quidē nullus est alius motus: latio aũt est absq; illis, vt ostēdetur: videlicet ipsa quidem alios motus vnà perimit: ab ipsis autem nō vnà perimitur. Quę sunt aũt talia, sunt natura prima. Sed q̃ alteratio quidem sit ante augmentum, probat ex eo q̃ id quod augetur, augeatur à nutrimēto: nutrimentum autē quod erat ab initio dissimile ei quod nutritur & quodāmodo contrarium, vnde etiam dicitur nutrimentū contrarium contrario, postea mutatum in contrarium, & ei quod nutritur assimilatum, aggregetur, et ipsum nutriat & augeat. Mutatione ergo opus est & alteratione. eam enim quæ fit in contraria per qualitatē mutationem necesse est esse alterationem. Naturalius aũt nunc dicit de C augmento, dicens augeri id quod augetur nutrimēti additione, q̃ dicit in prædicamentis quadratum augeri circumpositione gnomonis. Quod autem nec fieri possit vt alteretur aliquid si non sit latio, Siquidem id quod alteratur, alteratur ab aliquo quod alterat & mutat ipsum ex eo quod est potentia in id quod est actu. Id aũt quod ipsm mutat & alterat, videlicet non siſr se habet in ipsum positura nunc cùm ipsum mutat, atq; prius cùm nōdum mutaret. Si enim similiter se habebat: cur nō tunc vnum quidem mutabat, alterum verò mutabatur? Localem ergo motum oportet prius fuisse, vel vtroq;, nempe & eo quod alterat & eo quod alteratur, vel omnino quidē certè altero horum: vt vnum quidem alteret, alterum verò alteretur. non fuisset enim nutrimentum concoctum & alteratum, si in suo loco mansisset. sed ipso allato, illud quidem est alteratum, quæ est autem in nobis concoquēdi facultas alterauit. Latione ergo opus est si est peragenda alteratio. Et concludens orationem, SI ergo, inquit, D motus semper sit necesse est: necesse est vt etiam ostensum sit lationem esse primā ex motibus. } Qui est enim primus sm naturam, alijs etiam fuerit magis æternus. Quòd si etiam lationis vna quidē est prior, alia verò posterior: ostendetur autem motum circularem esse priorē eo qui rectà fertur: is sm naturam fuerit primus omniū motuum. si quidem lationis quidem prima est ea quę fertur circulo, aliorum autem motuum latio.

Augmētum nō fit sine alteratiōe, nec alteratio absque latione.

Circularis motus ē primus omniū.

Præterea autem omnium affectionum principium est condensatio et rarefactio. Graue enim & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum videnī esse quædā densitates & raritates. Condensatio aũt & rarefactio, cōcretio & secretio, per quas dicitur etiam esse generatio & interitus substantiarum. Quæ aũt concrescunt &

secernuntur

secernũtur, per locum etiam mutari necesse est. Quinetiã eius quod augetur & diminuitur per locum mutatur magnitudo

LXV

Latio est prior mutatione quę fit p generationem & interitum.

Cõdensatio & rarefactio est principiũ omnium affectionum.

Hoc est secundum argumentum, quod ostendit lationem esse ante motus qui fiunt per alterationẽ, & eos qui per augmentum & diminutionem: & nõ solùm eos, sed eam etiã mutationem quæ fit per generationẽ & interitum. Et q̃ sit quidem ante eos qui fiunt per alterationẽ, sic ostendit. Principium affectionum, hoc est mutationum, quæ fiunt per alterationẽ, est condensatio & rarefactio. Condensatio aũt & rarefactio est concretio & secretio: Condensatio quidem, concretio: Rarefactio autem, secretio. Eorum aũt quæ concrescunt & secernuntur seu segregãtur, est per locum motatio. Principium ergo earũ quæ per alterationẽ fiunt mutationum, est mutatio quæ fit per locum. Et q̃ omnium quidẽ affectionum principium sit condensatio & rarefactio, ostendit per eas quæ fiunt in vnaquaq; specie qualitatis.

Graue densũ & frigidum sunt densitates, eorũ cõtraria, raritates.

F Graue enim, inquit, & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum, videntur esse quędã densitates & raritates. Graue enim & durum & frigidum sunt densitates: Quę sunt aũt eis contraria, raritates. Sic aũt fuerit & album quidẽ & dulce sub raritate. q̃m ea quoq; similiter atq; calidum vidẽtur esse prędita facultate secernendi ac segregandi sensus qui per se fiunt: Quæ aũt eis opponuntur, raritates. Quòd autẽ condensatio & rarefactio sit cõcretio & secretio, cùm nomina sint diuersa in eadẽ re, clarum est. Cùm aũt dixisset condensationẽ & rarefactionem cõcretionem esse & secretionem, adiecit, Per quas dicitur etiam substantiarũ generatio esse & interitus) ostendens q̃ nõ solùm alterationẽ & augmentum, sed etiã generationem & interitum, præcedit ea quæ fit per locũ mutatio. Siue enim generatio & interitus est concretio & secretio, vt placuit Democrito, Anaxagoræ, & Empedocli, & quicunq; cũ prima corpora posuissent impatibilia, perfectè ex hĳs gignebant alia, vel quicunq; cùm vnum posuissent elementum, sicut Anaximãder, id quod inter hoc intercedit cõdensatum & rarefactum alia dicũt edere: ex eo quoq; verum est quod quæritur. Siue etiam per alterationẽ est generatio & interitus, sic etiã rectè habet generationem & interitum peragi per concretionẽ & secretionem, siquidem omnem, vt semel dicam, alterationẽ præcedit concretio & secretio. Cùm aũt dixisset, Per quas dicitur ẽt esse generatio & interitus, adiecit, substantiarũ, eæ enim sunt quæ propriè dicuntur generationes & interitus, Quinetiam dictum est de ĳs quę per qualitatem fiunt & magnitudinẽ, q̃ illæ per concretionem fiant & secretionem. Cùm autẽ etiam per concretionem ostendisset & secretionem, q̃ ante alterationẽ, generationem, & interitum est quę fit per locum mutatio, ostendit quod eorum

Eorum q̃ augentur & minuuntur, per locũ mutatur magnitudo.

etiam quæ augentur & minuuntur per locum mutatũ magnitudo. Non solùm autẽ mutat locum id quod augetur & minuitur, dum id quod augetur quidẽ, maiorem locũ occupat, id autẽ quod minuitur, minorem, sed etiam nutrimẽtum, à quo augetur id quod augetur, per locũ necesse est mutetur, adeò vt simul cum eo quod nutritur & augetur moueatur nutrimentũ. Et rursus si fiat diminutio, oportet aliquid separatum esse ab eo quod minuitur.

Lationẽ esse priorẽ augmento et diminutione, p baũ per concretiones et discretionẽ.

H Operæpretium est aũt aduertere num eadẽ via ac ratione quę sumitur ex concretione ac discretione, ostenditur eam quæ fit per locum mutationẽ esse ante id quod augetur & minuitur. Nam eorum quoq; est per locum mutatio magnitudinis, cum eius quidẽ quod augetur, ei concilietur ac coeat nutrimentum: eius autẽ quod diminuitur quędã ab eo substantia secernatur. Vult aũt hic quoq; Aristoteles cum suo præceptore consentire.

Motum per locũ esse primũ olim dicit Plato in decimo de legibus.

Plato enim in decimo de legibus, dicit motum per locum esse primũ omnium. ex eo aũt consistere concretionem & secretionem. & ex eo augmẽtum & diminutionem. Occurrentia enim, inquit, ea quæ per locum mouẽtur vndequaq;

E singulis, per ea quidem quæ stant dissecantur: per ea aũt quę ex aduerso occurrunt & feruntur, in vnũ coacta quę sunt intermedia & inter ea intercedunt cõciliantũ. Quin etiam conciliata quidem augentur, secreta verò ac scissa minuuntur. Ab hoc autẽ augmento dicit consistere generationem, & à diminutione interitum.

Præterea hinc quoq;, considerantibus, clarũ erit lationem eẽ primum motũ. Primum enim sicut in alĳs, ita etiam in motu dici potest multis modis. Dicitur enim id quod est prius, nec si non sit erunt alia: illud autem absq; alĳs. Et id quod tempore. Et id quod substantia, LVI

LXVI

Aggressus etiam alia tradere argumenta, quæ ostendunt q̃ primus ex motib⁹ est latio, diuidit eius quod est, Prius, significata. quod quidẽ cùm ab initio prætermisisset, nunc impleuit. & omnibus modis quibus Prius dicitur propriè, ostendit lationem esse primum aliorum motuum.

Prius quot modis dicaũ

F Tres autem modos prioris hic exposuit. Dicitur enim aliquid prius natura, quod si non sit, nõ erunt alia: illud autẽ absq; alĳs. Et tp̃e prius, quẽadmodum id quod superiore anno factum est eo quod hoc anno. Et id quod substãtia, quod quidem est perfectius. eo enim quod est imperfectum prius est id quod est pfectum. Tale est aũt id quod propriã accepit substantiam. Dici aũt poterit, inquit Alexander, propriè substantia prior motus, qui eius quod mouetur non attingit substãtiam, neq; eorum quæ ei insunt aliquid, sed fit eodẽ omni ex parte manente eodẽ, quod quidem est is solus qui est per locum. Horum ergo significatorum prioris hic meminit: In prædicamentis aũt præter id quod est prius natura, & id quod est prius tẽpore, posuit alia prioris significata.

Prioris multa significata in pdicamentis.

Nam illic quoque dicit esse aliquid ordine prius vel positura. & id quod est honorabilius. & eorũ quę conuertuntur in eius quod est esse consequentia, id quod alteri quomodocũq;

G vt sit causa est. quemadmodum patrem filĳ: & in summa causam eius quod est effectum.

Prioris & posterioris multi modi in 4 to libro operis quod inscribitur Metaphysica.

In quarto autem operis, quod Metaphysica, hoc est post naturalia dicitur, exponit plures modos prioris & posterioris. Nam & id quod est propinquius principio, quod in vnoquoq; genere vel natura vel ad aliquid relatum est definitum, prius dicit, Et id quod est longius, est posterius. quẽadmodum in loco q̃ sit prope locum aliquẽ, vel natura definitum, vtputa medium vel extremum, vel ad quodlibet relatum. Id aũt quod est prius tempore, si cum eo quod nunc est conferatur, in prẽterito quidem prius est id quod est ab ipso Nunc remotius: quẽadmodum troiana sunt priora medicis: in futuro autem, id quod est ipsi Nunc propinquius, est prius. quemadmodum dies crastinus est prior eo qui ipsum sequiũ, cùm ipso Nunc vt principio & primo vsa fiat. Tertium aũt dicit id quod motu prius est. quẽadmodum puer est viro prius, quia est propius ei quod primũ mouit. est enim ipsum quoq; absolutè principium.

H Quartum autẽ est id quod est potestate. quod enim potestate superat, est prius & potentius. tale est aũt, cuius ex instituto & libera electione necesse est sequaũ id quod est posterius. institutum autẽ ac libera electio est principium, Quintum aũt ea quæ ordine. ea aũt sunt, quæ ad aliquod vnum definitum relata rõne disiuncta sunt. quemadmodum parastates tritostate prius ẽ, & paranete nete. principium autem illic quidem est Corypheus seu Præsul, id est is qui primus chorum ducit: hic verò media chorda.

Coryphæus est qui primus chorum ducit. ei sequiũ parastates, interno loco est tritostates.

Sextum aũt est id quod cognitione primũ est. aliter quidẽ id quod per rõnem: aliter verò id quod per se sensum. quẽadmodum id quod est vniuersum ac generale, & ea quæ sunt singularia. porrò aũt per rationem accidens est prius toto. quẽadmodum Musicum homine musico. nõ erit enim ratio tota absq; parte. Septimum, eorum quæ sũt priora affectiones. quẽadmodum rectitudo est prior leuitate. illa enim est lineæ per se affectio: hæc verò, superficiei.

ficiei. Octauum, ea quę sunt priora natura & substantia, quæ contingit esse absq; alijs, illa autē non absq; illis. hac diuisione auē, inquit, vtebaẗ Plato. Nonum, subiectum prius eo quod est in subiecto, per quod prius est substantia. Decimum, aliter quidem potentia, aliter verò actu, quēadmodum potentia quidē dimidia tota, et pars toto, & materia est prior substātia: actu verò posterior. eo enī quod est actu, dissoluto, hæc erunt. Hanc ergo in illo ē opere pfectiorem tradidit diuisionē eius quod est prius & posterius. Hic autē in motu quęrens id quod est prius & posterius, quęcunq; ad eum conferunt accepit significata. id enim quod est prius positura, siquidē omnino sit in motu, accipietur per tempus. Vel fortè motus qui est corporū quæ sunt priora positura, ipse quoq; prior positura dici potest. Illud autem meritò est aduertendum, quod in opere quod inscribiẗ Metaphysica, cōiunxit id quod est prius natura & substātia: hic aūt ipsum diuisit.

Quare quoniā motum quidem esse continēter necesse est: fuerit aūt continenter, vel qui est continuus, vel qui deinceps cōsequitur, magis autem cōnuus: & melius est esse continuum ꝙ deinceps consequi: id aūt quod est melius existimamus semp esse in natura, si possit fieri: fieri autē potest vt sit continuus: ostendetur autem postea, nunc aūt hoc ponatur: & fieri nō potest vt vllus sit alius nisi latio: necesse est vt latio sit primus. nullo enim modo necesse est neque vt augeatur neq; vt alteretur id quod fertur: neq; vt gignatur vel intereat. Nullum autē horum contingit, si non sit continuus, quem mouet id quod primum mouet.

LXVII Latio est primus motus sm naturā.

Cùm instituisset ostendere lationem esse primum ex motibus per oīa primi significata: ostēdit primùm ꝙ sit primus sm naturā, cùm prius sumpsisset eē necessarium vt semper sit motus. hoc enim significat illud ESSE continenter. Iam autem ostensum est motum esse ingenitum. Cùm aūt hoc quoq; haberet pro euidenti, æternum motum esse priorē eo qui est quandoq; & rursus non est; sic ratiocinatur. Qui est primus sm naturam motus, est æternus: qm̄ necesse est æternum esse motū. Qui est æternus motus, est continuus. Continuus motus est is qui est per lationem. Primus ergo motus sm naturam est is qui est per lationem. Et ꝙ sit primus sm naturam, ostendit ex eo ꝙ non conuertatur per eius quod est esse cōsequentiam. Sed eam quidem ad hoc vt sit non habere opus alijs motibus. neq; enim necesse est vt id quod fert, augeatur vel altereẗ. sed nec vt gignatur vel intereat. Horum autē nullum esse contingit, cùm sit continuus is quē mouet id quod primum mouet. Ostensum est enim omnium quæ mouentur principium esse id quod per se mouetur. eius aūt principium id quod est immobile. Necesse est aūt vt motus qui est æternus sit vel continuus, vel deinceps cōsequatur. Melius est aūt vt qui est propriè æternus sit cōtinuus, ꝙ vt deinceps consequatur. ipse enim vnus est cū sit vnū quod mouet: quod aūt deinceps consequitur, nō est vnū. Id aūt quod est melius semper esse existimamus in rebus naturalibus, si id possit fieri. Quòd aūt fieri possit vt sit aliquis motus continuus, ostēdetur postea. & ꝙ fieri non possit vt sit vllus alius motus continuus, nisi latio. nunc aūt interea sumpta sunt vt quæ ponantur.

LVII Præterea autem tempore primus. Aeternis enim solùm contingit eo moueri. Sed in quolibet quidem vno ex ijs quæ habent generationem latio sit postrema ex motibus necesse est. est enim postquā primum facta est alteratio & augmentum. Latio autē est motus eorum quæ iam perficiunẗ. Sed necesse est vt sit aliud quod prius moueatur latione, quod etiam ijs quæ gignuntur causa erit generationis, cū non gignatur, quēadmodum id quod generauit eius qd est generatum. Nam videri potuerit generatio esse prima ex motibus, propterea ꝙ primum oportet res sit genita, id aūt ita se habet in quolibet vno eorum quę gignuntur: sed necesse est vt aliquid aliud prius moueatur ex ijs quæ gignuntur, vt quod ipsum quoq; non gignatur, & eo prius aliud. Quoniam aūt fieri non potest vt generatio sit prima: nam quæcunq; mouentur, ea fuerint eiusmodi vt in ea cadat interitus; clarum est ꝙ nec eorum qui deinceps fiunt motuum vllus est prior. Dico autē deinceps fieri augmentum, deinde alterationē, & diminutionem & interitum. Generatione enim sunt oēs posteriores. Quare si nec generatio est prior latione: neq; etiam vlla ex alijs mutationibus.

LXVIII Latio est tēpore prior alijs motib᷒.

Postq̄ ostendit lationem esse natura primam ex alijs motibus, deinceps ostendit eam quoq; esse primam tpe, effectu & potestate hoc sic syllogismo colligens. Primus motus tpe, quem contingit æternis inesse, est latio. Qui est ergo tpe primus motus est latio. Ex his autē duabus propositionibus, minorē quæ dicit primum eē eum quo contingit moueri ea quæ sunt æterna, prætermisit vt manifestam. quēadmodum enim æterna sunt tpe priora ijs in quæ cadit generatio: ita etiā motus quo mouētur æterna, cùm sit ęternus, motibus qui nō sunt æterni prior fuerit quibus mouētur ea in quæ cadit generatio. Maiorem aūt posuit propositionem, quæ dicit, ꝙ contingit æterna moueri solo locali. quam probabit paulò post. Quoniā autē quæ sunt in generatione, locali motu posteriore mouentur: perfecta enim demum animātia mouentur tunc per locum: fiunt enim primum & nutriuntur & augētur per alterationē, & sic per locum mouētur: videbitur non verè dictum esse tpe priorem esse alijs motibus eum qui fit per locum. Hanc ergo soluens obiectionem, dicit in vnoquoq; eorum quæ sunt in generatione vltimū ex motibus fieri eum qui est per locum. perfecta enim iam per locum transeunt. Sed eorum quæ sic prius gignuntur & alterantur & augentur, deinde sic per locum mouentur, necesse ē sit prius aliquid quod mouetur localiter, quod etiam eorum quę gignuntur generationis causa est, cùm sit ipsum ingenitum, vel non tunc gignatur, sed prius. vt pater filij: & in summa id quod generauit eius quod est generatum. oportet enim hoc motum esse per locum, vt gignat id quod gignitur. cùm ipsum autē non gignatur, generationis causa est corpus quod circulari motu circūuectum mouetur localiter. Nam quod attinet ad eā quæ est in vnoquoq; generationem, videbitur generatio esse primus ex motibus. qm̄ oportet rem prius esse genitam, & cùm eius constiterit substantia, tunc inesse ea quę sunt circa ipsam accidētia, alterationem & augmentum & eā quæ est per locum mutationē. & sic quidē in vnoquoq;. Sed necesse est vt aliquid aliud moueatur per locū, quod causa est eius quod gignitur, ipsum aūt tunc non gigniẗ. & huius rursus generationis aliqua alia prius est causa, q nō fit, sed tunc est, & per locum mouetur. Quamobrem ante quāuis quæ fit in singulis generationē est motus localis, quo mouetur generationis causa quæ tunc non gignitur: & alia ea prior, quę æterno motu mouetur localiter, quæ nec omnino quidē mouetur. etenim homo, hominem gignit, & Sol, vt prius dictum est. Cùm autem ostēdisset, ꝙ etiam si in singulis aliorum motuum prima vulgatur generatio, ante quāuis tn̄ generationem prior

Æterna mouentur solo motu locali.

In singulis generatio est prior, posterior motus localis.

Ante generationē quæ fit in singulis ē motus localis.

est motus

est motus localis, idipsum nobis in memoriam reuocat etiam ex contrario. Si enim primus ex motibus esset generatio: in oia quæ mouentur caderet interitus. oportet enim prius esse genitum, deinde sic qualicunq; motu fuisse motum, siquidẽ generatio est primus ex motibus, interit aũt id quod gignitur. Si ergo non in oia quę mouentur cadit ortus & interitus, vt iam ostensum est ex eo φ motus sit æternus, & adhuc magis ostendetur: nec fuerit generatio primus motus, non enim in æternis quidẽ, sed quæ mouentur, prius erit generatio. Si aũt non est generatio primus motus, clarum est φ nec vllus ex alijs motibus, quos necesse est consistere post generationẽ, nempe alteratio augmentum & diminutio. Augentur enim & diminuuntur ea sola quę sunt eiusmodi vt in ea cadat generatio. & ijs solis inest alteratio. siquidem omnis alteratio fit per qualitates patibiles: patiuntur autẽ ea sola quę sunt in generatione. Si ergo alij quidẽ motus sunt secundi à generatione: generatio autem à latione: videlicet alij quoq; sunt motu à latione tempore posteriores. Sic ergo ostẽdit lationem esse tempore priorem alijs motibus, & soluit obiectionem quæ fiebat ex generatione.

Generatio non est primus mot⁹.

LVIII Omnino autẽ videtur id quod gignitur, imperfectum, & tendens ad principium. adeò vt quod est generatione posterius, id sit natura prius. Est autẽ latio vltimum in oibus quæ sunt in generatione. Quamobrem alia quidẽ ex viuẽtibus sunt omnino immobilia, propterea φ instrumento careant. quẽadmodum plantæ & multa genera animãtium: inest autem eis quæ perficiuntur. Quare si magis inest latio ijs quæ magis suscepere naturam: ea quoq; fuerit aliorum primus motus substãtia.

LIX Propter hæc ergo, & φ à substãtia motuum minimè excedit id quod mouetur dum fertur. per eam enim solã nihil eius quod est esse mutatur. quẽadmodum eius quod alteratur qualitas: eius verò qđ augetur & minuitur quantitas.

LXIX Solutionem obiectionis quę allata est ex generatione, fecit principium tertij argumenti, quod ostendit lationẽ esse etiam primã ex alijs motibus substantia. Natura aũt primum nominat etiã primum substantia, conuenienter ijs quæ de his dicta sunt in opere quod inscribitur Metaphysica. Ratiocinatur autẽ, & hoc demonstrat sic quidẽ categoricè. Latio inest vltima oibus quę sunt in generatione. Id quod est posterius generatione, est etiã natura prius & substantia. Latio ergo est prior alijs motibus & natura & substantia. Et φ latio quidẽ insit vltima ijs quę sunt in generatione, ostendit ex eo φ quæ sunt substãtia imperfectiora sicut plãtę, & ex animãtibus ea quę adnascuntur, quæ Zoophyta hoc est plantamina vocamus, neq; oino mouentur per locum, insit autẽ hoc vltimum ijs quæ perficiuntur. Quòd aũt id quod est posterius generatione, sit natura prius & substãtia, ostendit ex eo φ id quod gignitur, in eo φ adhuc gignatur cùm sit imperfectum, procedat ad suã perfectionem, tanquam ad principium & primum natura. Perfectio enim est principiũ, vt id cuius causa, & finis. Natura aũt & substantia prius est perfectum eo quod est imperfectum. & id cuius gratia, eo quod fit illius gratia. ex vniuscuiusq; enim perfectione fit id quod est vnicuiq; ſm naturã. Substantia aũt est & principium, id quod est perfectum. est enim perfecti generare. Quẽadmodum ergo perfectio, cùm sit vltima generatione, est substãtia & natura prima, ita etiam quo motu vltimo mouentur ea quæ gignuntur, is est primus natura & substãtia. Ipse autem, cùm maioris quidẽ propositionis, quę dicit id quod est posterius generatione, esse natura prius & substantia, confirmationẽ prępo-

Latio est substãtia prima aliorum motuum.

Posterius in gñatione est natura prius & substãtia.

Perfectio est principiũ, vt cui⁹ causa et finis.

Perfectum ẽ imperfecto natura prius et substantia.

E suisset, in eo, Videtur id quod gignitur, imperfectum, & tendens ad principium: minoris autẽ quæ dicit, Latio vltima inest oibus quæ sunt in generatione, posteriorem posuisset confirmationẽ, in eo, Alia quidem ex viuentibus sunt omnino mobilia: & ijs quæ deinceps cõsequuntur has duas propositiones intercepisset, & priorem quidem posuisset maiorem, in eo, Adeò vt quod est generatione posterius, id sit natura prius: deinde minorem in hoc, Est autẽ latio vltimum in oibus quæ sunt in generatione: Cùm sic ergo syllogismum disposuisset, effecit vt eius resolutio minus posset sentiri. In fine aũt etiam per primũ modum hypotheticorum sic est ratiocinatus. Si latio ijs magis inest quæ magis suscepere naturã: hoc est, si motus qui est per locũ, magis inest ijs quę ſm naturam & per suã formam perfecta sunt: is etiã qui est per locum motus ſm naturam & suapte substãtia, fuerit prior alijs motibus. Deinde etiam aliam subiungit demonstrationem, φ pfectior, & ideo ẽt primus & natura & substantia sit is qui est per locum motus. F Qui est enim, inquit, per locum mot⁹, nihil mutat status eius quod mouetur: neq; in substantia. quẽadmodum generatio & interitus: neq; in qualitate, vt alteratio: neq; in quantitate, vt augmentum & diminutio. Id autem quod conseruat naturã & substantiam, est ijs quæ non seruant, natura & substantia perfectius.

Per locũ motus nihil mutat status ei⁹ qđ mouet.

Maximè autem clarum est, φ id quod ipsum seipsum mouet, maximè mouet eo motu propriè qui est per locum. Atqui dicimus hoc esse principium eorum quæ mouentur & mouent, & primum ijs quæ mouentur, quod ipsum seipsum mouet. LX

Quòd ergo latio sit prima ex motibus, ex his clarum est. LXI

LXX Hoc argumentum potest ostendere lationem esse primam aliorum motuũ, per tres modos, Prioris, quos tradidit. G Est autem huiusmodi. Prius ostensum est φ id quod est per se mobile, cùm & tpe & substãtia sit ante ea quę mouent & quæ mouenť, est principium eorum quæ sunt huiusmodi. & φ motu qui est per lationẽ propriè & præcipuè moueť id quod est per se mobile. Si ergo motus qui est per locum, est proprius principij & causæ eorum quę moueňť: qui est autẽ proprius motus principij & cãę eorum quæ moueňť, fuerit & natura & tpe prior alijs motibus: clara est conclusio, φ motus qui est per locum, est & natura & substantia & tpe primus aliorum motuum. & deinde cõcludit ea quæ dicta sunt. Quòd aũt hoc quoq; demõstrarit Aristoteles, sequens ea quę dicta sunt in decimo Platonis de legibus, apertè cerni potest. siquidẽ tradẽs species motuum, cùm exposuisset primum eum qui fit per locũ, eum dicit esse causam aliorum: proximè quidem ac cõtinenter, secretionis ac concretionis, hoc est alterationis: per illam autẽ, augmenti & diminutionis: per id autem, generationis & interitus. Cùm enim exposuisset H motum qui fit per locũ, subiungit: Occurrentia enim ea quæ per locum mouentur vndequaq; singulis, per ea quidem quæ stant diſsecantur: per ea autẽ quæ ex aduerso occurrunt & feruntur, in vnum coacta quę sunt intermedia & inter ea intercedunt cõciliantur. Quinetiã concitata qdem augenť, secreta verò ac seiuncta minuũtur, cùm constitutus singulorum habitus pmanserit, manẽte aũt eo, per vtraq; interit. Ab augmento aũt generationem: & à diminutione dicit fieri interitum.

Latio ẽ motus propriꝰ principij & cãę eorum quæ mouentur.

Platonis locum in decimo de legibus secutus est Aristo.

Nunc autem ostendendum est quęnã sit prima latio. Simul aũt & quod nũc & quod prius positum est, nempe φ contingit aliquem motũ esse continuũ & æternum, erit manifestum eadem via ac ratione.

LXII Quòd itaq; nullum quidẽ aliorum motuum contingat esse cõtinuum, ex

his

A his clarũ est. Sunt enim oẽs ex oppositis in opposita & motus & mutationes. queẽadmodum generationi quidem et interitui sunt termini, id quod est, & id quod non est: alterationi autem contrariæ affectiones: augmento verò & diminutioni, vel magnitudo & paruitas, vel magnitudinis perfectio & imperfectio. Contrarij aũt sunt, qui fiunt in contraria. Id autem quod non semper mouetur hoc motu, prius autẽ erat, necesse est vt prius quiescat. Clarum est ergo fore vt id quod mutatur quiescat in contrario. Similiter autẽ etiam in mutationibus. Quæ est enim absolutè generatio & interitus, & quæ est in singulis, opponitur ei quæ fit in singulis. Quare si fieri non potest vt simul mutentur eæ quę sunt

B oppositæ, non erit continua mutatio: sed tẽpus inter ea intercedet. Nihil enim refert sint ne cõtrariæ an non, mutationes quæ sunt per contradictionem, si modo fieri non possit vt eidem simul adsint. hoc enim nihil conducit ad rõnem. neq; si non necesse quidẽ est vt quiescat in contradictione, neq; est mutatio quieti cõtrarium, non enim fortasse quiescit id quod non est. interitus autẽ est in id quod non est. sed si solum tempus intercedit. Sic enim non est continua mutatio. neq; enim in ijs quæ sunt prius, cõfert repugnantia. sed non contingere simul inesse. Non oportet aũt conturbari q idem futurum sit pluribus cõtrarium: queẽadmodum motus,

C & statui & motui qui est in contrarium: sed hoc solũ sumere q contrarius motus aliquo modo opponitur & motui & quieti: queẽadmodum id qd' est ęquale, & id quod est moderatũ, ei quod exuperat & ei quod exuperaẽ: & q non contingit simul eẽ oppositos motus nec mutationes.

LXXI Cùm per oẽs modos prioris ostendisset lationem esse primam aliorum motuum & mutationũ, nunc progreditur ad quærẽdum quænam rursus in latione sit prima, per ea quæ dicta sunt primi significata. Scimus enim q lationis vna quidẽ est quæ recta fertur: alia verò quæ circulo: alia aũt mixta. sicut etiã lineæ in qua fertur id quod fertur. Inuenta aũt ea quę est prima latione, simul etiam id quod nunc & prius positum est, q contingat aliquem motum esse cõtinuum & æternum, euadet manifestum. hæc enim prima latio inuenietur continua & æterna.

D Aduertẽdum est autẽ, q hucusq; sumebatur vt positio, esse motum cõtinuum. motus enim, in quẽ ostensum est in principio non cadere generationem & interitum, nõ ostẽsum est vt qui esset vnus & continuus, sed vt semper quidẽ, alius aũt & alius motus in ijs quæ sunt. Est autem exactæ & accuratæ scientiæ, vna & eadẽ via ac rõne plures & ita vniuersas ac generales & vtiles inuenire contẽplationes. Ei aũt procedit inuentio, primũ ostendenti q nullus alius motus vel mutatio prę̄ter lationem, põt esse vnus & continuus. sed neq; lationis ea quę fit rectã, nec mixta. sed soli motui circulari potest inesse cõtinuum & æternum. Et sic ex hoc ostendit q ex lationibus circularis motus prior est eo qui rectã fit. Quòd autem fieri non possit vt vllus alius ex motibus sit continuus, sic probat. Omnes alij motus (nunc autem cõnumerat generationẽ & interitũ, deinde postea eas separat ab ijs qui sunt proprij motus, cùm sint mutationes & non motus, vt ostensum est in quinto huius operis) oẽs ergo alij motus præter lationes, ex oppositis fiunt in opposita. Quæ autem fiunt ex contrarijs in contraria, sunt opposita vel contraria (ipse aũt verba facit de contrarijs, qm̃ generatio & interitus sunt quidem opposita, non aũt contraria) Motus aũt qui sunt contrarij, vel quomodocunq; oppositi, fieri non põt vt sint vnus & continuus. Ex quibus colligitur, q oẽs alij motus præter lationem, non possunt esse continui. Et q vnusquisq; quidem illorum sit ex opposito in oppositum, ostendit exponens oppositos terminos ad quos mouẽtur. etenim generationi quidẽ & interitui termini sunt, id quod est, & id quod non est, quæ opponunẽ tanq; affirmatio & negatio: Alterationi aũt sunt contrariæ affectiones, caliditas & frigiditas, albor & nigror, & quæ sunt hmõi: Augmento aũt & diminutioni, vel magnitudo & paruitas, vel potius magnitudinis perfectio & imperfectio. qm̃ magnitudo est cõis & eius quod est perfectum, ad quod tendit augmentum, & eius quod est imperfectum, ad quod diminutio. Quòd aũt sint cõtra-

B rij & oppositi qui fiunt in cõtraria & opposita, clarũ est. hæc est enim definitio contrariorum motuum. Deinde aũt q fieri non possit vt ex oppositis & contrarijs motibus fiat vnus & continuus motus, clarum est. Si sit enim vnus: id quod albesit, simul etiã nigresiet: & quod mutaẽ in sanitatem, simul ẽt in morbum mutabiẽ: & quod augetur, simul etiam minuetur: & id quod gignitur, simul ẽt interierit. siquidem vnus est & idem motus ex cõtrarijs. Porrò aũt hinc quoq; clarum est, q fieri non possit vt ex contrarijs motibus fiat vnus. qũo enim ex eo qui tendit sursum, & eo qui deorsum, puris & integris manẽtibus, fieri posset vnus motus? neq; enim fieri põt vt sm naturam moueanẽ qui sunt cõtrarij: nec vt qui est sm naturã, & qui præter naturam, sit vnus. qui enim fertur in obliqua, cùm sit vnus, videtur esse mixtio eius qui supra tendit, & eius qui infra, sed non si puri & integri manserint, queẽadmodum nunc sumit oratio: sed sic vt etiã elementa corporis quæ sunt contraria, simul mixta & cõtempe-

C rata faciunt vnum aliquod compositum. neq; vnus ergo ex contrarijs, nec simul põt aliquid moueri motibus contrarijs. Si aũt non est vnus qui est ex contrarijs, à quiete intercipiunẽ motus qui sunt cõtrarij. Iis enim quæ prius dictæ sunt assumit hanc propositionẽ, & eam confirmat, vsurpans pronũciatum quod dicit, q id quod hoc motu non semper mouetur, prius autẽ erat, necesse est vt prius quiescat. si enim cùm non quieuisset id quod dealbaẽ nec cessasset ab albescendo, nigresieret: tunc simul albesceret & nigresceret: quare simul album fiet & nigrum, cũ venerit ad finẽ motus: Si autẽ cùm ab albescendo cessauerit fiat album, & ab albo mutetur in nigrum, cùm fuerit in forma seu specie albi, quiescet oĩno aliquo tpe. Sic enim ab ipso quod est album & non amplius albesit, fiet mutatio in id quod est nigresieri. neq; enim simul albesit et est album. neq; est simul album purè & nigresit. Simul enĩ erit in fine, & nõ erit. Si aũt non est simul & abest: fuerit

D aliquod tp̃s quo in fine quieuit id quod mouetur. Cùm aũt ostendisset primum ex motibus qui fiunt ex contrarijs in cõtraria, hoc est, in ijs qui sunt propriè motus, fieri non posse vt ij sint cõtinui, rationem facit cõem etiam in mutationibus, hoc est, in generatiõe & interitu: eæ enim mutationes solũ sunt & non motus: ostẽdens in his quoque esse idem quod ostẽsum est etiã in motibus. id enim quod nunc non fit homo, futurum est aũt vt fiat, necesse est vt prius quiescat aliquo tpe in ea specie, ex qua fit homo. semen enim cùm aliquo tpe manserit semen, ita mutatur in hominẽ. nam vt oppositæ mutationes simul sint nequit fieri, sicut nec vt motus contrarij. neque enim id quod fit, priusq; factum sit mutari potest in hoc vt intereat, si ex eo quod est mutatio est interitus: id autẽ quod fit, nõdum est. Quod si ita est, ne eæ quidem mutationes fuerint continuæ. habent enim ambo principia & fines, in quos mutanẽ, inter se oppositos. Sed inter ea, inquit, tempus intercedet} & non dixit, Quies, vitans eam q̃ paulò

Nullus motus potest esse continuus pter lationẽ.

Ex motibus oppositis nõ põt esse vn⁹ & cõtinuus.

Motus qui fert in obliqua, est motus mixtus.

Motus contrarii a quiete statuue intercipiunẽ.

In mutationibus, hoc est in generatione & interitu est quies.

E paulò post soluet obiectionẽ. non enim quẽadmodum in contrarijs motibus, quiescit interim id quod mouetᷣ contrarijs, sic etiam in ijs quæ mutantur in opposita, nempe id quod est, & id quod non est. id enĩ quod quiescit, quiescit enim sit aliquid, & in eo quod est. sed neq; vt quod nõ est, neq; vt in aliquo quod nõ est quiescat fieri potest. intercedat aũt aliquod tempus necesse est inter horum mutationem ab vno in alterum. Cùm aũt ostendisset in cõtrarijs motibus necesse esse quiescere, iterim dicit quòd etiam in ijs qui opponuntur per contradictionem, cuius modi est generatio & interitus, etiam si non sit mutatio ex contrarijs in contraria, nihil obstat, quominus in his, si non quies, tempus saltem intercedat. Quo fit vt nõ sit continua nec vna quæ fit ex oppositis mutatio. in contrarijs enim eueniebat vt interim esset quies, non quatenus contrarij, sed quatenus non poterat fieri vt ipsi simul essent. quod nihilominus est etiã in ijs quę opponũtur per contradictionem. eadem est enim causa in vtrisq;. Quocirca non põt fieri vt sint continui. neutri enim eorũ possunt inter se simul esse, neq; contrarij, neq; qui opponuntur per cõtradictionem. Quamborem intercipiuntᷣ ambo similiter à tpe. Similiter autẽ, inquit, nihil refert ad hoc vt non sit vnus & continuus motus qui fit ex ijs quæ opponuntur contradictoriè, etiam si non necesse sit quiescere in contradictione, sicut ostendebatur in contrario. neq; enim quiescit id quod non est, neq; in eo quod non est. Interitus autẽ fit in id quod non est: & Generatio ex eo quod non est hmõi. sed sufficit solùm in hac etiã mutatione esse tempus quod intercedit. sic enim intersecatur, & non est continua mutatio. neq; enim in contrarijs est vtilis repugnantia: sed non contingere ea simul inesse. quod quidem nihilominus, si non etiã magis, inest in ijs quæ opponuntur per contradictionẽ, vt didicimus in libro peri hermenias, id est de interpretatione. Cùm aũt dixisset nihil referre ad hoc vt motus non sit continuus, etiã in his quę opponuntur cõtradictoriè, si non sit necesse quiescere in contradictione, subiunxit, NEQVE est mutatio quies cõtrariorum} quẽadmodum in motibus quies aliqua est motui contraria. Quies enim quæ est in contrario eius ad quod mouetur id quod mouetur, posita est motui contraria, quo mouetᷣ ad id quod est contrarium illius in quo quiescit. Quies enĩ quæ est in eo quod est infra, posita est cõtraria motui qui fit supra. Etsi ergo in mutatione, hoc est in generatione & interitu, mutatio non opponatur motui, quĩ non quiescit id quod interijt: nec hoc quidẽ facit aliquid aduersus rõnem, quę ostẽdit, q; quemadmodum cõtrarij motus non sunt continui, ita nec eæ quæ sunt oppositæ mutationes. nam etsi quies nõ intercedat, intercipiuntur tñ ipsę quoq; à tpe. Cùm aũt dixisset, Neq; est mutatio quieti cõtrarium, vtpote q; sit quies motui cõtraria, non sit aũt mutatio, Non oportet, inquit, ex hoc conturbari, tanq̃ perimatur pronuntiatũ quod dicit vnum esse vni cõtrarium, si motui & motum esse dicamus contrarium & quietem: sed hoc quidem firmum ac stabile tenere, q; aliquo modo opponitᷣ motus & quieti & cõtrario motui: videre autem quod etiam in alijs est talis modus oppositionis vt vnũ opponatur pluribus. quẽadmodum id quod est ęquale, & id quod est moderatum, opponitur ei quod exuperat. & ei quod exuperatur, hoc est, ei quod est maius, & ei quod est minus. ita autẽ virtutes quoq; cùm sint moderationes, & exuperationibus opponunᷣ & defectibus. Oportet ergo, inquit, & eo vti q; quies opponatur motui, nõ exactè & accuratè disquirentes an vt cõtraria, & eo q; neq; motibus nec mutationibus contrarijs vel oppositis contingit aliquid simul moueri vel mutari. Cautè aũt dixit, Aliquo modo opponitᷣ & motui & quieti motus qui est contrarius. in libris enim præcedẽtibus, vbi erat eius scopus ac institutum dicere de motibus cõtrarijs, eam quidẽ quæ est in aliquo quietem, dicit opponi ei quæ est ex ipso mutationi, tanq̃ priuationẽ: contrarium autẽ motum tanq̃ contrarium. Æquale aũt maiori & minori, vt inæquali, tanquã vnum vni opponitur, & virtutes vt moderatum immoderato. Non abs re aũt nec temere, inquit Alexander, orationẽ munijt ac stabilijt, dicendo, Vnum vni: sed ad vsum eorum quæ sunt proposita. Quoniam enim eò vsus est, q; motus sunt contrarij qui feruntᷣ ad contraria: ne quis aduersus id obijceret, dicens vnum vni esse contrarium, motui aũt contrarium esse quietem, & ideo nõ posse motum quoq; esse ei contrarium: si aũt non sunt cõtrarię quę ex cõtrarijs fiunt mutationes, nihil vetat quominus eorum fiat vna in ipsa mutatio: propter hãc obiectionem, nũc adduxit quietem, ea quæ de ipsa dicta sunt reuocans in memoriam. nempe q; quies non est propriè motui cõtraria: sed ei opponitur, vt priuatio habitui: motus autem est motui cõtrarius. Quocirca nec fieri potest vt motus qui sunt cõtrarij sint vnus: nec vt quies quæ est in contrario, sit simul cum mutatione quę fit ex eo in cõtrarium. etsi enim quies quę est infra, non sit cõtraria motui qui fit ab eo quod est infra, ei tñ opponitur vt priuatio habitui. & ideo simul esse non pòtest. Non simul esse enim, nõ adest propter repugnãtiam, sed propter oppositionẽ. quæ non inest solis contrarijs, sed etiã alijs. Manet ergo vnum vni esse contrarium, etiam si aliqñ accidat vt vnũ multis opponatᷣ, in alia & alia specie oppositionis.

Margin notes: Inter generationẽ & interitum & contra tẽpus intercedit. — Motui sit ne quies cõtrarium. — Virtutes opponunᷣ exuperationib⁹ et defectionibus.

F

G

H

Præterea autẽ & in generatione & interitu. & omnino absurdum esse visum fuerit, si cùm primum factum sit, necesse sit interijsse, & nullo tempore remansisse. Quare ex his possit etiã fides haberi de alijs. Est enim naturale vt similiter se habeant in omnibus. LXIII

Quòd quæ ex oppositis in opposita fiant mutationes, nequaq̃ sint continuę, sed tpe intercipiantur, ex generatione ostendit & interitu, virtute & effectu sic rõcinans. Si generatio & interitus nõ sunt continui, sed tpe intercipiuntur: credibile fuerit alias quoq; mutationes, quæ ex oppositis fiunt in opposita, non esse cõtinuas. Atqui antecedens: ergo etiã consequens. Et connexum quidẽ probat, ex eo, q; sit naturale vt similiter habeat in oĩbus mutationibus, cùm id quod accidit fuerit propter similitudinem. Si enim q; mutationes non sint cõtinuę, est propter oppositionem: necesse est vt quæcunq; sunt oppositæ nõ sint continuę. Fortasse autẽ hic quoq; est argumentatió à maiori. quod in generatione enim est & interitu, nõ simul esse propter eas quę opponunᷣ quomodocunq;, hoc magis erit in mutationibus quę opponunᷣ per repugnãtiã. Quòd aũt non sint continua generatio & interitus, ostendit ex eo quod sit absurdũ, id quod factum est protinus interire, & nullo tpe manere in forma, cuius causa factum est. Etsi enim continuè fluant ea quę sunt sub luna, est tamen aliquis etiam status vt in fluentibus. vt sit etiã aliqua formarum distinctio, & terminus, & ornatus, ac comprehensio quæ cadat in cognitionem.

LXXII *Mutationes quæ fiunt ex oppositis in opposita, tẽpore intercipiuntur.*

Generatio & interitus nõ sunt cõtinua.

CAPVT VIII.

LXIIII

QVod autem contingat esse aliquẽ infinitum, vt qui sit vnus & continuus, is autẽ est qui fertur circulo, nunc dicamus. Quicqd enim fertur, mouetur vel circulo, vel recta, vel mixta. Quare si nec illorũ est alter continuus: neq; vt qui ex ambobus constat sit continuus fieri potest. Quòd aũt id quod recta & finita fertur, non feratur cõtinenter, clarum est. regreditur enim: quod aũt recta regreditur, mouetur motibus cõtrarijs. est enim per locum cõtrarius, is qui fertur sursum, ei qui deorsum: & is qui ante, ei qui retro: & is qui ad sinistra, ei qui ad dextera. hę enim sunt loci repugnantiæ.

Quis

Quis sit aũt vnus et continuus motus, prius est definitum: nempe q̃ eius quod vnũ est motus, & vno tempore, & in eo quod non differt specie. Tria enim sunt, & id quod mouetur, quemadmodum homo vel Deus: & quando, vtpote tempus: & tertium, id in quo. id autẽ est locus: vel affectio: vel forma: vel magnitudo. Quę sũt aũt contraria, specie differunt. & nõ vnum. Loci aũt sunt eæ quæ sunt dictæ differentiæ.

LXXIII Cùm ex alijs motibus & mutationibus posse esse nullum ostendisset continuũ, sed si sit, necesse esse vt sit solatio eiusmodi: trãsit deinde ad ostendendum quænã sit ea latio quã contingit esse vnã & continuam. Infinitum aũt significat id quod non põt finiri & æternũ. qui enim habent fines, quiescunt interim regredientes. Quòd ergo nec eorum qdem qui fiunt per locũ, possit esse alius cõtinuus p̃ter motum circularẽ, ostendit, cùm sumpsisset q̃ quicquid fertur, vel circulo mouet̃, vel recta, vel mixta. & ostẽdit q̃ si fieri non potest vt sit continuus alter ex ijs ex quibus cõstat mixtus, non põt etiam fieri vt mixtus. compositus enim est particeps vtriusq; eorum ex quib9 componitur. Postq̃ ergo ostenderit, q̃ qui recta fertur non est cõtinuus, vnà cum eo ostendet q̃ nec mixtus est continuus. Etenim siquis dicat eum qui est cõpositus ex ambobus, nempe & qui est continuus, & eo qui non est, esse cõtinuum, clarum est enim esse concessurum q̃ id habeat à continuo: & primò & magis propriè illum esse cõtinuum, à quo is etiã habet vt sit cõtinuus. Quod ergo is qui recta fit non sit continuus, ostendit, cùm sumpsisset, q̃ recta in qua fertur id quod recta fertur, est finita. quod quidem ostendit in tertio huius operis, propterea quòd nulla magnitudo actu sit infinita. Hoc ergo cùm sumpsisset, sic ratiocinat̃. Quod fertur recta, fertur finita. Quod finita fertur, regreditur. Quod in recta regreditur, fertur motibus contrarijs. Contrarij autẽ motus non sunt vnus nec cõtinuus. Quod ergo recta fertur, nõ vno motu mouetur nec continuo. Et q̃ id quidem quod fertur finita, regredi necesse sit, clarum est. siquidem semper moueat̃, & non vbi semel motum sit in recta, à motu cesset: Id aũt quod in recta regreditur, mouetur contrarijs motibus. sunt enim contrarij qui à contrarijs fiunt in contraria. Sunt autẽ in loco contraria, id quod est supra, ei quod infra. & id quod est ante, ei quod est retro. & dexterum sinistro, cùm hęc sint † carceres & metę eorũ quæ in recta mouẽtur. Contrarij aũt motus qui tempore intercipiuntur, non sunt vnus nec continuus, vt ostensum est prius. Quare neq; alteratio, nec augmẽtum & diminutio, nec generatio & interitus, inter se opposita, possint esse motus cõtinuus & vnus. In memoriam aũt reuocat ea per quæ est definitus cõtinuus & vnus. & per hoc etiã ostendit, q̃ qui in recta fit motus per reflexionẽ, neq; est continuus, nec vnus. quod quidem nunc ostendendum fuerat propositũ. Tria enim sunt ex quibus motus cõpletur, Id quod mouetur. quẽadmodum homo vel Deus ex qbus † Deus quidem significat id quod perpetuò mouetur: id enim est diuinum & immortale: homo aũt est exemplar eorum quæ mouent̃ in parte tp̃is. Secundum aũt eorum quæ cõplent motum, est tp̃s motus. Et tertium id in quo est hoc, per quod motus peragitur. quẽadmodum locus, si per locum est motus: vel affectio, si per affectionem & alterationem, & in summa, per qualitatem: vel magnitudo, si per quãtitatem mouetur id quod mouetur: vel forma, si per substantiam, vtpote per generationẽ & interitum. Est ergo vnus & cõtinuus motus qui est eius quod vnũ est, & fit in vno tp̃e, & in vna specie. quẽadmodum si homo vna hora albesiat: & si coelum æternè circulari motu moueat̃. Ea aũt quæ recta mouentur & regrediuntur, à contrarijs locis mouentur in contraria. à loco enim

Quicq̃d fertur, vel in orbe fert̃, vel recta, vel mixta.

Motus q recta fert̃, non est cõtinu9.

Quod fertur li nea finita, regreditur.

† ἀφετηρίας.

Tria motum complent id quod mouetur, tp̃s motus, id in q̃ ẽ.

† Deus θεὸς ἀπὸ τοῦ θεῖν id est a currẽdo appellat9

Motus vn9 & continuus quis sit.

A inferiori, sursum: & à loco superiori, deorsum. hę enĩ sunt loci differentiæ per repugnãtiam. per quas etiam motus qui ad ipsas feruntur sunt contrarij. Contraria aũt plurimum differũt ab ijs quæ sunt sub eodem genere. Si ergo nõ per vnam & quę non differt spẽm fiant contrarij motus: non fuerit cõtinuus nec vnus eorum qui in recta regrediuntur motus. Atqui antecedens. ergo etiam consequens. Potest autem hæc quoq; tota demonstratio huius interrogationis esse vna, quę sic habet. Qui est per rectam motus, componitur ex contrarijs & specie differentibus. Qui ex contrarijs & specie differẽtibus est motus, non est vnus nec continuus. Est autem aperta conclusio. Et prima quidem verba contextus dictionis confirmant minorem propositionem: vltima autem, maiorẽ, quæ definiunt quisnam sit vnus motus.

Qui a cõtrarijs ad cõtraria fiunt motus, non sunt vnus.

Signum autem, quòd motus qui est ab A ad B, sit contrarius motui qui est à B ad A, est, quòd B se inuicem sistunt & cessare faciunt si simul fiant. Et in circulo similiter. quemadmodum si ab A ad B, ei qui fit ab A ad C. Sistunt enim etiam si sint continui, & non fiat regressus. propterea quòd quæ sunt contraria, se inuicem perimant & prohibeant. Sed non is qui fit in obliquum ei qui fit sursum.

Hanc etiam affert probationẽ, q̃ motus qui in recta fiunt, cùm id quod mouetur regrediatur, sint inter se cõtrarij, hoc pro indicio adducens, quòd quę sic ex aduerso mouentur, se inuicem sistant, & alterum alterius motus cessare faciant. quod quidẽ inest contrarijs. Propriè aũt signum dixit. quæ enim ex consequentibus sumuntur, rationes, sunt coniecturales & non demonstratiuæ. quẽadmodum ex eo quòd lac habeat peperisse colligimus. Lac enim habere, est consequens ei quod est peperisse. C Demonstratiuæ autem rationes, ex prioribus colligunt posteriora, & ex causis effecta. Ex eo ergo q̃ pepererit, q̃ lac habeat demõstratiuè colligimus. Se autẽ inuicem perimere, non est antecedens, sed consequens contrarijs motibus. contraria enim se inuicẽ perimunt. sed non oĩa q̃ perimunt, sunt contraria. perimit enim negatio quoq; affirmationem. & quæ alijs modis opponuntur, se inuicẽ perimunt. & tamen non sunt contraria. nõ est enim perimere causa quod sit contrariũ, sed illi consequens. Quocirca est etiã ex signo ostensio. Non solum aũt ea quę in recta ex aduerso mouent̃, se inuicẽ à motu cessare faciũt, sed etiã in circunferentia faciunt sisti, si moueatur vnum contra alterũ. Ex aduerso aũt seu contra mouent̃, non vt quę in recta incipiunt à contrarijs, alterũ fortè ab A quod est supra, alterum verò à B quod infra: sed quæ ab eadẽ incipiunt, nõ mouentur autẽ ad eandem partẽ circuli. vt puta si ambo quidẽ incipiant à signo A, quod est in circulo, alterum aũt ex ijs moueatur ad partẽ circuli B, alterũ D verò ad partẽ C. Quæ enim sic mouentur sibi inuicẽ occurrentia, se inuicẽ sistunt. nõ enim sicut in rectis sunt fines contrarij, ita ẽt in circulo. q̃m nec sunt quidem in eo fines. Sistuntur aũt etiam in eo ea quæ cõtra mouentur. etiã si sint motus continui, & nõ fit regressus vt in recta. Non enim per regressum se inuicẽ sistunt ea quæ contra mouent̃, sed per motum qui fit ex aduerso. Cùm autem q̃ cõtrarij sint motus qui fiunt in recta, signum esse dixisset, q̃ se inuicem perimunt qui contra fiunt: hoc probat ex eo q̃ non se inuicẽ perimunt qui nõ sunt oppositi, nec mouent̃ ex aduerso, sed sint tantùm diuersi vnus ab alio. quẽadmodum is qui fit à dexteris ad sinistra, & in sũma is qui fit ad obliqua, cum eo qui fit ab eo quod est infra ad id quod est supra, & si sint diuersi & non cõtinui, neq; in eadẽ specie: possunt tñ esse simul cũ non opponant̃. Qui aũt in recta contra fiunt, se etiã inuicem perimunt. quod quidem est amplius, q̃ solùm differre specie.

LXXIIII

Signum q̃d. Rationes ex consequentibus sunt cõiecturales.

Demõstratiuę rõnes q̃d faciant.

Se inuicẽ perimere nõ ẽ cã q̃d sit contrarium, sed cõsequens.

Et in recta & in circulo se sistũt quæ ex aduerso mouentur.

LXV Maximè autem clarum eſt, ꝙ fieri nõ poteſt vt ſit continuus motus qui eſt recta. quoniam id quod regreditur conſiſtat neceſſe eſt, non ſolùm in recta, ſed etiam ſi feratur per circulum. nõ eſt enim idem circulo ferri & per circulum. Poteſt enim nonnunquam id quod mouetur † vnà ſecum trahere. nõnunquam autem cùm ad ipſum venerit vnde profectum eſt, rurſus regredi. Quòd aũt neceſſe ſit vt ſiſtatur, non ſolũ fides fit ſenſu, ſed ẽt ratione. Hoc eſt aũt principium. Nam cùm tria ſint, principiũ, medium, finis, medium ſi ad vtrũq; referatur eſt ambo. & numero quidem vnum eſt, ratione verò duo. Præterea autẽ aliud eſt id quod eſt poteſtate, & id quod actu. Quocirca rectę quoduis ſignum ex ijs quæ ſunt inter extrema, eſt quidem ptãte medium, actu verò nequaq;. niſi eã diuiſerit, & ſiſtens rurſus cœperit moueri. Ita eſt autẽ medium. fit enim principiũ & finis: principiũ quidem poſterioris, finis verò primę. Dico autem, queadmodum ſi A quod fertur ſteterit in B. & rurſus feratur ad C. Cùm aũt continenter feraẽ, fieri non põt vt A fuerit nec abfuerit in ſigno B, ſed ſolũ ſit in ipſo Nunc, in nullo aũt tpe. pręter id cuius ipſum Nunc eſt in toto diuiſio. Sin autẽ poſuerit aliquis fuiſſe & abfuiſſe: A quod fertur ſemper ſiſtetur. fieri enim non põt vt ſimul fuerit & abfuerit A in B. Eſt ergo ĩ alio & alio ſigno temporis. Erit ergo tempus quod eſt in medio. Quare quieſcet A in B. Similiter aũt etiã in alijs ſignis. eadẽ enim eſt ratio ẽt in omnibus. Cùm aũt vſum fuerit A quod fertur, B medio & fine & principio: vt ſtet neceſſe eſt, ꝓpterea ꝙ duo faciat. quemadmodum ſi ẽt mente agitauerit. ſed à ſigno quidẽ A abfuit, quod eſt principiũ: in C autem fuit cùm finierit & ſteterit.

† ſυνεφέρειν

LXXV Aliam etiã affert demonſtrationem, ex qua nõ ſolùm magis, q̃ ex prioribus, ſed etiam maximè dicit eſſe clarum, ꝙ fieri non poſſit vt motus qui eſt in recta ſit continuus, qui fit in eadẽ iterum atq; iterum dum regreditur id quod mouetur. Hoc autem oſtendit ex eo quòd neceſſe ſit quicquid reuertitur primòm ſtare. Hoc enim non ſolùm neceſſe eſt in ijs quæ in recta reuertuntur: ſed etiã ſi motum quid in circulo, cùm venerit ad aliquod ſignũ, rurſus ab eo regrediatur: id quoq; ſtet neceſſe eſt, quoniã non poteſt id quod mouetur regredi niſi prius ſteterit. Cùm autem dixiſſet, non ſolùm in recta, ſed etiam ſi feratur per circulum, hoc eſt, in circulo, idẽ vſuuenire quod in recta ſi regrediatur: rurſus oſtẽdit in quonam differat circulo ferri & per circulum. Circulo enim ferri id quod ſimul trahit & ſemper fertur ad eadem, & in ipſo motu habet formam circularem: Per circulum autem, id quod mouetur in circulo, ab eodem regrediẽs, rurſus ad idem tendere. Vnde etiam patet circularem circumuectionẽ non eſſe motus, ſed eius in quo eſt motus. Duobus autem modis oſtẽdit neceſſe eſſe vt id quod regreditur ſtet prius: & ex ſenſu et ex ratione. Et proprij quidem ſenſus iudex ſit vnuſquiſq; neceſſe eſt. Cùm aũt ratione oſtendere inſtituiſſet, primum, cùm tria ſint, principium, medium, & finis, diſtinguit quomodo ſe habeat medium: nempe ꝙ ſit principium & finis ſi referatur ad vtrũq; extremorum: & quodnã ſit actu medium, & quodnã poteſtate: & ꝙ in eo quod actu eſt medio, ſtat id quod moueẽ à principio ad finẽ, ꝙ & in ipſo ſit & ab eo abſit. tunc enĩ eſt propriè actu mediũ. & ſi ad alterum quidẽ extremorum referaẽ, eſt finis: ad alterũ verò, principium. His aũt prius ſumptis, oſtendit vniuerſè ac gñaliter, ꝙ in quo id quod moueẽ & eſt & abeſt, neceſſe eſt vt in eo ſtet vtens vt principio & fine. Hoc autẽ maximè facit id quod regreditur. actu enim ſignũ eſt illud à quo regreditur, non poteſtate. quamobrem in illo ſtat à quo regreditur. ſi enim ſtat etiã in ſignis intermedijs, cùm ea actu ſumpta fuerint & nõ potentia: multo magis in eo ſigno quod ſolum actu eſt, quo ipſm vſum ſit neceſſe eſt vt fine & principio, in eo ſtat neceſſariò. Talis eſt aũt finis rectæ à quo regrediẽ. Primum aũt oſtendit ꝙ nõ in quouis ſigno eorum quæ ſunt in recta ſtat id quod moueẽ in recta. ita.n. maximè oſtẽdet eſſe ꝓpriũ quieſcere ijs quæ moueñ, cũ egrediũtur. Si enim in quouis ſigno ſtet id quod fertur: primũ quidem non magis in regrediendo, q̃ in quolibet rectæ puncto ſteterit. eſt enim vbiq; ſignũ. Quin etiã in circulari motu hoc ipſum fuerit. quãdoquidẽ illic quoq; ſigna ſunt. Sic autẽ nulla fuerit latio cõtinua. Quãobrem id quod fertur non ſtat in quolibet ſigno, qm̃ nec actu ſigna ſunt in continuo. Quãobrem nec quæ ſunt intermedia actu ſunt. Quoniam aũt non ſunt actu extremorum intermedia quæ ſunt in cõtinuo ſigna, quo fit vt ſumanẽ tanq̃ continuũ, oſtendet quænã ſint propriè aliquorum media, ea definiens. in quibus enim eſt principiũ & finis & mediũ, medium ſi ad vtrãq; ex partibus referaẽ fit diuerſum. ſi ad principiũ quidem referaẽ, eſt finis: ſi ad finẽ autẽ, principium. & ſic fit finis & principium per rationem: ſi ad vtrunq; autem referatur, fit ambo. cùm etiam vtrũq; extremorum ſumaẽ in ambobus, & vt principiũ & finis. tunc enim mediũ, nempe C, relatũ ad A, vt quod ad principium quidẽ referaẽ, fit finis: vt aũt quod referaẽ ad finẽ, eſt principium. & ſilr ſi referaẽ ad B. Alexander autẽ illud, MEDIVM ſi ad vtrunq; referaẽ eſt ambo} ſic q̃dem non cenſet audiendũ, exiſtimans eſſe falſum, ſi ad vtrũq; referaẽ, ambo fieri. ſed ꝙ mediũ ſi vtriq; opponatur, vt quod ſit diuerſum, ſit ambo. Si aũt ẽt vtrunq; extremorũ vt ambo ſumptum fuerit, & vt principiũ & vt finis, queadmodũ rectę quę ab alto tendit deorſum, & id quod eſt ſupra, ſi referaẽ q̃dẽ ad id quod ab ipſo mouetur, eſt principiũ: ſin autẽ ad id quod ad ipſm, finis. Et ſilr erit id quod eſt infra. Et medium ambo eſt, ad vtrũq; relatum rõne. eſt enim vnũ numero. Quæ aũt ſunt in recta ſigna inter extrema, donec ſumitur recta vt vna & continua, ſunt ſolùm ptãte. Quę ſunt aũt poteſtate, nõ fuerint propriè intermedia. eſt enim ꝓpriè id quod actu eſt. Fit aũt actu medium, cùm id quod in recta mouetur, per aliquod eorum quæ in ipſa ſunt ſignorũ, ipſam ſuo ſtatu diuiſerit. illud enim ſignũ in quo ſtat id quod moueẽ, actu & ſignũ & medium factum eſt, & ambo, ſi ad vtrũq; extremorũ referatur rõne. Simul ergo ſtatus eſt eius quod fertur, & actu mediũ, quod eſt principium & finis. & ſimul actu medium, & ſtatus in ipſo. Neq; enim idẽ eſſet principiũ & finis relatum ad vtrunq; extremum, hoc eſt actu mediũ, ei quod moueẽ, ſi nõ factus ſit in ipſo ſtatus, & nõ ſit à ſtatu diuiſum continuũ. Neq; fieret in ipſo ſtatus, niſi id ſumereẽ vt principiũ & finis, hoc eſt actu medium. Quãobrem ea ſe inuicẽ conſequũtur, nempe & id quod eſt actu mediũ, & qui eſt in ipſo ſtatus. id.n. quod vnũ eſt numero, duo fieri rõne, oſtendit ſtatus eius quod moueẽ. Id aũt quod continẽter moueẽ, & minimè ſiſtiẽ, neq; in aliq̃ fuiſſe & ab eo abfuiſſe dici põt. nullo.n. vſum eſt vt fine et principio, neq; aliq̃d actu mediũ fieri poſſit, ſi recta maneat continua, & quæ non poſſit diuidi. quod enim in aliquo fuerit, neceſſe eſt vt aliquo tpe in eo quieuerit. nõ enim fieri põt vt & in eodẽ nunc fuerit & ab eo abfuerit, vt dicet paulò poſt, & venerit & receſſerit. ſimul enim fuerit et nõ fuerit in eodẽ. Quare in alio Nunc fuerit & vt in alio. Quòd ſi ita eſt, inter quælibet aũt duo Nunc

Circulo ferri, & per circulũ ferri diſferunt.

Id qđ regrediẽ, prius ſtare probaẽ et ſenſu & ratione.

Mediũ quomodo ſe habeat ad principiũ et finẽ.

A Nunc eſt tempus, hoc tēpore quieuerit in illo in quo fuit & à quo abſuit. Id autem quod continenter mouetur & nuſquā ſiſtitur, vt fuerit in aliquo ſigno eorum quæ ſunt in recta nequit fieri. ea autē ratione dici poſſit non eſſe in tempore, ſed in ipſis Nunc quæ ſunt in tēpore, quæ ſunt fines temporis, & nō tempus. Non enim ſi quid eſt in aliquo, neceſſe eſt vt id ſit in tēpore. ſi enim fuerit in aliquo tēpore, in eo etiam quieſcat neceſſe eſt. Per vnūquodq; ergo ipſorum Nunc, eſt in vnoquoq; ſigno eorum quæ ſunt in recta. Ergo etiam A quod fertur nec fuiſſe in B, nec ab eo abſuiſſe, ſed ſolùm in ipſo fuiſſe, in ipſo Nunc, ſed non in aliquo tempore. Habent enim proportionem ac conuenientiā vt ſigna quæ intercedunt in recta, ita & ipſa Nunc quæ intercedunt in tpe. Per id ergo quod eſt poteſtate, ſolùmodo eſt id quod mouetur cōtinenter, & in ijs quę intercedunt ſignis, & in ipſis Nunc quæ intercedunt. Cùm aūt dixiſſet in nullo eſſe tempore id quod in recta continenter moueṫ, per aliquod ex ijs quæ in recta ſunt ſignis, adiecit, Præter id cuius nunc eſt diuiſio.

B perinde dicens ac propriè quidem & per ſe non eſſe in tēpore id quod continenter mouetur in recta, per aliquod eorum quę ſunt in ipſa ſignorum. cōmunius tñ & per accidens poſſe dici per vnumquodq; ſignum eſſe in tpe, eo q̄ vnūquodq; ipſorum Nunc, per quæ eſt in vnoquoq; ex ſignis id quod mouetur in recta, ſit illius temporis, in quo rectam peruadit. eo enim q̄ ſit in ipſo Nunc, quod eſt diuiſio temporis, dicatur hoc etiam eſſe in tēpore, cuius eſt ipſum Nunc, ſed non id quod eſt propriè. Nunc enim nō eſt pars temporis, ſed eius ſectio, quatenus ſecatur & poteſt ſecari tempus. Quemadmodum enim linea per ſignū eorum quę in ipſa ſunt, quod nullas habet partes diuiditur, ita etiam tempus per Nunc. Cùm autem dixiſſet q̄ id quod fertur cōtinenter in nullo eorum quæ ſunt in linea ſignorū, eſt, vel ab eo abeſt, id oſtēdit ex eo q̄ in quo ſigno eſt vel ab eo abeſt, in eo ſtet neceſſe eſt. Quare per omnia ſemper ſtabit id quod mouetur continenter. quod quidē non poteſt fieri. Quòd enim id quod eſt alicubi & ab eo abeſt, ſtet, clarum eſt ex eo q̄ non poſ

Nunc eſt ſectio tpis, vt ſignū lineę.

C ſit aliquid in eodē nunc & eſſe & ab eo abeſſe in aliquo. ſimul enim fuerit & non fuerit in eodē. In alio ergo nunc & in alio. Quòd ſi hoc ita eſt: inter oīa autem nunc tempus intercedit, quādoquidem ipſa Nunc inter ſe non cohærēt: tēpore quod intercedit in ſigno quieuerit, in quo poſitum eſt fuiſſe & ab eo abſuiſſe. Sin autem hoc facit in vnoquoq; ex ſignis quæ ſunt in recta (cur enim hoc magis fiat in vno, quàm in altero) in recta quieuerit in quod in ea mouetur aſſiduè. quo quidnam fuerit à ratione alienius? Illud autem, In alio ſigno temporis, dixit perinde ac ſi diceret, In alio Nunc. Nunc enim quod eſt in tēpore, habet ꝓportionem ac cōuenientiam cum ſigno quod eſt in linea. Cùm autem dixiſſet quomodo ſe habet id quod in recta mouetur continenter, & oſtendiſſet q̄ in nullo ſigno eorum quæ intercedunt ſit & ab eo abſit, ſed per ea ſolùm eſt in ipſo Nunc: Cùm autem, inquit, vſum fuerit A quod fertur aliquo ex his ſignis quę intercedūt,

D vtputa B vt medio, hoc eſt vt principio & fine, tunc in ipſo ſtet neceſſe eſt. Neceſſe eſt autem ſic illo vti ſigno à quo regreditur. In illo ergo à quo regreditur conſiſtat neceſſe eſt. quod quidē ab initio oſtendere inſtituerat. Hoc autem, Propterea quòd duo faciat, quemadmodum ſi ēt mēte cogitauerit} perinde eſt ac ſi diceret, Sic enī quod numero vnum eſt ſtatu duo facit. non diuidit enim ſignū cùm non poſſit diuidi: ſed bis eodem vtitur. aliquando quidem vt fine, aliquādo autem vt principio, propterea quòd ſtet in eo. Quomodo autē vnum duo faciat oſtendens, adiecit, Perinde ac ſi etiam mente agitauerit. poſitum enim fuerat id quod ſic ſit duo, duo fieri ratione. Dixit enim, Et vnum quidem numero, duo verò ratione, hoc eſt cogitatione. Quemadmodum enim qui cogitatione eodem vſus eſt vt duobus, et id quidem aliquando ſumpſit vt finem, & aliquando vt principium: nō diuiſit

Vnū numero, duo cogitatione.

A quidē id quo vſus eſt, eodem vſus ad vtrumq;: aliquo modo aūt cogitatione id quod vnum eſt duo fecit: ita etiam qui eo quod in ipſo ſtetit, ipſo & vt principio & vt fine vſus eſt. Cùm autem oſtēdiſſet, quemadmodum ſignis extremorumq; quæ intercedunt vtitur id quod mouetur continenter, nempe q̄ nō eodem vt principio ac fine, ſed eſt per vnumquodq; in ipſo Nunc & abſq; tempore: infert quòd non vtiq; ſimiliter vtitur & ſigno quod eſt in principio rectæ, & eo quod eſt in fine. Signa enim quæ intercedunt ſunt poteſtate in linea, & ad hoc vt actu fierent, opus habebant eo quod ſit ſtatu rectam diuiſurum: Quę autem ſunt in extremis, actu ſunt. Quocirca vel neceſſariò id quod in recta mouetur, abeſſe quidem à principio: cùm autem mota fuerit, totam eſſe in fine: & ſi regrediatur, oportebit abeſſe ab eo in quo fuit. Quod autem fuit in aliquo & ab eo abſuit, neceſſe eſt vt in eo quieuerit tēpore quod inter ipſa Nunc intercedit, nempe & id in quo in ipſo fuit, & id in quo ab ipſo abſuit. Quare quicquid regreditur, neceſſe eſt vt quieſcat in vltimo à quo

Signa quę in linea intercedūt, ſunt poteſtate: quæ in extremis, actu.

B regreditur. Hoc eſt ergo quod oſtenditur. Qui autem ad hoc deduxit orationem, quòd id quod in recta mouetur, abſit quidem à principio, ſit autem in fine, priuſquā ponat id quod eſt et conſequens, quòd ſcilicet id quod à fine regreditur neceſſe ſit ipſum primò in ipſo quieſcere, quandam quę videtur moueri poſſe ſoluit dubitationē, vtens ijs quæ nunc dicta ſunt & oſtenſa.

Quocirca hoc quoq; dicendum eſt ad dubitationē. habet enim dubitationem hāc. Si enim LXVI
fuerit linea E æqualis lineę F, & A continenter feratur ab extremo ad C: ſimul autem fuerit A in ſigno B: & D feratur ab extrema F ad G æquabiliter, & eadem celeritate qua A: D prius veniet ad G, vel A ad C. Id enim quod prius profectum eſt & abſceſſit, prius veniat neceſſe eſt.

C Non ergo ſimul fuit A in B, & ab eo receſſit. Quocirca manet poſterius. Si enim ſimul, non manebit poſterius, ſed ſtet neceſſe eſt.

Poſtq̄ oſtendit q̄ id quod eſt in aliquo, & ab eo recedit, in eo ſtet neceſſe eſt, ſubiungit quæ ad hoc tendit dubitationem: & eam ſoluit, diſtinguens id quod in ea indiſtinctè ſumptum eſt. Et dubitationis quidem, quæ ab eo breuiter & obſcurè poſita eſt, hæc eſt ſumma. Si neceſſe eſt id quod eſt in aliquo & ab eo recedit, aliquo tempore in eo quieſcere: eueniet vt quæ mouentur pari celeritate in lineis ęqualibus, cùm ſimul moueri cœperint, ęquales rectas nō ſimul tranſmittāt. quod quidem eſt abſurdum. Quare etiam abſurdum quod præcedit, q̄ id quod eſt in aliquo & ab eo abeſt, quieſcat aliquo tempore. Dictum autem abſurdum euenit, ſi eorum quidem quæ mouenṫ æquali celeritate, ſumptum quidē fuerit vnum fuiſſe & abſuiſſe in aliquo ex ijs ſignis quæ intercedunt: alterum LXXVI

D verò non ſumptū fuerit. Si ſint enim duo aliqua quæ mouentur ęqualiter, quēadmodum illa A D, in duabus rectis æqualibus, nempe E & F: ſumptum autē fuerit A in linea E C, in aliquo ex ijs ſignis quæ intercedunt inter E & C vtputa B, non ſolùm eſſe, ſed & eſſe & abeſſe: ſi id quod fuit in aliquo & abſuit, aliquo tempore quod intercedit inter duo Nunc, nempe & id quod eſt in eo in quo eſt, & id quod eſt in eo in quo abeſt, ſequetur vt D citius moueatur lineā rectam F G, q̄ & eſt paris cum A celeritatis, & ſimul moueri cœperit. Hoc aūt accidit, ꝓpterea q̄ in A quidē ſumpſerit q̄ fuerit & abſuerit in aliquo ex ijs ſignis quę intercedunt inter ſigna E C: in D autē nihil tale aſſumpſerit, ſed motū ſiuerit eſſe cōtinuum. Quo fit vt etiā ſigna quę ſunt inter F G, ſint poteſtate: & D quod cōtinenter moueṫ, ſit ſolū in ſignis, non aūt ſit & abſit. Sí ergo ſic & A, quod eſt ęqualis cum D celeritatis, continēter moueri ſumptū fuerit, non vtiq; conſequiṫ vt D cele-

rius peruaserit lineam F G, quàm A lineā E C. Vtraq; enim E simul peruadunt cùm sint in ijs signis quæ intercedunt quę sunt potestate: non autem cùm alterum est & abest in aliquo eorum. Non enim necesse est vt quod est in aliquo, in eo sit & absit. quod quidē cùm sumpsisset oratio quæ dubitat, in altero eorum quæ mouentur, nempe A, collegit non verè esse demonstratum aliquo intermedio tempore quiescere id quod est & abest. Accepit autem Aristoteles lineas, E quidē, eam quæ est E C, F autem, eam quæ est F G. Cùm autē esset minus apertum id quod in D dictum est, id enim quod prius profectum est & abscessit, prius venerit necesse est: id pulchrè explicauit Alexāder. Non hoc enim dicit quod quis existimauerit, nō simul cœpisse moueri A & D: positum enim est ea simul incipere: & si nō simul incipiant, nihil erit absurdi quod colligetur: sed hoc est quod dicit, A & D cùm simul cœperint ab E & F, pari lata celeritate, veniunt, A quidem ad B, D autem ad aliquod aliud signum, quod habet proportionem ac conuenientiā cum B, in recta F G, & quod F æquè distat ab F, atq; B distat ab E. Ab his autē signis, nempe B, & eo quod habet cum eo proportionem ac cōuenientiam in recta F G, non vtiq; simul abscedūt A & D, quoniam A quod positum est esse & abesse in B, in ipso etiam quieuerit necesse est: D autem, quod non positum est esse in signo quod habet proportionē cum B, sed esse solùm in ijs quæ sunt potestate signis, cùm in recta continenter moueatur, nō necesse est quiescere. Cùm ergo simul venerint ad signa quę proportionē habent ac conuenientiam, nō simul abscedit id quod quiescit, & id quod non quiescit, sed id quod nō quiescit, primùm. Cùm sint autem æqualis celeritatis, necesse est vt quod prius fortè à medio abscessit, prius veniat ad finem. Ipse autem dixit causam, per hoc, NON simul ergo fuit A in B, & ab ipso abfuit.} Quare in eo etiam quieuit, Necesse est ergo vt maneat posterius. Si enim simul, nequaquā manebit posterius. Necesse est autem vt maneat posterius, quoniam quiescit in B. Porrò autem ante hæc verba, illud G quoq; est sub obscurum. SIMVL autē fuerit A in signo B: & D feretur ab extrema F ad G.} Quomodo enim A simul in B, & D feretur ab extrema F? siquidem simul cœperunt, A quidem ab E, D autem ab F. Sed videtur dicere, Cùm A quieuit in signo B, tunc D quod ab extrema F mouetur continenter, fertur ad G, & non quiescit alicubi, vt A, per positionem.

Non est ergo ponendum cùm A fuit in B, D simul moueri ab extremo F. Si futurū est enim vt A fuerit in B, erit etiam vt absuerit, & non simul. sed erat in sectione temporis, & nō in tpe. Hic ergo fieri non pōt vt sic dicat in continuo.

LXXVII Hic est principium solutionis, quod argumētatur ab ijs quæ iam ostensa sunt. Dicit autem non esse ponēdum A quod mouetur in linea E C fuisse omnino in B: vt dicatur sicut dicebat is qui mouebat dubitationē, cùm A esset in B, tunc D simul moueri ab extremo F. Si A enim H fuisset in B, reuera etiam ab eo abfuisset. & non ambo simul: sed intercessit aliquod tempus & quies aliqua. & quę dubitat oratio fuerit firma ac valida. Sed si esset similiter continuus motus, & sicut motus A, etiam motus D: & A in B. neq; in tempore, neq; fiet omnino in B, sed pro eo quod est fieri, erit, & pro eo quod est in tempore, in ipso nunc. Quod enim mouetur cōtinenter, est quidem in vnoquoq; eorum quæ sunt potestate signorum, & est non in tempore, sed in ipso Nunc, quod est finis temporis. Quare nec fit in aliquo eorum quæ sunt huiusmodi, nec abest. Quare in continuo quidem motu qui fit in cōtinua magnitudine, non potest dici id quod in ipso mouetur esse seu fieri in aliquo eorum quæ sunt in continuo signorum. quoniam nec aliquod ex his signis actu est, sed solùm potentia.

In eo autem quod regreditur necesse est sic dicere. Si enim linea G feratur ad D, & cùm rursus regressa fuerit, deorsum feratur: extremo in quo est D fine & principio vsa est, vno signo tanquā duobus. Quocirca steterit necesse est. & non simul fuit in D, & abscessit à D. illic enim simul fuerit, & non fuerit in ipso Nunc.

LXXVIII Postq; ostendit quemadmodum in eo quod mouetur continenter, nō licet dicere esse seu fieri & abesse: subiungit q; in eo quod venit ad finem & regreditur, necesse est dicere, ipsm & in fine fuisse & abfuisse. finis enim rectæ non est vtiq; potestate, vt erant ea quę intercedunt, sed est actu. Quocirca necesse est & in fine fuerint & ab eo absuerint. Et hoc rursus ostendit per expositionem literarum, cùm mutasset, vt dicit Alexāder, elementa: & fecisset nunc G id quod mouetur, quēadmodum prius D: & D nunc finē rectæ, sicut prius erat G. Et dicit quod G F cùm venerit ad finem D, cùm rursum regressum fuerit, vno signo vt duobus, nempe vt principio & fine, vsum est. Id autem erat adfuisse & abfuisse. Quocirca necessario oportet ipsum, cùm eo tempore quod inter ipsa nunc intercedit, nempe & id in quo fuit in fine D, & id in quo absuit, ab ipso reflexerit, quieuisse. Sic quidem accepit Alexander mutationem elementorum. Num autem D quod mouetur, sicut prius posuit in extremo lineæ F G, vt ipsum id quod ab extremo mouetur acciperet: ita etiā nūc cùm in extremo seruasset, pro extremo rectæ ipsum accepit: G autem quod prius erat finis rectæ, quod ad principium rectę, hoc est ad D mouetur, accepit: vt cùm regressum fecisset in principio, simul vt principium & vt finem acciperet. nam si finem simul etiam vt principium voluisset accipere, D mouisset ad G. Quòd autem fieri non potest vt & simul adfuerit in D & ab eo absuerit, ostendit, dicens ILLIC enim simul fuerit, & non fuerit in ipso Nunc.} quod enim adfuit in aliquo, & absuit, G cùm in ipso quidem adfuit, in ipso est: cùm autem absuit & ab ipso recessit, in ipso non est amplius. Siquis ergo dicat in Nunc quod diuidi non potest, & adfuisse aliquid in aliquo, & abfuisse, simul etiam in eodem Nunc & in eodem dixerit esse aliquid & non esse, quatenus quidem adfuit, esse: quatenus verò absuit, non esse.

LXVII Sed enim non est ea danda solutio quæ iam pridem data est. non contingit enim dicere, q; per D linea G sit in sectione. neq; verò adfuit, neq; abfuit. necesse est enim vt ad finē venerit id quod est actu, nō potestate. Id ergo quod est in medio, est potestate: hoc aūt actu. & finis quidem est infernè, principiū verò supernè. Ergo in motibus quoq; similiter. Necesse est ergo vt id steterit quod in recta regredit̄. Non ergo cō H tingit cōtinuum motum esse ęternum in recta.

LXXIX Cùm solueret dubitationem, quę dicit, q; si A adfuerit in B & abfuerit: id autem quod adest & abest consistit in intermedio: contingit aūt id quod est paris cum A celeritatis, rectam F G quę est æqualis E C celerius peruadere, quàm A lineā E C, quod quidem est absurdum: quæ æqualis enim sunt celeritatis æquales magnitudines peruadūt in æquali tpe: Hāc ergo dubitationē cùm solueret, dicebat, q; A nō adest & abest in B in tpe: sed est in ipso in sectione temporis, & non in tpe. quoniam signa non sunt actu in continuo, sed potestate. Non oportet ergo, inquit, idē dicere in ijs quę regrediuntur, quòd sunt quidē in Nunc per D: non tñ etiam in ipso adfuerunt, vel abfuerunt ab ipso. Hoc enim iam est actu & non potētia, vt ea quę intercedunt inter principium & finē, Eius aūt adducit probationē, q; necesse sit id quod ad aliqd mouet̄, ad ipsum venerit aliquando finem qui iam est actu & non potentia,

tia, cuiusmodi erant cùm ad ipsum moueretur quod mouetur, ea quæ intercedunt. Ii enim erant fines potestate, quoniam id quod mouebatur poterat eos quoque actu facere cùm in ipsis adstitisset & diuisisset cōtinuitatem. quod enim infinita recta & cōtinua continenter mouetur, nullo eorum quę intercedunt vt quod actu sit vtitur. Oportet autē aliquando quoque ad finē venerit, & actu in eo fuerit, qui ipse quoque actu est, non aūt potestate, vt ea quæ sunt ante ipsum. Nam vt sunt signa quæ sunt in subiecto, ita ēt quod in eo continenter mouetur, fit in ipsis: potestate quidē in ijs quę sunt potestate: in ijs verò quę actu sunt, actu. Scit aūt aliam quoque scripturā Alexander, quā ipse ēt describit principaliter, quę habetur in multis libris, quā etiam cùm exposuisset, cessauit, adscribens vt aliā. Ea aūt sic habet: NECESSE est enim vt ad finē veniat qui actu est id quod est potestate.} Dixerit aūt quod id quod mouetur, quod est interim potestate in fine quādiu mouetur, necesse est vt ad finē veniat qui iā est actu finis, cū in ipso fuerit. Quod aūt est in fine qui actu est, in eo quod ē actu signo est tpe, & nō in sectione tpis. necesse est enim vt id quod mouetur ab ipso regrediens, cùm ad ipm quidem mouetur, eo vt fine vtatur: cùm aūt ab ipso, tanquam principio. Inter finem aūt & principiū quies intercedat necesse est. Quēadmodum aūt recta, inquit, in qua mouetur id quod mouetur, habet eundē finem & principium: ita ēt motum habeat necesse est qui à loco inferiori fit sursum, & à superiori deorsum. eius enim id quod est supra est finis & principium. Cùm aūt multis modis id quod instituerat ostēdisset, nempe quod quæ regrediuntur, interim consistere necesse sit: & quod quæ in recta mouentur regrediātur necesse est, nisi cessent cùm fuerint in finibus: concludens eā quæ dicta sunt, breuiter sic totum exponit syllogismum. Quę in recta perpetuò mouentur, regrediuntur. Quę regrediuntur, interim sistuntur. Quæ interim sistuntur, motu cōtinuo non mouentur. Quæ ergo in recta mouentur, motu continuo & æterno non mouētur. Ipse aūt cùm duas propositiones, nempe & eam quæ dicit quod id quod in recta mouetur regreditur, et eam quæ dicit quod id quod regreditur sistitur, in hoc cōtraxisset, NECESSE est ergo vt stet id quod in recta regreditur} & eam tanquam manifestam prætermisisset, quæ dicit, quod quæ sistuntur motu continuo non mouentur: subiunxit conclusionē quæ dicit, Non contingit ergo cōtinuum & æternum esse motum qui fit in recta.

Eodem autem modo occurrēdum est etiam ijs qui rogant rōnem Zenonis, & cēsent si semper oportet peruadere dimidium: ea autē sunt infinita: vt autem peruadantur infinita nequit fieri. vel vt hanc eādem rationem aliter rogant aliqui, volētes vt simul dum mouetur dimidiū numeret id quod est in vnoquoque dimidium. adeò vt cùm totam peruaserit infinitam, cōtingat numerasse numerum. Hoc aūt in confesso
LXXVIII est non posse fieri. In primis itaque libris de motu soluimus, per hoc quod tempus in se habeat infinita. Nihil est enim absurdi si in infinito tēpore quis peruadit infinita. Est autem similiter infinitum & in longitudine & in tpe. Sed hæc solutio, si eius quidem qui rogat habeatur ratio, satis habet. rogabatur enim an in finito cōtingat infinita peruadere, vel numerare: Si rei autem & veritatis, non satis. Siquis enim missa longitudine & interrogatione an in finito tēpore cōtingat infinita peruadere, hęc roget ab ipso tpe, habet enim tēpus infinitas diuisiones: non erit hæc vtique sufficiens solutio. Sed dicēdum est id

A quod verum est, quod quidē diximus in ijs quę modo dicta sunt. Siquis enim cōtinuum motū diuidat in duo dimidia, is vtitur vno signo tanquam duobus. facit enim ipm & principiū & finem. hoc autē facit & qui numerat, & qui diuidit dimidia. Cùm autē sic diuidat, non erit continuus nec linea nec motus. cōtinuus enim motus est continui. In continuo aūt insunt quidē infinita dimidia. verùm non actu, sed potestate. Sin autem faciat actu, non faciet continua, sed sistet. quod quidem manifestum est euenire in eo qui numerat dimidia. quod est enim vnum signū, ei duo numerare necesse ē. vnius enim dimidij principiū, alterius verò dimidij erit finis, si non vnum numerat cōtinuum, sed duo dimidia.

B Cùm ostendisset quod in continuo ea signa quę inter extrema intercedunt, sunt potestate & non actu, & ideo id quod mouetur cōtinenter in eo quod est cōtinuum, neque adest in aliquo ipsorū, neque abest ab ipsis, vtpote quod si hoc fecerit, diuiserit continuum: dicit oportere eo vti etiam aduersus eos qui rogant rōnem Zenonis. De Zenonis autē Eleatę rōnibus, quas rogabat exercens eos qui disserebant, & videbatur probare non esse motum, dixit ipse in septimo huius operis, eas esse quatuor, & quænā sint, & priuatim aduersus vnāquamque contendit. Cùm ex illis aūt quatuor rōnibus nunc vnam sumpsisset, nobis in memoriā reuocat eam quæ tunc dicta est solutionē. Dicit autem eam aptius esse soluendam ex ijs quę proximè ostensa sunt. Erat aūt ratio Zenonis, cuius nunc meminit huiusmodi. Si est motus, erit aliquid quod in finito tēpore infinita peruasit. eo enim quod fit in infinitum sectio in duas partes, erunt in quouis continuo infinita dimidia: & quod
C eius pars quælibet habeat dimidium, id quod finitā motum est, infinita dimidia peruaserit, in finito tpe in quo peruasit finitā. Assumens autē oppositum eius quod est in connexo cōsequens, quod scilicet non possit aliquid in finito tempore aliqua infinita peruadere, quoniā nec possint oīno peruadi infinita, sustulit esse motum. Sic quidem Zeno. Dicit autē aliquos eam aliter rogare. Si est motus: quoniam sunt infinita dimidia in quolibet continuo, id quod mouetur in cōtinuo, pōt in vnoquoque dimidio numerari. Hoc aūt si fiat, cùm id quod mouetur peruaserit finitam magnitudinē: qui numerat, infinita dimidia numerauerit. Si hoc ergo fieri non potest vt numerētur infinita, hoc quoque non potest fieri cui hoc est cōsequens. Consequens autē erat ei quod est esse motum. Sed tunc quidē contendens aduersus rōnem Zenonis, vt quę ei quod est esse motum inferret absurdū, quod id quod moueretur in finito tēpore infinita dimidia peruaderet, dicebat non in finito tēpore infinita peruadere: sed si vtique peruadit,
D esse etiā tempus infinitum. quēadmodum enim magnitudo habet infinita dimidia, ita etiam tempus. Similiter enim sunt ambo & cōtinua & quę diuidi possunt in infinitum. Non ergo in finito peruadet infinita, sed in infinitis infinita. Hanc aūt solutionē, qua tūc vsus est, aduersus eum quidē qui infert vt absurdū, quod in finito tpe peruadat infinita, sufficere: non sunt enim infinita in tpe finito, sed si sunt, sunt in infinitis, propterea quod infinitū se sic habeat in vtrisque, nempe et in magnitudine & in tpe: quare nullum sequitur absurdum: Quod autē attinet ad rem ipsam, & eam quę est in ipsa veritatē, non vtique sufficere, nec verè respondere. Non est enim idem & aduersus falsam contendere rōnem, & ostendere quō rei se habeat veritas. pōt enim vel falsis aliquibus vsus quispiam obstare ne falsa procedat ratio. Quòd autē non sufficiat hæc responsio ad eius quæ est in re ipsa dubitationis solutionem, ostēdit mutata rogatione. Si quis enim, inquit,

LXXX

Ratio Zenonis motū perimens.

missa lõgitudine, & rogatione, an in finito tpe contingat infinita peruadere vel numerare, in ipso solo tẽpore hæc interroget. Sumpto enim aliquo tempore finito, in quo motum est id quod mouetur: qm̃ sunt infinita quæ in eo sunt dimidia, cùm ipsum sit cõtinuum & diuidi possit in finitum, volet dimidia peruadere & numerare. Si enim totũ peruadit, peruadit etiam vnamquãq; ex eius partibus. Quare si sunt infinita dimidia: id quod mouet, cùm totum peruaserit, peruaserit etiã & numerauerit infinitas partes temporis in toto finito. Eadem aũt oritur dubitatio, etiam si quis ipsius solùm magnitudinis voluerit dimidia numerari, cũ id quod mouetur ipsam peruadit, etiam si pręter eam non vtatur tpe, vt faciebat Zeno. Et ideo videtur Aristoteles orationi Zenonis adijcere eandem orationem alio modo rogantem ex eo q numeret: qm̃ ad eam rogationem non sufficiebat quę tunc data est solutio, quæ etiam tempus similiter ostẽdebat infinitum magnitudine. quẽadmodum nec ad eam quæ rogabatur ex tempore solùm vel magnitudine. Etenim ad eum, inquit, qui sic dubitat, non vtiq; cõueniet ea quæ prius data est solutio, quę dicit similiter esse infinita tẽpus & magnitudinem. nam qui hoc dicit, nihil dicet ad id quod dictum est. Partium enim īfinitate vsus est qui dubitabat, & quòd diceret transmitti nõ posse ea quæ sunt infinita, dum id quod mouetur ea peruadit & numerat. Quamobrem illa, inquit, solutio aduersus Zenonem quidẽ & eos qui sic rogant putanda est sufficere: in finito enim nõ peruadit infinita, sed in infinito: ad eam autẽ quæ aliter potest de eo rogari rõnem, & ad veritatẽ, & ad rei ostendendam naturã, non sufficere: sed eo quod paulò ante dictum est eam soluendam esse dubitationem. Id aũt est, q quicquid est continuum, potestate in se habet ea per quę põt diuidi, non actu. lineã quidẽ, signa: tempus autẽ, ipsa Nunc. Qui aũt in dimidia diuidit & numerat, ea actu sumit. Ita aũt diuidit continuũ, & vno signo vtitur vt duobus. facit enim principium & finẽ. sicut etiã faciebat qui prius mouebat in recta & regrediebatur. & quemadmodum ille nõ vtiq; mouebat tanq̃ in continuo, neq; motu cõtinuo, vtens eodẽ signo principio & fine, & cùm in eodem adsit & rursus ab eo abiit: ita ẽt facit qui vnũquodq; numerat dimidiũ, & semper dicit moueri per primũ dimidium. diuidit enim continuũ, & actu quædã sumit in ipso media. Si aũt diuidaẽ: non manet amplius cõtinuũ. neq; enim magnitudo, neq; motus, nec tp̃s, sunt amplius cõtinua, si fuerint diuisa. Qui ergo diuidit, in cõtinuo & finito nõ amplius ostendit ea quę insunt infinita. nõ manet enim cõtinuum id quod est actu diuisum. Quare qui hoc modo conanẽ ostendere in cõtinuo inesse infinita dimidia, vel q diuidant, vel q numerent, p ipsam ostensionẽ perimunt continuũ, in quo volunt ostendere infinita. Nullum enim continuũ est adhuc continuũ, si fuerit diuisum. Sed dicet quispiã, si quicquid est cõtinuum, diuidi põt in infinitũ: est ẽt quælibet pars continui continua, & qui diuidit continuũ, non tollit de medio cõtinuũ. Dicit ergo, hanc soluens obiectionẽ, qũo sint continua eiusmodi vt possint diuidi in infinitũ, nempe q infinita habeãt ptãte non actu. vtpote q in vnaquaq; sui parte possint sectionem suscipere. Quod ergo continuo motu motũ est, ptãte infinita motum est & non actu. & in tpe continuo ptãte infinita dimidia & nõ actu. Si aũt potestate: neq; vt quę numeranẽ, neq; vt quæ diuidũtur. Ea.n. fiunt cùm iã actu diuidiẽ, & nõ est amplius continuũ. Sectiones ergo sistet qui diuidit, & sumet finitas. ptãte.n. erant infinita dimidia in cõtinuo, actu verò finita. non sunt.n. sic ptãte infinita in cõtinuo, vt ẽt actu sumanẽ infinita. actu.n. nõ sunt infinita, sed vt q̃ diuidi possint in infinitũ. Sectioni autẽ in infinitũ est id quod est in eo q semper sit ptãte, & in eo q fiat & fecetur, sed nõ in eo quod secta sit. quẽadmodũ certamẽ & dies nõ possunt tota simul sumi: sed in eo q fiant eis est id quod est. Quòd aũt ab eo qui numerat dimidia, diuidiẽ cõtinuũ in finita, et nõ seruatur vnũ & cõtinuum, cuiusmodi si sumeretur, esset eiusmodi potestate vt posset diuidi in infinitũ, per hoc ostẽdit, q qui sic facit, vnum signũ duo numeret, prioris qdem partis, vt finẽ, posterioris aũt, vt principiũ. Qui.n. totũ & continuum diuidit per dimidia, sumit idẽ signum in vtrisq; dimidijs. Sed qui hoc facit, vno ẽt signo vtens tanq̃ duob⁹, diuidit cõtinuum. quẽadmodum ostẽsum est in eo quod mouetẽ. Ergo is ẽt qui numerat dimidia, diuidit cõtinuũ. Qui aũt continuũ non conseruat continuũ, sed diuidit p media: nec motum quidẽ sumit vt continuũ & vnum.

Quicquid ē cõtinuũ, potestate habet ea p quæ potest diuidi.

Sectio in infinitũ est in eo q semper sit ptãte, & i eo quod fiat & fecetur.

Quamobrem dicendum est ei qui rogat an contingit infinita peruasisse vel in tempore vel in longitudine, quòd fieri quidem potest vt cõtingat, & fieri potest vt non. Nam si actu sint, non contingit: potestate autem, contingit. Qui enim cõtinenter mouetur, per accidẽs peruasit infinita. sed nõ absolutè. Lineæ enim accidit vt sint infinita dimidia. substãtia aũt est alia, & esse.

LXXXI Docet nos deinceps vniuersè ac generaliter, quomodo sit respondendum ei qui rogat, an contingat omnino infinita peruasisse, vel in tempore, cùm aliquid trãsiens in tempore finito, infinita Nunc quæ in ipso sunt dicatur peruadere: vel in longitudine, cùm transmissa aliqua finita lõgitudine, infinita quæ in ipsa sunt signa dicatur peruasisse. Ei ergo, inquit, qui rogat, oportet hoc respondere, q aliquo quidem modo contingit, aliquo verò modo non. Quæ enim potestate infinita sunt, possunt: quæ verò actu, non possunt, q nec omnino quidem sint aliqua hoc modo infinita. Quomodo autẽ quæ potestate sunt infinita possint peruadi, per hoc, inquit Alexãder, ostendit, nempe, QVI enim cõtinenter mouetẽ, & per ea quę deinceps sequũtur. Quoniam enim lineæ quam motum est id quod motum est, accidit, vt potestate sit eiusmodi vt possit diuidi in infinitum, & potestate habeat infinita dimidia: id quod peruasit lineã, per accidens peruasit dimidia quæ sunt potestate infinita. hoc est, eam peruasit, cui vt habeat dimidia potestate infinita accidit. non erat enim hoc linea substantia, & eius esse, habere infinita dimidia. Nam id quod lineam motum est, nõ vtiq; peruasisset per accidens infinita dimidia, sed per se. siquidẽ per se motum est lineam, cuius esse in hoc est q habeat infinita dimidia. Sed quoniam hoc nõ est linea esse lineam, sed hoc quidem ei accidit: lineam autem esse, est esse longitudinem expertem latitudinis: id quod peruasit lineã, per se quidem peruasit longitudinem expertem latitudinis, per accidens aũt etiam quæcunq; lineę accidunt. quẽadmodum si alba erat, album. & similiter vnumquodq; ex alijs. quorum etiã vnum erat habere infinita dimidia potestate. Cùm sic ergo & his ipsis verbis propositam dictionẽ exposuerit Alexander, attẽderit, vt puto, quispiã, primùm quidẽ, cur ei quod est accidisse lineæ infinita eẽ dimidia, adiecerit ipse, Potestate: & non solũ sic scripserit dictionẽ (& si libri qui ad me venerunt, nõ habeant illud adiectum, nempe Potestate) sed etiã sic exposuerit. Quod enim, inquit, lineã peruasit, per accidens peruasit ea quæ sunt potestate infinita dimidia. hoc est, eam peruasit, quatenus sit per accidẽs vt habeat infinita dimidia potestate. Qũo autem dicit esse lineæ per accidẽs, q sit potestate eiusmodi vt possit diuidi in infinitum, si quidẽ manet linea continua: est autem cuiusuis continui ratio, esse eiusmodi vt possit diuidi in infinitum? Est autem etiam aduertendum, quòd Aristoteles nõ dicit id quod Alexander, quòd lineæ accidit vt diuidi possit in infinitum: sed accidere lineæ vt sint infinita dimidia. Ad Aristotelis autem dictionem dubitandum est, qũo qui continenter finita per se mouetur, per accidens peruasit infinita? id enim quod est per accidens, etsi sit per accidẽs, est tñ, & habet substantiam. Nam id etiã quod per accidens mouetur vel calesit, est. & illud quidem mouetur, hoc

Lineę accidere vt sint infinita dimidia quomodo dicat Aristoteles.

verò

verò calefit, etiam si per accidens. Vector enim in naue à vento mouetur per accidens. quoniam ei quod per se mouetur, nempe naui, id accidit: mouetur tñ is etiam qui est in naue, etsi moueatur per accidens. Infinita autē non sunt: vt id quod continēter per se moueatur finitam, per accidens infinita peruaserit, & lineæ acciderit vt sint infinita dimidia. Num ergo nunc nobis aliquam aliam accidētis speciem tradit Aristoteles, id quod inest alicui potestate dicens id eius esse accidens? Sic enim dicit lineæ accidere vt sint infinita dimidia, qm̄ sunt in ipsa, potestate, etiā si posse in infinitum diuidi, sit ratio continui. Quoniam aūt vnumquodq; per id quod actu est, maximè est id quod est, & non per id quod est potestate quod in ipso est, ideo etiā lineæ substātiam & eius esse dicit nō esse per ea quæ sunt in ipsa infinita, qm̄ ea sunt in ipsa potestate: sed per id quod est vnum & continuū. quod quidem inest actu lineæ. Etsi ergo definiamus cōtinuum, Id quod potest diuidi in infinitum: id quod actu est, per id quod in ipso est potestate definimus. vt siquis taurū definiat id quod potest fieri apis. Si ergo sic dixit Aristoteles pro eo quod est potestate, superfluum est quod adiecit Alexander, in eo, Accidit enim lineæ infinita esse dimidia, Potestate. Perinde enim fuerit ac si quis dicat, Potestate enim inest lineæ vt sint infinita dimidia potestate. Sed quomodo potestate infinita dimidia est linea? Quicquid enim est potestate, vt actu quoq; fiat, fieri potest. & qui id quod fieri potest tanq̃ factū posuit, falsum quidem fortasse, sed non tale vt non possit fieri ponit. Erunt ergo actu infinita dimidia. ostensum est autem in tertio huius operis, q nec magnitudo nec multitudo vt sit infinita fieri potest. Esse ergo infinita dimidia audiēdum est, pro eo quod est, In infinitum diuidi in dimidia. Hoc enim potest linea, sed non esse infinita dimidia, nisi siquis id quod in infinitum diuiditur in dimidia, dixerit infinita. vtpote q finem nō habeat in duas partes sectio. quo modo ea quoq; quæ dubitationem mouebat oratio, accepit infinita dimidia, & non vt rei est veritas ea quæ fiunt in infinitum. Aristoteles autem, cum hoc dubitanti concessisset orationi, nequaquā simul esse ea quæ sunt infinita: ex eo quod est potestate & actu fecit solutionē, dicens infinita, vt tradidit in tertio huius operis: Non oportet autem id quod est potentia accipere, quēadmodum si fieri possit vt hoc sit statua, hoc etiam statuam esse futuram, ita etiam infinitum aliquid quod sit actu futurum. sed est, inquit, ita infinitum quòd semper sumatur aliud & aliud, & id quod sumitur sit semper finitum. sed semper quidem aliud & aliud, sicut dies & certamē, quòd semper fiat aliud & aliud, ita etiam infinitum. Et manifestum est, inquit, hoc infinitum, quod est vt in infinitum, & in tēpore, & in hominibus, & in diuisione magnitudinum. Porrò autem hoc quoq; in illis adijcit Aristoteles, quòd id quod potest esse infinitum, hoc autem est id quod est in infinitum, non est accipiendum vt hoc quidpiam, vtpote homo vel domus. sed vt dies dicitur & certamen. quibus esse non est vt substantia. hoc est, non remanet. sed semper in ortu vel interitu finitum. sed semper aliud & aliud.

Accidentis species ē id qđ inest alicui ptāte.

Linea dimidia quō potestate infinita.

Infinitū non remanere, sı semp esse in ortu & interitu.

LXIX Clarum est aūt q nisi quis faciat signum tpis quod diuidit, quod est semp prius & posterius eo quod est re posterius, erit idē simul id quod est & id quod non est. Commune est ergo amborum signum, nempe & prioris & posterioris, & vnum & idem numero, non idem autem ratione. Huius enim est finis, illius verò principium. Re autem semper posterioris affectionis est tempus, in quo est A C B: res autem in qua D. Ea in A quidē sit alba toto tempore: in B autē, non alba. In C ergo est alba & nō alba. in quali

A bet enim parte ipsius A verum est albā dicere, si hoc omni tpe erat alba: & B non alba: C autē in ambabus. Non est ergo cōcedendū in quolibet, præter vltimū Nunc in quo est C. Hoc aūt iam est id quod est posterius. Et si fiebat nō album, & si interibat albū in A quolibet, factum est vel interijt in C. Quare album vel non albū primum in illo verum est dicere. vel qn̄ factum est non erit. & qn̄ interijt erit. Vel simul album & non album esse & non esse necesse est.

Cùm ipsius Nunc meminisset, q sit vnius quidē principium, alterius verò finis. & quòd sit diuisio tpis, et non tēpus: & q nullas habeat partes: & q non cōtingit in eodem Nunc adesse aliqd & abesse in aliquo, & ab aliquo: LXXXII esset enim simul aliquid in eodem & non esset: hoc nunc B deinceps ostendit per quod fit diuisio tpis, q si referatur quidem ad tps quod diuiditur, est in vtrisq; sistr partibus temporis, vnius quidē finis, alterius verò principium: sic est enim tps continuum, q partes eius cōem habeant terminum, nempe Nunc: Sin autē ad rem quæ est semper in tempore: eo q tempori quod est posterius, & rei quæ est posterior, vel affectioni quæ in posteriori fit tpe, attribuatur, fit etiā illius principium. Quemadmodum si in tpe aliquo mutetur aliquid ex albo in nigrū: ipsum Nunc in quo primo mutatum est ex albo in nigrum, si ad tps quidem respiciatur, per ipsum Nunc æquè erit in ambobus, nempe & priori tpe & posteriori, vt quod sit vnius quidem finis, alterius verò principium: Sin autē ad rem: nigrum ipsi esse adijcitur: nō itidem aūt etiam albo ex quo mutatū est. adeò vt res quæ sumitur in posteriori tpe, vt puta res quæ nigrescit, vel denigratio, q talis sit principiū ab hoc nunc cœperit. quod quidē Nunc non vtiq; sumitur rerum cōe sicut temporum: sed posteriori quidē attribui C tur. hoc est ei quæ est in tpe posteriori: cuius est principium: aufertur autē à re quæ erat in priori tpe. cuius tpis finis est Nunc, quod est vnum quidē numero: rōne verò nō vnum. cùm idē sumatur vt finis & principiū. Quòd aūt hoc ita se habeat ostendit, absurdum quod consequitur si ita non habeat indicans. Siquis, inquit, signū quod diuidit, quod est prius & posterius, nēpe Nunc, non semper rei cōiungat posteriori; sed quēadmodum in temporibus, ita etiam in rebus sumat ipsum cōmune eius quod est prius & posterius, adeò vt sit in ambabus rebus sicut erat in tpibus, eueniet aliquod absurdū. Erit enim idem simul id quod est & id quod nō est. & cùm factum fuerit aliquid, tunc non erit id quod est. quod ita se habere demonstrabit. Illud autem, Re aūt semper est posterioris affectionis, perinde est ac, Per res autem quæ sumuntur in tempore, est semper affectionis quæ facta est posterius. res enim sunt etiam affectiones. Aut, Re autem semper est posterioris affectionis, hoc est, Per rem autē D quæ est in tpe, est semp posterioris quæ fit in ipso affectionis. Posteriorem aūt affectionem dixit eam in quā facta est mutatio, nouo modo dicens affectionē de oībus motibus. Demonstratio aūt per quam ostēdit quod si Nunc sumatur cōe in rebus, vt in tpibus, eueniet vt idē simul fit & nō fit, & cū aliquid factum est, nō fit, est eiusmodi. Sumit D pro re: & duo tpa, prius qdem A, posterius verò B, per se à seinuicē separata per C. Et ponit D in priori qdem tpe, nempe A, albā: in posteriori autē, nempe B, quod est per diuisionē per C, non albā: C aūt amborum temporum cōem terminum, tpis quidem A esse finem; tpis verò B principium. Et dicit q si C etiam in re posita fuerit, vnius quidē finis, alterius verò principium, D quæ est alba in tempore A, erit etiam alba in fine ipsius A. is autem est C. Et rursus si in B tota est non alba, clarum est quòd etiam in eius principio erit non alba. Est autem C principiū, quod ipsius A erat finis. In C er-

Si Nunc ad tps referas, est vnius principiū, alterius verò finis: si ad rē, est principiū posterioris, nō finis prioris.

go quod nullas habet partes est & albū & non est. Hoc est ergo absurdum quod sequitur, si C sicut prioris & posterioris tpis, huius quidem principium, illius verò est finis: ita etiam sit rei. Dicit aūt ipse non oportere sic concedere in quouis primo tempore D esse albam, vt sit etiam talis in eius fine. sed est in quouis quidem tpe concedendum, non aūt etiam in eius fine. sed excipiendus quidem est finis primæ rei albæ: C autem cōstituendum est principium eius rei quæ in secundo tēpore est non alba. Hoc aūt euadit manifestum vel ex generatione & interitu, C esse attribuendum ei quod deinceps sequitur. Siue enim fiebat aliquid album in vniuerso tempore A, siue album in ipso interibat, in C factum est vel interijt, si C est finis ipsius A. Quare si fit aliquid album in tempore A, est album in primo C. & si aliquid album interit in tēpore A, in primo C quod est finis ipsius A interierit, & non erit album. Si ergo quod fit vel interit in tempore A, in tēpore B vel factum est vel interit, sicut etiā in C: clarum est q̄ C sit ipsi B attribuendum, tanq̄ eius principium, eandem habens naturā: non aūt ipsi A, siquidem in A quidē fit, in C verò factum est. Siquis aūt dixerit id esse cōe & ipsius A & ipsius B, sicut Nunc quod intercedit est commune tēporum quæ sunt ex vtraq̄ parte: eueniet vt non fit cùm factum est, & tunc fit cùm interijt. quæ quidem sunt euidēter absurda. Quòd hæc aūt eueniant, hinc patet. Si enim id quod fit album in tēpore A, positum fuerit in fine ipsius, nempe C in quo mutatum est, cùm fit, non adhuc fuerit in C. quod enim fit, nondū est. Atqui positū est fuisse factum in toto tpe B. Quare etiā in eius principio, hoc est in C, factum erit. Ergo etiā in C factum est. quia C est principiū ipsius B in quo factum est. & nondum est. quia C est finis ipsius A in quo adhuc fit. & positum est id quod fit albū in A, etiā in eius fine adhuc fieri. Eadem aūt ratio est etiam in eo quod interijt. Si enim id quod interit, siue albū fuerit, siue quodcunq̄ aliud, est donec interierit, interibat aūt D in toto tpe A, etiā si in fine eius, nempe C, positum fuerit interire, fuerit adhuc in C. Sed si in toto B interijt & nō est: est aūt B ipsius C principium: In C ergo, qm̄ C quidē est finis ipsius A in quo interijt, adhuc est. Quia aūt est principium ipsius B in quo interijt, interierit. cùm ergo interijt, adhuc est. Quare cū qui C dicit cōe, ambo sequenť quę fieri nō possunt: nempe vt & id quod factum est cū factum est & est, tunc non fit: & id quod interijt, cùm interierit & nō est, tunc fit. & ꝓterea vt aliqd sit idem simul albū & non sit, sicut ostensum est. & idē simul fiat, & non fit. Oportet ergo finē rei quæ est in tpe A, attribuere rei quæ est in tpe B. ne incidamus in contradictionē. Porrò aūt id quoq̄ de quo dubitať, inquit Alexāder, Qn̄ mortuus est Socrates, sic solui poterit. Talis est aūt dubitatio. Qn̄ mortuus est Socrates: vtrū in tpe in quo moriebať, an in quo fuit mortuus? neq̄ enim fieri pōt vt in aliquo tpe quod intercedit. propterea q̄ nec aliqua qdem intercedāt. Sed nec in quo moriebať verum est dicere eū fuisse mortuum. in quauis.n. parte eius in quo moriebatur tpis viuebat. neq̄ in q̄ erat mortuus. neq̄.n. fieri pōt vt moriať qui iam est mortuꝰ. siquidē Mortuus qdem est dicimus post id quod est Mori: ei aūt quod est mortuus est tanq̄ principio, cōsequens est esse mortuū. Et mortuus qdem est, non est in tpe, sed in fine eius tpis in quo moriebať. mortuus est aūt deinde in toto tpe quod est postq̄ fuit mortuus. Hoc aūt soluť per ea quæ prius dicta sunt. Ex eo.n. quod est viuere mutatus est, & mortuus est in primo fine tpis in quo moriebatur uiuens, nō in tpe, in quo de cętero nō erat amplius viuens. neq̄ ergo in quo viuebat tēpore, neq̄ in quo fuit mortuus, est mortuus. neq̄ enim omnino in tpe, sed in fine eius in quo viuebat tpis. Similis est aūt interrogatio, Quando natus est infans, an qn̄ nascebatur, an qn̄ natus nutritur. In neutro aūt eorum natus est scilicet. sed in fine eius quod est nasci. & neq̄ in tempore quod pręcedit. neq̄ in eo quod sequitur. neq̄ omnino in tempore.

Dubitatio Quādo mortuus est Socrates, soluitur.

E Si autem quod est cùm prius nō esset, necesse est vt fiat id quod est, & cū fit non est: fieri nō potest vt diuidatur tēpus in tempora insecabilia. Si enim in tpe A D fiebat album: simul etiam factum est & est in alio tpe insecabili, cohæret aūt in B. Si in A fiebat, non erat: est aūt in B, oportet aliquam intercedere generationem. Quare erat etiā tempus in quo fiebat. Non erit enim eadem ratio ijs etiā qui non dicunt insecabilia. sed ipsius temporis in quo fiebat factum est: & est in signo vltimo, cui nihil est cohærens, nec aliquid deinceps cōsequitur. Indiuidua autem tempora deinceps consequuntur.

Cùm ostēderet q̄ id quod regreditur necesse est quieuerit in illo à quo regreditur, simul etiā vsus est in demō- LXXXIII
F stratione, q̄ in ipso Nunc, quod quidem est finis tēporis sed non tēpus, non possit aliquid in aliquo adfuisse & ab eodem absuisse, quod quidem erat consequens ei q̄ tempus non sit compositum ex ijs quæ nullas habent partes, neq̄ ipsa Nunc possint inter se cohærere: hoc enim posito sequitur q̄ inter duo Nunc, nempe & id in quo fiebat id quod mouebatur, quod est finis eius quod est fieri, & id in quo absuit, aliquod tempus intercesserit, in quo necesse erat quiescere, ipsis Nunc inter se nō appropinquātibus. Hoc ergo ipsum nunc cōfirmat, q̄ tempus non cōponiť ex ijs quæ nullas habent partes, neq̄ in ea quæ nullas habent partes diuiditur. Et hoc quidē pluribus ostendit in septimo huius operis, hoc proponēs generalius, q̄ nihil continuum cōponitur ex ijs quæ nullas habent partes: nunc autē hoc ipsum quoq̄ confirmat in tempore, id quod dicit probans ex ijs quæ ꝓximè ab ipso ostēsa sunt. Eo enim vtitur q̄ prima mutatio per quā mutatum est aliquid, non fiat in tpe sed in fine temporis in quo muta-
G tum est: & ex eo ostendit id quod est propositum. Prius autem sumit tanq̄ euidens pronunciatum, q̄ id quod est cùm prius nō esset, id anteq̄ sit prius fiat necesse est. Clarum est aūt veram esse orationem in ijs quæ per generationem ad hoc vt sint accedunt. sed non in illis de quibus ipse prius dicebat, q̄ aliquando quidem sunt, aliq̄n verò non sunt, sine generatione & interitu. Hoc posito pronunciato, dicit fieri nō posse vt tempus diuidatur in ipsa Nunc, tanq̄ in tempora insecabilia, seu indiuidua, & ipsum ex ipsis Nunc cōponatur. Si sit enim id quod fit album, vtputa D, cùm sit aliquod tempus compositum ex insecabilibus seu indiuiduis, nempe A: D quod fit albū, in tempore insecabili in quo fit albū, nondum in ipso est album. positum enim est q̄ in quod fit, cùm fit, nondum est id quod fit. D autem in tempore A nondum est albū. SIMVL autē factum est} pro eo quod est, Iam est in tpe insecabili quod cohæret ipsi A, nempe B, album. Oportet ergo esse aliquod tēpus inter A & B in quo factum est
H albū. non potest enim dici factum esse in fine A, quod est inter tēpora A B. non est enim finis eius quod nullas habet partes. Si aūt ita est: fieri nō potest vt A & B quæ sunt insecabilia, sibi inuicem cohæreant. Si omnis enim generatio est in tempore: non est enim in fine tēporis: neq̄ est enim finis eius quod est insecabile: oportet aūt D fieri & inter id tempus in quo est, & inter id in quo nōdum est: erit etiā inter ea, nempe & id in quo est, & id in quo nondum est, ea aūt sunt A B, tempus aliquod. Quòd si etiam sumptum fuerit aliquod insecabile tempus intermediū inter tempora A B, in quo dicet aliquis factum fuisse D, nempe C, rursus in tēporibus A C eadem ratio. Quoniā enim D est quidem in B, non erat autem in A, quoniā in illo fiebat, oportet inter ea rursus aliquod tp̄s intercedere, in quo factum erit D. Illud autē, Simul etiā factum est & est in alio tempore insecabili, cohæret autem in B, dixit pro eo quod est, Iam factum est & est in alio tempore insecabili.

Prima mutatio per quā mutatum est aliqd, nō fit in tpe, sed in fine tpis.

Tempus nō pōt diuidi in Nunc, tanq̄ in tēpora indiuidua.

A insecabili. non enim hoc accipit q; factum sit in B. quærit enim in quonã factum sit. Deinde soluit obiectionem, quæ dicit eandem posse moneri dubitationem etiam aduersus eos qui dicunt tempus non componi ex insecabilibus. Videtur enim in his esse rationi consentaneum, in illis aliquod tempus intercedere, nempe & in eo in quo fiebat, & in eo in quo est. Rursus enim similiter, in A quidem, quoniam in ipso fiebat, non erit: in B autem erit. Inter A ergo partem temporis & B, quæ sibi inuicem cohærebant, intercedet aliquod tempus. Si est ergo cõmune dubium: nondum fuerit ostensum non componi tempus ex insecabilibus. Dicit ergo non esse eandem dubitationem, etiam aduersus eos qui tempus non faciunt ex insecabilibus. Et causam adijcit. Ipsius enim tẽporis in quo fiebat, in vltimo signo factum est & est. cuius signi nihil cohæret, neq; deinceps sequitur. Tempora autem insecabilia deinceps consequũtur. Quamobrem in ijs quidem qui dicũt tempus A esse insecabile, non licet dicere quòd fiebat quidem in aliqua eius parte, est autem in fine. non B est enim finis eius quod est insecabile. Quare si fiebat in ipso cùm nullas haberet partes, non potest etiam factum esse in aliqua eius parte. est autem iam in B, quod ipsum quoq; est tẽpus quod nullas habet partes: videlicet oporteret aliquid intercedat in quo fiebat. Inter id enim in quo fiebat, & id in quo est, intercedit id in quo factũ est. quod quidem si non potest esse finis, cùm A B nullas habeãt partes, tempus fuerit. Quare non amplius inter se cohæserint A B, quod quidẽ positum fuerat. Si aũt tempus quoq; quod intercedit, dicatur nullas habere partes: idem rursus absurdum sequitur. Ex eorum autem sententia qui dicunt A nõ esse tempus carens partibus, potest id quod fit in tempore A, factũ esse in eius fine, iam autem esse in B. Ita autem non vtiq; oportebit tempus aliquod quærere inter A & B, in quo factum erit D. Nã cùm fieret in tempore A, factum est in eius fine. quod est inter tempus A in quo cùm fieret nondum erat, & B in quo iam est. oportet C enim id quod fit in aliquo quod intercedit inter id tempus in quo fiebat, & id in quo iam est, factũ esse, vt quod sit aliquid aliud ab vtroq;. quod quidem non potest dici in A, si nullas habeat partes. non potest enim dici esse aliquid aliud eius in quo fiebat A, aliud autẽ in quo factum est. Cùm autem dixisset, Factum est & est in vltimo signo, adiecit, NIHIL est cohærens, neq; deinceps cõsequitur, signũ scilicet cuiusmodi est ipsum. Ostendit autem per hoc quoq;, q; Nunc quæ sunt fines temporis, nõ sunt inter se cohærentia, aut deinceps consequuntur, vt ab eis sit tempus: sed est tempus quidquid sumitur post finem temporis A. Adiecit autem illud, Deinceps consequitur, indicans quomodo insecabilia dicantur sibi inuicem cohærere: eo enim q; deinceps consequantur, vt quæ dicantur propriè deinceps consequi: non enim eo q; partes eorum coniunctæ sint. partes enim non habent. His deinceps subiungit Alexander dubitationem, non valde, vt puto, difficilem. Siquis enim dicat, inquit, in fine tempo D ris A, in quo iam est, mutatum esse D: non esse autẽ in tempore A, fiebat enim in illo: & vtens eadem ratione, postularet inter tempus A, & finem eius esse aliquod tempus in quo fiebat: adhuc videtur eadem manere dubitatio. In quo enim primo mutatum est in hoc vt sit, esse de eo dici verum est. Rectè autem soluit, dicens, q; si esset quidem tempus in quo factum fuit, iam in eo quoq; esset vt in tempore. & ante ipsum oporteret aliqd intercedere, & inter id, & inter id in quo factum est. Si autem non est tempus id in quo factum est, sed finis illius temporis in quo fiebat, non vtiq; cõsequetur oportere aliquid intercedere inter finem & id cuius est finis. Inter tempora.n. nempe & id in quo nondum est sed fit, & id in quo iã est, oportet aliquid intercedere, nempe id in quo factum est. Siquis aũt dicat ipsum in fine ipsius A, non solùm factum esse, sed &t esse: videlicet &t in principio ipsius A dicet ipsum non esse. Atqui id quod fit, est iam quodammodo.

Nunc inter se non cohærent.

A Clarum est autem quòd si in toto tempore A fiebat, non est maius tempus in quo factum est & fiebat, quàm in quo fiebat solùm vniuerso.

Postquam ostendit q; in tempore A fiebat D, factum XXXXIII est autem in fine A: q; id in quo fiebat non sit tempus sed finis temporis, ostendit ingeniosissimè. Si enim in toto tempore A fiebat, inquit, in eius autem fine factum est: ostensum autem fuerit tempus in quo fiebat, esse æquale vtrique simul & ei in quo fiebat, & ei in quo factum est: videlicet id in quo factum est adiectũ ei tempori in quo factum est, non fecit maius tempus. Non fuit ergo tempus, id in quo factum est. tempus enim tẽpori additum totum maius facit. Quòd autem maius non fecerit, clarum est. siquidem factum est in fine temporis A: finis autem caret partibus. Et fuisset quidẽ vel ex hoc ipso clarum, q; finis temporis non est tempus: magnam autem attulit euidentiam quæ admirabilis & ab omnium opi B nione aliena videbatur oratio, non esse maius tempus id in quo fiebat & id in quo factum est, eo in quo fiebat solùm. Mihi autem videtur non frustra adiecisse ei quàm in quo fiebat solùm, illud vniuerso. sed vt ostẽderet oporteret cum fine ipsum sumere. Ab his autem, inquit Alexander, rationibus excitatus, potest aliquis probare ea quæ sunt pronunciata apud Stoicos, quæ citra vllam circũscriptionem dicunt quidem μεταπίπτοντα, hoc est excidentia, cùm non sint eiusmodi. Sunt autem hæc huiusmodi. Si viuit Dion, viuet Dion. hoc enim etsi nũc verum sit, incipiendo à vero, viuit Dion, & desinẽdo in veram, viuet: erit tamen aliquãdo cùm licet sit vera assumptio quæ est, Atqui viuit Dion, excidet connexũ in falsum, eo quòd futurum sit aliquãdo cùm licet verum sit, viuit Dion, non etiam verum erit, viuet. Quod si non sit verum, totum connexum fuerit falsum excidens. non enim semp cùm viuit, verum est etiam, Viuet. nam sic fuerit Dion immortalis. Nec tamen licebit definiẽdo di C cere, quando non erit verũ eo viuente illud Viuet. Quocirca dicunt eiusmodi pronuntiata excidere in tempore non circunscripto & indefinito. Tale est ergo pronuntiatum quod citra vllam circunscriptionem excidẽs appellatur. Quòd autem non rectè dicitur illud Excidere, perspici potest ex ijs quæ proximè dicta sunt ab Aristotele. Si enim quidquid mutatur in fine temporis in quo mutatur, mutatum est: in quo fine non est amplius in eo ex quo mutabatur, sed in illo de cætero in quod mutabatur & mutatum est: Dionẽ viuere, si mutatur, fuerit mutari in aliqua parte eius temporis in quo viuit, quæ quidem est finis temporis & non tempus, in quo non est amplius verum Dionẽ viuere. in eo enim iam est mortuus. Illud ergo Viuit Dion, quod in præsenti Nunc dicitur, si dicatur quidem in eo in quo ex eo quod est viuere mutatus est, non est verum. Sed si in alio Nunc quod est ante ipsum, verũ est, Viuit Dion. Inter ipsa Nunc autem, nempe & id in quo non amplius viuit iã mutatus Dion, D & id in quo adhuc viuit, tẽpus intercedit, id scilicet quo viuit. siquidem in eius fine mutatus est ex eo quod est viuere. et sequetur vt in quo Nunc verum sit dicere Viuit Dion, in eo etiam verum sit, Viuet Dion. Quare illud Viuet non prius excidit nec mutatur, quàm viuere. ita enim demum prius exciderent & mutarentur, si sibi inuicem cohærerent ipsa Nũc, nempe & id in quo verum est, Viuit Dion, et id in quo mutatum est ex eo quod est viuere. Quoniam autem in quo Nunc verè sumptum fuerit viuere Dionem, inter id Nunc, & id in quo primo mutatus est ex eo quod est viuere, tẽpus intercedit quo adhuc viuit: videlicet quando verum est Viuit Diõ, verum est etiam Viuet. & nõ ideo erit Dion immortalis. Si autem Viuit Dion, non dicatur in ipso Nunc, sed in tẽpore, cuius finis erit id in quo primo est mortuus, mutatus ab eo quod est viuere: tunc in falsum incidet illud, Viuet Dion. quòd finis temporis addatur rei. quæ est in tempore,

Non est maius tẽpus id in quo fiebat, & id in quo factũ est, eo in quo fiebat solum.

Stoicorum pronunciata μεταπίπτοντα, quo probentur.

τὰ περιγραφῆς ...

Si Diõ viuit viuet Dion, quo probet.

tempore, cuius hic finis est principium, vt prius ostēsum est. Nunc enim in quo primo mutatus est ex eo quod est viuere, est quidem finis temporis in quo vixit, principium autem eius in quo est mortuus.

LXX Quibus ergo quis vt proprijs crediderit rationibus, hæ sunt & quædam eiusmodi. Logicè autem considerantibus, vel ex his videri possit alicui hoc ipsum euenire.

LXXXIIII Cùm instituisset ostendere quæ sit continua & prima latio s̄m naturam, quæ conuenit ei quod primum per locum mouetur: & diuisisset lationes & in eam quæ fit circulo, & eam quæ recta, & mixtam: & prius definijsset ꝙ vtrauis ex simplicibus non fuerit continua, neq; erit continua quæ mixta est ex ambabus: pluribus ostēdit quòd motus qui recta fit nullus est continuus, duobus modis: & ꝙ id quod fertur recta & finita, regreditur: quod autem regreditur, motibus mouetur contrarijs. motus autem contrarij sunt specie diuersi, & non vnus nec continuus: Et rursus quod quæ regrediūtur, interim quiescāt necesse est. quod autē interim quiescit, motus soluit continuitatem. Cùm hæc ergo ostendisset de ea quæ recta fit latione, & ex specie motus quæ habet repugnantiam, & ex magnitudine in qua motus qui regreditur peragitur, quæ quidem sunt propria motus, vt quæ ei per se insunt: dicit, Quibus quis vt proprijs crediderit rationibus eius quod probatur, hæ sunt, & quædā huiusmodi } proprias vocans rationes, syllogismos quos etiam solitus est vocare demonstratiuos. Deinceps autem profitetur se id etiam logicè ostensurum. Logici autem sunt syllogismi, qui non fiunt per ea quæ sunt rei propositæ propria eiq; continentia, quemadmodum priores: & per motus qui recta fit differentias, & per subiectam tali motui magnitudinem, sed per cōmuniora, & magis vniuersa ac generalia, & quæ possunt alijs applicari. quos solet ipse vocare Dialecticos, vt qui per argumenta fiant probabilia. Ponet autem deinceps rationes quæ nec ijs conueniunt quæ per locum solummodo mouentur, nec sumptę sunt ex ijs quę ijs solis per se insunt, sed etiam omnibus quę ex oppositis mutantur in opposita, & sumptæ sunt ex oppositis. quæ quidem non solùm insunt ijs quæ propriè recta mouentur, sed etiam omnibus quæ mutantur.

Propriæ rationes syllogismi demōstratiui. Logici syllogismi, qui fiunt per probabilia.

Quidquid enim continēter mouetur, si à nullo exturbetur, ad quod venit per lationem, ad id etiam prius ferebatur. Quemadmodum si venit ad B, etiam ad B ferebatur. & non cùm propè esset, sed cùm primum cœpit moueri. Cur enim nūc magis, quàm prius? Similiter autem etiam in alijs. Quod autem ab A fertur ad C, rursus veniet ad id quod mouet̄ continēter. Cùm ergo ab A ferebatur ad C, tunc etiam fertur ad A motu qui est à C. quare simul motibus contrarijs. contrarij enim sunt qui recta fiunt. Simul autem mutatur etiam ex eo in quo non est. Si hoc ergo fieri non potest, necesse est vt stet in C. Non est ergo vnus motus. qui enim statu intercipitur, non est vnus.

LXXXV Quòd nullus motus qui fit ex contrario in cōtrarium possit esse continuus, ostendit, cùm generale ac vniuersum prius sumpsisset pronunciatum, quod dicit. Quidquid per motum continuum ad aliquid veniens citra vllum impedimentum ad quod venit impleto motu, ad id proficiscebatur etiā cùm motum cepit. Quidquid enim mouetur, quemadmodum ab aliquo definito mouetur, ita etiam ad aliquid definitū: nisi ab aliquo impediatur. quemadmodum si quid motum, inferius latum est citra vllum impedimentum, etiam cùm moueretur contende

Mot⁹ qui fit a contrario in contrariū non pōt esse continuus.

Quidqd mouetur, ad locū perueniet definitū, nisi impediatur.

E bat ad id quod est inferius. & non solùm cùm propè esset id quod est inferius, sed etiam ex quo incepit motū, per quem continenter ad id latum est: tanquam ad id venturum cœpit moueri. Cur enim magis cùm in hoc fiat q̄ in illo? Hoc enim significat illud, Cur. n. nunc magis quam prius? Similiter autē, inquit, in alijs quoq; motibus. non enim in sola latione, in qua tanquam in exemplo discussit pronūciatum, vera est, inquit, oratio, sed similiter vera est in alijs etiam motibus, nempe alteratione, augmento & diminutione, & in summa in ijs qui mutanī in contraria. Si hoc ergo verum sit pronunciatum: per aliquod huiusmodi cōnexum ostēditur id quod est propositum, cùm tanquam de exemplo lationis verba fiant. Si enim id quod in recta à loco inferiori sursum fertur, cùm fuerit superius non quiescit, sed eodem impetu cōtinenter deorsum fertur: videlicet per pronūciatum, quando ab inferiori loco motum inchoauit, etiam ad id quod est supra contendebat: & non solùm cùm postquam fuerit supius F deorsum mouet̄. Quod autem à loco inferiori mouetur, si continenter mouet̄, simul contendit vt sursum moueatur et deorsum. Atqui qui fertur sursum est contrarius ei qui deorsum. sunt enim ex contrarijs. Quod ergo in recta mouetur, si continenter mouetur, motibus mouetur contrarijs. Hoc autem non potest fieri. Quare etiam fieri non potest id cui hoc fuit consequens, vt quod in recta mouetur continenter moueatur atq; regrediatur. Cùm sumpsisset autem A rectæ principium, C autem finem: & posuisset id quod in recta continenter mouetur, & ab A ad C, & à C ad A motū iri similiter, & collegisset quòd id quod sic mouetur simul mouebit̄ contrarijs, cur hoc consequatur reuocauit in memoriam, dicens, Sūt enim contrarij qui recta fiunt. Id autem ideo fit quoniam à contrarijs. Sunt enim sibi inuicem cōtrarij rectæ fines. id quod est supra quidē, ei quod infra: dexterum autem sinistro; id autē quod est ante, ei quod est posterius. Ea enim non solùm ita se habent per eam quæ ad nos fit habitudinem G ac relationem. sed sua ipsorum natura prius esse in mundo ostenduntur, vt docemur in secundo libro operis de cœlo. Sequitur autem etiam aliquid aliud absurdum ex eo ꝙ id quod in recta mouetur continenter moueatur et regrediatur. si enim id quod infernè ab A mouetur, ad A rursus quod infra est continenter & proprio impulsu feretur: ad hoc vt in eo fiat in quo est mouebitur. hoc autem est absurdū. nihil enim mouetur vt in eo fiat in quo est. id enim quod mouetur, alicunde aliquò mouet̄. Deinde etiam tertium aliud subiungit absurdum, eo ꝙ continenter moueantur quæ in recta regrediantur, mutari aliquid ex eo in quo nondum est. Si enim id quod fertur aliquò, statim eo quòd à motu cœperit ad illud fertur ad quod veniet: id quod infernè mouetur, protinus mouebitur non magis motu qui fertur sursum, quā eo qui deorsum. Sed motus qui fit deorsum, fit ex eo quod est sursum. Mouebitur ergo id quod ex loco inferiori mouetur etiam ex superiori, in quo nondum est. non est enim ex H aliquo alio quæ deorsum fertur latio. Atqui fieri nō potest vt quod alicunde mouetur, illinc moueatur, si nō sit in illo ex quo illo motu mouebitur. siquis enim dicat ipsum eo motu qui sursum tendit tunc moueri, cùm fuerit superius: fatebitur ipsum primum fieri in loco qui est superius. Cùm autem fiat in loco qui est superius, etiam ab eo abfuerit. Sic autem non vtiq; moueatur continenter. Sed dicet fortasse aliquis obijciēs, ꝙ ea ratione nec id quidem quod à loco inferiori sursum mouetur, continenter mouebitur. Id enim quod à loco inferiori incipit sursum moueri, oportet primùm feratur ad medium: deinde sic à medio sursum. Quamobrem ab eo in quo nondum est mouetur. Nec hoc ergo continenter mouebitur, etsi non regrediatur. Sed dicendum ꝙ primum quidem motus qui sursum fertur, nō dicitur fieri ex dimidio vel medio, sed à loco inferiori. Deinde non oportet id quod continenter sursum mouetur fieri in dimidio. quod enim fit

illinc

hinc etiam absit necesse est:& actu id quod diuidit dimidium interim quiescat. Sed dicetur quidem esse in dimidio id quod sursum continenter mouetur, non autem fieri: In loco autem superiori prius fiat necesse est id quod deorsum mouẽdum est. non est enim alicuius simplicis, motus qui tendit deorsum. Quare in quo nõdum factus est cũm deberet fieri ex eo moueretur. Si ergo hęc fieri non possunt, vt & simul moueanť contrarijs motibus, & q moueantur ad hoc vt fiant in eo in quo sunt:& tertium, q moueatur aliquid in quo nondum est (hæc autem sequuntur eum qui dicit esse cõtinuum motum qui fit in recta) fieri non potest vt is sit continuus. Alexander autem hoc quoq; argumentum adijcit ijs quæ dicta sunt, quod non proficiscitur ex eodem pronuntiato. Si enim fieri non potest, inquit, vt motus qui est præter naturam, ei qui est sm naturam sit continens & vnus: ei autem quod in recta mouetur & regrediť, necesse est si vno mouetur qui est secundum naturam, altero moueať præter naturam: non fuerit continuus qui componitur ex eo qui tendit sursum, & ex eo qui deorsum.

LXXI Præterea autem ex his quoq; magis vniuersè ac generaliter clarum est de quouis motu. Si enim quidquid mouetur, mouetur aliquo ex dictis motibus: quiescit etiam quietibus oppositis. præter eas enim non est alia. Quod autem non semper hoc motu mouetur (dico autẽ quicunq; sunt alij specie, & nõ si est aliqua pars totius) necesse est opposito motu prius quiescat. quies enim est priuatio motus. Si sunt ergo cõtrarij quidem motus qui fiunt per rectam: non contingit autem simul moueri motibus contrarijs: id quod ab A ad C ferť, simul ferri nequeat, & à C ad A. Quia autem nõ simul fertur, hoc autem motu mouebitur: ad C prius quiescat necesse est. ea enim est quies quæ opponitur motui qui fit à C. Ex ijs ergo quæ dicta sunt clarũ est, q non sit motus continuus.

LXXXVI Prius quidem verba fecit de motu qui fit per rectam: deinde de omni qui est propriè motus, in quo fit mutatio ex contrario in contrariũ. etiamsi tũc quoq; in exemplo rectæ procedat oratio. Nunc autem magis vniuersè ac generaliter fit demõstratio in quauis mutatione, quæ etiam generationem cõtinet & interitum. Vtitur enim priuatione, vtpote quòd omnia quæ mouentur, siue per locum, siue per qualitatem, vel quãtitatem, vel substantiam, ex propria fiant priuatione. Meritò ergo se magis vniuersè ac generaliter dicturũ esse dixit de quouis motu, hoc est de quauis mutatione. Quidquid enim mutatur in aliqd quod prius non erat, ex eo quod non est hoc, & ex propria priuatione, mutatur in hoc vt sit hoc aliqd vt ostensum est in primo huius operis. Est autẽ eius huiusmodi oratio. Cùm sumpsisset q quæ non semper sed aliquando mouentur, moueńt aliquo ex ijs motibus qui dicti sunt, ex oppositis in opposita. aut enim per generationem & interitum: aut per augmentum & diminutionem: aut per alterationem: aut per eam quę fit in recta lationem: clarum est q quæ non semper mouentur, quiescunt etiam aliquando aliqua ex quietibus, quæ fiunt in oppositis eorum ad quæ mouentur quæ mouentur: nullus enim est alius motus præter illos: neq; quies præter hos: Colligit ergo q id quod non semper mouetur, aut mouetur aliquo, ex ijs qui dicti sunt motibus, aut quiescit aliqua ex ijs quæ sunt oppositæ quietibus. Quod autem moueť aliquo ex ijs qui dicti sunt motibus non sempiternis, priusquam ipso moueatur, necesse est vt quiescat quiete quæ est inter eum motum & eum qui est oppositus: Id autẽ quod interim quiescit, non moueť motu

Si quæ non semper mouentur, quiescunt aliqua quiete motui opposita, nõ est motus cõtinuus.

cõtinuo. Et sic quidem vniuersè ac generaliter demonstratum est in omni mutatione quę fit ex priuatione. Restat vt id quod dicitur adaptemus ei quæ fit per rectam lationi, quam instituerat ostendere non esse continuam. Si sunt enim contrarij qui per rectam fiũt motus: qui ab eo quod est sursum fit deorsum, ei qui ab eo quod est deorsum, sursum: seu is qui ab A ad C, ei qui à C ad A: & ideo fieri non potest vt vterq; simul moueatur quod mouetur à C ad A: necesse est prius quiescat ad C, hæc est enim quies quę opponitur motui qui fit à C, quę est inter duos motus, & intersecat eorum cõtinuitatem. Clarum est ergo q qui fit per rectam motus non est continuus. Talis ergo tota demonstratio orationis. Cùm autem dixisset, Quod non semper hoc motu mouetur, exposuit quomodo oporteat accipere hũc motum, per hoc, DICO autem quicunq; sunt alij specie, & non si est aliqua pars totius}, quod enim mouetur motu qui tendit sursum, qui differt specie ab eo qui tendit deorsum, & ei opponitur, cum eo non potest vnum facere continuum, & necesse est ante eum qui sursum fertur motum, quiescat ea quiete quę est ei motui contraria, quæ est in eo quod est deorsum. nõ tamen partem aliquam eius qui sursum fertur motus, quæ ad id quod est sursum moueť, quiescere necesse est. Quæ enim mouetur pars quæ est ante ipsam, ea quoq; mouebatur potestate. & cùm vna sit amborum species, nihil obstat quominus sit continuus motus q fit ex ambobus, & ideo non prius quiescat. sicut id quod mouetur motu diuerso specie, priusquam eo moueretur, necesse erat vt quiesceret. quoniam fieri non potest vt qui sunt oppositi vnum faciant continuum, sicut ij qui per partes differũt. ij enim à quiete minimè interrumpuntur. Quocirca ea etiam quæ sunt continua & motu mouentur perpetuo, mouentur semper per aliam & aliam eius partem. Cùm sit autem eadem species, non coguntur priusquã illo motu moueantur, quiescere quiete quæ est motui opposita quo mouentur. sicut ea quæ mouentur motibus qui non per partem differunt sed per speciẽ. si enim esset hoc motu mobile, & non eo moueretur, esset in eius priuatione. priuatio autem est quies, ex qua est quæ in illum motum fit mutatio. quidquid enim mutatur in aliquid, quod nõ erat prius, ex eo quod non est hoc mutatur. Ergo etiam quod in hunc motum mutatur, quo prius non mouebatur, ex priuatione in eum mutabitur. Priuatio autem est quies quæ est in opposito. quod in album enim mutatur ex nigro, priusquam mutetur in album, necesse est vt in nigro ex quo in albũ mutatur qescat. Etsi enim nigrum sit albo contrarium, in contrarijs tamen id quod est deterius semper habet rationem priuationis.

LXXII Præterea autẽ hæc quoq; ratio est magis propria ijs quæ dicta sunt. Simul enim perijt nõ album, & album factum est. Si continua est ergo alteratio quæ fit in album & ex albo, & nõ manet aliquo tempore: simul interijt non album, & factum est album, & factum est non album. erit enim trium idem tempus.

LXXXVII Cùm motum qui fit in recta ostendisset non esse continuum per cõmuniores argumentationes, quas etiam λογικωτέρας, id est magis logicas, vocauit, nunc rursus idem profitetur ostendere per ea quæ sunt magis propria. hoc est ex ijs quæ per se insunt. quæ enim alicui per se insunt, ei sunt propria. Ex ijs autem quæ motui per se insunt, est ipsum esse in tẽpore, & id quod est mutatum in aliquid simul & mutatum esse in id in quod mutabatur, & reliquisse illud ex quo mutabatur. Per se quoq; est inter ipsa Nunc tempus intercedere. Demonstrationem ergo per hæc facturus, meritò per magis propria dicit futurã esse demonstrationem. quę enim ante hanc ab ipso factę sunt demonstrationes, factæ sunt ex contrarijs & ijs quæ sunt opposita, quæ sunt ad plura cõmunia. Qua de causa eas

Motui p se insunt, esse i tempore, & quod mutatũ esse in id in quod mutabať, & reliquisse id ex quo mutabatur. & inter ipsa Nũc tẽpus intercedere.

dicebat

dicebat magis vniuersas a generales. Atq; hoc quidem facit argumentum ex ijs quæ motui per se insunt, conuenit autem in omnibus motibus. Quàobrem facit ipsum tanquam in alteratione. Quod autem dicit est eiusmodi. Si motus est continuus qui fit ex contrarijs in cõtraria: simul & illud intereat ex quo fit mutatio, & factum est id in quod fit mutatio in eodem Nunc. Quare simul interijt non album, & album factum est. Si est ergo regressus continuus: simul fuerit & quod mutatum est in album, & ex albo in non album. Quare hæc tria sunt in eodem Nunc, quod dixit tempus, dicens, ERIT enim triũ idem tempus }nempe & interitus non albi: & albi generatio: & quæ fit ex albo in nõ album mutatio. Quare idem fuerit & albũ, & albi iam aliquid amiserit. hoc enim est ex albo mutari. Si autem propterea q non euenerit hoc absurdum, non dixerimus in eodem Nũc mutatum esse in albũ & ex albo, sed in alio & alio: erit in medio aliquod tempus & quies. & non est motus vtiq; continuus. Si ergo sunt alia quidem in eodem Nũc necessariò: nempe & non albi interitus, & albi generatio: alia autem per positionem, quoniam motus ponitur continuus: simul erit album, & quæ fit ex albo in non album mutatio. & erũt tria in eodem Nunc: interitus non albi: generatio albi: ex albo in non album mutatio. Sic autem fiet mutatio quæ fit ex non albo in non album, si sit vnus motus & continuus. & id quod interijt quod mutatur in seipsum. nõ album enim quod in non albo interijt, rursus mutat in non album. vtputa nigrum in nigrum. Nihil autem mutatur in illud ex quo mutatur. Est autem hæc demõstratio magis propria quam priores. quoniam illic quidem colligebatur absurdum ex eo q sint contrarij motus: hic autem, ex eo q in eodem Nũc simul faciat aliquid: & mutatum ex aliquo in aliquid, & ex eo rursus in id ex quo in ipsum mutatum est. Quo autem tempus est magis proprium motui, quàm contraria, eo hæc demonstratio ijs quæ ipsam præcedunt.

Præterea non si est continuum tempus, est etiam motus, sed deinceps consequitur: Quomodo autem fuerit idem extremum contrariorum, alboris nempe & nigroris?

Hoc additur, quod phantasiæ seu visioni nostræ affert

LXXXVIII remedium, quæ ex continuitate temporis facit etiã continuos motus qui sunt in tempore. Non enim si quid est in cõtinuo, necesse est etiam id esse continuum. Nam sic quidem omnia quæ sunt in tempore, etiamsi plurimum inter se distent, etiamsi sint dissimillima, erunt continua. omne enim tempus est continuum, sed non necessariò. neq; enim quæ sunt in vase cõtinua esse necesse est, etiãsi vas sit continuum. Est ergo tempus continuũ. motus autem qui sunt in ipso, qui sunt ex contrarijs in contraria, non fuerint quidem inter se cõtinui, sed deinceps sequentes. Ea enim deinceps consequuntur, inter quæ nihil intercedit quod sit eiusdem generis. Inter eos autem motus qui fiunt in opposita non intercedit quidem motus, sed quies quæ non est eiusdem speciei cum motu. Quare qui sic fiunt motus, non sunt quidem continui, sed seinuicem deinceps consequuntur. Quòd autem fieri nõ possit vt sit vnus & continuus motus ij qui sunt contrarij, ostendit ex definitione continuorum. ea enim sunt continua quę vni cõmuni termino coniunguntur, & quorum fines vnum sunt. eorum autem quæ sunt contraria non est cõmunis terminus. neq; fieri potest vt extrema contrariorum in quibus coniungentur vnum sint. Sũt enim inter se contraria etiam extrema contrariorum. Contraria autem nõ sunt vnum. Quomodo enim, inquit, extrema alboris et nigroris sunt vnum & idem? Quare contraria, quorum sunt etiam fines contrarij, non erunt inter se continua. Potest autem, inquit Alexander, aliquis extremum contrariorum audire pro fine totius continui. Vnius enim & cõtinui motus vnus erit finis. Quamob-

Quod est in cõtinuo, nõ est necessario cõtinuũ.

Motus qui sunt ex contrariis in cõtraria, nõ sũt continui, sed deinceps cõsequentes.

E rem id quod nigrescit & id quod albescit vnum finẽ habuerit. Quidnam autem hoc fuerit? neq; enim nigrum, quoniam non est id finis dealbationis: neq; album: neq; enim fieri potest vt id sit finis nigrefactiõis: neq; aliqd quod sit mixtum ex vtrisq;. qm̃ non mouebatur simul vtrisque.

CAP. IX.

Qvi fit autẽ in circunferentia, erit vnus & continuus. nihil enim euenit quod nõ possit fieri. Quod enim mouetur ex A, simul mouebitur ad A eodem proposito. Ad quod enim veniet, etiam ad id mouet. Sed non simul mouebitur cõtrarijs, nec oppositis. Non enim omnis motus qui est ex hoc, est ei contrarius qui est ad hoc. nec oppositus. Sed contrarius quidem est is qui est in recta. ei enim est per F locum contrarius. quemadmodum is qui per diametrum. distat enim plurimum. Oppositus autem is qui per eandem longitudinem. Quare nihil obstat quominus continenter moueatur, & nullo tempore intermittat. LXXIII

Postquam ostendit q oẽs aliæ præter lationem mutationes possunt esse continuæ, neq; lationis ea quæ est per rectam, propter ea quæ sequuntur absurda eum qui aliqua horum ponit continua: dicit solum circularem motum posse esse vnum & cõtinuum, siquidem nihil sequitur quod non possit fieri si is ponatur. Si enim alios motus non esse continuos ostendimus, propterea q quæ fieri non possunt consequantur eum qui illorum aliqua ponit continua: si nihil sequatur quod non possit fieri, circulari motu posito continuo: audacter & citra vllam dubitionem oportet eum existimare cõtinuum. Quod enim mouetur circulo quod incepit ab A, & rursus fertur ad A G eodem impulsu & motu, non venit ad aliquid quod sit A primo contrarium, vt ostẽdebatur in motu qui fit per rectam. & ideo eum vt qui esset compositus ex contrarijs vnum esse & continuum fieri non poterat. Quod autem circulo mouetur, neq; contrarijs, neq; oppositis omnino mouetur motibus in circunuectione. neq; enim pars aliqua motus qui fit ab A ad A est parti alicui contraria: neq; totus qui fit ab A ad A motus, est cõtrarius toti motui qui fit ab A ad A: neq; omnino oppositus. Et ostendit quinam in latione sint contrarij et oppositi motus. Neq; enim, vt semel dicam, qui fit ab A motus, est contrarius aut oppositus ei qui fit ad A. sic enim peragitur circularis. sed is qui fit ab A ei qui fit ad A est contrarius, cũ fit in recta. contraria enim sunt ea quæ opponuntur per diametrum. ea enim plurimum distant à seinuicem, & ea quæ mouẽtur ab ijs quæ opponuntur per diametrum. & ad ea rursus, vt à contrarijs & ad contraria, mouetur contrarijs motibus. Si sunt enim diametri fines A & D: motus qui fit ab A H ad D, est contrarius ei qui fit à D ad A. Diametrum autem dicit rectam circuli, & vt in circulo ostẽdens, & q fines diametri à seinuicem plurimum distant. Quocirca sunt etiam contrarij qui contra fiunt in diametro. Oppositus est autem, inquit, qui fit per eandem longitudinem. qui enim sunt in diametro, sunt contrarij, quoniã plurimum distãt à seinuicem. Similiter autem etiam qui supernum & infernum finem definiunt, & dexterum & sinistrum, & id quod est ante, & id quod retro, quæ sunt secundum naturam, vt qui à contrarijs quæ sunt per locum ad contraria fiunt motus, sunt contrarij. Quæ sunt autẽ in quauis alia recta, sed regrediuntur, mouentur motibus oppositis, etsi non cõtrarijs. Nam vt à principio ad finem: aut vt à fine ad principium: aut q vnum quidem, vt ad nos relatum, supra: alterum verò, vt ad nos relatum, infra: & vnum quidem, ad nos relatum, dexterum, alterum verò sinistrum: & vnum ad nos relatum, anterius, alterũ verò posterius. LXXXIX

Si circularis motus ponatur cõtinu°, nihil sequitur qd' fieri non possit.

Cõtraria sũt quę opponũtur per Diametrum.

Motus q supernũ & infernum fin., dexterum et sinistrum, & id qd' est ante et post definiunt, sunt contrarii.

Mot° oppositi qui dicantur.

posterius. Opponuntur autem hæc vt quę referantur ad aliquid. Quare omnes qui in eiusmodi rectis regrediuntur motus, si non contrarij, sunt tamen quidem certè oppositi. Contrarios autem solos esse dicimus eos qui fiunt à contrarijs. Contraria autem sunt quæ per diametrum quamplurimū à seinuicem distant, ait Alexader. Num autem rectæ contrarij sunt fines, qui etiam loca definiūt contraria, vt prius dixi. Nam cùm quæ ex centro proficiscitur dimidia sit diameter, fines eius sunt contrarij. quoniam vnus quidem est supra: alter verò infra. Potest autem, inquit Alexander, dicere oppositum, eū qui est per longitudinem, etsi non fiat in recta. Si enim ab aliquo signo ad aliquod signum productæ & coniunctæ fuerint plures lineæ quæ non erant rectę: vna est enim recta quę ab vno signo ad vnum signum producitur: erunt quæ in his lineis contra mouentur, nō in recta quidem ex aduerso mora, sed in eadem longitudine. Qui ergo in huiusmodi lineis ex aduerso fiunt motus, non contrarij quidem, quoniā in recta fiunt qui sunt contrarij: sed oppositi, quoniam seinuicem ex aduerso constituunt, & seinuicē perimunt. Si ergo quæ in recta quidem mouentur & regrediuntur, vel contrarijs mouētur motibus, vel oppositis: neq; verò vt contrarij, neq; vt oppositi sint inter se continui fieri potest: non fuerint continui qui in recta regrediuntur. Is autem qui fertur circulo, nihil vetat quominus fiat continenter in eodem, & nullo tpe intermittat.

Motus enim circularis est qui fit à seipso ad idem. Qui fit autem recta, à se ad aliud.

XC Cùm ostendisset per prius argumentum, q nihil vetat quominus motus qui fit circulo sit continuus, ppterea q non componatur ex contrarijs, vel ex oppositis motibus, sicut qui fit in recta: nunc ostēdit q nec actu sit aliquod signum in quo oportebit & adesse & abesse & quiescere, vt ostendebatur in ijs quę per rectam regrediūtur, & ea est causa cur non moueatur continenter. circularis enim motus qui fit ab eodem ad idem, nō habet aliquod signū in circulo qui actu est, ad quod primum profectū id quod mouetur, vtetur eodem vt fine & vt principio, & interim quiescet. Si enim haberet aliquod tale signū: non diceretur moueri ab eodem ad idem: sed ad illud in quo primo oporteret fieri. Qui autē à recta fit, fit ab eodem ad aliud. ad finem enim rectę oppositum: in quo primo necesse est ipsum fieri tanquam in fine. et regrediens ab illo tanquam ab eius principio, rursus moueri ad locum eius quod mouetur à principio. Illud enim, Ab eodem, significat à loco in quo erat ab initio. et Ad ipsum, id quod ad illum locum. Illud verò Ad aliud, id quod ad alium locum, apud quem erat à principio.

Circularis mot⁹ est cōtinuus, vt q non habeat aliqd' signū quod sit finis & pricipiū.

Et qui in circulo quidem fit, nunquam in ijsdem: qui autem fit recta, sæpe in ijsdē. Eum ergo qui semper fit, in alio & alio contingit moueri continenter: eum autem qui est semper in ijsdem, non contingit. necesse est enim vt simul moueantur oppositis. Quare nec in semicirculo, nec in vlla alia circunferentia contingit continenter moueri. sæpe enim necesse est eadem moueri & contrarijs mutari mutationibus. finem enim non coniungit principio. Cōiungit autem motus circuli: & est solus perfectus.

XCI Ex hoc etiam argumēto ostendit differentiam motus qui fertur circulo ab eo qui recta fit, per quam differentiam motus quidem qui fit circulo potest esse cōtinuus, qui autem fit recta, non potest. Qui enim in circulo, inquit, fit, hoc est, qui fit circulo, nunquam in ijsdē, & subaudit Alexander Fit, vt sit, Nunquam fit in ijsdem. eo quod ne actu quidem sit aliquod signum in circunferentia, in quo cū fiat, stabit, vel omnino fit & abscēdit. Eum autem qui fit per rectam, & in recta, in ijsdem fieri & ab

Mot⁹ circularis est continuus, quoniam nunq̄ fit in iisdē. cōtra qui fit in recta.

A ijsdem abesse necesse est. consequens autem esse ei qdem quod est, Nunquam in ijsdem, non esse necesse vt consistat: Ei autem quod est sæpe in ijsdē ferri, necesse esse vt in quo fit rursus & rursus, stet in ipso. in quo enim actu fit, ab eo quoq; abest. Inter id autem quod est fieri & abesse, status sit necesse est, vt prius ostensum est. Quæ ergo in recta regrediuntur, bis in eodem signo fiūt, & cùm desinunt, & cum rursus incipiūt: cùm idem spatium bis deinceps moueat: & cessans in signo à quo regreditur, et rursus ab eodem incipiens. idq; facit quotiescunq; regreditur. Quare qui semper quidem fit in alio signo, potest esse continuus: qui autem fit sæpe in eodem, non potest. consistant enim necesse est ea quæ regrediuntur, inter id quod est fieri seu adesse & abesse, quinetiā motibus moueātur oppositis. neq; verò id quod stat interim, neque quod motibus mouetur contrarijs, potest motu moueri continuo. Quod continuo enim motu mouet, vno mouetur & semel. Quod autem stat, deinde mouetur, tot et

B toties quoties à statu mutatur. Cùm ergo id quod constitit rursus moueatur, in eodem regrediens: quoniam sæpe quidem stat, sæpe mouetur. eo autē q regrediens rursus moueatur in eodem, sæpe mouetur eodem, & toties; quoties regreditur. Quomodo ergo etiam qui fit circulo, non fiet sæpe eadem ratione, siquidem sæpe circunfertur? An non quod sæpe fit in eodem, protinus iam etiam sæpe eodem motum est. Sed si vno impulsu motu & inclinatione continenter motum, sæpe fiat in eodem, cùm sic sit potestate & non actu vt idem sit principium & finis, & non quiescat interim: erit continuus motus: Si autem cùm interim quieuerit, rursus contra mouetur eodem, vt in ijs quæ regrediunť, siue in recta siue in circunferētia, sæpe fiet in eodem: q vnusquisq; ex motibus qui intercipiūtur à quietibus, fit seorsum, & sic motum multis motibus moueatur & sępe. Quoties enim toto, toties etiam vnaquæq; ex eius partibus quæ per vnumquenq; semel mouet in subiecto. neq; enim vt in vno, neq; vno

Si motus circularis sępe circūfertur, q̄ro non fiet in eodem.

C moueretur, si non mouerentur continenter. Siquis autem dicat etiam in continuis id quod sæpius factum fuerit in eodem, sæpe motum esse in eodem, non propriè dixerit. non enim propriè sæpe, quoniam non multi, sed sit vnus & continuus qui fit in vno & cōtinuo. partes enim continuorum sunt potestate in continuis, & non sunt per se distinctæ. Quare nec multis nec sępe, quemadmodum quæ regrediuntur, mouentur non continenter, sed deinceps. quod enim regreditur, in quo cessauit ab eo rursus incipit. Fieri autem non potest vt quod sic mouetur, continenter moueatur, vt ostensum est. Cùm autem ostēdisset, q id quod eodem sæpe mouet, necesse sit regrediens moueri motibus oppositis, & interea quiescere: rectè attendit q recta non sit eius rei causa, sed id quod est finitū, & actu habet fines. Ergo & in semicirculo & in quauis alia circunferentia, quæ principium & finem habet actu distincta, necesse est vt regrediatur quæ perseuerāt moueri. Sola autem linea circularis, vt quæ principium

In semicirculo, & quauis alia circunferētia quę habet pricipiū & finē actu, fit regressus.

D & finem non habet actu distincta, potest esse cōtinua. Ergo etiam qui fit in recta, si recta esset infinita, nihil obstaret quominus aliquid cōtinenter in ea moueretur. sed qa id quod in finita mouetur, regrediať necesse est, & simul quidem interea quiescat, simul etiam moueatur oppositis motibus: propter vtraq; fieri nō potest vt sit is motus continuus. Ipse autem paucis subiunxit causam, cur non sit continuus motus qui fit in recta finita. Non contingit enim in ipsa, inquit, finem cum principio. quēadmodum in ijs quæ mouentur circulo quoduis sumptum signū est & finis & principiū. vtpote q in vniuerso coniuncta sint finis & principium propter circuitionem, & non distincta vt in recta. Nam etiamsi in recta quoq; finis etiā fiat principium ei quod regreditur, & principium finis: non est tamē principium in recta cū fine coniunctum. quemadmodum A cum B: si ea fuerint fines rectæ: In circulo autem sunt inter simul coniuncta principium & finis. quo-

In circulo sunt inter se simul coniūcta principiū & finis, sed non in recta.

niam

niam vnde cœperit id quod mouetur in circulo, in idem definit, cùm circuli lineam peruaserit. Propterea autem solus quoq; est pfectus qui fit circulo, quoniam extra se nihil relinquit. sicut quæ finita est recta potest augeri, vt quæ extra se habeat aliquid. circularis autem augmentum non suscipit.

Motus qui fit circulo, est perfect᷒, & extra se nihil relinquit.

LXXIIII Manifestum est autem ex hac quoq; diuisione, ꝙ nec cõtingit quidem alios esse motus continuos. in omnibus enim contingit eadem sępe moueri. quemadmodum in alteratione ea quæ intercedunt: & in motu quantitatis, magnitudines quæ sunt intermediæ: & in generatione & interitu similiter. Nihil enim refert pauca ne an multa feceris in quibus est mutatio. neq; inter ea aliquid adieceris vel detraxeris. vtroq; enim modo contingit ea sæpe moueri.

XCII Postquam ostendit fieri non posse vt qui in recta quidem fit motus sit cõtinuus, vt sit autem qui fit circulo fieri posse: & ad hoc quidem probãdum eo vsus esset, quód qui fit quidem in recta sępe fiat in ĳsdem, is autem qui fit circulo nunquã actu fit in ĳsdem: dicit ꝙ ex hac diuisione quæ ostẽdit ꝙ id quidem quod regreditur cùm sæpe fiat in ĳsdem, & principium & finem eundem actu faciat, & ideo etiam interim quiescat, & cùm moueatur pluribus & oppositis motibus, non possit continenter moueri, id aũt possit quod regreditur: per hanc, inquam, dicit ostendi distinctionem, non solùm motus qui sunt in recta, & qui sunt in semicirculo, & in summa motus qui fiunt in linea finita, fieri regredientibus ĳs quæ mouentur in ipsis, & ideo non posse moueri continenter, sed neq; vllum ex alĳs qui fiunt per alias species motus seu mutationis: eæ autem sunt augmentum, diminutio, alteratio, generatio & interitus: posse moueri continenter. Etenim in his omnibus, inquit, cõtingit eadem sæpe moueri, & toties quoties à quiete definiuntur. etenim in alteratione cùm mutatur ex nigro in album, et rursus ex albo in nigrũ, idq; sæpe: quæ inter id quod est nigrescere et dealbari sunt gentes, quæ sunt plures, & motus definiunt, illos quoq; plures faciunt. alius est enim motus qui fit à principio eius quod est dealbari ad finem vsq;. quoniam alia quidẽ est quies quæ fit in albescendo, alia in nigrescendo. Ea ergo dicit quæ intercedũt, & in alteratione, & in motu qui est per quantitatem, eas magnitudines quæ sunt in intermedio motuum, & eius qui est per augmentum & eius qui per diminutionem. in qbus quiescat necesse est. ea enim cùm sunt plura, faciũt multos motus. Similiter quoq; in generatione & interitu. cũ sint enim finiti omnes hi motus, regrediantur necesse est ea quæ mouentur, & cõtrarĳs vel oppositis moueantur motibus. & ideo non vno, sed multis, ĳsq; cõtrarĳs vel oppositis motibus moueantur. quorum oportet † recensere multitudinem. Nam siue per plura quæ intercedunt fiat mutatio, siue per pauciora, nihil refert. quemadmodum si fiat quidem dealbatio per plures mutationes, nigrefactio verò per pauciores, nihil refert. Sũt enim duo motus, & duæ quæ eos terminant quietes: quæ autem intercedunt sic puto intuenda esse vt quæ non ad formam perueniant perfectam, vt etiam statu intercipiantur. quemadmodum si ex albo fuluum, & ex fuluo fuscũ, & ex fusco nigrum fiat. hæ enim sunt formæ seu species. & in eis statũ habet id quod mouetur: per imperfecta tamen procedit motus. Tũc enim ad nigrum vsq; est vnus & continuus. vtpote ꝙ ad illud feratur motus impetus, & illinc fiat regressus. Similiter autem in alĳs etiam mutationibus. regressus enim euidenter ostendit interruptionem cõtinuitatis. Etsi essent quidem infinita ea quæ intercedũt, posset dici quód nec regrediuntur, ꝙ nec fiant in fine: quoniam autem sunt finitæ species quæ intercedunt in qualitate: & in quantitate ea quæ intercedunt inter definitas vtrinq; magnitudines sm propriam vniuscuiusq; naturam: & generationis & interitus definita sunt ea, per quæ fit mutatio, vel contradictione vel priuationibus, ꝙ per plura vel pauciora ea quæ mouentur regrediuntur: nihil id quod dictum est labefactat. Quæ autem regrediuntur sæpe in ĳsdem fiũt, vt in fine & vt in principio, eo modo qui dictus est, propterea ꝙ multi fiant motus. Quare non est vnus, nec continuus is qui est huiusmodi.

Nulla spẽs mot᷒ aut mutationis pręter circularẽ, põt moueri cõtinẽter, qm̃ per eadẽ sæpe mouẽtur, quoties a quiete defi niuntur.

† ἀπολογίσασθαι.

Siue per plura, siue pauciora quę intercedũt fiat mutatio, duo sunt motus, duæ qetes.

Regressus euidenter ostẽdit interruptionẽ cõtinuitatis.

E

Ex his ergo clarũ est, ꝙ nec Physici rectè dicunt qui omnia sensilia dicunt semper moueri. necesse est enim moueantur aliquo horum motuum. & maximè est ex illorum sententia alterari. Dicunt enim semper fluere et extabescere. Præterea autem & generationem & interitum dicunt alterationem. Oratio autem nunc vniuersè ac generaliter dixit de omni motu, ꝙ nullo motu contingat continenter moueri, pręter motum circularem. Quare neque alteratione, neq; augmento. Quod ergo nulla sit mutatio infinita, neq; continua præter eam quæ fit circulo lationem, hæc à nobis dicta sint.

F

Postquam ostendit nullum ex alĳs motibus & mutationibus posse esse continuum, præter circumlationem quę cœlestibus solis inest corporibus, reprehẽdit ex Physicis eos qui dicunt omnia sensilia corpora semper moueri. Etenim si motu quidem circulari mouerentur omnia, quẽadmodum cœlestia, fieri posset vt semper omnia mouerentur. Quoniam autem vel ex euidentia manifestum est, ꝙ quę sunt sub Luna alĳs mouentur motibus, vt quę alterentur augeantur & diminuantur, & per locum in recta moueantur, & gignantur & intereant: hæ enim sunt eorum quæ sunt sub Luna mutationes: quinetiam ex eorum quoq; sententia hi sunt motus in sensilibus: dicũt.n. generationem & interitum, dicẽtes sensilia semp fluere & extabescere: & scilicet dicunt etiam alterationem, qa & generationem & interitum alterationem esse dicunt, quoniam gigni & interire peragitur dũ corpora alterantur. Si ergo ostensum est fieri non posse vt vllo horũ motuum continenter moueantur: & generaliter ostẽsum est ꝙ nullum motum contingit esse continuum præter motum circularem: videlicet neq; alteratio nec augmẽtum & diminutio, quæ illi quoq; videbant in sensilibus, possunt esse continua. Heracliti autem sectatores Physicos, ad perpetuum generationis fluxum respiciẽtes, & quód quæ sunt corporea omnia & fiunt & pereant, & reuera nunquam sint, vt dixit etiam Timæus, cõsentaneum est dicere ꝙ fluant omnia: & ꝙ in eundẽ fluuium non sis bis ingressurus. Hãc enim quietem quæ intercedit inter motus oppositos, quam etiã exposuit Aristoteles, etsi sunt contemplati, tamen vt quæ sit insensilis, si ad totum fluxum referatur, in nullo numero posuerũt. Vna enim hirundo nõ facit ver. vt ipse Aristoteles pulchrè effatus est in Ethicis. Post hæc, ea quæ dicta sunt concludit, & in memoriam reuocat, ꝙ infinita quidẽ nulla est mutatio. etenim quę est continua nõ est infinita sed in infinitum. deficere enim non potest eo ꝙ fiat iterum atq; iterum. Neq; verò est alia continua præter circularem lationem, ita vt sempiterna.

XCIII

G

H

Qui ... dicũt omnia corpora sensilia, ... cant.

Heracliti sectatores ... nem ... respicientes, dicebant oia fluere. In eundẽ fluuium non licet bis ingredi.

Vna hirũdo nõ facit ver.

LXXV Quod autem lationum prima sit circulatio, clarũ est. omnis enim latio, sicut prius dictum est, vel fit circulo, vel in recta, vel est mixta. Hac autem illæ sint priores necesse est, constat enim ex illis: recta autem, ea quæ fit circulo. est enim simplex & magis perfecta. Infinitam enim rectam nõ licet ferri. quod enim sic est, infinitum

non

nõ est. Sed neq; si esset, moueretur aliquid. non fit enim id quod non potest fieri: vt transmittatur autem infinita nequit fieri. Quæ est autẽ in recta finita, regrediens quidem est composita, & duo motus. non regrediens autem, imperfecta, & in quam cadit interitus. Prius autem est & natura & ratione & tempore, perfectũ quidem imperfecto. & eo in quod cadit interitus, id in quod minime cadit. Præterea prior est ea quam contingit esse æternam ea quam nõ contingit. Eam itaq; quæ fit circulo contingit esse æternam: aliorum autem, neque interitum, neque vllum alium. Oportet enim fieri statum. Quod si est status, interijt motus.

XCIIII Cùm ostendisset q circularem solum ex motibus contingit esse continuum & æternum, nullum enim ex alijs esse continuum ostensum est, deinceps ostendit circunlationem esse primam ex motibus. Et q latio quidẽ sit prima aliorum motuum, habet perinde ac ostensum. Ab eo etiam ponitur, q lationis alia quidem fiat recta, alia verò circulo, alia autem quæ ex his mixta est. Cùm hoc autem vt euidens assumpsisset, q quę mixta est ex aliquibus, sit simplicibus ex quibus mixta est posterior, nunc ostendit q circunlatio est prior latione quæ recta fit. Hoc autem ostenso erit ostensum q sit omnium motuum prima circunlatio. Ad hoc autem probandum prius sumit vt quæ sunt in cõfesso, vnum quidem, q perfectum prius est eo quod est impfectum: Alterum aũt, q simplex est prius eo quod est non simplex. & cùm ostendisset perfectũ quidem esse & simplicem eum qui fit circulo, neutrũ autem eorum habere eum qui fit in recta, colligit q qui fit circulo est prior eo qui recta fit. Et primum q non sit perfectus qui fit in recta, ostendit ex diuisione. aut enim infinitam esse rectam necesse est, aut finitã. sed vt infinita quidem sit recta primum nõ posse fieri. Quæ enim sic est infinita magnitudo, vt quæ sit actu, & peruadi non possit, ostensum est in tertio huius operis eam non esse. Deinde etiamsi concesserit aliquis rectam esse infinitam, nihil in ipsa moueretur. fieri enim non possit vt ea transmitteretur. Si enim quidquid fit ideo fit q possit fieri: quod non potest fieri ne fiat quidem. Vt autem infinitam motũ sit aliquid nequit fieri. est enim infinitum eiusmodi vt transmitti & comprehendi nequeat. nec mouetur ergo aliqd lineam infinitam. Quare nec si esset aliqua recta infinita, moueretur aliquid eo qui est in ipsa motu. Eum ergo qui est in recta motũ in finita fieri necesse est. Quod si ita est, vel regrediatur necesse est id quod in ea mouet, vel non regrediatur. Sed si regrediatur quidẽ: motu mouebitur composito, qui constat ex duobus motibus & sibi inuicem contrarijs: Si non regrediatur autem: erit imperfectus. in eum enim cadit interitus. Et q sit quidẽ imperfectus qui fit in recta, sic ostendit. Deinde verò subiũgit, q cùm is sit imperfectus & in quem cadit interitus, necesse est vt imperfecto quidem sit prior perfectus, eo autem in quem cadit interitus is in quem non cadit: per significata prioris, per quę ostendit lationem esse priorem alijs motibus. ea autem erant, natura, ratione, & tempore. est enim natura primus, qui est perfectus & æternus, cuiusmodi est circumlatio. quoniam si is quidem perimatur, alij quoq; motus perimentur qui sunt imperfecti & in quos cadit interitus, quales sunt qui fiunt in recta. at non perimetur perfectus vnà cum imperfectis. cũ enim generationis & interitus eorum quæ in recta mouentur causa sit motus qui fit circulo: videlicet simul quidem perimit, non autem simul perimitur. Illud autem, Ratione, significat substãtia. id enim quod est æternum & perfectum, eo in quod cadit interitus, & est imperfectum: prius est substantia, quinetiam tempore, quoniam æternum eo quod nõ est æternum prius est, & perfectum imperfecto. Quoniam autem nondum perfectè ostensum est æternam esse circunuectionem: quòd enim sit continua ostensum est, non quatenus est motus, habet enim talem continuum quiuis motus, sicut etiã magnitudo & tempus: sed quia non habet, necesse neq; vt finiatur neque vt regrediatur, sicut qui fit in finitis lineis, in quibus principium & finis sunt à seinuicem distincti. Quod autem sic est continuum, cõtingit esse æternum si permaneat: contingit autem etiam non esse, sicut est earũ quæ sunt apud nos rotarum circunuectio quæ mouẽtur in eodem loco. Ea autem quæ mouentur in linea finita, quominus continuo motu vsq; ad finem moueantur, nihil obstat. Siue autem cesset in fine, siue regrediat, ea status excipit. Quãobrem talem motum esse æternum non contingit. Si ergo hæc verè dicta sunt: videlicet eum quidem qui fit circulo contingit esse æternum: aliorum autem motuũ neq; eam quæ est in recta lationẽ, neq; multo magis alios. quibus ostensum est esse priorem eam quæ fit in recta lationem. Si ergo prior est per oĩa prioris significata is quem contingit esse æternum, eo quem non cõtingit: prior fuerit circularis motus omnibus alijs motibus. quod qdem nunc proposuerat ostendendum.

Circunlatio est prior latione, quę recta fit.

Perfectũ est prius imperfecto. Simplex est prius cõposito.

Motus qui fit recta non est perfect⁹.

Per infinitũ actu nihil mouetur.

Prioris significata.

Circularis motus natura primus, q peremptus omnes alios perimit.

Circularis motus prior tempore.

Eorum quæ in recta mouentur motũ non cõtingit esse æternũ.

LXXVI Iure autem & ex ratione accidit, vt qui fit circulo motus, sit vnus & continuus, & non is qui in recta. Eius enim qui fit in recta definitum est & principium & medium & finis. & omnia in se habet. Quare est vnde incipiet id quod mouetur, & vbi finiet. ad fines enim quodlibet aut vnde aut vbi. Circunferentiæ autem sunt indefiniti. cur enim sit magis quidlibet finis ijs quæ sunt in linea? Similiter enim est vnumquodq; et principium & medium & finis. adeò vt semper sint aliqua in principio & in fine & nunquam. Quocirca mouetur globus & quodammodo quiescit. eundem enim locũ obtinet. Causa autem est q centro omnia eadem accidunt. est.n. principium & medium & finis magnitudinis. Quamobrem eo q id sit extra circũferentiam, nõ est vbi quiescet id quod fertur, vt quod peruaserit. semper enim fertur circa medium, sed non ad vltimum. Propterea autem quòd id manet, & semper totum quodammodo quiescit, & mouetur continenter.

XCV Postq̃ ostendit motum qui fit circulo posse esse vnum & continuum & æternum, vtriusq; vel maximè præcipuã causam in his ostendit. Eius enim, inquit, motus qui fit in recta actu distinctum est principium & finis & medium. quoniam in recta quoq; in qua fit motus hęc distincta sunt. & oĩa sunt actu. Finita enim recta habet principium & finem & medium. Quare id etiã quod in ea mouetur, & vnde moueri incipiet habet principium rectæ: & vbi desinet, finem. Quare motus quoq; ideo finietur. ad fines enim quiescunt ea quæ mouentur, alicunde aliquò simul finito motu, vel ante principiũ. Qui fit autem circulo motus, non habet à seinuicẽ distincta principium & finem. quoniam nec circulus. nihilo enim magis hoc signum in ipso, q̃ quodlibet aliud, est principium vel medium vel finis. Quare si nihil obstat quominus sint omnia media, non actu sed potestate: nec necesse est vt sit vllum actu principium vel finis, vt in recta, sed omnia potestate, vt in recta ea quæ intercedunt inter principium & finem: id quod mouetur, quemadmodum in ijs quæ in recta intercedunt potest fieri vt moueatur continẽter, propterea q non sit actu principium vel medium vel finis. ita etiam quod per totum mouetur circulũ, potest continenter

Circularis mot⁹ est vn⁹ & cõtinuus, qm̃ non habet à se distinctum principiũ, mediũ, & finem.

nenter moueri. quoniam in quacunque parte circuli fuerit quod in eo mouetur, est in eo quod est potestate principium & medium & finis, sed nõ in ijs quæ actu sunt. quoniam nullum ex ijs signis quæ sunt in circulo est definitè principiũ vel medium vel finis actu. sed quodcunque sumptum fuerit, potest esse principium & medium & finis. Ita ergo etiam se habebit motus qui fit in circulo, vt qui neque in prĩcipio actu, neque in medio, neque in fine vnquam fiat. quo fit vt sit continuus. sicut etiã qui fit in recta, qui quidem est inter fines, potest is quidem certè esse continuus. sed ipse quidem cum venerit ad finẽ rectæ qui actu est, quiescit. Qui fit autem in circulo, cum nullus sit actu finis, nunquam potest quiescere. etenim potestate quidem semper est in principio & medio & fine: actu autem nunquam. Et ideo, inquit, id quod in recta quidem mouetur, aliquando quidẽ mouetur, aliquando verò quiescit. quoniam motũ qui est finitus quies excipit. Globus autem qui circulo mouetur, simul mouetur & quiescit, quiete motum non excipiente. non est enim actu finis aliquis motus, sed eius quod mouetur, locum semper occupantis. Quemadmodum autem in motu qui recta fit, & vt interrumpatur motus, & vt non maneat in eodem loco id quod mouetur, causa est principiũ & mediũ, distincta in ipsa recta in qua est motus: a principio enim ad distinctum finem principij veniens id quod mouetur, & transit à loco ad locum, procedens à principio ad finem: & cùm fit in fine qui actu est, finit motum: ita etiam in eo quod circulo mouetur principium & medium & finis, cùm nec sint à se inuicem distincta, neque in circulo in quo est motus, sed intrinsecùs: neque motum interrumpunt, neque faciũt vt id quod mouetur transeat à loco ad locum. Est autem centrũ circuli principium & mediũ & finis. Principium quidem, quoniam per æqualem à centro distantiam constat circulus: Finis autem, quoniam omnes quæ à circulo fiũt lineæ in ipsum finiuntur: Medium autem, quoniam omni ex parte ex æquo distat à circulo. Quoniam ergo motus qui fit circulo, neque fit ad finem, neque ad principium, neque ad mediũ circuli distincta, vt in recta, sed circa centrum, hoc est, circa principium, & finem, & mediũ quæ sunt indistincta, propterea potest etiam esse continuus: & fit in eodem loco. semper enim à fine æqualiter distãs id quod mouetur, & non ad eũ magis & magis accedẽs, neque ad finem venire cogitur: neque à loco excedere, manente semper eo circa quod est motus.

Centrum est circuli principiũ & mediũ & finis.

E contrario autem accidit. etenim quia motuum mensura est circunlatio, ea sit prima necesse est. Primum enim omnia metitur. & quia est primus, est mensura aliorum.

XCVI Eo etiã quod circularis latio sit mensura aliorum motuũ, eam ostendit esse primam. Et quod sit mensura quidem, vel ex euidẽtia clarum est. Dies enim & nox est tempus motus circularis. Eo autem & eius partibus omnes motus metimur. Porrò autem ostẽsum est in quarto huius operis, quod circularis motus est mensura aliorũ motuum, cùm verba faceret de tempore. Quòd autem mẽsura sit prior ijs quæ ipsa dimetitur, clarum est, quoniam quidquid cadit sub mensuram, id dimetitur quod est simplicissimum eorum quæ sunt in ipsa specie, id quod est plurimorũ cubitorum cubitus: id quod est plurium pedum pes: & id quod digitorum digitus: et numerum, vnitas. id autem quod est simplicius, est prius eo quod est magis compositum. Rectè autem aduertit, quod non solùm ex eo quod sit mensura, primum esse ostenditur, sed etiam ex eo quòd sit prima circularis latio, quod quidem per multa ostensum est, colligitur eam esse mensuram: id enim quod est primum, est simplicissimum: quod autem est simplicissimũ, est mensura in ijs in quæ cadit dimensio. Se.n. mutuò consequuntur id quod est primum & mẽsura. quod quidem ipse dixit accidere econtrario. Alexander autem cùm inuenisset scripturam quæ sic habet, Etenim

Circularis mot' est primus, vt qui fit mensura aliorum motuum.

Quod sub mensurã cadit metiĩ id quod est simplicissimũ in ea specie.

quia motuum mensura est latio, ipsam esse primam necesse est, lationem, inquit, dixit pro circunlatione, eius quod est cõmune nomine pro ipsa vsus. Ego aũt in nonnullis exẽplaribus, pro latio inueni scriptum circũlatio.

Præterea autem contingit etiam esse æquabilem eam solam quæ fit circulo. Quæ enim feruntur in recta, inæquabiliter feruntur & à principio & ad finẽ. omnia enim quo magis absunt ab eo quod quiescit, feruntur celerius. Eius autem solius quæ fit circulo, neque principium, neque finis in ipsa est, sed extra.

Id quod circũlationi causa est motus qui est continuus & in eodem, quod quidem erat, principiũ & finem non esse in circulo, sed extra ipsum: hoc etiã dicit esse causam quod ipsa sola possit motu moueri æquabili. Porrò autẽ hoc quoque ostẽdit ipsam natura perfectiorem & primam. Id enim quod est æquabile, est perfectius & prius eo quod est inæquale. Rursus autem per comparationem cum eo quod mouetur in recta, & illius inæqualitatem, circunlationis colligit æquabilitatem. Quæ enim & secundum naturam & præter naturam mouentur in recta, inæqualiter feruntur à principio ad finem. Quæ enim præter naturam & vi mouentur, quæ iaciuntur quidem, celerius quidẽ mouentur in principio, tardius autem cùm sunt remotiora, vtpote quod eius qui iecit tunc vires resoluantur: Quæ autem trahuntur, tardius quidem in principio, celerius autem, cùm ei quod trahit appropinquarint. Quæ autem mouentur secũdum naturam, celerius moueri, cùm proprijs locis fuerint propinquiora, creditur. Omnia enim, inquit, quæ mouentur secundùm naturã, quo magis absunt ab eo quod quiescit, hoc est, ab eo in quo quiescebãt præter naturam: videlicet antequam mota fuerint eo motu qui est secundum naturam, ferũtur celerius. Gleba enim quæ postquam superius quieuit præter naturam, secundũ naturam fertur deorsum, deorsum fertur citius. & ignis sursum. Hoc autem ideo fit, quoniam à principio alieno festinant ad proprium finem. Solus autem circularis motus, quoniam æqualiter semper distat à principio & fine, quod quidem est centrum, semper mouetur æquabiliter, vt qui neque ab ipso, neque ad ipsum moueatur, sed circa ipsum. non est enim in circulo principium & finis, vt ab ipso ferat et ad ipsum: sed extrinsecùs siue intrinsecùs. quocirca cùm circa ipsum distet æqualiter, semper mouetur similiter. Quod autem mouetur secundum naturam, cùm fuerit prope proprium locũ, fertur celerius: vel vt ad id quod est cognatum & eiusdem generis: vel quod appropinquanti minus sit quod impedimẽtum afferat, & ipsum diuidat. quod minus est autẽ, potest facilius diuidi: vel quod est et similius id quod est proprio propinquum, & nõ æquè cõtrarium, atque id vnde cœpit moueri: vel quod incipit quidem ab eo motu qui est ad proprium, nuper mutatũ ex contrario, & nondum perfectè liberatum ab illius qualitatibus, ex quibus in has mutatum est: procedẽs autem fit purius. Si ergo propter eam quæ est in id quod factum est mutationem hoc motu mouetur: cùm perfectè & syncerè in id mutatur, eo mouebitur celerius. tunc.n. habet etiam perfectiorem eam qua mouetur inclinationem.

XCVII

Cur circularis motus solus sit æquabilis.

Quæ iaciuntur, mouent celeri' in principio. quæ trahunt, tardius in pricipio.

Quæ mouentur secundũ naturã, quo magis absũt ab eo in quo quiescebãt, mouentur celerius.

Cur quæ mouetur secundum naturã, cum est prope suũ locũ mouetur celerius.

Quòd autem quæ fit per locum latio sit prima ex motibus, testantur omnes qui de motu fecere mentionem. eius enim principia tribuũt ijs quæ hoc motu mouẽt. Secretio enim & concretio seu conciliatio sunt motus per locum. Ita autem mouent amicitia & contentio. ex eis.n. hoc quidem secernit, illa verò cogit, ac cõciliat. Quinetiam dicit Anaxagoras mentem quæ primùm mouit secernere. Similiter autem & quicunque talem quidem nullã dicunt esse causam, LXXVII

dicunt

dicunt autem moueri propter inane. nã ij quoque dicunt naturam moueri motu qui est per locum. qui est enim per inane motus, est latio, & tanq̃ in loco. aliorum autem nullum dicunt inesse primis, sed ijs qui ex eis fiunt. dicũt enim augeri & interire & alterari dum conciliãtur & secernũtur corpora insecabilia. Eodem autem modo etiam quicunq; per densitatem vel raritatem generationem & interitum constituunt. ex cõcretione enim & secretione ea constituũt. Præterea autem etiã qui præter hos faciunt animam causam motus: id. n. quod ipsum seipsum mouet dicunt esse principium eorum, quæ mouentur. mouet autem animal & quoduis animatum motu etiã qui fit per ipsum locum. Iam verò propriè moueri dicimus id quod mouetur motu per locũ. Si autem quiescat quidem in eodem, augeatur autem vel diminuatur vel alteretur: aliquo quidem modo moueri, absolutè autem moueri non dicimus.

XCVIII Solet Aristoteles post demonstrationes, eorum etiam quæ fuerunt ante ipsum testimonia, vt quæ eius demonstrationibus conueniant, adducere: vt per demonstrationes quidem eos qui in eas incidunt doceat & vel inuitos cogat: per aliorum autem testimonia, firmiorẽ stabilioremq; persuasionem afferat auditoribus. non enim tanq̃ demonstratione vtitur testimonio recentiorum, vt solẽt recentiores. Hoc ergo nunc quoq; facit, probans esse primum motum eum qui fit per locum, vel ex eo q̀ omnes qui de ijs suam dixere sententiam, ad eũ deuenerint, tanquã ab ipsa ducti natura, vt ipse dicit alibi. Testimonium autem q̀ motuum primus ponatur ea quæ fit per locum latio, adducit priores quoq; Physicos motus mẽtionem facientes, tradere principia & causas quæ eo motu mouent. Secretio enim ac concretio seu conciliatio sunt motus per locum: Amicitia autem & contentio, quæ sunt apud Empedoclem causæ efficientes, mouent per lationem. Et illa q̃dem dicitur elementa cogere ac conciliare, hæc autẽ seiungere ac secernere. Dicit. n. Empedocles.

Motus qui fit per locũ probatur esse primus ab authoritate.

Cõcretio & secretio sunt mot⁹ per locum.

Amicitia & contẽtio mouent per lationem.

Cunctaq; amicitia sunt nunc coeuntia in vnum.
Distrahit ast aliàs odio contentio cuncta. Et rursus.
Nam sic tunc coijt eorreos, aliter quoq; sæpe.

Porrò autem mens quoq; apud Anaxagoram, quæ similares partes disponit & mouet ab initio, eas dicit discernere ac seiungere. Sic ergo ij qui eorum quæ sunt ortus causam afferunt efficientem. quinetiam qui efficientis causæ nullam fecere mentionem, de motibus autem dicunt, vt Democritus: ij quoq; per inane dicunt eo motu qui est per locum moueri naturam, hoc est, naturalia & prima & insecabilia corpora. ea enim vocabant illi naturam, & dicebant ea mota ex ea quæ inest in ipsis grauitate, per inane quod cedit & nõ resistit, moueri per locum. ea enim dicebant esse colluctatura. Et non solũ primum, sed etiam solum hunc motum tribuunt elementis: alios autem ijs quæ ex ipsis componuntur. augeri enim dicũt & diminui, & alterari, & gigni & interire, dum aggregantur & segregantur prima corpora. Si ergo primis attribuunt motum qui fit per inane: qui fit autem per inane motus est in loco latio: videlicet existimant eam esse primã ex motibus. ea enim est primus ex primis. Sciendum est autẽ multos quidem libros sic habere scriptum, Dum conciliantur & secernuntur corpora insecabilia. Alexander autem scribit, Dum conciliantur & alterantur. & appositè exponit. ex eo enim quòd atomorum seu insecabilium corporum sit diuersus ordo & diuersa positura, dicunt alterari ea quæ sunt ex ipsis coacta & cooci-

Qui atomos p inane moueri dicũt, localẽ motum ponunt.

A liata. neq; enim ex eo q̀ alterentur corpora insecabilia: prius enim dixit aliũ non inesse eis motum, nisi eum qui fit per locum. Sed illud, Dum alterantur, dictum est pro eo quod est, Dum diuersum ordinẽ & diuersam posituram sumunt corpora insecabilia. Cùm aũt dixisset quẽadmodum ij qui ponunt plura eorũ quæ gignuntur principia: & ex ijs & ij qui causas assumunt efficiẽtes, et ij qui absq; his disponunt generationes, ex motibus primã reputabant lationem: deinceps dicit etiam quẽadmodum qui vnum dicunt principium & elementum, vt Thales & Anaximenes & Anaximãder & Heraclitus, qui sunt ipsi quoq; Physici, ex motibus primam statuũt lationẽ. per condensationem enim & rarefactionem generationes tradunt & interitus. Est autem cõdensatio, quædam concretio ac conciliatio: rarefactio autem, secretio ac seiunctio. Propriè autem, vt opinor, ij quidem qui vnum dicunt, condensationem & rarefactionem vocant eas quæ circa idem fiunt affectiones: qui autem plura, concretionem & secretionem.

Qui per condensationem & rarefactionem tradũt generationem, eo ipso localem motũ statuunt.

B Et hæc autem & illa indicant motum qui fit per locum. Quartos autem vocat testes, eos qui animam faciunt causam motus. quemadmodum Plato cùm in Phædro id quod est per se mobile ostendisset esse animam, dicit & seipsum mouere, & alijs quæ mouentur id esse fontem & principium motus. Atq; ij etiam eum motum qui fit per locum proximè & continenter animæ attribuunt. aliorum enim motuum & si apud ipsos causa sit anima, vt fons & principium cuiusuis motus, causa tamen est per intermedium eum qui fit per locum. sicut etiam Aristoteles, ab eo quod primum mouet, per localem motum cœlestium dicit etiam alios sub luna peragi. Quinetiam quod apud Aristotelem est per se mobile animal, seipsum mouens per animam, locali motu mouetur à seipso. Cùm autem dixisset animal seipsum mouere, subiunxit, Et quicquid est animatum. non quòd dicat id quod superat animal, quod etiam plãtis inest, animatum: plantæ enim non mouentur per lo-

Plato in Phędro facit animã cãm motus.

C cum: sed cùm dixisset animal seipsum mouere, subiũxit, Et quicquid est animatum. hoc est, quod habet animam in seipso mouentem, per quam seipsum mouet animal. Post hæc autem omnia adducit etiam testimonium ex vsu nominum, ad probandum lationem esse primam ex motibus. absolutè enim, inquit, & propriè solùm moueri dicimus id quod mouetur per locum: Id autem quod per locum quidem quiescit, mouetur autem per aliquẽ ex motibus, vtpote quòd augeatur, vel diminuatur, vel alteretur, nõ absolutè sed aliquo modo moueri dicimus. augeri enim dicimus vel alterari: per locum autem moueri, absolutè. Sic ergo cœlestia quoq; dicimus absolutè moueri, quoniam est etiam motus per locum. Democriti autem sectatores dicebant solum esse motum eum qui fit per locum. ea enim quæ alterantur dicebant per locum moueri: id autem latere, quoniam non totum sed per partes mutat locum. Stoici autem in omni motu dicebant subesse localem, qui consistit per magna interual-

Aĩatum propriè, qđ animã habet in se viuẽtem.

Moueri propriè & absolutè dicit qđ motu locali mouetur.

D la, vel ratione etiam considerabilia.

Quod ergo & semper fuerit & futurus sit motus omni tempore, & quodnam æterni sit principium motus, & præterea quis sit primus motus, & quemnam motum solum contingat esse æternum, & quòd id quod primum mouet sit immobile, dictum est.

Venturus ad finẽ qui restat orationis primũ nobis breuiter in memoriam reuocat ea quæ ostensa sunt p̃p quæ posita demonstrat ea quæ sunt reliqua. Ostensum est aũt statim in principio libri, motum esse æternum, vtpote in quẽ non cadit ortus nec interitus, et ideo nec vnq̃ inceperit, nec finem accipiat. Ostensum est autem ẽt quodnam sit principiũ & proxima ac continẽs causa ęterni motus, nempe q̀ non sit id quod ab alio mouet. necesse est. n. sic XCIX

cat in infinitum. sed id quod à se. Ostensum est etiã quinam sit primus motus per oĩa primi significata. ꝙ inter alias quidẽ species motus prima sit latio: in latiõe autem circũlatio sit prior ea quæ fit per rectam. & ꝙ eã contingit esse solam & continuam & ideo æternam. Ostensum est ẽt ꝙ id quod mouet primitus sit ĩmobile necesse est. & id q̃d mouet in eo quod est per se mobile: et id q̃d perfectè quiescit, q̃d nec mouet per accidens. quẽadmodum id q̃d mouet in eo quod est p se mobile dicebať moueri.

CAP. X.

LXXVIII Quod autẽ vt id careat partibus necesse sit, & nullã habeat magnitudinem, nũc dicamus, cùm de ijs quæ sunt eo priora primùm definierimus. Ex ijs autem, vnum quidem est, ꝙ fieri non potest vt aliquid finitũ moueat tempore infinito. tria enim sunt: id qđ mouetur, & id quod mouet, tertium id in quo est, nẽpe tempus. Hæc autẽ vel omnia infinita, vel omnia finita, vel nõnulla. vtputa duo vel vnũ. Sit autẽ A id quod mouet: id verò quod mouetur B. tẽpus infinitum, in quo C. D itaq; moueat aliquam partẽ ipsius B, in qua est E. sed non in tempore æquali tempori C. in maiori enim maius. Quare non est infinitum tempus F. Sic itaque addens ipsi D, consumam A, & addens ipsi E, consumam B: Tempus autẽ non consumam, auferens semper id quod est æquale. est enim infinitum. Quare totum A totum B mouebit in tempore finito C. Non potest ergo fieri vt à finito moueatur aliquid motu infinito. Quòd igitur non contingit finitum mouere tempore infinito, clarum est.

C Cùm prius ostendisset ꝙ id quod primò mouet sit immobile & æternũ, nunc proponit ostendere ꝙ id ẽt nullas habeat partes, simul per hoc ostẽdens modũ eius qui fit ab illo motus, nempe ꝙ nec sit corporeus, nec violentus. Qui.n. à corporibus fiunt motus, hoc modo fiũt. qui quidem ẽt propterea sic habẽt, vt maior vis & maiori & in minori tẽpore idem moueat: minor aũt minori & maiori. sic.n. corporei motus perficiuntur. eandem.n. molam mulus quidem toto die mouerit: homini autem non parũ fuerit si mouerit vsq; ad meridiem: & hic qdem celerius circũagit, hic verò tardius. Quòd aũt id quod primò mouet sit incorporeum, & partibus careat, & sit expers magnitudinis, ostendit perẽpto opposito, nempe ꝙ habeat magnitudinem. necesse est.n. vt vel sit præditum magnitudine, vel expers magnitudinis. Quòd autẽ non habeat magnitudinẽ ostendit ex diuisione, quam ipse ponit in fine libri, sic colligens rationẽ. Si habet magnitudinem, necesse est vt ea sit finita vel infinita. Sed fieri nõ potest vt sit magnitudo infinita, vt ostensum est in tertio huius operis. Si est ergo finita magnitudo, vel vim habet finitã, vel infinitam. neq; est pręter hæc aliqd. Si ergo neque quod vim habet finitã, potest mouere in tẽpore infinito, vt ostendet in primo argumento: neq; finita aliqua magnitudo habet vim infinitã, vt ostendit in ijs quæ deinceps consequunť: videlicet id quod æterno motu mouet in tpe infinito, nequaq; habebit magnitudinẽ: neque põt in partes diuidi. Ergo nec potest diuidi in partes, & est expers magnitudinis. Ad hoc aũt probandum, oportet, inquit, eas quæ præcedũt propositiones quę sumuntur prius cõfirmare, ex quibus colligetur oratio. sunt.n. propositiones priores syllogismis, qm̃ syllogismi fiũt ex propositionibus. Primò aũt ostendet, ꝙ nulla vis finita possit in tẽpus infinitum mouere quid finitum. Secundò aũt, ꝙ fieri nõ potest vt in finita magnitudine sit vis infinita.

Id q̃d primo mouet est incorporeũ, expers magnitudinis & carẽs partib⁹.

Nulla vis finita põt mouere in tempus infinitũ.

E His autem ostensis, colligitur ꝙ id quod mouetur tempore infinito, à nulla moueatur magnitudine. siquidem neq; est infinita magnitudo, neq; fieri potest vt finita magnitudo vim habeat ĩfinitam: neq; vt à vi finita moueatur aliqd tempore infinito. Primum ergo ostendit, ꝙ fieri non potest vt finitum quid, & vim habens finitam, possit mouere aliquid finitum in tempore infinito, illo vtens tanq; quod sit confesso, quod in sequenti argumento vel euidẽter assumit: ꝙ id quod vim habet maiorem, idem mouet in minori tẽpore, quàm vis minor. Est aũt talis demõstratio. Cùm tria sint, & id quod mouet, & id quod mouetur, & tertiũ, tempus in quo moueť id quod moueť: necesse est vel omnia esse finita, vel oĩa infinita. vel alia qdem finita, alia verò infinita. vt dixerit qui finitum quid dicit moueri à finito in tpe infinito. quod quidem de medio tollendũ proponiť. Ponit ergo finita quidem esse, & eã quæ mouet magnitudinem, quã dicit A: & id quod moueť, B. infinitum aũt tempus C. in quo ab A mouetur B.

Infinita magnitudine nõ est vis infinita.

Quod mouetur tẽpore infinito, a nulla moueť magnitudine.

F Deinde cùm sumpsisset ab A q̃d mouet, quod quidẽ est finitum, aliquã partem, nempe D: ponit ipsum mouere aliquam partẽ ipsius B, nempe E. Oportet aũt sumere D id q̃d mouet, & E id quod moueť. non in eadem inter se proportione ac conuenientia, in qua est A totum mouens, relatum ad totum B quod ab ipso mouetur: sed D quod mouet, excedit E quod moueť. hoc enim est subaudiendum, si ea quæ deinceps dicentur sunt consequenter inferenda: vt sit D quidẽ tertia pars ipsius A: E verò ipsius B decima. Ita.n. in minori tempore D mouebit E, q̃ A mouebat B. Quare non est tẽpus infinitũ, in quo E mouetur à D. In infinito.n. B mouebatur ab A, vt quod haberet maiorem ad A proportionẽ, q̃ E ad D. In maiori autem tempore, id quod est maius, mouetur conuenienter rõni seu proportioni. & in minori tempore maior vis mouet id quod est minus. Sit ergo pars infiniti temporis C, tempus finitum F, in quo E mouetur à D. Si itaq; ipsi D adiecero aliud tantum, hoc est, aliã tertiam partem ipsius A, & rursus aliud tãtum: consumam A. hoc est, sumam totũ A.

G Si ergo D mouit E in tempore F, quod est pars infiniti C, adiectum aũt fuerit ei quod mouet aliud tantũ, quãtum est: clarum est ꝙ in minori tempore vis D duplicata mouebit E. in dimidio.n. ipsius F. Et si vi mouenti adiectum rursus fuerit æquale, erit vis A tota. siquidem D erat eius pars tertia: & videlicet adhuc ĩ minori mouebit E. Quòd si rursus cùm habeamus A quod mouet, adijciamus ipsi E quod mouetur æqualia, si vnũ quidem adiecerimus, in duplo tẽpore mouebit A, q̃ mouebat E: si autem secundum, in triplo. & id erit F. in quo D quod est tertia pars ipsius A, mouebat E. quod nũc triplicauimus: vtrisq; enim triplicatis, & eo quod mouet, nempe D: & eo quod mouetur, videlicet E, idem manet tempus. Cùm ergo ipsi E addẽtes, venerimus ad decimã partem, sumpserimus B, cuius E erat pars decima. Mouebitur itaq; B ab A in decuplo tempore illius in quo E mouebatur ab A. Positum autem fuerat ẽt in infinito C moueri B ab A. Idẽ ergo ab eodem mouebiť & in finito tẽpore & in infinito.

H quod quidem fieri non potest. adijcientes.n. ipsi E, donec totum B sumpserimus: aut ẽt tempus C consumemus, aut non. sed si consumpserimus quidem, nõ est infinitum: id enim in quod cadit mensura nõ est infinitum: id metietur autem F quod est finitum. quod quidẽ fuit prius sumptum: Sin autem nõ consumpserimus, sed post tot temporum ipsi F æqualium ablationem, quot erant partes B, reliquũ erit aliquod tempus: A non mouerit B in toto C, sed in parte eius toties æquali ipsi F, quoties sumpta sunt ea quæ erãt in B. Hoc est ergo quod dicit, SI ipsi D adiecero, consumam A } finitum enim est id quod mouet. ET si ipsi E, consumam B } erat enim etiam finitum id quod mouetur. non consumam autem tempus cùm sit infinitum. Fieri autem potest vt id quidem quod mouet, idem conseruetur, nempe A: eius autem quod mouetur, nempe B, pars auferatur. quã videlicet in minore infinito tempore

pore mouebit A. Ergo in finito. Si ergo sumptam ipsius B partem quæ mouetur in tempore finito toties composuerimus, quota erat pars ipsius B, tempus quoque toties erit maius eo in quo A mouebat partem ablatam. Ergo finitum. B ergo mouebitur ab A & in infinito tempore & in finito. quod quidem est absurdum. Hoc autem collectum est propterea quòd sit B qdem finitum, quidquid autem est finitum, cõsumatur eorum quę sunt ęqualia ab ipso ablatione. Pulchrè autem vsus est hoc vocabulo Consumari, non autem Dimetiri. Si enim cùm auferantur æqualia ei quod est ab initio, sic vltimum quoque æquale: præter id quód A cõsumpsimus, ipsum quoque per D dimensi sumus. Hoc autem fiet, si D sic fuerit ablatum ab initio, vt possit A diuidi in quælibet ei ęqualia. Si autem id quod ipsius A vltimum relinquitur, non amplius fuerit æquale ipsi D, sed eo minus, consumptum quidem esse sic quoque A dicitur tali ablatione, sed non etiam dimensum esse à D. Eadem ratio est & in B & in E. Siue autem A & B dimetiantur sumptæ ex eis partes, siue solùm consumant, eadem est ratio. Secutum est enim absurdum non ex eo quod cadant sub dimensionem, sed ex eo quod consumantur. Hoc ergò cùm ostendisset, subiunxit: Fieri ergo non potest vt à finito moueat quid motu infinito. vtpote quòd hoc sit consequens ei quod est, motum qui fit in infinito tempore esse infinitũ. Nihil autem dixit infinito motu moueri à finito, etsi finitum nunc ostenderet à finito non moueri tempore infinito, quoniam iam habebat perinde ac ostensum, non esse infinitam omnino magnitudinem.

Consumere. Dimetiri.

LXXXIX Quòd autem in finita magnitudine nõ contingat omnino vim esse infinitã, ex his clarum est. Sit enim semper maior vis quæ semper facit æquale in minori tempore, vt quę calefacit, vel dulce reddit, vel iacit, & in summa quæ mouet. Necesse est ergo vt etiã ab eo quod est quidem finitum, vim autem habet infinitam, patiatur aliquid quod patitur, & pluraq̃ ab alio. maior enim est vis quæ est infinita. At nullum quidem certè contingit esse tẽpus. Si est enim tempus in quo est A, in quo infinita vis calefaciebat, vel protrusit: in quo autem est tempus A B, finita aliqua, ad hanc maiorem semper sumẽs, sed finitam: veniam aliquando ad id quod est mouisse in tempore. ad finitum enim semper addens, exuperabo quodlibet terminatum, & auferens similiter deficiam. In æquali ergo tempore mouebit finita infinito. Hoc autem non potest fieri. Nihil ergo finitum contingit vim habere infinitam.

CI Cùm instituisset ostendere quòd id quod æterno motu proximè & continẽter mouet: id enim est id quod primò mouet: præter id quòd est immobile, caret etiam partibus, & est expers magnitudinis: & perinde ac ostensum haberet quòd infinita magnitudo nõ sit quidem omnino in ijs quæ sunt: ostendit primum quòd fieri non potest vt sit ipsa finita magnitudo vim habens finitã. Quod est enim eiusmodi fieri non potest vt motu moueat sempiterno. Restat ergo ostendere quòd nõ fieri quidem potest vt ipsa magnitudo finita vim habeat infinitã. quod quidem ostendit non solùm in eo quod primum mouet, sed vniuersè etiam ac generaliter, quòd non contingit in finita magnitudine vim esse infinitam. Ostendit autem cùm id prius sumpsisset pronunciatum tanquam euidẽs, quo etiam prius vsus est: nẽpe quòd id quod habet vim maiorem, idem mouet in minori tempore, quàm vis minor. Id ergo quod mouetur à vi finita, mouebitur etiam

Magnitudo finita non habet vim infinitam.

A ab infinita in minori tempore, cùm sit maior. Cùm hæc ergo prius sumpsisset tanquam euidentia, ostendit quòd eum qui dicit in finita magnitudine esse vim infinitam, consequetur aliquid contrarium pnuntiatis. quod enim à vi finita motum est, nõ mouebitur ab infinita, vt ostendet. Positum autem fuerat id quod à vi minori mouet, moueri etiam à maiori, & in minori tempore. Quòd autem id quod à vi finita mouetur, futurum sit vt non moueatur ab infinita, ostendit, abducẽs ad id quod fieri non potest, nempe quòd idem in æquali tempore moueatur à vi infinita & finita. Hoc autem fieri non potest, siquidem perinde ac quod sit in confesso, habitum est quòd maior vis idem moueat in minori tempore. Cùm ergo dixisset, At nullum quidem certè cõtingit esse tempus, in quo vis mouebit infinita (quemadmodum enim vis infinitæ nulla est ratio ad nullam finitam: ita nec minimi temporis vis infinita mouebit ad tempus in quo est finita: si ergo cuiusuis temporis finiti ad quoduis finitum B est ratio: nullum fuerit tempus in quo vis infinita mouebitur) & id quod consequitur absurdum prætermisisset, Si enim non mouet in tempore, neque mouet omnino, neq; est mouendi potestate prædita vis illa infinita, quoniam in nullo tempore: ostendit id quod est oppositum, cùm posuisset mouere in tempore. Sit enim, inquit, tempus A, in quo id quod est finitum infinita vi mouet aliquid & mutat: id certè quod habet vim finitam, idem mouebit in maiori tempore, nempe A B. Si ergo id quod vim habet finitam duplicauerimus: videlicet idem mutat in minori tempore, quàm A B. Similiter quoq; si auctum fuerit, rursus in minori. Et semper sic augentibus nobis & duplicantibus magnitudinem et vim iusta proportione, minuetur tempus. Addentes autem semper magnitudini, & auferẽtes à tempore, veniemus aliquando ad tempus A. in quo hoc ipsum positum fuerat moueri à vi infinita. In æquali ergo tempore idẽ mouebit vis finita cum vi infinita. Quæ enim augetur duplo vis sem- C per manet finita, eo quòd quoduis duplum finiti sit finitum. Si hoc ergo est absurdum vt vis finita & infinita in æquali tẽpore idem moueant, & secutum est absurdum ex eo quòd vis infinita moueat in aliquo tempore: id autem cui est consequens absurdum quid & quod fieri non potest, ipsum quoque est absurdum & eiusmodi vt non possit fieri: in nullo ergo tempore vis quę est infinita mouebit. neq; ergo mouebit. Quare neque erit vis mouendi potestate prædita infinita in finito. Si enim esset, moueret: & in tempore moueretur id quod mouetur. Aduertit autem Alexander, quòd non vt posuit Aristoteles, ab eo quod vim habet infinitam, oporteat incipere, quod mouet in tempore A hoc quidpiam quod mouetur: & colligere vt ipse fecit, quòd etiã ab eo quod vim habet finitam idem mouebitur in æquali tempore: Si enim, inquit, sic sumatur, obijci poterit quòd non sit verum: non enim concedet aliquis fieri posse vt quod motum est, motum sit à vi infinita & finita: Sed oportet con- D trà sumere. Quod enim à vi finita motum est in aliquo tempore, hoc oportet ponere etiam ab infinita moueri in aliquo multo minori. quod enim mouetur à vi minore, mouebitur etiam à maiore. quod ipse quoq; significauit cùm dixit, NECESSE est ergo vt etiã ab eo quod est finitum qdem, vim aũt habet infinitã patiatur id quod patitur, & plura q̃ ab alio. est enim maior infinita} per hoc.n. sumpsit q id quod patit à vi finita, patiatur ẽt ab infinita. qm̃ maior est infinita. Quod autẽ à minori vi patitur, ẽt à maiori patiatur necesse est. Hęc qdem his verbis scripsit Alexander. Num aũt pulchrè & necessariò incepit Aristoteles ab eo quod vim habet infinitam: et non opus est vt contrà sumat. eius.n. erat institutũ ostendere, q nulla finita magnitudo vim habeat infinitam. quod quidem ostẽdit per hoc, q vis infinita, si sit, in nullo tpe aliquid faciat vel moueat. quod qdem pronunciauit per hoc, AT nullũ quidem certè cõtingit esse tẽpus. }

Vis infinitę nulla est ratio ad nullã finitam.

Finiti tẽporis ad finitũ est ratio, non ad infinitum.

Absurdum autem, quod sequitur ex eo quòd nõ in tempore faciat vel moueat vis infinita, prętermisit tanquam euidens. Si enim quidquid quocunq; modo fit vel mouetur, in tempore fit vel mouetur: id quod non in tempore fit vel mouetur, neq; fit neq; mouetur. Non ergo infinita illa vis aliqd facit vel mouet. neq; est omnino. Quòd autem non in tempore faciat aliquid vel moueat, ostendit, vt etiam dixi antea, cùm posuisset id quod est oppositũ, ꝙ in tempore faciat vel moueat, colligens sequi aliquid quod fieri non potest, nempe ꝙ vis maior & minor moueat eandem magnitudinem in æquali tempore, vel potius infinita & finita. hoc est enim absurdius. Meritò autem in hac deducẽda ratione, vim prius posuit infinitam in finito tempore A finitam aliquam mouere magnitudinem. hoc enim oppositum est ei, At nullum quidem certè contingit esse tempus. Deinde cùm sumpsisset idem moueri à vi finita in maiori tempore, nihil sumpsit absurdi, vt Alexander suspicatus est. non hoc enim sumpsit absolutè, ꝙ id quod à vi infinita mouetur, moueatur etiam à finita: sed cùm tãtum sumpsisset ꝙ finita magnitudo in finito tempore mouetur à vi finita, quod quidem est euidens, ostendit ꝙ id quod est finitum, quod mouetur in finito tempore, quantũcunq; fuerit ipsum & tempus, potest, si semper quidem vis augeatur, tempus verò minuatur, à vi finita moueri in æquali tempore A, in quo mouebat vis infinita. quod quidem est absurdum. Cõsecutum est autem absurdum eum qui posuit vim infinitã in tempore finito mouere quantũcunq; minimo, necesse est. n. eandem vel non mouere in tempore, adeò vt ne omnino quidem moueat: vel mouentem mouere in aliquo tẽpore, & in minori quàm finitam. & ideo in finito. Eum ergo qui dicit infinitam vim mouere, hoc secutũ est. Nam qui vi finitæ semper addit, fieri potest vt exuperet vim: quæ semper sumitur: & qui à minimo tempore detrahit, faciat semper tempus magis mancũ, donec vis quidem quæ augetur, tempus autem quod minuitur vsq; ad tempus A, à finita quidem sed quæ aucta est, ostendat idẽ moueri in tempore A, quod ab infinita in æquali tempore. Non sumpsit ergo Aristoteles moueri ab infinita & finita potestate: sed tantũ sumpsit vt euidens, ꝙ finitum in finito tẽpore mouetur à vi finita potestate. & ostendit deinde consequi eum qui dicit in finito tẽpore mouere aliquid vim infinitam, ꝙ finita moueat in tempore æquali vi infinitæ. Si hæc ergo vera dico: nõ opus habet ratio vt contra sumatur. Potest autem, inquit Alexander, sic quoq; ostendi fieri nõ posse vt sit vis infinita in finita magnitudine. Si enim magnitudinis partem abstulerimus, clarum est fore vt ea non habeat vim infinitam. Ergo finitam. Sic ergo semper auferẽtes à magnitudine partes aliquas æquales ei quod ablatum est, quarum partiũ habet vnaquęq; vim finitã: in finita diuidemus vniuersum, nempe & magnitudines & facultates. non erit enim aliqua pars totius quæ vim habeat infinitam. ponitur enim totum vim habere infinitam: cùm etiã in parte similiter ostendi possit, fieri nõ posse vt vim habeat infinitam. sed neq; quamlibet eius partem contingit vim habere infinitam. Grãmaticus autem ille, cuius memini in principio cõmentariorum in hunc librum, magnum ac præclarum quid existimans si multos ex rudibus & literarum ignaris hominibus, ad cœli & vniuersi mundi despicientiam adduceret, vtpote ꝙ in ea similiter atq; in ipsos cadat interitus: & scilicet ipsius quoq; opificis, si mundi in quem cadit ortus & interitus eum effectorem esse ostensum fuerit, qui vniuerso æuo priusquam fabricaretur neque erat opifex, neq; omnium quæ sunt Deus & pater, & substantiæ eorum suppeditator, siquidem nec tũc quidem factum erat aliquid ex ħs quæ sunt: ab huiusmodi giganteis impulsus vir iste cogitatis, & aduersus ea quæ in primo libro de cœlo de cœli & mundi æternitate ab Aristotele ostensa sunt, ausus est scribere, cùm ne ea quidem quæ illic dicunt intelligeret, vt in illis conatus sum ostendere: & aduersus ea quæ in principio huius libri motum & tempus æterna esse ostendunt, præter fores occurrens decertauit: vt sciri potest ex ħs quæ aduersum illum illic scripta sunt. Is einsmodi suo scopo ac instituto existimauit conducere hanc demonstrationem Aristotelis, per quam ostendit nullum corpus finitum vim habere infinitam. Si est enim finitum corpus cœlestiũ & mundanum, id vim habet finitam. Quod autem vim habet finitam, is statim existimauit demonstratum esse in id cadere interitum. Atq; adeò in fine orationis: Restat ergo, inqt, vt sit finitę potestatis totum cœlum & vnaquæq; ex eius partibus. Talia sunt autem etiã omnia quæ sunt sub Luna. Et mirum est quòd non adiecerit ipsum quoq; esse talem. Totus est enim scopus ac institutũ diuini eorum cultus ac religionis, vt ostendãt cœlum & cœli opificem à seipsis minimè differre. Velim autem aduertant ħ qui in eius scripta incidunt, quòd hic quoq; nec videtur assequi ea quæ dicta sunt ab Aristotele, & q̃nam sit eorum scopus ac institutum omnino ignorare. existimat enim Aristotelem putare idem esse vim seu potestatem habere motricem, & posse sufficere vt moueatur in tẽpus infinitum. Atq; adeò hæc scribit: Ex quibus nobis apertum euasit, quod videtur esse verũ Aristoteli, quòd nullum corpus finitum habeat vim sufficientem in tempus infinitum. Vnde etiam dicit contingere vt vis quæ id quod est habet in corpore, moueat motu æterno. Et non aduertit quòd aliud quidem est vim habere infinitam, quæ tota simul est æternè mouendi potestate prædita: & aliud est posse sufficere vt in æternũ moueatur, & quòd id quidem quod est actu infinita potestate præditum, totum simul est cum eo quod mouet in æternum. Quod autem sic est infinitum vt possit moueri in infinitũ, nõ per vim seu potestatem agentem & mouentem, sed per potestatem patibilem, & id quod est potestate, inest ei quod mouetur in æternum. & dicit Alexander, quem iste producit in fine suorum in hunc librum commentariorum, ꝙ in eo quod mouetur in infinitum nõ oportet dicere vim seu potestatem per quam mouetur, præterquam æquiuocè. Quamobrem totam quidem quæ simul est infinitam motricem vim seu potestatem finito inesse corpori, est eiusmodi vt nõ possit fieri: Moueri autem in infinitum, nihil obstat quominus insit finito corpori. quoniam quæ in eo quod est in infinitum semper sumitur vis seu potestas est finita. Neq; tamen vt cesset necesse est, cùm alia & alia excipiat, & propter id quod mouet in æternum, & propter auxilium eius quod est potentia, quod semper inest in eo quod mouetur. Cùm ergo iste hic quoq; sicut etiam antea, ignorasset differentiam eius quod est simul totum infinitum, ab eo quod est in infinitum, quod ipsum quoq; est infinitum & sufficit ad æternũ, & quòd illud quidem conuenit ei quod mouet in æternum, hoc verò ei quod in ęternum mouetur: existimauit quòd qui ostendit non esse vim infinitam simul totam mouentem in corpore finito, per hoc ostenderit quòd ne possit quidem moueri in infinitum corpus finitum, ignorans quæ in tertio huius opis dicta sunt ab Aristotele de eo quod est in infinitum. quorum nõnulla etiam adieci in principio commentariorum in hunc librum: aliqua autẽ nunc quoq; adħciam. In summa enim sic semp est infinitum, quòd semper sumatur aliud & aliud. & id quod sumitur quidem semper est finitum, sed semper aliud & aliud. Quod est autem eiusmodi, inest in ħs quæ id quod sunt habent in generatione. Nam & motus est huiusmodi: & tempus: & hominum generatio, vt etiam dixit Aristoteles: & diuisio magnitudinum. Quoniam enim motus est in eo quod mouetur, sed non in eo quod mouet, vt in libris de motu ostensum est, id quod primò quidem semper mouet, cũ sit imobile, infinitã semp habeat vim seu potestatẽ necesse est, ꝓp id quod est semper. infinitam autem, vt quę tota simul sit. Si. n. per eã quę sit infinitatem, mouet cùm non moueat nec sit imobile, opus ẽt habebit

alio

Margin letters: E, F, G, H

Marginal notes:

In Ioannem Grãmaticum inuehit Simplici[9], ꝙ mũdum negaret esse æternũ.

In id quod est finitæ potestatis cadere interitũ dicit Grãmaticus.

Cœlum & vnaquæque eius pars est finitę potestatis, vt dicit Grãmaticus.

Vim habere infinitã, quæ sit tota simul & sufficere vt in ęternũ moueat differunt.

Moueri in infinitũ quo intelligatur.

Vis infinita motrix non pôt actu finito inesse corpori.

Moueri in infinitum pôt corpus finitum.

Infinitum simul totũ, & esse in infinitũ differunt.

Quod primo semper mouet, cũ sit imobile, infinitã actu habet potestatem.

Quod semp mouet, infinitā simul non habet potestatem, sed in eo φ fiat.

alio quod moueât. Id autem quod semper mouetur finitum corpus, mouetur in infinitum, non habens simul totam potestatem infinitam, vt id quod mouet. id.n. quod semper primò mouet, est & incorporeum & per se consistit, & infinitam vim ac potestatem sibiipsi suppeditat, id autem quod semper mouetur corpus, cū sit finitum, quod & vt semper sit & vt semp mouetur, habet ab eo quod primò mouet, nō potest totum simul motum suscipere. neq; enim vtiq; opus haberet vt moueref ab alio: neq; omnino moueretur. Motus enim non est simul totus, sed in eo φ oriaf ac fiat habet id quod est. si enim totum simul id quod mouetur susciperet, staret & non moueretur. Hæc quidem opinor sufficere de eius quod mouet tota simul infinitate, propter quam fieri nō potest vt ipsum corpus sit finitū: & de eius quod proximè ac continenter ab ipso mouetur in infinitum. quorum cū iste nescijsset differentiā, existimauit sibi conferre ad hoc vt demonstraretur in cœlum cadere interitum, id quod nunc ostensum est ab Aristotele, φ nullum corpus finitum habet infinitam motricem potestatem. Quanq̃ si & eius quod est mouere & moueri, & eius quod est actu infinitum, & eius quod est in infinitum non aduertit differentiam, at illud quidem certè oportebat considerare, quòd non Aristoteles in hoc vno libro è vestigio sic sibiipsi dixisset contraria: cùm in principio quidem ostenderit necesse esse semper esse motum, & id quod mouetur æternum: deinde autem quòd corpus quod circūfertur, est id quod vno & continuo & æterno motu potest moueri. Nunc autē dicens, cœlum finitum quod habet corpus in quod cadit interitus, si sic intelligeret illud, non habere infinitam vim seu potestatem, & rursus in primo de cœlo qui hunc librum sequitur, apertè cœlum demonstrans æternum & totum mundum: aduersus quas demonstrationes iste se dixisse existimat: quis ergo chamæleo se in tales vnquam vertit figuras, quales iste suscepisse existimat Aristotelem? Et ne hoc quidem aduertit, φ nullus ex interpretibus Aristotelis disceptatione opus habere existimauit ea quæ dicit de mundi æternitate, & id quod nunc ostendit φ finitum corpus habet vim seu potestatem finitam. protinus enim occurrebat, φ motricem infinitam potestatem quæ est tota simul, in his esse negauit, cùm corpus mobile sit finitum. Sed quoniam cùm iste ignorasset scopum ac institutum Aristotelicæ demōstrationis, & putasset φ qui ostendit finitum corpus non habere infinitam vim mouentem, statim etiam ostenderet φ cœlū cùm sit finitum, in ipsum cadat interitus, & ideo etiam suis proprijs argumentis conatur ostendere, φ finitum corpus habet vim potestatē ue finitam, & infert tanquam sequēs necessariò, φ in cœlum cadat interitus: age has etiam eius persequamur amētias. Primum ergo ponit argumentū, quod in hunc modum colligitur. Cœlestia constant ex materia & forma. Quæ ex materia constāt, materia opus habēt ad hoc vt sint. Quæ aliquo opus habent, non sunt sufficientia. Quæ non sunt sufficientia, non sunt infinitæ potestatis. Et ex his colligit, quod cœlestia suapte natura non sunt infinitæ potestatis. & ideo cadit in ea interitus. Clarum est aūt φ si materia in quam caderet interitus, ad hoc vt sint, opus haberent cœlestia, iure in ea caderet interitus. Sin autem qui materiam vel subiectum, quodcunq; sit eorum, dicēs quis esse eiusmodi vt in ipsum non cadat interitus, minimè reprehendit: quomodo quod opus habet subiecto in quod non cadit interitus, ipsum esse tale putabitur vt possit interire? non enim quia aliquo opus habet, & ideo non est per se sufficiens, ideo etiam necesse est esse tale vt in id cadat interitus. infinitæ enim potestatis quidem fortasse non fuerit quod per se non cōsistit, sed habet id quod est in alio: non tamen in ipsum necesse est sic cadat interitus, vt quod sit aliquando interiturum. aliud.n. est, vt dictum est, quod actu totum simul est infinitū, et aliud quod in infinitum.

Mundū esse interiturum, ex eo φ constet ex materia et forma. vult Grāmaticus.

Mundi inte- 1. Secundum. Si ipsa materiæ, inquit essentia in hoc est, φ

A apta sit ad omnes formas suscipiēdas. & non temere hāc habet potestatem: nec potest ipsa materia plures formas simul suscipe: nullam enim ex formis semper potest continere materia, quod ad suam attinet rationem: Quod si ita est, nihil ex ijs quæ constāt ex materia & forma, quod ad materiam attinet, erit eiusmodi vt in id non cadat interitus. Ostensum est autē, inquit in quarto libro eorum quos scripsimus in Aristotelem, φ vna & eadem materia prima subiecta est & cœlestibus et ijs quę sunt sub Luna. Sed quæ illic quidem ab eo dicta sunt, à me vt oportuit examinata fuerunt, aggresso explicare primum librū de cœlo: Hic autem velim tantū aduertatur, φ cum eadem sit materia, & in omnes formas similiter se habeat, necesse est vt in se inuicem mutētur & cœlestia & ea quæ sunt sub Luna. quo quid est quod minus possit fieri? nō enim bene habuerit in eo immorari. nā ipse quoq; cum animaduertisset q̃ non bene conueniret, Et si concesserit, inquit, aliquis, nō eandem subijci materiam & cœlestibus, & ijs quæ sunt sub Luna:

ritus probatur ex eo φ materia sit apta ad omnes formas suscipiēdas, Grāmatic'.

B quoniam tamen & cœlestium omnium materia, quam primū subiectum existimabāt, est vnum & idem quod vocatur quintum corpus: huius autem materiæ sunt diuersæ species, nēpe Solis, & Lunæ, & vniuscuiusq; aliarum stellarū, & præterea vniuscuiusq; sphæræ: videlicet cœlestium quoq; corporū materia apta est vt suscipiat vnāquanq; formam cœlestium. et si propter potiorem aliquā & separatā causam non susceperit. Si ergo cœlestium quoq; corporum materia, quod ad hoc attinet φ possit omnes formas suscipe, illorum aliàs aliam formam suscipiet: nihil ergo ex cœlestibus, quod attinet ad suæ potestatē materiæ, erit eiusmodi vt in ipsum non cadat interitus. In his autem primùm quidem par est attendere, φ primam cœli materiā quintum corpus esse existimauit. Atqui si vt prius dixit, vna est & eadē materia omnium & cœlestium, & eorum quæ sunt sub Luna: quomodo est rationi consentaneum quintum corpus esse materiam eorū quæ sunt sub Luna? Deinde siue pro

Materiā cœli ex sua natura posse omnes suas cœlestiū suscipere, Grāmaticus.

C pter potentiorem & separatam causam, non suscipit materia aliam formam cœlestium præter eam quam nūc habet: nō est necesse vt propter materiam in cœlum cadat interitus: siue vt iste hoc quoq; dicit, dicens sibi contraria, aliam aliàs formā est susceptura: vt in totum cœlum cadat interitus minimè necesse est. Sed si vtiq; cadit, cadit, solas partes contrarijs in seinuicē mutationibus. sicut etiā in ijs quæ sunt sub Luna. Siue ergo vna est materia: hoc tantum ei ex verbis suis efficitur, vt quæ sunt supra infra, & quæ infra supra, tanq̃ ebrijs ea quæ fiunt appareant, adeò vt hic quidem, Sol, homo verò in cœlo, et cœlestia cum ijs quę hic sunt orianf: Siue cœli materia, cùm sit vna, potest omnes quæ illic sunt formas suscipere: aut temere potest, aut aliquādo illæ quoq; in seinuicem mutantur. quāquam ne sic quidem ei succedet id quod contendit, nempe vt probet in mundum cadere interitum. neq; enim vt id quod est sub Luna aliquando non sit necesse est, quoniā eius partes circa subiectam materiā mu-

Mundi interitū non probari ex materia, Simplic'.

D tantur in seinuicem. vbi enim vnius interitus est generatio alterius: quanā tandem ratione fieri potest vt quæ sic conflata est moles intereat? Quanto ergo erat melius & opifici Deo conueniētius, dicere ea quæ proximè ac continenter ab eo producuntur, qui semper similiter & eodem modo se habet, & neq; in substātia mutatur, neq; in potestate, neq; in operatione, esse æterna. ne aliquando quidem esset mundi effector, aliquando verò relinqueretur ociosus, sterilis, & desertus: id autem quod per sempiterna & quæ semper mouentur eius opera effectaq; gignitur, nēpe id quod est sub Luna, partes quidē habere quę fiunt & intereunt, vt id ēt quod est mūdi vltimum, habeat generationē propter bonitatē opificis. cùm autem ipse idem sit, rationē quoq; inijt vt id quoq; sit æternum. vt qui eo φ vnius interitus sit ortus alterius, perpetuam fecerit generationem. In tertio autem argumēto visus sequi Platonem, conatur demonstrare φ cœlestia

Æterna quęnam sint.

Generabilia solū per partes interire.

non sunt suapte natura potestate infinita. et si non intereant, vt quę contineantur à potestate quę sua natura est longè præstantior.

Mundi interitus probat ex eo q cœlestia nō sint potestatis infinitæ.

Si cœlestia enim, inquit, sunt composita: quę sunt autem composita, habent rationem solutionis: Quæ rationem autem habent solutionis, habent rationem interitus: dissolutio enim elementorum, est interitus eius quod est compositum: Quod autē habet rationem interitus, id non habet vim seu potestatem infinitam: Cœlestia ergo, quod ad suam attinet naturā, non sunt infinita potestate prædita. Sed quomodo Plato id quod habet rationem solutionis, quod à se rectè est compositum, dicit opificem non soluere, sciemus paulo pòst.

Mundi pbatur interitus ex ipsa compositione.

Porrò autē ĳ quoq, inquit iste, qui non ex quatuor elementis, sed ex quinto corpore dicunt cœlum esse compositum, ĳ quoq ipsum dicunt esse compositum, ex subiecto quidem quinto corpore, forma verò lunari vel solari. Et si formas, inquit, omnium abstulerit aliquis: videlicet id quod triplicem habet dimensionem, eorū solum relinquet. qua ratione nihil à nullo differet, neque cœlestium, neq eorum quæ sunt apud nos corporum. Quare etiam cœlestia quæ habent rationē compositionis, habebunt etiam rationem solutionis & interitus. & ideo non sunt infinita potestate prędita, et tamsi nunquā intereant ex sententia Platonis, vt quæ vinculo sua natura potentiore, nempe Dei voluntate, continentur.

Vinculo Dei volūtatis retinetur mundus ne intereat.

Ergo ex hoc quoq argumento planè ostendit per inanem sententiam, se eius quod ab initio instituerat esse oblitum. erat enim eius institutum ostendere in cœlū cadere ortum & interitum. nunc autem concedit ipsum quidem ex sua ipsius natura vim habere finitam, & in ipsum cadere interitū, sed propter Dei voluntatem manere nō dissolutum, & ita se habere vt in ipsum non cadat interitus. Et non dabat scilicet Dei voluntas hoc bonum ei quod non esset aptum vt id susciperet. Sed etsi infinitam simul totā mouentem potestatem, cœlum non habeat, cū sit ipsum mobile & finitum: at ei quidem certè est innatum vt moueatur in infinitum.

Quintū corpus non habere rōnem solutionis.

Sed neq quintum corpus rectè sic positum cōpositum, vt quod rationem habeat solutionis. illa enim habēt rationem solutionis, quæ habent subiectum quod formas non continet, & constat ex formis oppositis quæ mutantur in se inuicem. cœlestia autem habent formam circularem, quæ sibi non habet contrariū. quoniam neq circulari motui motus est contrarius, vt ostendit in primo libro de cœlo Aristoteles. Aduersus quas demonstrationes cùm iste dixisset, ostendi, vt existimo, cum nihil intellexisse ex ĳs quę dicta sunt ab Aristotele.

Elementorū et cœlestium sūmæ sunt finitæ.

Infinitū non habere potestatem, & in aliquid interitum cadere differunt.

Deinde aggreditur ostendere, q & ipsæ elementorum sūmæ & cœlestia sunt potestatis finitæ. Et hoc quidem nihil est absurdum, si enim sint finita non habent totam simul infinitam potestatem. Illud aūt est absurdissimum, existimare idem id in quod non cadit interitus, cum eo quod est non habere infinitam totam simul potestatem. Dicit itaq ostensum esse in naturali auscultatione, quòd non quæuis forma consistit in quauis magnitudine, neq cōposita, neq simplex. neq.n. fieri potest homo vnius digiti, neq culex vnius cubiti. Sed neq aqua consistit in quauis magnitudine. sed cū aqua adeò secta ac diuisa fuerit, vt minor sit magnitudo quę facta est ex sectiōe: q̄ vt suscipiat formam cui innatum est vt aqua sit, perit aqua. vt cùm summo digito aquā attigerimus, humiditatem illam explicantes & atterentes, & in partes breuissimas diuidentes, aquæ forma vt de medio tollatur & euanescat efficimus. Hinc ergo, inquit, ostēdetur, q nec elementorum quidem summæ sunt infinitæ potestatis participes. videmus enim, q quò magis minuūtur elementorum magnitudines, eo citius suscipiūt interitum: quo autē magis augentur, tardius. Ponatur ergo aquā vnius cyathi posse anno vno permanere. vnaquęq ergo ex his aquis quæ sunt paris magnitudinis eodem tempore permanebit. Cæterum quoniam omnino quoq est aquæ finita magnitudo, dimetietur scilicet cyathus vniuersam

B magnitudinem. & in cyathos numero finitos tota aqua diuidetur. Atqui vnaquæq pars est finitæ potestatis. Ergo etiam id quod est cōpositum ex omnibus, erit finitæ potestatis. Idem autem etiam in alĳs. Per hæc ergo, inquit, ostensum est, q vnumquodq ex quatuor elementis, per suam summam est finitæ potestatis. Hæc ergo cùm dicat propemodum his verbis, aduertere oportet, primū quidem quēnam ei vsum præbuit id quod prius sumptum est, q non quælibet forma insit in quauis magnitudine. neq.n. eo opus habebat aquæ vnius cyathi positio. quoniā si aqua diuisa fuerit in cyathos, quorum vnusquisq annum permanet, totum ēt annum permanebit. diuisis enim cyathis tempus non cōponitur. Et hoc quidem dictum sit aduersus imbecillitatem positionis. Est aūt considerādum, q cùm totam aquā in finito tempore posuisset interire, aliorum elementorum quæ fit in illo tēpore in aquam mutationem non reputauit.

Elementorū summæ sunt æternę. Simplicius.

Atqui si quemadmodum partes aquæ quę intereunt mutantur

F in alia elementa, ita etiam partes aliorum elementorum in aquam, idq est perpetuum & sempiternum, propterea q vnius interitus sit generatio alterius: & qui ĳs quæ hic sunt generationis & interitus causa est, motus maximè qui fit in obliquo circulo, est ęternus: quō fieri potest vt intereant summæ elementorum? Iste autem perinde ac si hoc probasset, aptè intulit,

Cœlestia sūt finitæ potestatis Grāmatico.

Eodem argumēto ostendemus omnia quoq cœlestia esse finitæ potestatis, & si non idem argumentum adducens. Dicit enim nullā ex formis cœlestibus suapte natura aptam esse vt consistat in quauis magnitudine, neq vniuersum mundum, quo prius non est vsus. Si ergo, inquit, quoduis corpus diuidi potest in infinitum, corpora aūt etiam cœlestia, propria ratione diuidi possunt in infinitum, quatenus suscipiunt dimensionem, et si non diuidantur: sicut materia quoq est propria ratione informis, & si nunquam sit sine forma: & id quod triplicem suscipit dimensionem est expers qualitatis propria ratione, etiamsi nunquam sit

G sine qualitate: quæ aūt extrinsecus aduenit forma, quominus diuidant, vel vt difficiliter diuidantur, vel etiam vt à nobis diuidi nequeant, vt in adamante, causa est: Si ergo cœlestia cùm sint corpora, eo q sint magnitudines, diuidi possunt in infinitum: si quis ea ratione diuiserit, vt etiam ratione separamus formas à materia: veniet scilicet sectio in huiusmodi aliquam magnitudinem, in qua ex illis formis nihil consistet. Ergo interibunt formę vnà cū eiusmodi diuisiōe. Si ergo quatenus corpora propria naturæ ratione suscipientia diuisionem, ea interitum suscipiunt, nostra cogitatione, ea quæ eis insunt potestate, in actū deducente: nihil autem ex ĳs quæ habent rationem interitus, est natura infinitę potestatis: nullum ergo ex cœlestibus corporibus erit sua natura infinitæ potestatis. Quod est enim natura infinitę potestatis, et quod nec habet rationem interitus: ne sola quidem cogitatione potest conĳci interire. vt in ĳs quæ sunt vndequaq simplicia & separata ab ea quæ est ad corpora relatione atq ha

H bitudine. nam ne phantasia quidē seu visione apprehendi potest quænam futura sit ratio naturalis, per quam interire mente concipiantur. Hoc est enim quod nunc quęritur, quænam sit vniuscuiusq ratio sm naturam: non autem quidnam aduenit aliquibus à causa separata. Quare etiāsi concessum fuerit cœlestia non interire, vt quę Dei voluntate contineantur: nihilo tamen secius ipsa quoq suscipiēt rationem interitus sm suam naturam. Cùm autem habeant rationem interitus, non sunt infinitæ potestatis. vndenam enim fiet q hæc ratio interitus, quæ nostra comprehensa est cogitatione, non sit aliquādo etiam ventura in actum? Nam quòd ea nunc nihil sustineant eorum quæ ducunt ad interitum, non est demonstratio q in ea natura non cadat interitus. vt ostendimus in tertio eorum quæ scripsimus in Aristotelem. Hæc adduxi, vt & huius viri habitum ĳs ostendam qui in eius scripta incidunt, et adhuc magis planum faciam, quòd idem

esse

esse existimet aliquid vim habere finitam, & in illud cadere interitum, cùm nec cogitatione quidem esset complexus id quod esse habet in infinitum. Preterea autem ne videtur quidem iste scire quō dicatur quoduis corpus diuidi posse in infinitum. Hnc autē dicitur aduersus eos qui dicunt corpora cōsistere ex atomis seu insecabilibus corpusculis. & ostendit q̃ quoduis corpus & est disiunctum spatijs suscipitq; dimensionē, & diuidi pōt, & habet ipsum quoq; partes eiusmodi, & non componitur ex atomis. Id ergo quod pōt diuidi in infinitū, dicitur nō vt quod omn diuidatur, et suā soluat continuitatem. non .n. fuerit amplius id quod pōt diuidi in infinitū: sed vt vniuersum quod sumitē diuisum in partes, nō à seinuicē auulsas, sed spatij distantia separatas et diuisas: non aūt vt quę secentur & à seinuicē auellantur. etsi .n. nunq̄ auellātur, sunt tn̄ in partes discreta corpora spatij distantia, & diuisa in partes. quod .n. per se est incorporeum, cùm nullam habeat dimensionē nec sit disiunctū spatijs, totum toti sibi conuenit & adaptatē, & non est diuisum in partes. Corpus aūt quod est disiunctum spatij distātia, est disiectum partibus, cū sit alia alibi: & sic est diuisum. Et hoc est in corporibus id quod diuidi pōt in infinitum, quod cōmuniter inest oībus corporibus, quatenus sunt corpora. Nā etsi dexteris meis partibus non esset à natura insitum vt abscinderentur aliqñ à sinistris, sunt tn̄ à seinuicem diuisæ, & actu in partes distinctæ. Cæterū est quidē partibilibus ingeneratū corporibus, vt secentur in corpora quæ ipsa quoq; sunt secabilia. Quæ aūt sunt impartibilia, non secantur quidē, nec ratione, neq; eorū qui rectè sapiūt notionibus, mētis ue agitationibus: sunt tn̄ ea diuisa, & partibus actu distincta distantia corporea, etsi maneant continua. Iste aūt cùm audijsset vel potius malè audijsset q̃ omne corpus pōt diuidi, sua cogitatione dissecuit cœlestia vel in partes minimas. Est aūt hoc quoq; hoīs planè insani & amentis, quod tn̄ vult talem eius cogitationem in actum deducere. Interitum .n. inquit, suscipiūt, nostra cogitatione, ea quæ eis insunt potestate, in actū deducente. Si ergo id quod in corporibus diuidi pōt in infinitū, nullam vim affert vt cœlestia diuidantur vnq̄ in partes minimas: neq; vt ea formam amittant necesse est, non solùm propter Dei voluntatem; sed et fm̄ suam ipsorū naturam. Dei .n. voluntas, non quibuslibet, sed ijs quę sunt apta bona suppeditat. Porrò autē hoc quoq; operæpretium est attendere, q̃ quæcunq; iste phantasia seu visione apprehēderit, ea ēt posse fieri existimat. Eorum .n. inquit, quæ ad corpora nullā habent relationem, & in quæ fm̄ naturam non cadit interitus, ne visionę qdem possumus apprehendere interitū. & dixerit per cōuersionem quæ est cū eiua oppositione, quā ipsam quoq; ignorat, q̃ ea quorū possumus visione interitū apprehendere, in ea fm̄ naturam non cadit interitus. tantam vim iste suis tribuit visis ac phantasijs. Et qd mirum si cū posset visione apprehendere cœlū posse interire, protinus ipsum quoq; contendit interire: cùm ēt eadem in Deū amentia laborarit? Cùm aūt non intellexisset quēadmodum dicatur id quod à Platone in opifice dictū est de cœlestium solutione, sed id traduxisset ad rationē interitus, & ideo cœlū interire visione apprehenderet, in ipsum deinceps cœlum arroganter insultat, dicens, Videnam .n. fiet quod hæc ratio interitus, quæ nostra cōprehensa est cogitatione, non sit etiam aliqñ ventura in actum? Nullo .n. pudore ex eo afficitur q̃ hucusq; nihil simile patiatur ijs in quæ cadit interitus. Cæterū quæcunq; quidem dicit se de eo scripsisse in tertio libro eorū quos scripsit in Aristotelem, ego primū de cœlo librum exponens, pro viribus repuli. Quinetiā nunc quoq; ad illū dicendum est, q̃ quę gignuntur & intereunt id tempus quod est post summum ad finem vsq;: vel æquale habent ei tempori quod fuit à principio vsq; ad summū, vel maius. Cœlum ergo, quod ante sexies mille annos & eo amplius, vt iste putat, factū est, & est iā in vltimis diebus, vt ipsi quoq; oino placet,

Corpus diui di posse i infinitū, quō dicatur.

Incorporeū totū sibi conuenit & adaptatur.

Corpora sūt partibus a se inuicē distincta ac disiuncta.

Cœlestia secundū suam naturam non intereunt, & non propter Dei voluntatem Simplicius.

Visis suis plusq̄ par sit tribuere Grāmaticum.

Cœlum nullum signū senectutis ostēdere.

A quī fit q̃ nobis nihil indicarit se vergere ad seniū, & tendere ad interitū? Atqui si nihil aliud: in motu quidē certè omnino debuit cōsiderari segnius, cùm sit in extrema senectute. Atqui neq; dies neq; noctes neq; horas nunc facit longiores, vēl tēdunt quæ in ipsis fiūt actiones, agrorum cultus, itinerum peragrationes, & nauigationes, si conferantur cum antiquis. Vnius enim diei itineris spatium quoq; nunc idem est. et boues vno die tantumdem arant, vel etiā minus. et vasa horoscopa, si fiant vna et eadem ratione, tantūdem aquæ vna hora inducunt & educunt, quantum etiam prius. Sed pergendum est ad reliquum & tertiū eius, vt ipse dicit, argumētum. per quod vult ostendere cœleste corpus non esse infinitæ potestatis. Et hoc quidem verum est etiam ex sentētia Aristotelis, qui totum quod simul est infinitæ potestatis negat in quouis corpore, moueri tamē & esse in infinitum tribuit corpori quod motu circulari circūfertur. Iste autem tollens id quod est infinitæ potestatis tanq̄ æternum, se eius

B loco protinus existimat inducere id in quod cadit interitus. Dicit ergo q̃ si cœleste corpus est infinitæ potestatis, necesse est vt vnaquæq; ex partibus vel infinitam habeat potestatē vel finitam. Sed non habet, inquit, infinitam: quod est enim infinitæ potestatis, est per se sufficiēs: vnaquæq; autē ex cœli partibus, & alijs partibus ad hoc vt sit, opus habet, & toto: siquidem partes sunt ex ijs quę referūtur ad aliquid: sunt enim partes totius: quinetiam suas facultates sibi inuicem cōcant: vt maximè ostendit Luna, & eorum in ea quæ hic sunt cōmixta operatio. Si ergo non sunt, inquit, per se sufficientes: nec sunt partes infinitæ potestatis. Porrò autem se hoc quoq; aliter putat posse probare. Si vnaquæq;, inquit, ex partibus est infinitæ potestatis: totum vel æqualem habebit partē cum vnaquaq; ex partibus, vel maiorem. Sed si maiorem quidem: erit infinito maius aliquid. quod quidem nō potest fieri: & alioqui eueniet vt eadem pars sit & infinita & finita: infinita quidem per positionem: finita autem, qua

C tenus ab aliquo exuperatur. Sed vt totum quoq; habeat parti æqualem potestatē, minimè potest fieri. Videtur enim vbiq; euidenter totum esse potentius vnaquaq; ex partibus. Etsi .n. frigida qualitas est eadē & in parte aquę & in toto: quæ tn̄ ipsam essentiam eorum continet nō est potestas eadem. sed quo maiorum sunt partiū corpora, eo magis permanent. Si ergo non est potestas seu vis infinita vniuscuiusq; ex partibus: est finita. Quare est etiā totum finitum. Quod .n. constat ex partibus & numero & potestate finitis, nō potest fieri vt sit infinitæ potestatis. Restat ergo, inquit, vt totum cœlū, & vnaquæq; ex eius partibus, sit finitę potestatis. Talia sunt aūt etiam omnia quæ sunt sub Luna. Ad hæc aūt, eadē quoq; breuiter dicenda sunt, nempe q̃ infinita potestas quæ est tota simul mouendi facultate prædita, quam ei quod primò & æternū mouet dicit adesse Aristoteles, neq; vt totum habeat mobile, neq; vt partes eius, fieri potest. vt autē moueatur & fiat, infinitam habet potestatem, non simul to

D tam. motus .n. & generatio id quod sunt habent in eo q̃ fiant, sed per id quod est in infinitum. Per hæc autem similiter conuenit infinitas & toti & partibus. siquidē neque totum sine partibus: neq; partes possunt esse sine toto. in ijs .n. quę aliquo tpe permanent, nempe alantibus videmus necesse esse vt ipsa essentia partiū simul extendatur cū ipsa essentia totius. Sed si sumant in sua ipsarum substātia, et nō vt partes: sunt aliquę quę sunt toto diuturniores. vt sunt partes sūmæ ipsius alantiū. dissoluta .n. illa, ossa remanēt. Nō est ergo verū, eam quę est in toto ipsius essentię extensionē, esse ex vnaquaq; ex partibus, & ex ea quę est in ipsa parte. quę cōpositę multiplicē in toto ipsius essentiæ potestatē sic reponunt, vt multis partibus maius ipsius essentiæ tps ad hoc vt sit sufficiat, maximè vbi totū est semp ex ijsdē partibus. Sūma .n. aquæ & vniuscuiusq; ex elementis, quę inest aliās alijs partibus, eo q̃ alię quidē gignantur, alię verò intereant: nō est mi-

Cœleste corpus non esse infinitæ potestatis.

Motus & generatio id qd sunt habēt in eo quod fiūt.

Essentia partiū simul extēditur cum essentia toti in iis quæ tēpore remanent.

Vbi nō sunt eędē partes, sūma est partibus diuturnior.

rum si partibus in ipsa essentia diotius pmaneant: Cœli aũt summã, quę ijsdem semp vtitur partibus, ne ipse quidem partibus dixerit esse diuturniorẽ. Similiter ergo in infinitũ inest esse & toti & partibus, extensione temporis non differens. siquidem vt ipse quoq; fatetur, partes eũm referãoĩ ad aliquid, & totũ, simul sint inter se oecesse est: sed eo q ipsius esse sit qd magis totũ ac vniuersum & magis continens: fortè autem ẽt ipsius tẽporis. Tempus.o. est magis totũ ijs quę sunt magis tota, nõ vt quod extendaĩ ad plures aonos, sed vt quod tẽpora eorũ quæ sunt magis singularia io seipso cõtraxerit. sicut ẽt essentia partiũ io ipsa essentia totius cõtracta est. Sed iste quidem dehinc mittaĩ, vt qui per ea quę sunt ppposita, fuerit in pręsentia satis examinatus. Operęprerũ est autem aſaduertere, q hic quoq; rursus Aristoteles diuersis nominibus easdẽ com suo præceptore snias protulerit. Et enim Plato qdem differentiã causæ quæ est à cœlestibus separabilis & ipsorũ cœlestium, tradit ab essentia. quare nos causa qdem verè est id quod est, quę semp similiter & eodẽ modo se habet, & neq; per essentiã, oeq; per potestatem, neq; per opatiooem, motũ subit vel mutationem. Cœlum aũt quod est corporeum, et ideo per se non põt consistere, fieri dixit, & verè non esse. id.n. quod verè est, eo quod fit prius sit necesse est: & id quod p se consistit, en quod aliũde habet id quod est: & id qd est imutabile, eo quod qũoeuoq; mutaĩ. Et id quod verè est scilicet, & per se cõsistit, et est imutabile, facit vt proximè ac cõtinenter cõsistat id quod semp fit, sed onn id quod aliquando. & id quod io opatione, non aũt in substantia, suscipit mutatiooẽ. cuiusmodi sunt ea quæ per solũ locum mouentur. Qui est.n. continuus processus, aliquãtulum cõcedit ac submittiĩ, & oon statim ad id quod distat omni ex parte demittitur. Quod autẽ fit proximè ab eo qd verè est, quod per se consistit, cũ ipsum noo per se consistat, sed pducatur ab eo quod per se cõsistit, quo fit vt sit id quod fit, & non id quod est: neq; simul totũ esse à causa suscipit: neq;.n. amplius fieret, sed esset: oeq; cessat suscipere, & ppter suam ipsius naturam, qm̃ post id quod semp est, id quod semp fit, habet substantiã ante id quod fit aliqñ: & propter id quod pdocit, quod semp eodem modo & similiter npatur in id quod producitur. Quare finitum suscipit esse: semper aũt suscipit. & ideo ooo põt desinere neq; eius quod verè est impertitio, neq; eius qd proximè ab ipsa fit participatio. & quod sic est infinitũ, est vt id quod est in infioitum. Hæc aũt paucis verbis significauit Plato, Opificẽ inducẽs io Timęo ad Deos cœlestes concionaotẽ & dicentem. Dij Deorũ: Quorum ego operũ sum pater & opifex, quæ per me facta sunt, ea
» me quidem volente sunt eiusmodi vt dissolui oequeant.
» Quod itaq; est qdem colligatũ vniuersum, est eiusmodi
» vt possit dissolui. Quod aũt bene est cõpositũ & rectè se
» habet velle dissoluere, est improbi. Quamobrem qñquidem facti estis, non eritis quidem oĩno ĩmortales: oec tñ
» dissoluemini, neq; mortis sors vobis euẽniet, meã fortitis voluntatẽ quæ est maius & potentius vinculum illis quibus colligabamini cũ fieretis. Hęc ergo dicit, vel potius implet diuinis intelligẽtijs, substantias quæ possunt in mundo intelligere ordioẽ ac dispositionem quæ prius erat in patre vniuersorũ. Eæ autem sunt qdem proximè ac cõtinenter vnicæ & intelligẽtes: tã verò eæ quoq; quę ab his mẽtibus pendent aĩæ, per vnam cuiusuis incorporei dependentiã in vnoquoq; Deo. Ad eos ergo dicit, Dij deorũ. Et sermo qdem est creatio opifex. Facit autẽ Deos deorũ, incorporeos corporeorum. qm̃ Dij quidem vocantur manifestius, cœlestium Deorum quę circumeunt imagines, propter celerem motũ, θεοί à græcis appellati. Horum aũt Deorum Dij sunt, qui principiales eorum causas producũt incorporeè & intelligenter. quilibet.n. Deus est principiũ alicuius diuinitatis. Sed filium aũt Deorũ se dicit esse opificẽ, & patrem eorum quæ in ipsis sunt operũ. fabricatione.n. & operatione efficitur qdquid est corporeũ. Colligatum aũt dicit vniuersum, id quod est corporeũ, vt quod sit & aspectabile & tactile. quod qdem ideo est cõpositum ex igne & terra & ijs quæ intercedunt elementis, & colligatũ vinculo proportionis. id.n. ipse dixit optimum vinculum corporum cõpositionis. Solui aũt posse quodãmodo quidqd est colligatũ: vel q compositorum qdem solutio est simplicium secretio, quæ prius inest in solo opifice, per simplicium elementorũ causalem quæ in ipso est cõprehensionẽ. Quocirca ab ipso solo opifice ea posse solui dicit. Si.n. elementa cœlestium in intelligentibus, vnita quidem suot ppter vnionẽ quę percipitur intelligentia, per intelligentem aũt distincta sunt puritatem, nusq; autem alibi distincta suot: meritò dicit in eo prius inesse rõoem solutionis, hoc est distinctionis, seu discretionis: non solui tñ, eòm rectè sint cõposita & cõpacta. Compacta.n. sunt per coocinnã compagem mundaoi exẽplaris quod est in opifice. Vos ergo, inqt, qm̃ facti estis, hoc est, qm̃

E

F corporea proprietate producti estis, quæ & est composita et per se non consistit, neq; mansit in eo quod verè est, sed habet id quod est in eo quod fiat, non estis quidẽ omnino ĩmortales. non habebitis.n. eam quæ tota simul est immortalitatem. hoc.o. significat illud, NON ERITIS, sed habebitis eã quæ fit & comparatur. & noo soluemini, etiãsi compositam habeatis naturã. propterea q per intelligentis booitatis vnionẽ proximè ac iocontioenti constiteritis. nã cùm ſm naturã non haberẽt aliter, inductam & aduentitiã accepere vnionem. Cæterum prima cõpositio, & si sit simpliciũ coniunctio. cùm tñ ab intelligenti vnione pximè cũ simplicibus non prius distinctis constiterit, est eiusmodi vt dissolui non possit. & sic nec suot oĩno immortales, nec mortis Sortis sunt participes, immortalitatẽ quæ fit in infinitũ suscipientes. Et sic quidem Plato ex differentia substantiarũ propinquã ac continentẽ causam osteodit cœlestium, & ipsorũ cœlestium proprietatẽ: Aristoteles verò oaturalius à motu ĩcipiẽs,

G primùm qdem ostẽdit necesse esse vt motus sit æternus, & adhuc magis id quod mouetur, siqdem in eo quod mouetur est motus: & q id quod mouetur oĩno mouetur ab aliquo: & q id qdem quod primò mouet æterno motu, oecesse est vt sit vis infinitæ, & careat partibus. id autem quod ab eo primò æterno motu mouetur qui est vnus & continuus, esse corpus quod circũfertur: hoc aũt & per se æterno motu moueri, idq; vno solũ motu moueri & continuo, & in circũuectione semp esse io fine et in prĩcipio. quælibet.o. pars circũuectionis, est qdem finis eius qui præcessit ambitus, principium aũt futuri. Vbi aũt quidquid sumiĩ est finis & principiũ, necesse est vt id ſm suã ipsius naturã non possit deficere. quẽadmodum id quod proximè & contioeoter moueĩ ab eo quod semp similiter & eodẽ modo se habet, oecesse est vt suapte natura sit sempiternũ, ex snia Platonis. Còm aũt sit finitũ id quod ęternõ mouetur, & nõ per se mobile, sed aliunde habeat motũ, & ex Platonis etiam snia ipsum esse, & ideo sit genitum & ab alio mobile, oon põt simul totã suscipere fa-

H cultatem, neq; qua moueat, neq; qua moueaĩ. motus.n. id quod est habet in eo quod fiat, sicut dies. & noo est simul totus. Si ergo & ęterno & infinito moueĩ motu, & non semp toto: videlicet habebit æternũ & infioitum id quod fit. quod semp quidẽ mouetur, & pp suã ipsius naturã, & propter ĩmobilem eius quod mouet opationem, non simul aũt habens id quod est sempiternũ, eo q sit ab alio mobile & finitũ. Et hoc est moueri in infinitũ, cùm motus quidem semp sit io fine eius qui sumitur, alius autem sine intermissione aliũ excipiat. Quemadmodũ ergo Plato eam quæ est in infinitũ eius quod est geoitũ generationem & solui posse dixit, & non esse oĩno immortalem, & rursus non solui posse, & sortis mortis non esse participem: ita Aristoteles eũ motum qui fit in infinitũ, pronunciauit & potestate esse finitum & æternum, cũ finis quidem insit cœlesti corpori propter suã ipsius natu-

ram

Differentia inter causam a cœlestibus separabilẽ, & ipsa cœlestia, est eadẽ apud Platonẽ & Aristotelem.

Platonis locus ex Timæo.

Sermo est creatio opifex, apud Platonem.

Dij θεοί dicti ἀπὸ τοῦ θεῖν, quod significat currere.

ram, quæ est & corporea, & ab alio mobilis, & finita: infinitum aūt, propter suam ipsius naturā, quæ proximè & continenter constitit ex eo quod est īmobile & semper similiter & eodē modo se habet, & est circulari motu mobilis. et propter īmobilitatem eius quod producit & mouet. Quāobrem ex amborum Philosophorum sentētia, cœlum & propter suā ipsius naturam, & propter causam quæ producit & mouet, est sempiternum & semper mobile.

Quod primo mouet, moueat ne in tempore, an sine tempore.

Quæsierit autem, vt existimo quilibet, qui verba Aristotelis audit non obiter sed diligēter, de eo quod primò mouet, verū in tēpore moueat, an sine tēpore. Si.n. mouet in tempore: primum quidem, qūo ipse Aristoteles, dicens de eo quod est infinitæ potestatis, Nullum, inquit, tempus contingit esse quo mouet? Deinde si est immobile & omni mutatione īmutabile id quod primum mouet, non solū substantia, sed etiam potestate & actu; qūo tempus quod est mensura motus, metietur immobiles operationes eius quod primò mouet? Si autē non mouet in tempore: qūo mouetur in tempore, ꝙ ab ipso primum mouetur? Ad quæ dicendū est, ꝙ ex ijs quæ mouent, quæcunq; quidē mota mouent, sicut quæ corporeè mouent, trudentia, & trahentia, & iacentia, ea mouēt in tēpore. non propterea ꝙ moueant absolutè, sed propterea ꝙ moueantur. est enim tempus mensura motus: est autem motus in eo quod mouetur, & non in eo quod mouet. Id autem quod primò mouet: cùm sit īmobile & substantia & operatione, vt quod supra oēm motum collocetur, temporis ēt expertes habet operationes vt quę tempus superent, & motū ex seipso producit in eo quod ab ipso mouetur. Si.n. non est primum eorū quæ sunt id quod mouetur, qm̄ mouet ab aliquo: necesse est vt motus consistat ex eo quod mouetur ab immobili, & tempus ex eo quod est expers temporis in eo quod mouetur sine tēpore. tempus.n. non metitur mouere sed moueri, qm̄ motus est in eo quod mouetur. Quēadmodum autem eius quod primò mouetur motus cùm sit infinitus, habet infinitum quod non est simul totū, sed quod fit in infinitum: ita etiam tempus quod primum motum metitur, est infinitum, vt quod procedat in infinitum. Sed deinceps redeundum est eo vnde digressi sumus ad ea quæ sunt continentia in contextu dictionis Aristotelis.

LXXX Neq; ergo in infinito finitā. Atqui in minori magnitudine contingit esse vim maiorē. Sed adhuc magis maior est in maiori. Sit ergo infinitum in quo A B. B C autem habet vim aliquā, quæ mouit D in aliquo tempore, nempe in tempore in quo est E F. Si lineæ B C sumo duplā: mouebit in dimidio tempore tēporis E F. sit enim eadem proportio. quare mouebit in tēpore F H. Sic ergo semper sumens, lineam quidē A B nunquam peruado: eius autem quod datum est sumam semper minus tēpus. Erit ergo vis infinita. exuperat enim omnem vim finitā. cuiusuis autem vis finitæ necesse est tēpus quoq; sit finitum. Si.n. tanta in aliquo: quæ est maior, mouebit quidem minori tēpore sed definito, per conuersionem proportionis. Est autem omnis vis infinita, sicut & multitudo & magnitudo quæ quoduis definitum exuperat.

CII Cùm per ea quæ sunt proposita necessariò ostēdisset, ꝙ nulla finita magnitudo vim seu potestatem habet infinitam, vt per hoc ostenderetur, ꝙ id quod primùm mouet, vim habens infinitā, non sit finita magnitudo: si aūt infinita magnitudo ne est quidē omnino in ijs quæ sunt: videlicet apertè ostēsum est ꝙ id quod primò mouet, & caret partibus, & nullā habet magnitudinem: propterea ergo, vt dixi, necessariò ostēndit, ꝙ nulla finita magnitudo vim habet infinitam. nunc aūt instituit ostendere, ꝙ nec infinita aliqua magnitudo habet potestatē finitam. quod non est quidem necessarium ad ea quæ sunt proposita: nam nec actu quidē est omnino infinita magnitudo; sed vt quod conuertatur, & cū eo quod prius ostēsum est habeat affinitatē, & per se non paruā faciendam habeat contemplationem, hoc quoq; instituit demonstrare. Et demonstrat quidē cùm ab initio paucis verbis indicasset demonstrationem. Visus.n. aduersus suam quæ proponitur quæstionē obijcere, quæ dicit in infinita magnitudine nō esse vim finitā, per hoc, Atqui in minori magnitudine contingit esse vim maiorē. sicut videmus in ouis beluarum & in seminibus animantiū & plantarum. ex ficus.n. acino tāta enascitur ficus, propter vim magnam quæ inest in corpore exiguo. & ex breui erumpēte semine generatur elephas. & tot fœtus eorū quę multa pariūt animalium. Si hoc ergo verū est: quid obstat quominus id quod cum eo cōuertitur, videatur esse verum. nempe ꝙ in maximo omnium corpore infinito sit potestas infinita? Quòd aūt eam adducat tanq; obiectionem, ostēdit illud, Atqui, prius collocatum, aduersandi seu obijciēdi aduerbium. Alexander aūt, Fuisset, inquit, illi conducibilius, quod attinet ad id quod est propositū, dicere, Atqui in maiori magnitudine cōtingit esse vim minorem. Hoc.n. magis iudicat posse etiam esse finitam in infinita magnitudine. Ille aūt dixit, Atqui in minori magnitudine contingit esse vim maiorem, per hoc ꝙ hoc accepit, illud quoq; simul indicans. Sic quidē Alexander. Num autem aduersus eū qui dicit in infinito non esse vim finitam, qui sic quidē obijcit, Atqui in maiori contingit esse minorem, idē dicit nullo adhibito quo id feratur tolerantius: Qui aūt dicit, Atqui in minori contingit esse maiorē, ex opposito infert oppositū. opponitur enim ei quod est maius in minori, id quod est minus in maiori. Fortasse aūt est etiam euidētius, in minori magnitudine esse vim maiorē, sicut in ijs quæ dicta sunt. Etenim non admodū creditur an tāta veneni magnitudo habeat tantam vim ad interimendum. Maiorem autem aliquā magnitudinem vim habere minorem, non est adeò manifestum. Ex eo ergo quod est euidentius, necessariò intulit id quod est minus euidens. Et est qdem, talis obiectio. Eam aūt soluit dicens, {SED adhuc magis maiorē in maiori.} Etsi.n. sit vis maior in minori magnitudine, in ea tn̄ quæ est maior minore in eadem specie erit adhuc vis maior. Si ergo magnitudo extensa fuerit in infinitū, extenderetur quoq; potestas in infinitū. Siue magnitudo quę erat ab initio, erat minor ea proportione quæ est per potestatem, siue maior. Quę fit.n. in infinitū processus magnitudinis, vnà ēt trahit vim seu potestatem vsq; in infinitum. absq; potestate.n. non augetur magnitudo. Cùm sic ergo demonstrasset ex eo ꝙ soluit obiectionē, ꝙ nec infinita magnitudo vim sit habitura finitā, hoc ipsum ēt, vt solet demonstrat per expositionē, cupiens ipse quoq; tradere naturā more geometrico. cū enim sumpsisset infinitam aliquā magnitudinem, nēpe A B, vim autem finitam ex positione: & abstulisset ab ipsa B C, quę ipsa quoq; habet vim finitam, siquidem ipsa quoq; A B habuit finitam, dicit, Finita magnitudo B C, vi finita mouebatur D finitam, in tempore E F, terminato scilicet. ostēsum est.n. nullam finitam magnitudinem mouere aliquid finitum in tempore infinito. Si ergo ab infinito A B abstulerimus duplum ipsius B C, nempe A C: dupla magnitudo vim habens duplā, mouebit D in dimidio tempore illius in quo mouit dimidium eius, nempe B C. Si autē rursus ab infinita magnitudine A B abstulerimus duplum quid magnitudinis C A, habens vim duplam eius quæ in A C mouet D in tempore F H: rursus quæ sumpta est mouebit D, in dimidio temporis F H. hoc nobis facientibus, nunquam deficiet, neq; A B infinitas nobis ad ablationem suppeditās magnitudines, quæ semp sunt in dupla potestate earum quę prius ab ipsa ablatę sunt: neq; tempus quod sumitur

Nulla infinita magnitudo habet potestatem finitam.

In minori magnitudine est vis maior.

desistet habere dimidia. Si nec ergo vis deficit: erit ipsa quoq; similiter infinita ac magnitudo. est enim vis infinita quæ omnem vim finitam exuperat. in summa enim hoc est infinitum, cuius aliquid semper eius quod sumitur quodcũq; id sit, excedit semper & exuperat id quod sumptum est. quod etiam cernitur in infinita magnitudine. Cùm autem ostendisset ex augmẽto in infinitum eius magnitudinis quæ aufertur ab infinito, q; sit vis infinita infinitæ magnitudinis, vt quæ vim omnem exuperet finitam: hoc ipsum ostendit etiã ex diminutione temporis in infinitum. quam etiam propterea assumpsit, dicẽs, {EIVS autem quod datum est sumam semper minus tempus} quemadmodum autem est infinita & interminata magnitudo, in qua semper põe sumi maius eo quod est additum. Sic etiam tempus est interminatũ, & in infinitum minuitur, in quo semper potest sumi minus eo quod est additum: Si ostensum est ergo q; vis finita mouet in tempore finito: finitum autem est terminatum: ẽt quæ est in infinita magnitudine vis finita, quantacunq; sit, dummodo sit finita, mouebit in tempore terminato. Si enim quæ tanta est mouet in aliquo tempore terminato, quantacũq; ea vis maior sumpta fuerit: in minori quidem, sed in terminato tempore ipsa quoq; mouebit. Et ostendens rationem diminutionis temporis, per conuersionem, inquit, proportionis. quo est enim vis vi maior, eo est minus tempus in quo mouet vis maior, tempore, in quo mouet vis minor. Proportionis ergo dixit cõuersionem, q; sicut se habet vis maior ad minorẽ, ita minus tempus ad maius. Si ergo quo magis tempus semp̃ deficit, eo etiam magis semper exuperat potestas: tẽpus autem in quo vis mouet infinitæ magnitudinis, minus est quouis terminato: vis etiam quæ mouet in hoc tẽpore, vim quamuis terminatam exuperat, sicut etiam multitudo & magnitudo, quæ quãuis terminatam exuperat, est infinita. Vis ergo quę est in infinita magnitudine, est infinita & non finita. Sic ergo collegit etiam ex infinita magnitudine, q; quę in ipsa est vis, est infinita. et ex diminutione temporis in quo mouet in infinitum. Possunt ergo & vna & duæ demonstrationes esse hæ conclusiones: & potius duæ. siquidem vtranq; separatim conclusit, vnam quidem ex magnitudine, cùm dixit, Erit ergo vis infinita: exuperat enim omnem vim finitam: Alteram verò rursus à tempore, cùm dicit, Est autem omnis vis infinita, quæ quoduis definitum superat, sicut multitudo & magnitudo. Cùm autem dixisset in expositione, Si lineæ A C sumo duplam, mouebit in dimidio tempore temporis E F, subiunxit: {SIT enim eadem proportio} adeò vt quæ auferunt duplæ magnitudines, & vim duplam habeant, & sint in eadem ratione magnitudines & vires seu potestates. hoc enim posito, si dimidium magnitudinis in tempore E F mouit D: dupla magnitudo in dimidio temporis E F quod appellauit F H, mouebit D. Quòd si nec duplam habeant proportionem quæ auferuntur ab infinito, ita vt dupla magnitudo statim etiam habeat vim duplam, nihil ex eo impedietur demonstratio. Si enim non ita habeat: non respicientes ad magnitudinem, ea ratione auferemus duplũ eius quod prius ablatũ est: sed ad vim quæ est in prima ablata magnitudine. adeò vt ab infinita magnitudine auferatur magnitudo, habens duplã vim magnitudinis B C, quantacunq; sit magnitudo quæ aufertur, & quãcunq; habeat rationem ad magnitudinem B C. Sic enim dum fit ablatio, D semp̃ mouebitur in tempore dimidio ab ea quæ postea ablata est, q̃ mouebatur ab ea quæ est ante ipsam, eo q; vis dupla ablata sit. Quòd enim vis quę est maior idẽ mouet in minori tempore, per conuersionem proportionis, vt dixit, ostensum & pro confesso est habitum.

LXXXI Potest autẽ hoc quoq; sic ostendi. Sumemus enim vim aliquam quæ sit eadem genere cũ ea quæ est infinita magnitudine, cùm sit in magni- B tudine finita. quæ dimetietur vim finitam quæ est in infinito. Quòd ergo non contingat vim esse infinitam in finita magnitudine, neq; finitam in infinita, ex his clarum est.

Tradit aliam eiusdẽ demonstrationem, q; non sit vis finita in infinita magnitudine, aliqua quidẽ ipse apertè dicẽs, alia verò nobis supplenda relinquens. Sumemus.n. inquit, vim aliquam quæ sit eiusdẽ generis, hoc est, quæ sit eiusdẽ speciei cum vi finita quæ est in infinita magnitudine, cũ sit in aliquo corpore finito: si est grauitas quæ est in infinito: eandẽ quoq; in finito. si leuitas, similiter. Sumit aũt vim eiusdẽ speciei, volens eã vim quæ est in finita magnitudine dimetiri eã quę est in infinita. quę sunt enim specie dissimiles, eæ non se dimetiuntur inuicem. Cùm sit ergo eiusdẽ speciei vis finita quæ est in finita magnitudine, dimetietur finitã quæ est in infinita: sic tñ vt vel sit par, vel non par, sed supersit aliqd in vltima applica- F tiõe. Quod si ita est, vel ea magnitudo, in qua est ea vis quæ dimensa est eã vim quæ est in infinita magnitudine, dimetietur ẽt infinitam magnitudinẽ: & sic non erit amplius infinita magnitudo, siqdem in eam cadit dimensio: vel non dimetietur totã, eùm ea quæ est in ipsa, suscipiat dimensionem. & sic id quod restat infinitę magnitudinis nequaq̃ habebit vim. Quãobrem vis finita non fuerit in infinita magnitudine, sed in finita quæ cũ vi fuit dimẽsa. Notius aũt fuerit, inquit Alexander, siquis cũ ab ipsa infinita magnitudine aliqd abstulerit, illa & ea vi quę in ipsa est, dimetiaẽ vim quę est in infinito, et ipsam infinitam magnitudinẽ. Sic.n. non amplius opus habebimus adijcere quod oporteat sumere vim quæ sit eiusdẽ generis. quę.n. aufertur ex ea quæ est in infinita magnitudine, est eiusdem cũ tota specie. Num aũt Aristoteles cũ fecisset demonstrationẽ quæ est ante hanc, per eã quæ fit ex infinito ablationem, eam alio modo produxit. Deinceps autem conclusit ea quæ proximè sunt demonstrata, q; neq; G fieri possit vt sit vis infinita in finita magnitudine, neque finita in infinita. CIII

In infinita magnitudine nõ est vis finita.

De ijs autem quę feruntur primùm rectè habet si moueaẽ aliqua dubitatio. Si.n. quidquid mouetur, mouetur ab aliquo, ea inquam, quæcunq; non ipsa seipsa mouent: q̃uo mouentur nõnulla continenter, si non tangat id quod mouit: quemadmodũ ea quæ iaciuntur? Si n autem simul mouet etiam aliquid aliud is qui mouit, quemadmodum aerẽ, qui motus mouerit: similiter fieri non potest vt si primũ non tangat nec moueat, moueatur: sed omnia simul, & moueatur, et cesset, cùm id quod primum mouet cessauerit. Etsi facit sicut lapis, vt quod possit moue- H re id quod mouit: necesse est hoc quidem dicere, q; id quod primum mouet facit, cũ possit mouere vel hunc aerem, vel aquã, vel aliquid aliud eiusmodi, cui est natura ingeneratũ mouere & moueri. Sed nõ simul cessat id quod mouet, & id quod mouetur: sed id quod moueẽ quidem, simul ac qui mouet cessauerit mouere. est autẽ adhuc mouens. quocirca mouet aliquid alij adhærens. & in eo eadẽ est ratio. Cessat autẽ, cùm minor vis mouendi indita fuerit ei quod cohæret. Tandẽ autem cessat, cũ non amplius fecerit id qd' est prius mouẽs, sed solũ quod mouetur. Hæc aũt simul quiescant necesse est, & id qdem qd' mouet, & illud qd' moueẽ, & totus motus. LXXXII

Cùm

CIIII ¶ Cùm ostendisset id quod proximè fuit ab eo propositum de eo quod primò mouet motu æterno, q̄ nō solùm sit immobile & æternū, sed etiam carens partibus & expers magnitudinis, ex eo q̄ oporteat, si habeat magnitudinem, ipsam vel esse infinitā vel finitam. Si ergo infinita magnitudo ne est quidē omnino actu: vt sit autē finita magnitudo nequit fieri: q̄m id quod motu mouet æterno vim habet infinitam: vt vim autem habeat infinitam magnitudo finita nequit fieri: tota autem oratio de eo quod primò mouet, dependet à pronunciato quod dicit quòd quicquid mouetur, mouetur ab aliquo: si hoc enim non prius sumptum fuerit, neq̄ est necesse vt id quod æterno motu mouetur moueatur ab aliquo: ne ea quidē quę fuerunt demonstrata de eo quod primò mouet, deinde locū habebunt. Si enim vel nullo mouente mouentur aliqua, nō est necesse vt quod æterno motu mouetur moueatur ab aliquo: priusquam ĳs quæ ostensa sunt subiungat eam quam par est conclusionē, vult quandam proferre obiectionem aduersus pronunciatū quod dicit, quicquid mo- B uetur moueri ab aliquo: & exponere eam quę perperam affertur solutionem, & ipse eam quam par est adducere. Et est quidem eiusmodi obiectio. Si quicquid mouetur, mouetur ab aliquo: quomodo sunt aliqua quę nō habent in seipsis id quod est mouēdi potestate prçditum, sed extrinsecùs, quæ mota pergunt continenter moueri, etsi si id quod mouit non amplius moueat, sicut ea quę iaciuntur? nam cùm is qui ea iecit non amplius moueat, illa tū diu pergunt continenter moueri. videbitur enim à nullo tunc moueri, & perimi quòd quicquid mouetur mouet ab aliquo. ET non tangat autē id quod mouit} dixit, vtpote q̄ non amplius tangat neq̄ perseueret tangere toto tempore motus. Deinde meminit solutionis, per quam conātur aliqui soluere hanc dubitationem. dicunt enim quod qui iacit vnà cum eo quod iactum est, mouet etiā aliqd aliud, nempe aerem. qui motus ab eo qui iecit, mouet id quod iactum est. Dicit aūt hoc sīr nō posse fieri ac C primum. hoc excepto, q̄ aerem pro eo quod iactum est accepit oratio. Si enim ne hic quidem mouetur ex seipso (hoc est enim propriū animatorum) sed ab eo quod iecit: oportebat vt cùm primum is qui iecit cessauit mouere, aer quoq̄ cessaret moueri, & oīa simul mota essent & cessassent moueri, cùm id quod primò mouet cessauerit moueri. Simul ergo & id quod iactum est & aer, & moueatur & cessarit moueri. siquidem ad se inuicem relata dicuntur id quod mouet & id quod mouetur: moueri quidem, donec moueat id quod iacit: cessasse autē, cùm cessauerit id quod mouet. Si enim pergit aer moueri, eueniet vt neq̄ tangente neq̄ mouente aliquo moueantur. Quare mouebitur quidē aer, à nullo autem mouebitur. ita autē rursus non quicquid mouetur mouebitur ab aliquo. Diuersa aūt habetur scriptura. Alicubi enim, Sed totū simul moueri & cessasse.} Alicubi autem, Sed totū simul motum esse & cessasse. Et forte hæc est melior. motum enim esse idem est quod cessasse. Cùm aūt dixisset oīa simul necesse esse moueri & cessasse, cùm id quod pri- D mò mouet cessarit, subiunxit, ET si facit sicut lapis, vt quod possit mouere id quod mouit.} Et si enim moueat aliquid per id quod intercedit non tangens id quod mouetur, sicut lapis qui dicitur Magnes mouet secundā ferri particulam, ipsam non tangens, cùm ipse quidē traxerit id quod est proximum, id autem id quod ipsum sequitur: tunc enim facit lapis ferri particulam quam ipse mouit mouere id quod deinceps sequitur: propterea q̄ non solùm moueat id quod est proximum ac cōtinens, sed ei etiam vim mouendi tribuat: quamobrem illud non solū mouetur, verumetiam mouet: Et si ergo, inquit, aliquid sic moueat vt lapis, necesse est vt simul etiam moueatur, cùm moueat id quod primò mouet: & cessarit à motu, cùm id quod primò mouet cessauerit moueri. Et cùm à lapide sumpsisset principium, eadē via ac ratione soluit dubitationem. Quemadmodum enim in lapide neq̄ aer

Obiectio quæ fit aduersus id quod quicquid mouet mouetur ab aliquo, dissoluitur.

Magnes quomodo trahat ferri particulā, & ea rursus aliam.

A est causa, neq̄ cū cessarit id quod mouet, manet id quod mouetur, sed via mouendi quę inditur ei quod est proximum ac continens, mouet id quod mouetur, donec ipsa operatur: ita necesse est, inquit, etiam dicere in aliĳs, q̄ id quod primò mouit id quod proximè ac continenter ab ipso motū est, facit vt quod possit mouere vel talē aerem vel aquam. ea enim sunt maximè per quæ mouentur ea quæ mouentur, quæ possunt ea etiam mouere. Addecit autem, Vel aliquid aliud, fortasse propter lapidē & ferrum: & electrum & paleam. Quin etiam os piscis qui dicitur i[illegible], fertur aurum trahere. & fortè id quoq̄ dat eandem facultatē ei quod est proximum ac continens quod trahitur. Siue ergo per trusionem moueātur ea quæ mouentur, vt ea quæ mouentur per aerem vel aquam: siue per attractionem vt ea quæ dicta sunt: id quod primum mouet, vtpote id quod iacit, non solùm mouet iaculum, sed etiam aerem & aquā per quam fit iactus. & non solū ea mouet, sed etiam eis tribuit potestatem mouēdi. adeò B vt non solùm moueantur, sed etiam moueant: vt quæ habeant naturam qua simul moueant et moueantur. Hoc quidem, inquit, nobis necesse est dicere. Nam quod est in sequenti contextu dictionis quę dicit, Necesse est aūt hoc quidem dicere, est eiusmodi. Necesse est ergo si soluimus id de quo est dubitatum, hoc dicere, q̄ nō simul cessabit mouere & moueri. Id enim, inquit, quod motū est, & qua moueretur suscepit facultatē: eo q̄ talem habeat naturam, non simul cessat moueri & mouere. vt potest videri in magnete. Nam quæ ab eo attracta est ferri particula, cùm ipsum tetigerit, non amplius quidē mouetur, mouet autē id quod deinceps consequitur. Mouetur autem illa donec mouerit id quod mouet: cùm autem cessauerit id quod mouet, cessat etiam moueri id quod mouetur. Ita autem etiam in aere. non enim sequitur id quod iacitur vnà cum eo motus. sed mouet eum qui sequitur, simul etiam eum reddens mouendi potestate prçditum. etenim est in eo eadem ratio: nō similiter autem. semper C enim via quę inditur ab eo quod primum mouit, minuitur per successionem. et tandem interit, cùm quod motū est vltimum non possit amplius mouere. Quo fit vt deinceps cadat id quod iactum est, cùm nō habeat amplius à quo sit mouendum. Sic aūt ea quoq̄ quæ ab igne calefacta sunt, nō solùm habent ab igne q̄ calefiunt, sed etiam vim calefaciendi ab eo suscipiunt. & cùm id aliquousq̄ processerit, diminutum tandem cessat. Cùm, inquit, id quod est ante vltimum (hoc enim dixit Prius) nō potuerit amplius facere mouens id quod sequitur, sed tantum quod mouetur. si hoc enim nō amplius moueat, id quod deinceps sequitur, non amplius mouebitur. Simul ergo cessat id quod mouet, quod quidem erat ante vltimum: & id quod mouetur quod est vltimum. cùm enim cessauit mouere id quod est ante ipsum, vltimum quoq̄ cessat moueri. cùm autem cessauit id quod mouetur, cessat etiam motus. siquidem motus est in eo quod mouetur. & videlicet simul cessat in vltimis. quoniam prius dixit, D q̄ non cessat simul mouere & moueri, hoc dicens de vno quoq̄ eorum quæ sunt ante id quod mouetur vltimum. Non mouet enim id quod mouetur vltimum. Pulchrè autem in his quærit Alexander, quemadmodum nō his quoq̄ dictis adhuc eadē maneat dubitatio: aer enim qui mouendi vim accepit ab eo qui telum iecit, aut motus mouet, aut non. Sed si non moueatur quidem: nō mouerit: quæ enim corporeè mouent, mota mouent: Si autem motus mouet: cessat autem moueri, simulac is qui iacit cessat mouere, eo q̄ sint ex ĳs quæ referuntur ad aliquid id quod mouet & id quod mouetur: simul etiam cessauerit mouere. Cui est consequens vt cùm primùm cessauerit mouere is qui iacit, id etiā deorsum feratur quod iacitur. quod quidem non videtur fieri. Hæc cùm quæsisset, Num, inquit, per hoc quod dicit aerem accipere vim mouendi ab eo qui mouit ab initio, illud dicit, eum vim habere propriam acceptam ab eo qui mouit: quòd si fieri non

Os piscis hieracis fertur aurū trahere.

Vis quę inditur ab eo quod primū mouit, minuitur successione.

Quod ab eo quod primū mouet vim accepit, efficitur ipsum quoq̄ per se mobile.

ri non potest vt moueat nisi moueatur, etiam vim qua moueatur tanq̃ principium & originem ab eo qui iecit cepisse, sicut etiã mouendi potestatem: ab illo aũt habuisse vim talem vt ex seipso motus posset mouere, effectum quodãmodo propemodum per se mobilem. eo q̃ sit talis naturæ vt ab eo qui mouet vim suscipiat ꝓpter suscipiendæ affectionis facilitatem. A motu ergo qui efficitur ab eo qui iecit cessat, cum eo qui iecit simul cessans: ab eo autem quo mouetur à seipso, eo quòd non aliter mouerit id quod sequitur, nisi vim habuerit propriam acceptam ab eo qui ab initio mouit & iecit, non statim cessat. Quamobrem id quod iacitur, non simul cessat à motu cum eo quod iacit, qm̃ ea per quæ iaciuntur ea quæ iaciuntur, cũ sint eius naturę vt & ex seipsis possint moueri & mouere, vt quæ principium & impulsum acceperint ab eo qui iecit: vnũquodq; eorum ipsa vi mouẽs id quod sequitur, prębeat causam vt moueatur id quod iacitur quãdiu fertur. Quẽadmodum enim quod verbi gratia mutatur ex aqua, & igni effectum, calefacit, calefacit autem etiam aqua calefacta: & est vtrisq; quidem causa calefaciẽdi id quod mutatur in calidum: sed ignis quidem, etiam si ipse causam habeat ab eo qui fecit, quãdiu tñ est ignis calefacit: aqua autem non itidem quãdiu est aqua calefacit, sed quandiu fuerit calida: qm̃ ille quidem talis natura factus est: hæc verò non natura, sed accidit vt sic afficeretur: Ita ergo etiã habet in ijs quæ mouentur ab alio, si non adhuc adsit id quod ea mouit, cuiusmodi sunt & ea quæ mouentur fm naturã & ea quæ iaciuntur. vtrisq; enim causa est motus id quod ea fecit talia. Sed ea quidem quæ mouentur fm naturam, eo q̃ talia facta sint, donec fuerint, erũt eodem motu mobilia: aer aũt qui est in ijs quę iaciuntur, q̃ manens in propria natura affectus sit ab eius qui iacit violentia, propterea q̃ sit ad eam suscipiendã facilis. Donec ergo cõseruat eam per quam mouetur affectionem, hoc motu mouebitur: non semper. non est enim ei talis motus fm naturam. Ipse aũt de hoc apertè dicit in tertio de Cœlo. dicit enim corpora quæ intercedunt, vtrunq; participare, nempe aquam & aerem. Aer autem cùm sit particeps leuitatis & grauitatis: ad quod vt feratur principium & datum impulsum ab eo quod iacit ceperit, ad id deinde oñtendens, donec seruauerit mouẽdi vim quæ ei data est ab eo quod dedit principiũ & impulsum, mouet & fert id quod iactum est, sicut ei datũ est. Hæc oĩa ipsis propemodũ verbis Alexandri descripsi, & propter difficultatẽ dubitationis, & pulchrã nouamq; solutionẽ. cuius summam illis paucis verbis tradidit, vim qua moueatur & originem ab eo qui mouet cepisse, sicut etiam mouendi potestatem: ab illo autẽ habuisse vim talem vt ab ipso motus posset mouere, effectum quodãmodo propemodum per se mobilem.

Corpora q̃ intercedunt duo extrema elementa participant.

Et fortè dubitauerit quispiam etiam ex ijs quæ proximè dicta sunt ab ipso Aristotele, quomodo dixerit, Sed non simul cessat mouere & moueri: sed moueri quidẽ eum qui mouet cessauerit, est aũt adhuc mouens. Si enim à seipso motum mouet, et fieri non potest vt ipsum corporeè mouens non moueatur: quomodo cùm cessarit moueri adhuc mouet? Sed hoc quidem fortasse solui potest etiã ex ijs quæ dicta sunt ab Alexandro. Aer enim, inquit, mouetur, & ab eo qui iacit, & à seipso. Et ab eo quidẽ qui iecit moueri statim cessat, cùm cessarit id quod mouet: per suum aũt ipsius motum, non statim cessat cùm cessarit id quod mouit. Sed ex ijs quæ ab Aristotele prius dicta sunt de eo quod est ꝑ se mobile, dubitarit quispiã. Si enim à seipso aerem moueri ponimus, vt soluamus dubitationẽ: neq; totum à toto seipso moueri põt id quod est per se mobile, vt prius ostẽsum est, neq; totũ à parte, neq; pars à toto: necesse est vt etiã in aere, siquidem sit per se mobilis, pars quidẽ aliqua moueat, pars verò aliqua moueatur. quẽadmodum in aĩalibus mouet quidẽ anima, mouetur verò corpus. Quid est ergo in aere quod mouet, & quid est quod mouetur? Si quis enim dicat naturam quidem mouere, cor-

Quid in aere mouet et qd mouet, si aerẽ dicimus a seipso moueri.

E pus verò moueri, oportet reuocare in memoriam ea quę ab Aristotele in hoc libro dicta sunt de quatuor elementis, nempe quòd nullum eorũ mouet seipsum, sed habet principium motus, nõ mouendi, neq; agendi, sed patiendi. Num ergo rectè Alexander, nõ absolutè per se mobilem, sed aliquo modo per se mobilem dixit fieri aerem ab eo quod primò mouet, vtpote q̃ motus qui ei inditur ab eo quod mouet, operetur quidẽ etiam postq̃ cessauit id quod mouet, sed non vt q̃ aliud quidem quod mouet, aliud verò quod mouetur, habeat aer vel aqua, vt ea quę sunt propriè per se mobilia. in his enim id quod mouet, quẽadmodum anima, cùm sit immobile, per se mouet, etiam si moueatur per accidens: Qui aũt proximè ac cõtinenter motus est ab eo quod iacit, aer, totus mouetur. & eo q̃ mouetur ipse mouet eum qui deinceps sequitur, vt eos aliqua protrusione, qua id quod primum mouit in eo vsus est. sed non mouet aliquo imobili, vt anima eius qui iecit, mouit corpus. sed vt eius quod iecit corpus suo

F motu mouit aerem: ita etiã aer cùm in eo mansit motus, eum qui sequitur aerem: & ille eum qui est deinceps, donec se nimium communicando paulatim motus fuerit exolutus. Quòd aũt maneat motus aliquãto tempore, etiã vbi cessarit id quod mouet, cùm & non cõtemnenda fuerit vis quæ mouit, & aptum id quod motum est, ostendunt & trochi qui diu circũaguntur post eam conuersionẽ quæ fit ab eo quod mouit, & quæ pulsantur æra diu sonant, propterea q̃ moueri pergant, & aer mouere. cùm ea enim principiũ motus ceperint ab eo quod mouet, propter naturalem vt moueantur aptitudinem, pergunt moueri etiã si abscesserit id quod mouet. Et hoc est quod dixit Alexãder, Propemodum aliquo modo fiunt immobilia, vtpote q̃ id quod mouetur perseueret moueri, & eo q̃ moueatur moueat id quod deinceps sequitur. Sed qũo dixit Aristoteles, NON simul cessat id quod mouet & id quod mouetur. sed quod mouetur quidem, simulac qui mouet cessauerit. est autẽ adhuc mouens.

Motus manet aliquandiu postq̃ cessaru id qd mouet.

G An qm̃ id quod mouet & id quod mouetur, vt quæ dicãtur relata ab aliquid, simul sunt. cùm autẽ abscesserit id quod mouet, ab ea quidẽ quæ est ad illud habitudine ac relatione cessat id quod mouetur. mouet aũt eo q̃ ipsum quoq; moueatur, nõ vt q̃ adhuc moueat id quod mouit, sed vt q̃ maneat motus qui est ab illo inditus. Quocirca mouet cum non sit quidem immobile, sed moueatur. nõ tñ vt q̃ illud adhuc moueat, nec vt q̃ ab ipso factum sit per se mobile: sed vt quòd in eo maneat qui est illinc inditus, & id moueat quod deinceps sequitur, cessauerit aũt id quod mouetur vt relatum ad id quod mouet. Quomodo ergo ab aliquo mouetur id quod mouetur, si id quidẽ quod mouet cessat, remanet autẽ id quod mouetur? An q̃ quandoquidem motus ab eo quod mouet ei quod mouetur est inditus, etiam si cessauit id quod mouet, ab illo moueri dicitur id quod mouetur, quod permanentem ei motum indidit. nõ enim ostendit oratio oportere omnino adesse id quod mouet, sed ab illo motum indi ei quod

H mouetur. At si eum qui telum iacit, aeri stabilem motũ indere dicimus, cur cùm dixerimus eum telo indere, nõ amplius opus habemus aere, dum cogimur dicere eum non solùm moueri, sed etiam mouere? An q̃ media elementa aer & aqua, vt ipse dixit Aristoteles, & ad motũ qui est sursum, & ad motum qui est deorsum aptè se habent. Et ideo si suscipiãtur ad stabiliorem motum qui fit ad obliqua, ad stabilitatem ea conferre dicimus eius motus qui in obliquũ vel sursum fertur, eorum quę sunt terrena & quibus nõ est innatum sic moueri. quandoquidẽ illis quoq; omnino inditur motus aliquis ab eo quod mouet ad quodcunq;. Hæc ergo à me dicta sunt, dum duas orationes volo rectè habere, nempe & eam quæ dicit quicquid mouetur moueri ab aliquo, & eam quę dicit id quod mouet corporeè mouere dum mouetur: et id quod dictũ est ab Aristotele, non simul cessare id quod mouet & id quod mouetur, videri ijs quæ dicta sunt congruere,

quinetiam

quinetiam Alexandri quod ad hæc defendenda cōparatum est auxiliū, quod dicit quodāmodo fieri per se mobilem ab eo qui iacit cōtinentem aerem, & ab illo eum qui deinceps sequitur, sic velle accepi, vtpote q; id quod mouet det stabilem motum: non aūt q; faciat ipsum & quod mouet & quod mouetur. sicut alantia quæ habent aliud quod mouet & aliud quod mouetur, & id quod mouet, immobile. hæc enim trudunt, eo quod mouentur ea quę deinceps cōsequuntur. Si quis autem ijs quæ dicta sunt potest sensum afferre probabiliorem, non modo propter victoriam is erit mihi inuisus, sed eo etiam nomine magnam apud me inibit gratiam.

In ijs ergo quæ contingit aliquādo quidem moueri, aliquando verò quiescere, inest hic motus. & non cōtinuus, sed videtur. Aut est enim eorum quæ deinceps cōsequuntur, aut eorum quę tāgunt. non est enim vnum quod mouet. sed sibi inuicē cohęrent. Et ideo in aere & aqua fit quidā eiusmodi motus, quē dicunt nonnulli ἀντιπερίστασιν, id est, obsistentiam. Non possunt autem aliter solui ea de quibus est dubitatum, nisi eo modo qui dictus est. Obsistentia autem facit omnia simul moueri & mouere. Quare etiam quiescunt. Nunc autem videtur aliquod vnum moueri continenter. Ergo ab aliquo. nō enim ab eodem.

CV Postq; soluit obiectionem quæ fit aduersus id quod dicitur, q; quicquid mouetur, mouetur ab aliquo, & mouetur ex ijs quæ iaciuntur, quę quidē etiam cum cessarit id quod iecit, ipsa pergunt moueri: soluit autē per hoc, q; id quod primum mouit, faciat id quod á se motum est eiusmodi vt possit ipsum quoq; mouere, & illud id quod sequitur, & sic deinceps: est enim eadē ratio in oībus: nunc subiungit, q; talis motus traditio non est in ijs quæ sunt æterna, sed conuenit ijs quæ contingit aliquādo quidem moueri, aliqn̄ verò quiescere. Et subiungit paulò post, ET ideo in aere & aqua fit quidē eiusmodi motus. } Et ostendit ipsum non esse continuū, etiam ex eo q; insit ijs quidem quæ aliquando mouentur, aliquando verò quiescunt. talis enim motus interrūpitur quietibus: & ex eo q; id quod mouet id quod iacitur, non sit vnum, sed plura, vel quæ deinceps se inuicem cōsequuntur, vel quæ se inuicem tangunt. Ea autē deinceps consequuntur, inter quę nihil est intermedium, quod sit eiusdē generis. Tangentia autem, inter quæ nihil omnino intercedit, sed cohærent sibiinuicem. Si est ergo cōtinuus quidem motus qui fit ab vno quod mouet: ipsa aūt non sunt vnum: non est continuus iactus, sed videtur solùm cōtinuus. Cùm aūt dixisset non esse continuum motum, sed fieri ex successione, subiunxit, ET ideo in aere & aqua fit eiusmodi motus } qui est per iactum. qm̄ eis est natura insitum, vt ab aliquo mota, ipsa quoq; efficiant prædita potestate mouendi ea quæ deinceps cōsequuntur, & ea quæ cohęrent ijs similiter. Talem autem motum vocant nōnulli ἀντιπερίστασιν, hoc est, obsistentiam. Est aūt antiperistasis seu obsistentia, cùm dum truditur aliquod corpus á corpore, cōmutatio locorum facta fuerit, & id quidē quod extrusit steterit in loco ei⁹ quod est extrusum. quod aūt est extrusum, extrudit id quod est proximum, & illud id quod cohæret, cùm fuerint plura. donec vltimum fuerit in loco primi quod extrusit. Quod si etiā fuerit, inquit, obsistentia in eo quod iacitur, non est tn̄ ea causa motus eius quod iacitur, qm̄ obsistentia facit oīa simul moueri & mouere, hoc est, extrudi & extrudere. Si autē omnia simul mouentur, simul etiā quiescunt. non enim id quod primum extrudit, occupat locū eius quod primū extruditur, nisi illud occupauerit locū eius quod deinceps sequitur, & illud eius quod cohæret, & vltimū, locum eius quod primum trāsiit. cùm & motus simul fiat omnium, & mutua collocatio in suis inuicem locis. Occupare aūt inuicem alterum alterius locum, quod quidem est ἀντιπερίστασις seu obsistentia, ad motum eius quod iacitur nihil confert, nisi quis id posuerit quod ipse dixit, ea quæ mouent, & quæ possunt mouere, facere ea quæ mouent. Sic enim quod occupauit locum eius quod iacitur, mouebit ipsum quoq; id quod iacitur, & faciet mouere ea quę deinceps cōsequuntur. Quare fieri non potest vt aliter soluantur ea quæ dubitata sunt de eo quod iacitur, nisi id quod mouetur vim quoq; motricē accipere ab eo quod mouet posuerimus. nam cùm fit quidem antiperistasis, peragitur motus, sed non per antiperistasim. Quēadmodum enim in eo qui ingreditur fit qdē antiperistasis: antiperistasis aūt non est causa motus: ita etiam in ijs quæ iaciuntur est aliqua alia causa motus, & non antiperistasis. est enim antiperistasis traductio solùm & transmotio. Quòd aūt non sit causa motus, ostēdit ex eo q; quę simul quidem mouentur per antiperistasim, simul & moueant oīa & moueant & cessent á motu, vt paulò ante dictum est: id autē quod iacitur videtur aliquod vnum quod mouetur continenter. A quonā ergo id mouebit. non enim ab ijs quę sibi inuicem obsistunt. ea enim simul omnia & mouentur & sibiinuicem obsistentia transeunt, & cùm vnum cessauerit, omnia cessant á motu, nam simul & id quod iactum est, ab eo quod iecit extrusum est anterius: & qui erat ante ipsum aer obsistendo transit ad id vnde hoc excessit. Eius aūt qui rursus post hęc fit ei progressus & lationis quænā est causa? Qui enim ei obsistit aer non est maior loco quē occupauit, quo fit vt id coactum in angustias, ei vim afferat & id protrudat. Quoniam autem Alexander dicit esse sententiam Platonis, q; fiat per obsistentiam motus eorū quæ iaciuntur, sciendum est q; ipse quidē in ijs quæ mouentur existimat fieri obsistētiam. & vult corpora alterū alterius loca vicissim occupare, propterea q; in vniuerso nihil relinquatur inane. non tn̄ obsistentiam causam esse motus existimat, sed inæquabilitatem & inæqualitatem. Oportebat autem Alexādrum, cùm dixit Aristoteles quicquid mouetur moueri ab aliquo, & ad id confirmandum adduxit tot demonstrationes, & contra id protulit obiectiones & earū solutiones, tūc dicere hoc Platonem asserere, id quod mouet omnino moueri ab eo quod mouet. Satius aūt fortasse fuerit pauca ex Platone adscribere, quæ & hoc ipsum significant, & quamnam putat esse causam motus, & quemadmodum existimat fieri eas quæ per obsistentiam fiunt inuicem transitiones. Dicit enim in Timęo, in æqualitate quidem nunquā velle esse motum. difficile enim esse vel potius fieri non posse vt id quod est mouēdum, sit absq; eo quod est moturum, vel id quod est moturum absq; eo quod mouendum est, motus autem non est si hęc absint. adeò vt etiā ex sententia Platonis id quod mouetur moueatur ab aliquo quod mouet, & id quod mouet moueat aliquid quod mouetur. Hæc autē vt sint, inquit, aliquando æquabilia nequit fieri. Sic itaq; statum quidē inæquabilitate, motum aūt in inæquabilitate semper ponamus. Inæqualitas autem rursus causa est naturæ inæquabilis. quæ enim sunt æqualia & similia corpora nō se inuicem mouerint. sed vt addit paulò post ea quæ dicta sunt, Paruis magnis adiectis, & ijs quæ sunt minora maiora secernentibus, ijs autem quæ sunt maiora illa conciliantibus, omnia sursum deorsum transferūtur ad sua loca. mutantia enim vnamquāq; magnitudinem, mutant etiam statum locorum. Sic ergo & quæ per hæc semp conseruatur inæqualitatis generatio, præbet horum eum qui semper est motum & est assiduè futurus. Quæ autē per obsistentiam fit transitionem sic dicit fieri. Rursus aūt hinc excidente igne, vt qui non exeat in inane, aer qui propè truditur, humidum qui est adhuc motu facilis, in sedes ignis contrudens, ipsum sibi commiscet. Sed hæc ab ijs qui

Traditio motus est in iis quæ contingit aliqn̄ moueri, aliquando qescere.

ἀντιπερίστασις, seu obsistentia qd sit.

Antiperistasis nō est cā motus.

An per obsistentiam fiat motus eorū quę iaciunt. ex sententia Platonis.

Platonis locus ex Timęo.

qui alibi hæc princip aliter & ex professo examinant po- terunt melius cognosci.

LXXXIII Quoniam autẽ in ijs quæ sunt, necesse est vt semper sit motus continuus: is autem est vnus: necesse est autem vt qui est vnus sit & alicuius magnitudinis (non enim mouetur id quod nullam habet magnitudinem) & vnius, & ab vno: non erit enim cõtinuus, sed alter alteri cohẹrẽs & diuisus: Id igitur quod mouet, si vnũ est: vel mouet cùm moueatur, vel cùm sit immobile. Si cùm moueatur quidem: vnà sequi oportebit & ipsum mutari, simul autẽ moueri ab aliquo. Quare sistetur & veniet ad hoc ꝙ moueatur ab immobili. Hoc enim nõ necesse est vt vnà mutetur. sed semper poterit aliquid mouere. Nam & non est laboriosum sic mouere, & est hic motus ẹquabilis, vel solus, vel maximè. nullã enim habet id quod mouet mutationẽ. Oportet autem neq; id quod mouetur habere ab illo mutationem, vt sit motus similis.

CVI Postꝗ̃ venit ad finem eorum quæ sunt proposita, rursus deinde sumit ea q̃ dicta sunt, demonstrationes quoq; paucis in memoriam reuocans. Quoniam enim ostẽsum est, ꝙ necesse sit semꝑ esse motum, & neq; cœperit cùm prius non esset, neq; cessabit vt nõ sit amplius, sed similiter atq; tempus caret principio & fine: primus aũt est cõtinuus: qui est autẽ continuus, est vnus: qui enim non est vnus, non est continuus: qui est autẽ vnus, est vnius magnitudinis quæ mouetur (non enim per se mouetur id quod nullã habet magnitudinem) & vnius quod mouet: nisi enim & id quod mouetur vnũ sit, & id quod mouet vnum, non erit continuus & vnus motus, sed vnus alteri G cohẹrens & diuisus: Hoc ergo ostenso ꝙ vnũ est id quod mouet vno & æterno motu: & vnum id quod mouetur: primum ea iterum sumit quẹ ei quod mouet cõueniunt, & sic adijcit ea quæ sunt eius quod mouetur. si est enim vnum id quod mouet, vel mouet cum moueaẽ, vel cùm sit immobile. Sed si cum moueaẽ, videlicet id quoq; corpus sit necesse est. Quicquid enim per se mouetur, esse corpus ostensum est. Ei ergo quod moueẽ oportebit esse consequens vt ipsum moueatur ab aliquo. Et in eo quod rursus ipsum mouet, si moueatur, qm̃ moueẽ ab aliquo, necesse est vt quod mouet, illud quoq; vel motum moueat, & motum ab aliquo: vel vt sit immobile. Ne ergo eamus in infinitum, veniemus tandẽ ad id ꝙ moueatur ab immobili. si non sit enim aliquod principium: ne fuerint quidẽ ea quæ sunt post ipsum. Ostensum est autem quod ijs quidem quæ mouentur & mouent prius, est id quod est per se mobile: in eo autẽ id quod mouet, per se quidẽ est immobile, mouetur verò per accidens. H Id autẽ quod propriè mouet, necesse est vt per accidẽs mutetur vnà cum eo quod moueẽ. Et ideo adiecit illud, Hoc autẽ nõ necesse est vt vnà muteẽ, hoc distinguens ab eo quod moueẽ in eo quod est per se mobile, quod necesse est mutari per accidens vnà cum eo quod ab ipso moueẽ. Quod enim motu mouet ẹterno, de quo in præsentia agiẽ, debebat mouere citra laborem. nihil enim laborãs potest diu permanere. Est aũt minimè laboriosum id quod nõ mutatur vnà cum eo quod mouetur, neq; vllo modo moueẽ, sed semꝑ est collocatum in eadẽ perfectione. Oportet aũt eum qui vnus est, & continuum esse & ẹquabilẽ. nam si sit inæqualis, neq; erit vnus nec continuus. est aũt æquabilis motus quẽ mouebit id quod est immobile, eo ꝙ semꝑ similiter se habeat ad id quod ab ipso mouetur, vtpote ꝙ in nullo mutetur. Illud autem, Vel solus, vel maximè, potest quidẽ dictum esse ea qua vti solet philo-

Nihil laborans põt diu manere.

E sophus cautione. Dixerit aũt quispiam dicta quidẽ esse hæc interim de eo solo quod mouet, quod maiorem quidem rõnem inducit ad æquabilitatem, opus autẽ habet etiã vt idem sit id quod mouetur, ad hoc vt solus sit propriè æquabilis. Et cùm hucusq; deduxisset repetitionẽ eorum quæ ei quod mouet cõueniunt, subiungit etiã de eo quod mouetur, ꝙ oporteat etiã id quod mouetur eandem etiã seruare habitudinem ac relationem ad id quod mouet: vt motus verè permaneat similis & ẹquabilis. solus is enim est propriè & perfectè æquabilis, in quo etiã id quod mouet & id quod moueẽ, immutabiliter & semper similiter ac eodem modo se habent ad se inuicẽ. Clarum est aũt ꝙ cœleste corpus est eiusmodi, vt quod circulari motu feratur, & moueatur à causa quẹ mouet immobiliter. Quare simul etiam cœli demonstrata est æternitas, & per ipsum totius mundi, & per motus æternitatẽ, & ex eo quòd id quod primum mouet, sit idem immutabiliter. & si in opere de cœlo sit æternitatem his rursus F demonstraturus.

Quod mouetur motu ẹquabili, seruat cũ eo q̃d mouet relationẽ & habitudinem.

Necesse est autem vt sit vel in medio vel in circulo: hæc sunt enim principia. sed celerrimè mouentur ea quæ sunt proxima ei quod mouet. Talis est autem motus circuli. Illic ergo est id quod mouet. LXXXIIII

Cùm dixisset cuiusmodi sit id quod primò mouet & quod mouetur motu ẹterno, & quẽadmodum se inter se habeant: quoniam solebat quẹri vt est verisimile, vbi est id quod mouet cœlum, & videbãtur Pythagorici dicere ipsum esse in medio, hoc quoq; addẽdum censuit ijs quẹ dicit de eo quod mouet. & dicit necesse esse vt id sit in principio eius quod mouetur, quod quidem est vel maximè præcipuum. In sphæra autẽ sunt duo principia, medium & circũferentia. Necesse est ergo, inquit, vt in aliquo horum sit id quod mouet. Sed qm̃ id quod est proximum ei G quod mouetur, celerrimè mouetur: est autẽ celer motus circuli, hoc est, circũferentiæ: illic fuerit id quod mouet. Medium enim cùm sit immobile, non videtur cum eo quod mouet vllam habere affinitatem. Eudemus autẽ, In maximo, inquit, circulo qui fertur per polos. is enim mouetur celerrimè. Id aũt quod mouet videtur incipere vnde celerrimè possit mouere & facillimè. Dubitat aũt Alexander, & de ea quẹ est extrinsecus circũferentia, & de maximo circulo, si in aliquo horum est causa quẹ mouet, quomodo nõ mouebitur per accidens. & cùm dixisset, Nisi sit extra eã per polos, addubitat, ꝙ hi quoq; duo sint & immobiles. Aristoteles aũt & Eudemus aiunt celerrimè moueri id quod est proximum ei quod mouet. Dicit aũt soluens dubitationẽ, ꝙ si moueatur quidem in aliqua parte extremẹ circũferentiæ, mouebitur per accidens, eo ꝙ sit per partes sphæræ motus. sin autem in tota circũferentia: & erit in eo quod fertur celerrimè, & non vtiq; mouebitur per accidẽs, eo ꝙ non moueatur per to- H tam circũferentiam, nec locũ mutet, sed semper maneat in eodem. Statuit ergo id esse in tota circũferentia sphæræ quæ est exterius. Sic enim erit, inquit, proximum ei quod mouetur celerrimè, & non mouebiẽ per accidens, & eãdem semper habebit relationem ad id quod ab ipso mouetur. Quocirca habebit etiã semper motum similẽ.

CVII
Vbinã sit id quod primo mouet.
Pythagorei dicebant id quòd primo mouet esse ĩ medio.

Has dubitationes mouit Alexander, & sic soluit. & si prius rectè dixerit, non esse audiendum id quod mouet, vt quod locum occupet: ostẽsum est enim id carere partibus: sed neq; vt ꝙ sit forma id in quo est: sed esse audiendum vt essentiã incorpoream quẹ ipsa est per se in substãtia. Et si enim quod circulo fertur corpus, inquit, cùm sit animatum, moueatur per eam quæ in ipso est animam: opus tñ habere etiam aliquo alio, quod ei præbeat principium motus. in oĩbus enim animatis aliquod sit eis causa & principium motus animæ, qui fit per locum. siquidem qui per locum fit animatorũ motus, fit propter ali-

Id quod mouet, est essentia incorporea quæ ipsa est per se in substantia.

cuius

> Aīa est causa traiectitię motus facultatis, ex sententia Platonis & Arist.

> Id qđ primo mouet, vbique & nusq̃.

> Pythagorei cur in cētro, Aristoteles ĩ sphæra inerrāte locarint id quod primo mouet.

> Centrum locus vestæ & turris Iouis.

> Mot⁹ sphęrę inerrātis, est mensura aliorum motuum.

> Id quod primo mouet, nō mouet ꝑ accidens.

eurius rei desiderium. Hæc scripsit Alexāder, vt qui accipiat Aristotelem dicere solū finalem causam id quod primò mouet. Si aūt vt multa eius dicta indicant, ipsum quoq; causam existimat efficientē: animam quidem ipse quoq; existimat, sicut Plato, esse causam traiectitiæ motus facultatis: mētem autem immobilem esse causam ꝙ moueatur circa eadem & eodem modo & in eodē per rationem vnā & vnum ordinem. Si ergo caret partibus id quod mouet, & est à corporibus penitus separabile, ipm per se perfectum & seiunctum à mundo vniuerso corporeo: pulchrè dici potest id & esse vbiq; & nunsquā esse. Sinautem dicunt quidē Pythagorici locatum esse in centro, Aristoteles verò dicit esse in sphęra inerrāte: illi quidem dicunt centrum esse aptius alijs partibus vniuersi, habita ratione participationis bonitatis Opificis quę cōtinet & stabilit: Aristoteles aūt existimat primò frui motu opifice. Et ideo Pythagorici quidē locum vestę & turrem Iouis vocabant centrum: Aristoteles verò mensurā aliorum motuum dicebat motum sphæræ inerrantis, vt primum & contractum, & qui nullas habere partes id quod primò mouet per celeritatem effingit ac exprimit. Non est ergo verendū ne id quod primò mouet moueamus per accidens, dicentes ipsum esse in cœlo inerrante. non est enim illud propriè in cœlo; sed cœlum in ipso. siquidē id quod est in aliquo comprehēditur ab eo in quo est. continet aūt illud totum mundum sua infinita potestate. Num autē ne excogitatum quidem ab Alexandro auxilium, ad hoc vt nec illud moueaẽ per accidens, sufficit, procedens ab hac mentis conceptione ꝙ sit id quod primò mouet in cœlo. Si enim, inquit, non est in aliqua parte, sed in tota circūferentia: qm̃ tota nō mouetur, nec mutat locum, sed manet in eodem: nec potest quidē moueri per accidens. Si ergo tota quidē non mouetur: id aūt quod primò mouet, dicitur esse in eo quod mouetur celerrimè: non est scilicet in tota circūferentia. Præterea si sic quidem est in vniuersa, vt in ipsa ordinatum ac constitutum: tota autem mouetur per partes: videlicet ipsum quoq; cum partibus mouebitur per accidens. Sed si separatè adest toti & absq; vlla relatione: quid obstat, quominus cùm omnibus simul adsit partibus separatè & citra vllam relationem & diuisionem & immobiliter, ne per accidens quidem moueatur vnà cum illarum motu? Cautè autem Eudemus exponens quæstionem, Si partibus, inquit, caret id quod primò mouet, & non tangit id quod moueẽ, quomodo se habet ad ipsum? Id ergo quod nullas habet partes, & non tangit id quod mouetur, sed est citra vllam ad ipsum relationem & separatum, quomodo potest moueri vnà cum eo quod mouetur, adeò vt moueatur per accidens? Alexander autem dicit Eudemum dicere id quod primò mouet esse in maximo circulo qui transit per polos. Is enim mouetur celerrimè. Ego autem sic inueni scriptum in exemplari Eudemi Sphæræ autem locus qui est circa polos mouetur celerrimè. Porrò autem operæpretium est hoc quoq; attendere, quòd Alexander quidem, in circumferentia sphæræ esse id quod primò mouet putat dicere Aristotelem. Num autem cum dicit in circulo, dicit in toto cœlo?

> Id qđ primo mouet quomodo se habet ad id qđ mouetur, si neque habet partes, nec ipm tangit.

LXXXV

> An id quod moueẽ cōtingat mouere cōtinenter.

Dubitatur autem an cōtingat aliquid quod mouetur mouere continenter. nòn aūt sicut id quod trudit rursus & rursus, & eo ꝙ deinceps sequatur esse cōtinuum. aut enim ipsum oportet trudere vel trahere vel vtrunq;. aut aliquid aliud excipiēs aliud ab alio. sicut pridē dictum est in ijs quæ iaciuntur. Sinautem vt qui diuidi potest aer mouet vel aqua, sed vt qui semꝑ mouetur: vtroq; modo fieri nō potest vt sit vnus, sed cohærens. Solus est ergo cōtinuus quo mouet id quod est immobile. Semper enim se habens similiter, etiam ad id quod mouetur similiter se habebit ac continenter.

CVIII

Postq̃; ostendit solùm motum esse continuū quo mouet id quod est imobile, hoc confirmans permit id quod est oppositum, nempe cōtingere aliquid quod mouetur mouere continenter. Quoniam enim quicquid motum mouet, est corporeum, & mouet corporeè: quæ autem mouent corporeè, mouent trudentia vel trahentia, vel vtrunq;, vt qui manibus molas mouent: & vel idem esse oportet id quod trudit vel trahit, vel vtrunque facit, vel aliud ab alio excipiens mouere per aliquem ex his motibus, vt in ijs quæ iaciuntur paulò ante ostēsum est. in quibus aliud ex alio non solùm moueri sed etiā mouere excipiens, est causa motus ei quod iacitur. siquidem aer cùm diuidi possit & aqua, hoc est, cùm diuisu & motu sint facilia, mouent. mouet enim aer cùm alius & alius semper moueatur, & sic moueat. siue ergo sic moueatur aliquid **B** ab eo quod mouetur, non est vnus & continuus motus, sed deinceps consequens: siue non per successionem, sed fuerit vnum id quod mouet, vt in ijs quæ permanent & trudunt vel trahunt, ne hic quidem est motus cōtinuus. & si enim sit vnum in his quod mouet & non plura sicut in ijs quæ iaciūtur, in vnaquaq; tñ trusione vel attractione fit aliquod principiū, cessante eo quod trahit vel trudit. qm̃ sic mouere nō fit citra laborem. Si ergo quicquid motum mouet, vel trudens vel trahens, vel per vtrunq; mouet: & vel idem sequens, vel ex successione: omnino aūt fieri non potest vt sit vnus & continuus & æquabilis motus: videlicet solus est continuus quo mouet id quod est immobile. qm̃ quicquid mouetur, vel mouetur ab eo quod mouetur, vel ab immobili. Et adiecit cām cur is sit cōtinuus, dicens, Semper enim se habens similiteř, siquidem est immobile & immutabile & substantia & potestate & actu, etiam ad id quod mouetur se habebit similiter ac continenter, eandem semper ad ipsum habens rela**C**tionem, adeò vt similiter moueat & æquabiliter. Cùm autē dixisset, Et ad id quod mouetur similiter, adiecit Et cōtinenter, ostendens etiā esse continuam, similem eius quod est immobile ad id quod mouetur relatiōnē ac habitudinem, & nec interrumpi nec deficere: adeò vt sit ēt æternus motus quo ꝓximè mouet ac contiñēter id quod est immobile. Rectè autē dubitat Alexander, qūo non dicet aliquis etiam sphęras erratium, motu quo mouentur dum vnà feruntur cum inerranti, moueri & cōtinuo & æterno & æquabili, & si eo motu moueantur ab inerrante quę mouetur. Et primùm quidē concedens dubitationi, dicit Aristotelem hoc significantē sic dixisse, Dubitatur aūt an contingat aliquid quod mouetur mouere cōtinenter, sed non sicut id quod trudit. Quod cùm dubitasset, ostendit in quibus non cōtingat, eo prętermisso de quo nunc dubitatum est. Deinde reuersus subiungit, Num non fit ab inerrante earum motus? non enim per eam quæ in se est motricem facultatē eo mouet, sed mo**D**ta ipsa ab eo quod est mouendi potestate præditum, illarum motus sequitur, qui ipse quoq; fit ab eo quod eā mouet. Et ꝙ sit vnus motus tanq̃ vnius totius cœli qui fit ab oriente in occidentem, clarum est vt puto etiam ex eo ꝙ fiat circa ipsos polos, & ex eo quòd nō sint solùm octo sphæræ, sed etiam vnum totum cœlum. Est autem vnus motus qui est vnius & ab vno. Ostendit autē ipse quoq; Aristoteles se dicere id quod primò mouet non esse in sphæra inerrante, sed in toto corpore quod circulari motu circumagitur. Celerrimè enim, inquit, mouetur id quod est proximum ei quod mouet. Talis est autem motus circuli. illic vt existimo id quod mouet circulo, dicēs vniuersum quod est in circulo. Eudemus autem non id quidem dubitat quod Aristoteles, An cōtingat aliquid quod mouetur mouere continenter. eius autem loco dubitat, An contingat id quod est immobile mouere. Videtur enim, inquit, id quod mouet per locū, mouere vel

> An sphæræ erratiū, eo motu q̃ mouenẽ cū inerrāti, moueantur cōtinuo æterno & æquabili.

> Id qđ primo mouet est in toto corpore quod circūagitur, nō in sola sphęra inerrāte, ex sñia Aristotelis.

> An immobile contingat mouere.

» trudens. Quòd si nõ sic solum, at ipsum quidẽ certè tan-
» gens vel per aliud, vel per vnum vel plura. Id autẽ quod
» nullas habet partes nihil contingit tangere, non est enim
» eius aliud quidem principium, aliud verò finis. Eorum
» autem quæ tãgunt sunt simul fines. Quomodo ergo mo-
uebit id quod nullas habet partes? Soluit autem dubita-
» tionem, dicens, Alia quidẽ mota mouent, alia verò quie-
» scentia. et quæ mouentur quidem, mouent, aliter tangẽ-
» tia: non autem omnia similiter. non enim sicut terra in
» ipsam iactum globum sursum mouet, ita etiam id quod
» primò mouit. non enim si motus sit prior, illud mouet,
» non enim vtiq; primò mouerit. Terra autem nunquam
» quiescens primò mouebit.

LXXXVI His autem definitis, manifestum est, φ fieri non potest, vt id quod primò mouet, & est immobile, habeat aliquã magnitudinem, si enim habet magnitudinem, necesse est vt ea sit finita vel infinita. Et quòd non cõtingat quidem esse infinitam magnitudinem, ostẽsum est prius in Physicis; quod autem fieri nõ possit vt id quod est finitum habeat vim infinitam, nunc ostensum est. Id autem quod mouet primitus, æterno motu mouet & infinito tpe. Manifestum est ergo φ diuidi nõ potest, & nullas habet partes, neq; vllam magnitudinem.

CIX Cùm paulò ante repetijsset id quod dixerat de eo quod primò mouet, & in memoriam reuocasset φ ex eo quòd ostensum sit motum esse continuũ & æternum in ijs quę sunt, ostẽsum est vnum esse id quod primò mouet & immobile: & subiunxisset in quanã parte eius quod mouetur existimandum sit esse id quod mouet, & immobilitatem eius rursus confirmasset, ex eo φ ostenderit, φ nihil quod mouetur, potest motu mouere cõtinuo: adijcit etiã repetitionem tertij quod ostensum est de eo quod primò mouet. Id autem est, φ nullam habeat partẽ nec magnitudinem. Tria enim sunt quæ de ipso ostẽsa sunt, nempe quòd vnum: quòd immobile: quòd nullas habẽs partes. Cùm duas ergo demonstrationes breuiter reuocasset in memoriam, nunc tertię nos admonet quę ostendit quòd fieri nõ potest vt id quod primitus motu mouet æterno, cùm sit immobile, aliquam habeat magnitudinem. Aut enim magnitudo erit infinita, vel finita. Si ergo infinitã quidem non contingit esse magnitudinem, vt ostensum est in tertio huius operis (solet autem primos quinq; libros appellare præcipuè Physicos seu naturales, & de principijs naturalibus, quẽadmodum tres vltimos, De motu) quinetiam ostendit fieri non posse vt sit corpus finitum, siquidẽ necesse est vt corpus finitum vel vim infinitam habeat vel finitã. Si ergo neq; corpus finitum vim habet infinitã, vt ostensum est, neq; vis finita potest mouere tempore infinito, quemadmodum hoc quoq; ostensum est: id autem quod primò mouet ostensum est mouere motu æterno in tempus infinitum: oportet enim primum motum inditum esse ab eo quod primum mouet: His ergo ostensis, manifestum est φ id quod primò mouet, diuidi non potest, & nullas habet partes, nec vllam magnitudinem. Hic autem rectè aduertit Alexander, quod erat aduertendum cum proposita quæstio demonstrabatur, vim seu potestatem non esse dicendam in eo quod mouetur in infinitum, preterquã æquiuocè. Quę est enim, inquit, in eo quod mouet & facit, potestas, alia quidem dicitur tanquã vires aliquæ, quæ laborent & fatigent necesse est in ijs quæ sic mouent: alia verò in eo quod mouetur, tanquam aptitudo ad patiendum solũmodo. neq; enim in eo quod portat & eo quod portatur: quoniam quod portatur donec potest ferri, iam etiã portans semper portabit. potestate enim aliqua & quibusdã viribus portat id quod portat, quæ quidem laborant & defatigãtur

Id quod primitus mouet motu æterno nullas habet magnitudinẽ.

Vis seu potestas in eo quod mouet in infinitum quõ dicatur.

E cùm sint finitæ in infinito. Oportebat autem Grammaticum attendere hæc verba Alexandri, & non putare φ & Aristoteles & Alexander existimant id quod non est propriè infinitæ potestatis moueri in infinitum. Quod enim mouetur in infinitum, habet quidẽ ad hoc aptitudinem sm suam ipsius naturã. et hoc est in seipso posse moueri. Quod ab alio autẽ habet vt moueat, habet id quod fit & non simul totum. motus enim habet id quod est in eo quod fiat. Porrò autẽ cùm hic quoq; rursus quæsijsset Alexander, quomodo sphęra inerrantium non habebit infinitam mouendi potestatẽ cùm sit finita siquidem semper mouet sphæras errãtium, soluit quæstionem, eadẽ dicens quæ paulò ante. nempe φ etiam id quod errat, quodammodo mouetur ab illo immobili, vtpote φ moueatur vnà cum sphæra inerrante. inerrans enim corporea sua natura est mobile, non autem mouendi potestate preditum. Iam verò hic quoq; oportuit aduertere Grãmaticum, φ non quæsiit Alexander, quomodo finitum
F inerrans est æternũ. sed quomodo cùm sit finitum habet infinitam mouẽdi potestatem, sciens φ moueri quidem et esse in infinitum id quod est finitum nihil prohibet, vt quod qui fiat motum habeat & substantiam, sed non ex tempore aliquo, verùm in infinitum: sed mouendi potestatem non habere simul totã, cùm sit finitum. Sic verè diuinus Aristoteles naturalium principiorum doctrinã in supernaturale diuinitatis contemplationis fastigium euexit. et omnẽ naturalem & corpoream cõstitutionem ostendit dependere ab incorporea quæ est super naturã, & quæ nullam relationem habet & habitudinem, intelligenti bonitate, Platonem hic quoq; sequens. Sed Plato quidem ex ipsa mundani corporis substãtia mundi inuenit opificem, Deum intelligentẽ. Cùm enim id quod verè est & id quod fit seu gignitur distinxisset, & illud quidem definijsset, Id quod semp similiter & eodem modo se habet, vt cui toti simul absq; vlla dimẽsione ac diuisione quæ in ipsum possit cadere, in æuo habere substãtiam
G obtigerit, Id autẽ quod fit seu gignitur, vtpote quod mutatur & mouetur, id quod habet id quod est in eo quod fiat: corpoream omnem constitutionẽ, vt quę substantia sit disiuncta & interuallis spatijsq; dilatata, & per ipsius essentiæ extensionẽ in tempore versetur & mutetur, posuit esse genitã, & habere id quod est in eo φ fiat, & ideo à causa pendere, vt quę per se non possit consistere. Fieri enim, inquit, nõ potest vt vniuersum absq; causa ortum habeat. Eius autem quod oritur seu fit causa est id quod verè est, ne id quod fit ante id quod fit ponentes, eamus in infinitum: eius verò quod mutatur, id quod est immutabile, propter eandem causam. Inuenit ergo mundi opificem, Deum intelligentem qui verè est, & semper eodẽ modo & similiter se habentem, in æuo collocatum, cùm à mundi mutabili substãtia ad causam ascendisset immutabilem. Quinetiam Aristoteles à motu & mutatione, & ea quę spatijs disiuncta est & finita corporum substantia, ad immobilem & immutabilem & nullis interuallis
H spatijsq; disiunctam peruenit naturam. ostendit enim φ motum necesse sit esse æternum in ijs quæ sunt. et ideo etiam id quod mouetur, siquidẽ in eo quod mouetur est motus. Ostendit autem etiam φ quicquid mouetur, mouetur ab aliquo. et φ id quod primò mouet, necesse est vt sit immobile, & causa immutabilis ijs quæ mouentur æterno motui proximè ac cohærenter. Cæterum quòd quæ est apud Platonem quidẽ generatio seu ortus, apud Aristotelem verò motus, significent mutationem, facile sciri potest ex eo, φ Plato quidem ab eo quod eodem modo & similiter se habet distinguat id quod gignitur vt quod mutetur: Aristoteles autem cùm dicit quicquid mouetur moueri ab aliquo, non dicat de ijs solis quæ propriè mouẽtur, sed etiã de ijs quæ gignuntur & intereunt & in summa mutãtur. Quinetiam multis in locis immobile dixit immutabile, neq; enim eum solum qui est propriè motum superat, sed generationem ẽt & interitum.

Sphęra inerrantium quõ nõ habeat infinitã mouendi pñtem, si mouet sphęras errantiũ.

Naturalis ois et corporea constitutio dependet ab incorporea & intelligenti bonitate.

Plato ex mũdi substantia Deum inuenit opificẽ.

Platonis locus ex Timæo.

Quod est generatio seu ortus apud Platonem, apud Aristotelem est motus.

Mihi

Cur gñationis seu ortus noie in ęternis vti noluerit Aristo.

Mihi autē videtur hic vir admirabilis nomen generationis seu ortus apertè recusasse dicere in ęternis: propterea φ visio seu phantasia principium tēporis facile subijciat ijs quæ gigni dicũtur. quod quidem multis vsuuenit qui ad æterna opificia non potuerunt extendere suas cogitationes, sed ei quod ex causa constat & gigni dicitur, principium temporis tribuunt, & putant se discere facilius, si quis principium & medium & finem opificij posuerit in tempore. Atq; adeò plurimi etiam ex sapientibus, cùm ad hoc respexissent vt auditores facilius discerēt, sic mundum fabricantur, prima & secunda & tertia exorta esse dicentes. & fortasse etiam esse ignoscendum Theologis existimāt, si Deorum generationes sic apertè non recusant vt auditores ea discant facilius. Cùm autē sensisset, vt est verisimile, Aristoteles eos ea quę dicuntur perperam intelligere, & simul intelligere principium temporis, ne mundum quidem fabricari in animum induxit. et genitum in æternis apertè dicere recusauit. Quinetiam

Cur prima secūda & tertia genita dicant Sapientes aliqui.

Theologis ignoscēdum quod dicant Deorum generationes.

B

vsus est nomine motus quod idem quidē significat, non exigit autem principium temporis. Nam φ non respuat verbum gigni seu fieri etiam in ijs quæ id quod est habēt in infinitũ, apertè ostēdit dicens in tertio huius operis de eo q̃d est in infinitum, Sed quia multis modis est eē, sicut dies est, & certamen, eo φ fiat aliud & aliud, ita etiā infinitum. Sic ergo principium quidem demōstrationis idē est vtrisq;, quod alter quod mutatur deducit ad id quod est immutabile. Deinceps aũt, hic quidem dicit id quod mouetur moueri ab aliquo: ille autem id quod fit seu oritur ortum habere à causa. Et hic quidem ostēdit id quod primò mouet eē immobile & immutabile & carere partibus: Ille autem causam eius quod gignitur esse id quod verè est. tale est autem id quod nullas habet partes, & totum simul consistit, & semper eodē modo & similiter se habet. quod quidē significat id quod est perfectè immutabile. Quoniam autem nonnulli existimant Aristotelem id quod primò mouet, quod quidem & mentem &

Gigni seu fieri vocabulũ vsurpat Aristoteles ĩ ijs quæ fiunt in infinitum.

C

ęuum & Deum celebrauit, solùm finalem & non etiam efficientem mundi cām dicere, & maximè coeli, vt quod sit æternum & ideo ingenitum, audientes eum sæpe dicentem & φ mouet vt quod amatur, & sæpe vt finalem causam laudibus efferentem ac celebrantem: bene fuerit si ostēderimus eum in hoc quoq; consentire cum suo Pręceptore, vt qui Deum dicat nō solùm finalem sed etiam efficientem causam, & mundi vniuersi & coeli. Et Plato quidem ex ijs quę sunt in Timęo, nempe, Dicamus autē propter quamnam causam generationem & hoc vniuersum is qui cōstituit cōstituerit: Bonus erat} apertè ostēdit se Deum dicere finalem & efficientē mundi causam. & cùm dicit, Mente quidē in anima, anima verò in corpore cōstituta, vniuersum est architectatus, vt quàm pulcherrimum, & sm naturam optimum ac pręstantissimũ opus effectum redderet} per totum ferè Dialogum celebrat opificem qui respicit ad bonum. In opificiis aũt ad Deos coelestes concione apertè ostendit φ coelestia quidem ipse proximè ac continenter facit consistere, ea autē quæ sunt sub luna à coelestibus. Dicit enim ad Deos coelestes primus Opifex: Dij deorum, quorum ergo operum sum pater & opifex. Et pgressus, Mortalia, inquit, genera tria reliqua. Hæc autem si non facta fuerint, coelum erit imperfectum. coelum nunc vocans mundum sicut Aristoteles. Oportet autem, inquit, hæc quoq; facta esse, si perfectè vndequaq; futurum sit. Si hęc autem per me facta fuerint & vitam participauerint, Dijs exęquabuntur. Vt ergo sint mortalia, & hoc vniuersum verè sit vniuersum, cōuertimini vos sm naturam ad fabricanda animantia. Significat autem illud, Si per me facta fuerint, quòd quæ à causa quæ similiter & eodē modo se habet, vel vt dixerit Aristoteles, ab imobili facta fuerint: æterna sint necesse est. Aristoteles autem quòd finalem quidem causam Deum dicat, seu id quod primò mouet, nemo dubitat: Quòd autem etiam efficiētem, puto suffi-

Deus nō solum est finalis, sed & efficiens cā vniuersi.

Platonis locus ex Timęo.

D

A cere quòd in distinguendis causis, in secundo naturalis auscultationis, efficientem causam dicit id vnde est principium motus. præterea vnde est primum principium mutationis vel quietis. quēadmodum qui consuluit causa est: & pater filij: & in summa id quod facit eius quod fit. Quid potest igitur dici apertius ad ostendendũ quòd id quod primò mouet est causa efficiens? Porrò autem in primo quoq; de coelo apertè dicit, Nihil facit temere Deus nec natura: cum in eodem libro dixisset quòd αἰὼν id est æuum, denominationē cepεrit ab ἀεὶ, hoc est semp. & ὤν, quod est esse, immortalis ac diuinus. vnde etiam dependet alijs, nonnullis quidem perfectius, nonnullis verò obscurius & esse & viuere. Clarum est autē quòd quemadmodum per finalem causam bona fiunt omnia, ita sunt & viuunt per opificem. Item in primo de generatione, quòd id quod primò mouet sit causa efficiens, ostēdit quærens causas æternæ generationis, & hæc scribens. Cùm autem sit vna quidem causa vnde principiũ

B motus esse dicimus, (sic dicens scilicet efficientem) vna autem materia, dicenda est talis causa. de illa enim prius dictum est in libris de motu, quòd sit vnum quidem omni tempore immobile, alterum verò semper mouetur. Ergo ipse quoq; facit duplicem causam efficientē, id quidem quod est immobile, omnium: coelestia autē, eorum quæ sunt sub luna. Et hæc verba Alexander exponens, Id ergo, inquit, quod primum mouet, est motus diuini corporis efficiens, quod est ingenitum. In primo autem libro ex Metaphysicis, quem vocant maius A, laudans Anaxagoram & ante eum Hermotimum, vt qui nō solùm tradiderint vniuersi causas materiales, sed etiā mentem vt efficientem & finalem causam sunt contemplati, hęc scribit. Mentem aũt quispiam qui dixit inesse etiam natura sicut in animantibus, quæ causa est & mundi & vniuersi ordinis, visus est veluti sobrius, si ij respiciantur qui prius dicebant temere. Cùm ergo dixisset φ Anaxagoras & prior Hermotimus has rationes tetigerunt,

C subiunxit: Qui sic ergo existimant, vnà cum eo quod rectè causam esse eorum quæ sunt, principium posuerunt, & eiusmodi vnde ijs quæ sunt inest motus. Laudat ergo eos qui mentem finalem causam ponunt & efficientem. sicut etiā paulò ante laudauit Anaxagoram, quòd mentem dicens principium motus, eam & impatibilem & immixtam seruauerit. Quoniam autem Alexāder, & quidam alij ex Peripateticis, videtur existimare Aristotelem dicere esse coeli causam finalem & motricem, sed non efficientem. vt etiam significauit quæ paulò ante adiecta est dictio Alexādri, dicentis, quòd id quidem quod primò mouet est motus diuini corporis efficiens, quod est ingenitum: age ostendamus eum quoq; putare mentem esse coeli causam efficientem. Ac sufficeret quidem definire hanc ipsam causam efficientem, eam vnde est principium motus: mētem autem seu immobile causam dicere, vnde est coelestis motus principium proximè ac continenter: per coeli enim motum etiam motus

D eorum quæ sunt sub luna principium est immobile: verùm etiam in secũdo naturalis auscultationis, dicens fortunam & casum esse causas per accidens, quæ accidunt ijs quæ sunt per se efficientes, nempe menti & naturæ (dicens enim modum causæ in ijs vnde vtrunq; ipsorum est principium motus, fortunã & casum dicēs) hæc subiungit. Quoniam autem casus & fortuna causæ sunt eorum quorum mens vel natura causa fuerit, cùm eorum ipsorum fuerit aliqua causa per accidens: nihil autem eorum quæ sunt per accidens est prius ijs quæ sunt per se: est ergo casus & fortuna mente & natura posterior. Quare si vel maxime hu⁹ coeli causa sit casus: necesse est vt prius mens & natura causa sit & aliorum multorum & huius vniuersi. Sed qui est contradicendi peritus ex hoc forte effugiendi viam aliquam inuenerit, dicens nō hoc in ijs ostendere Aristotelem quòd mens & natura sint coeli causę: sed quòd qui dicit casum & fortunā esse coeli cau-

fas

sis efficientes, necesse habebit causari mentem & naturam. Illud autem est attendendum, quòd id quod est ab alio mobile etiam aliunde consistat necesse est, siquidem mote est melior ac præstantior substantia. Si autem vel cuiusuis finiti corporis est ex eius sententia vis finita, motrix scilicet & quæ facit consistere substātiam: necesse est ergo quēadmodum motum æternum habet à causa immobili, ita etiam æternam corpoream substantiam suscipiat ab incorporea. Scripsit autem Præceptor meus Ammonius librum integrum, qui multa suppeditat argumēta, quòd Aristoteles existimet Deum esse vniuersi causam efficientem. ex quo ego quædam huc traduxi quæ visa sunt sufficere ijs quæ sunt proposita: perfectiorem autē de ea re doctrinam licet illinc sumere. Siquis autem quærit cur nam Aristoteles non tam apertè dixerit Deum causam efficiētem, quàm finalem: dicam nunc id etiam quod prius dictum est de genito. Quoniam id quod facit, facit id quod fit seu gignitur: id autem quod fit uidetur simul inferre generationis principium temporis: ideo corpora quę sunt æterna, ea gigni aut fieri dicere recusauit, & efficiētem eorum causam sępe & apertè nominare. Et forte siquis dicat id quod fit & id quod facit propriè cōuenire in ijs quæ gignuntur & intereunt, quæ tempus singulare vnà secum inferunt: in æternis vtetur alijs nominibus. Vide autem quòd æternum quidē motum non recusauit dicere Aristoteles, & si motus in eo quòd fiat habeat id quod est: generationem autem æternam noluit dicere in eodem. quoniam id quod fit seu gignitur, videtur fieri cùm prius non esset, & vult rursus interire. Huius itaq; libri singula sic pro viribus explicaui. Satius autem fortasse fuerit breuem ac compendiosam capitum rationem addere ijs quæ dicta sunt, quę & quæstionum ordinem accuratè indicet, & lectoribus ea quæ legerunt in memoriā reuocet. Nam cùm in principio quærendum proponeret an semper sit motus, & neq; factus sit cùm prius non esset, neq; sit interiturus vt postea non sit amplius, hoc quidē primum ostendit propemodum ex omnium Physicorum consensione, solos Anaxagoram & Empedoclem, vt qui non semper esse motum viderētur dicere, reijciens. Secundò ostendit ex definitione motus, quòd non possit sumi nec primus nec vltimus motus. sed & primo semper est prior, & postremo posterior, vtpote quòd semper sit motus. Tertiò hoc ipsum ostendit ex eo quod est in tempore prius & posterius. Quartò, ex ipso Nunc quod est in tempore, quod est semper medium inter præteritum & futurum. Deinde cùm aduertisset quòd dicere prius quidem infinito æuo non esse motum, postea autem esse, videtur figmento simile, sicut etiam dicere, Sic ortus est: tunc deinde exponit obiectiones quæ fiunt aduersus hoc quòd semper sit motus. quæ quidem sunt tres. Quarum prima quidē, ex eo quòd omnis mutatio fiat ex contrario in contrarium, & terminata sint contraria: non esse continuum & æternum motum conatur demōstrare. Secunda autem, quòd fiat motus qui prius nō erat conatur ostendere, ex eo quòd inanima quæ prius non mouebantur moueantur postea. Tertia autē, ex animatis, quòd ea quoq; cùm prius non mouerentur moueantur postea, non apparente causa quę mouet sicut in inanimis: et ideo magis in his videatur fieri motus qui prius nō erat. Et deinde soluit obiectiones, Primam quidem, ex eo quòd quæ ex contrarijs quidem in contraria fiunt mutationes sint finitæ: nihil autem vetet quominus sit aliquis vnus continuus & æternus, alij autem ex eo quòd ante eos qui apparent sint alij motus. Deinde cùm ad principium reduxisset orationem, diuidit eorum quæ sunt relationem & habitudinem quam habent ad motum & quietem. Et primū quidem ostendit quòd non semper quiescunt omnia, & ex euidentia, & ex diuersis rationibus. Deinde quòd neq; omnia semper mouentur. & tertiò, quòd neq; alia quidem semper mouentur, alia verò semper quiescunt, neq; omnia aliquando quiescunt, aliquando verò mouentur. Deinde repetita diuisione, et partibus quę dictę sunt breuiter confutatis, eam quæ reliqua est confirmat, quæ dicit alia quidē semper quiescere, alia verò semper moueri. Post quæ facit diuisionem eorum quæ mouent & eorum quæ mouentur ad proximè futuram demonstrationem, quòd scilicet quicquid mouetur, mouetur ab aliquo. Ex quo rursus ostenditur, quòd ex ijs quæ sunt, alia quidem semper mouētur, alia verò semper quiescunt, alia autem aliquando quidem mouentur, aliquādo verò quiescunt. Præterea autē quòd ijs quidem quæ mouent & mouentur prius est id quod est per se mobile: ijs autem quæ absolutè ac solummodo mouēt prius est id quod est immobile. In eo autem quòd ostendit, quòd quicquid mouetur, mouetur ab aliquo alio præter se, ostendit quòd etiā corpora naturalia quæ sunt simplicia, nō mouent seipsa, sed mouētur ab alio: vi quidem, ab eo quod facit, trudit, vel trahit: secundùm naturam autem, ab eo quod ipsum mutat ex eo quod est potestate in id quod actu est. et quòd qui aufert impedimentū, mouet, sed per accidens. Deinde contracta oratione breuiter ostēdit quòd quicquid mouetur, mouetur ab aliquo, vel per se mouens, vel per aliud. Si hoc autem ita se habet: necesse est vt vel eat in infinitum dicendo aliud moueri ab alio, vel vt perueniat ad id quod mouetur à seipso. Deinde etiam ostendit alia ratione quòd ijs quæ mouent & mouentur prius est id quod est per se mobile. Et cùm sic inuenisset id quod primò mouet vt quod mouetur, deinceps etiam inuenit id quod est immobile: ostendens quòd non quicquid mouet ipsum quoq; motum mouet, neq; per accidens, nec per seipsum. Et primum ostendit quòd nō per accidens. Et cùm interim dixisset, quòd cùm sit id quod solùm mouetur, & id quod simul moueat & moueatur, consentaneū esse vt sit id quod solùm moueat nec moueat: tunc ostendit quòd nec per se necesse est quicquid mouet ab aliquo motum mouere. Et generaliter deinde ostendit, quòd id quod primò mouetur, vel mouebitur ab immobili, vel à per se mobili. & addit quòd id quod est per se mobile est magis principiū motus, quàm id quod mouetur ab alio. & tunc quærit modum quo seipsum mouet id quod est per se mobile. & ostendit quòd sui quidem parte mouet, nempe anima quę est immobilis: mouetur autem parte, nempe corpore. & neq; totum mouet & mouetur, neq; toto partē mouet, neq; toto totum. Quibus addit quòd nulla pars eius quod est per se mobile est per se mobilis. Et deinde concludit quòd id quod primò mouet est immobile, vel proximè ac continenter mouens, vel per intermedium id quod est per se mobile. in quo rursus id quod mouet est immobile. Et deinceps ostendit quòd id quod primò mouet est immobile & æternum, vt quod superet motum & mutationem quæ fit per generationem & interitum. et quòd est vnum. Ambo autē ostendit, cùm interim posuisset esse aliquem motum continuum & æternum, quo, cùm sit primus, ab eo quod primò mouet, est & consentaneum & necessarium moueri. Postea autem ostēdit talem esse motum coelestium. Porrò autē ostendit etiam ex alijs principijs motus, quòd id quod primò mouet est etiam per accidens immobile & æternum. et deinceps adijcit consequenter, quòd id etiam quod proximè ac cohęrenter mouetur à causa immobili & æterna, æternum sit necesse est. Et deinde probat id quod posuerat esse aliquem vnum motum & continuum, cùm prius sumpsisset oportere eum qui primus est esse talem: & cùm multis modis demonstrasset lationem esse primā ex motibus & mutationibus. et quòd motus lationis qui regreditur in recta quę est finita, non possit esse cōtinuus, neq; mixtus: sed sola circumlatio. quod enim regreditur, interim sistitur. Cùm autem meminisset signorum quæ rectam diuidunt & finiunt, & ea Nunc quæ sunt in tempore sumpsisset proportione eis conuenientia, rectè aduertit quòd Nunc quod tempus diuidit, si respiciatur quidē

tempus,

Ammonius scripsit librū quod Deus sit mundi cā efficiens.

Cur Aristoteles non aperte dixerit Deū eē mundi causam efficientem.

Octaui libri capitum epilogus.

tempus, est vnius quidem finis, alterius verò principiũ: Si verò res quæ in tẽpore, adĳcietur posteriori. et quòd tempus nõ componitur ex ĳs quæ nullas habent partes, nec in ea diuiditur. quod quidem ostensum est etiam in ĳs quæ hũc librum præcedunt. Porrò autem via quoq; magis logica & magis communi ostendit, quòd necesse sit oppositos motus statu intercipi. et in omni mutatione generalius extendit demonstrationem, ex his ostendens ꝙ quæ recta mouentur, non mouentur vno & continuo motu. et tunc idem ostendit generaliter & conuenienter ei quod est propositum. Et deinde ostẽdit quòd solus motus circularis potest esse cõtinuus. siquidẽ neq; componitur ex contrariĳs motibus vel oppositis, sicut is qui est in recta: neq; quiete intercipitur, vt ille, & alĳ oẽs motus & mutationes. Si ergo ostensum quidem est lationem esse priorem alĳs motibus: ex latione autem prima est circunlatio, vt quę ipsa possit esse sola continua & vna: omnium scilicet motuum prima fuerit circunlatio. Quocirca est etiam mensura aliorum. Et similiter etiam ex eo quod est mẽsura, vt sit prima euenit. est enim mensura prior ĳs quæ ipsa dimetitur. sicut vnitas numero. & digitus vel pes maiori magnitudine. Quæ est autem prima, iure est & mensura & æquabilis mansio aliorum.
A
Deinde vt solet & ex sententia aliorum Physicorum, & ex vsu nominum, probat lationem esse primam aliorum motuum. Et etiam ea quæ sunt prius demonstrata summatim repetĳsset, adĳcit ꝙ id quod primò mouet nullas habet partes & est expers magnitudinis. siquidem nec fieri põt vt sit infinita magnitudo, neq; vt sit vis infinita in finita magnitudine, vt ostendit. Iam verò hoc quoq; adĳcit quod cum eo conuertitur, nempe ꝙ fieri non potest vt in infinita magnitudine sit vis finita, etiam si quis posuerit esse infinitam magnitudinem. Quoniam autẽ tota oratio ex eo depẽdet, quòd quicquid mouetur, mouetur ab aliquo, magis probabilem reddens orationem, contra eam adducit obiectionẽ quę fit ex ĳs quæ iaciuntur: & eam soluit. Et tandem summatim concludit orationem, quæ ostendit id quod primum mouet & carere partibus, & non posse diuidi. per quod ostendit Philosophus naturalem totam constitutionem dependere à causa supernaturali: & naturæ contemplationem à prima Philosophia, hunc pulcherrimum finem imponens operi de principĳs naturalibus.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SERIES CHARTARVM.

* a b c d e f g h i k l m n o p q
r f t u x y z A B C D E F G.

Quaterniones omnes, præter * duernionem & G quinternionem.
Tabula per se patet.

Venetĳs apud hæredes Lucæantonĳ Iuntæ
Mense Septembri. Anno M D L I.

INDEX OMNIVM, QVAE IN SIMPLICII COMMENTARIIS NOTATV DIGNA CONTINENTVR SECVNDVM ORDINEM ALPHABETICVM.

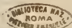
BIBLIOTECA NAZ. ROMA

** Alteratio

B

C

D

E

F

Fortuna

Infiniti

L

Locus

*** Motus

Motum

N

Proclus

Q

¶ Qui

R

Sphæræ

T

V

Vnum

X

Z

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE